

BIJLAGEN

VAN HET

VERSLAG DER HANDELINGEN

VAN DE

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

1922—1923.

Bijlage B. Begrooting van Nederlandsch-Indië voor 1923.

4. 1.

KONINKLIJKE BOODSCHAP.

Aan
de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan vier ontwerpen van wet tot vaststelling van de begrooting van *Nederlandsch Indië* voor het dienstjaar 1923.

De toelichtende memorie (en bijlagen), die de wetsontwerpen vergezelt, bevat de gronden waarop zij rusten.

En hiermede bevelen Wij U in Godes heilige bescherming

Het Loo, den 24 October 1922.

W I L H E L M I N A.

4. 2.

HOOFDSTUK I. (Uitgaven in Nederland.)

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (*Nederlandsch Staatsblad* 1917 n°. 275; *Indisch Staatsblad* 1917 n°. 521), de begrooting van *Nederlandsch-Indië* jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, definitief bij de wet wordt vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Het Iste hoofdstuk der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1923, betreffende de *uitgaven in Nederland,* wordt definitief vastgesteld als volgt:

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

Onderafdeeling 101. Gouverneur-Generaal	f 26 400	
Onderafdeeling 102. Volksraad, Algemeene Secretarie en secretarie van den Raad van Nederlandsch-Indië	50 000	
Onderafdeeling 103. Onvoorziene uitgaven	1 000	
		f 77 400

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

Onderafdeeling 201. Rechtswezen .	f 233 000	
Onderafdeeling 202. Weeskamers	2 900	
Onderafdeeling 203. Gevangenen en veroordeelden	100 000	
Onderafdeeling 204. Aandeel van Nederlandsch-Indië in de bijdrage van Nederland in de kosten van het bureau van het Internationaal Verbond tot bescherming van letterkundige- en kunstwerken	600	
Onderafdeeling 205. Onvoorziene uitgaven	1 000	
		337 500

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

Onderafdeeling 301. Algemeene kassen	*Memorie.*
Onderafdeeling 302. Kosten van het muntwezen, daaronder begrepen die van den aankoop van Nationale Schuld en van bewijzen van Nederlandsch-Indische Schuld voor het fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch-Indië	f 730 000
Onderafdeeling 303. Opiumverkoop	*Memorie.*
Onderafdeeling 304. Pandhuizen in eigen beheer	*Memorie.*
Onderafdeeling 305. In- en uitvoerrechten en accijnzen	55 000
Onderafdeeling 306. Opleiding voor den Gouvernements-accountants dienst.	2 800
Onderafdeeling 307. Zegelrecht .	54 000
Onderafdeeling 308. Bezoldigingen tijdens verlof of afwezigheid uit Nederlandsch-Indië om andere redenen, non-activiteitsbezoldigingen, wachtgelden, alsmede onderstanden bij ontslag uit de betrekking, een en ander voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken	4 180 000
Onderafdeeling 308 *A.* Uitgaven in verband met de algemeene herziening van de bezoldigingen der landsdienaren	*Memorie.*
Onderafdeeling 309. Duurtebijslag voor met verlof, op wachtgeld of op non-activiteit in Nederland vertoevende burgerlijke landsdienaren van Nederlandsch-Indië.	100 000
Onderafdeeling 310. Pensioenen en gagementen, onderstanden niet elders genoemd, toelagen, belooningen en tegemoetkomingen, alsmede met een en ander verband houdende uitgaven	15 025 450
Onderafdeeling 311. Uitkeeringen aan de pensioenfondsen voor de koloniale landsdienaren	2 620 000
Onderafdeeling 312. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië . . .	400 000
Onderafdeeling 313. Uitkeeringen aan de weduwen- en weezenfondsen van Europeesche landsdienaren in Nederlandsch-Indië wegens verhooging van de pensioenen en onderstanden ten laste van die fondsen	1 000 000
Onderafdeeling 314. Geneeskundig onderzoek van aan den Indischen dienst verbonden of daarvoor bestemd personeel.	71 050

Onderafdeeling 315. Verpleging van en andere uitgaven voor gepensionneerden, gegageerden en gepasporteerden. f 198 550

Onderafdeeling 316. Eereteekenen . 46 900

Onderafdeeling 317. Uitrusting, voorloopige bezoldiging, belooningen en andere uitgaven in verband met de uitzending van burgerlijke ambtenaren 750 000

Onderafdeeling 318 *A*. Kosten van het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst 8 500

Onderafdeeling 318 *B*. Andere kosten in verband met de aanwerving van personeel voor den Indischen dienst 4 000

Onderafdeeling 319. Terugbetaling aan het Rijk van bij het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst werkzaam gesteld personeel van het Departement van Koloniën 8 000

Onderafdeeling 320. Toelagen, reis-, verblijf- en andere kosten van tijdelijk in Europa vertoevende en gepensionneerde koloniale landsdienaren of voor den Indischen dienst bestemde personen, die met dienstverrichtingen worden belast, waarvan de kosten niet op een van de andere begrootingsposten kunnen worden aangewezen 25 000

Onderafdeeling 321. Keuring, aankoop en vervoer van uit te zenden, en kosten van te ontvangen verschillende goederen 765 000

Onderafdeeling 322. Kosten voortvloeiende uit de toepassing van het arbeidsreglement voor werklieden in 's Rijks dienst 3 000

Onderafdeeling 323. Kosten voortvloeiende uit de toepassing van de Invaliditeitswet. 800

Onderafdeeling 324. Uitgaven in verband met de Ongevallenwet 1921 . 10 000

Onderafdeeling 325. Paketvaart en andere stoomvaartdiensten 800

Onderafdeeling 326. Vervoerkosten naar Nederlandsch-Indië 1 500 000

Onderafdeeling 327. Voldoening aan het Rijk van hetgeen aan kanselarijrechten verschuldigd is wegens het afteekenen van reispassen van Mekkagangers door den consul te Djeddah 50 000

Onderafdeeling 328. Kosten op de invordering van schulden aan den Lande 300

Onderafdeeling 329. Onvoorziene uitgaven 100 000

f 27 709 150

AFDEELING III A.

Indische schuld.

Onderafdeeling 351. Uitgaven in verband met het aangaan van vaste en vlottende schuld . . . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 352. Rente van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . . f 43 242 742

Onderafdeeling 353. Rente van vaste schuld over afgesloten dienstjaren, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 354. Rente van vlottende schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . 17 800 000

Onderafdeeling 355. Aflossing van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . . 15 487 859

Onderafdeeling 356. Aflossing van vaste schuld over afgesloten dienstjaren, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 357. Onvoorziene uitgaven 25 000

f 76 555 601

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 401. Kosten der hoogere vorming van Nederlandsch-Indische bestuursambtenaren . . . . f 60 000

Onderafdeeling 402. Studietoelagen aan candidaat-Indische ambtenaren, alsmede andere met de opleiding in verband staande uitgaven 180 000

Onderafdeeling 403. Onderwijs in het paardrijden aan candidaat-Indische ambtenaren en daarmede in verband staande uitgaven 4 000

Onderafdeeling 404. Opleiding van candidaat-ambtenaren voor Chineesche zaken en daarmede in verband staande uitgaven 10 000

Onderafdeeling 405. Opleiding van candidaat-tolken voor de Japansche taal en daarmede in verband staande uitgaven 2 500

Onderafdeeling 406. Kosten van een leergang in wetenschappelijke speurkunst voor Indische politie-, bestuurs- en rechterlijke ambtenaren of voor hen, die voor deze diensttakken bestemd zijn 5 000

Onderafdeeling 407. Opleiding van candidaat-ambtenaren voor het kadaster en daarmede in verband staande uitgaven 18 000

Onderafdeeling 408. Politie . . . f 500 000

Onderafdeeling 409. Kadaster . . 6 300

Onderafdeeling 409*A*. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land „Tjitrap", in Nederland te voldoen 84 000

Onderafdeeling 410. Tehuis voor Inlanders 10 500

Onderafdeeling 411. Onvoorziene uitgaven 15 000

f 895 300

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

Onderafdeeling 501. Onderwijs. . f 701 700

Onderafdeeling 502. Kosten van leergangen over Indische onderwerpen ten behoeve van onderwijzers en onderwijzeressen bij het lager onderwijs . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 502*A*. Bijdrage aan de koloniale school voor meisjes en vrouwen te 's-Gravenhage 1 000

Onderafdeeling 503. Kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen 47 300

Onderafdeeling 504. Bijdrage aan de vereeniging tot verbreiding van kennis over Nederland in den vreemde *Memorie.*

Onderafdeeling 505. Kosten der examens, die den toegang openen tot betrekkingen bij 's Lands dienst in Nederlandsch-Indië en daarmede in verband staande uitgaven 9 000

Onderafdeeling 506. Bijdrage aan de vereeniging „Oost en West". . 3 000

Onderafdeeling 507. Bijdrage aan het Koloniaal Instituut te Amsterdam 50 000

Onderafdeeling 508. Eeredienst . . 78 500

Onderafdeeling 509. Geneeskundige dienst 943 500

Onderafdeeling 510. Onvoorziene uitgaven 10 000

1 844 000

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Onderafdeeling 601. Waarnemingen en onderzoekingen op natuurwetenschappelijk gebied en hare toepassingen, alsmede aanschaffing en uitzending van verschillende benoodigdheden . . . . f 23 635

Onderafdeeling 602. Bijdrage aan de vereeniging „Het Koloniaal Landbouwmuseum" te Deventer . . . f 2 500

Onderafdeeling 603. Veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs . . 2 000

Onderafdeeling 604. Opleiding voor den landbouw 30 400

Onderafdeeling 605. Uitgaven in verband met de toetreding van Nederlandsch-Indië tot het Internationaal Landbouwinstituut te Rome . . . 2 500

Onderafdeeling 606. Kina . . . 64 783

Onderafdeeling 607. Getahpertja . *Memorie.*

Onderafdeeling 608. Caoutchouc . *Memorie.*

Onderafdeeling 609. Coca . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 610. Aetherische oliën . . . . *Memorie*

Onderafdeeling 611. Getahpertja- en caoutchouc-ondernemingen. . . 5 000

Onderafdeeling 612. Boschwezen . 77 000

Onderafdeeling 613. Veeartsenijkundige dienst 60 400

Onderafdeeling 614. Nijverheid en handel 29 000

Onderafdeeling 615. Onvoorziene uitgaven 10 000

f 307 218

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Onderafdeeling 701. Burgerlijke Openbare Werken . . . . f 1 298 000

Onderafdeeling 702. Opleiding van candidaat civiel- en bouwkundige ingenieurs, benevens daarmede in verband staande uitgaven 200 000

Onderafdeeling 703. Kosten van het Regeeringstoezicht over de naamlooze vennootschap „Zeehaven en Kolenstation Sabang" 800

Onderafdeeling 704. Stoomwezen . 4 000

Onderafdeeling 705. Algemeene pakhuizen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 706. Onvoorziene uitgaven 2 500

1 505 300

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Onderafdeeling 801. Postspaarbank f 750

Onderafdeeling 802. Dienst voor waterkracht en electriciteit . . . 2 887 600

Onderafdeeling 803. Dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen f 1 200

Onderafdeeling 804. Opiumbereiding 26 000

Onderafdeeling 805. Landsdrukkerij 107 460

Onderafdeeling 806. Dienst van 's Lands mijndiensten 2 913 000

Onderafdeeling 806 *A*. Deelneming door het Land in het maatschappelijk kapitaal der Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij 1 000 000

Onderafdeeling 807. Zout . . . 1 000 000

Onderafdeeling 808. Post-, telegraaf- en telefoondienst 6 307 550

Onderafdeeling 809. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten 8 527 300

Onderafdeeling 810. Onvoorziene uitgaven 5 000

f 22 775 860

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

Onderafdeeling 901. Militairen in buitengewonen dienst . . . . . f 535 306

Onderafdeeling 902. Bezoldigingen en verdere uitgaven voor militairen met verlof of op non-activiteit . . 1 800 000

Onderafdeeling 903. Opleiding tot officier. 986 595

Onderafdeeling 904. Kosten van den Indischen leergang 10 000

Onderafdeeling 905. Kosten der koloniale afdeeling van het krijgsgeschiedkundig archief van den generalen staf in Nederland 8 882

Onderafdeeling 906. Uit- en terugzending van militairen, de kosten van werving en van verblijf in Nederland daaronder begrepen, mitsgaders betalingen te hunnen behoeve na terugkeer in Nederland. 2 000 000

Onderafdeeling 907. Verrekening met het Departement van Oorlog in Nederland van de uitgaven voortvloeiende uit het aangaan van eene vrijwillige verbintenis op korten termijn bij het leger in Nederland door jongelieden, die voornemens zijn zich in Nederlandsch-Indië te vestigen . *Memorie.*

Onderafdeeling 908. Tegemoetkoming aan de vereeniging tot beoefening van de krijgswetenschap . 500

Onderafdeeling 909. Bijdrage in de kosten van de te Nijmegen gevestigde „Arbeidsbeurs voor den oud-Indischen militair" 9 000

Onderafdeeling 910. Bijdrage in de kosten van het te Nijmegen gevestigde verblijf voor den oud-Indischen militair 10 000

Onderafdeeling 911. Tegemoetkoming aan het permanent comité ten dienste van den oud-Indischen militair f 1 500

Onderafdeeling 912. Tegemoetkoming aan de vereeniging „Generaal van Heutszfonds". 2 000

Onderafdeeling 913. Steun aan gegageerde en gepensionneerde Indische militairen beneden den officiersrang, die buiten hun schuld in moeilijke omstandigheden verkeeren 10 000

Onderafdeeling 914. Militaire veroordeelden 4 000

Onderafdeeling 915. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van de Europeesche officieren van het leger in Nederlandsch-Indië . . . 300 000

Onderafdeeling 916. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen . . 123 000

Onderafdeeling 917. Materieel. . 12 599 618

Onderafdeeling 918. Voorzieningen ten behoeve van personeel, dat ten gevolge van een vliegongeval ongeschikt is geworden voor den dienst, en van de nagelaten betrekkingen van dit personeel, indien het tengevolge van een vliegongeval mocht zijn omgekomen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 919. Onvoorziene uitgaven 50 000

f 18 450 401

AFDEELING X.

Departement der Marine.

Onderafdeeling 1001. Uitgaven ten behoeve van het personeel voor het Departement en den algemeenen dienst f 217 200

Onderafdeeling 1002. Verdere uitgaven ten behoeve van het Departement en den algemeenen dienst. . 9 582

Onderafdeeling 1003. Aandeel in de kosten van aanbouw, uitrusting en uitzending van kruisers en onderzeebooten en van aanschaffing en uitzending van vliegtuigmaterieel ten behoeve van de Koninklijke marine, ten bedrage van de helft dier kosten 6 500 000

Onderafdeeling 1004. Verrekening met het Departement van Marine in Nederland van de uitgaven ten behoeve van het personeel der Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië, niet behoorende tot de rol van eenig schip en niet tewerkgesteld bij het departement aldaar of bij het marine-etablissement te Soerabaja 400 000

Onderafdeeling 1005. Verdere algemeene kosten der zeemacht . . . 1 026 270

Onderafdeeling 1006. Personeel van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch Indië 1 187 200

Onderafdeeling 1007. Verdere uitgaven ten behoeve van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch-Indië f 5 400

Onderafdeeling 1008. Personeel van de Indische militaire marine . . . 2 837 300

Onderafdeeling 1009. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine 269 000

Onderafdeeling 1010. Personeel van den hydrografischen dienst in Nederlandsch-Indië 386 020

Onderafdeeling 1011. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst in Nederlandsch-Indië 54 300

Onderafdeeling 1012. Uitgaven voor het personeel ten behoeve van „Scheepvaart" 15 000

Onderafdeeling 1013. Verdere uitgaven ten behoeve van „Scheepvaart" 1 013 600

Onderafdeeling 1014. Aanbouw van het bebakeningsvaartuig *Pollux* 350 000

Onderafdeeling 1014 *A*. Aanbouw en uitzending van het kabelschip *Zuiderkruis* 2 000 000

Onderafdeeling 1015. Magnetische en weerkundige waarnemingen . . 1 205

Onderafdeeling 1016. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen 3 179 600

Onderafdeeling 1017. Verrekening met het Departement van Marine in Nederland van de uitgaven ten behoeve van het personeel bij den marineluchtvaartdienst 363 000

Onderafdeeling 1017*A*. Voorzieningen ten behoeve van het militair en burgerlijk personeel der Zeemacht, dat ten gevolge van een ongeval bij het verrichten van of het deelnemen aan een dienstvlucht voor den verderen dienst ongeschikt wordt bevonden, zoomede van de door dat personeel nagelaten nabestaanden . . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1018. Aanschaffing en uitzending van levensbehoeften en andere goederen ter aanvulling van den magazijnvoorraad buiten dien van het marine-etablissement te Soerabaja, voor zoover de kosten niet ten laste van een anderen post kunnen worden gebracht . . . . f 48 000

Onderafdeeling 1019. Onvoorziene uitgaven 50 000

f 19 912 677

f 170 370 407

Eenhonderd zeventig millioen driehonderd zeventig duizend vierhonderd en zeven gulden.

Artikel 2.

Met inachtneming van artikel 6 der Indische Comptabiliteitswet kan zoo noodig uit de sommen, bij de ondervolgende afdeelingen voor *onvoorziene uitgaven* toegestaan, overschrijving plaats vinden op de aangegeven onderafdeelingen van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk.

Afd.	Onderafdeelingen.
I.	102,
II.	201, 203, 204.
III.	301 tot en met 310, 314 tot en met 328,
III A.	351 tot en met 356,
IV.	401 tot en met 409, 410,
V.	501, 502, 503, 504, 505, 508, 509.
VI.	601, 603 tot en met 614,
VII.	701 tot en met 705,
VIII.	801 tot en met 806, 807, 808, 809,
IX.	901 tot en met 907, 913, 914, 917, 918,
X.	1001 tot en met 1018.

Artikel 3.

De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooting zijn omschreven, worden, met inachtneming van artikel 9 der Indische Comptabiliteitswet, op den post voor *onvoorziene uitgaven* der betrokken afdeeling aangewezen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Koloniën,

4. 3.

HOOFDSTUK II. (Uitgaven in Nederlandsch-Indië.)

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (*Nederlandsch Staatsblad* 1917 n°. 275; *Indisch Staatsblad* 1917 n°. 521), de begrooting van *Nederlandsch-Indië* jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, definitief bij de wet wordt vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Het IIde hoofdstuk der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1923, betreffende de *uitgaven in Nederlandsch-Indië,* wordt definitief vastgesteld als volgt:

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

Onderafdeeling 101. Jaarwedde van den Gouverneur-Generaal	f 169 200	
Onderafdeeling 102. Staf van den Gouverneur-Generaal	23 700	
Onderafdeeling 103. Verdere uitgaven voor den Staf van den Gouverneur-Generaal	4 450	
Onderafdeeling 104. Verblijven van den Gouverneur-Generaal	25 830	
Onderafdeeling 105. Personeel voor het uitoefenen van toezicht op de paleizen met bijbehoorende gebouwen en terreinen te Weltevreden en Buitenzorg en het beheer van het domein te Tjipanas	6 900	
Onderafdeeling 106. Personeel van den Raad van Nederlandsch-Indië .	188 533	
Onderafdeeling 107. Verdere uitgaven voor den Raad van Nederlandsch-Indië	3 020	
Onderafdeeling 108. Personeel van den Volksraad	188 844	
Onderafdeeling 109. Verdere uitgaven van den Volksraad	81 000	
Onderafdeeling 110. Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken bij den Volksraad	f 23 590	
Onderafdeeling 111. Raad van Departementshoofden.	9 600	
Onderafdeeling 112. Personeel van de Algemeene Secretarie	397 430	
Onderafdeeling 113. Verdere uitgaven van de Algemeene Secretarie	95 200	
Onderafdeeling 114. Personeel van de Algemeene Rekenkamer . . .	676 141	
Onderafdeeling 115. Verdere uitgaven van de Algemeene Rekenkamer . .	35 200	
Onderafdeeling 116. Reis- en verblijfkosten en zittinggelden	147 000	
Onderafdeeling 117. Verrekening van diensttelegrammen	44 000	
Onderafdeeling 117*A*. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen.	*Memorie.*	
Onderafdeeling 117*B*. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 118. Onvoorziene uitgaven	5 000	
		f 2 124 638

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

Onderafdeeling 201. Personeel van het Departement	f 318 886
Onderafdeeling 202. Verdere uitgaven van het Departement . . .	15 000
Onderafdeeling 203. Personeel van het hoog gerechtshof en van het hoog militair gerechtshof	391 911
Onderafdeeling 204. Verdere uitgaven van het hoog gerechtshof en van het hoog militair gerechtshof .	18 060
Onderafdeeling 205. Personeel van de raden van justitie	941 930
Onderafdeeling 206. Verdere uitgaven van de raden van justitie. .	23 294
Onderafdeeling 207. Personeel van de landgerechten	422 580
Onderafdeeling 208. Verdere uitgaven van de landgerechten . . .	38 850
Onderafdeeling 209. Personeel van Inlandsche en inheemsche rechtbanken	2 767 983
Onderafdeeling 210. Verdere uitgaven van Inlandsche en inheemsche rechtbanken.	59 520
Onderafdeeling 211. Verder personeel van het rechtswezen	75 810
Onderafdeeling 212. Verdere uitgaven van het rechtswezen	442 660

Onderafdeeling 213. Bezoldigingen en toelagen van de hulpschrijvers op de kantoren onder het Departement van Justitie behoorende	f 95 020
Onderafdeeling 214. Toelagen wegens dure levenswijze en uit hoofde van dienstbelang, zoomede vergoeding voor vervoerkosten	32 000
Onderafdeeling 215. Personeel van de wees- en boedelkamers	798 824
Onderafdeeling 216. Verdere uitgaven van de wees- en boedelkamers.	22 724
Onderafdeeling 217. Burgerlijke stand voor de Chineezen	30 500
Onderafdeeling 218. Personeel van den burgerlijken stand voor bepaalde groepen van Inlanders	*Memorie.*
Onderafdeeling 219. Verdere uitgaven van den burgerlijken stand voor bepaalde groepen van Inlanders	*Memorie.*
Onderafdeeling 220. Personeel van het gevangeniswezen.	2 025 126
Onderafdeeling 221. Verdere uitgaven van het gevangeniswezen .	5 526 470
Onderafdeeling 222. Bijdrage aan de te Semarang gevestigde vereeniging tot het verleenen van hulp aan ontslagen Europeesche veroordeelden	5 400
Onderafdeeling 223. Bijdragen aan vereenigingen, die zich de bestrijding van de misdadigheid van jeugdige personen ten doel stellen	*Memorie.*
Onderafdeeling 224. Gedeeltelijke vergoeding aan vereenigingen, die zich de bestrijding van de misdadigheid van jeugdige personen ten doel stellen, van de kosten van verpleging van hare pupillen en verdere andere uitgaven	8 700
Onderafdeeling 225. Bijdragen in de bouw-, eerste inrichtings- en exploitatiekosten van particuliere opvoedingsgestichten	68 840
Onderafdeeling 226. Personeel van het tucht- en opvoedingswezen . .	78 460
Onderafdeeling 227. Verdere uitgaven van het tucht- en opvoedingswezen.	118 280
Onderafdeeling 228. Personeel van de arbeidsinspectie en koeliewerving	243 020
Onderafdeeling 229. Verdere uitgaven van de arbeidsinspectie en koeliewerving	13 720
Onderafdeeling 229*A*. Uitgaven ten behoeve van het Kantoor van Arbeid	50 000
Onderafdeeling 230. Bezoldigingen van het personeel van het Regeeringskantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes	6 000
Onderafdeeling 231. Verdere uitgaven van het Regeeringskantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes . .	f 3 170
Onderafdeeling 232. Bijdrage aan de te Batavia gevestigde vereeniging „Ati Soetji", tot het verleenen van steun en bijstand aan de slachtoffers der prostitutie en van den vrouwenhandel	4 200
Onderafdeeling 233. Personeel bij het centraalkantoor voor dactyloscopie	48 070
Onderafdeeling 234. Verdere uitgaven van het centraalkantoor voor dactyloscopie	2 360
Onderafdeeling 235. Personeel van den immigratiedienst.	234 420
Onderafdeeling 236. Verdere uitgaven van den immigratiedienst . .	137 150
Onderafdeeling 237. Notariaat .	8 000
Onderafdeeling 238. Verrekening van diensttelegrammen	176 000
Onderafdeeling 239. Verrekening met het departement van oorlog van de kosten van door den topografischen dienst te verrichten werkzaamheden	4 650
Onderafdeeling 240. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*
Onderafdeeling 241. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*
Onderafdeeling 242. Onvoorziene uitgaven	100 000
	f 15 357 588

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

Onderafdeeling 301. Personeel van het Departement	f 458 596
Onderafdeeling 302. Verdere uitgaven voor het Departement. . . .	29 300
Onderafdeeling 302*A*. Verzamelpost voor de algemeene tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen	30 000 000
Onderafdeeling 303. Verrekening van diensttelegrammen	118 000
Onderafdeeling 304. Personeel van de algemeene kassen	867 990
Onderafdeeling 305. Verdere uitgaven voor de algemeene kassen .	190 000
Onderafdeeling 306. Muntwezen .	1 500
Onderafdeeling 306 *A*. Personeel van den bezuinigingsdienst . . .	71 400
Onderafdeeling 306*B*. Verdere uitgaven voor den bezuinigingsdienst	2 500

Onderafdeeling 307. Bezoldiging van het personeel van den dienst der belastingen, voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken	f 1 816 015
Onderafdeeling 308. Verdere uitgaven voor den dienst der belastingen, voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken	1 773 980
Onderafdeeling 309. Verpachte middelen	1 000
Onderafdeeling 310. Personeel van de in- en uitvoerrechten en accijnzen	4 100 000
Onderafdeeling 311. Verdere uitgaven voor de in- en uitvoerrechten en accijnzen	491 800
Onderafdeeling 312. Verponding	120 000
Onderafdeeling 313. Personeel voor de openbare verkoopingen	207 522
Onderafdeeling 314. Verdere uitgaven voor de openbare verkoopingen	44 700
Onderafdeeling 315. Zegelrecht	618 000
Onderafdeeling 316. Opiumverkoop	10 947 922
Onderafdeeling 317. Uitgaven ten behoeve van de opiumbestrijdingscommissie	600
Onderafdeeling 318. Steun aan anti-opiumvereenigingen	20 000
Onderafdeeling 319. Pandhuizen in eigen beheer	6 182 000
Onderafdeeling 320. Verlofs- en nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden, voorloopige bezoldigingen en onderstanden bij ontslag uit de betrekking, een en ander voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken	490 000
Onderafdeeling 321. Pensioenen en gagementen, alsmede onderstanden bij ontslag uit 's Lands dienst en onderstanden aan niet-landsdienaren	15 492 000
Onderafdeeling 322. Uitkeering aan de pensioenfondsen voor de koloniale landsdienaren	3 300 000
Onderafdeeling 323. Soldijen en toelagen aan eereteekenen verbonden	61 400
Onderafdeeling 324. Uitgaven in verband met het octrooi van de Javasche Bank	*Memorie.*
Onderafdeeling 325. Personeel van den gouvernements-accountantsdienst	184 225
Onderafdeeling 326. Verdere uitgaven van den gouvernements-accountantsdienst	12 900
Onderafdeeling 327. Personeel van het kantoor voor reiswezen	204 280
Onderafdeeling 328. Verdere uitgaven voor het kantoor voor reiswezen	16 000
Onderafdeeling 329. Overtochtskosten naar en uit Indië, alsmede reis- en verblijfkosten in Indië	17 138 000
Onderafdeeling 330. Vergoeding aan het Departement der Marine van de kosten voor het gebruik ten behoeve van de Departementen van algemeen burgerlijk bestuur van vaartuigen, behoorende tot onder het beheer van eerstgenoemd Departement staande diensten	f 1 349 100
Onderafdeeling 331. Paketvaartdienst	550 000
Onderafdeeling 332. Personeel van de pensioen- en weduwen- en weezenfondsen van Indische burgerlijke en locale ambtenaren	212 000
Onderafdeeling 333. Aanschaffing en uitzending van boekwerken, kaarten en gedrukte stukken voor den algemeenen dienst, voor zoover een en ander niet geschiedt door het Departement van Oorlog	7 000
Onderafdeeling 334. Algemeene tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan onder het Departement van Financiën behoorende landsdienaren (uitgezonderd opiumverkoop en pandhuisdienst)	*Memorie.*
Onderafdeeling 335. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	4 500 000
Onderafdeeling 336. Onvoorziene uitgaven	150 000
	f 101 729 730

AFDEELING III A.

Indische schuld.

Onderafdeeling 351. Rente van vlottende schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven	f 6 450 000
Onderafdeeling 352. Kosten van bekendmakingen betreffende Indische schuld	*Memorie.*
Onderafdeeling 353. Onvoorziene uitgaven	10 000
	6 460 000

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 401. Personeel van het Departement	f 782 122
Onderafdeeling 402. Verdere uitgaven voor het Departement	68 000
Onderafdeeling 403. Personeel van het Europeesch bestuur	7 862 400
Onderafdeeling 404. Uitgaven voor de hervorming van het bestuurswezen	55 440
Onderafdeeling 405. Verdere uitgaven voor het Europeesch bestuur	151 300
Onderafdeeling 405 *A*. Verbetering van de vooruitzichten van eenige groepen van bestuursambtenaren	31 720

Onderafdeeling 406. Personeel van de bestuursschool te Batavia . . . f 252 087

Onderafdeeling 407. Verdere uitgaven voor de bestuursschool te Batavia. . 5 400

Onderafdeeling 408. Personeel voor de Japansche zaken 67 500

Onderafdeeling 409. Verdere uitgaven voor de Japansche zaken . . 3 600

Onderafdeeling 410. Personeel voor de Chineesche zaken. 85 540

Onderafdeeling 411. Verdere uitgaven voor de Chineesche zaken. . 6 000

Onderafdeeling 412. Personeel van het Inlandsch bestuur 7 505 879

Onderafdeeling 413. Verdere uitgaven voor het Inlandsch bestuur . 41 419

Onderafdeeling 414. Kantoorkosten, drukwerk, advertentiekosten, kosten van gedeeltelijke inrichting van woningen, kantoren en vergaderplaatsen van bestuursambtenaren en andere kleine uitgaven voor het Europeesch en Inlandsch bestuur . 572 000

Onderafdeeling 415. Hulpschrijvers op de kantoren onder het Departement van Binnenlandsch Bestuur behoorende. 650 000

Onderafdeeling 416. Wijkbestuur te Batavia en Meester-Cornelis . . 74 460

Onderafdeeling 416*A*. Hervorming van het bestuur ter hoofdplaatsen Batavia, Semarang en Soerabaja . . 127 500

Onderafdeeling 416*B*. Ontvoogding van het Inlandsch bestuur in een aantal afdeelingen op Java en Madoera 200 000

Onderafdeeling 416*C*. Hervorming van de bestuursmiddelen in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden. 119 739

Onderafdeeling 417. Personeel der politie. 12 499 673

Onderafdeeling 418. Personeel van de politieschool te Batavia. . . . 225 000

Onderafdeeling 419. Verdere uitgaven voor de politieschool te Batavia 57 000

Onderafdeeling 420. Opleidingsdepôt te Buitenzorg voor de veldpolitie. 254 800

Onderafdeeling 421. Verdere uitgaven voor de politie 5 334 900

Onderafdeeling 422. Andere uitgaven in het belang van het bestuur en van de openbare orde en veiligheid 190 912

Onderafdeeling 423. Telefonische gemeenschap voor bestuursdoeleinden 1 056 765

Onderafdeeling 424. Personeel van het kantoor voor de statistiek . . *Memorie.*

Onderafdeeling 425. Verdere uitgaven voor het kantoor voor de statistiek. . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 425*A*. Instelling van eene grondstatistiek op Java en Madoera . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 426. Personeel voor de landelijke inkomsten . . . . f 865 322

Onderafdeeling 427. Verdere uitgaven voor de landelijke inkomsten 2 655 720

Onderafdeeling 428. Personeel voor de agrarische zaken en verplichte diensten 57 504

Onderafdeeling 429. Verdere uitgaven voor de agrarische zaken en verplichte diensten 15 100

Onderafdeeling 429*A*. Uitgaven in verband met de terugbrenging van particuliere landen op Java tot het Landsdomein . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 429*B*. Gedeeltelijke betaling van de koopsom voor het particuliere land „de Pondokgedehlanden" 1 200 000

Onderafdeeling 429*C*. Rente verschuldig wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor „de Pondokgedeh-landen" . . 120 000

Onderafdeeling 429*D*. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land „Tjiloear c. a." 25 000

Onderafdeeling 429*E*. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land „Tjitrap", in Indië te voldoen 39 000

Onderafdeeling 430. Aanslag in- en invordering van het hoofdgeld . . 894 000

Onderafdeeling 431. Uitgaven in verband met den afkoop van heerendiensten in de gewesten buiten Java en Madoera 2 342 000

Onderafdeeling 432. Uitgaven in verband met de voorgenomen geleidelijke opheffing van perdikan-privileges der daarvoor in aanmerking komende desa's van de gouvernementslanden op Java en Madoera 10 000

Onderafdeeling 432*A*. Voorbereiding van de hervorming van de maatschappelijke en agrarische toestanden in de Vorstenlanden op Java . . . 275 340

Onderafdeeling 433. Bijdrage aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta ter tegemoetkoming in de vermindering hunner inkomsten, welke voortvloeit uit de doorvoering der agrarische hervormingen in verband met de verlaging van de lasten der bevolking 495 000

Onderafdeeling 434. Uitkeering aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta ter regeling van hunne geldelijke verhouding tot het Land .	f 306 500
Onderafdeeling 435. Uitkeering aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta van door dezen aan de landbouwondernemers terugbetaalde „bekti's"	73 200
Onderafdeeling 436. Tegemoetkomingen aan de Inlandsche rechtsgemeenschappen in de residentie Tapanoeli ter verzekering van eene passende belooning aan de koeriahoofden	12 000
Onderafdeeling 437. Tegemoetkomingen aan de Inlandsche rechtsgemeenschappen in de onderafdeelingen Amboina en Saparoea der residentie Amboina ter verzekering van eene behoorlijke bezoldiging der regenten	32 868
Onderafdeeling 438. Inlandsch Zelfbesturen en Grooten	5 345 545
Onderafdeeling 438*A*. Uitgaven in verband met de opleiding van Inlandsche jongelieden van vorstelijken bloede.	4 600
Onderafdeeling 439. Uitgaven voor in het belang van rust en orde verwijderden en dergelijken	82 400
Onderafdeeling 440. Publieke feesten.	12 375
Onderafdeeling 441. Uitgaven voor ter beschikking van zelfbesturende landschappen gesteld personeel voor aanslag in- en invordering van belastingen dier landschappen . . .	31 170
Onderafdeeling 442. Verschaffing van landbouwkrediet ten behoeve van de oprichting van tuinbouwhoeven . .	9 000
Onderafdeeling 443. Voorschotten aan Inlandsche gemeenten op Java en Madoera voor den aankoop van ambtsvelden voor de desabesturen . . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 444. Personeel voor het kredietwezen, met uitzondering van dat voor de centrale kas. . .	361 764
Onderafdeeling 445. Verdere uitgaven voor het kredietwezen, met uitzondering van die ten behoeve van de centrale kas	60 550
Onderafdeeling 446. Personeel van de centrale kas voor het volkskredietwezen	137 650
Onderafdeeling 447. Kapitaalverstrekking aan de centrale kas . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 448. Borgstellingen van het Land ten behoeve van volkskredietinstellingen en van de centrale kas ten aanzien van kredieten, te verleenen door zoowel als aan die instellingen	*Memorie.*
Onderafdeeling 449. Uitgaven in verband met de bevordering van de coöperatie	*Memorie.*
Onderafdeeling 450. Hulpverschaffing aan noodlijdende bevolking . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 451. Landverhuizing	f 224 500
Onderafdeeling 452. Personeel van het kadaster.	725 120
Onderafdeeling 453. Personeel van den opleidingsleergang van het kadaster	39 660
Onderafdeeling 454. Uitgaven in verband met de eenjarige praktische werkzaamstelling van candidaat-ambtenaren voor het kadaster in afwachting van de theoretische opleiding in Nederland	9 000
Onderafdeeling 455. Verdere uitgaven voor het kadaster	150 350
Onderafdeeling 456. Toelagen wegens dure levenswijze	500 000
Onderafdeeling 456*A*. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*
Onderafdeeling 457. Toelagen uit hoofde van dienstbelang	150 000
Onderafdeeling 458. Bezoldigingen over het tijdvak tusschen het verlaten van een vorigen en het aanvaarden van een nieuwen post . .	47 000
Onderafdeeling 459. Kosten van door de Landsdrukkerij ten behoeve van het Departement van Binnenlandsch Bestuur en de daaronder behoorende diensten verstrekte jaarboeken, periodieken, enz., zoomede van de in de Javasche Courant geplaatste advertentiën	10 000
Onderafdeeling 460. Verrekening van diensttelegrammen	205 000
Onderafdeeling 461. Vergoeding aan het Departement van Oorlog van de kosten van door den topografischen dienst te verrichten werkzaamheden	1 345 000
Onderafdeeling 462. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*
Onderafdeeling 463. Onvoorziene uitgaven	300 000
	f 57 450 394

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

Onderafdeeling 501. Personeel van het Departement	f 476 800
Onderafdeeling 502. Verdere uitgaven voor het Departement . . .	45 000
Onderafdeeling 503. Onderwijsraad	33 600

Onderafdeeling 504. Uitgaven voor het algemeen onderwijsverslag . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 505. Maatregelen in verband met de voorbereiding en de uitvoering van de wettelijke voorziening betreffende het gesubsidieerd onderwijs	*Memorie.*
Onderafdeeling 505*A*. Voorbereiding van de oprichting van eene rechtsgeleerde hoogeschool	f 15 000
Onderafdeeling 506. Uitgaven in verband met de universitaire studie in Nederland van onbemiddelde Indische jongelieden	5 000
Onderafdeeling 507. Tegemoetkoming aan de voorlichtingscommissie voor de opleiding van Indische jongelieden	*Memorie.*
Onderafdeeling 508. Personeel van de inspectie van het middelbaar onderwijs	16 200
Onderafdeeling 509. Verdere uitgaven voor de inspectie van het middelbaar onderwijs	1 170
Onderafdeeling 510. Personeel van het openbaar middelbaar onderwijs .	1 629 648
Onderafdeeling 511. Verdere uitgaven voor het openbaar middelbaar onderwijs	112 400
Onderafdeeling 512. Uitgaven voor den leergang voor de zeevaartkunde	16 500
Onderafdeeling 513. Bijdragen ter bestrijding van de verlofskosten ten behoeve van leeraren en onderwijzers bij het bijzonder onderwijs . . .	260 000
Onderafdeeling 514. Bijdragen ter bestrijding van de kosten van uitzending uit Nederland van leeraren en onderwijzers ten behoeve van het bijzonder onderwijs	294 000
Onderafdeeling 515. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen van middelbaar onderwijs	272 000
Onderafdeeling 516. Personeel van de inspectie van het voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	26 700
Onderafdeeling 517. Verdere uitgaven voor de inspectie van het voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	880
Onderafdeeling 518. Personeel van de algemeene middelbare school (A. M. S.)	1 479 020
Onderafdeeling 519. Verdere uitgaven voor de algemeene middelbare school (A. M. S.)	262 150
Onderafdeeling 519*A*. Onderwijs in inheemsche talen bij de openbare mulo-scholen	35 000
Onderafdeeling 520. Bijdragen voor het bijzonder Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	140 000
Onderafdeeling 521. Studiebeurzen voor leerlingen van gesubsidieerde mulo-scholen	f 8 200
Onderafdeeling 522. Personeel van de inspectie van het technisch onderwijs	23 250
Onderafdeeling 523. Verdere uitgaven voor de inspectie van het technisch onderwijs	1 030
Onderafdeeling 524. Uitgaven ten behoeve van de commissie van voorlichting in zake het technisch en ambachtsonderwijs	2 400
Onderafdeeling 525. Technische Hoogeschool te Bandoeng	185 250
Onderafdeeling 526. Oprichting van een middelbare technische school .	*Memorie.*
Onderafdeeling 527. Personeel van het openbaar Europeesch vakonderwijs	1 134 420
Onderafdeeling 528. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch vakonderwijs	243 800
Onderafdeeling 529. Leergang tot opleiding van technische leerkrachten	*Memorie.*
Onderafdeeling 530. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen van Europeesch vakonderwijs	115 500
Onderafdeeling 531. Personeel van de inspectie van het Europeesch lager en van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs	151 410
Onderafdeeling 532. Verdere uitgaven voor de inspectie van het Europeesch lager en van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs	4 220
Onderafdeeling 533. Personeel van de openbare inrichtingen tot opleiding van leerkrachten voor het lager onderwijs op Westerschen grondslag . .	208 200
Onderafdeeling 534. Verdere uitgaven voor de openbare inrichtingen tot opleiding van leerkrachten voor het lager onderwijs op Westerschen grondslag	254 080
Onderafdeeling 535. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen en personen, die onderwijzers(essen) voor het Europeesch lager onderwijs opleiden . .	90 000
Onderafdeeling 536. Instelling ter bevordering van de studie van Inlandsche talen en van de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië te Weltevreden.	57 100
Onderafdeeling 537. Inspectie van het onderwijs in huishoudelijke vakken	11 130
Onderafdeeling 538. Personeel van het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs	8 655 100

Onderafdeeling 539. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs . . .	f 419 500
Onderafdeeling 540. Bezoldigingen en toelagen van onderwijzers(essen) bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, gesteld ter beschikking van derden	35 600
Onderafdeeling 541. Huishoudleergangen verbonden aan de openbare Europeesche lagere meisjesscholen te Bandoeng en Djokjakarta	18 300
Onderafdeeling 542. Openbare Hollandsch-Chineesche meisjesscholen .	*Memorie.*
Onderafdeeling 543. Bijdragen voor bijzondere lager onderwijs op Westerschen grondslag	2 255 100
Onderafdeeling 543 *A*. Buitengewone bijdragen aan bijzondere Europeesche lagere scholen, geheel of in hoofdzaak bestemd voor kinderen uit liefdadigheidsgestichten	18 000
Onderafdeeling 544. Proefneming met schakelscholen tot voorbereiding van leerlingen, afkomstig van de Inlandsche 2de klas-school, voor het Mulo	43 000
Onderafdeeling 545. Openbaar fröbelonderwijs	101 190
Onderafdeeling 546. Bijzonder fröbelonderwijs	379 000
Onderafdeeling 547. Voorloopige bezoldigingen en gratificatiën van onderwijzend personeel uit Nederland gezonden ten dienste van het openbaar onderwijs	65 000
Onderafdeeling 548. Personeel van de inspectie van het Inlandsch onderwijs en van het Inlandsch volksonderwijs	972 780
Onderafdeeling 549. Verdere uitgaven voor de inspectie van het Inlandsch onderwijs en van het inlandsch volksonderwijs	12 098
Onderafdeeling 550. Personeel van het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders	1 441 615
Onderafdeeling 551. Verdere uitgaven voor het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders . .	1 261 680
Onderafdeeling 551 *A*. Openstelling van de Inlandsche rechtsschool voor alle landaarden en omzetting van de voorbereidende afdeeling dier school in een mulo-afdeeling	3 600
Onderafdeeling 552. Bijdragen voor bijzondere kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers en bijzondere normaalscholen voor Inlandsch hulponderwijzers	512 500
Onderafdeeling 553. Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij de openbare ambachtsscholen voor Inlanders	f 184 220
Onderafdeeling 554. Leermiddelen, verbruiksartikelen in de werkplaatsen en verdere uitgaven voor de openbare ambachtsscholen voor Inlanders . .	145 720
Onderafdeeling 555. Bijdragen voor bijzondere ambachts- en nijverheidsscholen voor Inlanders	60 000
Onderafdeeling 556. Personeel van het openbaar Inlandsch lager onderwijs	5 316 000
Onderafdeeling 557. Verdere uitgaven voor het openbaar Inlandsch lager onderwijs	590 000
Onderafdeeling 558. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen van Inlandsch lager onderwijs	1 800 000
Onderafdeeling 559. Bijdragen voor bijzondere huishoudleergangen in het gewest Preanger Regentschappen, verbonden aan inrichtingen van openbaar of bijzonder Inlandsch lager onderwijs, bedoeld bij *Staatsblad* 1918 n°. 715	5 000
Onderafdeeling 560. Depôt van boeken en leermiddelen, vervaardiging en verspreiding van gedrukten ten behoeve van het Inlandsch onderwijs	112 500
Onderafdeeling 561. Personeel van het kantoor van den adviseur voor het Inlandsch volksonderwijs . . .	54 400
Onderafdeeling 562. Verdere uitgaven voor het kantoor van den adviseur voor het Inlandsch volksonderwijs	2 000
Onderafdeeling 563. Uitgaven voor het Inlandsch volksonderwijs, voor zoover niet elders uitgetrokken . .	4 855 000
Onderafdeeling 564. Uitgaven voor de handleidingscommissie voor de samenstelling van leerboeken en daarbij behoorende handleidingen ten behoeve van het Inlandsch volksonderwijs .	18 900
Onderafdeeling 565. Uitgaven voor het volksonderwijs in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden .	434 000
Onderafdeeling 566. Voorschotten aan het Rijnsche Zendinggenootschap ten behoeve van de voortzetting van zijn arbeid	240 000
Onderafdeeling 567. Bijdragen voor het Rijnsche Zendinggenootschap voor zijn arbeid in het belang van de ontwikkeling der inheemsche bevolking van de Mentawei-eilanden en van het eiland Enggano	10 500
Onderafdeeling 568. Bijdrage voor de groep Nederlandsch-Indië van het Algemeen Nederlandsch Verbond. .	3 200

Onderafdeeling 569. Bijdrage voor de vereeniging „Het Java-Instituut" voor haar arbeid in het belang van de ontwikkeling van de inheemsche cultuur van Java, Madoera en Bali. . . . f 7 500

Onderafdeeling 570. Volksboekerijen 638 240

Onderafdeeling 571. Bevordering van de lichamelijke opvoeding van de jeugd 60 200

Onderafdeeling 572. Voorbereiding tot invoering van handenarbeid bij het algemeen vormend onderwijs. 8 400

Onderafdeeling 573. Toezicht op de opvoeding van Inlandsche jongelieden 10 800

Onderafdeeling 574. Bezoldigingen van het personeel voor het internaatswezen. 10 800

Onderafdeeling 575. Bijdragen voor particuliere internaten ten behoeve van studeerende jongelieden, die inrichtingen van verdergaand onderwijs bezoeken 141 800

Onderafdeeling 576. Personeelsuitgaven voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen 121 208

Onderafdeeling 577. Verdere uitgaven voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen . 120 420

Onderafdeeling 578. Kosten van examens voor zoover elders niet omschreven 90 000

Onderafdeeling 579. Personeel van den eeredienst 926 555

Onderafdeeling 580. Verdere uitgaven voor den eeredienst. . . . 110 753

Onderafdeeling 581. Inrichting voor opleiding van Inlandsche leeraren, zonen van Inlandsche hoofden en van volksonderwijzers in een gedeelte van de residentie Timor en Onderhoorigheden 9 620

Onderafdeeling 582. Armwezen . 583 280

Onderafdeeling 583. Vergoeding voor het gebruik van Landswoningen door Landsdienaren, behoorende tot het Departement van Onderwijs en Eeredienst, die krachtens bestaande regelingen in het genot zijn van het recht op vrije woning . . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 584. Duurtetoelagen voor personeel in buitengewesten voor zoover het Departement van Onderwijs en Eeredienst betreft 272 500

Onderafdeeling 585. Algemeene duurtetoeslag voor Landsdienaren en andere personen behoorende tot het Departement van Onderwijs en Eeredienst . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 586. Verrekening van binnenlandsche diensttelegrammen 93 000

Onderafdeeling 587. Verrekening van de kosten der door den topografischen dienst verrichte werkzaamheden . . . . f 74 650

Onderafdeeling 588. Personeel van de openbare inrichtingen tot opleiding van medisch personeel 443 560

Onderafdeeling 589. Verdere uitgaven voor de openbare inrichtingen tot opleiding van medisch personeel. 456 520

Onderafdeeling 590. Personeel van het hoofdkantoor en de gewestelijke kantoren der inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst . . 263 280

Onderafdeeling 591. Verdere uitgaven voor het hoofdkantoor en de gewestelijke kantoren der inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst 5 544

Onderafdeeling 592. Personeel van de inspectie van het krankzinnigenwezen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 593. Personeel van den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen, voor zoover niet elders omschreven 2 463 240

Onderafdeeling 594. Verdere uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen voor zoover niet elders omschreven . . 2 160 490

Onderafdeeling 595. Maatregelen ter bestrijding van pest, voor zoover niet elders uitgetrokken, cholera, gele koorts, typhus, pokken, dyphtheritis, baciliaire dysenterie, influenza en andere besmettelijke ziekten . . . 646 624

Onderafdeeling 596. Maatregelen ter bestrijding van malaria, tuberculose, mijnwormziekte, amoeben dysenterie en melaatschheid 505 240

Onderafdeeling 597. Personeel van de centrale burgerlijke, burgerlijke en gouvernements-Inlandsche zieken-inrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen. 1 002 826

Onderafdeeling 598. Verdere uitgaven voor de centrale burgerlijke, burgerlijke en gouvernements-Inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen 4 471 180

Onderafdeeling 598 *A*. Bacteriologisch onderzoek van drinkwater te Makasser 3 600

Onderafdeeling 599. Ondersteuning van bijzondere ziekenzorg, voor zoover niet elders uitgetrokken . . . 2 467 000

Onderafdeeling 599 *A*. Voorschotten ten behoeve van bijzondere zieken-inrichtingen 144 000

Onderafdeeling 599 *B*. Personeel ter bestrijding en voorkoming van de pest 1 187 326

Onderafdeeling 599 *C*. Verdere uitgaven ter bestrijding en voorkoming van de pest	f 536 950	
Onderafdeeling 599*D*. Voorschotten voor de woningverbetering in verband met de pestbestrijding	1 260 000	
Onderafdeeling 599*E*. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 599*F*. Onvoorziene uitgaven	75 000	
		f 59 008 667

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Onderafdeeling 601. Personeel van het Departement	f 413 505
Onderafdeeling 602. Verdere uitgaven van het Departement	73 850
Onderafdeeling 603. Verrekening van diensttelegrammen	52 000
Onderafdeeling 604. Verrekening van de kosten der door den topografischen dienst verrichte werkzaamheden	11 650
Onderafdeeling 605. Vergoeding van het gebruik van landswoningen door landsdienaren, die krachtens bestaande regelingen in het genot zijn van het recht op vrije woning	11 000
Onderafdeeling 606. Uitgaven van persoonlijken aard voor de natuurwetenschappelijke zaken	225 355
Onderafdeeling 607. Verdere uitgaven voor de natuurwetenschappelijke zaken	127 465
Onderafdeeling 608. Uitgaven van persoonlijken aard voor het instituut voor plantenziekten	78 375
Onderafdeeling 609. Verdere uitgaven voor het instituut voor plantenziekten	32 120
Onderafdeeling 610. Uitgaven van persoonlijken aard voor het algemeen proefstation voor den landbouw	144 640
Onderafdeeling 611. Verdere uitgaven voor het algemeen proefstation voor den landbouw	82 030
Onderafdeeling 612. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling voor landbouweconomie	23 120
Onderafdeeling 613. Verdere uitgaven voor de afdeeling voor landbouweconomie	3 800
Onderafdeeling 614. Uitgaven van persoonlijken aard voor het veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs	91 830
Onderafdeeling 615. Verdere uitgaven voor het veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs	77 404
Onderafdeeling 616. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling landbouw	f 661 490
Onderafdeeling 617. Verdere uitgaven voor de afdeeling landbouw	584 733
Onderafdeeling 618. Garantie ten behoeve van de „Cultuur-Hulpbank voor Nederlandsch-Indië"	*Memorie.*
Onderafdeeling 619. Waarborging van de credietovereenkomsten tusschen de Palembangsche Volksbank en de coöperatieve rubbervereenigingen in Palembang	*Memorie.*
Onderafdeeling 620. Uitgaven van persoonlijken aard voor 's Lands rijstbedrijf in de Tjiheavlakte (afdeeling Tjiandjoer, gewest Preanger-Regentschappen)	7 200
Onderafdeeling 621. Verdere uitgaven voor 's Lands rijstbedrijf in de Tjiheavlakte (afdeeling Tjiandjoer, gewest Preanger-Regentschappen)	51 800
Onderafdeeling 622. 's Lands rijstbedrijf in Palembang	130 000
Onderafdeeling 623. Uitgaven van persoonlijken aard voor de opleiding voor land-, tuin- en boschbouw	216 605
Onderafdeeling 624. Verdere uitgaven voor de opleiding voor land-, tuin- en boschbouw	213 475
Onderafdeeling 625. Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij 's Lands kina-onderneming, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden	25 900
Onderafdeeling 626. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel bij 's Lands kina-onderneming	*Memorie.*
Onderafdeeling 627. Verdere uitgaven voor 's Lands kina-onderneming	297 850
Onderafdeeling 628. Bezoldigingen van het personeel voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kina-proefstation	18 650
Onderafdeeling 629. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kina-proefstation	*Memorie.*
Onderafdeeling 630. Verdere uitgaven voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kina-proefstation	11 700
Onderafdeeling 631. Bezoldigingen en toelagen van het ambtelijk personeel van 's Lands caoutchoucbedrijf	52 200
Onderafdeeling 632. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel van 's Lands caoutchoucbedrijf	*Memorie.*

Onderafdeeling 633. Uitgaven voor de ondernemingen van 's Lands caoutchoucbedrijf . . . . f 2 977 977

Onderafdeeling 634. Personeel van het boschwezen, met uitzondering van het kantoorpersoneel op het hoofdkantoor 4 137 635

Onderafdeeling 635. Kantoorpersoneel op het hoofdkantoor van den dienst van het boschwezen . . . 87 631

Onderafdeeling 636. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel van het boschwezen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 637. Verdere uitgaven voor het boschwezen . . . 7 221 650

Onderafdeeling 638. Visscherij. . 279 350

Onderafdeeling 639. Uitgaven van persoonlijken aard voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst. . 704 539

Onderafdeeling 640. Verdere uitgaven voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst 493 490

Onderafdeeling 641. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling nijverheid 151 830

Onderafdeeling 642. Verdere uitgaven voor de afdeeling nijverheid 89 100

Onderafdeeling 643. Ondersteuning van nijverheidsondernemingen . . 50 000

Onderafdeeling 643 *A*. Bijdrage aan de vereeniging „Nederlandsch-Indische Jaarbeurs" 6 000

Onderafdeeling 644. Uitgaven van persoonlijken aard voor handel . . 152 851

Onderafdeeling 645. Verdere uitgaven voor handel 175 040

Onderafdeeling 646. Uitgaven van persoonlijken aard voor den Indischen centralen aanschaffingsdienst . . . 204 500

Onderafdeeling 647. Verdere uitgaven voor den Indischen centralen aanschaffingsdienst 24 000

Onderafdeeling 648. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen voor zoover niet elders uitgetrokken . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 649. Toelagen wegens dure levenswijze en uit hoofde van dienstbelang aan de in de buitengewesten geplaatste landsdienaren . 92 240

Onderafdeeling 650. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten *Memorie.*

Onderafdeeling 651. Onvoorziene uitgaven 100 000

f 20 667 580

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Onderafdeeling 701. Personeel van het Departement . . . . f 362 538

Onderafdeeling 702. Verdere uitgaven van het Departement . . . 54 000

Onderafdeeling 703. Personeel van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken met uitzondering van het personeel bedoeld bij onderafdeeling 716 . . . . f 6 458 205

Onderafdeeling 704. Tweejarige avondleergang voor de opleiding van opzichters bij den waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken tot architect en van opzichters voor de Landsgebouwen en teekenaars tot architect voor de Landsgebouwen 24 500

Onderafdeeling 705. Toelagen voor het bezit van het getuigschrift van architect 16 200

Onderafdeeling 706. Gebouwen voor den burgerlijken dienst voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken. . . 11 475 780

Onderafdeeling 706 *A*. Bouwvoorschot aan de Coöperatieve woningbouwvereeniging „Batavia" of aan de gemeente Batavia voor den bouw van woningen voor 's landsdienaren ter hoofdplaats Batavia 300 000

Onderafdeeling 707. Gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst. . . . 848 750

Onderafdeeling 708. Gebouwen en werken ten behoeve van den dienst van het zout 77 600

Onderafdeeling 709. Gebouwen en andere werken ten behoeve van de Landsdrukkerij 401 580

Onderafdeeling 710. Gebouwen en andere werken behoorende tot het Departement der Marine 1 179 750

Onderafdeeling 711. Bruggen, wegen en daarmede verband houdende waterstaatswerken 7 376 400

Onderafdeeling 712. Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken 11 896 500

Onderafdeeling 713. Werken in het belang der volksgezondheid . . . 2 182 790

Onderafdeeling 714. Aankoop, herstelling, onderhoud en vervoer van grondstoffen voor den algemeenen voorraad en daarmede in verband staande uitgaven, vervoerkosten van grondstoffen voor de uitvoering van bouwwerken en kosten van opruiming van onbruikbaar geworden en overtollige gebouwen en grondstoffen . 1 220 000

Onderafdeeling 715. Verdere uitgaven van den dienst van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken met uitzondering van die bedoeld bij onderafdeeling 717 . . . 466 666

Onderafdeeling 716. Personeel bij het centraal waterschapskantoor voor de Vorstenlanden ten behoeve van de instelling van publiekrechtelijke waterschappen aldaar 168 700

Onderafdeeling 717. Verdere uitgaven van het centraal waterschapskantoor voor de Vorstenlanden ten behoeve van de instelling van publiekrechtelijke waterschappen aldaar . .	f 21 500
Onderafdeeling 718. Haven Tandjong Priok	7 248 535
Onderafdeeling 719. Haven van Soerabaja	11 091 616
Onderafdeeling 720. Haven van Makasser	706 889
Onderafdeeling 721. Haven Belawan	4 778 636
Onderafdeeling 722. Emmahaven	668 863
Onderafdeeling 723. Haven van Semarang	1 827 102
Onderafdeeling 724. Haven van Tjilatjap	607 090
Onderafdeeling 725. Kleine havens	1 999 512
Onderafdeeling 726. Kosten in zijdelingsch verband staande met het havenbedrijf	1 442 000
Onderafdeeling 727. Baggerdienst.	4 524 815
Onderafdeeling 728. Huishuurvergoeding en lokaalhuur, alsmede uitgaven voor grondhuur en verhuur van gebouwen	1 720 700
Onderafdeeling 729. Uitgaven voor de instandhouding van herbergen .	6 360
Onderafdeeling 730. Personeel van het stoomwezen	188 373
Onderafdeeling 731. Verdere uitgaven voor het stoomwezen . . .	28 560
Onderafdeeling 732. Personeel bij 's Lands burgerlijke pakhuizen . .	79 026
Onderafdeeling 733. Verdere uitgaven voor 's Lands burgerlijke pakhuizen	211 290
Onderafdeeling 733 *A*. Verrekening met het Departement van Oorlog van de wedden van een onderpakhuismeester bij elk der algemeene pakhuizen te Batavia, Semarang en Soerabaja	25 875
Onderafdeeling 734. Vergoeding aan het Departement van Oorlog voor werkzaamheden te verrichten door de topografische inrichting . .	30 350
Onderafdeeling 735. Verrekening van diensttelegrammen	56 000
Onderafdeeling 736. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen van het personeel behoorende tot het Departement der Burgerlijke Openbare Werken met uitzondering van het personeel bedoeld bij de onderafdeelingen 718 tot en met 725 en 727	*Memorie.*
Onderafdeeling 736 *A*. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*
Onderafdeeling 737. Onvoorziene uitgaven	75 000
	f 81 848 051

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Onderafdeeling 801. Personeel van het Departement	f 386 638
Onderafdeeling 802. Verdere uitgaven van het Departement . . .	37 000
Onderafdeeling 803. Vergoeding aan het Departement van Oorlog voor werkzaamheden, te verrichten door den topografischen dienst	74 650
Onderafdeeling 804. Personeel van de postspaarbank	181 900
Onderafdeeling 805. Verdere uitgaven van de postspaarbank . . .	46 500
Onderafdeeling 806. Dienst voor waterkracht en electriciteit	4 510 250
Onderafdeeling 807. Personeel van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen	178 400
Onderafdeeling 808. Verdere uithaven van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen . . .	7 500
Onderafdeeling 809. Opiumbereiding	7 139 000
Onderafdeeling 810. Landsdrukkerij	1 400 020
Onderafdeeling 811. Dienst van 's Lands mijndiensten	34 633 155
Onderafdeeling 812. Voorbereidende maatregelen verband houdende met de mogelijke ontginning en verwerking van Celebes-ijzerertsen . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 813. Zout . . .	8 269 320
Onderafdeeling 814. Post-, telegraaf- en telefoondienst	25 266 780
Onderafdeeling 815. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten	86 161 300
Onderafdeeling 816. Waarborg van een crediet-overeenkomst, tusschen de Uniebank voor Nederland en Koloniën en de coöperatieve vereeniging „Verbruikscoöperatie van S.S. personeel der Oosterlijnen" gesloten 29 Juni 1918	*Memorie.*
Onderafdeeling 817. Toekenning van toelagen wegens duurte aan eenige groepen van landsdienaren in de gewesten buiten Java en Madoera . .	50 000
Onderafdeeling 817 *A*. Aankoop van grond ten behoeve van de totstandkoming van eene vrijliggende spoorverbinding met eene spoorwijdte van 1,067 M. van Solo naar Djokja . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 817 *B*. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*
Onderafdeeling 818. Onvoorziene uitgaven	100 000
	f 168 442 413

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

Onderafdeeling 901. Bezoldigingen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het Departement van Oorlog . . . . f 1 210 574

Onderafdeeling 902. Verdere uitgaven van het Departement van Oorlog . 27 690

Onderafdeeling 903. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den topografischen dienst. 1 651 834

Onderafdeeling 904. Verdere uitgaven voor den topografischen dienst . . 82 362

Onderafdeeling 905. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel der intendance 550 005

Onderafdeeling 906. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel der militaire administratie 764 428

Onderafdeeling 907. Bezoldigingen van de commiezen en de burgerlijke schrijvers op de kantoren van het leger, zoomede soldijen en andere uitgaven van persoonlijken aard van het militair schrijverspersoneel, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden 1 157 215

Onderafdeeling 908. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den trein . . 213 190

Onderafdeeling 909. Verdere uitgaven voor den trein 8 621

Onderafdeeling 910. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, ten behoeve van den gewestelijken dienst van den generalen staf 58 230

Onderafdeeling 911. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van de gewestelijke staven . . . 142 050

Onderafdeeling 912. Bezoldigingen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van de plaatselijke staven 92 460

Onderafdeeling 913. Invoering van het regiments- en divisieverband. . 92 500

Onderafdeeling 914. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der infanterie . . . . f 14 619 022

Onderafdeeling 915. Verdere uitgaven voor het wapen der infanterie 117 585

Onderafdeeling 916. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der cavalerie 541 284

Onderafdeeling 917. Verdere uitgaven voor het wapen der cavalerie 34 526

Onderafdeeling 918. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der artillerie . . . 4 144 034

Onderafdeeling 919. Verdere uitgaven voor het wapen der artillerie 45 163

Onderafdeeling 920. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afzonderlijke Inlandsche korpsen 999 451

Onderafdeeling 921. Verdere uitgaven voor de Inlandsche korpsen . 314 305

Onderafdeeling 922. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard van het remonte-depôt in de Preanger-Regentschappen 38 097

Onderafdeeling 923. Verdere uitgaven voor de remonte 294 073

Onderafdeeling 924. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden voor het wapen der genie 1 591 719

Onderafdeeling 925. Verdere uitgaven voor het wapen der genie . 2 085

Onderafdeeling 926. Geniewerken. 4 142 450

Onderafdeeling 927. Huis-, kantoor- en magazijnhuur en inhuur van gebouwen 410 000

Onderafdeeling 928. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst 3 757 996

Onderafdeeling 929. Verdere uitgaven voor den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst 51 726

Onderafdeeling 930. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den militairen veeartsenijkundigen dienst 109 580

Onderafdeeling 931. Verdere uitgaven van den militairen diergeneeskundigen dienst	f 12
Onderafdeeling 932. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard voor de militaire gevangenissen en krijgsraden, zoomede wegens gevangenen in voorloopige opsluiting	93 970
Onderafdeeling 933. Verdere uitgaven voor de militaire gevangenissen en krijgsraden, zoomede wegens gevangenen in voorloopige opsluiting .	30 616
Onderafdeeling 934. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard voor bijzondere inrichtingen	247 683
Onderafdeeling 935. Verdere uitgaven voor bijzondere inrichtingen .	10 385
Onderafdeeling 936. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den gewestelijken dienst van het dienstplicht- en reservepersoneel	126 060
Onderafdeeling 937. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden voor de luchtvaartafdeeling	1 006 069
Onderafdeeling 938. Verdere uitgaven voor de luchtvaartafdeeling .	378
Onderafdeeling 939. Bijdragen aan vereenigingen, die zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen	30 000
Onderafdeeling 940. Aanbrenggelden en handgelden bij dienstneming en dienstverlenging voor alle wapens en diensten van het leger .	400 000
Onderafdeeling 941. Soldij verbonden aan de Militaire Willemsorde en aan het eereteeken voor moed en trouw, alsmede belooningen bij de gouden, zilveren en bronzen medailles voor trouwen dienst	30 000
Onderafdeeling 942. Levensmiddelen en brandstoffen ten behoeve van alle personen voor wie van Landswege ten laste van de oorlogsbegrooting in de voeding enz. wordt voorzien, voeding voor de troepenpaarden en andere dieren bij het leger in gebruik, uitgaven voor het aanhouden van officiers-dienstrijpaarden en de verpleging van zieke dieren, kosten voortvloeiende uit duurdere levenswijze, uitgaven voor de verlichting, voor zoover deze niet plaats vindt door middel van gas, electriciteit of gasoline onder druk en kosten met de voornoemde voorzieningen verband houdende	12 344 810
Onderafdeeling 943. Voorzieningen van materieelen aard in het algemeen en kosten hiermede verband houdende, voor zoover deze niet vallen onder andere begrootingsposten	f 6 769 033
Onderafdeeling 944. Uitgaven voor de aanschaffing en uitzending door het Departement van Oorlog van goederen, drukwerken en dergelijke voor den algemeenen dienst, alsmede voor telegrammen langs internationale lijnen overgebracht en briefwisseling met het buitenland	6 000
Onderafdeeling 945. Vervoer te water en te land van personen, goederen, paarden en vee	3 406 600
Onderafdeeling 946. Bezoldigingen en paardenvoedergelden van officieren op non-activiteit, non-activiteitsbezoldigingen en wachtgelden van tot het Departement van Oorlog behoorende burgerlijke landsdienaren en onderstanden	21 000
Onderafdeeling 947. Voorschotten op verlofsbezoldigingen en scheepssoldij voor de reis van en naar Nederland, zoomede toelagen voor het geleiden van militaire veroordeelden . . .	28 000
Onderafdeeling 948. Belooningen bij het verlaten van den dienst aan gegageerde militairen beneden den rang van officier	30 000
Onderafdeeling 949. Voor het houden van troepenoefeningen en oefeningen met het geschut, zoomede practische oefeningen bij het wapen der genie	57 300
Onderafdeeling 950. Kosten van het toelatingsonderzoek voor de Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool, alsmede belooningen aan leeraren van het middelbaar onderwijs voor het beoordeelen van het door de candidaten voor de Hoogere Krijgsschool geleverd schriftelijk werk in de Fransche, Duitsche, Engelsche en Maleische talen	4 000
Onderafdeeling 951. Uitgaven voor expeditiën, troepen te velde, excursiën, patrouilles, machtsvertoon en tijdelijke garnizoenen, die hare omschrijving niet vinden in andere posten der begrooting	1 120 000
Onderafdeeling 952. Voor tijdelijke uitbreiding van de vastgestelde legersterkte en niet tot het leger behoorende Inlandsche korpsen	177 500
Onderafdeeling 953. Verrekening van door de landsdrukkerij geleverde gedrukten en boekwerken, overdrukken, enz. of voor bewezen diensten	135 000
Onderafdeeling 954. Bijdrage in de kosten van de Indische afdeeling van „Het Nederlandsche Roode Kruis" .	3 000
Onderafdeeling 955. Uitgaven voor graslanden in eigen beheer. . . .	46 460

Onderafdeeling 956. Kosten verbonden aan de invoering van den dienstplicht voor de Europeesche Nederlandsche onderdanen	f 550 000
Onderafdeeling 957. Tegemoetkoming aan den algemeenen Javaschen Postduivenbond.	1 000
Onderafdeeling 958. Verrekening van diensttelegrammen	68 000
Onderafdeeling 960. Verrekening met het Departement van Justitie van de kosten van overgenomen goederen en van herstellingen en in het algemeen de kosten voor ten behoeve van het Departement van Oorlog te werk gestelde gestraften, niet vallende onder de uitgaven voor expeditiën, excursiën, enz.	770 000
Onderafdeeling 961. Voorzieningen ten behoeve van het personeel, dat ten gevolge van een vliegongeval ongeschikt is geworden voor den dienst en van de nagelaten betrekkingen van dit personeel, indien het ten gevolge van een vliegongeval mocht zijn omgekomen	*Memorie.*
Onderafdeeling 962. Kosten verbonden aan de oprichting van een gymnastiek- en sportschool . . .	25 000
Onderafdeeling 963. Toelagen en verdere uitgaven voor de leergangen in voor de Nederlandsche taal voor de daarvoor in aanmerking komende niet-Europeesche militairen bij de verschillende wapens van het leger en den hospitaaldienst	43 000
Onderafdeeling 964. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen . .	100 000
Onderafdeeling 965. Opleidingskosten voor Japanschen tolk van militaire landsdienaren	15 600
Onderafdeeling 966. Toelagen aan officieren, die de studie voor tolk in de Japansche taal hebben volbracht	3 000
Onderafdeeling 967 *A.* Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met spiegelaars en rekenaars ten behoeve van de triangulatiebrigade van den topografischen dienst	2 100
Onderafdeeling 967 *B.* Herziening van de bezoldigingen van Inlandsche burgerconducteurs der genie . . .	5 640
Onderafdeeling 967 *C.* Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met eenig personeel ten behoeve van het wapen der genie	11 500
Onderafdeeling 967 *D.* Herziening van de bezoldiging van ongegradueerden van het Legioen van Mangkoe Negoro en de korpsen Barisan bij het aangaan van een herverbintenis in onmiddellijke aansluiting aan hun vorig verband	10 800
Onderafdeeling 967 *E.* Oprichting van een vliegkamp te Andir nabij Bandoeng	200 000
Onderafdeeling 967 *F.* Herziening der bezoldigingen van de trompetters, hoefsmeden en remonteberijders der cavalerie en artillerie	f 46 300
Onderafdeeling 967 *G.* Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*
Onderafdeeling 967 *H.* Herziening van de bezoldiging van de telegrafisten bij de spoorweg- en telegraafcompagnie van het korps genietroepen	12 360
Onderafdeeling 967 *J.* Herziening van de organisatie van den militair-pharmaceutischen dienst	164 800
Onderafdeeling 967 *K.* Toekenning van eene tijdelijke toelage aan een gedeelte van het ondergeschikt technisch burgerlijk personeel, behoorende onder het Departement van Oorlog .	75 000
Onderafdeeling 967 *L.* Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met een projectielfabriek. . .	170 000
Onderafdeeling 967 *M.* Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met een burgerlijk ambtenaar ten behoeve van het remonte-depôt in de Preanger-Regentschappen . .	14 400
Onderafdeeling 967 *O.* Belooningen voor de te houden zware vaardigheidsproef	13 000
Onderafdeeling 967 *P.* Subsidie aan den Nederlandsch-Indischen Officiersschermbond te Bandoeng	1 500
Onderafdeeling 967 *Q.* Herziening der soldijen van de leerlingen van den opleidingscursus bij den topografischen dienst	2 720
Onderafdeeling 967 *R.* Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met eenig personeel ten behoeve van het wapen der genie	35 715
Onderafdeeling 967 *T.* Herziening der bezoldigingen van de van het Nederlandsche leger gedetacheerde officieren	5 000
Onderafdeeling 967 *U.* Omvorming van de directie der artillerie-inrichtingen.	9 000
Onderafdeeling 967 *V.* Steun aan gegageerde en gepensionneerde militairen beneden den officiersrang, die buiten hunne schuld in moeilijke omstandigheden verkeeren	10 000
Onderafdeeling 968. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	525 000
Onderafdeeling 969. Onvoorziene uitgaven	100 000
	f 66 378 566

AFDEELING X.

Departement der Marine.

Onderafdeeling 1001. Personeel van het Departement	f 155 800
Onderafdeeling 1002. Verdere uitgaven van het Departement en den algemeenen dienst	97 900

Onderafdeeling 1003. Toelagen voor het personeel der Koninklijke marine, geplaatst bij de marine-kuststations voor draadlooze telegrafie	f 3 240
Onderafdeeling 1004. Verdere uitgaven voor de marine-kuststations voor draadlooze telegrafie	33 600
Onderafdeeling 1006. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen.	10 710 060
Onderafdeeling 1006 *A*. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen ten behoeve van het personeel bij het marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen	*Memorie.*
Onderafdeeling 1006 *B*. Toelagen op de bezoldigingen van het ondergeschikt technisch burgerlijk personeel bij het marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen, in afwachting van de algeheele herziening van die bezoldigingen	100 000
Onderafdeeling 1007. Personeel bij de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, met uitzondering van de marine-magazijnen te Soerabaja . .	3 960
Onderafdeeling 1008. Verdere uitgaven voor de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, uitgezonderd de marine-magazijnen te Soerabaja	1 485 500
Onderafdeeling 1009. Personeel voor de magnetische en weerkundige waarnemingen	96 800
Onderafdeeling 1010. Verdere uitgaven voor de magnetische en weerkundige waarnemingen	76 200
Onderafdeeling 1011. Personeel van den hydrografischen dienst. . . .	229 000
Onderafdeeling 1012. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst.	599 800
Onderafdeeling 1013. Personeel van de inspectie en het hoofdkantoor van scheepvaart	189 350
Onderafdeeling 1014. Verdere uitgaven voor het hoofdkantoor van scheepvaart en algemeene kosten .	114 600
Onderafdeeling 1015. Werktuigkundigen en opzichters bij den dienst van scheepvaart en werktuigkundigen der gouvernementsmarine belast met toezicht op aanbouw en herstelling.	121 600
Onderafdeeling 1016. Uitgaven ten behoeve van den raad voor de scheepvaart	6 000
Onderafdeeling 1017. Personeel van de gouvernementsmarine	1 268 640
Onderafdeeling 1018. Verdere uitgaven voor de gouvernementsmarine	2 521 260
Onderafdeeling 1019. Bezoldigingen en toelagen van het personeel der gewestelijke vaartuigen	397 488
Onderafdeeling 1020. Verdere uitgaven voor de gewestelijke vaartuigen	f 1 646 230
Onderafdeeling 1021. Personeel van de bebakening en kustverlichting .	429 000
Onderafdeeling 1022. Verdere uitgaven voor de bebakening en kustverlichting, alsmede voor de verlichting van haventerreinen en de daarop staande gebouwen.	924 300
Onderafdeeling 1023. Personeel van den haven- en loodsdienst	854 000
Onderafdeeling 1024. Verdere uitgaven voor den haven- en loodsdienst	552 800
Onderafdeeling 1025. Verbetering van vaarwaters	150 000
Onderafdeeling 1026. Soldijen, belooningen, toelagen, enz., voor zoover die behooren tot de algemeene kosten der zeemacht	184 750
Onderafdeeling 1027. Verdere algemeene kosten der zeemacht . . .	1 113 800
Onderafdeeling 1028. Personeel bij de kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser.	97 900
Onderafdeeling 1029. Verdere uitgaven voor de kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser	339 900
Onderafdeeling 1030. Uitgaven voor opleiding tot Inlandsch machinedrijver te Soerabaja	6 600
Onderafdeeling 1031. Soldijen en toelagen der Inlandsche schepelingen van het Nederlandsch eskader	193 800
Onderafdeeling 1032. Verdere uitgaven voor het Nederlandsch eskader	1 931 100
Onderafdeeling 1033. Personeel van de Indische militaire marine, met uitzondering van den hydrografischen dienst, de kweekschool te Makasser en den marine-luchtvaartdienst . .	177 700
Onderafdeeling 1034. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine, met uitzondering van den hydrografischen dienst, de kweekschool te Makasser en den marine-luchtvaardienst.	2 460 700
Onderafdeeling 1035. Personeel van den marine-luchtvaartdienst . . .	271 600
Onderafdeeling 1036. Verdere uitgaven van den marine-luchtvaartdienst.	275 470
Onderafdeeling 1037. Uitgaven voor de opleiding van vliegeniers voor de zeemacht bij de luchtvaartafdeeling van het leger in Nederlandsch-Indië en daarmede in verband staande uitgaven	*Memorie.*
Onderafdeeling 1038. Voorzieningen ten behoeve van het militair en burgerlijk personeel der zeemacht, dat ten gevolge van een ongeval bij het verrichten van of het deelnemen aan	

eene dienstvlucht voor den verderen dienst ongeschikt wordt bevonden, zoomede ten behoeve van de door dat personeel nagelaten nabestaanden *Memorie.*

Onderafdeeling 1039. Verrekening van diensttelegrammen . . . . . f 50 000

Onderafdeeling 1040. Verrekening met het departement van oorlog van de kosten der door den topografischen dienst ten behoeve van het Departement der Marine verrichte werkzaamheden 2 350

Onderafdeeling 1041. Bijdrage aan de Nederlandsch-Indische vereeniging „Michiel Adriaanszoon de Ruyter" . 3 600

Onderafdeeling 1042. Uitgaven ten behoeve van het marine-tehuis te Soerabaja. 10 800

Onderafdeeling 1043. Bijdragen aan vereenigingen, welke zich ten doel stellen het zedelijk welzijn van het personeel der zeemacht te bevorderen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1044. Bijdrage aan de Nederlandsch-Indische Athletiek-Unie 250

Onderafdeeling 1044 *A.* Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen ten behoeve van het burgerlijk en militair personeel bij het Departement der Marine en de daartoe behoorende diensten, uitgezonderd het marine-etablissement en de daartoe behoorende inrichtingen. . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1044 *B.* Uitgaven ten behoeve van een afzonderlijk korps militaire bedienden voor de marine in deze gewesten 184 000

Onderafdeeling 1045. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten 40 400

Onderafdeeling 1046. Onvoorziene uitgaven 150 000

f 30 261 848

AFDEELING XI.

Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

Onderafdeeling 1101. Afzondering van gelden voor vaste uitkeeringen aan gewesten of gedeelten van gewesten op den voet van artikel 68*a* van het Regeeringsreglement . . . f 6 242 679

Onderafdeeling 1102. Afzondering van gelden voor gewesten of gedeelten van gewesten, op den voet van artikel 68*a* van het Regeeringsreglement, wegens uitkeeringen naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen. . . 5 121 140

Onderafdeeling 1103. Terugbetaling aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen van reis- en verblijfkosten ten behoeve van leden van locale raden. 15 000

Onderafdeeling 1104. Uitkeeringen aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen . . . . f 4 068 647

Onderafdeeling 1105. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in verband met de overdracht van de overvaarten 80 000

Onderafdeeling 1106. Ondersteuning van buitengewoon kostbare locale werken, voor zooveel elders niet in het bijzonder omschreven 1 000 000

Onderafdeeling 1107. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van artesische boringen 200 000

Onderafdeeling 1108. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen voor de op- en inrichting, alsmede de inhuur van gebouwen voor den localen dienst 45 000

Onderafdeeling 1109. Tegemoetkoming aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van een gemeentehuis 60 000

Onderafdeeling 1110. Tegemoetkomingen en voorschotten aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting 1 150 000

Onderafdeeling 1111. Tegemoetkoming aan de gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen ten behoeve van het gewoon onderhoud van wegen, bruggen en duikers 1 500 000

Onderafdeeling 1112. Tegemoetkoming aan gemeenten in de kosten van werken, verband houdende met de opheffing der Inlandsche gemeenten, binnen hare grenzen gelegen . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1113. Tegemoetkoming aan gewesten op Java voor de uitvoering van locale wegenplannen 400 000

Onderafdeeling 1114. Tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg in de kosten van aanleg van een nieuwen hoofdverkeersweg, met inbegrip van de uitgaven voor de aan dien weg aansluitende overbrugging op 2 plaatsen van de Tjiliwoeng. . 100 000

Onderafdeeling 1114*A.* Tegemoetkoming aan de gemeente Cheribon voor de verbetering van het wegennet . *Memorie.*

Onderafdeeling 1114*B.* Tegemoetkoming aan de gemeente Makasser voor de verbetering van het wegennet . *Memorie.*

Onderafdeeling 1114*C.* Tegemoetkoming aan de gemeente Batavia voor den ombouw van het wegennet . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1114*D.* Tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg voor de verbetering van het wegennet. . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1115. Tegemoetkoming aan de gemeente Batavia in verband met den aanleg eener bronwaterleiding	f 250 000
Onderafdeeling 1116. Uitkeering aan de gemeente Makasser van 20 pct. van de onzuivere opbrengst te Makasser van de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en tamme varkens, voor zoover die belasting wordt verkregen uit de slacht van runderen, buffels en paarden . . .	7 000
Onderafdeeling 1117. Kosten van de indienststelling van burgemeesters .	183 700
Onderafdeeling 1118. Personeel voor de invoering van decentralisatie van bestuur	48 840
Onderafdeeling 1119. Verdere uitgaven in het belang van de invoering van decentralisatie van bestuur	3 600
Onderafdeeling 1120. Verrekening van diensttelegrammen	1 500
Onderafdeeling 1121. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*
Onderafdeeling 1122. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*
Onderafdeeling 1123. Onvoorziene uitgaven	f 40 000
	f 20 517 106
	f 630 246 581

Zeshonderd dertig millioen tweehonderd zes en veertig duizend vijfhonderd een en tachtig gulden.

Artikel 2.

Met inachtneming van artikel 6 der Indische Comptabiliteitswet kan zoo noodig uit de sommen, bij de ondervolgende afdeelingen voor *onvoorziene uitgaven* toegestaan, overschrijving plaats vinden op de aangegeven onderafdeelingen van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk.

Afd.	Onderafdeelingen.
I.	103, 104, 107, 109, 113, 115 tot en met 117*B*,
II.	202, 204, 206, 208, 210, 212, 214, 216 tot en met 221, 223, 224, 225, 227, 229, 229*A*, 231, 232, 234, 236 tot en met 241,
III.	302, 302*A*, 303, 305, 306, 306*B*, 308, 309, 311, 312, 314 tot en met 317, 319, 320, 321, 323, 324, 326, 328 tot en met 335,
IIIA.	351, 352,
IV.	402, 405, 405*A*, 407, 409, 411, 413, 414, 415, 416*A*, 416*B*, 416*C*, 419, 421 tot en met 425*A*, 427, 429, 429*A*, 430 tot en met 443, 445, 447 tot en met 451, 454 tot en met 462,
V.	502, tot en met 507, 509, 511 tot en met 515, 517, 519, 520, 521, 523 tot en met 526, 528, 529, 530, 532, 534, 536, 537, 539, 541, 544 tot en met 547, 549, 551, 552, 554, 555, 557 tot en met 560, 562 tot en met 568, 570 tot en met 573, 575, 577, 578, 580, 581, 583 tot en met 587, 589, 591, 594 595 596, 598 tot en met 599*E*,
VI.	602 tot en met 605, 607, 609, 611, 613, 615, 617, 618, 619, 621, 622, 624, 626, 627, 629, 630, 632, 633, 634, 636 tot en met 640, 642, 643, 645, 647 tot en met 650,
VII.	702, 704, 705, 706, 707 tot en met 715, 717 tot en met 729, 731, 733 tot en met 736*A*,
VIII.	802, 803, 805, 806, 808 tot en met 817*B*,
IX.	901 tot en met 912, 914 tot en met 951, 953, 955, 958, 960, 961, 963, 966, 967*G*, 967*O*, 967*V*, 968,
X.	1002, 1004, 1006, 1006*A*, 1006*B*, 1008, 1010, 1012, 1014, 1016, 1017 tot en met 1032, 1034 tot en met 1040, 1042, 1043, 1044*A* tot en met 1045,
XI.	1102 tot en met 1108, 1110 tot en met 1113, 1114*A* tot en met 1114*D*, 1116, 1119 tot en met 1122.

Van de ondervolgende onderafdeelingen — behoorende tot de aangegeven afdeelingen — van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk kan worden overgeschreven op andere onderafdeelingen, waarvan het bedrag onvoldoende blijkt tot uitvoering van de in de genoemde onderafdeelingen bedoelde maatregelen.

Afd.	Onderafdeelingen.
III.	302*A*, 335,
IV.	405*A*, 416*A* tot en met 416*C*,
V.	519*A*, 543*A*, 551*A*,
IX.	913, 952, 956, 962, 965, 967*A* tot en met 967*D*, 967*F*, 967*H*, 967*J* tot en met 967*M*, 967*Q*, 967*R*, 967*T*, 967*U*,
X.	1006*B*.

Artikel 3.

De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooting zijn omschreven, worden, met inachtneming van artikel 9 der Indische Comptabiliteitswet, op den post voor *onvoorziene uitgaven* der betrokken afdeeling aangewezen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Koloniën,

4. 4.

HOOFDSTUK I. (Middelen in Nederland.)

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (*Nederlandsch Staatsblad* 1917 n°. 275; *Indisch Staatsblad* 1917 n°. 521) de begrooting van *Nederlandsch-Indië* jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, definitief bij de wet wordt vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Tot goedmaking van de uitgaven, begrepen in de beide hoofdstukken der begrooting van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1923, worden voor dat jaar definitief aangewezen de na te noemen in *Nederland* te ontvangen middelen, te weten:

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges

101. Ontvangsten met betrekking tot Regeering en Hooge Colleges.

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

201. Ontvangsten met betrekking tot het Departement van Justitie.

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

301. Nominale waarde van de door 's Rijks Munt voor rekening van den Lande vervaardigde munten.

302. Rente van de kapitalen in de Grootboeken der Nationale Schuld ingeschreven ten name van het „Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch-Indië", alsmede van de aan dat fonds toebehoorende bewijzen van Nederlandsch-Indische schuld.

303. Uitkeering aan de geldmiddelen van *Nederlandsch-Indië* uit de opbrengst der Nederlandsche oorlogswinstbelasting.

304. Gagementen, welke door de invaliden in het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek aan dat gesticht worden afgestaan, en terugbetaling van bij de opneming in die inrichting genoten voorschotten;

305. Bijdrage in de kosten van het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek voor gegageerden uit de koloniën Suriname en Curaçao;

306. Bijdragen voor de pensioenen van weduwen en weezen van beambten, bedienden en werklieden van het koloniaal etablissement, het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek, de koloniale reserve en de commissariaten van afmonstering;

307. Bijdragen voor de pensioenen van de officieren, den huismeester en de gediplomeerde verplegers en verpleegsters van het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek en de commissarissen van afmonstering en voor die van hunne weduwen en weezen;

308. Verkoop van kaarten en boekwerken;

309. Andere ontvangsten.

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

401. Ontvangsten met betrekking tot het Departement van Binnenlandsch bestuur.

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

501. Ontvangsten met betrekking tot het Departement van Onderwijs en Eeredienst.

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

601. Verkoop van kinabast.

602. Verkoop van getah-pertja.

603. Verkoop van caoutchouc.

604. Verkoop van coca.

605. Verkoop van aetherische oliën.

606. Andere ontvangsten.

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

701. Afstand in erfpacht aan de naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" van de bezittingen op het eiland Wé (Atjeh en Onderhoorigheden), alsmede aandeel in de winst van die vennootschap.

702. Huur verschuldigd door de Droogdok-Maatschappij „Tandjong Priok" ingevolge de wet van 31 Juli 1915 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 354).

703. Vergoeding voor keuring van teekeningen van voor Nederlandsch-Indië bestemde stoomketels;

704. Andere ontvangsten.

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

801. Verkoop van Banka-tin.

802. Aandeel in de winst van de Billiton-maatschappij.

803. Aandeel in de winst van den bij de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij in bedrijf zijnden spoorweg Semarang—Vorstenlanden.

804. Andere ontvangsten.

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

901. Ontvangsten in betrekking tot het departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië:

a. terugbetaling van reis- en kostgelden;

b. terugbetaling van studiekosten;

c. bijdragen voor de koloniën Suriname en Curaçao in de kosten van de koloniale reserve;

d. aandeel van het Departement van Buitenlandsche Zaken in de kosten der bezoldiging van den militairen attaché bij de gezantschappen te Tokio en te Peking;

e. andere ontvangsten.

AFDEELING X.

Departement der Marine.

1001. Ontvangsten in betrekking tot het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië:

a. terugbetaling der kosten van herstelling bij de marine-inrichtingen in Indië van bodems, behoorende tot het Nederlandsch eskader en van verstrekkingen aan naar Nederland terugkeerende schepen;

b. andere ontvangsten.

Artikel 2.

In het bedrag, dat aan de in Nederland en in Nederlandsch-Indië te ontvangen middelen tot goedmaking der in **artikel 1** dezer wet bedoelde uitgaven ontbreekt, wordt zoo noodig voorzien door eene geldleening op den voet van het eerste lid van artikel 18 der Indische Comptabiliteitswet.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Koloniën,

4. 5.

RAMING DER MIDDELEN IN NEDERLAND.

RAMING DER MIDDELEN IN NEDERLAND VOOR HET DIENSTJAAR 1923.

		AFDEELING I.		
		Regeering en Hooge Colleges.		
101		Ontvangsten met betrekking tot Regeering en Hooge Colleges		*Memorie.*
		AFDEELING II.		
		Departement van Justitie.		
201		Ontvangsten met betrekking tot het Departement van Justitie		*Memorie.*
		AFDEELING III.		
		Departement van Financiën.		
301		Nominale waarde van de door 's Rijks munt voor rekening van den Lande vervaardigde munten		*Memorie.*
302		Rente van de kapitalen, in de Grootboeken der Nationale Schuld ingeschreven ten name van het „Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch-Indië", alsmede van de aan dat fonds toebehoorende bewijzen van Nederlandsch-Indische schuld		f 730 000
303		Uitkeering aan de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië uit de opbrengst der Nederlandsche oorlogswinstbelasting		*Memorie.*
304		Gagementen, welke door de invaliden in het Koninklijk koloniaal militair invalidehuis op Bronbeek aan dat gesticht worden afgestaan, en terugbetaling van bij de opneming in die inrichting genoten voorschotten		42 000
305		Bijdrage in de kosten van het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek voor gegageerden uit de koloniën Suriname en Curaçao		1 500
306		Bijdragen voor de pensioenen van weduwen en weezen van beambten, bedienden en werklieden van het koloniaal etablissement, het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek, de koloniale reserve en de commissariaten van afmonstering		4 300
307		Bijdragen voor de pensioenen van de officieren, den huismeester en de gediplomeerde verplegers en verpleegsters van het Koninklijk koloniaal militair invalidenhuis op Bronbeek en de commissarissen van afmonstering en voor die van hunne weduwen en weezen		2 400
308		Verkoop van kaarten en boekwerken		1 000
309		Andere ontvangsten.		1 000 000
		Afdeeling III		f 1 781 200
		AFDEELING IV.		
		Departement van Binnenlandsch Bestuur.		
401		Ontvangsten met betrekking tot het departement van Binnenlandsch Bestuur . . .		*Memorie.*
		AFDEELING V.		
		Departement van Onderwijs en Eeredienst.		
501		Ontvangsten met betrekking tot het Departement van Onderwijs en Eeredienst . .		*Memorie.*

		AFDEELING VI.				
		Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.				
601		Verkoop van kinabast:				
		45 600 kilogram zwavelzure kinine (fabrieksbast), tegen f 18 per kilogram		f 820 800		
		Af: voor gereede betaling 1 %.		8 208		
				f 812 592		
		20 000 kilogram succirubra, tegen 50 cent per half kilogram	f 20 000			
		Bij: veilingskosten 1 %	200			
			f 20 200			
		Af: voor gereede betaling 1 %	200			
				20 000		
					f 832 592	
		Af: voor schade 1 %			8 325	
					824 267	
		of afgerond				f 824 300
602		Verkoop van getah pertja				*Memorie.*
603		Verkoop van caoutchouc				*Memorie.*
604		Verkoop van coca				*Memorie.*
605		Verkoop van aetherische oliën.				*Memorie.*
606		Andere ontvangsten.				*Memorie.*
		Afdeeling VI				f 824 300
		AFDEELING VII.				
		Departement der Burgerlijke Openbare Werken.				
701		Afstand in erfpacht aan de naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" van de bezittingen op het eiland Wé (Atjeh en Onderhoorigheden), alsmede aandeel in de winst van die vennootschap				f 120 000
702		Huur, verschuldigd door de Droogdok-Maatschappij „Tandjong Priok", ingevolge de wet van 31 Juli 1915 (*Staatsblad* n°. 354)				51 500
703		Vergoeding voor keuring van teekeningen van voor Nederlandsch-Indië bestemde stoomketels				4 000
704		Andere ontvangsten				*Memorie.*
		Afdeeling VII				f 175 500
		AFDEELING VIII.				
		Departement van Gouvernementsbedrijven.				
801		Verkoop van Banka-tin				*Memorie.*
802		Aandeel in de winst van de Billiton-maatschappij				f 1 875 000
803		Aandeel in de winst van den bij de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij in bedrijf zijnden spoorweg Semarang—Vorstenlanden				350 000
804		Andere ontvangsten				*Memorie.*
		Afdeeling VIII				f 2 225 000
		AFDEELING IX.				
		Departement van Oorlog.				
901		Ontvangsten in betrekking tot het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië:				
	a.	terugbetaling van reis- en kostgelden				f 100
	b.	terugbetaling van studiekosten.				20 000

	c.	bijdragen voor de koloniën Suriname en Curaçao in de kosten van de koloniale reserve.	f 13 570	
	d.	aandeel van het Departement van Buitenlandsche Zaken in de kosten der bezoldiging van den militairen attaché bij de gezantschappen te Tokio en te Peking .	4 500	
	e.	andere ontvangsten	25 000	
		Afdeeling IX		f 63 170
		AFDEELING X.		
		Departement der Marine.		
1001		Ontvangsten in betrekking tot het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië:		
	a.	terugbetaling der kosten van herstelling bij de marine-inrichtingen in Indië van bodems, behoorende tot het Nederlandsch eskader en van verstrekkingen aan naar Nederland terugkeerende schepen	f 725 500	
	b.	andere ontvangsten	60 000	
		Afdeeling X		f 785 500
		Hoofdstuk I der middelen		f 5 854 670

4. 6.

HOOFDSTUK II. (Middelen in Nederlandsch-Indië.)

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (*Nederlandsch Staatsblad* 1917 no. 275; *Indisch Staatsblad* 1917 no. 521) de begrooting van *Nederlandsch-Indië* jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, definitief bij de wet wordt vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig artikel.

Tot goedmaking van de uitgaven, begrepen in de beide hoofdstukken der begrooting van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1923, worden voor dat jaar definitief aangewezen de na te noemen in *Nederlandsch-Indië* te ontvangen middelen, te weten:

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

101. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.
102. Verkoop van drukwerken van den Volksraad.
103. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.
104. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.
105. Andere ontvangsten.

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

201. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.
202. Gerechtelijke boeten en verbeurdverklaringen.
203. Terugbetaling van gerechtskosten in strafzaken.
204. Leges en salarissen ontvangen door de griffiers der Europeesche rechtscolleges, door die der landraden en door de algemeene ontvangers van 's Lands kassen.
205. Hetgeen den Lande aankomt uit de opbrengst der wees- en boedelkamers.
206. Betaling voor het afleggen van de examens ter verkrijging van de bevoegdheid tot uitoefening van het notarisambt.
207. Opbrengst van den arbeid der gevangenen.
208. Voor het verstrekken van voeding aan gegijzelden.
209. Registratie van werkovereenkomsten, gesloten door eigenaren of beheerders van landbouw-, mijnbouw- of nijverheidsondernemingen met van elders afkomstige arbeiders.
210. Heffing ter zake van de op Java en Madoera met Inlanders te sluiten werkovereenkomsten voor het verrichten van arbeid in de buitengewesten of buiten Nederlandsch-Indië (uitgezonderd de kolonie Suriname).
211. Belooningen voor de waarmerking van onderhandsche geschriften.
212. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.
213. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen.
214. Andere ontvangsten.

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

301. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.
302. Verpachte middelen:
   - *a.* verkoop van arak en andere sterke dranken in het klein in het tolvrije gebied van de gewesten Oostkust van Sumatra en Riouw en Onderhoorigheden;
   - *b.* vogelnestklippen;
   - *c.* belasting op peper (Riouw en Onderhoorigheden);
   - *d.* verkoop van saguweer en laroe in de Buitengewesten;
   - *e.* goudmijnen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo);
   - *f.* pandhuizen in de Buitengewesten;
   - *g.* sagoe, was en getah, koelit-tingar, koelit-bakau, balam- en soentei-vruchten en rotan (Oostkust van Sumatra).
303. Opiumverkoop:
   - *a.* opbrengst van den verkoop:
   - *b.* vergoeding door het departement van gouvernementsbedrijven voor verstrekte djitjing.
304. Opbrengst van de pandhuizen in eigen beheer.
304*A*. Terugbetaling uit de kassen der zelfbesturen in de residentie Soerakarta van de opbrengst der door de inlandsche vorsten verleende vergunningen tot het houden van pandhuizen.
305. In- en uitvoerrechten en accijnzen en andere ontvangsten daarmede in verband:
   - *a.* invoerrecht;
   - *b.* invoerrecht Landsgoederen;
   - *c.* uitvoerrecht;
   - *d.* uitvoerrecht Landsgoederen;
   - *e.* accijns op gedistilleerd;
   - *f.* accijns op petroleum, enz.
   - *g.* accijns op lucifers;
   - *h.* accijns op tabak;
   - *i.* andere ontvangsten.
306. Personeele belasting.
307. Inkomstenbelasting.
308. Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven suikerbelasting.
309. Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven koffiebelasting.
310. Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven Javatabaksbelasting.
311. Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven Sumatratabaksbelasting.
312. Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven theebelasting.

313. Verponding, belasting op de door niet-Inlanders zonder ingeschreven wettigen titel bezeten, op het land Bloeboer gelegen erven en belasting van onroerende goederen, bezeten krachtens een titel van het voormalig Britsche gouvernement.

314. Openbare verkoopingen:
a. recht;
b. disconto;
c. terugbetaling van voorschotten, vóór dit dienstjaar aan vendukantoren verstrekt tot voldoening van de opbrengst van verkoopingen vóór 1 Juli 1886 gehouden.

315. Zegelrecht.

316. Recht van overschrijving van vaste goederen.

317. Rechten van successie en van overgang bij overlijden.

318. Vergunningen tot het houden van Chineesche speel- of dobbeltafels.

319. Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens.

320. Belasting op het slachten van varkens.

321. Bijzondere belastingen in de Buitengewesten:
a. belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen ter hoofdplaats Benkoelen;
b. belasting van uitvoerproducten van het eiland Wé (Atjeh en Onderhoorigheden);
c. vergunningen tot het graven naar diamant in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo;
d. belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser;
e. belasting van heerendienstplichtigen op de Spermonde- en Dewakang-eilanden (Celebes en Onderhoorigheden).

322. Voorloopig gehandhaafde pachten en belastingen in het landschap Lingga (Riouw en Onderhoorigheden).

323. Ontvangsten ter zake van opgeheven belastingen:
a. op de bedrijfs- en andere inkomsten;
b. oorlogswinstbelasting;
c. tijdelijke suikerbelasting;
d. tijdelijke kinabelasting.

324. Kortingen ten behoeve van de burgerlijke pensioenen.

325. Bijdragen van Europeesch personeel bij het bijzonder lager onderwijs ten behoeve van de pensioenen.

326. Bijdragen van Europeesch personeel bij het bijzonder middelbaar onderwijs ten behoeve van de pensioenen.

327. Aandeel in de winst van de Javasche Bank over het boekjaar 1922—1923.

328. Ontvangsten in verband met muntzuivering.

328*A*. Bijdrage van den post-, telegraaf- en telefoondienst in de uitgaven voor het doen onderhouden eener geregelde stoompaketvaart in den Indischen Archipel.

329. Verrekening ten laste van de pensioen- en weduwen- en weezenfondsen van Indische burgerlijke en locale ambtenaren van ten behoeve van die fondsen gedane uitgaven en van door die fondsen verschuldigde vergoedingen.

330. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

331. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

332. Andere ontvangsten.

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

401. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

401*A*. Terugbetaling van in het belang van Inlandsche zelfbesturen gedane uitgaven.

402. Rente en aflossing van aan Inlandsche zelfbesturen, grooten en dergelijken verstrekte voorschotten en leeningen.

403. Terugbetaling van aan Inlandsche gemeenten op Java en Madoera verstrekte voorschotten voor den aankoop van ambtsvelden voor de desabesturen.

404. Bijdragen in de kosten, verbonden aan de indienststelling van politiepersoneel in het belang van bijzondere ondernemingen.

405. Verstrekking tegen betaling van kleeding aan personeel der politie:
a. algemeene politie;
b. gewapende politie.

406. Bijdragen van het personeel der gewapende politie in de voeding.

407. Boeten en vergoedingen, opgelegd aan personeel der politie:
a. algemeene politie;
b. gewapende politie.

408. Bijdrage in de verplegingskosten in de ziekeninrichtingen en ziekenzalen door het personeel van de gewapende politie.

409. Hoofdgeld.

410. Afkoop van heerendiensten in de gewesten buiten Java en Madoera.

411. Kadaster.

412. Landelijke inkomsten en andere grondlasten:
a. landrente;
b. Inlandsche verponding;
c. inkomsten verkregen uit de geleidelijke invoering van een landrenteregeling in de residentie Bali en Lombok met gelijktijdige opheffing van de belasting op de sawahs en de tegalvelden en tuinen;
d. belasting op de vischvijvers;
e. een tiende van het rijstgewas in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden;
f. inkomsten uit tot het landsdomein teruggebrachte particuliere landen gedurende den tijd na de terugbrenging, dat ter zake nog geen gouvernementsregeling is getroffen;
g. inkomsten verkregen uit de geleidelijke invoering van een landrenteregeling in de afdeeling Oeloe Soengei der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo met gelijktijdige opheffing van de vertieningsbelasting.

413. Afstand van grond:
a. in eigendom, dan wel met recht van opstal;
b. in huur;
c. in erfpacht;
d. met erfelijk individueel bezitsrecht.

414. Vergoeding van de kosten van onderzoek van erfpachtsaanvragen in de buitengewesten.

415. Landbouwconcessies in de gewesten buiten Java en Madoera.

416. Vergunningen tot landonderzoek in de gewesten buiten Java en Madoera.

417. Verhuur van vischvijvers.

418. Aflossing en rente ter zake van voor de oprichting van tuinbouwhoeven verleend landbouwkrediet.

418*A*. Terugbetaling en rente van aan Inlandsche visscherijvereenigingen verstrekte voorschotten.

419. Aflossing en rente voor kapitaalverstrekking en terugbetaling van uitgaven voor de aanstelling van personeel ten behoeve van bijzondere kredietbanken en desakredietinstellingen:

a. rente in 's Lands kas te storten over verleende voorschotten aan volkskredietinstellingen;

b. terugbetaling aan 's Lands kas van niet meer benoodigde voorschotten aan afdeelingsbanken;

c. terugbetaling van voorschotten verstrekt aan desaloemboengs, desabanken en negaribanken;

d. storting in 's Lands kas uit de fondsen der desaloemboengs en desabankjes als terugbetaling van een deel der uitgaven, gedaan in het belang van het toezicht.

420. Centrale kas voor het volkskredietwezen:

a. terugbetaling van de uitgaven ten behoeve van deze kas;

b. rente over het aan de kas verstrekte grondkapitaal;

c. huur van aan de kas in gebruik gegeven lokalen.

421. Inkomsten uit bestuurstelefoonnetten.

423. Betaling van adviezen en vertalingen door het kantoor voor Chineesche zaken.

424. Verkoop van door het encyclopaedisch kantoor uitgegeven werken.

425. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

426. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

427. Andere ontvangsten.

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

501. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

502. Schoolgelden van de openbare hoogere burgerscholen met vijfjarigen leergang.

503. Schoolgelden van de Prins Hendrik-school te Weltevreden.

504. Schoolgelden van den handelsleergang te Soerabaja.

505. Schoolgelden van de algemeene middelbare school (afdeelingen van voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs).

506. Schoolgelden van de algemeene middelbare school (oostersch-letterkundige afdeeling, westersch-klassieke afdeeling en wis- en natuurkundige afdeelingen).

507. Schoolgelden van den leergang ter opleiding voor de middelbare akte wiskunde bij de technische hoogeschool te Bandoeng.

508. Schoolgelden van de openbare technische scholen.

509. Schoolgelden van den normaalleergang voor de Europeesche hulpakte te Weltevreden.

510. Schoolgelden van de openbare Europeesche lagere scholen.

511. Schoolgelden van de openbare Hollandsch-Chineesche scholen.

512. Schoolgelden van de openbare Hollandsch-Inlandsche scholen.

513. Schoolgelden van de opleidingsschool voor Inlandsche rechtskundigen te Weltevreden.

514. Schoolgelden van de opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren.

515. Schoolgelden van de openbare ambachtsscholen voor Inlanders.

516. Schoolgelden van de openbare Inlandsche lagere scholen.

517. Schoolgelden van de scholen tot opleiding van Indische artsen.

518. Schoolgelden van den leergang voor de opleiding van apothekersbedienden.

519. Bijdragen van onderwijzend personeel in de kosten van electrische verlichting van openbare inrichtingen van voortgezet Inlandsch onderwijs.

520. Verkoop van boek- en drukwerken bij het depôt van leermiddelen en door de debitanten van Inlandsche schoolboeken.

521. Baten van het kantoor voor de volkslectuur te Weltevreden.

522. Toegangsgelden voor de bezichtiging van Hindoemonumenten.

523. Inleggelden voor het afleggen van examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van Europeesch lager onderwijs;

524. Belasting op het houden van loterijen.

525. Vergoeding voor het geneeskundig onderzoek van reizigers van pelgrimsschepen.

526. Ontvangsten wegens de behandeling van framboesialijders.

527. Ontvangsten uit den verkoop van kinine-tabletten.

528. Quarantaine-gelden.

529. Bate van de Landskoepokinrichting en van de gelegenheden tot inenting elders.

530. Baten van het Instituut-Pasteur.

531. Vergoedingen voor de verpleging in de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen te Weltevreden, Semarang en Soerabaja.

532. Vergoedingen voor de verpleging in de burgelijke en gouvernements-Inlandsche ziekeninrichtingen.

533. Vergoeding voor de verpleging in de krankzinnigengestichten.

534. Vergoedingen voor de verpleging in de doorgangshuizen voor krankzinnigen op Java en Madoera.

535. Vergoedingen voor de verpleging in de verplegingstehuizen voor krankzinnigen in de Buitengewesten.

536. Baten van het geneeskundig laboratorium te Weltevreden.

537. Terugbetaling van het aan de particuliere ambachtschool te Semarang verleend renteloos voorschot van f 20 000.

537*A*. Terugbetaling van bouwvoorschotten en rente ten behoeve van Inlandsche volksscholen.

538. Terugbetaling van de aan het Rijnsche Zendinggenootschap verleende voorschotten.

539. Terugbetaling van het aan de vereeniging „Het Java-Instituut" verleend renteloos voorschot van f 4 130.

540. Terugbetaling van voorgeschoten kosten voor den overvoer van Nederlandsch-Indische onderdanen van Djeddah naar Nederlandsch-Indië in 1915.

541. Vergoeding voor geneesmiddelen.

542. Rente en terugbetaling van aan particuliere ziekeninrichtingen verleende voorschotten.

543. Terugbetaling van verleende voorschotten voor woningverbetering in het belang van de pestbestrijding en aankoop van materialen voor de woningverbetering.

544. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

545. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

546. Andere ontvangsten.

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

601. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

602. Inkomsten van de reproductie-ateliers en opbrengst van den verkoop van uitgaven van het departement.

603. Schoolgelden van de middelbare landbouwschool.

604. Inkomsten van de cultuurscholen.

605. Verkoop van de voortbrengselen van den cultuurtuin te Buitenzorg.

606. Verkoop van de voortbrengselen van de proefvelden en van de zaadtuinen voor rijst en tweede gewassen.

606*A*. Opbrengst van de voortbrengselen van den zaadtuin voor koffie te Bangelan.

607. Verkoop van de voortbrengselen van den proef- en zaadtuin voor overjarige gewassen in de Lampongsche districten.

608. Opbrengst van het Landsrijstbedrijf in de Tjiheavlakte (Preanger-Regentschappen).

609. Opbrengst van het Landsrijstbedrijf in Palembang.

610. Kina:
- *a.* verkoop van kina-enten en zaad en andere ontvangsten, met uitzondering van die voor kinabast;
- *b.* afstand van 's Landskinabast aan de Bandoengsche kininefabriek ter verwerking tot zwavelzure kinine en verkoop daarvan;
- *c.* inkomsten van het kinaproefstation.

611. Opbrengst van voortbrengselen van 's Lands caoutchoucbedrijf.

612. Boschwezen:
- *a.* opbrengst van boschperceelen niet in eigen bedrijf;
- *b.* opbrengst van hout, kinabast en andere boschproducten door bedrijf in eigen beheer;
- *c.* afstand van houtgewas op erfpachtsgronden en op huurlanden in Soerakarta, zoomede jaarlijksch recht en cijns verschuldigd voor in de gewesten buiten Java en Madoera verleende concessies tot houtaankap;
- *d.* verstrekking van hout ten behoeve van den openbaren dienst;
- *e.* vergunningen voor het kappen van hout;
- *f.* verdere ontvangsten van het boschwezen;
- *g.* inkomsten van het proefstation voor het boschwezen.

613. Verkoop van zout ten behoeve van vischzouterijen.

615. Inkomsten uit de parelvisscherij.

616. Inkomsten met betrekking tot de zeevischvangst.

617. Inkomsten voortvloeiende uit de heffing van dekgelden.

618. Inkomsten van de Nederlandsch-Indische veeartsenschool.

619. Inkomsten voortvloeiende uit het keuren van slachtvee en vleesch.

620. Terugbetaling van de waarde van aan de Inlandsche bevolking verstrekte paarden en fokvee.

621. Belasting op honden.

622. Verhuur van vogelnest- en meststofgrotten.

623. Vergunningen tot het jagen met vuurwapens op paradijsen aanverwante vogels en kroonduiven in de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea der residentie Nieuw-Guinea.

624. Vergunning tot inzameling van schildpadeieren.

625. Opbrengst der uitgaven van de afdeeling Handel.

626. Inkomsten van het analyselaboratorium.

627. Ontvangsten voortvloeiende uit kapitaalverstrekking aan nijverheids-ondernemingen.

628. IJk van maten en gewichten.

629. Ontvangsten van het hulpkantoor voor den industrieelen eigendom.

630. Vergoedingen door de vereeniging „Nederlandsch-Indische jaarbeurs".

631. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

632. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

633. Andere ontvangsten.

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

701. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

702. Verkoop en verhuur van huizen en andere gebouwen, zoomede inhoudingen op bezoldiging bij aanwijzing van eene ambtswoning.

703. Ontvangsten voortvloeiende uit het bedrijf van waterleidingen:
- *a.* Pasoeroean,
- *b.* Padang Pandjang,
- *c.* Sawah Loento,
- *d.* Singaradja,
- *e.* Telok Betong,
- *f.* Tandjong Karang,
- *g.* Makasser,
- *h.* Menado,
- *i.* andere leidingen.

704. Schut- of doorvaartgelden bij enkele Landssluizen in de residentiën Batavia en Soerabaja.

705. Vergoedingen door ondernemingen van landbouw en nijverheid van de uitgaven voor het toezicht op de waterverdeeling tusschen de daarbij belanghebbenden.

706. Vergoeding der kosten van onderzoek en beproeving van stoomtoestellen en van vernieuwde akten van vergunning tot gebruik dier toestellen.

707. Terugbetaling door gemeenten of gewesten van de kosten van den aanleg der aan dezen in beheer overgedragen drinkwaterleidingen en van verschuldigde rente:
- *a.* gemeente Soerabaja,
- *b.* gewest Madoera.

708. Terugbetaling door de locale raden en zelfbesturende landschappen van de uitgaven voor ter beschikking gesteld personeel.

709. Teruggave door de Vorstenlandsche waterschappen van de na hunne oprichting door het land te hunnen behoeve gedane uitgaven voor het waterbeheer c.a.

710. Bijdragen van de verschillende havenbedrijven in de kosten van verloven, wachtgelden, pensioenen enz. van het personeel voor de centrale leiding van den dienst van het havenwezen in Nederlandsch-Indië.

711. Terugbetaling door de haven van Soerabaja van haar aandeel in de kosten van den slibarbeid in het Westgat van Soerabaja.

712. Ontvangsten, voortvloeiende uit het bedrijf der haveninrichtingen in Nederlandsch-Indië, t.w.:
a. Tandjoeng-Priok;
b. Soerabaja;
c. Makasser;
d. Belawan;
e. Emmahaven;
f. Semarang;
g. Tjilatjap;
h. Kleine havens.

713. Opbrengst van ten behoeve van andere diensttakken en van particulieren verrichte werkzaamheden in de laboratoria voor materiaal-onderzoek.

714. Bijdragen in de kosten van aanleg, vernieuwing, verbetering, uitbreiding en onderhoud van bevloeiings- en andere waterstaatswerken.

715. Verrekening ten bate van den baggerdienst.

716. Verrekening wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst.

717. Verrekening wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van het zoutmiddel.

718. Verrekening wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van- en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van de Landsdrukkerij.

719. Verrekening van uitgaven ten laste van het vlootfonds en het vlootbasisfonds.

720. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

721. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

722. Andere ontvangsten.

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

801. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

801*A*. Postspaarbank:
Teruggaaf door de postspaarbank van de te haren behoeve gedane uitgaven en verrekening van de door die instelling verschuldigde vergoedingen, voor zoover niet elders omschreven.

802. Dienst voor waterkracht en electriciteit:
a. inkomsten van het electrisch bedrijf op de Bandoengsche hoogvlakte;
b. andere ontvangsten.

803. Dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen.

804. Opiumbereiding:
a. vergoeding door het departement van financiën voor verstrekt opium.
b. andere ontvangsten.

805. Landsdrukkerij:
a. afgeleverd druk- en bindwerk;
b. Javasche Courant en andere periodieken;
c. andere ontvangsten.

806. Dienst van 's Lands mijndiensten:
Mijnverordeningen:
a. vast recht en cijns van mijnconcessiën en van vergunningen tot mijnbouwkundige opsporingen, alsmede retributiën van andere vergunningen tot het winnen van gesteenten en grondsoorten;
b. andere ontvangsten van den dienst der mijnverordeningen.
Mijnbouwkundige en geologische opsporingen:
c. vergoeding van door het grondpeilwezen verrichte diensten;
d. andere ontvangsten van den opsporingsdienst.

807. Goud- en zilvermijnen in Benkoelen:
a. opbrengst van het erts;
b. opbrengst van aan derden geleverde electrische energie;
c. andere ontvangsten.

808. Tin:
a. verkoop van tin;
b. verstrekking van rijst aan de mijnwerkers;
c. verstrekking van gereedschappen, enz. aan de mijnwerkers;
d. andere ontvangsten.

809. Steenkolen:
Ombilinsteenkolenontginning:
a. afgeleverde kolen;
b. andere ontvangsten.
Poeloe Laoetsteenkolenontginning:
c. afgeleverde kolen;
d. andere ontvangsten.
Boekit Asemsteenkolenontginning:
e. afgeleverde kolen;
f. afgeleverde briketten;
g. andere ontvangsten.

810. Zout:
a. opbrengst van los- en briketzout;
b. overtochtskosten en vrachten;
c. andere ontvangsten.

811. Post-, telegraaf- en telefoondienst:
a. brieven- en pakketpost;
b. telegrafie;
c. telefonie;
d. andere ontvangsten.

812. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten:
a. Staatsspoorwegen op Java;
b. Hotelbedrijf;
c. Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust;
d. Zuid-Sumatra Staatsspoorwegen;
e. Atjehtram;
f. Tramlijnen in Zuid-West-Celebes;
g. automobieldiensten.

813. Vergoeding van de N. I. S voor aankoop van grond ten behoeve van de totstandkoming van eene vrijliggende spoorverbinding met een spoorwijdte van 1,067 M. van Solo naar Djokja.

814. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

815. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

816. Andere ontvangsten.

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

901. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

902. Boeten en andere ontvangsten, voortspruitende uit de overeenkomsten van aanneming en uit leveringen.

903. Terugbetaling van verplegings- en begrafeniskosten in de hospitalen.
904. Artillerie-constructiewinkel.
905. Baten van den topografischen dienst.
906. Verkoop van bier aan de militaire cantines.
907. Verstrekking van water tegen betaling uit waterleidingen van den Lande, alsmede terugbetaling van de kosten voor water door de zorg van het departement van oorlog tegen betaling verstrekt.
908. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren te Tjimahi verleend renteloos voorschot.
909. Baten uit de gouvernementswoningen.
910. Terugbetaling van de kosten der verlichting door de zorg van het departement van oorlog tegen betaling verstrekt.
911. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Tjilatjap verleend renteloos voorschot.
912. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Banjoe-Biroe verleend renteloos voorschot.
913. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Poerworedjo verleend renteloos voorschot.
914. Bijdragen van andere departementen in de beheerkosten van door het personeel van het wapen der genie beheerde algemeene pakhuizen.
915. Verkoop van bruikbare goederen.
916. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen.
917. Andere ontvangsten.

AFDEELING X.

Departement der Marine.

1001. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.
1001*A*. Bakengelden.
1002. Kapoeasgeld.
1003. Loodsgelden.
1004. Vergoeding voor certificaten van schepen.
1005. Scheepsmeting.
1006. Scheepsverklaringen.
1007. Verrekening met het departement van onderwijs en eeredienst ter zake van de keuring van reizigers op pelgrimsschepen.
1008. Vergoeding voor het gebruik van 's Lands Claytontoestellen en andere voor het ontsmetten van vaartuigen aangewezen ontsmettingstoestellen.
1009. Verkoop van zeekaarten en boekwerken uit het depot en de onderdepots van kaarten en gidsen.
1010. Ontvangsten en verrekeningen ten bate van het marine-etablissement en de daartoe behoorende inrichtingen.
1011. Verrekening ten laste van het marine-etablissement van het geldswaardig bedrag van door andere diensten, behoorende onder het departement der marine, aan de marine-magazijnen afgegeven goederen.
1012. Vergoeding door andere departementen van de koster voor het gebruik van vaartuigen en andere goederen, behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.
1013. Door andere departementen terug te betalen kosten voor het gebruik van de ter beschikking van die departementen gestelde vaartuigen, behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.
1014. Vergoedingen door particulieren van de kosten voor het gebruik van vaartuigen en andere goederen behoorende tot onder het departement der marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten.
1015. Ontvangsten in verband met het, op verzoek van belanghebbenden, verrichten van sommige werkzaamheden door havenmeesters of als zoodanig dienstdoende ambtenaren op Zon- en feestdagen.
1016. Ontvangsten met betrekking tot het station voor draadlooze telegrafie te Weltevreden.
1017. Verrekening der geldswaarde van de uit den voorraad der opslagplaatsen, uitgezonderd de marine-magazijnen te Soerabaja, aan de onder het departement der marine behoorende diensten verstrekte steenkolen.
1018. Verrekening der geldswaarde van de uit den magazijnsvoorraad buiten dien der marine-magazijnen te Soerabaja aan de onder het departement der marine behoorende diensten verstrekte verduurzaamde levensmiddelen en andere goederen.
1019. Inhoudingen op de soldijen van de Inlandsche schepelingen der zeemacht wegens verstrekte kleeding, zoomede wegens andere voorloopig door den Lande gedane betalingen, welke met de soldij worden verrekend.
1020. Inhoudingen op de soldijen van de mindere schepelingen der gouvernementsmarine wegens verstrekte kleeding, zoomede wegens andere voorloopig door den Lande gedane betalingen, welke met de soldij worden verrekend.
1021. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen niet afkomstig uit den voorraad der marine-magazijnen te Soerabaja.
1022. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen, blijvende of tijdelijke werken, zoomede schepen en vaartuigen en hun inventaris, een en ander:
a. voor zoover niet afkomstig van het marine-etablissement en de daartoe behoorende inrichtingen en van de diensten behoorende onder scheepvaart;
b. afkomstig van de diensten behoorende onder scheepvaart.
1023. Andere ontvangsten.

AFDEELING XI.

Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

1101. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.
1102. Rente en terugbetaling door de gemeente Makasser ter zake van een met het gouvernement van Nederlandsch-Indië gesloten leening.
1103. Terugbetaling van voorschotten in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting verleend aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen.
1104. Rente en terugbetaling van aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van particuliere landen verstrekte voorschotten.
1105. Terugbetaling door de betrokken gemeenten van de helft van de kosten van indienststelling van burgemeesters.
1106. Alle andere ontvangsten.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Kolonien,

4. 7.

RAMING DER MIDDELEN IN NEDERLANDSCH-INDIË.

RAMING DER MIDDELEN IN NEDERLANDSCH-INDIE VOOR HET DIENSTJAAR 1923.

		Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
	AFDEELING I.			
	Regeering en Hooge Colleges.			
101	Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*		*Memorie.*
102	Verkoop van drukwerken van den Volksraad	f 11 000		f 11 000
103	Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen . .	*Memorie.*		*Memorie.*
104	Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	*Memorie.*		*Memorie.*
105	Andere ontvangsten	*Memorie.*		*Memorie.*
	Afdeeling I	f 11 000		f 11 000
	AFDEELING II.			
	Departement van Justitie.			
201	Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
202	Gerechtelijke [1] boeten en verbeurdverklaringen	f 528 000	f 312 000	f 840 000
203	Terugbetaling van gerechtskosten in strafzaken.	23 500	9 000	32 500
204	Leges en salarissen ontvangen door de griffiers der Europeesche rechtscolleges, door die der landraden en door de algemeene ontvangers van 's Lands kassen	330 000	70 000	400 000
205	Hetgeen den Lande aankomt uit de opbrengst der wees- en boedelkamers	346 000	60 000	406 000
206	Betaling voor het afleggen van de examens ter verkrijging van de bevoegdheid tot uitoefening van het notarisambt	3 800	200	4 000
207	Opbrengst van den arbeid der gevangenen	4 012 000	1 975 000	5 987 000
208	Voor het verstrekken van voeding aan gegijzelden	15 200	11 500	26 700
209	Registratie van werkovereenkomsten, gesloten door eigenaren of beheerders van landbouw-, mijnbouw- of nijverheidsondernemingen met van elders afkomstige arbeiders.		351 000	351 000
210	Heffing ter zake van de op Java en Madoera met Inlanders te sluiten werkovereenkomsten voor het verrichten van arbeid in de buitengewesten of buiten Nederlandsch-Indië (uitgezonderd de kolonie Suriname)	242 500		242 500

[1] De administratief opgelegde boeten wegens te late betaling van belasting, enz. zijn onder het bedrag der betrekkelijke inkomsten begrepen.

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
211		Belooningen voor de waarmerking van onderhandsche geschriften .	f 1 400	f 6 200	f 7 600
212		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen . .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
213		Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
214		Andere ontvangsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
		Afdeeling II	f 5 502 400	f 2 794 900	f 8 297 300
		AFDEELING III.			
		Departement van Financiën.			
301		Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	f 3 800 000	f 700 000	f 4 500 000
302		Verpachte middelen:			
	a.	verkoop van arak en andere sterke dranken in het klein in het tolvrije gebied van de gewesten Oostkust van Sumatra en Riouw en Onderhoorigheden		69 780	69 780
	b.	vogelnestklippen	35 995	16 968	52 963
	c.	belasting op peper (Riouw en Onderhoorigheden)		120	120
	d.	verkoop van saguweer en laroe in de Buitengewesten		13 350	13 350
	e.	goudmijnen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo)		30	30
	f.	pandhuizen in de Buitengewesten		153 095	153 095
	g.	sagoe, was en getah, koelit-tingar, koelit-bakau, balam- en soentei-vruchten en rotan (Oostkust van Sumatra)		30 000	30 000
303		Opiumverkoop:			
	a.	opbrengst van den verkoop	24 000 000	22 500 000	46 500 000
	b.	vergoeding door het departement van gouvernementsbedrijven voor verstrekte djitjing	46 600		46 600
304		Opbrengst van de pandhuizen in eigen beheer	13 370 000	400 000	13 770 000
304 A		Terugbetaling uit de kassen der zelfbesturen in de residentie Soerakarta van de opbrengst der door de Inlandsche vorsten verleende vergunningen tot het houden van pandhuizen	13 000		13 000
305		In- en uitvoerrechten en accijnzen en andere ontvangsten daarmede in verband:			
	a.	invoerrecht	42 000 000	18 000 000	60 000 000
	b.	invoerrecht Landsgoederen.	400 000	30 000	430 000
	c.	uitvoerrecht	2 550 000	7 950 000	10 500 000
	d.	uitvoerrecht Landsgoederen	450 000	50 000	500 000
	e.	accijns op gedistilleerd	4 000 000		4 000 000
	f.	accijns op petroleum enz.	11 100 000	3 300 000	14 400 000
	g.	accijns op lucifers.	9 900 000	3 300 000	13 200 000
	h.	accijns op tabak	5 000	80 000	85 000
	i.	andere ontvangsten	110 000	50 000	160 000
306		Personeele belasting	2 000 000	500 000	2 500 000
307		Inkomstenbelasting	31 500 000	22 000 000	53 500 000
308		Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven suikerbelasting	*Memorie.*		*Memorie.*
309		Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven koffiebelasting	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
310		Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven Javatabaksbelasting	*Memorie.*		*Memorie.*
311		Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven Sumatratabaksbelasting		1 500 000	1 500 000
312		Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven theebelasting	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
313		Verponding, belasting op de door niet-Inlanders zonder ingeschreven wettigen titel bezeten, op het land Bloeboer gelegen erven, en belasting van onroerende goederen, bezeten krachtens een titel van het voormalig Britsche gouvernement	f 6 300 000	f 700 000	f 7 000 000
314		Openbare verkoopingen:			
	a.	recht.	1 500 000	500 000	2 000 000
	b.	disconto	40 000	20 000	60 000
	c.	terugbetaling van voorschotten, vóór dit dienstjaar aan vendukantoren verstrekt tot voldoening van de opbrengst van verkoopingen vóór 1 Juli 1886 gehouden.	600		600
315		Zegelrecht.	9 100 000	3 000 000	12 100 000
316		Recht van overschrijving van vaste goederen.	3 200 000	300 000	3 500 000
317		Rechten van successie en van overgang bij overlijden	420 000	30 000	450 000
318		Vergunningen tot het houden van Chineesche speel- of dobbeltafels .	40 000	260 000	300 000
319		Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens	4 400 000	800 000	5 200 000
320		Belasting op het slachten van varkens	320 000	760 000	1 080 000
321		Bijzondere belastingen in de Buitengewesten:			
	a.	belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen ter hoofdplaats Benkoelen		3 000	3 000
	b.	belasting van uitvoerproducten van het eiland Wé (Atjeh en Onderhoorigheden)		400	400
	c.	vergunningen tot het graven naar diamant in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo		8 000	8 000
	d.	belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser . .		25 000	25 000
	e.	belasting van heerendienstplichtigen op de Spermonde- en Dewakang-eilanden (Celebes en Onderhoorigheden)		15 000	15 000
322		Voorloopig gehandhaafde pachten en belastingen in het landschap Lingga (Riouw en Onderhoorigheden).		225 000	225 000
323		Ontvangsten ter zake van opgeheven belastingen:			
	a.	op de bedrijfs- en andere inkomsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
	b.	oorlogswinstbelasting.	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
	c.	tijdelijke suikerbelasting	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
	d.	tijdelijke kinabelasting	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
324		Kortingen ten behoeve van de burgerlijke pensioenen	950 000	250 000	1 200 000
325		Bijdragen van Europeesch personeel bij het bijzonder lager onderwijs ten behoeve van de pensioenen	28 000	2 000	30 000
326		Bijdragen van Europeesch personeel bij het bijzonder middelbaar onderwijs ten behoeve van de pensioenen.	1 000		1 000
327		Aandeel in de winst van de Javasche Bank over het boekjaar 1922—1923.	3 000 000		3 000 000
328		Ontvangsten in verband met muntzuivering	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
328 A		Bijdragen van den post-, telegraaf- en telefoondienst in de uitgaven voor het doen onderhouden eener geregelde stoompaketvaart in den Indischen Archipel	100 000		100 000
329		Verrekening ten laste van de pensioen- en weduwen- en weezenfondsen van Indische burgerlijke en locale ambtenaren van ten behoeve van die fondsen gedane uitgaven en van door die fondsen verschuldigde vergoedingen	233 300		233 300
330		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen . .	130 000	130 000	260 000
331		Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	100 000	20 000	120 000
332		Andere ontvangsten	500 000	200 000	700 000
		Afdeeling III	f 175 643 495	f 87 891 743	f 263 535 238

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
		AFDEELING IV.			
		Departement van Binnenlandsch Bestuur.			
401		Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
401 A		Terugbetaling van in het belang van Inlandsche zelfbesturen gedane uitgaven	f 132 400	f 5 300 000	f 5 432 400
402		Rente en aflossing van aan Inlandsche zelfbesturen, Grooten en dergeken verstrekte voorschotten en leeningen	27 400	99 740	127 140
403		Terugbetaling van aan Inlandsche gemeenten op Java en Madoera verstrekte voorschotten voor den aankoop van ambtsvelden voor de desa-besturen	2 000		2 000
404		Bijdragen in de kosten, verbonden aan de indienststelling van politiepersoneel in het belang van bijzondere ondernemingen	28 392	33 390	61 782
405		Verstrekking tegen betaling van kleeding aan personeel der politie:			
	a.	algemeene politie	350 000	50 000	400 000
	b.	gewapende politie	100 000	350 000	450 000
406		Bijdragen van het personeel der gewapende politie in de voeding	160 000		160 000
407		Boeten en vergoedingen, opgelegd aan personeel der politie:			
	a.	algemeene politie	14 000	1 500	15 500
	b.	gewapende politie	2 500	5 000	7 500
408		Bijdragen in de verplegingskosten in ziekeninrichtingen en ziekenzalen door het personeel van de gewapende politie		1 000	1 000
409		Hoofdgeld	10 826 200	72 050	10 898 250
410		Afkoop van heerendiensten in de gewesten buiten Java en Madoera		2 342 000	2 342 000
411		Kadaster	347 000	53 000	400 000
412		Landelijke inkomsten en andere grondlasten:			
	a.	landrente	27 000 000		27 000 000
	b.	Inlandsche verponding	43 000		43 000
	c.	inkomsten verkregen uit de geleidelijke invoering van een landrenteregeling in de residentie Bali en Lombok met gelijktijdige opheffing van de belasting op de sawahs en de tegalvelden en tuinen		1 949 000	1 949 000
	d.	belasting op de vischvijvers	300 000		300 000
	e.	een tiende van het rijstgewas in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden		360 000	360 000
	f.	inkomsten uit tot het landsdomein teruggebrachte particuliere landen gedurende den tijd na de terugbrenging, dat ter zake nog geen gouvernementsregeling is getroffen	*Memorie.*		*Memorie.*
	g.	inkomsten verkregen uit de geleidelijke invoering van een landrenteregeling in de afdeeling Oeloe Soengei der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo met gelijktijdige opheffing van de vertieningsbelasting		425 000	425 000
413		Afstand van grond:			
	a.	in eigendom, dan wel met recht van opstal	1 640 000	260 000	1 900 000
	b.	in huur	84 000	41 000	125 000
	c.	in erfpacht	1 350 000	150 000	1 500 000
	d.	met erfelijk individueel bezitsrecht	3 000		3 000
414		Vergoeding van de kosten van onderzoek van erfpachtsaanvragen in de Buitengewesten		25 000	25 000
415		Landbouwconcessies in de gewesten buiten Java en Madoera		125 000	125 000
416		Vergunningen tot landonderzoek in de gewesten buiten Java en Madoera		*Memorie.*	*Memorie.*
417		Verhuur van vischvijvers	68 000	1 600	69 600

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
418		Aflossing en rente ter zake van voor de oprichting van tuinbouw-hoeven verleend landbouwkrediet	f 5 000		f 5 000
418A		Terugbetaling en rente van aan Inlandsche visscherij-vereenigingen verstrekte voorschotten	10 000		10 000
419		Aflossing en rente voor kapitaalverstrekking en terugbetaling van uitgaven voor de aanstelling van personeel ten behoeve van bijzondere kredietbanken en desa-kredietinstellingen:			
	a.	rente in 's Lands kas te storten over verleende voorschotten aan volkskredietinstellingen	6 600	f 3 000	9 600
	b.	terugbetaling aan 's Lands kas van niet meer benoodigde voorschotten aan afdeelingsbanken	*Memorie.*		*Memorie.*
	c.	terugbetaling van voorschotten verstrekt aan desaloemboengs, desabanken en negaribanken	*Memorie.*		*Memorie.*
	d.	storting in 's Lands kas uit de fondsen der desaloemboengs en desabankjes als terugbetaling van een deel der uitgaven, gedaan in het belang van het toezicht	400 000		400 000
420		Centrale kas voor het volkskredietwezen:			
	a.	terugbetaling van de uitgaven ten behoeve van deze kas	150 000		150 000
	b.	rente over het aan de kas verstrekte grondkapitaal	*Memorie.*		*Memorie.*
	c.	huur van aan de kas in gebruik gegeven lokalen	*Memorie.*		*Memorie.*
421		Inkomsten uit bestuurstelefoonnetten		185 000	185 000
423		Betaling van adviezen en vertalingen door het kantoor voor Chineesche zaken	1 500		1 500
424		Verkoop van door het encyclopaedisch kantoor uitgegeven werken .	3 000		3 000
425		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen . .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
426		Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
427		Andere ontvangsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
		Afdeeling IV.	f 43 053 992	f 11 832 280	f 54 886 272

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

		Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
501	Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
502	Schoolgelden van de openbare hoogere burgerscholen met vijfjarigen leergang	f 408 000		f 408 000
503	Schoolgelden van de Prins Hendrik-school te Weltevreden	33 000		33 000
504	Schoolgelden van den handelsleergang te Soerabaja	4 800		4 800
505	Schoolgelden van de Algemeene Middelbare School (afdeelingen van voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	146 000	f 85 000	231 000
506	Schoolgelden van de Algemeene Middelbare School (Oostersch-letterkundige afdeeling, Westersch-klassieke afdeeling en wis- en natuurkundige afdeelingen)	6 000		6 000
507	Schoolgelden van den leergang ter opleiding voor de middelbare akte wiskunde bij de technische hoogeschool te Bandoeng	2 400		2 400
508	Schoolgelden van de openbare technische scholen	121 000		121 000
509	Schoolgelden van den normaal-leergang voor de Europeesche hulpakte te Weltevreden	1 200		1 200
510	Schoolgelden van de openbare Europeesche lagere scholen	1 308 000	363 000	1 671 000

		Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
511	Schoolgelden van de openbare Hollandsch-Chineesche scholen . . .	f 465 000	f 181 000	f 646 000
512	Schoolgelden van de openbare Hollandsch-Inlandsche scholen . . .	207 000	116 000	323 000
513	Schoolgelden van de opleidingsschool voor Inlandsche rechtskundigen te Weltevreden	38 000		38 000
514	Schoolgelden van de opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren .	14 000	3 000	17 000
515	Schoolgelden van de openbare ambachtsscholen voor Inlanders. . .	6 500	1 000	7 500
516	Schoolgelden van de openbare inlandsche lagere scholen	940 000	440 000	1 380 000
517	Schoolgelden van de scholen tot opleiding van Indische artsen . . .	6 600		6 600
518	Schoolgelden van den leergang tot opleiding van apothekers-bedienden	2 700		2 700
519	Bijdragen van onderwijzend personeel in de kosten van electrische verlichting van openbare inrichtingen van voortgezet inlandsch onderwijs	1 200	1 200	2 400
520	Verkoop van boek- en drukwerken bij het depôt van leermiddelen en door de debitanten van inlandsche schoolboeken	94 000	1 500	95 500
521	Baten van het kantoor voor de volkslectuur te Weltevreden	150 000		150 000
522	Toegangsgelden voor de bezichtiging van Hindoe-monumenten . . .	5 200		5 200
523	Inleggelden voor het afleggen van examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van Europeesch lager onderwijs .	2 700		2 700
524	Belasting op het houden van loterijen	42 000		42 000
525	Vergoeding voor het geneeskundig onderzoek van reizigers van pelgrimsschepen.	26 000	34 000	60 000
526	Ontvangsten wegens de behandeling van framboesia-lijders	150 000		150 000
527	Ontvangsten uit den verkoop van kinine-tabletten.	6 100	900	7 000
528	Quarantainegelden	100 000	60 000	160 000
529	Baten van de Landskoepokinrichting en van de gelegenheden tot inenting elders	90 000		90 000
530	Baten van het Instituut-Pasteur	57 000		57 000
531	Vergoedingen voor de verpleging in de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen te Weltevreden, Semarang en Soerabaja	100 000		100 000
532	Vergoedingen voor de verpleging in de burgerlijke en gouvernements-Inlandsche ziekeninrichtingen	45 000	30 000	75 000
533	Vergoedingen voor de verpleging in de krankzinnigengestichten . .	267 000		267 000
534	Vergoedingen voor de verpleging in de doorgangshuizen voor krankzinnigen op Java en Madoera	3 500		3 500
535	Vergoedingen voor de verpleging in de verplegingstehuizen voor krankzinnigen in de Buitengewesten		*Memorie.*	*Memorie.*
536	Baten van het geneeskundig laboratorium te Weltevreden	500		500
537	Terugbetaling van het aan de particuliere ambachtsschool te Semarang verleend renteloos voorschot van f 20 000	1 000		1 000
537 A	Terugbetaling van bouwvoorschotten en renten ten behoeve van Inlandsche volksscholen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
538	Terugbetaling van de aan het Rijnsche Zendinggenootschap verleende voorschotten.		*Memorie.*	*Memorie.*
539	Terugbetaling van het aan de vereeniging „Het Java-Instituut" verleend renteloos voorschot van f 4 130	500		500
540	Terugbetaling van voorgeschoten kosten voor den overvoer van Nederlandsch-Indische onderdanen van Djeddah naar Nederlandsch-Indië in 1915.	9 000	1 000	10 000
541	Vergoeding voor geneesmiddelen	150 000	50 000	200 000

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
542		Rente en terugbetaling van aan particuliere ziekeninrichtingen verleende voorschotten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
543		Terugbetaling van verleende voorschotten voor woningverbetering in het belang van de pestbestrijding en aankoop van materialen voor de woningverbetering	f 685 000		f 685 000
544		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
545		Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
546		Andere ontvangsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
		Afdeeling V	f 5 695 900	f 1 367 600	f 7 063 500
		AFDEELING VI.			
		Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.			
601		Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
602		Inkomsten van de reproductie-ateliers en opbrengst van den verkoop van uitgaven van het departement	f 2 000		f 2 000
603		Schoolgelden van de middelbare landbouwschool	750		750
604		Inkomsten van de cultuurscholen	2 880		2 880
605		Verkoop van de voortbrengselen van den cultuurtuin te Buitenzorg	500		500
606		Verkoop van de voortbrengselen van de proefvelden en van de zaadtuinen voor rijst en tweede gewassen	26 000		26 000
606 A		Opbrengst van de voortbrengselen van den zaadtuin voor koffie te Bangelan	*Memorie.*		*Memorie.*
607		Verkoop van de voortbrengselen van den proef- en zaadtuin voor overjarige gewassen in de Lampongsche districten		*Memorie.*	*Memorie.*
608		Opbrengst van het Landsrijstbedrijf in de Tjiheavlakte (Preanger-Regentschappen)	10 500		10 500
609		Opbrengst van het Landsrijstbedrijf in Palembang		*Memorie.*	*Memorie.*
610		Kina:			
		verkoop van kina-enten en zaad en andere ontvangsten, met uitzondering van die voor kinabast	100 000		100 000
		afstand van 's Lands kinabast aan de Bandoengsche kininefabriek ter verwerking tot zwavelzure kinine en verkoop daarvan	*Memorie.*		*Memorie.*
		inkomsten van het kinaproefstation	18 000		18 000
611		Opbrengst van voortbrengselen van 's Lands caoutchouc-bedrijf	2 921 650		2 921 650
612		Boschwezen:			
	a.	opbrengst van boschperceelen niet in eigen bedrijf	2 578 500	f 25 000	2 603 500
	b.	opbrengst van hout, kinabast en andere boschproducten door bedrijf in eigen beheer	7 845 000	55 000	7 900 000
	c.	afstand van houtgewas op erfpachtsgronden en op huurlanden in Soerakarta, zoomede jaarlijksch recht en cijns verschuldigd voor in de gewesten buiten Java en Madoera verleende concessies tot houtaankap	100 000	200 000	300 000
	d.	verstrekking van hout ten behoeve van den openbaren dienst	1 000 000	260 000	1 260 000
	e.	vergunningen voor het kappen van hout	70 000	695 000	765 000
	f.	verdere ontvangsten van het boschwezen	182 700	2 000	184 700
	g.	inkomsten van het proefstation voor het boschwezen	350		350
613		Verkoop van zout ten behoeve van vischzouterijen	69 000		69 000
615		Inkomsten uit de parelvisscherij		8 880	8 880
616		Inkomsten met betrekking tot de zeevischvangst		17 000	17 000

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
617		Inkomsten voortvloeiende uit de heffing van dekgelden.	f 7 000		f 7 000
618		Inkomsten van de Nederlandsch-Indische veeartsenschool	2 600		2 600
619		Inkomsten voortvloeiende uit het keuren van slachtvee en vleesch .	8 000	f 500	8 500
620		Terugbetaling van de waarde van aan de Inlandsche bevolking verstrekte paarden en fokvee	120 000		120 000
621		Belasting op honden.	3 000	5 000	8 000
622		Verhuur van vogelnest- en meststofgrotten	12 700	20 400	33 100
623		Vergunningen tot het jagen met vuurwapens op paradijs- en aanverwante vogels en kroonduiven in de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea der residentie Nieuw-Guinea		17 000	17 000
624		Vergunning tot inzameling van schildpadeieren		2 270	2 270
625		Opbrengst der uitgaven van de afdeeling Handel	20 000		20 000
626		Inkomsten van het analyselaboratorium	20 000		20 000
627		Ontvangsten voortvloeiende uit kapitaalverstrekking aan nijverheidsondernemingen	*Memorie.*		*Memorie.*
628		IJk van maten en gewichten	8 100	1 900	10 000
629		Ontvangsten van het hulpkantoor voor den industrieelen eigendom .	25 000		25 000
630		Vergoedingen door de Vereeniging „Nederlandsch-Indische jaarbeurs"	45 200		45 200
631		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen . .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
632		Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
633		Andere ontvangsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
		Afdeeling VI . . .	f 15 199 430	f 1 309 950	f 16 509 380

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
701		Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
702		Verkoop en verhuur van huizen en andere gebouwen, zoomede inhoudingen op bezoldiging bij aanwijzing van eene ambtswoning. . .	f 793 300	f 376 700	f 1 170 000
703		Ontvangsten voortvloeiende uit het bedrijf van waterleidingen.			
	a.	Pasoeroean	40 560		40 560
	b.	Padang Pandjang		10 470	10 470
	c.	Sawah Loento		990	990
	d.	Singaradja.		3 960	3 960
	e.	Telok Betong		1 060	1 060
	f.	Tandjong Karang		14 400	14 400
	g.	Makasser		100 000	100 000
	h.	Menado.		12 000	12 000
	i.	andere leidingen	*Memorie.*	*Memori*	*Memorie.*
704		Schut- of doorvaartgelden bij enkele Landssluizen in de residentiën Batavia en Soerabaja	22 500		22 500
705		Vergoedingen door ondernemingen van landbouw en nijverheid van de uitgaven voor het toezicht op de waterverdeeling tusschen de daarbij belanghebbenden	108 000		108 000
706		Vergoeding der kosten van onderzoek en beproeving van stoomtoestellen en van vernieuwde akten van vergunning tot gebruik dier toestellen	65 000	35 000	100 000

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
707		Terugbetaling door gemeenten of gewesten van de kosten van den aanleg der aan dezen in beheer overgedragen drinkwaterleidingen en van verschuldigde rente:			
	a.	gemeente Soerabaja	f 94 500		f 94 500
	b.	gewest Madoera	7 038		7 038
708		Terugbetaling door de locale raden en zelfbesturende landschappen van de uitgaven voor ter beschikking gesteld personeel	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
709		Teruggave door de Vorstenlandsche Waterschappen van de na hunne oprichting door het Land te hunnen behoeve gedane uitgaven voor het waterbeheer c. a.	*Memorie.*		*Memorie.*
710		Bijdrage van de verschillende havenbedrijven in de kosten van verloven, wachtgelden, pensioenen, enz. van het personeel voor de centrale leiding van den dienst van het havenwezen in Nederlandsch-Indië	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
711		Terugbetaling door de haven van Soerabaja van haar aandeel in de kosten van den slibarbeid in het Westgat van Soerabaja	20 000		20 000
712		Ontvangsten, voortvloeiende uit het bedrijf der haveninrichtingen in Nederlandsch-Indië t. w.:			
	a.	Tandjoeng-Priok	4 618 748		4 618 748
	b.	Soerabaja	6 164 500		6 164 500
	c.	Makasser		f 1 310 000	1 310 000
	d.	Belawan		1 878 000	1 878 000
	e.	Emmahaven		737 000	737 000
	f.	Semarang	1 978 000		1 978 000
	g.	Tjilatjap	699 000		699 000
	h.	Kleine havens	500 000	1 009 500	1 509 500
713		Opbrengst van ten behoeve van andere diensttakken en van particulieren verrichte werkzaamheden in de laboratoria voor materiaalonderzoek	23 600	2 400	26 000
714		Bijdragen in de kosten van aanleg, vernieuwing, verbetering, uitbreiding en onderhoud van bevloeiings- en andere waterstaatswerken	95 000		95 000
715		Verrekening ten bate van den baggerdienst	5 875 000		5 875 000
716		Verrekening wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst	875 000		875 000
717		Verrekening wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van het zoutmiddel	80 000		80 000
718		Verrekening wegens uitgaven voor onderhoud en herstelling van en vernieuwing en nieuwe werken aan gebouwen en werken ten behoeve van de Landsdrukkerij	414 000		414 000
719		Verrekening van uitgaven ten laste van het vlootfonds en het vlootbasisfonds	*Memorie.*		*Memorie.*
720		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen	110 000	20 000	130 000
721		Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
722		Andere ontvangsten	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
		Afdeeling VII	f 22 583 746	f 5 511 480	f 28 095 226

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
		AFDEELING VIII.			
		Departement van Gouvernementsbedrijven.			
801		Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
801 A		Postspaarbank:			
		Teruggaaf door de postspaarbank van de te haren behoeve gedane uitgaven en verrekening van de door die instelling verschuldigde vergoedingen, voor zoover niet elders omschreven	f 333 860		f 333 860
802		Dienst voor waterkracht en electriciteit:			
	a.	inkomsten van het electrisch bedrijf op de Bandoengsche hoogvlakte	1 000 000		1 000 000
	b.	andere ontvangsten	*Memorie.*		*Memorie.*
803		Dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen	30 000		30 000
804		Opiumbereiding:			
	a.	vergoeding door het Departement van Financiën voor verstrekt opium	7 695 180		7 695 180
	b.	andere ontvangsten	1 500		1 500
805		Landsdrukkerij:			
	a.	afgeleverd druk- en bindwerk	1 292 410		1 292 410
	b.	Javasche Courant en andere periodieken	165 000		165 000
	c.	andere ontvangsten	100		100
806		Dienst van 's Lands mijndiensten:			
		Mijnverordeningen:			
	a.	vast recht en cijns van mijnconcessiën en van vergunningen tot mijnbouwkundige opsporingen, alsmede retributiën van andere vergunningen tot het winnen van gesteenten en grondsoorten .	553 000	f 1 605 000	2 158 000
	b.	andere ontvangsten van den dienst der mijnverorderingen. . . .	20 000		20 000
		Mijnbouwkundige en geologische opsporingen:			
	c.	vergoeding van door het grondpeilwezen verrichte diensten . . .	155 000	81 000	236 000
	d.	andere ontvangsten van den opsporingsdienst	25 000		25 000
807		Goud- en zilvermijnen in Benkoelen:			
	a.	opbrengst van het erts		1 525 000	1 525 000
	b.	opbrengst van aan derden geleverde electrische energie		48 000	48 000
	c.	andere ontvangsten		8 000	8 000
808		Tin:			
	a.	verkoop van tin	30 450 000		30 450 000
	b.	verstrekking van rijst aan de mijnwerkers.		125 000	125 000
	c.	verstrekking van gereedschappen, enz. aan de mijnwerkers . . .		15 000	15 000
	d.	andere ontvangsten		500 000	500 000
809		Steenkolen:			
		Ombilin-steenkolenontginning:			
	a.	afgeleverde kolen		13 350 000	13 350 000
	b.	andere ontvangsten		50 000	50 000
		Poeloe Laoet-steenkolenontginning:			
	c.	afgeleverde kolen		3 430 000	3 430 000
	d.	andere ontvangsten		22 000	22 000
		Boekit- Asemsteenkolenontginning:			
	e.	afgeleverde kolen		5 355 000	5 355 000
	f.	afgeleverde briketten.	*Memorie.*		*Memorie.*
	g.	andere ontvangsten		*Memorie.*	*Memorie.*
810		Zout:			
	a.	opbrengst van los- en briketzout	15 700 000	4 412 750	20 112 750

				Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
	b	overtochtskosten en vrachten			f 310 000	f 310 000
	c.	andere ontvangsten		f 220 000		220 000
811		Post-, telegraaf- en telefoondienst:				
	a.	Brieven- en pakketpost:				
		verkoop van postwaarden	f 10 250 000			
		bijdrage van het Departement van Financiën in de kosten van het personeel	605 000			
		idem van de Postspaarbank	47 000			
		vergoeding wegens vrijdom van briefport van de Postspaarbank	17 000	7 619 000	3 300 000	10 919 000
	b.	Telegrafie:				
		opbrengst van binnenlandsche telegrammen . . . . idem van radio-telegrammen . . . . aandeel in de buitenlandsche telegrammen.	f 8 550 000			
		binnenlandsche regeeringstelegrammen	1 000 000	9 550 000		9 550 000
	c.	Telefonie:				
		abonnementen telefoon . . . . opbrengst telefoongesprekken . . . . vergoeding aanlegkosten telefoon	f 11 000 000			
		vergoeding door het Departement van Binnenlandsch Bestuur voor aanleg, uitbreiding, verbetering en onderhoud van bestuurstelefoonlijnen	250 500	10 700 000	550 500	11 250 500
	d.	andere ontvangsten		415 000		415 000
812		Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten:				
	a.	Staatsspoorwegen op Java		74 650 000		74 650 000
	b.	Hotelbedrijf		1 900 000		1 900 000
	c.	Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust			6 200 000	6 200 000
	d.	Zuid-Sumatra Staatsspoorwegen			2 420 000	2 420 000
	e.	Atjehtram			2 000 000	2 000 000
	f.	Tramlijnen in Zuid-West-Celebes			225 000	225 000
	g.	Automobieldiensten		500 000	2 520 000	3 020 000
813		Vergoeding van de N. I. S. voor aankoop van grond ten behoeve van de totstandkoming van eene vrijliggende spoorverbinding met een spoorwijdte van 1,067 M. van Solo naar Djokja		*Memorie.*		*Memorie.*
814		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen . .		*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
815		Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen		*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
816		Andere ontvangsten		*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
		Afdeeling VIII		f 162 975 050	f 48 052 250	f 211 027 300

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

		Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
901	Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.	f 525 000		f 525 000
902	Boeten en andere ontvangsten, voortspruitende uit de overeenkomsten van aanneming en uit leveringen	9 000		9 000
903	Terugbetaling van verplegings- en begrafeniskosten in de hospitalen	290 000		290 000
904	Artillerie-constructiewinkel	13 000		13 000

		Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
905	Baten van den topografischen dienst	f 1 575 650		f 1 575 650
906	Verkoop van bier aan de militaire cantines	175 000		175 000
907	Verstrekking van water tegen betaling uit waterleidingen van den Lande, alsmede terugbetaling van de kosten voor water door de zorg van het Departement van Oorlog tegen betaling verstrekt	74 900	f 18 000	92 900
908	Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren te Tjimahi verleend renteloos voorschot	3 000		3 000
909	Baten uit de gouvernementswoningen	1 200 000	225 000	1 425 000
910	Terugbetaling van de kosten der verlichting door de zorg van het Departement van Oorlog tegen betaling verstrekt	39 100		39 100
911	Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Tjilatjap verleend renteloos voorschot	500		500
912	Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Banjoe Biroe verleend renteloos voorschot	500		500
913	Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire sociëteit voor onderofficieren en minderen te Poerworedjo verleend renteloos voorschot	*Memorie.*		*Memorie.*
914	Bijdragen van andere departementen in de beheerkosten van door het personeel van het wapen der genie beheerde algemeene pakhuizen	25 857		25 857
915	Verkoop van bruikbare goederen	1 800 000		1 800 000
916	Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen	60 000		60 000
917	Andere ontvangsten	200 000		200 000
	Afdeeling IX	f 5 991 507	f 243 000	f 6 234 507
	AFDEELING X.			
	Departement der Marine.			
1001	Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	f 17 200	f 9 200	f 26 400
1001 A	Bakengelden	736 000	840 200	1 576 200
1002	Kapoeasgeld		80 000	80 000
1003	Loodsgelden	640 500	405 200	1 045 700
1004	Vergoeding voor certificaten van schepen	15 000	10 000	25 000
1005	Scheepsmeting	6 000	6 000	12 000
1006	Scheepsverklaringen	16 000	6 000	22 000
1007	Verrekening met het Departement van Onderwijs en Eeredienst ter zake van de keuring van reizigers op pelgrimsschepen	30 000		30 000
1008	Vergoeding voor het gebruik van 's Lands Clayton-toestellen en andere voor het ontsmetten van vaartuigen aangewezen ontsmettings-toestellen	120 000	30 000	150 000
1009	Verkoop van zeekaarten en boekwerken uit het depôt en de onderdepôts van kaarten en gidsen	7 600	2 500	10 100
1010	Ontvangsten en verrekeningen ten bate van het marine-etablissement en de daartoe behoorende inrichtingen	5 737 000		5 737 000
1011	Verrekening ten laste van het marine-etablissement van het geldswaardig bedrag van door andere diensten, behoorende onder het Departement der Marine, aan de marine-magazijnen afgegeven goederen	607 700		607 700

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
1012		Vergoeding door andere departementen van de kosten voor het gebruik van vaartuigen en andere goederen, behoorende tot onder het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten . . .	f 1 298 550		f 1 298 550
1013		Door andere departementen terug te betalen kosten voor het gebruik van de ter beschikking van die departementen gestelde vaartuigen, behoorende tot onder het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten	765 032		765 032
1014		Vergoedingen door particulieren van de kosten voor het gebruik van vaartuigen en andere goederen, behoorende tot onder het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië gestelde diensten	3 000	f 1 500	4 500
1015		Ontvangsten in verband met het, op verzoek van belanghebbenden, verrichten van sommige werkzaamheden door havenmeesters of als zoodanig dienstdoende ambtenaren op Zon- en feestdagen . .	6 000	30 000	36 000
1016		Ontvangsten met betrekking tot het station voor draadlooze telegrafie te Weltevreden	20 000		20 000
1017		Verrekening der geldswaarde van de uit den voorraad der opslagplaatsen, uitgezonderd de marine-magazijnen te Soerabaja, aan de onder het Departement der Marine behoorende diensten verstrekte steenkolen	1 590 600		1 590 600
1018		Verrekening der geldswaarde van de uit den magazijnsvoorraad buiten dien der marine-magazijnen te Soerabaja aan de onder het departement der marine behoorende diensten verstrekte verduurzaamde levensmiddelen en andere goederen	82 300		82 300
1019		Inhoudingen op de soldijen van de Inlandsche schepelingen der zeemacht wegens verstrekte kleeding, zoomede wegens andere voorloopig door den Lande gedane betalingen, welke met de soldij worden verrekend	50 000		50 000
1020		Inhoudingen op de soldijen van de mindere schepelingen der gouvernementsmarine wegens verstrekte kleeding, zoomede wegens andere voorloopig door den Lande gedane betalingen, welke met de soldij worden verrekend	26 600	8 600	35 200
1021		Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen, niet afkomstig uit den voorraad der marinemagazijnen te Soerabaja. .	9 000	28 000	37 000
1022		Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen, blijvende of tijdelijke werken, zoomede schepen en vaartuigen en hun inventaris, een en ander:			
		voor zoover niet afkomstig van het marine-etablissement en de daartoe behoorende inrichtingen en van de diensten, behoorende onder scheepvaart	700	300	1 000
		afkomstig van de diensten behoorende onder scheepvaart	7 300	3 500	10 800
1023		Andere ontvangsten	25 400	8 600	34 000
		Afdeeling X	f 11 817 482	f 1 469 600	f 13 287 082
		AFDEELING XI.			
		Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.			
1101		Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten .	*Memorie.*	*Memorie.*	*Memorie.*
1102		Rente en terugbetaling door de gemeente Makasser ter zake van een met het gouvernement van Nederlandsch-Indië gesloten leening .		f 1 680	f 1 680
.103		Terugbetaling van voorschotten in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting verleend aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen	f 26 000		26 000

			Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
1104		Rente en terugbetaling van aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van particuliere landen verstrekte voorschotten . . .	f 268 000		f 268 000
1105		Terugbetaling door de betrokken gemeenten van de helft van de kosten van indienststelling van burgemeesters	83 345	f 29 395	112 740
1106		Andere ontvangsten	*Memorie.*		*Memorie.*
		Afdeeling XI	f 377 345	f 31 075	f 408 420
		Hoofdstuk II der middelen	f 448 851 347	f 160 503 878	f 609 355 225

4. 8.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

§ 1. UITKOMSTEN VAN DE JAREN 1919, 1920 EN 1921.

Voor zoover thans bekend, bedragen de uitkomsten voor het

dienstjaar 1919:

	Totaal.	Gewone dienst.	Buiten-gewone dienst.	Vloot-uitbreiding.	Voedsel-voorziening.
Uitgaven . .	f 714 342 348	f 517 551 434	f 95 801 785	f 5 222 178	f 95 766 951
Ontvangsten .	541 518 317	468 379 876	6 557 268	3 700 000	62 881 173
Tekort . . .	f 172 824 031	f 49 171 558	f 89 244 517	f 1 522 178	f 32 885 778

en voor het

dienstjaar 1920:

	Totaal.	Gewone dienst.	Buiten-gewone dienst.	Vloot-uitbreiding.	Voedsel-voorziening.
Uitgaven . .	f 1 039 916 049	f 710 833 115	f 136 288 680	f 7 186 065	f 185 608 189
Ontvangsten .	749 588 996	561 940 667	—	5 100 000	182 548 329
Tekort . . .	f 290 327 053	f 148 892 448	f 136 288 680	f 2 086 065	f 3 059 860

Volgens de voorloopige gegevens bedragen de uitkomsten voor het

dienstjaar 1921:

	Totaal.	Gewone dienst.	Buiten-gewone dienst.	Vloot-uitbreiding.	Voedsel-voorziening.
Uitgaven . .	f 1 005 170 886	f 779 678 888	f 186 102 352	f 7 172 269	f 32 217 377
Ontvangsten .	708 592 111	638 244 294	441 044	5 100 000	64 806 773
Tekort . . .	f 296 578 775	f 141 434 594	f 185 661 308	f 2 072 269	—
Overschot . .	—	—	—	—	f 32 589 396

terwijl de ramingen waren:

	Totaal.	Gewone dienst.	Buiten-gewone dienst.	Vloot-uitbreiding.	Voedsel-voorziening.
Uitgaven . .	f 866 219 955	f 695 897 561	f 156 286 214	f 14 036 180	—
Ontvangsten .	731 929 156	726 624 109	205 047	5 100 000	—
Tekort . . .	f 134 290 799	—	f 156 081 167	f 8 936 180	—
Overschot . .	—	f 30 726 548	—	—	—

Voor den *geheelen* dienst zijn de uitkomsten derhalve ruim 162 millioen, of, rekening houdend met het bedrag van 32½ millioen, zijnde het voordeelig saldo over 1921 van den dienst der voedselvoorziening, bijna 195 millioen ongunstiger dan was geraamd. Van het totale tekort komen voor den *gewonen* en den *buitengewonen* dienst respectievelijk ruim 172 en 29½ millioen, waartegenover staat een meevaller voor den dienst der vlootuitbreiding van bijna 7 millioen. Het voor de voedselvoorziening in totaal uitgegeven bedrag van ruim 333 millioen was op ultimo 1921 terugontvangen, op een bedrag van circa 11⅓ millioen na. Van deze laatste som zal vermoedelijk nog ongeveer 1½ millioen in 's Lands kas terugvloeien, zoodat de rest als verlies op de voedselvoorziening zal moeten worden afgeschreven.

Gewone dienst.

Het hiervoren vermelde verschil van rond 172 millioen tusschen raming en uitkomsten van dezen dienst spruit voor ruim 108 millioen voort uit eene mindere opbrengst der zuivere middelen en voor bijna 64 millioen uit eene overschrijding der zuivere uitgaven.

a. Inkomsten.

Beneden de raming bleven de:

Belastingen tot een bedrag van bijna 61 millioen (tegenover tegenvallers tot een totaal beloop van ruim 145½ millioen, t. w.: uitvoerrecht 2,6 millioen, accijnzen 2,7 millioen, inkomstenbelasting 5,8 millioen, tijdelijke productenbelastingen 127,6 millioen [1]), zegelrecht 3,3 millioen en diverse andere middelen 4,3 millioen, staan meevallers tot een gezamenlijk bedrag van 84,6 millioen, nl. invoerrechten 18,9 millioen, oorlogswinstbelasting 54,1 millioen, verponding 1,8 millioen, overschrijvings- en successierecht 2,6 millioen, opgeheven bedrijfsbelasting 4,7 millioen en enkele andere middelen 2,5 millioen);

Producten tot een bedrag van 34½ millioen (rijst 0,2, getah pertja 0,6, caoutchouc 3,8, tin 23,1 en steenkolen 7,2 minder, hoofdzakelijk het gevolg van de niet voorziene daling der marktprijzen en overigens van te laag geraamde uitgaven; daartegen werden hoogere overschotten verkregen uit: boschwezen 0,4 en kina 0,1);

Bedrijven tot een bedrag van 22,4 millioen (vervoerdiensten 0,1, post-, telegraaf- en telefoondienst 7,4, voornamelijk ten gevolge van achteruitgang van het telegraafverkeer; spoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten 15,2 millioen, wegens meerdere uitgaven voor den duurtetoeslag en voor brandstoffen, niettegenstaande eene overschrijding van de raming der ontvangsten; daartegen landsdrukkerij 0,3 meer, als gevolg van hoogeren verrekenprijs van het verstrekte papier).

Aan den anderen kant werd de raming *overtroffen* voor:

Monopolies met 6,4 millioen (opium 10,2, als gevolg van de verhooging der debietprijzen en den lagen inkoop van het ruwe product; daarentegen pandhuizen 2,7 minder ten gevolge van de bij *Indisch Staatsblad* 1919 n°. 781 ingevoerde renteverlaging en den duurtetoeslag, zout 1,2 minder, mede in hoofdzaak gevolg van den laatstgenoemden factor);

Allerlei middelen met 3,2 millioen (meer: aandeel winst Javasche Bank bijna 1,2, afstand van grond 0,2, mijnconcessies 1,7, allerlei 0,7 millioen; havenwezen daarentegen 0,6 minder).

b. Uitgaven.

Gelijk reeds opgemerkt zijn de Landsuitgaven met bijna 64 millioen overschreden. Tegenover verschillende verminderingen tot een gezamenlijk bedrag van ruim 25,5 millioen (waarvan 2,4 voor binnenlandsch bestuur, 0,6 voor vorsten, grooten, enz., 1,1 voor andere bestuursuitgaven, 0,6 voor rechtswezen, 2,5 voor politie, door het tot stand brengen van

---

1) De inning heeft eerst in het begin van 1922 plaats gehad, met dien verstande, dat van de oorspronkelijk op 123¾ millioen geraamde opbrengst der suikerbelasting ten gevolge van de zeer aanzienlijke, bij de raming niet voorziene, kostprijsstijging slechts een bedrag van rond 65 millioen is ontvangen

verschillende maatregelen voor minder dan geraamd was, 9 voor rente en aflossing, 0,3 voor burgerlijke pensioenen, 0,7 voor landbouw, veeteelt enz., 0,4 voor waterkracht en electriciteitswezen en 7,4 voor marine, doordat bij het marine-etablissement te Soerabaja voor buitengewone voorzieningen en werken minder is uitgegeven dan geraamd was, terwijl niet alle nieuw te bouwen vaartuigen ter hand genomen zijn en minder schepen van de militaire en de gouvernementsmarine in dienst waren), staan 89,4 millioen aan verhoogingen dezer uitgaven. Van dit bedrag komt ten laste: van het gevangeniswezen 3,3 millioen door stijging der kosten van onderhoud en vervoer; van de belastinginning 0,9 millioen; van burgerlijke wachtgelden 3,4 millioen en van burgerlijke voorschotten 1,2 millioen wegens het groot aantal verlofgangers, zoomede door de verhoogde bezoldigingen; van het muntwezen 14,4 millioen door krachtige aanmunting van halve guldens en beduidende zendingen pasmunt; van burgerlijke vervoerkosten 4,4 millioen, als gevolg van het groot aantal verlofgangers, zoomede door de verhoogde, wisselvallige vervoerkosten; van onderwijs 1,5 millioen; van den burgerlijken geneeskundigen dienst 0,7 millioen; van het havenwezen 1,4 millioen; van oorlog 9,7 millioen, wegens meerdere uitgaven voor uitzending van militairen, aanschaffing van magazijnsgoederen en levensmiddelen en hoogere vervoerkosten, en van de groep „Allerlei" 48,2 millioen, nagenoeg geheel een gevolg van den duurtetoeslag.

Buitengewone dienst.

De hiervoren vermelde overschrijding van den buitengewonen dienst met 29,6 millioen wordt verklaard, doordat meer noodig was voor:

Monopolies 9,8 millioen (waarvan 10,1 millioen voor den pandhuisdienst daar, in verband met den grooteren omzet, meer kapitaal moest worden vastgelegd, terwijl voorts bij pandveilingen meer goederen door het Land werden aangekocht dan geraamd was; daarentegen 0,3 millioen minder voor zout);

Bedrijven 25,5 millioen, (waarvan 4 ton voor vervoerdiensten en 25,9 millioen voor spoor- en tramwegen en automobieldiensten, in verband met het ten laste van 1921 brengen van goederen, op welker aanschaffing bij vorige begrootingen gerekend was, alsmede ten gevolge van het vormen van een reserve-voorraad steenkolen en eene vermeerdering van de voorraden magazijngoederen; daarentegen werd minder uitgegeven voor post-, telegraaf- en telefoondienst 0,8 millioen).

Tegenover eene overschrijding uit genoemden hoofde met 35,3 millioen staan echter lagere uitgaven voor de

Producten ad 5,5 millioen (nl. caoutchouc 0,7, steenkolen 1,5, petroleum 4,5; echter in 1,2 meer).

Wat betreft de tot dezen dienst behoorende

Bestuursuitgaven wogen de overschrijdingen tegen de verminderingen op (minder werd uitgegeven voor: voorschotten aan zelfbesturende landschappen ½ millioen, ondersteuning aan nijverheidsondernemingen ½ millioen, benoodigdheden voor de burgerlijke openbare werken 0,9 millioen, voorschotbouwvereeniging „Batavia" ½ millioen, waterleidingen 0,6 millioen, moerasgronden Soerabaja ½ millioen, havenwezen 0,6 millioen, vaarwaters 0,3 millioen; meer daarentegen voor: terugbrenging van particuliere landen tot het Landsdomein 3,8 millioen, geniewerken 0,6 millioen).

Vlootuitbreiding.

Minder is uitgegeven 6,9 millioen.

§ 2. VERWACHTINGEN VOOR HET JAAR 1922.

Met inbegrip van de aanhangige aanvullingsbegrooting en de Nota van Wijzigingen (Gedrukte Stukken Zitting 1921—1922, — 314 en Zitting 1922—1923, — [illegible]) bedragen de ramingen voor het dienstjaar 1922:

	Totaal.	Gewone dienst.	Buitengewone dienst.	Vloot-uitbreiding.
Uitgaven	f 967 150 129	f 826 069 271	f 126 210 619	f 14 840 239
Ontvangsten . . .	717 979 066	707 859 066	5 020 000	5 100 000
Tekort	f 249 171 063	f 118 210 205	f 121 220 619	f 9 740 239

Gewone dienst.

Naar het zich laat aanzien zal het slot van den gewonen dienst rond 56,6 millioen ongunstiger worden en deze dienst derhalve een nadeelig saldo opleveren van rond 175 millioen. Deze overschrijding spruit voor 11,6 millioen voort uit eene verwachte mindere opbrengst der middelen en voor 45 millioen uit een overschrijding der uitgaven.

a. Inkomsten.

Belastingen zullen waarschijnlijk 14,8 millioen tegenvallen. Boven de reeds bij de aanhangige aanvullingsbegrooting aangebrachte verlaging met 27,7 millioen van de opbrengst der tolrechten, welke voor 14,4 millioen het gevolg is van de verwerping door de Eerste Kamer der Staten-Generaal van de voor 1922 voorgestelde opcentenheffing en voor de rest van verlaging der opbrengstraming, uit hoofde van daling van den goederenomzet en van de waarde daarvan, moet op laatstgenoemden grond nog gerekend worden op eene verdere vermindering van de opbrengst dier rechten met 6,2 millioen, terwijl voorts rekening valt te houden met eene mindere opbrengst ad 8,8 millioen van de op 13,8 millioen geraamde suikerbelasting.

Allerlei middelen zullen daarentegen naar verwachting 3,2 millioen boven de raming opleveren (aandeel in de winst van de Javasche Bank 0,5, [1]) mijnconcessies 2,3 en verschillende kleinere middelen 1,1; daarentegen een tegenvaller van 0,7 millioen uit afstand van grond).

b. Uitgaven.

Behalve eene verwachte overschrijding van verschillende posten, welke echter door besparing op andere tot een bedrag van 3,7 millioen zullen worden overtroffen, wordt voorzien, dat de raming van de zuivere opbrengst in ongunstigen zin zal afwijken voor:

Producten tot een beloop van 24,7 millioen (boschwezen en caoutchouc 6,9, goud 0,8, tin 5,3 en steenkolen 11,8), een en ander als gevolg van de ongunstige verwachtingen, gegrond op lagere afzetprijzen en verminderde productie en van uitstel der inbedrijfstelling van de goudontginning Tambang Sawah tot in het begin van 1923;

Bedrijven tot een bedrag van 24 millioen (vervoeren te water 0,4, ; post-, telegraaf- en telefoondienst 3, voornamelijk het gevolg van een teruggang in het telegraafverkeer; Staatsspoor- en tramwegen 20,7, wegens den plotselingen sterken achteruitgang der inkomsten, verband houdende met de heerschende malaise).

Buitengewone dienst.

Het slot van dezen dienst zal vermoedelijk 15,1 millioen gunstiger zijn, zoodat het nadeelig saldo zal worden teruggebracht tot ruim 106 millioen.

Verwacht wordt dat minder zal worden uitgegeven voor:

Producten 0,3 millioen (caoutchouc en tin resp. 0,3 en 0,1 minder; goud 0,1 meer);

Bedrijven 17,7 millioen (Staatsspoorwegen enz. 18 minder; vervoer te water 0,3 meer);

Bestuursuitgaven 0,2 millioen (minder: voorschot bouwvereeniging ,,Batavia'' 0,5, bevloeiingswerken 0,7, drink-

1) Ingeval de arbitrale uitspraak in zake het geschil over de balans van de circulatiebank over 1921/1922 in het voordeel van de Bank mocht uitvallen en dus de voorgestelde winstverdeeling mocht doorgaan, zal het aandeel van het Land in de winst 12,1 millioen bedragen, hetgeen een meevaller beteekent van 10,1 millioen, waarmede het verwachte tekort op den geheelen en den gewonen dienst van 1922 derhalve zal afnemen.

waterleidingen 0,1, voorschotten volkshuisvesting 0,1; meer: aankoop particuliere landen 1,3).

Daarentegen zal meer uitgegeven worden voor:

Monopolies 3 millioen (pandhuizen 3,2 meer; zout 0,2 minder).

Vlootuitbreiding. Te dezen aanzien worden geen afwijkingen verwacht.

Geheele dienst. Met inbegrip van het op bladz. 2 vermelde bedrag van 1½ millioen, dat van de voor de voedselvoorziening uitgegeven gelden alsnog in 's Lands kas zal vloeien, kan het nadeelig slot van den geheelen dienst becijferd worden op 175 + 106 + 10 — 1½ of rond 290 millioen, derhalve 41 millioen meer dan de ramingscijfers aanwijzen.

Aan de vorenstaande mededeelingen nopens de verwachtingen voor 1922 moge nog worden toegevoegd, dat door de Commissie, ingesteld bij het Gouvernementsbesluit van 25 October 1921 n°. 1 [1]) is voorgesteld eenige uitgaven — tot een gezamenlijk beloop van 43,9 millioen, waarvan 38,1 millioen van den gewonen en 5,8 millioen van den buitengewonen dienst — niet dan wel slechts ten deele te doen geschieden.

Deze voorgestelde bezuinigingen zijn niet volledig in de hierboven uiteengezette verwachtingen terug te vinden. Vooreerst wordt over verschillende ingrijpende voorstellen nog door de Indische Regeering overleg gepleegd, terwijl voorts een aanzienlijk gedeelte van het bedrag, dat door de vermelde bezuinigingen zou worden bespaard, wordt opgevorderd voor de vereischte verbeteringen in verschillende ramingsbedragen. Wijders is hierboven slechts met de meer belangrijke bezuinigingen rekening gehouden en kan de daadwerkelijke invloed van een aantal reeds doorgevoerde bezuinigingsmaatregelen niet met de noodige zekerheid worden aangegeven.

Door een en ander ligt in het thans als vermoedelijk totaal van de uitgaven voor 1922 opgegeven bedrag nog zekere marge, die bij consequente doorvoering van de reeds vastgestelde bezuinigingsmaatregelen te zijner tijd als besparing aan het licht zal treden.

Dat, zooals hierboven medegedeeld, nog eene toeneming van het tekort op den gewonen dienst met een bedrag van bijna 57 millioen wordt tegemoet gezien, is voornamelijk het gevolg van de onzekere toestanden en verhoudingen, welke ten tijde van de samenstelling van de begrootingsontwerpen op economisch gebied bestonden. De destijds welhaast door niemand voorziene aanzienlijke inzinking der prijzen en veranderingen in de economische constellatie hebben uiteraard niet nagelaten een hoogst nadeeligen invloed uit te oefenen op de ramingen, welke — men verlieze dit niet uit het oog bij de beoordeeling van de aanzienlijke afwijkingen, die vooral in de laatste jaren te constateeren zijn tusschen ramingen en uitkomsten — voor de Indische begrootingen *zeer geruimen tijd* vóór de intrede van het betrokken dienstjaar moeten worden opgemaakt. Tijden als deze, waarin op korten termijn als gevolg van algemeene verwordingen in den economischen toestand zich de sterkste fluctuaties voordoen, zullen herhaaldelijk zelfs met de meeste nauwkeurigheid opgezette ramingen tot eene misrekening maken en dit te meer nog wanneer, gelijk zooeven opgemerkt, tusschen de tijdstippen van raming en van verwezenlijking onvermijdelijk een zoo langdurig tijdsverloop gelegen moet zijn. De mindere juistheid van vele ramingscijfers blijkt in den regel eerst geruimen tijd later, in het licht van dikwijls geheel veranderde omstandigheden, en ook wanneer bij de beschouwing hier te lande van de in de Indische begrootingsstukken vervatte opgaven die omstandigheden bereids

[1]) Cf. bladz. 10 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende de begrooting voor 1922.

in meerdere of mindere mate zich afteekenen, zullen nog veelal hier de gegevens ontbreken, die tot wijziging van die cijfers recht zouden geven.

§ 3. ONTWERP-BEGROOTING VOOR 1923.

Het ontwerp tot definitieve vaststelling der begrooting voor 1923 wijst voor de vier hoofdstukken de volgende eindcijfers aan:

	Totaal.	In Ned.-Indië.	In Nederland.
Uitgaven . . .	f 800 616 988	f 630 246 581	f 170 370 407
Middelen . . .	f 615 209 895	f 609 355 225	f 5 854 670
Tekort *geheelen* dienst	f 185 407 093	—	—
Tekort *gewonen* dienst	90 344 633	—	—
Tekort *buitengewonen* dienst .	90 475 100	—	—
Tekort *vlootuitbreiding* . . .	4 587 360	—	—

Rekening houdend met de wijzigingen, welke naar aanleiding van de door den Volksraad aangenomen amendementen [1]) in de oorspronkelijk ingediende en later door of namens den Gouverneur-Generaal gewijzigde ontwerpen zijn aangebracht, wees de voorloopig door den Landvoogd vastgestelde begrooting (*Javasche Courant* van 14 Juli 1922, n°. 56) in uitgaven en middelen de volgende bedragen aan:

	Totaal.	In Ned.-Indië.	In Nederland.
Uitgaven . . .	f 806 942 146	f 632 063 181	f 174 878 965
Middelen . . .	f 614 080 895	f 609 355 225	f 4 725 670

Bij vergelijking van de bedragen voor de totale uitgaven en middelen in beide overzichten blijkt dat het ontwerp f 6 325 158 minder aan uitgaven en f 1 129 000 meer aan middelen aanwijst dan de voorloopig vastgestelde begrooting, waardoor het eindresultaat f 7 454 158 gunstiger wordt.

Voor de toelichting van dit verschil veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar de aan deze Memorie toegevoegde Bijlage E.

De begrootingscijfers voor 1923 met die voor 1922 vergelijkend, verkrijgt men het volgende beeld:

UITGAVEN.

Begrootingsjaar.	Geheele dienst.	Gewone dienst.	Buitengewone dienst.	Vlootuitbreiding.
1922	f 967 150 129	f 826 069 271	f 126 240 619	f 14 840 239
1923	800 616 988	700 126 528	90 803 100	9 687 360
Minder in 1923	f 166 533 141	f 125 942 743	f 35 437 519	f 5 152 879

1) Voor de beteekenis van deze amendementen moge worden verwezen naar de Bijlage I der Memorie van Toelichting, waarin die voorstellen nader omschreven en aan de hand van de schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling toegelicht worden. In de Memorie zelve is weder uiteengezet òf en, zoo ja, in hoever, de ondergeteekende zich met die amendementen kan vereenigen.

MIDDELEN.

Begrootingsjaar.	Geheele dienst.	Gewone dienst.	Buitengewone dienst.	Vlootuitbreiding.
1922	f 717 979 066	f 707 859 066	f 5 020 000	f 5 100 000
1923	615 209 895	609 781 895	328 000	5 100 000
Minder in 1923	f 102 769 171	f 98 077 171	f 4 692 000	—

TEKORT.

Begrootingsjaar.	Geheele dienst.	Gewone dienst.	Buitengewone dienst.	Vlootuitbreiding.
1922	f 249 171 063	f 118 210 205	f 121 220 619	f 9 740 239
1923	185 407 093	90 344 633	90 475 100	4 587 360
Minder in 1923	f 63 763 970	f 27 865 572	f 30 745 519	f 5 152 879

Uit de vorenstaande cijfers blijkt, dat de raming der uitgaven van den *gewonen* dienst voor 1923 rond 126 millioen lager is dan die voor 1922, waartegenover echter staat, dat ook de opbrengst der middelen belangrijk — nl. 98 millioen — lager moest worden gesteld. Dientengevolge wordt het tekort op den gewonen dienst voor 1923 rond 28 millioen lager geraamd dan voor het loopende jaar. Houdt men intusschen rekening met de in de vorige paragraaf uitgesproken verwachting omtrent nog te verrichten uitgaven en een lagere opbrengst der middelen in 1922, dan kan, behoudens eventueele tegenvallers, evenbedoeld verschil voor 1923 gesteld worden op 28 + 56,6 of rond 85 millioen.

Het nadeelig saldo van den *buitengewonen dienst* voor 1923 vertoont in vergelijking met dat van 1922 een gunstig verschil van 30,7 millioen, gevolg eenerzijds van een lagere raming der uitgaven tot een bedrag van 35,4 millioen, anderzijds van een mindere opbrengst der middelen van 4,7 millioen. Daar echter, zooals in de vorige paragraaf is uiteengezet, het slot der buitengewone uitgaven in 1922 naar verwachting 15,1 millioen gunstiger zal worden, wordt bovengenoemd voordeelig verschil van 30,7 millioen teruggebracht tot 15,6 millioen.

Ook wat de *vlootuitbreiding* betreft valt een voordeelig verschil op te merken en wel tot een bedrag van 5,2 millioen.

Voor de verschillen tusschen de ramingscijfers voor 1922 en voor 1923 verwijzend naar de hierachter opgenomen afdeelingsgewijze toelichtingen, meent de ondergeteekende hier te kunnen volstaan met een beknopte aanwijzing van die verschillen, waarbij zijn te raadplegen, wat den gewonen dienst betreft, de tabellen I tot en met IX, wat den buitengewonen dienst aangaat, tabel X en voor zooveel de vlootuitbreiding betreft, tabel XI van bijlage A dezer Memorie.

Gewone dienst.

a. Uitgaven.

De verlaging van de uitgaven ad 126 millioen vloeit voort uit de omstandigheid, dat minder is geraamd voor:

Monopolies 6,5 millioen, waarvan voor opium 1,7, pandhuizen 3 en zout 1,8;

Producten 10,9 millioen, waarvan voor boschwezen 6,1 en tin 4,1;

Bedrijven 18,7 millioen, waarvan voor staatsspoorwegen enz. 14,8 en voor post-, telegraaf- en telefoondienst 3,3;

Andere landsuitgaven 89,9.

Wat deze laatste uitgaven betreft staan tegenover enkele verhoogingen, tot een totaal bedrag van 9,7 millioen, verlagingen tot een gezamenlijk beloop van 99,6 millioen. De verhoogingen betreffen voornamelijk: 5,2 millioen voor rente en aflossing, 1,6 millioen voor burgerlijke wachtgelden enz. en 1,7 millioen voor den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Tot de verlaging dragen bij:

algemeen bestuur	f	1,1	millioen
bestuursuitgaven		3,6	,,
plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur		1,4	,,
gevangeniswezen		2,4	,,
politie		2,1	,,
burgerlijke pensioenen		1,—	,,
burgerlijke openbare werken		7,9	,,
havenwezen		3,3	,,
muntwezen		40,2	,,
oorlog		20,4	,,
marine		7,4	,,
diversen		8,8	,,

b. Ontvangsten.

De lagere raming der inkomsten ad 98,1 millioen houdt verband met de verwachting, dat minder zullen opbrengen:

Monopolies	f	3,3	millioen
Producten		22,9	,,
Bedrijven		17,7	,,
Belastingen		19,9	,,
Overige middelen [1])		34,3	,,

Die lagere raming spruit voort:

voor de *monopolies:* uit eene verwachte mindere ontvangst van het opiummiddel;

voor de *producten:* hoofdzakelijk uit eene vermoedelijke geringere bate van het boschwezen van 13,4 millioen, van steenkolen 6,8 millioen en van tin 2,5 millioen;

voor de *bedrijven:* uit eene verwachte lagere opbrengst van 18,3 millioen van de spoor- en tramwegen en automobieldiensten en van 0,8 millioen van de landsdrukkerij, waartegenover staat eene geraamde hoogere bate van 1,4 millioen voor den post-, telegraaf- en telefoondienst;

voor de *belastingen:* uit verwachte mindere baten tot een totaal bedrag van 27,2 millioen, waarvan 10,3 millioen uit de inkomstenbelasting en 16,2 millioen uit de productenbelastingen (welke thans, met uitzondering van de Sumatratabaksbelasting, voor *memorie* zijn uitgetrokken), waartegenover echter staan verschillende hoogere baten, tot een gezamenlijk beloop van 7,3 millioen, waarvan 4,8 millioen uit de accijnzen en 1,1 millioen uit het hoofdgeld;

voor de *overige middelen:* uit eene verwachte totale mindere bate van 43,8 millioen, waarvan 40,2 millioen uit het muntwezen en 1,4 millioen uit burgerlijke openbare werken, waartegenover staan hoogere baten tot een totaal beloop van 9,5 millioen, waarvan 1 millioen komt voor rekening van het aandeel in de winst der Javasche Bank, 2,5 millioen voor binnenlandsch bestuur, 1 millioen voor onderwijs, 0,8 millioen voor mijnconcessies en een gelijk bedrag voor den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Buitengewone dienst.

Tot de lagere raming der uitgaven ad 35,4 millioen dragen bij:

Monopolies: voor bijna 0,5 millioen, waarvan het grootste gedeelte voor rekening komt van de zoutbriketteering;

1) T. w. Allerlei middelen 0,7 millioen meer, doch de gewone ontvangsten rechtstreeks tegenover gewone landsuitgaven staande, 35 millioen minder.

Producten: voor 1,5 millioen, nl. 0,2 millioen voor goudwinning, ruim 0,7 millioen voor tinwinning en bijna 1,3 millioen voor steenkolenontginning, waartegenover echter staat een meerdere uitgaaf van 1 millioen ter zake van deelneming in de Nederlandsch-Indische Aardolie-Maatschappij;

Bedrijven: voor 24,8 millioen, t. w. 0,4 millioen voor vervoerdiensten, 2,5 millioen voor den post-, telegraaf- en telefoondienst en 21,9 millioen voor spoor- en tramwegen;

Bestuursuitgaven: voor 8,6 millioen, waarbij tegenover verschillende verlagingen, in totaal 13,2 millioen bedragend (waarvan 2,8 millioen voor bevloeiings- en andere waterwerken, 8,3 millioen voor havens en vaarwaters, ruim 0,3 millioen voor den baggerdienst, 0,6 millioen voor waterkracht en electriciteit en 1 millioen voor genie-uitgaven), verscheidene verhoogingen staan tot een gezamenlijk beloop van 4,6 millioen, waaronder 1,2 millioen voor aankoop van particuliere landerijen, 1,3 millioen voor het mijnwezen, 0,5 millioen voor het marine-etablissement en 1,5 millioen voor het kabelschip *Zuiderkruis*.

Vlootuitbreiding. De lagere raming der uitgaven tot een beloop van bijna 5,2 millioen houdt verband met geringere kosten van aanbouw van kruisers en onderzeebooten (3,6 millioen) en mindere uitgaven voor vliegtuigen en het marine-etablissement (2 millioen), waartegenover staat een hooger bedrag aan rente (0,4 millioen).

Al is het nog niet mogelijk gebleken reeds voor 1923 het evenwicht in het gewoon budget te herstellen, de vermindering van het voor 1922 verwacht nadeelig saldo van bijna 175 millioen tot ruim 90 millioen voor 1923 doet zien, dat bij de samenstelling van de onderwerpelijke begrooting het ernstig streven heeft voorgezeten om tot gunstiger budgetaire verhoudingen te komen. Om dit streven naar de juiste waarde te schatten en conclusiën te voorkomen, welke een verkeerden indruk nopens het financieel aspect zouden kunnen vestigen, meent de ondergeteekende eenige oogenblikken bij bedoeld tekort te moeten stilstaan.

Uit onderstaand overzicht blijkt, dat de uitkomsten en ramingen voor elk der jaren van de periode 1919/1923 de volgende afgeronde bedragen aanwijzen voor het nadeelig saldo van den gewonen dienst:

dienstjaar	1919 (uitkomsten)	f	49,2	millioen
,,	1920 (,,)		148,9	,,
,,	1921 (voorloopige uitkomsten).		126,4	,,
,,	1922 (verwachtingen)		174,8	,,
,,	1923 (raming)		90,3	,,

Het deficit voor 1921 is in bovenstaand overzicht 15 millioen gunstiger dan blijkens bladz. 1 dezer Memorie de voorloopige uitkomsten aangeven. Dit verschil is daaruit te verklaren, dat in het overzicht rekening is gehouden met het in 1922 ontvangen bedrag van ruim 65 millioen aan suikerbelasting (dat feitelijk als een bate voor het jaar 1921 moet worden aangemerkt en in het bovenstaande cijfer voor 1922 dan ook niet begrepen is), doch daarentegen, ter wille van een zuivere vergelijking, van de inkomsten voor het jaar 1921 een bedrag van ongeveer 50 millioen aan oorlogswinstbelasting is afgetrokken, vermits de bate uit die belasting ook voor de daaropvolgende jaren „voor memorie" is opgebracht.

Vorenstaande cijfers doen zien, dat de op de onderhavige begrooting toegepaste bezuiniging voor het komende jaar aanmerkelijke resultaten belooft. Een reduceering van de uitgaven tot het peil der middelen bleek voor het jaar 1923 nog niet mogelijk, daar zonder gevaarlijke consequenties de omvang der Staatstaak niet dadelijk zóó aanzienlijk is te beperken. Die taak is in haar geheel niet zóó elastisch, dat werkzaamheden, welke een onderdeel der overheidszorg vormen, op zeer korten termijn kunnen worden nagelaten of

aanmerkelijk ingekrompen zonder aan de verdere ontwikkeling van de gemeenschap in vele gevallen ernstige schade toe te brengen. Dat nochtans voor het volgend jaar een belangrijke inperking van den omvang der Staatstaak wordt beoogd, blijkt overtuigend uit de volgende cijfers, die de kosten aanwijzen van de uitvoering dier taak, welke het best wordt weergegeven door de bedragen der zoogenaamde *zuivere* gewone Landsuitgaven, d. z. alle uitgaven, met uitzondering van de buitengewone en die voor vlootuitbreiding, voedselvoorziening, monopolies, producten en bedrijven en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande inkomsten.

De afgeronde cijfers voor die Landsuitgaven zijn:

1919	341,9	millioen
1920	470,3	,,
1921	524,8	,,
1922	525,3	,,
1923	470,4	,,

Bij een beschouwing van deze cijfers mag niet uit het oog worden verloren, dat de uitgaven-beperking grootendeels komt voor rekening van de beide militaire departementen en van de duurtetoeslagen. Op de militaire uitgaven is — mede ten gevolge van de gedeeltelijke intrekking der militaire duurtetoeslagen — een bedrag van rond 28,5 millioen besnoeid, overeenkomend met 19 pCt. der voor 1922 geraamde uitgaven, terwijl uit een vermindering van de duurtetoeslagen in hun geheel een verlaging aan uitgaven van rond 46 millioen kan worden verwacht. Dat, ondanks die verminderingen, de totale teruggang in de zuivere uitgaven voor 1923 slechts ongeveer 55 millioen bedraagt, hangt voornamelijk samen met een drietal omstandigheden.

Vooreerst heeft de arbeid van de in de vorige paragraaf bedoelde bezuinigingscommissie uitgewezen, dat, niettegenstaande de ter zake getroffen voorzieningen, de ramingen voor 1922 op verschillende punten niet met voldoende omzichtigheid waren opgesteld, om ernstige tegenvallers te voorkomen. Ofschoon aan het instituut van de tijdelijke voorzieningen gedurende het afgeloopen jaar de grootst mogelijke inperking is gegeven, is niettemin in de begrooting voor 1923 rekening moeten worden gehouden met de financieele consequenties van tal van maatregelen, welke feitelijk reeds waren getroffen en niet meer ongedaan konden worden gemaakt. In dit verband is tevens te wijzen op de kosten van de duurtetoeslagen, welke aanmerkelijk te laag waren geraamd.

Wijders vertoonen sommige posten, zooals die voor rente en aflossing van schuld en voor periodieke traktementsverhoogingen, eene sterke vermeerdering, waarmede ook voor komende jaren rekening moet worden gehouden. En eindelijk nog moest voor verschillende categorieën van Staatswerkzaamheden een zekere uitbreiding worden toegestaan om het reeds verrichte niet grootendeels waardeloos te maken en in een hoogst oneconomische wijze van werken te vervallen.

Aan den samenloop van deze omstandigheden is het toe te schrijven, dat niet meer dan het voornoemde bedrag van 55 millioen als uitgavenvermindering in de totaalsom van de zuivere Landsuitgaven tot uiting komt, terwijl de verder aangebrachte, zeer aanmerkelijke, bezuinigingen door vermeerderingen van uitgaven uit anderen hoofde weder te niet zijn gedaan.

Ook al houdt men rekening met deze oorzaken, waardoor niet terstond een sluitend budget voor den gewonen dienst kan worden verkregen, het is niettemin duidelijk, dat voor herstel van het evenwicht in dien dienst een nog belangrijk verder reikende bezuiniging op 's Lands regelmatig wederkeerende uitgaven moet worden doorgevoerd dan thans reeds mogelijk was.

Waar in verband met de lasten, welke bereids aan de gemeenschap zijn opgelegd, aan een aanzienlijke versterking van inkomsten uit belastingen niet te denken valt, zal met alle kracht aangestuurd moeten worden op een ruimer doen

vloeien van de andere bronnen van inkomsten, inzonderheid die van retributieven aard, doch bovenal op een voortgezette aanmerkelijke inkrimping van de uitgaven. Gedeeltelijk zal deze inkrimping verkregen moeten worden door groote nauwlettendheid te betrachten bij het aanwenden van 's Lands gelden, opdat met minder kosten dezelfde resultaten worden bereikt. Hierbij mag van de intusschen op tijdelijken voet ingestelde bezuinigingsinspectie een belangrijke invloed ten goede worden verwacht, terwijl ook de voorgenomen oprichting bij het Indisch departement van Financiën van eene Generale Thesaurie, waaromtrent het overleg met de Indische Regeering nog niet geheel is geëindigd, aan de verwezenlijking van het beoogde doel bevorderlijk zal zijn. Bovenal echter zal aan de Staatstaak een ingrijpende beperking moeten worden gesteld, ook op zoodanig gebied, waar onder vroegere tijdsomstandigheden uitbreiding wenschelijk scheen.

Een en ander klemt te meer, waar een spoedig einde van de thans heerschende malaise niet te verwachten is.

Een voorzichtig financieel beleid vordert, dat met alle kracht worde aangestuurd op herstel op korten termijn van het verbroken evenwicht van den gewonen dienst en op een aanzienlijke beperking van de in de laatste jaren tot groote hoogte gestegen kapitaalsuitgaven. Daartoe zal het reeds aangevangen versoberingsproces van 's Lands dienst in al zijne vertakkingen onverpoosd moeten worden voortgezet en tevens alle zorg behooren te worden gewijd aan eene versterking der inkomsten, zonder nochtans het voor de verdere ontwikkeling van Indië vereischte kapitaal door overmatige heffingen van belegging daar te lande af te schrikken.

Met waardeering mag er op gewezen worden, dat de Indische Regeering van een en ander ten volle doordrongen is en, meer dan uit de cijfers van het onderhavig ontwerp kan blijken, zich reeds in die richting beweegt. Wees het voorontwerp dezer begrooting een deficit voor den gewonen dienst aan van rond 212 millioen, dank zij de krachtig doorgevoerde besnoeiing der uitgaven is het gelukt dit bedrag tot rond 90 millioen terug te brengen. De ondergeteekende vertrouwt, dat niettegenstaande de groote moeilijkheden, welke vooral in een opkomend land als Indië zijn verbonden aan eene aanzienlijke inkrimping op korten termijn van de Overheidsbemoeiingen, binnen bekwamen tijd een sluitend budget van den gewonen dienst zal worden verkregen. Daarvoor is mede een strict vereischte dat retributieve diensten en bedrijven, inzonderheid de staatsspoor- en tramwegen en de post-, telegraaf- en telefoondienst zoodanig functionneeren, dat, commercieel beschouwd, de baten minstens tegen de lasten opwegen en voorts dat aanvaarding van voorstellen met eenigszins beteekenende geldelijke gevolgen uitgesloten is, tenzij het volstrekt onvermijdelijke maatregelen betreft.

Het streven van den ondergeteekende en van den Landvoogd gaat met kracht in de richting van een zeer spoedig herstel van het evenwicht van den gewonen dienst. Met het oog op den nog steeds aanzienlijken omvang van het voor 1923 geraamd nadeelig saldo van den gewonen dienst en de noodzakelijkheid om het inkrimpingsproces met de minst schadelijke gevolgen voor de Landshuishouding en de gemeenschap gepaard te doen gaan, heeft de ondergeteekende zich voor het jaar 1924 of, bij onverhoopten tegenslag, in elk geval voor het jaar 1925 het volledig herstel van het evenwicht van genoemden dienst ten doel gesteld.

Voor zooveel den *buitengewonen dienst* betreft, deed de ondergeteekende ten vorigen jare reeds blijken van zijn streven om ook deze uitgaven in belangrijke mate te beperken. De onderwerpelijke begrooting geeft van dit streven opnieuw blijk, al ontveinst de ondergeteekende zich niet, dat de inkrimping nog niet die resultaten heeft opgeleverd, welke hij aanvankelijk bereikbaar achtte. Ook hier wordt het be-

zwaar ondervonden, dat wegens de uitzetting van de werkzaamheden in vorige jaren, de Staatstaak in vele gevallen niet aanstonds reeds in belangrijke mate valt te beperken, tenzij weder met het gevolg van stagnatiën, welke in velerlei opzicht een aanmerkelijk kapitaalverlies zouden meebrengen. Niettemin blijft het oog gevestigd op eene voortdurende aanzienlijke inkrimping ook van de buitengewone uitgaven, een inkrimping trouwens, die geboden wordt niet alleen door den toestand van de geldmarkt, welke het bezwaarlijk maakt om op behoorlijke voorwaarden de nog zeer belangrijke vlottende schuld te consolideeren, doch ook door den ter zake van rente en aflossing der voor die uitgaven opgenomen gelden op het gewone budget uitgeoefenden toenemenden druk.

Hiervoren is reeds terloops de aandacht gevestigd op het feit, dat tegenover het vraagstuk van herstel van het evenwicht voor den gewonen dienst, het vraagstuk van *vermeerdering van inkomsten*, dat uiteraard ook bij de samenstelling van de begrootingsontwerpen voor 1923 een onderwerp van nauwgezette overweging heeft uitgemaakt, eerst in de tweede plaats aan de orde komt. Na de belastingverzwaring, welke in de laatste jaren reeds heeft plaats gevonden, zal, vooral bij voortduring van de op economisch gebied heerschende malaise, bezwaarlijk in belangrijke mate langs dien weg versterking van de Landsmiddelen te verwachten zijn. Intusschen wordt de mogelijkheid overwogen of niet nog eenige vermeerdering van baten zou kunnen worden verkregen door enkele nadere voorzieningen, als invoering van een vermogensbelasting, verhooging van successiebelasting en uitbreiding daarvan — als onderdeel van de belastingunificatie — tot de Inlandsche en met deze gelijkgestelde bevolking, instelling van een waterbelasting en van een statistiekrecht als anderszins. De studie van een en ander is echter nog niet zoo ver gevorderd, dat reeds bepaalde voorstellen kunnen worden gedaan. Een voornaam punt, dat bij de overweging van de mogelijkheid van invoering en uitbreiding dezer heffingen in het bijzonder in het oog zal zijn te houden, is wel de plaats, welke c. q. aan die nieuwe maatregelen behoort te worden ingeruimd in het samenstel der Indische belastingen.

Dat dit in een tijdperk van conjunctuurwinsten verder uitgebouwd samenstel grondige herziening behoeft, werd op bladz. 15 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer nopens de ontwerp-begrooting voor 1922 door den ondergeteekende niet alleen beaamd, toen door verscheidene leden die herziening als onverwijld noodzakelijk was voorgestaan, maar tevens werd door hem de nadere overweging toegezegd van het voorstel dier leden tot benoeming van een kleine commissie van enkele deskundigen op financieel en economisch gebied en vertegenwoordigers uit de kringen van belanghebbenden, ten einde over dit belangrijk onderwerp der Regeering van advies te dienen.

Aanvankelijk verkeerde de ondergeteekende in twijfel of, met het oog op de ingrijpende wijzigingen en aanvullingen, welke het samenstel der Indische belastingen in de laatste jaren reeds heeft ondergaan, en met het oog op de aanstaande opheffing van de bijzondere productenbelastingen, het niet raadzaam zou zijn nog gedurende eenigen tijd de werking van de herziene ordonnantie op de inkomstenbelasting 1920 af te wachten, alvorens opnieuw tot wijziging over te gaan. De toegezegde nadere overweging echter van dit punt, waarbij in het bijzonder aandacht is geschonken aan de vele bezwaren, die van verschillende zijden vooral tegen de bestaande inkomstenbelasting zijn geopperd, bracht hem tot de overtuiging, dat de instelling van een commissie, als hiervoren bedoeld, niet langer mocht worden uitgesteld, en dit te minder, waar de arbeid van een zoodanige herzieningscommissie en de beoordeeling van hare voorstellen uiteraard geruimen tijd zullen vorderen. Daarbij kwam nog

de inmiddels van de Indische Regeering ontvangen mededeeling, dat in verband met de aantooning van de niet uitgekeerde doch in het bedrijf aangewende winsten, de opbrengst van de inkomstenbelasting naar den grondslag overwinst sterk tegenviel en dat ook die naar den grondslag extrawinst in geenen deele aan de verwachting beantwoordde.

Het ter zake met de Indische Regeering gepleegd overleg heeft tot het resultaat geleid, dat bij het Gouvernementsbesluit van 5 Juli 1922 n°. 25 in Indië een commissie is ingesteld, welke tot taak heeft ,,voorstellen te doen tot herziening van de grondslagen van het samenstel der geldende belastingen, met het doel die in beter onderling verband te brengen en op de aldus herziene grondslagen een nieuw belastingstelsel op te bouwen, waarbij de aan het huidig stelsel blijkens de ervaring verbonden leemten en gebreken voor zooveel mogelijk zullen worden ondervangen".

Tot lid, tevens voorzitter dezer, bij verkorting als ,,Commissie voor herziening van het belastingstelsel" aangeduide commissie is aangewezen dr. E. Moresco, Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië, terwijl tot leden zijn benoemd de heeren E. P. Wellenstein, hoofdambtenaar ter beschikking van den directeur van Financiën, die tevens als secretaris optreedt, Raden Adipati Aria Djajadiningrat, mr. H. 's Jacob en H. H. Kan, alle drie leden van den Volksraad, A. J. Schabeek en G. von Söhsten, onderscheidenlijk t. w. hoofdinspecteur der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen en hoofdinspecteur van Financiën, zoomede de inspecteur voor de Landelijke Inkomsten.

Zooals reeds werd opgemerkt, zal de voorstudie van het veelomvattend vraagstuk, dat de commissie zal hebben op te lossen, en de belichaming van de conclusiën, waartoe zij zal komen, in uitgewerkte voorstellen, zeer zeker een niet onbelangrijken tijd vorderen, waarna nog eenige maanden noodig zullen zijn voor de beoordeeling van de resultaten van dien arbeid en het overleg tusschen Indische Regeering en Opperbestuur. Het is dan ook te verwachten, dat, niettegenstaande de te betrachten voortvarendheid, de herzieningswerkzaamheden niet zóó spoedig tot concrete, voor behandeling door den Volksraad vatbare voorstellen zullen leiden, dat deze eerder dan bij het ontwerp der hoofdbegrooting voor 1925 in de voorjaarszitting van 1924 aan dat College kunnen worden voorgelegd, om daarna aan het oordeel van de Staten-Generaal te worden onderworpen.

Hoezeer ook op zich zelf dit onvermijdelijk uitstel in de verwezenlijking van de noodzakelijke herziening van het Indisch belastingstelsel betreurd moet worden, daartegenover staat het voordeel, dat aan den daar te lande onder zoo moeilijke omstandigheden arbeidenden dienst der belastingen inmiddels tijd en gelegenheid zullen worden gegeven om den achterstand in zake den aanslag in te halen en eenigszins op verhaal te komen, alvorens andermaal de uitvoering van nieuwe bepalingen de inspanning van alle krachten zal vorderen.

Bij den huidigen stand van zaken ligt het voor de hand, dat in de bestaande belastingregelingen inmiddels zoo weinig mogelijk veranderingen behooren te worden aangebracht.

Om die reden dan ook is afgezien van het denkbeeld, om, voor zoover de stand van 's Lands financiën handhaving van de op verschillende middelen gelegde opcenten wenschelijk mocht doen voorkomen, die opcenten in de tarieven te verwerken.

In den toestand van het oogenblik wortelt tevens de noodzakelijkheid van verlenging met nog één jaar van den aanvankelijk op drie jaren gestelden termijn voor de bijzondere heffingen van suiker, tabak, koffie en thee.

Hoe gaarne de ondergeteekende in de ruimste mate gevolg zou willen geven aan den wensch, neergelegd in de, ter vergadering der Eerste Kamer van 4 April 1922 aangenomen, motie van het lid dier Kamer, den heer Van Lanschot [1]), om

1) Vgl. *Handelingen* Eerste Kamer, Zitting 1921—1922, bladz. 538 en 598.

alle speciale heffingen van de producten van den grooten landbouw en de aardolienijverheid na afloop van het jaar 1922 te doen vervallen, het ter zake met de Indische Regeering geopend overleg, waarvan door hem in dezelfde vergadering gewag is gemaakt, heeft echter de onraadzaamheid daarvan, in verband met den nood van de schatkist, in het licht gesteld.

Het ligt derhalve in het voornemen wettelijke voorzieningen nopens een tijdelijke handhaving voor het jaar 1923 van deze heffingen na behandeling in den Volksraad te onderwerpen aan het oordeel van de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging, die dan tevens in de gelegenheid zal worden gesteld, een beslissing te nemen ten aanzien van de bij de behandeling in de Staten-Generaal van de loopende begrooting mede besproken opheffing van het uitvoerrecht van aardolie en de derivaten daarvan en de vervanging van dat recht door een raffinagebelasting of een dergelijke heffing. Tot dit doel zullen voorstellen bij den Volksraad worden ingediend bij gelegenheid van de inzending van het ontwerp der aanvullingsbegrooting voor 1923.

Dat in de plaats van het uitvoerrecht een speciale belasting van het oliebedrijf zal worden voorgesteld, hangt ten nauwste samen met de vooralsnog noodzakelijk geachte handhaving van de bijzondere productenbelastingen, vermits anders de olieindustrie tegenover de landbouwnijverheid in een bevoorrechte positie zou komen te verkeeren.

Het behoeft nochtans geen betoog dat, zooals door den ondergeteekende tijdens de behandeling van de begrooting voor 1922 reeds is medegedeeld [1]), ook de voor de aardolieindustrie gedachte bijzondere belasting bedoeld is als tijdelijk correctief voor de extra-winstbelasting en derhalve met deze belasting zal behooren te worden verrekend. Het is vooral de tijd, die noodig was voor de overweging van den vorm van de bijzondere aardoliebelasting en voor het over die heffing noodig gebleken overleg tusschen de Indische Regeering en het Opperbestuur, die het onmogelijk maakte om reeds bij de indiening aan den Volksraad van de ontwerp-hoofdbegrooting voor 1923 de hiervoren in groote trekken aangeduide gedragslijn in zake de belastingpolitiek voor de naaste toekomst te ontvouwen en de voor de verwezenlijking daarvan vereischte voorstellen aan het oordeel van dat College te onderwerpen.

§ 4. SLOT VAN REKENING.

Voor het afgesloten tijdvak 1867 tot en met 1911 moge te dezer zake worden verwezen naar de bijlage B en wat betreft het tienjarig tijdvak 1912 tot en met 1921 [2]) naar de bijlage C dezer Memorie.

Bij de beschouwing van de in de laatstgenoemde bijlage vervatte cijfers moet in het oog gehouden worden, dat de gegevens, welke betrekking hebben op de aan 1918 voorafgaande jaren, gebaseerd zijn op de rekening van die jaren; dat de bedragen, welke betrekking hebben op de jaren 1918, 1919 en 1920, nagenoeg vaststaan en dat de gegevens voor het jaar 1921 de voorloopige uitkomsten weergeven.

Met inbegrip van de geraamde uitkomsten voor de jaren 1922 en 1923 kan het tekort van den *geheelen dienst* der jaren 1912/1923 worden gesteld op f 1 513 636 484, dat van den *gewonen dienst* op f 545 473 679, dat van den *buitengewonen dienst* op f 935 258 273, dat van de *vlootuitbreiding* op f 21 548 944 en dat van de *voedselvoorziening* op f 11 355 588.

1) Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, bladz. 11, en *Handelingen* Eerste Kamer, bladz. 588.

2) Met het oog op het voorschrift van het tweede lid van artikel 74 der Indische Comptabiliteitswet (*Staatsblad* 1917, n°. 275) betreffende de bestemming van de voordeelige sloten en de dekking van de nadeelige sloten over tijdvakken van hoogstens 10 jaren, bevat, in aansluiting aan de vaststelling van het slot van rekening over het tijdvak 1902/1911, genoemde bijlage C een overzicht voor de jaren 1912/1921.

Rekening houdend zoowel met de in § 2 medegedeelde verwachtingen nopens den gewonen dienst van 1922, als met het ten slotte op de voedselvoorziening te lijden en ten laste van dien dienst te brengen verlies van f 9 855 588, zal het tekort gesteld moeten worden op f 545 473 679 + f 56 600 000 + f 9 855 588 = f 611 929 267 of rond 612 millioen.

Hiertegenover staat, dat, luidens § 3 dezer Memorie, nog eene bate van 100 millioen kan worden tegemoet gezien uit achterstallige belastingen (oorlogswinst-, inkomsten- en productenbelastingen), terwijl in het begin van dit jaar uit de productenbelastingen over vorige jaren een bedrag is ontvangen van 65 millioen.

Het vermoedelijk nadeelig slot van den gewonen dienst over de jaren 1912/1923 kan derhalve becijferd worden op 612—165 of rond 447 millioen.

Met inbegrip van het nadeelig saldo van de buitengewone uitgaven in dezelfde periode, welk deficit, rekening houdend met de in § 2 verwachte inkrimping gedurende 1922, op ultimo 1923 gesteld kan worden op 935,3 — 15,1 of rond 920 millioen, en van dat der vlootuitbreiding op dat tijdstip ad rond 21 millioen, wordt derhalve op ultimo 1923 een nadeelig slot van den geheelen dienst verwacht van 447 + 920 + 21 of rond 1388 millioen.

Van dit bedrag is een som van f 738 746 398 of rond 739 millioen gedekt door geldleeningen, nl.:

f	1 514 000	overschot	der	leening	1905,
,,	59 375 000	opbrengst	..	,,	1915,
,,	79 580 350	,,	,,	,,	1916,
,,	49 500 000	,,	,,	,,	1917,
,,	180 135 000	,,	,,	,,	1919,
,,	74 439 165	,,	,,	,,	1921 A,
,,	55 109 031	,,	,,	,,	1921 B,
,,	96 738 821	,,	,,	dollarleening	1922 A,
,,	94 496 031	,,	,,	,,	1922 B,
,,	47 859 000	,,	,,	,,	1922 C.

Dekking vereischt derhalve nog een bedrag van 1388 — 739 of rond 649 millioen.

Na aftrek van een bedrag van rond 49 millioen aan uitstaand muntpapier, dat voorshands nog in omloop zal moeten blijven, zal derhalve — behoudens overschotten van latere dienstjaren — aan vlottende schuld nog gefundeerd moeten worden een bedrag van circa 600 millioen, nl. 399 millioen van den gewonen dienst, 180 millioen van den buitengewonen dienst en 21 millioen van de vlootuitbreiding. Na volledige uitgifte van het restant van rond 120 millioen der leening 1921 (*Staatsblad* n°. 798) blijft derhalve nog te consolideeren een bedrag van 480 millioen.

AFDEELINGSGEWIJZE TOELICHTINGEN.

I. Regeering en Hooge Colleges.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 101. Jaarwedde van den Gouverneur-Generaal.

Ofschoon het den Landvoogd bij zijne benoeming toegekend inkomen van f 180 000 's jaars zeker geenszins te hoog is, ook met het oog op de belastingbedragen, welke daarover moeten worden betaald, wenscht de Gouverneur-Generaal, nu het noodzakelijk is den duurtetoeslag voor de ambtenaren binnen betrekkelijk korten tijd te doen vervallen, ook zijnerzijds zich eene opoffering in het belang van 's Lands schatkist te getroosten door van de hem toegekende jaarwedde 6% of f 10 800 niet te ontvangen.

Onderafdeeling 112. Personeel van de Algemeene Secretarie.

Ter bezuiniging van de personeelsfondsen der Algemeene Secretarie is de raming met f 44 000 verminderd, d. i. met ongeveer 10% van hetgeen in gewone omstandigheden zou zijn uitgetrokken.

Eene overeenkomstige bezuiniging is zooveel mogelijk bij de raming van alle departementen van algemeen bestuur en de daaronder behoorende groote kantoren doorgevoerd, met uitzondering van de afdeelingen voor comptabiliteit in verband met de vele werkzaamheden op die bureaux.

Onderafdeeling 113. Verdere uitgaven van de Algemeene Secretarie.

De raming is verhoogd met het kostende van een telegramabonnement bij Aneta (f 12 000), waarop nog niet bij de begrooting wås gerekend.

Onderafdeeling 114. Personeel van de Algemeene Rekenkamer.

In de verwachting, dat de werkzaamheden der Kamer vereenvoudigd zullen worden, is de raming met f 75 000 verminderd. Een door de Indische Regeering bij Nota van Wijzigingen gedaan voorstel om deze vermindering tot f 50 000 terug te brengen, werd in de vergadering van den Volksraad van 12 Juli met 4 tegen 31 stemmen verworpen. De ondergeteekende is van meening, dat in deze uitspraak kan worden berust.

Tegenover de bezuiniging met f 75 000 staat eene stijging van de posten voor regelmatige verhoogingen van bezoldiging en eenige vermeerdering van uitgaven wegens bevordering van ondergeschikte ambtenaren, zoodat de totale besparing ten slotte ± f 26 000 bedraagt.

Onderafdeeling 115. Verdere uitgaven van de Algemeene Rekenkamer.

Ten behoeve van eene nieuwe archieflocaliteit is gerekend op f 22 000.

II. Justitie.

HOOFDSTUKKEN I EN II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland en in Indië.

De raming van de uitgaven van het Iste hoofdstuk is lager (f 301 000) dan die voor het jaar 1922, voornamelijk ten gevolge van de lagere raming van de kosten voor aanschaffing en uitzending van benoodigdheden voor het onderhoud en den arbeid van gevangenen en veroordeelden.

Ook de uitgaven van het IIde hoofdstuk konden lager (f 4 719 334) worden geraamd.

Deze verlaging vindt hare verklaring in:

1°. voorgenomen inkrimping van personeel. In het bijzonder moge hier worden vermeld het voornemen tot opheffing van den raad van justitie te Padang (onderafdeeling 205). De werkzaamheden bij dien raad zijn niet van zoodanigen omvang, dat zij de handhaving van het college beslist noodzakelijk maken. Het is de bedoeling die werkzaamheden te verdeelen tusschen de raden van justitie te Batavia en te Medan en de betrokken residentiegerechten, van welke laatste gerechten de bevoegdheid zal worden uitgebreid. De hier bedoelde maatregel zal niet alleen leiden tot eene belangrijke besparing van uitgaven, maar ook tot het vrijkomen van een achttal rechterlijke ambtenaren, wier diensten elders beter kunnen worden gebruikt;

2°. de voorloopige niet invoering van twee maatregelen, waarvoor op de loopende begrooting bij onderafdeeling 212 de noodige gelden zijn uitgetrokken, t. w.:

a. de verhooging van de zittinggelden voor landraadsleden en het toekennen van een vast zittinggeld aan onbezoldigde panghoeloes en adjunct-panghoeloes op Java en Madoera;

b. eene wijziging van het bestaande tarief van getuigengelden in strafzaken voor Inlanders en Vreemde Oosterlingen;

3°. de voorgenomen aanstelling van Inlandsche rechtskundigen tot landraadvoorzitter (onderafdeeling 209);

4°. het voornemen om slechts bij uiterste noodzaak over te gaan tot het verleenen van buitengewone hulp bij de rechtspraak (onderafdeeling 209);

5°. eene wijziging van de voedingrations voor veroordeelden (onderafdeeling 221);

6°. de prijsdaling van grondstoffen en de voorgenomen beperking van den tap van rubber in verband met de gedaalde marktwaarde van rubber, ten gevolge waarvan de post voor aankoop van benoodigdheden bij den arbeid van veroordeelden en ten behoeve van de rubbercultuur op Noesa Kambangan kon worden verlaagd (onderafdeeling 221);

7°. de voorgenomen geleidelijke intrekking van de Regeeringsbijdrage aan eenige Pro Juventute-vereenigingen (onderafdeeling 223). De door de ambtenaren van die vereenigingen verrichte arbeid is gebleken van zóó geringe practische waarde te zijn, dat ernstig wordt betwijfeld of de Regeeringsbijdrage van f 400 per maand voor de bezoldiging van die ambtenaren voldoende gemotiveerd is. Ten einde evenwel elk geval op zich zelf te kunnen beoordeelen en de mogelijkheid open te laten om, waar verbetering intreedt, het subsidie te bestendigen, of wanneer ook bij andere dan de bedoelde Pro Juventute-vereenigingen achteruitgang in praestatie te bespeuren valt, tot inhouding van het subsidie over te gaan, is de post dezer onderafdeeling in een memoriepost omgezet;

8°. vermindering en intrekking van een drietal toelagen (onderafdeelingen 220 en 221);

9°. afvoering van den post van f 750 000 voor duurtetoeslagen (onderafdeeling 240). Voor de toelichting hiervan moge verwezen worden naar hetgeen bij onderafdeeling 302 A (IIIde afdeeling) is aangeteekend.

Enkele onderafdeelingen en onderdeelen van onderafdeelingen moesten worden verhoogd wegens uitbreiding en bezoldigingsverhooging van, op een enkele uitzondering na, ondergeschikt personeel (onderafdeelingen 205, 209, 213, 215, 220, 228 en 235). Bovendien moest meer worden uitgetrokken voor belooningen aan het gevangenispersoneel voor het ambachtswerk (onderafdeeling 220), gedeeltelijke vergoeding der verplegings- en andere kosten aan vereenigingen, die zich de bestrijding van de misdadigheid van jeugdige personen ten doel stellen (onderafdeeling 224), eene bijdrage in de kosten van de verzorging van ter beschikking van de Regeering gestelde minderjarigen en zoogenaamde voogdijkinderen in de te Soekaboemi gevestigde Tehuizen voor meisjes en kinderen van het genootschap voor In- en Uitwendige zending, en bijdragen in de kosten van eerste inrichting van respectievelijk door de Pro Juventute-vereeniging te Soerabaja en de vereeniging „Dorcas" te Batavia met Regeeringssteun gebouwde inrichtingen (landbouwkolonie te Klakah en kinderhuis te Weltevreden), waartegenover de gemelde vereenigingen respectievelijk drie vierden en de helft der plaatsen in hare inrichtingen ter beschikking stellen voor Regeeringspupillen en voogdijkinderen (onderafdeeling 225).

Van deze maatregelen zijn enkele reeds op tijdelijken voet getroffen, terwijl de Indische Regeering zich heeft voorbehouden om, zoo noodig, ook aan andere na de voorloopige vaststelling der begrooting uitvoering te geven.

De gewijzigde raming van regelmatige bezoldigingsverhoogingen heeft soms tot eene verhooging, soms tot eene verlaging geleid; hetzelfde geldt ook voor de kantoorkosten.

Ten slotte zij aangeteekend, dat het in den Volksraad aangenomen amendement tot verhooging van onderafdeeling 229 A (Kantoor van Arbeid) met f 50 000 niet is overgenomen. Zoolang de begrooting geen gunstiger cijfers vertoont, meent de ondergeteekende elke eenigszins belangrijke verhooging van uitgaven, welke niet strikt noodzakelijk is, achterwege te moeten laten.

III. Financiën.

Het eindcijfer van de beide hoofdstukken van uitgaven is in het geheel f 23 985 868 lager dan voor 1922, hoofdzakelijk doordat minder is uitgetrokken voor:

muntwezen	f 40 196 000
pensioenfondsen	6 164 600
pandhuizen	3 136 800
duurtebijslag exc. opium en pandhuizen	2 517 350
uitzending personeel	1 019 200
opiumverkoop	1 150 328
belastingen	305 701
reizen en vervoer	217 920
algemeene kassen	42 540
verlofsbezoldigingen enz.	1 000 000
kleine verschillen	2 973

waartegenover meer is uitgetrokken voor:

verzamelpost algemeene tegemoetkoming duurte van levensmiddelen	30 000 000
pensioenen enz.	1 063 349
voorschotten	600 000
bezuinigingsdienst	73 900
gouvernements-accountantsdienst	18 595
aanschaffing goederen	11 700

Het kantoor voor Reiswezen zal met ingang van 1923 onder het Departement van Financiën behooren, in verband waarmede de kredieten voor het Reiswezen zijn overgebracht van de IVde naar de IIIde begrootingsafdeeling.

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 301. Algemeene kassen.

Onderafdeeling 302. Kosten van het muntwezen, daaronder begrepen die van den aankoop van Nationale Schuld en van bewijzen van Nederlandsch-Indische Schuld voor het fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch-Indië.

In verband met het aanhangige onderzoek van de bij Koninklijk besluit van 6 April 1921 n°. 19 ingestelde Staatscommissie voor het Muntwezen en met de omstandigheid, dat ten gevolge van de minder gunstige toestanden geld uit de circulatie bij de Javasche Bank terugkeert, is het niet mogelijk zelfs eene voorloopige raming te geven van de in 1923 aan te munten hoeveelheden en soorten van geldstukken.

Op grond van het bovenstaande is onderafdeeling 301, Algemeene Kassen (vervoer, enz. van muntstukken), evenals n°. 301 van de Middelen in Nederland (Nominale waarde van de door 's Rijks Munt voor rekening van den Lande vervaardigde munten) voor „Memorie" uitgetrokken, en onderafdeeling 302, Kosten van het muntwezen enz. voor f 730 000. Op dit bedrag wordt, in afwijking van de Indische raming ad f 526 000, de rente geschat van het belegde kapitaal van het Nederlandsch-Indische Muntfonds (n°. 302 van de Middelen in Nederland). De geraamde rente kan besteed worden voor aankoop voor genoemd Fonds van Nationale en Nederlandsch-Indische Schuld.

Onderafdeeling 311. Hoofdstuk I. / Onderafdeeling 322. Hoofdstuk II. Uitkeeringen aan de pensioenfondsen voor de koloniale landsdienaren.

De vermindering van de raming houdt verband met de omstandigheid, dat het vorig jaar is ingehaald de vergoeding over de jaren 1917 t/m 1921 wegens de verhooging van de pensioenen met 40%.

Onderafdeeling. 313. Uitkeeringen aan de weduwen- en weezenfondsen van Europeesche landsdienaren in Nederlandsch-Indië wegens verhooging van de pensioenen en onderstanden ten laste van die fondsen.

Met het oog op den ongunstigen stand der geldmiddelen is in verband met een voorstel van de Hooge Bezuinigingscommissie en na overleg met de directie van de fondsen het bedrag der jaarlijksche uitkeering voorloopig teruggebracht van f 5 000 000 tot f 1 000 000. De uitkeering wordt dan over een grooter aantal jaren verdeeld.

Onderafdeeling 315. Verpleging van en andere uitgaven voor gepensionneerden, gegageerden en gepasporteerden.

De vermindering van het in het Indische ontwerp uitgetrokken bedrag is toe te schrijven aan de daling van de prijzen van kleeding, brandstoffen, water en licht en de vermeerdering van de voortbrengselen van eigen landbouw, een en ander ten behoeve van de invaliden, verpleegd in het Koninklijk Koloniaal Militair Invalidenhuis op Bronbeek.

Onderafdeeling 318 A. Kosten van het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst.

Onderafdeeling 318 B. Andere kosten in verband met de aanwerving van personeel voor den Indischen dienst.

Onderafdeeling 319. Terugbetaling aan het Rijk van bij het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst werkzaam gesteld personeel van het Departement van Koloniën.

Ten einde een duidelijker overzicht te verkrijgen, is voor de kosten van het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst, welke kosten tot dusver werden gekweten ten laste van den post ,,Kosten in verband met de aanwerving van personeel voor den Indischen dienst'', een afzonderlijke post opgebracht.

De formatie van het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst, dat, behalve met de zorg voor de voorziening in de personeelsbehoefte voor Nederlandsch-Indië, mede belast is met de taak om de algemeene bekendheid van en met Nederlandsch-Indië, waaraan hier te lande nog al te veel ontbreekt, op verschillende wijze te bevorderen, kan in verband met de sterke vermindering van het eerste gedeelte van die taak, belangrijk ingekrompen worden. In stede van het bedrag van f 32 000, dat voor dit bureau ten vorigen jare werd uitgetrokken, kan thans worden volstaan met een bedrag van f 16 500, waarvan f 8000 komt ten laste van onderafdeeling 319. De bezuiniging wordt voor een aanzienlijk gedeelte bereikt, doordat niet meer is gerekend op toelagen, reis- en verblijfkosten van de drie vertegenwoordigers, wier diensten voorloopig gemist kunnen worden, en door eene besnoeiing van de kosten der Academische Indische Week.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 302 A. Verzamelpost voor de algemeene tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling den algemeenen toeslag wegens duurte van levensmiddelen in te trekken in twee termijnen, en wel de helft op 1 Januari 1923 en de andere helft op 1 Juli van dat jaar. Eene nadere overweging van deze aangelegenheid heeft echter tot het inzicht geleid, dat een dergelijke maatregel zeer vele ambtenaren in groote verlegenheid zou brengen en bovendien andere ambtenaren noodeloos zou bevoordeelen. Daarom is besloten de schaal voor den duurtetoeslag aldus te herzien, dat in 1923 aan duurtetoeslag uitgekeerd wordt:

voor de eerste f 60 maandelijksch traktement ... 25 %

daarna voor de volgende f 250 .... 20 %

en voor de volgende f 150 .... 10 %,

zoodat bij eene bezoldiging van f 460 per maand en daarboven een toeslag van ten hoogste f 80 per maand zou worden genoten.

Voorts zal met ingang van 1 Juli 1923 de duurtetoeslag *geheel of gedeeltelijk* worden ingetrokken voor die ambtenaren, wier positie ten gevolge van eene herziening der wedderegeling in de laatste jaren is verbeterd.

In verband hiermede zijn alle aanvankelijk bij de verschil-

lende begrootingsafdeelingen voor den algemeenen duurtebijslag uitgetrokken bedragen samengetrokken in dezen „Verzamelpost voor de algemeene tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen", van welken post op de voor memorie uit te trekken departementsposten kan worden overgeschreven.

Het uitgetrokken bedrag van f 30 000 000 wordt berekend als volgt:

De oude regeling van den duurtetoeslag zou, ware zij gehandhaafd gebleven, voor 1923 een bedrag hebben geëischt van pl.m. f 76 000 000. De besparing, welke een gevolg zal zijn van de nieuwe gedragslijn, is geraamd op pl.m. f 40 000 000, te vermeerderen met de bezuiniging, welke zal worden verkregen door de bovenvermelde geheele of gedeeltelijke intrekking van duurtetoeslagen op 1 Juli 1923, ad pl.m. f 6 000 000. Te rekenen ware dus op een bedrag van pl.m. f 30 000 000.

Bij de tenuitvoerlegging van het beoogde toeslagstelsel zal dus als algemeene regel voorop staan, dat duurtetoeslag wordt toegekend volgens de hierboven aangegeven grondslagen. Daarnevens echter zal eene regeling toepassing moeten vinden voor geheele of gedeeltelijke intrekking van den duurtetoeslag. Die regeling is gedacht als volgt:

A. De toeslag voor het 2de halfjaar 1923 vervalt geheel voor:

1°. de landsdienaren, bijaldien zij ten gevolge van eene op of na 1 Januari 1918 in werking getreden weddeherziening van hunne betrekking op 1 Juli 1923 evenveel of meer aan wedde (zonder duurtetoeslag) genieten, als zij zouden hebben genoten, wanneer de laatstelijk vóór 1918 voor hunne betrekking geldende wedderegeling van kracht was gebleven en zij boven de op die regeling gegronde bezoldiging in het genot zouden zijn gesteld van een bedrag, gelijk aan den hun over die fictieve wedde toekomenden duurtetoeslag naar de boven aangegeven grondslagen;

2°. de landsdienaren, die eene op of na 1 Januari 1918 ingestelde nieuwe betrekking bekleeden, tenzij door de Regeering op gemotiveerd voorstel van den betrokken gezaghebbende anders wordt beslist;

3°. de ambtenaren ter beschikking, niet belast met de waarneming van eene organieke functie of wier bezoldiging niet geregeld is op de basis van eene organieke regeling, tenzij de gezaghebbende, die den betrokkene heeft aangesteld, bij gemotiveerd besluit anders mocht beslissen;

4°. de dag- en maandgelders, zoomede het tijdelijk aangenomen personeel, niet belast met eene organieke functie, tenzij de betrokken gezaghebbende anders mocht beschikken.

B. De toeslag voor het 2de halfjaar 1923 vervalt gedeeltelijk voor de landsdienaren, bijaldien zij ten gevolge van eene op of na 1 Januari 1918 in werking getreden weddeherziening van hunne betrekking op 1 Juli 1923 minder aan wedde (zonder duurtetoeslag) genieten, dan zij zouden hebben genoten, wanneer de laatstelijk vóór 1918 voor hunne betrekking geldende wedderegeling van kracht was gebleven, en zij boven de op die regeling gegronde bezoldiging in het genot zouden zijn gesteld van een bedrag, gelijk aan den hun over die fictieve wedde toekomenden duurtetoeslag naar de boven aangegeven grondslagen.

Deze landsdienaren zullen een duurtetoeslag genieten tot een bedrag, gelijk aan het verschil tusschen de bezoldiging, welke zij in de door hen op 1 Juli 1923 bekleede betrekking zullen genieten, eenerzijds en de bezoldiging, berekend volgens de vóór 1 Januari 1918 voor hunne betrekking geldende wedderegeling vermeerderd met het bedrag van den duurtetoeslag naar de boven aangegeven grondslagen, anderzijds.

C. Het bepaalde onder A 1°. en B is voor het vast personeel, waarvan de bezoldiging door het diensthoofd wordt

geregeld, slechts van toepassing, voor zoover deze gezaghebbende zulks mogelijk acht. Indien die gezaghebbende meent evenbedoelde regelen niet te kunnen toepassen, zal hij bij gemotiveerd besluit eene regeling treffen, welke zooveel mogelijk bij de meerbedoelde regelen aansluit, met dien verstande, dat in geen geval meer aan toeslag zal worden gegeven dan het bedrag van den duurtetoeslag naar de in hoofde dezes aangegeven grondslagen.

Bijregelen.

Bij de uitvoering zal nog op de volgende punten worden gelet:

1°. Zij, die op of na 1 Januari 1918 zijn gekomen of herbenoemd in eene reeds op dien datum bestaande en sedert herziene betrekking, worden voor de berekening van den duurtetoeslag beschouwd, alsof ook voor hen de vóór 1 Januari 1918 bestaan hebbende regeling van kracht geweest is.

2°. Wanneer eene op of na 1 Januari 1918 in werking getreden wedderegeling tot stand gekomen is in verband met gelijktijdig verhoogde eischen of gepaard is gegaan met eene intrekking van bijkomstige voordeelen, zal door de Regeering zijn te beslissen op gemotiveerd voorstel van den betrokken gezaghebbende, welk gedeelte van den vooruitgang niet beschouwd zal worden als weddeverbetering.

3°. In gevallen, waarin de door de nieuwe wedderegeling verkregen vooruitgang niet zonder meer kan worden aangegeven, omdat de opklimming volgens de oude regeling op onbepaalde tijdstippen door bevordering geschiedde, terwijl de vooruitgang volgens de nieuwe regeling op vaste tijdstippen geschiedt volgens diensttijd, zal door den betrokken departementschef de oude promotieschaal voor de te maken vergelijking vervangen worden door eene schaal gebaseerd op eene geschatte gemiddelde promotie.

4°. Met ingang van 1 Augustus 1922 wordt geen personeel als bedoeld onder ten 3de en ten 4de van A der Regeling meer aangenomen onder toekenning van duurtetoeslag.

5°. In alle gevallen, waarin de regeling niet geheel voorziet of zij redelijkerwijs niet kan worden toegepast, beslist de Regeering.

Onderafdeeling 304. Personeel van de algemeene kassen.

De onderafdeeling is met f 7460 verhoogd. De verhooging is noodig voor de tijdelijke indienststelling van lager personeel, alsmede voor traktementsverhoogingen.

Voorts is thans voor een vol jaar gerekend op de bezoldigingen van het personeel, dat bij de aanhangige aanvullingsbegrooting voor 1922 (Gedrukte Stukken, Zitting 1921—1922. — **514**) voor een half jaar was uitgetrokken.

Minder is uitgetrokken:

1 algemeen ontvanger der 3de klasse te Gorontalo op f 4200.

Er zal getracht worden met het beschikbaar personeel den dienst daar gaande te houden.

Onderafdeelingen 306A en 306B. Bezuinigingsdienst.

In de Memorie van Toelichting nopens de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het loopende jaar (Gedrukte Stukken, Zitting 1921—1922. — 4, n°. 8, bladz. 10) deelde de ondergeteekende o. m. mede, dat plannen in overweging waren om door de instelling bij het Indisch departement van financiën van eene Generale Thesaurie een centraal orgaan in het leven te roepen, dat eene leidende rol zou vervullen ten aanzien van de samenstelling der begrootingsontwerpen en het toezicht op de besteding der toegestane bedragen, en voorts om ook in Indië eene bezuinigingsinspectie in te stellen.

De vorming van eene Generale Thesaurie maakt nog een punt van overleg met de Indische Regeering uit. Ten einde een zuinig beheer op het geheele gebied van Overheidswerkzaamheid te verkrijgen, is intusschen in beginsel reeds besloten tot de oprichting van een tijdelijken bezuinigingsdienst, die een preventief en repressief toezicht op de uitgaven voor 's Lands dienst zal moeten voeren. Als eerste taak van dezen dienst moet eene stelselmatige ontleding van alle posten van de loopende begrooting ter hand genomen worden, waardoor alle thans voorkomende uitgaven voor een diepgaand onderzoek naar hare noodzakelijkheid en doelmatigheid toegankelijk moeten worden gemaakt en aan het licht zal treden, op welke gebieden de Overheidswerkzaamheid in den loop des tijds op te kostbaren voet werd ingericht. De door deze begrootingsanalyse te verkrijgen voorloopige aanwijzingen, waar het bezuinigingswerk moet worden ingezet, zullen dan verder onderzocht en zoo noodig door locaal onderzoek moeten worden bevestigd, om tot bepaalde bezuinigingsvoorstellen te voeren. Deze zullen den grondslag geven voor overleg tusschen den Directeur van Financiën, wien in algemeenen zin het medetoezicht op een zuinig besteden der Landsgelden opgedragen zal worden, en de betrokken hoofden van departementen en diensten en desnoodig tot ingrijpen van de Regeering moeten nopen.

De tijdelijke bezuinigingsdienst zal eene afdeeling van het Departement van Financiën vormen, aan het hoofd waarvan een hoofdambtenaar zal geplaatst worden.

Aan den tijdelijken bezuinigingsdienst zullen drie inspecteurs worden verbonden, op eene bezoldiging van f 800 tot f 1250 's maands, benevens eenig kantoorpersoneel.

Ten einde zoo weinig mogelijk tijd met overweging en voorbereiding verloren te doen gaan, ligt het in de bedoeling van de Indische Regeering reeds nu tot de instelling van den voorgestelden tijdelijken dienst over te gaan.

Onderafdeeling 307. Bezoldiging van het personeel van den dienst der belastingen, voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken.

De raming is verhoogd met f 117 945. Hieronder zijn begrepen: f 16 200 voor een hoofd van den belastingaccountantsdienst, welke hoofdambtenaar uit Nederland is uitgezonden in verband met het voornemen om dien dienst op vasten voet te regelen; f 70 800 voor de oprichting van een inlichtingsdienst ten behoeve van het belastingwezen; f 10 200 voor ambtenaren ter beschikking en in opleiding.

Onderafdeeling 308. Verdere uitgaven voor den dienst der belastingen, voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken.

De onderafdeeling is in totaal verminderd met f 272 296. Voor klerkengelden, schrijfloonen enz. is f 57 704 meer uitgetrokken. Daarentegen is de raming der te betalen collecteloonen voor de inning der inkomstenbelasting met f 300 000 verlaagd. De bedoeling bestaat, de bemiddeling van tusschenpersonen te beperken tot belastingbedragen van een bepaald maximum.

Voorts is geen collecteloon meer uitgetrokken voor de naar de IVde begrootingsafdeeling overgebrachte vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

Onderafdeeling 310. Personeel van de in- en uitvoerrechten en accijnzen.

Het totaal van de onderafdeeling is verminderd met f 143 900. Gerekend is op eene vermindering van f 140 000, waartoe, naast eene besparing van f 44 000 op den post aanvangsbezoldigingen van inlandsch personeel, de formatie van het aantal ambtenaren der 3de klasse is teruggebracht van 45 en 40 en die van het aantal ambtenaren der 4de klasse van 340 op 320, welke beide maatregelen eene bezuiniging geven van respectievelijk f 36 000 en f 60 000.

Bovendien is deze begrooting niet verhoogd met de personeelsuitgaven ad f 6180, verbonden aan de inlijving bij het tolgebied van de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea, waarop bij de aanhangige aanvullingsbegrooting voor 1922 voor een half jaar werd gerekend.

In 1923 zal die uitgaaf uit de thans geraamde fondsen voor personeelsuitgaven kunnen worden bestreden.

Mocht de handelsbeweging belangrijk opleven en daardoor

met het verminderde aantal ambtenaren der 3de en 4de klasse wellicht niet meer kunnen worden volstaan, dan zal uiteraard de ingekrompen formatie bij wijze van tijdelijken maatregel weer moeten worden uitgebreid.

Onderafdeeling 311. Verdere uitgaven voor de in- en uitvoerrechten en accijnzen.

De onderafdeeling is in totaal verminderd met f 26 060. Onder de vermindering met f 10 060 voor toelagen voor kantoorkosten en schrijfloonen en voor bezoldiging van klerken en entrepotpersoneel is begrepen een bedrag van f 60, hetwelk op de aanhangige aanvullingsbegrooting voor 1922 werd gebracht ten behoeve van kantoorkosten voor het op te richten tolkantoor Merauke gedurende een half jaar. De ter zake voor 1923 over een vol jaar benoodigde som van f 120 zal uit de voor toelagen geraamde fondsen kunnen worden bestreden. Verder is op grond van de uitkomsten van vorige jaren en van bezuiniging op verschillende uitgaven, welke uit de onderafdeeling worden bestreden, voor 1923 f 16 000 minder te ramen.

Onderafdeeling 312. Verponding.

Met het oog op de werkzaamheden voor den aanslag in het nieuwe vijfjarig belastingtijdvak (1923 t/m 1927) is de raming verhoogd van f 90 000 tot f 120 000.

Onderafdeeling 303. Hoofdstuk I. } Opiumverkoop.
Onderafdeeling 316. Hoofdstuk II. }

De lagere raming ad f 1 150 328 is voor een bedrag van f 168 000 het gevolg van inkrimping van het personeel wegens opheffing van verkoopplaatsen. Wijders zal voor overneming van bereid opium van de opiumfabriek eene som van f 311 000 minder noodig zijn, terwijl de uitgaaf van f 620 000 wegens tegemoetkoming aan het personeel voor duurte van levensmiddelen thans naar den verzamelpost bij onderafdeeling 302A is overgebracht.

Ten slotte is voor enkele posten de raming gewijzigd in verband met de laatstbekende uitkomsten.

Onderafdeeling 304. Hoofdstuk I. } Pandhuizen in eigen beheer.
Onderafdeeling 319. Hoofdstuk II. }

In verband met de minder gunstige tijdsomstandigheden zal in het begrootingsjaar geen uitbreiding van de regie in de Buitengewesten plaats hebben. In 1923 zal derhalve, evenals in 1922, het aantal Gouvernementspandhuizen 371 bedragen.

Als gevolg van het streven naar bezuiniging zal op de personeelsuitgaven voor het hoofdkantoor van den dienst en voor de pandhuizen een bedrag van f 565 800 bezuinigd kunnen worden.

Voorts is niet gerekend op de tegemoetkoming aan het personeel voor duurte van levensmiddelen, waarvoor ten vorigen jare eene som van rond f 2 078 000 werd geraamd. Met deze uitgaaf is thans bij den verzamelpost (onderafdeeling 302A) rekening gehouden.

Door de vermindering der raming van enkele andere posten is ten slotte de onderwerpelijke onderafdeeling verlaagd met f 3 136 800.

IIIA. Indische schuld.

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 352. Rente van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven.

In verband met den stand der verschillende leeningen is deze onderafdeeling verhoogd met f 4 082 889 en gebracht op f 43 242 742 of f 788 274 lager dan de Indische raming. Dit verschil is daaraan toe te schrijven, dat evenals bij de aanhangige aanvullingsbegrooting voor het loopende jaar (Gedrukte Stukken. Zitting 1921—1922. — 514), de dollar tegen f 2.50 berekend is, terwijl bij de Indische schatting een koers is aangenomen van f 2,65. Voorts is na overleg met Guaranty Trust Company of New York, den fiscaal agent in de Vereenigde Staten voor de Nederlandsch-Indische dollarleeningen, besloten af te zien van den verplichten inkoop ter beurze van schuldbewijzen der dollarleeningen, hetgeen een verschil uitmaakt van ± f 1 251 600.

Onderafdeelingen 353 en 356. Rente en aflossing van vaste schuld over afgesloten dienstjaren.

Ten behoeve van betaling van rente en aflossing, waarvoor de noodige gelden waren uitgetrokken bij de begrooting van reeds afgesloten dienstjaren, doch de uitbetaling was achterwege gebleven door nalatigheid der obligatiehouders, is het noodig een tweetal onderafdeelingen in de begrooting in te lasschen.

Daar niet kan worden nagegaan, hoeveel hiervoor benoodigd zal zijn, heeft de ondergeteekende beide onderafdeelingen voor „Memorie" uitgetrokken.

Onderafdeeling 354. Hoofdstuk I. } Rente van vlottende
Onderafdeeling 351. Hoofdstuk II. } schuld.

Blijkens § 4 dezer Memorie wordt het nadeelig slot van den geheelen dienst op het einde van 1923 geschat op 646 millioen, waarvan 45 millioen aan in omloop zijnde muntbiljetten. Aangenomen kan worden, dat van de overblijvende som van rond 600 millioen 400 millioen in Nederland uitstaat en 200 millioen in Indië, zoodat in 1923 aan rente zal te betalen zijn: in Nederland f 17 800 000 en in Indië f 6 450 000. Onder deze bedragen is begrepen f 25 000 voor rente van voorschotten in de Vereenigde Staten van Amerika en f 20 000 voor rente voor in 's Lands kas berustende gelden van de Indische Postspaarbank.

De bovengenoemde rente-bedragen zijn onderscheidenlijk 2 600 000 en f 550 000 lager dan de in het Indisch ontwerp gegeven ramingen.

Onderafdeeling 355. Aflossing van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven.

Met het oog op de bij de verschillende leeningswetten voorgeschreven aflossingen is deze onderafdeeling verhoogd met f 60 527 en gebracht op f 15 487 859 of f 1 361 025 lager dan de Indische raming. Voor deze afwijking bestaan dezelfde redenen als vermeld onder onderafdeeling 352.

IV Binnenlandsch Bestuur.

Het eindcijfer van beide hoofdstukken te zamen is in het geheel rond f 15 400 000 lager dan voor 1922.

Meer zijn o. a. uitgetrokken de navolgende afgeronde bedragen, t. w. voor:

in Nederland te betalen rente in verband met den aankoop van het land Tjitrap	f	84 000
hervorming van het bestuurswezen		55 000
inlandsch bestuurspersoneel		113 000
politie-personeel		1 000 000
verdere uitgaven voor de politie		652 000
telefonische gemeenschap		124 000
verdere uitgaven voor den dienst der landelijke inkomsten		59 000
uitgaven in verband met den terugkoop van particuliere landen		1 384 000
hoofdgeld-aanslag en -invordering		94 000
uitgaven in verband met den afkoop van heerendiensten		128 000
uitkeering aan de Javasche Zelfbesturen van terugbetaalde „bekti's"		20 000
Inlandsche Zelfbesturen en Grooten		1 985 000
personeel en verdere uitgaven van het kadaster (f 136 000 en f 7000)		143 000
verrekening van diensttelegrammen		30 000

Tegenover bovenbedoelde verhoogingen staan o. m. *verminderingen* tot de navolgende afgeronde bedragen, t.w. voor:

kosten der hoogere vorming van bestuursambtenaren .... f	29 000
uitgaven in verband met de opleiding van candidaat-Indische ambtenaren	37 000
aanschaffing en uitzending van politie-behoeften	169 000
departementspersoneel	119 000
Europeesch bestuurspersoneel	330 000
hulpschrijvers	116 000
ontvoogding van het Inlandsch bestuur	400 000
weddeherziening van de districtsambtenaren in Bali	77 000
hervorming van het districtsbestuur in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	159 000
personeel van de politieschool	55 000
politie-hervorming op de groote hoofdplaatsen	2 626 000
uitgaven in het belang van bestuur, orde en veiligheid	27 000
personeel en verdere uitgaven van het statistisch kantoor (f 57 000 en f 15 000)	72 000
personeel van den dienst der landelijke inkomsten	125 000
bijdrage aan de Javasche Zelfbesturen in verband met de verlaging van de lasten der bevolking	2 134 000
regeling van de geldelijke verhouding tusschen die Zelfbesturen en het Land	132 000
verwijdering van personen in het belang van rust en orde	40 000
geldverstrekking aan Zelfbesturende landschappen voor de uitvoering van groote werken	592 000
verdere uitgaven van het kredietwezen	62 000
landverhuizing	100 000
duurtetoelagen in de Buitengewesten	250 000
algemeenen duurtetoeslag	9 700 000
dienstbelang-toelagen	50 000
suppletie van de in de IVde begrootingsafdeeling ondergebrachte kantoorkosten	99 000
vergoeding aan het departement van oorlog voor topografische werkzaamheden	142 000
tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen	3 300 000

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 401. Kosten der hoogere vorming van Nederlandsch-Indische bestuursambtenaren.

De commissie voor de hervorming van de opleiding van Indische bestuursambtenaren heeft in haar onder dagteekening van 9 Maart 1920 uitgebracht verslag onder meer de vraag in beschouwing genomen, of het wenschelijk en mogelijk was om, met opheffing van de Nederlandsch-Indische Bestuursacademie, de hoogere vorming van bestuursambtenaren, die de examens voor den Indischen administratieven dienst hebben afgelegd of daarvan vrijstelling hebben bekomen, zoover noodig gewijzigd over te brengen naar de universiteit.

Als uitvloeisel van de ter zake door de commissie gedane voorstellen werd de Hooger-onderwijswet bij art. XXVIII van de wet van 11 Juni 1921 (*Staatsblad* n°. 782) aangevuld met een overgangsbepaling, krachtens welke bij artikel 41

van het nieuwe Academisch Statuut (*Staatsblad* 1921 n°. 800) aan hen, die vóór 1 Januari 1924 het grootambtenaarsexamen of het eindexamen voor den Indischen administratieven dienst hebben afgelegd en daarna in Indië actief hebben gediend, verschillende vrijstellingen en faciliteiten worden verleend voor de nieuwe universitaire examens.

In aansluiting aan deze voorzieningen kan in 1924 worden overgegaan tot opheffing der Bestuursacademie; in 1922 zal dan voor de laatste maal de aanwijzing van 12 bestuursambtenaren voor de studie aan die academie hebben plaats gehad.

In verband hiermede is de raming van dezen post, die bij het Indisch ontwerp op f 89 000 was begroot, tot f 60 000 teruggebracht, daar voor toelagen aan studeerenden ± f 29 000 minder noodig zal zijn.

Onderafdeeling 409A. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land ,,Tjitrap'', in Nederland te voldoen.

Zie de toelichting bij onderafdeeling 429B van hoofdstuk II der uitgaven.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

De verminderingen, welke de verschillende onderafdeelingen hebben ondergaan, zijn meest alle het gevolg van de geboden zuinigheid en vereischen derhalve niet afzonderlijke toelichting. Intusschen zij het volgende aangeteekend.

De besparing van f 330 000 op het Europeesch bestuurspersoneel (onderafdeeling 403) is o. m. verkregen door samenvoeging van verschillende afdeelingen op Java en Madoera (Pandeglang met Lebak, Madjalengka met Indramajoe, Grisee met Lamongan), door de verder doorgevoerde ontvoogding van het Inlandsch bestuur en door inkrimping van verschillend kantoorpersoneel.

Dat f 400 000 minder is uitgetrokken op onderafdeeling 416B (Ontvoogding van het Inlandsch bestuur) houdt verband met de omstandigheid, dat in 1923 de ontvoogding zal worden doorgevoerd in een tiental regentschappen, waardoor valt te rekenen op 10 × f 20 000 (gemiddelde kosten der in andere regentschappen getroffen voorzieningen) of f 200 000, terwijl voor 1922 f 600 000 werd geraamd.

De ten vorigen jare afzonderlijk uitgetrokken posten voor weddeherziening der districtsambtenaren in de residentie Bali en Lombok en voor hervorming van het districtsbestuur in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, zijn opgelost in den algemeenen post ,,Personeel van het Inlandsch bestuur'' (onderafdeeling 412), zoodat de bedoelde afzonderlijke posten thans in mindering komen.

Eveneens is de ten vorigen jare afzonderlijk uitgetrokken post voor de hervorming van de politie op de groote hoofdplaatsen op Java thans v. z. n. opgelost in den algemeenen post ,,Personeel der politie'' (onderafdeeling 417).

Van de instelling van een centraal statistisch kantoor (onderafdeelingen 424 en 425) is voorloopig met het oog op den financieelen toestand afgezien.

De uitgaven voor het personeel voor de landelijke inkomsten (onderafdeeling 426) konden f 125 000 lager worden gesteld, doordat de voorbereidende werkzaamheden voor de invoering van eene nieuwe landrenteregeling in de residentie Bali en Lombok zijn afgeloopen.

Wegens zuinigheidsredenen is de uitvoering opgeschort van de voor de residentiën Soerakarta en Djokjakarta beraamde maatregelen, omschreven op bladz. 15 der Memorie van Toelichting betreffende het ontwerp der aanvullingsbegrooting voor het dienstjaar 1921 (Gedrukte Stukken, Zitting 1920—1921. — **515**, n°. 3.). Dientengevolge valt voor 1923 op f 2 134 000 minder te rekenen.

De voornaamste verhoogingen, welke de onderafdeelingen hebben ondergaan, vinden hieronder toelichting.

Onderafdeeling 404. Uitgaven voor de hervorming van het bestuurswezen.

Ten vorigen jare was voor dit doel een memorie-post uitgetrokken; thans is een bedrag van f 55 200 opgebracht voor het volgend personeel:

1 Regeeringscommissaris	f	24 000
1 adjunct-Regeeringscommissaris		12 000
1 assistent-resident in commissie		13 200
1 eerste commies		3 600
klerkenpersoneel en schrijfloonen		1 560
schrijfbehoeften		840
Te zamen ...	f	55 200

Onderafdeeling 412. Personeel van het Inlandsch bestuur.

De verhoogde raming met f 113 000 houdt o. m. verband met hetgeen hierboven nopens het districtsbestuur in Bali en Lombok en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo is opgemerkt.

Onderafdeeling 417. Personeel der politie.

De raming, die in totaal ongeveer één millioen hooger is dan het vorige jaar, hangt samen met het hierboven aangeteekende in zake de politie op de groote hoofdplaatsen op Java. Op verschillende onderdeelen van den post is intusschen aanmerkelijk bezuinigd.

Overigens was eenige verhooging noodig voor de indienststelling van personeel voor herstellingen aan de motorrijtuigen der veldpolitie en van eenig lager politie-personeel.

Bij de raming is rekening gehouden met een door den Volksraad aangenomen amendement om geen divisie-commandant der eerste klasse op het hoofdkantoor der politie te werk te stellen.

Onderafdeeling 421. Verdere uitgaven voor de politie.

De raming is ± f 650 000 hooger dan het vorig jaar, hoofdzakelijk ten gevolge van het hierboven aangeteekende in zake de politie op de groote hoofdplaatsen op Java.

Onderafdeeling 423. Telefonische gemeenschap voor bestuursdoeleinden.

De raming is met het oog op den omvang van het telefoonnet ruim f 120 000 hooger gesteld.

Onderafdeeling 429B. Gedeeltelijke betaling van de koopsom voor het particuliere land ,,de Pondokgedeh-landen".

Onderafdeeling 429C. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor ,,de Pondokgedeh-landen".

Onderafdeeling 429D. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuilere land ,,Tjiloear c. a."

Onderafdeeling 429E. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land ,,Tjitrap", in Indië te voldoen.

Gelijk werd medegedeeld op bladz. 20 van de Memorie van Toelichting betreffende het ontwerp der loopende begrooting, is in verband met den financieelen toestand besloten voorshands de terugbrenging van particuliere landerijen op Java tot het Landsdomein te staken, met dien verstande, dat zij alleen in onvermijdelijke gevallen voortgang zal hebben. Bij die gelegenheid werd echter tevens medegedeeld, dat nog een negental in de residentie Batavia gelegen landen, met welker eigenaars geheel of nagenoeg geheel tot overeenstemming was gekomen, tot het Landsdomein zouden worden teruggebracht, en dat de betaling der daarvoor noodige gelden over vijf jaren zou worden verdeeld.

De hierbedoelde landen zijn: de Pondokgedeh-landen, Koeripan, Tjikadoe, Balaradja-Boemiajoe, Sadeng-Djamboe, Tjiloear c. a., Tjitrap, Babakan Noord en Tjileboet.

De koopsom van Babakan Noord ad f 121 000 is reeds voldaan ten laste van de begrooting voor 1921.

Voor de Pondokgedeh-landen werd een koopsom van f 3 800 000 bedongen, waarvan f 1 400 000 dadelijk werd uitbetaald in schatkistbiljetten met een looptijd van 1 jaar, rentende 4% 's jaars, terwijl f 1 200 000 in contanten zal moten worden betaald op 30 December 1923 met bijberekening van 5% rente 's jaars, zoodat op 30 December 1922 f 120 000 rente verschuldigd zal zijn en op 30 December 1923 aan hoofdsom f 1 200 000 en aan rente f 120 000. Het restant der koopsom ad f 1 200 000 zal op 30 December 1924 betaald moeten worden met f 60 000 rente daarover.

Het land Tjikadoe is gekocht voor f 355 000, welk bedrag op 30 December 1921 in schatkistbiljetten met een looptijd van 1 jaar, rentende 4% 's jaars, is uitbetaald.

Voor het land Koeripan is f 1 600 000 bedongen, welk bedrag op denzelfden dag en op dezelfde wijze werd voldaan.

De koopsom van het land Tjiloear en bijbehoorende landen bedraagt f 746 000, waarvan f 246 000 op 30 December 1921 is voldaan in schatkistbiljetten met looptijd en rente als hiervoren vermeld, terwijl f 500 000 in het jaar 1924 in contanten zal moeten worden betaald met eene rentevergoeding van 5 % 's jaars. In de jaren 1922, 1923 en 1924 zal dus op f 25 000 rente 's jaars en in laatstgenoemd jaar (30 December) op f 500 000 aan hoofdsom moeten worden gerekend.

Het land Tjitrap is op 21 Januari 1922 aan den Lande overgegaan tegen betaling van f 500 000 in contanten, terwijl voor f 2 050 000 schuldbekentenissen zijn afgegeven, die betaalbaar zijn uiterlijk 21 Januari 1928 en waarvoor een jaarlijks te betalen rente van 6% 's jaars verschuldigd is, de eerste maal te voldoen op 20 Januari 1923. Voor dit land is dus nog te rekenen op betaling van f 123 000 rente op den 20sten Januari van elk der jaren 1923, 1924, 1925, 1926, 1927 en 1928, terwijl uiterlijk 21 Januari 1928 een bedrag van f 2 050 000 in contanten zal moeten worden betaald. Deze betalingen zullen gedeeltelijk te Batavia en gedeeltelijk te 's-Gravenhage moeten geschieden, nl. f 650 000 aan hoofdsom en daarover verschuldigde rente ad f 39 000 te Batavia en f 1 400 000 aan hoofdsom en daarover verschuldigde jaarlijksche rente ad f 84 000 te 's-Gravenhage.

Hoewel al deze bedragen, v. z. v. het IIde hoofdstuk betreft, ten laste van den gebruikelijken memoriepost voor de terugbrenging van particuliere landerijen zouden kunnen worden gebracht, kwam het, nu de verschuldigde bedragen reeds nauwkeurig bekend zijn, beter voor om, ter wille van een juist overzicht, voor deze uitgaven afzonderlijke posten op te brengen. Bovendien is in het Iste hoofdstuk een post opgebracht van f 84 000 voor de rente-betaling te 's-Gravenhage op 20 Januari 1923 wegens aankoop van het land Tjitrap (zie onderafdeeling 409A van hoofdstuk I).

De onderhandelingen over de landen Balaradja-Boemiajoe, Sadeng-Djamboe en Tjileboet zijn nog gaande.

Onderafdeeling 430. Aanslag in- en invordering van het hoofdgeld.

De raming houdt verband met de vermoedelijke opbrengst van het hoofdgeld.

Onderafdeeling 431. Uitgaven in verband met den afkoop van heerendiensten in de gewesten buiten Java en Madoera.

Tegenover deze uitgaven staan inkomsten tot een gelijk bedrag (zie middel 410 der middelen in Indië).

Onderafdeeling 435. Uitkeering aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta van door dezen aan de landbouwondernemers terugbetaalde ,,bekti's".

De verhooging, welke het bedrag der aan de nevengenoemde Zelfbesturen uit te keeren vergoeding voor aan de landbouwondernemers te betalen bekti's ondergaat, is een gevolg van de voortschrijding der hervorming van de maatschappelijke en agrarische toestanden in de Vorstenlanden.

Onderafdeeling 438. Inlandsche Zelfbesturen en Grooten.

De raming is eenerzijds ± f 57 500 lager gesteld dan het vorig jaar, anderzijds echter f 2 042 000 hooger in verband met het aangeteekende bij n°. 401A der middelen in Indië.

Onderafdeeling 452. Personeel van het kadaster.

De raming is verhoogd met ± f 175 000, o. m. wegens bevordering van een aantal adjunct-landmeters tot landmeter en als gevolg van eene herziening van de bezoldigingen van het lager vakkundig personeel; daarentegen is zij in verband met laatstbedoelde herziening verlaagd met ± f 39 000.

V. Onderwijs en Eeredienst.

Het eindcijfer der uitgaven op de beide hoofdstukken te zamen is rond f 6 075 000 lager geworden; in aanmerking dient echter te worden genomen de vermindering met f 10 800 000 van den post voor duurtetoeslag, zoodat afgescheiden daarvan het eindcijfer f 4 725 000 hooger werd.

De raming o. m. van de volgende, op de begrooting van het loopende jaar reeds voorkomende, posten moest worden verhoogd met de daarachter genoemde bedragen:

openbaar middelbaar onderwijs	f	282 100
bijdragen ter bestrijding van de verlofskosten en de uitzendingskosten van leeraren en onderwijzers bij het bijzonder onderwijs		84 000
bijdragen bijzonder middelbaar onderwijs		79 100
algemeene middelbare scholen		334 840
bijdragen bijzonder m.u.l.o.		70 000
openbaar Europeesch vakonderwijs		308 210
openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs		89 580
bijdragen bijzonder lager onderwijs op Westerschen grondslag		634 100
bijzonder fröbelonderwijs		297 000
openbaar voortgezet- en vakonderwijs voor Inlanders		173 369
bijdragen aan bijzondere instellingen voor de opleiding van Inlandsch onderwijzend personeel		67 500
bijdragen bijzondere ambachts- en nijverheidsscholen voor Inlanders		30 000
openbaar Inlandsch lager onderwijs		558 560
bijdragen bijzonder Inlandsch lager onderwijs		170 000
artsenscholen		93 090
burgerlijke geneeskundige dienst in het algemeen		385 382
ziekeninrichtingen en andere geneeskundige instellingen		1 914 035
ondersteuning van bijzonderen ziekenzorg en voorschotten ten behoeve van bijzondere ziekeninrichtingen		500 000

Voor zoover de hoogere raming niet hieronder bij de bespreking der onderafdeelingen is toegelicht, is zij een gevolg van den normalen groei van het onderwijs en den geneeskundigen dienst of houdt zij verband met den wisselvalligen aard der uitgaven dan wel met de uitkomsten over voorafgaande jaren; ook verschillende kleine verhoogingen, voortvloeiende uit maatregelen van minder belang, zijn niet afzonderlijk toegelicht.

Tegenover de hierboven vermelde verhoogingen staan de navolgende verminderingen van uitgaven voor:

oprichting van een middelbare technische school	f	52 550
leergang tot opleiding van technische leerkrachten		35 450
openbare Hollandsch-Chineesche meisjesscholen		12 500

welke uitgaven met het oog op de geboden bezuiniging zijn uitgesteld, evenals de opening van 2 nieuwe kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers en van 4 nieuwe normaalscholen voor Inlandsche hulponderwijzers.

Mede konden lager worden geraamd:

Aanschaffing en uitzending van benoodigdheden voor het schoolwezen	f	315 000
studietoelagen aan onderwijzers in Nederland voor het behalen van de hoofdakte		133 000
bijdragen bijzonder Europeesch vakonderwijs		36 000
armwezen		48 900
pestbestrijding		668 764

Wat de opening van nieuwe onderwijsinrichtingen betreft, deze zal worden beperkt tot 4 Hollandsch-Chineesche, 10

Hollandsch-Inlandsche en 60 Inlandsche lagere scholen, benevens 2 nieuwe schakelscholen, terwijl voorts wordt gerekend op de toevoeging van een vijfde klasse aan 50 Inlandsche scholen der 2de klasse.

Naar aanleiding van de door de Indische Regeering gestelde vraag, of het werk van de vereeniging ,,Nederland in den vreemde'' van dien aard is, dat er met het oog op de Indische belangen gegronde redenen bestaan om niettegenstaande de benarde geldelijke omstandigheden de steunverleening te bestendigen, is onderafdeeling 504 van het Iste hoofdstuk door den ondergeteekende voor Memorie uitgetrokken.

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 502A. **Bijdrage aan de koloniale school voor meisjes en vrouwen te 's-Gravenhage.**

Door het bestuur der in September 1921 tot stand gekomen koloniale school voor meisjes en vrouwen te 's-Gravenhage, welke school zich ten doel stelt voorbereiding voor het leven in de tropen onder meer door het geven van leergangen omtrent onderwerpen, waarvan de kennis de vrouw in de koloniën op huishoudelijk en maatschappelijk gebied van nut kan zijn, is het verzoek gedaan om toekenning van eene subsidie van f 1000 's jaars.

Waar blijkt, dat de werkwijze en inrichting der school zeer eenvoudig worden gehouden, komt het, ondanks de geboden zuinigheid, wel verantwoord voor de van het Land gevraagde bijdrage te verleenen, aangezien de school zeer nuttig werk verricht en zij alleen door deze subsidie in stand kan blijven.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 505A. **Voorbereiding van de oprichting van eene rechtsgeleerde hoogeschool.**

Mede ten einde in Indië zelf te kunnen voorzien in de behoefte aan hooger rechtskundig personeel, wordt de oprichting van eene instelling voor rechtsgeleerd hooger onderwijs aldaar noodzakelijk geacht. Dat onderwijs, aansluitende aan de Westerschklassieke en wiskundige afdeelingen der A.M.S. en de H.B. Scholen met vijfjarigen cursus, zal moeten zijn hooger onderwijs in den erkenden zin van het woord, doch gericht in de eerste plaats op het vormen van voor de practijk geschikte rechtskundigen.

Opgeleid zal moeten worden tot een doctoraalexamen, gelijkwaardig aan dat, hetwelk voor een Nederlandsche juridische faculteit wordt afgelegd. Zij, die daarvoor slagen, zullen dan ook den titel van meester in de rechten erlangen.

Voor de practische uitwerking der bestaande plannen in zake de inrichting der hoogeschool, de vaststelling van het leerprogramma, de keuze der docenten enz. heeft de Indische Regeering behoefte aan de voorlichting van een deskundige op het gebied van het rechtsgeleerd hooger onderwijs, bij voorkeur te kiezen uit de hoogleeraren met rijpe academische ervaring, verbonden aan een der Nederlandsche universiteiten, die t. z. t. als rectormagnificus de door hem aanbevolen denkbeelden zal kunnen verwezenlijken. Het ligt in de bedoeling om zoodanige autoriteit uit te noodigen zich in het volgend jaar naar Nederlandsch-Indië te begeven, ten einde na kennisneming van de plaatselijke toestanden, de verlangde voorlichting te geven, daarna eventueel naar Nederland terug te keeren voor het uitkiezen van zijn medewerkers, om ten slotte c. q. als rectormagnificus de nieuwe hoogeschool daadwerkelijk te organiseeren en in de eerste jaren te leiden.

De uitgaven daarvoor in 1923 kunnen op rond f 15 000 worden gesteld.

Onderafdeeling 519A. **Onderwijs in inheemsche talen bij de openbare mulo-scholen.**

Op het einde van het jaar 1919 werd, nadat de behoefte daaraan was gebleken, overgegaan tot het toevoegen aan de

meeste openbare Mulo-afdeelingen der Algemeene Middelbare school van driejarige leergangen in inheemsche talen (Maleisch, Javaansch en/of Soendaasch), waaraan voor elke klasse afzonderlijk gedurende twee uren 's weeks onderwijs wordt gegeven.

Konden aanvankelijk de lessen worden opgedragen aan bij andere onderwijsinrichtingen werkzame Inlandsche onderwijzers, die daarvoor eene belooning van f 10 's maands voor elk lesuur 's weeks ontvingen, bij het uitgroeien der leergangen bleek — in het jaar 1921 — voor enkele dier cursussen de noodzakelijkheid van het in dienst stellen van afzonderlijke, daartoe opgeleide, taalonderwijzers, op eene bezoldiging gelijk aan die van de taal- en teekenonderwijzers bij de opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren en kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers, alzoo op eene maandwedde, f 75 meer bedragende dan die der van eene gewone kweekschool afkomstige onderwijzers, of van f 165 tot f 250.

Zoolang het aantal bij sommige cursussen gegeven taallessen niet voldoende is om een afzonderlijken taalonderwijzer in dienst te stellen en het ook niet mogelijk is het geven van die lessen op te dragen aan een bij een andere Mulo-school verbonden Inlandschen taalonderwijzer, zullen zij als van ouds moeten worden gegeven tegen eene toelage van f 10 's maands per wekelijksch lesuur.

Voor het jaar 1923 wordt voor de bezoldiging van taalonderwijzers en het uitbetalen der zoo juist genoemde toelagen een bedrag van f 35 000 noodig geacht.

Onderafdeeling 525. Technische Hoogeschool te Bandoeng.

Met het oog op de omstandigheid, dat het aantal per week te geven lesuren aan den leergang ter opleiding voor de middelbare akte wiskunde bij de Technische Hoogeschool te Bandoeng in 1923 van 5 tot 7 zal worden uitgebreid, wordt thans voor lessen op toelage 12 × 7 × f 50 of f 4200 uitgetrokken, tegen 12 × 5 × f 50 of f 3000 in de vorige begrooting.

De verdere uitgaven, waarvoor verleden jaar een bedrag van f 500 werd opgebracht, kunnen daarentegen nu worden teruggebracht tot f 250.

Tegenover de uitgaven staat vermoedelijk een bedrag van f 2400 aan inkomsten (cursusgelden), in verband waarmede aan de raming der middelen een nieuwen post 507 „Schoolgelden van den leergang ter opleiding voor de middelbare akte wiskunde bij de Technische Hoogeschool te Bandoeng" is toegevoegd.

Onderafdeeling 546. Bijzonder fröbelonderwijs.

Zooals vermeld in de Memorie van Toelichting op de ontwerp-begrooting voor 1919 (Zitting 1918—1919—4, n°. 10, bladz. 49), bestond toen reeds het voornemen om door het verleenen van ondersteuningen de oprichting van bijzondere fröbelkweekscholen mogelijk te maken, waarvoor bij de begrootingen voor 1920, 1921 en 1922 een memoriepost werd uitgetrokken.

Behoefde tot dusver geen subsidie ter zake uitgekeerd te worden, nu de door de vereeniging „R. C. Kweekschool te Moentilan" onderhouden bijzondere kweekschool voor Inlandsche onderwijzeressen te Mendoet reeds gedeeltelijk in een fröbelkweekschool is omgezet en die omzetting geleidelijk zal worden doorgevoerd, terwijl eene gelijksoortige onderwijsinrichting te Semarang onder den naam „Van Deventerschool" door de Kartini-vereeniging in Nederlandsch-Indië is opgericht, is het noodig de voor het ondersteunen van deze inrichtingen vereischte gelden op de begrooting voor 1923 te brengen.

In afwachting van het tot stand komen van eene subsidieregeling voor de hierbedoelde fröbelkweekscholen, tot de samenstelling waarvan nog niet is kunnen worden overgegaan, omdat enkele onderdeelen daarvan nog in studie zijn, wordt er op gerekend, dat deze inrichtingen van onderwijs voorloopig zullen worden ondersteund naar den maatstaf van de bij *Indisch Staatsblad* 1906 n°. 242 vastgestelde sub-

sidieregelen voor kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers met Nederlandsch als voertaal, zooals deze regelen zullen luiden na verhooging van de subsidiefractie van ⅔ tot ⅘, waarvoor bij de begrooting voor 1922 de noodige fondsen zijn uitgetrokken.

Blijkens eene gemaakte becijfering wordt voor het jaar 1923 noodig geacht een bedrag van f 64 000 als jaarsubsidie en bovendien eene som van f 225 000 als bouwsubsidie voor de ,,Van Deventerschool''.

Daartegenover staat, dat de post voor ondersteuning van kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers verminderd kan worden met een bedrag van rond f 25 000, zijnde de thans uit dien post gekweten jaarlijksche subsidie voor de kweekschool te Mendoet.

Onderafdeeling 548. Personeel van de inspectie van het Inlandsch onderwijs en van het Inlandsch volksonderwijs.

Sedert geruimen tijd is de vraag aan de orde, of niet bezuiniging kan worden verkregen door de drie-soortige lager onderwijs-inspecties ten deele samen te smelten.

In die richting worden thans verschillende stappen gedaan, zooals gewijzigde indeeling van de inspectie-ressorten en onderlinge taakverdeeling, waardoor al dadelijk een economisch gebruik van de leidende krachten en eene aanzienlijke besparing van reis- en verblijfkosten mogelijk zijn, terwijl tevens de weg wordt bereid voor eene geleidelijke oplossing van de afzonderlijke Hollandsch-Inlandsche onderwijsinspectie in de inspecties van het Europeesch en van het Inlandsch lager onderwijs.

Een tot eenige besparing op de personeelsuitgaven leidende samenvoeging van inspecties blijkt mogelijk ten aanzien van het Inlandsche onderwijs en wel door een volledige samensmelting van het Inlandsche inspectiekorps voor de volksscholen met de Inlandsch-onderwijsinspectie in dier voege, dat de hoofdopzieners en schoolopzieners van de volksscholen voortaan hun bemoeienis ook zullen uitstrekken over de Gouvernementsscholen der 2e klasse en de daarmede overeenkomende particuliere scholen. Daarmede kan gepaard gaan eene gedeeltelijke vervanging van adjunct-inspecteurs door hoofdschoolopzieners. Daarvoor is echter noodig eene verkleining van de ressorten der (drie) inspecteurs op Java (met inbegrip van Bali en Lombok), die door de zeer groote toeneming van het aantal scholen, ook die voor de opleiding van Inlandsche onderwijzers (de bemoeienis waarmede bijna geheel voor rekening van den inspecteur komt), veel te omvangrijk geworden zijn. Eene verdeeling van dit inspectiegebied in 5 ressorten (dus 2 meer dan thans) wordt bepaald noodig geacht om de inspectie beter tot haar recht te doen komen. Ook dan zal echter aan de inspecteurs op Java de bijstand van een adjunct-inspecteur niet onthouden kunnen worden. Zulk een ambtenaar moet tevens behouden blijven voor het, zoowel wat uitgestrektheid als aantal scholen betreft, veel omvattend ressort van den inspecteur te Medan. In de overige ressorten kan, evenals thans reeds het geval is, met schoolopzieners worden volstaan.

Onderafdeeling 551A. Openstelling van de Inlandsche rechtsschool voor alle landaarden en omzetting van de voorbereidende afdeeling dier school in eene mulo-afdeeling.

De noodtoestand, waarin de personeelsvoorziening bij de rechterlijke macht verkeert, dwingt om ten spoedigste om te zien naar maatregelen, die deze voorziening minder afhankelijk van de aanwerving uit Nederland maken. Wordt in verband hiermede bij deze begrooting de voorbereiding van rechtsgeleerd hooger onderwijs voorgesteld, daarmede alleen zal voorshands niet kunnen worden volstaan.

Het is niet te verwachten, dat Indië in de komende jaren voldoende zal kunnen voorzien in eene volledige bezetting van alle rangen der rechterlijke macht met academisch gevormde juristen, daargelaten nog de hooge kosten, welke zulk eene bezetting zou medebrengen. Het is trouwens vooralsnog ook niet bepaald noodig daarop aan te sturen, mits men voor de bezetting van de lagere en middelbare rangen der rechterlijke macht de beschikking heeft over een korps middelbaar gevormde rechtskundigen. Zoodanige krachten worden thans reeds afgeleverd door de Inlandsche rechtsschool en hare

abituriënten blijven niet beneden de van hen gekoesterde verwachtingen. Stammende uit den tijd, toen men deze middelbaar gevormde rechtskundigen alleen voor de Inlandsche bevolking wilde laten rechtspreken, is de school tot nog toe alleen opengesteld voor Inlandsche jongelieden. Worden echter — mede in verband met de aanhangige unificatie van het procesrecht — de middelbare rangen der geheele rechterlijke macht, althans in de naaste toekomst, voor een deel met middelbaar gevormde krachten bezet, dan verliest de evenbedoelde beperking haar grond en verdient het integendeel alle aanbeveling haar open te stellen voor de besten van alle landaarden.

Ook na de invoering van rechtsgeleerd hooger onderwijs zal de rechtsschool nog langen tijd naast de hoogeschool moeten worden gehandhaafd. In hoever zelfs op den duur naast de instelling van juridisch hooger onderwijs behoefte zal bestaan aan behoud der rechtsschool, zal de practijk moeten leeren.

Wordt de rechtsschool voor alle landaarden opengesteld, dan ligt het voor de hand de voorbereidende afdeeling om te zetten in eene Mulo-afdeeling, die voorloopig bij uitsluiting bestemd zal blijven voor de candidaten voor de rechtsschool.

Onderafdeeling 556. Personeel van het openbaar Inlandsch lager onderwijs.

Werd voor 1922 gerekend op een aantal van 5235 leerkrachten voor Java en Madoera en een aantal van 2735 leerkrachten voor de Buitengewesten, die getallen zullen voor 1923 stijgen tot onderscheidenlijk 5396 en 2800.

Opgebracht zijn thans de uitgaven voor de opening in het schooljaar 1923—1924 van 40 nieuwe scholen (w.o. 10 meisjesscholen) op Java en Madoera en 20 nieuwe scholen (w.o. 5 meisjesscholen) op de Buitengewesten.

Onderafdeeling 563. Uitgaven voor het Inlandsch volksonderwijs, voor zoover niet elders uitgetrokken.

Het bij de begrooting voor 1922 aanvaard nieuw stelsel van kostenverdeeling tusschen de centrale overheid en de plaatselijke gemeenschappen brengt mee, dat de uitbreiding van het volksonderwijs, welke steeds rekening moet houden met de mate van bereidwilligheid en vermogen der bevolking om een deel der daaraan verbonden lasten te dragen, zich thans meer bepaaldelijk moet regelen naar de bereidwilligheid om — zij het voor zooveel mogelijk daarbij nog met hulp van het Gouvernement — de lasten te dragen voor den bouw en de inrichting van de school en voor het jaarlijksch onderhoud, waartegenover de bevolking dan vrijgesteld is van bijdragen voor de bezoldiging der onderwijzers.

Op grond van de in den laatsten tijd opgedane ervaring met de oprichting van nieuwe scholen volgens dit stelsel, kan worden aangenomen, dat, indien de verwachtingen omtrent de medewerking van de betrokken plaatselijke gemeenschappen niet beschaamd worden, in 1923 500 nieuwe scholen tot stand zullen komen, waaronder 400 op Java en Madoera.

Voor de op- en inrichtingskosten van deze 400 scholen kan naar raming beschikt worden over een bedrag van f 400 000 aan bevolkingsbijdragen, waarbij van de veronderstelling wordt uitgegaan, dat het in de meeste gevallen mogelijk zal zijn het district, liefst het geheele regentschap, als één belangenkring te beschouwen. De thans reeds opgebrachte bevolkingsbijdragen voor bestaande scholen, welke bijdragen thans niet meer behoeven te dienen voor de bezoldiging van het onderwijzend personeel, waarvoor zij tot dusver mede werden aangewend, komen voor dat gedeelte geheel beschikbaar voor de op- en inrichting van nieuwe scholen.

Het bedrag van vier ton per jaar, waarop dat gedeelte wordt geraamd, zal ongeveer toereikend zijn voor 300 nieuwe scholen. Daarboven zullen met behulp van bouwvoorschotten van het Gouvernement nog ongeveer 100 scholen kunnen worden opgericht, waarvoor een bedrag van f 106 000 is uitgetrokken.

De oprichting van de 100 scholen in de Buitengewesten zal vermoedelijk geheel uit bevolkingsbijdragen bestreden kunnen worden.

Waar de bouwvoorschotten en de daarover aan de desa's zoo mogelijk in rekening te brengen rente geleidelijk in 's Lands kas zullen terugvloeien, is bij de raming der Middelen in Indië een Memoriepost opgebracht voor „Terugbetaling van bouwvoorschotten en renten ten behoeve van volksscholen" (post n°. 537A), terwijl de door het Land te betalen rente over de voor deze bouwvoorschotten eventueel op te nemen gelden begrepen is in den algemeenen schuldpost (afdeeling IIIA).

Voor streken, waar het volksonderwijs nog moet worden ingevoerd, zal vermoedelijk niet meer dan f 150 000 noodig zijn. Daarvoor zal met name in de gewesten Celebes en Onderhoorigheden en Timor en Onderhoorigheden een aantal bestaande zgn. bestuursscholen onder het volksonderwijs kunnen worden gebracht.

Met inbegrip van dit bedrag en van de uitgaven voor het personeel van voormelde 500 nieuwe scholen zal in totaal wegens bezoldiging en bijslag op het inkomen van het onderwijzend personeel naar raming noodig zijn rond f 3 677 000, gespecificeerd als volgt:

8778 bestaande scholen (w. o. 7157 op Java en Madoera)	f 3 251 083
500 nieuwe scholen	75 000
scholen in streken, waar het volksonderwijs nog moet worden ingevoerd	150 000
personeelsversterking van volgroeide scholen	90 000
bezoldigingsverhoogingen voor een deel der onderwijzers	111 000
	f 3 677 083
of rond	3 677 000

Onderafdeeling 565. Uitgaven voor het volksonderwijs in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden.

Ten einde de reeds bereikte resultaten van de verbetering van het onderwijs in huishoudelijke vakken op de volksscholen voor meisjes in het gewest Atjeh en Onderhoorigheden niet verloren te doen gaan, is het noodzakelijk gebleken dat onderwijs onder het voortdurend toezicht te stellen van een bevoegde Europeesche leerkracht, aan wie een bezoldiging van f 350 's maands is toegelegd.

Voor bestendiging van den ter zake op tijdelijken voet getroffen maatregel, worden thans de noodige fondsen aangevraagd.

Voorts is evenals ten vorigen jare gerekend op de oprichting van 10 nieuwe scholen en bovendien op de instandhouding van een tweemaandelijkschen leergang voor huishoudonderwijs te Koeta Radja, waaraan 20 adspirant-onderwijzeressen hun opleiding ontvangen.

Van het totaal der uitgaven, welke in weerwil van den hoogvermelden maatregel geen vermeerdering behoeven, zal een deel naar de draagkracht van de betrokken landschapskassen worden terugbetaald (zie post 401A van de raming der Middelen in Nederlandsch-Indië).

Onderafdeeling 566. Voorschotten aan het Rijnsche Zendinggenootschap ten behoeve van de voortzetting van zijn arbeid.

Zooals werd aangeteekend in de eerste Nota van Wijzigingen betreffende de suppletoire Indische begrooting voor 1920 (Gedrukte Stukken, Zitting 1919—1920. — 490, n°. 5, bladz. 3), was de Nederlandsche Handel-Maatschappij destijds niet genegen om de Rijnsche Zending, die door de koersdaling van de Mark in ernstige moeilijkheden verkeerde, verder van de noodige kasmiddelen te voorzien. Ten aanzien van den mede gestelden eisch tot dadelijke algeheele vereffening van de loopende rekening, bleek opschorting mogelijk door de in die Nota van Wijzigingen bedoelde borgstelling van Nederlandsch-Indië voor de terugbetaling van de op 1 Januari 1920 bestaande vordering der Nederlandsche Handel-Maatschappij op de Rijnsche Zending, voor zoover die schuld niet was gedekt door andere zekerheidsstellingen.

Nadat evenwel door de Nederlandsche Handel-Maat-

schappij in de tweede helft van 1921 andermaal op volledige afwikkeling harer vordering was aangedrongen en herhaald overleg met dat lichaam en met den vertegenwoordiger der Rijnsche Zending, dr. Gunning, niet had geleid tot eene oplossing, welke verder uitstel van de betaling der oude voorschotten mogelijk maakte, bleek het den ondergeteekende onvermijdelijk, nu op beteekenend herstel van den Markenkoers in de eerstvolgende jaren weinig of geen uitzicht bestaat, ten opzichte van den voor het verleden aan die zendingscorporatie toegezegden steun tot eene definitieve afrekening te geraken en tevens een nieuw plan tot hulpverleening te beramen, waarvan de consequenties voor beide partijen beter te overzien zouden zijn. Dienovereenkomstig ging de Nederlandsche Handel-Maatschappij tot invordering van het haar toekomende over en verviel de bovenbedoelde borgstelling van Nederlandsch-Indië, nadat door den Lande een bedrag van f 450 993,40 was betaald, terwijl de ondergeteekende aan de Rijnsche Zending mededeelde genegen te zijn om het voorstel te doen nog gedurende drie jaren, te rekenen van 1 Januari 1923, hare tekorten te dekken tot een maximum van f 240 000 per jaar, onder voorwaarde, dat de geldelijke administratie der corporatie op nader te bepalen voet onder contrôle van een Regeeringscommissaris zou worden gesteld, met beroep in hoogste instantie op den Minister.

Door eene dergelijke regeling krijgt de Rijnsche Zending de gelegenheid om geleidelijk hare organisatie te versoberen en haar arbeidsveld, waar mogelijk, te beperken.

Van terugvordering van de in de jaren 1920, 1921 en 1922 in Indië verleende voorschotten, eveneens van f 240 000 's jaars, zal voorloopig moeten worden afgezien, in verband waarmede de desbetreffende post onder de Middelen in Indië (N°. 538) voor Memorie wordt geraamd.

Onderafdeeling 592. Personeel van de inspectie van het krankzinnigenwezen.

Met het oog op de geboden bezuiniging wordt voorshands niet overgegaan tot de indienststelling van het personeel voor de inspectie van het krankzinnigenwezen, waarom voor 1923 de uitgaven voor Memorie worden uitgetrokken.

Onderafdeeling 593. Personeel van den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen, voor zoover niet elders omschreven.

Aangezien te voorzien is, dat gedurende 1923 niet meer dan 120 gouvernementsartsen in dienst zullen zijn, is deze post verminderd met f 192 000.

Onderafdeeling 594. Verdere uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen, voor zoover niet elders omschreven.

De voor de gezondheidsdiensten te Batavia en te Soerabaja sedert eenige jaren op de begrooting uitgetrokken fondsen (f 88 388 en f 42 800) zijn, in verband met de gestadige uitbreiding van de werkingsfeer dier diensten, niet meer voldoende, zoodat de uitgaven de ramingen telken jare hebben overschreden.

Berekend naar de gedurende de jaren 1920 en 1921 voor dit doel uit 's Lands kas betaalde gelden, wordt thans voor genoemde diensten opgebracht onderscheidenlijk f 150 000 en f 63 000.

Voorts moet voor den in 1920 opgerichten gezondheidsdienst te Bandoeng, waarvoor reeds op tijdelijken voet fondsen werden toegestaan, op een bedrag van f 40 000 worden gerekend.

In verband hiermede wordt dus op eene hoogere uitgaaf van f 121 800 gerekend.

Onderafdeeling 595. Maatregelen ter bestrijding van pest, voor zoover niet elders uitgetrokken, cholera, gele koorts, typhus, pokken, dyphtheritis, bacillaire dysenterie, influenza en andere besmettelijke ziekten.

In verband met het zeer veelvuldig voorkomen van geslachtsziekten in Nederlandsch-Indië en de noodzakelijkheid om maatregelen daartegen te nemen, werd in 1922 voor dat doel bij wijze van tijdelijken maatregel toegestaan een bedrag van f 14 000.

Dit bedrag, bestemd voor verspreiding van kennis omtrent de beteekenis en de gevaren der geslachtsziekten door middel van voordrachten, tentoonstellingen, brochures, aanplakbiljetten en films, is thans ook voor 1923 opgebracht.

Naast deze propaganda-middelen worden kostelooze poliklinieken gehouden, met het doel inlichting te verschaffen en tot curatieve en prophylactische behandeling.

Waar verder ook particulieren en vereenigingen op dit

gebied met vrucht werkzaam kunnen zijn, is gerekend op een bedrag van f 6000, ten einde dat particulier initiatief, waar het bereid is in de door de Regeering aangegeven richting te arbeiden, geldelijk te kunnen ondersteunen.

De in de vorige begrooting uitgetrokken som van f 72 000 voor de pestbestrijding ter oostkust van Sumatra, kan thans vervallen.

Overigens kan deze post, in verband met de uitkomsten van voorgaande jaren, lager worden gesteld dan verleden jaar.

Onderafdeeling 598. Verdere uitgaven voor de centrale burgerlijke, burgerlijke en gouvernements-inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen.

De verhooging van dezen wisselvalligen post met f 1 844 875, wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat bij de raming van de uitgaven der verschillende onderdeelen rekening moest worden gehouden met de uitkomsten van de laatste 3 jaren. In de verhooging zijn mede begrepen de uitgaven voor de hieronder toegelichte maatregelen.

Voor de gedeeltelijke inrichting van het krankzinnigengesticht te Magelang, waarvan in 1923 vermoedelijk 8 paviljoens, bestemd voor 216 patiënten, in gebruik kunnen worden genomen, is een bedrag van f 45 000 noodig.

De uitgaven voor voeding, ijs en sirih, ten behoeve van de lijders in de doorgangshuizen voor krankzinnigen in de benedenstad van Batavia en ter hoofdplaats Soerakarta, zijn tot dusver niet uit dezen post, doch uit andere posten gekweten. Gelet op de uitkomsten van de jaren 1920—1921, zal voor de voeding, enz. de genoemde inrichtingen vermoedelijk onderscheidenlijk f 79 000 en f 52 000 noodig zijn, terwijl voor meubilair, kleeding en andere benoodigdheden f 8500 meer moet worden uitgetrokken.

Voorts zal voor het in 1923 te openen doorgangshuis te Grogol (Batavia), voor dezelfde doeleinden als hiervoren vermeld zijn te rekenen op een bedrag van f 83 500, d. i. dezelfde som als voor de gelijke inrichting in de benedenstad van Batavia is opgebracht.

Van de 7 verplegingstehuizen voor krankzinnigen in de Buitengewesten, waarvoor sedert 1919 gelden op de begrooting zijn opgebracht, zullen er nog 3 in 1923 kunnen worden geopend. Voor de kosten van eerste inrichting van elk van deze 3 tehuizen wordt een som van f 3000 uitgetrokken.

VI. Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Het eindcijfer voor deze afdeeling is rond f 8 508 000 lager, hoofdzakelijk doordat minder is uitgetrokken voor:

verrekening van diensttelegrammen	f	42 000
natuurwetenschappelijke zaken		76 400
het algemeen proefstation voor den landbouw		208 100
de afdeeling voor landbouweconomie		20 900
de afdeeling landbouw		35 400
's Lands rijstbedrijf in de Tjiheavlakte		26 500
's Lands rijstbedrijf in Palembang		161 000
opleiding van land-, tuin- en boschbouw		77 300
's Lands kina-onderneming		37 600
's Lands caoutchoucbedrijf		638 800
den dienst van het boschwezen		4 814 900
den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst		244 800
visscherij		102 900
de afdeeling nijverheid		24 800
ondersteuning van nijverheidsondernemingen		50 000
de afdeeling handel		25 000
tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen		2 287 500

Daarentegen is voor den Indischen Centralen Aanschaffingsdienst f 68 300 meer geraamd.

De hoogerbedoelde verminderingen zijn meest alle het uitvloeisel van de geboden zuinigheid.

De na te noemen posten worden hieronder nader toegelicht.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 603. Verrekening van diensttelegrammen.

Voor het jaar 1922 zal voor dit doel vermoedelijk slechts f 65 000 van het beschikbaar bedrag van f 94 000 noodig zijn. Door te streven naar nog meer beperking zal worden getracht voor 1923 met f 52 000 toe te komen.

Onderafdeelingen 606 en 607. Uitgaven voor de natuurwetenschappelijke zaken.

De oprichting van een kantoor voor het bijeenbrengen van onderwijsverzamelingen is voorshands uitgesteld, in verband waarmede f 11 300 minder is uitgetrokken.

Voor de verrekening der bedrijfskosten van het onderzoekingsvaartuig voor de zeevisscherij met het Departement der Marine, waarvoor in 1922 f 120 000 is toegestaan, kan in 1923 worden volstaan met f 54 000.

Aangezien over het op de begrooting voor 1922 uitgetrokken bedrag van f 5000 voor inrichting van het kantoor en laboratorium van den directeur van 's Lands plantentuin in dat jaar niet wordt beschikt, is deze post opnieuw opgebracht.

Onderafdeelingen 610 en 611. Algemeen proefstation voor den landbouw.

De koffiezaadtuin te Bangelan en de proef- en zaadtuin in de Lampongsche Districten zullen waarschijnlijk worden opgeheven, in verband waarmede onderscheidenlijk f 30 960 en f 154 250 lager is geraamd.

De vermindering van onderafdeeling 611 met f 31 000 vindt zijn oorzaak voornamelijk daarin, dat voor den nieuwen zaadtuin op het voormalige particuliere land Tjiomas niet meer op kapitaalsuitgaven behoeft te worden gerekend.

Onderafdeelingen 612 en 613. Afdeeling Landbouweconomie.

In verband met de geboden zuinigheid zijn een aantal betrekkingen voorloopig voor Memorie opgebracht. De raming van deze onderafdeelingen is daardoor verminderd met onderscheidenlijk f 19 250 en f 1700.

Van de voorgenomen oprichting van een zaad- en proeftuin in Zuid-Celebes is afgezien.

Onderafdeelingen 616 en 617. Afdeeling Landbouw.

De kosten voor proefvelden, de volksthee-aanplantingen en de katoencultuur op Flores (onderafdeeling 617), waarop in 1922 reeds bezuiniging mogelijk is gebleken, zullen voor 1923 onderscheidenlijk f 20 000, f 6 760 en f 5 000 minder bedragen dan voor 1922 is geraamd.

De bemoeienis met de vruchten- en groententeelt werpt gunstige resultaten af. De geboden beperking der uitgaven noopt echter voor dit doel, waarvoor in 1922 over f 110 450 kan worden beschikt, niet meer dan f 91 000 toe te staan.

De belangstelling in de voor den landbouwer zoo nuttige vakleergangen begint toe te nemen, waarom voor deze instellingen op eene vermeerdering van uitgaven ten bedrage van f 5000 is gerekend. Daarentegen is voor premies en bijslagen f 3500 minder uitgetrokken.

In verband met de tijdelijke opheffing der afdeeling Visscherij (zie de toelichting bij onderafdeeling 638) is het noodig gebleken de zaken betreffende de binnenvisscherij bij de afdeeling Landbouw onder te brengen.

De vischkweekerijen, die voor het productief maken van de binnenwateren onmisbaar zijn, eischen namelijk voortdurend toezicht en moeten geregeld van vischbroed worden voorzien.

Door beperking der exploitatie zullen de bedrijfsuitgaven, welke voor 1922 op f 15 000 waren geraamd, worden teruggebracht tot f 6000, terwijl de personeelsuitgaven, evenals voor 1922, op f 9000 worden geraamd.

Onderafdeelingen 620 en 621. 's Lands rijstbedrijf in de Tjiheavlakte.

Door bezuiniging, voornamelijk op de exploitatie en de gebouwen, wordt eene vermindering van uitgaven van ruim f 26 000 verwacht. De inkomsten zullen vermoedelijk f 10 500 bedragen.

Onderafdeeling 622. 's Lands rijstbedrijf in Palembang.

Van de voor 1922 ten bedrage van f 291 000 toegestane gelden voor dit bedrijf zal minstens f 70 000 onverbruikt blijven, terwijl voor 1923 de uitgaven op f 130 000 worden geraamd. Op inkomsten kan niet met zekerheid gerekend worden, omdat bij een proefbedrijf steeds de mogelijkheid blijft bestaan, dat niet geoogst wordt.

Onderafdeelingen 623 en 624. Opleiding voor land-, tuin- en boschbouw.

De omschrijving is aangevuld met de aanduiding, ,,boschbouw'', zulks met het oog op de opleiding voor boschopziener (bij de Cultuurscholen) en voor boscharchitect (bij de Middelbare Landbouwschool).

De voorbereidende leergang voor de Middelbare Landbouwschool en de Nederlandsch-Indische veeartsenschool, waarvoor bij de begrooting voor 1922 was toegestaan f 12 075, is opgeheven.

De kosten zijn o. m. in verband met het geringer aantal leerlingen aanzienlijk minder geraamd; het verschil bedraagt onderscheidenlijk voor de Midelbare Landbouwschool f 47 060, voor de Cultuurschool te Soekaboemi f 5850 en voor de Cultuurschool te Malang f 15 880.

Onderafdeeling 627. Verdere uitgaven voor 's Lands kina-onderneming.

Het is gelukt op de voor 1922 toegestane gelden een bedrag van ruim f 16 000 te bezuinigen. De verwachting wordt gekoesterd de uitgaven in 1923 met nog ongeveer f 25 000 te kunnen inkrimpen.

Onderafdeeling 633. 's Lands caoutchoucbedrijf.

Het is mogelijk gebleken op de voor 1922 toegestane gelden (ruim 3½ millioen) f 600 000 te bezuinigen. Men hoopt met verder door te voeren bezuiniging de uitgaven nog met ± f 40 000 te kunnen verminderen.

Onderafdeelingen 634, 635 en 637. Boschwezen.

In het najaar van 1921 bleken de houtvoorraden van het boschwezen voor een groot gedeelte onverkoopbaar, waarom voor 1922 werd besloten tot vermindering van den aankap. Het laat zich aanzien, dat desondanks ook aan het einde van 1922 abnormale voorraden aanwezig zullen zijn, zoodat ook in 1923 de aankap beneden het normale zal moeten blijven. Uit den aard der zaak gaat dit gepaard met eene sterke vermindering van uitgaven. De kosten van het boschwezen worden in verband hiermede ruim f 4 800 000 lager geraamd dan in 1922.

De totale uitgaven voor het boschwezen, met inbegrip van die voor het Proefstation, worden geraamd op f 12 944 804; de totale inkomsten op f 13 013 550 (zie n°. 612 der Middelen in Indië).

Onderafdeeling 638. Visscherij.

De afdeeling Visscherij heeft, door gebrek aan geschikte leiders, tot nu toe weinig of geen nut afgeworpen. Het is daarom niet verantwoord voort te gaan met voor deze afdeeling gelden uit te geven, zoolang het niet is gelukt de hand op zoodanige krachten te leggen. Aangezien daarop voorloopig geen uitzicht bestaat, is besloten de afdeeling tijdelijk op te heffen, in verband waarmede alleen gelden zijn uitgetrokken voor de vischzouterijen en de parelvisscherij.

De Volksraad nam in zijn vergadering van 3 Juli 1922 een amendement aan van de heeren Djajadiningrat, Ariodinoto en Cramer, strekkende om de onderafdeeling 638 te verhoogen met f 90 000 en mitsdien te stellen op f 369 350, ten einde het voortbestaan van de afdeeling Visscherij te verzekeren.

De ondergeteekende, hoewel van meening, dat de wederinstelling van eene afdeeling Visscherij overweging verdient zoodra het mogelijk mocht blijken een geschikten leider te vinden, ziet geen aanleiding om, nu zoodanig uitzicht voorshands in het geheel niet bestaat, den begrootingspost te

handhaven. In verband hiermede is de oorspronkelijke raming hersteld.

Onderafdeelingen 639 en 640. Burgerlijke veeartsenijkundige dienst.

De kosten der Landsfokkerij te Padang Mangatas, waarvoor in 1922 f 200 915 werd toegestaan, zullen voor 1923 niet meer dan f 79 000 bedragen, terwijl op de uitgaven voor de Landsfokkerij te Pengarasan een bedrag van ruim f 45 000 bezuinigd zal kunnen worden.

Voorts is bezuiniging op de personeelsuitgaven mogelijk gebleken.

Ten behoeve van eene krachtiger bestrijding van verschillende veeziekten is bij onderdeel *j* van onderafdeeling 640 gerekend op eene vermeerdering van uitgaven voor de uitbetaling van schadeloosstellingen ten bedrage van f 25 500.

Onderafdeelingen 641 en 642. Afdeeling Nijverheid.

De geraamde vermindering van uitgaven voor de afdeeling Nijverheid is het gevolg van het tijdelijk onvervuld laten van een aantal betrekkingen, zoomede van de opheffing, voornamelijk uit bezuinigingsoverwegingen, van de onderafdeeling voor de pharmaceutische industrie, waardoor op onderafdeeling 641 eene bezuiniging van f 36 940 wordt verkregen.

Onderafdeeling 642 daarentegen is ruim f 12 000 hooger geraamd, welke verhooging hare oorzaak vindt in de nieuwe onderafdeeling Vezelstoffen c. a. Op dezen post zijn de kosten gebracht van de proef- en demonstratiegelegenheid voor de textielnijverheid te Bandoeng.

Onderafdeeling 643. Ondersteuning van nijverheidsondernemingen.

Voor dit doel zal in 1923 zijn te volstaan met f 50 000, d. i. de helft van wat voor 1922 is toegestaan.

Onderafdeelingen 644 en 645. Afdeeling Handel.

De aanstelling van een handelscommissaris voor Nederlandsch-Indië in Noord-Amerika, waarvoor bij de begrooting voor 1922 f 36 000 was toegestaan, zal geen voortgang hebben, aangezien van zoodanige aanstelling in deze tijden niet voldoende nut kan worden verwacht in verhouding tot de kosten.

Van de voor 1922 toegestane gelden ten bedrage van f 100 000 voor maatregelen ter bevordering van den kolonialen handel zal slechts f 75 000 worden verbruikt, met welk bedrag ook voor 1923 kan worden volstaan.

Op den post ,,museum en informatiekantoor voor economische botanie'' is eene bezuiniging van ruim f 13 000 mogelijk gebleken.

In verband met de wijziging der raming van kleinere onderdeelen dezer afdeelingen en de kosten van publicatie in de *Javasche Courant* van notarieele akten betreffende naamlooze vennootschappen, welke voor 1923 vermoedelijk f 42 000 zullen beloopen, bedraagt de totale besparing ten slotte pl.m. f 25 000.

Onderafdeelingen 646 en 647. Indische Centrale Aanschaffingsdienst.

Ter bereiking van het doel, dat bij de instelling van dezen dienst heeft voorgezeten, namelijk het om redenen van bezuiniging centraliseeren van de aanschaffingen ten behoeve van 's Lands diensten, is eenige uitbreiding van personeel onvermijdelijk. De bezetting zal na deze uitbreiding, waarvoor ruim f 68 000 is geraamd, nog slechts zijn zooals zij aanvankelijk reeds voor 1922 was gedacht, vermeerderd met twee technische ambtenaren, wier indienststelling noodzakelijk is in verband met de steeds toenemende opdrachten tot aanschaffing.

Het noodige personeel wordt steeds zooveel mogelijk van de andere departementen betrokken: voor zoover de overgenomen ambtenaren in hun vroegeren werkkring uitsluitend belast waren met aanschaffingswerkzaamheden, werden en worden zij op de departementen niet door nieuwe krachten vervangen.

Bij het vorenstaande is er van uitgegaan, dat de post van f 136 200, welke als onderafdeeling 643 in de aanvullingsbegrooting voor 1922 is opgenomen, ten einde het voort-

bestaan van den Indischen Centralen Aanschaffingsdienst te verzekeren (zie bladz. 13 der desbetreffende Memorie van Toelichting, Gedrukte Stukken, Zitting 1921—1922 — **514**, n°. 3), zal worden goedgekeurd.

VII. Burgerlijke Openbare Werken.

Het eindcijfer van deze afdeeling is voor beide hoofdstukken te zamen rond f 30 000 000 [1]) minder dan voor 1922.

Lager geraamd zijn o.a.:

a. gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken	f 5 393 490
b. bouwvoorschot aan de Coöperatieve woningbouwvereeniging „Batavia" of aan de gemeente Batavia, enz.	700 000
c. gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst	557 750
d. gebouwen en andere werken behoorende tot het Departement der Marine	294 000
e. bruggen, wegen en andere daarmede verband houdende waterstaatswerken	1 966 600
f. bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken	2 527 500
g. werken in het belang der volksgezondheid	1 832 710
h. aankoop, enz. van grondstoffen voor den algemeenen voorraad, enz.	1 780 000
i. bedrijf van de verschillende havens	10 174 427
j. baggerdienst	550 260
k. tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel behoorende tot het Departement der Burgerlijke Openbare Werken, met uitzondering van het personeel der verschillende havens en van den baggerdienst	2 300 000
l. burgerlijke openbare werken (hoofdstuk I)	2 104 750

Hooger geraamd is o.a.:

Huishuurvergoeding en lokaalhuur, alsmede uitgaven voor grondhuur en verhuur van gebouwen	f 446 800

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 701. Burgerlijke Openbare Werken.

De lagere raming houdt verband met de inkrimping van het werkplan. De raming volgens de voorloopig vastgestelde begrooting ad f 798 000, waarin een bedrag van f 150 000 is begrepen voor de aanschaffing van 6 wagenkranen voor de haven van Semarang, is echter verhoogd met f 500 000, voor ten laste van 1922 besteld materieel, dat in verband met het tijdstip van aflevering eerst in 1923 zal kunnen worden betaald.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 701. Personeel van het Departement.

Het verschil tusschen het thans uitgetrokken bedrag ad f 362 538 en dat voor 1922 toegestaan, bedraagt f 25 834, hetgeen een gevolg is van de vermindering met 10 pct. van de personeelsuitgaven na aftrek van het bedrag, benoodigd voor de bezoldiging van het personeel der afdeeling comptabiliteit.

---

1) Bij de beoordeeling van dit cijfer dient in aanmerking te worden genomen dat de aanvankelijk op deze afdeeling uitgetrokken duurtetoeslagen tot een gezamenlijk bedrag van f 1 875 753, zijn overgebracht naar de IIIde begrootingsafdeeling (onderafdeeling 302 *A*).

Onderafdeeling 703. Personeel van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken, met uitzondering van het personeel bedoeld bij onderafdeeling 716.

Deze onderafdeeling is, voor wat het deskundig personeel betreft, verminderd met een bedrag van f 117 075. Voor wat aangaat een som van f 107 075 is zulks een gevolg van een lagere raming van de aanvangsbezoldigingen van het hooger deskundig personeel ad f 494 660, tegenover eene met f 387 585 verhoogde raming voor het lagere personeel in verband met de doorvoering van de bezoldigingsherziening voor dat personeel (*Ind. Stbl.* 1920 n°. 387), welke ten tijde van de opmaking der raming voor 1922 nog niet was voleindigd.

Overigens houdt de vermindering verband met een vereenvoudiging in de indeeling van het deskundig personeel.

Daar het regelmatiger wordt geacht voor het personeel voor de inventarisatie van en het toezicht op het groot materieel een afzonderlijken post op de begrooting te brengen (voor 1923 f 21 600), is thans gerekend op de indienststelling van één werktuigkundig ingenieur en drie werktuigkundigen, met gelijktijdige vermindering van den post ,,deskundig personeel bij den algemeenen dienst''.

Onderafdeeling 704. Tweejarige avondleergang voor de opleiding van opzichters bij den waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken tot architect en van opzichters voor de landsgebouwen en teekenaars tot architect voor de landsgebouwen.

Het ligt in de bedoeling, den avondleergang te Soerabaja, na beëindiging van den tegenwoordigen cursus, op te heffen.

Een door den Volksraad aangenomen amendement, strekkende om deze onderafdeeling met f 13 500 te verhoogen, ten behoeve van de instandhouding van evengenoemden avondleergang, heeft de ondergeteekende niet overgenomen, wijl de cursus overbodig is geworden.

Onderafdeeling 706. Gebouwen voor den burgerlijken dienst voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken.

Met het oog op den tot zuinigheid nopenden stand van 's Lands geldmiddelen moesten verscheidene bouwwerken van het ontworpen werkplan worden afgevoerd, terwijl verder, in verband met het denkbeeld om de taak der veld- en der gewapende politie aan het leger over te dragen, voor gebouwen voor gewapende korpsen onder burgerlijk bestuur, instede van het aanvankelijk daarvoor uitgetrokken bedrag van f 291 000, een memoriepost is opgebracht.

Met een door den Volksraad aangenomen amendement, strekkende tot verhooging van den voor den bouw van woningen voor burgerlijk personeel uitgetrokken post van f 1 940 000 tot f 4 850 000, heeft de ondergeteekende in zooverre rekening gehouden, dat voor genoemd doel een som van f 3 675 000 (dat is het bedrag, hetwelk voor 1922, na toepassing van bezuiniging, werd toegestaan) is opgebracht. Het beschikbaar stellen van een grootere som wordt in deze moeilijke tijden niet te verantwoorden geacht.

Op deze onderafdeeling is thans nog f 5 393 490 minder uitgetrokken dan voor 1922.

Onderafdeeling 706 A. Bouwvoorschot aan de Coöperatieve woningbouwvereeniging ,,Batavia'' of aan de gemeente Batavia voor den bouw van woningen voor landsdienaren ter hoofdplaats Batavia.

Op de begrooting voor 1922 is bij onderafdeeling 707 een bedrag van f 1 000 000 uitgetrokken als bouwvoorschot voor de Coöperatieve woningbouwvereeniging ,,Batavia'', van welk bedrag echter op grond van de tijdsomstandigheden dit jaar geen gebruik zal worden gemaakt.

Aangeteekend wordt, dat de omschrijving van den post is aangevuld in verband met de omstandigheid, dat het niet uitgesloten is, dat in plaats van de vorengenoemde vereeniging de gemeente Batavia den bouw der woningen op zich nemen zal.

Voor 1923 is te dezer zake f 300 000 uitgetrokken.

Onderafdeeling 707. Gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst.

Onderafdeeling 708. Gebouwen en werken ten behoeve van den dienst van het zout.

Onderafdeeling 710. Gebouwen en andere werken behoorende tot het Departement der Marine.

De tijdsomstandigheden hebben er toe genoopt, verschillende bouwwerken van het ontworpen werkplan af te voeren. In verband hiermede is op de nevenvermelde onderafdeelingen voor 1923 een gezamenlijk bedrag van rond f 900 250 minder uitgetrokken dan voor 1922.

Onderafdeeling 709. Gebouwen en werken ten behoeve van de Landsdrukkerij.

De lagere raming houdt verband met het in 1923 gereedkomen van den in uitvoering zijnden bouw van een nieuwe Landsdrukkerij, ten behoeve waarvan voor 1923 geraamd is f 409 000, tegenover f 450 000 voor 1922.

Onderafdeeling 711. Bruggen, wegen en andere daarmede verband houdende waterstaatswerken.

Op deze onderafdeeling is voor 1923 f 1 966 000 minder uitgetrokken dan voor 1922.

Algemeen wegenplan voor Java.

Aan de hand van nader verkregen uitkomsten en gegevens worden de totaalkosten van dit plan thans op f 8 530 000 geraamd.

Tot en met 1921 is verwerkt een bedrag van f 4 077 000. Van het voor 1922 toegestaan bedrag van f 670 000 zal in verband met de geboden bezuiniging slechts f 410 000 worden verwerkt. Voor 1923 zal worden volstaan met afwerking, voor zooveel noodig, van de in uitvoering zijnde werken, waarvoor een bedrag van f 250 000 is aangevraagd. Het ligt echter niet in de bedoeling in het oorspronkelijk plan wijziging te brengen.

Algemeen wegenplan voor Sumatra.

Tot einde 1921 werd voor dit wegenplan f 4 894 000 besteed. Voor 1922 werd gerekend op een uitgaaf van f 1 000 000, doch daarvan zal, in verband met de geboden bezuiniging, vermoedelijk slechts ongeveer de helft worden verwerkt.

Voor 1923 zullen slechts die werken worden voortgezet, waarvan de verdere afwerking het meest noodzakelijk is, waartoe een bedrag van f 305 000 is uitgetrokken.

Onderafdeeling 712. Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken.

Voor onderhoud en herstelling der bevloeiings- en afwateringswerken wordt voor 1923 noodig geoordeeld f 2 560 000 tegen f 2 500 000 voor 1922; voor onderhoud en herstelling der waterkeeringswerken f 620 000 tegen f 600 000 in 1922. Ten einde degradatie der werken te voorkomen, kan niet met minder worden volstaan.

In het werkplan voor deze begrooting zijn alléén de in het vorig werkplan voorkomende, met name genoemde werken opgenomen.

Bij het bepalen van de voor deze werken uitgetrokken bedragen werd zooveel mogelijk zuinigheid betracht en niet méér opgebracht dan in verband met te voren gedane toezeggingen onvermijdelijk en noodig is om die werken voort te zetten, waarvan de voltooiing of gedeeltelijke afwerking noodzakelijk moet worden geacht, hetzij om het reeds verrichte in stand te kunnen houden, hetzij om daarvan een nuttig gebruik te kunnen maken, dan wel omdat de verdere uitvoering om economische redenen bezwaarlijk kan worden opgeschort.

In verband met deze gedragslijn kon voor enkele in uitvoering zijnde werken niets worden uitgetrokken, terwijl evenmin gelden zijn opgebracht voor de in het werkplan opgenomen werken, waarmede nog geen aanvang is gemaakt.

Voor de niet met name genoemde kleinere bevloeiings- en afwateringswerken werden voor Java en Madoera en voor de Buitengewesten onderscheidenlijk bedragen van f 1 700 000 (waaronder ten hoogste f 1 000 000 voor den aanleg van kringwadoeks) en f 200 000 opgenomen.

Ten aanzien van de met name genoemde waterkeeringswerken zij nog medegedeeld, dat bij de uitvoering van het werk „Bandjirvrij maken van de hoofdplaats Batavia", tegenvallers zijn ondervonden, zoodat de kosten, welke aanvankelijk op f 3 900 000 waren geraamd, thans voorloopig nader op f 5 000 000 moeten worden begroot. Voor dit werk, dat men in 1921 had denken te voltooien, zal thans in 1923 wederom een bedrag van f 320 000 moeten worden uitgetrokken.

Algemeen overzicht der in uitvoering zijnde, met name genoemde bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken.

De totale kosten van de in het werkplan met name genoemde bevloeiings- en afwateringswerken zijn voor Java en Madoera geraamd op rond f 140,6 millioen of rond f 129,3

millioen, naar gelang het ,,Rawa Pening verzamelbekken'' zal worden tot stand gebracht of niet; voor de Buitengewesten, met uitzondering van de ,,Bevloeiing van de vlakte Loeboek Aloeng uit de Aneirivier'' en de ,,Drooglegging en bevloeiing van de Rawa-Kamentara'', op rond 8,5 millioen gulden; te zamen alzoo 149,1 of 137,8 millioen gulden. Van de eerstgenoemde drie bedragen blijft op het eind van 1922 nog te verwerken onderscheidenlijk rond 97,7, 86,4 en 6,9 millioen gulden.

Voor 1923 is voor Java en Madoera noodig rond f 4 500 000 en voor de Buitengewesten rond f 500 000, te zamen f 5 000 000, zoodat na dat jaar nog te verwerken zal blijven 93,2 millioen of 81,9 millioen en 6,4 millioen gulden, te zamen 99,6 of 88,3 millioen gulden.

Met mederekening van de niet met name genoemde kleinere werken wordt voor 1923 voor bevloeiings- en afwateringswerken noodig geacht (de kosten der te bezigen bouwstoffen uit 's Lands voorraad inbegrepen) f 7 490 000, tegen f 10 700 000 in 1922.

In 1921 werd aan werken van dezen aard besteed rond f 9 000 000 (f 9 440 000 met inbegrip van de waarde der gebezigde bouwstoffen uit 's Lands voorraad), waarvan onderscheidenlijk rond f 300 000 of f 312 000 (met de bouwstoffen van den Lande) aan kringwadoeks.

Met mederekening van de niet met name genoemde, kleinere werken wordt voor 1923 voor waterkeeringswerken uitgetrokken een bedrag van f 1 720 000, tegen f 1 250 000 in 1922, terwijl aan werken van dien aard in 1921 werd verwerkt eene som van rond f 1 830 000 (f 1 880 000 met inbegrip van de waarde der gebezigde bouwstoffen uit 's Lands voorraad).

Voor opnemingen is z uinigheidshalve slechts f 500 000 uitgetrokken tegen f 700 000 in 1922.

Onderafdeeling 713. Werken in het belang der Volksgezondheid.

In verband met de tijdsomstandigheden moesten ook van het werkplan van deze onderafdeeling verscheidene werken worden afgevoerd, zoodat op deze onderafdeeling voor 1923 in totaal slechts f 2 182 790 is uitgetrokken tegen f 4 015 000 voor 1922.

Voor onderhoud en herstelling is f 15 300 meer uitgetrokken dan voor 1922 is toegestaan, waardoor deze post gebracht is op f 88 800. De raming is voornamelijk gegrond op de uitkomsten van het jaar 1921, terwijl mede rekening is gehouden met de verhoogde exploitatiekosten van de rioleeringswerken ter hoofdplaats Cheribon.

Ten einde een beter overzicht te verkrijgen omtrent le uitgaven, verbonden aan het in bedrijf brengen van enkele waterleidingen, zijn de hiermee gepaard gaande kosten, ad f 264 500, onder een afzonderlijk hoofd gebracht. Deze uitgaven werden in vorige jaren bestreden uit een op het werkplan voorkomenden post voor ,,werken van geringen omvang''. Aangeteekend wordt, dat in het bedrag van f 264 500 o. a. begrepen zijn de sommen van f 175 000 en f 40 000 voor de vermoedelijk onderscheidenlijk in Juli 1922 en 1923 in bedrijf te stellen drinkwaterleidingen, te Makasser en Menado.

Onderafdeeling 714. Aankoop, herstelling, onderhoud en vervoer van grondstoffen voor den algemeenen voorraad, enz.

De in vergelijking met 1922 f 1 780 000 lagere raming houdt verband met de bij de uitvoering van verschillende werken doorgevoerde bezuiniging.

Onderafdeeling 716. Personeel bij het Centraal Waterschapskantoor voor de Vorstenlanden ten behoeve van de instelling van publiekrechtelijke waterschappen aldaar.

Met ingang van 1 October 1921 is het waterschap ,,Opak'', en met ingang van 1 Januari 1922 het waterschap ,,Dengkeng'' opgericht; de oprichting van nog twee publiekrechtelijke waterschappen is in voorbereiding.

Bij wijze van overgangsmaatregel zijn, zoolang de waterschappen nog niet in staat zijn de technische uitvoering van de aan die instellingen opgedragen werkzaamheden zoodanig te verrichten, dat voor alle daarbij betrokken belangen eene behoorlijke behartiging mogelijk is, die werkzaamheden

opgedragen aan het Hoofd van het Centraal Waterschapskantoor voor de Vorstenlanden.

Uiteraard heeft de hiermede samenhangende reorganisatie, o. m. van het (voorheen door de betrokken Europeesche ondernemers gevoerd) waterbeheer, belangrijke kosten o. a. voor personeel medegebracht, welke voorloopig voor rekening van den Lande zijn genomen.

Voor 1923 zijn die kosten op f 168 700 begroot.

Het ligt in de bedoeling die uitgaven door de waterschappen, van het tijdstip hunner oprichting af, te doen terugbetalen, in verband waarmede onder de Middelen in Indië onder n°. 709 een ,,Memorie''-post is uitgetroken.

Onderafdeelingen 718 t/m 725. Bedrijf van de verschillende havens.

In verband met het voor de havens aanvaard beginsel van rentabiliteit in engeren zin wordt medegedeeld, dat voor 1923 het totaal der geraamde bedrijfsontvangsten ad f 18 894 748 de begrooting van de gezamenlijke bedrijfsuitgaven ad f 12 368 696 overtreft met f 6 526 052, welk bedrag dan geheel zou voldoen aan den door voornoemd beginsel gestelden eisch, aangezien het totaal bedrag, hetwelk het havenwezen in dat jaar aan den Lande heeft te vergoeden voor rente en aflossing, f 6 494 902 bedraagt.

Ten gevolge van de zeer ongunstige tijdsomstandigheden is het echter te vreezen, dat de werkelijke uitkomsten minder zullen zijn dan geraamd is.

Met het oog op dezelfde omstandigheden is de uitvoering van nieuwe werken aan de havens tot het uiterste beperkt.

Voor verdere bijzonderheden zij verwezen naar de in bijlage F dezer Memorie onder A t/m H opgenomen staten.

Haven van Tandjong-Priok. In het 3de havenbassin zal slechts worden uitgevoerd een kadelengte van pl.m. 500 M.

Van de verruiming van de voorhaven en het aanleggen van een 4de binnenhaven is voorshands afgezien.

Het maken van prauwvaartkanalen en de aanleg van wegen worden voortgezet.

Haven van Soerabaja. Van alle andere nieuwe werken dan de voortzetting van den bouw van den Holland-pier is afgezien.

Met het maken van prauwvaartkanalen, het winnen van terreinen en het aanleggen van wegen, alsmede het exploiteeren van electrische kranen wordt voortgegaan.

Haven van Belawan. De in aanbouw zijnde 485 M. kadelengte zal vermoedelijk eind 1922 voltooid zijn. De verlenging hiervan tot een totaal van pl.m. 892 M. is onder handen.

De uitdieping van het vaarwater zal niet geschieden tot grootere diepte dan met de capaciteit van één enkelen slibzuiger kan worden bereikt.

Met den aanleg van wegen, waterleidingen, electriciteitsvoorziening en met den bouw van loodsen zal moeten worden begonnen om de voltooide kadelengte te kunnen exploiteeren.

Haven van Semarang. Van den aanleg der Zeehaven is voorloopig afgezien.

Met het winnen van terreinen en den aanleg van wegen en electriciteitsvoorziening zal moeten worden voortgegaan.

Havens van Makasser, Emmahaven, Tjilatjap en *kleine havens.* Voor deze havens zijn de groote uitbreidingswerken uitgesteld.

Te Tjilatjap zal met het afkoopen van bezitsrechten op gronden ten behoeve van het nieuwe spoorwegemplacement worden voortgegaan.

Te Emmahaven zal de verzwaring van den zeebreker worden voortgezet.

Voorts zijn gelden noodig voor uitbreiding van de watervoorziening en van het electriciteitsnet.

Onderafdeeling 726. Kosten in zijdelingsch verband staande met het havenbedrijf.

Voor terugbetalingen aan de N. V. ,,Zeehaven en kolenstation Sabang'', voortvloeiende uit art. 5, 3de lid van de

overeenkomst in *Indisch Staatsblad* 1910, n°. 56, is voor 1923 een bedrag van f 130 000 uitgetrokken. Het voor 1922 aangevraagd bedrag van f 400 000 behoefde niet te worden uitgegeven.

Onderafdeeling 728. Huishuurvergoeding en lokaalhuur alsmede uitgaven voor grondhuur en verhuur van gebouwen.

De hoogere raming ten behoeve van het onderdeel ,,Huur van gronden en lokalen'' berust op de uitkomsten over de jaren 1920 en 1921, terwijl thans mede voor het eerst gerekend is op het betalen van grondhuur voor gebouwen, welke op terreinen in beheer bij het havenwezen zijn opgetrokken.

In de raming van f 1 085 000 is voorts eene som van f 235 000 begrepen voor aan de gemeente Bandoeng te betalen aflossing en rente van het door haar uit te geven kapitaal voor het opzetten van woningen ten behoeve van het personeel van het Departement van Gouvernementsbedrijven. Tegenover deze uitgaven staan uiteraard inkomsten, waarop gerekend is bij de raming van n°. 702 der middelen.

VIII. Gouvernementsbedrijven.

Het eindcijfer van deze afdeeling is voor de hoofdstukken I en II te zamen rond f 49 179 000 lager dan voor 1922.

Bij de beoordeeling van dit cijfer dient in aanmerking te worden genomen, dat de aanvankelijk op deze afdeeling uitgetrokken duurtetoeslagen tot een gezamenlijk bedrag van f 4 866 950 thans overgebracht zijn naar onderafdeeling 302A (Hoofdstuk II).

Lager geraamd zijn:

Uitgaven voor het Departement	rond f	639 000
Postspaarbank	,,	66 000
Waterkracht en electriciteit..............	,,	412 000
Toezicht op de spoor- en tramwegen	,,	29 000
Opiumbereiding	,,	544 000
Landsdrukkerij	,,	568 000
's Lands Mijndiensten	,,	6 057 000
Zout (inclusief vervoer te water)	,,	2 048 000
Post-, telegraaf- en telefoondienst	,,	5 861 000
Staatsspoor- en tramwegen	,,	33 919 000

Tegenover deze lagere ramingen staat eene hieronder nader toegelichte hoogere uitgaaf van f 1 000 000 wegens deelneming door het Land in het maatschappelijk kapitaal der Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij.

HOOFDSTUKKEN I EN II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland en uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 802 Hoofdstuk I.
Onderafdeeling 806 Hoofdstuk II.
Dienst voor waterkracht en electriciteit.

De raming der kapitaalsuitgaven ten laste van Hoofdstuk I is verhoogd met f 1 711 000 in verband met de omstandigheid, dat thans ook administratief gerekend is op aanschaffing in Europa en Amerika van materialen en machinerieën, benoodigd voor de inrichting van de in aanbouw zijnde krachtwerken, terwijl in vroegere jaren voor dergelijke aanschaffingen gerekend werd op betaling in Indië.

Daarentegen is de raming der kapitaalsuitgaven ten laste van Hoofdstuk II met f 3 146 000 verlaagd. Voor 1923 is op dat Hoofdstuk rekening gehouden met f 1 605 000 voor de voortzetting der werken voor de energievoorziening uit waterkracht in de residentie Batavia en in de West-Preanger Regentschappen, zoomede met f 1 380 000 voor gelijksoortige werken op de Bandoengsche hoogvlakte. Op Hoofdstuk I is voor aanschaffingen ten behoeve van die werken f 2 000 000 uitgetrokken. Het eindcijfer van onderafdeeling 802 der uitgaven in Nederland, dat luidens de in Indië voorloopig vast-

gestelde begrooting f 2 087 600 bedraagt, moest voorts worden verhoogd met f 800 000 voor aanschaffingen, die wel is waar in de raming voor 1922 waren voorzien, doch eerst ten laste van 1923 zullen kunnen worden uitgevoerd.

Onderafdeeling 804. Hoofdstuk I.
Onderafdeeling 809. Hoofdstuk II.
Opiumbereiding.

De uitgaven volgens de begrooting zijn voor 1923 geraamd op f 7 165 000, tegen f 7 709 380 voor 1922. Het verschil ad f 544 380 is voornamelijk toe te schrijven aan de omstandigheid, dat voor 1923 slechts behoeft te worden gerekend op de aanschaffing van 1800 pikols ruw opium, tegen 1900 voor 1922, en aan de daling van den tinprijs, waardoor de kosten der metaalverpakking beduidend lager kunnen worden gesteld.

Volgens commercieele berekening zullen de bedrijfskosten, met inbegrip van kapitaalrente, afschrijvingen, bijdragen voor pensioenen, duurtetoeslag enz., voor 1923 bedragen f 7 696 680 bij eene productie van 1 800 000 thail of per thail ± f 4,27, terwijl volgens de voorloopige uitkomsten van het jaar 1921 die uitgaven hebben bedragen f 5 995 707 bij eene productie van 1 859 006,25 thail of per thail ± f 3,23, zoodat de kosten per thail in 1923 ± f 1,04 hooger worden geraamd dan die in 1921 hebben bedragen.

Die stijging is hoofdzakelijk een gevolg van de verhooging van den prijs van het ruwe opium van 2500 rupee's tot 4000 rupee's per kist.

Aangezien de fabriek het bereide opium aan de regie aflevert tegen kostprijs, zijn de ontvangsten voor 1923 gelijk te stellen aan het bedrag der bedrijfskosten, volgens de commercieele rekening ad f 7 696 680 (N°. 804 van de raming der middelen van het IIde hoofdstuk).

Een en ander vindt nadere toelichting onder A van bijlage G der Memorie van Toelichting.

Onderafdeeling 805 Hoofdstuk I.
Onderafdeeling 810 Hoofdstuk II.
Landsdrukkerij.

Voor 1923 zijn de bedrijfsuitgaven geraamd op fl 118 480, derhalve op f 491 620 minder dan waarop voor 1922 werd gerekend (duurtetoeslag inbegrepen), zulks in verband met vermindering van bijkomstige personeelkosten en de daling van de papierprijzen.

Zie voor verdere bijzonderheden bijlage G van de Memorie van Toelichting onder B.

In verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen moet het bedrag der bedrijfsuitgaven worden teruggebracht tot f 1 083 480, zijnde de bovenstaande som van f 1 118 480, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 35 000.

Onderafdeeling 806. Hoofdstuk I. Mijnverordeningen.
Onderafdeeling 811. Hoofdstuk II.
's Lands mijndiensten.

Ten gevolge van de bij de wet van 20 Juli 1918 (*Nederlandsch Staatsblad* 1918 n°. 466) in de Indische Mijnwet aangebrachte wijzigingen, kunnen houders van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen in het vervolg bij ontdekking van fossiele brandstoffen geen recht meer doen gelden op een concessie voor die delfstoffen, terwijl in verband met de gewijzigde bepalingen verschillende gebieden gereserveerd zijn geworden voor de opsporingen van Landswege van die brandstoffen.

Op grond van een en ander bestaat het voornemen om schadevergoeding toe te kennen aan hen, die dientengevolge teleurgesteld zijn in hun verwachtingen met betrekking tot den omvang van de door hen aangevraagde rechten.

Die schadevergoeding zal echter zijn te beperken tot de op bewijsbare feiten gegronde kosten van zeer voorloopige terreinverkenningen voor zoover die door de wet worden toegelaten, benevens de directe kosten aan de indiening van eene vergunningsaanvrage verbonden.

Berekend naar dezen maatstaf zal voor 1923 naar schatting een bedrag van f 100 000 benoodigd zijn.

Voor de voortzetting van den bouw van een tunnel ten behoeve van de afwatering van het Kloet-meer, een werk, dat thans zijne voltooiing nadert, is voor 1923 f 300 000 uitgetrokken, zijnde f 24 000 minder dan voor 1922.

Mijnbouwkundige en geologische opsporingen.

De stand van 's Lands financiën maakt het noodig, dat niet alleen de mogelijkheden, die de bodem biedt tot het vestigen van voordeelige landsbedrijven, worden onderzocht, maar ook, in het algemeen, dat de omvang van den bodemrijkdom zooveel doenlijk worde aangetoond, opdat de voorhanden delfstoffen in het belang der gemeenschap tot exploitatie kunnen worden gebracht.

Een zoo uitgebreid en krachtig mogelijk onderzoek naar den rijkdom aan mineralen van Nederlandsch-Indië is daartoe noodig. Tengevolge van voortdurend personeelsgebrek is bedoeld onderzoek in de laatste jaren niet met die kracht en in dien omvang aangevat kunnen worden als gewenscht was, doch nu het aanbod van geschoolde werkkrachten ruimer is geworden, kan de werkzaamheid van den opsporingsdienst thans meer intensief ter hand worden genomen. Hiervoor en voor het plaatselijk bodemonderzoek, dat op eenige veel belovende terreinen zal worden uitgebreid, wordt een bedrag noodig geacht van f 256 000. Daartegenover staat echter, dat de mede onder dezen post begrepen uitgaven voor het grondpeilwezen met f 150 000 kunnen worden verlaagd in verband met de beperking van de kosten voor het doen van artesische boringen ten behoeve van locale ressorten.

Goud- en zilvermijnen in Benkoelen.

De verwachting, dat de ontginningszetel Tambang Sawah in 1922 in bedrijf zou komen, zal niet verwezenlijkt kunnen worden. Behalve aan vertraging in de ontvangst en aan bezwaren bij het opvoeren van materialen en machineonderdeelen moet het uitstel der inbedrijfstelling ook worden toegeschreven aan de vernietiging van het steenbrekersgebouw tengevolge van een bergafstorting op 26 Februari j.l. Wel is de directe schade niet zoo belangrijk, doch met de opstelling van een nieuw gebouw en de aanschaffing van de noodige nieuwe machine-onderdeelen zal niettemin geruime tijd gemoeid zijn, zoodat de inbedrijfstelling van Tambang Sawah eerst in een der eerste maanden van 1923 tegemoet zal kunnen worden gezien. Aangezien voorts nog eenige tijd in beslag zal worden genomen door proefnemingen met het nieuwe verwerkings-procédé, is bij de raming van ontvangsten en uitgaven uitgegaan van de mogelijkheid, dat de geregelde exploitatie der mijn Tambang Sawah eind April 1923 een aanvang zal kunnen nemen. In verband hiermede is geraamd, dat door beide mijnen (Tambang Sawah en Lebong Simpang) resp. 27 000 en 7000 ton erts verwerkt zal kunnen worden, waarvoor met inbegrip van duurtetoeslag een uitgave van f 863 250 noodig zal zijn.

De ontvangsten zullen in totaal f 1 581 000 bedragen, zoodat een bedrijfs-overschot (dus zonder rente en afschrijving van het kapitaal) van f 672 750 kan worden verwacht.

Zie voor verdere bijzonderheden bijlage G van de Memorie van Toelichting, onder C.

In verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302 A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen moet het bedrag der bedrijfsuitgaven ten deze worden gesteld op f 852 000, zijnde de bovenstaande som van f 863 250, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 11 250.

Teneinde de bedrijfszekerheid van de onderwerpelijke ontginningen te waarborgen, zal in 1923 moeten worden overgegaan tot de aanschaffing van nog een derde turbine-aggregaat met bijbehoorenden transformator en schakelaanleg voor de energievoorziening uit het meer van Tais. Hiermede is eene kapitaalsuitgaaf van f 115 000 gemoeid.

Bankatinwinning.

Zooals uit de ontwerp-begrooting voor 1922 blijkt, lag het oorspronkelijk in de bedoeling, de tinproductie voor dat jaar op te voeren tot 300 000 picols. Bij het samenstellen van het exploitatiewerkplan voor genoemd jaar is men echter van dit voornemen teruggekomen. Het motief, dat in vorige jaren gold voor een zoo hoog mogelijke opvoering der tinproductie, nl. de hooge tinprijzen, kwam sedert te vervallen. Werd bij de ontwerp-begrooting voor 1922 de verwachting uitge-

sproken dat in dat jaar op een gemiddelden verkoopsprijs van f 115 per picol zou mogen worden gerekend, de verdere daling der tinprijzen doet het thans voorzichtiger voorkomen, niet op een spoedig herstel der markt tot dat prijsniveau te rekenen. Mitsdien wordt voor 1923 in de eerste plaats als richtsnoer voor het bedrijfsplan aangenomen het drukken van den productieprijs, ook o.m. door het voorloopig beëindigen en uitstellen van de exploitatie der minst voordeelige mijnen. In verband hiermede schijnt het raadzaam, voor 1922 en 1923 op geen grootere productie dan van onderscheidenlijk 250 000 en 260 000 picols te rekenen. Het werkplan voor het jaar 1922 toont aan, dat — behoudens tegenvallers — de productiekosten op rond f 70 per picol komen met inbegrip van rente en afschrijving van het kapitaal. De sterke daling van den kostprijs van f 100,68 per picol in 1920 tot rond f 70 in 1922 is mogelijk gebleken in verband met de algemeene prijsdaling der verschillende bedrijfsbenoodigdheden en voedingsmiddelen, de verminderde uitgaven verbonden aan de werving der arbeidskrachten, de daling van den koers van den Hongkong-dollar, de uitbreiding der machinale hulpmiddelen en ten slotte door het sluiten der z.g. dure mijnen. Volgens de voorloopige uitkomsten van 1921 moeten de productiekosten over dat jaar op rond f 75 per picol worden gesteld.

In verband met de hierboven aangegeven resultaten en verwachtingen wordt voor het jaar 1923 gerekend op een productie van 260 000 picols, waarvan de kosten, met inbegrip van den aan het personeel uit te keeren duurtetoeslag, volgens de begrootingsrekening kunnen worden gesteld op f 14 890 900 en volgens de volledige bedrijfsraming op f 16 390 900 of rond f 63 per picol.

Voor de ontvangsten is voor 1923 geraamd een gemiddelde opbrengst van f 105 per picol. Aangezien elke basis voor een reëele raming der in 1923 te verwachten inprijzen ontbreekt, is bij de thans gegeven raming uitgegaan van het gemiddelde peil waarop de tinprijzen in den laatsten tijd stonden.

Er wordt op gerekend, dat in 1923 behalve de jaarproductie nog 30 000 picols tin uit ouden voorraad zullen worden verkocht, d.w.z. in totaal rond 290 000 picols.

De bruto-ontvangsten kunnen derhalve met inbegrip van eenige bijkomende inkomsten voor 1923 worden geraamd op f 31 090 000 en het bedrijfsoverschot op rond 16 millioen gulden, terwijl de overwinst volgens de volledige bedrijfsraming rond 14,5 millioen gulden zal bedragen. Een en ander is nader toegelicht in de bij deze Memorie gevoegde bijlage G onder D.

Ten slotte moge er op worden gewezen, dat in verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302 A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen het bedrag der bedrijfsuitgaven ten deze moet worden gesteld op f 14 823 200, zijnde de hooger genoemde som van f 14 890 900, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 67 700.

Ombilinmijnen.

De productie is, evenals voor 1922, geraamd op 700 000 ton, waarvan 35 000 ton voor eigen gebruik, zoodat voor aflevering beschikbaar is een hoeveelheid van 665 000 ton.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsrekening zijn met inbegrip van duurtetoeslag geraamd op f 9 848 000 tegen f 7 812 500 voor 1922.

Deze verhooging is een uitvloeisel van de volgende omstandigheden.

In de eerste plaats is door de sterk optredende concurrentie van betere buitenlandsche kolen het bedrijf genoodzaakt, zeer veel zorg te besteden aan verbetering van de kwaliteit van het af te leveren product; verder is de aanvankelijke verwachting omtrent de daling der prijzen voor voedingsmiddelen niet geheel verwezenlijkt, terwijl de kosten voor de aangevoerde Inlandsche werkkrachten hooger geworden zijn. Door die oorzaken en door verhooging van de spoorvrachten

moeten de zelfkosten worden gesteld op rond f 14,60 per ton af te leveren kool.

Berekend naar de prijzen, welke onder de vorengeschetste minder gunstige omstandigheden van de Indische kolenmarkt behaald konden worden, is voor de kolenleveringen in 1922 eene gemiddelde opbrengst van f 18 per ton te verwachten.

Wordt deze opbrengst ook voor 1923 geraamd, dan zullen de bruto-inkomsten in totaal rond 13,4 millioen gulden beloopen, zoodat het bruto bedrijfsoverschot te stellen is op ongeveer 3,5 millioen gulden. De overwinst, welke na aftrek van afschrijvingen en uitkeering van rente over het kapitaal uit de door het bedrijf te maken winst zou overblijven, bedraagt dan nog rond f 2 390 000.

Voor verdere toelichting wordt verwezen naar bijlage G onder E van de Memorie van Toelichting.

Nog moge worden opgemerkt, dat in verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302 A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen het bedrag der bedrijfsuitgaven ten deze moet worden gebracht op f 9 778 000, zijnde de hooger vermelde som van f 9 848 000, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 70 000.

Poeloe-Laoet-steenkolenontginning.

De netto-productie wordt voor 1923 geraamd op 180 000 ton.

Deze in vergelijking met het vorige jaar kleinere productie is ook hier gevolg van de noodzakelijkheid om door verbetering van de kwaliteit der kolen beter het hoofd te kunnen bieden aan de sterke concurrentie van goede buitenlandsche kolensoorten, welke voor zeer lagen prijs door van Europa en Japan deels ledig uitvarende schepen worden aangevoerd.

De uitgaven volgens de begrootingsrekening worden met inbegrip van duurtetoeslag voor het personeel geraamd op f 2 026 000 tegen f 2 965 000 voor 1922.

Het totaal der bedrijfskosten volgens de op commercieelen grondslag opgezette bedrijfsrekening is geraamd op f 2 713 000, zoodat de zelfkosten zijn te stellen op f 11,50 per ton af te leveren kool. De ontvangsten moeten in verband met de lagere prijzen en de mindere hoeveelheid af te leveren kolen gesteld worden op f 3 452 000, berekend naar een gemiddelde opbrengst van f 15,50 per ton. De overwinst zal naar verwacht wordt f 739 000 bedragen.

Een en ander is nader toegelicht in de hierbij gevoegde bijlage G onder F.

In verband echter met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302 A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen moet het bedrag der bedrijfsuitgaven ten deze worden gesteld op f 2 008 000, zijnde de bovenstaande som van f 2 026 000 verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 18 000.

Boekit Asam-steenkolenontginning.

De netto-productie is voor 1923 geraamd op 200 000 ton.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsrekening zijn met inbegrip van duurtetoeslag geraamd op f 4 110 000 tegen f 5 558 240 voor 1922, derhalve voor 1923 f 1 448 240 minder.

Deze vermindering is voor een deel het gevolg van de lager geraamde productie en wordt anderdeels verklaard door het feit, dat in verband met het ter zake door de Tweede Kamer der Staten-Generaal tijdens de behandeling van de ontwerp-begrooting voor 1922 aangenomen amendement-Dresselhuys c.s. (Gedrukte Stukken, Zitting 1921—1922. — 4, n°. 18) voor 1923 niet is gerekend op bedrijfsuitgaven voor de brikettenfabriek te Tandjong-Priok.

Evenals de andere Landskolenbedrijven is het bedrijf der Boekit-Asammijnen, in verband met de sterk optredende concurrentie van zeer goede buitenlandsche kolen, verplicht om alle mogelijke zorg te besteden aan verbetering van de kwaliteit der kolen. Een gevolg hiervan is, dat bij gelijke werkcapaciteit een minder groote netto-productie moet worden verwacht dan voor 1922 geraamd werd. Ook voor het

loopende jaar zal die productie om de voornoemde redenen beneden de raming blijven.

De bedrijfsuitgaven volgens de commercieele rekening worden voor 1923 geraamd op f 4 688 000 of pl.m. f 15,60 per ton af te leveren kool. Daartegenover worden de ontvangsten op f 5 355 000 geschat, waarbij de opbrengst der kolen gemiddeld op f 18 per ton is gesteld. In verband met een en ander mag een overwinst van ongeveer f 667 000 verwacht worden.

Verdere bijzonderheden zijn opgenomen in bijlage G van deze Memorie onder G.

Ten slotte zij opgemerkt, dat in verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302 A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen het bedrag der bedrijfsuitgaven ten deze moet worden gesteld op f 4 090 000, zijnde de bovenvermelde som van f 4 110 000, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 20 000.

Onderafdeeling 806 A. Hoofdstuk I. Deelneming door het Land in het maatschappelijk kapitaal der Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij.

Bij tweede Nota van Wijzigingen (Zitting 1920—1921 — 4, n°. 17) werd op de Indische begrooting voor 1921 de volle som van f 5 000 000 gebracht, waarvoor Nederlandsch-Indië ingevolge artikel 7 van de wet van 5 Juli 1921 (*Ned. Staatsblad* 845) heeft deel te nemen in het maatschappelijk kapitaal van de Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij, dat bij de oprichting f 10 000 000 bedraagt. Intusschen heeft het Land op de voor zijne rekening komende aandeelen A tot nu toe alleen de 10 pct. gestort, welke luidens genoemd wetsartikel onmiddellijk na de oprichting der maatschappij moesten worden gefourneerd, dus slechts f 500 000. De Raad van Beheer der maatschappij, aan wien krachtens de hooger vermelde wet de regeling der verdere stortingen is overgelaten, heeft thans medegedeeld, dat voor Nederlandsch-Indië in 1923 op eene nadere storting van f 1 000 000 zal zijn te rekenen. Dienovereenkomstig is die som thans op Hoofdstuk I der uitgaven uitgetrokken.

Onderadeeling 807. Hoofdstuk I.

Onderafdeeling 813. Hoofdstuk II. Zout.

Als gevolg van de reorganisatie van den dienst, vermeld op bladz. 45 van de Memorie van Toelichting tot de begrooting voor 1921, zoomede ter vermijding van den administratieven omslag, verbonden aan het regulariseeren van de door den dienst der „Vervoeren te Water" aan de Zoutregie geleverde prestaties, zijn de uitgaven voor de „Vervoeren te Water" thans ondergebracht bij de begrooting van het „Zout" en niet meer afzonderlijk opgenomen.

Verwacht wordt, dat in 1923: 105 000 kojang ruw zout zal worden aangemaakt tegen gemiddeld f 16,56 per kojang (100 000 kojang tegen f 17,54 in 1922), 69 500 kojang zout zal worden gebriketteerd tegen f 29,40 per kojang (75 000 kojang tegen f 28,74 per kojang in 1922) en 90 000 kojang (76 500 kojang briketzout en 13 500 kojang loszout) zal worden vervoerd en verkocht, waarvan de kosten kunnen worden gesteld op f 54,40 tegen f 52,12 per kojang in 1922.

In totaal zijn de bedrijfsuitgaven met inbegrip van de kosten van algemeen beheer (hoofdkantoor) en van duurtetoeslag voor 1923 te stellen op f 8 512 070 tegen f 9 820 540 in 1922.

Volgens de op commercieelen grondslag opgezette bedrijfsrekening zullen de volledige bedrijfskosten bedragen:

Aanmaak en opslag		f 2 126 900
Zoutverpakking		2 535 400
Vervoeren te Water	f 1 046 040	
Vervoer te Land en Verkoop	3 897 255	
		5 033 295

of onderscheidenlijk f 20,25, f 36,50 en f 55,92 per kojang tegen f 21,02, f 35,60 en f 54,53 per kojang in 1922.

De opbrengst van het briketzout kan gesteld worden op gemiddeld f 243,50 per kojang tegenover f 242,50 in 1922 of f 18 627 750 tegenover f 18 187 500 in 1922.

De opbrengst van het losse zout is evenals voor 1922 te stellen op gemiddeld f 110 per kojang of in totaal f 1 485 000.

Het totaal der ontvangsten kan worden geraamd op f 20 642 750.

De overwinst van het geheele zoutbedrijf, of met andere woorden de netto-opbrengst van het zoutmonopolie, zal bij behoud der huidige zoutprijzen in 1923 rond 10,7 millioen bedragen.

Voor verdere bijzonderheden moge worden verwezen naar bijlage G onder H der Memorie van Toelichting.

Evenals bij vorige onderafdeelingen wordt er ook hier op gewezen, dat in verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302 A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen het bedrag der bedrijfsuitgaven ten deze moet worden gesteld op f 8 406 320, zijnde de bovenstaande som van f 8 512 070, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 105 750.

Met betrekking tot de kapitaalsuitgaven moge nog het volgende worden vermeld. Zich aansluitende bij de conclusie, waartoe de bij Gouvernementsbesluit van 5 Maart 1919 n°. 35 ingestelde commissie voor een onderzoek naar den loontoestand bij den zoutaanmaak op Madoera en naar de maatregelen, welke met betrekking tot de bij dat bedrijf bestaande arbeidsverhoudingen zullen moeten worden genomen om den geregelden zoutaanmaak te verzekeren, gekomen is, acht de Indische Regeering het noodig, geleidelijk over te gaan tot den aankoop der zoutpannen, welke thans in particulier bezit zijn.

Met den aankoop van alle pannen zal een totaalbedrag van f 6 000 000 gemoeid zijn. Een door het Hoofd van den dienst der Zoutregie opgezette rentabiliteitsberekening, waarmede de Gouvernements Accountantsdienst instemt en waarbij rekening is gehouden met een rente van 6½ % 's jaars over het kapitaal en 2 % afschrijving, heeft doen zien, dat de productiekosten van het zout bij aankoop der pannen en exploitatie in eigen beheer minder zullen bedragen dan de thans te betalen prijs.

Op deze begrooting is een bedrag van f 100 000 voor den aankoop van zoutpannen uitgetrokken.

Onderafdeeling 808. Hoofdstuk I.

Onderafdeeling 814. Hoodstuk II.
Post-, telegraaf- en telefoondienst.

De bedrijfsuitgaven volgens de begrootingsrekening zijn geraamd op f 25 231 330 tegen f 27 178 461 voor het jaar 1922.

De verlaging der raming van uitgaven met f 1 947 131 is toe te schrijven aan de vermindering van den post voor duurtetoeslag met f 3 430 000, zoodat voor de overige uitgaven in totaal rond f 1 482 000 méér is uitgetrokken. Deze verhooging moet worden geweten aan omstandigheden als: vermeerdering der personeelsuitgaven tengevolge van de regelmatige weddeverhoogingen en van vermeerdering van het aantal aansluitingen bij den telefoondienst; aan hoogere transitkosten voor brievenmalen en aan de overbrenging naar de bedrijfsbegrooting van de kosten van personeel, dat tot dusverre was uitgetrokken onder het ,,Departement van Gouvernementsbedrijven", doch werkzaam was bij en uitsluitend ten behoeve van het Hoofdkantoor van dezen dienst. Bij de bedrijfsraming voor 1923 is verder rekening gehouden met eene vermindering van uitgaven o. a. voor ,,kosten van bestelling", ,,verschillende uitgaven" en ,,onderhoud en herstelling", die in genoemd jaar in verband met de geboden bezuiniging tot de strikt onvermijdelijke zullen worden beperkt.

De ontvangsten kunnen worden geraamd op f 32 134 500 tegen f 30 755 000, waarop deze voor 1922 waren geschat. Daarbij is er o. a. op gerekend, dat in 1923 de opbrengst van den verkoop van postwaarden f 1 750 000 en die van de telefoongesprekken f 1 500 000 hooger zal zijn dan in 1922. Daarentegen zijn de telegraafinkomsten f 2 450 000 lager geraamd.

Volgens de op commercieelen grondslag opgezette bedrijfsrekening zullen de volledige bedrijfskosten f 26 091 330 bedragen, zoodat een bedrijfsoverschot van f 6 043 170 wordt verwacht. Houdt men voorts rekening met eene som van f 3 692 000 voor afschrijvingen en met f 2 735 000 voor eene rente van 5 % van het bedrijfskapitaal, dan zal voor 1923 ten slotte een tekort van f 383 830 zijn te boeken.

Een en ander is nader toegelicht in bijlage G onder I van deze Memorie.

Ook bij den onderwerpelijken dienst behoort in het oog te worden gehouden, dat in verband met de vorming van eene nieuwe onderafdeeling 302A als verzamelpost voor alle duurtetoeslagen het bedrag der bedrijfsuitgaven moet worden teruggebracht tot f 23 881 330, zijnde de hoogervermelde som van f 25 231 330, verminderd met den geraamden duurtetoeslag ad f 1 350 000.

Aan kapitaalsuitgaven is voor 1923 op de Hoofdstukken I en II te zamen f 7 693 000, of f 2 520 000 minder geraamd dan voor 1922.

Dit verschil wordt hierdoor verklaard, dat met het oog op de geboden uiterste bezuiniging minder is uitgetrokken voor:

Aanleg, uitbreiding en verbetering van telegraaflijnen	f 590 000	
Aanleg, uitbreiding en verbetering van technische kantoorinrichtingen	144 000	
Aanleg, uitbreiding en verbetering van telefoonnetten	194 000	
Aanleg, uitbreiding en verbetering van interlocale telefoonverbindingen	390 000	
Verderen ombouw van het Atjeh-telefoonnet	5 000	
Kapitaalsuitgaven ten behoeve van den post- en den algemeenen dienst	420 000	
Oprichting van een station voor draadlooze telegrafie op de Bandoengsche hoogvlakte [1])	45 000	
Gebouwen voor den post-, telegraaf- en telefoondienst	810 000	
		f 2 598 000
Daarentegen is meer uitgetrokken voor:		
Aanschaffing van instrumenten voor den ingenieursleergang (voor 1922 niets uitgetrokken)	f 10 000	
Aanleg, uitbreiding en verbetering van telefoonlijnen ten behoeve van het Binnenlandsch Bestuur (voor 1922 ,,memorie'')	68 000	
		78 000
Totaal minder		f 2 520 000

Onderafdeeling 809. Hoofdstuk I.

Onderafdeeling 815. Hoofdstuk II. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten.

I. Bedrijfsramingen.

Voor 1923 is in verband met de onzekerheid omtrent het voortduren van de malaise in de Europeesche cultures en den buitenlandschen handel en omtrent de nawerking daarvan op het leven der Inlandsche bevolking, bij de schatting van de vermoedelijke opbrengst van het spoorwegbedrijf voorzichtigheidshalve niet op het normale sinds vele jaren geconstateerde verkeers-accres gerekend. Overigens ligt het in de bedoeling, eene verhooging van de reizigerstarieven in te voeren, zoodra de teruggang is opgehouden en zoodanige teekenen van herstel van den normalen verkeersgroei gezien worden, dat van tariefsverhooging inderdaad gunstige gevol-

1) Aangenomen wordt, dat het station op den Malabar in 1922 gereed zal komen. Veiligheidshalve wordt deze post voor 1923 niettemin voor ,,memorie'' uitgetrokken.

gen voor het bedrijf en niet een dieper neerdrukkende invloed op het economisch leven verwacht kan worden.

Rekening houdend met de omstandigheden van het oogenblik, worden de ontvangsten van het spoor- en trambedrijf op Java voor het jaar 1923 geschat op f 74 650 000, tegen f 90 250 000 voor het dienstjaar 1922.

De ontvangsten van het hotelbedrijf, waaronder ook begrepen het restauratiebedrijf, worden voor 1923 gesteld op f 1 900 000.

Voor de Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust zijn de ontvangsten geraamd op f 6 200 000 tegen een in 1921 vermoedelijk bereikt bedrag van f 4 717 000. De vermeerdering wordt in hoofdzaak verkregen uit het vervoer van steenkolen en is voor een groot deel toe te schrijven aan eene billijke verhooging van het tarief voor en eene grootere dichtheid van dat vervoer.

De totale ontvangsten van de Zuid-Sumatra-lijnen hebben voor 1921 f 2 140 000 bedragen.

Voor 1923 geeft het kolenvervoer in vergelijking met de begrooting voor 1922 vermoedelijk een mindere opbrengst van f 245 000, het overige vervoer wordt voorzichtigheidshalve op f 335 000 minder geraamd dan voor 1922, zoodat de totaal-opbrengst voor 1923 wordt gesteld op f 2 420 000.

Voor de Atjehtram hebben de ontvangsten in 1921 bedragen f 1 833 000.

Met het oog op de ingevoerde tariefsverhooging is de raming voor 1923 op f 2 000 000 te stellen.

Voor de tramlijnen in Z. W. Celebes, waarvan het gedeelte Takalar-Makassar in de tweede helft van 1922 in exploitatie zal komen, wordt aan de hand van het voor-ontwerp f 115 000 voor 1922 en f 225 000 voor 1923 als opbrengst geraamd.

Voor 1923 zijn de totaal-ontvangsten der Staatsspoor- en Tramwegen derhalve te stellen op f 87 395 000.

De werkelijke ontvangsten van 1921 hebben volgens de voorloopige cijfers rond f 80 000 000 bedragen, terwijl de raming voor 1922 f 104 750 000 is geweest.

Tegenover de ontvangsten van 1923 ad f 87 395 000 staat een bedrag van f 59 837 600, dat, naar verwacht wordt, aan gewone (d. i. bedrijfs-)uitgaven in dat jaar ten behoeve van alle Staatsspoor- en Tramwegen te zamen zal besteed moeten worden. Rekening houdende met een bedrag van f 2 375 000 aan duurtetoeslagen, die, hoewel overgebracht naar den verzamelpost op onderafdeeling 302 A, niettemin de uitkomsten van het spoor- en tramwegbedrijf beïnvloeden, en voorts in aanmerking nemende eene bijdrage van het bedrijf aan de pensioenen van het personeel ten bedrag van f 3 200 000, zal een netto bedrijfsoverschot zijn te verwachten van pl. m. f 22 000 000.

Waar de kosten voor alle vernieuwingen en herstel van buitengewone schaden reeds ten laste van de bedrijfsrekening zijn gebracht, zou uit dat bedrijfsoverschot ± 4 pct. rente kunnen worden betaald over het geheele kapitaal, dat met bijberekening van bouwrente in de in exploitatie zijnde spoor- en tramwegen (zoowel rendabele als onrendabele) te zamen gestoken is geworden.

Bijlage G bevat onder letter J de ramingen der bedrijfsuitgaven en ontvangsten, zoomede die van de kapitaalsuitgaven. Ook bij deze begrooting ontbreekt nog eene raming der kapitaalsrekening betreffende het onderwerpelijk bedrijf. De ondergeteekende heeft op deze omstandigheid nogmaals de aandacht van den Landvoogd gevestigd en vertrouwt, dat bedoelde rekening bij de begrooting voor 1924 zal kunnen worden overgelegd.

Zooals de ondergeteekende bij de behandeling van de Indische begrooting voor 1922 bereids heeft medegedeeld (Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, bladz. 37; Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer, bladz. 34), is het denkbeeld van terugkeer tot eene éénhoofdige leiding van den dienst der Staatsspoor- en Tramwegen aan een speciaal onderzoek onderworpen.

De uitkomsten van dat onderzoek hebben de Regeering tot de conclusie geleid, dat zoodanige terugkeer inderdaad aanbeveling verdient in dien zin, dat de hoogste beslissing in aangelegenheden, welke tot de bevoegdheden van het bestuur der Staatsspoor- en tramwegen behooren, in handen van één persoon worde gelegd.

De daartoe noodige reorganisatie van de bedrijfsleiding brengt mede, dat het geheele samenstel van dienstonderdeelen, dat thans het bedrijf der Staatsspoor- en tramwegen vormt, verdeeld wordt in een drietal min of meer homogeen samengestelde en in aard scherp te onderscheiden groepen en dat elk van deze groepen (bedrijfseenheden) gesteld wordt onder een eigen hoofd, dat zelfstandig het dagelijksch beheer ervan voert en verantwoordelijk bestuurder daarvan is in den zin van de Algemeene Reglementen voor de spoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië.

Deze groepen of bedrijfseenheden zijn:

a. het bedrijf der exploitatie van de spoorwegen op Java;

b. het bedrijf der exploitatie van alle tramwegen (eenvoudige lijnen), automobieldiensten en nevenbedrijven op Java en in de Buitengewesten;

c. de algemeene technische bouwdienst der Staatsspoor- en tramwegen, die in hoofdzaak zal omvatten, wat thans bij de drie dienstvakken van Constructie en Bruggenbouw, groote Uitbreidings- en Ombouwingswerken en Opname en Aanleg van nieuwe lijnen behoort.

De bovenbedoelde drie diensthoofden, aan wie eene bezoldiging van f 1400 's maands zal worden toegekend, zullen worden gesteld onder de algemeene leiding van een erkend deskundige op spoorweggebied. Deze leider zal dus niet met het dagelijksch bestuur zijn belast, maar de rol vervullen van een hoofdinspecteur met bevoegdheden, die slechts betrekking hebben op de algemeene leiding en op de contrôle van algemeenen aard, en tevens de aangewezen adviseur van den directeur van Gouvernementsbedrijven zijn in alle zich aan het Departement voordoende vraagstukken en aangelegenheden, welke betrekking hebben op het Staatsspoorbedrijf in zijn geheelen omvang.

Daarbij stelt men zich voor, dat de hoofdinspecteur met de drie dagelijksche bestuurders der afzonderlijke diensten te zamen een ,,Raad'' vormt, die de zaken van algemeen S.S.-belang, begrootingen en sociale aangelegenheden van het spoorwegbedrijf in hoofdlijnen vastlegt. De Hoofdinspecteur is daarbij gedacht als voorzitter met beslissende stem, terwijl hij tevens de juiste uitvoering der in den Raad getroffen maatregelen bewaakt. Voorts zal van dien Hoofdinspecteur de stuwkracht op algemeen organisatorisch gebied moeten uitgaan en zal hij het bedrijf der Staatsspoorwegen naar buiten moeten vertegenwoordigen. Zijne bezoldiging ware op f 1600 per maand te stellen.

Als eindresultaat van de reorganisatie verwacht men eene formatie van 1 hoofdinspecteur, 3 bedrijfshoofden en 4 dienstvakhoofden(nl. voor de dienstvakken Administratie, Weg en Werken, Tractie en Materieel, en Beweging en Handelszaken van het bedrijf der S.S. op Java), terwijl de overige dienstonderdeelen gebracht worden onder de directe leiding van plaatselijke autoriteiten, chefs van exploitatie der verschillende lijnen, chefs van opnamekringen en van lijnen in aanleg.

Door de nieuwe taakverdeeling op zich zelf beschouwd worden geen hoogere uitgaven veroorzaakt. Integendeel zullen deze op den duur zelfs lager zijn dan de tegenwoordige. Waar de reorganisatie echter slechts geleidelijk kan worden doorgevoerd, o. a. omdat rekening valt te houden met de aanspraken van de reeds in functie zijnde dienstvakhoofden, zal zij voor 1923 eene hoogere uitgaaf van f 1200 medebrengen.

De eigenaardige bezwaren, welke aan het voeren van een hotelbedrijf, zuiver als Staatsbedrijf, verbonden zijn, hebben

er toe geleid, een nieuwen, meer passenden, bedrijfsvorm voor de S.S.-hotels te zoeken.

Het voornemen bestaat om, zoodra de daartoe noodige voorbereidingen zullen zijn afgeloopen, over te gaan tot de oprichting van een gemengd bedrijf in den vorm van eene naamlooze vennootschap, die de vorengenoemde hotels zal overnemen en geheel het karakter van een particuliere onderneming zal dragen.

Tegenover den inbreng dier hotels zal het Gouvernement aandeelen in de nieuwe vennootschap ontvangen en als aandeelhouder ook den noodigen invloed in het bestuur verkrijgen, waardoor voldoende waarborg wordt behouden, dat het hoofddoel van zijn in vorige jaren aangevangen bemoeienis met het hotelwezen, namelijk de verbetering der hoteltoestanden in Nederlandsch-Indië, niet verloren gaat.

II. Kapitaalsuitgaven.

De tijdsomstandigheden hebben het noodig gemaakt, het werkprogram voor de eerstvolgende jaren terdege te herzien, te meer, omdat in vorige jaren mede gerekend was op een vrij belangrijke expansie van niet rendabele lijnen in de Buitengewesten, welke in hoofdzaak ten doel hebben de doorsneden landstreken tot grootere ontwikkeling te brengen. Het is uit den aard der zaak niet mogelijk, zich aan de gevolgen daarvan plotseling te onttrekken; het afwerken van die lijnen blijft tot op zekere hoogte uit financieel oogpunt noodig om de reeds bestede groote kapitalen niet geheel waardeloos te maken.

Zoo spoedig mogelijk dient echter bij dit Staatsbedrijf te worden teruggekeerd tot een bedrijfspolitiek van evenwicht tusschen de jaarlijksche kapitaalsuitgaven en de saldotoeneming der bedrijfsrekening.

In verband hiermede werd op de voor 1922 gemaakte plannen eene scherpe schifting toegepast, waarbij in overeenstemming met het spoorwegbestuur een beperkt werkplan werd vastgesteld, waarvan het eindcijfer rond f 15 780 000 minder bedraagt dan het op de begrooting voor genoemd jaar aan kapitaalsuitgaven uitgetrokken bedrag.

Hiermede is voor 1922 de uiterste grens bereikt; verder te gaan zoude practisch ontoelaatbare stagnaties in het bedrijf veroorzaken.

Voor 1923 wordt ter geleidelijke afwerking der reeds onder handen zijnde plannen een bedrag van rond 32 millioen gulden voor kapitaalsuitgaven aangevraagd, terwijl het in de bedoeling ligt voor volgende jaren dit cijfer nog verder terug te brengen.

Een vergelijkend overzicht van de ramingen der kapitaalsuitgaven — met uitzondering van die voor Opneming en Aanleg van nieuwe lijnen — geeft het volgende staatje:

	1922	1923
Aandeel in de algemeene uitgaven en in de kosten van den administratieven dienst; uitgaven voor het hoofd en voor het hoofdkantoor van uitbreiding; verhooging van bezoldigingen; vorming van een reservevoorraad steenkolen; magazijnsdienst en verdere uitbreiding van in bedrijf zijnde lijnen ...	f 14 637 000	f 6 559 000
Bouw en verbetering van bruggen	1 016 500	760 000
Verbetering der spoorwegtoestanden te Soerabaja	3 264 000	1 420 000 [1])
Idem Batavia en Tandjong-Priok	3 639 000	2 000 000 [1])
Idem Bandoeng	1 622 000	1 200 000
Idem Djokja	116 000	25 000

Electrificatie van de lijnen in en om Batavia		f 2 426 000	f 2 387 500 [2])
Verwisseling van den bovenbouw van spoor- en tramlijnen		978 000	800 000 [3])
Uitbreiding van rollend materieel; montage kolentransporteurs; verbetering en uitbreiding van werkplaatsen		12 700 000	7 274 000
Uitbreiding der telegraaf- en telefoonlijnen; verbetering der signalen		622 000	900 000 [4])
Overige bouwkundige werken		4 023 500	1 600 000
Deelneming in eene N.V. tot het bouwen en exploiteeren van een hotel te	Weltevreden	250 000	— [5])
	Makasser	250 000	— [6])
Verbetering van gebouwen en inrichtingen van Gouvernementshotels en andere logeergelegenheden		100 000	200 000 [7])
		f 45 644 000	f 25 125 500

1) Blijkens noot 3 van de toelichting tot den overeenkomstigen post op de begrooting voor 1922 (Memorie van Toelichting bladz. 47) blijft na 1921 nog te verwerken voor:

	Soerabaja	Batavia.
	f 13 290 000	f 16 089 000
Hiervan zal in 1922 vermoedelijk slechts worden verwerkt	2 059 000	2 789 000
Blijft te verwerken na 1922	f 11 231 000	f 13 300 000

waarvan voor 1923 wordt aangevraagd f 1 420 000 en f 2 000 000.

2) Voor de voortzetting in een zeer matig tempo van de afwerking der electrificatie van de lijn Meester-Cornelis—Tandjong-Priok is in 1923 f 2 837 500 noodig.
Van het voor 1922 toegestaan bedrag ad f 2 426 000 zal in dat jaar deels in verband met de bezuiniging, deels als gevolg van de daling der prijzen van het electrisch materiaal slechts f 1 776 000 worden verwerkt.

3) Voor de verzwaring van ± 60 K.M. spoor op Java.

4) Alleen benoodigd voor de verbetering der signaalinrichtingen en voor het plaatsen van signalen op nieuwe emplacementen. In het voor 1922 toegestane bedrag van f 622 000 was f 50 000 begrepen voor het bijspannen van telegraaf- en telefoondraden. Voor 1923 is voor dit doel zuinigheidshalve niets uitgetrokken.

5) Voor 1923 behoeft niet op verdere stortingen te worden gerekend.

6) Tot de oprichting van eene naamlooze vennootschap zal niet worden overgegaan.

7) Uitgetrokken voor noodzakelijke verbeteringen aan de gebouwen en inrichtingen van Gouvernementshotels en andere logeergelegenheden.

In 1922 werd voor opneming, voorbereiding en algemeene leiding van den aanleg van nieuwe lijnen een bedrag geraamd van f 1 247 000, terwijl voor 1923 zuinigheidshalve met f 996 000 zal worden volstaan.
Voor de in vorige jaren reeds bij de begrooting vermelde nieuwe spoor- en tramwegverbindingen zijn tegenover de raming van 1922 voor 1923 de volgende bedragen begroot:

Spoorlijnen	begrooting 1922	begrooting 1923
Zuid-Sumatra	f 1 237 500	f 2 500 000 [1])
Moeara-Enim—Lahat	900 000	1 220 000 [2])
Moeara-Kalaban—Moearo	1 210 000	1 434 000 [3])
Tramlijnen		
Zuid-West Celebes	1 311 000	memorie [4])
Noord-Cheribon	550 000	memorie [5])
Sibolga—Batang-Taroe—Padang Sidempoean	138 000	memorie [6])
Rantjaèkek—Tjitali—Soemedang	277 000	memorie [7])
Garoet—Tjikadjang	200 000	memorie [8])
Bandjaran—Pengalengan en Kobo —Tjiwidee	1 199 000	1 037 000 [9])
	f 7 022 500	f 6 191 000

1) Het voor 1923 aangevraagde bedrag is voor de verdere afwerking in langzaam tempo van de thans reeds onderhanden zijnde lijngedeelten strikt noodzakelijk. Bij vermindering van het gevraagde krediet zou stopzetting van het werk met alle schadelijke gevolgen van dien onvermijdelijk zijn, hetgeen naar de meening van den ondergeteekende niet verantwoord zou zijn in verband met de in dezen aanleg reeds vastgelegde aanzienlijke kapitalen. Overwegingen van den zelfden aard hebben hem ertoe genoopt, op telegrafisch verzoek van de Indische Regeering er in toe te stemmen, dat niettegenstaande het op de Indische begrooting voor 1922 voor den spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra uitgetrokken bedrag van f 2 475 000 tijdens de mondelinge behandeling van die begrooting in de Tweede Kamer tot de helft was teruggebracht, in 1922 toch een som als oorspronkelijk voor dat werk was uitgetrokken, daaraan zal worden besteed. De ondergeteekende heeft daartoe vrijheid kunnen vinden, aangezien overigens voor genoemd jaar op de kapitaalsuitgaven voor de spoorwegen nog rond f 15 780 000 wordt bezuinigd.

2) Voor de voldoening der verschuldigde betalingstermijnen voor dezen in aanneming uitgevoerd wordenden spoorweg-aanleg.

3) Het geraamde bedrag wordt voor 1923 noodig geacht om de werkzaamheden in gematigd tempo voort te zetten, hetgeen noodzakelijk moet worden geacht met het oog op den aanvoer van het voor de Ombilinkolenmijnen benoodigde mijnhout.

4) Wegens de geboden bezuinigingen op kapitaalsuitgaven zal in 1922 waarschijnlijk niet aangevangen worden met den bouw der lijn van Makasser Noordwaarts.

5) 6) 7) 8) Met het oog op de noodzakelijke bezuiniging zullen in 1923 aan deze werken geen gelden besteed worden.

9) Het voorgestelde bedrag is noodig voor de voortzetting in een gematigd tempo van deze reeds in aanleg zijnde rendabele voedingslijn.

III. Automobieldiensten.

De totale ontvangsten der Landsautomobieldiensten zullen in 1923 f 3 020 000 bedragen tegenover de herziene raming voor 1922 ad f 2 500 000. Tegenover deze ontvangsten staat in 1923 een bedrag van f 2 348 000 aan gewone uitgaven voor alle automobieldiensten te zamen, zoodat een bedrijfsoverschot te verwachten is van f 672 000. Houdt men rekening met een bedrag van f 125 000 aan duurtetoeslagen, die, hoewel overgebracht naar den verzamelpost op onderafdeeling 302 A, niettemin de uitkomsten van het bedrijf beïnvloeden, en neemt men voorts in aanmerking eene bijdrage aan de

pensioenen van het personeel ad f 41 000, eene som van f 57 000 voor wegenbelasting, zoomede een bedrag van f 385 500 voor afschrijvingen, dan is nog een som van f 63 500 beschikbaar als rente van het bedrijfskapitaal.

Een en ander is nader toegelicht onder K van bijlage G van de Memorie van Toelichting.

Ten behoeve van de uitbreiding van het wagenpark, van de werktuiglijke inrichting en van de bestaande kantoorgebouwen en garages, zoomede voor den bootdienst op het Tobameer, is bij deze begrooting f 340 000 uitgetrokken, tegen f 479 000 voor 1922.

Onderafdeeling 817 A. Hoofdstuk II. Aankoop van grond ten behoeve van de totstandkoming van eene vrijliggende spoorverbinding met eene spoorwijdte van 1,067 M. van Solo naar Djokja.

Onder dagteekening van 14 Januari 1895 werd door den toenmaligen Minister van Koloniën, handelende namens de Regeering van Nederlandsch-Indië, met de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij eene overeenkomst gesloten betreffende het leggen van een derde spoorstaaf op het baanvak Soerakarta—Djokjakarta, waardoor via dat baanvak eene doorgaande spoorverbinding voor treinen met een spoorwijdte van 1,067 M. tusschen Oost- en West-Java werd tot stand gebracht, terwijl nochtans dat zelfde baanvak ook voor breedspoortreinen in gebruik bleef.

Toen deze verbinding een twintigtal jaren had bestaan en het spoorwegverkeer tusschen Oost- en West-Java zich al sterker begon te ontwikkelen, deed zich echter de behoefte meer en meer gevoelen om verbetering in den bestaanden toestand te brengen.

Niet alleen wordt bij den tegenwoordigen toestand de snelheid der Staatsspoortreinen op genoemd baanvak in veel hoogere mate beperkt dan op de aansluitende baanvakken, maar bovendien brengt het indertijd bedongen medegebruik van de baan uiteraard mede, dat de S.S. bij het inleggen van nieuwe treinen belemmering ondervindt.

Een uitbreiding van het treinverkeer zal daardoor spoedig niet goed meer mogelijk blijken. Tevens werkt de bepaling der bestaande overeenkomst, dat op de lijn Solo—Djokja de tarieven der Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij moeten worden toegepast, belemmerend op de ontwikkeling van het doorgaande (transit) vervoer.

Ook is de geldende regeling voor het Land thans onvoordeelig; o. a. wordt wegens de toeneming van het doorgaand reizigersvervoer de bepaling, dat de N. I. S. de volle opbrengst van dat vervoer over het baanvak Solo—Djokja geniet, ofschoon de Staatsspoorwegen het vervoer bedienen en dus de rechtstreeks daaraan verbonden kosten benevens eene vergoeding voor het gebruik van de baan dragen moeten, als een onbillijkheid gevoeld.

Langdurige onderhandelingen met het Comité van Bestuur der Nederlandsch-Indische Spoorweg Maatschappij om tot de gewenschte verbeteringen te komen, leidden ten slotte tot het samenstellen van de in bijlage H van de Memorie van Toelichting opgenomen ontwerp-overeenkomst A, betreffende den aanleg van eene door de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij te bouwen vrijliggende spoorverbinding met een spoorwijdte van 1,067 M. tusschen Solo en Djokjakarta en het verhuren dier verbinding aan het Gouvernement.

De geldelijke gevolgen van de nieuwe regeling laten zich als volgt samenvatten.

Aan de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij zal door het Gouvernement jaarlijks worden vergoed:

a. rente over de bouw- en uitbreidingskosten der nieuwe spoorlijn, volgens een percentage, overeenkomende met dat, hetwelk voor de daarvoor door de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij met goedkeuring van het Gouvernement eventueel te plaatsen leeningen zal gelden. Blijkt het sluiten van eene leening niet noodig, dan zal een rentevoet in gemeen overleg worden vastgesteld;

b. 1 pct. 's jaars van die bouw- en uitbreidingskosten voor afschrijving, totdat daarmede (vermeerderd met de ge-

kweekte rente) die kosten volledig zullen zijn afgeschreven; voorts

c. een nader in gemeen overleg vast te stellen bedrag wegens vermeerdering der uitgaven van de Maatschappij voor onderhoud, herstelling en bediening van het tweede spoor.

Bedoeld bedrag is voor herziening vatbaar overeenkomstig den laatsten zin van lid *c* van art. 20 der ontwerp-overeenkomst A.

Behalve de vorenbedoelde vergoedingen zal aan de Mij. worden uitgekeerd de geheele opbrengst van het locaal verkeer tusschen Solo en Djokja en een kilometrisch aandeel in de opbrengst van het rechtstreeksch verkeer tusschen stations van het baanvak Solo—Djokja eenerzijds en stations der Staatsspoorwegen anderzijds; een en ander nadat de dienst der S.S. de zuivere tractiekosten van bedoelde vervoeren, voor zoover die door de Staatsspoorwegen worden bediend, vergoed heeft gekregen; zoomede een royalty, als in art. 41 omschreven, berekend naar het aantal vervoerde reizigers en tonnen goederen in transitverkeer, met een minimum van f 250 000 per jaar.

Ter juiste beoordeeling van dit bedrag zij vermeld, dat de inkomsten, welke de N. I. S. uit het gebruik van de 3de rail door S.S. treinen trok, in het jaar 1918 f 395 468 bedroegen, terwijl de royalty, welke de Maatschappij zou hebben ontvangen, indien de nieuwe regeling (zonder minimum) in genoemd jaar had gegolden, rond f 187 000 zou hebben bedragen. Voor 1920 zou laatstgenoemd bedrag reeds tot f 232 000 zijn gestegen.

In verband met het op den duur te verwachten intensiever verkeer op het onderwerpelijk baanvak kan als vaststaand worden aangenomen, dat de uit te keeren royalty na het in exploitatie nemen van het te bouwen tweede spoor (waarvan de aanleg ongeveer drie jaren zal vorderen) aanstonds het bedongen minimum-bedrag van f 250 000 zal overschrijden.

Het spreekt van zelf, dat ook het bedrag der aan de N. I. S. verschuldigde uitkeeringen volgens de thans bestaande overeenkomst voortdurend met de vervoerstoeneming stijgt en wel in sterkere mate dan de vorenbedoelde royalty. Die uitkeeringen zullen namelijk voor 1920 ongeveer f 564 000 beloopen.

De belangrijke inkomsten, voortvloeiende uit het toenemende transito vervoer, waarop straks onder de werking der nieuwe overeenkomst op dit baanvak gerekend mag worden, en de meerdere inkomsten, welke de S.S. bovendien op de eigen lijnen zullen verkrijgen, wettigen de verwachting, dat de rente en afschrijving van de aanlegkosten van het tweede spoor binnen weinige jaren gedekt zullen zijn.

Tot het aangaan van de hierboven in korte trekken toegelichte overeenkomst A verklaarde de Maatschappij zich slechts bereid, indien haar een waarborg werd gegeven ten aanzien van het behoud van het thans op Semarang gericht vervoer van suiker en tabak, afkomstig van plaatsen, gelegen in de residenties Soerakarta en Djokjakarta. Tegen het verleenen van deze garantie, welke belichaamd is in de mede in bijlage H van deze memorie opgenomen ontwerp-overeenkomst B, behoeft n. h. v. geen bedenking te bestaan.

De redactie van de beide overeenkomsten is nog niet definitief vastgesteld. Speciaal ten aanzien van het ontwerp A zijn nog eenige wijzigingen in overweging. Vermits bedoelde wijzigingen geenerlei invloed zullen uitoefenen op de strekking en de beginselen dier overeenkomst, behoeft het aanbrengen daarvan in overleg met meergenoemd Comité niet op bezwaar te stuiten. Het onderhavig voorstel beoogt dan ook alleen eene principieele uitspraak van den begrootingswetgever over de onderwerpelijke aangelegenheid uit te lokken. Ten slotte moge nog opgemerkt worden, dat het in de bedoeling ligt, den bouw van het tweede spoor op een gunstig tijdstip te doen aanvangen. De Regeering zou dat oogenblik wenschen te doen afhangen van verschillende om-

standigheden, o.a. van den toestand van de geldmarkt, opdat de voor de Nederlandsch Indische Spoorweg-Maatschappij aan de uitvoering der werken verbonden kosten zoo laag mogelijk blijven, hetgeen aan beide partijen ten goede komt.

T. z. t. zal dus bij de met de Nederlandsch Indische Spoorweg-Maatschappij te sluiten overeenkomst rekening zijn te houden met de mogelijkheid van uitstel van den aanleg der verbinding tot een moment, dat door de Regeering in overleg met de Nederlandsch-Indische Spoorweg Maatschappij zal worden bepaald.

IX. Oorlog.

De uitgaven voor de afdeeling Oorlog zijn geraamd voor het Iste hoofdstuk op f 18 450 401 en voor het IIde hoofdstuk op f 66 378 566 of te zamen f 84 828 967.

Voor het loopend dienstjaar is, met inbegrip van de nog aanhangige aanvullingsbegrooting, uitgetrokken onderscheidenlijk f 20 259 341 en f 85 895 923 of te zamen f 106 155 264, zoodat de raming voor 1923 in totaal f 21 326 297 lager is. Bij de beoordeeling van dit bedrag dient in aanmerking te worden genomen dat voor de uitgaaf voor tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen, waarvoor op de loopende begrooting eene som van f 12 500 000 is geraamd, thans, evenals voor de andere Departementen, eene Memorie-post is uitgetrokken (zie de toelichting bij onderafdeeling 302A hiervoren).

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 901. Militairen in buitengewonen dienst.

In verband met het aantal leerlingen is voor uitgaven wegens aanwending van de gymnastiekschool ten dienste van het leger in Nederlandsch-Indië f 3650 minder uitgetrokken.

De post voor uitgaven voor de opleiding van vliegeniers voor het Indische leger bij de luchtvaartafdeeling van het Nederlandsche, waarvoor op de begrooting voor het loopend dienstjaar f 32 100 is uitgetrokken, is afgevoerd, omdat de opleiding voortaan in Indië zal plaats hebben.

De onderafdeeling is dientengevolge in totaal f 35 750 lager geraamd.

Ondereafdeeling 902. Bezoldigingen en verdere uitgaven voor militairen met verlof of op non-activiteit.

De uitgaven voor verlofsbezoldigingen en uitrustingstoelagen van militairen beneden den rang van officier, welke tot dusver uit onderafdeeling 906 werden bestreden, doch waarop tot dusver nog niet was gerekend, omdat ten aanzien van het aantal verlofgangers niet over gegevens werd beschikt, worden voor 1923 geraamd op f 450 000, met welk bedrag de Indische raming van deze onderafdeeling is verhoogd, terwijl hare omschrijving is gewijzigd. Vergeleken met het loopend dienstjaar is de raming hierdoor verhoogd met f 570 000.

Onderafdeeling 903. Opleiding tot officier.

In verband met nader beschikbare gegevens betreffende het aantal leeraren en leerlingen is voor aandeel in de kosten der Koninklijke Militaire Academie f 10 985 minder en voor dat in de kosten van de Cadettenschool f 29 465 meer uitgetrokken dan in de voorloopig vastgestelde begrooting.

Onderafdeeling 904. Kosten van den Indischen leergang.

Aangezien de officieren-verlofgangers niet meer op 's Lands kosten zullen kunnen deelnemen aan den leergang en de duur daarvan is verkort, is de raming verlaagd met f 5000.

Onderafdeeling 905. Kosten der koloniale afdeeling van het krijgsgeschiedkundig archief van den generalen staf in Nederland.

In verband met periodieke traktementsverhoogingen is de Indische raming verhoogd met f 476.

Onderafdeeling 917. Materieel.

Inachtneming van de grootst mogelijke beperking heeft er toe geleid, dat de Indische raming f 3 396 796 lager is dan die voor het loopend dienstjaar.

Die raming is verhoogd met f 500 000 voor artilleriematerieel en f 750 000 voor de luchtvaartafdeeling, op welke bedragen bij de begrooting voor het loopend dienstjaar reeds is gerekend, doch waarover niet werd beschikt, omdat de levering eerst in 1923 kan geschieden; voorts is zij verlaagd met f 120 750 in verband met het vervallen van een voorgenomen aanschaffing, waarop bij de Indische raming was gerekend.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeelingen 901, 905, 906, 907, 908, 910, 911, 912, 914, 916, 918, 922, 924, 928, 930, 932, 934 en 936. Bezoldigingen voor verschillende wapens en dienstvakken.

Onderafdeeling 952. Tijdelijke uitbreiding van de vastgestelde legersterkte.

Ter verkrijging van een beter overzicht van de legeruitgaven en mede ter bezuiniging is een nieuwe legersamenstelling ontworpen, welke jaarlijks ruim f 1 000 000 minder vordert. Daarbij is uitgegaan van het beginsel, dat het staande leger aan infanterie een zoodanige sterkte moet hebben, dat in den geheelen Archipel onder alle omstandigheden rust en orde verzekerd zijn en dat de uit dien hoofde op Java gelegerde troepen, versterkt met de op dat eiland aanwezige dienstplichtigen, moeten zijn georganiseerd en uitgerust tot keering van vreemd geweld.

De ontworpen formatie is voorts in overeenstemming gebracht met den werkelijken toestand, waardoor een einde wordt gemaakt aan de geleidelijk in omvang toegenomen en weinig overzichtelijke tijdelijke legeruitbreidingen en overcompleet-voeringen; de begrootingspost ten behoeve van tijdelijke legeruitbreiding (onderafdeeling 952) kon dientengevolge tot f 177 500 worden teruggebracht.

De vermindering van de legersterkte en dientengevolge van de uitgaven wordt in hoofdzaak verkregen door inkrimping van de veldinfanterie op Java, vermindering van de cavalerie met 4 pelotons en van het korps genietroepen met 1 veldcompagnie, alsmede door een geringe inkrimping van de kust- en stellingartillerie.

De door deze reorganisatie op de nevenvermelde onderafdeelingen verkregen bezuinigingen zijn gespecificeerd in de toelichting bij de Indische 1ste Nota van Wijzigingen (onderwerp 1, afd. IX, stuk 9).

Onderafdeeling 901. Bezoldigingen, enz. van het Departement van Oorlog.

Mede in verband met de boven besproken reorganisatie is in totaal een vermindering verkregen van f 14 000, ten gevolge van verlaging van den post voor het kantoor ,,Inlichtingen'' met f 3000, afvoering van den post van f 2500 voor vergoeding voor aanschaffing van dienstrijpaarden, en van dien van f 135 210 voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen, aangezien door inkrimping van de formatie zal kunnen worden volstaan met het voor aanvangsbezoldigingen uitgetrokken bedrag.

Daarentegen is f 4854 meer uitgetrokken voor loonen van Inlandsch personeel, terwijl de uitgaven voor den gewestelijken dienst van het dienstplicht- en reservepersoneel zijn overgebracht naar een nieuwe onderafdeeling 936.

Onderafdeeling 902. Verdere uitgaven voor het Departement van Oorlog.

Ter bezuiniging is f 2575 minder uitgetrokken voor boekerijen. Voor reiskosten van den militairen attaché bij de gezantschappen te Tokio en Peking is naar gebleken behoefte f 1000 meer opgebracht.

Onderafdeeling 903. Bezoldigingen, enz. van den topografischen dienst.

De raming is rond f 122 000 lager, in hoofdzaak doordat ter bezuiniging f 75 000 minder is uitgetrokken voor daggelden en koelieloonen en f 44 000 minder voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen.

Onderafdeeling 904. Verdere uitgaven voor den topografischen dienst.

De verhooging van de raming met f 20 662 is uitsluitend het gevolg van het overbrengen naar deze onderafdeeling van

den post van f 48 300 voor koelieloonen, welke voor het loopend dienstjaar is uitgetrokken bij onderafdeeling 903.

Overigens is een bezuiniging verkregen van f 23 400 door inkrimping der werkzaamheden en van f 4088 door lagere raming van den post voor verrekening met het Departement der Marine voor het gebruik van motorbooten.

Onderafdeeling 905. Bezoldigingen, enz. der intendance.

De post van f 2000 voor aanschaffing van dienstrijpaarden is afgevoerd, die voor werk- en overwerkgelden verminderd met f 4000.

In verband met de boven besproken reorganisatie en het naar deze onderafdeeling overbrengen van bedragen, die voor het loopend jaar zijn begrepen in de algemeene posten voor herziening der loonen van Inlandsch personeel (onderafdeeling 957 L) en tijdelijke uitbreiding der legersterkte (onderafdeeling 948) is de raming per saldo f 44 973 hooger.

Onderafdeeling 906. Bezoldigingen, enz. der militaire administratie.

Voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen is f 10 800 minder uitgetrokken.

De reorganisatie eischt f 93 950 meer en voorts is naar deze onderafdeeling overgebracht een bedrag van f 5700, voor het loopend jaar begrepen in den post voor uitbreiding van de legersterkte met een luchtvaartafdeeling (onderafdeeling 957 K).

In verband met wijzigingen van minder belang is het totaal f 86 810 hooger.

Onderafdeeling 907. Bezoldigingen van de commiezen, enz. op de kantoren van het leger, enz.

Een bedrag van f 9900 is uitgetrokken voor het verrichten van schrijfwerk bij de genie, voor welke uitgaven tot dusver geen post op de begrooting voorkwam, zoodat de betaling bij wijze van tijdelijken maatregel werd geregeld.

Een bedrag van f 4000 is van andere onderafdeelingen overgebracht.

In verband met de reorganisatie is het totaal f 118 815 hooger.

Onderafdeeling 908. Bezoldigingen, enz. van den trein.

Minder is uitgetrokken voor bezoldigingen en soldijen f 3600, voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen f 2040 en voor verschillende toelagen f 1278. De reorganisatie eischt f 24 690 meer. In totaal is de raming f 19 758 hooger.

Onderafdeeling 914. Bezoldigingen, enz. der infanterie.

Minder is uitgetrokken voor bezoldigingen en soldijen f 87 800, voor regelmatige verhoogingen f 321 900, voor aanschaffing van dienstrijpaarden f 10 000, voor verschillende toelagen rond f 32 000, voor toelagen aan koks f 14 000, voor muzikanten f 2400, voor seiners f 1400.

Meer is aangevraagd voor premiën aan telefoonpersoneel f 1824 en voor ingevolge *Indisch Staatsblad* 1915 n°. 404 boven de formatie te voeren mindere militairen f 14 000.

De reorganisatie eischt f 233 998 meer, zoodat de raming, mede in verband met overschrijvingen van de onderafdeelingen 957 A, B en G in totaal f 181 728 lager is.

Onderafdeeling 915. Verdere uitgaven van het wapen der infanterie.

Ter bezuiniging is voor schietoefeningen f 25 500 minder uitgetrokken, voor oefeningen in den pionierdienst f 1540.

Voor menagebeheer is in verband met de regeling in *Indisch Staatsblad* 1921 n°. 69 f 14 600 meer aangevraagd.

In totaal is de raming f 12 150 lager.

Onderafdeeling 916. Bezoldigingen, enz. der cavalerie.

Minder is uitgetrokken voor bezoldigingen en regelmatige verhoogingen onderscheidenlijk rond f 30 000 en f 10 000, voor aanschaffing van dienstpaarden f 3000, voor verschillende toelagen f 4500, daarentegen f 3450 meer voor toelagen aan reeds in dienst zijnde hoefsmeden en zadelmakers, die door de nieuwe regeling der bezoldigingen in inkomsten zijn achteruitgegaan en rond f 13 000 wegens overschrijving van andere onderafdeelingen. De reorganisatie geeft een bezuiniging van f 144 278, zoodat de raming in totaal f 184 400 lager is.

Onderafdeeling 917. Verdere uitgaven voor de cavalerie.

De raming is f 5070 lager, in hoofdzaak door verlaging van den post voor stroobedden van paarden.

Onderafdeeling 918. Bezoldigingen, enz. der artillerie.

De reorganisatie eischt f 390 380 meer. In verband met verminderingen van f 7000 voor aanschaffing van dienstrijpaarden en van rond f 10 000 voor verschillende toelagen en verhoogingen met rond f 33 000 wegens overschrijving van andere onderafdeelingen, is het totaal f 406 804 hooger.

Onderafdeeling 919. Verdere uitgaven voor de artillerie.

De raming is verhoogd met f 7635 in verband met het aantal paarden.

Onderafdeeling 920. Uitgaven van persoonlijken aard voor de Inlandsche korpsen.

Doordat de werving ter bezuiniging ook in 1923 gesloten zal blijven, kon voor bezoldigingen, enz. f 154 303 minder worden uitgetrokken.

In verband met overschrijvingen van andere onderafdeelingen is de raming per saldo f 73 219 lager.

Onderafdeeling 921. Verdere uitgaven voor de Inlandsche korpsen.

In hoofdzaak in verband met het gesloten blijven van de werving is f 82 915 minder uitgetrokken.

Onderdafeeling 922. Bezoldigingen, enz. van het remontedepot.

Er is f 9300 minder uitgetrokken in verband met het vervallen van de betrekking van onder-directeur en rond f 1400 meer voor koelieloonen. De reorganisatie eischt f 11 917, en f 8000 is overgeschreven van andere onderafdeelingen, zoodat de raming f 12 121 hooger is.

Onderafdeeling 923. Verdere uitgaven voor de remonte.

In verband met het aantal paarden is de raming verhoogd met f 7583.

Onderafdeeling 924. Bezoldigingen, enz. der genie.

De reorganisatie eischt f 226 674 meer. Voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen is f 65 100 minder uitgetrokken, voor aanschaffing van dienstpaarden f 1500 en voor verschillende toelagen f 300; daarentegen voor bezoldigingen van Inlandsch personeel in verband met de stijging van de loonen aan de havens f 15 000 meer en f 13 500 voor het verrichten van teekenwerk, waarvoor tot dusver geen post was uitgetrokken en dat betaald werd krachtens tijdelijke regelingen.

In totaal is de raming f 185 976 hooger.

Onderafdeeling 926. Geniewerken.

Het werkplan voor de genie is bij de Indische Memorie van Toelichting afgedrukt als stuk n°. 6.

In totaal is de raming f 3 139 116 lager dan voor het loopend dienstjaar.

Onderafdeeling 927. Huis-, kantoor- en magazijnhuur.

In verband met de werkelijke uitgaven in 1921 is de raming verlaagd met f 78 000.

Onderafdeeling 928. Bezoldigingen, enz. van den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst.

De reorganisatie eischt f 498 341 meer.

Voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen is voor den geneeskundigen dienst f 89 100 en voor den hospitaaldienst f 50 000 minder uitgetrokken. Voor bezoldigingen, enz. van den hospitaaldienst kon met f 145 000 minder worden volstaan. Afgevoerd is de post van f 2500 voor aanschaffing van dienstpaarden; voor toelagen aan gediplomeerde verplegers is in verband met het aantal f 5000 minder opgebracht.

In totaal is de raming verhoogd met f 200 131.

Onderafdeeling 929. Verdere uitgaven voor den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst.

In verband met de uitkomsten over 1921 is voor grafgelden, doodkisten, enz. f 8000 meer uitgetrokken. Voor aanschaffing van boeken is de raming verminderd met f 750. In totaal wordt f 7255 meer aangevraagd.

Onderafdeeling 930. Bezoldigingen, enz. van den militairen diergeneeskundigen dienst.

De reorganisatie geeft een vermindering met f 3983. De post voor aanschaffing van dienstrijpaarden, ten bedrage van f 500 is afgevoerd. Voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen is f 2961 minder uitgetrokken, zoodat de raming, in verband met een overschrijving van een andere onderafdeeling, in totaal f 7060 lager is.

Onderafdeeling 934. Bezoldigingen, enz. voor bijzondere inrichtingen.	Voor de Militaire School te Meester-Cornelis is in verband met de uitbreiding van het aantal leerlingen van 20 tot 32 f 21 450 meer uitgetrokken en in verband met de oprichting van den cursus voor adspirant-officieren f 3793 meer Voor regelmatige bezoldigingsverhoogingen is f 1595 minder aangevraagd. Voor positieverbetering van enkele categorieën stafmuzikanten is f 3750 meer aangevraagd en voor uitbreiding van het personeel der hoefsmidschool met 1 onderwijzer f 2745. Voorts zijn naar deze onderafdeeling overgebracht twee posten van onderscheidenlijk f 30 090 en f 2196, welke voor het loopend dienstjaar zijn opgenomen in de onderafdeelingen 957 I en L, zoodat de raming in totaal is verhoogd met f 62 429.
Onderafdeeling 936. Bezoldigingen, enz. van den gewestelijken dienst van het dienstplicht- en reservepersoneel.	De gewestelijke dienst is thans afgescheiden van het departement, in verband waarmede de uitgaven daarvoor in een afzonderlijke onderafdeeling zijn vereenigd. Hierin zijn opgenomen bedragen van f 19 200 en f 54 100, voor het loopend jaar onderscheidenlijk uitgetrokken bij de onderafdeelingen 901 en 957 C. Voorts is nieuw uitgetrokken f 42 060 voor de inspectiën van den landstorm in de buitengewesten.
Onderafdeeling 937. Bezoldigingen, enz. voor de luchtvaartafdeeling. Onderafdeeling 938. Verdere uitgaven voor de luchtvaartafdeeling.	Deze posten, onderscheidenlijk ten bedrage van f 1 006 069 en f 378 strekken ter vervanging van den in de begrooting voor het loopend dienstjaar bij onderafdeeling 957K uitgetrokken algemeenen post voor de luchtvaartafdeeling, waarvan voorts f 5700 en f 3000 is overgebracht onderscheidenlijk naar de onderafdeelingen 906 en 907. Voor de luchtvaartafdeeling is in verband met de geleidelijke uitbreiding f 24 112 meer uitgetrokken.
Onderafdeeling 939. Bijdragen aan vereenigingen ter bevordering van het zedelijk welzijn der militairen.	In verband met de voor 1922 toegekende bijdragen is f 5000 minder uitgetrokken.
Onderafdeeling 940. Aanbrenggelden en handgelden.	In verband met de uitgaven in 1921 is de raming verlaagd met f 200 000.
Onderafdeeling 941. Riddersoldijen, enz.	Op grond van de behoefte is f 10 000 minder uitgetrokken.
Onderafdeeling 942. Levensmiddelen, enz.	Door de raming niet langer te baseeren op de marktprijzen, doch op de contractprijzen, is een verlaging van f 500 000 verkregen. Een bedrag van f 10 010 is overgeschreven van onderafdeeling 957 I, zoodat de raming f 489 990 lager is gesteld.
Onderafdeeling 943. Voorzieningen van algemeenen aard.	Bij de raming van alle onderdeelen is naar de grootst mogelijke bezuiniging gestreefd. Minder is uitgetrokken: voor de artillerie f 13 000 (zie ook de toelichting bij onderafdeeling 967U), en voor de genie f 709 300; daarentegen meer voor den geneeskundigen dienst f 50 000, voor de luchtvaartafdeeling f 451 836, voor de intendance f 13 650 en voor den topografischen dienst f 51 847. Voorts is f 7700 overgeschreven van onderafdeeling 957I, zoodat de raming in totaal f 147 267 lager is.
Onderafdeeling 945. Vervoer.	Door beperking van de overplaatsingen en verlenging van het verblijf in de buitengewesten van 3 tot 4 jaren, is op den post voor vervoer in Indië eene bezuiniging verkregen van f 600 000. Daarentegen is voor overtochtskosten naar Nederland in verband met de uitkomsten van voorafgaande jaren f 400 000 meer uitgetrokken, in totaal alzoo eene vermindering van f 200 000.
Onderafdeeling 949. Oefeningen, enz.	Doordat in 1923 geen manoeuvres zullen worden gehouden is de raming f 50 000 lager dan voor het loopend dienstjaar.
Onderafdeeling 950. Expeditiën, enz.	Op grond van de uitkomsten van voorgaande jaren is f 60 000 minder uitgetrokken.
Onderafdeeling 952. Tijdelijke uitbreiding van de legersterkte.	In verband met de reorganisatie is de post verminderd met f 2 472 600.
Onderafdeeling 953. Drukwerken.	Op grond van de uitkomsten van voorgaande jaren is de raming verlaagd met f 15 000.

Onderafdeeling 962. Oprichting van een gymnastiek- en sportschool.

Tot de oprichting van een gymnastiek- en sportschool, waarvoor reeds bij de begrooting voor 1920 gelden zijn toegestaan, is uit het oogpunt van bezuiniging nog niet overgegaan, in verband waarmede de aanvankelijk voor het loopend dienstjaar uitgetrokken post is afgevoerd.

Vermits deze school ook zal worden aangewend voor de vorming van sportleiders aan lagere en middelbare scholen, is het wenschelijk de oprichting niet langer uit te stellen, waartoe de post van f 25 000 opnieuw is uitgetrokken.

Onderafdeeling 963. Toelagen, enz. voor leergangen in de Nederlandsche taal.

In verband met het aantal leergangen is de raming met f 14 000 verminderd.

Onderafdeeling 965. Opleiding voor Japanschen tolk.

Aangezien in 1923 slechts één officier in opleiding zal zijn, is de raming verminderd met f 37 400.

Onderafdeeling 967E. Oprichting van een vliegkamp te Andir nabij Bandoeng.

Ter bezuiniging zal de afwerking van dit vliegkamp in langzamer tempo geschieden, in verband waarmede de raming f 200 000 lager is dan voor het loopend dienstjaar.

Onderafdeeling 967G. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen.

Deze post, waarvoor op de begrooting voor het loopend dienstjaar f 12 500 000 is uitgetrokken, is thans voor memorie opgebracht. Voor de toelichting wordt verwezen naar onderafdeeling 302 A der uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 967 O. Belooningen voor zware vaardigheidsproeven.

Onderafdeeling 967 P. Subsidie aan den Nederlandsch-Indischen Officiers-Schermbond.

Nevenvermelde posten, ten bedrage van f 13 000 en f 1500 werden tot dusver uit Onvoorzien bestreden.

Onderafdeeling 967 Q. Herziening der soldijen van de leerlingen van den opleidingscursus bij den topografischen dienst.

Voor herziening van de sedert 1912 geldende soldijen is f 2720 benoodigd.

Onderafdeeling 967 R. Uitbreiding van de legersamenstelling met personeel der genie.

Door uitbreiding van de voorraden is vermeerdering van het magazijnspersoneel noodig, waarvan de kosten bedragen f 35 715. Hiervan komt f 25 857 ten laste van het departement van Burgerlijke Openbare Werken.

Onderafdeeling 967 T. Herziening der bezoldigingen van de van het Nederlandsche leger gedetacheerde officieren.

In verband met de trage bevordering van de bij het leger in Nederlandsch-Indië gedetacheerde officieren van het Nederlandsche leger, wordt het noodig geacht hen in den rang van 1ste-luitenant bezoldigingsverhoogingen toe te kennen van f 50 per maand na 15, 17 en 19 jaren dienst als officier. Voor 1923 is daarvoor f 5000 uitgetrokken.

Onderafdeeling 967 U. Omvorming van de directie der artillerie-inrichtingen.

Ten einde door meerdere continuïteit het goed functionneeren van de artillerie-inrichtingen te verzekeren, wordt het wenschelijk geacht voor de daarbij werkzame officieren de gelegenheid voor bevordering open te stellen zonder dat zij daarvoor naar hun korps moeten terugkeeren. De vermeerdering der jaarlijksche uitgaven wordt geraamd op f 9000, waartegenover staat een vermindering tot een gelijk bedrag op onderafdeeling 943.

Onderafdeeling 967 V. Steun aan gegageerde en gepensionneerde militairen beneden den officiersrang, die buiten hunne schuld in moeilijke omstandigheden verkeeren.

Ter toelichting van dezen post moge worden verwezen naar de Nota van Wijzigingen in het wetsontwerp tot wijziging en verhooging der loopende begrooting (Gedrukte Stukken, zitting 1922—1923 — **102**).

X. Marine.

De uitgaven voor Marine worden geraamd voor het Iste hoofdstuk op f 19 912 677 en voor het IIde op f 30 261 848, te zamen f 50 174 525.

Voor het loopend dienstjaar is de raming, met inbegrip van de nog aanhangige aanvullingsbegrooting, onderscheidenlijk f 26 371 975 en f 34 887 268 of te zamen f 61 259 243, zoodat het totaal voor 1923 f 11 084 718 lager geraamd wordt. Bij de beoordeeling van dit bedrag dient in aanmerking te worden genomen dat voor de uitgaaf voor tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen, waarvoor op de loopende begrooting eene som van f 3 364 000 is geraamd, thans, evenals voor de andere Departementen, een Memoriepost is uitgetrokken (zie de toelichting bij onderafdeeling 302 A hiervoren).

HOOFDSTUK I DER UITGAVEN.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 1001. Personeel van het Departement, enz.

De raming is f 16 600 lager gesteld in verband met voorgenomen bezuiniging.

Onderafdeeling 1003. Aandeel in de kosten van aanbouw, enz. van kruisers en onderzeebooten en aanschaffing van vliegtuigen.

Op het VIde hoofdstuk (Marine) der Staatsbegrooting voor 1923 is uitgetrokken voor:

bouwkosten, inventaris en artillerie van de kruisers *Java* en *Sumatra*	f 5 245 000
bouwkosten onderzeebooten *K VI* en *K VII*	200 000
bouwkosten en inventaris onderzeebooten *K VIII* t/m *X*	2 610 000
bouwkosten, inventaris, artillerie, torpedobewapening en reservedeelen voor de onderzeebooten *K XI* t/m *XIII*	4 770 162
en voor uitzending van 2 onderzeebooten	200 000
Totaal	f 13 025 162

Hiervan komt ten laste van de Indische begrooting de helft of f 6 512 581.

Op aanschaffing van vliegtuigmaterieel of bewapening van reeds in Indië aanwezige vliegtuigen wordt voor 1923 niet gerekend.

Bovengenoemd bedrag is afgerond op f 6 500 000.

De raming is f 3 551 239 lager dan voor het loopend dienstjaar.

Onderafdeeling 1004. Verrekening met het Departement van Marine van de uitgaven voor het personeel der Koninklijke Marine in Nederlandsch-Indië, niet behoorende tot de rol van eenig schip, enz.

Onderafdeeling 1005. Verdere algemeene kosten der zeemacht.

In verband met de tweejaarlijksche aflossing van personeel in 1923 zijn de bedragen van nevenvermelde onderafdeelingen onderscheidenlijk f 175 000 en f 513 520 hooger geraamd.

Onderafdeeling 1006. Personeel van het Nederlandsch eskader.

De raming is f 212 800 lager gesteld in verband met de vermindering met 2 torpedobootjagers.

Onderafdeeling 1009. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine.

Voor aanbouw, enz. van schepen behoeft alleen gerekend te worden op de betaling van den garantietermijn voor het onderzeeboot-moederschip *Pelikaan*, ten bedrage van f 25 000.

Voor den tweeden termijn van de aanschaffing van kanonnen van mijnenleggers is geraamd f 200 000 en voor mitrailleurs f 40 000.

In totaal is de raming f 3 315 000 lager dan voor het loopend dienstjaar.

Onderafdeeling 1010. Personeel van den hydrografischen dienst in Indië.

In verband met het voornemen om ter bezuiniging een der vier in dienst zijnde opnemingsvaartuigen buiten dienst te stellen, is voor verrekening met het Departement van Marine hier te lande van de uitgaven ten behoeve van het personeel der Koninklijke Marine, geplaatst bij den hydrografischen dienst in Indië, f 104 000 minder uitgetrokken. In totaal is de raming f 104 050 lager.

Onderafdeeling 1011. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst.

In de verwachting, dat door het Departement der Marine in Indië een aanzienlijk geringer aantal kaarten en boekwerken zullen worden aangevraagd, is de raming verminderd met f 37 700.

Onderafdeeling 1012. Uitgaven voor het personeel van „Scheepvaart".

De raming is verlaagd met f 14 000.

Onderafdeeling 1013. Verdere uitgaven ten behoeve van „Scheepvaart".

Voor benoodigdheden voor de bebakening en kustverlichting is f 39 514 minder uitgetrokken.

De voor het loopend jaar op de onderafdeeling 1013 uitgetrokken post van f 500 000 voor aanbouw van een nieuw

kabelschip, de *Zuiderkruis*, is overgebracht naar onderafdeeling 1014 A, tot een bedrag van f 2 000 000.

Voor de uitzending van de *Sirius*, het afbouwen, resp. aanbouwen, en uitzenden van de *Wega* en de *Merel*, waarvoor op de voorloopig vastgestelde begrooting f 700 000 was uitgetrokken, is f 300 000 meer opgebracht, welk bedrag naar verwachting in 1923 zal worden verwerkt.

In totaal is de raming f 839 514 lager.

Onderafdeeling 1014. Aanbouw van het bebakeningsvaartuig *Pollux*.

Voor aanbouw van nevenvermeld vaartuig, waarvoor op de voorloopig vastgestelde begrooting een memoriepost was uitgetrokken, wordt in 1923 nog f 350 000 noodig geacht. De raming is f 150 000 lager dan voor het loopend jaar.

Onderafdeeling 1014 A. Aanbouw en uitrusting van het kabelschip *Zuiderkruis*.

Zie de toelichting bij onderafdeeling 1013.

Onderafdeeling 1016. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen.

Voor loon van het vast personeel bij den kolonialen opslag bij de magazijnen van het marine-etablissement te Amsterdam is f 550 meer uitgetrokken dan in de voorloopig vastgestelde begrooting in verband met loonsverhoogingen, en voor tijdelijk daarbij dienst doend personeel f 3950 meer in verband met de uitkomsten in 1922.

Voor aanschaffing en uitzending van levensbehoeften, kleeding en uitrusting, artilleriebenoodigdheden, enz. is op de voorloopig vastgestelde begrooting f 1 778 415 minder uitgetrokken dan voor het loopend dienstjaar. Evenwel moet nog worden gerekend op f 60 000 voor reservedeelen voor onderzeebooten, f 82 000 voor reservedeelen voor de kruisers en f 700 000 als eerste termijn voor reserve-munitie voor de kruisers, zoodat de vermindering f 1 636 415 bedraagt.

In totaal is de raming f 931 915 lager.

Onderafdeeling 1018. Aanschaffing en uitzending van levensbehoeften en andere goederen ter aanvulling van den magazijnvoorraad buiten dien van het marine-etablissement.

Meer is uitgetrokken f 2000 voor meer benoodigde levensbehoeften en f 35 000 voor goederen voor het marine-vliegkamp te Tandjong-Priok, waarop voor het loopende jaar abusievelijk niet is gerekend.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 1001. Personeel van het Departement der Marine.

Door vermindering van personeel en andere bezuiniging is de raming f 18 940 lager.

Onderafdeeling 1006. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen.

De raming is f 134 460 hooger dan voor het loopend dienstjaar. Voor de toelichting wordt verwezen naar de afzonderlijke begrooting van het marine-etablissement, afgedrukt bij de Indische Memorie van Toelichting, in verband met de Indische eerste Nota van Wijzigingen (stuk 6 en stuk 9).

Onderafdeeling 1006 A. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen voor het personeel van het marine-etablissement.

Onderafdeeling 1044 A. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen voor het burgerlijk en militair personeel bij het Departement der Marine en de daartoe behoorende diensten.

Nevenvermelde onderafdeelingen, voor het loopend dienstjaar geraamd op onderscheidenlijk f 221 000 en f 3 343 000, zijn thans voor memorie uitgetrokken.

Zie de toelichting bij onderafdeeling 302 A.

Onderafdeeling 1006 B. Toelagen voor het ondergeschikt technisch personeel bij het marine-etablissement, in afwachting van de herziening der bezoldigingen.

De raming is f 25 000 lager dan voor het loopend dienstjaar.

Onderafdeeling 1008. Verdere uitgaven voor de steenkolenopslagplaatsen, enz.

Voor aankoop en vervoer van steenkolen is f 490 000 minder uitgetrokken in verband met de prijzen en de aan te schaffen hoeveelheden; voor verduurzaamde levensmiddelen, enz. f 23 500 meer. In totaal is de raming f 467 100 lager.

Onderafdeeling 1011. Personeel van den hydrografischen dienst.

In hoofdzaak doordat ter bezuiniging twee opnemingsvaartuigen niet in dienst zullen komen, is de raming van

Onderafdeeling 1012. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst.

nevenvermelde onderafdeelingen onderscheidenlijk f 37 200 en f 124 800 lager.

Onderafdeeling 1016. Uitgaven ten behoeve van den raad voor de scheepvaart.

De Indische raming is, evenals voor het loopend jaar geschied is bij de nog aanhangige aanvullingsbegrooting, verminderd met f 30 000, omdat de instelling van een raad voor de scheepvaart vooralsnog kan worden opgeschort.

Onderafdeeling 1017. Personeel van de gouvernements-marine.

Voor bezoldigingen, enz. is f 315 040 meer uitgetrokken, in hoofdzaak omdat bij de raming voor het loopend dienstjaar, in verband met de aanhangige algemeene salarisherziening, nog geen rekening was gehouden met de bij de begrooting voor 1921 toegestane weddeherziening. In verband met bezuinigingen uit anderen hoofde is de raming in totaal f 275 040 hooger.

Onderafdeeling 1018. Verdere uitgaven voor de gouvernements-marine.

Voor werving van mindere schepelingen is naar behoefte f 12 560 meer uitgetrokken, voor schafting, enz. f 6800 minder, voor steenkolen f 274 800 minder en voor kleeding f 9100 minder. Als eerste termijn voor den aanbouw bij het marine-etablissement te Soerabaja van een nieuw schip voor de gouvernements-marine, de *Zeemeeuw*, waarvan de bouwkosten op f 400 000 worden geraamd, is f 175 000 uitgetrokken.

In totaal is de raming, mede in verband met een overschrijving van f 24 100 op de begrooting voor het loopend jaar uitgetrokken bij onderafdeeling 1019, f 11 760 hooger.

Onderafdeeling 1019. Bezoldigingen, enz. van het personeel der gewestelijke vaartuigen.

De raming is f 67 314 lager dan voor het loopend dienstjaar, in hoofdzaak wegens het vervallen van de fondsen voor verhooging van de bezoldigingen en toelagen in verband met de algeheele salarisherziening.

Onderafdeeling 1020. Verdere uitgaven voor de gewestelijke vaartuigen.

De raming is f 589 790 lager dan voor het loopend jaar, in hoofdzaak doordat minder is uitgetrokken voor voeding f 16 792, voor inventaris, herstellingen, dokken, enz. f 107 130, voor aanschaffing van vaartuigen f 200 000, wegens het niet aanbouwen van vaartuigen f 266 000.

Onderafdeeling 1021. Personeel van de bebakening en kustverlichting.

Voor bezoldigingen, enz. van het personeel der vaartuigen is f 63 000 meer uitgetrokken, in hoofdzaak in verband met de bij de begrooting voor 1921 toegestane weddeherziening, waarmede bij de begrooting voor het loopend jaar nog geen rekening is gehouden. In verband met eenige verminderingen is de raming in totaal f 54 000 hooger.

Onderafdeeling 1022. Verdere uitgaven voor de bebakening en kustverlichting.

Voor werving is op grond van de uitkomsten in vorige jaren f 27 200 meer uitgetrokken, voor onderhoud en herstelling van de kustlicht-etablissementen, enz. om dezelfde reden f 30 900 meer.

De raming voor nieuw aan te leggen werken is verlaagd met f 60 000 wegens beperking van den bouw van kustlichten.

Voor aanbouw, enz. van vaartuigen is naar behoefte f 64 700 meer uitgetrokken en voor steenkolen f 25 800 meer.

In totaal is de raming f 89 700 hooger dan voor het loopend jaar.

Onderafdeeling 1023. Personeel van den haven- en loodsdienst.

De raming is verlaagd met f 102 800 wegens vermindering van personeel en verhoogd met f 18 800, in hoofdzaak voor regelmatige weddeverhoogingen. In totaal wordt f 84 000 minder aangevraagd.

Onderafdeeling 1024. Verdere uitgaven voor den haven- en loodsdienst.

Meer is uitgetrokken voor werving, enz. f 6500, voor aanschaffing en onderhoud van vaartuigen f 93 500 en voor kantoorkosten f 500; daarentegen f 15 200 minder voor steenkolen, enz. In totaal is de raming f 85 300 hooger.

Onderafdeeling 1026. Soldijen, behoorende tot de algemeene kosten der zeemacht.

De raming is in totaal f 63 150 lager dan voor het loopend dienstjaar, in hoofdzaak in verband met de sterkte.

Onderafdeeling 1027. Verdere algemeene kosten der zeemacht.

Minder is uitgetrokken voor uit- en terugzending f 141 075, voor schafting, enz. f 48 700; meer voor kleeding, enz. f 59 500. In totaal is de raming f 97 675 lager dan voor het loopend jaar.

Onderafdeeling 1029. Verdere uitgaven voor de kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser.

In verband met de sterkte is f 35 700 meer uitgetrokken.

Onderafdeeling 1032. Verdere uitgaven voor het Nederlandsch eskader.

De raming is in totaal f 659 300 lager. Minder is uitgetrokken voor steenkolen f 735 000; meer voor schafting f 21 400 en voor onderhoud der schepen f 51 400.

Onderafdeeling 1033. Personeel van de Indische militaire marine.

In verband met de sterkte is f 12 100 minder uitgetrokken.

Onderafdeeling 1034. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine.

Minder is uitgetrokken voor schafting, enz. f 6900; meer voor aanbouw, enz. f 24 100 en voor steenkolen, enz. f 120 600. In totaal is de raming f 138 199 hooger.

Onderafdeeling 1035. Personeel van den marine-luchtvaartdienst.

De raming is f 82 160 hooger, in verband met de gedeeltelijke indienststelling van het vliegkamp te Soerabaja.

Onderafdeeling 1036. Verdere uitgaven van den marine-luchtvaartdienst.

De verhooging der raming met f 137 890 is een gevolg van uitbreiding van den dienst.

Onderafdeeling 1042. Marine-tehuis te Soerabaja.

Voor het loopend dienstjaar is een memoriepost uitgetrokken voor bijdrage aan het Leger des Heils wegens kosten van een marine-tehuis te Soerabaja. Het tehuis is thans in eigen beheer genomen en de jaarlijksche kosten worden geraamd op f 10 800.

Onderafdeeling 1044 B. Uitgaven voor een afzonderlijk korps militaire bedienden voor de marine in Indië.

Ten einde het bediendenwerk op de schepen en bij de maritieme inrichtingen aan den wal, dat thans gedaan wordt door inheemsche matrozen en stokers, voortaan te doen verrichten door goedkoopere, als bediende aangemonsterde Inlandsche werkkrachten, is een afzonderlijk korps militaire bedienden voor de marine opgericht, waardoor tevens het gevaar ontgaan wordt, dat bij de kweekschool voor Inlandsche schepelingen opgeleide matrozen en stokers wegens het moeten dienst doen als bediende den zeedienst zullen verlaten. De kosten worden geraamd op f 184 000.

HOOFDSTUK II DER UITGAVEN.

Uitgaven in Indië.

XI. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

Het eindcijfer voor deze afdeeling heeft in totaal eene vermindering ondergaan van ± f 1 463 000.

De voornaamste vermeerderingen bedragen voor:

de wisselvallige uitkeeringen naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen aan de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Madioen en Kediri	f 246 000
uitkeeringen wegens heffing van locale belastingen	531 000
ondersteuning voor buitengewoon kostbare locale werken, voor zooveel elders niet in het bijzonder omschreven	500 000
tegemoetkoming aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van een gemeentehuis	60 000
tegemoetkomingen en voorschotten voor de verbetering der volkshuisvesting	95 000
tegemoetkoming ten behoeve van het gewoon onderhoud van wegen, bruggen en duikers	1 500 000

De voornaamste verminderingen bedragen voor:

tegemoetkoming in de kosten van artesische boringen	f 130 000
tegemoetkoming aan gewesten op Java voor de uitvoering van locale wegenplannen	500 000
tegemoetkoming aan het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra in de kosten van de verbetering en doortrekking van den z.g. asweg...	500 000
tegemoetkoming aan het gebiedsdeel de Minahassa voor de verbetering en den aanleg van het daarin gelegen hoofdwegennet	100 000
tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg in de kosten van aanleg van een nieuwen hoofdverkeersweg met inbegrip van de uitgaven voor de aan dien weg aansluitende overbrugging op 2 plaatsen van de Tjiliwoeng	131 000
tegemoetkomingen aan de gemeenten Cheribon, Makasser, Batavia en Buitenzorg voor de verbetering van de wegennetten binnen die gemeenten	300 000
tegemoetkoming aan de gemeente Batavia in verband met den aanleg eener bronwaterleiding	2 750 000
tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen	23 345

Onderafdeeling 1102. Afzondering van gelden voor gewesten of gedeelten van gewesten, op den voet van artikel 68*a* van het Regeeringsreglement, wegens uitkeeringen naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen.

De raming is ruim f 240 000 hooger in verband met het aantal hoofdgeldplichtigen.

Onderafdeeling 1104. Uitkeeringen aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen.

Moest het vorig jaar reeds voor een 16-tal gemeenten worden overgegaan tot fixatie van den accrestoeslag, de noodzakelijkheid om de uiterste zuinigheid te betrachten bij het besteden der Landsgelden brengt mede, dat ook voor de andere locale ressorten moet worden besloten tot beëindiging der steeds toenemende verhooging van de tegemoetkomingen uit dezen hoofde. Dientengevolge wordt voor 1923 slechts op eene verhooging in totaal van ± f 30000 gerekend.

Voor de toekenning van bijzondere uitkeeringen aan locale ressorten, voor welke zulks ter instandhouding van een goeden gang van zaken bij hunne huishouding *onvermijdelijk* blijkt, is intusschen een bedrag van f 500 000 uitgetrokken.

Onderafdeeling 1106. Ondersteuning voor buitengewone kostbare locale werken, voor zooveel elders niet in het bijzonder omschreven.

Niettegenstaande bij de raming de uiterste zuinigheid werd betracht, moest zij f 500 000 hooger worden gesteld dan het vorig jaar.

Onderafdeeling 1109. Tegemoetkoming aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van een gemeentehuis.

De vergoeding ad f 60 000 kon niet lager worden gesteld.

Onderafdeeling 1110. Tegemoetkomingen en voorschotten aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting.

De raming, welke voor 1922 op f 1 055 000 was gesteld, is thans op f 1 150 000 gebracht.

Onderafdeeling 1111. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen ten behoeve van het gewoon onderhoud van wegen, bruggen en duikers.

Aan de hand van de reeds in behandeling gekomen verzoeken en in verband met de geboden uiterste bezuiniging is het bedrag van de onderwerpelijke tegemoetkomingen voorshands globaal gesteld op 1½ millioen gulden.

Ten vorigen jare was deze post voor Memorie uitgetrokken.

De vermindering, welke de overige onderafdeelingen hebben ondergaan, houden nagenoeg alle verband met de noodzakelijkheid om de uiterste zuinigheid te betrachten. Onderafdeeling 1115 (Tegemoetkoming aan de gemeente Batavia in verband met den aanleg eener bronwaterleiding) kon met f 2 750 000 worden verminderd, omdat dit bedrag thans geheel verwerkt is.

MIDDELEN IN NEDERLAND.

VI. Landbouw, Nijverheid en Handel.

N°. 601. Verkoop van kinabast.

De raming van de te verkoopen hoeveelheid zwavelzure kinine (in bast) is 5700 kilogram en die van den pharmaceutischen bast 20 000 kilogram lager dan de schatting voor 1922.

De opbrengst van de zwavelzure kinine kan, in verband met eene voorgenomen wijziging van de kina-overeenkomst, op f 18 per kilogram, die van den pharmaceutischen bast, evenals voor 1922, op f 1 per kilogram gesteld worden.

VIII. Gouvernementsbedrijven.

N°. 802. Aandeel in de winst van de Billiton-maatschappij.

In verband met de geschatte productie en de vermoedelijke kost- en verkoopprijzen kan het aandeel in de winst van het Gouvernement geschat worden op f 1 875 000, of op f 925 000 meer dan in het Indische ontwerp geraamd was.

MIDDELEN IN INDIE.

I. Regeering en Hooge Colleges.

N°. 101. Terugbetaling van voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

N°. 103. Verkoop van voor 's Lands dienst bestemde bruikbare goederen.

N°. 104. Verkoop van onbruikbare en overtollige goederen.

N°. 105. Andere ontvangsten.

Het is wenschelijk gebleken de vroegere XIIde afdeeling van de hoofdstukken I en II der begrooting: ,,Gemengde ontvangsten'' op te lossen door de posten, die daarvan deel uitmaakten, over te brengen naar de burgerlijke departementen, waartoe zij meer eigenaardig behooren. Daardoor wordt algemeene toepassing gegeven aan eene regeling, die voor de departementen van oorlog en der marine reeds bestaat.

Als overgangsmaatregel zijn de bedragen, die voor de vervallen begrootingsafdeeling voor 1923 moesten zijn geraamd, v. z. n. naar Financiën overgebracht (vergelijk nos. 301, 330, 331 en 332) en zijn de posten van de andere burgerlijke departementen voor hetzelfde jaar bij de raming voor Memorie uitgetrokken.

Hetzelfde geldt voor het oplossen van de tot dusver bij Financiën ondergebrachte algemeene (uitgaaf-) posten voor voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten.

III. Financiën.

N°. 302. Verpachte middelen.

De raming is f 90 274 lager dan voor 1922. De opbrengst is, voor zoover de pacht nog niet voor het geheele jaar 1923 werd afgestaan, in het algemeen geraamd naar de tot en met 31 Maart 1923 bedongen pachtsommen.

N°. 303. Opiumverkoop.

Ten gevolge van de reeds ingevoerde en nog in te voeren beperkende maatregelen en ook als gevolg van den minder gunstigen economischen toestand, wordt eene aanzienlijke vermindering van het debiet verwacht. De vermindering van de opbrengst zal daarmede echter geen gelijken tred houden, aangezien het voornemen bestaat in verschillende gedeelten van Indië den verkoopprijs te verhoogen.

N°. 304. Opbrengst van de pandhuizen in eigen beheer.

Aan de hand van de voorloopige uitkomst van 1921 zal de in 1923 te ontvangen interest kunnen worden geraamd op 8.7% van den omzet, dus op 8.7% van f 150 000 000 of op f 13 050 000.

De daling van vorengenoemd percentage van 9.08% in 1920 tot 8.7% in 1921 moet daaraan worden toegeschreven, dat in het jaar 1920 ook nog volgens het oude rente-tarief berekende interest ontvangen werd.

Voorts kan gerekend worden op f 720 000 ter zake van andere ontvangsten (f 700 000 aan den Lande vervallende overschotten en f 20 000 aan toevallige baten.)

N°. 305. In- en uitvoerrechten en accijnzen.

Invoerrecht.

De raming der invoerrechten voor 1923 ad f 60 000 000 is f 5 000 000 lager dan die voor het loopend jaar. Dit is in de eerste plaats een gevolg van de verwerping door de Eerste Kamer, in hare vergadering van 4 April 1922, van de toen

voorgestelde aanvulling van de Indische Tariefwet (Zitting 1921—1922 — **315**), waardoor kwam te vervallen de voorgestelde opcentenheffing, welke naar schatting rond f 9 000 000 zou hebben opgeleverd. Overigens is de raming, met inachtneming van het volgende, gebaseerd op de laatstbekende uitkomsten.

In de Indische Tariefwet (*Staatsblad* 1921 n°. 692) en in het tarief van invoerrechten worden eenige wijzigingen noodig geacht. De voor een en ander vereischte aanvulling is belichaamd in het onlangs ingezonden wetsontwerp (Gedr. St. Zitting 1922—1923. **276**).

De meerdere baten, van de voorgestelde wijzigingen te verwachten, kunnen op f 250 000 's jaars geraamd worden.

Invoerrecht Landsgoederen.

Aangezien als gevolg der voor 1923 verder doorgevoerde algemeene bezuiniging ook minder goederen uit Nederland noodig zijn, moet uiteraard ook op een lager bedrag aan daarop vallende rechten worden gerekend, weshalve f 70 000 minder dan voor het loopend jaar is geraamd.

Uitvoerrecht.

De raming der uitvoerrechten voor 1923 ad f 10 500 000 is f 16 500 000 lager dan die voor 1922. Dit is voor rond f 2 500 000 een gevolg van de hiervoor bij „Invoerrecht" vermelde verwerping van de aanvulling der Indische Tariefwet en het vervallen daardoor van de destijds voorgestelde opcentenheffing. Overigens zijn voor de raming tot grondslag genomen de uitkomsten over 1921, waarbij rekening is gehouden met gewijzigde heffingen, die met ingang van 1 Mei 1921 zijn in werking getreden. Reeds in 1921 zijn de uitvoerrechten ten gevolge van een sterk verminderden export belangrijk beneden de raming gebleven.

Uitvoerrecht Landsgoederen.

Op grond van de beschikbare gegevens over 1921 en de eerste maanden van 1922 is te rekenen op een bedrag van f 500 000 aan uitvoerrecht over landsgoederen.

N°. 306. Personeele belasting.

De opbrengst wordt f 500 000 hooger geraamd in verband met de uitkomsten over de afgeloopen jaren.

N°. 307. Inkomstenbelasting.

In verband met minder gunstige verwachtingen is de raming voor 1923 f 10 300 000 lager gesteld dan de schatting voor het loopende jaar. Hierbij is wederom rekening gehouden met de ten vorigen jare ingevoerde opcentenheffing (30% voor physieke personen, 20% voor rechtspersonen).

Nos. 308/312. Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven suikerbelasting, koffiebelasting, Javatabaksbelasting, Sumatratabaksbelasting en theebelasting.

De onder deze nummers bedoelde ontvangsten hebben betrekking op het dienstjaar 1922. Met het oog op de marktprijzen van de producten op het tijdstip van de opstelling der begrooting kan, behalve voor de voorlaatste belasting, niet op eene bate worden gerekend, in verband waarmede die ontvangsten voor memorie zijn geraamd.

De lagere raming van de ontvangsten uit de Sumatratabaksbelasting spruit voort zoowel uit de sedert enkele jaren doorgevoerde productievermindering als uit de lagere — hoewel nog alleszins loonende — verkoopprijzen te Amserdam.

N°. 316. Recht van overschrijving van vaste goederen.

De lagere raming houdt verband met de prijsdaling van vaste goederen.

N°. 317. Rechten van successie en van overgang bij overlijden.

Hooger geraamd in verband met de uitkomsten over de jaren 1917 t/m 1921.

N°. 318. Vergunningen tot het houden van Chineesche speel- of dobbeltafels.

Lager geraamd in verband met de uitkomsten over de jaren 1917 t/m 1921.

N°. 327. Aandeel in de winst van De Javasche Bank.

In verband met de bepalingen van het nieuwe privilege van De Javasche Bank (Javasche Bankwet 1922, *Staatsblad* n°. 159) is de raming van het aandeel van den Lande in de winst der bank f 1 000 000 hooger gesteld dan voor 1922.

Naar aanleiding van artikel 23 der Indische Comptabiliteitswet deelt de ondergeteekende het volgende mede. Krachtens artikel 2, letter *b*, van de ordonnantiën in Indisch Staatsblad 1910 n°. 119 en 1916 n°. 181, genieten de Inlanders in de gewesten Oostkust van Sumatra en Tapanoeli vrijstelling van belasting voor de slacht van varkens voor eigen gebruik. Eveneens zijn de tot den Bataksche en Niasschen landaard behoorende Inlanders in laatstgenoemd gewest van die belasting vrijgesteld, wanneer de varkens als offerdieren worden geslacht. De slachtingen bij verschillende feestelijke gelegenheden hebben evenwel, vooral bij de Bataksche bevolking, een zoodanigen omvang aangenomen, dat ingrijpen van Overheidswege noodzakelijk is. Ten einde deze massale slachtingen aanzienlijk te beperken, ligt het in het voornemen de genoemde vrijstellingen in te trekken, behalve in de afdeeling Nias van de residentie Tapanoeli, waar de bestaande toestand, voornamelijk om redenen van politieken aard, gehandhaafd zal moeten blijven.

Tot verhooging der opbrengstraming geeft het bovenstaande geen aanleiding.

IV. Binnenlandsch Bestuur.

N°. 401 A. Terugbetaling van in het belang van Inlandsche Zelfbesturen gedane uitgaven.

Jaarlijks wordt van de Zelfbesturen, voor zoover de stand hunner financiën dat toelaat, geheele of gedeeltelijke terugbetaling gevorderd van uitgaven, die geheel of ten deele te hunnen behoeve zijn gedaan. Het is er verre van, dat thans van de Zelfbesturen teruggevraagd worden de bedragen, waarop het Land aanspraak zou hebben; percentsgewijze is de restitutie in de laatste jaren zelfs achteruitgaande.

Ten einde een beter toezicht mogelijk te maken, zullen de begrootingen der Zelfbesturen anders worden ingericht. De door het Land gedane uitgaven, die voor restitutie in aanmerking komen, worden thans nog onvoldoende gekenmerkt als in wezen tot den eigenlijken landschapsdienst behoorende, hetgeen in de hand wordt gewerkt door de wijze van behandeling van den restitutiepost. Die uitgaven worden n.l. niet rechtstreeks en ten volle op de landschapsbegrooting gebracht, op dezelfde wijze als de door het landschap zelf bekostigde uitgaven, doch eerst in een afzonderlijken, buiten de begrootingen vallenden restitutiestaat becijferd, terwijl daarna van het totaal dier uitgaven op artikel 1 der begrooting van uitgaven slechts zooveel wordt overgenomen, als mogelijk blijkt te zijn, nadat aan de eigen landschapsuitgaven is voldaan.

Op deze wijze heeft noch het Land, noch het Zelfbestuur een overzicht van de geldelijke gevolgen van nieuwe maatregelen.

Om hieraan te gemoet te komen zal het, naast scheiding van gewonen en buitengewonen dienst, noodig zijn, dat de restitutiepost telkens onbesnoeid als uitgaaf op de zelfbestuursbegrooting komt te staan, terwijl daartegenover voor de Zelfbesturen, die aldus een tekort op den dienst zouden krijgen, onder de ontvangsten een periodiek — bij voorkeur jaarlijks — door de Regeering vast te stellen tegemoetkoming uit 's Lands schatkist zal zijn op te nemen.

Wanneer na invoering van deze nieuwe methode de Gouvernementsuitgaven, voor zoover deze in het rechtstreeksch belang van het landschap strekken, een integreerend deel van de landschapsbegrooting zijn geworden, zal bij ongunstige financieele vooruitzichten vanzelf gestreefd worden naar bezuiniging naar beide kanten.

Op de hierboven aangegeven wijze van behandeling der restitutie is thans bij deze ontwerp-begrooting gerekend door:

1°. de verhooging van den onderwerpelijken, de Inlandsche Zelfbesturen in de buitengewesten betreffenden, middelenpost tot f 5 300 000, d. i. het voor 1923 geraamde geheele aan restitutie vorderbare bedrag;

2°. het opbrengen van twee nieuwe uitgaafposten op de

begrooting (onderafdeeling 438, onderdeelen *f* en *g*) voor ,,bijdragen aan Inlandsche Zelfbesturen" en voor ,,Voorschotten en leeningen aan Inlandsche Zelfbesturen voor de uitvoering van groote werken", onderscheidenlijk tot de bedragen van f 1 500 000 en f 542 000, waartegenover de uitgaafposten: ,,Verstrekking van gelden aan zelfbesturende landschappen (bij wijze van voorloopige hulp) voor de uitvoering van groote werken" en ,,Tegemoetkomingen aan Zelfbesturende landschappen in verband met de afschaffing van den heerendienstplicht voor den aanleg of de verbetering van de in die gebieden gelegen hoofdverkeerswegen" kunnen vervallen;

3°. het verhoogen van den middelenpost n°. 402 ,,Rente en aflossing van aan Inlandsche Zelfbesturen, Grooten en dergelijken verstrekte voorschotten en leeningen" met een bedrag van f 27 000.

N°. 405. Verstrekking tegen betaling van kleeding aan personeel der politie:

a. algemeene politie;

b. gewapende politie.

Deze ontvangsten bedroegen wat betreft de algemeene politie in 1919 f 74 425, in 1920 f 200 399 en in 1921 f 249 575.

In verband met de voortdurende stijging kan de raming van onderdeel *a* voor 1923 worden gesteld op f 400 000, d. i. f 199 000 meer dan in 1922.

Van onderdeel *b* wordt de raming als voor 1922 (f 450 000) behouden.

N°. 409. Hoofdgeld.

De aanslag over 1921 van het hoofdgeld op Java en Madoera, thans met inbegrip van de onderdistricten Buitenzorg en de Duizendeilanden alsmede van de Tjikandi-landen, bedroeg rond f 9 776 000, terwijl aan hoofdgeld van de voormalige particuliere landen: de Pondokgedeh-landen, Koeripan, Tjikadoe, Tjiloear c. a., Tjitrap en Babakan-Noord naar schatting f 66 000 is te verwachten.

Op grond daarvan kan de raming voor 1923 voor Java en Madoera op f 9 842 000 worden gesteld.

Voor de Buitengewesten, met name Billiton en Banka en Onderhoorigheden, kunnen de ontvangsten worden geraamd op onderscheidenlijk f 27 951 en f 37 452, of te zamen rond f 65 500.

Voorts wordt voor 1923 gerekend op een — zonder bezwaar te dragen — algemeene verhooging van het hoofdgeld met 10%, welke eene meerdere bate van f 990 750 zal opbrengen.

N°. 413, *a.* Afstand van grond in eigendom, dan wel met het recht van opstal.

De ontvangsten hebben bedragen in 1918 f 1 028 913, in 1919 f 1 210 173, in 1920 f 1 417 063 en in 1921 f 1 757 956.

In verband met de gestadige stijging, welke een gevolg is van de meerdere uitgifte en de waardevermeerdering van de gronden, wordt de raming gesteld op rond f 1 900 000, of f 280 000 meer dan voor 1922.

N°. 413, *c.* Afstand grond in erfpacht.

De ontvangsten hebben bedragen in 1919 f 1 993 332, in 1920 f 2 438 393 en in 1921 f 1 517 820.

Naar het gemiddelde dezer uitkomsten zou de raming gesteld moeten worden op f 1 983 000, doch met het oog op de tijdsomstandigheden en rekening houdende met het in verband daarmede te verwachten uitstel van betaling van canon, wordt het (met medetelling ook van de gelijksoortige inkomsten van de onlangs teruggekochte particuliere landen Pondokgedeh, Koeripan en Tjitrap, tot een vermoedelijk bedrag van ± f 45 000) veiliger geacht een opbrengst te ramen van niet meer dan f 1 500 000, t. w. voor Java en Madoera f 1 350 000 en voor de Buitengewesten f 150 000.

N°. 419, *d.* Storting in 's Lands kas uit de fondsen der desaloemboengs en desabankjes als terugbetaling van een deel der uitgaven, gedaan in het belang van het toezicht.

In den loop van dit jaar zal uitvoering worden gegeven aan het denkbeeld om, evenals zulks met de Centrale Kas reeds het geval is, ook de terzijde bedoelde kredietinstellingen aan het Land te doen restitueeren, zooal niet het totaal, dan toch het grootste gedeelte der uitgaven, welke in hun belang zijn gedaan.

Hiervan wordt reeds in 1923 een bate van f 400 000 verwacht.

V. Onderwijs en Eeredienst.

N°. 502 tot en met 518. Schoolgelden van verschillende openbare scholen.

Evenals in de vorige begrooting zijn ook nu de schoolgelden geraamd naar de uitkomsten van voorgaande jaren, verhoogd met 50 pct., in verband met de in te voeren verhoogde schoolgeldtarieven.

N°. 530. Baten van het Instituut-Pasteur.

Deze nieuwe post is aan de raming der middelen toegevoegd, met het oog op de ontvangsten van het Instituut-Pasteur wegens den verkoop van verschillende door die inrichting bereide sera en de verstrekking daarvan tegen regularisatie aan andere departementen, op welke inkomsten tot dusver niet bij afzonderlijken post is gerekend. Op grond van de uitkomsten over de jaren 1919—1921 worden de ontvangsten op f 57 000 geraamd.

N°. 541. Vergoeding voor geneesmiddelen.

Ten einde eenerzijds eene passende, zij het zeer bescheiden, vergoeding te vinden voor de belangrijke uitgaven voor verstrekking van geneesmiddelen en anderzijds de noodige zuinigheid in de aanwending daarvan te bevorderen en de verstrekking meer te doen op prijsstellen, zal gestreefd worden naar de invoering van eene regeling, waarbij voor hetgeen aan anderen dan daarop rechthebbenden verstrekt wordt eenige betaling wordt geheven, zonder dat nochtans schade wordt toegebracht aan de hulpverschaffing, waar die in dezen vorm noodzakelijk blijkt en zij wegens onvermogen van de betrokkenen niet anders dan kosteloos kan geschieden. De inkomsten uit dezen hoofde worden voor 1923 geraamd op rond f 200 000.

VI. Landbouw, Nijverheid en Handel.

N°. 610. Kina.

De ontvangsten zijn o. m. f 30 000 hooger geraamd in verband met de groote vraag naar kinazaden en -planten.

N°. 611. Opbrengst van voortbrengselen van 's Lands caoutchouc-bedrijf.

In verband met de lage rubberprijzen is de opbrengst ruim f 70 000 lager geraamd.

N°. 612. Boschwezen:

a. opbrengst van boschperceelen niet in eigen bedrijf;

b. opbrengst van hout, kinabast en andere boschproducten door bedrijf in eigen beheer;

d. verstrekking van hout ten behoeve van den openbaren dienst;

e. vergunningen voor het kappen van hout;

f. verdere ontvangsten van het boschwezen.

De vermindering in raming voor onderdeel *a* met ruim f 645 000, van onderdeel *b* met f 12 800 000 en van onderdeel *d* met f 240 000, vindt hare verklaring in de toelichting van de onderafdeelingen 634, 635 en 637 der uitgaven in Indië.

De raming van de onderdeelen *e* en *f* kon daarentegen worden verhoogd, onderscheidenlijk met f 265 000 en f 34 700.

N°. 629. Ontvangsten van het hulpkantoor voor den industrieelen eigendom.

De raming is verhoogd met f 14 500 in verband met de verhooging der tarieven.

VII. Burgerlijke Openbare Werken.

N°. 702. Verkoop en verhuur van huizen en andere gebouwen, zoomede inhoudingen op bezoldiging bij aanwijzing van een ambtswoning.

Voor 1923 wordt de raming van dezen post naar de uitkomsten van 1920 en 1921 en in verband met het medegedeelde bij de toelichting op onderafdeeling 728 der begrooting van uitgaven gesteld op f 1 170 000 of f 350 000 meer dan waarop voor 1922 is gerekend.

N°. 715. Verrekening ten bate van den baggerdienst.

Voor 1923 wordt de raming van dezen post gesteld op f 5 875 000 of f 230 375 minder dan voor 1922, hetgeen in verband staat met de raming der uitgaven.

IX. Oorlog.

N°. 905. Baten van den topografischen dienst.

De verkoop van de kaarten is belangrijk gedaald bij vergelijking met vorige jaren. De opbrengst is niet hooger te stellen dan f 30 000.

Het overige bedrag van dit middel wordt verkregen door

verrekening van bewezen diensten met andere departementen van algemeen bestuur. Het lagere bedrag van deze verrekening moet toegeschreven worden aan eene te hooge raming voor 1922.

In totaal is de raming f 88 350 lager.

N°. 906. Verkoop van bier aan de militaire societeiten.

De raming is f 55 000 lager in verband met verminderd bierverbruik.

N°. 907. Verstrekking van water tegen betaling uit waterleidingen van den Lande, alsmede terugbetaling van de kosten voor water door de zorg van het Departement van Oorlog tegen betaling verstrekt.

Door uitbreiding van het aantal aansluitingen van gouvernementswoningen aan waterleidingen, waarvan de kosten voor verstrekt water door de bewoners worden vergoed, is deze post f 1400 hooger geraamd.

N°. 909. Baten uit de gouvernementswoningen.

In verband met het gereedkomen van in aanbouw zijnde gouvernementswoningen is de raming met f 115 000 verhoogd.

N°. 910. Terugbetaling van de kosten der verlichting door de zorg van het Departement van Oorlog tegen betaling verstrekt.

Door uitbreiding van het aantal aansluitingen van gouvernementswoningen aan plaatselijke verlichtingsnetten, waarbij de kosten door de bewoners worden vergoed, is deze post f 2100 hooger geraamd.

N°. 911. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire societeit voor onderofficieren en minderen te Tjilatjap renteloos voorschot.

De terugbetaling van het bij gouvernementsbesluit van 13 April 1918 n°. 49 verleend renteloos voorschot tot een bedrag van f 20 000 vindt plaats in termijnen van ten minste f 500 's jaars.

De terugbetalingen zijn sedert het jaar 1920 ten voordeele van het middel „Andere ontvangsten" geboekt.

Voor een juist overzicht is thans een afzonderlijke post opgebracht.

N°. 912. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire societeit voor onderofficieren en minderen te Banjoe Biroe verleend renteloos voorschot.

De terugbetaling van het bij de aanvullende begrooting voor het jaar 1922 toegestaan renteloos voorschot tot een bedrag van f 9450 vindt plaats in termijnen van ten minste f 500 's jaars, aanvangende met het jaar 1923.

N°. 913. Terugbetaling van het voor den bouw van eene militaire societeit voor onderofficieren en minderen te Poerworedjo verleend renteloos voorschot.

De terugbetaling van het bij de aanvullende begrooting voor het jaar 1919 toegestaan renteloos voorschot tot een bedrag van f 47 356 is afhankelijk van den verkoop van de bestaande societeit te Semarang.

Aangezien omtrent het tijdstip van terugbetaling geene zekerheid bestaat, is deze post voor „memorie" opgebracht.

N°. 914. Bijdragen van andere departementen in de beheerkosten van door het personeel van het wapen der genie beheerde algemeene pakhuizen.

Ter zake wordt verwezen naar de toelichting van onderafdeeling 967 R van het IIde hoofdstuk (Uitgaven in Indië).

N°. 916. Verkoop van onbruikbaar geworden en overtollige goederen.

Op grond van de uitkomsten van voorgaande jaren is dit middel f 20 000 hooger geraamd.

N°. 917. Andere ontvangsten.

De raming is f 4 573 000 lager in verband met de buitengewone ontvangsten, waarop voor 1922 is gerekend.

XI. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

N°. 1103. Terugbetaling van voorschotten in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting verleend aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen.

De post dient tot boeking van de in dit jaar te verwachten stortingen wegens rente en terugbetaling van aan de gebiedsdeelen met eigen middelen verstrekte voorschotten in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting.

N°. 1104. Rente en terugbetaling van aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van particuliere landen verstrekte voorschotten.

De post dient tot boeking van de in dit jaar terug te storten bedragen aan rente en terugbetaling van verstrekte voorschotten aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van eenige kleine particuliere landerijen.

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

4. 8 *A*.

BIJLAGE **A** DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

Hieronder volgen vergelijkende overzichten, die alle betrekking hebben op den *gewonen dienst*, den *buitengewonen dienst* en de *vlootuitbreiding* en berusten wat betreft de jaren:

1916/1919 op de begrootingsrekeningen;

1920 op de voorloopige begrootingsrekening;

1921 op de voorloopige uitkomsten;

1922 op de begrooting;

1923 op het huidig ontwerp.

De slotcijfers van de „monopolies", „producten" en „bedrijven" geven de verschillen weer van ontvangsten en uitgaven volgens de begrootingsboekhouding en zijn derhalve niet te beschouwen als uitkomsten der bedrijfsboekhouding.

Achtereenvolgens zijn opgenomen:

I. een algemeen overzicht van de ontvangsten en zuivere uitgaven;

II. ontvangsten ter zake van „belastingen";

III. ontvangsten en uitgaven ter zake van „monopolies";

IV. ontvangsten en uitgaven ter zake van „producten";

V. ontvangsten en uitgaven ter zake van „bedrijven";

VI. eene opsomming van „allerlei middelen";

VII. een overzicht van de „Landsuitgaven";

VIII. een overzicht van „ontvangsten rechtstreeks tegenover de Landsuitgaven staande";

IX. een overzicht van de „zuivere Landsuitgaven";

X. een overzicht van de buitengewone uitgaven en ontvangsten;

XI. een overzicht van de vlootuitbreiding.

I. OVERZICHT VAN ONTVANGSTEN (GEWONEN DIENST) EN ZUIVERE GEWONE UITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Ontvangsten . . .	**232 919 487**	**232 450 513**	**241 206 829**	**292 761 320**	**321 361 097**	**383 396 606**	**407 102 086**	**380 037 998**
Belastingen	116 502 050	116 016 865	122 972 959	169 898 976	199 507 082	272 384 300	248 618 887	228 764 893
Overschot monopolies	45 468 952	49 477 157	52 477 436	54 353 613	55 326 846	58 251 327	53 236 190	56 425 083
„ producten	43 360 463	35 674 390	34 091 670	38 287 278	39 107 520	20 356 391	39 660 335	27 622 824
„ bedrijven	19 109 331	19 314 027	18 736 979	16 766 136	10 834 571	10 298 126	36 144 239	37 049 500
Allerlei middelen	8 478 691	11 968 074	12 927 785	13 455 317	16 585 078	22 106 462	29 442 435	30 175 698
Uitgaven . . .	**220 263 605**	**241 687 914**	**279 236 405**	**341 932 878**	**469 215 545**	**524 431 200**	**525 312 291**	**470 382 631**
(Alle gewone uitgaven, uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven, en na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande gewone ontvangsten.)								
Verschil voordeelig. . .	**12 655 882**	—	—	—	—	—	—	—
Verschil nadeelig . . .	—	**9 237 401**	**38 029 576**	**49 171 558**	**147 854 448**	**141 034 594**	**118 210 205**	**90 344 633**

II. ONTVANGSTEN TER ZAKE VAN DE BELASTINGEN (GEWONEN DIENST).

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

BELASTINGEN.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923
Totaal . . .	**116 502 050**	**116 016 865**	**122 972 959**	**169 898 976**	**199 507 082**	**272 384 300**	**248 618 887**	**228 764 893**
Pachten, uitgezonderd opium en pandhuizen	1 732 067	1 795 689	735 376	318 961	297 808	275 341	261 612	166 243
Invoerrecht	24 837 726	23 863 246	25 562 898	32 804 914	60 632 716	67 631 645	59 930 000	60 000 000
„ Landsgoederen . . .	71 334	292 331	173 810	904 524	759 065	1 279 950	500 000	430 000
Uitvoerrecht [1]	3 095 093	2 014 726	1 595 314	4 422 680	4 436 964	5 876 889	8 900 000	8 400 000
„ Landsgoederen . . .	—	—	—	—	—	—	—	500 000
Accijnzen op gedistilleerd. . . .	12 141 076	12 460 533	12 088 291	13 337 543	15 565 029	20 852 042	26 985 000	4 000 000
„ „ petroleum enz. . .								14 400 000
„ „ lucifers.								13 200 000
„ „ tabak								85 000
Andere ontvangsten in verband met de in- en uitvoerrechten en accijnzen	133 725	104 137	133 382	137 472	193 285	188 404	140 000	160 000
Personeele belasting	2 005 845	2 062 429	2 253 297	2 365 309	2 024 252	2 695 335	2 000 000	2 500 000
Inkomstenbelasting [1]	15 060 069	15 411 317	16 504 446	23 095 365	25 743 948	44 724 597	60 800 000	50 500 000
Oorlogswinstbelasting	—	—	4 803 880	11 388 321	27 387 825	52 261 451	Memorie.	Memorie.
Uitkeering uit de Nederlandsche oorlogswinstbelasting.	—	—	—	13 974 382	910 946	1 809 975	Memorie.	Memorie.
Ontvangsten ter zake van de voor de jaren 1920/1922 geheven:								
suikerbelasting	—	—	—	—	—	2 005 100	13 800 000	Memorie.
koffiebelasting	—	—	—	—	—	—	550 000	Memorie.
Javatabaksbelasting	—	—	—	—	—	—	800 000	Memorie.
Sumatratabaksbelasting . . .	—	—	—	—	—	—	2 500 000	1 500 000
theebelasting	—	—	—	—	—	—	10 000	Memorie.
Tijdelijke suikerbelasting	—	—	—	—	—	10 310 029	Memorie.	Memorie.
Tijdelijke kinabelasting.	—	—	—	—	—	73 861	Memorie.	Memorie.
Verponding	3 248 288	3 122 815	2 865 765	6 202 858	5 996 146	6 428 000	6 600 000	7 000 000
Recht openbare verkoopingen . .	1 281 168	1 370 234	1 486 206	1 723 029	1 841 187	2 184 171	1 851 675	2 000 000
Zegelrecht.	2 607 609	2 822 645	3 492 849	4 026 024	4 841 393	6 724 996	12 100 000	12 100 000
Overschrijving van vaste goederen	1 319 658	1 893 345	2 183 452	2 645 341	4 830 611	4 162 007	4 000 000	3 500 000
Recht van successie en overgang bij overlijden	167 555	243 651	461 317	478 887	470 762	716 324	350 000	450 000
Vergunningen Chineesche speel- of dobbeltafels	93 539	100 065	377 507	493 834	314 495	257 377	400 000	300 000
Belastingen op het slachten . . .	2 982 135	3 329 650	3 065 821	3 516 067	2 802 930	2 646 142	6 280 000	6 280 000
Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten	14 235 472	12 946 107	12 985 525	14 456 174	6 086 142	4 711 300	Memorie.	Memorie.
Bijzondere belastingen in de Buitengewesten	306 282	219 227	254 811	291 099	437 956	377 373	55 600	51 400
Hoofdgeld	9 267 066	9 417 975	9 530 539	9 479 280	9 614 748	9 837 523	9 750 500	10 898 250
Landelijke inkomsten en andere grondlasten	21 723 160	22 411 616	22 199 331	23 607 942	23 991 089	23 918 411	29 787 500	30 077 000
Belasting op loterijen	73 987	15 362	100 228	36 322	58 594	28 007	100 000	42 000
Allerlei	119 202	119 765	118 914	192 648	269 191	408 050	167 000	225 000

Uiteraard zijn in de onder dit middel vermelde bedragen *niet* begrepen de aan de „vlootuitbreiding" tegoed geschreven bedragen uit dit middel (vgl. tabel XI).

III. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TER ZAKE VAN DE MONOPOLIES.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Ontvangsten . . .	**66 932 808**	**73 735 957**	**78 268 910**	**83 119 139**	**94 521 300**	**92 479 692**	**92 138 460**	**88 822 125**
1. Opium	39 335 233	43 157 977	44 168 685	48 679 799	61 753 096	60 120 066	57 562 960	54 243 280
2. Pandhuizen	12 520 332	14 356 835	17 007 975	16 810 104	13 485 358	13 336 984	13 491 000	13 936 095
3. Zout	15 077 243	16 221 145	17 092 250	17 629 236	19 282 846	19 022 642	21 084 500	20 642 750
Gewone uitgaven . . .	**21 463 856**	**24 258 800**	**25 791 474**	**28 765 526**	**39 194 454**	**34 228 365**	**38 902 270**	**32 397 042**
1. Opium	11 170 456	12 769 787	13 164 883	15 192 093	20 748 832	15 910 695	20 064 930	18 352 722
2. Pandhuizen	5 343 293	4 812 983	5 477 074	6 284 261	8 558 300	8 463 697	8 618 800	5 638 000
3. Zout	4 950 107	6 676 030	7 149 517	7 289 172	9 887 322	9 853 973	10 218 540	8 406 320
Overschot . . .	**45 468 952**	**49 477 157**	**52 477 436**	**54 353 613**	**55 326 846**	**58 251 327**	**53 236 190**	**56 425 083**
1. Opium	28 164 777	30 388 190	31 003 802	33 487 706	41 004 264	44 209 371	37 498 030	35 890 558
2. Pandhuizen	7 177 039	9 543 852	11 530 901	10 525 843	4 927 058	4 873 287	4 872 200	8 298 095
3. Zout	10 127 136	9 545 115	9 942 733	10 340 064	9 395 524	9 168 669	10 865 960	12 236 430

IV. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TER ZAKE VAN DE PRODUCTEN.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Ontvangsten . . .	**68 495 326**	**63 245 114**	**67 607 711**	**82 485 690**	**95 365 222**	**76 691 319**	**96 535 620**	**73 641 000**
1. Koffie	8 272 284	560 333	980 251	3 692 420	1 653 990	—	—	—
2. Rijst	—	—	—	—	—	—	73 750	10 500
3. Kina	1 370 879	1 215 723	600 743	1 388 771	1 755 285	1 061 620	721 750	942 300
4. Getah pertja	129 210	1 033 091	452 215	716 168	519 202	340 462	Memorie.	Memorie.
5. Caoutchouc	1 334 158	1 738 654	737 863	3 059 291	2 127 439	467 532	3 679 120	2 921 650
6. Coca	21 223	32 789	—	12 693	13 712	2 422	Memorie.	Memorie.
7. Aetherische oliën	—	—	—	—	—	45 215	Memorie.	Memorie.
8. Boschwezen	9 014 184	13 059 941	12 813 509	12 886 711	20 994 627	20 848 951	26 400 000	13 013 550
9. Goud	—	—	—	—	50 119	159 577	1 239 000	1 581 000
10. Tin	41 880 832	38 292 274	43 263 883	48 092 730	44 937 685	27 808 604	35 440 000	32 965 000
11. Steenkolen	6 472 556	7 312 309	8 759 247	12 636 906	23 313 163	25 956 936	28 982 000	22 207 000
12. IJzerertsen	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Petroleum	—	—	—	—	—	—	—	—
Gewone uitgaven . . .	**25 134 863**	**27 570 724**	**33 516 041**	**44 198 412**	**56 257 702**	**56 334 928**	**56 875 285**	**46 018 176**
1. Koffie	1 423 811	688 960	893 577	757 653	288 499	—	—	—
2. Rijst	—	—	—	86 675	714 098	499 209	376 545	189 000
3. Kina	368 498	406 830	327 672	423 660	440 094	430 830	463 093	418 883
4. Getah pertja	357 837	396 453	375 137	497 743	517 353	566 596	Memorie.	Memorie.
5. Caoutchouc	598 151	1 010 515	759 608	1 670 105	2 061 190	2 422 396	2 784 441	2 335 177
6. Coca	3 409	4 707	—	1 285	2 350	—	Memorie.	Memorie.
7. Aetherische oliën	—	—	—	—	—	—	Memorie.	Memorie.
8. Boschwezen	6 457 124	7 719 700	8 449 747	8 618 784	12 012 115	14 857 066	17 658 867	11 523 916
9. Goud	78 716	—	—	1 122	64 901	220 543	536 500	852 000
10. Tin	10 301 551	11 116 067	14 177 373	20 587 910	24 243 535	19 863 731	18 885 100	14 823 200
11. Steenkolen	5 545 766	6 227 492	8 532 927	11 553 475	15 913 567	17 474 557	16 170 739	15 876 000
12. IJzerertsen	—	—	—	—	—	—	Memorie.	Memorie.
13. Petroleum	—	—	—	—	—	—	—	—
Overschot . . .	**43 360 463**	**35 674 390**	**34 091 670**	**38 287 278**	**39 107 520**	**20 356 391**	**39 660 335**	**27 622 824**
1. Koffie	6 848 473	— 128 627	86 674	2 934 767	1 365 491	—	—	—
2. Rijst	—	—	—	— 86 675	— 714 098	— 499 209	— 302 795	— 178 500
3. Kina	1 002 381	808 893	273 071	965 111	1 315 191	630 790	258 657	523 417
4. Getah pertja	— 228 627	636 638	77 078	218 425	1 849	— 226 134	—	—
5. Caoutchouc	736 007	728 139	— 21 745	1 389 186	66 249	1 954 864	894 679	586 473
6. Coca	17 814	28 082	—	11 408	11 362	2 422	—	—
7. Aetherische oliën	—	—	—	—	—	45 215	—	—
8. Boschwezen	2 557 060	5 340 241	4 363 762	4 267 927	8 982 512	5 991 885	8 741 133	1 489 634
9. Goud	— 78 716	—	—	— 1 122	— 14 782	— 60 966	702 500	729 000
10. Tin	31 579 281	27 176 207	29 086 510	27 504 820	20 694 150	7 944 873	16 554 900	18 141 800
11. Steenkolen	926 790	1 084 817	226 320	1 083 431	7 399 596	8 482 379	12 811 261	6 331 000
12. IJzerertsen	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Petroleum	—	—	—	—	—	—	—	—

V. ONTVANGSTEN EN GEWONE UITGAVEN TER ZAKE VAN DE BEDRIJVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Ontvangsten . . .	**52 225 388**	**58 788 533**	**64 608 660**	**76 649 122**	**95 643 011**	**109 933 009**	**142 126 500**	**124 387 010**
1. Landsdrukkerij	684 855	508 849	795 666	949 897	1 311 492	1 391 422	2 241 500	1 457 510
2. Vervoeren te water. . . .	—	466 348	174 717	276 805	344 798	545 709	—	—
3. Post-, telegraaf- en telefoondienst	9 573 950	10 842 575	13 125 524	17 022 406	22 006 986	25 716 000	30 755 000	32 134 500
4. Spoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten .	41 966 583	46 970 761	50 512 753	58 400 014	71 979 735	82 279 878	109 130 000	90 795 000
Gewone uitgaven . . .	**33 116 057**	**39 474 506**	**45 871 681**	**59 882 986**	**84 808 440**	**99 634 883**	**105 982 261**	**87 337 510**
1. Landsdrukkerij	580 896	1 267 044	740 100	2 116 846	1 279 314	921 454	1 610 100	1 083 480
2. Vervoeren te water. . . .	—	116 294	141 215	260 881	246 868	494 176	—	—
3 Post-, telegraaf- en telefoondienst	9 741 702	10 531 127	12 645 152	14 389 404	21 191 137	26 533 867	27 178 461	23 881 330
4. Spoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten .	22 793 459	27 560 041	32 345 214	43 115 855	62 091 121	71 685 386	77 193 700	62 372 700
Overschot . . .	**19 109 331**	**19 314 027**	**18 736 979**	**16 766 136**	**10 834 571**	**10 298 126**	**36 144 239**	**37 049 500**
1. Landsdrukkerij	103 959	—758 195	55 566	—1 166 949	32 178	469 968	631 400	374 030
2. Vervoeren te water. . . .	—	350 054	33 502	15 924	97 930	51 533	—	—
3. Post-, telegraaf- en telefoondienst	—167 752	311 448	480 372	2 633 002	815 849	— 817 867	3 576 539	8 253 170
4. Spoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten .	19 173 124	19 410 720	18 167 539	15 284 159	9 888 614	10 594 492	31 936 300	28 422 300

VI. OVERZICHT VAN ALLERLEI MIDDELEN.

	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Totaal . . .	**8 478 691**	**11 968 074**	**12 927 785**	**13 455 317**	**16 585 078**	**22 106 462**	**29 442 435**	**30 175 698**
Aandeel in de winst van de Javasche Bank	819 633	957 954	967 327	1 519 008	1 920 017	2 319 714	2 000 000	3 000 000
Afstand van grond	2 513 747	2 855 377	2 559 838	3 282 470	3 964 915	3 373 771	4 187 000	3 528 000
Ontvangsten met betrekking tot het havenwezen	1 713 521	2 418 778	3 971 344	4 983 586	7 154 120	10 601 612	19 768 060	19 086 248
Mijnconcessies	169 977	1 497 596	1 387 184	1 817 801	2 399 735	3 114 096	1 403 600	2 178 000
Allerlei	3 261 813	4 238 369	4 042 092	1 852 452	1 146 291	2 697 269	2 083 775	2 383 450

VII. OVERZICHT VAN DE GEWONE LANDSUITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

GEWONE UITGAVEN, uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Totaal . . .	**250 756 284**	**278 071 943**	**315 619 388**	**384 704 510**	**529 534 519**	**589 080 712**	**624 309 455**	**534 373 800**
1. Algemeen bestuur (Regeering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur)	4 311 096	4 494 226	5 205 086	5 791 084	6 454 212	6 596 951	7 091 400	6 017 453
2. Binnenlandsch bestuur . .	14 923 497	16 921 340	17 480 532	15 892 104	18 547 823	17 899 733	19 592 968	18 802 174
3. Vorsten, grooten, afgezanten, enz.	3 291 921	3 318 705	3 426 121	3 515 904	3 480 080	3 374 575	3 427 813	5 315 113
4. Andere bestuursuitgaven .	3 371 283	3 400 647	3 483 117	3 435 602	4 130 859	3 931 904	7 613 881	4 788 984
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	10 097 965	12 151 988	12 930 548	16 039 124	20 073 057	20 284 722	20 924 679	19 543 106
6. Rechtswezen	4 143 044	4 314 696	4 823 696	4 676 166	5 644 011	5 383 226	5 694 027	5 542 618
7. Gevangeniswezen	6 080 430	7 886 837	8 645 846	11 061 354	14 705 290	14 540 804	11 796 996	9 421 876
8. Politie	10 501 733	12 232 924	12 805 874	13 565 700	18 783 733	21 465 346	20 980 973	18 926 673
9. Andere uitgaven voor justitie, politie, enz.	1 336 519	1 475 090	1 882 095	2 230 882	2 321 360	2 488 678	2 703 913	2 886 618
10. Rente en aflossing . . .	13 152 558	15 136 795	17 133 432	20 355 471	44 086 744	52 335 541	76 879 185	82 110 601
11. Belastinginning	7 272 895	7 422 561	8 065 124	8 786 699	9 718 390	11 882 801	12 986 122	12 818 621
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren) .	8 340 113	1 459 859	1 285 532	1 401 343	3 755 638	5 801 000	3 040 000	4 670 000
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren).		6 807 974	8 083 995	7 972 742	11 284 190	11 813 400	15 575 500	14 590 400
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren)	2 508 744	2 864 231	3 059 631	3 696 889	3 431 000	4 448 000	3 900 000	4 500 000
15. Muntwezen	1 331 314	5 154 908	6 889 307	18 249 522	8 331 552	25 990 203	40 977 500	731 500
16. Kredietwezen	565 575	609 738	655 244	479 919	490 753	482 681	625 899	568 964
17. Vervoerkosten van, naar en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren)	2 196 175	1 497 041	5 694 239	15 061 410	17 311 424	23 483 162	18 839 000	18 638 000
18. Onderwijs	19 183 856	21 628 716	25 584 654	30 039 946	37 085 052	42 101 532	40 218 167	40 409 901
19. Eeredienst	1 082 175	1 001 235	1 019 807	1 267 632	1 147 336	1 106 056	1 101 240	1 125 428
20. Burgerlijke geneeskundige dienst	13 476 710	13 017 557	11 892 692	12 559 919	16 672 655	19 393 951	19 650 637	21 308 280
21. Landbouw, veeteelt en visscherij, nijverheid en handel	3 223 567	3 624 219	4 180 738	4 010 556	6 016 850	5 431 492	5 484 718	4 992 627
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd baggerdienst sedert 1917	27 196 202	32 638 544	35 867 267	39 003 002	46 407 938	44 497 304	40 322 941	32 378 790
23. Havenwezen	2 146 099	1 869 538	5 298 616	4 831 651	7 472 931	8 657 634	14 766 970	11 470 643
24. Baggerdienst	—	2 934 003	3 462 556	3 677 705	5 990 613	5 209 484	4 640 075	4 174 815
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	1 405 957	1 706 296	1 789 725	2 158 356	2 812 630	2 263 400	2 473 304	1 631 155
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen	—	129 728	324 973	409 982	754 930	670 367	865 375	1 088 800
27. Vervoerdiensten	918 881	—	—	—	—	—	—	—
28. Oorlog	61 846 838	67 720 160	69 192 038	93 099 215	118 246 040	122 978 306	126 021 215	105 601 667
29. Marine	22 856 365	21 731 360	24 850 924	29 578 442	35 634 352	35 933 078	45 057 774	37 708 375
30. Allerlei	3 994 772	2 921 027	10 605 979	11 856 189	58 743 076	68 635 381	51 057 183	42 610 618

VIII. GEWONE ONTVANGSTEN RECHTSTREEKS TEGENOVER GEWONE LANDSUITGAVEN STAANDE.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

De ontvangsten staan rechtstreeks tegenover de ondervolgende groepen van gewone landsuitgaven.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Totaal . . .	**30 492 679**	**36 384 029**	**36 382 983**	**42 771 632**	**60 318 974**	**64 649 512**	**98 997 164**	**63 991 169**
1. Algemeen bestuur (Regeering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur)	3 510	5 161	4 040	1 761	7 861	9 753	1 5 200	13 000
2. Binnenlandsch bestuur . .	3 296 192	2 326 025	1 867 354	1 833 380	1 979 170	3 693 854	3 131 400	5 621 900
3. Vorsten, grooten, afgezanten, enz.	74 744	37 764	83 285	31 269	56 783	67 280	100 140	127 140
4. Andere bestuursuitgaven .	—	100 000	100 000	100 000	100 000	103 197	100 000	100 000
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	1 724	41 394	52 234	68 657	72 827	87 642	113 750	140 420
6. Rechtswezen	781 327	789 318	712 295	850 350	1 097 324	1 247 661	1 131 400	1 272 500
7. Gevangeniswezen	3 805 868	4 528 637	4 364 901	4 676 909	4 528 279	4 995 509	5 880 400	6 013 700
8. Politie	29 656	40 664	32 664	475 521	465 870	904 383	887 782	1 095 782
9. Andere uitgaven voor justitie, politie, enz.	555 708	617 035	656 283	774 525	906 588	1 170 236	1 465 200	1 421 100
10. Rente en aflossing. . . .	134 016	45 030	135 488	46 357	53 508	73 471	61 000	69 600
11. Belastinginning	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren) .	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren)	803 683	871 430	938 508	926 245	1 190 767	1 172 366	1 187 800	1 237 700
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren)	2 218 740	2 317 350	2 565 026	2 867 220	3 595 170	3 280 751	3 900 000	4 500 000
15. Muntwezen	1 987 979	5 946 280	2 595 830	4 043 629	11 864 740	10 713 140	40 926 000	730 000
16. Kredietwezen.	75 579	13 658	166 657	160 863	103 850	128 950	164 000	565 000
17. Vervoerkosten van, naar en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren)	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Onderwijs	1 830 194	1 990 885	2 113 909	2 271 222	2 505 456	2 982 020	4 096 400	5 148 100
19. Eeredienst	—	—	25 734	11 597	5 268	14 012	5 000	10 500
20. Burgerlijke geneeskundige dienst	1 319 052	1 657 075	722 992	884 914	735 679	585 911	967 317	1 795 000
21. Landbouw, veeteelt en visscherij, nijverheid en handel	186 596	204 367	254 007	287 386	278 571	344 747	379 930	355 430
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd baggerdienst sedert 1917	691 197	2 275 353	2 388 912	2 228 401	3 248 297	3 864 344	4 740 450	3 305 478
23. Havenwezen	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Baggerdienst	—	1 605 356	3 979 917	4 440 643	7 462 078	5 913 731	6 105 375	5 875 000
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	222 319	257 703	216 451	289 773	402 144	482 227	511 000	261 000
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen	—	—	—	4 070	112 418	259 767	385 000	1 000 000
27. Vervoerdiensten . . .	960 056	—	—	—	—	—	—	—
28. Oorlog	1 672 702	1 874 692	1 845 084	2 441 574	3 189 133	5 256 139	6 427 170	6 341 177
29. Marine . . .	9 493 745	8 529 014	10 182 340	12 451 234	14 343 631	14 970 836	13 654 650	14 072 582
30. Allerlei	348 092	309 838	379 072	604 132	2 013 562	2 327 585	2 660 800	2 919 060

IX. OVERZICHT VAN DE ZUIVERE GEWONE LANDSUITGAVEN.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

GEWONE UITGAVEN (uitgezonderd die voor monopolies, producten en bedrijven) na aftrek van het bedrag der rechtstreeks tegenover uitgaven staande ontvangsten.	UITKOMSTEN.						RAMINGEN.	
	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Totaal . . .	**220 263 605**	**241 687 914**	**279 236 405**	**341 932 878**	**469 215 545**	**524 431 200**	**525 312 291**	**470 382 631**
1. Algemeen bestuur (Regeering, Hooge Colleges en departementen van burgerlijk algemeen bestuur)	4 307 586	4 489 065	5 201 046	5 789 323	6 446 351	6 587 198	7 076 200	6 004 453
2. Binnenlandsch bestuur . .	11 627 305	14 595 315	15 613 178	14 058 724	16 568 653	14 205 879	16 461 568	13 180 274
3. Vorsten, grooten, afgezanten, enz.	3 217 177	3 280 941	3 342 836	3 484 635	3 423 297	3 307 295	3 327 673	5 187 973
4. Andere bestuursuitgaven .	3 371 283	3 300 647	3 383 117	3 335 602	4 030 859	3 828 707	7 513 881	4 688 984
5. Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur	10 096 241	12 110 594	12 878 314	15 970 467	20 000 230	20 197 080	20 810 929	19 402 686
6. Rechtswezen	3 361 717	3 525 378	4 111 401	3 825 816	4 546 687	4 135 565	4 562 627	4 270 118
7. Gevangeniswezen	2 274 562	3 358 200	4 280 945	6 384 445	10 177 011	9 545 295	5 916 596	3 408 176
8. Politie	10 472 077	12 192 260	12 773 210	13 090 179	18 317 863	20 560 963	20 093 191	17 830 891
9. Andere uitgaven voor justitie, politie, enz..	780 811	858 055	1 225 812	1 456 357	1 414 772	1 318 442	1 238 713	1 465 518
10. Rente en aflossing. . . .	13 018 542	15 091 765	16 997 944	20 309 114	44 033 236	52 262 070	76 818 185	82 041 001
11. Belastinginning	7 272 895	7 422 561	8 065 124	8 786 699	9 718 390	11 882 801	12 986 122	12 818 621
12. Wachtgelden, verlofsbezoldigingen en onderstanden (burgerlijke ambtenaren) .	7 536 430 (12 en 13)	1 459 859	1 285 532	1 401 343	3 755 638	5 801 000	3 040 000	4 670 000
13. Pensioenen (burgerlijke ambtenaren)		5 936 544	7 145 487	7 046 497	10 093 423	10 641 034	14 387 700	13 352 700
14. Voorschotten (burgerlijke ambtenaren)	290 004	546 881	494 605	829 669	— 164 170	1 167 249	—	—
15. Muntwezen	(*)—656 665	(*)—791 372	4 293 477	14 205 893	— 3 533 188	15 277 063	51 500	1 500
16. Kredietwezen.	489 996	596 080	488 587	319 056	386 903	353 731	461 899	3 964
17. Vervoerkosten van-, naar- en in Ned.-Indië (burgerlijke ambtenaren)	2 196 175	1 497 041	5 694 239	15 061 410	17 311 424	23 483 162	18 839 000	18 638 000
18. Onderwijs	17 353 662	19 637 831	23 470 745	27 768 724	34 579 596	39 119 512	36 121 767	35 261 801
19. Eeredienst	1 082 175	1 001 235	994 073	1 256 035	1 142 068	1 092 044	1 096 240	1 114 928
20. Burgerlijke geneeskundige dienst	12 157 658	11 360 482	11 169 700	11 675 005	15 936 976	18 808 040	18 683 320	19 513 280
21. Landbouw, veeteelt en visscherij, nijverheid en handel	3 036 971	3 419 852	3 926 731	3 723 170	5 738 279	5 086 745	5 104 788	4 627 197
22. Burgerlijke openbare werken, uitgezonderd baggerdienst sedert 1917	26 505 005	30 363 191	33 478 355	36 774 601	43 159 641	40 632 960	35 582 491	29 073 312
23. Havenwezen	2 146 099	1 869 538	5 298 616	4 831 651	7 472 931	8 657 634	14 766 970	11 470 643
24. Baggerdienst.	—	1 328 647	— 517 361	— 762 938	—1 471 465	— 704 247	— 1 465 300	— 1 700 185
25. Mijnwezen, uitgezonderd mijnconcessies	1 183 038	1 448 593	1 573 274	1 868 583	2 410 486	1 781 173	1 962 304	1 370 155
26. Waterkrachts- en electriciteitswezen.	—	129 728	324 973	405 912	642 512	410 000	480 375	88 800
27. Vervoerdiensten	(*)— 41 175	—	—	—	—	—	—	—
28. Oorlog	60 174 136	65 845 468	67 346 954	90 657 641	115 056 907	117 722 167	119 594 045	99 260 490
29. Marine	13 362 620	13 202 346	14 668 584	17 127 208	21 290 721	20 962 243	31 903 124	23 635 793
30. Allerlei [1]	3 646 680	2 611 189	10 226 907	11 252 057	56 729 514	66 307 796	47 902 083	39 691 558

(*) Overschot aan ontvangsten.
[1] Waaronder duurtebijslag.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

X. OVERZICHT VAN DE BUITENGEWONE UITGAV

AARD DER UITGAVEN.	1867 tot en met 1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Totale uitgaven . . .	**353 012 696**	**21 229 788**	**39 235 616**	**48 619 681**	**41 552 5**
Monopolies.	*20 805 624*	*4 601 829*	*2 893 077*	*7 330 563*	*2 410 7*
Opiumfabriek	3 881 410	—	—	—	—
Landspandhuizen	15 131 907	4 282 829	2 444 289	6 510 255	1 755 0
Zoutbriketteering	1 792 307	319 000	448 788	820 308	655 7
Producten.	*5 031 587*	*702 252*	*4 450 860*	*2 395 465*	*1 974 7*
Caoutchouc en getah pertja	34 735	12 252	10 176	893 796	542 9
Goudwinning	—	—	—	—	—
Tinwinning	2 196 000	360 000	865 384	698 550	547 0
Steenkolenontginning	2 800 852	330 000	3 575 300	803 119	884 7
Deelneming Ned.-Indische Aardolie-Maatschappij.	—	—	—	—	—
Bedrijven.	*229 995 001*	*11 532 230*	*22 361 546*	*24 095 086*	*22 338 1*
Landsdrukkerij	—	—	—	—	44 5
Vervoerdiensten	—	—	70 699	73 948	133 4
Post-, telegraaf- en telefoondienst	10 416 866	1 846 000	3 886 278	1 947 023	1 338 0
Spoor- en tramwegen (w.o. Atjehtram) alsmede automobieldiensten	219 578 135	9 686 230	18 404 569	22 074 115	20 821 4
Bestuursuitgaven.	*97 180 484*	*4 393 477*	*9 530 133*	*14 798 567*	*14 778 8*
Terugbrenging van particuliere landen tot het Landsdomein	7 000 000	—	—	—	—
Opheffing perdikan-privileges	—	—	—	—	—
Voorschotten en leeningen aan zelfbesturende landschappen	—	—	—	—	—
Kapitaalverstrekking aan de centrale kas voor het volkscredietwezen en aan bijzondere banken	—	—	448 066	784 710	235 0
Voorschotten woningverbetering in het belang der pestbestrijding	—	—	—	578 105	818 5
Ondersteuning nijverheidsondernemingen	—	—	—	—	—
Bevloeiings- en andere waterwerken en waterleidingen . .	38 126 065	309 513	292 836	169 398	161 0
Werken in het belang der gezondheid	2 390 230	—	—	32 967	332 8
Havens en vaarwaters (met uitdieping van de Kapoeasgeul)	46 318 845	3 638 964	7 971 083	13 038 301	13 023 8
Baggerdienst	—	—	—	—	—
Mijnwezen	—	—	—	—	90 0
Dienst voor waterkracht en electriciteit	—	—	—	—	—
Genie-uitgaven, gedekt door verkoop van vrijkomende landseigendommen	—	—	—	—	—
Dokken	3 345 344	445 000	695 114	—	7 5
Marine-etablissement	—	—	123 034	195 086	110 0
Kabelschip „Zuiderkruis"	—	—	—	—	—
Voorschotten voor woning- en schoolbouw en volkshuisvesting	—	—	—	—	—
Voorschotten voor aankoop van particuliere landen . . .	—	—	—	—	—
Andere uitgaven	—	—	—	—	—

1) Ontvangsten wegens terugbetaling van voorschotten voor woningverbetering in het belang der pestbestrijding in 1918 f 851 358 en in 1921 f 441 044.
2) Ontvangsten van de landspandhuizen f 6 557 268
3) Ontvangsten wegens terugbetaling van voorschotten voor woningverbetering in het belang der pestbestrijding f 430 000 en wegens afstand van vrijkomende militaire terreinen f 4 590 000.
4) Ontvangsten wegens terugbetaling van voorschotten voor woningverbetering in het belang der pestbestrijding f 60 000 en wegens terugbetaling van voorschotten voor den aankoop van particuliere landen f 268 000.

XI. OVERZICHT VAN DE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN TER ZAKE VAN DE VLOOTUITBREIDING.

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.
Uitgaven . . .	**899 800**	**1 868 600**	**1 772 433**	**5 222 178**	**7 186 065**	**7 172 269**	**14 840 239**	**9 687 360**
1. Aanbouw.	880 000	1 608 000	1 191 433	4 604 178	5 685 881	3 682 910	10 051 239	6 500 000
2. Marine-etablissement	—	179 000	483 000	526 000	1 354 184	3 239 359	3 611 000	1 737 360
3. Marine-vliegkampen	—	—	—	—	—	—	635 000	545 000
4. Rente	19 800	81 600	98 000	92 000	146 000	250 000	543 000	905 000
Ontvangsten . . .	—	—	**3 000 000**	**3 700 000**	**5 100 000**	**5 100 000**	**5 100 000**	**5 100 000**
1. Inkomstenbelasting.	—	—	3 000 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000
2. Uitvoerrecht	—	—	—	700 000	2 100 000	2 100 000	2 100 000	2 100 000
Verschil voordeelig. . .	—	—	**1 227 567**	—	—	—	—	—
Verschil nadeelig . . .	**899 800**	**1 868 600**	—	**1 522 178**	**2 086 065**	**2 072 269**	**9 740 239**	**4 587 36**

EN ONTVANGSTEN IN DE JAREN 1867—1923.

1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.	1912 tot en met 1923.
41 677 734	**49 158 740**	**70 307 347** 1)	**95 801 785** 2)	**137 326 680**	**186 502 352** 1)	**126 240 619** 3)	**90 803 100** 4)	**948 455 943**
3 552 208	*5 333 650*	*7 088 642*	*988 230*	*8 961 794*	*13 179 751*	*1 867 000*	*1 408 000*	*59 615 470*
25 643	—	5 000	29 090	116 206	13 777	32 000	1 000	222 716
2 672 000	4 986 000	6 279 000	—	8 170 043	12 119 404	700 000	544 000	50 462 820
854 565	347 650	804 642	959 140	675 545	1 046 570	1 135 000	863 000	8 929 934
3 644 330	*4 759 663*	*6 781 735*	*8 897 390*	*8 156 478*	*8 347 619*	*6 061 800*	*4 559 000*	*60 731 331*
862 258	1 190 599	1 513 190	1 235 037	1 418 465	600 000	900 800	700 000	9 879 523
—	567 757	735 212	1 968 827	941 501	730 095	416 000	145 000	5 504 392
1 738 340	1 366 020	1 071 372	2 427 124	2 755 593	2 486 100	1 486 000	721 000	16 522 483
1 043 732	1 635 287	3 461 961	3 266 402	3 040 919	4 031 424	3 259 000	1 993 000	27 324 933
—	—	—	—	—	500 000	—	1 000 000	1 500 000
21 808 825	*29 144 324*	*35 079 716*	*47 467 897*	*76 337 876*	*107 743 285*	*65 468 500*	*40 620 000*	*504 047 469*
14 287	8 940	112 698	23 226	299 317	1 163 578	465 000	424 000	2 555 579
91 644	—	292 139	305 203	164 424	696 137	398 000	—	2 225 691
2 377 209	4 812 721	5 405 083	7 588 798	9 976 162	12 157 000	10 213 000	7 693 000	69 290 933
19 325 685	24 322 663	29 269 796	39 550 670	65 897 973	93 726 570	54 392 500	32 503 000	429 975 266
12 672 371	*9 921 103*	*21 357 254*	*38 448 268*	*43 870 532*	*57 231 697*	*52 843 319*	*44 216 100*	*324 061 673*
—	785 634	8 937 679	22 287 822	12 284 612	3 842 984	*Memorie.*	1 200 000	49 338 731
—	—	—	—	—	—	10 000	10 000	20 000
590 000	—	35 000	50 000	30 187	455 000	592 000	542 000	2 294 187
99 500	23 930	—	—	—	—	*Memorie.*	*Memorie.*	1 591 276
1 420 145	371 971	—	194 780	446 941	—	—	—	3 830 498
—	—	—	—	49 045	—	100 000	50 000	199 045
195 756	240 416	364 609	272 096	5 746 339	6 000 329	7 963 250	5 169 250	26 884 859
135 917	130 687	1 561 688	1 340 707	1 243 817	1 729 266	—	—	6 507 876
10 231 053	8 368 465	8 969 760	9 904 003	17 680 550	33 754 226	27 533 500	19 200 400	173 314 131
—	—	1 225 612	3 029 419	1 406 276	1 244 917	693 750	350 000	7 949 974
—	—	153 335	—	247 920	345 000	211 999	1 504 800	2 553 054
—	—	77 505	1 339 075	3 104 059	4 645 110	6 944 050	6 309 050	22 418 849
—	—	—	—	—	1 774 000	2 243 200	1 271 400	5 288 600
—	—	—	—	—	—	—	—	1 147 614
—	—	—	—	550 688	2 082 347	2 396 570	2 879 200	8 836 931
—	—	—	—	—	—	500 000	2 000 000	2 000 000
—	—	—	—	—	958 518	3 655 000	3 730 000	8 343 518
—	—	—	—	1 038 000	400 000	—	—	1 438 000
—	—	32 066	30 366	42 098	—	—	—	104 530

4. 8 *B.*

BIJLAGE B DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

OPGAVE VAN DE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN IN DUIZENDTALLEN VAN GULDENS OVER HET TIJDVAK 1867—1911.

JAAR.	ONTVANGSTEN			UITGAVEN				VERSCHIL gewone ontvangsten en gewone uitgaven.	
	te zamen.	wegens uitkeeringen uit de overschotten van dienstjaren tot het tijdvak 1867—1911 behoorend.	gewone.	te zamen.	wegens bijdragen aan de Rijksmiddelen.	buitengewone.	gewone.	voordeelig.	nadeelig.
a.	*b.*	*c.*	*d.*	*e.*	*f.*	*g.*	*h.*	*i.*	*j.*
Te zamen per kolom	**6 629 393**	**70 709**	**6 558 684**	**6 681 303**	**134 459**	**353 013**	**6 193 831**	**415 375**	**50 522**
1867	(1) 137 538	—	137 538	110 411	14 856	—	95 555	41 983	—
1868	115 234	—	115 234	108 382	10 771	340	97 271	17 963	—
1869	115 627	—	115 627	111 681	10 350	—	101 331	14 296	—
1870	123 525	—	123 525	115 765	10 458	11	105 296	18 229	—
1871	135 531	—	135 531	115 836	10 649	156	105 031	30 500	—
1872	138 208	5 497	132 711	127 945	16 243	78	111 624	21 087	—
1873	146 431	11 880	134 551	142 897	20 427	305	122 165	12 386	—
1874	146 843	2 420	144 423	137 039	10 545	248	126 246	18 177	—
1875	165 786	18 118	147 668	154 250	25 160	1 275	127 815	19 853	—
1876	150 660	10 764	139 896	158 519	2 700	4 527	151 292	—	11 396
1877	162 649	7 807	154 842	159 081	2 300	10 667	146 114	8 728	—
1878	149 473	5 043	144 430	148 729	—	7 996	140 733	3 697	—
1879	144 516	—	144 516	156 043	—	11 190	144 853	—	337
1880	146 838	—	146 838	146 936	—	11 833	135 103	11 735	—
1881	137 802	—	137 802	151 232	—	10 973	140 259	—	2 457
1882	130 315	—	130 315	149 583	—	12 510	137 073	—	6 758
1883	141 627	—	141 627	149 964	—	9 234	140 730	897	—
1884	142 266	—	142 266	143 574	—	8 030	135 544	6 722	—
1885	133 981	—	133 981	130 873	—	9 715	121 158	12 823	—
1886	131 259	—	131 259	128 885	—	7 220	121 665	9 594	—
1887	143 351	—	143 351	117 896	—	4 564	113 332	30 019	—
1888	121 690	2 000	119 690	128 349	—	8 066	120 283	—	593
1889	132 332	1 500	130 832	129 133	—	6 586	122 547	8 285	—
1890	137 789	1 500	136 289	127 737	—	7 883	119 854	16 435	—
1891	116 397	730	115 667	130 639	—	10 920	119 719	—	4 052
1892	127 319	550	126 769	135 339	—	11 046	124 293	2 476	—
1893	136 101	450	135 651	127 949	—	9 331	118 618	17 033	—
1894	128 419	450	127 969	138 684	—	9 998	128 686	—	717
1895	131 243	400	130 843	139 459	—	11 632	127 827	3 016	—
1896	133 084	400	132 684	143 702	—	10 363	133 339	—	655
1897	130 385	400	129 985	148 626	—	9 959	138 667	—	8 682
1898	132 432	400	132 032	150 709	—	15 027	135 682	—	3 650
1899	142 600	400	142 200	144 372	—	6 556	137 816	4 384	—
1900	151 809	—	151 809	146 115	—	8 682	137 433	14 376	—
1901	149 380	—	149 380	149 903	—	9 837	140 066	9 314	—
1902	146 617	—	146 617	160 675	—	11 000	149 675	—	3 058
1903	151 365	—	151 365	167 111	—	12 256	154 855	—	3 490
1904	152 617	—	152 617	166 537	—	10 905	155 632	—	3 015
1905	155 646	—	155 646	166 223	—	8 915	157 308	—	1 662
1906	169 331	—	169 331	167 543	—	7 427	160 116	9 215	—
1907	185 804	—	185 804	173 576	—	5 120	168 456	17 348	—
1908	190 050	—	190 050	191 321	—	6 808	184 513	5 537	—
1909	197 488	—	197 488	200 863	—	9 561	191 302	6 186	—
1910	221 516	—	221 516	231 427	—	17 757	213 670	7 846	—
1911	248 519	—	248 519	249 790	—	16 506	233 284	15 235	—

(1) Hieronder is begrepen het bedrag van f 14 926 000, dat op 1 Januari 1868 in 's Landskassen voorhanden was aan overschotten van aan 1867 voorafgaande dienstjaren en op grond van de 2de zinsnede van art. 98(oud) der Indische Comptabiliteitswet onder de middelen van 1867 is opgenomen.

Het zuiver overschot op de gewone middelen en de gewone uitgaven bedroeg alzoo f 415 375 000—f 50 522 000 (verschil der kolommen *i* en *j*) = ... f 364 853 000

Bovendien werden gelden opgenomen tot een gezamenlijk bedrag van 138 994 000
(de geheele opbrengst van de geldleeningen van 1883 en 1898, onderscheidenlijk van f 45 157 000 en f 55 359 000, benevens f 38 478 000 van de opbrengst der geldleening van 1905, zie de wet in *Nederlandsch Staatsblad* 1916 n°. 451).

Te zamen . . . f 503 847 000

Van laatstgenoemd bedrag is:

a. rechtstreeks toegevoegd aan de Rijksmiddelen 16 375 000
(zie de wetten in *Nederlandsch Staatsblad* 1868 n°. 182, 1869 n°. 212 en 1872 n°. 3).
b. bijgedragen aan de Rijksmiddelen door verevening ten laste van de Indische begrootingen (zie kolom *f*) 134 459 000
c. besteed aan buitengewone uitgaven (zie kolom *g*) 353 013 000

Te zamen . . . f 503 847 000

4. 8 *C.*

Bijlage C der Memorie van Toelichting.

II. BEREKENING VAN DE SLOTEN DE

Alle bedragen zijn in guldens uitgedrukt.

JAAR.	GEHEELE DIENST.				GEWONE DIENST.				BUITENG	
	Uitgaven.	Ont-vangsten.	Slot.		Uitgaven.	Ont-vangsten.	Slot.		Uitgaven.	Ont-vangsten
			Voordeelig.	Nadeelig.			Voordeelig.	Nadeelig.		
1912 tot en met 1921	**5 353 176 436**	**4 274 118 108**	—	**1 079 058 328**	**4 264 559 770**	**3 927 640 929**	—	**336 918 841**	**731 412 224**	**7 849 67**
1912	269 025 312	270 549 955	1 524 643	—	247 795 524	270 549 955	22 754 431	—	21 229 788	—
1913	327 071 287	311 354 200	—	15 717 087	287 835 671	311 354 200	23 518 529	—	39 235 616	—
1914	343 942 764	281 403 431	—	62 539 333	295 323 083	281 403 431	—	13 919 652	48 619 681	—
1915	347 886 939	309 733 984	—	38 152 955	306 334 438	309 733 984	3 399 546	—	41 552 501	—
1916	373 048 594	343 126 942	—	29 921 652	330 471 060	343 126 942	12 655 882	—	41 677 734	—
1917	420 403 313	360 138 572	—	60 264 741	369 375 973	360 138 572	—	9 237 401	49 158 740	—
1918	512 368 944	398 111 600	—	114 257 344	420 798 584	382 769 008	—	38 029 576	70 307 347	851 35
1919	714 342 348	541 518 317	—	172 824 031	517 551 434	468 379 876	—	49 171 558	95 801 785	6 557 26
1920	1 039 916 049	749 588 996	—	290 327 053	709 795 115	561 940 667	—	147 854 448	137 326 680	—
1921	1 005 170 886	708 592 111	—	296 578 775	779 278 888	638 244 294	—	141 034 594	186 502 352	441 04

ːDISCHE BEGROOTINGEN 1912—1921.

ːONE DIENST.		DIENST DER VLOOTUITBREIDING.				VOEDSELVOORZIENING.				JAAR.
Slot.		Uitgaven.	Ont-vangsten.	Slot.		Uitgaven.	Ont-vangsten.	Slot.		
ːoordeelig.	Nadeelig.			Voordeelig.	Nadeelig.			Voordeelig.	Nadeelig.	
—	**723 562 554**	**24 121 345**	**16 900 000**	—	**7 221 345**	**333 083 097**	**321 727 509**	—	**11 355 588**	1912 tot en met 1921
—	21 229 788	—	—	—	—	—	—	—	—	1912
—	39 235 616	—	—	—	—	—	—	—	—	1913
—	48 619 681	—	—	—	—	—	—	—	—	1914
—	41 552 501	—	—	—	—	—	—	—	—	1915
—	41 677 734	899 800	—	—	899 800	—	—	—	—	1916
—	49 158 740	1 868 600	—	—	1 868 600	—	—	—	—	1917
-	69 455 989	1 772 433	3 000 000	1 227 567	—	19 490 580	11 491 234	—	7 999 346	1918
—	89 244 517	5 222 178	3 700 000	—	1 522 178	95 766 951	62 881 173	—	32 885 778	1919
—	137 326 680	7 186 065	5 100 000	—	2 086 065	185 608 189	182 548 329	—	3 059 860	1920
—	186 061 308	7 172 269	5 100 000	—	2 072 269	32 217 377	64 806 773	32 589 396	—	1921

4. 8 *D.*

Bijlage **D** der Memorie van Toelichting.

OVERZICHT VAN DE LEENINGSCHULD VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Benaming der schuld.	Rente-type in %.	Nominaal bedrag der schuld. (vreemde valute herleid tegen pari-koers).	Koers van uitgifte in %.	Werkelijk ontvangen bedrag [1]).	Bedrag der aflossingen		Restant schuld op ult. 1923.	Bedrag der rente		Opmerkingen.
					t/m 1922.	in 1923.		t/m 1922.	in 1923.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Totale schuld	—	f1 454 095 000	—	—	f91 308 437	f15 487 859	f1 347 298 704	f 191 971 276	f 67 492 447	—
Vaste schuld	—	f 854 095 000	—	[5]) —	f91 308 437	f15 487 859	f 747 298 704	f 191 971 276	f 43 242 447	—
1. Geldleening 1883 [2]). .	[3]) 3	[4]) f 44 000 000	$98^3/_4$	[5]) —	f 10 761 937	[6]) f 542 859	f 32 695 204	f 87 524 516 (1 en 2 samen)	f 997 142	*Stbl.* 1883 n°. 34.
2. „ 1898 [7]). .	3	57 815 000	95,13	f 54 999 410	28 021 500	1 420 000	28 373 500		893 805	*Stbl.* 1898 n°. 142.
3. „ 1915 . .	5	62 500 000	[8]) 97	59 375 000	17 500 000	2 500 000	42 500 000	20 375 000	2 187 500	*Stbl.* 1905 n°. 127.
4. „ 1916 . .	5	80 000 000	Ned. $99^1/_2$ Ind. $101^1/_4$	79 580 350	12 000 000	2 000 000	66 000 000	24 200 000	3 350 000	*Stbl.* 1916 n°. 208.
5. „ 1917 . .	5	50 000 000	[9]) $99^3/_4$	49 500 000	6 250 000	1 250 000	42 500 000	12 343 750	2 156 250	*Stbl.* 1917 n°. 502.
6. „ 1919 . .	6	180 000 000	$100^1/_2$	180 135 000	13 500 000	4 500 000	162 000 000	31 590 000	9 990 000	*Stbl.* 1919 n°. 280.
7. „ 1921 A .	7	75 000 000	100	74 439 165	1 875 000	1 875 000	71 250 000	5 556 250	5 118 750	*Stbl.* 1921 n°. 798 [10]).
8. „ 1921 B .	$6^1/_2$	56 000 000	Ned. 99 Ind. $99^1/_2$	55 109 031	1 400 000	1 400 000	53 200 000	2 881 760	3 549 000	*Stbl.* 1921 n°. 798 [11]).
9. 40 millioen dollarleening 1922 A	6	99 512 000	$94^1/_2$	96 738 821	—	—	99 512 000	3 000 000	6 000 000	*Stbl.* 1921 n°. 1455.
10. 40 millioen dollarleening 1922 B	6	99 512 000	$94^3/_4$	94 436 031	—	—	99 512 000	3 000 000	6 000 000	*Stbl.* 1921 n°. 1455.
11. 20 millioen dollarleening 1922 C	6	49 756 000	$96^1/_2$	[12]) 47 859 000	—	—	49 756 000	1 500 000	3 000 000	*Stbl.* 1921 n°. 1455.
Vlottende schuld op ultimo 1923	—	[13]) f 600 000 000	—	f 600 000 000	—	—	f 600 000 000	—	f 24 250 000	—
1. In Nederland. (Voorschotten uit 's Rijks kas)	5 %	f 400 000 000	—	f 400 000 000	—	—	f 400 000 000	—	[14]) f 17 800 000	—
2. In Indië	[15]) $3\frac{1}{2}$ % [16]) 4 %	200 000 000	—	200 000 000	—	—	200 000 000	—	[17]) 6 450 000	—

1) Na aftrek van provisie en commissie, doch buiten rekening latend de kosten van uitgifte en van realiseering der dollarbedragen.

2) Aandeel van Nederlandsch-Indië in de geldleening ten laste van den Staat der Nederlanden, groot f 60 900 000.

3) Oorspronkelijk eene 4 % leening, werd deze in 1886 (*Staatsblad* n°. 102) verwisseld in eene $3^1/_2$ % en in 1896 (*Staatsblad* 1895, n°. 236), in eene 3 % leening.

4) Oorspronkelijk bedragend f 45 675 000, werd dit bedrag, tengevolge van de conversie in eene $3^1/_2$ % leening, gesteld op f 46 350 000 (art. 1 van *Staatsblad* 1887, n°. 58) en, na de conversie in eene 3 % rentende nationale schuld, nader op f 44 000 000 (art. 1 van *Staatsblad* 1896, n°. 214).

5) Niet ingevuld, in verband met het door de, in de vorige noot bedoelde, conversies veranderd nominaal bedrag. Oorspronkelijk werd ontvangen f 45 104 062,50, waarvoor na geheele delging der schuld, f 49 636 168,44 aan aflossing op de hoofdsom zal zijn betaald.

6) Voor inkoop tegen den koers van den dag (voor 3 % schuld belangrijk beneden pari).

7) Geldleening van den Staat ten bate en ten laste van Nederlandsch-Indië (art. 9 en 10 van *Staatsblad* 1898, n°. 142).

8) Door het leeningsconsortium overgenomen voor 95 %.

9) Door het leeningsconsortium overgenomen voor 99 %.

10) Beschikking van den Minister van Koloniën van 15 Juli 1921, 2e Afdeeling, n°. 1 (*Nederlandsche Staatscourant* van 15 en 16 Juli 1921, n°. 136).

11) Beschikking van den Minister van Koloniën van 10 October 1921, 2e Afdeeling, n°. 1, (*Nederlandsche Staatscourant* van 10 October 1921, n°. 196), in verband met de beschikking van 28 October 1921, 2e Afdeeling, n°. 4 (*Nederlandsche Staatscourant* van 28 en 29 October 1921, n°. 210).

12) Herleid volgens den dollarkoers van f 2,58.

13) Hierin is niet begrepen een bedrag van f 49 millioen aan ongedekt muntpapier.

14) Hierin is begrepen een som van f 25 000 voor rente van voorschotten terzake van in de Vereenigde Staten van Amerika gedane aankoopen.

15) Volgens het 2e lid van artikel 13 van de Javasche Bankwet 1922 (*Staatsblad* 1922, n°. 159) worden aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië voorschotten tegen onderpand verstrekt tot ten hoogste f 6 000 000 renteloos; over opgenomen gelden boven genoemd bedrag is de gewone beleeningsrente van $3^1/_2$ % verschuldigd.

16) In Nederlandsch-Indië worden uitgegeven schatkistpromessen en 4 % rentende schatkistbiljetten.

17) Hierin is een bedrag van f 20 000 begrepen voor rente over in 's Lands kas berustende gelden van de Indische postspaarbank.

4. 8 *E.*

Bijlage E der Memorie van Toelichting.

Overzicht van de wijzigingen in de door den Gouverneur-Generaal voorloopig vastgestelde begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1923.

Onderafdeeling.	Omschrijving der Onderafdeeling.	Geraamd.		Toelichting van het verschil.
		Meer.	Minder.	
	Uitgaven in Nederland.			
302	Kosten van het muntwezen, enz.	f 204 000		Zie bladz. 18 der Memorie van Toelichting.
315	Verpleging van en andere uitgaven voor gepensionneerden, gegageerden en gepasporteerden		f 18 450	Idem bladz. 19.
318 *A*	Kosten van het Inlichtingsbureau			
318 *B*	Andere kosten in verband met de aanwerving van personeel voor den Indischen dienst.		27 415	" " 19.
319	Terugbetaling aan het Rijk van bij het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst werkzaam gesteld personeel van het Departement van Koloniën			
352	Rente van vaste schuld		788 274	" " 23.
354	Rente van vlottende schuld		2 600 000	" " 24.
355	Aflossing van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . .		1 361 025	" " 24.
401	Kosten der hoogere vorming van Nederlandsch-Indische bestuursambtenaren . .		29 000	" " 25.
504	Bijdrage aan de vereeniging tot verbreiding van kennis over Nederland in den vreemde.		10 000	" " 30.
701	Burgerlijke Openbare Werken.	500 000		" " 40.
802	Dienst voor waterkracht en electriciteit . .	800 000		" " 45.
806 *A*	Deelneming door het Land in het maatschappelijk kapitaal der Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij	1 000 000		" " 50.
901	Militairen in buitengewonen dienst. . . .		35 750	" " 60.
902	Militaire verlofs- en non-activiteitsbezoldigingen	450 000		" " 60.
903	Opleiding tot officier	18 480		" " 60.
904	Kosten van den Indischen leergang voor nieuw benoemde officieren en officierenverlofgangers van het Nederlandsch-Indische leger		5 000	" " 60.
905	Kosten der koloniale afdeeling van het krijgsgeschiedkundig archief van den generalen staf in Nederland	476		" " 60.
917	Materieel	1 129 250		" " 61.

Onder-af-deeling.	Omschrijving der Onderafdeeling.	Geraamd.		Toelichting van het verschil.
		Meer.	Minder.	
1003	Aandeel in de kosten van aanbouw, uitrusting en uitzending van kruisers en onderzeebooten en van aanschaffing en uitzending van vliegmaterieel ten behoeve van de Koninklijke marine ten bedrage van de helft dier kosten		f 2 320 000	Zie bladz. 66 der Memorie van Toelichting.
1004	Verrekening met het Departement van Marine in Nederland van de uitgaven ten behoeve van het personeel der Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië, niet behoorende tot de rol van eenig schip en niet te werk gesteld bij het departement aldaar of bij het marine-etablissement te Soerabaja. .	f 179 680		Idem bladz. 66.
1005	Verdere algemeene kosten der zeemacht. .	513 520		„ „ 66.
1006	Personeel van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch-Indië		212 800	„ „ 66
1009	Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine		3 355 000	„ „ 66.
1010	Personeel van den hydrografischen dienst in Nederlandsch-Indië		50	„ „ 66.
1011	Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst in Nederlandsch-Indië		37 700	„ „ 66.
1013	Verdere uitgaven ten behoeve van „Scheepvaart"	300 000		„ „ 66.
1014	Aanbouw van het bebakeningsvaartuig *Pollux*	350 000		„ „ 67.
1016	Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen	846 500		„ „ 67.
		f 6 291 906	f 10 800 464	
	Minder . . .	f 4 508 558		

Uitgaven in Indië.

Onder-af-deeling.	Omschrijving der Onderafdeeling.	Meer.	Minder.	Toelichting van het verschil.
228	Personeel van de arbeidsinspectie en koeliewerving	f 900		Zie bladz. 17 der Memorie van Toelichting.
229 *A*	Uitgaven ten behoeve van het Kantoor van Arbeid		f 50 000	Idem bladz. 18.
351	Rente van vlottende schuld		550 000	„ „ 24.
638	Visscherij		90 000	„ „ 38.
704	Tweejarige avondleergang voor de opleiding van opzichters bij den waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken tot architect		13 500	„ „ 41.
706	Gebouwen voor den burgerlijken dienst . .		1 175 000	„ „ 41.
726	Kosten in zijdelingsch verband staande met het havenbedrijf	90 000		„ „ 44.
943	Voorzieningen van materieelen aard . . .		9 000	„ „ 64.
967 *V*	Steun aan gegageerde en gepensionneerde militairen beneden den officiersrang, die buiten hunne schuld in moeilijke omstandigheden verkeeren.	10 000		„ „ 65.
1016	Uitgaven ten behoeve van den Raad voor de scheepvaart		30 000	„ „ 68.
		f 100 900	f 1 917 500	
	Minder	f 1 816 600		

Nummers.	Omschrijving.	Geraamd. Meer.	Geraamd. Minder.	Toelichting van het verschil.
	Middelen in Nederland.			
302	Rente van de kapitalen, in de Grootboeken der Nationale Schuld ingeschreven ten name van het „Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch-Indië, alsmede van de aan dat fonds toebehoorende bewijzen van Nederlandsch-Indische Schuld	f 204 000		Zie bladz. 18 der Memorie van Toelichting.
802	Aandeel in de winst van de Billitonmaatschappij	925 000		Idem bladz. 71.
	Meer	f 1 129 000		

RECAPITULATIE.

Uitgaven in Nederland	f	4 508 558	minder.
„ „ Indië		1 816 600	„
Totaal der uitgaven . . .	f	6 325 158	
Middelen in Nederland		1 129 000	meer.
Nadeelig slot der begrooting	f	7 454 158	lager.

4. 8 *F.*

BIJLAGE F DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

Ramingen van bedrijfsuitgaven en -ontvangsten [1]), kapitaalsuitgaven en kapitaalsrekeningen.

A. HAVEN TANDJONG PRIOK.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ont-vangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						Beheer der haven:	
Directie	f 350 000	f 9 142	f 17 587	f 376 729		Havengeld	f 800 000
Brandweer	15 000	4 054	2 546	21 600		Diverse inkomsten . . .	25 000
Onderhoud havens en dammen	500 000	75 834	458 376	1 034 210			
Vuilophaaldienst.	50 000	12 770	6 396	69 166			
Assurantie					f 1 501 705		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf:	
Terreinen	55 000		147 620	f 202 620		Verhuur van terreinen .	600 000
Wegen	100 000		33 362	133 362			
Kanalen	155 000	830	56 681	212 511			
Straatverlichting.	35 000			35 000			
Onderhoud begraafplaatsen .	2 000			2 000	585 493		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven:	
Waterbedrijf	160 000	46 689	45 338	f 252 027		Waterbedrijf	400 000
Electriciteitsbedrijf	225 000	16 636	20 044	261 680		Electriciteitsbedrijf. . .	450 000
Opslagbedrijf	160 000	66 222	84 102	310 324		Opslagbedrijf	525 000
Kade- en steigerbedrijf . .	55 000	60 489	615 721	731 210		Kade- en steigerbedrijf .	800 000
Kraanbedrijf	260 000	23 236	31 490	314 726		Kraanbedrijf	365 000
Verhuur materieel	270 000	21 889	8 820	300 709		Verhuur materieel . . .	325 000
Passerbedrijf	30 000	4 038	17 535	51 573		Passerbedrijf	55 000
Entrepotbedrijf	140 000			140 000	2 362 249	Entrepotbedrijf	173 748
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening.	100 000				100 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	100 000
Aandeel kosten hoofdbureau	45 000				45 000		
Winst					24 301		
Totaal . . .	f 2 707 000	f 341 829	f 1 545 618		f 4 618 748		f 4 618 748

[1]) Hoewel de aanvankelijk op de verschillende onderafdeelingen van de VIIde begrootingsafdeeling uitgetrokken duurtetoeslagen alle zijn overgebracht naar de IIIde afdeeling, zijn die toeslagen op de in deze bijlage opgenomen ramingen van bedrijfsuitgaven en ontvangsten niettemin gehandhaafd, teneinde het beeld van de verschillende bedrijven niet te vertroebelen. Uiteraard stemmen de cijfers van deze ramingen dientengevolge thans niet geheel overeen met die, welke in de ontwerpen van wet betreffende de uitgaven zijn vermeld.

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Nº.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Havendammen, bassins en kademuren met achterliggende terreinen	f 2 700 000
2	Winning van terreinen voor industrie en handel, woonwijk en andere doeleinden	775 000
3	Aanleg en verbetering van wegen, bouw van bruggen, enz.	400 000
4	Aanleg van kanalen en maken van kade en steigers in ondiep water	390 000
5	Watervoorziening	100 000
6	Electriciteitsvoorziening en electrische kranen	165 000
7	Uitbreiding havenmaterieël	200 000
8	Brandbluschmaterieel	50 000
9	Onvoorziene uitgaven	50 000
	Totaal	f 4 830 000

III. Kapitaalsrekening.

Schuld aan het Land op 31 December 1920	f 21 069 266
Geraamde vermeerdering in 1921	493 250
Geraamde aflossing in 1921	269 414
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1921	21 293 102
Geraamde vermeerdering in 1922	6 537 000
Geraamde aflossing in 1922	297 325
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	27 532 777
Geraamde vermeerdering in 1923	4 830 000
Geraamde aflossing in 1923	341 829
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	32 020 948

B. HAVEN VAN SOERABAJA.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ont-vangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						Beheer der haven.	
Directie	f 412 834	f 31 389	f 12 116	f 465 339	—	Havengeld	f 1 350 000
Brandweer	29 526	10 147	12 584	52 257		Diverse inkomsten . . .	35 000
Onderhoud havens en dammen	1 446 524	33 385	155 999	1 635 908			
Transport- en verkeersmiddelen	119 420	27 798	12 414	159 632			
Assurantie	95 000	—	—	95 000	f 2 408 136		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf.	
Terreinen }	55 826	—	144 798	f 144 798		Verhuur van terreinen .	900 000
Wegen }		—	105 461	161 287		„ „ woningen .	12 000
Kanalen	—	—	—	—			
Straatverlichting	40 000	1 002	1 526	42 528			
Reinigingsdienst	93 928	27 539	11 048	132 515			
Woningen	30 000	7 713	18 440	56 153	537 281		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven.	
Waterbedrijf	205 459	26 026	20 031	f 251 516		Waterbedrijf	350 000
Electriciteitsbedrijf	322 025	33 987	55 526	421 538		Electriciteitsbedrijf . . .	520 000
Opslagbedrijf	116 627	18 454	63 377	198 458		Opslagbedrijf	473 000
Kade- en steigerbedrijf . .	136 960	35 845	488 060	660 865		Kade- en steigerbedrijf .	700 000
Kraanbedrijf	273 576	30 532	63 167	367 275		Kraanbedrijf	300 000
Autotransportbedrijf . . .	78 719	18 229	8 135	105 083		Autotransportbedrijf . .	110 000
Passerbedrijf	48 320	4 844	11 584	64 748		Passerbedrijf	60 500
Dokbedrijf	1 000	49 786	66 206	116 992	2 186 475	Dokbedrijf	144 000
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening.	880 000	—	—		880 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	1 110 000
Overige onderdeelen . . .	100 000	—	—		100 000	Overige onderdeelen . .	100 000
Aandeel kosten hoofdbureau	50 000	—	—		50 000		—
Winst	—	—	—		2 608		—
Totaal . . .	f 4 554 744	f 356 676	f 1 250 472		f 6 164 500		f 6 164 500

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

N°.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Bassins, kademuren met achterliggend terrein en steigers in diep water	f 5 541 000
2	Winnen van terreinen voor industrie en handel, woonwijk en andere doeleinden	195 000
3	Opslagloodsen	160 000
4	Aanleg en verbeteren van wegen	100 000
5	Aanleg van kanalen en aangrenzend terrein en maken van kademuren, steigers in ondiep water	250 000
6	Werken aan de Kali Mas (verbreeding en bekading, overbrugging, Groote en Kleine Boom, overzetveer)	125 000
7	Watervoorziening	150 000
8	Electriciteitsvoorziening en electrische kranen	220 000
9	Uitbreiding havenmaterieel	65 000
10	Reinigingsdienst	25 000
11	Dam Djamoean	15 000
12	Onvoorziene uitgaven	50 000
	Totaal	f 6 896 000

III. Kapitaalsrekening.

Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1920	f 20 341 504
Geraamde vermeerdering 1921	1 115 980
Geraamde aflossing in 1921	170 178
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1921	21 287 306
Geraamde vermeerdering in 1922	2 631 480
Geraamde aflossing in 1922	259 075
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	23 659 711
Geraamde vermeerdering in 1923	6 896 000
Geraamde aflossing in 1923	356 676
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	30 199 035

C. HAVEN VAN MAKASSER.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ont-vangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						**Beheer der haven.**	
Directie	f 192 080	f 4 514	f 765	f 197 359		Havengeld	f 200 000
Brandweer	18 000	8 598	1 836	28 434			
Onderhoud havens en dammen	78 000	4 665	78 329	160 994			
Vuilophaaldienst te water .	6 395	2 024	1 519	9 938			
Assurantie	44 000	—	—	44 000	f 440 725		
Grondbedrijf.						**Grondbedrijf.**	
Terreinen	12 000	—	284 740	f 296 740		Verhuur van terreinen .	400 000
Wegen	15 520	—	72 065	87 585			
Kanalen	—	—	—	—			
Straatverlichting	18 600	2 425	2 175	23 200			
Straatreiniging	15 875	5 018	3 768	24 661			
Onderhoud begraafplaatsen .	—	—	—	—			
Uitgaven t/b verhuur terreinen	—	—	—	—	432 186		
Overige bedrijven.						**Overige bedrijven.**	
Waterbedrijf	—	—	—	—		Waterbedrijf	—
Electriciteitsbedrijf	—	—	—	—		Electriciteitsbedrijf . . .	65 000
Opslagbedrijf	15 570	11 362	27 465	f 54 397		Opslagbedrijf	200 000
Kade- en steigerbedrijf . .	39 900	44 137	229 987	314 024		Kade- en steigerbedrijf. .	300 000
Kraanbedrijf	—	—	—			Kraanbedrijf	—
Verhuur materieel	11 000	3 880	2 544	17 524		Verhuur materieel . . .	50 000
Passerbedrijf	1 000	234	2 755	3 989	389 934	Passerbedrijf	20 000
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	11 500	—	—	f 11 500	11 500	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	40 000
Aandeel kosten hoofdbureau	30 000	—	—	30 000	30 000		
Overige onderdeelen . . .	5 000	—	—	5 000	5 000	Overige onderdeelen . .	35 000
Winst	—	—	—	—	655		
Totaal . . .	f 514 540	f 86 857	f 707 948		f 1 310 000		f 1 310 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Nº.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Bouw van een schroefpaalsteiger met houten dek bij de Julianakade	f 15 000
2	Aanleg van wegen enz.	50 000
3	Watervoorziening	50 000
4	Electriciteitsvoorziening en electrische kranen.	50 000
5	Uitbreiding havenmaterieel.	50 000
6	Aanleg kraansporen	10 000
7	Brandbluschmaterieel	10 000
8	Onvoorziene uitgaven	25 000
	Totaal	f 260 000

III. Kapitaalsrekening.

Schuld aan het Land op 31 December 1920	f 11 962 631
Geraamde vermeerdering in 1921	1 639 404
Geraamde aflossing in 1921	76 901
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1921	13 525 134
Geraamde vermeerdering in 1922	276 250
Geraamde aflossing in 1922	77 966
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	13 723 418
Geraamde vermeerdering in 1923	260 000
Geraamde aflossing in 1923	86 857
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	13 896 561

D. HAVEN VAN BELAWAN.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ont-vangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						Beheer der haven.	
Directie	f 169 000	f 4 539	f 3 330	f 176 869		Havengeld	f 650 000
Brandweer	27 500	4 392	4 157	36 049		Bijdrage D. S. M. . . .	10 000
Onderhoud havens en dammen	250 000	832	185 654	436 486			
Vuilophaaldienst te water .	10 000	335	—	10 335			
Assurantie	10 000	—	—	10 000	f 669 739		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf.	
Terreinen	20 000	—	186 575	f 206 575		Verhuur van terreinen .	200 000
Wegen	15 000	—	16 550	31 550			
Woningen	500	4 427	2 727	7 654			
Straatverlichting	20 000	—	—	20 000			
Straatreiniging	5 000	503	1 120	6 623			
Onderhoud begraafplaatsen.	—	—	—	—			
Uitgaven t/b verhuur terreinen.	—	—	—	—	272 402		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven.	
Waterbedrijf	18 000	5 728	10 626	f 34 354		Waterbedrijf	75 000
Electriciteitsbedrijf . . .	24 000	1 459	1 103	26 562		Electriciteitsbedrijf . . .	55 000
Opslagbedrijf	109 000	19 526	55 082	183 608		Opslagbedrijf	280 000
Kade- en steigerbedrijf . .	20 000	53 187	398 500	471 687		Kade- en steigerbedrijf .	420 000
Kraanbedrijf	—	—	—	—		Kraanbedrijf	—
Verhuur materieel	100 000	26 235	38 422	164 657		Verhuur materieel . . .	110 000
Passerbedrijf	—	—	—	—	880 868	Passerbedrijf	—
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	30 000	—	—	f 30 000	30 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	73 000
Aandeel kosten hoofdbureau	22 000	—	—	22 000	22 000		
Overige onderdeelen . . .	2 500	—	—	2 500	2 500	Overige onderdeelen . .	5 000
Winst	—	—	—	—	491		
Totaal . . .	f 852 500	f 121 163	f 903 846		f 1 878 000		f 1 878 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

N°.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Bassins, kademuren en pieren	f 3 300 000
2	Vaarwaters (uitdiepen Belawangeul)	100 000
3	Winnen van terreinen, verbeteren en inrichten daarvan, woonwijk enz.	345 000
4	Loodsen, hangars, entrepôts enz.	50 000
5	Aanleg en verbetering van wegen, goten, betegeling enz.	100 000
6	Watervoorziening	30 000
7	Electriciteitsvoorziening en electrische kranen	50 000
8	Uitbreiding havenmaterieel	5 000
9	Reinigingsdienst	10 000
10	Administratie en toezicht	*Memorie.*
11	Zieken-verzorging	25 000
	Totaal	f 4 015 000

III. Kapitaalsrekening.

Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1920	f 3 553 808
Geraamde vermeerdering in 1921	1 119 017
Geraamde aflossing in 1921	72 850
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1921	4 599 975
Geraamde vermeerdering in 1922	9 251 993
Geraamde aflossing in 1922	96 967
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	13 755 001
Geraamde vermeerdering in 1923	4 015 000
Geraamde aflossing in 1923	121 163
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	17 648 838

E. EMMA-HAVEN.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ontvangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						Beheer der haven.	
Directie	f 75 000	f 4 147	f 3 622	f 82 769	—	Havengeld	f 200 000
Brandweer	9 500	2 654	5 597	17 751	—		
Onderhoud havens en dammen	196 000	3 112	49 411	248 523	—		
Vuilophaaldienst te water .	4 000	—	—	4 000	—		
Assurantie	7 450	—	—	7 450	—		
					f 360 493		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf.	
Terreinen en wegen . . .	15 000	—	25 924	f 40 924	40 924	Verhuur van terreinen .	80 000
Kanalen	—	—	—	—	—		
Straatverlichting	—	—	—	—	—		
Straatreiniging	—	—	—	—	—		
Onderhoud begraafplaatsen .	—	—	—	—	—		
Uitgaven t/b van verhuur terreinen	—	—	—	—	—		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven.	
Waterbedrijf	15 000	6 179	17 757	38 936	—	Waterbedrijf	110 000
Electriciteitsbedrijf	20 000	1 170	2 538	23 708	—	Electriciteitsbedrijf . . .	41 000
Opslagbedrijf	20 000	10 121	16 957	47 078	—	Opslagbedrijf	45 000
Kade- en steigerbedrijf . .	30 000	30 614	53 460	114 074	—	Kade- en steigerbedrijf .	155 000
Kraanbedrijf	—	—	—	—	—	Kraanbedrijf	—
Verhuur materieel	1 500	1 525	936	3 961	—	Verhuur materieel . . .	6 000
Passerbedrijf	—	—	—	—	—	Passerbedrijf	—
					227 757		
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	80 000	—	—	—	80 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	90 000
Aandeel kosten hoofdbureau	22 000	—	—	—	22 000		
Overige onderdeelen . . .	5 000	—	—	—	5 000	Overige onderdeelen . .	10 000
Winst	—	—	—	—	826		
Totaal . . .	f 500 450	f 59 522	f 176 202		f 737 000		f 737 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Nº.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Bassin, kademuren, zeebrekers en steigers	f 100 000
2	Loodsen, enz.	20 000
3	Watervoorziening	40 000
4	Electriciteitsvoorziening en electrische kranen	20 000
5	Uitbreiding havenmaterieel	*Memorie.*
6	Reinigingsdienst	5 000
7	Magazijnen en werkplaatsen	*Memorie.*
8	Onvoorziene uitgaven	25 000
	Totaal	f 210 000

III. Kapitaalsrekening.

Schuld aan het Land op 31 December 1920	f 1 861 453
Geraamde vermeerdering in 1921	—
Geraamde aflossing in 1921	37 803
Geraamde schuld op 31 December 1921	1 823 650
Geraamde vermeerdering in 1922	1 130 355
Geraamde aflossing in 1922	39 677
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	2 914 328
Geraamde vermeerdering in 1923	210 000
Geraamde aflossing in 1923	59 522
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	3 064 806

F. HAVEN VAN SEMARANG.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ont-vangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						Beheer der haven.	
Directie	f 386 000	f 4 037	f 19 888	f 409 925		Havengeld	f 130 000
Brandweer	20 000	2 932	3 632	26 564		Diverse inkomsten . . .	223 000
Onderhoud havens en dammen	400 000	20 533	109 680	530 213			
Vuilophaaldienst te water	4 000	—	—	4 000			
Assurantie	30 000	—	—	30 000	f 1 000 702		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf.	
Terreinen	10 000	—	103 554	f 113 554		Verhuur van terreinen .	250 000
Wegen	32 000	—	19 913	51 913			
Gebouwen en woningen . .	3 000	145	169	3 314			
Straatverlichting.	17 000	—	—	17 000			
Straatreiniging	19 000	574	1 813	21 387			
Onderhoud begraafplaatsen.	—	—	—	—			
Uitgaven t/b verhuur terreinen.	—	—	—	—	207 168		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven.	
Waterbedrijf	78 000	9 653	7 634	f 95 287		Waterbedrijf	250 000
Electriciteitsbedrijf	42 000	7 307	10 590	59 897		Electriciteitsbedrijf. . .	65 000
Opslagbedrijf	100 000	30 678	124 412	255 090		Opslagbedrijf	710 000
Kade- en steigerbedrijf . .	9 000	14 033	89 649	112 682		Kade- en steigerbedrijf .	60 000
Sluisbedrijf.	4 000	4 353	4 908	13 261		Sluisbedrijf	5 000
Kraanbedrijf	74 000	8 126	15 674	97 800		Kraanbedrijf	190 000
Verhuur materieel	21 000	10 158	5 972	37 130		Verhuur materieel . . .	15 000
Passerbedrijf	2 000	—	—	2 000	673 147	Passerbedrijf	2 000
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening.	60 000	—	—		60 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	67 000
Aandeel kosten hoofdbureau	25 000	—	—		25 000	Overige onderdeelen . .	11 000
Overige onderdeelen . . .	11 000	—	—		11 000		
Winst	—	—	—		983		
Totaal . . .	f 1 347 000	f 112 529	f 517 488		f 1 978 000		f 1 978 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

N°.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Winnen van terreinen	f 325 000
2	Aanleg van wegen	50 000
3	Watervoorziening	*Memorie.*
4	Electrische voorziening enz.	155 000
5	Uitbreiding havenmaterieel	15 000
6	Aanleg van havensporen	25 000
7	Onvoorziene uitgaven	25 000
	Totaal	f 595 000

III. Kapitaalsrekening.

Schuld aan het Land op 31 December 1920	f 6 289 244
Geraamde vermeerdering in 1921	802 000
Geraamde aflossing in 1921	69 941
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1921	7 021 303
Geraamde vermeerdering in 1922	2 181 000
Geraamde aflossing in 1922	81 426
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	9 120 877
Geraamde vermeerdering in 1923	595 000
Geraamde aflossing in 1923	112 529
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	9 603 648

G. HAVEN VAN TJILATJAP.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ont-vangsten.
		aflossing.	rente.				
Beheer der haven.						Beheer der haven.	
Directie	f 125 800	f 13 082	f 8 210	f 147 092		Havengeld	f 60 000
Brandweer	10 500	2 680	2 135	15 315		Diverse inkomsten . . .	114 000
Onderhoud havens en dammen	173 000	—	—	173 000			
Vuilophaaldienst te water .	—	—	—	—			
Assurantie	7 000	—	—	7 000	f 342 407		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf.	
Terreinen	7 100	—	31 081	f 38 181		Verhuur van terreinen . .	90 000
Wegen	16 500	—	1 938	18 438			
Kanalen	—	—	—	—			
Straatverlichting	18 000	—	—	18 000			
Straatreiniging	1 900	280	223	2 403			
Onderhoud begraafplaatsen .	—	—	—	—			
Uitgaven t/b verhuur terreinen	—	—	—	—	77 022		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven.	
Waterbedrijf	17 700	430	325	f 18 455		Waterbedrijf	30 000
Electriciteitsbedrijf	26 000	2 333	1 961	30 294		Lichtbedrijf	45 000
Opslagbedrijf	4 900	4 899	9 383	19 182		Opslagbedrijf	13 000
Kade- en steigerbedrijf . .	6 550	22 040	14 142	42 732		Kade- en steigerbedrijf . .	165 000
Kraanbedrijf	—	—	—	—		Kraanbedrijf	—
Transportbedrijf	44 800	1 539	338	46 677		Transportbedrijf	72 000
Passerbedrijf	—	—	—	—	157 340	Passerbedrijf	—
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	100 000	—	—	—	100 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening	110 000
Aandeel kosten hoofdbureau	22 000	—	—	—	22 000		
Overige onderdeelen . . .	—	—	—	—	—	Overige onderdeelen . . .	—
Winst	—	—	—	—	231		
Totaal . . .	f 581 750	f 47 283	f 69 736		f 699 000		f 699 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

N°.	OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1923.
1	Winning van terreinen	f 50 000
2	Onvoorziene uitgaven	25 000
	Totaal	f 75 000

III. Kapitaalsrekening.

Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1920	f 715 004
Geraamde vermeerdering in 1921	369 492
Geraamde aflossing in 1921	30 912
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1921	1 053 584
Geraamde vermeerdering in 1922	218 568
Geraamde aflossing in 1922	34 284
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1922	1 237 868
Geraamde vermeerdering in 1923	75 000
Geraamde aflossing in 1923	47 283
Geraamde schuld aan het Land op 31 December 1923	1 265 585

H. KLEINE HAVENS.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Bedrijfsonderdeel.	Bedrijfs-uitgaven.	Den Lande verschuldigde		Totaal.	Totaal-generaal.	Bedrijfsonderdeel.	Ontvangsten.
		aflossing.	rente.				
Algemeene beheer.						Algemeen beheer.	
Beheer	f 190 000	—	—	f 190 000		Havengeld	f 800 000
Brandweer	30 000	f 4 500	f 7 200	41 700			
Onderhoud havens en dammen	653 212	37 400	45 420	736 032			
Assurantie	50 000	—	—	50 000	f 1 017 732		
Grondbedrijf.						Grondbedrijf.	
Terreinen	15 500	—	4 625	f 20 125		Verhuur van terreinen	290 000
Wegen	20 500	—	5 874	26 374			
Woningen	5 000	7 000	6 212	18 212			
Straatverlichting . . .	12 000	7 100	5 378	24 478			
Straatreiniging . . .	9 000	6 000	4 310	19 310	108 499		
Overige bedrijven.						Overige bedrijven.	
Waterbedrijf	15 500	4 030	6 810	f 26 340		Waterbedrijf	45 000
Opslagbedrijf	25 000	13 750	10 230	48 980		Opslagbedrijf	115 000
Kade- en steigerbedrijf	22 000	3 075	6 940	32 015		Kade- en steigerbedrijf	60 000
Kraanbedrijf	10 500	2 400	3 715	16 615		Kraanbedrijf	17 000
Verhuur materieel . .	12 500	2 425	3 339	18 264	142 214	Verhuur materieel . .	22 500
Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening .	100 000	—	—	f 100 000	100 000	Werkzaamheden ten laste van derden ter nadere verrekening.	110 000
Overige onderdeelen .	50 000	—	—	50 000	50 000	Overige onderdeelen .	50 000
Aandeel kosten hoofdbureau.	90 000	—	—	90 000	90 000		
Winst.	—	—	—	—	1 055		
Totaal . . .	f 1 310 712	f 87 680	f 110 053		f 1 509 500		f 1 509 500

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

N°.	Omschrijving. Voortzetting van en nieuwe werken.	Geraamd voor 1923.	
	a. Toezichtskring Tandjoeng Priok.		
1	Waarnemingen Moesirivier te Soenpang	f 155 000	
2	Verbeteren van het vaarwater der Moesirivier		
3	Verbeteren van de K. Poentian voor de prauwvaart		
4	Waarnemingen in de Moesi	1 000	
5	Herstelling aan den douane vlotsteiger te Palembang	4 000	
6	Dok te Moeara Sabaq	15 000	
7	Verbeteringen douanepost Mandahara, enz.	10 000	
8	Opruimen van hindernissen in de Batang-Hari en zijrivieren	15 000	
9	Baggerwerk in de Batang-Hari bij Djambi	50 000	
10	Opmetingen v/d drempel Kampong Baroe te Djambi	2 500	
11	Opruimen hindernissen in rivieren Res. Banka	15 000	
12	Onderzoekingen vaarwater Pontianak	5 000	
13	Werken van geringen omvang	25 000	f 297 500
	Totaal	f 297 500	
	b. Toezichtskring Soerabaja.		
1	Verlenging havendammen te Probolinggo	f 50 000	
2	5de gedeelte havenwerken Banjoewangi	50 000	
3	Vernieuwingen en verbeteringen landingspier te Kamal	10 000	
4	Opnemingen residentie Madoera	1 500	
5	Opnemingen residentie Bali en Lombok	400	
6	Overnemen havenwerken Padangbaai van Karangasem	*Pro memorie.*	
7	Herstelling en verlenging steiger, aanleg havenweg en bouw overkapping te Tandjoeng Redeb (Beraoe)	10 000	
8	Overneming der havenwerken v/d Bataafsche Petroleum Maatschappij te Balikpapan	*Pro memorie.*	
9	Overneming steiger van de Poeloe-Laoet-mijnen te Stagen	*Pro memorie.*	
10	Opnemingen in de residentie Z.- en O.-Borneo	1 500	
11	Werken van geringen omvang	25 000	148 400
	Totaal	f 148 400	
	c. Toezichtskring Makasser.		
1	Vernieuwing decauvillespoor en herstellen lorries te Ternate	f 4 500	
2	Herstellen recherchekantoor te Ternate	4 000	
3	Verbouwing opslagloods Geser	5 000	
4	Strandverdediging te Endeh	5 000	
5	Werken van geringen omvang	25 000	43 500
	Totaal	f 43 500	
	d. Toezichtskring Belawan.		
1	Uitbreiding los- en laadsteiger te Sigli	f 3 000	
2	Remmingwerken en meerstoelen te Bengkalis	4 000	
3	Maken van remmingwerk aan den steiger te Tambilahan	3 000	
4	Werken van geringen omvang	25 000	35 000
	Totaal	f 35 000	

N°.	Omschrijving. Voortzetting van- en nieuwe werken.	Geraamd voor 1923.	
	e. Toezichtskring Emmahaven.		
1	Verbeteren van de haventoestanden te Benkoelen	f 50 000	
2	Verbeteren vluchthaven Kroë	25 000	
3	Maken van een nieuwen schroefpaalsteiger te Hinako ter vervanging van den tegenwoordigen	10 000	
4	Werken van geringen omvang	25 000	f 110 000
	Totaal	f 110 000	
	f. Toezichtskring Semarang.		
1	Aanleg wegen en spoorwegen Cheribon	f 25 000	
2	Uitbreiding straatverlichting idem	10 000	
3	Verbetering Boomterreinen idem	5 000	
4	Aanleg spoorwegen Tegal	5 000	
5	Werken van geringen omvang	25 000	70 000
	Totaal	f 70 000	
	Totaal-Generaal		f 704 400

I. 'S LANDS BAGGERBEDRIJF.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Verdeeling der uitgaven.	Totaal.	Totaal-generaal.	Werken.	Ontvangsten.
Bezoldigingen en loonen	f 1 511 700		Onderhoudsbaggerwerk Batavia	f 300 000
Gewoon onderhoud van het materieel	765 615		" Tandjong Priok	450 000
Groote herstellingen van het materieel	311 600		" Cheribon	120 000
Bedrijfsmaterialen (uitgezonderd brandstoffen)	339 300		" Indramajoe	36 000
Brandstoffen	1 200 000		" Tegal	80 000
Handbaggeren en vervoer van specie in aanneming	50 000		" Pekalongan	48 000
Reis- en verblijfkosten wervingskosten	25 000		" Semarang	370 000
Administratiekosten en kantoorbehoeften, huur kantoorgebouw	31 500		" Soerabaja	1 060 000
Diverse sleep- en transportkosten van materieel	20 000	f 4 254 715	" Tjilatjap	167 000
Saldo		1 620 285	" Emmahaven en Padang	178 000
Totaal		f 5 875 000	" Belawan	200 000
			" Makasser	66 000
			" Menado	50 000
			" Banjoewangi	100 000
			" Diverse kleine havens	150 000
			Onderhoud Belawangeul	800 000
			Verdere verdieping Belawangeul	100 000
			Onderhoud en verbetering andere vaarwaters	1 000 000
			Opspuiten van terreinen te Semarang	400 000
			Irrigatie en Assaineeringswerken	200 000
			Diverse uitbreidingswerken	*Pro memorie.*
			Totaal	f 5 875 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Aanschaffing en vernieuwing in Nederlandsch-Indië	f 150 000
Montage van uitgezonden materieel	200 000
Totaal	f 350 000

4. 8 *G*.

BIJLAGE G DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

Ramingen van bedrijfsuitgaven en -ontvangsten [1]), kapitaalsuitgaven en kapitaalsrekeningen.

A. OPIUMBEREIDING.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.			ONTVANGSTEN.	
Algemeene kosten		f 86 000	Tjandoe.	
Grondstoffen		6 254 000	Tuben A	f 414 540
Bereiding		67 000	„ B	4 827 740
Vulling		111 000	„ C	1 832 660
Metaalverpakking		292 000	„ D	591 800
Houtverpakking		47 000	„ E	21 330
Toezicht en vervoer		102 000	„ F	7 110
Stoom en stroom		148 000	Andere ontvangsten	1 500
Onderhoud		57 000		
Duurtetoeslag		15 000		
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	f *25 000*			
„ *II*	*7 154 000*	f *7 179 000*		f 7 696 680
Bijdrage voor het pensioen der ambtenaren	18 390			
Verlofs- en nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden	3 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland	2 000	23 390		
Bedrijfsoverschot		494 290		
		f 7 696 680		f 7 696 680

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 82 515	Bedrijfsoverschot	f 494 290
Rente 5 % over het bedrijfskapitaal	411 775		
Overwinst	*nihil*		
	f 494 290		f 494 290

[1]) Hoewel de aanvankelijk op de verschillende onderafdeelingen van de VIIIste begrootingsafdeeling uitgetrokken duurtetoeslagen alle zijn overgebracht naar de IIIde afdeeling, zijn die toeslagen op de in deze bijlage opgenomen ramingen van bedrijfsuitgaven en ontvangsten niettemin gehandhaafd, ten einde het beeld van de verschillende bedrijven niet te vertroebelen. Uiteraard stemmen de cijfers van deze ramingen dientengevolge thans niet geheel overeen met die, welke in de ontwerpen van wet betreffende de uitgaven zijn vermeld.

II. Raming der Kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Geraamd bedrag voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Minder.
Aanschaffing en vernieuwing machinerieën	f 1 000	f 32 000	f 31 000
Totaal Hoofdstuk I	f 1 000	f 32 000	f 31 000

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden.	Boekwaarde volgens jaarverslag 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1923.
Terrein	f 45 000,—	—	—	f 45 000,—	—	—	f 45 000,—	—	—	f 45 000,—
Gebouwen	125 970,64	—	f 37 586,64	88 384,—	—	f 37 587,—	50 797,—	—	f 37 587,—	13 210,—
Spooraansluiting	2 160,—	—	400,—	1 760,—	—	400,—	1 360,—	—	400,—	960,—
Electrische Centrale	16 848,65	f 4 500,—	5 200,65	16 148,—	—	5 335,—	10 813,—	f 1 000,—	5 335,—	6 478,—
Ketelinrichting	6 160,92	—	3 071,92	3 089,—	—	3 072,—	17,—	—	17,—	—
Motorinrichting	—	—	—	—	f 2 267,—	—	2 267,—	—	2 267,—	—
Watervoorziening	957,43	7 777,—	2 767,43	5 967,—	—	3 079,—	2 888,—	—	2 888,—	—
Fabrieksinrichting	51 127,60	6 821,—	51 127,60	6 821,—	29 733,—	6 821,—	29 733,—	—	29 733,—	—
Verlichtingsaanleg	16 014,65	—	2 277,65	13 737,—	—	2 433,—	11 304,—	—	2 433,—	8 871,—
Roerende inventaris	9 176,44	9 848,—	1 658,44	17 366,—	—	1 855,—	15 511,—	—	1 855,—	13 656,—
Voorraden	8 065 306,34	—	0,34	8 065 306,—	—	—	8 065 306,—			8 065 306,—
	f 8 338 722,67	f 28 946,—	f 104 090,67	f 8 263 578,—	f 32 000,—	f 60 582,—	f 8 234 996,—	f 1 000,—	f 82 515,—	f 8 153 481,—

B. LANDSDRUKKERIJ.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.	
Algemeene kosten	f 69 950	Aan afgeleverd druk- en bindwerk	f 1 292 410
Grondstoffen (papier)	516 245	Aan Javasche Courant en andere periodieken	165 000
Rechtstreeksche bedrijfskosten	475 025	Aan bijzondere ontvangsten	100
Stroom	10 160		
Onderhoud	12 100		
Duurtetoeslag	35 000		
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:			
Hoofdstuk I. . . . f 107 460			
„ II. . . . 1 011 020	*f 1 118 480*		f 1 475 510
Bijdrage van het Land voor het pensioen der ambtenaren . . . 41 530			
Verlofs- en nonactiviteitsbezoldiging, wachtgelden en onderstanden . . . 3 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland . . . 1 700	46 230		
Bedrijfsoverschot	292 800		
	f 1 457 510		f 1 457 510

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 96 060	Bedrijfsoverschot	f 292 800
Rente à 5 % over het bedrijfskapitaal	196 740		
Overwinst	*Nihil.*		
	f 292 800		f 292 800

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Minder.
Bouw van een nieuwe Landsdrukkerij	f 409 000	f 450 000	f 41 000
Letters en letterspecie	15 000	15 000	—
	f 424 000	f 465 000	f 41 000
Waarvan ten laste van:			
Hoofdstuk I.	—	—	f 41 000
" *II.*	f 424 000	f 465 000	—

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden.	Boekwaarde volgens jaarverslag 1920 op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Saldo geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Saldo geraamd op 31 December 1923.
Gebouwen	f 53 408,38	—	f 9 938,38	f 43 470	—	f 9 940	f 33 530	—	f 9 940	f 23 590
Nieuwe inrichting (gebouwen)	147 077,83	f 450 000	7,83	597 070	f 450 000	—	1 047 070	f 409 000	—	1 456 070
Nieuwe inrichting (machinerieën)	325 000,—	675 000	16 250,—	983 750	—	50 000	933 750	—	50 000	883 750
Kracht-installatie	15 534,43	—	3 974,43	11 560	—	3 970	7 590	—	3 970	3 620
Drukkerij-inventaris	148 211,93	—	11 201,93	137 010	—	10 970	126 040	—	10 970	115 070
Letters en letterspecie	99 313,25	8 000	13 233,25	94 080	15 000	19 500	89 580	15 000	21 000	83 580
Meubilair	3 963,30	—	1 113,30	2 850	—	180	2 670	—	180	2 490
Magazijnsvoorraden	1 462 100,—	—	—	1 462 100	—	—	1 462 100	—	—	1 462 100
	f 2 254 609,12	f 1 133 000	f 55 719,12	f 3 331 890	f 465 000	f 94 560	f 3 702 330	f 424 000	f 96 060	f 4 030 270

C. GOUD- EN ZILVERMIJNEN IN BENKOELEN.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.			ONTVANGSTEN.	
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:			Opbrengst van het erts.	f 1 525 000
Hoofdstuk I	f 156 000		Opbrengst voor aan derden geleverde electrische energie.	48 000
" II	707 250		Verschillende ontvangsten.	8 000
		f 863 250		f 1 581 000
Bijdrage van het Land voor pensioen der ambtenaren	f 20 000			
Verlofs- en nonactiviteitsbezoldigingen	10 000			
Wachtgelden en onderstanden	5 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland	5 000			
Reis- en verblijfkosten	5 000			
		45 000		
Bedrijfsoverschot		672 750		
		f 1 581 000		f 1 581 000

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	*Memorie*	Bedrijfsoverschot	f 672 750
Rente à 5 % over het bedrijfskapitaal	*Memorie*		
Overwinst	f 672 750		
	f 672 750		f 672 750

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
Aandeel in de bezoldigingen, enz.	—	f 50 000	—	f 50 000
Gebouwen, woningen, bureaux, koelieverblijven, hospitaal, enz.	—	41 000	—	41 000
Gebouwen voor de verwerkingsinstallaties, opstelling, machinerieën e. d.	—	160 000	—	160 000
Mijnbouwkundige werken en verschillende kapitaalsuitgaven	f 30 000	165 000	—	135 000
Turbine-aggregaat ten behoeve van het waterkrachtwerk aan het meer van Tais	115 000	—	f 115 000	—
Te zamen	f 145 000	f 416 000	f 115 000	f 386 000
Waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	*125 000*	*30 000*	*95 000*	—
„ II	*20 000*	*386 000*	—	*366 000*

D. BANKATINWINNING.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.			ONTVANGSTEN.	
Sectiebooronderzoek		f 404 500	Verkoop van tin	f 30 450 000
Ontginningen 1e klasse		6 427 260	Verstrekking van rijst	125 000
Ontginningen 1e klasse met bijzondere bepalingen		1 067 360	Verkoop van menier	*Memorie.*
Aankoop slakken tin		222 900	Verstrekking van mijnwerkersgereedschappen	15 000
Kolenbranderijen		420 900	Verschillende ontvangsten	500 000
Verwerking van erts, slakken en onzuiver tin		584 580		
Laboratorium		31 000		
Algemeene kosten der werkplaatsen		210 100		
Verrichtingen in de werkplaatsen t/b van de in de ontginningen opgestelde werktuigen		127 000		
Machinale hulp aan de ontginningen		901 300		
Tramdienst		296 900		
Autodienst		201 200		
Sleepdienst		185 400		
Kassen, magazijnen, tinstapelplaatsen		360 400		
Hospitaaldienst		492 500		
Algemeene kosten		896 900		
Electriciteitsbedrijf		940 000		
Werving		500 000		
Repatriatie		220 000		
Vracht-, laad- en lossingskosten		300 000		
Kosten tinpark Tandjong-Priok		3 000		
Verdere kosten		30 000		
Duurtetoeslag		67 700		
Totaal der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting waarvan ten laste:				
Waarvan ten laste van Hoofdstuk I.	*f 760 000*			
„ „ „ „ „ II.	*14 130 900*			
		f 14 890 900		f 31 090 000
Bijdrage van het Land voor het pensioen der ambtenaren	f 80 000			
Verlofs-, nonactiviteitstraktementen, wachtgelden en onderstanden	10 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland	15 000			
Reis- en verblijfkosten	95 000			
		200 000		
Bedrijfsoverschot		15 999 100		
		f 31 090 000		f 31 090 000

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 703 000	Bedrijfsoverschot	f 15 999 100
Rente à 5 % over het bedrijfskapitaal	597 000		
Overwinst	14 699 100		
	f 15 999 100		f 15 999 100

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Geraamd bedrag voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
Bouw en verbouw van woningen, kantoren, werkplaatsen en magazijnen . .	f 150 000	f 320 000	—	f 170 000
Uitbreiding en wijziging van ziekenhuizen en verdere gebouwen voor ziekenverpleging c.a.	30 000	60 000	—	30 000
Verschillende werken en aanschaffingen	120 000	220 000	—	100 000
Uitbreiding van telefonen	2 000	2 000	—	—
Uitbreiding van tramlijnen	25 000	25 000	—	—
Afwerking krachtcentrale Mantoeng en electrificatie der machinale hulp . . .	20 000	18 000	f 2 000	—
Aanschaffingen ten behoeve van de electrificatie der machinale hulp	179 000	336 000	—	157 000
Uitbreiding van bemalingsinstallaties	195 000	225 000	—	30 000
Algemeene verkenning van het eiland Banka	*Memorie.*	280 000	—	280 000
Te zamen	f 721 000	f 1 486 000	f 2 000	f 767 000
Waarvan ten laste van:				f 765 000
Hoofdstuk I	*200 000*	*371 000*	—	*171 000*
„ II	*521 000*	*1 115 000*	—	*594 000*

III. Raming der kapitaalsrekening.

Namen der rekeningen.	Boekwaarde geraamd op 28 Febr. 1921.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Af-schrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 28 Febr. 1922.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Af-schrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde geraamd op 28 Febr. 1923.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Af-schrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde geraamd op 28 Febr. 1924.
Gebouwen	f 1 572 800	f 250 000	f 133 000	f 1 689 800	f 413 000	f 140 000	f 1 962 800	f 180 000	f 140 000	f 2 002 800
Stoomwerktuigen en pompen .	1 326 900	554 000	215 000	1 665 900	440 000	240 000	1 865 900	235 000	210 000	1 890 900
Installatie machinaal grondverzet	265 000	—	173 000	92 000	—	92 000	—	—	—	—
Inrichting der werkplaatsen. .	166 720	30 000	16 780	179 940	30 000	17 690	192 250	40 000	36 000	196 250
Gereedschappen mijnbouwkundig onderzoek.	234 860	20 000	13 000	241 860	20 000	13 800	248 060	15 000	13 700	249 360
Tinstempels	25 640	—	1 700	23 940	—	1 700	22 240	—	1 500	20 740
Telefoon.	70 080	2 000	6 900	65 180	2 000	6 900	60 280	2 000	6 000	56 280
Roerende inventaris	132 550	40 000	25 620	146 930	40 000	27 900	159 030	12 000	12 000	159 030
Vervoer- en transportmiddelen.	126 140	20 000	22 110	124 030	20 000	22 920	121 110	13 000	21 800	112 310
Sleepdienst Klabatbaai	1 770	—	300	1 470	—	300	1 170	—	—	1 170
„ Oostkust Banka . .	186 260	—	21 810	164 450	—	21 810	142 640	—	7 000	135 640
Stoomtram Blinjoe	122 920	—	19 500	103 420	—	19 500	83 920	—	8 000	75 920
„ Soengeiliat . . .	571 050	30 000	36 800	564 250	30 000	39 200	555 050	25 000	39 000	541 050
„ Pangkalpinang . .	292 550	—	16 900	275 650	—	16 900	258 750	—	16 000	242 750
Smeltcentrale Pangkalbalam .	44 400	—	2 870	530	—	2 870	38 660	—	2 000	36 660
Voorraden	1 450 000	—	—	1 450 000	—	—	1 450 000	—	—	1 450 000
Algemeene verkenning van het eiland Banka	609 200	238 000	65 000	782 200	300 000	90 000	992 200	—	100 000	892 200
Electrische centrale en electrificatie	3 001 200	125 000	81 000	3 045 200	441 000	120 000	3 366 200	199 000	150 000	3 415 200
Te zamen	f 10 200 040	f 1 309 000	f 851 290	f 10 657 750	f 1 736 000	f 873 490	f 11 520 260	f 721 000	f 763 000	f 11 478 260

E. OMBILINMIJNEN.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.			ONTVANGSTEN.	
Winning.				
Algemeene kosten van de mijn		f 830 000	Voor afgeleverde kolen	f 12 000 000
Opleidingskosten in Nederlandsch-Indië voor opzieners		18 000	„ voorgeschoten zeevracht	1 350 000
Bijzondere kosten der werkkrachten		1 500 000	Aan verschillende ontvangsten	50 000
Mijnontginning en voorbereiding		1 620 000		
Stroomopwekking		35 000		
Onderhoud		450 000		
Vergoeding aan de Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust.				
Spoorvracht Sawah-Loento-Emmahaven		3 300 000		
Opslag en algemeene afleveringskosten te Emmahaven		190 000		
Kosten van laden		110 000		
Kosten van bunkeren		375 000		
Vervoer der kolen door den Archipel		1 350 000		
Duurtetoeslag		70 000		
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	f 300 000			
„ *II*	9 548 000			
		f 9 848 000		f 13 400 000
Bijdrage van het Land voor het pensioen der ambtenaren	70 000			
Verlofs-, nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden	15 000			
Reis- en verblijfkosten	5 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland	20 000			
		110 000		
Bedrijfsoverschot		3 442 000		
		f 13 400 000		f 13 400 000

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 600 000	Bedrijfsoverschot	f 3 442 000
Rente à 5 pct. over het bedrijfskapitaal	450 000		
Overwinst	2 392 000		
	f 3 442 000		f 3 442 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Omschrijving der werken.	Geraamd bedrag voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
1. Aanschaffing machinerieën en materieel voor het spoelend opvullen	f 30 000	f 20 000	f 10 000	—
2. „ electrische locomotieven	58 000	35 000	23 000	—
3. „ ventilatoren en mijnpompen	39 000	25 000	14 000	—
4. „ werktuigen voor de machinale koolwinning	133 000	145 000	—	f 12 000
5. Voorbouwgaanderijen	270 000	270 000	—	—
6. Bouw van woningen en verblijven voor arbeiders	90 000	320 000	—	230 000
7. Uitbreiding machinaal en electrisch bedrijf	245 000	229 000	16 000	—
8. Verschillende werken en aanschaffingen	140 000	120 000	20 000	—
9. Uitbreiding electrisch bedrijf (centrale Taajeh)	235 000	250 000	—	15 000
Totaal	f 1 240 000	f 1 414 000	f 83 000	f 257 000
Waarvan ten laste van Hoofdstuk I	490 000	368 000	122 000	—
„ „ „ „ „ *II*	750 000	1 046 000	—	296 000

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden.	Boekwaarde volgens jaarverslag 1920 op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1923.
Etablissementen, wegen en waterleidingen	f 815 969,31	f 50 000	f 34 969,31	f 831 000	f 75 000	f 40 000	f 866 000	f 60 000	f 35 000	f 891 000
Gebouwen	1 863 552,80	275 000	118 552,80	2 020 000	320 000	160 000	2 180 000	375 000	170 000	2 385 000
Machinerieën	2 495 246,23	234 000	219 246,23	2 510 000	390 000	300 000	2 600 000	90 000	320 000	2 370 000
Hoofddeveloppeeringswerken .	1 014 380,59	155 000	39 380,59	1 130 000	270 000	50 000	1 350 000	270 000	50 000	1 570 000
Roerende inventaris enz. . . .	32 619,20	3 000	5 619,20	30 000	8 000	6 000	32 000	5 000	5 000	32 000
Gereedschappen	85 230,57	20 000	10 230,57	95 000	20 000	10 000	105 000	30 000	15 000	120 000
Trekdieren	12 602 43	3 000	1 602,43	14 000	6 000	4 000	16 000	5 000	5 000	16 000
Uitbreidingswerken in behandeling	704 345,43	—	345,43	704 000	310 000	—	1 014 000	375 000	—	1 389 000
Mijnbouwkundige opsporingen (Sigaloetveld)	170 895,19	10 000	895,19	180 000	15 000	—	195 000	30 000	—	225 000
Te zamen	f 7 194 841,75	f 750 000	f 430 841,75	f 7 514 000	f 1 414 000	f 570 000	f 8 358 000	f 1 240 000	f 600 000	f 8 998 000

F. POELOE-LAOET STEENKOLENONTGINNING.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.

Algemeene kosten (w.o. voor technische en commercieele adviezen)		f 300 000
Bijzondere kosten der werkkrachten		400 000
Mijnontginning en voorbereiding		400 000
Onderhoud		140 000
Vervoer der kolen naar de haven en opslag . . .		28 000
Afleveringskosten		100 000
Vracht voor het vervoer door den Archipel		640 000
Duurtetoeslag		18 000
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:		
Hoofdstuk I	*f 200 000*	
„ II.	*1 826 000*	
		f 2 026 000
Bijdragen van het bedrijf voor het pensioen der ambtenaren.	20 000	
Verlofs-, nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden . . .	10 000	
Reis- en verblijfkosten	5 000	
Overtochtskosten naar Nederland . .	10 000	
Opleidingskosten in Nederland van opzichters	5 000	
		50 000
Bedrijfsoverschot		1 376 000
		f 3 452 000

ONTVANGSTEN.

Voor afgeleverde kolen	f 2 790 000
Voor voorgeschoten zeevracht	640 000
Verschillende ontvangsten.	22 000
	f 3 452 000
	f 3 452 000

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 330 000
Rente à 5 % over het bedrijfskapitaal	307 000
Overwinst.	739 000
	f 1 376 000

Bedrijfsoverschot	f 1 376 000
	f 1 376 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Omschrijving der werken.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
Bouw van woningen en arbeidersverblijven	f 5 000	f 30 000	—	f 25 000
Aanleg bedrijfsgebouwen	5 000	30 000	—	25 000
Voorbouwwerken	20 000	20 000	—	—
Uitbreiding van het electrisch bedrijf	5 000	20 000	—	15 000
Inrichting van de watervoorziening	—	30 000	—	30 000
Verschillende werken en aanschaffingen	15 000	60 000	—	45 000
Inrichting voor het zuiveren der kolen	130 000	10 000	f 120 000	—
Te zamen	f 180 000	f 200 000	f 120 000	f 140 000
Waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	120 000	50 000	70 000	—
„ *II*	60 000	150 000	—	90 000

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden.	Boekwaarde volgens jaarverslag 1920 op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Saldo geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Saldo geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Saldo geraamd op 31 December 1923.
Terreinwerken	32 721,90	f 1 000,—	f 2 621,90	f 31 100,—	f 2 000,—	f 3 000,—	f 30 100,—	—	f 2 500,—	f 27 600,—
Gebouwen	476 760,62	120 000,—	73 260,62	523 500,—	60 000,—	68 500,—	515 000,—	f 15 000,—	60 800,—	469 200,—
Voorbouwwerken	306 163,53	30 000,—	21 763,53	314 400,—	20 000,—	19 000,—	315 400,—	20 000,—	18 300,—	317 100,—
Machinerieën	259 289,03	30 000,—	35 389,03	253 900,—	20 000,—	32 000,—	241 900,—	5 000,—	27 400,—	219 500,—
Inventaris	117 414,84	30 000,—	41 614,84	105 800,—	18 000,—	50 000,—	73 800,—	5 000,—	51 000,—	27 800,—
Spoor	187 124,40	—	16 924,40	170 200,—	—	16 900,—	153 300,—	—	16 900,—	136 400,—
Electr. installatie en telefoon	19 330,48	—	2 380,48	17 000,—	20 000,—	2 300,—	34 700,—	5 000,—	2 500,—	37 200,—
Waterleidingen	14 879,47	60 000,—	10 179,47	64 700,—	30 000,—	5 700,—	89 000,—	5 000,—	5 700,—	88 300,—
Vaartuigen	757,30	—	257,30	500,—	—	200,—	300,—	—	200,—	100,—
Steigers en laadinrichting	120 271,64	440 000,—	32 071,64	528 200,—	—	32 000,—	496 200,—	—	23 900—	472 300,—
Mijnbouwkundig onderzoek	41 693,71	90 000,—	1 493,71	49 200,—	10 000,—	1 500,—	57 700,—	—	3 200,—	54 500,—
Smalspoor	80 713,27	10 000,—	5 713,27	85 000,—	10 000,—	6 000,—	89 000,—	5 000,—	9 000,—	85 000,—
Land Pramoean Besar	31 171,20	—	371,20	30 800,—	—	300,—	30 500,—	—	300,—	30 200,—
Zeefhuis	—	—	—	—	10 000,—	—	10 000,—	—	600,—	9 400,—
Kolenwasscherij	—	—	—	—	—	—	—	120 000,—	—	120 000,—
Kosten van overname	1 553 099,66	—	16 799,66	1 563 300,—	—	16 700,—	1 519 600,—	—	16 700,—	1 502 900,—
Uitbreidingswerken in uitvoering	1 805 831,49	—	91,49	1 805 800,—	—	—	1 805 800,—	—	91 000,—	1 714 800,—
Magazijnsgoederen	573 956,67	—	56,67	573 900,—	—	—	573 900,—	—	—	573 900,—
Te zamen	f 5 621 179,21	f 730 000,—	f 260 879,21	6 090 300,—	f 200 000,—	f 254 100,—	f 6 036 200,—	f 180 000,—	f 330 000,—	f 5 886,200,—

G. BOEKIT-ASEM STEENKOLENONTGINNING.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.			ONTVANGSTEN.	
Algemeene kosten		f 300 000	Opbrengst kolen	f 3 600 000
Bijzondere kosten der werkkrachten		500 000	Voorgeschoten zeevracht	1 755 000
Mijnontginning en voorbereiding		300 000	Verschillende ontvangsten	*Memorie.*
Stroomopwekking		50 000		
Onderhoud		230 000		
Spoorvracht Tandjoeng—Kertapatie		925 000		
Opslag- en algemeene afleveringskosten te Kertapatie Kosten van laden		215 000		
Vervoer der kolen door den Archipel		1 570 000		
Duurtetoeslag		20 000		
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	*f 200 000*			
„ II	*3 910 000*			
		f 4 110 000		f 5 355 000
Bijdrage van het bedrijf voor de pensioenen der ambtenaren	f 12 000			
Verlofs-, non-activiteitsbezoldigingen en onderstanden	10 000			
Reis- en verblijfkosten	5 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland	10 000			
		37 000		
Bedrijfsoverschot		1 208 000		
		f 5 355 000		f 5 355 000

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 263 000	Bedrijfsoverschot	f 1 208 000
Rente à 5 % over het bedrijfskapitaal	278 000		
Overwinst	667 000		
	f 1 208 000		f 1 208 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Omschrijving der werken.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
Bouw van woningen en verblijven voor arbeiders, kantoor- en hospitaalgebouw	f 380 000	f 270 000	f 110 000	—
Uitbreiding etablissement	13 000	360 000	—	f 347 000
Bouw en inrichting van de electrische centrale	—	600 000	—	600 000
Verschillende werken en aanschaffingen	180 000	225 000	—	45 000
Aanschaffingen en werken voor de brikettenfabriek	—	25 000	—	25 000
Totaal	f 573 000	f 1 480 000	f 110 000	f 1 017 000
				f 907 000
Waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	150 000	560 000	—	410 000
„ II	423 000	920 000	—	497 000

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1923.
Etablissement, wegen en waterleidingen.	f 134 000	f 83 000	f 5 000	f 212 000	f 610 000	f 17 000	f 835 000	f 13 000	f 20 000	f 798 000
Gebouwen	254 000	450 000	50 000	654 000	270 000	65 000	859 000	380 000	53 000	1 186 000
Machinerieën	457 000	502 000	96 000	863 000	809 000	167 000	1 505 000	150 000	165 000	1 490 000
Roerende inventaris enz. . . .	15 000	15 000	3 000	27 000	7 000	4 000	30 000	15 000	4 000	41 000
Gereedschappen	21 000	15 000	8 000	28 000	9 000	5 000	32 000	15 000	7 000	40 000
Trekdieren en voertuigen . . .	12 000	—	2 000	10 000	—	2 000	8 000	—	2 000	6 000
Uitbreidingswerken in behandeling	479 000	384 000	—	863 000	—	—	863 000	—	—	863 000
Mijnbouwkundige onderzoekingen.	1 189 000	—	12 000	1 177 000	—	12 000	1 165 000	—	12 000	1 153 000
	f 2 561 000	f 1 449 000	f 176 000	f 3 834 000	f 1 705 000	f 272 000	f 5 267 000	f 573 000	f 263 000	f 5 577 000

H. ZOUT.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.

A. Algemeen beheer.		f 130 260
B. Aanmaak en opslag.		
Algemeene kosten	f 40 000	
Kosten van winning, opslag en aflevering . . .	1 657 640	
Onderhoud en herstellingen	41 600	
		1 739 240
C. Zoutverpakking.		
Algemeen beheer	f 97 200	
Algemeene kosten der fabrieken.	192 800	
Briketteering	307 500	
Verpakking en verzending.	880 000	
Stoom en stroom	167 500	
Onderhoud.	301 000	
Leverantiën aan- en werkzaamheden voor derden	100 000	
		2 046 000
D. Vervoer te water.		
Algemeene kosten	f 54 910	
Loonen en voedinggeld bemanning	128 630	
Kosten van laden-, lossen en afleveren	150 230	
Onderhoud vaartuigen, touwwerk, brandstoffen, machinekamerbehoeften, enz.	399 570	
Verpleging reizigers	10 000	
Verschillende uitgaven	44 780	
		788 120
E. Vervoer te land en verkoop.		
Algemeene kosten	f 678 540	
Kosten van vervoer, inneming, opslag enz. . .	2 665 000	
Schadeloosstelling voor den zoutverkoop in de Vorstenlanden	265 000	
Onderhoud en herstellingen	40 000	
Verschillende uitgaven	54 160	
		3 702 700
F. Duurtetoeslag		105 750
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:		
Hoofdstuk I. . . . . f 900 000		
" II. 7 612 070		
		f 8 512 070

ONTVANGSTEN.

Verkoop van los zout	f 1 485 000
" " briketzout. . . .	18 637 750
Verschillende ontvangsten. . .	220 000
Overtochtskosten en vrachten .	310 000
	f 20 642 750

UITGAVEN.			ONTVANGSTEN.	
Bijdrage van het Land v/h pensioen der ambtenaren	f 73 000			
Reis- en verblijfkosten	57 000			
Verlofs- en nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden	38 000			
Overtochtskosten van en naar Nederland . . .	12 000			
		f 180 000		
Bedrijfsoverschot		11 950 680		
		f 20 642 750		f 20 642 750

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen aanmaak en opslag.		f 110 665	Bedrijfsoverschot	f 11 950 680
„ zoutverpakking		203 400		
„ vervoer te water.		132 920		
„ vervoer te land en verkoop. . .		84 850		
Rente à 5 % o/h bedrijfskapitaal aanmaak en opslag		240 000		
„ à 5 % „ „ zoutverpakking .		259 000		
„ à 5 % „ „ vervoer te water .		107 000		
„ à 5 % „ „ vervoer te land en verkoop		101 705		
Overwinst		10 711 140		
		f 11 950 680		f 11 950 680

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
A. Aanmaak en opslag.				
Uitbreiding van de pakhuizen e. d.	f 50 000	f 220 000	—	f 170 000
Verschillende werken, w. o. uitbreiding van den inboedel	30 000	40 000	—	10 000
Inrichting van zoutlanden, w.o. bouw van pakhuizen enz.	380 000	380 000	—	—
Aankoop van zoutpannen	100 000	—	f 100 000	—
B. Zoutverpakking.				
Uitbreiding en wijziging van de fabrieken, magazijnen, terreinen, los- en laadplaatsen, sporen enz.	75 000	76 000	—	1 000
Aanschaffing van werktuigen, inventarisgoederen en magazijnsgoederen voor uitbreiding bestemd	20 000	21 000	—	1 000
Bouw, aankoop en uitbreiding van woningen	10 000	18 000	—	8 000
Andere werken en aanschaffingen	5 000	5 000	—	—
Electrificatie van de fabriek te Krampon.	—	140 000	—	140 000
C. Vervoeren te water				
Aanschaffing van een sleepboot Pontianak—Rivier—Vervoer	—	90 000	—	90 000
Vernieuwing romp huisboot Josina	18 000	—	18 000	—
Aanschaffing van vaartuigen Oost-Java Zeevervoer	50 000	218 000	—	168 000
Aankoop, bouw en uitbreiding van inrichtingen, gebouwen en woningen	20 000	40 000	—	20 000
Aanlegplaats met kabelbaan	—	50 000	—	50 000
D. Vervoer te land en verkoop.				
Bouw van pakhuizen en andere dienstgebouwen	100 000	230 000	—	130 000
Inboedel	5 000	5 000	—	—
	f 863 000	f 1 533 000	f 118 000	f 788 000
				f 670 000
Waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	100 000	172 500	—	72 500
Hoofdstuk II	763 000	1 360 500	—	597 500

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden.	Boekwaarde volgens het jaarverslag 1920 op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde op 31 December 1923.
A. Aanmaak en opslag.										
Pakhuizen	f 1 776 649,46	f 233 535,70	f 50 289,16	f 1 959 896,—	f 50 000,—	f 54 961,—	f 1 954 935,—	f 50 000,—	f 55 961,—	f 1 948 974,—
Dienstgebouwen	95 467,72	11 804,47	7 378,19	99 894,—	19 769,52	8 087,—	111 576,52	8 000,—	9 272,52	110 304,—
Terreinen en grondwerken	303 027,09	14 543,47	3 108,56	314 462,—	20 000,—	3 254,—	331 208,—	10 000,—	3 454,—	337 754,—
Kanalen met bijbehoorende werken	95 627,69	995,82^{5}	983,51^{5}	95 640,—	8 000,—	994,—	102 646,—	8 000,—	1 074,—	109 572,—
Inventaris w. o. vaartuigen	21 949,85	3 262,99	7 289,84	17 923,—	4 000,—	7 846,—	14 077,—	4 000,—	8 496,—	9 581,—
Zoutland: Nembakor West	1 126 407,58	175 288,47	20 884,05	1 280 812,—	250 000,—	24 038,—	1 506 774,—	200 000,—	28 539,—	1 678 235,—
„ Grissee	45 822,65	190 655,57	458,22	236 020,—	150 000,—	2 365,—	383 655,—	100 000,—	3 865,—	479 790,—
Uitbreidingswerken:										
a. Pakhuizen in aanbouw	163 535,70	70 000,—	233 535,70	—	50 000,—	50 000,—	—	50 000,—	50 000,—	—
b. Zoutland Grissee-Poetih	17 005,58^{5}	20 000,—	170,58^{5}	36 835,—	80 000,—	—	116 835,—	80 000,—	—	196 835,—
c. Dienstwoningen in aanbouw	3 573,98^{5}	20 000,—	11 804,47	11 769 52	8 000,—	19 769,52	—	8 000,—	8 000,—	—
Aankoop van zoutpannen	—	—	—	—	—	—	—	100 000,—	—	100 000,—
	f 3 649 067,31	f 740 086,49^{5}	f 335 902,28^{5}	f 4 053 251,52	f 639 769,52	f 171 314,52	f 4 521 706,52	f 618 000,—	f 168 661,52	f 4 971 045,—
B. Zoutverpakking.										
1. Wegen en terreinen	f 86 171,26	f 7 000,—	—	f 93 171,26	f 3 000,—	—	f 96 171,26	—	—	f 96 171,26
2. Waterleiding, afwatering en bevloeiing	97 778,36	1 000,—	f 2 973,85	95 804,51	1 000,—	f 2 993,85	93 810,66	—	f 3 013,85	90 796,81
3. Fabrieksgebouwen	653 832,33	62 500,—	20 871,35	695 460,98	26 500,—	22 121,35	699 839,63	—	22 651,35	677 188,28
4. Woningen fabriekspersoneel	265 570,28	5 000,—	13 067,76	257 502,52	5 000,—	13 217,76	249 284,76	f 5 000,—	13 367,76	240 917,—
5. Woningen personeel algemeen beheer	100 535,94	5 000,—	3 282,46	102 153,48	10 000,—	3 532,46	108 621,02	5 000,—	3 832,46	109 788,56
6. Bovenbouw spoorbanen	105 905,45	8 000,—	16 643,52	97 261,93	8 000,—	17 123,52	88 138,41	8 000,—	17 603,52	78 534,89
7. Onderbouw spoorbanen	150 357,97	12 000,—	1 702,99	160 654,98	2 000,—	1 822,99	160 831,99	2 000,—	1 842,99	160 989,—
8. Vervoermiddelen	149 318,23	—	12 958,91	136 359,32	—	12 958 91	123 400,41	—	12 958,91	110 441,50
9. Stoominrichting	44 571,83	—	2 710,33	41 861,50	—	2 710,33	39 151,17	—	2 710,33	36 440,84
10. Inrichting brikettenaanmaak	301 445,80	75 000,—	42 670,26	333 775,54	50 000,—	46 795,26	336 980,28	60 000,—	49 545,26	347 435,02
11. Inrichting verpakking en verzending	18 863,31	—	472,88	18 390,43	—	472,88	17 917,55	—	472,88	17 444,67
12. Inrichting atelier, smederij en gieterij	33 668,38	2 500,—	7 323,72	28 844,66	2 500,—	7 498,72	23 845,94	2 500,—	7 673,72	18 672,22
13. Inrichting drooginstallatie	548 280,79	—	19 762,53	528 518,26	—	19 762,53	508 755,73	—	19 762,53	488 993,20
14. Inrichting voor licht en kracht	85 240,17	2 500,—	8 174,06	79 566,11	2 500,—	8 324,06	73 742,05	2 500,—	8 474,06	67 767,99
15. Gereedschappen en werktuigen	19 797,11	—	3 266,47	16 530,64	—	3 266,47	13 264,17	—	3 266,47	9 997,70
16. Kantoorinventaris	11 407,31	—	1 057,36	10 349,95	—	1 057,36	9 292,59	—	1 057,36	8 235,23
17. Inrichting centrale	204 702,99	209 500,—	12 889,94	401 331,05	129 500,—	23 364,94	507 466,11	—	29 839,94	477 626,17
18. Aanlegkade voor diepgaande schepen	253 989,61	—	5 404,03	248 585,58	—	5 404,03	243 181,55	—	5 404,03	237 777,52
19. Magazijnsgoederen	1 674 816,94	25 000,—	—	1 699 816,94	20 000,—	—	1 719 816,94	25 000,—	—	1 744 816,94
	f 4 806 272,06	f 415 000,—	f 175 332,42	f 5 045 939,64	f 260 000,—	f 192 427,42	f 5 113 512,22	f 110 000,—	f 203 477,42	f 5 020 034,80
C. Vervoer te water.										
Sleepbooten / Prauwen } met inventaris	f 532 618,08	f 739 728,34	f 41 810,60	f 1 230 535,82	f 885 179,39	f 82 728,81	f 2 032 986,40	f 68 000,—	f 131 121,10	f 1 969 365,30
Sleepbooten en prauwen in aanbouw	321 379,61	706 528,12	739 728,34	288 179,39	597 000,—	885 179,39	—	68 000,—	68 000,—	—
Aankoop, bouw en uitbreiding van inrichtingen, gebouwen en woningen	9 875,59	10 100,—	—	19 975,59	40 000,—	599,37	59 376,22	20 000,—	1 799,37	77 576,85
	f 863 873,28	f 1 456 356,46	f 781 538,94	f 1 538 690,80	f 1 522 179,39	f 968 507,57	f 2 092 362,62	f 156 000,—	f 200 920,47	f 2 047 442,15
D. Vervoer te land en verkoop.										
Pakhuizen	f 1 434 165,05	f 214 989,80	f 64 613,85	f 1 584 541,—	f 201 620,—	f 69 425,—	f 1 716 709,—	f 230 000,—	f 73 988,—	f 1 872 721,—
Inventaris	7 815,30	5 000,—	5 707,30	7 108,—	5 000,—	6 191,—	5 917,—	5 000,—	6 341,—	4 576,
Vervoermiddelen	15 452,04	—	4 518,04	10 934,—	—	4 518,—	6 416,—	—	4 518,—	1 898,—
Pakhuizen in aanbouw	214 989,80	201 620,—	214 989,80	201 620,—	230 000,—	201 620,—	230 000,—	100 000,—	230 000,—	100 000,—
	f 1 672 422,19	f 421 609,80	f 289 828,99	f 1 804 203,—	f 436 620,—	f 281 781,—	f 1 959 042,—	f 335 000,—	f 314 845,—	f 1 979 195,—

I. POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.	
Hoofdbestuur	f 2 106 115	Verkoop van postwaarden	f 10 250 000
Onderwijs	503 350	Bijdragen in de kosten van het personeel door het Departement van Financiën	605 000
Technische dienst	2 922 760	Idem van de Postspaarbank	47 000
Autostalling en bediening	70 640	Vergoeding wegens vrijdom van briefport van de Postspaarbank	17 000
Werkplaats en magazijnen	359 370	Opbrengst binnenlandsche telegrammen; Idem radio-telegrammen; Aandeel in de buitenlandsche telegrammen	8 550 000
Inspectie	322 470	Binnenlandsche regeeringstelegrammen	1 000 000
Bezoldigingen, toelagen enz. van den kantoordienst	11 261 625	Abonnementen telefoon; Opbrengst telefoongesprekken; Vergoeding van aanlegkosten telefoon	11 000 000
Uitkeeringen ter zake van het vervoer van brievenmalen en postpakketten	1 335 000	Vergoeding door het Departement van Binnenlandsch Bestuur voor aanleg, uitbreiding, verbetering en onderhoud van bestuurstelefoonlijnen	250 500
Bijdrage aan het Departement van Binnenlandsch Bestuur in de uitgaven voor het doen onderhouden van een geregelde stoompakketvaart in den Indischen Archipel door de K. P. M.	100 000	Verschillende ontvangsten	415 000
Transitkosten van brievenmalen	500 000		
Kosten van bestelling	175 000		
Algemeene kosten der kantoren	800 000		
Verschillende uitgaven	310 000		
Onderhoud en herstellingen	3 165 000		
Verlofsbezoldigingen, uitzending van het personeel van den dienst in Indië	350 000		
Duurtetoeslag	1 350 000		
	f 25 631 330		f 32 134 500
Af: wegens het eerst in den loop van het begrootingsjaar tot stand komen van personeelsbenoemingen of bevorderingen	400 000		
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:			
Hoofdstuk I . . . *f 1 767 550*			
„ *II* . . . *23 463 780*	*f 25 231 330*		
Verlofs-, non-activiteits- en voorloopige bezoldigingen, wachtgelden en onderstanden . . . f 200 000			
Bijdrage aan het Land voor pensioenen der ambtenaren . . . 2 000 000			
Huis- en locaalhuur . . . 100 000			
Uitkeering aan den dienst der Staatsspoor- en tramwegen wegens vervoer van postrijtuigen . . . 350 000			
Reis- en verblijfkosten . . . 425 000			
Overtochtskosten naar Nederland . . . 200 000			
Overplaatsingskosten . . . 85 000			
f 3 360 000			
Vrijdom van briefport voor dienststukken van gouvernement, locale ressorten, enz. . . . 2 500 000			
	860 000		
Bedrijfsoverschot	6 043 170		
	f 32 134 500		f 32 134 500

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

Afschrijvingen	f 3 692 000	Bedrijfsoverschot	f 6 043 170
Rente à 5 % van het bedrijfskapitaal	2 735 000	Tekort voor nevenvermelde rentebetaling	383 830
	f 6 427 000		f 6 427 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
Uitgaven in Nederland.				
Aanleg en uitbreiding van zeekabels	*Memorie.*	*Memorie.*		
Aanleg, uitbreiding en verbetering van telegraaflijnen	f 250 000	f 840 000		f 590 000
Idem van de inrichtingen der stations voor draadlooze telegrafie	*Memorie.*	*Memorie.*		
Idem van technische kantoorinrichtingen	10 000	154 000		144 000
Idem van telefoonnetten	3 600 000	3 781 000		181 000
Idem van interlocale telefoonverbindingen	400 000	840 000		440 000
Uitzending van goederen voor post- en den algemeenen dienst	150 000	*Memorie.*	f 150 000	
Oprichting van een station voor draadlooze telegrafie op de Bandoengsche hoogvlakte	*Memorie.*	*Memorie.*		
Ombouw van overgenomen of genaaste telefoonnetten	100 000	105 000		5 000
Aanleg, uitbreiding en verbetering van telefoonlijnen ten behoeve van het binnenlandsch bestuur	20 000	*Memorie.*	20 000	
Aanschaffing van inrichtingen voor radio- en multiplextelefonie	*Memorie.*	*Memorie.*		
Kosten van aanschaffing van instrumenten voor practische oefeningen bij de opleiding aan de T. H. S. te Bandoeng van officieren van technische wapens tot ingenieur	10 000		10 000	
Uitgaven in Nederlandsch-Indië.				
Aanleg en uitbreiding van zeekabels	*Memorie.*	*Memorie.*		
Aanleg, uitbreiding en verbetering van telegraaflijnen	108 000	108 000		
Idem van de inrichtingen der stations voor draadlooze telegrafie	*Memorie.*	*Memorie.*		
Idem van telefoonnetten	1 600 000	1 613 000		13 000
Idem van interlocale telefoonverbindingen	122 000	72 000	50 000	
Kapitaalsuitgaven ten behoeve van den post- en den algemeenen dienst	465 000	1 035 000		570 000
Aanleg, uitbreiding en verbetering van telefoonlijnen ten behoeve van het binnenlandsch bestuur	48 000	*Memorie.*	48 000	
Oprichten van stations voor radiotelefonie	*Memorie.*			
Inrichting van de reparatiewerkplaatsen	*Memorie.*			
Oprichting van een station voor draadlooze telegrafie op de Bandoengsche hoogvlakte	*Memorie.*	45 000		45 000
Terreinen en gebouwen.				
Oprichting, vergrooting of vernieuwing van gebouwen voor den post-, telegraaf- en telefoondienst	810 000	1 620 000		810 000
Te zamen	f 7 693 000	f 10 213 000	f 278 000	f 2 798 000
				f 2 520 000
Waarvan ten laste van:				
Hoofdstuk I	*4 540 000*	*5 720 000*		*f 1 180 000*
„ *II*	*3 153 000*	*4 493 000*		*1 340 000*

III. Raming der kapitaalsrekening.

Boekingshoofden	Boekwaarde volgens het jaarverslag 1919 op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Af-schrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Af-schrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Af-schrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1923.
Gebouwen en terreinen	f 9 465 096	f 1 200 000	f 250 907	f 10 414 189	f 1 620 000	f 280 907	f 11 753 282	f 810 000	f 321 407	f 12 241 875
Telegraaflijnen	3 900 907	825 000	263 197	4 462 710	968 000	304 447	5 126 263	358 000	352 847	5 131 416
Zeekabels	6 369 752	—	482 660	5 887 091	—	482 660	5 404 431	—	482 660	4 921 771
Techn. kantoorinrichtingen	260 574	226 000	46 470	440 103	155 000	69 070	526 033	10 000	84 570	451 463
Radio-inrichtingen	2 126 190	797 000	258 625	2 664 566	36 400	338 323	2 362 643	—	341 963	2 020 680
Telefoonkantoorinstallatiën	494 560	514 000	89 675	918 885	520 000	141 075	1 297 810	716 500	193 075	1 821 235
Ondergrondsche lijnen	2 746 595	1 035 000	168 329	3 613 265	1 000 000	220 079	4 393 185	902 500	270 079	5 025 606
Bovengrondsche „	8 312 066	4 201 000	543 287	11 969 778	4 280 000	753 337	15 496 440	3 612 000	967 337	18 141 103
Huisinstallatiën	937 207	670 000	177 644	1 429 563	787 000	244 643	1 971 919	451 000	323 343	2 099 576
Inventarisgoederen	863 937	477 000	139 797	1 201 140	689 600	187 497	1 703 243	720 000	256 457	2 166 786
Postauto's	70 125	—	14 345	55 780	80 000	14 345	121 435	45 000	30 345	136 090
Dienstauto's	63 203	—	15 719	47 484	17 000	14 269	50 214	—	16 269	33 945
Rijwielen	126 094	40 000	31 679	134 414	56 000	36 944	153 469	—	44 867	108 602
Wagens en karren	7 606	5 000	1 970	10 636	4 000	2 470	12 165	—	2 870	9 295
Brievenbussen en automaten	16 598	3 000	3 588	16 009	—	3 888	12 120	—	3 888	8 232
Trekdieren en tuigen	1 251	2 000	362	2 888	—	562	2 325	—	562	1 763
Prauwen	2 358	—	319	2 038	—	289	1 749	—	251	1 498
Magazijn	4 000 000	—	—	4 000 000	—	—	4 000 000	—	—	4 000 000
	f 39 764 119	f 9 995 000	f 2 488 571	f 47 270 539	f 10 213 000	f 3 094 805	f 54 395 461	f 7 625 000	f 3 692 790	f 58 320 953

J. STAATSSPOOR- EN TRAMWEGEN.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

Uitgaven.			Geraamd bedrag.
A. ALGEMEENE UITGAVEN.			
Bezoldigingen, reis- en verblijfkosten van het bestuur en den secretaris.	f 64 200		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	15 000		
		f 49 200	
Uit- en terugzending van personeel en buitenlandsche verloven	f 300 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	185 000		
		115 000	
Nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden, benevens tegemoetkomingen aan weduwen en weezen van tijdelijke ambtenaren en toelagen aan candidaat-ingenieurs	f 100 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	40 000		
		60 000	
Bij: aandeel in de beheerkosten van den magazijndienst.		450 000	
			f 674 200
B. BEDRIJF DER STAATSSPOORWEGEN OP JAVA.			
I. Administratieve dienst.			
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)		f 17 000	
Hoofdkantoor.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 2 225 200		
Verdere uitgaven	1 164 500		
	f 3 389 700		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	900 000		
		2 489 700	

Ontvangsten.		Geraamd bedrag.
Staatsspoorwegen op Java.		
Reizigers en bagage	f 35 400 000	
Bestel-, ijl- en vrachtgoed.	33 700 000	
Alle andere ontvangsten	4 350 000	
Ontvangsten aan huishuur	850 000	
Ontvangsten wegens werkzaamheden in de werkplaatsen voor derden.	350 000	
		f 74 650 000

Uitgaven.			Geraamd bedrag.	Ontvangsten.		Geraamd bedrag.
Dienst op de lijnen.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	—	—				
Verdere uitgaven	—	f 95 000				
Hotelbedrijf.				Hotelbedrijf		f 1 900 000
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 451 000					
Verdere uitgaven.	1 224 500					
		1 675 500				
			f 4 277 200			
II. Weg en werken.						
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)	—	f 17 000				
Hoofdkantoor.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 509 000					
Verdere uitgaven.	14 500					
Uitbreidingswerken	2 000					
	f 525 500					
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	122 000					
		403 500				
Dienst op de lijnen.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 3 417 400					
Bewaking, onderhoud en herstelling. . .	1 457 000					
Vernieuwing	1 054 500					
Herstel van buitengewone schade. . .	255 000					
Verdere uitgaven.	107 000					
Uitbreidingswerken	5 016 000					
Bij: aandeel in de kosten voor het bouwen van en toezicht op bruggen	354 700					
	f 11 661 600					
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	5 096 000					
		6 565 600				
			6 986 100			
III. Tractie en materieel.						
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)	—	f 17 000				
Hoofdkantoor.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 418 800					
Verdere uitgaven	85 500					
Uitbreidingswerken	12 000					
	f 516 300					
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	42 000					
		474 300				
Dienst op de lijnen.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 5 808 000					
Onderhoud en herstelling	3 840 000					
Vernieuwing	111 000					
Herstel van buitengewone schade . .	92 000					
Verdere uitgaven	11 923 500					
		21 774 500				
Werkplaatsen.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	1 490 500					
Verdere uitgaven	1 082 500					
Uitbreidingswerken	6 100 500					
	f 8 673 500					
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	6 100 500					
		2 573 000				

Uitgaven.			Geraamd bedrag.	Ontvangsten.	Geraamd bedrag.
Nevenbedrijven Tjatoerwerk	f 34 200				
Uitbreidingswerken	6 000				
	f 40 200				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	6 000	f 34 200	f 24 873 000		
IV. Beweging en handelszaken.					
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)		f 17 000			
Hoofdkantoor.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 710 000				
Verdere uitgaven.	105 000				
Uitbreidingswerken	10 000				
	f 825 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	10 000	815 000			
Dienst op de lijnen.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 11 113 500				
Verdere uitgaven.	1 403 500				
Uitbreidingswerken	373 000				
	f 12 890 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven.	373 000	12 517 000	13 349 000		
C. Bedrijf der Staatstramwegen op Java en bedrijf Buitengewesten.					
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)		f 17 000			
Hoofdkantoor.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 226 400				
Verdere uitgaven.	33 500				
Uitbreidingswerken	2 000				
	f 261 900				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	82 000	179 900			
Dienst op de lijnen.					
Lijnen op Java.					
Algemeen beheer.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 140 500				
Verdere uitgaven.	123 000				
Uitbreidingswerken	10 000				
	f 273 500				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	10 000	263 500			
Weg en Werken.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 232 500				
Verdere uitgaven.	190 000				
Uitbreidingswerken	325 000				
	f 747 500				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	325 000	422 500			

Uitgaven.			Geraamd bedrag.
Tractie en materieel.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 252 000		
Verdere uitgaven.	852 000		
Uitbreidingswerken	—		
	f 1 104 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	—	f 1 104 000	
Beweging en handelszaken.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 303 500		
Verdere uitgaven	92 000		
Uitbreidingswerken	12 000		
	f 407 500		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	12 000	395 500	
Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust.			
Algemeen beheer.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 60 000		
Verdere uitgaven.	86 000		
Uitbreidingswerken	3 000		
	f 149 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	3 000	146 000	
Weg en Werken.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 263 000		
Verdere uitgaven.	455 000		
Uitbreidingswerken	500 000		
	f 1 218 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	500 000	718 000	
Tractie en materieel.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 535 000		
Verdere uitgaven.	1 789 000		
Uitbreidingswerken	1 118 000		
	f 3 442 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	1 118 000	2 324 000	
Beweging en handelszaken.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 450 000		
Verdere uitgaven.	56 000		
Uitbreidingswerken	5 000		
	f 511 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	5 000	506 000	

Ontvangsten.		Geraamd bedrag.
Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust.		
Reizigers en bagage . . .	f 1 500 000	
Bestel-, ijl- en vrachtgoed .	950 000	
Steenkolen	3 300 000	
Alle andere ontvangsten	250 000	
Nevenbedrijven.		
Ontvangsten voor geleverde electrische energie. . .	200 000	f 6 200 000

Uitgaven.			Geraamd bedrag.
Nevenbedrijven.			
Electrische Centrale Kampong Doerian.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 50 000		
Verdere uitgaven.	196 000		
Uitbreidingswerken	—		
	f 246 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	—		
		f 246 000	
Zuid-Sumatra-Staatstramwegen. *Algemeen beheer.*			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 60 000		
Verdere uitgaven	219 500		
Uitbreidingswerken	4 000		
	f 283 500		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	4 000		
		279 500	
Weg en Werken.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 170 000		
Verdere uitgaven.	166 000		
Uitbreidingswerken	530 000		
	f 866 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	530 000		
		336 000	
Tractie en materieel.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 302 500		
Verdere uitgaven.	719 000		
Uitbreidingswerken	47 000		
	f 1 068 500		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	47 000		
		1 021 500	
Beweging en handelszaken.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 163 000		
Verdere uitgaven.	45 000		
Uitbreidingswerken	107 000		
	f 315 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	107 000		
		208 000	
Atjeh-tram.			
Algemeen beheer.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 127 000		
Verdere uitgaven.	74 000		
Uitbreidingswerken	2 000		
	f 203 000		
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	2 000		
		201 000	

Ontvangsten.		Geraamd bedrag.
Zuid-Sumatra-Staatstram-wegen.		
Reizigers en bagage . . .	f 850 000	
Bestel-, ijl- en vrachtgoed .	565 000	
Steenkolenvervoer	925 000	
Alle andere ontvangsten .	80 000	
		f 2 420 000
Atjeh-tram.		
Reizigers en bagage . . .	f 1 100 000	
Bestel-, ijl- en vrachtgoed .	810 000	
IJsfabriek te Kota Radja .	30 000	
Alle andere ontvangsten .	60 000	
		f 2 000 000

Uitgaven.		Geraamd bedrag.	Ontvangsten.		Geraamd bedrag.
Weg en Werken.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 211 000				
Verdere uitgaven.	165 000				
Uitbreidingswerken	185 000				
	f 561 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	185 000	f 376 000			
Tractie en materieel.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 383 000				
Verdere uitgaven.	267 000				
Uitbreidingswerken	173 000				
	f 823 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	173 000	650 000			
Beweging en handelszaken.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 248 000				
Verdere uitgaven.	42 000				
Uitbreidingswerken	1 000				
	f 291 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven.	1 000	290 000			
Exploitatie Nevenbedrijven.					
IJsfabriek Kota Radja	f 33 000				
Uitbreidingswerken.	5 000				
	f 38 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven.	5 000	33 000			
Tramlijnen Zuid-West-Celebes.			*Tramlijnen in Zuid-West-Celebes.*		
Algemeen beheer.			Reizigers en bagage . . .	f 120 000	
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 20 000		Bestel-, ijl- en vrachtgoed.	100 000	
Verdere uigaven	9 000		Alle andere ontvangsten .	5 000	f 225 000
Uitbreidingswerken	1 000				
	f 30 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven.	1 000	29 000			
Weg en Werken.					
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 23 000				
Verdere uitgaven.	13 000				
Uitbreidingswerken	55 000				
	f 91 000				
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	55 000	36 000			

Uitgaven.			Geraamd bedrag.	Ontvangsten.		Geraamd bedrag.
Tractie en materieel.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 38 000					
Verdere uitgaven.	57 500					
Uitbreidingswerken	70 000					
	f 165 500					
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	70 000	f 95 500				
Beweging en handelszaken.						
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. . .	f 31 000					
Verdere uitgaven.	3 000					
Uitbreidingswerken	5 000					
	f 39 000					
Af: aandeel ten laste van de raming der kapitaalsuitgaven	5 000	34 000				
			f 9 911 900			
Meerdere kosten, verbonden aan de reorganisatie van het Bestuur der Staatsspoor- en Tramwegen			1 200			
Toelage aan de vereeniging „Toeristenverkeer"			10 000			
Waarvan, met het oog op het — voor zooveel mogelijk — niet vervullen van eventueele vacatures wordt afgetrokken			245 000			
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens de begrooting, waarvan ten laste van:						
Hoofdstuk I. . . . . . . f 85 000						
„ *II.* 59 752 600			f 59 837 600			f 87 395 000
Bijdrage van het Land voor het pensioen der ambtenaren			3 200 000			
Duurtetoeslag			2 375 000			
Bedrijfsoverschot (netto)			21 982 400			
			f 87 395 000			f 87 395 000

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

OMSCHRIJVING.			Geraamd voor 1923.
A. AANDEEL IN DE ALGEMEENE UITGAVEN EN IN DE KOSTEN VAN DEN ADMINISTRATIEVEN DIENST.			
Aandeel in de bezoldiging en in de reis- en verblijfkosten van het bestuur en den secretaris		f 15 000	
Aandeel in de kosten van uit- en terugzending van personeel en van buitenlandsche verloven		185 000	
Aandeel in de non-activiteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden, tegemoetkoming aan weduwen en weezen van tijdelijke ambtenaren en toelagen aan candidaat-ingenieurs		40 000	
Aandeel in de bedrijfskosten van den administratieven dienst		900 000	f 1 140 000
B. ALGEMEENE BOUWDIENST DER STAATSSPOOR- EN TRAMWEGEN.			
Bouw van- en toezicht op bruggen.			
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten, enz.)		f 17 000	
Hoofdkantoor.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 263 000		
Verdere uitgaven	79 500	342 500	
Dienst op de lijnen.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 314 000		
Verdere uitgaven	435 200		
	f 749 200		
Af: Aandeel ten laste van de bedrijfsuitgaven	354 700	394 500	
Uitbreidingswerken		25 000	779 000
Voorbereiding. Opneming en Aanleg.			
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)		f 19 000	
Hoofdkantoor.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 256 000		
Verdere uitgaven	36 000	292 000	
Plaatselijke opname op Java.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 174 000		
Verdere uitgaven	18 000	192 000	
Plaatselijke opname op de Buitengewesten.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 397 000		
Verdere uitgaven	96 000	493 000	
Aanleg lijnen.			
Aanleg der lijn in Zuid-Sumatra.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 600 000		
Verdere uitgaven	1 900 000		
Aanleg der lijn Moeara Enim—Lahat.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	80 000		
Verdere uitgaven	1 140 000		

OMSCHRIJVING.			Geraamd voor 1923.
Aanleg tramlijnen in Noord-Cheribon.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	*Memorie.*		
Verdere uitgaven	*Memorie.*		
Aanleg der lijn Sibolga—Batang Taroe—Padang—Sidempoean.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	*Memorie.*		
Verdere uitgaven	*Memorie.*		
Aanleg der lijnen in Zuidwest-Celebes.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	*Memorie.*		
Verdere uitgaven	*Memorie.*		
Aanleg der lijn Moeara—Kalaban naar Moearo ter Sumatra's Westkust.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 100 000		
Verdere uitgaven	1 334 000		
Verlenging der lijn Rantjaèkèk—Tjitali tot Soemedang.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	*Memorie.*		
Verdere uitgaven.	*Memorie.*		
Aanleg der lijn Garoet—Tjikadjang.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	*Memorie.*		
Verdere uitgaven	*Memorie.*		
Aanleg der lijnen Bandjaran—Pengalengan en Koppo—Tjiwideè.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	56 000		
Verdere uitgaven	981 000		
		f 6 191 000	
Uitbreiding van in bedrijf zijnde lijnen.			f 7 187 000
Hoofd (bezoldiging, reis- en verblijfkosten)		f 17 000	
Afdeeling Beheer.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 63 000		
Verdere uitgaven	6 000		
		69 000	
Bouwkundig kantoor.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 57 000		
Verdere uitgaven	6 000		
		63 000	
Afdeeling Uitbreiding.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 45 000		
Verdere uitgaven.	6 000		
		51 000	
Afdeeling Electrificatie.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 123 000		
Verdere uitgaven	11 000		
		134 000	
Bij: aandeel in de kosten van het hoofdkantoor van den dienst van weg en werken, van tractie en materieel en van beweging en handelszaken		174 000	
Uivoering der uitbreidingswerken. Staatsspoorwegen op Java. Verbetering spoorwegtoestanden Soerabaja.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 157 500		
Verdere uitgaven	1 262 500		

OMSCHRIJVING.			Geraamd voor 1923.
Verbetering spoorwegtoestanden Batavia—Tandjong-Priok.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 150 000		
Verdere uitgaven	1 850 000		
Verbetering spoorwegtoestanden Bandoeng.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	100 000		
Verdere uitgaven	1 100 000		
Verbetering spoorwegtoestanden Djocja.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. Verdere uitgaven	25 000		
Spoorverdubbelingen.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz. Verdere uitgaven	1 600 000		
Electrificatie.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	172 000		
Verdere uitgaven	2 215 000		
Bij: aandeel in de kosten van den dienst op de lijnen van de afdeelingen weg en werken, tractie en materieel en beweging en handelszaken	10 105 500		
Tramwegen op Java en bedrijf Buitengewesten.			
Aandeel in de kosten van tramwegen op Java en bedrijf Buitengewesten.			
Centraalkantoor Dienst Eenvoudige Lijnen	82 000		
Tramwegen op Java	347 000		
Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust	1 626 000		
Zuid-Sumatra Staatstramwegen	688 000		
Atjeh-tram	366 000		
Tramlijnen in Zuid-West-Celebes	131 000	f 21 978 000	f 22 486 000
MAGAZIJNDIENST.			
Hoofdkantoor.			
Bezoldigingen, vergoedingen enz.		76 000	
Dienst op de lijnen Java.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 297 000		
Verdere uitgaven	320 000	617 000	
Sumatra's Westkust.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 120 000		
Verdere uitgaven	35 000	155 000	
Atjehtram.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 35 000		
Verdere uitgaven	15 000	50 000	
Zuid-Sumatra Staatstramwegen.			
Bezoldigingen, vergoedingen, enz.	f 40 000		
Verdere uitgaven	33 000	73 000	
		f 971 000	
Af: Aandeel t/l v/d bedrijfsuitgaven		450 000	521 000
Deelname in eene N.V. tot bouw en exploitatie van een hotel te Makasser			—
Verbetering van gebouwen en inrichtingen van Gouvernementshotels en andere logeergelegenheden			200 000
Af: wegens wijziging overwerkregeling en vlijtpremie			150 000
			f 32 163 500
Waarvan ten laste van Hoofdstuk I . . . f 8 442 300			
„ „ „ „ „ II . . . 23 720 700			

K. AUTOMOBIELDIENSTEN.

I. Raming der bedrijfsuitgaven en der ontvangsten.

UITGAVEN.	Palembang.	Benkoelen.	Sumatra's Westkust.	Java.	Korintji transportdienst.	Totaal.
Algemeene kosten. Personeele uitgaven	f220 000	f195 000	f220 000	f170 000	f130 000	f 935000
Banden	80 000	80 000	90 000	75 000	60 000	385000
Olie, vet en carbid	20 000	20 000	20 000	10 000	40 000	110000
Benzine en brandstoffen	80 000	80 000	85 000	65 000	110 000	420000
Onderhoud en herstelling	70 000	60 000	75 000	60 000	120 000	385000
Verschillende uitgaven	10 000	10 000	15 000	15 000	63 000	113000
Gezamenlijk bedrag der uitgaven en inkomsten volgens begrooting ten laste van Hoofdstuk II	f480 000	f445 000	f505 000	f395 000	f523 000	
						f2348000
Bijdrage v/h Land voor het pensioen der ambtenaren						f 41000
Duurtetoeslag						125000
Wegenbelasting						57000
Bedrijfsoverschot						449000
						f3020000

ONTVANGSTEN.	Palembang.	Benkoelen.	Sumatra's Westkust.	Java.	Korintji transportdienst.	Totaal.
Opbrengst vervoer Landsreizigers	f200 000	f160 000	f250 000	f135 000	f150 000	f 895000
Opbrengst vervoer Landsgoederen	30 000	30 000	35 000	50 000	90 000	235000
Opbrengst vervoer particuliere reizigers	220 000	130 000	275 000	175 000	250 000	1050000
Opbrengst vervoer particuliere goederen	130 000	180 000	80 000	125 000	150 000	665000
Opbrengst vervoer post	15 000	40 000	50 000	10 000	20 000	135000
Verschillende ontvangsten	5 000	10 000	10 000	5 000	10 000	40000
						f3020000
						f3020000

Verdeeling van het geraamde bedrijfsoverschot.

	Totaal.		Totaal.
Afschrijvingen	f 385500	Bedrijfsoverschot	f 449000
Rente à 5 % over het bedrijfskapitaal	116000	Tekort voor nevenvermelde rentebetaling	52500
	f 501500		f 501500

II. Raming der kapitaalsuitgaven.

Omschrijving.	Geraamd voor 1923.	Toegestaan voor 1922.	Meer.	Minder.
Automobieldienst Palembang.				
Uitbreiding van het materieel, gebouwen en inrichtingen	f 20 000	f 48 000		f 28 000
Automobieldienst Benkoelen.				
Uitbreiding van het materieel, gebouwen en inrichtingen	20 000	34 000		14 000
Automobieldiensten ter Sumatra's Westkust.				
Uitbreiding van het materieel, gebouwen en inrichtingen	43 000	102 000		59 000
Automobieldiensten op Java.				
Uitbreiding van het materieel, gebouwen en inrichtingen	39 000	95 000		56 000
Vervoersdienst in Korintji.				
Uitbreiding van het materieel, gebouwen en inrichtingen	18 000	—	f 18 000	
Bootdienst op het Tobameer	200 000	200 000		
Totaal	f 340 000	f 479 000	f 18 000	f 157 000
				18 000
				f 139 000

III. Raming der kapitaalsrekening.

	Boekwaarde volgens jaarverslag 1920 op 31 December 1920.	Bijgekomen geraamd in 1921.	Afschrijving geraamd in 1921.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1921.	Bijgekomen geraamd in 1922.	Afschrijving geraamd in 1922.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1922.	Bijgekomen geraamd in 1923.	Afschrijving geraamd in 1923.	Boekwaarde geraamd op 31 December 1923.
Automobieldienst Palembang.										
Automobielen	f 356 670	f 16 000	f 65 000	f 307 670	f 33 000	f 76 000	f 264 670	f 15 000	f 65 000	f 214 670
Gebouwen	16 210	9 000	1 500	23 710	12 500	2 500	33 710	2 000	3 000	32 710
Inventaris	21 550	1 000	1 000	21 550	2 500	1 500	22 550	3 000	2 000	23 550
Te zamen	f 394 430	f 26 000	f 67 500	f 352 930	f 48 000	f 80 000	f 320 930	f 20 000	f 70 000	f 270 930
Automobieldienst Benkoelen.										
Automobielen	439 020	35 000	75 000	399 020	27 000	80 500	345 520	15 000	70 000	290 520
Gebouwen	36 430	19 000	3 000	52 430	4 500	3 000	53 930	2 000	3 000	52 930
Inventaris	16 250	1 000	1 500	15 750	2 500	1 500	16 750	3 000	2 000	17 750
Te zamen	f 491 700	f 55 000	f 79 500	f 467 200	f 34 000	f 85 000	f 416 200	f 20 000	f 75 000	f 361 200
Automobieldienst ter Sumatra's Westkust.										
Automobielen	323 810	80 000	65 000	338 810	87 000	80 000	345 810	30 000	75 000	300 810
Gebouwen en terreinen	45 460	11 000	3 500	52 960	11 000	3 000	60 960	5 000	3 000	62 960
Inventaris	25 780	2 000	1 500	26 280	4 000	2 000	28 280	8 000	2 000	34 280
Te zamen	f 395 050	f 93 000	f 70 000	f 418 050	f 102 000	f 85 000	f 435 050	f 43 000	f 80 000	f 398 050
Automobieldiensten op Java.										
Automobielen	168 510	92 000	35 000	225 510	16 500	45 000	197 010	30 000	50 000	177 010
Gebouwen	44 960	1 000	2 500	43 460	2 500	2 500	43 460	6 000	2 500	46 960
Inventaris	24 410	6 000	1 500	28 910	6 000	1 500	33 410	3 000	2 000	34 410
Oprichtingskosten	49 190	—	6 000	43 190	—	6 000	37 190	—	6 000	31 190
Te zamen	f 287 070	f 99 000	f 45 000	f 341 070	f 25 000	f 55 000	f 311 070	f 39 000	f 60 500	f 289 570
Vervoerdienst in Korintji.										
Vaartuigen	—	—	—	± 440 000	—	40 000	400 000	—	40 000	360 000
Automobielen	—	—	—	± 220 000	—	22 000	198 000	15 000	45 000	168 000
Gebouwen en terreinen	—	—	—	± 10 000	30 000	500	39 500	5 000	2 000	42 500
Inventaris	—	—	—	± 30 000	10 000	1 500	38 500	3 000	2 000	39 500
Oprichtingskosten	—	—	—	± 100 000	10 000	10 000	100 000	—	11 000	89 000
Te zamen	—	—	—	f 800 000	f 50 000	f 74 000	f 776 000	f 23 000	f 100 000	f 699 000
Bootdienst op het Toba-meer	—	—	—	—	—	—	—	300 000	—	300 000
Totaal	f 1 568 250	f 273 000	f 262 000	f 2 379 250	f 259 000	f 379 000	f 2 259 250	f 445 000	f 385 500	f 2 318 750

L. Bedrijfsraming van den Pandhuisdienst voor het jaar 1923.

DEBET.

		Geraamd voor 1923.	Geraamd voor 1922.	Rekening 1921 (voorloopige).	Rekening 1920.
	a. Algemeen beheer:				
1	Bezoldigingen	f 502 000	f 606 000	f 479 189	f 471 0
1 *A*	Duurtetoeslag	38 000	141 000	151 614	141 0
2(1)	Reis- en verblijfkosten	175 000	225 000	155 848	147 4
2 *A*	Toelage voor kantoorhuur van inspecteerende en controleerende ambtenaren	22 140	22 500	1 430	—
3	Onderhoud van het gebouw, waarin het hoofdkantoor gevestigd	600	600	335	3
4	Kantoorbehoeften	—	—	11 126	9 8
5	Telefoonkosten	—	—	3 235	2 7
6	Drukwerken	50 000	69 000	14 624	13 4
7	Verschillende kosten	—	—	19 822	54 8
8	Telegramkosten	—	—	17 500	6 7
9(2)	Bijdrage in den toekomstigen pensioenslast	(3) 87 434	73 000	58 815	57 8
10(2)	Verlofs- en non-activiteitsbezoldigingen, wachtgelden en onderstanden	52 000	52 000	69 709	37 9
11(2)	Overtochtskosten van en naar Nederland	75 000	75 000	88 260	62 5
11 *A*	Schadeloosstelling aan zelfbestuurders Vorstenlanden	(4) 20 000	—	19 190	—
		f 1 022 174	f 1 264 100	f 1 090 697	f 1 005 6
	Ramingen van *a* afgerond	1 022 000	1 264 000	—	—
	b. Pandhuizen:				
12	Bezoldigingen	f 3 558 000	f 4 108 000	f 3 619 647	f 3 731 1
12 *A*	Duurtetoeslag	490 000	1 937 000	1 978 612	1 937 0
13	Kosten van tewerkstelling	35 000	75 000	36 498	39 5
14	Bewakingskosten	70 000	118 000	111 379	110 5
15	Kantoorbehoeften	80 000	100 000	81 639	84 2
16	Drukwerken	250 000	320 000	325 281	280 4
17	Verlichting	53 000	50 000	52 916	47 3
18	Telefoon	20 000	70 000	65 615	56 2
19	Verschillende kosten	400 000	500 000	422 363	429 3
20	Lokaalhuur	(5) 14 000	14 000	12 194	9 5
21	Onderhoud van gebouwen	75 500	150 000	189 388	178 1
22	Onderhoud van inboedel	10 000	12 500	8 189	9 3
23	Veilingskosten	220 000	180 000	231 849	170 1
24	Disconto van vendu-accepten	50	50	166	
25	Verlies op voorschotten aan pandgevers	150 000	75 000	308 101	46 2
26	Verlies op aangekochte panden	75 000	40 000	92 318	16 5
27(2)	Bijdrage in den toekomstigen pensioenslast	(3) 681 000	558 000	482 649	507 3
28(2)	Kosten van overplaatsing	25 000	40 000	20 000	17 9
29(2)	Rente van het bedrijfskapitaal	(6) 2 438 000	1 968 000	2 177 175	1 703 8
30(2)	Afschrijving	442 000	441 000	434 009	406 0
30 *A*	Meerdere kosten verbonden aan de invoering van herzieningen	*per Memorie*	—	—	—
31	Overschot	3 661 450	1 311 450	1 328 008	2 324 9
		f 12 748 000	f 12 068 000	f 11 977 996	f 12 106 0
	Ramingen van *b* afgerond	12 748 000	12 068 000	—	—
	Gezamenlijk bedrag van *a* en *b*	13 770 000	13 332 000	13 068 693	13 111 6

(1) Elders bij de IIIde begrootingsafdeeling uitgetrokken.
(2) Posten, welke niet zijn begrepen in de begrootingsraming.
(3) Waaronder begrepen eene verhooging van 40 % als gevolg van de pensioensverhooging.
(4) Voor uitkeering van schadeloosstelling wegens den afstand van inkomsten uit het gelicentieerde pandhuisbedrijf, aan de zelfbestuurders in de Vorstenlanden *Soerakarta* en *Djokjakarta*, zijnde het verschil van f 33 000 en de geraamde terugbetaling uit de kassen der zelfbesturen in eerstgenoemd gewest van de opbrengst der door de Inlandsche Vorsten verleende vergunningen tot het houden van pandhuizen ad f 13 000.
(5) Hieronder is begrepen een bedrag van f 4000 voor geraamde toelage bij onbewoonbaarheid van de dienstwoning voor beheerders.
(6) Deze bedragen zijn berekend op den nieuwen rentevoet ad 5 % van het kapitaal en $2\frac{1}{2}$ % van de uitbreiding.

CREDIT.

		Geraamd voor		Rekening 1921 (voorloopige).	Rekening 1920.
		1923.	1922.		
32	Interest	f 13 050 000	f 12 712 000	f 12 363 386	f 12 392 440
33	Verjaarde overschotten	700 000	600 000	687 379	699 533
34	Winst op aangekochte panden	—	—	—	—
35	Bijzondere ontvangsten	20 000	20 000	17 928	19 704
		f 13 770 000	f 13 332 000	f 13 068 693	f 13 111 677

4. 8 *H.*

BIJLAGE **H** DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

Overeenkomst, regelende den aanleg eener door de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij te bouwen vrijliggende spoorverbinding met een spoorwijdte van 1.067 M. van Solo naar Djocja en de verhuur dier verbinding aan het Gouvernement.

ONTWERP-OVEREENKOMST A.

De Regeering van Nederlandsch-Indië, ten deze vertegenwoordigd door den Directeur van Gouvernementsbedrijven, daartoe gemachtigd bij Gouvernementsbesluit van

Hieronder ,,het Gouvernement'' genoemd, partij ter eener zijde

en

de NederlandschIndische Spoorweg-Maatschappij, gevestigd te 's-Gravenhage, als concessionaris van den Spoorweg Semarang—Vorstenlanden, ten deze vertegenwoordigd door haar Comité van Bestuur te Semarang krachtens artikel 25 harer statuten, hieronder ,,N. I. S.'' genoemd,
partij ter andere zijde,
zijn overeengekomen als volgt:

Algemeene bepalingen.

Artikel 1.

De Directeur van Gouvernementsbedrijven wordt hieronder aangeduid met ,,de Directeur'', de Dienst der Staatsspoorwegen met ,,S.S.''

Artikel 2.

Telkens wanneer hieronder van stations gesproken wordt, worden daarmede ook bedoeld halten, stopplaatsen, zijsporen of met welken andere naam ook genoemde punten, waartreinen stoppen voor de bediening van het verkeer.

Artikel 3.

Wanneer hieronder gesproken wordt van lijnen behoorende aan N. I. S. worden daaronder ook begrepen door N. I. S. aan het Gouvernement of aan derden verhuurde lijnen of lijngedeelten, tenzij in de betreffende huurovereenkomst uitdrukkelijk anders is bepaald.

Artikel 4.

De hieronder in guldens of onderdeelen dier eenheid uitgedrukte bedragen zullen, indien de valuta dier eenheid in den loop der tijden wijziging ondergaat, zoo een der partijen daarom vraagt, worden herzien.

Over de vraag of, en in welke mate, de valuta gewijzigd is, zoomede of en in welke mate dientengevolge wijziging in evenbedoelde bedragen noodig is, zullen zoo noodig de in artikel 53 bedoelde scheidsmannen uitspraak doen.

Aanleg uitbreidingen.

Artikel 5.

N. I. S. maakt, als uitbreiding van haren Spoorweg Semarang—Vorstenlanden, tusschen de stationsemplacementen te Solo—Balapan en Djocja—Toegoe een vrijliggende, doorgaande railverbinding met de op de tusschenstations noodige emplacementen met eene spoorwijdte van 1.067 M., hieronder genoemd ,,de Verbinding'', alsmede de wijzigingen, welke ten gevolge van de Verbinding noodig worden in hare bestaande lijnen en daartoe behoorende werken en inrichtingen.

De Verbinding wordt gebouwd volgens door N. I. S. op te maken ontwerpen, waarbij rekening gehouden wordt met de wenschen van S.S. ter zake van de Verbinding.

De uitvoering van de genoemde werken zal zoodanig geschieden, dat de eploitatie van het baanvak Solo—Djocja van den Spoorweg Semarang—Vorstenlanden mogelijk blijft op den bestaanden voet, terwijl mede met de voorziene uitbreidingen daarvan rekening zal worden gehouden.

Artikel 6.

N. I. S. verbindt zich om te allen tijde de Verbinding op aanvraag van S.S. uit te breiden of te wijzigen volgens door N. I. S. op te maken ontwerpen, waarbij rekening wordt gehouden met de wenschen ter zake van S.S.

Voor de hierbedoelde werken zal eveneens in acht worden genomen hetgeen bepaald is in de laatste zinsnede van art. 5.

Arikel 7.

Ingeval N. I. S. wijzigingen of uitbreidingen noodig oordeelt op de door haar geëxploiteerde baanvakken, waardoor wijziging van de Verbinding noodig wordt, zal S. S. medewerken voor zoover zijn dienst er niet door wordt belemmerd.

Aanlegkosten, bouw- en uitbreidingsrekening.

Artikel 8.

N. I. S. stelt voor zooveel noodig kosteloos ter beschikking de terreinen binnen hare grenzen gelegen voor zoover deze niet ingenomen worden voor de bestaande drierailige spoorlijn met bijbehoorende werken.

Alle verdere kosten, voortvloeiende uit de in de artikelen 5 en 6 bedoelde werken komen ten laste van N. I. S.

Wanneer voor den aanleg terreinen buiten de grenzen van die van N. I. S. noodig zijn, worden die door het Gouvernement tijdig tegen den kostenden prijs ter beschikking van N. I. S. gesteld.

Wanneer N. I. S. voor uitbreidingswerken ten behoeve van haar eigen dienst gronden buiten hare grenzen noodig heeft, welke terreinen niet benoodigd zouden zijn zoo de in art. 5 en 6 bedoelde werken niet op haar terreinen waren uitgevoerd, worden ook die nieuwe benoodigde gronden door het Gouvernement tegen den kostenden prijs ter beschikking van N. I. S. gesteld.

Artikel 9.

Ten einde de in het vorig artikel bedoelde kosten vast te stellen worden door N. I. S. een ,,Bouwrekening'' en een ,,Uitbreidingsrekening'' aangelegd.

Artikel 10.

Ten laste der Bouwrekening worden geboekt alle uitgaven zonder onderscheid waartoe de aanleg der in art. 5 bedoelde werken aanleiding geeft, waaronder ook begrepen een rente gedurende den aanleg tot den dag waarop de huur, bedoeld in artikel 19, ingaat, naar een rentevoet als bedoeld in artikel 20, sub *a*, alsmede eventueel disagio op de in dat artikel bedoelde leeningen.

Ten bate der Bouwrekening worden geboekt de opbrengsten der onroerende of roerende goederen behoorende tot de lijn Semarang—Vorstenlanden, welke door bedoelde werken buiten gebruik zijn gesteld en door gelijksoortige goederen zijn vervangen, voor zoover die goederen zijn vervreemd of door N. I. S. ingenomen.

Onder de baten word ook begrepen een rente gedurende den aanleg over de in de vorige alinea bedoelde opbrengsten berekend tot den dag waarop de huur, bedoeld in artikel 19, ingaat, en naar een rentevoet als bedoeld in art. 20, *a*, zoomede een eventueel agio op de in dat artikel bedoelde leeningen.

Artikel 11.

De in het vorig artikel voorgeschreven Bouwrekening wordt afgesloten een jaar nadat het proces-verbaal bedoeld in art. 17 is geteekend of, indien naasting of overname dan wel het vervallen der concessie van den spoorweg Semarang—Vorstenlanden plaats heeft, terwijl de aanleg van de werken bedoeld in artikel 5 nog niet is voltooid, met den dag van de naasting, de overname of het vervallen der concessie van den spoorweg Semarang—Vorstenlanden.

Artikel 12.

De Bouwrekening wordt binnen een jaar na den dag van afsluiting in afschrift door N. I. S. aan den directeur ter goedkeuring aangeboden.

N. I. S. is verplicht de juistheid der Bouwrekening aan te toonen en tot dat einde van haar boeken en bescheiden inzage te geven aan den Directeur of door dezen aangewezen ambtenaar.

Geschillen aangaande de bouwrekening worden door in artikel 53 bedoelde scheidsmannen beslist.

Na goedkeuring door den directeur of beslissing door scheidsmannen, wordt de Bouwrekening of een uittreksel daarvan in tweevoud door of namens den Directeur en N. I. S. onderteekend onder vaststelling van het saldo op den dag van afsluiting.

Elk der partijen behoudt een exemplaar.

Artikel 13.

Ten laste van de Uitbreidingsrekening worden geboekt alle uitgaven na afsluiting van de in de vorige artikelen bedoelde Bouwrekening gedaan, welke het gevolg zijn van verbetering en uitbreiding, als bedoeld in artikel 6.

Ten bate der Uitbreidingsrekening komen de opbrengsten der onroerende of roerende goederen behoorende ot de lijn Semarang—Vorstenlanden, welke door bedoelde werken buiten gebruik zijn gesteld en door gelijksoortige goederen zijn vervangen voor zoover deze goederen zijn vervreemd of door N. I. S. ingenomen.

De Uitbreidingsrekening wordt telkenjare met 31 December bijgeschreven. Zij wordt afgesloten met den dag van naasting of overneming dan wel van vervalling der concessie van den spoorweg Semarang—Vorstenlanden.

Zij wordt jaarlijks vóór 1 Juli in afschrift aan den Directeur ter goedkeuring aangeboden.

Het bepaalde in de tweede tot en met de laatste alinea van artikel 12 is ook op de Uitbreidingsrekening van toepassing, behoudens dat bij de onderteekening zal worden vastgesteld het saldo op 31 December van het betrokken jaar onderscheidenlijk op den dag der afsluiting.

Artikel 14.

De kosten van werken bedoeld in artikel 7 komen, behoudens die voor de beschikbaarstelling van terreinen als bedoeld in het 4de lid van arikel 8, niet ten laste van de Uitbreidingsrekening.

Afschrijvingsrekening.

Artikel 15.

Door N. I. S. wordt een afschrijvingsrekening aangelegd.

Ten bate dezer rekening komt jaarlijks 1% van het totaal der Bouw- en Uitbreidingsrekeningen, vermeerderd met een rente tot gelijk percentage als in artikel 20, sub *a*, bedoeld, over het saldo op 31 December van het vorige jaar.

Oplevering.

Artikel 16.

Zoodra de in artikel 5, 2de lid bedoelde ontwerpen voldoende gereed zijn zal door S. S. en N. I. S. ieder een deskundige worden aangewezen die gezamenlijk den termijn vaststellen waar binnen de betrekkelijke werken uitgevoerd moeten worden.

Bij gemis aan overeenstemming wordt over dien termijn door scheidsmannen als bedoeld in artikel 53 beslist.

Ingeval de aldus door bedoelde deskundigen dan wel door scheidsmannen vastgestelde termijn overschreden wordt zonder dat dit naar het oordeel van S. S. noodig ware geweest, zal na afloop van dien termijn de bijschrijving van rente, bedoeld in artikel 10, eerste lid, ophouden, behoudens voor zoover door N. I. S. ter zake de beslissing van scheidsmannen, als bedoeld in artikel 53, wordt ingeroepen en deze bedoelde bijschrijving geheel dan wel gedeeltelijk alsnog toestaan.

Desgewenscht wordt het bovenstaande op overeenkomstige wijze toegepast voor belangrijke uitbreidingswerken, als in artikel 6 bedoeld.

Artikel 17.

Na het voor gebruik beschikbaar komen der in artikel 5 bedoelde werken zal door partijen een gemeenschappelijke opname daarvan plaats vinden en een proces-verbaal van bevinding opgemaakt en onderteekend worden.

In het proces-verbaal wordt mede opgenomen het saldo dat de Bouwrekening op den dag dat de huur zal ingaan, geacht wordt te zullen aanwijzen.

Artikel 18.

Telkens na het gereedkomen van uitbreidingen als bedoeld in artikel 6 zal een soortgelijke opname als in artikel 17 bedoeld plaats hebben.

Verhuur.

Artikel 19.

Op den eersten dag der maand volgende op die waarin het proces-verbaal bedoeld in artikel 17 wordt onderteekend wordt de Verbinding en op den eersten dag der maand volgende op die waarin een proces-verbaal bedoeld in artikel 18 wordt onderteekend, worden de in artikel 6 bedoelde uitbreidingen door N. I. S. verhuurd aan het Gouvernement dat aanneemt de Verbinding, en die uitbreidingen op bedoelde data op de in deze overeenkomst vermelde voorwaarden te huren.

Artikel 20.

De huur zal bedragen:

a. een bedrag berekend over het totaal der Bouw- en Uitbreidingsrekeningen aan het einde van het jaar waarvoor de huur loopt volgens een percentage gelijk aan het rente-percentage dat N. I. S. zal hebben te dragen voor de ten behoeve van de in artikel 5 bedoelde werken met goedkeuring van het Gouvernement te sluiten leeningen.

Ingeval door N. I. S. ten behoeve van de hierboven bedoelde werken geen afzonderlijke leeningen worden geplaatst zal in overleg tusschen partijen een rentevoet worden vastgesteld welke met bovenbedoelde geacht wordt gelijkwaardig te zijn;

b. één percent berekend over hetzelfde sub *a* genoemd totaal;

c. een in gemeen overleg tusschen S.S. en N. I. S. vast te stellen som ter vergoeding van de kosten van onderhoud, herstelling en bediening der Verbinding. Deze som zal niet meer bedragen dan de totale kosten van onderhoud en bediening van het lijngedeelte Solo—Djocja verminderd met hetgeen voor onderhoud, herstelling en bediening van dat baanvak zonder de Verbinding noodig zoude zijn. Deze som wordt minstens eens in de drie jaar en overigens zoo vaak een der partijen dit noodig acht herzien;

d. het sub *a* en *b* bedoelde deel der huur vervalt zoodra het totaal der in artikel 15 genoemde Afschrijvingsrekening gelijk is aan het saldo der Bouw- en Uitbreidingsrekeningen gezamenlijk.

De laatste termijn wordt slechts uitgekeerd voor zooveel noodig is om die gelijkheid te bereiken;

e. uitgaven door N. I. S. na het sub *d* bedoelde tijdstip alsnog wegens uitbreiding der Verbinding te doen, worden jaarlijks verrekend, tenzij daaromtrent tusschen partijen anders wordt overeengekomen.

Artikel 21.

De huur wordt door het Gouvernement aan N. I. S. betaalbaar gesteld in twee termijnen respectievelijk in Januari en Juli telkens over het onmiddellijk voorafgaande kalenderhalfjaar.

Na de betaling van eenen termijn blijkende verschillen worden bij een volgenden betalingstermijn geregeld.

Onderhoud, enz.

Artikel 22.

N. I. S. zal voor onderhoud, herstelling en bediening van de Verbinding zorg dragen overeenkomstig de wenschen van S.S.

Gebruik.

Artikel 23.

De Verbinding zal door S.S. op gelijken voet worden geëxploiteerd als zijne hoofdlijn en wordt voor de toepassing van overeenkomsten voor overgang en wederzijdsch gebruik van wagens en soortgelijke als een deel daarvan beschouwd.

Artikel 24.

Het door S.S. over de Verbinding te bewerkstelligen vervoer heeft plaats met inachtneming der in de hier onder volgende artikelen opgenomen bepalingen.

Die bepalingen hebben alleen betrekking op verkeer in de daarin genoemde of omschreven relaties.

Verkeer in andere relaties valt buiten deze overeenkomst.

Vrachtprijzen, door S.S. onderscheidenlijk N. I. S. volgens deze overeenkomst vastgesteld van of naar stations N. I. S. onderscheidenlijk S.S. zijn, tenzij door partijen anders wordt overeengekomen, alleen toepasselijk op vervoer van of naar die stations loco, vinden dus, noch bij rechtstreeksche bevrachting, noch bij reëxpeditie, toepassing in samenstooting met andere naar of van die stations geldende vrachtprijzen van N. I. S., onderscheidenlijk S.S.

Binnenverkeer.

Artikel 25.

Onder binnenverkeer N. I. S. wordt hieronder verstaan al het over het lijngedeelte Solo—Djocja (geheel of gedeeltelijk) gaand verkeer, dat niet over de overgangsstations Solo en/of Djocja naar en/of van de lijnen van S.S. gaat en/of komt.

Bovendien wordt tot dat binnenverkeer gerekend het over een dier, dan wel beide, overgangsstations gaande verkeer tusschen N. I. S. stations eenerzijds en aan het lijngedeelte Madioen—Solo of Djocja gelegen stations van S.S. anderzijds dan wel tusschen die ter hoofdplaats Solo en Djocja gelegen stations onderling.

Artikel 26.

Onder binnenverkeer van S.S. wordt hieronder, behalve alle verkeer dat ten Oosten en Westen van de overgangsstations Solo en Djocja geheel op de lijnen van S.S. plaats heeft, dat naar of van die overgangsstations zelf inbegrepen, mede verstaan het over het overgangsstation Solo onderscheidenlijk Djocja gaande verkeer tusschen de stations ten Oosten van Solo onderscheidenlijk ten Westen van Djocja eenerzijds en de zich ter hoofdplaats Solo onderscheidenlijk Djocja aan het lijngedeelte Solo—Djocja bevindende stations van N. I. S. anderzijds.

Artikel 27.

Voor het binnenverkeer van N. I. S. stelt N. I. S., voor het binnenverkeer van S.S. stelt het Gouvernement of de daartoe door dezen aangewezen autoriteit de tarieven vast, zonder bemoeienis van S.S. onderscheidenlijk N. I. S.

Artikel 28.

De opbrengst van het binnenverkeer van N. I. S. onderscheidenlijk S.S. komt geheel ten bate van N. I. S. onderscheidenlijk S.S.

Voor zoover niet tusschen S.S. en N. I. S. anders wordt overeengekomen bedient ieder dezer het eigen binnenverkeer.

In de bediening van vervoer tusschen de overgangsstations te Solo of te Djocja en de zich ter zelfder hoofdplaats bevindende stations bedoeld in de artikelen 25 en 26 in gemeen overleg wordt opgedragen aan den dienst tot wiens binnenverkeer dat vervoer niet behoort, kan een daarvoor aan dien dienst uit te keeren vergoeding in gemeen overleg worden vastgesteld.

Een soortgelijke vergoeding wordt op overeenkomstige wijze vastgesteld indien niet de geheele bediening, doch

alleen een deel daarvan aan laatst bedoelden dienst wordt opgedragen.

Artikel 29.

Voorts zal indien en voor zoover S.S. dat wenscht binnenverkeer van N. I. S. ook door S.S. over de Verbinding bediend worden.

S.S. zal N. I. S. tijdig waarschuwen wanneer S.S. bediening als in de vorige alinea bedoeld, wil aanvangen of daarmede wil ophouden, opdat voldoende gelegenheid zal bestaan, de belangen van het reizend en vervoerend publiek te verzorgen.

Mocht S.S. voor bepaalde treinen een zekeren toeslag op de tarieven van N. I. S. bij de bediening van dit verkeer toepassen dan blijft de opbrengst van dezen toeslag ten bate van N. I. S.

Artikel 30.

Voor de eventueele bediening van binnenverkeer van N. I. S. als in het vorig artikel bedoeld door S.S. over de Verbinding zal N. I. S. aan S.S. de zuivere tractiekosten vergoeden, die gerekend worden te bedragen:

0.8 cent per reiziger K.M. 1e klasse,
0.4 ,, ,, ,, ,, 2e ,,
0.2 ,, ,, ,, ,, 3e ,,
0.3 ,, ,, 100 K.G. K.M. bagage en bestelgoed.
0.5 ,, ,, ton K.M. ijl- en vrachtgoed.

Artikel 31.

N. I. S. zal reizigers, overeenkomstig artikel 29 door S.S. in binnenverkeer van N. I. S. vervoerd of te vervoeren op haar stations bedienen en bagage en goederen, overeenkomstig artikel 29 door S.S. in binnenverkeer van N. I. S. vervoerd of te vervoeren op haar stations afleveren en aannemen, op gelijke wijze alsof ze door N. I. S. vervoerd waren of vervoerd zouden worden, een en ander zonder S.S. daarvoor kosten in rekening te brengen.

Rechtstreeksch verkeer.

Artikel 32.

Onder rechtstreeksch verkweer wordt hieronder verstaan al het over Solo onderscheidenlijk Djocja als overgangsstation gaand verkeer tusschen de stations ten Oosten van de hoofdplaats Solo onderscheidenlijk ten Westen van de hoofdplaats Djocja eenerzijds en de stations ten Westen van Solo tot en met Djocja (alle ter hoofdplaatst Djocja gelegen in artikel 25 bedoelde stations inbegrepen) onderscheidenlijk ten Oosten van Djocja tot en met Solo (alle ter hoofdplaats Solo gelegen in artikel 25 bedoelde stations inbegrepen) anderzijds.

Artikel 33.

Voor zoover het Gouvernement dit wenschelijk acht zal op het rechtstreeksch verkeer in plaats van bevrachting volgens de som der tarieven tot en van het overgangsstation Solo of Djocja bevrachting worden toegepast volgens op de lijnen van S.S. algemeen geldende tarieven; voor den daartoe in rekening te brengen afstand wordt genomen de som der afstanden volgens de algemeene afstandswijzers van S.S. en N. I. S. af te leggen over de lijnen van S.S. tot/van en over de lijnen van N. I. S. van/tot het overgangsstation.

Onder op de lijnen van S.S. algemeen geldende tarieven worden hier verstaan, tarieven waarvan de toepassing niet beperkt is tot enkele lijngedeelten en welke niet leiden tot uitsluitende, of nagenoeg uitsluitende, toepassing op rechtstreeksch verkeer met het lijngedeelte Solo—Djocja.

Voor wat betreft de artikelen uitvoersuiker en uitvoertabak, zal in geval de toepassing op het rechtstreeksch verkeer van de algemeen geldende tarieven van S.S. afleiding van vervoer ten nadeele van Semarang tengevolge heeft, door S.S. aan N. I. S. vergoed worden hetgeen N. I. S. meer zou hebben ontvangen aan vracht, indien het vervoer op Semarang gericht gebleven ware, na aftrek van hetgeen in dat geval voor N. I. S. de kilometrische zelfkosten van het vervoer berekend op 0.5 cent per ton-kilometer meer zouden bedragen hebben. Zoodanige vergoeding is niet verschuldigd indien de afleiding van vervoer te wijten is aan maatregelen door N. I. S. zelve genomen.

Artikel 34.

Vervoer beneden de hier boven bedoelde tarieven door het daarop toestaan van reducties of restituties of andere wettelijk toegelaten faciliteiten kan alleen in onderling overleg tusschen partijen plaats hebben.

Leidt dit overleg niet tot overeenstemming dan zijn partijen elk voor zich bevoegd reductie of restitutie op zijn volgens artikel 33 berekend vrachtaandeel, dan wel voor eigen rekening andere wettelijk toegelaten faciliteiten te verleenen.

Artikel 35.

De opbrengst van het rechtsthreeksch verkeer wordt tusschen N. I. S. en S.S. als volgt verdeeld:

a. zoo bevrachting plaats heeft volgens de som der tarieven tot en van het overgangsstation, krijgt elk der partijen de volgens het eigen tarief in rekening gebrachte vracht;

b. zoo bevrachting plaats heeft volgens de algemeen geldende tarieven van S.S. wordt de vracht tusschen partijen verdeeld evenredig met het aantal tariefkilometers op de lijnen van elk der partijen afgelegd. Daarbij worden door partijen niet meer tariefkilometers in rekening gebracht dan de naar boven tot geheele kilometers afgeronde werkelijke afstanden tusschen het begin- onderscheidenlijk eindstation van het vervoer en het overgangsstation Solo of Djocja.

Artikel 36.

Het rechtstreeksch verkeer wordt bediend door de partij over wier lijnen het loopt, met dien verstande dat dit vervoer ook met treinen van S.S. over de Verbinding kan worden bediend zoo S.S. dat wenscht.

S.S. zal N. I. S. tijdig waarschuwen, wanneer S.S. met bediening van rechtstreeksch verkeer wil aanvangen of daarmede wil ophouden, opdat voldoende gelegenheid zal bestaan de belangen van het reizend en vervoerend publiek te verzorgen.

Artikel 37.

Voor eventueele bediening van het rechtstreeksch verkeer zal S.S. ten laste van N. I. S. een gelijke vergoeding ontvangen als in artikel 30 vastgesteld.

Artikel 38.

N. I. S. zal reizigers, overeenkomstig artikel 36 door S.S. in rechtstreeksch verkeer vervoerd of te vervoeren, op haar stations bedienen en bagage en goederen, overeenkomstig artikel 36 door S.S. in rechtstreeksch verkeer vervoerd of te vervoeren, op haar stations afleveren en aannemen, op gelijke wijze alsof ze door N. I. S. vervoerd waren of vervoerd zouden worden, een en ander zonder S.S. daarvoor kosten in rekening te brengen.

Transit verkeer.

Artikel 39.

Onder transitverkeer wordt hier onder verstaan al het over Solo en Djocja als overgangsstations gaand verkeer

tusschen stations gelegen ten Oosten van Solo (de ter hoofdplaats Solo gelegen stations niet inbegrepen) eenerzijds en de stations gelegen ten Westen van Djocja (de ter hoofdplaats Djocja gelegen stations niet inbegrepen) anderzijds.

Artikel 40.

Voor zoover het Gouvernement dat wenschelijk acht zal op het transitverkeer over het baanvak Solo—Djocja in de plaats van de S.S. tarieven naar den totalen afstand over de S.S. lijnen afgelegd en volgens de N. I. S. tarieven tusschen de overgangsstations Solo en Djocja, bevrachting worden toegepast geheel volgens de op de lijnen van S.S. geldende tarieven of daarvoor door het Gouvernement nader vast te stellen vrachtprijzen.

Deze tarieven en vrachtprijzen mogen echter voor vervoer tusschen de in de tegenwoordige residentie Solo, aan lijnen van S.S. gelegen, — of over de lijnen te bereiken —, stations en eenige ten Westen van Djocja aan de lijnen van S.S. gelegen of daarover te bereiken havenplaatsen geen toepassing van lagere vrachten mogelijk maken dan de vracht in rechtstreeksch verkeer volgens artikel 33 tusschen eenig ter hoofdplaats Solo gelegen station en die havenplaats bedraagt, noch mogen op die transit vrachtprijzen reducties of restituties dan wel andere wettelijk toegelaten faciliteiten toegestaan worden, waardoor zulk eene lagere bevrachting mogelijk wordt; hetzelfde geldt ten aanzien van het vervoer tusschen in de tegenwoordige residentie Djocja aan lijnen van S.S. gelegen of over die lijnen te bereiken stations en eenige ten Oosten van Solo aan de lijnen van S.S. gelegen of daarover te bereiken havenplaats.

Voorts zal voor wat betreft de artikelen uitvoersuiker en uitvoertabak, ingeval de toepassing op het transitverkeer van S.S. vrachtprijzen afleiding van vervoer ten nadeele van Semarang tengevolge heeft, door S.S. aan N. I. S. vergoed worden hetgeen N. I. S. meer zou hebben ontvangen aan vracht, indien het vervoer op Semarang gericht gebleven ware, na aftrek van hetgeen in dat geval voor N. I. S. de kilometrische zelfkosten van het vervoer berekend op 0.5 cent per ton-kilometer, meer zouden bedragen hebben. Zoodanige vergoeding is niet verschuldigd indien de afleiding van vervoer te wijten is aan maatregelen door N. I. S. zelve genomen.

Artikel 41.

De opbrengst van het transitverkeer, bevracht volgens de tarieven bedoeld in artikel 40 komt geheel ten bate van S.S. die echter ten laste dier opbrengst aan N. I. S. uitkeert een royalty van:

f 0.50 per reiziger (alle soorten van),

f 1.10 per 100 K.G. bagage of bestelgoed berekend naar het bevracht gewicht,

f 0.05 per 50 K.G. afgerond werkelijk gewicht ijl- of vrachtgoed.

Voor reizigers die op de lijnen van S.S. op vrijkaarten of vrijbiljetten reizen alsmede voor dienstgoed van S.S. wordt geen royalty betaald.

Artikel 42.

Aan royalty als bedoeld in artikel 41 zal per jaar minstens f 250 000 door S.S. aan N. I. S. worden uitbetaald.

Artikel 43.

Het transitverkeer wordt door S.S. over de Verbinding bediend, met dien verstande, dat zoo, — en voor zoover —, S.S. dit wenscht en zoo, — en voor zoover —, daartegen bij N. I. S. geen bezwaren bestaan, dat vervoer ook door N. I. S. over het drierailig spoor kan worden bediend.

Artikel 44.

Voor eventueele bediening van dat transitverkeer zal N. I. S. naast de royalty bedoeld in artikel 41 van S.S. eene vergoeding ontvangen gelijk aan die genoemd in artikel 30.

Contrôle en afrekening.

Artikel 45.

S.S. zal N. I. S. in de gelegenheid stellen zich te vergewissen van den aard en den omvang van het over de Verbinding geleide verkeer. De wijze, waarop dit zal geschieden wordt in onderling overleg vastgesteld.

Artikel 46.

De uit de artikelen 28, 29, 30, 37, 41 en 44 voortvloeiende verrekeningen geschieden per maand en de betaling uiterlijk voor het einde der tweede maand volgende op die waarin het vervoer heeft plaats gehad.

Blijkt bij de uit artikel 41 voortvloeiende verrekening over de maand December dat de uit dien hoofde verrekende baten voor N. I. S. beneden het in artikel 42 genoemde minimum blijven, dan heeft verrekening van dat verschil mede op de rekening over December plaats.

Artikel 47.

Alle uit deze overeenkomst voortvloeiende vorderingen van N. I. S. op het Gouvernement zijn niet onderworpen aan de voorafgaande goedkeuring der Algemeene Rekenkamer.

Verantwoordelijkheid.

Artikel 48.

De Bestuurders van S.S. zijn verantwoordelijk voor de nakoming van alle wettelijke verplichtingen bij de uitoefening van den dienst der treinen van S.S. welke de Verbinding berijden.

S.S. zal zijn personeel opdragen zoolang het op de Verbinding dienst doet, de bevelen op te volgen welke door het personeel van N. I. S. in het belang der veiligheid gegeven worden.

S.S. draagt zorg, dat zijn personeel voor zooveel noodig bekend is met de op den spoorweg Semarang—Vorstenlanden geplaatste seinen en met de dienstreglementen en verdere voorschriften van N. I. S. betrekking hebbende op de seinen en den treinenloop.

Een zelfde verplichting bestaat voor N. I. S. ten opzichte van door S.S. op de Verbinding gebruikte seinen en de voor de Verbinding gestelde dienstreglementen en voorschriften.

N. I. S. en S.S. brengen deze reglementen en voorschriften voor zooveel noodig ter kennis van de Bestuurders van S.S. onderscheidenlijk N. I. S.

Artikel 49.

N. I. S. zal in spoedeischende gevallen hulp verleenen tot herstel of leniging, dan wel tot het voorkomen van verergering van schade op de Verbinding aan personeel en materieel van S.S. dan wel aan door S.S. vervoerde reizigers en goederen en zulks op de wijze als bij N. I. S. gebruikelijk is. Uitgaven door N. I. S. deswege te doen worden door S.S. vergoed.

Slotbepalingen.

Artikel 50.

Bij naasting of overneming van den spoorweg Semarang—Vorstenlanden door het Gouvernement of wanneer die spoorweg wegens het eindigen of vervallen der concessie aan het Gouvernement overgaat zal ook de Verbinding met alles wat

daarbij behoort aan het Gouvernement in eigendom overgaan zal het Gouvernement aan N. I. S. betalen het verschil tusschen het gezamenlijk saldo der Bouw- en Uitbreidingsrekeningen, bedoeld in artikel 9, en het saldo der afschrijvingsrekening, bedoeld in artikel 15.

Artikel 51.

Op den datum waarop de huur van de Verbinding ingaat, eindigt de overeenkomst ddo. 14 Januari 1895 gewijzigd bij suppletoire overeenkomst ddo. 17 April 1906 en de daarop hebbende 1e en 2e aanvullingen, respectievelijk van Juli 1906 en Augustus 1911, en blijft N. I. S. in het bezit en gebruik der daarin genoemde werken.

Artikel 52.

Partijen verbinden zich om bij stremming, hetzij op de Verbinding, hetzij op de door N. I. S. geëxploiteerde werken van het lijngedeelte Solo—Djocja elkaar zooveel mogelijk hulp te verleenen bij de bediening van het verkeer en elkander over en weer daarvoor alleen de zelfkosten in rekening te brengen.

Artikel 53.

Mochten tusschen partijen bij de toepassing dezer overeenkomst geschillen ontstaan, welke niet in der minne worden opgelost, dan zullen deze worden beslist door drie scheidsmannen, die als goede mannen naar billijkheid zullen oordeelen in het hoogste ressort en tevens over de kosten van het geding uitspraak zullen doen, daaronder begrepen die voor verleenden rechtskundigen bijstand.

Van deze scheidsmannen zullen partijen er ieder een en deze twee tezamen een derde benoemen, zullende de derde arbiter alsdan beschouwd worden als door partijen te zijn gekozen.

Indien binnen één maand, nadat één der partijen, met aanwijzing van den harerzijds gekozen scheidsman, aan de andere zal hebben medegedeeld, dat zij een geschil aan de beslissing van scheidsmannen wenscht te onderwerpen, die andere geen scheidsman heeft benoemd of de door partijen benoemde scheidsmannen binnen een maand nadat beiden zijn benoemd omtrent de keuze van een derde niet tot overeenstemming hebben kunnen geraken, dan wel door den gekozen superarbiter niet binnen gelijken termijn de opdracht zal zijn aanvaard, zijn alle reeds gedane keuze en benoemingen verder krachteloos en zullen op eenvoudig request van de meest gereede partij door den rechter drie scheidsmannen worden benoemd.

De vorm en termijnen van de door partijen te volgen procedure zullen door de scheidsmannen worden vastgesteld.

Artikel 54.

Deze overeenkomst treedt in werking met den dag harer onderteekening en vervalt na de betaling bedoeld in artikel 50.

Zij blijft van kracht ook in geval het Gouvernement of N. I. S. de exploitatie van zijn of hare lijnen aan derden mocht opdragen of die lijnen in handen van eene andere onderneming mochten overgaan.

Artikel 55.

De kosten der voor deze overeenkomst gebezigde zegels komen ten laste van N. I. S.

ONTWERP-OVEREENKOMST B.

De Regeering van Nederlandsch-Indië, ten deze vertegenwoordigd door den Directeur van Gouvernementsbedrijven, daartoe gemachtigd bij Gouvernements-besluit van

hieronder ,,het Gouvernement'' genoemd,
partij ter eene zijde,

en de Nederlandsch-Indische Spoorweg Maatschappij, gevestigd te 's-Gravenhage, als concessionarisse van den spoorweg Semarang—Vorstenlanden, ten deze vertegenwoordigd door haar Comité van Bestuur te Semarang krachtens artikel 25 harer statuten, hieronder ,,N. I. S.'' genoemd,
partij ter andere zijde

zijn als volgt overeengekomen:

Artikel 1.

De overeenkomst van
regelende den aanleg eener door N. I. S. te bouwen vrijliggende spoorverbinding met een spoorwijdte van 1.067 M. van Solo naar Djocja en de verhuur van die verbinding aan het Gouvernement, wordt hieronder aangeduid als ,,de Overeenkomst''.

Artikel 2.

Het Gouvernement zal, indien de toepassing van lagere dan de in 1916 geldende S.S.-vrachtprijzen, naar Tjilatjap of Soerabaja, of van hoogere vrachtprijzen, dan die van de algemeen voor uitvoersuiker en uitvoertabak geldende S.S. tarieven, naar de aansluitingsstations Djocja of Solo, wijziging veroorzaakt in de richting van afvoer van uitvoersuiker of uitvoertabak uit de residentie Djocja en Solo, aan N. I. S. — voor zoover dit niet reeds voortvloeit uit de Overeenkomst — vergoeden hetgeen N. I. S. aan vracht zou hebben ontvangen, indien het vervoer op Semarang gericht gebleven ware, verminderd met hetgeen bedoeld vervoer aan kilometrische zelfkosten voor N. I. S., berekend overeenkomstig artikel 33 der Overeenkomst, zou hebben bedragen.

Artikel 3.

Geschillen bij de toepassing van deze verbintenis, welke niet in der minne door partijen worden opgelost, zullen worden beslist door scheidsmannen overeenkomstig artikel 53 der Overeenkomst aangewezen.

Artikel 4.

Deze verbintenis treedt in werking op den datum waarop de huur ingaat, bedoeld in artikel 19 der Overeenkomst, en vervalt op 31 December 1935.

Artikel 5.

Bij het in werking treden van deze verbintenis vervalt die, betreffende het concurreerend vervoer, onder dagteekening van $\frac{\text{29 Augustus}}{\text{4 September}}$ 1906 tusschen den Directeur der B. O. W. en het Comité van Bestuur der N. I. S. M. gesloten, met de daarbij behoorende zoogenaamde additioneele artikelen.

Artikel 6.

De kosten der voor deze verbintenis gebezigde zegels komen ten laste van N. I. S.

4. 8 I.

Bijlage I der Memorie van Toelichting.

Overzicht van de door den Volksraad aangenomen amendementen.

I.

Amendement van de heeren Cramer, Salim en Dwidjosewojo om in hoofdstuk II der uitgaven onderafdeeling 229 A: ,,Uitgaven ten behoeve van het Kantoor van Arbeid" te verhoogen met f 50 000 en mitsdien te brengen op f 100 000.

Schriftelijke toelichting.

Dit amendement heeft tot strekking eene betere bezetting van het Kantoor van Arbeid en daardoor eene behoorlijker vervulling van de aan dit kantoor opgedragen taak mogelijk te maken, mede opdat geen vertraging veroorzaakt worde in de sociale wetgeving.

Op de aan den Volksraad ingediende ontwerp-begrooting bedroeg de post f 80 000. Dit bedrag werd bij Nota van Wijziging verminderd tot f 50 000.

Blijkens het afdeelingsverslag van den Volksraad waren eenige leden van oordeel, dat voor het Kantoor van Arbeid, wil het goed werken, minstens f 100 000 dient te worden uitgetrokken, terwijl andere leden den opzet van het kantoor veel te groot achtten, in aanmerking genomen de taak, die het voorshands te verrichten heeft.

In de Memorie van Antwoord wordt erkend, dat door onvoldoende bezetting van het kantoor de werkzaamheden eene aanmerkelijke belemmering ondervinden. Daaraan wordt echter toegevoegd, dat het kantoor, ook bij zijn tegenwoordigen, voorloopig bescheiden opzet, stellig niet tot volkomen onvruchtbaarheid is gedoemd, en dat in verband met den stand der geldmiddelen geen vrijheid gevonden is om meer fondsen aan te vragen.

Bij de mondelinge behandeling van het amendement in den Volksraad betoogde de heer Cramer, dat het kantoor zich van zijn taak niet naar behooren zal kunnen kwijten, wanneer slechts f 50 000 wordt toegestaan. Het amendement werd ook verdedigd door den heer Ten Berge. Deze wees erop, dat de taak van het kantoor voorshands zoo goed als uitsluitend exploratiearbeid zal zijn, teneinde de gegevens te verzamelen en te verwerken, waarop met vrucht regelingen zijn te bouwen. De te verzamelen gegevens zullen z. i. moeten loopen over kinder-, vrouwen- en nachtarbeid en bijzonder ongezonden arbeid, zoomede over het havenwezen, terwijl ook transmigratie van werkkrachten en het verwerken van de door de arbeidscommissie verzamelde gegevens op het programma van werkzaamheden een plaats behooren te vinden.

In zijn antwoord herhaalde de Directeur van Justitie hetgeen reeds in de Memorie van Antwoord was verklaard, nl. dat de stand der geldmiddelen belet voor het kantoor meer fondsen aan te vragen.

Het amendement werd met 35 stemmen vóór en 1 stem tegen aangenomen.

Zooals in de Memorie van Toelichting is medegedeeld, is in het wetsontwerp met het amendement geen rekening gehouden.

II.

Amendement van de heeren Aay, Kerkkamp en Soerakoesoemah, om hoofdstuk II, afdeeling IV, onderafdeeling 417, ,,Personeel der politie'', te verminderen met f 7800 en alzoo te brengen op f 12 557 843 (ten rechte f 12 499 673).

Schriftelijke toelichting.

In verband met de inkrimping, welke het korps gewapende politie heeft ondergaan en met het oog op den toestand van 's Lands financiën, wordt het onnoodig geacht een divisiecommandant der eerste klasse op het hoofdkantoor te werk te stellen.

Dit amendement is door den heer Aay nader toegelicht in de vergadering van 21 Juni. Hij gaf te kennen het om de aangevoerde reden wenschelijk te achten den post voor de zekerheid met de inkomsten van den bedoelden divisiecommandant te verminderen. Nadat de Directeur van het Binnenlandsch Bestuur in de vergadering van 28 Juni had verklaard, dat de beoogde vermindering bij de Regeering geen bezwaar ontmoette, daar zij reeds besloten had den divisiecommandant niet op het hoofdkantoor te werk te stellen, werd het amendement in de vergadering van 29 Juni zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Gelijk in de Memorie van Toelichting is medegedeeld, is er in het wetsontwerp rekening mede gehouden.

III.

Amendement van de heeren Djajadiningrat, Ariodinoto en Cramer om Hoofdstuk II der uitgaven, Afdeeling VI, onderafdeeling 638, ,,Visscherij'', te verhoogen met f 90 000 en alzoo te brengen op f 369 350.

Geen schriftelijke toelichting.

In de vergadering van den Volksraad van 1 Juli verklaarde de heer Cramer het zeer te betreuren, dat de afdeeling ,,Visscherij'' van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel is opgeheven. Voor de motiveering van zijn oordeel verwees hij naar artikelen in *De Locomotief* en in *De Taak*.

In diezelfde vergadering wees de heer Djajadiningrat er op, dat het visscherijbedrijf een groot economisch belang der Inlandsche bevolking is, dat het moet worden opgebeurd en dat daarmede ook verschillende neventakken van nijverheid gebaat zullen zijn. Ook hij betreurde daarom de opheffing van de afdeeling ,,Visscherij'', daar van een dergelijke afdeeling, mits doelmatig georganiseerd, naar zijn meening ongetwijfeld een stuwkracht ten goede kan uitgaan.

De Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel verklaarde daarop, dat de afdeeling ,,Visscherij'' tijdelijk is opgeheven, omdat de Regeering er tot dusver niet in is geslaagd een geschikt leider en de noodige andere deskundige krachten te vinden.

Naar aanleiding van dit antwoord werd nevenstaand amendement ingediend, dat de heer Djajadiningrat in de vergadering van 3 Juli toelichtte door te verwijzen naar zijn rede in eersten termijn, er voorts den nadruk op leggende, dat de bevolking van rijst alleen niet leven kan en de visch als dierlijk voedsel bij haar zeer gewild is. Ook vestigde hij er de aandacht op, dat de vischrechten regeling vereischen.

Nadat de Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel nog eens het standpunt der Regeering had uiteengezet, hierop neerkomende, dat zij noodgedwongen, door gebrek aan deskundige krachten, tot de opheffing van de afdeeling ,,Visscherij'' heeft moeten overgaan, daar anders het geld weggeworpen zou zijn, werd het amendement na nog eenige discussie in de bedoelde vergadering met 25 tegen 9 stemmen aangenomen.

Zooals in de Memorie van Toelichting is medegedeeld, is in het wetsontwerp daarmede geen rekening gehouden.

IV.

Amendement van de heeren Soetatmo Soeriokoesoemo, Zain, Dahler, Dwidjosewojo en Abdul Rivai om in hoofdstuk II, afdeeling VII, onderafdeeling 704, ,,Tweejarige avondleergang voor de opleiding van opzichters bij den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken tot

Naar aanleiding van een op bladz. 3 van het Afdeelingsverslag van den Volksraad gedaan verzoek om te mogen vernemen, welke overwegingen tot de opheffing van nevengenoemden avondleergang geleid hebben, werd in de Memorie van Antwoord (bladz. 4) medegedeeld, dat het aan

architect en van opzichters voor de Landsgebouwen en teekenaars tot architect voor de Landsgebouwen" te verhoogen met f 13 500 en mitsdien wederom te brengen op f 38 000.

Schriftelijke toelichting.

Blijkens de Memorie van Toelichting ligt het in de bedoeling dezen cursus op te heffen. Het heeft er allen schijn van, dat men zonder goede gronden bij het streven naar bezuiniging in de eerste plaats de hand heeft geslagen aan sommige onderwijsinstellingen, die toch noode ontbeerd kunnen worden. De drang bij de opzichters tot verdere studie en het behalen van het volledig architectdiploma voor Indië, is zeer groot. Getuigd kan worden dat deze cursussen in een dringend gevoelde behoefte voorzien, en al kan men zich voorstellen, dat in dezen tijd van bezuiniging bij het openen van nieuwe inrichtingen van onderwijs zeer voorzichtig te werk gegaan zal moeten worden, zoo geldt ditzelfde toch zeker niet voor de inrichtingen die er nu eenmaal reeds zijn, en op welker bestaan door gegadigden wordt gerekend, zoodat zij door de opheffing ten zeerste worden gedupeerd. Men sluite geen inrichtingen van technisch onderwijs, die de volkskracht kunnen verhoogen, en medewerken tot het rendabel maken van de sluimerende krachten en latente vermogens, waarop de Regeering zoo terecht haar hoop voor Indië's nieuwe opleving na de moeilijke jaren heeft gebouwd.

tal personen, dat jaarlijks tot den leergang te Batavia kan worden toegelaten, groot genoeg is, om de openvallende vacatures in den architectsrang aan te vullen, zoodat de opheffing van den cursus te Soerabaja geen nadeelige gevolgen voor den diens behoeft te hebben.

In de vergadering van 3 Juli 1922 lichtte de heer Soetatmo Soeriokoesoemo het amendement nader toe, waarbij hij betoogde, dat het hier niet gaat om het op peil houden der formatie van de architecten bij de Burgerlijke Openbare Werken, doch om het al of niet handhaven eener onderwijsinstelling, dus om een algemeen onderwijsbelang. (*Handelingen* bladz. 713/714).

Deze meening werd door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken in de vergadering van 6 Juli d.a.v. bestreden, door er op te wijzen, dat de onderwerpelijke leergangen niet ingesteld zijn om in algemeenen zin de gelegenheid te openen voor het verkrijgen van aanvullend technisch onderwijs, — hetgeen trouwens niet op den weg van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken, maar op dien van het Departement van Onderwijs zou liggen — doch dat die cursussen bepaaldelijk zijn geopend ten behoeve van den dienst der Burgerlijke Openbare Werken. Verder werkte — aldus de Directeur — de voor de opleiding noodige concentratie van het personeel te Soerabaja, ook in verband met het toch al groote gebrek aan werkelijk ervaren opzichters, hoogst belemmerd op de vervulling van opzichtersvacatures op andere plaatsen, zoodat de handhaving van den leergang beslist in het nadeel van den dienst zou zijn. (*Handelingen*, bladz. 740).

Na re- en dupliek werd daarop het amendement met 29 stemmen vóór en 4 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement is niet overgenomen in het wetsontwerp.

V.

Amendement van de heeren Burer, Ten Berge en Aay om in hoofdstuk II, afdeeling VII, onderafdeeling 706, „Gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken" te verhoogen met f 2 910 000 en alzoo te brengen op f 12 941 780.

Op bladz. 2 van het Afdeelingsverslag van den Volksraad werd de wenschelijkheid betoogd om, met het oog op de op sommige plaatsen heerschende onhoudbare woningtoestanden, ten behoeve van den bouw van woningen voor landsdienaren een ruimeren post uit te trekken. In verband hiermede werd er in de Memorie van Antwoord (bladz. 2) op gewezen, dat de Indische Regeering alleen uit overweging, dat zij de behulpzame hand heeft te bieden bij het overwinnen van de groote moeilijkheden, welke vooral de ambtenaren ondervinden bij het zoeken van huisvesting in de grootere steden, ondanks de bekende financieele moeilijkheden, daarvoor eene som van f 3 675 000 heeft uitgetrokken.

Bij de openbare beraadslaging (*Handelingen*, bladz. 711) uitte de heer Burer echter het vermoeden, dat deze mededeeling op eene vergissing moest berusten, aangezien evengenoemd bedrag wel voor 1922 voor het vermelde doel was uitgetrokken, doch voor 1923 slechts f 1 940 000 was opgebracht. De juistheid van die opmerking moest door den Regeeringsgemachtigde, den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken, worden toegegeven. (*Handelingen*, bladz. 741.)

In de vergadering van 6 Juli 1922 lichtte de heer Burer daarop zijn amendement toe, verklarende, dat de strekking geen andere was dan den woningbouw voor ambtenaren te bevorderen, voornamelijk op plaatsen waar woningnood heerscht. (*Handelingen*, bladz. 745.)

Evenals bij de algemeene beschouwingen door den Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken, mr. Schrieke, was

medegedeeld, werd ook thans door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken verklaard, dat de Regeering sympathiek tegenover het amendement stond, waarop dit in dezelfde vergadering in stemming werd gebracht en met 31 stemmen vóór en 2 stemmen tegen werd aangenomen.

Zooals in de Memorie van Toelichting is medegedeeld en toegelicht, is het wetsontwerp met het amendement in zoover rekening gehouden, dat op onderafdeeling 706 ten behoeve van ,,woningen voor burgerlijk personeel'' thans een bedrag van f 1 735 000 méér of in totaal f 3 675 000 is uitgetrokken.

4. 8 *J*.

BIJLAGE **J.** DER MEMORIE VAN TOELICHTING.

Beantwoording van in de Staten-Generaal gedane vragen.

Overschrijdingen der begrooting voor 1921 bij de uitvoering van verschillende havenwerken (Tweede Indische aanvullingsbegrooting voor 1921. Gedrukte Stukken, Zitting 1921—1922. — 268. Voorloopig Verslag en Memorie van Antwoord der Eerste en Tweede Kamer).

Een ter zake ingesteld onderzoek heeft uitgewezen, dat bedoelde overschrijdingen hebben plaats gehad onder den invloed van den krachtigen aandrang door handel en scheepvaart na afloop van den oorlog op uitbreiding der groote havens uitgeoefend.

Gebleken is dat alle personen, die direct of indirect aan deze overschrijdingen hebben medegewerkt, volkomen te goeder trouw waren en alle op hun last uitgegeven gelden in 's Lands belang zijn aangewend en op regelmatige wijze zijn verantwoord.

Waar niettemin een dergelijke werkwijze ten sterkste moet worden afgekeurd, zal er voortaan met de meeste zorg voor worden gewaakt, dat zulke begrootingsoverschrijdingen niet weer plaats vinden.

Klachten over slechte toestanden in het stadsverband te Soerabaja (Voorloopig Verslag, bladz. 25 en Memorie van Antwoord, bladz. 30 van de Eerste Kamer betreffende de Indische begrooting voor 1922).

De in 1920 geconstateerde minder gunstige toestanden in de onderwerpelijke ziekeninrichting waren het gevolg van eene tijdelijke verslapping van het toezicht op de daarin verpleegde inlandsche lijders, welke verslapping voor een deel veroorzaakt werd door gebrek aan voldoend verplegend personeel. Bovendien waren bedoelde misstanden het gevolg van storingen op velerlei gebied ten gevolge van den oorlog, waardoor de geregelde aanvulling van den voorraad hospitaalkleeding, genees- en verbandmiddelen zeer werd bemoeilijkt.

4. 9.

LIJST VAN OVERGELEGDE STUKKEN.

LIJST DER STUKKEN BEHOORENDE BIJ DE BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË VOOR HET DIENSTJAAR 1923.

N°. 1. Koninklijke boodschap.

„ 2. Ontwerp van wet tot definitieve vaststelling van hoofdstuk I der uitgaven in Nederland.

„ 3. Ontwerp van wet tot definitieve vaststelling van hoofdstuk II der uitgaven in Nederlandsch-Indië.

„ 4. Ontwerp van wet tot definitieve aanwijzing der middelen in Nederland.

N°. 5. Ramingstaat dier middelen.

„ 6. Ontwerp van wet tot definitieve aanwijzing der middelen in Nederlandsch-Indië.

„ 7. Ramingstaat dier middelen.

„ 8. Memorie van Toelichting met bijlagen.

„ 9. Lijst van stukken.

4. 10.

NOTA VAN WIJZIGINGEN.

(Ingezonden bij brief van 27 October 1922.)

Bij de thans bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanhangige wetsontwerpen tot definitieve vaststelling van de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1923 heeft de ondergeteekende zich spoedshalve zooveel mogelijk bij de Indische ontwerpen aangesloten.

Intusschen kwam het hem, met het oog op de ongunstige eindcijfers, niet overbodig voor alsnog met den Gouverneur-Generaal in overleg te treden over de vraag, welke posten nog voor verlaging in aanmerking zouden kunnen komen.

Als resultaat van dat overleg worden bij deze Nota eenige verminderingen voorgesteld, ten gevolge waarvan de gewone uitgaven, de buitengewone uitgaven en de uitgaven voor vlootuitbreiding onderscheidenlijk met f 2 013 430, f 800 000 en f 500 000 verminderd zijn, waardoor de eindcijfers van de vier hoofdstukken der ontwerp-begrooting voor 1923 worden als volgt:

	Totaal.	In Nederlandsch-Indië.	In Nederland.
Uitgaven . . .	f 797 303 558	f 628 381 881	f 168 921 677
Middelen . . .	f 615 209 895	f 609 355 225	f 5 854 670
Tekorten:			
Geheelen dienst .	f 182 093 663	—	—
Gewonen dienst .	88 331 203	—	—
Buitengewonen dienst	89 675 100	—	—
Vlootuitbreiding .	4 087 360	—	—

I.

In **artikel 1** van het wetsontwerp tot definitieve vaststelling van het Iste hoofdstuk van uitgaven (stuk nº. 2) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A. De volgende onderafdeelingen worden verminderd met en gebracht op de bedragen daarbij vermeld.

	wordt verminderd met:	en mitsdien gebracht op:
AFDEELING II.		
Departement van Justitie.		
Onderafdeeling 201. Rechtswezen	f 63 000	f 170 000
AFDEELING III.		
Departement van Financiën.		
Onderafdeeling 305. In- en uitvoerrechten en accijnzen	17 000	38 000
Onderafdeeling 321. Keuring, aankoop en vervoer van uit te zenden goederen	6 250	758 750
AFDEELING IV.		
Departement van Binnenlandsch Bestuur.		
Onderafdeeling 404. Opleiding van candidaat-ambtenaren voor Chineesche zaken en daarmede in verband staande uitgaven	f 2 000	f 8 000
AFDEELING V.		
Departement van Onderwijs en Eeredienst.		
Onderafdeeling 501. Onderwijs .	6 000	695 700
Onderafdeeling 503. Kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen	11 200	36 100
AFDEELING VI.		
Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.		
Onderafdeeling 612. Boschwezen .	10 000	67 000
Onderafdeeling 613. Veeartsenijkundige dienst	19 000	41 400
AFDEELING VII.		
Departement der Burgerlijke Openbare Werken.		
Onderafdeeling 702. Opleiding van candidaat-civiel- en bouwkundige ingenieurs, benevens daarmede in verband staande uitgaven	65 000	135 000
AFDEELING VIII.		
Departement van Gouvernementsbedrijven.		
Onderafdeeling 802. Dienst voor waterkracht en electriciteit . . .	8 200	2 879 400
Onderafdeeling 806. Dienst van 's Lands mijndiensten	3 000	2 910 000
Onderafdeeling 808. Post-, telegraaf- en telefoondienst	5 000	6 302 550
AFDEELING IX.		
Departement van Oorlog.		
Onderafdeeling 901. Militairen in buitengewonen dienst	24 350	510 956
Onderafdeeling 908. Tegemoetkoming aan de vereeniging tot beoefening van de krijgswetenschap .	125	375
AFDEELING X.		
Departement der Marine.		
Onderafdeeling 1014*A*. Aanbouw en uitzending van het kabelschip *Zuiderkruis*	700 000	1 300 000
Onderafdeeling 1015. Magnetische en weerkundige waarnemingen . .	605	600
Onderafdeeling 1016. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen	500 000	2 679 600

B. In de IVde Afdeeling (Departement van Binnenlandsch Bestuur) vervalt:

Onderafdeeling 406. Kosten van een leergang in wetenschappelijke speurdienst voor Indische politie-, bestuurs- en rechterlijke ambtenaren of voor hen, die voor deze diensttakken bestemd zijn f 5000.

In de Vde Afdeeling (Departement van Onderwijs en Eeredienst) vervalt:

Onderafdeeling 506. Bijdrage aan de vereeniging „Oost en West" f 3000.

C. Ten gevolge van het vorenstaande worden de totalen van de Afdeelingen II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX en X en het eindcijfer van het hoofdstuk onderscheidenlijk gebracht op f 274 500, f 27 685 900, f 888 300, f 1 823 800, f 278 218, f 1 440 300, f 22 759 660, f 18 425 926, f 18 712 072 en f 168 921 677.

Toelichtingen.

Uitgaven in Nederland.

A.

Onderafdeelingen 201, 305, 404, 503, 612, 613, 702, 802, 806 en 808. De verlagingen kunnen geschieden, omdat minder candidaten zullen worden opgeleid dan aanvankelijk gerekend was voor ambtenaar bij de rechterlijke macht, ambtenaar bij de in- en uitvoerrechten en accijnzen, ambtenaar voor de Chineesche Zaken, ambtenaar voor de beoefening van Indische talen, en voor houtvester, veearts, civiel- en bouwkundig ingenieur, werktuigkundig ingenieur, mijningenieur en electrotechnisch ingenieur.

Onderafdeeling 321. Op het Xde hoofdstuk van de Staatsbegrooting voor 1922 is bij artikel 281 als bijdrage aan de hoofdcommissie voor de normalisatie in Nederland f 20 000 uitgetrokken. Met een beroep op de dringende noodzaak tot bezuiniging is het voor zoodanige bijdrage uitgetrokken bedrag in het wetsontwerp tot vaststelling van dat hoofdstuk voor 1923 teruggebracht tot f 15 000. In gelijke verhouding wordt thans het bedrag van f 5000 ten laste van de Indische begrooting verminderd met f 1250.
Bovendien kan de raming van de onderafdeeling nog met f 5000 verlaagd worden, vermits de tijdelijke uitbreiding van het personeel bij het Technisch Bureau bij het Departement van Koloniën, waarvoor dat bedrag is aangevraagd, achterwege kan blijven.

Onderafdeeling 501. Behalve met een bedrag van f 4000 van beurzen voor de universitaire studie van onbemiddelde Indische jongelieden, is de raming verminderd met f 2000, waarvoor de bijdrage aan de vereeniging „Tjandi-stichting" vatbaar is gebleken.

Onderafdeeling 901. Zie de toelichting bij onderafdeeling 926 der uitgaven in Indië.

Onderafdeeling 908. Overeenkomstig de door zijn ambtgenoot van Oorlog gevolgde gedragslijn meent de ondergeteekende deze subsidie met 25 pct. te moeten verminderen, derhalve te moeten terugbrengen van f 500 tot f 375.

Onderafdeeling 1014 *A*. De aannemingssom voor den bouw van het kabelschip *Zuiderkruis* is lager dan het daarvoor geraamd bedrag.

Onderafdeeling 1015. De uitgetrokken bijdragen van f 480 en f 125 onderscheidenlijk voor de internationale vereeniging voor seismologie en in de kosten van het drukken der uitgave van de internationale commissie voor wetenschappelijke luchtvaart kunnen vervallen.

Onderafdeeling 1016. Het ligt in de bedoeling de aanschaffing van de reserve-munitie voor de kruisers over meer dan twee jaren te verdeelen.

B.

Onderafdeeling 406. Voorloopig zal geen nieuwe leergang in speurkunst meer worden gegeven.

Onderafdeeling 506. Daar volgens de exploitatierekening over het jaar 1921 de ontvangsten de uitgaven met f 6294 overtreffen, behoeft geen subsidie aan de vereeniging te worden toegekend.

II.

In **artikel 1** van het wetsontwerp tot definitieve vaststelling van het IIde hoofdstuk van uitgaven (stuk n°. 3) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A. de volgende onderafdeelingen worden verminderd met en gebracht op de bedragen daarbij vermeld.

	wordt verminderd met:	en mitsdien gebracht op:
AFDEELING I.		
Regeering en Hooge Colleges.		
Onderafdeeling 115. Verdere uitgaven van de Algemeene Rekenkamer	f 5 700	f 29 500
AFDEELING V.		
Departement van Onderwijs en Eeredienst.		
Onderafdeeling 546. Bijzonder fröbelonderwijs.	225 000	154 000
Onderafdeeling 599. Ondersteuning van bijzondere ziekenzorg, voor zoover niet elders uitgetrokken . . .	250 000	2 217 000
AFDEELING VII.		
Departement der Burgerlijke Openbare Werken.		
Onderafdeeling 706. Gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken. . .	1 000 000	10 475 780
AFDEELING VIII.		
Departement van Gouvernementsbedrijven.		
Onderafdeeling 813. Zout . . .	100 000	8 169 320
AFDEELING IX.		
Departement van Oorlog.		
Onderafdeeling 926. Geniewerken	100 000	4 042 450
AFDEELING X.		
Departement der Marine.		
Onderafdeeling 1011. Personeel van den hydrografischen dienst. . . .	25 000	204 000
Onderafdeeling 1012. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst	8 000	591 800
Onderafdeeling 1026. Soldijen, belooningen, toelagen, enz., voor zoover die behooren tot de algemeene kosten der zeemacht.	29 000	155 750
Onderafdeeling 1027. Verdere algemeene kosten der zeemacht . .	31 000	1 082 800
Onderafdeeling 1031. Soldijen en toelagen der Inlandsche schepelingen van het Nederlandsch eskader . .	31 000	162 800

	wordt verminderd met:	en mitsdien gebracht op:
Onderafdeeling 1032. Verdere uitgaven voor het Nederlandsch eskader	f 11 000	f 1 920 100
Onderafdeeling 1033. Personeel van de Indische militaire marine, met uitzondering van den hydrografischen dienst, de kweekschool te Makasser en den marine-luchtvaartdienst . .	26 000	151 700
Onderafdeeling 1034. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine, met uitzondering van den hydrografischen dienst, de kweekschool te Makasser en den marine-luchtvaartdienst	11 000	2 449 700
Onderafdeeling 1035. Personeel van den marine-luchtvaartdienst . . .	12 000	259 600

B. De omschrijving van *onderafdeeling* 962 (Departement van Oorlog) wordt gelezen als volgt:

„Bezoldigingen, verdere uitgaven, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel bij de sportcursussen."

C. Ten gevolge van het vorenstaande worden de totalen van de Afdeelingen I, V, VII, VIII, IX en X en het eindcijfer van het hoofdstuk onderscheidenlijk gebracht op f 2 118 938, f 58 533 667, f 80 848 051, f 168 342 413, f 66 278 566, f 30 077 848 en f 628 381 881.

Toelichtingen.

Uitgaven in Indië.

A.

Onderafdeeling 115. De uitgetrokken som van f 13 200 voor kantoorkosten ten behoeve van de Algemeene Rekenkamer kan tot f 7500 teruggebracht worden.

Onderafdeeling 546. Luidens telegrafisch bericht van de Indische Regeering behoeft niet te worden gerekend op de bij deze onderafdeeling uitgetrokken som van f 225 000 als bouwsubsidie voor de „van Deventerschool" te Semarang. Het voor deze school en de fröbelkweekschool te Mendoet uitgetrokken bedrag van f 64 000 als jaarsubsidie zal zijn te handhaven totdat bij de begrooting voor 1924 nopens de verdere ondersteuning van bijzondere fröbelkweekscholen is beslist.

Overwogen is nog of, met het oog op den stand der geldmiddelen en gelet op de consequenties, de voorbereiding van de oprichting van eene rechtsgeleerde hoogeschool (onderafdeeling 505*A*, f 15 000) niet kon worden uitgesteld, zoomede of het aantal nieuw te openen scholen (4 Hollandsch-Chineesche, 10 Hollandsch-Inlandsche en 60 Inlandsche tweede-klasse scholen) niet zou kunnen worden ingekrompen.

In verband met den in Indië van zeer verschillende zijden tot uiting gekomen wensch om de onderwijsuitgaven eerst in de laatste plaats te besnoeien, stemt de ondergeteekende in met het bij nader overleg door de Indische Regeering geopperd denkbeeld om deze posten te handhaven onder het voorbehoud, dat na het bekend worden in Indië van den opzet der ontwerp-begrooting voor 1924 — dat is dus in het eerste kwartaal van 1923 — zal worden beslist of van de onderwerpelijke kredieten voor laatstgenoemd jaar gebruik zal worden gemaakt.

Onderafdeeling 599. Het bij deze onderafdeeling uitgetrokken bedrag van f 2 356 000 voor bijdragen voor bijzondere zieken-inrichtingen en ziekeninrichtingen van gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen kan blijkens telegrafisch bericht van den Landvoogd worden verminderd met f 250 000 aan subsidies voor nieuwbouw van ziekenhuizen, waarop met het oog op den stand der middelen moet worden bezuinigd.

Onderafdeeling 706. Luidens van den Gouverneur-Generaal ontvangen telegrafisch bericht, kan het eindcijfer van deze onderafdeeling ad f 11 475 780 met f 1 000 000 worden verminderd, n.l. met f 200 000 wegens het uitstellen van de oprichting van een tweetal gebouwen ten behoeve van het Europeesch en Inlandsch onderwijs (het frontgebouw voor eene openbare technische school te Bandoeng, benevens een kweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Lahat), zoomede met f 800 000 wegens bezuiniging op de uitgaven wegens oprichting, verbetering of vergrooting van gebouwen voor den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Onderafdeeling 813. De noodzakelijkheid van eene zoover mogelijk doorgevoerde bezuiniging op de Landsuitgaven heeft den ondergeteekende er toe doen besluiten, den aankoop van particuliere zoutpannen op Madoera, waarvoor op deze onderafdeeling voor 1923 f 100 000 was uitgetrokken, doch waarmede in totaal f 6 000 000 gemoeid zouden zijn, voorloopig uit te stellen.

Onderafdeeling 926. De noodzakelijkheid tot bezuiniging dwingt er toe de oprichting van een gymnastiek- en sportschool andermaal uit te stellen, zoodat onderafdeeling 926 kan worden verminderd met f 100 000. Ten einde evenwel de opleiding van onderwijskrachten voor het leger te kunnen voortzetten, zal zijn voort te gaan met het houden van sportcursussen, in verband waarmede de omschrijving van onderafdeeling 962 wijziging behoeft. Daar de opleiding van onderwijskrachten aan de gymnastiek en sportschool te Utrecht dan kan worden gestaakt, kan onderafdeeling 901 (1ste Hoofdstuk) met f 24 350 worden verminderd.

Onderafdeelingen 1011, 1012, 1026, 1027, 1031 tot en met 1035. In verband met de oprichting van een korps Inlandsche bedienden (zie de toelichting bij onderafdeeling 1044 B, bladz. 69 der Memorie van Toelichting nopens de ontwerp-Indische begrooting van 1923), waarvan de kosten worden geraamd op f 184 000 per jaar, kunnen de uitgaven voor het korps Inlandsche schepelingen met een gelijk bedrag worden verminderd.

B.

Onderafdeeling 962. Zie de toelichting bij onderafdeeling 926 hiervoren.

Bij deze Nota zijn twee gewijzigde wetsontwerpen tot definitieve vaststelling van de uitgaven in Nederland en Indië gevoegd, waarbij met de hiervoren voorgestelde wijzigingen rekening is gehouden.

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

4. 11.

HOOFDSTUK I. (Uitgaven in Nederland.)

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (*Nederlandsch Staatsblad* 1917 n°. 275: *Indisch Staatsblad* 1917 n°. 521), de begrooting van *Nederlandsch-Indië* jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, definitief bij de wet wordt vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Het Iste hoofdstuk der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1923, betreffende de *uitgaven in Nederland*, wordt definitief vastgesteld als volgt:

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

Onderafdeeling 101. Gouverneur-Generaal	f 26 400	
Onderafdeeling 102. Volksraad, Algemeene Secretarie en secretarie van den Raad van Nederlandsch-Indië	50 000	
Onderafdeeling 103. Onvoorziene uitgaven	1 000	
		f 77 400

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

Onderafdeeling 201. Rechtswezen .	f 170 000	
Onderafdeeling 202. Weeskamers	2 900	
Onderafdeeling 203. Gevangenen en veroordeelden	100 000	
Onderafdeeling 204. Aandeel van Nederlandsch-Indië in de bijdrage van Nederland in de kosten van het bureau van het Internationaal Verbond tot bescherming van letterkundige- en kunstwerken	600	
Onderafdeeling 205. Onvoorziene uitgaven	1 000	
		274 500

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

Onderafdeeling 301. Algemeene kassen	*Memorie.*
Onderafdeeling 302. Kosten van het muntwezen, daaronder begrepen die van den aankoop van Nationale Schuld en van bewijzen van Nederlandsch-Indische Schuld voor het fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmuntingen voor rekening van Nederlandsch-Indië	f 730 000
Onderafdeeling 303. Opiumverkoop	*Memorie.*
Onderafdeeling 304. Pandhuizen in eigen beheer	*Memorie.*
Onderafdeeling 305. In- en uitvoerrechten en accijnzen	38 000
Onderafdeeling 306. Opleiding voor den Gouvernements-accountants dienst	2 800
Onderafdeeling 307. Zegelrecht .	54 000
Onderafdeeling 308. Bezoldigingen tijdens verlof of afwezigheid uit Nederlandsch-Indië om andere redenen, non-activiteitsbezoldigingen, wachtgelden, alsmede onderstanden bij ontslag uit de betrekking, een en ander voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken	4 180 000
Onderafdeeling 308 *A*. Uitgaven in verband met de algemeene herziening van de bezoldigingen der landsdienaren	*Memorie.*
Onderafdeeling 309. Duurtebijslag voor met verlof, op wachtgeld of op non-activiteit in Nederland vertoevende burgerlijke landsdienaren van Nederlandsch-Indië.	100 000
Onderafdeeling 310. Pensioenen en gagementen, onderstanden niet elders genoemd, toelagen, belooningen en tegemoetkomingen, alsmede met een en ander verband houdende uitgaven	15 025 450
Onderafdeeling 311. Uitkeeringen aan de pensioenfondsen voor de koloniale landsdienaren	2 620 000
Onderafdeeling 312. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië . . .	400 000
Onderafdeeling 313. Uitkeeringen aan de weduwen- en weezenfondsen van Europeesche landsdienaren in Nederlandsch-Indië wegens verhooging van de pensioenen en onderstanden ten laste van die fondsen	1 000 000
Onderafdeeling 314. Geneeskundig onderzoek van aan den Indischen dienst verbonden of daarvoor bestemd personeel.	71 050

Onderafdeeling 315. Verpleging van en andere uitgaven voor gepensionneerden, gegageerden en gepasporteerden.	f 198 550	
Onderafdeeling 316. Eereteekenen.	46 900	
Onderafdeeling 317. Uitrusting, voorloopige bezoldiging, belooningen en andere uitgaven in verband met de uitzending van burgerlijke ambtenaren	750 000	
Onderafdeeling 318 *A*. Kosten van het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst	8 500	
Onderafdeeling 318*B*. Andere kosten in verband met de aanwerving van personeel voor den Indischen dienst	4 000	
Onderafdeeling 319. Terugbetaling aan het Rijk van bij het Inlichtingsbureau voor den Indischen dienst werkzaam gesteld personeel van het Departement van Koloniën. . . .	8 000	
Onderafdeeling 320. Toelagen, reis-, verblijf- en andere kosten van tijdelijk in Europa vertoevende en gepensionneerde koloniale landsdienaren of voor den Indischen dienst bestemde personen, die met dienstverrichtingen worden belast, waarvan de kosten niet op een van de andere begrootingsposten kunnen worden aangewezen	25 000	
Onderafdeeling 321. Keuring, aankoop en vervoer van uit te zenden, en kosten van te ontvangen verschillende goederen	758 750	
Onderafdeeling 322. Kosten voortvloeiende uit de toepassing van het arbeidsreglement voor werklieden in 's Rijks dienst	3 000	
Onderafdeeling 323. Kosten voortvloeiende uit de toepassing van de Invaliditeitswet.	800	
Onderafdeeling 324. Uitgaven in verband met de Ongevallenwet 1921 .	10 000	
Onderafdeeling 325. Paketvaart en andere stoomvaartdiensten	800	
Onderafdeeling 326. Vervoerkosten naar Nederlandsch-Indië	1 500 000	
Onderafdeeling 327. Voldoening aan het Rijk van hetgeen aan kanselarijrechten verschuldigd is wegens het afteekenen van reispassen van Mekkagangers door den consul te Djeddah	50 000	
Onderafdeeling 328. Kosten op de invordering van schulden aan den Lande	300	
Onderafdeeling 329. Onvoorziene itgaven	100 000	
		f 27 685 900

AFDEELING III A.

Indische schuld.

Onderafdeeling 351. Uitgaven in verband met het aangaan van vaste en vlottende schuld	*Memorie.*	
Onderafdeeling 352. Rente van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . .	f 43 242 742	
Onderafdeeling 353. Rente van vaste schuld over afgesloten dienstjaren, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven	*Memorie.*	
Onderafdeeling 354. Rente van vlottende schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven .	17 800 000	
Onderafdeeling 355. Aflossing van vaste schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . .	15 487 859	
Onderafdeeling 356. Aflossing van vaste schuld over afgesloten dienstjaren, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven	*Memorie.*	
Onderafdeeling 357. Onvoorziene uitgaven	25 000	
		f 76 555 601

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 401. Kosten der hoogere vorming van Nederlandsch-Indische bestuursambtenaren	f 60 000
Onderafdeeling 402. Studietoelagen aan candidaat-Indische ambtenaren, alsmede andere met de opleiding in verband staande uitgaven	180 000
Onderafdeeling 403. Onderwijs in het paardrijden aan candidaat-Indische ambtenaren en daarmede in verband staande uitgaven	4 000
Onderafdeeling 404. Opleiding van candidaat-ambtenaren voor Chineesche zaken en daarmede in verband staande uitgaven	8 000
Onderafdeeling 405. Opleiding van candidaat-tolken voor de Japansche taal en daarmede in verband staande uitgaven	2 500
Onderafdeeling 407. Opleiding van candidaat-ambtenaren voor het kadaster en daarmede in verband staande uitgaven	18 000

Onderafdeeling 408. Politie. . .	f 500 000	
Onderafdeeling 409. Kadaster . .	6 300	
Onderafdeeling 409*A*. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land „Tjitrap", in Nederland te voldoen	84 000	
Onderafdeeling 410. Tehuis voor Inlanders.	10 500	
Onderafdeeling 411. Onvoorziene uitgaven	15 000	
		f 888 300

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

Onderafdeeling 501. Onderwijs. .	f 695 700	
Onderafdeeling 502. Kosten van leergangen over Indische onderwerpen ten behoeve van onderwijzers en onderwijzeressen bij het lager onderwijs	*Memorie.*	
Onderafdeeling 502*A*. Bijdrage aan de koloniale school voor meisjes en vrouwen te 's-Gravenhage	1 000	
Onderafdeeling 503. Kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen	36 100	
Onderafdeeling 504. Bijdrage aan de vereeniging tot verbreiding van kennis over Nederland in den vreemde	*Memorie.*	
Onderafdeeling 505. Kosten der examens, die den toegang openen tot betrekkingen bij 's Lands dienst in Nederlandsch-Indië en daarmede in verband staande uitgaven	9 000	
Onderafdeeling 507. Bijdrage aan het Koloniaal Instituut te Amsterdam	50 000	
Onderafdeeling 508. Eeredienst . .	78 500	
Onderafdeeling 509. Geneeskundige dienst	943 500	
Onderafdeeling 510. Onvoorziene uitgaven	10 000	
		1 823 800

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Onderafdeeling 601. Waarnemingen en onderzoekingen op natuurwetenschappelijk gebied en hare toepassingen, alsmede aanschaffing en uitzending van verschillende benoodigdheden	f 23 635	
Onderafdeeling 602. Bijdrage aan de vereeniging „Het Koloniaal Landbouwmuseum" te Deventer . . .	f 2 500	
Onderafdeeling 603. Veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs . .	2 000	
Onderafdeeling 604. Opleiding voor den landbouw	30 400	
Onderafdeeling 605. Uitgaven in verband met de toetreding van Nederlandsch-Indië tot het Internationaal Landbouwinstituut te Rome . . .	2 500	
Onderafdeeling 606. Kina . . .	64 783	
Onderafdeeling 607. Getahpertja .	*Memorie.*	
Onderafdeeling 608. Caoutchouc .	*Memorie.*	
Onderafdeeling 609. Coca . . .	*Memorie.*	
Onderafdeeling 610. Aetherische oliën	*Memorie*	
Onderafdeeling 611. Getahpertja- en caoutchouc-ondernemingen. . .	5 000	
Onderafdeeling 612. Boschwezen .	67 000	
Onderafdeeling 613. Veeartsenijkundige dienst	41 400	
Onderafdeeling 614. Nijverheid en handel	29 000	
Onderafdeeling 615. Onvoorziene uitgaven	10 000	
		f 278 218

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Onderafdeeling 701. Burgerlijke Openbare Werken	f 1 298 000	
Onderafdeeling 702. Opleiding van candidaat civiel- en bouwkundige ingenieurs, benevens daarmede in verband staande uitgaven	135 000	
Onderafdeeling 703. Kosten van het Regeeringstoezicht over de naamlooze vennootschap „Zeehaven en Kolenstation Sabang"	800	
Onderafdeeling 704. Stoomwezen .	4 000	
Onderafdeeling 705. Algemeene pakhuizen.	*Memorie.*	
Onderafdeeling 706. Onvoorziene uitgaven	2 500	
		1 440 300

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Onderafdeeling 801. Postspaarbank	f 750	
Onderafdeeling 802. Dienst voor waterkracht en electriciteit . . .	2 879 400	

Onderafdeeling 803. Dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen f 1 200

Onderafdeeling 804. Opiumbereiding 26 000

Onderafdeeling 805. Landsdrukkerij 107 460

Onderafdeeling 806. Dienst van 's Lands mijndiensten 2 910 000

Onderafdeeling 806 *A*. Deelneming door het Land in het maatschappelijk kapitaal der Nederlandsch-Indische Aardolie Maatschappij 1 000 000

Onderafdeeling 807. Zout . . . 1 000 000

Onderafdeeling 808. Post-, telegraaf- en telefoondienst 6 302 550

Onderafdeeling 809. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten 8 527 300

Onderafdeeling 810. Onvoorziene uitgaven 5 000

f 22 759 660

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

Onderafdeeling 901. Militairen in buitengewonen dienst . . . . . f 510 956

Onderafdeeling 902. Bezoldigingen en verdere uitgaven voor militairen met verlof of op non-activiteit . . 1 800 000

Onderafdeeling 903. Opleiding tot officier. 986 595

Onderafdeeling 904. Kosten van den Indischen leergang 10 000

Onderafdeeling 905. Kosten der koloniale afdeeling van het krijgsgeschiedkundig archief van den generalen staf in Nederland 8 882

Onderafdeeling 906. Uit- en terugzending van militairen, de kosten van werving en van verblijf in Nederland daaronder begrepen, mitsgaders betalingen te hunnen behoeve na terugkeer in Nederland. 2 000 000

Onderafdeeling 907. Verrekening met het Departement van Oorlog in Nederland van de uitgaven voortvloeiende uit het aangaan van eene vrijwillige verbintenis op korten termijn bij het leger in Nederland door jongelieden, die voornemens zijn zich in Nederlandsch-Indië te vestigen . *Memorie.*

Onderafdeeling 908. Tegemoetkoming aan de vereeniging tot beoefening van de krijgswetenschap . 375

Onderafdeeling 909. Bijdrage in de kosten van de te Nijmegen gevestigde „Arbeidsbeurs voor den oud-Indischen militair" 9 000

Onderafdeeling 910. Bijdrage in de kosten van het te Nijmegen gevestigde verblijf voor den oud-Indischen militair 10 000

Onderafdeeling 911. Tegemoetkoming aan het permanent comité ten dienste van den oud-Indischen militair f 1 500

Onderafdeeling 912. Tegemoetkoming aan de vereeniging „Generaal van Heutszfonds". 2 000

Onderafdeeling 913. Steun aan gegageerde en gepensionneerde Indische militairen beneden den officiersrang, die buiten hun schuld in moeilijke omstandigheden verkeeren 10 000

Onderafdeeling 914. Militaire veroordeelden 4 000

Onderafdeeling 915. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van de Europeesche officieren van het leger in Nederlandsch-Indië . . . 300 000

Onderafdeeling 916. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen . . 123 000

Onderafdeeling 917. Materieel. . 12 599 618

Onderafdeeling 918. Voorzieningen ten behoeve van personeel, dat ten gevolge van een vliegongeval ongeschikt is geworden voor den dienst, en van de nagelaten betrekkingen van dit personeel, indien het tengevolge van een vliegongeval mocht zijn omgekomen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 919. Onvoorziene uitgaven 50 000

f 18 425 926

AFDEELING X.

Departement der Marine.

Onderafdeeling 1001. Uitgaven ten behoeve van het personeel voor het Departement en den algemeenen dienst f 217 200

Onderafdeeling 1002. Verdere uitgaven ten behoeve van het Departement en den algemeenen dienst . . 9 582

Onderafdeeling 1003. Aandeel in de kosten van aanbouw, uitrusting en uitzending van kruisers en onderzeebooten en van aanschaffing en uitzending van vliegtuigmaterieel ten behoeve van de Koninklijke marine, ten bedrage van de helft dier kosten 6 500 000

Onderafdeeling 1004. Verrekening met het Departement van Marine in Nederland van de uitgaven ten behoeve van het personeel der Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië, niet behoorende tot de rol van eenig schip en niet tewerkgesteld bij het departement aldaar of bij het marine-etablissement te Soerabaja 400 000

Onderafdeeling 1005. Verdere algemeene kosten der zeemacht . . . 1 026 270

Onderafdeeling 1006. Personeel van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch Indië 1 187 200

Onderafdeeling 1007. Verdere uitgaven ten behoeve van het Nederlandsch eskader in Nederlandsch-Indië	f	5 400
Onderafdeeling 1008. Personeel van de Indische militaire marine . . .		2 837 300
Onderafdeeling 1009. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine		269 000
Onderafdeeling 1010. Personeel van den hydrografischen dienst in Nederlandsch-Indië		386 020
Onderafdeeling 1011. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst in Nederlandsch Indië		54 300
Onderafdeeling 1012. Uitgaven voor het personeel ten behoeve van „Scheepvaart"		15 000
Onderafdeeling 1013. Verdere uitgaven ten behoeve van „Scheepvaart"		1 013 600
Onderafdeeling 1014. Aanbouw van het bebakeningsvaartuig *Pollux*		350 000
Onderafdeeling 1014 *A*. Aanbouw en uitzending van het kabelschip *Zuiderkruis*		1 300 000
Onderafdeeling 1015. Magnetische en weerkundige waarnemingen . .		600
Onderafdeeling 1016. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen		2 679 600
Onderafdeeling 1017. Verrekening met het Departement van Marine in Nederland van de uitgaven ten behoeve van het personeel bij den marine-luchtvaartdienst		363 000
Onderafdeeling 1017*A*. Voorzieningen ten behoeve van het militair en burgerlijk personeel der Zeemacht, dat ten gevolge van een ongeval bij het verrichten van of het deelnemen aan een dienstvlucht voor den verderen dienst ongeschikt wordt bevonden, zoomede van de door dat personeel nagelaten nabestaanden		*Memorie.*
Onderafdeeling 1018. Aanschaffing en uitzending van levensbehoeften en andere goederen ter aanvulling van den magazijnvoorraad buiten dien van het marine-etablissement te Soerabaja, voor zoover de kosten niet ten laste van een anderen post kunnen worden gebracht	f	48 000
Onderafdeeling 1019. Onvoorziene uitgaven		50 000
		f 18 712 072
		f 168 921 677

Eenhonderd acht en zestig millioen negenhonderd een en twintg duizend zeshonderd zeven en zeventig gulden.

Artikel 2.

Met inachtneming van artikel 6 der Indische Comptabiliteitswet kan zoo noodig uit de sommen, bij de ondervolgende afdeelingen voor *onvoorziene uitgaven* toegestaan, overschrijving plaats vinden op de aangegeven onderafdeelingen van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk.

Afd.	Onderafdeelingen.
I.	102,
II.	201, 203, 204,
III.	301 tot en met 310, 314 tot en met 328,
III A.	351 tot en met 356,
IV.	401 tot en met 409, 410,
V.	501, 502, 503, 504, 505, 508, 509,
VI.	601, 603 tot en met 614,
VII.	701 tot en met 705,
VIII.	801 tot en met 806, 807, 808, 809,
IX.	901 tot en met 907, 913, 914, 917, 918,
X.	1001 tot en met 1018.

Artikel 3.

De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooting zijn omschreven, worden, met inachtneming van artikel 9 der Indische Comptabiliteitswet, op den post voor *onvoorziene uitgaven* der betrokken afdeeling aangewezen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Koloniën,

4. 12.

HOOFDSTUK II. (Uitgaven in Nederlandsch-Indië.)

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat volgens artikel 4 der Indische Comptabiliteitswet (*Nederlandsch Staatsblad* 1917 n°. 275; *Indisch Staatsblad* 1917 n°. 521), de begrooting van *Nederlandsch-Indië* jaarlijks, voor elk hoofdstuk afzonderlijk, definitief bij de wet wordt vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Het IIde hoofdstuk der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1923, betreffende de *uitgaven in Nederlandsch-Indië,* wordt definitief vastgesteld als volgt:

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

Onderafdeeling 101. Jaarwedde van den Gouverneur-Generaal	f 169 200	
Onderafdeeling 102. Staf van den Gouverneur-Generaal	23 700	
Onderafdeeling 103. Verdere uitgaven voor den Staf van den Gouverneur-Generaal	4 450	
Onderafdeeling 104. Verblijven van den Gouverneur-Generaal	25 830	
Onderafdeeling 105. Personeel voor het uitoefenen van toezicht op de paleizen met bijbehoorende gebouwen en terreinen te Weltevreden en Buitenzorg en het beheer van het domein te Tjipanas	6 900	
Onderafdeeling 106. Personeel van den Raad van Nederlandsch-Indië .	188 533	
Onderafdeeling 107. Verdere uitgaven voor den Raad van Nederlandsch-Indië	3 020	
Onderafdeeling 108. Personeel van den Volksraad	188 844	
Onderafdeeling 109. Verdere uitgaven van den Volksraad	81 000	
Onderafdeeling 110. Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken bij den Volksraad	f 23 590	
Onderafdeeling 111. Raad van Departementshoofden.	9 600	
Onderafdeeling 112. Personeel van de Algemeene Secretarie	397 430	
Onderafdeeling 113. Verdere uitgaven van de Algemeene Secretarie	95 200	
Onderafdeeling 114. Personeel van de Algemeene Rekenkamer . . .	676 141	
Onderafdeeling 115. Verdere uitgaven van de Algemeene Rekenkamer . .	29 500	
Onderafdeeling 116. Reis- en verblijfkosten en zittinggelden	147 000	
Onderafdeeling 117. Verrekening van diensttelegrammen	44 000	
Onderafdeeling 117*A*. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*	
Onderafdeeling 117*B*. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 118. Onvoorziene uitgaven	5 000	
		f 2 118 938

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

Onderafdeeling 201. Personeel van het Departement	f 318 886
Onderafdeeling 202. Verdere uitgaven van het Departement . . .	15 000
Onderafdeeling 203. Personeel van het hoog gerechtshof en van het hoog militair gerechtshof	391 911
Onderafdeeling 204. Verdere uitgaven van het hoog gerechtshof en van het hoog militair gerechtshof .	18 060
Onderafdeeling 205. Personeel van de raden van justitie	941 930
Onderafdeeling 206. Verdere uitgaven van de raden van justitie. .	23 294
Onderafdeeling 207. Personeel van de landgerechten	422 580
Onderafdeeling 208. Verdere uitgaven van de landgerechten . . .	38 850
Onderafdeeling 209. Personeel van Inlandsche en inheemsche rechtbanken	2 767 983
Onderafdeeling 210. Verdere uitgaven van Inlandsche en inheemsche rechtbanken.	59 520
Onderafdeeling 211. Verder personeel van het rechtswezen	75 810
Onderafdeeling 212. Verdere uitgaven van het rechtswezen	442 660

Onderafdeeling 213. Bezoldigingen en toelagen van de hulpschrijvers op de kantoren onder het Departement van Justitie behoorende . . . . . f 95 020

Onderafdeeling 214. Toelagen wegens dure levenswijze en uit hoofde van dienstbelang, zoomede vergoeding voor vervoerkosten 32 000

Onderafdeeling 215. Personeel van de wees- en boedelkamers 798 824

Onderafdeeling 216. Verdere uitgaven van de wees- en boedelkamers . 22 724

Onderafdeeling 217. Burgerlijke stand voor de Chineezen 30 500

Onderafdeeling 218. Personeel van den burgerlijken stand voor bepaalde groepen van Inlanders . . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 219. Verdere uitgaven van den burgerlijken stand voor bepaalde groepen van Inlanders *Memorie.*

Onderafdeeling 220. Personeel van het gevangeniswezen. 2 025 126

Onderafdeeling 221. Verdere uitgaven van het gevangeniswezen . 5 526 470

Onderafdeeling 222. Bijdrage aan de te Semarang gevestigde vereeniging tot het verleenen van hulp aan ontslagen Europeesche veroordeelden 5 400

Onderafdeeling 223. Bijdragen aan vereenigingen, die zich de bestrijding van de misdadigheid van jeugdige personen ten doel stellen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 224. Gedeeltelijke vergoeding aan vereenigingen, die zich de bestrijding van de misdadigheid van jeugdige personen ten doel stellen, van de kosten van verpleging van hare pupillen en verdere andere uitgaven 8 700

Onderafdeeling 225. Bijdragen in de bouw-, eerste inrichtings- en exploitatiekosten van particuliere opvoedingsgestichten 68 840

Onderafdeeling 226. Personeel van het tucht- en opvoedingswezen . . 78 460

Onderafdeeling 227. Verdere uitgaven van het tucht- en opvoedingswezen. 118 280

Onderafdeeling 228. Personeel van de arbeidsinspectie en koeliewerving 243 020

Onderafdeeling 229. Verdere uitgaven van de arbeidsinspectie en koeliewerving 13 720

Onderafdeeling 229*A*. Uitgaven ten behoeve van het Kantoor van Arbeid 50 000

Onderafdeeling 230. Bezoldigingen van het personeel van het Regeeringskantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes 6 000

Onderafdeeling 231. Verdere uitgaven van het Regeeringskantoor ter bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes . . f 3 170

Onderafdeeling 232. Bijdrage aan de te Batavia gevestigde vereeniging „Ati Soetji", tot het verleenen van steun en bijstand aan de slachtoffers der prostitutie en van den vrouwenhandel 4 200

Onderafdeeling 233. Personeel bij het centraalkantoor voor dactyloscopie 48 070

Onderafdeeling 234. Verdere uitgaven van het centraalkantoor voor dactyloscopie 2 360

Onderafdeeling 235. Personeel van den immigratiedienst. 234 420

Onderafdeeling 236. Verdere uitgaven van den immigratiedienst . . 137 150

Onderafdeeling 237. Notariaat . 8 000

Onderafdeeling 238. Verrekening van diensttelegrammen 176 000

Onderafdeeling 239. Verrekening met het departement van oorlog van de kosten van door den topografischen dienst te verrichten werkzaamheden 4 650

Onderafdeeling 240. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 241. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten *Memorie.*

Onderafdeeling 242. Onvoorziene uitgaven 100 000

f 15 357 588

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

Onderafdeeling 301. Personeel van het Departement . . . . f 458 596

Onderafdeeling 302. Verdere uitgaven voor het Departement. . . . 29 300

Onderafdeeling 302*A*. Verzamelpost voor de algemeene tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen 30 000 000

Onderafdeeling 303. Verrekening van diensttelegrammen 118 000

Onderafdeeling 304. Personeel van de algemeene kassen 867 990

Onderafdeeling 305. Verdere uitgaven voor de algemeene kassen . 190 000

Onderafdeeling 306. Muntwezen . 1 500

Onderafdeeling 306 *A*. Personeel van den bezuinigingsdienst . . . 71 400

Onderafdeeling 306*B*. Verdere uitgaven voor den bezuinigingsdienst 2 500

Onderafdeeling 307. Bezoldiging van het personeel van den dienst der belastingen, voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken . . . . . . f 1 816 015

Onderafdeeling 308. Verdere uitgaven voor den dienst der belastingen, voor zooveel niet afzonderlijk uitgetrokken 1 773 980

Onderafdeeling 309. Verpachte middelen 1 000

Onderafdeeling 310. Personeel van de in- en uitvoerrechten en accijnzen . 4 100 000

Onderafdeeling 311. Verdere uitgaven voor de in- en uitvoerrechten en accijnzen. 491 800

Onderafdeeling 312. Verponding . 120 000

Onderafdeeling 313. Personeel voor de openbare verkoopingen 207 522

Onderafdeeling 314. Verdere uitgaven voor de openbare verkoopingen 44 700

Onderafdeeling 315. Zegelrecht. . 618 000

Onderafdeeling 316. Opiumverkoop. 10 947 922

Onderafdeeling 317. Uitgaven ten behoeve van de opiumbestrijdingscommissie 600

Onderafdeeling 318. Steun aan anti-opiumvereenigingen. 20 000

Onderafdeeling 319. Pandhuizen in eigen beheer 6 182 000

Onderafdeeling 320. Verlofs- en nonactiviteitsbezoldigingen, wachtgelden, voorloopige bezoldigingen en onderstanden bij ontslag uit de betrekking, een en ander voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken 490 000

Onderafdeeling 321. Pensioenen en gagementen, alsmede onderstanden bij ontslag uit 's Lands dienst en onderstanden aan niet-landsdienaren . . 15 492 000

Onderafdeeling 322. Uitkeering aan de pensioenfondsen voor de koloniale landsdienaren 3 300 000

Onderafdeeling 323. Soldijen en toelagen aan eereteekenen verbonden . 61 400

Onderafdeeling 324. Uitgaven in verband met het octrooi van de Javasche Bank . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 325. Personeel van den gouvernements-accountantsdienst 184 225

Onderafdeeling 326. Verdere uitgaven van den gouvernements-accountantsdienst. 12 900

Onderafdeeling 327. Personeel van het kantoor voor reiswezen . . . 204 280

Onderafdeeling 328. Verdere uitgaven voor het kantoor voor reiswezen. 16 000

Onderafdeeling 329. Overtochtskosten naar en uit Indië, alsmede reis- en verblijfkosten in Indië 17 138 000

Onderafdeeling 330. Vergoeding aan het Departement der Marine van de kosten voor het gebruik ten behoeve van de Departementen van algemeen burgerlijk bestuur van vaartuigen, behoorende tot onder het beheer van eerstgenoemd Departement staande diensten . . . . f 1 349 100

Onderafdeeling 331. Paketvaartdienst. 550 000

Onderafdeeling 332. Personeel van de pensioen- en weduwen- en weezenfondsen van Indische burgerlijke en locale ambtenaren 212 000

Onderafdeeling 333. Aanschaffing en uitzending van boekwerken, kaarten en gedrukte stukken voor den algemeenen dienst, voor zoover een en ander niet geschiedt door het Departement van Oorlog 7 000

Onderafdeeling 334. Algemeene tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan onder het Departement van Financiën behoorende landsdienaren (uitgezonderd opiumverkoop en pandhuisdienst) . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 335. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten. . 4 500 000

Onderafdeeling 336. Onvoorziene uitgaven 150 000

f 101 729 730

AFDEELING III A.

Indische schuld.

Onderafdeeling 351. Rente van vlottende schuld, waaronder de daarmede verband houdende uitgaven . . . f 6 450 000

Onderafdeeling 352. Kosten van bekendmakingen betreffende Indische schuld. . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 353. Onvoorziene uitgaven 10 000

6 460 000

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 401. Personeel van het Departement . . . . f 782 122

Onderafdeeling 402. Verdere uitgaven voor het Departement . . . 68 000

Onderafdeeling 403. Personeel van het Europeesch bestuur. 7 862 400

Onderafdeeling 404. Uitgaven voor de hervorming van het bestuurswezen. 55 440

Onderafdeeling 405. Verdere uitgaven voor het Europeesch bestuur. 151 300

Onderafdeeling 405 *A.* Verbetering van de vooruitzichten van eenige groepen van bestuursambtenaren . 31 720

Onderafdeeling 406. Personeel van de bestuursschool te Batavia . . .	f 252 087
Onderafdeeling 407. Verdere uitgaven voor de bestuursschool te Batavia. .	5 400
Onderafdeeling 408. Personeel voor de Japansche zaken	67 500
Onderafdeeling 409. Verdere uitgaven voor de Japansche zaken . .	3 600
Onderafdeeling 410. Personeel voor de Chineesche zaken	85 540
Onderafdeeling 411. Verdere uitgaven voor de Chineesche zaken. .	6 000
Onderafdeeling 412. Personeel van het Inlandsch bestuur	7 505 879
Onderafdeeling 413. Verdere uitgaven voor het Inlandsch bestuur .	41 419
Onderafdeeling 414. Kantoorkosten, drukwerk, advertentiekosten, kosten van gedeeltelijke inrichting van woningen, kantoren en vergaderplaatsen van bestuursambtenaren en andere kleine uitgaven voor het Europeesch en Inlandsch bestuur .	572 000
Onderafdeeling 415. Hulpschrijvers op de kantoren onder het Departement van Binnenlandsch Bestuur behoorende	650 000
Onderafdeeling 416. Wijkbestuur te Batavia en Meester-Cornelis . .	74 460
Onderafdeeling 416*A*. Hervorming van het bestuur ter hoofdplaatsen Batavia, Semarang en Soerabaja . .	127 500
Onderafdeeling 416*B*. Ontvoogding van het Inlandsch bestuur in een aantal afdeelingen op Java en Madoera	200 000
Onderafdeeling 416*C*. Hervorming van de bestuursmiddelen in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden	119 739
Onderafdeeling 417. Personeel der politie	12 499 673
Onderafdeeling 418. Personeel van de politieschool te Batavia. . . .	225 000
Onderafdeeling 419. Verdere uitgaven voor de politieschool te Batavia	57 000
Onderafdeeling 420. Opleidingsdepôt te Buitenzorg voor de veldpolitie.	254 800
Onderafdeeling 421. Verdere uitgaven voor de politie	5 334 900
Onderafdeeling 422. Andere uitgaven in het belang van het bestuur en van de openbare orde en veiligheid	190 912
Onderafdeeling 423. Telefonische gemeenschap voor bestuursdoeleinden	1 056 765
Onderafdeeling 424. Personeel van het kantoor voor de statistiek . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 425. Verdere uitgaven voor het kantoor voor de statistiek	*Memorie.*
Onderafdeeling 425*A*. Instelling van eene grondstatistiek op Java en Madoera	*Memorie.*
Onderafdeeling 426. Personeel voor de landelijke inkomsten	f 865 322
Onderafdeeling 427. Verdere uitgaven voor de landelijke inkomsten	2 655 720
Onderafdeeling 428. Personeel voor de agrarische zaken en verplichte diensten	57 504
Onderafdeeling 429. Verdere uitgaven voor de agrarische zaken en verplichte diensten	15 100
Onderafdeeling 429*A*. Uitgaven in verband met de terugbrenging van particuliere landen op Java tot het Landsdomein	*Memorie.*
Onderafdeeling 429*B*. Gedeeltelijke betaling van de koopsom voor het particuliere land „de Pondokgedehlanden"	1 200 000
Onderafdeeling 429*C*. Rente verschuldig wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor „de Pondokgedeh-landen" . .	120 000
Onderafdeeling 429*D*. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land „Tjiloear c. a."	25 000
Onderafdeeling 429*E*. Rente verschuldigd wegens uitstel van betaling van een gedeelte van de koopsom voor het particuliere land „Tjitrap", in Indië te voldoen	39 000
Onderafdeeling 430. Aanslag in- en invordering van het hoofdgeld . .	894 000
Onderafdeeling 431. Uitgaven in verband met den afkoop van heerendiensten in de gewesten buiten Java en Madoera	2 342 000
Onderafdeeling 432. Uitgaven in verband met de voorgenomen geleidelijke opheffing van perdikan-privileges der daarvoor in aanmerking komende desa's van de gouvernementslanden op Java en Madoera	10 000
Onderafdeeling 432*A*. Voorbereiding van de hervorming van de maatschappelijke en agrarische toestanden in de Vorstenlanden op Java . . .	275 340
Onderafdeeling 433. Bijdrage aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta ter tegemoetkoming in de vermindering hunner inkomsten, welke voortvloeit uit de doorvoering der agrarische hervormingen in verband met de verlaging van de lasten der bevolking	495 000

Onderafdeeling 434. Uitkeering aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta ter regeling van hunne geldelijke verhouding tot het Land . f 306 500

Onderafdeeling 435. Uitkeering aan de Zelfbesturen in Soerakarta en Djokjakarta van door dezen aan de landbouwondernemers terugbetaalde „bekti's" 73 200

Onderafdeeling 436. Tegemoetkomingen aan de Inlandsche rechtsgemeenschappen in de residentie Tapanoeli ter verzekering van eene passende belooning aan de koeriahoofden 12 000

Onderafdeeling 437. Tegemoetkomingen aan de Inlandsche rechtsgemeenschappen in de onderafdeelingen Amboina en Saparoea der residentie Amboina ter verzekering van eene behoorlijke bezoldiging der regenten 32 868

Onderafdeeling 438. Inlandsch Zelfbesturen en Grooten 5 345 545

Onderafdeeling 438*A*. Uitgaven in verband met de opleiding van Inlandsche jongelieden van vorstelijken bloede. 4 600

Onderafdeeling 439. Uitgaven voor in het belang van rust en orde verwijderden en dergelijken 82 400

Onderafdeeling 440. Publieke feesten. 12 375

Onderafdeeling 441. Uitgaven voor ter beschikking van zelfbesturende landschappen gesteld personeel voor aanslag in- en invordering van belastingen dier landschappen . . . 31 170

Onderafdeeling 442. Verschaffing van landbouwkrediet ten behoeve van de oprichting van tuinbouwhoeven . . 9 000

Onderafdeeling 443. Voorschotten aan Inlandsche gemeenten op Java en Madoera voor den aankoop van ambtsvelden voor de desabesturen . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 444. Personeel voor het kredietwezen, met uitzondering van dat voor de centrale kas. . . 361 764

Onderafdeeling 445. Verdere uitgaven voor het kredietwezen, met uitzondering van die ten behoeve van de centrale kas 60 550

Onderafdeeling 446. Personeel van de centrale kas voor het volkskredietwezen 137 650

Onderafdeeling 447. Kapitaalverstrekking aan de centrale kas . . *Memorie.*

Onderafdeeling 448. Borgstellingen van het Land ten behoeve van volkskredietinstellingen en van de centrale kas ten aanzien van kredieten, te verleenen door zoowel als aan die nstellingen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 449. Uitgaven in verband met de bevordering van de coöperatie . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 450. Hulpverschaffing aan noodlijdende bevolking . . *Memorie.*

Onderafdeeling 451. Landverhuizing . . . . f 224 500

Onderafdeeling 452. Personeel van het kadaster. 725 120

Onderafdeeling 453. Personeel van den opleidingsleergang van het kadaster 39 660

Onderafdeeling 454. Uitgaven in verband met de eenjarige praktische werkzaamstelling van candidaat-ambtenaren voor het kadaster in afwachting van de theoretische opleiding in Nederland 9 000

Onderafdeeling 455. Verdere uitgaven voor het kadaster 150 350

Onderafdeeling 456. Toelagen wegens dure levenswijze 500 000

Onderafdeeling 456*A*. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 457. Toelagen uit hoofde van dienstbelang 150 000

Onderafdeeling 458. Bezoldigingen over het tijdvak tusschen het verlaten van een vorigen en het aanvaarden van een nieuwen post . . 47 000

Onderafdeeling 459. Kosten van door de Landsdrukkerij ten behoeve van het Departement van Binnenlandsch Bestuur en de daaronder behoorende diensten verstrekte jaarboeken, periodieken, enz., zoomede van de in de Javasche Courant geplaatste advertentiën 10 000

Onderafdeeling 460. Verrekening van diensttelegrammen 205 000

Onderafdeeling 461. Vergoeding aan het Departement van Oorlog van de kosten van door den topografischen dienst te verrichten werkzaamheden 1 345 000

Onderafdeeling 462. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten *Memorie.*

Onderafdeeling 463. Onvoorziene uitgaven 300 000

f 57 450 394

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

Onderafdeeling 501. Personeel van het Departement . . . . f 476 800

Onderafdeeling 502. Verdere uitgaven voor het Departement . . . 45 000

Onderafdeeling 503. Onderwijsraad 33 600

Onderafdeeling 504. Uitgaven voor het algemeen onderwijsverslag . .	*Memorie.*
Onderafdeeling 505. Maatregelen in verband met de voorbereiding en de uitvoering van de wettelijke voorziening betreffende het gesubsidieerd onderwijs	*Memorie.*
Onderafdeeling 505*A*. Voorbereiding van de oprichting van eene rechtsgeleerde hoogeschool	f 15 000
Onderafdeeling 506. Uitgaven in verband met de universitaire studie in Nederland van onbemiddelde Indische jongelieden	5 000
Onderafdeeling 507. Tegemoetkoming aan de voorlichtingscommissie voor de opleiding van Indische jongelieden	*Memorie.*
Onderafdeeling 508. Personeel van de inspectie van het middelbaar onderwijs	16 200
Onderafdeeling 509. Verdere uitgaven voor de inspectie van het middelbaar onderwijs	1 170
Onderafdeeling 510. Personeel van het openbaar middelbaar onderwijs .	1 629 648
Onderafdeeling 511. Verdere uitgaven voor het openbaar middelbaar onderwijs	112 400
Onderafdeeling 512. Uitgaven voor den leergang voor de zeevaartkunde	16 500
Onderafdeeling 513. Bijdragen ter bestrijding van de verlofskosten ten behoeve van leeraren en onderwijzers bij het bijzonder onderwijs . . .	260 000
Onderafdeeling 514. Bijdragen ter bestrijding van de kosten van uitzending uit Nederland van leeraren en onderwijzers ten behoeve van het bijzonder onderwijs	294 000
Onderafdeeling 515. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen van middelbaar onderwijs	272 000
Onderafdeeling 516. Personeel van de inspectie van het voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	26 700
Onderafdeeling 517. Verdere uitgaven voor de inspectie van het voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	880
Onderafdeeling 518. Personeel van de algemeene middelbare school (A. M. S.)	1 479 020
Onderafdeeling 519. Verdere uitgaven voor de algemeene middelbare school (A. M. S.)	262 150
Onderafdeeling 519*A*. Onderwijs in inheemsche talen bij de openbare mulo-scholen	35 000
Onderafdeeling 520. Bijdragen voor het bijzonder Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	140 000
Onderafdeeling 521. Studiebeurzen voor leerlingen van gesubsidieerde mulo-scholen	f 8 200
Onderafdeeling 522. Personeel van de inspectie van het technisch onderwijs	23 250
Onderafdeeling 523. Verdere uitgaven voor de inspectie van het technisch onderwijs	1 030
Onderafdeeling 524. Uitgaven ten behoeve van de commissie van voorlichting in zake het technisch en ambachtsonderwijs	2 400
Onderafdeeling 525. Technische Hoogeschool te Bandoeng	185 250
Onderafdeeling 526. Oprichting van een middelbare technische school .	*Memorie.*
Onderafdeeling 527. Personeel van het openbaar Europeesch vakonderwijs	1 134 420
Onderafdeeling 528. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch vakonderwijs	243 800
Onderafdeeling 529. Leergang tot opleiding van technische leerkrachten	*Memorie.*
Onderafdeeling 530. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen van Europeesch vakonderwijs	115 500
Onderafdeeling 531. Personeel van de inspectie van het Europeesch lager en van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs	151 410
Onderafdeeling 532. Verdere uitgaven voor de inspectie van het Europeesch lager en van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs	4 220
Onderafdeeling 533. Personeel van de openbare inrichtingen tot opleiding van leerkrachten voor het lager onderwijs op Westerschen grondslag . .	208 200
Onderafdeeling 534. Verdere uitgaven voor de openbare inrichtingen tot opleiding van leerkrachten voor het lager onderwijs op Westerschen grondslag	254 080
Onderafdeeling 535. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen en personen, die onderwijzers(essen) voor het Europeesch lager onderwijs opleiden . .	90 000
Onderafdeeling 536. Instelling ter bevordering van de studie van Inlandsche talen en van de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië te Weltevreden.	57 100
Onderafdeeling 537. Inspectie van het onderwijs in huishoudelijke vakken	11 130
Onderafdeeling 538. Personeel van het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs	8 655 100

Onderafdeeling 539. Verdere uitgaven voor het openbaar Europeesch lager, Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-Inlandsch onderwijs . . .	f 419 500
Onderafdeeling 540. Bezoldigingen en toelagen van onderwijzers(essen) bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, gesteld ter beschikking van derden	35 600
Onderafdeeling 541. Huishoudleergangen verbonden aan de openbare Europeesche lagere meisjesscholen te Bandoeng en Djokjakarta	18 300
Onderafdeeling 542. Openbare Hollandsch-Chineesche meisjesscholen .	*Memorie.*
Onderafdeeling 543. Bijdragen voor bijzondere lager onderwijs op Westerschen grondslag	2 255 100
Onderafdeeling 543 *A*. Buitengewone bijdragen aan bijzondere Europeesche lagere scholen, geheel of in hoofdzaak bestemd voor kinderen uit liefdadigheidsgestichten	18 000
Onderafdeeling 544. Proefneming met schakelscholen tot voorbereiding van leerlingen, afkomstig van de Inlandsche 2de klas-school, voor het Mulo	43 000
Onderafdeeling 545. Openbaar fröbelonderwijs	101 190
Onderafdeeling 546. Bijzonder fröbelonderwijs	154 000
Onderafdeeling 547. Voorloopige bezoldigingen en gratificatiën van onderwijzend personeel uit Nederland gezonden ten dienste van het openbaar onderwijs	65 000
Onderafdeeling 548. Personeel van de inspectie van het Inlandsch onderwijs en van het Inlandsch volksonderwijs	972 780
Onderafdeeling 549. Verdere uitgaven voor de inspectie van het Inlandsch onderwijs en van het Inlandsch volksonderwijs	12 098
Onderafdeeling 550. Personeel van het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders	1 441 615
Onderafdeeling 551. Verdere uitgaven voor het openbaar voortgezet en vakonderwijs voor Inlanders . .	1 261 680
Onderafdeeling 551 *A*. Openstelling van de Inlandsche rechtsschool voor alle landaarden en omzetting van de voorbereidende afdeeling dier school in een mulo-afdeeling	3 600
Onderafdeeling 552. Bijdragen voor bijzondere kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers en bijzondere normaalscholen voor Inlandsch hulponderwijzers	512 500
Onderafdeeling 553. Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij de openbare ambachtsscholen voor Inlanders	f 184 220
Onderafdeeling 554. Leermiddelen, verbruiksartikelen in de werkplaatsen en verdere uitgaven voor de openbare ambachtsscholen voor Inlanders . .	145 720
Onderafdeeling 555. Bijdragen voor bijzondere ambachts- en nijverheidsscholen voor Inlanders	60 000
Onderafdeeling 556. Personeel van het openbaar Inlandsch lager onderwijs	5 316 000
Onderafdeeling 557. Verdere uitgaven voor het openbaar Inlandsch lager onderwijs	590 000
Onderafdeeling 558. Bijdragen voor bijzondere inrichtingen van Inlandsch lager onderwijs	1 800 000
Onderafdeeling 559. Bijdragen voor bijzondere huishoudleergangen in het gewest Preanger Regentschappen, verbonden aan inrichtingen van openbaar of bijzonder Inlandsch lager onderwijs, bedoeld bij *Staatsblad* 1918 n°. 715	5 000
Onderafdeeling 560. Depôt van boeken en leermiddelen, vervaardiging en verspreiding van gedrukten ten behoeve van het Inlandsch onderwijs	112 500
Onderafdeeling 561. Personeel van het kantoor van den adviseur voor het Inlandsch volksonderwijs . . .	54 400
Onderafdeeling 562. Verdere uitgaven voor het kantoor van den adviseur voor het Inlandsch volksonderwijs	2 000
Onderafdeeling 563. Uitgaven voor het Inlandsch volksonderwijs, voor zoover niet elders uitgetrokken . .	4 855 000
Onderafdeeling 564. Uitgaven voor de handleidingscommissie voor de samenstelling van leerboeken en daarbij behoorende handleidingen ten behoeve van het Inlandsch volksonderwijs .	18 900
Onderafdeeling 565. Uitgaven voor het volksonderwijs in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden .	434 000
Onderafdeeling 566. Voorschotten aan het Rijnsche Zendinggenootschap ten behoeve van de voortzetting van zijn arbeid	240 000
Onderafdeeling 567. Bijdragen voor het Rijnsche Zendinggenootschap voor zijn arbeid in het belang van de ontwikkeling der inheemsche bevolking van de Mentawei-eilanden en van het eiland Enggano	10 500
Onderafdeeling 568. Bijdrage voor de groep Nederlandsch-Indië van het Algemeen Nederlandsch Verbond. .	3 200

Onderafdeeling 569. Bijdrage voor de vereeniging „Het Java-Instituut" voor haar arbeid in het belang van de ontwikkeling van de inheemsche cultuur van Java, Madoera en Bali. . . .	f 7 500
Onderafdeeling 570. Volksboekerijen	638 240
Onderafdeeling 571. Bevordering van de lichamelijke opvoeding van de jeugd	60 200
Onderafdeeling 572. Voorbereiding tot invoering van handenarbeid bij het algemeen vormend onderwijs.	8 400
Onderafdeeling 573. Toezicht op de opvoeding van Inlandsche jongelieden	10 800
Onderafdeeling 574. Bezoldigingen van het personeel voor het internaatswezen.	10 800
Onderafdeeling 575. Bijdragen voor particuliere internaten ten behoeve van studeerende jongelieden, die inrichtingen van verdergaand onderwijs bezoeken	141 800
Onderafdeeling 576. Personeelsuitgaven voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen	121 208
Onderafdeeling 577. Verdere uitgaven voor kunsten en wetenschappen, uitgezonderd natuurwetenschappen .	120 420
Onderafdeeling 578. Kosten van examens voor zoover elders niet omschreven	90 000
Onderafdeeling 579. Personeel van den eeredienst	926 555
Onderafdeeling 580. Verdere uitgaven voor den eeredienst. . . .	110 753
Onderafdeeling 581. Inrichting voor opleiding van Inlandsche leeraren, zonen van Inlandsche hoofden en van volksonderwijzers in een gedeelte van de residentie Timor en Onderhoorigheden	9 620
Onderafdeeling 582. Armwezen .	583 280
Onderafdeeling 583. Vergoeding voor het gebruik van Landswoningen door Landsdienaren, behoorende tot het Departement van Onderwijs en Eeredienst, die krachtens bestaande regelingen in het genot zijn van het recht op vrije woning	*Memorie.*
Onderafdeeling 584. Duurtetoelagen voor personeel in buitengewesten voor zoover het Departement van Onderwijs en Eeredienst betreft	272 500
Onderafdeeling 585. Algemeene duurtetoeslag voor Landsdienaren en andere personen behoorende tot het Departement van Onderwijs en Eeredienst.	*Memorie*
Onderafdeeling 586. Verrekening van binnenlandsche diensttelegrammen	93 000
Onderafdeeling 587. Verrekening van de kosten der door den topografischen dienst verrichte werkzaamheden	f 74 650
Onderafdeeling 588. Personeel van de openbare inrichtingen tot opleiding van medisch personeel	443 560
Onderafdeeling 589. Verdere uitgaven voor de openbare inrichtingen tot opleiding van medisch personeel.	456 520
Onderafdeeling 590. Personeel van het hoofdkantoor en de gewestelijke kantoren der inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst . .	263 280
Onderafdeeling 591. Verdere uitgaven voor het hoofdkantoor en de gewestelijke kantoren der inspectie van den burgerlijken geneeskundigen dienst	5 544
Onderafdeeling 592. Personeel van de inspectie van het krankzinnigenwezen	*Memorie.*
Onderafdeeling 593. Personeel van den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen, voor zoover niet elders omschreven	2 463 240
Onderafdeeling 594. Verdere uitgaven voor den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen voor zoover niet elders omschreven . .	2 160 490
Onderafdeeling 595. Maatregelen ter bestrijding van pest, voor zoover niet elders uitgetrokken, cholera, gele koorts, typhus, pokken, dyphtheritis, baciliaire dysenterie, influenza en andere besmettelijke ziekten . . .	646 624
Onderafdeeling 596. Maatregelen ter bestrijding van malaria, tuberculose, mijnwormziekte, amoeben dysenterie en melaatschheid	505 240
Onderafdeeling 597. Personeel van de centrale burgerlijke, burgerlijke en gouvernements-Inlandsche zieken-inrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen.	1 002 826
Onderafdeeling 598. Verdere uitgaven voor de centrale burgerlijke, burgerlijke en gouvernements-Inlandsche ziekeninrichtingen, krankzinnigengestichten en andere geneeskundige instellingen	4 471 180
Onderafdeeling 598 *A*. Bacteriologisch onderzoek van drinkwater te Makasser.	3 600
Onderafdeeling 599. Ondersteuning van bijzondere ziekenzorg, voor zoover niet elders uitgetrokken . . .	2 217 000
Onderafdeeling 599 *A*. Voorschotten ten behoeve van bijzondere zieken-inrichtingen.	144 000
Onderafdeeling 599 *B*. Personeel ter bestrijding en voorkoming van de pest	1 187 326

Onderafdeeling 599 *C.* Verdere uitgaven ter bestrijding en voorkoming van de pest . . . . f 536 950

Onderafdeeling 599*D.* Voorschotten voor de woningverbetering in verband met de pestbestrijding 1 260 000

Onderafdeeling 599*E.* Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten *Memorie.*

Onderafdeeling 599*F.* Onvoorziene uitgaven 75 000

f 58 533 667

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Onderafdeeling 601. Personeel van het Departement . . . . f 413 505

Onderafdeeling 602. Verdere uitgaven van het Departement . . . 73 850

Onderafdeeling 603. Verrekening van diensttelegrammen 52 000

Onderafdeeling 604. Verrekening van de kosten der door den topografischen dienst verrichte werkzaamheden 11 650

Onderafdeeling 605. Vergoeding van het gebruik van landswoningen door landsdienaren, die krachtens bestaande regelingen in het genot zijn van het recht op vrije woning . . 11 000

Onderafdeeling 606. Uitgaven van persoonlijken aard voor de natuurwetenschappelijke zaken 225 355

Onderafdeeling 607. Verdere uitgaven voor de natuurwetenschappelijke zaken 127 465

Onderafdeeling 608. Uitgaven van persoonlijken aard voor het instituut voor plantenziekten 78 375

Onderafdeeling 609. Verdere uitgaven voor het instituut voor plantenziekten 32 120

Onderafdeeling 610. Uitgaven van persoonlijken aard voor het algemeen proefstation voor den landbouw . . 144 640

Onderafdeeling 611. Verdere uitgaven voor het algemeen proefstation voor den landbouw 82 030

Onderafdeeling 612. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling voor landbouweconomie 23 120

Onderafdeeling 613. Verdere uitgaven voor de afdeeling voor landbouweconomie 3 800

Onderafdeeling 614. Uitgaven van persoonlijken aard voor het veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs . 91 830

Onderafdeeling 615. Verdere uitgaven voor het veeartsenijkundig onderzoek en onderwijs 77 404

Onderafdeeling 616. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling landbouw. . . . . f 661 490

Onderafdeeling 617. Verdere uitgaven voor de afdeeling landbouw . 584 733

Onderafdeeling 618. Garantie ten behoeve van de „Cultuur-Hulpbank voor Nederlandsch-Indië" . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 619. Waarborging van de credietovereenkomsten tusschen de Palembangsche Volksbank en de coöperatieve rubbervereenigingen in Palembang . . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 620. Uitgaven van persoonlijken aard voor 's Lands rijstbedrijf in de Tjiheavlakte (afdeeling Tjiandjoer, gewest Preanger-Regentschappen) 7 200

Onderafdeeling 621. Verdere uitgaven voor 's Lands rijstbedrijf in de Tjiheavlakte (afdeeling Tjiandjoer, gewest Preanger-Regentschappen) . 51 800

Onderafdeeling 622. 's Lands rijstbedrijf in Palembang 130 000

Onderafdeeling 623. Uitgaven van persoonlijken aard voor de opleiding voor land-, tuin- en boschbouw . . 216 605

Onderafdeeling 624. Verdere uitgaven voor de opleiding voor land-, tuin- en boschbouw 213 475

Onderafdeeling 625. Bezoldigingen en toelagen van het personeel bij 's Lands kina-onderneming, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden 25 900

Onderafdeeling 626. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel bij 's Lands kina-onderneming . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 627. Verdere uitgaven voor 's Lands kina-onderneming 297 850

Onderafdeeling 628. Bezoldigingen van het personeel voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kinaproefstation 18 650

Onderafdeeling 629. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel voor het aan 's Lands kina-onderneming verbonden kina-proefstation . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 630. Verdere uitgaven voor het aan 's Lands kinaonderneming verbonden kina-proefstation 11 700

Onderafdeeling 631. Bezoldigingen en toelagen van het ambtelijk personeel van 's Lands caoutchoucbedrijf. 52 200

Onderafdeeling 632. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel van 's Lands caoutchoucbedrijf . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 633. Uitgaven voor de ondernemingen van 's Lands caoutchoucbedrijf	f 2 977 977	
Onderafdeeling 634. Personeel van het boschwezen, met uitzondering van het kantoorpersoneel op het hoofdkantoor	4 137 635	
Onderafdeeling 635. Kantoorpersoneel op het hoofdkantoor van den dienst van het boschwezen	87 631	
Onderafdeeling 636. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen aan het personeel van het boschwezen	*Memorie.*	
Onderafdeeling 637. Verdere uitgaven voor het boschwezen	7 221 650	
Onderafdeeling 638. Visscherij	279 350	
Onderafdeeling 639. Uitgaven van persoonlijken aard voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst	704 539	
Onderafdeeling 640. Verdere uitgaven voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst	493 490	
Onderafdeeling 641. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afdeeling nijverheid	151 830	
Onderafdeeling 642. Verdere uitgaven voor de afdeeling nijverheid	89 100	
Onderafdeeling 643. Ondersteuning van nijverheidsondernemingen	50 000	
Onderafdeeling 643 *A*. Bijdrage aan de vereeniging „Nederlandsch-Indische Jaarbeurs"	6 000	
Onderafdeeling 644. Uitgaven van persoonlijken aard voor handel	152 851	
Onderafdeeling 645. Verdere uitgaven voor handel	175 040	
Onderafdeeling 646. Uitgaven van persoonlijken aard voor den Indischen centralen aanschaffingsdienst	204 500	
Onderafdeeling 647. Verdere uitgaven voor den Indischen centralen aanschaffingsdienst	24 000	
Onderafdeeling 648. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen voor zoover niet elders uitgetrokken	*Memorie.*	
Onderafdeeling 649. Toelagen wegens dure levenswijze en uit hoofde van dienstbelang aan de in de buitengewesten geplaatste landsdienaren	92 240	
Onderafdeeling 650. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 651. Onvoorziene uitgaven	100 000	f 20 667 580

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Onderafdeeling 701. Personeel van het Departement	f 362 538
Onderafdeeling 702. Verdere uitgaven van het Departement	54 000
Onderafdeeling 703. Personeel van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken met uitzondering van het personeel bedoeld bij onderafdeeling 716	f 6 458 205
Onderafdeeling 704. Tweejarige avondleergang voor de opleiding van opzichters bij den waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken tot architect en van opzichters voor de Landsgebouwen en teekenaars tot architect voor de Landsgebouwen	24 500
Onderafdeeling 705. Toelagen voor het bezit van het getuigschrift van architect	16 200
Onderafdeeling 706. Gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken	10 475 780
Onderafdeeling 706 *A*. Bouwvoorschot aan de Coöperatieve woningbouwvereeniging „Batavia" of aan de gemeente Batavia voor den bouw van woningen voor 's landsdienaren ter hoofdplaats Batavia	300 000
Onderafdeeling 707. Gebouwen en werken ten behoeve van den post-, telegraaf- en telefoondienst	848 750
Onderafdeeling 708. Gebouwen en werken ten behoeve van den dienst van het zout	77 600
Onderafdeeling 709. Gebouwen en andere werken ten behoeve van de Landsdrukkerij	401 580
Onderafdeeling 710. Gebouwen en andere werken behoorende tot het Departement der Marine	1 179 750
Onderafdeeling 711. Bruggen, wegen en daarmede verband houdende waterstaatswerken	7 376 400
Onderafdeeling 712. Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken	11 896 500
Onderafdeeling 713. Werken in het belang der volksgezondheid	2 182 790
Onderafdeeling 714. Aankoop, herstelling, onderhoud en vervoer van grondstoffen voor den algemeenen voorraad en daarmede in verband staande uitgaven, vervoerkosten van grondstoffen voor de uitvoering van bouwwerken en kosten van opruiming van onbruikbaar geworden en overtollige gebouwen en grondstoffen	1 220 000
Onderafdeeling 715. Verdere uitgaven van den dienst van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken met uitzondering van die bedoeld bij onderafdeeling 717	466 666
Onderafdeeling 716. Personeel bij het centraal waterschapskantoor voor de Vorstenlanden ten behoeve van de instelling van publiekrechtelijke waterschappen aldaar	168 700

Onderafdeeling 717. Verdere uitgaven van het centraal waterschapskantoor voor de Vorstenlanden ten behoeve van de instelling van publiekrechtelijke waterschappen aldaar . .	f 21 500	
Onderafdeeling 718. Haven Tandjong Priok	7 248 535	
Onderafdeeling 719. Haven van Soerabaja.	11 091 616	
Onderafdeeling 720. Haven van Makasser.	706 889	
Onderafdeeling 721. Haven Belawan	4 778 636	
Onderafdeeling 722. Emmahaven	668 863	
Onderafdeeling 723. Haven van Semarang	1 827 102	
Onderafdeeling 724. Haven van Tjilatjap	607 090	
Onderafdeeling 725. Kleine havens	1 999 512	
Onderafdeeling 726. Kosten in zijdelingsch verband staande met het havenbedrijf.	1 442 000	
Onderafdeeling 727. Baggerdienst.	4 524 815	
Onderafdeeling 728. Huishuurvergoeding en lokaalhuur, alsmede uitgaven voor grondhuur en verhuur van gebouwen	1 720 700	
Onderafdeeling 729. Uitgaven voor de instandhouding van herbergen .	6 360	
Onderafdeeling 730. Personeel van het stoomwezen	188 373	
Onderafdeeling 731. Verdere uitgaven voor het stoomwezen . . .	28 560	
Onderafdeeling 732. Personeel bij 's Lands burgerlijke pakhuizen . .	79 026	
Onderafdeeling 733. Verdere uitgaven voor 's Lands burgerlijke pakhuizen.	211 290	
Onderafdeeling 733 *A.* Verrekening met het Departement van Oorlog van de wedden van een onderpakhuismeester bij elk der algemeene pakhuizen te Batavia, Semarang en Soerabaja	25 875	
Onderafdeeling 734. Vergoeding aan het Departement van Oorlog voor werkzaamheden te verrichten door de topografische inrichting . .	30 350	
Onderafdeeling 735. Verrekening van diensttelegrammen	56 000	
Onderafdeeling 736. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen van het personeel behoorende tot het Departement der Burgerlijke Openbare Werken met uitzondering van het personeel bedoeld bij de onderafdeelingen 718 tot en met 725 en 727.	*Memorie.*	
Onderafdeeling 736 *A.* Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 737. Onvoorziene uitgaven	75 000	
		f 80 848 051

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Onderafdeeling 801. Personeel van het Departement	f 386 638	
Onderafdeeling 802. Verdere uitgaven van het Departement . . .	37 000	
Onderafdeeling 803. Vergoeding aan het Departement van Oorlog voor werkzaamheden, te verrichten door den topografischen dienst	74 650	
Onderafdeeling 804. Personeel van de postspaarbank	181 900	
Onderafdeeling 805. Verdere uitgaven van de postspaarbank . . .	46 500	
Onderafdeeling 806. Dienst voor waterkracht en electriciteit	4 510 250	
Onderafdeeling 807. Personeel van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen	178 400	
Onderafdeeling 808. Verdere uithaven van den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen . . .	7 500	
Onderafdeeling 809. Opiumbereiding	7 139 000	
Onderafdeeling 810. Landsdrukkerij	1 400 020	
Onderafdeeling 811. Dienst van 's Lands mijndiensten	34 633 155	
Onderafdeeling 812. Voorbereidende maatregelen verband houdende met de mogelijke ontginning en verwerking van Celebes-ijzerertsen . .	*Memorie.*	
Onderafdeeling 813. Zout . . .	8 169 320	
Onderafdeeling 814. Post-, telegraaf- en telefoondienst	25 266 780	
Onderafdeeling 815. Staatsspoor- en tramwegen, alsmede automobieldiensten	86 161 300	
Onderafdeeling 816. Waarborg van een crediet-overeenkomst, tusschen de Uniebank voor Nederland en Koloniën en de coöperatieve vereeniging „Verbruikscoöperatie van S.S. personeel der Oosterlijnen" gesloten 29 Juni 1918.	*Memorie.*	
Onderafdeeling 817. Toekenning van toelagen wegens duurte aan eenige groepen van landsdienaren in de gewesten buiten Java en Madoera . .	50 000	
Onderafdeeling 817 *A.* Aankoop van grond ten behoeve van de totstandkoming van eene vrijliggende spoorverbinding met eene spoorwijdte van 1,067 M. van Solo naar Djokja . .	*Memorie.*	
Onderafdeeling 817 *B.* Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 818. Onvoorziene uitgaven	100 000	
		f 168 342 413

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

Onderafdeeling 901. Bezoldigingen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het Departement van Oorlog	f 1 210 574
Onderafdeeling 902. Verdere uitgaven van het Departement van Oorlog .	27 690
Onderafdeeling 903. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den topografischen dienst.	1 651 834
Onderafdeeling 904. Verdere uitgaven voor den topografischen dienst . .	82 362
Onderafdeeling 905. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel der intendance	550 005
Onderafdeeling 906. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel der militaire administratie	764 428
Onderafdeeling 907. Bezoldigingen van de commiezen en de burgerlijke schrijvers op de kantoren van het leger, zoomede soldijen en andere uitgaven van persoonlijken aard van het militair schrijverspersoneel, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden	1 157 215
Onderafdeeling 908. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den trein . .	213 190
Onderafdeeling 909. Verdere uitgaven voor den trein	8 621
Onderafdeeling 910. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, ten behoeve van den gewestelijken dienst van den generalen staf	58 230
Onderafdeeling 911. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van de gewestelijke staven . . .	142 050
Onderafdeeling 912. Bezoldigingen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van de plaatselijke staven	92 460
Onderafdeeling 913. Invoering van het regiments- en divisieverband. .	92 500
Onderafdeeling 914. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der infanterie	f 14 619 022
Onderafdeeling 915. Verdere uitgaven voor het wapen der infanterie	117 585
Onderafdeeling 916. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der cavalerie	541 284
Onderafdeeling 917. Verdere uitgaven voor het wapen der cavalerie	34 526
Onderafdeeling 918. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het wapen der artillerie . . .	4 144 034
Onderafdeeling 919. Verdere uitgaven voor het wapen der artillerie	45 163
Onderafdeeling 920. Uitgaven van persoonlijken aard voor de afzonderlijke Inlandsche korpsen	999 451
Onderafdeeling 921. Verdere uitgaven voor de Inlandsche korpsen .	314 305
Onderafdeeling 922. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard van het remonte-depôt in de Preanger-Regentschappen	38 097
Onderafdeeling 923. Verdere uitgaven voor de remonte	294 073
Onderafdeeling 924. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, werkgelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden voor het wapen der genie	1 591 719
Onderafdeeling 925. Verdere uitgaven voor het wapen der genie .	2 085
Onderafdeeling 926. Geniewerken.	4 042 450
Onderafdeeling 927. Huis-, kantoor- en magazijnhuur en inhuur van gebouwen	410 000
Onderafdeeling 928. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen, daggelden en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst.	3 757 996
Onderafdeeling 929. Verdere uitgaven voor den geneeskundigen dienst en den hospitaaldienst	51 726
Onderafdeeling 930. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den militairen diergeneeskundigen dienst	109 580

Onderafdeeling 931. Verdere uitgaven van den militairen diergeneeskundigen dienst	f 12
Onderafdeeling 932. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard voor de militaire gevangenissen en krijgsraden, zoomede wegens gevangenen in voorloopige opsluiting	93 970
Onderafdeeling 933. Verdere uitgaven voor de militaire gevangenissen en krijgsraden, zoomede wegens gevangenen in voorloopige opsluiting .	30 616
Onderafdeeling 934. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard voor bijzondere inrichtingen	247 683
Onderafdeeling 935. Verdere uitgaven voor bijzondere inrichtingen .	10 385
Onderafdeeling 936. Bezoldigingen, toelagen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van den gewestelijken dienst van het dienstplicht- en reservepersoneel	126 060
Onderafdeeling 937. Bezoldigingen, soldijen, toelagen, loonen en andere uitgaven van persoonlijken aard, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden voor de luchtvaartafdeeling	1 006 069
Onderafdeeling 938. Verdere uitgaven voor de luchtvaartafdeeling .	378
Onderafdeeling 939. Bijdragen aan vereenigingen, die zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen	30 000
Onderafdeeling 940. Aanbrenggelden en handgelden bij dienstneming en dienstverlenging voor alle wapens en diensten van het leger .	400 000
Onderafdeeling 941. Soldij verbonden aan de Militaire Willemsorde en aan het eereteeken voor moed en trouw, alsmede belooningen bij de gouden, zilveren en bronzen medailles voor trouwen dienst	30 000
Onderafdeeling 942. Levensmiddelen en brandstoffen ten behoeve van alle personen voor wie van Landswege ten laste van de oorlogsbegrooting in de voeding enz. wordt voorzien, voeding voor de troepenpaarden en andere dieren bij het leger in gebruik, uitgaven voor het aanhouden van officiers-dienstrijpaarden en de verpleging van zieke dieren, kosten voortvloeiende uit duurdere levenswijze, uitgaven voor de verlichting, voor zoover deze niet plaats vindt door middel van gas, electriciteit of gasoline onder druk en kosten met de voornoemde voorzieningen verband houdende	12 344 810
Onderafdeeling 943. Voorzieningen van materieelen aard in het algemeen en kosten hiermede verband houdende, voor zoover deze niet vallen onder andere begrootingsposten	f 6 769 033
Onderafdeeling 944. Uitgaven voor de aanschaffing en uitzending door het Departement van Oorlog van goederen, drukwerken en dergelijke voor den algemeenen dienst, alsmede voor telegrammen langs internationale lijnen overgebracht en briefwisseling met het buitenland	6 000
Onderafdeeling 945. Vervoer te water en te land van personen, goederen, paarden en vee	3 406 600
Onderafdeeling 946. Bezoldigingen en paardenvoedergelden van officieren op non-activiteit, non-activiteitsbezoldigingen en wachtgelden van tot het Departement van Oorlog behoorende burgerlijke landsdienaren en onderstanden	21 000
Onderafdeeling 947. Voorschotten op verlofsbezoldigingen en scheepssoldij voor de reis van en naar Nederland, zoomede toelagen voor het geleiden van militaire veroordeelden . . .	28 000
Onderafdeeling 948. Belooningen bij het verlaten van den dienst aan gegageerde militairen beneden den rang van officier	30 000
Onderafdeeling 949. Voor het houden van troepenoefeningen en oefeningen met het geschut, zoomede practische oefeningen bij het wapen der genie	57 300
Onderafdeeling 950. Kosten van het toelatingsonderzoek voor de Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool, alsmede belooningen aan leeraren van het middelbaar onderwijs voor het beoordeelen van het door de candidaten voor de Hoogere Krijgsschool geleverd schriftelijk werk in de Fransche, Duitsche, Engelsche en Maleische talen	4 000
Onderafdeeling 951. Uitgaven voor expeditiën, troepen te velde, excursiën, patrouilles, machtsvertoon en tijdelijke garnizoenen, die hare omschrijving niet vinden in andere posten der begrooting	1 120 000
Onderafdeeling 952. Voor tijdelijke uitbreiding van de vastgestelde legersterkte en niet tot het leger behoorende Inlandsche korpsen	177 500
Onderafdeeling 953. Verrekening van door de landsdrukkerij geleverde gedrukten en boekwerken, overdrukken, enz. of voor bewezen diensten	135 000
Onderafdeeling 954. Bijdrage in de kosten van de Indische afdeeling van „Het Nederlandsche Roode Kruis" .	3 000
Onderafdeeling 955. Uitgaven voor graslanden in eigen beheer. . . .	46 460

Onderafdeeling 956. Kosten verbonden aan de invoering van den dienstplicht voor de Europeesche Nederlandsche onderdanen	f 550 000
Onderafdeeling 957. Tegemoetkoming aan den algemeenen Javaschen Postduivenbond.	1 000
Onderafdeeling 958. Verrekening van diensttelegrammen	68 000
Onderafdeeling 960. Verrekening met het Departement van Justitie van de kosten van overgenomen goederen en van herstellingen en in het algemeen de kosten voor ten behoeve van het Departement van Oorlog te werk gestelde gestraften, niet vallende onder de uitgaven voor expeditiën, excursiën, enz.	770 000
Onderafdeeling 961. Voorzieningen ten behoeve van het personeel, dat ten gevolge van een vliegongeval ongeschikt is geworden voor den dienst en van de nagelaten betrekkingen van dit personeel, indien het ten gevolge van een vliegongeval mocht zijn omgekomen	*Memorie.*
Onderafdeeling 962. Bezoldigingen, verdere uitgaven, alsmede belooningen voor buitengewone werkzaamheden van het personeel bij de sportcursussen	25 000
Onderafdeeling 963. Toelagen en verdere uitgaven voor de leergangen in voor de Nederlandsche taal voor de daarvoor in aanmerking komende niet-Europeesche militairen bij de verschillende wapens van het leger en den hospitaaldienst	43 000
Onderafdeeling 964. Uitkeering aan het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen . .	100 000
Onderafdeeling 965. Opleidingskosten voor Japanschen tolk van militaire landsdienaren	15 600
Onderafdeeling 966. Toelagen aan officieren, die de studie voor tolk in de Japansche taal hebben volbracht	3 000
Onderafdeeling 967 *A*. Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met spiegelaars en rekenaars ten behoeve van de triangulatiebrigade van den topografischen dienst	2 100
Onderafdeeling 967 *B*. Herziening van de bezoldigingen van Inlandsche burgerconducteurs der genie . . .	5 640
Onderafdeeling 967 *C*. Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met eenig personeel ten behoeve van het wapen der genie	11 500
Onderafdeeling 967 *D*. Herziening van de bezoldiging van ongegradueerden van het Legioen van Mangkoe Negoro en de korpsen Barisan bij het aangaan van een herverbintenis in onmiddellijke aansluiting aan hun vorig verband	10 800
Onderafdeeling 967 *E*. Oprichting van een vliegkamp te Andir nabij Bandoeng	200 000
Onderafdeeling 967 *F*. Herziening der bezoldigingen van de trompetters, hoefsmeden en remonteberijders der cavelerie en artillerie	f 46 300
Onderafdeeling 967 *G*. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*
Onderafdeeling 967 *H*. Herziening van de bezoldiging van de telegrafisten bij de spoorweg- en telegraafcompagnie van het korps genietroepen	12 360
Onderafdeeling 967 *J*. Herziening van de organisatie van den militairpharmaceutischen dienst	164 800
Onderafdeeling 967 *K*. Toekenning van eene tijdelijke toelage aan een gedeelte van het ondergeschikt technisch burgerlijk personeel, behoorende onder het Departement van Oorlog .	75 000
Onderafdeeling 967 *L*. Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met een projectielfabriek. . .	170 000
Onderafdeeling 967 *M*. Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met een burgerlijk ambtenaar ten behoeve van het remonte-depôt in de Preanger-Regentschappen . .	14 400
Onderafdeeling 967 *O*. Belooningen voor de te houden zware vaardigheidsproef	13 000
Onderafdeeling 967 *P*. Subsidie aan den Nederlandsch-Indischen Officiersschermbond te Bandoeng	1 500
Onderafdeeling 967 *Q*. Herziening der soldijen van de leerlingen van den opleidingscursus bij den topografischen dienst	2 720
Onderafdeeling 967 *R*. Uitbreiding van de vastgestelde legersamenstelling met eenig personeel ten behoeve van het wapen der genie	35 715
Onderafdeeling 967 *T*. Herziening der bezoldigingen van de van het Nederlandsche leger gedetacheerde officieren.	5 000
Onderafdeeling 967 *U*. Omvorming van de directie der artillerie-inrichtingen.	9 000
Onderafdeeling 967 *V*. Steun aan gegageerde en gepensionneerde militairen beneden den officiersrang, die buiten hunne schuld in moeilijke omstandigheden verkeeren	10 000
Onderafdeeling 968. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	525 000
Onderafdeeling 969. Onvoorziene uitgaven	100 000
	f 66 278 566

AFDEELING X.

Departement der Marine.

Onderafdeeling 1001. Personeel van het Departement	f 155 800
Onderafdeeling 1002. Verdere uitgaven van het Departement en den algemeenen dienst	97 900

Onderafdeeling 1003. Toelagen voor het personeel der Koninklijke marine, geplaatst bij de marine-kuststations voor draadlooze telegrafie . . . . f 3 240

Onderafdeeling 1004. Verdere uitgaven voor de marine-kuststations voor draadlooze telegrafie 33 600

Onderafdeeling 1006. Marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen 10 710 060

Onderafdeeling 1006 *A*. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen ten behoeve van het personeel bij het marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen *Memorie.*

Onderafdeeling 1006 *B*. Toelagen op de bezoldigingen van het ondergeschikt technisch burgerlijk personeel bij het marine-etablissement en daartoe behoorende inrichtingen, in afwachting van de algeheele herziening van die bezoldigingen 100 000

Onderafdeeling 1007. Personeel bij de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, met uitzondering van de marine-magazijnen te Soerabaja . . 3 960

Onderafdeeling 1008. Verdere uitgaven voor de steenkolenopslagplaatsen en pakhuizen, uitgezonderd de marine-magazijnen te Soerabaja 1 485 500

Onderafdeeling 1009. Personeel voor de magnetische en weerkundige waarnemingen 96 800

Onderafdeeling 1010. Verdere uitgaven voor de magnetische en weerkundige waarnemingen 76 200

Onderafdeeling 1011. Personeel van den hydrografischen dienst. . . . 204 000

Onderafdeeling 1012. Verdere uitgaven voor den hydrografischen dienst 591 800

Onderafdeeling 1013. Personeel van de inspectie en het hoofdkantoor van scheepvaart 189 350

Onderafdeeling 1014. Verdere uitgaven voor het hoofdkantoor van scheepvaart en algemeene kosten . 114 600

Onderafdeeling 1015. Werktuigkundigen en opzichters bij den dienst van scheepvaart en werktuigkundigen der gouvernementsmarine belast met toezicht op aanbouw en herstelling. 121 600

Onderafdeeling 1016. Uitgaven ten behoeve van den raad voor de scheepvaart 6 000

Onderafdeeling 1017. Personeel van de gouvernementsmarine 1 268 640

Onderafdeeling 1018. Verdere uitgaven voor de gouvernementsmarine 2 521 26

Onderafdeeling 1019. Bezoldigingen en toelagen van het personeel der gewestelijke vaartuigen 397 488

Onderafdeeling 1020. Verdere uitgaven voor de gewestelijke vaartuigen f 1 646 230

Onderafdeeling 1021. Personeel van de bebakening en kustverlichting . 429 000

Onderafdeeling 1022. Verdere uitgaven voor de bebakening en kustverlichting, alsmede voor de verlichting van haventerreinen en de daarop staande gebouwen. 924 300

Onderafdeeling 1023. Personeel van den haven- en loodsdienst 854 000

Onderafdeeling 1024. Verdere uitgaven voor den haven- en loodsdienst 552 800

Onderafdeeling 1025. Verbetering van vaarwaters 150 000

Onderafdeeling 1026. Soldijen, belooningen, toelagen, enz., voor zoover die behooren tot de algemeene kosten der zeemacht 155 750

Onderafdeeling 1027. Verdere algemeene kosten der zeemacht . . . 1 082 800

Onderafdeeling 1028. Personeel bij de kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser. 97 900

Onderafdeeling 1029. Verdere uitgaven voor de kweekschool voor Inlandsche schepelingen te Makasser 339 900

Onderafdeeling 1030. Uitgaven voor opleiding tot Inlandsch machinedrijver te Soerabaja 6 600

Onderafdeeling 1031. Soldijen en toelagen der Inlandsche schepelingen van het Nederlandsch eskader 162 800

Onderafdeeling 1032. Verdere uitgaven voor het Nederlandsch eskader 1 920 100

Onderafdeeling 1033. Personeel van de Indische militaire marine, met uitzondering van den hydrografischen dienst, de kweekschool te Makasser en den marine-luchtvaartdienst . . 151 700

Onderafdeeling 1034. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine, met uitzondering van den hydrografischen dienst, de kweekschool te Makasser en den marine-luchtvaardienst. 2 449 700

Onderafdeeling 1035. Personeel van den marine-luchtvaartdienst . . . 259 600

Onderafdeeling 1036. Verdere uitgaven van den marine-luchtvaartdienst 275 470

Onderafdeeling 1037. Uitgaven voor de opleiding van vliegeniers voor de zeemacht bij de luchtvaartafdeeling van het leger in Nederlandsch-Indië en daarmede in verband staande uitgaven . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1038. Voorzieningen ten behoeve van het militair en burgerlijk personeel der zeemacht, dat ten gevolge van een ongeval bij het verrichten van of het deelnemen aan

eene dienstvlucht voor den verderen dienst ongeschikt wordt bevonden, zoomede ten behoeve van de door dat personeel nagelaten nabestaanden *Memorie.*

Onderafdeeling 1039. Verrekening van diensttelegrammen . . . . . f 50 000

Onderafdeeling 1040. Verrekening met het departement van oorlog van de kosten der door den topografischen dienst ten behoeve van het Departement der Marine verrichte werkzaamheden 2 350

Onderafdeeling 1041. Bijdrage aan de Nederlandsch-Indische vereeniging „Michiel Adriaanszoon de Ruyter" . 3 600

Onderafdeeling 1042. Uitgaven ten behoeve van het marine-tehuis te Soerabaja. 10 800

Onderafdeeling 1043. Bijdragen aan vereenigingen, welke zich ten doel stellen het zedelijk welzijn van het personeel der zeemacht te bevorderen . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1044. Bijdrage aan de Nederlandsch-Indische Athletiek-Unie 250

Onderafdeeling 1044 *A*. Tegemoetkoming wegens duurte van levensmiddelen ten behoeve van het burgerlijk en militair personeel bij het Departement der Marine en de daartoe behoorende diensten, uitgezonderd het marine-etablissement en de daartoe behoorende inrichtingen. . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1044 *B*. Uitgaven ten behoeve van een afzonderlijk korps militaire bedienden voor de marine in deze gewesten 184 000

Onderafdeeling 1045. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten 40 400

Onderafdeeling 1046. Onvoorziene uitgaven 150 000

f 30 077 848

AFDEELING XI.

Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

Onderafdeeling 1101. Afzondering van gelden voor vaste uitkeeringen aan gewesten of gedeelten van gewesten op den voet van artikel 68*a* van het Regeeringsreglement . . . f 6 242 679

Onderafdeeling 1102. Afzondering van gelden voor gewesten of gedeelten van gewesten, op den voet van artikel 68*a* van het Regeeringsreglement, wegens uitkeeringen naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen. . . 5 121 140

Onderafdeeling 1103. Terugbetaling aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen van reis- en verblijfkosten ten behoeve van leden van locale raden. 15 000

Onderafdeeling 1104. Uitkeeringen aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen wegens heffing van locale belastingen . . . . f 4 068 647

Onderafdeeling 1105. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in verband met de overdracht van de overvaarten 80 000

Onderafdeeling 1106. Ondersteuning van buitengewoon kostbare locale werken, voor zooveel elders niet in het bijzonder omschreven 1 000 000

Onderafdeeling 1107. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van artesische boringen 200 000

Onderafdeeling 1108. Tegemoetkoming aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen voor de op- en inrichting, alsmede de inhuur van gebouwen voor den localen dienst 45 000

Onderafdeeling 1109. Tegemoetkoming aan de gemeente Meester-Cornelis voor den aankoop van een gemeentehuis 60 000

Onderafdeeling 1110. Tegemoetkomingen en voorschotten aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen in de kosten van de verbetering der volkshuisvesting 1 150 000

Onderafdeeling 1111. Tegemoetkoming aan de gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen ten behoeve van het gewoon onderhoud van wegen, bruggen en duikers 1 500 000

Onderafdeeling 1112. Tegemoetkoming aan gemeenten in de kosten van werken, verband houdende met de opheffing der Inlandsche gemeenten, binnen hare grenzen gelegen . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1113. Tegemoetkoming aan gewesten op Java voor de uitvoering van locale wegenplannen 400 000

Onderafdeeling 1114. Tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg in de kosten van aanleg van een nieuwen hoofdverkeersweg, met inbegrip van de uitgaven voor de aan dien weg aansluitende overbrugging op 2 plaatsen van de Tjiliwoeng. . 100 000

Onderafdeeling 1114 *A*. Tegemoetkoming aan de gemeente Cheribon voor de verbetering van het wegennet . *Memorie.*

Onderafdeeling 1114 *B*. Tegemoetkoming aan de gemeente Makasser voor de verbetering van het wegennet . *Memorie.*

Onderafdeeling 1114 *C*. Tegemoetkoming aan de gemeente Batavia voor den ombouw van het wegennet . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1114 *D*. Tegemoetkoming aan de gemeente Buitenzorg voor de verbetering van het wegennet. . . . . *Memorie.*

Onderafdeeling 1115. Tegemoetkoming aan de gemeente Batavia in verband met den aanleg eener bronwaterleiding	f 250 000	
Onderafdeeling 1116. Uitkeering aan de gemeente Makasser van 20 pct. van de onzuivere opbrengst te Makasser van de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en tamme varkens, voor zoover die belasting wordt verkregen uit de slacht van runderen, buffels en paarden . . .	7 000	
Onderafdeeling 1117. Kosten van de indienststelling van burgemeesters .	183 700	
Onderafdeeling 1118. Personeel voor de invoering van decentralisatie van bestuur	48 840	
Onderafdeeling 1119. Verdere uitgaven in het belang van de invoering van decentralisatie van bestuur	3 600	
Onderafdeeling 1120. Verrekening van diensttelegrammen	1 500	
Onderafdeeling 1121. Tegemoetkomingen wegens duurte van levensmiddelen	*Memorie.*	
Onderafdeeling 1122. Voorschotten op bezoldiging of andere inkomsten	*Memorie.*	
Onderafdeeling 1123. Onvoorziene uitgaven	f 40 000	
		f 20 517 106
		f 628 381 881

Zeshonderd acht en twintig millioen driehonderd een en tachtig duizend achthonderd een en tachtig gulden.

Artikel 2.

Met inachtneming van artikel 6 der Indische Comptabiliteitswet kan zoo noodig uit de sommen, bij de ondervolgende afdeelingen voor *onvoorziene uitgaven* toegestaan, overschrijving plaats vinden op de aangegeven onderafdeelingen van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk.

Afd.	Onderafdeelingen.
I.	103, 104, 107, 109, 113, 115 tot en met 117*B*,
II.	202, 204, 206, 208, 210, 212, 214, 216 tot en met 221, 223, 224, 225, 227, 229, 229 *A*, 231, 232, 234, 236 tot en met 241,
III.	302, 302 *A*, 303, 305, 306, 306 *B*, 308, 309, 311, 312, 314 tot en met 317, 319, 320, 321, 323, 324, 326, 328 tot en met 335,
IIIA.	351, 352,
IV.	402, 405, 405*A*, 407, 409, 411, 413, 414, 415, 416*A*, 416*B*, 416*C*, 419, 421 tot en met 425*A*, 427, 429, 429*A*, 430 tot en met 443, 445, 447 tot en met 451, 454 tot en met 462,
V.	502, tot en met 507, 509, 511 tot en met 515, 517, 519, 520, 521, 523 tot en met 526, 528, 529, 530, 532, 534, 536, 537, 539, 541, 544 tot en met 547, 549, 551, 552, 554, 555, 557 tot en met 560, 562 tot en met 568, 570 tot en met 573, 575, 577, 578, 580, 581, 583 tot en met 587, 589, 591, 594 595 596, 598 tot en met 599*E*,
VI.	602 tot en met 605, 607, 609, 611, 613, 615, 617, 618, 619, 621, 622, 624, 626, 627, 629, 630, 632, 633, 634, 636 tot en met 640, 642, 643, 645, 647 tot en met 650,
VII.	702, 704, 705, 706, 707 tot en met 715, 717 tot en met 729, 731, 733 tot en met 736*A*,
VIII.	802, 803, 805, 806, 808 tot en met 817*B*,
IX.	901 tot en met 912, 914 tot en met 951, 953, 955, 958, 960, 961, 963, 966, 967*G*, 967*O*, 967 *V*, 968,
X.	1002, 1004, 1006, 1006*A*, 1006*B*, 1008, 1010, 1012, 1014, 1016, 1017 tot en met 1032, 1034 tot en met 1040, 1042, 1043, 1044*A* tot en met 1045,
XI.	1102 tot en met 1108, 1110 tot en met 1113, 1114*A* tot en met 1114*D*, 1116, 1119 tot en met 1122.

Van de ondervolgende onderafdeelingen — behoorende tot de aangegeven afdeelingen — van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk kan worden overgeschreven op andere onderafdeelingen, waarvan het bedrag onvoldoende blijkt tot uitvoering van de in de genoemde onderafdeelingen bedoelde maatregelen.

Afd.	Onderafdeelingen.
III.	302*A*, 335,
IV.	405*A*, 416*A* tot en met 416*C*,
V.	519*A*, 543*A*, 551*A*,
IX.	913, 952, 956, 962, 965, 967*A* tot en met 967*D*, 967*F*, 967*H*, 967*J* tot en met 967*M*, 967*Q*, 967*R*, 967*T*, 967*U*,
X.	1006*B*.

Artikel 3.

De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooting zijn omschreven, worden, met inachtneming van artikel 9 der Indische Comptabiliteitswet, op den post voor *onvoorziene uitgaven* der betrokken afdeeling aangewezen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Koloniën,

4. 13.

NOTA VAN SCHRIJFFOUTEN.

Op bladzijde 70 van de Memorie van Toelichting staat in regel 11 en 12 v.b. „646 millioen, waarvan 45 millioen", waarvoor moet worden gelezen: „649 millioen, waarvan 49 millioen".

4. 14.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Sommige leden waren van oordeel, dat de afgeloopen verkiezing geen uitspraak heeft gegeven ten aanzien van het Regeeringsbeleid in Indië. Weliswaar heeft de koloniale politiek bij de verkiezingen een belangrijker rol gespeeld, dan sedert jaren het geval was, doch die rol was ook thans nog zeer bescheiden. Ondanks krachtige actie, is het aan het Comité Nieuw-Indië niet mogen gelukken om buiten de partijpolitiek om een of meer Indische specialiteiten in de Kamer te brengen. De hier aan het woord zijnde leden, ofschoon geenszins instemmende met de politieke richting van genoemd comité, betreurden dit, omdat de koloniale politiek in de Staten-Generaal zich veelzijdiger zou hebben kunnen ontwikkelen, indien de opvattingen van genoemd comité daarbij rechtstreeks tot uiting hadden kunnen komen. De verkiezingen hebben aangetoond, dat het moeilijk is hier te lande bij de kiezers ideëele belangstelling te wekken voor koloniale aangelegenheden, indien men de godsdienstige vraagstukken buiten beschouwing laat.

Andere leden waren van oordeel, dat, welke politieke belangstelling bij de kiezers voor koloniale vraagstukken mocht hebben bestaan, de uitslag der verkiezingen voor Indië niet gunstig is geweest. Weliswaar zijn verscheidene der nieuw gekozen Kamerleden door persoonlijke ervaring en studie met Indische vraagstukken bekend, hetgeen aan de degelijkheid van de behandeling daarvan ten goede kan komen, maar van nog grooter beteekenis dan de deskundigheid, waarmede de vraagstukken worden behandeld, is de richting, waarin de oplossing wordt gezocht. Te dien aanzien kan, zoo meenden deze leden, van de nieuwe Kamer voor Indië weinig goeds worden verwacht. Het beleid, door de Regeering in de vorige jaren gevolgd, konden zij niet goedkeuren en dit beleid is door de kiezers bevestigd en versterkt.

Verscheidene leden spraken er hun teleurstelling over uit, dat de Minister van Koloniën in het nieuwe Kabinet is overgegaan. Zij wezen er op, dat dit ook in Indië met weinig ingenomenheid is begroet. Reeds bij de reconstructie van het Kabinet in de vorige parlementaire periode, zoo merkten zij op, was er in wijde kringen, zoowel in Indië als hier te lande, teleurstelling gewekt, dat het departement van Koloniën niet aan andere handen was toevertrouwd. Thans is die teleurstelling opnieuw en in nog grootere mate aan den dag getreden. De hier aan het woord zijnde leden waren van oordeel, dat er vooral in de tegenwoordige omstandigheden aanleiding bestond voor het optreden van een nieuwen Minister, omdat de slechte toestand van de Indische financiën toch zeker voor een belangrijk deel veroorzaakt is door de langzame en gebrekkige wijze, waarop de Minister de belastingwetgeving heeft verzorgd en omdat het vraagstuk van de staatkundige regeling voor Nederlandsch-Indië een kloeker beleid eischt, dan van dezen Minister verwacht kan worden.

Andere leden juichten daarentegen het aanblijven van den Minister toe. In sommige kringen moge teleurstelling over het aanblijven van den Minister hebben geheerscht, die teleurstelling was geenszins algemeen. Naar het oordeel dezer leden moet het op hoogen prijs worden gesteld, dat een Minister van Koloniën, die reeds een aantal jaren dit moeilijke ambt heeft vervuld, zich wederom daarvoor beschikbaar stelt. Zij achtten dezen Minister den aangewezen persoon om te voltooien hetgeen hij in de vorige regeeringsperiode is begonnen, en de reeds tot stand gekomen bestuurshervorming te doen volgen door een herziening van de staatsinrichting van Nederlandsch-Indië. Het herstel van het financieel evenwicht achtten zij bij dezen Minister in samenwerking met den Gouverneur-Generaal in goede handen. Zij vestigden er echter de aandacht op, dat de taak van een Minister van Koloniën aanmerkelijk wordt verzwaard, omdat hij niet alleen zijn beleid tegen de Staten-Generaal moet kunnen verdedigen, maar ook met het gevoelen van den Volksraad rekening heeft te houden en voortdurend voeling moet houden met den Gouverneur-Generaal, die wel eens neigingen kan vertoonen zich te onafhankelijk te maken van de stroomingen hier te lande.

Deze leden betoogden voorts, dat de vertraagde invoering van de nieuwe belastingen een gevolg is van het feit, dat de opzet daarvan in Indië onjuist was. In de ontwerpen moesten derhalve hier te lande ingrijpende wijzigingen worden gebracht, zoodat die vertraging niet aan den Minister kan worden geweten.

Eenige leden, die het beleid van den Minister over het algemeen verdedigden, gaven echter toe, dat dit beleid zich niet heeft gekenmerkt door activiteit. Zij veronderstelden echter, dat de herhaalde en langdurige kabinetscrisis den Minister in zijn handelingen heeft bemoeilijkt.

Andere leden waren van oordeel, dat de Minister wel degelijk blijken heeft gegeven van activiteit.

§ 2. Sommige van de leden, die den algemeen politieken toestand in Indië allereerst in het licht van de inheemsche volksbewegingen beschouwden, noemden die bewegingen het voornaamste verschijnsel en het voornaamste kenmerk van den tegenwoordigen toestand. Hoe jong die bewegingen ook zijn, de door haar op den voorgrond gebrachte vraagstukken van emancipatie, zelfbestuur en onafhankelijkheid vormen de centrale vraagstukken der koloniale politiek. Geen onderwerp is voor de verhoudingen in Indië zelf en voor die van Indië tot Nederland van grooter belang en van grooter urgentie. Reeds heeft de jonge beweging veel resultaten bereikt, n.l. de instelling van den Volksraad, de beloften, in de maand November van 1918 gegeven, de wijzigingen van de op de koloniën betrekking hebbende artikelen van de Grondwet, enz. De hier aan het woord zijnde leden waren echter van meening, dat onder den invloed van den reactionnairen geest, die over de wereld gaat, velen den ernst van de beweging en den toestand gaan onderschatten. Sedert de bekende gebeurtenissen in Garoet, zoo merkten zij op, is er in Indië een felle reactie opgetreden, die in de pandhuisstaking van 1921 nieuw voedsel heeft gevonden. De ontwikkeling van deze reactie wordt begunstigd door de crisis, die op economisch en financieel gebied thans ook in Indië woedt. Deze leden achtten die reactionnaire strooming in hooge mate bedenkelijk en gevaarlijk voor de ontwikkeling der verhoudingen en gebeurtenissen in Indië. De groei van de emancipatiebeweging kan door een reactionnaire politiek niet worden belet of vertraagd. Reactie kan alleen ten gevolge hebben, dat die beweging in banen geraakt, welke naar een catastrophe voeren. Het beleid van de Nederlandsche en van de Indische Regeering moet, zoo betoogden zij, gericht zijn op het bevorderen van een rustige en ordelijke ontwikkeling zonder excessen. Daarom moet van alle reactie worden afgezien en moet alle kracht gewijd worden aan een snelle en ingrijpende hervorming van de staatsvormen en aan de volksontwikkeling in de eerste plaats door onderwijs.

De hier aan het woord zijnde leden meenden echter tot hun bezorgdheid te bemerken, dat de Regeering dien weg niet ingaat, doch integendeel reactionnaire stemmingen volgt. Als zoodanig beschouwden zij het optreden der Regeering tegen de leiders van de inlandsche beweging, de bemoeilijking van vereeniging en vergadering en de processen wegens pers- en

spreekdelicten. Zij vestigden bijv. de aandacht op de vervolging en veroordeeling van den inlandschen leider NGADINO, die wegens het uitspreken van een bepaald gedeelte van een redevoering tot 15 maanden gevangenisstraf is veroordeeld, op het ingrijpen van de politie in de meeting van de vereeniging van landsdienaren op 25 Mei 1922 in het Decapark te Weltevreden, op de bemoeiing van den afgetreden directeur van landbouw met de artikelen, die de rijkslandbouwleeraar KOENS in *de Taak* naar aanleiding van het rapport der suiker-enquête-commissie was begonnen te schrijven, en op de vervolging van TJOKROAMINOTO, die acht maanden in voorloopige hechtenis heeft moeten doorbrengen. Ook herinnerden zij aan den wenk, door den Landvoogd aan de regenten gegeven om zich te onttrekken aan de actie van het comité voor de autonomie van Indië. Voorts heeft de Regeering zonder voldoenden grond de organisatie Boedi Oetomo afgestooten en in den revolutionnairen hoek gedrukt, waardoor zij het eenige verband met de Indische beweging heeft doorgesneden, dat haar gelegenheid gaf om leidend werkzaam te zijn. De Regeering wekt wantrouwen en angst door een spionnagestelsel in vergaderingen en dringt de inlanders uit openbare ambten terug.

Ook tegenover de zelfbesturen op Java, zoo merkten deze leden op, neemt de Regeering een houding aan, die den inlander, die op deze zelfbesturen gesteld is, verbittert. Op hun wenschen wordt geen acht geslagen; hervormingen worden opgelegd in plaats dat men deze bij geuite wenschen doet aansluiten. Juist thans, nu de geest, die in economische kringen heerscht, sterk reactionnair is, behoort de Regeering de ambtenaren van de noodzakelijkheid te doordringen, dat zij het eigen leven en denken van de inlanders en hun organisaties nauwkeurig moeten waarnemen en ontzien. De geest van de inlanders is de laatste jaren vervuld van gedruktheid en wantrouwen, in plaats dat zij zich vol vertrouwen overgeven aan de leiding van het gouvernement. De hier aan het woord zijnde leden achtten dit een zeer bedenkelijk verschijnsel en betreurden het, dat de Minister niet toont voor deze verschijnselen en het gevaar, dat daarin is gelegen, een open oog te hebben. Zij vroegen, of het waar is, dat de Regeering het voornemen heeft het bureau van den adviseur voor inlandsche zaken op te heffen uit versoberingsoverwegingen. Zoo ja, dan kwamen zij daartegen op. Het ware, naar hun meening, beter, dat aan het advies van dit bureau meer aandacht werd geschonken, zoodat de maatregelen der Regeering beter zouden beantwoorden aan de eischen van een beleidvol bestuur.

Andere leden konden zich met de politiek der Indische Regeering wel vereenigen. Zij waren van meening, dat de ambtenaren in het algemeen de inlandsche bevolking nauwkeurig waarnemen en haar en haar organisaties zooveel mogelijk ontzien. Voor zoover de geest van de inlanders vervuld is van gedruktheid en wantrouwen, is dit veroorzaakt door hen, die de inlandsche beweging op verkeerde wegen leiden. De terugslag, dien de Indische beweging thans ondervindt, is dan ook niet een gevolg van onderdrukkingsmaatregelen van de overheid, doch eerder te beschouwen als een noodzakelijke ontspanning na de overspanning der vorige jaren. Deze leden erkenden ten volle het reëele element, dat in de Indische beweging is gelegen en achtten dit een verschijnsel van de algemeene wereldbeweging in Oost-Azië. Men zou die beweging echter in waardeering te kort doen, indien men zou veronderstellen, dat de minder gunstige toestand, waarin zij zich thans bevindt, het uitsluitend gevolg is van de maatregelen, die door den tegenwoordigen Landvoogd zijn getroffen tegenover de excessen dier beweging en tegenover de leiders, die haar poogden te voeren in de banen van revolutionnaire woelingen. De zoogenaamde autonomiebeweging, zooals die zich heeft geuit in allerlei tegen de Regeering gerichte openlijke verwijten en geruchtmakende feiten, noemden de hier aan het woord zijnde leden voorbarig en niet berustende op redelijke motieven. Ook wanneer men in de strekking der bestuurshervorming geen vertrouwen had, had men de totstandkoming van de grondwetsherziening en de voorstellen tot herziening van de staatsinrichting, welke daarvan het noodzakelijke gevolg zijn, behooren af te wachten. Naar hun meening wortelt de autonomie-actie niet zoozeer in de inlandsche bevolking, dan wel in een zekere categorie Europeanen in Indië; de groote meerderheid der inlandsche bevolking is volstrekt niet op losmaking van de banden met Nederland gesteld. Dat de leiding van deze actie voor autonomie binnen enkele dagen ontschoot aan hen, die haar hadden ondernomen, bewijst het politieke onvermogen dezer leiders. Onder die omstandigheden achtten zij het een daad van wijs beleid, dat de Landvoogd aan eenige regenten een wenk gaf om zich aan die actie te onttrekken. De inlandsche bevolking, zoo merkten deze leden op, is nog niet rijp voor de beoordeeling van staatkundige vraagstukken. De op het te Bandoeng gehouden Al-Indië-congres uitgesproken verwachting, dat de bevolking spoedig zou worden rijp gemaakt voor zelfbestuur, indien men haar leert lezen, kan bezwaarlijk als ernst worden opgevat en wijst op een geringschatting van de beteekenis van de democratie. De pandhuisstaking heeft de onrijpheid der Indische vakbeweging aangetoond. Het gold hier een krachtproef van extremistische elementen en daarom was het juist gezien van de Regeering tegenover die staking onverzettelijk op te treden; immers het betrof daarbij de handhaving van het gezag. De onrijpheid der inlandsche vakactie heeft echter tevens de noodzakelijkheid aangetoond om den inlandschen werknemer te beschermen tegenover den werkgever, van welken landaard deze ook zij. De hier aan het woord zijnde leden spraken ten slotte de verwachting uit, dat de Indische Regeering aan de Indische beweging in haar tegenwoordige ontspanning de gelegenheid zal verschaffen zich zelf te zuiveren van verkeerde elementen en zich te consolideeren; daartoe behoort de Regeering o.a het inwerken van destructieve invloeden op die beweging en het leidend optreden van volksmenners zooveel mogelijk te voorkomen. De betrekkelijke rust, die thans in de Indische beweging heerscht, moet, naar de meening dezer leden, mede worden toegeschreven aan de helderheid en soberheid van de verklaringen van den tegenwoordigen Landvoogd in den Volksraad in tegenstelling met die van zijn voorganger, welke vaak aanleiding gaven tot verwarring en onrust, zoowel in als buiten dat college.

Verscheidene leden merkten in aansluiting hieraan op, dat, wil de inlandsche bevolking rijp worden voor een economische en staatkundige zelfbeschikking, de ontwikkeling van Indië in de eerste plaats van cultureelen aard moet zijn en moet steunen op het Christendom. Op dit punt komt, zoo merkten zij op, het christelijke karakter van de koloniale staatkunde duidelijk naar voren tegenover die van de andere groepen in het parlement, welke omtrent de verhouding van Christendom en cultuur een andere opvatting hebben. De politieke belangstelling voor koloniale vraagstukken van de rechtsche partijen is nauw verbonden met den wensch om de Indische volkeren niet alleen met onze westersche beschaving en wetenschap, maar ook met het Christendom als de bron, waaruit deze voortkwamen, in aanraking te brengen. Het christelijke karakter van de koloniale staatkunde dezer partijen sluit intusschen geenszins eenstemmigheid met andere groepen uit ten aanzien van bepaalde punten van practische politiek. Waar alle partijen een ontwikkeling van Indië in de richting van staatkundige zelfbeschikking wenschen, is deze wensch bij de rechtsche partijen onverbrekelijk met dien van een christelijke cultuur verbonden. Dit beteekent niet, dat met de staatkundige ontwikkeling in de richting van zelfbeschikking moet worden gewacht tot een belangrijk deel der bevolking zal zijn gekerstend. Het is echter verkeerd, indien de Indische beweging zich eenzijdig en met verwaarloozing van het cultureele op staatkundige objecten richt. Een staatkundige zelfbeschikking zonder cultureelen onderbouw dreigt in de practijk te voeren tot een oligarchie. Doch ook al zou deze worden vermeden, dan nog zou een zelfbeschikking weinig waarde hebben, wanneer daarmede niet een krachtige cultureele en economische ontwikkeling gepaard gaat.

In verband met het bovenstaande vestigden de hier aan het woord zijnde leden wederom de aandacht op de noodzakelijkheid van een wijziging van art. 123 van het Regeeringsreglement. Zij vroegen, wanneer het overleg met de Indische Regeering daaromtrent zal zijn beëindigd en merkten op, dat reeds bij de behandeling van de vorige begrooting de Minister verklaarde den langen duur van dit overleg te betreuren.

Ook werd gevraagd, of de Minister ten aanzien van de uitgebreide voorstellen tot reorganisatie van de Indische kerk, die na jarenlange zorgvuldige voorbereiding in het jaar 1919 bij de Regeering werden ingediend, niet op enkele van de meest urgente punten een beslissing zou kunnen nemen, in afwachting, dat de in Indië ingestelde commissie tot bestudeering van het vraagstuk van de scheiding van kerk en staat met haar arbeid gereed zal zijn gekomen, hetgeen waarschijnlijk nog geruimen tijd zal duren.

Enkele leden waren van meening, dat de tegenwoordige Gouverneur-Generaal nog niet ver genoeg gaat bij de handhaving van het gezag. Deze leden hadden den indruk, dat de teugels van het bewind over Nederlandsch-Indië meer en meer aan de Regeering ontsnappen. De deelneming van den Volksraad aan de behandeling van bestuursaangelegenheden verslapt in menig opzicht de kracht van het centrale bewind, terwijl daarenboven het opperbestuur in Nederland niet de noodige activiteit ontwikkelt. Den invloed van den Volksraad achtten deze leden dan ook niet gunstig. Daarenboven heeft de herhaalde raadpleging van dit College een vertragenden invloed op de afdoening van zaken.

Andere leden konden zich met deze beschouwingen over den Gouverneur-Generaal niet vereenigen, maar zagen in het beleid van den Gouverneur-Generaal een vaste hand, die de teugels van het bewind stevig vasthoudt en er ook niet tegen opziet in het belang van Indië krachtige maatregelen te nemen. Deze leden konden zich evenmin vereenigen met het bovenvermelde afkeurende oordeel over den Volksraad, die eenmaal een plaats heeft ingenomen in de bestuursorganisatie van Indië.

§ 3. Sommige leden zagen ook een streven naar reactie in de wijze, waarop de herzienining van de Indische staatsinstellingen is opgezet. Het thans bij den Volksraad ingediende ontwerp bepaalt zich tot een partieele herziening van het Regeeringsreglement, waarbij zelfs de kiesrechtregeling nog buiten beschouwing is gelaten. Zoowel de Commissie-Carpentier Alting in Indië, als de Commissie-Oppenheim hier te lande, was van oordeel, dat tot de samenstelling van een geheel nieuwe wet op de landsordening moet worden overgegaan, ten doel hebbende een algeheele vernieuwing van de Indische bestuursorganisatie. Het ontwerp der Regeering kan, naar de meening dezer leden, geen anderen indruk maken, dan dat de Regeering zich vrijmaakt van de belofte, door den Gouverneur-Generaal van Limburg Stirum in 1918 gegeven, en tracht er met zoo weinig mogelijk af te komen. Hierover heerscht in Indië in verschillende kringen teleurstelling en ontstemming, al tracht de Indische pers, die sterk door reactionnaire invloeden beheerscht wordt, den indruk te wekken, dat het ontwerp bevrediging schenkt.

De hier aan het woord zijnde leden vroegen, of de Regeering voornemens is de kiesrechtregeling nog zoo tijdig in den Volksraad in behandeling te brengen, dat deze in de Staten-Generaal te gelijk met het herzieningsontwerp van de staatsinrichting kan worden beoordeeld. De waarde van de staatkundige hervormingen hangt immers voor een groot deel af van de wijze, waarop de volksinvloed geregeld wordt.

Eenige leden vestigden er de aandacht op, dat de Gouverneur-Generaal in de rede, waarmede hij op 16 Mei 1922 de zitting van den Volksraad opende, verklaarde, dat het onzeker was, of het wetsontwerp tot herziening van de staatsinrichting van Indië nog in dat zittingsjaar aan den Volksraad zou kunnen worden voorgelegd, omdat het overleg daaromtrent met het opperbestuur nog niet was beëindigd. Desniettemin werd dit ontwerp op 26 Juni d.a.v., dus nog voordat de voorstellen tot de tweede lezing der Grondwetsherziening, waarop het was, gebaseerd, waren ingediend, door den Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken aan den Voorzitter van den Volksraad aangeboden. Zij vroegen, of toen inderdaad het overleg met het opperbestuur was geeindigd en of de Minister zich met dit ontwerp kan vereenigen.

Naar het oordeel van andere leden is het thans voorbarig om in beschouwingen te treden omtrent de wijziging van de staatsinrichting.

Sommige leden betreurden het, dat de bestuurshervorming, die ten vorigen jare op voorstel van de Regeering in de Staten-Generaal is aangenomen, voor een deel aan de zuinigheid is opgeofferd. Bij de behandeling van dit wetsontwerp heeft de Minister tegenover de leden, die daarin niet veel meer zagen dan een ambtelijke decentralisatie, met nadruk gewezen op de invoering van de regentschapsraden, die door dat wetsontwerp mede werd beoogd. Daarom maakte het op deze leden een onaangenamen indruk, dat, blijkens mededeelingen in de dagbladen, in eenige streken van Java van de invoering daarvan is afgezien met het oog op de kosten.

§ 4. Verscheidene leden waren van oordeel, dat de financieele toestand van Indië als hoogst ernstig moet worden beschouwd. De ontwrichting van de Indische financiën is, naar hun meening, voor een groot deel te wijten aan de lichtvaardige financieele politiek gedurende het bewind van den Gouverneur-Generaal van Limburg Stirum, ook al neemt men de onverwachte veranderingen in den economischen toestand in aanmerking. Sedert 1916 is in verschillende opzichten onvoldoende rekening gehouden met den eisch, dat de tering naar de nering moet worden gezet. Dat de uitkomsten van den dienst zeer belangrijk van de oorspronkelijke cijfers van de begrooting afwijken, is de laatste jaren vrijwel regel geworden. Als voorbeeld van een onjuiste raming van de inkomsten en uitgaven vestigden deze leden er de aandacht op, dat de gewone dienst van het dienstjaar 1921 volgens de raming een overschot zou geven van 30,7 millioen, terwijl die dienst ten slotte sloot met een tekort van 141,4 millioen. De oorspronkelijke begrooting voor het jaar 1922 sloot met een tekort voor den gewonen dienst van ruim 60 millioen, terwijl thans verwacht wordt, dat het tekort ongeveer 175 millioen zal bedragen. Dergelijke aanzienlijke afwijkingen tusschen de cijfers van de raming en die van de uitkomst ondermijnen het vertrouwen in de cijfers, die bij de begrooting aan de Staten-Generaal worden overgelegd en welke den grondslag uitmaken van het tusschen de Regeering en de Staten-Generaal te plegen overleg.

Wel heeft de Minister de aanzienlijke afwijkingen, die vooral in de laatste jaren tusschen de raming en de uitkomst zijn te constateeren, op bladz. 5 der Memorie van Toelichting trachten te verklaren uit het feit, dat de Indische begrooting geruimen tijd voor den aanvang van het dienstjaar moet worden opgemaakt en dat de veranderingen in de economische constellatie een ongunstigen invloed hebben uitgeoefend, maar deze verklaring achtten de hier aan het woord zijnde leden verre van voldoende. Zij vestigden er de aandacht op, dat de Minister in de Memorie van Toelichting van de begrooting voor het jaar 1921 zelf er op heeft gewezen, dat niet bij voortduring gerekend zal mogen worden op de bijzonder hooge bedragen, die dank zij de gunstige conjunctuur voor het jaar 1920 uit de tijdelijke bijzondere heffingen ten laste van de producten van den grooten landbouw mochten worden te gemoet gezien. Dat er groote veranderingen in de economische constellatie zouden plaats hebben, werd trouwens vrij algemeen verwacht. Herhaaldelijk is er in den Volksraad op gewezen, dat de gunstige conjunctuur van de jaren 1919 en 1920 uiteraard slechts tijdelijk kon zijn en dat daarom het budget niet zoo mocht worden ingericht, alsof die gunstige omstandigheden geruimen tijd zouden voortduren. De Indische Regeering heeft zich echter van die waarschuwingen niets aangetrokken. Zij miste een juisten kijk op den vermoedelijken gang van zaken, zoodat 's lands huishouding op een veel te grooten voet

werd ingericht, zooals de Minister in de Memorie van Toelichting tot de begrooting voor 1922 zelf erkende.

Bij de raming van de middelen is de Indische Regeering in de laatste jaren met groote lichtvaardigheid te werk gegaan. Zij had geen voldoende besef van de verarming, door den wereldoorlog in Europa teweeggebracht en van de treurige economische gevolgen daarvan voor de geheele wereld. Dit besef is zelfs thans nog niet in voldoende mate tot haar doorgedrongen. Zoo wordt op blz. 4 der Memorie van Toelichting vermeld, dat de aanvankelijke raming van de tolrechten voor het jaar 1922 later aanzienlijk moest worden verlaagd uit hoofde van de daling van den goederenomzet en van de waarde daarvan. De suikerbelasting die voor 1921 werd geraamd op $123^3/_4$ millioen, heeft, zooals op blz. 2 der Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, slechts 65 millioen opgebracht.

Ook had de Regeering tal van tegenvallers in de uitgaven te voren kunnen voorzien. Zoo had zij de noodzakelijkheid van een duurtebijslag aan de landsdienaren kunnen voorzien, alsmede de sterke sprongsgewijze toeneming van de vervoerkosten van landsdienaren van en naar het moederland na het tot stand komen van den vrede. Omtrent het bedrag der duurtebijslagen werd een grove misrekening gemaakt. Eerst werd hiervoor $5^1/_2$ millioen uitgetrokken, later werd dit bedrag op 13 millioen gebracht en in Juli van het jaar 1920 berichtte de Landvoogd, dat aanmerkelijk meer noodig zou zijn om een algeheele ontwrichting van den dienst te voorkomen. Het vorige jaar kon men het bedrag der duurtebijslagen nog in het geheel niet opgeven en thans blijkt het niet minder dan 76 millioen te bedragen, welk bedrag de Minister tot 30 millioen wil terugbrengen. De hier aan het woord zijnde leden vroegen, welke waarde bij dergelijke onnauwkeurige ramingen aan de overgelegde cijfers in de begrooting kan worden gehecht.

Voorts vestigden de hier aan het woord zijnde leden de aandacht op het betreurenswaardig gemis van eerbied voor de begrooting, dat tot uiting komt in de overschrijding van de toegestane bedragen. Dit heeft de laatste jaren op tot dusverre ongekende wijze plaats gehad. De overschrijding bedroeg 67.5 millioen voor het dienstjaar 1919, 146 millioen voor het dienstjaar 1920 en 113,7 millioen voor het dienstjaar 1921. Op dit euvel is bij de behandeling van de vorige begrooting in den Volksraad met nadruk gewezen, doch hoewel de Regeering verklaard heeft, dat zij met kracht daartegen zou waken, heeft, blijkens het medegedeelde in de Memorie van Toelichting voor dit dienstjaar, weer een begrootingsoverschrijding van 45 millioen plaats gehad. Hieraan moet in ieder geval een einde komen. Het vaststellen van de begrooting door de Staten-Generaal heeft geen zin, indien het de Regeering vrijstaat de toegestane bedragen naar believen te overschrijden.

De onjuiste ramingen en de begrootingsoverschrijdingen hebben, zoo merkten de hier aan het woord zijnde leden op, ten gevolge gehad, dat de schuldenlast van Indië op een onrustbarende wijze is toegenomen, doordat voor de dekking van tekorten op den gewonen dienst moest worden geleend. De Minister becijfert op bl. 15 der Memorie van Toelichting het nadeelig slot van den gewonen dienst over de jaren 1912—1923 op rond 447 millioen. Blijkens den staat, opgenomen in bijlage C der Memorie van Toelichting, hebben de dienstjaren 1912—1916 een voordeelig saldo opgeleverd van ruim 48 millioen, zoodat de dienstjaren 1917 tot en met 1923 vermoedelijk een nadeelig slot op den gewonen dienst zullen opleveren van 495 millioen. Dit bedrag is waarschijnlijk nog 100 millioen te laag, omdat de Minister bij zijn becijfering nog rekening heeft gehouden met een ontvangst van 100 millioen uit achterstallige belastingen, waarvan hij ook reeds in het vorige jaar gewag maakte, doch welker ontvangst niet boven allen twijfel is verheven. De schuld van Indië bedroeg aan het einde van 1916 ongeveer 200 millioen, doch zal aan het einde van 1923 met ongeveer 1200 millioen zijn vermeerderd, welke vermeerdering bijna voor de helft is ontstaan door tekorten op den gewonen dienst. De hier aan het woord zijnde leden achtten een dergelijk financieel beheer ontoelaatbaar en betoogden, dat hiermede zoo spoedig mogelijk moet worden gebroken. Bovendien merkten zij op, dat ook met het leenen voor zoogenaamd productieve werken de grootste voorzichtigheid moet worden betracht, aangezien de daaraan bestede uitgaven vaak eerst na jaren rente afwerpen en de rentabiliteit dikwijls dermate van de economische verhoudingen afhangt, dat daaromtrent niets met zekerheid valt te voorspellen.

De hier aan het woord zijnde leden hadden dan ook met ingenomenheid kennis genomen van de uitlating van den Minister op bladz. 11 der Memorie van Toelichting, welke trouwens ook reeds een vorig jaar werd gedaan, dat aan de staatstaak een ingrijpende beperking zal moeten worden gesteld ook op zoodanig gebied, waar onder vroegere omstandigheden uitbreiding wenschelijk scheen. Dit is te meer noodig omdat, zooals de Minister zeer terecht heeft betoogd, op een vermeerdering van inkomsten binnen afzienbaren tijd niet te rekenen valt, gelet op de ongunstige conjunctuur en op het feit, dat de belastingen reeds tot het uiterste zijn opgevoerd, althans voor zoover betreft de in Indië werkende Europeesche bedrijven en de aldaar gevestigde Europeanen en vreemde Oosterlingen. Ook tegen een te groot vertrouwen in de schatten, die de bodem van Indië verondersteld wordt in te houden, moet worden gewaarschuwd, omdat mede als gevolg van het traag en niet voldoende intensief werken van den exploratiedienst met name van het mijnwezen, hieromtrent geen zekerheid bestaat, terwijl bovendien deze schatten, al mochten zij aanwezig zijn, binnen afzienbaren tijd geen beteekenis voor het budget kunnen hebben. Het eenige redmiddel is dus gelegen in een aanzienlijke beperking van de staatstaak, maar de hier aan het woord zijnde leden betwijfelden, of door de Indische Regeering wel voldoende daarnaar wordt gestreefd. Zij hadden nl. met verwondering kennis genomen van de uitlating van de Indische Regeering in de financieele nota, waarbij de ontwerp-begrooting voor 1923 werd toegelicht, dat bij de beoordeeling van den financieelen toestand, zooals deze uit de verstrekte cijfers spreekt, niet uit het oog mag worden verloren hetgeen „in het bijzonder" reeds is verricht tot herstel van het financieel evenwicht. Met het oog op de groote tekorten over het vorige en het loopende jaar maakt deze uitlating een vreemden indruk. De bewering der Indische Regeering, dat de staatstaak nu eenmaal niet zoo elastisch is, dat zonder ongewenschte nawerking op korten termijn zeer ingrijpende veranderingen tot stand zijn te brengen, wilden deze leden wel als juist erkennen, doch zij merkten op, dat de verandering in de conjunctuur reeds in 1920 duidelijk merkbaar was. Reeds toen hadden de bakens moeten worden verzet, doch de Indische Regeering heeft in dit opzicht niets gedaan; integendeel heeft zij, blijkens haar eigen mededeelingen, voor verschillende takken van staatswerkzaamheid nog een zekere uitbreiding moeten toestaan om het reeds verrichte niet min of meer waardeloos te maken. De hier aan het woord zijnde leden waren dan ook van oordeel, dat de Indische Regeering niet voldoende doordrongen is van de opmerking in de nota betreffende den toestand van 's lands financiën, dat op dit oogenblik het grootste cultureele, hygiënische, sociale en defensieve belang gelegen is in de veiligstelling van den gulden. Dat de Indische Regeering een onvoldoende besef heeft van de gevolgen van den wereldoorlog, blijkt ook uit haar uitlating, dat zij er geen bezwaar in ziet, dat voor een jaar met zoo ongunstige vooruitzichten als 1923 een deel van de gewone uitgaven ongedekt blijft, mits dan ook weer in meer gunstige jaren een overschot op den gewonen dienst wordt aangewend om de tekorten van voorafgaande jaren goed te maken. Immers in de tegenwoordige constellatie zal het jaar 1923 niet als bij uitzondering ongunstig mogen worden beschouwd, aangezien ook voor volgende jaren vooreerst geen hoogere inkomsten zullen zijn te verwachten en allerminst inkomsten, die een overschot op den gewonen dienst zullen opleveren.

Van een inkrimping van den staatsdienst, zoo merkten de hier aan het woord zijnde leden op, valt in deze begrooting

nog weinig te bemerken. Wel wijst de Minister op blz. 7 der Memorie van Toelichting er op, dat de gewone dienst van het jaar 1923 85 millioen gunstiger is, dan die van het jaar 1922, maar dit is niet een gevolg van een inkrimping van den staatsdienst. Immers, blijkens de specificatie op blz. 8 der Memorie van Toelichting, is deze vermindering voor een bedrag van 40 millioen het gevolg van een verlaging van de uitgaven voor het muntwezen, waar echter een vermindering van de ontvangsten tot hetzelfde bedrag uit moet volgen. Het gunstige verschil tusschen de jaren 1923 en 1922 bedraagt dus in werkelijkheid slechts 45 millioen, welk verschil echter, blijkens het medegedeelte op blz. 10 der Memorie van Toelichting, uitsluitend wordt verkregen door een vermindering van de duurtebijslagen. Een intrekking van den duurtebijslag valt echter buiten het begrip van versobering van den staatsdienst. Wordt deze besparing uitgeschakeld, dan blijkt, dat van een versobering geen sprake is; zoo wordt bijv. voor het onderwijs ruim 4,7 millioen meer geraamd dan voor 1922. Ten slotte merkten deze leden op, dat ook al gaan de verwachtingen der Regeering, dat in 1925 een sluitende begrooting kan worden bereikt, in vervulling, de groote tekorten van thans tegen dien tijd een vermeerdering van den schuldenlast tot bijna 1500 millioen zullen hebben veroorzaakt, hetgeen de begrooting voor dat jaar zal belasten met een uitgave voor rente en aflossing van naar schatting 140 millioen.

Sommige der hier aan het woord zijnde leden waren van oordeel, dat de thans ingediende begrooting slechts kan worden aanvaard, omdat daaruit zoowel als uit de reeds bekend geworden bezuinigingsmaatregelen blijkt, dat inderdaad het uiterst mogelijke wordt gedaan om zoo spoedig mogelijk tot herstel van het financieel evenwicht te geraken. Zij vroegen, of de Regeering niet een vaste toezegging kan doen omtrent de werkwijze, waarmede zij dit zal trachten te bereiken.

Hiertegen werd opgemerkt, dat het afleggen van een dergelijke verklaring, gesteld dat dit mogelijk ware, strijdig zou zijn met het streven om het zwaartepunt van het bestuur van het moederland naar Indië te verleggen. Het zou daarom beter zijn, indien de Regeering daaromtrent in overleg trad met de Indische Regeering.

Enkele leden brachten den slechten toestand van de Indische financiën in verband met de werkzaamheid van den Volksraad. Sedert de ontwikkeling in de richting van het zelfbestuur is begonnen, is de financieele toestand steeds slechter geworden.

Andere leden, die toegaven dat de financieele toestand niet gunstig is, waren van oordeel, dat deze nog niet behoeft te leiden tot het pessimisme, waaraan sommigen zich maar al te gaarne overgeven. Immers de tekorten zijn geenszins een gevolg van de onmogelijkheid om betere uitkomsten te verkrijgen. Zij zijn voor een belangrijk deel veroorzaakt door omstandigheden, die door de Regeering in het leven waren geroepen. Zij noemden als zoodanig het betalen van de crisisuitgaven uit den gewonen dienst, terwijl in het moederland daarvoor werd geleend, voorts de nalatigheid om, toen de winsten ongekend rijk vloeiden, de noodige belastingen te heffen en de hoogst gebrekkige uitvoering van de belastingwetten, waardoor een groote achterstand in de aanslagen ontstond. Daar komt bij, dat de belastingregelingen op menig punt grove gebreken vertoonen, zooals enkele bepalingen van de ordonnantie op de inkomstenbelasting, alsmede de vaststelling van de kostprijzen voor de berekening van de productenbelasting op te hooge bedragen. Voorts wezen deze leden op de lijdensgeschiedenis met de belasting op aardolieproducten, welke belasting 50 millioen in de schatkist had kunnen brengen, maar na een fel verzet van de zijde der petroleummaatschappijen door de Eerste Kamer is verworpen. Ten slotte heeft de Regeering de medewerking van de Staten-Generaal weten te verkrijgen voor een politiek, die groote bronnen van inkomsten, waarover de staatskas had kunnen beschikken, ter beschikking van particuliere ondernemingen stelde. Zij dachten hierbij aan den onwil der Regeering om rijke petroleumvelden en andere natuurlijke rijkdommen van Indië door een staatsorgaan te doen exploiteeren.

De hier aan het woord zijnde leden achtten een verbetering van den financieelen toestand van Indië zeer wel mogelijk zonder tot een noodlottige bezuiniging op de uitgaven voor nuttige en urgente doeleinden te behoeven over te gaan. Zij achtten daarvoor noodig een verbetering van de belastingwetten en een versterking van den dienst der belastingen met zooveel bekwaam personeel, dat een vlotte toepassing van die wetten kan worden verkregen. Voorts wenschten zij een flinke belasting van de petroleumwinsten, die daaraan thans nog ontkomen zijn. Ook vestigden zij de aandacht op de winstaandeelkassen. In de tegenwoordige omstandigheden zagen zij geen aanleiding om van de oprichting daarvan af te zien, omdat de cultures immers alleen als zij overvloedige winsten afwerpen, daarin behoeven bij te dragen. Een tijd van geringe winsten is voor de invoering daarvan zelfs bijzonder geschikt, omdat die invoering dan geen koersdaling van de aandeelen der cultuurondernemingen zal teweegbrengen. Daarom vroegen zij aan den Minister te willen mededeelen, welke zijn voornemens te dien aanzien zijn.

Ter verbetering van den financieelen toestand achtten de hier aan het woord zijnde leden voorts een krachtige bedrijvenpolitiek noodzakelijk. Van belastingverhooging is in dit opzicht weinig te verwachten. Immers, al zijn thans de belastingen, die de gegoeden in Indië hebben op te brengen, in vergelijking met die in het moederland laag, zoodat zij zonder bezwaar verhoogd zouden kunnen worden, het aantal financieel krachtige contribuabelen is in Indië percentsgewijze gering. Wil men de arme inlandsche bevolking, die thans reeds te zware lasten draagt, zooveel mogelijk door den fiscus doen ontzien, dan moet naar andere bronnen van inkomsten worden gezocht. Deze kunnen worden gevonden in de exploitatie van de bodemrijkdommen, de bosschen, de waterkrachten, enz. De Regeering zal voor de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van Indië niet den bureaucratischen vorm van staatsexploitatie moeten kiezen, maar dien van exploitatie door een naamlooze vennootschap, gevormd door publiekrechtelijke lichamen, zooals in het amendement-ALBARDA op het wetsontwerp tot ontginning van aardolievelden op Djambi was voorgesteld. In verband hiermede werd gevraagd, of niet een kleine technische commissie zou kunnen worden ingesteld om een onderzoek in te stellen naar den besten vorm voor exploitatie van overheidsbedrijven in Indië. Daartegen werd echter opgemerkt, dat hierdoor te veel tijd verloren zou gaan. Daarenboven zou een dergelijk onderzoek minder noodig zijn, omdat de exploitatie door een naamlooze vennootschap, zooals hierboven wordt aan de hand gedaan, als de meest verkieslijke methode moet worden beschouwd.

De hier aan het woord zijnde leden waren voorts van oordeel, dat het ter verbetering van den financieelen toestand van Indië hoogst gewenscht is te streven naar uitbreiding en verbetering van de gelegenheid om in Indië opgeleid te worden tot intellectueelen en technischen arbeid. Een tropisch land, dat zijn ambtenaren, zijn bedrijfsleiders en zijn technisch personeel uit Europa moet betrekken, wordt met te groote salaris- en pensioenlasten bezwaard. Indië zelf moet zoo spoedig mogelijk de vereischte krachten kunnen leveren. Daarom moet het hooger onderwijs beter worden verzorgd, bv. door oprichting van een universiteit en uitbreiding van de technische hoogeschool tot alle faculteiten. Groote uitbreiding van het algemeen vormend lager onderwijs voor de geheele bevolking, van het uitgebreid lager onderwijs en van het middelbaar onderwijs, alsmede uitbreiding van het lager en middelbaar technisch onderwijs noemden zij een eisch des tijds.

Dat de Regeering in de Memorie van Toelichting herhaaldelijk verklaart zich wegens den financieelen toestand genoodzaakt te zien tot „inkrimping van de staatstaak", werd door deze leden zeer betreurd, omdat hierdoor onherstelbare schade zal worden toegebracht aan tal van zeer voorname cultuurbelangen. De overheidszorg hiervoor is in Indië nog pas begonnen. De

zorg voor de volksgezondheid, voor de volkshuisvesting, voor het onderwijs, voor de arbeidswetgeving, voor de irrigatie enz. is nog geheel onvoldoende. Wordt de staatstaak op dit gebied ingekrompen, dan worden dringende en ernstige plichten verwaarloosd. Daarom meenden zij dan ook tegen een bezuiniging op die punten met kracht te moeten opkomen.

De Regeering, zoo merkten de hier aan het woord zijnde leden op, beroept zich voor een inkrimping van de staatstaak mede op de economische crisis, die evenals alle landen thans ook Indië teistert. Evenals in Europa kweekt die crisis blijkbaar ook in Indië reactionnaire stemmingen en voornemens. Deze leden hadden den indruk, dat de economische crisis in Indië overdreven wordt, mede wellicht met politieke oogmerken. Uit verschillende beschouwingen en uitlatingen van deskundigen en ingewijden kan nl. worden opgemaakt, dat de vooruitzichten voor het economisch leven in Indië niet slecht zijn en dat het economisch herstel reeds is ingetreden. Zij beriepen zich daarvoor op het laatste jaarverslag van de Javasche Bank, op een rapport van den Britschen handelsagent en op de uitlatingen van den voorzitter van den Nederlandsch-Indischen Ondernemingsraad in zijn interview te Parijs. Volgens laatstgenoemde, die zeker over vele gegevens ter beoordeeling van den toestand beschikt, is de stand van zaken in de Indische cultures niet onbevredigend. Suiker en thee zouden alweer de grootste moeilijkheden te boven zijn en zelfs voor de rubber zou het ergste reeds voorbij zijn. Ook de Gouverneur-Generaal, zoo merkten zij op, liet zich in zijn openingsrede in den Volksraad geenszins pessimistisch uit.

Naar aanleiding van eenige der hierboven vermelde beschouwingen meenden sommige leden er de aandacht op te moeten vestigen, dat de crisis-uitgaven van 1914 tot medio 1919, volgens een opgave der Indische Regeering aan den Volksraad in de eerste zitting van 1919, slechts 68,3 millioen hebben bedragen. De oorlogswinstbelasting, die in het bijzonder tot dekking van de crisis-uitgaven wordt geheven, heeft, volgens staat II van bijlage A der Memorie van Toelichting, tot dusverre ruim 112 millioen opgebracht, terwijl nog meer ontvangsten uit dezen hoofde verwacht worden. Voorts merkten zij op, dat volgens het jaarverslag van de Koninklijke Nederlandsche maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen Nederlandsch-Indië over 1920, haar dochtermaatschappijen over genoemd jaar aan belastingen in Indië en Nederland 38,7 millioen betaalden tegenover 41,4 millioen in andere landen, hoewel de olieproductie in Indië slechts $^1/_5$ bedroeg van haar geheele olieproductie. Ten slotte waren deze leden van oordeel, dat geenszins vaststaat, dat de inlandsche bevolking te zwaar is belast.

§ 5. De voornemens der Regeering ten aanzien van de vermeerdering van inkomsten gaven aanleiding tot uitvoerige beschouwingen.

Verscheidene leden waren van oordeel, dat van een vermogensbelasting niets is te verwachten, omdat in Indië slechts zeer weinig vermogende particulieren wonen en de verschillende vermogende Chineezen, die er nog gevestigd waren, mede ten gevolge van den verhoogden belastingdruk het land hebben verlaten. De geringe opbrengst van de successierechten, nl. f 470 000 over 1920, f 716 000 over 1921 en f 350 000 over 1922, toont ook aan, dat het aantal vermogende Europeanen gering is. De uitbreiding van die belasting tot de vreemde oosterlingen juichten de hier aan het woord zijnde leden toe. Zij betwijfelden echter, of het mogelijk zou zijn die belasting ook uit te breiden tot de inlanders. Voorts zouden zij gaarne vernemen, wat de Minister bedoelt met een waterbelasting.

Met instemming hadden de hier aan het woord zijnde leden vernomen, dat de Regeering erkent, dat aan een verruiming van middelen door belastingen, welke de door uitheemsch kapitaal gedreven ondernemingen treffen, niet kan worden gedacht. Het tot dusverre gevolgde systeem om een groot deel van de kosten, die voor de ontwikkeling van de inlandsche bevolkingsgroepen geacht worden noodig te zijn, af te wentelen op de uitheemsche bevolkingsgroepen, kan dan ook niet worden volgehouden. Mede om zakelijke redenen moet alles worden vermeden wat tot een kapitaalsvlucht zou leiden of zelfs tot een afzijdigheid van uitheemsch kapitaal in de toekomst. Voor de economische ontwikkeling in breeden zin van Indië kan dit uitheemsche kapitaal niet worden gemist. De algemeene voorwaarden waaronder het kapitaal in de naburige tropische landen werkt, moeten de grens vormen, waarboven de lasten niet mogen stijgen, wil geen vlucht of afzijdigheid van het uitheemsche kapitaal, intreden. Dat de Staat bij eventueele kapitaalsvlucht de bestaande bedrijven verder zelf zou kunnen exploiteeren, zooals in den Volksraad is beweerd, werd door de hier aan het woord zijnde leden als niet mogelijk verworpen.

Sommige leden waren van oordeel, dat de inlandsche bevolkingsgroep meer dan tot dusverre in de kosten van de landshuishouding behoort bij te dragen. Zij achtten dit zeer wel mogelijk, omdat blijkens het Koloniaal Verslag over 1922 (blz. 96) in de jaren 1920, 1921 en 1922 een som van 65 millioen voor de bedevaart naar Mekka het land is uitgevoerd, terwijl in de eerstvolgende jaren vermoedelijk jaarlijks 15 millioen denzelfden weg zal opgaan, evenals voor den oorlog het geval was. In verband hiermede vestigden zij er de aandacht op, dat het lid van den Volksraad, de heer CRAMER, in de vergadering van dat college van 16 Juni 1922 (*Handelingen* blz. 140) heeft beweerd, dat de veestapel van de inlandsche bevolking een kapitaal vertegenwoordigt van 640 millioen met een jaarlijksche netto-opbrengst van 330 millioen. Zij vroegen, of die cijfers juist moeten worden geacht, en meenden, dat de dienst van het volkskredietwezen daaromtrent wel inlichtingen zou kunnen geven. Doch ook al waren die cijfers te hoog, dan rees toch bij hen de vraag, of de netto-opbrengst van den Indischen veestapel niet een geschikt belastingobject zou kunnen opleveren.

Eenige leden vroegen ook het oordeel van de Regeering over een vermeerdering van de inkomsten door een verhooging van den opiumprijs.

Sommige leden konden zich niet vereenigen met het voornemen van den Minister om de speciale belastingen op de producten van den grooten landbouw en de aardolienijverheid (de z. g. productenbelastingen en het uitvoerrecht op aardolie en bijproducten) nog voor een jaar te verlengen. Ofschoon de Minister mededeelt, dat dit voorstel eerst bij een aanvullingsbegrooting voor het jaar 1923 aan het oordeel der Staten-Generaal zal worden onderworpen, meenden zij reeds thans de opmerking te moeten maken, dat deze verlenging in strijd is met de toezegging, die de Minister op 4 April 1922 in de Eerste Kamer heeft gedaan. Daarbij deelde de Minister mede, dat bij hem het besliste voornemen bestond en van den aanvang af ook steeds bestaan had om bij het einde van het jaar de heffing van uitvoerrechten op aardolie en bijproducten te staken, om het even of daarna al dan niet een speciale voorziening noodig zou zijn in den vorm van een raffinagebelasting naast de extra winstbelasting [1]. Weliswaar heeft de Minister die toezegging aanvankelijk afhankelijk gesteld van een nader overleg met de Indische Regeering, doch die voorwaarde heeft de Minister later na een uitdrukkelijke vraag van het lid dier Kamer, den heer IDENBURG, laten vallen. Dat die toezegging thans wordt ingetrokken, konden de hier aan het woord zijnde leden niet billijken. Ook door het antwoord van den Minister, op 3 November 1922 gegeven op een schriftelijke vraag van het lid der Eerste Kamer, den heer VAN LANSCHOT [2]), is deze aangelegenheid, naar hun meening, nog niet voldoende opgehelderd. Zij zouden daarom van den Minister thans de stellige verklaring wenschen te ontvangen, dat de heffing van het uitvoerrecht op aardolie in elk geval dit jaar zal vervallen. Ook vroegen zij, of de commissie van advies in zake aardolie aangelegenheden een rapport heeft uitgebracht betreffende het vervallen van het uitvoerrecht op aardolie in 1923 en of de Minister bereid is dit rapport over te leggen. Voorts vroegen zij, wat de

[1]) *Handelingen* Eerste Kamer Zitting 1921—1922, blz. 597.
[2]) *Aanhangsel Handelingen* Eerste Kamer Zitting 1922—1923, vel 4.

Minister bedoelt met een raffinagebelasting. Zij vreesden, dat dit een klank in de lucht zal blijken te zijn en dat onder dien naam de zoo ongunstig werkende productenbelasting zal worden voortgezet. Daarom wenschten zij van den Minister de toezegging te ontvangen, dat die belasting niet zal worden ingevoerd, alvorens Nederlandsche deskundigen over die plannen zijn gehoord.

De hier aan het woord zijnde leden konden voorts niet begrijpen, waarom de productenbelastingen nog met een jaar zijn verlengd. Deze belastingen zijn destijds ingevoerd als correctief op de inkomstenbelasting. Beweerd werd, dat de administratie niet in staat zou zijn de voorschriften betreffende de inkomstenbelasting dadelijk goed toe te passen, hetgeen geen wonder was, aangezien die voorschriften voor Indië veel te gecompliceerd waren. Thans wordt de verlenging voorgesteld op grond van den nood der schatkist. Daaruit zou zijn op te maken, dat de Minister hiervan een extra bate voor de schatkist te gemoet ziet, maar op bladz. 72 van de Memorie van Toelichting deelt de Minister mede, dat behalve voor zooverre betreft de Sumatra-tabaksbelasting op een bate uit de productenbelastingen niet valt te rekenen. Indien dit zoo is, dan vroegen de hier aan het woord zijnde leden, waarom die belastingen nog worden gehandhaafd. De ondeugdelijkheid dier belastingen is destijds door den Minister zelf aangetoond in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp, waarbij de invoering daarvan werd voorgesteld [1]). Voorts moet de belastingadministratie thans toch wel geacht worden op de hoogte te zijn van haar taak met betrekking tot de inkomstenbelasting. In ieder geval, zoo betoogden deze leden, zal van een verlenging van de productenbelastingen geen sprake mogen zijn, zoolang niet de groote gebreken, die daaraan kleven, zijn weggenomen. Zij noemden als zoodanig de bepaling, welke in de daaromtrent vastgestelde ordonnanties is neergelegd, dat die belastingen door de ondernemingen ook dan moeten worden betaald, wanneer op de exploitatie verlies is geleden. Dit heeft zich de laatste jaren herhaaldelijk voorgedaan bij ondernemingen, op welke meer dan één cultuurbedrijf werd uitgeoefend.

Dat de Minister, blijkens het medegedeelde op bladz. 12 en 13 der Memorie van Toelichting, zich heeft vereenigd met het ten vorigen jare door enkele leden dezer Kamer geopperde denkbeeld om een commissie van deskundigen op financieel en economisch gebied in te stellen tot herziening van het bestaande belastingstelsel, werd door vele leden met ingenomenheid begroet. Sommigen hunner hadden echter bedenking tegen de samenstelling van die commissie, omdat de meerderheid daarvan bestaat uit ambtenaren, die weliswaar zeer bekwaam zijn, doch op financieel gebied niet deskundig. Ook merkten zij op, dat de commissie is samengesteld uit personen, die allen reeds zeer drukke werkzaamheden hebben, zoodat de vrees bestaat, dat het rapport der commissie zeer lang op zich zal laten wachten. Daarom vroegen deze leden met aandrang, of het geen aanbeveling zou verdienen in Nederland gelijktijdig een soortgelijke commissie te benoemen, bestaande uit personen, die zoowel op financieel gebied als in belastingzaken deskundig moeten worden geacht, om hier te lande het vraagstuk van het Indische belastingwezen in studie te nemen en door samenwerking met de Indische commissie haar arbeid te vergemakkelijken en te bespoedigen.

Andere leden wenschten den Minister te waarschuwen tegen te veel commissies.

§ 6. Eenige leden betoogden, dat een herziening van de salarisregeling, zooals deze thans in Indië is geworden, dringend noodzakelijk is. De salarieering moet volgens een gezond stelsel worden toegepast. Met de bezoldiging van inlanders naar den maatstaf voor ambtenaren van uitheemschen afkomst, zooals thans geschiedt, kan niet worden voortgegaan, zonder tot ondraaglijke financieele lasten te geraken. Bovendien kweekt deze regeling ontevredenheid bij laatstgenoemde categorie, omdat deze ambtenaren van meening zijn, dat hun boven het Indische salaris als het ware een importpremie toekomt.

Andere leden merkten echter op, dat het toekennen voor gelijke diensten van een ongelijke bezoldiging, uitsluitend op grond van het verschil in ras van den ambtenaar, die de functie bekleedt, vooral uit een politiek oogpunt bedenkelijk is.

Sommige leden waren van oordeel, dat de oplossing moet worden gevonden door zooveel mogelijk te streven naar een vermindering van Europeesch personeel. Dit zal wellicht medebrengen, dat aanvankelijk verschillende betrekkingen door minder deskundig personeel zullen moeten worden vervuld, doch wanneer men deze crisis te boven is, zal men het groote voordeel hebben bereikt, dat de salarieering naar een gezonden maatstaf is ingericht en in overeenstemming is met de draagkracht van Indië. De hier aan het woord zijnde leden waren van oordeel, dat in verband daarmede ook zal moeten worden gebroken met het beurzenstelsel, zooals dit thans in Indië en in het moederland is geregeld. Zij zouden daaromtrent gaarne het oordeel van den Minister vernemen.

Verscheidene leden opperden bezwaar tegen de vermindering en intrekking van de duurtebijslagen voor landsdienaren; hierdoor is onder de ambtenaren groote ontstemming ontstaan en ook in den Volksraad is daartegen verzet gerezen. De hier aan het woord zijnde leden achtten die ontstemming zeer begrijpelijk. De duurtebijslagen zijn veel te laat ingevoerd, lang nadat de prijsstijging zich had doen gevoelen, terwijl de Minister heeft verzekerd, dat niet tot intrekking zou worden overgegaan, alvorens de noodzakelijke herziening van de salarisregeling tot stand zou zijn gebracht. Dit laatste is echter niet geschied. De nivelleeringsvoorstellen zijn ter zijde gelegd en andere regelingen zijn niet getroffen, terwijl de duurte, zij het misschien in eenigszins mindere mate, aanhoudt. De genomen maatregelen zijn voor de ambtenaren des te onaangenamer, omdat het daarop bezuinigde bedrag vrijwel overeenkomt met het bedrag, dat door het votum van de Eerste Kamer over de belasting op aardolieproducten voor de schatkist verloren is gegaan. Deze leden vroegen ten slotte, of de Regeering nog nadere inlichtingen omtrent de nivelleeringsplannen in verband met de geleidelijke intrekking van den duurtebijslag zou kunnen geven, daar zij die intrekking bedenkelijk achtten, wanneer geen vooruitzicht bestaat op de totstandkoming van die nivelleeringsvoorstellen en op de verbetering van de verlofstraktementen.

Andere leden betoogden daarentegen, dat de Regeering met het oog op het groote tekort wel genoodzaakt is tot de bovenbedoelde maatregelen over te gaan. Zij merkten bovendien op, dat de voorstelling, alsof de duurtebijslagen geheel worden afgeschaft, niet juist is en verwezen daarvoor naar hetgeen op bladz. 19 en 20 der Memorie van Toelichting wordt medegedeeld. Het verzet van de belanghebbende personen heeft hoe langer hoe meer een onwaardig karakter aangenomen, zooals o. a. bleek uit de redevoeringen op een op 25 Mei 1922 gehouden meeting. De hier aan het woord zijnde leden vertrouwden, dat de Regeering daarvoor niet uit den weg zal gaan, maar voet bij stuk zal houden, al is deze maatregel voor de belanghebbenden nog zoo onaangenaam.

Eenige leden waren van oordeel, dat de duurtebijslagen nog meer kunnen worden verminderd met het oog op de daling van den levensstandaard, in het bijzonder van den rijstprijs, die van zoo groot belang is voor de lagere ambtenaren.

§ 7. Sommige leden brachten ter sprake het Koninklijk besluit van 21 Maart 1921 nº. 56, door den Gouverneur-Generaal op 26 Mei 1921 afgekondigd, inhoudende de assistentenregeling voor de Oostkust van Sumatra. Daarin wordt bepaald, dat, tenzij de overeenkomst een gunstiger regeling inhoudt, de assistent recht heeft op vier vrije dagen per maand, waarvan twee Zondagen, en, met behoud van het volle loon, op een verlof van 14 dagen, telkens nadat hij een jaar, en van 8 maanden, telkens nadat hij 6 jaar bij denzelfden werkgever heeft gediend. Voorts wordt daarbij bepaald, dat het aantal vrije dagen per maand minstens twee moet bedragen.

[1]) Gedrukte Stukken Tweede Kamer, Zitting 1919—1920, nº. 565.

De hier aan het woord zijnde leden klaagden er over, dat aan dit Koninklijk besluit niet de hand wordt gehouden. Zij vroegen den Minister daarnaar een onderzoek in te stellen en zoo noodig strenge maatregelen te nemen, ten einde te verzekeren, dat de regeling betreffende de vrije Zondagen, in bovengenoemd Koninklijk besluit neergelegd, wordt uitgevoerd. Voorts drongen deze leden er op aan, dat ook op de gouvernementskantoren en bij de gouvernementsbedrijven de vrije Zondagen worden gehandhaafd, zoowel op de kleinere kantoren als op de grootere bureaux, en dat niet op die dagen werkzaamheden aan ambtenaren worden opgedragen. Zij vroegen, of de Minister bereid is de aandacht van den Gouverneur-Generaal op deze aangelegenheid te vestigen.

§ 8. Eenige leden herinnerden er aan, dat de Minister op de schriftelijke vragen, door het lid dezer Kamer, den heer ALBARDA, betreffende de werkloosheid in Indië op 9 Mei 1922 ingezonden, heeft geantwoord, daaromtrent inlichtingen aan den Gouverneur-Generaal te zullen vragen [1]). Zij betreurden het, dat door den Minister nimmer een nadere mededeeling te dezer zake is gedaan. De hier aan het woord zijnde leden merkten op, dat de werkloosheid, ook onder de inlanders, een grooten omvang heeft aangenomen. Er bestaat dan ook in Indië dringend behoefte aan een goed georganiseerde arbeidsbemiddeling, aan ondersteuning van werkloozen en aan hulp voor Europeanen, die naar het moederland wenschen terug te keeren. Reeds lang had de Regeering te dien aanzien maatregelen moeten nemen. Niet alleen is dit niet geschied, maar bovendien heeft de Minister, naar zij meenden te weten, geen gevolg willen geven aan den wensch van den Gouverneur-Generaal, dat Nederlanders zouden worden gewaarschuwd tegen de gevaren van werkloosheid en armoede, die zij in de tegenwoordige omstandigheden te gemoet gaan, wanneer zij zich zonder vooruitzichten op een behoorlijke positie naar Indië begeven. Deze leden waren door een en ander onaangenaam getroffen.

Van andere zijde werd ernstig in twijfel getrokken, of de Indische arbeidsverhoudingen rijp zijn voor op Europeesche leest geschoeide wettelijke regelingen en of met name het werkloosheidsvraagstuk den toets der vergelijking met Europeesche verhoudingen kan doorstaan. Daarom meenden deze leden, dat bezwaarlijk bij de Regeering op wettelijke voorzieningen, deze materie betreffende, kan worden aangedrongen.

§ 9. Sommige leden vestigden er de aandacht op, dat eenige jaren geleden een commissie uit deze Kamer een rapport heeft uitgebracht over het instituut van de zoogenaamde poenale sanctie ten aanzien van de koelieordonnanties in de buitenbezittingen. Hoewel dit rapport tot de conclusie komt, dat de poenale sanctie niet terstond kan worden afgeschaft, waren deze leden van oordeel, dat de spoedige afschaffing daarvan desniettemin gewenscht is. Zij zouden daarom gaarne vernemen, hoe de Minister over deze aangelegenheid denkt.

Andere leden waren van oordeel, dat het instituut der poenale sanctie voorshands niet kan worden gemist. Dit instituut moet niet worden beschouwd van het enge standpunt van de vraag, of de planters ter Sumatra's Oostkust dit instituut al dan niet kunnen ontberen; men moet zich daarbij stellen op het ruimere standpunt, of een ontwikkeling van de bodemrijkdommen, die vermoedelijk nog in tal van streken der buitengewesten aanwezig zijn, zonder dit instituut wel kan worden bereikt. Aangezien op Java geen woeste gronden meer beschikbaar zijn, kan een uitbreiding en vermeerdering van het aantal in Indië werkende bedrijven alleen plaats hebben door ontwikkeling van de buitenbezittingen. Met het oog op de versterking van 's lands financiën is dus de ontwikkeling van de buitenbezittingen van het hoogste belang en het is de vraag, of dit zonder instandhouding van het instituut der poenale sanctie mogelijk zal zijn.

[1]) *Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer, Zitting 1921—1922, vol 140.

Sommige leden vroegen, of de Minister bereid is het rapport-FRUIN betreffende de werking der koelieordonnantiën over te leggen. Ook werd gevraagd, hoe het staat met de plannen voor een ongevallenverzekering van de koelies in Deli.

Eenige leden vroegen, of in Indië althans een begin van arbeidswetgeving zal kunnen worden te gemoet gezien. Zij vestigden de aandacht op de klacht van de arbeidsenquête-commissie, blijkende uit haar verslag, dat zij haar taak niet behoorlijk zou hebben kunnen verrichten, omdat haar de middelen tot onderzoek werden onthouden. Daarom vroegen zij, of een nieuwe enquête naar den toestand der arbeiders en dien van vrouwen en kinderen zal worden ingesteld, waarbij de onwil der werkgevers zal worden gebroken.

§ 10. Sommige leden vestigden er de aandacht op, dat het opiumgebruik, blijkens het verslag der opiumregie over 1921, in sommige deelen van Indië niet veel verminderd is. Zij vestigden b.v. de aandacht op de residentie Semarang. Volgens de telling in November 1920 bestaat de bevolking aldaar uit 2 680 208 inlanders en 42 064 vreemde oosterlingen, alzoo samen 2 722 272. Dezen gebruikten in dat jaar voor een bedrag van f 4 068 941 aan opium. Het opiumgebruik in de residentie Semarang is zestigmaal zoo groot als in de Preanger Regentschappen. De hier aan het woord zijnde leden vroegen, of de Minister bereid is in Semarang en zoo noodig in andere gemeenten krachtig in te grijpen. In elken verboden kring moet het verbod van licenties streng worden gehandhaafd en het aantal verboden kringen moet worden uitgebreid.

§ 11. Verscheidene leden vestigden de aandacht op het groote aandeel der landsuitgaven, dat wordt gevormd door de kosten van leger en vloot. Van 1904 tot 1922 zijn deze uitgaven van 54 millioen tot 148,7 millioen per jaar gestegen; in 1922 bedroegen zij 27 pct. van het totaal der landsuitgaven. Naar hun meening moet op deze uitgaven belangrijk worden bezuinigd en het stelsel van defensie aan een herziening worden onderworpen. Dit stelsel berust thans zoowel op het denkbeeld van verzekering van de binnenlandsche orde en rust als op dat van de verdediging van het land tegen mogelijke aanvallen van een buitenlandschen vijand. Het laatste denkbeeld moet, naar hun meening, worden losgelaten. Een weermacht, die de veiligheid van Indië tegen een buitenlandschen vijand verzekert, wordt met de tegenwoordige uitgaven niet verkregen en de verwezenlijking van dit denkbeeld zou ten aanzien van een eilandenrijk als Indië, verspreid over een oppervlakte, bijna even groot als geheel Europa, niet mogelijk zijn zonder offers, die Indië economisch en financieel te gronde zouden richten. Deze leden verheugden er zich over, dat ook Mr. TREUB in zijn brochure over bezuiniging in Nederlandsch-Indië tot dezelfde slotsom is gekomen, zij het ook slechts voor de eerstvolgende jaren.

Andere leden vestigden er de aandacht op, dat men vooral bedacht moet zijn op het handhaven van de neutraliteit, hetgeen bij de heerschende spanning in den Pacific van actueel belang is. Met het oog daarop is het bezit van een behoorlijk toegeruste vloot voor Indië een levensvoorwaarde. Dezelfde diensten, die het leger gedurende den wereldoorlog aan het moederland heeft bewezen, moet de vloot in staat zijn aan Indië te bewijzen. Zij verheugden er zich over, dat de Volksraad zich met het defensieplan der Regeering heeft vereenigd.

In aansluiting hieraan werd door sommige leden opgemerkt, dat voor de handhaving van de neutraliteit het leger evenmin kan worden gemist, zoodat ook de legerorganisatie in Indië niet mag worden verzwakt.

§ 12. Sommige leden vestigden de aandacht op het groote bedrag, dat door den Staat in de spoorwegen is vastgelegd. Voor den aanleg van staatsspoorwegen, met inbegrip van de havenwerken te Tjilatjap en de Koninginnebaai, is tot dusverre reeds een bedrag van f 162 641 916 uitgegeven, en dit bedrag zal in de toekomst vermoedelijk nog belangrijk hooger worden.

Deze leden achtten dit in een verwijderde en onvoldoend beschermde kolonie als Indië uit militair en economisch oogpunt ongewenscht. Immers bij onverhoopt verlies van Indië door een oorlog, zouden die spoorwegen, volgens de beginselen van het volkenrecht, als eigendom van den Staat zonder eenige vergoeding aan den vijand overgaan. Dit zou dan voor den Staat een verlies beteekenen aan spoorwegen en spoorwegmaterieel van vele millioenen. Met het oog daarop achtten de hier aan het woord zijnde leden het gewenscht de bestaande lijnen van den Staat over te dragen aan een particuliere maatschappij. Hiervoor zouden in de eerste plaats de staatsspoorwegen op Java in aanmerking komen, die verreweg het belangrijkste deel van het spoorwegbezit van den Staat vormen. Bij die overneming zou moeten worden bepaald, dat niet alleen de in exploitatie zijnde lijnen moeten worden overgenomen, maar ook de lijnen in aanleg, terwijl een behoorlijk regeeringstoezicht moet worden bedongen, ten einde te waarborgen, dat bij de exploitatie ook het algemeen belang in het oog gehouden wordt. De staatsspoorweg op Sumatra bestaat hoofdzakelijk ten behoeve van het kolenvervoer van de Ombilinmijnen, die aan den Staat toebehooren, naar de Emmahaven, die eveneens aan den Staat toebehoort, zoodat de spoorweg moeilijk van deze inrichtingen zal zijn te scheiden. Een overbrenging van het geheele complex dezer inrichtingen zou dan later afzonderlijk zijn te overwegen.

Dat door de overdracht van de staatsspoorwegen ook de daarmede behaalde winst voor 's lands kas verloren gaat, achtten de hier aan het woord zijnde leden geen bezwaar, omdat die winst elk jaar geheel wordt gebruikt voor den aanleg van nieuwe lijnen. Over de laatste 10 jaren bedroeg die winst op Java gemiddeld f 4 737 945 's jaars en bedroegen de uitgaven voor de opneming en den aanleg van nieuwe lijnen gemiddeld f 5 704 682. De aanleg en de exploitatie van de staatsspoorwegen bracht dus geen winst in 's lands kas, maar leverde integendeel een nadeelig saldo op. Hierin zal nu verandering komen en tevens zal een einde worden gemaakt aan den thans bestaanden toestand, dat de buitengewone uitgaven voor den aanleg van nieuwe lijnen worden bekostigd uit de gewone inkomsten, terwijl Indië die gelden voor andere uitgaven ter harer ontwikkeling dringend noodig heeft. Bovendien waren de uitkomsten van het staatsspoorwegbedrijf de laatste jaren ongunstig, doordat geen rekening werd gehouden met de stijging van de exploitatiekosten en veel te laat tot tariefsverhooging werd overgegaan. De tariefsverhoogingen zijn aanmerkelijk bij die van de particuliere maatschappijen achtergebleven. Om het jaar 1920 met een niet kleiner overschot te sluiten dan het jaar 1919, hadden de ontvangsten ongeveer 13 millioen hooger moeten zijn, hetgeen met een tariefsverhooging van 25 pct. had kunnen worden bereikt. Neemt een particuliere maatschappij de spoorwegen over, dan zal deze den aanleg van nieuwe lijnen door het uitgeven van obligatiën kunnen bekostigen. Door haar onbezwaard bezit van bijna 140 millioen zal zij te dien aanzien in een gunstigen toestand verkeeren, vergeleken bij andere maatschappijen, die reeds bij of kort na haar oprichting tot obligatieleeningen moeten overgaan.

Voorts merkten de hier aan het woord zijnde leden op, dat de regeering maatregelen zal moeten nemen om te verzekeren, dat, ook na de overdracht van de staatsspoorwegen aan een particuliere maatschappij voortgegaan zal worden met den aanleg van nieuwe lijnen, die in het belang van de ontwikkeling van een streek noodig zijn, doch waarvan de rentabiliteit te gering is, om te kunnen verwachten, dat een particuliere maatschappij daartoe uit eigen beweging zal overgaan. Dit zou kunnen geschieden door de verplichting tot aanleg van dergelijke lijnen op te nemen in de concessievoorwaarden voor een hoofdlijn. Ook zou kunnen worden bedongen, dat de maatschappij verplicht zal zijn de door de Regeering noodig geachte lijnen aan te leggen tegen een billijke rentegarantie van bijvoorbeeld 4 pct.

Ook zullen maatregelen moeten worden getroffen ten aanzien van het personeel der staatsspoorwegen, dat door de maatschappij niet mocht worden overgenomen, terwijl voor het over te nemen personeel een behoorlijke rechtspositie zal moeten worden bedongen.

Andere leden konden zich met het bovenstaande denkbeeld niet vereenigen, omdat het staatsspoorwegbedrijf belangen heeft te behartigen, die bij een particuliere exploitatie in het gedrang zouden komen. Immers, het staatsspoorwegbedrijf kan er niet mede volstaan de spoorwegen als een particuliere maatschappij te exploiteeren, doch moet tevens bedacht zijn op het bevorderen van de welvaart. Het in die spoor- en tramwegen gestoken kapitaal moet zooveel mogelijk dienstbaar worden gemaakt aan de ontwikkeling van het land. Daarom moet het staatsspoorwegbedrijf b.v. de invoering van hoogere tarieven niet alleen laten afhangen van de stijging van de exploitatiekosten en van de vraag, of de hoogere tarieven het totaal der inkomsten zullen doen stijgen, maar ook van de vraag, of de tijdsomstandigheden een tariefsverhooging wel gewenscht doen zijn. In dit opzicht heeft men van een particuliere maatschappij niets te verwachten. De hier aan het woord zijnde leden vestigden er b.v. de aandacht op, dat de Semarang-Cheribon Stoomtrammaatschappij, blijkens haar jaarverslag over 1918, niet geschroomd heeft, in een tijd, toen ernstige rampen, als cholera, influenza, misoogst en abnormale duurte de bevolking teisterden, haar tarieven te verhoogen, waardoor het mogelijk was voor haar aandeelhouders het dividend op te voeren van 9 tot 12 pct.

§ 13. Sommige leden vestigden de aandacht op berichten in de pers, dat de regeering voornemens is het particulier initiatief aan te moedigen tot ondernemingen op gebieden, welke tot dusverre tot het domein der gouvernementsbedrijven behoorden. Het particuliere kapitaal zou blijkens die berichten worden aangetrokken tot mijnbedrijven. In de eerste plaats is daarbij vermoedelijk gedacht aan een hoogovenbedrijf in Midden-Celebes, maar wellicht ook aan de ontginning van andere delfstoffen dan ijzer, b.v. tin, kolen en olie. Deze leden zouden gaarne vernemen, of die berichten juist zijn en, zoo ja, hoe die dan te rijmen zijn met het antwoord der Regeering op de schriftelijke vragen van het lid dezer Kamer, den heer ALBARDA, betreffende de exploitatie van de ijzerbedrijven op Celebes. [1]

Ook met den geest van de rede, waarmede de Gouverneur-Generaal de zitting van den Volksraad heeft geopend en waarin nadruk werd gelegd op overheidsexploitatie, schijnen die voornemens in strijd. De hier aan het woord zijnde leden zouden daarom duidelijke inlichtingen wenschen te ontvangen over de voornemens der Regeering, alsmede omtrent de opdracht of de machtiging, die aan den heer Ir. J. VAN DER WAERDEN is verleend voor zijn reis naar Amerika.

Andere leden verklaarden tegenstanders van staatsexploitatie te zijn. Het ontbreekt, naar hun meening, den Staat aan het daarvoor vereischte kapitaal en ook aan het noodige crediet om zich dat kapitaal te verschaffen.

§ 14. Sommige leden vestigden er de aandacht op, dat de Javasche Bank over het laatste boekjaar een dividend van 166 pct. aan de aandeelhouders heeft uitgekeerd, alsmede zeer groote bedragen aan tantièmes aan directeuren en commissarissen. Zij spraken het vermoeden uit, dat deze hooge uitkeering in verband staat met de wijziging van de daaromtrent bestaande wettelijke bepalingen. Blijkbaar heeft de Bank nog zooveel mogelijk uitgekeerd onder werking van de oude bepalingen, omdat bij reserveering tot een volgend jaar een grooter aandeel daarvan aan 's lands schatkist zou toekomen. De hier aan het woord zijnde leden konden deze handelwijze niet billijken. Ook kwamen zij op tegen de wijze, waarop die buitensporige winsten zijn behaald. Zoo achtten zij den verkoop van groote hoeveelheden goud in Amerika, zooals door de Bank is geschied, niet in het belang van het land. Zij vroegen, wat de Regeering daartegenover denkt te doen en drongen aan op

[1] *Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer, Zitting 1922—1923, vel 1.

een krachtig ingrijpen. Voorts werd gevraagd, hoe het staat met het proces over het gouvernementsaandeel in de winst.

Te dezen aanzien werd door andere leden opgemerkt, dat de directie en commissarissen der Bank over het laatste boekjaar wel een dividend van 166 pct. hebben voorgesteld, doch dat dit dividend nog niet is uitgekeerd, omdat de Regeering tegen de sub ultimo Maart 1922 opgemaakte balans bezwaren heeft ingebracht, over welke bezwaren door scheidslieden zal moeten worden beslist. De Bank heeft onder werking van de oude bepalingen van het octrooi niet zooveel mogelijk trachten uit te keeren, daar volgens bladz. 99 van het verslag 7 millioen zijn gereserveerd tegen vorderingen, waarvoor het onderpand weliswaar momenteel onvoldoende is, maar waarvan de verwachting wordt gekoesterd, dat binnen niet al te langen tijd het onderpand de volle waarde van het voorschot zal hebben. De verkoopen van goud in Amerika hebben, volgens de mededeelingen van den president op bladz. 24 en 25 van zijn verslag, plaats gehad ten einde te gemoet te komen aan de vraag, die in Nederlandsch-Indië bestond voor remises op Nederland en zoodoende de pariteit van den Indischen gulden tegenover den Nederlandschen gulden te handhaven, hetgeen gelukt is.

§ 15. Eenige leden merkten wederom op, dat te veel buitenlandsche artsen worden benoemd; dezen krijgen zelfs leidende betrekkingen, waarvan de Nederlandsche artsen zijn buitengesloten. Het antwoord van den Minister op de daaromtrent gestelde vragen aan het lid dezer Kamer, den heer Ter Hall [1]), kon deze leden niet bevredigen. Zij drongen er dan ook nogmaals bij de Regeering op aan de benoeming van niet-Nederlanders tot het uiterste te beperken. Ook werd gevraagd, waarom niet het bezit van een Nederlandsch diploma als eisch wordt gesteld, zooals Frankrijk en België ook eischen van Nederlandsche artsen, die in de koloniën van die landen de praktijk willen uitoefenen.

§ 16. Eenige leden brachten in herinnering den onaangenamen indruk, dien destijds de overgang van den heer Talma van den gouvernementsdienst naar een hooge betrekking bij het suikersyndicaat had gemaakt en vestigden er de aandacht op, dat zich thans wederom een dergelijk geval heeft voorgedaan, nl. de aanvaarding door den heer Muurling, vroeger regeeringsgemachtigde in den Volksraad, van een betrekking bij de Bataafsche Petroleummaatschappij.

§ 17. Gevraagd werd of thans een overzicht kan worden gegeven van de bedragen, die de laatste jaren door de petroleumnijverheid in de Indische schatkist zijn gebracht, waarnaar reeds vroeger is gevraagd.

§ 18. Gevraagd werd, of spoedig een beslissing kan worden te gemoet gezien over de instelling van een afzonderlijk departement van volksgezondheid en of, zoo dit niet mogelijk is, het hoofdbureau van den burgerlijken geneeskundigen dienst wellicht kan worden omgevormd in een dienst der volksgezondheid.

Eenige leden vroegen, hoe het staat met de totstandkoming van een woningordonnantie. Zij meenden nl. dat de Regeering een voorstel daaromtrent in overweging heeft.

Uitgaven in Nederland.

Onderafd. 308. Eenige leden waren van oordeel, dat de verlofstraktementen van de Indische landsdienaren geheel onvoldoende zijn. Naar hun meening moet het verlofstraktement gelijk zijn aan het activiteitstraktement, althans voor zooverre dit een bedrag van f 500 per maand niet overschrijdt, terwijl voor hoogere traktementen een andere regeling ter bepaling van het verlofstraktement ware te treffen met dien verstande, dat dit een bedrag van f 1000 per maand niet overschrijdt. Deze leden erkenden, dat een definitieve regeling van de verlofstraktementen in verband met den veranderlijken levensstandaard bezwaar oplevert; daarom zou die regeling, naar hun meening, in den vorm van duurtebijslagen moeten worden toegekend. De hiervoor benoodigde middelen zouden kunnen worden gevonden door een ingrijpende wijziging ten aanzien van de overtocht zoowel van burgerlijke als van militaire landsdienaren.

Ook werd de wenschelijkheid uitgesproken, dat Indische landsdienaren met Europeesch verlof, die na het beeindigen daarvan wegens inkrimping van den dienst in Indië, derhalve buiten hun toedoen, op wachtgeld worden gesteld, boven hun wachtgeld een zoodanige toelage zullen krijgen, dat hun inkomsten gelijk zijn aan hun te voren genoten verlofstraktement. Gevraagd werd, of de Regeering tot invoering van een dergelijke regeling bereid is.

Onderafd. 316. Eenige leden vroegen, of op den post voor eereteekenen niet een belangrijke bezuiniging kan worden aangebracht. Uitgaven van dezen aard kunnen, naar hun meening, zonder bezwaar achterwege blijven.

Onderafd. 318*A*, 318*B en* 319. Enkele leden hadden bezwaar tegen de voorgenomen inkrimping van den inlichtings- en wervingsdienst, waarmede trouwens slechts een onbelangrijk bedrag zal worden bezuinigd. De slechte gevolgen van deze versobering zullen zich vooral doen gevoelen, wanneer de tegenwoordige crisis is geluwd en de behoefte aan personeel wederom stijgt, terwijl alsdan vermoedelijk nog geen sprake kan zijn van aanstelling van inheemsch personeel.

Onderafd. 702. Gevraagd werd, of het niet mogelijk zou zijn de te Delft met steun van landswege afgestudeerde ingenieurs, die bestemd waren voor den Indischen dienst en met wie de aangegane verbintenis is verbroken, te gemoet te komen, totdat zij in den Indischen dienst worden geplaatst. Met de uitkeering van een wachtgeld gedurende slechts enkele maanden kan niet worden volstaan. Naar de meening van deze leden moet een wachtgeld over een langeren termijn worden toegekend. Zij waardeerden het, dat de Minister in zijn antwoord op de schriftelijke vragen van het lid dezer Kamer, den heer Albarda [1]), de rechtmatige aanspraken van die ingenieurs erkent, en vertrouwden daarom, dat de Regeering alsnog daaraan zou te gemoet komen. Ook waren zij van oordeel, dat plaatsing in den Indischen dienst zoo spoedig mogelijk dient te geschieden. Eenige dezer leden drongen er op aan, een spoedige plaatsing te bevorderen door ontslag van minder geschikte buitenlandsche technische ambtenaren.

Andere leden konden zich met het bovenstaande niet vereenigen. Zij waren van oordeel, dat deze ingenieurs toch reeds boven anderen zijn bevoordeeld, omdat zij voor hun studie financieelen steun van het rijk hebben ontvangen. Nu zooveel ingenieurs, die op eigen kosten hebben gestudeerd, werkloos rondloopen, behooren zij, die voor den Indischen dienst zijn bestemd, niet nog bovendien een wachtgeld te genieten.

Gevraagd werd om overlegging van de overeenkomst, tusschen die ingenieurs en het rijk gesloten, ten einde hun aanspraken beter te kunnen beoordeelen.

Onderafd. 806 *A*. Gevraagd werd om een duidelijke uiteenzetting van den stand van zaken betreffende de ontginning van de petroleumvelden in Djambi.

Onderafd. 101. Sommige leden brachten hulde aan den Gouverneur-Generaal voor de vrijwillige korting van 6 pct. op zijn traktement.

Andere leden vroegen, in welke verhouding deze vermindering staat tot die, welke de inkomsten van andere ambtenaren, b v. met een traktement van f 300 per maand, zullen ondergaan. Wellicht is de vermindering van de jaarwedde van den Gouverneur-Generaal daarbij vergeleken te gering.

Onderafd. 102 en 103. Gevraagd werd, of op deze posten geen vermindering mogelijk is.

[1]) *Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer 1922, vel 17.

[1]) *Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer, Zitting 1922—1923, vel 10.

Uitgaven in Nederlandsch-Indië.

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

Onderafd. 112. Enkele leden herinnerden er aan, dat de tegenwoordige Gouverneur-Generaal, toen hij nog lid van deze Kamer was, herhaaldelijk heeft gewezen op de wenschelijkheid om de werkzaamheden van de algemeene secretarie in te krimpen. Zij vroegen, in hoeverre de Gouverneur-Generaal aan dit denkbeeld reeds uitvoering heeft gegeven. Daardoor zou tevens een bezuiniging worden verkregen.

Onderafd. 117. Eenige leden konden het niet toejuichen, dat de Regeering met het persbureau „Aneta" een overeenkomst heeft gesloten, volgens welke dit bureau op een bedrag van f 12 000 's jaars uit de schatkist kan rekenen, waarvoor het op zich heeft genomen de regeering met telegrafische berichten te dienen. Zij stemden in met hetgeen tegen deze betrekking tusschen de Regeering en dat persbureau in den Volksraad is aangevoerd. Dit bureau oefent in Indië door zijn positie een groote macht uit over de geheele pers, die het in meer dan één opzicht van zich afhankelijk maakt en aan welke het haar blad *de Zweep*, welks inhoud van zeer bedenkelijken aard is, opdringt. Door de verbintenis, die de Regeering met het bureau aangaat, wordt de monopolistische positie van dit bureau nog versterkt. Bovendien is allerminst gewaarborgd, dat de Regeering op de berichten van dit bureau, zoowel hier te lande als in Indië, veilig kan afgaan. De inhoud van *de Zweep* bewijst voldoende, dat de directie van het bureau de onbevangenheid mist, om van gebeurtenissen, waarbij de partijstrijd in Indië betrokken is, eerlijk verslag te doen. Het bureau is, naar de meening der hier aan het woord zijnde leden, veeleer op bestrijding van democratische bewegingen dan op onpartijdige berichtgeving uit.

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

Gevraagd werd, of reeds verbeteringen zijn aangebracht in het gevangeniswezen, waaromtrent bij de behandeling van de vorige begrooting, zoowel in de Eerste Kamer als in deze Kamer, ernstige klachten zijn geuit. Vooral de gevangenis te Medan werd hoogst onvoldoende genoemd.

Voorts drong men aan op invoering in Indië van het instituut der voorwaardelijke veroordeeling, waardoor ten minste aan een aantal personen de aanraking met de erbarmelijke gevangenistoestanden zou kunnen worden bespaard.

Gevraagd werd, of de resultaten van het optreden van Pro Juventute te Klakah bevredigend zijn.

Onderafd. 221. Men vroeg, welke de bestanddeelen en de voedingswaarde zijn van het voedingsration voor veroordeelden, na de bezuiniging, die daarop is aangebracht.

Onderafd. 229 *A*. Eenige leden verwonderden er zich over, dat de Minister, die in de Memorie van Toelichting zoozeer den nadruk legt op de noodzakelijkheid de staatstaak in te krimpen, het „Kantoor van Arbeid" heeft gehandhaafd. Zij vroegen, of de Minister van meening is, dat deze instelling iets zou kunnen bijdragen tot vermeerdering van 's lands middelen. Voorts werd gevraagd, of deze instelling zich ook zou kunnen bemoeien met sociale verhoudingen onder de inlandsche bevolking nl. met de verhoudingen tusschen inlandsche werkgevers en werknemers.

AFDEELING III.

Departement van Financiën.

Onderafd. 306 *A en* 306 *B*. Sommige leden betwijfelden, of de bezuinigingsdienst in Indië wel zooveel nut heeft gesticht, dat de daarvoor uitgetrokken bedragen te verdedigen zijn. Een inkrimping van de staatstaak heeft die dienst tot nu toe nog niet weten te bevorderen en tegen begrootingsoverschrijdingen heeft hij evenmin gewaakt. Deze leden vroegen, hoe de Minister zich voorstelt, dat de bezuinigingsdienst ten aanzien van die beide punten nuttig werk zal kunnen verrichten.

Onderafd. 312. Gevraagd werd, of thans verponding wordt geheven van de tabaksplantages ter Sumatra's oostkust en, zoo ja, tot welk bedrag. Ook vroeg men, of het niet billijk zou zijn aan deze lang uitgestelde heffing terugwerkende kracht te verleenen.

Onderafd. 321. Verscheidene leden vroegen, of de Regeering bereid is te bevorderen, dat op afdoende wijze wordt te gemoetgekomen aan den nood van de vóór 1920 gepensionneerde Indische mindere militairen, voor zooverre die nood buiten hun schuld is ontstaan. Het daarvoor thans uitgetrokken bedrag is geheel onvoldoende. Naar hun meening behoort de pensioenregeling, die voor de sedert 1920 gepensionneerden geldt, ook van toepassing te worden verklaard ten aanzien van hen, die vóór dien tijd gepensionneerd zijn. Mocht de Regeering bezwaar hebben tegen deze toepasselijk-verklaring, dan wenschten zij in ieder geval dezen post zoodanig te zien verhoogd, dat in den nood van deze gepensionneerden zal kunnen worden voorzien.

Onderafd. 325. Gevraagd werd, of het overleg omtrent het brengen van den gouvernements-accountantsdienst onder den directeur van financiën, waartegen in den Volkraad bezwaren werden ingebracht, reeds tot eenig resultaat heeft geleid.

Onderafd. 327 en 328. Men vroeg, of het kantoor voor reiswezen nog noodig is. nu de scheepvaart weer is hersteld.

Onderafd. 329. Vele leden vestigden de aandacht op de belangrijke bedragen, die de laatste jaren voor overtochtskosten van landsdienaren naar en van Indië worden uitgetrokken. Zij erkenden, dat het beëindigen van den oorlog hierop mede van invloed is geweest, doch waren van oordeel, dat hierop een belangrijke bezuiniging behoort te worden aangebracht. Het daarmede bespaarde bedrag zou kunnen dienen tot verbetering van de verlofstraktementen. Deze leden wenschten een herziening van de daaromtrent bestaande bepalingen in dien zin, dat geen buitenlandsch verlof wordt verleend aan personen met een inkomen van minder dan f 400 per maand, dat het recht op buitenlandsch verlof pas intreedt na acht jaren actieven dienst, dat de gelegenheid wordt gegeven het buitenlandsch verlof desgewenscht binnenslands door te brengen en dat door wijziging van de classificatie aan boord voor alle ambtenaren, zoowel burgerlijke als militaire, de overtocht worde versoberd, voor zooverre in verband met de accommodatie der schepen maar eenigszins mogelijk is. Zij vroegen, of de Regeering bereid is een dergelijke herziening tot stand te brengen.

Sommige leden merkten op, dat op het reizen van landsdienaren met auto's aanmerkelijk zou kunnen worden bezuinigd. Zij vroegen, of de Regeering daaromtrent met de Indische Regeering in overleg wil treden.

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafd. 416 *B*. Eenige leden vestigden er de aandacht op, dat voor de ontvoogding van het inlandsch bestuur, waardoor dit meer zelfstandigheid krijgt en het Europeesch toezicht vermindert, bij dit artikel een vrij aanzienlijk bedrag is uitgetrokken. Ook de Indische Regeering is blijkbaar van meening, dat het geven van meer zelfstandigheid aan het inlandsch bestuur geldelijke uitgaven vereischt. Immers, in de Memorie van Antwoord aan den Volksraad op de algemeene beschouwingen be-

treffende deze begrooting werd medegedeeld, dat van een spoedige doorvoering van de ontvoogding geen bezuiniging kan worden verwacht, omdat hetgeen op de kosten voor Europeesch personeel wordt bespaard, ruimschoots wordt opgewogen door de kosten van een betere bestuurstoerusting van de ontvoogde regentschappen. De hier aan het woord zijnde leden noemden deze uitlating ontmoedigend. Zij vroegen, of de vele millioenen, die in de laatste 20 jaren voor de meerdere ontwikkeling van de inlandsche bestuursambtenaren zijn uitgegeven, dan geen nut hebben opgeleverd. Ook vroegen zij, of, indien de ontvoogding tot grootere uitgaven leidt, met het oog op den financieelen toestand, met die ontvoogding wel kan worden voortgegaan.

Onderafd. 417—421. Gevraagd werd, of de uitgaven voor de politie niet aanmerkelijk kunnen worden verminderd in verband met het voornemen der Regeering om het leger de taak der veld- en der gewapende politie te doen overnemen, waarvan in de Memorie van Toelichting bij onderafdeeling 706 mededeeling wordt gedaan.

Onderafd. 423. Enkele leden achtten den post voor telefonische gemeenschap voor bestuursdoeleinden buitengewoon hoog.

Onderafd. 424. Gevraagd werd, welke bezuiniging is verkregen door de opheffing van het kantoor voor de statistiek.

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

Verscheidene leden hadden er bezwaar tegen, dat voor het onderwijs bijna 5 millioen meer wordt geraamd dan voor het loopende jaar. Ofschoon de Minister op bladz. 11 der Memorie van Toelichting betoogt, dat aan de staatstaak een ingrijpende beperking moet worden opgelegd, ook op het gebied waar onder andere omstandigheden uitbreiding wenschelijk wordt geacht, wordt op het gebied van het onderwijs de staatstaak niet alleen niet ingekrompen, maar zelfs uitgebreid. Blijkens het medegedeelde op blz. 29 en 30 der Memorie van Toelichting, zullen tal van nieuwe scholen worden geopend. Zij vroegen, of de opening van die scholen niet tot betere tijden zou kunnen wachten. De resultaten van het onderwijs zijn over het algemeen nog zoo gering, dat geen al te groote voortvarendheid bij de uitbreiding daarvan behoeft te worden betracht.

Andere leden juichten de opening van nieuwe scholen toe. Naar hun meening wordt op dit gebied reeds te veel bezuinigd. Zij wezen op het groote levensbelang, dat voor een land als Indië gelegen is in het onderwijs, vooral wanneer dit niet alleen zou worden opgevat als het bijbrengen van kennis, maar ook als opvoeding. Al moet worden toegegeven, dat de resultaten niet altijd spoedig te zien zijn, zoo waren zij van meening, dat hier de bezuiniging toch wel in de laatste plaats moet worden toegepast.

Eenige leden vroegen, of niet meer kan worden gedaan voor het nijverheidsonderwijs aan de inlanders.

Dat ter wille van een betrekkelijk geringe bezuiniging het technisch onderwijs schade zal lijden, werd door enkele leden betreurd.

Sommige leden drongen aan op vereenvoudiging van de schooltypen en vermijding van alle weelde bij den bouw en de inrichting van kweek- en opleidingsscholen. Zij vroegen, of de Regeering bereid is daaromtrent met de Indische Regeering in overleg te treden.

Eenige leden vroegen, of de Regeering reeds mededeelingen kan doen over de resultaten van het onderzoek, dat, naar zij meenden, de Onderwijsraad in opdracht van de Indische Regeering heeft ingesteld in zake het dienstbaar maken van het volksonderwijs aan de karaktervorming en, zoo neen, wanneer daaromtrent mededeelingen kunnen worden tegemoet gezien. Zij waren van oordeel, dat dit onderwijs zich onvoldoende aanpast aan de volksbehoeften, zoodat wijziging van het leerplan noodig is.

Gevraagd werd, of de Minister bereid is de jaren, die een onderwijzer in Nederland in militairen dienst doorbrengt en die daar als dienstjaren medetellen, ook in Indië als zoodanig te doen gelden.

Nu bij sommige takken van dienst de z.g. „kettingordonnantie" is opgeheven of althans minder streng wordt gehandhaafd, vroeg men, of ook aan onderwijzers niet de vrijheid kan worden gegeven om in anderen gouvernementsdienst of in dienst van het bijzonder onderwijs over te gaan. Bij handhaving van die ordonnantie is verbetering van positie zoo goed als onmogelijk.

Opgemerkt werd, dat de bepaling, dat een vaste bezoldiging ingaat bij het aanvaarden van de betrekking op de aangewezen standplaats, nadeelig is voor hen, die naar de buitenbezittingen worden gezonden. Daarom werd gevraagd, of niet zou kunnen worden bepaald, dat voor hen, die met ingang van de maand volgende op hun benoeming hun betrekking niet hebben kunnen aanvaarden, het activiteitstraktement in ieder geval op dat tijdstip zal ingaan.

Gewezen werd op het gebrek aan geschikte woningen voor onderwijzers. Men vroeg, of de Regeering niet zou willen bevorderen, dat woningen voor hen worden gebouwd, evenals de Nederlandsch Indische Spoorwegmaatschappij voor haar ambtenaren doet.

Andere leden wezen er op, dat voor andere categorieën van landsdienaren evenzeer gebrek aan geschikte woningen bestaat, terwijl, naar hun oordeel, de onderwijzers zich niet op het standpunt behooren te stellen, dat in het bijzonder aan hen een aanspraak op huisvesting van landswege toekomt.

Sommige leden konden niet goedkeuren, dat op maatregelen, die aan de gezondheid en de physieke weerkracht van de bevolking ten goede komen, zal worden bezuinigd.

Nogmaals werd aangedrongen op de opleiding van hulpgeneeskundigen, van mantries voor de inspuiting met salversan en op het nemen van proeven met chaulmoogra-olie ter bestrijding van de lepra volgens de methode, die op de Hawaï-eilanden met succes wordt toegepast.

Eenige leden waren van oordeel, dat tegen geslachtsziekten met meer kracht moet worden opgetreden, dan, blijkens het medegedeelde op blz. 35 der Memorie van Toelichting, in het voornemen der Regeering ligt.

Enkele leden vroegen, in hoeverre en op welke wijze de Regeering het volksonderwijs dienstbaar denkt te kunnen maken aan de verheffing van den landbouw en wat de Regeering voornemens is te dien aanzien te verrichten.

Sommige leden klaagden over de omslachtige wijze, waarop de onderwijsinspectie in Indië te werk gaat. Vooral de invulling van de inspectiestaten, die aan een inspectie voorafgaat, vergt veel noodeloozen arbeid van de hoofden der scholen. Zij vroegen, of die staten niet kunnen worden afgeschaft, of althans aanmerkelijk vereenvoudigd.

Gevraagd werd, hoe het staat met het geneeskundig schooltoezicht in Indië. In 1920 deelde de Minister mede, dat een regeling daaromtrent in voorbereiding was, doch ten vorigen jare verklaarde de Minister, dat hem niet bekend was, of reeds een definitieve regeling tot stand was gekomen.

Ook werd gevraagd, hoe het staat met den gezondheidstoestand in de buitengewesten in verband met de inrichting van een hospitaalschip, waarover bij de begrooting voor 1922 werd gesproken, en hoe het staat met de oprichting van een bureau voor sociale hygiëne.

Onderafd. 505*A*. Verscheidene leden waren van oordeel, dat de voorbereiding van de oprichting van een rechtsgeleerde hoogeschool behoort te worden uitgesteld. Op het oogenblik zijn hier te lande tallooze juristen zonder betrekking; daarom bestaat er geen aanleiding door een opleiding van juristen in Indië dat aantal te vermeerderen. De uitzending naar Indië van een hoogleeraar, om de oprichting van een dergelijke hoogeschool voor te bereiden, achtten zij dan ook onnoodig. Zij verzochtten daarom den Minister het daarvoor uitgetrokken bedrag van f 15 000 alsnog te schrappen.

Andere leden juichten het echter toe, dat zooveel mogelijk rechtskundig personeel in Indië zelf zal worden opgeleid en drongen aan op de oprichting van deze hoogeschool.

Onderafd. 546. Met leedwezen hadden eenige leden gezien, dat het aanvankelijk uitgetrokken bedrag aan bouwsubsidie voor de „VAN DEVENTER-school" te Semarang niet in de begrooting is opgenomen. Zij vestigden er de aandacht op, dat deze school reeds op 4 Juli 1921 is geopend en nog niets aan subsidie voor exploitatie- of bouwkosten ontvangen heeft, ten gevolge waarvan het kapitaal der school voor een groot deel voor exploitatiekosten verbruikt moest worden. Ontvangt die school nu geen bouwsubsidie, dan is het gevaar groot, dat zij te gronde moet gaan.

In dit verband werd gevraagd, hoe het staat met de subsidieering van de school te Mendoet en of die school bouwsubsidie heeft genoten. Ook zou men gaarne vernemen, wat er gebeuren zal met de gouvernementskweekschool te Bandoeng.

Onderafd. 592. Naar aanleiding van de mededeeling op blz. 35 der Memorie van Toelichting, dat met het oog op de vereischte bezuiniging geen inspectie op de krankzinnigenverpleging zal worden ingesteld, merkten eenige leden op, dat bezuiniging op dat gebied, naar hun meening, niet toelaatbaar is.

AFDEELING VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Gevraagd werd, of de Regeering bereid is krachtiger dan tot dusverre de ontwikkeling van den kleinen landbouw door Europeanen te bevorderen en, zoo ja, welke maatregelen daartoe zullen worden genomen.

Ook vroeg men, welke de voornemens van de Regeering zijn met betrekking tot verbetering van den veestapel.

Onderafd. 617. De bezuinigingen op proefvelden voor de volkstheecultuur en de katoencultuur en voor de vruchten- en groententeelt achtten eenige leden niet verstandig.

Onderafd. 638. Sommige leden konden de houding, door de Regeering tegenover de visscherij aangenomen, waarvan op blz. 38 der Memorie van Toelichting melding wordt gemaakt, niet goedkeuren. Een krachtig middel tot verbetering van de economische toestanden der bevolking wordt daardoor ongebruikt gelaten.

Onderafd. 646 *en* 647. Opgemerkt werd, dat voor den centralen aanschaffingsdienst een bedrag van f 228 500 wordt aangevraagd. Men was van meening, dat deze uitgave voor een instituut, dat bezuiniging beoogt, zeer hoog is en zou gaarne vernemen, waaruit blijkt, dat deze dienst inderdaad tot de beoogde bezuiniging leidt.

AFDEELING VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Met leedwezen werd kennis genomen van de bezuiniging op bevloeiingswerken en drinkwaterleidingen, die toch reeds in een uiterst langzaam tempo tot stand komen.

Onderafd. 704. Gevraagd werd, waarom de avondleergang voor opzichters van den waterstaat overbodig is, zooals op bladz. 41 der Memorie van Toelichting wordt opgemerkt.

Onderafd. 706. Verscheidene leden zouden gaarne een specificatie van dezen post ontvangen. Zij betwijfelden, of het wel noodig is om voor gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken, een bedrag van ongeveer 11 millioen te besteden.

Sommige leden verwonderden er zich over, dat ten behoeve van den bouw van ambtenaarswoningen niet minder dan f 3 675 000 is uitgetrokken. Met het bij de onderafd. 706 A geraamde voorschot aan de woningbouwvereeniging Batavia wordt dus het geheele bedrag, dat voor dit doel is bestemd, ongeveer 4 millioen. Ofschoon deze leden de noodzakelijkheid erkenden van een goede woningvoorziening ten behoeve van de ambtenaren en het ook als een plicht van de overheid beschouwden daarvoor te zorgen, waren zij toch van meening, dat dit bedrag in de tegenwoordige omstandigheden te hoog is en bovendien niet in een juiste verhouding staat tot het bij onderafd. 713 uitgetrokken bedrag voor werken ter verbetering van de volksgezondheid. Zij drongen daarom aan op een meer normale verdeeling van het totaal bedrag dier posten in dier voege, dat op de onderafd. 706 en 706 A niet meer dan ten hoogste f 3 000 000 wordt uitgetrokken en op onderafd. 713 f 3 200 000.

Onderafd. 712. Opgemerkt werd, dat, blijkens het medegedeelde op bladz. 43 der Memorie van Toelichting, volgens een opgemaakt werkplan voor bevloeiings- afwaterings- en waterkeeringswerken op Java en op Madoera op het eind van 1922 nog te verwerken zal zijn onderscheidenlijk een bedrag van 97,7 millioen en een van 86,4 millioen. Gevraagd werd, of deze werken niet tot betere tijden kunnen worden uitgesteld. Men zou gaarne vernemen, welke de rentabiliteit is van het voor bovenbedoelde werken op Java en Madoera reeds verwerkte bedrag van ongeveer 43 millioen.

Sommige leden waren van oordeel, dat het met het oog op de vereischte bezuiniging aanbeveling zou verdienen den verderen aanleg van kring-wadoeks voorloopig op te schorten.

Onderafd. 721. Gevraagd werd, of de Regeering overtuigd is van een voldoende rentabiliteit van den oceaanhaven Belawan en of de Regeering denkt, dat die haven nautisch-technisch in verband met de aanslibbing een succes zal zijn, zonder dat daaraan nog vele millioenen worden besteed. In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, dat de uitdieping van het vaarwater niet zal geschieden tot grooter diepte dan met de capaciteit van een enkelen slibzuiger kan worden bereikt. Deze uitdieping zal, volgens de Memorie van Toelichting op de begrooting van het departement der burgerlijke openbare werken, f 900 000 's jaars kosten, waarvan een bedrag van f 800 000 zal worden bestreden uit den algemeenen post voor verbetering van vaarwaters. Gevraagd werd, of het met het oog op die hooge kosten niet beter zou zijn den oceaanhaven althans voorloopig op te geven en zich te bepalen tot een kusthaven.

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Eenige leden vroegen om een overzicht van de uitkomsten der gouvernementsbedrijven over eenige achtereenvolgende jaren.

Sommige leden zouden gaarne inlichtingen ontvangen aangaande de werkzaamheden van en de opdrachten aan de commissie tot ontwikkeling van de fabrieksnijverheid. Het had hun aandacht getrokken, dat wèl uit het verslag van de Javasche Bank, maar niet uit eenige regeeringspublicatie daaromtrent iets te vernemen is. Het is wenschelijk, dat jaarlijks omtrent de werkzaamheden der commissie een verslag openbaar worde gemaakt.

Onderafd. 811. Met genoegen had men vernomen, dat althans de mijnbouwkundige en geologische opsporingen van gouvernementswege zullen worden voortgezet.

Onderafd. 815. Gevraagd werd, welke de bedrijfsresultaten zijn van de Atjeh-tram.

Onderafd. 817 *A*. Geklaagd werd, dat de Indische Spoorwegmaatschappij voor het aangaan van een overeenkomst

betreffende den aanleg van een vrijliggende spoorverbinding van Solo naar Djokja te zware eischen stelt, omdat zij haar monopolie voor den afvoer van suiker en tabak naar Semarang wil behouden.

Afdeeling IX.

Departement van Oorlog.

Sommige leden achtten het hoogst bedenkelijk, dat de kosten van deze afdeeling de laatste jaren zoo verbazend zijn gestegen, al is die stijging dan ook voor een belangrijk deel voortgevloeid uit een verhooging van de bezoldigingen. Zij betwijfelden, of met deze stijging van de uitgaven wel een eenigszins beteekenende verhooging van 's lands weerkracht is verkregen, en zouden daaromtrent gaarne worden ingelicht. Voorts spraken zij er hun verwondering over uit, dat, in weerwil van deze aanzienlijke stijging, het vraagstuk van de zielszorg in het leger nog niet is opgelost, ofschoon daarmede toch een betrekkelijk slechts gering bedrag is gemoeid. Zij vroegen, of inderdaad zuinigheidsoverwegingen aan die oplossing in den weg staan en welke de voornemens van de Regeering daaromtrent zijn.

Eenige leden merkten op, dat het met het oog op de vereischte zuinigheid zeer gewenscht zou zijn, indien de zoogenaamde militaire salariscommissie bij het doen van haar voorstellen de uiterste soberheid betracht voor alle rangen; zij vroegen, of de Regeering in dien zin een wenk zou willen geven.

Gevraagd werd, wat bedoeld wordt met „buitengewone werkzaamheden" waarvan bij verschillende onderafdeelingen van deze afdeeling melding wordt gemaakt. Bij andere afdeelingen komt dit niet voor.

Ook vroeg men om een opgave van de loopende bestellingen van minutie, alsmede van de bedragen dier bestellingen en van de firma's, aan wie de levering is gegund.

Onderafd. 903 en 904. Gewezen werd op de motie van den heer 's Jacob c. s., op 10 Juli 1922 met groote meerderheid door den Volksraad aangenomen, waarbij de wenschelijkheid wordt uitgesproken om de Topografische Inrichting te vervormen tot een centraal reproductiebedrijf voor den geheelen openbaren dienst en dit reproductiebedrijf te organiseeren tot een zelfstandig bedrijf los van het Departement van Oorlog. Deze inrichting zou alsdan zeer goed in staat zijn tot het vervaardigen van zeekaarten, bankbiljetten, muntbiljetten, post- en zegelwaarden, schoolatlassen enz., welke thans uit Nederland moeten worden betrokken. Aangezien de Minister in de Memorie van Toelichting daaromtrent niets mededeelt, zou men alsnog gaarne vernemen, of aan die motie gevolg zal worden gegeven.

Afdeeling XI.

Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

Eenige leden klaagden over de geldverspilling door de plaatselijke en gewestelijke zelfbesturen o. a. door de overdadige personeelsuitrusting van hun diensten, de overmatige bezoldiging van het personeel en het ondernemen van openbare bedrijven zonder de vereischte zaakkennis. Vooral het geldelijk beheer van de gemeenten Batavia en Bandoeng noemden zij weinig gelukkig. Zij vroegen, of de Regeering bereid is de instelling te bevorderen van een preventief toezicht op de openbare werken, welke door locale gebiedsdeelen met geldelijke tegemoetkoming van het land worden tot stand gebracht. Voorts zou geldelijke tegemoetkoming van landswege in het algemeen moeten worden onthouden aan die locale gebiedsdeelen, welke hun ambtenaren hooger betalen, dan het land voor gelijkwaardige diensten doet.

De hier aan het woord zijnde leden merkten voorts op, dat de plaatselijke en gewestelijke zelfbesturen weinig populair zijn en door de overgroote meerderheid der ingezetenen niet worden gewenscht, zooals blijkt uit de verzoekschriften van de ingezetenen van eenige bestaande gemeenten.

Onderafd. 1106, 1108, 1109, 1113, 1114 *en* 1114 *A—D.* Deze posten, welke betrekking hebben op niet-urgente werken voor gemeenten, zouden, naar de meening van sommige leden, wel kunnen worden uitgesteld.

Middelen in Nederland.

Onderafd. 802. Eenige leden merkten op, dat de Minister het aandeel in de winst van de Biliton Maatschappij hooger raamt dan de Indische Regeering. Zij achtten de raming van de Indische Regeering juister en waren van meening, dat die van den Minister ongeveer f 700.000 te hoog is.

Middelen in Nederlandsch-Indië.

Onderafd. 303. Gevraagd werd, waarin de ingevoerde en nog in te voeren beperkende maatregelen ten aanzien van den opiumverkoop bestaan, waarvan op blz. 71 der Memorie van Toelichting melding wordt gemaakt.

Onderafd. 305. Sommige leden achtten de raming van de opbrengst der invoerrechten op een bedrag van 60 millioen te hoog. Blijkens staat II, behoorende bij de financieele nota van de Indische Regeering, bedroeg de raming voor 1922 80 millioen, welke raming echter, zooals de Minister op bladz. 4 der Memorie van Toelichting mededeelt, 33,9 millioen te hoog blijkt te zijn. Voor 1922 wordt dus een opbrengst van ongeveer 46 millioen verwacht en daarom zou het juister zijn geweest, indien ook dit cijfer voor de raming voor 1923 was aangenomen. Dit is te meer noodig, omdat de Minister zelf zegt, dat op grond zoowel van de daling van den goederenomzet, als van de waarde daarvan, op een verdere vermindering van de opbrengst van de invoerrechten moet worden gerekend. Ook moet er mede rekening worden gehouden, dat de Indische importhandel geheel ontwricht is door de liquidatie van eenige importfirma's en door de ruwe en willekeurige wijze, waarop de oorlogswinstbelasting van tweedehands-handelaren wordt ingevorderd.

Gevraagd werd, waarom de opbrengst van de accijnzen hooger wordt geraamd dan voor 1922.

Onderafd. 307. Sommige leden achtten de raming van de opbrengst van de Inkomstenbelasting op $50^1/_2$ millioen te hoog met het oog op de geringe verdiensten, die in 1922 zoowel door particulieren als door maatschappijen zijn behaald. Naar hun meening mag de opbrengst niet hooger dan op 40 millioen worden geraamd. Voorts zouden zij gaarne vernemen, hoe groot het aandeel is, dat door inlanders in deze belasting wordt opgebracht en hoe groot het aandeel is van vreemde oosterlingen.

Onderafd. 401 *A.* Eenige leden betoogden, dat bij de terugbetaling van in het belang van inlandsche zelfbesturen gedane uitgaven een al te fiscaal optreden moet worden vermeden. De posten moeten op billijke wijze worden berekend. Gevraagd werd, welke beginselen daarbij worden in acht genomen.

Onderafd. 409. Men vroeg, of na de unificatie van de belastingen het hoofdgeld op Java niet behoort te worden opgeheven.

Onderafd. 612. Opgemerkt werd, dat bij de toelichting op de onderafd. 634, 635 en 637 van de uitgaven wordt medegedeeld, dat de houtaankap wordt ingekrompen, omdat men met groote onverkoopbare voorraden zit. Men meende hieruit te moeten opmaken, dat de dienst van het boschwezen zich niet genoegzaam naar de behoeften van de houtmarkt voegt. Ook rijst de vraag, of bij publieken verkoop van het djatihout niet te hooge grenzen worden gesteld. Voorts werd opgemerkt, dat in weerwil van deze voorraden de spoor- en tramwegen van den dienst van het boschwezen niet voldoende djatihout en dwarsliggers kunnen krijgen om in hun behoefte te voor-

zien, zoodat zij genoodzaakt zijn om ijzeren dwarsliggers uit Europa te doen komen of dwarsliggers van minder deugdelijk hout uit de buitengewesten te gebruiken. Men zou hierover gaarne nader worden ingelicht.

Onderafd. 812. Verscheidene leden waren van oordeel, dat het netto-overschot der staatsspoor- en tramwegen, dat blijkens blz. 53 der Memorie van Toelichting op 22 millioen wordt geraamd, veel te hoog wordt geschat. Immers, de totale ontvangsten der staatsspoor- en tramwegen worden op f 87 395 000 gesteld, waarin is begrepen als opbrengst van het spoor- en trambedrijf op Java f 74 650 000 en van het hotel- en restauratiebedrijf f 1 900 000, alzoo uit beide laatstgenoemde bronnen samen f 76 550 000. De ontvangsten uit dien hoofde bedroegen echter f 49 888 402 in 1919, f 60 424 966 in 1920 en f 69 184 970 in 1921. In 1922 zijn bij alle spoor- en tramwegen op Java de ontvangsten beneden die van 1921 gebleven. Bij het Java-net van de staatsspoorwegen waren, blijkens de opgaven van de *Javasche Courant*, tot ult. Juli 1922 de ontvangsten 2 millioen minder, dan in de overeenkomstige periode van 1921. Op blz. 92 van de Memorie van Toelichting op de begrooting van het departement van gouvernementsbedrijven, evenals op blz. 4 van de Memorie van Toelichting van den Minister, wordt dan ook gewag gemaakt van een sterken achteruitgang van de inkomsten van het staatsspoorwegbedrijf. Nu wordt bij de raming voor 1923 wel rekening gehouden met het achterwege blijven van een normaal accres, maar niet met de geconstateerde sterke vermindering van de inkomsten. De totale opbrengst mag dan ook niet hooger worden gesteld dan die, welke over 1922, blijkens de tot nu toe bekende gegevens, wordt verwacht, n.l. van 65 millioen. De raming is dus 10 millioen te hoog.

Voorts werd opgemerkt, dat in de Memorie van Toelichting van het departement van gouvernementsbedrijven van het geraamde overschot van 22 millioen wordt uitgegaan om te berekenen, dat daaruit ongeveer 4 pct. rente zou kunnen worden betaald over het geheele kapitaal der in exploitatie zijnde spoor- en tramwegen van 550 millioen. Hiertoe kan men echter slechts geraken door de afschrijving of de bijdrage in het vernieuwingsfonds van $1^1/_2$ pct. van het kapitaal, die de Regeering blijkens het ontwerp van de Indische bedrijvenwet noodig acht, achterwege te laten. Bij toepassing van die afschrijving zou het staatsspoorwegbedrijf, indien de geraamde opbrengst werd verkregen, niet meer dan $2^1/_2$ pct. rente opbrengen en slechts 0.7 pct., indien het overschot over 1923 niet, zooals is geraamd, 22 millioen zal bedragen, doch ongeveer 12 millioen.

In verband met het bovenstaande werd gevraagd, of kan worden medegedeeld, hoeveel 's lands bedrijven tot September 1922 hebben opgebracht. Indien men die cijfers kent, kan men zich beter een oordeel vormen over de ramingcijfers, die van de overschotten van 's lands bedrijven worden verstrekt.

Aldus vastgesteld 1 December 1922.

SCHEURER.
GERRITZEN.
VAN BOETZELAER VAN DUBBELDAM.
FEBER.
ALBARDA.

4. 15.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 14 December 1922.)

Algemeene beschouwingen.

De opmerkingen van sommige leden, waarvan in § 1 van het Voorloopig Verslag melding wordt gemaakt, betreffende den uitslag van de afgeloopen verkiezingen met betrekking tot de koloniale politiek in de Staten-Generaal, vereischen, naar de ondergeteekende meent, van zijne zijde geene beschouwing. Dat, zooals door andere leden werd betoogd, de uitslag van die verkiezingen voor Indië niet gunstig zou zijn geweest, is mede eene opmerking, waarop hij bezwaarlijk nader zou kunnen ingaan. De verkregen uitbreiding van het aantal Kamerleden, die door persoonlijke ervaring en studie met Indische vraagstukken bekend zijn, acht hij intusschen voor Indië eene belangrijke aanwinst.

Het behoeft nauwelijks verzekering, dat de ondergeteekende het betreurt, dat zijn overgang in het nieuwe Kabinet verscheidene leden heeft teleurgesteld. Dat ook in Indië zijn wederoptreden met weinig ingenomenheid zou zijn begroet en dat die teleurstelling thans in nog grootere mate dan te voren aan den dag zou zijn getreden, is naar de indrukken, welke op dit punt werden verkregen, eene voorstelling, waaraan zekere eenzijdigheid niet vreemd mag heeten. Wat overigens de zaak zelve aangaat, moge de ondergeteekende volstaan met eene herhaling van hetgeen in de Memorie van Antwoord betreffende het begrootingsverslag der Kamer van het vorige jaar is opgemerkt. Naar aanleiding van eene soortgelijke beschouwing van enkele zijden werd destijds reeds door hem in het midden gebracht, dat, waar de vraagstukken, welker oplossing hij zich tot taak had te stellen, ten deele in den loop der jaren tot onderwerpen van scherpen strijd waren geworden, het vanzelf sprak, dat zoowel hier als in Indië het standpunt, door hem ingenomen, bij velen tot ontstemming aanleiding moest geven. Dit feit verklaart voldoende de mindere ingenomenheid aan sommige zijden, waarop in deze werd gedoeld, zonder dat verder daarvoor steun behoefde te worden gezocht in beschouwingen als die, dat de slechte toestand van de Indische financiën toch zeker voor een belangrijk deel veroorzaakt zou zijn door de wijze, waarop de ondergeteekende de belasting-wetgeving heeft verzorgd — eene voorstelling, waarvan de onhoudbaarheid reeds meermalen is aangetoond —, of in de onbestemde uitlating, dat het vraagstuk van de staatkundige regeling voor Nederlandsch-Indië een „kloeker" beleid eischt dan van dezen Minister verwacht kan worden.

Met groote erkentelijkheid heeft de ondergeteekende de waardeerende woorden vernomen, waarmede, in tegenstelling met de evenbedoelde opmerkingen, zijn aanblijven in den ministerieelen werkkring door andere leden is besproken. Aan het vertrouwen, dat het hem zal mogen gelukken, in samenwerking met den Gouverneur-Generaal met name de herziening der staatsinrichting van Nederlandsch-Indië en het herstel van het financieel evenwicht tot eene goede oplossing te brengen, hoopt de ondergeteekende ten volle te zullen beantwoorden.

Welke overwegingen voor eenige leden, die zijn beleid over het algemeen verdedigen, aanleiding zijn geweest om niettemin toe te geven, dat dit beleid zich niet gekenmerkt heeft door activiteit, vermag de ondergeteekende niet te gissen. Zonder in eene beoordeeling van eigen arbeid te treden, komt het hem voor, dat hetgeen in een zoo moeilijk tijdsgewricht als dit, waarin als het ware alles uit zijne voegen is geraakt, in deze weinige jaren op koloniaal gebied tot stand is gekomen, een zoodanig verwijt niet kan billijken. Het was ook daarom hem aangenaam van andere zijden die verklaring weersproken te zien.

§ 2. De volksbewegingen, welke, in verschillende vormen, zich in de Indische samenleving hebben geopenbaard, acht ook de ondergeteekende een belangrijk kenmerk van de maatschappelijke ontwikkeling van dezen tijd. Zij wijzen op het bestaan in de inheemsche samenleving van een ontwikkelingsdrang, welke, mits in goede banen geleid, niet anders dan bevorderlijk kan zijn aan den maatschappelijken vooruitgang van de Inlandsche volksgroepen.

Dat het Regeeringsbeleid niet alleen gericht moet zijn, doch inderdaad ook steeds gericht is geweest, op het bevorderen van een rustige en ordelijke ontwikkeling, zonder excessen, van de volksopleving, behoeft naar de meening van den ondergeteekende geen betoog na hetgeen dienaangaande is gebleken zoowel uit den groei der volksbewegingen, als uit den voortgang der organisaties daarvan, sedert de eerste openbaring dier volksopleving.

Wanneer in de algemeene volksbeweging sedert, met name na de gebeurtenissen in Garoet en na de pandhuisstaking, reactionnaire stroomingen merkbaar mochten zijn geworden, zijn deze, naar zijne inzichten, niet het gevolg van de maatregelen der Overheid tot voorkoming of onderdrukking van excessen, doch van een proces van zuivering der inwendige toestanden en verhoudingen in de organisaties zelve. De buitensporigheden, welke onder meer tijdens de evengemelde gebeurtenissen aan het licht zijn gekomen, hebben niet het minst bij de georganiseerden zelven wantrouwen gewekt tegen sommige leiders; twijfel in het algemeen omtrent de kracht der leiding, om de maatschappelijke gedragingen der aangeslotenen binnen behoorlijke grenzen te houden.

Door inwendige oorzaken van dezen aard en door den voortdurenden partijstrijd tusschen de volksleiders of hen, die zich als zoodanig voordoen, alsmede door inwerking van revolutionnaire invloeden schijnt de kracht der organisaties aanmerkelijk verzwakt.

De ondergeteekende onderschrijft de meening van de andere leden, die den terugslag, welken de Indische beweging thans ondervindt, veeleer beschouwen als een noodzakelijke ontspanning na de overspanning der vorige jaren.

De voorbeelden, welke in het verslag door de leden, die het eerst aan het woord waren, zijn aangehaald ten bewijze dat de Regeering reactionnaire stemmingen zou volgen, bevestigen, voor zoover zij in het juiste licht zijn geplaatst, integendeel dat het der Regeering en haren ambtenaren er inderdaad om te doen is, de maatschappelijke ontwikkeling, in het belang der bevolking zelve, in ordelijke banen te houden.

De ondergeteekende kan zich dan ook volkomen aansluiten bij de zienswijze der andere leden, die zich konden vereenigen met de gedragslijn der Indische Regeering jegens de volksbeweging in het algemeen en tegenover de pandhuisstaking in het bijzonder, en die van gevoelen waren, dat de ambtenaren de Inlandsche bevolking in hare maatschappelijke ontwikkeling nauwkeurig waarnemen en de bevolking en hare organisaties zooveel mogelijk ontzien.

Bij de hervormingen in de zelfbesturen op Java, welke in het bijzonder voor de bevolking der landschappen van het hoogste belang zijn, wordt steeds zooveel mogelijk rekening gehouden met de wenschen der zelfbestuurders, voor zoover deze niet strijdig zijn te achten met de belangen van land en volk.

Van een voornemen der Regeering om het bureau van den adviseur voor Inlandsche zaken uit versoberingsoverwegingen op te heffen, is den ondergeteekende niets bekend. Aan de

adviezen van dit bureau wordt door de Regeering alleszins aandacht geschonken; zij worden voor zooveel noodig ook ter kennis van de bestuurshoofden gebracht.

Zich aansluitend bij de opvatting van de leden, die de z.g. autonomiebeweging, zooals deze zich heeft geuit, voorbarig noemden, meent ook de ondergeteekende, dat die actie niet voortsproot uit den ontwikkelingsdrang der Inlandsche bevolking; evenmin als het te Bandoeng gehouden Al-Indië congres geacht mag worden te hebben vertolkt wat in de volksmassa leeft.

Dat de Indische Regeering in het belang van die volksmassa aan de verschillende maatschappelijke stroomingen de gelegenheid zal verschaffen zich zelf te zuiveren van schadelijke elementen en zich te consolideeren, is wel van zelf sprekend; evenzeer ook dat de Regeering destructieve invloeden, welke onder de tegenwoordige omstandigheden op die bewegingen zouden willen inwerken, zooveel als in haar vermogen ligt zal weren.

De ondergeteekende kan zonder voorbehoud zich aansluiten bij de meening van verscheidene leden, dat het verkeerd zoude zijn, indien de Indische beweging zich éénzijdig en met verwaarloozing van het cultureele op staatkundige objecten richtte. Ook z. i. moet aan staatkundige ontwikkeling in de richting van zelfbeschikking gepaard gaan eene krachtige cultureele en economische ontwikkeling. Zooals de ondergeteekende in de vergadering der Eerste Kamer van 4 April j.l. opmerkte, doet zich het feit voor, dat, ondanks de breede kloof tusschen Oost en West, tusschen Islam en Christendom, zich in Indië een Westersch, Nederlandsch getint, cultuurleven is gaan vormen, dat zich met den dag door onderwijs en lectuur verder ontwikkelt. Voorts wees de ondergeteekende er toen reeds op, dat de band met Nederland, dien dit cultuurleven zal kunnen vormen, z. i. zooveel mogelijk zal moeten worden versterkt door den weldadigen invloed van Christelijke zending en Christelijke moraal, in elk geval door den krachtigen invloed van een op Christelijken grondslag gevestigd geestesleven aan de staatkundig overheerschende zijde.

Het overleg nopens artikel 123 van het Regeeringsreglement is thans zoover gevorderd dat de ondergeteekende beschikt over een eindadvies der Indische Regeering, terwijl het in zijne bedoeling ligt, aan de hand daarvan door besprekingen met belangstellenden hier te lande tot eene voor de Zending zoo gunstig mogelijke oplossing te geraken.

Naar aanleiding van de vraag, of ten aanzien van de in het jaar 1919 bij de Regeering ingediende uitgebreide voorstellen tot reorganisatie van de Indische kerk, niet op enkele van de meest urgente punten eene beslissing zou kunnen worden genomen, in afwachting, dat de in Indië ingestelde commissie tot bestudeering van het vraagstuk van de scheiding van Kerk en Staat met haar arbeid gereed zal zijn gekomen, kan de ondergeteekende mededeelen, dat een van kerkelijke zijde gedaan verzoek van dezelfde strekking heeft geleid tot overleg ter zake met den Gouverneur-Generaal. Daarbij is den ondergeteekende echter gebleken, dat het practisch onmogelijk moet worden geacht, om hangende het onderzoek van vorenbedoelde commissie ten aanzien van onderdeelen van het onderwerpelijke vraagstuk eenige afzonderlijke beslissing te nemen.

Met de leden, die bestreden, dat de tegenwoordige Gouverneur-Generaal nog niet ver genoeg zou gaan bij de handhaving van het gezag, is de ondergeteekende van oordeel, dat reeds voldoende is gebleken, dat de Landvoogd er niet tegen opziet krachtige maatregelen te nemen, wanneer dit in het belang van Indië noodig wordt geoordeeld. Ook kan z. i. niet worden toegegeven, dat ten deze van den Volksraad een minder gunstige invloed zou uitgaan. Het is integendeel van veel belang, dat, ook in zake bestuursaangelegenheden in dat college de gelegenheid bestaat om in het openbaar uiting te geven aan grieven, welke anders in het verborgen zouden voortwoekeren, terwijl de Regeering daardoor tevens in vele gevallen in staat wordt gesteld hare bedoelingen te verduidelijken en aldus aan ongerechtvaardigde kritiek het zwijgen op te leggen.

§ 3. Tot zijn leedwezen kan de ondergeteekende niet ingaan op de beschouwingen, door sommige leden gewijd aan de herziening van de staatsinrichting, omdat hij, in overeenstemming met het gevoelen van andere leden, een gedachtenwisseling over dit onderwerp ontijdig en voorbarig acht. Zijns inziens zou te meer nog voor een zoodanig debat bezwaarlijk een minder geschikt oogenblik gekozen kunnen worden dan het tegenwoordige, nu weliswaar, blijkens een juist ontvangen telegrafisch bericht, de mondelinge behandeling van het Regeeringsvoorstel door den Volksraad geëindigd is, doch de desbetreffende gedeelten der Handelingen van het college nog niet kunnen worden geraadpleegd. De regeling van het kiesrecht is bij de Indische Regeering aanhangig; omtrent het tijdstip van de indiening daarvan aan den Volksraad kan de ondergeteekende geenerlei toezegging doen. Naar het schijnt is door de leden, die vroegen, of den 26sten Juni jl., toen het herzieningsontwerp door den Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken ter tafel van den voorzitter van den Volksraad werd gelegd, het overleg met het Opperbestuur inderdaad was geëindigd en of de ondergeteekende zich met het ontwerp kan vereenigen, geene aandacht geschonken aan de slotwoorden van de door mr. SCHRIEKE bij die gelegenheid uitgesproken rede. Immers, blijkens die woorden geschiedde de aanbieding *mede namens het Opperbestuur.* [1])

Het is den ondergeteekende niet bekend, op welke feiten de meening van sommige leden steunt, dat de bestuurshervorming voor een deel aan de zuinigheid is opgeofferd en dat bepaaldelijk uit een kostenoogpunt in eenige streken van Java zou zijn afgezien van de invoering van regentschapsraden. Wel is het hem bekend, dat de Gouverneur-Generaal, met het oog op de voorbereiding, die de instelling van autonome regentschappen vordert, in het begin van dit jaar bij den Directeur van Binnenlandsch Bestuur heeft aangedrongen op het dadelijk ter hand nemen van die voorbereiding, opdat de inwerkingtreding van de eerste op nieuwe leest geschoeide regentschappen in geen geval meer vertraging ondervinde dan bepaald onvermijdelijk is.

§ 4. De ondergeteekende stelt op den voorgrond, dat ook naar zijn gevoelen de financieele toestand van Indië groote zorg vereischt. Hij kan echter niet het oordeel onderschrijven van verscheidene leden, dat de ontwrichting der Indische financiën voor een groot deel zou moeten worden geweten aan lichtvaardige financieele politiek gedurende het bewind van den vorigen Gouverneur-Generaal.

Reeds het vorige jaar heeft de ondergeteekende in zijne Memorie van Antwoord (bladz. 3) op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende de Indische begrooting voor 1922 eene uiteenzetting gegeven van de oorzaken, welke na 1916 er toe hebben geleid, dat het evenwicht in het budget van den gewonen dienst ten eenenmale teloor is gegaan, waarbij hij niet heeft nagelaten te wijzen op de in deze inzonderheid voor Indië geldende bijzondere omstandigheden. Waar de tegenwoordige depressie op economisch gebied zelfs in landen, welke het huidig ontwikkelingsstadium van Indië reeds lang achter den rug hebben, de scherpste verhoudingen heeft aangenomen, zou het wel zeer eigenaardig zijn wanneer die depressie voor Indië niet eveneens met ernstige gevolgen gepaard ware gegaan. Om die reden komt het hem ook nutteloos en onbillijk voor, te zoeken naar een bepaald persoon of bewind, dat aansprakelijk zou zijn te stellen voor den tegenwoordigen stand van zaken. Die stand van zaken toch is het gevolg van een samenloop van omstandigheden, welke bezwaarlijk geheel te voorzien, laat staan te voorkomen ware geweest.

Ongetwijfeld is na 1916 in verschillende opzichten onvoldoende rekening gehouden met den eisch, dat, niettegenstaande de bedrieglijke welvaart van het oogenblik, spaarzaamheid behoorde te worden betracht, en daarin schuilt zeker eene

[1]) *Handelingen* 1ste gewone Zitting 1922, bladz. 451.

voorname oorzaak van de belangrijke verschillen tusschen de ramings- en de uitkomstcijfers. Een andere oorzaak van dat verschijnsel is het door den ondergeteekende bij verschillende gelegenheden gereleveerde feit, dat de Indische begrooting geruimen tijd vóór den aanvang van het dienstjaar moet worden opgemaakt, hetgeen vooral tot verklaring strekt van de jongste begrootingsoverschrijdingen, welke samenvallen met de plotseling ingetreden inzinking op economisch gebied. Zooals de hier aan het woord zijnde leden niet onopgemerkt hebben gelaten, zijn ook in Indië stemmen opgegaan, die er op wezen, dat de gunstige conjunctuur van de jaren 1919 en 1920 slechts tijdelijk kon zijn, en ook de ondergeteekende heeft o. a., zooals die leden in herinnering brengen, bij de behandeling der begrooting voor 1921 daarop nadrukkelijk de aandacht gevestigd. Dat nochtans evenmin als elders, waar dergelijke waarschuwingen werden vernomen, in Indië tijdig eene koerswijziging in de financieele politiek werd ingeluid, is niet in allen deele onverklaarbaar. Immers, al wezen destijds reeds sommige verschijnselen op den komenden grooten omkeer in de economische constellatie, dat die verandering zóó spoedig en in zóó hevige mate zou intreden als sedert is geschied, werd alleen door enkelen gevoeld, maar over het algemeen niet vermoed. Intusschen heeft ook in Indië, gelijk elders, de zware druk der depressie eene gunstige wijziging gebracht in de gangbare opvattingen nopens het budgetair evenwicht, waarvan voor de Landshuishouding niet anders dan gunstige gevolgen kunnen worden verwacht.

De voorbeelden, welke door de hier aan het woord zijnde leden worden bijgebracht ten bewijze, dat bij de raming van de middelen in de laatste jaren met groote lichtvaardigheid zou zijn te werk gegaan en tal van tegenvallers in de uitgaven hadden kunnen worden voorzien, moeten naar het oordeel van den ondergeteekende met groote omzichtigheid worden beschouwd. Dat de aanvankelijke raming van de opbrengst der tolrechten in 1922 en van de suikerbelasting 1921 te hoog was en belangrijk verminderd had moeten worden, is zoodra mogelijk ter kennis van de Volksvertegenwoordiging gebracht; wat de tolrechten betreft bij de aanvullingsbegrooting voor 1922 en wat de suikerbelasting aangaat, reeds bij de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer betreffende de hoofdbegrooting voor dat jaar. Dat die verminderingen aanzienlijk waren, was het gevolg van den invloed der eerst sedert de opstelling van de aanvankelijke raming meer en meer tot uiting komende malaise. De voor de suikerbelasting 1921 nader genoemde opbrengst van rond 70 millioen zal ongeveer bereikt worden; tot ultimo October j.l. is een bedrag van omstreeks f 67 200 000 ter zake ontvangen.

Wat de gesignaleerde tegenvallers in de uitgaven betreft, de noodzakelijkheid van een duurtebijslag aan de landsdienaren is wel degelijk voorzien. Dat men zich in het bedrag van dien toeslag heeft misrekend is niettemin juist, al mag niet worden voorbijgezien, dat de ondergeteekende in zijne Memorie van Antwoord (bladz. 12) betreffende de begrooting voor 1921 de kosten der voorgenomen salarisherziening, welke voornamelijk eene consolideering van den duurtebijslag voorstelde, op een bedrag van rond 75 millioen meende te moeten stellen, een bedrag, nagenoeg overeenkomende met dat, hetwelk ten vorigen jare voor duurtetoeslagen is uitgetrokken.

Die voorbeelden wettigen, naar de ondergeteekende meent, niet in het algemeen den geopperden twijfel aan de waarde der in de begrooting vervatte cijfers.

Ook hij betreurt ten zeerste het gemis van eerbied voor de begrooting, zooals dit in de laatste jaren tot uiting is gekomen in de groote overschrijdingen van toegestane bedragen, en naar zijn gevoelen vordert eene ongerepte handhaving van het budgetrecht der Volksvertegenwoordiging, dat aan dit euvel ten spoedigste een einde komt. Waar de toestand van overgang, die tot dit euvel heeft gevoerd, geleidelijk verdwijnt, vertrouwt de ondergeteekende, dat daardoor en door de intusschen door de Indische Regeering getroffen maatregelen in het belang van eene betere begrootingsbewaking, o. a. daarin bestaande dat de landsdienaren, door wier toedoen de begrooting wordt overschreden, voor die overschrijdingen persoonlijk verantwoordelijk worden gesteld, weldra een gezonder toestand zal ontstaan. Hij meent hierop thans niet verder te moeten ingaan, doch te kunnen volstaan met eene verwijzing naar het ter zake opgemerkte in zijne Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer betreffende de aanvullingsbegrooting voor het dienstjaar 1922 (Gedrukte Stukken, Zitting 1922—1923. — **106**, n°. 24*a*).

De meening van de hier aan het woord zijnde leden, dat de vorenbedoelde onjuiste ramingen en begrootingsoverschrijdingen de oorzaak zouden zijn van den onrustbarend toegenomen schuldenlast van Indië, doordat voor de dekking van tekorten op den gewonen dienst moest worden geleend, is juist wanneer het begrip „leenen" in ruimen zin wordt opgevat, derhalve als omvattend ook het scheppen van vlottende schuld. Onjuist is zij echter wanneer daarbij het oog is gevestigd op de gefundeerde schuld, welk uitsluitend haar ontstaan dankt aan de dekking van buitengewone uitgaven. Het valt nochtans niet te ontkennen, dat, tenzij in de toekomst weder gerekend zou mogen worden op overschotten van den gewonen dienst — wat voor de eerstvolgende jaren welhaast ondenkbaar is —, ook de tot dusver in den vorm van schatkistpapier en voorschotten van het Rijk en van De Javasche Bank gefinancieerde nadeelige saldi van den gewonen dienst der jaren 1917 tot en met 1923 ten slotte door vaste leeningsgelden gedekt zullen moeten worden.

Een allereerst vereischte is thans, dat met kracht en voortvarendheid de gewone uitgaven weder minstens tot het peil der regelmatige inkomsten worden teruggedrukt en voorts de buitengewone uitgaven zeer aanmerkelijk worden beperkt. Wat deze laatste groep van uitgaven betreft, kan de ondergeteekende zich aansluiten bij de zienswijze van de leden, die het standpunt innamen, dat ook met het leenen voor zoogenaamd productieve werken de grootste voorzichtigheid moet worden betracht.

Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen, dat de daarbij aan het woord zijnde leden met ingenomenheid hadden kennis genomen van zijne uitlating, dat aan de Staatstaak eene ingrijpende beperking zal moeten worden gesteld. De Landshuishouding zal weder teruggebracht moeten worden tot den omvang, die in overeenstemming is niet met de van verschillende zijden op onderscheiden gebied geuite desiderata, doch met het financieel kunnen van het Land op het oogenblik en in de naaste toekomst. Door eene dergelijke politiek plaatst men zich opnieuw op den bodem der realiteit, waardoor de belangen van land en volk van Indië ten slotte het best gediend worden. Dat zware — zelfs zeer zware — offers zullen moeten worden gebracht, ligt voor de hand, doch het herstel van het verbroken evenwicht in den gewonen dienst acht de ondergeteekende, vooral met het oog oog op een ongerept krediet van Indië en de veiligstelling van het nationale ruilmiddel, een zoo allesbeheerschend belang, dat ook voor drastische middelen ter bereiking van het gestelde doel niet mag worden teruggedeinsd. Wanneer de vereischte versobering van 's Lands dienst niet anders te bereiken is dan door eene bezuiniging, welke in zekere mate eene onttakeling van bestaande instellingen nabijkomt, zal ook daartoe — hoezeer van verschillende zijden verzet is te verwachten — *moeten* worden overgegaan. De ondergeteekende heeft zijn standpunt tegenover dit uiterst belangrijke vraagstuk uiteengezet in de vergadering van de Tweede Kamer van 21 December 1921, [1]) toen hij zich in de volgende woorden uitsprak: „Om daartoe" (n.l. tot uitsparing op de Landshuishouding) „te komen moet het mes veel dieper in het vleesch gezet worden. Niet het overdadige maar het strikt onvermijdelijke moet daarvoor worden aangesneden. En wanneer het daarop aangaat, heeft zonder eenig voorbehoud bezuiniging de beteekenis van aftakeling, van het brengen op een lager niveau van den tak van dienst

[1]) *Handelingen* bladz. 1265, 2de kolom.

Als dat noodig is om den toestand te redden . . . . . . moet ook daartoe worden besloten".

Het behoeft nochtans geen betoog, dat de bezuiniging in de allereerste plaats moet worden toegepast op uitgaven, welke niet bepaaldelijk de geestelijke en lichamelijke belangen der bevolking betreffen. Mocht het onverhoopt ten slotte toch noodig blijken ook deze laatste belangen aan te tasten, dan zal evenwel ook daarin zijn te berusten, behoudens dat aan werkelijk primaire belangen op het gebied van onderwijs en volksgezondheid zooveel mogelijk eerst na uitputting van de andere middelen op dit gebied de hand worde geslagen.

De reeds in een gevorderd stadium van voorbereiding verkeerende versobering van den Landsdienst zal uiteraard het vraagstuk van versterking der inkomsten niet op den achtergrond mogen dringen. Evenzeer als thans geschiedt ten aanzien van het uitgavenbudget, zullen ook de verschillende middelengroepen, inzonderheid die van retributieven aard, aan een methodisch en intensief onderzoek worden onderworpen.

Dat, gelijk de hier aan het woord zijnde leden opmerkten, van eene inkrimping van den Staatsdienst in de onderhavige begrooting nog weinig zou zijn te bemerken, kan niet worden toegegeven. De verklaring, dat het daadwerkelijk streven naar herstel van het evenwicht in den gewonen dienst in die begrooting niet duidelijker tot uitdrukking komt, ligt voornamelijk in de omstandigheid, dat het uiterst moeilijk is eene uitgegroeide Landshuishouding met één slag weder op een lager niveau terug te brengen. Er valt nu eenmaal, zoolang het aantal landsdienaren niet beduidend is ingekrompen, te rekenen op eene stijgende uitgaaf aan salarissen wegens periodieke verhoogingen, terwijl ook de dienst der leeningen voor rente en aflossing toenemende bedragen vordert. Zoo worden ook verder vele bezuinigingen aanstonds te niet gedaan door onvermijdelijke eischen van tegenovergestelden aard. Den leden, die van oordeel zijn, dat de Indische Regeering nog niet voldoende van het bezuinigingsbesef doordrongen is, moge de ondergeteekende met eenigen aandrang deze factoren in herinnering brengen en voorts verzoeken hun volle aandacht te willen schenken aan het feit, dat, blijkens de op bladz. 10 der Memorie van Toelichting voorkomende cijfers van de zuivere Landsuitgaven in de jaren 1919 tot en met 1923, die uitgaven voor het komende jaar reeds aanzienlijk zijn besnoeid, en ondanks eene geraamde lagere opbrengst der middelen van niet minder dan 98 millioen, het voor 1923 geraamde tekort verwacht wordt rond 85 millioen te zullen blijven beneden het becijferde tekort van den gewonen dienst voor 1922. Hieruit blijkt voldoende, dat, hoe bezwaarlijk het ook moge zijn om aan een tot zekere hoogte massaal lichaam als eene Staatshuishouding is, eene richting te geven, tegengesteld aan die waarin het te voren zich bewoog, dit reeds in werkelijk belangrijke mate gelukt is. Niet alleen is de voorwaartsche beweging tot stilstand gekomen, doch zij is bereids in eene teruggaande omgezet. Die teruggaande beweging te versnellen, is de taak voor de beide volgende jaren, opdat in 1925 het nagestreefde doel: herstel van evenwicht, worde bereikt.

Den leden, die het gunstig verschil ad 85 millioen tusschen de uitkomsten van den gewonen dienst voor de jaren 1922 en 1923 in verband met eene inkrimping der uitgaven voor het muntwezen met 40 millioen op ten rechte 45 millioen becijferden, moge de ondergeteekende doen opmerken, dat, juist omdat een gelijk bedrag aan inkomsten uit het muntwezen gederfd wordt, het eigenlijk verschil uit dien hoofde geen verandering ondergaat.

Evenzeer berust het op een misverstand te meenen, dat, wanneer geen rekening wordt gehouden met de vermindering ad 10.8 millioen aan duurtebijslagen, voor onderwijs 4.7 millioen meer geraamd is dan voor 1922. Uit de op bladz. 29 der Memorie van Toelichting voorkomende opsomming toch van de verhoogingen en verlagingen der Vde begrootingsafdeeling, blijkt, dat van genoemd bedrag ruim 2.2 millioen voor rekening komt van den geneeskundigen dienst.

Waar men deed uitkomen, dat, bij verwezenlijking van de verwachting dat in 1925 eene sluitende begrooting zal worden bereikt, tegen dien tijd mede tengevolge van de op den gewonen dienst voorkomende tekorten de schuldenlast tot niet minder dan 140 millioen zal zijn gestegen, moge overigens in het oog worden gehouden, dat een zeer belangrijk gedeelte van dit bedrag zal hebben bijgedragen tot verhooging van het cultureele, van het hygiënische en sociale peil der bevolking en ongetwijfeld in de toekomst vruchten zal dragen.

De ondergeteekende heeft dankbaar kennis genomen van de verklaring van sommige der hier aan het woord zijnde leden, dat uit de reeds bekend geworden bezuinigingsmaatregelen blijkt, dat inderdaad het uiterst mogelijke wordt gedaan om zoo spoedig doenlijk tot herstel van het financieel evenwicht te geraken. Het is hem tot zijn leedwezen voorshands nog niet mogelijk dien leden de verzochte vaste toezegging te doen omtrent de werkwijze, waarmede zal worden getracht dat doel te bereiken. Slechts kan hij mededeelen, dat in het begin van Augustus j.l. de ondergeteekende de Indische Regeering in groote trekken in kennis heeft gesteld met zijne inzichten nopens het te volgen versoberingsproces, ten einde uiterlijk voor 1925 tot een sluitend budget van den gewonen dienst te komen, en haar heeft verzocht hem tijdig mededeeling te doen van de uitkomsten van het ter zake met hare adviseurs te plegen overleg. Uit een onlangs ontvangen draadbericht van den Gouverneur-Generaal is sedert gebleken, dat die Regeering zich met groote voortvarendheid heeft gezet aan de bereiking van het gestelde doel. Een mede geseind programma van de voorgenomen versoberingen, waarbij inzonderheid door de ten vorigen jare ingestelde Bezuinigingscommissie een belangrijke rol wordt vervuld, wijst zeer aanzienlijke bedragen aan als het resultaat van het gepleegd overleg. Waar het programma echter nog niet in alle opzichten vaststaat — de Landvoogd stelt zich voor om zoodra alle voorstellen zijn uitgewerkt, hetgeen niet vóór Januari a.s. mogelijk zal zijn, eene vergadering te beleggen met den Raad van Indië, de Bezuinigingscommissie en de Departementschefs ter bepaling, aan de hand van de bekende gegevens, welke bezuinigingen al dan niet worden doorgevoerd —, meent de ondergeteekende zich te moeten onthouden van verdere mededeelingen daaromtrent. Zoodra ter zake meer omlijnde gegevens zijn ontvangen, zal hij niet nalaten daarmede de Staten-Generaal bij de eerste zich voordoende gelegenheid in kennis te stellen.

Den ondergeteekende is het verband, dat door enkele leden is gelegd tusschen den slechten toestand van de Indische financiën en de werkzaamheid van den Volksraad, niet geheel duidelijk. Al kan niet ontkend worden, dat sedert de ontwikkeling in de richting van zelfbestuur een aanvang heeft genomen, de financieele toestand is achteruitgegaan, dit bewijst daarom nog niet, dat tusschen beide feiten een oorzakelijk verband zou bestaan.

Uit de vorenstaande beschouwingen zal het den anderen leden duidelijk zijn, dat de ondergeteekende zich niet rekent tot hen, die in de huidigen financieelen toestand van Indië een reden tot pessimisme zien. Hij moet echter met klem opkomen tegen de van die zijde geuite bewering, dat de tekorten voor een belangrijk deel zouden zijn veroorzaakt door maatregelen der Regeering als de door die leden vermelde. Vooreerst wat betreft de betaling van de crisisuitgaven uit den gewonen dienst. Eigenlijke uitgaven van dien aard heeft Indië niet noemenswaard gehad. Weliswaar zijn in de jaren 1918, 1919 en 1920 onderscheidenlijk f 19 464 200, f 95 200 000 en f 190 620 600 aan die soort van uitgaven besteed (Vgl. resp. de onderafdeelingen 270 A, 294 A en 394 D der regularisatie-wetsontwerpen voor genoemde jaren; Gedrukte Stukken, Zitting 1919—1920—**389**; Zitting 1920—1921—**442** en Zitting 1921—1922—**534**), en is in 1921 nog een bedrag van f 32 217 377 te dier zake uitgegeven, tezamen dus rond $337\frac{1}{2}$ millioen, waarvan blijkens bladz. 2 der Memorie van Toelichting nopens de begrooting voor 1923 ruim 333 millioen voor de voedselvoorziening, doch dit laatste bedrag was op ultimo 1921 op eene som van circa $11\frac{1}{3}$ millioen na terug ontvangen, terwijl

verwacht wordt, dat ook van het resteerende nog vermoedelijk $1^1/_2$ millioen in 's Lands kas zal terugvloeien. Neemt men verder in aanmerking, dat de opbrengst der Indische oorlogswinstbelasting inzonderheid was bestemd om de extra-uitgaven, welke uit den Volkerenkrijg zijn voortgesproten, te bestrijden en dat tot op ultimo 1921 uit die belasting ruim $112^1/_2$ millioen is ontvangen, dan is het standpunt, dat de tekorten op den gewonen dienst ook zouden moeten worden toegeschreven aan de betaling van crisisuitgaven uit de gewone inkomsten, moeilijk vol te houden.

Ten aanzien van de door de vorenbedoelde leden gesignaleerde „nalatigheid om, toen de winsten ongekend rijk vloeiden, de noodige belastingen te heffen" en de mede in dit verband verweten „hoogst gebrekkige uitvoering van de belastingwetten", moge worden aangevoerd, dat voor Indië evenzeer als voor het Moederland de conjunctuurwinsten onder het bereik van den fiscus zijn gebracht, eerst door de oorlogswinstbelasting en, als gevolg daarop, door de extra-winstbelasting in vereeniging met de productenheffingen.

Van eene gebrekkige uitvoering der belastingwetten is den ondergeteekende niets bekend, tenzij daarmede bedoeld wordt de, door de toenmalige onvoldoende uitrusting van den Indischen belastingdienst veroorzaakte, aanvankelijk trage gang bij den aanslag in en de invordering van de inkomsten- en oorlogswinstbelastingen. In dit opzicht valt in den laatsten tijd belangrijke verbetering te constateeren.

De verwijzing van die leden naar „de lijdensgeschiedenis met de belasting op aardolieproducten, welke belasting 50 millioen in de schatkist had kunnen brengen", meent de ondergeteekende hier onbesproken te kunnen laten na hetgeen herhaaldelijk reeds omtrent die voorstelling van zaken is opgemerkt. Ook acht hij geen reden aanwezig, om opnieuw een gedachtenwisseling te openen over groote bronnen van inkomsten, in casu „rijke petroleumvelden en andere natuurlijke rijkdommen van Indië", waarover de Staatskas zou hebben kunnen beschikken en die ter beschikking van particuliere ondernemingen werden gesteld.

Uit de hiervoren gedane mededeelingen zal den hierbedoelden leden zijn gebleken, dat de ondergeteekende zich ook bezwaarlijk zou kunnen aansluiten bij hunne zienswijze, dat eene verbetering van den financieelen toestand van Indië zeer wel mogelijk zou zijn zonder tot bezuiniging op de uitgaven voor nuttige en urgente doeleinden over te gaan. De tot dat doeleinde voorgestane verbetering van de belastingwetten en versterking van den dienst der belastingen met bekwaam personeel, acht de ondergeteekende op zich zelf eveneens allezins aanbevelenswaardig, maar dat alleen die maatregelen en belasting van de petroleumwinsten, die dan toch zeker ook naar hunne plannen aan redelijke grenzen gebonden zou zijn, voor het doel voldoende zouden wezen, schijnt hem niet zeer aannemelijk toe. Waar in hetzelfde verband ook de winstaandeelkassen worden genoemd, komt dit den ondergeteekende minder juist voor. Financieele baten ten behoeve van den Lande staan den voorstanders van dat denkbeeld daarbij niet voor oogen.

Hoe de ondergeteekende in het algemeen staat tegenover het denkbeeld om de Inlandsche bevolking in zekere mate te doen deelen in de winst van ondernemingen van landbouwen nijverheid, heeft hij meer dan eens uiteengezet. Overigens kan hij zijn standpunt eerst definitief bepalen, wanneer het denkbeeld in concreten vorm tot een onderwerp van overleg zal zijn geworden, waarvoor naar zijne meening het oogenblik nog niet daar is.

Zonder geacht te willen worden in te stemmen met de daaraan voorafgaande mededeelingen van de hier aan het woord zijnde leden, beaamt de ondergeteekende nochtans de meening van die leden, dat gestreefd moet worden naar meerdere baten uit de natuurlijke rijkdommen van Indië. Echter verschilt hij met hen van gevoelen ten aanzien van de vraag, of dit doel al dan niet door ontginning van overheidswege moet worden bereikt. Zooals hij bereids opmerkte op bladz. 17 der Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer betreffende de loopende begrooting, is hij weliswaar principieel geen tegenstander van Staatsbedrijven, doch betwijfelt hij, of uitbreiding daarvan onder de tegenwoordige omstandigheden anders dan in bijzondere gevallen aanbeveling zou verdienen. Die uitbreiding toch zou eene belangrijke directe vermeerdering van uitgaven medebrengen, waarmede de aanstonds te verwachten baten geenszins in evenredigheid zouden zijn. Uiteraard zou dit bezwaar evenzeer gelden ten aanzien van eene exploitatie door eene naamlooze vennootschap, gevormd door publiekrechtelijke lichamen. In verband met het vorenstaande kan ook naar het inzien van den ondergeteekende instelling van eene kleine technische commissie als in het Voorloopig Verslag bedoeld geene aanbeveling verdienen. Afgescheiden daarvan zou het, naar hij meent, ondoenlijk zijn tot eene in de practijk bruikbare algemeene uitspraak te komen nopens den voor exploitatie van overheidsbedrijven meest geschikten vorm: aard en omvang van die bedrijven loopen daarvoor te veel uiteen.

Daarentegen kan de ondergeteekende den evenbedoelden leden gereedelijk toegeven, dat het, ook uit geldelijk oogpunt, van veel belang zou wezen, indien in Indië zelf het personeel kon worden verkregen, dat thans nog voor het grootste gedeelte uit Europa moet worden betrokken, en dat mitsdien gestreefd moet worden naar uitbreiding en verbetering van de gelegenheid om in Indië te worden opgeleid tot intellectueelen en technischen arbeid. Op deze overwegingen berust ook het plan tot oprichting binnen korten tijd van een rechtshoogeschool in Indië, terwijl te zijner tijd, wanneer de omstandigheden het toelaten, verdere stappen in die richting kunnen worden verwacht. Zoowel bij deze uitbreiding van het hooger onderwijs, als ten aanzien van het algemeen vormend lager en middelbaar, zoomede technisch onderwijs, moet intusschen voor het oogenblik rekening worden gehouden met de financieele krachten, welke er toe dwingen zich voorshands te beperken tot instandhouding, zooveel mogelijk, van het bestaande.

Ook de ondergeteekende betreurt het in hooge mate, dat de Regeering zich genoodzaakt ziet wegens den financieelen toestand tot inkrimping van de Staatstaak over te gaan, doch daarbij zullen — hiervoren wees hij reeds daarop — pas in het uiterste geval overwegende cultuurbelangen in het gedrang komen. De indruk van de hier aan het woord zijnde leden, „dat de economische crisis in Indië overdreven wordt, mede wellicht met politieke oogmerken", kan tot zijn leedwezen die van den ondergeteekende niet zijn.

Met belangstelling heeft hij kennis genomen van de mededeeling van bedoelde leden, dat uit verschillende beschouwingen en uitlatingen van deskundigen en ingewijden kan worden opgemaakt, dat de vooruitzichten voor het economisch leven in Indië niet slecht zijn en dat het economisch herstel in Indië reeds is ingetreden. Ook indien dit inderdaad en blijvend het geval mocht zijn, ontheft het de Regeering in geenen deele van den plicht om zoo spoedig mogelijk het evenwicht in de Indische begrooting te herwinnen, waarbij dan door die omstandigheid de taak der Regeering aanmerkelijk zal worden verlicht.

Wanneer sommige leden met hunne opmerking, dat de dochtermaatschappijen der Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië volgens haar jaarverslag in 1920 in Indië en Nederland tezamen 38.7 millioen aan belastingen betaalden tegenover slechts 41.4 millioen in andere landen, niettegenstaande de olieproductie in Indië slechts $^1/_5$ bedroeg van haar geheele olieproductie, den indruk wilden vestigen, dat het oliekapitaal hier te lande en in Indië onevenredig zwaar belast is, moet de ondergeteekende vooreerst daartegenover stellen, dat eerstgemeld bedrag uiteraard naar verhouding zeer aanzienlijk moet zijn, ook zonder dat nog daaruit die conclusie valt te trekken, wijl die maatschappijen, als hier te lande gevestigd, uit dien hoofde ook voor de winsten uit elders gewonnen olie onder het bereik van den Nederlandschen fiscus vallen. Voorts, dat de Koninklijke verzuimd heeft het in dat bedrag begrepen aandeel van de Indische schatkist afzonderlijk te

noemen, zoodat zonder meer niet kan worden beoordeeld, of inderdaad de bijdrage van het oliekapitaal aan Indië in eene minder billijke verhouding staat tot de winsten, met de daar gewonnen olie behaald.

§ 5. Ook al moet worden erkend, dat van eene vermogensbelasting in Indië geene zeer aanzienlijke bedragen zijn te verwachten, toch is de ondergeteekende er niet van overtuigd, dat de opbrengst zóó onbelangrijk zou zijn, dat hij, reeds vóórdat hem daaromtrent voorstellen van de Indische Regeering hebben bereikt, zou kunnen instemmen met het oordeel van verscheidene leden, dat van eene dergelijke belasting niets is te verwachten. Ofschoon, in verhouding tot het aantal inwoners dat der vermogende lieden in Indië ongetwijfeld niet groot is, wettigt dit nog geenszins de gevolgtrekking, dat het de moeite niet zou loonen van hen eene belasting als hierbedoeld te heffen. Dat de verschillende vermogende Chineezen, die er nog gevestigd waren, mede tengevolge van den verhoogden belastingdruk, het land zouden hebben verlaten, is een bewering, welke geen steun in de feiten vindt. Inderdaad hebben om de evenvermelde reden Chineezen het land verlaten, evenals dit ten aanzien van welgestelde ingezetenen zich in Nederland heeft voorgedaan, doch voor zoover hem bekend is dat verschijnsel slechts tot enkele gevallen beperkt gebleven. Dat voorts de geringe opbrengst van de successierechten in de laatste jaren zou wijzen op de aanwezigheid in Indië van een gering aantal vermogende Europeanen, schijnt mede voor tegenspraak vatbaar toe, daar, gelijk bekend, het meerendeel van hen na beëindiging van de Indische loopbaan het land verlaat om zich in Europa te vestigen. Het is derhalve duidelijk, dat bedoelde opbrengst op zich zelve geene aanwijzing kan geven nopens eene van die Europeanen tijdens hun verblijf in Indië te heffen vermogensbelasting.

De overweging van de unificatie op belastinggebied is nog niet zoo ver gevorderd, dat de ondergeteekende thans reeds een besliste uitspraak zou kunnen doen omtrent de mogelijkheid van uitbreiding der successiebelasting ook tot de Inlanders.

Bij de vermelding van eene waterbelasting onder de in studie genomen nieuwe middelen werd gedoeld op het oude denkbeeld, om eene algemeene retributieve heffing in te voeren voor ondernemers, die water uit openbare stroomen of leidingen gebruiken. Die belasting is thans in overweging bij de in het belang van het bevloeiingswezen op Java en Madoera ingestelde commissie.

Den leden, die met instemming hadden vernomen, dat de Regeering erkent dat aan eene verruiming van middelen door belastingen, welke de door uitheemsch kapitaal gedreven ondernemingen treffen, niet kan worden gedacht, meent de ondergeteekende te moeten opmerken, dat die erkenning niet alleen de evenbedoelde ondernemingen betreft, doch, zooals uitdrukkelijk blijkt uit den aanhef van de laatste alinea op bladz. 10 van de Memorie van Toelichting, de geheele gemeenschap. Van de mededeeling der hier aan het woord zijnde leden, dat derhalve niet kan worden volgehouden het tot dusver gevolgde systeem om een groot deel van de kosten, die voor de ontwikkeling van de Inlandsche bevolkingsgroepen geacht worden noodig te zijn, af te wentelen op de uitheemsche bevolkingsgroepen, heeft de ondergeteekende met bevreemding kennis genomen. In de laatste jaren heeft steeds het streven voorgezeten — men denke ook aan de reeds gedeeltelijk tot uitvoering gekomen unificatie op belastinggebied — om de lasten der gemeenschap zoo billijk mogelijk, derhalve overeenkomstig de draagkracht der bewoners, zonder aanzien van ras of afstamming te verdeelen. Dat dit systeem medebrengt, dat in de tijden, die voor de met uitheemsch kapitaal gedreven ondernemingen zeer ruime of buitengewoon hooge winsten afwierpen, ook bijdragen in de behoeften van de schatkist werden gevraagd, die daarmede in eene billijke verhouding stonden, ligt voor de hand.

Ten volle deelt de ondergeteekende de zienswijze, dat het uitheemsche kapitaal voor de economische ontwikkeling van Indië niet kan worden gemist en alles vermeden moet worden wat tot eene kapitaalsvlucht of tot een afzijdig houden van het uitheemsche kapitaal in de toekomst zou kunnen leiden. Wanneer echter de leden, die deze meening uitspraken, daarmede te kennen willen geven, dat er gevaar bestaat dat de gevolgde belastingpolitiek tot het een of tot het ander gevolg zou kunnen leiden, kan hij die meening niet beamen. Dat in deze tijden van economische malaise moeilijkheden worden ondervonden tengevolge van de uit een betreurenswaardigen samenloop van omstandigheden voortspruitende late heffing van belasting over de winsten, gemaakt in de daaraan voorafgaande jaren, wordt door hem aanstonds erkend en begrijpelijk acht hij ook de klachten over die belasting, voor zoover nog onvoldaan, vooral van hen, die den druk der tijden ondervinden. Maar dat het belastingsysteem op zich zelf, volgens hetwelk veel wordt geheven indien de verdiensten groot, en weinig indien de verdiensten klein zijn, tot kapitaalsvlucht aanleiding zou geven, is eene onderstelling, waarvoor geen voldoende gronden bestaan. De ondergeteekende is er van overtuigd, dat klachten van evengemelden aard niet zouden zijn geuit, indien de plotseling ingevallen malaise niet of meer geleidelijk ware ingetreden, en dat dergelijke verwijten geheel zullen uitblijven zoodra weder op economisch gebied betere tijden aanbreken.

De stelling, dat de vlucht of afzijdigheid van het uitheemsche kapitaal in groote mate wordt bepaald door de algemeene voorwaarden, waaronder het kapitaal in de naburige tropische landen werkt, kan de ondergeteekende onderschrijven. Nochtans mag niet uit het oog worden verloren, dat daarbij dan ook inderdaad alle voorwaarden en niet alleen het percentage van eene bepaalde belasting in aanmerking behooren te worden genomen. De in het Verslag vermelde, in den Volksraad geuite bewering, dat de Staat bij eventueele kapitaalsvlucht de bestaande bedrijven zelf zou kunnen exploiteeren, meent de ondergeteekende met stilzwijgen te kunnen voorbijgaan.

Dat de Inlandsche bevolkingsgroep meer dan tot dusver in de kosten van de Landshuishouding behoort bij te dragen, wordt, naar het oordeel van den ondergeteekende, niet aannemelijk gemaakt door eene verwijzing naar de bedragen, die in de laatste drie jaren voor de bedevaart naar Mekka zijn besteed en naar verwachting voortaan jaarlijks voor dit doel zullen worden uitgegeven. Die verwijzing zou alleen dan beteekenis hebben, indien in Indië eene belastingpolitiek werd gevolgd, welke den belastingplichtigen niets zou overlaten boven de middelen voor het allernoodzakelijkst levensonderhoud. Maar op aanvaarding door den ondergeteekende van een zoodanig stelsel valt uiteraard niet te rekenen. Overigens worde niet uit het oog verloren, dat in de laatste jaren de lasten ook van de Inlandsche bevolking niet onaanzienlijk zijn verzwaard tengevolge van de belangrijke verhoogingen van in- en uitvoerrechten en accijnzen, slachtbelastingen en landrente.

De ondergeteekende beschikt niet over voldoende gegevens ter beoordeeling van de juistheid der door den heer CRAMER in de vergadering van den Volksraad van 16 Juni 1922 vermelde cijfers, betreffende de waarde van den veestapel der Inlandsche bevolking en de daarvan verkregen netto-opbrengst. Zou de juistheid van het genoemd bedrag van 640 millioen als kapitaalswaarde van den veestapel al eenigszins benaderd kunnen worden uit de sterkte daarvan, [1]) het als jaarlijksche netto-opbrengst vermelde cijfer van 330 millioen — dat in evenredigheid tot de vermelde kapitaalswaarde wel zeer hoog voorkomt — zal niet anders dan door eene uiterst ruwe en daardoor weinig betrouwbare schatting kunnen worden gecontroleerd. Intusschen acht de ondergeteekende de beschikking over nauwkeurige gegevens daaromtrent voor de vraag, of de opbrengst van den Inlandschen veestapel niet een geschikt belastingobject zou kunnen opleveren, zonder nut. Die vraag

[1]) Vgl. voor de laatstbekende gegevens daaromtrent bladz. 283 van het Koloniaal Verslag van 1920, waar voor geheel Nederlandsch-Indië de sterkte op ult. 1919 als volgt wordt aangegeven: paarden 604 767, runderen 4 356 884, buffels 3 107 767, varkens 181 865, geiten 2 595 135, en schapen 1 358 702.

kan reeds a priori niet anders dan ontkennend worden beantwoord, wijl die opbrengst uit den aard der zaak reeds in aanmerking wordt genomen bij de vaststelling van de belasting naar het inkomen van hen, die de opbrengst genieten en er geen aanleiding bestaat om deze bron van inkomsten bovendien nog aan eene extra-belasting te onderwerpen, in wezen niet verschillend van de zoozeer gewraakte bijzondere heffingen van het groot landbouw- en het mijnbouwbedrijf en dit te minder, waar de slacht voor eigen gebruik wordt getroffen door de — onlangs verdubbelde — slachtbelastingen.

Ter beantwoording van de vraag over vermeerdering van inkomsten door eene verhooging van den opiumprijs moge dienen, dat vermeerdering van inkomsten nimmer doel van die prijsverhooging mag zijn. De sinds vele jaren gevolgde opiumpolitiek brengt mede, dat elke maatregel van dien aard op het gebied van de opiumregie zijne rechtvaardiging moet vinden in hetgeen met de regie wordt beoogd, n.l. vermindering van het opiumgebruik. Tot verhooging van den verkoopprijs mag derhalve alleen worden overgegaan met vooropstelling van dat doel en ook met vermijding van het gevaar van een eenigszins beteekenende toeneming van den smokkelhandel. Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat in den loop van 1922 met inachtneming van het vorenstaande de verkoopprijs in de meeste gewesten buiten Java en Madoera reeds opnieuw aanzienlijk is verhoogd en gebracht is op het bedrag, dat sedert 1 October 1920 op Java en Madoera geldt, n.l. f 30 per thail, zoodat het twijfelachtig is of eene verdere verhooging wel tot vermeerdering van inkomsten zou leiden.

Uit de onlangs ingezonden Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Kamer nopens het aanhangig wetsontwerp tot wijziging en aanvulling van de Indische Tariefwet (Gedrukte Stukken Zitting 1922—1923. — **276**) zal bereids zijn gebleken, dat de ondergeteekende — overeenkomstig de in de Eerste Kamer op 4 April 1922 gedane toezegging — de door de daarbij aan het woord zijnde leden gewenschte verklaring, dat de heffing van het uitvoerrecht op aardolie en de bijproducten daarvan met het einde van het loopende jaar zal vervallen, onder het voorbehoud van medewerking der Staten-Generaal, ten stelligste kan geven. Het meest sprekend bewijs van die bedoeling, waarin bij den ondergeteekende geen enkel oogenblik wijziging is gekomen, is trouwens wel het in de bovenbedoelde Memorie van Antwoord gereleveerde feit, dat reeds in de maand November door de Indische Regeering bij den Volksraad het ontwerp eener aanvullingsbegrooting voor 1923 is aanhangig gemaakt, o. m. beoogend de intrekking van vermeld uitvoerrecht met genoemd tijdstip. Hetgeen c. q. in verband met de onvermijdelijk latere totstandkoming van die aanvullingswet uit dien hoofde na dat tijdstip nog in 's Lands kas mocht zijn gevloeid, zal mitsdien na bekrachtiging der afschaffing aan de belanghebbenden worden gerestitueerd.

De vragen en opmerkingen van sommige leden met betrekking tot de voorgenomen invoering eener aardoliebelasting en verlenging van de heffing der productenbelastingen zullen bespreking vinden in de Memorie van Toelichting op het in te dienen suppletoir begrootingsontwerp, waarvan hierboven melding is gemaakt, bij welk ontwerp die — onderling in het nauwste verband staande — maatregelen na overleg met de commissie van advies in zake aardolie-aangelegenheden aan het oordeel der Staten-Generaal zullen worden onderworpen.

Thans daarop in te gaan, zou den ondergeteekende voorbarig voorkomen.

Aangenaam was het den ondergeteekende te vernemen, dat de instelling in Indië van de „Commissie voor herziening van het belastingstelsel" door vele leden met instemming werd begroet. Voor zoover de bedenking, dat de meerderheid van die commissie bestaat uit op financieel gebied niet deskundige ambtenaren, gegrond mocht zijn, meent de ondergeteekende te moeten opmerken, dat het voldoende is, dat daarnaast op dat gebied deskundige leden in de commissie zitting hebben, wier voorlichting aan de overige leden ten dienste staat. Dat de leden der commissie allen reeds zeer drukke werkzaamheden hebben, is inderdaad een bezwaar, maar wettigt nog niet de vrees, dat het rapport der commissie zeer lang op zich zal laten wachten. Tegenover die bezwaren staat het voordeel, dat de leden der commissie door hun werkkring op de hoogte zijn van de gebreken, die het huidige belastingstelsel aankleven, zoodat practisch bruikbare voorstellen mogen worden verwacht.

Mede in verband met de door andere leden geuite waarschuwing tegen te veel commissies komt het den ondergeteekende niet aanbevelenswaardig voor, om naast de Indische nog een tweede commissie hier te lande in te stellen, waarvan bovendien eerder vertraging dan bespoediging van het verkrijgen van een resultaat ware te verwachten. Uit den aard der zaak behoudt hij zich echter de bevoegdheid voor, om zoo noodig over de Indische voorstellen nog het oordeel van deskundigen hier te lande in te winnen.

§ 6. De ondergeteekende deelt ten volle de in het Voorloopig Verslag tot uiting gekomen meening, dat de salarissen der landsdienaren in Indië dringend herziening behoeven, waarbij moet vooropstaan het beginsel, dat de uit Indië zelf te verkrijgen werkkrachten worden bezoldigd naar Indischen maatstaf. Indien werd voortgegaan met de onlogische, gaandeweg toegenomen practijk om ook die landsdienaren te bezoldigen naar een anderen maatstaf, waarbij de toekenning van eene immigratiepremie een belangrijk element uitmaakt, zou men in Indië onvermijdelijk op den duur ernstige financieele bezwaren tegemoet gaan. De ondergeteekende heeft hierover uitvoerig met den Gouverneur-Generaal van gedachten gewisseld en — behoudens de dienaangaande nader in te winnen adviezen van Indische zijde — als zijn gevoelen te kennen gegeven, dat aan eene algemeene herziening van de salarissen der Indische landsdienaren, tot voorbereiding waarvan door den Gouverneur-Generaal een tweetal commissies zijn ingesteld [1]), ten grondslag moet liggen de gedachte, dat aangestuurd wordt op geleidelijke vorming, in de takken van dienst die zich daartoe leenen, van afzonderlijke korpsen, toegankelijk, voor zooveel niet om bijzondere redenen het karakter vooralsnog geheel Inlandsch moet blijven, voor personen van elken landaard en bezoldigd naar Indischen maatstaf. Immers evenzeer als het staatkundig perspectief van Indië zich afteekent in de richting van eene steeds toenemende ontwikkeling van eigen verzorging van interne aangelegenheden, evenzeer ook is het duidelijk, dat daarmede hand aan hand zal moeten gaan eene steeds ruimere voorziening uit eigen krachten in de behoefte aan personeel voor den Indischen Staatsdienst. In hoofdzaak is het tot nog toe het gemis geweest van instellingen tot voortgezet onderwijs, dat aan eene verdere ontplooiing van dat streven in den weg stond. Nu dat bezwaar allengs op den achtergrond zal geraken en thans reeds op verschillend gebied een jaarlijks grooter wordend aantal in Indië zelf op breederen grondslag voorbereide krachten voor 's Lands dienst beschikbaar komt, schijnt het den ondergeteekende voor geen tegenspraak vatbaar, dat de tijd gekomen is om met beslistheid den nieuwen weg in te slaan.

Het spreekt intusschen van zelf, dat althans voor de grootere takken van dienst — en op deze komt het hier inzonderheid aan — eerst na verscheidene jaren de verhoudingen zoodanig gewijzigd kunnen zijn, dat een dergelijk stelsel zich scherp zal hebben afgeteekend en het in Nederland en elders aan te werven element teruggebracht zal kunnen zijn tot de plaats, die het vermoedelijk nog langen tijd zal moeten innemen: die van een staf van uitgekozen deskundigen, bestemd voor de algemeene leiding of voor diensten van specialen aard, meer dan de gewone vakbekwaamheid vorderend. Dat de betalingsvoorwaarden voor ambtelijke krachten van dezen aard in het algemeen andere en hoogere zullen zijn, spreekt vanzelf. Aanvankelijk zal de groep van de hierbedoelde ambtelijke krachten

[1]) Namelijk één voor de burgerlijke en één voor de militaire landsdienaren, welke commissies v. z. n. onderling samenwerken.

echter nog een naar verhouding talrijk element omvatten, welks hoogere betaling voornamelijk gegrond zal wezen op herkomst uit den vreemde. Wat dit element aan bezoldiging méér ontvangt, zou derhalve als immigratiepremie zijn aan te merken. Hoezeer nu een dergelijke premie op zich zelf gerechtvaardigd moge heeten, nochtans kan zij licht ontstemming wekken in die gevallen, waarin het feitelijk niet gaat om eene keuze van bij uitstek bekwame krachten voor de leiding van een of anderen tak van dienst of voor diensten van zeer specialen aard, maar eenvoudig om aanvulling van personeelskrachten voor den *gewonen* dienst.

Om, bij wijze van overgangsmaatregel, dergelijke scherpe kanten te verzachten, ware voorshands de mogelijkheid open te laten tot toekenning van zekere toelagen aan ingenieurs, academisch gevormde artsen, rechtskundigen e. d., die op grond van hunne herkomst en opleiding feitelijk naar *inheemschen* maatstaf zouden moeten worden bezoldigd. Is eenmaal de algemeene staat van zaken in den tak van dienst eene zoodanige, dat zonder tijdelijke maatregelen van dezen aard het bezoldigings-stelsel in zuiveren vorm kan worden doorgevoerd, dan zouden evenbedoelde toelagen, naar gelang van omstandigheden, verder kunnen vervallen.

In hoever eene regeling in dezen trant er toe zal kunnen leiden, dat het beurzenstelsel worde ingeperkt (algeheele afschaffing zal wel niet mogelijk zijn), dient te worden afgewacht.

Ook de ondergeteekende acht het zeer begrijpelijk, dat van de voorgenomen geleidelijke vermindering, c. q. intrekking, der duurtetoeslagen in verschillende ambtenaarskringen met minder ingenomenheid is kennis genomen. Hij deelt echter de zienswijze van de Indische Regeering, dat deze maatregel onvermijdelijk is, en eveneens Haar gevoelen, dat de bestaande duurtetoeslagregeling ook in verband met de daling der prijzen van eerste levensbehoeften thans tot onnoodige bevoordeeling leidt. Waar de verhoudingen zich aldus gewijzigd hebben, zou het onverantwoord zijn de vermindering der duurtetoeslagen uit te stellen tot eene algemeene salarisherziening tot stand zal zijn gebracht.

Dat de duurtebijslagen nog meer zouden kunnen worden verminderd met het oog op de daling van den levensstandaard, in het bijzonder van den rijstprijs, kan de ondergeteekende aan de hand van de hem ten dienste staande gegevens niet aanstonds beamen.

§ 7. Het is den ondergeteekende bekend, dat tegen de wijze, waarop de Assistenten-regeling ter Oostkust van Sumatra door de werkgevers wordt toegepast, verschillende bezwaren gerezen zijn, o.m. betreffende de ontduiking van de aan den werkgever bij artikel 6 der regeling opgelegde verplichting om ingeval van ziekte van den assistent, voor diens verpleging en geneeskundige behandeling zorg te dragen, het eigenmachtig aanvullen van de dringende redenen voor ontslag, bedoeld bij de artikelen 10 en 11 der regeling, en het op proeftijd in dienst nemen van assistenten, die vóór de inwerkingtreding der regeling reeds langer dan 5 maanden bij den werkgever in dienst waren geweest. Naar aanleiding van deze bezwaren droeg de Gouverneur-Generaal den Directeur van Justitie op na te gaan, welke wijzigingen in de regeling behooren te worden aangebracht, teneinde haar aan haar doel te doen beantwoorden. Ongetwijfeld zal daarbij ook de klacht, dat aan de bepalingen nopens de vrije dagen niet de hand wordt gehouden, welke de ondergeteekende in de uit Indië ontvangen stukken niet vermeld vond, punt van onderzoek uitmaken. Ook de ondergeteekende is van oordeel, dat op de gouvernementskantoren en bij de gouvernementsbedrijven de vrije Zondagen, indien eenigszins mogelijk, behooren te worden gehandhaafd. Gaarne verklaart hij zich bereid de aandacht van den Gouverneur-Generaal op deze aangelegenheid te vestigen.

§ 8. Omtrent de door het lid der Kamer, den heer Albarda, op 9 Mei j.l. schriftelijk ingediende vragen is aanstonds het oordeel van den Gouverneur-Generaal ingewonnen. Een definitief antwoord werd nog niet ontvangen. Intusschen kan reeds worden medegedeeld, dat door bemiddeling aan het Kantoor van Arbeid een onderzoek naar den omvang van de werkloosheid onder de Europeesche employé's wordt ingesteld; dat in 1921 honderd drie en dertig en gedurende de eerste zes maanden van dit jaar honderd behoeftige Europeanen op kosten van den Lande naar Nederland zijn teruggebracht en dat de instelling van arbeidsbeurzen, zooals thans reeds te Batavia en te Bandoeng bestaan — te Semarang en Soerabaja werken tot nog toe alleen vereenigingen tot steun aan wegens de malaise ontslagen Europeesch personeel —, ook voor andere hoofdplaatsen wordt overwogen.

Over de kwestie der werkloosheid onder de Inlanders wacht de ongeteekende nog adviezen uit Indië, in het bijzonder dat van het Kantoor van Arbeid, hetwelk ook dit onderwerp in studie heeft genomen. Vooralsnog komt het hem voor, dat er veel te zeggen valt voor het standpunt van de leden, die het betwijfelden, of de Indische arbeidstoestanden rijp zijn voor op Europeesche leest geschoeide wettelijke regelingen met name of het werkloosheidsvraagstuk den toets der vergelijking met Europeesche verhoudingen kan doorstaan.

Op een voorstel der Indische Regeering om in de Nederlandsche dagbladpers te wijzen op het overcompleet aan werkkrachten, dat op velerlei gebied in Indië bestaat, en pressie uit te oefenen op de directies van maatschappijen, die employé's naar Indië plegen uit te zenden, om die uitzending stop te zetten en het noodige personeel in Indië aan te werven, is de ondergeteekende inderdaad niet ingegaan. Vooreerst, omdat het uitoefenen van zoodanige pressie niet overeen zou zijn te brengen met het standpunt van strikte onzijdigheid, in den belangenstrijd tusschen werkgever en werknemer door de Regeering in te nemen; voorts omdat een directie, die meent dat in Indië even goede werkkrachten beschikbaar zijn als hier te lande, zuinigheidshalve vanzelf geen personeel zal uitzenden, terwijl zij bij een tegenovergesteld gevoelen de belangen harer maatschappij zwaarder zal laten wegen dan een verzoek der Regeering; en ten slotte omdat het Nederlandsche publiek door de dagbladpers reeds lang voldoende omtrent de in Indië heerschende malaise was ingelicht.

§ 9. Zooals de ondergeteekende reeds in zijn Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Kamer nopens de Indische begrooting voor 1920 opmerkte, schijnt hem eene vruchtbare gedachtenwisseling over het rapport der Commissie uit de Kamer, welke de afschaffing van de poenale sanctie tot voorwerp van onderzoek heeft gemaakt, uitgesloten, zoolang de Indische Regeering nog niet ter zake van hare meening heeft doen blijken. Nog onlangs is door den ondergeteekende bij den Gouverneur-Generaal op bespoediging van zijn antwoord aangedrongen. Men zie echter niet voorbij, dat de Indische Regeering bij het uitbrengen van haar advies rekening heeft te houden met sedert de indiening van het rapport geheel gewijzigde tijdsomstandigheden: van een druk, als thans door de malaise op de cultures wordt uitgeoefend, was destijds nog niets te bespeuren. Intusschen kan reeds aanstonds worden toegegeven, dat men bij de overweging van de poenale sanctie-kwestie zich niet bij de belangen van een enkel gewest behoort te bepalen, doch die van de gezamenlijke Buitengewesten als richtsnoer heeft te nemen.

Indien met het rapport-Fruin betreffende de werking der koelieordonnanties bedoeld is de door de Deli-Plantersvereeniging, waarvan de heer Fruin secretaris is, op 8 Mei 1919 aan den Gouverneur der Oostkust van Sumatra aangeboden gedrukte nota, houdende voorstellen betreffende een overgang van arbeidsovereenkomsten onder poenale sanctie naar vrijen arbeid, kan de ondergeteekende tot zijn leedwezen niet voldoen aan het verzoek van sommige leden om dit stuk over te leggen, aangezien hij slechts de beschikking heeft over één enkel exemplaar. Voorzoover hem bekend, is de wettelijke regeling van de aansprakelijkheid van den werkgever voor de geldelijke gevolgen van ongevallen, aan de bij hem in dienst zijnde

contract-arbeiders buiten eigen schuld overkomen, nog bij het Departement van Justitie in behandeling.

Werd blijkens het slot van § 8 van het Verslag door leden der Kamer ernstig in twijfel getrokken, of de Indische arbeidsverhoudingen rijp zijn voor op Europeesche leest geschoeide wettelijke regelingen, van zoodanige regelingen kan zeker geen sprake zijn voordat, zooals ook in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Kamer nopens de begrooting voor 1921 werd opgemerkt, een onderzoek naar de maatschappelijke omstandigheden der arbeiders en naar de toestanden op het stuk van hygiëne en veiligheid in fabrieken en werkplaatsen zal zijn ingesteld. Dat onderzoek was aan de Arbeidscommissie opgedragen, welke echter bij besluit van 30 December 1921 n°. 1 werd ontbonden en door het Kantoor van Arbeid vervangen. Nu, zooals uit het antwoord van den ondergeteekende op de hem in het Voorloopig Verslag bij onderafdeeling 229 *A* gestelde vraag blijkt, de formatie van dit Kantoor zuinigheidshalve zooveel mogelijk is beperkt, zal vooreerst van een met kracht voortzetten van het onderzoek geen sprake kunnen zijn.

§ 10. Het zou niet aangaan de werking van de opiumregie in 1921 uitsluitend te beoordeelen naar het resultaat in de deelen van Indië, welke sommige leden blijkens hun opmerking in het Voorloopig Verslag op het oog hadden. Wanneer men bijlage n°. 1 van het verslag der regie over genoemd jaar nagaat, waarin eene vergelijking van de uitkomsten over 1921 met die over 1920 is opgenomen, blijkt in het algemeen, dat het debiet niet onbelangrijk is verminderd. In de residentie Semarang bijv., waarop in het Voorloopig Verslag de aandacht wordt gevestigd, bedroeg het debiet in 1921 141 679 thails tegen 164 349 thails in 1920, gevende derhalve eene vermindering van 22 670 thails of bijna 13.8 %.

Aan eene vergelijking van het verbruik in de residentiën Preanger Regentschappen en Semarang kan ten deze bezwaarlijk beteekenis worden gehecht, omdat eerstgenoemde residentie reeds in 1824 in aanmerking kwam om tot verboden kring te worden verklaard, hetgeen bewijst dat reeds ongeveer een eeuw geleden het verbruik er zoo gering was, dat zonder bezwaar tot verbodsbepalingen kon worden overgegaan. In de residentie Semarang daarentegen is eene drukke havenplaats gelegen, waar uit den aard der zaak het verbruik aanzienlijk is, terwijl dat gewest ook overigens door zijn ligging behoort tot de streken, waar smokkelwaar gemakkelijk haar weg vindt.

Naar aanleiding van de vraag, of de ondergeteekende bereid is in Semarang en zoo noodig in andere gemeenten krachtig in te grijpen, en van de daaraan vastgeknoopte opmerking over licenties en verboden kringen, kan de verzekering worden gegeven, dat met de bestrijding van het opiumgebruik en in het bijzonder met de toepassing van de genoemde maatregelen zoover wordt gegaan als in verband met plaatselijke omstandigheden eenigszins mogelijk is. In de residentie Semarang bijv. werd reeds met ingang van 1 October 1921 het zoogenaamd onvoltooid licentiestelsel ingevoerd. (*Indisch Staatsblad* n°. 543 van dat jaar). Overigens moge worden verwezen naar de mededeeling ter zake op bladz. 34/35 dezer Memorie.

§ 11. De kosten van leger en vloot zijn inderdaad sedert 1914[1]) belangrijk toegenomen. In aanmerking nemend, dat, met inbegrip van het tekort op de vlootuitbreiding in 1922, in 1914 en 1922 de zuivere gewone uitgaven voor Oorlog en Marine in totaal f 63 651 718 en f 161 237 408 bedroegen, of onderscheidenlijk 33,6 pct. en 30,1 pct. van het totaal der zuivere gewone landsuitgaven, vermeerderd met evenbedoeld tekort, blijkt echter dat de militaire uitgaven in relatieven zin ongeveer gelijken tred hebben gehouden met de algemeene stijging. Ook de ondergeteekende is van meening, dat op deze uitgaven belangrijk zal moeten worden bezuinigd, maar niet ten koste van de aangenomen beginselen voor het stelsel van verdediging. De strategische ligging van Nederlandsch-Indië op de voornaamste verbindingswegen tusschen Stillen en Indischen Oceaan, eischt de instandhouding van een vloot, die bij een conflict in het Verre Oosten, waarbij Nederland niet rechtstreeks is betrokken, de onzijdigheid kan handhaven. Een leger is noodig om den inwendigen toestand over de geheele uitgestrektheid van den Archipel te beheerschen. Het daartoe vereischte minimum zal, voor zoover de troepen op Java zijn gelegerd, moeten zijn georganiseerd en uitgerust voor de verdediging van de steunpunten voor de vloot en van den Regeeringszetel.

§ 12. Het is den ondergeteekende niet duidelijk, op grond van welke berekening sommige leden tot de meening zijn gekomen dat door den Staat tot dusver een bedrag van f 162 641 916 zou zijn uitgegeven voor den aanleg van spoorwegen, met inbegrip van enkele havenwerken. Volgens de hem ten dienste staande nieuwste gegevens is tot nu toe in alle Staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië een kapitaal van ± f 467 000 000 vastgelegd. De aanlegrekening van het Java-net wijst op ultimo December 1921 een cijfer van f 333 294 076 aan.

Maatregelen tot verwezenlijking van het door de hier aan het woord zijnde leden geopperde denkbeeld tot overdracht der Staatsspoorwegen aan eene particuliere maatschappij zijn van den ondergeteekende niet te verwachten. Zooals door de leden, die zich met dat denkbeeld evenmin konden vereenigen, terecht is opgemerkt, rusten op den Staat als exploitant van spoorwegen met het oog op de algemeene Landsbelangen verder reikende verplichtingen dan op den particulieren ondernemer, van wien niet verwacht kan worden, dat hij aan die belangen steeds de plaats zal inruimen, welke daaraan toekomt. Doch ook afgescheiden daarvan vraagt hij zich af, of er veel kans op zou bestaan, dat het Land, zonder aanzienlijk verlies van kapitaal, een gegadigde zou kunnen vinden voor de overneming van een object, waarin eene waarde is gestoken van ± f 467 000 000, waaronder begrepen ± f 150 000 000 voor in den loop der jaren aan niet-rendabele lijnen bestede gelden. Men verlieze voorts niet uit het oog, dat zoodanige transactie bovendien in niet geringe mate zou worden beïnvloed door de vele bezwarende voorwaarden in zake Regeeringstoezicht, waarborgen van het algemeen belang, aanleg van nieuwe — ook niet-rendabele — lijnen e. d. als waarvan in het Voorloopig Verslag sprake is.

Eene vergelijking tusschen de met de Java-lijnen gemaakte gemiddelde winst en de voor opneming en aanleg van nieuwe lijnen bestede gelden, ten betooge, dat de exploitatie van de Staatsspoorwegen geen winst in 's Lands kas bracht, doch integendeel een nadeelig saldo opleverde, kan de ondergeteekende niet aanstonds aanvaarden. Ook al neemt men aan, dat de exploitatiewinsten gebruikt zijn voor den aanleg van nieuwe lijnen, dan dient niet te worden vergeten, dat de daarin gestoken kapitalen in niet geringe mate bijdragen tot de ontwikkeling van de betrokken streken, hetgeen op directe en indirecte wijze — ook voor 's Lands kas — vruchten afwerpt.

Ten aanzien van de door sommige leden gemaakte opmerking, dat de uitkomsten van het Staatsspoorwegbedrijf de laatste jaren ongunstig waren, o. m. doordat veel te laat tot tariefsverhooging werd overgegaan, moge de ondergeteekende in aansluiting aan hetgeen daartegen zeer terecht door andere leden in het midden werd gebracht, nog het volgende aanteekenen. Of tot tariefverhooging behoort te worden besloten, is niet alleen afhankelijk van de vraag, of op het oogenblik der invoering het vervoer den hoogeren last kan dragen, doch ook in belangrijke mate van die, hoe lang zulks zoo blijven zal. De toekomst zal moeten leeren, of de particuliere spoor- en tramwegondernemers in Indië, die eerder en in meerdere mate dan de Staatsspoorwegen tot tariefverhooging zijn overgegaan, de periode van groote draagkracht niet hebben overschat, en of de hoogere opbrengst, die het herziene tarief hun opleverde, eerlang niet geheel te niet gedaan zal blijken te zijn door uitblijvende vervoersontwikkeling.

[1]) Aangenomen is, dat het in het Voorloopig Verslag vermelde jaartal 1904 een drukfout is en dat bedoeld is 1914.

§ 13. De leden, die de aandacht vestigden op berichten in de pers nopens voornemens der Regeering om het particulier initiatief aan te moedigen tot ondernemingen op gebieden, welke tot dusver tot het domein der gouvernementsbedrijven behoorden, verzuimden daarbij de persorganen aan te geven, welker uitingen zij meer speciaal op het oog hadden. Intusschen ziet de ondergeteekende geen reden om, aannemende dat de pers werkelijk dergelijke berichten heeft verspreid, de juistheid daarvan in het algemeen te ontkennen. Onder de huidige ongunstige financieele omstandigheden ware uitbreiding van Staatsexploitatie, behoudens wanneer zeer bijzondere omstandigheden daartoe nopen, naar zijne meening kwalijk te verantwoorden.

Het is hem niet duidelijk, waarom deze opvatting niet zou zijn te rijmen met de antwoorden, welke hij bij brief van 22 September j.l., 6de Afdeeling, n°. 34, heeft verstrekt op de door het lid der Kamer, den heer ALBARDA, gestelde vragen met betrekking tot de ontginning van ijzerertsterreinen in Nederlandsch-Indië, met name op Midden-Celebes.

Evenmin kan hij strijd aanwezig zien met den geest van de rede, waarmede de Gouverneur-Generaal de zitting van den Volksraad heeft geopend. De Landvoogd heeft daarin wel betoogd, dat de exploratie en de exploitatie van de rijke hulpbronnen van Indië zoodra mogelijk meer en krachtiger behooren te worden ter hand genomen, op zoodanige wijze, dat het Land daarvan een groot profijt trekt, maar daarbij is geenszins de nadruk gelegd op Overheidsexploitatie.

Aan den heer IR. J. VAN DER WAERDEN is bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 23 Juli j.l., n°. 16 opgedragen om:

1°. zich te gelegener tijd op reis te begeven, ten einde ter plaatse, waar zulks het meest dienstig zal voorkomen, onderzoekingen in te stellen, besprekingen en c.q. voorloopige doch in geen geval bindende onderhandelingen te voeren, met het doel zich geheel op de hoogte te stellen van de inzichten, welke bij de op dit gebied vooraanstaande particuliere lichamen en ondernemers bestaan ten opzichte van het vraagstuk der ontginning van ijzerertsterreinen in Nederlandsch-Indië, en c.q. van de voorwaarden, waarop van particuliere zijde tot de oprichting eener ijzer- en staalindustrie in Nederlandsch-Indië zou kunnen worden overgegaan;

2°. van zijne bevindingen aan de Regeering verslag uit te brengen.

§ 14. Inderdaad is zooals eenige leden hebben opgemerkt, niet overgegaan tot uitkeering van het geheele, door de directie en de commissarissen van De Javasche Bank voorgestelde dividend van 166 pct. over het boekjaar 1921/1922, omdat de Regeering bezwaar gemaakt heeft tegen de balans en de winst-en-verliesrekening over dat jaar.

Daar overeenstemming met de Bank niet te verkrijgen was, is ingevolge het voor het onderwerpelijk geval nog van toepassing zijnd artikel 15, derde lid, van het vorig Octrooi der Bank (*Indisch Staatsblad* 1906 n°. 107) het geschil aan arbitrage onderworpen. Wijl voorts ook over de aanwijzing van scheidslieden de zienswijze der partijen uiteenliep, zal, op grond van de bepalingen van het oude octrooi, de benoeming van deze door den Raad van Justitie te Batavia moeten geschieden.

Hangende het geschil meent de ondergeteekende zich te moeten onthouden van het uitspreken van een oordeel over de gestie der Bank.

§ 15. Naar aanleiding van de opmerking van eenige leden betreffende de uitzending van buitenlandsche artsen naar Nederlandsch-Indië, wordt aangeteekend, dat sedert 1921 geen buitenlandsche geneeskundigen meer voor den burgerlijken geneeskundigen dienst daar te lande zijn aangenomen.

Dat aan buitenlandsche artsen leidende betrekkingen zouden zijn opgedragen, waarvan de Nederlandsche artsen zouden zijn buitengesloten, klinkt op zichzelf reeds weinig aannemelijk. Het is niet onmogelijk, dat buitenlanders dergelijke betrekkingen bekleeden, doch dan moet worden aangenomen, dat de keuze daarvoor op hen gevallen is, omdat zij, wat ervaring en bekwaamheid betreft, uitblonken boven hunne Nederlandsche collega's van ongeveer dezelfde anciënniteit. Van opzettelijke bevoorrechting van buitenlanders kan uiteraard geen sprake zijn.

Wat het vorderen van een Nederlandsch diploma van buitenlandsche artsen aangaat, wordt opgemerkt, dat volgens de bepalingen van het Reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië (*Indisch Staatsblad* 1882 n°. 97, zooals dit sedert is gewijzigd en aangevuld) tot het uitoefenen der geneeskunst in haar vollen omvang in Nederlandsch-Indië in het algemeen alleen bevoegd zijn zij, die tot de uitoefening in Nederland bevoegd zijn.

Met afwijking van dien algemeenen regel is bij dezelfde bepalingen die bevoegdheid ook toegekend aan de gouvernementsartsen, zoodat de voor den burgerlijken geneeskundigen dienst uitgezonden buitenlandsche artsen haar eveneens bezitten. De hoofdtaak van de gouvernementsartsen is echter niet de practische uitoefening der geneeskunde — voor het uitoefenen van particuliere praktijk is eene speciale vergunning noodig, welke slechts bij uitzondering wordt verleend —, doch zij zijn voornamelijk werkzaam in het belang van de maatregelen tot verbetering van de volksgezondheid en van de bestudeering der hygiënische toestanden in het algemeen.

Het eischen van een Nederlandsch diploma van de voor gouvernementsarts bestemde buitenlandsche artsen zou, afgescheiden van het bovenstaande, niet te rijmen zijn met het karakter, hetwelk de aanneming van die geneeskundigen draagt, nl. om ten spoedigste in een bestaand tekort aan Nederlandsche artsen te voorzien.

Overigens worden zooveel mogelijk waarborgen gevorderd, dat deze buitenlanders wat hunne bekwaamheid betreft aan alle redelijke eischen voldoen.

§ 16. Tegenover persoonlijke overwegingen, welke ambtenaren nopen om in particulieren dienst over te gaan, staat de Regeering, hoezeer ook een dergelijke overgang in bepaalde omstandigheden door Haar wordt betreurd, uiteraard machteloos.

§ 17. De ondergeteekende beschikt nog niet over de telegrafisch aan de Indische Regeering gevraagde gegevens betreffende de bedragen, die de laatste jaren door de petroleum-nijverheid in de Indische schatkist zijn gebracht. Zoodra die gegevens in zijn bezit zijn, hetgeen hij vertrouwt dat het geval zal wezen wanneer de aangekondigde wetsontwerpen in zake verlenging van de productenbelastingen, de afschaffing van het aardolie-uitvoerrecht en de invoering der bijzondere aardolie-belasting worden ingediend, zal hij niet nalaten de Kamer daarmede in kennis te stellen.

§ 18. De ondergeteekende acht het niet waarschijnlijk, dat spoedig een advies der Indische Regeering kan worden tegemoetgezien over de instelling van een afzonderlijk departement van volksgezondheid. Zooals reeds door hem bij de mondelinge behandeling der Indische begrooting voor het loopende jaar in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (*Handelingen*, Zitting 1921/1922, bladz. 1265) werd opgemerkt, leidt de oprichting van elk nieuw departement tot belangrijke uitzetting der uitgaven, zoodat, hoe men ook over de wenschelijkheid van een afzonderlijk departement van volksgezondheid moge denken, onder de huidige omstandigheden in elk geval uitstel noodig zou zijn. De vraag omtrent de omvorming van het hoofdbureau van den burgerlijken geneeskundigen dienst in een dienst der volksgezondheid is den ondergeteekende niet duidelijk; dat bureau draagt reeds het karakter van een dergelijken dienst.

Voor zoover den ondergeteekende bekend, is omtrent de invoering eener woningordonnantie voor Nederlandsch-Indië nog geen beslissing genomen. Wel kan hij mededeelen, dat voortdurend de aandacht gevestigd blijft op de wenschelijkheid van verbetering der woningtoestanden door partieele regelingen; zoo werd nog kort geleden den hoofden van gewestelijk bestuur in de Buitengewesten verzocht het noodige te verrichten tot

vaststelling of aanvulling van voorschriften in het belang o. m. van de woningtoestanden in hun gewest. Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat naar aanleiding van de conclusies van het jongste congres voor volkshuisvesting te Semarang aan een ambtenaar is opgedragen na te gaan, wat onder de tegenwoordige omstandigheden aan eene verbetering der volkshuisvesting zou kunnen worden gedaan.

Uitgaven in Nederland.

Onderafd. 308. Tot verdere verhooging van de verlofstraktementen der Indische landsdienaren boven de reeds genoten tegemoetkoming van dien aard kan de ondergeteekende, met het oog op den toestand van 's Lands middelen en de allengs dalende prijzen der levensbenoodigdheden, ook thans geen vrijheid vinden (Verwezen moge worden naar het ter zake opgemerkte op bladz. 25 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de Indische begrooting voor 1922 bij onderafdeeling 308 van hoofdstuk I). Overigens betwijfelt de ondergeteekende, of het mogelijk zou zijn de daarvoor noodige gelden te vinden door wijziging der bepalingen ten aanzien van den overtocht der landsdienaren.

Met betrekking tot de regeling van wachtgeld en non-activiteitstraktement voor Indische burgerlijke ambtenaren moge de ondergeteekende verwijzen naar de deze Memorie vergezellende Nota van Wijzigingen (Onderafdeeling 308 B).

Onderafd. 316. Waar in dezen post begrepen is een bedrag van f 38 000 voor toegekende soldijen, verbonden aan de Militaire Willemsorde en aan het Eereteeken voor Moed en Trouw, alsmede f 1200 voor toelagen aan broeders en aan weduwen van broeders der Orde van den Nederlandschen Leeuw, is eene belangrijke bezuiniging uitgesloten. Vermindering van het overblijvend bedrag van f 7700 wordt om redenen van staatkundigen aard niet gewenscht geacht, wijl dit gedeelte van den post strekt om de Indische Regeering in de gelegenheid te stellen eereteekenen toe te kennen aan personen van inheemschen landaard, die zich jegens het Land en de samenleving in bijzondere mate verdienstelijk hebben gemaakt.

Onderafd. 318*A*, 318*B* en 319. Met betrekking tot het door enkele leden geopperde bezwaar tegen de voorgenomen inkrimping van het Inlichtingsbureau, moge verwezen worden naar het ter zake medegedeelde in de dezerzijdsche Nota naar aanleiding van het Verslag nopens het XIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1923 (Gedrukte Stukken, Zitting 1922—1923. — 2, n°. 12), waaruit blijkt, dat, naar het oordeel van den ondergeteekende, van de gedachte versobering geen slechte gevolgen zijn te duchten voor de personeelsvoorziening in de toekomst, vermits het bureau in wezen intact blijft en in korten tijd weder uitgebreid zal kunnen worden, naar gelang de vraag naar in Nederland aan te werven werkkrachten toeneemt.

Onderafd. 702. Bij de beantwoording van de schriftelijke vragen van het lid der Kamer, den heer ALBARDA, [1]) deed de ondergeteekende omstandig mededeeling van de maatregelen, welke ten aanzien van de 25 in Juli j.l. te Delft met steun van Landswege afgestudeerde civiel-ingenieurs zijn genomen. Daaruit blijkt, dat alles in het werk wordt gesteld om eene spoedige plaatsing van de betrokkenen te bevorderen.

De ondergeteekende kan geen toezeggingen doen omtrent het verleenen van verderen financieelen steun aan deze ingenieurs na afloop van het hun toegekend wachtgeld.

Modellen van de destijds gebruikelijke aanwijzingsbeschikkingen en van de notarieele schuldbekentenis worden hierbij overgelegd, ten einde ter griffie te worden nedergelegd ter inzage van de leden.

Onderafd. 806 A. Nopens den stand van zaken betreffende de ontginning van de petroleumvelden in Djambi zij, in aansluiting aan hetgeen te dezer zake werd bekend gesteld op bladz. 20 der Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer betreffende de loopende Indische begrooting, het volgende medegedeeld.

Nadat een nader geologisch en topografisch onderzoek de juiste keus der eerste twee boorplaatsen had bevestigd, is met groote voortvarendheid gewerkt aan opvoer van materialen, aanleg van wegen, bouw van woningen en bedrijfsgebouwen enz., waardoor het mogelijk werd begin October de eerste en begin December de tweede boring aan te vangen.

De aanleg van de inrichtingen voor den opslag, de verpomping en den afvoer van de ruwe olie is in vollen gang, de noodige materialen zijn aangevoerd en de pijpleiding tot aansluiting aan het leidingnet der Bataafsche Petroleum Maatschappij is gedeeltelijk gelegd.

Uitgaven in Nederlandsch-Indië.

AFDEELING I.

Regeering en Hooge Colleges.

Onderafd. 101. In verband met de gemaakte opmerking nopens de verhouding, waarin de vermindering van de ambtelijke inkomsten van den Gouverneur-Generaal staat tot de vermindering, welke de inkomsten van andere ambtenaren zullen ondergaan, wijst de ondergeteekende er op, dat deze laatste vermindering uitsluitend betreft de *boven* de traktementen der ambtenaren toegekende duurtetoeslagen en niet de bezoldiging zelve.

Onderafd. 102 en 103. Eene vermindering van het op onderafd. 102 uitgetrokken bedrag is niet mogelijk. Het bij onderafd. 103 uitgetrokken bedrag (f 4450) kan evenmin hoog worden genoemd, vooral niet als men het vergelijkt met de ramingen van dezen post voor vroegere dienstjaren.

Onderafd. 112. Zooals reeds werd medegedeeld op bladz. 24 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Kamer nopens het ontwerp der begrooting voor het dienstjaar 1922, heeft de Gouverneur-Generaal verschillende maatregelen genomen tot vereenvoudiging van de werkzaamheden op de Algemeene Secretarie. Den Departementshoofden is opgedragen hunne voorstellen vergezeld te doen gaan van ontwerpen van brieven, telegrammen, circulaires e. d., welke uit die voorstellen zouden moeten voortvloeien, terwijl voorts op de Secretarie uitbreiding is gegeven aan de afdoening van stukken bij z.g.n. omslagvel. Door daarop korte beschikkingen te stellen, kan het schrijven van brieven achterwege blijven. De ondergeteekende wijst er in dit verband op, dat de raming van dezen post met f 44 000 is verminderd.

Onderafd. 117. Zoolang de telegrammendienst van het persagentschap „Aneta" in eene bestaande behoefte voorziet en het persbureau op bevredigende wijze zijn verplichtingen jegens de Regeering nakomt, vindt de ondergeteekende geen reden om zich aan te sluiten bij de naar aanleiding van het abonnement geopperde bezwaren. Hetgeen tegen dat agentschap is aangevoerd in den Volksraad, is naar zijne meening door den Regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken afdoende weerlegd (*Handelingen* bladz. 444/445). Terecht heeft deze gemachtigde er ook op gewezen, dat de Regeering met het weekblad *de Zweep* niets te maken heeft. Opgemerkt zij, dat een amendement om het subsidie aan „Aneta" te schrappen, door den Volksraad met 29 tegen 6 stemmen werd verworpen.

AFDEELING II.

Departement van Justitie.

Zooals blijken kan uit het antwoord, bij zijn brief van 20 September jl. n°. 16 door den ondergeteekende gegeven op door het lid der Kamer, den heer VAN DER WAERDEN, gestelde vragen,

[1]) *Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer, Zitting 1922—1923, vel 10.

wordt er met kracht naar gestreefd om de wantoestanden bij het gevangeniswezen, waarover bij de behandeling der vorige begrooting werd geklaagd, te verbeteren. In aansluiting aan hetgeen in dien brief werd medegedeeld moge nog worden vermeld, dat sinds Juli van het vorige jaar alle daarvoor in de termen vallende jeugdige gestraften beneden den leeftijd van 19 jaren in de uitsluitend voor hen gereserveerde, oude gevangenis te Madioen zijn opgenomen en alzoo buiten contact met andere veroordeelden blijven. De klachten over de gevangenis te Medan, omtrent welker inrichting den ondergeteekende geen bijzondere gegevens ten dienste staan, zullen onder de aandacht der Indische Regeering worden gebracht.

Over de invoering in Indië van het instituut der voorwaardelijke veroordeeling is de ondergeteekende, naar aanleiding van een door de Bijzondere commissie uit de Staatscommissie voor de herziening van het Indisch privaat- en strafrecht samengesteld ontwerp, telegrafisch in overleg getreden met de Indische Regeering. De beslissing kan binnenkort worden tegemoet gezien.

De resultaten van het optreden van Pro Juventute te Klakah zijn den ondergeteekende niet bekend. Hij zal daaromtrent inlichtingen vragen aan den Gouverneur-Generaal.

Onderafd. 221. De staat der voedingsmiddelen, welke van Landswege aan de gevangenen worden verstrekt, is vastgesteld bij Gouvernementsbesluit van 9 April jl. n°. 1, opgenomen in *Indisch Staatsblad* n°. 202 van dit jaar. Het zij den ondergeteekende veroorloofd naar dien staat te verwijzen. Aangenomen mag worden, dat de voedingswaarde der rations ook na de bezuiniging alleszins voldoende is gebleven.

Onderafd. 229*A*. Het Kantoor van Arbeid, hoewel niet opgeheven, is ter wille van de bezuiniging tot de kleinst mogelijke proporties teruggebracht; volgens een Anetabericht zou het zelfs op dit oogenblik uit den chef, Mr. Vreede, alléén bestaan. De vraag, of deze instelling zou kunnen bijdragen tot vermeerdering van 's Lands middelen, moet uiteraard ontkennend worden beantwoord; daartoe is zij dan ook nooit bestemd geweest. Ongetwijfeld zal het bureau zich ook kunnen bezighouden met de verhoudingen tusschen Inlandsche werkgevers en werknemers.

Afdeeling III.

Departement van Financiën.

Onderafd. 306*A* en 306*B*. De bezuinigingsdienst in Nederlandsch-Indië is ingesteld bij het besluit van den Gouverneur-Generaal van 5 Juli 1922 n°. 27, voorloopig op tijdelijken voet. Het is derhalve duidelijk, dat de tijd, gedurende welken deze dienst heeft gewerkt, te kort is om thans reeds een oordeel te kunnen vellen over zijn invloed op de inkrimping der Staatstaak en de nauwgezette inachtneming van de begrootingscijfers.

Intusschen meent de ondergeteekende, in aanmerking nemende wat hier te lande voor het Rijk en voor enkele gemeenten door bezuinigingsinspectiën reeds is verkregen, ook van den Indischen bezuinigingsdienst goede resultaten te mogen verwachten.

Onderafd. 312. Alleen die in het zelfbestuursgebied van het gouvernement Oostkust van Sumatra gelegen tabaksplantages zijn verpondingplichtig, welke vallen onder de werking van de Erfpachtsordonnantie voor de zelfbesturende landschappen in de gewesten buiten Java en Madoera, in *Indisch Staatsblad* 1919 n°. 61. Het totaal der op den grondslag daarvan jaarlijks geheven verponding is hier niet bekend. Aan de ordonnantie terugwerkende kracht te verleenen gaat bezwaarlijk aan.

Onderafd. 321. De ondergeteekende moge opmerken, dat bij onderafdeeling 918 van het Iste en bij onderafdeeling 967*V* van het IIde hoofdstuk van uitgaven een bedrag is uitgetrokken om geldelijken steun te kunnen verleenen aan de vóór 1 Januari 1920 gepensionneerde Indische militairen, die buiten hun schuld in een moeilijken toestand verkeeren. Uit de omstandigheid dat die bedragen zoo noodig uit den post van onvoorziene uitgaven der IXde begrootingsafdeeling kunnen worden aangevuld, volgt dat geen aanleiding behoeft te bestaan voor de vrees, dat zij ontoereikend zouden zijn. Het ligt voorts in de bedoeling der Regeering, met het verleenen van steun zóó ver te gaan als met de omstandigheden in elk speciaal geval vereenigbaar is.

Met de meening, dat de pensioenregeling, die voor de sedert 1920 gepensionneerden geldt, ook van toepassing behoort te worden verklaard ten aanzien van hen, die vóór dien tijd gepensionneerd zijn, kan de ondergeteekende niet instemmen. Voor een zoodanig standpunt is geen rechtsgrond aanwezig.

Alleen humaniteitsgronden kunnen worden aangevoerd om boven de reeds toegekende verhooging met 40 pct. tot een minimum van f 150 dat $^3/_4$ van het pensioen niet mag overschrijden, alsnog eene nadere verbetering van de hierbedoelde pensioenen in overweging te nemen. Deze overweging heeft inderdaad plaats gehad, doch in overleg met de Indische Regeering is wegens den zeer ongunstigen toestand van 's Lands geldmiddelen voorloopig van het denkbeeld moeten worden afgezien. De Gouverneur-Generaal is echter uitgenoodigd zijne aandacht op het vraagstuk te blijven vestigen en zoodra de geldmiddelen het toelaten nieuwe voorstellen in te dienen.

Onderafd. 325. Het overleg met den Gouverneur-Generaal over het brengen van den gouvernements-accountantsdienst onder den Directeur van Financiën is nog niet geëindigd. Deze aangelegenheid hangt voorts ten nauwste samen met het denkbeeld tot oprichting van eene afdeeling Generale Thesaurie bij het Departement van Financiën, waarover eveneens het overleg nog gaande is.

Onderafd. 327 en 328. Het Kantoor voor Reiswezen bepaalt zijne werkzaamheid niet alleen tot het verleenen van tusschenkomst bij reizen van landsdienaren naar buiten Indië, maar ontleent zijn reden van bestaan mede aan het toezicht, dat het ter voorkoming van misbruiken en ter bevordering van eene juiste toepassing van het reisbesluit uitoefent op de dienstreizen binnenslands. Daar dit toezicht zeer ten goede komt aan een zuinig beheer van 's Lands gelden, kan het kantoor niet worden gemist.

Onderafd. 329. De kosten van den overtocht van landsdienaren naar en van Indië zijn inderdaad in de laatste jaren sterk gestegen. Die stijging is een gevolg eensdeels van de toeneming van het aantal ambtenaren, anderdeels van de belangrijke verhooging der mailtarieven na den oorlog. Naar bezuiniging op deze uitgaven wordt gestreefd. Door eene ten vorigen jare ingevoerde wijziging in de indeeling der landsreizigers in de klassen der mailbooten is reeds eene aanzienlijke besparing verkregen. Op dezen weg kan slechts geleidelijk worden voortgegaan zonder in conflict te geraken zoowel met de eischen van 's Lands dienst als met de inrichting der schepen.

Wijziging van de verlofsbepalingen in de in het Voorloopig Verslag aangeduide richting maakt reeds sedert eenigen tijd een onderwerp van overleg uit tusschen den ondergeteekende en de Indische Regeering. De gelegenheid om in bijzondere gevallen buitenlandsch verlof te ruilen tegen binnenlandsch verlof, bestaat (*Indisch Staatsblad* 1915 n°. 579). In het begin van dit jaar heeft de Indische Regeering aan die regeling eenige uitbreiding gegeven ter tegemoetkoming aan de bezwaren van sommige landsdienaren, die in de huidige omstandigheden geen gebruik willen of kunnen maken van hun recht op verlof naar Europa. Tegen verdere uitbreiding van deze regeling bestaat echter overwegend bezwaar, aangezien hiervan schade voor den dienst en aanzienlijke vermeerdering van uitgaven zouden zijn te duchten.

De noodzakelijkheid om op het gebruik van landsautomobielen te bezuinigen had reeds geruimen tijd de volle aandacht van

de Indische Regeering. In den loop van het najaar zijn krachtige maatregelen genomen om daartoe te geraken, waarbij mede bepaald is dat voortaan op de begrooting zal worden gespecificeerd, hoeveel jaarlijks voor aanschaffing en gebruik van dienst-automobielen noodig is. Overleg ter zake met de Indische Regeering is derhalve overbodig.

AFDEELING IV.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafd. 416*B*. Dat de ontvoogding van het Inlandsch bestuur niet aanstonds tot besparing van uitgaven leidt, ligt voor de hand; eensdeels moeten aan dat bestuur de middelen worden verschaft om de daaraan overgedragen taak naar behooren te vervullen, anderdeels zal de inkrimping van het Europeesch bestuur als gevolg van deze overdracht niet dan zeer geleidelijk kunnen plaats vinden. Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat het algemeen ontwikkelingspeil der kringen, waaruit de Inlandsche ambtenaren voortkomen, nog niet van dien aard is, dat het gemakkelijk valt op een voldoend aantal geschikte krachten de hand te leggen; de van de opleidingsscholen afkomstige jongelieden zijn ook bij lange na niet gelijkwaardig. Verwacht mag intusschen worden, dat in de algemeene geschiktheid voor de nieuwe taak op den duur verbetering zal komen en de ontvoogding ook uit een geldelijk oogpunt meer en meer tot bevredigende uitkomsten zal leiden.

Onderafd. 417—421. Aan den Chef van den generalen staf en den Inspecteur der algemeene politie is bereids door den Gouverneur-Generaal opdracht verleend, om, in verband met de voorgenomen overdracht van werkzaamheden van de politie op afdeelingen van het leger, na te gaan, welke bezuinigingen daardoor op de politieuitgaven verkregen kunnen worden.

Onderafd. 423. De raming van dezen post beloopt inderdaad een aanzienlijk bedrag; de ondergeteekende zal den Gouverneur-Generaal de vraag voorleggen, of bezuiniging met de belangen van den dienst vereenigbaar is.

Onderafd. 424. Van opheffing van het kantoor voor de statistiek en besparing uit dien hoofde kan bezwaarlijk de rede zijn, daar dit kantoor nimmer heeft bestaan. Er is alleen sprake geweest van de *oprichting* van een zoodanig kantoor, van welk voornemen om zuinigheidsredenen voorloopig is afgezien.

AFDEELING V.

Departement van Onderwijs en Eeredienst.

Den leden, die er bezwaar tegen hadden, dat voor het onderwijs bijna 5 millioen meer wordt geraamd dan voor het loopende jaar, moge er op worden gewezen, dat het op bladz. 28 der Memorie van Toelichting genoemd bedrag van f 4 725 000, waarmede het eindcijfer is gestegen, betrekking heeft op de geheele begrootingsafdeeling, dus behalve op onderwijs, ook op kunsten en wetenschappen, eeredienst en burgerlijken geneeskundigen dienst. De evenvermelde stijging vindt dan ook voor meer dan de helft haar oorzaak in de — op grond van de uitkomsten van vorige jaren — verhoogde ramingen der kosten van ziekeninrichtingen en andere geneeskundige instellingen, subsidieering van particuliere ziekenhuizen daaronder begrepen.

Voor de onderafdeelingen, betrekking hebbende op het onderwijs, is de raming ruim f 2 200 000 hooger dan die van het vorig jaar, doch die stijging is voor verreweg het grootste gedeelte het gevolg van de regelmatige weddeverhoogingen van het personeel, den normalen groei van in vorige jaren geopende scholen en de, op grond van de bestaande subsidievoorschriften, verplichte hoogere uitkeeringen aan het bijzonder onderwijs.

Is dus op het gebied van het onderwijs voor nieuwe maatregelen, in vergelijking met vorige jaren, zeer weinig uitgetrokken, niettemin is ook door den ondergeteekende overwogen, — gelijk reeds in de Nota van Wijzigingen bij onderafdeeling 546 werd uiteengezet — of, met het oog op den stand der geldmiddelen en gelet op de consequenties, de voorbereiding van de oprichting van eene rechtsgeleerde hoogeschool niet kon worden uitgesteld en of het aantal nieuw te openen scholen (4 Hollandsch-Chineesche, 10 Hollandsch-Inlandsche en 60 Inlandsche tweede klasse scholen) niet zou kunnen worden ingekrompen. Zooals ter aangehaalder plaatse verder is medegedeeld, wordt, in verband met den ook in Indië van zeer verschillende zijden tot uiting gekomen wensch om de onderwijsuitgaven eerst in de laatste plaats te besnoeien, door den ondergeteekende ingestemd met het bij nader overleg door de Indische Regeering geopperd denkbeeld om deze posten te handhaven onder het voorbehoud, dat na het bekend worden in Indië van den opzet der ontwerp-begrooting voor 1924 zal worden beslist of van de onderwerpelijke kredieten voor 1923 gebruik zal worden gemaakt.

De wenschelijkheid om het ambachts- en het nijverheidsonderwijs voor Inlanders te bevorderen, wordt door den ondergeteekende erkend. Opgemerkt moge worden, dat in de laatste jaren ambachtsscholen zijn opgericht te Djokjakarta, Tasikmalaja, Pare, Makasser, Magelang, Palembang, Sibolga en Padang. Aanvankelijk lag het in de bedoeling der Indische Regeering om een post op deze begrooting te brengen voor het oprichten van eenige centrale ambachtsscholen voor Inlanders, met kleinere schooltjes als filialen in de desa. De uitgaven voor het bouwen van die scholen bleken zoo hoog, dat deze post met het oog op de geboden bezuiniging niet kon worden gehandhaafd.

Dat de geldelijke omstandigheden eveneens nopen tot het uitstellen van eenige maatregelen ten bate van het technisch onderwijs (o. a. opening van een middelbaar technische school), wordt ook door den ondergeteekende betreurd. De mogelijkheid wordt intusschen overwogen om een der bestaande technische scholen in de ontworpen middelbare technische school om te zetten, in welk geval het financieel bezwaar grootendeels zou vervallen.

Maatregelen om te komen tot gestrenge doorvoering van den grootst mogelijken eenvoud bij den bouw van scholen, opleidingsinrichtingen en internaten, zoowel in algemeenen opzet als in détails, zijn reeds getroffen. Ten aanzien van de Inlandsche tweede klasse-scholen, bij den bouw waarvan er naar zal worden gestreefd zooveel mogelijk het type der volksscholen te benaderen, zal nog bezuiniging worden verkregen door de uitvoering voor een groot gedeelte over te laten aan de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, met hulp van het Boschwezen voor de houtverstrekking.

Dat — zooals eenige leden meenden — de Onderwijsraad in opdracht van de Regeering een onderzoek zou hebben ingesteld in zake het dienstbaar maken van het volksonderwijs aan de karaktervorming, is den ondergeteekende niet bekend. Zooals echter uit de dit jaar in den Volksraad op het punt van volksonderwijs gevoerde besprekingen kan blijken, wordt door de Indische Regeering alle aandacht aan den aard van dat onderwijs gewijd. De ondergeteekende kan dan ook niet toegeven, dat bedoeld onderwijs zich onvoldoende zou aanpassen aan de behoeften van de bevolking.

Met betrekking tot de vraag, of de ondergeteekende bereid is de jaren, die een onderwijzer in Nederland in militairen dienst doorbrengt en die daar als dienstjaren medetellen, ook in Indië als zoodanig te doen gelden, moge kortheidshalve verwezen worden naar het op de overeenkomstige vragen van het lid der Tweede Kamer, den heer KETELAAR, gegeven antwoord.

Hoewel de huidige stand der personeelsvoorziening eene mildere toepassing der beperking van den overgang van onderwijzers in anderen gouvernementsdienst of in dienst van het bijzonder onderwijs toelaat, is het in verband met het tekort niet gewenscht thans reeds tot algeheele buitenwerkingstelling van de desbetreffende bepalingen over te gaan.

De bepalingen, welke den ingang der ambtsbezoldiging van Indische ambtenaren regelen, zijn naar het oordeel van den ondergeteekende in enkele opzichten verouderd. Omtrent herziening van die bepalingen heeft hij reeds eenigen tijd geleden overleg met den Gouverneur-Generaal geopend.

Ten aanzien van de vraag, of de Regeering niet zou willen bevorderen, dat woningen voor onderwijzers worden gebouwd, sluit de ondergeteekende zich aan bij de leden, die er op wezen, dat voor andere groepen van landsdienaren evenzeer gebrek aan geschikte woningen bestaat en de onderwijzers zich niet op het standpunt mogen stellen, dat in het bijzonder aan hen aanspraak op huisvesting van Landswege zou toekomen.

Ook door den ondergeteekende wordt het ten zeerste betreurd, dat de huidige financieele toestand er toe heeft genoopt mede te bezuinigen op maatregelen, welke aan de gezondheid en de physieke weerkracht van de bevolking ten goede komen.

De opleiding van hulpgeneeskundigen wordt bij nader inzien door de adviseurs van de Indische Regeering thans niet meer noodig geacht, omdat inmiddels eene regeling is tot stand gekomen van de opleiding van hulppersoneel bij den burgerlijken geneeskundigen dienst (*Indisch Staatsblad* 1920 n°. 602), welke de vorming beoogt van krachten, die de oorspronkelijk aan hulpartsen toegedachte taak grootendeels zullen kunnen vervullen. Die opleiding omvat de vorming van mantri-verplegers (-verpleegsters), laboranten, vroedvrouwen, vroedvrouwen der 1ste klasse, mantri-verplegers (-verpleegsters) der 1ste klasse en mantri's voor de volksgezondheid. Tegen de inspuiting met salversan door mantri's bestaat, blijkens daaromtrent van de Indische Regeering ontvangen bericht, overwegend bezwaar. Met de behandeling van lepralijders met chaulmoogra-olie, volgens de op de Hawaï-eilanden gebruikelijke methode, is reeds sedert geruimen tijd in de centrale burgerlijke ziekeninrichting te Weltevreden en ook in eenige leproserieën een aanvang gemaakt, in eenige gevallen met zeer goede resultaten.

Naar aanleiding van de meening van eenige leden, dat tegen geslachtsziekten met meer kracht moet worden opgetreden, merkt de ondergeteekende op, dat de ter zake voorgenomen maatregelen noodzakelijk bescheiden in hun opzet moeten zijn, wijl zij bestemd zijn als kern en grondslag voor eene uitgebreider organisatie, bij den opbouw waarvan de thans te verkrijgen ervaring als leidraad zal moeten dienen.

Ten aanzien van de vraag van enkele leden, in hoever en op welke wijze het volksonderwijs dienstbaar zou kunnen worden gemaakt aan de verheffing van den landbouw, zij opgemerkt, dat specifiek vakonderwijs de taak is van speciaal daarvoor bestemde vakscholen. De leeftijd trouwens van de leerlingen der volksscholen (6 tot 10 jaar) maakt een beletsel uit om daar practisch ambachts- of landbouwonderwijs in te voeren. Op de desascholen gaat men dan ook niet verder dan tot algemeen vormend onderwijs, waarbij echter tegelijkertijd liefde voor den handenarbeid wordt aangekweekt o.a. door den aanleg van schooltuinen. Veel resultaat ten goede van de ontwikkeling van het Inlandsch landbouwbedrijf wordt verwacht van de onder den landbouwvoorlichtingsdienst werkende z.g. bedrijfsschooltjes, waar zoons van landbouwers een bij uitstek practische vakopleiding krijgen. De leerlingen werken er als het ware als vaste knechts, wier arbeid uit de inkomsten van het bedrijf wordt vergoed. Kunnen die schoolbedrijven als voorbeeld strekken ter leering van de Inlandsche boeren in den omtrek, de beteekenis daarvan bestaat uiteraard voornamelijk hierin, dat die scholen jongelieden afleveren, die later in staat zullen zijn hun bedrijf boven het algemeene peil op te werken.

Naar aanleiding van hetgeen door sommige leden werd opgemerkt over de omslachtige wijze, waarop de onderwijsinspectie in Indië te werk gaat, stelt de ondergeteekende zich voor de aandacht van den Gouverneur-Generaal op die aangelegenheid te vestigen.

Naar gebleken is, zou de invoering van geneeskundig schooltoezicht in Indië, zelfs op bescheiden schaal, tot zoo groote uitgaven leiden door uitbreiding van het aantal medici als anderzins, dat onder de huidige omstandigheden daaraan niet gedacht kan worden.

Nopens den gezondheidstoestand in de Buitengewesten hebben den ondergeteekende geen ongunstige berichten bereikt. Zooals reeds op bladz. 22 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende de Indische begrooting voor het loopende dienstjaar werd medegedeeld, moest om financieele redenen van de indienststelling van een hospitaalschip voorshands worden afgezien, doch zal voorloopig getracht worden voor het in te stellen onderzoek naar in afgelegen streken heerschende volksziekten zooveel mogelijk gebruik te maken van de bestaande verkeersmiddelen. Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat onlangs fondsen zijn beschikbaar gesteld ten einde eenige speciaal voor de malariabestrijding opgeleide artsen naar de Buitengewesten te dirigeeren om daar niet alleen in het belang van bedoelde bestrijding, doch ook in algemeen hygiënisch opzicht werkzaam te zijn. Het denkbeeld tot oprichting van een bureau voor sociale hygiëne vormde een onderdeel van de in Indië ontworpen plannen in zake de bestrijding van venerische ziekten, en de verwezenlijking daarvan was afhankelijk van de mede in die plannen begrepen wettelijke voorziening, welke toepassing van dwangmaatregelen mogelijk zoude maken. De Indische Regeering heeft echter gemeend voorshands van de vaststelling van dergelijke dwingende voorschriften te moeten afzien en zich te moeten bepalen tot de kostelooze poliklinieken en de propaganda, bedoeld op bladz. 35 van de Memorie van Toelichting nopens de onderwerpelijke begrooting.

Onderafd. 505*A*. Zooals hierboven reeds is medegedeeld, meent de ondergeteekende, na overleg met de Indische Regeering, een definitief antwoord op de vraag, of de voorbereiding van de oprichting van eene rechtsgeleerde hoogeschool behoort te worden uitgesteld, te moeten opschorten tot na het bekend worden in Indië van den opzet der ontwerp-begrooting voor 1924. Het al of niet aanwezig zijn in het Moederland van juristen zonder betrekking is uiteraard niet de factor, die het vraagstuk der instelling in Indië zelf van eene hoogere opleiding op rechtskundig gebied beheerscht.

Onderafd. 546. Het in de Nota van Wijzigingen bedoeld telegrafisch bericht van de Indische Regeering, dat bij de raming van deze onderafdeeling niet meer gerekend behoeft te worden op een bedrag van f 225 000 als bouwsubsidie voor de „Van Deventerschool" te Semarang, houdt hoogst waarschijnlijk verband met het voornemen om, ter besparing van kapitaalsuitgaven voor het Land, ten behoeve van de oprichting van gebouwen voor het gesubsidieerd onderwijs in het algemeen geen „bouwsubsidie in eens" meer te verleenen, doch instede daarvan de betrokken schoolvereenigingen in staat te stellen het benoodigde kapitaal van particulieren of van de weeskamers en dergelijke instellingen te leenen, door toekenning van eene jaarlijksche „huurwaarde-subsidie", overeenkomende met het voor rente en aflossing van die leening vereischte bedrag.

Voor de school te Mendoet is, evenals voor de „Van Deventerschool", de jaarlijksche subsidie voor exploitatiekosten gehandhaafd. Op bouwsubsidie voor de school te Mendoet behoefde niet te worden gerekend, omdat deze onderwijsinrichting is tot stand gekomen door omzetting van de aldaar reeds bestaande kweekschool voor Inlandsche onderwijzeressen in de onderhavige fröbelkweekschool. Van eenig plan tot wijziging van de gouvernements-fröbelkweekschool te Bandoeng is den ondergeteekende niets bekend.

Onderafd. 592. De instelling der betrekking van inspecteur voor het krankzinnigenwezen wordt niet van zoodanige urgentie geacht, dat daarmede niet tot betere tijden zou kunnen worden gewacht.

Afdeeling VI.

Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

De ervaring, tot dusver met den kleinen landbouw door Europeanen opgedaan, is niet van dien aard, dat groote verwachtingen mogen worden gekoesterd van pogingen om dien landbouw te bevorderen. Intusschen zullen wel overwogen maatregelen van die strekking, welke alsnog worden aanbevolen, gaarne in ernstige overweging worden genomen.

Ter verbetering van den veestapel zal de Regeering op den tot dusver ingeslagen weg voortgaan. Voornamelijk door invoer van buitenlandsch vee, met het doel van rasverbetering, tracht zij te bevorderen, dat vee van goede hoedanigheid wordt verkregen.

Onderafd. 617. De bezuinigingen ten aanzien van de proefvelden voor de volkstheecultuur, de katoencultuur en de vruchten- en groententeelt zijn in verband met den zorgelijken toestand van 's Lands financiën geboden. Het streven staat echter op den voorgrond, om door deze beperking van bemoeienis geen wezenlijke belangen te schaden.

Onderafd. 638. De ondergeteekende betreurt het, dat tot tijdelijke opheffing van de afdeeling Visscherij is moeten worden overgegaan. Zoolang echter geen geschikt leider is gevonden, acht hij het niet verantwoord voor dit doel gelden uit te geven.

Onderafd. 646 en 647. Aangezien het voor den Centralen Aanschaffingsdienst noodige personeel steeds zooveel mogelijk van de andere Departementen wordt betrokken, staat tegenover het voor dezen dienst aangevraagde bedrag eene vermindering aan personeelsuitgaven voor de Departementen, waar te voren aanschaffingswerkzaamheden plaats vonden.

De volgende voorbeelden van door den onderwerpelijken dienst bereikte bezuinigingen, uiteraard enkele van de vele, zijn den ondergeteekende bekend: bij de aanschaffing van banden voor personen- en vrachtwagens werd over een bedrag van f 250 000 eene bezuiniging van 30 pct. verkregen; bij den aankoop van rijwielen werd 13 pct. bespaard; bij de aanschaffing van 540 schrijfmachines was het mogelijk f 25 000 te bezuinigen.

Afdeeling VII.

Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

Ook de ondergeteekende betreurt het dat de tijdsomstandigheden tot de uiterste bezuiniging, mede op bevloeiingswerken en drinkwaterleidingen, dwingen.

Onderafd. 704. De avondleergang voor opzichters van den waterstaat enz. te Soerabaja is overbodig geworden, wijl het aantal leerlingen, dat jaarlijks tot den soortgelijken leergang te Batavia wordt toegelaten, groot genoeg is gebleken om de openvallende vacatures in den architectsrang aan te vullen.

Onderafd. 706. De onderafdeeling „Gebouwen voor den burgerlijken dienst, voor zoover niet afzonderlijk uitgetrokken" kan, met inachtneming van de daarin bij de Nota van Wijzigingen van 27 October jl. aangebrachte vermindering ten bedrage van f 1 000 000, als volgt worden gespecificeerd:

	Onderhoud en herstelling.		
a.	Uitgaven voor onderhoud en herstelling van gebouwen	f	1 259 100
	Vernieuwing en nieuwe werken.		
b.	Woningen voor burgerlijk personeel		3 675 000
c.	Gevangenissen		1 672 280
d.	Gebouwen voor gewapende korpsen onder burgerlijk bestuur		*Memorie.*
e.	Gebouwen voor de opiumregie	f	194 000
f.	Scholen voor Europeesch onderwijs		385 000
g.	Scholen voor Hollandsch-Chineesch onderwijs		48 500
h.	Scholen voor Inlandsch onderwijs		918 500
i.	Scholen voor landbouw en visscherijonderwijs		29 100
j.	Gebouwen ten behoeve van den burgerlijken geneeskundigen dienst		1 469 800
k.	Andere gebouwen dan die, vermeld in de voorgaande artikelen		776 000
l.	Werken, verband houdende met gebouwen		48 500
		f	10 475 780

Met betrekking tot den post „Woningen voor burgerlijk personeel" zij er aan herinnerd, dat het daarvoor oorspronkelijk uitgetrokken bedrag van f 1 940 000, tengevolge van een in den Volksraad aangenomen amendement, waartegenover de Indische Regeering had verklaard sympathiek te staan — zie het voorkomende op bladz. 3/4 van het overzicht der door den Volksraad aangenomen amendementen (bijlage I der Memorie van Toelichting) — tot f 4 850 000 is verhoogd. Zooals uit de discussies bleek, moest deze verhooging als eene compensatie voor de komende vermindering van den duurtetoeslag beschouwd worden. De ondergeteekende heeft echter dit bedrag uit zuinigheidsoverwegingen tot f 3 675 000 teruggebracht. Verdere vermindering schijnt met het oog op het doel der uitgaaf hem minder raadzaam toe. Den staat van 's Lands middelen in aanmerking genomen, ziet hij geene aanleiding tot verhooging van onderafdeeling 713, gelijk in het Voorloopig Verslag aangegeven. Hoewel nl. ook bij de vaststelling van laatstgenoemde onderafdeeling in belangrijke mate met den algemeenen eisch tot beperking der uitgaven rekening moest worden gehouden, zijn daarbij toch voor de meest urgente werken gelden uitgetrokken.

Onderafd. 712. Zooals de ondergeteekende bereids op bladz. 42 der Memorie van Toelichting mededeelde, is voor de bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken niet meer uitgetrokken dan volstrekt noodzakelijk moet geacht worden. Zooveel mogelijk is reeds uitgesteld tot betere tijden.

Het is uiteraard niet doenlijk de rentabiliteit te berekenen van het aan de in uitvoering zijnde irrigatiewerken reeds verwerkte bedrag van f 43 millioen.

De vraag, of het inderdaad urgent is, om met den aanleg van kringwadoeks voort te gaan, is, speciaal met het oog op de landbouwkundige zijde van de kwestie, in Indië nog in onderzoek.

Onderafd. 721. Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 4 Mei j.l. n°. 22 werd ingesteld een commissie om de Indische Regeering van voorlichting te dienen nopens de vraag, of het uit een economisch oogpunt, ook in verband met de te verwachten rentabiliteit, aanbeveling verdient de Belawan-havenwerken te voltooien.

In die commissie hadden zitting:

als lid tevens voorzitter: C. H. de Goeje, Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst der Scheepvaart;

als leden: Mr. D. A. Delprat, Vertegenwoordiger in Nederlandsch-Indië van de Stoomvaartmaatschappij „Nederland"; H. G. J. ter Marsch, Inspecteur van de Stoomvaartmaatschappij „Rotterdamsche Lloyd"; E. P. Wellenstein, Hoofdambtenaar ter beschikking van den Directeur van Financiën; en N. van Zalinge, Directeur van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij.

De conclusiën, waartoe deze commissie is gekomen, zijn de navolgende:

1°. In de gegeven omstandigheden verdient het aanbeveling de aan de haven van Belawan onderhanden zijnde werken te voltooien, met behoud van de geul op de tegenwoordige diepte.

2°. Deze gedragslijn verdient daarom de meeste aanbeveling, wijl slechts op die wijze kan worden verwacht, dat de groote bedragen, aan den havenaanleg besteed, althans ten deele economisch rendabel zullen worden.

3°. Wil de haven van Belawan aan de gestelde verwachtingen beantwoorden, dan zullen kade- en havengelden laag gehouden moeten worden om den omvang van het scheepvaartverkeer zooveel als mogelijk te vergrooten.

4°. De retributie ten behoeve van het havenbedrijf kan daarom slechts langs directen weg worden verkregen door een heffing van de goederenbeweging.

5°. Ten einde te beletten, dat handel en industrie eenerzijds wel profijt trekken van de werking van de oceaanhaven op het achterland, doch zich anderzijds zooveel als mogelijk aan de kosten van die oceaanhaven onttrekken, is het noodzakelijk Belawan met de kleinere havens van het Cultuurgebied ter Sumatra's Oostkust tot één havengebied te vereenigen, waarover de bovenaangegeven retributie zal worden geheven.

6°. De Commissie vermeent, dat zonder eenig bezwaar een ad valorem recht van *gemiddeld* 1 pct. van de goederenbeweging geheven zal kunnen worden, hetgeen aan het havengebied een jaarinkomst verzekert van f 1 600 000.

7°. Ook bij heffing van een directe retributie van de goederenbeweging als boven aangegeven is van de havenexploitatie nog een aanmerkelijk jaarlijksch deficit te verwachten, hetwelk bezwaarlijk door de goederenbeweging kan worden gedragen.

8°. Van het denkbeeld van een directe rentabiliteit van de haven te Belawan zal dan ook afstand gedaan moeten worden, hetgeen trouwens overeenkomt met de omstandigheid, dat de uitvoering van de verschillende werken ten slotte zeer aanmerkelijk meerdere kosten vereischt dan waarop bij den oorspronkelijken opzet werd gerekend.

9°. Het prijsgeven van het bovengenoemde denkbeeld van directe rentabiliteit komt naar het oordeel van de commissie overeen met de houding, feitelijk door de Regeering tegenover andere havens en andere werken van algemeen nut, in andere deelen van den archipel, aangenomen. Het verdient in het onderwerpelijke geval zeker alle aanbeveling indien althans ook door belanghebbenden in de kosten van het havenbedrijf wordt bijgedragen, bijv. op de wijze als door de commissie is aanbevolen.

10°. De commissie vermeent, dat het beste resultaat verkregen kan worden, indien van de bouwkosten ad f 32 000 000 een bedrag van f 18 000 000 wordt afgeschreven. Aan de haven, met een grondkapitaal van f 14 000 000 na de gereedkomst, kan dan voor de toekomst de eisch van directe rentabiliteit worden gesteld.

11°. De commissie meent het denkbeeld van scheiding tusschen de kosten van de geul eenerzijds en het havenbedrijf anderzijds ten sterkste te moeten ontraden, daar van zoodanige scheiding niet anders dan een hoogst onevenwichtige werking kan worden verwacht.

12°. De grootst mogelijke zuinigheid in de havenexploitatie moge ten zeerste worden aanbevolen. Bijzondere aandacht zal daarbij te schenken zijn aan den baggerarbeid, waarop wellicht door wijziging van werkwijze, door bestudeering van slibafzetting enz. aanmerkelijke bedragen bespaard zullen kunnen worden.

Ten aanzien van de principieele vraag, of het al dan niet aanbeveling verdient om de Belawan-havenwerken voort te zetten, heeft de Indische Regeering zich met het oordeel der commissie vereenigd. Tevoren had zij ter plaatse een nauwgezet onderzoek doen instellen door een hoofdingenieur der B. O. W., welke hoofdambtenaar met betrekking tot evengemeld punt tot dezelfde conclusie als de commissie was gekomen. De overige door de commissie aanbevolen maatregelen en denkbeelden zijn voor zooveel noodig in nadere overweging genomen.

AFDEELING VIII.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Een overzicht van de uitkomsten der gouvernementsbedrijven over eenige achtereenvolgende jaren is als afzonderlijke bijlage A bij deze Memorie gevoegd.

De Commissie tot Ontwikkeling van de Fabrieksnijverheid werd in 1915 door de Indische Regeering ingesteld. Zij heeft tot taak de mogelijkheid te onderzoeken van een in het leven roepen van nieuwe takken van fabrieksnijverheid in Nederlandsch-Indië, voornamelijk ter verwerking van de daar te lande aanwezige grondstoffen. Voorts heeft zij der Regeering van raad te dienen nopens te treffen maatregelen ter bevordering van de totstandkoming van nieuwe industrieele ondernemingen.

Een kort overzicht van de verrichte werkzaamheden van de Commissie werd door de Indische Regeering verstrekt bij de behandeling van de suppletoire begrooting van Nederlandsch-Indië voor dit jaar in den Volksraad. (Gedrukte Stukken, Tweede gewone zitting 1921, onderwerp 1, afd. VI, stuk 4).

De bevordering van de inheemsche klein-industrie heeft de voortdurende zorg der Regeering. Zoo wordt door hulp en toezicht van de daarvoor aangestelde deskundigen gepoogd de steen-, pannen- en pottenbakkerij, de leerlooierij en de touwslagerij tot grooteren bloei te brengen.

Hoewel de hiermede bereikte resultaten voor een buitenstaander niet immer sterk spreken, is het in vele gevallen mogelijk geweest te constateeren, dat inderdaad belangrijke vooruitgang is gemaakt.

De afdeeling Nijverheid te Buitenzorg is bij voortduring in dezelfde richting werkzaam. Zij heeft zich in den laatsten tijd met min of meer succes in het bijzonder bezig gehouden met de bevordering van de bereiding van patchouly-olie op Atjeh, van kajoepoetih-olie op Ceram en van de andere aetherische oliën, met name van Ylang-ylang olie, op Java. Voorts heeft zij hare aandacht gewijd aan het produceeren van een voor de Europeesche markt geschikte klappervezel en aan eene mogelijke bereiding in Nederlandsch-Indië van agar-agar uit zeewier. Ten slotte heeft de bevordering van de Inlandsche weefindustrie en de batikindustrie een deel van hare werkzaamheden uitgemaakt.

Onderafd. 815. Volgens de laatstontvangen gegevens, voorkomende op bladz. 36 van het voorloopig verslag betreffende de Staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië over het jaar 1921, wijst de voorloopige bedrijfsrekening van de Atjehtram over dat jaar als totaal der uitgaven eene som van f 2 127 366 aan, zijnde f 1 981 709 wegens gewone exploitatiekosten, f 103 605 aan vernieuwingen en f 42 052 voor herstelling van buitengewone schade. Daartegenover staat een bedrag van f 1 786 299 voor alle ontvangsten, zoodat het nadeelig saldo over 1921 f 341 067 beloopt.

Onderafd. 817 *A.* Dat de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij voor het aangaan van eene overeenkomst in zake den aanleg van eene vrijliggende spoorwegverbinding Solo—Djokja en het verhuren daarvan aan het Gouvernement als voorwaarde stelt, dat haar het behoud van het thans op Semarang gerichte vervoer van voor uitvoer bestemde, uit de residenties Soerakarta en Djokjakarta afkomstige suiker en tabak worde gegarandeerd, kan naar de meening van den ondergeteekende bezwaarlijk een overdreven eisch worden genoemd. Hier is slechts sprake van bestendiging van een bestaanden toestand, die bij de door het Land met de Maatschappij in 1906 gesloten overeenkomst nopens het z.g. „concurreerend goederenvervoer van of naar Soerabaja" is geregeld. Bij eenige aan die overeenkomst toegevoegde „additioneele artikelen" is toenmaals o. m. voor den suikerafvoer van fabrieken, welke in de voormelde residenties aan den Staatsspoorweg liggen, op historische gronden de voorkeur van de Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij erkend.

Bij de inwerkingtreding van de garantie-overeenkomst komt die van 1906 betreffende het concurreerend vervoer te vervallen.

Tegen het sluiten van de nieuwe overeenkomst behoeft te minder bezwaar te bestaan, wijl zij op 31 December 1935 zal eindigen, d. w. z. op het tijdstip, waarop de tramlijnen der Maatschappij zouden kunnen worden genaast.

AFDEELING IX.

Departement van Oorlog.

Zooals de ondergeteekende in zijn Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de ontwerp-begrooting voor 1922 (Gedrukte Stukken, Zitting 1921—1922. — 4, n°. 11, bladz. 39) reeds heeft medegedeeld, zijn de algemeene oorzaken, welke de begrooting in de laatste jaren over de geheele lijn hebben doen stijgen, eveneens van invloed geweest op de cijfers van deze afdeeling. Behalve de verhooging der bezoldigingen en pensioenen is ook het nemen voor 's Lands rekening van de voeding van alle militairen beneden den rang van officier een belangrijke factor in de stijging van die cijfers geweest. Dat intusschen ernstig naar beperking der kosten wordt gestreefd, moge daaruit blijken, dat de gewone uitgaven voor deze afdeeling aanzienlijk lager worden geraamd dan voor 1922, terwijl voor de naaste toekomst verdere vermindering in uitzicht kan worden gesteld. In de afgeloopen jaren hebben verschillende maatregelen geleid tot versterking van de weerkracht, o. a. de uitbreiding van het aantal mitrailleurs, de invoering van autotractie bij de artillerie, de oprichting van een luchtvaartafdeeling, enz. Het vraagstuk van de zielszorg in het leger kan voorshands om geldelijke redenen nog niet tot oplossing worden gebracht. Zoodra echter gunstiger tijden aanbreken, stelt de ondergeteekende zich voor opnieuw met den Gouverneur-Generaal omtrent deze aangelegenheid in overleg te treden.

De omstandigheden, waaronder de militaire salariscommissie is ingesteld, en de haar door den Gouverneur-Generaal verstrekte opdracht mogen doen verwachten, dat zij bij haar voorstellen de grootste soberheid zal betrachten, zoodat een wenk in die richting voorshands overbodig mag heeten.

De buitengewone werkzaamheden, waarvan bij verschillende onderafdeelingen melding wordt gemaakt, zijn toegelicht in den bij het Indisch ontwerp gevoegden uitgewerkten en toelichtenden staat (Volksraadstukken — Onderwerp 1 — Afd. IX stuk 3). Zoo bijv. bij onderafdeeling 903 (Belooningen voor extra-werk bij het kantoor van den topografischen dienst), bij onderafdeeling 906 (werk- en overwerkgelden), enz.

Eene opgave van de loopende bestellingen van munitie is in onderstaanden staat opgenomen:

Ondervolgende munitiebestanddeelen voor:	Zijn gegund			Hiervan moest op 6 December 1922 nog geleverd worden voor een bedrag van:
	in de maand.	aan de firma c.q. aan den vertegenwoordiger hier te lande der firma.	tot een bedrag van:	
Geschut.				
Verschillende projectielen met buizen en ladingen	Dec. 1920.	Bofors in Zweden.	Zw. kr. 611 300	Zw. kr. 604 300
Geschuthulzen . . .	Juli 1920.	Artillerie-Inrichtingen . , . .	f 938 273	f 152 190
Buskruit	Mei 1920.	Buskruidmakers .	587 812	36 979
idem	Juli 1920.	Idem.	1 200 435	84 000
idem	Febr. 1922.	Idem.	57 267	30 012
Patronen voor proefberggeschut	Maart en Aug. 1922.	Bofors in Zweden.	Zw. kr. 69 985	—
idem	Juli en Aug. 1922.	Vickers in Engeland	£ 3 810	—
Mitrailleurs.				
Patronen voor vliegtuigmitrailleurs van Engelsch kaliber . . .	Nov. 1922.	Idem.	f 138 603	f 138 603
Geweren.				
Hulzen, kogels en slaghoedjes	Nov. 1920.	Artillerie-Inrichtingen.	f 945 000	—
idem	Sept. 1920.¹)	Kynoch in Engeland²)	£ 712 917	£ 144 192
idem	Febr. 1921.¹)	Selve en C°. in Zwitserland.	Zw.fr. 6 625 000	Zw. fr. 468 280

(¹) In verband met nader door het Indische legerbestuur gestelde eischen zijn de contractprijzen in Mei en April 1922 verhoogd tot onderscheidenlijk £ 730 392 en Zw. fr. 6 750 000.

(²) In het begin van 1921 is goedgekeurd, dat deze munitie door de Fabrique Nationale in België wordt vervaardigd.

Onderafd. 903 en 904. In overeenstemming met den Gouverneur-Generaal is de ondergeteekende van meening, dat de tijd nog niet is gekomen om een definitieve beslissing te nemen ten aanzien van het denkbeeld om de topografische inrichting te vervormen tot een landsreproductiebedrijf, los van het Departement van Oorlog.

AFDEELING XI.

Plaatselijk en gewestelijk zelfbestuur.

Het heeft ook de aandacht der Regeering getrokken, dat de locale besturen vaak te weinig bedachtzaam zijn bij de verzorging der hun toevertrouwde belangen. Met het oog hierop bestaat het voornemen de Locale raden-ordonnantie aan te vullen met eene bepaling, waardoor ten aanzien van verschillende vermogensrechtelijke handelingen de voorafgaande goedkeuring van den Gouverneur-Generaal wordt vereischt. In hoever overigens op de gestie der locale besturen een geregeld streng toezicht ware uit te oefenen (o.m. voor zooveel betreft de openbare werken en de aanstelling van personeel), is eene vraag, welke de Regeering wel onder de oogen heeft gezien, maar waarop Zij nog geen passend antwoord heeft gevonden. Zoo een dergelijk toezicht werd opgedragen aan het kantoor voor de decentralisatie, zou dit aanmerkelijk uitbreiding behoeven, waarmede niet onaanzienlijke kosten gemoeid zouden zijn. De in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerkingen acht de ondergeteekende intusschen van zoodanig belang, dat hij hij zich voorstelt daaromtrent met de Indische Regeering overleg te plegen.

Dat de locale besturen nog betrekkelijk weinig populair zijn, is voor het nut dezer instellingen uiteraard niet beslissend.

Onderafd. 1106, 1108, 1109, 1113, 1114 en 1114 A—D. Op deze onderafdeelingen is zooveel bezuinigd als mogelijk was; de uitgetrokken bedragen dienen meerendeels voor de voltooiing van reeds aangevangen werken. De onderafdeelingen 1114 A—D zijn slechts pro memorie uitgetrokken.

Middelen in Nederland.

N°. 802. Het voor 1923 geraamde aandeel in de winst van de Billiton-Maatschappij heeft betrekking op de exploitatie-uitkomsten van 1922. Als gemiddelde verkoopprijs van het tin is aangenomen f 106 per picol en als gemiddelde kostprijs f 90. Daar deze ramingen overeenstemmen met de tot dusver verkregen uitkomsten, kan de ondergeteekende geen vrijheid vinden daarin wijziging te brengen.

Middelen in Nederlandsch-Indië.

N°. 303. Met de woorden de „ingevoerde en nog in te voeren beperkende maatregelen" op bladz. 71 der Memorie van Toelichting werd hoofdzakelijk gedoeld op de twee meest ingrijpende maatregelen tot bestrijding van het opiumgebruik, welke in de laatste jaren zijn genomen of tijdens de samenstelling van de begrooting nog in voorbereiding waren, nl. aanzienlijke verhooging van den verkoopprijs in het geheele gebied der regie en geleidelijke invoering van het zoogenaamd onvoltooid licentiestelsel ¹) in aansluiting aan het elders geldende identificatiestelsel en gewone licentiestelsel.

Voor een en ander moge worden verwezen naar bladz. 8 en 1 van het Jaarverslag der regie over 1921.

De verhooging van den verkoopprijs is in 1922 voortgezet als volgt:

¹) Voor de beteekenis van dien term wordt verwezen naar bladz. 6 en 7 van het Jaarverslag over 1920, waar ook van andere maatregelen melding is gemaakt.

Gewesten of Afdeelingen.	Tijdstip in 1922.	Verhooging per mata:	
		van	op
Afdeelingen Indragiri en Poeloe Toedjoeh der residentie Riouw en Onderhoorigheden . . .	11 en 21 Jan.	f 0,18	f 0,20
Sumatra's Westkust, Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang, Djambi, Banka en Onderhoorigheden, Billiton, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en Onderhoorigheden, Menado, Amboina (waaronder de voormalige residentie Ternate en Onderhoorigheden), Bali en Lombok en Timor en Onderhoorigheden .	1 Juli	0,25	0,30
Tapanoeli.	1 Januari	0,18	0,20
		in de streken, waar de prijs nog geen f 0,20 bedroeg	
	1 Juli	f 0,20	f 0,25
Atjeh en Onderhoorigheden . .	1 Juli	0,20	0,25
Westerafdeeling van Borneo. .	21 Januari	0,20	0,22
	1 Juli	0,22	0,25

Het onvoltooid licentiestelsel is na zijn invoering in de nog niet tot de verboden kringen behoorende gedeelten van de residenties Batavia (met 1 Februari 1921) Semarang, Kedoe en Soerakarta (met 1 October 1921), verder ingevoerd in het gouvernement Oostkust van Sumatra met uitzondering van Bengkalis (met 1 Juli 1922) en in de residenties Madioen, Rembang, Djokjakarta, Soerabaja en Pekalongan, waarbij in laatstgenoemd gewest tevens enkele gedeelten geheel voor opium zijn gesloten [1]). Met de voorbereiding van de invoering in de residentie Kediri is een aanvang gemaakt, terwijl daarmede nog in dit jaar zal worden begonnen in Pasoeroean, zoodat in de eerste maanden van 1923 zal zijn bereikt, dat het bezit van regie-opium op Java nergens meer zonder speciale vergunning zal zijn toegestaan.

N°. 305. Op grond van de thans bekende uitkomsten betreffende de opbrengst van de invoerrechten over het loopende jaar, is de raming van die opbrengst voor 1923 ad f 60 000 000 niet te hoog te achten. Met grond mag worden aangenomen, dat wat den omvang van den goederenomzet of de totaalwaarde daarvan aangaat zich het volgend jaar geene belangrijke wijziging zal voordoen

Waar geen bepaalde feiten worden aangevoerd tot staving van de in het Voorloopig Verslag geuite meening, dat de Indische importhandel geheel zou zijn ontwricht mede door de ruwe en willekeurige wijze, waarop de oorlogswinstbelasting van tweedehands-handelaren wordt ingevorderd, is het den ondergeteekende niet mogelijk de onjuistheid dier zienswijze aan te toonen. Niettemin kan hij verklaren, dat hem van eene ruwe en willekeurige invordering der oorlogswinstbelasting niet is gebleken, doch dat integendeel de Indische belastingadministratie den betrokkenen zooveel mogelijk ter wille is door, wanneer daarvoor termen bestaan, hun gelegenheid te geven om de belastingschuld in termijnen aan te zuiveren.

In antwoord op de vraag, waarom de opbrengst van de accijnzen hooger wordt geraamd dan voor 1922, kan worden medegedeeld, dat de in den loop van dit jaar vastgestelde verhooging van den accijns op gedistilleerd en lucifers slechts geldt voor een gedeelte van 1922, doch daarentegen haar vollen invloed zal doen gelden in het jaar 1923.

N°. 307. Ook aan den ondergeteekende komt de raming van de inkomstenbelasting op f 50 500 000 of, met inbegrip van het aan de „vlootuitbreiding" te goed geschreven bedrag van f 3 000 000, f 53 500 000 hoog voor, indien men, zooals de bedoeling is, hier geen rekening houdt met hetgeen in 1923 vermoedelijk zal binnenkomen van den nog bestaanden achterstand in de heffing.

Dat eene raming van ongeveer f 10 000 000 minder de vermoedelijke opbrengst beter zal benaderen, acht hij echter allerminst zeker. Verwacht mag worden, dat de opbrengst van de inkomstenbelasting, verschuldigd door de meer welgestelden onder hen, die vroeger onder de bedrijfsbelasting vielen, in het bijzonder door de Chineezen, door betere heffingswijze en contrôle niet onbelangrijk de vroegere aanslagen in de bedrijfsbelasting van dezelfde personen zal overtreffen, terwijl de raming ten deele op de opbrengst van laatstbedoelde belasting is gegrond. Wijl voorts over de gegevens voor eene nauwkeurige begrooting van de vermoedelijke opbrengst hier te lande niet wordt beschikt, meent de ondergeteekende de raming voorhands ongewijzigd te moeten laten. Indien de inmiddels van de Indische Regeering gevraagde nadere inlichtingen daartoe aanleiding mochten geven, zal het cijfer bij de suppletoire begrooting worden herzien.

Ook over het aandeel, door de Inlanders en de Vreemde Oosterlingen in deze belasting opgebracht, dat naar globale schatting onderscheidenlijk f 9 000 000 en f 4 000 000 zal bedragen, zijn nadere inlichtingen aan de Indische Regeering verzocht.

No. 401 *A*. De ondergeteekende is eveneens van gevoelen, dat bij de terugvordering van in het belang van Inlandsche zelfbesturen gedane uitgaven een al te fiscaal optreden moet worden vermeden; een dergelijk optreden heeft trouwens nooit in de bedoeling gelegen en vindt ook niet plaats. Volgens den Leidraad in Bijblad op het Staatsblad van Nederlandsch-Indië n°. 6672 (sub *g*) is in beginsel restitutie verplicht van de in het rechtstreeksch belang der landschappen door het Land gedane uitgaven, zooals voor Europeesch bestuur, politie, geneeskundigen dienst, Inlandsch onderwijs. Militaire en maritieme uitgaven, als gevolg van expedities ofuit anderen hoofde (militaire bezetting), blijven geheel voor rekening van den Lande. De wegens uitgaven van personeelen aard te restitueeren bedragen worden als regel verhoogd met 15 pct. voor overtochtskosten, verlofstraktementen en pensioenen; waar intusschen sommige categorieën van ambtenaren, zooals b.v. het lager politie-personeel, van de bepalingen omtrent verloven en pensioenen weinig profiteeren, worden in de bedoelde 15 pct. mede begrepen geacht de door het Land gedragen onkosten voor kleeding, uitrusting en werving (vergelijk Bijblad n°. 7326).

Ingeval de inkomsten der landschappen eene volledige toepassing dezer alleszins billijke regelen niet toelaten, wordt voorloopig met gedeeltelijke restitutie genoegen genomen.

N°. 409. De vraag, of de hoofdgeldheffing, zooals deze thans is geregeld, in verband met de op belastinggebied bestaande voornemens zal kunnen worden gehandhaafd, maakt bij de Indische Regeering een punt van overweging uit.

N°. 612. Bij een groot lichaam als de dienst van het Boschwezen is het, vooral in deze tijden van geringe stabiliteit, niet immer mogelijk zich zoo snel aan de behoeften van de houtmarkt aan te passen, dat niet tijdelijk een teveel van of een tekort aan voor verkoop bestemd materiaal kan voorkomen. In geval van publieken verkoop van djatihout wordt bij het vaststellen der grensprijzen rekening gehouden met de geldende marktprijzen. Het is den ondergeteekende niet bekend, dat voor het oogenblik door den onderwerpelijken dienst niet voldoende hout geleverd zou kunnen worden om in de behoeften van spoor- en tramwegen te voorzien.

[1]) *Indische Staatsbladen* 1920 n°. 848, 1921 n°. 543, 1922 nos. 364, 599 en 600.

N°. 312. Ook de ondergeteekende heeft met bezorgdheid den achteruitgang gadegeslagen, die met betrekking tot de ontvangsten van het Staatsspoorwegbedrijf over 1922 in vergelijking met 1921 valt waar te nemen. Na kennisneming van de bij den Volksraad ingediende ontwerp-begrooting voor 1923 heeft hij, op grond van de overweging, dat bij het onderwerpelijk bedrijf het evenwicht tusschen de ontvangsten en uitgaven ten nadeele van de eerste ten eenenmale afwezig is, er bereids bij den Gouverneur-Generaal op aangedrongen om onverwijld — desnoods drastische — maatregelen te nemen, opdat het volgend jaar eene sluitende bedrijfsbegrooting worde verkregen in dien zin, dat een overschot wordt bereikt, voldoende, om daaruit althans alle afschrijvingen te bestrijden, zoomede eene kapitaalrente, welke overeenkomt met de gemiddelde werkelijke rente der geconsolideerde Indische leeningen.

In antwoord op de aan het slot van het Voorloopig Verslag gestelde vraag kan worden medegedeeld, dat volgens uit Indië ontvangen telegrafische gegevens de opbrengst van 's Lands bedrijven over de eerste negen maanden van dit jaar heeft bedragen voor:

de Banka-tinwinning	rond f	21 400 000
de Zoutwinning	„	14 000 000
den Post-, telegraaf- en telefoondienst	rond f	18 200 000
de Spoor- en tramwegen en automobieldiensten	„	57 800 000

Die opbrengst bedroeg over de eerste acht maanden van 1922 voor:

de Ombilin-steenkolenontginning . . .	rond f	6 300 000
de Poeloe Laoet-steenkolenontginning .	„	1 500 000
de Boekit Asammijnen	„	1 700 000

Ten slotte wordt nog het volgende medegedeeld:

N°. 313. Verponding. De ondergeteekende moge hier een verzuim in zijne Memorie van Toelichting herstellen. Het ligt n.l. in de bedoeling om de ten vorigen jare ingevoerde heffing van 10 opcenten op de verpondingsbelasting ook voor 1923 te handhaven, op gelijke wijze als is voorgesteld ten aanzien van de opcentenheffing bij de inkomstenbelasting.

De Minister van Koloniën,

DE GRAAFF.

4. 15 *A*.

BIJLAGE A VAN DE MEMORIE VAN ANTWOORD.

OVERZICHT VAN DE UITKOMSTEN DER GOUVERNEMENTSBEDRIJVEN OVER DE LAATSTE JAREN.

Jaar.	Ontvangsten.	Totaal bedrijfskosten met inbegrip bijkomende personeelskosten als pensioenen, verlofs- en non-activiteitstraktementen, wachtgelden, onderstanden, reis- en verblijfkosten, overtochtskosten.	Bruto winst.	Afschrijving.	Winst.	Verlies.
			OPIUMFABRIEK.			
1912	6 752 143	6 487 668	264 475	209 354	55 121	
1913	6 741 137	6 482 406	258 731	210 988	47 743	
1914	5 975 302	5 824 758	150 544	113 799	36 745	
1915	3 717 737	3 568 813	148 924	115 723	33 201	
1916	3 573 588	3 428 641	144 947	115 723	29 224	
1917	6 398 947	6 257 361	141 586	116 613	24 973	
1918	5 519 325	5 390 036	129 289	109 218	20 071	
1919	5 948 861	5 823 368	125 493	109 218	16 275	
1920	10 521 510	10 398 100	123 410	106 337	17 073	
1921	5 805 255	5 686 335	118 920	104 089	14 831	
			LANDSDRUKKERIJ.			
1912	514 010	392 057	121 953	36 602	85 351	
1913	584 909	467 377	117 532	38 763	78 769	
1914	578 291	466 006	112 285	41 240	71 045	
1915	677 425	488 500	188 925	46 509	142 416	
1916	618 648	506 874	111 774	49 236	62 538	
1917	763 431	666 981	96 450	46 141	50 309	
1918	990 971	1 000 740	— 9 769	40 594	—	50 363
1919	1 315 588	1 256 300	59 288	39 488	19 800	
1920	1 277 360	1 226 858	50 502	42 953	7 549	
1921	1 654 338	1 467 744	186 594	43 257	143 337	
			BANKA TINWINNING.			
1912	39 394 239	8 636 633	30 757 606	306 102	30 451 504	
1913	38 156 121	12 391 664	25 764 457	403 508	25 360 949	
1914	25 162 788	9 242 865	15 919 923	385 556	15 534 367	
1915	25 418 295	8 155 693	17 262 602	451 839	16 810 763	
1916	38 967 674	10 353 472	28 614 202	488 189	28 126 013	
1917	33 870 342	9 076 724	24 793 618	474 381	24 319 237	
1918	37 281 332	8 134 745	29 146 587	590 725	28 555 862	
1919	43 723 563	13 154 869	30 568 694	700 454	29 868 240	
1920	34 381 351	16 008 071	18 373 280	721 578	17 651 702	
1921	25 628 624	20 669 677	4 958 947	935 845	4 023 102	
			OMBILINMIJNEN.			
1911	3 609 018	3 067 870	541 148	183 054	358 094	
1912	3 614 208	2 891 712	722 496	193 037	529 459	
1913	3 678 139	2 910 598	767 541	207 475	560 067	
1914	4 104 689	3 093 115	1 011 574	253 649	757 925	
1915	4 201 031	2 921 181	1 279 850	286 800	993 050	
1916	5 157 623	3 684 247	1 473 376	314 750	1 158 626	
1917	5 556 661	4 374 115	1 182 546	294 863	887 683	
1918	7 161 050	5 990 892	1 170 158	327 285	842 873	
1919	8 557 298	6 654 456	1 902 842	371 885	1 530 957	
1920	14 481 124	9 040 972	5 440 152	451 091	4 989 061	
1921	15 529 165	9 801 716	5 727 449	608 192	5 119 257	

Jaar.	Ontvangsten.	Totaal bedrijfskosten met inbegrip bijkomende personeelskosten als pensioenen, verlofs- en non-activiteitstraktementen, wachtgelden, onderstanden, reis- en verblijfkosten, overtochtskosten.	Bruto winst.	Afschrijving.	Winst.	Verlies.
			POELOE LAOETMIJNEN.			
1914	1 048 018	936 748	111 270	138 322	—	27 052
1915	1 046 240	1 114 639	— 68 399	113 927	—	182 326
1916	1 140 551	1 106 295	34 256	130 213	—	95 957
1917	1 554 031	1 426 777	127 254	141 385	—	14 131
1918	1 831 027	1 556 491	274 536	156 499	118 037	
1919	2 654 988	2 041 901	613 087	170 181	442 906	
1920	4 058 878	2 236 432	1 822 446	187 249	1 635 197	
1921	4 946 874	2 839 066	2 107 808	198 552	1 909 256	
			BOEKIT-ASAMMIJNEN.			
1919	2 553 746	2 172 879	380 867	76 781	304 086	
1920	4 261 740	2 675 774	1 585 966	62 862	1 523 104	
1921	5 517 817	3 454 571	2 063 246	176 000	1 887 246	
			ZOUTREGIE.			
1916	15 094 000	4 928 600	10 165 400	235 000	9 930 400	
1917	16 222 000	5 709 700	10 512 300	259 000	10 253 300	
1918	17 123 700	7 111 800	10 011 900	276 200	9 735 700	
1919	17 597 400	6 856 800	10 740 600	307 000	10 433 600	
1920	19 236 200	9 381 900	9 854 300	342 100	9 512 200	
1921	19 010 300	10 820 200	8 190 100	312 400	7 877 700	
			OOST-JAVA ZEEVERVOER.			
1915	50 500	36 600	13 900	8 800	5 100	
1916	71 800	57 400	14 400	9 300	5 100	
1917	93 500	78 800	14 700	9 300	5 400	
1918	132 800	112 700	20 100	9 300	10 800	
1919	223 100	176 600	46 500	24 500	22 000	
1920	505 700	431 000	74 700	36 000	38 700	
1921	532 900	435 500	97 400	38 100	59 300	
			PONTIANAK RIVIERVERVOER.			
1912	23 500	24 800	— 1 300	2 700	—	4 000
1913	20 200	21 200	— 1 000	2 700	—	3 700
1914	25 300	22 400	2 900	2 800	100	
1915	24 400	28 500	— 4 100	2 900	—	7 000
1916	25 000	35 700	— 10 700	2 900	—	13 600
1917	37 900	29 400	8 500	2 900	5 600	
1918	41 900	27 500	14 400	2 900	11 500	
1919	57 500	37 700	19 800	4 500	15 300	
1920	54 900	48 200	6 700	3 400	3 300	
1921	46 900	40 500	6 400	3 400	3 000	
			POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST.			
1914	8 894 229	8 283 290	610 939	1 187 721	—	576 782
1915	9 528 572	10 779 989	— 251 417	1 347 551	—	2 598 968
1916	10 887 957	10 739 067	148 890	1 368 131	—	1 219 241
1917	11 808 944	12 249 915	— 440 971	1 464 799	—	1 905 770
1918	14 205 498	13 943 037	262 461	1 601 133	—	1 338 672
1919	18 120 325	16 420 678	1 699 647	1 798 840	—	99 193
1920	23 344 614	23 801 872	— 457 258	2 323 982	—	2 781 240
1921	27 460 537	29 916 315	— 2 455 778	2 700 551	—	5 156 329
			STAATSSPOOR- EN TRAMWEGEN.			
1912	30 233 864	16 030 472	14 203 392	143 673	14 059 719	
1913	33 288 073	17 818 897	15 469 176	277 921	15 191 255	
1914	35 639 082	20 185 296	15 453 786	263 548	15 190 238	
1915	37 266 136	19 492 373	17 773 763	509 316	17 264 447	
1916	41 802 931	21 194 495	20 608 436	222 582	20 385 854	
1917	45 511 537	24 991 874	20 519 663	64 451	20 755 212	
1918	49 311 000	32 524 397	16 786 603	440 679	16 345 924	
1919	56 543 471	38 309 489	18 233 982	691 672	17 542 310	
1920	68 875 919	60 484 639	8 391 280	691 592	7 699 688	
1921	78 557 184	67 717 955	10 839 229	1 040 527	9 798 702	

4. 16.

TWEEDE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

(Ingezonden bij brief van 14 December 1922.)

I. In **artikel 1** van het gewijzigd wetsontwerp tot definitieve vaststelling van het Iste hoofdstuk van uitgaven (stuk n°. 11) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Tusschen de *onderafdeelingen* 308 *A* en 309 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 308 *B*. Uitgaven in verband met de invoering eener tijdelijke regeling voor toekenning van wachtgeld en nonactiviteitstraktement aan overtollige burgerlijke landsdienaren. *Memorie.*

Onderafdeeling 321. Keuring, aankoop en vervoer van uit te zenden goederen, wordt verhoogd met f 10 340 en mitsdien gebracht op f 769 090.

Onderafdeeling 1003. Aandeel in de kosten van aanbouw, uitrusting en uitzending van kruisers en onderzeebooten en van aanschaffing en uitzending van vliegtuigmaterieel ten behoeve van de Koninklijke marine, ten bedrage van de helft dier kosten, wordt verminderd met f 1 055 000 en mitsdien gebracht op f 5 445 000.

Onderafdeeling 1009. Verdere uitgaven voor de Indische militaire marine, wordt verhoogd met f 250 000 en mitsdien gebracht op f 519 000.

Onderafdeeling 1013. Verdere uitgaven ten behoeve van „Scheepvaart", wordt verminderd met f 500 000 en mitsdien gebracht op f 513 600.

Ten gevolge van het vorenstaande worden de totalen van de afdeelingen III en X en het eindcijfer van het hoofdstuk onderscheidenlijk gebracht op f 27 696 240, f 17 407 072 en f 167 627 017.

Toelichtingen.

Onderafdeeling 308 *B*. De inkrimping van 's Lands dienst in Indië leidt tot de noodzakelijkheid om overtollig geworden ambtenaren op wachtgeld dan wel, na beëindiging van buitenlandsch verlof, op nonactiviteit te stellen. De bestaande regelen, opgenomen in het *Indisch Staatsblad* 1919 n°. 193 (j°. *Indisch Staatsblad* 1920 n°. 588 en 1922 n°. 665), zijn op deze bijzondere omstandigheden niet berekend.

Aangezien eene onvoldoende regeling van de rechten op wachtgeld en op nonactiviteitstraktement practisch werkt als eene belemmering voor de Regeering bij het doorvoeren van de door haar noodzakelijk geachte inkrimping van den dienst, ligt het in de bedoeling om ten behoeve van de overtollig wordende burgerlijke ambtenaren eene tijdelijke regeling voor de toekenning van wachtgeld en nonactiviteitstraktement in te voeren, welke m. m. zal zijn geschoeid op de leest der voor Nederlandsche ambtenaren te dezer zake geldende regeling (*Nederlandsch Staatsblad* 1922 n°. 479), met dien verstande dat wachtgeld en nonactiviteitstraktement gedurende ten hoogste 5 jaren zullen worden genoten.

Omtrent de verdere bijzonderheden der voorgenomen regeling — welke inmiddels aan het oordeel van den Volksraad wordt onderworpen — pleegt de ondergeteekende nog overleg met den Gouverneur-Generaal.

Onderafdeeling 321. De ramingen van de in deze onderafdeeling begrepen posten voor de terugbetaling aan het Rijk van de bezoldigingen van het technisch en administratief personeel bij het Technisch Bureau van het Departement van Koloniën en van dat personeel bij het Koloniaal Etablissement te Amsterdam zijn in overeenstemming gebracht met de daarvoor thans op het XIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1923 uitgetrokken bedragen en dientengevolge de raming van eerstgenoemden post verhoogd met f 22 875 en van den tweeden verminderd met f 12 535.

Onderafdeeling 1003. In verband met de op het VIde hoofdstuk (Marine) der Staatsbegrooting voor 1923 uitgetrokken bedragen voor aanbouw, uitrusting en uitzending van kruisers enz. (zie de Memorie van Toelichting tot dat hoofdstuk, bladz. 1 en 2), kan het totaal bedrag der onderafdeeling verminderd worden met f 1 055 000.

Onderafdeeling 1009. In verband met de omstandigheid, dat het onderzeeboot-moederschip *Pelikaan* thans eind 1923 zal worden uitgezonden, is eene verhooging noodig van f 250 000; van het voor die uitzending in 1922 beschikbaar gesteld krediet wordt geen gebruik gemaakt.

Onderafdeeling 1013. Blijkens telegrafisch bericht van den Gouverneur-Generaal kan de bouw van het gouvernements stoomschip *Merel* vervallen, in verband waarmede eene vermindering van f 500 000 mogelijk is.

II. In **artikel 1** van het gewijzigd wetsontwerp tot definitieve vaststelling van het IIde hoofdstuk van uitgaven (stuk n°. 12) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

Onderafdeeling 205. Personeel van de raden van justitie, wordt verhoogd met f 20 000 en mitsdien gebracht op f 961 930.

Tussschen de onderafdeelingen 320 en 321 wordt ingelascht:

Onderafdeeling 320 *A*. Uitgaven in verband met de invoering eener tijdelijke regeling voor toekenning van wachtgeld en nonactiviteitstraktement aan overtollige burgerlijke landsdienaren. *Memorie.*

Onderafdeeling 427. Verdere uitgaven voor de landelijke inkomsten, wordt verhoogd met f 32 000 en mitsdien gebracht op f 2 687 720.

Ten gevolge van het vorenstaande worden de totalen van de afdeelingen II en IV en het eindcijfer van het hoofdstuk onderscheidenlijk gebracht op f 15 377 588, f 57 482 394 en f 628 433 881.

In **artikel 2** van genoemd wetsontwerp wordt bij de aanhaling van de onderafdeelingen, welke uit *onvoorziene uitgaven* aanvulbaar zijn, in plaats van „320, 321" gelezen „320, 320 *A*, 321".

Toelichtingen.

Onderafdeeling 205. Aangezien bij nader onderzoek is gebleken, dat opheffing van den raad van justitie te Padang voor het oogenblik geen noemenswaardige besparing van uitgaven zou medebrengen, doch integendeel den lande vermoedelijk indirect op meer kosten zou komen te staan, terwijl de belangen der justiciabelen in niet geringe mate zouden worden geschaad, is voorshands van die opheffing afgezien. In verband hiermede is het bedrag van f 20 000, waarmede de onderwerpelijke onderafdeeling was verminderd, wederom opgebracht

Onderafdeeling 320 *A*. Zie de toelichting hiervoren bij onderafdeeling 308 *B* van het Iste hoofdstuk van uitgaven.

Onderafdeeling 427. De meer algemeene invoering van de Inlandsche verponding (zie de toelichting bij de middelen nos. 412 *a* en *b*, hieronder) brengt eene hoogere uitgaaf aan collecteloonen van f 40 000 met zich mede, waartegenover staat eene vermindering dier loonen met f 8000 wegens mindere opbrengst aan landrente.

III. In de raming der middelen in Nederlandsch-Indië (stuk n°. 7) worden de volgende wijzigingen aangebracht:

N°. 412, *a*. Landrente, wordt verminderd met f 100 000 en mitsdien gebracht op f 26 900 000.

N°. 412, *b*. Inlandsche verponding, wordt verhoogd met f 1 000 000 en mitsdien gebracht op f 1 043 000.

Ten gevolge van het vorenstaande wordt het totaal van de IVde afdeeling gebracht op f 55 786 272, waarvan f 43 953 992 voor Java en Madoera en f 11 832 280 voor de Buitengewesten en het eindcijfer van het IIde hoofdstuk der middelen op f 610 255 225, waarvan f 449 751 347 voor Java en Madoera en f 160 503 878 voor de Buitengewesten.

Toelichting.

N°s. 412, *a* en *b*. Zooals werd medegedeeld bij de behandeling van het ontwerp der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1917 (Gedrukte Stukken 1916—1917, 4, N°. 34, bladz. 6/7), worden op verschillende hoofdplaatsen van gronden, waarop het Inlandsch bezitsrecht of het zoogenaamd agrarisch eigendomsrecht wordt uitgeoefend, zeer hooge grondhuren gemaakt. Daar deze gronden vallen onder de landrente, regeling, worden zij, de hooge huren in aanmerking genomen, veel te laag belast. De billijkheid brengt mede, dat hun bezitters of eigenaars naar reden van de werkelijke waarde van den grond in de Landsmiddelen bijdragen. Daarom werd met instemming van den begrootingswetgever bij ordonnantie in *Indisch Staatsblad* 1917 N°. 754 bij wijze van proef voor de residentie Batavia eene regeling getroffen, krachtens welke van dergelijke gronden eene bijzondere belasting, Inlandsche verponding genaamd, kan worden geheven.

De met deze proef opgedane ervaring is gunstig geweest; aanslag noch inning leverden bijzondere moeilijkheden op, zoodat thans het oogenblik is gekomen om de belasting ook voor andere groote plaatsen in te voeren. Het ligt echter in de bedoeling het belastingpercentage eenigszins lager te stellen dan bij de ordonantie in *Indisch Staatsblad* 1917 n°. 754 is geschied. Voor erven, waarop gebouwen staan, zal het bedragen $7^1/_2$ pct. (instede van 10 pct.) van de jaarlijksche huurwaarde, voor andere gronden $^3/_4$ pct. (instede van 1 pct.) van de verkoopwaarde. Bovendien zullen voor perceelen van lage huur- of verkoopwaarde deze percentages kunnen worden verminderd tot resp. 5 pct. en 2 pct., en $^1/_2$ pct. en $^1/_5$ pct. Vóór den aanvang van het belastingjaar zullen vanwege de Indische Regeering de plaatsen worden bekend gemaakt, waar de belasting geheven zal worden. Voor 1923 wordt uit dezen hoofde globaal op eene bate gerekend van f 1 000 000, tegen eene vermindering aan landrente met f 100 000.

Aangeteekend zij hierbij, dat, blijkens telegraphisch bericht van den Gouverneur-Generaal, te dezer zake de Volksraad wordt gehoord; bij het vaststellen van deze Nota van Wijzigingen was de zienswijze van het college nog niet bekend.

Ten gevolge van de hiervoren voorgestelde wijzigingen, worden de gewone uitgaven en de uitgaven voor vlootuitbreiding onderscheidenlijk verminderd met f 187 660 en f 1 055 000, terwijl de middelen met f 900 000 worden verhoogd, waardoor de eindcijfers van de vier hoofdstukken der ontwerp-begrooting voor 1923 worden als volgt:

	Totaal.	In Ned.-Indië.	In Nederland.
Uitgaven . . .	f 796 060 898	f 628 433 881	f 167 627 017
Middelen . . .	f 616 109 895	f 610 255 225	f 5 854 670
Tekorten:			
Geheelen dienst	f 179 951 003		
Gewonen „	87 243 543		
Buitengewonen „	89 675 100		
Vlootuitbreiding.	3 032 360		

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

4. 17.

VERSLAG.

De kennisneming van de Memorie van Antwoord heeft der Commissie van Rapporteurs geen aanleiding gegeven tot het maken van opmerkingen.

De Commissie zou het bijzonder op prijs stellen, indien de Minister alsnog de vraag zou willen beantwoorden, hoe het staat met de plannen tot reorganisatie van het Weduwen- en Weezenfonds der Europeesche officieren van het Oost-Indische leger.

Vertrouwende, dat de Minister bereid zal zijn aan den wensch der Commissie vóór of bij de openbare behandeling van het wetsontwerp te voldoen, is de Commissie van Rapporteurs van oordeel, dat die behandeling genoegzaam is voorbereid.

Aldus vastgesteld den 15den December 1922.

SCHEURER.
GERRITZEN.
VAN BOETZELAER VAN DUBBELDAM.
FEBER.
ALBARDA.

4. 18.

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.
(Ingezonden bij brief van 18 December 1922.)

Naar aanleiding van de vraag, hoe het staat met de plannen tot reorganisatie van het Weduwen- en weezenfonds, der Europeesche officieren van het Nederlandsch-Indische leger heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen.

Blijkens de toelichtingen op de onderafdeelingen 20 *A*, 109 *A* en 110 *A* van de aanvullingsbegrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1920 (Gedrukte Stukken 1919—1920, **490**, n°. 3) was de ondergeteekende destijds van gevoelen, dat er wellicht reden zoû bestaan, om de pensioenen van de officiersweduwen met meer dan de toen voorgestelde 40 pct. te verhoogen, omdat deze pensioenen sedert 1859 niet waren verhoogd, doch diende dit te worden afgescheiden van de toen aan de orde zijnde voorziening, die uitsluitend verband hield met de verminderde koopkracht van het geld.

Ook in verband hiermede werd in het laatst van 1920 bij Koninklijk besluit eene commissie aangewezen voor de herziening van het reglement en voor de verbetering van den geldelijken toestand van het fonds.

De voorstellen van deze commissie, waarmede de ondergeteekende zich in hoofdzaak had kunnen vereenigen, werden den Gouverneur-Generaal ter beoordeeling gezonden met uitnoodiging zich bij instemming er tevens van te overtuigen, dat ook de Volksraad zich met de gedane voorstellen kon vereenigen.

Dit is geschied en na eenige nadere gedachtenwisseling met den ondergeteekende deed de Gouverneur-Generaal den 10den Juni j.l. de voorstellen aan den Volksraad toekomen, waarna op den 16den Juli d.a.v. het telegrafische bericht werd ontvangen, dat dit college de voorstellen zonder hoofdelijke stemming had aangenomen.

Uit het ontwerp van de suppletoire begrooting voor 1923 zal blijken, in hoever de ondergeteekende, rekening houdend met de financieele omstandigheden van dezen tijd, zich met die voorstellen heeft kunnen vereenigen.

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

4. 19.

MOTIE VAN ORDE VAN DEN HEER GERRITZEN.

Voorgesteld 20 December 1922.

De Kamer,

van oordeel, dat speciale heffingen ten laste van bepaalde bedrijven afkeuring verdienen, ook omdat zij leiden tot willekeur van de belastingadministratie, en dus niet ingevoerd of verlengd moeten worden,

gaat over tot de orde van den dag.

GERRITZEN.

4. 20.

AMENDEMENTEN VAN DE HEEREN GERRITZEN EN DRESSELHUYS.

Ingezonden 21 December 1922.

Ondergeteekenden stellen voor:

Onderafdeeling 646 van de „Uitgaven in Nederlandsch-Indië" met f 68 000 te verminderen.

Toelichting. Uitbreiding van den Centralen Aanschaffingsdienst komt (mede in verband met de tijdsomstandigheden) niet noodzakelijk voor.

Onderafdeeling 712 van de „Uitgaven in Nederlandsch Indië te verminderen met f 1 000 000.

Toelichting. Op de vraag, of het inderdaad urgent is om met den aanleg van kringwadocks voort te gaan, heeft de Minister geantwoord, dat, speciaal met het oog op de landbouwkundige zijde van de quaestie, de vraag in Indië nog in onderzoek is. Waar het nut der voorgestelde uitgaaf dus nog geenszins vaststaat, heeft het geen zin haar te voteeren.

GERRITZEN.
DRESSELHUYS.

4. 21.

HOOFDSTUK II. (Uitgaven in Nederlandsch-Indië.)

AMENDEMENTEN VAN DEN HEER ALBARDA.

Ingezonden 22 December 1922.

De ondergeteekende heeft de eer voor te stellen:

I.

Onderafdeeling 117. Verrekenbedrag van diensttelegrammen te verminderen met f 1 en dus te bepalen op f 43 999.

II.

Onderafdeeling 229*a*. Uitgaven ten behoeve van het Kantoor van Arbeid te verhoogen van f 50 000 tot f 100 000.

ALBARDA.

BIJLAGEN

VAN HET

VERSLAG DER HANDELINGEN

VAN DE

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

1922—1923.

Bijlage C. Koloniaal Verslag 1922.

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1922—1923.

KOLONIAAL VERSLAG

VAN

1922.

ZITTING 1922—1923 — 5.

GEDRUKT TER ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.

KOLONIAAL VERSLAG VAN 1922.

I. NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË.

BERICHT.

Nopens die takken van dienst, waaromtrent afzonderlijke jaarverslagen het licht zien, bepaalt het Koloniaal Verslag zich tot mededeelingen van algemeenen aard. Zoowel van die jaarverslagen als van de overige van regeeringswege of door gouvernementsinstellingen uitgegeven verslagen en statistieken volgt eene lijst hieronder.

JAARVERSLAGEN.

1. Verslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië (1920) [1].
2. Verslag van de permanente commissie voor opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden in Nederlandsch-Indië (1917).
3. Verslag van het marine-etablissement te Soerabaja (1920).
4. Verslag van de wees- en boedelkamers (1919).
5. Verslag der opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen te Batavia (1920/1921).
6. Decentralisatie-verslag (1920/1921).
7. Jaarverslag van de inspectie voor de landelijke inkomsten in Nederlandsch-Indië (1918).
8. Algemeen verslag van het onderwijs in Nederlandsch-Indië (1919).
9. Verslag van het Koninklijk magnetisch en meteorologisch observatorium te Batavia (1921).
10. Beknopte verslagen omtrent de landskoepokinrichting (1920), het instituut-Pasteur (1920) en het geneeskundig laboratorium te Weltevreden (1920) (worden gepubliceerd in het Geneeskundig Tijdschrift van Nederlandsch-Indië).
11. Jaarlijksch verslag der school tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden (1919/1920).
12. Verslag van den dienst der pestbestrijding (1920).
13. Jaarverslag van den burgerlijken geneeskundigen dienst (1919).
14. Verslag over de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië (1918).
15. Verslag betreffende den dienst van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië (1915/1919).
16. Verslag betreffende den dienst der opiumregie (1920).
17. Verslag van den gouvernements-pandhuisdienst (1920).
18. Verslag omtrent het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië (1920).
19. Verslag omtrent het weduwen- en weezenfonds van de Europeesche officieren van het Nederlandsch-Indische leger (1920).
20. Verslag van de directie van het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen (1919).
21. Jaarboek van het departement van landbouw, nijverheid en handel (1920).
22. Verslag omtrent handel, nijverheid en landbouw van Nederlandsch-Indië (1920).
23. Verslag omtrent den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië (1919).
24. Het caoutchoucbedrijf bij het boschwezen. Jaarverslag (1918).
25. Verslag van de gouvernements kina-onderneming te Tjinjiroean (Bandoeng) (1920).
26. Jaarverslag van de getahpertja-onderneming te Tjipetir (Preanger-Regentschappen) (1919).
27. Verslag van den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië (1913).
28. Verslag omtrent den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië (1920).

[1] Tusschen () is het tijdvak aangegeven, waarover de laatst verschenen verslagen of statistieken loopen.

29. Verslag omtrent den dienst der postspaarbank in Nederlandsch-Indië (1920).
30. Verslag der staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië (1920).
31. Verslag betreffende het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië (1920).
32. Verslag van de Ombilin-mijnen (1919).
33. Verslag van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië (wordt gepubliceerd in het Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch Oost-Indië) (1918).
34. Jaarverslag over de Poeloe Laoet-steenkolenontginning (1919).
35. Jaarverslag van de winning, het vervoer en den verkoop van Banka-tin (1918).
36. Verslag van den dienst der zoutregie en van de daartoe behoorende afdeeling Vervoer en verkoop (1918/1919).
37. Verslag van den zoutaanmaak op Madoera (1919).
38. Verslag van de opiumfabriek in Nederlandsch-Indië (1920).
39. Verslag van de landsdrukkerij in Nederlandsch-Indië (1921).
40. Verslag van de gouvernements automobieldiensten ter Sumatra's Westkust, Palembang en Benkoelen (1916).
41. Verslag van de gouvernements transporten in eigen beheer (1917).
42. Verslag van de gouvernements vervoerdiensten te water (1920).
43. Jaarverslag van den dienst voor waterkracht en electriciteit (1920).

OVERIGE VERSLAGEN EN STATISTIEKEN.

44. Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsch-Indische leger en van de Koloniale Reserve te Nijmegen (1918).
45. Statistisch overzicht der geneeskundig behandelde paarden van het Nederlandsch-Indische leger (1919).
46. Statistisch overzicht der behandelde zieken bij de zeemacht in Nederlandsch-Indië (1918).
47. Supplément à la statistique médicale de la flotte néerlandaise stationnée aux Indes orientales, comme contribution à la statistique médicale internationale (1918).
48. Crimineele statistiek van Nederlandsch-Indië (1917).
49. Justitiëele statistiek van Nederlandsch-Indië (1917).
50. Statistiek van het gevangeniswezen in Nederlandsch-Indië (1915/1918).
51. Verslag van den dienst der arbeidsinspectie (1920).
52. Verslag van het volkskredietwezen (1920/1921).
53. Algemeen verslag der Protestantsche kerken in Nederlandsch-Indië (1905).
54. Verslag omtrent het gouvernements krankzinnigengesticht te Lawang (1906/1912).
55. Kwartaalverslagen der gouvernements-kina-onderneming (2de kwartaal 1922).
56. Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië (1920).
57. Statistiek van de scheepvaart in Nederlandsch-Indië (1921).

Van de meeste der genoemde verslagen en statistieken zijn gewoonlijk exemplaren verkrijgbaar bij de firma Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

Bijbl. Ind. St.	beteekent	Bijblad op het Indisch Staatsblad.
Gouv. Bt.	„	Gouvernementsbesluit.
Ind. St.	„	Indisch Staatsblad.
Jav. Ct.	„	Javasche Courant.
K. B.	„	Koninklijk besluit.
K. V.	„	Koloniaal Verslag.
Ned. St.	„	Nederlandsch Staatsblad.
Ord.	„	Ordonnantie.
St. Ct.	„	Nederlandsche Staatscourant.
afd.	„	afdeeling.
distr.	„	district.
reg.	„	regentschap.
res.	„	residentie.
al.	„	alinea.
art.	„	artikel.
blz.	„	bladzijde.
kol.	„	kolom.
ult.	„	ultimo.
vgl.	„	vergelijk.

5. 1.

I. NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË.

II. SURINAME.

III. CURAÇAO.

GELEIDENDE BRIEF.

Aan
den Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal.

's Gravenhage, 14 Februari 1923.

Ik heb de eer dezen ten geleide te doen strekken van het Koloniaal Verslag van 1922, tot welks aanbieding, overeenkomstig artikel 60, laatste lid, der Grondwet, door de Koningin machtiging is verleend. Afgedrukt of ter perse zijn de hoofdstukken **A** tot en met **K** van het Oostindisch Verslag, met de daartoe behoorende bijlagen.

Ook is ter perse het verslag over Curaçao, waarvan U een door mij geteekende afdruk weldra zal geworden.

De perskopie van het Surinaamsche Verslag zal binnenkort ter Landsdrukkerij worden gezet.

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

A.

GRONDGEBIED EN BEVOLKING.

De jongste opgaven omtrent den omvang van het grondgebied van Nederlandsch-Indië komen voor in bijlage A van het verslag van 1894 en die omtrent het zielental aldaar, volgens de in November 1920 [1]) gehouden volkstelling, in bijlage A van dat van 1921.

Die volkstelling heeft een zeer vlot verloop gehad. Zoowel het inlandsch als het Europeesch personeel bij het binnenlandsch bestuur heeft zich veel inspanning getroost om de telling te doen slagen. Als volkstellers zijn in hoofdzaak gebezigd desahoofden en desaschrijvers. Over het algemeen hebben deze lieden zich met groote toewijding van hunne taak gekweten, doch inzonderheid de samenvatting in desa-verzamelstaten van de op de tellingslijsten voorkomende gegevens ging hunne krachten in den regel te boven, zoodat die arbeid bijna overal op de onderdistrictskantoren moest worden verricht. Het voordeel van het bij den opzet der telling toegepaste stelsel van ver doorgevoerde verdeeling van arbeid ging daardoor ten deele verloren. De werkkracht van het personeel der onderdistrictskantoren is dan ook — zij het slechts gedurende korten tijd — op eene zware proef gesteld, terwijl ook de taak van de hoogere bestuurskantoren verre van gemakkelijk was, daar men zich aldaar dikwijls niet kon bepalen tot het samenvatten der gegevens van de lagere kantoren, aangezien de daarvan ontvangen verzamelstaten niet steeds in orde waren.

De kosten van de geheele volkstelling hebben ± f 800 000 bedragen.

1) In K. V. 1921 (kol. 2) is abusievelijk vermeld, dat de volkstelling in October 1920 heeft plaats gehad.

B.

REGEERING EN HOOGE COLLEGES.

De Gouverneur-Generaal maakte dienstreizen van 12 tot 22 September 1921 naar Midden-Java en van 1 tot 4 Juni 1922 naar Noesa Kambangan; voor den duur zijner afwezigheid van den zetel des bestuurs werd, ingevolge art. 13 van het Regeeringsreglement, het dagelijksch beleid der zaken opgedragen aan den vice-president van den Raad van Nederlandsch-Indië (zie Ind. St. 1921 nos. 517 en 557 en 1922 nos. 353 en 391).

Aan den vice-president van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer H. N. A. Swart, en aan de leden van dien Raad, de heeren P. de Roo de la Faille en mr. L. J. Dijkstra is, onderscheidenlijk met ingang van 4 Januari, 4 April en 3 Mei 1922, op hun verzoek eervol ontslag verleend (K. Bn. 8 Oct. 1921 n°. 71, 12 Oct. 1921 n°. 65 en 26 Jan. 1922 n°. 70). In de vacatures is voorzien door de benoeming van den heer dr. E. Moresco, secretaris-generaal bij het Ministerie van Koloniën, tot vice-president en de heeren A. J. W. Harloff, resident van Soerakarta, en mr. H. Jelgerhuis Swildens, president van het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, tot leden van dien Raad (K. Bn. 18 Oct. 1921 n°. 46, 16 Jan. 1922 n°. 47 en 24 Febr. 1922 n°. 33).

De Algemeene Rekenkamer heeft in April 1922 haar jaarverslag over 1921 uitgebracht.

Bij Gouv. Bt. 6 Sept. 1920 n°. 69 (Bijbl. Ind. St. n°. 9586) zijn de gemachtigden aangewezen voor het namens de Regeering verschaffen van voorlichting aan den Volksraad betreffende de jaarlijksche begrooting van uitgaven en ontvangsten van Nederlandsch-Indië.

Bij K. B. 24 Maart 1921 n°. 52 (Ind. St. n°. 309) is het zittinggeld van de leden van den Volksraad verhoogd van f 20 tot f 30 per dag, terwijl bij K. B. 8 Oct. 1921 n°. 74 (Ind. St. n°. 745) aan den plaatsvervangend voorzitter van dien Raad zittinggeld wordt toegekend voor elken dag dat hij buiten de vergaderingen optreedt in de plaats van den voorzitter.

Bij de wet van 6 Febr. 1922 (Ned. St. n°. 51; Ind. St. n°. 216) zijn de artt. 3 en 68 t/m 71 van het Regeeringsreglement nader gewijzigd en zijn drie nieuwe artikelen 67*a*, 67*b* en 67*c* ingevoegd, tot hervorming van de grondslagen van het gewestelijk en het plaatselijk bestuur in Nederlandsch-Indië, terwijl bij de wet van 31 Maart 1922 (Ned. St. n°. 158; Ind. St. n°. 179) dat reglement is aangevuld met een artikel 130*a*, in verband met de wenschelijkheid, dat bij de wet bepalingen worden vastgesteld nopens de oprichting of vestiging in Nederlandsch-Indië van circulatiebanken, alsmede betreffende de uitgifte en het in omloop brengen daar te lande van bankbiljetten.

Bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1921 n°. 1*x* is, onder den naam van kiesrechtcommissie, eene commissie ingesteld, welke zal zijn belast met het ontwerpen van een schema voor de algemeene beginselen, die ten grondslag zullen liggen aan de regeling van het kiesrecht voor de vertegenwoordigende lichamen, welke zullen worden ingesteld na tot standkoming van het wetsontwerp betreffende de bestuurshervorming.

Door den Gouverneur-Generaal werden bij den aanvang van de voorjaarszitting van 1922 aan den Volksraad aangeboden de volgende, op 1 Januari 1922 afgesloten:

MEDEDEELINGEN OMTRENT ENKELE ONDERWERPEN VAN ALGEMEEN BELANG.

„**Stroomingen onder de inlandsche bevolking.** De algemeene karakteriseering van de verschillende uitingen der inheemsche volksbeweging, zooals die het vorig jaar in de Mededeelingen werd gegeven, geldt welhaast ongewijzigd mede voor het sedert verloopen tijdvak.

„Ook nu, althans tot het einde van het vorig jaar, weinig werkelijk belangrijke actie, omdat onder een Landsbestuur als het Nederlandsch-Indische, dat in wezen geen ander doel kent dan rustigen vooruitgang en verdere ontwikkeling, de algemeene loop van zaken geen achtergrond vormt, waartegen een hel gekleurde aktie zich zonder blijkbaar onredelijke disharmonie zou kunnen afteekenen.

,,Wel maande ook thans de ervaring, dat zelfs de leidende elementen zich herhaaldelijk niet binnen de perken der wet wisten te houden, tot groote bedachtzaamheid, doch anderzijds stemde het onmiskenbaar zelfzuiverend vermogen der beweging hoopvol, in de eerste plaats voor dezer toekomst zelve, omdat daaraan kennelijk ten grondslag ligt een nog aarzelend en zoekend, doch groeiend bewustzijn, dat alleen bij zuiverheid van argument en bedoeling onder naar karakter en ontwikkeling hoogstaande leiding en met eerbiediging van de bestaande Staats- en gezagsorde, het volksstreven binnen afzienbaren tijd volledig tot het doel kan brengen.

,,Daarom acht de Regeering het verantwoord, ja — gelijk Zij bij de begrootingsbehandeling in den Volksraad verklaarde — de eenig mogelijke weg om, gelijk in vorige bestuursperioden eveneens geschiedde, de inlandsche beweging in haren vorm van vereenigingsaktie vrij te laten binnen de grenzen, die de wet en het belang van rust en orde voorschrijven.

,,Evenals tevoren werden trouwens ook in de afgeloopen periode de krachten der beweging, voor zoover in haar handelen vrij, grootendeels gebonden door onderlingen strijd, leidende tot scheiding van wat inderdaad principieel op verschillenden grondslag rustte en daardoor dus tot meerdere verheldering der verhoudingen. Daarnaast teekende zich ook nu als logisch correctief op de uitwendige verzwakking die uit scheuring voortvloeide, met toenemende scherpte het beeld af van gescheiden samengaan der zelfstandige stroomingen.

,,Wie de uitwendige politieke aktie der verschillende organisaties in het afgeloopen jaar gevolgd heeft, moet tot de slotsom komen dat dit gezamenlijk optreden als strijdmethode overheerschend geweest is. Wel kwam — gelijk voorzien werd — ook dit jaar de in Sarekat Islam-kringen gedroomde fantasie der algemeene Politieke Concentratie, zooals die ten vorigen jare in de Mededeelingen werd beschreven, nog niet tot praktisch te hanteeren verwezenlijking, doch het samengaan voor een bepaald doel — zij het buiten organisch verband — werd zeer herhaaldelijk gepropageerd en tot verwezenlijking gebracht.

,,Zoozeer kwam men zelfs onder de suggestie van de kracht der menigte, die telkens weer versterking der beweging in uitbreiding van het aantal deelnemende organisaties deed zoeken, dat de juiste scheiding tusschen vakbeweging en politieke aktie er door vervaagd werd.

,,Want niet alleen bij zuiver politieke organisaties zocht men steun indien er strijd gevoerd moest worden, doch telkens weer bleek de verleiding te sterk om voor de politieke aktie de medewerking in te roepen van de vakorganisaties, zonder dat het besef der gevaren die zulks meebracht, voldoende tegenwicht tot onthouding op dit stuk bleek.

,,En te gemakkelijker viel het den voormannen om het vakvereenigingsleven aldus in den politieken strijd te betrekken omdat, gelijk reeds zoo herhaaldelijk in het licht gesteld, de verschillende leidende functies in geheel de georganiseerde inheemsche actie vanwege het gebrek aan competente krachten door slechts een gering aantal ontwikkelden vervuld worden.

,,Dat hiermede de economische grondslag en rechtvaardiging aan de vakbeweging ging ontvallen, is duidelijk, doch men heeft zich in die kringen daardoor niet laten terughouden.

,,Het is niet te veel gezegd, dat in het afgeloopen tijdvak door dit alles politiek en vakbeweging voor een groot deel in elkander ondergingen.

,,De arbeidscommissie maakt trouwens in haar advies over de instelling van arbeidsraden van dit verschijnsel melding, door er op te wijzen, dat de nationalistisch politieke wenschen der inlandsche intellectueelen bij menige economische aktie de houding der door hen geleide werknemersgroepen tegenover den niet-inheemschen werkgever bepalen. Voor het bedenkelijke in dit verschijnsel toont zij oog te hebben door het zijdelings uitspreken van den wensch, dat de inheemsche werknemer toch zal mogen inzien dat organisatie op zuiver economische basis met wering van alle politiek uit de vakvereeniging, de juiste weg is om te komen tot georganiseerd overleg met den werkgever en aldus tot den bedrijfsvrede.

,,Veelvuldig werden aldus in voorkomende gevallen de verschillende organisaties en vereenigingen in grooter of kleiner aantal in gezamenlijke actie gezien. De kiesrechtactie, de steeds terugkeerende protestbewegingen tegen de toepassing der preventieve hechtenis en tegen het gebruik der zoogenaamde exhorbitante rechten, de protesten tegen de zoogenaamde Rongga-zaak, verder ter Oostkust van Sumatra: de voedselvoorziening, de huizennood, het rechtswezen en de speciale agrarische instellingen aldaar, en op Java weer de verschillende betoogingen en steunorganisaties waartoe de pandhuisstaking aanleiding gaf, al deze zaken leidden tot optreden in de meest verschillende combinaties.

,,Ook het denkbeeld van de Regeering om arbeidsraden in te voeren werd op verschillende plaatsen in gezamenlijke vergaderingen behandeld.

,,Daarnaast werd, wellicht als een begin van meer durende onderlinge organisatie, eind Augustus van het vorig jaar, mede onder den invloed van de inhechtenisstelling van eenige vooraanstaande personen, te Djokja opgericht het Comité Menegoehkean Keberanian Pergerakan, het Comité voor de versterking van den moed in de beweging. Gevormd uit de verschillende inlandsche vereenigingen, waaronder Boedi Oetomo, de Centrale Sarekat Islam, de plaatselijke Sarekat Islam en een reeks van groote en kleine vakvereenigingen stelt dit comité, waarin een enkele dagen tevoren opgericht gemengd comité tot steunverleening aan de slachtoffers der beweging werd opgesmolten, zich ten doel, het verleenen van steun aan de gezinnen van leiders die slachtoffers worden van de beweging, het versterken der organisatie en het voeren van aktie. Op de eerstgehouden algemeene vergadering vonden deze beide punten nader definieering als het voeren van aktie voor hetgeen door het geheele volk als noodig wordt gevoeld, het opleiden van jonge mannen als volksleider, het organiseeren van vak- en politieke bewegingen en het bevorderen der samenwerking, of, zooals men het uitdrukte, de concentratie der verschillende vereenigingen.

,,De vrijheid van het volk, zoo luidde het verder nog teekenend, kan alleen bereikt worden, indien men eendrachtig daarnaar streeft.

,,Het wekt geen verwondering dat als logische ontwikkeling van dit nog steeds min of meer incidenteel gezamenlijk optreden naar meer permanent georganiseerde samenwerking wordt gezocht.

,,Naast het oude en praktisch niet verwezenlijkte plan van de Politieke Concentratie staat als ander uiterste, waarin de gescheidenheid weer aan de samenwerking opgeofferd wordt, het van de zijde van de Nationaal Indische Partij gepropageerd denkbeeld van ontbinding der linksche politieke partijen om tot vereeniging in een enkele groote partij te komen. Ook worden stemmen vernomen, die om een algemeen Indisch Congres vragen.

,,Daarnaast valt nog als meer concreet uitgewerkt plan melding te maken van een program van aktie, dat ten vorigen jare bij de behandeling der grondwetsherziening in den Volksraad van de zijde van eenige Indonesische nationalisten ontvouwd werd. Gegrond op het beginsel, dat de binnen ,,Indonesia'' woonachtige volkeren en volksgroepen, volgens eigen aard en aanleg in vrijheid zich ontplooiende, een Indonesisch volk zullen worden, dat als zoodanig eene eervolle en gelijkwaardige plaats zal innemen te midden van de andere volkeren der wereld, heeft het tot doel de spoedige verkrijging van het zelfbeschikkingsrecht voor de bewoners van ,,Indonesia'' door geestelijke ontwikkeling en vreedzame parlementaire scholing.

,,Ook op Sumatra zocht men naar hechter aaneensluiting der partijen op nationalistischen grondslag.

,,Ter gelegenheid van eene in November van het vorig jaar op initiatief van de Sibolgasche Sarekat Islam aldaar gehouden gecombineerde vergadering der inlandsche vereenigingen ,,van Midden-Sumatra'', leidden de pogingen tot organisatie der samenwerking aanvankelijk tot de oprichting van een comité voor de eenheid van de inlandsche beweging op dat

eiland, het Comité Persatoean Sumatra, dat Sibolga als zetel hield. Hoewel niet ter vergadering aanwezig, werd ook Deli hierin vertegenwoordigd.

,,In deze organisatie zocht men, gelijk het ter vergadering luidde, een samengaan van alle Sumatranen in een richting naar een doel, terwijl men tevens aansluiting wilde zoeken met den bestaanden Sumatranenbond door verplaatsing van diens zwaartepunt naar Sumatra. De bedoeling zit voor een Sumatraansch nationaal congres te organiseeren.

,,Tegenover deze combinatiepogingen staat door hare beginselen de fractie der communisten in eenigszins moeilijke verhoudingen.

,,In haar wezen internationaal, zou zij dus feitelijk buiten het nationalistisch streven der inlandsche beweging moeten staan. Doch haar aktie onder de arbeiders brengt haar via de langzamerhand geheel van politieke factoren doortrokken vakbeweging, weer dagelijks met de nationalistische voormannen in nauw contact.

,,Haar geschiedenis is daardoor vooral in de laatste jaren speciaal met die der Sarekat Islam zeer nauw saamgeweven, te meer omdat vooral de Semarangsche afdeelingen van deze vereeniging onder den invloed van het communistische centrum ter hoofdplaats, die leer geheel als grondslag harer aktie hebben aanvaard. De strijd, die na eindelooze pogingen om de deelen bijeen te houden, ontbrand is tusschen dat grootste gedeelte der Sarekat Islam, hetwelk den godsdienst aan de beweging ten grondslag wenscht te leggen, eenerzijds en de communistische fractie anderzijds, vormt voor die vereeniging het hoofddoel van haar geschiedenis over het afgeloopen jaar en zal daarom in de rubriek over de Sarekat Islam behandeling vinden.

,,Hier zij nog slechts vermeld, dat het einde in den vorm van het bekende besluit der partijdiscipline een uittreden van de communistische elementen bracht. Aan incidenteele samenwerking bleek dit overigens, naar sedert de praktijk herhaaldelijk deed zien, niet in den weg te staan, al handelde daarbij natuurlijk ieder naar eigen drijfveeren en hield elk het eigen doel in het oog. Wel werd het besluit der partijdiscipline aangevochten en bestreden door hen die onmiddellijke incidenteele machtsvorming boven beginselzuiverheid stellen; tot nu toe echter zonder dat dit tot verandering van het standpunt der centrale Sarekat Islam leidde.

,,De Regeering verhoudt zich tegenover deze toenemende nationalistisch gekleurde samenkoppeling van de actie der verschillende afzonderlijke vereenigingen niet anders dan tegenover de actie van elk afzonderlijk, waarvan zij dit samengaan eene natuurlijke aanvulling acht.

,,Zij gunt mitsdien ook hier binnen de grenzen, door de wet en de belangen van rust en orde getrokken, volle vrijheid.

,,Doch het is de vraag of — uit algemeen oogpunt gezien — de energie, welke aan het organiseeren der samenwerking ten koste wordt gelegd, in het tegenwoordig stadium wel economisch besteed mag heeten, vooral wijl de volksbeweging nog zooveel versterking in de onderdeelen zelf behoeft.

,,Bovendien is in de gegeven omstandigheden die gemeenschappelijke actie niet zonder zekere kwade kansen.

,,Want het zou in de eerste plaats voor de beweging zelve noodlottig zijn, indien niet steeds voor oogen werd gehouden, dat het voortdurend zoeken naar telkens hooger reikende politieke organisatie op zichzelf nimmer tot het doel zal kunnen leiden, indien ze niet steunt op evenredige economische kracht.

,,Met hooggeorganiseerde bestuursvormen alleen is nu eenmaal een volk niet gebaat en te algemeen nog is de overtuiging als school daarin alleen de sleutel tot het heil. Wie in de afgeloopen periode speurt naar teekenen van krachtsontwikkeling op economisch gebied, ontwaart zoo goed als volledigen stilstand, want wat op dit gebied aan duurzame voorzieningen tot stand kwam, bij voorbeeld in den vorm van coöperatieve en dergelijke organisaties, is voor zoover het de eerste oogenblikken van geestdrift overleefde en werkelijke uitkomsten afwierp, welhaast zonder uitzondering van overheidswege geïnspireerd en in stand gehouden. In klinkende termen aangekondigde eigen maatregelen op dat gebied, als de oprichting van een comité Memadjoekan Economie Boemipoetra, zooals er bijvoorbeeld in Pekalongan een tot stand kwam, moeten hunne praktische waarde nog steeds bewijzen.

,,Het doel:

1. Bevordering van den landbouw en waken voor het behoud der rechten op den grond;

2. Bevordering van handel en industrie;

3. Opleiding tot spaarzin;

4. Opleiding tot zelfstandigheid;

5. Verleenen van steun aan acties ter verbetering in het algemeen belang,

is dan ook, nu op dit gebied praktisch alles nog van den grond af moest worden opgebouwd, voor werkelijk duurzame geconcentreerde werkzaamheid klaarblijkelijk veel te omvangrijk.

,,Het volk en zijne leiders zullen meer dan thans het geval is, moeten inzien, dat niet het schoone woord, in de vergaderzaal gesproken, hier uitkomst zal kunnen brengen, doch dat vlijt en volharding van ieder afzonderlijk, zonder ophef, in voortdurenden arbeid, telkens een bron van welvaart voor het individu en zijne naaste omgeving zal moeten ontsluiten, en aldus langzamerhand van binnen uit de economische volkskracht opvoeren en versterken. De voorbeelden zijn er, op Java enkele, en in de buitengewesten vele, die aantoonen dat deze opbouw uit eigen kracht geenszins onmogelijk is. Maar vóór alles zal daartoe het besef moeten doordringen van de scheppende kracht, die in eigen arbeid ligt zoodra die voortgezet wordt, ook wanneer het onmiddellijk noodig levensonderhoud dat niet verder eischt.

,,Kan aldus het uitsluitend voortarbeiden aan eene topzware politieke organiseering, mede wijl daardoor aan de economische ontwikkeling de zoo noodige arbeidskracht onttrokken wordt, bij de afrekening in wezen slechts vertraging brengen, er zijn nog andere factoren in de geschetste gezamenlijke verschuiving in nationalistischen zin, die op den duur voor de volksbeweging bepaald remmend zouden kunnen werken.

,,Meer en meer toch teekent zich het ook ten vorigen jare reeds vermeld verschijnsel af, dat men elkaar in de linksche partijen hier te lande — de communisten daargelaten — ter wille van de onderlinge goede verstandhouding, ook in de gevallen, dat zij meer dan heilzaam is, alle kritiek spaart of ze toedient in zijde en fluweel gehuld. Het is een open vraag of daarmee het zelfzuiverend vermogen der beweging, waarvan hiervóór met zooveel voldoening als reden tot vertrouwen in de toekomst melding werd gemaakt, niet op den duur in bedenkelijke mate zal verzwakken. Het geeft in dit verband te denken, dat nog ten vorigen jare in den Volksraad het even boosaardig als dolzinnig Afdeeling B-complot beschreven werd als een naïve hersenschim van halfontwikkelde onrijpe sub-leiders, die als logisch gevolg van bestaande ontevredenheid niet onbegrijpelijk zou zijn!

,,Dat van zulk een zwakheid in het oordeel het tegendeel van opvoedende kracht uitgaat, behoeft wel geen verder betoog.

,,Daarnaast zal nog als welhaast gevaarlijkste klip, het gevaar te mijden zijn, dat het ontluikend nationalisme onder de suggestie van zijn ontstaan en gedreven door de mentaliteit van velen, die thans de linksche gelederen vullen, ontaardt in een louter anti-Nederlandsch streven, dat in de tegen elk staatsgezag gerichte aktie der communisten maar al te gereedelijk steun zou vinden.

,,Het behoeft wel geen nader uitleg dat hiermee de Indische zaak jaren achteruitgebracht zou zijn. Want inderdaad is voor de toenemende overdracht van publieke bevoegdheden aan uit het volk voortgekomen organen samenwerking van alle onderdeelen der inheemsche bevolking onmisbaar, maar noodzakelijk bovenal blijft het oprecht en met vertrouwen samengaan met het Nederlandsch bewind, dat voor den gang van zaken in de eerste plaats verantwoordelijk, nimmer kan toelaten, dat de vruchten zijner sinds jaren op evenwichtige ontplooiing van alle onderdeelen gerichte ontwikkelingspolitiek, tot schade van land en volk, in gevaar zouden komen door een in de gegeven omstandigheden leeg en op de laagste der volkshartstochten, wantrouwen en rasgevoel, woekerend kwaadaardig gepolitiseer.

,,Te meer verdient dit punt de aandacht omdat, gelijk

hiervóór reeds aangestipt, de teekenen er op wijzen, dat de Nationaal Indische Partij meer en meer poogt haar revolutionnaire mentaliteit, in het centrum te stellen van eene meer algemeene organisatie op nationalistischen grondslag, waarvan de strijdbaarheid tegen wie consequent den overheerscher wordt geheeten, het begin en het einde der argumenten vormt.

,,Reeds ter gelegenheid van het onder de auspiciën der partij gehouden tiende Nationaal congres (Pinksterdagen 1921) bracht haar voorzitter de zaak in inleidenden vorm ter sprake. Met als uitgangspunt de klacht dat het ,,eendracht maakt macht" in de beweging nog niet ten volle schijnt begrepen en als schakel den wensch dat godsdienst en ras niet langer drijfveer zullen zijn tot gescheiden organisatie, wordt aan het einde der openingsrede het denkbeeld ontwikkeld om voor ,,den grooten nationalen strijd" de geheele groep der overheerschten te doen aansluiten in een partij, op den grondslag van het Indisch nationalisme.

,,De Nationaal Indische Partij, die naar speciaal gemeld werd, niet noodwendig zelf die algemeene partij zou behoeven te zijn, zou harerzijds — zoo luidde het ongeveer letterlijk — met ernst, desnoods met opoffering van haar eigen bestaan, medewerken om eene groote strijdorganisatie van Indische nationalisten in het leven te roepen, onverschillig van welk ras of van welken godsdienst, bedoeld om de macht op de overheerschersgroep te veroveren.

,,Antagonistischer kan het wel nauwelijks.

,,Sedert vond dit denkbeeld in pers en vergadering meer en meer bespreking.

,,Indien, wat ieder hoopt, Nederlandsch-Indië, ondanks zijn voorgeschiedenis snel op hoog economisch en staatkundig peil gebracht zal worden, dan is daaraan gewis niet bevorderlijk een inheemsche organisatie, die hetzij ontstaan uit een proces van ontbinding der bestaande groepen, hetzij uit samenkoppeling dier groepen in hooger verband gegroeid, met dergelijke mentaliteit vervuld, slechts strijd tegen het bestaand gezag zou kennen.

,,Slechts door samenwerking van in waarheid allen, die hier te lande hunne belangen vinden, met het wettig bestuur dezer kolonie, door aanvaarding van goede trouw en onderlinge waardeering, zij het ook met helder besef van het zakelijk verschil in opvatting en werkwijze, zal deze ontwikkelingsgang zich ongestoord kunnen voltrekken.

,,Als bijzondere factor in de politieke beweging, welke allen partijen gemeen is, moge nog worden vermeld het meer en meer aan den dag tredend streven om de jeugd voor de eigen denkbeelden te winnen, meestal door het verstrekken van bijzonder onderwijs met de eigen beginselen doortrokken, ook door haar op andere wijze, bij voorbeeld in eene padvindersvereeniging gelijk in de Vorstenlanden, te organiseeren.

,,De godsdienst-scholen, van inheemsche zijde opgericht en bevorderd, zijn sprekende voorbeelden. Dat men ook hierbij aan toekomstige expansie der organisatie denkt, blijkt bijvoorbeeld uit de oprichting aan het einde van het vorig jaar van een kweekschool voor Mohammedaansche onderwijzers te Djokjakarta door de vereeniging Mohammadiah. Deze kweekschool, die men op gelijk peil als de gouvernements kweek- en normaalscholen bedoelt te houden, ontvangt hare leerlingen van de kinderen die de tweede klasse-school der vereeniging Mohammadiah of een daarmee gelijkgestelde school hebben doorloopen. Het leerplan omvat onder anderen Arabisch, opvoedkunde en de geschiedenis van Java.

,,Daarnaast valt melding te maken van de schoolactie van communistische zijde, vooral onder leiding van den onlangs, na zijn interneeringsbesluit, naar Holland vertrokken Ibrahim gelar Datoek Tan Malaka (Soetan Malaka), die in het bezit van de Europeesche hulpakte, daaraan zijn deskundigen organisatie-arbeid wijdde. Ook hij streefde naar uitbreiding door de opleiding van kweekelingen. Tot nu toe werden dergelijke communistische scholen opgericht te Semarang, Kaliwoengoe, Salatiga en Bandoeng te zamen met ongeveer tweehonderd leerlingen.

,,Het spreekt wel van zelf, dat deze propaganda onder de jeugd de volle aandacht der Regeering heeft. Een stelselmatig doordringen van de nog onrijpe kinderziel met voor haar onmogelijk te verwerken, nog minder critisch te beschouwen beginselen van haat en strijd, zou op den duur een werkelijk gevaar voor de gevestigde gezagsorde en daarmee voor de rustige ontwikkeling der Indische maatschappij kunnen worden. Pogingen daartoe zal de Regeering met alle haar ten dienste staande middelen weten te keeren.

,,*Sarekat Islam.* Meer nog dan ten vorigen jare heeft in het sedert de vorige Mededeelingen verloopen tijdvak de ontwarring der inwendige verhoudingen alle krachten in den Sarekat Islam gebonden. En het was evenals toen de strijd tegen den groeienden invloed der communisten die hier de hoofdzaak vormde.

,,Na verschillende voorafgaande moeilijkheden was de openlijke strijd feitelijk ingeluid met den bekenden aanval van Darsono in October 1920 op de integriteit van de centrale leiding, waarvan ten vorigen jare in de Mededeelingen nog melding werd gemaakt. Sindsdien zijn feitelijk de moeilijkheden niet van de lucht geweest totdat in October van het vorig jaar na een vinnig treffen de zaak met het uittreden van de communisten eindigde.

,,Herhaalde pogingen zijn overigens van beide zijden aangewend om deze scheuring te voorkomen, ook al omdat ieder der betrokken partijen het machtswapen, dat een ongedeelde volkspartij in den politieken strijd biedt, ongaarne prijsgaf. Doch ook hier bleek telkens de natuur sterker dan de leer, hoe vernuftig soms die leer ook uitgedacht was. Gelijk voor politiek geschoolden van den aanvang af vaststond, leerde de bittere ervaring, dat een monsterverbond tusschen het op godsdienstigen grondslag opgetrokken, in wezen burgerlijk nationale streven van den Sarekat Islam en het internationaal georganiseerd, uitsluitend economisch denkend en ageerend communisme der Semarangers, niet duurzaam bestaan kon.

,,De vraag hoe hier een redelijken uitweg te vinden, heeft in klimmende mate de hoofden bezig gehouden; de beide in het vorig jaar gehouden congressen zijn daarvan doortrokken.

,,Overigens was de invloed der communisten in de vereeniging niet van vandaag of gisteren. In 1916 op het Bandoengsche Congres nog van geen beteekenis, kwam ze het volgend jaar te Batavia reeds tot uiting met het naar voren treden van Semaoen. In 1918 moest voor het eerst met de mogelijkheid van scheuring in de organisatie rekening worden gehouden.

,,Hoewel ieder op grond van eigen overwegingen, hebben toch beide partijen nog jaren lang getracht dit conflict te voorkomen.

,,In 1918 vond men een compromis door de opname van Semaoen in de centrale leiding der vereeniging en de aanstelling van Darsono als propagandist. Daartegenover legden deze beide communistische voormannen een soort solidariteitsbelofte af, die hen verplichtte om een mogelijk meeningsverschil niet dadelijk openbaar te behandelen, doch te voren eerst ernaar te streven het in den boezem der Centrale Sarekat Islam in der minne te doen beslechten. Een onverhoopt toch onvermijdelijke behandeling zou in ieder geval in zuiver zakelijken nimmer persoonlijken toonaard geschieden.

,,Het is duidelijk, dat een compromis van dezen aard weinig vasten grond voor verdere gezamenlijke aktie geeft, vooral omdat naast de zakelijke, ook de persoonlijke verhoudingen in de centrale leiding niet van de eenvoudigste waren.

,,Naast de buitengewoon soepele persoonlijkheid van den Voorzitter is het dan ook het merkwaardig vernuft, waarmede deze in de leus van machtsvorming tegen de vreemdkapitalistische overheersching alle principieele verschillen weg te doezelen wist, en meer wellicht nog de suggestieve kracht waarmede deze man zijne volgers voor zijn standpunt wist te winnen, die de zaken in de vereeniging zoo lang bijeen hield. Toch kon ook dat niet verhinderen, dat de mogelijkheid van een definitief uiteengaan der beide richtingen, nu eens bedektelijk, dan weer openlijk, maar in ieder geval telkens herhaald in pers en vergadering naar voren kwam.

,,Wrijving en oneenigheid waren eigenlijk aan de orde van den dag. Zoo vond de khalifaatsbeweging, die in 1919 door de Djokjasche leiders begonnen werd, bij de Semaran-

gers geen steun wijl zij deze godsdienstige actie niet in hun politieken en economischen arbeid wenschten te mengen; evenmin deden ze mee aan de protestbeweging tegen de inhechtenisneming van Sosrokardono, terwijl ook bij de voorbereiding der gelijk bekend tenslotte afgelaste algemeene suikerstaking, tot groote verbittering der Djokjasche leiders hun advies negatief luidde.

,,Voortdurend werd verder de Semarangers hun ongodsdienstigheid verweten.

,,Zoo stonden de zaken dus reeds lang précair toen bij de voorbereiding van het na zeer herhaald uitstel eindelijk op 16 October 1920 gesteld, doch ten slotte wegens de afwezigheid van de meeste leiders en een onmiskenbaar gebrek aan organisatie toch weer nader verschoven vereenigingscongres bleek, dat de Djokjasche leiders voornemens waren de vooral tegen de communisten gerichte partijdiscipline aan de orde te stellen. Gelijk bekend volgde toen, vermoedelijk als tegenzet, de bekende aanval van Darsono, die dezen overigens het verwijt bezorgde de solidariteitsbelofte te hebben geschonden.

,,Onder scherpe, met feiten gestaafde, kritiek op het financieel en politiek beleid van de centrale leiding, welker integriteit door hem in twijfel werd getrokken, wenschte Darsono te komen tot wat hij noemde zuivering van de beweging, door haar van de autocratie en verdrukking der naar zijne meening feitelijk conservatieve leiders te bevrijden.

,,Ondanks den verbazenden indruk, die deze onthullingen zoowel in de Sarekat Islam als bij de andere politieke partijen maakten en den omvangrijken pennestrijd, die daardoor in de pers ontketend werd, kon het conflict ook toen nog worden bezworen. Gelijk ten vorigen jare vermeld, werd op het in Maart van het vorig jaar te Djokja gehouden congres de zaak na behandeling in eene besloten bestuursvergadering als bevredigend beëindigd voorgesteld. Officieel werd toen trouwens ook ten aanzien van alle moeilijkheden, tusschen Djokja en Semarang door aanvaarding van eene zorgvuldig samengestelde beginselverklaring de strijdbijl begraven.

,,Deze oplossing is in de dagen van October 1920 tot Maart 1921 door toenadering van beide partijen geleidelijk voorbereid, evenals vroeger omdat geen der betrokkenen nog wenschte te riskeeren, dat de Sarekat Islam als volksorganisatie haar als politieken invloedsfeer en aktiemiddel zou ontglippen.

,,Aan wat het ,,Darsono-conflict'' genoemd moge worden, werd van zelf de scherpte ontnomen doordat deze leider wegens persdelict gearresteerd werd. Daarna toonde men zich te Semarang wel tot toenaderen geneigd door te verklaren, dat de aanval op de Sarekat Islam-leiding niet als van de communistische fractie, doch als van Darsono persoonlijk afkomstig was te beschouwen. Van de andere zijde werd, naar ten Kerstcongresse der Partij der Communisten wel bleek, die toenadering aanvaard, vermoedelijk mede wijl bijna alle voormannen zich door de gevolgen van hunne wetsoverschrijdingen de handen gebonden zagen en deswege alle niet bepaald onvermijdelijke moeilijkheden wenschten te ontgaan.

,,Toch verliep dit alles niet zonder moeilijkheden, wijl de strijd, aanstonds tot alle liniën uitgebreid, buiten de Sarekat Islam reeds feitelijk in een verder stadium gekomen was. Zoo hadden de vakbonden van het lager inlandsch personeel der suikerfabrieken en van de pandhuizen (P. F. B. en P. P. P. B.), welker voormannen, gelijk bekend, ook in de Djokjasche fractie der Centrale Sarekat Islam een belangrijke rol spelen, openlijk verklaard, dat zij, hoewel na rijpe overweging nog niet tot afscheiden besloten, toch van de communistische leiding van de Semarangers in de Vakcentrale niets wilden weten.

,,Bovendien wenschten de Semarangsche communisten zich in geen geval in te laten met een actie als het Panislamisme, die naar hun oordeel er slechts toe zou kunnen leiden, dat het Europeesche imperialisme vervangen wordt met versterking van de macht van adel, geestelijkheid en kapitalisten van het oosten.

,,De beginselverklaring, die ter gelegenheid van het Maartcongres allen tot elkaar moest brengen, is een hoogst vernuftig politiek stuk, waarvan het echter zeer te betwijfelen valt of het grooter deel van de gewone leden der vereeniging daarvan iets heeft begrepen.

,,Eene op economische gronden berustende ontleding van de oorzaken en de voorgeschiedenis van den huidigen politieken en economischen toestand van Nederlandsch-Indië gaf der Sarekat Islam, luidens die verklaring, de overtuiging, dat de nationale en economische overheersching uitsluitend als een vrucht van het kapitalisme beschouwd moet worden, waarvan bevrijding zal kunnen worden bevochten door zoo krachtig mogelijke bestrijding van dat kapitalisme, vooral door vak-, arbeiders- en landbouwersvereenigingen. Hiertoe is, zoo stipuleert de verklaring, noodig, dat het volk van Indië politieke rechten geniet, waardoor het de weg geopend wordt om macht of invloed uit te oefenen op het landsbestel.

,,In al hare overwegingen en in haar geheele actie — zoo vervolgt de verklaring — laat de Sarekat Islam zich leiden door de grondbeginselen van den Islam en de bevelen, welke daarin worden gevonden; zij specificeert die nader in een viertal punten, die zoo gekozen zijn, dat de communisten ze vrijwel ten volle kunnen onderschrijven (volksregeering, arbeidersraden, gelijke plicht tot produceeren, productiemiddelen in handen der gemeenschap, gelijke verdeeling).

,,De Sarekat Islam, zoo luiden de laatste twee punten der verklaring, heeft de zekerheid, dat de door haar gewenschte doeleinden mede nagestreefd worden door een groot deel der volks- en arbeidersorganisaties over de geheele wereld en is op grond daarvan bereid tot samenwerking met de volksorganisaties over de geheele wereld, welke die doeleinden nader pogen te brengen voor de geheele menschheid; dit alles echter, met inachtneming van de grenzen door den Islam gesteld. Intusschen, gedachtig aan de leer van den godsdienst, zal de Sarekat Islam in geen geval haar lot binden aan eenig deel der wereldorganisaties, doch steeds bedacht blijven op het handhaven van haar zelfstandigheid en de zuiverheid harer doeleinden ten opzichte van welke zijde ook.

,,Behalve deze — eenigszins ingewikkelde — vredestichtende factor was het geheele congres er overigens een van gewapenden vrede, waarvan de verstoring herhaaldelijk slechts door veel beleid voorkomen kon worden.

,,De communisten stonden in hun gevoelen over de Sarekat Islam-leiding trouwens niet alleen en de wijze waarop speciaal de punten van aanklacht in zake het financieel beheer in een onderonsje behandeld zijn, hebben bij de bezadigde elementen in de beweging den betrokkenen veel van hun moreel gezag doen inboeten.

,,Doch een ieder was toen nog bereid aan de eenheid veel van eigen principes ten offer te brengen. Bovendien werd dit den communisten gemakkelijk gemaakt, doordat de zakelijke inhoud van het eenheidsprogram principieel hunne instemming kon verwerven, terwijl zij, ook al omdat de Sarekat Islam zelf zijn daadwerkelijke actie toch op staatkundig en economisch terrein wenscht te houden, vrij bleven om met de Mohammedaansche inkleeding ieder voor zich juist zooveel rekening te houden als de omstandigheden zouden voorschrijven.

,,Overigens lag er een uitgesproken godsdienstige tint over een deel van het congres, doch zoodra ook op dit punt de discussies met de Semarangers zich te scherp toespitsten, werd onder het motto, dat men hier het terrein der vereeniging Mohammadiah ging betreden, dit onderwerp in abstracto verlaten voor de beschouwing van de praktische levensleer, die de koran alle geloovigen voorschrijft: de algemeene naastenliefde, die naar men meende het economische en politieke leven in den vorm van vrijheid, gelijkheid en broederschap, van democratie en socialisme, behoorde te doordringen.

,,Behalve over eenige andere zaken, die als van minder belang niet onvermeld kunnen blijven, zijn te dezen congresse nog besprekingen gevoerd over de benoeming van Hadji Agoes Salim tot Volksraadslid; men bleek vrij algemeen dezen voorman niet als officieel vertegenwoordiger der vereeniging te willen beschouwen, doch hem wel als schakel voor het overbrengen van wenschen en grieven te aanvaarden.

,,De kwestie der partijdiscipline werd echter door het hoofdbestuur uitgesteld; waar door de aanvaarding van de beginselverklaring de vrede uiterlijk hersteld was, behoorde dit punt van tweespalt gelijk vanzelf spreekt te worden gemeden. Innerlijk zag het er echter voor wie de verhoudingen kende weinig eendrachtig uit en dadelijk na het congres

bleek dan ook al, dat een ieder in de verschillende organisaties, waarin hij het voor het zeggen had, zijn eigen w bleef gaan. Zoo werd op een eenige dagen na het congres te Djokja gehouden vergadering van den Inlandschen Pandhuisbond (P.P.P.B.) besloten om, zoolang de Semarangers in hunne leiding van de Vakcentrale geen blijk gaven inderdaad de eenheid in de beweging te willen, alle relaties met hen te verbreken. In Juni d.a.v. werden, gelijk in deze Mededeelingen (zie kol. 18) nader is uiteengezet, in het bijzonder door de gestie van de hoofdleiding van dienzelfden bond en van den Personeel Fabrieksbond, de communisten uit de organisatie der Vakcentrale gedrongen; hier in de vakactie was het dus tot een open breuk gekomen. En dat een ieder eenige dagen later op het P.P.P.B.-congres in de gelegenheid was precies te zeggen, wat hem ten deze op het hart lag, maakte het vooruitzicht om in de politiek de eenheid te kunnen behouden, geenszins gunstiger; de gedachtenwisseling was weinig verzoenend.

,,Zoo naderde het tweede in 1921 gehouden Sarekat Islam-congres, dat in October te Soerabaja plaats vond en belangrijk is geworden, wijl te dier gelegenheid in aansluiting aan de officieele vaststelling van de op het Maart-congres reeds in principe aanvaarde beginselverklaring, na uitvoerig debat voor alle Sarekat Islam-leden eene absolute partijdiscipline werd voorgeschreven. Wie dus lid bleef van eene andere partij, welke ook, zou van de Sarekat Islam geen lid kunnen zijn.

,,Waar de aanvaarding van dit verbod het uittreden der communisten zou moeten beteekenen, waarmede in den ouden strijd om de hegemonie in de leiding der Sarekat Islam-organisatie de overwinning automatisch aan de Djokjasche leiders zou toevallen, kwam de felste tegenstand van de zijde der Semarangers, die in zekeren zin voor hun politieke leven vochten. Tegen het standpunt van de Djokjasche fractie, dat al wie met de Sarekat Islam van de praktische politiek eischte dat zij van de beginselen van den godsdienst doordrongen, ja alleen daaruit afgeleid zou zijn, het uitsluitend politiek en economisch streven van de Partij der Communisten onmogelijk onderschrijven kon, voerden de Semarangsche communisten aan dat, naar de praktijk elders in Azië uitgewezen zou hebben, de Islam en het communisme geen onverbindbare tegenstellingen zijn indien een goede taktiek, afgescheiden van beginselen, een samengaan wenschelijk doet zijn.

,,Tegenover de verdere argumenteering der Djokjasche leiders, dat de eischen eener voor behoorlijke actie onmisbare homogene organisatie niet toelaten, dat de denkbeelden van andere politieke partijen op congressen en vergaderingen der Sarekat Islam verdediging vinden uit den mond van personen, die zich als partijgenooten aandienen, stelden de communisten de overweging, dat voor de praktijk hunne beginselen zich zeer wel verdroegen met de politiek-economische actie der Sarekat Islam, zooals die in de latere jaren zich ontwikkeld had, zoodat zij, de redelijkheid van het voorschrift der partijdiscipline op zich zelf erkennende, voorstelden alleen voor de Partij der Communisten eene uitzondering te maken.

,,Het was echter voornamelijk de vrees, dat onder een toenemenden invloed van de communisten de godsdienst op den achtergrond zou geraken, te zamen met de overweging, dat na de uitsplitsing van de als ongodsdienstig uitgekreten Marxisten, toch nog steeds waar noodig op den grondslag van wederzijdsche zelfstandigheid gezamenlijk geageerd zou kunnen worden, die eene overweldigende meerderheid der stemgerechtigde aanwezigen de partijdiscipline zonder eenige restrictie deed aanvaarden.

,,De beginselen van den godsdienst waren daarmede als eenigen grondslag voor alle verdere actie aanvaard en het uittreden van alle communisten was in principe onvermijdelijk geworden; ter vergadering traden de aanwezige afgevaardigden voor hun persoon reeds uit; de betrokken organisaties, dat zijn voornamelijk de plaatselijke Sarekat Islam-vereenigingen in en om Semarang, volgden spoedig en schaarden zich ter gelegenheid van het kerst-congres der communisten te Semarang onder een eigen centrale organisatie, de Persatoean Sarekat Islam.

,,Werd daarmee in zekeren zin de scheiding dus geconsolideerd, te zelfder tijd bleek, dat de vooral van communistische zijde blijkbaar sterk verlangde samenwerking der beide organisaties — zij het met behoud van iedere zelfstandigheid — van de zijde der gezuiverde Sarekat Islam niet op onoverkomenlijke bezwaren zou stuiten. Het denkbeeld van eene Sarekat Islam-federatie werd toen zelfs niet aanstonds ter zijde gesteld. Een dergelijk gescheiden samengaan ligt trouwens, gelijk hiervóór werd uiteengezet, geheel in de lijn der politieke geschiedenis van den laatsten tijd.

,,De zuivering van het opdringend marxistisch element was op zichzelf nog niet het alvermogend middel, dat de Sarekat Islam de verloren kracht zou kunnen hergeven. Moest ongetwijfeld de eenheid en dus de kracht der actie er door winnen, de vrijwel wanhopige financieele toestand der organisatie verbeterde er allerminst door, en er zijn voorloopig nog geen teekenen, dat door grondige herziening van het financieel beheer hier de eenig duurzame grondslag tot verbetering gelegd is. Toch zal dit bepaald noodzakelijk zijn, om het meer bezadigd en economisch meer draagkrachtig gedeelte der bevolking zich niet blijvend afzijdig te doen houden.

,,Buitendien schijnt ook in de gezuiverde Sarekat Islam noch in derzelver hoogste leiding eene onverbreekbare eensgezindheid te bestaan.

,,Was te voren bijvoorbeeld in het uittreden van Hasan bin Semit reeds tot uiting gekomen, dat ook in de kringen, die den godsdienst als grondslag voor alle aktie aanvaarden, de onderlinge geschillen hoog liepen, ook in den laatsten tijd was, naar uit de polemieken in pers en vergadering wel bleek, geenszins een ieder tevreden met de gestie der centrale organisatie. Over het vervullen van den voorzitterszetel ontstond scherp krakeel en het feit, dat voor het oogenblik de centrale leiding der Sarekat Islam praktisch voor een overwegend deel in van huis uit Maleische handen berust, schijnt allerminst de algemeene goedkeuring weg te dragen.

,,Te verwachten valt dat voor de naaste toekomst het inwendig consolidatieproces de krachten der organisatie nog in beslag zal blijven nemen.

,,Gedurende het jaar 1920 en het begin van 1921 was de Noordkust van Atjeh, meer in het bijzonder de onderafdeeling Lho Seumawe, tooneel van eene van de Sarekat Islam uitgaande beweging onder de bevolking, welke zich kenmerkte door onrustige agitatie en tegenwerking van het Gouvernement.

,,Het anti-maatschappelijke karakter van die beweging vond weerspiegeling in het feit dat de deelnemers zich tot onverbiddelijke opvolging en geheimhouding van de te beramen maatregelen verbonden door het afleggen van den zoogenaamden ajer jasin-eed, welke in vroeger tijden in dit land werd gezworen bij verzet tegen den Oeleebalang of tegen het Gouvernement.

,,Trouwens de geheele beweging was er klaarblijkelijk op gericht de rust en orde op den duur te verstoren, althans de toestanden in hunne normale ontwikkeling te belemmeren. Er werd een stelselmatige propaganda gedreven, die er op gericht was om bij de groote massa der bevolking de goed bedoelde bestuurs- en Regeeringsmaatregelen verdacht te maken en gevoelens van haat en wantrouwen op te wekken tegen het Nederlandsch gezag, de Regeering en de Europeesche bestuursambtenaren.

,,Aan deze beweging ten grondslag lagen verschillende factoren, die echter bijna allen in wezen zijn terug te brengen tot familie- en gezags- of opvolgingstwisten onder de telgen van eenige zelfbestuursfamilies, waarbij van verschillende zijden naar den steun der bevolking gedongen werd en, wijl enkele minderwaardige karakters er bij betrokken waren, niet steeds met even loyale middelen.

,,Want het is reeds herhaaldelijk ook elders in den archipel gebleken, hoe ontevreden landsgrooten of pretendenten en in het algemeen personen die meenen bij een ommekeer van zaken slechts te kunnen winnen, gaarne de Sarekat Islam in den arm nemen en zich van de plaatselijke leiding in die vereeniging meester maken om daaruit een werktuig voor eigen plannen te smeden, dikwijls gelijk vanzelf wel spreekt niet dan ten koste van vele concessies. En het was voor de

betrokkenen, nadat zij in de Sarekat Islam vasten voet hadden verkregen, vooral betrekkelijk gemakkelijk om door het werken op den thans sluimerenden volkshaat tegen den ongeloovigen overheerscher en door het zinspelen op den Ratoe Adil, zich verder in den gunst van een deel — en gewoonlijk niet het beste — van de bevolking in te dringen.

,,Daarnaast valt als oorzaak aan te wijzen de invloed van een indertijd wegens ongeschiktheid ontslagen gouvernementsonderwijzer uit die streken, die daarna president van de Sarekat Islam te Lho Seumawe, sedert hoofdredacteur van een extremistisch blad te Sibolga is geworden.

,,Een tweetal zelfbestuurders stond aan dit duistere, met den aard van hun ambt wel geheel en al onvereenigbare, politieke gedoe in het bijzonder schuldig.

,,In de eerste plaats de toenmalige zelfbestuurder van Tjoenda, die in de duistere volksstroomingen steun zocht tegen de sterk separatistische neigingen van een deel zijner onderhoorigheden; het gold bij dezen oeleebalang aldus een doelbewust gebruiken van hem bekende en door hem zelfs aangewakkerde en geleide destructieve stroomingen voor het bereiken van persoonlijke doeleinden.

,,Daarnaast de toenmalige zelfbestuurder van het landschap Nisam, die wegens zijn geboorte door velen uit zijn land niet als de rechthebbende op den zelfbestuurszetel beschouwd, en zich overigens ook om godsdienstige redenen tot de Sarekat Islam aangetrokken voelend, van die vereeniging gebruik maakte en hare verwording in ongunstigen zin uitbuitte om aldus steun te vinden in zijne moeilijke verhouding tegenover zijne hooghartige medebestuurders en familieleden.

,,Het bestuur heeft met de noodige waarschuwingen en vermaningen dezen gang van zaken eenigen tijd aangezien, ook al om de daarbij betrokkenen de kans om uit zichzelf tot inkeer te komen, niet te ontnemen. De hoop dat de beweging in een proces van zelfreiniging vanzelf tot zuiverder actie zou komen, werd echter niet verwezenlijkt, terwijl overigens het element van onrust, dat in deze landen gevaren was, ook wegens zijne infecteerende werking niet te lang kon worden geduld.

,,Daarom werden deze beide zelfbestuurders in Februari van het vorig jaar tijdelijk elders in het gewest onder leiding van ervaren Europeesche bestuursambtenaren werkzaam gesteld met eene zeer ernstige waarschuwing om van deze laatste gelegenheid om de duistere actie te laten varen en tot goede plichtsvervulling te komen, gebruik te maken, wijl anders zeer strenge maatregelen te hunnen aanzien zouden volgen. Beiden bleven ze echter verblind. Door het gebruik van tusschenpersonen en met behulp van de pers gingen zij voort de bevolking tegen de Regeering op te zetten.

,,Aangezien beiden aldus droevig duidelijk bewezen voor de vervulling van hun taak als zelfbestuurder ongeschikt, en voor de rustige normale ontwikkeling van de toestanden in het hun toevertrouwde gebied en de omliggende landschappen bepaald gevaarlijk te zijn, werden zij een jaar later, dus in Februari j.l., van hunne waardigheid ontheven en de een in Atamboea op Timor, de ander te Merauke op Nieuw-Guinea geïnterneerd.

,,De politieke toestand is dadelijk na het treffen der verschillende voorzieningen aanmerkelijk verbeterd.

,,*Boedi Oetomo.* Kon ten vorigen jare nog worden verklaard dat Boedi Oetomo, door zijne onafhankelijke en gematigde actie onder zuiver inlandsche leiding, van alle politieke vereenigingen het dichtst naderde tot den in abstracten zin voor werkelijken vooruitgang dezer landen meest wenschelijken vorm van politiek, sindsdien vertoonde de gestie van enkele der voormannen dier vereeniging een gewijzigd beeld.

,,Het is dan ook in verband met de uitingen van sommige dezer inlandsche intellectueelen in congres en vergadering, en gezien ook de houding die door enkelen hunner in de pandhuisstaking is aangenomen, wel van groot belang dat de vereeniging — wat ook in het jongste verleden geschied is — een vast bestek uitzet, waaruit volkomen helder blijkt dat de verwording, die sommigen ook in deze organisatie meenden te moeten constateeren, in werkelijkheid slechts door de vereeniging niet gerugsteunde woorden en daden van enkelen zijn. Aangenomen mag worden dat de ook reeds vroeger sporadisch vernomen uitingen, welke uit een oogpunt van loyale samenwerking met het gevestigd gezag niet altijd even gemakkelijk te verklaren waren, meer toe te schrijven waren aan een streven om ook bij meer linksche groepen invloed te verkrijgen, ten einde die van toenemende afdwaling in revolutionnaire zin terug te houden, dan aan eene onberaden aanvaarding van ontijdige revolutionnair-nationalistische tendenzen.

,,Het zijn natuurlijk niet de van meer democratischen geest getuigende programpunten als de afschaffing van het erfelijkheidsbeginsel bij de regentsbenoemingen of de democratiseering van de toelating tot de Hollandsch-inlandsche school, die in dezen twijfel kunnen wekken; deze en degelijke beginselen berusten op overwegingen, die mogelijk op praktische gronden niet aanstonds ieders instemming kunnen verwerven, maar die toch in zich zelven eerlijk en dus te respecteeren zijn. Doch het wijst onmiskenbaar op gemis aan bedachtzaamheid, dat op het laatstgehouden congres der vereeniging in de overweging van eene motie tot herziening van het kiesstelsel onweersproken verkondigd kon worden, dat de huidige bestuursperiode er eene zou zijn waarin de reactie overheerscht, en voorts dat de zinnelooze afdeeling B-affaire aan een lang onderdrukt verlangen naar medezeggenschap zou zijn toe te schrijven en aan de bevoorrechting van de best gesitueerden in de Indische samenleving.

,,De samenstelling van het hoofdbestuur, gelijk die na de bestuursverkiezing met Kerstmis van het vorig jaar geworden is, wijst er overigens op dat de jongere elementen meer en meer naar voren beginnen te komen. Natuurlijk behoeft zulks allerminst noodwendig ten gevolge te hebben dat de vereenigingsleiding aan bedachtzaamheid en bezonkenheid moet verliezen, doch — gelijk gezegd — wijzen de teekenen er toch op dat, althans bij enkelen der voormannen, ook in de gevallen dat zij namens de vereeniging handelen, de noodige zelfbeheersching wel eens ontbreekt.

,,De vereeniging toonde in het afgeloopen jaar overigens grooter belangstelling dan te voren voor hetgeen buiten Java voorviel.

,,Actie werd gevoerd voor een ruimer toelating van Javaansche leerlingen tot de Hollandsch-inlandsche school te Den Pasar, terwijl de bemoeiingen der vereeniging ter Oostkust van Sumatra, in samenwerking met andere plaatselijke vereenigingen, tot de oprichting leidden van een eigen school in Medan.

,,Ter Oostkust staat trouwens de vereeniging onder degelijke en voortvarende leiding. Van belang als nieuw punt van actie is ook de van daar emaneerende beweging in de vereeniging tot verbetering van het lot der Javanen — meest contractarbeiders — die in den loop der dagen naar dat gewest geëmigreerd zijn. Gevraagd werd de oprichting van Javanen-kolonisaties met beschikbaarstelling van den noodigen grond, in welke richting trouwens ter Oostkust reeds proeven worden genomen.

,,*Nationaal Indische Partij.* De Nationaal Indische Partij heeft vooral in het eerste gedeelte der afgeloopen periode, een tijd van uitwendige rust meegemaakt.

,,Het was trouwens in Mei 1921 weer voor de eerste maal dat het telkenmale onder auspiciën van de partij gehouden Nationaal Indiërs Congres voor ieder toegankelijk was, zulks in tegenstelling met het voorafgegane jaar, toen als protest tegen de verkorting van het recht van vereenigen en vergaderen, welke men justitie en politie verweet, in besloten kring werd vergaderd.

,,Ook over dit overigens solide voorbereid congres lag, wellicht in weerspiegeling van de verdere aktie der vereeniging, een zekere matheid. Verschillende der leidende krachten in de vereeniging waren trouwens niet aanwezig.

,,Naast het feit dat de partij een deel zijner leden zag overgaan naar het Indo-Europeesch Verbond, is eene verklaring der verminderde aktie op het terrein der vrije politiek gelegen in de overigens gezonde opvatting der vereeniging, dat het in de eerste plaats plicht en goede strijdwijze is om verkregen aandeel in het mederegeeren te consolideeren en uit te breiden, zoodat een goed deel der vereenigingsaktie in de vertegenwoordigde lichamen uiting vindt.

,,Wel dient in het bijzonder vermeld de verhoogde actie welke op Sumatra met Medan als middelpunt van de partij uitgaat.

,,Veelal tezamen met andere partijen is daar op verschillend gebied rusteloos gewerkt.

,,In het bijzonder ook in Atjeh is veel propaganda gemaakt, eene propaganda echter, die samenvallende met eene elders in deze Mededeelingen beschreven verwording van de Sarekat Islam, der bevolking — gelijk aldaar uiteengezet — weinig goeds bracht.

,,Als een der hoofdpunten in het toekomstig strijdprogramma denkt zich de vereeniging overigens — indien de teekenen niet bedriegen — de samenwerking, liefst in een enkele nieuw te organiseeren partij van alle linksche groepen of liever van allen, die zich op den grondslag van een Indisch eenheids-nationalisme zouden kunnen stellen. Over deze organisatie, welke de partij zich zeer bepaald voorstelt als strijdwapen tegen den overheerscher vervuld van de haar eigen anti-Nederlandsche, en aldus in het huidig tijdsbestek revolutionnaire en voor de geleidelijke ontwikkeling schadelijke gezindheid, is hiervóór reeds uitvoeriger gehandeld. Hier zij nog slechts opgemerkt, dat dit streven te beschouwen is als eene logische ontwikkeling in de aktie van een partij, die van huis uit revolutionnair en naar omvang en ledental niet gegroeid gelijk gewenscht en verwacht werd — mogelijk zelfs verzwakt —, thans uit anderer levenskrachten meent te kunnen putten om het van den aanvang af gestelde doel met meer kracht na te streven.

,,*Partij der communisten.* De partij der communisten heeft zich in het afgeloopen jaar zeer beijverd om de volksbeweging vooral in het Semarangsche in handen te krijgen. Zij is feitelijk de ziel van de Semarangsche Sarekat Islam-aktie geweest en heeft op deze grootendeels haar stempel gedrukt.

,,Haar verdere aktie in de Sarekat Islam en Vakcentrale en de daaruit voortgevloeide splitsing zijn elders in deze Mededeelingen weergegeven.

,,De vraag of de vereeniging zich — hare beginselen getrouw — tot directe aktie zou beperken en aldus van vertegenwoordiging in den Volksraad afzien, een punt waarover in den boezem der partij nogal verdeeldheid bestaat, werd op het met Kerstmis van het vorig jaar te Semarang gehouden communistencongres bevestigend beantwoord. Hoezeer ook toen geen eenstemmigheid bestond, werd besloten den Volksraad te boycotten. Het verdient in dit verband vermelding, dat tevoren door den Regeeringsgemachtigde voor Algemeene Zaken in den Volksraad verklaard was, dat de Regeering er niet aan kon denken om er Harerzijds door gebruikmaking van Haar benoemingsrecht aan mede te werken om communisten in den Volksraad te brengen, wijl afdoende gebleken was, dat het gedeelte der partij dat vertegenwoordiging wenschte, slechts verlangde langs dien weg misbruik te maken van de vrijheid van het woord.

,,Versmaadde men alzoo de vertegenwoordiging, uitbreiding van de directe propaganda — vooral in de desa — werd wel gewenscht geacht, doch het ontbreken van de daarvoor noodige fondsen schijnt voorshands daarvan eene belemmering op te leveren.

,,Het Kerstcongres werd overigens dienstbaar gemaakt aan de regeling van onderlinge verhouding en samengaan der verschillende communistische Sarekat Islam-afdeelingen, die na de aanvaarding van het beginsel der partijdiscipline uit het partijverband der Centrale Sarekat Islam gestooten waren en zich voorloopig onder het eveneens communistisch gewestelijk Sarekat Islam-comité te Semarang hadden geschaard.

,,Er was eene onmiskenbare strooming naar verzoening, doch deze kon geen algemeene instemming vinden; de samensmelting van beide richtingen stuit op allerlei bezwaren evenals trouwens van de beide langs dezelfde lijn gescheiden stroomingen in de vakbeweging. Samenwerking in voorkomende gevallen met behoud overigens van eigen zelfstandigheid, werd van beide zijden in beginsel aanvaard.

,,Voor de communistische Sarekat Islam-afdeelingen werd overigens besloten tot de oprichting van eene eigen centrale instelling, de Persatoean Sarekat Islam.

,,Vermelding verdient nog dat de vereeniging ten congresse besloot om een telegram van instemming aan het Britsch-Indisch Nationaal Congres te zenden; dit telegram werd namens de Sarekat Islam, de Centrale Sarekat Islam en de Vakcentrale mede-onderteekend.

,,Buiten Semarang heeft de partij der communisten zich weinig uitgebreid. Eene uitzondering dient in dit opzicht gemaakt ten aanzien van het gewest Ternate.

,,In Mei 1920 toch werd op de zevende jaarvergadering van de communisten, toen nog georganiseerd in de I. S. D. V., als afdeeling tot de vereeniging toegelaten eene Ternataansche vereeniging genaamd Boedi Moelia.

,,Deze vereeniging werd in Maart 1919 opgericht en telde naar opgave van hare bestuurderen aan het begin van het daarop volgend jaar in het gewest Ternate ongeveer vier duizend leden.

,,Opzet en streven der vereeniging liepen in dat aanvangstijdperk parallel met dat der Sarekat Islam, al heeft zij zich daarbij ook nimmer aangesloten. De bedoeling was voorts in coöperatieve richting te werken.

,,Het ging echter als met vele organisaties van dien aard. In het werkelijk belang der bevolking werd zoo goed als niets verricht; men vergaderde, wierf leden en inde contributie, die voornamelijk diende ter bezoldiging van het bestuur. Toen in de dagen van voedselschaarschte en sagonood getracht werd de vereeniging een aandeel in de hulpmaatregelen te doen vervullen, is dit ten eenenmale mislukt. Integendeel bleek al spoedig dat de vereenigingsleiding niet schroomde voor geldelijk gewin ten koste van het volksbelang, door vooral op de buiteneilanden — waar mogelijk — de vroeger voor de bevolking goedkoop te verkrijgen dagelijksche gebruiksartikelen op te koopen om ze tegen belangrijk hooger prijs dan voorheen weer aan den man te brengen.

,,Ook werd getracht de leden er toe te krijgen hun copra beneden marktprijs aan de vereeniging over te doen.

,,Verder bleek dat een deel der bevolking door de propaganda van de subleiders der vereeniging in den ongerijmden waan verkeerde dat het lidmaatschap der vereeniging vrijstelling van heerendiensten zou beduiden; eene meening waarvan het tegendeel, gelijk vanzelf wel spreekt, spoedig buiten twijfel moest worden gesteld.

,,Het was door al deze factoren dat de zelfbesturen in Ternate de vereeniging met weinig waardeering aanzagen en hunne onderdanen gaarne tegen verdere manipulaties beschermd wenschten.

,,Het bestuur, in den allereersten aanvang hoofdzakelijk uit gouvernementsambtenaren samengesteld, was al spoedig geheel in handen van een oud-landsdienaar, die bij eene ongewenschte overplaatsing den dienst verlaten had. Deze laatste, oude kennis en volgeling van den hoofdleider der Semarangsche communisten, dreef de vereeniging langzamerhand in de richting dezer partij. Vandaar na korten tijd de officieele toetreding tot de partij der communisten waarvan hierboven reeds melding is gemaakt.

,,Sedert wordt geregeld met Java voeling gehouden, terwijl de aktie der vereeniging op sommige plaatsen verscherpt is, ook al omdat de financieele resultaten slechts met moeite op peil te houden zijn. Gevallen van intimidatie van nietleden, bijvoorbeeld door het dreigement van niet-hulpverleening bij ongevallen op zee, zijn voorgekomen; daartegen wordt waar noodig opgetreden.

,,Aan het einde van 1921 en in den aanvang van het loopend kalenderjaar kwam in de aktie der Semarangsche communistenleiders verscherping.

,,Te voren had de propaganda zich meer bepaald tot wat men — uit partijoogpunt gezien — organiseerend werk zou kunnen noemen, gericht op inwendige versterking der partij hier te lande en aansluiting bij de Nederlandsche communisten en bij Moskou, terwijl ook aandacht werd gewijd aan de verhouding tegenover de overige politieke partijen hier te lande. Wel was het ook toen reeds een onverzacht communisme van de daad, dat overal, zoo aan ouderen als jongeren gepredikt werd, doch het zwaartepunt lag nog immer op de verbreiding van de theorie in meer algemeenen zin.

,,Daarin kwam echter verandering toen de betrokkenen, in het bijzonder de heeren P. BERGSMA en Soetan Malaka, in de pandhuisstaking de gelegenheid meenden te zien tot eene daadwerkelijke toepassing hunner beginselen.

,,Door hen werd dan ook speciaal het denkbeeld gepropageerd om voor het geval de ontslagen pandhuisbeambten niet meer in 's Lands dienst zouden worden opgenomen, ook andere vakvereenigingen als de Vereniging van Spoor- en Tramwegpersoneel en die der havenarbeiders in het conflict te betrekken, een actie die zij als hoofdbestuursleden der revolutionnaire Vakcentrale voortzetten door de uitvaardiging op 18 Januari jl. van het bekende manifest waarin op daadwerkelijke ondersteuning van de pandhuisstaking werd aangedrongen.

,,Het bleek aldus dat deze lieden ook voor het aanzetten tot onmiddellijke daadwerkelijke aktie in de door hen voorgestane destructieve richting niet terugdeinsden.

,,Daarmede kwam voor zoover het dan ten allen overvloede nog bewijs behoefde, vast te staan, dat, gelijk trouwens door een hunner uitdrukkelijk werd erkend, deze voormannen tot in alle consequenties communisten van de daad waren, die stap voor stap het zoogenaamde Moscouer-program ten uitvoer wilden leggen. Dat wil dus zeggen, dat zij zich tot levenstaak gesteld hadden de breede massa der arbeiders en arbeidsters door revolutionnaire agitatie voor te bereiden, tot zelfbewustzijn te wekken en tot het communisme te brengen. Op elk terrein waar zich de gelegenheid daartoe biedt, moet door hen strijd worden gevoerd, zoowel onder de massa der arbeiders door middel van de pers en openbare vergaderingen, als in de bestaande vertegenwoordigende lichamen en in vak- en volksvertegenwoordigingen; zij zullen die organisaties hebben te doordringen van de communistische beginselen en ze zoo mogelijk moeten brengen tot de derde Internationale en de roode vak-internationale, organisaties, die den revolutionnairen strijd niet alleen met het woord doch met de daad willen en die naar de dictatuur der arbeidersklasse streven.

,,Het is duidelijk, dat eene dergelijke internationaal gesteunde actie hier te lande niet kan worden toegelaten. Weet in de landen met een homogene en hoog ontwikkelde bevolking, deze als regel zichzelve hiertegen te beschermen, in deze kolonie, met zijne verschillende rassen, die verschillende godsdiensten belijden, op zeer verschillenden trap van ontwikkeling staan en waarvan millioenen nog slechts zeer eenvoudig of in het geheel geen onderwijs genoten, is dat niet het geval. Onvermijdelijk wordt hier het wettig gezag ondermijnd, middellijk of onmiddellijk op de omverwerping daarvan aangestuurd en tot daadwerkelijke revolutie aangezet.

,,Met gebruikmaking van het recht van in- en externeering is dan ook een der leiders, de heer BERGSMA het verblijf in Nederlandsch-Indië ontzegd, terwijl een anderen, den heer Soetan Malaka, Koepang als verblijfplaats werd aangewezen, met vergunning evenwel om zoo spoedig mogelijk op eigen kosten Nederlandsch-Indië te verlaten.

,,**Vakactie.** *De Vakcentrale.* De Vakcentrale te Semarang, welker ontstaan en eerste organisatie in de Mededeelingen van het vorig jaar reeds behandeld zijn, was eigenlijk van den aanvang af tooneel van inwendig geschil, droeg althans de groeiende kiem daartoe in zich.

,,In 1920 kwam zulks nog niet zoo scherp tot uiting omdat de omstandigheden eene — overigens gretig aangegrepen — gelegenheid tot uitwendige actie boden, die gelijk steeds, de aandacht van oneenigheid in eigen boezem kon afleiden; de actie tegen den werkgever in het drukkersbedrijf, voornamelijk te Soerabaja en indirect ook tegen die in spoor- en trambedrijf, namen alle werkkracht in beslag.

,,De min of meer onafhankelijke, overigens niet zonder eenig resultaat gevoerde actie van den P. F. B., waarvan het verhaal in de vorige Mededeelingen uitvoerig gegeven is, kon bij de communistische leden van het bondsbestuur te Semarang, vooral uit een oogpunt van discipline, slechts aarzelend instemming vinden.

,,Zelfs de teleurstelling, welke de P. F. B.-leiding ondervond, toen hare pogingen tot toenadering tegenover den Suikerbond slechts afstooting vermochten te wekken, kon den uit een oogpunt van disciplinaire vakactie wel wat heel zelfstandig gebakerden Soerjopranoto zich slechts zeer tijdelijk naar de centrale leiding doen schikken.

,,Toen echter gedurende het tijdvak van rust, dat door verschillende oorzaken op den tijd van actie tegen den werkgever volgde, vanzelf de inwendige oneenigheid zich veelvuldiger en scherper opdrong aan allen die het aanging, kraakte de nog zoo jonge organisatie al spoedig in hare voegen.

,,Trouwens bij den opbouw van de Centrale, was voor wie scherp toezag, de zwakke plaats reeds zichtbaar, die later de scheur zou kunnen worden. Het gold hier de kwalijk weg te doezelen geschillen tusschen de streng marxistische opvatting der partijmannen uit Semarang en de burgerlijke, zich steeds op den Mohammedaanschen godsdienst en diens levensleer beroepende Djokjasche voormannen, de geschillen die ook — zoo niet in de eerste plaats — in de politiek tot inwendigen strijd leidden.

,,En gelijk reeds is uiteengezet, wat in de politiek tot twistappel geworden was, kon in de vakactie niet onopgemerkt voorbijgaan. Wat moeite men van Semarangsche zijde ook deed om den aanvankelijk voorgestelden naam van revolutionnair-socialistische vakcentrale tegen de vrij algemeen in Sarekat Islam-kringen gerezen bedenkingen te verdedigen, ook al door het beweren, dat aan die betiteling elke opzettelijke aansporing tot gewelddadige omwenteling vreemd was, men toonde van centrale Sarekat Islam-zijde, door de groote meerderheid gesteund, voorkeur voor rustiger klinkende benaming en dreef door dat het het nieuwe lichaam eenvoudig zou heeten Vakcentrale of Persatoean Pergeraken kaoem Boeroeh.

,,Na het voorspel der halve oorlogsverklaring, welke de P. F. B.-leiding, kort daarna gevolgd door het bestuur van den Pandhuispersoneel-Bond, na den bekenden aanval van den communist Darsono op de centrale Sarekat Islam en haar geldelijk beheer, openlijk tegen het voorloopig bondsbestuur richtte omdat haars inziens met de steeds afbrekende communisten voor andersdenkenden geen samenwerking mogelijk was, kon op de in Juni van het vorig jaar op initiatief der vereeniging van B. O. W.-personeel te Djokjakarta bijeengeroepen gecombineerde vergadering van alle bij de vakcentrale aangesloten vereenigingen, eene emotievolle ontknooping worden verwacht. Deze bleef niet uit.

,,Nadat eene vrij rumoerige gedachtenwisseling uitgewezen had, dat aan overeenstemming niet te denken viel, traden de communistische leden van het bondsbestuur uit en stichtten eene nieuwe vakcentrale, in tegenstelling met de oude doch in overeenstemming met de aanvankelijke Semarangsche plannen ,,revolutionnair'' geheeten, welke toevoeging echter ook thans, gelijk het kort daarna in de Sinar Hindia uitgegeven desbetreffend manifest betoogt, niet zou zijn op te vatten als eene aansporing tot revolutie of opstand, doch als eene eenvoudige aanduiding van de afscheiding der nieuwe centrale.

,,Tot deze revolutionnaire vakcentrale traden in getal het grootste, doch naar het aantal der leden van elk afzonderlijk verreweg het kleinste deel der oude aangeslotenen toe. De oude vakcentrale werd, naar de op 3 Juli van het vorig jaar eveneens te Djokja gehouden vergadering der overgeblevenen besliste, voortgezet door den P. F. B. en de bonden van pandhuis- en kweekschoolpersoneel en den Hulponderwijzersbond, zulks totdat op een nader te houden congres eene definitieve regeling zou worden getroffen, onder voorloopige leiding van het hoofdbestuur van den Pandhuispersoneelbond.

,,De scheiding langs de lijn al of niet communist, die zich in de politiek eerst eenige maanden later zou voltrekken, was daarmede in de inheemsche vakcentrale een feit geworden.

,,*Pandhuisstaking.* Niettegenstaande gedurende den snellen groei van den dienst der gouvernements-pandhuizen, voor het talrijk inlandsch beambtenpersoneel, dat daarbij te werk gesteld is, in velerlei opzicht bij anderen vergeleken gunstige arbeidsvoorwaarden vastgesteld zijn, bleek het in de laatste jaren toch telkens weer, dat de stemming onder dat personeel veel te wenschen overliet.

,,Verschillende kleinere en grootere conflicten deden zich voor, terwijl de uitingen, zoo mondeling als schriftelijk, van den vakbond van het inlandsch personeel, den Perserikatan

Pegawai Pegadean Boemipoetera (P.P.P.B.) klaarblijkelijk niet op eene rustige samenwerking gericht waren.

„Een van de punten, die in dien tijd herhaaldelijk als grief naar voren zijn gebracht, was het voorschrift dat verstane panden, die volgens de bepalingen in het openbaar moeten worden verkocht, indien hun afmetingen of gewicht dat niet onmogelijk maken, door de pandhuisbeambten zelf van het tentoonstellingslokaal in het pandhuis naar de veilingsloods moeten worden overgebracht.

„Juist met het oog op de moeilijkheden, die zich ter zake voordeden, is dit punt door de dienstleiding rijpelijk overwogen en van alle kanten bezien, als resultaat waarvan bij eene dienstcirculaire van Juni 1919 ter zake gedetailleerde voorschriften zijn gegeven.

„Om voor de behoorlijke beoordeeling van het laatste conflict alle gegevens bijeen te brengen, moge de zoogenaamde angkatan barang-circulaire, die dit punt beheerscht, hier in alle volledigheid plaats vinden:

„Aan
„de beheerders van de gouvernementspandhuizen.

„In de laatste maanden bereikten mijn bureau herhaal-„delijk klachten van beambten, betreffende het moeten over-„brengen van te veilen goederen van het tentoonstellings-„lokaal naar de daarvoor bestemde loods, welke klachten „in enkele gevallen zelfs gepaard gingen met eene bepaalde „weigering om aan bedoelde lastgeving te voldoen, als ge-„volg waarvan de betrokkenen wegens dienstweigering door „mij moesten worden ontslagen. Gebleken is tevens, dat de „met de overbrenging belaste beambten het opgedragen werk „als minderwaardigen, vernederenden en zelfs beschamen-„den arbeid beschouwden, waarmede naar hunne meening „een koelie behoorde te worden belast.

„Het spreekt vanzelf, dat ik deze zienswijze niet kan „deelen, omdat bij den geheelen dienst zoowel door het „hoogere als lagere Europeesch personeel is bewezen, dat „niemand onzer er tegen opziet, om zoo noodig pandgoederen „aan te pakken, te vertillen of uit den weg te zetten, kortom „waar noodig de handen uit den mouw te steken zonder „daarin eenige vernedering voor zijn persoon te zien. Boven-„dien is genoemde opvatting ten eenenmale onvereenigbaar „met de sterk gepropageerde democratische beginselen, „waarmede de weigeraars — allen behoorende tot de „P.P.P.B. — als leden van een geprononceerd democra-„tischen bond uiteraard behooren te zijn doordrongen, „zooals op het in Mei jl. te Bandoeng gehouden 3de pand-„huis-congres o.a. is ingezien door den bondsvoorzitter, den „heer Sosrokardono, die naar aanleiding van een desbetref-„fend verzoek nopens de bekend verondersteld en bij die „gelegenheid opnieuw aanhangig gemaakte zaak Asmani „(van het pandhuis te Lasem) dezen niet in bescherming „wilde nemen.

„Aangezien nergens bepaaldelijk is voorgeschreven, welk „standpunt de beheerders onderwerpelijk hebben in te „nemen, acht ik het mede ter voorkoming van misverstand, „in ieder geval tot goed begrip van mijne bedoeling, ge-„wenscht, ter zake het navolgende mede te deelen.

„Evenals bij de beleening c.q. lossing de goederen door de „lichters worden gebracht naar of gehaald van de maga-„zijnen en tijdens de ophanden zijnde veilingen een deel van „diezelfde panden door deze functionarissen worden ver-„plaatst naar het tentoonstellingslokaal, zoo is het even „logisch, dat die goederen ook door beambten worden over-„gebracht naar de veilingloods. Waar voornoemde Asmani, „een van de jongste pandhuisbeambten te Lasem met een „salaris van nog maar f 20 's maands, weigerde een glazen „toonkastje over te brengen van de veilingloods naar het „pandhuis, is het begrijpelijk, dat deze beambte deswege „dadelijk is ontslagen, wijl dit als bepaalde onwil is moeten „worden gekwalificeerd. Het ligt echter vanzelf sprekend „allerminst in mijne bedoeling, de betrokkenen zeer zware „of te groote voorwerpen bij bedoelde overbrenging te doen „torschen, wijl zulks naar billijkheid inderdaad niet van „de beambten mag worden verlangd en gevoegelijk door den „tuinjongen of door betaalde koelies onder begeleidend toe-„zicht kan geschieden, hetgeen door de meesten uwer ook „aldus is begrepen en tot dusver ook reeds uit eigen be-„weging is toegepast. Mij is de lofwaardige gewoonte van „beheerders bekend, dat de te veilen goederen voor dat doel „worden gedeponeerd in een behoorlijk afsluitbare kist, „welke alsdan tientallen kilo's wegende door koelies, doch „onder toezicht van de pandhuisbeambten naar de veiling-„loods wordt gedragen, welke wijze van overbrenging in het „algemeen ook uit een veiligheidsoogpunt de meeste aan-„beveling verdient.

„Wanneer ten deze door de betrokken chefs met het „noodige beleid en de vereischte takt wordt tewerk gegaan, „en nooit bij wijze van plagerij deze lastgeving aan een be-„ambte wordt verstrekt — gelijk door het bestuur van de „P. P. P. B. wordt beweerd dat wel eens zou zijn voorge-„komen —, zoodat van weerskanten men zich angstvallig „hoedt voor overdrijving, zal de toepassing van het voren-„staande, n.f. geen moeilijkheden meer opleveren, doch zal „het niettemin weigeren om aan meergenoemde lastgeving „te voldoen, zich beperken tot enkele uitzonderingsgevallen, „waarin bij duidelijk gebleken onwil de betrokkenen onver-„biddelijk met ontslag uit den dienst zullen worden ge-„straft."

(Volgt onderteekening).

„In verschillende pandhuizen hebben, mede doordat in de jaren van ruimer financiën welke aan het huidig tijdperk van geldelijke moeilijkheden zijn voorafgegaan, de dienstleiding met de beschikbaarstelling van fondsen voor lagere bedienden niet te moeilijk behoefde te zijn, de beambten van dit onderdeel hunner taak weinig gemerkt. Door bedienden of bekkenslagers, wier dag toch niet geheel gevuld was, kon ze hun uit de hand worden genomen. Zoo was er in het pandhuis Ngoepasan, ter hoofdplaats Djokjakarta, waar het laatste conflict zijn oorsprong vond, een bekkenslager die nagenoeg niets te doen had en daarom als regel met dit en dergelijke werkjes belast werd.

„De als absoluut noodzakelijk aangetoonde algemeene bezuiniging bracht echter mede, dat deze vrijwel overbodige post van vasten bekkenslager ingetrokken werd, zoodat het personeel te Ngoepasan, gelijk trouwens op verschillende andere plaatsen reeds lang geschiedde, voor den vervolge bij de overbrenging der veilinggoederen binnen zekere grenzen zelf de handen uit den mouw zou moeten steken.

„Nadat zulks tevoren ter kennis van de beambten gebracht was, deed zich op 11 Januari jl. voor de eerste maal het geval voor dat goederen naar het 15 à 20 meter van het pandhuis gelegen verkooplokaal moesten worden gebracht. De beambte, wien zulks door den beheerder werd opgedragen, weigerde echter aan dat bevel gevolg te geven.

„Niettegenstaande, gelijk de betrokkene bij later volgend minutieus onderzoek erkende, hem deze last niet op onaangenamen toon gegeven werd, zoodat — in tegenstelling met later van zekere zijde ijverig verspreide geruchten — in dit geval geen sprake was van ruwe of onbillijke bejegening, bleef de betrokken beambte, ook na herhaalde opdracht, volstrekt ongenegen de hem aangewezen goederen over te brengen.

„Geheel overeenkomstig de bepalingen werd hierna door den beheerder de tusschenkomst ingeroepen van den controleur van den pandhuisdienst, die ter plaatse verschenen, den weigerachtige — alweer, gelijk het onderzoek uitwees wel op eenigszins luiden, doch niet op ruwen toon — dezelfde opdracht verstrekte en hem voor de volvoering daarvan een bepaalden tijd stelde. Toen de man niettemin in zijn verzet volharden bleef, werd hem op grond van de voorschriften in de zoogenaamde „Oesiran"-circulaire, den dienst ontnomen, met bevel het pandhuis te verlaten.

„Als protest tegen deze dienstontneming legden in den middag van denzelfden dag een 40-tal beambten van het pandhuis Ngoepasan het werk neer en begaven zich naar den assistent-resident ter plaatse, om daar, naar zij zeiden, recht te zoeken.

„Ten einde volledig te doen uitkomen, hoezeer dit recht van den aanvang af gedaan is en in het voorliggend geval, ondanks de stipte toepassing der zeer omzichtig gestelde — voor het pandhuispersoneel, vergeleken bij de overige takken van 's Lands dienst zelfs exceptioneel gunstige — voorschriften, door het personeel, of wie het in die richting

dreven, een conflict is geforceerd, moge hier ook in haar geheel plaatsing worden gegeven aan de beide in personeelskringen, overigens eenigszins ten onrechte, met het predicaat ,,oesiran'' aangeduide circulaires.

1. ,,Batavia, 19 October 1918. N°. 23959/40.

,,Bij tusschen leenbankbeheerders en hun ondergeschikt ,,personeel gerezen conflicten is reeds enkele malen aan het ,,licht getreden, dat sommige beheerders wegens gemis aan ,,duidelijk omschreven bevoegdheden niet in staat waren ,,om bij onwil, verzet, tegenwerking of anderszins van de ,,zijde der beambten, dadelijk juiste en afdoende maatrege- ,,len te treffen tot onschadelijkmaking van de rustverstoor- ,,ders, terwijl daarentegen weer anderen op eigen initiatief ,,handelende, buiten de rechtmatige uitoefening hunner be- ,,diening gingen.

,,Wijders werden mij voor de behandeling van een recht- ,,zaak ook van justitiewege inlichtingen gevraagd omtrent ,,de bevoegdheden van een leenbankbeheerder met betrek- ,,king tot de handhaving van de rust en goede orde in zijn ,,pandhuis.

,,Uit een en ander is mij de wenschelijkheid gebleken om ,,deze aangelegenheid duidelijk te regelen en den beheerders ,,bepaaldelijk ook het recht tot dienstontneming aan een ,,beambte toe te kennen, opdat zij voortaan steeds, waar ,,noodig, op de juiste wijze zullen kunnen zorg dragen voor ,,de handhaving van de goede orde tot waarborg van den ,,goeden gang van zaken in hunne leenbanken, terwijl ge- ,,zegde bevoegdheid ook anderzijds bij het personeel, meer ,,dan thans wellicht het geval is, de overtuiging zal vesti- ,,gen, dat verzet tegen een beheerder, wiens optreden geheel ,,wettig is, geen nut heeft en slechts op eigen nadeel moet ,,uitloopen.

,,Echter spreekt het vanzelf, dat waar eene dusdanige ,,bevoegdheid wordt verleend, door mij ook met reden mag ,,worden verwacht, dat daarvan geen lichtvaardig gebruik ,,zal worden gemaakt en dat meerbedoelde bevoegdheid ,,uiteraard niet als middel mag worden aangewend om be- ,,ambten, zelfs voor kleine vergrijpen of tekortkomingen, ,,m. a. w. zonder dat zulks onvermijdelijk noodig is, uit het ,,pandhuis te verwijderen.

,,Is het echter voor de handhaving van de rust en orde of ,,voor bevordering van den goeden gang van den dienst, ,,waaronder mede te verstaan de gevallen waarin wegens ,,gebleken onbetrouwbaarheid een beambte aan de politie ,,moet worden overgeleverd, niet te vermijden dat een be- ,,ambte de dienst wordt ontnomen, dan wordt hem gelast ,,zijne werkzaamheden neer te leggen en hem tevens opge- ,,dragen het pandhuis te verlaten.

,,Ingeval de betrokkene weigert aan bedoelde lastgeving ,,te voldoen, zal terzake de hulp van de politie kunnen ,,worden ingeroepen op grond van de omstandigheid, dat een ,,beambte na de dienstontneming niet gerechtigd is om ,,langer te verblijven in het voor den openbaren dienst ,,bestemd lokaal, zoodat een beambte, die weigert om be- ,,doeld lokaal te verlaten, geacht wordt aldaar wederrech- ,,telijk te vertoeven en deswege strafbaar is volgens artikel ,,166, alinea 1, van het nieuwe strafwetboek voor Neder- ,,landsch-Indië (Ind. St. 1915, n°. 732) afgescheiden nog ,,van het feit dat de onderhavige weigering ook mij nog aan- ,,leiding kan geven tot eene administratieve bestraffing of ,,tot strafverzwaring von den onwillige.

,,Gelijk uit de onderhavige beschikking te lezen valt, ,,wordt dienstontneming aan een beambte niet aangemerkt ,,als eene schorsing en behoudt de betrokkene derhalve ge- ,,durende zijn gedwongen verlof ook alle aanspraken op zijn ,,salaris, doch zal hij daarentegen gedurende dien tijd ook ,,ter beschikking moeten blijven voor een nader onderzoek, ,,zoodat het hem dus niet geoorloofd is om zijne standplaats ,,te verlaten.

,,Ten slotte wordt UEdelGestrenge nadrukkelijk verzocht ,,de gevallen van dienstontneming steeds onverwijld te be- ,,handelen en als dringende aangelegenheden te laten voor- ,,gaan bij andere dienstverrichtingen.''

(Volgt onderteekening.)

2. Weltevreden, 27 Juni 1919, n°. 16416/18.

,,Na het verschijnen van mijn rondschrijven van 19 ,,October 1918, n°. 23959/40, hebben zich enkele ge- ,,vallen van dienstontneming door beheerders voorgedaan, ,,welke in het belang van de goede orde in het pandhuis ,,geenszins onvermijdelijk noodig waren, zoodat de uit het ,,pandhuis verwijderde beambten weder tot de uitoefening ,,van hun ambt werden toegelaten, nadat mij gebleken was ,,dat de betrokken beheerders zich onvoldoende rekenschap ,,hadden gegeven van hunne handeling.

,,Bij eene op 19 Juni jl. ten kantore van den Directeur ,,van Financiën plaats gehad hebbende bespreking met eenige ,,vertegenwoordigers van het hoofdbestuur van den inland- ,,schen pandhuisbond vestigde de voorzitter van den ,,P.P.P.B., de heer Sosrokardono, mijne aandacht op deze ,,zich voorgedaan hebbende gevallen en werd met klem ,,namens dien bond aangedrongen op eene algeheele intrek- ,,king van het onderwerpelijke rondschrijven.

,,Hiertegen heb ik overwegend bezwaar gemaakt, doch ik ,,acht het in overeenstemming met de zienswijze van ge- ,,noemden bondsvoorzitter wel wenschelijk om den pandhuis- ,,beambten een waarborg te geven dat dienstontneming niet ,,zal plaats vinden in eene opwelling van drift, zoodat in elk ,,geval die beslissing slechts genomen wordt met een koel ,,hoofd en eerst na rijpelijke overweging van de gepleegde ,,overtreding, tekortkomingen, enz., welke een langer toe- ,,laten in het pandhuis bepaald onmogelijk maken zonder de ,,goede orde en rust te schaden.

,,Ten einde mitsdien eenerzijds den beheerders te vrij- ,,waren voor overijld handelen, waarop alleen desavoueering ,,mijnerzijds kan volgen, hetgeen zeer schadelijk is voor het ,,overwicht van den beheerder op zijn personeel, zoomede ,,anderzijds bedoeld personeel niet de dupe te doen worden ,,van uit overijling voortspruitende willekeurige handelingen ,,van de beheerders, komt het mij noodig voor hierbij nadruk- ,,kelijk te bepalen dat, wanneer een beambte de dienst ,,ontnomen wordt, hem onmiddellijk door den dienstont- ,,nemer eene schriftelijke verklaring moet worden afgegeven, ,,waarin de redenen daartoe uitvoerig zijn vermeld.

,,Vermits voor de opmaking van zoodanige verklaring ,,een kalme gedachtengang vereischt wordt, vertrouw ik door ,,de preventieve uitwerking van dit voorschrift dat voortaan ,,geen lichtvaardig gebruik wordt gemaakt van de toe- ,,gekende bevoegdheid tot dienstontneming, waartegen ik ,,bovendien met nadruk waarschuw, onder bekendstelling, ,,dat een misbruiken van die bevoegdheid voor den betrok- ,,kene tot eene ernstige bestraffing kan leiden.''

(Volgt onderteekening.)

,,Van den aanvang af zijn de stakers en hunne vakorganisatie gewaarschuwd voor de gevolgen, welke het doorzetten dezer door de wijze waarop zij was opgezet in de dienstverhoudingen ontoelaatbare actie onvermijdelijk zou moeten brengen. In hun eigen belang en in dat van hun gezin werd den betrokkenen herhaaldelijk en met klem aangeraden om in ieder geval, welke hun grieven ook waren, aanstonds het werk te hervatten, wijl eene ondanks waarschuwing volgehouden dienstweigering, gelijk overal elders in 's Lands dienst, onverbiddelijk tot oneervol ontslag zou moeten leiden. Desniettemin volhardden de stakers niet alleen in hunne houding, doch bovendien werd den volgenden dag door een deel van het personeel der beide pandhuizen ter hoofdplaats Djokjakarta en voorts te Brosot en Godean in hetzelfde gewest mede het werk neergelegd. Overal — dus ook te Ngoepasan — kon intusschen met het overgeschoten werkwillig personeel, gesteund door van andere pandhuizen gedetacheerde krachten en aanvankelijk door eenig bestuurspersoneel, het bedrijf gaande worden gehouden.

,,De aard van het conflict, waarvoor de Regeering aldus was komen te staan, is niet zoo heel eenvoudig vast te stellen. Het is een merkwaardig product van het overgangsstadium, waarin de zeer versnelde ontwikkeling van deze landen, het volksdenken en voelen gebracht heeft. Het is niet een bepaald denkbeeld of een goed omlijnd beginsel, dat aan deze voor de betrokkenen zelf in de eerste plaats noodlottige sta-

kingsbeweging ten grondslag gelegen heeft. Het was veeleer eene zonderlinge mengeling van eenerzijds halfmiddeleeuwsch sentiment, waaruit in zekeren zin het nuchter denken ontvlood naarmate het gevoel er meer door beheerscht werd, en van anderzijds half begrepen en onverwerkte moderne leuzen en strijdmethoden, welke hier tot een even verwarde als ontijdige aktie voerde. Gelijk zoovele voor deze, toonde overigens ook deze actie weer aan hoezeer in zulke gevallen, zoo door gebrek aan discipline als aan zelfbeheersching en koel denken, der leiding steeds de zaak uit de hand schiet en hoe in het tegenwoordig stadium der volksbeweging altijd weer opnieuw de politiek in de vakactie en de vakactie in de politiek drijft.

,,Een zeer verwikkeld conglomeraat aldus van vage gevoelens, die, gelijk de gebeurtenissen leerden, zelfs sommige tot dien voor betrekkelijk bezadigd en koel denkend gehouden partijleiders tot handelingen en uitingen wisten te verleiden, welke later in rustiger gemoedsstemming moeilijk te verantwoorden bleken.

,,Overigens is voor eene juiste beoordeeling van de beteekenis van het conflict, eene ontleding daarvan, voor zoover althans mogelijk, onmisbaar.

,,Het was toch aanvankelijk in zekeren zin onverklaarbaar dat de ongelukkige, dien het lot de eerste aanleiding tot het conflict deed worden, een man die bij zijn beheerder goed stond aangeschreven en steeds diens opdrachten stipt verricht had, zich plotseling zoo onredelijk en onwillig toonde ten aanzien van een overeenkomstig weloverwogen en overbekende voorschriften gegeven bevel.

,,De zaak verscheen in duidelijker licht, toen bleek dat de betrokkene niet onvoorbereid en zonder het gevoelen van anderen te kennen, gehandeld had, doch dat het overbrengen van verstane panden te voren door de beambten van Ngoepasan met het hoofdbestuur van den P. P. P. B. was besproken, wijl zij wisten dat in verband met de bezuiniging dat werkje, vroeger des bekkenslagers, thans aan hen zou toevallen.

,,Daarmee is echter nog niet verklaard hoe in dezen tijd van nijpenden geldnood, nu van de meeste landsdienaren waarlijk wel meer opoffering gevraagd wordt en ook redelijkerwijs gevorderd kan worden, dan dat zij een gedeelte der hun overeenkomstig de voorschriften opgedragen taak niet langer door anderen zullen doen verrichten, de besprekingen te dezer zake eene richting konden nemen die met elk logisch beginsel van modern-westersche vakvereenigingspolitiek in strijd was.

,,En dan blijkt inderdaad, naast veel nader te vermelden bijkomstigheden, die haar onevenredig deden voortwoekeren, de kiem van deze zaak te liggen in het voortbestaan van Javaansch-middeleeuwsche opvattingen en sentimenten over de minderwaardigheid van den handenarbeid, het koeliewerk, waartoe hij die het oppergezag dient, de pryaji, zich niet verlagen wil.

,,Deze specifiek oud-Javaansche opvatting van het begrip pryaji, zooals die in zijne tegenstelling tot den kleinen man den wong tjilik, in de oud-Javaansche maatschappij naar voren komt, moge onder Westerschen invloed langzamerhand aan scherpte hebben verloren, verdwenen is zij geenszins. En gelijk vooral buiten de centra van bewoning nog een belangrijk contingent uit den groep der wong tjilik in de oude gedachtensfeer voortleeft en zijnerzijds gaarne ziet dat een pryaji zich als grand-seigneur gedraagt en niet doet wat des geringen is, valt er ook een breede schare pandhuisbeambten aan te wijzen, die zich door den koeliearbeid vernederd acht. Voor Westersche opvattingen vreemd, wijl reeds eeuwen geleden overwonnen, is dit gevoel voor de Oostersche psyche niet minder wezenlijk en scherp geteekend: het modern-Westersch kleed der vakvereenigingsorganisatie heeft de ambtsopvattingen van den Oosterschen staatsbeambte in dit opzicht weinig veranderd en ook het feit dat verreweg het meerendeel der lagere pandhuisbeambten gerecruteerd wordt uit de kringen, waar eerlijke en zware arbeid met patjol en petel het dagelijksch brood schaft, verandert hieraan weinig. Meer dan persoonlijke opvattingen geldt het hier de traditie en het wezen van het Oostersch ambtelijk bestaan: en in dat licht gezien is het waarlijk geen ongewoon verschijnsel, dat het pas verworvene meer pretenties doet koesteren dan hetgeen als een erfenis van stand en geboorte meer als vanzelf verkregen wordt.

,,Men kan dit alles begrijpen en desniettemin een open oog houden voor het feit dat het juist deze en dergelijke verouderde opvattingen zijn, welke het tot ontwikkeling komend bevolkingsdeel dezer landen in zelfoverwinning te boven zal moeten komen, voordat daarvan de in de eerste plaats zelfopofferende arbeid verwacht kan worden, onmisbaar tot het vormen van den steun, die de Westersche overheerscher voor het welslagen van zijne onvermoeide pogingen tot ontwikkeling van dezen archipel van het volk zelf zal moeten ontvangen.

,,Aannemende dat het overbrengen der veilinggoederen door de pandhuisbeambten al immer tegen heug en meug geschiedde, hetgeen trouwens uit de klachten waarvan de Oesiran-circulaires melding maken al blijkt, dan rijst toch de vraag waarom juist thans de zaak met zooveel scherpte naar voren kwam.

,,Naast het feit dat de algemeene financieele moeilijkheden, die bezuiniging eischten, ook in de pandhuizen waar dit vroeger niet het geval was, het mengangkat barang aan de orde brachten, schijnt dit te wijten aan de gewijzigde houding, die het hoofdbestuur der vakorganisatie tegenover deze zaak innam.

,,Zooals in de circulaires reeds terloops vermeld staat, hadden vroeger vakleiders geweigerd om op de angkatan barangklachten in te gaan, daarmee toonende te beseffen dat in den meer modernen althans modern geheeten vakstrijd, dergelijke feodale opvattingen geen verdediging konden vinden. Het valt echter met reden te betwijfelen of ze daarmee den steun, althans de instemming van het meerendeel der leden wel achter zich hadden en zeker is het dat de tegenwoordige leiders die bedenkingen tegen het strijden voor bepaald achterlijke opvattingen, voor zoover ze die gevoeld hebben, al zeer snel en gemakkelijk terzijde geschoven hebben.

,,Hun positie als vrij ruim bezoldigde leiders der inlandsche pandhuisvakvereeniging maakte het trouwens, waar tot nog toe weinig tastbaars als resultaat der actie aan de leden kon worden voorgehouden, voor hen zeer moeilijk om aan een vrij algemeen gevoelde — zij het onredelijke — strooming in die vereeniging weerstand te bieden, gesteld zij hadden zulks gewild.

,,In dit verband mag overigens niet voorbij gezien worden, dat de leiders der vakvereeniging, zooals hier te lande algemeen het geval is, in de eerste plaats politieke figuren zijn, voor wie heel wat zelftucht noodig geweest zou zijn om weerstand te bieden aan de verleiding die de situatie hun bood om een gekwetst volkssentiment uit te sluiten ten bate van hunne nationalistisch-politieke oogmerken. Een zelftucht trouwens, waarin zij blijkens het verloop der zaak opmerkelijk te kort geschoten zijn.

,,Zoo was het mogelijk, dat reeds dadelijk na de voorbereidende bespreking te Djokja, den dag voordat het conflict uitbrak, het hoofdbestuur van den P.P.P.B. in de angkatan barang-grieven de zaak van het personeel opnam. Nog dienzelfden avond — echter tevergeefs — en daarna nog eens in den vroegen ochtend van den volgenden dag voordat de staking begonnen was, vervoegde eene deputatie zich bij den inspecteur van den pandhuisdienst te Djokja om, naar zij zeide, overleg te plegen teneinde wijziging te brengen in de uitvoering van de bekende circulaire, een verzoek overigens, dat mede in het licht der latere gebeurtenissen, praktisch als weinig anders dan eene formeele inleiding tot een georganiseerd conflict kon worden beschouwd. Speciaal het angkatan barang-voorschrift toch was uit en te na punt van overleg geweest en de hoogste dienstleiding zelve had daarin nog niet lang geleden op een verzoek van het hoofdbestuur der vakvereeniging in afwijzenden zin beschikt.

,,Het is dan ook aan te nemen, dat op dat oogenblik reeds het hoofdbestuur, voorzoover te Djokja vertegenwoordigd, gebonden als het in zekeren zin was door de stakingsdreigementen die het zelf sinds geruimen tijd om de haverklap bij elk wissewasje in congres, vergadering en pers gelanceerd had, voor de gevoelsargumenten der leden en het vooruitzicht van politieken winst bezweken was, en besloten had de

zaak door te zetten — zij het dan ook, dat men op dat oogenblik wellicht de consequenties nog niet geheel helder doordacht, voor oogen zag.

,,Ook daarna, toen het moest hebben ingezien tot welken rampspoed het de leden voerde, heeft echter het vakvereenigingsbestuur geen poging gedaan om van den verkeerden weg terug te keeren; het was trouwens politiek te veel verstrikt dan dat het in de vakactie zijne houding zuiver zou kunnen houden. Integendeel was in de verdere uitbreiding van het conflict de hand van het P. P. P. B.-hoofdbestuur overal zichtbaar; toen trouwens in den aanvang van de gebeurtenissen de stakers herhaaldelijk ernstig vermaand werden het werk te hervatten, beantwoordden zij zulks met eene verwijzing naar het hoofdbestuur, dat zijnerzijds echter — al werd het tegendeel aan het Binnenlandsch Bestuur en aan de dienstleiding verklaard — blijkbaar geen werkelijk gemeenden last tot diensthervatting tot zijne leden richtte.

,,De Regeering kon, gelijk vanzelf spreekt, niet anders doen dan na herhaalde waarschuwing tegenover de plotselinge dienstweigering de meest krasse maatregelen te nemen, te meer wijl nog niet lang geleden naar aanleiding van de zoo herhaald vernomen klachten van het pandhuis-personeel, namens Haar door den Adviseur voor sociale aangelegenheden bij het departement van Gouvernementsbedrijven naar de toestanden en verhoudingen bij den pandhuisdienst een speciaal onderzoek was ingesteld, hetwelk uitgewezen had, dat toenmaals door het hoofdbestuur der vakvereeniging ook na herhaald aandringen geen werkelijk beteekenende grieven of zelfs maar dringende verlangens naar voren konden worden gebracht.

,,Het was daardoor wel komen vast te staan en werd ook uitdrukkelijk uitgesproken, dat het bij den pandhuisdienst wat men noemt ,,goed dienen'' is en dat, indien aan het in die dagen reeds herhaald vernomen stakings-dreigement gevolg zou worden gegeven, dit economisch niet gemotiveerd zou mogen heeten.

,,Toen dan ook werkelijk dit geval zich voordeed, kon de Regeering dit ongemotiveerd bedrijf onmogelijk dulden en na algemeene bekendmaking werd daarom verder onverbiddelijk vastgehouden aan den regel, dat wie ondanks de herhaalde waarschuwing het werk verliet of weigerachtig bleef het te hervatten, zich verder wegens dienstweigering als oneervol uit het ambt ontslagen kon beschouwen.

,,De eisch der stakers om eerst de grieven, later gepreciseerd als het ontslag Bawadi en de angkatan barang- en cesiran-circulaires, te doen onderzoeken, waarop dan dadelijk de dienst zou worden hervat, werd als onaannemelijk terzijde gezet. Wel was de Regeering — het hoeft nauwelijks gezegd — bereid tot onderzoek der grieven, doch eerst moest men aan het werk.

,,Alle maatregelen werden genomen om het bedrijf verder te doen loopen, waarbij na de eerste dagen van het conflict uit praktische overwegingen geen personeel van andere diensten gebruikt werd en de detacheering van elders slechts ,,op verzoek'' of in ieder geval vrijwillig geschiedde.

,,Voorts werd het mogelijke gedaan om werkwilligen tegen intimidatie of molest te beschermen. Een en ander werd ter plaatse door den dienstchef zelf geleid.

,,Men mag aannemen dat, aldus gesteund, vele wankelmoedigen weerstand wisten te bieden aan het slecht bedrijf van hen die hen tot staking trachten te bewegen; aldus valt te verklaren dat niettegenstaande door het Bondsbestuur uit alle macht aan uitbreiding van de staking werd gewerkt, het personeelsverloop toch nergens van dien aard was, dat met de beschikbare middelen de dienst niet gaande was te houden.

,,Na twee weken, precieser: op 26 Januari jl., had zich de staking uitgebreid tot de gewesten Cheribon, Pekalongan, Kedoe, Semarang, Rembang, Kediri, Soerabaja en Pasoeroean, tot 79 van de 360 pandhuizen, als gevolg waarvan in totaal 965 van de ongeveer 5000 beambten bij den dienst uit hun betrekking waren ontslagen. Daarmee liep na een kleine rechute na de traktementsbetaling in het begin van Februari, de zaak vrijwel af.

,,Toch had men, gelijk gezegd, van de zijde van den P. P. P. B. rusteloos aan de uitbreiding van het conflict gearbeid. Vanuit het centrum te Djokja reisden de leiders rond om ook daarbuiten tot in West- en Oost-Java toe, de pandhuisbeambten tot meedoen te bewegen. Buitendien werd reeds eenige dagen na den aanvang der staking op eene eenigszins sensationeel verloopende, door den personeelsbond uitgeschreven, gezamenlijke vergadering van ter plaatse gevestigde politieke en vakvereenigingen, de steun van het geheele linksche politieke blok verkregen, Boedi Oetomo niet uitgezonderd. Speciaal de organisatie van geldelijken steun werd punt van overweging in verschillende grootere vakvereenigingen, als de Personeel Fabrieksbond en de Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, terwijl ook het denkbeeld van eene sympathie-staking werd overwogen. Daarnaast verscheen een manifest van het Hoofdbestuur der Revolutionnaire Vakcentrale, waarin alle ,,Kaoem Boeroeh'' in Nederlandsch-Indië opgeroepen werden om de stakers te steunen en waarin gewezen werd op de wenschelijkheid van eene algemeene staking.

,,In Februari eindelijk werd in den Pandhuispersoneelbond de organisatie van eene algemeene pandhuisstaking openlijk als doel der actie genoemd.

,,Eene vergadering werd uitgeschreven, waarbij, naast het ontslag der werkwillige beambten uit den bond, de vraag zou worden behandeld hoe de afdeelingen, die zich nog afzijdig hielden, op hare verplichtingen tegenover den bond te wijzen, en welke datum voor de algemeene staking zou worden vastgesteld.

,,Meer en meer begon in dit stadium der zaak duidelijk te worden, dat men van de zijde der inlandsche beweging, den onzuiveren ondergrond der staking al of niet opzettelijk buiten beschouwing latende, zich zonder meer door het politieke sentiment voortgezweept, bij dezen nieuwen vorm van verzet tegen de Regeering aansloot.

,,Trouwens de geheele campagne, die in dezen werd gevoerd, toen en inhoud van de redevoeringen, welke in die dagen op de verschillende propagandavergaderingen zijn gehouden, alles bewees, dat het conflict tot louter politieke actie tegen ,,den overheerscher'' geworden was.

,,Met verzwijging van al hetgeen de Regeering nog kort geleden — echter gelijk bekend tevergeefs — gedaan had om de pandhuisbeambten in de gelegenheid te stellen langs regelmatigen weg over hunne grieven overleg te plegen, met negatie verder van het feit dat, op voorwaarde van onmiddellijke hervatting van het werk, onverwijld onderzoek der grieven toegezegd was, werd met mateloze overdrijving in de meest hatelijke en insinueerende termen eene propaganda gevoerd, welke het voorstelde als gold het een strijd waar hoogheid en eer van het volk mee gemoeid waren, als ging het om bevrijding van verdrukte rasgenooten, als ware het tegenwoordig dienen bij de pandhuizen slavenarbeid ten behoeve van een uitbuitenden overheerscher, in plaats van het werken op zeer gunstige salaris- en dienstvoorwaarden bij een tak van dienst, die uitsluitend en alleen het volksbelang op het oog heeft.

,,Het was niet langer de actie van eene vakvereeniging, zich bepalende tot de bespreking en behartiging van vakbelangen op besloten bijeenkomsten, doch het werd op de voor een ieder toegankelijke vergaderingen, in de meest opruiende termen uitgesproken, dat de bedoelingen verder reikten, dat men wilde politieke oogmerken had en aanstuurde op omverwerping van het bestaande gezag.

,,Het werd eene aanwakkering van rassenhaat met alle mogelijke middelen, door afbeeldingen, directe woorden, woordspelingen en beeldspraak, voor den inlandschen toehoorder overduidelijk. Een verderfelijke actie dus, alleen mogelijk, doordat vrijelijk misbruik werd gemaakt van het onbeperkt vergaderrecht en waarvan op den duur een funesten invloed op mentaliteit en gemoedsleven der bevolking moest uitgaan, een invloed, te slechter wijl tot zelfs schooljongens op de vergaderingen aanwezig waren.

,,Het werd meer en meer duidelijk, dat dit aperte misbruiken van het vergaderrecht niet mocht voortgaan.

,,Naast het optreden van den strafrechter tegen enkele leiders persoonlijk, werd daarom bij de ordonnantie in Ind. St. 1922 n°. 71, uit overweging, dat in de residentie Djokjakarta ernstig gevaar dreigde voor verstoring der openbare orde, in dat gewest het recht van vergadering in dien zin beperkt, dat voor het publiek toegankelijke vergaderingen, alsmede vergaderingen, die gehouden worden op in den regel voor het publiek toegankelijke plaatsen, niet

toegelaten zijn dan op bekomen vergunning van het Hoofd van plaatselijk bestuur, met vrijheid voor het Hoofd van gewestelijk bestuur om eene verleende vergunning in te trekken of bij weigering daarvan door het plaatselijk bestuur, alsnog vergunning te verleenen.

,,Andere dan deze vergaderingen worden niet toegelaten, tenzij voor het houden daarvan ten minste vijf dagen te voren kennis is gegeven aan het plaatselijk bestuur, dat eveneens, behoudens beroep op het Hoofd van gewestelijk bestuur, bevoegd is de vergadering te verbieden.

,,Door het beschreven samenstel van Regeeringsmaatregelen kan de pandhuisactie thans als verloopen worden beschouwd. De ontslagen stakers, die hun leiders er voor kunnen danken, dat zij aan slechts politieke oogmerken zijn opgeofferd, werden door andere krachten vervangen.

,,De personeelsvoorziening heeft trouwens in den grond weinig moeilijkheden opgeleverd.

,,Naast meerdere personen, die deze gelegenheid om eene gewenschte overplaatsing naar Midden-Java te erlangen, gaarne aangrepen, waren er velen die, op nonactiviteit of met verlof buiten bezwaar van den Lande gegaan, en in verband met het bestaande overcompleet niet herplaatst, thans den dienst weer konden hervatten. Ook beambten, die indertijd op eigen verzoek eervol ontslagen waren en reeds herhaaldelijk — doch met het oog op hetzelfde overcompleet alweer tevergeefs — om wederopname in den pandhuisdienst hadden gevraagd, konden thans onderaan de ranglijst worden ingevoegd, een maatregel, die tevens het voordeel had dat aanstonds over geroutineerd personeel werd beschikt. Verder was er een reserve van reeds geslaagde, doch nog niet geplaatste candidaten voor den dienst, terwijl een welhaast onuitputtelijke voorraad werkkrachten wordt geleverd door de inlandsche tweede klasse-scholen, welker eindexamen met het examen bij den pandhuisdienst gelijkwaardig is te achten. Door speciale verkorte opleidingen zijn deze lieden in zeer weinig tijd tot bruikbare werkkrachten voor den dienst te vormen.

,,Tot slot zij nog vermeld, dat in de laatste dagen van Maart jl., dus toen het conflict als verloopen en de dienst van opstandige elementen gezuiverd te beschouwen was, voor het pandhuispersoneel ten allen overvloede andermaal de gelegenheid geopend is om binnen een termijn van twee maanden, mogelijke grieven rechtstreeks ter kennis van den dienstchef te brengen. Deze grieven zullen door eene speciaal daartoe aan te wijzen commissie worden onderzocht.

,,*Het loongeschil bij de Koninklijke Paketvaartmaatschappij.* Het nieuwe Arbeidskantoor vond naast zijn algemeene voorbereidende, organiseerende en adviseerende taak al spoedig gelegenheid om in een concreet arbeidsgeschil handelend op te treden.

,,De bijzonderheden terzijde latende, die voor de belichting van dit optreden van minder belang zijn, laten de verschillende elementen van het conflict zich als volgt weergeven.

,,Gelijk in de dagbladen van die dagen herhaaldelijk vermeld is, hebben de minder gunstige financieele uitkomsten van het bedrijf der Koninklijke Paketvaartmaatschappij haar ten vorigen jare tot de doorvoering van verschillende bezuinigingen genoopt.

,,Nadat op meerdere andere punten de uitgaven waren beperkt, werd in het einde van het jaar door de Paketvaartdirectie hier te lande van den beheersraad in Holland, telegrafisch opdracht ontvangen om met ingang van 1 Januari 1922 eene algemeene loonsverlaging van 10 % bekend te maken voor het geheele personeel der maatschappij, zoo varend als aan den wal geplaatst. De zaak zou vooraf met de bonden zijn te bespreken en indien bezwaren rezen moest eene schikking worden getroffen.

,,Dienovereenkomstig werd, nadat reeds voorafgaande besprekingen waren gehouden door de directie op 28 December 1921 met de besturen van de Vereeniging van gezagvoerders en stuurlieden en van de Vereeniging van scheepswerktuigkundigen eene vergadering gehouden.

,,De beide vakvereenigingsbesturen konden zich echter in eene zoo belangrijke zaak natuurlijk allerminst maar zoo ineens definitief uitspreken en hun bezwaar, dat de tijd welke hun voor overleg met de leden gelaten was, speciaal met het oog op het varend personeel veel te kort was, werd te dezer vergadering van de zijde der maatschappij erkend; de inwerkingtreding der loonsverlaging werd daarom tot 1 Februari jl. verschoven, doch de maatschappij behield zich voor om begin Januari een rondschrijven aan hare gezagvoerders te verzenden, met opdracht om de nieuwe dienstvoorwaarden al dadelijk aan het personeel mede te deelen en het vóór 1 Februari daarop over te monsteren.

,,Het was al spoedig duidelijk, dat de grootste moeilijkheden bij de doorvoering der traktementsvermindering uit den hoek der scheepswerktuigkundigen komen zouden, in verband met de belangen van de groep der gehuwde tweedemachinisten. Daarom werd van de zijde der machinistenvereeniging aanstonds moeite gedaan voor eene oplossing, waarbij niet onveranderlijk een gelijk percentage op alle inkomsten zou worden gekort. Met de draagkracht van de verschillende geëmployeerden van hoog tot laag rekening houdende, wenschten de voorstanders van zulk een oplossing bijvoorbeeld van de hoogst geremunereerde gezagvoerders meer dan het gesteld percentage te zien gekort, om daartegenover de minder bezoldigden, voor wie de vermindering bepaald een moeilijk te dragen bekrimping zou beteekenen, dien last te verlichten.

,,De organisatie der gezagvoerders en stuurlieden bevond zich van den aanvang af in een zeer moeilijk parket, wijl juist aan hare leden-gezagvoerders de uitvoering zou worden opgedragen van de overmonstering van het personeel op de verminderde inkomsten. Zij had er bij hare overwegingen dus rekening mee te houden, dat hare beslissing een deel der leden voor de vraag zou kunnen stellen of zij, als het hard tegen hard zou blijken te gaan, tegen disciplinaire voorschriften der maatschappij zouden willen handelen.

,,Intusschen, de vereeniging liet het zoover niet komen: zij stelde zich op het standpunt, dat weliswaar noch de noodzakelijkheid, noch de billijkheid der inkomstenvermindering haar behoorlijk waren aangetoond, doch dat zij deze vrijwel als fait accompli had te aanvaarden. Wel trachtte zij de gevolgen der regeling te verzachten door bijv. inachtneming te vragen van den gewonen opzeggingstermijn van drie maanden, doch, toen de maatschappij hierop niet inging, wijl zij zich op het standpunt stelde niemand tot overmonstering te dwingen, maar ieder, die daartoe ongenegen bleek, met inachtneming van den opzeggingstermijn te ontslaan, gaf de vereeniging in zooverre toe, dat zij besloot in deze tijdsomstandigheden niemand te beïnvloeden inzake het al of niet aannemen der voorwaarden der maatschappij.

,,De machinisten zagen de zaak anders. De buitengewone vergadering, welke op 30 December van het vorig jaar door de afdeeling Nederlandsch-Indië der Vereeniging van scheepswerktuigkundigen (het Nederlandsch-Indisch machinisten-steunfonds) gehouden werd, kwam tot het besluit om althans onder geen omstandigheden over te monsteren op de basis der 10 % verlaging; voorts wenschte zij aan te dringen op eene rationeele verdeeling der inkomstenverlaging, en kwam ten slotte overeen om het besluit der weigering niet op te heffen, alvorens het bestuur der vereeniging in de gelegenheid was gesteld de belangen der leden opnieuw bij de maatschappij te bepleiten.

,,Deze laatste week intusschen van de invoering der nieuwe regeling niet af en ging voort terzake alle voorbereidingen te treffen, en toen de machinistenvereeniging, ook nadat de Koninklijke Paketvaartmaatschappij-directie haar standpunt nader verklaard had, haar houding niet bleek te willen wijzigen, waren alle elementen aanwezig voor een arbeidsconflict, dat, waar het een der grootste transport- en verkeersmaatschappijen hier te lande betrof, het economisch leven belangrijke schade zou kunnen berokkenen, althans de verbindingen in den Archipel op hoogst hinderlijke wijze zou hebben verbroken.

,,Tot zulk eene sombere ontknooping kwam het gelukkig niet.

,,Op 30 Januari wendde zich na een op den vorigen dag gehouden buitengewone ledenvergadering, het bestuur van het machinistensteunfonds telegrafisch tot de Regeering met

verzoek het Arbeidskantoor in dezen bemiddelend te doen optreden. Door de Regeering werd daartoe aanstonds machtiging verleend en onmiddellijk daarna stelde het kantoor zich met beide partijen in verbinding, teneinde ieders standpunt nauwkeurig te leeren kennen.

„Al aanstonds bleek er misverstand te heerschen: de machinistenvereeniging beklaagde zich er over, dat de Koninklijke Paketvaartmaatschappij-directie, toen de onderhandelingen nog pas waren aangevangen, verder overleg met haar als vakvereeniging had afgesneden, terwijl die directie harerzijds verklaarde dat dit nimmer in hare bedoeling gelegen had en dat naar hare meening juist het bestuur der vakvereeniging de besprekingen geëindigd had.

„En wat de mérites der zaak zelve betreft, het denkbeeld der machinisten om den druk der loonsvermindering meer naar draagkracht over verschillende groepen te verdeelen, kon de Koninklijke Paketvaartmaatschappij-directie in dien vorm niet overnemen, omdat dit haars inziens de deur voor eindelooze kwesties zou openen; zij verklaarde zich echter bereid om in de gevallen, waarin de salarisvermindering te zwaar zou blijken, te harer beoordeeling, persoonlijke tegemoetkomingen te verleenen, gelijk zij dat trouwens tevoren als goed werkgeefster steeds gedaan had. Temeer achtte de directie deze oplossing aangewezen, omdat het bezwaar der vakvereeniging feitelijk slechts ongeveer 35 gehuwde machinisten gold.

„Was het al spoedig duidelijk, dat met deze gegevens de kloof vermoedelijk met eenig beleid wel zou te overbruggen zijn, een grooter moeilijkheid bleek, dat de fatale datum voor de overmonstering — 1 Februari — op dat oogenblik juist verstreken was, zoodat aan een groot deel der machinisten, die de toetreding tot de nieuwe verbintenis geweigerd had, reeds ontslag was aangezegd, terwijl de maatschappij niet zonder meer bereid bleek om deze ontslagen automatisch in te trekken, indien door de betrokkenen achteraf het verzoek werd gedaan om alsnog tot het teekenen van de monsterrol te worden toegelaten.

„Intusschen bleek ook de maatschappij bereid de tusschenkomst van het arbeidskantoor te aanvaarden. Door het hoofd van het kantoor zijn toen een aantal bemiddelingspunten opgesteld, die in hoofdzaak inhielden, dat de directie der Koninklijke Paketvaartmaatschappij in een looporder zou mededeelen bereid te zijn in alle gevallen, waarin gehuwde of kostwinnende machinisten zich tot haar zouden wenden met een verzoek om persoonlijke tegemoetkoming, omdat de algemeene inkomstenverlaging van 10% hen te zwaar drukt, ter zake een onderzoek in te stellen en, waar deze verlaging bepaaldelijk tot financieele moeilijkheden aanleiding zou blijken te geven, ook steun te verleenen.

„Harerzijds zou dan de vereeniging van scheepswerktuigkundigen voor hare leden de algemeene inkomstenverlaging van 10% aanvaarden, afzien van verdere actie daartegen en dus ook het voor hare leden uitgevaardigd verbod tot overmonsteren op de nieuwe voorwaarden opheffen. Zij zou echter gerechtigd zijn eene enquête in te stellen naar de gage-regelingen van het nautisch en het technisch personeel.

„Daartegenover zou zich dan de maatschappij andermaal bij looporder bereid verklaren om alle machinisten, die tot dusver overmonstering op de nieuwe voorwaarden geweigerd hadden, daartoe alsnog met terugwerkende kracht tot 1 Februari in de gelegenheid te stellen, mits zij zich daartoe binnen 2 dagen na ontvangst van dien looporder bereid verklaarden.

„Overigens zou dan de maatschappij den door haar in verband met het conflict gesloten cursus tot opleiding voor het Staatsdiploma van machinisten ter koopvaardij heropenen en alle leerlingen, die mede als gevolg van het geschil naar de vloot waren teruggeplaatst, weder in de gelegenheid stellen om dien cursus verder te volgen.

„Met deze bemiddelingspunten als grondslag zijn de onderhandelingen toen door het arbeidskantoor met beide partijen gevoerd en met eenige afwijking en verzachting is het schema feitelijk ook voor de oplossing van het geschil aanvaard.

„De Paketvaartmaatschappij toch verklaarde zich als eerste stap in de verdere onderhandelingen bereid om de machinisten, die geweigerd hadden op de nieuwe voorwaarden over te monsteren en wien als gevolg daarvan ontslag was aangezegd, toch in dienst te houden zonder eenige gevolgen (dus ook voor de zoogenaamde cursianen), indien zij alsnog vóór een daartoe door de directie nader te bepalen termijn zouden verklaren, toch op de nieuwe voorwaarden te willen overmonsteren. Zij vroeg daartegenover eene uitdrukkelijke verklaring van de vereeniging van scheepswerktuigkundigen, dat deze harerzijds bereid zou zijn mede te werken tot het in dienst blijven van hare leden op de bovenbedoelde voorwaarden. Ten slotte deed de maatschappij uitdrukkelijk uitkomen, dat waar zij zich steeds op het standpunt gesteld had om diegenen onder haar personeel, die in financieele moeilijkheden verkeeren, zoo mogelijk te gemoet te komen, zij ook na het gebeurde daarmee zou voortgaan.

„Hoewel het hier weergegeven standpunt der maatschappij niet ten volle met de wenschen van het Nederlandsch-Indische Machinistensteunfonds overeenkwam, hadden ook daar de besprekingen een gunstig verloop. Het bestuur der vakvereeniging kon dus eenige dagen later antwoorden, dat de ledenvergadering het verbod tot overmonsteren op de nieuwe voorwaarden had opgeheven en dat de vereeniging overigens bereid was om aan het in dienst blijven der leden mee te werken.

„Alleen ten aanzien van de tegemoetkomingen aan de daarvoor in aanmerking komende machinisten zocht de vakvereeniging meer zekerheid.

„Zij stond hier trouwens voor een uiterst belangrijk punt, want gelijk hierboven reeds in het licht werd gesteld, was juist het feit, dat, naar zij meende, de groep der gehuwde tweede-machinisten ernstig in de verdrukking dreigde te komen, een der hoofdredenen, welke de vereeniging dreven tot bestrijding van de nieuwe dienstvoorwaarden.

„De toezegging van de maatschappij, dat zij voor de toekomst niet zou afwijken van haar ouden stelregel om haar personeel zoo noodig individueel tegemoet te komen, was dus voor deze groep en daarmee voor de oplossing van het conflict feitelijk alles overwegend. En menigeen verlangde dan ook voor alles zekerheid, dat de tegemoetkomingen, welke de maatschappij zich voorstelde na onderzoek te verleenen, niet uitsluitend het karakter zouden dragen van voorschotten, uitstel van betaling, enz., omdat daarmede het leed niet verholpen zou zijn.

„Het was dan ook voor een groot deel de verzekering van het vakvereenigingsbestuur, dat het dit punt nog eens uitdrukkelijk onder de aandacht der maatschappij zou brengen, die de leden der vakvereeniging deed besluiten den tegenstand te laten varen, in het vertrouwen op eene loyale uitvoering der toezegging.

„In denzelfden vorm werd dit punt dan ook nader onder de aandacht der maatschappij gebracht; het bestuur formuleerde de wenschen der machinisten in de verklaring dat zij vertrouwde, dat het niet de bedoeling der maatschappij was om hare machinisten, die zulks zouden behoeven, slechts te gemoet te komen door maatregelen, waardoor zij op zwaardere lasten zouden komen.

„Het conflict was daarmee op den 9den Februari op eene voor beide partijen inderdaad bevredigende wijze tot oplossing gebracht en het arbeidskantoor smaakte de voldoening zijn eerste handelend optreden op het gebied der arbeidsgeschillen met goeden uitslag bekroond te zien.

„*Houding der Regeering tegenover het arbeidsvraagstuk.* Gelijk ten vorigen jare reeds werd aangestipt, vragen de conflicten, voortvloeiende uit het gelijk elders zich ook hier voltrekkend pleit van kapitaal en arbeid, ook hier te lande in toenemende mate de aandacht der Regeering.

„Gelijk ook tevoren geschiedde, zich keerende tegen de tot politiek strijdmiddel verworden staking en overigens tegenover het ter verbetering van arbeidsvoorwaarden in den ruimsten zin gestreden conflict zich zooveel mogelijk onzijdig houdende, heeft de Regeering er toch rekening mede te houden, dat ook in dit laatste geval voorkomen of ingrijpen Harerzijds — direct of indirect — heilzaam, ja noodzakelijk kan zijn.

„Want welhaast elk arbeidsconflict brengt voor de gemeenschap als geheel gezien, economisch nadeel in zijn gevolg, wel voor de winnende groep dikwerf opgewogen door de realiseering van moeizaam bevochten economische verschuivingen, doch daarom toch in absoluten zin niet minder

werkelijk verlies, indien, vergeleken bij wat verkregen had kunnen zijn, wanneer in overleg en samenwerking gehandeld ware.

,,Verzorging — ware het mogelijk —, verzekering van arbeidsvrede en bedrijfsrust vallen, uit dat oogpunt bezien, zeker niet buiten het kader der Overheidszorg.

,,En nu is het allerminst noodig en zelfs zeer ongewenscht om in zaken als deze, voor Indië betrekkelijk nieuw, met overhaasting tot conclusies te komen en daarop Regeeringsmaatregelen te gronden, ook al omdat, naar de ervaring leerde, in voorkomende gevallen desnoods incidenteel ingegrepen kan worden, doch niet alleen is het de vraag of zich in zulke gevallen wel steeds een even eenvoudige oplossing zal voordoen, maar bovendien is dit vraagstuk van te algemeenen aard, dan dat op den duur geen meer principieele lijn van aktie of onthouding zou zijn te trekken.

,,Toch is het geen punt van twijfel, dat de Regeering in dezen slechts aanvullend zal kunnen optreden. Als grondslag voor den bedrijfsvrede is onmisbaar het wederzijdsch besef, dat, ondanks het klaarblijkelijk verschil, toch de onderlinge verhouding resulteert in gemeenschappelijk belang, en dat de ontwikkeling naar een evenwichtstoestand zich niet ongestraft verbreken laat.

,,Gelukkig teekent zich voor menig bedrijf, ook in het huidig tijdsgewricht, tusschen werkgever en arbeider eene bevredigende verhouding af, doch ook moest daartegenover geconstateerd worden, dat een tevoren op veelvuldig contact en eerlijke belangstelling gegrond onderling vertrouwen klaarblijkelijk verloren ging.

,,Want eenerzijds is inderdaad het ontwaken van het inheemsche zelfbewustzijn oorzaak van veel onrust in het bedrijf, maar ook aan werkgeverszijde voltrokken zich veranderingen, die daarop van invloed waren. In menige ouderwetsche cultuuronderneming van nog niet zoo heel lang terug, was er wel degelijk een op patriarchale verhoudingen berustend contact tusschen arbeiders (opgezetenen) en bedrijfsleiding en zou het dezer leiding terecht door hare principalen euvel zijn geduid, ja als teeken van ongeschiktheid zijn aangerekend, indien aan dat contact wat haperde. Men kent ze welhaast nog bij naam de mannen die de volkstaal, die elk trekje van de volksziel in zijne opvattingen en bijgeloovigheden in alle volkomenheid kenden. Zij leefden met hun volk mee, tot in alle diepten en kronkelingen van zijn huiselijk leven en zijne financieele zorgen. Tien, twintig jaren leefden zij op dezelfde onderneming, kenden de menschen, hun kwinkslagen, woordspelingen, moeiten en wenschen; zij wisten waar het beter was iets te laten schieten en wanneer de teugel wat behoorde te worden aangehaald.

,,Dat — met vele uitzonderingen — hierin verandering kwam doordat langzamerhand administrateur en geëmployeerden, meer ,,totok" geworden, met een Europeesche vrouw gehuwd, en de landstaal niet meer beheerschende dan om zich wat het werk betreft verstaanbaar te maken, de kloof tusschen Oost en West niet langer wisten te overbruggen, is een verschijnsel dat als zoodanig aanvaard moet worden, alleen al wijl in vele gevallen de veranderde mentaliteit der bevolking mede wijziging in den toestand moest brengen.

,,Toch dient voor hetgeen verloren ging iets in de plaats te komen.

,,Het is juist langs dezen weg, door aanknooping — of herstel waar die verbraken — van banden van belangstelling en samenwerking tusschen kapitaal en arbeid, meer dan door dwingend ingrijpen, dat de Regeering zich Haar bemoeienis in dezen denkt.

,,Het incidenteel optreden van het bestuur als bemiddelingsorgaan, zooals dat in 1920 te midden der suikerconflicten met zooveel succes geschiedde, kan op den duur evenmin baat brengen als de systematische tusschenkomst der arbeidsinspectie, hoezeer ook deze laatste op haar eigen arbeidsveld der buitengewesten heeft bijgedragen om daar de bedrijven in rust te houden. Want de zonder veel ophef onafgebroken voortgezette arbeid van dien dienst, die met het arbeidscontract en de koelieregelingen als grondslag steeds opnieuw naar grieven van den koelie speurt en, zoo die billijk blijken, diens belangen — des noodig dwingend — bij de bedrijfsleiding voorstaat, heeft meer dan meestal wordt beseft de (landbouw)industrie aldaar voor arbeidsconflicten bewaard. Als zoodanig is haar optreden dan ook doelmatig en het dient punt van overweging uit te maken of haar arbeidsveld ook niet tot Java zou zijn uit te breiden, mits steeds voor oogen wordt gehouden dat — moge voor het oog de uitkomst dezelfde zijn — toch op den duur aldus het doel niet nader wordt gekomen, wijl hier een vreemde schakel tusschen kapitaal en arbeid is geschoven, die wel verre van een op vertrouwen gebaseerd contact te doen groeien, dit in zekeren zin onderschept.

,,Daarom zal op den duur langs dezen schakel heen, het rechtstreeksch overleg toch moeten groeien en het stemt tot vreugde, dat, mede in opvolging van door den adviseur voor sociale aangelegenheden gegeven raad, in verschillende bedrijven, bijvoorbeeld ter Oostkust van Sumatra, een instituut van vertrouwensmannen der koelies in het leven is geroepen, bedoeld om dezen meer en langs voor hen meer aangenamen weg dan tot nu toe het geval was, de gelegenheid te geven om grieven en bezwaren bij den werkgever voor te brengen. Een begin van rechtstreeksch contact dus, bedoeld om langs de arbeidsinspectie heen te gaan en dat den beheerder in staat zal stellen, meer dan tevoren, op de hoogte te komen van hetgeen onder zijne arbeiders omgaat en deze laatsten zich door beter inzicht in de bedrijfsverhoudingen daarin meer op hun gemak doen voelen.

,,In hoeverre en hoe snel uit dit primitief begin een hooger georganiseerd overleg zal kunnen evolueeren, hangt naast den goeden wil van den werknemer, af van hetgeen de ontwikkeling van den arbeider zoo individueel als in zijn vakorganisatie zal toelaten.

,,In welke richting dat verder zal zijn te zoeken en in hoever de werkgever hierin voorlichting en aansporing zal hebben te geven is een punt, dat in gezette studie is genomen.

,,Het staat intusschen wel nu reeds vast, dat elke kunstmatigheid, welke in de ontwikkeling der toestanden zelf geen grond vindt, hierbij zal zijn te ontgaan.

,,In het bijzonder is zelfs voor de zoogenaamde Work-committees of in een verder stadium nog de Joint-work-committees, de gemengde fabrieks- en bedrijfsvertegenwoordiging, die vooral in Engeland zooveel tot de bedrijfsrust bijdroeg en welker merites voor ons Indië ernstig overwogen zijn, de tijd nog niet gedaagd.

,,Wil zulk een organisatie geen bespotting worden, dan moet zij met stevige wortelen vastzitten aan het gansche organisatieleven van patroons en arbeiders. En al geeft dit hier te lande van werkgeverszijde inderdaad in meerdere bedrijven geen bezwaar, daartegenover staan de arbeidersorganisaties en hare individueele leden nog op een zoodanig peil, dat naar algemeen deskundig oordeel het gelijk-op samengaan in een vertegenwoordiging ook in het belang van den arbeider bepaald te ontraden, wijl te eenenmale prematuur moet heeten.

,,Een dergelijk hoog organisme in de arbeidsmaatschappij is geen maakwerk doch moet groeien; het Regeeringsstreven zal thans zijn: te vinden wat den groei der nauw ontkiemde plant bevorderen kan.

,,Hoopt de Regeering aldus door het aankweeken van georganiseerd overleg, langzaam maar zeker den arbeidsvrede nader te komen, het is wel duidelijk dat nog menige scherpe strijd gestreden zal worden, voor het doel bereikt is. Overwogen dient te worden, of en op welke wijze, waar de samenwerking tusschen kapitaal en arbeid te kort schoot en het conflict reeds uitbrak, de Overheid kan optreden om partijen weder tot elkaar te brengen.

,,Trouwens zelfs in volgroeiden vorm zal het georganiseerd overleg slechts tot op zekere hoogte in staat zijn om arbeidsconflicten te voorkomen; in den embryonalen vorm, waarin deze kolonie het vermoedelijk nog in een reeks van jaren kennen zal, biedt het feitelijk in dien zin slechts betrekkelijk zeer geringen waarborg.

,,De urgentie van het vraagstuk der bemiddeling in de gevallen waarin werkgever en arbeider een conflict niet langer kunnen of wenschen te ontgaan, of van verzoening waar de strijd reeds uitbrak, is daarmede aangetoond.

,,Gelijk in de vorige Mededeelingen reeds vermeld, is in dit verband het denkbeeld overwogen of voor vervulling van deze taak geen permanente raden zouden zijn in te stellen, bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers onder neutraal presidium, die dan in binnen hun ressort voorkomende gevallen bemiddelend zouden moeten optreden en wellicht eigener beweging een oordeel uitspreken over de, alle omstandigheden bijeen genomen, in billijkheid te stellen arbeidsvoorwaarden. Gelijk bekend is dit punt aan de arbeidscommissie voorgelegd.

,,In haar sedert in druk verschenen ,,Advies nopens de instelling van arbeidsraden voor Indië" stelt de commissie, uitgaande van het standpunt, dat de Overheidsbemoeienis in arbeidsconflicten hier te lande voorshands niet verder behoort te gaan dan het bevorderen eener goede verstandhouding tusschen werkgever en werknemer op den voorgrond, dat elk stelsel, gebaseerd op bepalingen, welke de stakings- en uitsluitingsvrijheid van partijen zouden aantasten, haar althans voorloopig onuitvoerbaar voorkomt. Eene stelling, waarin zij overigens het meerendeel der Indische werkgevers en werknemers naast zich vindt.

,,Een mogelijk dwingend ingrijpen van Overheidswege, zou diezelfde Overheid een aansprakelijkheid voor de consequenties van dat ingrijpen op de schouders leggen, welke Zij althans in het tegenwoordig tijdsbestek in het algemeen nog niet aanvaarden kan, ook al wijl immer rekening dient gehouden met de bijzondere verhoudingen, welke bijv. het gebruik van inheemsche arbeidskrachten ten aanzien van de bedrijfszekerheid in het leven roept. Dit sluit natuurlijk allerminst uit dat de Regeering zich voor de noodzakelijkheid kan zien geplaatst om, waar het bedrijven van openbaar belang geldt, dwingend in te grijpen bij het dreigen van een conflict, dat, gelijk bijvoorbeeld bij groote transportmaatschappijen het geval kan zijn, op ontwrichting van het maatschappelijk leven uit zou loopen. De dan noodzakelijk dwingende bemiddeling voor zulke gevallen dient echter onderwerp van afzonderlijke nauwgezette bestudeering te zijn, los van het algemeen vraagstuk der normale arbeidsbemiddeling.

,,Voor de algemeene arbeidsbemiddeling wenscht de commissie aldus zuivere bemiddelingsorganen, die zich inderdaad uitsluitend en alleen zullen hebben te beijveren om partijen tot elkaar te brengen, daarbij pressie in welken vorm ook — zijdelingsche of directe — angstvallig vermijdende, en tevens zonder eigener beweging eenig subjectief oordeel uit te spreken over de waarde der bestaande arbeidsvoorwaarden als zoodanig. Want de beoordeeling en eventueel dwingende regeling daarvan, die natuurlijk soms uit sociaal oogpunt noodzakelijk kan worden, dient van de incidenteele bemiddeling in dreigende of uitgebroken conflicten met de meeste nauwgezetheid geheel en al afgescheiden gehouden te worden; met eene eventueele minimum loonzetting zouden dan ook — in tegenstelling met wat een eerste overweging niet aanstonds verwerpelijk deed voorkomen — deze bemiddelingsorganen geenerlei bemoeienis mogen hebben.

,,Raden, bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers onder onzijdig presidium, acht de commissie als orgaan van wat ,,vrije overheidsbemiddeling" genoemd zou kunnen worden, ongemotiveerd en ongeschikt.

,,Ongemotiveerd wijl dergelijke raden, in een stelsel van dwingend ingrijpen der Overheid onmisbaar, omdat dan de hoogste eischen van deskundigheid en belangenvertegenwoordiging nog nauwelijks voldoende waarborg zijn om eene Overheidsbeslissing met zoo vele en belangrijke consequenties door ieder als juist te doen erkennen, in het systeem der vrije bemiddeling, waarbij slechts bij partijen en niet bij de Overheid het beslissingsrecht berust, hun belang verliezen.

,,Ongeschikt wijl het bemiddelingsorgaan in de eerste plaats aan den eisch van promptheid, soepelheid en volledige onzijdigheid zal hebben te voldoen, hetgeen het werken met een raad, op zichzelf reeds stroef en omslachtig te hanteeren en waarin nog bovendien partijen zelf het recht van spreken en beslissen zouden hebben, bepaald ondoelmatig doet zijn.

,,Naar het oordeel der commissie zal daarom het bemiddelingswerk der Indische Regeering, die als regel eerst tot bemoeienis zal overgaan wanneer pogingen van particuliere zijde òf nagelaten òf mislukt zijn, op de hooger ontvouwde grondslagen moeten geschieden door individueele bemiddelaars, door ambtenaren die voor dit delikate werk bijzonderen aanleg blijken te bezitten en die tevoren zich een algemeen inzicht in de verhoudingen tusschen kapitaal en arbeid zoowel in als buiten Nederlandsch-Indië hebben eigen gemaakt.

,,Een eerste schrede in deze richting is trouwens door de Regeering reeds gedaan door de toevoeging van den zoogenaamden ,,ambtenaar voor bemiddeling bij arbeidsconflicten" aan den voorzitter der arbeidscommissie.

,,De individueele bemiddelaars denkt de commissie zich overigens voortkomende uit eene centrale organisatie, welke zij in hare conclusiën als een bureau voor Overheidsbemiddeling in arbeidsaangelegenheden aanduidt, doch in den tekst van haar advies in wezen ruimer schetst als een bureau, hetwelk het vakvereenigingsleven en de verhoudingen van kapitaal tot arbeid in Nederlandsch-Indië tot object harer bijzondere aandacht maakt, een bureau, hetwelk in konstante relatie staat tot de werkgevers en werknemers in de Indische bedrijven en hunne organisaties en dat de Regeering deskundige voorlichting kan verschaffen in alle zaken welke in het bijzonder die verhoudingen raken.

,,Met de grootste zorg gekozen zijnde, zullen deze ambtenaren verder in hun gestie de grootst mogelijke vrijheid dienen te genieten, zoo in de wijze waarop zij hun bemiddelend optreden wenschen in te leiden en voort te zetten als in het kiezen van de oplossing waarheen zij, omstandigheden en gevoelens der partijen gezien, te sturen wenschen. Elk vastleggen van een bindende gedragslijn kan den bemiddelaar in zijn optreden slechts bemoeilijken, hem op het psychologisch oogenblik verhinderen zoo op te treden als hij gevoelt dat noodig is. Zelfs moet hij zich vrij weten om, waar hij na onderzoek zijn tusschenkomst ongeraden acht, wijl die slechts irriteerend werken zou, zich buiten het geschil te houden. Doch anderzijds behoeft hij voor zijn zuiver verzoenend optreden het verzoek der strijdenden niet af te wachten; wanneer de Overheid het aankweeken eener goede verstandhouding tusschen werkgever en werknemer als Haar plicht aanvaardt, moet zij zich ook de vrijheid voorbehouden verzoeningspogingen te doen waar zij dat noodig acht.

,,Blijkens het voorafgaande het — overigens onvermijdelijk in zekeren zin arbitrair en met zachten dwang samengaand — optreden van bestuursambtenaren als bemiddelingsorgaan (gelijk dat in den jare 1920 ten aanzien van de zoogenaamde suikerconflicten geschied is) principieel verwerpende, erkent de commissie nochtans dat de eischen der practijk van het oogenblik dergelijk optreden als een noodzakelijk kwaad kunnen rechtvaardigen. Vooropstellende dat het hier in laatste instantie een zuivere vraag van bestuursbeleid geldt, acht de commissie het toch niet ondienstig dat de Regeering Hare hoofden van gewestelijk bestuur nog eens nadrukkelijk wijst op het gevaar aan deze bestuursinmenging in arbeidsgeschillen verbonden; want zeker kan in goede handen en onder gunstige omstandigheden dit optreden goede vruchten afwerpen, maar ook kan het grootere verbittering kweeken en het bestuursgezag ondermijnen, wijl elke officieele sanctie op arbitrair ingrijpen door de Overheid ontbreekt en elk falen ten koste gaat van het bestuursprestige.

,,Dit inderdaad belangrijk advies der Arbeidscommissie is thans nog in overweging.

,,In dit verband mag niet onvermeld blijven de in het advies der commissie mede opgenomen principieel afwijkende zienswijze van haren ondervoorzitter, die, schoon toegevende dat het instituut der algemeene permanente arbitrage, in de ervaring anderer landen feitelijk gewogen en te licht bevonden is, wijl men het van werkgeverszijde wantrouwde en liever het wel en wee in eigen hand hield, toch ook in bemiddelingsorganen geheel zonder eenig gezag geen heil ziet en daarom bemiddelingsraden met zekere arbitraire bevoegdheid wenscht voor alle bedrijven hier te lande waar het algemeen belang bij eene ongestoorde werking van het bedrijf genoegzaam is betrokken. De dwingende bevoegdheid zou zijns inziens behooren te bestaan in verplichte bemiddeling voor bepaalde geschillen en voor beide partijen bindende uitspraken inzonderheid op het gebied der loonzetting met als sanctie op dit laatste een wettelijk verbod tot voortzetting van een bedrijf onder arbeidsvoorwaarden, die met eene geldende bemiddelingsbeslissing strijdig zijn.

,,Overigens de instelling van zulke raden afhankelijk

stellende van de vraag of de werknemers in het bedrijf in staat te achten zijn tot dien collegialen arbeid behoorlijk mee te werken, verwacht de ondervoorzitter der commissie van de verplichte bemiddeling voor bepaalde geschillen al aanstonds goede resultaten bij bedrijven als de spoorwegen en in het algemeen bij de Staatsbedrijven.

,,Voor hare hiervóór geschetste bemoeienissen op het stuk der arbeidsverhoudingen behoeft de Regeering Hare speciale organen.

,,En al heeft de dienst der arbeidsinspectie, gelijk mede hiervóór uiteengezet, ruimschoots het zijne bijgedragen om den onvermijdelijken belangenstrijd tusschen werkgever en arbeider in verschillende deelen dezer kolonie zonder groote schokken te doen verloopen, zijn werkingssfeer is voorshands te beperkt en zijn taak door regeling en traditie te zeer gespecialiseerd dan dat de algemeen organiseerende en adviseerende arbeid, die thans in de eerste plaats noodig is, zonder meer aan dien dienst zou kunnen worden opgedragen.

,,Tot voor enkele jaren toch stond de Regeering eigenlijk voor de weinig dankbare taak om uit een chaos van incidenteele en uiteenloopende adviezen, meerendeels van ondeskundige zijde, een gedragslijn vast te stellen, die uiteraard tot weinig anders dan afwachten kon leiden.

,,Deze toestand kon niet bevredigen en in 1914 is het denkbeeld tot instelling van een centraal Regeeringsorgaan voor arbeidszaken officieel aan de orde gesteld.

,,Toch werd de zaak, nadat ze van verschillende zijden was bezien, voorshands nog in het stadium van overweging gehouden, wijl men in die dagen nog niet practisch voor de verschillende problemen had gestaan, die eerst later buiten twijfel zouden stellen dat met de arbeidsinspectie in hare huidige organisatie en werkwijze de toestand niet langer te beheerschen is.

,,In 1920, na de verschillende in de laatst verschenen Mededeelingen uitvoerig beschreven arbeidsconflicten in welhaast alle belangrijke bedrijven en industrieën, was dit gansch anders geworden. De problemen op het gebied van den arbeid hadden zich ook hier te lande in die mate ontwikkeld, dat zij klaarblijkelijk een verbreed en verdiept ingrijpen eischten, waarvoor de arbeidsinspectie niet berekend was.

,,Reeds in 1918 was daarop trouwens in den Volksraad al gewezen. Wel wist men ook daar aanvankelijk nog niet in welke richting de oplossing zou moeten worden gevonden en werd naast den wensch naar uitbreiding van de taak der arbeidsinspectie het denkbeeld gesteld tot oprichting van een bijzonder Departement van Arbeid, Hygiëne en Sociale Belangen en tot instelling van eene commissie uit den Volksraad tot het houden van een onderzoek naar de arbeidstoestanden op Java en de buitengewesten, doch duidelijk bleek wel, dat ook hier het besef levendig geworden was, dat op den bestaanden voet niet kon worden doorgegaan.

,,In het bijzonder met het oog op de voorgenomen industrialiseering van deze landen, voelde men de behoefte aan sociale wetgeving, in de eerste plaats ten aanzien van den arbeid van vrouwen en kinderen.

,,Mede ingevolge eene in den Volksraad met algemeene stemmen aangenomen motie, waarbij in verband met die aanstaande industrialiseering een onderzoek naar de hier te lande bestaande arbeidstoestanden als zeer urgent naar voren werd gebracht, werd in Februari 1919 de zoogenaamde Arbeidscommissie in het leven geroepen met opdracht een onderzoek te houden naar de arbeidstoestanden op Java en Madoera, het uitbrengen van een verslag van hare bevindingen en het doen van voorstellen aan de Regeering.

,,Even te voren, eind 1918, was overigens met een taak op hetzelfde gebied, doch meer gespecialiseerd en begrensd, wijl alleen tot het gebied der suikerindustrie beperkt, een commissie ingesteld, die onder den naam van Suikerenquêtecommissie een onderzoek zou doen naar de verhoudingen en toestanden in de suikerindustrie en zoo noodig in verband daarmede voorstellen aan de Regeering zou indienen nopens eene betere regeling dier verhoudingen.

,,Alweer op hetzelfde gebied, doch in zijn taak beperkt tot het personeel der groote Gouvernementsbedrijven en diensten, werkt verder sedert begin 1920 onder den Directeur van Gouvernementsbedrijven de Algemeen Adviseur bij het departement van dien naam voor sociale aangelegenheden. Het ging hier dus speciaal om de goede verzorging der arbeidsverhoudingen, in den ruimsten zin genomen, bij de eigen groote bedrijven en diensten.

,,De arbeidscommissie bleef echter het orgaan, dat het geheele gebied eenigszins kon overzien, zij het dan ook dat zij feitelijk geheel uit niets moest opbouwen. Tot haar wendde zich de Regeering telkens wanneer arbeidsvraagstukken van meer algemeenen aard, als dat der minimumloonzetting, het georganiseerd overleg tusschen werkgever en werknemer, arbeids- en verzoeningsraden, aan de orde kwamen. Bij hare instelling voorzien van eene, overigens slechts binnen nauwe grenzen gehouden secretarie, welke haar in het administratieve en statistische gedeelte van haar taak had bij te staan, werd haar later de zoogenaamde ambtenaar voor bemiddeling bij arbeidsconflicten toegevoegd. De Regeering toch wenschte over iemand te beschikken die haar op de hoogte zou kunnen houden van alles wat voor de juiste waardeering van elk bepaald arbeidsconflict van belang is, die overigens een diepere studie zou maken van het arbeidsvraagstuk op Java en Madoera en bij voorkomende geschillen wellicht als door de Regeering aangewezen scheidsman zou kunnen optreden.

,,Gedurende den geheelen duur harer werkzaamheden heeft de Arbeidscommissie behoefte gevoeld aan eene aanmerkelijke uitbreiding van haar personeel. Van den aanvang af, toen zij zich voornamelijk wenschte toe te leggen op het vraagstuk van den vrouwen- en kinderarbeid, en ook later toen andere bijzondere onderwerpen aan de orde kwamen, ging het steeds maar weer in de allereerste plaats om het verzamelen van gegevens, het controleeren en toetsen daarvan aan de bestaande verhoudingen en het statistisch en critisch verwerken daarvan, een arbeid, die feitelijk bijzondere voorstudie en specialisatie en in ieder geval een hoeveelheid arbeid vereischt, die zonder speciale personeelsvoorzieningen moeilijk te verzetten was.

,,Tot eene dergelijke personeelsvoorziening kwam het echter niet, wijl toen reeds besloten was om voor de algemeene bemoeienissen met de arbeidsvraagstukken een speciaal in het gewone departementsverband te passen orgaan in het leven te roepen — het Arbeidskantoor. De algemeene loop van zaken toch had sindsdien de instelling noodzakelijk gemaakt van een krachtiger werkend, en gemakkelijker te beheerschen staatsorganisme, dan naar de ervaring leerde, de arbeidscommissie was of worden kon, zulks wijl de sociale wetgeving, aanvankelijk hier te lande bepleit en overwogen uit eigen impuls, sedert internationale plicht geworden was. Het was de Arbeidsconferentie te Washington, die deze verandering tot stand bracht door in hare ontwerpverdragen het beginsel vast te leggen, dat de toetredende staten zich tevens verbinden om de tractaten zoo mogelijk ook in hunne koloniën toe te passen.

,,Wel blijft elk der toegetredenen, die deze toepassing in het geheel niet of slechts in gewijzigden vorm mogelijk acht, vrij terzake naar eigen toezicht te handelen, doch een ieder moet van het resultaat zijner overwegingen mededeeling doen aan het Internationaal Bureau van Arbeid. En steeds blijft voor elk der toegetreden staten de plicht bestaan om in zijne koloniën te streven naar toestanden, die eene integrale werking der traktaatsbepalingen zullen toelaten.

,,Ten einde Nederland aldus naar behooren aan de internationale organisatie van den arbeid te kunnen doen deelnemen, is een speciale instelling, op dit gebied werkzaam, onmisbaar.

,,En rees aanvankelijk het denkbeeld om in het kader van het bestaande, der arbeidscommissie een bezoldigd voorzitter te geven, het werd al spoedig duidelijk, dat zoowel principieele als praktische overwegingen tot de instelling van een speciaal kantoor moesten leiden; in principe, wijl het algemeen systeem der Indische staatsorganisatie feitelijk voor elk onderwerp van durende staatsbemoeienis de encadreering in departementsverband eischt, uit praktische overwegingen wijl eenerzijds in het algemeen de ervaring voor werkzaamheden van langer duur den commissorialen vorm hier te lande als minder doelmatig heeft doen kennen, terwijl anderzijds het nimmer uit het oog te verliezen verband van de arbeidszorg met de vele andere van Staatswege getroffen of nog te treffen sociale voorzieningen in ambtelijk verband op den duur beter gewaarborgd zou zijn.

,,Ook de algemeen adviseur voor sociale aangelegenheden bij het Departement van Gouvernementsbedrijven kon, zonder den aard van zijn ambt geheel verloren te doen gaan en de redenen zijner indienststelling te negeeren, niet tot deze algemeene taak worden geroepen. Zijn taak — de verzorging, de opbouw en bevestiging door doelmatige algemeene en speciale regelingen van de arbeidsverhoudingen bij de aan zijne zorgen toevertrouwde bedrijven en diensten. — doet hem, zoo uit principieele als uit praktische overwegingen niet het aangewezen orgaan zijn voor de bestudeering der meer algemeene vragen op het gebied der Overheidsbemoeienis met het arbeidsprobleem. Integendeel behoort hij in zekeren zin tot het arbeidskantoor feitelijk in dezelfde verhouding te staan als bijvoorbeeld de sociale adviseurs van groote particuliere lichamen als de Handelsvereeniging Amsterdam of de Koloniale Bank.

,,Het speciale kantoor van Arbeid, waarvoor op de begrooting aanvankelijk ongeveer drie ton, doch later, in verband met de groote moeilijkheden bij de personeelsbezetting, die slechts geleidelijk uitbreiding zouden toelaten, f 50 000 werd uitgetrokken, is sedert aan het einde van het vorig jaar — zij het voorloopig in eenigszins besnoeiden vorm als onderdeel van het Departement van Justitie tot stand gekomen.

,,Het omvat de afdeelingen:

1. Wetgeving en Statistiek van den Arbeid.

2. Arbeidsinspectie voor Java en Madoera, waarvoor echter voorshands geen personeel kon worden aangesteld, niet slechts op grond van eventueele overwegingen, maar ook in de eerste plaats wijl eerst eene nog nadere op ervaring berustende voorbereiding vereischt wordt.

3. Vakbeweging, als hoofd waarvan zou optreden de tot nu toe ter beschikking van den voorzitter der Arbeidscommissie gestelde ambtenaar voor de bemiddeling bij arbeidsconflicten, van wien hiervóór reeds melding is gemaakt.

,,De Arbeidscommissie, wier taak — met den schat van door haar verzamelde gegevens — op het Arbeidskantoor overging, werd na een eindverslag te hebben uitgebracht, waarin zij deed uitkomen, dat gebrek aan personeel om de verzamelde gegevens te controleeren en te schiften, haar soms had gedwongen hare adviezen feitelijk op niet exact bewezen onderstellingen omtrent de bestaande toestanden te doen berusten, met eene betuiging van waardeering voor de door haar verrichte werkzaamheden, bij dezelfde gelegenheid ontbonden.

,,Behalve de ambtenaar voor de arbeidsconflicten werd ook haar overig personeel door het Arbeidskantoor in zijne overigens beknotte personeelssterkte overgenomen.

,,Het Arbeidskantoor zal overigens voorshands in beperking kracht moeten vinden. Het moge voor een verre toekomst uit een oogpunt van stelselmatigheid en afgeronde organisatie aanlokkelijk en op zichzelf ook in beginsel juist zijn om — gelijk het aanvankelijk begrootingsvoorstel het trouwens wilde — alle sociale vraagstukken, welke der Regeering ter oplossing ontmoet, tot de taak van het kantoor te brengen, voor het heden heeft het aan de verzorging der arbeidsvraagstukken in de strikte beteekenis van dat woord, een naar verhouding tot de beschikbaar gestelde personeele middelen reeds overladen taak.

,,Het open oog voor eene toekomst waarin deze onderwerpen binnen den kring der organisatie zullen kunnen worden getrokken, zullen voor het oogenblik vraagstukken als kolonisatie, pandhuisdienst, volkscredietwezen, heerendiensten, opium- en drankbestrijding, althans niet tot de directe bemoeienis van het nieuwe orgaan zijn te brengen.

,,De evolueering van het kantoor voor Arbeid in een Sociaal kantoor blijve, indien al niet de oplossing voor het brengen van eenheid in deze zaken op den duur toch in andere richting moet worden gezocht, toch in ieder geval voorshands een toekomstbeeld en het heden bepale zich tot de bescherming, binnen de grenzen van het mogelijke en redelijke, van gezondheid, veiligheid en sociaal welzijn van den arbeider en het overwegen en nemen van maatregelen om de wrijving tusschen werknemer en werkgever tot een minimum terug te brengen, een en ander met als basis eene publiekrechtelijke arbeidswetgeving, die zonder te slaafs na volgen, zal hebben te berusten op de internationale opvattingen, gelijk die in de verschillende conferenties tot gemeenschappelijke uiting zijn gekomen.

,,Ontvoogding van het inlandsch bestuur op Java en Madoera. De verdere doorvoering der ontvoogding is een punt, dat, in zich zelve reeds voor de ontwikkeling dezer landen van gewicht, thans belangrijker dan ooit geworden is in verband met het nader komen van de invoering der lang overwogen nieuwe bestuursorganisatie en de daarmee samengaande toekenning van medezeggingschap aan de inlandsche bevolking.

,,Want hoezeer ook in principe de ontvoogding van het inlandsch bestuur eenerzijds en van de inlandsche bevolking anderzijds, uiteen zullen zijn te houden, er bestaat tusschen de beiden in dier voege een krachtig verband, dat de emancipatie der bevolking zonder een inlandsch bestuur, dat tot zelfstandig optreden in staat is, hoogst bezwaarlijk tot normalen voortgang zou kunnen komen.

,,Een belangrijk deel van het arbeidsveld der werkelijk inheemsche gezagsoefening zal toch onvermijdelijk voor rekening komen van die hooger ontwikkelde elementen uit de inlandsche wereld, die als inlandsch bestuursambtenaar de noodige kennis en ervaring hebben vergaard voor de degelijke bewerking van dat terrein. Hetzij ambtshalve, zooals de Regent als aanstaand Voorzitter van den Regentschapsraad, hetzij door persoonlijke aanwijzing (benoeming of verkiezing) dan wel als uitvoerders der beschikkingen van dat college, zijn die ambtelijke personen bestemd een groot aandeel te hebben in het welslagen van de nieuwe rechtsgemeenschap.

,,Geen betere voorbereiding voor de hun daarbij wachtende taak dan de ontvoogding van het inlandsch bestuur, welke hen nu reeds brengt tot zelfstandiger bestuursuitoefening en verruiming van hun ambtelijken gezichtskring.

,,Kon de vorige maal nog slechts melding worden gemaakt van de invoering der ontvoogding alleen in het regentschap Tjiandjoer, sedert is aan het terrein der proefneming aanmerkelijke uitbreiding gegeven.

,,In elk gewest is thans een regentschap ontvoogd, behoudens dat de maatregel in de residentie Cheribon reeds overal bleek te kunnen worden doorgevoerd en in de residentie Soerabaja in twee regentschappen: Grisee en Lamongan.

,,De ontvoogde regentschappen zijn thans Serang (res. Bantam), Krawang (res. Batavia), Tjiandjoer (res. Preanger-Regentschappen), Cheribon, Indramajoe, Madjalengka en Koeningan (res. Cheribon), Batang (res. Pekalongan), Japara (res. Semarang), Blora (res. Rembang), Grisee en Lamongan, (res. Soerabaja), Bangkalan (res. Madoera), Pasoeroean (res. Pasoeroean), Banjoewangi (res. Besoeki), Banjoemas (res. Banjoemas), Keboemen (res. Kedoe), Ponorogo (res. Madioen) en Berbek (res. Kediri).

,,Alzoo is de ontvoogding op 19 regentschappen toegepast, terwijl geleidelijke verdere doorvoering in de bedoeling ligt.

,,Ook in de diepte vond het instituut der ontvoogding uitbreiding. Het zoogenaamd Indisch ontvoogdingsbesluit (Ind. St. 1921 n°. 310), dat eene vereenvoudiging van het proces van invoering in een bepaald gebiedsdeel bracht, gaf als onderwerpen, waartoe de ontvoogding zich als regel zou uitstrekken:

1. de verhuring van grond door Inlanders aan niet-Inlanders;

2. ontginning van woeste gronden door Inlanders;

3. benoeming en ontslag van politieagenten en justitiebedienden;

4. verleenen van vergunning tot kappen en uitsleepen van hout uit niet in stand te houden wildhoutbosschen;

5. opmaking van de kohieren van den aanslag in het hoofdgeld;

6. beëediging van inlandsche landsdienaren beneden den rang van patih;

7. bestraffing met geldboeten van het lager personeel der algemeene politie bij inlandsche bestuursambtenaren, het personeel bij de gevangenissen beneden den rang van

onder-directeur, zoomede van oppassers en met dezen gelijk te stellen inlandsche landsdienaren.

,,De eerste vijf dezer onderwerpen komen overeen met de oorspronkelijke daarvoor aangewezene, met dien verstande evenwel, dat de ,,splitsing en samenvoeging van desa's'' is weggelaten, zulks wijl het inlandsch bestuur de toegedachte bevoegdheden inmiddels reeds over geheel Java en Madoera (uitgezonderd de Vorstenlanden) had verkregen. Volgens de regelen omtrent de vereeniging en splitsing van desa's (Bijblad n°. 9308) bestaat namelijk de commissie van onderzoek sedert uit den Regent en het betrokken districtshoofd, dan wel uit hunne daartoe door het Hoofd van gewestelijk bestuur aangewezen vervangers.

,,De beide laatste onderwerpen zijn nieuw. Teneinde nog verdere uitbreiding te bevorderen, is voorts de overdracht niet langer — gelijk het voorschrift in Ind. St. 1918 n°. 674 wilde — beperkt tot onderwerpen, waarin bij ordonnantie of door den Gouverneur-Generaal krachtens ordonnantie is voorzien, doch is deze tevens uitgebreid tot de vele regelingen, welke door den Landvoogd krachtens eigen bevoegdheid zijn getroffen.

,,Aan de zeven zoo juist vermelde onderwerpen zijn sedert nog toegevoegd:

8. de koeliewerving;

9. plaatselijk administratief toezicht op het lager inlandsch onderwijs;

10. uitreiking van dwangschriften tot invordering van achterstallig hoofdgeld, alsmede tot invordering van de belastingen, geheven op den voet van de landrente-ordonnantie;

11. voorzitterschap der commissie van den aanslag der belasting op de vischvijvers op Java en Madoera.

,,Verdere uitbreiding is in studie.

,,Het zou verkeerd zijn in de toekenning van al deze bevoegdheden alleen, het zwaartepunt van de ontvoogding te zien. De getroffen voorzieningen vormen feitelijk niet anders dan eene voortzetting van de lijn van 1912, waarbij het oog voornamelijk gericht was op overdracht aan de districtshoofden van de bemoeienis der controleurs met het toezicht op geldelijke administratiën, de werkzaamheden voor den belastingaanslag, het houden van desahoofdverkiezingen en het onderzoek van desaklachten; alle onderwerpen waarvan de overdracht, welke geleidelijk onder de voortdurende controle van de Europeesche ambtenaren plaats vond, in de practijk een lang niet zoo ingewikkelde en bedenkelijke zaak bleek als sommigen hadden gedacht; over het algemeen liep alles vrij vlot van stapel en bestond er geen reden tot klagen.

,,Waar het echter vooral op aankomt, is dat bij de ontvoogding de controleur, chef der controle-afdeeling in algemeenen zin, voor de dagelijksche verrichtingen bij het bestuur uitgeschakeld wordt en de regent als rechtstreeksch, en voor het werk zijner ondergeschikten verantwoordelijk, chef van het lager inlandsch bestuur naar voren komt.

,,Toezicht op dit alles houdt het Europeesche hoofd der afdeeling, hierin terzijde gestaan door een controleur ter beschikking, in den regel niet meer, buiten de regentschapshoofdplaats gevestigd.

,,Het is vooral deze nieuwe inwendige bestuursindeeling, die in de ontvoogde regentschappen aan het inlandsch bestuur praktisch een groot aandeel inruimt in de behandeling van allerlei zaken, die tevoren geheel tot de taak van het Europeesch bestuur behoorden.

,,Het spreekt wel vanzelf, dat de outilleering der verschillende bestuursorganen in verband met deze hervormingen grondig moest worden herzien; wie een taak wil overdragen behoort aan hem, aan wien de taak wordt overgedragen, de middelen te verschaffen om haar te vervullen. Doch anderzijds eischt een meer modern staatsbeheer, dat de omvang der zuiver administratieve middelen door eenvoud en vlotheid in de behandeling van zaken zooveel mogelijk wordt beperkt, terwijl voorts de algemeene financieele toestand de uiterste zuinigheid in dezen gebiedt. Zoo min mogelijk schrijfwerk dus, doch waar het verricht moet worden ook eene goede organisatie voor het afdoen van dezen arbeid.

,,De oplossing is gezocht in het zooveel mogelijk concentreeren van den schrijfarbeid op het kantoor van den assistent-resident en van den regent. Evenmin als de controleur, wien een plaats op het assistent-residentiekantoor wordt ingeruimd, krijgt de patih een eigen bureau te zijner beschikking, zulks teneinde dubbele briefwisseling met de districtshoofden van den aanvang af te voorkomen en de patihs geheel beschikbaar te houden voor de hun toegedachte taak om onder de rechtstreeksche bevelen van den regent dezen bij te staan in het toezicht op den algemeenen gang van zaken in het regentschap.

,,Ook bij de lagere inlandsche bestuursambtenaren zijn de administratie — en dus ook de middelen daartoe — zooveel doenlijk beperkt, zij het ook dat eenige uitbreiding meestal niet te ontgaan was. Hun valt de eigenlijke bestuurstaak — het buitenwerk — toe, terwijl hun daarbij de plicht wordt opgelegd, om de gegevens te verschaffen, die voor de opmaking der stukken noodig zijn. In vele ressorten werd den districtshoofden opgedragen maandelijks aan den regent een dagboek in te dienen, op de wijze als tot nu toe slechts door den controleur aan den assistent-resident was geschied, zulks om deze ambtenaren, nu zij door de ontvoogding hun werk meer zelfstandig moeten verrichten, er toe te brengen zich ook schriftelijk van den toestand van hun ressort meer rekenschap te geven.

,,De stukken zelf worden dan opgemaakt op het regentschapskantoor, met eene vooral in qualiteit krachtiger personeelsorganisatie, aan het hoofd waarvan ,,als chef de bureau'' een regentschapssecretaris staat, in rang en bezoldiging meestal gelijk aan een onderdistrictshoofd, en waarbij tevens de kantoren van den djaksa, den inlandschen ambtenaar van het volkscredietwezen en de opzieners van het inlandsch gemeenteonderwijs worden ondergebracht.

,,Om de patihs en wedana's in staat te stellen hun geheele werkkracht aan de nieuwe taak te geven, werden zij bijna zonder uitzondering van het beheer over een eigen district of onderdistrict ontheven; zoo mogelijk met wijziging der bestuursindeeling in dier voege, dat met hetzelfde aantal bestuurskrachten kon worden volstaan, indien onvermijdelijk, met uitbreiding der formatie.

,,Voorts werd — gemeenlijk tijdelijke — versterking van het commiezen- en klerkenpersoneel aan het assistent-residentiekantoor gegeven, wijl hier het voorshands nog onvolmaakte werk van het regentskantoor moet worden nagezien en met de noodige aanwijzingen ter verbetering teruggezonden. Het bureaupersoneel van de controleurs vervalt daarentegen.

,,*Uitkomsten der ontvoogding.* De verslagen en rapporten, die de Regeering over de werking der ontvoogding in de verschillende gewesten mocht ontvangen, luiden in het algemeen gunstig.

,,Niet dat er geen schaduwzijden waren, doch dit was te verwachten. Maar de hoofdzaak is, dat door het in meerdere mate toevertrouwen van den dagelijkschen gang van zaken aan het inlandsch bestuur de toestand en bloc er niet op achteruit is gegaan. Dit is reeds veel waard en moedigt aan om in de ingeslagen richting door te gaan. En belangrijk is het, dat een groot deel der inlandsche bestuursambtenaren bleek zich een sterker gevoel van eigenwaarde, meer zelfstandigheid en zin tot initiatief te hebben eigen gemaakt.

,,Fouten zijn er overigens natuurlijk gemaakt en tekortkomingen kwamen voor, doch die dienen met een mild oog beschouwd, wijl uiteraard niet verwacht mag worden, dat het nieuwe stelsel aanstonds in alle opzichten goed functionneert, terwijl evenmin uit het oog mag worden verloren, dat vaak de toestand ook vroeger te wenschen overliet.

,,Buitendien, de veranderde werkwijze moest worden ingevoerd met behoud van vele krachten, die daarvoor niet genoegzaam berekend waren; verbetering van het gehalte der inlandsche bestuursambtenaren zal daarom steeds weer op het urgentieprogramma vooraan moeten staan.

,,Ten opzichte van de regenten luidt het oordeel als regel goed; in een enkel geval zelfs bijzonder gunstig.

,,Dit is van veel belang, omdat de verantwoordelijkheid van den regent door de ontvoogding aanmerkelijk is toegenomen; hij is de spil, waarom het geheele inlandsch bestuur draait. Had hij vroeger in den controleur een onpartijdig, zelfstandig en meestal actief medewerker naast zich, thans is niet

alleen die steun hem ontvallen, maar zijn vele werkzaamheden, welke vroeger uitsluitend door den controleur werden afgedaan, aan hem opgedragen.

,,De regenten toonen meestal eene juiste opvatting van hunne plichten en bevoegdheden te hebben en zijn meerendeels vol ambitie. Zij doen al het mogelijke om de ontvoogding aan de verwachtingen te doen beantwoorden. Er gaat meer eigen kracht van hen uit; niet alles emaneert meer van den Europeeschen ambtenaar.

,,De meesten hunner wisten de nieuwe bevoegdheden met gepaste voortvarendheid te hanteeren; in elk gewest werd trouwens juist ook met het oog daarop het te ontvoogden ressort met zorg gekozen. Toch geeft het voldoening er bepaaldelijk op te kunnen wijzen, dat aan de verwachting inderdaad voldaan is en de resultaten meestal zeer bevredigend mogen heeten.

,,Duidelijk komt echter naar voren hoe noodig het ook is, dat voor den vervolge de keuze voor regent, weldra tevens voorzitter van den regentschapsraad, immer wordt gevestigd op personen, welke aan hooge eischen beantwoorden. Die richting heeft de Regeering trouwens reeds sinds 1913 doelbewust ingeslagen.

,,Over het districts- en onderdistrictsbestuur in de ontvoogde ressorten kan niet overal gunstig worden getuigd.

,,Hoewel de districtshoofden, die van het beheer van een eigen onderdistrict werden ontheven, hierdoor van veel politiewerk werden ontlast en dus tijd konden vinden voor leiding en vooral voor controle hunner ondergeschikten, schoot menigeen daarin te kort. Vooral haperde het aan het verstrekken van opvoedende wenken en inlichtingen. Ook dit moet trouwens geleerd worden.

,,Verschillende districtshoofden bleken overigens nogal gemakzuchtig te zijn en hun taak te licht op te vatten, een en ander in zekeren zin natuurlijk een gevolg van de oude wijze van besturen. Overigens was bij de meeste inlandsche ambtenaren nog weinig vrijmoedigheid in de uiting hunner gedachten waar te nemen, ook al omdat hun bij meeningsverschil door hun inlandsche superieuren te veelvuldig het stilzwijgen werd opgelegd. Ook op dit gebied werd krachtig naar verbetering gestreefd.

,,Wijders valt niet te ontkennen, dat bij gebleken tekortkomingen de wedana tegen zijne ondergeschikten niet immer zoo optreedt als de controleur dat zou doen. Allerlei omstandigheden leiden er toe, dat nog te vaak ontdekte tekortkomingen ten onrechte worden vergoelijkt.

,,Al deze feiten leiden weer naar eenzelfde conclusie — opvoering van het gehalte der inlandsche bestuursambtenaren.

,,Het zal wenschelijk zijn om bijvoorbeeld het einddiploma eener Hollandsch-inlandsche school als minimum ontwikkelingseisch voor de bestuursbetrekking te stellen en te zijner tijd het diploma der opleidingsschool voor de benoembaarheid tot het ambt van districtshoofd te eischen.

,,Inmiddels behoort en behoeft ook met de verdere doorvoering der ontvoogding niet te worden verwijld totdat het gehalte van het geheele inlandsche bestuurskorps op het vereischte peil zal zijn gebracht. Gaandeweg reeds zullen velen, van goeden wil zijnde, zich aan den veranderden toestand aanpassen en in het nieuwe stelsel groeien, al zullen zij nog niet aanstonds geheel op eigen beenen kunnen staan. Geregelde bestudeering van de door het Departement van Binnenlandsch Bestuur uitgegeven handleidingen over verschillende onderwerpen van bestuurszorg, zullen hen voldoende op de hoogte van de verschillende bepalingen kunnen helpen. De practische en theoretische leiding van den assistent-resident, daarin bijgestaan door den controleur ter beschikking, zal dat moeten aanvullen. Zoowel de tournees als de maandelijksche afdeelingsconferenties kunnen hiertoe worden benut.

Algemeen werd door de betrokken ambtenaren geklaagd over het nog niet beschikbaar komen van de vereischte meerdere lokaalruimte ten behoeve van de regentskantoren. Dit hield verband met het uitstellen van vele bij- en verbouwingen, een uitstel dat door de huidige financieele omstandigheden geboden was.

Uiteraard heeft de overbrenging van de controleursarchieven naar het regentskantoor evenzeer als het schiften, ordenen en overzichtelijk opbergen der overgebrachte archieven, ernstig daaronder geleden, hetgeen vooral in den eersten tijd oponthoud gaf bij het zoeken der voorstukken.

,,Aan de regentskantoren wordt voorts geregeld een exemplaar van het Staatsblad toegezonden. Dit kan met de verschillende handleidingen en andere boekwerken het begin worden van een bescheiden bibliotheekje, dat later ook aan de regentschapsraden ten goede kan komen.

,,De bewaring van de archieven der districts- en onderdistrictshoofden liet veel te wenschen over door gemis van behoorlijke bergplaatsen.

,,Belemmert het gemis van een bruikbaar archief vaak het leveren van goed en vlug werk, ook de organisatie van het bureaupersoneel is nog niet zooals zij wezen moet.

,,Eerst in den laatsten tijd is tot eene reeds jaren noodige uitbreiding daarvan overgegaan. De aanstelling van een regentschapssecretaris heeft reeds verbetering in den toestand gebracht, maar ook overigens dient er voor gezorgd te worden, dat de stukken op het regentskantoor behoorlijk kunnen worden bewerkt. Wel blijft de revisie op het kantoor van het Europeesch afdeelingshoofd, doch in eerste instantie moet de bearbeiding bij het regentskantoor deugdelijk zijn, zoodat het zwaartepunt der versterking op die regentskantoren moet liggen. Hoewel in deze tijden met de grootste zuinigheid, is toch reeds enkele malen dienovereenkomstig eene personeelsuitbreiding toegestaan.

,,Het blijft echter een punt van urgentie, dat het peil der inheemsche bureau-ambtenaren belangrijk wordt opgevoerd, wijl op de nieuwe kantoren steeds meer de behoefte gevoeld wordt aan een of meer krachten, die goed op de hoogte zijn van de bepalingen en van het geheele bedrijf op een bureau. En het is alleen door eene behoorlijke positieregeling, dat behoorlijk onderlegde en eenigszins ervaren krachten zullen kunnen worden verkregen en — wat meer zegt — ook behouden.

,,Zoo zijn er b.v. slechts weinig ervaren krachten beschikbaar voor het ambt van districtsschrijver, en die, welke geschikt zijn, maken al heel spoedig promotie tot mantri-politie. Het is duidelijk dat ook in die betrekking de veelvuldige verwisselingen den goeden gang van zaken in gevaar brengen, wijl de betrokken bestuursambtenaren daardoor te veel tijd aan het bureau moeten wijden, ten koste van het buitenwerk.

,,Zonder — althans voor de toekomst — een afzonderlijk korps bureau-ambtenaren te vormen, is aan deze bezwaren niet tegemoet te komen. Deze maatregel staat dan trouwens ook mede op het programma bij de invoering der algemeene bestuurshervorming en is reeds thans in studie genomen.

,,Zonder de oogen te sluiten voor de verschillende bezwaren, die nu eens hier, dan weer daar bij de consolideering van den nieuwen toestand worden ondervonden en in het besef overigens dat nog menige minder bevredigende ervaring zal moeten worden opgedaan voordat het inlandsch bestuur zich de eigenschappen en vaardigheden zal hebben verworven, die het in staat zullen stellen ook zonder de thans ononderbroken controle en medewerking van het Europeesche bestuurscorps een goeden gang van zaken te waarborgen, gaat toch de Regeering de toekomst met vertrouwen tegemoet.

,,Niet uitsluitend met het oog op hetgeen reeds bereikt is, maar vooral ook in verband met de omstandigheden waaronder in zoo korten tijd die resultaten bereikt zijn, meent de Regeering de tot nu toe genomen proeven in algemeenen zin als geslaagd te mogen beschouwen: daarbij vooral bedenkende hoezeer voor de ontvoogding het inlandsch bestuur gewend is geweest in alles op de werkkracht en het initiatief van het Europeesche bestuur te steunen, zoodat waarlijk wel tijd gegeven worden mag om aan het drijven op eigen wieken te wennen, terwijl overigens zoo lang als dat nog noodig zal blijken, het Europeesch bestuur controleerend en wakend achter het inlandsche bestuursorganisme staande, een in doorslag behoorlijken gang van zaken blijft waarborgen.

,,En dan vormt reeds een belangrijk lichtpunt, dat ten opzichte van tal van onderwerpen geen verschil tusschen den toestand voor en dien na de ontvoogding was te bemerken. Klachten bleven ten aanzien van vele aangelegenheden geheel of grootendeels achterwege. De ambtenaren der speciale diensten hebben bijna geen aanmerkingen, spreken integendeel herhaaldelijk woorden van lof.

,,Zeer opvallend is trouwens de verklaring van een der hoofden van gewestelijk bestuur, in wiens gewest reeds geruimen tijd bijna de helft der Europeesche controleerende ambtenaren aan de formatie ontbreekt, dat de inlandsche ambtenaren (patih's en wedana's), die ter vervulling van de open plaatsen met controleurswerkzaamheden moesten worden belast, deze naar zijn oordeel op uitstekende wijze hebben verricht. In deze zeer gunstige ervaring heeft trouwens deze gewestelijke bestuurder aanleiding gevonden niet alleen om zijn geheele gewest voor ontvoogding in aanmerking te brengen, doch ook om er op aan te dringen thans verder te gaan in het overdragen van bevoegdheden van uitvoerenden aard, teneinde aldus het wezen der ontvoogding nog meer tot zijn recht te doen komen.

In het tijdvak waarover thans de ontvoogdingsproef geloopen heeft, werd overigens voornamelijk met de eerste vijf onderwerpen uit het inlandsch ontvoogdingsbesluit ervaring opgedaan.

,,Benoeming en ontslag van politieagenten en justitiebedienden, behoudens ten aanzien van de eigen politieagenten en de justitiebedienden der inlandsche Officieren van Justitie, van het Hoofd van plaatselijk bestuur aan den regent overgedragen, gaf in het algemeen geen moeilijkheden, ook al wijl te voren het advies van den regent daarin als regel zonder meer werd opgevolgd. In een enkel ressort is ter meerdere controle onder anderen op de traktementsstaten, waarmee een enkele keer knoeierijen voorkwamen, voor deze groep van landsdienaren een stamboek aangelegd.

,,De bevoegdheid tot het verleenen van vergunning tot kappen en uitsleepen van hout uit niet in stand te houden wildhoutbosschen werd den regent toevertrouwd.

,,Het opmaken van de districtskohieren van den aanslag in het hoofdgeld, tot nog toe behoorende tot het werk van den controleur, werd aan de districtshoofden opgedragen. Bovendien werd het inlandsch bestuur in meerdere mate betrokken bij het vereischt toezicht op de goede naleving der bepalingen.

,,Deze werkzaamheden hadden naar behooren plaats: zij zijn trouwens weinig ingewikkeld en tevoren hadden de inlandsche ambtenaren daarmede reeds veel bemoeienis.

,,Ook de in 1921 overgedragen bevoegdheden inzake de beëediging van inlandsche landsdienaren en het beboeten van inlandsch politiepersoneel, bleken in de toepassing geen bezwaren op te leveren. De beëediging was in zoover voor de gezagsbevestiging van den regent van beteekenis, dat thans de overgroote meerderheid der ambtenaren zich voor de plechtigheid tot haar Boepati heeft te wenden en niet meer voor deze door haar godsdienst gewijde daad bij den Europeeschen bestuurder behoeft te komen.

,,Tot de voornaamste der overgedragen zaken behooren voorts de verschillende bevoegdheden en bemoeienissen verband houdende met den grondverhuur. Het verlijden der grondhuurakten, bedoeld bij art. 3 der grondhuurordonnantie (Ind. St. 1918 n°. 88) viel aan de districtshoofden toe; de bekrachtiging dier stukken aan den regent.

,,Schoon niet volmaakt, werd in het algemeen op dit gebied door het inlandsch bestuur bevredigende arbeid afgeleverd.

,,Overigens kon ook hier het Europeesch bestuur controle oefenen krachtens een gewoonlijk in de overdrachtsbesluiten opgenomen voorschrift, bepalende, dat tot nader order de akten na verlijding door tusschenkomst van het Hoofd van plaatselijk bestuur of van den aan dezen toegevoegden controleur, aan den regent moeten worden opgezonden.

,,De ingevolge de ontginningsordonnantie door het Hoofd van plaatselijk bestuur uitgeoefende bevoegdheden nopens het verleenen aan inlanders van vergunning tot ontginning van woesten grond, hooger beroep, intrekking der vergunning en het tijdelijk in gebruik afstaan van grond, voor welke de ontginningsvergunning is ingetrokken, werden aan den regent overgedragen. Dit geschiedde eveneens met de bemoeienissen ten deze van den controleur.

,,Overigens zijn deze bevoegdheden aanmerkelijk in belangrijkheid afgenomen, wijl de uitgestrektheid der beschikbare gronden, onder meer door de boschreserveering, tot een minimum is beperkt.

,,Voor het onderzoek van eigendoms-, opstal- en erfpachtsaanvragen werd als regel eene commissie benoemd, uitsluitend bestaande uit inlandsche bestuursambtenaren, meestal het betrokken districts- en onderdistrictshoofd.

,,Het resultaat was vooral bij de meer eenvoudige zaken meestal bevredigend.

,,Ook over de bestuurszorg der inlandsche ambtenaren ten aanzien van het inlandsch gemeentewezen, dat door hunne bemoeienissen langs den weg van verbetering in de desaadministratie op goeden grondslag zal moeten worden gevestigd, luiden de rapporten, schoon niet onverdeeld gunstig, toch, gezien ook het gehalte der desahoofden, geenszins ontmoedigend.

,,Hier ligt trouwens, vooral voor de regenten, eene belangrijke taak, ook al omdat deze hoofdambtenaren eigenlijk alleen door zulk een meer persoonlijke aanraking met de desa hun ressort grondig leeren kennen. De ontvoogding toch eischt in de eerste plaats, dat de betrokken inlandsche ambtenaren de lieden over wie zij bestuur voeren, zelf zien en spreken. Eerst dan ook zal het inlandsche bestuur der centrale regeering met vrucht kunnen uitleggen welke wenschen en verlangens omgaan in het volk zelf, voor welks belangen het heeft op te komen.

,,Ten aanzien van de bemoeienis met de politie — overigens voor het Hoofd van plaatselijk bestuur een waardevol controlemiddel op de gezagsoefening door het inlandsch bestuur — waren de resultaten niet allen even gunstig, doch ook hier geldt, evenals ten aanzien van de andere punten, het algemeen betoog, dat nog pas de eerste schreden op het gebied der ontvoogding zijn gezet en dat de ontvoogding een nieuw en jong instituut is, dat natuurlijk niet dadelijk in volkomenheid functionneeren kan. Het dragen van de nieuwe verantwoordelijkheid moeten verschillende inlandsche ambtenaren nog leeren en waar de toestand voor het oogenblik nog bij de verwachtingen achterbleef, mag toch voor de toekomst op verbetering worden gerekend.

,,Bij voortduring wordt daarom voorlichting en leiding gegeven, terwijl gevallen van plichtsverzaking zwaar worden aangerekend. In het algemeen valt dan ook wel vooruitgang en succes te constateeren. De minder bruikbare elementen zullen echter op den duur vervangen moeten worden door andere, die eene betere opvatting van hun taak en plicht toonen. Een groote moeilijkheid blijft overigens voor de goede hanteering van het politiewerktuig, het gehalte van het aangesteld politiepersoneel.

,,Bij den belastingaanslag ging voorloopig nog niet alles volmaakt. De nieuwe ordonnantie op de inkomstenbelasting heeft trouwens door de noodzakelijkheid van het verleenen van hulp bij de invulling der ingewikkelde aangiftebiljetten, voor enkele bestuursambtenaren eene aanzienlijke vermeerdering van werk ten gevolge gehad, waardoor een snelle aanslag wordt belemmerd. Overigens dient vermeld, dat, waar de Europeesche bestuursambtenaren wegens gebrek aan tijd en personeel den aanslag niet naar behooren kunnen verrichten, dit uiteraard in sterker mate geldt voor de inlandsche ambtenaren, waar zij den steun van de Europeesche collega's missen.

,,Ten einde overigens al aanstonds ook de onderwijsvoorziening voor zoover mogelijk onder de ontvoogding te begrijpen, werden reeds bij voorbaat in vele regentschappen het fungeerend voorzitterschap der inlandsche schoolcommissie van den assistent-resident overgedragen aan den regent en het secretariaat van den controleur aan een der inlandsche ambtenaren (wedana of regentschapssecretaris). De jongste aanvulling van het inlandsch ontvoogdingsbesluit verleent aan die overdracht een wettigen grondslag.

,,*Waardeering van het bereikte resultaat.* Uit de verzamelde gegevens blijkt wel, dat over het algemeen de bedoeling die bij de ontvoogding voorzat wel tot haar recht is gekomen. De verschillende werkzaamheden waarvan overdracht in de bedoeling lag, zijn ook inderdaad — zij het niet steeds even volmaakt — door het inlandsch bestuur verricht en vrijwel algemeen wordt met waardeering melding gemaakt van eene aangenaam aandoende, voor goede bestuursvoering trouwens onmisbare verhooging van de zelfbewustheid en het zelfvertrouwen der inlandsche ambtenaren, van hun gevoel van verantwoordelijkheid, hun initiatief en hun energie, eigenschappen, die in het vroegere systeem van meerdere Europeesche inmenging nog al eens zeer ten nadeele

der karaktervorming in verdrukking kwamen. Thans moeten de betrokkenen de moeilijkheden, die op hun weg liggen, zelf trachten op te lossen, meer naar eigen inzicht weten te handelen en zonder verslapping leeren vasthouden aan het volbrengen van hun plicht. Dit is de moreele zijde van het vraagstuk: de paedagogische ondergrond waaraan de zaak der ontvoogding hare groote beteekenis ontleent; en daarbij is vooruitgang — hier meer, ginds minder — ongetwijfeld merkbaar.

,,Vooral de regenten komen meer op den voorgrond en dit hebben zij zich waardig getoond.

,,Bij de waardeering der resultaten dient overigens bedacht, dat ,,waar gewerkt wordt, ook fouten gemaakt worden"; in het voorliggend geval te eerder omdat het nieuwe stelsel in het algemeen vermindering van controle brengt en overigens nog slechts eenige jaren toepassing vond. Een overgangsperiode is steeds onevenredig moeilijk en geen fouten, daarin begaan, kunnen afdoen aan de juistheid van het beginsel, dat wat aan plichtsbetrachting en arbeidslust thans in de inlandsche maatschappij nog mocht ontbreken, alleen verworven kan worden door het opleggen van steeds groeiende verantwoordelijkheid onder onvermoeide controle.

,,Voordeelen, die overigens mede als winst in het gevolg der ontvoogding gaan, zijn de nauwere aanraking, welke zij tusschen de bevolking en hare hoofden brengt, voorts de inkrimping van het Europeesche bestuur, die er mogelijk door wordt en die het tekort aan controleurs voor Java praktisch heeft doen verdwijnen, en dan de voorbereiding die zij geeft voor invoering van de regentschapsraden.

,,Voor zoover thans een oordeel mogelijk is kunnen de resultaten over het geheel bevredigend worden genoemd en geven zij stevigen grondslag om zonder wijziging in den algemeenen opzet op den ingeslagen weg voort te gaan.

,,*Kosten der ontvoogding.* De staat der meerdere uitgaven ten behoeve van de ontvoogding van 19 regentschappen, zooals zij bij de begrooting van het vorig jaar bij den gewonen post voor bezoldigingen zijn of worden verhandeld, luidt aldus:

Serang	f 4.320
Krawang	9.920
Tjiandjoer	4.260
Cheribon	18.000
Indramajoe	19.260
Madjalengka	16.500
Koeningan	6.180
Japara	12.600
Blora	21.960
Grisee	1.860
Lamongan	7.080
Bangkalan	3.420
Pasoeroean	14.280
Banjoewangi	3.300
Banjoemas	12.960
Keboemen	7.620
Ponorogo	23.040
Berbek	14.160
Te zamen	f 200.720

,,Daartegenover valt te wijzen op aanzienlijke bezuinigingen, die geleidelijk hare intrede doen. Zoo konden naarmate de ontvoogding voortschrijdt en voldoet, sommige afdeelingen of districten worden opgeheven, of twee regentschappen onder een afdeelingshoofd worden samengetrokken. Ook kan een districtshoofd, dat thans meestal geen eigen onderdistrict meer bestuurt, dikwijls met het toezicht op 4 à 5 onderdistricten worden belast, terwijl in enkele gevallen de aanvulling van het getal schrijvers in weinig belangrijke ressorten op kleinere schaal kon geschieden dan aanvankelijk berekend was.

,,Vooral in de residentie Cheribon bleek bezuiniging mogelijk. Aan het bestaan van districten met slechts twee onderdistricten werd daar een einde gemaakt. De afdeeling Indramajoe kon met het gebied der afdeeling Madjalengka worden vergroot. Ook overigens werd de bestuursinrichting vereenvoudigd, zoodat eene besparing van in het geheel f 22 720 's jaars werd aangebracht.

,,De ontvoogding van Batang, die gepaard ging met de opheffing der afdeeling van dien naam, leverde reeds aanstonds een batig saldo van f 13 320, later vermeerderd met f 1140 of totaal f 14 460 's jaars.

,,Toen de afdeeling Japara werd opgeheven werd eene bezuiniging van f 10 920 's jaars verkregen en de intrekking van het ambt van controleur te Grisee leidde weder tot eene vermindering van uitgaven ten bedrage van f 4800.

,,Alles te zamen genomen, valt dus nu reeds te wijzen op een gezamenlijk bedrag van f 69 580 aan bezuinigingen. Hierdoor daalt de uitgaaf na de opheffing van Koeningan voor de overblijvende 18 ontvoogde regentschappen tot f 131 140 of ongeveer f 7300 per regentschap. Voor 75 regentschappen zou dit eene jaarlijksche uitgaaf van f 547 000 of rond f 600 000 beteekenen. Deze laatste som, als ontvoogdingspost voor het loopende jaar uitgetrokken, is echter te hoog, omdat thans nog niet alle later mogelijke bezuinigingen zijn verkregen. Lang zullen deze echter niet meer uitblijven; zoo zijn door de betrokken residenten reeds voorstellen aangekondigd tot opheffing van de afdeelingen Lamongan en Berbek, waardoor een bedrag van ongeveer f 25 000 's jaars zal vrijkomen.

,,Wijders wordt onder de huidige geldelijke omstandigheden steeds nauwgezet nagegaan op welke wijze de uitgaven voor de ontvoogding tot een minimum kunnen worden teruggebracht. Het overleg met den resident der Preanger-Regentschappen heeft er zelfs toe geleid, dat door dit bestuurshoofd een voorstel tot verdere algeheele ontvoogding van zijn gewest is toegezegd, dat de begrooting in het geheel niet zal bezwaren. Op de aldaar nog te ontvoogden zes regentschappen geeft dat in de hiervóór gegeven berekening eene besparing van 6 × f 7300 = f 43 800 's jaars.

,,In aanmerking genomen voorts dat onlangs is overgegaan tot de samensmelting der twee afdeelingen van Zuid-Bantam tot één ressort, waardoor bijna f 23 000 's jaars wordt bespaard, en nog verder op een zuinig beheer wordt aangestuurd, werd voorloopig voor het volgend jaar een crediet van aanvankelijk drie ton, sedert teruggebracht tot twee ton, toegestaan.

,,Bezuiniging. De snelle ontwikkeling dezer landen — zooals die zich in den laatsten tijd begon af te teekenen — als meer algemeene oorzaak, en de weerslag van den wereldoorlog met zijne economische gevolgen als meer bijzondere, hebben aan Indië's financiën zeer zware eischen gesteld.

,,In het algemeen wordt reeds sinds jaren van verschillende zijden bij de Regeering op het treffen van verschillende voorzieningen op economisch gebied aangedrongen, terwijl de beginnende opleving soms geheel nieuwe arbeidsfeeren voor de Overheid ontsloot en op reeds in bewerking genomen terreinen, gelijk dat van de onderwijsvoorziening, versnelling en intensiveering van den arbeid eischte. Bovendien stelden de economische gevolgen van den oorlog, de geweldige stijging van het algemeen prijsniveau vooral voor importartikelen en de groote daling van de waarde van het geld, haar voor de absolute noodzakelijkheid, zoo ten behoeve van het algemeen als voor hare ambtenaren in het bijzonder, dure noodvoorzieningen te treffen.

,,Ook kwam deze waardevermindering van het geld — reeds op zich zelf beschouwd — den lande op zeer aanzienlijke kosten te staan, omdat bijvoorbeeld alle goederen en persoonlijke diensten dientengevolge duurder moesten worden betaald dan vroeger. Wel stond daartegenover dat verschillende inkomstenposten, gelijk die der in- en uitvoerrechten, tengevolge van dezelfde oorzaak een belangrijke toename vertoonden, doch dit was lang niet met alle het geval en er moest bij de omvangrijke administratieve voorbereidingen, die daarvoor noodig waren, een vrij geruime tijd voorbijgaan voordat ook in de overige middelen eene evenredige stijging kon worden gebracht.

,,Gelijk welhaast steeds in buitengewone tijden, waren buitendien in de oorlogsjaren de geldelijke gevolgen van

nieuwe maatregelen, vooral als voorbereiding en uitvoering daarvan noodgedwongen overhaast geschiedden, niet aanstonds volledig te overzien, terwijl overigens het denkbeeld van zuinigheid in die jaren van allerwegen door de tijdsomstandigheden afgedwongen uitbreiding der Overheidszorg op ruimen voet, van gemakkelijk te belasten zonder veel moeite verkregen grof gewin en van geldelijken overvloed, de geheele wereld over aan beperkende kracht verloren had. Schoon te betreuren, is het toch, alle omstandigheden te zaam genomen, gereedelijk te verklaren, dat er in die dagen niet aanstonds een overwegend bezwaar in werd gezien, dat, zonder gebruikmaking van het middel der leening, de uitgaven van deze kolonie niet ten volle door de inkomsten werden gedekt.

,,Was zulks aanvankelijk in verhouding tot het geheele budget en tot de mogelijkheden, die voor de opvoering der middelen openstonden, niet van allesoverwegend belang, er lag in de tekorten een stijgende tendenz, die op den duur de speciale verzorging der Staatsfinanciën met klem aan de orde bracht. Bedroeg aan het einde van het jaar 1917, het eerste dat een tekort opleverde, het deficit op den totalen dienst — gewoon en buitengewoon dooreen genomen dus — acht en vijftig millioen, de tekorten op de geheele diensten van de daarop volgende jaren bedroegen achtereenvolgens 102, 140 en 260 millioen.

,,Overigens heeft reeds in midden 1916 het financieel evenwicht punt van nauwgezette overweging uitgemaakt, omdat zich in de ramingen voor de buitengewone uitgaven voor 1917, het tekort reeds afteekende, dat dit dienstjaar blijkens het voorafgaande dan ook inderdaad heeft opgeleverd.

,,Het evenwicht op den gewonen dienst, dat volgens de ramingen toen nog niet verstoord was, werd ook in die dagen door de Indische Regeering niet zonder moeite en krasse bemoeiing, niet zonder eene door Haar voor de geleidelijke ontwikkeling van deze gewesten eigenlijk schadelijk geachte beperking verkregen, terwijl Zij zich overigens slechts noode bij een ongedekt bedrag van f 44 millioen op den buitengewonen dienst neerlegde en dit geenszins als normaal wenschte te aanvaarden. Toen reeds werd overwogen, dat een eventueel jaarlijks over belangrijke bedragen loopend beroep op de geldmarkt, Indië's crediet in gevaar zou brengen en teneinde hiervoor een remedie te vinden is het toen reeds een punt van studie geweest: hoe een bevredigenden weg te vinden, langs welken onverminderde handhaving van 's Lands crediet te vereenigen is met voorziening in de onafwijsbare behoefte van deze kolonie aan kapitaal voor productieve uitgaven.

,,*Beperking in den begrootingsopzet.* Het was echter eerst sedert eenige jaren later, dat de door de uitkomsten van vroegere begrootingsjaren aan den dag gekomen stijging in de tekorten, te zamen met eene destijds toenemende ongeneigdheid van de open geldmarkt voor Overheidsfondsen, aanleiding werd om een krachtiger verzorging van het begrootingsbeheer als een punt van allereerste urgentie in behandeling te nemen. Het bekende artikel van mr. A. VAN GIJN over het beheer der Rijksfinanciën in de *Economist* van November 1917 gaf in zekeren zin den weg aan waarlangs ook voor Indië eene oplossing zou zijn te zoeken. In uitvoering naar de eischen der bestaande organisatie en naar de behoeften van het Indische staatsbestel omgevormd, en voorloopig als een meer incidenteel middel aanvaard, kwam het beginsel van het door mr. VAN GIJN geschetste permanent commissoriaal overleg in den boezem van den Ministerraad begin Maart 1919 hier te lande in toepassing in den vorm van eene speciale commissie onder voorzitterschap van den Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië en met als leden den Voorzitter van den Raad van Directeuren en den Directeur van Financiën; de commissie zou de Regeering van raad hebben te dienen over de bedragen, welke bij de ontwerp-begrooting voor het jaar 1920 op de verschillende begrootingsafdeelingen zouden kunnen worden toegestaan.

,,De bedoeling was, dat zij zich hierbij het verkrijgen van een sluitenden gewonen dienst als minimumeisch voor oogen zou houden, omdat alleen het vasthouden aan dat beginsel een uit een oogpunt van financieel beheer zuiveren gang van zaken waarborgt en ook alleen op die wijze de credietwaardigheid van deze kolonie op het hoogste punt gehouden wordt.

,,Gezien de gewone uitgavencijfers, zooals die in het begrootingsontwerp voor 1920 waren opgenomen, in verband met de naar schatting over het toen loopend jaar 1919 te verwachten uitkomsten, had de commissie zich als uitgangspunt te stellen het dekken van een tekort op den gewonen dienst van ruim f 80 millioen; zij meende hierin te kunnen voorzien door, naast de instelling van een crisisdienst en een enkele ramingverhooging onder de inkomsten, een bedrag van ruim 13 millioen aan gewone uitgaven te schrappen, voorts ruim 4 millioen aan bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken naar de groep der buitengewone uitgaven over te brengen en verder het tekort aan te vullen door verhooging van bestaande belastingen en invoering van nieuwe heffingen tot een geraamde opbrengst van ruim 50 millioen.

,,Geen geringe maatregelen alzoo, die der commissie dan ook aanleiding gaven er eens uitdrukkelijk op te wijzen, dat juist uit haar voorstel om zulke krachtige voorzieningen tot herstel van het evenwicht te treffen, blijken kon hoezeer de toestand van 's lands financiën verzorging vereischte. Niet ten onrechte achtte zij het een bedenkelijk teeken, dat naast de verscherping in de scheiding tusschen gewonen en buitengewonen dienst, voor welke laatste de dekking der tekorten dan uit leening zou kunnen worden gevonden, toch nog een zoo aanzienlijke som uit belastingverhoogingen moest worden verkregen.

,,Doch bovenal verontrustte het de commissie dat, naar zij meende te kunnen voorzien, de normale verdere uitvoering van het in beginsel aanvaard en ook reeds tot gedeeltelijke verwezenlijking gebracht programma van Staatszorg, in de eerstvolgende jaren een accrès in de uitgaven zou veroorzaken dat uit den natuurlijken aanwas der bestaande middelen zeker niet bestreden zou kunnen worden.

,,Op eigen verzoek ontving de commissie daarom met uitbreiding en verlenging van haar mandaat boven hetgeen aanvankelijk in de bedoeling gelegen had, de nadere meer algemeene opdracht om een onderzoek in te stellen naar 's Lands financieele vooruitzichten en naar de beperkingen in opzet en uitvoering van het werkprogramma, welke die vooruitzichten voorschreven.

,,In December 1920 bleek het financieele perspectief echter nader dermate ongunstig geworden, dat dadelijke speciale maatregelen niet achterwege konden blijven. Het feit, dat de definitieve voorbereiding der nieuwe belastingplannen, welke hier te lande gedurende 1919 hun beslag kregen, aanmerkelijke vertraging had ondergaan, maakte den toestand zeer moeilijk. Ook was in de heffing van de reeds geldende belastingen achterstand ontstaan doordat de uitzending van daarvoor speciaal aangevraagd personeel slechts zeer geleidelijk kon plaats hebben. Mede door dien achterstand was het bedrag der vlottende schuld onrustbarend gestegen.

,,Verbetering van de financieele positie was aldus van de hoogste urgentie geworden, en het eenige middel daartoe was op dat oogenblik eene hernieuwde toetsing van de voor 1921 geraamde uitgaven en onverbiddelijke schorsing in de uitvoering van alles wat maar eenigszins voor uitstel vatbaar is, waarbij de noodzakelijkheid om aldus den dienst met een inderdaad belangrijk bedrag in te krimpen, voorop zou moeten staan.

,,Nog in dezelfde maand werd daartoe eene speciale commissie ingesteld, welke de Regeering — naar de omschrijving luidde — van raad zou dienen nopens de vraag ten aanzien van de uitvoering van welke posten op de voorloopige begrooting voor 1921, alsmede van de ontwerp-suppletoire begrooting voor dat jaar, met het oog op den financieelen toestand van Nederlandsch-Indië tot geheel of gedeeltelijk uitstel moest worden besloten. Deze commissie, waarvan ditmaal de waarnemend directeur van Financiën voorzitter werd, zou daartoe — wilde zij een behoorlijk overzicht verkrijgen — in de eerste plaats gegevens moeten verzamelen over de wijze, waarop de begrooting van 1920 tot uitvoering gekomen was om daarna, in aansluiting aan het bestaande dus, aanwijzingen te geven over de uitvoering van de begrooting voor 1921.

,,Om te voorkomen, dat de commissie zich voor voldongen

feiten gesteld zou kunnen zien, werden de departementschefs uitgenoodigd om alle voorstellen tot uitvoering van de betrokken begrooting, voor zoover die eene verhooging der jaarlijksche uitgaven mee zouden brengen, voorloopig aan te houden of dienaangaande eerst met de commissie in overleg te treden.

,,Naast verschillende incidenteele adviezen naar aanleiding van losse voorstellen tot uitvoering van de begrooting, werd door de commissie — die overigens nog al eens met bezwaren te kampen gehad schijnt te hebben — in Juni van het vorig jaar een algemeen verslag ingediend waarin bezuinigingen tot een bedrag van ruim f 20 millioen op den gewonen dienst en bijna f 14½ millioen op buitengewoon werden voorgebracht, waartegenover zij dan evenwel een meerdere uitgave verwachtte van f 3 millioen voor den gewonen dienst en bijna f 12 millioen voor den buitengewonen.

,,Naast deze concrete voorstellen bracht de commissie een aantal, voor een groot deel op personeel gebied liggende, opmerkingen te berde, die haars inziens tot uitgavenbesparing zouden kunnen leiden. Verschillende van die punten, waarvan enkele trouwens ook uit anderen hoofde reeds onderwerp van overweging uitmaakten, hebben ook inderdaad tot bezuinigende voorzieningen geleid.

,,In het bijzonder wees de commissie daarbij op de bepaalde noodzakelijkheid om 's Lands huishouding met de meeste spaarzaamheid te voeren. Zij achtte het een eerste eisch, dat de Regeering hare ambtenaren, hoog- zoowel als laaggeplaatsten, van een zoover mogelijk doorgedreven zuinigheid weet te doordringen. De soberheid van vroeger, waardoor met beperkte middelen zooveel tot stand kon worden gebracht, moest daartoe zoo spoedig mogelijk en over de geheele linie hersteld worden. Ter bereiking van dit desideratum zijn geen algemeen geldende voorschriften te ontwerpen, doch er zal door allen die hiermee te maken hebben eene algemeene zuinigheid bij de besteding van 's Lands gelden en nauwgezette plichtsbetrachting bij de uitvoering der begrooting in acht moeten worden genomen.

,,De begrooting voor het loopend jaar, waarvan de behandeling hier te lande toen al spoedig ter hand moest worden genomen, werd van den aanvang af in de grootste zuinigheid opgezet.

,,Vóór alles werd uitdrukkelijk ter kennis van de betrokken autoriteiten gebracht, dat het crediet van Nederlandsch-Indië aanzienlijke beperking van de geraamde uitgaven eischte en zooveel mogelijke opvoering van de inkomsten, ten einde aldus tot eene sluitende begrooting te geraken. In het vertrouwen, dat alle betrokkenen, den ernst van den toestand inziende, zouden medewerken om zoo omvangrijk mogelijke besnoeiingen aan te brengen, werd dus gevraagd om indiening van bezuinigingen op de blijkbaar te royaal opgezette ontwerpen en van voorstellen tot verhooging der middelen.

,,Een en ander werd op eene — eveneens in April — gedurende drie achtereenvolgende dagen ten paleize Rijswijk gehouden buitengewone vergadering van den Raad van Nederlandsch-Indië, waar alle betrokken autoriteiten tegenwoordig waren, uitvoerig besproken.

,,Niettegenstaande tot belangrijke verhoogingen der middelen en eene aanzienlijke beperking der uitgaven werd besloten, kon op die vergadering het vooropgestelde doel, een sluitende gewone dienst voor 1922, nog niet worden bereikt.

,,Wel meende de Regeering zulks bereikt te hebben na eene in Mei 1921 ten paleize Rijswijk gehouden nadere bijeenkomst, waarbij de raming van den gewonen dienst zelfs een voordeelig slot van f 11 millioen aanwees — zij het ook dat zij toen reeds aanstonds voorzag, dat dit voordeelig slot door de nota's van wijzigingen zou worden opgeslokt. Dan moest nog gerekend worden op mogelijke tegenvallers, terwijl overigens ook de als immer te verwachten suppletoire begrooting, hoewel alles in het werk gesteld werd om die tot het uiterste te beperken, toch ongetwijfeld ,,in de papieren'' moest loopen.

,,Al de tot dien tot stand gebrachte besnoeiingen op den begrootingsopzet — waarmede intusschen reeds een belangrijk bedrag gespaard was — waren gelijk uit het voorafgaande wel blijkt, het resultaat van eene zeer gehaaste en daardoor vrij incidenteele overweging.

,,De Regeering meende dan ook te mogen aannemen dat bij nader onderzoek nog heel wat meer bezuinigingsmogelijkheden aan den dag zouden komen en zij gaf daarom opdracht aan de hoofden van de Departementen van Algemeen Bestuur en aan den adviseur voor de decentralisatie om thans nog eens ieder voor zich, rustig en systematisch, al de verschillende posten op hunne begrootingsafdeeling na te gaan om aldus uit de begrooting voor 1922 en in ieder geval uit die voor 1923 alle posten te verwijderen, die niet werkelijk noodig zijn. Niet alleen de gewone, ook de buitengewone dienst moest aan dit onderzoek worden onderworpen, terwijl dan tot 15 September tijd was voor het indienen der besnoeiingsvoorstellen.

,,De Landvoogd kan niet genoeg herhalen'', zoo eindigde dit rondschrijven, ,,dat in verband met den geldelijken toe-,,stand van het oogenblik al wat met het oog op de ontwik-,,keling van land en volk niet bepaald noodig is, van de ,,begrooting af moet, dat al wat uitstel gedoogt moet worden ,,uitgesteld en dat al wat te weelderig is opgezet of ingericht, ,,moet worden beperkt of ingekrompen.''

,,De bedoeling was met de verschillende bezuinigingsvoorstellen zoo mogelijk nog bij de suppletoire begrooting voor 1922 rekening te houden en in ieder geval daardoor indirect voor de volgende begrooting een meer bevredigend financieel beeld te bereiken.

,,Toen in September de voorbereiding dezer suppletoire begrooting aan de orde kwam, bleken de moeilijkheden en tegenvallers nog aanmerkelijk toegenomen. De raming der middelen op de voorloopig vastgestelde begrooting, zooals die een half jaar tevoren op grond van de toen beschikbare gegevens werd opgezet, bleek niet te handhaven, al was het uiterst moeilijk met eenige juistheid eene andere raming te geven.

,,Op de begrootingsvergadering, die op 21 en 22 October 1921 speciaal daarvoor gehouden werd, is de toestand nog eens grondig onder de oogen gezien. Het bleek toen dat op grond van beschikbare gegevens voor 1922 een tekort op den gewonen dienst te ramen was van f 25 millioen, waar dan nog bijgeteld zou moeten worden f 13.6 millioen voor vlootuitgaven en f 47 millioen omdat het volgens de beslissing van den Volksraad in het Indisch ontwerp opgebracht petroleum-uitvoerrecht afgevoerd was, zoodat in het geheel reeds zeker voor een tekort van f 85 millioen dekking zou zijn te zoeken. Echter was dit nog slechts eene raming van het oogenblik ten aanzien waarvan de Regeering — door de ervaring geleerd — aanstonds op tegenvallers meende te moeten rekenen. En dan was het wel in de eerste plaats de algemeene malaise en dezer invloed op het algemeen inkomstencijfer, waarvan minder aangename verrassingen te wachten waren.

,,Niet alleen was te voorzien dat de opbrengst van verschillende belastingen daardoor aanmerkelijk zou worden gedrukt, maar ook in de inkomsten uit de bedrijven teekende zich, vooral na de nog recente belangrijke tariefs-verhoogingen, een in verhouding tot de verwachtingen dalende lijn af, die een tegenvaller van ongeveer f 17 millioen geenszins onmogelijk deed achten. Ook de haveninkomsten vormden een twijfelachtigen post, terwijl overigens nog rekening viel te houden met de hooge kosten die de invoering der algemeene nivelleeringsvoorstellen met zich zouden brengen.

,,Het spreekt wel vanzelf dat in deze omstandigheden meer dan ooit alle pogingen op bezuiniging gericht moesten zijn en het was dus nogmaals eerste plicht om alle voorgenomen uitgaven post voor post na te gaan om alles wat niet onvermijdelijk mocht heeten, onverbiddelijk af te voeren. Het sluitend maken van den gewonen dienst is een doel dat onder geen voorwaarde mag worden prijs gegeven. Ook de inkomsten zullen daartoe tot het uiterst mogelijke moeten worden opgevoerd, terwijl tevens alle maatregelen dienen te worden genomen dat inderdaad een ieder die belastingschuldig is, daarin prompt tot het juiste bedrag bijdraagt.

,,Door uitzending van geroutineerd belastingpersoneel, speciaal in den loop van het vorig jaar, kan reeds meer en meer tot intensiveering van den belastingaanslag worden overgegaan. Doch het is ook de geest onder staatsburgers zelf, die hier verbetering zal kunnen brengen. Het mag wel eens gezegd dat het euvel der belastingontduiking, eigenlijk

altijd met veel vergoelijking bejegend, vooral in deze tijden van financieelen nood tot eene ernstige tekortkoming wordt, niet alleen tegenover den Staat, doch eerder nog tegenover alle loyale medeburgers, wijl door de ontduiking op groote schaal, zooals die tot nu toe in verschillende kringen scheen voor te komen, het belastingpercentage voor hen die wel naar vermogen betalen, hooger moet worden gehouden dan noodzakelijk zou zijn indien ieder eerlijk zijn deel bijdroeg.

,,Intusschen waren zoowel in de richting van besparing als in die van inkomstenverhooging in den loop der laatste maanden wel reeds alle voor de hand liggende mogelijkheden naar voren gebracht en overwogen; verschillende dezer denkbeelden waren, gelijk in het vorenstaande is uiteengezet, in het belang van een spoedig herstel van het evenwicht op het budget reeds tot verwezenlijking gekomen.

,,Elk verder gaan vereischt thans diepgaande kennis van zaken en groote voorzichtigheid, wil de algemeene gang van zaken niet met ontwrichting bedreigd worden.

,,Om zich hier eene voortvarende en toch weldoordachte en bezonken behandeling van zaken te verzekeren, heeft de Regeering in het einde van October 1920, thans weder onder voorzitterschap van den Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië, eene commissie in het leven geroepen, in de wandeling de ,,Hooge Bezuinigingscommissie'' genaamd, die tot taak gekregen heeft ,,een stelselmatig onder- ,,zoek te houden naar de wijze waarop eenerzijds in de ,,Landshuishouding en bij de Landsbedrijven uitgaven ,,zouden kunnen worden bespaard en anderzijds de Lands- ,,inkomsten zouden kunnen worden verhoogd, ten einde zoo ,,mogelijk te geraken tot eene, althans wat den gewonen dienst betreft, sluitende begrooting''.

,,De samenstelling der commissie: behalve de Vice-President hadden er twee leden van den Raad van Nederlandsch-Indië zitting in, zoomede de Voorzitter van den Volksraad en de Directeur van Financiën, gaf alle waarborgen, die de Regeering in haar verlangde. Om hare werkzaamheid zooveel mogelijk nog te begunstigen, werd tot alle ambtelijke colleges en landsdienaren eene opdracht gericht om, gevraagd of ongevraagd, der Commissie alle medewerking te verleenen, welke zij voor de vervulling van haar taak mocht behoeven.

,,Intusschen werd de suppletoire begrooting bij den Volksraad ingediend met een nadeelig saldo op den gewonen dienst van ruim f 52 millioen, veroorzaakt door eene vermeerdering op de gewone uitgaven van ruim f 30 millioen en eene vermindering op de gewone ontvangsten van ruim f 32 millioen.

,,De buitengewone dienst sloot met een tekort van ruim f 114 millioen, waarboven nog ruim f 13 millioen voor vlootuitbreiding.

,,Tijdens de behandeling in den Volksraad is het tekort op den gewonen dienst tot ongeveer f 56 millioen opgevoerd, voornamelijk door het afstemmen van eene voorgestelde verhooging van den zoutprijs, terwijl toen het ontwerp de Volksvertegenwoordiging in Holland bereikte, de sedert met enkele inkomstenramingen opgedane ervaringen den Minister aanleiding gaven dit tekort op den gewonen dienst op ongeveer f 69 millioen te ramen.

,,In verband met de wisseling in den voorzitterszetel ter gelegenheid van de benoeming van een nieuwen Vice-President van den Raad van Nederlandsch-Indië, heeft de commissie in Februari jl. een voorloopig verslag uitgebracht met een aantal verminderingen op de cijfers der ministerieele ontwerp-begrooting voor 1922, die te zamen eene besparing van ruim f 40 millioen zouden brengen. Deze voorstellen zijn reeds nader in overweging en zooveel mogelijk wordt daarmee op de ontwerp-begrooting voor 1923 rekening gehouden.

,,Gelijk de commissie te dier gelegenheid deed uitkomen, was zij, schoon een belangrijk eind op weg, toch nog niet geslaagd in haar opdracht om nog dit jaar voor de begrooting een sluitenden gewonen dienst te forceeren. Haar werkplan is echter nog geenszins ten einde gebracht, zoodat de verdere resultaten van haren arbeid nader zullen moeten worden afgewacht.

,,Overigens heeft zij in haar verslag, naast concrete bezuinigingsvoorstellen eenige meer algemeene beschouwingen naar voren gebracht, waarvan sommige, schoon thans nog niet in geld te waardeeren, toch op den duur tot belangrijke besparing zullen kunnen leiden. Vooral gaat het hier weder om de haars inziens te omslachtige administratie-methoden en de daarmee samenhangende overmatige administratieve personeelformaties, om de uitgebreidheid ook van het inspecteerend personeel en de weelderigheid, die de commissie ook overigens in 's Lands dienst meende te constateeren, alles zaken, die alleen te keeren zijn indien onafhankelijk van hetgeen op de begrooting is toegestaan, door een ieder stelselmatig naar versobering van den dienst wordt gestreefd.

,,De arbeid der commissie is dus nog geenszins ten einde gekomen. Niet alleen zullen de vorenstaande vraagstukken van meer technische bezuiniging zonder beperking der Overheidstaak nader moeten worden uitgewerkt, doch daarnaast zal de commissie dienen voort te gaan met haar reeds aangevangen studie van de vraag, in hoeverre — als het evenwicht op den gewonen dienst anders onbereikbaar blijft — eene blijvende vermindering van de landsuitgaven geforceerd zal kunnen worden, door waar mogelijk de Overheidstaak te beperken.

,,Het spreekt wel vanzelf dat dit middel niet dan na grondige overweging geleidelijk toepassing zal mogen vinden, doch wie ten volle beseft welke schromelijke gevolgen eene onevenwichtige financieele politiek op den duur voor Nederlandsch-Indië brengen moet — en de hedendaagsche geschiedenis demonstreert waarlijk genoeg waarschuwende voorbeelden — verkiest daarboven eene, natuurlijk tot het striktst noodige beperkte, geleidelijke inkrimping van de Overheidstaak tot binnen de grenzen, die daarvoor door de economische en maatschappelijke verhoudingen in deze gewesten getrokken zijn en die niet dan tot schade van de rustige ontwikkeling van Nederlandsch-Indië mogen worden overschreden.

,,Het nader verslag der commissie zal intusschen dienen te worden afgewacht.

,,Op deze plaats dient nog vermeld, dat het — juist in de dagen van afsluiting dezer Mededeelingen verkregen — overzicht over de begrootingsramingen voor het volgend jaar cijfers aan den dag bracht, die onmiddellijk tot zeer diepgaande voorbereidende bemoeiingen aanleiding hebben gegeven en overigens de noodzakelijkheid van eene tot het alleruiterste gaande zuinigheid nog eens ten overvloede hebben gedemonstreerd.

,,*Maatregelen tot bewaking van de begrootingsgrenzen.* Intusschen, al voerden de maatregelen tot besnoeiing in den opzet der begrooting reeds een eind nader tot het doel der algemeene bezuiniging, de resultaten daarvan zijn geheel onvoldoende, zoolang niet alle waarborgen bestaan dat de grenzen, welke aldus door den begrootingswetgever aan de Landsuitgaven en daardoor ook aan de werkzaamheid der centrale Overheid worden aangelegd, door de uitvoerende macht in al haar geledingen ook ten volle worden geeerbiedigd.

,,En daaraan heeft wel eens een en ander ontbroken.

,,Het wordingsproces van elke Indische begrooting, dat door de bijzondere constructie van het bewind in deze gewesten eigenlijk eene dubbele parlementaire behandeling kent, neemt daardoor zooveel tijd in beslag, dat het bij de huidige oversnelle ontwikkeling niet immer mogelijk is, om zoo lang van te voren eene juiste raming te geven van hetgeen in een bepaald dienstjaar de behoefte van het oogenblik zal zijn. Het spreekt vanzelf, dat zich in den loop van een jaar plotseling de behoefte aan een bepaald werk of aan de oprichting van eene bepaalde personeelsorganisatie, in die mate kan openbaren, dat waarlijk geen jaar gewacht kan worden, zonder althans zeer veel meer intrinsieke waarde, dan de benoodigde extra-fondsen vertegenwoordigen, op het spel te zetten. Buitendien kan het geval zich voordoen, dat tijdens de uitvoering van een bepaald werk de omstandigheden onverwacht voor versnelde afwerking zeer gunstig blijken, zoodat met verhooging der onmiddellijk aanstaande uitgaven, op den duur besparing zou kunnen worden verkregen. Dan kan het nog zijn, dat de

voorgenomen uitvoering van een bepaald werk onverwacht, bijvoorbeeld door onvoorziene en plotselinge stijging van prijzen van materiaal of arbeidskracht, aanmerkelijk duurder uitkomt dan geraamd, terwijl vertraging ongewenscht of zelfs onmogelijk kan blijken. Het spreekt vanzelf, dat de wilde wisselingen van het prijzenniveau, zooals de laatste jaren die gekend hebben, de zaken te dezen opzichte ruimschoots beïnvloed hebben.

,,Natuurlijk is het mogelijk om al deze en dergelijke zaken op een of meer suppletoire begrootingen te zamen te brengen en die dan — indien de zaak van groote urgentie is — met gebruikmaking van artikel 10 van de comptabiliteitswet geheel of gedeeltelijk ten uitvoer te leggen, doch dit middel is onmiskenbaar omslachtig, terwijl maar niet altijd op het juiste oogenblik zulk een aanvullingsbegrooting in de maak is.

Overigens is juist de klacht van jaren her, dat dergelijke suppletoire begrootingen het dikwijls moeizaam op het gewoon budget verkregen evenwicht meestal op hoogst onwelkome wijze verstoren, zonder dat bij zulk een incidenteele behandeling van zaken dadelijk de middelen klaar staan om dat euvel te verhelpen. Herhaaldelijk is uit Nederland op beperking in dezen aangedrongen, eene beperking, die dan ook — voor zoover dat in het systeem waarmee nu eenmaal gewerkt moet worden, mogelijk blijkt — in acht genomen wordt.

,,Blijkens de praktijk van jaren heeft men echter — in bepaalde omstandigheden wel terecht — er meermalen niet tegen opgezien om in de gevallen, dat het begrootingscrediet voor noodig geachte maatregelen de fondsen niet toestond, met voorbijgang van het immer nog tijdroovende en weinig soepele middel der suppletoire begrootingsaanvrage, dat crediet eenvoudig te overschrijden.

,,Bij de zoogenaamde regularisatiewetten werd dat dan in orde gemaakt door af- en overschrijving van andere posten, waarop een deel van het crediet onverbruikt gebleven was.

,,Geschiedde zulks veelal met voorkennis en machtiging van de Regeering, hetzij dan dat deze ,,bij wijze van tijdelijken maatregel'' eene bepaalde personeelsorganisatie instelde, dan wel dat zij ,,machtiging verleende om boven de op de begrooting toegestane fondsen'' over zekere som te beschikken, er deden zich ook verscheidene gevallen voor, dat de overschrijding eenvoudig maar geschiedde en dan eigenlijk eerst later bij de regularisatie pas voor het eerst officieel geconstateerd werd.

,,Hier schuilde bepaald een gevaar, te meer wijl ook vroegere ervaring aantoonde, dat in het algemeen bij de verschillende deelen van de uitvoerende macht onmiskenbaar eene neiging bestond om eene dergelijke overschrijding eer goed dan kwaad te vinden.

,,Verklaarbaar is deze opvatting gewis, deels wijl de bestaande boekingsmethoden het niet immer mogelijk maken om op elk oogenblik den stand der verbruikte credieten precies te weten, deels ook omdat de betrokkenen toch steeds het gevoel hebben de (meerdere) gelden in het algemeen belang te besteden, terwijl uit den aard der zaak zulk een overschrijding dikwijls uitvloeisel is van meer dan normalen ijver en voortvarendheid.

,,Niettemin is en blijft het uitgeven van gelden boven de begrooting bepaald ontoelaatbaar en — in de huidige moeilijke financieele omstandigheden — bepaald gevaarlijk.

,,Is het voor de Indische Regeering reeds jarenlang een punt van studie geweest hoe zij — zonder den algemeenen gang der zaken te veel te belemmeren — toch in het treffen van voorzieningen, die op de beslissing van den begrootingswetgever vooruitloopen, zooveel mogelijk zelfbeperking zou kunnen oefenen, tegen de ongemachtigde begrootingsoverschrijding door lagere autoriteiten zijn in vroeger jaren herhaaldelijk reeds min of meer strenge verbodsvoorschriften uitgevaardigd.

,,Het is echter duidelijk, dat in dezen alleen iets wezenlijks te bereiken valt indien de departementschefs en alle leidende ambtenaren het inderdaad tot een van de hoofdbeginselen van hun beleid maken om zooveel maar eenigszins mogelijk binnen de begrootingsgrenzen te blijven; zij allen moeten er van doordrongen zijn, dat eene overschrijding niet iets zeer gewoons is, maar dat daarvan slechts sprake kan zijn in zeer bijzondere omstandigheden, waarin de dringende noodzakelijkheid bestaat om in 's Lands belang van de door den wetgever gestelde grens af te wijken.

,,Dat de begrootingen hier te lande zoolang vóór hare inwerkingtreding moeten worden ontworpen, moge dan eene overschrijding wel eens eerder verschoonbaar maken, immer zal toch in het oog moeten worden gehouden, dat men voor eene begrootingsoverschrijding verantwoordelijk is en dat daarvoor deugdelijke gronden moeten kunnen worden aangevoerd.

,,Gelijk gezegd heeft vooral in de laatste jaren blijkbaar menigeen geen dergelijken instinctmatigen schroom gevoeld bij het overschrijden van de toegestane begrootingscredieten.

,,Zoo was het mogelijk, dat begin April van het vorig jaar er eerst de volle aandacht op viel, dat de begrootingsramingen van 1920 gedurende dat jaar overschreden waren met een totaal, dat, hoewel in verband met het sluiten van den dienst nog niet geheel nauwkeurig te ramen, toch, zonder de voedselvoorziening mee te rekenen, toen reeds op het ontstellend bedrag van ruim f 160 millioen werd geschat. Voor een deel bleek deze overschrijding het gevolg van het doen van bestellingen en het afsluiten van contracten, zonder dat op de geldelijke gevolgen daarvan bij de begrooting was gerekend; vooral in deze tijden van financieelen nood was dit een hoogst onwelkome tegenvaller en onmiddellijk is daarom ingegrepen ten einde althans, voor zoover nog mogelijk, voor het vervolg eene dergelijke dure vrijmoedigheid te voorkomen. Uitdrukkelijk werden de departementschefs er op gewezen, dat voortaan geen groote bestellingen of uitgaven mogen worden gedaan, noch ook contracten gesloten of zaken aangekocht, waarop bij de begrooting niet is gerekend, zonder dat daarvoor te voren de toestemming der Regeering is gevraagd en verkregen. Ambtenaren, die desniettemin zonder bepaalde noodzaak tot dergelijke niet goedgekeurde handelingen overgaan, zullen voor de gevolgen aansprakelijk worden gesteld en — indien het geval er toe leidt — met de uitgaven worden belast. Speciaal is er voor gezorgd, dat dit verbod ter kennis kwam van alle chefs van diensten en alle verdere ambtenaren, die daarvoor in aanmerking kwamen.

,,Drie maanden na dien moest de directeur van Financiën rapporteeren, dat naar hij uit het verloop der kasmiddelen, beschouwd in verband met de begrootingscijfers voor 1921, moest afleiden, de vlottende schuld aan het einde van het eerste halfjaar nagenoeg f 14 millioen meer bedroeg dan ze volgens raming zou mogen zijn. Hoewel voorloopig nog niet kon worden uitgemaakt in hoever daaruit conclusiën zouden zijn te trekken ten aanzien van de wijze waarop de begrooting van 1921 tot uitvoering werd gebracht, mocht anderzijds in deze moeilijke tijden met het constateeren van het abnormaal verloop der schuld alleen, niet worden volstaan.

,,In de eerste plaats werd er daarom nogmaals in dringende termen de aandacht op gevestigd van ieder die het aanging, dat steeds strikt aan de begrootingscijfers moest worden vastgehouden en dat — behoudens zeer dringende gevallen — zij die ongemachtigd de begrooting overschrijden, daarvoor persoonlijk aansprakelijk zullen zijn.

,,Tevens werd — mede ten behoeve van de samenstelling der suppletoire begrooting voor 1922 — van de departementschefs en van den adviseur voor de decentralisatie een overzicht gevraagd van het verloop van ieders uitgaven en inkomsten over het 1ste halfjaar 1921, zulks voor zoover het tweede hoofdstuk der begrooting betreft.

,,De samenstelling van deze overzichten bleek voor verschillende departementen groote moeilijkheden en bezwaren mee te brengen en — mede in verband met den tijd welke de cijfers in den gang der administratie behoeven om van de peripherie naar het centrum te komen — in het gunstigste geval eerst na verloop van eenige maanden tot in alle details mogelijk te zijn.

,,Daardoor kwamen deze gegevens, die overigens uitwezen, dat ook voor 1921 nog op eene aanzienlijke overschrijding moest worden gerekend, later binnen dan wenschelijk was. Ze leverden echter voor de voorbereiding van de taak der Hooge Bezuinigingscommissie waardevolle gegevens.

,,Uit dezen gang van zaken, in verband gebracht met de overige opgedane ervaringen, was wel overtuigend gebleken, dat voor een deugdelijk financieel beheer eene betere bewaking van uitgaven en inkomsten onmisbaar is. Niet alleen moet tot allen prijs worden voorkomen dat de inrichting van

administratie en boekhouding oorzaak kan zijn dat de Regeering zich, lang nadat het kwaad geschied is, bij wijze van verrassing voor de taak gesteld ziet voor de dekking eener begrootingsoverschrijding de noodige fondsen bijeen te garen, doch in het algemeen is — zoowel bij de beslissing van vragen, die met eene komende begrooting verband houden, als bij de uitvoering eener vastgestelde begrooting en de beoordeeling van maatregelen die boven de begrooting loopen — een zoo juist mogelijk tot den dag bijgewerkt beeld van den werkelijken stand der geldmiddelen onmisbaar.

,,Dit punt is dan ook al sinds eenigen tijd in studie.

,,Eind April 1921 toch waren, o. m. naar aanleiding van eene bij den dienst der Staatsspoorwegen geconstateerde overschrijding van de uitgavencijfers voor het jaar tevoren, van den Directeur van Financiën voorstellen gevraagd voor de uitoefening van eene geregelde controle op de uitgaven van alle departementen, waardoor het mogelijk zou zijn die uitgaven maandelijks te ordenen.

,,Gezocht werd naar een permanent financieel orgaan, dat de Regeering behulpzaam zou moeten zijn om van oogenblik tot oogenblik een goed overzicht van den financieelen toestand te behouden en dienovereenkomstig door schrapping van uitgaven of opvoering der middelen het financieel bestek te wijzigen; aan dit orgaan zou dan dus in de eerste plaats — ter tegengang van het voornaamste euvel der laatste jaren: het algemeen gebrek aan zuinig omgaan met de toegestane gelden — eene doorloopende controle over het verloop der werkelijke inkomsten- en uitgavencijfers zijn te geven. Anderzijds moest echter vóór alles worden vermeden dat den Directeur van Financiën in de eerste plaats, en ten aanzien van de controle op de uitgaven ook diens overigen collega's, hun taak op dit gebied ook maar eenigszins uit de hand zou worden genomen.

,,En dan staat het in het algemeen wel buiten twijfel, dat het doorloopend behouden van een deugdelijk inzicht in den onmiddellijken stand van 's Lands financiën — zoolang het daarbij ook blijft — in de allereerste plaats tot de taak van den Directeur van Financiën behoort.

,,Deze taak toch komt in wezen neer op het aanleggen van een van dag tot dag bijgehouden inkomsten- en uitgavenstatistiek, die echter — gezien de veelheid en verscheidenheid der boekhoudingen, die daarvoor bijeengebracht zouden moeten worden — geen mathematisch juiste en van comptabel standpunt onderzochte en goedgekeurde cijfers zal kunnen verzamelen, doch die bij zoo nauwkeurig mogelijke raming op grond van beschikbare cijfers in de eerste plaats actualiteit zal moeten geven. Geen ingrijpen overigens in het bestaande raderwerk van comptabel beheer, doch alleen het trekken uit de bestaande administratie en het verwerken van alle gegevens, die dienstig kunnen zijn om een actueel beeld van den geldelijken toestand te verschaffen. Een financieele statistiek aldus, in de practijk voornamelijk op nog niet geverifieerde cijfers berustende, en staande naast de algemeene begrootingsboekhouding, die door haar eisch van juistheid en nauwkeurigheid in het bestaande stelsel niet anders dan langzaam kan werken en in het algemeen geen eindcijfers geeft op het oogenblik dat deze voor het bepalen van den koers der financieele politiek en voor het waken tegen overschrijdingen, onmisbaar zijn. Maatregelen voor de inrichting van eene dergelijke statistiek zijn in voorbereiding.

,,*Zuinigheid binnen de grenzen der begrooting.* Naast de beide hiervóór uiteengezette bezuinigingsmethoden, het terugbrengen dus van den begrootingsopzet tot de kleinst mogelijke afmetingen en de zorg dat het financieel beheer ook inderdaad binnen de grenzen van dien opzet blijft, heeft de Regeering nog getracht het doel der bezuiniging te naderen op eene wijze die men het best zou kunnen weergeven als het pogen om op de kleintjes te letten.

,,Het is die algemeene zuinigheid in het voeren van 's Lands huishouding, waarvan onder anderen de Hooge Bezuinigingscommissie de urgentie zoo scherp naar voren bracht.

,,Onvermoeid wordt er naar gestreefd om ook binnen de grenzen der begrooting alles zoo goedkoop mogelijk te doen. Eene algemeen krachtig doorgevoerde spaarzaamheid in de geheele landshuishouding alzoo, waarbij elke post op zichzelf beschouwd wellicht weinig belangrijk moge schijnen, doch die alles saamgenomen een aanmerkelijk bedrag bespaart.

,,Langs den tot nu toe gevolgden min of meer incidenteelen weg is ten deze reeds heel wat bereikt.

,,Elk voorstel dat de Regeering bereikte en waarmede voor den Lande meerdere kosten gemoeid waren, hetzij dan dat personeelsuitbreiding gevraagd werd of uitgaven in eens voor verbouwing, voor meubilair, voor schrijfbehoeften, enz., werd getoetst aan het beginsel dat in deze tijden van financieelen nood alleen het strikt noodzakelijke verwezenlijkt worden mocht en zelfs het algemeen als wenschelijk erkende tot betere dagen behoorde te worden uitgesteld.

,,Speciaal de personeelsvoorstellen, die op het budget zulk een belangrijke plaats innemen, zijn met de meeste gestrengheid geschift. Alvorens hiervoor ook maar de minste uitbreiding toegestaan werd, moest omstandig en overtuigend zijn aangetoond, niet alleen dat inderdaad met de beschikbare krachten de zaken niet gaande konden worden gehouden, maar bovendien dat een eenvoudiger administratie en een vlotter behandeling van zaken bepaald onmogelijk waren.

,,Uitdrukkelijk werd trouwens reeds in de eerste dagen der nieuwe bestuursperiode aan de departementschefs en den adviseur voor de decentralisatie medegedeeld, dat alleen in geval van absolute noodzakelijkheid tot uitbreiding van het personeel der verschillende regeeringsbureau's zou worden overgegaan en dat in ieder geval tijdelijke aanstelling of ter beschikking stelling van kantoorpersoneel dient te worden vermeden. Eenige maanden later werd, mede naar aanleiding van den stand der vlottende schuld, de aandacht van deze autoriteiten nog eens gevestigd op de noodzakelijkheid van beperking der uitgaven, ook de buitengewone. Met nadruk werd er daarbij op gewezen, dat alle niet bepaald zeer urgente voorstellen tot beschikbaarstelling of verhooging van fondsen, achterwege moesten blijven.

,,Ook werden telkens weer op het gebied van de personalia meer algemeene voorschriften gegeven, die de strekking hadden, eenerzijds om tot beperking te komen van het stelsel der ruime hand, dat in de afgeloopen oorlogsjaren in zekeren zin onvermijdelijk, thans met het oog op 's Lands financiën niet langer mocht worden voortgezet, anderzijds om met de beschikbare middelen zooveel mogelijk te bereiken.

,,Eene veelzijdige beperking heeft op dit gebied plaats gevonden, die als een gewichtig onderdeel is te beschouwen van de algemeene versobering van 's Lands dienst, welke van verschillende zijden als een van de belangrijkste momenten in het streven naar inkrimping der uitgaven naar voren gebracht is.

,,Van zeer verschillende zijden werd al sinds lang een belangrijke bezuinigingsmogelijkheid gezien in eene met kracht door te zetten vereenvoudiging en beperking van den administratieven arbeid in den meest algemeenen zin.

,,Het geldt hier den strijd tegen eene eigenschap, welke men overal ter wereld gaarne der bureaucratie toeschrijft: het verschijnsel dat zij — eenmaal in sleur geraakt — niet zelden uit het oog verliest dat administratie en correspondentie slechts waarde hebben als middel tot de daad en dat elke vermooiing en verfijning of afronding van deze organisatiemiddelen, die het nuttige effect der aan het einde te verwachten daad niet werkelijk verhoogt, voor de gemeenschap zonder beteekenis is en gewoonlijk dure verwikkeling beduidt.

,,En het is inderdaad ook hier te lande gebleken dat, indien speciaal in die richting wordt gezocht, menige op het oog onbelangrijke vereenvoudiging aan te brengen is, die echter toch op den duur beduidend gewicht in de schaal legt, ook omdat er zoovele dergelijke vereenvoudigingen kunnen plaats hebben.

,,Menige brief, die vooral aan het lager administratief personeel meermalen heel wat hoofdbrekens kostte, kon door een omslagvel, door eene eenvoudige aanteekening soms, worden vervangen. Menige schakel in den keten der administratie bleek onnoodig en eigenlijk alleen een gevolg van het feit, dat wat in bepaalde gevallen nuttig of noodzakelijk was, met den uniformiteitsdrang eener onpersoonlijke organisatie tot regel verheven werd.

,,Veel is langs incidenteelen weg in deze richting reeds gedaan; en vooral in de werkwijze der centrale administratie, die namelijk van de Indische Regeering met het Ministerie van Koloniën eenerzijds en met de Indische departementen anderzijds, zijn reeds aanmerkelijke vereenvoudigingen aangebracht en meer doelmatige werkmethoden ingevoerd. Het mag hier trouwens wel vermeld worden, dat hieraan niet alleen het streven tot bezuiniging der laatste tijden ten grondslag ligt. Reeds sedert jaren werd — gemeenlijk op voorstel van het administratief orgaan dat in deze centrale administratie als tusschenschakel optreedt — telkens wanneer het pas gaf vereenvoudiging aangebracht en overbodige omslag uitgeschakeld.

,,Niet immer wijzen er echter de teekenen op, dat dit groote voorbeeld elders navolging heeft gevonden; het lijdt dan ook geen twijfel dat juist in de administratie, die de centrale Regeering te Buitenzorg niet rechtstreeks aangaat, nog heel wat bezuinigingen en vereenvoudigingen vallen aan te brengen, die echter vermoedelijk slechts door een meer systematisch ingrijpen tot haar recht zullen kunnen komen.

,,Voorts is, ook van het centrum uit, naar een vlotter wijze van behandeling en afdoening gezocht, voor het steeds toenemend aantal aan de Regeering gerichte verzoekschriften.

,,Zulks is thans verkregen doordat de bestuursautoriteiten, aan wie dergelijke stukken om beschouwingen en raad worden toegezonden, de zaken voorzoover ze zich daartoe leenen eerst met belanghebbenden bespreken en daarbij onjuiste opvattingen of misverstanden rechtzetten en duidelijk maken. Indien de verzoekers met deze inlichtingen genoegen blijken te nemen, wordt van hen op het rekest eene aanteekening gevraagd, houdende mededeeling van de intrekking daarvan.

,,Op deze wijze wordt veel geschrijf voorkomen over allerlei verzoeken, die — wijl zij tegen wet of billijkheid indruischen of op misverstand berusten — toch zonder twijfel afgewezen zouden moeten worden; bij de groote hoeveelheid van dergelijke rekesten kan dit eene besparing aan arbeid en administratieve krachten opleveren, die, hoezeer niet onder cijfers te brengen, speciaal ten aanzien van klerken- en schrijverspersoneel op den duur belangrijk te achten is.

,,Het is natuurlijk een kwestie van bestuursbeleid om te beoordeelen in hoever het in voorkomende gevallen — hoezeer een verzoek ook duidelijk ongerijmd, althans voor inwilliging niet vatbaar is —, toch gewenscht te achten is den verzoeker daarvan bij uitdrukkelijke Regeeringsbeslissing mededeeling te doen geworden. Het feit dat de verzoekers zelf van hun wensch tot intrekking van het rekest moeten blijk geven, is trouwens waarborg dat in de gevallen, waarin eene Regeeringsbeschikking blijkbaar bepaald wordt verlangd, deze den Staatsburger niet onthouden wordt.

,,Het was de zoogenaamde hooge bezuinigingscommissie, die andermaal het herhaaldelijk reeds overwogen vraagstuk aan de orde stelde, om door eene uniforme regeling van de werkuren op alle Gouvernementskantoren, tot een langeren, meer bij de gewoonten uit het particuliere leven aansluitenden, werktijd te komen. Daarvan zou dan, naar ook zij meende, wellicht eene geleidelijke inkrimping van de personeelformatie op sommige bureaux het gevolg kunnen zijn, terwijl in ieder geval aan de in enkele gevallen blijkbaar te veel opgedreven toekenning van overwerkgelden beperking zou kunnen worden aangelegd.

,,Ook in de vorige bestuursperiode is deze vraag aan de orde geweest, in dien vorm, dat overwogen werd den werktijd in een ochtend- en middagkantoortijd te splitsen, die dan te zamen van langer duur zouden zijn dan de bestaande arbeidstijd. Van dezen maatregel is toen na rijpe overweging afgezien, wijl ze vooral voor de lagere ambtenaren — die vaak in de grootere plaatsen dikwijls op een aanmerkelijken afstand van de kantoren wonen — verdubbeling hunner maandelijksche uitgaven voor transportkosten, en dus groot financieel nadeel, zou beduiden. Bovendien werd van de doorvoering een betrekkelijk zeer gering nuttig rendement verwacht, wijl hetgeen aldus aan arbeid op kantoor gewonnen zou worden, vermoedelijk zou zijn opgewogen door vermindering van den onbetaalden arbeid in de avonduren, die in vele ambtenaarskringen tot een door de dienstbelangen geboden gewoonte geworden is.

Toch is de zaak — eenmaal voorgebracht — andermaal in overweging genomen, ook al wijl de publieke opinie zich herhaaldelijk voor eene verlenging der bureautijden verklaard had, al bleek ze ook herhaaldelijk over den bestaanden toestand kennelijk weinig juist voorgelicht.

,,Een speciaal ingesteld onderzoek leverde sedert het wellicht ietwat verrassend resultaat, dat een eenvoudig gelijkmaken van de gouvernementskantooruren aan die van den handel aan het voor oog te houden doel der regeling: ,,bezuiniging'', weinig bevorderlijk zou zijn.

,,Blijkens dit verzoek zijn zij, die in den handel werken, in twee nagenoeg even sterke groepen te verdeelen, waarvan de eerste in maximo ruim 41 uur, de andere ruim 36 uur per week op het kantoor is. Een ander departementshoofd, dat een dergelijk onderzoek had ingesteld, achtte deze cijfers nog geflatteerd en meende het wekelijksch aantal kantooruren in den handel op 36 à 39 te moeten stellen.[1]) Natuurlijk zijn er personen, die in tijden van hoog-conjunctuur langer arbeidsdagen maken, doch dat zijn zij, die voor buitengewone praestaties in buitengewone belooningen (tantièmes, gratificaties, e.d.g.) compensatie vinden.

,,Eindelijk moet hierbij nog worden opgemerkt, dat om dit aantal kantooruren te bereiken, de handel zijn employés, waar noodig, op velerlei wijze behulpzaam is bij woningvoorziening, vervoersgelegenheid, de inrichting van goede en goedkoope eetgelegenheden in de onmiddellijke nabijheid der kantoren, enz. Van hoeveel belang deze en dergelijke voorzieningen zijn, is duidelijk voor wie bedenkt, dat althans te Weltevreden het nog steeds onopgeloste woningvraagstuk de meerderheid van ambtenaren en beambten dwingt op grooten afstand van het kantoor te wonen, zoodat, nog afgezien van hen, die in Depok of Buitenzorg hun toevlucht moesten zoeken, verscheidenen zelfs per voertuig weinig minder dan een uur behoeven om van huis naar kantoor te komen.

,,Daartegenover varieerde de kantoortijd bij de centrale kantoren tusschen 42 uur per week (Staatsspoor: kantooruren 7—2 n.m.) en 36 uur per week (7½—1½ n.m.). Wat nu de vraag betreft of eene herziening van den werktijd tot werkelijke bezuiniging zou leiden, bleek de raad van directeuren, aan wien ze was voorgelegd, algemeen van oordeel, dat ten deze onderscheid diende gemaakt tusschen het hoogere leidende en het lagere, meer mechanisch werkend personeel. En mocht al voor het lager personeel de herziening eenig nut brengen, ten aanzien van het hoogere zou naar het algemeen gevoelen eer het tegenovergestelde bereikt worden, wijl het — op alle departementen en vrijwel overbelast — als regel in de avonduren thuis werkte. Aanmerkelijke verlenging van den kantoortijd zou voor deze groep dus slechts verplaatsing van arbeid beduiden van den koelen avond thuis naar den warmen middag en het daarvoor kwalijk ingerichte gouvernementskantoor, met als gevolg aanzienlijken achteruitgang in arbeidsprestatie. De ervaring van vóór 1909, toen van 8 tot 3 gewerkt werd, achtte men uitermate leerzaam. Destijds werd algemeen om 1 uur op kantoor gegeten, waarna dan doorgaans als gevolg van de hitte weinig meer van werken kwam. Zij die toen de verandering hebben meegemaakt, getuigen, dat vroeger beginnen en vroeger eindigen aan de werkprestatie ten goede kwam. Ook bij de Staatsspoorwegen heeft men op het punt van kantoordienst in den namiddag ervaring opgedaan, die verder de voorkeur deed geven aan een onafgebroken kantoortijd van 7 tot 2 uur.

Van het lager personeel zou echter, naar men toegaf, bij langer arbeidstijd wellicht eenige vermeerdering van prestatie zijn te wachten. Doch waar, naar voor de hand ligt, aan afzonderlijke uren voor de beide personeelsgroepen niet gedacht kon worden, daar zou de maatregel over het geheel toch een deficit opleveren. Overigens werd ook thans de quaestie van het verdubbelde transport allesoverwegend geacht en de verzachting van de daaruit voortvloeiende bezwaren zou voor den lande op extra-uitgaven neerkomen, die het bezuinigingsdoel, dat dan toch aan de regeling ten grondslag behoort te liggen, geheel en al in nevelen zou doen verdwijnen.

1) 9 u.—12 u. en 1 u.—4½ u.; Zaterdags 9—1.

,,Het stond op die gronden wel vast, dat eene opvoering van het aantal kantooruren, welke splitsing van den kantoortijd ten gevolge zou moeten hebben, van de wal in de sloot zou doen geraken.

Wel werd eenig — zij het gering — nut verwacht van eenige verlenging van de kantooruren met behoud van de bestaande dagindeeling. Daardoor zou het leidend personeel niet belet worden om in de avonduren thuis te werken, en de arbeidsprestatie van het lagere personeel zou kunnen toenemen. Bij den dienst der Staatsspoorwegen is trouwens een kantoortijd van zeven uur per dag (van 7—2 uur) practisch te handhaven gebleken. Aldus werd in Januari jl. eene op den eersten der daaropvolgende maand ingaande regeling van den kantoortijd op de administratieve landskantoren vastgesteld, die den werktijd op 40½ uur per week bepaalde, met vrijheid om voor elk departement of kantoor de aanvang en het einde daarvan, zoomede desnoodig de controle door presentielijsten, afzonderlijk te regelen.

,,Mocht de stand der werkzaamheden het noodig maken den werktijd met meer dan één uur per werkdag te verlengen — zoo is ten aanzien van het overwerk bepaald — dan wordt aan het personeel van den rang van of bezoldigd als tweeden commies en daarbeneden eene vergoeding uitgekeerd van ten hoogste ½ % der maandelijksche wedde per uur. Naar denzelfden maatstaf worden ook vergoedingen uitgekeerd voor het betrekken van wachten gedurende den tijd dat de kantoren gesloten zijn. Voor de werkzaamheden, die zich daartoe eigenen, kan het betrokken kantoorhoofd — waar de belangen van den dienst daardoor bevorderd worden — bepalen, dat vergoeding voor overwerk niet per uur, doch per taak wordt berekend volgens een door hen vast te stellen tarief, dat met het uurtarief zooveel mogelijk overeenstemt.

,,De Regeering heeft bij de vaststelling dezer regeling weinig geestdrift gevoeld. Wetende hoeveel werk in dienst van den Lande dagelijks verzet wordt, had Zij de overtuiging, dat het meerendeel Harer ambtenaren, van hoog tot laag, met plichtsgevoel arbeidt en dus zulke regelingen niet behoeft om goed werk te leveren, terwijl degenen bij wie het plichtsgevoel ontbreekt, daardoor niet beter zullen worden. Toen Haar echter eenmaal een door den raad Harer Departementshoofden ondersteund voorstel werd voorgelegd, vond Zij anderzijds geen reden daaraan Hare medewerking te onthouden, ook al omdat Zij het vertrouwen had, dat de geest van goede en trouwe plichtsvervulling, die onder Hare ambtenaren heerscht door het enkele feit der vaststelling van eens Haars inziens dus overigens vrijwel overbodige dwangregeling niet veranderen zal.

,,Intusschen is ingevolge deze regeling het meerendeel der Gouvernementskantoren thans geopend van zeven tot twee en des Zaterdags tot half een.

,,Als rechtstreeksche bezuinigingspoging werden voorts in het belang van 's Lands financiën de oude en wellicht eenigszins vervaagde aanschrijvingen over het beperken der reizen en overplaatsingen nog eens uitdrukkelijk naar voren gebracht. Een ieder die het aanging werd dringend verzocht thans strikter dan ooit de hand te houden aan het voorschrift, dat geen overplaatsing mag worden bevolen of voorgesteld die niet in alle opzichten op grond van het dienstbelang wordt gevorderd, zulks wijl zelfs eene geringe beperking in het aantal hier eene dadelijke bezuiniging beteekent, terwijl overigens 's Lands belang ook in ander opzicht door het vele wisselen der ambtenaren geschaad wordt.

,,Bij dezelfde gelegenheid werd den Directeuren een nauwlettend toezicht aanbevolen op de commissiereizen van hun ondergeschikten en een voortdurend waken tegen het maken van onnoodige reizen. Onafgebroken zullen zij er voor hebben te zorgen, dat het met de reis gemoeide dienstbelang in juiste verhouding staat tot de daaraan voor het Land verbonden kosten en dat alle omstandigheden, welke de reisuitgaven onnoodig verhoogen, zooals het minder oordeelkundig uitkiezen van de standplaats of het niet gebruik maken van spoor of tram, dan wel het afzonderlijk reizen waar samenreizen voor de hand lag, zooveel mogelijk worden vermeden.

,,Onnoodig te zeggen, dat het kantoor Reiswezen met volle kracht in dezelfde richting werkzaam is; de uitingen van onverdachte zijde in pers en vergadering wijzen wel uit, dat aan dit kantoor — zoo iets — toch zeker geen gemis aan ijver en voortvarendheid bij het nastreven van het bij de oprichting gestelde doel der bezuiniging kan worden verweten.

,,Belangrijke bezuinigingen zijn verder nog aangebracht in den voor Indië zoo belangrijken post van de overtochten van en naar het moederland.

,,Dit kon geschieden door de tot nog toe in art. 10 van het overtochtsreglement vastgestelde traktementsgrenzen aanzienlijk te verruimen; ook uit anderen hoofde was herziening dezer voorschriften een punt van urgentie geworden.

,,Teneinde te voorkomen, dat voor elke herziening in de indeeling telkens weer eene wijziging van het overtochtsreglement noodig zou zijn, is sedert eene wijziging uitgelokt die de klasse-indeeling der landsreizigers — behoudens het principe der indeeling in vieren — geheel tot de competentie van den Minister van Koloniën brengt, met inachtneming overigens van het oude beginsel, dat voor de militairen de rang en voor de burgerlijke landsdienaren de bezoldiging tot maatstaf der indeeling strekt.

,,In afwijking van dien algemeenen regel kunnen dan echter, gelijk ook te voren het geval was, bepaalde landsdienaren of groepen van landsdienaren — ongeacht het bedrag van hunne bezoldiging — op grond van diploma's of bewijzen van aanstelling dan wel om andere redenen in eene bepaalde klasse gerangschikt worden.

,,Met behoud van een vele bladzijden beslaande reeks van dergelijke uitzonderingen is sedert 1 October van het vorig jaar de traktementsgrens door den Minister op f 600 's maands gebracht voor de eerste klasse, f 250 's maands voor de tweede klasse, behalve ten aanzien van de vrouwelijke passagiers, die ook bij lager bezoldiging in die klasse blijven, en op f 75 's maands voor de derde klasse. Van de militairen reizen alle officieren eerste, onderluitenants en sergeant-majoors tweede, de overige onderofficieren derde, de soldaten vierde klasse.

,,Op zichzelf beteekent dit inderdaad reeds eene krachtige bezuiniging, die echter onvoldoende tot haar recht komt door de vele uitzonderingen, waarvan hiervóór reeds melding is gemaakt en die, hoe goed op zich zelf ook bedoeld, juist door haar onvermijdelijk karakter van bevoorrechting tot vele klachten en bezwaren aanleiding hebben gegeven.

,,In overweging is om aan deze voor een groot deel geenszins ongegronde bezwaren tegemoet te komen door eene algemeene herziening van de overtochtsindeeling, waarbij met intrekking van alle uitzonderingen de traktementsgrenzen, die dan wellicht nog wat zouden kunnen worden opgevoerd, het eenig criterium vormen van de klasse-indeeling.

,,Voorts is beperking gebracht in het — gedurende beter financieele jaren dan thans voor den boeg liggen, bijna tot gebruik geworden — verleenen van dikwijls vrij zwaar geremunereerde reis-, studie- of dienstopdrachten aan ambtenaren die met verlof naar Europa gingen.

,,De voordeelen, die aan zulke persoonlijke opdrachten verbonden kunnen zijn, worden door de Regeering allerminst voorbij gezien, doch het is een feit, dat het uit den dienst gaan er in zekeren zin mee bevorderd wordt en dat de voordeelen dikwijls in hoofdzaak aan den persoon van den uitvoerder der opdracht ten goede kwamen en aan den dienst eigenlijk slechts zeer indirect.

,,Vaak zijn trouwens dergelijke opdrachten voor den dienst heelemaal niet noodig, wijl toch alle gegevens schriftelijk van den Minister van Koloniën kunnen worden gevraagd, terwijl een ambtenaar, die een opdracht krijgt, meestal wel niet veel meer dan diezelfde gegevens zal verzamelen en dat dikwijls ten koste van meer moeite en tijd en in ieder geval op eene voor den Lande onevenredig dure manier.

,,Deze overwegingen deden de Regeering er toe besluiten om voor den vervolge geen studie- of reisopdrachten meer aan Indische ambtenaren te verleenen, tenzij de absolute noodzakelijkheid daarvan is aangetoond. Dit bleek wel uiterst zelden het geval te zijn.

,,Ook al weer naar aanleiding van eene opmerking der zoogenaamde hooge bezuinigingscommissie is verder in het begin van dit jaar nog een rondschrijven uitgegaan aan

alle kantoren, die dienstbrieven mogen verzenden, om ze tot spaarzaamheid bij het gebruik van den portvrijdom aan te sporen.

,,Als algemeen beginsel is den betrokkenen daarbij voorgehouden, dat zij zich steeds op het standpunt van den particulier hebben te stellen en aldus enkele onnoodige zending achterwege laten.

,,Verder werd gewezen op de noodzakelijkheid van eene werkelijk oordeelkundige administratie in dezen, waardoor dus steeds gezorgd wordt dat de verschillende stukken, die met dezelfde post aan denzelfden geadresseerde verzonden worden, in een omslag gesloten worden. Niet zoozeer voor de groote centra met eenige postverbindingen per dag, maar vooral voor plaatsen die geen dagelijksche postverbinding hebben — alle overzeeposten dus — kan dit eene groote vereenvoudiging geven. Overigens zal met de kosten en het belang van den betrokken dienst als maatstaf, eene schifting in de plaatselijke dienstbrieven moeten worden gebracht, en alleen die over de post mogen worden verzonden, waarvan de bezorging door eigen personeel op grond van een dezer beide overwegingen ongewenscht blijkt.

,,Ten slotte is nog beperking gelast van het adviseeren der stukken tot die welke niet of bezwaarlijk te vervangen bewijsstukken inhouden dan wel stoffen, welke gevaar voor besmetting kunnen opleveren of geld of geldswaardig papier.

,,In de moeilijke jaren, welke de ambtenaren kort geleden hebben doorgemaakt doordat de snelle duurtestijging van dien tijd niet dadelijk — gelijk in het particuliere geschiedde — door correspondeerende positieverbeteringen kon worden gevolgd, is het gewoonte geworden om aan de weddeherzieningen, waarmee op de begrooting rekening was gehouden en die in verband met de immer verlate vaststelling der begrootingswet veelal eerst diep in het jaar konden worden ingevoerd, terugwerkende kracht tot het begin van het dienstjaar te verleenen.

,,Toen echter voor de ambtenaren beter en voor het Land slechter tijden waren gekomen, diende met deze gedragslijn te worden gebroken.

,,Zulks kon echter, naar in verschillende gevallen bleek, niet te plotseling geschieden, wijl de betrokken landsdienaren er op gerekend hadden, dat het oorlogsgebruik zou worden gecontinueerd en bijvoorbeeld bij het aangaan van geldelijke verplichtingen, het regelen van de betaling van belastingen, het gaan met verlof of pensioen, enz. hun zaken daarnaar geregeld hadden.

,,De Regeering heeft daarom na voorafgaande waarschuwing de grens getrokken bij den overgang van de begrootingsjaren 1921 en 1922. Aan alle positieverbeteringen, waarvoor op de begrooting voor het eerste dier jaren fondsen zijn uitgetrokken, is daarom nog terugwerkende kracht verleend tot aan het tijdstip, dat als ingangsdatum in de begrooting genoemd is.

,,Voor 1922 en volgende jaren zal echter, tenzij zeer bijzondere omstandigheden aanleiding tot het tegendeel geven, aan bezoldigingsregelingen geen terugwerkende kracht meer worden verleend, hetgeen tevens inhoudt dat — gelijk ook nog eens uitdrukkelijk aan de betrokken autoriteiten is voorgehouden — op het feit, dat op een begrooting gelden voor een vol jaar of voor een zekeren termijn zijn uitgetrokken, nooit meer verwachtingen gegrond zullen mogen worden omtrent de invoering van weddeverbeteringen gerekend van een tijdstip voorafgaande aan den datum van vaststelling.

,,Teneinde voorts in het algemeen de verschillende personeele posten nog verder te drukken, zijn bij een ander administratief voorschrift de meest strenge orders uitgegeven dat niet langer, gelijk tot nu toe herhaaldelijk bleek te zijn gebeurd, aan personen, die voor 's Lands dienst werden aangeworven buiten de Regeering om voorspiegelingen zouden worden gedaan over hun speciaal toe te kennen bijzondere voordeelen.

,,Meermalen kwam de Regeering daardoor voor het geval te staan, dat zij dergelijke toezeggingen, hoewel die feitelijk geenerlei behoorlijken grond hadden, toch — soms ten koste van veel extra uitgaven — moest honoreeren, al ware het alleen reeds op grond van overwegingen van billijkheid tegenover de betrokken personen, die herhaaldelijk om in 's Lands dienst te treden, vaste positie moesten prijsgeven.

,,Daartegen is thans een zeer uitdrukkelijk verbod uitgevaardigd, onder toevoeging, dat autoriteiten die zonder verkregen machtiging zulke toezeggingen doen, voor de gevolgen daarvan aansprakelijk zullen worden gesteld.

,,Met hetzelfde doel is het vraagstuk der toekenning van voortijdige weddeverhoogingen nader bezien.

,,In verschillende traktementsregelingen komt de bepaling voor, dat na verkregen machtiging van den Gouverneur-Generaal, bij buitengewone geschiktheid en uitmuntende plichtsbetrachting de aan eene betrekking verbonden regelmatige weddeverhoogingen voor het verstrijken van den daarvoor gestelden termijn kunnen worden toegekend.

,,In de moeilijke oorlogsjaren moest herhaaldelijk worden toegelaten, dat van dit voorschrift min of meer in afwijking van de oorspronkelijke bedoeling gebruik gemaakt werd om vooral de lager bezoldigde ambtenaren, die soms in een inderdaad wanhopige positie kwamen te verkeeren, den nood eenigszins te verlichten. De rekbaarheid der begrippen ,,buitengewone geschiktheid" en ,,uitmuntende plichtsbetrachting" opende de mogelijkheid daartoe.

,,De Regeering heeft zich wel bereid verklaard het oude voorschrift te handhaven, doch onder het uitdrukkelijk voorbehoud dat het dan weer strikt volgens de bedoeling zal worden toegepast, in dier voege dat alleen in werkelijk sprekende gevallen ter beoordeeling van de Regeering en dus bij hooge uitzondering voortijdige verhoogingen zullen worden toegekend. Toezeggingen inzake de toekenning van zulke voortijdige verhooging heeft de Regeering daarbij eens en voor goed verboden.

,,Eene dergelijke strikte toepassing van personeele bepalingen is trouwens in algemeenen zin den betrokken autoriteiten eens en vooral op het hart gedrukt bij een aan het einde van het verslagjaar uitgegaan rondschrijven. De Regeering deed daarin vooropstellen, dat zij niet dan op grond van zeer bijzondere redenen aan afwijkingen van de algemeen geldende regelingen wenschte mede te werken; zij deed daaraan tevens het dringend verzoek toevoegen om gevallen, die aan dien eisch niet voldeden, zelfs niet voor te brengen, ten einde aldus de taak der administratie niet onnoodig te verzwaren en nutteloos papier, tijd en arbeidskracht te verbruiken.

,,Tevens werd het in dezelfde lijn van inkrimping der personeele uitgaven bij herhaling uitgesproken, dat de uitkeering van buitengewone geldelijke belooningen tot gevallen van inderdaad hooge uitzondering moest worden beperkt.

,,Eenigszins op ditzelfde gebied ligt de gewijzigde gedragslijn inzake het toekennen van schadeloosstellingen aan ambtenaren die tot een hooger bezoldigd ambt benoemd zijn, doch in het belang van 's Lands dienst zoolang in hunne oude betrekking worden aangehouden, dat zij de nieuwe hoogere bezoldiging eens of meermalen derven. Het is thans de bedoeling deze gevallen inderdaad tot uitzonderingsgevallen te maken, waartoe den betrokken autoriteiten opgedragen is zich bij bevorderingen zooveel mogelijk telkens zekerheid te verschaffen of de betrokkene zijne bestemming wel dadelijk zal kunnen volgen en, indien dit wegens werkelijk urgente redenen niet het geval blijkt, te overwegen of de benoeming dan niet moet worden uitgesteld.

,,Eenige maanden later werd deze lijn doorgetrokken tot de nieuwbenoemde ambtenaren, die niet in de gelegenheid zijn hunne betrekking nog in de maand van benoeming te aanvaarden, en dus ingevolge de bekende uitbetalinsregeling van 1827, welke voor de eerste maal traktement toekent op den eersten der maand volgende op die waarin het ambt aanvaard en de betrokkene beëedigd is, eerst twee maanden na benoeming de hoogere bezoldiging ontvangen.

,,Ook hier wenschte de Regeering in het algemeen geen schadeloosstellingen te verleenen, terwijl om reclames zooveel mogelijk te voorkomen, de benoemende autoriteiten werden aangeschreven om zich voor het nemen van het besluit ook ten aanzien van dit punt zekerheid te schaffen.

,,Wel is sedert juist dezer dagen ingevolge een voorstel

van de Bestuursverkavelingscommissie de bevoegdheid tot het toekennen van dergelijke schadeloosstellingen aan de Departementschefs overgedragen, doch uitdrukkelijk is hun daarbij op het hart gebonden bij de toepassing hunner nieuwe bevoegdheid van de uitgestippelde gedragslijn niet af te wijken.

,,Gelijk in de vorige Mededeelingen reeds is uiteengezet, werd in 1920, met vervanging van die van 1918 eene geheel nieuwe duurtetoeslagregeling ingevoerd, die vooral voor de lagere traktementen een zeer aanzienlijke toename beteekende.

,,Na de inderdaad zeer moeilijke jaren, welke de ambtenaren hier te lande doorgemaakt hadden, kwam deze regeling bij menigeen nog maar juist op tijd om het gezin van financieelen ondergang te redden en de zware eischen, die daarmee aan 's Lands schatkist gesteld werden, waren in die dagen dan ook meer dan gerechtvaardigd.

,,Sedert zijn ook ten aanzien van dit vraagstuk de tijdsomstandigheden van invloed geweest. Voor 's Lands financiën vormt de duurtetoeslag een in verband met de huidige geldelijke vooruitzichten op den duur bezwaarlijk te verantwoorden uitgave, terwijl eene althans beginnende prijsdaling den toestand in de ambtenaarswereld minder nijpend gemaakt heeft dan te voren het geval was. In het bijzonder voor de lagere inlandsche beambten is naar algemeene erkenning de bezoldiging met de daarop vallende 60 % aan duurtetoeslag feitelijk te hoog na de aanmerkelijke prijsdaling van rijst en van andere zaken die in deze kringen als eerste levensbehoeften zijn te beschouwen.

,,Trouwens de eisch om zoodra dat mogelijk zou blijken tot vermindering of afschaffing van den duurtetoeslag over te gaan, is in de overwegingen der Regeering nimmer uit het oog verloren.

,,Bepaald aan de orde kwam dit punt in de tweede helft van het vorig jaar, toen de Bezuinigingscommissie 1920 in haar verslag de aandacht vestigde op de ongerijmdheid die er in school, dat ook de ambtenaren, voor wie op de begrootingen voor 1920 en 1921 positieverbeteringen waren opgebracht, denzelfden duurtetoeslag zouden behouden als de ambtenarengroepen wier wedde sinds jaar en dag onveranderd gebleven was.

,,Met de erkenning in beginsel, dat in zulke gevallen aan den toeslag een zekere beperking behoorde te worden aangelegd, stond echter nog geenszins vast hoe in de gegeven omstandigheden dit principe tot praktische uitvoering te brengen.

,,Te moeilijker was dit vraagstuk omdat niet al de pas ingevoerde en voorgebrachte weddeverbeteringen in dit verband als gelijkwaardig zijn te beschouwen. Wel bedoelden sommige dier herzieningen inderdaad de inkomsten der betrokkenen op nieuw peil te brengen, waardoor dus de duurtetoeslag overbodig zou zijn, maar daartegenover mocht in verschillende andere gevallen eigenlijk slechts van het inhalen van een ook voor de bekende prijsstijging op dit gebied bestaanden achterstand worden gesproken, zoodat boven het peil dier groep van traktementsverbeteringen de duurtetoeslag in dezelfde mate noodig werd geacht als voor alle andere ambtenaren.

,,Hier eene, ook met alle tusschenvormen rekening houdende, oplossing te vinden, bleek welhaast ondoenlijk zoolang althans niet de in die dagen juist in behandeling zijnde algemeene nivelleering vaste vormen zou hebben aangenomen en aldus een min of meer vast peil zou zijn verkregen, waarnaar alles kon worden afgemeten.

,,In afwachting van de verwezenlijking dier nivelleeringsvoorstellen bleef daarom op dat oogenblik de zaak rusten, terwijl het denkbeeld in petto werd gehouden om zoodra die voorstellen meer gecondenseerd zouden zijn, den duurtetoeslag voor allen gelijkelijk zooveel te verminderen, dat aan wedde en toeslag niet meer zou worden genoten dan de genivelleerde bezoldiging zou bedragen. Ook dit denkbeeld bleek echter al spoedig op groote praktische bezwaren te stuiten.

,,Daarnaast werd als algemeen consigne uitgegeven, dat bij het voorbrengen van voorstellen voor nieuwe positieverbeteringen en tot het instellen van nieuwe ambten voortaan uitdrukkelijk zou worden vermeld in hoeverre daarbij met den toeslag rekening was gehouden.

,,Verder werd in dit stadium der zaak door de Regeering overgegaan tot invoering van de positieverbeteringen, die tot nu toe juist met het oog daarop nog waren aangehouden. Uitdrukkelijk werd echter in elk afzonderlijk geval bepaald, dat de aan de nieuwe bezoldiging te verbinden duurtetoeslag niet blijvend zou worden gehandhaafd, doch dat nader zou worden uitgemaakt op welke wijze die toeslag zou worden verminderd of ingetrokken, in het bijzonder voor hen, die weddeverbeteringen hebben verkregen. Natuurlijk bleef vooropstaan, dat in geen geval zou worden teruggevorderd wat aan duurtetoeslag eenmaal genoten is.

,,Lang kon echter de zaak niet blijven rusten. Door de toenemende financieele moeilijkheden was het langzamerhand kwalijk langer te verantwoorden om den duurtetoeslag, waarvan buitendien — bij de ramingen vergeleken — de kosten in hooge mate bleken tegen te vallen, langer dan absoluut noodig te laten bestaan.

,,De voorloopige begrootingsramingen voor 1923 wezen uit, dat alleen zeer radicale bezuinigingen de financiën van het Land althans eenigermate in evenwicht zouden kunnen houden. De Regeering zal daarom gedwongen zijn op het punt van den duurtetoeslag tot eene krachtigé hanteering van het snoeimes over te gaan. In beginsel is voorloopig het denkbeeld aanvaard om het er op aan te sturen, dat met ingang van 1 Januari van het volgend jaar de toeslag tot op de helft wordt verminderd en met 1 Juli daaraanvolgend geheel ingetrokken.

,,Gelijk uit het vorenstaande duidelijk geworden zal zijn, gold het in al de daarin behandelde gevallen wel vrij algemeen en krachtig werkende, doch — naar haar wordingsproces beoordeeld — toch bepaald incidenteele bezuinigingen.

,,Want wel hebben — zooals uitvoerig is verhaald — behalve de Regeering zelf, verschillende bezuinigingscommissies en trouwens ook alle departementshoofden en dezer ondergeschikte organen het bezuinigingsvraagstuk min of meer systematisch bezien, doch wat nog niet heeft plaats gehad, ook omdat de middelen en gegevens daartoe nog ontbraken, is eene nauwgezette stelselmatige ontleding van de uitgavenzijden der begrooting post voor post, van de begrootingsrekeningen, de verslagen van diensten en bedrijven met bijbehoorende commercieele rekeningen.

,,En toch zal alleen zulk een allesomvattend en systematisch doorgevoerd onderzoek, te zamen met de wenken en mededeelingen van belangstellenden in vak- en dagbladpers het materiaal voor eene algemeen doorgevoerde bezuiniging kunnen opleveren.

,,Alleen toch door een dergelijke stelselmatig opgezette analyse zullen, nadat het begrootingsonderzoek door zoo noodig plaatselijk verkregen inlichtingen en verklaringen zal zijn aangevuld, de oorzaken kunnen worden opgespoord van onevenredig hooge kosten voor bepaalde onderdeelen van Overheidszorg en van abnormaal sterke schommelingen van sommige groepen van uitgaven. En alleen een volledig overzicht van deze factoren zal de grondslag kunnen zijn voor een inderdaad algemeen doorwerkende bezuiniging, hetzij dan dat, gelijk ook de laatste bezuinigingscommissie reeds onderscheidde, alleen de werkwijze vereenvoudigd wordt, hetzij dat het terrein der Overheidsbemoeienis ingekrompen dient te worden.

,,En dat — ondanks de dikwijls ingrijpende incidenteele hervormingen, waarvan er in het vorenstaande verschillende geschetst werden — toch bij meer systematisch aanvatten van het vraagstuk ook in de werkwijze zelf nog veel te vereenvoudigen valt, is duidelijk, voor wie beseft hoe in de snelle ontwikkeling der laatste decenniën de Overheidsorganisatie hier te lande vergroeid is. De onvermijdelijk steeds verder gaande specialiseering in de Overheidstaak toch ging, doordat in de groote zaken eene onverminderde centraliseering van het bewind betracht werd, gepaard met een merkbare afname van den invloed der plaatselijke bestuursorganen op het behoud van een locaal verband tusschen de dirigeerende diensten. Werd aldus in vele gevallen de qualiteit van het werk gediend, het feit dat het door verschillende diensten zonder onderling verband verricht werd, deed veelal de mogelijkheid over het hoofd zien om door combinatie van in wezen

verwante of althans onderling verband houdende werkzaamheden, tot besparing te komen. Daarnaast leidde de, in het maatschappelijk leven dezer landen vanzelf scherper afgeteekende scheiding tusschen de verschillende bevolkingsgroepen, tot een voor het oogenblik nog te aanvaarden dualisme in verschillende personeelsorganisaties, waaruit echter — door de suggestie van dat stelsel zelf — gevaar voortvloeit voor eene zekere verwaarloozing van financieele eischen.

,,Bovendien werkt ook hier te lande het overal elders geconstateerd verschijnsel, dat bij de organisatie van die steeds groeiende onderdeelen der Overheid, welke op sociaal, economisch of paedagogisch terrein liggen, financieele overwegingen hun die hier opbouwenden arbeid verrichten gemeenlijk dermate onbelangrijk voorkomen, dat het de grootste moeite kost om hier eenigen waarborg te verkrijgen, dat met zoo weinig mogelijk geld een maximum aan nuttig effect bereikt wordt.

,,Kan de bezuiniging door versobering of betere organisatie der werkwijze veelal door de betrokken autoriteiten zelf tot stand gebracht worden, zoodra het werkelijk zal gaan om inkrimping van de taak der Overheid, spreekt het wel van zelf, dat niet buiten de Regeering of zelfs buiten den begrootingswetgever om zal mogen worden gehandeld.

,,Voor het voorbereiden en verrichten van een dergelijk systematisch financieel onderzoek is juist in de dagen van het sluiten dezer Mededeelingen in beginsel besloten tot de instelling van een onder den directeur van Financiën ressorteerenden specialen bezuinigingsdienst, die vooral langs den weg van voortdurend mondeling en plaatselijk contact en daarop gebaseerde onderlinge samenwerking en vertrouwen, in die richting zal hebben te arbeiden.

,,**Onderwijs.** *Het tekort aan leerkrachten.* Vele waren in de laatste jaren de klachten over de personeelvoorziening bij het gouvernements Europeesch lager onderwijs. Wel was, gelijk in den Volksraad reeds bleek, percentsgewijze het tekort niet zoo heel groot — tusschen 6 en 7 % —, doch de uitbreiding van het zuiver Europeesch en vooral van het Hollandsch-Chineesch onderwijs kon allerminst met de behoefte tred houden.

,,Bovendien demonstreert zich een algemeen tekort van 6 %, bij andere diensttakken welhaast onopgemerkt, bij den onderwijsdienst onmiddellijk in alle scherpte aan het publiek, ook al omdat uiteraard elke samenloop van ziektegevallen of verlofaanvragen, waarvoor niet aanstonds aanvulling van elders beschikbaar is, plaatselijk het tekort in veel ongunstiger verhoudingen tot de beschikbare krachten doet afsteken.

,,De onvermijdelijke overplaatsingen, welke steeds een fractie der bestaande sterkte reizende houden, accentueeren deze plaatselijke tekorten.

,,Ongetwijfeld is in den verminderden personeeltoevoer in de jaren 1917 en 1918, toen de scheepvaart wegens het duikbootengevaar sterk verminderde en zelfs een tijdlang geheel werd stopgezet, een, en wel eene zeer voorname, der oorzaken te zien van het beschreven tekort, doch men mag onder de suggestie hiervan niet uit het oog verliezen, dat ook andere factoren hebben medegewerkt. De uitzendingscijfers van na den oorlog wijzen dit in zoover uit, dat in 1919 nog 145 en in 1920, toen de scheepvaartmoeilijkheden reeds lang tot het verleden behoorden, slechts 71 onderwijzers door den Minister ter beschikking van de Indische Regeering werden gesteld.

,,Buitendien hebben de oorlogsjaren niet uitsluitend in ongunstigen zin op de personeelvoorziening gewerkt. Zoo hebben zich, naar bekend, tijdens de mobilisatie verscheidene onderwijzers voor Indië aangemeld, die zonder dien maatregel niet of voorloopig niet aan een loopbaan bij het Indisch onderwijs zouden hebben gedacht. Bovendien stond tegenover een kleineren aanvoer een verminderde uittocht, wijl bij menigeen in die jaren de pensioenplannen vrijwillig en de verlofplannen meestal gedwongen werden opgeschort.

,,Er zijn dus onmiskenbaar ook meer algemeene factoren van invloed geweest, wortelende in de uiterst snelle uitbreiding van het onderwijs in deze gewesten, de groote behoeften aan onderwijskrachten ook in het moederland en tevens de positieregeling der leerkrachten en de daarmede verband houdende uitingen van het vakvereenigingsleven.

,,Een reeks van maatregelen is ontworpen om in dezen toestand te voorzien.

,,Zoo werden sinds 1916 aan onderwijzers met hulpakte in Nederland, die zich voor den Indischen dienst willen verbinden, toelagen gegeven voor de hoofdactestudie.

,,Voorts werd in 1917 begonnen met de opleiding van Chineesche onderwijzers, terwijl een tweede hoogere kweekschool voor inlandsche onderwijzers werd opgericht, welke beide voorzieningen strekken tot uitsparing van Europeesche onderwijzers voor het Hollandsch-Chineesch en Hollandsch-inlandsch onderwijs.

,,Dan werd de uitzending mogelijk gemaakt van hoofdonderwijzers onder kort dienstverband, terwijl ook het middel der detacheering overwogen werd. De opleiding van volledig bevoegde onderwijzers voor den Indischen dienst werd in Nederland ter hand genomen, terwijl belangrijke positieverbeteringen tot stand kwamen.

,,Desondanks werd de moeilijkheid om in de steeds toenemende behoefte aan leerkrachten voor het Europeesch lager onderwijs te voorzien, in de laatste jaren steeds grooter, zoodat in het einde van 1920 de Haagsche commissie van voorlichting in zake de opleiding en uitzending van onderwijzers en de uitzending van onderwijzeressen voor den Indischen dienst, het treffen van noodvoorzieningen meende te moeten aanbevelen.

,,Het aantal mannelijke sollicitanten toch bleef gering, ondanks alle wervingsmaatregelen, en dat der vrouwelijke gegadigden met eenige ervaring en geschiktheid voor haar taak was al niet veel grooter; trouwens het aantal onderwijzeressen was bij het Europeesch onderwijs hier te lande reeds zeer hoog opgevoerd.

Selectie onder hen, die zich in Holland aanmeldden, bestond door het tekort practisch bijna niet meer, hetgeen gelijk vanzelf wel spreekt, zoo op de deugdelijkheid van het Indisch onderwijs als op de animo, om daarbij dienst te nemen weer van ongunstigen invloed moet zijn. Daarbij waren de onderwijzerstraktementen in Holland beduidend verbeterd en stond daar eene aanmerkelijke uitbreiding van het onderwijzerscorps op het programma.

,,In de overtuiging, dat nadere opvoering van de Indische onderwijzersbezoldiging voor het oogenblik hier geen verbetering zou kunnen brengen, omdat naar zij meende de grondoorzaak der moeilijkheden eenvoudig in het feit lag, dat in Nederland in die dagen geen aan de tegenwoordige Indische behoefte beantwoordend aantal ook tot Indisch verband genegen onderwijzers te vinden was, stelde de commissie voor de benoodigde krachten in het buitenland te zoeken.

Alleen het besef van de volstrekte onafwendbaarheid van zulk een noodmiddel gaf de commissie den moed met een voorstel als dit te komen. Doch voor de vraag gesteld of de tegen haar voorstel bestaande bedenkingen zwaarder moesten wegen dan het doen voortduren van den bestaanden en nog ernstiger toestand, meende zij die ontkennend te moeten beantwoorden. De commissie gaf mitsdien in overweging de mogelijkheid te openen om voor den Indischen onderwijsdienst buitenlandsche onderwijzers uit te zenden, in het bezit van onderwijsdiploma's van minstens gelijke waarde als de Nederlandsche hoofdonderwijzersacte en van een wettelijk bewijs van geoefendheid in de Nederlandsche taal, de geschiedenis en de aardrijkskunde van Nederland en Nederlandsch-Indië en de methodiek der Europeesche scholen in Nederlandsch-Indië.

,,De Indische Regeering zou dan moeten bepalen aan welke buitenlandsche diploma's deze Indische onderwijsbevoegdheid te verbinden ware, behoudens dan het bewijs van geoefendheid, dat door den Minister van Koloniën zou zijn te verleenen.

,,De maatregel zou overigens een *tijdelijk* karakter moeten dragen en niet langer functionneeren dan tot het tijdstip dat Indië en Nederland zelve in de behoeften kunnen voorzien.

Onder de in die dagen in Europa bestaande omstandigheden zou dit voorstel practisch neerkomen op het uitzenden van een vrij groot aantal Duitsche onderwijzers met volwaardige lager-onderwijs-bevoegdheid, die hoofdzakelijk uit Noord-West-Duitschland zouden zijn te recruteeren, omdat de bevolking daar het meest met de Nederlandsche verwant is en de bewoners van Noord-Westfalen, Hannover, Oost-

Friesland en verder, tot Holstein en Sleeswijk toe, het Nederlandsch gemakkelijk en snel aanleeren. Uit die streken meende de commissie wel eenige honderden geselecteerde onderwijzers te kunnen betrekken, die dan vooraf naar Nederland zouden moeten worden gehaald om daar door eene geëigende opleiding op Rijkskosten zoo snel en volledig mogelijk te worden ,,vernederlandscht''. Zij zouden daartoe, naar de commissie meende, elk afzonderlijk moeten worden gehuisvest bij eene beschaafde familie, bij voorkeur bij leeraren en onderwijzers in bepaalde centra van het land, waar zij dan tevens het noodige aanvullingsonderwijs zouden genieten, en voorts bijvoorbeeld onder goede leiding fietstochten ondernemen door Nederland, typen van steden en dorpen zien, historische plaatsen en monumenten bezoeken, enz.

,,De Commissie stelt zich voor dat de gouvernements-alumni met het grootste assimilatievermogen en de soepelste spraakorganen na zes maanden zouden kunnen vertrekken en dat dan geleidelijk verder tot uitzending zou kunnen worden overgegaan, zoodat de opleidingstijd van 6 tot 12 maanden zou duren. De kosten dier aanvullende opleiding zouden, per hoofd berekend, weinig afwijken van die voor de opleiding voor de hoofdakte van hen, die zich voor Indië verbinden, en gedurende 2 of 3 jaar f 1000 's jaars ontvangen.

,,Dat er onder deze buitenlanders meerdere zouden zijn, die zelfs nog jaren na hun aankomst in Indië, ondanks het door hen opzettelijk genoten onderwijs in de Nederlandsche taal (dat andere Duitschers die naar Indië gaan, nooit genieten), deze taal met eenig dialect zullen blijven spreken, is een bezwaar dat de commissie meende te eerder te mogen aanvaarden omdat het eenerzijds eene noodvoorziening gold en anderzijds ook menig Hollander in het onderwijscorps zijn locaal dialect maar niet kan afleggen. En als dan in Indië nog zorg zou worden gedragen alleen op scholen met drie of meer leerkrachten een buitenlander te plaatsen, en niet meer dan één, dan zou er naar de commissie meende geen gevaar zijn, dat de leerlingen dialectisch, onzuiver Nederlandsch zullen leeren. De ervaring op scholen in Nederland en in Indië, waar een Hollandsch dialect-spreker onderwijs geeft, heeft zulks geleerd.

,,De omstandigheid, dat de buitenlandsche acten niet identiek zijn met de Nederlandsche hoofdacte, achtte de Commissie (afgezien van de genoemde aanvullingsstudie) op zich zelf geen bezwaar. Zij acht het zelfs niet onmogelijk, dat de aanwezigheid op een grootere school van één bezitter eener niet gelijke, maar wel gelijkwaardige acte, een voordeel zal blijken te zijn, en denkt daarbij bijv. aan het grootere aandeel dat muziek en bijbelkennis in de Duitsche onderwijsopleiding genieten. Bij het oefenen van critiek op de Hollandsche onderwijzersopleiding is in de Nederlandsche schoolpers trouwens de Duitsche regeling steeds als navolgenswaardig voorbeeld gesteld.

,,Het was intusschen wel een zeer ongewone zaak die aldus bij de Regeering aanhangig was gemaakt. En wijl het hier een bij uitstek openbaar belang gold, terwijl het overigens van den aanvang af zeer wel mogelijk was dat, ook al zou eene strenge selectie het mogelijk maken slechts de beste onder de buitenlanders uit te zoeken, toch de openbare meening zich zeer vijandig tegenover het denkbeeld van deze soort werving zou stellen, besloot de Regeering in de eerste plaats de publieke opinie in de gelegenheid te stellen de zaak in vollen omvang te overwegen en haar stem duidelijk te doen hooren. Daarom is aan het denkbeeld zooveel mogelijk bekendheid gegeven en werd de schoolcommissies verzocht zich daarover uit te spreken na zich zooveel doenlijk op de hoogte te hebben gesteld van de stemming der ouders van schoolgaande kinderen. Tevens werd het oordeel gevraagd van de inspecteurs van het lager onderwijs, van de betrokken vakorganisaties, en van eenige vooraanstaande onderwijsmannen in de inlandsche maatschappij.

,,Het op deze wijze gehouden onderzoek wees uit dat de openbare meening onder het Europeesche deel der bevolking vrij algemeen tegen het denkbeeld gekant was, eenerzijds omdat het nationaal sentiment zich er tegen verzette, anderzijds omdat men de zuiverheid van het onderwijs in de Nederlandsche taal niet gewaarborgd achtte. Slechts van enkele plaatsen werd een geluid van instemming vernomen. Ook in de pers en in vergaderingen van belanghebbenden ging maar bij uitzondering een enkele stem op, die zich voor de doorvoering van het plan der Hollandsche voorlichtingscommissie verklaarde.

,,Was alzoo van de zijde van het belanghebbend Europeesch publiek het verzet welhaast algemeen, ook van vakkundige zijde rezen veelvuldige bedenkingen, die van een onvoorwaardelijk afkeuren liepen tot een noode gegeven instemming, uitdrukkelijk beperkt tot het geval dat inderdaad geen andere middelen gevonden zouden kunnen worden om in den nood te voorzien.

,,Alleen in inlandsche kringen vond het plan veel instemming.

,,Waar het hier echter in de eerste en voornaamste plaats de belangen van het Europeesch onderwijs gold en overigens gelijk vanzelf spreekt voor het Hollandsch-inlandsch en Hollandsch-Chineesch onderwijs ten deze geen voorziening kan worden getroffen, die voor het Europeesch onderwijs zou worden afgekeurd, is ten slotte van het denkbeeld, in zooverre afgezien, dat voor het lager en het voortgezet en uitgebreid lager onderwijs de indiensttreding van Duitschers bepaald ongewenscht werd geacht, doch dat die voor het middelbaar en technisch onderwijs, zij het onder zeker voorbehoud, gaarne werd aanvaard.

,,Dit voorbehoud hield in dat vreemdelingen — want principieel viel ten dezen geen onderscheid te maken tusschen Duitschers en anderen — alleen worden uitgezonden indien zij bevoegdheid hebben voor vakken als de vreemde talen, wiskunde of de natuurwetenschappelijke en technische vakken, waarbij de kennis van het Nederlandsch van secundair belang is, hetgeen evenwel niet wegneemt, dat van de betrokkenen desnoods na het volgen van een specialen cursus een zekere proef zal zijn te eischen van voldoende vaardigheid in het spreken, verstaan en lezen van het Nederlandsch.

,,Voorts zullen de onderwijsbevoegdheden, waarop de gegadigden bogen, waarborg moeten geven voor goed onderwijs, hetgeen dan nog in elk geval aan de betrokken faculteit eener Nederlandsche universiteit ter beoordeeling zal kunnen worden voorgelegd.

,,Daarnaast zal nog worden overwogen in hoeverre het beter zal blijken de betrokkenen door aanvullende opleiding in Nederland in de gelegenheid te stellen een Nederlandschen academischen graad of diploma te behalen, waaraan de middelbaar onderwijs-bevoegdheid verbonden is.

,,Behalve de uitzending van Duitsche onderwijzers is nog speciaal het denkbeeld aan de orde gesteld om Vlaamsche leerkrachten ook voor het Indisch lager onderwijs aan te werven. Het behoeft geen nader uitleg dat de gevoelsbezwaren, welke het groote publiek tegen de aanstelling van Duitschers bij het lager onderwijs koesterde, niet of in veel minder mate slechts, voor de stamverwante Vlamingen konden gelden. Wel zou er natuurlijk ook hier in het bijzonder op moeten worden gelet dat geen menschen worden uitgezonden, die het Nederlandsch niet zuiver spreken en in het algemeen dat de opleiding aan behoorlijke eischen beantwoordt. In Holland zou daarvoor wellicht een speciale aanvullingsopleiding, bij voorkeur voor hoofdactebekwaamheid, kunnen worden gegeven. Intusschen bleek het gewenscht de overweging dezer zaak nog wat aan te houden. Het onderzoek eener deskundige commissie, die in het eind van het vorig jaar speciaal daartoe naar België gereisd is, wees namelijk uit dat de Vlaamsche onderwijzers niet gelijkgesteld konden worden met degenen die zich in Holland de hoofdacte verwerven en dat eene aanvullende opleiding tot het hoofdactepeil in Nederland niet wel uitvoerbaar was. Men zou de Vlamingen dus moeten uitzenden als hulponderwijzer of volgens eene bijzondere traktementsregeling, liggende boven die voor het hulponderwijs en onder die voor de bezitters der hoofdacte.

,,Dit laatste is om voor de hand liggende praktische redenen een ook in zijn gevolgen weinig doelmatig middel. De uitzending van hulponderwijzers — en zulks geldt niet alleen die van vreemde, maar ook voor die van Hollandsche nationaliteit — zal, hoezeer ook deze maatregel in den zeer bedenkelijken toestand der personeelvoorziening verlichting zou kunnen brengen, toch nog moeten wachten op invoering eener algemeene nieuwe traktementsregeling, welke aan deze soort onderwijskrachten — ook de meest ervarene met lang-

durige voorpraktijk — de positie en belooning zal schenken, welke hun in billijkheid toekomt.

,,Overigens wierp het in zoo ruimen kring gepleegd overleg over de uitzending van vreemdelingen het groote voordeel af, dat van verschillende zijden andere maatregelen zijn aanbevolen, die te voren wegens de ook daaraan verbonden bezwaren terzijde gesteld, thans van de zijde van het publiek naar voren werden gebracht om in den nood te voorzien. Naast sommige, die — gelijk de tewerkstelling van kweekelingen — ten slotte praktisch niet wel uitvoerbaar bleken, zijn er verschillende van die voorzieningen sedert tot stand gekomen.

,,Zoo werd tegen den aanvang van het schooljaar 1921—1922 machtiging verleend om bij wijze van proef aan Europeesche lagere, Hollandsch-inlandsche, Hollandsch-Chineesche en zoogenaamde speciale scholen, waar het onderwijs door personeelgebrek schade lijdt of dreigt te lijden, tijdelijk eene bijzondere, van de bestaande voorschriften afwijkende, schooltijdregeling in te voeren.

,,Die proefregeling zou er dan op neer komen, dat een deel van den schooltijd naar den namiddag wordt verplaatst, waardoor met minder personeel aan hetzelfde aantal leerlingen onderwijs kan worden verstrekt. Dit kan natuurlijk niet overal omdat de onderwijskrachten hier vrijwillig een extra taak op zich zullen moeten nemen, waarvoor hun dan ook extra betaling wordt gegeven, berekend naar den maatstaf van f 5 per na 1 uur in den middag werkelijk gegeven lesuur. Bovendien zal steeds overwogen moeten worden of de ligging der school ten opzichte van de woonplaats der ouders in elk speciaal geval deze regeling toelaat en in het algemeen of de ouders hunnerzijds aan de proef willen medewerken.

,,Daarnaast is overwogen om de herplaatsing van gepensionneerde onderwijzers aanlokkelijker te maken, door met behoud van een leeftijdsgrens van 55 jaar, hun na geneeskundige keuring, tijdelijke herplaatsing in den laatstbekleeden rang toe te zeggen, tenzij daardoor in verband met het voor de eerste klasse-bevordering bestaande promotiesysteem het hier aanwezig personeel in zijne belangen zou worden geschaad. In dat geval kan dan echter toch de geldelijke positie zoo worden geregeld, dat de betrokkene, met stilstand van zijn pensioen het nieuwe activiteitsinkomen van den laatstbekleeden rang zou ontvangen. Verder werden de uitrustingsgratificatiën tijdelijk verhoogd evenals — definitief — bij eervolle ontheffing het pensioen; dit laatste door medetelling van de nieuwe dienstjaren als diensttijd en de mogelijk genoten hoogere bezoldiging in den pensioensgrondslag.

,,Ook gepensionneerde West-Indische onderwijzers zouden hiervoor in aanmerking komen.

,,Voorts is er aan gedacht om door eene verhooging der toelagen, die van Regeeringswege aan candidaat-hoofdonderwijzers worden uitgekeerd tijdens de hoofdactestudie, de betrokkenen in staat te stellen om zich door het nemen van ontslag uit hun onderwijsbetrekking in Holland, geheel aan de studie te wijden en aldus den studietijd aanmerkelijk te bekorten, waardoor de aanvulling in het personeelstekort zou kunnen worden versneld.

,,Het zijn echter alles op zichzelf noodvoorzieningen, die hiervóór zijn aangegeven en het is nog geenszins zeker of die het tekort volledig zullen kunnen verhelpen, te minder omdat — gelijk mede in den aanvang is uiteengezet — meer algemeene redenen aan de schaarschte van leerkrachten ten grondslag liggen dan eene tijdelijke inzinking in de werving alleen. De vraag is dan ook of in aansluiting aan het vele, dat in den loop der dagen in die richting reeds geschied is, niet toch nog nader naar besparing van bevoegde leerkrachten door zuinig verbruik moet worden gestreefd.

Stappen in deze richting waren de opvoering van het aantal leerlingen per klasse tot dertig, dan het achterwege laten van de aanstelling van een extra leerkracht bij groote mulo-afdeelingen, verder de opheffing van de tweejarige voorbereidende afdeelingen der opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren en ook de vermindering van het aantal jaarklassen der kweekscholen tot opleiding van inlandsche onderwijzers van 6 tot 5, waarop wellicht, indien te zijner tijd als toelatingseisch voor de kweekscholen alleen het met vrucht doorloopen van de 7de klasse der Hollandsch-inlandsche school zou kunnen worden gesteld, eene nadere inkrimping tot vierjarigen leergang zou kunnen volgen. Ten slotte valt in dit verband nog melding te maken van de invoering eener meer economische werkverdeeling op die kweekscholen, waarbij ook van het personeel der leerscholen partij getrokken wordt.

,,Het streven zal moeten zijn om zoo eenigszins mogelijk in die richting verder te gaan.

,,Zoo wordt thans ernstig overwogen en door proefnemingen onderzocht in hoeverre door beperking van de formatie en door wijziging in de indeeling tot inkrimping van het aantal der bij de inspecties te werk gestelde leerkrachten zal kunnen worden gekomen. Vooral op de Hollandsch-inlandsche inspectie blijft hierbij de aandacht gevestigd.

,,Voorts zal misschien nog besparing kunnen worden verkregen door zooveel mogelijk vervanging van bevoegde leerkrachten bij de openbare Europeesche lagere scholen door ongediplomeerden die aan zekere algemeene waarborgen van bruikbaarheid voldoen en mogelijk door beperking van den omvang van vele Europeesche scholen door de toelating te beperken en het Hollandsch-inlandsch en Hollandsch-Chineesch onderwijs daartegenover meer naar voren te brengen. Dit laatste zou te eerder kunnen, nu door de oprichting der Algemeene Middelbare School de gelegenheid is geschapen om anders dan via de Europeesche school toegang te krijgen tot Indisch middelbaar en hooger onderwijs.

,,Temeer zal ernstig zijn te overwegen of er geen middelen zijn om ter bevordering van de quantitatieve uitbreiding van het Hollandsch-Indisch onderwijs tot vermindering van het bij elke school geplaatste aantal volledig bevoegde Europeesche leerkrachten te komen zonder dat natuurlijk de zoo moeilijk verkregen aansluiting bij het M.U.L.O. in gevaar komt.

,,In dit kader van voorzieningen past tevens het plan van de zoogenaamde uitgebreide fröbelschool, die in den vorm van eene combinatie van het fröbelonderwijs met het onderwijs der laagste twee klassen der Europeesche lagere school een zelfstandige onderwijstrap zou moeten worden, waardoor een flink deel der tegenwoordige taak van het hooger gediplomeerd onderwijspersoneel door fröbelkrachten zou worden overgenomen.

,,Dit laatste punt is reeds in gevorderd stadium van voorbereiding.

,,De in dit verband min of meer voor de hand liggende aanstelling — waar noodig — van ongediplomeerde onderwijskrachten verdient eveneens nauwgezette, doch uiterst gereserveerde overweging. Een publicatie als het in 1919 verschenen rapport van de Calcutta University Commission, waarin het geheele Westersch onderwijs in Bengalen is behandeld, stemt toch deze tot de grootste voorzichtigheid, wijl het aanwijzingen te over bevat, dat het juist het gebruik van onbevoegde leerkrachten is, dat in Britsch-Indië het Westersch onderwijs vrijwel hopeloos bedorven heeft.

,,*Handenarbeid bij het algemeen vormend onderwijs.* Het is vooral in het laatste twintigtal jaren, toen de Westersche landbouw en industrie hier te lande een ongelooflijk snelle uitbreiding ondergingen, zoodat aan de technische uitmonstering van openbare en particuliere diensten en bedrijven telkens hooger eischen werden gesteld, dat met steeds meer klem de klacht geuit werd, dat zoo weinigen uit de groepen der meer-ontwikkelden onder de inlandsche bevolking, in handenarbeid hun bestaan zochten.

,,Wie onderwijs genoten heeft, veracht vaak het handwerk en kent dan geen ander ideaal dan om achter de schrijftafel gezeten, geestelijken arbeid te verrichten of wat euphemistisch als zoodanig wordt aangeduid. Het aureool van het administratieve ambt met zijn dikwijls quasi-intellectueel cachet, trekt de abiturienten der inlandsche scholen onweerstaanbaar aan; het handwerk daarentegen lokt — ondanks dikwijls hooge belooning — slechts weinigen.

,,Het aantal schrijvers, tikkers en klerken, dat in verband met de snelle uitbreiding van handel en industrie en van verschillende Overheidsdiensten in betrekkelijk zeer korten tijd uit deze kringen gerecruteerd moest en toen ook bleek

te kunnen worden, was verbazingwekkend; en een eindelooze reeks van gegadigden staat op elk oogenblik nog gereed. De aanvulling der lagere technische krachten daarentegen baarde vooral in de tijden der grootste bedrijvigheid — gelijk Indië die eenige jaren geleden nog kende — immer nijpende zorgen.

,,Eene dergelijke bepaald overmatige overwaardeering van den lageren intellectueelen arbeid tegenover het scheppend handwerk is — in het algemeen reeds in alle omstandigheden ongewenscht — voor een land dat gelijk Indië de economische volkskracht nog geheel van onder af moet opbouwen, een bepaald gevaar.

,,Het lag min of meer voor de hand, en de publieke opinie kwam er dan ook meer en meer toe, deze ongunstige uitkomsten te wijten aan een eenzijdig genoemd onderwijssysteem, dat, naar men wilde, er slechts werk van zou maken zijn leerlingen de kunst van lezen en schrijven en de kennis van een groote massa feiten als het hoogste goed voor te stellen, en verzuimen zou om hun naast de — overigens overmatige — vereering van de vruchten van den pennehouder een behoorlijke waardeering voor die van het vakgereedschap bij te brengen.

,,Deze voorstelling van zaken is in zooverre niet geheel billijk, dat voor het verschijnsel dieper liggende oorzaken zijn aan te wijzen.

,,Alleen eene ontleding van den inheemschen volksaard, zooals die niet alleen door het Westersch onderwijsstelsel, maar door de geheele omgeving en door eene geschiedenis van eeuwen zijn beïnvloed en gekneed, zal in de opsporing daarvan den weg kunnen wijzen.

,,Trouwens, wie de geschiedenis heeft leeren raadplegen als een bron van gegevens voor de beoordeeling van het heden, weet, dat de arbeidsschuwheid in het algemeen en de afkeer van handenarbeid in het bijzonder, geen verschijnselen zijn van deze landen of deze tijden alleen. Ook elders doet en deed zich — wellicht door andere factoren bepaald, maar dan toch uit dezelfde kiemen gegroeid — dit verschijnsel voor.

,,Speciaal de Westersche middeleeuwen met hun afkeer voor het ruwe werk der ,,keerlen'' naast de waardeering voor de meer verfijnde handwerktechniek op sterk aesthetischen grondslag, geven een beeld, dat — als steeds met de noodige reserve — ter vergelijking en gedachtenbepaling zou kunnen strekken.

,,En het valt niet te ontkennen, dat de minachting voor het handwerk als broodwinning, het — in het licht van moderner maatschappelijke verhoudingen gezien — valsch gevoel van eigenwaarde, dat hen, die hier te lande schoolopleiding genoten, als regel van de keuze van het werkmansberoep terughoudt, in den grond nog feodale verschijnselen zijn. Verschijnselen, bestaanbaar door het algemeen nog lage peil der volksontwikkeling in den meest ruimen zin, en begunstigd door het feit, dat de bevolking dezer landen in een langen ontwikkelingstijd van vreemd of eigen despotisch bestuur, eenerzijds het handwerk met de dienstbaarheid aan den Vorst, en in de laatste eeuwen tevens penhouder en schrijftafel met daadwerkelijke machtsoefening heeft leeren vereenzelvigen.

Terecht zou dan ook, naar meer en meer erkend wordt, ons huidig Indisch onderwijssysteem verweten kunnen worden, dat het met deze Oostersch-feodale visie op het arbeidsvraagstuk geen rekening houdende — ook niet toen de onbevredigende gevolgen daarvan zich aan een ieder opdrongen — zich tevreden stelde met in deze kolonie de eenzijdig intellectueele schoolopvoeding te brengen, die, zelfs in het Westen, met zijn door de les der eeuwen meer evenwichtig geëvolueerden volksziel reeds op den duur niet zonder bezwaren bevonden, voor deze Oostersche landen feitelijk van den aanvang af ondoelmatig was te achten.

Inderdaad in het Westen op den duur niet zonder bezwaren bevonden. Integendeel is al sinds de 17de eeuw de strijd aangebonden tegen het oude opvoedingsstelsel, dat wellicht in de uitvoering iets gedifferentieerd, toch als systeem sinds de dagen van de opleving van het humanisme vrijwel ongewijzigd tot ons gekomen is. Het stelsel, dat zeer eenzijdig den nadruk legt op de ontwikkeling van het intellect, waarin weliswaar voor lichaamsbeweging eenige plaats is ingeruimd, doch waaraan de opzettelijke oefening der zinnen als zoodanig vreemd is; een onderwijssysteem, feitelijk ontworpen en gegroeid naar de behoeften van toekomstige geleerden, dat — zelf een studie zijnde — ook zuiver en alleen voor studie opleidt.

,,Sinds twee en een halve eeuw wordt in het Westen tegen dit schoolsysteem met meer en minder succes strijd gevoerd. Een onafgebroken reeks paedagogen en onderwijsdeskundigen heeft zich daarmee bezig gehouden. Allen streefden naar verveelzijdiging van het intellectueele humanistische stelsel, hetzij dan dat voor en in verband met de groote maatschappelijke beteekenis daarvan, de voorbereiding tot het ambacht hoofddoel was en zij daarom aan den handenarbeid een belangrijke plaats in het leerplan wenschten te zien toegekend, hetzij dat zij den handenarbeid — de kristalliseering van de scheppende daad — als middel tot eene algemeen bevredigende opvoeding onmisbaar achtten, en deswege het geheele onderwijsstelsel daarop wenschten te doen berusten.

,,Deze strijd is met afwisselend, doch in groote trekken gezien toch geleidelijk klimmend succes gestreden en de handenarbeid heeft, hier in het stadium der losse proefnemingen gebleven, daar tot meer volgehouden — zij het nog zuiver plaatselijk — experiment gegroeid, elders tot algemeen systeem verheven, in Nederland nog eerst onlangs zijne triomfen gevierd door de invoering als verplicht leervak op het leerplan der lagere school.

,,Het gedeelte der memorie van toelichting op het ontwerp-lageronderwijswet, dat voor dit punt van belang is, moge hier volgen.

,,Ook met betrekking tot de vakken van onderwijs'' — zoo schreef de Minister —, ,,heeft ondergeteekende gemeend de ,,voorstellen der Staatscommissie te mogen aanvullen. Het ,,is hem namelijk wenschelijk voorgekomen handenarbeid ,,op te nemen onder de vakken, welke in het eerste lid van ,,artikel 2 worden opgesomd.

,,De ontwikkeling van ons lager onderwijs heeft zich langzaam, maar toch stellig bewogen in de richting van de ,,handvaardigheid.

,,Bij de wet van 1878 werden de nuttige handwerken voor ,,meisjes ingevoerd als verplicht leervak voor de openbare ,,school; bij de wet van 1889 werd dit vak evenzoo verplicht ,,voor de bijzondere school, en werden voor beide soorten ,,van scholen als verplichte vakken ingevoerd de eerste oefe-,,ningen van het handteekenen en de vrije- en ordeoefenin-,,gen der gymnastiek (met bewegingsspelen).

,,In 1891, dus al zeer spoedig na het invoeren der wet van ,,1889, werd handenarbeid (slöjd) een verplicht vak van ,,onderwijs aan de Rijkskweekscholen, behoudens tijdelijke ,,vrijstelling; vervolgens werd het ingevoerd op de daaraan ,,verbonden leerscholen; ook bijzondere en gemeentelijke ,,opleidingsinrichtingen namen slöjd in haar leerplan op. ,,Onder dien invloed is vervolgens aan eenige openbare en ,,bijzondere onderwijsinrichtingen de houtslöjd als leervak ,,opgenomen, wat meer en meer mogelijk werd, doordat de ,, ,,Vereeniging tot bevordering van het onderwijs in han-,, ,,denarbeid in Nederland'' cursussen organiseerde tot het ,,vormen van leerkrachten, examens inrichtte en diploma's ,,uitreikte. Later vormde zich in het Noorden des lands een ,,tweede vereeniging, welke den handenarbeid op de school ,,propageerde en eveneens cursussen instelde. Beide vereeni-,,gingen zijn sedert jaren door de Regeering geldelijk ge-,,steund, en de diploma's door de eerstbedoelde afgegeven, ,,officieel erkend, toen in de Regelen voor de subsidieering ,,van zwakzinnigenscholen bepaald werd, dat op die scholen ,,slöjd een verplicht onderwijsvak zou zijn en slechts onder-,,wezen zou mogen worden door bezitters van het diploma. ,,Ook aan de Rijksopvoedingsgestichten werd het onderwijs ,,in handenarbeid ingevoerd. Naast dit alles ontwikkelde ,,zich door het bewaarschoolonderwijs een handenarbeid in ,,papier en klei, die daaruit is overgebracht in de lagere leer-,,jaren van tallooze lagere scholen, waar deze vorm van ,,onderwijs niet meer zou kunnen worden gemist.

,,Van alle zijden openbaart zich de behoefte aan verlen-,,ging van den leertijd op de gewone lagere school, de zoo-,,genaamde volksschool.

,,Nu de wetgever rekening gaat houden met deze stroo-,,ming, is het niet meer mogelijk het oog te sluiten voor die ,,andere beweging, welke aan alle lager onderwijs — ook aan

„dat voor hen, die middelbaar en hooger onderwijs ontvangen zullen — een meer practische, dat is een meer op de „behoeften der practijk lettende en een meer alzijdige ontwikkeling, schenkende richting geven wil. Hoe langer „voorts een kind de lagere school bezoekt, hoe grooter invloed deze uitoefent op de beroepskeuze. Wordt bij de vermeerdering van het aantal leerjaren enkel gestreefd naar „meer kennis, en niet naar meer vaardigheid, dan zullen „het ambachtsonderwijs, de hoogere handenarbeid en de „kunstnijverheid daarvan een schadelijken terugslag ondervinden en zullen te velen zich gaan verdringen op den weg, „die leidt naar kantoor of bureau.

„De vakken landbouwkunde, tuinbouwkunde en handelskennis behooren thuis op scholen met uitgebreid leerplan „en kunnen al niet veel eerder worden onderwezen dan tegen „den veertienjarigen leeftijd. De houtslöjd daarentegen „leent er zich geheel toe om aan jongens van tien jaar te „worden onderwezen.

„De ondergeteekende denkt zich den papier- en kleiarbeid voor alle kinderen in de eerste twee leerjaren der „lagere school, daarna den aanvang van het handwerkonderwijs aan de meisjes, waarvoor de papierarbeid een zeer „nuttige voorbereiding is; en daarnaast aan de jongens (en „eventueel ook aan de meisjes gedurende een leerjaar een „enkel uur per week) eerst kartonarbeid en vervolgens houtarbeid. Hiermede zal tevens verkregen worden het groote „voordeel, dat de meisjes niet meer lesuren hebben dan de „jongens, of opgeheven het zeer groote nadeel, dat de jongens worden „bezig gehouden” in de uren waarin aan de „meisjes onderwijs in handwerken wordt gegeven.

„Over de opvoedkundige waarde van handenarbeid behoeft naar de ondergeteekende meent niet te worden uitgewijd; daaraan zijn tallooze geschriften gewijd.

„Maar de maatschappelijke beteekenis kan niet licht „worden overschat. Handenarbeid is zeer zeker geen panacee „tegen alle euvelen; maar de tuchteloosheid en de vernielzucht der jeugd, waarover thans veelvuldig wordt geklaagd, „kunnen niet beter worden bestreden dan door bevrediging „te schenken aan den scheppingsdrang, aan de bewegingsbehoefte, die wonen in een normaal kind, en helaas maar „al te vaak worden onderdrukt. Houtarbeid, welke het „gansche lichaam in beslag neemt, is een stuk lichamelijke „opvoeding, waarbij veel, wat dien naam draagt, in waarde „achter staat. De handenarbeid zal niet alleen ten goede „komen aan de opleiding voor het ambacht, maar kan ook „leiden tot huisvlijt met haar rechtstreeksche gevolgen van „geldelijk voordeel en haar middellijk nut van den ledigen „tijd te vullen.

„Afkomstig uit de Scandinavische landen met hun lange „winteravonden, heeft de handenarbeidbeweging zich eerst „over Duitschland uitgebreid, en verder over Zwitserland, „België, Frankrijk en Engeland. Doch nergens heeft zij zulk „een vruchtbaren bodem, zulk eene algemeene instemming „gevonden als in de Vereenigde Staten van Amerika, waar „ook de sociale beteekenis zoo diep gevoeld wordt, dat „jongens van alle standen er op gelijke wijze leeren hunne „handen te gebruiken.

„De tijd schijnt rijp, ook in ons land den handenarbeid „meer algemeen te maken, door hem als leervak op de lagere „scholen voor te schrijven.”

„Wanneer deze woorden in het Westen instemming konden vinden, hoeveel te urgenter teekent zich dan de daarin bepleite wisseling — althans uitbouwing — van onderwijsstelsel niet af voor deze Oostersche landen. De les, welke na eeuwen van schommelingen om een zekeren evenwichtsfeer, de harde en onvermijdelijke praktijk der Westersche levens zijn kinderen bijbrengt, ontving de bevolking dezer landen gelijk hiervóór reeds uiteengezet van haar Oostersche omgeving niet, althans niet in dien vorm, welke haar een instinctmatig inzicht zou kunnen bijbrengen in de waarde van den arbeid, als scheppende kracht, die tot macht voert.

„En hoe belangrijk het is voor de ongestoorde ontwikkeling van deze kolonie dat alle pogingen er opzettelijk op gericht worden om de feodale minachting van allen handenarbeid in den wortel aan te tasten, bewijzen ongelukkige episodes als de pandhuisstaking, welke — gelijk elders in deze Mededeelingen uitvoerig is verklaard — voor een groot deel in dit achterlijk sentiment haar oorsprong en verklaring zoomede de mogelijkheid van haar onevenredige ontwikkeling vinden.

„In welken vorm de aantasting van het zuiver intellectueel karakter van het onderwijs hier te lande zou moeten worden opgezet, is bij de groote verscheidenheid van opvattingen en methoden, die in West-Europa tot ontwikkeling gebracht zijn, op zichzelf reeds een moeilijk en rijpelijk te overwegen kwestie.

„Vooropstellende, dat het klakkeloos overbrengen van wat elders tot slagen kwam, teleurstelling moet baren, wijl maatregelen als deze tot in de diepste diepte van het volksleven ingrijpen en daarom op hetgeen daar leeft noodwendig zullen moeten aansluiten, is het duidelijk, dat Indië, partij trekkende van de ervaring elders, zijn eigen stelsel zal moeten vormen; een vraagstuk dat te nauwgezetter overweging eischt omdat — zoo de teekenen niet bedriegen — hier te lande niet alleen de paedagogische doch ook de financieel-economische zijde scherpe belichting zal vorderen.

„Dit oogenschijnlijk meer prozaisch streven, dat den handenarbeid — gelijk wij zagen — meer als doel naar voren zou moeten brengen, dient, om tot zuiver oordeel te komen, niet afzonderlijk te worden bezien, doch moet in zijn speciaal verband met de algemeen economische zijde van de Indische onderwijsverzorging worden beschouwd.

„Het is toch een ieder, die met kennis van zaken de ontwikkeling gadeslaat, duidelijk, dat de uitbouw van het onderwijsstelsel, waarvan thans de fundamenten gelegd en verschillende deelen reeds opgetrokken zijn, uitgaven zal vorderen, die — bij waardeering van Indië's draagkracht naar de soms ontnuchterende lessen der werkelijkheid, gelijk die zich na jaren van grooten voorspoed begint af te teekenen — in verhouding tot het geheele budget inderdaad tot de zeer zware en dan nog steeds groeiende posten zal behooren.

„En dan dient erkend te worden, dat het evenredig oploopen van deze uitgaven voor een groot deel veroorzaakt wordt door het feit, dat de Indische Overheid — mede onder de suggestie van de juiste opvatting dat de onderwijsvoorziening in een overheerscht land onder de plichten van den vreemden leider vooraan staat — het staatsonderwijs niet alleen zoo ruim en vooral zoo goedkoop mogelijk beschikbaar stelde, doch bovendien om het toch vooral te doen slagen, een geheel stelsel van toelagen en premies uitdacht.

„Toch is ook eene andere opvatting mogelijk, welke zonder op den plicht tot onderwijsverschaffing ook maar eenigszins af te dingen, toch daarom nog niet aanneemt, dat die plicht ook zou meebrengen het onderwijs op de meest gemakkelijke wijze onder ieders bereik te brengen zonder van de leerlingen eene bijzondere inspanning als voorwaarde en tegenprestatie te vergen. Ongetwijfeld erkent zij goed onderwijs als het recht van ieder kind, doch dan als een recht dat het zich onder goede leiding van gezin en gemeenschap waardig zal moeten toonen en waarvoor het tot stevigen arbeid bereid zal moeten zijn.

„De school behoort niet zonder meer te worden gegeven — zoo leert deze opvatting — met veelal nog geld toe voor hem, die wel zoo vriendelijk is er gebruik van te maken; ze behoort integendeel door flink werken te worden verdiend.

„En het is juist de handenarbeid ten behoeve van de school en bijvoorbeeld het zelf aanpakken en doen van hetgeen anders door schoolbedienden, tuinlieden en andere speciale werkkrachten zou moeten worden verricht, welke de voorstanders dezer opvatting als tegenprestatie van de leerlingen zouden willen eischen, en waarvan zij naast vergrooting van de opvoedende kracht, vermindering van de kosten van het onderwijs verwachten.

„Is hier te lande dit beginsel alleen voor het zoogenaamd volksonderwijs in zekeren zin in toepassing gebracht, de Amerikaansche Overheid heeft het in de Philippijnen voor alle lagen van het onderwijssysteem als stelsel gekozen; het self-supporting zijn is daar het ideaal dat school en individu nastreven en voor duizenden leerlingen is de schooltijd er dan ook een lange zware strijd om het bestaan, vermoedelijk niet steeds even aangenaam, maar van karaktervormende kracht.

„Vooropstellende, dat men zich in dezen vóór alles zal hebben te hoeden voor overdrijving, die een goed paedagogisch beginsel tot een soort industrieele exploitatie zou kun-

nen maken, zal toch mede met het oog op de grenzen, die de draagkracht der bevolking dezer landen aan alle mooie plannen aanlegt, ernstig overwogen moeten worden of de beginselen van het Philippijnsche stelsel — natuurlijk in uitvoering naar omstandigheden gewijzigd — niet ook voor Nederlandsch-Indië toepassing zullen moeten vinden.

In enkele gevallen is dit trouwens reeds geschied. Het zoogenaamde volksonderwijs hier te lande kent de dienstverrichting der leerlingen reeds in school en tuin, terwijl de zending al veel vroeger op meer ideëele gronden de uitsluitend intellectueele richting van het algemeen vormend onderwijs door invoering van huisvlijt en handenarbeid vooral op haar scholen in Ambon en de Minahasa heeft trachten te temperen. In 1887 werd aan de kweekschool voor de vorming van inlandsche onderwijzers te Amboina en ook op enkele inlandsche scholen in Ambon en Menado van Landswege een proef genomen met de invoering van onderwijs in vlechtwerk en anderen eenvoudigen handenarbeid, welke zoodanig slaagde, dat Ambon, waar vóór dien nog nooit een hoed vervaardigd was, zijn inwoners spoedig voor een groot deel gedekt zag met een eigen fabrikaat, dat ook door Europeanen gedragen werd en in fijnheid en netheid van bewerking voor Panamavlechtsel niet behoefde onder te doen.

,,Toch werd na een tweetal jaren de proef gestaakt, omdat de ideëele doeleinden die men nastreefde, met hoedenvlechten alleen onvoldoende gediend waren, terwijl de pogingen op ander gebied, vermoedelijk ook door onoordeelkundige methoden op allerlei praktische bezwaren stuitten.

,,Na 1890 is weinig of niets meer in deze richting gedaan; het opleven der beweging dateert dan ook van enkele jaren geleden, toen de praktijk van een veranderd, in de richting van industrieele bedrijvigheid opgestuwd leven de publieke aandacht in het bijzonder vallen deed op de kleinachting van allen eerlijken handenarbeid waaraan de inheemsche maatschappij dezer landen mank gaat.

,,Op de begrooting voor het loopend jaar is thans een post voor de bevordering van den handenarbeid bij het algemeen vormend onderwijs uitgetrokken, terwijl bovendien sedert September van het vorig jaar aan den directeur van Onderwijs en Eeredienst een speciale werkkracht is toegevoegd om de invoering van die aanvulling — mogelijk te zijner tijd grondige herziening — van het leerplan in voorbereiding te nemen. Deze werkkracht, die in de praktijk getoond heeft deze zaak ten volle te verstaan en ook het vermogen te bezitten de theorie in degelijke resultaten om te zetten, heeft zijne taak aanstonds aanvaard door aan verschillende inrichtingen voor de opleiding van inlandsch onderwijzend personeel, zoowel aan de onderwijskrachten als aan de leerlingen, een inzicht te geven in strekking en beteekenis van den handenarbeid voor de lagere school en dezen al dadelijk in te voeren op de aan die inrichtingen verbonden leerscholen.

,,Voorts neemt ook de algemeene propagandistische arbeid onder ouders en leerkrachten een groot deel van het werkprogram in beslag.

,,De principieele vraag in welken vorm en volgens welk systeem na de vorming van de vóór alles noodige leerkrachten, het leervak bij het algemeen vormend onderwijs zelf zal worden ingevoerd, is thans bij den onderwijsraad in studie.

,,Pestbestrijding. Het aantal doodelijke pestgevallen toonde na Juli 1921 eene belangrijke stijging.

,,De totaalcijfers over dat jaar bedroegen over elk der maanden:

Januari	342
Februari	323
Maart	444
April	521
Mei	495
Juni	350
Juli	439
Augustus	928
September	1110
October	1371
November	1433
December	1853

,,Het was dit jaar voornamelijk weer de residentie Kedoe, die het meest getroffen werd; ook Soerakarta had het te verantwoorden. De groote vermeerdering in December moet gezocht worden in de gestadige toeneming in de afdeelingen Bojolali, Magelang en Salatiga.

,,De cijfers voor deze afdeelingen waren:

Maanden:	Bojolali	Magelang	Salatiga
Januari	29	65	59
Februari	40	44	59
Maart	91	54	97
April	115	101	64
Mei	141	111	163
Juni	85	72	129
Juli	158	71	105
Augustus	391	193	248
September	402	335	266
October	370	535	318
November	361	633	243
December	503	788	206

,,In Batavia werden na de maand Mei en in Semarang na Juli geen pestgevallen meer geconstateerd. In de afdeeling Rembang deed zich in de maand October een sporadisch geval voor. Na April liep het aantal gevallen te Wonosobo aanzienlijk terug; in die maand en de vorige hadden zich nog 140 en 125 gevallen — waaronder beide maanden 2 van longpest — voorgedaan, terwijl in Juni 32 en in Juli slechts 3 gevallen werden geconstateerd. Van Juni af werden enkele gevallen geconstateerd in de afdeeling Pekalongan, van October af te Blitar. In de afdeeling Soerakarta teekende zich tegen het einde van het jaar eene sterke stijging af. Hoewel niet in zoo sterke mate, geschiedde dit eveneens in de afdeeling Klaten der residentie Soerakarta.

,,Het aantal gerapporteerde doodelijke pestgevallen in de havenplaatsen bedroeg 79 (te Soerabaja 66, Semarang 10 en Tandjoeng Priok 3).

,,Gelijk in de vorige Mededeelingen reeds vermeld is, werd ongeveer half Juni 1920 speciaal ten behoeve van de acute woningverbetering eene regeling getroffen, waarbij de hoofden van gewestelijk bestuur bevoegd zijn verklaard om, wanneer ter bestrijding van het pestgevaar een dadelijk ingrijpen noodzakelijk is, aan de bevolking tijdelijk buitengewone gemeentediensten op te leggen tegen een behoorlijk loon ten laste van den Lande. Het was toen reeds twijfelachtig of deze in Staatsblad 1920 n°. 510 opgenomen regeling niet op grond van principieele overwegingen zou moeten worden ingetrokken.

,,Reeds vóór de uitvaardiging dezer regeling, is overwogen of hier de wettelijke instelling van gemeentediensten wel de meest aangewezen weg was en of de oplossing niet veeleer moest worden gezocht in eene toepassing van het in de heerendienstregelingen opgenomen algemeen voorschrift, dat — desvereischt aan alle werkbare mannen — heerendiensten kunnen worden opgelegd, wanneer zulks tot afwending van algemeen gevaar noodig mocht zijn.

,,In navolging van vroegere soortgelijke regelingen werd echter aanvankelijk aan de invoering van gemeentediensten voor dit doel de voorkeur gegeven. Onder de ter afwering van algemeen gevaar gevorderde heerendiensten werden toch vrij algemeen meer snelverloopende acute maatregelen gerekend, gelijk bijv. het treffen van noodvoorzieningen bij een dijkbreuk, enz. Betwijfeld werd dus of door de diensten voor de woningverbetering daaronder te brengen, aan dit begrip niet eene ongeoorloofde, althans principieel weinig aanbevelenswaardige uitbreiding zou worden gegeven, waartegen geest en letter van artikel 57 van het Regeeringsreglement zich eigenlijk zouden verzetten.

,,Bij nadere overweging der zaak bleken echter verschillende overwegingen, zoo van principieel staatsrechtelijken aard als van practisch beleid, er toe te nopen deze oplossing ten slotte te verkiezen.

,,In de eerste plaats toch geldt het hier niet een huishoude-

lijk belang der gemeente, maar een bij uitstek algemeen belang. Moeten daarvoor persoonlijke diensten worden gepresteerd, dan zal zulks niet door en onder controle van de desa moeten geschieden, maar van Landswege, zooals trouwens de geheele dienst der pestbestrijding van Landswege wordt georganiseerd en geleid.

,,Daarnaast is een voorschrift als het voorliggende, dat, diep ingrijpend in de regeling der huishoudelijke desabelangen, aan de gemeentediensten eene verzwaring en uitbreiding geeft welke buiten alle verhouding staat tot hetgeen tot dusver daaronder begrepen werd, feitelijk in strijd met de nieuwere koloniale politiek, die de bevolking tot meer zelfstandigheid bij de behartiging van hare belangen wenscht op te voeden en daarom de noodzakelijkheid erkent van de herleving der desa als autonoom zelfbesturend orgaan.

,,Eene regeling, die ondanks dit alles en ongeacht het verbod eener tot verzwaring of uitbreiding van gemeentediensten, strekkende bestuursinmenging, de inlandsche gemeente belast met een taak die ongetwijfeld tot de Regeeringszorg behoort, is dan ook in dit licht bezien eigenlijk onverdedigbaar.

Op grond van deze overwegingen is de gemeentedienstregeling ingetrokken en vervangen door eene aanvulling van de voor de verschillende gewesten reeds bestaande heerendienstvoorschriften in dien zin, dat onder bepaalde waarborgen en voorwaarden de gewestelijke bestuurshoofden ter afwending van het pestgevaar, in gevallen dat dadelijk ingrijpen noodzakelijk is, van de inlandsche bevolking tijdelijk heerendiensten kunnen vorderen voor de uitvoering van alle maatregelen welke zonder uitstel moeten worden genomen (Ind. St. 1920 n°. 726).

,,Deze regeling geeft dus in zooverre ruimer bevoegdheid dan de ingetrokkene, wijl deze zich bepaalde tot de vordering van diensten ten behoeve van de plaatselijk binnen de betrokken desa noodig gebleken dadelijke woningverbeteringen en het aanbrengen van de daarvoor vereischte materialen, terwijl de nieuwe zich, zonder verdere beperking tot een enkele desa uitstrekt tot alle dadelijk noodige voorzieningen ter afwending van het pestgevaar, dus bijvoorbeeld ook de ontsmetting omvat.

,,Opiumbestrijding. De opiumpacht, zooals die voor de negentiger jaren hier te lande als stelsel was aanvaard, is in die jaren geruimen tijd voorwerp van heftige bestrijding geweest.

,,Niet alleen hadden de pachters in dit systeem bij aanmoediging en bevordering van het opiumgebruik rechtstreeks belang, zoodat zij zich in die richting dan ook niet onbetuigd lieten, doch bovendien bezorgde de lucratieve handel in dit voor een deel der bevolking onmisbare bedwelmingsmiddel hun te veel macht en invloed; daarnaast dreven de pachters als regel zelf een omvangrijken sluikhandel, een feit dat op zichzelf weer oorzaak werd dat zij zelfs de meest vexatoire middelen om anderen dien handel te beletten niet schuwden.

,,Reeds in die dagen stond dus de Overheid voor de noodzakelijkheid om voor het bestrijden van de opiumsmokkelarij naar Java speciale voorzieningen te treffen. Eenige speciale schepen werden daarvoor gebruikt, terwijl ook hier en daar voor dit doel politieambtenaren in dienst waren gesteld, later meer stelselmatig georganiseerd in eene bijzondere opiumpolitie ter zee.

,,De bezwaren tegen de pacht leidden er in 1894 toe na grondige voorbereiding in de residentie Madoera een proef te nemen met de exploitatie van het opiummiddel in eigen beheer; in het daartoe aangekochte landhuis Struiswijk te Batavia werd een proeffabriek ingericht.

,,Met de eventueele invoering der regie wenschte de Indische Regeering te bereiken, dat alles zou worden tegengegaan wat het opiumverbruik onder de bevolking in de hand kon werken. Niet alleen wenschte zij dus een einde te maken aan de misbruiken die, gelijk hiervóór uiteengezet, aan het pachtsysteem inhaerent waren, doch ook aan verschillende andere euvelen, welke vroeger onbekend waren, dan wel oogluikend werden toegelaten of waar men door gebrek aan personeel machteloos tegenover stond als colportage van opium in de desa door handlangers van de pacht, clandestiene debietplaatsen, welke bij duizenden waren te tellen, verkoop van opium op crediet in tijden van geldgebrek en overtreding op groote schaal der bepalingen op de verboden kringen.

,,Ten einde het karakter van bestrijdingsmaatregel zooveel mogelijk tot zijn recht te doen komen, werd in onderscheiding van de wijze van exploitatie van het opiummiddel in naburige landen en koloniën aanstonds als beginsel aanvaard om bij de regie geen gebruik te maken van tusschenpersonen, die belang hebben bij den omvang van het debiet en daarom allicht geneigd zijn het gebruik aan te moedigen. Dit beginsel is tot den huidigen dag onverzwakt gehandhaafd.

,,De op Madoera begonnen proef werd met ingang van 1 Januari 1896 uitgebreid over de toenmalige residenties Besoeki, Probolinggo en Pasoeroean en met 1 April 1897 over eenige plaatsen in de afdeeling Lombok.

,,De verkregen uitkomsten waren van dien aard, dat de Koninklijke machtiging verleend werd tot invoering van de opiumregie op Java en Madoera en in de afdeeling Lombok. Dientengevolge werd zij in Februari 1898 definitief ingevoerd in de streken, waar zij reeds bij wijze van proef werkte, in 1899 in de residentie Soerabaja en in 1901 ook in de gewesten Madioen en Kediri. Nadat in dat jaar ook de definitieve fabriek der opiumregie was gereedgekomen, kon in 1902 de invoering plaats hebben in Rembang en Semarang, Batavia, eenige Chineesche wijken van Bantam en de Preanger-Regentschappen, alsmede in de residentie Lampongsche districten, welk gewest tot het pachtperceel Batavia behoord had, en niet belangrijk genoeg was voor eene eigen opiumpacht; in 1903 werden Soerakarta en Djokjakarta bij het regie-gebied gevoegd en op 1 Januari 1904 de residenties Cheribon, Pekalongan, Banjoemas en Kedoe, waardoor de opiumpacht op geheel Java tot het verleden behoorde.

,,Daarna werd de regie geleidelijk verder ingevoerd in de Buitengewesten, waar het opiummiddel overigens niet zooals op Java overal buiten de verboden kringen verpacht was. In verschillende zelfbesturende landschappen was het zelfs geen Regeeringsmonopolie. In sommige streken was het recht tot verkoop van opium in het klein door het Gouvernement verpacht, elders geschiedde dit door het zelfbestuur. In de Karolanden werd het opium rechtstreeks door het Gouvernement verkocht en bestond een licentiestelsel, in andere streken werd alleen invoerrecht op opium geheven, terwijl elders weder die invoer verboden was en er ten slotte ook nog gedeelten waren waar de handel in opium geheel vrij was.

,,De geleidelijke inlijving bij het regiegebied was niet alleen afhankelijk van den datum van afloop van het betrokken pachtcontract en van de vraag of voor de invoering de noodige krachten beschikbaar waren, doch ook van den politieken toestand in het gewest en van de bestaande politieke contracten met zelfbesturen. De inlijving van de nabij het schiereiland Malakka gelegen gedeelten van Nederlandsch-Indië werd voor het allerlaatste bewaard vooral omdat de waarschijnlijkheid bestond, dat de Regeering van de Straits Settlements en de Federated Malay States er in dien tusschentijd ook harerzijds toe zou overgaan de opiumpacht door eigen beheer te vervangen, hetgeen dan ook in 1910 en 1911 plaats had.

,,Van 1905 tot 1920 werden achtereenvolgens alle deelen van Nederlandsch-Indië onder de regie gebracht. Het pachtsysteem behoort reeds sinds 1913 tot het verleden.

,,Na de overname van den desolaten boedel van de pacht heeft de regie door geleidelijk krachtiger ingrijpen de bestrijding van het opiumkwaad ter hand genomen.

,,Op Java en Madoera werden de bestaande verbodsbepalingen zooveel mogelijk gehandhaafd. Slechts daar waar bleek dat ze een doode letter bleven en zelfs met zeer aanzienlijke versterking der politiemiddelen niet zouden zijn te handhaven, namelijk in een klein gedeelte van Pasoeroean en in eenige Chineesche wijken in Bantam, Batavia en de Preanger-Regentschappen werden ze gedeeltelijk buiten werking gesteld. In de Buitengewesten bleek het noodzakelijk voorstaande verbodsbepalingen gedeeltelijk op te heffen voor de Aroe-eilanden, een deel van het eiland Boeroe en een zeer klein gedeelte der Karolanden (Oostkust van Sumatra). Verder moest op Lombok, waar bij de invoering der regie

het bezit van opium slechts was geoorloofd aan de niet-inheemsche bevolking op eenige kustplaatsen, dit later billijkheidshalve ook binnen een gedeelte van de plaats Tjakranegara worden toegestaan aan van Bali naar genoemd eiland verbannen vorstelijke personen.

,,In de eerste jaren bepaalde de regie zich tot eene passieve houding ten aanzien van de bestrijding van het gebruik van opium en tegenover het voorzien in de bestaande behoefte aan dat genotmiddel. Men verwachtte dat door het gevolgde systeem van exploitatie, waarbij de verkoopers geen belang hebben bij den omvang van het debiet, terwijl alle aanmoediging van het verbruik werd vermeden, de gebruikscijfers van zelf geleidelijk zouden teruglopen. Voor 1908 werden daarom in het regiegebied de verboden kringen, dat zijn de streken waar het bezit van opium of geheel verboden of slechts aan bepaalde categorieën van personen is toegestaan, slechts uitgebreid met eenige streken in de residenties Cheribon en Pekalongan. In dat jaar werd echter beslist, dat de regie ook dienstbaar moest gemaakt worden aan eene meer daadwerkelijke bestrijding van het opiumgebruik, de verboden kringen werden toen op groote schaal uitgebreid, waarbij dan meestal tegelijk een licentiestelsel werd ingevoerd. Slechts in die streken, waar het aantal schuivers zeer gering was, werd, evenals in de oude verboden kringen, het bezit aan een ieder verboden.

,,Aan de vorming van verboden kringen met een licentiestelsel ligt het denkbeeld ten grondslag, dat het, naar de ervaring leerde, vrijwel onbegonnen werk was een betrekkelijk groot aantal schuivers plotseling te dwingen het opiumgebruik te staken. Het was dus beter hun, die reeds aan het heulsap gewend waren te vergunnen met het gebruik voort te gaan, doch het ontstaan van nieuwe schuivers te beletten. Voor alles diende echter, gelijk van zelf spreekt, rekening gehouden te worden met plaatselijke omstandigheden, die het bijvoorbeeld in verschillende streken noodig maakten om op den regel, dat niemand zonder licentie opium mag bezitten, uitzonderingen toe te laten voor werklieden op aan te wijzen ondernemingen en bij 's Lands werken.

,,Voor verboden kringen met een licentiestelsel wordt overigens als regel bepaald, dat alleen zij, die op het tijdstip van inwerkingtreding reeds in den betrokken kring gevestigd zijn, eene licentie kunnen krijgen. Ook op dezen regel worden echter dikwijls uitzonderingen gemaakt in het belang van de oeconomische ontwikkeling der betrokken streek.

,,In sommige gedeelten van Nederlandsch-Indië is verder slechts een licentiestelsel ingevoerd voor enkele categorieën der bevolking; in zulke ressorten is dan voor personen van een bepaalden landaard het bezit alleen krachtens licentie geoorloofd, terwijl aan hen, die tot een anderen landaard behooren, het bezit zonder dergelijke vergunning blijft toegestaan.

,,Elders weder, b.v. in sommige gedeelten van Timor en onderhoorigheden, is het bezit van opium aan bepaalde bevolkingsgroepen geheel verboden, voor andere alleen krachtens licentie toegestaan, terwijl nog andere zulk een vergunning niet behoeven.

,,Een uitgewerkt registratiesysteem verschaft sinds 1908 de gegevens ten aanzien van den omvang van het opiumgebruik in bepaalde streken, gegevens welke noodig zijn om te beoordeelen in hoeverre de bestrijding er tot het uiterste zal kunnen worden doorgevoerd.

,,Behalve door het scheppen van verboden kringen, werd ook getracht het opiumgebruik te beperken door het geleidelijk verhoogen van den verkoopprijs. Ook in dit opzicht moest bij de invoering der regie aansluiting bij de pacht worden gezocht en eerst na eenigen tijd kon dan tot prijsverhooging worden overgegaan. Groote voorzichtigheid was hier geboden, omdat elke opvoering van den prijs de neiging heeft den sluikhandel te doen toenemen; in het bijzonder moest voor de nabij het schiereiland Malakka gelegen gedeelten van Nederlandsch-Indië met de prijzen van het regie-opium in de Straits Settlements en de Federated Malay States rekening worden gehouden. Behalve in die deelen is sedert de prijs, waarvoor in Nederlandsch-Indië het opium door de regie verkocht wordt, geleidelijk opgevoerd tot hooger peil dan in eenig ander land, waar dat genotmiddel op wettige wijze gedebiteerd wordt, bereikt is.

,,Aan die prijsverhooging is het voor een groot deel ook toe te schrijven, dat herhaaldelijk in bepaalde gewesten ondanks het dalen van het debiet de opbrengst der regie bleek te zijn toegenomen.

,,Dat met dit alles, gelijk de registratiecijfers hebben uitgewezen, geen werkelijk beduidende beperking van het opiumverbruik valt te bespeuren, integendeel vooral in de latere jaren eene belangrijke toename geconstateerd is, dient aan verschillende redenen te worden toegeschreven.

,,In de eerste plaats bestaat onder de bevolking zelve nog geen krachtige beweging tegen het opium, geen beweging althans, die boven het eenvoudig uiten van afkeuring uitgaande, zich ten koste van persoonlijken arbeid en opoffering, op daadwerkelijke bestrijding van het kwaad toelegt.

,,In streken met eene van nature spaarzame bevolking, waar geen belangrijke toename van de welvaart te constateeren valt, zullen, indien het gebruik van opium nog niet diep in de volksgewoonten doordrong, de regiemaatregelen bij redelijk politietoezicht spoedig heilzame resultaten afwerpen; voor streken, waar door snellen opbloei de koopkracht der bevolking in een kort tijdsbestek aanzienlijk toeneemt, met gemeenlijk als gevolg het instroomen van althans ten deele weinig gunstige vreemde elementen, is de bestrijding van het opiumkwaad altijd hoogst bezwaarlijk, vooral omdat de politiemiddelen hier te lande nu eenmaal nog verre van volmaakt zijn.

,,Wel is in de toekomst te verwachten, dat als gevolg van beter en uitgebreider onderwijs geleidelijk ook de bevolking zelf krachtig tot bestrijding van het euvel zal gaan meewerken en juist met het oog daarop wordt dan ook door het opnemen van stukjes over opium in de schoolboekjes ook de jeugd reeds op de noodlottige gevolgen van het opiumgebruik gewezen, doch voor het oogenblik wordt van inlandsche zijde nog weinig daadwerkelijke belangstelling getoond.

,,Te welkomer was het de Regeering dus, dat in 1918 het vraagstuk der opiumbestrijding ook in den Volksraad de belangstelling bleek te hebben getrokken. Een motie werd door het college aangenomen, waarin gevraagd werd om de instelling van eene commissie, die maatregelen zou hebben te beramen om zoo spoedig doenlijk het opiumgebruik geheel af te schaffen, althans het misbruik van opium met alle ten dienste staande middelen tegen te gaan.

,,Eind October 1918 werd aldus onder den naam van Opiumbestrijdingscommissie en onder voorzitterschap van den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der opiumregie, een voor een groot deel uit Volksraadsleden bestaande commissie ingesteld met opdracht de Regeering voorstellen te doen, strekkende tot bestrijding van het opiummisbruik hier te lande.

,,De commissie is sindsdien ook door het nauwe contact, dat zij met de dienstleiding heeft, herhaaldelijk in de gelegenheid geweest zich over verschillende maatregelen uit te spreken.

,,Speciale vermelding verdient nog, dat sedert eenige maanden in de commissie tevens een bestuurslid is opgenomen van de in Maart van het vorig jaar te Weltevreden opgerichte Loge ,,De Nieuwe Akker" van de Neutrale Onafhankelijke Orde van goede Tempelieren, welke zich ten doel stelt de openbare meening zoo te leiden, dat deze zich verklaart tegen het gebruik van alcohol, opium en andere narcotiseerende genotsmiddelen. Indien de teekenen niet bedriegen is van die zijde een actieve deelname aan den antiopiumstrijd te verwachten.

,,Intusschen nam het debiet gestadig toe. In 1920 was het hooger dan ooit te voren het geval geweest was.

,,De voornaamste oorzaak van de toeneming van het debiet is ongetwijfeld de waardevermindering van het geld. Deze leidde bijna overal tot eene verhooging van loonen. Bovendien werden in vele takken van handel en nijverheid groote winsten gemaakt en steeg de prijs van verschillende landbouwvoortbrengselen.

,,Evenals dergelijke oorzaken elders eene toeneming van het gebruik van genotsmiddelen ten gevolge hebben gehad, leidden zij hier tot een sterk vermeerderd opiumgebruik.

,,De gegevens der registratie wezen uit, dat niet alleen zij die reeds gewend waren te schuiven meer opium kochten

dan vroeger, doch ook dat een aantal personen, waaronder vele jongelieden, juist in dezen tijd met het gebruik van het genotmiddel begonnen zijn, ook al doordat zulks in verschillende hotels, societeiten en verdachte gelegenheden schijnt te worden aangemoedigd.

,,Hoe sterk het debiet juist in 1920 in sommige gedeelten van Java toegenomen was, blijkt uit het volgende staatje:

Jaren:	Opiumdebiet gedurende het 1ste halfjaar in thails:	Opiumdebiet gedurende de maand Augustus in thails:
1917	436 000	88 000
1918	469 000	87 000
1919	443 500	88 000
1920	562 000	103 000

,,Toch was het niet mogelijk den prijs van het regie-opium overal te verhoogen in evenredigheid met de waardevermindering van het geld, wijl die prijs reeds lang voor het geld in waarde daalde, geleidelijk zeer hoog opgevoerd was en geen verband meer hield met den prijs van de grondstof en de kosten van bereiding, verpakking, enz. Die prijzen zijn dan ook, gelijk hiervóór reeds opgemerkt, veel hooger dan die van de Regeeringsmonopolies in de nabij Nederlandsch-Indië gelegen gedeelten van Oost-Azië en dan die, waarvoor smokkelaars in Nederland tjandoe kunnen krijgen. En — gelijk mede reeds eerder werd opgemerkt — maant juist dit laatste tot voorzichtigheid in de prijzenpolitiek, wil men althans geen groot gevaar loopen den sluikhandel geweldig te zien toenemen. Dat dit gevaar in tijden als thans, die hoe langer hoe minder kieskeurigheid kennen in de middelen om geld te verdienen, niet kleiner is dan vroeger, behoeft wel geen betoog, vooral ook omdat de remmende werking die in de oorlogsjaren door de bekende scheepvaartmoeilijkheden ook op de opiumsmokkelarij werd uitgeoefend, bij herstel der verbindingen gemist werd.

,,Er moesten dus zeer bepaald andere, meer drastische bestrijdingsmaatregelen worden genomen, en na uitvoerige besprekingen met de opiumbestrijdingscommissie is door de dienstleiding een plan ontworpen, dat er op gericht was om in betrekkelijk korten tijd tot een toestand te komen, waarbij nergens meer op Java het bezit van tjandoe, anders dan krachtens eene gebruiksvergunning zal zijn toegestaan. Dit zal dan zijn te bereiken door in de nog niet tot de verboden kringen behoorende streken licentiestelsels in te voeren, die eenigszins verschillen van de vroeger gebruikte. Deze traden namelijk eerst in werking als na eene langdurige en zorgvuldige voorbereiding de overtuiging was verkregen, dat nieuwe schuivers verder geweerd konden worden. De oude bekende schuivers kregen dan eene licentie; tot het later uitgeven van nieuwe vergunningen aan anderen werd slechts in zeldzame uitzonderingsgevallen overgegaan.

,,Bij de nieuwe wordt, na betrekkelijk korten tijd van voorbereiding, reeds dadelijk het bezit van regie-opium verboden aan ieder, die geene vergunning heeft, behoudens dat de mogelijkheid wordt opengelaten om verder nog vergunningen af te geven ook aan hen, die zich later in de bedoelde streek vestigen en aan doortrekkenden, zulks uit overweging, dat het streven zijn moet het opiumgebruik op Java als geheel te beperken en te controleeren, in welk stelsel het schuifverbod aan iemand, die elders wel daartoe gerechtigd is, alleen dan nut heeft indien in den betrokken kring het aantal licentiehouders nog slechts zoo klein is, dat hij binnen afzienbaren tijd geheel voor opium gesloten kan worden. Het verschil tusschen de beide licentiestelsels zou wellicht het beste kunnen worden aangegeven door het oudere te noemen het ,,voltooide" en het nieuwere het ,,onvoltooide" en de streken, waar zij werken, aan te duiden als ,,gesloten" en ,,open" licentiekringen.

,,Evenals het identificatiestelsel, is dus het onvoltooid licentiestelsel slechts een overgangstoestand, doch waar het op aankomt is, dat het veel verder gaat en niet alleen toezicht op den inkoop geeft, doch ook op bezit en vervoer. Voor de invoering en handhaving ervan is echter meer personeel noodig dan bij een identificatiestelsel. Welke maatregelen in elk voorkomend geval genomen kunnen worden en hoe vlug dit kan geschieden, hangt af van de vraag over hoeveel geschikt, ervaren en betrouwbaar regie- en politiepersoneel beschikt kan worden en in welke mate het binnenlandsch bestuur hulp zal kunnen geven.

,,In 1920 zijn dan ook verschillende stelsels toegepast en voorbereid.

,,De eerste proef met een onvoltooid licentiestelsel wordt thans sedert 1 Februari van het vorig jaar genomen in de tevoren niet tot de verboden kringen behoorende gedeelten van de residentie Batavia. Het geheele gewest werd daartoe (Ind. St. 1920 n°. 847) als verboden kring aangewezen, terwijl bij de tegelijk daarmede in werking tredende ordonnantie in Ind. St. 1920 n°. 848 voor de afdeelingen Batavia en Meester-Cornelis en voor het gedeelte der afdeeling Krawang, waar tevoren geen bijzondere verbods- of beperkende bepalingen gelden, bezit en vervoer van regie-opium en djitjing uitsluitend werden toegestaan indien daartoe door of namens het hoofd van gewestelijk bestuur schriftelijk vergunning is verleend.

,,Zooveel mogelijk wordt met plaatselijke omstandigheden rekening gehouden, zoodat bijvoorbeeld in afwijking van de bepalingen betreffende de gewone (voltooide) licentiestelsels, in dit geval geen bindende bepalingen zijn gegeven voor het verleenen der vergunningen of omtrent de op te nemen voorwaarden. Aldus zal het mogelijk zijn om zonder de ordonnantie zelf te wijzigen, door verandering of aanvulling van die voorwaarden geleidelijk strenger op te treden en langzamerhand tot een volledig licentiestelsel te komen.

,,Ten einde deze nieuwe bestrijdingsmethode met voortvarendheid te kunnen doorvoeren, is naast versterking van de algemeene politiemiddelen ook aan den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der opiumregie, speciaal tijdelijk personeel toegevoegd. De bedoeling was dit in het bijzonder op de bestrijding van het opiumgebruik te specialiseeren personeel, voorshands twee Europeesche ambtenaren voor de opiumbestrijding met een vijftal assistent-collecteuren, eventueel na toevoeging van ander personeel van den dienst der opiumregie, tot een of meer opiumbestrijdingsbrigades te vormen, waarmee de dienstleiding dan binnen eenige jaren zoover hoopt te komen dat het bezit en vervoer van regie-opium anders dan krachtens eene vergunning op geheel Java verboden zou zijn.

,,Hoe deze brigades het best georganiseerd zullen worden, is een zaak waarin ervaring den weg zal dienen aan te geven. Het diensthoofd is daarin volkomen vrij gelaten.

,,Personen van de meest verschillende opleiding en ontwikkeling zullen bij dezen bestrijdingsdienst geplaatst kunnen worden, juist wegens de groote verscheidenheid van personen waarmede de dienst te maken krijgt. Algemeen vereischte is echter naast volledige betrouwbaarheid groote kennis van land en volk en de noodige tact om met alle kringen der Chineesche en inlandsche wereld, zoo hoog- als laaggeplaatste te kunnen omgaan.

,,De resultaten van deze nieuwe methode, welke met ingang van 1 October van dat jaar tevens werd ingevoerd in de nog niet tot de verboden kringen behoorende gedeelten van de residentiën Semarang, Soerakarta en Kedoe (Ind. St. 1921 n°. 543), zullen moeten worden afgewacht.

,,Overigens is ten vorigen jare aan den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der opiumregie, eene algemeene machtiging verleend om vooral in de Buitengewesten, waar dit zijns inziens zonder gevaar voor uitbreiding van den sluikhandel kan plaats hebben, de prijzen van regie-opium en djitjing geleidelijk op te voeren tot dezelfde bedragen als voor Java en Madoera zijn vastgesteld (30 cent per mata voor het regie-opium en 10 cent per mata voor de djitjing).

,,Vermelding verdient in dit verband nog een verzoek van den gemeenteraad van Semarang om voor den vervolge de al- of niet toelating van opiumverkoopplaatsen buiten de zoogenaamde verboden kringen, afhankelijk te stellen van plaatselijke keuze (local option).

,,Na rijpe overweging is van dit denkbeeld afgezien. Is het, in den vorm waarin het werd voorgebracht, al zoo praktisch niet aanvaardbaar omdat gelijk van zelf spreekt onder het bestaande monopoliestelsel de regie opium verkrijgbaar moet stellen op de plaatsen waar het gebruik daarvan niet verboden en het aantal gebruikers eenigszins aan-

zienlijk is, ook overigens is het niet wel mogelijk de beslissing of in een bepaalde streek al of niet opium mag worden gebruikt aan de bevolking over te laten, wijl een eventueel verbod van opiumgebruik voor bestaande schuivers ontzettend hard is en bij de bestaande internationale verhoudingen praktisch gesproken slechts bereikt zou worden dat smokkelopium in de plaats der regie-opium zou komen.

,,Hoogstens zou de bevolking het recht gegeven kunnen worden om nieuwe vestiging van schuivers te verbieden; doch voor de opiumbestrijding in het algemeen zou dat slechts van zeer indirect belang zijn.

,,Het zwaartepunt zal dan ook elders moeten liggen.

,,Tot slot zij nog vermeld dat de uit bedrijfsoogpunt gezien geheel abnormale verhouding tusschen in- en verkoopsprijs van regie-opium, waarop hiervóór reeds werd gewezen, juist dezer dagen helder is belicht.

,,Aan het begin van het loopend kalenderjaar toch eindigde de vijfjarige overeenkomst, welke de Nederlandsch-Indische Regeering indertijd met de Britsch-Indische gesloten had voor de levering van Bengaalsch ruw-opium als grondstof voor de regie.

,,De onderhandelingen tot vernieuwing van het contract, die reeds geruimen tijd tevoren door tusschenkomst van onzen Consul-Generaal te Calcutta werden aangevangen en door dezen overigens met veel beleid en toewijding zijn gevoerd, wezen uit dat de Britsch-Indische Regeering de levering slechts wenschte voort te zetten tegen aanmerkelijk hooger prijs dan tevoren. In plaats van 2500 Roepees moest thans 4000 Rs. per kist Bengaalsch opium worden betaald, aan welken prijs naar duidelijk bleek, niets te veranderen viel; voorloopig is zij dan ook voor een jaar door de Nederlandsch-Indische Regeering geaccepteerd.

,,Deze gebeurtenis deed vanzelf de vraag rijzen of de hoogere inkoopskosten van den grondstof niet door verhooging van den detailprijs op de verbruikers behoorde te worden afgewenteld, een vraag, die niet anders dan ontkennende beantwoording kon vinden, wijl het verband tusschen inkoops- en verkoopsprijs gelijk hiervóór reeds bleek al lang verbroken is.

,,Uit een oogpunt van bestrijding wordt toch, gelijk hiervóór uiteengezet, de verkoopsprijs der regie-opium zoo hoog gehouden als in verband met den opiumprijs in de naburige landen en met de ter plaatse beschikbare politiemiddelen om de smokkelarij te keeren, slechts mogelijk schijnt.

,,Het duurder worden van den grondstof mocht dus geen aanleiding zijn om den prijs van regie-tjandoe te verhoogen nu daartoe uit anderen hoofde geen reden was en vooral voor Java wordt opvoering van den thans reeds f 30 per thaïl bedragenden prijs van regie-opium voorshands niet uitvoerbaar geacht.

,,**Economische maatregelen.** *Bemoeienissen van de Regeering met de coöperatie.* Herhaaldelijk reeds is betoogd dat als grondslag voor eene gezonde verdere ontwikkeling dezer landen, in de eerste plaats noodzakelijk zal zijn dat de inheemsche bevolking zich uit hare economische onmacht verheft.

,,De vraag is daaraan vastgeknoopt of hetgeen langs individueelen weg, naar de ervaring leert, bij het grootste deel van de bevolking nog door velerlei beletselen wordt geremd, niet door onderling samengaan zou kunnen worden verkregen.

,,Te meer is dit punt van belang, omdat de drang tot vereeniging en samenwerking sedert een tiental jaren onder de bevolking onmiskenbaar is en dat bij haar meer en meer het besef levendig wordt van de belangrijke resultaten, die zij ook alleen langs dezen weg voelt te kunnen bereiken.

,,Waar ze in het inheemsche recht niet te encadreeren bleken, en daarom moeizaam gewrongen werden in nietdoorvoelde en in den grond ook weinig passende westersche vormen, is het geen wonder dat deze eerste tastende associatiepogingen, als alle begin moeilijk, en ook uit anderen hoofde tot een einde van mislukking welhaast voorbestemd, veelal een chaos van onbeholpenheid en ergel bleken.

,,Het werd meer en meer duidelijk, dat hier voor de Regeering een taak was weggelegd, een taak die zou moeten bestaan uit het geven van steun en vooral leiding aan de aanwezige neiging tot coöperatie, nadat die als resultaat van een speciaal onderzoek in haren aard, hare goede eigenschappen en fouten gedetermineerd zou zijn en aldus aan de verdere gestie een vaste, op ervaring en practijk rustende, ondergrond zou zijn gegeven.

,,Waar bovendien in eene goed werkende coöperatie een krachtige factor gezien werd in den strijd tegen de duurte, die in die dagen in de publieke belangstelling vooraan stond, werd de tijd gekomen geacht om dit punt meer daadwerkelijk in studie te nemen.

,,Aldus werd onder den naam Coöperatiecommissie in Juni 1920 eene commissie ingesteld, die zou hebben te onderzoeken welke toepassing het instituut der coöperatie, gezien als samenwerking in den meest uitgebreiden zin, hier te lande reeds gevonden heeft en verder welke beteekenis het voor Indië zal kunnen verkrijgen en met welke middelen daaraan uitbreiding zal zijn te geven.

,,Deze commissie, sedert October van het vorig jaar ontbonden, heeft een omvangrijk en gedocumenteerd rapport uitgebracht, dat grondslag van verdere overweging zal kunnen zijn.

,,Haar scherp beredeneerd advies, hier ten aanzien van de voor deze bladzijden belangrijke hoofdpunten samengevat, bepleit voor de coöperatie eene tweeledige regeling.

,,De bestaande regeling in Ind. St. 1915 n°. 431 toch heeft tot voornaamste strekking de zaak zooveel mogelijk buiten bemoeienis, maar dan ook buiten daadwerkelijken steun van Overheidswege te doen verloopen, en hoewel voor den Europeeschen coöperator in doorslag voldoende, is voor de bevordering der coöperatie in inheemsche kringen deze gedragslijn welhaast waardeloos gebleken, al ware het alleen reeds wijl, naar het onderzoek leerde, de modern-westersche coöperatie als zoodanig aan de inlandsche maatschappij in wezen vreemd is.

,,De neiging tot onderlinge aaneensluiting voor gemeenschappelijken arbeid of ter bereiking van een gemeenschappelijk doel, moge — zoo schreef toch de commissie — algemeen menschelijk zijn, de vorm waarin dit bij de coöperatieve vereeniging geschiedt is betrekkelijk nieuw en, voor zoover in de inlandsche maatschappij toegepast, vaak eene nabootsing — en dan nog zeer gebrekkig — van Westersche voorbeelden. Wat zich in de inlandsche wereld als coöperatie aanduidt, heeft daarmee gewoonlijk slechts den naam gemeen. En juist wat het meest wettelijke regeling behoeft — het bestaan in rechte, de verhouding tot derden en de verzekering van het democratisch karakter — vindt geen aansluiting aan inheemsche rechtsvormen.

,,Naast de oude voor de Europeesche maatschappij te behouden regeling, denkt de commissie zich eene nieuwe, bruikbaar voor den kleinen man en aansluitend op hetgeen bij hem zelf aan beginselen leeft, en die tevens een instituut geeft meer in het kader van het inlandsch recht passend en voor den inlandschen rechter zonder bezwaar justiciabel te maken. Eene regeling, tevens een propagandistische en opvoedende werking, welke de Overheid in staat zal stellen om in aansluiting aan hare bemoeienissen met het volkscredietwezen op het stuk der coöperatie, aan de wenschen der bevolking steun en leiding te geven, maar dan ook een ten aanzien van sommige punten bepaald dwingend toezicht uit te oefenen.

,,Het is in dezen gedachtengang alzoo de kredietcoöperatie, welke in de eerste plaats tot stand zal zijn te brengen.

,,Wel was de verbruikscoöperatie de eerste vorm, waarin de inheemsche bevolking zich coöperatief organiseerde, doch deze stelt aanstonds aan alle betrokkenen zooveel meer en hooger eischen, zoo op het stuk van kapitaalverstrekking als aan ervaring, kunde en handelsgeest, dat deze organisatievorm — wil de Regeering geen mislukking riskeeren — slechts een ver doel op den af te leggen weg en zeker geen veilig uitgangspunt zal kunnen zijn.

,,In zooverre zou dus de conclusie zijn te trekken, dat voor de duurtebestrijding in meer engeren zin, de coöperatie onder de inheemsche bevolking, in tegenstelling met die in Europeesche kringen, vooreerst zoo goed als zonder werkelijk belang zal zijn.

,,Het verslag der commissie is overigens nog in studie.

,,Is het hierboven gegeven schema voor de bevordering der coöperatie meer in het bijzonder voor de inheemsche bevolking ontworpen, ook ten aanzien van de Europeesche

coöperatie, indien die term gebruikt mag worden, heeft de Regeering zich niet onbetuigd gelaten, hoewel ten slotte ook deze plannen nog niet tot verwezenlijking konden komen. Het waren hier de tijdsomstandigheden, die daaraan in den weg stonden.

,,Uit het om practische redenen na rijpe overweging verworpen denkbeeld om ter verlichting van de in die dagen ten top gestegen duurte door eene van landswege begunstigde combinatie van coöperatieve verbruiksvereenigingen — desnoods met gebruikmaking van 's lands krediet en van den lagen sterling-koers — gezamenlijk goederen uit Engeland te doen bestellen, had zich het meer algemeene plan ontwikkeld om door versterking van de bestaande organisaties der Indische verbruikers, den strijd aan te binden tegen de te ongebreidelde opzetting van de prijzen der dagelijksche verbruiksgoederen.

,,Daarbij werd gedacht aan het steunen door kapitaalverstrekking dan wel door eenvoudige garantie van een groote inkooporganisatie. Eenerzijds door het aanknoopen van de noodige betrekkingen in het buitenland met particulieren of met instellingen van gelijk coöperatief beginsel, en anderzijds door de hier te lande aanwezige verbruiksvereenigingen als leden-afnemers in zich te vereenigen, zou die organisatie dan een centrum van goedkooper import voor den georganiseerden verbruiker moeten worden. Te recht werd daarbij overwogen, dat alleen een dergelijke concentratie van den inkoop de prijzen der verbruiksartikelen merkbaar zou kunnen beïnvloeden en dat het steunen van de op zich zelf uiterst zwakke afzonderlijke verbruiksvereenigingen, uit dat oogpunt gezien, verloren geld mocht heeten.

,,Dit plan sloot te beter op de gegeven omstandigheden aan, omdat ongeveer een half jaar te voren te Batavia onder den naam van ,,de Coöperator'' eene coöperatieve groothandelsvereeniging was opgericht, die zich blijkens hare statuten ten doel stelde in de eerste plaats ten behoeve van hare leden — waaronder voornamelijk bedoeld hier te lande bestaande coöperatieve verbruiksvereenigingen — verbruiksartikelen te verhandelen, te produceeren of te doen produceeren; deze vereeniging was als centraal orgaan van inkoop als het ware aangewezen.

,,Wel is waar was ze in den korten tijd van haar bestaan er bij de verbruiksvereenigingen hier te lande nog onvoldoende ingekomen, maar juist het verleenen van steun van Overheidswege zou er vermoedelijk toe leiden, dat deze afzonderlijke coöperaties zich voor wat het betrekken harer goederen betreft, onder den Coöperator zouden scharen.

,,Het feit der landssubsidie op zich zelf reeds zou aldus, binnen hoe bescheiden grenzen ook beperkt, de zaak dienen; de beteekenis ligt dan niet in het bedrag doch in het feit, dat de Regeering openlijk de verbruikscoöperatie als sociaal belang en de Coöperator als het voor de verwezenlijking van dat belang onmisbaar centraal orgaan erkent.

,,Overigens dachten de voorstellers zich dien steun in tweeërlei vorm.

,,In de eerste plaats als eene bijdrage ten behoeve van den opzet der organisatie. De leiding toch is voor een dergelijk groot-inkoop-bedrijf van alles overwegend belang; bepaald onmisbaar is daarvoor een degelijk en bekwaam zakenman, technisch-coöperatief geschoold en met betrouwbare relaties met coöperatieve lichamen in het buitenland, zoo ter verzorging van den import hier te lande als voor den afzet naar Europa van de tropenproducten dezer kolonie. En het is juist in den tijd van aanvang en voorbereidende organisatie, waarin dus in financieel opzicht de minste bewegingsruimte bestaat wijl het bedrijf nog in wording is, dat de inderdaad zeer hooge uitgaven, met het engageeren en tewerkstellen van zulk een eersterangskracht gemoeid, het meest noodig zijn.

,,In navolging, naar omstandigheden gewijzigd, van hetgeen in den wordingstijd ten aanzien van de volkscredietinstellingen is geschied, zou dus juist voor dezen eersten moeilijken tijd — voorloopig bijvoorbeeld voor een jaar — aan den Coöperator eene maandelijksche tegemoetkoming van stel: f 1000, moeten worden toegekend om in de technische leiding naar den eisch te kunnen voorzien.

,,Daarnaast zou dan van Overheidswege het gebrek aan werkkapitaal zooveel doenlijk moeten worden verzacht door zonder directe kapitaalverstrekking — want die moet, wil de organisatie niet topzwaar worden, de taak der leden blijven — binnen zekere grenzen de credietwaardigheid der vereeniging te garandeeren. Met een garantie van bijvoorbeeld drie jaren tot het dubbele van het bedrijfskapitaal, voor zoover dat uit eigen vermogen en aandeelen van leden bestaat, zou de Coöperator tot het volle bedrag van de door haar geïmporteerde goederen crediet kunnen verkrijgen en aldus haar kapitaal steeds zoo vlottend mogelijk kunnen houden. De kosten der garantie, die uit praktische overwegingen het karakter zou moeten dragen van eene borgstelling tegenover een bepaalde bank-credietgeefster zouden op den duur geheel door de centrale inkoopinrichting moeten worden gedragen. Deze zou overigens de verplichting moeten aanvaarden om administratie en beheer minstens eenmaal 's jaars door een deskundige te doen controleeren.

,,Hoewel voor het steunen van den Coöperator in dezen tweeledigen zin een memoriepost op de suppletoire begrooting voor 1921 werd gebracht, bleek de zaak ten slotte niet bestemd om ten volle in het stadium van verwezenlijking te komen.

,,Wel werd in het begin van het vorig jaar voorloopig voor den tijd van een jaar aan den Coöperator eene geldelijke tegemoetkoming in de beheerskosten gegeven van f 1000 's maands, doch deze maatregel is voor 1922 niet verlengd omdat ten aanzien van de garantiestelling allerlei — ook met de tijdsomstandigheden samenhangende — moeilijkheden rezen.

,,Wel was de zaak na verschillende onderhandelingen in dien zin volledig voorbereid, dat de Javasche Bank bereid was voor den Coöperator een disconto-crediet te openen, waartegen deze bij haar promessen zou mogen disconteeren, uitgeschreven aan de order van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en door den directeur van Financiën aan de Bank te endosseeren. Doch toen de verschillende voorwaarden der regeling concreet zouden worden vastgelegd, rezen er moeilijkheden in zake de waarborgen, welke de Regeering zich ook ten aanzien van het inwendig vereenigingsleven moest verschaffen om te voorkomen, dat de credietverleening voor haar te veel risico zou meebrengen. In het bijzonder gold het daarbij de vraag of de binnen het bedrijf aangewende reserve mee zou mogen tellen als grondslag voor de berekening van het maximum crediet en verder de regeling van de aansprakelijkheid der leden voor de schulden der vereeniging.

,,Nog vóór deze punten definitief tot oplossing waren gebracht, bleken echter de financieele vooruitzichten van den Coöperator, mede door den geldelijken toestand van eenige der toegetreden vereenigingen, weinig belovend. Bovendien maakte de toen ingetreden malaise het oogenblik voor uitbreiding der zaken en het beginnen van een groot-importhandel al zeer weinig gunstig.

,,Mede met het oog op den algemeenen toestand van 's Lands financiën was het, alles saamgenomen, de aangewezen weg om de credietverstrekking aan den Coöperator voorloopig tot beter dagen uit te stellen en in verband daarmede ook de subsidie, die juist met het oog op de bedrijfsuitzetting was gegeven, stop te zetten.

,,*Volkscredietwezen.* Een ruim tienjarige ondervinding met de organisatie welke, in 1912 definitief ineengezet, tot nu toe der Regeering bij de vervulling Harer taak op het gebied van het volkscredietwezen ten dienste stond, heeft op meerdere onvolkomenheden daarin het licht doen vallen en den wensch naar herziening levendig doen worden.

,,Hoewel de vorm waarin deze herzieningen tenslotte gekleed zullen worden, in zeer groote mate afhankelijk is van de wijze waarop tenslotte bij de algemeene bestuurshervorming het provinciaal zelfbestuur zal worden geregeld, zoodat een afgerond en gedetailleerd hervormingsplan eerst in de toekomst gegeven en beoordeeld zal kunnen worden, zijn toch de gebreken die verholpen en de leemten die aangevuld dienen te worden, herhaaldelijk zoo scherp geteekend, naar voren gekomen, dat de uitstippeling der lijnen, waarlangs verbetering thans gezocht wordt, ruimschoots de belangstelling verdient.

,,Het zijn vooral de in dit ontwikkelend land telkens binnen korten tijd in groote verscheidenheid opkomende nieuwe eischen en toestanden, en de noodzakelijkheid om

daaraan zooveel mogelijk aan te passen, welke de hervormingen telkens weer naar voren bracht.

,,En hoezeer de oorspronkelijke organisatie ook ,,op den groei" gemaakt is, reeds in 1919 moest eene herziening worden tot stand gebracht, die verhooging van het peil en uitbreiding van de beteekenis der Europeesche controleerende en inspecteerende ambtenaren bracht, zoomede vergrooting van de bevoegdheden van den adviseur.

,,De verschuiving in de toestanden en omstandigheden waarom het hier in de eerste plaats gaat, laat zich het eenvoudigst omschrijven als de snel opgekomen ontwikkeling van het met bestuurshulp omgeven Volksbankbedrijf in een van eigen bewerktuiging voorzien en meer zelfstandig arbeidend grootbankbedrijf, van boven gesteund en afgesloten door den dienst der centrale kas en aan de onderzijde begrensd door het opkomend kleiner-formaat-bankbedrijf der desabanken.

,,Vooropstellende dat bij ontleding van dit proces steeds de aanwezigheid van eene voortdurende onderlinge wisselwerking in het oog dient gehouden te worden, mogen enkele factoren uit dien ontwikkelingsgang afzonderlijke belichting vinden.

,,De langzame ontgroeiing van het bedrijf der volkscredietbanken aan de in den aanvang zoo ruim verleende hulp van het Binnenlandsch Bestuur is een normaal verschijnsel, van den aanvang af trouwens als zoodanig voorzien. Het Bestuur vertegenwoordigde in het bedrijf — althans tegenover den debiteur — vóór alles het machtselement, dat door zijne aanwezigheid in dit principieel op zuiver privaatrechtelijke basis gevestigd bankbedrijf, op zichzelf wijst op innerlijke zwakheid der organisatie.

,,Als machtselement werd het in de eerste dagen van het Volkscredietwezen ook aanvaard en gewaardeerd, doch inderdaad van den aanvang af in de onderstelling, dat, na krachtiger uitgroei der pas ontkiemde plant, deze abnormale steun gemist zou kunnen worden.

,,Deze ontwikkeling voltrok zich spoediger dan wellicht verwacht was, ook al omdat het Binnenlandsch Bestuur — met anderen arbeid overladen — zich hier gaarne terugtrok zoodra het daartoe mogelijkheid zag.

,,Wel bleef het als gezagselement voor de volkscredietinstellingen nog immer van belang, maar zulks buiten de geregelde bedrijfsvoering, waarvoor de verantwoordelijkheid in toenemende mate overging op het bezoldigd personeel van de bankinstellingen en op de technisch deskundige ambtenaren van volkscredietwezen en centrale kas.

,,Is dus deze ontvoogding der banken op zichzelf normaal en als zoodanig toe te juichen, ook al wijl de coöperatieve praktijk, die dan toch in de toekomst ingang zal moeten vinden, zich in dit afdeelingsbankbedrijf slechts zal laten verwezenlijken indien de bank als gelijke en niet met Overheidsmacht bekleed tegenover hare leeners treedt, de ontwikkeling naar het grootbankbedrijf — met de gevolgen van dien — werd er door geaccentueerd.

,,De banken, verstoken van bestuurshulp in de gewone bedrijfsvoering en mede door den groei van het bedrijf niet langer het persoonlijke contact kennend tusschen beheerder en leener, zagen zich genoodzaakt ter dekking van het risico der credietverleening meer en meer de zakelijke zekerheid in de plaats te stellen van de persoonlijke credietwaardigheid der credietbehoeftigen; meer en meer verloren zij hierdoor echter het aanvankelijk bedoeld karakter van volksbank.

,,Zich dekkende, waar mogelijk door het credietverband en in het algemeen door de verifieering van het grondbezit, weken de banken meer en meer af van den haar als volkscredietorgaan te stellen principieelen eisch, dat alleen het bewezen feit der bestaansmiddelen en van de goede persoonlijke eigenschappen van den debiteur (eerlijkheid, energie, bekwaamheid) criterium zal zijn voor credietverstrekking, dan echter in hoofdzaak beperkt tot te voren door den leener nauwkeurig bekend te stellen productieve doeleinden en onder voorwaarde van toezicht op de bedrijfsvoering.

,,In plaats van volkscredietinstellingen, werden de afdeelingsbanken grootbanken voor credietbevoegde inlandsche grondbezitters.

,,Men heeft, wat ook aanvankelijk de bedoeling geweest moge zijn, dezen gang van zaken te aanvaarden, en kan dat overigens ook doen omdat — blijkens de krachtige ontplooiing — ook aan dit zakelijk crediet in de Indische maatschappij behoefte bestond; doch men dient daarnaast een open oog te hebben voor het feit, dat voor het werkelijk volkscrediet de afdeelingsbank aldus rechtstreeks niet meer van belang is.

,,Ook al onder den drang der behoefte, die het steeds dieper ingrijpen van de geldhuishouding in de inlandsche samenleving deed ontstaan, groeiden als vanzelf in de bestaande leemte de organen ter verzorging van het dorpsgeldcredietwezen thans nog slechts in den vorm van gemeentelijke instellingen, wellicht in een toekomst, waarin eene passende coöperatie-wetgeving tot stand gebracht zal zijn, in den vorm van coöperatieve bankjes.

,,Dit meer werkelijk volkscredietwezen staat van het afdeelingsbankbedrijf als regel geheel los. Er is samenwerking noch arbeidsverdeeling, nevengeschikt noch hierarchisch verband, waardoor eene tot de laagste kringen doorwerkende gesloten credietorganisatie zou kunnen ontstaan.

,,Dat deze amorphe toestand aan eene werkelijk krachtige ontwikkeling der credietverstrekking aan de armste bevolking in den weg moet staan, is duidelijk.

,,Boven deze verscheidenheid van credietinstellingen staat de centrale kas, bij hare instelling onmiskenbaar tusschen een deel der organisatie een band leggende, anderzijds echter de verbrokkeling vergrootende omdat in de jaren der eerste oprichting en organisatie een groot deel van de bemoeienis met het volkscredietwezen van den dienst van dien naam naar de nieuwe instelling overging.

,,Aanvankelijk toch waren de ambtenaren voor het Volkscredietwezen feitelijk de organisators van de volkscredietorganisatie en als zoodanig zoowel verificateur der afdeelingsbanken als plaatselijk raadsman van de bankbesturen, van controleurs en van leiders van dorpscredietinstellingen. Na de oprichting der centrale kas, in welker taakomschrijving blijkens hare statuten behalve het verstrekken van bedrijfsmiddelen en het in belegging nemen van gelden, tevens het geven van raad en hulp in het beheer der volkscredietinstellingen was opgenomen, werd de eenheid verbroken en kwam er zelfs verbrokkeling langs verschillende lijnen.

,,In de eerste plaats beperkte de centrale kas, die vrij was in hare opvatting van wat zij als volkscredietinstelling wenschte te beschouwen, zelve haar taak tot de afdeelingsbanken, die zich daartoe vrijwillig bij haar zouden aanmelden. De controle door de centrale kas werd aan de afdeelingsbanken niet verplicht opgelegd en buitendien door de Regeering beperkt tot de zuiver zakelijke controle op de boeken en bescheiden, waarin het beheer der banken wordt vastgelegd en tot het geven van adviezen naar aanleiding van de uitkomsten daarvan.

,,Onderzoek en beoordeeling van de uitwerking van het bedrijf op de debiteuren, waar noodig samen met kritiek op de organisatie, kwam aldus buiten het arbeidsveld der kas te liggen; zij miste daarvoor trouwens de deskundige ambtenaren en de autoriteit.

,,Daarnaast werkten de ambtenaren van het volkscredietwezen, wien in hunne instructie nog steeds voorgeschreven was de besturen der afdeelingsbanken in hun taak te steunen, hun desverlangd van raad en daad te dienen in het belang van eene doelmatige werking dier instellingen, en hun die voorstellen te doen welke hun geraden voorkomen.

,,Niet alleen hadden zij nu voor den vervolge rekening te houden met hetgeen ten deze voor de centrale kas gereserveerd was, doch juist door die reserve was feitelijk het geregeld contact met de banken voor den dienst van het Volkscredietwezen onderbroken; de administratie was vrijwel afgesloten terrein geworden, dus de grondslag voor systematische bedrijfscontrole ontbrak.

,,In aantal bovendien te gering om alles te omvatten, beperkten de ambtenaren van dezen dienst zich voornamelijk tot de desacredietinstellingen.

,,In 1920 is de organisatie eenigszins doelmatiger opgezet, doordat eenerzijds als zekerheid voor de goede werking der afdeelingsbanken een uitgebreide, precies omschreven controle werd geëischt, doch anderzijds die controle in vollen

omvang aan de banken zelf ter verzorging werd toevertrouwd. Niet alleen de verificatie van boekhouding en kasbeheer, die in 1914 reeds van het regeeringstoezicht waren uitgeschakeld, doch ook de controle op het financieel beleid, op de rechtmatigheid van bestuurs- en beheersvoering en op de doelmatigheid der bedrijfsinrichting ging aan de banken over.

,,Het Regeeringstoezicht werd daartegenover een toezicht in tweede instantie, dienende om waarborgen te erlangen dat vanwege de banken inderdaad voldoende controle wordt uitgeoefend en dat met de uitkomsten daarvan naar behooren rekening wordt gehouden.

,,Sedert deze partieele herziening is de centrale kas verplicht de volledige accountancy van de bij haar aangesloten banken voor haar rekening te nemen.

,,De toestand heeft sindsdien uit een oogpunt van stelselmatigheid aanmerkelijk gewonnen.

,,Doch tevens komt scherper dan te voren nog uit, dat de dienst van het volkscredietwezen en de centrale kas feitelijk geheel zonder verband op hetzelfde gebied werken.

,,En nu moge dit bezwaar tijdelijk ondervangen zijn door de samenvoeging van het adviseurschap en de leiding der centrale kas in één hand, waardoor het mogelijk werd bij wijze van voorloopige voorziening door toevoeging van kaspersoneel aan inspectie-ambtenaren van het volkscredietwezen, meer eenheid in de organisatie te brengen, eene werkelijk duurzaam bruikbare oplossing zal ongetwijfeld eerst dan worden verkregen, wanneer de centrale kas met den inspectiedienst van het volkscredietwezen in een hierarchisch verband wordt ondergebracht, waarmede dan tevens de thans kunstmatig tusschen het klein-credietwezen en de afdeelingsbanken getrokken scheidingslijn, uitgewischt zal worden.

,,Dit zou vermoedelijk het doelmatigst kunnen gebeuren door de centrale kas met verstrekking van de noodige personeele middelen, te belasten met de volledige contrôle over alle volkscredietwezen van welken aard ook. Voor de van den aanvang af in zelfstandigen vereenigingsvorm gegoten afdeelingsbanken, zou dan het sinds 1920 in vollen omvang toegepaste stelsel der controle in tweede instantie moeten worden behouden; de banken zelf zullen dus daarvoor in de eerste plaats de verantwoordelijkheid moeten blijven dragen.

,,Voor de dorpscredietinstellingen zal dan eene — desnoods met gebruikmaking der bepalingen op het gemeentewezen — wettelijk te regelen en bij wijze van gezonde decentralisatie vermoedelijk voor een groot deel op de afdeelingsbanken over te dragen verplichte directe controle zijn in te stellen, wijl van haar nog niet het inzicht kan worden verwacht dat het eigen belang alleen reeds controle onmisbaar maakt.

,,Zou daarmede de ineenschakeling van de tot nu toe gescheiden sferen van afdeelings- en desa-crediet bereikt zijn, daarnaast zal de van den aanvang af in principe wel aanvaarde, doch mede door de gebrekkige organisatie niet steeds voldoende in het oog gehouden, stelregel moeten worden doorgevoerd, dat een goed georganiseerd volkscrediet zich zelf zal hebben te onderhouden.

,,Niet alleen zouden dus de dorpscredietinstellingen en andere kleine credietbanken verplicht moeten worden zich volledig te doen controleeren, doch de kosten voor personeel, enz., die daarmee gemoeid zijn, zouden door de belanghebbenden zelf moeten worden betaald.

,,Daarnaast zal dan echter niet mogen worden voorbijgezien dat in de taak van de centrale kas, zooals die hierboven voor de toekomst geschetst is, een sociaal element van beteekenis opgesloten ligt; een element dat, vroeger speciaal behoorend tot den arbeidsfeer van het volkscredietwezen, als zoodanig ten rechte geheel door den Staat bekostigd werd. Dit geheel juiste principe aanhoudende, zou dan de aangewezen oplossing zijn, dat de kas commercieel georganiseerd blijft, doch dat de kosten van hare meer tot de staatstaak te rekenen bemoeienissen met de bevordering der economische en sociale belangen der bevolking, haar door het Land bij wijze van tegemoetkoming worden gerestitueerd.

,,Als laatsten schakel in den keten, die de volkscredietorganisatie als één harmonisch geheel bijeen zal houden, zou dan nog het verband aangebracht moeten worden van de centrale kas met den adviseur, het tegenwoordig hoofd van den dienst van het volkscredietwezen. Daarbij zal zijn voorop te stellen, dat hij zal moeten blijven de man, wiens taak in den ruimsten zin des woords de kennisneming en de bevordering omvat van al hetgeen door middel van het credieten coöperatiewezen in het belang der volkswelvaart kan worden verricht. Daarvoor zal hij eenerzijds zooveel mogelijk van de beslommeringen eener dagelijksche administratie moeten worden ontlast, doch anderzijds zijn invloed ook in het geheele samenstel van organen ter bevordering van het volkscrediet moeten kunnen doen gelden. Eene constructie, die aan deze eischen voldoet, zou zijn te vinden door den adviseur een belangrijke plaats in te ruimen in de over de directie der centrale kas gestelde commissie van toezicht en bijstand, en mogelijk tevens den directeur der kas in hiërarchische ondergeschiktheid aan den adviseur te brengen.

,,De directeur der kas dus technisch leider van den dienst van het volksgeldcredietwezen in engen zin genomen: de adviseur daar boven gesteld met bevoegdheid van opperste leiding en toezicht, ter vervulling van een taak, die het ruimer veld der algemeene credietbehoefte in verband met den sociaal-economischen opbouw der inheemsche maatschappij omvat.

,,Het bovenstaande geeft naast eene opsomming der problemen, die zich in den loop der jaren bij het hanteeren van de bestaande volkscredietorganisatie voordeden, een slechts ruwe schets van de wijze waarop hierin naar oplossing zou kunnen worden gestreefd.

,,Gelijk gezegd zal eerst na de uitwerking van de aanhangige bestuurshervorming en van de eveneens in behandeling genomen herverkaveling der departementen van algemeen bestuur geheel helder worden in hoeverre, met behoud van de hoofdlijnen dezer schets, een meer scherp omlijnd herzieningsplan ter uitvoering kan worden aanvaard.

,,De Mohammedaansche bedevaart. *Invloed van den toestand in het heilige land.* Van de algemeene verwarring in de jaren gedurende en vlak na den Europeeschen oorlog heeft ook de Mohammedaansche bedevaart de gevolgen ondervonden. Eenerzijds het deelnemen van Turkije en anderzijds het algemeen gebrek aan scheepsruimte maakten gedurende eenigen tijd den hadji zelfs practisch ondoenlijk.

In de eerste helft van 1915 zag de Indische Regeering zich dan ook genoopt haren onderdanen den toestand onverbloemd voor oogen te stellen.

,,In de eerste plaats bracht zij daartoe in herinnering dat, gelijk trouwens uit de verhalen der teruggekeerden reeds bekend was, de hadji's van den bedevaart van 1914 veel moeilijkheden hadden ondervonden. Niet alleen was de prijs der levensmiddelen gestegen en de waarde van het geld belangrijk gedaald, doch men moest na afloop zonder voldoende scheepsgelegenheid te kunnen afwachten, in propvolle booten overhaast uit het Heilige Land vertrekken. Een groot aantal der in het heilig gebied verblijvende Nederlandsch-Indische onderdanen kon zelfs eerst later met hulp van het Nederlandsche consulaat te Djeddah naar Indië terugkeeren. Sedert — zoo luidde de publicatie verder — was de toestand volgens de berichten niet verbeterd, zoodat verwacht mocht worden, dat ook de aanstaande bedevaart groote moeilijkheden voor de deelnemers zou opleveren.

,,Bovendien waren alle tonnen en lichten, die het binnenkomen ter reede van Djeddah mogelijk maakten, weggenomen; de vaart was dientengevolge wegens de klippen en riffen bij de kust zoo gevaarlijk geworden, dat de vaste stoomvaartlijnen (Nederland, Rotterdamsche Lloyd, Ocean) weigerden dat jaar schepen voor hadji's te laten loopen. De Mekkagangers zouden dus alleen kunnen vertrekken met toevallige schepen, waarvan zij niet zeker wisten of die op tijd weer in Djeddah zullen zijn om hen terug te halen.

,,Daarbij was het niet te voorzien hoe de gebeurtenissen zich verder zouden ontwikkelen, terwijl er ook geen zekerheid bestond, dat de bijstand en bescherming van het Hollandsche consulaat als gewoonlijk zou kunnen worden verleend, omdat Turkije de capitulaties, ook met neutrale mogendheden, had opgezegd.

,,Op grond van een en ander werd aan allen, die voornemens mochten zijn zich ter bedevaart te begeven, krachtig aangeraden daarmede liever te wachten, tot de vrede hersteld zou zijn en ook overigens weer normale toestanden zouden zijn ingetreden.

,,De Regeering wilde — gelijk zij uitdrukkelijk deed uit-

komen — den hadji niet verbieden, doch zij meende eene ernstige vermaning niet achterwege te mogen laten, opdat hare onderdanen zich niet onwetend in gevaar en moeilijkheden zouden begeven.

,,Ook zonder ingrijpen der Regeering kwam echter in die dagen van oorlog en verwarring door het gebrek aan rechtstreeksche scheepvaartverbinding, de bedevaart uit deze gewesten welhaast automatisch tot stilstand.

,,Minder gemakkelijk en rustig verliep echter, gelijk in de bekendmaking reeds aangestipt, de terugkeer van degenen die vóór het ontstaan der moeilijkheden reeds ter bedevaart gingen en van de eveneens talrijken, die in vroeger jaren voor studie-doeleinden of in een of andere betrekking in Mekka achterbleven en daar thans door de veranderde omstandigheden niet blijven konden. Omvangrijke en dure maatregelen moesten door de Indische Regeering, met medewerking van het Comité Darma Hadji, getroffen worden om van Djeddah en van Bombay, waar de meest energieken reeds aangekomen doch gestrand waren, de Indische onderdanen naar Nederlandsch-Indië terug te voeren.

,,De speciaal met dit doel door den toenmaals met verlof in Europa vertoevenden Oost-Indischen hoofdambtenaar, dr. D. A. Rinkes, ondernomen reis naar Djeddah, verdient in dit verband vermelding. In totaal werden aldus een vier à vijfduizend geheel berooide lieden door de Indische Regeering in staat gesteld naar deze kolonie terug te keeren.

,,In de eerstvolgende jaren bleef de scheepvaart gestremd en de gelegenheid om ter bedevaart te gaan, dus praktisch gesloten.

,,Ook elders was dit trouwens het geval; zoo kan als sprekend voorbeeld melding worden gemaakt van een in Mei 1916 verschenen publicatie van het Hadji-comité in Bombay. Daarin werd er op gewezen dat, hoewel ten vorigen jare in plaats van zooals gewoonlijk ± 15 000 slechts 2400 pelgrims ter bedevaart togen en ondanks de speciale voedselverscheping van Britsch-Indië naar Djeddah, de betrokkenen zeer ernstige ontberingen hadden geleden. Bij het teruggaan hadden zij door gebrek aan scheepsruimte en het daaruit voortvloeiend oponthoud vrijwel alles van de hand moeten doen om maar in leven te kunnen blijven en velen kwamen dan ook volledig berooid in Bombay terug. Ook in die bekendmaking werd melding gemaakt van de ontzaglijke prijsstijgingen en van het feit, dat menigeen, die zich vroeger te Mekka had gevestigd, door voedselschaarschte genoopt was naar zijn geboorteland terug te keeren; evenals in de Nederlandsch-Indische regeeringspublicatie werd ook in dit geschrift gewezen op de moeilijkheden, die het gevolg waren van de ontstentenis van een Britschen Consul in Djeddah. Ook voor Britsch-Indië luidde ten slotte de conclusie, dat den pelgrims werd afgeraden in die moeilijke tijden ter bedevaart te gaan.

,,In de Straits Settlements en de Federated Malay States was trouwens reeds in begin 1915 aan de bevolking medegedeeld, dat de Regeering zich wel is waar niet tegen het ondernemen van de pelgrimstocht zou verzetten, doch dat zij overigens niet kon instaan voor de veiligheid der Mekkagangers, terwijl daarbij gewezen werd op het gebrek aan stoomschepen.

,,Aldus bleef het gedurende het verder verloop van den oorlog; alleen achtte de Indische Regeering het in 1917 nog gewenscht om hen, die ondanks alle te verwachten moeilijkheden toch de reis naar Djeddah zouden willen ondernemen, er nog eens uitdrukkelijk op te wijzen, dat, naar berichten uit Britsch-Indië uitwezen, de schaarsche scheepsruimte aldaar zeer vermoedelijk niet in den overvoer van andere dan Britsch-Indische pelgrims van Bombay naar Djeddah zou kunnen voorzien. Gewezen werd dus op de mogelijkheid, dat de ondernemende bedevaartgangers zich, te Bombay aangekomen, voor de groote teleurstelling geplaatst zouden zien geen passage naar Djeddah te kunnen bekomen.

,,In 1919 begon men in scheepvaartkringen over hervatting van de rechtstreeksche scheepsverbinding te denken. Dat jaar is er echter, vooral in verband met de eischen van den productenafscheep, niet veel van gekomen; daarvoor moest alle ruimte beschikbaar blijven.

,,De politieke toestand in den Hedjaz was trouwens op dat oogenblik nog uiterst onzeker; voor het geval de scheepvaartmaatschappijen het pelgrimvervoer weer wenschten te beginnen, kon de Indische Regeering mogelijke adspirant-pelgrims niet anders voorhouden dan dat zij alle gegevens miste over de veiligheid in den Hedjaz en eveneens over de vraag of daar eene geregelde voedselvoorziening verzekerd is. Een ieder, die desondanks den tocht naar Mekka ondernam zou dus de mogelijke kwade kansen geheel voor eigen rekening hebben te aanvaarden.

,,In het begin van het volgend jaar konden op grond van verkregen berichten de inlichtingen positiever en gunstiger luiden. De veiligheidstoestand binnen het heilig gebied was niet slechter gebleken dan vóór den oorlog, terwijl ook de voedselvoorziening ten vorigen jare niet te veel reden tot klagen had opgeleverd.

,,De voornaamste levensmiddelen waren er echter nog zeer duur en dat de Nederlandsch-Indische pelgrims, die sedert ter bedevaart gingen met hunne reispenningen hadden kunnen toekomen, vond grootelijks zijne verklaring in de hierna te vermelden, speciaal voor onze Mekkagangers getroffen vrijgevige bepalingen in zake den gouduitvoer uit Nederlandsch-Indië, waardoor tevens bereikt werd, dat te Djeddah de goudprijs in den loop van het seizoen naar beneden ging.

,,Toen namen de scheepvaartmaatschappijen de zaak weder ernstig ter hand.

,,Verschillende moeilijkheden deden zich echter al aanstonds voor.

,,In de eerste plaats was daar het algemeen uitvoerverbod van rijst, dat den pelgrims verhinderde om, gelijk gewoonte was, hun leeftocht in dien vorm van hier naar het Heilige Land mee te nemen. In verband met den algemeenen voedseltoestand mocht de Regeering er niet aan meewerken om deze oude gewoonte ook thans weer ingang te doen vinden. Voor de bootreis met Hollandsche lijnen was dat trouwens onnoodig wijl door de maatschappijen voeding wordt verstrekt; in het Heilige Land zouden de pelgrims dan ter plaatse hun voedsel moeten koopen.

,,Voor de buitenlandsche lijnen, die geen voeding geven, werd door de Regeering eene bijzondere voorziening getroffen, welke aan Indische onderdanen toestond om bij het rijstdepot van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, dat in verband met de algemeene rijstvoorziening van den archipel te Singapore was opgericht, tegen vertoon van het passagebiljet naar Djeddah en een door het Nederlandsch Consulaat-Generaal in Singapore geviseerden Mekka-pas, tegen kostprijs voldoende rijst voor den overtocht in te koopen naar den maatstaf van een kati per persoon daags.

,,Een andere moeilijkheid was van financieelen aard.

,,De kosten van de bedevaart waren, vergeleken met vóór den oorlog, globaal berekend minstens verdubbeld, niet alleen door de algemeene verhooging van levensmiddelen en passageprijzen, maar ook door het zeer belangrijk koersverlies bij de inwisseling van het Hollandsch geld. Ook hierover werd een waarschuwend woord tot de aanstaande pelgrims gericht.

,,Om hen ook hierin zooveel mogelijk tegemoet te komen is in overleg met de Javasche Bank aan de bedevaartgangers in zooverre eene uitzondering op het algemeen uitvoerverbod van goud en zilver toegestaan, dat zij elk tot een maximum bedrag van f 300 in die metalen mee naar Djeddah zouden mogen nemen, terwijl de bankdirectie, zonder eene onvoorwaardelijke toezegging daarover te kunnen doen, zich toch bereid verklaarde om tot zoover haar dat in verband met den stand van den metaalvoorraad verantwoord zou voorkomen, Amerikaansch goud uit hare reserve aan pelgrims te verkoopen. In vele gevallen zou dit trouwens niet noodig zijn, omdat door hen die zich voornemen ter bedevaart te gaan, gemeenlijk tevoren reeds jaren achtereen gouden munt bijeengegaard wordt. Eene beperkte uitvoervergunning was in vele gevallen dus het eenige wat de betrokkenen behoefden. Als gevolg van deze voorzieningen was spoedig daarna te Djeddah eenige verbetering in den koers van het Hollandsche geld te bespeuren.

,,In verder strekkende maatregelen tot beperking van het koersverlies kon de Regeering zich overigens niet begeven; de hulp die op dit punt verder door het Nederlandsch Consulaat in Djeddah aan de Mekkagangers wordt verleend, bepaalt zich dan ook tot het geven van inlichtingen en aanwijzingen hoe en waar men voor de inwisseling van zijn geld het best terecht kan.

,,Het consulaat beijvert zich trouwens om overal waar dat

pas geeft den Nederlandsch-Indischen pelgrim in moeilijkheden bij te staan.

,,Zoo hield de aan het consulaat verbonden Indische arts te Mekka eene ook door pelgrims goed bezochte kliniek, terwijl ook zieken onder hen door hem bij de sjeichs aan huis zijn behandeld. De animo hiertoe was trouwens dit jaar boven het normale, naar het wel schijnt door den invloed van een der commissarissen der vereeniging Mohammadiah en van den adjunct-hoofdpenghoeloe van Bandoeng, die zich te Mekka bevonden en hunne omgeving van het nut eener goede medische verzorging wisten te overtuigen.

,,Overigens heeft de algemeene politieke toestand het voor alle vreemde consulaten onmogelijk gemaakt om in voorkomende gevallen ten behoeve van de pelgrims bij de Regeering van den Hedjaz te aboucheeren. Voor den Nederlandschen consulairen vertegenwoordiger is in dezen geen uitzondering gemaakt.

,,Koning Hoesein toch, die de volkomen zelfstandigheid, waarop hij na de zoogenaamde Arabische beweging voor alles aanspraak maakt, thans van verschillende zijden, zoo in Syrië en Mesopotamië, als in Arabië zelf direct of indirect bedreigd acht, heeft voorloopig als regel aangenomen om elken buitenlandschen invloed tot het uiterste te weren. Ondanks de erkenning van de te Djeddah gevestigde consulaten is daardoor de Mekkaansche Regeering ontoegankelijk voor alle verzoeken, pelgrims betreffende, welke van die consulaten uitgaan.

,,Door deze afwerende houding kan tegenwoordig niet meer, gelijk dat in vroegere jaren gewoonte was, het overlijden van pelgrims door het consulaat aan de nabestaanden worden bericht, noch de nalatenschap door tusschenkomst van dat consulaat worden verzorgd.

,,De hulp van den Nederlandsch-Indischen drogman te Mekka werd door de Arabische Regeering afgeslagen en de later door deze Regeering zelf verstrekte opgaven bleken practisch onbruikbaar.

,,Komt deze omstandigheid den pelgrims niet ten goede, daartegenover stond aanvankelijk, dat de Mekkaansche Regeering, in moeilijkheden gewikkeld, en tevens ook van Mohammedaansche zijde geenszins onverdeeld gesteund, wijl de opstand tegen het Turksche chalifaat haar door velen zwaar wordt aangerekend, vrij spoedig na den aanvang van zijn zelfstandig bewind — zij het ook niet steeds met evenveel nuttig effect — allerlei maatregelen publiceerde om het den pelgrim in het Heilige Land zoo aangenaam mogelijk te maken.

,,Tot voor kort bleven dan ook de inkomende berichten vrij gunstig luiden.

,,Vergeleken bij de jaren vóór den oorlog, was onder het nieuwe regime de veiligheidstoestand in het Heilige Land bepaald verbeterd, zoodat er zelfs een eind gekomen was aan de vroeger gebruikelijke, oogluikend toegelaten afzetterijen. Alleen de heffingen die door Bedouinen-stammen aan de doortrekkende karavanen worden opgelegd, duurden blijkbaar nog voort. Ten vorigen jare kwam zulks althans nog voor, overigens zonder geweldpleging, tot een bedrag tusschen f 12 en f 30 per hoofd. Terugbetaling geschiedde een enkel maal, doch zeer zelden en zeer gedeeltelijk.

,,Sinds eenigen tijd is die betrekkelijk gunstige toestand echter absoluut gewijzigd.

,,De financieele toestand van het rijk van koning Hoesein is mede door het uitblijven van de ondersteuningen uit het buitenland, waarop in vroeger jaren gerekend kon worden, zeer zorgelijk geworden. Het opvoeren der middelen werd voor dezen monarch blijkbaar een punt van allesoverwegend belang, zoozeer zelfs, dat het streven om door consequente bescherming van de vreemdelingen tegen willekeur, de erkentelijkheid der pelgrims en daarmee de sympathie der uitheemsche Mohammedanen te winnen, onder den drang der nijpende omstandigheden geheel prijs gegeven werd.

,,Speciaal de Nederlandsch-Indische bedevaartgangers, die overigens het meerendeel der pelgrims vormen en tot de meest welgestelde der tegenwoordige bezoekers van het Heilige Land behooren, worden sinds den aanvang van het loopend bedevaartseizoen door exhorbitante heffingen op elk gebied getroffen.

,,Uit verschillende landen, die vroeger een geregeld contingent aan den hadji leverden, blijven trouwens tegenwoordig de pelgrims weg, in afwachting van beter dagen.

,,Het zijn vooral ook de invoerrechten die aan dit doel dienstbaar gemaakt worden. Heffingen van f 12 en meer voor een hoofddoek of een naaimachine zijn als gewoon te beschouwen. De gevallen waarin voor eenige bagage en wat leeftocht tot twintig pond sterling en meer aan invoerrechten moest worden betaald zijn geenszins zeldzaam.

,,Buitendien is mede door het onklaar zijn van de indertijd daarvoor aangebrachte inrichtingen, die vermoedelijk mede door den geldnood niet hersteld worden, groot gebrek aan behoorlijk drinkwater te wachten, terwijl overigens de teekenen er op wijzen, dat de Mekkaansche Regeering niet langer in staat is den pelgrims op den Medinah-weg tegen overvallen en afpersingen te beschermen; niet alleen ontbreken de noodige sommen om als gewoonlijk van de Bedouinen den veiligen doortocht voor de pelgrims af te koopen, maar bovendien worden berichten ontvangen, dat althans één der aan dien weg gelegen plaatsen in vollen opstand was.

,,In verband met dezen ommekeer van zaken heeft de Indische Regeering zich genoopt gezien om in aansluiting aan hare vroegere bekendmakingen, een ieder die thans ter bedevaart wil gaan, te doen voorhouden dat hij, behalve aan buitensporige heffingen op elk gebied, bloot zal staan aan allerlei gevaren op den Medinah-weg en aan watergebrek in Djeddah.

Organisatie van het bedevaart-vervoer hier te lande. Ondanks de verschillende voorzieningen bleek het nieuw georganiseerde bedevaartvervoer nog niet geheel vlot te verloopen.

,,De oorzaak ligt voor de hand. Niet alleen moest na de onderbreking, die de oorlog bracht, de geheele organisatie eigenlijk opnieuw worden opgezet, maar buitendien bleek spoedig, dat al wie door den oorlogstijd weerhouden was van de vervulling van zijn godsdienstplicht, zich zette om zich zoo spoedig doenlijk daarvan te kwijten; het aantal bedevaartgangers was daardoor verre boven het normale.

,,Zoo kwam het dat in de eerste helft des jaars, zoo van de zijde van ons consulaat te Djeddah als van belanghebbenden hier te lande zelf, sprekende bij monde der vereenigingen Mohammadiah en Sarekat Islam, de Regeering klachten bereikten, loopende over alle stadia van het vervoer.

,,In onderling overleg van alle betrokken maatschappijen en diensten zijn toen een aantal voorzieningen getroffen, die naar aangenomen mag worden, de bezwaren volledig ondervangen.

,,In de eerste plaats zijn de noodige maatregelen genomen om de formaliteiten, welke nu eenmaal noodzakelijk voor het vertrek uit deze landen moeten worden vervuld, den betrokkenen zoo min mogelijk hinderlijk te doen zijn.

,,Het onvermijdelijk wachten aan den wal wordt zooveel doenlijk beperkt, terwijl voor tegen zon en regen beschutte ruimten gezorgd wordt. In Padang, waar de controle aan den wal tot inderdaad gerechte klachten had geleid, zal zulks voortaan aan boord geschieden.

,,De organisatie der inenting, noodzakelijk in der lieden eigen belang, om ziekten aan boord en tijdens de bedevaart zooveel mogelijk te voorkomen, is aanmerkelijk verbeterd. Behalve door den havenarts, geschiedt zij thans tevens door het medisch overheidsorgaan, hetzij gezondheidsdienst dan wel gouvernementsarts of civiel geneesheer ter woonplaats van den pelgrim. Heeft aldus de vaccinatie tegen pokken, cholera en typhus plaats gehad, dan is daarmee de zaak ook afgeloopen en is verdere inenting, vroeger blijkbaar wel voorgekomen, verboden.

,,Om de noodzaak van verdere controle te voorkomen zal het dan den pelgrim, tenzij met bijzondere vergunning van havenarts en havenmeester, in het algemeen verboden zijn het schip op tusschenhavens te verlaten. Getracht zal worden om het vaartuig, eenmaal pelgrimsschip geworden, daartoe ook uitsluitend te bestemmen en aldus het oponthoud op havenplaatsen zooveel doenlijk te verkorten.

,,De veelgehoorde klachten over het gebrek aan ruimte op de schepen zijn nog een punt van nader onderzoek. Vaststaat dat de zoogenaamde pelgrimsordonnantie, die met de internationale sanitaire conferentie van Parijs tot grond-

slag, de noodige voorschriften tot verzorging van den gezondheidstoestand aan boord inhoudt, den pelgrims een dekoppervlak van anderhalven vierkanten meter elk waarborgt, hetgeen belangrijk meer is dan in andere landen den bedevaartganger is toegestaan. Doch de ervaring leert, dat de reizigers maar al te dikwijls overdreven veel bagage bij zich houden, zoodat de toegestane ruimte voor het grootste deel door kisten en koffers wordt ingenomen, die in het ruim geborgen hadden kunnen worden. Intusschen is het niet geheel onmogelijk gebleken, dat een enkel maal door vergissing in de meting, die zoowel in Holland als in Indië kan geschieden, het dekoppervlak van enkele schepen niet geheel juist berekend is. Ook ten aanzien van dit punt zijn de noodige voorzieningen in overweging.

,,Dan is nog gezorgd voor het verkorten van de quarantaine bij terugkomst hier te lande, wijl het vroeger voorkwam dat het schip daarop niet wachten kon en zijne passagiers eenvoudig achterliet. Waar deze dan met afzonderlijke gelegenheid naar den wal gebracht werden is het duidelijk, dat moeilijkheden en verwarring met de afzonderlijk gedebarqueerde bagage niet uit konden blijven.

,,Nopen geen bijzondere redenen tot het tegendeel, dan zal thans op Onrust de quarantaine eenmaal, hoogstens tweemaal vier en twintig uur in beslag nemen; de schepen wachten dan en ieder houdt zijn bagage bij zich.

,,En, wat door de betrokkenen steeds als een zeer belangrijk punt naar voren is gebracht, tevens zal door den burgerlijken geneeskundigen dienst, voor zooveel met de bestaande personeelssterkte maar eenigszins doenlijk, het quarantaine-eiland Onrust en ook het station Poeloe Roebiah te Sabang gedurende de maanden dat de pelgrims worden teruggevoerd, steeds van vrouwelijk medisch en verplegend personeel worden voorzien speciaal voor het onderzoek en de verdere behandeling van vrouwelijke pelgrims.

,,Ten slotte wordt nog de invoering van een nieuw en vereenvoudigd model Mekka-pas overwogen.

,,Daarmee zijn nog alle gerechte grieven niet verdwenen, doch voor zoover ze niet verholpen werden had men zich daartoe ten onrechte tot de Indische Regeering gewend. Het spreekt toch wel van zelve dat deze zich met het vervoer niet rechtstreeks in kan laten, evenmin trouwens als met het optreden van de zoogenaamde hadji-sjechs, de gidsen die naar oude — blijkbaar door de jaren van stilstand niet gewijzigde — traditie, zich gaarne en gretig verrijken ten koste van hen die zich aan hunne leiding toevertrouwen.

,,Indien iemand, dan zou de Overheid in het Heilige Land hier desnoodig hebben op te treden. Doch het zij hier aanstonds opgemerkt, dat ondanks de strengste regeling van hoogerhand, een dergelijk geknoei toch moeilijk algeheel is te voorkomen. Het zullen hier de pelgrims zelf moeten zijn, die in groeiend zelfbewustzijn tegen de welhaast tot gewoonte geworden behandeling als minderwaardige, in verzet komen en te vermoeden valt dat een organisatie der bedevaartgangers zelve, die zich onder vrijmoedige en degelijke leiding van meer ontwikkelde landgenooten, van de tot nu toe geleden uitbuiting wenscht te vrijwaren, ten deze werkelijk succes zou kunnen boeken. De ambtenaren van het Nederlandsche Consulaat te Djeddah zullen, zich van rechtstreeksche bemoeienis onthoudende, uiteraard terzake indirect gaarne steeds van steun en voorlichting dienen.

,,De vervulling van den godsdienstplicht, vervat in het voorschrift, dat elk Moslim gebiedt zoo eenigszins mogelijk minstens eenmaal in zijn leven naar de heilige plaatsen ter bedevaart te gaan, neemt in het inheemsche leven hier te lande een buitengewoon belangrijke plaats in.

,,In de twee afgeloopen bedevaartseizoenen en in het thans loopende, hebben onderscheidenlijk ongeveer 15 000, 30 000 en 20 000 pelgrims de reis naar het Heilige Land ondernomen, hetgeen, rekening houdende met het feit, dat door de onderbreking tijdens den oorlog, de animo die jaren boven het normale ging, doch dat anderzijds de algemeene malaise haar invloed geducht begint te doen gevoelen, toch grond geeft een gemiddelde voor de naaste toekomst van 15 000 's jaars aan te nemen.

,,De economische gevolgen daarvan zijn niet gering te schatten.

,,Aannemende dat elk der pelgrims met f 1000 in den buidel de reis aanvaardt, berekent men een som van f 65 000 000, die in de jaren 1920, 1921 en 1922 te zamen aan moeizaam opgespaarden rijkdom dit land is uitgevoerd, terwijl naar schatting ongeveer f 15 000 000 in elk der eerstvolgende jaren dienzelfden weg zal gaan.

,,Voor een land, arm vooral aan inheemsch kapitaal, gelijk Nederlandsch-Indië is, vormt dit uiteraard een geweldig jaarlijksch offer.

,,Intusschen spreekt het wel vanzelf, dat deze overweging voor de Regeering geen reden mag zijn om de bevolking terug te houden van wat zij welhaast den hoogsten harer godsdienstplichten acht, doch daarnaast blijft ruimte voor de vraag of de ontwikkeling der eigen economische volkskracht niet aanmerkelijk versneld zou worden, indien zich de bevolking met denzelfden spaarzin, welke zij zich voor het verrichten van de bedevaart getroost, op kapitaalvorming zou toeleggen voor den economischen opbouw dezer landen."

C.

MEDEDEELINGEN VAN STAATKUNDIGEN EN ALGEMEENEN AARD.

Bij Gouv. Bt. 2 Dec. 1921 n°. 52 (Bijbl. Ind. n°. 9909) zijn algemeene regelen vastgesteld voor het beheer en de verantwoording van de geldmiddelen en eigendommen van de zelfbesturende landschappen buiten Java en Madoera, bedoeld in de zelfbestuursregelen 1919 (Ind. St. n°. 822). Voor de toelichting op die algemeene regelen zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9994.

Ingevolge lid 2 van art. 20 dier zelfbestuursregelen 1919 zijn bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1921 n°. 61 (Ind. St. n°. 503) de plaatsen aangewezen als havens in de zelfbesturende landschappen in de residentie Timor en onderhoorigheden.

De gelegenheid tot uitvoer van kinabast (Ind. St. 1921 n°. 269) is bij Ord. van 12 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 539) uitgebreid tot de havens van Pekalongan, Pasoeroean en Probolinggo.

Het tijdelijk verbod op den uitvoer van kippen (Ind. St. 1919 n°. 39) en op den uitvoer van djatihout (Ind. St. 1920 n°. 792), zoomede de beperkende bepalingen op den uitvoer van steenkolen (Ind. St. 1914 n°. 553, zooals het sedert is gewijzigd) zijn bij Ordn. van 25 Mei 1921 (Ind. St. n°. 326), 12 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 537) en 25 Maart 1922 (Ind. St. n°. 171) ingetrokken.

Het uitvoerverbod van rijst uit Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1914 n°. 536) is bij Ord. van 4 Juni 1921 (Ind. St. n°. 345) ingetrokken; met het oog op de belangrijke mislukkingen van den rijstoogst in verschillende streken is die uitvoer opnieuw tijdelijk verboden (Ord^{n}. van 1 Nov. 1921 en 4 Jan. 1922; Ind. St. 1921 n°. 646 en 1922 n°. 4), welk verbod wederom is ingetrokken bij Ord. van 10 Mei 1922 (Ind. St. n°. 304).

§ 1. BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND.

Het K. B. 21 Mei 1921 n°. 59 (Ned. St. n°. 733), houdende bekendmaking van het op 30 Juni 1920 te Bern geteekend internationaal verdrag, betreffende het behoud of het herstel van de door den wereldoorlog getroffen industrieele eigendomsrechten, is in Indië afgekondigd bij Ind. St. 1921 n°. 497.

Het K. B. 6 Sept. 1921 n°. 47 (Ned. St. n°. 1049), houdende bekendmaking van het te Genève geteekend protocol, opgemaakt overeenkomstig het besluit van de vergadering van den Volkenbond van 13 December 1920, betreffende het statuut van het permanente hof van internationale justitie, is in Indië afgekondigd bij Ind. St. 1921 n°. 728.

Het K. B. 27 Aug. 1920 n°. 84 (Ned. St. n°. 729), houdende bekendmaking van het op 13 April 1920 gesloten uitleveringsverdrag met Groot-Britannië, betreffende de Gefedereerde Maleische Staten, is in Indië bekend gemaakt bij Ind. St. 1921 n°. 670.

Het op 30 November 1920 te Madrid tusschen Nederlandsch-Indië en verschillende landen gesloten algemeen postverdrag, de op dien datum aldaar tusschen Nederlandsch-Indië en verschillende landen gesloten overeenkomst betreffende de uitwisseling van brieven en doosjes met aangegeven waarde, de op dien datum aldaar tusschen Nederlandsch-Indië en verschillende landen gesloten overeenkomst betreffen le den dienst der postwissels, de op dien datum aldaar tusschen Nederlandsch-Indië en verschillende landen gesloten overeenkomst betreffende den dienst der invordering van gelden op quitantiën en handelspapier, zoomede het op dien datum aldaar tusschen Nederlandsch-Indië en verschillende landen gesloten verdrag betreffende de uitwisseling van postpakketten, zijn in Indië afgekondigd bij Ind. St. 1921 nos. 773, 774, 775, 776 en 777.

Omtrent onze aanrakingen met Portugeesch Timor zie men § 20 van dit hoofdstuk.

§ 2. JAVA EN MADOERA.

Voor bijzonderheden nopens de stroomingen onder de inlandsche bevolking, omtrent de vak-acties en de stakingen als gevolg van de ontevredenheid over loonen en arbeidsvoorwaarden in verschillende gebieden van Java en Madoera wordt verwezen naar de in hoofdstuk B opgenomen Mededeelingen omtrent eenige onderwerpen van algemeen belang.

In het verslagjaar nam de bedevaart naar Mekka belangrijk toe, voornamelijk als gevolg van de betere scheepsgelegenheid. Daarheen vertrokken 22 596 personen, tegen 6775 in 1920, terwijl 13 101 personen van de bedevaart terugkeerden. Het godsdienstig leven onder de Islamitische bevolking vertoonde groote opgewektheid. Het aantal aanhangers van de Samin-leer in de residentiën Semarang en Rembang nam wederom af. In de afdeeling Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) werd eene vereeniging ontdekt, welke zich, onder den schijn van eene godsdienstige vereeniging te zijn, ten doel stelde hare leden onderling op alle mogelijke wijze bij te staan als zij in moeilijkheden zouden verkeeren. De leden werden verplicht nieuwe leden desnoods door dwang aan te werven, met de bedoeling den nieuwelingen entrée-geld afhandig te maken. De vijanden der vereeniging werden bedreigd met kapmes of nachtelijke inbraak. De leden moesten zich onvoorwaardelijk aan de bevelen van zekeren Hadji Padil onderwerpen, zelfs wanneer zij opdracht kregen om te stelen of te verwonden. Verscheidene belhamels werden gearresteerd, terwijl de hoofdleiders tot gevangenisstraf werden veroordeeld, waarna niets meer van het bestaan der vereeniging gemerkt werd. Het aantal Mohammedaansche godsdienstscholen nam in Besoeki eenigermate af, hoofdzakelijk door overlijden van goeroe's. De ter hoofdplaats Djokjakarta door de vereeniging „Mohammadiah" gestichte scholen mochten zich verheugen in een onverminderd bezoek van leerlingen van beiderlei kunne.

De verhouding tot de Vorstenlandsche zelfbesturen liet niets te wenschen over. Een overzicht van de in 1921 getroffen maatregelen ter hervorming van de agrarische en maatschappelijke toestanden in de Vorstenlanden is opgenomen in bijlage B. Bij de verdere doorvoering van de hervorming op oeconomisch en maatschappelijk gebied in de Vorstenlanden werd ook van den nieuw opgetreden sultan van Djokjakarta welwillende medewerking ondervonden. Op den 29sten December 1921 heeft de dood een einde gemaakt aan het welbesteed leven van den ouden sultan; het stoffelijk overschot is bijgezet op de vorstelijke begraafplaats te Imogiri.

Ter gelegenheid van den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin werd het Hoofd van het Pakoe Alamsche Huis begiftigd met het ridderkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw, terwijl hij, ter gelegenheid van zijn 40sten verjaardag als een blijk van waardeering der door hem bewezen diensten, den eerenaam van Pakoe Alam en den rang van kolonel ontving, met vergunning mitsdien om zich voortaan te noemen en te schrijven Pangeran Adipati Ario Pakoe Alam.

Met de vorming van kaloerahans in de residentie Soerakarta werd voortgegaan, terwijl in het Pakoe Alamsch gebied in Djokjakarta daarmede een aanvang werd gemaakt. De nieuwe landrente-regeling, op de basis van die in Ind. St. 1907 n°. 277, werd in het district Soga (regentschap Adikarto, Pakoe Alamsch gebied) ingevoerd.

De ontvoogding van het inlandsch bestuur (zie K. V. 1921, kol. 62) werd sedert nog ingevoerd in de regentschappen Koeningan en Madjalengka (Cheribon) (Ind. St. 1921 n°. 476), zoodat die maatregel thans in alle gewesten werkt.

Ofschoon omtrent de werking der ontvoogding nog geen definitief oordeel kan worden gevestigd, wijzen de meeste rapporten op welslagen.

De vacatures, ontstaan door het overlijden in April en December 1921 van de regenten van Pekalongan, Pangeran Ario Notodirdjo, en van Madjalengka, Raden Adipati Ario Sasraningrat, zijn nog niet vervuld. Bij Gouv. Btn. 2 en 8 Maart 1922 nos. 1x en 1x zijn de regenten van Pamekasan (Madoera), Raden Adipati Ario Mangkoe Adiningrat, en van Temanggoeng (Kedoe), Raden Mas Adipati Ario Tjokro Adi Koesoemo, op verzoek eervol uit 's lands dienst ontslagen. Laatstgenoemde is nog niet vervangen, terwijl in de plaats van eerstgenoemde werd benoemd de regent van Sampang, Raden Adipati Kerto Amiprodjo, die vervangen werd door Raden Ario Sosrowinoto, tevoren wedana van Tordjoen (Madoera).

Evenals in het vorig verslagjaar, liet de veiligheid van personen en goederen ook in 1921 nog te wenschen over, hetgeen in sommige gewesten hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan de malaise op de cultuurondernemingen, waardoor velen werkeloos werden. De loons- en arbeidsvoorwaarden, die in 1920 verbeterd waren, kwamen daardoor eveneens in eene ongunstige verhouding.

Aangezien in de residentie Soerakarta ernstig gevaar dreigde voor verstoring der openbare orde, werd de uitoefening van het vergaderrecht tijdelijk beperkt (Ord. van 20 Mei 1920 in Ind. St. n°. 378), welke beperking ook gedurende 1921 gehandhaafd bleef; om dezelfde reden werd deze tijdelijke maatregel genomen met betrekking tot de residentie Djokjakarta (Ord. van 8 Febr. 1922 in Ind. St. n°. 71).

De Djowodipo-beweging (Toenggal Boedi) in Wonogiri (Soerakarta) werd beteugeld, terwijl de vereering van een uit de Oostkust van Sumatra afkomstigen gewezen contractkoelie, die zich in de afdeeling Goenoengkidoel (Djokjakarta) als Ratoe Adil opwierp, ophield na zijne arrestatie.

Het aantal gevallen van moord en doodslag verminderde in de gewesten Batavia, Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Rembang, Madoera, Pasoeroean, Djokjakarta en Kediri van 68, 29, 38, 85, 158, 178, 17 en 135 in 1920 tot

50, 17, 29, 57, 131, 157, 5 en 104 in 1921. Daarentegen vermeerderden deze misdrijven in de residentiën Bantam, Cheribon, Semarang, Soerabaja, Besoeki, Banjoemas, Kedoe en Madioen van 8, 11, 56, 49, 55, 13, 52 en 17 in 1920 tot 21, 16, 75, 66, 74, 16, 57 en 22 in 1921.

Het aantal ketjoe (kampak-, rampok-, krojok-) partijen bedroeg 226, tegen 418 in 1920. Deze misdrijven verminderden in Bantam, Batavia, Rembang, Soerabaja, Djokjakarta en Madioen van onderscheidenlijk 20, 162, 166, 3, 44 en 23 in 1920 tot 8, 28, 140, 1, 31 en 19 in 1921. In de overige gewesten viel eene stijging van het getal dier misdrijven waar te nemen; voor Semarang, Madoera, Banjoemas en Kedoe bedroegen de cijfers 30, 5, 2 en 15, tegen 22, 3, 1 en 8 in 1920. Ook thans werd de actie tegen de voornamelijk in de afdeeling Meester-Cornelis (res. Batavia) optredende rampokbenden krachtig voortgezet door de veldpolitie, gesteund door eene afdeeling marechaussee.

Enkele gevallen van begal (roof op den openbaren weg) kwamen nog voor in de gewesten Madioen en Soerakarta. Slechts in de residentiën Batavia, Madoera en Kedoe had zee- en strandroof plaats (te zamen 31 gevallen).

Het aantal veediefstallen nam beduidend af en bedroeg voor de residentiën Bantam, Batavia, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Madoera, Pasoeroean, Besoeki, Kedoe, Djokjakarta, Madioen en Kediri 196, 32, 39, 102, 40, 90, 552, 72, 75, 235, 135, 103 en 122, tegen 167, 80, 73, 218, 81, 147, 568, 172, 153, 408, 454, 415 en 141 in 1920. Alleen in de residentiën Banjoemas en de Preanger-Regentschappen steeg het aantal (van 91 en 51 in 1920 tot 204 en 62 in 1921). In de residentiën Batavia en Pekalongan bedroeg het aantal diefstallen van klein vee 171 en 53, tegen 132 en 111 in 1920.

Het aantal gevallen van brandstichting nam sterk toe in de residentiën Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Soerabaja, Pasoeroean, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta en Kediri (15, 10, 12, 236, 217, 73, 93, 239, 1016, 1033, 872 en 243 gevallen, tegen 14, 8, 8, 247, 124, 62, 50, 230, 224, 418, 552 en 113 in 1920). Alleen in de gewesten Besoeki en Madioen verminderde het aantal dier misdrijven van 90 en 9 in 1920 tot 82 en 6 in 1921.

De gezondheidstoestand liet ook in 1921 nog veel te wenschen over, hoewel alleen de malaria epidemisch optrad (in Rembang, Kedoe en Semarang). Overigens had, evenals in vorige jaren, vooral de bevolking der kuststreken veel van koortsen te lijden; met de verstrekking van chinine werd op ruime schaal voortgegaan.

De pest maakte ook in 1921 vele slachtoffers en breidde zich verder uit. Het meest kwam deze gevreesde ziekte voor in Zuid-West-Semarang, Noord-Kedoe en Noord-Soerakarta, terwijl zich ook gevallen voordeden in de bergstreken van Pasoeroean. De besmetverklaring van Batavia wegens pest werd gehandhaafd, hoewel in 1921 nog slechts 2 gevallen met doodelijken afloop voorkwamen, tegen 14 in 1920. Voor uitvoerige gegevens omtrent het aantal voorgekomen pestgevallen, zie men hoofdstuk K, afd. V.

Met de toediening van inspuitingen met neo-salversan aan framboesia-lijders werd op groote schaal voortgegaan, vooral in de gewesten Bantam, Madioen, Banjoemas, Kedoe en Djokjakarta.

Het aantal meningitis-gevallen verminderde in de residentie Batavia van 116 in 1920 tot 61 in 1921.

Evenals in vorige jaren, had ook dit jaar de veestapel in vrijwel alle gewesten te lijden van mond- en klauwzeer en kwaden droes. Over het algemeen viel echter eene verbetering in den gezondheidstoestand van het vee waar te nemen. In Soemedang (Preanger-Regentschappen) maakte de surra vele slachtoffers; overigens kwam deze ziekte slechts sporadisch voor. Verder deden zich nog gevallen voor van saccharomycose (in Bantam, Batavia en Soerabaja), malleus (in Bantam, Batavia, Djokjakarta en Besoeki), septichaemia epizootica haemorrhagica (in Bantam, Batavia en Soerakarta), hondsdolheid (in Batavia en Besoeki), boutvuur (in Djokjakarta en Kedoe) en miltvuur (in Batavia).

De uitkomsten van den rijstoogst waren over het algemeen niet onbevredigend, ondanks het feit, dat vele aanplantingen van plagen en ziekten te lijden hadden en in verschillende gewesten bandjirschade werd aangericht. De rijstprijzen bewogen zich in dalende lijn; eene verlevendiging van den rijsthandel viel te constateeren tengevolge van de intrekking van het uitvoerverbod. In vele gewesten (Preanger-Regentschappen, Cheribon, Semarang, Pasoeroean, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta, Madioen en Kediri) hadden oogstmislukkingen plaats door plagen en bandjirs. In de residentiën Cheribon, Semarang, Soerabaja, Kedoe en Kediri mislukten 66 299, 49 702, 4000, 737 en 49 014 bouws rijstaanplant. In Pasoeroean moest tot een bedrag van f 115 143 ontheffing van landrente worden verleend (f 559 in 1920), terwijl in Cheribon 30 615 bouws grond voor de landrente moesten worden afgeschreven.

De uitvoer naar het buitenland (Liverpool en Antwerpen) van kapok, kapokpitten, boengkils en coprakoeken verminderde in de tweede helft van het verslagjaar.

In de residentie Rembang was de maïsoogst zeer ruim. Over het algemeen waren de uitkomsten van den koffieoogst bevredigend. In de afdeeling Bojolali (res. Soerakarta) en in de residentie Kediri had de aanplant veel overlast van de boeboekplaag.

De suikercultuur gaf goede resultaten wat de hoeveelheid riet en het suikergehalte aangaat. In de suikerprijzen had echter eene sterke daling plaats als gevolg van de slapte in den handel. In de residentiën Besoeki en Kediri waren de baten van den suikeroogst zeer bevredigend. Uitbreiding van het plantareaal had plaats in de residentie Madioen.

De tabaksoogst was gunstig in de gewesten Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja en Pasoeroean, terwijl in de residentie Kedoe zelfs zeer goede uitkomsten werden verkregen. In de tweede helft van het jaar liepen echter de prijzen overal terug. In Soerakarta bleef de oogst beneden de verwachting tengevolge van stormschade, terwijl ook in Kediri de resultaten van de tabakscultuur niet zoo goed waren als in 1920.

Voor de theecultuur was het afgeloopen jaar door de sterke prijsdaling van het product niet gunstig.

De koeliewerving was in het verslagjaar van minder beteekenis dan in 1920 door den stilstand in de cultures, de daling der prijzen van voedingsmiddelen en de verbeterde arbeidsvoorwaarden op Java. Behalve de emigratie naar de buitengewesten (zie hoofdstuk J, afd. I, § 5) kwam ook in 1921 als gewoonlijk belangrijke transmigratie voor van lieden uit Madoera naar Oost-Java, waar zij als helpers bij den oogst (koffiepluk) en als koelie (te Soerabaja) goede diensten verrichten. In Loemadjang en Malang (Pasoeroean) vestigden zich vele Madoereezen en Javanen op de erfpachtsperceelen. Het getal naar Besoeki geëmigreerden uit Oost- en Midden-Java (voornamelijk uit Madioen, Kediri en Pasoeroean) bedroeg ± 6000. De emigratie naar Badjoelmati (Besoeki) verliep geheel. De werving in Djokjakarta ten behoeve van de kolonisatie-terreinen in de Lampongsche districten werd voortgezet. Ook gingen weder vele Bantammers naar de Lampongsche districten en Batavia om daar als koelie werkzaam te zijn.

De jaarlijks voorkomende overstroomingen richtten in de residentiën Preanger-Regentschappen (nabij Bandjar), Semarang, Soerakarta, Rembang en Kediri vrij belangrijke schade aan. Ook het lahargebied van den Kloet had nog steeds last van na-bandjirs. In Madoera en Kedoe hadden tengevolge van zware regenbuien eveneens overstroomingen plaats, die der bevolking belangrijke schade toebrachten. In verband met de voortdurende verhoogde werking van de Merapi werd de bewakingspost naar het gehucht Sisir (Kedoe) verplaatst, terwijl de hevige werking van den Raoeng (res. Besoeki) en de hooge waterstand in het Idjenmeer de opstelling van een dergelijken post noodig maakten met het oog op eene eventueele overstrooming van de Banjoepoetih-rivier.

Over geheel Java werden in mindere of meerdere mate aardschokken waargenomen.

§ 3. ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

De politieke toestand bleef over het algemeen gunstig.

Het vereenigingsleven was in het eerste kwartaal van het verslagjaar zeer opgewekt en ontaardde in de onderafdeeling Lho' Seumawe der afdeeling Noordkust van Atjeh zelfs in eene tegen het gezag gerichte beweging, waaraan de zelfbestuurders van Nisam en Tjoenda, Teukoe Rhi Boedjang en Teukoe Tjhi Mohamad Said, leiding gaven. In het begin van het jaar werden die hoofden daarom te Meulaboh en Sabang onder ervaren bestuursambtenaren werkzaam gesteld, doch aangezien — ondanks deze tijdelijke werkzaamstelling buiten de onderafdeeling, welke gepaard ging met eene laatste ernstige waarschuwing — hun gedrag geen verbetering ten goede onderging, en zij integendeel uit genoemde plaatsen hunne actie voortzetten en met behulp van een tweetal Maleische persorganen voortgingen de bevolking in de afdeeling Noordkust van Atjeh tegen het gezag op te zetten, werden zij in Februari 1922 van hunne waardigheid ontheven en onderscheidenlijk naar Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea) en Atamboea (Timor) verbannen.

Tot tweemalen toe werd in de onderafdeeling Lho' Soekon der afdeeling Noordkust van Atjeh eene geheime vereeniging van boosdoeners ontmaskerd, welker leden door zware eeden aan elkaar gebonden waren. Deze eertijds in Atjeh zeer populaire vereenigingen werden thans door de hoofden aangegeven. Een Alasser, die op 29 Januari 1921 een moordaanslag pleegde op een adjudant-kwartiermeester en dezen tot in het bivak te Koeta Tjane achtervolgde, werd aldaar gedood. Dit geschiedde eveneens met een jongen Batakker, die 7 Mei 1921 met een scherpe parang dat bivak trachtte binnen te dringen. Op 10 October 1921 werd de controleur van Lho' Soekon, M. VAN RHIJN tijdens eene terechtzitting door eene Atjehsche vrouw met een slagwapen licht gewond.

Ingevolge Gouv. Bt. 15 Juni 1921 n°. 1 werd Teukoe Tjoet Nja Areh met ingang van 17 Juni d. a. v. ontheven van de voogdij zijns vaders, Teukoe Nja Banta Seri Imeum Moeda, en bevestigd als Panglima Sagi der VI Moekims (afd. Groot-Atjeh). Op 27 December 1921 overleed het energieke districtshoofd (oeleëbalang) van de VI Moekims (Lho' Nga), Teukoe Radja Hitam.

De door Teukoe Ali als bestuurder van het landschap Beutong (onderafd. Meulaboh, afd. Westkust van Atjeh) op 14 Februari 1921 afgelegde korte verklaring werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 19 Nov. d.a.v. n°. 32. Ook de bestuurder van het landschap Boebon (onderafd. Meulaboh, afd. Westkust van Atjeh) teekende als zoodanig de korte verklaring (op 12 Maart 1921). Bij Gouv. Bt. 19 Dec. 1921 n°. 19 is machtiging verleend om Teukoe Nanggroeë als bestuurder van het landschap Sama Doea (onderafd. Tapa Toean, afd. Westkust van Atjeh) de korte verklaring te doen afleggen en beeëdigen.

Den 29sten Juni 1921 overleed de waarnemende bestuurder van Pidië (onderafd. Sigli, afd. Noordkust van Atjeh), Teukoe Dalam; bij wijze van proef werd Teukoe Machmoed voorloopig met het bestuur over dat landschap belast. Voorts overleed op 13 November 1921 de bestuurder van het landschap Samakoero (onderafd. Lho' Seumawe, afd. Noordkust van Atjeh), Teukoe Hakim Nja' Neungroeë.

Sedert eenige jaren wordt er voornamelijk naar gestreefd de zoons en andere mannelijke afstammelingen uit de hoofdengeslachten te ontwikkelen en deze jongemannen zooveel doenlijk voor te bereiden voor hun toekomstige taak. Het gehalte der zelfbestuurders en hoofden is dan ook vooruitgaande. Eene stijgende belangstelling van hoofden en zelfbestuurders voor de opvoeding van hunne kinderen en naaste verwanten kon met voldoening worden opgemerkt. De opleiding dier hoofdenkinderen heeft in hoofdzaak plaats op de in de nabijheid gelegen Hollandsch-inlandsche en Europeesche lagere scholen; kinderen uit aanzienlijke geslachten worden vaak in de gelegenheid gesteld om het Europeesch onderwijs te volgen. De Mulo-school te Koeta Radja is mede een belangrijk hulpmiddel tot de hoogere vorming van de daartoe het meest in aanmerking komende adellijke afstammelingen. Eén der telgen uit het voormalige Atjehsche sultansgeslacht heeft de bestuursschool te Batavia doorloopen en is thans bij het Departement van Binnenlandsch Bestuur in het belang zijner verdere ontwikkeling te werk gesteld. Tot toehoorder aan de bestuursschool te Weltevreden werd toegelaten een zoon van den bestuurder van Gloempang Pajoeng (Sigli).

In de afdeeling Noordkust breidde het aantal leden der Sarekat Islam-groepen zich nog wel uit, doch over het geheele gewest verminderde de actie en de invloed dier vereeniging.

Ondanks de van bestuurszijde verstrekte raadgevingen inzake den toestand in Arabië, was de hadji-beweging in dit gewest weder toenemende. In het verslagjaar vertrokken 167 personen ter bedevaart, tegen 303 in 1920, doch het is zeer waarschijnlijk, dat verscheidene niet-geregistreerde bedevaartgangers over de Straits-havens zich naar Djeddah begeven hebben zonder Nederlandschen Mekka-pas.

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend, behalve in de afdeeling Oostkust, waar de malaise zich in de omgeving van de cultuurcentra het meest deed gevoelen. De aanwezigheid van vele zwervers maakte steeds voor deze streek een bijzonder politietoezicht noodzakelijk; de zonder bestaansmiddelen en identiteitsbewijzen aangetroffen personen, van buiten Nederlandsch-Indië geboortig, werden verwijderd.

De immigratie beperkte zich voor het grootste gedeelte tot de cultuurcentra, doch in verband met de heerschende malaise is deze sterk verminderd. Van verschillende ondernemingen werden de contractanten naar de streek van herkomst teruggezonden. Contractanten-aanvoeren hadden plaats voor de terreinen van de Vereenigde Bosch-exploitatie-maatschappij op Simeuloe (Westkust van Atjeh) en ten behoeve van de Sabang-maatschappij.

De gezondheidstoestand was over het geheel bevredigend. Tegen het einde van het jaar vertoonde zich hier en daar een lichte soort van influenza met een eenigszins epidemisch karakter. Geconstateerd werden enkele gevallen van typhus (te Langsar, Lho Seumawe, Takengon en Sigli) en van bacillaire dysenterie (te Koeta Radja, Langsar, Lho Seumawe en Sigli). Malaria kwam nog steeds veel voor te Tjalang, Sinabang en Singkel en sporadisch in het overig gedeelte van het gewest; te eerstgenoemder plaatse werpt de bestrijding der ziekte door assaineering reeds gunstige resultaten af, terwijl overal wordt voortgegaan met de verstrekking van kinine. De bestrijding van het framboesia-kwaad werd onverpoosd voortgezet; de uitkomsten kunnen alleszins gunstig worden genoemd. Venerische ziekten zijn in dit gewest zeer verbreid; door hunne werkzaamheden in het belang van de framboesiabestrijding komen de artsen met talrijke uiteenloopende gevallen van geslachtsziekten in aanraking, zoodat het mogelijk wordt verschillende lijders onder medisch bereik te brengen. De werking der leprozerieën en de afzonderingsmethode in z.g. leprozen-kampongs leverden alleszins bevredigende uitkomsten.

In de afdeelingen Groot-Atjeh en Oostkust van Atjeh en in Meureudoe (afd. Noordkust van Atjeh) deden zich eenige gevallen van surra onder het vee voor, waaronder met doodelijken afloop. In eerstgenoemde afdeeling werd hier en daar piroplasmose, septichaemia en miltvuur geconstateerd.

De importhandel ondervond den zwaren druk van de algemeene malaise, doch nadat de oude voorraden waren opgeruimd, ontstond eenige opleving. De centra van de eigenlijke landbouwende bevolking hadden onder de malaise slechts weinig te lijden; in de bekende rijststreken der afdeelingen Noordkust van Atjeh en Groot-Atjeh nam, door de stijgende tendenz der rijstprijzen, de welvaart en daarmede de koopkracht toe, zoodat de pasars in die streken in het algemeen in alleszins bevredigenden staat verkeerden. De prijzen van de eerste levensbehoeften waren, vergeleken bij 1920, vooral tegen het einde van het verslagjaar aanmerkelijk gedaald. Hoog in prijs bleven de importartikelen bestemd voor niet-inlandsche vraag, doch ook hierin kon op het einde van het jaar eenige daling worden waargenomen. De uitvoer van peper en pinang nam — ondanks den weinig bevredigenden marktstand — toe, om-

dat men er toe overging de oude voorraden peper van de hand te doen en wegens den bijzonder grooten oogst van pinang. De copra-uitvoer was alleen nog maar van beteekenis ter Westkust van Atjeh (Singkel en Simeuloe), van waar ondanks den minder gunstigen markt belangrijke hoeveelheden naar de Straits werden uitgevoerd. Dank zij de grootere productie, nam de uitvoer van nilam uit Tapa Toean (afd. Westkust van Atjeh) toe. Te genoemder plaatse werd op coöperatieven grondslag, met steun van het landschap, een patchoulyfabriek opgericht, omtrent welke goede hoop voor de toekomst wordt gekoesterd.

De particuliere landbouwindustrie beleefde een moeilijken tijd; inkrimping van personeel en bedrijfsexploitatie was algemeen, terwijl verschillende ondernemingen — hoewel niet geheel stop gezet — tot het peil van eenvoudige bewaking zijn teruggebracht. De toestand van de rubbermarkt was zorgwekkend. De uitkomsten van den rijstoogst waren over het geheel zeer bevredigend. Het cultuur-areaal werd vooral ter Westkust nog uitgebreid, waartoe hoofdzakelijk de gunstige stand van de binnenlandsche rijstmarkt heeft medegewerkt. In plaatselijke rijst-tekorten werd meest door aanvoer uit de meer-begunstigde streken van het gewest voorzien. Hier en daar bleven ziekten en plagen in het gewas niet uit, doch bijzondere misoogsten vielen niet te vermelden. Tweede gewassen worden in het geheele gewest in voldoende hoeveelheid aangeplant, voornamelijk in streken, waar chronisch rijstschaarschte voorkomt. De klappercultuur boette door de weinig zekere markten in dit product veel van de belangstelling in. De pinang-teelt leverde een zeer overvloedigen oogst op, hetgeen den weinig bevredigenden prijs eenigszins goed maakte. De pepercultuur ging sterk achteruit, doordat de aanplantingen, wegens de lage peperprijzen, slecht werden onderhouden en (in de afdeeling Oostkust van Atjeh) tengevolge van de bodemuitputting; in de afdeeling Groot-Atjeh trad eene ziekte in het gewas op, welke in Seulimeum groote verwoestingen aanrichtte. De bevolkingsrubberteelt raakte geheel op den achtergrond, tengevolge van den slechten stand van de rubbermarkt.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren gunstig; uit Singkel en Langsar had uitvoer van gedroogde visch plaats.

§ 4. SUMATRA'S WESTKUST.

In de negari Bajoer (onderafd. Manindjau) bleven geschillen bestaan tusschen de aanhangers van de oude en die van de nieuwe richting in de Sarekat Islam-beweging (zie K. V. 1921, kol. 67). Aanvankelijk was een huwelijk tusschen echtgenooten van verschillende geloofsrichting onmogelijk, terwijl bestaande huwelijken op grond van dat verschil werden ontbonden. Wijl ook de kadli nikah weigerde zijn tusschenkomst te verleenen in geval van verschil in godsdienstige richting van één der huwelijkspartijen, werd door elk der beide richtingen een afzonderlijke geestelijke (huwelijksvoltrekker) aangesteld. De twee partijen hebben thans elk een eigen moskee; om de gemoederen tot bedaren te brengen worden echter de godsdienstoefeningen om den anderen Vrijdag in de masdjid (moskee) van de tegenpartij gehouden. De geschillen gaven nergens aanleiding tot rustverstoringen.

De veiligheid van personen en goederen gaf over het algemeen geen reden tot klagen. Het aantal veediefstallen en andere groote misdrijven bleef stationnair.

Behoudens eenige gevallen van griep en influenza, welke echter weinig slachtoffers eischten, liet de gezondheidstoestand niet te wenschen over.

In het geheele gewest bleef de surra heerschen, waaronder vooral de runder- en karbouwenstapel te lijden had.

Zoowel de in- als uitvoerhandel was van weinig beteekenis. Het jaar 1921 is een der ongunstigste jaren voor den Padangschen handel geweest.

De uitkomsten van den rijstoogst waren bevredigend.

De tabakscultuur heeft voornamelijk in de afdeelingen Tanahdatar en L Koto de toenemende belangstelling van de bevolking, terwijl ook de klappercultuur gestadig wordt uitgebreid.

De uitkomsten van den oogst der andere voornaamste landbouwproducten waren gunstig. In verband met eene mindere vraag naar cassia, rubber en kaneel, vond de verhandeling dezer artikelen slechts op bescheiden schaal plaats.

De zeevischvangst bleef voor een groot gedeelte van de langs de kust wonende bevolking een belangrijk middel van bestaan.

Verschillende streken van het gewest werden weer geteisterd door overstroomingen, welke min of meer groote materieele schade ten gevolge hadden en een enkele maal ook eenige menschenlevens eischten.

§ 5. TAPANOELI.

De politieke toestand bleef over het algemeen bevredigend.

De vereeniging Hatopan Kristen Batak hield zich rustig, terwijl ook de Sarekat Islam niet veel propaganda maakte. De Nationaal Indische Partij deed meer van zich hooren. De veroordeeling van Abdoel Manap, hoofdredacteur van de „Hindia Sepakat", tot drie maanden gevangenisstraf, terzake van een voor den afgetreden resident beleedigend hoofdartikel, gaf in dit gewest aanleiding tot meer concentratie van de volksleiders dier partij. Die concentratie uitte zich door het houden van verschillende vergaderingen, namelijk eene openbare volksvergadering te Sibolga op 16 October 1921, bedoeld als een protest tegen die veroordeeling, eene vergadering ter bevordering van het onderwijs in het gewest en ter bespreking van de mogelijkheid tot oprichting eener particuliere Hollandsch-inlandsche school ter hoofdplaats en eene vergadering te Sibolga (20 November 1921), ten doel hebbende de verschillende vereenigingen in Tapanoeli, ongeacht het verschil in godsdienst, tot gemeenschappelijke actie op te wekken, zoo mogelijk in samenwerking met andere op Sumatra ageerende partijen („Persatoean Sumatra"). Te Balige (onderafd. Toba, afd. Bataklanden) werd een „Radjabond" opgericht, waarschijnlijk in navolging van den koeriabond van de zuidelijke Bataklanden, doch tot dusver ging weinig actie van dien bond uit.

Het kamponghoofd van Hoeta na Mora (onderafd. Hoogvlakte van Toba, afd. Bataklanden) veroorzaakte in September 1921 eenige onrust wegens het niet opvolgen van het van bestuurswege uitgevaardigd verbod om 's nachts te dobbelen. Toen de overtreders weigerden aan het bevel van het districtshoofd van Siborongborong te voldoen om met spelen op te houden en zich bij honderden in de hoeta verzamelden en niet naar hunne dorpen wilden terugkeeren, vertrok de controleur met politiedienaren naar Hoeta na Mora. Daar de lieden nog steeds niet geneigd waren hunne woonplaatsen op te zoeken, werden zij door de gewapende politie uiteengejaagd. Het kamponghoofd en de andere hoofdschuldigen werden enkele dagen daarna door de groote rapat te Siborongborong gestraft.

Begin September 1921 kwamen in de onderafdeeling Hoogvlakte van Toba eenige ongeregeldheden voor in verband met het plan van het kamponghoofd van de hoeta Siboeal in het district Siborongborong, om zijn kampong te verplaatsen boven de bron Siboeal. Volgens de adat werd voorloopig een loods opgezet ten teeken dat men er een kampong wenschte te bouwen en dat lieden, die hiertegen bezwaren

mochten hebben, deze konden inbrengen. De radja's van de negeri Oentemoengkoer verzetten zich tegen die verplaatsing onder voorwendsel dat de bron, waarbij zij belang hebben zou kunnen worden verontreinigd. Het geschil gaf aanleiding tot een samentreffen tusschen de lieden van Oentemoengkoer en Parangginan, waarbij laatstgenoemden tot voorbij Siboeal werden teruggeslagen, welk gehucht werd verwoest en leeggeplunderd.

Op Nias viel gaandeweg verbetering in den toestand te constateeren. De bestuursambtenaren ondervinden daar meer en meer medewerking van de zijde van de veelal nog zeer onontwikkelde en primitieve volkshoofden. In Zuid-Nias zat de schrik van koppensnellen er bij de bevolking nog zoo in, dat de Niasser in het binnenland nog geen groote afstanden durft af te leggen. In den loop van het verslagjaar hadden twee gevallen van koppensnellen plaats; de daders werden gevat en veroordeeld.

De actie der permalims (godsdienstige secten) was in de onderafdeeling Toba (afd. Bataklanden) levendiger dan te voren. Voor het eerst trad op een zekere Hermanus uit het landschap Tanahdjawa (onderafd. Simeloengoen, gouv. Oostkust van Sumatra), die zijn eigen vrouw en kinderen in den steek liet om te huwen met de dochter van den Porsiak Bagi, een stichter van eene speciale godsdienstsecte. Hij trachtte als plaatsvervanger van zijn schoonvader op te treden en alle permalims onder zich te vereenigen; zijne pogingen bleven voorloopig echter zonder resultaat. Door zijne actie werden ook de andere permalim-goeroes met nieuw vuur bezield en vooral Gajus van Lagoeboti en Pangintal van Loemban Loboe lieten van zich hooren. De drie leiders, blijkbaar jaloersch op elkaars invloed, kregen reeds spoedig oneenigheid over het stichten van een bedehuis (sogit).

Te Sidikalang (onderafd. Dairilanden, afd. Bataklanden) werden zoowel van Christelijke als van Mohammedaansche zijde vereenigingen opgericht ten doel hebbende de begrafenissen collectief te verzorgen.

In Samosir werden eenige djimat- (talisman)verkoopers opgevat en aan de autoriteiten overgeleverd.

In de afdeeling Bataklanden neemt het Mohammedanisme geleidelijk toe, voornamelijk in de heidensche streken. In het verslagjaar vertrokken 91 personen ter bedevaart naar Mekka, tegen 170 in 1920.

Behoudens ter hoofdplaats Sibolga, in de 3 zuidelijke koeria's van de afdeeling Sibolga en Ommelanden en in de afdeeling Padang Sidimpoean, waar de bevolking zoo goed als geheel de Mohammedaansche religie is toegedaan, zijn de resultaten van het zendingswerk van het Rijnsche Zendinggenootschap, voornamelijk in de Bataklanden, zeer bevredigend. Het aantal Christenen bedroeg in de afdeeling Sibolga en de onderafdeelingen Angkola en Sipirok, Mandailing, Toba, Hoogvlakte van Toba, Samosir, Silindoeng, Dairilanden en Baroes en het eiland Nias onderscheidenlijk 2840, 4330, 444, 48 225, 41 512, 5837, 69 642, 1776, 1490 en 46 244.

De veiligheid liet over het algemeen niet te wenschen over. De bedrijvers van moord en diefstal moesten in de afdeeling Sibolga en Ommelanden en in de onderafdeeling Angkola en Sipirok meestal worden gezocht onder de vreemdelingen (contractkoelies en immigranten).

De belangstelling van de inlandsche hoofden voor eene behoorlijke opvoeding van hunne kinderen is bijzonder groot. Men tracht zijne zoons zooveel mogelijk geplaatst te krijgen op de Europeesche school te Sibolga en op de Hollandsch-inlandsche scholen, doch waar deze inrichtingen niet aan alle aanvragen om plaatsing konden voldoen, werden de kinderen ook wel naar Padang, Medan en zelfs naar Atjeh gezonden.

In de eigenlijke Bataklanden is vooral onder de ongehuwden de lust tot verbetering van bestaansvoorwaarden middels emigratie groot. Meestal zijn het lieden afkomstig van Samosir, de Hoogvlakte van Toba en Silindoeng, die gedurende eenige maanden in het jaar naar andere streken buiten dit gewest trekken om zich daar als arbeider een bestaan te verzekeren. De emigratiezin der bewoners van Mandailing en Padanglawas kwam in 1921 minder tot uiting, blijkbaar als gevolg van de allerwegen heerschende malaise. Van de onderafdeeling Hoogvlakte van Toba verhuisden verscheidene personen naar Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra). In de onderafdeeling Dairilanden had, evenals in vorige jaren, immigratie plaats van Tobaneezen, voornamelijk afkomstig van de Toba-hoogvlakte.

Behoudens enkele korte dysenterie- en malaria-epidemiëen in de onderafdeeling Dairi-landen (afd. Bataklanden) en op Zuid-Nias, was de gezondheidstoestand over het algemeen bevredigend. Gevallen van koorts, malaria, influenza en mazelen kwamen in de verschillende koeria's buiten de afdeelingshoofdplaats Sibolga nog tamelijk veel voor. De maatregelen tot bestrijding van de framboesia werden voortgezet.

Onder de paarden in de onderafdeelingen Angkola en Sipirok en Padanglawas (afd. Padang Sidimpoean) werd surrah waargenomen, terwijl in eerstgenoemde onderafdeeling ook gevallen van goedaardigen droes, uitsluitend bij jonge paarden voorkwamen. In de eerste maanden van het jaar kwam eene groote sterfte voor onder de buffels, hoofdzakelijk in Angkola, vermoedelijk wegens uitputting na zwaren sawaharbeid. Voorts werd onder de karbouwen in Goenoeng Manaon en in de omstreken van Pasar Matanggor eene besmettelijke beenziekte waargenomen.

De toestand van den handel was, evenals in 1920, weinig bevredigend. De prijzen van de geïmporteerde artikelen bleven hoog, hetgeen moet worden toegeschreven aan het feit, dat de meeste handelaren nog met belangrijke voorraden duur ingekochte artikelen opgescheept zaten en deze niet onder den prijs wilden verkoopen. De concurrentie was gering, zoodat niet te verwachten is, dat binnen afzienbaren tijd in den thans bestaanden ongunstigen toestand verandering zal komen. De malaise in de cultures bleef bestaan; verscheidene landbouwondernemingen moesten wegens geldgebrek sluiten dan wel tot belangrijke inkrimping overgaan.

De binnenlandsche handel was bevredigend; de betere verbindingen met de Bataklanden brachten meer levendigheid en een grooteren omzet. De handel in lijnwaden nam belangrijk toe na de prijsdaling van deze importgoederen; in September en October trad weder eene prijsstijging op, waarna de prijzen constant bleven. Na de opheffing van alle verbodsbepalingen en het stopzetten van alle distributiemaatregelen nam de rijsthandel belangrijk toe. Groote voorraden rijst werden uit Mandailing, Padanglawas en Toba uitgevoerd. Met de toename van den handel viel ook een gestadige achteruitgang in de prijzen waar te nemen.

De uitkomsten van den rijstoogst waren gunstig; alleen in enkele streken van de onderafdeeling Padanglawas (wegens langdurige droogte) en in Dolok (tengevolge van ziekten en plagen) mislukte de aanplant. Het beschot van den rijstoogst was ruim voldoende voor eigen behoefte; zelfs konden nog belangrijke hoeveelheden naar elders worden uitgevoerd.

Dank zij de betere koffieprijzen in de tweede helft van het verslagjaar, werden de koffieaanplantingen in Mandailing, Sipirok, Padanglawas, Dairilanden, Toba, Silindoeng, Samosir en de Hoogvlakte van Toba eenigszins uitgebreid. De uitvoer van koffie uit dit gewest bedroeg in 1921 1 911 780 K.G.

De klappercultuur wordt hoofdzakelijk gedreven in Noord- en Zuid-Nias. Behalve de ondernemingsaanplantingen treft men er vrij aanzienlijke bevolkingsaanplantingen aan. Door de lage copraprijzen had geen noemenswaardige uitbreiding der aanplantingen plaats. De uitvoer van copra bedroeg 1 190 680 K.G.

De rubbercultuur ondervond de nadeelen van de algemeene malaise. De uitvoer van rubber uit Baroes en Sibolga bedroeg 1 545 581 K.G.

In de onderafdeeling Hoogvlakte van Toba (afd. Bataklanden) werd voortgegaan met de uitbreiding van de benzoëcultuur. Uitgevoerd werd 2 065 744 K.G. benzoë.

De zeevischvangst is van vrij groote beteekenis en levert vooral aan de bevolking van de aan de kust gelegen kampongs een voornaam middel van bestaan op. Aan gedroogde visch werd 120 782 K.G. uitgevoerd.

In het begin van het jaar werden op verschillende plaatsen in het gewest min of meer hevige aardschokken waar-

genomen. Op 1 April 1921 veroorzaakte eene hevige aardbeving in de Bataklanden vrij belangrijke schade aan gebouwen en kunstwerken, terwijl ook eenige menschenlevens vielen te betreuren.

In April 1921 trad de Batang Panei (onderafd. Padanglawas) wegens hoogen waterstand buiten hare oevers. De kampongs Hadjoran en Goenoeng Toea Ipar werden overstroomd en 11 huizen geheel weggeslagen, terwijl vele beplante sawahs werden vernield; ook een gedeelte van den weg naar Sipiongot (onderafd. Padanglawas) werd door den hoogen waterstand van de Aek Goelangan weggeslagen.

§ 6. BENKOELEN.

Ook in het verslagjaar breidde het Mohammedanisme zich meer en meer uit onder de nog overgebleven heidenen in de Pasemahlanden (afd. Manna). 201 personen gingen ter bedevaart naar Mekka, tegen 65 in het vorige jaar.

Het Rijnsche Zendinggenootschap bleef werkzaam op het eiland Enggano; het aantal Christenen bedroeg daar 337, tegen 320 in 1920.

De Roomsch-katholieke missie te Tandjoeng Saketi (Pasemahlanden, afd. Manna) wordt geleid door een hulppriester, bijgestaan door twee broeders en eenige zusters; het aantal Christenen bedroeg 398 (onder wie 7 vreemde oosterlingen), tegen 391 in 1920.

De veiligheid van personen en goederen in de binnenlanden was bevredigend; ter hoofdplaats Benkoelen was die toestand minder gunstig als een gevolg van de duurte en de malaise.

Omtrent de proef met de immigratie van Soendaneezen en Javanen in dit gewest moge verwezen worden naar hoofdstuk J, afd. I, § 5.

De gezondheidstoestand bleef over het algemeen ongunstig. Gevallen van pokken kwamen veelvuldig voor, aan welke ziekte in de onderafdeeling Lais 20 en in de onderafdeeling Redjang 169 personen bezweken. Malaria en buikziekten deden zich voornamelijk in de kuststreken voor, vaak met doodelijk verloop. Vaccinatie en revaccinatie hadden geregeld plaats.

Hoewel in mindere mate, kwamen dit jaar onder het vee nog eenige gevallen van surra en miltvuur met doodelijken afloop voor.

Dank zij de voortdurende aansporing van bestuurswege tot tijdige bewerking en beplanting van de rijstvelden en dank zij de belangrijke uitbreiding der sawahs vooral in de onderafdeelingen Manna en Redjang, waren de uitkomsten van den rijstoogst veel beter dan het vorige jaar.

De koffieoogst, zoowel van de bevolkingstuinen als van de ondernemingen, was minder bevredigend.

In het verslagjaar werden verscheidene aardschokken waargenomen.

§ 7. LAMPONGSCHE DISTRICTEN.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen gunstig. Slechts eene geringe toeneming van het aantal belangrijke misdrijven viel te constateeren.

Onder de dit jaar in het gewest gekomen immigranten waren niet zooveel Bantammers en andere Javanen als gewoonlijk. De meeste immigranten zijn koelies, landbouwers of klapper- en peperopkoopers, die zich hier slechts tijdelijk komen vestigen. In de afdeeling Sekampoeng komen echter blijvende Javaansche nederzettingen voor, die zich daar op de pepercultuur hebben toegelegd.

Omtrent de kolonisatie te Gedong Tataän zie men hoofdst. J, afd. I, § 5.

In het verslagjaar werd het in de onderafdeeling Koto Agoeng uitgezochte kolonisatieterrein gereed gemaakt voor de ontvangst van de eerste kolonisten. De algemeene ongunstige economische toestand en de geboden zuinigheid waren oorzaak dat de kolonisatie niet met de gewenschte voortvarendheid kon worden ter hand genomen. Op het einde van het verslagjaar bedroeg het aantal immigranten 227.

In 1921 vertrokken 94 personen naar Mekka, tegen 209 in 1920.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend. In de onderafdeeling Sepoetih kwamen in het laatst van het verslagjaar gevallen van pokken voor, waarvan 24 met doodelijken afloop. In Sekampoeng en Sepoetih-Toelangbawang werden dysenterie en malaria geconstateerd. De veel voorkomende framboesia werd met verrassend resultaat met neo-salvarsan bestreden; de bevolking begint vertrouwen te stellen in dit geneesmiddel en steeds meer personen komen zich ter behandeling melden.

Onder het vee kwamen gevallen van surra voor in het onderdistrict Talang Padang, terwijl in de onderafdeelingen Koto Agoeng en Telokbetong mond- en klauwzeer werd geconstateerd.

De toestand van den handel was nog slechter dan in het vorig jaar. De bevolking, wier rijkdom hoofdzakelijk afhangt van de gemaakte verdiensten in den peperhandel, zag tengevolge van den geringen peperomzet haar koopkracht verminderen, met het gevolg, dat ook de importhandel sterk achteruitging. Ook de Europeesche cultures leden verliezen tengevolge van de zeer lage prijsnoteeringen.

De rijstoogst leverde een goed beschot op, zoodat zelfs een klein gedeelte kon worden uitgevoerd.

Tengevolge van overstroomingen werd in de onderafdeeling Kalianda aan wegen en bruggen vrij belangrijke schade aangericht.

§ 8. PALEMBANG.

De politieke toestand bleef bevredigend. Van de Sarekat Islam-beweging werd zoo goed als niets bespeurd. Tegen den leider van de Sarekat Islam-vereeniging te Menangga (Komering Oeloe) werd eene vervolging ingesteld wegens verduistering van de vereenigingsgelden, terwijl de voorzitter der vereeniging te Pagaralam werd vervolgd en veroordeeld wegens oplichting. In verband hiermede verloor die beweging in de Pasemah-landen haar toch reeds geringen invloed geheel.

De veiligheid van personen en goederen bleef gunstig, behalve in Moearoenim, waar zich door de ontwikkeling van de groote bedrijven van het Gouvernement en de Bataafsche Petroleummaatschappij allerlei slechte elementen verzamelden. Op de Boekit Asem-steenkolenmijnen te Tandjoeng nabij

Moearoenim werd de rust tweemaal verstoord door nieuw aangeworven Chineesche contractanten. Den eersten keer (5 Juli) was de politie, toen door de rustverstoorders gepoogd werd haar onder den voet te loopen, genoodzaakt van de wapenen gebruik te maken; ten koste van vier dooden en zes gewonden onder het Chineesche werkvolk werd de rust hersteld. Kort daarna kwamen tusschen Chineesche en de Bovenlandsche koelies van de Nederlandsche Maatschappij voor havenwerken in Lematang Hilir vechtpartijen voor, waarbij een doode en enkele zwaar gewonden vielen. De politie voorkwam door haar optreden verdere ongeregeldheden. In dezelfde onderafdeeling had in de laatste maanden van het jaar een actie van rampokkers plaats op de boorterreinen van de Bataafsche Petroleummaatschappij; de aanvoerder dier roovers werd later door de politie gearresteerd, bij welke gelegenheid hij verzet pleegde en zwaar werd verwond. Het aantal gevallen van moord en doodslag bedroeg 64, tegen 61 in 1920.

Het aantal bedevaartgangers nam toe (1576, tegen 914 in 1920).

Door de inlandsche ambtenaren en hoofden werd over het algemeen veel ten koste gelegd aan de opvoeding van hunne kinderen, die zij de openbare lagere inlandsche scholen en de Hollandsch-inlandsche scholen zooveel mogelijk laten bezoeken. Verscheidene Palembangsche jongelieden bezoeken de mulo-scholen te Weltevreden, de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, de school tot opleiding van Indische artsen, de rechtsschool en andere opleidingsscholen.

De kolonisatieproeven in de Pasemahlanden (zie K. V. 1920, kol. 74) zijn mislukt en van de verdere voortzetting der proeven is afgezien. De immigratie van contract-vrije arbeiders (Javanen) in de afdeeling Palembangsche Benedenlanden en Ogan en Komering Oeloe is eveneens gestaakt in verband met de malaise en het stopzetten van de meeste werkzaamheden bij de Burgerlijke Openbare Werken en den aanleg van den Zuid-Sumatra-spoorweg. Velen zijn naar Java teruggekeerd.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend. In de laatste maanden van het jaar brak de influenza uit in de onderafdeelingen Banjoeasin en Koeboestreken (Palembangsche Benedenlanden), Lematang Hilir (Palembangsche Bovenlanden), Moearodoeo en Ogan Oeloe (Ogan en Komering Oeloe) en ter hoofdplaats Palembang. Voorts werden eenige pokkengevallen met doodelijken afloop geconstateerd. Framboesia, malaria, koortsen, buik- en huidziekten waren de meest voorkomende ziekten; eerstgenoemde ziekte werd met salvarsan-behandeling bestreden.

Behalve enkele gevallen van mond- en klauwzeer was de toestand van het vee over het algemeen goed. In de Semendostreek (Lematang Hilir) en in Ogan Hilir stierven eenige buffels en runderen aan eene onbekend gebleven ziekte.

De toestand van den handel was tengevolge van de algemeene malaise gedurende het verslagjaar niet gunstig; in vergelijking met de twee laatste maanden van 1920 waren de prijzen echter iets beter. Door de geringe prijsschommeling der meeste producten was de uitvoer geregelder en minder riskant dan gedurende het vorig jaar.

Over het algemeen waren de resultaten van de rijstcultuur gunstiger; de oogst was voldoende voor de behoefte van de bevolking.

Tengevolge van den opgetreden bessenboeboekplaag (zie K. V. 1921, kol. 73) en van de lage prijzen verflauwde de belangstelling van de bevolking voor de koffiecultuur en werden de koffietuinen verwaarloosd.

De katoenoogst was, evenals in 1920, bevredigend, doch de prijzen waren over het algemeen vrij laag.

De zoetwater-vischvangst, uitgeoefend in de moerassen (lebaks en lebongs) en de rivieren, was vrij belangrijk. Uit Ogan Hilir werd uitgevoerd voor eene waarde van f 84 000 aan gerookte visch en f 54 000 aan versche visch. De zeevischvangst vond alleen plaats in Soengsang aan de monding van de Moesi.

In de Pasemahlanden werden lichte aardschokken waargenomen, welke geacht worden van de Dempo afkomstig te zijn.

De in 1916 vereenigde onderafdeelingskassen werden met ingang van 1 Januari 1922 wederom gesplitst in margakassen, welke ieder met haar eigen begrooting moeten voorzien in de behoeften van de marga.

§ 9. DJAMBI.

De veiligheid van personen en goederen liet nog te wenschen over; het aantal groote misdrijven bedroeg 32.

De dader van den aanval op den 1ste-luitenant der infanterie H. A. Soetekouw (zie K. V. 1921, kol. 73) bleek inderdaad krankzinnig te zijn.

Het aantal bedevaartgangers naar Mekka bedroeg 173, tegen 1050 in 1920.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend; influenza, typhus, pokken en koortsen kwamen verspreid voor.

Miltvuur- en surra-gevallen onder het vee werden geconstateerd in de afdeelingen Djambi, Bangko, Koerintji en Sarolangoen.

De handelsbeweging was minder gunstig. Tengevolge van de lage rubberprijzen verminderde de koopkracht der bevolking, hetgeen op den omzet van importartikelen een nadeeligen invloed had. Eerst tegen het einde van het jaar, toen de rubberprijzen een weinig stegen, werd de handel iets levendiger.

Aan hevea-rubber, rotan, djeloetoeng en getahpertja werd uitgevoerd onderscheidenlijk 2 915 139 K.G. (waarde f 881 689), 6 602 133 K.G. (waarde f 1 209 984), 2274 K.G. (f 369) en 77 941 K.G. (f 119 535), tegen in 1920 4 942 158 K.G. (waarde f 2 512 196), 3 916 598 K.G. (waarde f 586 206), 199 121 K.G. (waarde f 47 586) en 26 870 K.G. (waarde f 34 070).

De uitkomsten van den rijstoogst waren over het algemeen bevredigend. Alleen in de Tabir-streek der afdeeling Moearotebo werd de aanplant geteisterd door eene wormziekte (amo), terwijl de laag gelegen rijstvelden te lijden hadden van den hoogen waterstand. Ook in het verslagjaar is op voortdurend aandringen van bestuurswege meer rijst geplant dan in vorige jaren, waardoor de invoer van buitenlandsche rijst beneden dien van het vorige jaar kon blijven.

§ 10. OOSTKUST VAN SUMATRA.

De verhouding tot de inlandsche zelfbesturen bleef gunstig. Op 7 Februari 1921 overleed de bestuurder van het landschap Poerba (onderafd. Simeloengoen, afd. Simeloengoen en de Karolanden), Toehan Rahalim, en op 23 September d. a. v. één der bestuurders van het landschap Lingga en onderhoorigheden (onderafd. de Karolanden, afd. Simeloengoen en de Karolanden), Pa Terang. De door Sangma Radja Maligas als bestuurder van het landschap Tanahdjawa (onderafd. Simeloengoen, afd. Simeloengoen en de Karolanden) op 27 Juli 1921 afgelegde korte verklaring werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 3 Jan. 1922 n°. 23.

De rijksgrooten en hoofden bleven veel zorg besteden aan de opvoeding van hunne kinderen.

Door de in de cultures heerschende malaise werden vele contractanten ontslagen, van wie het meerendeel naar Java terugkeerde.

Uitbreiding van den Islam had nog steeds plaats onder de heidensche Bataksche bevolking in de bovenstreken van de

onderafdeelingen Asahan en Laboehanbatoe (afd. Asahan), zoomede onder de Bataksche bevolking van het landschap Indrapoera (onderafd. Batoebara, afd. Asahan). Gedurende 1921 gingen 209 personen ter bedevaart naar Mekka.

De evangelisatie in de onderafdeeling Simeloengoen maakte eenige vorderingen; gedoopt werden 780 inlanders, onder wie 124 volwassenen en 656 kinderen. Het aantal Christenen in die onderafdeeling bedroeg bij het einde van het jaar 12 481, tegen 10 728 in 1920, welke toeneming nog steeds is toe te schrijven aan de immigratie van Christen-Tobaneezen. In de onderafdeeling De Karolanden had de evangelisatie zoo goed als geen succes, behalve in de leprozerie te Lau Simomo, waar een zendeling-leeraar van het Nederlandsche Zendinggenootschap 352 leprozen onder zijne dagelijksche zorgen met veel toewijding een bestaan verschaft, hetgeen er toe meewerkt, dat deze menschen eigener beweging het Christendom gaan omhelzen. Einde 1921 telde men in de Karolanden 173 Christenen.

De school van de American Methodist Episcopal Church te Medan, onder leiding van den Amerikaanschen zendeling-leeraar L. Oechsli, telde einde 1921 433 leerlingen. De school der Roomsch-katholieke kerk te Medan, waaraan een internaat verbonden is voor kinderen van ondernemingen, telt 35 leerlingen (jongens en meisjes).

De veiligheid van personen en goederen bleef over het algemeen — de bijzondere toestanden in dit gewest in aanmerking genomen — bevredigend. In April 1921 deden Chineesche zeeroovers van den overwal een aanslag op de opiumverkoopplaats op het eiland Serapoeng (afd. Bengkalis), waarbij de mantri aldaar werd vermoord. Ook in de omstreken van Bengkalis kwamen nog rampok-partijen voor. In de afdeeling Langkat hadden in de laatste maanden van het jaar ernstige diefstallen en rampokpartijen plaats, welke moeten worden toegeschreven aan de vele, tengevolge van de malaise, werkeloos rondzwervende individuën; het marinevaartuig *Asahan* verleende, op verzoek van het bestuur, hulp bij de opsporing van de rondzwervers langs de kusten en op de eilanden. Door verwijdering uit Nederlandsch-Indië wordt onder die ongewensche elementen opruiming gehouden.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Onder de Bataks kwamen dezelfde gevallen van ziekten voor als in het vorig verslagjaar (zie K. V. 1921, kol. 75). In de laatste maanden van het jaar deden zich in Langkat influenza-gevallen voor, echter niet van ernstigen aard, terwijl in Asahan malaria, koorts, huid- en geslachtsziekten voorkwamen. De framboesia tropica, vroeger een ware plaag voor de bevolking, werd, dank zij de bestrijding met salvarsan-injecties, minder waargenomen.

Bij het vee op verschillende ondernemingen in Deli en Serdang en Asahan werd in lichten graad aphteae epizoötica geconstateerd. Malleus bleek zich onder de paarden van rijtuigverhuurders te Medan en in de onmiddellijke nabijheid van die plaats bedenkelijk te hebben uitgebreid. Werden het vorige jaar slechts 3 gevallen geconstateerd, in den loop van dit jaar moesten niet minder dan 45 aangetaste dieren worden afgemaakt. Voor de bestrijding van de ziekte werden de noodige maatregelen genomen.

De toestand van den handel was ongunstig. De in de laatste jaren ver boven het normale opgevoerde invoeren, omzetten en kredieten zijn thans zeer gedaald. De hoeveelheid uitgevoerde goederen is in 1921 echter niet gedaald, al ging de uitvoerwaarde ook achteruit (van f 254 000 000 in 1920 tot f 183 000 00 in 1921). De groote daling van den tabaks-uitvoer in 1921, die toegeschreven moet worden aan de inkrimping van de plantarealen bij onderlinge overeenkomst tusschen de tabakmaatschappijen, is geheel geneutraliseerd door den grooten uitvoer van copra, palmolie en vezel. Aan rubber is iets meer uitgevoerd dan in 1920, ofschoon de productie slechts 70% bedroeg van den geraamden oogst. In 1920 werd 37 000 ton rubber geproduceerd (tegen een kostprijs van ± f 1,20 per K.G.), terwijl in dit jaar de opbrengst vermoedelijk niet meer dan 30 000 ton zal bedragen (tegen een kostprijs van ± f 0,70 per K.G.). Met betrekking tot de thee, die zeer moeilijke tijden heeft doorgemaakt, laat de toekomst zich beter aanzien.

De rijstcultuur, voornamelijk gedreven op droge gronden (voor een deel op afgeplante tabaksvelden-djaloerans), leverde bevredigende resultaten op, doch de productie bleef nog ver beneden de behoefte. Aan uitbreiding van de natte rijstcultuur werd de noodige aandacht geschonken. Onder leiding van den soetan van Panai ontstond bij Panei Pandjalaän een goed aaneengesloten sawahcomplex. De aardappelcultuur op de Karo-hoogvlakte had hevig te lijden van de z.g. „kringerigheid"-ziekte. Proeven worden genomen met plantmateriaal van Java.

Op het gebied van groenten- en vruchtenteelt op de Karo-hoogvlakte valt nog zeer veel te doen. De groenten, welke op de pasar werden verhandeld, waren over het algemeen van slechte qualiteit.

Qualiteit en quantiteit van de tabak bleven bevredigend, terwijl de prijzen hoog waren.

De theecultuur, gedreven op de ondernemingen Haboko en Aek Intan in Boven-Asahan, leverde goede resultaten op. De qualiteit is echter minder goed dan van het op Java geteelde product. De opbrengst bedroeg 254 715 K. G. Uit het gewest werd 4 197 793 K.G. uitgevoerd, tegen 5 130 587 K.G. in 1920.

De koffiecultuur wordt gedreven in de afdeelingen Deli en Serdang en Asahan; robusta- en Liberia-koffie wordt als tusschencultuur op enkele ondernemingen in Boven-Asahan aangetroffen. Bevolkingsaanplantingen van Arabica-koffie vindt men in de Karolanden. De uitvoer bedroeg 1 080 370 K.G., tegen 1 922 400 K.G. in 1920.

De pepercultuur, uitsluitend gedreven door inlanders in het noordelijk deel van de afdeeling Langkat, gaat niet vooruit. In verband met de lage prijzen van het product wordt zoo goed als geen zorg meer aan de pepertuinen besteed. De uitvoer van peper uit Pangkalanbrandan bedroeg 267 782 K.G.

De klapperaanplantingen in de afdeeling Asahan breiden zich voortdurend uit. De uitvoer van copra bedroeg 7 150 978 K.G., tegen 6 098 664 K.G. in 1920.

De oliepalmcultuur komt op tal van ondernemingen voor. De uitvoer van palmolie bedroeg 2 432 220 K.G., tegen 359 968 K.G. in 1920. Eén onderneming produceerde 66 000 K.G. zeep.

De uitvoer van pinangnoten en rotan bleef stationnair en die van damar verminderde sterk. De gambir-productie was stijgende; de uitvoer bedroeg 3 250 576 K.G., tegen 1 341 778 K.G. in 1920.

De visscherij te Bagan Si Api Api en te Selat Pandjang, geheel in handen van Chineezen, is van zeer groote beteekenis. De uitkomsten van de zeevischvangst, die overal langs de kusten wordt uitgeoefend, zoowel door Chineezen als door Maleiers bleven gunstig. Uit de onderafdeeling Bagan Si Api Api werd 22 685 705 K.G. gezouten visch, 6 668 137 K.G. gedroogde garnalen en 1 777 666 K.G. garnalenschillen uitgevoerd.

§ 11. RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.

De politieke toestand bleef gunstig.

Gedurende het verslagjaar vertrokken slechts 15 personen ter bedevaart naar Mekka, tegen 316 in 1920.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen bevredigend. In vergelijking met het vorig jaar was het aantal groote misdrijven in de afdeeling Tandjoengpinang geringer, doch in de afdeeling Karimoen liet de veiligheidstoestand nog te wenschen over.

De immigratie van Chineezen nam sterk af tengevolge van het verlaten van vele door Chineezen in het binnenland geëxploiteerde gambir- en rubbertuinen. Ook door eenige Europeesche ondernemingen werd een groot aantal van de op die ondernemingen werkzame Javaansche koelies naar hunne plaats van herkomst teruggezonden.

De gezondheidstoestand was over het algemeen goed, behalve in de afdeelingen Tandjoengpinang en Poelau Toe-

ljoeh, waar vele gevallen van koorts en malaria werden geconstateerd. In de afdeeling Karimoen kwam onder de koelies van de houtaankap-ondernemingen in de Kateman-streek geregeld beri-beri voor.

De toestand van den handel was niet gunstig. De prijzen van vrijwel alle producten liepen sterk terug, tengevolge waarvan verscheidene ondernemingen de exploitatie stopzetten of beperkten. Tegen het eind van het jaar stegen de rubberprijzen eenigszins en viel eenige opleving in het rubberbedrijf te constateeren. Ook in de afdeeling Karimoen nam de uitvoer van peper en gambir af door de daling der prijzen. In de afdeeling Lingga was de handelstoestand iets beter. Aan sago werden in gezuiverden toestand groote hoeveelheden uitgevoerd (117 908 pikol, tegen 57 123 pikol in 1920).

In de afdeeling Poelau Toedjoeh was de uitvoer van copra belangrijk hooger dan het vorig jaar (13 609 339 K.G., tegen 7 476 589 K.G. in 1920). Onder de importartikelen was de rijst het belangrijkste. De invoer daarvan bedroeg 1 502 704 K.G. tegen 1 320 830 K.G. in 1920.

De uitkomsten van den rijstoogst waren in de afdeelingen Indragiri en Poelau Toedjoeh bevredigend. Van de overige cultures zijn alleen die van klapper en rubber van eenig belang.

De zeevischvangst leverde een belangrijk middel van bestaan op, zoowel aan de inheemsche als aan de Chineesche kustbevolking.

§ 12. BANKA EN ONDERHOORIGHEDEN.

De verhouding tusschen de inlandsche bevolking en het Chineesche element liet niet te wenschen over: de onderlinge handelsbetrekkingen werden steeds beter.

Ondanks het groote aantal Chineesche contractarbeiders bij de Banka-tinwinning (einde 1921 21 349) bleef de veiligheid van personen en goederen bevredigend. Dank zij het krachtdadiger optreden der politie tegenover rondzwervende Chineezen — meestal achtergebleven mijnwerkers of ontslagen pepertuinkoelies — kwamen rampokpartijen en diefstallen niet meer zoo veelvuldig voor. Chineezen, die zonder middelen van bestaan en zonder legitimatiepapieren werden aangetroffen, werden uit Nederlandsch-Indië verwijderd.

Eenige malen werden bijeenkomsten van het Chineesche geheime genootschap „Sam Tiam Foei" ontdekt en uiteengejaagd.

Gedurende het verslagjaar gingen 65 personen ter bedevaart naar Mekka, tegen 227 in 1920.

Het aantal Christen-Chineezen (Roomsch-katholieken) bedroeg op het einde van 1921 in Pangkalpinang en Noord-Banka onderscheidenlijk 69 en 22.

De gezondheidstoestand bleef over het algemeen gunstig. Gevallen van typhus, influenza, malaria tropica, dysenterie en beri-beri kwamen hier en daar voor.

De uitvoerhandel was minder levendig dan in vorige jaren. Wegens de uiterst lage prijsnoteeringen van peper en rubber, zoowel te Batavia als te Singapore, werden die producten slechts in geringe hoeveelheden uitgevoerd.

Door het gedurende de laatste jaren gedreigd hebbende rijstgebrek wijzer geworden, ging de bevolking, daartoe mede aangespoord door het bestuur, tot uitbreiding van de bestaande ladangs over, en werden op sommige plaatsen de ladangs zelfs tweemaal met rijst beplant. Over het algemeen waren de uitkomsten van den rijstoogst bevredigend.

De gambircultuur werd niet meer op zulk een uitgebreide schaal als voorheen beoefend; de bevolking legt zich meer en meer toe op de peper- of rubbercultuur. De lage prijzen waren oorzaak, dat aan de pepercultuur niet die goede zorgen als vroeger werden besteed. De uitvoer naar het buitenland (voornamelijk Singapore) bedroeg 38 029 pikol witte en 3169 pikol zwarte peper en die naar Java en Madoera, Palembang en Billiton 35 554 pikol witte en 2992 pikol zwarte peper, eene gezamenlijke waarde vertegenwoordigende van ± f 3 100 000.

De klappercultuur breidde zich aan de kuststreken, zoomede op de Lepar-eilanden, uit.

De uiterst lage prijsnoteeringen van rubber waren oorzaak, dat niet de noodige zorg aan de rubbercultuur werd besteed.

De zeevischvangst bleef zoowel voor de inheemsche als voor de Chineesche bevolking van de aan de kust gelegen kampongs een belangrijke bron van inkomsten. Gedurende het verslagjaar bedroeg de opbrengst ± 30 000 pikol.

§ 13. BILLITON.

Op het einde van 1921 bedroeg het aantal Christen-Chineezen (Roomsch-katholieken) 117, tegen 114 in 1920.

Ter bedevaart naar Mekka vertrokken 2 personen.

De veiligheid van personen en goederen liet over het algemeen weinig te wenschen over.

De gezondheidstoestand was, dank zij de gunstige weersgesteldheid, goed. Te Manggar kwamen echter nog veel malaria-gevallen voor onder de bevolking en onder de Chineesche mijnwerkers.

De toestand van den handel bleef bevredigend.

De uitvoer van copra nam toe van 1 024 601 K.G. in 1920 tot 2 472 809 K.G. in 1921, terwijl die van damar daalde van 423 231 K.G. tot 362 785 K.G.

De opbrengst van de droge rijstvelden steeg van 40 380 pikol in 1920 tot ruim 50 400 pikol in 1921.

De klappercultuur onderging wederom uitbreiding.

Het saldo van het plaatselijk fonds te Tandjoengpandan bedroeg einde 1921 f 42 000, tegen f 27 000 in 1920.

§ 14. WESTERAFDEELING VAN BORNEO.

De door Goesti Mohamad Tahir Soeria Negara als bestuurder van het landschap Sanggau afgelegde korte verklaring (zie K. V. 1921, kol. 79) werd bij Gouv. Bt. 11 Juli 1921 n°. 45 goedgekeurd en bekrachtigd.

Bij Gouv. Bt. 16 Juni 1921 n°. 36 werd Kasimin, lid van de bestuurscommissie van het landschap Koeboe, van deze waardigheid ontheven, terwijl machtiging verleend werd om het overgebleven lid van die commissie Sjarif Saleh, als waarnemend bestuurder de korte verklaring te doen afleggen, hetgeen in September 1921 plaats had.

Bij Gouv. Bt. 16 Dec. 1921 n°. 30 is — met intrekking van Gouv. Bt. 6 Mei 1908 n°. 29, waarbij het bestuur over het landschap Matan aan eene bestuurscommissie was opgedragen —, machtiging verleend om den meerderjarig geworden wettigen bestuursopvolger, Goesti Saoenan gelaran Pangeran Mas, als bestuurder van het landschap Matan de korte verklaring te doen afleggen.

Abang Abdulrachman bin Almarhoem Goesti Mohammad Ali, een broeder van den panembahan van Sanggau, werd terzake van het plegen van vexatiën onder de Dajaksche bevolking, in October 1921 in voorloopige hechtenis gesteld.

Aan de opvoeding van hunne zoons en bloedverwanten werd

over het algemeen door de inlandsche vorsten en hoofden de noodige zorg besteed. De kleinzoon van den sultan van Sambas, die in aanmerking zou komen om den ouden sultan van Sambas te gelegenertijd te vervangen, bezocht de opleidingsschool te Serang, doch moest deze verlaten wegens gemis aan voldoenden aanleg, alsmede symptonen van geesteskrankheid. De opvoeding van de twee jongere zonen van den verbannen panembahan van Sintang, uit wie later eene keuze zal worden gedaan voor panembahan (de oudste zoon komt niet in aanmerking), geschiedt van gouvernementswege te Batavia. De oudste zoon van den sultan van Pontianak bleef gedurende het verslagjaar voor zijne opvoeding eene Europeesche lagere school te Soekaboemi bezoeken, terwijl een andere zoon een dergelijke school te Pontianak bezoekt. Ten behoeve van zijne dochters en van andere minderjarige vrouwelijke familieleden werd door den sultan, na het bezoek van den afgetreden Gouverneur-Generaal, eene school uit eigen middelen opgericht, aan het hoofd waarvan eene Europeesche dame staat. Deze school, waar het Nederlandsch als voertaal wordt gebezigd, werd in 1921 vanwege de landschapskas van Pontianak gesubsidieerd met f 1200. Overigens werden door verscheidene afstammelingen en bloedverwanten van zelfbestuurders of gewezen landschapsbestuurders de onderwijsinrichtingen te Batavia en de Hollandsch-inlandsche school te Pontianak bezocht. In sommige gevallen werden de kosten van die opvoeding voor rekening van den Lande genomen, wanneer deze niet door de naaste familieleden of door de betrokken landschapskas konden worden gedragen.

De veiligheid van personen en goederen liet weinig te wenschen over, met uitzondering van de afdeeling Singkawang, waar zij minder gunstig was als gevolg van de slapte in de cultures en de vele ongunstige elementen onder de vrij talrijke Chineesche bevolking. Er kwamen in 1921 nog 21 rampok-partijen voor.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend.

In Sanggau vond eene geringe uitbreiding van het Mohammedanisme plaats. Terugkeer van geïslamizeerden tot het oorspronkelijke heidendom kwam echter evenzeer voor. In 1921 vertrokken 76 personen ter bedevaart naar Mekka, tegen 95 in 1920.

De Roomsch-katholieke missie van de Paters Capucijnen en de Protestantsche missie van de American Methodist Episcopal Church bleven in het gewest werkzaam, in het bijzonder onder de Chineezen en Dajaks. Uitbreiding van eenige beteekenis viel niet te constateeren. In de afdeeling Pontianak gingen in 1921 102 vreemde oosterlingen tot het Roomsch-katholieke geloof over, onder wie 89 kinderen.

Als gevolg van de heerschende malaise waren de uitkomsten van den handel over het algemeen niet gunstig. Door de lage prijzen van de uitvoerartikelen, (peper, gambir, rotan en damar) werd zeer weinig omgezet, terwijl vele kleine rubberondernemingen moesten worden gesloten. De voedingsmiddelen voor dagelijksche behoeften bleven nog steeds hoog in prijs.

De uitkomsten van den rijstoogst waren zóó bevredigend, dat weinig of niets van buiten ingevoerd behoefde te worden. Slechts in de afdeeling Ketapang kon van een tekort gesproken worden, zoodat invoer van rijst daar noodig was. Waar elders in het gewest een tekort aan rijst ontstond, kon men zich door overschot uit naburige streken behelpen.

Gambir-aanplantingen werden vaak verwaarloosd, tengevolge van de geringe vraag naar het product, terwijl de hooge loonen der koelies in de gambirfabriekjes mede oorzaak zijn dat deze tak van nijverheid een kwijnend bestaan leed.

Sago werd in vrij groote hoeveelheid uit de afdeelingen Singkawang en Pontianak uitgevoerd.

Hoewel de peperprijzen zeer laag waren, bleef men de tuinen goed onderhouden.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren in de afdeeling Singkawang zeer bevredigend. Wat niet versch verhandelbaar was, werd ingezouten en gedroogd en in den handel gebracht. In de Padangtikar-baai werd vischvangst op groote schaal uitgeoefend; de visch werd grootendeels gedroogd en naar elders uitgevoerd.

§ 15. ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.

De door den sultan van Koetei, Mohamad Parikesit op 14 November 1920 afgelegde akte van verband en bevestiging werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 15 Maart 1921 n°. 27.

Bij Gouv. Bt. 15 April 1921 n°. 63 werd aangeteekend, dat de bestuurder van het landschap Sambalioeng, Datoe Ranik alias Si Beling, sinds 11 Februari 1921 zijn naam heeft veranderd in dien van Mohamad Aminoedin.

Op 25 April 1921 legde Achmad Maulana als bestuurder van het landschap Goenoengtaboer de korte verklaring af (goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 5 Nov. 1921 n°. 11), waarna hij den naam Mohamad Chalifatoellah Djajaloedin heeft aangenomen.

De politieke toestand in de zelfbesturende landschappen is dermate gunstig dat de bestuursambtenaren steeds overal zonder dekking het grootste gedeelte van hun gebied bereizen kunnen.

De toestand in de Tidoengsche landen verbeterde aanmerkelijk, dank zij het geregelde patrouilleeren.

In het begin van 1921 had eene groote snelpartij plaats in de buurt van Long Nawang (onderafd. Apo Kajan); 15 Hebans, onderdanen van Radja Brooke van Serawak, vielen als slachtoffers. De zaak werd door den assistent-resident van Samarinda onderzocht en de deelnemers aan dezen sneltocht werden te Long Nawang aangehouden. Twaalf der gesnelde koppen werden ingeleverd en de patinjawa (bloedgeld), groot f 1500, werd betaald, terwijl als bijkomstige straf de zes Apo Kajan-kampongs, welke aan het snellen hebben medegedaan, alle van vorige sneltochten afkomstige koppen, die zich in hun bezit bevonden, hadden in te leveren, zoomede al de attributen van snelpartijen. De inlevering heeft zonder veel tegenstand onder toezicht van eene militaire patrouille plaats gehad. Op aanstoken van het hoofd van kampong Lepoe Tepoe Iwan, die tijdens afwezigheid van den civielen gezaghebber uit de gevangenis te Long Nawang was ontvlucht, keerden de hoofden der schuldige kampongs, die opdracht hadden gekregen om zich verder te Long Nawang over de euveldaden van hunne menschen te verantwoorden, halfweegs terug. Later werden alle schuldigen opgevat, uitgezonderd Ambon Along, het hoofd der kampong Lepoe Tepoe Iwan, tevens leider van het verzet; in Augustus werd ook Ambon Along in zijn kampong opgevat. Het ongeoorloofd zoeken van getah door Serawaksche onderdanen moet als een van de hoofdredenen van deze sneltochten worden beschouwd. Te Long Nawang werd eene vergadering gehouden met de Kenja's en drie den inlandschen bestuurs-assistent uit Sibu (Serawak) vergezellende Heban-hoofden, die de brieven van den Engelschen resident te Sibu met berichten omtrent de snelpartij naar Long Nawang hadden overgebracht. Het bleek dat zoowel de Hebans als de Kenja's geneigd waren tot eene groote verzoening. Onder overmaking van het door de snellers opgebrachte bloedgeld ter uitreiking aan de verwanten der Heban-slachtoffers, werd over de aangelegenheid met Radja Brooke in correspondentie getreden, ten einde in de toekomst herhalingen van het gebeurde te voorkomen.

Omstreeks April 1921 werd het ontstaan van eene godsdienstige beweging onder de Dajaks van de Oostelijke Doesoenlanden opgemerkt. Deze beweging werd door de predikers „Njoeli" (= opstanding) genoemd, welke naam sloeg op de opstanding der dooden, die volgens hen binnenkort te verwachten was. Op den dag der opstanding zouden de dooden met de aanhangers een millennium beginnen: de niet aanhangers van de leer zouden tot stof vergaan. De leer werd gepropageerd door verkoopers van heilige oliën, die aan de bezitters, waar noodig, onzichtbaarheid zouden geven. Door

het op groote schaal opvatten der leiders en propagandisten, die „contributies" inden van de nieuwe leden, werd de beweging in de geboorte gesmoord, en na enkele maanden werd van de Njoeli-beweging niets meer gehoord. In de betrokken streken werd eenigen tijd geregeld gepatrouilleerd, doch de openbare orde werd nergens gestoord.

De Sarekat Islam-vereenigingen deden over het algemeen niets van zich hooren: alleen viel eenige roerigheid bij die te Sampit waar te nemen.

De Islam breidt zich zeer langzaam onder de Dajaks uit. 2000 personen vertrokken ter bedevaart naar Mekka, tegen 1173 in 1920, welke toeneming is toe te schrijven aan het herstel van de geregelde scheepvaart op Djeddah.

De overdracht van het zendingswerk door de Rijnsche Zending aan het Bazeler Zendinggenootschap (zie K. V. 1921, kol. 79) heeft haar beslag gekregen; geleidelijk wordt het werk aan de zorgen der Bazeler Zending toevertrouwd. In Sampit (afd. Koealakapoeas) werkt nog een zendeling van de classis Amsterdam van de Nederduitsch-Hervormde Kerk in samenwerking met de Rijnsche Zending, doch financieel van haar onafhankelijk. De Roomsch-katholieke missieschool der Paters Capucijnen te Laham werd bezocht door 90 leerlingen (jongens); de meisjesschool der Zusters telde nog slechts drie leerlingen.

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend.

Door de inlandsche vorsten, hoofden en ambtenaren, die er maar eenigszins financieel toe in staat zijn, wordt aan de opvoeding van hunne zonen voldoende ten koste gelegd.

De gezondheidstoestand was bevredigend, behoudens enkele lichte griep-epidemieën.

De toestand van den handel was eenigszins vooruitgaande, niettegenstaande de malaise overal zwaar drukte.

Nadat in April 1921 alle beperkende bepalingen op den rijsthandel waren ingetrokken, herstelde deze zich onmiddellijk. Flinke hoeveelheden Siam-rijst werden ingevoerd, hetgeen zeer welkom was, daar de oogstuitkomsten van den rijstbouw over het algemeen beneden de verwachting bleven.

De nijverheid ondervond mede de gevolgen van de malaise. De helft der diamantslijperijen te Martapoera stond stil door het dalen van de diamantprijzen. Waar vroeger een goed loon verdiend werd met het slijpen van Ceylon-steenen, had dit opgehouden bij gebrek aan vraag naar deze goedkoopere preciosa.

De zoutverpakking te Kalianget had in 1920 een belangrijk deel der bevolking aan het werk gezet voor het leveren van matten bakoels, welke levering echter in 1921 eindigde. Na eenige strubbeling vonden de mattenvlechters een gretige markt voor hun product in Deli, waar millioenen matten 's jaars voor de tabaksverpakking noodig zijn.

§ 16. CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

De politieke toestand was over het algemeen, zoowel in het rechtstreeks bestuurd gebied als in de zelfbesturende landschappen, gunstig.

In de onderafdeeling Bonthain (afd. Bonthain) trad eene djimat-verkoopster op, die aanvankelijk met haar oplichterspractijken veel succes had, doch, na te zijn ontmaskerd, haar aanhang spoedig verloor. Zij werd gerechtelijk vervolgd en gestraft.

Bij Gouv. Bt. 28 Juni 1921 n°. 23 werd aan Tjoa Tiang Leng, ook genaamd Karaeng Baba, de aanlegger van eene zich in 1919 in Binamoe voorgedaan hebbende Kraeng Databeweging (zie K. V. 1920, kol. 121) in het belang der openbare rust en orde in dit gewest de hoofdplaats Malang (Pasoeroean) tot verblijf aangewezen, terwijl bij Gouv. Bt. 6 Febr. 1922 n°. 46 aan Sabanong (vrouw) en Gègère alias Gege, de hoofdaanleggers van eene dergelijke in Juni 1920 in de onderafdeeling Goa voorgekomen beweging (zie K. V. 1921, kol. 81) de hoofdplaats Soemedang (Preanger-Regentschappen) tot verblijf werd aangewezen.

In het district Goe (onderafd. Boeton, afd. Oost-Celebes) weken in het begin van het verslagjaar een 40-tal lieden van Loliboe, die reeds in kampongs verzameld waren, wederom naar de bosschen uit, met medeneming van have en goed, daartoe overgehaald door zekeren La Pontewo. De mantribesar van Mawasangka La Naini, mede met het toezicht over het district Goe belast, vernemende dat de lieden van plan waren zich te verzetten, begaf zich met eene sterke bevolkingspatrouille naar Wamboelele, de verzamelplaats der uitgewekenen, en arresteerde de geheele bende; bij de overrompeling werd een man van de bende gedood. Vrouwen en kinderen zijn sedert in de kampong teruggebracht. Orde en rust in het district Goe werden daarna niet weder verstoord.

In het begin van het verslagjaar was op het eiland Masaloka (Boeton) een sangian (geestdrijver), La Dolombi genaamd, werkzaam, die gevaarlijk werd voor de rust en orde in het landschap met zijne uiterst onontwikkelde bevolking. Na zijne gevangenneming zette een zekere La Oedoe, geholpen door eenige anderen, het winstgevend bedrijf van medicijnen-verkoopen tegen ziekten en plagen in het padi-gewas voort. In begin Augustus 1921 gaf een zekere La Nondo aan deze beweging eene andere richting, door verzet tegen de Overheid te prediken, waartoe hij aanleiding vond in de veroordeeling van den „weldoener" La Dolombi. Zooals in Boeton gewoonlijk het geval is, had ook thans de verzetsprediker weer succes bij de goedgeloovige bevolking. Men bracht geld bijeen, hield gewapende vergaderingen en bouwde zelfs eene geheel nieuwe woning voor den sangian La Oedoe, waar hij met geschenken werd overladen. Na de gevangenneming van den geestdrijver met zijne volgelingen keerden de orde en rust weder terug.

In September 1921 werd de inlandsch bestuursassistent J. Tumbuan te Kalidoepa op de Toekangbesi-eilanden (onderafd. Boeton, afd. Oost-Celebes) door een zekeren Laode Manisoeroe, die z.g. „mata glap" was geworden, vermoord. Uit een ter plaatse ingesteld onderzoek bleek, dat de moord van geen politieke beteekenis moet worden geacht.

In Februari deed in de onderafdeeling Balanipasche en Binoeangsche Benedenlanden (afd. Mandar) een zekere Ambe Limongan moeite in kampong Koera de bevolking aan te zetten geen heerendiensten te verrichten en geen belasting te betalen. De inheemsche rechtbank veroordeelde hem tot zes jaar gevangenisstraf.

In de kampongs Awoe en Tibodjong (Bone) trachtte een sanro (= doekoen) aan de bevolking de terugkomst wijs te maken van Daeng Pabarang, een van de laatst ongevatte verzetslieden uit den Boni-krijg. Bij de arrestatie van den sanro en van 6 zijner leerlingen werd gewapend verzet gepleegd, waarbij twee volgelingen werden gedood.

Ongeveer 400 personen gingen ter bedevaart naar Mekka. Ook in het verslagjaar maakte de Islam gestadig vorderingen onder de heidenen in de afdeeling Oost-Celebes.

De evangelisatie had hoofdzakelijk plaats onder de te Makasser gevestigde Minahassers, Amboineezen en Timoreezen. In het Galoempang-gebied (onderafd. Mamoedjoe, afd. Mandar) werd tegen het eind van het jaar aangevangen met de evangelisatie, terwijl deze in de onderafdeelingen Boven-Binoeang en Pitoe Oeloema Salo en in de Toradja-landen werd voortgezet. Het aantal zendingsscholen van de in de afdeeling Loewoe gevestigde zendingscorporaties onderging eenige uitbreiding. In de afdeeling Oost-Celebes maakte de Christelijke (Protestantsche) zending in Mori en in Loewoek langzame vorderingen. Het aantal gedoopten bedroeg in beide streken te zamen 1400 en het aantal zendingsscholen in Mori en Loewoek onderscheidenlijk 16 en 17. Ook de Roomsch-katholieke zending te Sambioet op het eiland Peling van den Banggai-archipel vorderde langzaam. Slechts eenige heidenen en Gorontaleezen gingen over tot het Roomsch-katholiek geloof.

De veiligheid van personen en goederen liet nog steeds te wenschen over. Nevens de reeds in K. V. 1921, kol. 82, vermelde oorzaken van de groote criminaliteit, komt nog het gemis van verantwoordelijkheidsgevoel bij de hoofden en de

weinige medewerking van deze laatsten in justitieele zaken.

De datoe van Mario-ri-awa (onderafd. Sopeng, afd. Bone) werd wegens lichamelijke ongeschiktheid eervol uit zijne betrekking ontslagen; in zijne plaats werd benoemd de pabitjara La Marola. Door Andi Batari, de vrouw van den overleden maradia van Pembaoeang (onderafd. Madjene, afd. Mandar), werd als waarnemend bestuurster van dit landschap gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende Tonra Lipoe (zie K. V. 1921, kol. 81) de korte verklaring en de eed afgelegd. De bestuurder van het landschap Boengkoe (afd. Oost-Celebes) Hadji Poetra Abdul Wahab, die naar Mekka was vertrokken ter bedevaart, overleed aldaar. Hadji Abdul Wahab, lid van het zelfbestuur van Boengkoe met den titel van kapitan laoet, werd gedurende de ontstentenis van den bestuurder tijdelijk belast met het bestuur over dat landschap. De sultan van Boeton, Moehamad Ali, overleed in Maart 1921 en werd opgevolgd door Laode Afioe (Gouv. Bt. 11 Oct. 1921 n°. 24). De nieuwe bestuurder van het landschap Sopeng-ri-adja (onderafd. Barroe, afd. Pare Pare) La Madiawe (zie K. V. 1921, kol. 82) legde op 11 October 1921 de korte verklaring af, welke werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 28 Jan. 1922 n°. 7.

Over het algemeen wordt door de vorsten en hoofden nog weinig aan de opvoeding van hunne zonen ten koste gelegd.

Aan de kuststreken en vooral op het eiland Saleier kwam in hevige mate malaria voor. Maatregelen zijn getroffen om door assaineering van de lage terreinen den hygiënischen toestand te verbeteren. Verder deden zich nog vele gevallen van mazelen (in Sindjai), influenza en dysenterie voor. Te Bonthain, Boeloekoemba en Sindjai werd een salvarsanfonds opgericht ter bestrijding van de veel voorkomende framboesia; in het geheele gewest werd met succes propaganda gemaakt voor deze geneeswijze. Te Mamoedjoe (Mandar) werd eene landschapsziekeninrichting geopend, waarmede in eene dringende behoefte werd voorzien.

Het district Kadjang (afd. Bonthain) moest gedurende Augustus, September en October 1921 wegens het heerschen van surra voor den in-, uit- en doorvoer van vee gesloten worden. In de onderafdeeling Bone stierven 614 karbouwen, meest jonge dieren, aan wormziekte en septichaemie en tengevolge van overwerken bij den sawaharbeid. In de districten Mesawa en Oeloe Salo (afd. Mandar) trad gedurende korten tijd eene onbekende ziekte op onder de karbouwen en varkens; de aangetaste dieren hadden een opgezwollen keel. Onder de karbouwen en varkens in de onderafdeelingen Makale en Rantepao (afd. Loewoe) werd als gewoonlijk septichaemie haemorrhagica geconstateerd. In de onderafdeeling Boni kwamen 468 sterfgevallen onder de paarden voor, waarvan ± 20% is te wijten aan kwaden droes, terwijl in Malili ruim 300 paarden aan surra stierven.

De binnenlandsche handel bleef over het algemeen levendig.

De uitkomsten van den rijstoogst waren bevredigend; het gewest kon in eigen behoefte voorzien.

De koffieoogst was in de afdeeling Bonthain onbevredigend; in de afdeeling Loewoe had de aanplant te lijden van de slechte weersgesteldheid, doch de oogst was veel beter dan in 1920.

De klappercultuur had nog veel te lijden van de zoogenaamde sindjai-ziekte, waarnaar een deskundig onderzoek werd ingesteld.

De zeer belangrijke zeevischvangst levert aan bijna de geheele bevolking van de eilanden nabij Makasser een ruim bestaan.

§ 17. MENADO.

De bij Gouv. Bt. 4 Jan. 1921 n°. 32 aangewezen bestuurder van het landschap Siaoe, N. L. Kansil, legde op 7 Februari d. a. v. de korte verklaring af. Het voorloopig bestuur over het landschap Talaud-eilanden door een raad van landsgrooten werd ingetrokken, terwijl als bestuurder van dat landschap werd aangewezen J. S. Tamawiwy (Gouv. Bt. 15 Juli 1921 n°. 24), die als zoodanig op 8 September 1921 de korte verklaring aflegde. Bij Gouv. Btn. 17 Sept. 1921 n°. 36 en 29 Oct. 1921 n°. 30 zijn de door de zelfbestuurders van de landschappen Koelawi, Djiloi en Paloe-Djanggola afgelegde korte verklaringen goedgekeurd en bekrachtigd, waarmede zij als bestuurders van genoemde landschappen zijn erkend en bevestigd.

Over het algemeen werd door de inlandsche vorsten, hoofden en ambtenaren (uitgenomen de hoofden in Midden-Celebes) voldoende aandacht geschonken aan de opvoeding van hunne zoons en verwanten.

Het voorgenomen verzet van eenige in een heksenmoord betrokken toeana's van de kampong Badangkaia (onderafd. Poso, afd. Midden-Celebes) met hun aanhang kon door tijdig ingrijpen worden voorkomen. De geest der bevolking aldaar is thans goed te noemen.

De veiligheid van personen en goederen liet weinig te wenschen over.

Op de Sangi-eilanden en in de onderafdeeling Bolaäng Mongondou (afd. Menado) gaat de invloed van de Sarekat Islam achteruit en heeft weinig meer te beteekenen. De Sarekat Islam-beweging in de verschillende onderafdeelingen van de afdeeling Gorontalo gaf geen reden tot het nemen van bijzondere maatregelen; de verschillende ijveraars werden voortdurend in het oog gehouden.

De zending is werkzaam op de Sangi- en Talaud-eilanden en in de onderafdeelingen Bolaäng Mongondou en Poso, terwijl in de onderafdeeling Paloe het evangelie wordt verkondigd door het Leger des Heils. In Ondae (Poso) werd een meer dan gewone overgang van het heiden- tot het Christendom geconstateerd.

Het aantal Mohammedanen in het district Tomohon (onderafd. Menado) nam met 44 toe; overigens treft men in de Minahasa slechts Mohammedanen aan onder de kustbewoners (bijna uitsluitend vreemdelingen en hunne afstammelingen). De inheemsche bevolking in de afdeeling Gorontalo is Mohammedaan. In de onderafdeeling Paloe (afd. Midden-Celebes) breidt het Mohammedanisme zich uit in de vlakte; in de berglandschappen drong het nog niet door. Het meer landwaarts gelegen landschap Dolo ondervond meer invloed van den Islam.

In 1921 vertrokken 130 personen ter bedevaart naar Mekka, tegen 61 in 1920.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig, hoewel gevallen van malaria nog altijd voorkwamen en influenza en mazelen nog verscheidene slachtoffers maakten. In de Minahasa deden zich vele gevallen van meningitis voor, meestal met doodelijken afloop. Framboesia werd ook in dit gewest met succes bestreden door middel van salversan-injecties.

Onder de karbouwen en paarden in de onderafdeeling Boalemo (afd. Gorontalo) brak opnieuw surra uit; veel slachtoffers werden echter niet gemaakt. In Paloe (afd. Midden-Celebes) kwamen onder het vee gevallen van mond- en klauwzeer, surra en kwaden droes voor, waaronder verscheidene met doodelijk verloop.

Was de algemeene toestand van den handel in 1920 gunstig te noemen, in het afgeloopen jaar verminderde, tengevolge van de lage copra-prijzen, de koopkracht der bevolking en was de handel daardoor veel minder levendig, ja zelfs gedrukt. Met ingang van 15 April 1921 werden de verbodsbepalingen op den invoer uit het buitenland en den intergewestelijken uitvoer van rijst ingetrokken en kon door den handel weder rijst worden ingevoerd.

Zoowel de uitkomsten van den rijstoogst als die van den koffieoogst waren bevredigend. Maïs, naast de rijst het voornaamste voedingsmiddel voor de bevolking, werd in groote hoeveelheden geoogst. Ook de klappercultuur gaf goede resultaten.

In het laatst van 1921 hadden, tengevolge van zware

regens, in de Minahasa overstroomingen plaats, die schade toebrachten aan wegen en bruggen. De vulkaan Awoe op Groot-Sangi vertoonde eene verhoogde werking; aangezien eene uitbarsting binnen afzienbaren tijd onvermijdelijk wordt geacht, zijn de noodige maatregelen van bestuurszijde getroffen om de in de nabijheid van dien berg wonende bevolking te doen verhuizen.

§ 18. AMBOINA.

Behalve in de onderafdeelingen West-Ceram en Amahai, waar eenige onrust heerschte, was de politieke toestand over het algemeen gunstig. In eerstgenoemd gebied en voornamelijk in de negorijen aan de noord- en zuidkust en de omliggende eilanden werd lijdelijk verzet bij de bevolking waargenomen bij oproeping van heerendienstplichtigen en bij de inning van belasting. Door een actiever optreden van het bestuur is de toestand er sedert verbeterd.

In Amahai ontstond eenige onrust onder de Noeaoeloe-Alfoeren. Het hoofd dezer zeer conservatieve heidenen, de sedert ontslagen orangkaja van Noeaoeloe, blijkbaar beducht dat zijn invloed bij voortschrijding van het zendings-onderwijs ondermijnd zou worden, joeg zijn onderhoorigen vrees aan door hen wijs te maken, dat zij tot kerstening gedwongen zouden worden. Een groot aantal der Noeaoeloe-Alfoeren vluchtte daarop met vrouwen, kinderen en have en goed het binnenland in en was niet te bewegen naar hun negorij terug te keeren. Aangezien eene pokkenepidemie onder hen uitbrak was het voorloopig niet geraden hen weer bij elkaar in de negorij Noeaoeloe te verzamelen.

De Sarekat Hindia (N. I. P.), wier invloed op het einde van het vorig jaar gering was (zie K. V. 1921, kol. 85), begon in de eerste maanden van 1921 eene nieuwe actie voornamelijk in de negorijen Pelauw en Siri-Sori-islam. Haar invloed verminderde echter aanmerkelijk na de instelling van gemeenteraden in de verschillende negorijen.

De Utrechtsche Zendingsvereeniging (op Zuid- en Noord-Boeroe) en de Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië (in het overig gedeelte van het gewest) bleven met succes werkzaam. De onder haar beheer staande gemeenten bestonden einde 1921 uit 97 260 volwassenen en kinderen, terwijl in dat jaar 2940 volwassenen en kinderen gedoopt werden. Op Ceram breidt het aantal bekeerlingen zich gestadig uit. Veel werk werd gemaakt van de evangelisatie in de afdeelingen Kei- en Tanimbar- en Babar-eilanden. Tot het Protestantisme gingen over 685 heidenen en 6 Chineezen.

De Roomsch-katholieke missie der congregatie van het Heilige Hart van Issoudun in de afdeelingen Kei- en Tanimbar- en Babar-eilanden, gevestigd te Langgoer op het grootste eiland van Klein-Kei, bleef eveneens met succes werkzaam. In het afgeloopen jaar gingen 538 heidenen tot het Katholicisme over.

Op de Kei-eilanden breidt zich het Mohammedaansche geloof nog steeds uit, terwijl ook in de strandnegorijen van Wahai enkele Alfoeren tot den Islam overgingen.

Het aantal bedevaartgangers naar Mekka bedroeg 59, tegen 43 in 1920.

De veiligheid van personen en goederen bleef in het gewest — voor zoover dit onder geregeld bestuurstoezicht staat — bevredigend.

Het verlangen naar een democratischer bestuur uitte zich allerwegen onder de Christen-inlanders, o.a. ook inzake het kerkelijk régime.

De gezondheidstoestand bleef over het algemeen gunstig. In de afdeeling Amboina kwamen pokken, typhus, dysenterie en malaria endemisch voor. De boba- (framboesia-) ziekte werd krachtig bestreden middels salversan-injecties.

Evenals overal elders, leed de handel ook hier gevoelige verliezen door de daling van de prijzen van copra, kruidnagelen, notemuskaat en vogelhuiden. De handel op de Aroe-eilanden, voornamelijk in paarlemoerschelpen, hout en copra, was vooruitgaande. De waarde van den uitvoer van deze drie hoofdproducten bedroeg in het afgeloopen jaar onderscheidenlijk f 785 875, f 199 303 en f 129 570.

De uitkomsten van de zeevisscherij bleven over het algemeen beneden het normale.

Bijna in het geheele gewest, vooral op de Aroe-, Tanimbar-, Kei-, Ceramlaoet- en Goram-eilanden, wordt door de bevolking in de ondiepten gevischt naar parel- en paarlemoerschelpen en tripang. Het voor de parelvisscherij te verpachten gebied bleef beperkt tot de territoriale wateren der Aroe-eilanden.

Eenige sterke aardschokken werden waargenomen in de maanden Mei t/m Augustus 1921, terwijl in de onderafdeeling Banda eene uitbarsting plaats had van den vulkaan Seroea, waarbij echter geen slachtoffers vielen.

§ 19. TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.

In de tweede helft van het verslagjaar werd op de Obi-eilanden (afd. Batjan) door den ontslagen chatib Mohamad Noer bin Malambai propaganda gemaakt voor de te Ternate bestaande P. K. I. (Partij Kommunist India)-afdeeling Boedi Moelia. Na een verblijf te Ternate, waar hij blijkbaar de noodige instructies had ontvangen, begon Mohamad Noer zijne actie, waarvan de invloed niet uitbleef. De P. K. I. had de bevolking wijs gemaakt haar van hare verplichtingen tegenover het Gouvernement te kunnen ontslaan en zette haar daardoor op tot lijdelijk verzet, dat vrij ernstige afmetingen aannam. Bij gelegenheid van een tournee van den controleur en het districtshoofd werden overal met de bevolking besprekingen gehouden en werd deze weder tot de orde geroepen. De schuldigen werden door het magistraatsgerecht veroordeeld, terwijl tegen Mohamad Noer bin Malambai eene vervolging werd ingesteld. Verzetsuitingen werden daarna in die streek niet meer geconstateerd. Een groep gewapende politie bleef voorloopig in dit gebied gestationneerd.

De in het vorig jaar opgerichte vereenigingen ,,Neratja'' en ,,Ternataansch verbond'' zijn ter hoofdplaats te beschouwen als tegenhangers van de P. K. I.-afdeeling en den Havenarbeidersbond (H. B.). De ,,Neratja'' richtte ook afdeelingen op te Galela en Tobelo (onderafd. Tobelo, afd. Halmahera); een groot deel der meer gegoede inlanders (zoowel Mohammedanen als Christenen), alsmede tal van Europeanen zijn lid van deze coöperatieve vereeniging.

De djogoegoe van het landschap Tidore, Safioedin Alting, overleed in April 1921 en werd vervangen door den kapitan laoet, Mohamad Alting. Het kapitan laoet-ambt bleef onvervuld.

Het voormalige districtshoofd van Galela (onderafd. Tobelo, afd. Halmahera) N. Abutan werd wegens verduistering tot gevangenisstraf veroordeeld.

Het nut van schoolonderwijs wordt door de vorsten en hoofden meer en meer ingezien; vele hunner kinderen bezoeken de Europeesche lagere en Hollandsch-inlandsche scholen. Ten aanzien van de zonen van den ex-sultan geschieden opvoeding en onderricht van landschapswege. Salim, zoon van den ex-sultan, verliet de handelsschool te Batavia, echter zonder einddiploma.

Het aantal bedevaartgangers bedroeg 67, tegen 56 in 1920.

In de onderafdeeling Djailolo (afd. Halmahera) maakte de evangelisatie voortdurend vorderingen. Te Tobelo

(onderafd. Tobelo, afd. Halmahera) werd een zendingsschool geopend, doch het schoolbezoek was nog zeer matig.
De veiligheid van personen liet nog te wenschen over; die van goederen was echter vrij bevredigend.
De gezondheidstoestand in de onderafdeeling Tidore (afd. Halmahera) was normaal en gunstiger dan in de beide voorafgegane jaren. In de onderafdeeling Djailolo maakten vooral malaria en ingewandsziekten vele slachtoffers; het sterftecijfer was hoog, vooral onder de kleine kinderen. Op Taliaboe (Soela-eilanden) brak in Januari koorts uit, in Februari werd de kampong Sofan op dat eiland door eene onbekend gebleven ziekte geteisterd, waaraan 16 personen stierven, terwijl op het eiland allerwegen mazelen en buikziekten voorkwamen, welke laatste ziekte vooral in de kampong Kawalo veel slachtoffers eischte.
De toestand van den handel was ongunstig, tengevolge van de algemeene prijsverlaging, waardoor de handelaren hun dikwijls duur ingekochten stock met een aanzienlijk verlies moesten realiseeren. Het daardoor ontstane kapitaalgebrek leidde, zoo al niet altijd tot liquidatie (faillissement), toch in elk geval tot minder zaken doen. De lage uitvoercijfers over 1921 van de voornaamste producten (damar, copra en muskaatnoten) zijn de weerklank van deze geringe lust tot zaken doen. Ook de handel in paradijsvogelhuiden verminderde door de prijsdaling. De verlaagde prijs van de invoerartikelen, vooral manufacturen, kwam echter ten goede aan den kleinen man.
De rijstverstrekking van bestuurswege werd in April 1921 gestaakt, waarna als van ouds weer de rijst door Chineesche handelaren werd geïmporteerd.
Rijstcultuur (ladangbouw) werd beoefend in de districten Iboe en Sahoe (onderafd. Djailolo). De uitkomsten van den oogst waren ruim, niettegenstaande veel vernield werd door de veelvuldige regens in Mei en Juni. Ook in Tidore leverde de oogst goede resultaten op.
Bijna in het geheele gewest legt men zich met ijver toe op de klappercultuur, die zich voortdurend uitbreidt. Tengevolge van de lage prijs van de copra, die van f 18 tot f 8 à f 9 per pikol terugliep, werd echter slechts weinig winst gemaakt.
De uitvoer van notemuskaat van het eiland Ternate bedroeg 193 936 K.G., tegen 111 740 K.G. in 1920.
De sago, het hoofdvoedsel van de bevolking, was steeds in ruim voldoende hoeveelheid aanwezig; uitvoer had hoofdzakelijk plaats naar Nieuw-Guinea.
De maisoogst op Ternate was over het algemeen zeer goed, doch nog steeds is invoer van maïs uit Halmahera en Makian noodig.
Op Halmahera had 23 Juli 1921 eene aardbeving plaats, terwijl op Batjan en Ternate enkele aardschokken werden waargenomen.

§ 20. TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

Bij Gouv. Bt. 24 Febr. 1922 n°. 11 is als waarnemend bestuurder van het landschap Koei (onderafd. Alor, afd. Zuid-Timor en eilanden), gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende Taroe Soma, aangewezen Katang Koli.
Door Kefi Lelan, waarnemend bestuurder van het landschap Miomaffo (onderafd. Noord- en Midden-Timor) werd de korte verklaring afgelegd. Als bestuurder van het landschap Amanatoeng (onderafd. Zuid-Midden-Timor) werd aangewezen Kolo Banoe Naik (Gouv. Bt. 2 April 1921 n°. 51).
De bestuurder van het landschap Amfoan (onderafd. West-Midden-Timor), Soleiman Willem Talnoni, overleed op 5 November 1921. Met het bestuur over dat landschap werd tijdelijk belast Adrianus Talnoni.
De door Pea Mole als bestuurder van het landschap Ngada (afd. Flores) op 12 Januari 1921 afgelegde korte verklaring werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 8 Mei d.a.v. n°. 53. Op 7 Mei 1921 legde Goa Tonga, waarnemend bestuurder van het landschap Keo (onderafd. Ngada, afd. Flores) de korte verklaring af. Bij Gouv. Bt. 14 Nov. 1921 n°. 13 werd machtiging verleend om Kapitan Poera als bestuurder van het landschap Trong (onderafd. Adonara en Lomblen, afd. Flores) de korte verklaring te laten afleggen en beëedigen.
Don Josephus da Silva alias Non Meak werd op verzoek bij Gouv. Bt. 5 Dec. 1921 n°. 15 eervol ontheven van zijne waardigheid van bestuurder van het landschap Sikka (onderafd. Maoemere, afd. Flores), terwijl in zijne plaats als bestuurder van dat landschap werd aangewezen Thomas da Silva.
De door den waarnemend bestuurder van het landschap Kodi Bengedo—Kodi Belagar (onderafd. Noord-West-Soemba) op 13 November 1920 afgelegde korte verklaring werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 9 Nov. 1921 n°. 9. Het bestuur van het landschap Laoeli (onderafd. Zuid-West-Soemba) wordt gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende Nggawi Nigga uitgeoefend door een raad van landsgrooten (Gouv. Bt. 18 Mei 1922 n°. 80).
Bij K. B. 27 Aug. 1921 n°. 49 werd de sultan van Bima, Moehamad Salahoedin, benoemd tot officier in de Orde van Oranje-Nassau.
Door den sultan en de hoofden van Soembawa wordt steeds veel belangstelling getoond in de opvoeding van hunne kinderen. In het afgeloopen jaar werden weder één zoon van den sultan en vier zoons van Soembawasche hoofden tot de Europeesche school te Koepang toegelaten. Jacob Amalo, zoon van den overleden radja van Termanoe (Roti), heeft die school geheel doorloopen en zal thans de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Makasser bezoeken. Een zoon van den radja van Roti Talada en een zoon van den radja van Ende bezoeken eveneens de Europeesche lagere school te Koepang. Een aantal jongelieden van Soembawa en Bima bezocht de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Makasser, terwijl eenige Bimaneesche jongelieden de lessen aan de ambachtsschool voor inlanders te Soerabaja volgen. Overigens wordt vrij veel gebruik gemaakt van het onderwijs op de in dit gewest bestaande volksscholen en standaardscholen. Op verzoek van den sultan van Bima werd te Bima eene hollandsch-inlandsche school opgericht, welke begin 1922 geopend is met een groot aantal leerlingen, allen kinderen van hoofden en ambtenaren.
De aanrakingen met de naburige Portugeesche enclave Oëkoesi bleven van vreedzamen aard. De toestand in de grensstreken langs de z.g. groote grens was minder gunstig, tengevolge van de talrijke in Beloe plaats hebbende veediefstallen. Terwijl in het begin van 1921 door de Portugeesche autoriteiten nog wel eens melding gemaakt werd van strooptochten van onze onderdanen op het Portugeesch gebied, werd in de tweede helft van het jaar geen enkel geval van veeroof met geweldpleging meer gerapporteerd. Aangezien over het algemeen genomen de aanwijzingen van Portugeesche zijde ontbraken of zeer onvolledig waren, was het dikwijls uiterst moeilijk om de daders en de gestolen dieren in handen te krijgen. De verstandhouding met de Portugeesche autoriteiten liet niets te wenschen over.
In December 1921 werd bericht ontvangen omtrent het bestaan eener geheime vereeniging van Islamitischen aard onder de ter hoofdplaats Waingapoe (Soemba) gevestigde Endeneezen. Uit een ingesteld onderzoek bleek, dat deze vereeniging was opgericht op instigatie van een Arabier, afkomstig van Pasoeroean. Het bestaan van de vereeniging zou voorloopig geheim moeten blijven, terwijl aan de leden was kenbaar gemaakt, dat op het eerste bericht van Java of Stamboel de roode vlag zou geheschen worden ten teeken, dat het oogenblik daar was om de bestaande orde van zaken omver te werpen. De Soemba-bevolking zelve stond geheel buiten de beweging. Met de voorloopige aanhouding van de schuldigen en hunne vervolging kan deze zaak als afgedaan beschouwd worden.
De in het begin van het verslagjaar te Bima opgerichte

vereeniging Djoemijatoel Islamiah werd kort na haar oprichting door het zelfbestuur ontbonden, aangezien uit eenige door leden gepleegde excessen bleek, dat het voortbestaan der vereeniging gevaar zou kunnen opleveren voor de rust en orde in het landschap.

De uitbreiding van het Mohammedanisme was van geen beteekenis. Het aantal bedevaartgangers naar Mekka bedroeg 79, waarvan de meesten afkomstig waren van Soembawa.

Alle evangelisatiearbeid in de afdeeling Zuid-Timor en Eilanden wordt verricht door hulppredikers en inlandsche leeraren in dienst der Protestantsche Kerken in Nederlandsch-Indië. Het aantal inlandsche Christenen bedroeg einde 1921 in de onderafdeelingen Koepang, Roti, Sawoe en Kisar van genoemde afdeeling onderscheidenlijk 9307, 18 668, 5500 en 18 298 (tegen 8945, 17 408, 4900 en 17 248 op het einde van 1920). Soemba wordt sedert 1904 geëvangeliseerd vanwege de Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland; van de eigenlijke Soembaneezen is nog nagenoeg niemand gekerstend.

De Roomsch-katholieke missie (Congregatie der Paters van de Orde van het Goddelijk Woord te Steyl), vertegenwoordigd door zes geestelijken, heeft haar arbeidsveld in de afdeeling Noord- en Midden-Timor. Vier zusters van hetzelfde genootschap werden geplaatst te Lahoeroes en namen de opvoeding van de vrouwelijke jeugd ter hand.

Ook de in de afdeeling Flores gevoerde evangelisatiearbeid gaat geheel uit van de Roomsch-katholieke missie, behoorende tot de Congregatie der Paters van de Orde van het Goddelijk Woord te Steyl, welker hoofdzetel sedert eenige jaren Ndona is. Het aantal bekeerden neemt gestadig toe en telt in de onderafdeeling Maoemere reeds ruim 30 000.

De veiligheid van personen was verzekerd, doch die van goederen was minder gunstig. In de onderafdeeling Beloe zijn de veediefstallen aan de orde van den dag; de gestolen dieren (vooral de paarden) worden naar Portugeesch Timor gebracht en daar verkocht.

De gezondheidstoestand liet nog al te wenschen over; zooals gewoonlijk kwamen vele gevallen voor van malaria, geslachtsziekten, framboesia, élephantiasis, beenwonden en schurft. Op de Zuidwester-eilanden deden zich in de eerste maanden van het jaar vele gevallen voor van dysenterie en mazelen, meestal echter met een goedaardig verloop. Te Kalabahi (Alor) werden talrijke koortsgevallen (malaria) en ook gevallen van zwartwaterkoorts geconstateerd; getracht wordt door doelmatige assaineering in dezen ongunstigen toestand verbetering te brengen. In Manggarai trad de mijnwormziekte in hevige mate op.

Over het algemeen was de gezondheidstoestand van den veestapel redelijk te noemen. Wel kwamen gevallen van besmettelijke ziekten (voornamelijk malleus en septichaemia episoötica) voor, doch epidemieën werden niet geconstateerd. Het meest vatbaar voor laatstgenoemde ziekte zijn de buffels in den tijd van den sawaharbeid, omdat dan zwaar werk verricht moet worden, en in de droge maanden September en October, wanneer de voedingstoestand te wenschen overlaat. In Midden- en Zuid-Manggarai werden eenige gevallen van karbouwenpest geconstateerd. Op het eiland Roti kwamen onder de paarden nog eenige gevallen van surra voor; de karbouwenstapel werd er geteisterd door septichaemia episoötica pluformis, aan welke ziekte 826 dieren bezweken.

De in den handel heerschende malaise deed zich ook in dit gewest gevoelen. De uitvoer, vooral van huiden, liep tengevolge van de lage prijzen zeer terug, terwijl ook de handel in boschproducten veel minder levendig was.

De uitvoer van het, hoofdzakelijk voor Java bestemde vee heeft voornamelijk plaats van Koepang, Reo, Aimere, Waingapoe, Waikelo, Bima, Soembawa en Taliwang; wegens de verminderde koopkracht der bevolking van Java zijn veel minder paarden naar dat eiland uitgevoerd.

De rijstaanplant had te lijden van de aanhoudende droogte en muizenplaag. Alleen in de Pella-streek (Soemba) en in Bima en Taliwang (Soembawa) was de rijstoogst bevredigend.

De maïsoogst was zeer ruim, behalve in de onderafdeeling Zuidwest-Soemba, waar hij wegens de langdurige droogte mislukt is.

Aan de ontginningen van caravonica-katoen werd geen verdere uitbreiding gegeven; wegens de malaise worden de zaken slechts loopende gehouden. In het verslagjaar oogstte men 730 pikol ruwe caravonica-katoen, tegen 425 pikol in 1920.

De klapperteelt is ongetwijfeld de voornaamste cultuur in dit gewest; een levendige coprahandel ontwikkelde zich over het geheele gewest.

§ 21. BALI EN LOMBOK.

In het begin van het jaar werd in het district Mendojo (afd. Djembrana) eenige opschudding veroorzaakt door een geestdrijver Pan Moekamis, die spoedig na zijne gevangenneming overleed.

In Oost-Lombok werd in de desa Soeradadi (distr. Rarang) door een Sasakschen oplichter, Penganten Poetra, eenige onrust verwekt door de verspreiding van het gerucht, dat de zoon van den laatsten Balischen vorst, die zich toenmaals te Boeleleng bevond, te Mataram aan het bestuur zou komen. Penganten Poetra wist den menschen wijs te maken dat hij dan desahoofd zou worden en zou zorgen dat de bevolking geen last van den nieuwen Balischen vorst zou ondervinden. Een aantal van zijne volgelingen begaven zich daarop naar Selong om van den controleur de aanstelling van Penganten Poetra te eischen, waarbij zelfs eene eenigszins dreigende houding werd aangenomen. De gemoederen kwamen weer tot rust toen de onruststoker werd gevangen genomen en door den raad van Sasak tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld werd.

Naar Mekka vertrokken 173 bedevaartgangers, tegen 31 in 1920.

De veiligheid van personen liet weinig te wenschen over; die van goederen was minder bevredigend. Veediefstallen kwamen veelvuldig voor.

De gezondheidstoestand bleef gunstig. Evenals in het vorig jaar kwamen echter nog veel gevallen van malaria voor, in het bijzonder in de strandkampongs. In de laatste maanden van het jaar deden zich vooral in West-Lombok vele acute gevallen van buikziekte voor, waarvan verscheidene met doodelijk verloop. De gezondheidstoestand in de leprozerieën te Kalianget (Boeleleng), Pao-koening (Midden-Lombok) en Sepolong (Oost-Lombok) was goed.

Onder de paarden in de afdeeling Lombok kwam nog steeds malleus voor; verscheidene dieren moesten worden afgemaakt. De runderstapel had ook gedurende 1921 in het geheele gewest te lijden van de „makan balang"-ziekte (zie K. V. 1921, kol. 88).

De handel in dit gewest ondervond de nadeelige gevolgen van de algemeen heerschende malaise niet in die mate als in de groote cultuur-centra. De uitvoerhandel was iets levendiger dan in het vorig jaar, voornamelijk door het beter slagen van den oogst van rijst en tweede gewassen. Wegens de lage prijzen bleven van huiden en copra groote hoeveelheden in stock.

In verband met de groote vraag op Java naar slachtvee begon de uitvoer van runderen naar Java in die mate toe te nemen, dat in Maart 1921 die uitvoer op Lombok moest worden stopgezet, daar men beducht was voor een tekort aan ploegvee, welk uitvoerverbod natuurlijk van invloed was op den veehandel. De varkenshandel met Singapore bleef achteruitgaan, in verband met den goedkoopen aanvoer van varkens uit Siam.

Hoewel de oogsten goed waren, kon de afdeeling Boeleleng ook in dit jaar niet voldoende rijst voor eigen gebruik produceeren; het tekort moest gedekt worden door invoer van Djembrana en Lombok. De rijstoogst in de afdeeling Djem-

brana was meer dan voldoende, zoodat eene belangrijke hoeveelheid rijst kon worden uitgevoerd. In Zuid-Bali had alleen de onderafdeeling Tabanan een bijzonder goeden rijstoogst. In eenige districten van West- en Midden-Lombok mislukte een gedeelte van den rijstoogst door watergebrek, plagen en ziekten, doch in Oost-Lombok slaagde hij, dank zij de overvloedige regens, over het algemeen naar wensch.

Uit de afdeeling Boeleleng, waar de koffieoogst slecht was, werd 16 592 pikol koffie uitgevoerd, tegen normale prijzen. In de afdeeling Zuid-Bali bedroeg de oogst slechts 2914 pikol.

De klappercultuur werd ook in dit jaar uitgebreid en de oogst was bevredigend, doch wegens de lage prijzen werd veel copra in stock gehouden.

De uitkomsten van den oogst van katoen, welk gewas op vrij groote schaal in Noord-Lombok werd verbouwd, waren gunstig, doch uitvoer van het product had niet plaats vanwege de lage prijzen.

Ter hoofdplaats Singaradja werd een credietbank gevestigd onder den naam van Balische Volksbank, met kantoren in de afdeelingen Boeleleng, Zuid-Bali en Lombok, van welke instelling door de bevolking een ruim gebruik werd gemaakt.

§ 22. NIEUW-GUINEA.

In de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea was de politieke toestand gunstig. Een viertal inlandsche vogeljagers werden, vermoedelijk door eigen schuld, vermoord, doch politieke beteekenis had dit feit niet.

In de afdeeling West-Nieuw-Guinea werd in de eerste helft van Januari 1921 eene patrouille gewapende politie, waarbij de mantri-politie van Babo als leider optrad, in de buurt van kampong Nabi (Koerie-streek) door de bevolking bepijld, met het noodlottig gevolg, dat de mantri-politie doodelijk werd getroffen, 1 politiedienaar licht en 3 politiedienaren zwaar gewond werden. Het gelukte aan later uitgezonden patrouilles om de schuldigen op te vatten. Werd aanvankelijk aan het geval politieke beteekenis gehecht, uit het gehouden onderzoek is gebleken, dat de aanleiding tot den overval geweest is het bericht, dat de patrouille onder den mantri-politie naar de Koerie-streek zou zijn gezonden om de kampongbewoners, en hen die er heen gevlucht waren, te dooden en de huizen in brand te steken, ook de „roemah pemali" (bedehuisjes). Het vluchten naar genoemde streek van de bewoners der benedenstrooms gelegen kampongs was veroorzaakt door de tijding, dat o. a. eene groote overstrooming zou plaats hebben, waardoor allen in de benedenstreken zou omkomen. Deze uitleg was namelijk gegeven aan een droom van de vrouw van het hoofd der kampong Nabi, welke vrouw later kindsch bleek te zijn en kort na het gebeurde overleed.

Eene zich in Februari 1921 voor het onderzoek van een zaak in het bovenstroomgebied van de Kais-rivier (Sawira-Wira) bevindende patrouille gewapende politie, als leider waarvan de bestuurs-assistent van Inanwatan fungeerde, werd met lansen aangevallen. Hoewel aan de vijandige bevolking door gebaren en geroep werd te kennen gegeven hare wapens neder te leggen, werd daaraan niet voldaan. Ten slotte was de patrouille genoopt van de vuurwapens gebruik te maken, waardoor 5 mannelijke personen doodelijk werden getroffen; de overigen vluchtten in het bosch.

Naar aanleiding van een in Juli 1921 gepleegden moord door Papoea's aan de Petawai-rivier (ressort Kaimana) op een Chineeschen handelaar, werd eene patrouille onder leiding van den hulpbestuurder daarheen gedirigeerd voor opvatting der schuldigen, bij welke gelegenheid ook de streek tusschen die rivier en het Mimika-gebied bezocht werd, teneinde aanraking te verkrijgen met de bevolking aldaar. In November d. a. v. keerde de patrouille terug. De tocht leverde goede resultaten op; niet alleen toch werden nagenoeg alle schuldigen aan den moord gevat, doch tevens werd vriendschappelijke aanraking verkregen met de bevolking van de verschillende stroomgebieden in deze nog weinig bezochte streek. Nederlandsche vlaggen werden uitgereikt aan de personen, die door de bevolking als hoofden werden aangewezen.

In de onderafdeelingen Hollandia, Manokoeari en Schouten-eilanden der afdeeling Noord-Nieuw-Guinea arbeidde de bevolking in heerendienst aan den aanleg van wegen. Enkele raaktochten (snelpartijen) werden gerapporteerd, o.a. in April 1921 door lieden van Pamprei naar de kampong Sarebi, waar eene vrouw werd vermoord. Maatregelen werden getroffen om de schuldigen op te sporen. Door beleidvol optreden der bestuursambtenaren gelukte het oneenigheden tusschen verschillende stammen — o. a. tusschen de Babranko- en Pangkoenoware-stammen (Sentani-meer) — tot eene vreedzame oplossing te brengen. In het grensgebied van Nederlandsch- en Britsch Nieuw-Guinea (voormalig Duitsch Nieuw-Guinea) werd door lieden uit het Britsch territorium een sneltocht gehouden binnen ons gebied. De betrokken Britsche ambtenaren deden schriftelijke toezegging tot bestraffing der schuldigen.

In het verslagjaar weken verscheidene Duitsche onderdanen uit het Britsch gebied naar ons gebied uit; eenigen daarvan vestigden zich blijvend in de onderafdeeling Hollandia.

In de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea heeft de Roomsch-katholieke missie, staande onder een vicaris (bisschop) met standplaats Langgoer (Kei- en Aroe-eilanden), haar arbeidsveld. Twee pastoors en twee broeders zijn ter hoofdplaats Merauke gevestigd. In deze afdeeling is de Protestantsche zending alleen werkzaam voor de Protestantsche Christenen van niet-inheemschen landaard. In de beide overige afdeelingen wordt het zendingswerk uitgeoefend door het Utrechtsche Zendingsgenootschap met twee zendelingen in de afdeeling West-Nieuw-Guinea en vijf in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Ter hoofdplaats Manokoeari werden in de maanden Maart tot en met Mei veel koortsgevallen geconstateerd. In Zuid-Nieuw-Guinea had de behandeling met neo-salversan door den gouvernementsarts te Merauke ter beteugeling der venerische ziekten onder de Kaja Kaja's een schitterend gevolg. Het vertrouwen in de geneeskundige hulp te Merauke is gewonnen; zelfs Kaja Kaja's uit de binnenlanden melden zich om in het hospitaal te worden opgenomen.

In de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea blijft de rijstcultuur zich gestadig uitbreiden.

De bevolking voedt zich voornamelijk met sago, waarvan in sommige gedeelten van het gewest uitgestrekte bosschen in het wild groeien. Voorts worden verschillende aardvruchten tot groote hoeveelheden aangeplant, zoowel voor eigen gebruik als om als ruilmiddel tegen sago te dienen. Door de niet-inheemsche inlanders (Boetonneezen) en ook hier en daar door Chineezen, worden op de bestuursvestigingen verschillende soorten groenten en djagoeng geteeld voor de plaatselijke consumptie, zoomede aardnoten. Deze laatsten worden in de afdeeling West-Nieuw-Guinea mede voor den uitvoer geteeld. Over het algemeen zijn de verkregen uitkomsten bevredigend te noemen. Als bijzonderheid kan nog worden vermeld, dat in het Arfak-gebergte de aardappelteelt onder de Papoea's bekend is.

De inzameling van boschproducten geschiedt door de inheemsche bevolking. Damar (gom copal), massooi, geelhout en ijzerhout zijn de uitvoerproducten van dit gewest.

Hoewel de zee en de rivieren rijk zijn aan visch, wordt door de inheemsche bevolking weinig aan de vischvangst gedaan; hetgeen men vangt dient voor eigen gebruik. In de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea maakte de niet-inheemsche bevolking van de vischvangst een winstgevend bedrijf.

Aardbevingen werden in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea, vooral in de onderafdeeling Hollandia, dikwijls waargenomen.

D.

LANDMACHT.

Bij K. B. 15 Mei 1922 n°. 80 is aan den luitenant-generaal, commandant van het leger en chef van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië G. K. Dijkstra, op zijn verzoek, met ingang van 2 September 1922, eervol ontslag uit 's lands dienst verleend. In de vacature is voorzien bij K. B. 6 Juni 1922 n°. 61, door de benoeming, met ingang van denzelfden datum, tot luitenant-generaal, commandant van het leger in Nederlandsch-Indië, van den generaal-majoor, hoofd van den generalen staf van dat leger F. J. Kroesen.

Bij Ord. van 8 Mei 1921 (Ind. St. n°. 277) is de in Ind. St. 1919 n°. 748 vastgestelde regeling nopens de in geval van oorlog met een buitenlandschen vijand of bij oorlogsgevaar in het belang van de landsverdediging te treffen voorzieningen, gewijzigd.

De in Ind. St. 1904 n°. 372 opgenomen regeling van de gevolgen der verklaring in staat van oorlog of in staat van beleg van het gebied van Nederlandsch-Indië of een gedeelte daarvan, is aangevuld en gewijzigd bij Gouv. Btn. 1 Aug. 1921 n°. 3x (Ind. St. n°. 460) en 23 Juli 1922 n°. 13 (Ind. St. n°. 506).

In den loop van het jaar 1921 hebben de inschrijvingen plaats gehad voor den verplichten krijgsdienst van ieder mannelijk Nederlandsch onderdaan, niet behoorende tot de inlandsche of de daarmede gelijkgestelde bevolking, die in een der jaren 1900 en 1901 is geboren en ingezetene is van Nederlandsch-Indië. De ingeschrevenen der jaarklassen 1899 en 1900, die voor inlijving beschikbaar waren, werden onderscheidenlijk op 4 Januari en 5 Juli 1921 ingelijfd; de inlijving der ingeschrevenen van jaarklasse 1901 heeft in begin Januari 1922 plaats gevonden (vgl. Ind. St. 1921 n°. 546). De tijdstippen van inschrijving der jaarklassen 1902 en 1903 zijn geregeld bij Ord. van 26 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 564). Nopens het tijdstip van inlijving van de ingeschrevenen der jaarklasse 1902 is eene regeling getroffen bij Ord. van 11 Maart 1922 (Ind. St. n°. 144). De duur van de eerste oefening bedroeg, evenals het vorig jaar, ten hoogste zes maanden, terwijl overigens voor de ingelijfde militieplichtigen de voorschriften golden, zooals vastgesteld bij Ind. St. 1918 n°. 270. De indeeling van de dienstplichtigen van de jaarklasse 1899 was als die van de jaarklasse 1898, terwijl de voor inlijving bij de militie beschikbaren van de jaarklasse 1900 als volgt werden ingedeeld: 80 bij de artillerie, van wie ten hoogste 10 man bestemd voor den dienst der artillerie-inrichtingen; bij het korps genietroepen met bestemming voor de technische compagnie: ten hoogste 15 bij de telegraaf-afdeeling, ten hoogste 4 bij de radio-afdeeling, ten hoogste 10 bij de spoorweg-afdeeling, ten hoogste 15 bij de zoeklicht-afdeeling en 12 voor de bediening der gaszoeklichten; 10 bij de afdeeling ordonnans-wielrijders, ter opleiding tot motorberichtrijder; 20 bij de 3de mitrailleurcompagnie te Malang; de overigen bij de veldbataljons van het wapen der infanterie.

Met ingang van 1 November 1921 is het dienstplichtbesluit (Ind. St. 1918 n°. 70) ook toegepast op de gewesten Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang, Djambi, Oostkust van Sumatra, Atjeh en onderhoorigheden, Banka en onderhoorigheden, Riouw en onderhoorigheden en Billiton, in verband waarmede de voorschriften tot voorloopige uitvoering van de eerste vijf hoofdstukken van dat besluit (Ind. St. 1918 n°. 139) zijn gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 30 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 584). Toepasselijk-verklaring van deze voorschriften, zoomede van die tot voorloopige uitvoering van de laatste zes hoofdstukken van het dienstplichtbesluit op de jaarklasse 1903 der tot den krijgsdienst verplichte personen in genoemde gewesten geschiedde bij Ordn. van 6 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 657) en 21 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 96). Verder ondergingen de voorschriften tot voorloopige uitvoering van meergemeld besluit nog wijziging bij Ordn. van 27 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 492), 18 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 688) en 15 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 82). De inschrijving van de dienstplichtigen der jaarklasse 1904 in meergenoemde gewesten is geregeld bij Ord. van 11 Maart 1922 (Ind. St. n°. 145), juncto Ord. van 19 Juni 1922 (Ind. St. n°. 437). De dienstplichtregeling (Ind. St. 1918 nos. 179 en 450) onderging enkele wijzigingen bij Gouv. Btn. 30 Sept. 1921 n°. 37*a* (Ind. St. n°. 585) en 29 Maart 1922 n°. 49 (Ind. St. n°. 178). De voorloopige regeling tot uitvoering van art. 8 van het dienstplichtbesluit is aangevuld bij Gouv. Bt. 5 Oct. 1921 n°. 22 (Ind. St. n°. 586).

De in Ind. St. 1919 n°. 609 opgenomen reserve-ordonnantie onderging enkele wijzigingen bij Ordn. van 11 April 1921 (Ind. St. n°. 219) en 11 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 669).

Bij Gouv. Bt. 5 Maart 1921 n°. 12 is de commandant van het leger gemachtigd, om, te beginnen met de jaarklasse 1899, ten hoogste 8 daartoe bereid bevonden dienstplichtigen in te deelen bij de luchtvaart-afdeeling, met bestemming om te worden opgeleid tot reserve-officier-vliegenier. Door die dienstplichtigen wordt, onder bekend gestelde voorwaarden, eene verbintenis aangegaan voor een vrijwillig verblijf onder de wapenen als adspirant reserve-officier-vliegenier.

De kaderopleiding uit de dienstplichtigen der jaarklassen 1899 en 1900 was als die van de jaarklasse 1898.

De voor den verplichten krijgsdienst ingeschrevenen van de jaarklasse 1876 werden op 1 Juli 1921 van den dienstplicht bij den landstorm ontslagen, terwijl op dienzelfden datum de militieplichtigen der jaarklasse 1889 uit den dienst bij de militie naar dien bij den landstorm zijn overgegaan.

Krachtens art. 13(2) van het dienstplichtbesluit (Ind. St. 1918 n°. 70) zijn bij Gouv. Bt. 18 Dec. 1920 n°. 54 de militieplichtige zeevarenden, die in het jaar 1921 voor eerste oefening of voor herhalingsoefeningen in werkelijken dienst moesten opkomen, vrijgesteld van den verplichten krijgsdienst gedurende het jaar 1921, dan wel voor zooveel korter als noodig zijn zou, in verband met eene eventueele invoering van den dienstplicht bij de zeemacht, of, naar gelang de betrokkenen ophouden zeevarenden te zijn.

Met inachtneming van art. 69(2) van de dienstplichtregeling in Ind. St. 1918 n°. 450 zullen de tot de jaarklassen 1894 en 1897 behoorende militieplichtigen van alle wapens, wapenonderdeelen en diensten, die daartoe worden opgeroepen, in het jaar 1922 ten hoogste gedurende 16 dagen voor herhalingsoefeningen in werkelijken dienst komen.

§ 1. LEVENDE STRIJDKRACHTEN.

Samenstelling en sterkte van het leger. In bijlage C zijn statistische gegevens betreffende het leger over 1921 bijeengebracht. Uit tabel 1 dier bijlage blijkt, dat tengevolge van verschillende wijzigingen — vgl. wat de normale formatie betreft K. B. 6 Maart 1915 n°. 55 (Ind. St. n°. 404), laatstelijk herzien bij K. Bn. 4 April 1921 n°. 36 (Ind. St. n°. 283) en 10 Jan. 1922 n°. 65 (Ind. St. n°. 305) — de normale formatie met 19 officieren en 36 militairen beneden dien rang toenam en de tegenwoordige (tijdelijk geldende) formatie einde 1921 19 officieren of als zoodanig dienstdoenden en 192 militairen beneden dien rang meer aanwees dan einde 1920. Op eerstgenoemd tijdstip overschreed de tegenwoordige formatie de normale met 131 officieren of als zoodanig dienstdoenden en 4219 militairen beneden dien rang, in hoofdzaak bij de luchtvaartafdeeling, de infanterie, de artillerie, de genie, den geneeskundigen en hospitaaldienst, den trein, het korps militaire schrijvers en het remontedepot, welk personeel o. a. noodig was voor twee divisiën marechaussee op Java, de geweermitrailleurafdeelingen bij de veldbataljons, het 1ste garnizoensbataljon van Atjeh en onderhoorigheden (tijdelijke bezetting van Medan), het garnizoensbataljon van de Westerafdeeling van Borneo, het garnizoensbataljon van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, het garnizoensbataljon van Timor en onderhoorigheden, het garnizoensbataljon van Amboina en Ternate, de garnizoenscompagnie van Tapanoeli (detachement in de Pakpak-landen), de bereden en vestingartillerie, de militaire hospitalen en het remonte-depot.

De sterkte van het leger nam, voor wat betreft officieren of als zoodanig dienstdoenden, toe van 1305 tot 1339 en verminderde, met betrekking tot de militairen beneden dien rang, van 36 882 tot 34 531 (zie tabel 1 of tabel 8 van bijlage C) [1].

Tegenover de cijfers der tegenwoordige formatie wezen de hiervóór opgegeven cijfers, voor zooveel de officieren betreft (onderluitenants — met uitzondering van apothekers-assistenten, ziekenverplegers, die bij het kader der militaire strafgevangenis tevens huis van detentie en opzieners der artillerie — medegeteld) eene afneming van het tekort van 142 tot 127, terwijl het tekort aan onderofficieren en manschappen van 2154 in 1920 toenam tot 4697. Bij de militaire administratie, het korps stafmuzikanten en de militaire school bestond een teveel aan onderscheidenlijk 9, 1 en 33 man of in totaal 43 man. Aangezien echter bij de luchtvaartafdeeling, de infanterie, de cavalerie, de artillerie, de genie, de intendance, den geneeskundigen en hospitaaldienst, den topografischen dienst, den trein, het korps militaire schrijvers, de hoefsmidschool, het remonte-depot, het kader bij de militaire strafgevangenis tevens huis van detentie en bij de provoostthuizen en de gymnastiek- en sportschool een tekort was en bij het korps militaire schrijvers, zoomede bij den hospitaaldienst het door de formatie gevorderde aantal plaatsen niet ten volle door militairen was bezet, toonen de cijfers in bijlage C, tabel 1, tegenover de eischen der tegenwoordige formatie een tekort aan militairen der aanvullingstroepen van 5756 man, tegenover een teveel aan militairen der inheemsche troepen van 1059 man, d. i., zooals hierboven aangegeven, een tekort van 4697 man. Einde 1921 waren bij het leger 490 burgerpersonen en 678 militairen van de inheemsche troepen aanwezig, ter vervanging van militairen der aanvullingstroepen bij den hospitaaldienst, bij het korps militaire schrijvers, bij de genie, bij de militaire administratie en bij de intendance, bovendien 3 Europeesche burgers ter vervanging van ontbrekend militair personeel bij den topografischen dienst. Dit personeel is nu in mindering te brengen van het zooeven vermeld tekort aan militairen der aanvullingstroepen van 5756, dat daardoor ten slotte tot 4584 wordt teruggebracht. Van de 1059 te veel aanwezige militairen der inheemsche troepen waren er einde 1921 675 ter vervanging van militairen der aanvullingstroepen bij de intendance, bij de militaire administratie, bij de genie, bij den hospitaaldienst, bij den topografischen dienst en bij het korps militaire schrijvers, zoodat het teveel in de gelederen slechts 384 bedroeg.

Van de 26 499 man infanterie waren er bij de veldinfanterie 14 056 (d. i. 3050 minder dan de tegenwoordige formatie eischte). Van deze 14 056 man veldtroepen (784 minder dan einde 1920) waren er — na aftrek van zieken en geëvacueerden en van hen, die om andere redenen niet tot uitrukken konden worden aangewezen — beschikbaar om te velde te trekken 12 730, d. i. 90.57 % van de sterkte der veldtroepen, tegen 13 273, d. i. 89.44 %, op einde 1920.

De aldus beschikbaren waren verdeeld in: aanvullingstroepen 2060 man of 89.14% en inheemsche troepen 10 670 man of 90.85%.

De sterkte nam af van 28 610 tot 26 499, dus met 2111 man en het aantal dergenen, die onmiddellijk beschikbaar waren van 25 212 tot 24 113, d. i. met 1099 man.

De proeven om na te gaan of het mogelijk zal zijn de thans bij het leger als dragers bij troepen op patrouille en op excursie ingedeelde inlandsche gestraften (dwangarbeiders) te vervangen door vrije lieden (koelies) zijn, met het oog op de kosten, voorloopig gestaakt.

Plaatselijke indeeling. De militaire bezetting in de Pakpaklanden (Tapanoeli) (zie K. V. 1921, kol. 92) wordt voorloopig tot einde 1922 boven de formatie gevoerd, zoodat de tegenwoordige vastgestelde legersterkte daarmede blijft uitgebreid.

Bij Gouv. Bt. 7 Maart 1921 n°. 7 is de 2de-kustcompagnie opgeheven.

Het peloton ordonnansen, dat bij de oprichting tijdelijk te Willem I was gelegerd, kon in het voorjaar van 1921 het te Bandoeng gebouwde kampement betrekken.

Het kampement te Bandoeng zal vermoedelijk eerst in het voorjaar van 1922 door het te Salatiga gelegerde depot-eskadron kunnen worden betrokken.

Bij de verdere werkzaamheden aan den Kloet, o. a. het maken van een tunnel voor den waterafvoer van het kratermeer, is nog steeds een, hoewel sterk ingekrompen, geniedetachement behulpzaam.

De inrichting van noodlandingsterreinen werd het afgeloopen jaar voltooid. Het daarbij werkzaam gesteld geniedetachement keerde, evenals dat werkzaam te Kalidjati (Batavia), naar het garnizoen terug.

Een nieuw detachement werd uitgezonden voor telefoonaanleg op Soembawa ten behoeve van het binnenlandsch bestuur.

Aanvulling van het korps officieren. In 1921 overtroffen de winsten in het officierskorps (292) de verliezen (264) met 28 officieren. Gespecificeerde gegevens daaromtrent bevat het vijfjarig overzicht in tabel 8*a* van bijlage C. Het aantal in de sterkte tellende officieren nam toe van 1144 tot 1172. [2] Waar tegelijkertijd het aantal voor 2de-luitenant in de plaats tredende onderluitenants met 6 vermeerderde (van 161 tot 167) wees de sterkte aan officieren (en als zoodanig dienstdoenden) einde 1921 34 meer aan dan op ult. 1920. Het op laatstgenoemd tijdstip in vergelijking met de destijds geldende tegenwoordige formatie bestaand tekort van 142, is — rekening houdende met de sedert plaats gehad hebbende vermeerdering van de tegenwoordige formatie met 19 — derhalve verminderd tot 127. In aanmerking nemende, dat van de 4 officieren in de formatie uitgetrokken als adjudant van den Gouverneur-Generaal, er 3 tot

1) Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat in tabel 8*b* 11 onderluitenants-apothekers-assistenten, 1 onderluitenant-ziekenverpleger, 2 onderluitenants bij het kader der militaire strafgevangenis tevens huis van detentie en 2 onderluitenants-opziener bij de pyrotechnische werkplaats (volgens de vastgestelde legersterkte moet er 1 zijn) niet bij de militairen beneden den rang van officier zijn gerekend, daarentegen wel in tabel 1, omdat in deze tabel eene splitsing voorkomt in „officieren en als zoodanig dienstdoenden" en „militairen beneden den rang van officier" en genoemde onderluitenants geen diensten als officier mogen verrichten.

2) Onder deze cijfers waren 203 officieren, die van het Nederlandsche leger bij het Indische waren gedetacheerd, van wie er 200 (8 kapiteins, 142 1ste-luitenants en 50 2de-luitenants) als tweede-luitenant en 3, als behoorende tot den militair-geneeskundigen dienst, als eerste-luitenant in de sterkte telden, als zijnde niet gedetacheerd op den voet van K. B. 18 Aug. 1871 n° 10 (Ind. St. n°. 176).

de landmacht behooren, moet het tekort op 126 worden gesteld. Onbezet bleven bij den generalen staf (waaronder de luchtvaartafdeeling) 42, bij den gewestelijken en plaatselijken staf 2, bij de infanterie 22, bij de cavalerie 4, bij de artillerie 19, bij de genie 1, bij den geneeskundigen en hospitaaldienst 23, bij den topografischen dienst 10, bij den trein 4, bij het remonte-depot 1 en bij de gymnastiek- en sportschool 3 plaatsen.

Voor het aanvullingsexamen, bedoeld in de overgangsbepalingen van K. B. 1 Dec. 1915 n°. 12 (Ind. St. 1916 n°. 194), hebben van de 4 aanwezige inlandsche officieren, die nog niet geheel zijn gelijk gesteld met hunne Europeesche ranggenooten, zich wederom 3 opgegeven, die ook nu geen van allen slaagden.

De bij Gouv. Bt. 8 Nov. 1920 n°. 61 vastgestelde tijdelijke maatregel betreffende de aanwijzing van gepensionneerde officieren om zitting te nemen in commissiën, bedoeld in art. 112 der regelen voor het beheer van het materieel bij het Departement van Oorlog (zie K. V. 1921, kol. 93) is bij Gouv. Bt. 31 Dec. 1921 n°. 32 ingetrokken.

De regeling betreffende de detacheering van verlofsofficieren van het leger in Nederland bij dat in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1919 n°. 196) onderging nadere wijziging bij K. B. 25 Febr. 1921 n°. 79 (Ind. St. n°. 367).

Voorziening in de behoefte aan militairen beneden den rang van officier. Tabel 8*b* van bijlage C bevat een uitgewerkt numeriek overzicht van de gedurende de laatst verloopen vijf jaren bij het leger in de sterkte gebrachte militairen beneden den rang van officier en van de daartegenoverstaande verliezen, tabel 10 eene vijfjarige statistiek betreffende de reëngagementen en tabel 11 een overzicht, alleen over 1921, nopens de winsten en verliezen aan kader.

Met betrekking tot het niet-Europeesch element, werd de werving bij het wapen der artillerie, in verband met het groot incompleet, tijdelijk onbeperkt opengesteld; overigens bleef de bestaande toestand gehandhaafd (zie K. V. 1921, kol. 93).

De in 1905 bij wijze van proef genomen maatregel, ten doel hebbende de werving van Indo-Europeanen te bevorderen en het bij het leger bestaand tekort aan Europeanen door andere elementen aan te vullen (zie t. a. p.) is bestendigd; in 1921 hebben geen personen zich aangemeld.

De aan de van het eiland Kisar (Amboina) afkomstige mestiezen geboden gelegenheid om eene voorloopige verbintenis bij het leger aan te gaan (zie t. a. p.), bleef ook in 1921 zonder gevolg.

Bij K. B. 30 Juni 1921 n°. 67 (Bijbl. Ind. St. n°. 9866) zijn bepalingen vastgesteld nopens het toekennen van inkomsten aan militairen beneden den rang van onderluitenant gedurende de overtocht van Nederland naar de koloniën of omgekeerd en van de aan hen te verleenen voorschotten daarop.

Met intrekking van K. B. 24 Sept. 1909 n°. 84 — zie K. V. 1910, kol. 70 — zijn bij K. B. 3 Aug. 1921 n°. 132 (Bijbl. Ind. St. n°. 9908) eene nieuwe regeling betreffende de Koloniale Reserve, zoomede bezoldigings- en loonschalen vastgesteld.

Militair onderwijs. Tabel 12 van bijlage C bevat eene numerieke opgave betreffende de bij de verschillende inrichtingen van militair onderwijs hier te lande voor Indisch officier in opleiding zijnde leerlingen. De opgaven betreffende de kader- en korpsscholen en de hoefsmidschool zijn opgenomen in tabel 13 van bijlage C.

Van de sedert 1903 bij wijze van proef aan jongelieden geboden gelegenheid, om, onder het genot van eene toelage bij de korpsen en instellingen van het leger eenig handwerk of ambacht te leeren (zie K. V. 1921, kol. 94) is in 1921 een nagenoeg even ruim gebruik gemaakt als in 1920. Van de 47 jongelieden, die einde Maart 1921 in opleiding waren, werden er gedurende het verslagjaar 14 van hunne werkzaamstelling ontheven (10 wegens overgang in particulieren dienst, 2 wegens overgang naar de ambachtsschool te Semarang en 2 wegens wangedrag). In het verslagjaar werden 22 jongelieden in opleiding genomen, zoodat einde Maart 1922 in het geheel 55 leerlingen in opleiding bleven.

Het toelatingsexamen voor den cursus 1922 van de Hoogere Krijgsschool werd, voor wat betreft de krijgskundige studiën, in de maand Januari van dat jaar afgenomen. Een 10-tal plaatsen waren opengesteld, waarvoor zich 6 candidaten aanmeldden, van wie er 4 slaagden. Het aantal voor de intendance-studiën opengestelde plaatsen bedraagt 4.

Van de 16 onderofficieren, die den op 1 April 1921 te Tjimahi aangevangen cursus voor het examen van onderluitenant volgden (zie K. V. 1921, kol. 94), slaagden er in November d. a. v. voor het onderluitenantsexamen 15. Op 1 December 1921 ving een tweede cursus aan met 18 leerlingen.

De bij wijze van proef voor een jaar ingestelde analphabeten-cursussen werden bij het wapen der infanterie gehouden bij het 1ste depotbataljon te Bandoeng, het 1ste bataljon infanterie te Magelang en het 19de bataljon infanterie te Malang, respectievelijk aanvangende op 1 Juli, 16 October en 16 October 1921.

Tot het instituut voor adspirant-onderofficieren werden gedurende het verslagjaar slechts 6 nieuwe leerlingen toegelaten, onder wie 5 jongelieden uit de burgermaatschappij. Van hen werd er 1 gedetacheerd naar het instituut voor adspirant-officieren te Meester-Cornelis. Van de 15 leerlingen, waarmede de inrichting in begin 1921 aanving, werden er in den loop van dat jaar, ingevolge daaromtrent bestaande bepalingen, 2 ontslagen uit den militairen dienst en 3 ontslagen en teruggeplaatst bij den troep; 5 konden worden bevorderd (c. q. aangesteld) tot sergeant 1ste klasse (titulair), 3 maakten bevordering tot brigadier, 1 ging over naar het instituut voor adspirant-officieren te Meester-Cornelis, terwijl er 1 geen rang kon behalen wegens langdurig verblijf in het hospitaal; 2 leerlingen van het instituut voor adspirant-officieren werden (terug)geplaatst bij het instituut voor adspirant-onderofficieren, waarvan 1 inmiddels tot brigadier werd bevorderd. De nieuwe cursus begon met 11 leerlingen.

Het reglement voor den Hoofdcursus is op een enkel punt gewijzigd bij K. B. 13 Sept. 1921 n°. 74 (Ind. St. n°. 673). De bepalingen omtrent de Militaire School te Meester-Cornelis (Ind. St. 1894 n°. 143) ondergingen wijziging bij K. B. 10 Febr. 1921 n°. 42 (Ind. St. n°. 356). Voor wijzigingen in het reglement voor de Koninklijke Militaire Academie zie men K. B. 30 Nov. 1921 n°. 49 in Ind. St. 1922 n°. 113.

Van de leergangen in de Nederlandsche taal voor niet-Europeesche militairen (zie K. V. 1921, kol. 95) moest met ingang van 1 November 1921 het aantal zoogenaamde hoogere klassen worden uitgebreid, hoofdzakelijk in verband met den overgang van een groot aantal leerlingen (± 200) van de 1ste naar de 2de klasse. Op dien datum werden bij de verschillende infanteriekorpsen geopend: 21 eerste klassen, 8 tweede klassen en 4 derde klassen met ruim 800 leerlingen. Aangezien de duur van een volledigen leergang 3 jaar is, kan nog geen gevestigd oordeel over de resultaten worden uitgesproken. Intusschen is reeds gebleken, dat het maken van een zoogenaamd vrij opstel, waarvan de achtereenvolgens te behandelen punten gegeven zijn, een te zware eisch is, terwijl in het bijzonder het spreken der taal veel moeilijkheden opleverde. Bij de cavalerie kunnen over het algemeen de resultaten van het onderwijs bevredigend worden genoemd. Bij het einde van den cursus 1920—1921, in November 1921, kon aan 5 leerlingen eene verklaring wegens het met goeden uitslag beëindigen van den geheelen leergang, uit 3 klassen bestaande, worden uitgereikt. De leergang 1921—1922 is in November 1921 aangevangen met 58 leerlingen.

Luchtvaart. Door den in Augustus 1920 naar Europa gezonden ingenieur der luchtvaartafdeeling werden de noodige voorbereidingen getroffen voor de aanschaffing van verschillende vliegtoestellen met bijbehoorend materiaal, zoomede van de vereischte werktuigen voor eene op het nieuwe terrein te Andir (Preanger-Regentschappen) in te richten fabriek.

Einde 1921 waren bij de luchtvaartafdeeling aanwezig 12 officieren en 1 onderofficier-vliegenier en 3 officieren-leerling-vliegenier; een Engelsche hoofdinstructeur gaf volledige aanwijzingen met betrekking tot het vliegen met de nieuwe Viking-vliegtoestellen.

Aan enkele brigademanoeuvres werd door vliegtuigen deelgenomen. Bij de fototechnische afdeeling werden foto's voor het gebruik bij manoeuvres vervaardigd, terwijl deze

afdeeling ook ten behoeve van andere diensten zeer nuttig werkzaam was, zooals voor de staatsspoorwegen en voor den dienst van waterkracht en electriciteit, waardoor de door deze diensten te maken verkenningen en opnemingen konden worden beperkt en vergemakkelijkt.

Bij het op 1 Januari 1916 (Ind. St. 1921 n°. 308) in werking getreden K. B. 21 Mei 1920 n°. 64 (Ind. St. n°. 307) — gewijzigd bij K. Bn. 26 Sept. 1921 n°. 41 (Ind. St. n°. 730) en 29 April 1922 n°. 94 (Ind. St. n°. 499) — zijn voorzieningen getroffen ten behoeve van het personeel van het Nederlandsch-Indisch leger, dat tengevolge van een vliegongeval ongeschikt is geworden voor den militairen dienst.

Bij Ord. van 9 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 469) werd het verbod tot het overschrijden der gebiedsgrenzen van Nederlandsch-Indië met luchtschepen of vliegtuigen, bestuurd door niet tot de land- of zeemacht behoorende personen, vervangen door een verbod tot het medenemen van fotografietoestellen in zoodanige luchtschepen en vliegtuigen.

Bewapening. Met de indienststelling van Beaumont-karabijnen en marechaussee-sabels bij de veldpolitie werd voortgegaan.

In 1921 is bij de voortgezette conservatie-proeven met het rookzwak buskruit voor scherpe patronen voor geweer en karabijn model '95 geen achteruitgang in de chemische stabiliteit waargenomen. De toestand van het pijpkruit is niet merkbaar verminderd. De chemische stabiliteit van de in 1921 ontvangen nieuwe partijen rookzwak buskruit was goed.

Kleeding en uitrusting. Proeven werden genomen ter beoordeeling, of de uit Nederland ontvangen stof geschikt zal zijn om te worden gebezigd voor den aanmaak van kleeding, welke de donkerblauwe uniform zal moeten vervangen.

Proeven hebben de wenschelijkheid aangetoond om, ter bestrijding van de wandluizenplaag in de kazernes, in de warme klimaten de ijzeren ramen met stroozakken door kribben voorzien van ligzeilen te vervangen. Verder worden proeven genomen met de verstrekking van zwemvesten aan patrouilleerende troepen in gewesten waar veel vervoer te water plaats heeft.

Met ingang van 1 Januari 1922 is een nieuw militair tarief n°. 24 in werking getreden (Ind. St. 1921 n°. 261), waarbij het stelsel van verstrekking van kleeding zoogenaamd „op dracht" is vervangen door het stelsel van verstrekking „op rekening". Volgens het thans buiten werking gestelde tarief werd aan alle soldijgenietende militairen bij indiensttreding van landswege eene volledige eerste uitrusting verstrekt, terwijl op verschillende tijdstippen periodiek de kleedingstukken werden vernieuwd. Voor de kleedingstukken, waarvan geen vernieuwing noodig was, kon de geldswaarde worden uitgekeerd, dan wel andere niet aankomende artikelen van gelijke waarde worden verstrekt. Bij het nieuwe tarief is met dit stelsel gebroken. Eerste uitrusting wordt ook nu nog voor 's lands rekening verstrekt, doch voor vernieuwing, onderhoud, enz. wordt aan soldijgenietende militairen een door den legercommandant vast te stellen maandelijksch bedrag aan kleedinggeld toegekend, waaruit alle benoodigde kleeding- en uitrustingstukken verder moeten worden bekostigd. Eens in het kwartaal vindt de afrekening plaats, waarbij desgewenscht het verschil tusschen het aankomende kleedinggeld en de geldswaarde der ontvangen artikelen aan de militairen kan worden uitbetaald.

Met ingang van 1 Juli 1921 is eene nieuwe regeling voor de verstrekking van kleeding en uitrusting aan dienstplichtigen ingevoerd waarbij, in tegenstelling met het beginsel, neergelegd in het nieuwe tarief n°. 24, het stelsel van verstrekking van kleeding en uitrusting van landswege met periodieke vernieuwingen voor de soldijgenietenden is gehandhaafd.

Bij Gouv. Bt. 25 Nov. 1921 n°. 35 zijn nieuwe onderscheidingsteekenen ingevoerd voor officieren en onderofficieren op maandelijksche bezoldiging van de luchtvaart-afdeeling, die voldaan hebben aan de eischen voor het militair brevet als vliegenier en voor waarnemer; voor de eerste bestaande uit een vliegenden adelaar van hoog gebombeerd metaal, verguld of verzilverd, naar gelang de knoopen van de witte uniformjas van verguld of verzilverd metaal worden gedragen en voor de laatstgenoemden bestaande uit een lauwerkrans, waarin de letter W is aangebracht en voorzien van gespreide adelaarsvleugels, een en ander van hoog gebombeerd metaal, verguld of verzilverd als voren.

Op 15 Februari 1922 is te Tjimahi eene militaire stoomwasscherij in bedrijf gesteld ten behoeve van de hospitaalkleeding en fournituren van de garnizoenen en de militaire hospitalen op Java.

Huisvesting. Te Weltevreden werd een aanvang gemaakt met den bouw van woningen voor cavalerie-officieren; te Meester-Cornelis werden de bijgebouwen van de officierswoningen overeenkomstig de nieuwere eischen ingericht. Officierswoningen kwamen gereed: te Magelang 15, te Djokjakarta 2 (gelegen bij het magazijn van oorlog), te Soerabaja 3, te Bandjermasin 3, te Ende 3, te Tapa Toean 1 en te Amboina 3. Elders werd de aanbouw van dergelijke woningen voortgezet, terwijl de vernieuwing van enkele woningen nagenoeg gereed kwam.

Met den bouw van woningen voor onderofficieren werd voortgegaan.

Gereed kwamen achtereenvolgens te Weltevreden het cavaleriekampement te Menteng, de verbeteringen aan de militaire logiesgebouwen te Ende, het kampement voor het peloton ordonnansen en voor het depot der cavalerie (nagenoeg) te Bandoeng, het tijdelijk kampement te Djeuram, het nieuwe kampement te Pare Pare, de uitbreiding van het bivak te Raha en de vernieuwing van het bivak te Palopo. Voorts werd te Pontianak voortgegaan met de redistributie van het kampement, te Magelang met den bouw van vrouwenloodsen en accessoires bij het 1ste, 2de en 7de bataljon infanterie, te Malang met den bouw van het kampement voor de afdeeling bergartillerie, te Soerabaja en Bandoeng met den bouw van een kampement voor subsistentenkader, te Ende met den bouw van een nieuw bivak, te Tjimahi met de verbouwing van het kampement van het 4de eskadron cavalerie, den bouw van het treinkampement benevens de verbouwing van troepenaccessoires, te Padang met de verbouwing van vrouwenloodsen (2 nieuwe loodsen zijn gereed), te Enrekang, Loewoek en Mamasa met den bouw van nieuwe kampementen, te Mamoedjoe en Kolonedale met de uitbreiding van het bivak en den bouw van logies voor gehuwde onderofficieren, te Pampanoea met den bouw van een bivak en te Pamekasan, Bangkalan en Soemenep met de verbetering van de bestaande kampementen.

De oprichting van verschillende gebouwen, behoorende tot de militaire vestiging Djatingaleh (Semarang) werd door het tekort aan geldmiddelen gestaakt.

Verscheidene dagverblijven en ontspanningslokalen werden verbeterd, dan wel nieuwe opgericht.

De verbeteringen van het kampement te Soemedang en van dat te Padalarang zijn voltooid.

Een schietterrein werd aangelegd te Makasser aan den mond van de Berang-rivier, terwijl een dergelijk terrein te Tjipatat (Preanger-Regentschappen) tot stand kwam.

Te Meester-Cornelis werd, in verband met de uitbreiding van het militair onderwijs, de militaire school verbeterd en vergroot.

Te Magelang kwam het kantoor voor de 2de landrenteopnemingsbrigade, te Salatiga dat voor de 4de landrenteopnemingsbrigade en te Djokjakarta het magazijn van oorlog gereed. Te Bandoeng werd de uitbreiding van de magazijnen van den militair geneeskundigen dienst voltooid.

De bouw van den artillerie-constructie-winkel werd krachtig doorgezet, de electrificatie begonnen en gedeeltelijk voltooid, de draaierij werd in gebruik genomen. Een projectielfabriek nadert hare voltooiing. Begonnen werd met den bouw van een laboratorium voor materiaalonderzoek, terwijl de bouw van de geweermakersschool slechts geringen voortgang kon hebben. Voor het burger technisch personeel werd begonnen met den bouw van 20 woningen van verschillende grootte.

Met den bouw van de kruit- en munitiemagazijnen te Bandoeng werd krachtig doorgegaan; van de 26 magazijnen zijn er 17 reeds voltooid en in gebruik genomen.

Te Tjimahi kwamen het magazijn van oorlog en de uitbreiding van de magazijnen van de genietroepen nagenoeg gereed.

Te Makasser werden de benoodigde gronden voor de maga-

zijnen, werkplaatsen, enz., ten behoeve van de nieuwe militaire vestiging, van het departement der burgerlijke openbare werken overgenomen.

Waar noodig, werden de verschillende maatregelen tegen het pestgevaar ten uitvoer gebracht, o. a. te Magelang, Salatiga en Weltevreden.

Te Semarang werd aanvankelijk voortgegaan met den bouw van het nieuw militair hospitaal; door gebrek aan fondsen moest dit werk gestaakt worden.

Te Magelang werd doorgegaan met den bouw van een typhuszaal en het aanbrengen van verdere verbeteringen in het militair hospitaal. Begonnen werd met de oprichting van een laboratorium en van eene centrale verplegingsinrichting voor lijders aan venerische ziekten. Voorts werd de electrische verlichting van de operatiekamer onderhanden genomen.

Te Soerabaja werd met de electrificatie van het hospitaal een aanvang gemaakt, terwijl in den loop van het jaar verschillende verbeteringen aan die ziekeninrichting werden aangebracht.

Te Atamboea werd eene nieuwe ziekenzaal opgericht.

Onderhanden werd genomen de bouw van de hoefsmidschool te Tjimahi. In het militair hospitaal aldaar werd een centraal behandelingsgebouw voor lijders aan geslachtsziekten bijgebouwd. De nieuwe — ten vorigen jare aangevangen — bouw van eene operatiekamer werd zoo goed als voltooid. Onderhanden werd genomen de nieuwe Röntgen-afdeeling, de verbouwing van de Zander-inrichting en de bouw van een smederijtje voor den orthopaedist. In de veterinaire inrichting werden 4 ziekenpaviljoens bijgebouwd.

Ook te Gombong werd het hospitaal verbeterd. Van de afdeeling voor besmettelijke zieken werden de paviljoens voltooid.

Te Koeta Radja werd in het hospitaal de bouw onderhanden genomen van eene centrale verplegingsinrichting voor lijders aan geslachtsziekten. Te Padang werd de nieuwe zaal voor verpleging van vrouwelijke patiënten in gebruik genomen.

Voor het nieuwe hospitaal te Makasser werd reeds een gedeelte van de benoodigde gronden verkregen.

Te Pare Pare is de ziekenzaal voltooid.

Een reeks van 40 noodlandingsterreinen langs Java's noordkust kwam in den loop van 1921 gereed, waardoor een eventueel in te stellen luchtverkeersdienst tusschen de groote havenplaatsen aan die kust aanmerkelijk zal worden vergemakkelijkt.

Begonnen werd met de eerste inrichting voor een vliegkampement te Andir bij Bandoeng; het terrein en de toegangsweg kwamen gereed.

Voeding en verpleging. De proeven met „omugi" (Japansche gort) als voorbehoedmiddel tegen beri-beri hebben geen bevredigende resultaten opgeleverd.

Om redenen van financieelen aard is voorloopig van de verstrekking van het in 1919 vastgestelde noodrantsoen afgezien.

De in 1920 wegens voedselschaarschte ingevoerde havervoedering voor paarden is ook in 1921 gehandhaafd. De daarvoor benoodigde haver wordt door tusschenkomst van het consulaat-generaal te Melbourne in Australië aangekocht.

Algemeene gezondheidstoestand en ziekenverpleging. Bij Gouv. Bt. 7 Mei 1922 n°. 4 (Ind. St. n°. 294) onderging het reglement voor den militairen geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1909 n°. 225) eene wijziging met betrekking tot het verleenen van kostelooze genees-, heel- en verloskundige hulp aan de in Indië woonachtige gezinnen van het tot de Nederlandsche zeemacht behoorend, in werkelijken dienst in Indië vertoevend Europeesch personeel, terwijl de aan de officieren van gezondheid der landmacht, belast met de behandeling dier gezinnen, ter bestrijding van vervoerkosten toe te kennen tegemoetkoming is vastgesteld.

Ofschoon uitgebreide, door het Centraal Bureau voor de Statistiek hier te lande bewerkte opgaven betreffende den gezondheidstoestand van het Nederlandsch-Indische leger over het jaar 1921 nog ontbreken, kunnen toch thans reeds enkele cijfers worden genoemd, die een beeld daarvan geven.

Het aantal ziekte- en sterfgevallen bedroeg in 1921 respectievelijk 22 548 en 275, tegen 26 764 en 273 in 1920. Het aantal gevallen van buiktyphus bedroeg 104 met 13 sterfgevallen, tegen 159 met 16 sterfgevallen in 1920. Voor de eerste maal werden voor malaria behandeld 861, bij herhaling 2741 gevallen met 9 sterfgevallen, tegen 1349 en 3606 met 21 sterfgevallen in 1920. Wegens pokken werden 5 militairen behandeld, die allen herstelden. Diphteria kwam 6 maal voor. „Niet nader te classificeeren koorts" werd in 706 gevallen waargenomen met 1 sterfgeval. Wegens influenza werden 581 militairen behandeld, van wie er 10 overleden. Met verschillende vormen van dysenterie werden 556 militairen behandeld, van wie er 3 overleden. Lepra werd in 7 gevallen waargenomen. Van hondsdolheid kwam 1 geval met doodelijken afloop voor; in het Instituut-Pasteur te Weltevreden werden 5 militairen voorbehoedend behandeld. Het aantal gevallen van beri-beri bedroeg 94 (waaronder 70 primaire), waarvan 4 met doodelijken afloop. Met tuberculose waren 248 militairen onder behandeling, van wie er 57 overleden. Voor de eerste maal werden wegens syphilis behandeld 1206 militairen, bij herhaling 2607 gevallen (respectievelijk 2 en 4 overledenen). Ulcus molle werd bij 874 militairen waargenomen. Wegens morbigonorrhoici werden voor de eerste maal 1137 militairen behandeld, bij herhaling 2866 (totaal 4003). Met zoogenaamde druiperoog (conjunctivitus gonorrhoica) kwamen 33 militairen in behandeling. Trachoom kwam bij 111 militairen voor. Van pneumonia crouposa (longontsteking) traden 160 gevallen op met 21 sterfgevallen. Voor mijnwormziekte (ankylostomiasis) werden 209 lijders behandeld. Leverabsces trad bij 16 militairen op. Framboesia tropica kwam in 48 gevallen voor. Krankzinnigheid (psychosen) deed zich in 149 gevallen voor (2 sterfgevallen; 1 aan dementia paralytica). Voor blindedarmontsteking (appendicitis) werden 102 militairen behandeld (2 sterfgevallen). Ingewandsbreuken (herniae) deden zich voor bij 43 militairen (2 sterfgevallen).

De bij Gouv. Bt. 18 Nov. 1919 n°. 36 ingestelde commissie voor het houden van een onderzoek naar de toestanden in de militaire ziekeninrichtingen is bij Gouv. Bt. 27 Sept. 1921 n°. 43 ontbonden, met opdracht aan de betrokken autoriteit om van advies te dienen nopens den inhoud van het door die commissie ingediend verslag.

De algemeene gezondheidstoestand der legerpaarden was over het jaar 1921 bevredigend. Bij eene totale gemiddelde sterkte van 3215 (3197) [1]) paarden, werden 4874 (4768) ziektegevallen of 151.6 % (149.1%) van de sterkte behandeld. De verliezen bedroegen aan sterfgevallen 41 of 1.28% (36 of 1.13%), aan afgemaakte paarden 289 of 8.99% (288 of 9.01 %) en op reform gestelde paarden 89 of 2.77 % (87 of 2.72%), zoodat het totaal der verliezen 419 of 13.03% (411 of 12.86 %) bedroeg. Wegens kwaden droes moesten worden afgemaakt 61 (23) paarden, namelijk 2 Australische, 4 Chineesche en 55 inheemsche paarden. Het meerendeel der gevallen (53) werd geconstateerd bij de 1ste treincompagnie te Meester-Cornelis. De ziekte deed zich voornamelijk voor onder de in den loop van 1920 voor den trein aangekochte inheemsche paarden. Van dezen aankoop van 175 paarden bleken 51 of ruim 29% met de ziekte te zijn geïnfecteerd, wel een bewijs van het sterk voorkomen der ziekte onder den Indischen paardenstapel. Voor het overige bedroeg het verlies wegens gewone infectieziekten 14 paarden, waaronder 4 (4) wegens tetanus en 10 (18) wegens infectieuse lendenmerg-ontsteking. Het verlies aan osteoporose beperkte zich tot 1 paard, tegen 3 paarden in 1921.

Manoeuvres. In 1921 werden door de troepen der verschillende wapens veldoefeningen op kleine schaal gehouden. Onder leiding van het hoofd van den generalen staf werden kaderoefeningen gehouden. De brigadeoefeningen hadden plaats, voor de 1ste brigade nabij Serang (res. Bantam), voor de 2de brigade tusschen Willem I en Semarang, voor de 3de brigade ten oosten van Blitar (res. Kediri) en voor de 4de brigade nabij Tjibeber (res. Preanger-Regentschappen). De oefeningen in afwisselend terrein der bereden en mobiele vestingartillerie werden in de buurt van

1) De tusschen haakjes geplaatste cijfers hebben betrekking op het vorige jaar. De cijfers vertoonen verschillen met die in het vorig verslag vermeld, doordat, na de samenstelling van dat verslag, nog nadere gegevens werden ontvangen.

Tjikalong-West (noordoost van Tjiandjoer) gehouden; de kust- en stellingartillerie hield hare oefeningen ten westen van Soemedang.

Remonte. Het remonte-depot leverde in 1921 aan het leger 322 paarden, waarvan 158 voor de artillerie en 164 voor de cavalerie, tegen 334 paarden in 1920. Van de in 1921 in Australië aangekochte 400 paarden waren bestemd 170 rijpaarden voor de cavalerie, 51 rijpaarden voor de artillerie, zoomede 52 rijtrekpaarden en 127 draagtrekpaarden voor de artillerie; tijdens het vervoer over zee stierven er 4.

Voor de aanvulling van den trein en de mitrailleur-compagnieën werden in 1921 8 paarden aangekocht.

Postduivendienst. In het verslagjaar werd te Semarang (Djatingaleh) ten behoeve van den vliegdienst van marine en leger een postduivenstation opgericht.

Teneinde de in bepaalde richtingen afgerichte postduiven van elkaar te kunnen onderscheiden, werden gekleurde celluloid herkenningsringen ingevoerd.

Reglementen en dienstvoorschriften. In den loop van 1921 werden door den commandant van het leger de volgende reglementen en dienstvoorschriften vastgesteld: Kookboek ten dienste van menages in het garnizoen en te velde met aanhangsel, herdruk 1920; Reglement voor de kookschool te Tjimahi, gewijzigde herdruk 1920; Handleiding voor het onderricht in zwemmen, overtrekken rivieren en voortbewegen van vaartuigen; Voorschrift voor het houden van parades en wapenschouwingen; Voorschrift voor de schermoefeningen (herdruk 1921); Handleiding voor de officieren van wapening en de geweermakers (uitgave 1921); Prijslijst van het materieel der artillerie (uitgave 1921); Voorschrift op den dienst bij de troepen en algemeene treinen (en c. q. bij de etappe-treinen) (herdruk 1921); Handboek voor de bereden artillerie, hoofdstuk IX (uitgave 1921); Grondslag voor opleiding en oefening van de kust- en stelling-artillerie; Soerat peratoeran boewat Stelling artillerie I Pekerdjaän pada marijam; Voorschrift betreffende den militair geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië op voet van oorlog, deel I (gewijzigde herdruk 1921); Gebruiksaanwijzing van geneesmiddelen (herdruk 1921); Leidraad voor het ontsmetten van personen en goederen door de zorg van den militair geneeskundigen dienst bij het leger in Nederlandsch-Indië (herdruk 1921); Voorschrift voor den pionierdienst van alle wapens; Tarief van herstellingen aan kleeding en uitrusting; Exercitiereglement der cavalerie, eerste deel (herdruk 1921); Idem, tweede deel (herdruk 1921); Voorloopig schietvoorschrift der cavalerie, uitgave 1921.

Belooningen en straffen. Een overzicht van de aan militairen der landmacht in 1921 toegekende eerbelooningen wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Nederlandsch-Indië is opgenomen in tabel 14 van bijlage C.

Het aantal militairen beneden den rang van officier, dat aanspraak kreeg op de gouden, zilveren en bronzen medaille en op den zilveren gesp voor langdurigen trouwen dienst beliep 6566, tegen 2339 in 1920.

In 1921 werden door de militairen der op Java aanwezige korpsen en detachementen wederom de vaardigheidsproeven afgelegd, terwijl in de buitengewesten alleen de lichte vaardigheidsproef werd afgenomen. Aan de lichte proef — welke moest worden afgelegd door 283 officieren en onderluitenants en 19 320 militairen beneden den rang van onderluitenant — werd voldaan door 72% der officieren en onderluitenants en 56% der militairen beneden den rang van onderluitenant. Van hen voor wie de proef niet verplichtend was geslaagden 88% der officieren en onderluitenants en 42% der militairen beneden den rang van onderluitenant. Aan de zware proef werd deelgenomen door 41 officieren en onderluitenants en 307 militairen beneden den rang van onderluitenant, van wie 33 officieren en onderluitenants en 181 militairen beneden den rang van onderluitenant slaagden.

Tabel 15 van bijlage C bevat eene numerieke opgave betreffende eenige klassen van gestraften, of om niet-eervolle redenen uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerden, terwijl tabel 16 een overzicht geeft van de in 1921 wegens dronkenschap aan Europeesche militairen opgelegde straffen, waaruit blijkt, dat van de 6193 Europeesche militairen er zich 460 nu en dan aan misbruik van sterken drank schuldig maakten en daarvoor in 530 gevallen werden gestraft. In 1920 bedroegen deze getallen 6029, 610 en 761.

Maatregelen en instellingen in het belang van het zedelijk en stoffelijk welzijn van den soldaat. Het aantal ontspanningslokalen bedroeg 156.

Ook gedurende 1921 bleef de gelegenheid opengesteld om tot schoen- en kleermaker bij de korpsen te worden opgeleid.

Aan de kookschool, verbonden aan de kaderschool te Tjimahi bestond voor de inheemsche militairen van het wapen der cavalerie en voor militairen der overige wapens en voor hospitaalsoldaten de gelegenheid om zich voor kok te bekwamen.

De verantwoording over het beheer der 86 militaire sociëteiten wees een voordeelig saldo van ± f 120 200 aan; de waarde van gebouwen, meubilair en bibliotheken werd eind 1921 geschat op f 1 065 000.

Ook voor 1922 werd geldelijke steun verleend aan vereenigingen, welke zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen en wel ten behoeve van de tehuizen van den Christelijken militairen bond voor Oost- en West-Indië te Weltevreden, Meester-Cornelis, Buitenzorg en Tjimahi, van het Leger des Heils te Weltevreden, Bandoeng, Soerakarta, Djokjakarta, Ambarawa, Soerabaja en Malang, van den Katholieken socialen bond te Weltevreden, zoomede aan dergelijke instellingen te Bandoeng, Tjimahi, Salatiga, Magelang, Soerakarta, Soerabaja en Malang. Door het zeer gering bezoek werd het tehuis van militairen te Willem I (Ambarawa) begin 1921 gesloten.

Teneinde het kazerne-concubinaat onder de Europeesche en Christen-inlandsche militairen geleidelijk te doen verdwijnen, werd sedert 1914 aan Europeesche en Christen-inlandsche onderofficieren geen vergunning meer verleend tot het houden van eene concubine en tevens voor hen de gelegenheid om te huwen onbeperkt opengesteld. Voor de Europeesche korporaals en soldaten werd in 1919 de gelegenheid om te huwen onbeperkt opengesteld, doch een verbod tot het houden van eene concubine nog niet uitgevaardigd.

§ 2. VERDEDIGINGSWERKEN.

Het werk Zuid-Tandjoengpriok is opgeheven.

§ 3. TOPOGRAFISCHE DIENST.

De triangulatie-brigade verrichtte hare werkzaamheden in de buitengewesten in Djambi, Riouw, Lombok, Noord-, Midden- en Zuid-Oost-Celebes. De meting van den primairen ketting in Djambi werd geëindigd. De 5de opnemingsbrigade verrichtte in Celebes triangulatiemetingen. Door de opleidingsbrigade werden dergelijke werkzaamheden uitgevoerd in de residentiën Kediri, Soerakarta, Djokjakarta en op het eiland Bali. Samenwerking met het draadlooze station Malabar, voor de seinwisseling ten behoeve van de sterrekundige plaatsbepalingen op Sumatra, werd verkregen. Aan de gewone metingen, welke grootendeels eene voortzetting waren der werkzaamheden van het vorig verslagjaar, werd voortgewerkt in de gewesten Atjeh en onderhoorigheden, Oostkust van Sumatra, Palembang, Benkoelen, Batavia (oud), Pre-

anger-Regentschappen, Cheribon, Djokjakarta, Soerakarta, Madoera, Celebes en onderhoorigheden en Amboina.

De kaarteering had plaats, van Java op de schalen 1 : 25 000 en 1 : 50 000 en van de buitengewesten op de schalen 1 : 40 000, 1 : 50 000, 1 : 80 000, 1 : 100 000 en 1 : 200 000. In totaal werden opgenomen en gekaarteerd 9749 K.M.² terrein.

Gedurende een zestal maanden werden proeven genomen ter beoordeeling van de mogelijkheid tot invoering van de stereofotogrammetrische methode van terreinopneming.

Landrentemetingen werden verricht op Java, Bali en Borneo. Op Java en Madoera werden door de landrente-opnemingsbrigade de kaarten van 677 879 bouws desagronden, waarvan ± 88 % bouws landrenteplichtig is, deels bijgewerkt, deels vernieuwd. Nieuwe metingen hadden plaats op Bali en Borneo (afd. Kandangan), waar respectievelijk 123 880 en 131 519 bouws desagrond in kaart werden gebracht. Van het totaal aantal bouws was ± 92 % landrenteplichtig. Vluchtige metingen hadden door de verkenners plaats op de eilanden Ceram (dat thans geheel is opgenomen), Flores, Batjan, Soembawa en Nieuw-Guinea.

Aan de reproductie der bladen werd zoo krachtig mogelijk doorgewerkt. Vele overzichts- en gemeentekaarten werden voltooid en ten behoeve van een hier te lande te maken reliefkaart van den Indischen archipel werd een overzichtskaart in 13 bladen op de schaal 1 : 1 000 000 vervaardigd. Van de buitengewesten zagen tal van net- en spoeddrukken het licht, waaronder veelhoeksbladen van Halmahera, Ceram en Flores, benevens eene schetskaart van de Tidoengsche landen (Borneo).

De commissie, welke tot taak had van advies te dienen in hoeverre eene overbrenging van de inrichting naar Bandoeng te verkiezen was boven eene uitbreiding te Weltevreden en op welke wijze voldaan kon worden aan de eischen, welke de verschillende takken van dienst in toenemende mate stellen, kwam dit jaar met hare opdracht gereed.

Het tekort aan personeel op 31 December 1920 62 man bedragende, verminderde tot 39 op 31 December 1921.

§ 4. KRIJGSVERRICHTINGEN.

Krijgsverrichtingen in den eigenlijken zin van het woord hadden ook in het afgeloopen jaar niet plaats. De hier en daar in het commandement van Amboina en Ternate heerschende onrust, hoewel nog niet geheel onderdrukt, bleek toch van weinig beteekenis. Waar noodig, was een enkele patrouille voldoende om uitingen van verzet te voorkomen.

De 4 brigades sterke bezetting in het Arfak-gebied blijft voorshands gehandhaafd tot steun van het civiel bestuur bij het scheppen van ordelijke toestanden in dat deel van Nieuw-Guinea.

Aangezien de gebeurtenissen reeds zijn beschreven in hoofdstuk C, kan hier met eenige algemeene opgaven nopens de geleden verliezen, de plaats gehad hebbende aanvullingen, enz. worden volstaan.

GEWEST.	Aanvulling.				Verliezen aan onze zijde. Gesneuveld.				Gewond.				Verliezen aan 's vijands zijde		
	Officieren en onderluitenants.	Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen	Totaal.	Offic. en onderluitenants.	Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Offic. en onderluitenants.	Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Gesneuveld.	Gewond.	Gevangen.
Atjeh en onderhoorigheden	48	142	1048	1238	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang en Djambi	13	26	368	407	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafd. van Borneo	5	22	198	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	306
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	15	55	409	479	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	8
Celebes en Menado	25	64	621	710	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2808 [1])
Amboina en Ternate	10	86	322	418	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	9	22	134	165	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

[1]) Gearresteerd wegens politie-overtreding of misdrijf; van de overige commandementen werden dienaangaande geen opgaven ontvangen.

§ 5. KORPSEN NIET RECHTSTREEKS TOT HET LEGER BEHOORENDE.

Voor de numerieke opgaven aangevende den toestand op einde 1921 betreffende de schutterijen en de overige in deze paragraaf bedoelde op militairen voet ingerichte korpsen, zij verwezen naar tabel 17 van bijlage C.

Aan de lijst van vrijstellingen voor den persoonlijken schutterlijken dienst is uitbreiding gegeven bij Ord. van 31 Maart 1922 (Ind. St. n°. 183).

Het reglement voor de schutterijen in het gewest Amboina (Ind. St. 1912 n°. 428) onderging nadere wijziging bij Ord. van 21 Juli 1921 (Ind. St. n°. 445).

De toelagen, toegekend aan eenige personen behoorende tot het korps schutterij te Amboina, zijn bij Gouv. Bt. 21 Juli 1921 n°. 58 (Ind. St. n°. 446) verhoogd.

Bij Ord. van 16 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 765) is de regeling nopens de geleidelijke opheffing van de schutterijen op Java, voor zooveel noodig gewijzigd, van toepassing verklaard op de schutterij van Padang. De schutterij te Saparoea (Amboina) is bij Ord. van 27 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 51) opgeheven.

Voor wijzigingen in de reglementen voor de korpsen barisan van Madoera en het legioen van Mangkoe Negara zie men Bijbl. Ind. St. nos. 9852 en 9986.

§ 6. KONINKLIJK KOLONIAAL MILITAIR INVALIDENHUIS (OP BRONBEEK).

In den loop van 1921 zijn in het invalidenhuis opgenomen 50 oud-militairen (47 uit Oost-Indië, 2 uit West-Indië en 1 van de Koninklijke Marine) en zijn uit de sterkte afgevoerd 54 man (21 wegens overlijden en 33 die op verzoek of om andere reden ontslagen zijn). Dientengevolge telde het gesticht op ult. 1921 202 verpleegden (62 gegradueerden en 140 minderen), tegen 206 verpleegden (63 gegradueerden en 143 minderen) op ult. 1920.

Gerekend over het geheele jaar, huisvestte het gesticht in 1921 gemiddeld 201 man per dag. In de ziekeninrichting waren, bij het einde van elk kwartaal van 1921, in verpleging achtereenvolgens 26, 16, 21 en 25 man.

Met de vervulling van verschillende betrekkingen waren op ult. 1921 belast 28 verpleegden, onder wie 10 gegradueerden.

De uitgaven voor het invalidenhuis bedroegen in 1921 f 212 954, of — na aftrekking van de ten bate van het gesticht ingehouden gagementen en pensioenen ad f 68 046 — f 144 908.

E.

ZEEMACHT.

Bij Gouv. Bt. 23 Aug. 1921 n°. 69 (Ind. St. n°. 487) is bepaald, dat bij ontstentenis of tijdelijke verhindering voor die zaken waarbij de commandant der zeemacht en hoofd van het Departement der Marine handelt als commandeerende officier in den zin der wetten en verordeningen voor de zeemacht geldende, in zijn plaats optreedt de oudste der bij het Departement der Marine geplaatste zeeofficieren.

Onverminderd de bevoegdheden van den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der scheepvaart, is bepaald, dat de commandant der zeemacht en hoofd van het Departement der Marine bevoegd is tot alle handelingen, welke uitgaven ten laste van den lande ten gevolge hebben (tot geen hooger bedrag dan f 50 000) en die betreffen de bij de Xde begrootingsafdeeling ondergebrachte bouwwerken, schepen en vaartuigen en goederen (Gouv. Bt. 6 Oct. 1921 n°. 33 in Ind. St. n°. 587).

Bij Gouv. Bt. 26 Febr. 1922 n°. 28 (Ind. St. n°. 107) is aangeteekend, dat is ingesteld een staf der marine in Nederlandsch-Indië.

Het reglement op de saluutschoten (Ind. St. 1910 n°. 661) onderging wijziging bij Gouv. Bt. 11 Febr. 1922 n°. 2x (Ind. St. n°. 75).

§ 1. KONINKLIJKE MARINE.

Personeel. De gemiddelde sterkte over 1921 van het personeel der zeemacht bedroeg 229 officieren, 1184 Europeesche en 1428 inlandsche onderofficieren en manschappen; in het geheel derhalve 2841 koppen, tegen 3095 in 1920. Hoeveel koppen bij het einde van 1920 en 1921 waren ingeschreven in de rol van de in dienst zijnde schepen en inrichtingen der zeemacht en hoeveel hun aantal meer of minder bedroeg dan de „bepaalde sterkte" blijkt uit bijlage D, tabel 2.

Tevens doet deze tabel in totaal kennen de „bepaalde" en „aanwezige" sterkte aan officieren en aan verdere bemanning afzonderlijk, ook wat het machinedrijvers- en stokerspersoneel en het personeel van het korps mariniers betreft.

De aanneming van inlanders voor den zeedienst bleef opengesteld bij de marinekazerne Goebeng te Soerabaja en had voorts plaats bij de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser. Bij deze school werden 106 en bij de marinekazerne Goebeng 47 inlanders aangenomen. Deze laatsten zijn bestemd om hunne opleiding bij de kweekschool te ontvangen. De aanneming leverde geen moeilijkheden op.

Zooals blijkt uit bijlage D (tabel 3) is het aantal inlandsche schepelingen in 1921 met 14 koppen verminderd.

De regeling van het korps inlandsche schepelingen bij de Koninklijke Marine (Ind. St. 1921 n°. 393) onderging eene wijziging bij Ord. van 13 Mei 1922 (Ind. St. n°. 321) in verband met de instelling van den rang van adspirant-vliegtuigmaker.

De gezondheidstoestand kan niet bepaald gunstig genoemd worden. De oorzaak hiervan is voornamelijk te zoeken in het veelvuldig voorkomen van malaria. Bij de marinekazerne Goebeng werd van de Europeesche bemanning 45 % geïnfecteerd met primaire malaria, tegen 15 % in 1920, welke cijfers bij de inlandsche bemanning respectievelijk 43 % en 27 % bedroegen. Bij de marinekazerne Oedjong werd 71 % van de Europeanen en 15 % van de inlanders door primaire malaria aangetast (17,5 en 21,5 % in 1920). Ondanks de veelvuldige toepassing van voorbehoedende inspuitingen, kwam typhus nogal veel voor; aan deze ziekte vielen 3 sterfgevallen (2 Europeanen en 1 inlander) te betreuren. Vermelding verdient de epidemie — beter endemie — van longontsteking bij de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser. Het eerste geval kwam voor in Januari 1921, daarop volgden eenige gevallen in April, Mei en Juli, terwijl het maximum werd bereikt in Augustus, September en October. Steeds groepeerden zich om de longontsteking talrijke gevallen van bronchitis en broncho-pneumonie. Einde 1921 meldden zich geen longontsteking-patiënten meer, doch begin 1922 waren de gevallen van bronchitis en broncho-pneumonie weer talrijker dan ooit te voren. In het geheel kwamen 4 sterfgevallen (1 Europeaan en 3 inlanders) aan die ziekte voor. De oorzaak moet voornamelijk gezocht worden in klimaatsinvloeden te Makasser. Wat de venerische ziekten aangaat, valt eene verbetering te bespeuren van het cijfer der primaire syphilis, doch de andere geslachtsziekten waren even veelvuldig als gedurende het vorige jaar.

Het aantal sterfgevallen bij de Europeanen bedroeg 6 en bij de inlanders 17.

Afgekeurd voor den dienst in de tropen werden 45 Europeanen en voor den militairen dienst 1 Europeaan en 19 inlanders.

Materieel. Bij den aanvang van het verslagjaar waren in dienst het pantserschip *Tromp* en de torpedobootjagers *Bulhond*, *Jakhals*, *Hermelijn* en *Panter*, welke jagers respectievelijk 1 September 1921, 14 Juli 1921, 1 Januari 1922 en 16 December 1921 buiten dienst werden gesteld, terwijl de *Tromp* — na aankomst van het pantserschip *De Zeven Pro-*

vinciën — midden Januari 1922 naar Nederland vertrok. Sedert zijn achtereenvolgens de torpedobootjagers *Lijnx* (1 September 1921), *Vos* (16 December 1921) en *Bulhond* (1 Januari 1922) in dienst gesteld.

Van de Indische militaire marine waren in het begin van het verslagjaar in dienst: de mijnenleggers *Siboga, Serdang* en *Hercules;* de flottieljevaartuigen *Mataram* en *Koetei;* de onderzeebooten *K I, K III* en *K V;* de opnemingsvaartuigen *Tydeman, Van Gogh, Van Doorn* en *Sumbawa,* benevens twee torpedobooten. De torpedobooten werden uit de oorlogssterkte afgevoerd; de *Scylla, Minotaurus, Python* en *Sphinx* werden verkocht, terwijl de overblijvende booten dienst doen als hulpvaartuigen. De *Serdang* werd 1 Juli 1921 buiten dienst gesteld en vervangen door de *Assahan,* welk schip tot mijnenlegger was omgebouwd. In December 1921 en Januari 1922 kwamen de onderzeebooten *K IV* en *K VI* in Indië aan. Midden Januari 1922 werd de *Van Gogh* buiten dienst gesteld en vervangen door de *Eridanus,* terwijl in Maart d. a. v. de *Van Gogh* wederom in dienst werd gesteld ter vervanging van de *Van Doorn.* Op het eind van het verslagjaar waren in dienst: de onderzeebooten *K I, K III, K IV, K V* en *K VI;* de mijnenleggers *Assahan, Siboga* en *Hercules;* de flottieljevaartuigen *Mataram* en *Koetei;* de opnemingsvaartuigen *Tydeman, Eridanus, Van Gogh* en *Sumbawa.*

De marine-luchtvaartdienst in deze gewesten onderging eene groote uitbreiding. Thans is te Tandjoengpriok een tijdelijk vliegkamp ingericht, waar 12 vliegtuigen bedrijfsklaar gehouden kunnen worden, terwijl een groot vliegkamp, opgezet voor 40 vliegtuigen c. a., te Soerabaja in aanbouw is en voor een gedeelte reeds in gebruik kan worden genomen. Te Semarang bestaat gelegenheid tot het bergen van een tweetal vliegtoestellen. In Indië zijn thans aanwezig: 20 watervliegtuigen type W. A. (tweedekkers) en 3 watervliegtuigen type W. B. (eendekkers).

Opgaven betreffende de bedrijfskosten der schepen en van enkele maritieme inrichtingen aan den wal gedurende het jaar 1921 treft men aan in tabel 4 van bijlage D.

Steenkolen. Gedurende het tijdvak 1 April 1921—1 April 1922 werden de marine-steenkoolopslagen geregeld met gouvernements-steenkool, in Nederlandsch-Indië gewonnen, aangevuld, terwijl bovendien eene hoeveelheid Borneo-kolen werd aangekocht. Naar behoefte werden thans ook weder buitenlandsche kolen aangeschaft (Cardiff- en Australische). Wat de inheemsche Boekit Asem-kolen betreft, leverde deze kolensoort bij gebruik in W. P.-ketels teleurstellingen op vergeleken bij vroeger genomen proeven, zoodat zelfs de beste soort, de Lematang-marinekolen, dikwijls geheel onvoldoende resultaten gaf. In de eerste plaats blijkt een en ander te wijten te zijn aan nog niet behoorlijke exploitatie, waardoor dikwijls gemengde soorten worden ontvangen met hoog gruisgehalte, veel vocht, enz.

Vloeibare brandstof, enz. De met de Dordtsche Petroleummaatschappij gesloten overeenkomst voor de levering van Solar-olie voor onderzeebooten werd voorloopig in onderling overleg opgeschort in verband met de lage marktprijzen, terwijl het residu-contract voor onbepaalden tijd van kracht is.

De door de marine benoodigde smeerolie wordt gedeeltelijk betrokken bij de Dordtsche Petroleummaatschappij. Proeven, genomen met inheemsche compound-olie, leverden goede resultaten op, zoodat waarschijnlijk binnenkort de aanschaffing der voornaamste smeer-oliën geheel onafhankelijk van buitenlandschen aanvoer kan geschieden.

§ 2. GOUVERNEMENTS MARINE.

Personeel. In 1921 zijn 352 schepelingen aangenomen, terwijl 431 schepelingen hun dienstverband verlengden.

Op ult. 1921 bestonden de ambtenaren en beambten uit 142 man (19 gezaghebbers, 61 officieren, 47 werktuigkundigen en 15 vierde-werktuigkundigen), ongerekend één gezaghebber en één eerste-werktuigkundige, eerstgenoemde tijdelijk geplaatst op het hoofdkantoor van scheepvaart en laatstgenoemde bij den aanbouw en de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen, doch met inbegrip van 8 ambtenaren, die gevoerd à la suite van hun korps, dienst deden aan boord van de schepen der bebakening en kustverlichting en bij de uitdieping van het westervaarwater naar Soerabaja.

Uit Nederland werden uitgezonden 10 derde-officieren en 9 vierde-werktuigkundigen, terwijl in Indië 1 derde-officier en 8 vierde-werktuigkundigen werden aangenomen.

De vloot was einde 1921 bemand met 826 mindere schepelingen.

Nadere opgaven nopens de gevorderde diensten en de aanwezige bemanning van de schepen der gouvernements marine vindt men in bijlage E.

De vergoeding-toelagen aan de officieren van de gouvernements marine bij dienstverrichtingen aan den wal zijn bij Gouv. Bt. 13 Mei 1922 n°. 47 (Ind. St. n°. 324) herzien.

De bepalingen betreffende de opleiding van 2de-officieren en 2de-werktuigkundigen bij de gouvernements marine voor den hoogeren rang (Bijbl. Ind. St. n°. 9497, zooals dat sedert is gewijzigd) zijn nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 10 Mei 1922 n°. 39 (Bijbl. Ind. St. n°. 10064).

Met ingang van 1 Januari 1921 is de bezoldiging van de ambtenaren der gouvernements marine opnieuw vastgesteld en is de titel van leerling-werktuigkundige gewijzigd in vierde-werktuigkundige (Gouv. Btn. 25 Nov. 1921 n°. 34 en 22 April 1922 n°. 58; Ind. St. 1921 n°. 715 en 1922 n°. 260).

Materieel. Op einde Maart 1921 bestond de vloot der gouvernements marine uit 23 schepen. Hiervan waren er 12 bestemd voor de stationsdiensten, 3 voor de algemeene diensten, 3 tot tegengang van den opiumsluikhandel op zee, 1 voor kabelwerk, 1 voor zee-onderzoek, terwijl 3 in reserve waren.

Bij de gewestelijke vaartuigen werden in dienst gesteld 8 motorbooten, namelijk: 1 te Moearatewe (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), 1 te Poeroektjahoe (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), 1 te Djambi, 1 op de Rokan-rivier (Oostkust van Sumatra), 1 te Donggala (Menado) en 3 onderscheidenlijk te Sambas (Westerafdeeling van Borneo), Poeloe Tello (Sumatra's Westkust) en Singkel (Atjeh en onderhoorigheden) ter vervanging van het stoomvaartuig *Sri Landak* en de motorbooten 31 en 127 aldaar. Wegens beëindiging van de expeditie naar het Centraal bergland van Nieuw-Guinea werden de ter beschikking van die expeditie gestelde 3 motorbooten buiten dienst gesteld. Voorts werden 8 stoomvaartuigen in dienst gesteld, namelijk 1 te Bagan Si Api Api (Oostkust van Sumatra), 1 te Siak Sri Indrapoera (Oostkust van Sumatra), 2 te Tarakan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en 4, onderscheidenlijk te Poso (Menado), Palembang (Palembang), Manokoeari (Nieuw-Guinea) en Djambi (Djambi), ter vervanging van den motorschoener *'t Fortuyntjen* en de stoomvaartuigen *Pruys van der Hoeven, Pionier* en *Robbert* aldaar.

Het stoomvaartuig *Nora* werd aan het station Dempta (Nieuw-Guinea) onttrokken en te Fakfak (Nieuw-Guinea) gestationneerd in de plaats van het buiten dienst gestelde stoomvaartuig *Resident Bensbach.*

Verder werd de motorboot *U* aan Sabang (Atjeh en onderhoorigheden) onttrokken en te Belawan Deli (Oostkust van Sumatra) gestationneerd, terwijl het op laatstgenoemde plaats bescheiden stoomvaartuig *Wilhelmina* Bengkalis (Oostkust van Sumatra) als station kreeg.

De door het stoomvaartuig *Helena* vervangen motorschoener *'t Fortuyntjen* te Poso (Menado) werd te Piroe (Amboina) gestationneerd, terwijl verder de motorschoeners *De Swartten Arendt, De Griffioen* en *De Kemphaen* onderscheidenlijk te Sanana (Ternate en onderhoorigheden) en op de Kei-eilanden en de Tanimbar- en Babar-eilanden (Amboina) werden in dienst gesteld.

In aanbouw bevinden zich: 5 motorbooten, 4 stoomvaartuigen en 1 motorschoener, bestemd voor verschillende stations en voor aanvulling der reserve.

Op eind Maart 1922 waren in dienst 94 motorvaartuigen, 45 stoomvaartuigen en 4 motorschoeners, benevens vele roei- en zeilvaartuigen.

§ 3. MARINE-ETABLISSEMENT.

De staat, aangevende de samenstelling en bezoldiging van het personeel van het marine-etablissement (Ind. St. 1914 n°. 58, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd bij Gouv. Btn. 17 Aug. 1921 n°. 46 (Ind. St. n°. 480) en 18 Mei 1922 n°. 71 (Ind. St. n°. 333).

Zoo krachtig mogelijk wordt voortgegaan met de uitbreiding en moderniseering der inrichting om haar geschikt te maken voor haar taak.

Voor verdere bijzonderheden betreffende het etablissement wordt verwezen naar het jaarverslag dier inrichting.

§ 4. SCHEEPVAART.

De scheepvaartbeweging in 1921, in vergelijking met die in 1920 en 1919, blijkt uit de hieronder volgende opgave van het aantal en den inhoud (in 1000 M³.) der in de voornaamste havens van Nederlandsch-Indië aangekomen stoomschepen en zeilschepen.

HAVENS.	1919. 1)		1920. 1)		1921. 1)	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Tandjoengpriok	1 913	8 640	1 974	9 757	2 039	11 312
Soerabaja	1 989	7 781	1 912	8 414	2 024	9 956
Semarang	1 103	6 621	1 203	8 085	1 471	9 648
Cheribon	529	2 445	722	4 064	792	4 501
Tjilatjap	236	692	169	789	156	1 010
Padang (Emmahaven)	567	2 345	575	2 944	717	2 884
Pangkalanbrandan	1 554	71	1 157	66	891	65
Poeloe Sembilang	1 620	498	1 045	476	933	529
Belawan Deli	1 212	1 740	1 211	1 863	1 173	2 869
Palembang	647	1 079	609	1 022	694	1 180
Bandjermasin	451	554	458	578	478	623
Balikpapan	961	2 297	998	2 855	1 082	2 739
Samarinda	531	460	537	504	573	484
Makasser	638	2 485	669	3 098	704	3 349
Menado	177	647	189	717	232	755
Ternate	75	155	106	223	93	251
Soemenep	1 050	564	1 230	533	1 212	551
Singaradja	236	772	234	772	233	726
Sabang	609	2 476	720	3 455	743	3 944
Sambo	6 754	3 216	7 999	3 839	8 206	3 724
Pontianak	656	316	484	286	500	255

De aard van de scheepvaartbeweging in 1921 wordt voor de voornaamste havens aangegeven in de volgende tabel.

HAVENS.	Aangekomen					
	stoomschepen.		zeilschepen van 300 M³. netto inhoud en daarboven.		zeilvaartuigen van minder dan 300 M³. netto inhoud.	
	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)
Tandjoengpriok	2 029	11 296 968	10	15 430	9	777
Soerabaja	1 994	9 932 776	30	23 570	6 374	160 785
Semarang	1 471	9 647 707	—	—	1 034	43 212
Cheribon	791	4 500 456	1	361	162	8 694
Tjilatjap	155	1 008 299	1	1 543	1	226
Padang (Emmahaven)	717	2 884 420	—	—	1 158	28 156
Pangkalanbrandan	888	63 248	3	1 471	1 480	120 185
Poeloe Sembilang	904	507 828	29	21 568	1 287	125 089
Belawan Deli	1 141	2 850 133	32	18 522	1 241	133 560
Palembang	664	1 134 043	30	46 290	429	15 723
Bandjermasin	452	606 164	26	16 990	1 005	34 308
Balikpapan	1 078	2 783 212	4	6 172	329	29 372
Samarinda	573	484 020	—	—	129	14 430
Makasser	700	3 347 528	4	1 870	3 970	80 738
Menado	232	754 925	—	—	387	5 886
Ternate	93	250 890	—	—	6	162
Soemenep	1 210	549 626	2	1 048	1 693	30 287
Singaradja	229	724 285	4	1 734	750	15 567
Sabang	737	3 941 282	6	3 078	31	4 655
Sambo	7 584	3 445 247	622	278 415	4 956	590 362
Pontianak	500	255 010	—	—	683	31 969

1) In verband met de nieuwe voorschriften voor de samenstelling van de scheepvaartstatistiek (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7853) zijn alleen zeilvaartuigen van 300 M³. en daarboven opgegeven.

Bij Ord. van 10 Juni 1921 (Ind. St. n°. 374) zijn, met ingang van 1 Juli 1921, de voorschriften betreffende de meting van schepen en vaartuigen, in Nederlandsch-Indië thuis behoorende of aldaar tijdelijk aanwezig (Ind. St. 1881 n°. 66) nader gewijzigd met betrekking tot het meetloon.

Het reglement voor de examens ter verkrijging van diploma's van stuurman, machinist en machinedrijver aan boord van koopvaardijschepen (Ind. St. 1908 n°. 633, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 1 Juni 1922 n°. 2 (Ind. St. n°. 377).

Bebakening, kustverlichting en loodswezen. De bebakeningsstoomers *Hoofdinspecteur Zeeman* en *Pharus* deden onafgebroken dienst, terwijl het motorbebakeningsvaartuig *Castor* van Mei 1921 tot Februari 1922 in hoofdzaak dienst deed voor de oprichting van radiostations van den post-, telegraaf- en telefoondienst.

Op 15 Maart 1922 bedroeg het aantal lichtbakens en te water liggende licht- en lantaarnboeien onderscheidenlijk 55 (waarvan 43 met acetyleenlicht), 78 (waarvan 8 met acetyleenlicht) en 17. Op denzelfden datum bedroeg het aantal te water liggende tonnen 412 en het aantal ijzeren, houten en steenen bakens onderscheidenlijk 231, 46 en 17. Er waren 8 loodslichtschepen en 3 lichtschepen in gebruik, terwijl 1 nieuw reservelichtschip door het marine-etablissement te Soerabaja werd afgeleverd.

De kustverlichting onderging in het verslagjaar de volgende wijzigingen: In straat Makasser werd op het eiland Dewakang Besar een wit schitterlicht ontstoken. Het licht van Merauke werd versterkt door wijziging van de olielichtbron in acetyleen, waarbij ook de periode werd veranderd. Voorbereid werd de bouw van een kustlicht op Tandjoeng Berakit (noordoosthoek van het eiland Bintan, Riouw-archipel), op Tandjoeng Koerong (eiland Semaoe bij Koepang) en bij kali Menia (noordwestkust van het eiland Sawoe). Voor de geul Selat Koembang in de Palembang-rivier werden 2 acetyleengeleidelichten geplaatst, terwijl het lichtbaken n°. 4 werd gedoofd. Voor het vaarwater naar Sambo (Riouw) werd op het kustrif van het eiland Belakangpadang een lichtbaken opgericht, toonende een groen schitterlicht. Nog werd een lichtbaken met wit schitterlicht ontstoken op het einde van het westelijk havenhoofd ter reede Semarang. Begonnen werd met den bouw van een lichtbaken ter reede Manokoeari (Nieuw-Guinea). De lichten van de lichtbakens op Melvill-rif en bij den mond van de Kalimas werden onderscheidenlijk gewijzigd in een groen schitter- en een rood vast licht. In de Asahan-rivier werden 2 geleidelichten (oversteekmerk III) bijgeplaatst en werd de plaats van de lichten voor het oversteekmerk I gewijzigd. Voor het invaren van de tweede binnenhaven te Tandjoengpriok werd op den oosterdam een rood vast licht geplaatst en een roode sector in het oostelijk havenlicht aangebracht. Enkele roode vaste lichten werden ontstoken, namelijk in de oosthaven te Telokbetong, op het eiland Belakangpadang (Riouw), te Beo (Menado), Tehor (Amboina), Sorong (Nieuw-Guinea) en Menado. Een groen licht werd ontstoken te Manokoeari (Nieuw-Guinea). Gebluscht werd het witte vaste licht nabij Tandjoeng Hele (zuidoostkust van Nias) en het roode vaste licht te Liroeng (Menado). In de verlichting van de Barito-rivier werden eenige wijzigingen aangebracht; het lichtschip, een gasboei en twee lichtbakens werden hier voorzien van oliegasgloeilicht. Ook de boei van het Pamanoekan-rif werd van gloeilicht voorzien. In de monding van de Beraoe-rivier

(Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werden 2 gasboeien en voor de monding van de Rokan-rivier (Oostkust van Sumatra) werd een gasboei gelegd. Ter reede Semarang werd een gasboei opgenomen in verband met de ontsteking van het licht op het westelijk havenhoofd.

Met ingang van 1 Januari 1921 is de bezoldiging van de loodsen der eerste en tweede klasse herzien (Gouv. Btn. 25 Nov. 1921 n°. 33 en 1 Maart 1922 n°. 21; Ind. St. 1921 n°. 714 en 1922 n°. 112).

Het aantal loodsen der 1ste klasse van den loodsdienst te Tandjoengpriok is van vijf op zes gebracht (Ind. St. 1921 n°. 437).

In Deli werd een niet verplichte loodsdienst ingesteld.

Aan loodsgelden werd in de laatste 3 jaren ontvangen:

	1919	1920	1921
Tandjoengpriok (Batavia).	f 75 843	f 88 575	f 138 253
Soerabaja (Grisee)	335 825	315 821	522 768
Tjilatjap	26 360	25 123	44 326
Emmahaven (Padang)	47 620	58 040	78 420
Aroe-baai en Babalan-geul.	38 361	37 296	56 343
Koetei-rivier	26 454	30 890	42 907
Balikpapan	79 348	98 407	134 378
Palembang	78 661	76 000	123 070
Makasser	23 870	29 690	45 635
Sambo	35 492	42 157	58 162
Tarakan	34 712	40 022	32 739
Belawan	—	—	37 322
Totaal......	f 802 546	f 842 021	f 1 314 323

Havendiensten. Aan bakengeld werd in 1921 ontvangen op Java en Madoera f 1 079 060 en in de buitengewesten f 832 610, tegen f 786 341 en f 581 630 in 1920.

De Ord. in Ind. St. 1918 n°. 329, juncto 1921 n°. 216, regelende de heffing van bakengeld, is nader gewijzigd bij Ord. van 12 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 536).

De lijst van havens, waar geen bakengeld geheven wordt is aangevuld met Boenta (Celebes en onderhoorigheden) en Sapeken (Madoera) (Ind. St. 1921 n°. 515) en Ilwaki (Timor en onderhoorigheden) (Ind. St. 1922 n°. 102).

Bij Ord. van 18 Juli 1921 (Ind. St. n°. 433) wordt aan de havenmeesters voor het buiten de kantooruren en op Zon- en feestdagen verrichten van werkzaamheden, voortvloeiende uit art. 34 der bepalingen op het vervoer van pelgrims van Nederlandsch-Indië naar den Hedjaz en van daar naar Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1898 n°. 294) eene belooning toegekend. In verband hiermede is de regeling tot het toekennen van belooningen aan de havenmeesters of als zoodanig dienstdoende ambtenaren, wegens het verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de scheepvaart (Ind. St. 1920 n°. 747) gewijzigd bij Gouv. Bt. 18 Juli 1921 n°. 135 (Ind. St. n°. 434).

Hydrographische dienst. Het opnemingsvaartuig *Van Doorn* verrichtte na afloop van de herstelling (28 April 1921) eene opneming van de Pamoekang-baai (Oostkust van Borneo), zette daarna de opneming ter oostkust van Halmahera voort en voltooide vervolgens de opneming van de Boelien Kaoe-baaien en de Tobelo-eilanden. De opneming van de noordkust van Misool kwam gedeeltelijk gereed. Van 28 October tot 1 December 1921 was het schip te Soerabaja in herstelling, waarna het de opnemingswerkzaamheden hervatte. Eind Februari 1922 moest de *Van Doorn,* tot het ondergaan van eene ketelherstelling, te Soerabaja buiten dienst worden gesteld.

Het opnemingsvaartuig *Van Gogh* zette de opneming ter zuidkust van Sumatra voort tot het westelijk gedeelte der baai van Telokbetong. Met behulp van vliegtuigen werd de ligging bepaald van het tot dusver vergeefs gezochte rif in den noordelijken toegang van de Gaspar-straten, waarop het stoomschip *Riojun-Maru* had gestooten. Op 15 Januari 1922 werd het vaartuig buiten dienst gesteld en vervangen door de *Eridanus,* welk schip in Maart 1922 een aanvang maakte met de opnemingswerkzaamheden in den Riouw-archipel.

Het opnemingsvaartuig *Sumbawa* beëindigde het in kaart brengen der reeden van Tarakan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Malili (Celebes en onderhoorigheden), waarna het de opneming ter noord- en noordwestkust van Timor voortzette. Van eind Mei tot 13 Juni 1921 en van 11 Januari tot begin Maart 1922 was het schip te Soerabaja in herstelling.

Het opnemingsvaartuig *Tydeman* zette de opneming ter noordkust van Nieuw-Guinea in de Geelvinck-baai voort. De opneming van het eiland Noemfoor kwam gereed. Van 25 April tot 6 Juli 1921 en van 27 October 1921 tot 18 Januari 1922 onderging het schip te Soerabaja de noodige herstellingen.

§ 5. VERRICHTINGEN DER ZEEMACHT.

In April 1921 maakte de *Tromp* een tocht naar de Oostkust van Sumatra en in Augustus 1921 eene reis in het oostelijk deel van den archipel. Verder nam de bodem deel aan de gezamenlijke oefeningen in de Java-zee, waarna hij 23 Januari 1922 naar Nederland vertrok. Het pantserschip *De Zeven Provinciën* kwam 19 Januari 1922 uit Nederland te Tandjoengpriok aan en oefende tot het einde van den verslagtijd nabij Soerabaja.

De torpedobootjagers oefenden zich in hoofdzaak in de Java-zee, waarbij ze aan eenige gezamenlijke oefeningen deelnamen en bij eenige vliegtochten assisteerden. Bovendien maakten de jagers tochten naar Straat Malakka en omgeving en naar Borneo en Celebes, terwijl een jager eenigen tijd ter noordkust van Borneo vertoefde in verband met de aanwezigheid van Badjau's, die de nederzettingen der Bataafsche Petroleummaatschappij aldaar hadden bezocht en wier aanwezigheid kwaadwilligheid deed verwachten.

Van de schepen der Indische Militaire Marine werden de *Siboga* en *Serdang* gebruikt als mijnenlegger. Laatstgenoemd vaartuig vertoefde eenigen tijd in Straat Malakka, teneinde een einde te maken aan de zeerooverijen in die streken. Nadat de *Assahan* verbouwd was tot mijnenlegger, werd dit schip in dienst gesteld, waarna de *Serdang* voor eene dergelijke verbouwing bij het marine-etablissement te Soerabaja werd opgenomen. De *Assahan* maakte in het voorjaar een tocht naar Straat Makasser. De *Hercules* bleef te Soerabaja toegevoegd aan de *Siboga.* De *Mataram* bleef toegevoegd aan de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser. De *Koetei* maakte eenige tochten in den archipel. De onderzeebooten oefenden in hoofdzaak in de Java-zee.

In het afgeloopen jaar hadden eenige vliegtochten plaats, namelijk van Batavia naar Soerabaja en terug, van Soerabaja naar Makasser en van Batavia naar Belawan. Voorts namen vliegtuigen deel aan de gezamenlijke oefeningen en bewees een vliegtuig groote diensten bij het opsporen van de Badjau-vloot ter noordoostkust van Borneo. Ook bij het zoeken naar een in den noordelijken toegang van de Gaspar-straten gerapporteerd rif werd een groep vliegtuigen met succes gebruikt.

F.

AANGELEGENHEDEN BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN JUSTITIE.

Bij Gouv. Bt. 30 Dec. 1921 n°. 1 (Ind. St. n°. 813) is bij het Departement van Justitie ingesteld een kantoor van arbeid, omvattende de afdeelingen „Wetgeving en statistiek van den arbeid", „Arbeidsinspectie voor Java en Madoera" en „Vakbeweging". Voor bijzonderheden omtrent dit kantoor zij verwezen naar hoofdst. **B** (kol. 37). Eene lijst van in Nederlandsch-Indië bestaande vakvereenigingen is opgenomen in tabel XIV van bijlage G.

Het rechtsgebied van de landraden te Indramajoe en Madjalengka (res. Cheribon) en te Grisee (res. Soerabaja) is gewijzigd (Ind. St. 1922 nos. 211 en 464).

In verband met de gewijzigde administratieve indeeling van de residentie Bantam, zijn bij Gouv. Bt. 6 Juli 1922 n°. 26 (Ind. St. n°. 481) voorzieningen getroffen ten aanzien van de landraden te Tjilegon, Pandeglang, Serang en Rangkasbitoeng.

§ 1. RECHTERLIJKE MACHT.

De bij Gouv. Bt. 3 Juli 1920 n°. 6 (Ind. St. n°. 508) tot stand gekomen groepenindeeling der rechterlijke ambtenaren onderging wijziging bij Gouv. Bt. 13 Aug. 1922 n°. 42 (Ind. St. n°. 539).

Bij K. B. 14 Mei 1921 n°. 31 (Ind. St. n°. 440) is — met wijziging van art. 3 van K. B. 13 Oct. 1908 n°. 46 in Ind. St. 1909 n°. 24 — de mogelijkheid geopend om aan bureaujuristen reeds na het eerste dienstjaar dispensatie te verleenen van de vereischten van benoembaarheid tot rechterlijke betrekkingen in Nederlandsch-Indië.

Voor gedeeltelijke voorzieningen met betrekking tot het personeel der Europeesche en inlandsche rechtbanken zie men o. m. Ind. St. 1921 nos. 442, 548, 637, 729 en 786 en 1922 nos. 134, 165, 263, 407 en 489.

§ 2. RECHTSWEZEN IN HET ALGEMEEN.

Reglement op de rechterlijke organisatie. Dit reglement is bij K. B. 10 Dec. 1921 n°. 11 (Ind. St. 1922 n°. 164) aangevuld met eene bepaling (art. 76*a*) waardoor de burgerrechtsgeleerden van de krijgsraden ten aanzien van de bezoldiging en bevordering één korps uitmaken met de militair-rechterlijke ambtenaren, terwijl het bij K. B. 15 April 1922 n°. 76 (Ind. St. n°. 450) eene aanvulling onderging, ten einde den gegradueerden rechterlijken ambtenaren, die door aanvaarding van een niet-rechterlijk openbaar ambt hun plaats op de ranglijst hebben verloren, bij benoeming tot een rechterlijk ambt herplaatsing op die ranglijst te waarborgen. Voorts is dat reglement gewijzigd bij K. B. 16 Febr. 1922 n°. 38 (Ind. St. n°. 263) tot uitbreiding van het hooggerechtshof met een substituut-griffier.

Bij K. B. 3 Juli 1922 n°. 60 (Ind. St. n°. 587) is uit genoemd reglement vervallen het verbod aan de rechterlijke ambtenaren om handel te drijven, rechtstreeks of zijdelings betrokken te zijn in dien van anderen of in eenige concessie of onderneming van welken aard ook, op Nederlandsch-Indië betrekking hebbende of aldaar gevestigd.

Inlandsch reglement. Bij Ord. van 18 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 31) — goedgekeurd bij K. B. 22 Juli 1922 n°. 82 (Ind. St. n°. 644) — zijn art. 320, lid 2 (gedeeltelijk) en art. 320, lid 3 (geheel) van het inlandsch reglement buiten werking gesteld.

Bij K. B. 30 Jan. 1922 n°. 62 (Ind. St. n°. 197) is het inlandsch reglement gewijzigd en aangevuld, waardoor o.a. de tegen onwillige getuigen toegekende dwangmiddelen ook tegen deskundigen kunnen worden toegepast en de aan den rechter gegeven bevoegdheid om in den loop van het onderzoek ter terechtzitting andere getuigen dan de opgeroepenen te hooren, wordt uitgebreid tot deskundigen. Tevens is dat reglement aangevuld met eene bepaling, waardoor de mogelijkheid wordt geopend om het verhooren, verslagvragen en beëedigen van deskundigen te delegeeren aan het hoofd van bestuur hunner woon- of verblijfplaats.

Landgerechten. Voor wijziging van de ressorten van landgerechten en daarmede samenhangende indienststelling van personeel zij o.m. verwezen naar Ind. St. 1921 nos. 426 en 427 (Pematang Siantar), 530 (Loemadjang en Bondowoso), 547 (Ngandjoek), 1922 nos. 212 (Indramajoe), 459 en 460 (Poerbalingga), 465 (Grisee), 478 en 479 (Meester-Cornelis), 489 (Poerwakerta), 512 (Soerakarta en Klaten) en 553 (Sragen).

Voor het landgerecht te Sitoebondo wordt mede als zittingsplaats aangewezen de districtshoofdplaats Besoeki (afd. Panaroekan, res. Besoeki) (Ind. St. 1921 n°. 531).

Aan de door den directeur van justitie te benoemen plaatsvervangende landrechters, alsmede aan de ambtshalve als zoodanig optredende ambtenaren wordt een zittinggeld toegekend van f 15 per dag (Ind. St. 1922 n°. 332).

Bij Gouv. Bt. 25 Juli 1922 n°. 40 (Ind. St. n°. 511) is bepaald, dat de landrechters en hunne fiscaal-griffiers hunne woonplaats moeten hebben ter plaatse, waar het landgerecht gevestigd is.

Bij K. B. 30 Jan. 1922 n°. 62 (Ind. St. n°. 197) is het landgerechtreglement aangevuld met eene bepaling, waardoor de mogelijkheid wordt geopend om het verhooren, verslaggeven en beëedigen van deskundigen te delegeeren aan het hoofd van bestuur hunner woon- of verblijfplaats.

Rechtswezen in de buitengewesten. De reglementen tot regeling van het rechtswezen in de buitengewesten zijn bij Ord. van 15 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 754) nader gewijzigd en aangevuld met betrekking tot de wijze van indiening en behandeling van verzoeken om in hooger beroep kosteloos te mogen procedeeren; bij dezelfde gelegenheid is o. m. den

president van de rechtbank of den landraad de bevoegdheid geschonken, om den eischer bij de indiening van zijne vordering raad te geven en hulp te bieden.

Voorts ondergingen die reglementen wijziging bij Ord. van 19 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 769), strekkende tot opheffing van het wettelijk vereischte van Nederlanderschap voor de benoembaarheid tot de rechterlijke ambten in Nederlandsch-Indië (zie Ind. St. 1917 n°. 677).

In verband met de buitenwerkingstelling van art. 320, lid 2 (gedeeltelijk) en van art. 320, lid 3 (geheel) van het inlandsch reglement — zie onder „inlandsch reglement" — zijn bij Ord. van 18 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 32) — goedgekeurd bij K. B. 22 Juli 1922 n°. 82 (Ind. St. n°. 644) — de overeenkomstige zinsneden en bepalingen van de reglementen tot regeling van het rechtswezen in de buitengewesten ingetrokken.

In verband met het onder rechtstreeksch bestuur van den Lande brengen van het landschap Karangasem (res. Bali en Lombok) is het reglement op het rechtswezen in die residentie (Ind. St. 1882 n°. 142) nader herzien bij Ord. van 16 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 762).

Inheemsche rechtspraak. Bij Gouv. Bt. 12 Jan. 1922 n°. 54 is eene commissie van advies ingesteld nopens de voorgenomen herziening van de priesterraad-rechtspraak.

In afwachting van eene algeheele herziening van de rechtspraak der priesterraden op Java en Madoera, is bij Ord. van 21 April 1922 (Ind. St. n°. 229) het toezicht op het beheer dier colleges over gelden en goederen van bijzondere personen geregeld, en zijn bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 230) gewestelijke tarieven vastgesteld van de kosten, welke door die colleges in rekening mogen worden gebracht voor hun beheer over gelden en goederen.

Omtrent de bevoegdheid van den inheemschen rechter in burgerlijke zaken zie men Bijbl. Ind. St. n°. 10025.

Aangaande wijzigingen, gebracht in de organisatie der inheemsche rechtspraak, kan het volgende worden medegedeeld:

Tapanoeli. In April 1921 is de nieuwe regeling der adatrechtspraak voor die streken van Tapanoeli, waar de inheemsche bevolking in het bezit van eigen rechtspleging is gelaten, afgekondigd, welke regeling 1 Juli 1921 is ingevoerd.

Sumatra's Westkust. Bij Ord. van 8 Juni 1922 (Ind. St. n°. 405) is eene voorziening getroffen ten aanzien van de uitoefening der rechtspleging onder de inheemsche bevolking in de onderafdeeling Koerintji (afd. Painan, res. Sumatra's Westkust).

Bali en Lombok. In verband met de wenschelijkheid om de inheemsche bevolking van het landschap Karangasem, voor zoover zij den Hindoe-godsdienst belijdt, ook nadat het gebied van dat landschap onder rechtstreeksch bestuur van den Lande is gebracht, voorloopig te laten in het genot van hare eigen rechtspleging, is de Ord. in Ind. St. 1882 n°. 143, houdende voorzieningen ter verzekering eener behoorlijke rechtsbedeeling onder de inheemsche bevolking in enkele gedeelten van dat gewest, voor zoover zij den Hindoe-godsdienst belijdt, nader herzien bij Ord. van 16 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 760) en is de tekst van eerstgenoemde ordonnantie opnieuw algemeen bekend gemaakt.

De ordonnantiën in Ind. St. 1895 nos. 185 en 186, regelende de rechtspleging onder de inheemsche bevolking der afdeeling Lombok, zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 16 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 761).

Rechtspersoonlijkheid van vereenigingen. In 1921 zijn in Indië, op den voet van K. B. 28 Maart 1870 n°. 2 (Ind. St. n°. 64), 114 vereenigingen als rechtspersoon erkend, alle aangegaan voor minder dan 30 jaren; 22 er van, meest van economischen aard, waren door Chineezen, 25 (20 van economischen en 2 van liefdadigen aard, 2 vakvereenigingen en 1 sociëteit) door inlanders, 4 (2 van liefdadigen, 1 van godsdienstigen en 1 van economischen aard) door Arabieren en 2 (1 van economischen en 1 van liefdadigen aard) door Britsch-Indiërs opgericht. Rechtspersoonlijkheid werd aan 14 vereenigingen geweigerd, waaronder 13, wier statuten niet in overeenstemming waren te achten met het werkelijk karakter der vereeniging, en 1, die moet worden geacht in strijd met het algemeen belang te zijn.

Coöperatieve vereenigingen. In 1921 is in Indië, op den voet van K. B. 7 April 1915 n°. 29 (Ind. St. n°. 431), bewilliging verleend op de oprichting van 7 coöperatieve vereenigingen.

Naamlooze vennootschappen. In 1921 is in Indië bewilliging verleend op de oprichting van 575 en hier te lande op die van 23 naamlooze vennootschappen, welke haar werkkring uitsluitend of ten deele in Nederlandsch-Indië vinden, alle nader vermeld in bijlage G, tabel I. Van 61 der eerste groep had, op het tijdstip van afsluiting van het overzicht (31 Juli 1922) de voorgeschreven openbaarmaking nog niet plaats gehad. Bewilliging op de wijzigingen in de statuten van vennootschappen is gedurende 1921 in 222 gevallen verleend.

Rechtstoestand van personen. Van de in het vijfde lid van art. 109 van het Regeeringsreglement aan de Indische Regeering voorbehouden bevoegdheid is gedurende 1921 gebruik gemaakt door de bepalingen voor Europeanen toepasselijk te verklaren op 254 personen, onder wie 210 inlanders (138 mannen en 72 vrouwen) en 44 Chineezen (Ind. St. 1921 nos. 18, 58, 265, 311, 333 en 717). De meesten waren Christenen.

§ 3. BURGERLIJK RECHT, HANDELSRECHT EN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING.

Bij K. B. 27 April 1922 n°. 72 (Ind. St. n°. 522) is, met intrekking van de op dit stuk in de Indische wetgeving verspreid voorkomende en bovendien niet geheel volledige en duidelijke bepalingen, eene regeling vastgesteld met betrekking tot het optreden in rechten bij procureur dan wel bij gemachtigde van den Gouverneur-Generaal als vertegenwoordiger van den Lande in burgerlijke zaken. In verband hiermede zie men ook Ind. St. 1922 n°. 523.

Bij K. B. 19 Juni 1922 n°. 85 (Ind. St. n°. 573) zijn de artt. 226, 324 en 325 van het burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indië gewijzigd in den geest der wet van 5 Juli 1921 (Ned. St. n°. 835), waarbij de gelegenheid is verruimd om wijziging of intrekking te vragen eener beslissing over de uitkeeringen toe te leggen aan den geen genoegzame inkomsten bezittenden echtgenoot, op wiens verzoek de echtscheiding is uitgesproken, uit de goederen van den anderen echtgenoot.

Art. 153 van het wetboek van koophandel voor Nederlandsch-Indië is bij K. B. 5 Jan. 1922 n°. 59 (Ind. St. n°. 140) aangevuld met eene bepaling, krachtens welke, behalve de daarin genoemde feestdagen, nog zoodanige andere feestdagen met den Zondag worden gelijkgesteld als door den Gouverneur-Generaal zullen zijn aangewezen, de datums dier feestdagen jaarlijks worden aangewezen en, indien een feestdag zou samenvallen met een Zondag, de datum van den feestdag op den Maandag daarna kan worden gesteld. Deze aan-

vulling beoogt hoofdzakelijk de Mohammedaansche en Chineesche feestdagen gelijk te stellen met de algemeene feestdagen der Europeanen.

Bij K. B. 27 April 1922 n°. 73 (Ind. St. n°. 455) is de in de artt. 467, 470 en 493 van het burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indië gevorderde termijn van 5 of 10 jaren, na verloop van welke rechtsvermoeden van overlijden bestaat, in navolging van de Nederlandsche wetgeving, beperkt tot één jaar.

De Ord. van 29 Maart 1917 (Ind. St. n°. 129), houdende eene regeling van den privaatrechtelijken toestand der Chineezen, is bij Ord. van 15 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 620) nader gewijzigd in dien zin, dat als wettig wordt aangemerkt het kind, geboren uit ouders, die vóór de inwerkingtreding dier ordonnantie van 29 Maart 1917 of vóórdat deze op hen van toepassing was, met elkander een wettig nevenhuwelijk hebben aangegaan.

Het reglement voor de inlandsche Christenen in het gouvernement der Moluksche eilanden op het aangaan van huwelijken zoo onderling als met Europeanen of derzelver afstammelingen (Ind. St. 1861 n°. 38) is, voor zooveel betreft de Minahasa, nader gewijzigd bij Ord. van 15 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 753), waardoor voortaan de aangifte van een voorgenomen huwelijk moet worden gedaan aan het districts- of onderdistrictshoofd.

Bij Ordn. van 13 en 28 April en 1 en 6 Juli 1922 (Ind. St. nos. 213, 268, 467 en 483) zijn voorzieningen getroffen nopens de afsluiting en bewaring der te Madjalengka (res. Cheribon), te Bandjarnegara (res. Banjoemas), te Lamongan (res. Soerabaja) en te Pandeglang (res. Bantam) aangehouden registers, bestemd voor de inschrijving der verklaringen en opgaven van inlanders en vreemde oosterlingen, die zich overeenkomstig de regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesche privaatrecht algeheel of gedeeltelijk aan dat recht wenschen te onderwerpen.

Onteigening. De regeling omtrent de verschijning voor het hoofd van gewestelijk bestuur, bedoeld in art. 70 der onteigeningsordonnantie (Ind. St. 1920 n°. 574) is bij Ord. van 7 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 594) in dien zin aangevuld, dat in het geding der onteigening als schriftelijk gemachtigde om voor den Gouverneur-Generaal, als vertegenwoordigende Nederlandsch-Indië, te verschijnen, beschouwd wordt hij, die bij of krachtens eene algemeene verordening of besluit van den Gouverneur-Generaal daartoe is aangewezen. Eene aanwijzing van de personen, die in onteigeningsprocessen voor het Land kunnen optreden, heeft plaats gehad bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 34 (Ind. St. n°. 595).

De onteigeningsordonnantie (Ind. St. 1920 n°. 574) onderging wijziging en aanvulling bij Ord. van 22 Mei 1922 (Ind. St. n°. 344), in hoofdzaak betrekking hebbende op de onteigening in het belang der volkshuisvesting.

In- en overschrijving van onroerende goederen. In verband met de afscheiding van het grondgebied van de afdeeling Koerintji van de residentie Djambi en de toevoeging daarvan aan de residentie Sumatra's Westkust, zijn eenige voorzieningen getroffen met betrekking tot de in- en overschrijving van onroerende goederen aldaar (Ord. van 8 Juni 1922 in Ind. St. n°. 406).

Burgerlijke stand. In Bijbl. Ind. St. n°. 10001 zijn eenige aanwijzingen verstrekt omtrent de gedragslijn, welke door de betrokken ambtenaren behoort te worden gevolgd bij in Indië te voltrekken huwelijken, waarbij een of beide partijen vreemdelinge zijn.

Bij Gouv. Bt. 13 April 1922 n°. 32 (Ind. St. n°. 211) zijn aan den controleur te Madjalengka de functiën van ambtenaar van den burgerlijken stand voor het aanhouden der registers van den burgerlijken stand voor de Europeesche bevolking in de districten Madjalengka, Telaga, Radjagaloeh en Djatiwangi (res. Cheribon) opgedragen.

In verband met de samenvoeging der afdeelingen Lamongan en Grisee (res. Soerabaja) en de opheffing van de afdeeling Pandeglang (res. Bantam) zijn bij Ordn. van 1 en 6 Juli 1922 (Ind. St. nos. 466 en 482) voorzieningen getroffen nopens de afsluiting en bewaring der te Lamongan (res. Soerabaja) en te Pandeglang (res. Bantam) aangehouden registers van den burgerlijken stand.

Andere onderwerpen. Ten aanzien van enkele andere tot deze paragraaf behoorende onderwerpen worden enkel statistische opgaven verstrekt. Die opgaven, welke zijn opgenomen in bijlage G, tabellen II, III, IV en X, betreffen de in 1921 gesloten huwelijken tusschen personen, die aan een verschillend recht zijn onderworpen, de in dat jaar verleden akten van oogstverband en behandelde faillissementen en de in 1920 gedane inschrijvingen in de registers van den burgerlijken stand.

§ 4. STRAFRECHT EN STRAFVORDERING.

De K. Bn. 30 Nov. 1920 n°. 52 (Ind. St. 1921 n°. 103) en 11 Febr. 1921 n°. 37 (Ind. St. n°. 250), houdende wijziging en aanvulling van het wetboek van strafrecht — zie K. V. 1921, kol. 115 — zijn in werking getreden met ingang van 1 December 1921 (Ind. St. 1921 n°. 640).

Bij K. B. 14 Maart 1922 n°. 48 (Ind. St. n°. 308) is art. 523 van het wetboek van strafrecht voor Nederlandsch-Indië aangevuld met eene bepaling, waardoor de straf van hechtenis van ten hoogste 3 dagen of geldboete van ten hoogste 10 gulden, welke is gesteld op het zonder geldige reden nalaten van het verrichten van wettig gevorderde heeren-, gemeente- of cultuurdiensten, ingeval van herhaling binnen zes maanden verzwaard kan worden tot hechtenis van ten hoogste drie maanden.

Art. 79, onder 3*e*, van het wetboek van strafrecht is gewijzigd bij K. B. 9 Juli 1921 n°. 44 (Ind. St. n°. 560), met de bedoeling, om de aldaar gestelde bijzondere bepaling omtrent den aanvang van den verjaringstermijn voor de vervolging van strafbare feiten, gepleegd met betrekking tot het bijhouden van de registers van den burgerlijken stand voor de Europeesche en daarmede gelijkgestelde bevolking in Nederlandsch-Indië, mede te doen gelden voor de overtredingen, welke kunnen blijken uit andere registers van den burgerlijken stand.

De invoeringsverordening strafwetboek (Ind. St. 1917 n°. 497) heeft eenige wijzigingen van ondergeschikt belang ondergaan bij K. B. 8 Sept. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 747).

Bij Ord. van 18 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 31) — goedgekeurd bij K. B. 22 Juli 1922 n°. 82 (Ind. St. n°. 644) — is art. 302*h* van het reglement op de strafvordering buiten werking gesteld.

Bij K. B. 30 Jan. 1922 n°. 62 (Ind. St. n°. 197) is het reglement op de strafvordering gewijzigd en aangevuld met betrekking tot de deskundigen in strafzaken (men zie voor deze wijziging en aanvulling onder de rubriek „inlandsch reglement" hiervóór).

Met afwijking van het bepaalde bij art. 78 van het wetboek van strafrecht, is bij K. B. 24 April 1922 n°. 66 (Ind. St. n°. 435) bepaald, dat het recht tot strafvordering vervalt voor de overtreding, omschreven bij art. 54 van het reglement omtrent de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek op Java (Ind. St. 1912 n°. 422), door verjaring in 18 maanden na afloop van het kalenderjaar, waarin de dienst verschuldigd werd.

Bij K. B. 30 Jan. 1922 n°. 63 (Ind. St. n°. 198) is de Ord. van 20 Mei 1892 (Ind. St. n°. 106) — goedgekeurd bij K. B. 9 Sept. 1892 n°. 23 (Ind. St. n°. 236) —, regelende de bewijskracht in strafzaken van door geneeskundigen opge-

maakte visa reperta, aangevuld met eene bepaling, strekkende om allen twijfel uit te sluiten omtrent de bewijskracht van visa reperta, opgemaakt door particuliere geneeskundigen op den eed, welken zij in handen van den voorzitter der examineerende commissie hebben afgelegd.

In Bijbl. Ind. St. n°. 10035 is verklaard welke verzoekschriften om gratie, ingediend vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis is aangevangen, die executie vermogen op te schorten.

Bij K. B. 22 Juli 1922 n°. 82 (Ind. St. n°. 644) is — met intrekking van art. 302*h* van het reglement op de strafvordering en art. 324 van het inlandsch reglement en met wijziging van de artt. 310, 320 en 321 van laatstgenoemd reglement — de bespoediging van de executie van crimineele landraadsvonnissen in verband met het gebrek aan gevangenisruimte opnieuw geregeld.

Herziening van strafvonnissen van inlandsche rechtbanken door de raden van justitie. In 1921 zijn door de raden van justitie te Batavia, Semarang, Soerabaja, Padang, Medan en Makasser onderscheidenlijk 479, 726, 1024, 481 290 en 287 revisiezaken behandeld; daarbij werd door de raden te Batavia en Padang onderscheidenlijk in 1 en 2 gevallen gebruik gemaakt van de bevoegdheid om mondeling debat toe te staan (zie art. 301*k* van het reglement op de strafvordering in Ind. St. 1901 n°. 124).

Uitlevering. Gedurende 1921 werd aan onze overheidspersonen door het bestuur der Straits Settlements 1 Chinees uitgeleverd. Aan dat bestuur en dat van de Gefedereerde Maleische Staten zijn uitgeleverd onderscheidenlijk 1 Chinees en 1 Chinees en aan het bestuur van Johore door tusschenkomst van dat der Straits Settlements 1 inlander.

Kwijtschelding en vermindering van straffen. De tot deze rubriek behoorende mededeelingen van statistischen aard zijn opgenomen in bijlage G, tabel VII.

Veediefstallen en rietbranden op Java en Madoera. Voor opgaven daaromtrent zij verwezen naar bijlage G, tabel VI en XIII.

Toezicht op bioscopen. Bij Gouv. Bt. 30 April 1922 n°. 16 (Ind. St. n°. 269) is de plaats Moentilan (res. Kedoe) aangewezen als plaats, waar een agent zal worden aangesteld als bedoeld in art. 2, lid 3, der bioscoop-ordonnantie (Ind. St. 1919 n°. 377).

Omtrent de toepassing van art. 510 van het wetboek van strafrecht ten opzichte van de vertooning van door de bioscoop-commissie goedgekeurde of voorloopig toegelaten rolprenten zie men Bijbl. Ind. St. n°. 10034.

§ 5. GEVANGENISWEZEN.

Bij de centrale gevangenis voor Europeanen te Semarang is, ten aanzien van de behandeling der gevangenen, overgegaan tot het nemen van een proef met het z.g. Osborne-systeem, welke tot dusver bevredigende resultaten gaf.

In verband met de wenschelijkheid om de jongeren onder de veroordeelden zooveel doenlijk afgescheiden te houden van de volwassen veroordeelden, werd — in afwachting van de oprichting van een bepaaldelijk voor dit doel ontworpen verbeteringsgevangenis voor jeugdige veroordeelden — de oude gevangenis te Madioen, na de ingebruikneming van de nieuwe centrale strafinrichting aldaar, speciaal bestemd voor de opneming van jeugdige veroordeelden beneden den leeftijd van 19 jaar.

De samenstelling en bezoldiging van het administratief, bewakings- en verplegingspersoneel bij de strafinrichtingen op Java en Madoera is opnieuw vastgesteld bij Gouv. Bt. 29 Oct. 1921 n°. 27 (Ind. St. n°. 641), juncto Gouv. Bt. 30 Mei 1922 n°. 61 (Ind. St. n°. 365).

Het gestichten-reglement (Ind. St. 1917 n°. 708) is bij Ord. van 6 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 591) aangevuld met eene bepaling, waarbij het hoofd van het gevangeniswezen kan gelasten, dat bijzonder gevaarlijke in de 1ste klasse geplaatste veroordeelden voor ten hoogste drie maanden eenzaam worden opgesloten.

Bij Gouv. Bt. 9 April 1922 n°. 1 (Ind. St. n°. 202) is een nieuwe staat vastgesteld van aan de verschillende categorieën van gevangenen van landswege te verstrekken voedingsartikelen.

§ 6. TUCHT- EN OPVOEDINGSWEZEN.

In den loop van 1921 werden 115 minderjarigen (112 jongens en 3 meisjes) ter beschikking van de Regeering gesteld, naar den landaard te verdeelen in 3 Europeanen, 2 Chineezen en 110 inlanders. Van deze minderjarigen en van de regeeringspupillen, die in 1920 wegens plaatsgebrek nog niet in een gesticht konden worden opgenomen, werden er bij besluit van den Directeur van Justitie geplaatst: 36 in de eerste of observatie-afdeeling van het landsopvoedingsgesticht te Semarang, 18 in de Witte Kruis-kolonie te Warak bij Salatiga, 59 in de landbouwkolonie te Klakah (Loemadjang) en 2 in het tehuis van de vereeniging „Pro Juventute” te Soerabaja, 7 onder verantwoordelijkheid van de gelijknamige vereeniging te Medan in gezinnen en 1 in het opvoedingsgesticht voor jongens te Soekaboemi, uitgaande van het Genootschap van in- en uitwendige zending. Negen pupillen ontvluchtten, terwijl de overigen, wegens gebrek aan ruimte, voorloopig in geschikte gelegenheden zijn ondergebracht. Van 5 minderjarigen, die geruimen tijd in het landsopvoedingsgesticht vertoefd hadden en vatbaar bleken te zijn voor overdracht aan particuliere zorg, werden er 2 geplaatst in het doorgangshuis van de vereeniging „Pro Juventute” te Semarang, 1 in een gezin daar ter plaatse, 1 in het opvoedingsgesticht voor jongens te Soekaboemi en 1 toevertrouwd aan de vereeniging „Pro Juventute” te Batavia.

§ 7. MILITAIR RECHT EN MILITAIRE RECHTSPRAAK.

De tekst van het wetboek van militair strafrecht, vastgesteld bij de wet van 27 April 1903 (Ned. St. n°. 111), en van de wet op de krijgstucht, vastgesteld bij de wet van 27 April 1903 (Ned. St. n°. 112), zooals deze luiden volgens de daarin door of tengevolge van de wetten van 7 Januari 1911 (Ned. St. n°. 5) en van 5 Juli 1921 (Ned. St. n°. 841) gebrachte wijzigingen en plaats gehad hebbende aanvullingen, zijn bekend gemaakt bij K. B. 12 Dec. 1921 n°. 8 (Ned. St. 1921 n°. 1352, Ind. St. 1922 n°. 736).

De inrichting en indeeling van de strafklassen en die

van de tuchtklassen voor de zee- en voor de landmacht, alsmede de inwendige dienst en de tucht bij die klassen en de voorschriften, noodig ter uitvoering van de wetsbepalingen betreffende het voorwaardelijk ontslag uit de straf- en tuchtklassen, zijn geregeld bij K. B. 31 Juli 1922 n°. 69 (Ned. St. n°. 475).

Bij K. B. 2 Sept. 1922 n°. 91 (Ned. St. n°. 515; Ind. St. n°. 742) is bepaald, dat het wetboek van militair strafrecht in werking treedt met ingang van 1 Januari 1923.

Bij K. B. 2 Sept. 1922 n°. 90 (Ned. St. n°. 514; Ind. St. n°. 741) is bepaald, dat de wet van 5 Juli 1921 (Ned. St. n°. 841), tot invoering van het wetboek van militair strafrecht en van de wet op de krijgstucht in werking zal treden met ingang van 1 Januari 1923.

Nadere voorschriften betreffende de wijze van uitvoering van de doodstraf, bedoeld in art. 7 van het wetboek van militair strafrecht, zijn gegeven bij K. B. 26 April 1922 n°. 46 (Ned. St. n°. 228; Ind. St. n°. 737).

De gevallen waarin en de wijze waarop veroordeelingen tot gevangenisstraf, tot militaire detentie of tot hechtenis, indien de gelegenheid ontbreekt om gebruik te maken van een voor de uitvoering daarvan bestemd gesticht of gebouw, geheel of ten deele worden ten uitvoer gelegd, hetzij op eene plaats, bestemd of geschikt tot het ondergaan van krijgstuchtelijke straf, hetzij in een strafgesticht in de koloniën of bezittingen van het Rijk (zie art. 21 van het wetboek van militair strafrecht), zijn aangegeven bij K. B. 7 Juli 1922 n°. 44 (Ned. St. n°. 440; Ind. St. n°. 739).

Welk gedeelte van de gedurende den straftijd door den gestrafte verdiende gelden als soldij wordt aangemerkt voor de toepassing van de bijkomende straf, alsmede welke bestemming aan die gelden wordt gegeven (zie art. 25, laatste lid, van de wet op de krijgstucht), is bepaald bij K. B. 7 Juli 1922 n°. 45 (Ned. St. n°. 441; Ind. St. n°. 740).

De in Ind. St. 1902 n°. 308 vervatte bepalingen betreffende de opzending naar Nederland van in Nederlandsch-Indië veroordeelde militairen zijn gewijzigd bij K. B. 6 Sept. 1921 n°. 45 (Ind. St. n°. 744), ten einde gewezen Europeesche militairen, die zich als slechte elementen hebben doen kennen, te beletten zich na het verlaten van den dienst aldaar te vestigen.

De „rechtspleging bij de landmacht" en de „provisioneele instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië" zijn opnieuw vastgesteld bij K. B. 10 Dec. 1921 n°. 10 (Ind. St. 1922 n°. 163).

§ 8. DOOR DE HOOFDEN VAN GEWESTELIJK BESTUUR VASTGESTELDE REGLEMENTEN EN KEUREN VAN POLITIE.

Van de door de hoofden van gewestelijk bestuur, ten aanzien van een aantal binnen den kring van hunne wetgevende bevoegdheid vallende onderwerpen, vastgestelde, in de Jav. Ct. van 1921 afgekondigde verordeningen, verdienen afzonderlijke vermelding; de door den assistent-resident van Billiton vastgestelde verordening op het verhuren van automobielen in het gewest Billiton (Jav. Ct. n°. 18); de door den resident van Amboina vastgestelde verordening tot bescherming van de klappercultuur in de residentie Amboina (Jav. Ct. n°. 27); de door den resident van Banka en onderhoorigheden vastgestelde verordening tot wijziging van de verordening op het verhuren van rij-, last- en trekdieren, voertuigen en vrachtkarren en dergelijke op de openbare wegen (Jav. Ct. n°. 32); de door den resident van Nieuw-Guinea vastgestelde verordening, houdende verbod tot het drijven van openbaren handel aan boord van de passagiersschepen in de wateren van dat gewest gedurende den tijd, gedurende welken die schepen eenige havenplaats aandoen of op een reede voor anker liggen (Jav. Ct. n°. 33); de door den resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo vastgestelde verordening tot wijziging van de verordening op het gebruik van de in het rechtstreeks bestuurd gebied der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gelegen openbare wegen, die voor het vervoer per as geschikt zijn (Borneo-rijkeur) (Jav. Ct. n°. 36); de door den gouverneur van Atjeh en onderhoorigheden vastgestelde verordening op het ankeren van schepen en vaartuigen in de nabijheid van den zeetelegraafkabel ter reede Oelee Lheue (Jav. Ct. n°. 40); de door den resident van Sumatra's Westkust vastgestelde verordening op het verzamelen van grind, steen en ander verhardingsmateriaal in het Singkarak-meer (Jav. Ct. n°. 41) en het door dezen vastgesteld reglement op de registratie van vracht- en handkarren (Jav. Ct. n°. 71); de door den resident van Bali en Lombok vastgestelde verordening houdende verbodsbepalingen tot beveiliging der landeinden te Ampenan en te Boeleleng, van den tusschen genoemde plaatsen gelegden onderzeeschen telegraafkabel en van het landeinde te Boeleleng van den kabel naar Sitoebondo (Jav. Ct. n°. 23) en de door genoemden resident vastgestelde verordening tot wijziging van de huidenkeur (Jav. Ct. n°. 70); de door den resident van Riouw en onderhoorigheden vastgestelde verordening ter verzekering van eene richtige heffing der klapperbelasting en belasting op de copra en klapperolie in den Poelau Toedjoeh-archipel, de Tambelan- en Wates-eilanden (Jav. Ct. n°. 63); de door den resident van Menado vastgestelde keur op het vervoer van alcoholische dranken en vloeistoffen naar de Sangi- en Talaud-eilanden (Jav. Ct. n°. 81) en de door dezen vastgestelde verordening tot intrekking van de verordening van 30 April 1919 tot tegengang van de roekelooze omzetting van voor den bouw van voedingsgewassen geschikte velden in klappertuinen in de residentie Menado (Jav. Ct. n°. 82); de door den resident van Soerakarta vastgestelde verordening tot intrekking van de keur op het gebruik van rijwielen (Jav. Ct. n°. 85) en de door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden vastgestelde verordeningen: *a.* tot wijziging en aanvulling van de verordening houdende bepalingen tot regeling van het vervoer en den verkoop van alcoholische dranken en vloeistoffen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, met uitzondering van de gemeente Makasser (Jav. Ct. n°. 87 en n°. 101) en *b.* tot regeling van het verkeer op de openbare wegen, die voor vervoer per as geschikt zijn in het gewest Celebes en onderhoorigheden buiten de gemeente Makasser (Jav. Ct. n°. 101).

§ 9. BIJZONDERE RECHTEN.

Recht van vereeniging en vergadering. Bij Ord. van 8 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 71) is in de residentie Djokjakarta de uitoefening van het recht van vergadering tijdelijk beperkt, aangezien in dat gewest ernstig gevaar dreigt voor verstoring der openbare orde.

Recht van verblijf. De gebruikelijke statistische opgaven omtrent toelating en vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië zijn opgenomen in bijlage G, sub VIII en IX.

Het toelatingsbesluit (Ind. St. 1916 n°. 47) onderging bij K. B. 26 April 1922 n°. 72 (Ind. St. n°. 447) eene

wijziging in dien zin, dat een vreemdeling, ten einde daar te lande te kunnen worden toegelaten, niet meer behoeft te verklaren met welk doel hij in Nederlandsch-Indië komt.

De Ord. van 29 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 694), houdende bijzondere regelingen ten aanzien van de toelating van werklieden, is nader gewijzigd bij Ord. van 13 Mei 1922 (Ind. St. n°. 323) met betrekking tot de panglong-koelies.

De lijst van door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen havens, waar ontscheping van Nederlanders, niet uit in Nederlandsch-Indië gevestigde ouders geboren, noch ingezetene van Nederlandsch-Indië zijnde, en van vreemdelingen, die niet zijn ingezetenen van Nederlandsch-Indië, is toegelaten, is bij Ord. van 13 Mei 1922 (Ind. St. n°. 322) uitgebreid met Selatpandjang (gouv. Oostkust van Sumatra) en Soengai Goentoeng (res. Riouw en onderhoorigheden).

Bij Ord. van 28 Maart 1922 (Ind. St. n°. 176) is art. 9 der toelatingsordonnantie (Ind. St. 1917 n°. 693), vermeldende de stoomvaartmaatschappijen, ten aanzien van welker schepen art. 5, lid 1, van het toelatingsbesluit van toepassing is, aangevuld met eenige maatschappijen.

De toelatingsordonnantie (Ind. St. 1917 n°. 693) is bij Ord. van 6 Mei 1922 (Ind. St. n°. 290) nader aangevuld met de bepaling, dat bij het binnenloopen van een haven een schip, waarop zich reizigers bevinden, die, rechtstreeks van buiten Nederlandsch-Indië komende, zich in die haven wenschen te ontschepen, op duidelijk zichtbare wijze de internationale seinvlag N zal voeren, totdat de ontschepingsambtenaar aan boord zal zijn gekomen.

Sedert de afsluiting van de gelijksoortige opgaven in K. V. 1921 (15 Maart 1921) tot 15 Maart 1922 werd de krachtens art. 47 van het Regeeringsreglement omschreven politieke maatregel van verwijdering toegepast op 2 personen uit het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, die, hoewel in rechten niet vervolgbaar, wegens verschillende bezwarende feiten voor de openbare rust en orde in genoemd gewest gevaarlijk werden geacht. Door het hoofd van het Mangkoenegarasche huis werd uit zijn gebied 1 persoon verbannen. Gedurende dat tijdvak werd aan een tweetal vroeger politiek verwijderden eene andere plaats tot verblijf aangewezen.

Slavernij en pandelingschap. In Tapanoeli kwamen in Juli 1921 een 50-tal gevallen van pandelingschap aan het licht. Ook in Celebes en onderhoorigheden schijnt slavernij en pandelingschap nog voor te komen.

---

§ 10. PERSONEN EN INSTELLINGEN MET HET RECHTSWEZEN IN VERBAND.

Praktizijns en notarissen. In 1921 zijn 17 rechtsgeleerde praktizijns aangesteld, namelijk 5 bij het hooggerechtshof en onderscheidenlijk 3, 6 en 3 bij de raden van justitie te Semarang, Soerabaja en Medan.

Aan één of meer gedeelten van het notarieel examen onderwierpen zich 67 adspiranten, van wie er 27 slaagden (7 voor het eerste, 2 voor het eerste en tweede, 1 voor het eerste (aanvullend), 1 voor het eerste (aanvullend) en tweede, 8 voor het tweede, 3 voor het tweede en derde en 5 voor het derde gedeelte). Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar het verslag van de examencommissie (Jav. Ct. 1922 n°. 19).

Bij Ordn. van 13 April 1922 (Ind. St. n°. 214), 1 Juli 1922 (Ind. St. n°. 468), 6 Juli 1922 (Ind. St. n°. 484) en 23 Aug. 1922 (Ind. St. n°. 554) zijn uit de lijst van plaatsen, waar het notariaat verbonden is aan het ambt van assistent-resident, vervallen de plaatsen Madjalengka (res. Cheribon), Lamongan (res. Soerabaja), Pandeglang (res. Bantam) en Temanggoeng (res. Kedoe).

De Ord. van 30 Maart 1905 (Ind. St. n°. 231), houdende aanwijzing van personen, door wie het notarisambt wordt uitgeoefend, is nader herzien bij Ord. van 3 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 65) betreffende de uitoefening van het notarisambt te Pamekasan (res. Madoera).

In verband met de opheffing van het gewest Ternate en onderhoorigheden en de toevoeging van het gebied daarvan aan de residentie Amboina zijn enkele voorzieningen getroffen met betrekking tot het notariaat in genoemd gebied (Ord. van 21 Juni 1922 in Ind. St. n°. 443).

De ordonnantie op het centraal testamentenregister (Ind. St. 1920 n°. 305) treedt in werking met ingang van 1 Januari 1922 (Ind. St. 1921 n°. 568).

Voorschriften betreffende de inrichting van het centraal testamentenregister door de weeskamer te Batavia zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9960.

Tolken. Voor de indienststelling van tolken voor de Javaansche en Soendaneesche talen bij de magistraatsgerechten te Pageralam (res. Palembang), Langsar en Koeala Simpang (gouv. Atjeh en onderhoorigheden), Laboehanroekoe (gouv. Oostkust van Sumatra) en Martapoera (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) zie men Ind. St. 1922 nos. 300, 301, 366 en 372.

Bij den landraad te Langsar (Atjeh en onderhoorigheden) zijn in dienst gesteld een Mohammadaansch adviseur en een tolk voor de Chineesche taal (Ind. St. 1922 n°. 371).

De betrekking van tolk voor de Javaansche taal ten behoeve van den magistraat te Tandjoengpinang (Riouw) is ingetrokken (Ind. St. 1922 n°. 74).

Weeskamers. Bij K. B. 4 Juli 1921 n°. 60 (Ind. St. n°. 489) is het burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indië gewijzigd in dien zin, dat in het rechtsgebied van elken raad van justitie weeskamers zullen bestaan op de plaatsen aangewezen door den Gouverneur-Generaal, die tevens hare ressorten regelt. In verband daarmede is bij Gouv. Bt. 29 Sept. 1921 n°. 1 (Ind. St. n°. 575) bepaald, dat weeskamers gevestigd zijn te Batavia, Soerabaja, Semarang, Bandoeng, Djokjakarta, Malang, Padang, Makasser en Medan; tevens zijn bij diezelfde gelegenheid de ressorten en de samenstelling dier kamers geregeld, zoomede de bezoldiging van haar personeel.

Het rentecijfer dat over 1920 over de door de weeskamers op eigen naam uitgezette gelden zal worden te goed gedaan wordt, instede van vóór 31 Mei 1921 (zie art. 15, al. 1, der Ord. in Ind. St. 1897 n°. 231) vóór 31 December 1921 vastgesteld (Ord. van 29 Dec. 1921 in Ind. St. n°. 797).

§ 11. ARBEIDSINSPECTIE EN KOELIEWERVING.

De ondernemingen ter Oostkust van Sumatra en in Atjeh en onderhoorigheden werden in 1921 geregeld door de aldaar bescheiden ambtenaren der arbeidsinspectie bezocht, terwijl ook werden nagegaan de ondernemingen in Tapanoeli, Sumatra's Westkust, Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang, Djambi, Riouw en onderhoorigheden, Billiton, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en onderhoorigheden, Menado, Ternate en onderhoorigheden en Amboina.

In die deelen der buitengewesten, waar regelingen van de onderlinge rechten en verplichtingen van werkgevers en werklieden op ondernemingen van land- of mijnbouw of van anderen aard van kracht zijn, hadden de in 1921 geregistreerde overeenkomsten betrekking op 145 677 werklieden. Het aantal in 1921 overleden contractarbeiders bedroeg 3664. Eene splitsing van die getallen voor elk der betrokken gewesten afzonderlijk, waarin tevens is vermeld tot welken landaard de aangeworven contractkoelies behooren, is opgenomen in bijlage G, onder XI.

In verband met de malaise, werden verscheidene ondernemingen gesloten, terwijl andere het bedrijf inkrompen, met het gevolg, dat er meer werklieden werden ontslagen dan aangeworven.

In het geheel werden op den voet van de wervingsordonnantie (Ind. St. 1914 n°. 613) van Java naar de buitengewesten verscheept 36 326 arbeiders, en keerden er van daar 44 967 terug.

Het aantal ondernemingen in het gouvernement Oostkust van Sumatra daalde van 343 in 1920 tot 323 in 1921, terwijl het aantal contractarbeiders terugliep van 238 336 in 1920 tot 208 343 in 1921. Van dezen waren 177 722 inlanders van Java, 28 714 Chineezen, 1841 Klingaleezen en 66 lieden van anderen landaard. Over het algemeen liet de behandeling der arbeiders niet te wenschen over, terwijl de huisvesting bevredigend kon worden genoemd. De geneeskundige behandeling was goed; de totale sterfte bedroeg ongeveer 1 %.

Over de behandeling van de arbeiders op de ondernemingen in Atjeh en onderhoorigheden viel over het algemeen niet te klagen. Voor eene behoorlijke geneeskundige behandeling der zieke werklieden werd voldoende zorg gedragen. De gezondheidstoestand was bevredigend.

In Tapanoeli werden twee ondernemingen, welke met contractarbeiders werkten, tengevolge van de malaise gesloten, terwijl ook andere genoodzaakt waren een groot gedeelte van haar personeel te ontslaan. Aan de huisvesting werd voldoende zorg besteed, terwijl de geneeskundige behandeling niet te wenschen overliet.

Het aantal in de residentie Sumatra's Westkust met contractkoelies werkende ondernemingen bedroeg 14. Sedert Juli 1921 zijn ook Chineesche contractarbeiders in dit gewest werkzaam. Desertie was wederom de meest voorkomende overtreding van de bepalingen der koelie-ordonnantie. De geneeskundige behandeling was voldoende.

In tegenstelling met andere gewesten, is het aantal contractkoelies in Benkoelen met ongeveer 9 % vermeerderd, hetgeen een gevolg is van het openen van twee nieuwe landbouwondernemingen. De behandeling der koelies liet over het algemeen niet te wenschen over: de huisvesting was goed, terwijl de geneeskundige behandeling aanmerkelijk is verbeterd. Het aantal veroordeelingen wegens overtredingen van de koelie-ordonnantie bedroeg 225, tegen 676 in 1920.

Het aantal contractkoelies op de ondernemingen in de Lampongsche districten bedroeg einde 1921 7070. Het desertie-percentage was niet zoo groot als in 1920: in 't geheel deserteerde in 1921 9 % van de geheele arbeiderssterkte. Over het algemeen was de gezondheidstoestand bevredigend. Het sterftecijfer bedroeg 2.1 %.

In Palembang werkten 17 ondernemingen met contractarbeiders; van deze zijn in den loop van het jaar vijf wegens de heerschende malaise gesloten. Het aantal contractarbeiders bedroeg 5316 mannen en 1868 vrouwen. Op drie ondernemingen werd uitsluitend met vrije arbeiders gewerkt. Uitgezonderd op eene enkele onderneming, was de gezondheidstoestand gunstig.

De eenige in Djambi bestaande onderneming werkte met 204 mannelijke en 58 vrouwelijke contractarbeiders. Aan de geneeskundige behandeling werd voldoende zorg besteed. Desertie kwam slechts in geringe mate voor.

In de residentie Riouw en onderhoorigheden werkten 16 ondernemingen met contractarbeiders. Over het algemeen was de huisvesting der koelies behoorlijk en de gezondheidstoestand niet ongunstig, terwijl aan de geneeskundige behandeling, op eene enkele uitzondering na, de noodige zorg werd besteed. Koortsen en beenwonden komen nog veelvuldig voor.

Het aantal (uitsluitend Chineesche) contractarbeiders bij de Billiton-Maatschappij bedroeg einde 1921 19 925, tegen 20 345 op ult. 1920. Door den politie-rechter werden 746 contractanten gestraft, van wie 268 wegens het zich ongeoorloofd verwijderen van de mijnterreinen, 164 wegens desertie, 118 wegens voortgezette weigering om te werken, 178 wegens verregaande luiheid en 18 wegens dienstweigering. Er overleden 133 contractanten, tegen 249 in 1920.

Van de drie in de Westerafdeeling van Borneo bestaande ondernemingen werd er gedurende het verslagjaar één gesloten. Einde 1921 bedroeg het aantal contractarbeiders 214 mannen en 84 vrouwen. Afgevoerd werden wegens eindiging van het contract, ontslag wegens stopzetting of inkrimping van het bedrijf 476 mannelijke en 100 vrouwelijke contractarbeiders. De huisvesting was over het algemeen goed.

In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werden op 14 landbouw- en 6 mijnbouwondernemingen contractkoelies aangetroffen. In den loop van het jaar werd één mijnbouwonderneming gesloten. Over het algemeen waren de arbeidstoestanden bevredigend. De huisvesting en de geneeskundige verpleging waren over het algemeen voldoende.

Met uitzondering van de onderneming Marinsauw, bleven dezelfde in het gewest Menado gelegen ondernemingen (zie K. V. 1921, kol. 121 en 122) met contractarbeiders werken. De behandeling der arbeiders was behoorlijk. De gezondheidstoestand was over het algemeen goed; de huisvesting en voeding lieten niet te wenschen over.

De huisvesting en de behandeling der contractkoelies van de 3 in het gewest Ternate en onderhoorigheden zich bevindende ondernemingen waren bevredigend; de gezondheidstoestand was niet ongunstig.

De assistentenregeling ter Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1921 n°. 334) — zie K. V. 1921, kol. 122 — is in werking getreden met ingang van 1 Maart 1922 (Ind. St. 1921 n°. 674).

Bij Ord. van 22 Juli 1922 (Ind. St. n°. 507) is bepaald, dat de koelie-ordonnantie Djambi voorloopig van toepassing is op het gebied der aan de residentie Sumatra's Westkust toegevoegde onderafdeeling Koerintji.

Bij Ord. van 29 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 505) is de mogelijkheid geopend dat buiten de wervingsordonnantie (Ind. St. 1914 n°. 613) om, inlanders van Java en Madoera voor het verrichten van arbeid ten behoeve van ondernemingen van handel, landbouw en nijverheid en openbare werken, alsmede ten behoeve van den aanleg en de exploitatie van spoor- en tramwegen in de buitengewesten worden aangeworven (vrije wervingsordonnantie). Bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 506) is bepaald dat de wervingsordonnantie (Ind. St. 1914 n°. 613) niet van toepassing is op werving op den voet van die vrije wervingsordonnantie.

Bij Gouv. Bt. 29 Aug. 1921 n°. 55*c* (Ind. St. n°. 508) is bepaald, dat de vrije wervingsordonnantie zal gelden voor de residentie Lampongsche districten, en is een model van het geneeskundig certificaat, bedoeld in art. 5 van die ordonnantie, vastgesteld.

De sterkte, alsmede de inkomsten en standplaatsen van het personeel bij den immigratiedienst, zijn opnieuw vastgesteld bij Gouv. Bt. 8 Nov. 1921 n°. 34 (Ind. St. n°. 661).

In 1921 vertrokken per Nederlandsch stoomschip 719 emigranten naar Suriname.

Omtrent de in het tijdvak 1 Juni 1921 tot 31 Mei 1922 verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van arbeid in vreemde landen, zij verwezen naar bijlage G, tabel XII.

G.

COMPTABILITEIT.

Bij de wet van 21 April 1922 (Ned. St. n°. 201, Ind. St. n°. 504) zijn de artikelen 65 en 66 van de Indische comptabiliteitswet 1917 (Ned. St. n°. 275, Ind. St. n°. 521) gewijzigd en aangevuld, waardoor eene vereenvoudigde werkwijze bij de Algemeene Rekenkamer in Nederlandsch-Indië mogelijk is geworden.

De bepalingen ter uitvoering van de Indische comptabiliteitswet (Ind. St. 1918 n°. 520, zooals het sedert is gewijzigd) zijn nader gewijzigd bij K. B. 9 Nov. 1921 n°. 65 (Ned. St. n°. 1162) in dien zin, dat ten bate van het koloniaal beheer van Nederlandsch-Indië stortingen bij de rijksbetaalmeesters kunnen geschieden en quitantiën, afgegeven wegens stortingen bij de rijksbetaalmeesters, worden verantwoord.

Bij Gouv. Bt. 17 Juli 1921 n°. 6 (Ind. St. n°. 429) is eene regeling vastgesteld van het comptabel geldelijk en materieel beheer van de ontvangsten en uitgaven van de Boekit Asemsteenkolenontginning, van de daarvoor benoodigde magazijnsgoederen, zoomede van de gewonnen kolen.

Met uitbreiding van de regelen voor het administratief beheer, voortvloeiende uit de Indische comptabiliteitswet (Ind. St. 1910 n°. 312), is bij Ord. van 6 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 589) bepaald welke personen van den dienst der Banka-tinwinning als gemachtigden van den Gouverneur-Generaal bevoegd zijn tot het beoordeelen en betaalbaarstellen van tot hun ambtskring behoorende vorderingen ten laste van den lande op de kassen van dat bedrijf.

In verband met de invoering der nieuwe militaire wedderegelingen is bij Ord. van 11 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 605) eene tijdelijke afwijking toegelaten van de regelen voor het administratief beheer, voortvloeiende uit de Indische comptabiliteitswet.

De regeling van de uitgifte van Nederlandsch-Indische schatkistpromessen (Ind. St. 1921 n°. 191) — zie K. V. 1921, kol. 122 — is goedgekeurd bij K. B. 3 Sept. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 652).

Bij de wet van 30 Dec. 1921 (Ned. St. 1921 n°. 1455; Ind. St. 1922 n°. 155) is de Minister van Koloniën gemachtigd tot het te gelde maken in de Vereenigde Staten van Amerika van schuldbewijzen ten laste van Nederlandsch-Indië tot een nominaal bedrag van ten hoogste 100 000 000 dollar en tegen eene rente van niet meer dan 7½%. Deze leening is begin 1922 uitgegeven in 3 gedeelten (groot 40 millioen, 40 millioen en 20 millioen dollar, of nominaal f 99 512 000, f 99 512 000 en f 49 756 000), tegen eene rente van 6%. De koers van uitgifte bedroeg voor elk der 3 gedeelten onderscheidenlijk 94½, 94¾ en 96½ %, en is werkelijk ontvangen f 96 738 821, f 94 436 031 en f 47 859 000. Als fiscaal agent in de Vereenigde Staten voor de Nederlandsch-Indische dollarleeningen treedt op Guaranty Trust Company of New York.

H.

ALGEMEEN BURGERLIJK BEHEER.

In de plaats van den heer C. J. J. Janssen, aan wien een verlof naar Europa is verleend, is bij Gouv. Bt. 5 Aug. 1921 n°. 6 tot directeur van Financiën benoemd de heer C. W. Bodenhausen, te voren directeur der gemeente-belastingen te Amsterdam. De heer mr. K. F. Creutzberg, aan wien bij Gouv. Bt. 16 Febr. 1922 n°. 2 een verlof naar Europa is verleend, is als directeur van onderwijs en eeredienst tijdelijk vervangen door den heer J. F. W. van der Meulen, te voren onderdirecteur van dat departement (Gouv. Bt. 6 Maart 1922 n°. 9). Bij Gouv. Bt. 23 Febr. 1922 n°. 1*a* is aan den heer A. G. Allart, directeur der Burgerlijke Openbare Werken, op zijn verzoek, met ingang van 3 Mei 1922, eervol ontslag uit zijne betrekking verleend, terwijl bij. Gouv. Bt. 30 Mei 1922 n°. 1 als zoodanig is benoemd de heer J. W. de Bruyn Kops, laatstelijk hoofdingenieur der 1ste klasse bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

Bij wijze van tijdelijken maatregel is een bezuinigingsdienst ingesteld, welke deel zal uitmaken van het Departement van Financiën, en is eene voorloopige instructie voor het hoofd van dien dienst vastgesteld (Gouv. Bt. 5 Juli 1922 n°. 27).

Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1922 n°. 38 (Bijbl. Ind. St. n°. 9951) kwam eene regeling tot stand van den kantoortijd op de administratieve landskantoren.

Het centraal kantoor voor dactyloscopie bij het departement van justitie is — met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1921 (Ind. St. 1922 n°. 11) — bij Gouv. Bt. 12 Nov. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 672) hervormd.

Bij Gouv. Bt. 18 Sept. 1921 n°. 33 (Ind. St. n°. 553) zijn eenige betrekkingen bij de afdeeling Havenwezen van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken ingesteld.

Bij Gouv. Bt. 20 Sept. 1921 n°. 14 (Ind. St. n°. 554) is bepaald, dat in de besluiten betreffende het inlandsch ambachts- en nijverheidsonderwijs, waarmede de bemoeienis is overgegaan van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel op dat van Onderwijs en Eeredienst (zie Ind. St. 1921 n°. 327), instede van directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel wordt gelezen directeur van Onderwijs en Eeredienst.

Voor nadere wijzigingen in de voorloopige instructie voor het hoofd van den gouvernements accountantsdienst (Bijbl. Ind. St. n°. 8446) zie men Bijbl. Ind. St. nos. 9704 en 9762.

Bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1921 n°. 32 (Ind St. n°. 723) is bepaald hoe het personeel van den gouvernements accountantsdienst is samengesteld en dat de formatie van dat personeel jaarlijks wordt geregeld in verband met de daarvoor bij de begrooting toegestane fondsen.

J.

I. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK BESTUUR; POLITIE.

Bij Gouv. Bt. 20 Maart 1922 n°. 1*a* (Jav. Ct. n°. 25) is een regeeringscommissaris voor de bestuurshervorming benoemd, welke hoofdambtenaar is belast met de voorbereiding der uitvoering van de wet tot hervorming van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië, en aan wien een adjunct-regeeringscommissaris is toegevoegd.

§ 1. EUROPEESCH BESTUUR; POLITIE.

a. Europeesch bestuur.

Een overzicht betreffende de tewerkstelling op einde 1921 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera — ook van de tijdelijk boven de formatie in dienst gestelde — is opgenomen onder I van bijlage H.

Bij Gouv. Bt. 10 Dec. 1921 n°. 47 (Ind. St. n°. 749) is een vereenigd korps van ambtenaren van het binnenlandsch bestuur ingesteld.

De bezoldiging van de controleurs bij het binnenlandsch bestuur is herzien bij Gouv. Bt. 20 Jan. 1922 n°. 48 (Ind. St. n°. 44).

Bij Gouv. Bt. 20 Jan. 1922 n°. 49 (Ind. St. n°. 45) kwam eene herziening tot stand van de bezoldiging van de gezaghebbers bij het binnenlandsch bestuur en zijn voorts maatregelen getroffen nopens de bevordering van gediplomeerde gezaghebbers tot fungeerend controleur.

Java en Madoera.

Bij Gouv. Bt. 3 Maart 1922 n°. 60 (Ind. St. n°. 123) is een nieuwe staat, aantoonende de administratieve indeeling van de residentie Batavia, vastgesteld.

Gewijzigd is de administratieve indeeling van de gewesten Bantam (Ind. St. 1922 n°. 60), Cheribon (Ind. St. 1921 nos. 502 en 738 en 1922 n°. 43), Pekalongan (Ind. St. 1921 n°. 538), Soerabaja (Ind. St. 1922 nos. 347 en 463), Madioen (Ind. St. 1921 n°. 447) en Besoeki (Ind. St. 1921 nos. 424, 444 en 513).

Ten behoeve van de verdere voorbereiding van de hervorming der agrarische en maatschappelijke toestanden in de gewesten Djokjakarta en Soerakarta, zijn bij Gouv. Bt. 7 April 1921 n°. 13 (Ind. St. n°. 220) twee ambtenaren bij het kantoor van metingen te Soerakarta aangesteld.

Ten behoeve van de residentie Soerakarta is nog een controleur in dienst gesteld ten einde te worden toegevoegd aan den assistent-resident van Klaten (Ind. St. 1922 n°. 129).

Buitengewesten.

Voor de omvorming van eenige zelfstandige afdeelingen in de buitengewesten tot onderafdeelingen en de nieuwe vaststelling der administratieve indeeling van de gewesten Benkoelen, Djambi, Banka en onderhoorigheden, Riouw en onderhoorigheden en Bali en Lombok zie men Gouv. Bt. 2 Febr. 1922 n°. 34 (Ind. St. n°. 66).

Sumatra's Westkust. Bij het op 1 Januari 1922 (Ind. St. 1921 n°. 799) in werking getreden K. B. 3 Nov. 1921 n°. 56 (Ind. St. n°. 798) is het grondgebied van de afdeeling Koerintji der residentie Djambi van dat gewest afgescheiden en aan de residentie Sumatra's Westkust toegevoegd. Maatregelen, in verband hiermede, zijn genomen bij Gouv. Bt. 29 Dec. 1921 n°. 3 (Ind. St. n°. 800).

De standplaats van den controleur der onderafdeeling Ophir (afd. Loeboeksikaping) zal voortaan Taloe zijn (Ind. St. 1922 n°. 320).

Benkoelen. Bij Gouv. Bt. 10 Nov. 1921 n°. 36 (Ind. St. n°. 663) is de marga Seblat afgescheiden van de onderafdeeling Mokko Mokko (afd. Lebong) en gevoegd bij de onderafdeeling Lais (afd. Lebong).

Palembang. Bij Gouv. Bt. 23 Juli 1921 n°. 53 (Ind. St. n°. 448) is eene nieuwe afstandswijzer van dit gewest vastgesteld.

Eene wijziging van de administratieve indeeling van dit gewest kwam tot stand bij Gouv. Bt. 4 Aug. 1921 n°. 32 (Ind. St. n°. 465).

Oostkust van Sumatra. Bij Gouv. Bt. 22 Dec. 1921 n°. 5 (Ind. St. n°. 772) is een aan de hoofdplaats Medan grenzend stuk grond bij het rechtstreeks bestuurd gebied van Nederlandsch-Indië ingelijfd, en zijn tevens de grenzen van die hoofdplaats nader vastgesteld.

Atjeh en onderhoorigheden. Met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen, is bij Gouv. Bt. 26 Juni 1922 n°. 5 (Ind. St. n°. 451) eene nieuwe indeeling van dit gouvernement in 6 afdeelingen (Groot-Atjeh, Pidië, Noordkust van Atjeh, Oostkust van Atjeh, Gajo- en Alaslanden en Westkust van Atjeh) vastgesteld.

Riouw en onderhoorigheden. De standplaats van den controleur der afdeeling Poelau Toedjoeh is Terempa (Ind. St. 1921 n°. 700).

De betrekking van controleur, belast met de werkzaamheden ten behoeve van de zelfbesturende landschappen in dit gewest (zie K. V. 1912, kol. 89), is ingetrokken (Ind. St. 1922 n°. 279).

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen, is bij Gouv. Bt. 17 Dec. 1921 n°. 3 (Ind. St. n°. 767) eene nieuwe indeeling van dit gewest vastgesteld.

Bali en Lombok. Krachtens Koninklijke machtiging is het gebied van het gouvernements landschap Karangasem bij Gouv. Bt. 16 Dec. 1921 n°. 2 *x* (Ind. St. n°. 756) gebracht onder rechtstreeksch bestuur van den lande.

Ternate en onderhoorigheden. Bij het op 1 Juli 1922 (Ind. St. 1921 n°. 624) in werking getreden K. B. 16 April 1921 n°. 126 (Ind. St. n°. 430) is dit gewest als zelfstandige residentie opgeheven en aan de residentie Amboina toegevoegd. Maatregelen, in verband met die opheffing, zijn getroffen bij Gouv. Bt. 21 Juni 1922 n°. 10 (Ind. St. n°. 440).

b. Algemeene politie.

Bij Gouv. Bt. 18 Nov. 1921 n°. 59 (Ind. St. n°. 680) is aan het hoofd der politieschool en aan de hoofden der opleidingsdepots voor politie de bevoegdheid toegekend tot schorsing van de leerlingen en het verder personeel der door hen beheerde inrichtingen.

Voor de veldpolitie is een veldtenue en voor den inspecteur

en den adjunct-inspecteur der algemeene politie eene ambtskleeding vastgesteld (zie Ind. St. 1921 n°. 526).

De voor den inspecteur der algemeene politie vastgestelde instructie (zie Bijbl. Ind. St. n°. 9582) is gewijzigd bij Gouv. Bt. 27 Nov. 1921 n°. 70 (Bijbl. Ind. St. n°. 9903).

Bij Gouv. Bt. 3 April 1922 n°. 74 (Ind. St. n°. 186) is de directeur van binnenlandsch bestuur gemachtigd om bij het ontstaan van vacatures in den rang van commissaris van politie der 2de klasse tot die betrekking te benoemen hoofdpolitieopzieners, die ten minste 5 jaren in hun rang hebben gediend.

De wervingsbepalingen voor de algemeene politie (Ind. St. 1916 n°. 666, zooals dat sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn, gerekend van 1 Januari 1920, van toepassing ten aanzien van het geheele personeel beneden den rang van mantri-politie ter hoofdplaats Batavia, Semarang, Soerabaja, Bandoeng en Tjimahi (Gouv. Bt. 30 Mei 1922 n°. 72 in Ind. St. n°. 376).

Bij Ord. van 14 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 616) is een nieuw voorloopig reglement van tucht vastgesteld voor het personeel der algemeene politie.

Bij het op 19 October 1921 (Ind. St. 1921 n°. 617) in werking getreden K. B. 8 Sept. 1921 n°. 39 (Ind. St. n°. 615) zijn regelen vastgesteld met betrekking tot de strafbaarstelling van desertie bij de algemeene politie.

Bij Gouv. Bt. 11 April 1922 n°. 64 (Ind. St. n°. 206) is bepaald, dat de bezoldiging wordt onthouden aan het onder verband dienend personeel der algemeene politie, dat een vrijheidstraf moet ondergaan, in preventief arrest wordt gesteld of deserteert.

De bezoldiging van het personeel der algemeene politie (zie Ind. St. 1920 n°. 894) onderging eene wijziging met betrekking tot de bezoldiging van de hoofdagenten en hoofdrechercheurs (Ind. St. 1922 n°. 319).

Bij Gouv. Bt. 22 Febr. 1922 n°. 8 (Ind. St. n°. 98) zijn de politiemiddelen in de residentie Djokjakarta versterkt.

Ten behoeve van de handhaving van de beperkende bepalingen op het gebruik van opium in de residentie Batavia, is ter hoofdplaats (met inbegrip van Meester-Cornelis) boven de sterkte het noodige personeel der algemeene politie in dienst gesteld (Ind. St. 1922 n°. 166).

Bij Gouv. Btn. 29 Dec. 1921 n°. 7 (Ind. St. n°. 808) en 11 Febr. 1922 n°. 22 (Ind. St. n°. 78) is bepaald, dat de inlandsche agenten der 1ste en 2de klasse bij de algemeene politie ter hoofdplaats Bandoeng en het inlandsch personeel der algemeene politie beneden den rang van mantri-politie in het gouvernement Oostkust van Sumatra worden bezoldigd als het gelijknamig personeel op de hoofdplaatsen Batavia, Semarang en Soerabaja.

Eene nadere regeling van de bezoldiging van het agentenpersoneel der algemeene politie ter Sumatra's Westkust kwam tot stand bij Gouv. Bt. 29 Dec. 1921 n°. 6 (Ind. St. n°. 807).

Met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen, is de sterkte van het personeel der algemeene politie in de residentie Riouw en onderhoorigheden nader vastgesteld bij Gouv. Bt. 29 Nov. 1921 n°. 21 (Ind. St. n°. 725), hetwelk tevens voorschriften bevat omtrent de kleeding, bewapening en uitrusting van het niet-Europeesch deel dier politie.

c. Gewapende politie.

Bij Gouv. Bt. 11 Nov. 1921 n°. 21 (Ind. St. n°. 668) is — met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1921 (Ind. St. 1922 n°. 93) — de bezoldiging van het personeel bij het korps gewapende politie herzien en zijn enkele bepalingen betreffende dat personeel gewijzigd. Die bezoldiging onderging nadere wijziging bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 57 (Ind. St. n°. 379).

§ 2. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK ZELFBESTUUR.

Decentralisatie-besluit. Bij K. B. 15 Oct. 1921 n°. 55 (Ind. St. n°. 757) is het decentralisatie-besluit (Ind. St. 1905 n°. 137, zooals het sedert is gewijzigd) nader gewijzigd in dien zin, dat de voorzitters van de plaatselijke raden voortaan steeds bij ordonnantie worden aangewezen.

Locale raden-ordonnantie. Bij Ord. van 15 Mei 1922 (Ind. St. n°. 327) is de mogelijkheid geopend tot invoeging van wethouders in de besturen van groote gemeenten, waartoe in de locale raden-ordonnantie (Ind. St. 1905 n°. 181) een nieuw hoofdstuk ,,Van de wethouders'' is ingelascht.

Plaatselijke raden. Bij Ordn. van 7 Juni 1921 (Ind. St. n°. 368), 7 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 524) en 16 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 758) zijn voor de onderafdeeling Barabai (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), de gemeente Amboina (res. Amboina) en het ressort Karangasem (res. Bali en Lombok) plaatselijke raden ingesteld, terwijl de eerste begrootingen voor die gebieden zijn vastgesteld bij Ordn. van denzelfden datum (Ind. St. nos. 369, 525 en 759).

De eerste begrooting voor het ressort Ambon en de Oeliassers is vastgesteld bij Ord. van 10 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 528).

Het aantal leden van den Ambon-raad — zie K. V. 1921, kol. 125 — is nader bepaald op 27 (Ord. van 6 Dec. 1921 in Ind. St. n°. 742).

In verband met K. B. 15 Oct. 1921 n°. 55 (Ind. St. n°. 757) (zie hierboven) zijn bij Ord. van 20 Dec. 1921 (Ind St. n°. 771) de voorzitters aangewezen van de plaatselijke raden van de onderafdeelingen Ogan Hilir, Komering Hilir, Lematang Hilir, Angkola en Sipirok en Barabai.

De aanwijzing van de niet tot de inlanders behoorende leden van den Minahasa-raad door benoeming (zie Ind. St. 1919 n°. 64) is bij Ord. van 15 Juni 1922 (Ind. St. n°. 430) bestendigd.

Driejaarlijksche aftreding van raadsleden; verkiezingen. In verband met den laten aanslag in de landsinkomstenbelasting over de jaren 1920 en 1921, is voor enkele gemeenten wijziging gebracht in de bepalingen betreffende de kiesbevoegdheid zoomede in het tijdstip van periodieke aftreding van raadsleden (Ord. van 30 Juli 1921 in Ind. St. n°. 457 en Ord. van 25 April 1922 in Ind. St. n°. 261), terwijl voor de in 1921 vast te stellen kiezerslijsten nadere data zijn aangewezen (Ord. van 30 Juli 1921 in Ind. St. n°. 458).

De ordonnantie, regelende de verkiezing van leden van den plaatselijken raad van Ambon en de Oeliassers (Ind. St. 1921 n°. 159) onderging eene wijziging bij Ord. van 29 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 496).

In verband met de onvolledigheid der kiezerslijsten is de zittingsduur van de leden van den Minahasa-raad met één jaar (tot November 1923) verlengd (Ord. van 29 Juni 1922 in Ind. St. n°. 454).

Burgemeesters. Bij Ord. van 2 Mei 1921 (Ind. St. n°. 273) is — met ingang van 15 Juni 1921 (Ind. St. n°. 380) — het ambt van burgemeester te Meester-Cornelis ingesteld, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 18 de bezoldiging van dien titularis is vastgesteld.

Locale begrootingen. Voor eene korte leidraad, in het bijzonder ten dienste van onderafdeelingsraden, voor de samenstelling van locale begrootingen en voor de daaraan voorafgaande voorbereidende werkzaamheden, zoomede voor de uitvoering van de begrooting zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9783 *a*.

Afgezonderde geldmiddelen. Ten behoeve van de gemeente Amboina en van de ressorten van den plaatselijken raad voor de onderafdeeling Barabai en van den Karangasemraad is uit de algemeene geldmiddelen afgezonderd onder-

scheidenlijk f 34 800, f 5300 en f 81 220 (Ind. St. 1921 nos. 524, 368 en 758). Verhoogd werden de geldmiddelen, afgezonderd voor de gemeenten Soerabaja (Ind. St. 1921 n°. 279) (ter tegemoetkoming in de kosten van onderhoud en verlichting van het in beheer genomen gedeelte van den toegangsweg naar het station), Bindjai, Tandjoengbalai en Bandjermasin (Ind. St. 1921 n°. 290) (in verband met de indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering van locale werken), de onderafdeeling Padangpandjang (Ind. St. 1921 n°. 291) (in verband met de op de locale raden overgedragen bemoeienis met de subsidieering van particuliere logementen), de gemeente Menado (Ind. St. 1921 n°. 292) (in verband met de indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering der locale werken), de gemeente Batavia (Ind. St. 1921 n°. 293) (ter tegemoetkoming in de kosten van het onderhoud van een weg), het gewest Rembang (Ind. St. 1921 n°. 317) (ter tegemoetkoming in de kosten van het wegenonderhoud), de gemeente Buitenzorg (Ind. St. 1921 n°. 320) (als voren), de gemeente Probolinggo (Ind. St. 1921 n°. 321) (als voren) en het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1921 n°. 322) (als voren).

In verband met de aanwijzing van het tot de haven van Makasser behoorend wateroppervlak, is de Ord. van 12 Maart 1906 (Ind. St. n°. 171, zooals dat sedert is gewijzigd), houdende afzondering van geldmiddelen voor de hoofdplaats Makasser uit de algemeene geldmiddelen, nader gewijzigd bij Ord. van 25 Maart 1922 (Ind. St. n°. 172).

Het geheele bedrag van de op den voet van art. 68*a*, lid 1, van het Regeeringsreglement, voor gewesten en gedeelten van gewesten bij wijze van vaste uitkeering afgezonderde geldmiddelen steeg door deze verhoogingen van f 5 765 849 tot f 6 069 956.

Belastingen. Bij Ord. van 25 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 633) zijn regelen vastgesteld betreffende den aanslag van den Gouverneur-Generaal in locale belastingen.

Regelen betreffende de vrijstelling van consuls en hun personeel van locale directe belastingen zijn vastgesteld bij Ord. van 7 Juli 1922 (Ind. St. n°. 487).

Bij Ord. van 31 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 820) is — door wijziging en aanvulling van de bepalingen betreffende de belasting op het slachten van varkens op Java en Madoera (Ind. St. 1899 n°. 44, zooals dat sedert is gewijzigd en aangevuld) — de mogelijkheid geopend om aan nader aan te wijzen gemeenten de inning van die belasting binnen de grenzen dier gemeenten op te dragen.

Door de Regeering werden goedgekeurd: de verordeningen tot heffing van eene belasting op het gebruikmaken der wegen met vervoermiddelen in het gewest Cheribon en de gemeenten Kediri en Bandoeng (Jav. Ct. 1921 nos. 49 en 66 en 1922 n°. 38); de verordening, regelende de instelling, de begrooting en de boekhouding van het pasarbedrijf in het gewest Soerabaja (Jav. Ct. 1921 n°. 51); de verordeningen tot heffing eener motorrijtuigenbelasting in de gemeeente Pasoeroean en het gewest Kediri (Jav. Ct. 1921 nos. 52 en 84); de verordeningen tot heffing van opcenten op de landsinkomstenbelasting in de gemeenten Modjokerto, Palembang, Bandjermasin en in de gewesten Banjoemas en Rembang en in het ressort van den Minahasaraad (Jav. Ct. 1921 nos. 53, 57, 57 en 70 en 1922 nos. 9 en 20); de verordeningen tot heffing van opcenten op de verponding in de gemeenten Palembang, Bandjermasin, Kediri en Malang (Jav. Ct. 1921 nos. 57, 57 en 70 en 1922 n°. 25); de verordening tot heffing van eene straatbelasting in de gemeente Soekaboemi (Jav. Ct. 1921 n°. 62), de verordeningen tot heffing eener belasting op het houden van openbare vermakelijkheden in de gewesten Preanger-Regentschappen en Soerabaja en in de onderafdeeling Komering Hilir (Jav. Ct. 1921 nos. 66 en 88 en 1922 n°. 21); de verordeningen tot heffing van opcenten op de personeele belasting in de gemeenten Kediri en Probolinggo en in het gewest Semarang (Jav. Ct. 1921 n°. 70 en 1922 nos. 21 en 15); de verordening tot heffing van eene belasting op het voeren van tambangans in de door de gemeente Bandjermasin stroomende wateren (Jav. Ct. 1921 n°. 76); de verordeningen tot heffing van eene belasting op het maken van reclame in de gemeenten Menado en Madioen (Jav. Ct. 1921 n°. 77 en 1922 n°. 40); de verordening tot heffing van eene terreinenbelasting in de gemeente Semarang (Jav. Ct. 1921 n°. 88); de verordening tot heffing van eene hondenbelasting in de gemeente Kediri (Jav. Ct. 1922 n°. 2); de verordeningen tot heffing eener gewestelijke wegenbelasting in de gewesten Soerabaja en Kedoe (Jav. Ct. 1922 n°. 7); de verordening tot heffing van eene belasting van naamlooze vennootschappen, commanditaire vennootschappen op aandeelen, vennootschappen onder firma, onderlinge verzekeringsmaatschappijen, vereenigingen of stichtingen, welke een beroep of bedrijf uitoefenen en coöperatieve vereenigingen in de gemeente Soerabaja (Jav. Ct. 1922 n°. 21); de verordening tot heffing eener vrachtautobelasting in de gemeente Batavia (Jav. Ct. 1922 n°. 37); de verordening tot heffing van eene belasting op den verkoop van saguweer in de gemeente Menado (Jav. Ct. 1922 n°. 39); de verordening tot vaststelling van het percentage van de verhooging der belasting op het gebruikmaken van de wegen in het gewest Kedoe (Jav. Ct. 1922 n°. 41); de verordening tot heffing van eene straatverlichtingbelasting ter onderafdeelingshoofdplaats Padangpandjang (Jav. Ct. 1922 n°. 38); de wijzigingen van de verordeningen tot heffing van eene belasting op het gebruikmaken der wegen met vervoermiddelen in de gemeenten Soerabaja en Buitenzorg (Jav. Ct. 1921 nos. 52 en 66); van de verordeningen tot heffing eener belasting op het houden van openbare vermakelijkheden in het gewest Pasoeroean en in de gemeente Semarang (Jav. Ct. 1921 nos. 53 en 67); van de verordeningen tot heffing van eene belasting onder den naam van „verguningsrecht" in het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra, in het gewest Preanger-Regentschappen, in de gemeenten Bandoeng, Soerabaja en Pematang Siantar (Jav. Ct. 1921 nos. 54 en 85 en 1922 nos. 4, 7 en 41); van de verordening op het keuren en slachten van vee en het keuren en den verkoop van het daarvan afkomstige vleesch in het gewest Kediri (Jav. Ct. 1921 n°. 57); van de verordeningen tot heffing eener hondenbelasting in de gemeente Salatiga, in het gewest Preanger-Regentschappen en in de gemeente Pematang Siantar (Jav. Ct. 1921 nos. 60 en 87 en 1922 n°. 3); van de verordening tot heffing eener gemeentelijke inkomstenbelasting in de gemeente Buitenzorg (Jav. Ct. 1921 n°. 67 en 1922 n°. 29); van de „kostenomslag-verordening" in de gemeente Batavia (Jav. Ct. 1921 n°. 75); van de verordening tot heffing eener belasting op het bouwen en sloopen in de gemeente Palembang (Jav. Ct. 1921 n°. 76); van de „pasarverordening" in het gewest Madioen (Jav. Ct. 1921 n°. 84); van de verordeningen tot heffing eener belasting onder den naam van motorrijtuigenbelasting in de gewesten Semarang, Preanger-Regentschappen, Soerabaja en Pekalongan (Jav. Ct. 1922 nos. 13, 18, 29 en 42); van de verordening tot heffing van een recht op het heffen van voorwerpen of werken op of boren in den openbaren weg in de gemeente Soerabaja (Jav. Ct. 1922 n°. 13) en van de verordeningen tot heffing van opcenten op de verponding en op de personeele belasting in de gemeente Malang (Jav. Ct. 1922 n°. 25).

Gemeentelijke en gewestelijke geldleeningen. Bekrachtigd werden de hieronder nader omschreven besluiten van gewestelijke en gemeenteraden, strekkende tot het aangaan van geldleeningen.

Gewestelijke of gemeente-raad van:	Bedrag der leening.	Bestemming van de opbrengst der leening.	Ordonnantie ter goedkeuring in Ind. St.
Meester-Cornelis.	f 500 000	Aankoop van het particuliere land Matraman.	1921 n°. 164
Salatiga.	120 000	Aanleg van de Sendjojo-drinkwaterleiding.	1921 n°. 166
Bandoeng.	830 000	Uitbreiding der waterleiding en bouw van 5 volksscholen.	1921 n°. 211
Bandoeng.	1 500 000	Uitbreiding van het grondbedrijf, bouw van ambtenarenwoningen en stichting van een bouwcredietbank.	1921 n°. 350
Batavia.	5 000 000	Verschillende doeleinden.	1921 n°. 351

Gewestelijke of gemeenteraad van:	Bedrag der leening.	Bestemming van de opbrengst der leening.	Ordonnantie ter goedkeuring in Ind. St.
Batavia.	f 6 000 000	Verschillende doeleinden.	1921 n°. 352
Cheribon.	300 000	Verschillende doeleinden.	1921 n°. 362
Pasoeroean.	50 000	Voltooiing der werken op het gemeentelijk pasarterrein.	1921 n°. 363
Soekaboemi.	70 000	Bouw van een abattoir, verbetering en uitbreiding van pasargebouwen en bouw van een vleeschhal.	1921 n°. 364
Medan.	1 000 000	Aanleg van nieuwe wegen en volkshuisvesting.	1921 n°. 459
Soerabaja.	5 000 000	Het gemeentelijk grondbedrijf, woningbouw en gemeentelijk waterleidingbedrijf.	1921 n°. 464
Madioen.	80 000	Voltooiing van den electriciteitsaanleg.	1921 n°. 467
Semarang.	1 000 000	Gemeentelijk trambedrijf.	1921 n°. 481
Semarang.	2 000 000	Kapitaalverstrekking aan het grondbedrijf, aan het waterleidingbedrijf en aan het pasarbedrijf.	1921 n°. 482
Preanger-Regentschappen.	2 700 000	Verschillende doeleinden.	1921 n°. 649
Madioen.	200 000	Verbetering van pasartoestanden.	1921 n°. 705
Makasser.	80 000	Voortzetting van den sproeidienst, middels motorsproeiwagens.	1921 n°. 737
Pekalongan.	500 000	Verschillende doeleinden.	1921 n°. 764
Pasoeroean.	150 000	Aanleg van eene waterleiding.	1921 n°. 766

Bij Ordn. van 27 Jan. 1921 (Ind. St. n°. 65), 13 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 475), 19 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 699) en 11 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 533) zijn een 4-tal besluiten van de gemeenteraden van Madioen, Soerabaja en Batavia en van den gewestelijken raad der Preanger-Regentschappen bekrachtigd, strekkende tot wijziging van de bestemming van een gedeelte der opbrengst van geldleeningen.

Bij Ord. van 31 Mei 1921 (Ind. St. n°. 342) is een besluit van den gewestelijken raad van Batavia bekrachtigd, strekkende tot nadere verlenging met één jaar van den duur der kredietverleening, gesloten met de Nederlandsche Handelmaatschappij (zie Ind. St. 1918 n°. 121).

Geneeskundig staatstoezicht. Bij Ord. van 22 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 780) is de mogelijkheid geopend om een deel van de uitoefening van het geneeskundig staatstoezicht op locale ressorten over te dragen, terwijl bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 782) eene gemeentelijke gezondheidszorgordonnantie tot stand kwam, welke den omvang omschrijft van het geneeskundig staatstoezicht, waarvan de uitoefening kan worden opgedragen aan gemeenten, zoomede de verplichtingen, welke in verband daarmede op de gemeenten komen te rusten.

Pestbestrijding. Waar zich ter Oostkust van Sumatra in geruimen tijd geen pest meer heeft voorgedaan, worden niet langer uit de algemeene geldmiddelen fondsen afgezonderd voor de preventieve pestbestrijding in de gemeente Medan en in het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra door middel van toezicht bij de oprichting van nieuwe gebouwen (Gouv. Bt. 6 April 1922 n°. 39 in Ind. St. n°. 196).

Onteigening. De onteigeningsordonnantie (Ind. St. 1920 n°. 574) onderging wijziging en aanvulling bij Ord. van 22 Mei 1922 (Ind. St. n°. 344) met betrekking tot de onteigening ten name der gemeente.

Verrichtingen der locale raden. Hieromtrent zij verwezen naar het eerlang uit te geven afzonderlijk verslag.

§ 3. INLANDSCH BESTUUR.

Java en Madoera.

Bij Gouv. Bt. 9 Mei 1921 n°. 2 (Ind. St. n°. 310), aangevuld bij Gouv. Btn. 22 Dec. 1921 n°. 14 (Ind. St. n°. 779) en 19 Juni 1922 n°. 32 (Ind. St. n°. 438), is bepaald welke onderwerpen in alle afdeelingen en regentschappen op Java en Madoera, aangewezen voor de overdracht van bevoegdheden en bemoeiingen als bedoeld bij art. 1 der Ord. van 25 Sept. 1918 (Ind. St. n°. 674), de overdracht — welke hierbij mede toepasselijk wordt verklaard ten aanzien van door den Gouverneur-Generaal krachtens eigen bevoegdheid getroffen regelingen — zal betreffen.

Bij Gouv. Btn. 12 Juli 1921 n°. 66 (Ind. St. n°. 424), 12 Juli 1921 n°. 81 (Ind. St. n°. 425) en 12 Aug. 1921 n°. 46 *b* (Ind. St. n°. 476) zijn de afdeelingen Banjoewangi (res. Besoeki) en Krawang (res. Batavia) en de regentschappen Koeningan en Madjalengka (res. Cheribon) aangewezen als gebiedsdeelen waarin de bovengenoemde overdracht van bevoegdheden kan plaats vinden.

Ten behoeve van elk der onderdistricten Pasoeroean, Malang en Bangil (res. Pasoeroean) is een onderdistrictshoofd in dienst gesteld (Ind. St. 1922 n°. 87).

In de residentie Preanger-Regentschappen is het regentschap Tjiandjoer gesplitst in de regentschappen Tjiandjoer en Soekaboemi (Ind. St. 1921 n°. 256).

Bij Ord. van 27 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 566) is vastgesteld wie in de gewesten Soerakarta en Djokjakarta als landsonderhoorigen zijn te beschouwen.

Nopens de in 1921 plaats gehad hebbende samenvoegingen en splitsingen van desa's komen opgaven voor in tabel II van bijlage H.

Buitengewesten.

Sumatra's Westkust. Bij Ord. van 29 Dec. 1921 n°. 3 (Ind. St. n°. 803) is bepaald dat de inlandsche gemeenteordonnantie voor Sumatra's Westkust voorshands niet van toepassing zal zijn op het gebied der aan dat gewest toegevoegde afdeeling Koerintji.

Palembang. De resident van Palembang is gemachtigd om te beschikken over f 2040 en f 1180 voor de practische opleiding van inlanders ten behoeve van den bestuursdienst in zijn gewest, onderscheidenlijk gedurende de opleidingsjaren 1918/1919 en 1919/1920 (Gouv. Btn. 31 Jan. 1919 n°. 27 en 9 April 1921 n°. 15).

De inlandsche gemeente-ordonnantie voor Palembang (Ind. St. 1919 n°. 814) — zie K. V. 1920, kol. 174 — is voor een gedeelte van dit gewest in werking getreden met ingang van 1 Augustus 1922 (Ind. St. n°. 436).

Menado. Eene aanvulling van de nieuwe wedderegeling van de ambtenaren bij het districtsbestuur in de Minahasa kwam tot stand bij Gouv. Bt. 9 Dec. 1921 n°. 37 (Ind. St. n°. 746).

Bali en Lombok. Eene herziening der bezoldigingen van de districts- en onderdistrictshoofden in dit gewest kwam tot stand bij Gouv. Bt. 31 Dec. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 817).

§ 4. BESTUUR OVER VREEMDE OOSTERLINGEN.

Bij Gouv. Bt. 20 Nov. 1921 n°. 6 (Ind. St. n°. 700) is ten behoeve van de onderafdeeling Noord-Natoena-eilanden (afd. Poelau Toedjoeh, res. Riouw en onderhoorigheden) een luitenant der Chineezen in dienst gesteld.

Het Chineesch bestuur ter hoofdplaats Padang (res. Sumatra's Westkust) zal voortaan bestaan uit één luitenant of één kapitein (Ind. St. 1922 n°. 358).

§ 5. BIJZONDERE ONDERWERPEN.

Emigratie van Javanen naar de buitengewesten. *Lampongsche districten.* In 1921 emigreerden 874 gezinnen, bestaande uit 3014 zielen, van Java naar de Lampongsche districten. Op eigen kosten kwamen nog 102 gezinnen, te zamen 335 zielen tellende, over. Einde 1921 bedroeg het zielental 19 251, wonende in 12 desa's en 21 bij-desa's.

Het sterftecijfer bedoeg 802, of 4,17 %, tegen 4,26 % in 1920. Het aantal geboorten was 724, of 4,43 %.

Hoewel de rijstoogst slaagde, was het jaar voor de bevolking over het algemeen niet gemakkelijk; voor zoover de oudere nederzettingen betreft wordt het gebrek aan bevloeibare gronden steeds meer gevoeld, daar uitbreiding niet meer mogelijk is, terwijl het aantal zielen steeds vermeerdert. Het gevolg was dan ook, dat een aantal jonge gezinnen uit de eerst opgerichte desa's een nieuwe desa stichtten. Anderen kochten of huurden droge gronden van Lampongers in de buurt van het kolonisatieterrein.

Aan den huizenbouw werd steeds meer zorg besteed; 240 huizen werden in het verslagjaar met pannen gedekt.

De veestapel, welke aan de kolonisten wederom groote voordeelen gaf, bestond einde 1921 uit 2452 stuks; het sterftecijfer bedroeg 3,27 %, het geboortecijfer 69 %. De verkoop van 353 ossen bracht f 30 435 op.

De rijstoogst, die van Maart tot Mei binnenkwam, slaagde zeer goed en heeft ongeveer 179 000 pikol natte padi opgebracht. Hiervan werd 7975 pikol ingeleverd door nieuwe kolonisten ter delging van hunne schulden aan de Lampongsche Volkscredietbank.

Aanplant van cassave en klapperboomen werd zooveel mogelijk aangemoedigd; het aantal klapperboomen bedraagt 64 536 stuks, waarvan 2957 vruchtdragend.

Er werd dit jaar uitgeleend aan nieuwe kolonisten f 74 345 en door hen terugbetaald 7975 pikol padi à f 6, vertegenwoordigende een bedrag van f 47 850.

De gemiddelde schuld der kolonisten bij de Lampongsche Volkscredietbank bedroeg f 12 per hoofd.

De belasting over 1920 werd geheel afbetaald, die over 1921 gedeeltelijk. Aangeslagen werden 2252 personen voor een totaal bedrag van f 13 692, tegen f 15 519 in 1920. Heerendiensten werden afgekocht tot een bedrag van f 12 705.

Van de 1558 grondbezitters, die bij de ontginning elk één bouw sawah kregen, heeft 60 % thans eene uitgestrektheid in bewerking van één tot vier bouw, enkele zelfs meer.

Aangevangen werd met het inrichten van een nieuw kolonisatieterrein te Koto Agoeng, ter grootte van ± 5000 bouw.

Benkoelen. Naar de kolonisatieterreinen in de residentie Benkoelen emigreerden van Java 11 mannen, 16 vrouwen en 15 kinderen; op eigen kosten kwamen zich vestigen 27 mannen en 30 vrouwen. Vele aanvragen om vergunning tot vestiging moesten worden afgewezen. Het aantal kolonisten bedroeg eind 1921 ± 1100, van wie ruim 400 mannen.

In bewerking waren ongeveer 300 bouw sawah en 300 bouw ladang met een opbrengst van ruim 1000 pikol padi, hetgeen ruim voldoende is voor de eigen behoefte der kolonisten. De aanplant van thee en tweede gewassen werd nog steeds uitgebreid, de veestapel ging goed vooruit, aanleg van vischvijvers komt meer en meer voor.

De gezondheidstoestand was zeer bevredigend; het sterftecijfer bedroeg ± 2 %, het geboortecijfer ± 7 %.

De kolonisten vinden op het terrein een ruim bestaan. De geest is zeer goed te noemen, hetgeen zich o. a. hierdoor uit, dat naar Java vertrokken kolonisten bij hun terugkeer uit eigen beweging familieleden en kennissen meebrengen. Aan belasting werd ruim f 1600 opgebracht.

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. De in 1920 aangevangen werving naar dit gewest gaf tot dusver vrij bevredigende resultaten; einde 1921 waren reeds 250 gezinnen van Midden-Java naar het kolonisatieterrein overgebracht.

Bij Gouv. Bt. 5 Juli 1921 n°. 78 is de resident van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gemachtigd om te beschikken over f 50 000 om te worden aangewend als kapitaal ten behoeve van de kredietverstrekking aan de kolonisten op het kolonisatieterrein te Barabai, met dien verstande, dat de verstrekte gelden zullen zijn te beschouwen als tijdelijke voorschotten.

Grenzen van plaatsen. Door den directeur van binnenlandsch bestuur zijn de grenzen van de afdeelingshoofdplaats Kendal gewijzigd (Bijbl. Ind. St. n°. 9855).

Bestrijding van drankgebruik. Door den gewestelijken raad van Soerabaja is eene verordening op den verkoop van alkoholhoudenden drank in het klein in het gewest Soerabaja (buiten de gebieden, waarvoor gemeenteraden zijn ingesteld) vastgesteld (Jav. Ct. 1921 n°. 26).

De bij Gouv. Bt. 7 Sept. 1918 n°. 28 (zie K. V. 1919, kol. 131) ingestelde alcoholbestrijdingscommissie is bij Gouv. Bt. 25 Juli 1922 n°. 44 ontbonden.

Reizen. De in Ind. St. 1918 n°. 694 opgenomen reisregeling is bij Ord. van 13 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 474) van toepassing verklaard op het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden.

Ontvlambare vloeistoffen. De voorschriften betreffende den opslag en het bezit van petroleum en soortgelijke licht ontvlambare vloeistoffen zijn aangevuld bij Ord. van 13 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 606).

Vuurwapens. Bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1921 n°. 2x (Ind. St. n°. 720) is het toezicht geregeld op het bezit van vuurwapens in de residentie Kediri.

II. PERSOONLIJKE DIENSTEN.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

De voorschriften ter uitvoering van de heerendienstregelingen voor Java en Madoera (Bijbl. Ind. St. n°. 8031, zooals het sedert is gewijzigd) zijn aangevuld bij Gouv. Bt. 27 Nov. 1921 n°. 95 (Bijbl. Ind. St. n°. 9905) waardoor aan de hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madoera de bevoegdheid is verleend om ter bestrijding van het pestgevaar, tegen behoorlijk loon, wanneer geen of niet voldoende vrije arbeiders te verkrijgen zijn, den bijstand der bevolking te vorderen in den vorm van buitengewone gemeentelijke diensten.

De voorschriften ter uitvoering der ordonnantie tot regeling der heerendiensten in de residentie Batavia (met uitzondering van de afdeeling Krawang) — zie K. V. 1921, kol. 133 — zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9905.

In 1921 zijn heerendiensten tegen behoorlijk loon gevorderd in de gewesten Kedoe en Soerabaja voor het verrichten van zware herstellingen aan bevloeiingswerken (dijkdoorbraken), terwijl in laatstgemeld gewest nog diensten werden gevorderd voor de bestrijding van boschbranden.

Nopens de opbrengst in 1921 van het door de heerendienstplichtige bevolking verschuldigd hoofdgeld (Ind. St. 1914 n°. 313, juncto Ind. St. 1920 n°. 659) zijn opgaven verstrekt in bijlage J. Daaruit blijkt, dat de aanslag f 9 778 849 bedroeg, van welk bedrag aan het einde van het jaar f 9 762 407 was aangezuiverd, zoodat, na aftrek van de aan de desahoofden toekomende 8% collecteloon, zuiver overbleef f 8 981 415.

De achterstand in de aanzuivering van het hoofdgeld betreft voornamelijk het gewest Batavia, waar die voor de hoofdplaats Batavia met haar zeer vlottende bevolking niet te vermijden is. Vele aangeslagenen verhuizen na den aanslag en zijn voor de betrokken hoofden vaak onvindbaar.

Voorts werden eenige moeilijkheden bij de inning van het hoofdgeld ondervonden in de residentiën Semarang, Rembang en Madioen, waar van de belijders van de saminleer en Agama Adam het hoofdgeld gerechtelijk moest worden ingevorderd.

Ten einde de invordering van het hoofdgeld op Java en Madoera door middel van dwangschriften mogelijk te maken, is de hoofdgeld-ordonnantie (Ind. St. 1914 n°. 313 en 1920 n°. 659) nader herzien bij Ord. van 25 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 561), terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 16 (Ind. St. n°. 562) het formulier van dwangschrift voor de invordering van dat hoofdgeld is vastgesteld.

§ 2. BUITENGEWESTEN.

Bij Ord. van 29 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 804) zijn de heerendiensten in het gewest Banka en onderhoorigheden afgeschaft, voor zoover die nog van de inlandsche bevolking aldaar gevorderd werden; de voorschriften ter uitvoering dier ordonnantie zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9935. Ter vervanging van die afgeschafte heerendiensten wordt, onder den naam van hoofdgeld, eene belasting in geld geheven (Ind. St. 1921 n°. 805).

De aanslag in het hoofdgeld (zie K. V. 1921, kol. 133) bedroeg in de gewesten Billiton en Banka en onderhoorigheden voor 1921 respectievelijk f 37 452 en f 27 951, waarvan op het einde van dat jaar was aangezuiverd f 37 145 en f 15 469.

De regeling van de heerendiensten ter Sumatra's Westkust is voorshands niet van toepassing voor het gebied der aan dat gewest toegevoegde afdeeling Koerintji (Ord. van 29 Dec. 1921 in Ind. St. n°. 801).

Bij Ord. van 24 Maart 1922 (Ind. St. n°. 168) kwam eene nieuwe heerendienstregeling tot stand voor de residentie Bali en Lombok (met uitzondering van de onderafd. Karangasem), waarbij het maximum per jaar te vorderen heerendiensten bepaald is op 30 dagen arbeid per heerendienstplichtige. De voorschriften ter uitvoering dier ordonnantie zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 10013.

De opgaven over 1921 van het aantal heerendienstplichtigen in het rechtstreeks bestuurd gebied der buitengewesten en omtrent den aard en omvang van den door hen verrichten arbeid, zijn opgenomen in bijlage K.

Voor zooveel uit die opgaven blijkt, zijn in verscheidene gewesten meer dagdiensten gevorderd dan in 1920, voornamelijk ten behoeve van het gewoon onderhoud van heerendienstwerken en, wat de gewesten Benkoelen, Celebes en onderhoorigheden en Bali en Lombok betreft, ook voor eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van wegen, bruggen en dammen.

Tewerkstelling van heerendienstplichtigen op verderen afstand van hunne woningen dan het daarvoor aangenomen maximum vond plaats in Menado, Benkoelen en Celebes en onderhoorigheden.

De aanslag van de ter hoofdplaats Benkoelen geheven belasting, in de plaats tredende voor vrijstelling van den arbeid aan wegen aldaar (Ind. St. 1874 n°. 276, juncto 1876 n°. 58), bedroeg in 1921 voor inlanders f 3476 en voor Chineezen en andere vreemde oosterlingen f 346, van welke bedragen op het einde van dat jaar onderscheidenlijk f 1319 en f 189 werd geïnd. Voor de spoedige aanzuivering van den achterstand wordt het noodige verricht.

III. LANDELIJKE INKOMSTEN.

Bij Gouv. Bt. 27 Nov. 1921 n°. 72 (Ind. St. n°. 718) zijn de inkomsten van de inlandsche ambtenaren bij de landelijke inkomsten herzien.

Landrente (in de gouvernementslanden op Java en Madoera). Behalve in het in de residentie Batavia gelegen voormalig particulier land Angke Kapok en in de overige sedert tot het landsdomein teruggebrachte landerijen in dat gewest, waar onderscheidenlijk de in Ind. St. 1914 n°. 315 en in Ind. St. 1918 n°. 366 (juncto Ind. St. 1918 n°. 817 en 1919 n°. 474) opgenomen, afzonderlijke regelingen werken, alsmede in de residentie Preanger-Regentschappen(met uitzondering van een 29-tal districten), in welk gewest die aanslag overigens geregeld bleef op den voet van Ind. St. 1896 n°. 126, in verband met Ind. St. 1906 n°. 188 en 1909 n°. 591, geschiedden de aanslag en inning overeenkomstig de bij Ord. van 25 Juni 1907 (Ind. St. n°. 277, in verband met Ind. St. 1909 n°. 591, 1912 n°. 605, 1916 n°. 735, 1917 n°. 755 en 1922 n°. 472) vastgestelde nieuwe regeling.

Laatstgenoemde regeling vond, ingevolge de Ord. van 11 Dec. 1916 (Ind. St. n°. 735), in 1921 mede toepassing in 3 districten der residentie Preanger-Regentschappen en voorts

in het voormalig particuliere land Semplak van het district Buitenzorg der residentie Batavia.

Voorts werd de aanslag in de landrente herzien in 2 districten der residentie Batavia, 4 districten der residentie Cheribon, 4 districten der residentie Kedoe, 2 districten der residentie Banjoemas, 5 districten der residentie Semarang en 6 districten der residentie Pasoeroean.

In bijlage L, onder I B, zijn, met betrekking tot die districten, overzichten opgenomen van de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en van het bedrag van den aanslag in de landrente vóór en nà de invoering van de nieuwe regeling, dan wel vóór en nà de herziening van den aanslag.

Uit de gewestelijke opgaven nopens den aanslag en de inning van de landrente over 1921 (zie bijlage L, onder I A) blijkt, dat de geheele aanslag in 1921 bedroeg f 24 708 859, tegen f 23 719 753 (verbeterde opgaaf) in 1920. In verband met misgewas en andere omstandigheden werd vrijstelling verleend tot een bedrag van f 3 049 194, terwijl f 270 912 moest worden afgeschreven wegens het onbeplant blijven van gronden. Door een en ander moest dus de aanslag verminderd worden met f 3 320 106 (in 1920 met f 1 842 546), zoodat werkelijk te heffen viel f 21 388 753, tegen f 21 877 207 (verbeterd cijfer) in 1920. De verminderde opbrengst was uitsluitend een gevolg van de buitengewoon hooge afschrijvingen (omstreeks f 2 000 000 meer dan het gemiddelde over de 5 voorafgegane jaren).

Op het einde van 1921 was van den aanslag nog niet aangezuiverd f 371 873.

Door met de inning belaste personen werd geïnd, doch niet verantwoord f 6323.

Andere landelijke inkomsten. Hiermede worden bedoeld de vertieningsbelasting en de tesangheffing in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de belasting op de sawahs en die op de tegalvelden en tuinen in de afdeelingen Boeleleng, Djembrana en Lombok (Bali en Lombok), de belasting op de vischvijvers van Java en Madoera en de verhuur van vischvijvers in sommige gewesten op en buiten Java. De omtrent deze heffingen ontvangen opgaven zijn opgenomen in bijlage L, onder II.

IV. AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN; UITGIFTE VAN GROND.

De bepalingen vastgesteld ten aanzien van de algemeene regeling van de uitgifte voor korten tijd van tot het vrij landsdomein behoorende stukken grond (Ind. St. 1919 n°. 802) zijn gewijzigd bij Gouv. Btn. 12 Febr. 1921 n°. 17 (Ind. St. n°. 102) en 30 Sept. 1921 n°. 2x (Ind. St. n°. 579); bij laatstgenoemd besluit zijn tevens de regelen vastgesteld, door de hoofden van gewestelijk bestuur in acht te nemen bij het verhuren van tot het vrij landsdomein behoorende, aan waterleidingen, kanalen of rivieren gelegen stukken grond aan de daarvoor in aanmerking komende inlandsche gegadigden onder de bewoners der naastbijgelegen desa's.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Het reglement omtrent de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek op Java (Ind. St. 1912 n°. 422, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd bij Ord. van 20 April 1922 (Ind. St. n°. 220).

Bij Gouv. Bt. 7 Juni 1921 n°. 41 (Bijbl. Ind. St. n°. 9795) is bepaald wanneer de grondhuurordonnantie (Ind. St. 1918 nos. 88 en 214) in eenige districten op Java en Madoera in werking treedt.

Omzetting van communaal in erfelijk individueel grondbezit vond in 1921 niet plaats. Slechts in de residentie Cheribon kwam vervanging van periodieke verdeeling der communale bouwgronden door het stelsel van vaste aandeelen voor, namelijk in het district Losari van 12 desa's, in het district Sindanglaoet van 36 desa's en in de afdeeling Madjalengka van één desa.

Vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom. Gedurende het jaar 1921 werden, tot verkrijging van agrarischen eigendom op den voet van K. B. 16 April 1872 n°. 29 (Ind. St. n°. 117), 32 aanvragen, betrekking hebbende op eene gezamenlijke uitgestrektheid van 218 bouws, aanhangig gemaakt, zoodat met de op het einde van 1920 aanhangig gebleven 68 aanvragen voor ongeveer 779 bouws, aan het einde van het verslagjaar 100 aanvragen voor 997 bouws in behandeling bleven.

Tengevolge van de nieuwe toewijzingen werd op het eind van 1921 eene uitgestrektheid van 12 734 bouws in agrarischen eigendom bezeten (vgl. de gewestelijke opgaven in tabel II van bijlage M). Verhuur van in agrarisch eigendom verkregen gronden geschiedde in de gewesten Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Madioen, Kediri en Soerabaja.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. Op den voet van de Ord. in Ind. St. 1918 n°. 88, juncto n°. 214, zijn in de rechtstreeks bestuurde gewesten 28 979 huurovereenkomsten bekrachtigd, betrekking hebbende op 258 792 bouws. Nadere opgaven daaromtrent bevat tabel I van bijlage M.

De gewestelijke verslagen maken melding van 51 overtredingen.

Ontginning door inlanders van woesten, niet tot de desa's behoorenden grond. Uit het overzicht, opgenomen in tabel III van bijlage M. blijkt, dat gedurende 1921, op den voet van de ontginningsordonnantie (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416), aan inlanders 29 721 vergunningen zijn verleend om domeingrond te ontginnen, en wel tot eene uitgestrektheid van 23 699 bouws, tegen 24 610 bouws, te ontginnen krachtens 26 928 vergunningen, in 1920.

In 1921 kwamen 445 van de verleende vergunningen, betrekking hebbende op 625 bouws, te vervallen (in 1920 321 vergunningen voor 5822 bouws), hoofdzakelijk wegens het niet nakomen van de gestelde voorwaarden.

Op soortgelijke gronden als daarvoor tot dusver gelden, zijn 1750 aanvragen, betrekking hebbende op 1731 bouws, afgewezen.

Het aantal gestraften wegens eigenmachtige ontginning bedroeg in 1921 2359 (tegen 4150 in 1920), van wie achtereenvolgens 516, 195, 66, 9, 197, 497, 57, 441, 225, 30, 36, 70 en 20 in de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Soerabaja, Pekalongan, Cheribon, Madioen, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Kediri, Rembang en Madoera.

Van de desahoofden werd over het algemeen weinig medewerking ondervonden bij het tegengaan van de overtredingen der ontginningsordonnantie.

Uitgifte van grond in erfpacht. Gedurende 1921 zijn in erfpacht toegezegd 33 perceelen, tegen 32 in 1920 en 38 in 1919.

Afstand in erfpacht van de in 1921 toegezegde perceelen heeft in dat jaar nog niet plaats gehad; wel werden 31 in vorige jaren in erfpacht toegezegde perceelen afgestaan, tegen 13 in 1920 en 20 in 1919.

Het aantal gedurende 1921 ingeschreven (door de aan-

vragers aanvaarde) perceelen bedroeg 25, ter gezamenlijke grootte van 4211 bouws, tegen 48 perceelen met eene gezamenlijke oppervlakte van 16 838 bouws in 1920.

Van de in 1921 aanvaarde perceelen, van welke er 8 ten name van Europeanen en de overige ten name van cultuurmaatschappijen en vreemde oosterlingen zijn ingeschreven, waren er 3 bestemd tot uitbreiding van bestaande ondernemingen, zoodat zij niet voor het volle tijdvak van 75 jaar, doch voor den verderen duur van het reeds op die ondernemingen gevestigd erfpachtsrecht zijn afgestaan.

Tegenover evengemelde vermeerdering van het aantal ingeschreven perceelen met 25 tot eene uitgestrektheid van 4211 bouws, valt te wijzen op eene prijsgeving van 9 perceelen, groot 1814 bouws, zoodat de vermeerdering van het aantal perceelen in genoemd jaar 16 heeft bedragen, met eene uitgestrektheid van 2397 bouws.

Van die 25 aanvaarde perceelen is de canon vastgesteld: voor 1 op f 6, voor 1 op f 5, voor 2 op f 4, voor 2 op f 3,50, voor 4 op f 3, voor 4 op f 2,50, voor 5 op f 2, voor 1 op f 1,25 en voor 5 op f 1.

Op het einde van 1920 werden in erfpacht bezeten (zie tabel IV A van bijlage M) 3826 perceelen, ter gezamenlijke grootte van 777 971 bouws, welke uitgestrektheid, als gevolg van de vermelde veranderingen bij het einde van 1921 gestegen is tot 782 182 bouws, verdeeld over 3851 perceelen. Behalve deze perceelen, waarop tijdens de uitgifte in erfpacht geen titel gevestigd was, waren op het einde van 1921 nog als in erfpacht bezeten, ingeschreven 91 perceelen (met eene oppervlakte van 33 310 bouws), uitmakende gronden, welke vóór de vestiging van dien titel als huurgronden te boek stonden. Uit tabel IV A van bijlage M blijkt, hoe de 33 310 bouws, naar gelang ook van het aantal perceelen, waarvoor die uitgestrektheid stond ingeschreven, over de gewesten verdeeld waren en van welke jaren de uitgifte dagteekent.

Op het einde van 1921 bedroeg het aantal niet aanvaarde, doch reeds afgestane perceelen 31, betrekking hebbende op 4340 bouws, en dat der toegezegde, doch nog niet afgestane perceelen 87, met eene uitgestrektheid van 42 902 bouws (gewestgewijze aangegeven in voormelde tabel IV A).

Het aantal aanvragen in 1921, om verschillende redenen, afgewezen, bedroeg 72, tegen 63 in 1920.

Het over 1921 door verschillende erfpachters op Java — ook door hen, die gewezen huurgronden in erfpacht bezitten — aan canon verschuldigde bedroeg f 1 722 395.

Bij het einde van 1921 waren op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, in verband met Ind. St. 1905 n°. 153 en 1908 n°. 263 tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden, toegezegd 13 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 138 bouws, en afgestaan, doch nog niet aanvaard, 29 perceelen, met eene totale oppervlakte van 263 bouws, terwijl 282 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 3129 bouws, door de aanvragers waren aanvaard (vgl. de gewestelijke opgaven onder IV C van bijlage M). Het aantal om verschillende redenen afgewezen aanvragen bedroeg 13, tegen 8 in 1920.

Verhuur van grond. Voor andere dan landbouw-doeleinden waren einde 1921 huurovereenkomsten van kracht op terreinen in alle gewesten van Java en Madoera over eene uitgestrektheid van 194 383 964 M²., waarvoor bedongen is f 230 300. Volledige opgaven daaromtrent zijn te vinden in tabel VI van bijlage M.

Verkoop van grond. De gezamenlijke uitgestrektheid van de kleine stukken grond, die in 1921 voor woonerven en nijverheidsinrichtingen door het Land aan particulieren in eigendom zijn afgestaan, bedroeg 13 697 429 M²., waarvoor verschuldigd was f 1 697 594 (zie tabel V van bijlage M).

Uitgifte van grond met het recht van opstal. De onder dezen titel in 1921 door het Land aan particulieren afgestane kleine stukken grond besloegen gezamenlijk 1 692 498 M²., waarvoor f 134 178 bedongen werd (zie tabel V van bijlage M).

Uitgifte van grond in bruikleen of met recht van gebruik. Een in 1920 aan de Maatschappij ter exploitatie der Pamanoekan- en Tjiasem-landen in bruikleen toegezegd stuk grond in de afdeeling Krawang (res. Batavia) werd in 1921 aanvaard, terwijl eveneens een in de afdeeling Bondowoso (res. Besoeki) in bruikleen toegezegd terrein, groot ± 600 bouw, benoodigd voor veeteelt, werd aanvaard.

Met het recht van gebruik werden in 1921 toegezegd twee perceelen in de residentie Pekalongan (voor waterwerken), twee perceelen in de residentie Pasoeroean (een voor een toegangsweg en een voor waterwerken) en een perceel in de residentie Kediri (voor het aanleggen van eene Chineesche begraafplaats).

§ 2. BUITENGEWESTEN.

Het agrarisch reglement voor de residentie Sumatra's Westkust is voorshands niet van toepassing op het gebied der aan dat gewest toegevoegde afdeeling Koerintji (Ord. van 29 Dec. 1921 in Ind. St. n°. 802).

1°. *Gouvernementslanden.*

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. Op den voet van het agrarisch reglement werden in de Minahasa (res. Menado) klappertuinen verhuurd aan niet-inlanders.

Ontginning door inlanders van domeingrond. In Benkoelen had uitbreiding der ontginningen bijna overal plaats, meest voor den aanleg van natte en droge rijstvelden en eveneens voor koffie-, klapper-, peper-, kruidnagel-, hevea- en gambir-tuinen.

In de Minahasa werden verscheidene vergunningen tot ontginning van woesten grond verleend.

Uitgifte van grond in erfpacht. In 1921 kwamen 326 aanvragen om uitgifte in erfpacht van domeingrond tot afdoening (tegen 226 in 1920), van welke er 150 zijn afgewezen en 63 werden ingetrokken. De 105 ingewilligde aanvragen hadden betrekking op een gelijk aantal perceelen, tot eene uitgestrektheid van 131 320 bouws.

Van het beginsel om slechts bij uitzondering den canon lager te stellen dan het in 1888 aangenomen laagste bedrag van f 1 per bouw 's jaars, tenzij het streken geldt, waarvoor een lager bedrag vooralsnog aanbeveling verdient tot aanmoediging van de vestiging eener particuliere landbouwnijverheid, is in 1921 afgeweken ten aanzien van 1 perceel in Sumatra's Westkust (maatstaf f 0,50), 2 perceelen in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (f 0,40) en 3 perceelen (f 0,50) en 1 perceel (f 0,25) in Amboina.

Voor 20 perceelen van geringe uitgestrektheid werd de pachtsom op een hooger bedrag dan f 1 per bouw 's jaars gesteld, namelijk voor 1 perceel (canon f 5) en 1 perceel (canon f 2) in Benkoelen, 1 perceel (canon f 10) in de Lampongsche districten, 1 perceel (canon f 10) en 1 perceel (canon f 5) in Sumatra's Westkust, 1 perceel (canon f 5), 6 perceelen (canon f 2) en 1 perceel (canon f 1,50) in Tapanoeli, 1 perceel (canon f 2) in Menado en 3 perceelen (canon f 3) en 2 perceelen (canon f 2) in Djambi.

Ingeschreven, d. i. door de aanvragers aanvaard, zijn in 1921 76 perceelen, naar schatting gezamenlijk groot 71 069 bouws. Voor deze perceelen, afgestaan voor den tijd van 75 jaar, is als maatstaf voor den jaarlijkschen canon aangenomen het hoogste bedrag van f 1 per bouw, met uitzondering van 1 perceel, waarvoor als jaarlijksche pachtschat per bouw gevorderd is f 10, van een perceel f 5, van 1 perceel f 3,50, van 4 perceelen f 2, van 1 perceel f 1,50, van 1 per-

ceel f 1,25, van 5 perceelen f 0,50, van 4 perceelen f 0,40, van 1 perceel f 0,25 en van 1 perceel f 0,20.

In 1921 is aanteekening gehouden van het tenietgaan van het erfpachtsrecht op 2 perceelen, tengevolge waarvan de uitgestrektheid der erfpachtsgronden is verminderd met 6516 bouws. Aangezien op het einde van 1920 in erfpacht werden bezeten (volgens bijlage M, onder IV A) 1359 perceelen, stonden er dus op het einde van 1921 te boek 1435 perceelen, die eene uitgestrektheid besloegen van 1 328 830 bouws.

Ingevolge Ind. St. 1886 n°. 39 en 1914 n°. 367 was over 1921 canon te betalen o. a. voor 1046 aanvaarde perceelen. Het verschuldigde bedrag beliep f 664 929.

Omtrent de aanzuivering gedurende 1921 wegens achterstand over vorige jaren, wordt verwezen naar tabel IV B van bijlage M.

Uitgifte van grond tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326 in verband met Ind. St. 1908 n°. 263, kwam in 1921 in de buitengewesten voor in Sumatra's Westkust (2 perceelen te zamen groot 31 bouws), Palembang (2 perceelen te zamen groot 29 bouws), Menado (5 perceelen te zamen groot 35 bouws), de Lampongsche districten (2 perceelen te zamen groot 17 bouws), Benkoelen (2 perceelen te zamen groot 47 bouws), Celebes en onderhoorigheden (1 perceel van 6 bouws) en Amboina (1 perceel van 25 bouws).

Verhuur van grond. De overeenkomst betreffende den verhuur door de Regeering van de landen Lajang en Totaka (Celebes en onderhoorigheden) bleef voortloopen.

De voor andere dan landbouwdoeleinden loopende huurovereenkomsten brachten in 1921 aan huursom f 13 800 op.

Uitgifte van grond in eigendom of met het recht van opstal. Hieromtrent zij verwezen naar de gewestelijke opgaven in tabel V van bijlage M.

2°. *Zelfbesturende landschappen.*

De regeling in acht te nemen door inlandsche zelfbesturen in de buitengewesten wanneer zij ten behoeve van een persoon op wien de voorschriften van het burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indië betreffende zakelijke rechten toepasselijk zijn, een recht op grond verleenen met de uit de aanduiding van dat recht blijkende bedoeling om een recht te vestigen, dat in aard en omvang gelijk staat met één der in dat wetboek omschreven zakelijke rechten, onderging eene nadere wijziging bij Gouv. Bt. 22 Juli 1921 n°. 56 (Bijbl. Ind. St. n°. 9827).

De erfpachtsordonnantie voor de zelfbesturende landschappen in de gewesten buiten Java en Madoera (Ind. St. 1919 n°. 61) is gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 26 Juli 1921 (Ind. St. n°. 453) met betrekking tot de meetbrieven.

Bij Ord. van 15 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 676) zijn voorzieningen getroffen tot tegengang van onrechtmatig gebruik door niet-inlanders van tot het domein van zelfbesturende landschappen behoorenden grond.

V. AGRARISCHE EN KADASTRALE OPNEMINGEN.

§ 1. AGRARISCHE OPNEMINGEN.

De opneming van de bevolkingsgronden op Bali en Lombok werd voortgezet door 3 inlandsche landmeters (1 op Bali en 2 op Lombok).

§ 2. KADASTRALE OPNEMINGEN.

Aan het einde van 1921 bestond het personeel bij het kadaster (met inbegrip van het aan den opleidingsleergang verbonden personeel) uit 1 hoofd van den kadastralen dienst, 3 inspecteurs (van wie 1 als tijdelijk hoofd van den opleidingsleergang), 1 waarnemend inspecteur, 3 bewaarders, 1 waarnemend bewaarder, 51 landmeters en adjunct-landmeters (van wie 1 landmeter op wachtgeld, 3 landmeters met buitenlandsch verlof, 1 landmeter als leerkracht aan den opleidingsleergang, 4 adjunct-landmeters in opleiding aan de kantoren en 4 adjunct-landmeters als leerlingen aan den opleidingsleergang), 1 hoofdcommies, 7 commiezen, 25 ondercommiezen en klerken, 26 hoofdmantri's (van wie één aan den opleidingsleergang als assistent) en 206 mantri's en hulpmantri's (van wie 2 mantri's als assistenten aan den opleidingsleergang).

De inkomsten van het lager vakkundig personeel bij den kadastralen dienst zijn — met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1920 (Ind. St. 1922 n°. 208) — herzien bij Gouv. Bt. 27 Nov. 1921 n°. 73 (Ind. St. n°. 719).

Het onderricht aan den opleidingsleergang voor technisch personeel bij den kadastralen dienst — welker bepalingen eene wijziging ondergingen bij Gouv. Bt. 27 Sept. 1921 n°. 10 (Ind. St. n°. 572) — werd gegeven door 2 landmeters (een dier beide landmeters is de laatste 3 maanden van het jaar vervangen door een inspecteur, in verband met de aanstaande reorganisatie van dien leergang), 1 hoofdmantri en 2 mantri's van het kadaster, 1 mantri-topograaf van het mijnwezen en 1 hoofdmantri-opnemer-teekenaar van de Burgerlijke Openbare Werken.

Einde 1921 waren in opleiding 4 adjunct-landmeters en 42 leerlingen voor den kadastralen dienst, benevens 14 leerlingen voor den dienst van de landelijke inkomsten, 22 leerlingen voor 's lands mijndiensten, 6 leerlingen voor de Banka-tinwinning en 4 leerlingen voor den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

In het landmetersexamen, afgenomen in December 1921, slaagden 5 van de 7 candidaten, alle afkomstig van den opleidingsleergang.

In het overzicht sub III van bijlage H zijn de voornaamste verrichtingen onder cijfers gebracht.

Behalve voor de bijhouding van het eigendomskadaster en de vernieuwing van plans en registers, zijn in 1921 door het personeel van het kadaster nog werkzaamheden verricht ten behoeve van de wijziging in den verpondingsaanslag; de regeling van den agrarischen rechtstoestand van tot het Staatsdomein teruggebrachte particuliere landerijen; de voorgenomen terugbrenging van particuliere landen in de gewesten Batavia en Semarang tot het Staatsdomein; de vestiging van erfpachtsrechten voor de uitoefening van den kleinen land- en tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden; de bijhouding van de door het Departement van Binnenlandsch Bestuur samengestelde lijst van landbouwondernemingen in Nederlandsch-Indië; de uitzetting van de grenzen tusschen eenige in de gewesten Besoeki en Banjoemas gelegen erfpachtsperceelen.

Een aanvang werd gemaakt met de kadastreering van de plaats Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra), van Tandjoengpinang (Riouw) werden kadastrale blokkaarten vervaardigd en de afdeelingshoofdplaats Goenoengsitoli (Tapanoeli) werd opgemeten.

Belangrijke metingen werden verricht te Bengkalis in verband met grondquaesties en verpondingsaangelegenheden, terwijl ten behoeve van den bestuursdienst 34 kopieën van meetbrieven betreffende grondquaesties in Medan vervaardigd werden.

De opmeting der ornamentsvelden en vischvijvers van den regent van Aroengkeke (onderafd. Djeneponto, afd. Soenggoe Minasa, gouv. Celebes en onderhoorigheden) werd beëindigd.

Aan den bestuursdienst werden gegevens verstrekt tot tegengang van het onwettig grondbezit.

Het gebruik, dat door verschillende takken van gouvernementsdienst en door locale raden van de kadastrale kaarten werd gemaakt, nam weder toe. Tal van kaarten werden op de kadasterkantoren door eigen personeel van bedoelde diensten nageteekend. Waar dit niet mogelijk bleek, werden zulke kopieën door het kadaster kosteloos vervaardigd.

Aan het hoofdbureau werden onderzocht de door de gouvernementslandmeters vervaardigde meetbrieven in die gewesten, waar het kadaster nog niet is ingevoerd, zoomede de schetskaarten en processen-verbaal van onderzoek betreffende de in de buitengewesten in erfpacht aangevraagde gronden.

Het ontvangen salaris nam wederom belangrijk toe en bedroeg f 319 987, tegen f 230 812 in 1920, welke toeneming hoofdzakelijk is te danken aan de toepassing van het nieuwe kadastraal tarief.

VI. PAKETVAART EN ANDERE STOOMVAARTDIENSTEN.

a. Op plaatsen in en buiten Nederlandsch-Indië varende diensten (uitgenomen die onder b bedoeld).

De bediening van de paketvaart in den Indischen archipel vanwege de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, ingevolge de met haar gesloten overeenkomst (zie Ind. St. 1916 n°. 25 en Bijbl. Ind. St. n°. 8597), had gedurende 1921 op de gewone wijze plaats.

De volgende cijfers geven een overzicht omtrent het bedrijf der maatschappij gedurende 1921 in vergelijking met het vorige jaar.

Aantal geografische mijlen door de schepen der maatschappij afgelegd:	1920.	1921.
op regelmatige diensten	515 024	518 607
op bijzondere reizen	195 257	193 715
op rivieren	17 236	14 779
op de Java—Australië-lijn	25 909	24 588
op de Deli—China-lijn	9 829	12 138
in het geheel derhalve (geografische mijlen)	763 255	763 827
Op de verschillende lijnen werden vervoerd:		
landspassagiers	102 532	104 055
particuliere reizigers	882 702	780 003
	985 234	884 058
Vervoerde particuliere lading (in lasten)	1 123 336	942 383
Vervoerde gouvernementslading (in lasten)	294 692	407 640

Door aankoop en nieuwbouw in Nederland werden gedurende het verslagjaar 3 nieuwe schepen aan de vloot toegevoegd, zoodat deze op het einde van 1921 bestond uit 101 schepen, zijnde 94 stoomschepen, 6 motorschepen en 1 motorlichter, metende bruto 176 359 ton en netto 104 343 ton.

De ook in 1921 heerschende malaise kenmerkte zich door een verminderd ladingvervoer (± 18 % minder dan in 1920). Ook het passagiersvervoer nam in vergelijking met 1920 af.

Het vervoer van kolen en zout voor landsrekening bedroeg in 1921 677 605 ton en 33 877 kojang, tegen respectievelijk 488 791 ton en 57 603 kojang in 1920.

Op de Java—Australië-lijn werden 10 reizen volbracht, benevens 3 extra reizen naar Australië en terug.

Op de Deli—China-lijn werden 11 reizen gemaakt voor het vervoer van lading en passagiers van Belawan-Deli, Pinang en Singapore naar Hongkong, Amoy en Swatow, en omgekeerd. Einde 1921 is deze lijn, evenals vroeger, weer tot een tweewekelijksche teruggebracht. Behoudens één lading van Saigon naar Palembang, werd in het afgeloopen jaar niet aan het rijstvervoer uit Achter-Indië deelgenomen.

In de organisatie van de Java—China—Japan-lijn kwam in het jaar 1921 eene belangrijke wijziging tot stand. Het hoofdagentschap, dat sedert de oprichting in 1903 in Hongkong gevestigd was, is met het oog op de wenschelijkheid om de algemeene leiding naar Nederlandsch-Indië te verplaatsen, naar Batavia overgebracht. Voorts zijn eigen kantoren gevestigd te Batavia, Tandjoengpriok, Semarang, Soerabaja, Makasser, Hongkong en Kobe. Daarenboven beschikt de maatschappij over eigen etablissementen te Makasser, Soerabaja, Semarang en Tandjoengpriok.

De enorme aanbouw van scheepsruimte gedurende de oorlogsjaren, de inkrimping van de productie, het uitvallen van belangrijke gebieden waar een bloeiende handel bestond, met name Midden-Europa en Rusland, de hooge exploitatiekosten, hooge prijzen voor uitrusting en herstelling van schepen zijn even zoovele factoren, welke de financieele resultaten zeer geschaad hebben.

Evenals de vorige jaren onderhield de Java—China—Japan-lijn de volgende geregelde diensten: de Java—China-lijn tusschen Java, Makasser, Hongkong, Amoy, Shanghai en Dalny; de Java—Japan-lijn tusschen Java, Makasser, Hongkong en Japan-havens en de Java—Zuid-China-lijn tusschen Java, Makasser, Saigon en Hongkong.

Gedurende 1921 waren in exploitatie de schepen *Tjipanas*, *Tjikini*, *Tjisondari*, *Tjilatjap*, *Tjitaroem*, *Tjisolak*, *Tjiliwong*, *Tjimanoek*, *Tjileboet*, *Tjibodas en Tjikembang*, terwijl in aanbouw zijn de stoomschepen: *Tjikandi*, *Tjibesar*, *Tjikarang* en *Tjisaroea*, met een draagvermogen van gemiddeld 12 000 ton.

Over de hoeveelheid lading had de Java—China—Japan-lijn niet te klagen. Ondanks de concurrentie van Japansche en Amerikaansche scheepvaartmaatschappijen voeren geregeld 2 tot 5 schepen in time-charter, ten einde aan de eischen van den handel te kunnen voldoen. De vrachten waren echter zeer laag.

Het suikervervoer van Java naar Hongkong, Amoy, Shanghai en Dalny en Japan was wederom belangrijk, doch de vracht gering.

In het rijstvervoer van Saigon, dat gedurende het verslagjaar een vrij grooten omvang bleef houden, had de Java—China—Japan-lijn een belangrijk aandeel. Overigens was de inkomende lading vrij schaarsch.

De Java—Pacific-lijn, welke een geregelden vrachtdienst onderhoudt van Nederlandsch-Indië op San Francisco, is eene combinatie van de stoomvaartmaatschappij „Nederland", de „Rotterdamsche Lloyd" en de „Java—China—Japan-lijn" en werd gedurende het verslagjaar bevaren met 6 schepen. Het verkeer tusschen Californië en Java is zeer in belangrijkheid afgenomen; door opvulling met lading van tusschenhavens in Oost-Azië kon hieraan eenigszins worden tegemoet gekomen.

Geregelde aanloophavens waren de havens op Java's noordkust, Makasser, Balikpapan, Hongkong, Manilla, de Japan-havens en San Francisco. De hoeveelheid lading naar Amerika en van daar naar Nederlandsch-Indië was vrij gering en op zich zelf niet voldoende om een bevredigend resultaat te bereiken, zoodat de schepen dikwijls via Japan-havens

en Hongkong teruggewerkt moesten worden. De hooge dollarkoers in Amerika was wel een van de voornaamste oorzaken, welke den handel belemmerden.

De Java—New-York-lijn en de Java—Bengalen-lijn van de stoomvaartmaatschappij ,,Nederland" behaalden evenmin bevredigende resultaten.

Bij Ord. van 4 Jan. 1922 (Ind. St. nº. 3) is het toezicht op het in dienst nemen van geneesheeren aan boord van pelgrimsschepen verscherpt.

b. Op Europa varende diensten.

De maildienst van de stoomvaartmaatschappij ,,Nederland" vond in het verslagjaar weder regelmatig plaats. Genua werd van uit Indië voor het eerst sedert den oorlog weder aangedaan door het stoomschip *Koningin der Nederlanden*, dat 18 Mei 1921 van Batavia vertrok en ook op de terugreis naar Indië Genua aandeed.

Gedurende het grootste gedeelte van het jaar bestond schaarschte aan passageruimte, zoodat de Nederlandsch-Indische regeering er toe moest overgaan het stoomschip *China* der Peninsular and Oriental Steam Navigation Company te charteren voor het vervoer van landsreizigers naar Nederland. Ten einde in het tekort aan passageruimte, dat zich ook en vooral voor het vervoer van reizigers van Holland naar Nederlandsch-Indië krachtig deed gevoelen, te voorzien, werd door de maatschappij een sneldienst ingesteld tusschen Genua en Batavia.

De dienst met vrachtbooten kon gedurende het verslagjaar met meer regelmaat uitgeoefend worden. Het oponthoud, dat de schepen in de verschillende havens ondervonden, bleef gedurende het grootste gedeelte van het jaar nog zeer voelbaar. Eerst in de laatste maanden van 1921, toen het werkvolk minder schaarsch werd, trad er eenige verbetering in.

Het aanbod van lading was bevredigend. Eene korte opleving trad in gedurende de maanden Augustus en September 1921 in verband met de afscheping van groote partijen copra, terwijl verder, met het oog op de langdurige droogte in Europa, veel ruimte gevraagd werd voor de verscheping van oliehoudende producten en veevoeder.

Gedurende 1921 werden door de maatschappij de vrachtschepen *Simaloer* en *Saparoea* in de vaart gebracht, terwijl in aanbouw zijn de vrachtschepen *Madoera, Manoeron, Mapia, Moena, Singkep, Sembilan* en *Soemba*. Einde 1921 telde de vloot der maatschappij 9 mailschepen en — de laatstgenoemde 7 schepen niet medegerekend — 36 vrachtschepen.

Ook de stoomvaartmaatschappij ,,Rotterdamsche Lloyd" ondervond de gevolgen van de algemeene malaise op handelsgebied. De toevloed van passagiers was ook bij deze maatschappij in 1921 van groote beteekenis. Sedert Juli 1921 wordt zoowel op de uit- als de thuisreis Marseille weder geregeld aangedaan. De vloot der maatschappij werd uitgebreid met het passagiersschip *Tjerimai*, het vrachtstoomschip *Anjer* en het motorvrachtschip *Kedoe*, terwijl één nieuw mailschip (*Slamat*) en vijf vrachtschepen (*Blitar, Kertosono, Modjokerto, Soekaboemi* en *Tapanoeli*) in aanbouw zijn. De vloot bestaat thans — de laatstgenoemde 6 schepen niet medegerekend — uit 10 mailschepen en 32 vrachtschepen.

Onder dagteekening van 13 Augustus 1921 is — ter vervanging van de op 13 Juni 1919 gesloten, tot 1 Augustus 1921 verlengde overeenkomst— met de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland" en ,,Rotterdamsche Lloyd" te zamen een nieuw contract gesloten voor het vervoer naar Nederland van de voor landsrekening in Nederlandsch-Indië gewonnen voortbrengselen van land- en mijnbouw (Bijbl. Ind. St. nº. 9870).

VII. VOLKSKREDIETWEZEN.

a. Volkskredietbanken en dorpskredietinstellingen.

Java en Madoera.

Het aantal afdeelingsbanken bleef 70. Einde 1921 genoten nog 7 banken subsidie, tot een gezamenlijk bedrag van f 22 500 per jaar (f 25 500 minder dan het vorig jaar).

De uitleeningen namen, evenals in 1920, aanzienlijk toe (van ruim f 31 000 000 in 1920 tot f 39 000 000 in 1921), hetgeen hoofdzakelijk aan de waardedaling van het geld moet worden toegeschreven.

Einde 1921 stond f 31 000 000 uit, tegen f 25 000 000 op 't eind van 1920, welke toeneming der uitzettingen nog veel grooter zou zijn geweest, indien voldoende gelden hadden kunnen worden opgenomen.

Het bedrijfskapitaal der banken bestond einde 1921 uit f 34 500 000 aan opgenomen gelden (f 32 400 000 op einde 1920), welke gelden in hoofdzaak bestaan uit deposito's (f 16 000 000) en gelden van instellingen (f 12 000 000). Aan deposito's werd f 3 500 000 terugbetaald en f 5 700 000 nieuw ontvangen. Op het krediet van de Centrale Kas werd een sterk beroep gedaan, waaraan deze instelling door onvoldoende kapitaal slechts ten deele kon tegemoet komen; tegen f 614 000 op 't einde van 1920, was einde 1921 f 2 000 000 van de Centrale Kas opgenomen.

Hoewel in vele streken nog van belang en door de bevolking op prijs gesteld, neemt het aantal en de beteekenis van de dorps-rijstkredietinstellingen (loemboengs) geleidelijk af. Het aantal verminderde in het afgeloopen jaar van 9500 tot 9033 en het padibedrijfskapitaal van 2 452 000 tot 2 290 000 pikol. Uitgeleend werd 1 658 000 pikol aan 1 344 000 leeners. Het gemiddeld aantal leeners per loemboeng bedroeg 145 personen, aan wie gemiddeld totaal per loemboeng 197 pikol of 1,35 pikol per persoon verstrekt werd.

Nevens het padibedrijfskapitaal bezaten de loemboengs einde September 1921 in geld en schuren een eigen vermogen van ruim f 8 500 000, waarvan f 7 200 000 bij afdeelingsbanken is belegd.

Het aantal dorpsbanken steeg van 1987 tot 2261; het uitstaand bedrag vermeerderde van f 1 355 000 tot f 1 911 000, of gemiddeld per bankje van f 682 tot f 845, en het uitgeleend bedrag van f 8 112 000 tot f 10 714 000. Met deze uitbreiding gaat eene voortdurende daling van den achterstand gepaard. In de jaren 1916 en volgende bedroeg deze (in % van het bij 't einde van het boekjaar uitstaand bedrag) respectievelijk 7,5, 5, 6,4, 2,8, 1,67 en 0,82.

Het eigen vermogen der desabanken steeg van f 1 753 000 tot f 2 293 000.

Nagenoeg alle bankjes werken uitsluitend of in hoofdzaak met eigen vermogen, terwijl bovendien een bedrag van ± f 1 000 000 bij afdeelingsbanken is gedeponeerd, waartegenover slechts f 150 000 van zoodanige instellingen is opgenomen.

De gezamenlijke bankjes maakten eene netto-winst van f 456 000, terwijl slechts enkele verlies leden, tot een bedrag van f 3646.

Buitengewesten.

Het aantal volksbanken bleef 15. Einde 1921 genoten nog 5 banken subsidie, tot een totaal bedrag van f 27 000 's jaars, tegen 11 banken f 50 880 een jaar te voren.

De uitleeningen bedroegen f 10 300 000 en het uitstaand bedrag vermeerderde van f 6 300 000 tot f 7 700 000. Ook in de buitengewesten konden de opgenomen gelden geen gelijken tred houden met de behoefte aan bedrijfsmiddelen; van derden was einde 1921 f 8 600 000 opgenomen, tegen f 7 800 000 einde 1920. De Centrale Kas kon slechts zeer ten deele in de behoefte aan meer kapitaal voorzien; van die instelling was einde 1921 f 1 900 000 opgenomen, tegen f 1 344 000 op 't einde van 1920.

Aan deposito's werd f 824 000 terugbetaald en f 1 582 000 ontvangen, zoodat het saldo op 't eind van het jaar f 4 191 000 bedroeg.

De dorpsbanken in de buitengewesten zijn over het algemeen niet geslaagd.

Eene gunstige uitzondering maken de 35 Balische bankjes, die onder rechtstreeksche controle van een mantri en onder toezicht en leiding van den administrateur der volksbank f 52 945 hadden uitstaan, of gemiddeld f 1512 per bankje. Zij leenden f 162 781 uit aan 4681 personen, of gemiddeld f 34 per leener per jaar. De achterstand bedroeg slechts 0,8 % van het uitstaand bedrag.

De 22 bankjes in Menado hadden f 39 136 uitstaan, of gemiddeld f 1779, en leenden f 66 532 uit aan 1322 personen, of f 50 per leener. Zij hebben echter als regel steeds met een grooten achterstand (einde 1921 25 % van het uitstaand bedrag) te kampen.

De 19 bankjes in de Karolanden schijnen, niettegenstaande zij zelden gecontroleerd worden, goed te werken.

b. De Centrale Kas.

Bij Gouv. Bt. 29 Oct. 1921 n°. 23 (Ind. St. n°. 643) is ten behoeve van de Centrale Kas een onderdirecteur in dienst gesteld.

De hierboven vermelde groote behoefte aan bedrijfsmiddelen der volksbanken bracht de Centrale Kas tot de uiterste spanning harer middelen. Bij een van het Gouvernement ontvangen grondkapitaal van f 2 875 250 en een bedrag aan uitgestelde rente daarop van f 457 602 (waartegenover een saldo-verlies van f 310 493) had de Kas einde 1921 f 3 968 958 (einde 1920 f 1 963 346) bij de volksbanken uitstaan, terwijl het totaal aan geopende kredieten f 6 386 000 (einde 1920 f 5 846 000) bedroeg, welke vermeerdering mogelijk was door een ernstig beroep van de Regeering op de volksbanken met overtollige middelen om die middelen bij de Centrale Kas te beleggen. Hoewel daaraan slechts ten deele gevolg is gegeven, was einde 1921 f 1 577 858 van 32 volksbanken opgenomen, tegen f 1 288 104 einde 1920, terwijl effecten tot eene koerswaarde van f 1 417 800 door de volksbanken aan de Kas in open bewaring gegeven waren, met de bevoegdheid, die zoo noodig te beleenen. Een en ander was echter ten eenenmale onvoldoende, zoodat de Kas vele aanvragen heeft moeten afwijzen, hetgeen weer ten gevolge had dat een aantal banken den rentevoet voor opgenomen jaardeposito's van 6 op 7 % heeft gebracht, echter met onbevredigend resultaat. Vermeerdering van het grondkapitaal is dan ook dringend noodig.

De bedrijfsresultaten van de Kas over 1921 waren zeer gunstig; eene winst werd gemaakt van f 112 264, waardoor het in vroegere jaren door afschrijving op effecten ontstaan saldo-verlies tot f 310 493 daalde.

De rente, door de Kas aan volkskredietinstellingen in rekening gebracht, bleef bepaald op 6 % 's jaars, terwijl de rente aan die instellingen voor de bij de Kas belegde, direct opzegbare gelden met ingang van 1 Januari 1922 van 2 op 4 % 's jaars werd gebracht.

Van de 85 volksbanken staan thans 74 onder geregelde controle van de Kas.

c. Coöperatie.

De coöperatie-commissie (zie K. V. 1921, kol. 146) is bij Gouv. Bt. 29 Oct. 1921 n°. 2x ontbonden. Naar aanleiding van de door haar gedane voorstellen, is aan den met verlof in Nederland vertoevenden adviseur voor het volkskredietwezen in Maart 1922 opdracht gegeven tot het ontwerpen van eene wettelijke regeling voor het inlandsch coöperatiewezen.

Evenals in Europa heeft ook in Nederlandsch-Indië de verbruikscoöperatie sterk van de malaise geleden. Van de weinige bij de groothandelsvereeniging De Coöperator aangesloten coöperaties moesten enkele haar bedrijf staken, zoodat die vereeniging thans nog slechts de coöperaties van den Indischen Bond en van het staatsspoor-personeel als actieve leden telt.

VIII. DIENST DER JAPANSCHE EN CHINEESCHE ZAKEN.

Bij Ord. van 27 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 111) is een nieuw tarief vastgesteld voor de werkzaamheden door het kantoor voor Chineesche Zaken te Batavia ten behoeve van particulieren verricht.

In het verslagjaar werden dienstreizen gemaakt naar Tjiandjoer, Bandoeng, de Oostkust van Sumatra en de Westerafdeeling van Borneo.

Bij Gouv. Bt. 7 Juni 1922 n°. 41 (Ind. St. n°. 404) is een kantoor voor Japansche Zaken ingesteld en is een reglement voor dat kantoor vastgesteld.

K.

I. ONDERWIJS.[1])

De regelen omtrent de beschikbaarstelling van beurzen ten behoeve van Indische jongelieden voor hunne verdere studie in Nederland (Ind. St. 1918 n°. 747 en 1921 n°. 349) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij K. B. 3 Juli 1922 n°. 58 (Ned. St. n°. 428), waardoor een studiebeurs voortaan ook kan worden ingetrokken, indien de studie door den betrokkene, hetzij tengevolge van lichaams- of zielsgebreken, hetzij om andere redenen wordt gestaakt.

Bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. n°. 10069) zijn nieuwe voorschriften vastgesteld betreffende vrijstelling van betaling en vermindering van schoolgeld en

1) De getallen betreffende voorafgegane jaren zijn, voor zoover noodig, verbeterd naar de gegevens van de vorige onderwijsverslagen. De tusschen ( ) geplaatste cursieve cijfers hebben betrekking op het jaar 1920.

kostelooze verstrekking van boeken en andere leermiddelen ten behoeve van leerlingen van gouvernementsinrichtingen van middelbaar en technisch onderwijs, alsmede van de mulo-afdeelingen der algemeene middelbare school.

De regeling omtrent het kosteloos verstrekken van openbaar onderwijs aan kinderen van onderwijzend personeel is bij Ord. van 2 Juni 1922 (Ind. St. n°. 382) buiten werking gesteld. In verband daarmede is bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 14 (Ind. St. n°. 385) bepaald, dat kinderen en vaderlooze pupillen van onderwijzend personeel, die bij het einde van het schooljaar 1921/22 leerling waren van eene gouvernements lagere school of mulo-afdeeling der algemeene middelbare school, voor zoover zij op dat tijdstip recht hadden op kosteloos onderwijs, dat recht behouden, zoolang zij aan dezelfde school of aan een andere school van dezelfde soort onderwijs ontvangen.

De duurtetoeslag en de verhooging van de verlofsbezoldigingen (K. Bn. 9 Juli 1919 n°. 70 en 23 April 1920 n°. 55) zijn bij Ord. van 19 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 693) ook toegekend ten behoeve van leerkrachten bij het bijzonder onderwijs.

De voorloopige maandelijksche tegemoetkomingen ten behoeve van gesubsidieerde bijzondere scholen (Ind. St. 1918 n°. 53 en 1921 n°. 109) kunnen voor het jaar 1922 ook na de eerste zes maanden van het kalenderjaar worden uitbetaald (Ord. van 13 Juni 1922 in Ind. St. n°. 424).

De directeur van onderwijs en eeredienst is gemachtigd om aan Europeesche lagere, Hollandsch-Chineesche, Hollandsch-inlandsche en z. g. speciale scholen, waar het onderwijs schade lijdt of dreigt te lijden door onvoltalligheid van het onderwijzend personeel, bij wijze van proef, tijdelijk eene bijzondere schooltijdregeling in te voeren (Bijbl. Ind. St. n°. 9821).

De standplaats van den inspecteur van het lager onderwijs in de 2de inspectie zal zijn Djokjakarta instede van Semarang (Ind. St. 1922 n°. 494).

Eene regeling van de belooning van leeraren bij openbare inrichtingen van onderwijs voor het geven van extra lessen aan andere inrichtingen dan waarbij zij zijn aangesteld, kwam tot stand bij Gouv. Bt. 29 Sept. 1921 n°. 18 (Ind. St. n°. 576).

De regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas voor uitrusting en overtocht van Nederland naar Nederlandsch-Indië van particuliere leeraren en onderwijzers (Ind. St. 1913 n°. 525) zijn nader aangevuld bij Ord. van 19 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 694).

De verlofssubsidieregeling (Ind. St. 1920 n°. 531) is aangevuld en verduidelijkt bij Ordn. van 19 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 695), 6 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 741) en 4 Juni 1922 (Ind. St. n°. 392).

Bij Ord. van 23 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 710) zijn algemeene regelen vastgesteld voor de toekenning van tegemoetkomingen uit 's lands kas ten behoeve van kosthuizen, welke voorzien in de huisvesting van jongelieden, die inrichtingen van verdergaand onderwijs bezoeken (internaatssubsidieregeling).

Bij Gouv. Bt. 23 Mei 1922 n°. 58 is eene commissie ingesteld, welke tot taak zal hebben, in overleg met het bureau van den onderwijsraad, werkzaam te zijn in het belang van de voorziening in schoolboeken en handleiding en ten behoeve van het inlandsch onderwijs (handleidingcommissie).

De bezoldiging van het personeel van het kantoor voor de volkslectuur is opnieuw vastgesteld bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1921 n°. 11 (Ind. St. n°. 733), juncto Gouv. Bt. 2 Mei 1922 n°. 40 (Ind. St. n°. 281).

I. Onderwijs met het Nederlandsch als voertaal.

A. Voorbereidend lager (fröbel) onderwijs.

Voor zoover bekend, bestonden in 1921 54 particuliere fröbelscholen, terwijl aan verscheidene openbare en bijzondere inrichtingen van lager onderwijs vóórklassen waren verbonden onder leiding van fröbel-onderwijzeressen.

B. Lager onderwijs.

Het Europeesch schoolreglement (Ind. St. 1908 n°. 312) is nader gewijzigd bij Gouv. Btn. 14 Oct. 1921 n°. 57 (Ind. St. n°. 619), 10 Nov. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 665) en 2 Juni 1922 n°. 12 (Ind. St. n°. 383).

De bepalingen tot regeling van de klassen en bezoldigingen der onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar Europeesch lager onderwijs in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1920 n°. 740) zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 1 Aug. 1922 n°. 34 (Ind. St. n°. 521).

De regeling betreffende de Hollandsch-inlandsche scholen (Ind. St. 1914 n°. 762) is gewijzigd bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 13 (Ind. St. n°. 384) met betrekking tot het te heffen schoolgeld.

De bepalingen betreffende de toevoeging van namiddagleergangen in de nuttige handwerken aan lagere scholen met Nederlandsch als voertaal (Bijbl. Ind. St. n°. 9672) ondergingen wijziging bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 20 (Bijbl. Ind. S. n°. 10070).

Openbare Europeesche lagere scholen. Bij Ord. van 14 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 618) zijn voorzieningen getroffen voor de afvoering van het Fransch van het leerprogramma der openbare Europeesche lagere scholen, terwijl de aan deze scholen verbonden namiddagleergangen in die taal bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 57 (Bijbl. Ind. St. n°. 9876) zijn opgeheven.

Het aantal openbare Europeesche lagere scholen bleef 196 (179 gemengde en 17 meisjesscholen).

Een namiddagleergang in de nuttige handwerken voor meisjes was verbonden aan 24 *(28)* scholen.

Voor zoover opgaven werden ontvangen, werden de openbare Europeesche lagere scholen gedurende 1921 bezocht door 36 321 *(38 205)* leerlingen, van wie er 9004 *(11 045)* in den loop van het jaar de school verlieten. 1601 *(1927)* hunner hadden alle klassen doorloopen. Aan het einde van dat jaar telden deze scholen 27 317 *(27 160)* leerlingen, namelijk 16 122 *(16 133)* jongens en 11 195 *(11 027)* meisjes. Daaronder zijn begrepen 6905 *(6803)* leerlingen, behoorende tot de inlandsche of met haar gelijkgestelde bevolking, namelijk 5427 *(5387)* inlanders en 1478 *(1416)* vreemde oosterlingen, van wie onderscheidenlijk 1426 *(1358)* en 522 *(492)* meisjes. Het aantal niet-betalende leerlingen bedroeg einde 1921 5359 *(6141)*. Aan bedoelde scholen waren op gemeld tijdstip 270 *(290)* onderwijzers en 524 *(549)* onderwijzeressen verbonden (de hoofden der scholen daaronder begrepen). Voorts waren 1 *(0)* mannelijke en 5 *(10)* vrouwelijke kweekelingen aan de lagere scholen werkzaam.

Bijzondere Europeesche lagere scholen. De regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere Europeesche lagere scholen (Ind. St. 1909 n°. 238, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) ondergingen nadere wijziging en aanvulling bij Ord. van 6 April 1922 (Ind. St. n°. 191).

Het aantal bijzondere Europeesche lagere scholen steeg in 1921 van 53 tot 56, waaronder 46 *(40)* waar uitgebreid lager onderwijs werd gegeven.

Aan 51 *(45)* dezer onderwijsinrichtingen werden in dat jaar van landswege geldelijke tegemoetkomingen verleend (zie voor de splitsing daarvan bijlage N).

Een namiddagleergang in de Fransche taal was verbonden aan 1 *(1)* school en een namiddagleergang in de nuttige handwerken voor meisjes aan 3 *(2)* scholen.

Het aantal leerlingen bedroeg gedurende 1921 12 748 *(13 421)*. Hiervan verlieten in den loop van dat jaar 2161 *(3617)* de school, onder wie 488 *(722)* die den geheelen cursus hadden doorloopen. Op het einde van 1921 telden de bijzondere Europeesche lagere scholen te zamen 10 587 *(9804)* leerlingen (4810 jongens en 5777 meisjes). Onder deze leerlingen bevonden zich 1932 *(1886)* kinderen van niet-Europeeschen landaard, namelijk 869 *(766)* kinderen van inlanders en 1063 *(1120)* van vreemde oosterlingen.

Voorts bestonden er op verscheidene plaatsen ochtend-,

namiddag- en avondscholen voor enkele vakken van lager of meer uitgebreid lager onderwijs of voor onderwijs in het Nederlandsch aan inlanders of met hen gelijkgestelden.

Openbare Hollandsch-inlandsche scholen. Het reglement voor de openbare lagere inlandsche scholen (Ind. St. 1893 n°. 128) is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 15 (Ind. St. n°. 386) met betrekking tot het te heffen schoolgeld.

De bepaling dat de aan de leerlingen der hoogste klasse eener openbare lagere inlandsche school ten gebruike afgestane leermiddelen bij het verlaten der school hun eigendom worden, is bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 16 (Ind. St. n°. 387) vervallen.

Op het einde van 1921 bedroeg het aantal dezer onderwijsinrichtingen 132 *(132)*, namelijk 93 *(93)* op Java en Madoera en 39 *(39)* in de buitengewesten. Daaronder waren 115 scholen met 7, 7 met 6, 6 met 5 én 4 met 4 klassen, terwijl aan 10 scholen een vóórklasse was toegevoegd. Aan alle zevenklassige scholen waren namiddagleergangen in de Nederlandsche taal verbonden, terwijl een leergang voor het onderwijs in de nuttige handwerken voor meisjes aan 60 *(54)* scholen was toegevoegd.

Op ult. 1921 telden de openbare Hollandsch-inlandsche scholen te zamen 27 923 *(26 659)* leerlingen, onder wie 6523 *(5986)* meisjes. Hiervan bezochten er 20 302 (5027 meisjes) de scholen op Java en Madoera en 7621 (1496 meisjes) die in de buitengewesten, tegen onderscheidenlijk 19 651 (4654 meisjes) en 7008 (1332 meisjes) op het einde van 1920. Gedurende 1921 werden de scholen bezocht door 33 461 leerlingen, van wie 7828 meisjes, tegen 32 965 (7383 meisjes) in 1920, van wie 24 508 (6039 meisjes) op Java en Madoera en 8953 (1789 meisjes) in de buitengewesten. Onder het aantal op einde 1921 aanwezige leerlingen der openbare Hollandsch-inlandsche scholen bevonden zich 98 *(82)* kinderen van Europeanen, namelijk 90 *(77)* op Java en Madoera en 8 *(5)* in de buitengewesten, zoomede 442 *(494)* van vreemde oosterlingen, van wie 289 *(129)* de scholen op Java en Madoera en 153 *(365)* die in de buitengewesten bezochten.

Aan de scholen waren op ult. 1921 245 *(244)* Europeesche en 639 *(596)* inlandsche leerkrachten verbonden. Van de laatstgenoemden waren er 76 *(62)* opgeleid aan de hoogere kweekschool te Poerwcredjo, 558 *(415)* aan eene openbare kweekschool voor inlandsche onderwijzers of eene daarmede gelijkgestelde particuliere inrichting, terwijl er 5 *(119)* niet aan eene kweekschool waren opgeleid.

Voorts werden in den loop van 1921, bij wijze van proef, 2 schakelscholen opgericht (1 te Bandoeng en 1 te Padangpandjang), welke einde 1921 te zamen 71 leerlingen (64 jongens en 7 meisjes) telden.

Openbare speciale scholen. [1]) Ten opzichte van de Ambonsche burgerschool — welke sedert is omgezet in eene openbare Hollandsch-inlandsche school (Ind. St. 1922 n°. 486) — en de Menadosche school is bij wijze van proef bepaald, dat de leerlingen na den volledigen cursus met vrucht te hebben doorloopen, toegang hebben tot de voorbereidende afdeeling van de school tot opleiding van Indische artsen.

Op ult. 1921 bedroeg het aantal speciale scholen 14 *(14)*. Namiddagleergangen in de nuttige handwerken voor meisjes waren verbonden aan 13 *(12)* dezer scholen, terwijl een leergang in de Nederlandsche taal was toegevoegd aan 6 *(7)* dier scholen.

Op dat tijdstip waren aan de scholen verbonden 20 *(19)* Europeesche en 90 *(79)* inlandsche leerkrachten. Het aantal leerlingen bedroeg 4086 *(3930)*, onder wie 1558 *(1489)* meisjes. Onder hen bevonden zich 117 *(117)* kinderen van vreemde oosterlingen en 91 *(88)* van Europeanen.

Bijzondere Hollandsch-inlandsche scholen. De regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere lagere scholen voor inlanders, waar Nederlandsch wordt onderwezen (Ind. St. 1913 n°. 524, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn nader aangevuld bij Ord. van 6 April 1922 (Ind. St. n°. 192).

Op het einde van 1921 bestonden er 82 *(67)* bijzondere Hollandsch-inlandsche scholen, namelijk 58 *(46)* op Java en Madoera en 24 *(21)* in de buitengewesten (29 *(37)* neutrale en 53 *(30)* op godsdienstigen grondslag). Daarvan genoten 57 *(41)* geldelijke ondersteuning uit 's lands kas.

Op gemeld tijdstip telden 51 dezer scholen [2]) te zamen 10 288 *(7239)* leerlingen, onder wie 3580 *(2727)* meisjes, terwijl gedurende 1921 12 655 *(9059)* leerlingen, onder wie 4438 *(3311)* meisjes, waren ingeschreven. Er waren 145 *(113)* Europeesche en 134 *(98)* inlandsche leerkrachten aan deze onderwijsinrichtingen verbonden. Van het laatstgenoemd aantal waren er 12 niet opgeleid aan eene openbare kweekschool of eene daarmede gelijkgestelde bijzondere inrichting.

Voorts bstonden er 52 *(55)* Nederlandsche leergangen van het Algemeen Nederlandsch Verbond, die alle van landswege werden gesubsidieerd.

Openbare Hollandsch-Chineesche scholen. In 1921 is de openbare Europeesche 2de lagere school te Pasoeroean omgezet in eene openbare Hollandsch-Chineesche school, waardoor het aantal scholen op het einde van 1921 van 34 op 35 kwam.

Aan 13 *(15)* scholen was een leergang in de Engelsche taal en aan 4 *(9)* scholen een leergang in de nuttige handwerken voor meisjes toegevoegd, terwijl de leergangen in de Fransche taal werden opgeheven (Bijbl. Ind. St. n°. 9876). Regelen voor de toevoeging van namiddagleergangen in de Engelsche taal aan Hollandsch-Chineesche scholen zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 23 (Bijbl. Ind. St. n°. 10072).

Aan het eind van 1921 telden de bovengenoemde onderwijsinrichtingen te zamen 8450 *(7975)* leerlingen, namelijk 6007 *(5709)* jongens en 2443 *(2266)* meisjes. Onder deze leerlingen bevonden zich 46 *(52)* kinderen van Europeanen (25 *(27)* meisjes) en 158 *(140)* van inlanders (29 *(19)* meisjes).

Gedurende 1921 werden te zamen 1340 *(1356)* leerlingen, van wie 433 *(318)* meisjes, afgeschreven. Hiervan waren 258 *(231)*, van wie 61 *(29)* meisjes, die alle klassen hadden doorloopen. Slechts 8 *(3)* leerlingen waren op 31 December van gemeld jaar kosteloos tot de school toegelaten.

Aan de genoemde scholen waren op dat tijdstip 76 *(75)* onderwijzers en 134 *(118)* onderwijzeressen verbonden (de hoofden der scholen daaronder begrepen), benevens 32 *(14)* mannelijke en 10 *(5)* vrouwelijke kweekelingen. De bezoldiging van de bij de Hollandsch-Chineesche scholen geplaatste Chineesche onderwijzers(essen) is opgenomen in Ind. St. 1922 n°. 335.

Bijzondere Hollandsch-Chineesche scholen. Het aantal bijzondere Hollandsch-Chineesche scholen kwam op het einde van 1921 van 14 op 17. Aan 16 scholen was een vóórklasse verbonden, terwijl aan 13 *(10)* van landswege eene geldelijke tegemoetkoming werd verleend.

Een namiddagleergang in de Fransche taal was verbonden aan 1 *(4)*, een leergang in het Engelsch aan 5 *(2)* en een leergang in de nuttige handwerken voor meisjes aan 3 *(0)* scholen.

Einde 1921 telden de genoemde scholen te zamen 3089 *(2246)* leerlingen, namelijk 2147 *(1575)* jongens en 942 *(671)* meisjes. Onder hen bevonden zich 114 *(99)* kinderen van Europeanen (74 *(65)* meisjes) en 236 *(189)* van inlanders (51 *(31)* meisjes), terwijl onderwijs werd gegeven door 48 *(34)* onderwijzers en 35 *(28)* onderwijzeressen.

Gedurende 1921 verlieten 568 *(522)* leerlingen de school (onder wie 171 *(164)* meisjes). Onder hen bevonden zich 88 *(40)*, van wie 21 *(10)* meisjes, die alle klassen hadden doorloopen.

1) Hiertoe worden gerekend de Ambonsche burgerschool, de Depoksche, Menadosche, Tondanosche, Langoansche, Amoerangsche, Saparoeasche en Ajermadidische scholen, benevens 6 scholen voor Ambonsche soldatenkinderen.

2) Van de overige scholen werden geen opgaven ontvangen.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
A. Openbaar onderwijs.		
Inspectie.		
Europeesch lager onderwijs . . . / Hollandsch-inlandsch lager onderwijs a)	f 118 509	f 134 300
Personeel en andere uitgaven.		
Europeesch lager onderwijs . . .	4 351 729	5 109 350
Hollandsch-Chineesch onderwijs .	949 651	1 243 360
Hollandsch-inlandsch onderwijs . .	2 613 332	2 900 190
Gebouwen en huishuur.		
Europeesch lager onderwijs . . .	610 693	c) 407 414
Hollandsch-Chineesch onderwijs .	698 549	c) 181 063
Hollandsch-inlandsch onderwijs . .	699 980	c) 540 722
B. Bijzonder onderwijs.		
Europeesch lager onderwijs b) . .	2 075 857	2 863 000
Voorbereidingsonderwijs (fröbelscholen)	89 832	807 000
Totaal . . .	f 12 208 132	f 14 186 399
Geïnde schoolgelden.		
Europeesch lager onderwijs . . . / Hollandsch-Chineesch onderwijs . / Hollandsch-inlandsch onderwijs .	1 401 059	1 562 769

C. Voortgezet en uitgebreid lager onderwijs.

Het reglement op de openbare scholen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs (Ind. St. 1914 n°. 447) is nader gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 25 Oct. 1921 n°. 82 (Ind. St. n°. 630) met betrekking tot het voor de inrichting van de bibliotheek aan die scholen toegestane bedrag, bij Gouv. Bt. 14 April 1922 n°. 14 (Ind. St. n°. 215) in dien zin, dat jaarlijks omstreeks het einde van het schooljaar op een of meer plaatsen gelegenheid gegeven wordt tot het afleggen van een examen, loopende over alle vakken welke aan de leerlingen van de mulo-afdeelingen der algemeene middelbare school onderwezen zijn, en bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 10 (Ind. St. n°. 381) met betrekking tot het te heffen schoolgeld.

Het Europeesch onderwijsreglement (Ind. St. 1894 n°. 192) is nader aangevuld met eene bepaling dat tot het geven van onderwijs bij openbare mulo-afdeelingen der algemeene middelbare school mede kunnen worden aangewezen zij, die bevoegdheid bezitten tot het geven van onderwijs aan openbare hoogere burgerscholen met 3-jarigen leergang en overigens voldoende algemeene ontwikkeling bezitten tot het geven van onderwijs aan eene mulo-afdeeling (Ord. van 13 Juni 1922 in Ind. St. n°. 425).

Openbaar onderwijs. Door de oprichting van eene nieuwe mulo-afdeeling der algemeene middelbare school (te Bandoeng) kwam het aantal dezer onderwijsinrichtingen op het einde van 1921 van 18 op 19.

a) Hieronder begrepen de inspectie van het onderwijs in de huishoudelijke vakken.
b) Hieronder begrepen het Hollandsch-Chineesch en het Hollandsch-inlandsch onderwijs, de industriescholen en het herhalingsonderwijs, benevens uitrustings- en overtochtskosten ten behoeve van Europeesche onderwijzers.
c) Voorloopige cijfers.

Op gemeld tijdstip waren bij deze scholen ingeschreven 3479 (*2634*) leerlingen, onder wie 1156 (*966*) meisjes, 1653 (*1133*) inlanders en 322 (*203*) vreemde oosterlingen. Hierbij waren 1044 (*891*) gratis-leerlingen (319 (*303*) Europeanen, 688 (*569*) inlanders en 37 (*19*) vreemde oosterlingen).

Bovendien werden op 31 December 1921 studiebeurzen verleend aan 314 leerlingen (34 Europeanen, 276 inlanders en 4 vreemde oosterlingen).

Aan 316 van de 384 leerlingen der 3de klasse werd bij het einde van het schooljaar 1920/1921 een eindgetuigschrift toegekend.

Aan de mulo-afdeelingen waren op het einde van 1921 124 (*110*) onderwijzers en 31 (*24*) onderwijzeressen werkzaam (de hoofden der scholen inbegrepen). Voorts werd op dat tijdstip door 21 (*18*) inlandsche onderwijzers les gegeven in de inheemsche talen.

Bijzonder onderwijs. De regelen voor de toekenning van ondersteuningen uit 's Lands kas aan inrichtingen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs (Ind. St. 1918 n°. 453) zijn bij Ord. van 27 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 573) nader gewijzigd en aangevuld.

In 1921 werd eene gemengde Christelijke school te Djokjakarta en te Soerabaja opgericht, waardoor het aantal bijzondere mulo-scholen van 5 op 7 kwam. Alle scholen werden van landswege geldelijk ondersteund.

De inrichtingen telden einde 1921 417 (*280*) leerlingen, onder wie 182 (*72*) jongens en 235 (*208*) meisjes. Onder hen bevonden zich 74 (*36*) inlanders en 61 (*19*) vreemde oosterlingen. Het aantal gratis-leerlingen beliep 10 (8 Europeanen en 2 inlanders), terwijl 8 leerlingen in het genot van een gouvernementsstudiebeurs waren.

Aan 54 van de 660 leerlingen der 3de klasse werd bij het einde van het schooljaar 1920/1921 een getuigschrift uitgereikt.

Het aantal gesubsidieerde leerkrachten (de hoofden der scholen inbegrepen) bedroeg einde 1921 20 (*16*), namelijk 12 (*6*) onderwijzers en 8 (*10*) onderwijzeressen.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
Voortgezet en uitgebreid lager onderwijs.		
A. Openbaar onderwijs.		
Inspectie	f 38 098	f 36 745
Personeel en andere uitgaven . .	1 204 555	1 206 034
Gebouwen en huishuur	394 068	563 276
Totaal . . .	f 1 636 721	f 1 806 055
B. Bijzonder onderwijs.		
Geldelijke tegemoetkomingen aan scholen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs	568 791	661 000
Geïnde schoolgelden.	f 75 361	f 110 512

D. Middelbaar onderwijs.

Openbaar middelbaar onderwijs. De voorloopige voorschriften voor de algemeene middelbare school (Ind. St. 1919 n°. 269) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 2 Sept. 1921 n°. 62 (Ind. St. n°. 509) (met betrekking tot het leervak Hoogduitsche taal- en letterkunde), 16 Maart 1922 n°. 48 (Ind. St. n°. 154) (met betrekking tot de toelating tot de eerste klasse der voorbereidend hooger onderwijs-afdeelingen) en 2 Juni 1922 n°. 7 (Ind. St. n°. 380) (betreffende het te heffen schoolgeld).

Een reglement voor de eindexamens van de voorbereidend hooger onderwijs-afdeeling B der algemeene middelbare school is opgenomen in Ind. St. 1922 n°. 175.

Het reglement op de Koning Willem III-school te Batavia en de overige hoogere burgerscholen met 5-jarigen cursus in Nederlandsch-Indië is nader gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 29 Juni 1921 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 9819) (met betrekking tot de toe te kennen cijfers omtrent de vorderingen der leerlingen) en bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 6 (Bijbl. Ind. St. n°. 10066) met betrekking tot de schoolgeld-heffing.

Bij Gouv. Bt. 24 Febr. 1922 n°. 58 (Ind. St. n°. 103) zijn het reglement voor de eindexamens der hoogere burgerscholen met 5-jarigen leergang, zoomede de regeling betreffende het deelnemen aan het eindexamen van die scholen door niet-leerlingen eener zoodanige school gewijzigd.

De reglementen voor de hoogere burgerscholen en de Prins Hendrik-school zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 23 Maart 1922 n°. 1 (Bijbl. Ind. St. n°. 10011) met betrekking tot de vacantie-regeling.

Op het einde van 1921 telden de vier hoogere burgerscholen met 5-jarigen leergang, ongerekend de toehoorders en leerlingen voor enkele vakken, 2114 (*2211*) leerlingen, namelijk 1506 (*1578*) jongens en 608 (*633*) meisjes. Onder hen bevonden zich 137 (*132*) inlanders (van wie 21 (*19*) meisjes) en 213 (*245*) Chineezen (13 (*15*) meisjes). De hoogere burgerschool met 3-jarigen leergang (Prins Hendrik-school) te Batavia had op dat tijdstip 219 (*253*) leerlingen, namelijk 143 (*188*) jongens en 76 (*65*) meisjes. Onder hen bevonden zich 9 (*10*) inlanders en 35 (*47*) Chineezen. Aan de toelatingsexamens tot de eerste klasse van de hoogere burgerscholen onderwierpen zich 1199 (*1462*) candidaten, van wie er 888 (*1117*) aan de eischen voldeden. Het eindgetuigschrift werd in 1921 uitgereikt aan 213 (*149*) leerlingen, van wie 49 (*31*) meisjes.

Het aantal leerlingen, dat kosteloos tot de hoogere burgerscholen en de Prins Hendrik-school (afd. hoogere burgerschool) was toegelaten, bedroeg op ult. 1921 111 (*118*), onder wie 19 (*14*) inlanders en 5 (*4*) Chineezen. Voorts genoten enkele leerlingen van de Koning Willem III-school te Batavia en van de hoogere burgerschool te Semarang ondersteuning uit particuliere fondsen.

Bij de voorbereidend hooger onderwijs-afdeeling B der algemeene middelbare school te Djokjakarta, thans bestaande uit 3 klassen, waren op ult. 1921 108 (*67*) leerlingen ingeschreven. Op dat tijdstip werd de school bezocht door 38 (*23*) Europeanen (onder wie 4 (*3*) meisjes), 58 (*36*) inlanders (onder wie 1 (*0*) meisje) en 12 (*8*) Chineezen (onder wie 1 (*1*) meisje): 56 (*46*) leerlingen genoten een studiebeurs (15 (*14*) Europeanen, 37 (*30*) inlanders en 4 (*2*) Chineezen).

De westersch-klassieke afdeeling A^{II} te Bandoeng, bestaande uit een 4de en een 5de klasse, werd einde 1921 bezocht door 27 (*15*) leerlingen (18 (*12*) jongens en 9 (*3*) meisjes). Onder hen bevonden zich 14 (*11*) Europeanen (5 (*3*) meisjes), 12 (*3*) inlanders (4 (*0*) meisjes) en 1 (*1*) Chinees.

Bijzonder middelbaar onderwijs. De regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere hoogere burgerscholen (Ind. St. 1910 n°. 237) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Ordn. van 29 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 578) met betrekking tot de schoolgeld-regeling en 13 Juni 1922 (Ind. St. n°. 422) met betrekking tot het bedrag der toe te kennen subsidies.

Op het einde van 1921 telden de 5 hoogere burgerscholen met 3-jarigen cursus (te Batavia, Soerabaja, Noordwijk, Weltevreden en Bandoeng), ongerekend de toehoorderessen en leerlingen voor enkele vakken, te zamen 323 (*313*) leerlingen, van wie 8 (*3*) inlandsche en 21 (*12*) Chineesche meisjes. Het eindexamen werd afgenomen aan 83 (*60*) leerlingen, van wie er 69 (*54*) aan de eischen voldeden. Op gemeld tijdstip bedroeg het aantal leerlingen, dat kosteloos was toegelaten, 15 (*26*).

De bijzondere hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus te Batavia telde einde 1921 46 (*36*) leerlingen, verdeeld over 3 (*2*) klassen.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
MIDDELBAAR ONDERWIJS.		
Uitgaven.		
A. OPENBAAR ONDERWIJS.		
Inspectie	f 15 784	f 17 240
Hoogere burgerscholen met 5-jarigen cursus.	1 355 093	1 987 750
Westersch-klassieke en wis- en natuurkundige afdeelingen der algemeene middelbare school.	131 011	139 000
Prins Hendrik-school te Batavia.	226 813	266 200
Gebouwen	660 567	1 201 642
Totaal . . .	f 2 389 268	f 3 022 832
B. BIJZONDER ONDERWIJS.		
Hoogere burgerscholen.	174 716	222 900
Ontvangsten.		
Hoogere burgerscholen met 5-jarigen cursus.	282 799	273 851
Westersch-klassieke en wis- en natuurkundige afdeelingen der algemeene middelbare school.	—	4 649
Prins Hendrik-school te Batavia.	22 533	21 211
Totaal . . .	f 305 332	f 299 711

E. HOOGER ONDERWIJS.

Technische Hoogeschool. Bij Gouv. Bt. 19 Oct. 1921 n°. 6 (Ind. St. n°. 623) is de schaal vastgesteld voor de bezoldigingen, enz. van de docenten en beambten, verbonden aan de Technische Hoogeschool, terwijl bij K. B. 30 Dec. 1921 n°. 144 (Ind. St. 1922 n°. 328) eene pensioenregeling tot stand kwam voor hoogleeraren, buitengewone hoogleeraren, andere docenten en beambten aan deze school.

Bij den aanvang van het schooljaar 1920/1921 begonnen de colleges met 22 gewone ingeschrevenen, welk aantal weldra aangroeide tot 28, namelijk 22 Europeanen (onder wie 2 meisjes), 2 inlanders en 4 Chineezen. In den loop van dat schooljaar werden 3 studenten afgeschreven, namelijk 2 Europeanen (onder wie 1 meisje) en 1 inlander, zoodat de instelling aan het eind van het schooljaar 25 gewone ingeschrevenen telde. Voorts waren er op dat tijdstip 5 buitengewone ingeschrevenen (3 voor wiskunde en 2 voor natuurkunde).

F. VAKONDERWIJS.

Bij Gouv. Bt. 25 Febr. 1921 n°. 10 is eene commissie van voorlichting inzake het technisch en ambachtsonderwijs ingesteld, welke tot taak heeft voeling te houden met de diensten en lichamen, die hun personeel van de vakscholen betrekken, en den directeur van onderwijs en eeredienst van raad en voorlichting te dienen in zake de inrichting van het technisch en ambachtsonderwijs in zijne verschillende geledingen.

Met intrekking van de betrekking van inspecteur van het inlandsch ambachts- en nijverheidsonderwijs, is bij Gouv. Bt. 24 Nov. 1921 n°. 22 (Ind. St. n°. 711) een inspecteur van het technisch onderwijs in dienst gesteld, wiens instructie is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9838.

a. Onmiddellijk aansluitend bij het lager onderwijs.

Openbare technische scholen. Het reglement voor de openbare scholen van technisch onderwijs te Batavia (Koningin Wilhelmina-school) en te Soerabaja (Koningin Emma-school) — gewijzigd met betrekking tot de schoolgeldheffing (zie Bijbl. Ind. St. n°. 10068) — is van toepassing verklaard op de openbare scholen van technisch onderwijs te Djokjakarta (Prinses Juliana-school) en te Bandoeng.

De cursus tot opleiding van bouwkundigen in de 3de en 4de klasse der Koningin Wilhelmina-school te Batavia, alsmede die van de Prinses Juliana-school te Djokjakarta en van de Koningin Emma-school te Soerabaja is in 1921 gesplitst in eene opleiding tot burgerlijk bouwkundige en tot water- en spoorwegbouwkundige.

Einde 1921 telden de 4 openbare technische scholen, ongerekend de toehoorders en leerlingen voor enkele vakken, 1753 *(1639)* leerlingen, namelijk 110 *(0)* voor water- en spoorwegbouwkunde, 518 *(495)* voor werktuigkunde, 1110 *(1127)* voor bouwkunde en 15 *(17)* voor mijnbouwkunde. Onder het genoemde aantal bevonden zich 683 *(651)* inlanders en 133 *(148)* Chineezen. Het aantal leerlingen, dat kosteloos was toegelaten, bedroeg einde 1921 374 *(384)* namelijk 140 *(153)* Europeanen, 228 *(226)* inlanders en 6 *(5)* Chineezen. Hiervan waren 36 *(30)* Europeanen, 112 *(61)* inlanders en 2 *(1)* Chineezen tevens in het genot van een studiebeurs. Aan de toelatingsexamens tot de eerste klasse onderwierpen zich 989 candidaten, van wie er 605 slaagden. Het eindgetuigschrift werd uitgereikt aan 172 *(103)* leerlingen, namelijk 61 *(35)* voor de werktuigkunde, 108 *(68)* voor de bouwkunde en 3 *(0)* voor de mijnbouwkunde.

Ambachtsleergang te Batavia. Het aantal leerlingen van den leergang bedroeg einde 1921 185 *(178)*, namelijk 144 *(130)* voor metaal- en 41 *(48)* voor houtbewerking. Onder hen bevonden zich 89 *(82)* Europeanen (87 *(79)* voor metaal- en 2 *(3)* voor houtbewerking), 93 *(95)* inlanders (54 *(50)* voor metaal- en 39 *(45)* voor houtbewerking) en 3 *(1)* Chineezen voor metaalbewerking.

Bijzondere Semarangsche technische school. De gesubsidieerde technische school te Semarang werd einde 1921 bezocht door 117 *(110)* leerlingen (ongerekend de toehoorders en leerlingen voor enkele vakken), namelijk 61 *(54)* voor werktuigkunde en 56 *(56)* voor bouwkunde. Onder dit aantal bevonden zich 83 *(76)* Europeanen, namelijk 49 *(45)* voor werktuigkunde en 34 *(31)* voor bouwkunde, 25 *(28)* inlanders (7 *(6)* voor werktuigkunde en 18 *(22)* voor bouwkunde) en 9 *(6)* Chineezen (5 *(3)* voor werktuigkunde en 4 *(3)* voor bouwkunde). Het eindgetuigschrift werd behaald door 23 *(14)* leerlingen, namelijk 10 *(8)* van de werktuigkundige en 13 *(6)* van de bouwkundige afdeeling.

b. Niet onmiddellijk aansluitend bij het lager onderwijs (uitsluitend openbaar).

Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. De voorschriften voor de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren (Ind. St. 1908 n°. 593) zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 17 (Ind. St. n°. 388) met betrekking tot het te heffen schoolgeld.

Bij Gouv. Bt. 22 Oct. 1921 n°. 21 (Ind. St. n°. 626) is de directeur van onderwijs en eeredienst gemachtigd om studiebeurzen toe te kennen ten behoeve van leerlingen van de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren.

De bezoldiging van de leeraren in de rechtswetenschap en aanverwante vakken bij deze onderwijsinrichtingen is herzien bij Gouv. Bt. 8 Nov. 1921 n°. 21 (Ind. St. n°. 660).

Als gevolg van de opheffing van de voorbereidende afdeeling, was het aantal leerlingen op de 7 opleidingsscholen einde 1921 gedaald van 700 tot 610. Het eindexamen werd afgelegd door 94 *(84)* leerlingen, die allen *(83)* slaagden.

Opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser. Het reglement voor deze school (Ind. St. 1910 n°. 453) is gewijzigd bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 18 (Ind. St. n°. 389) met betrekking tot het te heffen schoolgeld.

De inrichting telde einde 1921 120 *(123)* leerlingen, van wie 71 *(74)* uit Celebes en onderhoorigheden, 40 *(35)* uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en boven het vastgestelde aantal 9 *(13)* uit Timor en 0 *(1)* uit Ternate. 18 *(19)* leerlingen gingen over van de voorbereidende naar de vakafdeeling. Eindexamen werd afgenomen aan 22 *(16)* leerlingen van de 5de (16 *(9)* adspirant-ambtenaren en 6 *(7)* adspirant-onderwijzers) en aan 15 *(11)* leerlingen van de 6de klasse (8 *(5)* adspirant-ambtenaren en 7 *(6)* adspirant-onderwijzers), van wie 15 leerlingen van de 5de (9 adspirant-ambtenaren en 6 adspirant-onderwijzers) en 12 leerlingen van de 6de klasse (5 adspirant-ambtenaren en 7 adspirant-onderwijzers) slaagden.

Leergang ter opleiding van inlandsche bestuursambtenaren voor Zuid-Sumatra, Banka en onderhoorigheden en Billiton. Deze leergang werd einde 1921 bezocht door 29 *(28)* leerlingen.

Bestuursschool te Batavia. Bij den aanvang van het schooljaar 1920/1921 waren bij deze inrichting, uitsluitend voor de opleiding van hulpgezaghebber bij het binnenlandsch bestuur en voor hoogere vorming van reeds in dienst zijnde inlandsche ambtenaren, ingeschreven 48 leerlingen, namelijk 33 inlandsche ambtenaren (18 in het 2de en 15 in het 1ste studiejaar) en 15 candidaat-gezaghebbers (7 in het 2de en 8 in het 1ste studiejaar). Hierbij kwamen later nog 9 candidaat-gezaghebbers, zoodat de school in het geheel 57 leerlingen telde. Onder de inlandsche ambtenaren van het 2de jaar bevonden zich 3 onderdistrictshoofden uit de buitengewesten en 3 toehoorders (2 onderdistrictshoofden uit het gewest Soerakarta en 1 bloedverwant van den vroegeren Atjehschen sultan Toeankoe Machmoed). Aan het examen voor hulp-gezaghebber onderwierpen zich 7 candidaten, van wie er 6 slaagden.

Opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen. Deze school heet voortaan rechtsschool en is toegankelijk voor jongelieden van elken landaard (Gouv. Bt. 22 Mei 1922 n°. 24 in Ind. St. n°. 343).

De bepalingen omtrent de samenstelling en de inkomsten van het personeel aan de rechtsschool (Ind. St. 1908 n°. 621) ondergingen wijziging en aanvulling bij Gouv. Bt. 24 Mei 1922 n°. 58 (Ind. St. n°. 350).

Het reglement voor de rechtsschool (Ind. St. 1909 n°. 93) is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 2 Juni 1922 n°. 19 (Ind. St. n°. 390) met betrekking tot het te heffen schoolgeld.

Het maximum aantal leerlingen van beide afdeelingen te zamen bedraagt 120 (Ind. St. 1921 n°. 658). Het jaar 1920 eindigde met 92 *(79)* leerlingen. Voor het schooljaar 1921/1922 meldden zich 53 *(60)* candidaten aan en wel 36 *(46)* voor de voorbereidende en 17 *(14)* voor de rechtskundige afdeeling, van wie er onderscheidenlijk 20 *(26)* en 1 *(5)* werden toegelaten. Van de 20 tot de voorbereidende afdeeling toegelaten candidaten trokken zich na de aanmelding 3 *(10)* terug. Gedurende het schooljaar verlieten 17 *(8)* leerlingen de school, namelijk 2 *(4)* van de voorbereidende en 15 *(4)* van de rechtskundige afdeeling, terwijl 11 leerlingen werden bevorderd van de hoogste klasse der voorbereidende naar de 1ste klasse der rechtskundige afdeeling. Alzoo eindigde het jaar 1921 met 93 *(92)* leerlingen, namelijk 59 *(55)* in de voorbereidende en 34 *(37)* in de rechtskundige afdeeling.

Van de leerlingen waren er 13 *(13)* afkomstig van de buitengewesten.

In 1921 werd het eindgetuigschrift uitgereikt aan 15 leerlingen.

Handelsschool te Batavia. Deze aan de Prins Hendrikschool te Batavia verbonden handelsschool telde einde 1921 68 *(57)* leerlingen, namelijk 56 *(48)* jongens en 12 *(9)* meisjes. Onder hen bevonden zich 4 *(5)* inlanders en 18 *(12)* Chineezen, van wie 1*(0)* meisje. Aan het eindexamen namen in het geheel 22 *(31)* leerlingen deel, onder wie 3 *(3)* inlanders en 6 *(6)* Chineezen. Van hen slaagden er 17 *(26)*, onder wie 1 *(2)* inlanders en 4 *(6)* Chineezen.

Het aantal leerlingen, dat kosteloos was toegelaten, be-

droeg einde 1921 7 *(7)*, van wie 1 *(1)* inlander. De eisch betreffende kennis der Fransche taal wordt niet gesteld voor toelating van mulo-abiturienten tot deze handelsschool (Ind. St. 1922 n°. 410).

Handelsleergang te Soerabaja. Deze leergang werd einde 1921 bezocht door 67 *(53)* leerlingen. Daaronder bevonden zich 10 *(5)* inlanders en 24 *(20)* Chineezen. Het eindgetuigschrift werd uitgereikt aan 9 *(9)* leerlingen, onder wie 5 *(6)* Europeanen en 4 *(3)* Chineezen.

Het reglement voor den cursus onderging eene wijziging met betrekking tot de schoolgeld-heffing (Bijbl. Ind. St. n°. 10073).

Zeevaartkundige leergang. Door de overbrenging van dezen aan de Prins Hendrik-school te Batavia verbonden leergang naar de gouvernementsstoomer *Edi*, is hij, met ingang van het schooljaar 1921/1922, omgezet van een tweejarigen in een eenjarigen cursus.

Aan het einde van 1921 telde de inrichting 7 *(7)* leerlingen.

Gemeentelijke cursus voor den bureaudienst. De in 1916 te Weltevreden opgerichte cursus van den bond van niet-gediplomeerde ambtenaren en klerken der departementen en hooge colleges in Nederlandsch-Indië (Bondscursus), welke ten doel heeft jongelieden een zoodanige mate van voor de centrale bureaux nuttige kennis bij te brengen als geëischt moet worden voor de betrekking van derden commies, is in Januari 1920 op den gemeenteraad van Batavia overgedragen, waarna deze cursus den naam verkreeg van gemeentelijken cursus voor den bureaudienst en daaraan verbonden stenografie-leergang. Ten behoeve van dien cursus is bij Gouv. Bt. 26 Oct. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 634), juncto Gouv. Bt. 1 Juli 1922 n°. 2*a* (Ind. St. n°. 469) aan de gemeente Batavia eene ondersteuning ten laste van 's lands kas verleend.

Einde 1921 telde de cursus, welke uit 2 klassen bestond, met een daaraan verbonden vervolgklasse waarin de verkregen kennis werd uitgebreid, 112 leerlingen, van wie 14 Europeanen (6 vrouwen) en 98 inlanders (1 meisje). Aan het eindexamen onderwierpen zich 14 leerlingen, van wie er 12 (onder wie 2 meisjes) slaagden.

Suikerschool te Soerabaja. Deze onderwijsinrichting telde einde 1921 69 leerlingen, namelijk 43 in de afd. A (opleiding voor assistent-chemist) en 26 in de afd. B (opleiding voor chemist). Onder hen bevonden zich 61 Europeanen, 2 inlanders en 6 Chineezen.

Bij den aanvang van het schooljaar 1921/1922 telde de school 79 leerlingen (73 Europeanen, 3 inlanders en 3 Chineezen).

Ambachts- en nijverheidsonderwijs voor inlanders. Door de oprichting van een ambachtsschool voor inlanders te Palembang kwam het aantal dezer scholen aan het eind van 1921 van 10 op 11, waarvan 3 met driejarigen cursus. Bovendien bestond in het gewest Bantam een eenvoudige leergang in smeden en bankwerken als onderdeel van de ambachtsschool te Batavia; eind 1921 telde deze leergang 13 leerlingen.

Op dat tijdstip werden de driejarige ambachtsscholen te Batavia, Semarang en Soerabaja bezocht door te zamen 650 *(569)* leerlingen, namelijk 315 *(271)* voor de houtbewerking en 335 *(298)* voor de metaalbewerking. De overige scholen hadden te zamen 575 *(404)* leerlingen, onder wie 20 van den vlechtcursus te Tasikmalaja. Aan het eind van het schooljaar 1920/1921 kon het getuigschrift bij de driejarige ambachtsscholen worden uitgereikt aan 96 en bij de overige scholen aan 135 leerlingen.

Het aantal gesubsidieerde zendings-ambachtsscholen bedroeg op 31 December 1921 5 *(5)*. Voorts bestond op dat tijdstip te Langgoer (res. Amboina) een ambachtsschool voor inlanders, uitgaande van de Roomsch-katholieke Missie. De gemeentelijke ambachtsschool te Bandoeng, welke bestond uit een tweejarigen cursus voor timmeren en een eenjarigen leergang voor metselen, begon met 83 leerlingen (64 voor timmeren en 19 voor metselen). Aan het eind van den eenjarigen cursus voor metselen kon het getuigschrift worden uitgereikt aan 15 leerlingen.

Eene bezoldigingsregeling voor de inlandsche ambachtsonderwijzers aan de ambachtsscholen voor inlanders is vastgesteld bij Gouv. Bt. 30 Mei 1922 n°. 40 (Ind. St. n°. 363).

Bij Gouv. Bt. 2 Mei 1922 n°. 16 is bepaald dat te Padang (Sumatra's Westkust) zal worden geopend een ambachtsschool voor inlanders, welke zal opleiden voor de houtbewerking.

Fondsen zijn toegestaan voor de eerste inrichting van de te Sibolga (Tapanoeli) te openen ambachtsschool voor inlanders, welke zal opleiden voor de metaalbewerking.

De ambachtsschool te Keboemen (Kedoe) zal, met ingang van 1 Juni 1922, zoowel voor de hout- als voor de metaalbewerking opleiden (Gouv. Bt. 18 Mei 1922 n°. 2).

Bij Gouv. Bt. 28 Mei 1922 n°. 41 (Bijbl. Ind. St. n°. 10085) is bepaald, dat aan de ambachtsscholen met 3-jarigen leergang voor inlanders te Batavia en te Semarang een leergang voor opleiding tot chauffeur-werkman wordt verbonden.

Het reglement voor de ambachtsscholen voor inlanders te Batavia, Semarang en Soerabaja onderging wijziging met betrekking tot de schoolgeld-heffing (Bijbl. Ind. St. n°. 10071).

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
VAKONDERWIJS.		
Uitgaven.		
A. OPENBAAR ONDERWIJS.		
Technische scholen. Personeel, enz.	f 1 035 356	f 1 122 884
Technische scholen. Gebouwen, enz.	511 328	309 256
Ambachtsleergang te Batavia	95 976	74 350
Ambachtsscholen voor inlanders.	—	355 290
Handelsleergang te Soerabaja	13 115	8 520
School tot opleiding van inlandsche rechtskundigen. Personeel, enz.	171 456	156 060
School tot opleiding van inlandsche rechtskundigen. Gebouwen, enz.	7 200	7 200
Medisch onderwijs. *a)* Personeel, enz.	659 718	773 290
Medisch onderwijs. *a)* Gebouwen, enz.	1 162 250	1 332 942
Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. *b)* Personeel, enz.	438 370	489 166
Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. *b)* Gebouwen, enz.	141 771	47 942
Totaal	f 4 236 540	f 4 676 900
B. BIJZONDER ONDERWIJS.		
Geldelijke tegemoetkoming ten behoeve van de Technische Hoogeschool te Bandoeng	2 409	76 100
Idem ten behoeve van de technische school te Semarang	10 375	52 000
Subsidiën ten behoeve van de gemeentelijke ambachtsschool te Bandoeng	—	30 000
Subsidiën ten behoeve van den gemeentelijken bureau-cursus te Weltevreden	6 749	4 456
Totaal	f 19 533	f 162 556

a) Namelijk de school tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden, de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja, de leergang voor analysten en van controleurs voor de volksgezondheid en de leergang tot opleiding van apothekersbedienden (voor nadere gegevens hieromtrent zie men afdeeling V van dit hoofdstuk).

b) Hieronder begrepen de school tot opleiding van inlandsche ambtenaren tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser en de leergang voor opleiding van inlandsche ambtenaren voor Zuid-Sumatra, Banka en onderhoorigheden en Billiton.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
Ontvangsten.		
Technische scholen	f 82 634	f 90 412
Ambachtsscholen voor inlanders.	—	6 417
Handelsleergang te Soerabaja . .	3 055	3 458
School tot opleiding van inlandsche rechtskundigen	20 382	23 322
Medisch onderwijs *a*)	1 777	5 451
Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren *b*)	12 579	11 333
Totaal. . . .	f 120 427	f 140 393

II. Onderwijs met een inlandsche taal als voertaal.

Volksonderwijs. Met uitzondering van de gewesten Djokjakarta en Soerakarta, waren op Java en Madoera aan het eind van 1921 6496 (*5541*) en in de buitengewesten — voor zoover opgaven werden ontvangen — 1792 (*1642*) volksscholen.

In de behoefte aan dit onderwijs in de Vorstenlanden wordt voorzien door de oprichting door de zelfbesturen van met de volksscholen overeenkomende en door de Regeering gesubsidieerde scholen.

Het aantal leerlingen bedroeg op Java en Madoera op einde 1921 404 961 (*320 741*), onder wie 43 061 (*33 038*) meisjes. Gedurende 1921 werden de volksscholen op Java en Madoera bezocht door 557 112 (*464 075*) leerlingen, van wie er in den loop van het jaar 152 151 (*143 334*) werden afgeschreven. Onder hen bevonden er zich 38 693 (*38 827*), die den geheelen cursus met vrucht hadden doorloopen.

In de buitengewesten (uitgenomen de gewesten Atjeh en onderhoorigheden en Timor en onderhoorigheden) bedroeg het aantal leerlingen op 31 December 1921 103 638 (*75 667*), onder wie 14 841 (*10 410*) meisjes. Gedurende dat jaar waren 138 091 (*108 958*) leerlingen ingeschreven. Hiervan werden 34 453 (*33 291*) leerlingen afgeschreven, van wie 7137 (*6711*) met eene verklaring van met vrucht doorloopen cursus.

Het aantal volksscholen in Atjeh en onderhoorigheden bedroeg 275 (*266*), waarvan 19 (*19*) voor meisjes. Het aantal leerlingen dezer scholen bedroeg op 31 December 1921 16 664 (*16 435*). Voor zoover opgaven werden ontvangen, bedroeg het aantal volksscholen in Timor en onderhoorigheden 241 (*266*), met 16 037 (*19 693*) leerlingen.

Openbare inlandsche scholen der 2de klasse. Bij Gouv. Bt. 21 Sept. 1921 n°. 25 (Ind. St. n°. 556) is op elk der plaatsen Bandoeng, Djokjakarta en Padangpandjang (Sumatra's Westkust), als leerschool bij de normaalschool voor inlandsche hulponderwijzeressen ter plaatse, geopend een uit 3 jaarklassen bestaande openbare lagere inlandsche meisjesschool, toegankelijk voor meisjes, die ten minste gedurende 3 jaren met vrucht inlandsch lager onderwijs hebben genoten. Bovendien zijn nog 68 (*87*) nieuwe inlandsche scholen der 2de klasse geopend, terwijl 3 (*2*) scholen werden opgeheven. Het aantal scholen op Java en Madoera klom hierdoor van 1234 tot 1280 en in de buitengewesten van 608 tot 630.

Het aantal leerlingen, dat gedurende 1921 deze onderwijsinrichtingen op Java en Madoera bezocht, bedroeg 243 093 (*224 652*), onder wie 222 747 (*205 972*) jongens en 20 346 (*18 680*) meisjes. In den loop van het jaar verlieten 68 958 (*67 802*) leerlingen, van wie 6405 (*5940*) meisjes, de scholen. Alzoo telden de openbare inlandsche scholen der 2de klasse op Java en Madoera aan het eind van 1921 174 135 (*156 850*) leerlingen, onder wie 160 194 (*144 110*) jongens en 13 941 (*12 740*) meisjes. In de buitengewesten waren gedurende dat jaar 129 211 (*118 576*) leerlingen ingeschreven, namelijk 105 466 (*97 281*) jongens en 23 745 (*21 295*) meisjes. In den loop van het jaar verlieten er 32 541 (*34 012*) de school, onder wie 5760 (*5562*) meisjes. Alzoo bedroeg het aantal leerlingen in de buitengewesten aan het einde van 1921 96 670 (*84 564*), onder wie 78 685 (*68 831*) jongens en 17 985 (*15 733*) meisjes.

Bijzondere inlandsche scholen. De subsidieregelingen voor de afdeelingen Soemba en Flores (Ind. St. 1915 n°. 620) en voor de onderafdeelingen Beloe en Noord-Midden-Timor (Ind. St. 1916 n°. 382) zijn nader aangevuld bij Ord. van 22 Juni 1922 (Ind. St. n°. 449), o. a. met de bepaling, dat onder standaardscholen mede worden verstaan z. g. vervolgscholen, waarvan de laagste klasse aansluit bij de hoogste klasse der volksscholen.

Voor zoover opgaven werden ontvangen, bestonden er aan het eind van 1921 op Java en Madoera 314 bijzondere inlandsche scholen (143 neutrale en 171 scholen op godsdienstigen grondslag); in de buitengewesten bedroeg dit aantal 1814 (229 neutrale scholen en 1585 scholen op godsdienstigen grondslag).

De bijzondere scholen op Java en Madoera telden aan het eind van 1921 19 979 leerlingen (12 907 jongens en 7072 meisjes). Gedurende dat jaar waren 30 851 leerlingen ingeschreven. Hiervan verlieten er in den loop van het jaar 10 872 de school.

Aan het eind van 1921 telden deze onderwijsinrichtingen in de buitengewesten 101 428 leerlingen (73 666 jongens en 27 762 meisjes). Gedurende dat jaar werden in het geheel 33 651 leerlingen ingeschreven (24 262 jongens en 9389 meisjes). Alzoo werden de bijzondere scholen in deze gewesten in 1921 bezocht door tezamen 135 079 leerlingen (97 928 jongens en 37 151 meisjes).

Behalve de hierboven genoemde onderwijsinrichtingen bestonden er — voor zoover opgaven werden ontvangen — op het einde van 1921 301 particuliere scholen voor Chineezen, met 18 290 (*14 242*) leerlingen. Voorts waren er op dat tijdstip 46 (*32*) scholen voor Arabieren en 8 (*8*) voor Klingaleezen, Mooren, enz., met een aantal leerlingen van onderscheidenlijk 4051 (*2866*) en 162 (*146*).

Blijkens de ontvangen opgaven bestonden einde 1921 19 169 (*16 489*) Mohammedaansche scholen, met 499 272 (*404 980*) leerlingen.

Omtrent de in 1921 toegekende subsidiën ten behoeve van de bijzondere inlandsche scholen zie men bijlage O.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
Uitgaven.		
A. OPENBAAR INLANDSCH ONDERWIJS.		
Inspectie.		
Inlandsch onderwijs.	f 353 300	f 350 670
Inlandsch volksonderwijs	435 057	657 680
Personeel en verdere uitgaven.		
Inlandsch onderwijs.	7 239 787	8 145 340
Gebouwen en huishuur (inlandsch onderwijs).	2 050 092	1 587 468
Tegemoetkomingen en andere uitgaven voor het inlandsch volksonderwijs	2 955 338	3 955 600
Oprichting volksscholen in Atjeh .	221 200	320 600
Totaal . . .	f 13 254 774	f 15 017 358

a) Namelijk de school tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden, de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja, de leergang voor analysten en van controleurs voor de volksgezondheid en de leergang tot opleiding van apothekersbedienden (voor nadere gegevens hieromtrent zie men afdeeling V van dit hoofdstuk).

b) Hieronder begrepen de school tot opleiding van inlandsche ambtenaren tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser en de leergangen voor opleiding van inlandsche ambtenaren voor Zuid-Sumatra, Banka en onderhoorigheden en Billiton.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
B. Bijzonder inlandsch onderwijs.		
Geldelijke tegemoetkomingen ten behoeve van het inlandsch lager onderwijs	f 1 444 718	f 1 693 000
Ontvangsten.		
Inlandsch onderwijs (geïnde schoolgelden)	540 644	677 744
Verkoop aan particulieren van inlandsche boekwerken en andere leermiddelen	60 713	117 000
Totaal . . .	f 601 357	f 794 744

III. Opleiding van onderwijzers en examens ter verkrijging van onderwijsbevoegdheden.

A. 1. Openbare opleidingsinrichtingen.

Normaalleergang te Batavia. De normaalleergang ter opleiding voor de akte van bekwaamheid als onderwijzer(es) bij het Europeesch lager onderwijs (z. g. hulpakte) te Batavia had op het einde van 1921 29 *(22)* leerlingen, onder wie 22 *(16)* meisjes. Aan het examen voor onderwijzer(es) onderwierpen zich 10 *(14)* candidaten, van wie 8 *(5)* aan de eischen voldeden.

Opleiding van Indische jongelieden aan openbare of bijzondere kweekscholen in Nederland. In 1921 heeft geen uitzending van adspirant-kweekelingen uit Indië voor een der openbare of bijzondere gesubsidieerde kweekscholen in Nederland plaats gehad.

Bij K. B. 26 April 1922 n°. 73 (Ind. St. n°. 471) is bepaald dat de vergoeding voor uitrusting voor de in 1922 voor eene opleiding aan de Rijks- of andere kweekscholen aangewezen jongelieden f 400 bedraagt.

De leergangen ter voorbereiding tot het examen in de kennis der natuur te Batavia en Soerabaja telden aan het eind van 1921 12 *(18)* deelnemers.

De leergangen ter voorbereiding tot het examen in de wiskunde te Bandoeng en Djokjakarta werden einde 1921 bezocht door 9 *(16)* cursisten.

De leergang ter voorbereiding tot het examen in de Engelsche taal te Batavia had op 31 December 1921 3 *(8)* deelnemers.

Bij den leergang ter opleiding voor de akte teekenen te Soerabaja werden 7 deelnemers ingeschreven.

Leergang ter bekwaming van Europeesche leerkrachten voor de leiding van de lichamelijke oefeningen bij inrichtingen van voortgezet inlandsch lager onderwijs. Deze leergang werd gedurende de poeasa-vacantie 1921 te Bandoeng gehouden. De cursus staat onder leiding van den ambtenaar voor de lichamelijke opvoeding en is bestemd leiders, bij voorkeur bezitters van een lagere akte gymnastiek, te vormen voor het onderwijs aan de kweek- en normaalscholen voor inlandsche onderwijzers en hulponderwijzers en opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren.

Instelling ter bevordering van de kennis van inlandsche talen en van de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. De schriftelijke cursussen telden 65 *(64)* deelnemers voor het Maleisch, 41 *(37)* voor het Javaansch en 9 *(28)* voor het Soendaasch, terwijl de leergang in de land- en volkenkunde werd opgeheven.

Het aantal in 1921 geslaagden in het examen voor de land- en volkenkunde bedroeg 1, voor het Maleisch 4 en voor het Javaansch 5.

Normaalscholen ter voorbereiding tot het examen van hoofdonderwijzer(es). Aan het eind van 1921 telden de 5 normaalscholen ter voorbereiding tot het examen van hoofdonderwijzer(es), namelijk te Batavia, Semarang, Bandoeng, Soerabaja en Djokjakarta, te zamen 114 *(122)* leerlingen, van wie 40 *(45)* mannen en 74 *(77)* vrouwen.

In dit examen voor de hoofdakte slaagden te Batavia 2 *(14)* van de 6 *(20)*, te Semarang 4 *(1)* van de 6 *(2)*, te Bandoeng 3 *(7)* van de 6 *(9)* en te Soerabaja 9*(14)* van de 12 *(18)* leerlingen.

Hoogere kweekscholen voor inlandsche onderwijzers. Aan het eind van 1921 waren 2 hoogere kweekscholen voor inlandsche onderwijzers (1 te Poerworedjo en 1 te Bandoeng) geopend.

Bij de hoogere kweekschool te Poerworedjo waren op dat tijdstip ingeschreven 68 *(70)* leerlingen. Het personeel bestond uit 1 directeur en 3 Europeesche onderwijzers en 1 onderwijzer in het teekenen. Aan het eindexamen onderwierpen zich 24 candidaten, die allen slaagden.

De kweekschool te Bandoeng telde einde 1921 49 *(24)* leerlingen, verdeeld over 2 klassen. Het onderwijzend personeel bestond uit 1 directeur en 2 Europeesche onderwijzers.

Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers(essen). Het reglement voor de kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers is toepasselijk verklaard voor het gewest Amboina (Ind. St. 1921 n°. 473).

Bij Gouv. Bt. 10 Nov. 1921 n°. 37 (Ind. St. n°. 664) is het in Ind. St. 1917 n°. 526 ten aanzien van de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock bepaalde toepasselijk verklaard op de gelijksoortige onderwijsinrichting te Lahat (res. Palembang). Door de oprichting van laatstgenoemde school kwam het aantal kweekscholen op het einde van 1921 van 11 op 12. Voorts bestond er ook aan de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Makasser gelegenheid voor de opleiding van inlandsche onderwijzers.

Op ult. 1921 bedroeg het aantal leerlingen dier scholen (behalve die te Lahat) 961 *(876)*, van wie 167 *(143)* meisjes.

Aan het eindexamen onderwierpen zich 138 *(76)* candidaten, van wie er 127 *(74)* slaagden.

Hollandsch-Chineesche kweekschool te Meester-Cornelis. Deze school telde einde 1921 95 *(77)* leerlingen, van wie 64 *(59)* jongens en 31 *(18)* meisjes.

Kweekschool voor de opleiding van fröbelonderwijzeressen te Bandoeng. Op ult. 1921 had deze school 73 *(50)* leerlingen, van wie 18 *(14)* Europeesche en 55 *(36)* inlandsche meisjes. 64 *(47)* leerlingen waren in het genot van een studiebeurs.

Normaalscholen voor de opleiding van inlandsche hulponderwijzers(essen). Het aantal normaalscholen bleef 21, waarvan 5 uitsluitend bestemd voor de opleiding van inlandsche hulponderwijzeressen. Aan het eind van 1921 telden de meisjesnormaalscholen 233 *(222)* en de overige normaalscholen 1360 *(1210)* leerlingen (onder wie 12 *(6)* meisjes). Eindexamen werd in gemeld jaar afgenomen bij 12 *(6)* scholen, waaraan 215 *(106)* candidaten (onder wie 1 *(8)* meisjes) deelnamen, die allen slaagden.

Einde 1921 waren aan de normaalscholen 89 *(88)* leerkrachten verbonden, onder wie 68 *(63)* inlandsche onderwijzers.

Normaalleergangen voor inlandsche hulponderwijzers (essen). Als gevolg van de geleidelijke opheffing dan wel omzetting van deze leergangen in cursussen ter opleiding van volksonderwijzers werden in 1921 geen leerlingen meer toegelaten tot de 1ste klasse dezer onderwijsinstellingen. In verband hiermede daalde het aantal leerlingen der 13 *(17)* normaalleergangen op het einde van het jaar van 562 op 288, onder wie 8 *(15)* meisjes.

In het examen voor inlandsch hulponderwijzer slaagden 244 *(294)* leerlingen, van wie 5 *(3)* meisjes.

Leergangen ter opleiding van volksonderwijzers. In 1921 werden 53 nieuwe leergangen geopend, waardoor het aantal van 106 op 159 kwam (124 *(86)* op Java en Madoera en 35 *(20)* in de buitengewesten).

Bij Gouv. Bt. 2 Maart 1922 n°. 36 (Bijbl. Ind. St. n°. 10063) zijn nieuwe bepalingen betreffende deze leergangen vastgesteld.

A. 2. Bijzondere opleidingsinrichtingen.

Met wijziging van de regelen en voorwaarden, volgens welke eene bijdrage uit 's lands kas wordt verleend aan particuliere kweekscholen, particuliere normaalscholen en hoofdonderwijzers voor het opleiden van personen ter verkrijging van de akte van bekwaamheid als onderwijzer (Ind. St. 1894 n°. 192), zijn de aan die scholen toe te kennen subsidies verhoogd (Ord. van 1 Maart 1922 in Ind. St. n°. 114).

Leergangen en scholen voor de opleiding van Europeesche onderwijzers(essen). Op het einde van 1921 bedroeg het aantal dezer opleidingsinrichtingen 13 *(12)* (4 te Batavia, 1 te Semarang, 2 te Soerabaja, 2 te Bandoeng, 1 te Soekaboemi, 2 te Malang en 1 te Padang). Deze inrichtingen telden op dat tijdstip te zamen 284 *(249)* leerlingen. Aan de examens voor onderwijzer(es) namen 132 *(142)* candidaten deel, van wie er 94 *(95)* slaagden.

De leergang ter opleiding van hoofdonderwijzer(es). verbonden aan de school van de Zusters Ursulinen te Weltevreden, had einde 1921 4 *(2)* leerlingen. Aan het examen voor hoofdonderwijzeres onderwierp zich 1 meisje, dat slaagde.

Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers. Einde 1921 bedroeg het aantal bijzondere kweekscholen 19 *(19)*, waarvan 2 onder beheer van een niet op godsdienstigen grondslag staande vereeniging, 3 onder beheer van de Roomsch-katholieke Missie, terwijl de overige scholen uitgaan van Protestantsche zendingscorporaties. Alle scholen genoten over 1921 van regeeringswege eene geldelijke tegemoetkoming.

Slechts 4 van deze kweekscholen volgen grootendeels het leerprogramma van de openbare kweekscholen, namelijk de neutrale kweekschool van de vereeniging „Associatie van Oost en West" te Batavia, de Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan (kweekschool A) en te Mendoet (uitsluitend voor meisjes) en de Christelijke Hollandsch-inlandsche kweekschool te Soerakarta.

Met uitzondering van de school te Mendoet, waarvan geen opgaven werden ontvangen, telden deze 4 inrichtingen aan het eind van 1921 te zamen 271*(287)* leerlingen, onder wie 13 *(68)* meisjes. Eindexamen werd afgenomen aan 31 *(12)* leerlingen, van wie er 28 *(12)* slaagden. Het aantal leerkrachten bedroeg op 31 December 1921 30 *(32)*, onder wie 10 *(10)* inlanders.

De overige 15 opleidingsinrichtingen staan ongeveer op het peil van de openbare normaalscholen en gebruiken bij het onderwijs eene inheemsche taal als voertaal. Zij telden einde 1921 714 *(842)* leerlingen en 71 *(78)* leerkrachten. Een dezer scholen, de „Van Deventer-school" te Bandoeng is uitsluitend bestemd voor meisjes. Zij telde 86 *(67)* leerlingen.

Het eindgetuigschrift werd uitgereikt aan 112 leerlingen.

Leergangen of scholen voor de opleiding van volksonderwijzers voor de zendingsscholen waren verbonden aan de gesubsidieerde standaardscholen te Pajeti, Lela en Haroeni (Soemba), Larantoeka en Ndona (Flores), Todabeloe (Timor), Langgoer (Amboina), Haliloelik (Beloe), Pendolo (Midden-Celebes) en Tobelo (Ternate). De beide laatstgenoemde inrichtingen worden onderhouden door het Nederlandsch Zendelinggenootschap en de Utrechtsche Zendingsvereeniging, de eerste door de Gereformeerde Zending en de overige door de Roomsch-katholieke Missie.

B. Akte-examens.

Indien op het tijdstip voor het behalen van middelbare akten in het geheel aan studietoelage minder is genoten dan f 2400, kan het verschil als gratificatie aan de betrokken leerkracht worden uitgekeerd (K. B. 30 Mei 1921 n°. 76; Ind. St. n°. 519).

Eenzelfde bepaling is ten opzichte van het behalen van de akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer gemaakt bij K. B. 30 Mei 1921 n°. 43 (Ind. St. n°. 518) voor hetgeen minder is genoten dan f 2000.

Het Europeesch onderwijsreglement (Ind. St. 1894 n°. 192) is bij Ord. van 6 Juni 1922 (Ind. St. n°. 393) nader aangevuld met de bepaling dat bij herhaling van het examen voor de akte van hoofdonderwijzer binnen twee jaar de candidaat wordt vrijgesteld van de vakken waarin hij bij het laatste vroeger afgelegd examen ten minste het cijfer 6 heeft verkregen. In verband hiermede is het reglement van orde voor de examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs aangevuld (Ind. St. 1922 n°. 394).

Bij K. B. 27 Maart 1922 n°. 151 (Ind. St. n°. 473) is bepaald, dat de in Nederlandsch-Indië afgenomen examens in de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië en in de inheemsche talen van den Oost-Indischen archipel voor zooveel mogelijk ook in Nederland worden afgenomen.

Bij Ord. van 19 Juli 1922 (Ind. St. n°. 502) is in Indië de gelegenheid opengesteld tot het afleggen van het examen ter verkrijging van de middelbare akte Engelsch A voor schoolonderwijs.

Bij Gouv. Bt. 31 Aug. 1922 n°. 22 (Bijbl. Ind. St. n°. 10130) is een reglement van orde vastgesteld voor het examen ter verkrijging van de middelbare akte Engelsch A, terwijl bij Gouv. Bt. van dienzelfden datum n°. 23 (Bijbl. Ind. St. n°. 10131) een programma voor dat examen is vastgesteld.

Bevoegdheden tot het geven van Europeesch lager onderwijs De examens voor onderwijzer(es) en hoofdonderwijzer(es) bij het Europeesch lager onderwijs en die in bijzondere vakken van lager onderwijs worden alleen te Batavia, Semarang, Soerabaja en Bandoeng afgenomen.

Voor zoover opgaven werden ontvangen, werden in 1921 in het geheel 38 *(72)* volledige examens voor de hoofdakte en 70 *(159)* voor de hulpakte afgenomen, waarvan onderscheidenlijk 29 *(44)* en 37 *(99)* met gunstigen uitslag.

Examens voor de akte „Nederlandsch" voor inlandsche onderwijzers. Van de 77 *(116)* candidaten, die zich in 1921 voor dit examen aanmeldden, voldeden 40 *(48)* aan de eischen.

Bevoegdheden tot het geven van inlandsch lager onderwijs. Voor zoover opgaven werden ontvangen, onderwierpen zich in 1921 1761 *(1000)* mannelijke en 19 *(8)* vrouwelijke candidaten aan het examen voor hulponderwijzer(es), van wie onderscheidenlijk 699 *(504)* en 14 *(7)* aan de eischen voldeden. Het examen voor kweekeling (volksonderwijzer) werd afgelegd door 4179 *(2601)* mannelijke en 83 *(67)* vrouwelijke candidaten, van wie onderscheidenlijk 1618 *(916)* mannen en 43 *(43)* vrouwen slaagden.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1920.	1921.
OPLEIDING VAN ONDERWIJZERS.		
Uitgaven.		
A. OPENBARE OPLEIDINGS-INRICHTINGEN.		
Opleiding van onderwijzers voor het lager onderwijs op westerschen grondslag *a*)	f 308 284	f 436 877
Opleiding van inlandsche onderwijzers *b*)	1 375 867	1 442 993
Gebouwen	1 496 107	709 800
Totaal	f 3 180 258	f 2 589 670
B. BIJZONDERE OPLEIDINGS-INRICHTINGEN.		
Opleiding van Europeesche onderwijzers	32 000	109 830
Opleiding van inlandsche onderwijzers	407 270	499 000
Totaal	f 439 270	f 608 830
Ontvangsten.		
Opleiding van Europeesche onderwijzers *a*)	920	805

IV. Huishoudonderwijs.

Bij het openbaar onderwijs werden 8 nieuwe leergangen voor nuttige handwerken geopend, waarvan er 1 werd toegevoegd aan een Europeesche lagere school en 7 aan de Hollandsch-inlandsche scholen, terwijl 2 werden verplaatst van een Europeesche naar een inlandsche school ter plaatse.

De verhoogde belangstelling voor het handwerkonderwijs bleek zoowel uit eene gestadige toename van het aantal scholen, waar handwerk- en huishoudonderwijs wordt gegeven als uit eene toename van het aantal candidaten voor de examens in de nuttige en fraaie handwerken. In 1919 bedroeg dit aantal 2, in 1920 6 en in 1921 15, terwijl bij den aanvang van het cursusjaar 1921/1922 alleen voor den examencursus, verbonden aan de openbare Europeesche huishoudschool te Djokjakarta, 32 leerlingen waren ingeschreven.

Aan het eind van 1921 werd handwerkonderwijs gegeven bij 17 openbare Europeesche lagere meisjesscholen en 143 namiddagleergangen, verbonden aan de openbare Europeesche lagere, Hollandsch-inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen, alsmede aan de kweekscholen voor inlandsche en Chineesche onderwijzers. Handwerkonderwijs, gepaard met volledig huishoudonderwijs, werd gegeven aan de Europeesche huishoudscholen te Djokjakarta en Bandoeng, de kweekschool voor inlandsche onderwijzeressen te Salatiga (res. Semarang) en 5 normaalscholen voor inlandsche hulponderwijzeressen.

Voor den cursus 1921/1922 waren bij de huishoudscholen te Djokjakarta en Bandoeng onderscheidenlijk 60 en 18 leerlingen ingeschreven. Aan de examens in de fraaie en nuttige handwerken werd deelgenomen door 13 leerlingen, van wie er 10 slaagden. Drie leerlingen verlieten voor 't eerst de school met volledige bevoegdheid (diploma huishoudschool, de beide handwerkakten).

Het aantal namiddagleergangen bij de Hollandsch-Chineesche scholen bedroeg 7, terwijl het aan de Hollandsch-inlandsche scholen verbonden aantal dier leergangen en het aantal leerlingen gestadig toenam.

Bij de opleiding aan scholen voor het voortgezet onderwijs aan inlandsche meisjes werd er rekening mede gehouden, dat deze later in staat zouden zijn, zelve onderwijs in de huishoudelijke vakken te geven. Deze opleiding past zich beter aan de eischen van het handwerkonderwijs aan dan de akte voor nuttige handwerken.

In Juli 1921 werd bij het bijzonder onderwijs door de te Amsterdam gevestigde ,,Vereeniging tot oprichting van jongevrouwenscholen in Nederlandsch-Indië'' een tweede huishoudschool met internaat geopend, met 22 leerlingen, welk aantal weldra steeg tot 28, terwijl door het Nederlandsch Zendelinggenootschap in Pasoeroean nog 7 inlandsche handwerkscholen werden opgericht.

Bij de bijzondere inlandsche meisjesscholen te Mendoet (res. Kedoe) en Menado werd het onderwijs in de vrouwelijke handwerken in het leerplan opgenomen, terwijl namiddagleergangen werden toegevoegd aan de Christelijke Europeesche lagere scholen te Bandoeng en Magelang, de Christelijke Hollandsch-Chineesche school te Djokjakarta en de Christelijke Hollandsch-inlandsche scholen te Gombong (res. Kedoe) en Amboina.

Te Batavia werden door Zuster Goudsmith nog 3 naaischolen geopend voor kinderen van behoeftige Europeanen.

De volgende scholen werden in 1921 van regeeringswege ondersteund ten behoeve van het onderwijs in huishoudelijke vakken: de huishoudscholen van de ,,Vereeniging tot oprichting van jonge vrouwenscholen'' te Malang (res. Pasoeroean) en te Ambarawa (res. Semarang); de industrie-scholen te Batavia en te Soerabaja; de inlandsche huishoudschool ,,Pikat'' te Menado; de Van Deventer-school te Bandoeng; de Kartini-scholen te Batavia, Buitenzorg, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Indramajoe (res. Cheribon), Malang (res. Pasoeroean) en Madioen en de school voor dochters van inlandsche hoofden te Tomohon (res. Menado); 24 bijzondere inlandsche meisjesscholen op Java, 5 op Sumatra en 1 op Celebes; 6 handwerkleergangen, verbonden aan ondersteunde Europeesche lagere en Hollandsch-Chineesche scholen; 13 naaischolen, onderhouden door kerkelijke en liefdadige genootschappen; de meisjesscholen op Sumatra en Celebes.

a) Normaalcursus te Batavia, normaalscholen te Batavia, Bandoeng, Semarang, Djokjakarta en Soerabaja, de hoogere kweekscholen te Bandoeng en Poerworedjo, de Hollandsch-Chineesche kweekschool, de fröbelkweekschool, de leergang in de Engelsche taal, teekenen, wiskunde en kennis der natuur en toelagen voor uitrusting aan Indische jongelieden, die naar Holland worden gezonden om tot onderwijzer te worden opgeleid.

b) Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers(essen), normaalscholen en normaalleergangen voor inlandsche hulponderwijzers(essen) en de instelling ter bevordering van de kennis van inlandsche talen en land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië te Weltevreden.

II. KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Ter vervanging van de in 1906 bij den topografischen dienst samengestelde naamlijst, is eene nieuwe herziene en bijgewerkte naamlijst van de voornaamste aardrijkskundige namen in den Nederlandsch-Indischen archipel vastgesteld (Gouv. Bt. 4 Mei 1922 n°. 50).

De commissie tot voorbereiding van een Centraal Encyclopaedisch Instituut (zie K. V. 1921. kol. 165/166) is ontbonden (Gouv. Bt. 2 Aug. 1922 n°. 10).

§ 1. STUDIE VAN OOSTERSCHE TALEN EN VAN DE INSTELLINGEN VAN DEN ISLAM.

De waarnemende adviseur voor inlandsche zaken verrichtte slechts onderzoekingen van wetenschappelijken aard, welke rechtstreeks verband hielden met of noodzakelijk waren voor de behandeling van aangelegenheden, waarover zijn advies gevraagd was.

§ 2. OUDHEIDKUNDIGE DIENST.

De restauratie-werkzaamheden te Prambanan (res. Djokjakarta) werden voortgezet; het soubassement van den Ciwa-tempel kwam gereed en thans wordt aan het eigenlijke tempellichaam gewerkt. Het voorbereidende werk, namelijk het sorteeren van de dooreengeworpen steenen, kost veel tijd; uit de steenhoopen kwamen reeds vele geornamenteerde stukken te voorschijn, die aan den tempel hun plaats te zijner tijd zullen innemen.

Voortgegaan werd met de ontgraving van Tjandi Sawentar (afd. Blitar, res Kediri), het herstel van de poort te Ploembangan (afd. Blitar, res. Kediri) en van de badplaats Djalatoenda en het openen van een prae-historisch graf bij Garahan (afd. Djember, res. Besoeki). Verder hadden kleinere werkzaamheden en opnemingen plaats te Ngawen, Sanggariti (afd. Malang, res. Pasoeroean) en Djaboeng, terwijl de verschillende oudheden in Midden- en Oost-Java werden gecontroleerd. Bij verschillende tempels werden djoeroe koentji's aangesteld, die, nadat het terrein door een pagger is afgesloten, voor geregelde schoonmaak en verwijdering van onkruid moeten zorgen.

Door den inspecteur, die zich voor studie naar Europa heeft begeven, werd vóór zijn vertrek een reis gemaakt naar de Oostkust van Sumatra, ter nadere bestudeering van de daar aangetroffen schelpenheuvels.

Het epigrafisch materiaal, dat binnenkwam aan abklatschen en foto's, werd in de kwartaalverslagen voorloopig behandeld. Vermelding verdienen de transcripties van een aantal op Bali gevonden koperplaten en van eenige te Sedati (res. Soerabaja) ontdekte platen.

Aan de Nederlandsche oudheden werd in het afgeloopen jaar meer aandacht geschonken. Door een der ambtenaren van den oudheidkundigen dienst werd eene reis door de Molukken gemaakt, waarbij hij den toestand der forten, kerken en huizen opnam; over het algemeen waren de forten en versterkingen zeer verwaarloosd.

De restauratie van de Portugeesche Buitenkerk te Batavia nadert hare voltooiing.

De verzameling fotografieën van den oudheidkundigen dienst werd met ± 900 nummers vermeerderd.

Van een groot aantal steenen, o. a. uit de musea te Batavia en te Modjokerto, en van alle bekende koperplaten werden abklatschen gemaakt, ten behoeve van het hooger onderwijs in Nederland.

§ 3. KONINKLIJK MAGNETISCH EN METEOROLOGISCH OBSERVATORIUM.

Omtrent de verrichtingen van het observatorium in 1921 zij verwezen naar het jaarverslag der inrichting over dat jaar. Aangaande de weersgesteldheid kan het volgende worden medegedeeld.

Barometerstand. Te Batavia was de barometerstand gedurende het eerste halfjaar (behalve in April) beneden het gemiddelde om daarna te stijgen, zoodat in de laatste maanden van het jaar de stand normaal was. De temperatuur was iets boven, de betrekkelijke vochtigheid iets beneden het gemiddelde. De zonneschijn was gedurende het geheele jaar boven de normale.

Moeson. In den aanvang van het jaar stond de westmoeson zwak door; te Batavia werd zelfs af en toe oostenwind waargenomen. Op 8 Februari had eene opleving van den moeson over den geheelen archipel plaats, om tegen einde Februari en begin Maart weer te verflauwen. Alleen gedurende de tweede week van Maart stond de westmoeson wat krachtiger door. In April heerschte de kentering met op Java en in het zuidoostelijk deel van den archipel een overwegend oostmoeson-karakter. De oostmoeson beheerschte, hoewel zwak blijvende, het weer gedurende Mei en stond gedurende Juni en Juli matig door; alleen in het zuidoosten was hij gedurende Juli van meer beteekenis. Gedurende Augustus stond de oostmoeson onafgebroken door; te Batavia en andere plaatsen bereikte de oostenwind ook in de hoogere luchtlagen eene buitengewone sterkte. Begin September verflauwde de moeson en in de scheepsjournalen werd reeds veel regenachtig weer genoteerd. Omstreeks 10 November had een omslag plaats en trad de kentering in, welke in December geleidelijk in den westmoeson overging.

Regenval. In Januari was op Java het weer over het algemeen aan den drogen kant, hoewel van verschillende plaatsen een overmaat aan regen werd gemeld; in Februari waren de afwijkingen van den normalen val aanzienlijk, zoowel naar den natten als naar den drogen kant, en in Maart werd de gemiddelde val nagenoeg overal overschreden. Afwijkingen naar den drogen kant overheerschten gedurende April, Mei, Juni en Juli op Java, hoewel in laatstgenoemde maand groote gebieden meer dan eene normale hoeveelheid regen kregen. Augustus droeg weer een droger karakter. In September en October was op Java de tegenstelling groot: sommige streken waren bijzonder droog, terwijl elders regen in overmaat viel. In November kreeg het overgroote deel van Java te weinig regen. December bracht in West- en Midden-Java regen in overvloed, terwijl in Oost-Java de regenval normaal was.

In de buitengewesten was de regenval in Januari normaal, behalve in Medan, waar de val boven het gemiddelde steeg, en in Zuidwest-Celebes en de Kleine Soenda-eilanden, van waar droogte gerapporteerd werd. In Februari viel regen in overmaat, behalve in het zuidelijk gedeelte van Sumatra. Maart droeg hetzelfde karakter als de maand Februari; alleen strekte zich het gebied met te weinig regen langs de westkust van Sumatra uit. Gedurende Juni was in de buitengewesten de val algemeen boven het gemiddelde. In Juli kwamen afwijkingen naar weerskanten veelvuldig voor, terwijl Augustus weer een droger karakter droeg. In September en October vielen in de buitengewesten vrijwel normale regens. In November overheerschten de afwijkingen naar den drogen kant, maar het tekort was niet groot. December bracht in de buitengewesten over het algemeen een regenval beneden het gemiddelde.

§ 4. GENOOTSCHAPPEN TER BEVORDERING VAN WETENSCHAPPEN EN NIJVERHEID; WETENSCHAPPELIJKE WERKEN VAN VERSCHILLENDEN AARD, TIJDSCHRIFTEN EN NIEUWSBLADEN.

De hier te lande en in Indië gevestigde genootschappen op indologisch gebied bleven hunne verschillende uitgaven voortzetten.

III. EEREDIENST.

Bij Gouv. Bt. 24 Sept. 1921 n°. 65 is eene commissie van advies ingesteld, welke een onderzoek zal instellen naar de wenschelijkheid en de mogelijkheid van eene verdere doorvoering van het beginsel van scheiding van Kerk en Staat in Indië.

§ 1. CHRISTELIJKE GODSDIENST.

Indische Protestantsche Kerk. Op het einde van 1921 waren 37 predikanten in functie en 13 met buitenlandsch verlof, terwijl 6 plaatsen onvervuld zijn. Voorts waren er 23 hulppredikers, 6 Europeesche godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1901 n°. 255) en 330 als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars in dienst. Voor het inlandsch leeraarsambt waren bij het einde van 1921 in opleiding 106 kweekelingen, van wie er 27 in den loop van het jaar waren aangenomen.

Ook in 1921 zijn de gebruikelijke toelagen uit 's Lands kas verleend, zoowel die, welke strekken ter voorziening, op plaatsen waar geen predikant bescheiden was (een 53-tal, waaronder 14 in de buitengewesten) in het godsdienstonderwijs der Europeesche jeugd door middel van daartoe door het kerkbestuur aangewezen personen (onder wie 21 vrouwen), als de toelagen ter tegemoetkoming van enkele gemeenten in de kosten van den openbaren eeredienst, zoomede ten behoeve van het godsdienstonderwijs bij inlandsche Christengemeenten, die over geen uit 's Lands kas bezoldigden Europeeschen of inlandschen geestelijke konden beschikken.

Laatstgenoemde toelagen werden in 1921 genoten door de gemeenten in de gewesten Celebes en onderhoorigheden, Menado, Amboina en Timor en onderhoorigheden.

Roomsch-katholieke Kerk. Bij het einde van 1921 waren, met inbegrip van de drie apostolische vicarissen en de drie apostolische prefecten, in Indië aanwezig 147 geestelijken. Bezoldiging uit 's lands kas werd genoten door 32 geestelijken en 14 inlandsche of met inlanders gelijkgestelde hulpleeraren bij de Roomsch-katholieke gemeenten.

Op aanvragen van de zijde van het Roomsch-katholiek kerkbestuur om op 's lands kosten door verschillende geestelijken kerkelijke dienstreizen te laten doen, buiten de vaste dienstreizen, werd gunstig beschikt.

Voor het geven van Christelijk onderwijs aan de Roomsch-katholieke jeugd werden in 1921 toelagen verleend aan 78 gemeenten (waarvan 15 in de buitengewesten), terwijl de gemeenten te Koeta Radja en te Medan in het genot bleven van eene kleine tegemoetkoming in de kosten van den eeredienst.

Het aantal Roomsch-katholieke geestelijken van den 3den rang is bij Gouv. Bt. 14 Aug. 1921 n°. 42 (Ind. St. n°. 478) gebracht van 10 op 14.

Het ressort van de Roomsch-katholieke statie Magelang is nader omschreven (Ind. St. 1921 n°. 549).

De apostolische prefectuur van de Kleine Soenda-eilanden is verheven tot een apostolisch vicariaat, terwijl de aldaar bescheiden prefect benoemd is tot apostolisch vicaris.

Zendingswerk (buiten dat der Roomsch-katholieke missie). Gedurende het tijdvak 1 Juli 1921 tot en met einde Juni 1922 zijn in Indië toegelaten 15 zendeling-leeraren, werd het gebied van 3 zendeling-leeraren uitgebreid en werd het gebied van 1 zendeling-leeraar gewijzigd.

Toelating als hulpzendeling is in genoemd tijdvak verleend aan 2 inlanders.

Omtrent de vanwege de zending in stand gehouden ziekeninrichtingen zie men afdeeling V van dit hoofdstuk.

§ 2. MOHAMMEDAANSCHE GODSDIENST.

Van de mededeelingen op Mohammedaansch godsdienstig gebied, welke in de gewestelijke verslagen voorkomen, is reeds melding gemaakt in hoofdstuk C.

Blijkens van den consul der Nederlanden te Djeddah ontvangen opgaaf, bedroeg het aantal Nederlandsch-Indische Mekkagangers 28 795. Van dezen waren 28 649 in het bezit van in Nederlandsch-Indië en 1 van door het consulaat-generaal te Singapore afgegeven passen, terwijl 145 van nieuwe passen te Djeddah werden voorzien.

Bij Gouv. Bt. 4 Nov. 1921 n°. 52 (Ind. St. n°. 656) is een nieuw model vastgesteld voor reispassen, uit te reiken aan bedevaartgangers naar Mekka.

IV. INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID, UITKEERINGS- EN SPAARFONDSEN.

Over weezenverpleging en armenverzorging, over liefdadigheids- en daaraan verwante vereenigingen, zoomede over het particulier spaarbankwezen, zijn de voor dit verslag ontvangen opgaven bijeengebracht in bijlage Q.

V. BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1882 n°. 97, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd en aangevuld bij Ordn. van 22 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 780) en 4 April 1922 (Ind. St. n°. 189).

De instructie voor den adviseur voor de medische propaganda is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9911.

Voor wijzigingen in de ressorten van den burgerlijken geneeskundigen dienst zie men Bijbl. Ind. St. nos. 9892, 9893, 9998, 10028, 10029, 10054 en 10055.

Personeel. De regeling voor het verleenen van een opdracht aan gouvernements Indische geneeskundigen voor eene aanvullende studie in Nederland (zie K. V. 1921, kol. 168/169) werkt terug tot 1 November 1919 (K. B. 20 Jan. 1922 n°. 17; Ind. St. n°. 359).

Bij Gouv. Bt. 26 Oct. 1921 n°. 39 (Ind. St. n°. 635) zijn de betrekkingen van laborant(e), gouvernementsvroedvrouw, gouvernementsvroedvrouw der 1ste klasse, gouvernementshoofdvroedvrouw, hoofdmantri-verpleger en hoofdmantri voor de volksgezondheid bij den burgerlijken geneeskundigen dienst ingesteld en zijn de aan die betrekkingen verbonden bezoldigingen vastgesteld.

Het aantal analysten bij den burgerlijken geneeskundigen dienst is vermeerderd van 10 tot 13 (Gouv. Bt. 19 Mei 1922 n°. 14 in Ind. St. n°. 337).

Het programma voor het practisch apothekers-examen is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9997.

Voor de samenstelling der commissies voor het afnemen van examens aan het verplegings- en geneeskundig hulppersoneel bij den burgerlijken geneeskundigen dienst zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9649.

Voor de burgerlijke geneeskundige indeeling van Java en Madoera en eenige deelen van de buitengewesten zie men bijlage SS van deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië van 1922.

Voor opgaven omtrent het bij het einde van 1921 in Nederlandsch-Indië toegelaten (al dan niet aan 's lands dienst verbonden) genees-, heel-, verlos-, tandheel- en artsenijbereidkundig personeel zij verwezen naar staat I van bijlage R.

Ziektenwetgeving. In het jaar 1921 zijn deels voor het eerst, deels bij hernieuwing besmet verklaard wegens *pest:* Noordelijk Mantsjoerije, Port Louis, Queensland, Suez en Sydney, zoomede in Nederlandsch-Indië verschillende streken van de gewesten Pekalongan, Kediri, Soerakarta, Pasoeroean en Kedoe; wegens *cholera:* Bombay en Saigon; wegens *pokken:* verschillende plaatsen en streken in de gewesten Amboina en Benkoelen.

Voor verschillende quarantaine-maatregelen tot het tegengaan van besmetting vanuit met pest besmette havens zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9940.

Bij Ord. van 11 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 471) is de epidemie-ordonnantie gedeeltelijk van toepassing verklaard op meningitis cerebrospinalis epidemica.

In verband met de geopende mogelijkheid tot overdracht van een deel van de uitoefening van het geneeskundig staatstoezicht op de besturen van locale ressorten, zijn de epidemie- en de doodschouw-ordonnantie bij Ord. van 22 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 781) herzien.

Bij Gouv. Bt. 25 Maart 1922 n°. 3 (Ind. St. n°. 170) is Cheribon als plaats aangewezen waarvoor de doodschouw-ordonnantie mede toepassing zal vinden.

Bij Ord. van 22 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 782) is eene gemeentelijke gezondheidszorg-ordonnantie vastgesteld, waarbij de Gouverneur-Generaal bevoegd is verklaard aan eene

GEWESTEN.	Aantal met de gewestelijke leiding belaste: officieren van gezondheid.		Aantal met de gewestelijke leiding belaste	Overig geneeskundig personeel.			Inlichtingsdienst.	
	gepensioneerde.	andere.	gouvernementsartsen van den burgerlijken geneeskundigen dienst die, naast hun eigen functie, werkzaamheden verrichten voor den dienst der pestbestrijding.	Gouvernementsartsen voor den dienst der pestbestrijding uitgezonden.	Gedetacheerde artsen van den burgerlijken geneeskundigen dienst. Gouvernements artsen.	Gedetacheerde artsen van den burgerlijken geneeskundigen dienst. Indische artsen.	Europeesch personeel. Mannen.	Europeesch personeel. Vrouwen.
Batavia	—	—	1	—	—	—	—	—
Pekalongan [1])	—	—	—	—	—	—	1	—
Semarang [1])	—	—	—	1	—	1 [4])	7	1
Rembang	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	—	—	—	1 [2])	—	—	—	—
Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—
Pasoeroean	—	—	1	—	—	—	1	—
Djokjakarta [3])	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	1	—	1	—	3	—
Madioen	—	—	1	—	—	—	—	—
Kediri	—	—	1	—	—	—	—	—
Kedoe	—	1	—	2	1	1	17	—

1) De gewestelijke leider van den dienst der pestbestrijding in de residentie Kedoe is belast met de leiding van dien dienst in het regentschap Batang der residentie Pekalongan en in de residentie Semarang.

2) Deze arts is tijdelijk belast met de gewestelijke leiding van den dienst der pestbestrijding in de residentiën Soerabaja en Madoera.

3) De gewestelijke leider van den dienst der pestbestrijding in de residentie Soerakarta is belast met de gewestelijke leiding van dien dienst in de residentie Djokjakarta.

4) Deze arts verricht, naast de uitoefening van zijne eigen functie, verschillende werkzaamheden in het belang van den dienst der pestbestrijding.

gemeente voor haar ressort op te dragen het onderzoek naar den staat der volksgezondheid, het treffen van de in verband daarmede vereischte voorzieningen en de medewerking bij de handhaving en uitvoering van algemeene verordeningen, in het belang der volksgezondheid vastgesteld. Deze opdracht treedt niet in werking, voordat door de gemeente een gezondheidsdienst is ingesteld.

Geneeskundige behandeling van landswege. Hiervoor zij verwezen naar staat III van bijlage R.

In 1921 waren 195 mantri-verplegers(sters), 24 mantri-verplegers(sters) der 1ste klasse en 7 gouvernements vroedvrouwen der 1ste klasse bij verschillende ziekeninrichtingen geplaatst, terwijl een mantri voor de volksgezondheid aan een der ziekenhuizen werd werkzaam gesteld.

Het aantal op het einde van het jaar 1921 tot mantri-verpleger(ster) in opleiding zijnde jongelieden bedroeg 787.

Geneeskundig staatstoezicht. Evenals in de vorige jaren werden in 1921 zoowel door den hoofdinspecteur, hoofd van den burgerlijken geneeskundigen dienst, als door de overige inspecteerende ambtenaren bij dien dienst, reizen gemaakt voor het doen van onderzoekingen, het houden van besprekingen en het treffen van maatregelen ten aanzien van de verschillende op dit onderwerp betrekking hebbende aangelegenheden.

Bij Ord. van 3 Juni 1922 (Ind. St. n°. 331) zijn nadere maatregelen vastgesteld tot wering van den sluikhandel in en het gebruik van opium, cocaïne, eucaïne en andere soortgelijke stoffen, alsmede van gereedschappen, bestemd voor het toedienen van onderhuidsche inspuitingen met morphine en andere verdoovende middelen.

Geneeskundig onderwijs. Bij de school tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden begon het schooljaar 1920/1921 met 255 leerlingen (waarvan 12, onder wie 5 vrouwelijke, zonder dienstverband). Op het einde van het schooljaar bedroeg het aantal leerlingen 220. Aan het in de maanden November en December 1920 afgenomen eerste gedeelte van het eindexamen namen 22 candidaten deel, van wie 14 werden toegelaten tot het tweede gedeelte. Gedurende denzelfden tijd werden 3 candidaten bij herhaling voor het tweede gedeelte geëxamineerd, van welke er 1 slaagde. In de maanden Maart, April en Mei 1921 werd het tweede gedeelte van het eindexamen afgenomen, waarbij 14 leerlingen tot Indisch arts werden bevorderd.

Het aantal zieken, behandeld op de aan de school verbonden poliklinieken bedroeg 12 527. Voor de splitsing van dit aantal wordt verwezen naar staat II B van bijlage R.

De kosten van de school bedroegen gedurende het schooljaar 1920/1921 f 452 794, waaronder f 124 042 wegens toelagen aan leerlingen; gedurende 1919/1920 bedroegen die cijfers f 272 306 en f 81 014.

Gedurende 1921 ontvielen 4 geneeskundigen aan 's lands dienst, terwijl door de school, zooals boven aangegeven, afgeleverd werden 15 artsen.

Bij de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja begon het schooljaar 1920/1921 met 173 leerlingen. Aan het einde van het schooljaar bedroeg het aantal leerlingen 162.

De kosten van de school bedroegen in 1921 f 333 277, waaronder f 121 095 wegens toelagen aan de leerlingen (f 262 774 en f 102 909 gedurende 1919/1920).

Het aantal geneeskundige leeraren bij de school is gebracht van 7 op 8, terwijl het beschikbaar gesteld bedrag voor onderwijs in de oogheelkunde aan die school is ingetrokken (Gouv. Bt. 28 April 1922 n°. 47 in Ind. St. n° 265), een en ander met ingang van 30 Juni 1922 (Ind. St. n°. 399).

De leergang ter opleiding van apothekersbedienden telde einde 1921 29 leerlingen (24 mannen en 5 vrouwen), tegen 32 (24 en 8) einde 1920. 8 leerlingen waren in het genot van een studiebeurs, terwijl 1 leerling kosteloos was toegelaten. Aan het eindexamen namen 9 leerlingen deel, van wie er 7 slaagden.

...tsmettingsdienst van ...oningen en gebouwen.		Geneeskundig eindtoezicht.	Bouwtoezicht.		Woninginspectie.		Automobielvervoerdienst.						Bacteriologische dienst.
Opzichters en onderopzichters.	Mantri's.	Hoofdopzichters.	Opzichters.	Mantri's.	Opzichters en onderopzichters.	Mantri's.	Administrateur.	Werktuigkundige.	Boekhouder.	Monteurs.	Chauffeurs.	Werklieden.	Assistent-laboranten.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	17	1	1	4	1	16	1	1	1	3	15	36	1
—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1	15	—	—	—	—	—	—	2	—	—
—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	12	1	2	8	1	—	—	—	—	—	4	—	1
—	—	—	4	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	5	18	—	—	—	—	—	—	1	—	—
6	15	1	1	19	10	65	—	—	—	1	11	—	1

De leergang voor de opleiding van analysten en van controleurs voor de volksgezondheid telde begin 1921 15 leerlingen, van wie er 4 den cursus in den loop van het jaar verlieten. Toegelaten werden 10 candidaten, zoodat het aantal leerlingen einde 1921 21 bedroeg. De programma's voor dezen leergang zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9880, juncto n°. 10143.

De medische onderwijs-commissie (zie K. V. 1920, kol. 217) is bij Gouv. Bt. 14 Juni 1922 n°. 13 ontbonden.

Vroedvrouwen. Staat IV van bijlage R geeft een overzicht van het aantal en den afloop van verlossingen gedurende het jaar 1921 verricht door vroedvrouwen, die onderstand van landswege ontvangen.

Het aantal leerlingen-vroedvrouw, dat gedurende 1921 aan gouvernements ziekeninrichtingen hare opleiding genoot, bedroeg 42. In den loop van dat jaar slaagden 9 leerlingen in het verloskundig examen.

Het stelsel der vrije vroedvrouwen-keuze ten behoeve van de gouvernements verloskundige hulp is bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1921 n°. 60 (Ind. St. n°. 501) — met ingang van 1 November 1921 (Bijbl. Ind. St. n°. 9882) — tijdelijk ingevoerd te Cheribon, terwijl de instructie voor de vroedvrouwen, die zijn aangewezen om aldaar kostelooze verloskundige hulp te verschaffen, is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9883.

Inentingen tegen besmettelijke ziekten. Staat VII*A* van bijlage R toont den omvang aan van de verrichtingen der inlandsche vaccinateurs gedurende 1921; staat VII*B* vermeldt het aantal inentingen en herinentingen, enz. bij de landskoepokinrichting te Weltevreden gedurende de laatste 5 jaren.

Staat VIII van bijlage R bevat de vijfjaarlijksche statistiek van de bij het Instituut-Pasteur behandelde personen tegen hondsdolheid.

Op elk der hoofdplaatsen Soerakarta en Djokjakarta is ingesteld een kantoor voor de inenting tegen typhus en tegen cholera (Bijbl. Ind. St. n°. 9901), terwijl het reglement voor die kantoren is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9894.

Ten behoeve van de residentie Palembang is het aantal vaccinateurs in de buitengewesten vermeerderd met vier (Ind. St. 1922 n°. 292).

Het aantal candidaat-vaccinateurs voor Java en Madoera is bij Gouv. Bt. 28 Oct. 1921 n°. 38 (Jav. Ct. n°. 88) nader bepaald op ten hoogste 37.

Omtrent eene nadere verdeeling in vaccine-districten zie men Bijbl. Ind. St. nos. 9725 (Westerafdeeling van Borneo), 9995 (Palembang), 9996 (Djambi en Sumatra's Westkust) en 10121 (Amboina).

Ziekengestichten en fondsen. Staat I van bijlage R bevat eene gewestelijke opgave van het aantal op ult. 1921 bestaande lands- en bijzondere ziekeninrichtingen; de staten III en V bevatten opgaven nopens de behandeling in de landsziekeninrichtingen en in eenige particuliere inlandsche ziekenhuizen, terwijl staat XI eene splitsing bevat van de in het verslagjaar aan bijzondere inrichtingen voor ziekenverpleging uitgekeerde tegemoetkomingen.

De regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas ten behoeve van particuliere inlandsche ziekenhuizen en hulpziekenhuizen (Ind. St. 1906 n°. 276, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 23 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 631).

Met intrekking van de Ord. van 18 Oct. 1920 (Ind. St. n°. 757) — zie K. V. 1921, kol. 172/173—, zijn bij Ord. van 8 Mei 1922 (Ind. St. n°. 306) regelen vastgesteld voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas voor uitrusting en overtocht van Nederland naar Nederlandsch-Indië en omgekeerd van artsen en verplegend personeel ten behoeve van gesubsidieerde ziekenhuizen en hulpziekenhuizen, zoomede van tegemoetkomingen ter bestrijding van de kosten, verbonden aan buitenlandsche verloven van dat personeel.

Bij Gouv. Bt. 6 Juni 1922 n°. 37 (Ind. St. n°. 400) zijn regelen vastgesteld voor de toekenning van bijdragen uit 's lands kas aan het Centraal genootschap voor kinderherstellings- en vacantie-kolonies in Nederlandsch-Indië.

Krankzinnigenwezen. Voor de sterkte van het verplegingspersoneel in de krankzinnigengestichten te Buitenzorg en Lawang zij verwezen naar staat VI van bijlage R.

De beide gestichten boden einde 1921 huisvesting aan 3701 lijders en wel dat te Buitenzorg aan 348 Europeanen en 887 inlanders en vreemde oosterlingen en dat te Lawang aan 253 Europeanen en 2213 inlanders en vreemde oosterlingen.

Het in aanbouw zijnd krankzinnigengesticht te Magelang zal vermoedelijk in Januari 1923 in gebruik genomen worden.

Voor de voorloopige opneming en observatie van de krankzinnigen uit de geneeskundige afdeeling Oost-Java is een deel van het krankzinnigengesticht te Lawang als doorgangshuis ingericht, zoodat thans West-, Midden- en Oost-Java eene dergelijke inrichting bezitten.

In verband met de bezuiniging werden de werkzaamheden aan de verpleegtehuizen voor krankzinnigen te Medan, Padang, Menado, Pontianak en Bandjermasin stopgezet, terwijl dat te Palembang reeds zijne voltooiing nadert (zie Ind. St. 1922 n°. 110).

De eischen, waaraan de candidaten, die wenschen te worden toegelaten tot het examen voor krankzinnigenverpleging, moeten voldoen, zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9918.

Bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1919 n°. 8 (Ind. St. 1921 n°. 143) zijn de betrekkingen van eerste(n) en tweede(n) hoofdverpleger (hoofdverpleegster) bij het krankzinnigengesticht te Buitenzorg en van ambtelijk gediplomeerd verpleger (verpleegster) bij dat gesticht en bij het krankzinnigengesticht te Lawang (met het annex gesticht Soeko) ingetrokken en ingesteld de betrekkingen van hoofdverpleger (hoofdverpleegster) en van verpleger (verpleegster) der 1ste klasse bij de genoemde gestichten.

Algemeene gezondheidstoestand en ziekenverpleging. Aangaande de sterfte en de doodsoorzaken onder Europeanen en met hen gelijkgestelden in verschillende plaatsen van Nederlandsch-Indië over 1921 geeft bijlage R (tabel X) uitvoerige gegevens.

Voor de sterftecijfers van de verschillende gewesten van Java en Madoera zie staat IX van bijlage R.

De gemiddelde sterfte in 1921 bedroeg:

voor West-Java	21,2 °/₀₀	(23,7 °/₀₀ in 1920)
,, Midden-Java	26,3 °/₀₀	(25 °/₀₀ ,, 1920)
,, Oost-Java	22 °/₀₀	(23,6 °/₀₀ ,, 1920)
en voor geheel Java en Madoera	23,7 °/₀₀	(24,1 °/₀₀ ,, 1920)

Betreffende de verschillende voorkomende besmettelijke en volksziekten zij het volgende vermeld.

Pest. De bij Ord. van 28 Jan. 1915 (Ind. St. n°. 136) getroffen bijzondere voorziening ten aanzien van de leiding en de uitoefening van het geneeskundig staatstoezicht, voor zoover betreft de bestrijding van de pest in bepaalde streken van Nederlandsch-Indië, zoomede de regelen betreffende de verbetering en afbraak van pestgevaarlijke gebouwen (Ind. St. 1914 n°. 486) zijn bij Gouv. Bt. 5 April 1922 n°. 43 (Ind. St. n°. 190) mede van toepassing verklaard op de geheele residentie Djokjakarta. Die regelen zijn mede toepasselijk verklaard op het eiland Groot-Karimoen (res. Riouw en onderhoorigheden) (Ind. St. 1922 n°. 100).

Op 31 December 1921 bestond, met inbegrip van het hoofd van den dienst der pestbestrijding, het personeel uit 11 geneeskundigen, terwijl 4 gewestelijke gouvernementsartsen, 1 gouvernementsarts en 1 gouvernements Indisch arts van den burgerlijken geneeskundigen dienst, naast hunne eigen functiën, werkzaamheden verrichtten in het belang van den dienst der pestbestrijding.

Voor een overzicht van het personeel bij de verschillende onderdeelen van den dienst zie men kol. 211/214.

De in de gewesten Madioen en Kediri doorgevoerde, op eenvoudiger leest geschoeide, inlichtingsdienst is in den loop

van het jaar, met het oog op den gunstigen stand der ziekte, opgeheven. In de gewesten Pasoeroean en Soerabaja is deze dienst eveneens ingetrokken, uitgezonderd in de onderdistricten Pasrepan en Bajeman (afd. Pasoeroean) en Doekoeh (afd. Lamongan), waar nog sporadische gevallen van pest voorkwamen. De inlichtingsdienst in het gewest Rembang is, om dezelfde reden, eveneens opgeheven. In de daarvoor in aanmerking komende streken van de gewesten Semarang, Kedoe en Soerakarta is het personeel van den inlichtingsdienst, in verband met de ernstige uitbreiding van de ziekte, weder belangrijk moeten worden versterkt, terwijl in de residentie Pekalongan (afd. Batang), waar de pest van uit het aangrenzende onderdistrict Plantoengan (afd. Kendal, res. Semarang) haar intrede deed, een inlichtingsdienst moest worden ingesteld.

De mechanische ontsmetting van woningen en gebouwen is voortgezet in die streken, waar de acute woningverbetering zal moeten worden doorgevoerd. Het aantal woningen, dat in den loop van het verslagjaar is ontsmet, bedroeg ± 19 000 (meer dan 32 000 nokken), hoofdzakelijk in de afdeelingen Magelang (res. Kedoe), Salatiga (res. Semarang) en Bojolali (res. Soerakarta).

De definitieve woningverbetering met gebruikmaking van hout, is thans ook in de afdeelingshoofdplaats Salatiga voltooid, waarmede aan deze wijze van verbetering een einde is gekomen. De woningverbetering geschiedt overal elders, ook in de hoofdplaatsen, zooals Magelang, in den vorm van eene acute verbetering, waarbij zooveel mogelijk van de aanwezige materialen gebruik wordt gemaakt. In het gewest Kedoe is deze acute verbetering in verschillende onderdistricten, deels reeds in 1920, deels in het begin 1921 aangevangen, en nadert hare voltooiing; in andere onderdistricten werd eerst sedert kort met die werkzaamheden een aanvang gemaakt. In het geheel werden in de afdeeling Temanggoeng in 1921 23 750 woningen verbeterd (tegen 16 374 in 1920). Voor de afdeelingen Magelang en Wonosobo bedroegen die cijfers onderscheidenlijk 7946 en 8823. In het gewest Semarang vond slechts woningverbetering plaats in de afdeeling Salatiga en bleef zij beperkt tot het onderdistrict Getasan, waar 1499 woningen werden verbeterd; in 1920 bedroeg dit aantal 312. In totaal werden dus in 1921 in het pestgebied 42 011 woningen verbeterd, tegen 24 875 in 1920. Hierbij zijn buiten beschouwing gebleven een groot aantal woningen (meer dan 2900), waarvan de atap-dakbedekking door pannen werd vervangen ten einde, zoo eene ernstige wending van de ziekte daartoe mocht dwingen, de woningverbetering in een des te sneller tempo te kunnen doorvoeren. De woninginspectie is in de vorengenoemde streken, naar gelang daaraan behoefte bestond, gedurende korteren of langeren tijd doorgevoerd. Het aantal ratten, dat bij de verschillende ronden van deze inspectie nog in de verbeterde woningen kon worden gevangen, bedroeg meer dan 30 000.

Het in de gewesten Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Djokjakarta, Soerakarta, Madioen, Kediri en Kedoe bestaande bouwtoezicht is thans ook ingevoerd in de residentiën Semarang en Rembang.

Met de verbetering der pakhuizen in de havenplaatsen Semarang en Soerabaja is geleidelijk voortgegaan.

Het aantal automobielen van den vervoerdienst is in den loop van het jaar vermeerderd met 2 personenwagens (Hupmobile). Daarentegen werd een personenwagen (Spijker) afgekeurd, zoodat het aantal 46 beliep. Hiermede, inclusief de wagens van den burgerlijken geneeskundigen dienst en de beide vrachtwagens, werd afgelegd 488 606 K.M. (in 1920 512 353 K.M.), terwijl de exploitatiekosten per K.M. hebben bedragen ongeveer f 0,384 (in 1920 ongeveer f 0,382). Verder is het wagenpark uitgebreid met 2 vrachtautomobielen voor het vervoer van materialen, benoodigd voor de woningverbetering. De beide ambulance-automobielen zijn ook gedurende 1921 aan den burgerlijken geneeskundigen dienst — één te Soerabaja en één te Semarang — in bruikleen afgestaan. Sedert het begin van het verslagjaar is aan den vervoerdienst mede het beheer opgedragen van 7 automobielen van den burgerlijken geneeskundigen dienst te Semarang.

Hieronder volgt een overzicht over het tweede halfjaar van 1921 en het eerste halfjaar van 1922 van de aangetasten en overledenen aan pest.

GEBIED.	Tweede halfjaar 1921.		Eerste halfjaar 1922.	
	Aangetast.	Overleden.	Aangetast.	Overleden.
Res. Pekalongan.				
Afd. Pekalongan	35	35	40	40
Res. Semarang.				
Afd. Semarang	1	1	12	12
„ Salatiga	1386	1386	635	635
„ Kendal	69	69	49	49
„ Koedoes	—	—	9	9
Res. Rembang.				
Afd. Rembang.	1	1	1	1
Res. Soerabaja.				
Afd. Soerabaja.	57	57	24	24
„ Modjokerto	2	2	3	3
Res. Pasoeroean.				
Afd. Pasoeroean	16	16	15	15
Res. Kedoe.				
Afd. Magelang	2475	2475	2130	2130
„ Wonosobo	158	158	404	404
„ Temanggoeng . . .	276	276	218	218
Res. Djokjakarta.				
Afd. Djokjakarta	—	—	4	4
Res. Soerakarta.				
Afd. Soerakarta	184	184	568	568
„ Bojolali	2212	2212	2238	2238
„ Klaten	176	176	625	625
„ Sragen	1	1	2	2
Res. Kediri.				
Afd. Blitar	32	32	6	6

Cholera. Behalve enkele op zich zelf staande gevallen, kwam deze ziekte niet voor.

Diphterie kwam hier en daar verspreid voor.

Dysenterie. Amoeben- zoowel als bacillaire dysenterie kwam veelvuldig voor.

Influenza. Meer of minder ernstige influenza-epidemieën kwamen ook dit jaar in den geheelen archipel hier en daar voor.

Meningitis cerebrospinalis epidemica. Overal (vooral in de havenplaatsen) werden sporadische gevallen van deze ziekte waargenomen.

Pokken. Deze ziekte werd het veelvuldigst gerapporteerd uit de gewesten Banjoemas, Benkoelen en Amboina. Te Batavia en te Bandoeng kwamen onderscheidenlijk 100 en 11 gevallen voor.

Typhus komt nog steeds veelvuldig voor.

Framboesia. De systematische bestrijding van de framboesia werd overal met kracht voortgezet. De geneeswijze is bij de bevolking zeer populair geworden. Ongeveer 200 000 personen werden dit jaar behandeld.

Malaria. Het sterftecijfer van de malaria bleef aanzienlijk. De assaineeringswerken in verschillende plaatsen en streken werden geregeld voortgezet.

Oogziekten. In het Koningin Wilhelmina-gasthuis te Bandoeng werden ingeschreven 5472 patiënten, van wie er 1141 (18 Europeanen, 53 Chineezen en 1070 inlanders) werden opgenomen.

Tuberculose. Sanatoria voor tuberculoselijders bestaan thans te Patjet (Preanger-Regentschappen), Semplak (Batavia), Batoe (Pasoeroean) en Ngadiwana, die alle door de Centrale vereeniging tot bestrijding van de tuberculose in Nederlandsch-Indië worden beheerd.

Geneeskundig laboratorium. Het aantal onderzoekingen van diagnostieken aard aan het laboratorium verricht bedroeg 7507, tegen 3070 in 1920.

Voor de justitie werden 719 voorwerpen op de aanwezigheid van bloed- en sperma-vlekken onderzocht. In 1917, 1918, 1919 en 1920 bedroegen deze cijfers onderscheidenlijk 578, 572, 638 en 570.

Voorts werden in 1921 bestudeerd: de epidemiologie der malaria te Tandjoengpriok; de werking van „Baijer 205" bij paardensurra; het vitaminen-vraagstuk; patholanatomische onderzoekingen bij xerophthalmie en bij hersenen van gestorven neurologische patiënten; het conserveeren van melk met waterstofperoxyde; plankton-onderzoek van de Tjiliwoeng; reiniging van oppervlakte water met kalk en de toepassing er van in het mineraalwaterbedrijf; gistbereiding voor het bakkersbedrijf.

VI. LOTERIJEN.

De regelen door den directeur van Onderwijs en Eeredienst in acht te nemen bij het toestaan van loterijen (Bijbl. Ind. St. nos. 9356 en 9503) zijn nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 1 Febr. 1922 n°. 15 (Bijbl. Ind. St. n°. 9953).

Op den voet van deze regelen is in Februari 1922 aan de directie van de Carpentier Alting-stichting te Weltevreden vergunning verleend tot het houden van eene geldloterij, groot f 500 000. De opbrengst daarvan is bestemd voor den kerkeraad van de Evangelische Gemeente te Batavia, het bestuur van de „St. Franciscus-Vereeniging R.-K. Jongensweeshuis" te Padang, de Vereeniging Ondersteuningsfonds voor administrateurs en geëmployeerden van landbouwondernemingen genaamd „Landbouwfonds" te Soerabaja, het bestuur der Centrale Vereeniging tot bestrijding der tuberculose in Nederlandsch-Indië, het bestuur van de te Karanganjar gevestigde Vereeniging „Nirmala", het bestuur der Vereeniging „de Meisjesschool" te Soerabaja, het bestuur der Vereeniging „de Stedelijke Muziekschool" te Weltevreden, den predikant bij de Evangelische gemeente te Batavia en den pastoor bij de Roomsch-katholieke gemeente te Batavia, gezamenlijk aangewezen voor de verzorging van de simultaan kerk der Protestantsche en der Roomsch-katholieke gemeente te Serang, het bestuur der Chineesche Kerkvereeniging te Kendal (Semarang), het bestuur der Vereeniging „Java-Instituut" te Weltevreden en het bestuur van het Fonds Kindervoeding te Batavia.

L.

I. WATERSTAAT EN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Bij Gouv. Bt. 19 Maart 1922 n°. 4 is eene commissie ingesteld, welke tot taak zal hebben na te gaan of en in hoever de bestaande land- en waterwegen, spoor- en tramwegen, binnen het gebied omvattende de gemeenten Batavia en Meester-Cornelis met inbegrip van het terrein der havenwerken Tandjoengpriok, alsmede de daartussesen gelegen terreinen, aan de tegenwoordige behoefte voldoen en om zoo noodig voorstellen in te dienen tot verbetering van den toestand.

§ 1. PERSONEEL; UITVOERING VAN WERKEN.

Personeel. In 1921 werden voor den Indischen dienst uitgezonden 36 civiel-ingenieurs en 1 werktuigkundig ingenieur, 12 waterstaatsopzichters en 15 opzichters voor de landsgebouwen.

De nieuwe bezoldigingsregeling der architecten bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken (Ind. St. 1921 n°. 707) wordt geacht op 1 Januari 1921 in werking te zijn getreden (Ind. St. 1922 n°. 17).

Bij Gouv. Bt. 23 Nov. 1921 n°. 31 (Ind. St. n°. 709) is bepaald, dat de opzichters bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken, die het examen voor architect bij dien dienst met goed gevolg hebben afgelegd, bij gebleken geschiktheid na 15 jaren dienst als opzichter tot architect worden bevorderd.

Uitvoering van werken. In 1921 is aan burgerlijke landswerken ten koste gelegd wegens gewoon onderhoud en herstellingen f 7 248 315 en wegens vernieuwing en nieuwe werken f 75 805 453. Het geldswaardig bedrag van de verbruikte materialen uit 's Lands voorraad, voor zoover vernieuwing en nieuwe werken betreft, bedraagt f 1 752 172, waardoor het geheele bedrag van f 75 805 453 stijgt tot f 77 557 625.

Evenals in vorige jaren, is bij de uitvoering van werken, voor zooveel doenlijk, partij getrokken van de werkkrachten van veroordeelden tot dwangarbeid en van door den politierechter gestraften, terwijl de geldswaarde, welke die arbeid vertegenwoordigd heeft, met het departement van Justitie is verevend.

§ 2. BIJZONDERHEDEN NOPENS DE VERSCHILLENDE SOORTEN VAN WERKEN.

Gebouwen. In de in § 1 vermelde som van f 77 557 625 is begrepen een bedrag van f 23 030 350, hetwelk, met inbegrip van het geldswaardig bedrag aan grondstoffen uit 's lands voorraad, is verwerkt voor gebouwen (vernieuwingen en nieuwe werken).

Bij Ord. van 15 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 85) is eene regeling getroffen nopens het plaatsen en gebruiken van gebouwen op palen of op vlotten in zee of op groote rivieren, welke regeling voorshands alleen toepasselijk is in de residentie Riouw en onderhoorigheden.

Wegen en bruggen. Voor het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande wegen, zoomede voor het bouwen of vernieuwen van bruggen en duikers, enz. is in 1921 van Landswege uitgegeven f 8 113 636. Dit bedrag is als volgt te verdeelen: f 5 628 330 voor den aanleg en de verbetering van wegen, f 2 313 461 voor den bouw en de vernieuwing van bruggen, f 80 958 voor het doen van opnemingen en f 90 887 voor het maken van oeververdedigingen en beschoeiingen.

Bij Gouv. Bt. 6 Oct. 1921 n°. 29 is eene commissie ingesteld tot onderzoek van de toelaatbaarheid op de openbare wegen in Nederlandsch-Indië van het vervoer met tractortreinen in het algemeen en met deze treinen volgens het door den heer H. W. JONKHOFF te Semarang uitgedachte systeem in het bijzonder.

Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken. De belangrijkste der bevloeiings- en afwateringswerken op Java en Madoera werden ook op het werkplan voor 1921 ondergebracht in een aantal groepen van werken. Dit aantal, dat in 1919 24 en in 1920 30 bedroeg, werd, mede in verband met het streven om deze wijze van indeeling der werken zoo stelselmatig mogelijk door te voeren, in 1921 uitgebreid tot een 35-tal. De voor die werken uitgetrokken som bedroeg f 7 145 000 (met inbegrip van de kosten der te bezigen bouwstoffen uit 's lands voorraad). Daarnevens was een globale post van f 2 000 000 uitgetrokken voor de kleine werken, welke gewoonlijk in één jaar worden voltooid en waarvan de behoefte eerst kort vóór of gedurende het begrootingsjaar aan het licht treedt. Onder dezen post zijn begrepen de uitgaven voor den aanleg van kleine vergaarkommen (kringwadoeks), o. m. ten doel hebbende de afschaffing van de z.g. dag- en nachtregeling bij de verdeeling van het bevloeiingswater in den oostmoeson mogelijk te maken.

In October 1921 is door den resident van Soerabaja eene waterregeling voor de residentie Soerabaja vastgesteld (Jav. Ct. 1921 n°. 89).

Voor de buitengewesten werd voor bevloeiings- en afwateringswerken gerekend op een bedrag van f 805 000.

In het geheel werd gedurende het verslagjaar op het gebied van bevloeiing en afwatering uitgegeven voor vernieuwing en nieuwe werken f 8 312 618 en voor onderhoud en herstelling van die werken f 2 183 304.

Ten behoeve van waterkeeringswerken was in het werkplan gerekend op een bedrag van f 1 425 000. Voor vernieuwing en nieuwe werken van dezen aard werd uitgegeven f 1 601 687 en voor onderhoud en herstelling f 406 065.

Waterschappen. Met ingang van 1 October 1921 is in de Vorstenlanden het waterschap Opak opgericht en is een reglement voor dat waterschap vastgesteld (Jav. Ct. 1921

n°. 87), terwijl met ingang van 1 Januari 1922 in de residentie Soerakarta het waterschap Dengkeng is opgericht, waarvoor eveneens een reglement is vastgesteld (Jav. Ct. 1921 n°. 104).

Werken in het belang van de gezondheid, waaronder drinkwatervoorzieningen. Ten behoeve van de werken in het belang van de volksgezondheid (rioleeringswerken, enz.) werd in 1921 uitgegeven f 2 141 597 en voor den aanleg van waterleidingen f 1 471 288, onder welke bedragen zijn begrepen de uitgaven voor opnemingen en voorbereidingen en voor het bedrijf van eenige drinkwaterleidingen.

Voor het gewoon onderhoud en voor herstellingen van de bestaande werken is besteed op Java en Madoera f 25 516 en in de buitengewesten f 20 451, in het geheel f 45 967.

Havens en reeden. [1]) Te Tandjoengpriok moesten, in verband met de bezuiniging, verschillende in uitvoering zijnde werken worden stopgezet, terwijl tal van nieuwe op het werkplan 1921 gebrachte werken moesten worden geschrapt. Zoo moest b.v. de verbetering van den Priok-weg, waaraan in 1920 f 400 000 was ten koste gelegd, halverwege worden stopgezet. De aanleg van de 3de binnenhaven en het maken van den toegang tot die haven werden echter in onverzwakt tempo voortgezet. De gebaggerde hoeveelheid specie bedroeg 1 700 000 M³. In 1921 werd f 1 551 000 aan dit werk ten koste gelegd. Met den bouw van kademuren aan het oosterboord van de westergracht werd begonnen (f 17 500). De permanente bouwput voor het maken van caissons nadert zijne voltooiing (f 791 500); ten behoeve van den bouw dezer caissons werd voor f 914 000 aan materialen gekocht. Voor wegenaanleg, vernieuwing en verlenging werd f 256 000 verwerkt. Voor herstel van havendammen en oeververdediging werd uitgegeven f 48 000, voor aanvullende werken aan het Java-kanaal f 28 000 en voor den aanleg van het Borneo-kanaal f 97 000. Het havenmaterieel werd uitgebreid met 2 motorsleepbooten, 6 ijzeren lichters en sleeptrossen, 6 zolderschuiten en sleepboot, meerboeien, enz. (kosten f 426 000). De opslagruimte werd uitgebreid door aankoop van de gebouwen van de gefailleerde Java-Oversea Company (kosten f 181 000). De bouw van 8 gekoppelde woningen (f 21 500) en van douanekantoren A en B (f 34 000) kwam gereed. Aan het electrisch leidingnet werd f 151 500 en voor de montage van 10 electrische portaalkranen f 25 000 besteed. Voor den aankoop en het ophoogen van terreinen (waaronder een vliegveld voor het luchtvaartverkeer) werd f 1 000 000 uitgegeven. De aanleg van de zeekade aan den Oosthaven werd nagenoeg voltooid (besteed f 447 500).

Voor wegenaanleg, waaronder ook de betegeling van de kade en van het ijzeropslagterrein, aan de haven te Semarang werd besteed f 186 000. Aan oevervoorzieningen in de prauwenhaven werd f 200 000 uitgegeven, terwijl aan loodsbouw, o.m. voor 2 hangars voor entrepots, 3 loodsen voor opslag van auto's, loodsen voor ijzer en houtbewerking, 2 hangars en een lucifersloods in 1921 f 347 000 werd besteed. De kantoorbouw (douanekantoor, kantoor voor den havenbeheerder en den wervingscommissaris) vereischte f 79 000, de aanschaffing van waterprauwen f 58 500 en van transportmaterieel (vrachtauto met aanhangwagen) f 17 000. Voor de electrificatie van de haven was noodig f 94 000. Voor het doen van proefnemingen en andere voorbereidende maatregelen ten behoeve van de toekomstige zeehaven, werd uitgegeven f 153 000. Het opspuiten van terreinen eischte f 31 000.

De opslagloods te Cheribon nadert hare voltooiing (f 18 500).

Voor de herstelling van de pier te Toeban (res. Rembang) was ± f 9500 noodig.

Aan de visschershaven te Sarang (res. Rembang) werd uitgegeven f 179 000.

1) De samenstelling en bezoldiging van het hooger personeel bij het bedrijf van de havens van Semarang, Soerabaja, Belawan, Makasser, Tjilatjap en Tandjoengpriok en van de Emmahaven zijn bij Gouv. Bt. 22 Nov. 1921 n°. 71 (Ind. St. n°. 703) herzien, welke herziening geacht wordt in werking te zijn getreden op 1 Januari 1921 (Ind. St. 1922 n°. 135).

Te Soerabaja [2]) werden verschillende groote uitbreidingswerken, veelal met behulp van de Hollandsche Aannemingmaatschappij, uitgevoerd. Uitgegeven werd: f 4 819 500 voor den bouw van de Holland-pier, f 1 683 000 voor het verlengen van de steenkolenkade, f 473 000 voor den bouw van een gekoppeld caissondok, f 80 000 voor het westerkanaal, benevens grondverbetering van de oosterboordterreinen, ± f 13 000 voor het winnen van terrein aan het oosterboord van het havenbassin, f 11 000 voor de uitbreiding van het bij de Droogdokmaatschappij Soerabaja in gebruik zijnde haventerrein, ± f 17 000 voor de grondverbetering ten behoeve van een te stichten Europeesche woonwijk op het terrein, zuidelijk van de haven, en ± f 23 000 voor de terreinwinning aan het westerboord van de Kali Perak. Voortgegaan werd met het maken van 430 M. kade voor diepgaande schepen aan het westerboord van de haven.

Voor den aanleg en de verharding van wegen op en nabij het haventerrein werden o.m. verwerkt f 195 000 voor het maken van een verbindingsweg tusschen den Batavia-weg en den Griseeschen weg, ± f 117 000 voor het aanleggen van den Tandjoeng-Perak-weg, f 80 500 voor den Port-Saidweg en f 82 000 voor den Zuid-Prapatkoeroeng-weg. Aan loodsbouw (warongloodsen, pasarloodsen, goedangs, autogarages, openbare keukens, privaten, enz.) werd ± f 100 000 uitgegeven. Ten behoeve van den dienst van scheepvaart was (voor het kantoor van den havenmeester en een schroefpaalsteiger in de Kali Mas) een bedrag van f 18 000 noodig. Ten behoeve van den marine-vliegdienst werd voor het opspuiten van terreinen en het inrichten van een werkterrein ± f 766 000 besteed. Nog werden voor rekening van het Departement der Marine verwerkt: voor den aanleg van de noordkade in de oosterhaven f 814 000, voor uitbreiding der marinehaven f 20 000, voor den aanleg van kademuren en eene scheepshelling f 263 000, voor uitbreiding van de oosterhaven in oostelijke richting f 243 000 en voor het opspuiten van een terrein in de kampong Dok Seratoes f 100 500.

De vermeerdering der haventoerusting vereischte belangrijke bedragen, namelijk voor de aanschaffing van 2 ijzeren waterlichters ± f 122 000, voor de herstelling van de sleepboot *Bodjong* ± f 24 000, voor de overname van materieel van de naamlooze vennootschap De Waterleverantie f 174 000, voor aanschaffing van een sproeiwagen, auto's en motorvuilniswagens ± f 262 000 en voor de aanschaffing van prauwen f 52 000.

Voor den bouw van een restaurant, van 7 gekoppelde woningen voor minder havenpersoneel, van eene proefkampong en van eene architectswoning was onderscheidenlijk f 67 500, f 55 500, f 114 000 en f 54 000 noodig.

Aan de electriciteitsvoorziening (aanleg hoog- en laagspanningnet, aanschaffing K.W.U.-meters, electrische klokken en automaten) is ± f 360 000 en voor de montage van 18 electrische portaalkranen f 176 000 besteed.

De tarieven der schut- en doorvaartgelden bij 's lands sluizen te Melirip, Gedek, Goenoengsari en Goebeng (res. Soerabaja) (zie Ind. St. 1900 n°. 261) zijn bij Ord. van 31 Juli 1922 (Ind. St. n°. 518) — met ingang van 1 September 1922 — verhoogd.

De slibarbeid [3]) in het westervaarwater van Soerabaja werd op dezelfde wijze als in het vorig jaar voortgezet. Van 2 t/m 15 April 1921 werd de geul opgelood, waarbij werd geconstateerd, dat over het algemeen de toestand was achteruitgegaan. De minste breedte der geul bedroeg tusschen de dieptelijnen van 83 d.M. bij Soerabaja-havenvloedpeil ± 125 M., de minste diepte in de lichtenlijn 85¾ d.M. bij

2) De Ord. in Ind. St. 1921 n°. 66, houdende verbod tot verstrekking van zoet water aan schepen in de haven van Soerabaja door particulieren, onderging aanvulling met eene bepaling, dat de directeur der haven van Soerabaja vrijstelling van dit verbod kan verleenen bijaldien en zoolang buiten de schuld van de waterafnemers geen waterverstrekking van landswege kan plaats hebben (Ord. van 6 Jan. 1922 in Ind. St. n°. 15).

Bij Ord. van 6 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 16) is een reglement vastgesteld op de verstrekking aan landsdiensten en aan derden van water door het havenbedrijf van Soerabaja.

3) Bij Gouv. Bt. 8 Juli 1921 n°. 37 (Ind. St. n°. 414) zijn eenige besluiten betreffende het baggerwezen gewijzigd in dien zin, dat voortaan voor ,,den dienst van het baggerwezen in Nederlandsch-Indië'', den ,,dienst van het baggerwezen'', ,,inspecteur'' en ,,adjunct-inspecteur'' wordt gelezen ,,'s lands baggerbedrijf'', ,,'s lands baggerbedrijf'', ,,hoofd'' en ,,onderhoofd''.

Soerabaja-havenvloedpeil, zoodat de achteruitgang voor de scheepvaart geenszins verontrustend is. Verwacht wordt, dat door de toevoeging van het gewezen bebakeningsvaartuig *Sperwer* aan den slibarbeid (in November 1921) de algemeene toestand weer zal verbeteren.

De uitvoering van het 5de gedeelte der havenwerken te Banjoewangi (res. Besoeki) vereischte in 1921 ± f 35 500.

Voor wegenaanleg op het haventerrein te Tjilatjap werd f 122 000 verwerkt. Het ophoogen van terreinen ten noordwesten van de te bouwen kademuur eischte f 20 000. Voortgegaan werd met het ophoogen van terreinen achter den nieuwen steiger (besteed ± f 51 000). Voor vrijmaking van gronden van de inlandsche bezitsrechten daarop was f 117 000 noodig. Aan woningbouw voor minder personeel werd uitgegeven f 31 500. Met de verbreeding van den aanlegsteiger werd voortgegaan (verwerkt f 21 500), terwijl met den bouw van eene werkplaats werd aangevangen (verwerkt f 30 000).

De verbetering van de los- en laadgelegenheden te Palaboehan Ratoe [1]) en aan de Genteng-baai (Preanger-Regentschappen) nadert hare voltooiing (verwerkt ± f 11 500).

Aan den bouw van een opslagloods, woningen, enz. te Tjilaoeteureum (Preanger-Regentschappen) werd verwerkt ± f 4500.

Ter verbetering van de haventoestanden en ter voorbereiding van eventueele uitbreidingen werden te Emmahaven o.a. de volgende werken uitgevoerd: bouw van een persdam over de westelijke Karang-bank (verwerkt ± f 16 500), verzwaring van den bovenbouw van den zeebreker en herstellingen daaraan (verwerkt ± f 72 000) en gedeeltelijke bevloeiing van de kade (f 33 000), terwijl terreinen werden aangekocht tot een bedrag van f 117 000. Voortgezet werd de bouw van een stuwdam met tegendrukvoorfilter aan de Soengei Bramas (verwerkt f 41 500). Aan de verbetering der watervoorziening werd nog uitgegeven ± f 20 500. Begonnen werd met den aanleg van een electrisch leidingnet op het haventerrein (verwerkt f 30 000) en met den bouw van een brandweerkazerne met daaraan verbonden magazijn en winkelgalerij (verwerkt ± f 30 000). Aan den bouw van gekoppelde dienstwoningen werd besteed ± f 9000 en van een magazijn met woning ± f 12 000. De afrastering van het douaneterrein werd voortgezet (verwerkt f 12 000).

Voor het aanbrengen van eene strandverdediging te Tapa Toean (Atjeh) werd ± f 14 500 besteed.

De bouw van het douanelokaal te Koeala Langsar (Atjeh) werd voortgezet (verwerkt f 33 500).

Voor werken in 't belang van de opruiming van hindernissen in de Indragiri-rivier (Riouw) werd ± f 13 000 besteed.

In 1921 werd de bouw van de Belawan-oceaanhaven met meer kracht voortgezet. De aanleg is gedurende 1921 in financieel opzicht ernstig tegengevallen, mede door de bij het uitdiepen der Belawan-geul ondervonden teleurstellingen op technisch gebied. De stoomvaartmaatschappijen toonden zich niet bereid tot het doen van aanvragen voor kadelengte in huur, tegen de huurprijzen, die verwacht waren, zoowel in verband met de hooge bedragen, waarop de huurprijzen op den voet van het rentabiliteitsbeginsel zouden moeten worden gesteld, als met het oog op de sedert ingetreden malaise. Deze omstandigheid, gepaard aan het feit, dat de reeds hoog geraamde aanlegkosten van de Belawan-havenwerken bij de uitvoering nog belangrijk hooger bleken, heeft twijfel doen rijzen of de Oceaanhaven wel rendabel zal kunnen worden gemaakt. In verband daarmede is eene commissie ingesteld om de Regeering van voorlichting te dienen nopens de vraag of het uit een economisch oogpunt, ook in verband met de te verwachten rentabiliteit, aanbeveling verdient de Belawan-havenwerken te voltooien (Gouv. Bt. 4 Mei 1922 n°. 22).

De aanneemster van de Oceaanhaven, de Maatschappij Grotius, is begonnen met eene uitbreiding der werken, bestaande in eene verlenging van den kademuur van 485 M. met 12 caissons van 40 M. lengte elk. De te baggeren fundeeringssleuf werd uitgevoerd en met de zandaanvulling in de belastingsdam is een aanvang gemaakt. De twaalf caissons van het eerste gedeelte werden uitgedreven en kwamen voor 2/3 der benoodigde hoogte gereed.

Einde 1921 was verwerkt aan het eerste gedeelte der werken f 4 871 100 (waarvan in het verslagjaar f 3 651 600) en aan het tweede gedeelte f 947 300. De slibzuigers *Java* en *Sumatra* verwijderden eene hoeveelheid slib van 3 120 000 M³. in profiel gemeten uit de Belawan-geul. Bij L. L. W. werd eene minste diepte gepeild van 22 voet, ter breedte van 20 M. Voortgezet werd de bouw van een 181 M. langen houten steiger (verwerkt f 213.000). Aan het ijzeropslagterrein werd f 32 000 besteed.

Aan de verbetering van het vaarwater in het kanaal van Pangoeroean (Toba-meer) werd besteed ± f 31 500.

Te Makasser [2]) werden de herstellingen van den aanlegsteiger (verwerkt f 16 000) en de aanleg van electrische geleidingen (verwerkt f 16 750) voltooid. Uit bezuinigingsoverwegingen werd de bouw van den schroefpaalsteiger voor de marine gestaakt. De verbreeding van den Misigit Goesoeng-weg werd voortgezet (verwerkt f 86 600) en de bestrating met tegels van de oude kade voltooid (f 7000). De golfbreker over de koraalbanken Groot- en Klein- Lae Lae kwam gereed. Aan loodsenbouw werd f 26 000 en voor den aankoop van bij de haven gelegen gronden f 11 000 uitgegeven.

Aan de verbetering van de haventoestanden te Menado [3]), met gebruikmaking van de diensten van de Hollandsche Betonmaatschappij, werd f 270 000 ten koste gelegd.

Aan den bouw van een douaneloods te Taroena (Sangi-eilanden) werd f 15 000 besteed.

Aan den bouw van het nieuw houten dok te Pontianak werd f 47 500 uitgegeven. De slibarbeid op den Kapoeasdrempel werd met hetzelfde vermogen voortgezet. De tusschen November 1921 en Januari 1922 geconstateerde geringe achteruitgang in de diepte, zal in den komenden oostmoeson wel weder verdwijnen. De diepte beneden gemiddeld zeevlak bedroeg 27 d.M.

De prauwensteiger te Merauke kwam bijna gereed (verwerkt f 8000). De voltooiing van de vervanging van de tijdelijke zeewering aldaar door een dijk, vereischte f 4500.

Voor de herstellingen aan den schroefpaalsteiger te Ende (eiland Flores) werd ± f 5000 uitgegeven.

1) Bij Gouv. Bt. 30 Oct. 1921 n°. 17 (Ind. St. n°. 645) is te Palaboehan Ratoe een havengebied ingesteld en zijn in verband daarmede de noodige regelingen getroffen.

2) De grenzen van het havengebied en den belangenkring der haven Makasser zijn opnieuw vastgesteld, terwijl het beheer over dat havengebied is opgedragen aan den directeur der Burgerlijke Openbare Werken (Gouv. Bt. 25 Maart 1922 n°. 50 in Ind. St. n°. 173).

3) Bij Gouv. Bt. 12 Juni 1922 n°. 43 (Ind. St. n°. 417) is een havengebied te Menado ingesteld en zijn in verband daarmede de noodige regelingen getroffen.

II. STOOMWEZEN.

Bij Gouv. Bt. 26 Febr. 1922 n°. 25 (Ind. St. n°. 105) is de betrekking van hoofdwerktuigkundige bij den dienst van het stoomwezen ingesteld.

Toezicht op de stoomketels. Op het einde van 1921 waren in gebruik bij particulieren 5671 stoomketels, met 461 799 M². verwarmd oppervlak (hieronder begrepen 698 scheepsketels met een verwarmd oppervlak van 61 444 M².), hetgeen vergeleken met het vorige verslagjaar, eene vermeerdering aanwijst van 262 landketels en 16 scheepsketels.

Het aantal oververhitters bedroeg 297 met 8726 M². verwarmd oppervlak, terwijl het aantal voorwarmers zich tot 7 stuks bepaalde, met 1451 M². verwarmd oppervlak.

Het aantal beproevingen voor eerste indienststelling beliep

584; het aantal periodieke onderzoekingen steeg tot 6515, waarvan 1041 door deskundigen, niet behoorende tot den dienst van het stoomwezen.

Het aantal aan het Gouvernement behoorende ketels, waarop het stoomwezen toezicht houdt, bedroeg 1117 landketels en 123 scheepsketels. Toezicht werd uitgeoefend op 588 locomotiefketels der particuliere spoor- en tramwegen.

Het aantal locomotiefketels der staatsspoor- en tramwegen, waarop het toezicht wordt uitgeoefend door deskundige ambtenaren van den dienst der staatsspoor- en tramwegen, bedroeg 790.

De gecommitteerde in Nederland van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië onderzocht 257 ontwerpen, tegen 376 in 1920.

Het onderzoek en de beproeving, alsmede de periodieke keuringen brachten f 156 017 op (tegen f 38 383 in 1920). Aangezien de uitgaven f 140 726 bedroegen, is in het afgeloopen jaar voor het eerst een batig saldo (van f 15 291) verkregen. Dit saldo is een gevolg van de ingevoerde verplichte vergoeding voor periodiek onderzoek der ketels en de verhooging van het reeds bestaande tarief voor eerste keuring (zie Ind. St. 1920 n°. 447).

De bepalingen betreffende de organisatie van den dienst van het stoomwezen (Ind. St. 1909 n°. 191) ondergingen eene wijziging bij Gouv. Bt. 13 Sept. 1921 n°. 50 (Ind. St. n°. 541) waardoor de aan particuliere deskundigen toe te kennen vergoeding voor de beproeving en het onderzoek van een ketel gebracht is van f 10 op f 15.

Beveiliging van fabrieken en werkplaatsen. Het aantal fabrieken en werkplaatsen, waarop de dienst van het stoomwezen toezicht houdt, vermeerderde gedurende 1921 met 124 (waarvan 120 worden beheerd door particulieren en 4 door het Gouvernement), terwijl 9 aan particulieren toebehoorende fabrieken werden gesloten, zoodat het toezicht zich einde 1921 dus uitstrekte over 2625 particuliere en over 60 gouvernementsfabrieken.

Van particuliere zijde werden in het verslagjaar gerapporteerd 79 ongevallen met 123 slachtoffers. Van die slachtoffers hadden er 45 (22 dooden, 8 zwaar- en 15 licht-gekwetsten) door geen voorzorgsmaatregelen beschermd kunnen worden; van de overige 78 werden 13 doodelijk, 45 zwaar en 20 licht gewond. Uit gouvernementswerkplaatsen werden 4 ongevallen aangegeven, waarvan 1 met doodelijken afloop, terwijl 2 gepaard gingen met ernstige en 1 met lichte verwondingen; slechts 1 dezer ongevallen viel onder het toezicht.

M.

I. FINANCIËN.

§ 1. BEGROOTING.

Bij Gouv. Bt. 25 Oct. 1921 n°. 1 is eene commissie ingesteld, welke tot taak heeft een stelselmatig onderzoek te houden naar de wijze waarop eenerzijds in de landshuishouding en bij de landsbedrijven uitgaven zouden kunnen worden bespaard en anderzijds de landsinkomsten zouden kunnen worden verhoogd ten einde zoo mogelijk te geraken tot eene, althans wat den gewonen dienst betreft, sluitende begrooting (bezuinigingscommissie).

Reeds geruimen tijd is het, voor Nederland reeds bij de wet van 16 Febr. 1912 (Ned. St. n°. 85) tot oplossing gebrachte, vraagstuk aan de orde om de uitgaven en inkomsten der Landsbedrijven in Nederlandsch-Indië in afzonderlijke begrootingen tot uitdrukking te brengen. Voor Indië levert dat vraagstuk eigenaardige moeilijkheden op in verband met de omstandigheid, dat een gedeelte van de uitgaven in Nederland behoort te worden verricht en verantwoord en met het oog op de positie van den gouvernements accountant in verband met de taak, welke aan de Rekenkamer in Indië behoort te blijven toevertrouwd.

Een en ander is, gevoegd bij de gevolgen van het noodzakelijk overleg met den Minister en den invloed van de menigvuldige wisseling van den persoon van dengenen, aan wien het beheer van het departement van financiën werd opgedragen, oorzaak geweest dat het bedoelde vraagstuk nog steeds niet rijp is voor afdoening.

Ten einde nu die afdoening te bevorderen is bij Gouv. Bt. 8 Maart 1922 n°. 64 eene commissie benoemd tot het ontwerpen van eene Indische bedrijvenwet in den geest van de wet van 16 Februari 1912 (Ned. St. n°. 85).

a. Begrootingswetten.

Begrooting 1921. Bij K. Bn. 13 Jan. 1922 n°. 57 (Ned. St. n°. 18, Ind. St. n°. 149) en 18 Aug. 1922 n°. 42 (Ned. St. n°. 501) is, op den voet van art. 7 van de Indische comptabiliteitswet, een bedrag van het Iste op het IIde en een bedrag van het IIde op het Iste hoofdstuk der begrooting van uitgaven overgeschreven.

Bij de wetten van 30 Dec. 1921 (Ned. St. 1921 n°. 1462; Ind. St. 1922 n°. 20) en 2 Febr. 1922 (Ned. St. 1922 n°. 40; Ind. St. 1922 n°. 94) is de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1921 nader gewijzigd.

Begrooting 1922. Bij de vier wetten van 5 April 1922 (Ned. St. nos. 174, 175, 176 en 177; Ind. St. nos. 222, 223, 224 en 225) is deze begrooting vastgesteld. Bij K. B. 2 Sept. 1922 (Ned. St. n°. 513) is, op den voet van art. 7 van de Indische comptabiliteitswet, een bedrag van het IIde op het Iste en een bedrag van het Iste op het IIde hoofdstuk der begrooting van uitgaven overgeschreven. De eindcijfers der vier hoofdstukken zijn thans als volgt:

Middelen in Nederland (hoofdstuk I der Middelen)	f 44 038 070	
Middelen in Indië (hoofdstuk II der Middelen)	690 453 771	
		f 734 491 841
Uitgaven in Nederland (hoofdstuk I der Uitgaven)	f 216 200 861	
Uitgaven in Indië (hoofdstuk II der Uitgaven)	707 967 118	
		924 167 979
Nadeelig verschil		f 189 676 138

b. Begrootingsrekeningen.

Het slot der rekening van ontvangsten en uitgaven voor Nederlandsch-Indië over 1917 is vastgesteld bij de wet van 19 Mei 1922 (Ned. St. n°. 358, Ind. St. n°. 558).

§ 2. LANDSKASSEN IN INDIE EN KASBEHEER IN NEDERLAND EN INDIE.

a. *Landskassen in Indië.*

De landskas te Pandeglang is verplaatst naar Rangkasbitoeng (res. Bantam) (Ind. St. 1922 n°. 157).

De disconto-rente bij het disconteeren van vendu-acceptatiën bij de landskassen is, met ingang van 1 Augustus 1922, verhoogd van 3,6 tot 4,2 % (Gouv. Bt. 18 Juni 1922 n°. 68 in Ind. St. n°. 434).

Opgaven, aanwijzende den stand van de gezamenlijke landskassen op Java en Madoera en van die in de buitengewesten bij het einde van elke maand van 1921 zijn opgenomen in bijlage S.

De voorraad betaalmiddelen bij de landskassen bedroeg op het einde van:

September 1921	f 31 460 050,43
December 1921	39 265 080,63
Maart 1922	42 378 903,54
Juni 1922	44 361 111,50

b. *Kasbeheer in Indië.*

Ten einde de landskassen tijdelijk te kunnen versterken, zijn van 25 November t/m 3 December 1921 schatkistbiljetten met een looptijd van 12 maanden en eene rente dragende van 4 % in het jaar, verkrijgbaar gesteld (Gouv. Btn. 2 Dec. 1921 n°. 2*x* en 15 Dec. 1921 n°. 1*x*; Ind. St. 1921 nos. 734 en 751).

Bij Gouv. Bt. 31 Oct. 1921 n°. 2*x* (Ind. St. n°. 642), juncto 2 Jan. 1922 n°. 1*x* (Ind. St. n°. 1), is bepaald, dat van 31 October 1921 t/m 31 Maart 1922 schatkistpromessen met looptijden van 3, 6 en 9 maanden zullen worden verkrijgbaar gesteld, terwijl bij Gouv. Bt. 23 April 1922 n°. 1*x* (Ind. St. n°. 257) is bepaald, dat van 23 April t/m 31 Juli 1922 dergelijke schatkistpromessen met een zelfden looptijd zullen worden verkrijgbaar gesteld.

Aan kortloopend schuldpapier van Nederlandsch-Indië stond uit op het einde van:

MAAND.	Totaal.	Schatkistbiljetten.	Schatkistpromessen.
October 1921	f 210 800 000	f 144 800 000	f 66 000 000
November „	20 950 000	144 800 000	64 700 000
December „	162 200 000	94 600 000	67 600 000
Januari 1922	156 200 000	88 860 000	67 340 000
Februari „	155 800 000	88 500 000	67 300 000
Maart „	155 700 000	88 400 000	67 300 000
April „	153 900 000	86 560 000	67 340 000
Mei „	123 600 000	86 300 000	37 300 000
Juni „	111 600 000	86 300 000	25 300 000
Juli „	111 400 000	86 080 000	25 320 000
Augustus „	111 400 000	86 080 000	25 320 000

Behalve in den vorm van schatkistpapier is in Indië nog vlottende schuld gevormd tengevolge van de aan het Land gedane voorschotten door de Javasche Bank, alsmede door de uitgifte van ongedekte muntbiljetten. Voor de bedragen van een en ander raadplege men de kolommen 4 en 6 van het hierna onder *d* opgenomen overzicht van het bedrag en de samenstelling der vlottende schuld van Nederlandsch-Indië.

c. *Kasbeheer in Nederland.*

Voor den stand der rekening met 's Rijks schatkist op het einde van elk der maanden September 1921 tot en met Augustus 1922 moge worden verwezen naar de derde kolom van onderstaand overzicht.

Het bij de wet van 31 Dec. 1920 (Ned. St. 1920 n°. 938, Ind. St. 1921 n°. 193) bepaald bedrag ter voorziening voor het jaar 1921 in het kastekort hier te lande van den Indischen dienst, is bij de wet van 30 Dec. 1921 (Ned. St. n°. 1458; Ind. St. 1922 n°. 142) verhoogd van f 300 000 000 tot f 400 000 000, terwijl bij de wet van 30 Dec. 1921 (Ned. St. n°. 1461; Ind. St. 1922 n°. 143) de Minister van Financiën bevoegd verklaard is om het bedrag der volgens art. 33 der Indische comptabiliteitswet in 's Rijks schatkist gestorte gelden te boven te gaan met f 375 000 000.

Over de door 's Rijks schatkist aan Indië voorgeschoten gelden wordt eene rente van 5 % in rekening gebracht.

d. *Overzicht van het bedrag en de samenstelling der vlottende schuld van Nederlandsch-Indië.*

Tijdstip.	Totaal.	Voorschot van Rijksschatkist.	Voorschot van de Javasche Bank.	Tegoed bij de Javasche Bank.	Schatkistpapier.	Muntbiljetten.
Einde September 1921	f 619 020 294,21	f 319 328 785,82	f 34 659 213,89	—	f 210 500 000	f 54 532 294,50
„ October „	627 629 482,11^{5}	334 082 588,09^{5}	27 880 692.02	—	210 800 000	54 866 202,—
„ November „	631 965 286,63	346 646 812,29	21 815 313,84	—	209 500 000	54 003 160,50
„ December „	596 796 521,93	326 937 293,49	55 582 825.44	—	162 200 000	52 076 403,—
„ Januari 1922	533 783 825,70	334 454 432,89	—	f 7 555 369,19	156 200 000	50 684 762,—
„ Februari „	489 897 232,48^{5}	284 011 319,11^{5}	906 461,87	—	155 800 000	49 179 451,50
„ Maart „	517 184 023,56	311 760 468,92	2 909 144,14	—	155 700 000	46 814 410,50
„ April „	437 905 485,63^{5}	265 212 015,20^{5}	—	26 562 389,57	153 900 000	45 355 860,—
„ Mei „	398 551 230,29	222 621 768,76	9 604 590,03	—	122 400 000	43 924 871,50
„ Juni „	410 090 420,65	235 600 321,94	20 814 874,71	—	111 600 000	42 575 224,—
„ Juli „	384 529 356,42	246 220 296,57	—	17 084 794,15	111 400 000	43 993 854,—
„ Augustus „	380 348 593,36	261 709 727,54	—	37 069 290,68	111 300 000	44 408 156,50

§ 3. VERKOOP VAN PRODUCTEN.

Ter vervanging van de bij de wet van 31 Dec. 1920 (Ned. St. 1920 n°. 944, Ind. St. 1921 n°. 157) bekrachtigde, op ult. 1921 eindigende overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij voor den verkoop hier te lande van de voor landsrekening in Nederlandsch-Indië gewonnen voortbrengselen van land- en mijnbouw, is, onder dagteekening van 20 Juli/28 Juni 1921, eene nieuwe overeenkomst gesloten voor de jaren 1922 t/m 1926, die bekrachtigd is bij de wet van 30 Dec. 1921 (Ned. St. 1921 n°. 1471, Ind. St. 1922 n°. 203).

Veilingen en onderhandsche verkoopingen. De in 1921 hier te lande door tusschenkomst van de Nederlandsche Handelmaatschappij voor 's lands rekening verkochte producten bestonden uit: 23 706 pikol Java-koffie, 393 376 K.G. kinabast, 13 954 K.G. getahpertja, 638 322 K.G. caoutchouc, 5533 K.G. coca, 12 487 K.G. lemongras-olie en 1338 K.G. citronella-olie. De ruwe opbrengst, ad f 2 758 889, liet, na aftrek van de kosten van aflading in Indië, vervoer over zee en verkoop (dus ongerekend de in Indië gedane uitgaven), ten bedrage van f 430 641, eene zuivere opbrengst van f 2 328 248 over. Voor uitvoerige opgaven omtrent een en ander zie men bijlage T.

Bevrachtingen. Met 22 in den overeengekomen maildienst vertrokken stoomschepen en 4 zoogenaamde tusschenbooten werden in 1921 door de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland'' en ,,Rotterdamsche Lloyd'' voor 's lands rekening herwaarts verscheept 151,31 pikol koffie, 11 784,13 pikol kinabast, 5460 K.G. coca, 937 240,20 K.G. caoutchouc, 7517 K.G. lemongras-olie, 238,40 K.G. citronella-olie en 27 602,20 K.G. getahpertja (zie bijlage U).

Verzekering. De in 1921 door de Nederlandsche Handelmaatschappij geldelijk verantwoorde producten vertegenwoordigden, berekend naar de prijzen op de tijdstippen van verscheping, eene waarde van f 4 192 048, van welke som een bedrag van f 4 178 578 voor risico van den Staat is gebleven. Door het Land werd op de eigen risico eene schade geleden van f 371 624.

---

§ 4. ANDERE BRONNEN VAN INKOMSTEN.

A. *Verpachte middelen.*

Java en Madoera. De pachtovereenkomsten betreffende de vogelnestklippen in de gewesten Bantam en Soerabaja, in de afdeeling Banjoewangi van het gewest Besoeki en in de afdeelingen Bangkalan, Sampang en Pamekasan van het gewest Madoera kwamen einde Maart 1922 te verstrijken; deze pachten werden weder voor de tijdvakken van één, drie en vijf jaren in het openbaar geveild, en in Bantam voor een tijdvak van 3 jaren en in de overige pachtgebieden voor een termijn van 5 jaren afgestaan.

De pachtsommen der vogelnestklippen in de gewesten Bantam, Rembang, Soerabaja, Besoeki en Madoera bedroegen in 1922 f 35 282, tegen f 33 072 in 1921.

Buitengewesten. Met ingang van 1 April 1922 is de pacht van het recht tot den verkoop van saguweer ter hoofdplaats Menado opgeheven (Ind. St. 1922 n°. 282) en nam de gemeenteraad van Menado den verkoop van dien palmwijn onder zijn toezicht.

Overigens vond de opveiling van die middelen, waarvan de pachtovereenkomsten met einde Maart 1922 kwamen te verstrijken, als gewoonlijk in het openbaar plaats voor de tijdvakken van één jaar en drie jaren; alleen het middel der vogelnestklippen in het gewest Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werd overeenkomstig de ter zake bestaande bepaling ook voor een vijfjarig tijdvak opgeveild. De meeste pachten werden voor het driejarig tijdvak afgestaan, omdat de daarvoor geboden pachtsommen voordeeliger waren. Eene uitzondering hierop werd gemaakt voor de pacht van het recht om eene belasting te heffen op sago, was, getah, enz. in een gedeelte van het gewest Oostkust van Sumatra, welke, ondanks het lagere bod, voor één jaar werd gegund, in verband met de in overweging zijnde voorstellen om het gebied, waar die pacht werkt, bij het tolgebied in te lijven.

Blijkens bijlage V bedroeg voor alle in de buitengewesten verpachte middelen de opbrengst over 1922 f 308 634, tegen f 540 896 in 1921.

In die buitengewesten, waar de uitoefening van het pandhuisbedrijf aan licentiehouders is toegestaan, zijn in 1921 16 vergunningen tot het houden van een pandhuis uitgereikt (tegen 18 in 1920), welke alleen gelden voor de daarin genoemde plaatsen en steeds afloopen bij het einde van het jaar van uitgifte. Die vergunningen waren verdeeld als volgt: Riouw en onderhoorigheden 2 (44 193 beleeningen, waarop f 245 166 werd voorgeschoten), Menado 4 (24 530 en f 223 125), Amboina 5 (21 423 en f 86 311), Ternate en onderhoorigheden 2 (3417 en f 22 773), Timor en onderhoorigheden 1 (14 327 en f 101 602) en Bali en Lombok 2 (34 153 en f 187 836).

De rentevoet, in 1921 bij die gelicentieerde pandhuizen gevolgd, wordt opgegeven per maand te hebben bedragen: in Riouw en onderhoorigheden 1 à 6 %, in Menado 4 à 5 %, in Amboina 1 à 6 %, in Ternate en onderhoorigheden 3 à 4 %, in Timor en onderhoorigheden 2 % en in Bali en Lombok 2½ à 4 %.

B. *Onverpachte middelen en inkomsten.*

Opiumregie. Het Gouv. Bt. 28 Dec. 1909 n°. 26 (Ind. St. n°. 597), houdende aanwijzing van ,,verboden kringen'', is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 15 Sept. 1921 n°. 57 (Ind. St. n°. 542), waarbij de geheele residentiën Kedoe, Semarang en Soerakarta als verboden kring zijn aangewezen, terwijl bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 543) in de gedeelten van die gewesten, welke vóórdien niet tot dien kring behoorden, een onvoltooid licentiestelsel is ingevoerd.

In verband met de wijziging van de administratieve indeeling van de gewesten Riouw en onderhoorigheden en Bali en Lombok, zijn de bepalingen voor de opiumregie in die gewesten daarmede in overeenstemming gebracht (Ord. van 6 April 1922 in Ind. St. n°. 194).

In verband met de wijziging van de administratieve indeeling van de residentie Batavia, zijn de bepalingen betreffende het bezit en vervoer van regie-opium en regiedjitjing in gedeelten van dat gewest (Ind. St. 1920 n°. 848) herzien bij Ord. van 25 Juli 1922 (Ind. St. n°. 509).

Tot verdere beperking van het opiumgebruik in het gouvernement Oostkust van Sumatra, zijn bij Ord. van 30 Mei 1922 (Ind. St. n°. 364) nieuwe aanvullende bepalingen betreffende de opiumregie in dat gewest vastgesteld.

In verband met de opheffing van de residentie Ternate en onderhoorigheden en de toevoeging van het gebied daarvan aan de residentie Amboina, is bij Ord. van 13 Juni 1922 (Ind. St. n°. 421) eene voorziening getroffen met betrekking tot de opiumregie.

Voor de aanduiding van den inhoud van opiumtubes zie men Bijbl. Ind. St. nos. 9810 en 9976.

De organisatie en bezoldiging van het lager personeel bij den dienst der opiumregie is, met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1921 (Ind. St. 1922 n°. 88), bij Gouv. Bt. 19 Nov. 1921 n°. 34 (Ind. St. n°. 696) gewijzigd, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 35 (Ind. St. n°. 697) verbetering is gebracht in de bezoldiging van de regiecontroleurs en de depot-klerken.

Het benoemingsreglement voor de opiumregie op Java

en Madoera (Bijbl. Ind. St. n°. 9636) onderging eenige wijzigingen bij Gouv. Bt. 20 Maart 1922 n°. 33 (Bijbl. Ind. St. n°. 9991).

Op Java en Madoera en in de buitengewesten is in 1921 onderscheidenlijk verkocht 996 611 en 1 198 118,18 thail bereid opium, tegen 1 162 433,01 en 1 445 407 thail in 1920, of 14,27 en 17,11 % minder dan in 1920. In het geheele regie-gebied is de omzet in 1921 15,84 % en de opbrengst 0,61 % minder geweest dan in het voorafgegane jaar, welke achteruitgang van het debiet moet worden toegschreven aan de plaats gehad hebbende prijsverhoogingen van het regie-opium, de algemeene malaise en de ingevoerde beperkende bepalingen op het bezit en vervoer van regie-opium.

Zoowel op Java en Madoera (te Magelang) als in de buitengewesten (te Bengkalis) werd 1 depot opgeheven, waardoor het aantal depots daalde van 25 op 23 (11 op Java en Madoera en 12 in de buitengewesten). Het aantal verkoopplaatsen verminderde op Java en Madoera van 755 tot 728 en in de buitengewesten van 575 tot 546.

Het aantal wettige opiumkitten verminderde van 83 tot 72 (Batavia 14, Semarang 11, Soerakarta 5, Soerabaja 2, Pasoeroean 2, Kedoe 2, Kediri 2, Lampongsche districten 1, Palembang 3, Oostkust van Sumatra 24, Atjeh en onderhoorigheden 4, Westerafdeeling van Borneo 1 en Celebes en onderhoorigheden 1).

Het aantal aanhalingen op Java en Madoera en in de buitengewesten bedroeg in 1921 onderscheidenlijk 1134 en 794 (waaronder 827 en 755 van regie-opium), tot eene gezamenlijke hoeveelheid van ruim 376 en 191 kati.

Met de beperking van de uren van openstelling der debietplaatsen werd voortgegaan.

Voor verdere bijzonderheden omtrent de opiumregie wordt verwezen naar het jaarverslag over 1921.

In- en uitvoerrechten. Nopens de vestiging, opheffing of verplaatsing van tolkantoren en hulptolkantoren zie men Ind. St. 1921 nos. 529 (terugbrenging van het tolkantoor te Bantam tot een hulpkantoor en vestiging van hulpkantoren te Karangantoe en Bodjonegara), 667 (terugbrenging van het tolkantoor te Indramajoe tot een hulpkantoor), 671 (opheffing van de tolkantoren te Ilwaki en Damar), 708 (terugbrenging van het tolkantoor te Bandarkalipah tot een hulpkantoor), 743 (opheffing van het hulpkantoor te Kema) en 778 (opheffing van het hulpkantoor te Tandjoeng).

Het algemeen pakhuis te Pasoeroean is met ingang van 1 Juni 1921 opgeheven (Ind. St. 1921 n°. 731), terwijl de algemeene pakhuizen te Pekalongan en Tegal met ingang van 1 Januari 1922 zijn opgeheven (Ind. St. 1921 n°. 815).

Bij Ord. van 17 Juli 1921 (Ind. St. n°. 431) zijn de havens van Samarinda, Tandjoengselor en Tandjoengredeb (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) voor den algemeenen handel opengesteld en aangewezen als havens voor algemeenen in- en uitvoer.

Het tolkantoor te Bagan Si Api Api (gouv. Oostkust van Sumatra) is bij Ord. van 28 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 638) aangewezen voor den invoer van gedistilleerde dranken.

In verband met de opheffing van de residentie Ternate en onderhoorigheden en de toevoeging van het gebied daarvan aan de residentie Amboina, zijn in de bepalingen omtrent de in- en uitvoerrechten de noodige wijzigingen aangebracht (Ord. van 21 Juni 1922 in Ind. St. n°. 444).

Bij Ord. van 21 Maart 1922 (Ind. St. n°. 162) zijn maatregelen getroffen in het belang van den doorvoer en het vervoer van te Amboina aangebrachte goederen.

In verband met de verhooging van het bedrag van den accijns op het inlandsch gedistilleerd op Java en Madoera (Ind. St. 1922 n°. 232), is het invoerrecht van eenige uit of met alcohol bereide stoffen herzien bij Ord. van 25 April 1922 (Ind. St. n°. 233). Overgangsbepalingen met betrekking tot dat verhoogde invoerrecht zijn opgenomen in Ind. St. 1922 n°. 234.

Bij Gouv. Bt. 27 Nov. 1921 n°. 10 (Ind. St. n°. 716) is de lijst van voor consulaten in Nederlandsch-Indië bestemde goederen, waarvoor geen invoerrecht verschuldigd is, aangevuld.

De nadere wijziging en aanvulling van de bepalingen nopens de samenstelling van het personeel bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen (Ind. St. 1920 n°. 613 en 1921 n°. 666) is bestendigd bij Gouv. Bt. 3 Maart 1922 n°. 61 (Ind. St. n°. 124).

Terwijl in 1920 de ontvangsten in het tolgebied aan in- en uitvoerrecht gezamenlijk f 67 803 586 bedroegen, is in 1921 daaraan ontvangen f 77 123 207, waarvan op Java en Madoera f 51 436 373 (f 4 381 349 meer dan in 1920) en in de buitengewesten f 25 686 834 (f 4 938 272 meer dan in 1920). Na bijtelling van nagevorderd recht en na aftrek van de terugbetalingen werd aan in- en uitvoerrecht ontvangen:

	1920.	1921.
Invoerrecht	f 61 255 177	f 69 120 103
Uitvoerrecht	6 548 409	8 003 104
	f 67 803 586	f 77 123 207

In bijlage W, onder I*a*, wordt een overzicht gegeven, waaruit blijkt hoeveel de voornaamste der bij in- en uitvoer belaste goederen in de genoemde jaren 1920 en 1921 aan rechten hebben opgebracht, terwijl onder I*b* voor elk kantoor afzonderlijk de cijfers over 1921 zijn opgenomen.

Wegens overtreding van de bepalingen op de tolrechten hadden in 1921 plaats 1464 bekeuringen (waarvan er 1460 bij onderhandsche schikking werden afgedaan), tegen 1317 in 1920.

Accijnzen. De bedragen, welke de in een grooter of kleiner gedeelte van het tolgebied geheven accijnzen in de jaren 1920 en 1921 in 's lands kas deden vloeien, blijken uit de onderstaande opgaaf (voor 1921 zij bovendien verwezen naar staat I van bijlage W).

	1920.	1921.
Accijns op inlandsch gedistilleerd	f 1 369 783	f 1 378 991
,, ,, tabak	84 584	86 088
,, ,, petroleum	8 240 074	14 121 653
,, ,, lucifers	5 876 374	5 311 921
	f 15 570 815	f 20 898 653

Wegens overtredingen van de accijnsbepalingen betreffende het inlandsch gedistilleerd, de petroleum en de lucifers, hadden in 1921 plaats 55 bekeuringen (tegen 35 in 1920), waarvan 20 bij onderhandsche schikking werden afgedaan.

De accijns op lucifers (Ind. St. 1893 n°. 301, zooals dat sedert is gewijzigd) is bij Ord. van 25 April 1922 (Ind. St. n°. 231) tijdelijk verhoogd met 50 opcenten.

Het bedrag van den accijns op het inlandsch gedistilleerd op Java en Madoera (Ind. St. 1921 n°. 287) is bij Ord. van 25 April 1922 (Ind. St. n°. 232) verhoogd van f 150 tot f 300 per hectoliter van eene sterkte van 50 %. Overgangsbepalingen met betrekking tot dien verhoogden accijns zijn vastgesteld bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 234).

De bepalingen omtrent de zekerheid voor den accijns, verschuldigd voor petroleum, lucifers en gedistilleerd (Ind. St. 1886 n°. 249, 1893 n°. 301 en 1898 n°. 90) zijn bij Ord. van 14 Juni 1922 (Ind. St. n°. 428) gewijzigd.

Belastingen in het algemeen. Bij Gouv. Bt. 5 Juli 1922 n°. 25 is eene commissie tot herziening van het belastingstelsel ingesteld.

Voor de nieuw vastgestelde hulpregisters van ontvang der personeele, inkomsten- en verpondingsbelasting, z.g. generale en tusschentijdsche achterstandstaten en opgaven van ontvangen achterstallige belasting zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9809.

De ordonnantie houdende instelling van een raad van beroep voor belastingzaken (Ind. St. 1915 n°. 707, zooals dit sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 6 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 69).

Over de bedragen, welke met toestemming van den Directeur van Financiën in 's lands kas worden gestort in afwach-

ting van en ter verrekening met voorloopige of definitieve aanslagen in 's lands belastingen, wordt een door den Directeur van Financiën vast te stellen rente vergoed (Gouv. Bt. 29 Mei 1922 n°. 2*x* in Ind. St. n°. 354).

Bij Gouv. Bt. 16 Juli 1922 n°. 42 (Ind. St. n°. 495) is bepaald, dat met betrekking tot de personeele belasting, de inkomstenbelasting, de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten en de verponding, voor zoover deze belastingen worden geheven in de residentie Sumatra's Westkust, tot de uitgifte van dwangschriften, behalve de controleur voor de belastingen te Padang, mede bevoegd zijn de hoofden van plaatselijk bestuur, ieder voor het gebied van zijn ressort.

Personeele belasting. De lijsten van landsdienaren, die voor de verrichting van hun dienstwerk één of meer paarden, rijtuig, automobiel of autolette houden, zijn nader aangevuld bij Gouv. Bt. 6 Oct. 1921 n°. 45 (Ind. St. n°. 592).

De ordonnantie op de personeele belasting (Ind. St. 1908 n°. 13, zooals dat sedert is gewijzigd) is nader gewijzigd bij Ord. van 6 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 68), betreffende de eedsaflegging van de schatters.

De in Ind. St. 1908 n°. 15 opgenomen staat aangevende de huurwaarde, bedoeld bij het tweede lid van art. 12 der ordonnantie op de personeele belasting, is bij Gouv. Bt. 21 Juni 1922 n°. 11 (Ind. St. n°. 445), met ingang van 1 Juli 1922, nader gewijzigd in dien zin, dat daarin komt te vervallen al hetgeen betrekking heeft op de voormalige residentie Ternate en onderhoorigheden. In verband met de opheffing van dat gewest ondergingen ook de lijsten A en C van landsdienaren, inlandsche volkshoofden en hoofden van vreemde oosterlingen, die voor de verrichting van hun dienstwerk één of meer paarden en een rijtuig houden (zie Ind. St. 1908 n°. 15) eene wijziging (Gouv. Bt. 21 Juni 1922 n°. 12 in Ind. St. n°. 446).

Over 1921 zijn in het geheel aangeslagen (volgens voorloopige cijfers) 30 823 Europeanen, 15 271 vreemde oosterlingen en 12 736 inlanders, tegen (volgens verbeterde opgaven) 35 395 Europeanen, 15 827 vreemde oosterlingen en 19 905 inlanders in 1920. Voor elk gewest in het bijzonder blijken de uitkomsten der belasting over beide jaren uit bijlage W, tabellen II*a* en II*b*.

In 1921 kwamen 121 bezwaarschriften in, tegen 97 in 1920.

Afzonderlijk voor Java en Madoera en de buitengewesten beliepen de aanslagen en het geïnd bedrag als volgt:

	1920 (Verbeterde cijfers)		1921 (Voorloopige cijfers)	
	Java en Madoera	Buitengewesten	Java en Madoera	Buitengewesten
Aanslag	f 2 166 453	f 625 240	f 2 081 154	f 557 330
Af: wegens toegestane verminderingen	189 078	38 858	131 592	39 977
Alzoo werkelijk te heffen	f 1 977 375	f 586 382	f 1 949 562	f 517 353
Verschuldigd aan schattingskosten, voor zoover zij den aangeslagenen in rekening waren te brengen	7 890	1 428	7 224	1 406
Derhalve in het geheel door de aangeslagenen verschuldigd	f 1 985 265	f 587 810	f 1 956 786	f 518 759
Geïnd bedrag *a*)	1 525 107	473 664	2 032 954	561 608

Inkomstenbelasting. De herziene ordonnantie op de inkomstenbelasting 1920 (Ind. St. 1921 n°. 312) is gewijzigd en aangevuld bij Ordn. van 5 Juli 1921 (Ind. St. n°. 405), 21 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 41), 20 Maart 1922 (Ind. St. n°. 159), 6 April 1922 (Ind. St. n°. 195) en 17 Juni 1922 (Ind. St. n°. 433).

a) Onder de geïnde bedragen is hier en bij andere hierna te vermelden belastingen niet alleen begrepen wat op den aanslag van hetzelfde jaar is ontvangen, maar ook wat van den achterstand over vorige jaren is aangezuiverd (wat de personeele belasting betreft, ook hetgeen gestort is wegens te verhalen kosten van schatting), zoomede de boete wegens te late betaling, terwijl daarentegen ingevolge art. 24 der Indische comptabiliteitswet 1917 (Ind. St. n°. 521) in mindering is gebracht hetgeen tengevolge van verkeerden aanslag over het behandeld of over eenig vorig jaar, dan wel uit anderen hoofde, aan belanghebbenden is terugbetaald.

Bij Ord. van 20 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 770) is eene regeling getroffen krachtens welke het mogelijk zal zijn om aan belastingplichtigen een voorloopigen aanslag in de inkomstenbelasting op te leggen.

De inheemsche bevolking der residentie Banka en onderhoorigheden, de tot de inheemsche bevolking behoorende inlanders in het voormalige landschap Lingga-Riouw en onderhoorigheden, de zoogenaamde inlandsche burgers op de eilanden Amboina, Haroekoe, Saparoea en Noesalaoet (res. Amboina), de inheemsche bevolking van de onderafdeeling Boven-Mahakam (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), zoomede de inlandsche gouvernementsonderhoorigen in de residentie Soerakarta worden, ingevolge de Ordn. van 5 Juli 1921 (Ind. St. n°. 407), 20 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 36) en 24 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 50), onderworpen aan de inkomstenbelasting 1920.

In verband met de late vaststelling van den aanslag in de inkomstenbelasting over 1921 van een gedeelte der inlandsche bevolking in Riouw en onderhoorigheden is voor haar de uiterste termijn, waarbinnen het bedrag van den aanslag moet zijn voldaan, verlaat (Ord. van 23 Dec. 1921 in Ind. St. n°. 783).

Ter versterking van de middelen worden opcenten geheven op den aanslag in de inkomstenbelasting over 1922 (Ord. van 5 Mei 1922 in Ind. St. n°. 288).

In 1921 zijn volgens voorloopige opgaven in het geheel aangeslagen 2 515 901 physieke personen en 215 naamlooze vennootschappen en andere lichamen, tegen onderscheidenlijk 2 649 318 en 399 in 1920.

Het bedrag van den aanslag bedroeg, na aftrek van toegestane verminderingen, over 1921 f 32 956 561 (volgens voorloopige opgaven), tegen f 49 670 377 over 1920.

Uit het volgend overzicht blijkt hoeveel Java en Madoera en hoeveel de buitengewesten in die bedragen deelen en hoeveel in elk der genoemde jaren aan inkomstenbelasting werd geïnd.

	1920 (Verbeterde opgaven)		1921 (Voorloopige opgaven)	
	Java en Madoera.	Buitengewesten.	Java en Madoera.	Buitengewesten.
Aanslag	f 35 117 589	f 15 243 786	f 19 659 185	f 14 155 199
Af: wegens toegestane verminderingen	479 009	211 989	738 270	119 553
Alzoo werkelijk te heffen	f 34 638 580	f 15 031 797	f 18 920 915	f 14 035 646
Geïnd bedrag	24 299 874	3 261 235	29 805 577	17 245 852

Gegevens nopens de werking van deze heffing over 1920 en 1921 zijn opgenomen in de staten III*a*—*d* van bijlage W.

Gedurende 1921 zijn 465 bezwaarschriften ingediend, tegen 386 in 1920.

Verponding. In het geheel was in 1921 op en buiten Java en Madoera aan verponding te heffen f 5 838 882, tegen f 5 844 333 (volgens verbeterde opgaven) in 1920.

Voor eene specificatie per gewest zie tabel V van bijlage W.

Geïnd is, met inbegrip van het aangezuiverde over vorige jaren en van boeten, f 5 906 845 in 1920 en f 6 427 999 in 1921.

De op 1 Januari 1902 ingevoerde, met de verponding overeenkomende belasting ter zake van door niet-inlanders zonder wettigen titel geoccupeerde erven, gelegen op het domein Bloeboer (Batavia) beliep in elk der jaren 1920 en 1921 f 988.

Ter versterking van de middelen worden op den aanslag in de verponding over het jaar 1922 tien opcenten geheven (Ord. van 5 Mei 1922 in Ind. St. n°. 287).

Bijzondere belastingen. In de suiker-ordonnantie 1919, de kina-ordonnantie 1919 en de koffie-ordonnantie 1920 (zie K. V. 1921, kol. 199) zijn bij Ord. van 20 Juli 1921 (Ind. St. n°. 439) eenige wijzigingen en verbeteringen aangebracht.

De suiker-ordonnantie 1920 (Ind. St. 1921 n°. 299) is gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 9 Oct. 1921 (Ind. St.

n°. 599); bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 600) is — met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1920 — het voorloopig tarief voor de suikerbelasting voor de jaren 1920, 1921 en 1922 vastgesteld, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 1 (Ind. St. n°. 601) de voorloopige gemiddelde kostprijs per pikol suiker voor het belastingjaar 1920 is bepaald op f 16.

De Java-tabaksordonnantie 1920 en de Sumatra-tabaksordonnantie 1920 (zie t. a. p.) ondergingen eenige wijzigingen en verbeteringen bij Ordn. van 2 Juli 1921 (Ind. St. n°. 401) en 14 April 1922 (Ind. St. n°. 210).

Bij Ord. van 10 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 662) zijn — met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1920 — in den bij art. 3 der thee-ordonnantie 1920 (Ind. St. 1921 n°. 298) behoorenden staat van uitgaven eenige verbeteringen aangebracht.

Bij Gouv. Bt. 10 Aug. 1921 n°. 42 (Ind. St. n°. 470) zijn de vacatieloonen geregeld van de leden der commissiën van aanslag voor de productenbelastingen, terwijl de hoofden van gewestelijk bestuur bevoegd zijn verklaard tot uitgifte van dwangschriften voor de invordering van eenige productenbelastingen.

Bij Ord. van 26 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 563) is eene regeling getroffen, waardoor tot de vaststelling van aanslagen in verschillende productenbelastingen kan worden overgegaan, ook indien het bedrag, dat aan inkomstenbelasting over het belastingjaar verschuldigd is, nog niet vaststaat.

De aanslag en het geïnd bedrag in de verschillende productenbelastingen beliep einde Juni 1922 als volgt: suikerbelasting 1919 f 10 395 376 (geïnd f 10 395 376), suikerbelasting 1920/1922 f 69 998 665 (geïnd f 68 414 380), Sumatra-tabakbelasting f 2 461 913 (geïnd f 1 944 282) en kinabelasting f 246 790 (geïnd f 246 790).

Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens op Java en Madoera. In 1921 is ter zake van deze belasting geïnd f 1 674 116, tegen f 1 801 278 in 1920, alzoo in 1921 f 127 162 minder dan in 1920.

Voor gespecificeerde opgaven zie tabel VI van bijlage W.

Het aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning bedroeg in 1921 1202, tegen 1349 in 1920.

Deze slachtbelasting is bij Ord. van 25 April 1922 (Ind. St. n°. 252) verhoogd. In verband hiermede is het collecteloon voor deze belasting gehalveerd (Ord. van 29 April 1922 in Ind. St. n°. 266).

Belasting op het slachten van varkens op Java en Madoera. De opbrengst van deze belasting bedroeg in 1921 f 171 024, tegen f 164 094 in 1920 (zie de gespecificeerde opgave in tabel VII van bijlage W).

Het aantal overtredingen beliep in 1921 13, tegen 4 in 1920.

De bepalingen omtrent de belasting op het slachten van varkens op Java en Madoera (Ind. St. 1899 n°. 44, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 31 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 820), ten einde de mogelijkheid te openen om aan bepaalde gemeenten op Java en Madoera de inning van die belasting binnen hare gebiedsdeelen op te dragen.

Bij Ord. van 25 April 1922 (Ind. St. n°. 255) is deze slachtbelasting verhoogd. In verband hiermede is het collecte-loon voor deze belasting gehalveerd (Ord. van 29 April 1922 in Ind. St. n°. 266).

Slachtbelastingen in de buitengewesten. De bepalingen betreffende de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en tamme varkens in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 25 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 785), ten einde de mogelijkheid te scheppen om aan de gemeente Makasser binnen hare grenzen de inning van die belasting op te dragen.

Bij Ord. van 16 Dec. 1921 (Ind. St. n°. 763) is het onder rechtstreeksch bestuur gebracht gebied van het voormalig landschap Karangasem (res. Bali en Lombok) uitgesloten van de werking van de regeling van de belasting op het slachten van runderen, buffels en tamme varkens in de residentie Bali en Lombok (Ind. St. 1916 n°. 210).

In 1921 is aan rundslachtbelasting geïnd f 413 838, tegen f 490 771 in 1920, en aan varkensslachtbelasting f 391 467, tegen f 358 668.

Voor nadere gegevens zie men de tabellen VIII en IX van bijlage W.

Bij Ordn. van 25 April 1922 zijn de volgende slachtbelastingen verhoogd:

de belasting op het slachten van varkens in de residentie Lampongsche districten (Ind. St. 1922 n°. 235);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Amboina (Ind. St. 1922 n°. 236);

de belasting op het slachten van runderen en varkens op de hoofdplaats Ternate en binnen de grenzen van het gebied, dat verder op het eiland Ternate gerekend wordt tot het gouvernementsgebied te behooren (Ind. St. n°. 237);

de belasting op het slachten van runderen, paarden en varkens in de residentie Menado (Ind. St. 1922 n°. 238);

de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en varkens in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden (Ind. St. 1922 n°. 239);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Westerafdeeling van Borneo (Ind. St. 1922 n°. 240);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (Ind. St. 1922 n°. 241);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in Banka en onderhoorigheden (Ind. St. 1922 n°. 242);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de assistent-residentie Billiton (Ind. St. 1922 n°. 243);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden (Ind. St. 1922 n°. 244);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Riouw en onderhoorigheden (Ind. St. 1922 n°. 245);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Djambi (Ind. St. 1922 n°. 246);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in het gouvernement Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1922 n°. 247);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Palembang (Ind. St. 1922 n°. 248);

de belasting op het slachten van runderen en buffels in de residentie Lampongsche districten (Ind. St. 1922 n°. 249);

de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en varkens in de residentie Tapanoeli (Ind. St. 1922 n°. 250);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Benkoelen (Ind. St. 1922 n°. 251);

de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en varkens in de residentie Sumatra's Westkust (Ind. St. 1922 n°. 253);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Bali en Lombok (Ind. St. 1922 n°. 254);

de belasting op het slachten van runderen, buffels en varkens in de residentie Timor en onderhoorigheden (Ind. St. 1922 n°. 256).

In verband met de bovenstaande verhoogingen is het collecteloon voor deze belastingen bij Ord. van 29 April 1922 (Ind. St. n°. 266) gehalveerd.

Oorlogswinstbelasting. De aanslag in deze belasting en het geïnd bedrag beliepen 30 Juni 1922 als volgt:

	1916			1917			1918		
	Java en Madoera	Buiten-gewesten	Totaal	Java en Madoera	Buiten-gewesten	Totaal	Java en Madoera	Buiten-gewesten	To
Aanslag	f 70 713 100	f 4 662 070	f 75 375 170	f 34 629 980	f 4 154 991	f 38 784 971	f 43 098 510	f 3 453 100	f 46 5
Verminderingen	3 661 110	72 180	3 733 290	554 490	19 350	573 840	13 411 352	—	13 4
Werkelijk te heffen bedrag. .	f 67 051 990	f 4 589 890	f 71 641 880	f 34 075 490	f 4 135 641	f 38 211 131	f 29 687 158	f 3 453 100	f 33 1
Geïnd bedrag	—	—	—	—	—	—	4 467 636	336 244	4 8

Met de invordering is eerst in 1918 een aanvang kunnen worden gemaakt, in verband met de afkondiging der betrekkelijke belastingregeling in 1917 (Ind. St. n°. 592). De verschillen tusschen den aanslag en het geïnd bedrag zijn mede een gevolg van verleende schorsing van invordering en uitstel van betaling.

Belastingen van verschillenden aard, die slechts in het een of ander gewest worden geheven. De onder den naam ,,tjoekei'' te Samarinda geheven wordende belasting van alle aldaar aangevoerde boschproducten, afkomstig uit de onderafdeeling Boven-Mahakam, zoomede van de boschproducten, afgevoerd langs de in de Mahakam-rivier uitmondende Moejoeb-rivier (zie Ind. St. 1908 n°. 226) is bij Ord. van 22 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 37) ingetrokken.

Omtrent de opbrengst van en den aanslag in deze belastingen vindt men opgaven over 1920 en 1921 in tabel X van bijlage W.

Zegelrecht. Bij de bij K. B. 8 Oct. 1921 n°. 33 (Ind. St. n°. 621) goedgekeurde Ord. van 30 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 498), juncto Ordn. van 27 Oct. 1921 in Ind. St. n°. 632 en 14 Maart 1922 in Ind. St. n°. 148, kwam — met ingang van 1 November 1921 — eene nieuwe zegelordonnantie (zegelverordening 1921) tot stand; de uitvoeringsvoorschriften zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 18 Oct. 1921 n°. 9 (Ind. St. n°. 621).

Met afwijking van die voorschriften zijn bij Gouv. Bt. 27 Oct. 1921 n°. 1 (Ind. St. n°. 639) tijdelijk plakzegels van 5 cent verkrijgbaar gesteld.

In Bijbl. Ind. St. n°. 9945 zijn opgenomen eene toelichting op de zegelverordening 1921 (Ind. St. n°. 498), eene toelichting op de ordonnantie tot wijziging der zegelverordening 1921 (Ind. St. n°. 632), regelen ter uitvoering van de artt. 78, 80, 85 en 123 der zegelverordening, zoomede eenige voorschriften op de naleving en toepassing van eenige bepalingen dier verordening.

In verband met de zegelordonnantie 1921 zijn — met ingang van 1 November 1921 (Ind. St. n°. 625) — de bepalingen omtrent het houden van openbare verhuringen en verpachtingen (Ind. St. 1889 n°. 193) ingetrokken, en is de Ord. op de overschrijving van den eigendom van vaste goederen en het inschrijven van hypotheken op dezelve in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1834 n°. 27) aangevuld (Ord. van 6 Oct. 1921 in Ind. St. n°. 590).

Aan zegelrecht is, volgens voorloopige opgaven, in 1921 ontvangen f 6 724 995 (waarvan f 4 845 674 op Java en Madoera en f 1 879 321 in de buitengewesten), tegen — volgens verbeterde opgaven — in 1920 f 4 841 393 (f 3 358 746 op Java en Madoera en f 1 482 647 in de buitengewesten).

Overschrijvings-, successie- en overgangsrecht. De opbrengst van deze belastingen was in 1921 (volgens voorloopige opgaven) en in 1920 (volgens verbeterde opgaven) als volgt:

		Java en Madoera.	Buiten-gewesten.	Totaal.
Overschrijvingsrecht	1920	f 4 380 900	f 425 710	f 4 806 610
	1921	3 447 115	312 891	3 760 006
Successie- en overgangsrecht	1920	410 335	50 816	461 151
	1921	682 018	28 388	710 406

Licentiën voor het houden van Chineesche dobbelspelen. De bepalingen betreffende het verleenen van licentiën tot het houden of doen houden van hazardspelen in voor het publiek opengestelde lokalen (Ind. St. 1912 n°. 230, zooals dat sedert is gewijzigd) zijn nader gewijzigd bij Ord. van 19 Maart 1922 (Ind. St. n°. 158).

De licentiën brachten in 1921 op Java en Madoera f 41 200 op, tegen f 42 409 (verbeterde opgave) in 1920; in de buitengewesten f 216 177 in 1921, tegen f 271 295 (verbeterde opgave) in 1920.

Loterij-belasting. Bij Gouv. Bt. 17 Dec. 1921 n°. 47*a* (Ind. St. n° .768) is bepaald, dat de geheele opbrengst der loterij-belasting wordt uitgekeerd ten behoeve van de armenverzorging.

Pandhuisdienst. Bij Gouv. Bt. 26 Juli 1922 n°. Ix is eene commissie ingesteld, welke de grieven van het personeel bij den pandhuisdienst zal onderzoeken en daarover van advies zal dienen, met bepaling, dat dit onderzoek zich zal beperken tot de grieven en klachten, voor zoover deze betrekking hebben op de leiding en de voorschriften van den pandhuisdienst, benevens de verhoudingen in dien dienst.

Voor eene wijziging in de instructie voor den chef van den pandhuisdienst zie men Bijbl. Ind. St. n°. 10 014.

In verband met de omstandigheid, dat de geldende pachtovereenkomst betreffende het houden van pandhuizen in het gewest Lampongsche districten einde Maart 1921 afliep en voor verlenging of vernieuwing van die overeenkomst tegen aannemelijke voorwaarden geen gegadigden te vinden waren, werd met ingang van 1 April 1921 een pandhuis in eigen exploitatie genomen ter hoofdplaats Telokbetong (Ind. St. 1921 n°. 148).

Met ingang van 1 October 1921 werd de exploitatie van een 10-tal pandhuizen ter Sumatra's Westkust in eigen beheer genomen.

Op het eind van 1921 waren derhalve in werking 371 pandhuizen, tegen 360 in 1920, waarbij 34 522 743 panden werden beleend, waarop aan leensommen in het geheel werd verstrekt f 142 529 063, tegen in 1920 onderscheidenlijk 35 790 377 en f 136 518 129.

De exploitatiekosten van het bedrijf bedroegen f 11 746 477 of, verdeeld over het aantal panden, ± f 0,34 per pand, terwijl eene winst werd gemaakt van f 2 002 488; deze cijfers beliepen in 1920 onderscheidenlijk f 11 086 731, ± f 0,31 en f 2 324 940.

1919			1920			1921		
Java Madoera	Buiten-gewesten	Totaal	Java en Madoera	Buiten-gewesten	Totaal	Java en Madoera	Buiten-gewesten	Totaal
78 328 170	f 4 404 560	f 82 732 730	—	—	—	—	—	—
10 193 410	94 140	10 287 550	—	—	—	—	—	—
68 134 760	f 4 310 420	f 72 445 180	—	—	—	—	—	—
10 392 233	1 137 454	11 529 684	f 25 230 957	f 1 873 698	f 27 104 655	f 48 475 141	f 3 786 309	f 52 261 450

Krachtens de Ord. van 6 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 516) werd aan het pandhuis-personeel toegestaan, bij het pandhuis, waarbij het is te werk gesteld, na verkregen toestemming, geld op onderpand te leenen, panden te lossen of te herbeleenen, dan wel surplusgelden te ontvangen.

Voorts is in den vervolge vernieuwing van eene beleening tegen betaling van de verschuldigde rente en inlevering van het oude pandbriefje, waarvoor een nieuw wordt uitgereikt, slechts toegestaan tot en met den dag, voorafgaande aan den eersten veilingsdag van de panden van de betrekkelijke inbrengmaand.

Recht op de openbare verkoopingen. Bij de landsvendukantoren (vendukantoren der 1ste klasse, waaronder begrepen die, welke beheerd worden door algemeene ontvangers van 's lands kassen) is in 1921 omgezet aan voor particuliere rekening verkochte goederen f 15 789 447 en aan voor gouvernementsrekening verkochte goederen en producten f 1 443 227 (in 1920 onderscheidenlijk f 14 588 944 en f 1 885 487) en te dier zake aan recht geheven f 1 106 245, latende, na aftrek van de kosten der kantoren, eene winst van f 847 992 (over 1920 bracht dit recht onzuiver f 1 061 015 en zuiver f 890 977 op).

Bij de vendukantoren der 2de klasse (die, waarvan het beheer eene bijbetrekking uitmaakt) beliep de omzet in 1921 bij de door notarissen beheerde kantoren f 23 773 672 en bij die onder beheer van gewestelijke secretarissen, commiezen op assistent-residentiekantoren of besturende ambtenaren f 2 936 497, te zamen f 26 710 169, welke sommen over 1920 bedroegen f 21 980 184 + f 2 322 729 = f 24 302 913.

Aan voor gouvernementsrekening verkochte goederen, enz. was onder den omzet van de kantoren der 2de klasse begrepen f 5 364 838 (in 1920 f 5 978 009). Als aandeel van den lande in de inkomsten der vendukantoren 2de klasse is in 1921 geïnd: ter zake van de door notarissen beheerde kantoren f 620 961 en ter zake van de overige kantoren f 94 203, te zamen derhalve f 715 164 (in 1920 f 540 470 en f 75 269, of te zamen f 615 739). De zuivere opbrengst voor den lande voor alle vendukantoren te zamen beliep alzoo in 1921 f 1 563 156 (in 1920 f 1 506 716).

Het vendukantoor der 1ste klasse te Pandeglang (res. Bantam) is met ingang van 1 April 1922 opgeheven en het ambtsgebied daarvan gevoegd bij dat van het vendukantoor der 2de klasse te Serang (Gouv. Bt. 30 Maart 1922 n°. 13 in Ind. St. n°. 182).

Ingevolge Gouv. Bt. 11 April 1922 n°. 63 (Ind. St. n°. 205) zijn de vendukantoren der 2de klasse te Lahat en Batoeradja met ingang van 1 Mei 1922 opgeheven en zijn op dien datum ter hoofdplaats Palembang twee vendukantoren gevestigd onderscheidenlijk onder beheer van den notaris aldaar en van den gewestelijken secretaris. Het ambtsgebied van het door den notaris te beheeren kantoor omvat de hoofdplaats Palembang, terwijl als ressort van het kantoor onder beheer van den gewestelijken secretaris is aangewezen het geheele gewest, met uitzondering van de hoofdplaats Palembang en de plaats Moearoenim.

Met ingang van 1 October 1922 wordt wijziging gebracht in het venduwezen in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, in dien zin, dat van het ambtsgebied van het onder beheer van den gewestelijken secretaris staand vendukantoor der 2de klasse te Bandjermasin wordt afgenomen het daartoe behoorend deel van de afdeeling Samarinda en voor dat deel een vendukantoor der 2de klasse te Samarinda wordt gevestigd onder beheer van den afdeelingssecretaris aldaar (Gouv. Bt. 14 Mei 1922 n°. 16 in Ind. St. n°. 326).

II. MUNTWEZEN, GELDMARKT.

§ 1. MUNTWEZEN.

Van de voor 1920 aangevraagde muntsoorten (vgl. K. V. 1920, kol. 243) zijn sedert 5 September 1921 nog naar Indië verscheept f 1 760 000 aan stuivers.

Voorts zijn van de voor 1921 aangevraagde muntsoorten (zie K. V. 1921, kol. 203) naar Indië verzonden (tot Augustus 1922) f 4 000 000 aan halve guldens, f 6 000 000 aan kwartjes, f 4 000 000 aan dubbeltjes, f 320 000 aan stuivers, f 200 000 aan 2½-centstukken, f 200 000 aan centen en f 20 000 aan halve centen.

Voor 1922 is de uitzending gevraagd van f 10 000 000 aan rijksdaalders, f 15 000 000 aan guldens en f 4 000 000 aan halve guldens, waarvan (tot eind Augustus 1922) naar Indië zijn verzonden f 4 000 000 aan halve guldens en f 2 200 000 aan guldens.

In 1921 zijn wegens muntnamaak 4 inlanders veroordeeld tot gevangenisstraf. Wegens het desbewust uitgeven van valsch geld zijn 39 personen aangeklaagd, van wie er 21 veroordeeld (17 tot gevangenisstraf en 4 tot betaling van

eene geldboete), 8 vrijgesproken en 8 van rechtsvervolging ontslagen zijn, terwijl 2 voortvluchtig zijn. De aangehaalde stukken werden, voor zoover niet bleek, dat de aanbieders te kwader trouw handelden, na voor den omloop ongeschikt te zijn gemaakt, aan de eigenaren teruggegeven. [1])

Wegens valschheid, vervalsching, opzettelijke schending of beschadiging zijn in 1921 van gouvernementswege aan den omloop onttrokken 3553 stuks zilveren munten (297 rijksdaalders, 87 guldens, 249 halve guldens, 1306 kwartjes en 1614 dubbeltjes) en 19 nikkelen stuivers.

Tot einde Mei 1922 is uit Indië voor eene waarde van f 850 000 (88 000 rijksdaalders, 260 000 guldens, 660 000 halve guldens, 12 000 kwartguldens en 100 000 dubbeltjes) aan dofklinkende en versleten, voor den verderen omloop ongeschikte munt naar Nederland verzonden.

Bij Ord. van 9 Mei 1922 (Ind. St. n°. 302) zijn maatregelen getroffen om aan den omloop van ,,oude compagnies dubbeltjes'', ,,kepengs'' en ,,duiten'' in de gewesten Celebes en onderhoorigheden en Menado, zoomede op de Soela-eilanden, een einde te maken. In verband daarmede is bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 303) de invoer van die muntspeciën in de genoemde gebieden verboden.

De regeling van de tijdelijke uitgifte van muntbiljetten in Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1921, kol. 204) — goedgekeurd bij K. B. 17 Sept. 1921 n°. 22 (Ind. St. n°. 721) — onderging eene nadere wijziging bij Ord. van 13 Mei 1922 (Ind. St. n°. 317) met betrekking tot de vernietiging van ingetrokken muntbiljetten.

---

§ 2. DE JAVASCHE BANK.

Zooals altijd, vindt men ook in het afgeloopen jaar in de cijfers van de Javasche Bank eene weerspiegeling van den algemeenen toestand in Nederlandsch-Indië. Kon in vorige jaren op eene toeneming der uitzettingen en der obligo's dier instelling worden gewezen als gevolg van eene sterk verhoogde bedrijvigheid op bijna elk gebied en van het omhoog gedreven prijsniveau, thans zijn deze beide omstandigheden in haar tegendeel verkeerd en blijven de cijfers aanmerkelijk bij die van verleden jaar ten achter.

De rentegevende uitzettingen der Bank bedroegen gemiddeld bijna f 71 000 000 minder dan in 1920/1921, het recordjaar, en bijna f 9 800 000 minder dan het jaar daarvóór. Wel komt de vermindering bij verleden jaar vergeleken vrijwel overeen met den teruggang van het cijfer der beleeningen en voorschotten in rekening-courant, welke teruggang bijna f 73 300 000 bedroeg, maar dit beteekent geenszins, dat de andere hoofden, die tot het totaalcijfer bijdroegen, onveranderd bleven. Zoo vermeerderde bijv. het gemiddelde cijfer van het gedisconteerde handelspapier (inclusief schatkistpromessen) met ruim f 6 600 000 en dat van het vendupapier met ruim f 600 000.

Vergeleken bij twee jaar geleden heeft het gemiddelde totaalcijfer der disconteeringen eene verhooging ondergaan van bijna f 54 200 000. De buitenlandsche wisselportefeuille ging met ruim f 6 100 000 terug, maar bleef nog ruim f 3 200 000 boven het gemiddelde van 1919/1920.

Het omzetcijfer voor beleeningen en voorschotten in rekening-courant op onderpand van wissels en effecten is van ruim f 1311 millioen tot ruim f 1382 millioen gestegen, dat op uitvoerproducten van ruim f 368 millioen tot ruim f 131 millioen teruggegaan, dat op invoergoederen van bijna f 70 millioen tot ruim f 52 millioen gedaald en dat op goud en zilver van ruim f 4 millioen tot ruim f 6½ millioen gestegen.

De inkrimping der uitzettingen ging gepaard met eene vermindering van obligo's.

De Bank bracht ook dit jaar geen verandering in haar disconto van 3½%. Wel werd in November 1921 na afloop van den termijn, waarvoor indertijd bijzondere faciliteiten bij de beleening van obligaties der Indische leeningen waren toegestaan, de uitzonderingsrente van 4½% voor de beleening dezer stukken gelijk gemaakt aan die voor effectenbeleeningen in het algemeen en dus op 5% gebracht. Hetzelfde geldt van het begin van het nieuwe boekjaar af voor de beleening van andere effecten, die eene uitzonderingspositie innamen, namelijk certificaten Nederlandsche Werkelijke Schuld, alsmede pandbrieven en obligaties, dateerende van vóór den oorlog en dus van laag rentetype.

Het kostte de directie in het afgeloopen jaar eenige moeite den koers op Nederland in het rechte spoor te houden, daar deze voortdurend neiging vertoonde de verkeerde richting uit te gaan. Begin Mei 1921 was de koers zelfs tot 95 teruggegaan, maar niettemin was het buitengewoon wenschelijk, dat importeurs hunne invoeren tot normalen koers konden betalen en exporteurs in Nederland niet in den toch al moeilijken concurrentiestrijd nog bovendien door den Indischen wisselkoers werden gedwarsboomd, terwijl ook afgezien daarvan de stabiliteit van den koers een noodzakelijke basis voor elke handelstransactie te achten is.

De Javasche Bank achtte het dan ook haar plicht zooveel mogelijk middelen bij haar Amsterdamsche kantoor ter beschikking te stellen, aanvankelijk voor iedereen, die er om vroeg, maar toen zij bemerkte dat hiervan misbruik gemaakt werd voor arbitragedoeleinden en zoo dus het kostbare remisemateriaal uitgeput dreigde te worden voor doeleinden, die het algemeen belang geenszins dienden, veranderde zij oogenblikkelijk haar tactiek en stelde voortaan alleen remise ter beschikking van doeleinden, den reëelen import betreffende.

Het voortdurend versterken van haar saldo te Amsterdam werd de directie mogelijk gemaakt, doordat zij eene belangrijke hoeveelheid harer middelen in het buitenland naar Nederland transfereerde.

De vraag naar remise op Holland was in het afgeloopen jaar zeer aanzienlijk; door de gezamenlijke Indische kantoren is voor meer dan f 215 000 000 op Amsterdam afgegeven. Het aantal exportwissels was betrekkelijk gering, onvoldoende tegenover de vraag naar remise. De Bank was dan ook genoodzaakt om op een deel van haar te Amsterdam liggend gemunt Nederlandsch goud bij de Nederlandsche Bank eene beleening te sluiten. Deze instelling was hiertoe bereid, doch slechts tegen rentevergoeding (3% per jaar) en tot geen hooger bedrag dan f 20 000 000.

Natuurlijk had de Javasche Bank de genoemde gouden tiengulden-stukken eenvoudig in betaling kunnen geven, zonder er eerst bij de Nederlandsche Bank bankbiljetten voor te vragen en dus zonder de 3% beleeningsrente te behoeven te betalen. Het spreekt echter vanzelf, dat het geen zin had op die wijze goud af te staan, daar men met zekerheid zou kunnen voorspellen, dat opkoopers de munten onmiddellijk zouden versmelten en tot den marktprijs van het goud van de hand doen, waardoor voordeelen in handen zouden worden gespeeld van willekeurige personen, zonder dat er een enkel algemeen belang mede gediend was geweest.

Om dit te ontgaan had de Javasche Bank bij de Nederlandsche Bank ook het goudgeld eenvoudig à pari tegen bankpapier kunnen inwisselen, maar de Nederlandsche Bank was niet bereid om dan te allen tijde het goud weer ter beschikking te stellen, wanneer de Javasche Bank daarop aandrong. Daarom getroostte de Javasche Bank zich liever eene maandelijksche rentebetaling van ¼% op het aldus beleende goudgeld dan alle beschikkingsmacht er over te verliezen.

1) De Javasche Bank handelde aldus met 799 rijksdaalders, 462 guldens, 629 halve guldens, 106 kwartjes en 64 dubbeltjes.

Eind Maart 1922 was voor f 8 000 000 aan gouden tientjes op deze wijze beleend, welk bedrag, ten einde een volkomen zuiver beeld te geven van de metaalpositie van de Javasche Bank, door haar niet werd medegerekend onder haar voorraad munt en muntmateriaal.

De bewaarnemingen vermeerderden in den loop van het boekjaar van f 68 092 000 tot f 94 218 000 (reëele waardebedragen), dus met f 26 126 000. In deze bedragen waren onderscheidenlijk begrepen f 9 133 000 en f 9 496 000 franco bewaarposten ten name van de postspaarbank.

De post ,,rente op disconteeringen, koersverschillen en winsten op munt en muntmateriaal'' op de winst- en verliesrekening was daardoor ruim f 26 600 000 hooger dan verleden jaar, de post ,,rente op voorschotten in rekening-courant'' was ruim f 3 500 000 minder, terwijl de provisierekening en de interest van effecten en hypotheken ongeveer gelijk bleven. Een nieuwen post ad ruim f 1 400 000 vindt men dit jaar aan de creditzijde der winst- en verliesrekening, voortspruitende uit eene verhooging van de boekwaarde der gebouwen, waartoe de directie overging in verband met de verandering volgens de Javasche Bankwet 1922 van de bepalingen omtrent taxatie bij eventueelen afloop van het privilege der Bank. Na aftrek van onkosten en afschrijvingen was de netto-winst ten slotte bijna f 20 900 000 hooger dan verleden jaar.

Het tot en met 31 Maart 1921 verleende, doch met één jaar verlengde recht van de Javasche Bank om als circulatiebank in Nederlandsch-Indië werkzaam te zijn (zie K. V. 1921, kol. 204, noot 2), is, met ingang van 1 April 1922, overeenkomstig art. 130 *a* van het Regeeringsreglement — zie hoofdst. **B**, kol. 2 — bij de wet van 31 Maart 1922 (Ned. St. n°. 159, Ind. St. n°. 180) nader voor een tijdperk van 15 jaren verlengd, met gelijktijdige wijziging van de betreffende bepalingen (Javasche Bankwet 1922).

Bij de wet van 31 Maart 1922 (Ned. St. n°. 160, Ind. St. n°. 181) is bepaald dat de bankbiljetten van de Javasche Bank, zoolang zij niet buiten omloop zijn gesteld, in Nederlandsch-Indië de hoedanigheid van wettig betaalmiddel hebben.

---

§ 3. DE GELDMARKT.

Geld op korten termijn bleef gedurende het geheele jaar 1921 ruim in Nederlandsch-Indië, waartoe verschillende oorzaken hebben medegewerkt.

De centrale kredietinstelling handhaafde haar disconto van 3½ %.

Wat betreft de kredietbehoeften op korten termijn van het Gouvernement zij hier allereerst in herinnering gebracht, dat eind 1920 nominaal f 145 850 000 aan 4½ % éénjarige schatkistbiljetten werden uitgegeven, die dus eind 1921 kwamen te vervallen. Voorts werd in Mei 1921 voor het eerst aangevangen met de uitgifte van zesmaands schatkistpromessen tot een bedrag van f 66 050 000, welke plaatsing vonden met een disconto van ± 4½ %. Beide soorten papier kwamen dus tot een totaal bedrag van bijna f 212 000 000 ongeveer tegelijkertijd te vervallen, waarbij voor belangrijke bedragen kon worden geprolongeerd.

Door de Javasche Bank werd in zoover hulp verleend, dat zij zich in beginsel bereid verklaarde op de biljetten en promessen voorschotten te verleenen, terwijl zij zich verder belastte met het vereffenen der vervallen verplichtingen, waar mogelijk natuurlijk door de plaatsing van nieuw papier. Van de f 144 850 000 schatkistbiljetten werd geleidelijk voor een bedrag van f 89 351 000 geprolongeerd en tegenover de f 66 050 000 aan vervallen promessen had vernieuwing plaats tot een bedrag van f 67 345 000.

De vlottende schulden van gemeenten en gewesten werden aangegaan bij de Javasche Bank, tegen door de Regeering gegarandeerde promessen.

Geld op langen termijn was alleen tegen hooge rente verkrijgbaar; in Nederland was ook voor prima obligaties het gewone rentetype 7 %, terwijl in Indië op de emissie-markt weinig voorviel, wanneer men de leeningsoperaties van het Gouvernement buiten beschouwing laat. Openstelling van de inschrijving op de 7 % Nederlandsch-Indische leening ad f 75 000 000 was zelfs in Indië niet mogelijk, omdat in verband met den lagen stand van den Indischen gulden de koers van uitgifte in Indië al te hoog gesteld had moeten zijn om de obligaties voor beleggers aantrekkelijk te maken.

Anders was het gesteld met de latere 6½ % Indische leening. Beide waren tranches van eene geldleening van f 250 000 000, tot welker uitgifte de Minister van Koloniën gemachtigd was bij de wet van 11 Juni 1921. Na de gunstige ontvangst van de genoemde eerste tranche ad f 75 000 000 met eene rente van 7 % en een koers van uitgifte van 100 %, meende men tot een lager rentetype te kunnen overgaan, en zoo bood men eind October 1921 de volgende f 100 000 000 aan tegen 6½ %, met een emissiekoers van 99½ % in Indië en 99 % in Nederland. Het tijdstip der uitgifte viel samen met een oogenblik, waarop de internationale politieke toestand de beurzen uiterst gevoelig had gemaakt, zoodat het resultaat was, dat van het aangeboden bedrag slechts voor ± f 56 000 000 werd ingeschreven. Daar de koers op Holland zich intusschen tot 99½ % had hersteld, was dit keer de inschrijving wel in Indië opengesteld, hetgeen een ingeschreven bedrag opleverde van f 17 806 200, tegen in Nederland f 38 193 800. Ten einde de plaatsing van het niet genomen bedrag niet te forceeren, werd de tweede tranche alsnog tot het ingeschreven bedrag van f 56 000 000 teruggebracht . Te meer waar ook in andere opzichten de geldmarkt teekenen van vermoeidheid begon te vertoonen, vooral wanneer het dergelijke groote bedragen gold, trachtte men verdere bedragen in Amerika te plaatsen, hetgeen succes had in den loop van het eerste halfjaar 1922, tegen eene rente van 6 % en een koers van iets boven 90 % (zie hoofdstuk G, kol. 162).

De gemeenten en gewesten konden voor het plaatsen van obligatieleeningen niet in Indië terecht: in de meeste gevallen slaagde men evenwel in Nederland, doch tegen eene rente van 7½ %.

De effectenmarkt gaf eene geweldige daling te zien, zoowel voor Europeesche als voor koloniale fondsen. Eene berekening, betrekking hebbende op de ter beurze van Amsterdam genoteerde fondsen, wijst uit, dat tusschen 1 Januari en 1 October 1921 bankaandeelen gezamenlijk eene waardedaling ondergingen van f 209 500 000, industrieele aandeelen van f 238 000 000, cultuur-aandeelen van f 169 000 000 en aandeelen van handelsvennootschappen van f 108 500 000.

Aangaande het geldverkeer kan opgemerkt worden, dat het giro- en clearingstelsel zich bleef ontwikkelen. Wel is waar kon niet altijd eene verhooging van het geldbedrag geconstateerd worden, maar dit was ook niet te verwachten, daar de handelsomzetten in dezen malaisetijd natuurlijk sterk waren ingekrompen en de prijzen der producten dit jaar veel lager waren. Een beter maatstaf geeft dus eene vergelijking van het aantal posten en zoo krijgt men, dat in het thans afgeloopen boekjaar van de Javasche Bank het aantal overwijzingen tusschen rekeninghouders van hetzelfde kantoor dier instelling 92 123 bedroeg, tegen 75 552 een jaar

te voren. Voor de clearing tusschen de groote banken op de hoofdplaatsen is dit cijfer 635 833, tegen 569 898 in 1920. Gemiddeld werden totaal per clearingdag 2216 stuks verrekend tot een bedrag van f 22 515 876, tegen 2009 stuks tot een bedrag van f 32 026 788 in het vorige boekjaar van de Javasche Bank.

Over de in omloop zijnde ruilmiddelen valt het volgende op te merken. Zilver vloeide in aanmerkelijke hoeveelheid uit de circulatie terug; de kassen van de Javasche Bank vertoonden in het afgeloopen boekjaar eene vermeerdering van f 21 305 859 aan zilveren standpenningen en pasmunt (rijksdaalders f 9 050 970, guldens f 7 321 940, halve guldens f 4 503 927, pasmunt f 429 022).

Aan kwartjes, dubbeltjes, stuivers en koperen pasmunt werd dit jaar door het Gouvernement ingevoerd tot een bedrag van f 14 716 000.

Door particulieren werd volgens officieele opgaven der tolbeambten:

	Ingevoerd:	Uitgevoerd:
Gouden tientjes en vijfjes	f 873 520	—
Rijksdaalders	148 690	—
Guldens	555 897	—
Pasmunt	—	f 500

Uit het bovenstaande blijkt, dat de voorziening van munt op het oogenblik ruim voldoende is. Gezien ook de groote hoeveelheden uit Nederland ontvangen, maar nog niet in omloop gebrachte pasmunt bij 's lands kassen en bij de Javasche Bank, werden verdere bestellingen bij 's Rijks munt geannuleerd.

Aan dofklinkende en niet moedwillig beschadigde muntstukken wisselde de Javasche Bank in haar laatste boekjaar bij 's lands kassen in een bedrag van f 3430,50, terwijl zij voor f 19 412 ,50 aan valsche geldstukken met toestemming van aanbieders ongangbaar maakte.

De muntbiljetten bleven voor de coupures van f 2,50 en f 1 een gewild betaalmiddel, ook bij de inlandsche bevolking. Besloten werd tot intrekking van de muntbiljetten van f 0,50.

De officieele wisselnoteering van de banken was einde 1920 en 1921 volgens opgave der Handelsvereeniging te Batavia als volgt:

	Einde 1920.	Einde 1921.
Nederland TT	99¾ à 100	98 à 99¼
,, zicht	100 à 100½	98¼ à 99½
,, 6/m	101¾	101½
Londen TT	11,25 à 11,27½	11,67½ à 11,70
,, zicht	11,20 à 11,22½	11,63¾ à 11.67½
New-York TT	3,19	2,78 à 2,80
,, zicht	3,18½	2,77½ à 2,79½
Singapore zicht	1,30½ à 1,31	1,36
Hongkong zicht	1,80 à 1,82	1,55 à 1,56
Japan TT	1,54	1,34½
,, zicht	1,52 à 1,53½	1,34

Met het trekken van conclusies uit deze koersen moet men evenwel voorzichtig zijn, daar zij in sommige gevallen eerder nominaal zijn en men dus niet steeds zeker is, dat tot de genoteerde koersen ook afgesloten is kunnen worden.

Omtrent den koers op Nederland valt het volgende te vermelden. De TT-koers van de Javasche Bank was begin 1921 pari en zakte geleidelijk in, totdat half April 96 genoteerd werd. Daarna bleef de koers tot half Juni 96¾, waarna eene stijging intrad, totdat einde Augustus 99¾ bereikt werd. In de laatste maanden van het jaar ging de noteering iets naar beneden, zoodat het jaar sloot met een TT-koers van 99¼.

N.

BURGERLIJKE EN MILITAIRE LANDSDIENAREN.

De commissie ter bevordering van de personeelsvoorziening voor den Indischen dienst (zie K. V. 1921, kol. 207) is bij K. B. 14 Jan. 1922 n°. 31 (Jav. Ct. n°. 19) ontbonden.

Bij Gouv. Bt. 22 Juli 1922 n°. 11 is eene commissie ingesteld, welke onder het indienen van geformuleerde voorstellen, der Regeering van advies zal dienen nopens eene herziening van de thans voor de burgerlijke landsdienaren geldende inkomsten- en pensioenregelingen, met het doel die in beter onderling verband te brengen en blijkens de ervaring daarin voorkomende leemten en onbillijkheden zooveel mogelijk weg te nemen.

Bij Gouv. Bt. 19 Aug. 1922 n°. 59 is eene commissie ingesteld, welke onder het indienen van geformuleerde voorstellen der Regeering van advies zal dienen nopens eene herziening van de thans voor het militair personeel van de landmacht geldende inkomsten- en pensioenregelingen in verband met de geheele dan wel gedeeltelijke intrekking van den duurtetoeslag (militaire salariscommissie).

Opleiding van ambtenaren voor den Nederlandsch-Indischen bestuursdienst. Het besluit op de bestuursopleiding (Ind. St. 1907 n°. 230, zooals dit sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd en aangevuld bij K. B. 24 Mei 1921 n°. 65 (Ind. St. n°. 755) met betrekking tot de toelagen, genoten wordende door de aan de bestuursacademie studeerende bestuursambtenaren, bij K. B. 23 Dec. 1921 n°. 37 (Ind. St. 1922 n°. 152) met betrekking tot het verlofstractement, en bij K. B. 17 Juli 1922 n°. 35 (Ned. St. n°. 453, Ind. St. n°. 650), bij welke laatste wijziging, te beginnen met het studiejaar 1922—1923, de benoeming en de opleiding en uitzending van personen voor betrekkingen bij het binnenlandsch bestuur en sommige bureaubetrekkingen in Nederlandsch-Indië is geregeld, in aansluiting bij de in art. 4, rubriek VI, van het Academisch Statuut vastgestelde studie van het Nederlandsch-Indisch recht en de Indologische studie.

Examens voor den Nederlandsch-Indischen bestuursdienst. In de tweede zitting van de commissie, die hier te lande in 1921 was belast met het afnemen van de examens voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst, onderwierpen zich 16 candidaten aan het eindexamen en 9 aan het voorbereidend examen. Van de eerstbedoelden slaagden er 10 en werden er 6 afgewezen, terwijl van de laatstbedoelden 5 candidaten werden toegelaten en 4 werden afgewezen.

Voor de beide examens, die in 1922 in de eerste zitting der commissie (de tweede zitting heeft eerst in December 1922 plaats) hier te lande werden afgenomen, hadden zich onderscheidenlijk 32 en 52 candidaat-Indische ambtenaren aangemeld. In het voorbereidend examen slaagden 18 candidaten, terwijl er 9 werden verwezen naar de tweede zitting; 5 werden afgewezen. In het eindexamen slaagden 25 candidaten, 8 werden verwezen naar de tweede zitting en 19 werden afgewezen.

In 1922 zijn hier te lande 41 jongelieden als candidaat-Indisch ambtenaar aangewezen; in Indië 4.

Nederlandsch-Indische Bestuursacademie. In 1921 zijn door den Gouverneur-Generaal 11 ambtenaren van het binnenlandsch bestuur voor de studie aan de academie aangewezen.

Gegradueerde ambtenaren voor den kantoordienst. Sedert de laatste opgaaf zijn 21 doctoren in de rechtswetenschap, die niet het groot-ambtenaarsexamen of faculteitsexamen hadden afgelegd, naar Indië uitgezonden ter plaatsing bij den kantoordienst, waaronder begrepen de dienst ter griffie van het hooggerechtshof en van Europeesche of inlandsche rechtbanken.

Faculteitsexamen. Gedurende het academiejaar 1921/1922 slaagden 14 doctoren in de rechtswetenschap in het bij art. 141, 2de lid, der wet op het hooger onderwijs bedoelde faculteitsexamen.

Klein-ambtenaarsexamen. De in Bijbl. Ind. St. n°. 6049 opgenomen en sedert herhaaldelijk aangevulde opgave van ambten en bedieningen, voor de vervulling waarvan het examen niet behoeft te worden afgelegd, is nader aangevuld bij Gouv. Btn. 18 Febr. 1921 n°. 51 (Bijbl. Ind. St. n°. 9753) en 30 Maart 1922 n°. 44 (Bijbl. Ind. St. n°. 10017).

Opleiding. Bij K. B. 17 Dec. 1921 n°. 15 (Ned. St. 1921 n°. 1355; Ind. St. 1922 n°. 26), juncto K. B. 4 Juli 1922 n°. 104 (Ned. St. n°. 434), zijn nieuwe regelen vastgesteld betreffende terugbetaling van gelden, van landswege voldaan aan of ten behoeve van aan 's lands dienst in Nederlandsch-Indië verbonden of daarvoor bestemde personen, terwijl bij K. B. van denzelfden datum n°. 16 (Ned. St. 1921 n°. 1356, Ind. St. 1922 n°. 27) nieuwe regelen zijn vastgesteld voor de terugbetaling van gelden, genoten door personen, die in Nederland voor den dienst in Nederlandsch-Indië zijn of worden opgeleid, en bij K. B. van denzelfden datum n°. 17 (Ned. St. 1921 n°. 1357, Ind. St. 1922 n°. 28) regelen zijn vastgesteld voor de terugbetaling van gelden, genoten door personen, die in Nederlandsch-Indië voor den dienst daar te lande zijn opgeleid.

Bij K. B. 18 Oct. 1921 n°. 82 (Ned. St. n°. 1134; Ind. St. n°. 809) is eene regeling vastgesteld betreffende de benoembaarheid van *doctorandi in de rechtsgeleerdheid* tot betrekkingen in Nederlandsch-Indië, waarbij rekening is gehouden met het nieuwe Academisch Statuut (Ned. St. 1921 n°. 800).

Bij K. B. 20 Mei 1921 n°. 58 (Ind. St. n°. 472) is eene regeling vastgesteld nopens de vergoeding voor opleidingskosten van Roomsch-katholieke *geestelijken* van den derden rang.

De bepalingen betreffende benoembaarheid tot de betrekking van *ambtenaar voor de beoefening der Indische talen* of aanverwante betrekkingen in Nederlandsch-Indië en de opleiding van jongelieden voor die betrekkingen zijn nader gewijzigd bij K. B. 12 Jan. 1922 n°. 27 (Ind. St. n°. 156).

De regeling betreffende de aanneming van studenten in de geneeskunde ter opleiding voor de betrekking van *gouvernementsarts* bij den burgerlijken geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië, dan wel voor die van officier van gezondheid bij het leger daar te lande, is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9884.

De regelen voor het examen voor Indisch *landbouwleeraar* met bijbehoorend programma van eischen (Ind. St. 1915 n°. 128) zijn bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1921 n°. 12 (Ind. St. n°. 514) ingetrokken. Bij K. B. 31 Oct. 1921 n°. 61 (Ind. St. 1922 n°. 10) is bepaald, dat tot Indisch landbouwleeraar eveneens benoembaar zijn zij, die met goed gevolg hebben afgelegd de examens, bedoeld onder ten derde, sub *a*, van Gouv. Bt. 23 Jan. 1915 n°. 35 (Ind. St. n°. 128).

Met intrekking van de betrekkingen van leerling-adjunct-houtvester en van adjunct-houtvester, zijn bij den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië ingesteld de betrekkingen van *leerling-boscharchitect* en van *boscharchitect* der 1ste en 2de klasse en zijn de eischen van benoembaarheid daartoe vastgesteld (Gouv. Bt. 7 Sept. 1921 n°. 41 in Ind. St. n°. 523).

Het opleidingsbesluit der *candidaat-houtvesters* voor den Indischen dienst (Ind. St. 1919 n°. 146, zooals dat sedert is gewijzigd) onderging eene nadere wijziging bij K. B. 9 Dec. 1921 n°. 28 (Ned. St. 1921 n°. 1347; Ind. St. 1922 n°. 151).

Bepalingen betreffende het toekennen van eene uitzendingspremie aan *veeartsen*, die uitgezonden worden voor plaatsing bij het veeartsenijkundig laboratorium of bij de Nederlandsch-Indische veeartsenschool, zijn vastgesteld bij K. B. 5 Nov. 1921 n°. 62 (Ind. St. 1922 n°. 34). Bij K. B. 22 Maart 1922 n°. 40 (Ind. St. n°. 361) is de mogelijkheid geopend, om jaarlijks enkele adjunct-gouvernements-veeartsen aan te wijzen voor eene aanvullende opleiding aan de Veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht.

De bepaling betreffende de opleiding van *civiel-ingenieurs* voor den Indischen dienst is herzien bij K. B. 2 Sept. 1921 n°. 73 (Ind. St. n°. 701).

Bij K. B. 19 Mei 1922 n°. 55 (Ind. St. n°. 503) zijn bijzondere voorwaarden vastgesteld voor benoembaarheid tot *geoloog* bij den dienst van den mijnbouw in Nederlandsch-Indië.

Omtrent de opleiding en uitzending van personeel voor den Indischen post-, telegraaf- en telefoondienst zie men hoofdstuk P, afd. I.

Ambtenaren voor de rechterlijke macht in Nederlandsch-Indië. Bij K. B. 14 Mei 1921 n°. 31 (Ind. St. n°. 440) is het K. B. 13 Oct. 1908 n°. 46 (Ind. St. 1909 n°. 24) in dien zin gewijzigd, dat de mogelijkheid is geopend om aan bureau-juristen reeds na het eerste dienstjaar dispensatie te verleenen van de vereischten van benoembaarheid tot rechterlijke betrekkingen in Nederlandsch-Indië.

De regeling der bezoldiging van de gegradueerde rechterlijke ambtenaren (Ind. St. 1920 n°. 508) is gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 19 Febr. 1922 n°. 13 (Ind. St. n°. 92) en 13 Aug. 1922 n°. 42 (Ind. St. n°. 539).

Bij K. B. 16 Jan. 1922 n°. 44 (Ind. St. n°. 291) is eene regeling getroffen nopens de opleiding van candidaat-Indische rechterlijke ambtenaren.

Betrekkingen bij den burgerlijken dienst. De Ord. van 22 Nov. 1913 (Ind. St. n°. 569), houdende aanwijzing van de betrekkingen bij den burgerlijken dienst in Nederlandsch-Indië, waartoe benoemd kunnen worden zij, die geen Nederlandsch onderdaan zijn, is nader gewijzigd en aangevuld bij Ordn. van 23 Juli 1921 (Ind. St. n°. 450), 9 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 659), 17 Jan. 1922 (Ind. St. n°. 30) en 7 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 70).

Overdracht van bevoegdheid. De bevoegdheid tot het verleenen van vergunning tot naamsverandering en tot het onderteekenen der daarvan uit te reiken akten aan in 's lands dienst zijnde of gepensionneerde inlandsche ambtenaren en beambten in Nederlandsch-Indië, berust voortaan bij de hoofden der betrokken departementen van algemeen bestuur (Gouv. Bt. 3 April 1922 n°. 75 in Ind. St. n°. 187).

Eed. Voor den eed, af te leggen door het Europeesch personeel bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië, zie men Ind. St. 1921 n°. 128.

Bij Gouv. Bt. 18 Sept. 1921 n°. 31 (Ind. St. n°. 551) is een eedsformulier vastgesteld voor de hoofdmantri's, mantri's en candidaat-mantri's bij de irrigatiewerken.

Ambtskleeding. De voorschriften betreffende de dienstkleeding, de onderscheidingsteekenen en de bewapening van het gevangenispersoneel zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9938.

Bij Gouv. Bt. 21 Febr. 1922 n°. 37 (Jav. Ct. n°. 17) is eene ambtskleeding voor de burgerlijke ambtenaren bij den hydrografischen dienst vastgesteld.

Ceremonieel. Het reglement op het wisselen van ceremonieele bezoeken tusschen commandeerende officieren der zeemacht, aan boord van schepen der Koninklijke Marine dienende, en autoriteiten aan den wal in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1906 n°. 192) is aangevuld bij Gouv. Bt. 7 Sept. 1921 n°. 31 (Ind. St. n°. 522).

Voor de aanwijzing van de ambtenaren en officieren, die het hoofd van gewestelijk bestuur vergezellen ter gelegenheid van de viering van officieele feesten en plechtigheden in Soerakarta en Djokjakarta, zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9989.

Bevordering, ontslag en non-activiteit van officieren. De regeling van de bevordering, het ontslag en het op non-activiteit stellen van de Europeesche officieren, behoorende tot de Nederlandsch-Indische landmacht (Ind. St. 1910 n°. 592, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld), is nader gewijzigd bij K. B. 25 Juli 1921 n°. 74 (Ned. St. n°. 1008; Ind. St. n°. 559).

Met wijziging van de genoemde regeling, is bij K. B. 20 Mei 1922 n°. 90 (Ned. St. n°. 372; Ind. St. n°. 593) de mogelijkheid geopend, om gepensionneerde officieren van den geneeskundigen dienst (dus niet — zooals tot dusver — alleen officieren van gezondheid, doch ook militaire apothekers en paardenartsen) weder in dienst te stellen en van de Nederlandsche bij de Nederlandsch-Indische landmacht over te plaatsen.

Bij K. B. 10 Febr. 1921 n°. 41 (Ind. St. n°. 355) is — met ingang van 15 Juli 1921 (zie Ind. St. n°. 544) — eene algemeene bepaling vastgesteld omtrent de toepasselijkheid van de voor de Europeesche officieren geldende bepalingen omtrent bevordering, ontslag, op non-activiteitstelling en toekenning van pensioen op de in Nederland opgeleide niet-Europeesche officieren.

Adspirant-officieren. De bepalingen betreffende het instituut van adspirant-officieren bij het wapen der infanterie (zie K. V. 1921, kol. 211) ondergingen wijziging bij Gouv. Bt. 24 Juli 1921 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. n°. 9828).

Onderluitenants. De regeling betreffende de onderluitenants van het leger in Nederlandsch-Indië (Ned. St. 1921 n°. 11; Ind. St. 1921 n°. 111) onderging wijziging en aanvulling bij K. B. 6 Maart 1922 n°. 62 (Ned. St. n°. 99; Ind. St. n°. 346) met betrekking tot het instituut van onderluitenant-vliegenier.

Militaire architecten, enz. Bij K. B. 31 Dec. 1921 n°. 118 (Ind. St. n°. 147) is de regeling betreffende het korps architecten, opzichters en militaire onderopzichters der genie van het leger in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1914 n°. 413, zooals het sedert is gewijzigd) nader gewijzigd.

Pensioenen, gagementen en onderstanden. Bij K. B. 30 Dec. 1921 n°. 144 (Ned. St. 1921 n°. 1473; Ind. St. 1922 n°. 328) is eene pensioensregeling vastgesteld voor hoogleeraren, buitengewone hoogleeraren, andere docenten en beambten aan de Indische Technische Hoogeschool.

Bij K. B. 30 Dec. 1921 n°. 146 (Ind. St. 1922 n°. 330) is machtiging verleend om aan Nederlandsch-Indische burgerlijke ambtenaren, die tot buitengewoon hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool zijn of worden benoemd, toe te zeggen, dat hun pensioen zoo noodig t. z. t. zal worden geregeld met toepassing van het laatste lid van art. 22 van het pensioensreglement (Ind. St. 1907 n°. 490).

Het pensioensreglement voor bijzondere leeraren (Ind. St. 1917 n°. 725) is aangevuld bij K. B. 18 Nov. 1921 n°. 70 (Ind. St. 1922 n°. 64).

Het Europeesch locaal pensioensreglement (Ind. St. 1920 n°. 836) treedt in werking 1 Januari 1922 (Ind. St. 1921 n°. 613), terwijl bij Ord. van 13 Oct. 1921 (Ind. St. n°. 614) is bepaald, dat het reglement niet van toepassing is ten aanzien van de op dien datum in dienst zijnde locale ambtenaren, die op hun verzoek van de toepassing worden uitgesloten.

Bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1921 n°. 7 (Ind. St. n°. 610) zijn voorschriften vastgesteld voor de toekenning van pensioen aan Europeesche locale ambtenaren, terwijl bij Gouv. Bt.

van denzelfden datum n°. 8 (Ind. St. n°. 611), juncto 21 Jan. 1922 n°. 35 (Ind. St. n°. 47) een pensioenskantoor voor die ambtenaren is ingesteld.

Het reglement betreffende de toekenning van pensioenen en onderstanden ten laste van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië aan de nagelaten betrekkingen van in en door den dienst omgekomen Europeesche en met deze gelijkgestelde landsdienaren (Ind. St. 1921 n°. 10) onderging eene wijziging bij K. B. 3 Oct. 1921 n°. 46 (Ned. St. 1921 n°. 1109; Ind. St. 1922 n°. 228) ten aanzien van de in Nederland toe te kennen onderstanden.

Bij K. B. 20 April 1921 n°. 93 (Ind. St. n°. 436) is de overgangsbepaling, vastgesteld bij K. B. 25 Febr. 1919 n°. 23 (Ind. St. n°. 265), waarbij de vroeger bestaande verbodsbepaling betreffende het gelijktijdig genot van gagement of pensioen met militaire inkomsten voor de militairen beneden den rang van officier van het Nederlandsch-Indische leger werd ingetrokken, gewijzigd in dien zin, dat de daarin gestelde termijn voor de indiening van de aanvrage tot herstel in het genot van gagement of pensioen is vervallen.

De datum, waarop het reglement op het verleenen van pensioenen en van onderstanden voor eens aan de Europeesche en met dezen gelijkgestelde militairen beneden den rang van onderluitenant van het Nederlandsch-Indische leger (Ind. St. 1920 n°. 65) niet meer toepasselijk is op de militairen, bedoeld in art. 1, 1ste lid, van K. B. 24 Sept. 1920 n°. 93 (Ind. St. 1921 n°. 27), is vastgesteld op 1 Juni 1921 (Gouv. Bt. 21 Sept. 1921 n°. 53 in Ind. St. n°. 558).

Bezoldigingen, toelagen, tegemoetkomingen, enz. Voor de vaststelling van verschillende bezoldigingen zie men Ind. St. 1921 n°. 682 (ondercollecteurs, hulpondercollecteurs en mantri's van de belastingen op Java en Madoera), 687 (teekenaars bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel), 691 (personeel der afdeeling Landbouw van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel) en 707 (architecten bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken) en 1922 n°. 38 (personeel van het translateurskantoor voor de Javaansche taal te Djokjakarta).

De K. Bn. 25 Dec. 1855 n°. 64 (Ind. St. 1856 n°. 21), 26 Nov. 1863 n°. 60 (Ind. St. 1864 n°. 68), 21 Dec. 1917 n°. 24 (Ind. St. 1918 n°. 248) en 19 Febr. 1921 n°. 65 (Ned. St. n°. 81; Ind. St. n°. 259) zijn gewijzigd bij K. B. 20 Sept. 1921 n°. 64 (Ned. St. n°. 1079; Ind. St. n°. 750), in verband met eene herziening van de aan kerkelijke dienaren bij hunne uitzending naar Nederlandsch-Indië toe te kennen voorloopige bezoldiging en tegemoetkoming voor uitrustingskosten.

Bij K. B. 23 Febr. 1922 n°. 82 (Ned. St. n°. 85) kwam eene nieuwe regeling tot stand ten aanzien van de toekenning van vacatiegeld voor het bijwonen van vergaderingen van bij eene wet, Koninklijk besluit of ministerieele beschikking in Nederland ingestelde commissiën, waarvan de kosten uit de koloniale geldmiddelen worden gekweten.

De regelen omtrent de beschikbaarstelling van beurzen ten behoeve van Indische jongelieden voor hunne verdere studie in Nederland (Ind. St. 1918 n°. 747) zijn gewijzigd en aangevuld bij K. Bn. 8 Maart 1921 n°. 28 (Ind. St. n°. 349) en 3 Juli 1922 n°. 58 (Ind. St. n°. 684).

Bij Gouv. Bt. 17 Febr. 1922 n°. 33 is de vergoeding van ten hoogste f 500, toe te kennen aan officieren, die na 1 Januari 1920 voor de eerste maal verplicht of gerechtigd zijn geworden tot het houden van een of twee dienstrijpaarden, ingetrokken.

De algemeene duurtetoelage-regeling voor de buitengewesten (Ind. St. 1920 n°. 406) is gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 20 Juli 1921 n°. 53 (Ind. St. n°. 441) en 7 Oct. 1921 n°. 28 (Ind. St. n°. 593).

De lijst van landsdienaren, werkzaam in de buitengewesten, die aanspraak kunnen maken op eene toelage wegens duurte (Ind. St. 1920 n°. 406) is bij Gouv. Bt. 25 Febr. 1922 n°. 13 (Ind. St. n°. 104) gewijzigd voor zoover betreft de betrekkingen bij den post-, telegraaf- en telefoondienst.

Op verzoek kunnen aan het personeel van het bijzonder onderwijs toelagen worden toegekend op den voet der algemeene duurte-toelage-regeling voor de buitengewesten (Gouv. Bt. 29 Dec. 1921 n°. 43 in Ind. St. n°. 811).

Omtrent deze onderwerpen zie men verder Ind. St. 1921 nos. 443, 477 en 512.

Reis- en verblijfkosten. Omtrent het daggeld, in rekening te brengen door de landsreizigers bij commissiereizen, waarvoor op den voet van het algemeen reisreglement vergoeding wordt genoten, zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9939.

Ingetrokken zijn de in Bijbl. Ind. St. nos. 7852, 8775, 8867, 9166, 9220, 9438 en 9675 opgenomen bepalingen, waarbij aan inlandsche leerkrachten, die zich in de poeasa naar de streek van hun herkomst wenschen te begeven, vervoer voor rekening van den lande was toegestaan (Gouv. Bt. 11 April 1922 n°. 18 in Bijbl. Ind. St. n°. 10038).

Overtocht. Het overtochtsreglement (Ind. St. 1916 n°. 605) onderging eene wijziging bij K. B. 27 Juni 1921 n°. 51 (Ind. St. n°. 462) met betrekking tot de rangschikking der landsreizigers.

De door den Minister van Koloniën vastgestelde bepalingen ten aanzien van de rangschikking in klassen van landsreizigers naar en van Nederlandsch-Indië zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9871, juncto nos. 9902 en 10108.

Verloven. Het reglement op het verleenen van verloven naar Europa aan Europeesche ambtenaren in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1892 n°. 235, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd bij K. Bn. 31 Oct. 1921 n°. 63 (Ind. St. n°. 752) en 3 Juli 1922 n°. 62 (Ind. St. n°. 607).

Het reglement omtrent het verleenen van binnenlandsche verloven aan Europeesche en inlandsche burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1912 n°. 198) is aangevuld bij Gouv. Bt. 24 Dec. 1921 n°. 32 (Ind. St. n°. 788).

De K. Bn. in Ind. St. 1920 nos. 892 en 893 betreffende toekenning van eene uitkeering voor eenmaal aan Nederlandsch-Indische landsdienaren, die op 1 Januari 1920 in het genot waren van verlofsbezoldiging, zijn gewijzigd en aangevuld bij K. B. 17 Sept. 1921 n°. 23 (Ind. St. 1922 n°. 29).

Het reglement op het verleenen van verloven naar Europa aan de officieren van het leger in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1893 n°. 237, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader aangevuld bij K. B. 3 Juli 1922 (Ned. St. n°. 430), ten einde mogelijk te maken, dat de bevoegdheid tot het verleenen van verloven aan officieren wordt overgedragen aan den commandant van het leger. In verband daarmede onderging bij diezelfde gelegenheid ook de regeling betreffende de onderluitenants van het leger in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1921 n°. 111, zooals het sedert is gewijzigd) eene nadere wijziging.

Het reglement op het verleenen van verlof, na opzending naar Nederland, aan militairen beneden den rang van onderluitenant van het Nederlandsch-Indische leger (Ind. St. 1919 n°. 373) is aangevuld bij K. B. 21 Oct. 1921 n°. 82 (Ned. St. n°. 1141; Ind. St. n°. 812) met eene bepaling, dat wegens dienstverrichtingen buiten Nederlandsch-Indië doorgebrachte tijd, voor de aanspraak op verlof, na opzending naar Nederland, gerekend kan worden in Nederlandsch-Indië te zijn doorgebracht.

De regeling betreffende de detacheering van verlofsofficieren van het leger hier te lande bij dat in Indië (Ind. St. 1919 n°. 196, zooals het sedert is gewijzigd) is nader gewijzigd bij K. B. 20 Dec. 1921 n°. 49 (Ind. St. n°. 120) in dien zin, dat de duur der detacheering van een verlofsofficier verlengd kan worden tot ten hoogste 5 jaren.

In 1921 is aan 953 burgerlijke en 220 militaire landsdienaren (Europeesche ambtenaren en officieren en onderluitenants der landmacht) buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst verleend (tegen 661 en 162 in 1920), terwijl aan 166 Europeesche ambtenaren en 18 officieren der landmacht zoodanig verlof wegens ziekte werd toegestaan (in 1920 168 ambtenaren en 30 officieren). Buitenlandsch verlof buiten bezwaar van den Lande werd verleend aan 20 landsdienaren, tegen 17 in 1920.

Geneeskundige keuring. Bij Gouv. Bt. 19 Nov. 1921 n°. 26 (Bijbl. Ind. St. n°. 9888) is een keuringsreglement

voor vliegeniers en waarnemers bij de landmacht vastgesteld.

Bij Gouv. Bt. 30 Nov. 1921 n°. 21 (Bijbl. Ind. St. n°. 9907) zijn voorschriften vastgesteld tot toepassing van het in Ind. St. 1921 n°. 654 opgenomen Indisch militair keuringsreglement.

De tot benoeming en ontslag van ambtenaren en beambten bevoegde autoriteiten zijn bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1921 n°. 31 (Bijbl. Ind. St. n°. 9906) gemachtigd om de onder hen dienende personen, die verklaren wegens ziekte de hun aangewezen bestemming niet te kunnen volgen, dan wel wegens ziekte ontslag uit de betrekking of uit 's lands dienst verzoeken of voor zoodanig ontslag worden in aanmerking gebracht, op te dragen zich te onderwerpen aan een geneeskundig onderzoek, bedoeld in Ind. St. 1913 n°. 695.

Voor de instelling van een keuringsraad te Bandoeng tot het keuren van adspirant burgerlijke landsdienaren voor een gedeelte der residentie Preanger-Regentschappen zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9774.

De bepalingen betreffende den Geneeskundigen Raad van het Departement van Koloniën (Ind. St. 1917 n°. 604) ondergingen — met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1921 — eene nadere wijziging bij K. B. 13 Febr. 1922 n°. 43 (Ned. St. n°. 62; Ind. St. n°. 264) met betrekking tot de door den voorzitter en de leden van dien Raad genoten wordende toelage.

Men zie verder omtrent dit onderwerp Bijbl. Ind. St. n°. 9985.

Weduwen- en weezenfondsen. De hoogleeraren, buitengewone hoogleeraren, andere docenten en beambten aan de Indische Technische Hoogeschool, voor zoover zij Europeanen zijn, worden aangemerkt als deelgenooten in het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië en het reglement voor dat fonds vindt op hen overeenkomstige toepassing (K. B. 8 Febr. 1922 n°. 45 in Ned. St. n°. 55 en Ind. St. n°. 329).

De regeling van de directie der Indische pensioen- en weduwen- en weezenfondsen is, in verband met de oprichting van het pensioenfonds voor Europeesche locale ambtenaren in Nederlandsch-Indië, aangevuld en tevens op een enkel punt gewijzigd bij K. B. 14 Jan. 1922 n°. 32 (Ned. St. n°. 20; Ind. St. n°. 307).

De voorloopige regeling betreffende algemeene voorwaarden en waarborgen, waaronder de beschikbare gelden van de Europeesche ambtenaren- en inlandsche ambtenarenpensioenfondsen, zoomede van het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië kunnen worden belegd in hypotheken, is mutatis mutandis van toepassing op de belegging van beschikbare gelden van het pensioenfonds voor Europeesche locale ambtenaren in Nederlandsch-Indië (Bijbl. Ind. St. n°. 9874).

Bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1921 n°. 9 (Ind. St. n°. 612) zijn voorloopige voorschriften vastgesteld voor het toezicht door commissarissen op het beheer van het pensioenfonds voor Europeesche locale ambtenaren in Nederlandsch-Indië.

Bij Gouv. Bt. 21 Jan. 1922 n°. 33 (Bijbl. Ind. St. n°. 9981) zijn regelen vastgesteld, in acht te nemen bij het ontvangen en betalen van gelden voor het pensioenfonds voor Europeesche locale ambtenaren.

Bij Gouv. Bt. 16 Maart 1922 n°. 44 (Jav. Ct. n°. 24) is eene voorloopige regeling getroffen omtrent de vaststelling en de verdeeling der gedane uitgaven voor de verschillende fondsen, in beheer vereenigd onder het beheer der militaire pensioenfondsen.

Het tarief van emolumenten en verdere wisselvallige inkomsten, genoten wordende door de daarbij genoemde deelgerechtigden aan het weduwen- en weezenfonds van burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië, berekend over één jaar, waarnaar de bijdragen aan dat fonds zullen worden geheven van 1922 t/m 1924, is vastgesteld bij Gouv. Bt. 12 Febr. 1922 n°. 6 (Ind. St. n°. 76).

O.

AANGELEGENHEDEN, BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL.

Bij Gouv. Bt. 24 Mei 1922 n°. 39 (Ind. St. n°. 345) is bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel definitief een statistisch kantoor ingesteld.

De afdeeling Zaadteelt is opgeheven, terwijl het algemeen proefstation voor den landbouw is hervormd (Gouv. Bt. 29 Mei 1922 n°. 25 in Ind. St. n°. 360).

De bezoldigingen van een aantal teekenaars bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel zijn bij Gouv. Bt. 18 Nov. 1921 n°. 36 (Ind. St. n°. 687) herzien.

De staat van bezoldigingen van het bij de afdeeling Landbouw in dienst gesteld personeel is gewijzigd, terwijl de titels van landbouwleeraar en inspecteur van den inlandschen landbouw onderscheidenlijk zijn veranderd in landbouwconsulent en inspecteur van den landbouw (Gouv. Bt. 12 Juni 1922 n°. 45 in Ind. St. n°. 419).

De bezoldiging van de visscherij-adviseurs en ambtenaren voor visscherij-aangelegenheden bij de afdeeling Visscherij, voortaan onderscheidenlijk te noemen ambtenaren voor de binnenvisscherij en ambtenaren voor de zeevisscherij, is bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1921 n°. 57 (Ind. St. n°. 678) herzien.

Bij de afdeeling Nijverheid zijn alsnog in dienst gesteld een ambtenaar voor de textielnijverheid en drie ambtenaren voor den buitendienst (Gouv. Bt. 16 Juli 1922 n°. 45 in Ind. St. n°. 498).

Bij Gouv. Bt. 19 Aug. 1921 n°. 58 (Ind. St. n°. 484) is de zaadtuin voor koffie te Bangelan opgeheven.

Bij Ord. van 24 Aug. 1922 (Ind. St. n°. 559) zijn alle wettelijke bepalingen, betrekking hebbende op de opgeheven, op hoog gezag gedreven gouvernementskoffiecultuur ingetrokken, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 47 (Ind. St. n°. 560) eenige op die cultuur betrekking hebbende gouvernementsbesluiten zijn ingetrokken.

I. LANDBOUW.

Op het einde van 1921 bestond het Europeesch personeel van den landbouwvoorlichtingsdienst uit 32 landbouwleeraren en 17 landbouwkundige ambtenaren en het inlandsch personeel uit 39 landbouwleeraren, 18 adspirant-landbouwleeraren en 14 landbouwopzichters (vroeger beambten geheeten).

Het gezamenlijk personeel was verdeeld over 14 ressorten op Java en 11 ressorten in de buitengewesten.

Voor het examen voor inlandsch landbouwleeraar slaagden in 1921 twee candidaten.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

Volgens de van de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur ontvangen opgaven (vgl. bijlage X, tabel I) nam de uitgestrektheid van de in geregelde cultuur zijnde bouwvelden der inlandsche bevolking wederom toe. Tegen 9 654 440 bouws op het einde van 1920 beliep die oppervlakte op het eind van 1921 9 764 069 bouws, of 109 629 bouws meer. Als sawahs en tegalans waren respectievelijk 4 419 241 en 5 344 828 bouws in gebruik, tegen 4 397 598 en 5 256 842 bouws in 1920.

Voor den rijstbouw werd eene oppervlakte van 4 759 952 bouws benut (2 maal geplant werd tweemaal gerekend). Van deze met padi beplante uitgestrektheid mislukten 641 453 bouws of 13,48%, tegen 8,08% in 1920.

Rijst. Tabel I van bijlage X geeft verder de verdeeling van den oogst van sawahpadi en padigogo over de verschillende residentiën van Java en Madoera, terwijl de verdeeling van den sawahpadi-oogst over de verschillende maanden van het jaar 1921 blijkt uit tabel II van bijlage X.

Sawahpadi werd in 1921 op Java en Madoera geoogst van 4 328 377 bouws. Hiervan zijn 3 690 088 bouws als geslaagd (206 970 bouws minder dan in 1920) en 638 289 bouws (254 632 bouws meer dan in 1920) — hoofdzakelijk tengevolge van mentek-plagen — als mislukt te beschouwen.

De grootste geoogste (geslaagde) uitgestrektheid werd verkregen in Mei (976 175 bouws) en de kleinste in Januari (62 257 bouws).

De grootste geoogste (geslaagde) uitgestrektheden waren gelegen in de residentiën Batavia (449 562 bouws) en Preanger-Regentschappen (417 943 bouws) en de kleinste in Djokjakarta (71 750 bouws) en op Madoera (82 794 bouws).

De mislukkingen waren het belangrijkst in de residentiën Soerabaja (157 934 bouws), Cheribon (117 824 bouws), Batavia (66 446 bouws), Rembang (61 955 bouws) en Semarang (50 918 bouws) en het geringst in de residentiën Djokjakarta (609 bouws), Soerakarta (1800 bouws), Kedoe (2154 bouws) en Preanger-Regentschappen (2731 bouws).

De totale opbrengst bedroeg in 1921 82 605 865 pikol droge sawahpadi, zoodat de opbrengst per geslaagden bouw gemiddeld 21,95 pikol en de opbrengst per beplanten bouw 19,08 pikol bedroeg.

De grootste opbrengsten werden verkregen in de residentiën Preanger-Regentschappen (10 832 892 pikol) en Batavia (10 202 651 pikol) en de geringste in de residentiën Madoera (1 159 825 pikol), Djokjakarta (1 980 219 pikol) en Bantam (2 712 267 pikol).

De geslaagde uitgestrektheid *padi-gogo* (drooggeteelde padi) bedroeg in 1921 op Java en Madoera 428 411 bouws, of 215 527 bouws (± 33 %) minder dan in 1920 en ± 27 % minder dan gemiddeld in de jaren 1917 t/m 1919. Het grootste aandeel daarin hadden de residentiën Preanger-Regentschappen (88 100 bouws), Soerakarta (56 846 bouws), Bantam (52 740 bouws), Batavia (33 959 bouws) en Pasoeroean (32 507 bouws).

De mislukte uitgestrektheid padi-gogo bedroeg 3164 bouws, tegen 15 672 bouws in 1920 en 14 066 bouws gemiddeld in 1917 t/m 1919.

Op Java en Madoera werd ± 4 975 000 pikol geoogst, tegen ± 7 508 000 pikol in 1920.

De geheele opbrengst aan padi kan dus gesteld worden op 82 606 000 pikol sawahpadi + 4 975 000 pikol padi-gogo = 87 581 000 pikol padi.

Maïs werd in 1921 op Java en Madoera geoogst van 2 104 287 bouws (in 1920 van 2 785 175 bouws), d. i. 75,6% van de in 1920 en 89,8% van de gemiddeld in 3 der voorafgegane jaren geoogste uitgestrektheden. De groote vermindering van de geoogste uitgestrektheden komt geheel voor rekening van den geringen bijplant van dit gewas gedurende de laatste maanden van 1920.

Van de genoemde 2 104 287 bouws waren 1 093 407 bouws gelegen in Oost-Java, 966 362 bouws in Midden-Java en 44 517 bouws in West-Java.

In vergelijking met het vorig jaar werden in alle gewesten geringere uitgestrektheden geoogst; de grootste teruggang werd geconstateerd in de residentiën Cheribon (60,3%) en Djokjakarta (50,4%).

Het grootste aandeel in de geoogste uitgestrektheden hadden Madoera, Pasoeroean, Rembang en Semarang (zie tabel III van bijlage X).

Wat het tijdstip van den oogst betreft, werden de grootste uitgestrektheden maïs geoogst in Januari (355 010 bouws) en de kleinste in April (71 002 bouws).

Cassave werd op Java en Madoera in 1921 van 1 107 329 bouws (in 1920 van 1 143 859 bouws) geoogst, d. i. 3,2 % minder dan in 1920 en 19,0% meer dan gemiddeld in 1917 t/m 1919.

De geoogste oppervlakte bedroeg in Midden-Java 624 509, in Oost-Java 344 524 en in West-Java 138 296 bouws. Het meest werd geoogst in de residentiën Madoera, Soerakarta, Semarang en Rembang (zie tabel III van bijlage X).

Voor geheel Java en Madoera was de oogst in September (134 921 bouws) het grootst en in December (69 415 bouws) het kleinst.

Bataten. Op Java en Madoera werd in het afgeloopen jaar van 275 050 bouws (in 1920 van 378 000 bouws) bataten geoogst, d. i. 72,8% van de in 1920 en 75,6% van de gemiddeld in 1917 t/m 1919 geoogste uitgestrektheden.

Van de genoemde 275 050 bouws waren 112 743 bouws in Midden-Java, 109 138 bouws in Oost-Java en 53 169 bouws in West-Java gelegen.

Met uitzondering van de residentie Rembang (± 26,4%), viel in alle gewesten afneming der geoogste uitgestrektheden te constateeren en wel het sterkst in Banjoemas (50,6%), Pekalongan (50,4%), Djokjakarta (47,8%) en Batavia (45,4%).

De grootste uitgestrektheden bataten werden geoogst in de gewesten Madoera, Rembang, Preanger-Regentschappen, Kedoe en Semarang (zie tabel III van bijlage X).

Gerekend voor geheel Java en Madoera werd de grootste uitgestrektheid bataten geoogst in November (37 010 bouws) en de geringste in Juni (17 685 bouws).

Aardnoten. Op Java en Madoera werd in 1921 van 278 847 bouws (in 1920 van 284 773 bouws) aardnoten geoogst, d. i. 2,1% minder dan in 1920 en 2,0% minder dan gemiddeld in de jaren 1917 t/m 1919.

Van de genoemde 278 847 bouws waren er 121 973 in Midden-Java, 108 249 in Oost-Java en 48 625 in West-Java gelegen.

In vergelijking met het vorige jaar was in Soerakarta (78,7 %), Soerabaja (66,2 %), Kedoe (38,6 %), Djokjakarta (31,9 %), Pasoeroean (19,4 %) en Madioen (7,6 %) toeneming der geoogste uitgestrektheden te constateeren.

Het grootste aandeel in de geoogste oppervlakte hadden de gewesten Rembang, Pasoeroean, Madoera, Soerabaja en Semarang (zie tabel III van bijlage X). De meeste aardnoten werden geoogst in November (van 34 034 bouws) en de minste in Juli (van 16 521 bouws).

Kedelé (sojaboonen) werden in 1921 van 226 186 bouws (in 1920 van 228 866 bouws) geoogst, d. i. 1,2% minder dan in 1920 en 2,1% minder dan het gemiddelde van het tijdvak 1917 t/m 1919.

Van de genoemde 226 186 bouws waren 152 124 in Midden-Java, 61 082 in Oost-Java en 12 980 in West-Java gelegen.

Ten opzichte van het vorige jaar bleken de uitgestrektheden het meest toegenomen in Pasoeroean (50,6 %), Rembang (36,3%), Madioen (30,9%), Kedoe (19,9%), Cheribon (17,3%), Bantam (8,6%) en Djokjakarta (2,0%); de grootste vermindering werd in Besoeki (61,2%) geconstateerd. Het grootste aandeel in de geoogste uitgestrektheden hadden de residentiën Madioen, Rembang, Pekalongan, Kediri en Semarang (zie tabel III van bijlage X).

Wat het tijdstip van den oogst betreft werd de meeste

kedele geoogst in Juli (van 47 669 bouws) en de minste in Februari (van 6525 bouws).

Andere peulvruchten werden geoogst van 302 591 bouws (in 1920 van 324 245 bouws), d. i. 6,7% minder dan in 1920 en 15,9 % minder dan gemiddeld in 1917 t/m 1919.

Van de genoemde 302 591 bouws waren 154 660 in Oost-Java, 100 290 in Midden-Java en 47 641 in West-Java gelegen.

Ten opzichte van het vorige jaar was de oogst in de residentiën Pasoeroean (44,8%), Soerakarta (29,5%), Soerabaja (28,3 %), Rembang (10,3 %) en Madoera (10,2 %) van een grooter oppervlak afkomstig. De grootste geoogste uitgestrektheden waren gelegen in de residentiën Madoera, Soerabaja, Pasoeroean en Rembang (zie tabel III van bijlage X). De meeste van deze peulvruchten werden geoogst in October (van 46 669 bouws) en de minste in Maart (van 14 524 bouws).

Overige inlandsche landbouwgewassen werden in het afgeloopen jaar van 953 154 bouws geoogst, d. i. 10,8% meer dan in 1920 en 43,7% meer dan het gemiddelde der jaren 1917 t/m 1919.

De geoogste uitgestrektheid bedroeg voor tabak 142 648 bouws, andere knolgewassen 88 460 bouws, lombok 53 193 bouws, inlandsche thee 30 961 bouws, groenten 30 763 bouws, aardappelen 22 813 bouws, suikerriet 22 657 bouws, uien 11 398 bouws, indigo 16 605 bouws, djarak 9580 bouws, katoen 9463 bouws, gierst 8654 bouws, widjen 1985 bouws en overige gewassen 534 935 bouws.

Alles te zamen werden op geheel Java en Madoera in 1921 inlandsche landbouwgewassen geoogst van 9 365 943 bouws (van 10 723 897 bouws in 1920), d. i. 11,2% minder dan in 1920 en 4,5% minder dan het gemiddelde der jaren 1917 t/m 1919. Gespecificeerd naar de gewassen waren de veranderingen als volgt:

GEWAS.	Meer dan in 1920		Minder dan in 1920	
	in bouws.	in %.	in bouws.	in %.
Sawahpadi . . .	—	—	206 970	5,3
Padi-gogo	—	—	215 527	33,5
Maïs.	—	—	680 888	24,4
Cassave	—	—	36 530	3,2
Bataten	—	—	102 795	27,2
Aardnoten. . . .	—	—	5 926	2,1
Kedele	—	—	2 680	1,2
Andere peulvruchten	—	—	21 654	6,7
Andere inl. landbouwgewassen . .	92 839	10,8	—	—
Totaal . . .	92 839	—	1 272 970	—

2°. 'S LANDS AANPLANTINGEN.

a. Landbouwbedrijf in de Tjihea-vlakte (Preanger-Regentschappen).

Bij de exploitatie van het landbouwbedrijf in de Tjihea-vlakte bleef de hygiënische zijde van het vraagstuk veel aandacht eischen. Bij het uitgeven van sawahs in deelbouw aan de bevolking werd in de eerste plaats als voorwaarde gesteld, dat de sawahs bewerkt moesten worden op de tijdstippen, welke in overleg met den irrigatie-dienst waren vastgesteld, ten einde van eene langdurige drooglegging in den oostmoeson verzekerd te zijn. Bovendien werd in het areaal van de hoeve ± 25 K.M. afvoerleiding gegraven.

In 1921 werd van 700 bouw eene hoeveelheid van ± 2000 pikol padi ontvangen als bijdrage van de deelbouwers. Bij het begin van het seizoen 1921—1922 werd 800 bouw in deelbouw uitgegeven, waarbij de voorwaarden scherper werden geformuleerd en meer controle werd uitgeoefend op de naleving er van, daar deze de eerste maal te wenschen had overgelaten.

Met de immigratie werden uit den aard der zaak vele moeilijkheden ondervonden; einde 1921 was een kern van ± 30 geïmmigreerde landbouwersgezinnen op de hoeve aanwezig.

De gezondheidstoestand op het emplacement was vrij goed; in het areaal van de hoeve buiten het emplacement daalde het aantal malarialijders van 96% tot 63%.

Van de 100 bouw gronden in eigen beheer werd katjang tanah, kedele en cassave geoogst; door de intensieve drooglegging en de herhaalde bewerking verbeterde de structuur aanmerkelijk.

Veertien span trekvee verricht diensten bij de grondbewerking en bij het transport. Aan de hoeve is voorts een deel toegezegd van de door het Gouvernement voor de geheele Tjihea-vlakte tot een bedrag van f 40 000 in voorschot te leveren karbouwen.

b. Gouvernements kina-onderneming.

Werd het vorig verslagjaar gekenmerkt door groote onbestendigheid van het weer en door een natten oostmoeson, in 1921 had de weersgesteldheid een regelmatiger karakter. Tot eind April bleef de westmoeson doorstaan, waarna vrij spoedig de droogte intrad. Behalve een vrij hooge regenval in Juli, bleef de oostmoeson normaal aanhouden. In September vielen de regens in, doch bleven tot in November beneden het gemiddelde; eerst in December droeg de weersgesteldheid het karakter van een flinken westmoeson met een hoogen regenval verdeeld over een groot aantal regendagen.

Einde Februari en begin Maart kwamen vrij hevige winden voor, waardoor eenige schade werd aangericht in de oudere plantsoenen op Tirtasari en Poentjak Gedeh en in de kweekerijen van Tjibitoeng.

In de eerste helft van het jaar was de weersgesteldheid voor de kweekerijen en den jongen aanplant zeer gunstig. Met het verspenen van Ledgeriana- en succirubra-plantjes kon zonder onderbreking tot eind April worden voortgegaan. Het verenten van succirubra-onderstammen werd reeds in de eerste maanden van het jaar beëindigd; een zeer groot percentage slaagde en de ontwikkeling der jonge enten laat niets te wenschen over. Minder gunstig voor de kweekerijen was het tekort aan regen in het derde kwartaal van dit jaar en het late doorkomen van den westmoeson, waardoor de ontwikkeling der jonge speenplantjes zeer belemmerd werd.

Het overbrengen van planten uit de kweekerijen in den vollen grond kon gedurende het eerste kwartaal geregeld voortgang vinden, terwijl midden November weer opnieuw met deze werkzaamheid kon begonnen worden.

De geprononceerde oostmoeson had voor den aanplant het gunstige gevolg, dat minder aantasting voorkwam door djamoer oepas en wortelschimmels.

Op de afdeeling Rioenggoenoeng werd, grootendeels op versche boschgronden, eene ontginning (groot 23 bouws en 100 □ Rijnlandsche roeden) tot stand gebracht en voornamelijk beplant met M.R.G. zaailingen; een klein gedeelte dezer ontginning (bijna 5 bouws), bestaande uit de meest steile en afgespoelde stukken, werd beplant met W³-enten. Overeenkomstig het reeds sedert enkele jaren gevolgde werkplan werden oudere Ledger-enten-tuinen, waarvan geen verdere ontwikkeling meer te verwachten was, gerooid en, na degelijke herontginning, opnieuw beplant met krachtig-ontwikkelde, overjarige W³-enten. Het totaal oppervlak dezer tuinen bedroeg 21 bouws en 62 □ Rijnlandsche roeden.

Op de afdeeling Kawah Tjiwide werd eene oppervlakte van 62 bouws en 132 □ Rijnlandsche roeden Robusta-tuinen gerooid, welke gemiddeld 4031 K.G. droge bast per bouw opbrachten. Het beplante oppervlak dezer afdeeling, die geheel zal worden afgerooid, bedroeg einde 1921 nog 117 bouws en 326 □ Rijnlandsche roeden, tegen 295 bouws en 475 □ Rijnlandsche roeden vóór den aanvang der afrooiing.

Zoowel in de herbeplantingen als op de verlaten gedeelten

der kweekerijen werden leguminosen uitgelegd. Van de tot nu toe gebruikte soorten blijken Crotalaria usaramoensis en lupine het best te voldoen. In de herbeplantingen werd voornamelijk lupine uitgezaaid, welke zich daar over het algemeen gunstig ontwikkelde, behoudens op enkele bepaald slechte gronden.

Volgens de in den loop van dit jaar geëindigde opmeting, bedraagt het beplante oppervlak der kina-onderneming 1319 bouws en 400 □ Rijnlandsche roeden. Hiervan was beplant met Ledgeriana (zaailingen en enten) 1136 bouws en 395 □ Rijnlandsche roeden; hybriden (zaailingen en enten) 50 bouws en 298 □ Rijnlandsche roeden; succirubra 36 bouws en 382 □ Rijnlandsche roeden en robusta (zaailingen en enten) 95 bouws en 325 □ Rijnlandsche roeden.

Op het eind van het verslagjaar bedroeg het aantal planten in den vollen grond 9 570 500, tegen 9 844 000 in 1920, welke vermindering voornamelijk op rekening komt van de rooiing van 62 bouws robusta-aanplant op Kawah-Tjiwide, waartegenover slechts eene herbeplanting van ruim 23 bouws op Rioenggoenoeng staat.

Volgens zeer globale schatting bevonden zich op het eind van 1921 in de gezamenlijke kweekerijen der gouvernements kina-onderneming 1 530 000 kina-plantjes, in verschillende stadia van ontwikkeling, namelijk 333 000 Ledgeriana's, 1 072 000 Succirubra's, 95 000 hybriden (Succirubra + Ledgeriana) en 30 000 robusta's (succirubra + officinalis).

Dank zij de aanwezigheid van een ruimen voorraad overjarige enten op de kweekerijen kon voor het inboeten der hiaten in de oudere tuinen en voor de herbeplanting der gerooide plantsoenen uitsluitend krachtig-ontwikkeld plantmateriaal gebezigd worden.

De opkomst van het werkvolk was gedurende het eerste kwartaal van dit jaar zeer onvoldoende, zoodat verschillende werkzaamheden (o. a. het greppelen en patjoelen) vertraging ondervonden; voor het wieden der tuinen kon slechts met moeite het noodige werkvolk verkregen worden. Gaandeweg kwam hierin gedurende het tweede kwartaal eene gunstige wijziging, en bleef het aanbod van werkkrachten sedert dien steeds ruim voldoende.

Voortdurende zorg werd besteed aan het vrij-houden der tuinen van schadelijke grassen. Aan het greppelen en patjoelen konden, in verband met de voorgeschreven bezuiniging, niet zooveel kosten besteed worden als in het belang van den aanplant wel wenschelijk was.

De verkoop van zaden en planten leverde in het afgeloopen jaar eene bruto opbrengst van f 98 572, tegen f 63 960 in 1920. Dank zij de zorgvuldige zuivering van het zaad en de geregelde controle van elke partij zaden door het kina-proefstation op kiemenergie en kiemkracht, kon het geleverde zaad aan de hoogste eischen voldoen.

Wortelschimmels bleven het heele jaar optreden in de Ledger-zaailingen-plantsoenen en veroorzaakten vooral op de afdeeling Poentjak Gedeh veel sterfte. In den westmoeson 1920/21 hadden de jonge Ledger-zaailingen-tuinen op Rioenggoenoeng zeer te lijden van een zwaren Helopeltis-aanval, hetgeen nog werd verergerd, toen in het begin van dit jaar djamoer oepas (Corticium salmonicolor) zich verbreidde op de door den Helopeltis-aanval verzwakte planten. Nadat de aangetaste takken door een diepen snoei verwijderd waren, begonnen de planten zich spoedig te herstellen. Eene intensieve grondbewerking voltooide het herstel, zoodat op het eind van het verslagjaar de plantsoenen er zeer gunstig bijstonden. In de oudere tuinen kwam Helopeltis slechts sporadisch en zeer plaatselijk voor. Stamroest werd het geheele jaar door waargenomen en kwam plaatselijk in vrij ernstige mate voor.

De oogst der gouvernements kina-onderneming over 1921 heeft bedragen 1 201 335 K.G. droge bast. Hiervan was op 31 December in voorraad bij de Bandoengsche kininefabriek 161 260 K.G., in voorraad op de onderneming $609\ 427^5$ K.G., verzonden naar Europa $430\ 347^5$ K.G. en geleverd aan het magazijn van geneesmiddelen 300 K.G.

De oogst werd, evenals in vorige jaren, verkregen voor een deel door normale uitdunning en opkapping, voor een ander deel door rooiing. Het product van de afdeeling Kawah Tjiwide werd uitsluitend door rooiing verkregen.

De winst der gouvernements kina-onderneming over het afgeloopen jaar bedroeg, na aftrek van rente en afschrijving, f 1 229 222 (in 1920 f 1 130 051 en in 1919 f 910 350).

c. 's Lands caoutchoucbedrijf.

Op ult. 1921 bestond het caoutchoucbedrijf uit 17 ondernemingen, namelijk: Tjikoempaj, Serpong, Lengkong (res. Batavia), Merboeh, Kalitelo, Balong, Banjoemanis, Kaliwringin, Bedji (res. Semarang), Vada, Tjipetir (res. Preanger-Regentschappen), Boewaran, Blimbing, Soebah (res. Pekalongan), Tretes (res. Madioen), Kroempoel (res. Banjoemas) en Langsar (gouv. Atjeh en onderhoorigheden).

De beplante oppervlakte bedroeg 12 509 H.A., waarvan 9508 H.A. hevea, 1061 H.A. klapper, 518 H.A. ficus, 1362 H.A. getahpertja en 60 H.A. voedselaanplant.

De opbrengst aan producten bedroeg, vergeleken met 1920, als volgt:

	1921.	1920.
hevea-rubber	1 551 045 K.G.	1 399 354 K.G.
ficus-rubber	—	9 457 ,,
citronella-olie	—	2 526 ,,
lemongras-olie	3 451 ,,	16 093 ,,
klappers	200 653 stuks	85 316 stuks.
getahpertja	79 289 K.G.	77 844 K.G.
coca	4 760 ,,	8 558 ,,
koffie	126 pikol	150 pikol.

De ficus-exploitatie werd geheel gestaakt, omdat door de groote prijsdaling van de rubber voor de ficus geen loonende prijzen meer konden worden gemaakt en het bovendien toch reeds in de bedoeling lag de ficus-cultuur geleidelijk op te heffen. Ditzelfde valt te vermelden van de exploitatie van het in de andere cultures tusschengeplante sereh- en lemongras.

Alle producten werden door tusschenkomst van de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij verkocht, deels te Batavia en Singapore en deels te Amsterdam. Verkocht werd:

hevea-rubber	1 151 764 K.G.	à	f $0,88^5$	netto	=	f 1 018 714
ficus-rubber	4 482 ,,	,,	$0,80^3$	,,	=	3 601
citronella-olie	1 337 ,,	,,	2,79	,,	=	3 734
lemongras-olie	12 541 ,,	,,	$3,68^1$	,,	=	46 160
klappers	215 969 stuks	,,	4,55 p. 100	,,	=	9 823
getahpertja	26 619 K.G.	,,	$7,67^1$	,,	=	204 195
coca	5 534 ,,	,,	$0,64^9$	,,	=	3 591
chenopodium-olie	181 ,,	,,	25.—	,,	=	4 525
koffie	277,6 pikol	,,	$21,78^3$	,,	=	6 047
						f 1 300 390

In het vorig verslagjaar bedroegen de netto-prijzen van de hevea-rubber f $2,08^8$, ficus-rubber f $1,55^2$, citronella-olie f $4,79^4$, lemongras-olie f $14,77^7$, klappers f 9,12 per 100 stuks, getahpertja f $7,70^2$, coca f $0,99^7$ en koffie f $41,14^3$. Voor bijna alle producten (uitgezonderd de getahpertja) werd door de groote prijsdaling nog niet de helft der opbrengstcijfers van het vorig verslagjaar verkregen.

Alle andere inkomsten bedroegen f 30 082, zoodat de baten van het geheele bedrijf f 1 330 472 beliepen, tegen f 3 017 097 in 1920.

De uitgaven waren f 3 359 858, waarvan f 1 466 589 aan kapitaalsuitgaven en f 1 893 269 aan bedrijfskosten.

De rente aan het Gouvernement en de afschrijving van het bedrijf bedroegen f 1 075 266, waarvan op de kapitaalsrekening f 175 885 en op de exploitatie f 899 381 werd gebracht.

De voorraad der producten bedroeg einde 1921 aan: hevea-rubber 1 238 435 K.G. (waarde f 1 125 490), ficus-rubber 1065 K.G. (f 1314), lemongras-olie 556 K.G. (f 2916), klappers 8275 stuks (f 394), getahpertja 112 655 K.G. (f 447 570), coca 4970 K.G. (f 1669) en koffie 25 pikol (f 273), totale waarde f 1 579 626.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

In bijlage AA is een overzicht opgenomen van de beplante uitgestrektheden en de productie in het grootlandbouwbe-

drijf op Java en Madoera, voor zoover betreft die ondernemingen waar een of meer der volgende gewassen geteeld worden: suiker, hevea, ficus en andere caoutchoucsoorten en getahpertja, koffie, thee, tabak, kina, cacao, cocospalmen, oliepalmen, kapok, agave, coca, notemuskaat, peper, cassave, aetherische olie-gewassen en indigo. Op Java en Madoera werd door 1355 ondernemingen eene uitgestrektheid gerapporteerd van 1 795 485 bouws, waarvan 751 846 bouws beplant zijn; de grootste beplante uitgestrektheden treft men aan in de Preanger-Regentschappen (145 752 bouws) en Pasoeroean (103 588 bouws).

Een overzicht over 1921 van die ondernemingen, ingedeeld volgens den rechtstoestand der gronden (gouvernementsgrond, particuliere landerijen, erfpachtsgronden, huurlanden, gronden in vrije huur van de bevolking), treft men aan in bijlage BB.

Suiker. Blijkens de door tusschenkomst van het Algemeen syndicaat van suikerfabrikanten in Nederlandsch-Indië verkregen opgaven (zie bijlage Z, staat I) namen in 1921 132 ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, aan de suikercampagne deel. Zij verkregen eene productie van 18 944 207 pikol suiker, waarvan 18 338 797 pikol hoofdsuiker. 1)

Van deze 132 ondernemingen betaalden 130 ondernemingen f 10 686 258 aan grondhuur, of gemiddeld f 82 202 per onderneming; 129 ondernemingen betaalden wegens loonen en gedane leveringen f 77 981 429, of gemiddeld f 604 507 per onderneming.

Voor opgaven omtrent den rietaanplant en de opbrengst van elke onderneming wordt verwezen naar het overzicht in de genoemde bijlage, welk overzicht ook de ondernemingen omvat, welke niet of niet uitsluitend berusten op overeenkomsten met de inlandsche bevolking, zoomede de onverhuurde ondernemingen Tjolomadoe en Tasikmadoe in Soerakarta, in het geheel ten getale van 52. Deze ondernemingen leverden 9 053 374 pikol suiker op, uitmakende met de 18 944 207 pikol van de geheel op den grondslag van vrijwillige overeenkomsten met de bevolking werkende fabrieken, eene gezamenlijke opbrengst van 27 997 581 pikol, waarvan 27 223 997 pikol hoofdsuiker, en wordt de gemiddelde opbrengst per fabriek over geheel Java alleen aan hoofdsuiker 147 957 pikol.

Wat de ondernemingen betreft, die in 1921 plantriet (bibit) voor de suikerfabrieken leverden, wordt verwezen naar staat II van bijlage Z.

Behalve in de residentie Kedoe, was de weersgesteldheid in het verslagjaar over het algemeen gunstig te noemen.

Het aantal rietbranden bedroeg 1058, tegen 747 in 1920 en de bruto uitgestrektheid van de oppervlakte verbrand riet was 2599 bouw, tegen 1490 bouw in 1920 (zie tabel XIII van bijlage G).

De huurprijzen bedroegen in de afdeeling Magelang (res. Kedoe) voor maalriet f 70 à f 150 (voor een termijn van 21 maanden), in de afdeeling Poerworedjo (res. Kedoe) f 92 à f 200 (voor een termijn van 14 maanden), in de afdeeling Keboemen (res. Kedoe) ± f 92, in Besoeki f 50 à f 125 (voor éénjarige contracten) en in Pasoeroean f 45 à f 100 (voor éénjarige contracten).

In de genoemde gewesten schommelden de loonen der gewone fabrieksarbeiders tusschen f 0,50 en f 0,80 per dag voor mannen, f 0,35 en f 0,60 voor vrouwen en f 0,25 en f 0,40 voor kinderen. Bij taakwerk steeg het loon tot f 2,80 per dag en eene dubbele betaling voor Zondagswerk gedurende de campagne. Ambachtslieden verdienden f 30 à f 90 's maands en suikerkokers f 50 à f 125 's maands.

Rubber. De groote crisis in den rubberhandel werd zeer sterk in Nederlandsch-Indië gevoeld. Als een gevolg van zoo ver mogelijk doorgevoerde bezuinigingen, daalde de kostprijs aanzienlijk, zoodat de kans op herstel bij eene eventueele verhooging van den marktprijs veel grooter is geworden. De aanplant bedraagt 228 164 bouws, waarvan 141 634 bouws tapbaar zijn; verkregen werd 24 513 856 K.G. hevea.

Koffie. De oogst van koffie viel zeer tegen, tengevolge van de verwoestingen door de bessen-boeboek aangericht. Van 115 772 bouws werd 631 977 pikol koffie geoogst.

Tabak. De oogst 1921 was voor de Java-tabak, wat hoedanigheid en hoeveelheid betreft, voordeeliger dan de voorafgegane oogst. De aanplant van tabak bedroeg 40 734 bouws, waarvan 14 997 326 K.G. bladtabak en 5 148 072 K.G. krosok geoogst werd; bovendien werd nog van de bevolking opgekocht 895 529 K.G. bladtabak en 3 381 305 K.G. krosok.

Cacao. De aanplant van cacao vermindert steeds; was in 1920 nog 8626 bouws beplant, in 1921 bedroeg de beplante uitgestrektheid slechts 7586 bouws. De productie bedroeg 11 212 pikol, tegen 13 128 pikol in 1920.

Thee. Tengevolge van de groote aanwezige voorraden, had de theecultuur in 1921 een zeer moeilijken tijd; eerst in Juli 1921 trad eenige verbetering in met iets hoogere prijzen. Vele ondernemingen hebben den pluk moeten stopzetten. Van 113 351 bouws werd 24 051 351 K.G. thee verkregen, terwijl bovendien 3 388 309 K.G. van de bevolking werd opgekocht.

Kina. Java levert ongeveer 95 % van de wereldproductie. Door de oprichting van de Nederlandsch-Indische Vereeniging tot bevordering van de belangen der kinacultuur kwam de samenwerking tot stand, waardoor men bijna de geheele productie in de hand heeft en de hooge prijzen kan handhaven. De beplante oppervlakte bedraagt 23 315 bouws, waarvan 10 612 960 K.G. kinabast werd verkregen.

Andere ondernemingen. Het aantal en de opbrengst van de rijstpellerijen en kapok-zuiverinrichtingen, voor zoover zij omtrent haar bedrijf in 1921 opgaven verstrekten, blijkt uit de volgende overzichten.

Rijstpellerijen.

GEWESTEN.	Aantal pellerijen.	Verwerkte hoeveelheid padi (in pikols).	Verkregen opbrengst (in pikols).		
			Rijst.	Gaba.	Dedek.
Bantam	8	1 436 053 (8)	665 912 (7)	5 309 (1)	—
Batavia	160	2 033 268 (160)	966 584 (154)	69 399 (14)	47 938 (17)
Cheribon	5	123 163 (4)	49 805 (4)	—	—
Preanger-Regentschappen	45	285 834 (45)	140 748 (45)	—	—
Banjoemas	2	51 600 (2)	23 250 (2)	—	—
Pekalongan	5	69 382 (5)	36 593 (5)	—	—
Rembang	2	16 272 (2)	9 333 (2)	—	—
Semarang	6	134 753 (5)	67 689 (6)	—	—
Madioen	2	37 407 (2)	19 032 (2)	—	—
Kediri	5	39 650 (5)	19 888 (5)	—	—
Pasoeroean	10	107 723 (10)	55 789 (10)	—	
Besoeki	18	603 708 (18)	310 827 (18)	—	
Soerabaja	5	55 606 (5)	30 959 (5)	—	—
Totalen	273	4 994 419 (271)	2 396 409 (265)	74 708 (15)	47 938 (17)

1) Bij deze berekening is aangenomen dat 1 pikol melasse-suiker = 1 pikol gecentrifugeerde suiker = 0,75 pikol hoofdsuiker; 1 pikol zaksuiker = 0,50 pikol hoofdsuiker; 1 pikol superieure stroopsuiker, 1 pikol stroopsuiker en 1 pikol drooggedraaide hoofdsuiker = 1 pikol hoofdsuiker.

Kapokzuiverinrichtingen.

Gewesten.	Aantal ondernemingen.	Aantal verwerkte vruchten.	Verkregen opbrengst in K. G.	
			Zuivere kapok.	Pitten.
Bantam	2	330 000	45 382	79 458
Batavia	2	6 000 000	83 378	198 254
Cheribon	2	9 604 568	154 602	185 717
Pekalongan	6	47 522 070	264 178	436 083
Semarang	26	143 053 111 *a*)	1 192 893	2 039 008
Rembang	3	20 072 346	77 471	140 389
Madioen	11	46 815 169 *a*)	740 750	1 056 846
Kediri	8	26 300 000 *a*)	245 172	1 434 170
Pasoeroean	3	960 000	131 170	142 920
Soerabaja	3	— *a*)	127 875	76 500
Totalen	66	300 657 264 *b*) (38)	3 062 871 (66)	5 789 345 (66)

a) Benevens onderscheidenlijk 975 938, 2 177 642, 814 933 en 395 272 K.G. vruchten.
b) Benevens 4 363 785 K.G. vruchten.

Door een *klapperoliefabriek* in Pekalongan werd 2316 pikol copra verwerkt tot 96 100 K.G. olie, terwijl eene dergelijke fabriek in Besoeki 28 016 pikol copra verwerkte tot 1 063 664 K.G. olie en 642 503 K.G. boengkil.

In Kediri verwerkten 12 *aardnotenoliefabrieken* 144 545 pikol aardnoten tot 2 629 804 K.G. olie en 5 483 027 K.G. boengkil; een in Pasoeroean bestaande fabriek produceerde uit 15 000 pikol aardnoten 168 800 K.G. olie en 393 800 K.G. boengkil.

Twee *kapokpittenoliefabrieken* in Pekalongan verwerkten 8425 pikol kapokpitten tot 70 175 K.G. olie en 145 956 K.G. boengkil.

In Besoeki verkreeg één *maïspellerij* 2215 pikol gepelde maïs.

§ 2. BUITENGEWESTEN.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

a. Eenjarige gewassen.

Padi. In de Lampongsche districten was de padioogst bevredigend; de productie kon volledig in de behoeften voorzien en er werd zelfs een surplus verkregen. In de residentie Benkoelen was de oogst over het algemeen goed; in de onderafdeelingen Redjang en Lebong en in de immigratiekolonies werden de sawahcomplexen uitgebreid. In de residentie Palembang was de oogst gunstig, vooral op de lebaks in de Ogan- en Komering-streek. Ter Sumatra's Westkust was de padiproductie in 1921 alleszins bevredigend, met uitzondering van de onderafdeelingen Sidjoendjoeng en Sawahloento. In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden was de padi-oogst slechts iets kleiner dan in het gunstige jaar 1920. In Tapanoeli bedroeg de productie ruim 3,1 millioen pikol padi; de uitgestrektheid van de sawahs was ± 87 000 bouws en die van de ladangs ± 66 000 bouws. De opbrengst in Padanglawas was buitengewoon goed, terwijl ook die in Mandailing boven de normale was. In Djambi kunnen de uitkomsten van den padi-oogst over het algemeen bevredigend genoemd worden. In de residentie Riouw en onderhoorigheden is de padi-cultuur alleen van belang in Indragiri, waar de oogst normaal was. Ter Oostkust van Sumatra was de padi-oogst niet voldoende om in de behoefte van de bevolking en de contractkoelies te voorzien. Op Banka werd in 1921 van bijna 500 bouws moerassawah en van 25 000 bouws ladang geoogst (in 1920 van 300 en 18 000 bouws). Op Billiton is de padicultuur van weinig beteekenis; de productie bedroeg ± 50 000 pikol, tegen 40 000 pikol in 1920. In de Westerafdeeling van Borneo komt vrijwel uitsluitend ladangbouw voor. Over het algemeen is in 1921 de padi-oogst bevredigend geweest, behalve in de afdeeling Ketapang. In de onderafdeeling Pontianak wordt, in verband met het zielenaantal, niet voldoende rijst verbouwd om in eigen behoefte te voorzien. In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo was de oogst niet bevredigend, doch in het tekort kon door aanvoer van buitenlandsche rijst ruimschoots worden voorzien. Uitbreiding van de padicultuur had vooral in de afdeelingen Zuidoostkust van Borneo en Bandjermasin plaats. In Celebes en onderhoorigheden slaagde de rijstaanplant uitstekend, in de onderafdeeling Sopeng (afd. Bone) zelfs leidende tot een belangrijk surplus; in verschillende streken had uitbreiding van het sawahoppervlak plaats. In de residentie Menado werd van ± 27 000 bouws sawah en van ± 66 000 bouws tegalan geoogst; de oogst was over het algemeen goed. In de residentie Ternate wordt de padicultuur slechts op kleine schaal gedreven. In Timor en onderhoorigheden was de padi-oogst niet bevredigend, op Soemba zelfs zeer slecht.

Maïs is in sommige streken der buitengewesten (vooral op Celebes en Timor) het hoofdvoedsel voor de bevolking. De maïsoogst was op Celebes slechts matig; in laatstgenoemd gewest was de productie daarentegen zeer goed, met uitzondering van de onderafdeeling Zuidwest-Soemba, waar de oogst door droogte mislukte. In de residentie Palembang wordt de maïscultuur op renahgronden van meer belang. De maïsoogst was in de residentie Ternate goed, vooral op Halmahera en Makean.

Aardnoten. De cultuur van aardnoten breidt zich voortdurend uit in sommige onderdistricten van de onderafdeeling Fort van der Capellen (afd. Tanahdatar, res. Sumatra's Westkust).

Tabak. De oogst van Pajokoemboeh-tabak was minder bevredigend.

De **sesamcultuur** (widjen) was alleen van belang in de onderafdeeling Ogan Ilir (res. Palembang). De prijs schommelde tusschen f 14 en f 15 per pikol.

De cultuur van **patchouli** (nilam) is vooral van beteekenis voor Tapa Toean (West-Atjeh). Door eenige handelaren

werd een fabriekje voor de bereiding van patchouli-olie opgericht, waarin ongeveer 1/10 van den oogst werd verwerkt. De prijzen van de olie liepen zeer terug.

De cultuur van **uien** is van vrij veel belang op Soembawa en in Bima (res. Timor en onderhoorigheden). Ook in de onderafdeelingen Pajokoemboeh, Fort van der Capellen, Batipoeh en Oud-Agam van de residentie Sumatra's Westkust plant men op vrij groote schaal uien aan.

Katoen. In Palembang was in het begin van het jaar de prijs van ruwe katoen slechts f 7,50, welke prijs langzamerhand steeg tot f 13, doch daarna wederom daalde tot f 9; einde 1921 was de prijs weder tot f 12,50 opgeloopen. Het product werd hoofdzakelijk naar Java uitgevoerd; eerst in het laatste kwartaal werd ook voor Europa opgekocht. De uitvoer bedroeg 2854 ton.

b. Overjarige gewassen.

Koffie. Uit Benkoelen werd in 1921 uitgevoerd 4 616 233 K.G., tegen 4 889 744 K.G. in 1920, welke vermindering nog steeds een gevolg is van de daling der prijzen, die varieerden voor robusta-koffie van f 9 tot f 15, voor Liberia-koffie van f 10 tot f 17, voor Java-koffie van f 18 tot f 25 en voor Kroë-koffie van f 40 tot f 45 per pikol. Gedurende 1921 werd uit de afdeeling Koerintji der residentie Djambi uitgevoerd 1009,63 pikol koffie, tegen 767,91 pikol in 1920. De uitvoer van Palembang bedroeg 3 802 099 K.G. koffie, tegen 7 694 364 K.G. in 1920. Uit de afdeeling Boeleleng der residentie Bali en Lombok werd 16,59 pikol koffie uitgevoerd, waarvan de prijzen varieerden van f 45 tot f 70 per pikol.

Thee. In Benkoelen werden in de immigratiekolonies der onderafdeeling Redjang geoogst en verhandeld 14 875 kati groene thee en 10 250 kati bereide thee, tegen onderscheidenlijk 26 875 en 13 300 kati in 1920.

Rubber. De uitvoer bedroeg uit: Boven-Langkat 2 007 318 K.G. en Beneden-Langkat 2 020 742 K.G. In Palembang werd wegens de lage rubberprijzen door de bevolking weinig zorg meer aan den aanplant besteed, zoodat de uitvoer belangrijk minder was dan in het vorig jaar (83 640 K.G. caoutchouc, 2032 K.G. getahpertja en 301 820 K.G. djeloetoeng, tegen onderscheidenlijk 297 099, 653 en 551 033 K.G. in 1920). Uit Djambi werd uitgevoerd: 2 879 258 K.G. caoutchouc, 77 941 K.G. getahpertja en 2274 K.G. djeloetoeng en uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 83 469 K.G. getah. Tengevolge van de groote daling der rubberprijzen, waardoor loonende exploitatie niet mogelijk was, werden vele tuinen verlaten.

Peper. De uitvoer uit de Lampongsche districten bedroeg 252 825 pikol, tegen 249 152 pikol in 1920. De prijzen liepen terug tot f 13 per pikol. Van Palembang werd uitgevoerd 904 368 K.G., tegen 1 405 582 K.G. zwarte en 10 727 K.G. witte peper in 1920. Ondanks den goeden oogst in Benkoelen waren de geldelijke inkomsten aanmerkelijk minder dan in het vorige jaar; de uitvoer beliep eene waarde van f 231 610, tegen f 285 706 in 1920. De voornamelijk naar Singapore gerichte uitvoer uit Banka bedroeg 38 029 pikol witte en 3169 pikol zwarte peper, eene waarde vertegenwoordigende van ruim f 1 600 000. Van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werd 1 770 233 K.G. witte, 289 027 K.G. zwarte en ± 900 pikol staartpeper uitgevoerd en van de Westerafdeeling van Borneo 447 769 K.G. De uitvoer van Riouw bedroeg 13 217 K.G. (tegen 8434 K.G. in 1920) en van Billiton 386 pikol witte en 34 pikol zwarte peper.

Klapper. Door den slechten prijs, welke de copra tengevolge van de algemeene malaise behaalt, nam de coprabereiding sterk af. De copra-uitvoer van Benkoelen bedroeg 373 493 K.G., tegen 422 503 K.G. in 1920, waarbij de prijzen varieerden tusschen f 9 en f 10, tegen f 20 en f 30 in het vorige jaar. De Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo voerde uit 804 456 K.G. copra, 1 001 000 L. olie en 255 350 klappers en de Westerafdeeling van Borneo 25 886 284 K.G. copra, 327 428 L. olie en 212 403 K.G. oliekoeken. De uitvoer van Riouw bedroeg 18 963 421 K.G. copra en van Bali en Lombok 201 692 pikol copra en 855 890 L. olie; de prijzen van copra varieerden van f 10 tot f 20 per pikol.

Door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden zijn bepalingen vastgesteld op de bereiding, koop, verkoop, bezit en vervoer van copra in zijn gewest (Jav. Ct. 1922 n°. 56).

Gambir. De uitvoer van de Westerafdeeling van Borneo had in hoofdzaak plaats naar havens binnen Nederlandsch-Indië. Op Banka werd de door de bevolking bereide gambir slechts voor eigen gebruik bestemd.

Kruidnagelen. De uitvoer uit Benkoelen bedroeg slechts 53 789 K.G., tegen 253 796 K.G. in 1920; de prijzen varieerden van f 60 tot f 75 per pikol.

Muskaatnoten en foelie. De residentie Ternate en onderhoorigheden exporteerde 196 900 K.G. noten en 20 319 K.G. foelie, tegen 111 740 en 33 860 K.G. in 1920; de prijs van noten (geklopt) daalde van f 44 tot f 40 en die van foelie van f 94 tot f 32,50 per pikol.

Pinang. Uitgevoerd werd uit Palembang 3 043 458 K.G. (tegen 2 599 901 K.G. in 1920) en uit de Westerafdeeling van Borneo 1 889 342 K.G. (tegen 2 219 273 K.G. in 1920). De afdeeling Asahan (Oostkust van Sumatra) voerde 749 544 K.G. uit (tegen 813 890 K.G. in 1920), waarvan de prijzen varieerden van f 4 tot f 7 per pikol.

Kapok. Van Palembang werd slechts 9610 K.G. kapok uitgevoerd. De prijs van ongezuiverde kapok was f 7 tot f 9 en die van gezuiverde f 8 tot f 12,50 per pikol.

Sago. De uitvoer uit de Westerafdeeling van Borneo bedroeg 2 176 418 K.G. gezuiverde en 29 400 K.G. ongezuiverde sago, tegen 2 827 630 K.G. in 1920. Van Riouw en onderhoorigheden werd uitgevoerd 10 702 333 K.G., tegen 9 881 597 K.G. in 1920; de prijs varieerde van f 6,90 tot f 8,28 per pikol.

Boschproducten. Uitgevoerd werd uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 2 973 894 K.G. rotan en 23 129 K.G. damar, uit Djambi 6 602 133 K.G. rotan en 16 997 K.G. damar, uit Benkoelen 198 311 K.G. damar en 86 358 K.G. rotan en uit Palembang 4 354 682 K.G. rotan. In Ternate vertegenwoordigde de uitvoer van damar en rotan eene waarde van onderscheidenlijk f 276 682 en f 22 227, tegen f 1 334 129 en f 25 722 in 1920.

2°. 'S LANDS AANPLANTINGEN.

Gouvernements proefrijstbedrijf te Selatdjaran (res. Palembang).

Bij het gouvernements proefrijstbedrijf te Selatdjaran bleef, evenals in 1920, de werkvolkvoorziening groote zorg baren. Eerst na de poeasa, toen over het algemeen in Palembang door de malaise veel werkkrachten vrij kwamen, werd de toestand blijvend beter.

De dijk werd, na zich gezet te hebben, geheel nagezien en op peil gebracht. Gedurende een abnormaal hoogen vloed bleek de hoogte en sterkte alleszins voldoende. De sluizen kwamen in den loop van het jaar allen gereed. De groote sluis werd vervangen door 6 groote buizen van Armco-materiaal in beton gevat, welke combinatie goedkoop en doeltreffend bleek. Ook op andere plaatsen werden Armco-buizen gelegd tot vergrooting van de inlaatcapaciteit der sluizen.

Einde 1921 waren 250 bouws geheel ontgonnen, terwijl nog ± 40 bouws gerooid waren. Het ontgonnen oppervlak was ingedeeld in akkers van 100 M. breedte en ± 500 M. lengte, gescheiden door greppels, welke uitmonden in grootere afvoerslooten die door de verschillende sluizen in verbinding staan met de Moesi voor af- en aanvoer van het water.

Begin Maart werden 62 bouws ingezaaid met vroegrijpe padi. Dat men zoo laat in het seizoen nog tot het zaaien overging, had niet zoozeer ten doel hiervan nog een mooi product te krijgen, doch dat men althans ervaring met de zaaimachines en met den onkruidgroei kon opdoen.

De machines gaven aanvankelijk nog al reden tot klagen; van eigenlijke bedrijfszekerheid was geen sprake. In den loop van 1921 verbeterde dit geleidelijk èn door het toezicht van een kundig mechanicien èn door eene betere uitrusting van de werkplaats. Aan bijna alle landbouwwerktuigen werden belangrijke verbeteringen aangebracht om ze aan te passen aan de omstandigheden. De tractors eischten gedurig intensief toezicht en controle; vooral de lichte en snel loopende Cleveland-tractors versleten veel onderdeelen. Een verder bezwaar blijft de ongedurigheid van den inlandschen werkman, die, na vertrouwd te zijn geraakt met zijne machine, gewoonlijk om de een of andere reden ontslag neemt.

Over het algemeen vlotte dit jaar het werk veel beter dan in het eerste jaar. Zeer vele moeilijkheden, zoowel met werkvolk als met het mechanische bedrijf, werden overwonnen, dank zij de onverflauwde ijver en toewijding van het personeel.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

In bijlage A A is een overzicht opgenomen van de beplante uitgestrektheden en de productie in het grootlandbouwbedrijf in de buitengewesten, voor zoover betreft die ondernemingen, waar een of meer der volgende gewassen geteeld worden: hevea, ficus en andere caoutchouc-soorten, koffie, thee, tabak, kina, cacao, cocospalmen, oliepalmen, kapok, agave, nootmuskaat, peper, cassave, aetherische olie-gewassen en gambir.

Een overzicht van die in 1921 in de buitengewesten bestaande ondernemingen, ingedeeld volgens den rechtstoestand der gronden (gouvernementsgrond, particuliere landerijen, erfpachtsgronden, huurlanden, gronden verkregen door landbouwconcessies, gronden in vrije huur van de bevolking), treft men aan in bijlage B B. In de buitengewesten rapporteerden 814 ondernemingen eene uitgestrektheid van 1 776 617 bouws, waarvan 410 324 bouws beplant zijn; het belangrijkste cultuurgebied is de Oostkust van Sumatra, waar 279 459 bouws beplant zijn.

Ten einde de economische belangen te beschermen van de inlandsche bevolking in het rechtstreeks bestuurd gebied der buitengewesten, waar die belangen benadeeld kunnen worden door het inwerkingbrengen en drijven of de uitbreiding van landbouwondernemingen, welke geheel of gedeeltelijk berusten op den grondslag van overeenkomsten met de inlandsche bevolking, zijn de bepalingen der fabrieken-ordonnantie (Ind. St. 1899 n°. 263, zooals het sedert is gewijzigd) in de buitengewesten toepasselijk verklaard op ondernemingen voor de bereiding van suiker of indigo (Ord. van 6 Dec. 1921 in Ind. St. n°. 740).

Rubber. De aanplant bedraagt 284 846 bouws, waarvan 177 953 bouw tapbaar zijn; het grootste aandeel hierin had de Oostkust van Sumatra (207 622 bouws, waarvan 140 489 bouws tapbaar). Geproduceerd werd in de buitengewesten 37 473 375 K.G. rubber.

Koffie. Tengevolge van de bessenboeboek-plaag in het gewas, viel de oogst zeer tegen. De aanplant bedroeg 40 323 bouws, waarvan 90 085 pikol koffie geoogst werd.

Tabak. Voor de Sumatra-tabak was de toestand gunstig, aangezien zeer hooge prijzen behaald werden. De qualiteit van den oogst 1921, in het bijzonder wat betreft zandblad, valt mee. Van ± 23 000 bouws werd 13 245 038 K.G. tabak verkregen.

Thee. Aangezien dit product in 't begin van het jaar bijna onverkoopbaar was tengevolge van de groote voorraden, hebben vele ondernemingen den pluk stopgezet, waardoor de productie sterk verminderde. Van 15 541 bouws werd 4 819 474 K.G. thee geoogst.

Notemuskaat. De opbrengst der specerijperken op Banda bedroeg 12 441 pikol muskaatnoten in den dop, 390 pikol muskaatnoten uit den dop en 2153 pikol foelie. De geldelijke uitkomsten waren door de lage prijzen zeer onbevredigend.

II. BOSCHWEZEN.

Het reglement voor den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië (Bijbl. Ind. St. n°. 7901) is nader gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 9 Febr. 1922 n°. 18 (Bijbl. Ind. St. n°. 9955) en 9 Mei 1922 n°. 30 (Bijbl. Ind. St. n°. 10044), met betrekking tot den door het personeel af te leggen eed.

Met intrekking van de betrekkingen van leerling-adjunct-houtvester en van adjunct-houtvester, zijn bij den dienst van het boschwezen ingesteld de betrekkingen van leerling-boscharchitect en van boscharchitect der 1ste en 2de klasse (Gouv. Bt. 7 Sept. 1921 n°. 41 in Ind. St. n°. 523).

De bezoldigingen van het personeel van den dienst bij het boschwezen zijn herzien bij Gouv. Bt. 25 Nov. 1921 n°. 31 (Ind. St. n°. 713).

Personeel. Op het eind van 1921 waren bij den dienst van het boschwezen, behalve het kantoorpersoneel, werkzaam: 1 hoofdinspecteur, 7 inspecteurs (van wie 2 voor de buitengewesten, 1 chef der inrichting en 4 voor het toezicht op het beheer), 1 directeur van het proefstation, 40 beheers-houtvesters (van wie 25 bij het beheer op Java, 2 bij de inrichting en 6 in de buitengewesten, 2 op het hoofdkantoor, 1 op het boschproefstation, 1 belast met het geven van lessen aan de middelbare landbouwschool te Buitenzorg en 1 werkzaam in Suriname), 76 houtvesters (van wie 3 op het hoofdbureau, 42 bij het beheer op Java en Madoera, 10 bij de inrichtingsbrigade, 11 in de buitengewesten, 9 bij het boschproefstation en 1 werkzaam in Suriname), 1 adjunct-houtvester der 1ste klasse, 17 personen op maandgeld (toekomstige boscharchitecten), 72 hoofdopzieners, 246 opzieners, 108 leerling-opzieners, 15 chef-opnemers, 8 opnemers, 4 onder-opnemers, 46 mantri-opnemers, 607 mantri's-politie en 910 boschwachters.

Baten en lasten. In 1920 bedroeg het batig slot van den dienst van het boschwezen f 8 931 807. Voor den dienst op Java en Madoera was het voordeelig overschot f 9 642 910, terwijl de nadeelige verschillen voor de buitengewesten en het boschproefstation onderscheidenlijk f 485 082 en f 226 021 bedroegen. Voor 1921 kan het voordeelig overschot van den dienst op Java en Madoera op f 5 166 000 en het nadeelig verschil voor het boschproefstation op f 197 198 worden vastgesteld, terwijl de uitkomsten van den dienst in de buitengewesten nog niet bekend zijn.

Het saldo van den dienst op Java en Madoera is dus ten opzichte van 1920 verminderd met f 4 476 910, hetgeen uitsluitend is toe te schrijven aan de sterke daling der houtprijzen in de tweede helft van het jaar.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Bij Gouv. Bt. 15 Nov. 1921 n°. 27 (Ind. St. n°. 677) zijn, met ingang van 1 Januari 1922, de houtvesterijen Toeder en Balo samengevoegd tot één houtvesterij Sale, terwijl bij Gouv. Bt. 30 Mei 1922 n°. 63 (Ind. St. n°. 367), met ingang van 1 Januari 1923, de houtvesterijen Oost-Pati en West-Pati zijn vereenigd tot één houtvesterij Zuid-Pati.

a. Boschbeheer.

Uitgestrektheid en gesteldheid der bosschen. De oppervlakte van het djatiboschgebied bedroeg einde 1921 737 191 H.A., waarvan 410 768 H.A. behoorende tot de boschdistricten en 326 423 H.A. tot de houtvesterijen. De uitge-

strektheid der in stand te houden wildhoutbosschen [1]) kan op dat tijdstip gesteld worden op 1 470 890 H.A.

De niet in stand te houden wildhoutbosschen besloegen einde 1921 naar schatting eene uitgestrektheid van 700 000 H.A. De uitgestrektheid der niet in stand te houden wildhoutbosschen vermindert jaarlijks door uitgifte in erfpacht of door ontginning en door aanwijzing tot in stand te houden wildhoutbosschen.

De weersgesteldheid kenmerkte zich in 1921 door een langen en drogen oostmoeson, waardoor veel boschbranden voorkwamen, hetgeen op de gesteldheid der bosschen, speciaal op de jonge culturen, een slechten invloed had. De westmoeson zette zeer onregelmatig in; natte en droge perioden wisselden elkaar af, terwijl eerst einde December de regens goed doorkwamen. Het gevolg daarvan was, dat het zaad der nieuwe culturen langzaam kiemde; er moest veel ingeboet worden, vooral in de vroeg afgeplante terreinen, en de plantjes bleven eenigszins achterlijk in ontwikkeling. Verder werkte de droge oostmoeson gunstig op den houtafvoer, waar die met karren plaats vond, zoodat oude boschrestanten konden worden opgeruimd.

Grensregeling en afbakening der bosschen. De voorschriften betreffende de wijze, waarop de grensregelingen der djatibosschen en van de daarbij behoorende of daaraan toe te voegen terreinen op Java en Madoera worden tot stand gebracht (Bijbl. Ind. St. n°. 9364) zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 14 Nov. 1921 n°. 38 (Bijbl. Ind. St. n°. 9886).

De afbakening der djatibosschen werd geregeld onderhouden. Voor de afbakening der in stand te houden wildhoutbosschen werden in 1921 19 068 grensteekens geplaatst. De lengte der in dit jaar afgebakende grenzen bedroeg 2322 K.M., waarvan 1622 K.M. door grensteekens en 1071 K.M. op andere wijze. Op het einde van het jaar waren 953 000 H.A. in stand te houden wildhoutbosschen afgebakend, tegen 862 000 H.A. in 1920.

Verschillende andere werkzaamheden, met de voorloopige inrichting der djatibosschen in verband staande. Met de opstelling en herziening der voorloopige bedrijfsplannen werd, voor zoover zulks met het beschikbare personeel mogelijk was, geleidelijk voortgegaan.

Voltooid werd de bouw van 1 houtvesterswoning, 13 hoofdopzieners- of opzienerswoningen, 9 boschketen, 71 boschpolitie-woningen, 16 woningen voor inlandsche schrijvers en 26 andere woningen.

Djativerjonging. De oppervlakte der in 1920 binnen het djatiboschgebied aangelegde verjongingen bedroeg 6476 H.A., waarvan 6387 H.A. djati- en 89 H.A. wildhout. De voorloopige cijfers voor 1921 zijn: djativerjongingen 6387 H.A., wildhout-verjongingen (binnen het djatiboschgebied) 45 H.A., waarvan onderscheidenlijk 3533 en 0 H.A. in de boschdistricten en 2854 en 45 H.A. in de houtvesterijen.

De kosten voor aanleg en onderhoud van nieuwe en oude verjongingen binnen het djatiboschgebied bedroegen in 1920 ± f 866 000 (kosten voor boschbeschermende maatregelen inbegrepen) en kunnen voor 1921 voorloopig op f 1 380 000 worden gesteld.

Op het eind van 1921 was de uitgestrektheid der verjongingen binnen het djatiboschgebied (de daarin aangelegde wildhoutverjongingen meegerekend) als volgt verdeeld:

Verjongingen van vóór 1865	7 534	H.A.
,, ,, 1865—1880	20 195	,,
,, ,, 1881—1900	53 043	,,
,, ,, 1901—1910	62 783	,,
,, ,, 1911—1920	68 448	,,
,, ,, 1921	6 432	,,
	218 435	H.A.

of 30 % van het geheele djatiboschgebied. Ongeveer 93 % van de djativerjongingen van 1921 werd aangelegd met tusschenplanting van meerjarige, bodemverbeterende gewassen, waarvoor in hoofdzaak de kemlandingan (Leuceana glauca) werd gebezigd, doch ook andere gewassen, waaronder de loentas.

De verjongingen ontwikkelden zich over het algemeen bevredigend, doch plaatselijk hadden ze te lijden door den drogen oostmoeson, terwijl de nieuwe culturen soms wat achterlijk bleven in ontwikkeling door den laat en onregelmatig ingezetten westmoeson, tengevolge waarvan ook veel plantmateriaal ingeboet moest worden.

Wildhoutverjonging. In 1920 werden in het gebied der in stand te houden wildhoutbosschen 4500 H.A. verjongingen aangelegd, welke uitgestrektheid voor 1921 op 3100 H.A. is te stellen. De nieuwe verjongingen werden hoofdzakelijk tot stand gebracht in de boschdistricten Banjoemas en Oost-Preanger.

De uitgaven, zoowel voor aanleg als voor onderhoud, bedroegen in 1920 f 153 000 (de kosten van brandbescherming inbegrepen) en kunnen voor 1921 op f 180 000 gesteld worden. De groote stijging dezer kosten komt zoowel op rekening van de eigenlijke cultuurkosten als op die van de brandbescherming. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat wildhoutculturen een langduriger onderhoud behoeven dan de djaticulturen.

De totale oppervlakte der verjongingen binnen het wildhoutboschgebied bedroeg eind 1921 36 000 H.A. Bovendien ontwikkelde zich tengevolge van de beschermende maatregelen plaatselijk spontane reboisatie, die thans reeds eene aanzienlijke oppervlakte beslaat.

Kap der djatibosschen. In 1920 bedroeg de houtval (djatihout zonder dunningshout) van den geregelden aankap 211 500 M³. en 1 351 000 S. M. (stapelmeter).

Voor 1921 kunnen deze cijfers voorloopig worden gesteld op 250 600 M³. timmerhout en 1 435 900 S.M.

Over de verschillende wijzen van aankap is deze hoeveelheid als volgt verdeeld: in eigen beheer 187 400 M³. en 774 900 S.M. en door tusschenkomst van aannemers 63 200 M³. en 661 000 S.M.

Van het in eigen beheer gekapte djatihout was in 1920 uit de boschdistricten 33 300 M³. en 302 100 S.M. en uit de houtvesterijen 118 200 M³. en 558 900 S.M. afkomstig, en in 1921 uit de boschdistricten 31 800 M³. en 176 200 S.M. en uit de houtvesterijen 155 600 M³. en 598 700 S.M.

Per H.A. djatibosch was in 1921 de opbrengst aan timmerhout 0,34 M³. en aan brandhout 1,96 S.M., en wel 0,23 M³. en 2,06 S.M. in de boschdistricten en 0,48 M³. en 1,83 S.M. in de houtvesterijen.

In 1921 liepen 7 perceelen af; 5 nieuwe aankappen door particulieren kwamen in werking, alle djatiboschperceelen. Er werkten in het afgeloopen jaar 54 djatiboschperceelen en wel 43 pachtschatperceelen en 11 retributieperceelen, die aan pacht f 2 597 839 en aan retributie f 377 370 opbrachten.

Op het einde van 1921 waren 1172 K.M. gelegde mono- en birailbanen voor houtafvoer aanwezig, tegen 1120 K.M. in 1920. Nieuwe aanleg (d. w. z. meer aangelegd dan opgebroken) vond plaats in de houtvesterijen Bandjaran-Bloengoen, Pajaman, Tempoeran, Karanggede, Kedinding, Karangsono, Bekoetoek, Djembolo, Banjoeoerip, Ngandong, Ngoedjoeng, Krondong, Padjaran, Djatiketok, Bangilan en Tritik.

Bij het railbaanbedrijf te Tjepoe waren op het eind van het jaar in gebruik 13 locomotieven en 70 wagens van verschillende soort.

Kap der wildhoutbosschen. De opbrengst van wildhout uit geregelden aankap was in 1920 13 600 M³. en 124 600 S.M.; voor 1921 zijn de voorloopige cijfers hiervoor onderscheidenlijk 15 200 M³. en 113 000 S.M. Bovendien werd in 1921 nog uit geregelde aankappen (aankap op last en krachtens vergunning) 15 800 M³. en 30 300 S.M. verkregen, tegen 9400 M³. en 23 500 S.M. in 1920.

In 1921 werkten in het wildhoutgebied 3 boschperceelen, waarvan 1 leegkap-retributie- en 2 leegkap-pachtschatperceelen, die aan pacht f 12 400 en aan retributie f 2744 opbrachten.

1) Nopens de aanwijzing der terreinen van de in stand te houden wildhoutbosschen in de afdeeling Toeloengagoeng der residentie Kediri zie men Gouv. Bt. 7 Dec. 1921 n°. 7 (Jav. Ct. n°. 101).

Dunning der bosschen. De uitgestrektheid der verjongingen binnen het djatiboschgebied bedroeg op einde 1921 218 000 H.A., waarvan 18 000 H.A. in dat jaar werden gedund, tegen 23 700 H.A. in 1920. In laatstgenoemd jaar waren de inkomsten uit dezen maatregel f 926 400 en de uitgaven f 331 800, een voordeelig verschil dus van f 594 600, of per H.A. f 25. Voor 1921 kan men deze cijfers voorloopig stellen op f 962 000, f 416 250 en f 545 750 of f 30 per H.A. De stijging van de opbrengst per H.A. is toe te schrijven aan de hooge houtprijzen in de eerste helft van het jaar. Hierdoor kon veel dunninghout, voornamelijk brandhout, dat anders in het bosch achterbleef of kosteloos aan de omwonende bevolking werd verstrekt, met voordeel verkocht worden.

Vervreemding van in eigen beheer gekapt hout. De alom heerschende malaise heeft zich in het verslagjaar ook in den houthandel in zeer bijzondere mate doen gevoelen. Werd in Januari 1921 op de openbare verkoopingen nog een gemiddelde prijs van f 131 per M³. betaald, deze nam geleidelijk af tot (in December) f 48 per M³. Dit aanzienlijke prijsverschil houdt natuurlijk ook verband met het verschil in qualiteit en afmetingen van het aangeboden hout, doch de hoofdoorzaak is gelegen in de geringe vraag naar hout, met als direct gevolg het gebrek aan concurrentie. Op de openbare vendutie werd 60 859 M³. verkocht voor f 4 749 242, zijnde gemiddeld f 78 per M³., tegen in 1920 41 756 M³., met eene opbrengst van f 5 767 326 en een gemiddelden prijs van f 138 per M³. In 1921 werden derhalve 19 103 M³. meer verkocht dan in 1920, hetgeen zich als volgt laat verklaren. De meeste groothandelaren zaten (en zitten grootendeels nog) met groote voorraden, afkomstig hetzij uit boschperceelen met hooge pachten of retributie, hetzij van stapelplaatsleveringen 1921, waarvoor zeer hoog was ingeschreven. Uiteraard moest hun streven er op gericht zijn, om hunne verkoopsprijzen zoolang mogelijk op dezelfde hoogte te houden, teneinde niet met verlies te verkoopen. Het Gouvernement echter, dat met zijne gunningsprijzen voor de venduties de markt zooveel en zoo dicht mogelijk volgt, kwam zoodoende allengs tot prijzen, ver beneden de tarieven van den groothandel, met het gevolg, dat de meeste verbruikers, in plaats van zich als gewoonlijk op de stapelplaatsen van den houthandel te voorzien, het benoodigde hout op venduties kochten, waar zij veel goedkooper terecht konden. Dat ook door de voortdurende verlaging der gunningsprijzen de vraag naar hout niet grooter werd, noch het koopen op speculatie aangemoedigd werd, gelijk wel eens beweerd is, blijkt wel hieruit, dat de hoeveelheid opgehouden hout iedere maand grooter werd, en in December zelfs het aanzienlijke cijfer van 33 739 M³. bereikte.

In het verslagjaar werden op openbare verkoopingen aangeboden 120 groote kavelingen (van 200 à 600 M³. elk) met een gezamenlijken kubieken inhoud van 43 917 M³. Hiervan werden slechts 22 kavelingen met een inhoud van 6836 M³. verkocht; de overige werden, na als geheel te zijn opgehouden, daarna op dezelfde veiling in afzonderlijke kavelingen aangeboden.

Ten bewijze, dat verreweg het grootste gedeelte van het in 1921 verkochte hout in handen kwam van verbruikers, dan wel van den tusschen- en kleinhandel, moge dienen, dat van de verkochte 22 groote kavelingen slechts 5 werden gekocht door den groothandel in wiens belang en op wiens verzoek deze vorm van vervreemding werd ingesteld, 3 werden door groot-consumenten gekocht, terwijl 14 eigendom werden van tusschen- en kleinhandelaren, in gemeenschap handelend. De gemiddelde opbrengst van het in groote kavelingen verkochte hout was f 102 per M³. Vergelijkt men dit cijfer met het gemiddelde over de geheele in 1921 op vendutie verkochte hoeveelheid (f 78 per M³), dan zou men allicht tot de conclusie komen, dat de vervreemding in den vorm van groote kavelingen voor den Lande het voordeeligst is, doch dit is over het algemeen niet het geval. Het groote verschil in den gemiddelden prijs komt hierdoor, dat 12 van de 22 groote kavelingen gekocht werden in de maanden Januari t/m April 1921, toen de gemiddelde prijs op vendutie zich nog tusschen f 131 en f 108 per M³. bewoog.

Ook bij de aanbesteding van de leveringen van de geheele houtmassa op verschillende stapelplaatsen werd evenals voor 1920 eene verhoudingsschaal samengesteld naar lengte- en zwaarte-afmetingen: de levering werd gegund aan dengene, die het hoogste percentage boven de op die schaal voorkomende verhoudingsgetallen had geboden. Deze waren gemiddeld ongeveer 50% lager gesteld dan voor 1920, zoodat wel verwacht kon worden, dat de inschrijvingen naar evenredigheid hoogere percentagecijfers zouden te zien geven. De uitkomst overtrof echter alle verwachtingen. Was het percentage voor 1920 gemiddeld 93, thans werd voor gemiddeld 424½% boven de verhoudingsgetallen ingeschreven (hoogste inschrijver 476%, laagste 276%). De gemiddelde prijs voor het hout afkomstig uit deze leveringen werd dan ook ongekend hoog. Geleverd werden 38 514 M³. alle sortimenten door elkaar, met eene geldelijke opbrengst van f 4 528 922. Alle sortimenten door elkaar gerekend bedroeg de prijs f 117 per M³., tegen f 78 voor het op vendutie verkochte hout; per M³. kantrecht beslagen hout berekend, wordt de gemiddelde prijs f 225.

Waren op het tijdstip, dat de inschrijvingen plaats hadden (December 1920), de gevolgen der ongunstige tijdsomstandigheden, althans voor den houthandel, nog niet zoo zeer merkbaar, deze deden zich na eenige maanden geducht gevoelen. Konden de venduprijzen zich in de eerste maanden van 1921 nog eenigszins om en bij het niveau der prijzen van 1920 handhaven — al toonde ook iedere maand een achteruitgang aan — van Juni af gingen de prijzen met sprongen naar beneden, zoodat het gemiddelde in December 1921 f 48 bedroeg, tegen f 131 in Januari. Zooals reeds gezegd, waren de contractanten voor stapelplaatsleveringen in verband met hunne hooge inschrijvingen wel verplicht hunne verkoopsprijzen hoog te houden, hetgeen bij dalende markt ten gevolge had, dat hun verkoop zoo goed als stil stond.

Ook het djati-brandhout onderging den invloed van de voortdurend grooter wordende malaise. In Januari 1921 was de opbrengst op de openbare verkoopingen met vendumeester nog f 13,90 per stapelmeter, hetgeen echter gedeeltelijk aan het geringe aanbod moet worden toegeschreven. Daarna daalde de gemiddelde prijs tot f 3,90 (in December).

Spoorbrandhout werd in het verslagjaar aan de verschillende spoor- en tramwegen geleverd tot eene hoeveelheid van 395 958 S.M., waarvoor door de staatsspoorwegen en de groote spoor- en tramwegmaatschappijen f 15 per ton werd betaald, terwijl aan enkele Oosthoek-trams door de Regeering eene reductie van 13 tot 33 % werd verleend.

Aan den dienst der staatsspoor- en tramwegen werden in 1921 verstrekt ± 130 000 stuks djatihouten dwarsliggers van 2 M. × 22 × 12 c.M., benevens 6530 stuks djatihouten brugdwarsliggers van 1,80 M. × 22 × 15 c.M.

De opbrengst van het op Java en Madoera door aankap in eigen beheer verkregen djati- en wildhout (dus zonder dunningshout of andere neven-boschproducten) bedroeg in 1920 voor het op openbare verkoopingen (met en zonder vendumeester) verkochte hout f 8 649 649 en voor het ondershands verkochte f 1 847 501, welke opbrengsten voor 1921 voorloopig kunnen worden gesteld op onderscheidenlijk f 8 435 336 en f 2 612 414.

De uitvoer van djatihout naar plaatsen buiten Nederlandsch-Indië bedroeg slechts 1043 M³., waarvan 216 M³. bezaagd. In 1920 bedroegen deze cijfers 12 610 en 387 M³. De voornaamste oorzaak van dezen achteruitgang moet gezocht worden in den ontredderden economischen toestand in Europa.

Ook in Nederland, steeds de grootste afnemer van djati, zijn tengevolge van hooge inkoopsprijzen in 1920 en de daarop gevolgde gedwongen lage verkoopen in 1921, zeer zware verliezen geleden, welke door deskundigen op f 23 à 30 millioen worden geschat. Uiteraard beperkte zich de vraag naar djati onder die omstandigheden tot het hoog noodige.

De oorzaken, welke tot eene daling van de djatiprijzen aanleiding gaven, hadden uit den aard der zaak eenzelfden invloed op de wildhoutmarkt. Bovendien kwam het wildhout onder den invloed van de groote voorraden, ontstaan door de belangrijke aanvoeren van verschillende handelaren in de buitengewesten, die door de hooge prijzen van 1920 daartoe aangespoord, zich op den houtinvoer hadden toegelegd. Als gevolg hiervan moest menige partij ver beneden den marktprijs van de hand worden gedaan, teneinde het daarin vastgelegde kapitaal ter beschikking te krijgen. Zelfs werden

groote partijen door geconsigneerden niet in ontvangst genomen, teneinde de vracht te ontloopen, zoodat de Paketvaartmaatschappij ten slotte vendutie moest houden van deze voorraden om zich voor verdere verliezen te dekken. Een en ander deed de wildhoutprijzen nog in meerdere mate dan dit bij djatihout het geval was, terugloopen. De Paketvaartmaatschappij voerde in 1921 in de voornaamste havens van Java 97 734 M³. aan, tegen ± 150 000 M³. in 1920.

Bewaking en bescherming der bosschen. Bijna over geheel Java werd eene verbetering van den politioneelen toestand geconstateerd, welke voornamelijk zal zijn toe te schrijven aan de daling der houtprijzen, waardoor de opkoopers van clandestien gekapt hout niet meer zooveel konden betalen als in het vorige jaar. Ook heeft het optreden van de veldpolitie en hier en daar van militairen een zeer gunstigen invloed gehad, terwijl de door den procureur-generaal bij het Hooggerechtshof verstrekte raadgeving over het optreden door de boschpolitie bij het vervoer van gestolen hout het mogelijk maakte beter, dan tot nu toe het geval was, tegen de houtdieven op te treden.

Doordat nog niet alle grenzen van de wildhoutbosschen definitief geregeld zijn, komt nog vrij veel clandestiene ontginning voor. Aan dit euvel kan eerst een eind worden gemaakt, als alle bosschen zullen zijn afgebakend.

b. Definitieve boschinrichting.

Personeel. Op het einde van het verslagjaar bestond de formatie uit: 1 inspecteur, chef der inrichting, 2 beheershoutvesters, 10 houtvesters, 2 maandgelders in opleiding voor boscharchitect, 2 hoofdopzieners, 8 opzieners, 6 leerling-opzieners, 7 chef-opnemers, 8 opnemers, 1 onderopnemer, 29 mantri's-opnemers, 72 teekenaars, 10 schrijvers, 5 hulpschrijvers en 23 mandoers.

Opneming en kaarteering. Gedurende het verslagjaar werden 5662 K.M. meetlijnen gemeten, waarvan 1351 K.M. ten behoeve van suppletoire opnemingen. Op het einde van het jaar waren van het djatiboschareaal, groot 737 191 H.A., 690 610 H.A. opgemeten en gekaarteerd.

Bedrijfsplannen. De definitieve inrichting vorderde over de houtvesterijen Wilangan en Berbek (te zamen 15 509 H.A.).

In het begin van 1922 zullen 61 houtvesterijen in werking zijn, ter gezamenlijke uitgestrektheid van 341 522 H.A. of 46½ % van het geheele djatiboschgebied. Door de samenvoeging van eenige houtvesterijen vermeerderde het aantal niet, doch wèl de uitgestrektheid. De tienjaarlijksche herzieningen van de houtvesterijen Karanggede en Sale kwamen gereed.

Voorloopige bedrijfsplannen werden samengesteld voor de boschdistricten Pekalongan—Kendal en Oost-Cheribon—Tegal, het Krawang-complex van het boschdistrict Krawang—Indramajoe, het Goenoengkidoel-complex van het boschdistrict Kedoe—Djokja en het tot het boschdistrict West-Preanger behoorende wildhoutcomplex Salak—Halimoen.

Aan de grensregeling der wildhoutbosschen op den Goenoeng Moeria (Semarang) werd voortgewerkt.

c. Boschproefstation voor het boschwezen.

Afdeeling voor houtonderzoek en verdere technologische onderzoekingen. De houtmonstercollectie werd met 950 authentieke houtmonsters uitgebreid. De inzameling van stamstukken, noodig voor het volledig houttechnisch onderzoek, moest door gebrek aan bergruimte en met het oog op de noodzakelijke bezuiniging, nagenoeg geheel gestaakt worden. Het onderzoek werd voortgezet aan de reeds aanwezige monsters. Daar echter alle onderzoekmonsters in handenarbeid moesten worden vervaardigd, vorderde het slechts langzaam, hetgeen vooral onaangenaam werd gevoeld als het onderzoekingen van derden betrof. Voor den Indischen Centralen Aanschaffingsdienst werden verschillende voor dwarsliggers bestemde houtsoorten onderzocht.

Een vondst van beteekenis was de Pendjalinan (Celtis Wightii), die nagenoeg alle eigenschappen van het om zijne taaiheid zoo beroemde esschenhout bleek te bezitten.

Een groot aantal verzoeken om voorlichting in zake identificatie en eigenschappen van hout werd behandeld. Meer en meer blijkt het instituut een vraagbaak voor den houthandel en de houtverbruikers te worden, hetgeen onder den invloed der tijdsomstandigheden in sterke mate naar voren is gekomen.

Een zeer bescheiden laboratorium werd ingericht, waar een onderzoek naar de chemische bestanddeelen van het hout werd begonnen, hetwelk wegens vertrek van den assistent-technoloog niet kon worden voortgezet. Het onderzoek naar de duurzaamheid van hout volgens de methaangisting werd opnieuw ter hand genomen.

Botanisch-houttechnische exploratie der buitengewesten. De moeilijkheden met de personeelsvoorziening zijn in het verslagjaar overwonnen. Het aantal genummerde boomen in de monstervlakten steeg van 665 tot 971, het aantal soorten van 300 tot ± 360. Het aantal boomen, waarvan compleet herbariummateriaal is verzameld, steeg van 240 tot 350, het aantal soorten van 100 tot 170; het aantal houtmonsters van genummerde boomen vermeerderde van ± 240 tot ± 570. Van enkele ongenummerde boomen werd mede herbariummateriaal verzameld.

De kap der boomen, waarvan het herbariummateriaal compleet is, ter verkrijging van stamstukken voor het technisch houtonderzoek, werd stopgezet wegens het ontbreken van bergruimte te Buitenzorg.

Voor het verzamelen van herbariummateriaal, houtmonsters en gegevens uit de praktijk werd eene handleiding samengesteld, terwijl een in overleg met de inspecteurs der buitengewesten vastgestelde werkwijze op botanisch-houttechnisch gebied door den hoofdinspecteur werd voorgeschreven.

Inzendingen werden steeds zoo spoedig mogelijk voorloopig op naam gebracht en in houtwaardeklassen ingedeeld, waarna de resultaten aan de inzenders werden medegedeeld.

Wildhoutbedrijf en boscheconomie. Het in gang zijnde looistof-onderzoek werd belangrijk uitgebreid. Door samenwerking met den deskundige voor de leerlooierij der afdeeling Nijverheid was het mogelijk tot nu toe hier weinig gebruikte looibasten, zooals die der verschillende mangrove-soorten, van Phyllanthus Emblica L., Adenanthera microsperma T. et B. en van Quercus- en Castanea-soorten aan een nader onderzoek te onderwerpen. In de vloedbosschen der Kinderzee werden nauwkeurige gegevens verzameld over de boschsamenstelling en de bastopbrengsten der verschillende soorten, terwijl betrouwbaar naar soorten gescheiden basten werden verzameld voor de bepaling van het looistofgehalte en voor het nemen van looiproeven. Een begin werd gemaakt met het onderzoek der mangrovebosschen in de buitengewesten.

De in 1919 in het boschdistrict Midden-Preanger aangelegde proefaanplantingen van eenige variëteiten van Acacia decurrens, de bekende Australische wattles, ontwikkelden zich zeer goed. Het daaruit geoogst dunningsmateriaal leverde basten met een vrij belangrijk looistofgehalte, een practische looiproef gaf een gunstig resultaat. Proeven met deze soorten worden op grootere schaal voortgezet.

De proefaanplantingen met andere looistofleverende gewassen werden uitgebreid.

De proefaanplantingen van industrie- en edelhoutsoorten in het boschcomplex Gadoengan werden uitgebreid en beslaan thans eene oppervlakte van ruim 630 H.A.

Een onderzoek over het voorkomen van den sandelboom (Santalum album) op Java werd begonnen. Met den resident van Timor en onderhoorigheden werd in overleg getreden over de wenschelijkheid en mogelijkheid van een onderzoek naar de groeivoorwaarden van dien boom en naar de te verwachten houtopbrengsten op het eiland Timor.

Gegevens werden verzameld ten einde te komen tot een grondslag voor het cultuuronderzoek in de gebergte-wildhoutbosschen.

Het uitkap- en verjongingsonderzoek op den Goenoeng Gede werd voortgezet.

Djaticultuuronderzoek. Het cultuuronderzoek in het

djatiboschgebied werd op kleinere schaal dan in vorige jaren voortgezet.

De proefnemingen op de voor djati niet geschikte arme mergelgronden in de Semarangsche houtvesterijen, tot dusver bestaande in complexgewijze aanleg van vrij groote aantallen kleine perken, beplant met velerlei houtsoorten, teneinde na te gaan welke dezer houtsoorten bij zorgvuldige verpleging tot slagen zijn te brengen, kwamen in een nieuw stadium, doordat kon worden besloten met meer boomsoorten in het groot proeven te nemen met de in de beheerspraktijk beschikbare middelen. De mengingsproeven van djati met andere houtsoorten op de betere gronden werden op kleine schaal voortgezet. Daarnaast werd door verschillende beheerders doorgegaan met den aanleg van mengelcultures, o. a. van djati met walikoekoen.

Behalve bemoeienis met de zaaddistributie van walikoekoen en de beide mahonie-soorten had het proefstation te voldoen aan talrijke verzoeken voor verstrekking van boomzaden ten behoeve van boschbeheerders en particulieren.

Verplegings- en opbrengstonderzoek. Heropname met volledige massabeplanting had plaats van 14 djati-proefperken, terwijl 2 proefmetingen in opstanden van kleinbladige mahony en sono-kling werden verricht. Van laatstgenoemde metingen werden thans de grenzen definitief vastgelegd. Wegens de geboden bezuiniging werd voorts slechts 1 nieuw djatiproefperk opgemeten. Met het oog op eene latere opname werd verder een 8-tal perken voorloopig op het terrein aangegeven. In verschillende perken werd meer of minder belangrijke schade aangericht door bliksem, wind, inger inger en kwaadwilligheid, waardoor enkele perken waarschijnlijk moeten worden afgeschreven.

De collectie grondmonsters werd aangevuld, terwijl met de bijeenbrenging van herbariummateriaal der proefperken werd voortgegaan. Een deel er van werd voor de verzamelingen studiemateriaal van de Landbouwhoogeschool te Wageningen opgezonden.

Afdeeling boschbescherming. De met de leiding van deze afdeeling belaste houtvester werd in Januari benoemd tot entomoloog voor de boschinsekten aan het instituut voor plantenziekten. Sedert had het proefstation met de dierlijke beschadigingen in de bosschen, behalve het weiden van vee, geen andere dan bemiddelende bemoeienis, en kon de nieuw optredende houtvester meer dan voorheen aandacht schenken aan de boschbescherming in het algemeen en de beschadigingen door menschen, brand en vee. Betreffende de brandbescherming is het streven er allereerst op gericht om te komen tot eene goedkoopere methode van voorkoming en beperking van branden, dan die, welke thans gevolgd wordt. De bemoeienis met de veeweiding bepaalt zich tot die gevallen, waarin veeweiding in de bosschen onvermijdelijk is en gezocht moet worden naar eene regeling, die aan het bosch de minste schade toebrengt.

De werkzaamheden voor het bijeenbrengen der verzamelingen en het ontwerpen en uitvoeren van beschrijvingen, ten dienste van de herkenning van zaden, vruchten en kiemplanten der boschbouwkundig belangrijkste houtsoorten vorderden een belangrijk deel van het in deze afdeeling verrichte werk.

Evenals in vorige jaren werd van de verschillende andere Buitenzorgsche instellingen zeer gewaardeerde medewerking ondervonden.

De relatie's met boschwetenschappelijke instellingen in het buitenland werden onderhouden en uitgebreid.

§ 2. BUITENGEWESTEN.

Het personeel was verdeeld over 5 secties, 1 ondersectie en 1 opleidingssectie, werkzaam gesteld in de gewesten Palembang, Djambi, Tapanoeli, Sumatra's Westkust, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Riouw en onderhoorigheden, Celebes en onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra.

In het geheel werden 3 001 066 H.A. verkend, terwijl 3400 H.A. proefbanen werden gemeten en 592 K.M. werden getraceerd.

Het onderzoek op Billiton is zoover gevorderd, dat van de bosschen eene begroeiingskaart opgemaakt kon worden. 118 000 H.A. ontworpen boschreserven werden verdeeld over twaalf complexen, waarvan negen op Billiton zelf en drie op de kleinere eilanden. 8000 H.A. bleken geheel onproductief; 2100 H.A. bosch was ouder dan 40 jaar. De mijnboschterreinen, groot ± 99 000 H.A., liggen buiten deze bosschen en binnen het voor inlandsche rechtsgemeenschappen beschikbaar gestelde gebied.

Het gewestelijk voorschrift op de retributieheffing in Palembang werd, ten einde het voortbestaan van bepaalde timmerhoutsoorten niet in gevaar te brengen, uitgebreid met de bepaling, dat geen houtwerken beneden bepaalde maten meer afgevoerd worden.

De cijns, vastgesteld bij art. 4 van het reglement voor de houtzagerijen, balken- en brandhoutkapperijen en houtskoolbranderijen in de afdeeling Bengkalis van het gouvernement Oostkust van Sumatra (panglong-reglement) (Ind. St. 1909 n°. 448), is gewijzigd bij Ord. van 26 Aug. 1921 (Ind. St. n°. 491).

De beraamde exploitatie van dwarsliggers op Poelau Laoet zal bij nadere overweging worden overgelaten aan het particulier initiatief, mede die van de ijzerhout-complexen op den vasten wal van Borneo in de onderafdeeling Pleihari, welke dit jaar opgemeten en verkend werden. Homogeen ijzerhoutbosch van groote uitgestrektheid werd op Borneo niet gevonden, wel goede complexen gemengd met Dipterocarpaceae van gemengde hoedanigheid.

De in Zuid-Sumatra gevonden ijzerhoutcomplexen bij Karang, Angit Soekosoedan en Soengei Bakoet werden afgebakend.

De exploitatie in eigen beheer in Zuid-Sumatra, in 1920 reeds ingekrompen, werd in 1921 gestaakt en verder afgewikkeld.

Het product der landschapswildhoutexploitatie op Boeton en Moena werd ten deele nog tegen goede prijzen verkocht. Aan het eind van het verslagjaar bleef echter eene vrij aanzienlijke hoeveelheid hout onverkocht. De bosschen langs de rivieren en de zee raken langzamerhand uitgeput, zoodat bij voortgezette exploitatie in verderafgelegen bosschen het landschap op verhoogde uitgaven zal moeten rekenen.

Met uitzondering van het eiland Simeuloe en eenige kleinere aankappen, was in 1921 de houtexploitatie der particulieren eigenlijk overal grootendeels gebaseerd op opkoop van hout van de bevolking; ook het bedrijf der meeste houtaankapconcessionarissen was in werkelijkheid niet veel meer dan dat.

Uit alle dienstkringen kwamen in het eerste semester van het verslagjaar opgaven eener verhoogde bevolkingsexploitatie in verband met de hoogere houtprijzen. Na de groote daling dier prijzen bleef veel hout in het bosch achter, terwijl de kustvoorraden langzamerhand verminderden, totdat de in snel tempo stijgende vrachtprijzen van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij dit verder bijna onmogelijk maakten.

De tijdelijke bloei in het houtbedrijf in de buitengewesten heeft o. m. geleid tot oprichting van verschillende zagerijen, vooral voor licht hout, dat een afzetgebied vond in Singapore en Australië. De fabrikatie en afscheep van kistenhout (voor boter, vruchten en rubber) nam gedurende den bloeitijd sterk toe. Hoewel de Koninklijke Paketvaartmaatschappij toen haar uiterste best deed om het ter verscheping aangeboden hout te vervoeren, was het gebrek aan speciale houthalers, waar groote hoeveelheden lang hout in verscheept kunnen worden, buitengewoon voelbaar.

Door de genoemde Maatschappij werden o. a. naar Java verscheept 97 734 M³. hout.

Het verbruik van wildhout der buitengewesten voor huizenbouw op Java nam aanvankelijk sterk toe, vooral van de soorten Petanang, Lagan, Kroewing, kamferhout, Bangkirai of Borneo-teak; Merbau daarentegen werd minder gevraagd,

terwijl ebbenhout meest naar het buitenland (Japan en Europa) verzonden werd.

De afzet van boschproducten binnen Nederlandsch-Indië bepaalde zich tot nipah, was en rotan, tengkawangvet, eetbare vogelnestjes, palmsuiker, houtskolen en fijne looibasten. De grootste afnemer bleef het buitenland, vooral voor caoutchouc-soorten, djeloetoeng, getahpertja-soorten, harsen, damar, benzoë, drakenbloed, rotan, looibast, kaneelbast, sandelhout, kajoe-laka, reukhout, enz. Ook de zuivering en verwerking van de boschproducten geschiedt meest buiten Nederlandsch-Indië. Slechts enkele Nederlandsche fabrieken extraheeren looibast en verwerken djeloetoeng, hangkang en katiaan. De industrialisatie van Indië kan op dit gebied nog groote vorderingen maken.

Op Moena, ter Oostkust van Sumatra en bij de kolonisatie in Gedong Tataän (Lampongs) worden eenige kleine djaticulturen aangelegd.

Gedurende het verslagjaar kon een houtvester naar Djambi worden gedirigeerd om eene studie in te leiden nopens de natuurlijke verjongingsmethoden, die in ijzerhoutbosch succes beloven. De verjonging der uitgekapte Rhizophoren of bakau-bakau-bosschen langs de zeekust bleef ook dit jaar een punt van onderzoek uitmaken, ook omdat deze bosschen van groot belang voor de visscherij zijn.

Enkele wildhoutaanplantingen worden nog aangelegd, o.a. in Menado en op Billiton.

De bemoeienis van het boschwezen strekte zich in belangrijke mate uit tot de uitgifte van landbouwconcessies en erfpachtsperceelen, ofschoon de algemeene malaise en de gewijzigde instructie voor de behandeling van erfpachtsaanvragen in de buitengewesten (Ind. St. 1920 n°. 804) het indienen van speculatieve aanvragen sterk deden verminderen.

Nopens de aanwijzing der terreinen van de in stand te houden wildhoutbosschen in de gewesten Sumatra's Westkust en Tapanoeli zie men Gouv. Btn 3 Nov. 1921 n°. 20 (Jav. Ct. n°. 89) en 20 Nov. 1921 n°. 34 (Jav. Ct. n°. 97).

III. BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST EN VEETEELT.

A. BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST.

Het reglement voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1916 n°. 692 en 1921 n°. 128) is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 3 Juni 1922 n°. 73 (Ind. St. n°. 395) met betrekking tot de door de gouvernements veeartsen in te dienen rapporten en staten.

De lijst van gewesten, gedeelten van gewesten, of plaatsen in de buitengewesten, waar alle vee dan wel bepaalde dieren of diersoorten van binnen Nederlandsch-Indië over zee mogen worden ingevoerd (Ind. St. 1912 n°. 434) is bij Gouv. Bt. 6 Juli 1922 n°. 39 (Ind. St. n°. 477) nader aangevuld.

Personeel. Einde 1921 bestond het personeel uit 1 inspecteur, hoofd van den dienst, 5 adjunct-inspecteurs, 42 veeartsen, 22 adjunct-veeartsen, 3 inlandsche veeartsen, 242 veemantri's, 4 schrijvers bij de veeartsen, 2 vaste en 5 tijdelijke opzichters.

De bezoldiging van eenige groepen van lager personeel bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst is bij Gouv. Bt. 18 Nov. 1921 n°. 38 (Ind. St. n°. 689) herzien.

Voor wijzigingen van de regeling van de standplaatsen en ambtskringen van de Europeesche gouvernements veeartsen zie men Bijbl. Ind. St. nos. 9812 (Soerabaja, Pasoeroean en Madoera), 9999 (Batavia, Westerafdeeling van Borneo en Djambi) en 10062 (Timor en onderhoorigheden en Bali en Lombok).

Onderwijs. De Nederlandsch-Indische veeartsenschool te Buitenzorg telde einde 1921 28 leerlingen (allen inlanders). Aan het in dat jaar afgenomen eindexamen onderwierpen zich 3 leerlingen, die slaagden.

Bij Gouv. Bt. 18 Nov. 1921, n°. 41 (Ind. St. n°. 692) is definitief een hoofd van het veeartsenijkundig laboratorium en een directeur van de veeartsenschool in dienst gesteld.

Veeziekten. *Anthrax* (miltvuur) werd geconstateerd in de ambtskringen Serang, Weltevreden, Pasoeroean, Koeta Radja, Tapanoeli, Djambi, Palembang, Benkoelen en Soembawa.

Septichaemia epizoötica kwam in hoofdzaak voor in West-Java en in den ambtskring Soerakarta, terwijl in de buitengewesten de ziekte in de gewesten Timor en onderhoorigheden (Koepang) en Celebes en onderhoorigheden (Watampone en Makasser) werd waargenomen.

Aphthae epizoötica (mond- en klauwzeer) kwam over geheel Java en Madoera voor; het verloop was zeer goedaardig. Op Sumatra deden zich slechts enkele gevallen voor in de gewesten Oostkust van Sumatra, Tapanoeli, Palembang, Benkoelen en de Lampongsche districten.

Malleus (kwade droes) komt overal op Java en Madoera voor. In de buitengewesten wordt de ziekte voornamelijk op de eilanden Celebes, Lombok en Soembawa en sporadisch ook op Sumatra waargenomen.

Saccharomycose kwam hoofdzakelijk voor in de wagenverhuurderijen op de grootere plaatsen op Java en voorts in het gewest Celebes en onderhoorigheden.

Aan *scabies* (schurft) wordt in het algemeen veel te weinig aandacht geschonken. Toch blijkt zij veelvuldig onder karbouwen en geiten te worden aangetroffen. De economische nadeelen in streken, waar de karbouwenstapel besmet is, zijn niet gering te achten; vooral de kalveren vermageren zeer sterk en vele gaan ten gronde.

Surra werd, in tegenstelling met 1920, op Java weinig geconstateerd. Op Sumatra kreeg de ziekte eene belangrijke uitbreiding in de ressorten Fort de Kock, Padang Sidimpoean en Balige; ondanks de genomen maatregelen was zij op het einde van het jaar nog niet geweken. Overigens kwamen surra-gevallen sporadisch voor op Celebes, Soembawa, Timor en Lombok.

Piroplasmose werd op Java slechts zelden gediagnostiseerd, doch op Sumatra (landsfokkerij te Padang Mangatas) stierven vele dieren aan de ziekte.

Tuberculose. Behalve op de plaatsen, waar de melkveestapel systematisch onderzocht werd, zooals te Soerabaja, Modjokerto, Kediri, Malang e. a., werd tuberculose weinig geconstateerd. Te Soerabaja, waar de ziekte in bijna alle melkveestallen voorkomt, werd een groot aantal dieren onteigend.

Rabies (hondsdolheid) werd op Java nog in vele ressorten geconstateerd. Algemeen wordt geklaagd over de onvoldoende wijze, waarop aan de bepalingen van de hondsdolheid-ordonnantie de hand gehouden wordt, hetgeen vooral in dichte bevolkingscentra de hoofdreden is, dat de ziekte blijft voortwoekeren. In de buitengewesten werd rabies alleen op Celebes en Sumatra waargenomen.

Pestis suüm. Een geval van deze ziekte werd bij een uit Holland ingevoerd varken geconstateerd. Door het tijdig nemen van bestrijdingsmaatregelen was deze ziekte, die op Java niet voorkwam, spoedig afdoende bestreden.

Septichaemia haemorrhagica suüm werd alleen waargenomen in Menado.

Gangreana emphysematosa. Gevallen van deze ziekte kwamen voornamelijk voor in de gewesten Djokjakarta, Soerakarta en Madioen. Door preventieve entingen kon uitbreiding der ziekte steeds voorkomen worden.

De toestand van bijna alle quarantaine-gelegenheden laat veel te wenschen over. Nu meer en meer vee uit het buiten-

land (vooral Australië) ingevoerd wordt, is het zeer wenschelijk op enkele belangrijke invoerplaatsen behoorlijke quarantaine-inrichtingen te maken.

Behalve in de groote gemeenten, werd de keuring op de slacht verricht door inlandsche keurmeesters onder toezicht van de gouvernements veeartsen. Hoewel steeds meer slachthuizen opgericht worden, waardoor de slacht beter onder controle komt, is het aantal nog veel te klein. Geleidelijk verbetert in vele plaatsen de toestand der melkerijen, dank zij het verscherpt toezicht.

B. VEETEELT.

Voor aanmoediging van de veeteelt in de residentie Madoera gedurende 1921 is bij Gouv. Bt. 9 Sept. 1921 n°. 10 een bedrag van f 110 000 ter beschikking gesteld.

Paardenfokkerij. Op Java en Madoera wordt alleen in de Preanger-Regentschappen paardenfokkerij van eenige beteekenis gedreven. Van gouvernementswege zijn hier 70 Sandelhout-dekhengsten gestationneerd. In het overige deel van Java is door het gemis aan weidevelden en de geringe animo der bevolking van paardenfokkerij nagenoeg geen sprake.

In de buitengewesten is de paardenfokkerij in het algemeen van veel meer beteekenis. Verschillende eilanden bezitten een rijken paardenstapel, hetgeen is toe te schrijven aan het feit, dat de voor die fokkerij gewenschte factoren — uitgestrekte, natuurlijke weidevelden, een kalkrijke bodem en een droog klimaat — aanwezig zijn. De beste paardenstreken vindt men op de eilanden van den Timor-archipel, welke in hoofdzaak aan de behoefte aan gebruikspaarden op Java voldoen. Toch staat ook hier de fokkerij nog op laag peil. Door den voortdurenden uitvoer van de beste vaderdieren gedurende een reeks van jaren, is de qualiteit van den paardenstapel sterk achteruitgegaan. Door het nemen van maatregelen (keuring bij uitvoer, verbod van uitvoer van hengsten beneden 4 jaar) wordt getracht dit euvel tegen te gaan. Ter Sumatra's Westkust werd voortgegaan met de stationneering van Sandel-hengsten; op het einde van het jaar waren hier 74 hengsten geplaatst. In de Bataklanden, waar in reinteelt gefokt wordt, worden uitgezochte dekhengsten met bevolkingsmerries in groote omheinde weidevlakten losgelaten, een systeem, dat succes belooft.

Over het geheel genomen is de gouvernements invloed op de paardenfokkerij nog gering en zijn de resultaten, behalve in het gewest Sumatra's Westkust, nog weinig bemoedigend.

De grootste paardenstapels treft men aan in de gewesten Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Timor en onderhoorigheden, Bali en Lombok, Celebes en onderhoorigheden en Menado.

Met ingang van 31 December 1921 is de tamme stoeterij te Padalarang (Preanger-Regentschappen) opgeheven (Bijbl. Ind. St. n°. 9934).

Bij Gouv. Bt. 21 Maart 1922 n°. 2 is het depot voor dekhengsten te Fort de Kock overgebracht naar de landsfokkerij te Padang Mangatas (afd. L Koto, res. Sumatra's Westkust).

Door den gouverneur der Oostkust van Sumatra is eene verordening op de paardenfokkerij in zijn gewest vastgesteld (Jav. Ct. 1922 n°. 33).

Runderfokkerij. In Britsch-Indië werden door eene commissie van veeartsen 86 Hissar-stieren en 207 Hissar-runderen aangekocht, welke alle naar de landsfokkerij te Padang Mangatas gezonden werden.

Gouvernementsfokkerijen van Britsch-Indisch vee bestaan te Tjepoko (Pekalongan), te Padang Mangatas (Sumatra's Westkust) en op het eiland Samosir (Tapanoeli).

De voornaamste fokkerij van Ongole-vee vindt men op het eiland Soemba, waar de dieren in koppels van 12—20 koeien met een stier aan de bevolking worden uitgegeven, onder de contractueele verplichting van terugbetaling in natura en levering van rentedieren. De resultaten van deze fokkerij zijn buitengewoon gunstig. Zij is nu reeds in staat om aan bijna alle aanvragen van stieren over geheel Indië te voldoen, waardoor de kostbare aankoop in Britsch-Indië onnoodig is geworden.

Op Soembawa werden dit jaar bij wijze van proef twee koppels Hissar-vee op z.g. Soemba-contract aan de bevolking uitgegeven. Waar de resultaten van de proef zeer gunstig zijn, zal het volgende jaar met de verstrekking van dit vee doorgegaan worden, zoodat het niet onmogelijk is, dat Soembawa in de toekomst voor de Hissar-fokkerij zal zijn, wat Soemba voor de Ongole-teelt beteekent.

Het eiland Soemba en de gouvernements fokkerijen leverden de voor de verbetering van den runderstapel in Indië benoodigde Britsch-Indische stieren; in het algemeen laten de resultaten van deze kruising, voornamelijk door gebrek aan fokkundige inzichten bij de bevolking, op vele plaatsen nog te wenschen over.

Waar kruising niet gewenscht bleek of niet was door te voeren, werd getracht in reinteelt verbetering van het ras te verkrijgen, hetgeen o. a. op Madoera en Bali geschiedt.

Voor verbetering van het melkvee werden gefokte Hollandsche stieren, afkomstig van de boerderij „Generaal de Wet" (Preanger-Regentschappen), aan particulieren en aan de bevolking verstrekt, terwijl door mildere invoerbepalingen de import van Australisch vee mogelijk werd gemaakt.

Ter aanmoediging van de fokkerij werden enkele veetentoonstellingen gehouden en kerapans (stierenwedstrijden) op Madoera financieel gesteund.

Bij Gouv. Bt. 10 Juli 1922 n°. 46 (Ind. St. n°. 490) is de uitvoer van bepaalde klassen van runderen uit het eiland Lombok tijdelijk verboden.

Buffelfokkerij. De gouvernements bemoeienis met den karbouwenstapel bepaalde zich tot het voorkomen van te grooten uitvoer van buffels van enkele eilanden, het selecteeren van het mannelijk fokmateriaal en het castreeren van minderwaardige dieren.

Bij Gouv. Bt. 8 April 1922 n°. 38 (Ind. St. n°. 201) is de uitvoer van bepaalde klassen van buffels uit de residentie Timor en onderhoorigheden tijdelijk verboden, ten einde den karbouwenstapel tegen te grooten uitvoer van voor de fokkerij nog geschikte buffels te beschermen.

Varkensfokkerij. Belangrijke varkensstapels vindt men in de gewesten Oostkust van Sumatra, Tapanoeli, Menado, Celebes en onderhoorigheden, Timor en onderhoorigheden en Bali en Lombok. Enkele particulieren lieten fokvarkens (Berkshire, Yorkshire en Tamworth) uit Australië komen.

Geitenfokkerij. Over geheel Indië worden geiten gehouden en in verschillende streken is met succes gekruist met Bengaalsche bokken. De in 1920 op Soemba ingevoerde 26 Kashmere-geiten gedijen goed.

De proeffokkerij voor klein vee te Pengalengan (Preanger-Regentschappen) is opgeheven, daar de geïmporteerde Britsch-Indische geiten bijna alle aan schurft en wormziekten gestorven waren.

De sterkte van den veestapel op 't einde van 1921 blijkt uit het volgende overzicht:

	Paarden.	Runderen.	Buffels.	Varkens.	Geiten.	Schapen.
Java en Madoera . .	273 009	2 985 982	2 073 887	96 522	1 421 019	841 982
Buitengewesten . . .	429 301	804 935	1 069 147	805 012	532 582	112 720
Totaal . . .	702 310	3 790 917	3 143 034	901 534	1 953 601	954 702

IV. VISSCHERIJEN.

De exploitatie van de zoetwatervischkweekerijen, onder leiding van een ambtenaar voor de binnenvisscherij, gaf bevredigende resultaten; aan verschillende aanvragen tot verstrekking van pootvisch kon worden voldaan, terwijl voortgegaan werd met de pogingen om verschillende binnenwateren meer productief te maken en verbeteringen in den aanleg van vischvijvers aan te brengen. Het instituut voor de binnenvisscherij, dat niet aan de verwachtingen heeft beantwoord, werd tijdelijk opgeheven.

De uitkomsten van de zeevisscherij waren bevredigend, terwijl over het algemeen goede prijzen voor de vangsten werden gemaakt.

Op de veilingen der visscherijvereenigingen ter noordkust van Java werd ± 4 millioen K.G. visch aangebracht, met een opbrengst van f 1 275 000. Voortgegaan werd met de verstrekking van goedkoop zout voor de verduurzaming van visch; wegens sterke vermindering van het debiet werd echter het etablissement te Tjemara (afd. Krawang, res. Batavia) opgeheven, zoodat de goedkoope zoutverstrekking thans nog in 23 etablissementen plaats heeft. In het geheel werd 1,6 millioen K.G. vischzout verstrekt.

Van Bagan Si Api Api (gouv. Oostkust van Sumatra) werd uitgevoerd eene hoeveelheid van 22,7 millioen K.G. gezouten visch, 9,7 millioen K.G. trasi, 0,6 millioen K.G. gedroogde garnalen, 1,7 millioen K.G. garnalenschillen en 1,2 millioen K.G. andere vischproducten. Ofschoon in de vischprijzen eene daling viel waar te nemen, waren de uitkomsten van het bedrijf niettemin gunstig. De invoer van regiezout bedroeg 23,8 millioen K.G. Door de onderafdeelingsbank „Bagan Madjoe" werd in het geheel f 285 000 aan leeningen uitgegeven.

De parelvisscherij in de wateren der Aroe-eilanden bleef verpacht aan de Compagnie Commerciale Schmid & Jeandel; de uitgevoerde hoeveelheid paarlemoer- en andere schelpen uit Dobo had eene waarde van ruim f 490 000.

V. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN, BEHOORENDE ONDER HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL, WETENSCHAPPELIJKE REIZEN EN LANDBOUWONDERWIJS.

§ 1. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN.

Gedurende 1921 werden door of met medewerking van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel uitgegeven: drie nummers van het „Bulletin du Jardin Botanique de Buitenzorg" derde serie; een nummer van de „Annales du Jardin Botanique de Buitenzorg"; vijf nummers van de „Mededeelingen van het algemeen proefstation voor den landbouw"; acht nummers van de „Mededeelingen van het instituut voor plantenziekten"; een nummer van het „Bulletin van het instituut voor plantenziekten"; een nummer van de „Mededeelingen van het laboratorium voor agrogeologie en grondonderzoek"; vier nummers van de „Mededeelingen van het proefstation voor thee"; vier nummers van „De Thee"; drie nummers van de „Mededeelingen van het statistisch bureau"; een nummer van de „Mededeelingen van de Afdeeling Zaadteelt"; twee nummers van „Treubia, recueil de traveaux zoologiques, hydrobiologiques et océanographiques"; adresboek voor de Nederlandsch-Indische Nijverheid; een nummer van de Korte Berichten uitgaande van den landbouw-voorlichtingsdienst van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel; een nummer van de „Mededeelingen van het proefstation van het boschwezen"; een nummer van de „Korte Mededeelingen van het proefstation voor het boschwezen"; 52 nummers van de „Korte Berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel"; Products of the Cassave; Verslag omtrent handel, nijverheid en landbouw van Nederlandsch-Indië gedurende 1920; Importer's Directory of the Netherlands East Indies, 4th edition; Exporter's Directory of the Netherlands East Indies, 4th edition; Jaarverslag van het caoutchoucbedrijf over 1918; een nummer van het „Verslag der vergaderingen van het proefstation-personeel".

Op den voet van de bepalingen van de Ord. van 18 Maart 1916 (Ind. St. n°. 278) zijn bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1921 n°. 60 (Ind. St. n°. 683) verschillende terreinen in de residentiën Pasoeroean, Batavia, Bantam en Sumatra's Westkust als natuurmonumenten aangewezen.

's Lands Plantentuin te Buitenzorg. De directeur keerde begin Februari 1921 van zijne reis naar verschillende wetenschappelijke instellingen in Oost-Azië terug, waarna hij zijne studiën over de gallen, de bloembiologie van den Pangerango en de flora van Krakatau voortzette.

De botanist voor de Java-flora ging verder met het bewerken van verschillende plantenfamilies voor het handboek over de flora van Java.

Verschillende natuuronderzoekers werkten in het Treub-laboratorium en in Tjibodas.

Herbarium en museum voor systematische botanie. Vele verzamelingen kwamen binnen en werden geleidelijk bewerkt. Thans zijn 6 assistenten benoemd, zoodat de systematische bewerking van de Nederlandsch-Indische planten met meer kracht ter hand genomen kan worden.

Botanische tuin en bergtuin te Tjibodas. Van alle zijden ontving de tuin zaden; planten en zaden werden overal heen verspreid. Dit jaar kon de hand gelegd worden op een groot stuk grond naast den bestaanden tuin, zoodat aan het gebrek aan ruimte in afzienbaren tijd een einde kan komen.

Het nieuwe gebouw in den bergtuin werd ingericht en is nu gereed voor het doen van ook fijnere physiologische onderzoekingen.

Botanische tuin te Sibolangit bij Medan. Het wegennet in de boschreserve werd verder uitgebreid. De gebouwtjes voor huisvesting van bezoekers en het laboratorium kwamen nog niet gereed.

Botanische laboratoria. Het vreemdelingenbezoek was nog niet groot. De Zweedsche botanicus dr. O. ARRHENIUS en de door het Buitenzorg-fonds uitgezonden dr. BOSCHMA, waren de eenigen, die langer achtereen in het laboratorium werkten.

Zoölogisch museum en laboratorium. De bewerking van verschillende groepen van het dierenrijk werd dit jaar met kracht ter hand genomen. Ook werd veel materiaal naar buitenlandsche bewerkers gezonden, zoodat vooruitgang in de waarde van de collecties voor het wetenschappelijk onderzoek te bespeuren valt. Het hoofd van het museum zette het onderzoek van de fauna van Krakatau voort.

Laboratorium voor het onderzoek der zee. Het hoofd van het laboratorium ging voort met het bewerken van de

door hem in vorige jaren verzamelde gegevens. Ook het onderzoek van de ontwikkeling van verschillende vischsoorten begint resultaten op te leveren. Het hydrographisch werk werd voorloopig stop gezet.

Phytochemisch laboratorium. Bij Gouv. Bt. 30 Dec. 1921 n°. 2 (Ind. St. n°. 814) is de naam van het pharmacologisch museum gewijzigd in phytochemisch laboratorium.

Museum voor economische botanie. De exploratie van Ternate werd beëindigd, waarna den inzamelaar het naburige eiland Halmahera als werkterrein werd aangewezen. Ten opzichte van de voorlichting op systematisch-botanisch gebied trad geen verbetering in. De museumverzamelingen werden opgenomen en ten deele opnieuw geëtiketteerd.

Algemeen proefstation voor den landbouw. Deze instelling, welke zich in hoofdzaak ten doel stelt kennis te verzamelen, welker toepassing tot verhooging der bodemproductie leidt, werd in 1921 uitgebreid met de afdeeling voor zaadteelt bij overjarige gewassen.

Het *laboratorium voor agrogeologie en grondonderzoek* werd zeer door advieswerk in beslag genomen, zoowel ten behoeve van particulieren, als van gouvernementsdiensten. In verband met de landbouwkundige verkenning der buitengewesten werden verslagen uitgebracht over de grondgesteldheid in gebieden van de Oostkust van Sumatra, Palembang, West-Borneo, Zuidoost-Borneo, Noord-Celebes en Zuid-Celebes. In samenwerking met den landbouwvoorlichtingsdienst werd hetzelfde verricht voor de Djoeana-vallei, het Batoeretna-laagland en de Tjihea-vlakte op Java. Als werk van algemeenen aard is te vermelden een onderzoek betreffende de aschgronden van eenige vulkanen op Java. Het onderzoek van laterietgrond werd voortgezet, terwijl aan eene uitvoerige studie van de z.g. rantjaminjak-gronden werd begonnen. Kleinere onderzoekingen betroffen de zure kleien van Sumatraansche en Borneosche moerasvenen en een laagveen uit de Zuid-Preanger. Ten slotte werd voortgewerkt aan eene bodembeschrijving van Java en Madoera en aan het samenstellen van overzichten over de petrografische gesteldheid van bepaalde streken ten dienste van het bodemonderzoek, welk werk voor Bantam gereed kwam. De verzameling grond- en gesteentemonsters werd met een 700 nummers uitgebreid en omvat thans ruim 9000 nummers.

Het *microbiologisch laboratorium* bracht het onderzoek over de aantasting van cellulose door bacteriën voorloopig tot afsluiting. Verder werd de z.g. „rustiness" van rubber bestudeerd en een uitvoerig onderzoek verricht over de z.g. slijmziekte in arachides.

Het *scheikundig laboratorium* hield zich voornamelijk bezig met onderzoekingen van rivier- en leidingwater met het oog op de geschiktheid voor irrigatiedoeleinden. Voorts werden grondmonsters en meststoffen ten behoeve van den voorlichtingsdienst voor den inlandschen landbouw onderzocht. Van een aantal belangrijke inheemsche voedingsmiddelen werd de samenstelling en de voedingswaarde bepaald. In den proeftuin te Buitenzorg werden de bemestingsproeven met rijst en tweede gewassen voortgezet.

In het *plantkundig laboratorium* werden nieuwe onderzoekingen begonnen betreffende het wortelrot bij padi en den invloed van de uitwendige factoren op het optreden van deze belangrijkste rijstziekte en over de wortelontwikkeling van sawahrijst. Verder werden de kieming en de bloembiologie bij een aantal nuttige gewassen, inzonderheid rijst en tweede gewassen, in studie genomen.

De *onderafdeeling voor veredeling en zaadwinning bij overjarige gewassen* hield zich voornamelijk bezig met den cocospalm; aan het einde des jaars werd tijdelijk een assistent aangenomen om den oliepalm te bestudeeren. In den tot deze onderafdeeling behoorenden cultuurtuin te Buitenzorg werd vooral werk gemaakt van de vegetatieve vermenigvuldiging van Hevea. De proef- en zaadtuin voor koffie te Bangelan kon, wegens het voortduren van de bessenboorderplaag, de levering van zaadkoffie nog niet hervatten; de oogst nam flink toe en bedroeg 1834 pikol marktproduct. In den zaad- en proeftuin in de Lampongsche districten kwamen in 1921 tal van gewassen, als cocos- en oliepalmen, cacao, tropische ooftsoorten en kapok, voor het eerst in productie.

Instituut voor plantenziekten. De studie van den witten rijstboorder *(Scirpophaga sericea)* werd voortgezet; in het bijzonder werd de quaestie van den invloed van zaai- en planttijd aan een verder onderzoek onderworpen, terwijl ook de vatbaarheid der verschillende rijstvarieteiten werd onderzocht.

De onderzoekingen omtrent het lieveheersbeestje *Epilachna*, den vijand van de aardappelplant, werden voortgezet; vooral werd de invloed nagegaan van verschillende cultuurmethoden, bemestingswijze en bespuitingsmethoden. De gunstige invloed van beschaduwing, bevloeiing en goede grondbewerking was duidelijk; eene bespuiting met loodarsenaat werkte gunstig.

Het zeer schadelijke katjangvliegje *(Agromyza phaseoli)* bleef een onderwerp van onderzoek. Gunstige resultaten werden verkregen met stroobedekking bij katjang kedele en toepassing van stalmest bij boonensoorten.

De kedele-boorder *(Etiella zinekenella)*, een bladrolrupsje *(Tineide)* bij den aardappel, de aardrups *(Agrotis ypsilon)* en een voor verschillende gewassen schadelijke engerlingsoort *(Holotrichia sp.)* werden bestudeerd.

Een begin werd gemaakt met de studie van den grooten rijstvijand, de walang sangit *(Leptocorisa acuta)*.

De studie der insecten, schadelijk voor de boschculturen en nuttige woudboomen, maakte in 1921 voor het eerst deel uit van de taak van het instituut. Hoofdzakelijk werd de aandacht gewijd aan de bestudeering van de biologie en de bestrijding van den mahonie-boorder *(Hypsipila)*.

De *thrips*-plaag in het uiengewas, de schadelijke insecten van de wonderolieplant *(Ricinus)* en het *Cylas*-kevertje, benevens andere vijanden van de bataten bleven een onderwerp van onderzoek.

Bij de bestrijdingsproeven van de veldrat werden vooral de uitwerking nagegaan van zwavelkoolstof, met en zonder pomp in de holen gebracht, en van acetyleen. Met beide stoffen werden zeer bevredigende resultaten bereikt.

De ter Sumatra's Westkust voorkomende zeer schadelijke kanker in de kaneelaanplantingen der bevolking werd bestudeerd; de oorzaak (een nieuwe Phytophthora-soort) werd ontdekt en de middelen ter voorkoming der ziekte werden aangegeven.

Het onderzoek van den cacaokanker bracht eene groote variatie in de individueele vatbaarheid der cacaoboomen aan het licht. De stelselmatige studie der verschillende bestrijdingsmethoden wijzigde zeer het inzicht in de respectievelijke waarden er van.

Uit de kankerplekken van de sonokling *(Dalbergia)* kon een schimmel geïsoleerd worden, die waarschijnlijk de oorzaak der ziekte is.

De slijmziekte van de katjang tanah, veroorzaakt door *Bacterium solanacearum* was een onderwerp van onderzoek. Zij werd bestudeerd aan een 70-tal rassen uit zaad, verkregen uit verschillende streken. De verschillen in vatbaarheid, die bij deze aan het licht traden, geven goede hoop, dat door selectie minder vatbare rassen verkregen zullen kunnen worden. Directe bestrijdingsmiddelen, zooals toepassing van verschillende stoffen op den bodem en uittrekken van zieke planten, hadden weinig resultaat.

De onderzoekingen over de oorzaak en de bestrijding der „bloedziekte" in de pisangs op Celebes werden voortgezet. De reeds in 1920 geïsoleerde bacterie, die voor de oorzaak werd aangezien, bleek dit inderdaad te zijn. De quaestie van den tijd, gedurende welken een besmette bodem na verwijdering van alle pisangplanten besmet blijft, en de invloed, welke verschillende stoffen in den bodem hierop uitoefenen, blijven onderwerpen van onderzoek.

De grijze dadap-schimmel *(Septobasidium sp.)*, die ook voor djeroek, thee en andere gewassen schadelijk is, werd in studie genomen.

De aardappelziekten (drogevlekken-, mozaiek- en bladrolziekte en schurft) bleven in studie.

Afdeeling zaadteelt. De tuinen werden ook dit jaar door vele personen uit het binnen- en buitenland bezocht. Mondelinge en schriftelijke adviezen werden op aanvrage verstrekt. Met het verspreiden van geselecteerd zaad van rijst en tweede gewassen werd voortgegaan. Met de belangrijkste voedingsgewassen werden cultuurproeven genomen, ten einde tot

eene zoo hoog mogelijke productie te geraken. Ook werden een aantal rentabiliteitsproeven aangezet, ten einde een inzicht te verkrijgen in de kosten en de winstmarge van de teelt der voornaamste inlandsche gewassen. Een aantal groenbemesters werden op hunne practijkwaarde vergeleken. Verschillende gewassen werden uit het buitenland ingevoerd en aan de instelling beproefd.

De cultuurproeven en zaadvermeerdering van Chenopodium werden voortgezet.

Het onderzoek der vezelleverende gewassen bracht aan het licht, dat de Crotalaria-soorten C. juncea en C. usaramoensis goede eigenschappen bezitten als groenbemesters, doch geen waarde hebben als vezelgewassen. Van de Corchorus-soorten bleek de Olitorius evenmin practische waarde te hebben; de Capsularis-varieteiten zijn, onder bepaalde groei-omstandigheden, echter wel geschikt, doch daar die voorwaarden slechts in enkele streken te vinden zijn, zijn ten slotte de Hibiscus-varieteiten het meest aangewezen voor de cultuur in het groot. Proeven met het, middels machines, cultiveeren van dit gewas slaagden zeer goed.

Het bureau voor landbouwwerktuigen hield zich in hoofdzaak bezig met het verbeteren van den inlandschen ploeg. Enkele inlandsche smeden werden opgeleid in het vervaardigen van ploegen naar het model der Eckert SR4-ploeg. Daar deze ploeg voor het ondervoede inlandsche trekvee echter nog te zwaar is, wordt thans gezocht naar een lichteren ijzeren ploeg. Van de zware ploegen voldoet de Melotte-ploeg het best, speciaal voor het scheuren van grasland. Deze ploeg eischt echter een trekkracht van 4 sapies. Door den smid werd naar het model der Planet-wiedtoestellen een hand-aanaardwiedtoestel vervaardigd, dat zeer goed voldoet bij het wieden en aanaarden van maïs en katjang tanah.

Op eigen verzoek van een inlandschen landbouwer in Buitenzorg, werd eene Sumatraansche rijstpelinrichting gebouwd, welke zeer goed voldoet.

Afdeeling landbouweconomie. De werkzaamheden bepaalden zich tot het doen van verkenningen voor de mogelijkheden van groot-cultures in Noord-Celebes, Palembang en Indragiri.

In de tweede helft van het jaar werd het personeel ter beschikking gesteld van de Cultuurhulpbank voor Nederlandsch-Indië, welke 3 Augustus 1921 werd opgericht om steun te verleenen aan noodlijdende cultures. De directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft in deze instelling het recht van veto bij elke steunverleening, zoodat de eenvoudigste oplossing was de afdeeling Landbouweconomie met de leiding van het onderzoek der steunvragende ondernemingen en het dagelijksch beheer der instelling te belasten. De genoemde bank sloot weinig kredietovereenkomsten af, doch in cultuurkringen meende men toch dat de moreele invloed van de instelling niet te onderschatten was, namelijk dat zij een kalmeerenden invloed uitoefende op de in moeilijkheden verkeerende ondernemingen en een stimuleerenden invloed op de geldschieters.

Tuinbouwvoorlichtingsdienst. Door vermeerdering van het aantal tuinbouwkundige ambtenaren met zes, kon in het afgeloopen jaar meer uitbreiding aan de tuinbouwkundige werkzaamheden gegeven worden.

De afscheep van pisang van Banjoewangi naar Australië bedroeg 125 257 trossen, terwijl de bevolkingsaanplantingen zich uitbreidden tot ± 1000 bouws. In het vooruitzicht van een toekomstigen uitvoer, werd eveneens in de afdeeling Banjoewangi de cultuur van goede mangga-, djeroek- en ananassoorten ter hand genomen.

Door den tuinbouwkundigen ambtenaar voor Zuid-Celebes werden op verschillende plaatsen nieuwe demonstratie- en proeftuinen aangelegd, als een gevolg van verkregen resultaten met bestaande.

De verzendvereeniging Poenten bij Malang verzond slechts 292 440 djeroekvruchten, welke vermindering voornamelijk veroorzaakt werd doordat vele Chineezen en Arabieren de boomgaarden pachtten en de Verzendvereeniging min of meer in het gedrang kwam. De Verzendvereeniging Mardi Kirna te Pasoeroean heeft, wegens het slechte manggajaar, in 1921 niet gewerkt.

Op 14 October 1921 trad de Groenten-Verzendvereeniging te Poenten in werking. Verscheidene hotels, ziekenhuizen, scheepvaartmaatschappijen en particulieren namen een abonnement.

Zeer mooie resultaten werden verkregen met de ongeslachtelijke vermenigvuldiging van verschillende djeroeksoorten.

De tuinbouwkundige ambtenaar te Soerakarta ging voort met het aanleggen van demonstratie- en proeftuinen, zoomede met het geven van voorlichting en het verstrekken van zaaizaad en goed plantmateriaal aan de inheemsche bevolking.

Door den tuinbouwkundigen ambtenaar te Pamekasan (Madoera) werd vooral de druiventeelt bevorderd, terwijl eveneens de teelt van Europeesche groenten, mangga's, ananas, enz. flink vooruitgeholpen werd.

Midden 1921 werd een tuinbouwkundige ambtenaar ter Oostkust van Sumatra aangesteld (met standplaats Medan), die behalve de bevordering van den tuinbouw ook de werkzaamheden van den landbouwleeraar had over te nemen. De uitvoer van tuinbouwproducten te Belawan is reeds zeer belangrijk.

Te Sindanglaja waren twee tuinbouwkundige ambtenaren werkzaam ter bevordering van de Europeesche groententeelt.

Door den tuinbouwkundigen ambtenaar te Buitenzorg werden 3235 tjangkokans en zaadplanten, 750 stuks pisangbibit en 6595 ananas-uitloopers verzonden, welke over den geheelen archipel verdeeld werden.

De invoer en distributie van Europeesche groentezaden bedroeg 357 ½ K.G., ter waarde van f 1608.

De tuinbouwkundige ambtenaar voor Batavia werd voorloopig te Buitenzorg geplaatst; hem zal naderhand als standplaats Pasar Minggoe worden aangewezen. Hij werd belast met het ontginnen en in cultuurbrengen van het land Ragoenan, waarvan een standaardtuin voor de vruchtenteelt voor geheel Nederlandsch-Indië gemaakt zal worden.

Wetgeving. Tot het tegengaan van overbrenging van ziekten en plagen op cultuurgewassen in Nederlandsch-Indië, zijn bij Ord. van 15 Febr. 1922 (Ind. St. n°. 84) regelen gesteld op den invoer van zaden, vruchten, levende planten en deelen van levende planten.

Bij Ord. van 10 Sept. 1921 (Ind. St. n°. 532) is de uitvoer verboden van pisangvruchten, -planten, -knollen of deelen daarvan uit de gewesten Celebes en onderhoorigheden en Menado naar plaatsen of streken buiten dat gebied, ter voorkoming van verspreiding van de z.g. bloedziekte van de pisang.

De contrôle op den invoer van versche vruchten uit Australië is uitgebreid over invoer van zulke vruchten uit andere landen, waar de vruchtenvlieg voorkomt, of waarvan het niet zeker is, dat zij aldaar niet voorkomt (Ord. van 3 Mei 1922 in Ind. St. n°. 283).

Alle zendingen zaad en planten uit het buitenland aan het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel werden gecontroleerd en zoo noodig ontsmet door fumigatie. 27 185 kisten uit Australië aangevoerde vruchten werden onderzocht en goedgekeurd. Twee zendingen koffieplantjes uit Zuid-Amerika werden gekeurd en na fumigatie toegelaten.

§ 2. ONDERWIJS IN LAND- EN BOSCHBOUW.

Middelbare landbouwschool te Buitenzorg. Als gevolg van de geleidelijke opheffing van de voorbereidende afdeeling der school, daalde het aantal klassen van 5 tot 4.

Aan het eind van 1921 telde de vakafdeeling dezer onderwijsinrichting 44 leerlingen (13 in de 3de, 18 in de 2de en 13 in de 1ste klasse), van wie 5 Europeanen, 36 inlanders — 32 onder het genot van eene studietoelage in opleiding voor landsbetrekkingen — en 3 Chineezen.

Het eindgetuigschrift werd in 1921 uitgereikt aan 23 leerlingen (8 van de landbouwkundige en 15 van de boschbouwkundige afdeeling), van wie 15 als leerling-boscharchitect, 4 bij den landbouwvoorlichtingsdienst en 3 bij het volkskredietwezen werden aangesteld, terwijl 1 eene plaatsing verkreeg op eene gouvernements rubber-onderneming.

Cultuurscholen. Bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1921 n°. 44 (Bijbl. Ind. St. n°. 9847) werd een nieuw reglement voor de cultuurscholen vastgesteld.

In de samenstelling van de cultuurschool te Soekaboemi kwam bij den aanvang van den cursus 1921/1922 eenige verandering. Geopend werd eene nieuwe voorbereidende afdeeling voor de opleiding van landbouwopzichters en eene dergelijke voor de opleiding van tuinbouwopzichters. Met de voorbereidende afdeeling voor de boschbouwopleiding werden deze vereenigd in één voorbereidende klasse. Alzoo bestond de school uit zeven klassen, namelijk 3 voor afd. B (landbouwkunde), 3 voor afd. A (boschbouw) en 1 voorbereidende klasse.

Het aantal leerlingen bedroeg einde 1921 143 (41 Europeanen, 98 inlanders en 4 Chineezen), van wie 24 in de voorbereidende klasse, 62 in de afd. boschbouw en 57 in de afd. landbouwkunde.

Aan het eindexamen onderwierpen zich 30 leerlingen, die allen slaagden (16 van afd. A en 14 van afd. B). Toegelaten werden tot de eerste klasse van afd. B 22 leerlingen, afkomstig van Europeesche lagere scholen en tot de voorbereidende klasse 24 leerlingen, afkomstig van Hollandsch-inlandsche scholen.

De cultuurschool te Malang (res. Pasoeroean) telde einde 1921 131 leerlingen (26 Europeanen, 104 inlanders en 1 Chinees), van wie 47 in afd. A, 31 in afd. B en 53 in afd. C.

Het eindgetuigschrift werd in 1921 uitgereikt aan 24 leerlingen (9 van afd. A, 11 van afd. B en 4 van afd. C).

Practische opleiding voor den landbouw. De landbouw- en hulpvakken werden aan de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers en opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren gedoceerd door de aan die scholen verbonden Europeesche onderwijzers met lagere acte landbouw; slechts door enkele landbouwleeraren is nog les gegeven in het vak landhuishoudkunde.

Het landbouwonderwijs op de z.g. desalandbouwscholen werd in het afgeloopen jaar gegeven op 17 scholen (in 1920 op 21 scholen).

Het plan om bij wijze van proef een aantal inlandsche landbouwleeraren ter beschikking te stellen van den directeur van onderwijs en eeredienst, ten einde aan een zevental normaalscholen een hunner te verbinden om het daarvoor in aanmerking komende onderwijs in landbouwkundige richting te leiden, werd bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1921 n°. 20 verwezenlijkt.

Eenvoudig landbouwonderwijs. *Landbouwscholen voor eenvoudige vakopleiding.* De omvorming der bestaande schooltjes in landbouwbedrijfsschooltjes, waar de leerlingen tegen vergoeding van den gepresteerden arbeid als vaste knechts werken, werd geleidelijk voortgezet. De hierbedoelde elementaire vakopleiding werd gegeven op de scholen te Pasirhalang, Tandjoengsari, Tjiheulang (Preanger-Regentschappen), Ploembon en Madja (Cheribon), Wonosobo en Poerworedjo (Kedoe), Tegalgondo (Solo), Wonoredjo (Kediri), Lawang (Pasoeroean), Oeloe Kareueng (Atjeh), Fort van der Capellen (Sumatra's Westkust), Moearoenim (Palembang) en Tondano (Menado). Begin 1922 zijn de scholen te Ploembon en Poerwokerto, wegens gebrek aan belangstelling, opgeheven.

Zeer eenvoudig onderwijs in de allereerste beginselen van de landbouwkunde. Dit onderwijs werd voortgezet en aangevangen op verschillende volksschooltjes in de residentiën Besoeki, Preanger-Regentschappen en Sumatra's Westkust.

Landbouwonderwijs aan volwassenen werd ook in 1921 hier en daar gegeven.

VI. HANDEL EN NIJVERHEID.

§ 1. GROOTHANDEL.

a. *Uitvoerhandel.*

De reeds einde 1920 ontstane crisis deed het jaar 1921 voor den handel zeer ongunstig zijn. De economische inzinking kwam niet tot staan, de slapte in zaken nam toe, de werkeloosheid vermeerderde en de handel in de geheele wereld verkeerde in een toestand van lusteloosheid. De algemeene depressie drukte haar stempel in het bijzonder op den uitvoer van Nederlandsch-Indische producten. Ze hebben de markten buiten Europa niet in vollen omvang kunnen behouden en ten aanzien van Europeesche afzetgebieden moest men ondervinden, dat sommigen ervan zoodanig verarmd waren, dat zij hunne behoefte aan koloniale producten sterk moesten beperken. Alle groote exportartikelen hadden met afzetmoeilijkheden te kampen, daar de houders in Indië meestal niet op de door het buitenland geboden prijsbasis wenschten af te geven. De Indische exportartikelen beïnvloeden hoe langer hoe meer de economische verhoudingen in deze gewesten, aangezien de gereede afzet daarvan niet meer een rechtstreeksch belang alleen van den Europeeschen ondernemer is, doch ook het bestaan van een steeds grooter wordend gedeelte der inlandsche bevolking, dat zich op eigen risico met de cultuur van exportproducten (thee, rubber, cassave, copra) bezighoudt, daarvan afhangt.

Uit het volgende overzicht kan de daling der prijzen in den loop van het jaar blijken, terwijl bij vergelijking met hetzelfde overzicht over 1920 zal opvallen, hoe plotseling en scherp de overgang van hoogspanning naar lustelooze slapte op de markt van alle producten zich heeft voltrokken.

	Laagste prijs.	Hoogste prijs.	
Cacao	f 48,—	f 63,50	per pikol.
Citronella-olie (inclusief drum)	,, 2,60	,, 4,25	per K.G.
Copra, export droog	,, 12,50	,, 24,—	per pikol.
Klapperolie (max. 3% vetzuur)	,, 20,—	,, 35,—	,,
Damar	,, 50,—	,, 68,—	,,
Grondnoten, gepelde	,, 11,—	,, 16,—	,,
Huiden (koe-), droge	,, 80,—	,, 150,—	,,
Kapok	,, 45,—	,, 67,—	,,
Koffie (robusta)	,, 24,75	,, 38,—	,,
Zwarte peper	,, 16,12^5	,, 28,—	,,
Suiker, superieure	,, 10,—	,, 23,—	,,
Tapiocameel, fabrieksmeel	,, 5,75^5	,, 12.	,,
Rubber	,, 0,38^5	,, 0,65	per ½ K.G.

De verwachting, dat meer ondernemingen in 1921 zouden gedwongen worden haar bedrijf in te krimpen of te staken, heeft zich bewaarheid. Vooral bij de rubberondernemingen zijn vele slachtoffers gevallen onder den druk der tijden. De theecultuur heeft zich beter kunnen handhaven door tijdig en algemeen over te gaan tot fijnpluk, tengevolge waarvan bij eene flinke beperking van den oogst een hoogwaardig product verkregen werd, waardoor de theemarkt spoedig verbeterde.

In 1921 werd voortgegaan met de geleidelijke opheffing van de verschillende in- en uitvoerverboden, terwijl door het ophouden van de centrale voedseldistributie op 15 April 1921, gepaard gaande met de opheffing van het invoerverbod van rijst en alle overige beperkende bepalingen op den handel in voedingsmiddelen, een einde kwam aan den voornaamsten economischen crisismaatregel. Slechts het uitvoerverbod van rijst bleef nog gehandhaafd tot Juni 1921. Bij Ord. van 1 Nov. 1921(Ind. St. n°. 646) werd opnieuw een tijdelijk uitvoerverbod van rijst afgekondigd, in verband met het zorgwekkend aanzien van de rijstvoorziening van Java en Madoera, tengevolge van belangrijke oogstmislukkingen op Java, samenvallende met ernstige bedreiging van den Japanschen rijstoogst door aanhoudende stortregens en het voortduren van het uitvoerverbod van rijst uit Rangoon. Voorts werd voor rekening van den Lande eene belangrijke hoeveelheid buitenlandsche rijst aangekocht ter zekerstelling van eene voldoende voorziening gedurende de drie maanden van schaarschte voorafgaande aan den grooten rijstoogst in 1922, aangezien de groote hoeveelheden rijst, door den handel ingevoerd, onvoldoende schenen om het geleden oogstverlies goed te maken. Deze rijstaankoop voor regeeringsrekening werd gestaakt, toen midden December 1921 Rangoon plotseling weder voor den uitvoer van rijst werd opengesteld. De aangekochte hoeveelheid rijst beliep toen 84 000 ton.

Voor den productenhandel was de invoering van nieuwe belastingen (zie Ind. St. 1921 nos. 295 t/m 301) van belang. Bij de wet van 18 Maart 1921 (Ind. St. n°. 210) werd de Indische tariefwet gewijzigd, waarbij werd bepaald dat, met ingang van 16 Augustus 1921, uitvoerrechten worden geheven op rubber, copra, kinabast, kinine, klapperolie en peper. De heffing der uitvoerrechten geschiedt volgens eene glijdende schaal. In overleg met de handelsvereenigingen werd bepaald, dat voor rubber, copra, klapperolie en peper in het begin van ieder kwartaal een prijsbasis vastgesteld zal worden, die met ingang van het volgende kwartaal in werking treedt, terwijl voor kinine en kinabast de prijs wordt gewijzigd, wanneer zich de behoefte daaraan doet gevoelen.

De volgende statistieken geven vergelijkende cijfers voor den uitvoer van Java gedurende 1914 en 1919/1921 naar Nederland, Engeland, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Japan, Australië en Nieuw-Zeeland.

Uitvoer van Java naar Nederland.

Producten.	Maatstaf.	1914.	1919.	1920.	1921.
Arachides, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	463	4 310	7 427	5 096
Cacao	1000 „	978	1 083	631	580
Caoutchouc	1000 „	1 387	2 851	5 044	5 314
Cassaveproducten	1000 „	28 041	21 778	8 421	12 039
Copra	1000 „	62 889	59 164	28 880	62 466
Huiden (buffel- en koe-)	1000 „	2 651	4 457	2 092	1 256
Kapok	1000 „	4 479	3 375	2 528	4 436
Kinabast	1000 „	5 562	679	3 350	2 927
Klapperolie	1000 L.	462	42 005	13 255	9 009
Koffie, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	12 101	34 704	21 562	13 174
Peper	1000 „	5 078	5 476	945	925
Suiker { hoofdsuiker, zaksuiker, melasse }	1000 „	87	22 386	9 139	15 392
Tabak, alle soorten	1000 „	48 876	75 520	95 217	26 765
Thee, blad- en stofthee	1000 „	13 669	25 184	15 612	11 273
Tin	1000 „	330	7 083	6 929	5 152
Vezels, behalve kapok	1000 „	6 123	4 535	3 960	4 351

Uitvoer van Java naar Engeland.

Producten.	Maatstaf.	1914.	1919.	1920.	1921.
Arachides, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	1 355	1 907	1 571	1 262
Cacao	1000 „	233	270	54	129
Caoutchouc	1000 „	1 818	7 223	8 802	7 307
Cassaveproducten	1000 „	39 706	25 274	24 075	25 635
Copra	1000 „	1 171	3 779	5 349	3 551
Huiden (buffel- en koe-)	1000 „	179	1 444	364	229
Kapok	1000 „	138	1 165	183	223
Kinabast	1000 „	522	2 313	643	530
Klapperolie	1000 L.	812	1 048	19 678	7 812
Koffie, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	2 108	3 978	2 716	—
Peper	1000 „	1 354	6 193	757	923
Suiker { hoofdsuiker, zaksuiker, melasse }	1000 „	521 838	212 624	56 210	10 289
Tabak, alle soorten	1000 „	6	3 894	2 175	—
Thee, blad- en stofthee	1000 „	10 169	12 353	11 768	6 691
Tin	1000 „	330	2 570	4 205	6 378
Vezels, behalve kapok	1000 „	722	876	501	238

Uitvoer van Java naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Producten.	Maatstaf.	1914.	1919.	1920.	1921.
Arachides, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	2 773	1 042	2 138	—
Cacao	1000 „	158	747	42	162
Caoutchouc	1000 „	200	18 887	12 065	12 545
Cassaveproducten	1000 „	24 218	47 563	31 558	20 495
Copra	1000 „	—	4 173	4 980	5 911
Huiden (buffel- en koe-)	1000 „	175	3 333	2 430	1 291
Kapok	1000 „	1 791	9 110	5 545	10 078
Kinabast	1000 „	—	1 734	—	—
Klapperolie	1000 L.	12	16 175	11 640	10 951
Koffie, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	2 882	27 008	7 836	4 384
Peper	1000 „	1 467	6 840	2 043	9 702
Suiker { hoofdsuiker, zaksuiker, melasse }	1000 „	—	1 928	248 953	5 391
Tabak, alle soorten	1000 „	—	329	374	206
Thee, blad- en stofthee	1000 „	236	2 598	3 353	3 105
Tin	1000 „	—	2 855	1 220	—
Vezels, behalve kapok	1000 „	6 116	9 029	11 147	7 370

Uitvoer van Java naar Japan.

Producten.	Maatstaf.	1914.	1919.	1920.	1921.
Arachides, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	—	—	5	—
Cacao	1000 „	—	64	1	—
Caoutchouc	1000 „	5	183	194	281
Cassaveproducten	1000 „	233	29	180	597
Copra	1000 „	—	—	—	720
Huiden (buffel- en koe-)	1000 „	—	14	—	—
Kapok	1000 „	14	132	32	231
Kinabast	1000 „	—	409	473	779
Klapperolie	1000 L.	11	—	—	107
Koffie, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	5	62	5	—
Peper	1000 „	—	—	7	—
Suiker { hoofdsuiker, zaksuiker, melasse }	1000 „	115 529	366 504	155 471	265 460
Tin	1000 „	—	880	695	1 117
Vezels, behalve kapok	1000 „	247	713	825	595

Uitvoer van Java naar Australië en Nieuw-Zeeland.

Producten.	Maatstaf.	1914.	1919.	1920.	1921.
Arachides, gepelde en ongepelde	1000 K.G.	—	280	178	216
Cacao	"	4	79	—	42
Caoutchouc	"	11	252	217	245
Cassaveproducten	"	233	1 581	2 375	1 547
Copra	"	—	61	—	—
Huiden (buffel- en koe-)	"	—	17	—	31
Kapok	"	2 039	2 575	1 967	1 688
Koffie, gepelde en ongepelde	"	337	705	616	285
Peper!	"	—	351	247	351
Suiker { hoofdsuiker, zaksuiker, melasse }	"	8 895	87 552	18 798	109 169
Tabak, alle soorten	"	—	112	—	110
Vezels, behalve kapok	"	25	393	647	77

b. Invoerhandel.

Het jaar begon met zeer groote voorraden en groote contracten, afkomstig uit de periode van voorspoed.

Tengevolge van de herleving van de industrieën in de westersche landen, trad bij de aldaar heerschende verarming en verminderde consumptie als natuurlijke reactie eene voortschrijdende prijsdaling in, welke geen grens meer scheen te kennen.

Aanvankelijk nog levende in de hoop, dat er eindelijk weer een gunstige keer in den toestand moest komen, zag de invoerhandel integendeel den staat van zaken met den dag slechter worden.

De voorraden bestonden voor een groot deel uit artikelen, die eigenlijk niet de vereischte deugdelijkheid en geschiktheid voor deze markt hadden, en langzamerhand werden de meer gewenschte origineele artikelen van betere qualiteit tot lageren prijs weer verkrijgbaar.

De berichten van buitengewone prijsdalingen in Amerika en Europa deden den detailhandel en het publiek volharden in eene afwachtende houding, doch ook de verminderde inkomsten, tengevolge van den eveneens troosteloozen toestand in den exporthandel en de produceerende bedrijven, werkten krachtig mede om het ontnuchterend besef van noodzakelijke inbinding en versobering bij het publiek te doen doordringen.

Na de kleine importeurs kwamen ook vele grootere importhuizen in moeilijkheden en zagen zich genoodzaakt om geldmiddelen te schaffen door geforceerde verkoopen tegen afbraakprijzen, daar de banken onder de heerschende omstandigheden begrijpelijkerwijze hare kredietverleening niet konden uitbreiden.

Het Land viel ook uit als afnemer, aangezien de voorraden bij verschillende diensttakken eveneens groot waren en vele openbare werken werden gestaakt of beperkt.

In de tweede hand bestonden slechts schaarsche zaken met voldoende kredieten, tengevolge van verminderd debiet en terugtrekken van krediet door in moeilijkheden verkeerende importhuizen.

Deze omstandigheden in aanmerking nemende, was de vraag feitelijk zoo slecht niet; gedurende enkele maanden was ze zelfs zóó groot, dat voor enkele artikelen het getij keerde en de prijzen opliepen, doch alles wat gewonnen kon worden op nieuwe voorraden, werd geheel te niet gedaan door de verliezen geleden bij de liquidatie van de oorlogsvoorraden.

Bij het einde van het jaar was de toestand voor velen inderdaad zeer moeilijk geworden. Want had de tweede hand zich oogenschijnlijk gedurende het jaar nog goed gehouden en waren er betrekkelijk weinige faillissementen voorgekomen, de positie dezer handelaren was toch zeer verzwakt en scheen geen langdurigen weerstand meer te zullen toelaten.

Verscheidene groote importhuizen raakten in ernstige moeilijkheden; eenige, die door verlies van kapitaal en reserve geen basis voor krediet meer hadden, moesten zich zelfs failliet doen verklaren. In het algemeen echter gelukte het met steun van de banken en van de krachtigere firma's om groote calamiteiten nog te voorkomen.

Ook gedurende 1921 hielden provisiën en dranken het best prijs. Al was de handel in deze artikelen over het geheel nog winstgevend, de verminderde afzet tengevolge van de malaise, zoomede tengevolge van het verlies dat werd geleden op enkele belangrijke groepen dezer artikelen (boter, biscuits, visch en vleeschproducten) en op de voortgezette liquidatie van de, voornamelijk uit Amerikaansche conserven bestaande, oorlogsvoorraden, beperkten de winsten zeer.

Dezelfde oorzaken deden de eindresultaten van den handel in kramerijen bedroevend zijn.

De invoer van Japansche manufacturen bleef terugloopen, vooral onder den invloed van het stijgen van den Yen-koers. Deze omstandigheid, samengaande met eene beperking van den invoer van lijnwaden uit Europa in verband met de gestadig teruglopende katoenprijzen, deed in de tweede helft van het jaar een tekort in sommige soorten textielgoederen ontstaan, welke de marktwaarde dier goederen deed verbeteren. Tot deze verbetering werkte eveneens de plotselinge stijging in September 1921 van de katoenmarkt (met ± 20 %) mede.

Groot nadeel ondervond de handel van het zeer ongunstige verloop van den wisselkoers op Nederland, welke als laagste noteering voor den Indischen gulden in April 95¼ bereikte en zich daarna geleidelijk herstelde tot ongeveer pari (in Augustus), doch later weder daalde tot 99½.

Een algemeen overzicht van den invoer op Java en Madoera geven de volgende statistieken betreffende de voornaamste invoerartikelen uit Europa, Japan, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en Australië gedurende de jaren 1919 t/m 1921.

Invoer uit Europa.

Artikelen.	Maatstaf.	1919.	1920.	1921.
Aardewerk (excl. dakpannen, tegels en steenen)	1000 Gld.	686	1 458	1 849
Cement	1000 vaten	1	151	158
Garens, alle soorten	1000 Gld.	1 052	3 415	4 054
Glas en glaswerk, a. s.	1000 "	963	3 643	3 266
IJzer en staal en ijzer- en staalwerk, a. s.	1000 "	7 559	56 022	20 883
Koper in bladen	1000 K.G.	53	604	463
Kramerijen, a. s.	1000 Gld.	1 488	5 548	3 844
Lucifers	1000 grosdoosjes	837	2 466	1 616
Manufacturen	1000 Gld.	52 801	166 150	122 456
Steenkolen	ton	14 367	—	69 772
Visch, geconserveerde	1000 K.G.	139	560	480
Zwavelzure ammoniak	1000 "	14 861	31 637	38 691

Invoer uit Japan.

Artikelen.	Maatstaf.	1919.	1920.	1921.
Aardewerk (excl. dakpannen, tegels en steenen)	1000 Gld.	1 270	2 637	3 828
Bier	1000 L.	2 482	1 155	1 483
Cement	1000 vaten	205	241	314
Garens, alle soorten	1000 Gld.	393	1 024	772
Glas en glaswerk, a. s.	1000 "	1 426	1 581	1 981
IJzer en staal en ijzer- en staalwerk, a. s.	1000 "	2 929	2 801	803
Koper in bladen	1000 K.G.	138	168	3
Kramerijen, a. s.	1000 Gld.	1 831	1 784	2 518
Lucifers	1000 grosdoosjes	2 998	3 884	1 977
Manufacturen	1000 Gld.	22 979	60 905	32 160
Steenkolen	ton	31 159	51 121	105 015
Visch, geconserveerde	1000 K.G.	22	48	20
Zwavelzure ammoniak	1000 "	1 787	24 250	135

Invoer uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Artikelen.	Maatstaf.	1919.	1920.	1921.
Kerosine	1000 L.	45 247	34 504	31 365
Smeeroliën	1000 K.G.	5 448	3 563	16 218
Automobielen	stuks	2 900 1)	4 555 3)	2 861 5)
Automobiel-onderdeelen	1000 Gld.	2 167	2 197	2 105
Bier	1000 L.	1 483	380	—
Blik in bladen	1000 K.G.	1 293	2 576	3 561
Calcium-carbid	1000 „	246	87	119
Caustic soda	1000 „	1 461	1 672	55
Fabrieks- en stoomwerktuigen	1000 Gld.	7 145	5 216	6 318
Glas en glaswork, alle soorten	1000 „	371	151	140
Kramerijen, a. s.	1000 „	633	517	300
Landbouw-werktuigen	1000 „	285	325	356
Manufacturen	1000 „	2 462	3 663	1 198
Meel, tarwe	1000 K.G.	49	3 165	707
Melk, gecondenseerde	1000 „	1 186	499	531
Melk, gesteriliseerde	1000 L.	678	310	1 034
Olie, lijn-	1000 „	50	30	—
Rijwielen	stuks	2 888 2)	1 730 4)	1 359 6)
Vleesch, geconserveerd	1000 K.G.	112	176	90
IJzer en staal, en ijzer- en staalwerk, a. s.	1000 Gld.	28 315	28 952	17 829
Zwavelzure ammoniak	1000 K.G.	10 838	47 298	15 210

Invoer uit Australië.

Artikelen.	Maatstaf.	1919.	1920.	1921.
Asbestcement platen of eterniet (dak- en wandbedekking)	1000 K.G.	14	609	196
Automobielbanden	stuks	3 486	1 018	4 087
Bier, afgetapt, stout	1000 L.	7	18	23
Bier, afgetapt, ander dan stout	1000 „	81	187	82
Bier op fust	1000 „	27	33	13
Biscuits	1000 K.G.	560	872	251
Boter (natuur-) in blikken	1000 „	1 942	1 886	1 928
Boter (natuur-) in losse verpakking	1000 „	31	27	21
Groenten, geconserveerde ingemaakte	1000 Gld.	75	71	68
Hoeden (opgemaakte dameshoeden)	gulden	2 044	1 701	10 869
Kaas	1000 K.G.	96	16	2
Leder, zool	1000 „	126	265	362
Leder, andere soorten	1000 „	116	243	265
Meel, tarwe	1000 „	26 383	17 455	20 331
Melk, gecondenseerde	1000 „	1 497	804	2 273
Melk, gesteriliseerde	1000 L.	64	40	7
Mest (zwavelzure-ammoniak)	1000 K.G.	4 894	4 533	2 920
Steenkolen	ton	55 635	102 968	283 379
Teer, hout- (Zweedsche teer)	1000 L.	40	6	—
Teer, kool-	1000 „	188	817	229
Vee (runderen)	stuks	751	3 153	4 371
Visch, geconserveerde	1000 K.G.	4	20	3
Vleesch, geconserveerde hammen	1000 „	217	276	276
„ „	1000 „	106	182	141
Vruchten, versche	1000 „	200	288	522
Wijn, afgetapt	1000 L.	55	5	2
Wijn op fust	1000 „	82	35	8
Wijn, mousseerende (incl. champagne)	1000 flesschen	8	1	—
IJzer en staal (staven en platen)	1000 K.G.	3 418	4 196	317
IJzer (gegalvaniseerd plafondijzer)	1000 „	64	62	73
IJzer en staalwerk (spijkers)	1000 „	136	34	12
Zeep, toiletzeep	1000 Gld.	3	8	2
Zeep, ruwe waschzeep	1000 „	22	74	37

1) Vrachtvoertuigen 593 stuks; andere 2307 stuks.
2) Gewone rijwielen 2251 stuks; motorrijwielen 637 stuks.
3) Vrachtvoertuigen 1066 stuks; andere 3489 stuks.
4) Gewone rijwielen 781 stuks; motorrijwielen 949 stuks.
5) Vrachtvoertuigen 805 stuks; andere 2056 stuks.
6) Gewone rijwielen 484 stuks; motorrijwielen 875 stuks.

Ten slotte volgt hier een overzicht van den invoer van de voornaamste artikelen op Java en Madoera gedurende 1921, vergeleken met het gemiddelde der invoeren gedurende 1913 t/m 1915 en 1920.

Artikelen.		Maatstaf.	Gemiddelde van 1913 t/m 1915.	1920.	1921.
Aardolie en -producten.	Kerosine	1000 L.	33 616	34 525	31 534
	Smeeroliën	1000 K.G.	3 285	4 084	17 056
	Paraffine	1000 „	320	3	7
	Asphalt	1000 „	105	46	401
Automobielen (vrachtvoertuigen)		stuks	925	1 401 2)	1 713 2)
Idem (andere soorten)		„	—	4 443	3 919
Automobielbanden		„	74 783 1)	247 825	221 929
Bier		1000 L.	3 326	6 851	6 744
Biscuits		1000 K.G.	1 786 1)	2 059	863
Blik, in bladen		1000 „	12 079	11 627	13 952
Boter (natuur-) in blikken		1000 „	1 600	2 315	2 475
Boter (kunst-) in blikken		1000 „	237	113	138
Cement		1000 vaten	534	733	560
Chemicaliën (aluin)		1000 K.G.	529	821	452
Calcium-carbid		1000 „	507	891	539
Caustic-soda		1000 „	1 807	4 222	689
Soda		1000 „	†	2 632	1 198
Kopervitriool		1000 „	433	239	230
IJzervitriool		1000 „	837	141	244
Ruw zwavelzuur		1000 „	258 1)	1 498	1 011
Cognac, afgetapt		1000 L.	392	285	293
Garens van katoen om te weven		1000 K.G.	1 659 1)	1 564	1 393
Glaswerk (lampeglazen)		1000 dozijn.	619	471	705
Hars		1000 K.G.	7 198	9 944	7 452
Jenever, afgetapt		1000 L.	1 506	852	719
Kaas		1000 K.G.	333	479	520
Koper, in bladen, geel		1000 „	76	277	142
Koper, in bladen, rood		1000 „	415	592	363
Koperdraad, geel		1000 „	39	16	46
Lucifers, gewone houten		1000 grosdoosjes	4 937	6 581	3 811
Manufacturen		1000 K.G.	32 491 1)	43 029	34 260
Meel, tarwe		1000 „	26 589	27 369	28 903
Melk, gecondenseerde		1000 „	2 512	3 379	4 737
Melk, gesteriliseerde		1000 L.	2 309	1 314	2 863
Mest (zwavelz. ammoniak)		1000 K.G.	106 753 1)	111 553	57 988
Mineraalwater		1000 flesschen	1 364	860	1 090
Naaimachines		stuks	29 219	34 818	22 164
Olie (vette lijn-) in blikken, vaten of drums		1000 L.	1 069	2 825	780
Papier, schrijf-		1000 Gld.	548	3 340	2 394
Wit courantenpapier		1000 „	146	2 405	927
Oude couranten		1000 K.G.	7 657 1)	10 603	1 387
Rijwielen, gewone		stuks	15 510	20 267	22 093
Rijwielbanden		„	240 572 1)	635 148	339 204
Schrijf- en rekenmachines		„	1 942	8 062	7 158
Sigaren		1000 K.G.	278	174	149
Sigaretten		1000 „	141	1 130	2 054
Steenkolen		ton	306 855	175 539	464 107
Verfwaren (vernis)		1000 L.	77 1)	163	108
Zinkwit		1000 K.G.	569	1 688	127
Terpentijn		1000 L	62	16	11
Visch, gezouten of gedroogde		1000 K.G.	38 354	35 470	46 260
Vleesch, geconserveerd, hammen		1000 „	251	318	315
Whisky		1000 L.	194	199	348
Wijn, afgetapt en op fust		1000 „	1 164	1 419	1 150
IJzer en staal en ijzer- en staalwerk.	Staven, bladen en platen	1000 K.G.	37 504 1)	66 232	57 149
	Gegalvaniseerd dakijzer	1000 „	14 383	14 648	3 806
	Gegalvanis. plafondijzer	1000 „	627	980	583
	Draadnagels in vaten	1000 vaten	135	153	143
	Draadnagels in kisten	1000 K.G.	28 1)	484	49
	Spijkers	1000 „	282 1)	933	542
Zakken		1000 Gld.	5 629	13 582	19 392
Zeep, toilet-		1000 „	669	2 561	1 862
Ruwe was		1000 „	606	1 541	1 572
Zink, in bladen en platen		1000 K.G.	93 1)	821	296

1) Betreft alleen het jaar 1915.
2) Met inbegrip van tractors.

§ 2. NIJVERHEID.

Octrooien. De octrooiwet 1910 (Ned. St. 1910 n°. 313, Ind. St. 1911 n°. 136) is nader gewijzigd bij de wetten van 15 Jan. 1921 (Ned. St. n°. 15, Ind. St. n°. 468) en 15 Oct. 1921 (Ned. St. 1921 n°. 1127, Ind. St. 1922 n°. 24), welke wetten voor Indië in werking treden op 15 Februari 1922 (Ned. St. 1921 n°. 1149, Ind. St. 1922 n°. 52). De octrooiwet is opnieuw algemeen bekend gemaakt bij K. B. 31 Oct. 1921 n°. 54 (Ned. St. 1921 n°. 1150, Ind. St. 1922 n°. 54).

Bij K. B. 22 Sept. 1921 n°. 36 (Ned. St. 1921 n°. 1083, Ind. St. 1922 n°. 25) is een octrooireglement vastgesteld, houdende voorschriften als bedoeld in de artt. 14, 15, 21, 29a—f, 31, 36, 62 en 64 van de octrooiwet 1910, welk reglement voor Indië in werking treedt op 15 Februari 1922 (Ned. St. 1921 n°. 1151, Ind. St. 1922 n°. 53).

Industrieele eigendom. De bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken in de koloniën en de hulpbureaux voor den industrieelen eigendom (reglement industrieele eigendom koloniën 1912) (Ned. St. 1912 n°. 284, Ind. St. 1912 n°. 545) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij K. B. 19 Dec. 1921 n°. 60 (Ned. St. 1921 n°. 1362, Ind. St. 1922 n°. 146), welk K. B. in werking treedt op 1 April 1922 (Ind. St. 1922 n°. 174).

Nijverheid in het algemeen. De toestand van de Nederlandsch-Indische nijverheid was nog minder bevredigend dan in 1920, hetgeen te wijten is aan de over de geheele wereld heerschende algemeene malaise. Niet te verwonderen is het, dat de nog jonge, over het algemeen nog weinig weerstandsvermogen bezittende Indische industrieën hierdoor sterker werden getroffen dan de kapitaalkrachtige industrieën in andere landen. Deze minder krachtige positie deed de reeds in het vorige jaar ingetreden critieke toestand van enkele bedrijven den vorm eener débâcle aannemen. Met die malaise gaat nog gepaard de scherpe concurrentie met de buitenlandsche industrie, die een afzetgebied tracht te vinden in Indië, waarbij landen als Duitschland, door den lagen stand hunner valuta, in staat zijn tegen prijzen te leveren, waartegen door Indische fabrikanten niet te concurreeren valt. De door den drang der tijden opgelegde noodzaak tot bezuiniging in uitgaven, deed de afnemers zelfs bij kleine prijsverschillen hunne bestellingen in het buitenland plaatsen.

De metaalnijverheid, een der industrietakken, welke voornamelijk te Soerabaja is geconcentreerd en ook groote ateliers heeft te Djokjakarta en Tegal, werd ernstig getroffen. De oorzaak hiervan is, dat de suikerindustrie, die aan deze metaalnijverheid voor een belangrijk deel reden van bestaan geeft, hare bestellingen in Europa plaatste, terwijl in verband met de bezuiniging, waarbij het Gouvernement voorging, de opdrachten voor constructiewerk sterk verminderden. Ook de in de bergculturen tot groote zuinigheid noodzakende toestand had een zeer nadeeligen invloed op de kleine constructie-ateliers, die grootendeels van deze cultures afhangen. Intusschen sloot de Regeering nog een overeenkomst met de Rhein-Elbe-Union, tengevolge waarvan de metaalnijverheid nog met eene belangrijke fabriek te Cheribon, speciaal voor constructiewerk en wagonbouw ingericht, werd uitgebreid. Voor de bestaande ateliers wordt de toestand hierdoor niet verbeterd, doch bij de onderhandelingen, die aan het sluiten van deze overeenkomst voorafgingen en welke reeds van 1920 dateeren, was de thans geconstateerde achteruitgang in afzetmogelijkheid niet te voorzien. Enkele in 1921 met blijkbaar speculatieve doeleinden opgerichte bedrijven toonden zich niet levensvatbaar en leden groote verliezen.

De aanbouw van de papierfabriek te Padalarang maakte goede vorderingen; verwacht wordt, dat deze fabriek in den loop van 1923 haar eerste product zal afleveren. De voor de fabriek voor eigen gebruik noodzakelijke bereiding van caustische soda en chloor schept de mogelijkheid, ook andere industrieën van deze grondstoffen te voorzien. Daarentegen schijnt door het te beperkte afzetgebied de overwogen vestiging eener zwavelzuurfabriek ten behoeve van algemeen industrieele doeleinden, niet rendabel te zijn.

Onderhandelingen, ten doel hebbende de stichting van eene groote textielfabriek, bleven gaande, doch openden nog geen vooruitzichten tot verwezenlijking van het denkbeeld om in de behoefte aan geweven goederen door eigen fabrieken te voorzien. Eene eerste kleine poging daartoe, geheel van het particuliere initiatief uitgaande, blijkt intusschen wel ernstig te worden overwogen.

De voorloopige instructie voor het hoofd van den Indischen Centralen Aanschaffingsdienst (Bijbl. Ind. St. n°. 9450) is aangevuld bij Gouv. Bt. 6 Mei 1922 n°. 12 (Bijbl. Ind. St. n°. 10 041); het voorloopig reglement voor dien dienst (Bijbl. Ind. St. n°. 9450) onderging eene wijziging bij Gouv. Bt. 1 Juli 1922 n°. 24 (Bijbl. Ind. St. n°. 10 094).

De in de gewestelijke verslagen over 1921 aangetroffen opgaven omtrent de aan particulieren toebehoorende nijverheidsinrichtingen (uitgezonderd die, welke de verwerking van landbouwvoortbrengselen beoogen), voor zooveel betreft het aantal werklieden en de door hen gemiddeld per dag genoten loonen, zijn bijeengebracht in tabel I van bijlage GG.

Bouwmaterialen. De sterke achteruitgang in den bouw van nieuwe woningen, het niet tot uitvoering komen van plannen tot nieuwbouw en het gedeeltelijk stop zetten van de in aanbouw zijnde bouwwerken, deden de vraag naar bouwmaterialen sterk afnemen. De dientengevolge opgetreden daling der prijzen en de verwachte stijging der spoorwegvrachten, die toch reeds zwaar drukken op de prijzen der materialen, die dikwijls over aanzienlijken afstand vervoerd moeten worden, lieten niet na een ongunstigen invloed op de financieele uitkomsten dezer bedrijven te doen gelden. Toch valt de oprichting te vermelden van enkele nieuwe steenfabrieken, waarvan die te Medan en te Weleri voorzien zijn van mechanische inrichtingen voor het mengen der klei en het vormen der steenen en pannen.

Door bonafide fabrikanten van metselkalk wordt geklaagd over concurrentie hun aangedaan door leveranciers van inferieure kalk, die tot gelijke prijzen wordt afgenomen.

Hoewel de brandhoutprijzen dalende waren, blijft het brandstofvraagstuk voor de ontwikkeling der steenbakkerijen een ernstig beletsel.

De arbeidsloonen bleven normaal en van stakingen werd geen melding gemaakt. In mindere mate dan in 1920 werden moeilijkheden bij het vervoer ondervonden, tengevolge van het ruimer aanbod van wagons.

De eenige in exploitatie zijnde marmergroeve kwam de moeilijkheden nog niet te boven; moeilijkheden in het bedrijf ondervonden eveneens de fabrieken van vuurvaste materialen. De portland-cementfabriek ter Sumatra's Westkust had gunstige bedrijfsresultaten.

Ook op de omzetten in tras was de sterke vermindering in nieuwbouw van veel invloed; de daling der portland-cementprijzen werkte eveneens ongunstig op het verbruik dezer grondstof.

Chemische en pharmaceutische industrie. De te Soekaboemi gevestigde cocaïnefabriek, die nimmer bedrijfsresultaten bereikte tengevolge van moeilijkheden bij de bereiding ondervonden, kwam tot liquidatie.

De kininefabriek te Bandoeng zette haar bedrijf ongestoord voort. Tegen het einde van 1920 werd eene plotselinge vermindering in afname van kininezouten geconstateerd, welke wordt toegeschreven aan het vrijkomen van groote oorlogsvoorraden in de geallieerde landen. De lage stand der valuta in de Midden- en Oost-Europeesche staten maakt het dezen landen onmogelijk belangrijke hoeveelheden kininezouten af te nemen.

De vraag naar zuurstof verminderde in de tweede helft van 1921 tengevolge van de geringere behoefte in de metaalbedrijven; de sterke vermindering in opdrachten voor deze bedrijven doet ook de verwachtingen voor het volgende jaar niet zeer hoog gespannen zijn. De reeds bestaande zuurstoffabrieken breidden hare installaties uit, een enkele nieuwe

fabriek kwam in werking. De behoefte aan zuurstof wordt geheel door de binnenlandsche productie gedekt.

De **springstoffenindustrie** kon haar afzet behouden, doch de behaalde winst is geringer dan in het voorafgegane jaar. Door de daling van de grondstofprijzen werd op de aanwezige voorraden verlies geleden. De arbeidsloonen in deze industrieën bleven nagenoeg op hetzelfde peil.

Graphische bedrijven. Over het algemeen zijn de financieele uitkomsten in dit bedrijf minder gunstig dan in het voorafgegane jaar, aangezien de vraag naar drukwerken in de tweede helft van 1921 aanzienlijk verminderde. Arbeidsconflicten kwamen te Soerabaja voor, welke leidden tot het gedurende geruimen tijd sluiten van enkele bedrijven. Door de aaneensluiting van de drukkerspatroons verliepen deze stakingen zonder dat zij voor de arbeiders tot eenig resultaat leidden. De papierprijzen daalden aanmerkelijk, waardoor drukkers, die nog over groote, duurder ingekochte voorraden beschikten, verliezen leden. De grondstoffen werden in voldoende hoeveelheden en in gewenschte kwaliteit aangevoerd.

Hoogovenbedrijf. Het eenige bedrijf, dat gietijzer afleverde, bleek in de onmogelijkheid te verkeeren bij de sterk gedaalde ijzerprijzen tegen het geïmporteerde ijzer te concurreeren en moest in den loop van het jaar gesloten worden. Plannen tot reconstructie werden weliswaar gevormd, doch de verwezenlijking daarvan vereischt eene groote kapitaalsuitbreiding.

Leerlooierijen. Door de groote looierijen werden zware verliezen geleden tengevolge van de groote prijsdaling van het leder en de scherpe concurrentie van het buitenlandsch, voornamelijk Australisch, leder. Weliswaar daalden ook de binnenlandsche huidenprijzen aanzienlijk, doch met de arbeidsloonen was dit niet het geval.

De groote, onder Europeesche leiding staande leerlooierijen ondervonden eveneens concurrentie van de kleine inlandsche en Chineesche bedrijven, welke weliswaar voornamelijk huiden van mindere kwaliteit verwerken, doch waarvan het bereide leder door den lagen prijs gereeden afzet vond. De veel lager zijnde exploitatiekosten dezer kleine inheemsche bedrijven maken het mogelijk het leder te leveren tegen prijzen, die voor de groote leerlooierijen verlies zouden beteekenen. Een en ander doet de vooruitzichten voor de laatstgenoemde bedrijven minder gunstig zijn; door de kleine inlandsche bedrijven werd echter over het algemeen met winst gewerkt.

Metaalnijverheid. In deze industrie werd sterk de buitenlandsche, voornamelijk Duitsche, concurrentie ondervonden, welke ten gevolge had, dat vele bestellingen weder, evenals vóór den oorlog, in het buitenland werden geplaatst. Ook de voor vele cultuurondernemingen noodzakelijk geworden bezuinigingen deden de vraag verminderen, zoodat enkele constructie-ateliers in ernstige moeilijkheden geraakten.

De grootere bedrijven, die eene krachtige positie innamen tengevolge van de in vorige jaren behaalde gunstige uitkomsten, verkeeren in betere omstandigheden. Een voordeel, dat de ongunstige omstandigheden over de geheele wereld met zich brachten, is, dat het aanbod van goed onderlegd Europeesch personeel ruim was. Met het inlandsch personeel werden minder moeilijkheden ondervonden dan in 1920; stakingen kwamen slechts weinig voor en leidden voor de arbeiders niet tot het door hen gewenschte resultaat. De loonen bleven op hetzelfde hooge peil als in het voorafgegane jaar en werden bij enkele bedrijven zelfs verhoogd. In verband hiermede werd de klacht vernomen, dat door deze hooge loonen, in verband met de geringe arbeidsprestatie der inlandsche werknemers, de mogelijkheid tot concurrentie met de buitenlandsche nijverheid wordt verminderd. De aanvoeren van grondstoffen en halffabricaten hadden zonder eenige storing plaats; de in vorige jaren geplaatste bestellingen werden thans uitgevoerd, waardoor aan de kasmiddelen van verschillende bedrijven zware eischen werden gesteld. Door de waardevermindering van de aanwezige voorraden werden de financieele uitkomsten van enkele metaalbedrijven ongunstig beïnvloed.

Oliën- en vettenindustrie. Voor deze industrie is het jaar 1921 buitengewoon ongunstig geweest. De grootste maatschappij, die op dit gebied werkzaam was, kwam in ernstige moeilijkheden en zag zich genoodzaakt hare fabrieken, die nog in het jaar te voren waren uitgebreid of van uitgebreider installaties waren voorzien, te sluiten. Enkele middelgroote bedrijven, niet voor export doch voor binnenlandsche behoeften werkende, verhoogden in de tweede helft van het jaar weder hunne sterk ingekrompen productie en konden eenige winst maken.

In de branche boter en margarine werd weder sterk de concurrentie gevoeld van het geïmporteerde, meest van Nederlandschen oorsprong zijnde product; bij de lage prijzen der Europeesche margarine was het voor de kleine bedrijven niet mogelijk, met voldoende winst te blijven produceeren.

De zeepfabricatie breidde zich in 1921 uit, tengevolge van de omstandigheid, dat de binnenlandsche consumptie aanmerkelijk hooger was dan in het voorafgegane jaar. De financieele uitkomsten waren over het algemeen bevredigend; eenige moeilijkheid werd ondervonden met het verkrijgen van grondstoffen van de gewenschte kwaliteit. Aan de concurrentie met zeep van buitenlandschen oorsprong kon het hoofd geboden worden.

Scheepsbouw. Ook deze industrie ondervond zeer ernstig den invloed van de slechte tijdsomstandigheden; een gevolg hiervan was, dat een der belangrijkste scheepswerven te Grisee, ondanks den steun, die van gouvernementswege werd geboden, faillissement moest aanvragen.

Behalve de werkzaamheden in verband met den nieuwbouw van kleine schepen, ten deele voor gouvernementsrekening, bepaalden de scheepswerven zich tot het uitvoeren van herstellingen; in de laatste helft van het jaar werd het werk echter schaarscher. In dit opzicht werd ernstige concurrentie ondervonden van werven te Singapore.

De prijzen van de materialen waren dalende, doch doordat nog in vorige jaren gesloten leveringscontracten van kracht waren, werd van deze daling weinig voordeel ondervonden.

De verminderde opdrachten en de verwachte zware concurrentie met buitenlandsche scheepswerven doen weinig verwachtingen koesteren voor 1922. Moeilijkheden werden ondervonden met de arbeiders, welke conflicten tot stakingen, echter niet van langen duur, leidden.

Touwslagerijen. De financieele resultaten waren in deze industrie niet bevredigend. Ernstige concurrentie werd ondervonden door den invoer van buitenlandsch touw. De naamlooze vennootschap „Nederlandsch-Indische Textielfabrieken", welke eene goed geoutilleerde machinale touwslagerij in Zuid-Sumatra exploiteert, ondervond moeilijkheden met hare grondstofvoorziening; wel is waar kunnen deze grondstoffen worden aangevoerd, doch daardoor wordt het verwachte voordeel van een plaatselijken aanplant van vezelstof-leverende gewassen illusoir.

Kistenfabrieken. Het aantal fabrieken van triplex-kisten vermeerderde met een fabriek te Sabang; daarentegen werd eene dergelijke fabriek te Karangtengah (Preanger-Regentschappen) buiten werking gesteld, aangezien te ernstige bezwaren in de houtvoorziening werden ondervonden. De inventaris van deze fabriek zal worden overgebracht naar een nieuw te bouwen fabriek in de nabijheid van Pengalengan, welke zich eveneens op de bereiding van meubelveneer zal toeleggen. Ernstig werd deze industrie benadeeld door den minder gunstigen toestand van vele thee- en rubberondernemingen, waardoor de vraag naar verpakkingsmateriaal verminderde. Ook werd de binnenlandsche kistenfabricatie benadeeld door de concurrentie met het buitenlandsche, voornamelijk Japansche fabrikaat, dat in enkele gevallen goedkooper kon geleverd worden dan het inheemsche product.

De machinale houtbewerking breidde hare installaties uit, doch werd door den sterk verminderden nieuwbouw, waardoor de vraag naar bezaagd en bewerkt hout verminderde, ongunstig beïnvloed.

Voedings- en genotmiddelen. De omzet der *koffiebranderijen* bleef nagenoeg gelijk aan die van het vorige jaar. De prijzen van de grondstoffen daalden, doch de kosten voor de blikverpakking bleven nog even hoog, waardoor het winstcijfer ongunstig werd beïnvloed.

De *mineraalwater-, limonade- en ijsfabrieken* behaalden over het algemeen gunstige bedrijfsresultaten. Door de gemeentelijke gezondheidsdiensten werden enkele, voor de gezondheid schadelijke bedrijven gesloten, waardoor de onderlinge concurrentie van de overblijvende fabrieken verminderde. Het langzamerhand scherper wordende toezicht van de plaatselijke gezondheidsdiensten en de opvolging van de door deze diensten gegeven voorschriften, verhoogden de bedrijfsonkosten, doch niettemin waren de financieele uitkomsten bevredigend. De prijzen van de grondstoffen waren dalende, doch de arbeidsloonen bleven hoog.

De *sigaren- en sigarettenfabricatie* breidde zich uit. Het toenemende verbruik van sigaretten door de inlandsche bevolking was van gunstigen invloed op de fabrieken, welke zich op de fabricatie van goedkoope sigaretten toeleggen. Deze industrie schijnt zich hoe langer hoe meer te concentreeren in machinaal gedreven inrichtingen; vele kleine bedrijven, welke het product met de hand deden vervaardigen, werden dan ook stopgezet. Ook bij dezen tak van nijverheid ondervond men sterk de buitenlandsche concurrentie en wordt men bij den invoer in andere landen gehinderd door hooge beschermende rechten.

Arak- en spiritusfabricatie. De financieele resultaten, met de arakfabricatie verkregen, waren bevredigend; naast de verkoopprijzen, waren ook de prijzen van de grondstoffen (melasse en rijst) lager dan in het voorafgegane jaar, zoodat van het dalen der markt weinig nadeel ondervonden werd.

Voor de spiritus-industrie was de toestand minder gunstig; de afzet van Java-spiritus daalde tot op de helft. In China, dat tot een der belangrijkste afzetgebieden behoort, werd in sterke mate de concurrentie gevoeld met Japan en de Philippijnen, terwijl de afzet in Egypte, Klein-Azië en Europa bemoeilijkt werd door de invoeren van alcohol uit Amerika. De alcoholprijzen vertoonden tengevolge van deze groote concurrentie sterken achteruitgang, welke eenigszins gecompenseerd werd door de daling der grondstofprijzen, voornamelijk van de melasse.

In het eerste halfjaar 1921 werkten de spiritusfabrieken in verband met de nog onuitgevoerde orders van het vorige jaar, op volle capaciteit, doch in het tweede semester moest de productie aanmerkelijk worden ingekrompen. Een en ander doet de vooruitzichten voor deze industrie voor 1922 niet gunstig schijnen; misschien zal eene verlaging van de vrachttarieven van gunstigen invloed op deze bedrijven zijn en de mogelijkheid tot loonende concurrentie met het buitenlandsche fabrikaat verhoogen.

---

§ 3. BINNENLANDSCHE HANDEL.

Over het algemeen waren de uitkomsten van den *tweedehandshandel* in 1921 niet gunstig; overal ondervond men in meerdere of mindere mate de nadeelige gevolgen van de algemeen heerschende malaise. Gedurende 1921 keerde de handel in Bantam langzamerhand weder tot den normalen toestand terug; de prijzen der im- en export-artikelen, hoewel lager dan in den oorlogstijd, waren hooger dan vóór den oorlog. De padi-handel was vrij levendig, aangezien de Regeering geen padi meer opkocht en de uitvoer weinig belemmering ondervond; de handel in andere voorname landbouwproducten (copra, klappers en klapperolie) bleef wegens de lage prijzen gedrukt. In Batavia had de algemeene stijging der prijzen een gunstigen invloed op den handel, doch sedert deed zich eene neiging tot prijsverlaging voor. Als een gevolg van de algemeene malaise was de handel in de Preanger-Regentschappen iets minder bevredigend en in de residentie Pekalongan zelfs ongunstig. In Rembang was de daling der prijzen van veel artikelen oorzaak dat meer werd verhandeld dan in de voorafgegane jaren; in de afdeeling Bodjonegoro was de tabaksoogst gunstig, doch de voor het product behaalde prijzen bleven beneden de normale, terwijl in de afdeeling Blora de handel in lijnwaden en batiks door de groote stijging der prijzen zeer gedrukt was. In Kediri was de toestand van den inlandschen handel redelijk, doch die van de Europeanen en Chineezen ongunstig. In de afdeeling Djember van de residentie Besoeki bleef de handel bloeiend, dank zij de op groote schaal gedreven wordende tabakscultuur, de ruime gelegenheid om geld te verdienen op erfpachtsperceelen en de goede uitkomsten van den inlandschen landbouw.

In Tapanoeli was de handel gedrukt wegens den algemeen ongunstigen economischen toestand. In de afdeeling Groot-Atjeh van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden ondervond de handel den nadeeligen invloed van de sterke daling der prijzen van vrijwel alle artikelen, in het bijzonder van manufacturen, peper en copra. In de onderafdeeling Lho Seumawe (afd. Noordkust van Atjeh) was de toestand minder goed als een gevolg van de daling van de damar-, copra-, en rijstprijzen; ook in de onderafdeeling Bireuen van genoemde afdeeling ging de handel achteruit door de sterke daling van de prijzen der producten (peper, pinang en copra), doch vervolgens trad eenige verbetering in als gevolg van de goede rijstprijzen. Ook in de afdeeling Oostkust van Atjeh was de handelstoestand onbevredigend. In de afdeeling Padang (res. Sumatra's Westkust) leed de handel zeer onder de algemeene malaise, hetgeen nog verergerd werd door de hooge aanslagen in de oorlogswinstbelasting over 1919; door de groote prijsdaling van vele artikelen hebben alle tweedehandshandelaren enorme bedragen op hunne groote voorraden verloren. In de afdeeling Tanahdatar van genoemd gewest bleef de markt ten aanzien van den handel in boschproducten, kramerijen en lijnwaden gedrukt. In de Lampongsche districten liepen de peperprijzen sterk terug, hetgeen ongunstig op den handel werkte. In de Palembangsche Bovenlanden (res. Palembang) ondervond men den nadeelingen invloed van de daling der prijzen van de landbouwproducten. De malaise in de inlandsche rubbercultuur bracht in de afdeeling Indragiri (res. Riouw en onderhoorigheden) eenige achteruitgang. Wat de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo betreft, valt het volgende te vermelden: in de afdeeling Bandjermasin herstelde zich de handel eenigermate; in de afdeeling Oeloe Soengai deden de lage rubberprijzen de koopkracht afnemen, terwijl ook in de afdeeling Koealakapoeas de bevolking minder koopkrachtig was; ter Zuidoostkust van Borneo werkten de lage prijzen der producten ongunstig op den handel; in Samarinda had minder houtuitvoer plaats en waren de prijzen van de boschproducten laag, doch de uitvoer van gedroogde visch, sirappen en rotan was belangrijk, waardoor de koopkracht vrij groot bleef. De handelstoestand in de Westerafdeeling van Borneo was nog niet normaal te noemen, wegens de duurte der levensmiddelen, de slapte in den handel en de lage prijzen der rubber- en boschproducten. De daling der prijzen van de uitvoerproducten (copra, damar, rotan, enz.) werkte nadeelig op den handel in het gewest Ternate en onderhoorigheden. In de geheele residentie Timor en onderhoorigheden heerschte een onbevredigende toestand in den handel.

Omtrent den *binnenlandschen handel* valt het volgende te vermelden. In Bantam bleven de prijzen der importartikelen hooger dan vóór den oorlog, die van voedingsmiddelen bewogen zich in dalende richting. Het aantal warongs in Batavia vermeerderde in verband met de kredietverstrekking en de algemeene opleving van den handel. Te Tandjoengpriok, ter hoofdplaats Batavia en in de controle-afdeeling Tangerang (res. Batavia) werden verscheidene toko's en warongs opgericht; in Krawang echter nam het aantal af wegens de stijging der levensmiddelenprijzen, waardoor de kooplust der bevolking minder werd. In de Preanger- Regentschappen kwamen verschillende nieuwe producten van inlandschen landbouw ter markt, o. a. rotan, bamboe- en vlechtwerk. In Pekalongan nam het aantal warongs toe, evenals in de afdeelingen Rembang (met 110) en Blora (met 180) der residentie Rembang, hetgeen is toe te schrijven aan de algemeene prijsdaling en de meerdere kooplust van het publiek. In de residentie Kediri kwamen groote hoeveelheden cassave aan de markt; alle belangrijke pasars zijn in dit

gewest in beheer bij de locale raden. Het aantal warongs in Djokjakarta vermeerderde met 235. In de afdeeling Djember der residentie Besoeki is het aantal warongs toegenomen door de gunstige economische toestanden. In de residentie Madoera had eene belangrijke toename van het aantal warongs plaats als een gevolg van de voorspoedige oogsten van maïs, cassave en andere tweede gewassen.

Door vermindering in prijs en den toenemenden aanvoer van vele import-artikelen is de kleinhandel in Tapanoeli levendiger geworden; nieuwe landbouwproducten (koffie en ficus elastica) kwamen in het verkeer. Ter Sumatra's Westkust had in de afdeeling L Koto eene afname van het aantal warongs plaats als gevolg van het feit, dat men wegens de hooge prijzen slechts het hoogst noodige koopt; in de onderafdeeling Bangkinang van genoemde afdeeling kwamen bevolkings-rubber en -gambir aan de markt. In de Palembangsche Bovenlanden (res. Palembang) nam het aantal warongs af, terwijl het in de afdeeling Ogan en Komering Oeloe van genoemd gewest vermeerderde. Wegens de lage prijsnoteeringen van peper en rubber verminderde in Banka en Riouw de koopkracht der bevolking en nam het aantal warongs af. In de afdeeling Zuidoostkust van Borneo (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) verminderde het aantal warongs wegens de lage prijzen en rijstgebrek; te Lempesoe in Pasir werden steenkolen gegraven (totaal 1713 ton).

Opgaven omtrent het aantal plaatsen waar vaste markten (pasars) zijn ingesteld, zijn te vinden in bijlage G G, onder II.

§ 4. KAMERS VAN KOOPHANDEL EN NIJVERHEID.

Van de kamers van koophandel en nijverheid in Nederlandsch-Indië gaf tot dusver alleen die te Padang een verslag over 1921 in druk uit.

§ 5. TENTOONSTELLINGEN.

In Batavia werden door den Bond van Nederlandsch-Indische kunstkringen tentoonstellingen gehouden van schilderijen, etsen en inlandsche kunstnijverheid. Van Augustus t/m September 1921 werd op het Koningsplein te Weltevreden wederom voor het eerst sedert den oorlog de z.g. pasar gambir gehouden, waarbij ook eenige afdeelingen waren opengesteld speciaal voor inlandsche nijverheid, landbouwvruchten en groententeelt.

Te Baroe (afd. Malang, res. Pasoeroean) werd eene tentoonstelling van djeroeks (manis en keprok) gehouden, uitgaande van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, waarbij verschillende geldprijzen voor de beste vruchten werden uitgeloofd.

In de afdeeling Pontianak der Westerafdeeling van Borneo werd bij wijze van proef eene goed geslaagde tentoonstelling van verschillende inheemsche voortbrengselen, waaronder producten van tuinbouw- en kunstnijverheid, gehouden.

§ 6. IJKWEZEN.

Bij den dienst van het ijkwezen zijn thans organiek in dienst gesteld een inspecteur, een adjunct-inspecteur en vijf ijkers.

In 1921 werd voor den ijk en herijk van maten, gewichten en weegwerktuigen in het eerste district door de inspecteerende ambtenaren slechts zitting gehouden te Batavia. De voorgeschreven zittingen in de overige achttien districten hadden, wegens gebrek aan deskundig personeel, niet plaats.

In 1921 zijn door gouvernements-instellingen 13 608 en door particulieren 5811 voorwerpen ten ijk en herijk aangeboden, te zamen 19 419 stuks, tegen 13 556 in 1920. Dit aantal is nog veel te gering en het is dan ook in het belang van den handel meer dan tijd, dat de bemoeienissen van dezen dienst zich verder gaan uitstrekken.

In 1921 werden afgegeven 342 verklaringen betreffende het onderzoek van milligrammen, tegen 237 stuks in 1920.

Van de ten ijk aangeboden voorwerpen kan in het algemeen gezegd worden, dat ze van goede hoedanigheid zijn; de inlandsche houten maten en datjins voldoen aan de vrij hoog gestelde eischen. De metrieke maten en gewichten voldoen aan zeer hooge eischen en bieden daarbij het voordeel, dat zij kunnen worden besteld, voorzien van de Nederlandsche ijkmerken, zoodat de importeurs geen risico loopen, dat die voorwerpen in Indië worden afgekeurd wegens fouten in stof, vorm of samenstelling. De weegwerktuigen van particulieren zijn zóó onbetrouwbaar, dat men veelal beter zou doen het gewicht van de goederen te schatten, dan met dergelijke toestellen te wegen: bij enkele splinternieuwe basculen zijn bij behoorlijke beladingen miswijzingen geconstateerd van 14 tot 400 %.

P.

GOUVERNEMENTSBEDRIJVEN.

De taak van de bij Gouv. Bt. 10 April 1919 n°. 27 ingestelde commissie voor den luchtverkeersdienst (zie K. V. 1919, kol. 271/2) is bij Gouv. Bt. 23 Aug. 1922 n°. 64 uitgebreid.

I. POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST.

Voor de afkondiging van de verschillende op 30 November 1920 te Madrid gesloten postovereenkomsten (Ind. St. 1921 nos. 773 t/m 777) zie men hoofdst. C, § 1 (kol. 98).

§ 1. ALGEMEEN OVERZICHT.

Einde 1921 bestond het personeel bij den post- en telegraafdienst (zoowel dat in vasten als dat in tijdelijken dienst) uit 8487 ambtenaren en beambten. Eind 1920 bedroeg dit aantal 8245, zoodat in den loop van 1921 eene vermeerdering van 242 ambtenaren en beambten valt te constateeren. Bovendien waren bij den post- en telegraafdienst 117 ambtenaren en beambten werkzaam, behoorende tot het personeel van het Departement van Gouvernementsbedrijven.

Het personeel van den gouvernementstelefoondienst telde einde 1921 3428 ambtenaren en beambten, tegen 3191 in het voorafgegane jaar, en vermeerderde dus met 7,4 %. Bovendien waren ten behoeve van den telefoondienst werkzaam 12 ambtenaren en beambten, behoorende tot het personeel van het Departement van Gouvernementsbedrijven.

In den loop van 1921 werden 53 ambtenaren uit Nederland voor den post-, telegraaf- en telefoondienst uitgezonden (7 ingenieurs, 30 controleurs, 1 hoofdboekhouder, 14 burgerlijke ambtenaren en 1 ambtenaar ter beschikking).

Bij Gouv. Bt. 24 Dec. 1921 n°. 1*a* (Ind. St. n°. 787) is de bezoldiging van het personeel bij den post-, telegraaf- en telefoondienst opnieuw vastgesteld.

De bepalingen betreffende benoembaarheid tot de betrekking van kantoorhoofd der 1ste klasse en de daarop volgende hoogere rangen bij den post- en telegraafdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1915 n°. 179) zijn bij Gouv. Bt. 14 Febr. 1922 n°. 14 (Ind. St. n°. 80) uitgebreid.

Het personeel van de te Weltevreden en te Soerabaja gevestigde onderwijsinrichtingen bij den post-, telegraaf- en telefoondienst bestond einde 1921 uit 1 directeur, 8 controleurs, 5 commiezen en 1 adjunct-commies. Afgeleverd werden in 1920 208 leerlingen (162 assistenten en klerken, 18 adspirant-radio-telegrafisten, 16 adspirant-controleurs en commiezen en 12 ambtenaren voor de gouvernementsmarine) en in 1921 446 leerlingen (319 assistenten en klerken, 54 adspirant-radio-telegrafisten en 73 adspirant-controleurs en commiezen).

Het totaal aantal leerlingen bedroeg op 1 Januari 1921 aan de beide onderwijsinrichtingen 580. Afgevoerd werden wegens voltooide opleiding, ontslag, enz. 369, zoodat einde 1921 de lessen nog werden gevolgd door 211 leerlingen.

Het aantal leerlingen van den leergang tot opleiding tot radiotelegrafist, dat op 1 Januari 1921 25 bedroeg, vermeerderde in den loop van het jaar met 26. Van deze 51 leerlingen werden er wegens voltooide opleiding, ontslag, enz. afgevoerd 31, zoodat de leergang sloot met 20 leerlingen.

De vóóropleiding voor den leergang tot opleiding tot controleur 2de klasse begon met 17 adspirant-controleurs, terwijl in den loop van het jaar nog 17 adspirant-controleurs werden aangesteld. Afgevoerd werden wegens voltooide opleiding, ontslag, enz. 6 leerlingen, zoodat einde 1921 aan de vóóropleiding deelnamen 28 adspirant-controleurs. De leergang zelve ving 1 Januari 1921 aan met 2 adspirant-controleurs en 5 commiezen, welk aantal in den loop van het jaar vermeerderde met 2 adspirant-controleurs en 16 commiezen. Van deze 25 leerlingen werden afgevoerd wegens voltooide opleiding, ontslag, enz. 10, zoodat de leergang 1921 sloot met 15 leerlingen.

Van het collegium, dat 1 Juli 1921 begon met 10 leerlingen, werden op verzoek 5 deelnemers afgevoerd. De overigen slaagden in Februari 1922.

De leergang voor adspirant-gediplomeerd technisch ambtenaar, op 1 Juli 1921 begonnen met 25 leerlingen, sloot eind 1921 met 11 leerlingen. Behalve eene technische opleiding, wordt dezen leerlingen nog onderricht gegeven in de bediening van het morse- en recorder-toestel.

Het onderwijs in het 2de leerjaar van de school voor controleur bij den Indischen post-, telegraaf- en telefoondienst te Leiden begon in 1920 met 10 leerlingen, die allen, met gunstigen uitslag, aan het in December 1921 gehouden eindexamen deelnamen.

De 7 leerlingen, waarmede in 1920 het eerste leerjaar werd ingezet, slaagden allen in het examen na het eerste studiejaar.

Het onderwijs in het 2de leerjaar 1921 ving aan met 10 leerlingen, die allen slaagden bij het in December van dat jaar gehouden examen.

In 1921 werden 28 jongelieden voor toelating tot de opleidingsschool (eerste afdeeling) aangenomen. Voorts volgden in 1921 9 controleurs van den Nederlandsch-Indischen dienst als toehoorder den cursus; in December van dat jaar legden allen met goeden uitslag het z.g. hoogere rangsexamen af.

De opleiding tot controleur 2de klasse met beperkte aanspraken op hoogere rangen, de z.g. 2de afdeeling, begon in Februari 1921 met 49 leerlingen; een leergang voor soortgelijke ambtenaren ving in September van dat jaar aan met 47 leerlingen.

Van de 96 leerlingen van dezen cursus, welke na afloop niet zal worden voortgezet, zijn intusschen 22 leerlingen afgevallen door vertrek of door staking van hunne opleiding wegens gebleken ongeschiktheid.

De regelen betreffende de opleiding en uitzending van personeel voor den Indischen post-, telegraaf- en telefoondienst (Ind. St. 1921 n°. 104) zijn — met terugwerkende kracht tot 10 Februari 1921 — aangevuld met de bepaling, dat met het geven van onderwijs aan de postschool te Leiden worden belast leeraren, die door den Minister van Koloniën worden aangesteld en ontslagen en wier belooning door hem geregeld wordt (K. B. 2 Mei 1921 n°. 118 in Ind. St. n°. 452).

De bedrijfsrekeningen van den post-, telegraaf- en telefoondienst over 1919, 1920 en 1921 wijzen de volgende cijfers aan:

	1919.	1920.	1921.
Bedrijfsuitgaven	f 20 040 370	f 28 060 525	f 34 538 009
Opbrengsten	18 120 325	23 344 615	27 460 537
Nadeelige saldi	f 1 920 045	f 4 715 910	f 7 077 472
Kapitaalsuitgaven	7 384 513	7 225 722	12 621 620
Boekwaarde der bezittingen	40 673 112	45 513 375	48 896 596

§ 2. KANTOREN.

Het aantal post- en vereenigde kantoren bedroeg eind 1921 141 en verminderde dus met 7. In dat aantal zijn niet begrepen 13 bijkantoren. Het aantal hulppostkantoren steeg van 424 tot 442. Bovendien waren er aan het einde van het verslagjaar 1232 postinrichtingen van eenvoudigen aard, namelijk 258 bestelhuizen van den spoorwegdienst en 974 van de alleen op Java en Madoera bestaande districtspost.

Voor den telegraafdienst waren opengesteld 140 telegraafkantoren, 10 bijkantoren, 5 radiotelegrafische stations en 122 hulptelegraafkantoren, tegen onderscheidenlijk 145, 10, 5 en 105 op einde 1920.

Verder waren voor het algemeen verkeer opengesteld 344 telegraafkantoren van den dienst der staatsspoorwegen en 83 kantoren van het binnenlandsch bestuur.

Het aantal telefoonkantoren, dat in 1920 251 bedroeg, steeg in het verslagjaar tot 277.

§ 3. BRIEVEN- EN PAKKETPOST.

Reglementen en bepalingen. In verband met de invoering op 1 Januari 1922 van de op 30 November 1920 te Madrid gesloten postverdragen en overeenkomsten (Ind. St. 1921 nos. 773 t/m 777), is bij Ordn. van 28 Dec. 1921 (Ind. St. nos. 790 en 791), krachtens Koninklijke machtiging, art. 26 van het reglement voor den postdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1921 n°. 4) alsmede art. 13 van het reglement voor den pakketpostdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1909 n°. 561) in dier voege gewijzigd, dat de Gouverneur-Generaal ook het post- en pakketpostverkeer met Nederland regelt, waardoor de regeling van het geheele buitenlandsch post- en pakketpostverkeer door den Gouverneur-Generaal geschiedt. In verband daarmede zijn bij K. B. 13 Jan. 1922 n°. 59 (Ind. St. n°. 218), met ingang van 1 Januari 1922, ingetrokken de verschillende Kon. besluiten, waarbij het verkeer met Nederland geregeld was, namelijk de regeling van de verzending van geld door middel van postwissels en de invordering van gelden op quitanties, enz. in het buitenlandsch verkeer van Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1892 n°. 137), de algemeene bepalingen omtrent postpakketten in het buitenlandsch verkeer van Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1893 n°. 253), de regeling van de porten en rechten, in Nederlandsch-Indië te heffen wegens brieven en verdere stukken, die naar of uit Nederland met de z.g. mails worden verzonden (Ind. St. 1907 n°. 342) en de regeling van de porten der brieven en andere stukken, welke per zeepost uit Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao worden gezonden naar Nederland, voor zooveel Nederlandsch-Indië betreft (Ind. St. 1920 n°. 665).

Het buitenlandsch post- en pakketpostverkeer van Nederlandsch-Indië is geregeld bij de internationale post- en pakketpostbesluiten, vastgesteld onderscheidenlijk bij Gouv. Btn. 28 Dec. 1921 n°. 2 (Ind. St. n°. 793) en n°. 3 (Ind. St. n°. 794).

Voorts zijn de algemeene bepalingen ter uitvoering van de voormelde post- en pakketpostreglementen (Ind. St. 1921 nos. 6 en 493) nader aangevuld en gewijzigd bij Gouv. Bt. 28 Dec. 1921 n°. 1 (Ind. St. n°. 792).

Binnenlandsch verkeer. De statistieken voor 1921 zijn opgenomen in den volgenden staat.

OMSCHRIJVING.	JAAR			In 1921 meer of minder.	Toeneming of vermindering.	
	1919.	1920.	1921.		In 1921.	In 1920.
Aantal portbetalende brieven	17 149 719	19 818 602	21 251 865	+1 433 263	+7.2 %	+15.6 %
" " briefkaarten	9 661 133	11 060 179	11 376 172	+315 993	+2.9 "	+14.5 "
" dienstbrieven	8 548 363	8 583 329	8 944 661	+361 332	+4.2 "	+0.4 "
" nieuwsbladen	15 454 894	15 226 416	15 001 717	—224 699	—1.5 "	—1.5 "
" overige drukwerken	7 653 715	9 665 464	8 969 612	—695 852	—7.2 "	+26.3 "
" monsters	219 393	246 219	177 920	—68 299	—27.7 "	+12.2 "
" documenten	1 777 161	2 120 957	682 358	—1 438 599	—67.8 "	+19.3 "
" aangeteekende dienststukken	1 247 413	1 516 161	1 647 823	+131 662	+8.7 "	+21.5 "
" aangeteekende stukken (gewone)	1 693 180	2 251 748	2 095 489	—156 259	—6.9 "	+33.— "
" aangeteekende brieven met aangegeven waarde	199 154	272 928	257 275	—15 653	—5.7 "	+37.— "
Bedrag der aangegeven waarde	f 70 773 311	f103 367 806	f 96 757 266	f —6 610 540	—6.4 "	+46.1 "
Aantal aangeteekende stukken met verrekening	149 429	179 979	179 466	—513	—0.3 "	+20.4 "
Bedrag der verrekening	f 7 058 165	f 11 079 740	f 9 412 755	f —1 666 985	—15.— "	+57.— "
Aantal berichten van ontvang	13 568	14 444	15 448	+1 004	+6.9 "	+6.5 "
" postwissels	1 520 533	1 630 112	1 670 129	+40 017	+2.5 "	+7.2 "
Gezamenlijk bedrag der postwissels	f 76 922 877	f 91 577 405	f 97 355 281	f +5 777 876	+6.4 "	+19.1 "
Aantal postquitantiën	302 701	492 064	502 513	+10 449	+2.1 "	+62.2 "
Gezamenlijk bedrag der postquitantiën	f 4 709 816	f 7 978 120	f 8 959 767	f +981 647	+12.3 "	+69.4 "
Aantal postpakketten	661 117	891 108	929 496	+38 388	+4.3 "	+34.8 "
Bruto opbrengst postpakketten	f 476 481	f 646 196	f 1 112 951	f +466 755	+72.2 "	+35.6 "
Netto opbrengst postpakketten	f 260 215	f 339 768	f 742 019	f +402 251	+118.4 "	+30.6 "
Aantal postbons	2 400	769	514	—255	—33.2 "	—67.9 "
Bedrag "	f 8 482	f 3 842	f 3 353	f —489	—12.7 "	—54.7 "

Het vervoer van de brievenpost in en tusschen de verschillende gewesten (met uitzondering van dat over zee en de districtspost) geschiedde eind 1921 over een afstand van 16 965 K.M., tegen 16 912 K.M. (verbeterd cijfer) op eind 1920.

Buitenlandsch verkeer. De volgende staat geeft een overzicht van het aantal naar het buitenland verzonden poststukken en van den postwissel-, quitantie- en pakketpostdienst, voor zoover het buitenlandsch verkeer betreft, gedurende de jaren 1919, 1920 en 1921.

Omschrijving.	Jaar.			In 1920 meer of minder.	In 1921 meer of minder.
	1919.	1920.	1921.		
Aantal gefrankeerde brieven	2 479 880	3 092 661	3 003 689	+612 781	—88 972
" ongefrankeerde en ontoereikend gefrankeerde brieven	36 582	20 215	66 963	—16 367	+46 748
" briefkaarten (enkele)	406 666	539 721	466 505	+133 055	—73 216
" " met betaald antwoord	559	1 118	1 664	+559	+546
" drukwerken en nieuwsbladen	634 504	803 218	857 025	+168 714	+53 807
" monsters van koopwaren	92 313	57 044	68 653	—35 269	+11 609
" akten en geschreven bescheiden	37 817	38 116	42 133	+299	+4 017
" dienststukken	11 791	18 317	18 564	+6 526	+247
" gewone aangeteekende stukken	441 207	591 695	599 677	+150 488	+7 982
" brieven en doosjes met aangegeven waarde	10 829	16 107	18 720	+5 278	+2 613
Bedrag der aangegeven waarde in francs	7 423 356	10 335 980	14 017 506	+2 912 624	+3 681 526
Aantal aangeteekende stukken met verrekening	117	—	78	—117	+78
Bedrag der verrekening in guldens	f 1 102	—	f 2 372	f —1 102	f +2 372
Berichten van ontvang van aangeteekende stukken	4 199	6 695	7 475	+2 496	+780
Aantal verzonden postwissels	53 268	70 091	81 359	+16 823	+11 268
Bedrag " "	f 2 596 230	f 3 610 379	f 4 550 881	f +1 014 149	f +940 502
Aantal uitbetaalde "	7 877	9 311	9 270	+1 434	—41
Bedrag der " "	f 380 804	f 463 956	f 427 010	f +83 152	f —36 946
Aantal ontvangen quitantiën	10 799	10 057	10 455	—742	+398
Bedrag der " "	f 290 774	f 314 181	f 385 810	f +23 407	f +71 629
Aantal verzonden postpakketten	74 965	74 915	74 061	—50	—854
" ontvangen "	81 152	119 639	169 780	+38 487	+50 141

§ 4. GOUVERNEMENTS TELEGRAAFDIENST.

Reglementen en bepalingen. Bij Gouv. Bt. 6 Oct. 1921 n°. 34 zijn de kosten voor het overbrengen van telegrammen tusschen de stations en halten der Deli-Spoorwegmaatschappij verhoogd tot 10 cent per woord, met eén vast recht van 50 cent.

Bij Gouv. Bt. 31 Maart 1922 n°. 49 (Bijbl. Ind. St. n°. 10018) zijn de voorwaarden vastgesteld voor voorloopige vergunningen tot den aanleg en het gebruik van radiostations aan boord van schepen buiten Nederlandsch-Indië gebouwd of aangekocht, die de Nederlandsche vlag voeren en in Nederlandsch-Indië thuis behooren, doch nog niet aldaar zijn aangekomen.

Het tarief der radiotelegrammen (Ind. St. 1920 n°. 238) is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 9 Maart 1922 n°. 21 (Ind. St. n°. 136), in verband waarmede de regeling omtrent den te heffen taks voor het radiografisch overbrengen van telegrammen van en naar Timor-Dilly (Ind. St. 1920 n°. 835) eveneens is gewijzigd (Gouv. Bt. 9 Maart 1922 n°. 22 in Ind. St. n°. 137).

Verbindingen, geleidingen en toestellen. De lengte van het bovengrondsche telegraafnet vermeerderde, wat de lijnen [1]) betreft, van 11051,58 K.M. tot 11329,26 K.M., dus met 277,88 K.M., en wat de draden [1]) aangaat, van 29423,98 K.M. tot 31227,30 K.M., dus met 1803,32 K.M.

De lijn- en de draadlengte van de zeekabelverbindingen vermeerderde in 1921 met 2299,15 K.M.

De lengte van de overige kabel- en ondergrondverbindingen vermeerderde, wat de lijnlengte betreft, met 5,35 K.M. en, zoover de draadlengte aangaat, met 157,59 K.M.

Op de gouvernements telegraaf-zeekabels kwamen in den loop van 1922 twaalf storingen voor, welke alle door het personeel van het kabelschip *Telegraaf* werden opgeheven.

Aan het einde van het verslagjaar waren in het geheel 368 Morse-, 92 recorder- en 4 sneltelegraaftoestellen in gebruik, benevens 4 automatische Wheatstone-seingevers. Op de telefoonkantoren van het binnenlandsch bestuur waren te zamen 98 telefoontoestellen in gebruik.

De reeds bestaande radiostations te Sitoebondo, Koepang en Ambon werden uitgebreid, terwijl begonnen werd met den bouw van eene reeks kleine (3de klasse) stations in de buitengewesten. Het eerste dezer stations (op Banda Neira) kwam reeds gereed.

Verkeer en opbrengst. Een overzicht van het telegraafverkeer over de jaren 1919, 1920 en 1921 volgt hieronder.

	1919.	1920.	1921.	Vermeerdering of vermindering. in 1921.		Vermeerdering of vermindering. in 1920.
Binnenlandsch verkeer.						
Ontvangsten	f 3 298 795	f 4 824 627	f 4 419 759	f —404 868	—8.4 %	+46.3%
Aantal betaalde telegrammen .	2 324 571	2 110 115	1 690 884	—419 231	—19.9 „	—9.2 „
Gezamenlijk woordental . . .	29 012 450	24 248 186	18 256 551	—5 991 635	—24.7 „	—16.4 „
Gemiddeld „	12.48	11.49	10.8	—0.69	—6.— „	—7.9 „
Aantal regeeringstelegrammen	138 477	156 526	146 943	—9 583	—6.1 „	+13.— „
Gezamenlijk woordental . . .	3 307 233	3 747 021	3 460 521	—286 500	—7.6 „	+13.3 „
Gemiddeld „	23.88	23.86	23.55	—0.31	—1.3 „	—0.1 „
Opbrengst der regeeringstelegrammen, berekend als betaalde telegrammen	f 501 700	f 947 589	f 1 013 848	f +66 259	+6.9 „	+88.9 „
Buitenlandsch verkeer.						
Aantal verzonden telegrammen	265 221	335 427	348 855	+13 428	+4.— „	+26.5 „
Gezamenlijk woordental . . .	5 279 396	5 334 798	4 867 223	—467 575	—8.8 „	+1.— „
Gemiddeld „	19.9	16.	13.95	—2.05	—12.8 „	—19.6 „
Aantal ontvangen telegrammen	283 587	364 059	375 933	+11 874	+3.3 „	+28.4 „
Gezamenlijk woordental . . .	4 913 204	4 568 410	4 490 251	—78 159	—1.7 „	—7.— „
Gemiddeld „	17.—	12.55	11.94	—0.61	—4.1 „	—26.2 „

Het aandeel der Nederlandsch-Indische telegraaf-administratie in de opbrengst van het buitenlandsch verkeer beliep over 1921 voor de transit-telegrammen f 155 900 en voor de overige telegrammen f 1 756 114, tegen onderscheidenlijk f 226 524 en f 1 888 260 in 1920.

Tengevolge van de malaise verminderde het aantal binnenlandsche bijzondere telegrammen ten opzichte van het voorafgegane jaar met 19,9% en het woordental met 24,7%, waardoor de opbrengst met 8,4% afnam.

§ 5. GOUVERNEMENTS TELEFOONDIENST.

Bepalingen, voorwaarden en tarieven. De bepalingen, voorwaarden en tarieven betreffende den gouvernements telefoondienst werden bij Gouv. Bt. 7 Juli 1921 n°. 4 (Bijbl. Ind. St. n°. 9799) gewijzigd en aangevuld, o. a. met betrekking tot den abonnementsduur, het indienen van een verzoek om eene nieuwe aansluiting, de betaling der abonnementsgelden, het verbreken der telefonische gemeenschap, de opzegging van aansluitingen en de betaling van vergoeding wegens opzegging binnen den abonnementsduur.

De voorwaarden en bepalingen betreffende den interlocalen telefoondienst van het Gouvernement werden nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 28 Oct. 1921 n°. 8 (Bijbl. Ind. St. n°. 9885), met betrekking tot het tijdstip van betaling der kosten van gesprekken uit een publiek telefoonstation of met eene aansluiting, terwijl werd vastgesteld, dat door het hoofd van den post-, telegraaf- en telefoondienst een grensbedrag kan worden vastgesteld, tot hetwelk een geabonneerde van uit zijne aansluiting interlokale gesprekken kan voeren.

Lokale en districtsdienst. De telefoonnetten ten behoeve van den lokalen en den districtsdienst hadden op 31 December 1921 gezamenlijk (voorloopige cijfers) 640 K.M. onder-

1) Onder „lijn" wordt verstaan het samenstel tusschen de kantoren van draden, kabels, steunpunten met alles, wat daartoe behoort, en onder „draad" de metalen draad, dienende tot voortplanting van den electrischen stroom.

grondsche kabellengte, 19091 K.M. bovengrondsche lijnlengte, 45302 K.M. ondergrondsche geleidingslengte, 45507 K.M. bovengrondsche geleidingslengte, 90603 K.M. ondergrondsche draadlengte en 67377 K.M. bovengrondsche draadlengte. Een jaar te voren waren deze lengten onderscheidenlijk 601, 18183, 43144, 43340, 89186 en 64169 K.M. (verbeterde cijfers).

De opbrengst dezer netten (abonnementen) beliep in 1921 f 6 421 752, tegen f 5 223 499 in 1920 en f 3 519 980 in 1919.

Het aantal betalende telefoonposten, dat einde 1919 28 800 en einde 1920 31774 bedroeg, steeg in 1921 tot 35 098.

Interlokale dienst. De routelengte van de op eind 1921 in bedrijf zijnde interlokale lijnen bedroeg 4478,25 K.M., met eene geleidingslengte van 15586,73 K.M., tegen onderscheidenlijk 3109,28 K.M. en 10891,93 K.M. in 1920.

In 1921 bedroegen de verschuldigde kosten voor interlokale gesprekken in het geheel f 2 516 481, tegen f 2 188 606 in 1920.

Het aantal interlokale gesprekken, dat in 1919 969 743 en in 1920 1 232 037 bedroeg, vermeerderde in 1921 tot 1 389 678.

§ 6. PARTICULIERE TELEFONEN.

Het aantal particuliere telefoonkantoren bleef in het verslagjaar 39. Vijf van deze waren gevestigd in plaatsen, waar tevens een gouvernements telegraafkantoor bestond.

§ 7. PARTICULIERE TELEFOONVERBINDINGEN.

Communale telefoonverbindingen. In 1921 liepen drie telefoonconcessies af, zoodat het aantal concessies voor communale netten op ult. 1921 nog slechts één bedroeg.

Op hetzelfde tijdstip bedroeg het aantal geabonneerden van de particuliere communale telefoonnetten 794, tegen 1279 op einde 1920, en de bruto opbrengst f 48 777, tegen f 137 845 in 1920, terwijl aan cijns was verschuldigd f 4878, tegen f 13 784 in 1920 en f 16 847 in 1919.

Telefoonverbindingen voor eigen gebruik. De directeur van gouvernementsbedrijven verleende in 1921 drie vergunningen tot den aanleg en het eigen gebruik van eene telefoonverbinding, terwijl eveneens drie vergunningen werden ingetrokken.

Wegens aan den Lande te betalen jaarlijkschen cijns voor het gebruik van openbare wegen en van andere ter vrije beschikking van de Regeering staande gronden, was in 1921 door de vergunninghouders verschuldigd f 3226, tegen f 3276 in 1920.

§ 8. POSTSPAARBANK IN NEDERLANDSCH-INDIE.

De bepalingen betreffende de instelling van eene postspaarbank in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1917 n°. 672) zijn nader gewijzigd bij K. B. 13 Mei 1921 n°. 16 (Ind. St. n°. 466), waarbij is bepaald, dat voor gelden, in de boeken der postspaarbank ingeschreven ten name van een inlegger, die vijf jaar heeft laten verloopen zonder eenige inlage gedaan of betaling van kapitaal of rente gevorderd te hebben, noch in dat tijdvak rente op zijn spaarbankboekje heeft doen bijschrijven, geen afzonderlijke rekening meer wordt aangehouden, doch dat deze gelden worden overgeboekt op eene verzamelrekening, terwijl bij diezelfde gelegenheid eene nieuwe regeling voor de belegging van postspaarbankgelden is vastgesteld.

Bij Gouv. Bt. 4 Juli 1921 n°. 61 (Ind. St. n°. 404) is een ambtenaar voor de geldbelegging bij de postspaarbank in dienst gesteld.

De proefneming met de uitoefening van den postspaarbankdienst op de gouvernements pandhuizen in de gewesten Rembang, Soerabaja en Madoera werd voortgezet.

Op 31 December 1921 werd door 141 postkantoren, 11 bijpostkantoren, 413 hulppostkantoren en 73 pandhuizen deelgenomen aan den dienst der postspaarbank.

Het aantal spaarbankboekjes bedroeg einde 1921 225 600 (waarvan 74 000 boekjes van Europeesche inleggers, 138 300 boekjes van inlandsche inleggers en 13 300 boekjes van vreemde oosterlingen), tegen 206 300 (71 900 boekjes van Europeesche inleggers, 121 900 boekjes van inlandsche inleggers en 12 500 boekjes van vreemde oosterlingen) op einde 1920. Meer en meer valt dus de procentsgewijze verhouding van de aantallen spaarbankboekjes der verschillende landaarden tot het gezamenlijk aantal ten gunste van de inlandsche inleggers uit.

Tot het aantal spaarbankboekjes behoorden 5225 boekjes van inleggers op den voet der regeling, getroffen bij Gouv. Bt. 28 Juni 1912 n°. 28 (Bijbl. Ind. St. n°. 7655), die gebruik maken van de gelegenheid tot sparen door middel van inhoudingen op traktementen, enz., waarvan 552 boekjes van Europeanen, 4665 boekjes van inlanders en 8 boekjes van vreemde oosterlingen.

Verder zijn onder het aantal spaarbankboekjes begrepen 1103 boekjes, uitgereikt door de gouvernementspandhuizen in de gewesten Rembang, Soerabaja en Madoera (49 boekjes van Europeanen, 1032 boekjes van inlanders en 22 boekjes van vreemde oosterlingen).

Het aantal spaarbankboekjes, uitgereikt krachtens de regeling, getroffen bij Gouv. Bt. 4 Juni 1920 n°. 55, ten name van gevangenen, bedroeg einde 1921 4645 (waarvan 81 boekjes van Europeanen, 4232 boekjes van inlanders en 332 boekjes van vreemde oosterlingen).

In 1921 werden gedaan 217 120 inlagen op de postkantoren, bij- en hulppostkantoren (bovendien 6190 inlagen ten name van gevangenen), 1933 inlagen op gouvernementspandhuizen en 41 620 inlagen door middel van inhoudingen op traktementen, enz. van landsdienaren en gepensionneerden, te zamen 266 863 (tegen 271 924 in 1920). Het aantal terugbetalingen bedroeg in 1921 bij de postkantoren, bij- en hulppostkantoren 147 996 en bij de gouvernementspandhuizen 936, te zamen 148 932 (tegen 129 962 in 1920).

Het aantal inleggers, wier tegoed op de Rijkspostspaarbank werd overgedragen en van die instelling werd overgenomen, bedroeg in 1921 achtereenvolgens 1517 en 528, tegen 1166 en 548 in 1920.

Het tegoed der inleggers op 31 December 1921 bedroeg f 19 947 000, tegen f 19 251 000 op 31 December 1920.

In het tegoed per 31 December 1921 deelden de Europeesche inleggers voor f 14 186 000, de inlandsche inleggers voor f 5 049 000 en de vreemde oosterlingen voor f 712 000, of achtereenvolgens voor 71,12 %, 25,31 % en 3,57 % van het gezamenlijk tegoed (in 1920 73,17%, 23,28% en 3,55 %). Het tegoed der Europeesche inleggers vermeerderde in 1921 met f 101 000, dat der inlandsche inleggers met f 566 000 en dat der vreemde oosterlingen met f 29 000.

Ook in 1921 werden alle in Nederlandsch-Indië beschikbaar komende postspaarbankgelden in dit land belegd. Op 31 December 1921 was belegd (nominaal) in Staatsschuld (Nederlandsche en Indische) f 11 071 300 en in andere effecten f 8 896 150.

Het in Nederland op prolongatie uitgezette bedrag was op 31 December 1921 f 608 500, tegen f 756 000 op einde 1920. In Indië was voorts belegd in beleeningen op effecten f 135 800 (in 1920 f 221 200), terwijl de saldi der postspaarbank bedroegen in 's Lands kas f 989 389, in de kassen van den pandhuisdienst f 62 573, op de giro-rekening bij de Javasche Bank f 13, bij de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij f 39, bij de Nederlandsch-Indische Handelsbank f 155 en bij de Uniebank voor Nederland en Koloniën f 46.

Verdere bijzonderheden worden vermeld in het jaarverslag van de postspaarbank over 1921.

II. SPOOR- EN TRAMWEGEN.

Bij Ord. van 8 Juni 1921 (Ind. St. n°. 365) zijn de betrokken artikelen in het algemeen reglement voor de spoorwegdiensten in Nederlandsch-Indië, het algemeen secundair spoorwegreglement en het algemeen tramwegreglement betreffende de regelen der dienst- en rusttijden en het toezicht op de naleving dier regelen in zoodanigen zin gewijzigd, dat dit toezicht wordt uitgeoefend door daartoe door den directeur van Gouvernementsbedrijven aan te wijzen ambtenaren.

Bij Ord. van 25 Juni 1921 (Ind. St. n°. 389) zijn de bepalingen in de drie genoemde reglementen, handelende over de normale profielen der vrije ruimte en der speelruimte aangevuld, met het oog op mogelijk gebruik van electriciteit als drijfkracht op sommige spoor- en tramwegen.

Het algemeen seinreglement voor de spoorwegen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1920 n°. 733) is gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 29 Aug. 1921 n°. 50 (Ind. St. n°. 499) en 18 Mei 1922 n°. 99 (Ind. St. n°. 336).

Bij Gouv. Bt. 4 Jan. 1922 n°. 25 (Bijbl. Ind. St. n°. 9947) is eene nieuwe instructie voor de permanente militaire spoorwegcommissie vastgesteld.

Bij Gouv. Bt. 2 Dec. 1921 n°. 51 (Ind. St. n°. 736) is eene nieuwe bezoldigingsregeling voor de onderafdeelingshoofden bij den dienst van het toezicht op de spoor- en tramwegen vastgesteld.

De staat der bezoldigingen van het personeel der staatsspoor- en tramwegen (Ind. St. 1918 n°. 669) is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 28 Juni 1922 n°. 36 (Ind. St. n°. 452) met betrekking tot de magazijnbewaarders der 1ste klasse.

Bij Gouv. Bt. 10 Jan. 1922 n°. 36 (Bijbl. Ind. St. n°. 9949) is eene regeling vastgesteld van de voorwaarden, waarop door de dienstvakken der staatsspoor- en tramwegen, die zijn aangewezen om den dienst van het toezicht op de staatsspoor- en tramwegen in bepaalde gevallen van advies te dienen, werk voor particulieren kan worden verricht.

A. SPOORWEGEN.

1°. Staatsspoorwegen.

a. *Verkenning, opneming en aanleg.*

Java. Door den gewestelijken raad van Cheribon is ten aanzien van het ontwerp der tramlijnen Djatibarang—Eretan en Djatibarang—Karangampel met de laatste lijn geheel ingestemd en voor de eerste beslist, dat aan eene aansluiting met de bestaande tramlijn Djatibarang—Indramajoe te Lobener de voorkeur werd gegeven boven eene aansluiting te Djatibarang. Dit verschil in opvatting is in algemeenen zin van geringere beteekenis dan in spoorwegtechnischen zin, zoodat dit laatste beslissend moet zijn.

De studie van een variant van een tracé voor eene lijn Garoet—Tjikadjang, geschikt voor toepassing van electrische traktie, werd ter hand genomen.

Gereed kwam de afwerking van de vóór-ontwerpen der tramlijnen Kopo—Tjiwide en Bandjaran—Pengalengan, welke verbindingen uitbreiding zullen geven aan de sedert Februari 1921 in exploitatie genomen lijn Bandoeng—Bandjaran—Kopo; in verband met den ongunstigen toestand van 's Lands financiën zal voorloopig alleen de eerstgenoemde lijn worden aangelegd.

De nadere bewerking van het vóór-ontwerp der lijn Buitenzorg—Penjawoengan, in verband met eene te maken studie over de verlenging van deze verbinding in de richting van Bantam, werd voorloopig uitgesteld.

Na afwerking van het vóór-ontwerp der verlenging van het in Februari 1921 in exploitatie genomen lijngedeelte Rantjaekek—Tjitali tot Soemedang en nadat zoowel uit overwegingeh van bezuiniging als van anderen aard, besloten was de aanleg van deze kostbare doortrekking voorloopig uit te stellen, werd overgegaan tot de omwerking van het voor stoomtractie ontworpen 25 °/₀₀ tracé in een tracé met belangrijk steilere helling en geschikt voor onmiddellijke toepassing van electrische tractie, waarvan eene niet onbelangrijke besparing in aanlegkosten wordt verwacht.

De behandeling van het vraagstuk nopens eene uitbreiding van het tramwegnet in de vlakte van Djember, al dan niet gepaard met den ombouw van de smalspoorverbinding Rambipoedji—Poeger—Amboeloe in normaal staatsspoor-wijdte, bleef onderhanden.

In verband met den terugkoop van een groot deel der Pamanoekan- en Tjiasem-landen (res. Batavia) werd een onderzoek ingesteld naar de urgentie van spoorweg- of tramwegaanleg in dat gebied.

Het onderzoek naar de urgentie van den ombouw in staatsspoor-normaalspoor van de smalspoortramlijn Tjikampek—Tjilamaja leidde tot het resultaat, dat in de huidige omstandigheden de ombouw niet noodzakelijk is.

Het in 't vorig jaar uitgestelde onderzoek naar de levensvatbaarheid in het algemeen van gouvernements autodiensten werd in de residentie Banjoemas met de hoofdplaats Banjoemas als centrum wederom voortgezet.

Op verzoek van de door den gemeenteraad van Bandoeng ingestelde z.g. verkeerscommissie werd het vraagstuk der tramwegen op de Bandoengsche hoogvlakte in studie genomen.

Voor den afvoer van zwavelmodder uit de Kawah Poetih naar Tjiwide, het toekomstig eindpunt van de in het begin van 1921 in exploitatie genomen tramlijn Bandoeng—Bandjaran—Kopo, werd eene verkenning verricht.

De aanleg van de lijn Bandjar—Kalipoetjang—Tjidjoelang kwam gereed en de lijn werd in Mei 1921 in exploitatie genomen. De aanlegrekening wees einde 1921 een bedrag aan van f 9 619 161.

De aanleg van de lijn Ragadjampi—Bentjoeloek kwam tot Srono gereed: deze lijn werd in Juni 1921 aan den dienst van weg en werken overgegeven, die ook het verder gedeelte tot Bentjoeloek zal afmaken. De aanlegrekening wees einde 1921 een bedrag aan van f 895 387.

De voorbereidende werkzaamheden voor de lijn Tandjoengsari—Soemedang werden gestaakt. De aanlegrekening wees einde 1921 een bedrag aan van f 79 452.

De aanleg van de lijn Tjiteureup—Madjalaja kwam gereed; deze lijn werd 5 Maart 1922 voor het publiek verkeer opengesteld. De aanlegrekening sloot einde 1921 met een bedrag van f 698 958.

Van de lijn Toeloengagoeng—Trenggalek—Toegoe kwamen de eerste 13,7 K.M. tot Tjampoerdarat gereed en werden in Juli in exploitatie genomen. De aanlegrekening wees einde 1921 een bedrag aan van f 1 849 782.

De aanleg van de lijn Gempolkerep—Ploso werd voltooid

en de lijn 1 September 1921 voor het publiek verkeer opengesteld. De aanlegrekening bedroeg einde 1921 f 923 321.

De aanlegwerkzaamheden van de lijnen Baloeng—Slaoeng en Soemarata—Badegan werden voortgezet, doch vorderen slechts matig in verband met de abnormale weersgesteldheid. De aanlegrekening sloot einde 1921 met een bedrag van f 585 500.

De werkzaamheden tot het maken van plannen voor den aanleg der lijnen in Noord-Cheribon moesten worden gestaakt wegens de geboden inkrimping der kapitaalsuitgaven.

De voorbereidende werkzaamheden voor den aanleg van de lijn Kopo—Tjiwide kwamen gereed; op 1 Maart 1922 werd met den aanleg begonnen. De aanlegrekening wees einde 1921 een bedrag aan van f 94 135.

De uitvoering van de spoorverdubbeling Meester-Cornelis—Tjikampek, Wanakrama—Krian en Krian—Kertasana is nog in gang.

Voor den bouw van eene werkplaats te Boekit Doeri (res. Batavia) werd tot einde 1921 uitgegeven een bedrag van f 787 059.

Met betrekking tot de omwerking van het spoorwegnet in en om Batavia, wordt medegedeeld, dat het goederenemplacement Heemradenplein in gebruik werd genomen, zoodat de stations Batavia-Zuid en Noord van de goederenbeweging ontlast werden, terwijl de volgende werken in uitvoering bleven: het emplacement en stationsgebouw Tandjoengpriok; de aanleg van havensporen; de nieuwe dubbelsporige lijn Batavia-Noord—Angke, waarvan voorloopig slechts één spoor voor het gebruik gereed wordt gemaakt; de verdubbeling van de lijn Angke—Doeri—Tanahabang; de aanleg van de dubbelsporige lijn Goenoengsahari-kanaal—Batavia; de aanleg van de dubbelsporige lijn Batavia—Antjol; het nieuw emplacement en stationsgebouw Pasar Senen; de nieuwe dubbelsporige lijn Manggarai—Tanahabang en het nieuwe goederenemplacement Tanahabang. Tot einde 1921 was uitgegeven f 16 363 013.

Met betrekking tot de werken ter verbetering der spoorwegtoestanden te Soerabaja wordt vermeld, dat gedurende het verslagjaar de emplacementen Kalimas en Sidotopo gedeeltelijk gereed kwamen en in gebruik werden genomen, terwijl de volgende werken in uitvoering bleven: de verhooging van de lijn Goebeng—Misigit—Kalimas; de wijzigingen van het emplacement Soerabaja Goebeng, zoomede de woningbouw Sidotopo en Kalimas. Tot einde 1921 was besteed f 10 510 766.

Ten opzichte van de werken tot verbetering der spoorwegtoestanden te Bandoeng wordt vermeld, dat de halte Kiaratjondong (zonder rangeeremplacement) gereed kwam en in gebruik werd genomen, terwijl de volgende werken in uitvoering bleven: de aanleg van parallelsporen tusschen Bandoeng en Tjimindi en het rangeeremplacement Kiaratjondong. Gedurende 1921 werd f 958 517 besteed.

Buitengewesten. Nadat in Tapanoeli het vóór-ontwerp van het lijngedeelte Sibolga—Batangtoroe gereed kwam, werd overgegaan tot de voorbereidende werkzaamheden van den aanleg van dit baanvak. Doordat de aanleg van deze lijn wegens de tijdsomstandigheden werd uitgesteld, bepaalden de voorbereidende werkzaamheden zich tot den bouw van semi-permanente dienstwoningen te Sibolga.

De samenstelling van de vóór-ontwerpstukken van het lijngedeelte Batangtoroe—Padang Sidimpoean bleef onderhanden.

Aangevangen werd met de bestudeering van het vraagstuk nopens een in te stellen stoomvaartdienst op het Tobameer. Het plaatselijk onderzoek kwam gereed, waarna overgegaan werd tot de bewerking van de verzamelde gegevens.

De verkenning van de meest wenschelijke spoorwegverbindingen in Midden-Sumatra en de toekomstige aansluiting van het spoorwegnet ter Sumatra's Westkust met de lijnen in Zuid-Sumatra kwam gereed. De resultaten dier verkenning werden in een verslag vastgelegd.

De onderhanden genomen bijmetingen, noodig voor de nadere afwerking van de vóór-ontwerpen van het lijnenstelsel ter uitbreiding van de Palembang-lijn in noordwestelijke richting, namelijk de verbindingen Lahat—Tebingtinggi—Moearo Beliti, met zijtakken van deze laatste plaats naar Moearo Klingi en naar Padang Oelak Tanding, kwamen gereed. De vóór-ontwerpen bleven onderhanden.

Het plaatselijke onderzoek in zake de verbetering van de verkeerstoestanden in het gewest Benkoelen kwam gereed. De verzamelde economische en technische gegevens zullen in een rapport worden samengevat.

Naar aanleiding van de wenschelijkheid om een onderzoek in te stellen naar de bouwwaardigheid van zijlijnen in Zuid-Sumatra, ter verhooging van de rentabiliteit van het ontworpen en voor een deel reeds in exploitatie zijnde spoorwegnet, werd begonnen met het verzamelen van economische gegevens, betrekking hebbende op het achterland van Lahat, Moearoenim, Batoeradja en Martapoera, namelijk de Pasemah-, Semendo-, Kisam-, Mekakau- en Ranau-streken. Tevens werd het wenschelijk geacht na te gaan, in hoever eene herziening van de rentabiliteitsberekening van het reeds vroeger samengestelde vóór-ontwerp eener Beneden-Komering-lijn (de zijlijn Rawah Selintja—Kajoeagoeng), gegrond op de jongste economische en technische gegevens, de bouwwaardigheid dezer verbinding zou ten goede komen.

Wijl ook in de Way Lima-streek (res. Lampongsche districten) de economische verschijnselen zich steeds gunstiger blijven ontwikkelen, werd de indertijd reeds ontworpen zijlijn wederom in nadere studie genomen.

Van de verbinding Lampongsche districten—Palembang werd aan de Lampong-zijde voorbij Koto Boemi over eene lengte van 12 K.M. met den aanleg voortgegaan, terwijl een aanvang werd gemaakt met de werkzaamheden aan de daarop volgende 26 K.M. Aan de Palembang-zijde werd met den aanleg van het lijngedeelte Praboemoelih—Batoeradja voortgegaan; met den aanleg van het lijngedeelte Batoeradja—Martapoera werd begonnen, terwijl over de daaropvolgende 28 K.M. de as werd uitgezet. Van de geheele verbinding blijft thans nog een stuk van ± 32 K.M. over, waaraan nog niet begonnen is. De verbindingslijn Garoentang—Telokbetong kwam gereed en werd in Mei 1921 in exploitatie genomen. De aanlegrekeningen sloten eind 1921 gezamenlijk met f 36 330 928.

Met den aanleg van de lijn Moearoenim—Lahat werd voortgegaan. De aanlegrekening wees einde 1921 een bedrag aan van f 1 683 782. De voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van de te Lahat te bouwen werkplaatsen werden gestaakt.

De aanleg van de lijn Pajokoemboeh—Limbanang kwam gereed; deze lijn werd in Juni 1921 in exploitatie genomen. De aanlegrekening sloot eind 1921 met f 650 586.

Met den aanleg van de lijn Moearo Kalaban—Moearo werd voortgegaan. De aanlegrekening sloot eind 1921 met f 1 077 381.

Op Borneo werd een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden voor afvoer van ijzererts van Poeloe Soewangi in Straat Laoet en van de Soengei Doewa-velden naar de kust.

Het tramvraagstuk op Lombok en in Zuid-Bali werd opnieuw in behandeling genomen. Het plaatselijk onderzoek liep af.

De terreinmetingen, noodig voor eene verbinding van het merengebied in de afdeelingen Paré Paré en Boni met de westelijke kustvlakte van Zuidwest-Celebes, werden beëindigd. De samenstelling van het betrekkelijk vóór-ontwerp Tanete—Paré Paré—Alita—Seenkang kwam nagenoeg gereed. De lijn Makasser—Takalar zal vermoedelijk omstreeks midden 1922 in exploitatie worden genomen. De werkzaamheden aan de lijn Makasser—Tanete werden in verband met de bezuiniging uitgesteld. De aanlegrekening voor beide lijnen sloot eind 1921 met f 2 833 409.

De bewerking der gegevens van de verkenning nopens tramplannen in de Minahasa kwam nagenoeg gereed.

b. *Bedrijf en uitkomsten van het vervoer.*

Lengte in bedrijf. De lengte van de lijnen in normaalspoor, beoosten Solo en bewesten Djokja, bedraagt respectievelijk 1106 en 1531 K.M. Bovendien werd het baanvak in dubbelspoor Krawang—Tjikampek op 1 April 1921 als zoodanig in exploitatie genomen, waardoor van het net bewesten Djokja 60,170 K.M. dubbelspoor zijn geworden; de lengte van het dubbelspoor beoosten Djokja (Wanakrama—Soerabaja Kota) bedraagt 7,582 K.M.

Het in 1915 weggeslagen lijngedeelte Naras—Soengeilimau van den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust kon gedurende het verslagjaar nog niet hersteld worden, zoodat slechts 238 K.M. geëxploiteerd bleven.

Het in bedrijf zijnde gedeelte in Zuid-Sumatra, omvattende einde 1920 eene lengte van 78 K.M. in de Lampongsche districten, werd door de openstelling van de lijnvakken Blambangan—Koto Boemi en Garoentang—Telokbetong, respectievelijk op 2 Januari en 27 Mei 1921, uitgebreid met ruim 19 en 4 K.M. en derhalve gebracht op 102 K.M., terwijl in het gewest Palembang de lengte van 165 K.M. onveranderd bleef. Beide lijnen worden als tramweg geëxploiteerd.

Tarieven. De bepalingen betreffende het vervoer van landsreizigers en goederen op de staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië (Bijbl. Ind. St. n°. 7849, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn nader aangevuld (Bijbl. Ind. St. nos. 9792, 9820 en 9933), in verband met het toestaan van vervoer voor rekening van den Lande aan meer categorieën van landsdienaren en de uitbreiding van het aantal personen, welke op reisaanvragen reizen.

Gedurende het verslagjaar werd reductie op de vrachtprijzen verleend aan de bezoekers van het in Augustus 1921 te Weltevreden gehouden congres van de ,,Far Eastern Association of Tropical Medicine'' en aan de deelnemers van de door het congres uitgeschreven excursies, benevens op de als vrachtgoed aangeboden wagenladingen materialen bestemd voor het Genootschap voor in- en uitwendige zending te Weltevreden. Kosteloos vervoer werd toegestaan voor goederen, bestemd voor de Witte Kruis-kolonie bij Salatiga; voor meisjes, die in het internaat te Ambarawa van de Vereeniging tot oprichting van jonge vrouwenscholen in Nederlandsch-Indië worden opgenomen, voor meisjes van dat internaat gedurende de jaarlijksche groote vacantie voor de heen- en terugreis naar en van de woonplaats harer ouders of voogden en voor meisjes, die het internaat verlaten, naar de plaats van vestiging.

Het vervoer tegen verlaagd tarief van goederen, afkomstig van of bestemd voor de verbruikscoöperatie van het staatsspoorpersoneel te Soerabaja werd ingetrokken.

Vervoermiddelen. Bij het einde van 1921 bestond het rollend materieel der staatsspoorwegen op Java (met inbegrip van het materieel van de eenvoudige lijnen) uit 605 locomotieven, 1877 personen-, restauratie- en postrijtuigen en bagagewagens en 13 773 goederenwagens, tegen 521 locomotieven, 1736 rijtuigen en 11 786 goederenwagens op einde 1920.

In 1921 werden verbruikt 340 353 ton steenkolen en 91 079 ton brandhout, tegen onderscheidenlijk 317 910 en 97 300 ton in 1920.

Het rollend materieel van den spoorweg ter Sumatra's Westkust was einde 1921 samengesteld uit 88 locomotieven, 120 rijtuigen en bagagewagens en 966 (hieronder begrepen de 24 wagens van de Nederlandsch-Indische Portland Cement-Maatschappij) goederen- en andere wagens, tegen onderscheidenlijk 71, 109 en 909 op einde 1920.

Het kolenverbruik bedroeg 57 841 ton, tegen 57 993 ton in 1920.

In Zuid-Sumatra bestond het rollend materieel einde 1921 uit 26 locomotieven, 41 rijtuigen en 505 goederenwagens, tegen onderscheidenlijk 24, 32 en 493 op einde 1920.

Personeel. Bij de exploitatie der staatsspoorwegen op Java waren einde 1921 in dienst 30 109 ambtenaren en beambten en bij den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust 2960.

In de werkplaatsen te Bandoeng, Meester-Cornelis, Poerworedjo, Madioen, Soerabaja en Djember waren, ongerekend de leerlingen en koelies, gemiddeld per dag te zamen werkzaam 5428 werklieden en in die te Padang 710.

Uitkomsten van het vervoer. De ontvangsten van de staatsspoorwegen op Java, met inbegrip van de met normaalspoor aangelegde stoomtramlijnen, bedroegen in 1921 f 68 517 244, of f 8 707 446 meer dan in 1920. De opbrengst van het reizigersvervoer vermeerderde met f 3 562 567, of 13,55 %. De ontvangsten uit het ijl- en vrachtgoederenverkeer namen met f 4 292 300 of 16,25 % toe.

De ontvangsten van den spoorweg ter Sumatra's Westkust bedroegen in 1921 ruw f 5 587 085 en zuiver f 1 308 915, tegen f 5 205 347 en f 1 394 142 in 1920. De opbrengsten respectievelijk van het vervoer van reizigers en ijl- en vrachtgoed bedroegen in 1921 f 1 400 094 en f 3 139 999, tegen f 1 282 271 en f 3 120 153 in 1920. Het reizigersvervoer vermeerderde met f 117 823 en het goederenvervoer met f 19 846.

2°. Particuliere spoorwegen.

Lengte in exploitatie. De lengte der spoorwegen van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij en van de Deli-Spoorwegmaatschappij bleef onveranderd (210 en 271 K.M.).

Tarieven. Door de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij wordt bij vervoer van den geheelen oogst van eene onderneming van Bojolali naar Semarang (goederenstation en/of haven), telkens na afloop van den afvoer van elken oogst, op de betaalde vrachten eene restitutie verleend. Eveneens worden door haar bijzondere vrachtprijzen in rekening gebracht bij verbintenis tot vervoer van alle petroleum en alle petroleumresidu van petroleum-etablissementen van Tjepoe naar verschillende stations der Maatschappij, terwijl zij voorts vrachtrestitutie verleent bij vervoer van bepaalde ladingen tras en trasmortel per kalenderjaar van Djokja-Toegoe (afkomstig van de staatsspoorwegen bewesten Djokja) naar Semarang (goederenstation en/of haven) en van enkele harer andere stations naar Soerabaja Pasar Toeri en Grisee.

De bijzondere voorwaarden voor het vervoer op de spoor- en tramwegen van de Deli-Spoorwegmaatschappij, voorkomende in de door haar vastgestelde nieuwe ,,Bepalingen voor het vervoer op de spoor- en tramwegen'', zijn in Januari 1922 door den directeur van gouvernementsbedrijven goedgekeurd en treden 1 April 1922 in werking.

De regeling van het kosteloos vervoer van in dienst zijnde beambten der justitie en politie en van personen onder geleide van het openbaar gezag en hunne geleiders voor reizen langs de lijnen der Deli-Spoorwegmaatschappij (Bijbl. Ind. St. n°. 6438) is aangevuld en gewijzigd bij Gouv. Bt. 5 April 1922 n°. 31 (Bijbl. Ind. St. n°. 10022).

Uitkomsten van het vervoer. Uitvoerige opgaven nopens den omvang en de geldelijke uitkomsten van het vervoer gedurende 1921 op den spoorweg Semarang—Vorstenlanden—Willem I en de Deli-Spoorwegmaatschappij worden aangetroffen in bijlage HH.

Het krachtens de concessie voor den spoorweg Semarang—Vorstenlanden aan den Staat toekomende aandeel in de winst op die lijn over 1921 beliep f 504 467.

B. STOOMTRAMWEGEN.

1°. Staatsstoomtramwegen.

Java. De uitkomsten van het vervoer der tramlijnen met normaalspoor zijn begrepen onder die van de spoorwegen (zie hiervóór). De ruwe ontvangsten van de tramlijnen van 0,60 M. spoorwijdte bedroegen over 1921 f 667 726. Met inbegrip van de vernieuwingen en afschrijvingen bedroegen de bedrijfskosten f 555 396, zoodat een overschot werd verkregen van f 112 330.

Sumatra. De ontvangsten van de als tramweg geëxploiteerde gedeelten van den Zuid-Sumatra-spoorweg bedroegen in 1921 f 2 130 467 en de exploitatiekosten f 1 507 281, zoodat een overschot werd verkregen van f 623 186.

De lengte der in Atjeh in exploitatie zijnde lijnen bleef 511 K.M. De bruto ontvangsten bedroegen in 1921 f 1 786 299, tegen f 1 746 069 in 1920, of f 40 230 meer, tot welke vermeerdering zoowel het goederen- als reizigersverkeer heeft bijgedragen. De exploitatiekosten beliepen in 1921 f 1 981 709, tegen f 1 868 914 in 1920. Op ult. 1921 waren, met inbegrip van de maandgelders, in dienst 84 Europeanen

en 671 inlanders en vreemde oosterlingen. Het rollend materieel bestond uit 60 locomotieven, 149 rijtuigen en 1058 goederenwagens.
Het verbruik aan brandhout als brandstof voor de locomotieven bedroeg gedurende 1921 46 307 M³.

De ijsproductie van de gouvernementsijsfabriek te Koeta Radja bedroeg in 1921 386 896 K.G., tegen 397 986 K.G. in 1920. Verkocht werd 386 151 K.G., tegen 396 864 K.G. in 1920; aan militaire hospitalen werd 100 664 K.G. verstrekt, tegen 107 939 K.G. in 1920. Het smeltverlies bedroeg 0,19 %, tegen 0,277 % in 1920. Het brandstof-verbruik was 2011 M³. brandhout, of per 100 K.G. geproduceerd ijs f 1,82. Aan verkocht ijs werd ontvangen f 33 705, tegen f 26 704 in 1920. De exploitatiekosten beliepen f 25 849, tegen f 22 222 in 1920. Onder beide laatste bedragen zijn niet begrepen de zelfkosten voor het vervoer van het brandhout.

2°. Particuliere tramwegen.

Aanleg en exploitatie.

Lijnen van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Van den in aanleg zijnden tramweg Solo—Wonogiri—Kakap zijn achtereenvolgens (op 1 Juni 1921 en 1 Januari 1922) de baanvakken Solo kota—Soekohardjo en Soekohardjo—Wonogiri voor het goederenvervoer opengesteld. Vervolgens is het geheele baanvak Solo kota—Wonogiri met ingang van 1 April 1922 voor het algemeen verkeer in gebruik genomen. Voorts zijn, onderscheidenlijk op 1 Maart en 1 April 1922, voor het goederenvervoer in exploitatie genomen de baanvakken Broemboeng—Goeboeng en Goeboeng—Mlilir van den tramweg Semarang—Broemboeng—Gambringan.
Op 15 Augustus 1921 is een nieuw seinreglement voor den spoorweg Semarang—Vorstenlanden in werking getreden.
De instructie voor de gouvernementscommissarissen in Nederland en in Nederlandsch-Indië bij deze spoorwegmaatschappij (K. B. 26 Juli 1918 n°. 78) is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 10 113.

Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij. De overeenkomst tusschen de gemeente Semarang en de Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij betreffende de overname door die gemeente van de aan de genoemde maatschappij behoorende stadslijnen Djoernatan—Djomblang en Djoernatan—Boeloe (Bandjirkanaal) is goedgekeurd bij Gouv. Bt. 21 Juni 1922 n°. 5 (Bijbl. Ind. St. n°. 10 091).

Semarang—Cheribon Stoomtrammaatschappij. Gedurende het verslagjaar zijn de nieuwe lijngedeelten Pekalongan—Tirto, Tegal—Pemalang en van K.M. 1 tot K.M. 5 nabij Semarang gereedgekomen en achtereenvolgens met ingang van 1 Juni en 25 September 1921 voor het algemeen verkeer opengesteld, zoodat de overbrenging van den tramweg Semarang—Cheribon naar een eigen baan thans voltooid is.

Oost-Java Stoomtrammaatschappij. Met den aanleg van de electrische tramlijnen ter hoofdplaats Soerabaja is een begin van uitvoering gemaakt.

Deli Spoorwegmaatschappij. Teneinde aan de, in verband met de malaise in de cultures, voortdurende vermindering van inkomsten aan vervoer op sommige lijnen der Maatschappij tegemoet te komen, is aan de Maatschappij toegestaan, met ingang van 2 Juli 1921, op de baanvakken Tebingtinggi—Perlanaän en Tebingtinggi—Siantar eenige treinen te laten vervallen.

Statistieke gegevens betreffende den omvang van het bedrijf der particuliere spoor- en tramwegmaatschappijen zijn opgenomen in bijlage HH.

C. VERVOERKABELS.

De termijn van aanvaarding van de aan de Maatschappij tot exploitatie der ondernemingen nagelaten door mr. W. A. baron Baud verleende vervoerkabelvergunning ten behoeve van de thee-onderneming Tjarenang (zie K. V. 1921, kol. 280) is nogmaals met één jaar, derhalve tot 29 September 1922, verlengd.
De aan de Landbouwmaatschappij Soekamadjoe verleende vergunning voor den aanleg en het gebruik van een kabel voor het vervoer van theeblad en andere voortbrengselen op de landbouwonderneming Soekamadjoe (res. Preanger-Regentschappen) (zie t. a.p.) is tijdig aanvaard (Gouv. Bt. 11 Mei 1921 n°. 58). Dit zelfde geschiedde met de in K. V. 1920, kol. 328, vermelde, aan de onderneming Sedep (afd. Bandoeng, res. Preanger-Regentschappen) verleende vervoerkabelvergunning (Gouv. Bt. 6 Mei 1921 n°. 30).
Bij Gouv. Bt. 26 Juni 1922 n°. 37 is aan de naamlooze vennootschap Assam Thee-onderneming Taloen vergunning verleend voor den aanleg en het gebruik gedurende 50 achtereenvolgende jaren van een vervoerkabel ten behoeve van hare in de afdeeling Bandoeng (Preanger-Regentschappen) gelegen thee-onderneming Taloen, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 43 aan de Cultuurmaatschappij Perbawati eene dergelijke vergunning is verleend ten behoeve van hare in de afdeeling Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) gelegen thee-onderneming Perbawati.

D. LANDSAUTOMOBIELDIENSTEN.

Eene regeling op het gebruik door landsreizigers van de van landswege geëxploiteerd wordende automobielen is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 9915.
De bezoldiging van het personeel bij de landsautomobieldiensten is vastgesteld bij Gouv. Bt. 31 Dec. 1921 n°. 51 (Ind. St. n°. 818).

Java. Gedurende 1921 werd in de residentie Cheribon 101 K.M. geëxploiteerd met 16 voertuigen; in de residentie Preanger-Regentschappen 88 K.M. met 26 voertuigen.
De opbrengst van beide bedrijven in 1921 was als volgt: Cheribon f 124 115 en Preanger-Regentschappen f 118 357, terwijl de uitgaven bedroegen f 142 079 en f 92 909.

Sumatra. Gedurende het verslagjaar waren in exploitatie: in de residentie Palembang 763 K.M., in de residentie Benkoelen 567 K.M. en ter Sumatra's Westkust 930 K.M., met respectievelijk 57, 68 en 59 voertuigen.
Met inbegrip van het landsvervoer bedroeg de opbrengst in Palembang f 584 486, in Benkoelen f 469 080 en ter Sumatra's Westkust f 552 813; de uitgaven bedroegen respectievelijk f 642 387, f 516 715 en f 423 128. De financieele resultaten geven eene vermindering van ± 16 % ten opzichte van het vorige jaar, hetgeen een gevolg is van het sluiten van tal van ondernemingen.

III. MIJNWEZEN.

§ 1. DIENST VAN HET MIJNWEZEN.

Wetgeving. Bij Ord. van 6 Juli 1922 (Ind. St. n°. 480) zijn regelen getroffen ten aanzien van de ontginning van steenkolen in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, voor zoover op die ontginning de Indische mijnwet niet van toepassing is.

Bij Gouv. Bt. 26 Sept. 1921 n°. 47 (Ind. St. n°. 567) is een terrein in de afdeelingen Tjiandjoer en Soekaboemi (res. Preanger-Regentschappen) voor opsporingen en ontginningen van landswege met betrekking tot goud, zilver, lood, zink, koper, ijzer en zwavel gereserveerd.

De reserveering voor opsporingen en ontginningen van landswege ten aanzien van een terrein in de residentie Nieuw-Guinea is bij Gouv. Bt. 20 Mei 1922 n°. 85 (Ind. St. n°. 341) opgeheven.

Personeel. Einde Juni 1922 bestond de sterkte van het korps uit 2 hoofdingenieurs, hoofden van dienst, 6 hoofdingenieurs en 41 ingenieurs in vasten dienst, zoomede 8 ingenieurs, 10 geologen en 3 ambtenaren in tijdelijken dienst, terwijl 1 hoofdingenieur en 7 ingenieurs in vasten dienst met verlof in het buitenland vertoefden. Van dat personeel waren werkzaam: op het hoofdkantoor (buiten het hoofd van den dienst) 4 hoofdingenieurs, 11 ingenieurs en 2 geologen; bij het grondpeilwezen 1 hoofdingenieur en 1 ingenieur; bij de Banka-tinwinning, de Ombilin-steenkolenmijnen ter Sumatra's Westkust (bij elk dezer bedrijven buiten den hoofdingenieur, bedrijfsleider), de Poelau Laoet-steenkolenmijnen, de Boekit Asem-steenkolenmijnen in de residentie Palembang en de lands goudontginningen in de residentie Benkoelen onderscheidenlijk 9, 3, 3, 4 en 2 ingenieurs; voor het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in Oost-Celebes (Verbeek-gebergte) 3 ingenieurs; voor het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in de residentie Riouw en onderhoorigheden 1 hoofdambtenaar ter beschikking en 1 ingenieur; het onderzoek op het eiland Timor 2 ingenieurs en 1 geoloog; het onderzoek op het eiland Flores 1 ingenieur en 2 tijdelijke geologen; het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in Indragiri en Pelalawan (residentie Riouw en onderhoorigheden) 2 ingenieurs en 1 geoloog; het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in de afdeelingen Zuidoostkust van Borneo en Bandjermasin der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 1 ingenieur en 1 tijdelijk geoloog; het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in de onderafdeelingen Beraoe en Boeloengan in dat gewest 3 ingenieurs en 2 tijdelijke geologen en het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in de afdeeling Oeloe Soengei van die residentie 1 ingenieur; de geologisch-hydrologische onderzoekingen op Java 1 ingenieur; den vulcanologischen bewakingsdienst in Nederlandsch-Indië 1 ingenieur en 1 tijdelijk geoloog; het maken van een tunnel ter afvoering van het water in het Kloet-meer 1 ingenieur.

Ten slotte werden 1 ambtenaar ter beschikking en 1 ingenieur belast met de leiding van kleine mijnbouwkundig-geologische onderzoekingen ten behoeve van het mijnwezen en van andere takken van dienst.

Het verdere vakkundige personeel bestond einde Juni 1922 uit 1 technisch ambtenaar, 1 commies-topograaf, 2 topografen, 1 teekenaar, 10 mijnbouwkundige hoofdopzieners, 5 werktuigkundige hoofdopzieners, 13 mijnbouwkundige opzieners, 3 electro-technische opzieners, 14 mijnbouwkundige onderopzieners, 1 hoofdboormeester en 11 boormeesters in vasten en 1 topograaf, 2 bouwkundige hoofdopzieners, 4 mijnbouwkundige opzieners, 11 mijnbouwkundige onderopzieners en 11 boormeesters in tijdelijken dienst.

Mijnbouwschool te Sawahloento (res. Sumatra's Westkust). In verband met het groote gebrek aan goed onderlegd personeel bij de gouvernementskolenmijnen werd in 1916 deze onderwijsinrichting opgericht. Oorspronkelijk bestemd om jongelieden, onverschillig van welken landaard doch in het bezit van het diploma van het klein-ambtenaarsexamen of een daarmede gelijkwaardig getuigschrift, op te leiden tot opzieners voor de mijnbouwkundige afdeeling der genoemde kolenmijnen, werd bij den aanvang van het cursusjaar 1921/1922, naast den bestaanden leergang tot opleiding van mijnopzieners, een cursus geopend voor de werktuigkundige en electrische afdeeling van het kolenbedrijf. Beide leergangen bestaan uit 3 klassen, terwijl het onderwijs wordt gegeven in de avonduren van 5 tot 8 uur. Bovendien bestaat voor de laatstgenoemde afdeeling nog een vóórklasse, waar gelegenheid gegeven wordt den leerlingen van deze afdeeling te bekwamen in het hanteeren der verschillende gereedschappen. Overigens worden de leerlingen van de mijnbouwschool gedurende hunne opleiding in de morgenuren in de verschillende afdeelingen van het kolenbedrijf te werkgesteld, ten einde eenigszins vertrouwd te geraken met de praktische moeilijkheden van hun toekomstigen werkkring.

Bij den aanvang van het schooljaar 1921/1922 bedroeg het aantal leerlingen 36 (27 in de mijnbouwkundige en 9 in de werktuigkundige en electrische afdeeling). Tijdens den cursus werden 5 leerlingen afgeschreven, zoodat aan het eind van 1921 de school nog 31 leerlingen telde (25 in de mijnbouwkundige en 6 in de werktuigkundige en electrische afdeeling).

Sinds de oprichting werd het eindgetuigschrift van mijnopziener uitgereikt aan 10 leerlingen (3 in 1919, 4 in 1920 en 3 in 1921).

Geschriften. Van het „Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië" verscheen van den jaargang 1918 de atlas van het deel Verhandelingen I, zoomede het deel Verhandelingen II zonder atlas, van de „Verslagen en mededeelingen betreffende Indische delfstoffen en hare toepassingen" de nummers 13 en 14, van de „Vulkanologische mededeelingen" de nummers 2, 3 en 4 en van de serie „Vademecum voor het personeel bij het mijnwezen" een herdruk van het deeltje „Mineralogie" door ir. P. Hövig.

Mijnbouwkundige, geologische en palaeontologische onderzoekingen van gouvernementswege. De onderzoekingen naar het voorkomen van aardolie in het gouvernement Oostkust van Sumatra werden in Langkat en Deli voortgezet. De stratigraphische indeeling der gesteenten blijkt in hoofdzaak dezelfde als van de vroeger onderzochte terreinen in Atjeh. Naar het zuiden, in het stroomgebied van de Soengai Wampoe, duikt het neogeen weg onder een tufmantel. De hoofdplooien van dit gebied loopen ook hier weer evenwijdig aan de Sumatra-as, d.i. dus in noordwestelijk-zuidoostelijke richting. Het terrein is minder gestoord dan de Atjeh-terreinen: van de weinig talrijke waargenomen antiklinalen, welke buiten de uitgegeven concessie-terreinen vallen, zal slechts een enkele van eenig belang kunnen zijn. Met behulp van een Banka-boor werd het terrein oostelijk van Medan verkend en geprobeerd hier het juiste verloop van de Pematang Lalang-antiklinaal vast te stellen. Het neogeen komt hier namelijk slechts op enkele punten door den tufmantel heen aan den dag.

In Februari 1921 werd het onderzoek overgebracht naar Indragiri om hier de daarvoor in aanmerking komende terreinen op de mogelijkheid van het voorkomen van aardolie te onderzoeken. Met het verrichten van de noodige rondmetingen werd een aanvang gemaakt. Op de eilanden der residentie Riouw en onderhoorigheden werd verder het tinertsonderzoek voortgezet. Het bleek, dat dit erts op Batam en vooral op Bintan veel meer verspreid voorkomt dan vroeger vermoed werd. Verschillende andere mineralen (antimoniet, fluoriet, goud, loodglans, pyriet) werden eveneens in geringe

hoeveelheden gevonden. Het sedert, wegens gebrek aan personeel stopgezette onderzoek van de Poelau Toedjoeh-groep gaf aan, dat op het eiland Boengoeran (Groot-Natoena) vrijwel overal tinerts voorkomt. Het geringe resultaat van de verkenningen met de boor in de vallei Soengai Raja mag dan ook nog niet leiden tot de conclusie, dat daar niets te verwachten zou zijn. Verder werden op een der zuidelijk van Boengoeran gelegen eilanden (Sededap) groote bonken vrij zuiver mangaanerts gevonden.

Bij het voortgezette zwavelonderzoek werd geen belangrijk resultaat meer bereikt. Op Java gold het onderzoek voornamelijk het Diëng-plateau, waar de verschillende kratermeren, solfatoren en warme bronnen werden verkend. In de Telaga Taroes werd een zwavelmodderlaag van eenige beteekenis (3 M. dikte) aangeboord. Ook in den omtrek der solfatoren van den Goenoeng Soembing (Kedoe) werd eenig zwavelerts en in het noordelijk deel van den krater zwavelmodder gevonden. In Zuid-Benkoelen werd bij het onderzoek der vulkanen aldaar een zwavelvoorkomen gevonden bij den krater Gomoga Belirang, gelegen op de oosthelling van den Goenoeng Sekintjau; de hier aanwezige hoeveelheid zwavel werd op ± 1500 ton geschat.

De hydrologische onderzoekingen in verschillende deelen van Java werden voortgezet. Het voorloopig bron- en grondonderzoek in de Solo-vallei werd ten einde gebracht, zoomede het booronderzoek voor het geprojecteerde irrigatiewerk in de vallei Gondangan bij Djombok (Kediri). Ten behoeve van de wateraanvoertunnel voor het waterkrachtwerk bij Dogo aan de Tji Kapoendoeng (Preanger-Regentschappen) werd de grondgesteldheid nagegaan, terwijl grondonderzoekingen werden ingesteld bij Wonosobo voor een te bouwen zendingshospitaal en bij Batoedjadjar voor den bouw van een zwembassin.

De bewakingsdienst der vulkanen werd meer en meer systematisch ingericht. Verschillende gebieden werden bezocht en zoo noodig aanwijzingen voor de bevolking gegeven met betrekking tot de vulkanen Sopoetau, Aesepoet, Kawah Masem, Batoe Kolok, Lokon en Empoeng (alle in de Minahasa), Kloet, Raoeng, Merapi, Merbaboe, Sendoro, Soembing, Diëng, Slamat, Smeroe, Lamongan, Krakatau, Galoenggoeng, Telaga Bodas en Saät.

Het onderzoek naar het voorkomen van kolen in de afdeeling Soekaboemi (res. Preanger-Regentschappen) en in de residentie Bantam leverde niet veel nieuws op. Wel werd bij Tji Roke een dunne laag veredelde kool aangetroffen, welke, op het laboratorium bij lage temperatuur gedistilleerd, een prachtige cokes gaf. Daardoor werd de aandacht weer op de kolen van het Bodjongmanik-veld gevestigd; een proef hiermede gaf geen goede cokes, doch wel een hoog teergehalte. Bij het onderzoek naar het voorkomen van goud in de genoemde afdeeling zijn reeds verscheidene kleine, niet bijzonder rijke ertsvoorkomens gevonden.

In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werd het onderzoek voortgezet naar het voorkomen van alluviale lagen met een nikkelsulfaat-gehalte. Aangezien de uitkomst onbevredigend was, werd het doel van het onderzoek veranderd en verder gericht op het voorkomen van goud in alluviale afzettingen in de afdeeling Martapoera en op het voorkomen van asfalt en olie in de afdeeling Oeloe Soengei. Het onderzoek naar petroleum op het eiland Boenjoe (Oostkust van Borneo) gaf gunstige aanwijzingen.

In Oost-Celebes werd, nadat gebleken was dat nikkelertsen van normaal gehalte (minstens 5% Ni) aldaar slechts zeer schaarsch voorkomen, het onderzoek in eenige terreinen nabij Soroako met vrij gunstig resultaat gericht op z. g. „arme nikkelertsen" (tot 2% Ni). Ook werd door middel van putjes geprobeerd de hier voorkomende alluviale afzettingen van chromiet te bepalen. Een onderzoek naar het voorkomen van platina in de Timampoe-vallei leverde negatieve resultaten; daarentegen gaf het voorloopig onderzoek van het eiland Boeton gunstige aanwijzingen voor asfalt en mogelijk voor aardolie.

Aangezien het herhaald onderzoek naar tinerts op het eiland Flores negatieve resultaten gaf, is de opzet van het onderzoek meer algemeen gesteld en een aanvang gemaakt met de geologische opneming van het eiland.

Op Timor werd het onderzoek naar het voorkomen van koper, zoomede het bepalen van de hoeveelheid kopererts in de vindplaats Bone voortgezet.

Op Nieuw-Guinea heeft de verkenning zoo goed als geen resultaat opgeleverd, zoodat het onderzoek is stopgezet.

De werkzaamheden om het niveau van het Kloetkratermeer zoo laag mogelijk te houden werden voortgezet. De voorzieningen aan de kraterzijde van den te boren tunnel, noodig voor de latere aftapping van het zich reeds weder vullende meer, kwamen tijdig gereed. De bereikte tunnellengte bedroeg 656 M. Een tusschen gelegen schacht van 72 M. diepte, welke eene verbetering in de luchtverversching tot stand brengt, kwam gereed.

Diepe grondpeilingen. Gedurende het tijdvak 1 Juli 1921 tot einde Juni 1922 zijn van de 23 in gang zijnde artesische boringen er 22 beëindigd, waarvan 6 wegens slechte uitkomsten gedempt werden, en kwamen van de 30 nieuw ter hand genomen boringen er 11 gereed. De voltooide boringen waren aldus over verschillende gewesten verdeeld: Batavia 6, Preanger-Regentschappen 4, Cheribon 5, Semarang 6, Kediri 2, Madioen 2, Besoeki 1, Pasoeroean 3, Oostkust van Sumatra 3, Atjeh en onderhoorigheden 1. Voorts werden 13 bestaande putten schoongespoeld en hersteld.

Gedurende hetzelfde tijdvak zijn, op den voet van de Ord. van 10 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 430), 10 vergunningen verleend tot het boren van 31 artesische putten.

§ 2. GOUVERNEMENTSONTGINNINGEN.

Tinwinning op Banka. De tinlevering bedroeg gedurende het bedrijfsjaar 1921/1922 245 183 pikol, bij eene gemiddelde sterkte van 21 104 man, tegen 220 044 pikol met 21 240 man in 1920/1921. De kosten van het tin in de pakhuizen op Banka kwamen volgens de commercieele boekhouding op f 75,43 per pikol, tegen f 96,50 in 1920/1921.

Steenkolenontginningen nabij Sawahloento (Ombilin-mijnen), te Stagen (Poelau Laoet) en te Tandjoeng (bij Moearoenim). De opbrengt der Ombilin-mijnen bedroeg in 1921 529 164 ton gemengde kolen, 47 973 ton gruis en 25 716 ton fijnkolen, of te zamen 602 853 ton (waaronder 26 597 ton voor eigen gebruik te Sawahloento). Voor 1920 waren deze cijfers respectievelijk 567 142 ton en 25 075 ton. De winst op den verkoop en de verstrekking der kolen beliep, na afschrijving van f 608 191 op de aanlegrekening en van f 394 677 aan rente over het aanlegkapitaal, f 4 724 570.

Van de afgeleverde 562 313 ton kolen is aan particulieren verkocht 245 769 ton, waarvan 22 216 ton fijnkolen aan de Nederlandsch-Indische Portland-cement Maatschappij te Indaroeng en 223 553 ton verscheept uit Emmahaven. Aan bunkerkolen werd aldaar 124 605 ton afgenomen door de stoomvaartmaatschappijen „Rotterdamsche Lloyd", „Nederland" en „Koninklijke Paketvaartmaatschappij", terwijl door andere schepen 7791 ton werd ingenomen. Aan den Sumatra-staatsspoorweg werd verstrekt 63 144 ton kolen en gruis en aan de overige gouvernementsdiensten 253 400 ton.

De sterkte aan dwangarbeiders steeg van 4108 op het einde van 1920 tot 4631 op het einde van 1921; het aantal contractanten van 3157 (onder wie 12 vrouwen) tot 4160 (onder wie 26 vrouwen).

Van de 936 mannelijke contractanten, wier verband eindigde, gingen 736 eene nieuwe overeenkomst aan en bleven 30 als vrije arbeiders bij de ontginning werkzaam. Bovendien gingen 57 gewezen contractanten, die als vrije arbeiders gebleven waren, en 33 wegens ommekomst van straftijd ontslagen dwangarbeiders, een hercontract aan en kwamen 6

tot dwangarbeid veroordeelde contractanten, na afloop van hun straftijd, bij de ontginning terug.

Ongerekend den voor aanleg gevorderden arbeid zijn in 1921 door dwangarbeiders, contractanten en vrije arbeiders te zamen verricht 2 520 934 dagdiensten, waardoor 602 853 ton kolen werd verkregen, tegen 2 132 212 dagdiensten en 567 142 ton kolen in 1920. De productie per hoofd en per dag bedroeg dus 240 K.G., tegen 266 K.G. in het vorige jaar. Berekend over het aantal dagdiensten ten laste van werkzaamheden in de mijnen en bij de opvulling, het vervoer en de verlading, bedroeg de hoofdelijke dagproductie 384 K.G., tegen 426 K.G. in 1920.

De zelfkosten per ton kolen in den spoorwagen te Sawahloento bedroegen, met inbegrip van het aandeel der afschrijvingen en der rente, f $10,42^2$, tegen f $9,75^5$ over het voorafgegane jaar.

Voor werken van aanleg en uitbreiding is in 1921 uitgegeven f 1 397 410, waarmede het eindcijfer der aanlegrekening vermeerderde. Daar van deze rekening, zooals reeds vermeld, f 608 191 is afgeschreven, staat de waarde van het kolen-etablissement te Sawahloento op eind 1921 te boek voor f 7 984 059, tegen f 7 194 841 op eind 1920.

De opbrengst van de steenkolenmijnen te Stagen (Poelau Laoet) bedroeg in 1921 208 902 ton, waarvan 190 718 ton grofkolen en 18 184 ton fijnkolen. Het eigen verbruik bedroeg onderscheidenlijk 8637 en 17 379 ton. De zelfkosten der kolen bedroegen f $11,36^3$ en geladen in de schepen f $12,40^5$ per ton grof. Van de te Stagen door 158 schepen ingenomen 191 595 ton zijn geleverd aan Landsdiensten 504 ton bunker- en 158 261 ton ladingkolen en aan particulieren 12 375 ton bunker- en 20 455 ton ladingkolen.

Het aantal nieuw aangeworven contractanten bedroeg 734, terwijl van 919 ontslagen mannelijke contractanten 688 een nieuw contract aangingen. Zij, die geen hercontract sloten, keerden voor het grootste gedeelte naar Java terug. De meeste der ontslagen vrouwelijke contract-arbeiders bleven op de onderneming. Op 't einde van 1921 waren 2565 contractanten aanwezig.

Bij het eigenlijke mijnwerk onder den grond zijn door contractanten en vrije lieden 283 834 dagdiensten verricht. De opbrengst per hoofd en per dag bedroeg 736 K.G.

Voor werken van aanleg is in 1921 uitgegeven f 458 096; de boekwaarde van het stamkapitaal bedroeg na de vereischte afschrijvingen op eind 1921 f 5 306 764, tegen f 5 047 222 op einde 1920.

De opbrengst der Boekit Asem-steenkolenmijnen te Tandjoeng bij Moearoenim (Palembang) bedroeg in 1921 172 939 ton in 332 werkdagen, waarvan 1360 ton briketkool, 42 946 ton smeedkolen en 128 633 ton 2de qualiteit steenkolen, tegen 141 618 ton in 326 werkdagen in 1920. Afgeleverd werden aan gouvernementsdiensten en bedrijven 94 799 ton en aan particulieren 74 568 ton. De dagelijksche productie bedroeg in 1921 gemiddeld 520,901 ton, tegen 434,411 ton in 1920.

Op einde 1921 waren bij het bedrijf werkzaam 56 Europeesche ambtenaren. Gemiddeld waren gedurende 1921 te werk gesteld 388 Chineezen en 1152 Javaansche contractanten en 165 vrije lieden.

De gemiddelde hoofdelijke productie per dag heeft in 1921 bedragen 730 K.G., gerekend over alle werkkrachten bij de mijnontginning en voorbereiding, en 502 K.G., gerekend over alle werkkrachten bij het bedrijf, met uitzondering van die bij de aanlegwerken (respectievelijk 783 K.G. en 478 K.G. in 1920).

De winningskosten bedroegen f 1 674 184, of per ton f 9,68. De verzendings-, opslag- en afleveringskosten tot en met Kertapati bedroegen f 969 134, of per ton netto afgeleverd f 5,85.

De opbrengst der afgeleverde kolen, inclusief de zeevracht, bedroeg f 5 462 010 over 165 664 ton, of per ton f 32,97.

De staat, aangevende de bezoldigingen, toe te kennen aan het personeel bij de Boekit Asem-mijnen (Ind. St. 1919 n°. 198), is aangevuld bij Gouv. Bt. 29 Aug. 1921 n°. 51 (Ind. St. n°. 500).

De naar Tandjoengpriok overgebrachte kolenbrikettenfabriek voor proefnemingen met Boekit Asem-kolen kwam in werking. De briketten waren voor de hoogste eischen der marine nog niet voldoende vast en ook de aangevoerde kolen beantwoordden nog niet aan de gestelde eischen; evenwel gaven de verkregen briketten op sneltrein-locomotieven gunstige resultaten. In den regentijd werden bezwaren met de briketteering ondervonden wegens een te groot watergehalte van de aangebrachte kolen, waarom de bijbouw van eene drooginrichting noodig bleek.

Goudontginning in Benkoelen. In Benkoelen bestaan 2 ontginningen, waarvan de eene te Lebong Simpang in Maart 1921 in bedrijf is genomen, en de andere, te Tambang Sawah, nog in voorbereiding is. Het waterkrachtwerk aan het meer van Tes gelegen, bestemd om electrische kracht aan laatstgenoemde ontginning te leveren, kwam in Januari 1920 gereed.

Voor werken van aanleg werd in 1921 uitgegeven: te Tambang Sawah f 589 641, te Lebong Simpang f 12 040 en te Tes f 25 950, te zamen f 627 631; de bedrijfsuitgaven bedroegen te Lebong Simpang f 106 693 en te Tes f 72 621, te zamen f 179 315.

Te Lebong Simpang werden verwerkt 7113 ton erts, waaruit gewonnen werd 38,483 K.G. goud en 17,825 K.G. zilver.

Einde 1921 bedroeg het aantal werklieden 828 (669 te Tambang Sawah en 159 te Lebong Simpang).

De sterkte aan contractanten nam toe van 354 man op ult. 1920 tot 756 man op ult. 1921. Het aantal op Java aangeworven contractanten bedroeg 460. Van de 51 contractanten, wier verband eindigde, gingen er 12 eene nieuwe overeenkomst aan en bleef er 1 als vrije arbeider bij de ontginning werkzaam.

§ 3. PARTICULIERE ONTGINNINGEN.

Bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1921 n°. 60 (Ind. St. n°. 683) is het doen van mijnbouwkundige opsporingen en/of ontginningen door particulieren binnen eenige als natuurmonument, aangewezen, in de gewesten Bantam, Batavia, Pasoeroean, Sumatra's Westkust en Celebes en onderhoorigheden gelegen terreinen om redenen van algemeen belang verboden.

Het aantal van regeeringswege verleende mijnconcessiën vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1921—1 Juli 1922 met 29, namelijk de concessiën Boeloe (Semarang), Goejangan (Soerabaja), Tandjoeng Loentar-Oost, Soengai Bakoel, Mambang en Redan (Palembang), Koetei I, II en VII, Semberah en Kari Orang (Zuider- en Oosterafd. van Borneo), Nief-Zuid, Nief-Noord, Boela I en II (Amboina) voor de winning van aardolie en de daarmede voorkomende gasvormige zelfstandigheden, Lodan (Rembang), Grantil (Semarang), Kloempang (Palembang), Koetei X (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Wai Moas I (Amboina) voor de winning van aardoliegassen, Hoeta Bargot I en II (Tapanoeli) voor de winning van goud, zilver, lood en zink, Aek Karbouw en Aek Sarakan (Tapanoeli) voor de winning van goud en zilver, Sangatta, Koetei V en Oelin I en II (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) voor de winning van steenkool, en Singkep [1]) (Riouw en onderhoorigheden) voor de winning van tin en andere delfstoffen.

De mijnconcessie Sinaboean (Sumatra's Westkust) is van rechtswege vervallen, ingevolge art. 39, sub *b*, der Indische mijnwet.

Voor de winning van de niet in art. 1 der Indische mijnwet genoemde delfstoffen werden 17 vergunningen verleend en wel: 1 voor kalksteen in de residentie Semarang, 1 voor tras in de residentie Semarang, 3 voor kalksteen, calcide gesteente

1) Deze concessie behoorde vroeger tot de zelfbestuurconcessies, doch ligt thans in het gouvernementsgebied.

en mergel in de residentie Madioen, 1 voor kalksteen in de residentie Pekalongan, 1 voor klei en zand in de residentie Batavia, 1 voor kalksteen in de residentie Besoeki, 3 voor kaoline, kalksteen, mergel en tufsteen in de residentie Pasoeroean en 6 voor klei in de residentie Palembang.

Ingetrokken zijn de beide ten name van de Moeria-tras-exploitatie-maatschappij staande vergunningen tot het winnen van tras, welke zijn vervangen door één vergunning aan die Maatschappij tot het winnen van tras in de residentie Semarang (Gouv. Bt. 22 Nov. 1921 n°. 62).

Ten aanzien van twee vergunningen werd aangeteekend, dat deze moesten worden beschouwd als niet te zijn verleend omdat door den vergunninghouder aan eenige voorwaarden niet was voldaan (Gouv. Btn. 21 Maart 1922 nos. 40 en 41).

Op 30 Juni 1922 waren van kracht 205 door de Regeering verleende concessiën, 143 vergunningen tot winning en 43 door inlandsche zelfbesturen verleende en door de Regeering goedgekeurde concessiën.

In behandeling waren 11 aanvragen om concessie en 26 aanvragen om vergunning tot winning, terwijl de goedkeuring van 4 door een inlandsch zelfbestuur verleende concessiën nog in overweging was.

Met betrekking tot de op 30 Juni 1922 van kracht zijnde concessiën en vergunningen tot winning wordt het volgende medegedeeld.

Tin. Particuliere ontginningen werden gedreven door de Billiton-Maatschappij en door de Singkep-Tinmaatschappij krachtens gouvernementsconcessie.

De Singkep-Tinmaatschappij verkreeg gedurende het boekjaar 1921/1922 10 878 Straits-pikol tin (11 648 pikol in 1920/1921), waaronder 5317 pikol afkomstig van de ontginning van den zeebodem. De gemiddelde sterkte aan werkvolk (Chineezen) bedroeg 646 man, van wie gemiddeld aanwezig waren voor het werk in de groeven 521 man (in 1920/1921 onderscheidenlijk 582 en 462 man). Het tin werd weder te Singapore verkocht. De opbrengst beliep f 1 126 295, terwijl een algemeene middenprijs werd verkregen van $ 76,30 per Straits-pikol (60,47 K.G.), overeenkomende met f 83,82 per 50 K.G. (in 1920/1921 f 92,23). De winst- en verliesrekening der maatschappij wees over 1921/1922 een nadeelig saldo aan van f 357 900, tegen f 145 768 over 1920/1921.

Steen- en bruinkolen. Het aantal der voor de winning van kolen verleende concessiën vermeerderde met Sangatta, Koetei V, Oelin I en Oelin II (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), zoodat einde Juni 1922, met inbegrip van de door het zelfbestuur verleende concessiën, 52 concessiën van kracht waren.

De Oost-Borneo-Maatschappij won 62 394 ton kolen, tegen 33 863 ton in 1920. De Steenkolenmaatschappij Parapatan produceerde 50 868 ton kolen, tegen 48 673 ton in 1920. Op de concessiën Loa Boekit en Toeajan werden respectievelijk 24 724 en 7852 ton kolen gewonnen, tegen 33 668 en 6043 ton in 1920 en op de concessie Goenoeng Batoe Besar 15 595 ton, tegen 7487 ton in 1920. De Martapoera Steenkolenmaatschappij won op hare concessie Goenoeng Koepang I 18 356 ton kolen (tegen 3025 ton in 1920), terwijl een aan de Handel-, land- en mijnbouwmaatschappij Teweh toebehoorende vergunning 7410 ton kolen leverde, tegen 14 054 ton in 1920.

De geheele productie van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bedroeg 187 199 ton, tegen 146 813 ton in 1920.

In de residentie Sumatra's Westkust werd op de concessie Boekit Doerian 250 ton kolen (129 ton in 1920) geproduceerd.

Petroleum. Het aantal van kracht zijnde petroleumconcessiën vermeerderde met Koetei I, II, VII en X, Semberah en Kari Orang (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Tandjoeng Loentar-Oost, Soengei Bakoel, Mambang, Redan en Kloempang (Palembang), Boeloe en Grantil (Semarang), Lodan (Rembang), Goejangan (Soerabaja), Nief-Zuid, Nief-Noord, Boela I, Boela II en Wai Moas I (Amboina).

De raffinaderij te Tjepoe (res. Rembang) verwerkte het ruwe product der volgende aan de Dordtsche Petroleummaatschappij toebehoorende concessiën, gelegen in die residentie: Banjoebang, Djepon, Gegoenoeng, Kalipiting, Panolan, Plantoengan en Tinawoen (onderscheidenlijk 2797, 27 375, 6597, 132, 93 272, 85 en 79 462 ton ruwe olie).

In de verwerkingsinrichting te Wanakrama (res. Soerabaja) werd verwerkt onderscheidenlijk 7354, 32689, 18723, 2604 en 475 ton ruwe olie, afkomstig van de in die residentie gelegen concessiën Lidah Koelon, Made, Twaalf desa's, Metatoe en Djabakota.

De in de residentie Soerabaja gelegen concessie Petikan van de Oriental Petroleum Company heeft 174 ton ruwe olie geproduceerd.

Op de in de residentie Semarang gelegen concessie Klantoeng-Sodjomerto, toebehoorende aan de Algemeene Petroleummaatschappij te Amsterdam, werd 252 ton ruwe olie gewonnen, tegen 360 ton in 1920. De concessie Bapo der Gaboes Petroleummaatschappij in hetzelfde gewest leverde 5014 ton ruwe olie, tegen 33 458 ton in 1920.

De aan de Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij toebehoorende en in de residentie Rembang gelegen concessies Petak en Tremboel leverden 2642 en 176 ton ruwe olie.

Op de op Madoera gelegen concessie Lerpak der Madoera Petroleummaatschappij werden 3 ton ruwe olie gewonnen, tegen 25 ton in 1920. Op de door haar in de residentie Palembang bewerkte concessiën Arahan, Babat I, Bandjarsari, Soeban Boeroeng, Kloeang, Ladang Pait, Lematang, Moeara Enim, Ramok, Soeban Djerigi, Sumpal, Tandjoeng Loentar, West-Senabing, Grissik, Kenawang, Karang Ringin, Langoe, Berau, West-Kali Berau en Kali Berau won de Bataafsche Petroleummaatschappij onderscheidenlijk 6165, 52 494, 2937, 63 310, 1018, 1581, 5834, 113 944, 18 898, 61 961, 5070, 83, 1039, 554, 5014, 3130, 29, 2384, 189 en 3 ton ruwe olie, die verwerkt werd in de zuiveringsfabrieken te Pladjoe en Bagoes Koening. De Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij verkreeg van hare in hetzelfde gewest gelegen concessie Talang Akar 3747 ton ruwe olie.

In het gouvernement Oostkust van Sumatra won de Bataafsche Petroleummaatschappij op hare concessiën Aroebaai, Boekit Sintang, Telaga Said en Boekit Mas onderscheidenlijk 44 873, 422, 5194 en 18 ton ruwe olie, terwijl het tevens door haar ontvangen ruwe product der aan de Maatschappij tot exploitatie van mijn-, bosch- en landbouwzaken toebehoorende concessie Boeloe Talang 9243 ton bedroeg.

In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden won de Bataafsche Petroleummaatschappij op hare concessie Oost-Peudawa 471 ton ruwe olie. De concessie Peureula der Perlak Petroleummaatschappij produceerde 181 279 ton en de concessie Zuid-Perlak 4760 ton ruwe olie.

In de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo verkreeg de Bataafsche Petroleummaatschappij van hare op Borneo gelegen concessiën Louise, Moeara en Nonny onderscheidenlijk 449 918, 126 943 en 164 555 ton ruwe olie en van hare op het eiland Tarakan gelegen concessiën Tarakan I, II, III en IV onderscheidenlijk 368 869, 324 269, 1376 en 799 ton. De Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij verkreeg van haar vergunningsterrein Sadjau 50 ton ruwe olie. In de residentie Amboina werd van het vergunningsterrein Boela (Ceram) van de Bataafsche Petroleummaatschappij 49 262 ton ruwe olie verkregen.

Goud en zilver. Het aantal van kracht zijnde concessiën voor de winning van goud en zilver vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1921—30 Juni 1922 met de concessiën Hoeta Bargot I, Hoeta Bargot II, Aek Karbouw en Aek Sarahan (Tapanoeli), terwijl de mijnconcessie Sinaboean (Sumatra's Westkust) van rechtswege verviel, zoodat 30 Juni 1922 71 concessiën van kracht waren.

In de residentie Benkoelen verkregen de mijnbouwmaatschappijen Redjang Lebong en Simau onderscheidenlijk 762,10 en 1237,66 K.G. goud en 4192,64 en 12664,62 K.G. zilver. In de residentie Sumatra's Westkust won de mijnbouwmaatschappij Aequator 108,698 K.G. goud en 7408,222 K.G. zilver en de Kinandam Sumatra Mijnbouwmaatschappij op haar concessie Salida 234,641 K.G. goud en 6819,560 K.G. zilver.

In de residentie Menado verkreeg de concessie Paleleh 246,028 K.G. goud en 161,428 K.G. zilver en de concessie Totok 75,007 K.G. goud en 37,089 K.G. zilver. De Exploratie- en Exploitatie-Maatschappij Bolang Mongondou won 256,104 K.G. goud en 514,022 K.G. zilver.

Diamant. Het aantal concessiën voor de winning van diamant bleef acht. Tot nog toe leverden deze concessiën geen diamanten.

Andere delfstoffen. Het aantal van de voor de winning van andere dan de bovengenoemde delfstoffen verleende concessiën vermeerderde met de concessiën Hoeta Bargot I en Hoeta Bargot II (Tapanoeli), reeds onder goud en zilver genoemd. Zij werden, behalve voor goud en zilver, respectievelijk verleend voor lood en zink.

In de residentie Djokjakarta verkreeg de Algemeene Industrieele Mijnbouw- en Exploitatie-maatschappij op hare concessiën Kliripan en Panggoeng 2093 ton bruinsteen (mangaanerts). Aan jodium en jodiumproducten werden in de residentiën Soerabaja en Semarang respectievelijk 20 232 en 378 K.G. gewonnen.

Het aantal vergunningen tot het winnen van niet-gereserveerde delfstoffen vermeerderde in het tijdvak 1 Juli 1921 tot 30 Juni 1922 met 21 en verminderde met 4, zoodat 143 vergunningen van kracht bleven.

In de residentie Semarang won de Moeria-tras-exploitatiemaatschappij 18 000 ton tras. In die residentie won de naamlooze vennootschap Gembong en Bentar in de afdeeling Kendal 5795 M³. tufsteen. Deze vennootschap verkreeg in de residentie Pasoeroean 1500 M³. kalksteen. Door de Poegersche Marmerkalkbranderij werd uit hare ontginningen te Poegerkoelon in de residentie Besoeki 22 102 pikol ongebluschte kalk geproduceerd.

De naamlooze vennootschap voorheen Grooss en Buning won in de residentie Cheribon 151 M³. kalksteen.

§ 4. INLANDSCHE ONTGINNINGEN.

In de negariën Tjoebadak, Simpangtonang en Rabidjonggor (onderafd. Ophir, afd. Loeboeksikaping, res. Sumatra's Westkust) werd goud gewasschen. Langs de Batahan-rivier en enkele zijriviertjes in de onderafdeeling Ajerbangis van dezelfde afdeeling wint de bevolking nog goud uit het door de rivieren aangevoerde zand, vooral na bandjirs met goede resultaten, welk goud op de pasars verhandeld wordt.

In Tapanoeli zijn Mandailing en Natal de eenige streken waar de bevolking eenig voordeel vindt in het wasschen van stofgoud of het delven van gouderts. Het beste goud (geen stofgoud) wordt aangetroffen in Moeara Parlampoengan (onderafd. Natal en Batang Natal).

In de residentie Westerafdeeling van Borneo werd het product van de in de onderafdeelingen Semitau en Boven-Kapoeas bestaande steenkolengraverijen door Chineesche handelaren en door het Gouvernement ten behoeve der gewestelijke vaartuigen in dit gewest opgekocht. De opbrengst der goudwasscherijen was, evenals in het vorige jaar, zeer gering. De waterstand in de Landak- en Sekajam-rivier was niet laag genoeg, zoodat het resultaat van het duiken naar diamanten zeer gering was.

De opbrengst der diamantgraverijen in Martapoera en Pleihari der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bedroeg 1770 karaat, ter waarde van f 180 554, tegen 410 karaat ter waarde van f 50 000 in 1920. De opbrengst der inlandsche goudwasscherijen in Martapoera en Pleihari bedroeg 154 thail, ter waarde van f 12 318. Door de inlanders werden in de onderafdeeling Martapoera 3287 ton, in de Doesoenlanden 22 456 ton, in de onderafdeeling Pasir 1713 ton en in West-Koetei 10 668 ton kolen gewonnen, tegen respectievelijk 7409, 31 896, 1022 en 10 600 ton in 1920.

In de onderafdeeling Lematang Ilir (afd. Palembangsche Bovenlanden, res. Palembang) werd op inlandsche wijze bruinkool ontgonnen in een viertal groeven. Gewonnen werden 1200 ton, welke te Moearoenim en te Palembang voor f 15 per ton werden verkocht. In de onderafdeeling Lematang Oeloe werd aan het hoofd van de doesoen Moearo Maoeng vergunning verleend tot de inzameling van bruinkool, uitsluitend ten behoeve van de werken van de Zuid-Sumatra-staatsspoorwegen.

IV. ZOUT.

De bij Gouv. Bt. 5 Maart 1919 n°. 35 ingestelde commissie, welke o. a. tot taak had een onderzoek in te stellen naar de loontoestanden bij den zoutaanmaak der bevolking op Madoera (zie K. V. 1919, kol. 305) is ontbonden.

De bezoldiging, huishuur- en reisvergoeding van het personeel bij den dienst der zoutregie zijn opnieuw vastgesteld bij Gouv. Bt. 2 Maart 1922 n°. 27 (Ind. St. n°. 121).

Bij Gouv. Bt. 5 Dec. 1921 n°. 39 (Bijbl. Ind. St. n°. 9910) is eene regeling vastgesteld van de voorwaarden, waarop in de tot den dienst der zoutregie behoorende fabrieken op Madoera voor de bewerking en verpakking van zout, werk voor andere takken van 's lands dienst, gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen, dan wel particulieren kan worden verricht.

Bij Ord. van 26 Juli 1921 (Ind. St. n°. 454) is de aanmaak van zout op de tot de residentie Tapanoeli behoorende eilanden, alsmede de invoer van niet uit een lands pakhuis afkomstig zout in de havens van Sibolga en Baroes verboden en zijn de bepalingen ter verzekering van het zoutmonopolie opnieuw vastgesteld, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 65b (Ind. St. n°. 455) de zoutregie in genoemd gewest is ingevoerd. Beide maatregelen zijn 1 Januari 1922 in werking getreden (Ind. St. 1921 nos. 608 en 609).

Het verbruik van zout voor de consumptie was in 1921 op Java en Madoera 1 778 091,14 pikol en in de buitengewesten 352 450,51 pikol, tegen onderscheidenlijk 1 825 126,88 en 349 237,27 pikol in 1920. Op Java en Madoera is het verbruik alzoo gedaald met 2,5 %, tegenover eene vermeerdering in 1920 van 7,6 %. Deze daling is slechts ten deele te verklaren uit de omstandigheid, dat einde 1920 op het gerucht, dat de zoutprijs zou worden verhoogd, belangrijke hoeveelheden zout werden ingekocht, welke het verbruik voor het jaar 1921 uiteraard moesten drukken, terwijl het voorts de aandacht trekt, dat in de gewesten, die stapelproducten voor de Europeesche markt aanbrengen, de daling het hoogst is. De vrij droge oostmoeson oefende voorts mede invloed uit door de daarvoor zeer gunstige gelegenheid tot clandestiene aanmaak van zout. De stijging in de buitengewesten met 0,9 % is gering te noemen. De belangrijke stijging in de gewesten Oostkust van Sumatra en Tapanoeli moet hoofdzakelijk worden toegeschreven aan het meer en meer inwerken van het briketstelsel. Voor eene vergelijking van de uitkomsten van het debiet per gewest wordt verwezen naar bijlage JJ.

De verkoop van zout tegen verminderden prijs voor nijverheidsdoeleinden bracht in 1921 op f 68 347, tegen f 66 330 in 1920. De in West-Java genomen proef met centrale verstrekking van uit Tandjoengpriok en Cheribon van los gedenatureerd zout voor nijverheidsdoeleinden tegen verschillende prijzen, in stede van verstrekking van briketzout, werd uitgebreid tot Midden-Java, waar als plaatsen van verstrekking werden aangewezen Semarang en Tjilatjap.

Bij Gouv. Bt. 19 Aug. 1920 n°. 83 is, bij wijze van proef, het hoofd van den dienst der zoutregie gemachtigd om aan daarvoor in aanmerking komende personen, die briketzout tegen monopolieprijs wenschen te verkoopen buiten de plaatsen, waar gouvernementspakhuizen gevestigd zijn of worden, dat briketzout uit die pakhuizen te doen verstrekken en vrachtvrij aan de verkoopplaats van den verkooper te doen afleveren tegen contante betaling van den monopolieprijs, zulks tegen uitkeering aan die personen van eene vergoeding van ten hoogste f 0,25 voor elken door hen betaalden pikol zout. De verkregen resultaten van deze proef, welke op groote schaal in Midden-Java en hier en daar in West- en Oost-Java wordt genomen, zijn zeer bevredigend en het laat zich aanzien, dat met het instituut van particulieren verkoop op den duur, buiten de overige voordeelen, eene bezuiniging op de uitgaven kan worden verkregen.

Evenals ten vorigen jare moest worden overgegaan tot den aankoop van buitenlandsch zout te Singapore. Te Bagan Si Api Api, waar het zout wordt aangewend voor het inzouten van visch, werd door Chineesche stoomers eene hoeveelheid van 6 469 329 K.G. buitenlandsch zout aangevoerd, tegen 2 826 593 K.G. in 1920.

Voor de uitkomsten van den zoutaanmaak op Madoera wordt verwezen naar bijlage JJ en het afzonderlijk gedrukte jaarverslag.

De voorziening uit Nederland van lederetkarton verliep normaal, in verband waarmede geen gebruik meer behoefde te worden gemaakt van Bandjermasinsche matten als noodverpakking.

De in de afdeeling Grobogan der residentie Semarang gelegen desa's, aan welker bevolking is toegestaan om uit de binnen hare grenzen gelegen zoutwaterwellen zout te winnen, werden in den zoutaccijns wederom aangeslagen tot een bedrag van f 20 000.

V. FABRIEKMATIGE BEREIDING VAN OPIUM.

In de opiumfabriek werden in 1921 aangemaakt 116 537 734 tubes tjandoe. Tot tjandoe verwerkt zijn 206 599 kati ruw Bengaalsch opium en 2254 kati djitjing (overblijfselen van gerookt opium) of in het geheel 208 853 kati ruwe grondstof. Hieruit is verkregen 131 722 kati tjandoe of 63,06 %.

Behalve 1832 verklaringen betreffende 2427 partijen in het regiegebied aangehaald opium, zijn door den directeur en den scheikundige der fabriek 356 inlichtingen en 391 processen-verbaal gegeven aangaande 50 402 partijtjes djitjing en 13 inlichtingen van anderen aard.

Het aantal werklieden verminderde gedurende 1921 van 1156 tot 715.

Voor nadere bijzonderheden wordt naar het jaarverslag verwezen.

VI. LANDSDRUKKERIJ.

Door de landsdrukkerij te Batavia zijn in 1921 van modellen ten dienste van verschillende landsadministratiën en van boekwerken in het geheel 159 422 560 afdrukken geleverd.

De ontvangsten der inrichting bedroegen over genoemd tijdvak f 1 391 410; de bedrijfsuitgaven (met inbegrip van die in Nederland gedaan, ad f 517 253, voor aanschaffing van materialen) beliepen f 1 065 940 en de kapitaalsuitgaven (met inbegrip van die in Nederland gedaan, ad f 734 474, voor aanschaffing van nieuwe machinerieën) f 1 240 565.

Bij Gouv. Bt. 30 Sept. 1921 n°. 35 (Ind. St. n°. 580), juncto Gouv. Bt. 7 Juni 1922 n°. 38 (Ind. St. n°. 401), is een nieuwe staat van de samenstelling en bezoldiging van het personeel bij de landsdrukkerij vastgesteld.

Voor verdere bijzonderheden wordt naar het jaarverslag verwezen.

VII. TRANSPORTWEZEN.

Voor de uitkomsten over 1921 van de rechtstreeks onder het Departement van Gouvernementsbedrijven staande vervoerdiensten zie men het desbetreffende jaarverslag.

De resultaten waren in het verslagjaar, de tijdsomstandigheden in aanmerking nemende, bevredigend.

Voor de op 1 Januari 1922 nog in werking zijnde aannemingsovereenkomsten voor het vervoer van landsreizigers, voortbrengselen, goederen, enz. wordt verwezen naar bijlage KK.

VIII. DIENST VOOR WATERKRACHT EN ELECTRICITEIT.

Vergunningen en concessies. Gedurende het verslagjaar werden voor den aanleg van leidingen voor electrische verlichting en het overbrengen van kracht door middel van electriciteit ten behoeve van een bedrijf tot algemeene stroomdistributie 3 vergunningen verleend, terwijl 3 dergelijke vergunningen ingetrokken, 2 vervallen verklaard.

2 gewijzigd en 7 aanvaard werden. De leidingen ingevolge één der vergunningen werden in gebruik gesteld, terwijl voor één eene tijdelijke installatie in gebruik werd genomen. Voor den aanleg van electrische leidingen voor eigen gebruik werden 9 vergunningen verleend, werd er 1 ingetrokken en 1 gewijzigd en werden er 10 aanvaard. De leidingen ingevolge 6 vergunningen werden in gebruik gesteld.

Voor een overzicht van de tot de tweede helft van September 1921 verleende, nog van kracht zijnde vergunningen, zie men blz. 420—429 van deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië voor 1922.

Tot gebruik van waterkracht voor een bepaald aantal jaren en meer algemeene doeleinden werd in 7 gevallen concessie verleend, terwijl in 3 gevallen de concessie werd ingetrokken.

Een overzicht van de verleende concessies is opgenomen in deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië voor 1922, blz. 430—433.

Waterkrachtkadaster. Als gevolg van de, in verband met de minder gunstige tijdsomstandigheden, opgelegde beperking inzake waterkrachtonderzoekingen, konden de werkzaamheden ten behoeve van het waterkrachtkadaster niet worden uitgebreid, zoodat de aanvulling der kadasterarchieven met in het terrein verkregen gegevens ongeveer op dezelfde schaal moest worden voortgezet als in het vorig jaar. Daarentegen werd de systematische opsporing van technisch ontginbare waterkrachten in belangrijke mate uitgebreid, bij welk onderzoek meer dan honderd nieuwe krachtbronnen met een gezamenlijk minimum-vermogen van ± 150 000 P.K. nader werden onderzocht. Begonnen werd met de samenstelling der beschrijvingen van alle bekende krachtbronnen, zoowel van de benutte als van de nog ongebruikte. Het kaartonderzoek naar belangrijke krachten in de buitengewesten bleef beperkt tot de Moesi- en de Djambi-rivier, aan welk onderzoek, in verband met industrieele plannen, bijzondere behoefte bestond.

Hydrometrische waarnemingen. Het stelselmatig onderzoek van debieten van rivieren, welke voor krachtontginning van belang zijn, werd, voor zoover Java betreft, geregeld voortgezet. Ten opzichte der buitengewesten (Sumatra en Celebes) had dit onderzoek slechts plaats gedurende verkenningstochten. Het aantal eigen waarnemingsposten bedroeg aan het einde van 1921: op Java 37, waarvan 16 uitgerust met gewone en 21 met zelfregistreerende peilschalen; op Sumatra 11, waarvan 8 voorzien van gewone en 3 van zelfregistreerende instrumenten; op Celebes 6, waarvan 4 voorzien van zelfregistreerende peilschalen.

In 1921 werden 282 watermetingen verricht, waarvan 16 langs chemischen weg.

Waterkrachtonderzoek in de buitengewesten. De voorloopige uitkomsten van een aanvullend plaatselijk onderzoek betreffende den uitbouw der waterkrachten in den benedenloop der Asahan-rivier (Sumatra) toonden aan, dat de daar aanwezige belangrijke krachten (± 250 000 P.K.) technisch en economisch ontginbaar zijn. Met dit onderzoek is de studie der ontginbare waterkrachten in de Asahan-rivier van de uitstrooming uit het Toba-meer tot Bandar Poelau (waar zij bevaarbaar wordt) afgesloten en de aanwezigheid van 880 000 P.K. aangetoond. Hiervan zijn 200 000 P.K. in concessie uitgegeven voor de oprichting van een stikstof-mestfabriek en andere electrochemische bedrijven.

Aan de hand der uitkomsten van een ten behoeve van den dienst der staatsspoor- en tramwegen ingesteld onderzoek van de waterkrachten in de Minahasa, werden schetsontwerpen en kostenramingen voor 4 krachtwerken aan de Tondano-rivier (Celebes) opgemaakt. De uitkomsten van het onderzoek naar de krachten der in dezelfde landstreek gelegen Poigar-rivier bleven in studie. Behalve de vanwege den Staat opgespoorde waterkrachten, valt nog te vermelden de door een particulier consortium onderzochte belangrijke krachtbron der Mamasa-rivier in Zuid-Celebes. De vooruitzichten der ontginning dezer waterkracht voor de oprichting eener stikstoffabriek zijn in technisch opzicht gunstig.

Voorbereiding van staatswaterkrachtwerken. Energievoorziening in West-Java. De resultaten eener studie betreffende de benutting van grootere debieten in de twee in aanbouw zijnde en drie nog uit te voeren krachtwerken aan de Tjianten en de Tji Tjatih wezen uit, dat eene combinatie van deze vijf werken met twee krachtwerken aan de Dano (res. Batavia) zoo voordeelig zal zijn, dat zonder medewerking van calorische reserve-centrales een uitbouw op de 2½-voudige laagwater-debieten mogelijk zal zijn. De gunstige resultaten van dit vóóronderzoek gaven aanleiding tot eene verdere uitwerking der plannen. Aan het einde van het jaar kwamen de vóórontwerpen van het grootste der vijf werken — Tji Tjatih III — nagenoeg gereed.

Energievoorziening der Bandoengsche hoogvlakte. De in de naaste toekomst te verwachten groote energiebehoefte op de Bandoengsche hoogvlakte eischt eene spoedige voorziening. In verband hiermede werd het vóórontwerp voor een tweede krachtwerk aan de Tji Sangkoej voltooid. De ontwerpen voor een derde krachtwerk aan dezelfde rivier bleven onderhanden. Eveneens bleven in bewerking de gedetailleerde vóórontwerpen voor den meest economischen uitbouw der reservoirs op de hoogvlakte van Pengalengan met eene capaciteit van 45 000 M³., welke in de toekomst zullen dienen voor de vergrooting van het minimum debiet der Tji Sangkoej.

Energievoorziening in Midden-Java. In dit deel van Java is de Toentang-rivier door hare gunstige ligging en groot vermogen de aangewezen krachtbron voor een toekomstig staatselectriciteitsbedrijf. Bovendien is in deze rivier eene belangrijke krachtreserve aanwezig, welke beschikbaar komt bij aanleg van het voor irrigatiedoeleinden ontworpen Rawah Pening-reservoir. De in 1921 begonnen hernieuwde studiën en terrein-onderzoekingen betreffende den meest economischen uitbouw der Toentang-krachten, waarbij tevens rekening werd gehouden met de mogelijkheid der niettotstandkoming van het Rawah Pening-reservoir, gaven bevredigende uitkomsten. Van het meest bovenstrooms gelegen riviervak kwamen het gedetailleerde vóórontwerp en de kostenraming gereed.

Energievoorziening in Oost-Java. In de Kali Konto zijn waterkrachtwerken ontworpen, welke te zijner tijd kunnen dienen voor de energievoorziening van Soerabaja en omstreken en voor mogelijke electrificatie van enkele drukbezette baanvakken der staatsspoorwegen bij Soerabaja.

Voor de exploitatie van de waterkrachten der Kali Sampean is concessie aangevraagd door eene maatschappij, welke haar bestaand electriciteitsbedrijf in de residentie Besoeki wenscht uit te breiden.

Voorlichting op waterkrachtgebied aan andere diensten, locale gebiedsdeelen en particulieren. Voorlichting op waterkrachtgebied werd verstrekt aan gouvernementsdiensten (technisch advies-bureau, dienst der staatsspoor- en tramwegen, permanente commissie voor opneming en kaarteeringswerkzaamheden, commissie voor de ontwikkeling der fabrieksnijverheid, dienst van het havenwezen), gewesten (Lampongsche districten, Kedoe, Preanger-Regentschappen), gemeenten (Bandoeng, Medan), particulieren (consulaten, groot-industrieelen, landbouwondernemingen, particulieren in het binnen- en buitenland).

Bouw en bedrijf van waterkrachtwerken van den Staat. Het waterkrachtwerk in het Tjatoer-dal nabij Madioen gaf gunstige bedrijfsresultaten, evenals het waterkrachtwerk aan het meer van Tais (Boven-Benkoelen).

De beide waterkrachtwerken aan de Tjigeureuh ten behoeve van het radiostation op den Malabar bleven op bevredigende wijze in bedrijf.

Sinds de in bedrijfstelling van het stoomkrachtwerk te Dajeuhkolot bleef Tjibapit als reserve-centrale buiten bedrijf.

Het stoomkrachtwerk te Dajeuhkolot, toebehoorende aan de Maatschappij Telefunken, werd tijdelijk aan het Gouvernement in gebruik gegeven voor de stroomvoorziening van het radiostation en van de Bandoengsche hoogvlakte. Ten einde tijdig aan de zich uitbreidende energiebehoefte te vol-

doen, werden in deze centrale een turbine-aggregaat en een ketel bijgeplaatst.

De twee in aanbouw zijnde waterkrachtwerken bij de Bandoengsche hoogvlakte, onderscheidenlijk aan de Tjikapoendoeng en aan de Tjisaroea, naderen hunne voltooiing. Wegens bevolen bezuinigingsmaatregelen werd in gematigder tempo doorgewerkt; beide werken zullen echter in 1922 in bedrijf kunnen worden gesteld.

Het benedenstrooms van het Tjikapoendoeng-werk in aanbouw zijnde aanvullings-waterkrachtwerk van 800 P.K. vorderde bevredigend.

Van het waterkrachtwerk aan de Tji Sangkoej werd het tracé uitgezet en werden de tijdelijke woningen voor het personeel, zoomede de loodsen voor opberging van materialen gebouwd, waarna dit werk in October 1921, wegens de bevolen bezuinigingsmaatregelen, voorloopig werd gestaakt.

Van het hoogspanningsnet met onderstations op de Bandoengsche hoogvlakte kwam het gedeelte Tjisaroea—Malabar, op het spannen van de draden na, gereed, terwijl van het gedeelte Malabar—Dajeuhkolot de masten over eene groote lengte werden opgesteld, zoomede het inspectiepad gereed kwam. Op het gedeelte Dajeuhkolot—Dago werden de mastfundeeringen gebouwd. De onderstations te Malabar en te Kiaratjondong kwamen onder den kap, terwijl aan de montage van den schakelaanleg werd begonnen. Dit hoogspanningsnet zal eind 1922 over de geheele lengte in bedrijf komen.

Het waterbouwkundige gedeelte van de in aanbouw zijnde waterkrachtwerken aan de Tjitjatih (afd. Soekaboemi) en aan de Tjianten (afd. Buitenzorg) ten behoeve van de electriciteitsvoorziening van de gewesten Batavia en (West-) Preanger-Regentschappen kwam voor het grootste gedeelte gereed.

In het begin van het verslagjaar werd met de opname van het tracé voor de hoogspanningsleidingen van de centrales Tjitjatih en Tjianten naar Batavia een aanvang gemaakt. Van de leiding Tjitjatih—Buitenzorg kwam het lengteprofiel en de opmaking van de grondkaarten voor de te onteigenen gewassen en gronden gereed, en werd het aan te leggen inspectiepad nagenoeg geheel uitgezet. Aan de opname van het leidingtracé tusschen Buitenzorg en Tjianten werd doorgewerkt. Het tracé tusschen Buitenzorg en Batavia werd verkend en vastgelegd, zoodat met de opname van het lengteprofiel kon worden aangevangen.

De Minister van Koloniën,

S. DE GRAAFF.

INHOUD

VAN HET

verslag betreffende Nederlandsch (Oost-) Indië van 1922.

Bijlage A.

OVERZICHT

van de ontvangsten en uitgaven van de landschapskassen

in Nederlandsch-Indië over 1920.

ONTV

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Afk… heer… diens…
1. Landschapskas van *Deli*. .	f 441,50	—	f 234 090,—	25,2	f 15 365,57	1,7	f 125 606.43	f 152 849,95	29,9	f 9 1
2. Landschapskas van *Serdang*	— 1.64	—	64 600,—	20.5	3 100.89	0,9	64 886,42	1 337.01	21.1	10 9
3. Landschapskas van *Langkat*	0.19	—	64 150,—	8.0	3 979.23	0.6	91 359,40	41 220.33	16.5	1 8
4. Landschapskas van *Asahan*	4 015,50	1,0	42 120,—	10.0	3 939,16	1.0	55 900,12	52 318,40	25.9	5 (
5. Landschapskas van *Laboehanbatoe*	117 331,15	20,3	44 622,48	7.7	2 577,80	0,4	25 414.95	14 987,05	7,0	5 :
6. Landschapskas van *Batoebara*	—	—	16 125,—	8.7	2 234.46	1,2	35 183,63	38 899,07	40,0	1 5
7. Landschapskas van *Simeloengoen*.	84 275,23	12,4	15 250,—	2.3	8 547,84	1,3	83 387,95	136 899,53	32,5	68 .
8. Landschapskas van *de Karolanden*	6 645.17	2.4	8 750,—	3,2	10 251.28	3,7	62 260.94	25 403,48	32.1	46 (
9. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	42 399,94	11,3	178 945.12	48,1	1 147,85	0,3	36 140.84	41 849,24	21.0	13 9
10. Landschapskas van *Pelalawan*	10 488,43	29,5	15 600,—	44,0	335,—	1.0	4 858.26	—	13.5	-
11. Landschapskas van *Rokan* .	6 768,38	20,9	—	—	1 394.71	4,4	13 716.69	123.30	42,5	8 .
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	726.49	3.9	—	—	159.37	0,8	6 563.69	—	35.8	2
Totalen . . .	f 273 090.34	5,9	f 684 252,60	14,7	f 53 033.16	1,1	f 605 279.32	f 505 887.36	23.9	f 173

OOSTKUST VAN SUMATRA.

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.
1. Landschapskas van *Deli*	f 441,50	—	f 234 090,—	25,2	f 15 365,57	1,7	f 125 606,43	f 152 849,95	29,9	f 9 153,—	f 302 983,72	f 29 352,95	36,7
2. Landschapskas van *Serdang*	— 1,64	—	64 600,—	20,5	3 100,89	0,9	64 886,42	1 337,01	21,1	10 972,—	130 172,44	6 943,64	47,1
3. Landschapskas van *Langkat*	0,19	—	64 150,—	8,0	3 979,23	0,6	91 359,40	41 220,33	16,5	1 875,—	462 622,43	90 454,17	69,0
4. Landschapskas van *Asahan*	4 015,50	1,0	42 120,—	10,0	3 939,16	1,0	55 900,12	52 318,40	25,9	[illegible]043,—	194 099,33	42 264,97	57,7
5. Landschapskas van *Laboehanbatoe*	117 331,15	20,3	44 622,48	7,7	2 577,80	0,4	25 414,95	14 987,05	7,0	[illegible]241,—	245 685,—	6 301,93	44,5
6. Landschapskas van *Batoebara*	—	—	16 125,—	8,7	2 234,46	1,2	35 183,63	38 899,07	40,0	1 552,—	64 648,44	2 738,66	37,1
7. Landschapskas van *Simeloengoen*	84 275,23	12,4	15 250,—	2,3	8 547,84	1,3	83 387,95	136 899,53	32,5	68 419,—	226 071,85	23 119,62	46,8
8. Landschapskas van *de Karolanden*	6 645,17	2,4	8 750,—	3,2	10 251,28	3,7	62 260,94	25 403,48	32,1	4[illegible]390,—	2 016,05	—	17,8
9. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	42 399,94	11,3	178 945,12	48,1	1 147,85	0,3	36 140,84	41 849,24	21,0	1[illegible]968,—	52 542,60	140,—	18,0
10. Landschapskas van *Pelalawan*	10 488,43	29,5	15 600,—	44,0	335,—	1,0	4 858,26	—	13,5	—	—	—	—
11. Landschapskas van *Rokan*	6 768,38	20,9	—	—	1 394,71	4,4	13 716,69	123,30	42,5	8 474,—	—	1 741,40	31,4
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	726,49	3,9	—	—	159,37	0,8	6 563,69	—	35,8	2 454,—	8 418,45	—	59,2
Totalen	f 273 090,34	5,9	f 684 252,60	14,7	f 53 033,16	1,1	f 605 279,32	f 505 887,36	23,9	f 173 841,—	f 1 689 260,31	f 203 057,34	44,5

KASSEN.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Landschapskas van *Deli*	f 1 551,85	—	0,2	—	—	f 4 000,—	0,4	f 39 781,93	4,3	f 14 871,04	1,6	f 930 047,94
2. Landschapskas van *Serdang*	380,77	—	0,1	—	—	—	—	26 288,99	8,4	5 743,20	1,9	314 423,72
3. Landschapskas van *Langkat*	874,60	—	0,1	f 457,50	—	—	—	43 734,03	5,4	3 333,83	0,4	804 060,71
4. Landschapskas van *Asahan*	5 401,83	—	1,3	—	—	2 620,—	0,7	7 958,80	1,9	2 151,88	0,5	417 832,99
5. Landschapskas van *Laboehanbatoe*	610,25	f 1 477,92	0,4	—	—	420,15	0,1	1 478,98	0,3	112 167,80	19,3	578 316,46
6. Landschapskas van *Batoebara*	226,55	3 423,37	1,9	—	—	1 250,—	0,5	8 646,10	4,6	11 219,15	6,0	186 146,43
7. Landschapskas van *Simeloengoen*	3 167,60	758,75	0,6	1 158,—	0,2	24 223,85	3,6	2 350,83	0,3	5,—	—	677 635,05
8. Landschapskas van *de Karolanden*	—	48 764,06	17,8	2 328,—	0,9	3 882,44	1,4	53 154,09	19,4	3 470,58	1,3	273 616,09
9. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	399,14	—	0,1	—	—	—	—	—	—	4 795,25	1,2	372 327,98
10. Landschapskas van *Pelalawan*	19,65	—	—	—	—	—	—	—	—	4 267,62	12,0	35 568,96
11. Landschapskas van *Rokan*	212,40	—	0,6	—	—	28,—	—	39,39	0,1	30,—	0,1	32 528,27
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49,83	0,3	18 371,83
Totalen	f 12 844,64	f 54 424,10	1,5	f 3 943,50	0,1	f 36 424,44	0,8	f 183 433,14	4,0	f 162 105,18	3,5	f 4 640 876,43

UITGAVEN.

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.
1. Landschapskas van *Deli*	f 90 000,—	—	9,8	f 21 452,86	f 6 934,99	f 8 235,32	3,9	f 11 821,92	f 5 642,38	f 98 295,32	12,4
2. Landschapskas van *Serdang*	8 000,—	—	2,5	4 768,50	4 647,15	2 935,37	4,0	4 802,21	1 367,18	24 771,30	9,8
3. Landschapskas van *Langkat*	85 000,—	f 5 000,—	11,2	9 608,—	8 397,40	3 045,98	2,6	7 675,34	4 045,47	1 400,—	1,6
4. Landschapskas van *Asahan*	48 300,—	—	11,6	5 307,02	11 030,41	3 482,62	4,8	4 874,45	1 528,—	92 060,04	23,4
5. Landschapskas van *Laboehanbatoe*	22 200,—	—	3,8	5 391,80	2 984,70	333,07	1,5	2 326,02	3 104,23	35 895,—	7,2
6. Landschapskas van *Batoebara*	12 500,—	—	6,7	2 147,40	2 648,03	605,71	2,8	2 122,69	733,23	30 534,53	17,9
7. Landschapskas van *Simeloengoen*	38 000,—	—	5,6	8 911,—	3 590,—	5 200,78	2,5	8 760,94	8 284,50	—	2,6
8. Landschapskas van *de Karolanden*	3 000,—	—	1,0	4 815,—	3 646,77	3 956,11	4,3	4 917,72	705,27	15 300,—	7,6
9. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	40 000,—	—	10,7	3 642,15	1 734,—	950,—	17,	3 097,88	8 813,59	81 120,83	25,0
10. Landschapskas van *Pelalawan*	—	—	—	1 549,—	200,—	420,—	6,0	819,27	94,15	—	2,5
11. Landschapskas van *Rokan*	—	—	—	—	442,15	30,75	1,4	1 154,55	365,89	5 395,06	21,3
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	—	—	—	—	398,81	108,39	2,8	521,77	42,50	—	3,1
Totalen	f 347 000,—	f 5 000,—	7,5	f 67 592,73	f 46 654,41	f 29 304,10	3,1	f 52 894,76	f 34 726,39	f 384 772,08	10,2

KASSEN.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.
1. Landschapskas van *Deli*	f 243 412,80	f 122 681,37	f 22 529,24	f 11 224,72	42,9	f 24 020,97	f 10 477,90	—	3,7
2. Landschapskas van *Serdang*	88 345,50	62 582,30	9 865,46	3 421,80	52,2	7 421,54	10 747,55	—	6,0
3. Landschapskas van *Langkat*	127 939,54	225 475,46	32 823,79	80 606,19	58,0	24 056,12	9 955,50	—	4,2
4. Landschapskas van *Asahan*	60 666,51	21 124,58	8 579,10	9 129,66	24,0	21 029,22	3 396,90	—	3,7
5. Landschapskas van *Laboehanbatoe*	56 175,50	64 507,37	13 744,89	9 058,32	24,9	24 232,61	12 432,13	—	6,4
6. Landschapskas van *Batoebara*	19 756,—	19 051,27	1 709,35	2 452,98	23,7	10 101,31	14 206,22	—	13,1
7. Landschapskas van *Simeloengoen*	107 192,76	—	9 352,20	32 498,15	21,9	9 838,48	42 209,14	—	7,7
8. Landschapskas van *de Karolanden*	30 146,25	—	5 800,—	2 678,39	14,0	—	39 013,05	—	14,1
9. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	92 840,66	14 977,23	11 828,65	9 404,32	34,7	9 100,74	18 562,25	—	7,4
10. Landschapskas van *Pelalawan*	13 500,—	—	857,—	354,51	41,4	748,—	300,—	—	3,0
11. Landschapskas van *Rokan*	8 906,40	—	947,86	1 889,59	36,1	4 873,—	613,30	—	16,9
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	2 045,—	—	420,—	303,86	14,8	2 168,—	350,—	—	13,8
Totalen	f 850 926,92	f 530 399,58	f 118 457,54	f 163 022,49	35,8	f 128 589,99	f 162 263,94	—	6,3

KASSEN.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
1. Landschapskas van *Deli*	f 11 167,90	f 11 129,13	2,4	f 190 107,48	f 3 972,50	20,9	f 36 593,43	—	4,0	f 347,71	—	f 930 047,94	Landschapskas van *Deli*.
2. Landschapskas van *Serdang*	—	4 901,25	1,5	67 358,96	740,—	21,6	7 688,04	—	2,4	59,61	—	314 423,72	Landschapskas van *Serdang*.
3. Landschapskas van *Langkat*	17 712,01	22 634,—	5,2	116 281,08	1 275,—	14,6	21 129,64	—	2,6	0,19	—	804 060,71	Landschapskas van *Langkat*.
4. Landschapskas van *Asahan*	9 717,98	24 151,39	8,1	96 939,95	4 062,16	24,2	1 053,—	—	0,2	400,—	—	417 832,99	Landschapskas van *Asahan*.
5. Landschapskas van *Laboehanbatoe*	3 543,14	3 261,—	1,1	117 764,92	2 537,50	20,7	445,—	—	—	198 379,26	34,4	578 316,46	Landschapskas van *Laboehanbatoe*.
6. Landschapskas van *Batoebara*	724,20	2 262,75	1,6	61 000,16	950,—	33,2	1 935,50	—	1,0	705,10	—	186 146,43	Landschapskas van *Batoebara*.
7. Landschapskas van *Simeloengoen*	15 074,39	12 223,81	4,0	337 483,24	942,—	50,0	4 644,05	—	0,7	33 429,61	5,0	677 635,05	Landschapskas van *Simeloengoen*.
8. Landschapskas van *de Karolanden*	16 359,13	1 740,37	6,5	70 263,22	—	25,5	41 140,01	—	16,0	30 134,80	11,0	273 616,09	Landschapskas van *de Karolanden*.
9. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	300,—	1 900,—	0,6	43 116,78	1 066,50	11,8	—	—	—	29 872,40	8,0	372 327,98	Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*.
10. Landschapskas van *Pelalawan*	1 600,—	—	4,5	1 350,—	—	3,8	—	—	—	13 777,03	38,8	35 568,96	Landschapskas van *Pelalawan*.
11. Landschapskas van *Rokan*	241,46	—	0,8	4 685,06	55,50	14,5	1,79	—	—	2 925,91	9,0	32 528,27	Landschapskas van *Rokan*.
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	25,—	—	0,1	3 855,—	372,50	23,0	—	—	—	7 761,—	42,4	18 371,83	Landschapskas van *Kampar Kiri*.
Totalen	f 76 465,21	f 84 203,70	3,5	f 1 110 205,85	f 15 973,66	24,3	f 114 630,46	—	2,5	f 317 792,62	6,8	f 4 640 876,43	

ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Onderafdeelingskas van *Sigli*	f 48 914,42	21,13	f 43 410,—	18,71	f 1 601,42	0,74	f 121 725,89	f 12 081,89	57,80	f 86,—	—	f 27,—	0,05	f 1 270,85	f 3 01,25	68.0	—	—	—	—	f 36,—	0,1	f 2 042,50	88,0	f 231 497,23
2. Landschapskas van *Meureudoe*	1 863,93	3,80	9 560,—	20,0	437,40	90	30 318,51	4 024,96	70,03	323,—	f 3,38	—	0,67	382,65	—	80,0	—	—	—	—	1 841,86	3,80	—	—	48 755,69
3. Onderafdeelingskas van *Bireuen*	14 975,89	8,60	8 220,—	4,72	163,63	0,9	97 882,52	5 000,—	59,09	45 753,—	3,90	129,60	26,36	1 089,—	133,80	70,0	—	—	f 776,50	44,0	—	—	—	—	174 127,84
4. Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe*	14 071,38	12,35	33 156,—	29,09	2 183,43	1,91	59 087,91	3 916,63	55,30	—	—	—	—	1 293,50	—	1,13	—	—	258,—	22,0	—	—	—	—	113 966,85
5. Onderafdeelingskas van *Lho Soekon*	21 415,27	16,78	10 740,—	8,41	2 349,20	1,84	76 303,41	9 790,40	67,45	711,—	544,—	46,—	1,02	513,25	185,34	55,0	—	—	950,—	74,0	3 463,50	2,71	635,64	0,50	127 647,01
6. Onderafdeelingskas van *Takengon*	1 381,56	6,39	4 920,—	22,77	70,85	32,0	13 000,92	500,—	62,38	800,75	—	—	3.70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	962,50	4,44	21 636,58
7. Onderafdeelingskas van *Idi*	37 731,31	19,10	31 440,—	21,64	1 751,82^5	1,20	58 460,12^5	5 595,—	44,16	17 385,—	2 113,78	38,32	13,46	503,65	—	34,0	—	—	—	—	—	—	147,—	10,0	145 166,01
8. Onderafdeelingskas van *Langsar en Soengai Raja*	7 518,89	11,86	4 800,—	7,57	498,35	78,0	19 979,38	3 230,—	36,03	—	25 093,56	800,70	40,79	207,—	—	30,0	—	—	—	—	1 224,—	2,0	50,—	0,07	63 401,88
9. Landschapskas van *Peureula*	71 315,89	24,86	7 020,—	2,43	174,03	0,6	33 650,03	59 782,22	32,33	2 418,—	106 937,59	382,40	37,96	131,44	76,—	0.7	—	—	3 729,10	1,30	2 519,32	86,0	900,40	31,0	289 036,42
10. Onderafdeelingskas van *Tamiang*	6 032,31	2,53	22 430,—	9,40	139,37	0,6	17 596,39	3 000,—	8,66	2 990,30	175 174,47	1 847,72	75,47	145,57	—	0,06	—	—	128,—	0,5	1 164,45	49,0	7 832,73	3,28	238 481,31
11. Onderafdeelingskas van *Serbodjadi*	2 473,71^5	21,56	2 700,—	23,55	604,85^5	5,26	5 283,18	—	46,06	283,25	—	—	2,46	48,47^5	—	42,0	—	—	—	—	—	—	80,—	0,69	11 473,47
12. Landschapskas van *Gajo Loeos*	935,53	3,93	4 620,—	19,53	1 226,48	5,17	14 514,85	240,—	62,25	1 725,50	—	—	7,27	439,20	—	1,85	—	—	—	—	—	—	—	—	23 701,56
13. Landschapskas van *Tjalang*	13 831,56	26	9 240,—	17,34	267,—	50.0	22 097,14	4 630,—	50,18	—	894,40	1 576,60	4,62	124,15	225,70	66.0	f 100,—	19,0	240,—	45,0	30,—	0,6	—	—	53 256,55
14. Onderafdeelingskas van *Meulaboh*	5 568,11	8,51	13 760,—	21.04	359,59	55,0	42 925,93	1 630,—	68,18	—	—	—	—	491,50	300,—	1,21	180,—	0,29	—	—	—	—	151,76	0,22	65 366,89
15. Onderafdeelingskas van *Tapa Toean*	900,09	84	23 790,—	22,31	1 243,47	1,16	73 212,80	2 705.50	71.23	438,—	—	1 322,—	1,65	1 886,—	37,—	1,81	—	—	—	—	1 072,39	1,0	—	—	106 607,25
16. Landschapskas van *Troemon*	393,83	2,62	5 000,—	33.28	—	—	3 650,27	3 550,—	47.91	—	—	2 400,—	15.97	34,42	—	22,0	—	—	—	—	—	—	—	—	15 028,52
17. Landschapskas van *Simeuloe*	2 982.97^5	5,15	1 620,—	2,30	182,80	31,0	22 130,18	9 061,11	54,0	2 362,—	18 752,35^5	—	36.42	431.10	—	74,0	313,77	54,0	9,50	0,1	—	—	17,—	0,1	57 862,79
18. Afdeelingskas van de *Alaslanden*	3 068.11^5	[illegible]	4 200,—	20.20	253,50	1,22	8 815,91	1 000.—	47,22	782,10	1 811,35	—	12,50	126.05	—	61,0	—	—	—	—	727,38	3,50	—	—	20 784,40
Totalen	f 245 374,77^5	13,6	f 240 626,—	13,3	f 13 507,20	0,8	f 720 635,34^5	f 129 737.71	47,0	f 76 057,90	f 331 328,78^5	f 8 570,34	23,0	f 9 117,80^5	f 1 259,09	0,6	f 593,77	—	f 6 091,10	0,3	f 12 078,90	0,7	f 12 819,53	0,7	f 1 807 798,25

UITGAVEN.

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	7de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
1.	f 20 000,—	f 2 000,—	9,49	f 1 920,—	f 4 468,08	f 1 370,14	3,35	f 11 495,69	f 4 141,63	f 23 620,—	16,96	f 70 045,—	—	f 14 219,73	f 7 501,15	39,64	f 6 637,59	f 8 303,96	—	6,45	f 5 704,22^5	f 130,—	2,52	f 44 9[illegible]7,52	—	19,43	—	—	—	f 4 972,50^5	2,15	f 231 497,22	Onderafdeelingskas van *Sigli*.
2.	3 500,—	—	7,17	540,—	1 319,76	271,65	4,36	2 696,49	715,—	6 931,29	21,20	17 760,—	—	2 341,10	1 747,25	44,87	460,—	2 180,31	—	5,41	1 084,90	30,—	2,28	4 82[illegible]5,93	—	9,90	f 1 140,—	—	2,33	1 212,01	2,48	48 755,69	Landschapskas van *Meureudoe*.
3.	10 000,—	360,—	5,95	480,—	5 145,52	579,27	3,56	9 451,13	2 334,03	14 781,78	15,26	26 363,45	f 1,56	10 791,58	5 435,58	24,46	4 218,51	7 957,59	—	6,99	2 727,90	80,—	1,61	62 9[illegible]7,71	—	36,13	—	—	—	10 512,23	6,04	174 127,84	Onderafdeelingskas van *Bireuen*.
4.	3 000,—	—	2,63	350,—	2 562,—	933,77	3,38	5 907,47^5	2 090,—	4 380,—	11,86	48 959,40	—	4 720,66	4 319,80	50,88	4 337,50	8 094,42	—	10,91	570,97^5	70,—	57,0	18 8[illegible]4,03	—	16,54	—	—	—	4 816,82	4,23	113 966,85	Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe*.
5.	16 900,—	—	13,24	360,—	1 774,24	1 316,57	2,70	5 256,57	2 301,94	13 340,—	16,37	29 920,—	217,60	6 423,91	5 038,10	32,60	4 418,38	7 290,17	—	9,17	1 497,71	121,20	1,26	[illegible]5,73	f 525,—	14,68	—	—	—	12 739,89	9,98	127 647,01	Onderafdeelingskas van *Lho Soekon*.
6.	300,—	—	1,38	60,—	1 486,23	103,51	7,63	1 425,46	460,—	1 480,—	15,58	8 556,—	—	920,—	665,—	46,84	865,—	1 495,65	—	10,92	975,65	10,—	4,55	2[illegible]0,70	—	9,90	—	—	—	693,38	3,20	21 636,58	Onderafdeelingskas van *Takengon*.
7.	10 000,—	—	6,88	340,—	808,56	162,02	90,0	5 006,80^5	2 030,—	9 435,—	11,30	28 500,—	—	8 712,65	15 165,64^5	36,07	5 228,84	6 457,11	—	8,04	1 406,18^5	75,—	1,02	4[illegible]6 337,88^5	—	31,91	—	—	—	5 500,31	3,88	145 166,01	Onderafdeelingskas van *Idi*.
8.	2 000,—	—	3,15	480,—	925,68	417,61	2,88	1 139,95	1 431,12	12 140,—	23,20	9 829,20	—	3 379,90	1 634,90	23,41	1 425,62	2 026,80	—	5,45	685,—	40,—	1,14	2[illegible]0 190,80	—	31,85	—	—	—	5 655,30	8,92	63 401,88	Onderafdeelingskas van *Langsar en Soengai Raja*.
9.	22 000,—	—	7,61	1 440,—	576,85	480,05	86,0	2 606,75	5 109,14	45 391,64	18,38	30 805,—	—	6 666,48	13 861,15	17,76	180,—	3 963,32	—	1,43	2 327,58	160,—	86,0	2[illegible]9 418,65	240,—	10,26	360,—	—	12,0	123 449,81	42,72	289 036,42	Landschapskas van *Peureula*.
10.	18 000,—	—	7,54	1 320,—	225,66	278,58	77,0	2 008,02	3 067,66	14 314,40	8,13	42 168,—	43 793,51	13 580,88	8 348,51	45,24	2 358,92	4 363,95^5	—	2,81	1 602,10	100,—	72,0	[illegible]077,19^5	390,—	20,33	406,06	—	0,17	34 077,86	14,29	238 481,31	Onderafdeelingskas van *Tamiang*.
11.	100,—	—	87,0	100,—	136,86	20,—	2,23	694,25	100,—	740,—	13,34	4 050,—	—	250,—	640,—	43,24	120,—	90,—	—	1,80	20,90	5,—	21,0	[illegible]313,25	—	2,72	—	—	—	4 093,21^5	35,59	11 473,47^5	Onderafdeelingskas van *Serbodjadi*.
12.	100,—	—	42,0	120,—	1 013,28	318,91	6,13	1 616,46	165,—	2 925,—	20,0	5 160,—	—	2 401,—	755,—	34,95	187,88	2 744,—	—	12,37	385,—	15,—	1,68	[illegible]550,38	—	10,76	—	—	—	3 244,65	13,69	23 701,56	Landschapskas van *Gajo Loeos*.
13.	2 000,—	—	3,75	310,—	2 679,60	125,—	5,84	2 008,86	735,—	5 940,—	16,32	15 960,—	—	2 380,—	1 385,—	1,24	1 572,—	1 583,43	—	5,92	1 414,05	30,—	2,79	[illegible]8 878,65	648,—	17,87	50,—	—	21,0	5 556,96	10,42	53 256,55	Landschapskas van *Tjalang*.
14.	3 000,—	—	4,60	900,—	3 350,88	232,49	6,86	3 406,32	1 019,43	3 000,—	11,36	22 950,—	—	6 470,—	2 345,24	48,58	5 240,36	3 344,93	—	13,14	2 690,—	45,—	4,20	[illegible]4 503,75	—	6,88	—	—	—	2 868,49	4,38	65 366,89	Onderafdeelingskas van *Meulaboh*.
15.	4 200,—	—	3,94	540,—	900,86	1 361,17	2,63	6 627,71	2 199,19	7 105,—	14,94	34 397,30	—	5 295,11	5 473,13	42,37	5 177,08	14 901,59	—	18,83	867,—	70,—	88,0	1[illegible]0 411,14	—	9,77	180,—	—	0,17	6 900,97	6,47	106 607,25	Onderafdeelingskas van *Tapa Toean*.
16.	100,—	—	60,0	—	547,44	29,15	3,80	304,85	105,25	2 860,—	21.80	6 270,—	—	420,—	599,50	48,53	290,40	834,80	—	7,50	—	10,—	0,6	[illegible]1 983,40	384,—	15,78	—	—	—	289,73	1,93	15 028,52	Landschapskas van *Troemon*.
17.	19 000,—	—	32,82	240,—	549,36	135,10	1,60	2 319,13	839,66	5 600,—	15,14	3 292,50	3 600,—	1 857,20	744,19	16,42	411,95	1 556,50	—	3,40	1 232,50	72,87	2,26	[illegible]4 395,99	—	7,60	—	—	—	12 015,84	20,76	57 862,79	Landschapskas van *Simeuloe*.
18.	800,—	—	3,84	120,—	316.79	—	2,10	685,65	205,—	1 420,—	11.19	4 500,—	—	240,—	648,—	25,90	95,—	871,60	—	4,65	1 020,—	10,—	4,96	[illegible]4 042,10	—	19,43	180,—	—	8,6	5 630,26^5	27.07	20 784,40^5	Afdeelingskas van de *Alaslanden*.
Totalen	f 135 000,—	f 2 360,—	7,6	f 9 620,—	f 28 787,65	f 8 134,99	2,6	f 64 657,57	f 29 049,05	f 175 404,11	14,9	f 409 485,85	f 47 612,67	f 91 070,20	f 76 307,14^5	34,5	f 43 225,03	f 78 060,13^5	—	6,7	f 26 211,67^5	f 1 074,07	1,5	f 3[illegible]3 004,81	f 2 187,—	18,6	f 2 316,06	—	0,1	f 244 230,23^5	13,5	f 1 807 798,25	

A

A N		
…oop …en- …sten.	Totaal.	KASSEN.
…53.—	f 930 047,94	Landschapskas van *Deli.*
…72,—	314 423,72	Landschapskas van *Serdang.*
…75.—	804 060,71	Landschapskas van *Langkat.*
…43,—	417 832,99	Landschapskas van *Asahan.*
…41,—	578 316,46	Landschapskas van *Laboehanbatoe.*
…52,—	186 146,43	Landschapskas van *Batoebara.*
…19.—	677 635,05	Landschapskas van *Simeloengoen.*
…90,—	273 616,09	Landschapskas van *de Karolanden.*
…68.—	372 327,98	Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera.*
—	35 568,96	Landschapskas van *Pelalawan.*
…474,—	32 528,27	Landschapskas van *Rokan.*
…454,—	18 371,83	Landschapskas van *Kampar Kiri.*
…841,—	f 4 640 876,43	

1

VANGSTEN.

Bestuur.				
…% van het budget.	Afkoop heeren-diensten.	Cijns voor vergunningen en concessies.	Andere inkomsten.	% van het budget.
…7,80	f 86,—	—	f 27,—	0,05
…0,03	323,—	f 3,38	—	0,67
…9,09	45 753,—	3,90	129,60	26,36
…5,30	—	—	—	—
…7,45	711,—	544,—	46,—	1,02
…2,38	800,75	—	—	3.70
…4,16	17 385.—	2 113,78	38,32	13,46
…36.03	—	25 093,56	800,70	40,79
…32,33	2 418,—	106 937,59	382,40	37,96
…,66	2 990,30	175 174,47	1 847,72	75.47
…6,06	283,25	—	—	2,46
…2.25	1 725,50	—	—	7,27
…0.18	—	894,40	1 576,60	4,62
…8,18	—	—	—	—
…71,23	438,—	—	1 322,—	1,65
…47,91	—	—	2 400,—	15,97
…54,0	2 362,—	18 752,35^5	—	36.42
…47,22	782,10	1 811,35	—	12,50
…47,0	f 76 057,90	f 331 328,78^5	f 8 570,34	23,0…

ONTV

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.
1. Afdeelingskas van *Indragiri*	f 15 027,75^{5}	9,8	f 30 000,—	19,5	f 715,—	0,5	f 75 236,11	f 702,87	49,6
2. Onderafdeelingskas van de *Koeantan-districten*	12 991,13	20,0	—	—	212,—	0,3	43 788,03	387,91	68,0
Totalen . . .	f 28 018,88^{5}		f 30 000,—	19,5	f 927,—		f 119 024,14	f 1 090,78	
1. Landschapskas van *Pontianak*	f 72 864,97	23,9	f 33 300,—	11,0	—	—	f 124 282,68	f 35 764,24	52,6
2. Landschapskas van *Koeboe* .	12 994,38	20,9	675,—	1,0	f 155,—	0,2	31 961,35^{5}	12 327,39	71,0
3. Landschapskas van *Landak* .	20 320,56^{5}	18,5	6 000,—	5,5	—	—	61 295,54	536,41	56,2
4. Landschapskas van *Sanggau*.	1 233,73	2,1	2 400,—	4,0	—	—	42 350,88^{5}	957,94	71,4
5. Landschapskas van *Tajan* .	4 007,59^{5}	10,1	600,—	1,5	—	—	30 289,56^{5}	521,30	77,7
6. Landschapskas van *Sekadau* .	33 968,54^{5}	42,6	3 080,—	3,9	189,50	0,2	32 933,31	2 070,46	44,0
7. Landschapskas van *Sambas* .	20 357,23	10,0	12 000,—	5,9	—	—	129 244,89^{5}	4 330,53	65,5
8. Landschapskas van *Mampawa*	7 194,57^{5}	8,0	8 000,—	8,9	—	—	55 171,56^{5}	3 187,32	64,5
9. Landschapskas van *Sintang* .	12 893,47	13,5	3 600,—	3,8	78,83	—	67 704,39	2 431,25	73,4
10. Landschapskas van *Matan* .	50 921,52	34,1	—	—	—	—	78 663,46^{5}	4 515,48	55,6
11. Landschapskas van *Soekadana*	2 836,98	17,7	4 800,—	30,0	—	—	7 511,56	—	47,0
12. Landschapskas van *Simpang*.	11 783,88	33,5	2 680,—	6,2	—	—	16 558,18^{5}	916,28	49,6
Totalen . .	f 251 377,44	20,1	f 76 655,—	6,1	f 423,33	—	f 677 967,39^{5}	f 67 558,60	59,8

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
1. Afdeelingskas van *Indragiri*	f 15 027,75^5	9,8	f 30 000,—	19,5	f 715,—	0,5	f 75 236,11	f 702,87	49,6	f 2 527,50	f 14 477,86	f 8 071,37	16,3	—	f 90,14	—	f 587,40	0,4	—	—	f 5 109,04	3,3	f 995,22	0,6	f 153 490,26^5
2. Onderafdeelingskas van de *Koeantan-districten*	12 991,13	20,0	—	—	212,—	0,3	43 788,03	387,91	68,0	4 264,—	—	80,50	6,6	—	7,02	—	123,50	0,2	f 300,—	0,5	2 836,49^5	4,4	—	—	64 990,58^5
Totalen	f 28 018,88^5		f 30 000,—	19,5	f 927,—		f 119 024,14	f 1 090,78		f 6 791,50	f 14 477,86	f 8 151,87		—	f 97,16	—	f 660,90		f 300,—		f 7 945,53^5		f 995,22		f 218 480,85
WESTERAFDEELING VAN BORNEO.																									
1. Landschapskas van *Pontianak*	f 72 864,97	23,9	f 33 300,—	11,0	—	—	f 124 282,68	f 35 764,24	52,6	—	f 16 714,40	f 19 542,13	11,9	—	—	—	—	—	—	—	f 660,—	0,2	f 1 197,35	0,4	f 304 325,77
2. Landschapskas van *Koeboe*	12 994,38	20,9	675,—	1,0	f 155,—	0,2	31 961,35^5	12 327,39	71,0	—	1 324,30	2 964,60	6,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8,—	—	62 410,02^5
3. Landschapskas van *Landak*	20 320,56^5	18,5	6 000,—	5,5	—	—	61 295,54	536,41	56,2	f 8 705,—	3 714,48	2 519,60	13,6	—	—	—	f 68,—	—	—	—	10,—	—	6 856,54^5	6,2	110 026,14
4. Landschapskas van *Sanggau*	1 233,73	2,1	2 400,—	4,0	—	—	42 350,88^5	957,94	71,4	—	2 006,—	1 045,88	5,0	—	—	—	216,41	0,3	—	—	—	—	10 462,11	17,2	60 672,95^5
5. Landschapskas van *Tajan*	4 007,59^5	10,1	600,—	1,5	—	—	30 289,56^5	521,30	77,7	—	—	1 561,—	4,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 668,21	6,7	39 647,67
6. Landschapskas van *Sekadau*	33 968,54^5	42,6	3 080,—	3,9	189,50	0,2	32 933,31	2 070,46	44,0	—	2 157,—	2 494,—	5,8	—	—	—	632,42^5	0,8	—	—	—	—	2 166,72^5	2,7	79 691,96^5
7. Landschapskas van *Sambas*	20 357,23	10,0	12 000,—	5,9	—	—	129 244,89^5	4 330,53	65,5	—	13 515,64	24 015,15	18,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500,—	0,2	203 963,44^5
8. Landschapskas van *Mampawa*	7 194,57^5	8,0	8 000,—	8,9	—	—	55 171,56^5	3 187,32	64,5	—	434,—	16 008,64	18,2	—	—	—	—	—	f 175,—	0,2	—	—	222,89	0,2	90 393,99
9. Landschapskas van *Sintang*	12 893,47	13,5	3 600,—	3,8	78,83	—	67 704,39	2 431,25	73,4	—	3 000,—	2 775,80	6,1	—	—	—	2 026,63	2,1	—	—	—	—	1 095,48	1,1	95 605,85
10. Landschapskas van *Matan*	50 921,52	34,1	—	—	—	—	78 663,46^5	4 515,48	55,6	—	2 665,—	589,50	2,2	—	—	—	—	—	100,—	—	1 184,59	0,8	11 165,06	7,3	149 804,61^5
11. Landschapskas van *Soekadana*	2 836,98	17,7	4 800,—	30,0	—	—	7 511,56	—	47,0	—	650,—	—	4,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195,05	1,2	15 993,59
12. Landschapskas van *Simpang*	11 783,88	33,5	2 680,—	6,2	—	—	16 558,18^5	916,28	49,6	—	3 726,32	—	10,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56,—	0,1	35 240,66^5
Totalen	f 251 377,44	20,1	f 76 655,—	6,1	f 423,33	—	f 677 967,39^5	f 67 558,60	59,8	f 8 705,—	f 49 907,14	f 73 516,30	10,6	—	—	—	f 2 943,46^5	0,2	f 275,—	—	f 1 854,59	0,1	f 36 593,42	3,1	f 1 247 776,68

UITGAVEN.

1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	7de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.																																
f 25 000,—	—	16,3	f 2 550,10	f 1 882,54^5	f 144,10	3,0	f 7 588,27^5	f 450,—	f 6 420,—	9,4	f 27 080,—	f 1 453,06^5	f 7 961,90	f 7 471,00^5	28,7	f 6 980,—	f 1 299,60	—	5,4	f 294,81	f 1 581,15	1,2	f 6 678,85^5	f 445,—	4,6	f 408,60^5	—	0,3	f 47 801,25^5	31,1	f 153 490,26^5	Afdeelingskas van *Indragiri*.
10 000—	—	15,4	1 801,50	2 014,93	71,60	6,0	3 711,17^5	710,50	—	6,9	8 904,—	—	2 236,40	1 922,32^5	20,1	3 973,—	752,19^5	—	7,3	167,50	1 093,66	1,9	16 677,37	120,—	25,8	216,81^5	—	0,3	10 617,61^5	16,3	64 990,58^5	Onderafdeelingskas van de *Koeantan-districten*.
f 35 000,—	—		f 4 351,60	f 3 897,47^5	f 215,70		f 11 299,45	f 1 160,50	f 6 420,—		f 35 984,—	f 1 453,06^5	f 10 198,30	f 9 393,33		f 10 953,—	f 2 051,79^5	—		f 462,31	f 2 674,81		f 23 356,22^5	f 565,—		f 625,42	—		f 58 418,87		f 218 480,85	
WESTERAFDEELING VAN BORNEO.																																
—	—	—	f 3 462,40	—	—	1,1	f 10 095,12	f 8 077,77	f 30 173,21	15,9	f 100 661,25	f 8 172,20	f 5 616,65	f 9 402,51	40,7	—	f 1 966,65	—	0,7	f 222,98	—	0,1	f 37 074,72	f 865,—	12,5	—	—	—	f 88 535,31	29,0	f 304 325,77	Landschapskas van *Pontianak*.
—	—	—	462,—	f 64,90	—	0,8	2 778,83	1 747,51	11 200,—	25,4	7 341,—	—	2 353,60	4 065,56^5	21,5	f 112,45	—	—	0,2	—	—	—	7 756,05	400,—	13,0	—	—	—	24 123,12	38,6	62 410,02^5	Landschapskas van *Koeboe*.
—	—	—	375,—	638,18	—	0,9	3 846,34^5	1 954,83	1 242,50	6,4	31 524,—	1 857,24	6 854,78	12 612,48	48,0	392,—	348,08	—	0,6	25,—	—	—	19 726,57	970,—	18,9	—	—	—	27 661,18^5	25,2	110 026,14	Landschapskas van *Landak*.
—	—	—	1 010,—	225,07	—	2,0	2 290,51^5	2 056,26	1 645,—	9,8	19 373,05	802,40	5 220,53	3 918,51	48,2	—	5 471,58	—	9,0	278,73	—	0,4	1 017,34	1 185,—	3,9	—	—	—	16 178,97	26,7	60 672,95^5	Landschapskas van *Sanggau*.
—	—	—	—	61,02	—	0,1	1 861,73	816,76	172,21	7,3	10 125,49	—	2 348,17	1 332,03	34,8	170,50	751,45	—	2,3	928,—	f 278,73	2,9	115,80	160,—	0,8	—	—	—	20 525,78	51,8	39 647,67	Landschapskas van *Tajan*.
—	—	—	907,60	2 421,41	—	4,2	2 149,23^5	2 110,99	2 660,—	8,9	10 588,50	970,50	3 092,87	3 313,93	22,2	77,21	1 247,04	—	1,8	3 669,95	—	4,6	7 074,12	770,—	9,8	—	—	—	38 638,61	48,5	79 691,96^5	Landschapskas van *Sekadau*.
—	—	—	960,—	802,77	—	0,9	11 520,83	5 575,10	10 764,96	13,5	92 189,—	6 707,87	10 067,31	8 155,74	57,6	600,—	472,95	—	0,5	—	—	—	36 719,44	1 750,—	18,9	—	—	—	17 677,47^5	8,6	203 963,44^5	Landschapskas van *Sambas*.
—	—	—	—	2 154,70	—	2,4	4 234,36^5	2 360,35	2 309,40	9,9	33 588,20	217,—	3 698,70	6 603,03	48,9	—	413,60	—	0,4	222,98	—	0,2	9 560,—	840,—	11,5	—	—	—	24 191,06^5	26,7	90 393,99	Landschapskas van *Mampawa*.
—	—	—	2,50	2 368,63	—	2,5	6 901,91	2 319,10	145,—	9,9	26 546,50	2 400,—	10 377,79	15 912,33^5	57,7	721,49	4 160,84	—	5,1	1 128,67	—	1,2	3 579,25	1 605,—	5,4	—	—	—	17 436,83^5	18,2	95 605,85	Landschapskas van *Sintang*.
—	—	—	521,20	5 241,06	f 470,16	4,1	5 279,89^5	4 572,77	73,30	6,6	20 452,54	1 332,50	4 800,80	3 435,71	20,0	494,85	6 041,21	—	4,3	1 869,73	—	1,2	3 482,—	642,50	2,9	—	—	—	91 094,89	60,9	149 804,61^5	Landschapskas van *Matan*.
—	—	—	260,97	375,—	—	3,9	441,34^5	336,—	121,40	5,6	6 894,08	—	1 618,05	746,89	57,9	250,—	834,36	—	6,7	555,—	—	3,5	1 972,—	120,—	13,2	—	—	—	1 468,49^5	9,2	15 993,59	Landschapskas van *Soekadana*.
—	—	—	310,98	800,—	—	3,1	885,72^5	623,25	660,21	6,2	6 768,09	931,58	2 471,37	1 765,79	33,9	500,—	1 212,28	—	4,8	—	—	—	5 651,—	—	15,8	—	—	—	12 660,39	36,2	35 240,66^5	Landschapskas van *Simpang*.
—	—	—	f 8 272,65	f 15 152,74	f 470,16	1,9	f 52 285,34^5	f 32 550,69	f 61 167,19	11,7	f 366 051,70	f 23 391,29	f 58 520,62	f 71 264,52	41,6	f 3 318,50	f 22 915,04	—	2,2	f 8 901,04	f 278,73	0,7	f 133 728,29	f 9 307,50	11,5	—	—	—	f 380 200,67^5	30,4	f 1 247 776,68	

A

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschaps bedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.																									
1. Afdeelingskas van *Samarinda*	f 171 786,95[5]	12,1	f 150 858,26	10,7	f 1 606,10	0,1	f 301 949,38[5]	f 110 868,42	29,1	f 18 117,44	f 595 692,76[5]	f 28 683,29[5]	45,3	—	f 11 084,44	0,8	f 298,50	—	f 2 655,01	0,2	f 18 651,83	1,3	f 5 006,06	0,4	f 1 417 258,46
2. Landschapskas van *Kota Waringin*	16 934,91[5]	17,1	12 000,—	12,1	787,76	0,8	60 416,65	4 168,26	65,1	3 684,69	—	788,87[5]	4,5	—	—	—	—	—	165,—	0,2	225,68	0,2	—	—	99 171,83
Totalen	f 188 721,87		f 162 858,26		f 2 393,86		f 362 366,03[5]	f 115 036,68		f 21 802,13	f 595 692,76[5]	f 29 472,17		—	f 11 084,44		f 298,50	—	f 2 820,01		f 18 877,51		f 5 006,06		f 1 516 430,29
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
1. Landschapskas van *Boni*	f 112 279,46	21,01	f 16 862,—	3,16	f 6 670,74	1,25	f 265 188,68	f 12 982,87	52,06	f 35 941,25	—	f 67 267,48	19,31	f 102,15	f 5 530,46	1,06	f 224,23	0,04	f 6 852,04	1,28	—	—	f 4 449,93	0,83	f 534 351,29
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	58 842,63	25,24	—	—	2 206,70	0,95	146 635,77	4 968,—	65,05	18 367,50	—	1 328,—	8,45	55,45	—	0,02	—	—	625,—	0,27	—	—	45,44	0,02	233 074,49
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	56 106,50	24,04	—	—	2 752,66	1,19	118 222,24	7 668,37	53,95	30 529,—	—	13 321,22	18,79	57,05	4 307,80	1,87	—	—	376,—	0,16	—	—	15,75	—	233 356,59
4. Landschapskas van *Loewoe*	268 981,10	30,12	—	—	4 576,75	0,51	436 856,60	91 012,61	59,12	24 514,65	—	4 490,35	3,25	435,92	26,80	0,05	45 347,40	5,08	2 852,50	0,32	f 11 145,44	1,25	2 669,63	0,30	892 909,75
5. Afdeelingskas van *Mandar*	119 692,11	25,89	22 680,—	4,91	3 256,82	0,70	260 943,08	25 498,38	61,96	23 181,05	—	2 625,14	5,58	193,30	824,68	0,22	—	—	2 077,50	0,45	—	—	1 325,14	0,29	462 297,20
6. Onderafdeelingskas van *Pare Pare, Sidenreng* en *Rapang*	59 569,23	26,04	8 302,—	3,64	2 135,72	0,93	116 881,89	19 344,20	59,54	11 353,—	—	1 225,70	5,50	—	541,50	0,24	24,60	0,01	6 707,95	2,93	1 361,—	0,59	1 322,98	0,58	228 769,77
7. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	33 916,20	26,20	—	—	614,25	0,47	50 455,46	2 109,81	40,59	23 136,—	—	248,75	18,05	69,70	—	0,05	259,32	0,20	487,66	0,38	—	—	18 214,26	14,06	129 511,41
8. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	15 996,16	12,52	—	—	4 260,—	3,33	52 541,75	41 981,29	73,99	10 584,—	—	130,—	8,39	63,35	—	0,05	—	—	270,—	0,21	1 847,50	1,45	81,—	0,06	127 755,05
9. Onderafdeelingskas van *Barroe*	35 893,97	33,34	3 500,—	3,25	996,58	0,93	55 898,27	5 060,46	56,63	5 389,—	—	655,—	5,62	86,90	76,03	0,15	—	—	60,—	0,05	—	—	30,25	0,03	107 646,46
10. Landschapskas van *Boeton*	192 754,94	29,08	5 700,—	0,86	3 015,21	0,45	192 402,06	42 642,78	35,46	18 245,—	—	1 683,90	3,0	107,75	71,20	0,03	136 202,82	20,54	532,30	0,08	3 006,90	0,46	66 547,98	10,04	662 912,84
11. Landschapskas van *Laiwoei*	50 698,76	28,12	1 500,—	0,83	1 196,43	0,66	74 991,77	11 317,38	47,88	14 050,—	—	436,75	8,03	141,05	—	0,08	20 804,45	11,55	4 117,87	2,28	93,98	0,05	938,09	0,52	180 286,53
12. Onderafdeelingskas van *Banggai*	44 021,69	21,32	—	—	1 041,40	0,51	122 916,91	6 311,89	62,59	23 356,—	—	2 415,41	12,48	235,80	44,—	0,14	65,65	0,03	300,—	0,14	2 065,67	1,0	3 696,55	1,79	206 470,97
13. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	22 924,98	22,46	—	—	80,—	0,8	65 541,02	7 502,87	71,58	4 390,—	—	608,40	4,91	87,90	155,—	0,24	—	—	710,—	0,69	—	—	45,85	0,04	102 046,02
Totalen	f1 071 677,73	26,9	f 58 544,—	1,4	f 32 803,26	0,8	f1 959 475,50	f 278 400,91	54,0	f 243 036,45	—	f 96 436,10	8,2	f 1 636,32	f 11 577,47	0,3	f202 928,47	4,9	f 25 968,82	0,6	f 19 520,49	0,5	99 382,85	2,4	f 4 101 388,37

UITGAVEN.

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en verooordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.																																	
1. Afdeelingskas van *Samarinda*	f 219 525,—	—	15,5	f 24 785,50	f 8 737,16[5]	f 2 377,28	2,5	f 14 069,80[5]	f 13 616,30[5]	f221 669,43	17,6	f 227 879,12[5]	f 138 524,20	f 40 841,32[5]	f 73 471,11	33,9	—	f 32 463,47[5]	—	2,3	—	f 1 014,31	0,1	f 87 061,31	f 510,—	6,2	f 24 784,88[5]	—	1,7	f 286 478,73[5]	20,2	f 1 417 258,46	Afdeelingskas van *Samarinda*.
2. Landschapskas van *Kota Waringin*	15 666,—	—	15,8	2 080,50	2 186,86	101,70	4,4	2 074,52	864,46	6 840,41[5]	9,9	39 788,50	—	2 599,80	2 452,33	45,2	—	1 608,15	—	1,6	—	—	—	3 987,07[5]	—	4,0	—	—	—	18 921,52	19,1	99 171,83	Landschapskas van *Kota Waringin*.
Totalen	f 235 191,—	—		f 26 816,—	f 10 924,02[5]	f 2 478,98		f 16 143,82[5]	f 14 480,76[5]	f228 509,84[5]		f 267 667,62[5]	f 138 524,20	f 42 941,12[5]	f 75 923,44		—	f 34 071,62[5]	—		—	f 1 014,31	—	f 91 048,38[5]	f 510,—		f 24 784,88[5]	—		f 305 400,25[5]		f 1 516 430,29	
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.																																	
1. Landschapskas van *Boni*	—	—	—	—	f 26 171,80	f 483,40	4,99	f 21 541,17	f 7 813,73	f 20 289,50	9,29	f 45 233,35	—	f 1 085,50	f 12 804,48	11,07	f 2 208,60	f 38 618,91	—	7,65	f 8 835,70	f 180,—	1,69	f153 173,25	f 300,—	28,71	f 1 332,70	—	0,25	f 194 279,20	36,35	f 534 351,29	Landschapskas van *Boni*.
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	—	f 5 617,—	2,41	—	7 859,87	494,50	3,59	11 587,50	2 906,17	22 532,—	15,89	28 649,—	—	337,30	502,26	12,65	1 241,78	1 938,30	f 281,10	1,48	1 540,30	—	0,66	71 584,33	—	30,71	—	—	—	76 003,08	32,61	233 074,49	Onderafdeelingskas van *Wadjo*.
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	—	8 185,—	3,51	—	8 657,68	19,55	3,72	9 327,02	3 708,19	12 560,—	10,97	19 129,—	—	422,54	1 726,14	9,11	1 095,—	6 705,81	—	2,91	1 237,65	—	0,53	98 328,32	—	42,57	—	—	—	62 254,69	26,68	233 356,59	Onderafdeelingskas van *Sopeng*.
4. Landschapskas van *Loewoe*	—	760,—	0,09	f 2 867,80	40 007,41	394,55	4,85	28 170,29	12 342,41	692,50	4,61	54 365,—	—	2 118,53	6 037,57	7,0	10 236,46	17 231,55	—	3,08	5 742,34	24 215,46	3,35	210 069,72	420,—	23,57	2 588,50	—	0,29	474 649,66	53,16	892 909,75	Landschapskas van *Loewoe*.
5. Afdeelingskas van *Mandar*	—	—	—	2 010,—	15 424,52	351,69	3,84	20 018,08	10 248,05	6 632,—	7,99	69 278,—	—	1 269,15	5 315,66	16,41	3 962,64	23 351,55	—	5,91	3 891,45	—	0,84	176 631,33	300,—	38,27	—	—	—	123 613,08	26,74	462 297,20	Afdeelingskas van *Mandar*.
6. Onderafdeelingskas van *Pare Pare, Sidenreng* en *Rapang*	—	—	—	909,—	13 918,28	220,20	6,58	9 384,88	2 801,11	10 855,—	10,07	23 139,25	—	470,95	1 230,34	10,86	—	4 439,36	—	1,94	1 035,—	—	0,45	106 951,50	397,63	46,92	—	—	—	53 017,27	23,18	228 769,77	Onderafdeelingskas van *Pare Pare, Sidenreng* en *Rapang*
7. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	—	2 949,—	2,28	606,—	9 379,78	99,37	7,79	4 049,22	1 409,15	7 792,—	10,23	13 761,10	—	307,64	497,22	11,25	1 958,40	1 595,60	477,90	3,12	448,55	—	0,34	47 387,97	42,—	36,62	—	—	—	36 750,51	28,37	129 511,41	Onderafdeelingskas van *Pinrang*.
8. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	—	2 093,—	1,64	300,—	7 471,77	68,—	6,13	4 203,34	2 625,36	2 230,—	7,09	7 304,—	—	707,07	393,21	6,58	1 935,—	1 387,—	829,70	3,25	551,28	—	0,43	63 219,51	—	49,48	—	—	—	32 436,31	25,40	127 755,05	Onderafdeelingskas van *Enrekang*.
9. Onderafdeelingskas van *Barroe*	—	3 260,—	3,03	—	4 984,36	6,—	4,63	4 452,23	1 274,27	—	5,33	14 891,50	—	228,90	1 215,74	15,17	3 591,34	1 426,83	—	4,66	364,44	—	0,34	68 692,19	—	63,81	—	—	—	3 528,66	3,03	107 646,46	Onderafdeelingskas van *Barroe*.
10. Landschapskas van *Boeton*	f 57 247,—	—	8,64	1 234,80	19 354,83	1 365,05	3,31	14 800,72	6 375,13	145,—	3,21	46 370,57	—	779,75	6 883,40	8,15	1 815,70	15 688,19	197,40	2,67	658,53	131 684,77	19,96	89 214,60	400,—	13,52	606,—	—	0,09	268 091,40	40,45	662 912,84	Landschapskas van *Boeton*.
11. Landschapskas van *Laiwoei*	15 761,—	—	8,74	672,—	6 230,15	47,50	3,85	4 390,—	1 879,45	—	3,48	11 764,50	—	573,45	2 207,45	8,07	1 487,50	2 006,08	—	1,94	916,40	18 569,94	10,81	40 603,97	300,—	22,69	—	—	—	72 877,14	40,42	180 286,53	Landschapskas van *Laiwoei*.
12. Onderafdeelingskas van *Banggai*	—	—	—	—	7 581,63	202,30	3,77	9 550,70	2 853,77	—	6.0	22 798,50	—	1 840,—	1 430,50	12,63	4 939,10	2 202,13	—	3,46	1 119,35	—	0,54	33 019,11	360,—	16,17	—	—	—	118 573,88	57,43	206 470,97	Onderafdeelingskas van *Banggai*.
13. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	—	—	—	—	1 704,15	320,82	1,99	3 172,45	2 520,72	—	5,57	11 285,20	—	1 878,15	2 775,47	15,62	1 574,14	3 872,29	—	5,33	979,—	—	0,96	17 189,97	—	16,85	—	—	—	54 773,66	53,68	102 046,02	Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*.
Totalen	f 73 008,—	f 22 864,—	2,0	f 8 599,60	f168 746,23	f 4 072,93	4,0	f 144 647,60	f 58 757,51	f 83 728,—	7,0	f 367 969,47	—	f 12 018,93	f 43 019,44	10,0	f 36 045,66	f120 463,60	f 1 786,10	5,0	f 27 319,99	f174 650,17	5,0	f1 176 065,77	f 2 519,63	29,0	f 4 527,20	—	—	f1570 578,54	38,0	f 4 101 388,37	

A

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouve schadel gen e bijd	dere nsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Lands bedri
1. Afdeelingskas van *Samarinda*.	f 171 786,95[5]	12,1	f 150 8	84,44	0,8	f 298,50	—	f 2 655,01	0,2	f 18 651
2. Landschapskas van *Kota Waringin*	16 934,91[5]	17,1	12 0(	—	—	—	—	165,—	0,2	225
Totalen . . .	f 188 721,87		f 162 8	84,44		f 298,50	—	f 2 820,01		f 18 877

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouve schadel gen e bijd	dere nsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Lands bedri
1. Landschapskas van *Boni* . .	f 112 279,46	21,01	f 16 86	530,46	1,06	f 224,23	0,04	f 6 852,04	1,28	—
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	58 842,63	25,24	—	—	0,02	—	—	625,—	0,27	—
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	56 106,50	24,04	—	307,80	1,87	—	—	376,—	0,16	—
4. Landschapskas van *Loewoe* .	268 981,10	30,12	—	26,80	0,05	45 347,40	5,08	2 852,50	0,32	f 11 145
5. Afdeelingskas van *Mandar* .	119 692,11	25,89	22 68	824,68	0,22	—	—	2 077,50	0,45	—
6. Onderafdeelingskas van *Pare Pare, Sidenreng* en *Rapang* .	59 569,23	26,04	8 30	541,50	0,24	24,60	0,01	6 707,95	2,93	1 361
7. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	33 916,20	26,20	—	—	0,05	259,32	0,20	487,66	0,38	—
8. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	15 996,16	12,52	—	—	0,05	—	—	270,—	0,21	1 847
9. Onderafdeelingskas van *Barroe*	35 893,97	33,34	3 50	76,03	0,15	—	—	60,—	0,05	—
10. Landschapskas van *Boeton* .	192 754,94	29,08	5 70	71,20	0,03	136 202,82	20,54	532,30	0,08	3 006
11. Landschapskas van *Laiwoei* .	50 698,76	28,12	1 50	—	0,08	20 804,45	11,55	4 117,87	2,28	93
12. Onderafdeelingskas van *Banggai*	44 021,69	21,32	—	44,—	0,14	65,65	0,03	300,—	0,14	2 065
13. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	22 924,98	22,46	—	155,—	0,24	—	—	710,—	0,69	—
Totalen . . .	f 1 071 677,73	26,9	f 58 54	577,47	0,3	f 202 928,47	4,9	f 25 968,82	0,6	f 19 520

O N T V A

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	
1. Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden*	f 72 756,88	37,0	—	—	f 5 435,10	2,8	f 90 449.35^{5}	f 6 478,70	49,3	f
2. Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden*	17 667,42	32,2	—	—	697,50	1,3	33 975.80^{5}	497.18	62,9	
3. Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou*	14 889,09^{5}	10,9	f 5 445,—	4,0	1 176,75	0,9	82 999.22	3 778,97	62,3	
4. Onderafdeelingskas van *Donggala*	7 766.49^{5}	7,0	5 150,—	4,6	1 286,50	1,2	74 418,06^{5}	2 223.10	68,6	
5. Onderafdeelingskas van *Paloe*	146 450,63	43,3	4 200,—	1,2	1 417,50	0.4	82 383,41^{5}	8 913.49	27,1	
6. Onderafdeelingskas van *Parigi*	59 016,60^{5}	38,2	3 750,—	2,4	1 513.85	0,9	76 163,24	1 355.93	50.2	
7. Onderafdeelingskas van *Poso*	80 366,93^{5}	40,7	3 625.—	1.8	1 560,—	0,8	98 573,28	5 281.75	52,6	
8. Landschapskas van *Toli Toli* .	20 583,48^{5}	25,3	2 000,—	2,5	—	—	49 109,08	3 571,28	64,8	
9. Landschapskas van *Bwool*. .	10 700,65^{5}	16,0	1 500,—	2.2	390,50	0,6	34 678,01	104,90	52,0	
Totalen . . .	f 430 198,20	32,1	f 25 670,—	2,0	f 13 477,70	1,0	f 622 749.47	f 32 205.39	48,9	f

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	
1. Afdeelingskas van *Noord- en Midden-Timor*	69 557,21	22,1	—	—	f 560,—	0,2	f 202 961,36^{5}	1 086,76^{5}	64,9	f
2. Afdeelingskas van *Zuid-Timor en eilanden*	23 700,96^{5}	10,2	f 14 771,70	6.3	948,80	0,4	178 151,87	837.08	76.4	
3. Afdeelingskas van *Soemba* .	34 887,33	15,8	655,—	0,3	4 946,20	2,3	154 943,06	244.—	70,4	
4. Afdeelingskas van *Flores* . .	7 414,45^{5}	1,3	—	—	1 631,70	0,3	404 006,10^{5}	42 101.75	82,1	
5. Landschapskas van *Manggarai*	5 395.40^{5}	3,5	—	—	176,50	0.1	112 314.96	25 523.80	89,7	
6. Landschapskas van *Soembawa*	3 892.02	1.6	12 916,80	5,4	758,—	0.3	200 712.33	—	83.3	
7. Onderafdeelingskas van *Bima*	54 971,86	16,5	12 466,66	3,7	1 050,—	0,3	239 949,50	3 708.16	72,9	
Totalen . . .	f 199 819,24^{5}	9,8	f 40 810.16	2,0	f 10 071,20	0.5	f1 493 039.19	f 73 501,55^{5}	76,7	f

ONTVANGSTEN.

MENADO.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden*	f 72 756,88	37,0	—	—	f 5 435,10	2,8	f 90 449,35^{5}	f 6 478,70	49,3	f 13 422,88	f 171,—	f 1 939,04	7,9	—	f 197,76^{5}	0,1	f 1 595,25	0,8	f 157,50	0,01	f 3 975,24	2,0	—	—	f 196 578,71
2. Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden*	17 667,42	32,2	—	—	697,50	1,3	33 975,80^{5}	497,18	62,9	—	—	1 308,94^{5}	2,4	—	35,72^{5}	0,1	—	—	348,—	0,6	—	—	f 250,—	0,5	54 780,57^{5}
3. Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou*	14 889,09^{5}	10,9	f 5 445,—	4,0	1 176,75	0,9	82 999,22	3 778,97	62,3	19 320,95	219,90	2 812,—	16,3	f 5 498,40	300,85	4,2	—	—	615,—	0,4	—	—	250,—	—	137 058,63^{5}
4. Onderafdeelingskas van *Donggala*	7 766,49^{5}	7,0	5 150,—	4,6	1 286,50	1,2	74 418,06^{5}	2 223,10	68,6	2 602,—	834,31^{5}	1 767,73	4,7	—	169,50	0,2	900,—	0,80	2 493,66^{5}	2,2	6 198,29	5,5	5 848,—	5,2	111 657,75
5. Onderafdeelingskas van *Paloe*	146 450,63	43,3	4 200,—	1,2	1 417,50	0,4	82 383,41^{5}	8 913,49	27,1	5 315,50	—	473,86^{5}	1,7	—	173,65	—	—	—	420,—	0,1	84 129,52	2,5	4 052,71	1,20	337 930,28
6. Onderafdeelingskas van *Parigi*	59 016,60^{5}	38,2	3 750,—	2,4	1 513,85	0,9	76 163,24	1 355,93	50,2	1 641,—	4 009,20	3 400,18	5,9	—	53,50	—	75,—	0,1	—	—	172,10	0,1	3 364,42	2,2	154 515,02^{5}
7. Onderafdeelingskas van *Poso*	80 366,93^{5}	40,7	3 625,—	1,8	1 560,—	0,8	98 573,28	5 281,75	52,6	2 297,—	3 576,—	79,30	3,0	—	367,47	0,2	—	—	640,73	0,3	165,—	0,1	1 159,13	0,6	197 691,59^{5}
8. Landschapskas van *Toli Toli*	20 583,48^{5}	25,3	2 000,—	2,5	—	—	49 109,08	3 571,28	64,8	3 060,—	—	548,85	4,4	—	—	—	—	—	186,—	0,2	275,87^{5}	0,3	2 000,—	2,5	81 334,57
9. Landschapskas van *Bwool*	10 700,65^{5}	16,0	1 500,—	2,2	390,50	0,6	34 678,01	104,90	52,0	18 001,—	—	513,55	27,7	—	39,15	0,1	274,75	0,4	430,—	0,6	—	—	250,—	0,4	66 882,51^{5}
Totalen . . .	f 430 198,20	32,1	f 25 670,—	2,0	f 13 477,70	1,0	f 622 749,47	f 32 205,39	48,9	f 65 660,33	f 8 810,41^{5}	f 12 843,46	6,5	f 5 498,40	f 1 337,61	0,5	f 2 845,—	0,2	f 5 290,89^{5}	0,4	f 94 916,02^{5}	7,1	f 16 926,76	1,3	f 1 338 429,65^{5}

TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Afdeelingskas van *Noord- en Midden-Timor*	69 557,21	22,1	—	—	f 560,—	0,2	f 202 961,36^{5}	1 086,76^{5}	64,9	f 1 716,—	f 27 866,83	f 4 863,32^{5}	11,0	—	f 24,85	—	f 155,84	—	f 4 328,—	1,4	f 735,40^{5}	0,2	f 748,56^{5}	0,2	f 314 604,15^{5}
2. Afdeelingskas van *Zuid-Timor en eilanden*	23 700,96^{5}	10,2	f 14 771,70	6,3	948,80	0,4	178 151,87	837,08	76,4	5 132,70	5 249,07^{5}	1 167,83^{5}	4,9	—	500,—	0,2	25,—	—	1 680,70	0,7	945,06	0,4	1 122,—	0,5	234 232,78^{5}
3. Afdeelingskas van *Soemba*	34 887,33	15,8	655,—	0,3	4 946,20	2,3	154 943,06	244,—	70,4	1 623,88	—	842,67	1,1	—	91,95	—	4 825,—	2,2	1 815,09	0,8	924,52	0,5	14 589,55	6,6	220 388,25
4. Afdeelingskas van *Flores*	7 414,45^{5}	1,3	—	—	1 631,70	0,3	404 006,10^{5}	42 101,75	82,1	12 016,38	547,55	4 766,33^{5}	3,2	—	141,65	—	460,49	0,1	5 088,55	0,9	6 402,25	1,2	59 001,57^{5}	10,9	543 578,79
5. Landschapskas van *Manggarai*	5 395,40^{5}	3,5	—	—	176,50	0,1	112 314,96	25 523,80	89,7	6 196,50	—	777,35	4,5	—	44,49	—	130,—	0,1	2 476,20	1,6	687,—	0,5	3,—	—	153 725,20^{5}
6. Landschapskas van *Soembawa*	3 892,02	1,6	12 916,80	5,4	758,—	0,3	200 712,33	—	83,3	12 443,—	—	1 999,37	6,0	—	57,10	—	87,50	—	1 265,—	0,5	2 842,25	1,2	4 034,60	1,7	241 007,97
7. Onderafdeelingskas van *Bima*	54 971,86	16,5	12 466,66	3,7	1 050,—	0,3	239 949,50	3 708,16	72,9	16 446,—	600,—	812,36	5,4	—	—	—	945,—	0,3	1 111,50	0,3	2 150,83	0,6	39,82^{5}	—	334 251,69^{5}
Totalen . . .	f 199 819,24^{5}	9,8	f 40 810,16	2,0	f 10 071,20	0,5	f 1 493 039,19	f 73 501,55^{5}	76,7	f 55 574,46	f 34 263,45^{5}	f 15 229,24^{5}	4,8	—	f 860,04	—	f 6 628,83	0,3	f 17 765,04	0,9	f 14 687,31^{5}	11,0	f 79 539,11^{5}	3,9	f 2 041 788,85

UITGAVEN.

MENADO.

1ste afd. (Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.) Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afd. (Justitie.) Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afd. (Financiën.) Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afd. (Bestuur.) Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afd. (Onderwijs en eeredienst.) Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afd. (Landbouw, nijverheid en handel.) Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afd. (Burgerlijke openbare werken.) Openbare landschapswerken.	7de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afd. (Landschapsbedrijven.) Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN
—	—	—	f 1 500,—	f 18 105,48	f 235,95	10,2	f 7 231,40^{5}	f 3 571,14^{5}	f 1 390,—	6,2	f 33 124,—	—	—	f 7 256,34^{5}	20,6	f 820,—	f 10 686,94	—	5,8	f 180,—	f 445,10	0,3	f 25 096,14^{5}	f 126,—	12,8	f 734,15	—	0,4	f 86 076,05	43,7	f 196 578,71	Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden.*
—	—	—	180,—	1 207,94	—	2,6	2 908,23	473,84^{5}	153,75	6,4	6 887,50	—	—	2 772,75^{5}	17,6	—	4 279,29	—	7,8	—	231,63	0,4	3 780,71	—	7,0	—	—	—	31 905,42^{5}	58,2	54 780,57^{5}	Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden.*
—	—	—	1 109,56	3 523,35^{5}	97,33	3,5	7 480,10	2 716,56	250,50	7,6	25 505,—	—	f 110,60	4 405,30	21,9	10 421,71	1 797,71	—	8,9	—	—	—	33 845,46	—	24,7	—	—	—	45 795,45	33,4	137 058,63^{5}	Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou.*
—	—	—	725,—	3 139,56	7,50	3,5	6 566,—	1 456,17	7,50	7,2	12 585,—	—	261,—	2 118,54	13,4	—	1 996,16	—	1,8	50,—	2 000,—	1,8	8 338,06^{5}	832,05	8,2	6 144,38	—	5,5	65 430,82^{5}	58,6	111 657,75	Onderafdeelingskas van *Donggala.*
—	—	—	1 125,—	5 000,—	100,—	1,8	7 641,15	1 587,42	19 068,25	8,4	11 300,—	—	1 275,—	5 447,—	5,3	—	17 169,72	—	5,1	2 500,—	500,—	0,9	44 417,50	262,50	13,2	41 560,—	—	12,3	178 976,74	53,0	337 930,28	Onderafdeelingskas van *Paloe.*
—	—	—	45,—	3 591,92	—	2,4	6 151,60	981,76^{5}	6,—	4,9	6 500,—	—	226,50	2 381,17	5,6	—	1 011,32	—	0,7	562,60	100,—	0,4	4 780,77	—	3,1	—	—	—	128 176,38	82,9	154 515,02^{5}	Onderafdeelingskas van *Parigi.*
—	—	—	1 020,—	2 191,27	33,80	1,6	8 868,28^{5}	1 265,54^{5}	5 249,—	7,8	13 850,—	—	597,42^{5}	6 518,05	9,2	5 000,—	7 708,14	—	6,4	730,30	41,50	0,4	23 287,87^{5}	—	11,8	—	f 6 555,—	4,8	114 775,40^{5}	58,1	197 691,59^{5}	Onderafdeelingskas van *Poso.*
—	—	—	180,—	1 579,15	18,50	2,3	4 704,58	635,90^{5}	573,75	7,4	4 620,—	—	—	1 598,65	7,7	—	1 229,28^{5}	—	1,5	240,—	—	0,3	2 210,04^{5}	—	2,7	—	52,93^{5}	0,1	63 691,77	78,0	81 334,57	Landschapskas van *Toli Toli.*
—	—	—	216,—	434,47	239,50	1,3	3 843,54^{5}	534,74	1 503,75	8,8	11 712,—	—	105,42	1 521,10	20,0	—	1 247,39	—	1,9	292,96	—	0,4	4 954,53^{5}	—	7,4	—	—	—	40 277,10^{5}	60,2	66 882,51^{5}	Landschapskas van *Bwool.*
—	—	—	f 6 100,56	f 38 773,14^{5}	f 732,58	3,4	f 55 394,89^{5}	f 13 222,59^{5}	f 28 202,50	7,2	f 126 083,50	—	f 2 575,94^{5}	f 34 018,91	12,1	f 16 241,71	f 47 125,95^{5}	—	4,7	f 4 555,86	f 3 318,23	0,6	f 150 711,10^{5}	f 1 220,55	11,4	f 48 438,53	f 6 607,93^{5}	4,2	f 755 105,15	56,4	f 1 338 429,65^{5}	

TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

1ste afd. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afd. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afd. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afd. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afd. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afd. Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afd. Openbare landschapswerken.	7de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afd. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN
f 84 240,—	f 4 588,80	28,2	f 2 840,—	f 24 604,04	f 41,—	8,7	f 21 514,12^{5}	f 1 277,42	f 25 620,—	15,4	f 48 420,—	f 1,30	f 1 735,78	f 4 049,55	17,3	—	f 6 687,95	—	2,1	f 25 595,82	f 75,—	8,2	f 17 626,78^{5}	—	5,6	—	—	—	f 45 687,08^{5}	14,5	f 314 604,15^{5}	Afdeelingskas van *Noord- en Midden-Timor.*
40 967,50	—	17,5	2 367,50	10 973,80^{5}	30,95	5,7	20 604,25	6 208,75	13 453,—	17,2	49 420,50	—	838,23	3 512,73^{5}	23,0	f 11 490,90^{5}	2 646,20^{5}	—	6,0	2 069,83	—	0,9	54 967,89^{5}	f 1 355,—	2,4	f 375,—	—	0,2	12 950,73	5,5	234 232,78^{5}	Afdeelingskas van *Zuid-Timor en eilanden.*
28 058,38	578,70	13,0	1 885,—	27 890,76^{5}	830,65	13,9	13 729,42	52,47	25 065,—	17,6	22 593,35	—	1 056,60	2 745,17	12,0	504,—	4 704,27^{5}	—	2,4	1 042,65	—	0,5	21 188,55	—	9,6	703,25	—	0,3	67 760,02	30,7	220 388,25	Afdeelingskas van *Soemba.*
152 193,—	1 929,—	28,4	4 547,50	32 501,39^{5}	688,48	7,0	41 230,41	978,71	66 793,70	20,0	70 444,—	11,40	1 150,51	6 573,84^{5}	14,4	1 200,—	16 191,90^{5}	—	3,2	9 427,33	596,04	1,8	99 624,02	—	18,3	1 863,63	—	0,4	35 633,91^{5}	6,5	543 578,79	Afdeelingskas van *Flores.*
39 900,57	514,40	26,3	1 415,—	3 664,40^{5}	30,50	3,3	10 048,17	417,24	15 000,—	16,6	19 407,50	—	476,—	3 548,24	15,3	—	2 303,68^{5}	—	1,4	9 098,98	—	5,9	36 716,—	—	23,9	—	—	—	11 184,51^{5}	7,3	153 725,20^{5}	Landschapskas van *Manggarai.*
30 912,86	900,20	13,2	780,—	13 903,03	—	6,1	17 224,62^{5}	859,90	29 594,17^{5}	19,7	43 095,50	—	399,33	4 125,74^{5}	19,9	2 628,—	14 860,98^{5}	—	7,3	1 793,60	—	0,7	49 005,92	—	20,3	655,—	—	0,2	30 269,10	12,6	241 007,97	Landschapskas van *Soembawa.*
52 560,—	825,60	16,0	1 451,—	4 437,47^{5}	—	1,8	21 983,03^{5}	661,21	1 812,62^{5}	7,3	52 972,44^{5}	300,—	129,60	5 366,43	17,5	4 539,15	12 041,62	—	5,0	550,—	—	0,1	134 731,29	—	40,3	571,93	—	0,2	39 328,28^{5}	11,8	334 251,69^{5}	Onderafdeelingskas van *Bima.*
f 428 832,31	f 9 336,70	21,5	f 15 286,—	f 117 974,91^{5}	f 1 621,58	6,6	f 146 334,03^{5}	f 10 455,70	f 177 338,50	16,3	f 306 353,29^{5}	f 312,70	f 5 786,05	f 29 911,71^{5}	16,8	f 20 362,05^{5}	f 59 436,62^{5}	—	3,9	f 49 577,71	f 671,04	2,5	f 413 860,46	f 1 355,—	20,3	f 4 168,81	—	0,2	f 242 813,65	11,9	f 2 041 788,85	

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
Vereenigde landschapskas van *Ternate, Tidore en Batjan*	f 38 520,43^5	11,1	f 44 320,—	12,8	f 6 205,43^5	1,8	f 167 622,79	f 2 582,35	49,0	f 17 829,50	f 33 908,80^5	f 28 806,90^5	23,2	f 63,95	f 97,97	—	f 3 486,79	1,0	f 758,58	0,2	f 2 862,64	0,8	f 283,45	0,1	f 347 349,60
NIEUW-GUINEA.																									
Landschapskas van *West-Nieuw-Guinea*	f 78 482,86^5	42,4	f 300,—	0,2	f 32,75	—	f 102 122,91	f 625,—	55,5	f 214,—	—	f 1 158,40^5	0,7	—	—	—	—	—	—	—	f 1 202,35	0,6	f 1 133,31	0,6	f 185 271,59
BALI EN LOMBOK.																									
Landschapskas van *Karangasem*	f 31 783,36^5	10,5	f 60 222,—	19,9	f 2 337,11	0,8	f 56 550,11^5	f 22 850,16	26,2	—	—	f 99 753,04	32,9	—	—	—	—	—	f 1 618,—	0,5	f 12 015,96	4,0	f 15 923,25	5,2	f 303 053,—

UITGAVEN.

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	7de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.																																	
Vereenigde landschapskas van *Ternate, Tidore en Batjan*	—	—	—	f 1 444,61^5	f 6 269,05^5	f 878,75	2,5	f 12 175,93^5	f 11 907,80	f 7 822,50	9,2	f 72 420,27	—	f 4 491,89	f 18 528,52^5	27,5	f 5 121,80	f 2 613,48^5	—	2,2	f 2 081,31	—	—	f 36 145,68^5	f 2 957,—	11,2	f 597,74	—	0,2	f 161 893,24	46,6	f 347 349,60	Vereenigde landschapskas van *Ternate Tidore en Batjan.*
NIEUW-GUINEA.																																	
Landschapskas van *West-Nieuw-Guinea*	f 25 000,—	—	13,5	f 1 092,—	f 7 137,35	f 29,—	4,5	f 2 677,43	f 2 596,19^5	—	2,8	f 15 498,—	—	f 257,24	f 1 897,29^5	9,5	—	f 922,43^5	—	0,5	f 680,30	f 10,—	0,4	f 4 668,41	f 855,—	3,0	—	—	—	f 121 950,93^5	65,8	f 185 271,59	Landschapskas van *West-Nieuw-Guinea.*
BALI EN LOMBOK.																																	
Landschapskas van *Karangasem*	f 50 000,—	—	16,5	f 9 807,50	f 11 585,23	f 1 648,16	7,6	f 4 698,10	f 240,—	—	1,6	f 57 725,30	—	f 1 172,60	f 11 803,95^5	23,4	—	f 1 523,80	—	0,5	200,—	—	—	f 63 100,52	f 1 200,—	21,2	f 4 196,95	—	1,4	f 84 150,88^5	27,8	f 303 053,—	Landschapskas van *Karangasem.*

A

N

e afdeeling. 'inanciën. Af he die Kas-beheer.	Ande onvo uit	Totaal.	KASSEN
1 3 571,14⁵	f 1	f 196 578,71	Onderafdeelingskas van de *Sangi eilanden.*
473,84⁵		54 780,57⁵	Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden.*
1 2 716,56		137 058,63⁵	Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou.*
456,17		111 657,75	Onderafdeelingskas van *Donggala.*
587,42	19	337 930,28	Onderafdeelingskas van *Paloe.*
1 981,76⁵		154 515,02⁵	Onderafdeelingskas van *Parigi.*
265,54⁵	5	197 691,59⁵	Onderafdeelingskas van *Poso.*
635,90⁵		81 334,57	Landschapskas van *Toli Toli.*
1 534,74	1	66 882,51⁵	Landschapskas van *Bwool.*
6 3 222,59⁵	f 2	f 1 338 429,65⁵	

N.

1 277,42	f 2	f 314 604,15⁵	Afdeelingskas van *Noord- en Midden-Timor.*
208,75	1	234 232,78⁵	Afdeelingskas van *Zuid-Timor en eilanden.*
1 52,47	2	220 388,25	Afdeelingskas van *Soemba.*
12 978,71	6	543 578,79	Afdeelingskas van *Flores.*
6 417,24	1	153 725,20⁵	Landschapskas van *Manggarai.*
12 859,90	2	241 007,97	Landschapskas van *Soembawa.*
16 661,21		334 251,69⁵	Onderafdeelingskas van *Bima.*
55 455,70	f17	f 2 041 788,85	

ONTVANGSTEN.

budget.	Bestuur. Afkoop heeren-diensten.	Cijns voor vergunningen en concessies.	Andere inkomsten.	% van het
,0	f 17 829,50	f 33 908,80⁵	f 28 806,90⁵	2
,5	f 214,—	—	f 1 158,40⁵	
,2	—	—	f 99 753,04	33

RECAPITULATIE

ONTVANGSTEN.

GEWESTEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.
Oostkust van Sumatra (12 kassen)	f 273 090,34	5,9	f 684 252,60	14,7	f 53 033,16	1,1	f 605 279,32	f 505 887,36	23,9	f 173 841,—	f 1 689 260,31	f 203 057,34	44,5
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	245 374,77^5	13,6	240 626,—	13,3	13 507,20	0,8	720 635,34^5	129 737,71	47,0	76 057,90	331 328,78^5	8 570,34	23,0
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	28 018,88^5	12,8	30 000,—	14,0	927,—	0,4	119 024,14	1 090,78	54,9	6 791,50	14 477,86	8 151,87	13,4
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	251 377,44	20,1	76 655,—	61,0	423,33	—	677 967,39^5	67 558,60	59,8	8 705,—	49 907,14	73 516,30	10,6
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (2 kassen)	188 721,87	12,5	162 858,26	10,7	2 393,86	0,2	362 366,03^5	115 036,68	31,5	21 802,13	595 692,76^5	29 472,17	42,7
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	1 071 677,73	26,9	58 544,—	1,4	32 803,26	0,8	1 959 475,50	278 400,91	54,0	243 036,45	—	96 436,10	8,2
Menado (9 kassen)	430 198,20	32,1	25 670,—	2,0	13 477,70	1,0	622 749,47	32 205,39	48,9	65 660,33	8 810,41^5	12 843,46	6,5
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	199 819,24^5	9,8	40 810,16	2,0	10 071,20	0,5	1 493 039,19	73 501,55^5	76,7	55 574,46	34 263,45^5	15 229,24^5	4,8
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	38 520,43^5	11,1	44 320,—	12,8	6 205,43^5	1,8	167 622,79	2 582,35	49,0	17 829,50	33 908,80^5	28 806,90^5	23,2
Nieuw-Guinea (1 kas)	78 482,86^5	42,4	300,—	0,2	32,75	—	102 122,91	625,—	55,5	214,—	—	1 158,40^5	0,7
Bali en Lombok (1 kas)	31 783,36^5	10,5	60 222,—	19,9	2 337,11	0,8	56 550,11^5	22 850,16	26,2	—	—	99 753,04	32,9
Totalen	f 2 837 065,15	16,0	f 1 424 258,02	8,0	f 135 212,00^5	0,8	f 6 886 832,21	f 1 229 476,49^5	45,7	f 669 512,27	f 2 757 649,53^5	f 576 995,17^5	22,6

GEWESTEN.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
Oostkust van Sumatra (12 kassen)	f 12 844,64	f 54 424,10	1,5	f 3 943,50	0,1	f 36 424,44	0,8	f 183 433,14	4,0	f 162 105,18	3,5	f 4 610 876,43
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	9 117,80^5	1 259,09	0,6	593,77	—	6 091,10	0,3	12 078,90	0,7	12 819,53	0,7	1 807 798,25
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	—	97,16	—	660,90	0,3	300,—	0,1	7 945,53^5	3,6	995,22	0,5	218 480,85
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	—	—	—	2 943,46^5	0,2	275,—	—	1 854,59	0,1	36 593,42	3,1	1 247 776,68
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (2 kassen)	—	11 084,44	0,7	298,50	—	2 820,01	0,2	18 877,51	1,2	5 006,06	0,3	1 516 430,29
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	1 636,32	11 577,47	0,3	202 928,47	4,9	25 968,82	0,6	19 520,49	0,5	99 382,85	2,4	4 101 388,37
Menado (9 kassen)	5 498,40	1 337,61	0,5	2 845,—	0,2	5 290,89^5	0,4	94 916,02^5	7,1	16 926,76	1,3	1 338 429,65^5
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	—	860,04	—	6 628,83	0,3	17 765,04	0,9	14 687,31^5	1,1	79 539,11^5	3,9	2 041 788,85
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	63,95	97,97	—	3 486,79	1,0	758,58	0,2	2 862,64	0,8	283,45	0,1	347 349,60
Nieuw-Guinea (1 kas)	—	—	—	—	—	—	—	1 202,35	0,6	1 133,31	0,6	185 271,59
Bali en Lombok (1 kas)	—	—	—	—	—	1 618,—	0,5	12 015,96	4,0	15 923,25	5,2	303 053,—
Totalen	f 29 161,11^5	f 80 737,88	0,6	f 224 329,22^5	1,2	f 97 311,88^5	0,6	f 369 394,45^5	2,1	f 430 708,14^5	2,4	f 17 748 643,56^5

UITGAVEN.

GEWESTEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeeling. Financiën. Kasbeheer.	3de afdeeling. Financiën. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afdeeling. Bestuur. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afdeeling. Bestuur. Politie.	4de afdeeling. Bestuur. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.
Oostkust van Sumatra (12 kassen)	f 347 000,—	f 5 000,—	7,5	f 67 592,73	f 46 654,41	f 29 304,10	3,1	f 52 894,76	f 34 726,39	f 384 772,08	10,2	f 850 926,92	f 530 399,58	f 118 457,54	f 163 022,49	35,8
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	135 000,—	2 360,—	7,6	9 620,—	28 787,65	8 134,99	2,6	64 657,57	29 049,05	175 404,11	14,9	409 485,85	47 612,67	91 070,20	76 307,14^5	34,5
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	35 000,—	—	16,0	4 351,60	3 897,47^5	215,70	3,9	11 299,45	1 160,50	6 420,—	8,6	35 984,—	1 453,06^5	10 198,30	9 393,33	26,1
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	—	—	—	8 272,65	15 152,74	470,16	1,9	52 285,34^5	32 550,69	61 167,19	11,7	366 051,70	23 391,29	58 520,62	71 264,52	41,6
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (2 kassen)	235 191,—	—	15,5	26 816,—	10 924,02^5	2 478,98	2,7	16 143,82^5	14 480,76^5	228 509,84^5	17,1	267 667,62^5	138 524,20	42 941,12^5	75 923,44	34,6
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	73 008,—	22 864,—	2,0	8 599,60	68 746,23	4 072,93	4,0	144 647,60	58 757,51	83 728,—	7,0	367 969,47	—	12 018,93	43 019,44	10,0
Menado (9 kassen)	—	—	—	6 100,56	38 773,14^5	732,58	3,4	55 394,89^5	13 222,59^5	28 202,50	7,2	126 083,50	—	2 575,94^5	34 018,91	12,1
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	428 832,31	9 336,70	21,5	15 286,—	117 974,91^5	1 621,58	6,6	146 334,03^5	10 455,70	177 338,50	16,3	306 353,29^5	312,70	5 786,05	29 911,71^5	16,8
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	—	—	—	1 444,61^5	6 269,05^5	878,75	2,5	12 175,93^5	11 907,80	7 822,50	9,2	72 420,27	—	4 491,89	18 528,52^5	27,5
Nieuw-Guinea (1 kas)	25 000,—	—	13,5	1 092,—	7 137,35	29,—	4,5	2 677,43	2 596,19^5	—	2,8	15 498,—	—	257,24	1 897,29^5	9,5
Bali en Lombok (1 kas)	50 000,—	—	16,5	9 807,50	11 585,23	1 648,16	7,6	4 698,10	240,—	—	1,6	57 725,30	—	1 172,60	11 803,95^5	23,4
Totalen	f 1 329 031,31	f 39 560,70	7,7	f 158 983,25^5	f 455 902,22^5	f 49 586,93	3,7	f 563 208,94^5	f 209 147,19^5	f 1 153 364,72^5	10,9	f 2 876 165,98	f 741 693,50^5	f 349 819,86	f 535 090,76^5	25,4

GEWESTEN.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afdeeling. Geneeskundige dienst.	5de afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	7de afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1920.	% van het budget.	Totaal.	GEWESTEN.
Oostkust van Sumatra (12 kassen)	f 128 589,99	f 162 263,94	—	6,3	f 76 465,21	f 84 203,70	3,5	f 1 110 205,85	f 15 973,66	24,3	f 114 630,46	—	2,5	f 317 792,62	6,8	f 4 640 876,43	Oostkust van Sumatra.
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	43 225,03	78 060,13^5	—	6,7	26 211,67^5	1 074,07	1,5	333 004,81	2 187,—	18,6	2 316,06	—	0,1	244 230,23^5	13,5	1 807 798,25	Atjeh en onderhoorigheden.
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	10 953,—	2 051,79^5	—	6,0	462,31	2 674,81	1,4	23 356,22^5	565,—	11,0	625,42	—	0,3	58 418,87	26,7	218 480,85	Riouw en onderhoorigheden.
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	3 318,50	22 915,04	—	2,2	8 901,04	278,73	0,7	133 728,29	9 307,50	11,5	—	—	—	380 200,67^5	30,4	1 247 776,68	Westerafdeeling van Borneo.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (2 kassen)	—	34 071,62^5	—	2,3	—	1 014,31	0,1	91 048,38^5	510,—	6,0	24 784,88^5	—	1,6	305 400,25^5	20,1	1 516 430,29	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	36 045,66	120 463,60	f 1 786,10	5,0	27 319,99	174 650,17	5,0	1 176 065,77	2 519,63	29,0	4 527,20	—	—	1 570 578,54	38,0	4 101 388,37	Celebes en onderhoorigheden.
Menado (9 kassen)	16 241,71	47 125,95^5	—	4,7	4 555,86	3 318,23	0,6	150 711,10^5	1 220,55	11,4	48 438,53	f 6 607,93^5	4,2	755 105,15	56,4	1 338 429,65^5	Menado.
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	20 362,05^5	59 436,62^5	—	3,9	49 577,71	671,04	2,5	413 860,46	1 355,—	20,3	4 168,81	—	0,2	242 813,65	11,9	2 041 788,85	Timor en onderhoorigheden.
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	5 121,80	2 613,48^5	—	2,2	2 081,31	—	0,6	36 145,68^5	2 957,—	11,2	597,74	—	0,2	161 893,24	46,6	347 349,60	Ternate en onderhoorigheden.
Nieuw-Guinea (1 kas)	—	922,43^5	—	0,5	680,30	10,—	0,4	4 668,41	855,—	3,0	—	—	—	121 950,93^5	65,8	185 271,59	Nieuw-Guinea.
Bali en Lombok (1 kas)	—	1 523,80	—	0,5	200,—	—	—	63 100,52	1 200,—	21,2	4 196,95	—	1,4	84 150,88^5	27,8	303 053,—	Bali en Lombok.
Totalen	f 263 857,74^5	f 531 448,43^5	f 1 786,10	4,5	f 196 455,40^5	f 267 895,06	2,6	f 3 535 895,51	f 38 650,34	20,1	f 204 286,05^5	f 6 607,93^5	1,2	f 4 240 205,63^5	23,9	f 17 748 643,56^5	

O N T

GEWESTEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.
Oostkust van Sumatra (12 kassen)	f 273 090,34	5,9	f 684 252,60	14,7	f 53 033,16	1,1	f 605 279,32	f 505 887,36
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	245 374,77^5	13,6	240 626,—	13,3	13 507,20	0,8	720 635,34^5	129 737,71
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	28 018,88^5	12,8	30 000,—	14,0	927,—	0,4	119 024,14	1 090,78
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	251 377,44	20,1	76 655,—	61,0	423,33	—	677 967,39^5	67 558,60
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (2 kassen)	188 721,87	12,5	162 858,26	10,7	2 393,86	0,2	362 366,03^5	115 036,68
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	1 071 677,73	26,9	58 544,—	1,4	32 803,26	0,8	1 959 475,50	278 400,91
Menado (9 kassen).	430 198,20	32,1	25 670,—	2,0	13 477,70	1,0	622 749,47	32 205,39
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	199 819,24^5	9,8	40 810,16	2,0	10 071,20	0,5	1 493 039,19	73 501,55^5
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	38 520,43^5	11,1	44 320,—	12,8	6 205,43^5	1,8	167 622,79	2 582,35
Nieuw-Guinea (1 kas)	78 482,86^5	42,4	300,—	0,2	32,75	—	102 122,91	625,—
Bali en Lombok (1 kas). . . .	31 783,36^5	10,5	60 222,—	19,9	2 337,11	0,8	56 550,11^5	22 850,16
Totalen . . .	f2 837 065,15	16,0	f1 424 258,02	8,0	f135 212,00^5	0,8	f6 886 832,21	f1 229 476,49^5

Bijlage B.

(Zie hoofdstuk C, § 2. van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1921 getroffen maatregelen, ter hervorming van de agrarische en maatschappelijke toestanden in de residentiën Soerakarta en Djokjakarta.

A. DJOKJAKARTA.

Algemeene opmerkingen. Alhoewel in het verslagjaar met den meesten ijver aan de hervorming van de agrarische en sociale verhoudingen in dit gewest werd gewerkt, hadden toch enkele omstandigheden een eenigszins vertragenden invloed op den voortgang, waardoor het wenschelijk scheen het in 1920 ontworpen werkplan te herzien.

Dit werkplan — rekening houdend met het beschikbaar personeel — werd in detail vastgesteld; in zoover werd afgeweken van het in 1920 ontworpen schema, dat in het district Imagiri van het regentschap Bantoel en in het district Galoer van het regentschap Adikarta de nieuwe toestand eerst in 1924 zal intreden.

Ligt de oorzaak van dat uitstel eenerzijds in de moeilijkheden, welke gerezen zijn ten aanzien van de kaloerahan-vorming in het district Imagiri, waar tallooze kleine enclaves van het rijk Soerakarta in de sultanaatsgronden verspreid liggen, anderzijds wordt bij het voortschrijden der reorganisatie-werkzaamheden in steeds meerder mate de remmende invloed ondervonden van het tekort aan hooger bestuurspersoneel, voornamelijk in de afdeeling Djokjakarta, waardoor de volledige overdracht van het reeds gereorganiseerde gebied aan den gewonen bestuursdienst nog steeds niet kon plaats vinden.

Allerlei bemoeienis met desa-aangelegenheden en ondernemingskwesties moet daar nog telkens aan de ambtenaren van het agrarisch kantoor worden opgedragen, omdat de formatie van het Europeesch bestuurspersoneel in die afdeeling te zwak is, om op de eigenlijke bestuursambtenaren, naast de vele reeds aan hen opgedragen politioneele en administratieve werkzaamheden, ook nog deze geheele reeks nieuwe bemoeienissen over te brengen. Ook bleek het duidelijk, dat bij die werkzaamheden het inlandsch bestuur, hetwelk over het algemeen geen voldoende vóóropleiding heeft gehad en vastgeworteld is in de oude Vorstenlandsche begrippen, de Europeesche controle nog geheel niet kan ontberen, hoezeer men ook trachtte dat bestuur een juist inzicht in den nieuwen toestand en zijne eischen bij te brengen.

Van het tot stand brengen van eene principieele wijziging in de administratieve indeeling der afdeelingen werd voorshands afgezien, aangezien geen voldoend aantal goed onderlegde inlandsche krachten beschikbaar was om de te vormen grootere ressorten naar behooren te besturen.

Al naarmate de beschikking over meer en beter opgeleide bestuursambtenaren zal worden verkregen, zal met de vorming van grootere ressorten worden voortgegaan.

Den 28sten Januari 1921 deed de bejaarde sultan Hamangkoe Boewana VII afstand van zijne waardigheid en werd volgens zijn wensch op den 8sten Februari d. a. v. zijn oudste wettige zoon onder den naam van Hamangkoe Boewana VIII tot sultan van Djokjakarta verheven. Abdicatie en troonsbestijging verliepen zonder eenige stoornis, dank zij de getroffen voorbereiding en maatregelen tegen eventueele actie van de, den nieuwen sultan vijandige partij.

De oude sultan verhuisde naar het buitenverblijf Ambaroekma, waar hij de laatste maanden van zijn leven in rust en tevredenheid leefde en den 30sten December 1921 overleed.

De voornaamste onderwerpen op wetgevend gebied, die in het verslagjaar werden geregeld, zijn:

a. de aanwijzing van z.g. verboden kringen als bedoeld bij Ind. St. 1913 nº. 495, ter beperking van houtdiefstal;

b. de inning van achterstallige belasting van zelfbestuursonderhoorigen door middel van dwangschriften;

c. de wijze waarop en de voorwaarden waaronder vergunningen tot railbaanaanleg kunnen worden verkregen;

d. de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de openbare wegen met voertuigen mogen worden bereden.

Begrootingen. De eindcijfers der sultanaatsbegrooting van 1921 zijn:

Ontvangsten:		
Buitengewone	f 1 685 965,—	
Gewone	3 511 413,66	
Totaal		f 5 197 378,66
Uitgaven:		
Buitengewone	f 1 615 800,—	
Gewone	3 456 275,88	
Totaal		f 5 072 075,88
Voordeelig saldo		f 125 302,78

Voor het Pakoe Alamsche gebied geeft de begrooting voor 1921 de volgende eindcijfers aan:

Ontvangsten:

Buitengewone	f 98 500,—	
Gewone	251 785,58	
Totaal		f 350 285,58

Uitgaven:

Buitengewone	f 71 700,—	
Gewone	236 366,70	
Totaal		308 066,70
Voordeelig saldo		f 42 218,88

In het afgeloopen jaar bestond aanleiding om een zeer scherp toezicht te houden in het bijzonder op de aanwending van de gelden ter bestrijding van de kosten voor de uitvoering van verschillende sultanaatswerken en zulks in verband met geconstateerde overschrijdingen van de toegestane credieten en het onvoldoend onderhoud der hoofdwegen zoowel binnen als buiten de hoofdplaats Djokjakarta, niettegenstaande de daarvoor bestemde fondsen vrijwel opgebruikt werden. Deze ongewenschte toestand moest in hoofdzaak worden geweten aan het verwerken van gelden voor andere werken dan die waarvoor de fondsen eigenlijk bestemd waren en aan minder geschikt personeel met de directe leiding belast. Dit personeel werd, in verband met het bovenstaande, ontslagen.

Begrootingsrekeningen. De uitkomsten van de diensten 1917 en 1918, voor zoover betreft het sultanaat, wijzen een batig saldo aan onderscheidenlijk van f 154 477 en f 128 636 (vaststaande cijfers), terwijl het vermoedelijk batig saldo van de diensten 1919 en 1920 te becijferen is op onderscheidenlijk f 47 179 en f 105 104.

Voor de Pakoe Alaman bedroeg het voordeelig saldo over 1918 en vorige jaren f 30 459 (definitief), over 1919 f 18 210 (vermoedelijk) en over 1920 f 35 431 (vermoedelijk).

Reeds nu kan worden gezegd, dat over 1921 zoowel van het sultanaat als de Pakoe Alaman de uitgaven de ontvangsten niet zullen overtreffen. Bij een voortgezet oordeelkundig beheer zal langzamerhand — ook in verband met het betere belastingsysteem in zijn vollen omvang — de vroeger altijd precaire toestand van de geldmiddelen der zelfbestuurders tot het verleden gaan behooren.

Credietovereenkomsten en leeningen. De credietovereenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij ad f 300 000 werd wederom met 1 jaar verlengd, terwijl de rente van 6 % tot 7 % werd verhoogd.

De schuld was op het einde van 1921, evenals op het einde 1920, f 45 485.

Eigendommen en schulden. Eene opgave van de eigendommen (onroerende goederen) en beschikbare gelden van het rijk Djokjakarta op het einde van 1921 volgt hieronder:

OMSCHRIJVING.	Waarde of bedrag.
Kapitaal van de voorschottenkassen voor sultanaatsdienaren	f 16 000,—
Belegde reserve voor het marktwezen	25 000,—
Batig saldo dienst 1917	154 477,21⁵
Idem 1918	128 636,23⁵
Idem 1919	47 179,57⁵
Idem 1920	105 104,56
Reservefonds belegd in effecten	74 400,—
Totaal	f 550 797,58⁵

De stand der schulden op einde 1921 is als volgt:

I. Wegens van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië ontvangen voorschotten als tegemoetkoming in de kosten:

a. van aanleg der Kamidjoro-leiding	f	86 000
b. van verbetering der verkeerstoestanden in de afdeelingen Goenoengkidoel en Koelon Progo		80 384
c. overblijvende schuld als gevolg van de reorganisatie van de rechtspraak en van het gevangeniswezen (voorgesteld is om deze schuld kwijt te schelden)	f	10 175
d. van aanleg van de hoogdrukwaterleiding ter hoofdplaats Djokjakarta (gedeeltelijke beschikking over het toegezegd voorschot van f 800 000)		10 000
II. Wegens bij de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij opgenomen gelden		45 485
Totaal	f	232 044

De eigendommen (onroerende goederen) en beschikbare gelden van het Pakoe Alamsche gebied op het eind van 1921 zijn:

Kapitaal voorschottenbank	f	14 104,49
Belegde gelden		34 000,—
Pensioenfonds		3 995,01
Batig saldo 1918 en vorige jaren		30 459,31⁵
Idem 1919		18 210,93⁵
Idem 1920		35 431,33⁵
Totaal	f	136 201,08⁵

Tegenover deze bate staat eene schuld aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië ten bedrage van f 60 000, die in 1918 en 1919 is gemaakt.

Bestuursinrichting; Rijksraad. In de acte van verband door den sultan Hamangkoe Boewana VIII onmiddellijk na zijne verheffing tot sultan geteekend en bezworen, verklaart deze zelfbestuurder zich ten aanzien van eenige belangrijke onderwerpen van staatszorg te zullen gedragen naar de aanwijzingen die hem te dien opzichte door of namens den Gouverneur-Generaal zullen worden gegeven. Zoo is in artikel VI dier acte vastgelegd dat de samenstelling, inrichting, werkwijze en bevoegdheden van den Rijksraad zullen worden vastgesteld overeenkomstig van den Gouverneur-Generaal te ontvangen aanwijzingen.

Tot heden werd echter nog niet tot het vormen van een Rijksraad overgegaan in verband met de vele andere drukke bezigheden.

De in het vorig jaar met den directeur van binnenlandsch bestuur gehouden besprekingen betreffende de oprichting van een gemeenteraad te Djokjakarta, waaraan zoowel het Gouvernement als de zelfbestuurder een deel van hunne wetgevende en besturende bevoegdheden zouden endosseeren, leidden tot nu toe evenmin tot een positief resultaat o. m. in verband met de noodzakelijke wetswijziging die aan de schepping van zoodanig nieuw staatsorganisme zal moeten vooraf gaan.

In Ind. St. 1921 n°. 566 werd eene omschrijving gegeven van het begrip „rechtstreeksch gouvernements onderhoorige'' zoodat door eene redeneering à contrario daarmede thans ook is uitgemaakt wie al dan niet zelfbestuursonderhoorige is. Met het oog o. m. op de beslissing of iemand van gouvernementswege dan wel van zelfbestuurskant in de belasting moet worden aangeslagen, was eene bepaling als bovenbedoeld dringend van noode.

Inlandsch gemeentewezen. In de districten Tjepit, Srandakan en Kreteg van het regentschap Bantoel werden respectievelijk 42, 43 en 38 kaloerahans gevormd, terwijl de vorming van 4 Djokjasche en 2 Solosche kaloerahans in het complex kedjawen-gronden om Kotagede (regentschap Kalasan) haar beslag kreeg. Met de kaloerahan-vorming in het district Imagiri van het regentschap Bantoel werd voortgegaan.

Zooveel mogelijk werd door onderlinge uitruiling gestreefd naar het afronden van het grondbezit kaloerahansgewijze, zoodat de gronden, bij de kaloerahan-genooten in gebruik, binnen de grenzen der eigen kaloerahan werden gebracht.

In totaal zijn aldus gevormd in de districten Prambanan, Ngemplak en Kotagede van het regentschap Kalasan respectievelijk 48, 48 en 48 kaloerahans, in de districten Klegoeng, Mlati, Djoemeneng en Godean van het regentschap Sleman respectievelijk 51, 50, 55 en 51 kaloerahans en in de dis-

tricten Tjepit, Srandakan en Kreteg van het regentschap Bantoel respectievelijk 42, 43 en 38 kaloerahans, waarvan in de beide laatstgenoemde districten respectievelijk 16 en 16 kaloerahans behooren tot de reeds in 1920 gereorganiseerde z.g. Kebonongan-streek.

Met de vorming van kaloerahans in het Pakoe Alamsche rijk in het district Galoer van het regentschap Adikarta werd een begin gemaakt. In het district Sogan van het regentschap Adikarta zijn 35 kaloerahans gevormd.

Waterschappen. Op 1 October 1921 werd het waterschap Opak opgericht (goedgekeurd bij Gouv. Bt. 6 Oct. 1921 n°. 21). Bij de oprichting werd tevens een reglement voor dat waterschap vastgesteld.

Gedurende 1921 werd het door het hoofd van het centraal waterschapskantoor gevoerde voorloopige waterbeheer nog ingesteld op zeven ondernemingen. Bij dit voorloopige waterbeheer, welks reglementeering alsnog door den waterschapsraad moet geschieden, wordt onderscheiden:

1°. de eigenlijke waterverdeeling, zoowel op de ondernemingsgronden als op die van de inlandsche bevolking, voor zoover die liggen binnen het gebied van het waterschap;

2°. het onderhoud en herstel der binnen dat gebied gelegen bevloeiingswerken, voor zoover die dienen moeten voor meer dan ééne onderneming of voor eene onderneming en de inlandsche bevolking samen.

De waterschapsraad, ingesteld krachtens artt. 1 en 4 van de Vorstenlandsche waterschapsordonnantie, in verband met de artt. 1, 5 en 62 van het betreffende waterschapsreglement, werd samengesteld bij de besluiten van de residenten van Djokjakarta en Soerakarta, respectievelijk van 15 October 1921 en 14 November 1921. De raad hield zijne openingsvergadering op 29 November 1921, onder voorzitterschap van den assistent-resident van Djokjakarta.

Tegen het einde van het jaar werd in den boezem der Vorstenlandsche landbouwvereeniging een streven merkbaar tegen het bepaalde in art. 62 van het waterschapsreglement, dat slechts die beheerders zitting in den raad mogen nemen, op wier gereorganiseerde ondernemingen het waterbeheer is ingevoerd. Deze actie wekt te meer bevreemding, wijl de genoemde bepaling aanvankelijk is goedgekeurd door de Djokja'sche landhuurders en hunne directies. Die bepaling kan inderdaad in de praktijk niet worden gemist, aangezien het tijdstip van conversie eener onderneming zelden samenvalt met het oogenblik waarop de vele voorbereidingen tot het op die geconverteerde ondernemingen invoeren van het waterbeheer door het centraal waterschapskantoor ver genoeg gevorderd zijn om dat beheer geheel in de plaats te kunnen stellen van de voorheen door iedere onderneming op zich zelf en in het belang van zich zelf met negatie van de belangen van anderen, gevoerde werkwijze in zake waterverdeeling en onderhoud der bevloeiingswerken.

Drinkwatervoorziening. De in Mei 1921 gehouden aanbesteding voor de levering van de ijzeren buizen en hulpstukken voor de ± 22 K.M. lange hoofdaanvoerleiding, van af het brongebouw tot aan het hoogreservoir Djetis, slaagde. Door onvoorziene omstandigheden ondervond de levering dezer buizen vertraging.

Eene volgende aanbesteding, voor den aanleg van weg en werken in het tracé der hoofdaanvoerleiding, mislukte. Dientengevolge geschiedde de uitvoering door het sultanaat van Djokjakarta in eigen beheer, onder leiding van het hoofd van het centraal waterschapskantoor voor de Vorstenlanden. Het werk kwam gedeeltelijk gereed.

Verder werden in den loop van het jaar de ontwerpen van de overige gedeelten der hoofdaanvoerleiding grootendeels voltooid en de ontwerpen voor het hoogreservoir en voor het stadsnet voorbereid.

Alle werkzaamheden werden gecontroleerd door het hoofd van het centraal waterschapskantoor voor de Vorstenlanden.

Volksgezondheid. Voor de instandhouding van de hulpziekenhuizen ter hoofdplaats Djokja, te Wonosari (Goenoengkidoel) en te Wates (Koelon Progo) werden in 1921 fondsen beschikbaar gesteld tot een gezamenlijk bedrag van f 28 000 (f 3000 meer dan in 1920).

Bovendien werden gelden bij de sultanaatsbegrooting uitgetrokken ad f 36 000 voor den bouw van een hulpziekenhuis te Sanden (regentschap Bantoel), daarbij rekening houdende met de van het Gouvernement te verwachten subsidie van f 29 000. Aangezien deze tegemoetkoming uitbleef, kon wegens gemis aan voldoende fondsen met den bouw dier ziekeninrichting niet worden begonnen.

Extra-fondsen werden beschikbaar gesteld tot een bedrag van f 1000 ter bestrijding van de framboesia, mijnwormziekte, enz. In 1921 werden behandeld wegens framboesia 22 706 personen, tegen 7773 in het vorig jaar.

Voorts werd ter hoofdplaats Djokjakarta een polikliniek voor ooglijders geopend als voorbereidende maatregel voor het oprichten van een ooglijdersgesticht. De toeloop van patiënten is bijzonder groot.

Boschwezen. De exploitatie van de djatibosschen in Goenoengkidoel over 1921 heef verlies opgeleverd, hetgeen moet worden toegeschreven aan de sterke daling van de houtprijzen en het daardoor onverkocht blijven van een groot gedeelte van het gekapte en deels afgevoerde hout.

De werkzaamheden aan de herbebossching van de hellingen van den berg Merapi zijn vrijwel afgeloopen. Maatregelen worden thans beraamd tot invoering van een afzonderlijk boschbeheer van de beboschte complexen.

Ter beperking van de houtdiefstallen werd een keur vastgesteld (zie Jav. Ct. 1922 n°. 15), welke sedert bij zelfbestuursverordening ook toepasselijk verklaard is op de onderhoorigen van het sultanaat en het Pakoe Alamsche zelfbestuur.

Veestapel. Ter verbetering van den veestapel werden 20 Soemba-Ongole-stieren ingevoerd, alle bestemd voor het regentschap Koelon Progo. De dieren worden door hunne eigenaren uitmuntend verzorgd.

Het aantal Sandelhout-dekhengsten in de afdeeling Goenoengkidoel werd door aankoop met twee vermeerderd.

Opmeting en kaarteering, uitgestrektheden, kosten. Einde 1921 waren de metingen in het geheele gewest Djokjakarta voltooid.

Van 1914 tot en met 1921 werden opgemeten:

in 1914	sultanaat	32 221	bouws;
,, 1915	,,	93 412	,,
,, 1916	,,	43 369	,,
,, 1917	,,	23 466	,,
,, 1918	,,	16 696	,,
,, 1919	,,	—	,,
,, 1920	,,	67 090	,,
,, 1921	,,	132 559	,,
,, 1916	Pakoe Alamsche rijk	17 967	bouws;
,, 1917	,, ,, ,,		bijwerken kaarten.

Invoering van het grondhuurreglement. Het in Ind. St. 1918 n°. 20 afgekondigde grondhuurreglement is met ingang van 1 April 1920 ingevoerd voor 13 landbouwondernemingen in de districten Prambanan, Ngemplak en Kotagede (regentschap Kalasan), met ingang van 1 April 1921 voor 6 landbouwondernemingen in de districten Klegoeng en Mlati (regentschap Sleman) en met ingang van 1 April 1922 voor 6 landbouwondernemingen in de districten Djoemeneng en Godean (regentschap Sleman).

Alle 25 ondernemingen verklaarden zich bereid tot overgang naar den nieuwen toestand.

De nieuwe landrenteregeling werd ingevoerd in 6 (één complex vormende) kedjawen-kaloerahans van het district Kotagede (regentschap Kalasan) en in 8 verspreid liggende kedjawen-kaloerahans in het regentschap Sleman.

Grondafstand in eigendom, opstal en huur. Ten einde met meer succes te kunnen optreden tegen het onrechtmatig in gebruik nemen of houden van rijksgronden, werden bij Ord. van 15 Nov. 1921 (Ind. St. n°. 676) voor de zelfbestuursgebieden in Djokjakarta bepalingen vastgesteld, waarbij met straf wordt bedreigd de niet-inlander, die zonder daartoe gerechtigd te zijn, grond, behoorende tot het domein van een zelfbestuur, waarop of ten aanzien waarvan geen rechten van anderen bewezen worden, tot welk doeleinde ook gebruikt. Eene overgangsbepaling, die een termijn van twee jaren toestaat om reeds bestaande onwettige occupatie alsnog te wettigen, maakt dat voorloopig nog met weinig kracht kan worden opgetreden.

Het voorstel om de door zelfbestuursonderhoorigen voor het bezit van zelfbestuursgrond opgebrachte verponding, als-

mede het door hen betaalde in- en overschrijvingsrecht ten bate van het zelfbestuur te doen komen, werd door de Regeering aangenomen, zoodat jaarlijks ter zake verrekening zal plaats hebben tusschen het Gouvernement en het betrokken zelfbestuur.

Vorming van het kaloerahan-bestuur in de districten Djoemeneng en Godean van het regentschap Sleman. Bij de vorming van het kaloerahan-bestuur werd van den stelregel uitgegaan dat de a.s. functionarissen zooveel mogelijk worden benoemd uit de voor de verschillende functies geschikte tegenwoordige bekels toewa en bekels djadjar. Tot loerah werd meestentijds gekozen de meest geschikte in de kaloerahan woonachtige bekel toewa: bij gelijke geschiktheid van verschillende bekels toewa besliste het lot.

De niet tot loerah gekozen bekels toewa werden, behoudens volslagen ongeschiktheid, zeer vergevorderden leeftijd of te groot aantal, tot kamitoewa benoemd.

Voor de overige functies, met uitzondering van die van tjarik (kaloerahan-schrijver), geschiedde de benoeming uit de bekels djadjar, of bij ontstentenis van deze uit de koelies kentjeng.

Voor de functie van tjarik moet de eisch gesteld worden van meer kennis en geschooldheid in verband met de bijhouding der administratie van de landrente en andere rijksinkomsten en belastingen.

Voor het eerst werden ter bijwoning van de kaloerahan-verkiezingen opgeroepen alle koelies-kentjeng; van hun aanwezigheid werd mede gebruik gemaakt om het wezen der reorganisatie nogmaals grondig uiteen te zetten.

In iedere kaloerahan werden aangesteld: een loerah, een of meer kamitoewa's (naar gelang van de grootte en het aantal bekels toewa), een kebajan, één of meer djogobojo's (naar gelang van de grootte, het zielental, de ligging en den politioneelen toestand der kaloerahans), een of twee oeloe-oeloe's (naar gelang van de uitgestrektheid der bevloeide gronden en het aantal waterwerken) en een kaoem.

Europeesche landbouwnijverheid. In tegenstelling met het vorig verslagjaar deden zich in 1921 zoo goed als geen arbeidsmoeilijkheden op de cultuurondernemingen in dit gewest voor. Zoowel het uniform arbeidscontract, voor zooveel betreft de fabrieksarbeiders, als wel de verhooging van het dagloon van f 0,25 tot f 0,40 hebben een bijzonder gunstigen invloed gehad op de verhouding tusschen werkgever en werknemer c. q. de economische omstandigheden van den laatstgenoemde en ten slotte — hoe kan het anders — op den politieken toestand, die ontegenzeggelijk daarmede nauw verband houdt.

Op het einde van het verslagjaar werd in eene vergadering met den voorzitter van het suikersyndicaat en de vertegenwoordigers van de Vereeniging van Vorstenlandsche landbouwondernemers het uniform arbeidscontract voor 1922 opgemaakt, dat in hoofdtrekken gelijkluidend is aan dat voor 1921, maar in verband met de minder gunstige financieele verwachtingen van de cultures als gevolg van de malaise op de wereldmarkt een minder royalen geest ademt.

Van een tekort aan arbeiders is hier geen sprake, ook al als gevolg van de bijzondere agrarische verhoudingen en de dichtheid der inheemsche bevolking, terwijl ten slotte de systematische en rigoureuse bestrijding van inheemsche volksziekten, zooals framboesia, niet onbelangrijk hebben bijgedragen tot verhooging van de werkkracht der bevolking. Het verdient hier vermelding, dat de landbouwondernemers op onbekrompen wijze daarbij geldelijken steun hebben verleend.

Deze toestanden, gepaard met eene buitengewoon gunstige bodemgesteldheid, kenmerken vooral de afdeeling Djokjakarta als het land bij uitnemendheid geschikt voor de cultuur van suikerriet, zoodat ook hier gewoonlijk de hoogste producties van Java worden behaald.

Gedurende het verslagjaar gingen de landen Tempel, Mlèsèn en Wringin door verkoop over naar de Koloniale Bank, deels voor uitbreiding van de fabriek Medari en gedeeltelijk voor de oprichting van de nieuwe suikerfabriek Sendang Pitoe.

Het landje Sonosewoe ging over in handen van de Cultuurmaatschappij Padokan, nadat ± 100 bouw werd gereserveerd voor de uitbreiding der hoofdplaats Djokjakarta. Voor hetzelfde doel stond de onderneming Tjebongan ± 100 bouw en de onderneming Moedja Moedjoe ± 200 bouw af, zoodat thans het geheele oppervlak der hoofdplaats is vermeerderd met ± 400 bouw, waarmede eene toekomstige uitbreiding — zonder buitengewone kosten — is gewaarborgd.

Landrente. Zooals reeds in een vorig verslag is vermeld, is de landrente ter vervanging van de vroegere grondpachten, zij het ook op een andere basis dan volgens de gouvernementsregeling in Ind. St. 1907 n°. 277, in het sultanaat Djokjakarta reeds ingevoerd in de regentschappen Koelon Progo en Goenoengkidoel. De bedoeling is om ook in die regentschappen de genoemde gouvernementsregeling in te voeren.

De consolidatie en afwerking der ingevoerde hervormingen in de regentschappen Kalasan en Sleman was oorzaak, dat gedurende het verslagjaar slechts geklasseerd konden worden de districten Tjepit, Srandakan en Kreteg van het regentschap Bantoel, tot een aantal van respectievelijk 42, 22 en 20 kaloerahans, zoomede 7 kaloerahans in het district Godean van het regentschap Sleman; de resteerende 5 en 2 kaloerahans in de districten Srandakan en Kreteg konden begin 1922 worden afgeklasseerd.

De nieuwe landrenteregeling, vastgesteld bij Rijksblad van het sultanaat Djokjakarta van 1920 n°. 11, is ingevoerd in de districten Prambanan, Ngemplak en Kotagede van het regentschap Kalasan, in de districten Klegoeng en Mlati van het regentschap Sleman en in de z.g. Kebonongan-streek van het regentschap Bantoel; verder wordt zij met ingang van 1 Januari 1922 ingevoerd in de districten Djoemeneng en Godean van het regentschap Sleman.

Het district Prambanan is verdeeld in twee economische kringen: de minder welvarende bergstreek vormt een kring met een belastingpercentage van 11 %, terwijl voor de vlakte een percentage van 13 % geldt. Hetzelfde percentage van 13 % is aangenomen voor de districten Ngemplak en Kotagede en voor het geheele regentschap Sleman, terwijl voor de z.g. Kebonongan-streek een percentage werd vastgesteld van 12 %.

De nieuwe landrenteregeling, vastgesteld bij Rijksblad van het Pakoe Alamsche rijk van 1919 n°. 15, is in dat gebied ingevoerd in het district Sogan van het regentschap Adikarta. Het landrentepercentage is gesteld op 12 %.

De totale oppervlakte aan belastbare gronden is 7252 bouws; de landrente-aanslag bedraagt f 44 171 of gemiddeld per bouw f 6,09. De gemiddelden voor de verschillende groepen bedragen: voor sawahs f 5,82, voor woonerven f 7,88 en voor andere droge gronden f 1,76.

Bedrijfsbelasting. De aanslag van de zelfbestuursonderhoorigen der beide Djokjasche rijkjes in de nieuwe personeele en inkomstenbelasting had dit jaar plaats op geheel denzelfden voet als waarop de aanslag in de z.g. „geunificeerde personeele en inkomstenbelasting” in de gouvernementslanden geheven wordt. Hoewel de sultan en Pakoe Alam beiden hunne instemming met deze nieuwe belastingregelingen hebben betuigd, had nog geen afkondiging plaats van conforme zelfbestuursverordeningen in het z.g. Rijksblad, zulks in verband met de late ontvangst van de door de commissie voor de volkslectuur te maken Javaansche vertalingen der gouvernementsbelasting-verordeningen. Het dient hier aangestipt, dat beide zelfbestuurders zonder meer er mede accoord gingen, dat ook de gewezen apanagehouders belastingplichtig zijn en als zoodanig deelen in de algemeene Rijkslasten, als genietende inkomsten van het Rijk in plaats van hunne vroegere apanagegronden.

B. SOERAKARTA.

Algemeene opmerkingen. Evenals in vorige jaren is bij de samenstelling der zelfbestuur-begrootingen voor 1922 op een sluitenden dienst gewerkt. Zoolang de zelfbesturen nog niet over crediet kunnen beschikken en zoolang de behoeften zoo vele zijn, dat de *gewone* middelen daarin in langen tijd nog niet kunnen voorzien, behoort bij de samenstelling der begrootingen allereerst te worden gevraagd op hoeveel inkomsten gerekend kon worden om daarna aan de hand daarvan de uitgaven vast te stellen. Het volgen van deze gedragslijn heeft medegebracht, dat naar krachtige beperking en versobering der rijksuitgaven is gestreefd.

In het rijk Soerakarta moest om het financieel evenwicht te handhaven zelfs tot belangrijke inkrimping van verschillende werkzaamheden worden overgegaan.

Het heeft uiteraard ook bij de samenstelling van de begrooting van 1922 een onderwerp van nauwgezet overleg uitgemaakt of niet door verhooging van de bestaande heffingen een betere financieele toestand kon worden verkregen. In verband met den economischen toestand der bevolking kon echter aan de uitvoering van dat denkbeeld niet worden gedacht. Met de uitwerking der daartoe strekkende plannen, ware bovendien te verwijlen totdat een goed inzicht in de werking der met ingang van 1 Januari 1922 ingevoerde geünificeerde belastingen (inkomsten- en personeele belastingen) zal zijn verkregen. Intusschen zal de invoering van genoemde belastingen aan het rijk Soerakarta een hoogere bate van f 115 000 opleveren.

Tegenover deze gunstige verwachtingen staan echter de lagere ramingen van de gouvernements-uitkeering ter regeling van de geldelijke verhouding van het rijk Soerakarta tot het Land, zulks als gevolg van de verlaging van het rentetarief en de verhoogde exploitatiekosten van het pandhuisbedrijf en van den achteruitgang van de rundslacht.

Wat de begrooting van het Mangkoenagaransche rijk betreft, op den gewonen dienst wordt een tekort van f 691 779 verwacht, tegen een nadeelig verschil van f 904 066 op den gelijknamigen dienst van het vorige jaar.

Ten einde aan den eisch van een sluitend budget voor den gewonen dienst te voldoen, zal door de commissie van beheer over het fonds van eigendommen van het Mangkoenagaransche rijk in haar bijdrage tot het ontwerp der begrooting voor 1923 worden opgegeven welk bedrag van de jaarlijksche bijdrage uit dat fonds tot den gewonen dienst mag worden gerekend. Als gevolg van de dalende suikerprijzen is die bijdrage voor 1922 op f 900 000 vastgesteld, tegen f 300 000 voor 1920 en 1921. Verwacht wordt dat van eerstgenoemde som een bedrag van ± f 600 000 naar den gewonen dienst zal kunnen worden overgebracht, zoodat het tekort op dien dienst niet meer dan ± f 100 000 zal zijn.

Om dit tekort te dekken is met ingang van 1 Januari 1922 de hoofdgeldbelasting wederom verhoogd (voor een erftevens sawahbezitter van f 1,50 tot f 2 's jaars en voor een bezitter van een erf zonder sawah van f 0,75 tot f 1), welke maatregel, de financieele draagkracht van de bevolking in aanmerking genomen, zonder bezwaar kan worden ingevoerd. De raming van de ontvangst van dit middel is van f 150 000 op f 201 977 gebracht.

Vermits te voorzien valt dat niet bij voortduring op ruime bijdragen uit het Mangkoenagaransche eigendommenfonds zal mogen worden gerekend, is thans reeds ter eventueele bestrijding van onvoorziene moeilijkheden tot het kweeken van een reservefonds overgegaan. Daartoe zijn de batige saldi van 1920 en vorige dienstjaren tot een totaal bedrag van f 167 164 van de algemeene geldmiddelen afgezonderd en bij het agentschap der Nederlandsche Handelmaatschappij in giro-rekening gedeponeerd.

Blijkens de voorloopige uitkomsten bedraagt het overschot van het dienstjaar 1921 f 240 388, hetgeen bij het reservefonds, dat tevens als kasfonds bestemd kan worden, zal worden gevoegd.

Geldelijk beheer. De eindcijfers der begrootingen van het rijk Soerakarta over de drie laatste jaren hebben bedragen:

Dienst-jaar.	Ontvangsten.		Uitgaven.	
1920. .	Gewone	f 4 830 701	Gewone	f 4 911 306
	Buitengewone.	594 797	Buitengewone.	514 192
		f 5 425 498		f 5 425 498
1921. .	Gewone	f 5 076 408	Gewone	f 5 070 445
	Buitengewone.	950 415	Buitengewone.	956 378
		f 6 026 823		f 6 026 823
1922. .	Gewone	f 5 181 215	Gewone	f 5 124 491
	Buitengewone.	712 267	Buitengewone.	768 991
		f 5 893 482		f 5 893 482

De eindcijfers der begrootingsrekeningen hebben bedragen:

Dienstjaar.	Ontvangsten.	Uitgaven.
1918	f 5 954 042	f 5 237 928
1919	5 269 117	5 307 987
1920	5 789 479	5 334 385

De eigendommen van het rijk Soerakarta bestaan uit effecten tot eene nominale waarde van f 109 000; den stadstuin ,,Sriwedari''; het museum ter hoofdplaats Soerakarta en de rijksonderneming Karanggeneng in de afdeeling Bojolali (koffie, vezel, riet en padi).

De eindcijfers der begrootingen van het Mangkoenagaransche rijk over de laatste drie jaren hebben bedragen:

Dienst-jaar.	Ontvangsten.		Uitgaven.	
1920. .	Gewone	f 899 364	Gewone	f 1 677 795
	Buitengewone.	1 376 525	Buitengewone.	598 094
		f 2 275 889		f 2 275 889
1921. .	Gewone	f 1 107 154	Gewone	f 2 011 220
	Buitengewone.	1 558 000	Buitengewone.	653 934
		f 2 665 154		f 2 665 154
1922. .	Gewone	f 1 201 172	Gewone	f 1 892 951
	Buitengewone.	1 224 122	Buitengewone.	532 343
		f 2 425 294		f 2 425 294

De eindcijfers der begrootingsrekeningen hebben bedragen:

Dienstjaar	Ontvangsten	Uitgaven
1918	f 2 154 026	f 2 109 999
1919	1 701 444	1 532 751
1920	2 398 310	2 232 600

De eigendommen van het Mangkoenagaransche rijk bestaan uit: de suikeronderneming Tasikmadoe met het aandeelenbezit der landhuuronderneming Triagan; de suikeronderneming Tjolomadoe met het aandeelenbezit der landhuuronderneming Klodran; het rijstland Mojoretno; de kapok- en klapperonderneming Polokarto; de koffie-onderneming Kerdjogadoengan; de kapokfabriek Wonogiri; het huizenbezit op de hoofdplaats Solo en Wonogiri (12 en 7 huizen); Semarangsche bezittingen (39 huizen); djati- en wildhoutbosschen (6900 en 7400 bouws) en effecten.

Gedurende 1921 werden deze eigendommen vermeerderd met het rietland Kebakkramat, dat met de suikeronderneming Tasikmadoe werd vereenigd.

Voorts kwam het ,,fonds van eigendommen'' door aankoop in het bezit van de aandeelen van de Cultuurmaatschappij ,,Djombor'', waardoor eene uitbreiding gegeven kon worden aan het plantareaal van de onderneming Tjolomadoe.

De exploitatie-uitkomsten van de verschillende eigendommen en bedrijven waren over 1921:

	Netto verlies.	Netto winst.
Suikerfabriek Tasikmadoe	—	f 741 101,94
Suikerfabriek Tjolomadoe	—	324 557,72
Rijstland Mojoretno	—	8 026,63
Kapok- en klapperonderneming Polokarto	f 42 560,85	—
Koffie-ondern. Kerdjogadoengan. .	15 649,03	—
Kapokfabriek Wonogiri.	—	887,84
Huizenbezit Solo.	2 000,82	—
Huizenbezit Wonogiri	—	115,54
Semarangsche bezittingen	—	5 850,68
Djatibosschen.	67 474 05	—
Reboisatie.	62 352,40	—
Afschrijving op effecten	4 999,—	—
Interest rekening	—	254 475,03
Interest effecten.	—	467 994,94
Foutieve rekening 1920.	—	250 612.01
Koersverschillen effecten.	—	46,93
Totaal	f 195 036.15	f 2 053 669.26

Van het winstsaldo van f 1 858 633,11 werd, na aftrek van de bijdrage aan de rijkskas van f 900 000, gereserveerd voor deze bijdrage in de volgende jaren een som van f 500 000, gevoegd bij het kapitaal f 145 517,44, gereserveerd voor de vezelonderneming Modjogedang f 50 000 en toegevoegd aan het uitbreidingsfonds der beide suikerfabrieken f 263 115,67.

Inlandsch gemeentewezen. In verband met de invoering der hervormingen werden wederom op verscheidene ondernemingen een aanzienlijk aantal desa's (kaloerahans) op de kaarten geprojecteerd.

Tot die ondernemingen behooren o.a. Delanggoe, Polanhardjo, Wonosari, Djoewiring, Gondangsari, Tjepper, Pangkalan, Troetjoek, Plagan en Mandjoeng, gelegen in de districten Delanggoe en Bedji, waar de reorganisatie 1 April 1922 is ingegaan. Ook op deze ondernemingen werd zooveel mogelijk uit de bekels een desa-bestuur gekozen en aangesteld.

Behalve deze tien ondernemingen, heeft ook de reeds voorloopig gereorganiseerde onderneming Manishardjo (district Bedji) de in art. 8 van het grondhuurreglement bedoelde schriftelijke verklaring ingediend bij het hoofd van gewestelijk bestuur vóór het fatale tijdstip van 1 April 1922.

In het rijk Soerakarta werden op de met ingang van 1 April 1922 tot de conversie toegetreden ondernemingen ingevoerd 141 desa's, waarvan 117 in het district Delanggoe en 24 in het district Bedji. Bovendien werden in 1921 ter afdeelingshoofdplaats Sragen 3 gemeenten gevormd en ingevoerd, welke eveneens behooren tot het niet verhuurd gebied. In het geheel zijn thans ingevoerd 691 desa's.

In het Mangkoenagaransche rijk werden gevormd en ingevoerd tot en met 1920 561 desa's, in 1921 38 gemeenten in het district Djatisrana (regentschap Wonogiri) en 1 gemeente op de suikeronderneming Kebakkramat, te zamen 600 desa's.

Bruggen, wegen, gebouwen en dergelijke openbare werken. Het gewoon onderhoud aan de groote en binnenwegen in het rijk Soerakarta vorderde in 1921 een bedrag van f 117 667, terwijl voor het aanbrengen van zware herstellingen aan deze wegen werd uitgetrokken f 39 372, te zamen f 157 039 (tegen f 140 837 in 1920).

De toestand van de wegen in Solo is gunstig.

De nieuw-bouw van verschillende bruggen werd ter hand genomen; uitgegeven werd f 27 000, tegen f 11 000 in 1920.

In de Mangkoenagaran werd voor het gewoon onderhoud van rijksgebouwen en woningen uitgetrokken f 39 490, tegen f 33 140 in 1920.

Voor het gewoon onderhoud van bruggen en duikers werd voor 1921 beschikbaar gesteld f 12 000, terwijl het onderhoud van alle groote verbindingswegen een uitgaaf vorderde van f 206 533 (tegen respectievelijk f 15 000 en f 177 353 in 1920).

Voor zware herstellingen aan de groote verbindingswegen werd f 55 319 meer uitgetrokken (in 1920 f 35 838 en in 1921 f 91 157).

Terwijl de post voor verbouwingen en zware herstellingen aan rijksgebouwen en woningen voor 1921 is teruggebracht tot f 41 164 (in 1920 was uitgetrokken f 65 326), is voor bouw en aankoop van rijkswoningen en gebouwen een bedrag uitgetrokken van f 139 540 (f 105 360 meer dan voor 1920), welke vermeerdering o.a. verband hield met den bouw van 5 posthuizen.

Bij pranatan van 14 December 1921 n°. 9 IR (Rijksblad 1921 n°. 9) werd voor de Mangkoenagaran eene gelijkluidende verordening vastgesteld als die in 't vorig jaar voor het rijk Soerakarta, regelende de opname van voltooide herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken, uitgevoerd door de technische diensten in het Mangkoenagaransche rijk.

Bevloeiing. Op 1 October 1921 werd het grootendeels in Djokjakarta liggende waterschap Opak opgericht (goedgekeurd bij Gouv. Bt. 6 Oct. 1921 n°. 21): zijn gebied in Soerakarta strekt zich uit over een gedeelte van de afdeeling Klaten.

Het waterschap Dengkeng, in hoofdzaak omvattende de gebieden van de oude waterschappen Woro en Poesoer (afd. Klaten) werd 1 Januari 1922 opgericht, terwijl een desbetreffend waterschapsreglement werd vastgesteld (een en ander goedgekeurd bij Gouv. Bt. 24 Dec. 1921 n°. 8).

Het waterbeheer op de binnen het waterschap gelegen gereorganiseerde ondernemingen — hetwelk gevoerd wordt door het hoofd van het te Djokjakarta gevestigd centraal waterschapskantoor — werd reeds ingevoerd op de ondernemingen Prambanan, Genengsari, Tjandisewoe, Kemoedho, Pandansimping, Gantiwarno, Wedibirit, Djiwo, Gondangwinangoen, Gajamprit, Demangan, Ketandan en Djonggrangan.

In het verslagjaar werden in het Mangkoenagaran-rijk de volgende irrigatiewerken aangevangen en voortgezet:

Met het verbeteren der bestaande dammen, secundaire leidingen met bijbehoorende kunstwerken der z.g. Trani-Gembong-werken werd voortgegaan. De prises d'eau van Lempong in den benedenloop van de kali Djoemah en van Djongkang in den benedenloop van de kali Siwaloeh met hoofd- en secundaire leidingen en bijbehoorende kunstwerken werden voltooid. Deze werken zijn hoofdzakelijk aangelegd ten behoeve van de arealen der rijksonderneming Tasikmadoe met Triagan; de kosten ervan komen geheel ten laste van die onderneming.

Voortgegaan werd met den bouw van de wadoek Delingan met bijbehoorende kunstwerken, dienende voor verbetering der oost- en westmoeson-bevloeiing van ruim 17 300 bouws en gedeeltelijke opheffing der dag- en nachtregeling binnen het plantrayon van de rijksonderneming Tasikmadoe. Het werk zal voor ½ deel door het Mangkoenagaran-rijk en voor ½ deel door de suikeronderneming Tasikmadoe bekostigd worden.

De herstellingen aan de wadoek Kedoenggoeling werden voltooid.

Gereed kwamen de volgende werken:

het maken van een brondjong-dam met een inlaatsluis in de kali Djlantah;

het maken van de dammen met inlaatsluis en het verbeteren der aansluitende leiding-gedeelten: dam Ngelo, dam Ploempoeng, dam Djirak, dam Kendilan, dam Tjrabak en dam Sambie; de prise d'eau van Kedoengbanteng met bijbehoorende leidingen en kunstwerken.

Een begin is gemaakt met het maken van de prise d'eau Kamantren in den benedenloop van de kali Pépé met hoofd- en secundaire leidingen en bijbehoorende kunstwerken. De kosten van het geheele werk, begroot op f 55 000, komen ten laste van de rijksonderneming Tjolomadoe.

Onderhanden is genomen het verbeteren van de Mangkoenagaran-spoelleiding Larangan (geraamde kosten f 100 000).

Marktwezen. Met kracht wordt in het rijk Soerakarta voortgegaan met het aanbrengen van de noodige verbeteringen aan de verschillende pasars en het in eigen beheer nemen van kleine bestaande pasars. De rijkspasars verkeeren dan ook in een behoorlijken staat. De bruto opbrengst van alle rijkspasars te zamen beliep in 1921 f 268 779, tegen f 229 613 in 1920 en f 207 112 in 1919, welke stijging moet worden toegeschreven aan de betere contrôle bij de inning, de vermeerdering van het aantal in eigen beheer genomen pasars en het steeds levendiger wordende pasar-bezoek.

In de Mangkoenagaran stegen de inkomsten uit het marktwezen van f 96 937 in 1920 tot f 116 964 in 1921.

Pandhuisdienst. In 1921 werden bij de gouvernementspandhuizen beleend 668 891 panden, tegen 761 997 panden in 1920.

Aan leensommen werd uitgegeven f 3 231 601, tegen f 3 051 822 in 1920, welke stijging aan uitbetaalde leensommen voor een deel moet worden toegeschreven aan het hooger taxeeren van de kleine voorwerpen vervaardigd van zilver en goud.

De gekweekte rente uit lossingen en veilingen bedroeg in 1921 f 27 874 minder dan in 1920, hetgeen een gevolg is van het verlaagde rentetarief.

De resultaten der pandveilingen waren, de tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, bevredigend.

Voedselvoorziening. In verband met de gunstige wending in de voedselvoorziening in dit gewest en met den invoer van buitenlandsche rijst, werd het rijstuitvoerverbod in het begin

van het verslagjaar ingetrokken en de rijstverkoop van bestuurswege gestaakt.

De rijsthandel is thans weer, evenals in normale jaren, vrijwel geheel in handen van Chineesche handelaren, die door invoer van rijst uit aangrenzende gewesten en uit het buitenland in het tekort trachten te voorzien.

De handel in rijst afkomstig van bouwgronden beteekent niet veel, hetgeen verklaarbaar is, omdat de talrijke landbouwondernemingen voor hare Europeesche cultures jaarlijks ongeveer 2/5 van alle bewaterbare sawahs in gebruik hebben en de resteerende uitgestrektheid bouwgrond onvoldoende is om in de rijstbehoefte der inlandsche bevolking te voorzien.

Toch wordt op de pasar nog wel kleinhandel in rijst gedreven en voornamelijk onmiddellijk na de gadoe of westmoeson-padi-oogst.

De verordening voor het Mangkoenagaransche rijk betreffende maatregelen in het belang van de bibit- en voedselvoorziening ten behoeve van de bevolking op de landbouwondernemingen werd ingetrokken.

Opmeting en kaarteering, uitgestrektheden. In het Mangkoenagaran-gebied werd gemeten en gekaarteerd 351 522 bouws en in het rijk Soerakarta 396 061 bouws, te zamen 747 583 bouws, waarmede de opname van het gewest Soerakarta is tot stand gebracht.

Regeling van inlandsche grondrechten. Bij de Rijksbladen 1918 n°. 18 en 2 zijn respectievelijk voor de rijken Soerakarta en Mangkoenagaran regelen vastgesteld betreffende het gebruiksrecht van woonerven gelegen op de hoofdplaatsen. Zij schrijven voor, dat op de hoofdplaatsen Soerakarta, Klaten, Bojolali, Sragen, Soekoardjo, Wonogiri en Karanganjar als wettige bezitter van het gebruiksrecht op woonerven worden beschouwd zij, die in het bezit zijn van een door het bestuur afgegeven acte van gebruiksrecht. Tengevolge van de doorvoering dier regelen was het noodzakelijk dat alle erven individueel werden uitgemeten. Dit is sedert geschied door het personeel van het agrarisch bureau, met het volgende resultaat:

hoofdplaats	Soerakarta	met	46 kaloerahans	13 806	woonerven
,,	Klaten	,,	7 ,,	1 781	,,
,,	Bojolali	,,	3 ,,	1 449	,,
,,	Wonogiri	,,	3 ,,	923	,,
,,	Karanganjar	,,	1 ,,	244	,,
,,	Sragen	,,	3 ,,	1 422	,,
			Totaal	19 625	woonerven.

Aan de hand van deze gegevens wordt voor elke hoofdplaats door eene daartoe aangestelde commissie het bij pranatan voorgeschreven onderzoek ingesteld ten einde uit te maken wie de wettelijke rechthebbenden zijn op het erfbezit en aan dezen de benoodigde acte van gebruiksrecht met daarbij behoorende schetskaart van het erf te kunnen uitreiken. Die commissie is tevens belast met het verrichten der werkzaamheden verbonden aan de taxatie der verschillende woonerven ten behoeve van den aanslag in de grondbelasting op de hoofdplaatsen.

Invoering van het grondhuurreglement. Na ontvangst der in het vorig jaarverslag vermelde schriftelijke verklaringen van de 10 ondernemingen gelegen in de districten Karangnongko en Ponggok, waarbij zij onvoorwaardelijk afstand doen van alle rechten voortvloeiende uit huurovereenkomsten gesloten onder de werking van de landhuurreglementen in Ind. St. 1884 n°. 9 en 1906 n°. 93, werden aan de betrokken landbouwondernemers de in art. 5 onder *a* van het grondhuurreglement bedoelde beschikkingen van den inlandschen zelfbestuurder, gedagteekend 11 Juli 1921, uitgereikt.

Op 22 Juli 1921 werd aan de beheerders dier ondernemingen medegedeeld welk bedrag zij over het tijdvak 1 April 1921 tot 1 April 1922 verschuldigd zijn aan vergoeding voor het gebruik van den in de beschikkingen bedoelden grond.

De opgegeven bedragen met het zegelrecht werden door de betrokken ondernemers volledig in de rijkskas gestort.

Evenals in het vorig jaar werden, zoodra dat mogelijk was, de bedragen berekend voor het langer dan 12 maanden aanhouden der gronden. Daarvoor werden voor elke onderneming afzonderlijk de zoogenaamde „longkangan"-staten kaloerahansgewijs samengesteld, waarin vermeld staan de verhoogingen van den minimumhuurprijs, welke per koelieaandeel voor de verschillende wisselingen betaald moeten worden en zooals nader bepaald is in de desbetreffende residentsbesluiten voor de districten Karangnongko en Ponggok.

Om praktische redenen werd met de betrokken ondernemers overeengekomen, dat door hen dadelijk het volle bedrag, verschuldigd voor het langer aanhouden der gronden dan 12 maanden, aan de inlandsche rechthebbenden wordt uitbetaald, waarna door de rijkskas het te veel betaalde ad 30 %, in verband met de volgens het grondhuurreglement voor de eerste 5 jaren toegestane reductie, aan de ondernemers wordt gerestitueerd.

De uitbetaling aan den rechthebbende geschiedt ten overstaan van het desabestuur en de betrokken belastinggaarders, waardoor vergissingen zoo goed als uitgesloten zijn, deze in ieder geval dadelijk worden bemerkt en hersteld.

Naar aanleiding van de in het vorige verslag reeds vermelde indiening der voorstellen van de Klatensche Pachtcommissie betreffende de vergoedingen en loonen voor de ondernemingen in de districten Delanggoe en Bedji werden bij residentsbesluit van 20 Juni 1921 n°. 256 voor het gebied, waarbinnen die ondernemingen haar arbeidsveld hebben, vastgesteld: *a.* de vergoedingen bedoeld in art. 11 n°. 4 onder *a* en *b* van het grondhuurreglement voor de residentiën Soerakarta en Djokjakarta (Ind. St. 1918 n°. 20) en de minimumhuurprijzen bedoeld in art. 15, lid 1 van dat reglement; *b.* de arbeidsloonen bedoeld in art. 12 onder *a* van genoemd reglement.

Dit betreft de landbouwondernemingen Delanggoe, Polanhardjo, Wonosari, Tjepper, Djoewiring, Mandjoeng, Gondangsari van het conversiegebied Delanggoe en Manishardjo, Troetjoek en Plagan uitmakende het conversiegebied Bedji.

De in § 1 der uitvoeringsvoorschriften bedoelde bekendmaking betreffende de vaststelling van de grenzen der te vormen desa's, van de vergoedingen en van de arbeidsloonen voor deze beide conversiegebieden, had plaats op 20 Juni 1921 (Jav. Ct. van 21 Juni 1921 n°. 49), terwijl van die bekendmaking binnen 14 dagen daarna afschriften werden verleend aan de beheerders der betrokken ondernemingen.

Het tijdstip, waarop de nieuw aangegane huurovereenkomsten in bedoelde gebieden zullen eindigen, werd bepaald op 1 April 1922.

Door de ondernemers van alle vermelde ondernemingen, gelegen in de conversiegebieden Delanggoe en Bedji, werd bij het hoofd van gewestelijk bestuur de voorgeschreven bereidverklaring van toetreding tot de conversie afgelegd.

De hervormingen op deze ondernemingen traden 1 April 1922 in werking.

In den loop van het verslagjaar werden de voorbereidingen voor de invoering der reorganisatie op de zes ondernemingen gelegen binnen de conversiegebieden Kartasoera en Grogol (afd. Soerakarta) en Banjoedana (afd. Bojolali) beëindigd en werden de desbetreffende voorstellen aan de in Januari 1922 benoemde pachtcommissie ingediend, die de voorstellen in Februari 1922 in behandeling nam en met haar taak in Mei d.a.v. gereed kwam. Ook thans, evenals in vorige jaren, kon de commissie niet tot overeenstemming komen en zijn dientengevolge door de ambtelijke en niet-ambtelijke leden afzonderlijke adviezen aan den resident uitgebracht.

Bij residentsbesluit van 1 Maart 1922 n° 109 werd intusschen 1 April 1923 bepaald als het tijdstip waarop voor het gebied der conversiedistricten Kartasoera, Banjoedana en Grogol nieuw aangegane landhuurovereenkomsten zullen eindigen en zulks in verband met de omstandigheid dat op dien datum de invoering der reorganisatie in die conversiegebieden zal plaats vinden.

Door het bureau Metingen werden reeds de conversiekaarten voltooid van de suikerondernemingen Kartasoera (met hare afdeeling Baron) en Bangak.

Voorts werden door dit bureau reeds een 25-tal kaloerahankaarten van het district Poerwantoro afgeleverd.

Gedurende het verslagjaar kwam de verdeeling van een 59-tal kaloerahans alsmede de klasseering der gronden van het district Poerwantoro (afd. Soerakarta) tot stand en zal de invoering der hervormingen in dit gebied in den loop van 1922 voltooid worden.

De hervormingen in het rijk Soerakarta zijn thans ingevoerd in de districten Prambanan, Bajat, Klaten, Ponggok en Karangnongko (afd. Klaten), zoomede op de onderneming Triagan (afd. Soerakarta), terwijl de invoering zal plaats hebben in de districten Delanggoe en Bedji (afd. Klaten) (op 1 April 1922), Kartasoera, Grogol (afd. Soerakarta) en Banjoedana (afd. Bojolali) (op 1 April 1923) en Gemolong en Gesi (afd. Sragen) (op 1 April 1924); op de hoofdplaatsen Soerakarta, Kartasoera, Klaten, Bojolali en Sragen zijn respectievelijk 38, 2, 7, 3 en 3 inlandsche gemeenten ingesteld met eigen desa-besturen.

In het Mangkoenagaran-rijk zijn de hervormingen ingevoerd op de rijksondernemingen Tjolomadoe (afd. Soerakarta), Tasikmadoe, Kerdjogadoengan, Mojoretno en Polokarto (afd. Sragen) en in de districten Wonogiri, Woerjantoro, Batoeretno, Djatipoero en Djatisrana (afd. Soerakarta), terwijl de invoering in het district Poerwantoro (afd. Soerakarta) zal plaats hebben in 1922; op de hoofdplaatsen Soerakarta, Wonogiri en Karanganjar zijn respectievelijk 8, 3 en 1 inlandsche gemeenten met eigen desa-besturen ingesteld.

Grondafstand in eigendom, opstal en huur. In het Rijksblad van Soerakarta van 1921 n°. 5 werd eene verordening afgekondigd houdende aanvulling der in Rijksblad 1918 n°. 8 opgenomen verordening betreffende het tarief voor de berekening der waarde van gronden bij eventueele afstand met recht van opstal.

Eene voorziening tot tegengang van onrechtmatig gebruik door niet-inlanders van tot het domein van de zelfbesturen behoorenden grond werd getroffen bij de Ord. in Ind. St. 1921 n°. 676, waarbij de onwettige occupatie door niet-inlanders van bedoelde gronden strafbaar is gesteld. Als overgangsbepaling is daarbij opgenomen, dat aan niet-inlanders, die bij de inwerkingtreding van deze ordonnantie (1 Januari 1922) gronden behoorende tot het domein van de zelfbesturen, gebruiken of te hunnen behoeve doen gebruiken zonder daartoe gerechtigd te zijn, een termijn van twee jaren na genoemd tijdstip wordt toegestaan, binnen welken ter zake van dat gebruik geen strafvervolging tegen hen zal worden ingesteld.

Europeesche landbouwnijverheid. De beperking van het vergaderrecht bleef ook gedurende 1921 gehandhaafd en heeft tot gevolg gehad, dat het op politiek gebied in dit gewest volkomen rustig is gebleven, zoodat het bestuur al zijn krachten en aandacht heeft kunnen wijden aan eene geregelde en vlotte doorvoering der sedert op het grootste deel der landbouwondernemingen in werking getreden hervormingen op agrarisch gebied.

Stakingen onder het fabriekspersoneel of onder werkvolk kwamen niet voor. Geschillen die zich hebben voorgedaan als gevolg van de lage betalingen of als gevolg van minder juiste dan wel verkeerd begrepen orders konden telkenmale langs minnelijken weg worden opgelost.

In verband met de groote droogte is het medio 1921 te velde staande *suikerriet* veelal vroeg gaan bloeien en minder product gaan leveren, waardoor de oogst in het algemeen niet is medegevallen. Evenwel stemden de uitkomsten ten slotte nog tot tevredenheid. Beter is het gesteld met het op het einde van het verslagjaar te velde staand gewas, waarvan door de vele regens de bloei is tegengehouden, zoodat een mooi product verwacht wordt.

Aanvankelijk viel er in het verslagjaar voor de *tabaks*aanplantingen te weinig regen. Plaatselijk kon echter het noodige water door irrigatie der tuinen worden verkregen, wat de bladvorming zeer ten goede kwam, zoodat medio 1921 zeer goede verwachtingen werden gekoesterd, speciaal waar de Amsterdamsche markt voor Vorstenlandsche tabak voldoende willig was. Die goede verwachtingen zijn niet geheel in vervulling gegaan doordat in October buiïge stormen groote (zij het plaatselijk) beschadiging in de aanplantingen aanrichtten. Eene tweede teleurstelling bracht de droogte vlak vóór den oogst, waardoor het blad veelal te droog geplukt werd, wat de kwaliteit allerminst ten goede komt. Eene gelukkige omstandigheid is het geweest, dat de quantiteit ten deze de qualiteit voor een groot deel heeft gecompenseerd. De geselecteerde tabak voor de Amerikaansche markt bracht zeer goede prijzen op en is oorzaak dat eenige ondernemingen (als Wedibirit, Ngoepit en Djoewiring in de afdeeling Klaten) alleen met den verkoop hiervan hare exploitatiekosten geheel konden dekken. De prijzen der tabak, bestemd voor de Europeesche markt, zijn echter gestadig gedaald, terwijl de markt flauw bleef, zoodat het maken van ruime winsten met deze cultuur voor de naaste toekomst voor de meeste ondernemingen wel zal uitblijven. Door de inlandsche bevolking werd meer tabak geteeld dan in vroegere jaren, een gevolg niet alleen van de reorganisatie, maar ook van een grootere vraag naar tabak op de inlandsche markt en de goede prijzen van het product.

De uitkomsten van den *indigo*-oogst zijn bevredigend te noemen. Bij de bevolking van dit gewest is deze cultuur zeer geliefd. Zij werd echter van bestuurswege weinig aangemoedigd ter voorkoming van vermindering der voedselproductie. Op de Europeesche landbouwondernemingen wordt weinig indigo meer geteeld, in verband met de sterk gedaalde markt.

Koffie-aanplantingen komen het meest voor op de ondernemingen in de afdeeling Bojolali, waar de oogstresultaten bevredigend waren. Echter deed de koffie-bessenboeboekziekte aldaar hare intrede, waardoor eenige schade werd aangericht. In Klaten zijn de voormalige koffie-ondernemingen Bodèh en Logedé thans overgegaan tot de teelt van suikerriet, in verband met de slechte oogstuitkomsten en den lagen marktprijs van de koffie.

Op eenige bergcultuurondernemingen wordt *cacao*, *kapok*, *peper* en *notemuskaat* geteeld; evenals het voorafgegane jaar, zijn de uitkomsten tamelijk bevredigend geweest.

Landrente, klasseering, invoering, uitgestrektheden, landrentepercentages, gemiddelde landrentebedragen. In verband met de invoering van de nieuwe landrenteregeling (Rijksblad Soerakarta 1917 n°. 10, Rijksblad Mangkoenagaran 1917 n°. 13) werden tot 1 Januari 1922 reeds gegroepeerd en geklasseerd in het rijk Soerakarta 161 121 bouws en in het Mangkoenagaran-gebied 282 759 bouws, te zamen 443 880 bouws grond; de totale uitgestrektheid in het geheele gewest opgemeten bedraagt 747 583 bouws.

In het rijk Soerakarta werd klasseerwerk verricht op de kedjawen Grogol, Paloer en Modjo van het district Grogol (afd. Soerakarta), waarbij tevens onderzoekingen zijn ingesteld naar de door de bevolking bij de bewerking harer sawahs in deelbouw geëischte sromo-bedragen.

De voorloopige landrente, geheven van de bevolking der kedjawen kaloerahans Tegalgondo en Bojolali en op de onderneming Manishardjo, wordt in 1922 herzien en in overeenstemming gebracht met de definitieve landrente-heffing, respectievelijk in de districten Delanggoe en Bedji.

Op 1 April 1921 werd de definitieve landrenteregeling ingevoerd in de districten Karangnongko en Ponggok en de onderneming Triagan, terwijl voor de districten Delanggoe en Bedji de invoering der definitieve landrente op 1 April 1922 geschiedde.

Derhalve werd in het rijk Soerakarta de definitieve landrenteregeling reeds ingevoerd in de districten Prambanan, Bajat, Klaten, Karangnongko, Ponggok, Delanggoe en Bedji en op de onderneming Triagan.

In het Mangkoenagaran-gebied werd het district Poerwantoro van het regentschap Wonogiri geklasseerd (7855 bouws sawah en 23 246 bouws droge gronden).

De invoering van de definitieve landrente-regeling voor het district Djatisrana vond plaats op 1 Januari 1922.

Derhalve heeft in het Mangkoenagaransche rijk de invoering der definitieve landrente-regeling reeds plaats gevonden in de districten Wonogiri, Woerjantoro, Djatipoero en Djatisrana van het regentschap Wonogiri en verder voor de ondernemingen Tjolomadoe, Tasikmadoe, Kerdjogadoengan, Mojoretno en Polokarto.

Bedrijfsbelasting. In de beide zelfbesturen werd met ingang van 1 Januari 1922 overgegaan tot de invoering van de geunificeerde belastingen (de inkomsten- en personeele belasting), waarbij buiten werking werden gesteld de bestaande pranatans op de bedrijfs- en andere inkomsten.

Overeenkomstig den wensch der Regeering is er naar gestreefd om bij de vaststelling der heffingen dezelfde beginselen aan te nemen als die ten opzichte van de Landsbelastingen zijn toegepast.

De grondslagen, waarop de inkomstenbelasting steunt, zijn in hoofdzaak de volgende:

de belasting zal worden geheven van alle rijksonderhoorigen:

buiten de belasting zullen vallen de inkomsten uit landrente-plichtige en andere gronden, welke thans eveneens van bovenbedoelde heffingen naar het inkomen zijn vrijgesteld:

de belasting-vrijdom van alle rijksdienaren komt te vervallen, waardoor zij op één lijn worden gesteld met niet-ambtelijke rijksonderhoorigen;

de belastingplicht zal aanvangen, zoodra het geheel zuiver jaarlijksch inkomen f 120 bedraagt.

In het rijk Soerakarta vallen bovendien nog buiten de belasting de inkomsten der gewezen apanagehouders voor zooveel betreft de schadeloosstellingen, welke door de rijkskas aan hen wegens het opheffen der apanage worden uitgekeerd.

De personeele belasting wordt geheven naar de volgende grondslagen: huurwaarde der woonhuizen met bijbehoorende gebouwen en erven; waarde van het meubilair; getal paarden; getal en soort der rijwielen; getal en soort der rijtuigen; getal automobielen en autoletten.

Ten einde de daaraan voor de woningverbetering te duchten nadeelige gevolgen te ontgaan, zal de invoering gepaard gaan met verhoogingen der destijds voor Europeanen in dit gewest geldende grenscijfers voor de belastbare huurwaarde, terwijl de overgang van vrijstelling tot volle belasting geleidelijk, d.w.z. telkens voor 1/5 deel van de belasting zal plaats hebben.

In verband hiermede zullen voor de gewestelijke hoofdplaats Solo belastbaar zijn de huurwaarden van f 480 's jaars af en voor buiten de gewestelijke hoofdplaats die van f 360 's jaars af.

Heerendiensten en hoofdgeld. De pranatan betreffende de regeling der heerendiensten (opgenomen in het Rijksblad van Soerakarta van 1917 n°. 30, juncto 1920 n°. 20) werd, in verband met de invoering der hervormingen op 1 April 1921 en 1 April 1922, van toepassing verklaard voor respectievelijk de conversiegebieden Karangnongko en Ponggok en de conversiedistricten Delanggoe en Bedji.

De in het Rijksblad 1918 n°. 8 opgenomen hoofdgeldregeling trad 1 Januari 1920 voor het geheele Mangkoenagaransche rijk in werking.

Bij de verordening van 12 Februari 1921 n°. 5/R (Rijksblad 1921 n°. 5) werd het hoofdgeld gebracht op f 1,50 voor een vol-hoofdgeldplichtige (erf- tevens sawahbezitter) en op f 0,75 voor een half-hoofdgeldplichtige (bezitter van een erf zonder sawah), welke bedragen met ingang van 1 Januari 1922 werden gebracht op onderscheidenlijk f 2 en f 1.

Rechtswezen. Bij pranatan van 31 October 1921 n°. 428 (Rijksblad Soerakarta 1921 n°. 10) werd eene verordening vastgesteld betreffende de vertegenwoordiging van partijen in burgerlijke zaken voor de eigen rechtbanken van den vorst, alsmede betreffende de gevallen, waarin 's vorsten toestemming benoodigd is tot het instellen van eene burgerlijke rechtsvordering of eene strafvervolging voor die rechtbanken.

Eene regeling betreffende invoering en inrichting van het instituut van desa-kassen werd voor het rijk Soerakarta ingevoerd (Rijksblad 1921 n°. 9).

Bijlage C.

(Zie hoofdstuk D van het verslag.)

A. Legerstatistiek (tabellen 1—16).

Formatie en sterkte.

Winsten en verliezen.

Onderwijs, eerbelooningen en straffen.

B. Gewapende korpsen niet rechtstreeks tot het leger behoorende.

1. Formatie en sterkte van het leger (ongereke

OMSCHRIJVING.	NORMALE FORMATIE. Officieren en als zoodanig dienstdoenden. Officieren. b)	Onder-luitenants.	Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants). Aan-vullings-troepen.	In-heemsche troepen.	Totaal.	Troepenpaarden.
Staf van den Gouverneur-Generaal	c) 3	—	—	—	—	—
Departement van oorlog (commandant van het leger en 1ste afdeeling van het departement van oorlog)	9	—	—	—	—	—
Generale staf. hoofdbureau (VIIde afdeeling A departement van oorlog) a)	12	—	—	—	—	—
Generale staf. gewestelijke dienst	5	—	—	—	—	—
Generale staf. vliegafdeeling	—	—	—	—	—	—
Gewestelijke en plaatselijke staf	d) 29	—	—	—	—	—
Infanterie. hoofdbureau (IIde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	9	—	—	—	—	—
Infanterie. infanterie-troepen: 21 veldbataljons, 4 mitrailleur-compagnieën en wielrijders	399	—	5 604	11 196	16 800	9
Infanterie. infanterie-troepen: korps en 2 divisiën marechaussee	20	—	72	1 140	1 212	—
Infanterie. infanterie-troepen: 3 depot-bataljons	48	—	781	1 446	2 227	—
Infanterie. infanterie-troepen: garnizoens-infanterie, subsist. kaders, ben. kaderscholen	197	—	601	5 490	6 091	—
Infanterie. infanterie-troepen: op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—
Cavalerie. hoofdbureau (VIIIste afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	2	—	—	—	—	—
Cavalerie. cavalerietroepen	28	6	501	513	1 014	1 06
Cavalerie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—
Artillerie. hoofdbureau (IIIde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	9	—	—	—	—	—
Artillerie. artillerie-troepen: bereden artillerie	44	5	722	830	1 552	77
Artillerie. artillerie-troepen: vesting-artillerie	47	6	834	515	1 349	—
Artillerie. materieel der artillerie en artillerie-werkplaatsen	16	h) 6	h) 294	13	307	—
Artillerie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—
Genie. hoofdbureau (IVde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	32	—	190	158	348	—
Genie. genietroepen	19	4	407	421	828	—
Intendance. hoofdbureau (VIIde afdeeling B departement van oorlog)	13	—	—	—	—	—
Intendance. gewestelijke dienst en dienst der magazijnen van kleeding en uitrusting	12	9	39	—	39	—
Militaire administratie. hoofdbureau (Vde afdeeling departement van oorlog)	9	—	3	—	3	—
Militaire administratie. gewestelijke dienst en dienst bij de korpsen, garnizoenen en ziekeninrichtingen	45	12	80	—	80	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. hoofdbureau (VIde afdeeling departement van oorlog), magazijnen van geneesmiddelen en scheikundig laboratorium	e) 10	h) —	h) 5	—	5	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. korps officieren van gezondheid	174	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. " officieren-apothekers	18	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. " apothekers-assistenten	—	h) —	h) 21	—	21	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. " officieren-paardenartsen	12	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. hospitaaldienst	—	h) —	h) 870	1 108	1 978	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—
Topographische dienst. hoofdbureau (IXde afd. depart. van oorlog) en topographische inrichting	6	—	51	—	51	—
Topographische dienst. brigades v. d. topographischen dienst	23	—	85	—	85	—
Topographische dienst. opleidingscursus voor leerling-teekenaar en leerling-opnemer	1	—	3	—	3	—
Trein	10	—	60	279	339	437
Korps militaire schrijvers	—	—	552	—	552	—
Korps stafmuzikanten	—	—	31	—	31	—
Kader en leerlingen der militaire school	3	—	37	4	41	—
Hoefsmidschool	f) —	—	1	—	1	—
Remonte-depot	1	—	1	13	14	235
Kader bij de militaire strafgevangenis en bij de militaire provoosthuizen	1	h) —	h) 31	—	31	—
Dienstplicht- en reservepersoneel	18	—	—	—	—	—
Gymnastiek- en sportschool	3	—	7	—	7	—
Totalen aan militairen op einde 1921	g) 1287	48	11 883	23 126	35 009	2 608
	1335		35 009			
Recapitulatie.						
Infanterie (voor zoover hierboven onder de gelijknamige wapens en diensten uitgetrokken)	673	—	7 058	19 272	26 330	98
Cavalerie	30	6	501	513	1 014	1 061
Artillerie	116	17	1 850	1 358	3 208	777
Genie	51	4	597	579	1 176	—
Andere onderdeelen	417	21	1 877	1 404	3 281	672
Totalen als boven	1 287	48	11 883	23 126	35 009	2 608
Op einde 1920 waren de totalen	1 268	48	11 850	23 123	34 973	2 608

a) De verdere afdeelingen van het departement van oorlog, waartoe ook behooren enkele in bijzondere betrekkingen geplaatste hoofd- en verdere officieren, worden gevormd door de bij de verschillende wapens en diensten vermelde hoofdbureaux (zie Ind. St. 1915 n°. 404, 1916 n°. 169, 1917 nos. 40 en 389, 1918 nos. 264, 502 en 753, 1919 n°. 447 en 1920 nos. 380 en 701 en 1921 n°. 283).

b) Ingevolge §§ 47, 56, 90. 107 en 121 der legerformatie, zooals zij luiden ingevolge Ind. St. 1915 n°. 404 en 1918 n°. 264, kunnen bij de infanterie ten minste 75 en ten hoogste 100, bij de cavalerie 6, bij de artillerie 11, bij de genie 4 en bij de militaire administratie 12 plaatsen van 2de-luitenant worden vervuld door onderluitenants. Bij Gouv. Bt. 23 April 1921 n°. 89 is het in de §§ 47 en 90 aangegeven maximum aantal onderluitenantsplaatsen met zooveel plaatsen uitgebreid, als er officieren aan de formatiesterkte van het wapen der infanterie en der artillerie ontbreken.

niet-militair personeel) op ult. 1921.

TEGENWOORDIGE (tijdelijk geldende) FORMATIE. Officieren en als zoodanig dienstdoenden. Officieren.	Onder-luitenants.	Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants). Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Troepenpaarden.	STERKTE. k) Officieren en als zoodanig dienstdoenden. Officieren.	Onder-luitenants.	Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants). Aan-vullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal. ee)	Troepenpaarden.
) 4	—	—	—	—	—	c) 3	—	—	—	—	—
9	—	—	—	—	—	l) 9	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	m) 12	—	—	—	—	—
5	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—
49	11	120	317	437	—	18	1	u) 37	90	127	—
l) 34	—	—	—	—	—	n) 32	—	v) —	—	v) —	—
10	—	—	—	—	—	o) 10	—	—	—	—	—
392	—	5 136	11 970	17 106	224	299	43	2 311	11 745	14 056	227
27	—	101	1 520	1 621	—	23	2	97	1 586	1 683	—
48	—	781	1 446	2 227	—	28	13	172	715	887	—
232	—	700	7 176	7 876	—	206	46	776	8 417	9 193	—
—	—	—	—	—	—	14	3	195	485	680	—
2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
31	8	510	531	1 041	1061	28	7	300	624	924	851
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
10	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—
50	6	734	1 232	1 966	940	40	6	339	1 169	1 508	996
45	12	818	793	1 611	—	39	8	291	899	1 190	—
15	h) 7	h) 291	35	326	—	15	7	w) 277	28	305	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	—	211	232	443	—	40	—	x) 173	221	394	—
19	4	427	424	851	—	15	—	147	472	619	—
8	3	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—
13	10	62	13	75	—	20	10	ij) 58	12	70	—
10	—	3	—	3	—	8	—	3	—	3	—
45	17	105	2	107	—	46	20	114	2	116	—
10	—	h) 5	—	5	—	p) 10	—	5	—	5	—
177	—	—	—	—	—	q) 157	—	—	—	—	—
20	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—
—	—	h) 32	—	32	—	—	—	35	1	36	—
12	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—
5	—	h) 1 015	1 181	2 196	—	—	—	z) 309	ij) 1 327	1 636	—
—	—	—	—	—	—	2	—	2	6	8	—
4	—	50	—	50	—	r) 3	—	aa) 44	1	45	—
27	—	70	—	70	—	18	—	61	3	64	—
—	—	2	—	2	—	—	—	1	—	1	—
7	—	62	332	394	648	3	—	42	296	338	567
—	—	621	—	621	—	—	—	bb) 325	139	464	—
—	—	31	—	31	—	—	—	cc) 32	—	32	—
3	—	38	4	42	—	3	—	34	41	dd) 75	—
f) —	—	2	—	2	—	—	—	1	—	1	—
1	—	3	51	54	375	—	—	3	38	41	341
1	—	h) 32	—	32	—	1	—	28	1	29	—
14	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—
3	—	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—
i) 1 388	78	11 969	27 259	39 228	3 248	s) 1 172	167	6 213	28 318	34 531	2 983
1 466		39 228				t) 1 339		ee) 34 531			
709	—	6 718	22 112	28 830	224	580	107	3 551	22 948	26 499	227
33	8	510	531	1 041	1061	30	7	301	624	925	852
120	25	1 843	2 060	3 903	940	105	21	907	2 096	3 003	996
52	4	638	656	1 294	—	55	—	320	693	1 013	—
474	41	2 260	1 900	4 160	1 023	402	32	1 134	1 957	3 091	908
1 388	78	11 969	27 259	39 228	3 248	1 172	167	6 213	28 318	34 531	2 983
1 383	64	9 052	29 984	39 036	3 245	1 144	161	6 519	30 363	36 882	2 961

c) Van de adjudanten van den Gouverneur-Generaal kan er één tot de marine behooren. Die plaats wordt vervuld door een luitenant-ter-zee 1ste klasse. Van de drie aan het leger ontleende adjudanten behooren er twee tot de infanterie en behoort er een tot de artillerie.

d) Ongerekend, wat betreft den gewestelijken staf, de officieren hiervóór bij „generale staf" vermeld onder „gewestelijke dienst".

e) Hieronder 4 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 6 behoorende tot het korps officieren-apothekers.

f) Als directeur van de hoefsmidschool treedt op een militair paardenarts, vermeld in de formatie van het korps officieren-paardenartsen.

g) Hieronder 825 luitenants (waarvan alleen bij de infanterie 474); daaronder (zie noot b) bij de cavalerie 6, bij de genie 4, bij de militaire admi-

nistratie 12 en bij de infanterie en artillerie een onbepaald aantal onderluitenants. Van de 825 luitenants kunnen er ten hoogste 534 den rang bekleeden van 1ste-luitenant, van wie 268 bij de infanterie.

h) De in de formatie opgenomen onderluitenant-opziener bij de pyrotechnische werkplaats, de onderluitenant-geweermaker-onderwijzer bij de geweermakersschool, de 6 onderluitenants-apothekers-assistenten, de onderluitenant-ziekenverpleger bij den hospitaaldienst en de 2 onderluitenants bij het kader der militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, verrichten geen diensten als officier en zijn in verband hiermede vermeld in de rubriek: „militairen beneden den rang van officier".

i) Hieronder 875 in de rangen van 1ste- of 2de-luitenant.

k) Welke categorieën van officieren en militairen beneden dien rang — en hoevelen — hoewel nog tot het leger behoorende, **niet** in de sterkte tellen, blijkt uit tabel 2 van deze bijlage.

l) Van de 8 hier bedoelde officieren (buiten den legercommandant) behoort er 1 tot den generalen staf en behooren er 7 tot de infanterie.

m) Hieronder 1 gepensionneerde majoor-titulair. Van de 34 actief dienende officieren zijn er 26 afkomstig van de infanterie, 1 van de cavalerie, 6 van de artillerie en 1 van de militaire administratie.

n) Als bij noot *d*. De hier bedoelde officieren waren allen van de infanterie.

o) Hieronder 2 gepensionneerde kapiteins.

p) Hieronder 4 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 5 behoorende tot het korps officieren-apothekers en 1 kapitein van de infanterie.

q) Hieronder 3 tijdelijk (2 voor den tijd van 3 jaren en 1 voor den tijd van 5 jaren) aangestelde officieren van gezondheid der 2de klasse (van wie 1 vreemdeling) en 10 tijdelijk (8 voor den tijd van 3 jaren en 2 voor den tijd van 5 jaren) aangestelde militaire apothekers der 2de klasse (van wie 9 vreemdelingen).

r) Hieronder 1 gepensionneerde luitenant-kolonel en 2 gepensionneerde kapiteins. Van de 18 actief dienende officieren zijn er 16 afkomstig van de infanterie en 2 van de artillerie.

s) Hieronder 405 eerste- en 214 tweede-luitenants, waarvan bij de infanterie onderscheidenlijk 184 en 155 (onder het cijfer 184 zijn begrepen 3 inlandsche officieren). Onder het cijfer der eerste-luitenants tellen in deze opgave ook de van het Nederlandsche leger in Indië gedetacheerde officieren ten getale van 3, namelijk 1 paardenarts der 1ste klasse en 2 paardenartsen der 2de klasse, en onder het cijfer der tweede-luitenants ten getale van 200, namelijk 1 van den staf van den Gouverneur-Generaal, 6 van den generalen staf (5 eerste- en 1 tweede-luitenant), 5 van den plaatselijken staf (eerste-luitenants), 151 der infanterie (6 kapiteins, 104 eerste- en 41 tweede-luitenants), 2 der cavalerie (eerste-luitenants), 25 der artillerie (18 eerste- en 7 tweede-luitenants), 3 van de genie (eerste-luitenants), 1 van de intendance (kapitein), 5 van de militaire administratie (4 eerste- en 1 tweede-luitenant) en 1 van den trein (eerste-luitenant).

t) Overigens behooren nog tot het leger de officieren, vermeld in tabel [illegible] van deze bijlage.

u) Bij de luchtafdeeling waren bovendien aan niet-militairen in dienst 86 inheemsche burgers (werklieden).

v) Onder den gewestelijken staf in Atjeh behooren 1 gepensionneerd onderluitenant en 2 Europeesche opzichters (niet-militairen) voor het toezicht over de daar gedetacheerde dwangarbeiders.

w) Aan niet-militair personeel waren bovendien bij sommige artillerie-inrichtingen in dienst 10 Europeanen (13 Europeanen minder dan de formatie aangeeft).

x) Bij de genie waren bovendien aan niet-militairen in dienst 5 inlanders (15 minder dan de formatie aangeeft).

ij) Bovendien 1 Europeesch opziener bij het grasland voor Tjimahi en Bandoeng, 5 Chineesche bakkersknechts bij de militaire bakkerij en 1 meesterknecht-waschmeester.

z) Bij den hospitaaldienst is bovendien beschikt over een vrij talrijk burgerpersoneel, namelijk: 1°. ter bezetting van plaatsen, voor welke in de formatie op *militairen* is gerekend, over 665 burgerpersonen (266 Europeanen of Amboineezen, 23 Chineezen en 276 niet-Amboineesche inlanders); 2°. ter bezetting van plaatsen, welke door de formatie zijn aangewezen voor burgerpersoneel, over 874 burgerpersonen [(8 hoofdverpleegsters, 4 ziekenverplegers 1ste klasse, 16 ziekenverpleegsters 1ste klasse en 3 ziekenverpleegsters 2de klasse, behoorende tot het verplegingspersoneel, 603 mannelijke (20 Amboineezen en 583 inlanders) en 133 vrouwelijke (2 Amboineesche en 131 inlandsche) burgers, behoorende tot het bedieningspersoneel en 107 burgers voor bijzondere betrekkingen (1 Europeesche hoofdkok, 6 Europeesche koks, 1 inlandsche bijkok, 6 dames voor de huishouding en 36 Europeesche, 18 Amboineesche en 39 inlandsche bijzondere beambten)].

aa) In de hier uitgetrokken cijfers is niet begrepen het bij de formatie toegestane niet-militair personeel, bestaande uit 389 inlanders (onder wie 182 topografen, 150 teekenaars, 9 verkenners, 1 opnemer, 16 retoucheurs, 21 lithografen, 5 instrumentmakers en 5 boekbinders), 3 Europeesche burgers (1 photograaf en 2 lithografen) ter vervanging van ontbrekend militair personeel, en 20 Europeanen (leerlingen van den opleidingscursus voor leerling-teekenaar en leerling-opnemer).

bb) Ter voorziening in het tekort aan *militairen* als schrijver waren bovendien in dienst 168 *niet-militairen* (27 Europeanen, 24 Amboineezen, 112 andere inlanders en 5 Chineezen).

cc) Bovendien waren bij het korps stafmuzikanten gedetacheerd ter beproeving of ter opleiding 2 Europeesche militairen.

dd) Hieronder van de aanvullingstroepen 17 leerlingen van de militaire school en 11 leerlingen van den cursus tot opleiding van adspirant-officieren en van de inheemsche troepen 37 leerlingen van den cursus tot opleiding van adspirant-officieren.

ee) Overigens behooren nog tot het leger: 1°. de onderofficieren en manschappen, vermeld in tabel 2 van deze bijlage; 2°. het korps (burgerlijke) ambtenaren (155 personen) en 3°. nog 2210 burgerpersonen ter vervulling van de in de formatie begrepen plaatsen, namelijk 922 ter vervanging van ontbrekende militairen (vgl. de noten *u*, *Z*. *aa* en *bb*) en 1288 ter vervulling van plaatsen, waarvoor ook de formatie niet-militairen aanwijst (vgl. de noten *v*, *w*, *x*, *ij*, *z* en *aa*), een en ander ongerekend het niet in de legerformatie begrepen ondergeschikt inlandsch burgerpersoneel (magazijnsknechten, werklieden, wakers, mandoers, koelies, enz.), waarvan de formatie door het legerbestuur wordt vastgesteld. Bij den hospitaaldienst werden overigens op het einde van 1921 gebezigd 41 gestraften.

ff) Voor eene verdeeling naar geboorteland (of naar landaard) zie tabel 3 van deze bijlage.

2. Specificatie van de op ult. 1921 tot het Indische leger behoorende, maar niet in de sterkte tellende, en daarom in tabel 1 niet vermelde militairen, en van de op dien datum voor dat leger bestemde, maar nog niet in Indië aangekomen officieren.

a. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

OMSCHRIJVING.	Wapen of dienstvak.																	Totaal.	
	Generale staf.		Infanterie.		Cavalerie.		Artillerie.		Genie.		Intendance.		Militaire administratie.		Geneeskundige dienst.				
	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants. *a*)	Officieren.	Onderluitenants. *a*)	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren van gezondheid.	Militaire apothekers. *a*)	Militaire paardenartsen.	Officieren.	Onderluitenants. *a*)
Met verlof buiten Nederlandsch-Indië	2	1	140	36	7	2	36	7	13	3	6	3	14	2	35	7	2	262	54
Op non-activiteit	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—
Bij het leger gevoerd „voor memorie"	—	—	12	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	13	6
Gedetacheerd hier te lande *b*)	5	—	46	1	5	—	7	—	2	—	2	—	8	—	2	—	—	77	1
„ bij de landmacht in West-Indië	—	—	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	12	1
Totaal op einde 1921	7	1	210	41	12	2	44	10	15	3	8	3	22	2	39	7	3	367	62
Op einde 1920 waren de cijfers	9	1	192	36	8	3	29	4	17	1	9	1	16	3	45	4	3	332	28
Bovendien telde *niet* in de sterkte nevenstaand aantal der op einde 1921 door eerste benoeming, door overplaatsing of door detacheering voor het Indische leger bestemde maar nog niet in Indië aangekomen officieren. — naar Indië onderweg	1	—	32	2	3	—	12	—	2	—	1	—	3	—	10	1	1	66	2
— beschikbaar ter uitzending	—	—	26	—	—	—	12	—	3	—	—	—	2	—	18	—	—	61	—
Op einde 1920 waren de cijfers — naar Indië onderweg	1	—	20	1	2	—	5	—	—	—	—	—	5	—	3	1	—	37	1
— beschikbaar ter uitzending	—	—	33	1	1	—	6	1	4	—	—	—	5	—	4	1	—	54	2

a) Van de in de formatie opgenomen onderluitenants-apothekers-assistenten, onderluitenants van de pyrotechnische werkplaats, onderluitenants van den hospitaaldienst en onderluitenants bij het kader der militaire strafgevangenis tevens huis van detentie is hier geen melding gemaakt, daar deze categorieën van onderofficieren geen officiersdiensten mogen verrichten.

b) Namelijk bij het leger, bij de koloniale reserve, bij militaire inrichtingen van onderwijs, enz.

b. ONDEROFFICIEREN EN MANSCHAPPEN. *c)*

OMSCHRIJVING.	Landaard.		
	Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.
Bij de subsistenten-kaders in afwachting van vertrek naar Nederland	12	—	12
Gedetineerden in de militaire strafgevangenis	23	91	114
Totalen op einde 1921	*d)* 35	*e)* 91	126
Op einde 1920 waren de cijfers	56	162	218

c) De bij het leger „voor memorie" gevoerde onderofficieren en manschappen — 28 man der aanvullingstroepen en 42 man der inheemsche troepen — blijven hier buiten aanmerking, omdat zij, zoolang zij in die positie verkeeren, tijdelijk uit de sterkte zijn afgevoerd. Het zijn voornamelijk de onderofficieren-instructeurs der barisan op Madoera en de militairen, die tijdelijk zijn te werk gesteld bij het korps gewapende politie; voorts de onderofficieren en minderen belast met de waarneming der betrekking van ambtenaar bij de legeradministratie, of van betrekkingen buiten het leger, zoolang hunne militaire verbintenis nog niet is geëindigd.

Het aantal pupillen bij de korpsen bedroeg op einde 1921 4 zonen van inlanders.

d) Hieronder 30 afkomstig uit Nederland, 4 uit Nederlandsch-Indië en 1 Duitscher.

e) Hieronder 8 afkomstig uit den Molukschen archipel, 5 Menadoneezen, 56 Javanen, 11 Soendaneezen, 2 Madoereezen, 2 Maleiers, 5 Timoreezen en 2 Atjehers.

3. Verdeeling naar landaard, enz. van de tot het leger behoorende officieren en militairen beneden dien rang op einde 1921.

Aanvullingstroepen.

VERDEELING NAAR GEBOORTELAND.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden. *a)*		Onderofficieren en manschappen. *b)*
	Officieren.	Onder-luitenants.	
Afkomstig uit Nederland .	728	132	4098
Afkomstig „ Ned.-Indië .	420	25	*c)*1787
Afkomstig „ België . .	2	2	41
Afkomstig „ Duitschland	6	8	293
Afkomstig „ Zwitserland	—	—	7
Afkomstig „ Luxemburg	—	—	7
Afkomstig van elders . .	16	—	15
Totalen . .	1172	167	6218

Inheemsche troepen.

VERDEELING NAAR LANDAARD.	Onderofficieren en manschappen (naar gelang van wapen of dienstvak te verdeelen als hieronder).													
	Infanterie.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.	Intendance.	Militaire administratie.	Geneeskundige en hospitaaldienst.	Topografische dienst.	Trein.	Schrijvers.	Militaire school.	Remontedepot.	Luchtvaartafdeeling.	Totaal. *d)*
Nederlanders.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ned.-Indiërs .	37	1	2	6	—	—	2	4	—	4	33	—	—	*e)* 89
Amboineezen	8 054	111	345	—	10	—	625	—	—	125	2	—	—	*f)* 9 272
Javanen . .	*g)* 12 016	367	1571	526	1	—	602	—	288	8	6	24	87	15 496
Soendaneezen	1 099	77	122	142	1	2	81	—	5	1	—	11	3	1 544
Boegineezen .	103	10	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	115
Atjehers . .	64	14	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79
Bataks . . .	279	2	4	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	288
Maleiers . .	83	4	12	2	—	—	3	—	3	1	—	—	—	*h)* 108
Timoreezen .	1 080	35	36	9	—	—	8	—	—	—	—	3	—	1 171
Madoereezen .	224	3	3	5	—	—	11	—	—	—	—	—	—	246
Totalen . .	23 040	624	2096	693	12	2	1334	4	296	139	41	38	90	28 409

a) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 367 officieren (waarvan 13 „voor memorie" gevoerd, 3 op non-activiteit gesteld, 77 in Nederland gedetacheerd, 262 met verlof in Nederland en 12 gedetacheerd in West-Indië) en 62 onderluitenants (6 „voor memorie" gevoerd, 1 in Nederland gedetacheerd, 1 gedetacheerd in West-Indië en 54 met verlof in Nederland).

b) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 28 „voor memorie" gevoerde Europeanen, 1 onderluitenant, meester-geweermaker-onderwijzer, met verlof in Nederland, benevens 338 man van de aanvullingstroepen, die naar Nederland zijn opgezonden, teneinde aldaar in het genot van verlof te worden gesteld.

c) Hieronder zijn 678 in Indië geboren uit Europeesche en Indo-Europeesche ouders en 1109 kleurlingen.

d) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 42 man (35 Amboineezen en 7 andere inlanders) van de inheemsche troepen, gevoerd „voor memorie".

e) Hieronder zijn 55 in Indië geboren uit Europeesche en Indo-Europeesche ouders en 34 kleurlingen.

f) Van de hier bedoelde 9272 Amboineezen of met dezen gelijkgestelden waren er 3360 afkomstig uit den Molukschen archipel (hieronder begrepen de Mestiezen van het eiland Kisar), 5869 waren Menadoneezen en 43 waren Alfoeren.

g) Hieronder 1 bij het kader der provoosthuizen.

h) Onder de Maleiers zijn 2 Niassers begrepen.

4. Aanwezige sterkte op einde 1921, gesplitst naar de militaire commandementen, n

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	I. Infanterie (uitgezonderd het aantal infanteristen, begrepen in rubriek III).					II. Andere wapens en diensten (uitgezonder het aantal niet-infanteristen, begrepen in rubriek III).				
	Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en minderen.			Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en mindere		
			Aan-vullings-troepen.	In-heemsche troepen.	Te zamen.			Aan-vullings-troepen.	In-heemsche troepen.	Te zam
1ste militaire afdeeling op Java	87	9	942	3 171	4 113	101	8	482	787	1 269
2de " " " "	101	20	513	4 006	4 519	71	17	420	871	1 291
3de " " " "	43	12	227	1 764	1 991	53	8	207	459	666
4de " " " "	77	13	715	2 260	2 975	228	20	815	1 795	2 610
Te zamen op Java	308	54	2 397	11 201	13 598	453	53	1 924	3 912	5 836
Atjeh en onderhoorigheden	66	13	249	3 491	3 740	44	6	123	310	433
Sumatra's Westkust	25	7	76	871	947	17	3	51	47	98
Tapanoeli	5	—	12	212	224	3	—	4	8	12
Palembang en Djambi	21	4	48	815	863	6	1	16	22	38
Riouw	3	1	8	143	151	1	—	2	6	8
Westerafdeeling van Borneo	15	2	44	657	701	3	2	17	16	33
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	17	4	69	724	793	10	—	31	51	82
Celebes en Menado: gouv. Celebes en onderhoorigh.	29	5	73	1 200	1 273	16	3	46	51	97
Celebes en Menado: residentie Menado	3	2	9	226	235	3	—	2	21	23
Timor en onderhoorigheden	16	1	46	679	725	5	—	22	38	60
Amboina en Ternate: residentie Amboina	8	3	39	308	347	4	—	26	31	57
Amboina en Ternate: " Ternate	3	1	18	255	273	1	—	2	8	10
Amboina en Ternate: " Nieuw-Guinea	2	—	6	97	103	4	—	5	7	12
Te zamen in de verschillende commandementen der buitengewesten, uitgezonderd die van Atjeh	147	30	448	6 187	6 635	73	9	224	306	530
Wijders telde het leger nog:										
aan korpsen en instellingen, niet in bovenstaande opgaven begrepen *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
aan militairen — buiten het commandement waartoe hun korps behoort — op reis ter bereiking hunner bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totale legersterkte	521	97	3 094	20 879	23 973	570	68	2 271	4 528	6 799

a) Hieronder begrepen de officieren, die kwartierziek en die met binnenlandsch verlof wegens ziekte waren. In den *emplacementstaat*, waaraan de hier voorkomende opgaven zijn ontleend, worden de zieken en geëvacueerden niet wapensgewijze vermeld, zooals wèl het geval is in de aan den *sterktestaat* ontleende tabel 6, sub *a*, op blz. 8 van deze bijlage. De sterktestaat bevat echter geen territoriale opgaven nopens de distributie van het leger, zooals voor de onderwerpelijke tabel noodig zijn.

b) Hier worden bedoeld het korps stafmuzikanten te Weltevreden, het kader en de leerlingen der militaire school te Meester-Cornelis, het kader

nderlijke opgaaf, voor zooveel dit blijkt, van het personeel der infanterie.

	III. Niet-beschikbaren.									IV. Totaal militairen.					Troepenpaarden en muildieren.
	Verpleegd in de ziekeninrichtingen en kwartierziek. *a*)				Om andere redenen.										
		Onderofficieren en minderen.					Onderofficieren en minderen.					Onderofficieren en minderen.			
	Onder-luitenants.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Te zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Te zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Te zamen.	
.	—	111	168	279	9	2	81	194	275	197	19	1 616	4 320	5 936	428
2	—	58	259	317	6	—	75	467	542	180	37	1 066	5 603	6 669	1 029
[illegible]	—	34	77	111	8	4	25	236	261	110	24	493	2 536	3 029	275
5	—	46	123	169	27	5	215	678	893	337	38	1 791	4 856	6 647	1 104
3	—	249	627	876	50	11	396	1575	1971	824	118	4 966	17 315	22 281	2 836
-	—	11	43	54	5	3	9	126	135	115	22	392	3 970	4 362	141
-	—	4	30	34	1	—	9	78	87	43	10	140	1 026	1 166	6
-	—	—	2	2	—	—	—	4	4	8	—	16	226	242	—
-	—	2	17	19	—	—	3	34	37	27	5	69	888	957	—
—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	4	1	10	154	164	—
—	—	4	11	15	1	—	3	20	23	19	4	68	704	772	—
—	—	2	5	7	—	—	4	21	25	27	4	106	801	907	—
1	—	3	36	39	—	—	—	18	18	46	8	122	1 305	1 427	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	11	247	258	—
—	—	—	9	9	1	—	1	25	26	22	1	69	751	820	—
—	—	1	6	7	2	—	5	30	35	14	3	71	375	446	—
—	—	—	—	—	—	—	1	24	25	4	1	21	287	308	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	11	104	115	—
1	—	16	116	132	5	—	26	259	285	226	39	714	6 868	7 582	6
—	—	—	1	1	—	—	1	—	1	4	2	92	42	134	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	33	123	156	—
14	—	276	787	*c*) 1 063	60	14	432	1960	2392	1172	183	6 197	28 318	34 515	2 883

van de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie te Tjimahi, zoomede het personeel der provoosthuizen te Batavia, Magelang, Koeta Radja en Padang.

Van de hierbedoelde militairen bevindt zich dus alleen het personeel der provoosthuizen gedeeltelijk in de buitengewesten, namelijk 2 Europeesche provoostgeweldigers, 3 Europeesche en 1 inlandsche stokkeknechts (in Atjeh 2 Europeanen en 1 inlander en te Padang 3 Europeanen).

c) Hieronder zijn begrepen 171 geëvacueerden (52 van de aanvullings- en 119 van de inheemsche troepen).

5. Samenstelling en legering van de troepenmacht in Atjeh en onderhoorigheden op 1 Januari en 31 December 1921.

WAPENS EN DIENSTEN.	1 Januari 1921.				31 December 1921.			
	Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en minderen. a)		Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en minderen. b)	
1°. Aanwezige sterkte.								
Staf	6	—	—		4	—	—	
Infanterie	64	22	3923	(256)	72	15	3863	(257)
Cavalerie	—	—	3		—	—	1	
Artillerie	4	2	125	(19)	2	3	132	(13)
Genie	3	—	23	(22)	2	—	30	(26)
Administratie	5	1	18	(18)	6	1	16	(16)
Militaire schrijvers	—	—	38	(18)	—	—	41	(19)
Geneeskundige dienst	24	2	230	(42)	25	2	204	(40)
Intendance	2	1	2	(2)	2	1	2	(2)
Trein	—	—	22	(4)	—	—	13	(2)
Topographische dienst	2	—	8	(8)	2	—	6	(6)
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	—	—	60	(8)	—	—	54	(11)
Totalen	110	28	4452	(397)	115	22	4362	(392)
2°. Distributie (gezamenlijke wapens en diensten).								
Koeta Radja en Voorwerken	33	9	1090	(130)	41	7	941	(126)
Bezette punten in Groot-Atjeh en de Zuidelijke Nederzettingen	2	4	356	(22)	4	3	415	(23)
In Groot-Atjeh	35	13	1446	(152)	45	10	1356	(149)
Bezetting op het eiland We	8	1	272	(22)	4	2	143	(15)
Bezette punten in de Onderhoorigheden	45	5	1498	(141)	45	3	1540	(137)
Tijdelijk bezette punten in de Onderhoorigheden	22	9	1236	(82)	21	7	1323	(91)
Totalen als onder 1°.	110	28	4452	(397)	115	22	4362	(392)

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen het aantal Europeanen aan.

b) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen het aantal militairen aan van de aanvullingstroepen.

6. Statistiek van de tijdelijk niet-beschikbare, maar toch in de sterkte tellende (tot de formatie behoorende) onderofficieren en minderen (de onderluitenants hieronder niet begrepen), in vergelijking met de sterkte en met de „tegenwoordige" formatie bij het einde van elk der jaren 1920 en 1921.

a. Algemeen overzicht.

ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN.	Ult. 1920.								Ult. 1921.							
	Infanterie.		Cavalerie, artillerie en genie.		Hospitaal-dienst, schrijverspersoneel, enz.		Totalen.		Infanterie.		Cavalerie, artillerie en genie.		Hospitaal-dienst, schrijverspersoneel, enz.		Totalen.	
Verpleegd in de ziekeninrichtingen a)	722 b)	(160)	202	(83)	57	(18)	981	(261)	722 b)	(150)	118	(58)	52	(16)	892	(224)
Geëvacueerd	172	(35)	33	(25)	6	(3)	211 c)	(63)	142	(39)	25	(11)	4	(2)	171 c)	(52)
Vermist en nog niet afgevoerd	41	(10)	10	(3)	2		53	(13)	22	(11)	5	(2)	—	—	27	(13)
Voor den krijgsraad	134	(27)	40	(17)	8	(3)	182	(47)	99	(17)	18	(6)	8	(3)	125	(26)
Leerlingen bij de kaderscholen	370	(75)	207	(83)	—	—	577	(158)	66	(31)	90	(44)	—	—	156	(75)
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	133	(13)	17	(2)	7	(2)	157	(17)	161	(1)	3	—	10	(2)	174	(3)
Recruten	693	(84)	263	(27)	28	—	984	(111)	336	(57)	302	(31)	35	—	673	(88)
Ongeschikt voor den velddienst d)	294	(42)	4	(4)	30	(15)	328	(61)	253	(36)	22	(10)	29 e)	(11)	304	(57)
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	688	(131)	125	(27)	93	(28)	906	(186)	581	(94)	174	(46)	90	(23)	845	(163)
Lichamelijk ongeschikt om te velde te trekken f)	147	(20)	9	—	—	—	156	(20)	—	—	—	—	—	—	—	—
Nog onvoldoende geoefend	4	(1)	26	(7)	38	(1)	68	(9)	4	—	45	(6)	39	(1)	88	(7)
Te zamen tijdelijk niet beschikbaar	3 398	(598)	936	(278)	269	(70)	4 603	(946)	2 386	(436)	802	(214)	267	(58)	3 455	(708)
Daar de aanwezige sterkte bedroeg	28 610	(3 665)	5 141	(1 707)	3 131	(1 147)	36 882	(6 519)	26 499	(3 551)	4 941	(1 528)	3 091	(1 134)	34 531	(6 213)
Bleven alzoo beschikbaar	25 212	(3 067)	4 205	(1 429)	2 862	(1 077)	32 279	(5 573)	24 113	(3 115)	4 139	(1 314)	2 824	(1 076)	31 076	(5 505)
„Tegenwoordige" formatie	29 064	(4 236)	6 273	(2 780)	3 699	(2 036)	39 036	(9 052)	28 830	(6 718)	6 238	(2 991)	4 160	(2 260)	39 228	(11 969)

b. Specificatie alleen voor de infanterie.

Onderofficieren en minderen.	Ult. 1920.					Ult. 1921.				
	21 veldbataljons, marechaussee, 4 mitrailleur-compagnieën en wielrijders.	3 depot-bataljons.	Garnizoens-infanterie en de subsistentenkaders, benevens de kaderscholen.	Op marsch ter bereiking hunner bestemming.	Te zamen aan infanterie.	21 veldbataljons, marechaussee, 4 mitrailleur-compagnieën en wielrijders.	3 depot-bataljons.	Garnizoens-infanterie en de subsistentenkaders, benevens de kaderscholen.	Op marsch ter bereiking hunner bestemming.	Te zamen aan infanterie.
Formatie („tegenwoordige") *g*)	18 800	2 227	8 037	—	29 064	18 727	2 227	7 876	—	28 830
Sterkte	16 351	1 350	9 935	974	28 610	15 739	887	9 193	680	26 499
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	572	13	137		722	566	25	131		722
Geëvacueerd	118	13	41		172	98	10	34		142
Vermist en nog niet afgevoerd	38	1	2		41	21	—	1		22
Voor den krijgsraad	78	2	54		134	64	—	35		99
Leerlingen bij de kaderscholen	—	—	370		370	—	—	66		66
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	74	1	58		133	84	8	69		161
Recruten	50	643	—		693	9	327	—		336
Ongeschikt voor den velddienst	171	37	86		294	120	2	131		253
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	408	22	258		688	411	9	161		581
Lichamelijk ongeschikt om te velde te trekken	79	2	66		147	—	—	—		—
Nog onvoldoende geoefend	4	—	—		4	4	—	—		4
	1 592	734	1 072		3 398	1 377	381	628		2 386
	14 759	616	8 863	974	25 212	14 362	506	8 565	680	24 113
Alzoo beschikbaar	24 238			974	25 212	23 433			680	24 113
Naar den landaard bestond het voor werkelijken dienst geschikte en beschikbare gedeelte uit:										
Europeanen	2 107	114	743	103	3 067					
Amboineezen	5 003	111	2 329	373	7 816					
Andere inlanders	7 649	391	5 791	498	14 329					
Te zamen als boven	14 759	616	8 863	974	25 212					
Aanvullingstroepen						2 153	92	675	195	3 115
Inheemsche troepen						12 209	414	7 890	485	20 998
Te zamen als boven						14 362	506	8 565	680	24 113

a) Ongerekend die geëvacueerden en diegenen der in de hospitalen opgenomenen, welke in het staatje zijn gesteld onder één der daarin vermelde andere categorieën van tijdelijk niet-beschikbaren, op ult. 1920 ten getale van 114 (21 Europeanen, 16 Amboineezen en 77 andere inlanders) en op ult. 1921 ten getale van 49 (5 man van de aanvullings- en 44 van de inheemsche troepen).

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers duiden aan, voor wat 1920 betreft, hoeveel Europeanen, en voor wat 1921 betreft, hoeveel militairen van de aanvullingstroepen onder de daarnevens uitgetrokken getallen begrepen zijn.

c) In deze tabel zijn ook die geëvacueerden begrepen, welke *niet* in de ziekeninrichtingen worden verpleegd.

d) Namelijk de zoodanigen, die door eene geneeskundige commissie tijdelijk ongeschikt voor den dienst te velde, dan wel slechts voor den dienst in een bepaald klimaat geschikt worden geacht.

e) Hieronder zijn niet begrepen 134 man van het personeel van den geneeskundigen dienst (12 man der aanvullingstroepen en 122 man der inheemsche troepen) en 29 man van het schrijverspersoneel (alle behoorende tot de aanvullingstroepen) die, hoewel voor alle andere diensten ongeschikt, beschikbaar zijn voor de diensten, welke van hen gevorderd worden.

f) Hier worden aangeduid die andere categorieën van militairen, voornamelijk reconvalescenten, die, hoewel niet bij hoofdelijk geneeskundig onderzoek als niet-valide verklaard, toch niet in aanmerking mochten komen om te velde te worden gezonden.

g) Welk aandeel de aanvullings- en de inheemsche troepen in de hier uitgetrokken totalen hebben, blijkt uit den uitvoerigen formatie- en sterktestaat, afgedrukt op blz. 2 en 3 van deze bijlage; voor het aandeel van het Europeesch, het Amboineesch en het overige inlandsch element zie blz. 2 en 3 van bijlage B van K. V. 1921.

7. Verkort overzicht — alleen voor de infanterie — van het aantal der tijdelijk niet beschikbare militairen beneden den rang van officier (de onderluitenants hieronder niet begrepen) op ult. 1920 en ult. 1921.

Tijdelijk niet-beschikbare militairen der infanterie beneden den rang van officier.	Ult. 1920.				Ult. 1921.		
	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Te zamen.
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	160	208	354	722	150	572	722
Geëvacueerd	35	58	79	172	39	103	142
Vermist en nog niet afgevoerd	10	1	30	41	11	11	22
Voor den krijgsraad	27	10	97	134	17	82	99
Leerlingen bij de kaderscholen	75	108	187	370	31	35	66
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	13	54	66	133	1	160	161
Recruten	84	115	494	693	57	279	336
Tijdelijk ongeschikt voor den dienst te velde	42	41	211	294	36	217	253
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	131	111	446	688	94	487	581
Lichamelijk ongeschikt om te velde te trekken	20	17	110	147	—	—	—
Nog onvoldoende geoefend	1	—	3	4	—	4	4
Te zamen	598	723	2 077	3 398	436	1 950	2 386

8. Verantwoording van de verliezen en winsten aan officieren, onderluitenants, adjudan

a. OFFICIEREN (OOK DIE UIT NEDERLAND GEDE

JAREN.	Aanwezige STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden op 1 Januari (alleen Europeanen of met dezen gelijkgestelden).			Voor goed ontvallen.											
				Overleden (daaronder ook de gesneuvelden). *b)*		Gepensionneerd.		Eervol ontslagen zonder pensioen. *c)*		Niet eervol ontslagen, veroordeeld of vermist.		Overgeplaatst bij het leger hier te lande.	Teruggesteld tot adjudant-onder-officier van:		Gede-
	Officieren. *a)*	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	onderluitenants.	adjudant-onderofficier dd. officier.	Onderluitenants.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16
1917	1136 (24)	173	1	8	2	40	20	5	3	2	1	—	1	—	1
1918	1187 (25)	185	1	15	2	48	9	18	3	—	—	—	—	—	—
1919	1204 (24)	200	—	10	4	67	11	31	1	—	—	—	1	—	—
1920	1213(106)	190	—	7	3	39	11	40	5	—	—	—	—	—	—
1921	1144(146)	161	—	6	1	35	14	13	*f)* 1	—	—	—	—	—	—

JAREN.	WINSTEN.													
	Nieuw benoemd.					Overgeplaatst van het leger hier te lande.	Burgerlijke personen, aangesteld tot officier.	Gepensionneerde officieren.	In activiteit hersteld en van voor memorie en van vermist terug.			Van buitenlandsch verlof teruggekeerd.	
	Speciaal opgeleid tot officier		Officieren verkregen uit de korpsen van het leger hier te lande.	Verkregen in Indië zelf.									
	bij de Koninklijke Militaire Academie.	bij andere inrichtingen hier te lande (geneeskundigen en pharmaceuten).		Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.		Werkzaam gesteld bij het departement van oorlog (§ 4 der legerformatie).	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficier dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.
31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44
1917	28	12	16	—	34	1	—	—	19	5	—	40	[illegible]
1918	38	27	22	—	33	2	—	—	21	2	—	31	1
1919	48	37	16	7	16	—	—	2	20	1	—	55	14
1920	25	6	16	—	13	—	—	—	22	2	—	59	1
1921	*i)* 26	*j)* 10	*k)* 23	1	36	3	*l)* 10	3	17	1	—	108	37

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan hoevele tot het Nederlandsche leger behoorende officieren (als gedetacheerd in Indië) in de opgegeven sterkte van het Indische officierskorps begrepen waren.

b) In de behandelde vijf jaren zijn geen officieren gesneuveld en overleed er 1 in 1919 aan de gevolgen van voor den vijand bekomen wonden.

c) Onder deze rubriek telden in 1917 1 officier van gezondheid der 2de klasse en 1 militair apotheker der 2de klasse (beide vreemdelingen), die slechts voor 3 en 5 jaren benoemd waren, in 1918 1 officier van gezondheid der 1ste klasse, 4 tijdelijke officieren van gezondheid der 2de klasse (benoemd voor 3 jaren), 1 apotheker der 2de klasse en 1 tijdelijk apotheker der 2de klasse (benoemd voor vijf jaren), waaronder 2 vreemdelingen, in 1919 3 officieren van gezondheid der 1ste klasse, 5 officieren van gezondheid der 2de klasse, 1 tijdelijk officier van gezondheid der 2de klasse (benoemd voor 3 jaren) en 2 militaire paardenartsen der 1ste klasse, in 1920 3 officieren van gezondheid der 1ste klasse, 1 tijdelijk officier van gezondheid der 1ste klasse en 1 tijdelijk apotheker der 2de klasse (benoemd voor 3 jaren) waaronder 1 vreemdeling, in 1921 1 officier van gezondebid der 1ste klasse en 1 tijdelijk vreemdeling.

d) Eene splitsing naar gelang van de wapens of diensten, waartoe niet in de sterkte tellende officieren behoorden, vindt men in tabel 2 hiervóór.

officieren dd. officier, onderofficieren en minderen tegenover de sterkte over de jaren 1917 t/m 1921.

) EN ALS ZOODANIG DIENSTDOENDEN.

VERLIEZEN.

Van onder-luitenant benoemd tot officier.	Eervol ontslagen gepensionneerde officieren werkzaam gesteld bij het departement van oorlog (§ 4 der legerformatie).	Opheffing van de detacheering van tijdelijk in Indië dienende officieren en als zoodanig dienstdoenden van het leger hier te lande.	Tijdelijk ontvallen. Met buitenlandsch verlof vertrokken.		Gedetacheerd geworden bij het leger hier te lande.		Op non-activiteit gesteld, voor memorie gebracht of tijdelijk toegevoegd aan autoriteiten buiten het leger.			Totalen.		
		Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.
18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
—	—	—	18	1	—	—	7	3	—	80	32	—
—	—	1	31	3	3	—	16	4	—	132	21	1
—	1	12	107	21	34	—	33	3	—	295	41	—
—	—	6	152	42	15	—	7	1	—	266	62	—
—	—	*g*) 16	172	49	*h*) 18	—	4	3	—	264	68	—

rug van cheering het leger ier te ande.	In dienst gesteld als gedetacheerd van het leger hier te lande.	Totalen.			Voor- of nadeelig verschil tusschen winsten en verliezen.			Derhalve was bij het einde van het jaar de STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden geklommen of gedaald tot:			Bovendien behoorde op 31 December tot het leger, maar telde *niet* in de sterkte het volgend aantal officieren en als zoodanig dienstdoenden. *d*) Met verlof buiten Nederlandsch-Indië.		Op non-activiteit, voor memorie of à la suite.		Gedetacheerd bij het Nederlandsche leger of bij inrichtingen hier te lande. *e*)		Te zamen.	
Officieren.	Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.
45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.
15	—	131	44	—	+ 51	+ 12	—	1187 (25)	185	1	147	15	34	1	67	1	248	17
8	—	149	36	—	+ 17	+ 15	— 1	1204 (24)	200	—	137	16	30	3	62	1	229	20
24	95	304	31	—	+ 9	— 10	—	1213(106)	190	—	151	22	43	5	90	1	284	28
23	46	197	33	—	— 69	— 29	—	1144(146)	161	—	221	44	29	4	82	1	332	49
) 17	74	292	74	—	+ 28	+ 6	—	1172(203)	167	—	262	55	16	6	*n*) 89	*o*) 2	367	63

e) Hieronder ook de officieren die de lessen aan de Hoogere Krijgsschool volgden.

f) Benoemd tot ambtenaar.

g) Hieronder 3 reserve-luitenants der infanterie, 1 reserve-2de-luitenant der infanterie en 2 reserve-2de-luitenants der artillerie eervol ontheven, terwijl 1 reserve-2de-luitenant der infanterie ontheven wordt van de detacheering. Voorts zijn 1 eerste-luitenant en 1 reserve-1ste-luitenant der infanterie overgegaan bij het Indische leger.

h) Hieronder 3 eerste-luitenants der infanterie, gedetacheerd in West-Indië.

i) Hieronder 15 van de infanterie, 3 van de cavalerie, 5 van de artillerie en 3 van de genie.

j) Hieronder 8 officieren van gezondheid en 2 militaire apothekers.

k) Hieronder 20 van de infanterie en 3 van de militaire administratie.

l) Hieronder 1 tijdelijk officier van gezondheid en 9 tijdelijke militaire apothekers.

m) Hieronder 1 kapitein van de infanterie van gedetacheerd uit West-Indië terug.

n) Hieronder 11 van de infanterie en 1 van den geneeskundigen dienst gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië.

o) Hieronder 1 onderluitenant der infanterie, gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië.

JAREN.	Landaard.	ALGEMEEN OVERZICHT. Effectieve sterkte op 1 Januari.	*Af:* verliezen gedurende het opgegeven jaar.	*Bij:* winsten gedurende het opgegeven jaar.	Effectieve sterkte op 31 December.	*Af:* de *niet* in de formatie tellende categorieën van militairen. *p)*	Derhalve wordt de sterkte der *in de formatie tellende* onderofficieren en minderen op 31 December.	SPECIFI… Overleden (hieronder ook de gesneuvelden). *q)* Europeanen.	Overleden Amboineezen. *t)*	Overleden Andere inlanders.	Gepasporteerd. Europeanen.	Gepasporteerd. Amboineezen.	Gepasporteerd. Andere inlanders.	Gegageerd en gepensioneerd. Europeanen.	Gegageerd en gepensioneerd. Amboineezen.	Gegageerd en gepensioneerd. Andere inlanders.	Tot o… bevor… Europeanen.	Tot o… bevor… Amboineezen.
1917.	Europeanen	8 650	1 090	888	8 448	139	8 309 *x)*	61	77	116	383	59	339	522	136	651	—	—
	Amboineezen	9 503	291	911	10 123	20	10 103											
	Andere inl.	20 899	2 013	3 061	21 947	189	21 758	254			781			1 309				—
		39 052	3 394	4 860	40 518	348	40 170											
1918.	Europeanen	8 448	1 457	987	7 978	104	7 874 *x)*	80	131	296	583	93	365	495	136	498	—	—
	Amboineezen	10 123	383	379	10 119	22	10 097											
	Andere inl.	21 947	1 981	2 030	21 996	212	21 784	507			1 041			1 129				—
		40 518	3 821	3 396	40 093	338	39 755											
1919.	Europeanen	7 978	1 425	994	7 547	91	7 456 *x)*	71	102	172	624	127	526	359	164	634	6	—
	Amboineezen	10 119	420	325	10 024	17	10 007											
	Andere inl.	21 996	2 051	1 851	21 796	166	21 630	345			1 277			1 157				6
		40 093	3 896	3 170	39 367	274	39 093											
1920.	Europeanen	7 547	1 744	772	6 575	56	6 519 *x)*	46	72	167	7 05	387	801	314	150	521	—	—
	Amboineezen	10 024	639	305	9 690	9	9 681											
	Andere inl.	21 796	2 134	1 173	20 835	153	20 682	285			1 893			985				—
		39 367	4 517	2 250	37 100	218	36 882											
								Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	
1921.	Aanvullings-troepen	6 575	1 612	1 285	6 248	35	6 213 *x)*	52	230		442	987		352	1 813		—	
	Inheemsche troepen.	30 525	3 382	1 266	28 409	91	28 318											
		37 100	4 994	2 551	34 657	126	34 531	282			1 429			2 165				—

p) Namelijk die, vermeld sub *b* in tabel 2 hiervóór, doch ongerekend — om de aldaar in noot *c* vermelde reden — de bij het leger „voor memorie" gevoerd wordende onderofficieren en minderen.

q) Het aantal gesneuvelde onderofficieren en minderen bedroeg in de opgegeven eerste 2 jaren achtereenvolgens 1 en 1. Als overleden aan de gevolgen van in den strijd bekomen wonden, vindt men over gemelde jaren achtereenvolgens 1 en 2 inlanders.

r) Onder deze rubriek worden gerekend: militairen, die om andere redenen, zonder toekenning van paspoort, gagement of pensioen van hunne dienstverbintenis ontheven werden; uit Nederland gedetacheerde militairen, die derwaarts terugkeerden; de tijdelijk ongeschikten en de militairen van de voormalige Koloniale Reserve, die naar Nederland werden opgezonden, de tot onderluitenant bevorderde onderofficieren en eindelijk de militairen, die naar de Koloniale Reserve in Nederland werden opgezonden, teneinde aldaar in het genot van verlof te worden gesteld.

s) De in deze rubriek tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen het aantal aan van hen, die reeds vroeger gediend hebben; dit aantal is in het daarboven geplaatste cijfer begrepen. Wat betreft de groote verschillen in de uitkomsten der werving van Amboineezen en (of) andere inlanders, bij vergelijking van het eene jaar met het andere, houde men in het oog, dat deze verschillen hoofdzakelijk hunne verklaring vinden in de maatregelen van zeer ongelijken duur, die nu eens tot aanmoediging, dan weder tot beperking of wel zoo goed als geheele sluiting van die werving genomen werden.

t) Hier en in de verdere kolommen van dit overzicht worden onder Amboineezen ook verstaan Menadoneezen, Alfoeren en Mestiezen van het eiland Kisar.

...VERLIEZEN.											SPECIFICATIE DER WINSTEN.																
...wonnist, gedeser-...d of met ... briefje ontslag ...wijderd.		Afgevoerd als „voor memorie" gebracht.			Om andere dan in de voorgaande kolommen opgegeven redenen afgevoerd. r)			Totalen.			Aangekomen aanvullingstroepen uit Nederland.			Werving in Indië. s)							Als terug van desertie, als niet meer „voor memorie" gevoerd of om andere redenen weder in de sterkte opgenomen.				Totalen.		
Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Nederlanders.	Vreemdelingen. u)	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen. v)	Javanen (waaronder Soendaneezen). w)	Madoereezen.	Boegineezen.	Maleiers.	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.
10	907	17	8	—	46	1	—	1 090	291	2 013	359	—	359	481 (309)	886 (4)	2096 (108)	14	33	498 (1)	4008 (422)	48	25	420	493	888	911	3061
978		25			47			3 394																	4 860		
10	822	9	13	—	235	—	—	1 457	383	1 981	450	1	451	495 (335)	355 (5)	1185 (98)	147	24	215 (3)	2421 (441)	41	24	459	524	987	379	2 030
887		22			235			3 821																	3 396		
13	718	16	13	1	279	1	—	1 425	420	2 051	680	3	683	255 (119)	304 (16)	1182 (164)	88	51	124 (1)	2004 (300)	56	21	406	483	994	325	1851
801		30			280			3 896																	3 170		
22	638	8	7	7	568	1	—	1 744	639	2 134	483	7	490	231 (86)	277 (59)	593 (104)	5	5	116 (2)	1227 (251)	51	28	454	533	772	305	1 173
763		22			569			4 517																	2 250		
	Inheemsche troepen.	Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.					Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.						Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.			Aanvullingstroepen.	Inheemsche troepen.	
	351	10	1		698	—		1 612	3 382		540	7	547	212 (171)	92	309 (87)	531 (191)	1 (1)	ij) 46 (6)	1191 (456)	526	287		813	1 285	1 266	
409		11			698			4 994																	2 551		

u) De uit Nederland gezonden troepen bestonden dus in de opgegeven jaren achtereenvolgens voor ± 0, 0,2, 0,4, 1,4 en 1,2% uit vreemdelingen.

v) De in deze kolom voorkomende getallen zijn voor elk der opgegeven jaren aldus te splitsen: Amboineezen achtereenvolgens 427, 170, 86, 132 en 105; Menadoneezen 459, 185, 218, 145 en 204.

w) Het in de opgegeven cijfers begrepen aantal Soendaneezen beliep in de jaren 1917 t/m 1921 achtereenvolgens 221, 230, 202, 83 en 47.

x) Onder deze cijfers telden op het einde der jaren 1917 en 1918, als niet den dienst van officier verrichtende, achtereenvolgens 6 en 6 onderluitenants-apothekers-assistenten en 1 en 0 militaire architecten in den rang van onderluitenant; op het einde van 1919 6 onderluitenants-apothekers-assistenten, 1 onderluitenant-ziekenverpleger, 2 onderluitenants bij het kader der militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie en 1 onderluitenant-opziener der artillerie; op het einde van 1920 9 onderluitenants-apothekers-assistenten, 1 onderluitenant-ziekenverpleger, 2 onderluitenants bij het kader der militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, 1 onderluitenant-opziener der artillerie en 1 onderluitenant-meester-geweermaker-onderwijzer en op het einde van 1921 11 onderluitenants-apothekers-assistenten, 1 onderluitenant-ziekenverpleger, 2 onderluitenants bij het kader der militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie en 2 onderluitenants-opziener der artillerie.

ij) Hieronder 13 Timoreezen, 25 Bataks en 8 Maleiers.

9. Overzicht van de werving hier te lande over het tijdvak 1 Januari 1917 tot ult. Juni 1922.

I. Halfjaarlijksch overzicht.

SEMESTERS.	NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als voorgoed overgegaan.	NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als gedetacheerd.	NEDERLANDERS, buiten het leger geworven.	NEDERLANDERS, Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
1917 Iste halfjaar	65	72	171	308	—	308
1917 IIde „	72	94	140	306	—	306
	137	166	311	614	—	614
1918 Iste halfjaar	51	38	118	207	—	207
1918 IIde „	48	—	91	139	—	139
	99	38	209	346	—	346
1919 Iste halfjaar	43	11	235	289	—	289
1919 IIde „	17	31	338	386	—	386
	60	42	573	675	—	675
1920 Iste halfjaar	19	14	242	275	—	275
1920 IIde „	26	18	222	266	—	266
	45	32	464	541	—	541
1921 Iste halfjaar	26	34	339	399	—	399
1921 IIde „	13	38	280	331	—	331
	39	72	619	730	—	730
1922 Iste halfjaar	5	13	258	276	—	276

II. Maandoverzicht.
(Alleen voor 1921 en het 1ste halfjaar 1922.)

MAANDEN.	Koloniale Reserve te Nijmegen. NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als voorgoed overgegaan.	NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als gedetacheerd.	NEDERLANDERS, buiten het leger geworven.	NEDERLANDERS, Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
1921.						
Januari	5	5	70	80	—	80
Februari	8	2	55	65	—	65
Maart	4	6	62	72	—	72
April	5	7	62	74	—	74
Mei	2	9	37	48	—	48
Juni	2	5	53	60	—	60
Juli	6	10	93	109	—	109
Augustus	4	7	31	42	—	42
September	1	4	43	48	—	48
October	—	6	36	42	—	42
November	1	6	34	41	—	41
December	1	5	43	49	—	49
	39	72	619	730	—	730
1922.						
Januari	1	2	55	58	—	58
Februari	—	3	24	27	—	27
Maart	2	3	40	45	—	45
April	1	1	97	99	—	99
Mei	1	2	16	19	—	19
Juni	—	2	26	28	—	28

10. Statistiek der reëngagementen over de jaren 1917 t/m 1921.

a. Algemeen overzicht.

JAREN.	Europeanen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Europeanen. Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. a) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Amboineezen en andere inlanders. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. a) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Totalen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. a) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.
1917	1667	843=50.5	484	340	1667	4748	4311=90.7	185	252	4748	6415	5154=80.3	669	592	6415
1918	1930	995=51.5	451	484	1930	5888	5334=90.5	223	331	5888	7818	6829=80.9	674	815	7818
1919	1441	757=52.5	311	373	1441	6306	5527=87.6	393	386	6306	7747	6284=81.1	704	759	7747
1920	1585	1027=64.7	242	316	1585	9200	8070=87.7	416	714	9200	10785	9097=84.3	658	1030	10785
	Aanvullingstroepen.					Inheemsche troepen.									
1921	1524	1040=68.2	225	259	1524	6786	4899=72.1	1414	473	6786	8310	5939=71.4	1639	732	8310

a) Verhouding tot het aantal in de vorige kolom vermeld.

b. Splitsing der reëngagementen naar gelang van hun duur. b)

JAREN.	Voor minder dan 1 jaar.			Voor 1 jaar.			Voor 2 jaren.			Voor 3 jaren.			Voor 4 jaren.			Voor 6 jaren.			Totalen.		
	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.
1917. .	c) 4	e) 1	5	d) 231	723	954	e) 215	1861	2076	44	7	51	172	899	1071	177	820	997	843	4311	5154
1918. .	c) 5	—	5	240	936	1176	f) 325	2085	2410	58	8	66	165	966	1131	202	1339	1541	995	5334	6329
1919. .	c) 3	—	3	135	418	553	g) 261	2518	2779	49	1	50	d) 157	1041	1198	152	1549	1701	757	5527	6284
1920. .	c) 9	—	9	211	657	868	h) 267	2795	3062	108	8	116	k) 269	1740 m)	2009	163	2870	3033	1027	8070	9097
	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.		Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	
1921. .	c) 8	c) 1	9	166	526	692	i) 260	2162	2422	131	• 7	138	b) 271	n) 875	1146	204	1328	1532	1040	4899	5939

b) Zie nopens het bedrag der premiën bij reëngagement Ind. St. 1897 n°. 139, 1905 n°. 243, 1906 n°. 460, 1913 n°. 392 en 1919 n°. 767, K. B. 24 Sept. 1909 n°. 84, sub c, punt 5°., Gouv. Bt. 7 Mei 1914 n°. 14, art. 1, juncto Gouv. Bt. 23 Juni 1914 n°. 38 en Gouv. Bt. 29 Oct. 1917 n°. 41 (vóór 1 Juni 1921) en Gouv. Bt. 1 Maart 1921 n°. 33 (nà 1 Juni 1921).

c) Deze militairen reëngageerden zich zonder premie.

d) Hieronder 1, die zich zonder premie reëngageerde.

e) Als voren 1.

f) Als voren 16.

g) Als voren 4.

h) Als voren 5.

i) Als voren 4.

j) Hieronder 3 die zich voor 5 jaren reëngageerden.

k) Hieronder 14 die zich voor 5 jaren reëngageerden.

l) Als voren 9, waarvan 1 zonder premie.

m) Hieronder 3, die zich voor 5 jaren reëngageerden.

n) Als voren 3.

11. Overzicht betreffende het bij het einde der jaren 1920 en 1921 bestaande overcompleet of incompleet aan kader (onderofficieren en korporaals), voor zooveel betreft de infanterie, cavalerie, artillerie en genie.

a. Algemeen overzicht.

Wapens en landaarden	Onderofficieren.								Korporaals.							
	Tegenwoordige formatie	Sterkte	Gedurende 1921		Tegenwoordige formatie	Sterkte	Overcompleet of incompleet		Tegenwoordige formatie	Sterkte	Gedurende 1921		Tegenwoordige formatie	Sterkte	Overcompleet of incompleet	
	op ult. 1920.		uit de sterkte afgevoerd.	in de sterkte gebracht.	op ult. 1921.		op ult. 1920.	op ult. 1921.	op ult. 1920.		uit de sterkte afgevoerd.	in de sterkte gebracht.	op ult. 1921.		op ult. 1920.	op ult. 1921.
Infanterie. a)																
Aanvullingstroepen . . .	1792	1627	466	550	1883	1711	—165	—172	354	557	208	94	325	443	+203	+118
Inheemsche troepen . . .	1421	1388	217	233	1290	1404	— 33	+114	1580	1586	383	353	1517	1556	+ 6	+ 39
Cavalerie.																
Aanvullingstroepen . . .	86	85	37	45	88	93	— 1	+ 5	67	63	30	27	64	60	— 4	— 4
Inheemsche troepen . . .	17	21	6	5	17	20	+ 4	+ 3	32	33	14	14	32	33	+ 1	+ 1
Artillerie.																
Aanvullingstroepen . . .	517	466	131	141	516	476	— 51	— 40	249	160	79	63	190	144	— 89	— 46
Inheemsche troepen . . .	186	123	18	48	218	153	— 63	— 65	138	145	72	117	174	190	+ 7	+ 16
Genie.																
Aanvullingstroepen . . .	257	191	61	64	259	194	— 66	— 65	57	51	21	17	63	47	— 6	— 16
Inheemsche troepen . . .	21	19	4	8	22	23	— 2	+ 1	27	78	14	58	54	122	+ 51	+ 68

a) Ongerekend het kader bij de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, en bij de militaire school.

b. SPECIFICATIE DER VERLIEZEN

OMSCHRIJVING DER MUTATIËN.	ONDER[…]								
	Infanterie.			Cavalerie.			Artillerie.		
	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.
Verliezen.									
Overleden	10	11	21	—	—	—	6	—	6
Gepasporteerd	50	6	56	3	—	3	14	1	15
Gegageerd of gepensionneerd	88	196	284	7	4	11	33	17	50
Bevorderd tot onderofficier	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bevorderd tot onderluitenant	25	—	25	—	—	—	9	—	9
Voor memorie gebracht	12	—	12	—	—	—	—	—	—
Gecondemneerd	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Gedegradeerd of teruggesteld	7	2	9	3	—	3	4	—	4
Vermist en afgevoerd	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Overgegaan bij andere wapens en diensten	51	1	52	1	2	3	5	—	5
Naar Nederland teruggekeerd	17	—	17	1	—	1	4	—	4
Benoemd tot ambtenaar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Naar Nederland opgezonden, teneinde aldaar in het genot van verlof te worden gesteld	205	—	205	22	—	22	56	—	56
Totalen	466	217	683	37	6	43	131	18	149
Winsten.									
Uit Nederland aangekomen	393	—	339	21	—	21	75	—	75
Verkregen uit de korpsen	*a)* 86	184	270	13	5	18	*b)* 36	46	82
In Indië geworven	61	40	101	2	—	2	13	2	15
Teruggesteld van onderluitenant	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Terug van „voor memorie"	—	8	8	—	—	—	1	—	1
Overgenomen van andere wapens en diensten	2	—	2	—	—	—	1	—	1
Van vermist terug	1	1	2	—	—	—	—	—	—
Uit Nederland teruggekeerd na aldaar in het genot van verlof te zijn gesteld geweest	61	—	61	9	—	9	15	—	15
Totalen	550	233	783	45	5	50	141	48	189

a) Hieronder 1, die, zonder den rang van korporaal te hebben doorloopen, tot onderofficier is bevorderd.

b) Hieronder 1, die, na degradatie, in zijn rang is hersteld.

…EN GEDURENDE 1921.

…ICIEREN.			KORPORAALS.											
Genie.			Infanterie.			Cavalerie.			Artillerie.			Genie.		
…troepen.	Inheemsche troepen (niet Amboineezen).	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen (niet Amboineezen).	Totaal.
3	—	3	2	8	10	—	1	1	—	2	2	—	1	1
9	—	9	35	11	46	3	—	3	9	8	17	4	—	4
2	4	16	26	166	192	—	8	8	6	12	18	3	7	10
-	—	—	85	184	269	13	5	18	35	46	81	10	4	14
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
-	—	—	—	1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1
1	—	1	8	9	17	2	—	2	2	2	4	—	1	1
-	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—
2	—	2	27	2	29	6	—	6	5	—	5	—	1	1
2	—	2	7	—	7	—	—	—	8	—	8	—	—	—
5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	—	27	18	—	18	5	—	5	14	—	14	3	—	3
1	4	65	208	383	591	30	14	44	79	72	151	21	14	35
7	—	27	33	—	33	11	—	11	28	—	28	1	—	1
0	4	14	33	322	355	12	14	26	25	112	137	13	58	71
9	4	13	19	20	39	1	—	1	1	3	4	3	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	9	9	—	—	—	—	1	1	—	—	—
9	—	9	—	—	—	—	—	—	3	1	4	—	—	—
—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	8	9	—	9	3	—	3	6	—	6	—	—	—
54	8	72	94	353	447	27	14	41	63	117	180	17	58	75

12. Numerieke opgaven over 1920 en 1921 betreffende de opleiding tot den officiersrang.

OPLEIDING TOT OFFICIER.

STUDIEJAAR.	Koninklijke Militaire Academie te Breda.				Cadettenschool te Alkmaar.	Hoofdcursus te Kampen.	
	Infanterie.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.		Infanterie.	Militaire administratie.
Ult. 1920.	*a)*	*a)*	*a)*	*a)*	*b)*	*b)*	*b)*
1ste studiejaar . . .	17	4 (0 + 1)	20 (4 + 0)	7 (0 + 2)	12 (5)	22 (7)	2
2de " . . .	10 (1 + 1)	4	11 (3 + 1)	4	18 (4)	15 (6)	2
3de " . . .	16 (1 + 0)	1	17 (4 + 1)	3	—	—	—
Totalen . . .	43 (2 + 1)	9 (0 + 1)	48 (11 + 2)	14 (0 + 2)	30 (9)	37 (13)	4
Ult. 1921.							
1ste studiejaar . . .	22 (6 + 2)	5 (1 + 0)	14 (2 + 2)	4	30 (8)	16 (4)	3
2de " . . .	17	4 (0 + 1)	16 (3 + 0)	6 (0 + 2)	9 (3)	20 (7)	2
3de " . . .	9 (1 + 1)	5	11 (3 + 1)	4	—	—	—
Totalen . . .	48 (7 + 3)	14 (1 + 1)	41 (8 + 3)	14 (0 + 2)	39 (11)	36 (11)	5

a) Van de tusschen haakjes geplaatste opgaaf heeft het eerste cijfer betrekking op hen, die het toelatingsexamen voor de Koninklijke Militaire Academie in Indië aflegden; het tweede cijfer betreft hen, die in Indië aan het toelatingsexamen voor de Cadettenschool voldeden.

b) De tusschen haakjes gestelde cijfers geven aan hoeveel leerlingen het toelatingsexamen in Indië hadden afgelegd.

13. Numerieke opgaven betreffende het in 1921 van de kader- en korpsscholen en de hoefsmidschool in Nederlandsch-Indië gemaakt gebruik.

a. Kaderscholen.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (2 scholen).			Cavalerie (1 school).			Artillerie.						Genie (1 school).		
							Bereden artillerie (1 school).			Vesting-artillerie en artillerie der buitengewesten (1 school).					
	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.
Aanwezig op ult. 1920:															
Onderofficieren	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	5	—	5
Brigadiers en korporaals	4	—	4	8	4	12	1	3	4	1	—	1	5	8	13
Manschappen	10	3	13	12	6	18	1	4	5	12	5	17	6	10	16
Te zamen	14	3	17	21	10	31	2	7	9	13	5	18	16	18	34
In den loop van 1921 bijgekomen:															
Onderofficieren	61	—	61	—	—	—	—	—	—	4	11	15	—	—	—
Brigadiers en korporaals	99	258	357	20	6	26	8	20	28	10	39	49	5	1	6
Manschappen	65	411	476	19	20	39	15	20	35	10	91	101	2	7	9
Te zamen	225	669	894	39	26	65	23	40	63	24	141	165	7	8	15
In den loop van 1921 afgegaan:															
a. na afgelegd examen. Onderofficieren	46	—	46	—	—	—	—	—	—	2	3	5	3	—	3
a. na afgelegd examen. Brigadiers en korporaals	84	248	332	15	7	22	4	11	15	6	32	38	2	3	5
a. na afgelegd examen. Manschappen	61	404	465	18	22	40	12	10	22	13	63	76	4	9	13
b. om andere redenen. Onderofficieren	8	—	8	1	—	1	—	—	—	1	5	6	2	—	2
b. om andere redenen. Brigadiers en korporaals	14	8	22	3	—	3	4	1	5	3	7	10	3	5	8
b. om andere redenen. Manschappen	10	6	16	13	—	13	2	4	6	9	33	42	2	1	3
Te zamen	223	666	889	50	29	79	22	26	48	34	143	177	16	18	34
Derhalve op ult. 1921:															
Onderofficieren	7	—	7	—	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—
Brigadiers en korporaals	5	2	7	10	3	13	1	11	12	2	—	2	5	1	6
Manschappen	4	4	8	—	4	4	2	10	12	—	—	—	2	7	9
Te zamen	16	6	22	10	7	17	3	21	24	3	3	6	7	8	15

b. Korpsscholen.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (41 scholen).			Cavalerie (1 school).			Artillerie (13 scholen).			Genie (1 school).		
	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.	Aanvullings-troepen.	Inheemsche troepen.	Totaal.
Aanwezig op ult. 1920:												
Onderofficieren, brigadiers en korporaals — gewone cursus	11	26	37	—	—	—	2	—	2	—	—	—
Onderofficieren, brigadiers en korporaals — opleiding kaderschool	111	152	263	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Manschappen — gewone cursus	48	1 323	1 371	—	—	—	13	113	126	—	—	—
Manschappen — opleiding kaderschool	63	736	799	—	65	65	—	—	—	—	—	—
Te zamen	233	2 237	2 470	—	66	66	15	113	128	—	—	—
Aanwezig op ult. 1921:												
Onderofficieren, brigadiers en korporaals — gewone cursus	10	1	11	—	—	—	—	10	10	—	—	—
Onderofficieren, brigadiers en korporaals — opleiding kaderschool	90	196	286	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Manschappen — gewone cursus	50	1 401	1 451	—	—	—	12	329	341	—	—	—
Manschappen — opleiding kaderschool	72	961	1 033	—	64	64	—	—	—	—	—	—
Te zamen	222	*a)* 2 559	2 781	—	*a)* 64	64	12	339	351	—	—	—

a) Onder de inheemsche leerlingen der infanterie- en cavalerie-korpsscholen tellen ook zoons van militairen behoorende tot de inheemsche troepen. Dit was ten aanzien der infanteriescholen op ult. 1920 met 1089 e op ult. 1921 met 1137 jongelieden het geval.

c. HOEFSMIDSCHOOL.

LEERLINGEN.	Aan-vullings-troepen.	In-heemsche troepen.	Totaal.
Aanwezig op ult. 1920:			
Cavaleristen	1	2	3
Artilleristen	1	10	11
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën)	—	—	—
Te zamen	2	12	14
In den loop van 1921 bijgekomen:			
Cavaleristen	2	1	3
Artilleristen	—	11	11
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën)	—	—	—
Te zamen	2	12	14

LEERLINGEN.	Aan-vullings-troepen.	In-heemsche troepen.	Totaal.
In den loop van 1921 afgeschreven:			
a. na afgelegd examen. Cavaleristen	1	1	2
Artilleristen	1	3	4
Fuseliers	—	—	—
Te zamen	2	4	6
b. om andere redenen. Cavaleristen	2	—	2
Artilleristen	—	7	7
Fuseliers	—	—	—
Te zamen	2	7	9
Derhalve op ult. 1921 aanwezig:			
Cavaleristen	—	2	2
Artilleristen	—	11	11
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën)	—	—	—
Te zamen	—	13	13

14. Overzicht van de gedurende 1921 toegekende eerbelooningen aan de militairen der landmacht, wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Indië.

Ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen is gedurende 1921 aan militairen der landmacht het hiernevens vermelde aantal belooningen toegekend. *a)*	Orde van den Nederlandschen Leeuw.	Orde van Oranje-Nassau.				Eervolle vermelding.
	Ridderkruizen.	Officierskruizen.	Ridderkruizen.	Eere-medaille in: goud.	Eere-medaille in: zilver.	
Officieren	1	4	4	—	—	1
Onderluitenants	—	—	—	1	—	—
Militairen beneden den rang van officier behoorende tot de Aanvullingstroepen	—	—	—	—	1	—
Militairen beneden den rang van officier behoorende tot de Inheemsche troepen	—	—	—	—	—	—

a) K. Bn. 4 Mei 1921 n°. 44, 27 Aug. 1921 n°. 69, 11 Nov. 1921 n°. 72 en 19 Nov. 1921 n°. 65.

15. Opgave over de jaren 1919 t/m 1921 omtrent het aantal militairen beneden den rang van officier, die

GEBOORTELAND OF LANDAARD.	1919.									
	Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)
										%
Nederland	7	9	77	3	34	93	140	16	40	419 = 7,61
Nederlandsch-Indië	3	—	6	—	15	9	14	2	4	53 = 2,83
België en Frankrijk	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 = 1,51
Duitschland	—	1	3	—	1	2	2	2	1	12 = 2,44
Zwitserland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Overige landen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	10	10	86	3	50	104	156	20	46	485 = 6,07
Amboineezen en Menadoneezen	3	—	17	—	10	23	6	1	3	63 = 0,62
Javanen en Soendaneezen	17	16	220	8	622	221	161	9	55	1 329 = 6,64
Madoereezen	—	—	4	—	34	—	1	—	—	39 = 15,7[illegible]
Boegineezen	—	—	—	—	4	—	1	—	—	5 = 6,3[illegible]
Maleiers	1	1	20	1	23	16	6	1	3	72 = 4,30
Totalen	21	17	261	9	693	260	175	11	61	1 508 = 4,69
Algemeene totalen	31	27	347	12	743	364	331	31	107	1 993 = 4,97

a) In den loop van het jaar gedetineerd, doch niet van den militairen stand vervallen verklaard.

b) De procenten zijn berekend naar het aantal aanwezigen op 31 December van het vorige jaar, vermeld in tabel 3.

…ervolle redenen, 't zij uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerd, 't zij gedegradeerd of teruggesteld zijn.

1920.									1921.									
Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)	Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)
								%										%
14	57	—	26	100	182	43	142	602 = 11,73	14	7	40	—	11	77	57	29	37	272 = 6,34
3	5	—	15	15	16	1	14	72 = 3,80	8	2	6	—	16	20	12	3	3	70 = 3,75
—	—	—	—	2	—	—	—	2 = 3,70	—	—	—	—	—	3	—	1	—	4 = 9,09
—	2	—	3	5	3	3	3	19 = 4,50	—	—	1	—	—	5	—	1	—	7 = 2,04
—	2	—	—	—	—	1	—	3 = 17,64	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1 = 9,09
—	1	—	—	—	—	1	—	3 = 9,09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	67	—	44	122	201	49	159	701 = 9,28	22	9	48	—	27	105	69	34	40	354 = 5,38
—	19	—	16	19	26	3	4	93 = 0,92	7	—	27	—	12	31	7	1	1	86 = 0,88
18	221	—	523	191	238	5	82	1325 = 6,71	56	12	113	—	232	138	128	14	86	779 = 4,17
—	8	—	19	—	2	—	1	30 = 11,40	2	1	4	—	14	—	—	—	5	26 = 8,93
—	2	—	4	—	2	—	1	10 = 8,54	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2 = 1,70
3	13	—	10	9	25	—	8	81 = 4,83	6	—	22	—	9	10	17	—	7	71 = 4,02
21	263	—	572	219	293	8	96	1539 = 4,83	71	13	166	—	267	179	152	15	101	964 = 3,15
38	330	—	616	341	494	57	255	2240 = 569	93	22	214	—	294	284	221	49	141	1318 = 3,55

16. Overzicht van de straffen opgelegd aan Europeesche militairen wegens dronkenschap over het jaar 1921.

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	Gemiddelde sterkte aan Europeanen present voor soldij (traktement) volgens de administratieboeken van de korpsen. *a)*				Totaal aantal Europeesche militairen, die wegens dronkenschap of misbruik van sterken drank gestraft werden.	Gemiddeld aantal Europeesche militairen			Aantal opgelegde straffen voor dronkenschap of misbruik van sterken drank aan Europeesche militairen wegens:			Van het totaal aantal opgelegde straffen vermeld in de kolommen 10 t/m 12 werden opgelegd aan Europeesche:		
	Gehuwden.	Ongehuwden met huishoudster.	Ongehuwden zonder huishoudster.	Totaal.		die tot de geregelde bezoekers van een militair tehuis werden gerekend. *b)*	die geregeld aan sport (jacht, voetbal, enz.) deelnamen.	Totaal.	eerste dronkenschap, d.w.z. aan hen, die in hun diensttijd nog nimmer daarvoor gestraft zijn.	herhaalde dronkenschap.	Totaal.	gehuwde militairen. *c)*	ongehuwde militairen met huishoudster. *c)*	ongehuwde militairen zonder huishoudster. *c)*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
					%	%	%	%				%	%	%
1ste militaire afdeeling op Java	399	296	963	1658	110 = 6,63	138 = 8,32	344 = 20,75	482 = 29,07	52	96	148	14 = 9,46	21 = 14,19	113 = 76,35
2de idem	403	144	534	1081	90 = 8.33	78 = 7,22	277 = 25,62	355 = 32,84	25	76	101	11 = 10,89	28 = 27,72	62 = 61,39
3de idem	180	103	331	614	26 = 4,23	71 = 11,56	121 = 19,71	192 = 31,27	7	26	33	6 = 18,18	12 = 36,36	15 = 45,45
4de idem	611	252	993	1856	146 = 7,87	88 = 4,74	448 = 24,14	536 = 28,88	42	110	152	26 = 17,11	22 = 14,47	104 = 68,42
Sumatra's Westkust	64	28	39	131	25 = 19,08	—	25 = 19,08	25 = 19,08	2	25	27	15 = 55,55	2 = 7,41	10 = 37,04
Tapanoeli	4	—	8	12	1 = 8,33	—	4 = 33,33	4 = 33,33	—	1	1	—	—	1 = 100
Atjeh en onderhoorigheden	101	101	108	310	14 = 4,52	—	70 = 22,58	70 = 22,58	5	11	16	3 = 18.75	1 = 6,25	12 = 75
Riouw	2	3	3	8	—	—	3 = 37.50	3 = 37,50	—	—	—	—	—	—
Palembang en Djambi	14	29	26	69	4 = 5,80	—	32 = 46,38	32 = 46,38	1	3	4	1 = 25	1 = 25	2 = 50
Westerafdeeling van Borneo	8	17	34	59	7 = 11,86	—	23 = 38,98	23 = 38,98	4	3	7	—	2 = 28,57	5 = 71,43
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	36	24	28	88	6 = 6,82	—	16 = 18,18	16 = 18,18	1	6	7	1 = 14,29	4 = 57,14	2 = 28,57
Celebes en Menado	37	50	77	164	23 = 14,02	—	58 = 35,37	58 = 35,37	4	22	26	4 = 15,39	3 = 11,54	19 = 73,07
Amboina en Ternate	37	17	33	87	3 = 3,45	—	16 = 18,39	16 = 18,39	—	3	3	1 = 33,33	1 = 33,33	1 = 33,33
Timor en onderhoorigheden	15	23	18	56	5 = 8,93	—	15 = 26,79	15 = 26,79	1	4	5	1 = 20	3 = 60	1 = 20
Totalen	1911	1087	3195	6193	460 = 7,43	375 = 6,06	1452 = 23,44	1827 = 29,50	144	386	530	83 = 15,66	100 = 18,87	347 = 65,47

a) Berekend naar de sterkte, present voor soldij bij het begin van elke maand.

b) Deze rubriek is alleen ingevuld voor de garnizoenen, waar een militair tehuis is; daartoe is bij het korps, de compagnie of het detachement ééns per maand opgenomen, wie tot de geregelde bezoekers behooren, waarna het gemiddeld aantal over 12 maanden is berekend.

c) De procenten zijn berekend naar het totaal aantal straffen, in kolom 12 vermeld.

17. Formatie en sterkte op ult. 1921 van gewapende korpsen, niet rechtstreeks tot het leger behoorende (ongerekend die, uitsluitend voor politiediensten bestemd).

KORPSEN EN STANDPLAATSEN.	Formatie. a)					Sterkte.				
	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.
	Europ.	Inlanders	Europ.	Inlanders		Europ.	Inlanders	Europ.	Inlanders	
Schutterijen (uitsluitend infanterie).										
Padang (res. Sumatra's Westkust)	—	—	—	—	—	5	—	101	—	—
Makasser (gouv. Celebes en onderh.)	—	—	—	—	—	7	—	110	—	—
Menado (residentie Menado)	4		d) 172		—	4		c) 169		—
Amboina (residentie Amboina) b)	13		e) 252		—	9		256		—
Saparoea (id.) b)	5		f) 142		—	4		103		—
Ternate (residentie Ternate) b)	4		g) 80		—	—		68		—
Overige korpsen.										
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. h) Staf	—	8	—	25	2	—	5	—	24	4
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. h) Batalj. infanterie	—	54	—	3621	6	—	26	—	1974	6
Barisans op Madoera. i) Staf en infant. te Bangkalan	—	18	—	j) 886	—	—	17	—	802	—
„ „ Pamekasan	—	18	—	j) 886	—	—	14	—	672	—
„ „ Soemenep	—	18	—	j) 886	—	—	15	—	883	—

a) Vaste formatiecijfers kunnen voor de schutterijen te Padang en Makasser niet worden opgegeven; zie daaromtrent voor de schutterij te Padang Ind. St. 1857 n°. 88 (art. 2) en voor die te Makasser Ind. St. 1875 n°. 275 (artt. 11 en 13).

b) Deze schutterijen zijn hoofdzakelijk samengesteld uit zoogenaamde inlandsche burgers (doorgaans van elders afkomstige inlanders en hunne afstammelingen). Hoeveel Europeanen in de sterkte tellen, is niet afzonderlijk opgegeven.

c) Hieronder het korps muzikanten.

d) Van de onderofficieren en minderen (buiten den adjudant-onderofficier en de tamboers) zijn er 167 met een geweer bewapend.

e) Hieronder 242 geweerdragenden.

f) Als voren 138.

g) Als voren 77.

h) Dit korps is door het hoofd van het Mangkoe Negarasche Huis in dienst te houden, dat daarbij in alles overleg heeft te plegen met den door of vanwege het legerbestuur aan het legioen als kapitein-instructeur toegevoegden officier der infanterie, nevens wien aan het korps, voor leiding en oefening, verder nog zijn toegevoegd 4 onderofficieren van het leger (van de infanterie). De infanterie van het legioen wordt door hare eigen officieren gecommandeerd. Deze laatste worden tot en met den rang van kapitein door den pangeran zelf aangesteld met goedkeuring van den resident; de hoofdofficieren worden op voordracht van den pangeran, aan te bieden door tusschenkomst van den resident, door den Gouverneur-Generaal benoemd. Overigens is dit legioen — waarvan de uitgaven ten laste van 's lands kas komen — op militaire wijze gekleed en bewapend. In geval van mobilisatie — bij oorlog of voor toevoeging aan expeditiën — gelden voor het legioen, of voor het gemobiliseerde gedeelte daarvan, de krijgswetten.
Zie Bijbl. Ind. St. nos. 5308, 5517, 5600, 5805, 5966, 5977, 6072, 6770, 6832, 6955, 7055, 7212, 7649, 7757, 7784, 7928, 7996, 8046, 8126, 8128, 8591, 8991, 9067, 9320, 9332, 9429, 9431, 9517, 9575 en 9852.

i) Ook aan deze (gouvernements-)korpsen, mede op militaire wijze gekleed en bewapend, zijn officieren (kapiteins) en eenige onderofficieren uit het leger toegevoegd voor de leiding en oefening. De kapiteins-instructeur staan onder de rechtstreeksche bevelen van den resident, doch zijn voor de leiding en oefening van de barisans verantwoordelijk aan den commandant der 3de militaire afdeeling op Java. De barisans, waarbij slechts Madoereezen ter dienstneming worden toegelaten, worden door hunne eigen officieren gecommandeerd, die door den Gouverneur-Generaal worden benoemd en ontslagen. De onderofficieren en minderen zijn niet gekazerneerd; zij wonen in kampongs nabij de kampementen. In gewone tijden is aan de barisans opgedragen het bewaken van de landskassen, gevangenissen en gouvernementspakhuizen op hunne standplaatsen en het begeleiden van gevangenen en transporten, terwijl zij overigens bestemd zijn tot handhaving van orde en rust op Madoera, wanneer de gewone middelen van politie tekort schieten. Om voor militaire doeleinden te worden aangewend, kunnen de barisans geheel of gedeeltelijk worden gemobiliseerd en gelden alsdan ook voor hen de krijgswetten.
Zie Bijbl. Ind. St. nos. 5087, 5252, 5284, 5406, 5517, 5687, 5785, 5966, 5971, 6426, 6435, 6481, 6593, 6770, 6963, 7055, 7096, 7150, 7240, 7354, 7606, 7634, 7650, 7700, 7757, 7861, 7924, 7996, 8991, 9067, 9320, 9384, 9429, 9431, 9517, 9575 en 9852.

j) Hieronder 3 man hospitaalpersoneel.

Bijlage D.

(Zie hoofdstuk E, §§ 1 en 5, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de Koninklijke Marine in Nederlandsch-Indië, meerendeels over 1921.

1. Algemeen overzicht betreffende de schepen en vaartuigen van de Indische Militaire Marine en van de in Oost-Indië aanwezige pantserschepen en torpedobootjagers.
2. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke Marine op ult. 1920 en ult. 1921.
3. Statistiek over 1921 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke Marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.
4. Exploitatiekosten van de oorlogsschepen en van de maritieme inrichtingen aan den wal, gedurende 1921.
5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1921 t/m 31 Maart 1922 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke Marine (en ook door die der gouvernementsmarine): te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang (gouvernementsdok in particuliere exploitatie) en te Tandjoengpriok (particuliere werf).

1. Algemeen overzicht betreffende de schepen en vaartuigen van de In

NAMEN DER SCHEPEN	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te le weg in mijlen norm voorr Bij vaart van kolom 17.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
INDISCHE M																		
Flottielje-vaartuigen.																		
Siboga	2	S.	1897 Amsterdam (Nederl. Scheepsbouwmaatschappij).	A. 1898. B. 15 Juni 1899.	53.7	9.5	36	790	K. v. 3,7 cM. A. L. Mr. n°. 2.	2 1 3	—	—	1400	13.9	140	11.4	8.5	1400 *a*)
Serdang . . .	2	S.	1896 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1897. B. 7 Dec. 1897.	53.9	9.5	36.5	820	—	—	—	—	1290	12.9	150	11	8	1320 *a*)
Koetei	2	S.	1897 Amsterdam (Nederlandsche Scheepsbouwmaatschappij).	A. 1898. B. 5 Nov. 1898.	53.7	9.5	36	790	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3,7 „ Mr. v. 7.5 cM. A.	2 5 1 8	—	—	1410	13.5	140	11.3	8.5	1300 *a*)
Assahan . . .	2	S.	1899 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1900. B. 10 Jan. 1901.	53.7	9.5	36	800	K. v. 7,5 cM. S.Aut. n°. 2. „ „ 3,7 „ A. L. Mr. n°. 2.	1 2 1 4	—	—	1350	14.0	130	11	7.5	1550 *a*)
Mataram . . .	2	S.	1895 Amsterdam (HUYGENS & VANGELDER).	A. 1896. B 31 Maart 1897.	53.9	9.5	36.5	810	K. v. 12 cM. n°. 3. „ „ 7,5 „ S.Aut. n°. 2. Mr. n°. 2. K. v. 3,7 cM.	1 1 1 4 7	—	—	1350	13.0	150	10.5	8.0	1120 *a*)
Torpedobooten.																		
Hydra	1	S.	1899 Londen (Yarrow&C°).	A. 1900. B. 17 Nov. 1900.	39.60	4.2	20.6	103	—	—	—	—	1 200	24.3	21	17.5	8	390 *b*)
Draak	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.60	4.2	20.6	103	—	—	—	—	1 560	23.3	21	17.8	8.7	450 *b*)
Krokodil . . .	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.60	4.2	20.6	103	—	—	—	—	1 580	23.8	21	17.8	8.7	450 *b*)
Zeeslang . . .	1	S.	1906 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.60	4.2	20.6	105	—	—	—	—	1 560	24	21	17.8	8.7	450 *b*)

1) IJ = ijzer, S = staal, Z = gezinkt, K = gekoperd, C = compositie.

2) Lengte van den romp over alles.

3) Breedte van den romp op het grootspant over de buitenhuid zonder uitbouwsels.

4) Diepgang van den romp bij normale toelading, stoomketels op peil (de diepgang met uitstekende deelen wordt tusschen haakjes onder het diepgangcijfer van den romp aangetroffen).

5) Met schepen 4 uren, met torpedobooten 3 uren volgehouden.

6) Indien de kolommen 17, 18, 19 of 20 niet zijn ingevuld, beteekent dit dat het schip herstellingen heeft ondergaan aan de ketels, zoodat vorige opgaven geen vertrouwen meer verdienen.

…itaire Marine en de in Oost-Indië aanwezige pantserschepen en torpedobootjagers.

	Pantser in millimeters. [1])			Bevond zich op 31 December 1921:	BEMANNING.						Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1921 tot en met 31 Maart 1922. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
					Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging).		Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport.				
							31 Dec. 1920		31 Dec. 1921		
	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.		Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	
.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
…AIRE MARINE.											
—	—	—	—	in dienst.	21	75	17	75	21	66	Was in hoofdzaak te Soerabaja in station als mijnenlegger, nam eenige malen deel aan eene gemeenschappelijke oefening in de Java-zee en maakte een tocht naar Tjilatjap.
—	—	—	—	buiten dienst.	—	—	38	62	—	—	Vertoefde in April 1921 in Straat Malakka ter beteugeling van de zeerooverijen aldaar. Omstreeks half Juni werd het schip vervangen door de *Koetei* en vertrok het naar Soerabaja, teneinde aldaar verbouwd te worden.
—	—	—	—	in dienst.	54	46	48	48	50	46	Maakte in de eerste maanden van den verslagtijd een tocht naar Borneo en Celebes, nam deel aan eene gezamenlijke oefening in de Java-zee en loste de *Serdang* af in Straat Malakka, teneinde in die wateren de rooverijen te bestrijden. Vervolgens onderging de *Koetei* te Soerabaja de jaarlijksche herstellingen. In November vertrok het schip naar het oostelijk deel van den archipel, om hulp te verleenen aan de bevolking van het door aardbeving geteisterde eiland Seroea en vertoefde daarna eenigen tijd in den Sangi- en Talaud-archipel en nabij Tarakan in verband met zeerooverijen. Tegen het einde van den verslagtijd maakte de *Koetei* eene reis naar de Golf van Boni.
—	—	—	—	in dienst.	28	74	—	—	38	55	Nam deel aan eene gezamenlijke oefening in de Java-zee en vertrok daarna naar Straat Malakka in verband met zich voorgedaan hebbende gevallen van zeeroof. Vervolgens begeleidde het schip de *K IV* van Sabang naar Soerabaja en maakte daarna met de *K V* eene reis naar Borneo en Celebes.
—	—	—	—	in dienst.	30	50	26	43	33	71	Maakte eenige wervingsreizen in den Archipel en nam deel aan eene gezamenlijke oefening in de Java-zee. In Januari 1922 onderging het schip periodieke herstellingen te Soerabaja en vertoefde den overigen tijd te Makasser in station.
—	—	—	—	in dienst.	26	12	26	12	—	—	Zijn in dienst bij de marinekazerne Oedjoeng en worden gebruikt voor oefening van het personeel voor politietoezicht ter reede Soerabaja en in Straat Madoera. Voorts dienen ze als communicatievaartuig.
—	—	—	—	in dienst.							
—	—	—	—	in dienst.							Worden gebruikt als oppikboot bij den onderzeedienst.
—	—	—	—	in dienst.							

a) Uitkomsten verkregen met Ombilin-kolen.

b) Uitkomsten verkregen met Cardiff-kolen.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 18.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Opnemings-vaartuigen.																			
Sumbawa . . .	1	S.	1890 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1891. B. 7 Juni 1892.	53.3	8.1	34.5	600	—	—	—	—	930	12.5	90	—	6	—	3000
Van Doorn . .	1	C. K.	1899 Rotterdam (Maatschappij „de Maas").	A. 1901. B. 15 Dec. 1901.	54	8.3	31.8	700	—	—	—	—	370	9.0	110	7.8	7	2450 *a*)	3500
Lombok . . .	1	S. Z.	1890 Amsterdam (HUYGENS en VAN GELDER).	A. 1891. B. 21 Mei 1892.	52.5	8.3	33.5	600	—	—	—	—	990	12.2	120	9.2	—	1700 *a*)	—
Eridanus . . .	1	S.	1916 Soerabaja (Marine-etablissement).	A. 1919. B. 15 Jan. 1922.	61.0	9.0	34.1	939	—	—	—	—	840	12.3	—	—	—	—	—
Tydeman . . .	2	S.	1915 Soerabaja (Marine-etablissement).	A. 1916. B. 2 Jan. 1919.	68.8	10	36	1320	—	—	—	—	2 Dieselmotoren. 814	10	194 *)	10	9	10950	14500
Van Gogh. . .	1	C. K.	1897 Rotterdam (P. Smit Jr.).	A. 1898. B. 4 Juli 1899.	54	8.3	31.8	700	—	—	—	—	390	10.1	100	8	6.3	2700 *a*)	3600
Logementschepen.																			
Koning der Nederlanden.	—	IJ.	1871 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1874. B. 15 Juni 1876.	85.3	15.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Munitieschepen.																			
Prins Hendrik der Nederlanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makasser . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mijnenleggers.																			
Siboga . . . . / *Serdang* . . . / *Assahan* . . .	Zie onder flottieljevaartuigen.				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hercules . . .	1	S.	1909 Soerabaja (Marine-etablissement).	1910.	31.32	5.6	25.7	234	—	—	—	—	400	10.32	45.25	8	—	2218	—

*) Bergruimte voor vloeibare brandstof.

antser in limeters. [1])			Bevond zich op 31 December 1921:	BEMANNING.						Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1921 tot en met 31 Maart 1922. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
				Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging).		Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport.				
						31 Dec. 1920		31 Dec. 1921		
Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.		Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	in dienst.	25	64	—	—	23	62	Verrichtte opnemingswerkzaamheden nabij Timor en onderging in Januari 1922 het periodiek jaarlijksch onderhoud bij het marine-etablissement te Soerabaja.
—	—	—	in dienst.	25	64	27	68	25	60	Vertrok naar Misool teneinde aldaar de opnemingswerkzaamheden te vervolgen en vertoefde in November 1921 te Soerabaja tot het ondergaan van eene ketelherstelling. Na korten tijd weder in dienst te zijn geweest, moest het schip, in verband met den toestand van den ketel, in Maart 1922 buiten dienst worden gesteld.
—	—	—	buiten dienst	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	buiten dienst	—	—	—	—	—	—	Werd half Januari 1922 als militair opnemingsvaartuig in dienst gesteld en verrichtte daarna eenige opnemingswerkzaamheden in den Riouw-archipel.
—	—	—	in dienst.	35	68	34	66	34	72	Vertoefde in verband met het periodiek jaarlijksch onderhoud in het begin van den verslagtijd bij het marine-etablissement te Soerabaja en vervolgde daarna de opnemingswerkzaamheden in de Geelvinkbaai. Wegens eenige noodzakelijke herstellingen vertrok het schip eind October 1921 naar Soerabaja en bleef daar tot half Januari 1922, waarna het weder naar het terrein vertrok. Half Maart kwam de *Tydeman* wederom te Soerabaja, teneinde eene herstelling aan den schroef te ondergaan.
—	—	—	in dienst.	25	64	26	57	25	65	Vervolgde de opnemingswerkzaamheden ter zuidkust van Sumatra en werd in Januari 1922 vervangen door het militair opnemingsvaartuig *Eridanus*.
—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	Debarkementschip voor den onderzeedienst te Soerabaja.
—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	Te Soerabaja.
—	—	—	in dienst	—	—	—	—	—	—	Te Soerabaja.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	Te Soerabaja, toegevoegd aan de *Siboga*.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M^3 zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof (steenkolen-) bergruimte in M^3.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te le[…] weg in mijlen […] norma[…] voorra[…] Bij vaart van kolom 17.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	
Onderzeebooten.																			
K I	2	S.	1911 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1913. B. 6 Nov. 1916.	48.65	4.5	34	345 (boven water) 395 (ondergedompeld)	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	
K III	2	S.	1915 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1919. B. 22 Nov. 1920.	64	5.5	36	582 (boven water) 721 (ondergedompeld)	K. v. 7.5 cM. nº. 5. Mitrailleur „ 3.	1 1 2	6	—	—	—	—	—	—	—	
K IV	2	S.	1915 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1920. B. 13 Dec. 1921.	64	5.5	36	582 (boven water) 721 (ondergedompeld)	K. v. 7.5 cM. nº. 5. Mitrailleur „ 3.	1 1 2	6	—	—	—	—	—	—	—	
K V	2	S.	1916 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1920. B. 30 Dec. 1920.	54	5.05	36	555 (boven water) 640 (ondergedompeld zonder W. D. bovenbouw).	K. v. 7.5 cM. nº. 5. Mitrailleur „ 3.	1 1 2	6	—	—	—	—	—	—	—	
K VI	2	S.	1916 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1920. B. 14 Jan. 1922.	54	5.05	36	555 (boven water) 640 (ondergedompeld zonder W. D. bovenbouw.)	K. v. 7.5 cM. nº. 5. Mitrailleur „ 3.	1 1 2	6	—	—	—	—	—	—	—	

IN OOST-INDIË AANWEZIGE PANTS

Pantserschepen.																			
Tromp	2	S.	1903 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1904. B. 24 Dec. 1906.	100.8	15.2	57	5300	K. v. 24 cM. nº. 1. „ „ 15 „ „ 5. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	1	2	6400	16.7	830	14.5	9.2	1600 *b)*	41
De Zeven Provinciën . . .	2	S.	1908 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1909. B. 25 Febr. 1911.	101.5	17.1	61.5	6530	K. v. 28 cM. „ „ 15 „ nº. 5. „ „ 7.5 „ S. Aut. nº. 1 „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ A.	2 4 10 4 1 21	—	—	8520	16.3	1030	15.3	8	2100 *b)*	51
Torpedobootjagers.																			
Wolf	2	S.	1909 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1910. B. 26 Oct. 1912.	70.1	6.7	20.4	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. nº. 2. Mitrailleur nº. 1.	4 4 8	—	2	8200	30.1	120	20	8.5	670 *b)*	236

Pantser in millimeters. [1]: Toren of barbette.	Pantser in millimeters. [1]: Comm. toren.	Pantser in millimeters. [1]: Dek.	Bevond zich op 31 December 1921:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte: Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1920: Europeanen.	31 Dec. 1920: Inlanders.	31 Dec. 1921: Europeanen.	31 Dec. 1921: Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1921 tot en met 31 Maart 1922. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	in dienst	22	—	23	—	—	—	Was voornamelijk te Soerabaja in station en maakte in April en Mei 1921 een tocht naar Belawan en in November d.a.v. een tocht naar Bali.
—	—	—	in dienst	29	—	29	—	—	—	Was in hoofdzaak te Soerabaja in station, maakte tochten naar Bali en Lombok en naar Straat Makasser en nam eenige malen deel aan gezamenlijke oefeningen.
—	—	—	in dienst	29	—	—	—	—	—	Kwam einde December 1921 uit Nederland te Soerabaja aan en onderging aldaar het noodzakelijk onderhoud.
—	—	—	in dienst	29	—	29	—	—	—	Was in hoofdzaak te of nabij Soerabaja, nam deel aan eene gezamenlijke oefening in de Java-zee en maakte een tocht naar Straat Makasser, gezamenlijk met de *Assahan*.
—	—	—	onderweg naar Nederlandsch-Indië.	29	—	—	—	—	—	Kwam 31 Januari 1922 uit Nederland te Soerabaja aan en onderging aldaar het noodzakelijk onderhoud.

HEPEN EN TORPEDOBOOTJAGERS.

22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
200 S.	200 S.	50 S.	in dienst.	302	76	212	93	311	66	Maakte in het begin van den verslagtijd eene reis naar Belawan en bevoer de vaarwaters nabij Banka en Billiton, nam deel aan eenige gezamenlijke oefeningen in de Java-zee en maakte een tocht in het oostelijk deel van den archipel. Na beëindiging van de gevechtsschietoefeningen bleef de *Tromp* verder te Soerabaja om te worden gereedgemaakt voor de reis naar Nederland, welke 23 Januari 1922 via Tandjoengpriok werd aanvaard.
250 S.	200 S.	50 S.	op weg naar Indië.	—	—	—	—	—	—	Kwam 19 Januari 1922 uit Nederland te Tandjoengpriok aan en vertoefde den overigen tijd te of nabij Soerabaja.
—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 18.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Fret	2	S.	1909 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1910. B. 26 Oct. 1912.	70.1	6.7	20.4	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 / 8	—	2	8460	30.0	120	20	8.5	670 *b*)	2360
Bulhond	2	S.	1911 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1911. B. 2 Nov. 1912.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 / 8	—	2	8550	30.3	120	20	8.5	670 *b*)	2360
Jakhals	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1912. B. 2 Nov. 1912.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 / 8	—	2	8540	30.0	120	20	8.5	670 *b*)	236 *b*)
Lynx	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1912. B. 2 Nov. 1913.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 / 8	—	2	9190	30.2	120 *) 12.5	20	8.5	750 *b*)	2700
Hermelijn	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1913. B. 2 Nov. 1913.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 / 8	—	2	9500	30.3	120 *) 12.5	20	8.5	750 *b*)	2700
Panter	2	S.	1912 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1913. B. 9 Mei 1914.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 / 8	—	2	8980	30.3	120 *) 12,5	20	8.5	750 *b*)	2700

***) Bergruimte voor vloeibare brandstof.**

...antser in ...imeters. [1]			Bevond zich op 31 December 1921:	BEMANNING.						Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1921 tot en met 31 Maart 1922. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
				Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging).		Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport.				
						31 Dec. 1920		31 Dec. 1921		
Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.		Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	buiten dienst	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	buiten dienst	—	—	24	67	—	—	Oefende in hoofdzaak in de Java-zee, maakte een reis naar Noord-Celebes, nam deel aan een gemeenschappelijke oefening in de Java-zee en assisteerde bij de vliegtochten Batavia—Soerabaja. Begin September 1921 werd de *Bulhond* buiten dienst gesteld in verband met langdurige herstellingen en vervangen door de *Lynx*. Op 1 Januari 1922 werd de *Bulhond* weer in dienst gesteld ter vervanging van de *Hermelijn*, waarna het schip, met de *Lynx* en de *K III*, eene reis ondernam naar Straat Makasser.
—	—	—	buiten dienst	—	—	33	58	—	—	Volgde de bewegingen van de *Bulhond* en werd 14 Juli 1921 buiten dienst gesteld.
—	—	—	in dienst.	41	44	—	—	21	65	Werd begin September 1921 in dienst gesteld, nam aan eene gemeenschappelijke oefening deel in de Java-zee, vertoefde eenigen tijd nabij Tarakan in verband met de aanwezigheid van zwervende Badjau's en maakte een tocht naar Straat Makasser.
—	—	—	in dienst.	41	44	38	59	36	53	Oefende in hoofdzaak in de Java-zee, nam deel aan eenige gezamenlijke oefeningen, maakte een tocht naar de Kleine Soenda-eilanden en assisteerde bij een gehouden vliegtocht van Soerabaja naar Makasser en terug. Op 1 Januari 1922 werd de *Hermelijn* buiten dienst gesteld.
—	—	—	buiten dienst	—	—	36	55	—	—	Volgde in hoofdzaak de bewegingen van de *Hermelijn* en werd 16 December 1921, na te zijn vervangen door de *Vos*, buiten dienst gesteld.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M^3 zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M^3.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leg… weg in mijlen norma… voorra… Bij vaart van kolom 17.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Vos	2	S.	1912 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1913. B. 9 Mei 1914.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur n°. 1.	4 4 8	—	2	8650	30.09	133	—	—	—

2. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke marine bij het einde van elk der jaren 1920 en 1921.

OMSCHRIJVING.	Personeel der Koninklijke marine, behalve dat van den stoomvaartdienst en het korps mariniers. Officieren.	Onderofficieren en manschappen. Europeanen.	Onderofficieren en manschappen. Inlanders.	Stoomvaartdienst. Officieren-machinist.	Stoomvaartdienst. Onderofficieren en manschappen. Europeanen.	Stoomvaartdienst. Onderofficieren en manschappen. Inlanders.	Mariniers. Officieren.	Mariniers. Onderofficieren en manschappen (Europeanen).	TOTALEN. Officieren.	TOTALEN. Onderofficieren en manschappen. Europeanen.	TOTALEN. Onderofficieren en manschappen. Inlanders.	TOTALEN. Te zamen.
Ult. 1920 Bepaalde sterkte . .	168	909	585	77	223	558	3	194	248	1 226	1 143	2 617
Ult. 1920 Aanwezige sterkte .	138	701	698	68	163	748	2	178	208	1 042	1 446	2 696
Ult. 1921 Bepaalde sterkte *a)* .	172	876	646	84	257	595	3	228	259	1 361	1 241	2 861
Ult. 1921 Aanwezige sterkte *b)*	160 *c)*	803 *d)*	688 *d)*	85	196	744	2	210	247	1 209	1 432	2 888

a) Met inbegrip van 10% reserve.

b) Onder de „aanwezige sterkte" zijn ook begrepen de van boord geëvacueerden (bedragende 8 officieren en 127 schepelingen op ult. 1920 en 3 officieren en 48 schepelingen op ult. 1921) zoomede de in de gevangenissen vertoevenden (6 schepelingen op ult. 1920 en 2 schepelingen op ult. 1921). Behalve het personeel, dat vast is aangewezen voor het vervullen van betrekkingen aan den wal, op welk personeel onder de benaming van „staf" (zijnde 20 officieren en 12 onderofficieren en manschappen op ult. 19[illegible] en 20 officieren en 19 onderoficieren en manschappen op ult. 1921) ook bij de „bepaalde sterkte" is gerekend, zijn nog gebezigd in functiën of voor doeleinden, waarop bij de „bepaalde sterkte" niet was gerekend, op ult. 1920 1 officier en 6 schepelingen en op ult. 1921 3 officieren en 4 schepelingen.

c) Hieronder behooren 17 tot den geneeskundigen dienst en 23 tot het personeel der administratie.

d) Hieronder 443 Europeanen en 67 inlanders met den rang van onderofficier, 41 Europeesche en 22 inlandsche manschappen met den stand van matroos der 1ste klasse in verschillende kwaliteiten en 24 inlandsche manschappen met den stand van matroos der 3de klasse, *niet* begrepen in de cijfers van de hieronder volgende tabel.

De verschillende klassen van Europeesch en inlandsch matroos waren op ult. 1921 bezet als volgt:

KLASSEN.	Europeanen. Bepaalde sterkte.	Europeanen. Aanwezige sterkte.	Inlanders. Bepaalde sterkte.	Inlanders. Aanwezige sterkte.
Matroos 1ste klasse . .	168	74	78	73
„ 2de „ . .	55	107	51	149
„ 3de „ . .	95	87	355	280
Lichtmatroos	—	—	53	73
Te zamen	318	268	537	575
Op ult. 1920 waren deze totalen	305	241	495	585

Pantser in millimeters. [1] Toren of barbette.	Pantser in millimeters. [1] Comm. toren.	Pantser in millimeters. [1] Dek.	Bevond zich op 31 December 1921:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1920 Europeanen.	31 Dec. 1920 Inlanders.	31 Dec. 1921 Europeanen.	31 Dec. 1921 Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1921 tot en met 31 Maart 1922. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	in dienst.	41	44	—	—	54	42	Werd omgebouwd en ingericht voor gebruik van vloeibare brandstof in drie ketels. In December 1921 werd het schip in dienst gesteld, waarna het in Februari en Maart 1922 een tocht naar Sumatra en Billiton maakte.

RECAPITULATIE.

	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Indische Militaire Marine	407	517	323	431	248	497
Pantserschepen en torpedobootjagers .	425	208	343	332	422	226
Totaal ingeschrevenen in de rol der schepen	832	725	666	763	670	723
Personeel aan den wal (in functiën waarop bij de bepaalde sterkte niet was gerekend)	19	—	21	—	8	—
Departement der marine (behalve voornoemde Europeanen en inlanders die den staf vormen)	39	16	29	3	53	—
Ned. gezantschapswacht te Peking . .	57	—	58	—	58	—
Marinekazerne Goebeng te Soerabaja .	81	29	165	79	129	68
Marinekazerne Oedjoeng te Soerabaja	147	152	177	268	241	216
Vliegkamp te Tandjoengpriok	81	63	56	37	68	53
Kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser	65	41	56	280	63	333
Station voor onderzeebooten te Soerabaja	39	39	22	16	166	39
Totaal	1 360	1 065	1 250	1 446	1 456	1 432

3. Statistiek over 1921 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.

AANVULLING.	Europeanen. Officieren.	Europeanen. Onderofficieren en manschappen.	Inlanders. Onderofficieren en manschappen. a)
Aangekomen uit Nederland:			
per particuliere gelegenheid .	92	426	—
per onderzeeboot *K IV* . . .	5	24	—
Aangenomen voor den zeedienst	—	—	153
Terug van desertie	—	5	22
	97	455	
Totaal . .	552		175 b)

VERLIEZEN.	Europeanen. Officieren.	Europeanen. Onderofficieren en manschappen.	Inlanders. Onderofficieren en manschappen.
Teruggekeerd naar Nederland:			
per particuliere gelegenheid .	55 c)	291 c)	—
Ontslagen	2	27	95 d)
Overleden	1	9	21
Gedeserteerd	—	3	73
	58	330	
Totaal . .	388		189

a) Van de gemiddeld aanwezig geweest zijnde sterkte beliep in 1921 het verloop van het inlandsche personeel in procenten als volgt: uit hoofde van overlijden 1,47, afkeuring 0,91, desertie 5,11, verwijdering wegens veroordeeling en wangedrag 1,96 en dienstweigering 4,69, welke cijfers over 1920 beliepen 0,9, 0,83, 0,6, 1,38 en 3,94.

Wat de aanvulling betreft van het korps inlandsche schepelingen, beliep het getal der nieuw aangenomenen en dat dergenen, die zich reëngageerden onderscheidenlijk 10,71% en 12,11%, tegen in 1920 8,7% en 19,5%.

b) In 1921 reëngageerden zich 173 inlandsche schepelingen.

c) Onder dit getal zijn begrepen 7 officieren en 38 onderofficieren en manschappen, afgekeurd voor den actieven dienst in Oost-Indië.

d) Hieronder 15 wegens veroordeeling en wangedrag en 13 wegens afkeuring voor den zeedienst, zoodat het getal wegens dienstweigering ontslagenen 67 bedraagt.

4. Exploitatiekosten van de oorlogsschepen en van

a. SCHEPEN VAN H

NAMEN DER SCHEPEN.	Kosten van aanbouw.	Kosten van periodiek dokken.	Kosten der overige dokkingen.	HERSTELLING AAN EN VAN			
				den romp (inbegrepen losse en vaste goederen).	de machines, ketels en werktuigen.	bewapening.	inventaris goederen(u gezonderd munitie).
Tromp	f 4 323 944	f 8 573	—	f 60 401	f 22 597	f 3 425	f 11 770
Bulhond	872 950	8 868	—	55 246	107 179	2 938	2 604
Jakhals	873 670	5 713	—	44 066	91 550	815	4 747
Panter	819 578	4 218	—	27 056	15 728	1 822	2 850
Hermelijn	830 050	4 436	—	32 668	22 931	2 207	3 002
Lynx b)	832 139	5 607	—	56 004	153 382	3 480	2 081
Vos c)	829 599	3 223	—	76 031	77 893	4 633	1 096
Wolf d)	925 510	2 228	—	4 024	3 206	159	989
Fret d)	924 887	1 593	—	3 607	3 552	55	989

a) De bedragen in deze kolommen zijn de waarden van de door het marine-etablissement aangemaakte en van daar ontvangen, zoomede de buiten die inrichting aangeschafte goederen, verminderd met de waarden der afgegeven goederen.

b) Was van 1 September—31 December 1921 in dienst.
c) Was van 15—31 December 1921 in dienst.
d) Waren het geheele jaar buiten dienst.

b. SCHEPEN DER INDISCHE MILITAIRE MARINE.

NAMEN DER SCHEPEN.	Kosten van aanbouw.	Dokkosten en herstellingen.	Aanmaak, enz. van goederen.	Ontvangen inventaris-goederen. *a*)	Ontvangen brand-stoffen. *a*)	Ontvangen smeer-middelen. *a*)	Trakte-menten en soldijen.	Kosten van voeding.	Diversen.	TOTAAL.
Koetei	f386 965	f 88 775	f 2 516	f 37 548 — 3 984	f 65 457	f 3 179	f 175 592	f 60 057	f 128	f 433 252 — 3 984
Mataram	381 630	41 158	2 609	28 897 — 268	66 312	1 637	*e*) —	62 170	—	202 783 — 268
Serdang	406 000	50 868	69	5 186 — 58 591	46 872	1 735	112 733	30 160	—	247 623 — 158 591
Siboga	386 965	60 346	8 464	48 582 — 884	38 529	2 547	*f*)104 299	43 331	25	306 123 — 884
Hercules	†	7 498	159	2 571 — 422	—	—	—	—	—	10 228 — 422
Assahan	413 900	193 391	151	64 332 — 2 196	36 336	3 805	100 103	27 675	1 363	427·156 — 2 196
Sumbawa	419 800	31 193	4 066	270 303 — 3 543	54 453	1 933	115 667	43 264	9	520 888 — 3 543
Van Doorn	363 500	65 847	1 115	43 087 — 4 162	34 849	1 634	189 929	50 157	20	386 638 — 4 162
Van Gogh	298 500	87 128	935	30 166 — 2 483	33 406	1 624	134 943	38 785	22	327 009 — 2 483
Tydeman	874 043	93 815	2 216	71 291 — 114 263	7 389	11 200	233 424	47 268	20	466 623 — 114 263

e) Begrepen in de traktementen en soldijen van de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser (zie tabel *d*).

f) Hierin zijn begrepen de traktementen en soldijen van de *Hercules*.

…tieme inrichtingen aan den wal, over 1921.

…RLANDSCH ESKADER.

…unitie.	VERSTREKKING VAN inventaris-goederen (uitgezonderd brandstoffen, smeerolie en munitie). a)	brandstoffen. a)	smeer-middelen. a)	munitie. a)	Traktementen en soldijen.	Kosten van voeding.	Diversen.	TOTAAL.
…24 020	f 400 687	f312 834	f 11 473	f 165 746	f 728 398	f 219 626	f 6	f 1 969 556
4 685	16 894	65 724	2 702	4 416	71 064	35 149	41	377 510
583	11 311	83 379	3 630	4 075	89 891	26 782	1	366 543
2 723	69 879	100 346	12 056	18 245	158 417	47 333	20	460 693
2 454	87 686	110 250	3 807	20 976	200 780	52 491	287	543 975
514	29 823	40 462	2 698	13 087	32 955	17 437	—	357 530
—	4 699	2 114	1 717	—	4 848	2 035	—	178 289
—	— 147	—	—	—	—	—	—	10 459
—	— 104	—	—	—	—	—	—	9 692

c. Torpedobooten en onderzeebooten der Indische militaire marine.

Namen der booten.	Kosten van aanbouw.	Dokkosten en herstellingen.	Aanmaak, enz. van goederen.	Ontvangen inventaris-goederen.	Ontvangen brand-stoffen.	Ontvangen smeer-middelen.	Traktementen en soldijen.	Voeding.	Diversen.
Hydra	f 171 200	f 8 884							
Scylla h)	171 200	4 297							
Python h)	166 433	5 195							
Sphinx h)	178 765	4 276	f 118	f 20 393	f 32 954	f 1 950	— g)	— g)	f 59
Minotaurus h)	166 433	4 515							
Draak	160 000	24 622							
Krokodil	160 000	12 840							
Zeeslang	160 000	33 034							
Onderzeeboot K I	1 137 851	12 651							
Onderzeeboot K III	2 205 155 i)	86 483							
Onderzeeboot K IV	1 685 512 i)	—	6 236	59 850	25 076	61 886	f 208 521	f 7 067	174
Onderzeeboot K V	1 809 918 i)	53 683							
Onderzeeboot K VI	1 293 261 i)	—							

g) Begrepen in de traktementen en soldijen van de marine-kazerne Oedjoeng.

h) Is in 1921 verkocht.

i) Voorloopige opgave.

d. Maritieme inrichtingen aan den wal.

Marine-kazerne Oedjoeng (inbegrepen de kazerneering der torpedobooten).	Onderhoud der gebouwen	f 38 774
	Arbeidsloon van personeel, belast met het onderhoud	6 269
	Aanmaak, herstelling en onderhoud van inventarisgoederen	38 692
	Kosten van door het marine-etablissement verstrekte inventarisgoederen	8 034
	Ontvangen brandstoffen	4 063
	Ontvangen smeermiddelen	44
	Traktementen en soldijen	1 095 076
	Voeding	235 318
	Water	5 143
	Vervoer van goederen	153
	Vervoer van officieren, onderofficieren en manschappen	1 199
	Diversen	2 543
		f 1 435 308
	Afgifte van goederen	13 934
	Totaal	f 1 421 374
Torpedo-atelier.	Onderhoud der gebouwen	f 1 978
	Arbeidsloon van personeel, belast met het onderhoud	34 065
	Inventarisgoederen en benoodigdheden	38 071
	Herstelling en onderhoud van inventarisgoederen	3 110
	Brandstoffen	1 702
	Diversen	12 493
	Totaal	f 91 419
Station voor onderzeebooten.	Onderhoud der kazerne-inrichting (de *Koning der Nederlanden*)	f 9 271
	Arbeidsloon van personeel, belast met het onderhoud	579
	Inventarisgoederen en benoodigdheden	25 386
	Aanmaak, herstelling en onderhoud van inventarisgoederen	13 214
	Kosten van door het marine-etablissement verstrekte inventarisgoederen	5 053
	Traktementen en soldijen (van 1 Juli—31 December 1921)	99 180
	Voeding	91 257
	Water	1 658
	Vervoer van officieren, onderofficieren en manschappen	120
	Diversen	10 785
	Totaal	f 256 503
Marine-kampement te Malang.	Onderhoud der gebouwen door Burgerlijke Openbare Werken	f 1 650
	Verlichting, waschloon, enz.	2 765
	Kosten van aanmaak, enz. van inventarisgoederen	628
	Verstrekte inventarisgoederen	1 302
	Water	280
	Vervoer van goederen	10
	Vervoer van officieren, onderofficieren en manschappen	400
	Diversen	2 017
	Totaal	f 9 052

Marine-kazerne Goebeng.	Onderhoud der gebouwen door Burgerlijke Openbare Werken	f 1 680
	Herstelling, enz. van inventarisgoederen	16 872
	Kosten van door het marine-etablissement verstrekte inventarisgoederen	22 077
	Water	1 894
	Licht	8 709
	Brandstoffen	5 833
	Traktementen en soldijen	546 970
	Voeding	134 541
	Vervoer van goederen	219
	Vervoer van officieren, onderofficieren en manschappen	1 192
	Diversen	510
	Totaal	f 740 497
Tijdelijk marine-vliegkamp te Tandjoengpriok.	Terreinhuur	f 3 000
	Onderhoud der gebouwen en terreinen, enz.	†
	Herstelling, enz. van inventarisgoederen	25 481
	Kosten van door het marine-etablissement verstrekte goederen	47 389
	Water	44 243
	Licht	2 000
	Brandstoffen	25 000
	Smeermiddelen	25 000
	Zuurstof	500
	Traktementen en soldijen	548 123
	Voeding	—
	Vervoer van goederen	3 033
	Vervoer van officieren, onderofficieren en manschappen	7 000
	Diversen	15 033
	Totaal	f 745 802
Kweekschool voor de opleiding van inlandsche schepelingen te Makasser.	Onderhoud der gebouwen	f 3 895
	Aanmaak en herstelling van inventarisgoederen	27 221
	Aangekochte en ontvangen inventarisgoederen	37 335
	Ontvangen brandstoffen	1 008
	Ontvangen smeermiddelen	52
	Traktementen en soldijen	420 869
	Voeding	171 417
	Diversen	372
	Totaal	f 662 169

5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1921 t/m 31 Maart 1922 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke en der gouvernementsmarine.

Te Soerabaja (marine-etablissement of droogdokmaatschappij), te Sabang (gouvernementsdok in particuliere exploitatie) en te Tandjoengpriok (particulier dok).

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of hersteld.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
				Indische militaire marine.
Mataram	Soerabaja.	6 Mei 1921.	28 Juni 1921.	Dokken en groote herstellingen.
	id.	14 Jan. 1922.	3 Mrt. 1922.	Idem.
	id.	6 Mrt. 1922.	7 Mrt. 1922.	Dokken.
Koetei	id.	29 Juli 1921.	29 Oct. 1921.	Dokken en groote herstellingen.
Siboga	id.	10 Mrt. 1921.	18 Mei 1921.	Idem.
	id.	10 Jan. 1922.	16 Jan. 1922.	Dokken.
	id.	19 Jan. 1922.	26 Jan. 1922	Idem.
	id.	—	Aug. 1921.	Gereed na verbouwing.
Assahan	id.	3 Jan. 1922.	30 Jan. 1922.	Dokken en opstellen geschut.
Serdang	id.	20 Juni 1921.	1 April 1922 nog aanwezig.	Wordt verbouwd.
Tydeman	id.	25 April 1921.	6 Juli 1921.	Dokken en groote herstellingen.
	id.	5 Nov. 1921.	28 Jan. 1922.	Idem.
	id.	10 Mrt. 1922.	1 April 1922. nog aanwezig.	Dokken voor herstelling schroefblad.
Van Doorn	id.	18 Jan. 1921.	28 April 1921.	Dokken en groote herstellingen.
	id.	31 Oct. 1921.	1 Dec. 1921.	Idem.
	id.	16 Mrt. 1922.	1 April 1922 nog aanwezig.	Groote herstelling.
Van Gogh	id.	18 Jan 1921.	8 April 1921	Dokken en groote herstellingen.
	Tandjoengpriok	9 Sept. 1921.	12 Sept. 1921.	Dokken.
	Soerabaja.	20 Jan. 1922.	16 Mrt. 1922.	Dokken en herstellingen.
Sumbawa	id.	11 Jan. 1922.	26 Febr. 1922.	Dokken en groote herstellingen.
K I	id.	20 Oct. 1920.	30 April 1921.	Idem.
	id.	2 Juni 1921.	8 Oct. 1921.	Idem.
	id.	1 Nov. 1921.	4 Nov. 1921.	Dokken.
	id.	10 Dec. 1921.	17 Dec. 1921.	Idem.
	id.	15 Jan. 1922.	1 April 1922.	In dienst opgelegd.
K III	id.	18 Dec. 1920.	15 April 1921.	Dokken en groote herstellingen.
	id.	27 Juli 1921.	6 Aug. 1921.	Dokken.
	id.	1 Nov. 1921.	4 Nov. 1921.	Idem.
	id.	1 Febr. 1922.	—	In dienst opgelegd, dokken en onderhoud.
K IV	id.	9 Jan. 1922.	1 April 1922. nog aanwezig.	Herstellingen.
K V	id.	20 Jan. 1921.	10 Juli 1921.	Groote herstellingen en dokken.
	id.	16 Aug. 1921.	18 Aug. 1921.	Dokken.
	id.	5 Nov. 1921.	10 Nov. 1921.	Idem.
	id.	28 Jan. 1922.	29 Jan. 1922.	Idem.
K VI	id.	1 Febr. 1922.	1 April 1922 nog aanwezig.	Dokken en gereedmaken voor den dienst.
Hydra	id.	1 April 1921 reeds aanwezig.	1 April 1922 nog aanwezig.	Periodiek werd gedokt en van de helling gebruik gemaakt.
Draak	id.	—	—	
Krokodil	id.	—	—	
Zeeslang	id.	—	—	

1) De opgegeven data geven de grenzen aan van het geheele tijdvak, gedurende hetwelk de schepen in genoemde plaatsen vertoefden.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of hersteld.	Datum van aankomst. [1])	Datum van vertrek. [1])	VERDERE AANTEEKENINGEN.
				PANTSERSCHEPEN EN TORPEDOBOOTJAGERS.
Tromp	Soerabaja.	25 Oct. 1921.	22 Dec. 1921.	Dokken en groote herstellingen.
De Zeven Provinciën. .	id.	13 Mrt. 1922.	15 Mrt. 1922.	Dokken.
Fret	id.	—	—	In conservatie.
Wolf	id.	—	—	Idem.
Bulhond	id.	8 Mei 1921.	24 Mei 1921.	Kleine herstellingen; periodiek dokken.
	id.	6 Juli 1921.	1 Sept. 1921.	1 September uit dienst gesteld en in groote herstelling tot 1 Januari 1922.
	id.	13 Febr. 1922.	1 April 1922	Dokken en groote herstellingen.
Jakhals	id.	8 Mei 1921.	24 Mei 1921.	Kleine herstellingen en periodiek dokken.
	id.	14 Juli 1921.	—	Groote herstelling.
Lynx	id.	1 Sept. 1921.	24 Sept. 1921.	Dokken en gereedmaken na indienststelling.
	id.	18 Dec. 1921.	2 Jan. 1922.	Periodiek dokken; kleine herstellingen.
	id.	13 Febr. 1922.	1 April 1922.	Dokken en groote herstellingen.
Hermelijn	id.	3 Febr. 1921.	2 Mei 1921.	Idem.
	id.	19 Aug. 1921.	2 Sept. 1921.	Periodiek dokken, kleine herstellingen.
	id.	4 Dec. 1921.	1 Jan. 1922.	Groote herstellingen en dokken; daarna in conservatie.
Panter	id.	3 Febr. 1921.	17 Mei 1921.	Groote herstellingen en dokken
	id.	19 Aug. 1921.	2 Sept. 1921.	Periodiek dokken, kleine herstellingen.
	id.	4 Dec. 1921.	16 Dec. 1921.	Dokken; daarna in groote herstelling op het marine-etabl.
Vos	id.	27 Mrt. 1921.	9 April 1921.	Periodiek dokken en kleine herstellingen.
Albatros	id.	—	10 Mei 1921.	Dokken en herstellingen.
Argus	id.	19 Mei 1921.	26 Mei 1921.	Idem.
	id.	30 Sept. 1921.	3 Oct. 1921.	Idem.
Aldebaran	id.	1 Sept. 1921.	20 Oct. 1921.	Idem.
Brak	Tandjoengpriok.	15 Aug. 1921.	17 Aug. 1921.	Idem.
	id.	15 Febr. 1922.	18 Febr. 1922.	Idem.
Bellatrix	id.	—	1 April 1921.	Idem.
	id.	26 Sept. 1921.	29 Sept. 1921.	Idem.
Canopus	id.	23 April 1921.	25 April 1921.	Idem.
	id.	19 Jan. 1922.	22 Jan. 1922.	Idem.
Cycloop	id.	18 Juli 1921.	20 Juli 1921.	Idem.
	id.	30 Nov. 1921.	2 Dec. 1921.	Idem.
Dog	Soerabaja.	27 Febr. 1922.	11 Mrt. 1922.	Idem.
Deneb	id.	27 Juni 1921.	29 Aug. 1921.	Idem.
Edi	id.	7 Juni 1921.	13 Juni 1921.	Idem.
	Tandjoengpriok.	16 Juli 1921.	31 Aug. 1921.	Idem.
	id.	28 Jan. 1922.	30 Jan. 1922.	Idem.
Flamingo	Soerabaja.	6 Juni 1921.	7 Juni 1921.	Idem.
Glatik	Tandjoengpriok.	14 Juli 1921.	16 Juli 1921.	Idem.
	id.	8 Mrt. 1922.	11 Mrt. 1922.	Idem.
Gemma	id.	21 Mei 1921.	22 Mei 1921.	Idem.
	id.	12 Dec. 1921.	14 Dec. 1921.	Idem.
Hazenwind	Soerabaja.	19 Aug. 1921.	24 Aug. 1921.	Idem.
Kwartel	id.	14 Juli 1921.	21 Juli 1921.	Idem.
Nias	Sabang.	23 Mei 1921.	15 Aug. 1921.	Idem.
Orion	Tandjoengpriok.	13 Juni 1921.	15 Juni 1921.	Idem.
	id.	8 Sept. 1921.	16 Sept. 1921.	Herstellingen.
	Soerabaja.	18 Nov. 1921.	21 Nov. 1921.	Dokken.
Speurder	id.	25 Juli 1921.	13 Aug. 1921.	Dokken en herstellingen.
Spits	Sabang.	27 Aug. 1921.	31 Aug. 1921.	Idem.
Telegraaf	Soerabaja.	18 April 1921.	21 April 1921.	Idem.
	id.	22 Sept. 1921.	29 Sept. 1921.	Idem.
	id.	27 Oct. 1921.	31 Oct. 1921.	Dokken.
Zwaluw	id.	1 Juni 1921.	20 Juni 1921.	Dokken en herstellingen.

Bijlage E.

(Zie hoofdstuk E. § 2, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië over het jaar 1921.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Nederlandsch-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte (in M.).	Grootste breedte (in M.).	Grootste diepgang (in dM.).	Waterverplaatsing (in tonnen van 1016 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten (bij eerste proeftocht).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
ZEESTOOMSCHEPEN.											
Albatros	1	Cp. (K.)	1910, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . December 1911 B . . . 26 Maart 1912	52	9,50	31,5	807	K. v. 3,7 cM.	2	1 151
Aldebaran	1	S.	1912, Soerabaja. (Marine-etablissement).	A . . . . . April 1913 B . . December 1913	57,3	8,23	30	710	—	—	819
Argus	1	S.	1892, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . 9 Maart 1893 B . . Augustus 1893	58,6	7,02	27	436	—	—	1 443
Bellatrix	1	S.	1914, Amsterdam. (Marinewerf).	A . . . . 17 Juli 1914 B . . . . 18 Mei 1915	56,50	9,—	30	775	K. v. 3,7 cM.	2	823
Brak	1	S.	1898, Amsterdam. (Huijgens en Van Gelder).	A . . . . 1898 B . . . . . 6 Mei 1899	41,9	6,93	28	385	—	—	512
Canopus	1	S.	1914, Amsterdam. (Marinewerf).	A 17 November 1914 B . . 1 Januari 1916	56,50	9,—	30	775	K. v. 3,7 cM.	2	842
Cycloop	1	S.	1892, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . 25 Maart 1893 B . . .Augustus 1893	58,6	7,02	27	436	—	—	1 608
Deneb	1	S.	1915, Amsterdam. (Marinewerf).	A . . . . 1916 B . . . . 10 Juli 1916	56,50	9,—	30	775	K. v. 3,7 cM.	2	842
Dog	1	S.	1898, Amsterdam. (Huijgens en Van Gelder).	A . . . . 1898 B . . . 26 April 1899	41,9	6,93	30	360	—	—	556
Edi	2	S.	1896, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 1897 B 1897	53,9	9,44	36	850	—	—	1 232
Flamingo	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1891 B . . . .10 Juni 1893	47,10	7,35	31	500	—	—	485
Gemma	1	S.	1916, Schiedam. (Werf Gusta).	A . . 16 October 1919 B . . . 23 April 1920	56,43	8,93	30	780	—	—	826
Glatik	1	S.	1894, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1895 B . 6 November 1895	46,9	7,35	29	420	—	—	552
Hazenwind	1	S.	1898, Fijenoord. (Mij. voor scheeps- en werktuigbouw).	A . . . . 1898 B . . . 31 Maart 1899	41,9	6,93	29,9	365	—	—	525
Kwartel	1	S.	1900, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 1901 B 19 December 1901	46,9	7,35	29	417	—	—	426
Nias	2	S.	1894, Amsterdam. (Huijgens en Van Gelder).	A . . . . 1895 B 1896	53,9	9,44	35,5	812	—	—	1 241
Orion	1	S.	1911, Soerabaja. (Marine-etablissement).	A . . . . . Maart 1912 B . . . . . . Juli 1912	60	9,03	41	815	—	—	1 380
Pelikaan	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1891 B . 10 Februari 1892	47,10	7,35	32	440	K. v. 3,7 cM.	2	485
Speurder	1	S.	1908, Singapore. (Riley Hargraves & Co.).	A . . . . 1908 B . . . 10 Maart 1909	41,10	5,80	28	205	—	—	316
Spits	1	S.	1899, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1899 B . . . 28 April 1900	41,85	6,93	29	366	—	—	620
Telegraaf (kabelschip)	2	S.	Glasgow. (David J. Dunlop & Co.).	A . . . . 1899 B . 6 November 1905	84,67	10,66	57,8	3 220	—	—	1 577
Zeeduif	1	Cp. (K.)	1889, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1890 B 1891	47,10	7,35	32	440	K. v. 3,7 cM.	2	413
Zwaan	1	Cp. (K.)	1890, Rotterdam. (Mij. „de Maas").	A . . . . 1891 B . . . 2 Maart 1892	47,10	7,35	30	420	K. v. 3,7 cM.	2	310
Zwaluw	1	Cp. (K.)	1910, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 13 Mei 1911 B . . 29 October 1911	52	9,50	31,6	802	K. v. 3,7 cM.	2	1 140

Gedetacheerd op de stoomschepen der bebakening en kustverlichting en bij den slibarbeid

In opleiding. . . . .

Reserve . . . .

1) Cp. = compositie; K. = gekoperd; S. = staal; IJ. = ijzer.
2) Gegevens verkregen met Ombilin-kolen.
3) Residu.

bergruimte (in M³).	Grootste vol te houden dienstvaart (in mijlen).	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik.	Af te leggen weg (in zeemijlen) met normalen voorraad: bij de vaart van kolom 15.	bij de vaart van kolom 16.	Bevond zich op 31 December 1921:	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1920. Europeanen.	31 Dec. 1920. Inlanders.	31 Dec. 1921. Europeanen.	31 Dec. 1921. Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens op onderstaande tijdstippen ingediende rapporten. 31 Dec. 1920. Europeanen.	31 Dec. 1920. Inlanders.	31 Dec. 1921. Europeanen.	31 Dec. 1921. Inlanders.	Toestand op 1 April 1922. Romp.	Werktuigen.	Ketels.	Waar bij het einde van 1921 gestationneerd.
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
	8,8 ²)	—	1 900 ²)	—	in dienst.	—	—	6	37	—	—	7	63	goed.	goed.	goed.	Manokoeari (N. Nieuw-Guinea) a)
	8,6 ²)	—	1 600 ²)	—	id.	6	35	6	37	6	38	7	39	id.	id.	vrij goed.	Makasser b)
	12	—	2 250	—	id.	6	32	6	32	5	36	6	34	bruikbaar.	id.	afgekeurd.	Tandjoeng-priok c)
	10	—	2 440 ²)	—	id.	6	35	6	37	5	39	7	40	goed.	id.	goed.	Emmahaven d)
	7,2 ²)	—	1 600 ²)	—	id.	5	27	5	27	4	39	6	44	vrij goed.	id.	vrij goed.	Tandjoeng-priok e)
	8,5	—	1 900 ²)	—	id.	6	35	6	37	6	47	7	35	goed.	id.	goed.	Koepang f)
	12	—	2 250	—	id.	6	32	6	32	5	39	7	36	id.	id.	vrij goed.	Tandjoeng-priok g)
	9	—	1 900 ²)	—	id.	6	35	6	32	6	35	7	40	id.	id.	goed.	Menado h)
	6,6 ²)	—	1 200 ²)	—	id.	5	27	5	27	4	32	5	31	vrij goed.	id.	vrij goed.	Ternate i)
	8,5	—	1 500	—	id.	—	—	7	41	—	—	8	58	id.	id.	id.	Tandjoeng-priok j)
	8 ²)	—	2 000 ²)	—	buiten dienst.	6	27	—	—	5	36	—	—	bruikbaar.	id.	bruikbaar.	Soerabaja k)
	—	—	—	—	in dienst.	6	37	6	37	8	46	7	69	goed.	id.	goed.	Koepang l)
	7,2 ²)	—	1 900 ²)	—	id.	6	27	6	27	5	30	7	33	bruikbaar.	vrij goed.	vrij goed.	Riouw m)
	9,7 ²)	—	2 000 ²)	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	vrij goed.	id.	goed.	Makasser n)
	8,3 ²)	—	1 500	—	id.	5	27	6	27	5	29	7	29	goed.	goed.	vrij goed.	Samarinda o)
	9,5 ²)	—	1 900 ²)	—	id.	7	40	7	40	6	37	7	39	vrij goed.	id.	id.	Oelee Lheue p)
3)	9	—	4 100	—	id.	7	41	7	41	6	52	9	60	goed.	id.	id.	Tandjoeng-priok q)
	7,3 ²)	—	1 900 ²)	—	buiten dienst.	6	27	6	27	5	29	6	27	bruikbaar.	bruikbaar.	id.	Soerabaja r)
	7,3 ²)	—	900 ²)	—	in dienst.	6	25	6	25	3	45	3	42	goed.	goed.	goed.	Soerabaja s)
	10 ²)	—	1 600 ²)	—	id.	5	27	5	27	4	30	5	30	vrij goed.	id.	vrij goed.	Oelee Lheue t)
	10,6 ²)	—	2 700 ²)	—	id.	8	73	8	74	9	84	13	68	bruikbaar.	id.	goed.	Soerabaja u)
	7 ²)	—	1 200 ²)	—	buiten dienst.	6	27	—	—	5	29	—	—	vrij goed.	id.	vrij goed.	Soerabaja v)
	7,7 ²)	—	1 600 ²)	—	in dienst.	—	—	3	28	—	—	3	31	id.	id.	goed.	Merauke w)
	8,8 ²)	—	1 600 ²)	—	id.	6	34	6	37	6	40	8	59	goed.	id.	id.	Amboina x)
. . . .						—	—	—	—	16	—	8	—				
. . . .						20	—	20	—	—	—	—	—				
. . . .						12	77	12	77	—	—	—	—				
						ij) 152	cc) 747	z) 157	cc) 806	aa) 124	cc) 792	bb) 150	cc) 907				

Verdere aanteekeningen (zie blz. 4).

VERDERE AANTEEKENINGEN

(die ook het 1ste kwartaal 1922 betreffen en, wat het jaar 1921 aangaat, zich aansluiten aan de opgaven in bijlage E van het vorig verslag).

a) De *Albatros* werd 1 Juni 1921 in dienst gesteld en aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Nieuw-Guinea met Manokoeari als standplaats.

b) De *Aldebaran* bleef in Mei 1921 aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Amboina en werd in Juni d. a. v. te Soerabaja buiten dienst gesteld; het schip werd 21 October van dat jaar weder in dienst gesteld en aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden met Makasser als standplaats.

c) De *Argus* bleef ter beschikking van den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der opiumregie, met Tandjoengpriok als standplaats.

d) De *Bellatrix* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentiën Sumatra's Westkust en Tapanoeli; gedurende het tijdvak 24 t/m 29 September 1921 werd het schip te Tandjoengpriok gedokt.

e) De *Brak* was ter beschikking van den directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel voor zee-onderzoek, met Tandjoengpriok als standplaats.

f) De *Canopus* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Timor en onderhoorigheden, met Koepang als standplaats; gedurende het tijdvak 17 April t/m 7 Mei 1921 werd het schip te Tandjoengpriok gedokt en gerepareerd.

g) De *Cycloop* bleef ter beschikking van den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der opiumregie, met Tandjoengpriok als standplaats.

h) De *Deneb* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Menado; van 28 Juni t/m 29 Augustus 1921 werd het schip te Soerabaja gedokt en gerepareerd.

i) De *Dog* werd aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Ternate en onderhoorigheden; van 25 Februari t/m 23 Maart 1921 werd het schip te Soerabaja gedokt en gerepareerd.

j) De *Edi* werd 1 Juni 1921 in dienst gesteld en bleef aangewezen voor de algemeene diensten, met Tandjoengpriok als standplaats.

k) De *Flamingo* werd 21 October 1921 buiten dienst gesteld en vervangen door de *Aldebaran*.

l) De *Gemma* bleef aangewezen voor algemeene diensten, met Tandjoengpriok als standplaats.

m) De *Glatik* bleef aangewezen voor de stationsdiensten in de gewesten Riouw en onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra; van 1 Juli t/m 26 Augustus 1921 werd het schip te Tandjoengpriok gedokt en gerepareerd.

n) De *Hazenwind* bleef te Soerabaja buiten dienst.

o) De *Kwartel* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, met Samarinda als standplaats.

p) De *Nias* bleef gedurende het verslagjaar te Oelee Lheue (Atjeh en onderhoorigheden) gestationneerd.

q) De *Orion* bleef tijdelijk aangewezen voor de algemeene diensten, met Tandjoengpriok als standplaats.

r) De *Pelikaan* bleef aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, met Makasser als standplaats.

s) De *Speurder* bleef ter beschikking van den hoofdinspecteur, hoofd van den dienst der opiumregie, met Soerabaja als standplaats.

t) De *Spits* bleef aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden, met Oelee Lheue als standplaats.

u) De *Telegraaf* bleef ter beschikking van het hoofd van den post-, telegraaf- en telefoondienst voor kabelwerkzaamheden, met Soerabaja als standplaats.

v) De *Zeeduif* werd 1 Maart 1921 buiten dienst gesteld en vervangen door de *Dog*.

w) De *Zwaan* werd 1 Maart 1921 te Soerabaja in dienst gesteld als gewestelijk vaartuig, met Merauke als standplaats.

x) De *Zwaluw* werd 1 Juni 1921 te Soerabaja verwisseld met de *Albatros* en werd aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Amboina.

ij) Ongerekend 1 gezaghebber, gedetacheerd bij het hoofdkantoor van scheepvaart en 1 eerste werktuigkundige, belast met het toezicht op de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen.
Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps ambtenaren der gouvernementsmarine 23 gezaghebbers, 61 officieren (26 eerste-, 25 tweede- en 10 derde-), 71 werktuigkundigen (23 eerste, 28 tweede- en 20 derde-), zoomede 10 vierde werktuigkundigen.

z) Ongerekend 1 gezaghebber, gedetacheerd bij het hoofdkantoor van scheepvaart en 1 eerste-werktuigkundige, belast met het toezicht op de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen.
Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps ambtenaren en beambten der gouvernementsmarine 23 gezaghebbers, 65 officieren (26 eerste-, 25 tweede- en 14 derde-), 75 werktuigkundigen (23 eerste-, 28 tweede- en 24 derde-), zoomede 10 vierde-werktuigkundigen.

aa) Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en den eerste-werktuigkundige, vermeld in noot *ij*.

bb) Namelijk 20 gezaghebbers, 71 officieren, 47 werktuigkundigen en 15 vierde-werktuigkundigen.
Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en den eerste-werktuigkundige, vermeld in noot *z*.

cc) Naar gelang van de qualiteiten was het korps mindere schepelingen der gouvernementsmarine, wat de bepaalde en de feitelijke sterkte betreft, op ult. 1920 en 1921 verdeeld als volgt:

QUALITEITEN.	Formatie		Sterkte	
	ult. 1920.	ult. 1921.	ult. 1920.	ult. 1921.
Kabelserangs	2	2	2	2
Serangs	24	23	21	21
Timmerlieden	24	24	20	18
Hofmeesters	24	24	20	18
Bedienden	51	51	41	40
Eerste koks	24	24	23	24
Tweede koks	25	25	19	21
Djoeroemoedi's	102	102	82	93
Kasaps	24	24	22	17
Pandjerwala's	88	85	50	60
Matrozen	144	140	191	166
Mandoer-stokers	33	35	35	35
Eerste stokers	72	70	54	51
Tweede stokers	80	84	102	107
Tremmers	96	98	110	159
Totalen	813	811	792	832

Bijlage F.

(Zie hoofdstuk E, § 4, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1921 in den Nederlandsch-Indischen archipel verongelukte vaartuigen.

I. Opgaaf van de op Europeesche wijze getuigde schepen, die in 1921 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Omschrijving van het schip. Nationaliteit.	Naam.	Soort.	Aard van het ongeval.	Verdere bijzonderheden.
	1921.						
1	8 Jan.	Bank van de Peureula-rivier (Oostkust van Sumatra).	Nederlandsche	Theta.	Stoomschip.	Gestrand door dwars inkomenden wind en zee.	
2	13 Jan.	Poeloe Djemoer (Oostkust van Sumatra).	Idem	Soengei Rawah.	IJzeren stoom-tongkang.	Gezonken door te hooge zee.	2 personen verdronken.
3	11 Febr.	Desa Kemantren (res. Soerabaja).	Idem	Ligtvoet I.	Motorschip.	Gestrand door zwaar weer.	
4	25/26 Mei.	Ter reede v. Laboehan Amoek (Zuid-Bali).	Idem	Antiope.	Schoener.	Verbrand.	
5	16 Sept.	Monding der Soengei Kandang Kerbau (Westerafd. van Borneo).	Idem	Ngi Kit.	Stoomschip.	Gestrand door onzaakkundig optreden van den schipper.	
6	—	4° 4′ noorderbreedte en 98° 39′ oosterlengte.	Idem	Nora.	Stoomvaartuig.	Gezonken door harden wind en overkomende zeeën.	

II. Opgaaf van de op inlandsche wijze getuigde vaartuigen, die in 1921 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
	1921.	Cheribon.			
1	12 Sept.	Reede van Indramajoe.	Sri Moerah	Tegal.	Gezonken.
		Semarang.			
2	30 Jan.	Monding van de kali Seklinting.	Prauw.	Wedoeng (afd. Demak).	Omgeslagen en gezonken.
		Rembang.			
3	27 Mei.	Koeala Dasoen.	Idem.	Sapoedi (res. Madoera).	Gestrand.
4	9 Juni.	Koeala Pangkalan (distr. Binangoen, afd. Rembang).	Idem.	Pati.	Idem.
		Soerabaja.			
5	6/7 Jan.	Patjiran (afd. Grisee).	Idem.	Bawean (afd. Grisee, res. Soerabaja).	Door storm en hooge zee verongelukt.
6	16/17 Febr.	Laboehan.	Idem.	Krandji.	Idem.
7	21 Febr.	Reede van Soerabaja.	Idem.	Tandjoeng Djati.	Aangevaren en gezonken.
8	23 Febr.	Idem.	Idem.	Soerabaja.	Idem.
9	12 Maart.	Idem.	Idem.	Idem.	Gezonken.
10	10/11 Mei.	Sidajoelawas.	Idem.	Madoera.	Door lekkage gezonken.
11	16/17 Aug.	Blimbing (afd. Djombang).	Idem.	Blimbing.	Door storm en hooge zee verongelukt.
12	14 Sept.	Reede van Soerabaja.	Idem.	Soerabaja.	Gezonken.
13	1 Oct.	Langkap (Madoera).	Sitie Amina.	Sampang (res. Madoera).	Gestrand en stukgeslagen.
		Pasoeroean.			
14	8 Jan.	Straat Madoera.	Prauw.	Tambaän (afd. Bangil).	Vergaan.
15	2 Febr.	Probolinggo.	Idem.	Probolinggo.	Gezonken.
16	15 Febr.	Idem.	Idem.	Tjamploeng (afd. Sampang, res. Madoera).	Lekgeslagen en gezonken.
17	24 Febr.	Straat Madoera.	Idem.	Penoenggoel.	Vergaan.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
	1921.				
18	26 Febr.	Djangkar.	Si Patre.	Gili Genteng (afd. Soemenep).	Op het strand geworpen en stukgeslagen.
19	9 Mei.	Probolinggo.	Prauw.	Probolinggo.	Gezonken.
20	10 Juli.	Moengoer (afd. Panaroekan, res. Besoeki).	Si Kopral.	Gajam (distr. Sapoedi).	Op het strand geworpen en stukgeslagen.
21	18 Juli.	Tongas (Probolinggo).	Prauw.	Kalianjar (Bangil).	Vergaan.
22	25 Aug.	Reede van Probolinggo.	Idem.	Probolinggo.	Gezonken.
23	17 Sept.	Tambaän (afd. Bangil).	Idem.	Karangredjo.	Vergaan.
24	25 Sept.	Sampang.	Idem.	Probolinggo.	Gezonken.
25	23 Nov.	Gending (afd. Kraksaän).	Idem.	Pagerbatoe.	Aangevaren en gezonken.
		Besoeki.			
26	—	Straat Bali.	Si Dines.	Banjoewangi.	Op het strand stukgeslagen.
27	—	Idem.	Si Tjantik.	Soemenep.	Gezonken.
		Madoera.			
28	10 Jan.	Tusschen Bali en Lombok.	Prauw.	Sapeken.	Op een rif geloopen en gezonken.
29	21 Jan.	Eiland Poeteran (afd. Soemenep).	Si Lantjing.	Pantjor.	Idem.
30	25 Febr.	Singaradja.	Si Bintang Sari.	Gili Genteng (afd. Soemenep).	Gestrand en stukgeslagen.
31	12 Maart.	Sergang.	Si Goenoeng Sekar.	Amboenten (afd. Soemenep).	Idem.
32	16 April.	Badjoelmati (afd. Banjoewangi, res. Besoeki).	Sorgo Doeit.	Raäs (afd. Soemenep).	Idem.
33	5 Mei.	Dasoen.	Si Leap.	Amboenten (afd. Soemenep).	Idem.
34	13 Juli.	Pekatingan.	Langboot.	Brantapesisir.	Door hevigen wind omgeslagen.
35	19 Juli.	Djongkar (res. Besoeki).	Si Kopral.	Gajam.	Omgeslagen.
36	9 Aug.	Moengoer (afd. Panaroekan, res. Besoeki).	Idem.	Sapoedi.	Gezonken.
37	16 Sept.	Westervaarwater van Soerabaja.	Si Sri Goenoeng.	Legoong.	Idem.
38	7 Oct.	Kaap Gondol (res. Bali en Lombok).	Si Talar.	Kertasada.	Omgeslagen.
39	—	Taddan.	Prauw.	Probolinggo.	Tegen een klip gevaren.
40	—	Kalibesar.	Si Sakararoem.	Laboean.	Door hevigen wind en hooge zee verongelukt.
41	—	Madoeng.	Sitiamina.	Taman.	Idem.
42	—	Ketapangdaja (afd. Sampang).	Prauw.	Ketapangdaja.	Door een stoomboot aangevaren.
43	—	Tamberoetmoer.	Idem.	Tamberoetmoer.	Idem.
		Sumatra's Westkust.			
44	13 Jan.	Padang.	Kalaban.	Priaman.	Gestrand.
45	14/15 Juli.	Poelau Simoek.	Prauw.	Poeloe Tello.	Op de rotsen gedreven.
46	30 Aug.	Padang.	Nago Bangoen.	Indrapoera.	Verbrand.
47	29/30 Sept.	Poelau Limau.	Prauw.	Poeloe Tello.	Op de rotsen gedreven.
48	—	Moeara Kambang.	Idem.	Balaisalasa.	Door storm vergaan.
		Benkoelen.			
49	15 Febr.	Bangkoenat (Kroë).	Zeilprauw.	Poelau Pisang (Kroë).	Door de golven omgeslagen.
		Oostkust van Sumatra.			
50	20 April.	Koeala Serapoh.	Basilaan II.	Pangkalanbrandan (Langkat).	Gezonken.
51	3 Oct.	Poeloe Sembilang.	Zeilschip.	Idem.	Idem.
52	3 Dec.	Sarang olang.	Kim Hap Lie.	Soengai Djawi Djawi.	Lekgeslagen en gezonken.
53	17 Dec.	Koeala Gerbaoengan.	Zeilschip.	Tandjoengbalai.	Gezonken.
		Banka en onderh.			
54	24 Maart.	Tempilang (Muntok).	Djastina.	Kota Waringin.	Lekgeslagen en gezonken.
55	8 Juli.	Laoet Padoekan (Soengailiat).	Sri Poeloe Nangka.	Palembang.	Idem.
56	15 Sept.	Kaap Besajap (Muntok).	Zainalizaman.	Kampak.	Idem.
57	8 Dec.	Tandjoengoelar (Muntok).	Sri Gobang.	Bangka Kota (Soengaiselan).	Idem.
58	10 Dec.	Bendoel.	Si Noor Sikin.	Soengaiselan.	Idem.
59	—	Monding der Soengailiat-rivier.	Zeilschip.	Palembang.	Op een steen geloopen.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
	1921.	Westerafd. van Borneo.			
60	20 Febr.	Baai van Singkawang.	Zeilschip.	Singapore.	Gezonken.
61	9 Nov.	Koelam Petjah.	Sri Tandjoeng.	Ketapang.	Omgeslagen en vergaan.
62	—	Tandjoeng Bajong (afd. Sambas).	Patahorrahman.	Sambas.	Gestrand en stukgeslagen.
		Zuider- en Oosterafd. van Borneo.			
63	1/2 Juni.	Bawean (res. Soerabaja).	Prauw.	Bandjermasin.	Lekgesprongen en gezonken.
64	9 Juli.	Kaap Kramat (Tanahboemboe).	Sari Moestika.	Idem.	Gestrand.
65	11 Aug.	Kaap Selatan (Martapoera).	Sari Satoei.	Idem.	Vergaan.
66	11 Dec.	Pagatan (Tanahboemboe).	Sari Pathoeri.	Idem.	Omgeslagen en gezonken.
		Celebes en onderh.			
67	4/5 Mei.	Djeneponto.	Samalantea.	Makasser.	Lekgesprongen en vergaan.
68	10/11 Mei.	Het rif De Bril.	Barang Mania.	Idem.	Vastgeloopen en uit elkander geslagen.
69	Juli.	Eiland Langkwetang (afd. Makasser).	Bintang Timor.	Idem.	Gestrand en stukgeslagen.
70	—	Saleier.	Bintang Tiga.	Idem.	Vergaan.
71	—	Moeara Soengei.	Masc Musea.	Idem.	Stukgeslagen.
		Timor en onderh.			
72	22 Febr.	Reede van Koepang.	Fortuna.	Koepang.	Gezonken.
73	23 Febr.	Idem.	Nona Baroe.	Idem.	Idem.
74	25 Juni.	Reede van Roti.	Moeda Baroe.	Idem.	Idem.
		Bali en Lombok.			
75	5 Oct.	Reede van Tedjakoela (afd. Boeleleng).	Sinar Wati.	Sangsit (afd. Boeleleng).	Idem.
76	21 Oct.	—	Si Njonja.	Loloan.	Omgeslagen.

Bijlage G.

(Zie hoofdstuk F van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

meerendeels over 1921, betreffende eenige ONDERWERPEN VAN JUSTITIEELEN AARD, of daarmede verband houdende.

I. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1921 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatste alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

II. Aantal huwelijken in 1921 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen, die aldaar aan een verschillend recht onderworpen zijn.

III. Aantal in 1921 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband.

IV. Aantal in 1921 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

V. Uitkomsten over 1921 van het beheer der wees- en boedelkamers in Nederlandsch-Indië.

VI. Statistiek betreffende de in 1921 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

VII. Aantal gevallen waarin in 1921 door den Gouverneur-Generaal kwijtschelding of vermindering van straf aan veroordeelden is verleend.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1917 t/m 1921 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

IX. Numerieke opgaven over 1921 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen.

X. Statistiek der gedurende 1920 in de registers van den burgerlijken stand in Nederlandsch-Indië gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

XI. Statistische opgaven betreffende de in de jaren 1919, 1920 en 1921 in die buitengewesten, waar koelie-ordonnantiën van kracht zijn, geregistreerde contract-koelies.

XII. Overzicht van de gedurende het tijdvak 1 Juni 1921—ult. Mei 1922 verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen Suriname.

XIII. Gewestelijk en afdeelingsgewijs overzicht der rietbranden over 1921.

XIV. Lijst van in 1921 in Nederlandsch-Indië bestaande vakvereenigingen.

G

1. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1921 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatsten alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

A. In Nederlandsch-Indië opgericht.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
1	Autoverhuurderij voorheen C. van der Vossen.	Batavia.	15 Jan. 1921 n°. 9	26 April 1921 n°. 33	75 jaren.	f 80 000	f 500	f 17 000	f 17 000
2	Handelmaatschappij Tong Guan Hing.	Bindjai (Oostkust van Sumatra).	15 „ „ „ 10	24 Mei „ „ 41	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
3	Handelmaatschappij A Po Li An.	Malang (Pasoeroean).	15 „ „ „ 11	10 „ „ „ 37	75 „	20 000	500	20 000	20 000
4	Maatschappij tot voortzetting der zaken van W. H. van Hoogenhuize.	Soerabaja.	15 „ „ „ 12	6 „ „ „ 36	75 „	250 000	500	50 000	50 000
5	Bouwmaatschappij Familie K. H. Goei.	Semarang.	15 „ „ „ 13	1 Juli „ „ 52	75 „	800 000	5 000	420 000	420 000
6	Bouwmaatschappij Karang Tengah.	Blitar (Kediri).	15 „ „ „ 14	11 Oct. „ „ 81	75 „	60 000	1 000	12 000	12 000
7	De Blitarsche Apotheek en Centraal Drogisterij de Bromo.	Id.	15 „ „ „ 15	20 Mei „ „ 40	75 „	100 000	500	53 000	53 000
8	Bouwmaatschappij Midden-Bodjong.	Id.	15 „ „ „ 16	11 Oct. „ „ 81	75 „	300 000	1 000	60 000	60 000
9	Woningmaatschappij Emma.	Bandoeng.	15 „ „ „ 17	18 April „ „ 31	75 „	60 000	5 000	60 000	60 000
10	Bouwmaatschappij de Ghulden Winckel.	Id.	15 „ „ „ 18	18 „ „ „ 31	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
11	Bouwmaatschappij „Justitia".	Id.	15 „ „ „ 19	18 „ „ „ 31	75 „	60 000	1 000	60 000	60 000
12	Handelmaatschappij de Concurrent.	Id.	15 „ „ „ 20	18 „ „ „ 31	75 „	150 000	1 000	101 000	101 000
13	Machinefabriek en Handelmaatschappij „Kong Hing".	Batavia.	15 „ „ „ 21	26 „ „ „ 33	75 „	72 000	300	36 000	36 000
14	Agentuur- en Commissiekantoor Penang—Java.	Id.	15 „ „ „ 22	22 „ „ „ 32	75 „	100 000	1 000	40 000	40 000
15	Auto Carriages Limited.	Id.	17 „ „ „ 15	3 Juni „ „ 44	75 „	1 000 000	1 000	250 000	250 000
16	Trading Company Tetley Powelland Cramer Limited.	Tebingtinggi (Oostkust van Sumatra).	17 „ „ „ 16	a)	—	—	—	—	—
17	Maatschappij tot exploitatie van huurauto's.	Id.	17 „ „ „ 17	a)	—	—	—	—	—
18	Bouwmaatschappij Prinsstraat.	Soerabaja.	18 „ „ „ 9	10 Mei „ „ 37	75 „	125 000	1 000	40 000	40 000
19	Bouwmaatschappij Bergbouw.	Id.	18 „ „ „ 10	6 „ „ „ 36	50 „	200 000	1 000	45 000	45 000
20	Handelmaatschappij Hap Ik.	Id.	18 „ „ „ 11	10 „ „ „ 37	75 „	200 000	1 000	120 000	120 000
21	Algemeene Handelmaatschappij.	Id.	18 „ „ „ 12	10 „ „ „ 37	75 „	300 000	1 000	67 000	67 000
22	Handelmaatschappij Hwat Seng Hin.	Id.	18 „ „ „ 13	10 „ „ „ 37	75 „	40 000	1 000	20 000	20 000
23	Handelmaatschappij „Han Hing".	Cheribon.	18 „ „ „ 14	29 April „ „ 34	75 „	40 000	1 000	40 000	40 000
24	Handelmaatschappij Hap Hong.	Djember (Besoeki).	18 „ „ „ 15	20 Mei „ „ 40	75 „	200 000	500	100 000	100 000
25	Bouwmaatschappij Hilversum.	Soerabaja.	18 „ „ „ 16	11 Nov. „ „ 90	75 „	60 000	1 000	47 000	47 000
26	Bouwmaatschappij Overvaart.	Id.	18 „ „ „ 17	a)	—	—	—	—	—
27	Handel- en Bouwmaatschappij Prinsenstraat I.	Batavia.	24 „ „ „ 55	12 Aug. „ „ 64	75 „	360 000	1 000	300 000	300 000
28	„Java Express Company" (Java Expeditiemaatschappij).	Id.	24 „ „ „ 56	26 April „ „ 33	50 „	100 000	500	50 000	50 000
29	Chineesche Lloyd Algemeene Verzekeringmaatschappij in het Chineesch luidende: „Chung Hwa Shwuy Huo Pao Hsiën Kung Szi".	Semarang.	28 „ „ „ 25	13 Mei „ „ 38	35 „	3 000 000	5 000 1 000	3 000 000	3 000 000
30	Bataviaasch Sportterrein.	Batavia.	7 Febr. „ „ 33	20 „ „ „ 40	75 „	300 000	50	71 000	35 500
31	Bouwmaatschappij de Pauw.	Bandoeng.	7 „ „ „ 34	13 „ „ „ 38	50 „	60 000	1 000	60 000	60 000

a) Op het tijdstip van afsluiting van dit overzicht (31 Juli 1922) had de voorgeschreven openbaarmaking der akte van oprichting nog niet plaats gehad.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
32	Melkerij Karreweg.	Semarang.	7 Febr. 1921 nº. 35	20 Mei 1921 nº. 40	75 jaren.	f 50 000	f 1 000	f 30 000	f 30 000
33	The Estates Supplies Co. Ltd.	Soerabaja.	7 „ „ „ 36	24 Juni „ „ 50	50 „	400 000	10 000	80 000	80 000
34	Handelmaatschappij Djit Sin.	Id.	7 „ „ „ 37	4 Oct. „ „ 79	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
35	Handelmaatschappij Ik Gwan Tjan.	Id.	7 „ „ „ 38	24 Juni „ „ 50	75 „	300 000	1 000	60 000	60 000
36	Bouwmaatschappij Galoehan.	Ngadiloewih (Kediri).	7 „ „ „ 39	24 Mei „ „ 41	75 „	1 000 000	5 000	500 000	500 000
37	Handel- en Bouwmaatschappij Malang.	Malang (Pasoeroean).	7 „ „ „ 40	20 Sept. „ „ 75	75 „	500 000	1 000	120 000	120 000
38	Handelmaatschappij Hin Hwa.	Djember (Besoeki).	7 „ „ „ 41	10 Juni „ „ 46	25 „	100 000	100	30 000	30 000
39	Handelmaatschappij Kian Tong en Co.	Menado.	7 „ „ „ 42	13 Sept. „ „ 73	10 „	150 000	500	30 000	30 000
40	Handelmaatschappij Kong Hoa Tjong.	Medan (Oostkust van Sumatra).	7 „ „ „ 43	24 Mei „ „ 41	50 „	100 000	500	50 000	50 000
41	Oliepalmen Kultuurmaatschappij Sumatra.	Tanah Itam Oeloe (Oostkust van Sumatra).	7 „ „ „ 49	23 Sept. „ „ 76	75 „	1 500 000	1 000	750 000	750 000
42	Cultuurmaatschappij Ada.	Tasikmalaja (Preanger-Reg.).	10 „ „ „ 28	10 Mei „ „ 37	75 „	30 000	500	15 000	15 000
43	Woningmaatschappij Prana.	Bandoeng.	10 „ „ „ 29	13 „ „ „ 38	75 „	30 000	5 000	30 000	30 000
44	Indo-Siamese Prospecting Syndicate Limited (Java).	Batavia.	10 „ „ „ 30	20 „ „ „ 40	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
45	Handelmaatschappij Hoo Sing Liong.	Semarang.	10 „ „ „ 31	7 Juni „ „ 45	50 „	200 000	500	100 000	100 000
46	Bouwmaatschappij Merapi IV.	Soerabaja.	15 „ „ „ 11	7 Febr. 1922 „ 11	75 „	50 000	1 000	39 000	39 000
47	„ „ I.	Id.	15 „ „ „ 12	3 „ „ „ 10	75 „	50 000	1 000	38 000	38 000
48	„ „ II.	Id.	15 „ „ „ 13	3 „ „ „ 10	75 „	50 000	1 000	38 000	38 000
49	„ „ III.	Id.	15 „ „ „ 14	7 „ „ „ 11	75 „	50 000	1 000	38 000	38 000
50	Landbouwmaatschappij Tjirangkas-Bitoeng.	Semarang.	16 „ „ „ 40	31 Mei 1921 „ 43	50 „	200 000	1 000	120 000	120 000
51	Bouwmaatschappij van Engers II.	Soerabaja.	16 „ „ „ 41	18 Nov. „ „ 92	75 „	50 000	1 000	25 000	25 000
52	„ „ „ VIII.	Id.	16 „ „ „ 42	20 Mei „ „ 40	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
53	Magnolia Company.	Makasser (Celebes en onderh.).	16 „ „ „ 43	31 „ „ „ 43	75 „	50 000	1 000	19 000	19 000
54	Algemeene Handelmaatschappij.	Semarang.	17 „ „ „ 22	14 Juni „ „ 47	50 „	100 000	1 000	20 000	20 000
55	Automobiel Technicum voorheen W. J. Verheyen.	Batavia.	17 „ „ „ 23	13 Mei „ „ 38	75 „	100 000	1 000	64 000	64 000
56	Bouwmaatschappij Embong Sawoh XII.	Soerabaja.	17 „ „ „ 24	14 Febr. 1922 „ 13	75 „	100 000	5 000	55 000	55 000
57	Bouwmaatschappij van Hogendorplaan.	Id.	17 „ „ „ 25	24 Juni 1921 „ 50	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
58	Handelmaatschappij Hong An.	Baloeng (Djember).	17 „ „ „ 26	10 „ „ „ 46	75 „	150 000	1 000	30 000	30 000
59	Riouw Industrial Company.	Medan. (Oostkust van Sumatra).	21 „ „ „ 40	31 Mei „ „ 43	75 „	1 000 000	1 000	1 000 000	1 000 000
60	Handel- en Bouwmaatschappij Pandoeko Intan.	Padang (Sumatra's Westkust).	21 „ „ „ 41	24 „ „ 41	75 „	150 000	1 000	78 000	78 000
61	Handelmaatschappij Hoa Han.	Tandjoengbalai (Oostkust van Sumatra).	21 „ „ „ 42	24 „ „ „ 41	50 „	100 000	100	23 000	23 000
62	Handel- en Cultuurmaatschappij Foe Lim.	Batavia.	21 „ „ „ 43	17 „ „ „ 39	75 „	400 000	1 000	318 000	318 000
63	Bouw- en Woningmaatschappij Ho Hoa.	Medan. (Oostkust van Sumatra).	21 „ „ „ 44	24 „ „ „ 41	75 „	100 000	1 000	48 000	48 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
64	Vorstenlandsche Autoverhuurderij en Taxi-onderneming (V.A.T.O.).	Soerakarta.	21 Febr. 1921 n°. 45	28 Juni 1921 n°. 51	75 jaren.	f 200 000	f 1 000	f 43 000	f 43 000
65	Don's Zuurstoffabriek.	Bandoeng.	21 „ „ „ 46	24 Mei „ „ 41	75 „	500 000	1 000	150 000	150 000
66	Handelmaatschappij Goan Tjwan Eng.	Soerabaja.	21 „ „ „ 47	24 Juni „ „ 50	50 „	200 000	1 000	100 000	100 000
67	Handelmaatschappij Hok Ho.	Batavia.	21 „ „ „ 48	8 Juli „ „ 54	75 „	300 000	1 000	300 000	300 000
68	Bouwmaatschappij Sultan.	Soerabaja.	25 „ „ „ 19	a)	—	—	—	—	—
69	Bouwmaatschappij Sheik.	Id.	25 „ „ „ 20	a)	—	—	—	—	—
70	Handelmaatschappij tot voortzetting der zaken Huize Schuttevaer.	Bandoeng.	26 „ „ „ 2	8 Juli „ „ 54	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
71	Bouwmaatschappij Tjitandoei I.	Soerabaja.	3 Maart „ „ 45	a)	—	—	—	—	—
72	„ „ III.	Id.	3 „ „ „ 46	a)	—	—	—	—	—
73	„ „ II.	Id.	3 „ „ „ 47	a)	—	—	—	—	—
74	Chemisch-pharmaceutischefabriek Saxonia.	Id.	3 „ „ „ 48	14 Juni „ „ 47	75 „	900 000	1 000	250 000	250 000
75	Bouwmaatschappij Tjitandoei IV.	Id.	3 „ „ „ 49	a)	—	—	—	—	—
76	Compagnie Commerciale Schmid et Jeandel.	Makasser (Celebes en onderh.).	9 „ „ „ 16	21 „ „ „ 49	75 „	1 200 000	5 000	600 000	600 000
77	Eerste Malangsche Steendrukkerij (E.M.S.).	Malang (Pasoeroean).	12 „ „ „ 23	16 Sept. „ „ 74	75 „	75 000	500	15 000	15 000
78	Algemeen Technisch Bureau.	Id.	12 „ „ „ 24	16 „ „ „ 74	75 „	300 000	500	113 000	113 000
79	Bouwmaatschappij Monod.	Semarang.	12 „ „ „ 52	19 Aug. „ „ 66	75 „	150 000	1 000	150 000	150 000
80	Bernet en van den Berg's Metaalhandel.	Bandoeng.	12 „ „ „ 53	15 Juli „ „ 56	30 „	3 060 000	1 000	765 000	—
81	Warenhuis Kanner.	Makasser (Celebes en onderh.).	12 „ „ „ 54	5 Mei 1922 „ 36	75 „	100 000	1 000	65 000	65 000
82	Vereenigde Houtzagerijen Agis.	Tandjoengbalai (Oostkust van Sumatra).	12 „ „ „ 55	1 Juli 1921 „ 52	75 „	200 000	5 000 1 000	90 000	90 000
83	Handelmaatschappij Nam Toe.	Medan (Oostkust van Sumatra).	12 „ „ „ 56	1 „ „ „ 52	75 „	100 000	1 000	44 000	44 000
84	Vereenigde Jodiumfabrieken.	Soerabaja.	12 „ „ „ 57	28 Juni „ „ 51	75 „	2 000 000	5 000 1 000	500 000	500 000
85	Bouwmaatschappij Lovely Daisy.	Semarang.	12 „ „ „ 58	9 Aug. „ „ 63	75 „	50 000	5 000	50 000	50 000
86	Kalkbranderij Bergsteen.	Bandoeng.	16 „ „ „ 61	5 Juli „ „ 53	75 „	300 000	1 000	120 000	120 000
87	Handel- en Landbouwmaatschappij Kaboeroe.	Soerabaja.	19 „ „ „ 74	28 Juni „ „ 51	20 „	100 000	1 000	45 000	45 000
88	Boekhandel en Drukkerij G. Kolff en Co.	Batavia.	29 „ „ „ 2	5 Juli „ „ 53	75 „	1 500 000	500	450 000	450 000
89	Drukkerijen voorheen Ruygrok en Co.	Id.	29 „ „ „ 27	28 Juni „ „ 51	30 „	1 000 000	1 000	320 000	320 000
90	Soerabaja Cargadoorsmaatschappij.	Soerabaja.	30 „ „ „ 7	1 Juli „ „ 52	50 „	1 000 000	500	500 000	500 000
91	Bouwmaatschappij „de Bron".	Lawang (Pasoeroean).	30 „ „ „ 18	4 Nov. „ „ 88	75 „	250 000	1 000	50 000	50 000
92	Handelmaatschappij Kian Hien voorheen gebroeders Gan.	Padang (Sumatra's Westkust).	30 „ „ „ 19	26 Juli „ „ 59	75 „	42 000	1 000	42 000	42 000
93	Cultuurmaatschappij Arinem.	Batavia.	30 „ „ „ 20	22 „ „ „ 58	75 „	500 000	500	265 500	265 500
94	Twijsel's Automobielmaatschappij.	Id.	30 „ „ „ 21	5 „ „ „ 53	75 „	100 000	250	40 000	40 000
95	Bouwmaterialenmaatschappij Batoe Asik.	Bandoeng.	30 „ „ „ 22	12 „ „ „ 55	25 „	120 000	500	60 000	60 000
96	Woningmaatschappij Sonder.	Id.	30 „ „ „ 23	12 „ „ „ 55	75 „	30 000	5 000	30 000	30 000
97	Bouwmaatschappij „Liem Kee Goan".	Keboemen (Kedoe).	30 „ „ „ 24	6 Sept. „ „ 71	50 „	100 000	1 000	100 000	100 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
98	Soesman's kantoor.	Semarang.	30 Mrt. 1921 n°. 25	29 Juli 1921 n°. 60	50 jaren.	f 150 000	f 1 000	f 150 000	f 150 000
99	Bouwmaatschappij Gambirsawit.	Grisee (Soerabaja).	30 „ „ „ 26	13 Jan. „ „ 4	75 „	200 000	2 000	40 000	40 000
100	Bibitonderneming Wonosobo.	Malang (Pasoeroean).	30 „ „ „ 27	20 Sept. „ „ 75	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
101	Cultuuronderneming Kebobang.	Id.	30 „ „ „ 28	16 „ „ „ 74	75 „	75 000	1 000	51 000	51 000
102	Ceramiekfabriek Java voorheen C. A. Köhler.	Singasari (Pasoeroean).	30 „ „ „ 29	1 Aug. „ „ 61	75 „	150 000	500	57 000	57 000
103	Nederlandsch-Indisch Rubbertijdschrift	Batavia.	30 „ „ „ 57	5 Juli „ „ 53	75 „	200 000	1 000	200 000	200 000
104	Handel- en Cultuurmaatschappij „Pasir Djeprah".	Id.	2 April „ „ 37	5 „ „ „ 53	75 „	250 000	1 000	100 000	100 000
105	Bouwmaatschappij William.	Buitenzorg. (Batavia).	2 „ „ „ 38	28 Juni „ „ 51	75 „	20 000	1 000	20 000	20 000
106	Handelmaatschappij Lim Ing Tjing en Co. Limited.	Semarang.	2 „ „ „ 39	5 Juli „ „ 53	75 „	200 000	1 000	50 000	50 000
107	Cultuurmaatschappij Pleihari.	Soerabaja.	2 „ „ „ 41	8 „ „ „ 54	75 „	2 400 000	12	510 000	510 000
108	Klapperonderneming Poigar.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.)	2 „ „ „ 42	29 „ „ „ 60	75 „	500 000	1 000	500 000	500 000
109	Klapperonderneming Tobelombang.	Id.	2 „ „ „ 43	1 Aug. „ „ 61	75 „	500 000	1 000	500 000	500 000
110	Cultuurmaatschappij Riam Kiwa.	Soerabaja.	2 „ „ „ 44	26 Juli „ „ 59	75 „	500 000	1 000	100 000	100 000
111	Industrieele Handelmaatschappij Blora.	Blora (Rembang).	5 „ „ „ 12	a)	—	—	—	—	—
112	Amore Bouw- en Exploitatiemaatschappij.	Soerabaja.	5 „ „ „ 13	26 Juli 1921 „ 59	75 „	50 000	100	13 000	13 000
113	Hoeta Oesang Landbouwmaatschappij.	Medan (Oostkust van Sumatra).	11 „ „ „ 44	26 „ „ „ 59	75 „	300 000	5 000	60 000	60 000
114	Handelmaatschappij Seng Goan.	Cheribon.	12 „ „ „ 18	9 Aug. „ „ 63	75 „	80 000	500	40 000	46 000
115	Handelmaatschappij Coulant.	Batavia.	12 „ „ „ 19	22 Juli „ „ 58	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
116	Indische Technische Boekhandel.	Bandoeng.	12 „ „ „ 20	1 Aug. „ „ 61	25 „	10 000	1 000	10 000	10 000
117	Tabalong Kiwa Rubber Company Limited.	Soerabaja.	12 „ „ „ 21	5 „ „ „ 62	75 „	600 000	12	180 000	180 000
118	Autohandel en Verhuurderij Ardjoeno.	Bandoeng.	12 „ „ „ 22	5 „ „ „ 62	75 „	100 000	250	39 000	39 000
119	Woningmaatschappij Ergo.	Id.	12 „ „ „ 23	29 Juli „ „ 60	75 „	80 000	5 000	20 000	20 000
120	Naamlooze vennootschap tot exploitatie van vastigheden Ouw Sian Tjeng.	Batavia.	13 „ „ „ 16	19 „ „ „ 57	75 „	100 000	1 000	60 000	60 000
121	Bouwmaatschappij Petjinan Tengah.	Soerabaja.	13 „ „ „ 35	9 Sept. „ „ 72	75 „	300 000	1 000	300 000	300 000
122	Soerabaja Scheepsbouw- en Constructiewerkplaatsen Etna.	Id.	15 „ „ „ 1	8 Juli „ „ 54	75 „	1 000 000	1 000	500 000	500 000
123	Aannemingsmaatschappij Ooiman en van Leeuwen.	Semarang.	21 „ „ „ 22	29 „ „ „ 60	75 „	200 000	1 000	80 000	80 000
124	Auto- en Electrotechnisch Atelier R. Kaiser.	Id.	21 „ „ „ 23	29 „ „ „ 60	75 „	40 000	500	10 000	10 000
125	Handelmaatschappij Thio.	Bandoeng.	23 „ „ „ 20	1 Aug. „ „ 61	10 „	60 000	1 000	30 000	30 000
126	Bouwmaatschappij Jopie.	Soerabaja.	23 „ „ „ 21	7 Oct. „ „ 80	75 „	50 000	1 000	15 000	15 000
127	The Fah Tung Chinese Bank.	Pontianak (Westerafd. van Borneo).	23 „ „ „ 22	19 Aug. „ „ 66	99 „	1 000 000	100	200 000	200 000
128	Autovrachtdienst voorheen Brunsmann.	Tandjoengkarang (Lampongsche districten).	23 „ „ „ 23	26 Juli „ „ 59	75 „	250 000	500	175 500	175 500
129	Javasche Productenmaatschappij.	Soerabaja.	25 „ „ „ 31	5 Aug. „ „ 62	55 „	500 000	1 000	100 000	100 000
130	Bataviaasch Administratiekantoor.	Batavia.	26 „ „ „ 36	22 Juli „ „ 58	75 „	100 000	1 000	100 000	10 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
131	Apotheek en Pharmaceutische Groothandel „Pharmacia".	Batavia.	3 Mei 1921 n°. 7	9 Aug. 1921 n°. 63	75 jaren.	f 60 000	f 500	f 15 000	f 15 000
132	Bank voor gewestelijke en gemeentelijke kredieten.	Soerabaja.	6 „ „ „ 4	22 Juli „ „ 58	75 „	200 000	1 000	55 000	55 000
133	Openbare vermakelijkheden Sirene Park.	Batavia.	7 „ „ „ 25	29 „ „ „ 60	75 „	150 000	250	150 000	150 000
134	Het Juweelenhuis Michel Ehrlich Fuld.	Bandoeng.	7 „ „ „ 26	6 Sept. „ „ 71	50 „	100 000	1 000	51 000	51 000
135	Nederlandsche Huistelefoonmaatschappij (Indië).	Batavia.	7 „ „ „ 27	16 Juni 1922 „ 48	55 „	500 000	1 000	100 000	100 000
136	Handelmaatschappij Kim Hoo Goan.	Semarang.	7 „ „ „ 28	9 Aug 21 „ 63	75 „	15 000	1 000	15 000	15 000
137	Handel- en Bouwmaatschappij voorheen B. Goes.	Batavia.	7 „ „ „ 29	29 Juli „ „ 60	75 „	100 000	1 000	20 000	10 000
138	Handelmaatschappij Khee Goan.	Semarang.	7 „ „ „ 30	9 Aug. „ „ 63	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
139	Handelmaatschappij Soei Liong.	Koedoes (Semarang).	7 „ „ „ 31	9 Sept. „ „ 72	29 „	5 000	250	5 000	5 000
140	Handelmaatschappij voorheen Toko Kramat.	Batavia.	7 „ „ „ 32	20 „ „ „ 75	75 „	25 000	250	5 000	5 000
141	Bouwmaatschappij Pelem.	Pelem (Kediri).	7 „ „ „ 33	7 Mrt. 1922 „ 19	75 „	50 000	500	15 000	15 000
142	Maatschappij tot exploitatie van het Land Moeljoredjo.	Paron-Tjarat (Madioen).	7 „ „ „ 34	7 Oct. 1921 „ 80	75 „	50 000	1 000	31 000	31 000
143	Handelmaatschappij Liong Gwan.	Wlingi (Kediri).	7 „ „ „ 35	8 Nov. „ „ 89	75 „	50 000	500	10 000	10 000
144	Handelmaatschappij Yoe Sien.	Soerabaja.	7 „ „ „ 36	12 Aug. „ „ 64	50 „	120 000	1 000	26 000	26 000
145	Bouwmaatschappij Ada.	Id.	7 „ „ „ 37	13 Jan. 1922 „ 4	75 „	100 000	5 000	85 000	85 000
146	Pengaron Rubber Estates Company Limited.	Id.	7 „ „ „ 66	9 Aug. 1921 „ 63	75 „	960 000	12	960 000	960 000
147	Landbouwonderneming Tombo en Wonodadi.	Pekalongan.	8 „ „ „ 15	11 Oct. „ „ 81	75 „	500 000	1 000	500 000	500 000
148	Handelmaatschappij Wing Hing Chong.	Batavia.	8 „ „ „ 16	26 Aug. „ „ 68	75 „	25 000	500	25 000	25 000
149	Dutch American Commercial Agencies Limited.	Semarang.	8 „ „ „ 17	9 Sept. „ „ 72	75 „	200 000	1 000	50 000	50 000
150	Expeditie-bureau en Handelmaatschappij Tong Ik.	Madioen.	8 „ „ „ 18	23 „ „ „ 76	75 „	40 000	100	8 000	8 000
151	Headwear Industry and Trading Company Limited.	Batavia.	8 „ „ „ 19	23 „ „ „ 76	75 „	100 000	100	50 000	50 000
152	Bouwmaatschappij Tik Gie.	Semarang.	8 „ „ „ 20	5 Aug. „ „ 62	75 „	50 000	1 000	25 000	25 000
153	De Bataksche Bank.	Pematang Siantar (Oostk. v. Sumatra).	8 „ „ „ 21	11 Oct. „ „ 81	50 „	100 000	100	20 000	11 000
154	Handelmaatschappij Nederland-Sumatra.	Medan. (Oostkust van Sumatra).	8 „ „ „ 22	23 Aug. „ „ 67	25 „	250 000	5 000	130 000	—
155	Mack Express Company.	Soerabaja.	8 „ „ „ 23	25 Oct. „ „ 25	75 „	500 000	1 000	200 000	200 000
156	Bouwmaatschappij De Atlas.	Id.	8 „ „ „ 24	25 „ „ „ 85	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
157	Cement Tegelfabriek Insulinde.	Bandoeng.	8 „ „ „ 25	23 Aug. „ „ 67	25 „	30 000	1 000	20 000	20 000
158	Société Anonyme France-Hollandaise d'importation et d'exportation.	Id.	14 „ „ „ 20	23 „ „ „ 67	50 „	1 000 000	500	250 000	100 000
159	Bouwmaatschappij Societeitstraat II.	Soerabaja.	21 „ „ „ 13	*a)*	—	—	—	—	—
160	„ „ III.	Id.	21 „ „ „ 13	*a)*	—	—	—	—	—
161	Javasche Automobielmaatschappij Java Motor-Car Association.	Batavia.	21 „ „ „ 14	23 Aug. 1921 n°. 67	75 „	200 000	250	50 000	50 000
162	Drukkerij en Handelmaatschappij Thien Sung Yit Poh.	Id.	21 „ „ „ 15	16 „ „ „ 65	75 „	100 000	100	40 000	40 000
163	Reparatie-atelier Hongkong.	Id.	21 „ „ „ 16	26 „ „ „ 68	75 „	11 000	550	4 400	4 400

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
164	Handel- en Bouwmaatschappij Hing Kie.	Semarang.	21 Mei 1921 nº. 17	26 Aug. 1921 nº. 68	75 jaren.	f 50 000	f 1 000	f 25 000	f 25 000
165	Hotel- en Handelmaatschappij Liang Nam.	Batavia.	23 „ „ „ 31	23 Sept. „ „ 76	75 „	12 000	300	12 000	12 000
166	Handelmaatschappij Tek Hin Thong.	Id.	23 „ „ „ 33	23 „ „ „ 76	75 „	100 000	5 000	50 000	50 000
167	G. J. Toubers Handelmaatschappij.	Medan (Oostkust van Sumatra).	23 „ „ „ 34	13 „ „ „ 73	30 „	50 000	1 000	10 000	10 000
168	Bouwmateriaalmaatschappij.	Id.	23 „ „ „ 35	13 „ „ „ 73	—	50 000	10	10 200	10 200
169	Handelmaatschappij Jo Beng Soei en Co.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	23 „ „ „ 36	13 „ „ „ 73	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
170	Nederlandsch-Indische Magneten-fabriek Haccou.	Bandoeng.	27 „ „ „ 22	20 „ „ „ 75	75 „	100 000	500	25 000	25 000
171	Oost-Indische Handelscompagnie.	Id.	27 „ „ „ 23	28 April 1922 „ 34	50 „	100 000	500	20 000	20 000
172	Remington Typewriter Agency.	Soerabaja.	27 „ „ „ 24	30 Aug. 1921 „ 69	50 „	500 000	1 000	400 000	400 000
173	Bouwmaatschappij Hoat Kwie.	Bandoeng.	27 „ „ „ 25	28 Febr. 1922 „ 17	50 „	200 000	1 000	41 000	41 000
174	Handelmaatschappij Cora.	Id.	27 „ „ „ 26	20 Sept. 1921 „ 75	50 „	100 000	500	21 000	21 000
175	Handelmaatschappij Auto-Zorg.	Bondowoso (Besoeki).	31 „ „ „ 41	20 „ „ „ 75	75 „	25 000	250	5 000	5 000
176	Handelmaatschappij Tai Sae Kaie Kong Sie.	Batavia.	31 „ „ „ 42	2 Dec. „ „ 96	75 „	100 000	500	96 000	96 000
177	Bouwmaatschappij Van Imhoffstraat.	Malang (Pasoeroean).	31 „ „ „ 43	a)	—	—	—	—	—
178	Bouwmaatschappij Tjhie Beng Tong.	Semarang.	31 „ „ „ 44	9 Sept. „ „ 72	75 „	50 000	1 000	41 000	41 000
179	Handelmaatschappij Au Bon Marché.	Kediri.	1 Juni „ „ 5	14 Oct. „ „ 82	75 „	200 000	1 000	60 000	60 000
180	Handelmaatschappij Anok Negri.	Rangkasbitoeng (Bantam).	2 „ „ „ 41	29 Nov. „ „ 95	50 „	50 000	50	10 000	10 000
181	Handelmaatschappij Swie Tjhiang.	Soerabaja.	4 „ „ „ 16	11 „ „ „ 90	75 „	200 000	1 000	40 000	40 000
182	Bouwmaatschappij Tan Tjwan Bie.	Id.	4 „ „ „ 17	9 Sept. „ „ 72	75 „	4 000 000	10 000	1 000 000	1 000 000
183	Handelmaatschappij Oesman Abdulkarim.	Id.	4 „ „ „ 18	8 Nov. „ „ 89	75 „	50 000	1 000	30 000	30 000
184	Handelmaatschappij Toko Lima Merk Kong Nam.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	4 „ „ „ 19	30 Sept. „ „ 78	75 „	30 000	250	10 000	10 000
185	Bouwmaatschappij Aced.	Batavia.	4 „ „ „ 20	a)	—	—	—	—	—
186	Bouwonderneming Ketabang X.	Soerabaja.	4 „ „ „ 21	13 „ „ „ 73	75 „	200 000	1 000	60 000	60 000
187	Kliniek Professor Dr. A. Leber.	Malang (Pasoeroean).	4 „ „ „ 22	13 Jan. 1922 „ 4	75 „	100 000	1 000	40 000	40 000
188	Melkerij Welgelegen.	Id.	4 „ „ „ 23	8 Nov. 1921 „ 89	75 „	50 000	1 000	31 000	31 000
189	Bouwonderneming Petisah I.	Medan (Oostkust van Sumatra).	4 „ „ „ 24	27 Sept. „ „ 77	75 „	50 000	1 000	20 000	20 000
190	Maatschappij tot exploitatie van het stoomschip „Njaman".	Soerabaja.	4 „ „ „ 25	22 Nov. „ „ 93	75 „	500 000	1 000	200 000	200 000
191	Handelmaatschappij Kim San.	Id.	4 „ „ „ 58	9 Sept. „ „ 72	50 „	100 000	1 000	40 000	40 000
192	Bouwmaatschappij Poesaka Bin On.	Batavia.	4 „ „ „ 59	16 „ „ „ 74	75 „	2 000 000	1 000	1 500 000	1 500 000
193	Handelmaatschappij Galestin Brothers Limited.	Id.	4 „ „ „ 60	30 Mei 1922 „ 43	75 „	200 000	10 000	120 000	120 000
194	Bouwmaatschappij Kebon Djamboe.	Bandoeng.	4 „ „ „ 61	a)	—	—	—	—	—
195	Handelmaatschappij Tong Sing.	Semarang.	4 „ „ „ 62	4 Oct. 1921 „ 79	50 „	30 000	500	12 000	12 000
196	Bouw- en Handelmaatschappij Soenda.	Bandoeng.	4 „ „ „ 63	16 Sept. „ „ 74	75 „	150 000	5 000	45 000	45 000
197	Handelmaatschappij Sie Hing Mo, Merk Hong Hwat.	Semarang.	4 „ „ „ 64	27 „ „ „ 77	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
198	Biting Petroleummaatschappij.	Semarang.	4 Juni 1921 n°. 65	27 Sept. 1921 n°. 77	75 jaren.	f 150 000	f 1 000	f 40 000	f 40 000
199	Handelmaatschappij Hoo Hien.	Id.	4 „ „ „ 66	9 „ „ „ 72	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
200	Constructiewerkplaats Noordijk en Co.	Soerabaja.	4 „ „ „ 67	11 Nov. „ „ 90	75 „	500 000	1 000	150 000	150 000
201	Boekhandel en Drukkerij Tjoeng Sie Kong Sie.	Id.	4 „ „ „ 68	11 „ „ „ 90	75 „	40 000	500	11 500	11 500
202	Handelmaatschappij J. A. Wattie and Company Limited.	Id.	4 „ „ „ 69	11 „ „ „ 90	75 „	1 500 000	10 000	600 000	600 000
203	Polonia Bouwmaatschappij.	Medan (Oostkust van Sumatra).	7 „ „ „ 19	30 Sept. „ „ 78	75 „	50 000	1 000	20 000	20 000
204	Handelmaatschappij Kong Hien.	Semarang.	7 „ „ „ 20	27 „ „ „ 77	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
205	Bouwmaatschappij The Pik Hien.	Id.	7 „ „ „ 21	27 „ „ „ 77	75 „	300 000	1 000	120 000	120 000
206	Maatschappij voor in- en uitvoer en commissiehandel Moh Thong.	Id.	22 „ „ „ 30	25 Nov. „ „ 94	50 „	10 000	1 000	10 000	10 000
207	Algemeen Handelsbureau voorheen de Roode en van der Stigchel.	Batavia.	2 Juli „ „ 11	14 Febr. 1922 n°. 13	30 „	100 000	500	20 000	20 000
208	Handelmaatschappij Thay Seng.	Id.	5 „ „ „ 47	30 Sept. 1921 „ 78	75 „	400 000	1 000	200 000	200 000
209	Import- en Exportmaatschappij Nejavex.	Id.	5 „ „ „ 52	7 Oct. „ „ 80	75 „	10 000	100	3 000	3 000
210	Grand Hotel Tegal.	Tegal (Pekalongan).	5 „ „ „ 53	*a)*	—	—	—	—	—
211	Handelmaatschappij Hong Tjwan.	Banjoewangi (Besoeki).	5 „ „ „ 54	17 Febr. 1922 n°. 14	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
212	Tengoelan Cultuurmaatschappij.	Medan (Oostkust van Sumatra).	5 „ „ „ 55	28 Oct. 1921 „ 86	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
213	Autoverhuurderij en transportonderneming Hercules.	Batavia.	5 „ „ „ 56	7 „ „ „ 80	75 „	50 000	1 000	25 000	25 000
214	Hoo Gwan Handelmaatschappij.	Soerabaja.	5 „ „ „ 57	28 „ „ „ 86	99 „	600 000	500	291 000	291 000
215	Handels- en Technisch Bureau Lawang.	Lawang (Pasoeroean).	5 „ „ „ 58	29 Nov. „ „ 95	75 „	300 000	1 000	100 000	100 000
216	Handelmaatschappij Correljé en Co.	Menado.	5 „ „ „ 59	29 „ „ „ 95	75 „	300 000	500	175 000	175 000
217	Mackenzie Stokvis Limited Stevedores.	Soerabaja.	5 „ „ „ 60	2 Dec. „ „ 96	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
218	Handelmaatschappij Liem Ing Liat en Zonen.	Lasem (Rembang).	5 „ „ „ 61	11 Oct. „ „ 81	75 „	1 000 000	10 000	500 000	500 000
219	Vorstenlandsche Handelsvereeniging.	Salatiga (Semarang).	5 „ „ „ 62	14 „ „ „ 82	50 „	100 000	1 000	50 000	50 000
220	Handelmaatschappij Oeij Kiem Yong, Merk Gwan Hwat.	Semarang.	5 „ „ „ 63	11 „ „ „ 81	75 „	25 000	1 000	25 000	25 000
221	Standard Products Company Limited.	Id.	5 „ „ „ 64	14 „ „ „ 82	50 „	25 000	250	5 000	5 000
222	Bouw- en Handelmaatschappij Patria.	Soerabaja.	5 „ „ „ 65	2 Dec. „ „ 96	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
223	Handelmaatschappij Ing Soen.	Semarang.	5 „ „ „ 66	11 Oct. „ „ 81	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
224	Handelsbureau F. W. Mehlbaum.	Id.	5 „ „ „ 67	11 „ „ „ 81	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
225	Steenfabriek Karang Tengah.	Soerabaja.	5 „ „ „ 68	11 Nov. „ „ 90	75 „	250 000	1 000	120 000	120 000
226	Handelmaatschappij Sien Tjong.	Id.	5 „ „ „ 69	11 Oct. „ „ 81	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
227	Zeepfabriek Sam Tjoy.	Batavia.	5 „ „ „ 70	4 „ „ „ 79	75 „	50 000	500	25 000	25 000
228	Electrische Boek- en Handelsdrukkerij Maks en van der Klits.	Bandoeng.	16 „ „ „ 9	13 April 1922 n°. 30	50 „	125 000	500	25 000	12 500
229	Handelmaatschappij Takao Yoko.	Semarang.	16 „ „ „ 10	1 Nov. 1921 „ 87	75 „	300 000	500	60 000	60 000
230	Bouwmaatschappij Gipo.	Soerabaja.	16 „ „ „ 11	14 Oct. „ „ 82	75 „	100 000	1 000	60 000	60 000
231	Bouwmaatschappij Villa Maria.	Bandoeng.	16 „ „ „ 12	4 Nov. „ „ 88	75 „	50 000	1 000	11 000	11 000
232	Handel- en Bouwmaatschappij Donar.	Semarang.	16 „ „ „ 13	1 „ „ „ 87	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
233	Handelmaatschappij Siauw Tjiang.	Id.	16 „ „ „ 14	1 „ „ „ 87	75 „	50 000	500	20 000	20 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
234	Handelmaatschappij Hin Gwan Kongsi.	Malang (Pasoeroean).	16 Juli 1922 n°. 15	10 Jan. 1922 n°. 3	75 jaren.	f 50 000	f 500	f 26 000	f 26 000
235	Minahasa Transportmaatschappij.	Menado.	16 „ „ „ 16	18 Oct. 1921 „ 83	75 „	100 000	500	24 500	24 500
236	Bouw- en Handelmaatschappij Montana.	Soerabaja.	16 „ „ „ 17	28 „ „ „ 86	50 „	100 000	1 000	23 000	23 000
237	Handel- en Bouwmaatschappij Odin.	Semarang.	16 „ „ „ 18	*a*)	—	—	—	—	—
238	The Asiatic Mercantile Company Limited.	Id.	18 „ „ „ 57	25 Oct. 1921 „ 85	75 „	500 000	1 000	150 000	150 000
239	Handelmaatschappij Ho Tong Tjan.	Id.	18 „ „ „ 58	28 „ „ „ 86	75 „	50 000	500	15 000	15 000
240	Parfumerie-en Toiletzeepfabriek Georg Dralle.	Batavia.	18 „ „ „ 59	18 „ „ „ 83	75 „	500 000	1 000	300 000	300 000
241	Woningmaatschappij Clementine.	Id.	18 „ „ „ 60	30 Mei 1922 „ 43	75 „	840 000	500	840 000	840 000
242	Priok-Veem.	Id.	18 „ „ „ 61	28 Oct. 1921 „ 86	75 „	50 000	1 000	15 000	15 000
243	Handelmaatschappij Proctor (Bok Tek).	Id.	18 „ „ „ 62	6 Dec. „ „ 97	75 „	20 000	500	10 000	10 000
244	Handelmaatschappij Thio Sing Liong merk „Liong Bie".	Semarang.	18 „ „ „ 63	14 Oct. „ „ 82	75 „	1 000 000	10 000	300 000	300 000
245	Handelmaatschappij Het Verre Oosten.	Soerabaja.	18 „ „ „ 64	14 „ „ „ 82	55 „	50 000	500	15 000	15 000
246	Assurantiekantoor Schiff en Co.	Id.	18 „ „ „ 65	14 „ „ „ 82	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
247	Het Venduhuis.	Bandoeng.	18 „ „ „ 66	4 Nov. „ „ 88	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
248	Handelmaatschappij voorheen Thai Foe.	Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	18 „ „ „ 67	27 Dec „ „ 103	50 „	50 000	100	20 000	20 000
249	Handelmaatschappij Chung Fah Chea Yong Choo Suk.	Id.	18 „ „ „ 68	9 „ „ „ 98	50 „	100 000	100	12 400	12 400
250	Handelmaatschappij Bian Kim, voorheen Toko Weltevreden.	Padangpandjang (Sumatra's Westkust).	18 „ „ „ 69	8 Nov. „ „ 89	75 „	10 000	500	10 000	10 000
251	Handelmaatschappij Thian Hien Co.	Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	18 „ „ „ 70	13 Dec. „ „ 99	50 „	100 000	500	63 000	63 000
252	Bouwmaatschappij Princesselaan.	Soerabaja.	18 „ „ „ 71	14 Oct. „ „ 82	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
253	Handelmaatschappij Albrecht en Co.	Batavia.	18 „ „ „ 102	12 Aug. „ „ 64	75 „	5 000 000	1 000	4 000 000	4 000 000
254	Handelmaatschappij Ouw Boen Thong (merk Boen Tjoan).	Bandoeng.	18 „ „ „ 103	4 Nov. „ „ 88	75 „	50 000	500	50 000	50 000
255	Handelmaatschappij Tee Kie.	Semarang.	18 „ „ „ 104	25 Oct. „ „ 85	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
256	Handelmaatschappij Tong Liong.	Id.	18 „ „ „ 105	1 Nov. „ „ 87	75 „	50 000	1 000	40 000	40 000
257	Handelmaatschappij Kioe Hin Tjan.	Soerabaja.	18 „ „ „ 106	14 Oct. „ „ 82	50 „	100 000	1 000	30 000	30 000
258	Bouw- en Handelmaatschappij Swie Gwan.	Id.	18 „ „ „ 107	14 „ „ „ 82	75 „	400 000	1 000	80 000	80 000
259	Handelmaatschappij Hap Liong.	Id.	18 „ „ „ 108	14 „ „ „ 82	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
260	Landbouwmaatschappij Moeara Laboe.	Batavia.	23 „ „ „ 5	29 Juli „ „ 60	50 „	1 000 000	500	455 000	455 000
261	Handel- en Industriemaatschappij Argus.	Djokjakarta.	23 „ „ „ 62	11 Nov. „ „ 90	75 „	135 000	500	27 000	27 000
262	Bouwmaatschappij v. Imhofflaan Oost I.	Soerabaja.	23 „ „ „ 63	*a*)	—	—	—	—	—
263	„ „ „ „ II.	Id.	23 „ „ „ 63	*a*)	—	—	—	—	—
264	„ „ „ „ III.	Id.	23 „ „ „ 63	*a*)	—	—	—	—	—
265	„ „ „ „ IV.	Id.	23 „ „ „ 63	*a*)	—	—	—	—	—
266	„ „ „ „ V.	Id.	23 „ „ „ 63	*a*)	—	—	—	—	—
267	„ „ „ „ VI.	Id.	23 „ „ „ 63	*a*)	—	—	—	—	—
268	Chemigrafische Kunstinrichting Helios.	Id.	23 „ „ „ 64	28 Oct. 1921 „ 86	75 „	86 000	1 000	86 000	86 000
269	Handelmaatschappij de Vlijt.	Padang (Sumatra's Westkust).	23 „ „ „ 65	8 Nov. „ „ 89	75 „	200 000	500	109 000	109 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
270	Handelmaatschappij voorheen Kim Hap.	Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	23 Juli 1921 n°. 66	*a)*	—	—	—	—	—
271	Handelmaatschappij Hadji Soeloeng Yahja.	Medan (Oostkust van Sumatra).	23 „ „ „ 67	15 Nov. 1921 n°. 91	50 jaren.	f 300 000	f 500	f 155 000	f 155 000
272	International Trading Company.	Madioen.	23 „ „ „ 68	13 Jan. 1922 „ 4	75 „	8 000	1 000	8 000	8 000
273	Bouwmaatschappij Sadang Sari.	Bandoeng.	23 „ „ „ 69	14 Febr. „ „ 13	75 „	100 000	10 000	60 000	60 000
274	Handelmaatschappij Lim Tat.	Pagaden Baroe (Batavia).	23 „ „ „ 70	28 Oct. 1921 „ 86	30 „	60 000	500	30 000	30 000
275	Mijnbouwmaatschappij de Lampongs.	Soerabaja.	23 „ „ „ 71	22 Nov. „ „ 93	75 „	810 000	250	162 000	162 000
276	Bouwmaatschappij Tjitaroemstraat I.	Id.	23 „ „ „ 72	29 „ „ „ 95	75 „	100 000	1 000	50 000	45 000
277	Technisch Handelsbureau Cappel.	Id.	23 „ „ „ 73	1 Nov. „ „ 87	50 „	100 000	1 000	20 000	20 000
278	Bouwmaatschappij Soeka Madjoe.	Id.	23 „ „ „ 74	4 „ „ „ 88	75 „	150 000	1 000	130 000	130 000
279	Handelmaatschappij voorheen A. Koster Jr. en Co.	Batavia.	23 „ „ „ 75	30 Juni 1922 „ 52	75 „	125 000	500	42 500	42 500
280	Electrische drukkerij Leo en Co.	Id.	23 „ „ „ 76	30 „ „ „ 52	75 „	50 000	1 000	40 000	40 000
281	Handelmaatschappij Hwa Lam.	Soerabaja.	23 „ „ „ 77	4 Nov. 1921 „ 88	75 „	100 000	1 000	35 000	35 000
282	Yat Kwong Trading Company Limited.	Semarang.	23 „ „ „ 78	8 „ „ „ 89	75 „	100 000	500	50 000	50 000
283	Bouwmaatschappij Tan Mo San.	Pekalongan.	23 „ „ „ 79	30 Dec. „ „ 104	75 „	150 000	5 000	150 000	150 000
284	Sigarettenfabriek Hindia, voorheen A. Delderenne.	Ambarawa (Semarang).	23 „ „ „ 80	3 Nov. „ „ 89	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
285	Nederlandsch-Indische Verkoopmaatschappij Englebert (N. I. V. E.).	Semarang.	23 „ „ „ 81	1 „ „ „ 87	50 „	200 000	1 000	200 000	200 000
286	Handelmaatschappij „Tjin Hwa Hin".	Malang (Pasoeroean).	23 „ „ „ 82	22 „ „ „ 93	75 „	50 000	500	10 000	10 000
287	Handelmaatschappij Madarsah.	Palembang.	23 „ „ „ 83	28 Oct. „ „ 86	75 „	30 000	100	20 000	20 000
288	Handelmaatschappij Tjin Gwan.	Semarang.	25 „ „ „ 27	1 Nov. „ „ 87	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
289	Handelmaatschappij Siong Gwan en Co.	Soerabaja.	25 „ „ „ 29	4 „ „ „ 88	75 „	100 000	5 000	100 000	100 000
290	Eerste Probolinggosche Autoverhuurderij.	Probolinggo (Pasoeroean).	27 „ „ „ 38	6 Dec. „ „ 97	75 „	100 000	1 000	35 000	35 000
291	Bouwmaatschappij Eng Soen.	Tegal (Pekalongan).	27 „ „ „ 39	23 „ „ „ 102	75 „	15 000	500	15 000	15 000
292	Koloniale Bouw- en Handelscompagnie.	Malang (Pasoeroean).	28 „ „ „ 31	25 Nov. „ „ 94	75 „	150 000	5 000	50 000	50 000
293	Handelmaatschappij Kiem An.	Semarang.	29 „ „ „ 23	8 „ „ „ 89	50 „	100 000	250	50 000	50 000
294	Handelmaatschappij Giok Hwat.	Tjepoe (Rembang).	30 „ „ „ 42	8 „ „ „ 89	75 „	102 000	1 000	102 000	25 500
295	Het Tegelhuis.	Bandoeng.	30 „ „ „ 54	13 April 1922 „ 30	75 „	120 000	1 000	60 000	60 000
296	Semarangsch Effecten- en Administratiekantoor.	Semarang.	30 „ „ „ 55	4 Nov. 1921 „ 88	75 „	200 000	500	100 000	100 000
297	Bouwmaatschappij Bie Hoo.	Id.	30 „ „ „ 56	8 „ „ „ 89	75 „	15 000	1 000	15 000	15 000
298	Handelmaatschappij Hoo Liang.	Id	30 „ „ „ 57	4 „ „ „ 88	75 „	50 000	500	25 000	25 000
299	J. M. Chs. Nijland's Boekhandel en Drukkerij en Kantoorboekenfabriek.	Soerabaja.	1 Aug. „ „ 22	15 „ „ „ 91	75 „	1 000 000	1 000	500 000	500 000
300	Drukkerij Minahasa.	Semarang.	1 „ „ „ 23	8 „ „ „ 89	75 „	50 000	25	10 000	5 000
301	Bibitonderneming Wijnveldt.	Taloen (Kediri).	8 „ „ „ 20	22 „ „ „ 93	75 „	150 000	1 000	55 000	55 000
302	Handelmaatschappij Kim Gwan.	Bandoeng.	8 „ „ „ 21	24 Jan. 1922 „ 7	30 „	50 000	1 000	50 000	12 500
303	Bouwmaatschappij Pedu.	Soerabaja.	8 „ „ „ 22	3 Maart „ „ 18	75 „	40 000	1 000	35 000	35 000
304	Cultuurmaatschappij Bali.	Batavia.	8 „ „ „ 23	18 Nov. 1921 „ 92	75 „	800 000	1 000	200 000	200 000
305	Handelmaatschappij Kam Khim Soe.	Semarang.	8 „ „ „ 24	15 „ „ „ 91	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
306	Bibitonderneming F. R. Twiss en Co.	Malang (Pasoeroean).	10 Aug. 1921 n°. 12	22 Nov. 1921 n°. 93	75 jaren.	f 150 000	f 1 000	f 80 000	f 80 000
307	Bloemen- en vruchtenhandel Corona.	Batavia.	10 „ „ „ 13	18 „ „ „ 92	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
308	Bouw-, handel-, administratie- en cultuurmaatschappij Laska.	Semarang.	10 „ „ „ 14	6 Jan. 1922 „ 2	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
309	Handelmaatschappij Mok Liong.	Id.	10 „ „ „ 15	8 Nov. 1921 „ 89	50 „	200 000	1 000	100 000	100 000
310	Bouwmaatschappij Nancy.	Soerabaja.	10 „ „ „ 16	10 Jan. 1922 „ 3	75 „	100 000	5 000	55 000	55 000
311	Bouwmaatschappij Olga.	Id.	10 „ „ „ 17	18 Nov. 1921 „ 92	75 „	75 000	1 000	15 000	15 000
312	Batikhandel Kampong Baroe.	Id.	10 „ „ „ 18	2 Dec. „ „ 96	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
313	Cultuurhulpbank voor Nederlandsch-Indië.	Batavia.	11 „ „ „ 8	26 Aug. „ „ 68	12 „	1 000 000	10 000	810 000	—
314	Technisch Bureau Unicum.	Soekaboemi.	13 „ „ „ 21	25 Nov. „ „ 94	75 „	500 000	1 000	300 000	300 000
315	Handelmaatschappij Khiam Kie.	Soerabaja.	13 „ „ „ 22	2 Dec. „ „ 96	75 „	75 000	1 000	75 000	7 5000
316	Industrieele onderneming, constructie- en reparatie-atelier de Kawi.	Malang (Pasoeroean).	13 „ „ „ 23	25 Nov. „ „ 94	25 „	25 000	500	20 000	20 000
317	The Continental Cigarette Factory London.	Bandoeng.	13 „ „ „ 24	*a)*	—	—	—	—	—
318	Bouwmaatschappij Jacatra.	Semarang.	13 „ „ „ 25	18 Nov. „ „ 92	75 „	500 000	1 000	100 000	100 000
319	Bouwmaatschappij Desiree.	Soerabaja.	13 „ „ „ 26	31 Jan. 1922 „ 9	75 „	55 000	5 000	55 000	55 000
320	Universal Trading Limited.	Id.	19 „ „ „ 59	29 Nov. 1921 „ 95	75 „	80 000	1 000	25 000	25 000
321	Bouwmaatschappij de Maas.	Id.	19 „ „ „ 60	6 Dec. „ „ 97	75 „	60 000	1 000	35 000	30 000
322	Woningmaatschappij Gerardina.	Bandoeng.	19 „ „ „ 61	*a)*	—	—	—	—	—
323	Onderneming tot exploitatie van automobielen (Oteva).	Batavia.	19 „ „ „ 62	22 Nov. „ „ 93	75 „	250 000	100	50 000	50 000
324	Handelmaatschappij Soeka Madjoe.	Id.	19 „ „ „ 63	29 „ „ „ 95	75 „	10 000	25	2 125	2 125
325	Bouwmaatschappij Batavia-Cheribon.	Id.	19 „ „ „ 64	29 „ „ „ 95	75 „	500 000	1 000	155 000	155 000
326	Handelmaatschappij Soen Bie.	Cheribon.	19 „ „ „ 64	29 „ „ „ 95	75 „	160 000	1 000	32 000	32 000
327	Soekaboemisch Venduhuis.	Soekaboemi.	19 „ „ „ 65	22 „ „ „ 93	75 „	100 000	500	65 000	65 000
328	Maatschappij tot exploitatie van poliklinieken.	Soerabaja.	19 „ „ „ 70	24 Jan. 1922 „ 7	75 „	30 000	1 000	10 000	10 000
329	Bloemen- en plantenkweekerij Djoerang Mendjing voorheen L. Balkstra.	Id.	19 „ „ „ 71	*a)*	—	—	—	—	—
330	Nederlandsch-Indische Zeilvaartonderneming.	Makasser (Celebes en onderh.).	20 „ „ „ 11	13 „ „ „ 4	75 „	100 000	500	30 000	30 000
331	Bouwmaatschappij Oranje.	Soerabaja.	26 „ „ „ 41	3 Maart „ „ 18	75 „	40 000	1 000	35 000	35 000
332	Handelmaatschappij Moeria.	Koedoes (Semarang).	26 „ „ „ 42	29 Nov. 1921 „ 95	75 „	100 000	100	20 000	20 000
333	Handelmaatschappij Liong Hwat.	Lasem (Rembang).	26 „ „ „ 43	9 Dec. „ „ 98	75 „	75 000	500	30 000	30 000
334	Bouwmaatschappij Wilhelm.	Soerabaja.	26 „ „ „ 44	3 Febr. 1922 „ 10	75 „	60 000	1 000	20 000	20 000
335	Handelmaatschappij Hong Hwat.	Cheribon.	26 „ „ „ 45	2 Dec. 1921 „ 96	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
336	Bouwmaatschappij Sam Hap.	Semarang.	26 „ „ „ 46	29 Nov. „ „ 95	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
337	Handelmaatschappij Kiauw It.	Batavia.	26 „ „ „ 47	29 „ „ „ 95	75 „	40 000	500	25 000	25 000
338	Expeditie- en Commissiekantoor Bie Hoo.	Id.	26 „ „ „ 48	25 „ „ „ 94	75 „	3 000	500	1 500	1 500
339	Handelmaatschappij Tjin Siong.	Id.	26 „ „ „ 49	29 „ „ „ 95	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
340	Handelmaatschappij Ho Seng.	Cheribon.	26 „ „ „ 50	2 Dec. „ „ 96	25 „	20 000	500	10 000	10 000
341	Autohandel, verhuurderij en reparatie-atelier Het Nieuwe Centrum.	Id.	26 „ „ „ 51	2 „ „ „ 96	75 „	50 000	250	10 000	10 000
342	Electrotechnisch en werktuigkundig Bureau Kho en Liem.	Batavia.	29 „ „ „ 21	29 Nov. „ „ 95	75 „	100 000	500	15 000	15 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
343	Algemeene Boekhandel en Snelpersdrukkerij Union.	Cheribon.	29 Aug. 1921 n°. 22	6 Dec. 1921 n°. 97	75 jaren.	f 100 000	f 1 000	f 20 000	f 20 000
344	Handelmaatschappij Sin Thai Bie.	Soerabaja.	29 „ „ „ 23	a)	—	—	—	—	—
345	Handelmaatschappij Tjeng Hwa.	Id.	29 „ „ „ 24	6 Jan. 1922 „ 2	75 „	50 000	1 000	30 000	30 000
346	Exploitatiemaatschappij Oengaran.	Id.	29 „ „ „ 25	a)	—	—	—	—	—
347	Oost-Indische Handelmaatschappij.	Semarang.	29 „ „ „ 26	2 Dec. 1921 „ 96	75 „	500 000	1 000	110 000	110 000
348	Kantoor voor makelaarszaken Tan en Liem.	Id.	29 „ „ „ 27	9 „ „ „ 98	4½ jaar.	50 000	1 000	15 000	15 000
349	Bouwmaatschappij Goei Tie Nio.	Djokjakarta.	29 „ „ „ 28	9 „ „ „ 98	75 jaren.	200 000	10 000	100 000	100 000
350	Handel- en Bouwmaatschappij Heimdaal.	Semarang.	29 „ „ „ 29	17 Febr. 1922 „ 14	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
351	Bouw-, Handel-, Administratie- en Cultuurmaatschappij de Englantier.	Id	29 „ „ „ 30	13 Jan. „ „ 4	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
352	Djokjasche Handel- en Aanneming-maatschappij.	Djokjakarta.	29 „ „ „ 31	30 Dec. 1921 „ 104	30 „	50 000	500	50 000	50 000
353	Incasso-, Commissie- en rechtskundig bureau Voorwaarts.	Malang (Pasoeroean).	29 „ „ „ 32	6 „ „ „ 97	75 „	100 000	1 000	40 000	40 000
354	Bureau- en Handelmaatschappij voorheen G. D. Langereis en Co.	Medan (Oostkust van Sumatra).	29 „ „ „ 33	a)	—	—	—	—	—
355	Klapper- en veeteeltmaatschappij Kwala Perlak.	Id.	29 „ „ „ 34	9 Dec. „ „ 98	75 „	800 000	1 000	230 000	230 000
356	Bouwmaatschappij Modern.	Id.	29 „ „ „ 35	16 „ „ „ 100	75 „	25 000	500	7 000	7 000
357	Bouwmaatschappij Emile.	Soerabaja.	29 „ „ „ 36	28 Febr. 1922 „ 17	75 „	75 000	1 000	25 000	25 000
358	Japan India Trading Company.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	29 „ „ „ 37	17 „ „ „ 14	75 „	100 000	500	50 000	50 000
359	Industrie- en Handelmaatschappij Automobiel en Aviatik.	Padang (Sumatra's Westkust).	29 „ „ „ 38	10 Maart „ „ 20	75 „	100 000	1 000	65 000	65 000
360	Handelmaatschappij Hap An.	Batavia.	2 Sept. „ „ 17	6 Dec. 1921 „ 97	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
361	Handelmaatschappij Liong Thay.	Cheribon.	2 „ „ „ 18	6 „ „ „ 97	50 „	200 000	1 000	60 000	60 000
362	Bouwmaatschappij Nelly.	Soerabaja.	2 „ „ „ 19	21 Maart 1922 „ 23	75 „	100 000	1 000	51 000	51 000
363	Exploitatiemaatschappij It Diam Joe.	Id.	2 „ „ „ 20	6 Jan. „ „ 2	75 „	25 000	1 000	6 000	6 000
364	H. J. van der Wielen's Minerale Wateren-, Limonades- en Siropenfabriek Union.	Id.	2 „ „ „ 21	3 Maart „ „ 28	75 „	250 000	1 000	135 000	135 000
365	Bouwmaatschappij Midie.	Id.	2 „ „ „ 22	4 Juli „ „ 53	75 „	50 000	1 000	17 000	17 000
366	Handelsvereeniging voorheen C. Mager.	Id.	2 „ „ „ 23	6 Dec. 1921 „ 97	50 „	500 000	1 000	218 000	218 000
367	Expeditie-, Vendu- en Commissiekantoor G. Wiering en Co.	Id.	2 „ „ „ 24	9 „ „ „ 98	75 „	30 000	250	25 000	25 000
368	Cultuurmaatschappij Doeloepi.	Gorontalo (Menado).	2 „ „ „ 25	25 April 1922 „ 33	50 „	100 000	1 000	100 000	100 000
369	Bouwmaatschappij Van der Capellenstraat.	Malang (Pasoeroean).	2 „ „ „ 26	a)	—	—	—	—	—
370	Handelsdrukkerij Sam Poo.	Soerabaja.	2 „ „ „ 27	6 Jan. „ „ 2	75 „	50 000	1 000	16 000	16 000
371	Handelmaatschappij Kong Sing Tjan.	Soerakarta.	2 „ „ „ 28	9 Dec. 1921 „ 98	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
372	Kleedingmagazijn Funneman.	Malang (Pasoeroean).	2 „ „ „ 29	16 „ „ „ 100	75 „	50 000	500	10 000	10 000
373	Handelmaatschappij Lie Min.	Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	2 „ „ „ 30	27 „ „ „ 103	50 „	120 000	60	24 000	24 000
374	Bouw-, Handel-, Administratie- en Cultuurmaatschappij Ngo Hok.	Semarang.	3 „ „ „ 30	7 Febr. 1922 „ 11	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
375	Importmaatschappij Sanitas.	Batavia.	3 „ „ „ 31	6 Dec. 1921 „ 97	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
376	Handelmaatschappij Tik Lie en Co.	Soerabaja.	8 Sept. 1921 n°. 56	13 Dec. 1921 n°. 99	50 jaren.	f 50 000	f 500	f 30 000	f 30 000
377	C. Stentius en Cos. Polytechnische Industrie Java.	Soerakarta.	8 „ „ „ 57	9 „ „ „ 98	50 „	150 000	1 000	30 000	30 000
378	Eerste Cheribonsche Autotransport-onderneming.	Cheribon.	8 „ „ „ 58	13 „ „ „ 99	75 „	100 000	500	20 000	20 000
379	Woningmaatschappij de Vrede.	Bandoeng.	8 „ „ „ 59	13 „ „ „ 99	75 „	50 000	5 000	40 000	40 000
380	Woningmaatschappij de Eendracht.	Id.	8 „ „ „ 59	13 „ „ „ 99	75 „	28 000	2 000	24 000	24 000
381	Naamlooze vennootschap tot exploitatie en voortzetting der zaken van Tan Tjin Toan.	Menado.	8 „ „ „ 60	30 „ „ „ 104	50 „	150 000	1 000	30 000	30 000
382	Bouw- en Handelmaatschappij Hien Tjhiang.	Bodjonegoro (Rembang).	8 „ „ „ 61	6 Jan. 1922 „ 2	75 „	200 000	1 000	50 000	50 000
383	Bibitonderneming Pakis.	Malang (Pasoeroean).	8 „ „ „ 62	16 Dec. 1921 „ 100	75 „	200 000	1 000	200 000	200 000
384	Bouw- en Cultuurmaatschappij Malang.	Id.	15 „ „ „ 30	13 „ „ „ 99	50 „	500 000	1 000	200 000	200 000
385	Exploitatiemaatschappij de Steengroeve.	Soerabaja.	15 „ „ „ 31	6 Jan. 1922 „ 2	75 „	50 000	500	12 000	12 000
386	Bouwmaatschappij Pollux.	Id.	15 „ „ „ 32	13 Dec. 1921 „ 99	50 „	50 000	1 000	20 000	16 000
387	Bouwmaatschappij Hermes.	Id.	15 „ „ „ 33	13 „ „ „ 99	75 „	50 000	1 000	25 000	20 000
388	West-Borneo Electriciteitmaatschappij.	Id.	15 „ „ „ 34	20 „ „ „ 101	30 „	500 000	500	300 000	300 000
389	Bouwmaatschappij Castor.	Id.	15 „ „ „ 35	13 „ „ „ 99	50 „	50 000	1 000	20 000	16 000
390	Apotheek en Chemicaliënhandel Sinenomine.	Soerakarta.	15 „ „ „ 36	*a)*	75 „	150 000	500	35 000	35 000
391	Algemeene Handelmaatschappij F. Nitschmann.	Semarang.	15 „ „ „ 37	13 Dec. 1921 „ 99	50 „	50 000	1 000	50 000	50 000
392	Handel- en Bouwmaatschappij Bragi.	Id.	15 „ „ „ 38	31 Maart 1922 „ 26	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
393	Handelmaatschappij Visurgis.	Id.	15 „ „ „ 39	13 Dec. 1921 „ 99	75 „	300 000	1 000	100 000	100 000
394	Bouwmaatschappij Orion.	Soerabaja.	15 „ „ „ 40	16 „ „ „ 100	75 „	50 000	1 000	25 000	20 000
395	Handelmaatschappij Toeng Hien.	Batavia.	15 „ „ „ 41	13 „ „ „ 99	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
396	Steen- en pannenbakkerij Krawang.	Krawang (Batavia).	15 „ „ „ 42	20 Jan. 1922 „ 6	75 „	15 000	100	8 500	8 500
397	Bouwmaatschappij Sindang Sore.	Bandoeng.	15 „ „ „ 43	17 „ „ „ 5	75 „	15 000	1 000	6 000	6 000
398	Foto Technisch Importbureau Kreuger en Austermuhle.	Id.	15 „ „ „ 44	13 „ „ „ 4	75 „	40 000	500	20 000	20 000
399	Import- en Handelmaatschappij Lie Tjiang Bing.	Id.	15 „ „ „ 45	17 „ „ „ 5	25 „	50 000	1 000	13 000	13 000
400	Algemeene Handelmaatschappij Djawa dan Pasoendan.	Cheribon.	15 „ „ „ 46	10 „ „ „ 3	75 „	50 000	50	10 000	10 000
401	Handelmaatschappij Magelangsche Sigarenfabriek.	Magelang (Kedoe).	15 „ „ „ 47	13 Dec. 1921 „ 99	75 „	100 000	1 000	45 000	45 000
402	Fondsenbeheer.	Batavia.	23 „ „ „ 38	16 „ „ „ 100	75 „	10 000	1 000	2 000	2 000
403	Rijtuighandel en verhuurderij Han Tik.	Semarang.	23 „ „ „ 39	27 „ „ „ 103	75 „	30 000	500	15 000	15 000
404	Vendu-, Commissie- en handelskantoor Tapanoeli.	Sibolga (Tapanoeli).	24 „ „ „ 40	31 Jan. 1922 „ 9	75 „	15 000	500	3 000	3 000
405	Handelmaatschappij voorheen Tjioeng Mie en Co.	Langsar (Atjeh).	24 „ „ „ 41	6 „ „ „ 2	75 „	50 000	1 000	18 000	18 000
406	Bouwmaatschappij de Goede Hoop.	Bandoeng.	24 „ „ „ 42	17 „ „ „ 5	75 „	80 000	5 000	65 000	65 000
407	Handelmaatschappij Tjiong Tjiang.	Id.	24 „ „ „ 43	16 Dec. 1921 „ 100	75 „	20 000	2 000	20 000	20 000
408	Bouwmaatschappij Kesambi.	Semarang.	24 „ „ „ 44	20 „ „ „ 101	75 „	30 000	1 000	20 000	20 000
409	Handelmaatschappij Sien Djit Sing.	Id.	24 „ „ „ 45	20 „ „ „ 101	75 „	40 000	1 000	25 000	25 000
410	Handelmaatschappij Soen Sing.	Soerabaja.	24 „ „ „ 46	27 „ „ „ 103	75 „	50 000	1 000	30 000	30 000
411	Tuinbouw-onderneming Multiflora.	Malang (Pasoeroean).	24 „ „ „ 47	27 „ „ „ 103	75 „	50 000	1 000	30 000	30 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
412	Parsagoean Plantation Company Lim.	Batavia.	24 Sept. 1921 nº. 48	16 Dec. 1921 nº. 100	75 jaren.	f 250 000	f 1 000	f 50 000	f 50 000
413	Steenen- en pannenindustrie Karawatji Ilir.	Id.	24 „ „ „ 49	30 Juni 1922 „ 52	75 „	250 000	1 000	95 000	95 000
414	Bouwmaatschappij de Rijzende Zon.	Id.	24 „ „ „ 50	23 Mei „ „ 41	75 „	400 000	250	291 000	291 000
415	Handelmaatschappij Kim Hin.	Id.	24 „ „ „ 51	20 Dec. 1921 „ 101	75 „	10 000	500	10 000	10 000
416	Bouwmaatschappij Kosambi.	Bandoeng.	24 „ „ „ 54	*a)*	—	—	—	—	—
417	Handelmaatschappij Hong Tjiang.	Sibolga (Tapanoeli).	10 Oct. „ „ 9	*a)*	—	—	—	—	—
418	Hotel Centrum.	Fort de Kock (Sumatra's Westkust).	10 „ „ „ 10	14 Febr. 1922 „ 13	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
419	Naamlooze vennootschap voorheen Langkat Apotheek.	Medan (Oostkust van Sumatra).	10 „ „ „ 11	20 Jan. „ „ 6	30 „	125 000	1 000	42 000	42 000
420	Vendu- en Commissiekantoor voorheen W. Centiago en Co.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.)	10 „ „ „ 12	17 Febr. „ „ 14	75 „	12 500	50	2 500	2 500
421	Handelmaatschappij Liong Bie.	Probolinggo (Pasoeroean).	10 „ „ „ 13	10 Jan. „ „ 3	30 „	50 000	1 000	25 000	25 000
422	Makassaarsch Reparatie-Atelier.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	10 „ „ „ 14	17 Febr „ „ 14	75 „	300 000	1 000	70 000	70 000
423	Bouwmaatschappij Djabakota.	Soerabaja.	10 „ „ „ 15	*a)*	—	—	—	—	—
424	Handelmaatschappij Bian Thay.	Id.	10 „ „ „ 16	10 Jan. 1922 „ 3	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
425	Handelmaatschappij Hin Gwan.	Semarang.	10 „ „ „ 17	30 Dec. 1921 „ 104	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
426	Handelmaatschappij Tropical.	Id.	10 „ „ „ 21	13 Jan. 1922 „ 4	75 „	150 000	1 000	30 000	30 000
427	J. de Rook's Makelaarskantoor.	Id.	10 „ „ „ 22	13 „ „ „ 4	75 „	75 000	1 000	15 000	15 000
428	Het Insulinde Veem.	Batavia.	10 „ „ „ 23	30 Dec. 1921 „ 104	75 „	50 000	500	10 000	10 000
429	Bouwmaatschappij Semar.	Bandoeng.	10 „ „ „ 24	17 Jan. 1922 „ 5	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
430	Boerderij Vrijheidslust.	Lembang. (Preanger-Reg.).	10 „ „ „ 25	17 „ „ „ 5	30 „	100 000	1 000	100 000	100 000
431	Handelmaatschappij voorheen Tan Hway Khing en Compagnie.	Kediri.	10 „ „ „ 26	28 Mrt. „ „ 25	75 „	150 000	1 000	150 000	150 000
432	Bouwmaatschappij Tong Hay.	Id.	10 „ „ „ 27	28 „ „ „ 25	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
433	Raadt's Technisch Handelshuis.	Id.	10 „ „ „ 28	24 Febr. „ „ 16	75 „	200 000	1 000	64 000	64 000
434	Auto-Technicum.	Modjokerto.	10 „ „ „ 29	17 Jan. „ „ 5	75 „	75 000	500	40 000	40 000
435	Bouwmaatschappij Petroek.	Bandoeng.	10 „ „ „ 30	17 „ „ „ 5	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
436	Bouwmaatschappij Luctor et Emergo II.	Id.	10 „ „ „ 31	17 „ „ „ 5	75 „	30 000	500	30 000	30 000
437	Winkelmaatschappij de Bazaar.	Id.	10 „ „ „ 32	13 „ „ „ 4	75 „	60 000	500	14 000	14 000
438	Nederlandsch-Indische Auto Transportonderneming.	Djokjakarta.	10 „ „ „ 33	20 „ „ „ 6	25 „	50 000	500	10 500	10 500
439	Javasche Handelscompagnie.	Id.	10 „ „ „ 34	2 Mei „ „ 35	75 „	250 000	1 000	100 000	60 000
440	Handelmaatschappij voorheen J. Boon Jr.	Padang (Sumatra's Westkust).	10 „ „ „ 35	27 Jan. „ „ 8	50 „	500 000	1 000	185 000	185 000
441	Handelmaatschappij Liang A. Beng.	Id.	10 „ „ „ 36	27 „ „ „ 8	75 „	100 000	500	50 000	50 000
442	Bouwmaatschappij Alboerhan.	Batavia.	10 „ „ „ 37	27 Dec. 1921 „ 103	75 „	50 000	500	10 000	10 000
443	Handelmaatschappij Sing Tjiang.	Id.	10 „ „ „ 38	10 Jan. 1922 „ 3	75 „	60 000	1 000	19 000	19 000
444	Maatschappij tot voortzetting der zaken voorheen Handelmaatschappij Tjin Njan.	Id.	10 „ „ „ 39	30 Dec. 1921 „ 104	75 „	100 000	500	39 500	39 500
445	Bouwmaatschappij Gareng.	Bandoeng	10 „ „ „ 40	17 Jan. 1922 „ 5	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
446	Bouw-, Handel-, Administratie- en Cultuurmaatschappij Genoveva.	Semarang.	10 „ „ „ 41	4 April „ „ 27	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
447	Commissie- en Handelmaatschappij Eng Kiet.	Semarang.	10 Oct. 1921 n°. 42	30 Dec. 1921 n°. 104	75 jaren.	f 25 000	f 1 000	f 10 000	f 10 000
448	Handelmaatschappij Swie Khing.	Id.	10 „ „ „ 43	3 Jan. 1922 „ 1	50 „	200 000	1 000	100 000	100 000
449	Bouwmaatschappij Luctor et Emergo I.	Bandoeng.	14 „ „ „ 41	7 Febr. „ „ 11	75 „	30 000	500	30 000	30 000
450	Ban Thay Liong en Co's Handelmaatschappij.	Cheribon.	14 „ „ „ 42	a)	—	—	—	—	—
451	Gebrs. Reerinks Handelmaatschappij.	Id.	14 „ „ „ 43	a)	—	—	—	—	—
452	Handelmaatschappij Hoo Thong.	Semarang.	14 „ „ „ 44	13 Jan. „ „ 4	75 „	10 000	500	6 500	6 500
453	Handel- en Bouwmaatschappij Iduna.	Id.	14 „ „ „ 45	a)	—	—	—	—	—
454	„Hotel Döhne".	Soerakarta.	14 „ „ „ 46	a)	75 „	40 000	500	20 000	20 000
455	Ayer Dingin Estate Company Limited.	Soerabaja.	25 „ „ „ 54	20 Jan. „ „ 6	75 „	600 000	12	159 000	159 000
456	Bouwmaatschappij Daendelsboulevard.	Malang (Pasoeroean).	25 „ „ „ 55	a)	—	—	—	—	—
457	Bouwmaatschappij Tjoa en Tan.	Lawang (Pasoeroean).	25 „ „ „ 56	a)	—	—	—	—	—
458	Handelmaatschappij Kong Hwa.	Soerabaja.	25 „ „ „ 57	31 Jan. „ „ 9	75 „	40 000	500	28 500	28 500
459	Handelmaatschappij Choeng Hoo.	Id.	25 „ „ „ 58	24 „ „ „ 7	75 „	20 000	1 000	11 000	11 000
460	Handelmaatschappij Lay Lan Sim en Zonen, merk Joen Tek Hin.	Id.	25 „ „ „ 59	21 Febr. „ „ 15	75 „	120 000	1 000	60 000	60 000
461	Cultuur- en Handelmaatschappij Klein-Hative.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	25 „ „ „ 60	14 Maart „ „ 21	50 „	150 000	1 000	81 000	81 000
462	Boekhandel en Drukkerij voorheen Varekamp en Co.	Medan (Oostkust van Sumatra).	25 „ „ „ 61	a)	—	—	—	—	—
463	Handelmaatschappij Nam That.	Batavia.	25 „ „ „ 62	17 Febr. „ „ 14	75 „	50 000	1 000	25 000	25 000
464	Machinefabriek en Handelmaatschappij Ban Hing.	Id.	25 „ „ „ 63	9 „ „ „ 12	75 „	40 000	500	12 000	12 000
465	Handelmaatschappij Miauw Njap.	Id.	25 „ „ „ 64	9 „ „ „ 12	75 „	150 000	1 000	36 000	36 000
466	Tan Khik Tjoen Handelmaatschappij.	Soemenep (Madoera).	25 „ „ „ 65	27 Jan. „ „ 8	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
467	Bouwmaatschappij Sech Awal Bobsaid.	Soerabaja.	25 „ „ „ 66	31 „ „ „ 9	100 „	500 000	5 000	100 000	100 000
468	Handelmaatschappij Kong Hin Loeng.	Meester Cornelis (Batavia).	25 „ „ „ 67	21 Febr. „ „ 15	75 „	24 000	500	10 000	10 000
469	Centraal Bioscope.	Soerabaja.	26 „ „ „ 18	3 „ „ „ 10	75 „	15 000	1 000	15 000	15 000
470	Algemeene Importhandel voorheen Leon Groen.	Batavia.	28 „ „ „ 46	23 Mei „ „ 41	75 „	160 000	1 000	160 000	160 000
471	Cultuuronderneming Mallasora.	Makasser Celebes en onderhoorigh.).	28 „ „ „ 47	28 Febr. „ „ 17	75 „	200 000	500	40 000	20 000
472	Netherland-India Development Company (Ranryo Indo Takushoku Kaisha)	Bandjermasin (Z. en O. afd. van Borneo).	28 „ „ „ 48	3 „ „ „ 10	75 „	3 000 000	1 000	1 000 000	1 000 000
473	Cultuurmaatschappij Goenoeng Anaga.	Batavia.	28 „ „ „ 49	14 „ „ „ 13	75 „	500 000	1 000	401 000	401 000
474	Indische Houtmaatschappij Indragiri.	Id.	28 „ „ „ 50	9 „ „ „ 12	75 „	250 000	a. 1000 b. 500	125 000	125 000
475	Bouwmaatschappij Luctor en Emergo III	Bandoeng.	28 „ „ „ 51	7 „ „ „ 11	75 „	40 000	500	40 000	40 000
476	Kina Cultuurmaatschappij Tji-Djamaka.	Id.	28 „ „ „ 52	7 „ „ „ 11	75 „	150 000	2 500	62 500	62 500
477	Woningmaatschappij Tjikapoendoeng.	Id.	28 „ „ „ 53	9 „ „ „ 12	75 „	75 000	1 000	75 000	75 000
478	Uitgeversmaatschappij voor Technische Lectuur.	Id.	28 „ „ „ 54	9 „ „ „ 12	60 „	50 000	500	12 500	12 500
479	Siaksche Kust- en riviermaatschappij.	Siak (Oostkust van Sumatra).	28 „ „ „ 55	28 „ „ „ 17	75 „	100 000	25	20 025	20 025

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
480	The Indo Java Trading Company Lim.	Soerabaja.	28 Oct. 1921 nº. 56	24 Jan. 1922 nº. 7	50 jaren.	f 250 000	f 1 000	f 50 000	f 50 000
481	Handel- en Bouwmaatschappij Trigga.	Semarang.	28 „ „ „ 57	4 Juli „ „ 53	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
482	Handel- en Bouwmaatschappij Hermoder.	Id.	28 „ „ „ 58	21 Mrt. „ „ 23	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
483	Autohandel en Verhuurderij „Taxi".	Id.	28 „ „ „ 59	28 Febr. „ „ 17	25 „	75 000	500	30 000	30 000
484	Papierfabriek Padalarang.	Padalarang (Preanger-Reg.).	29 „ „ „ 3	21 „ „ „ 15	25 „	2 500 000	1 000	1 000 000	500 000
485	Algemeene Nederlandsch-Indische expeditie- en transportonderneming Anieto.	Batavia.	31 „ „ „ 17	13 Juni „ „ 47	75 „	50 000	500	15 000	15 000
486	Handelsdrukkerij Tek Sin Liang en Co.	Id.	31 „ „ „ 18	13 „ „ „ 47	75 „	60 000	1 000	21 000	21 000
487	Handelmaatschappij Hellerman.	Bandoeng.	31 „ „ „ 19	7 Febr. „ „ 11	75 „	150 000	1 000	80 000	80 000
488	Machinefabriek Sekanak.	Palembang.	31 „ „ „ 20	24 „ „ „ 16	75 „	200 000	500	100 000	100 000
489	Handelmaatschappij Tsubouchi en Co.	Batavia.	31 „ „ „ 21	30 Juni „ „ 52	75 „	30 000	500	21 000	21 000
490	Bouw- en Handelmaatschappij Tan Khoen Youw.	Id.	31 „ „ „ 22	23 Mei „ „ 41	75 „	100 000	500	50 000	50 000
491	Handelmaatschappij Java Foto Centrale.	Id.	31 „ „ „ 23	19 „ „ „ 40	75 „	50 000	1 000	20 000	20 000
492	Handelmaatschappij Tan Koei Hong en Co.	Id.	31 „ „ „ 24	16 Juni „ „ 48	75 „	100 000	250	20 000	20 000
493	Handelmaatschappij Tan en Kan.	Id.	31 „ „ „ 25	16 „ „ „ 48	75 „	30 000	500	7 500	7 500
494	Handelmaatschappij Gie Seng.	Soekaboemi (Preanger-Reg.).	31 „ „ „ 29	13 „ „ „ 47	75 „	100 000	500	25 000	25 000
495	Landbouwmaatschappij Wilhelmina.	Batavia.	31 „ „ „ 26	24 Febr. „ „ 16	75 „	225 000	500	225 000	225 000
496	Landbouwmaatschappij Gandjar Temse.	Id.	31 „ „ „ 27	24 „ „ „ 16	75 „	175 000	500	175 000	175 000
497	Administratiekantoor D. M. & C. Watering.	Bandoeng.	31 „ „ „ 28	14 „ „ „ 13	75 „	1 000 000	1 000	200 000	200 000
498	Handel- en Bouwmaatschappij Thian Tjoen.	Batavia.	31 „ „ „ 30	16 Juni „ „ 48	75 „	20 000	500	5 000	5 000
499	Vendu- en Commissiezaak de Vlijt.	Id.	31 „ „ „ 31	a)	—	—	—	—	—
500	Handelmaatschappij en Drukkerij Kong Po.	Id.	31 „ „ „ 32	21 Mrt. „ „ 23	50 „	500 000	a. 250 b. 250 c. 100	100 000	100 000
501	Aboods Commissiekantoor.	Id.	31 „ „ „ 33	13 Juni „ „ 47	75 „	2 500	25	500	500
502	Landbouwmaatschappij Negerija.	Id.	31 „ „ „ 39	24 Febr. „ „ 16	75 „	350 000	500	350 000	350 000
503	Handelmaatschappij Yan Thoeng.	Id.	1 Nov. „ „ 35	17 „ „ „ 14	75 „	150 000	1 000	50 000	50 000
504	Bootenwerf Poelo Goentong.	Id.	4 „ „ „ 35	14 „ „ „ 13	75 „	100 000	100	50 100	50 100
505	Indo Egyptian Tobacco Limited.	Plered (Cheribon).	4 „ „ „ 36	a)	—	—	—	—	—
506	Handelmaatschappij Soe Hoo Bie.	Soerabaja.	4 „ „ „ 37	7 „ „ „ 11	75 „	20 000	500	20 000	20 000
507	Bouwmaatschappij Huize Javastraat 12.	Id.	9 „ „ „ 13	a)	75 „	60 000	1 000	12 000	12 000
508	Cultuurmaatschappij Tjiteun.	Batavia.	9 „ „ „ 14	24 „ „ „ 16	70 „	275 000	500	275 000	96 250
509	Yo Toens Handelmaatschappij merk Djoe Seng Ho.	Cheribon.	9 „ „ „ 15	a)	—	—	—	—	—
510	Handel- en Bouwmaatschappij Hoder.	Semarang.	10 „ „ „ 40	9 Juni „ „ 46	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
511	Bouwmaatschappij Ting Gwan.	Soerabaja.	10 „ „ „ 41	a)	—	—	—	—	—
512	Bouwmaatschappij Kali Gedeh.	Id.	10 „ „ „ 42	13 „ „ „ 47	75 „	75 000	1 000	60 000	60 000
513	Bouwmaatschappij Lawang.	Id.	10 „ „ „ 43	a)	—	—	—	—	—
514	Handelmaatschappij Nederland.	Batavia.	10 „ „ „ 44	a)	—	—	—	—	—
515	Koloniale Handelsagentuur.	Semarang.	10 „ „ „ 45	21 Febr. „ „ 15	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
516	Bouwmaatschappij Ngroto.	Malang (Pasoeroean).	10 „ „ „ 46	6 Juni „ „ 45	75 „	60 000	1 000	47 000	47 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
517	Handelmaatschappij Moh Hin.	Sibolga (Tapanoeli).	11 Nov. 1921 n°. 24	a)	—	—	—	—	—
518	Agentuur- en Commissiehandel Probolinggo.	Probolinggo (Pasoeroean).	11 „ „ „ 25	a)	—	—	—	—	—
519	Vendu-, commissie-, expeditie- en handelskantoor.	Tegal (Pekalongan).	11 „ „ „ 26	14 Maart 1922 n°. 21	75 jaren.	f 15 000	f 250	f 15 000	f 15 000
520	Handelmaatschappij Hin Seng.	Batavia.	18 „ „ „ 27	24 Febr. „ „ 16	75 „	110 000	500	55 000	55 000
521	Bouwmaatschappij Gronggong.	Cheribon.	18 „ „ „ 28	a)	—	—	—	—	—
522	Algemeen Makelaars-, Agentuur-, Commissie- en Vendukantoor.	Id.	18 „ „ „ 29	a)	—	—	—	—	—
523	Handelmaatschappij voorheen Tan Goan Kiat.	Buitenzorg (Batavia).	18 „ „ „ 30	28 „ „ „ 17	75 „	50 000	500	25 000	25 000
524	Cultuur- en Handelmaatschappij Kedoeng Boender.	Djomblang (Cheribon).	18 „ „ „ 31	a)	—	—	—	—	—
525	Handelmaatschappij Kwik Bok Ay (merk Kiem Gwan Liong).	Soerabaja.	18 „ „ „ 32	a)	—	—	—	—	—
526	Edgar en Co's Handelmaatschappij.	Id.	18 „ „ „ 33	21 „ „ „ 15	75 „	250 000	1 000	50 000	50 000
527	Handelmaatschappij Tong Jen.	Cheribon.	18 „ „ „ 34	a)	—	—	—	—	—
528	Handelmaatschappij Eigen Kracht.	Djokjakarta.	20 „ „ „ 5	7 Mrt. „ „ 19	20 „	50 000	500	10 500	10 500
529	Bouwmaatschappij Lembang.	Lembang (Preanger-Reg.).	22 „ „ „ 35	24 Febr. „ „ 16	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
530	F. C. Spier's Kantoor voor makelaarszaken.	Semarang.	22 „ „ „ 36	21 „ „ „ 15	75 „	50 000	1 000	15 000	15 000
531	Handelmaatschappij Hong Djoe.	Padangpandjang (Sumatra's Westkust).	22 „ „ „ 37	a)	75 „	10 000	500	10 000	10 000
532	Joh. Caffin en Zonen's Celebes Producten Handelmaatschappij.	Gorontalo.	22 „ „ „ 38	6 Juni „ „ 45	10 „	500 000	1 000	500 000	500 000
533	Handelmaatschappij Tjin Hin Kongsi.	Samarinda (Z. en O. afd. van Borneo).	22 „ „ „ 39	17 Mrt. „ „ 22	75 „	300 000	5 000	150 000	150 000
534	The Atlantic Import- and Export-Company Limited.	Batavia.	22 „ „ „ 40	24 Febr. „ „ 16	75 „	20 000	1 000	6 000	6 000
535	Maatschappij tot exploitatie van het makelaarskantoor Crietee en Joon.	Bandoeng.	22 „ „ „ 41	24 „ „ „ 16	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
536	Bouwmaatschappij Hong Hoo.	Djombang (Soerabaja).	25 „ „ „ 18	24 Mrt. „ „ 24	75 „	150 000	5 000	30 000	30 000
537	Bouwmaatschappij Hong Han.	Id.	25 „ „ „ 19	24 „ „ „ 24	75 „	100 000	5 000	20 000	20 000
538	Bouwmaatschappij Djagalan Semoet.	Soerabaja.	25 „ „ „ 20	a)	75 „	60 000	500	12 000	12 000
539	Handelmaatschappij Wiesbrock.	Semarang.	27 „ „ „ 80	7 „ „ „ 19	75 „	30 000	1 000	6 000	6 000
540	Bouw-, Handel-, Administratie- en Cultuurmaatschappij Alianora.	Id.	27 „ „ „ 81	9 Mei „ „ 37	75 „	100 000	1 000	40 000	40 000
541	Bouw-, Handel-, Administratie- en Cultuurmaatschappij Laetitia.	Id.	27 „ „ „ 82	21 Mrt. „ „ 23	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
542	Maatschappij tot exploitatie van het Makasser Hotel.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	27 „ „ „ 83	7 „ „ „ 19	30 „	20 000	500	10 500	10 500
543	Handelmaatschappij Hien Sing.	Soerabaja.	27 „ „ „ 84	28 Febr. „ „ 17	75 „	400 000	1 000	125 000	125 000
544	Handelmaatschappij de Unie.	Id.	27 „ „ „ 85	24 „ „ „ 16	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
545	Handelmaatschappij Djoe Liong.	Sibolga (Tapanoeli).	27 „ „ „ 86	a)	—	—	—	—	—
546	Handelmaatschappij Djie Foe.	Batavia.	27 „ „ „ 87	24 „ „ „ 16	75 „	60 000	500	20 000	20 000
547	Bloemenhandel Tjitjoeroek-Swaga.	Soekaboemi (Preanger-Reg.)	27 „ „ „ 88	a)	—	—	—	—	—
548	Handelmaatschappij Han Gwan Kongsi.	Soerabaja.	28 „ „ „ 16	28 „ „ „ 17	75 „	150 000	5 000	150 000	150 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
549	Bouwmaatschappij Tegalgondo Oengaran.	Semarang.	28 Nov. 1921 nº. 50	28 Febr. 1922 nº. 17	75 jaren.	f 100 000	f 1 000	f 20 000	f 20 000
550	Handelmaatschappij Kong Hong.	Id.	28 „ „ „ 52	13 Juni „ „ 47	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
551	Handelmaatschappij Ik Thay.	Magelang (Kedoe).	28 „ „ „ 51	7 Maart „ „ 19	75 „	25 000	500	5 000	5 000
552	Landbouwmaatschappij Alamat Baik.	Makasser (Celebes en onderhoorigh.).	1 Dec. „ „ 30	9 Mei „ „ 37	75 „	500 000	500	100 000	100 000
553	Hulp- en Depositobank.	Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	1 „ „ „ 31	*a*)	—	—	—	—	—
554	Handelmaatschappij Gwan Bie Kongsi.	Semarang.	1 „ „ „ 32	28 Febr. „ „ 17	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
555	Maison A. Squillari.	Soerabaja.	2 „ „ „ 24	3 Maart „ „ 18	75 „	65 000	1 000	50 000	50 000
556	Veeteelt en bloemenkweekerij Swaga.	Soekaboemi (Preanger-Reg.).	3 „ „ „ 47	31 „ „ „ 26	75 „	125 000	250	67 000	67 000
557	Maatschappij Industria.	Bandoeng.	5 „ „ „ 10	7 „ „ „ 19	75 „	200 000	500	50 000	50 000
558	Timmerfabriek Sagittarius.	Batavia.	6 „ „ „ 61	3 „ „ „ 18	75 „	50 000	500	25 000	25 000
559	Bouwkundig bureau Evenhuis en Van Schelt.	Id.	6 „ „ „ 62	3 „ „ „ 18	75 „	60 000	1 000	30 000	30 000
560	Centraal Apotheek-Drogisterij.	Buitenzorg (Batavia).	13 „ „ „ 53	21 „ „ „ 23	30 „	50 000	250	20 500	20 500
561	Handelmaatschappij Hok Tong.	Palembang.	17 „ „ „ 21	31 „ „ „ 26	25 „	300 000	1 000	81 000	81 000
562	Bouwmaatschappij Kim Lie.	Id.	17 „ „ „ 22	31 „ „ „ 26	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
563	Auto Transportonderneming Vivat.	Soerabaja.	17 „ „ „ 23	7 „ „ „ 19	75 „	100 000	500	40 500	40 500
564	Handelmaatschappij Ford.	Id.	23 „ „ „ 56	10 „ „ „ 20	75 „	200 000	500	60 000	60 000
565	Algemeene Bouw- en Aannemingmaatschappij.	Id.	23 „ „ „ 57	10 „ „ „ 20	50 „	100 000	500	20 000	20 000
566	Handel- en Bouwmaatschappij Thay Liong Aan.	Magelang (Kedoe).	23 „ „ „ 58	14 „ „ „ 21	50 „	20 000	1 000	20 000	20 000
567	Bouwmaatschappij Avanti.	Bandoeng.	23 „ „ „ 62	17 „ „ „ 22	75 „	60 000	1 000	15 000	15 000
568	Mijnbouwmaatschappij Deli.	Semarang.	25 „ „ „ 20	14 „ „ „ 21	75 „	150 000	1 000	30 000	30 000
569	Handelmaatschappij Ie Heng.	Soerabaja.	25 „ „ „ 22	14 „ „ „ 21	75 „	150 000	1 000	30 000	30 000
570	Soesman en Co's Administratiekantoor.	Id.	30 „ „ „ 70	14 „ „ „ 21	25 „	100 000	1 000	50 000	50 000
571	Handelmaatschappij Djoe Tjhiang Liong.	Id.	30 „ „ „ 71	14 „ „ „ 21	75 „	200 000	1 000	60 000	60 000
572	Cultuur- en Handelmaatschappij Po Hin.	Leles (Preanger-Reg.)	30 „ „ „ 72	4 April „ „ 27	75 „	50 000	500	15 000	15 000
573	Handelmaatschappij Lux Vincet.	Bandoeng.	30 „ „ „ 73	21 Maart „ „ 23	75 „	20 000	250	10 000	10 000
574	Maatschappij tot exploitatie van kantoorgebouwen Eteka.	Batavia.	30 „ „ „ 74	10 „ „ „ 20	75 „	1 000 000	1 000	400 000	400 000
575	Machinale Stoomwasscherij en Handelmaatschappij Batavia.	Id.	30 „ „ „ 75	14 „ „ „ 21	75 „	60 000	500	30 000	30 000
576	Mijnbouwmaatschappij Semarang.	Semarang.	30 „ „ „ 76	17 „ „ „ 22	75 „	150 000	1 000	30 000	30 000

B. In Nederland opgericht.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het Kon. besluit.	Datum en nummer van de Ned. Staatscourant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1921 te storten bedrag.
1	Technische Handelsvereeniging Braat	Rotterdam.	29 Jan. 1921 n°. 36	17 Maart 1921 n°. 54	49 jaren.	f 2 000 000	f 1 000	f 500 000	f 500 000
2	Gebroeders Veth's Handelmaatschappij	Amsterdam.	4 Febr. 1921 „ 13	17 „ „ „ 54	49 „	3 000 000	1 000	1 500 000	—
3	Maatschappij tot voortzetting der zaken van J. Huidekoper Pzn.	Id.	8 „ „ „ 28	17 „ „ „ 54	70 „	1 020 000	1 000	270 000	270 000
4	Java-Handelmaatschappij.	's-Gravenhage.	8 „ „ „ 28	17 „ „ „ 54	50 „	250 000	500	50 000	50 000
5	Handelsvennootschap Gebroeders Cools'	Tilburg.	14 Maart „ „ 28	21 April „ „ 77	75 „	37 500	500	37 500	37 500
6	Handelsvereeniging voorheen Wins en Co.	Rotterdam.	15 April „ „ 111	30 Mei „ „ 102	30 „	1 000 000	1 000	200 000	200 000
7	Cultuurmaatschappij de Oostkust.	Amsterdam.	28 „ „ „ 20	9 Juni „ „ 110	69 „	30 000 000	100000	12 000 000	12 000 000
8	Koloniale Handelmaatschappij Fasting-Ruys.	Rotterdam.	20 Mei „ „ 32	20 „ „ „ 117	75 „	2 000 000	1 000	400 000	400 000
9	Handelmaatschappij voorheen Barmer Export-Gesellschaft.	Id.	25 „ „ „ 57	27 „ „ „ 122	55 „	1 000 000	1 000	650 000	650 000
10	Mercantiele en Industrieele Compagnie (Mico).	Amsterdam.	8 Juni „ „ 74	4 Juli „ „ 127	29 „	1 000 000	10 000	500 000	500 000
11	Importmaatschappij Holland-Insulinde „Imholin".	Id.	3 Aug. „ „ 146	5 Sept. „ „ 171	49 „	100 000	1 000	20 000	20 000
12	Im- en Exportmaatschappij Continental.	Id.	3 „ „ „ 146	12 „ „ „ 176	50 „	60 000	1 000	12 000	12 000
13	Handelmaatschappij L. E. Salomonson.	Rotterdam.	27 „ „ „ 105	6 Oct. „ „ 194	51 „	500 000	1 000	100 000	100 000
14	Nederlandsche Technische Handelmaatschappij.	Utrecht.	27 „ „ „ 105	24 „ „ „ 206	28 „	50 000	1 000	10 000	—
15	Norden's Handelsvereeniging voor Nederland en Koloniën.	Rotterdam.	9 Sept. „ „ 85	6 „ „ „ 194	50 „	1 000 000	1 000	300 000	300 000
16	Exploratiemaatschappij Java.	's-Gravenhage.	24 „ „ „ 18	26 Jan. 1922 „ 19	30 „	100 000	500	20 000	20 000
17	Rijwiel- en Autodeelenhandel Insulinde.	Amsterdam.	24 „ „ „ 18	1 Dec. 1921 „ 234	50 „	100 000	1 000	20 000	20 000
18	Nederlandsche Spaarverzekering voor Katholieken.	Id.	5 Oct. „ „ 81	14 Nov. „ „ 221	50 „	100 000	1 000	31 000	6 200
19	Pharmaceutisch-chemische Fabriek Chinoin.	Id.	25 „ „ „ 70	17 „ „ „ 224	30 „	125 000	1 000 125	25 000	—
20	Industrie-Handelmaatschappij Atlas.	Id.	31 „ „ „ 69	21 „ „ „ 226	27 „	1 000 000	10 000	700 000	700 000
21	E. van Engels Rubberhandelmaatschappij (E. van Engels Rubber Trading Company).	Id.	5 Nov. „ „ 37	28 „ „ „ 231	75 „	250 000	1 000	100 000	—
22	Handelmaatschappij Tropia.	Id.	23 „ „ „ 44	9 Jan. 1922 „ 6	49 „	250 000	1 000	50 000	50 000
23	Vereenigde Klattensche Cultuurmaatschappij.	's-Gravenhage.	20 Dec. „ „ 19	23 „ „ „ 16	50 „	30 000 000	10 000	—	—

II. Aantal huwelijken in 1921 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen die aldaar aan een verschillend recht zijn onderworpen. *a)*

Ambtsgebied van den raad van justitie te:	Huwelijken tusschen					Totaal.
	Europeesche mannen en				Europeesche vrouwen en inlandsche mannen.	
	inlandsche (niet-Christen-) vrouwen.	inlandsche (Christen-) vrouwen.	Chineesche (niet-Christen-) vrouwen.	Chineesche (Christen-) vrouwen.		
Batavia	101	26	23	1	2	153
Semarang	54	24	21	—	10	109
Soerabaja	20	7	3	1	1	32
Padang	17	2	1	—	—	20
Makasser	4	28	4	—	16	52
Medan	12	11	—	—	—	23
Totalen	208	98	52	2	29	389
Over 1920 waren de totalen	267	118	42	6	26	459

a) Zie K. B. 29 Dec. 1896 n°. 23 (Ind St. 1898 n°. 158), gewijzigd bij K. B. 19 Juli 1901 n°. 38 (Ind. St. n°. 348).

III. Aantal in 1921 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband. *a)*

Verleden binnen het ambtsgebied van den raad van justitie te:	Betreffende onderstaande oogstjaren.			Betreffende onderstaande soorten van ondernemingen.					Betreffende onderstaande soort van oogsten.					
	Oogst van 1921.	Oogst van 1922.	Te zamen.	Particuliere landen.	Huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta.	Erfpachts- of huurondernemingen op gouvernementsgronden.	Andere ondernemingen.	Te zamen.	Suikeroogsten.	Koffieoogsten.	Tabakoogsten.	Indigo-oogsten.	Oogsten van andere producten of oogsten van gemengden aard. *b)*	Te zamen.
Batavia	5	3	8	2	—	6	—	8	6	—	—	—	2	8
Semarang	8	—	8	—	4	4	—	8	—	—	—	1	7	8
Soerabaja	8	2	10	—	—	3	7	10	7	—	—	—	3	10
Padang	—	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	1
Makasser	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Medan	12	—	12	—	—	—	12	12	—	—	—	—	12	12
Totalen	33	6	39	2	4	14	19	39	13	—	—	1	25	39
Over 1920 waren de totalen	22	2	24	—	2	12	10	24	2	—	3	1	18	24

a) Zie K. B. 24 Jan. 1886 n°. 22 (Ind. St. n°. 57).

b) Voor zooveel de oogsten van gemengden aard tevens een der in de vier voorafgaande kolommen genoemde producten omvatten, is in de bedoelde kolommen van de betrekkelijke akten *geen* melding gemaakt.

IV. Aantal in 1921 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

OMSCHRIJVING.	Euro-peanen.	Chi-neezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
A. Op ult. 1920 AANHANGIGE FAILLISSEMENTEN.						
Op ult. 1920 aanhangige faillissementen: sedert meer dan 3 jaren	44	89	14	8	15	170
„ „ „ 2 „	37	59	2	1	5	104
„ „ „ 1 jaar	43	68	8	4	16	139
„ „ „ 6 maanden	35	52	7	2	5	101
„ 6 maanden of minder	43	79	7	4	25	158
Totalen	202	347	38	19	66	672
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	85	74	11	—	4	174
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	35	48	8	—	2	93
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	20	56	5	1	3	85
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	32	72	7	3	9	123
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	19	37	4	2	15	77
„ „ „ „ „ „ 50 000	11	59	3	13	32	118
Te zamen	202	*a*) 346	38	19	*b*) 65	*c*) 670
en met een *actief* van minder dan f 2 500	156	212	24	—	15	407
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	13	42	3	2	5	65
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	10	33	5	2	10	60
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	15	31	5	5	9	65
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	7	16	1	4	14	42
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	1	13	—	6	12	32
Te zamen	202	347	38	19	*d*) 65	*e*) 671
Bij het einde van 1921 waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd*: door accoord	2	9	—	—	1	12
„ vereffening	54	113	7	1	11	186
„ tenietdoening van de faillietverklaring	5	—	—	—	—	5
„ opheffing van het faillissement	9	28	7	—	3	47
op andere wijze	—	—	—	—	—	—
Te zamen	70	150	14	1	15	250
en bleven dus *onbeëindigd*	132	197	24	18	51	422
Totalen als boven	202	347	38	19	66	672

a) In één faillissement onder Batavia had de verificatievergadering nog niet plaats gehad, zoodat daarin het passief niet kon worden opgegeven.

b) Als voren.

c) Zie de noten *a* en *b*.

d) In één faillissement onder Batavia had de verificatievergadering nog niet plaats gehad, zoodat daarin het actief niet kon worden opgegeven.

e) Zie noot *d*.

OMSCHRIJVING.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
B. In 1921 ontstane faillissementen.						
In 1921 ontstane faillissementen op eigen aangifte van den schuldenaar	56	135	14	2	4	211
„ vordering van de schuldeischers	77	111	25	8	41	262
„ „ van het openbaar ministerie	2	3	—	—	—	5
Totalen	135	249	39	10	45	478
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	48	83	19	—	3	153
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	16	33	6	1	1	57
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	15	28	8	—	5	56
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	16	36	—	—	5	57
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	4	23	1	2	6	36
„ „ „ „ „ „ 50 000	10	25	2	6	13	56
Te zamen	*f)* 109	*g)* 228	*h)* 36	*i)* 9	*j)* 33	*k)* 415
en met een *actief* van minder dan f 2 500	84	142	31	1	9	267
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	4	22	3	—	1	30
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	8	21	—	—	5	34
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	5	28	—	2	4	39
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	4	5	—	3	5	17
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	2	9	2	3	7	23
Te zamen	*l)* 107	*m)* 227	*n)* 36	*o)* 9	*p)* 31	*q)* 410
Bij het einde des jaars waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* door vereffening	5	8	—	—	—	13
„ accoord	2	5	—	2	1	10
„ tenietdoening van de faillietverklaring	16	13	3	—	5	37
„ opheffing van het faillissement	12	20	12	—	1	45
„ op andere wijze	—	—	—	—	1	1
Te zamen	35	46	15	2	8	106
en bleven dus *onbeëindigd*	100	203	24	8	37	372
Totalen als boven	135	249	39	10	45	478

f) In 12 faillissementen onder Soerabaja is het passief niet bekend, in 11 faillissementen onder Batavia had de verificatievergadering nog niet plaats gehad, zoodat daarin het passief niet kon worden opgegeven, in 2 faillissementen onder Malang is het passief niet bekend, terwijl voorts onder het aangegeven totaal der failliete boedels zich een onder Bandoeng bevindt van een voortvluchtige, waarvan het passief niet bekend is; in 't geheel dus 26 minder dan het aantal ontstane faillissementen.

g) In 8 faillissementen onder Soerabaja en in 2 onder Malang is het passief niet bekend, één faillissement onder Soerabaja is vernietigd, terwijl in 10 faillissementen onder Batavia nog geen verificatievergadering heeft plaats gehad, zoodat daarin het passief niet kon worden opgegeven; in 't geheel dus 21 minder dan het aantal ontstane faillissementen.

h) In 3 faillissementen onder Soerabaja was het passief niet bekend; vandaar het verschil van 3 met het aantal ontstane faillissementen.

i) In 1 faillissement onder Soerabaja was het passief nog niet bekend.

j) In 7 faillissementen onder Soerabaja was het passief nog niet bekend, terwijl in 5 faillissementen onder Batavia nog geen verificatievergadering had plaats gehad, zoodat daarin het passief niet kon worden opgegeven; in 't geheel dus 12 minder dan het aantal ontstane faillissementen.

k) 63 minder dan het aantal ontstane faillissementen; vgl. de noten *f*, *g*, *h*, *i* en *j*.

l) In 14 faillissementen onder Soerabaja, in 11 onder Batavia en in 2 onder Malang kon het actief nog niet worden opgegeven, terwijl onder het aangegeven totaal der failliete boedels zich een onder Bandoeng bevindt van een voortvluchtige, waarvan het actief niet bekend is; in 't geheel dus 28 minder dan het aantal ontstane faillissementen.

m) In 10 faillissementen onder Soerabaja en in 1 faillissement onder Malang was het actief nog niet bekend, in 10 faillissementen onder Batavia had nog geen verificatievergadering plaats gehad, zoodat daarin het actief nog niet kon worden opgegeven, terwijl in 1 faillissement onder Makasser geen baten aanwezig waren; in 't geheel dus 22 minder dan het aantal ontstane faillissementen.

n) In 3 faillissementen onder Soerabaja was het actief nog niet bekend.

o) In 1 faillissement onder Soerabaja kon het actief nog niet worden opgegeven.

p) In 7 faillissementen onder Soerabaja was het actief nog niet bekend, terwijl in 1 geen actief aanwezig was; voorts had in 6 faillissementen onder Batavia nog geen verificatievergadering plaats gehad, zoodat het actief nog niet bekend was; in 't geheel dus 14 minder dan het aantal ontstane faillissementen.

q) 68 minder dan het aantal ontstane faillissementen; vgl. de noten *l*, *m*, *n*, *o* en *p*.

OMSCHRIJVING.	Faillissementen vóór 1921 aangebracht.						Faillissementen in 1921 aangebracht.					
	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
C. In 1921 BEËINDIGDE FAILLISSEMENTEN.												
In 1921 beëindigde faillissementen (zie A en B) . .	70	150	14	1	15	250	35	46	15	2	8	106
De afloop was aldus:												
Boedels waarin de *preferente* schuldeischers ten volle werden voldaan. bij accoord . .	2	6	—	—	1	9	2	5	—	1	1	9
bij vereffening	49	65	4	1	10	129	2	3	—	—	—	5
Totalen . . .	51	71	4	1	11	138	4	8	—	1	1	14
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers werd uitgekeerd: minder dan 10 % bij accoord . .	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
minder dan 10 % bij vereffening	8	59	3	1	4	75	2	4	—	—	—	6
van 10 tot 25 „ bij accoord . .	—	3	—	—	1	4	2	1	—	1	—	4
van 10 tot 25 „ bij vereffening	8	27	1	—	5	41	1	—	—	—	—	1
„ 25 „ 50 „ bij accoord . .	—	3	—	—	—	3	—	4	—	—	1	5
„ 25 „ 50 „ bij vereffening	3	9	—	—	1	13	—	1	—	—	—	1
„ 50 „ 75 „ bij accoord . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 50 „ 75 „ bij vereffening	4	—	1	—	1	6	1	—	—	—	—	1
meer dan 75 „ bij accoord . .	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
meer dan 75 „ bij vereffening	31	7	1	—	—	39	1	3	—	—	—	4
Alzoo . . . bij accoord . .	2	8	—	—	1	11	2	5	—	1	1	9
Alzoo . . . bij vereffening	54	102	6	1	11	174	5	8	—	—	—	13
Te zamen . . .	56	110	6	1	12	185	7	13	—	1	1	22
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers niets werd uitgekeerd	—	11	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—
Totalen als boven . . .	*r*) 56	*s*) 121	*t*) 6	1	*u*) 12	*v*) 196	*aa*) 7	*bb*) 13	*cc*) —	*dd*) 1	*ee*) 1	*ff*) 22
Boedels waarin de *kosten* van het faillissement (het loon der weeskamers) in verhouding tot het *actief* bedroegen . . . . . . minder dan 10 %	18	30	3	—	3	54	3	6	—	1	—	10
van 10 tot 25 „	24	46	2	1	6	79	1	4	—	1	—	6
„ 25 „ 50 „	7	32	4	—	1	44	3	1	—	—	2	6
„ 50 „ 75 „	6	10	—	—	—	16	1	1	—	—	—	2
meer dan 75 „	2	11	—	—	2	15	1	1	—	—	—	2
Totalen als boven . . .	*w*) 57	*x*) 129	*ij*) 9	1	*u*) 12	*z*) 208	*gg*) 9	*bb*) 13	*cc*) —	2	*hh*) 2	*ii*) 26

r) 5 faillissementen werden te niet gedaan en 9 opgeheven, zoodat het verschil 14 bedraagt.
s) 29 faillissementen die werden opgeheven veroorzaken dit verschil met het totaal.
t) 8 faillissementen werden opgeheven; vandaar dit verschil met het totaal.
u) 3 faillissementen werden opgeheven.
v) Vgl. de noten *r*, *s*, *t* en *u*.
w) 4 faillissementen die te niet werden gedaan en 9 die werden opgeheven voordat de verhouding kon worden bepaald, veroorzaken dit verschil van 13 met het totaal.
x) In 21 gevallen kon de verhouding niet worden opgegeven, omdat die faillissementen waren opgeheven, voordat de berekening was verkregen.
ij) 5 faillissementen die werden opgeheven voordat de verhouding kon worden bepaald, veroorzaken dit verschil.
z) Vgl. de noten *w*, *x*, *ij* en *u*.
aa) 16 faillissementen werden te niet gedaan en 12 opgeheven, zoodat het verschil 28 bedraagt.
bb) 13 faillissementen werden te niet gedaan en 20 opgeheven, zoodat het verschil 33 bedraagt.
cc) 3 faillissementen werden te niet gedaan en 12 opgeheven, zoodat het verschil 15 bedraagt.
dd) 1 faillissement werd te niet gedaan.
ee) 5 faillissementen werden te niet gedaan en 2 opgeheven, zoodat het verschil 7 bedraagt.
ff) Vgl. de noten *aa*, *bb*, *dd* en *ee*.
gg) 16 faillissementen die werden te niet gedaan en 10 die werden opgeheven voordat de verhouding kon worden bepaald, veroorzaken dit verschil van 26 met het totaal.
hh) 4 faillissementen die werden te niet gedaan en 2 die werden opgeheven voordat de verhouding kon worden bepaald, veroorzaken dit verschil van 6 met het totaal.
ii) Vgl. de noten *gg*, *bb*, *cc* en *hh*.

V. Uitkomsten over 1921 van het beheer der weeskamers in Nederlandsch-Indië.

WEESKAMER TE	Inkomsten voor den lande.			Rente gedurende het beheerjaar gekweekt. *a)*	Kosten met opzicht tot de in massa uitgezette gelden gemaakt.	Kapitalen waarover rente was uit te keeren. *b)*	Rente over het beheerjaar aan geadministreerden tegoed gedaan. (6 %)	AANMERKINGEN.
	Beheerloon.	Leges.	Te zamen.					
Batavia	f 80 521,80	f 116 813,56	f 197 335,36	f 323 852,37	f 10,15	f 4 236 237,50	f 254 174,25	*a)* Hierbij is op te merken, dat elke weeskamer, die van eene andere kamer kapitalen ter ui[t]keering ontvangt, de daarme[de] gekweekte rente verantwoo[rdt] alsof die verkregen was v[an] eigen kapitalen.
Semarang	34 925,26	37 208,15	72 133,41	278 473,86^5	824.08	1 849 347,50	110 960,85	
Soerabaja	33 580,27	66 157,99^5	99 738,26^5	219 693.04^5	101,70	2 056 580,—	123 394.80	
Bandoeng	425,90	1 686,—	2 111,90	—	—	—	—	
Djokjakarta	390,75	856,55	1 247,30	11 740,94	2,65	3 341 905,—	200 514.30	*b)* Alles berekend over een [v]jaar. In verband daarmede z[ijn] de kapitalen, ter zake waarva[n] slechts over 9, 6 of 3 maande[n] rente was uit te keeren, tot 75 50 en 25 % van hun bedrag in rekening gebracht.
Malang	492,57	800,71	1 293,28	—	8,65	542 205,—	32 532.30	
Padang	3 359,85	4 328,60	7 688,45	23 990,25	73,10	334 382,50	20 062,95	
Medan	7 949,20	9 537,67^5	17 486,87^5	8 917,23	12,30	247 827,50	14 869,65	
Makasser	6 397,10	13 169,25	19 566,35	20 194,86^5	9,90	286 695,—	17 201,70	
Te zamen	f 168 042,70	f 250 558,49	f 418 601,19	f 886 862,56^5	f 1 042,53	f 12 895 180,—	f 773 710,80	
Over 1920 waren de cijfers	154 179,77^5	140 543,67	294 723.44^5	760 317,56	2 011,47	11 895 425,—	773 202,62^5	

VI. Statistiek betreffende de in 1921 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

GEWESTEN.	Behandeld door den politierechter (landrechter).						Behandeld door den landraad.						Algemeene totalen.	
	Aantal zaken			Aantal beklaagden.			Aantal zaken			Aantal beklaagden.				
	die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.
Bantam	—	—	—	—	—	—	54	10	64	97	15	112	64	112
Batavia	—	—	—	—	—	—	48	11	59	66	23	89	59	89
Preanger-Regentschappen	16	—	16	23	7	30	94	9	103	129	27	156	119	186
Cheribon	2	—	2	2	—	2	36	1	37	52	18	70	39	72
Pekalongan	—	—	—	—	—	—	35	3	38	76	11	87	38	87
Semarang	—	—	—	—	—	—	37	6	43	68	13	81	43	81
Rembang	—	—	—	—	—	—	41	6	47	65	17	82	47	82
Soerabaja	—	—	—	—	—	—	51	12	63	64	36	100	63	100
Pasoeroean	—	3	3	—	4	4	54	26	80	85	44	129	83	133
Besoeki	5	2	7	11	3	14	41	11	52	77	38	115	59	129
Banjoemas	—	—	—	—	—	—	74	5	79	145	25	170	79	170
Kedoe	—	—	—	—	—	—	64	3	67	138	27	165	67	165
Djokjakarta	—	—	—	—	—	—	23	6	29	56	19	75	29	75
Soerakarta	—	—	—	—	—	—	88	18	106	146	56	202	106	202
Madioen	—	—	—	—	—	—	80	29	109	149	60	209	109	209
Kediri	—	—	—	—	—	—	42	14	56	70	43	113	56	113
Madoera	—	—	—	—	—	—	213	122	335	361	331	692	335	692
Totalen voor Java en Madoera	23	5	28	36	14	50	1075	292	1367	1844	803	2647	1395	2697
Over 1920 waren de cijfers	16	5	21	20	10	30	1382	339	1721	2333	888	3221	1742	3251

VII. Aantal gevallen waarin in 1921 door den Gouverneur-Generaal kwijtschelding of vermindering van straf aan veroordeelden is verleend.

Aard der straffen, waarvan kwijtschelding of vermindering is verleend.	Europeanen.	Chineezen.	Arabieren.	Inlanders.	Totaal.
Doodstraf *a*)	—	—	—	*b*) 10	10
Tuchthuisstraf	8	—	—	16	24
Detentie	*c*) — (3)	—	—	— (4)	— (7)
Gevangenisstraf	53 (5)	176	7	4 445 (10)	4 681 (15)
Hechtenis	11	23	2	92	128
Geldboete	5	33	2	348	388
Verbeurdverklaring	1	12	—	13	26
Schadeloosstelling	—	—	—	1	1
Ten arbeidstelling aan de publieke werken	—	—	—	1	1
Dwangarbeid in en buiten den ketting	—	227	—	4 145	*d*) 4 372
Verbanning	—	—	—	5	5
Wegzending naar een oord van ballingschap	—	—	—	1	1
Ontzetting van de rechten en bevoegdheden vermeld in art. 35 van het strafwetboek	—	—	—	1	1
Totalen	78 (8)	471	11	9 078 (14)	*e*) 96 38 *f*) (22)
In 1920 waren de cijfers	74 (9)	485	7	8 108 (87)	8 674 (96)

a) In 1921 werd de doodstraf voltrokken aan 1 persoon (inlander).

b) Van deze gegratieerden waren 8 veroordeeld wegens moord en 2 wegens moord en diefstal door 2 vereenigde personen.

c) De cijfers tusschen ( ) vermeld, wijzen afzonderlijk het aantal militaire veroordeelden aan.

d) Voor zooveel aan een deel dezer veroordeelden geheele kwijtschelding dan wel vermindering van straf werd verleend, geschiedde dit ten opzichte van 3 Chineezen en 1 inlander, als belooning voor bewezen buitengewone diensten.

e) Aan 8779 dezer veroordeelden (41 Europeanen, 372 Chineezen en 8366 inlanders) viel kwijtschelding of vermindering van straf ten deel ter gelegenheid van de viering van den geboortedag van H. M. de Koningin.

f) Aan 14 dezer veroordeelden (4 Europeanen en 10 inlanders) viel kwijtscheldingof vermindering van straf ten deel, ter gelegenheid van de viering van den geboortedag van H. M. de Koningin.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1917 t/m 1921 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië, en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

LANDAARDEN.	1917	1918	1919	1920	1921
A. Verleende vergunningen tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden.					
Nederlanders	543	583	319	534	536
Duitschers	31	47	43	103	130
Engelschen	38	64	45	84	61
Schotten	—	—	6	—	3
Europeesche Britsche onderdanen uit Britsche koloniën	—	7	6	—	—
Franschen	2	3	1	6	7
Belgen	—	5	11	5	—
Zwitsers	9	4	13	23	19
Italianen	—	—	—	1	4
Oostenrijkers	8	3	3	6	11
Hongaren	—	—	—	2	1
Polen	—	—	1	—	15
Russen	3	—	1	4	4
Denen	3	7	6	8	5
Zweden	1	—	1	—	—
Noren	1	—	—	—	—
Rumeniërs	—	1	—	1	—
Serviërs	—	—	1	—	—
Portugeezen	—	1	4	—	—
Turken	2	—	1	—	1
Armeniërs	8	3	14	17	10
West-Indiërs	—	—	1	—	—
Ieren	—	—	—	2	—
Amerikanen	29	3	9	8	5
Canadeezen	—	—	—	2	1
Perzen	—	—	—	5	—
Australiërs	1	—	1	1	—
Manillaneezen	—	1	—	—	2
Japanners	206	290	369	613	411
Zonder nationaliteit	—	—	—	—	5
Totalen	885	1022	856	1425	1231
Oostersche vreemdelingen.					
Chineezen	5763	5260	7019	6996	10326
Arabieren	209	186	240	213	186
Andere oostersche vreemdelingen	196	189	387	673	903
Totalen	7053	6657	8502	9307	12646
B. Geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	8	7	9	10	1
Chineezen	183	83	119	42	27
Arabieren	10	7	—	1	—
Andere oostersche vreemdelingen	1	9	4	35	4
Totalen	202	106	132	88	32
C. In beraad gehouden verzoeken om vergunning tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	8	46	17	103	15
Chineezen	102	770	238	1033	166
Arabieren	3	15	12	11	18
Andere oostersche vreemdelingen	3	14	6	151	9
Totalen	116	845	273	1298	208

IX. Numerieke opgaven over 1921 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen. *a)*

GEWESTEN.	Aantal personen, aan wie in 1921 eene vergunning tot vestiging is verleend.				Aantal personen, aan wie in 1921 eene vergunning tot vestiging is geweigerd.				Aantal personen, wier verzoek om vergunning tot vestiging in 1921 in beraad is gehouden.				Aantal personen, die in 1921 krachtens de artt. 8, 9, 10, 12, 15 en 18 van Ind. St. 1916 n°. 47, gewijzigd bij Ind. St. 1920 n°. 462 uit Nederlandsch-Indië vertrokken of verwijderd zijn.			
	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
Java en Madoera.																
Bantam	1	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	149	1 032	21	54	—	—	—	—	3	2	—	—	15	139	5	8
Preanger-Regentschappen	21	299	—	18	—	—	—	—	2	16	—	2	—	—	—	—
Cheribon	4	47	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Pekalongan	6	36	2	—	—	—	—	—	2	15	3	—	—	5	—	—
Semarang	35	329	4	1	—	—	—	—	2	9	—	1	—	41	1	1
Rembang	16	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	146	792	67	30	—	—	—	—	—	—	—	—	10	68	—	5
Pasoeroean	24	166	8	4	—	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—	1
Besoeki	29	131	5	9	—	—	—	—	2	42	5	2	—	1	—	—
Banjoemas	2	31	—	3	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—
Kedoe	12	76	—	1	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—
Djokjakarta	14	31	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	12	70	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madioen	3	44	—	1	—	—	—	—	3	4	—	—	—	1	—	—
Kediri	27	126	—	9	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—
Madoera	—	1	—	4	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	501	3 258	110	141	—	—	—	—	15	114	9	5	27	256	6	15
Buitengewesten. *b)*																
Sumatra's Westkust	10	60	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	18	62	1	8
Tapanoeli	15	52	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Benkoelen	5	90	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	3	—	—
Lampongsche districten	5	153	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	90	302	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—
Djambi	3	54	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	1	3
Oostkust van Sumatra *c)*	203	1 049	6	448	—	—	—	—	—	—	—	—	—	283	—	5
Atjeh en onderhoorigheden	42	413	4	25	—	—	—	—	—	—	—	—	3	174	—	3
Riouw en onderhoorigheden	3	57	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	—	1 652	1	4	—	11	—	1	—	9	—	—	—	184	—	—
Billiton	2	24	—	—	1	15	—	3	—	3	—	—	—	117	—	—
Westerafdeeling van Borneo	23	412	5	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	164	1 586	11	188	—	—	—	—	—	24	4	2	—	4	—	2
Celebes en onderhoorigheden	37	469	13	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—
Menado	33	188	16	13	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—
Amboina	73	131	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate	2	65	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—
Nieuw-Guinea	18	114	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	2	64	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	—	133	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	730	7 068	76	762	1	27	—	4	—	52	9	4	21	1 004	2	21
" " Java en Madoera	501	3 258	110	141	—	—	—	—	15	114	9	5	27	256	6	15
Algemeene totalen in 1921.	1 231	10 326	186	903	1	27	—	4	15	166	18	9	48	1 260	8	36
In 1920 waren de cijfers:																
Java en Madoera	335	2 490	70	130	1	5	—	—	10	180	3	15	20	228	11	5
Buitengewesten	1 090	4 506	143	543	9	37	1	35	93	853	8	136	18	711	1	30
Algemeene totalen in 1920.	1 425	6 996	213	673	10	42	1	35	103	1 033	11	151	38	939	12	35

a) Zie Ind. St. 1916 n°. 47, juncto 1917 nos. 693 en 694, 1918 nos. 92, 93, 149 en 437, 1919 nos. 746 en 819, 1920 nos. 441 en 462 en 1921 nos. 130, 131, 132 en 168.

b) In de gewesten, voor welke zoogenaamde koelie-ordonnantiën zijn uitgevaardigd, behoeven de werklieden, voor ondernemingen van land- en mijnbouw of nijverheid aangebracht, geen toelatingskaart, omdat voor hen de werkovereenkomst, voor zoolang deze wordt nageleefd, als toelating geldt; vgl. Ind. St. 1892 n°. 138 (art. 5), 1896 n°. 161, 1917 n°. 694 en 1919 n°. 746. De zoodanigen zijn dus in dit overzicht niet medegerekend.

c) Voor het gouvernement Oostkust van Sumatra geldt eene bijzondere regeling, welke echter alleen betrekking heeft op Chineezen (Ind. St. 1892 n°. 138, gewijzigd bij Ind. St. 1893 n°. 36).

Immigratie-commissiën.	Aantal personen aan wie in 1921 een toelatingskaart is verleend.				Aantal personen aan wie in 1921 een toelatingskaart is geweigerd.			
	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
Java en Madoera.								
Batavia	5 327	11 106	238	220	—	—	—	—
Semarang	94	1 840	2	22	—	—	—	—
Soerabaja	328	6 390	200	133	1	52	—	1
Totalen voor Java en Madoera	5 749	19 336	440	375	1	52	—	1
Buitengewesten.								
Medan	249	9 709	71	1 801	1	6	—	11
Pontianak	22	2 089	5	53	—	5	—	—
Palembang	62	1 850	8	153	—	7	—	—
Tandjoengpinang	9	66	1	8	—	—	—	—
Makasser	63	2 493	3	21	—	3	—	—
Padang	150	335	3	50	7	1	—	—
Bengkalis	7	2 326	—	28	1	93	1	6
Singkawang	—	874	—	3	—	5	—	—
Bandjermasin	1	503	10	3	—	—	—	—
Tandjoengpandan	10	2 009	—	—	—	8	—	—
Muntok	—	1 095	—	5	—	—	—	—
Menado	2	139	6	—	—	—	—	—
Djambi	4	484	1	8	—	1	—	—
Pangkalpinang	1	357	—	—	—	—	—	—
Balikpapan	13	1 159	2	891	—	1	—	2
Sabang	668	574	10	40	—	—	—	—
Langsar	5	1 797	17	246	—	3	—	—
Tandjoengbalai	6	747	—	162	—	2	—	—
Poeloe Sambo	40	892	1	21	—	4	—	—
Tarakan	59	561	1	93	—	—	—	—
Buitenland (Singapore)	307	449	258	942	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	1 678	30 508	397	4 528	9	139	1	19
Totalen voor Java en Madoera	5 749	19 336	440	375	1	52	—	1
Algemeene totalen in 1921	7 427	49 844	837	4 903	10	191	1	20
In 1920 waren de cijfers:								
Java en Madoera	6 308	6 953	218	298	—	25	1	—
Buitengewesten	2 255	18 402	130	2 199	1	58	4	12
Te Singapore voorzien van bewijzen die aanleiding gaven tot toelating in Nederlandsch-Indië	666	3 298	371	948	—	4	—	—
Algemeene totalen in 1920	9 229	28 653	719	3 445	1	87	5	12

X. Statistiek der gedurende 1920 in de registers van den burgerlijken stand *a*) in Nederlandsch-Indië

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen. Mannelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Mannelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen in 1920 geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen in 1920 geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen in vorige jaren geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen in 1920 geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen in 1920 geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen in vorige jaren geboren. Vrouwelijke kunne.	Huwelijken. Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche bevolking behooren.	Huwelijken. Gemengde huwelijken tusschen Europeanen en inlanders of vreemde oosterlingen.	Huwelijken. Huwelijken buitenslands gesloten in 1920.	Huwelijken. Huwelijken buitenslands gesloten in vorige jaren.	In 1920 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van 1920.	In 1920 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van vorige jaren.
Java en Madoera.																						
Bantam	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	2	1	8	4	—	—	—	—
Batavia	571	499	9	10	15	24	2	—	30	33	58	61	5	4	25	26	405	98	15	3	86	18
Preanger-Regentschappen	311	271	13	9	8	4	—	—	22	17	28	41	3	2	17	19	179	105	1	—	7	3
Cheribon	33	36	1	1	—	1	1	—	2	—	2	6	—	—	—	1	20	4	—	—	1	—
Pekalongan	47	55	2	—	—	—	—	—	2	5	8	11	—	1	6	18	42	8	—	—	2	—
Semarang	193	205	5	1	7	4	2	3	13	10	31	40	3	1	2	6	158	27	1	—	13	3
Rembang	27	30	—	—	—	2	—	—	—	3	3	7	—	—	—	1	11	1	—	1	5	—
Soerabaja	330	315	—	—	12	16	—	—	6	8	43	33	—	—	1	2	278	28	2	1	25	5
Pasoeroean	143	147	2	2	6	3	1	—	7	6	23	23	—	—	2	4	101	11	—	—	10	2
Besoeki	35	35	1	1	1	—	—	—	2	1	9	8	1	—	1	3	21	4	—	—	4	—
Banjoemas	32	18	2	—	3	2	—	—	—	1	9	7	—	—	1	—	17	6	—	—	5	1
Kedoe	75	69	4	3	5	4	1	—	10	1	9	9	1	—	1	2	39	18	—	—	2	4
Djokjakarta	69	73	1	4	1	5	—	—	13	8	23	8	—	—	5	4	43	9	—	—	6	3
Soerakarta	69	63	—	—	4	1	—	—	2	—	8	8	—	—	16	12	59	13	—	—	4	—
Madioen	45	39	2	—	2	1	—	1	3	3	10	13	—	1	5	9	20	6	—	—	1	2
Kediri	82	98	—	—	15	15	—	—	42	54	1	3	—	—	—	—	32	9	3	—	2	—
Madoera	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	1	—	1	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	2070	1960	42	31	79	82	7	5	154	150	267	280	13	9	87	113	1 434	351	23	5	173	41
	4103				173				851				222				1813				214	
Over 1919 waren de cijfers	1579	1402	18	28	72	52	14	5	93	96	295	277	11	2	94	109	1 161	324	9	6	205	36
	3027				143				761				216				1500				241	

a) De opgaven hebben dus alleen betrekking op Europeanen (ook militairen) en tot die inlandsche Christenen, die zich aan de voorschriften omtrent het houden van de registers van den burgerlijken stand hebben onderworpen.

b) Van 24 dezer personen was de geboorteplaats en van 8 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

c) Van deze personen was de geboorteplaats onbekend.

d) Van 2 dezer personen was de geboorteplaats en van 2 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

e) Van 3 dezer personen was de geboorteplaats en van 2 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

f) Van dezen persoon was de geboorteplaats onbekend.

g) Van dezen persoon was de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

STERFGEVALLEN.

In Indië geboren, die den leeftijd bereikten van														Buiten Indië geboren, die den leeftijd bereikten van														Bovendien werd ingeschreven het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende de gegevens bekend waren.		Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	GEWESTEN.
nog geen 2 jaar.		2—10 jaar.		10—20 jaar.		20—40 jaar.		40—60 jaar.		60 jaar en daar boven.		Te zamen.		nog geen 2 jaar.		2—10 jaar.		10—20 jaar.		20—40 jaar.		40—60 jaar.		60 jaar en daar boven.		Te zamen.					
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
2	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	2	4	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	8	Bantam.
35	30	7	11	9	4	22	23	49	19	34	37	156	124	1	2	—	—	—	—	10	2	14	3	15	9	40	16	b) 32	c) 6	374	Batavia.
36	30	4	4	4	4	19	9	11	10	18	17	92	74	—	—	—	—	—	—	18	9	14	—	13	1	45	10	d) 4	e) 5	230	Preanger-Regentsch.
1	3	1	1	2	—	7	1	3	3	3	2	17	10	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	—	—	3	2	—	—	32	Cheribon.
6	4	1	2	2	—	5	1	5	—	3	2	22	9	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	4	2	7	4	—	—	42	Pekalongan.
27	28	7	7	4	6	14	31	22	19	25	14	99	105	—	—	—	—	1	—	8	4	20	3	12	2	41	9	f) 1	f) 1	256	Semarang.
1	7	1	2	—	1	4	1	5	2	3	—	14	13	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	2	1	—	—	30	Rembang.
29	38	11	10	6	11	25	31	30	25	24	65	125	180	—	2	—	—	2	—	28	5	15	4	12	3	57	14	—	—	376	Soerabaja.
13	7	6	2	—	2	11	8	11	8	14	13	55	40	—	—	—	—	1	—	17	3	15	4	4	2	37	9	g) 1	—	142	Pasoeroean.
3	3	—	1	—	—	5	3	9	2	—	2	17	11	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	1	—	7	—	—	—	35	Besoeki.
4	4	—	2	—	—	2	1	3	—	3	3	12	10	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	f) 1	—	25	Banjoemas.
13	3	4	8	4	—	7	4	6	5	4	4	38	24	—	—	—	—	—	—	4	2	7	1	6	—	17	3	f) 1	—	83	Kedoe.
12	4	3	—	4	—	4	3	7	4	4	12	34	23	—	—	—	—	—	—	2	—	4	—	5	2	11	2	—	—	70	Djokjakarta.
8	4	2	4	2	2	10	7	8	3	14	6	44	26	—	—	1	—	—	—	—	1	4	—	1	—	6	1	—	—	77	Soerakarta.
2	—	—	1	1	2	5	—	2	3	5	3	15	9	—	—	—	—	—	—	—	2	3	1	1	—	4	3	c) 4	—	35	Madioen.
5	5	1	—	2	2	2	3	8	6	5	2	23	18	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	6	1	8	2	—	—	51	Kediri.
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	Madoera.
197	171	48	55	41	34	142	127	179	111	160	182	767	680	1	5	1	1	4	—	95	33	105	17	81	22	287	78	44	12	1868	
194	159	48	57	50	31	141	123	163	114	114	135	710	619	1	2	1	2	3	5	133	29	129	14	78	16	345	68	29	6	1777	

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen. Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen in 1920 geboren. Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen in 1920 geboren. Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Huwelijken. Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche bevolking behooren.	Gemengde huwelijken tusschen Europeanen en inlanders of vreemde oosterlingen.	Huwelijken buitenslands gesloten in 1920.	in vorige jaren.	In 1920 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van 1920.	van vorige jaren
Buitengewesten.																						
Sumatra's Westkust .	124	81	—	—	—	—	1	1	4	4	6	8	—	1	7	3	49	18	2	—	—	
Tapanoeli	20	15	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1	—	9	3	—	—	—	
Benkoelen	13	10	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
Lamp. districten . .	7	5	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	1	—
Palembang	27	23	1	—	—	1	—	—	2	—	7	5	—	—	—	2	16	5	—	—	—	—
Djambi	6	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra.	124	128	—	1	2	5	—	—	6	2	9	7	1	1	4	5	47	5	25	3	3	—
Atjeh en onderhoorigheden	47	35	2	2	2	3	—	—	4	1	6	7	1	—	2	3	9	16	3	1	2	—
Riouw en onderhoorigheden	6	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	14	8	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	1	—	—	7	—	—	—	1	—
Billiton	5	5	—	—	2	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	15	10	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	56	50	2	—	—	—	—	—	2	7	—	2	—	—	—	—	6	2	—	—	1	—
Celebes en onderhoorigheden	82	93	3	1	1	2	—	—	4	7	7	11	—	2	4	8	22	13	—	—	2	—
Menado	32	27	—	1	2	1	—	1	4	1	4	5	—	—	5	6	6	18	—	—	—	—
Amboina	40	43	2	—	5	7	—	1	—	—	8	7	1	—	2	1	34	15	—	—	—	—
Nieuw-Guinea . . .	3	6	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	16	14	—	—	2	1	—	—	1	1	3	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	10	7	—	—	2	2	—	—	1	3	5	1	—	—	—	—	3	5	—	—	—	—
Bali en Lombok . .	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten . .	651	573	11	6	20	26	1	3	33	27	61	60	3	5	26	29	219	104	30	4	10	
	1241				50				181				63				357				14	
Over 1919 waren de cijfers	511	493	15	9	26	36	—	3	44	31	58	52	9	9	24	32	145	76	22	7	10	
	1028				65				185				74				250				13	

h) Van deze personen was de geboorteplaats onbekend.

i) Van dezen persoon was de geboorteplaats onbekend.

STERFGEVALLEN.

nog geen 2 jaar. M.	V.	2—10 jaar. M.	V.	10—20 jaar. M.	V.	20—40 jaar. M.	V.	40—60 jaar. M.	V.	60 jaar en daar boven. M.	V.	Te zamen. M.	V.	nog geen 2 jaar. M.	V.	2—10 jaar. M.	V.	10—20 jaar. M.	V.	20—40 jaar. M.	V.	40—60 jaar. M.	V.	60 jaar en daar boven. M.	V.	Te zamen. M.	V.	Bovendien werd ingeschreven het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren. M.	V.	Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	GEWESTEN.
In Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van														Buiten Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van																	
13	9	1	1	1	—	4	5	4	3	1	6	24	24	—	—	—	—	—	—	7	2	4	—	3	—	14	2	—	—	64	Sumatra's Westk.
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	1	3	1	—	—	7	Tapanoeli.
2	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	8	Benkoelen.
—	—	—	—	1	—	2	1	—	—	1	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	7	Lamp. districten.
1	3	—	2	1	—	2	2	2	1	2	1	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	18	Palembang.
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	Djambi.
9	3	4	1	2	—	2	—	2	1	2	—	21	5	—	—	1	—	—	—	9	5	6	1	—	—	16	6	—	—	48	Oostk. van Sumatra
7	3	—	1	—	—	2	1	—	1	—	—	9	6	1	1	1	—	2	—	7	2	4	1	—	—	15	4	h) 2	i) 1	37	Atjeh en onderhoorigheden.
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	3	2	—	—	7	Riouw en onderhoorigheden.
1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	6	Banka en onderh.
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	Billiton.
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	3	—	—	—	5	Westerafdeeling van Borneo.
10	3	—	2	2	—	3	1	1	—	1	1	17	7	—	—	—	—	1	—	8	1	3	1	—	—	12	2	—	—	38	Zuider- en Oosterafdeel. v. Borneo.
14	9	5	6	1	1	5	4	4	5	3	3	32	28	—	—	—	—	1	—	8	3	4	—	1	—	14	3	—	—	77	Celebes en onderh.
5	4	—	2	3	—	—	2	1	1	2	2	11	11	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	1	—	5	1	—	—	28	Menado.
6	6	2	1	1	2	1	4	—	3	—	1	10	17	2	—	—	—	—	1	12	2	5	3	2	—	21	6	—	—	54	Amboina.
—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	6	N uw-Guinea.
1	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	Ternate en onderhoorigheden.
—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	4	3	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	10	Timor en onderh.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	Bali en Lombok.
76	48	15	16	12	3	26	23	17	17	13	19	159	126	3	1	2	—	4	1	68	18	30	6	9	1	116	27	2	1	431	
57	48	21	13	9	10	31	27	27	22	15	14	160	134	—	—	—	1	3	2	65	23	45	5	14	—	127	31	2	—	454	

(Staat X betreffende de registers van den burgerlijken stand gedurende 1920 zal later volgen.)

XI. Statistische opgaven betreffende de in de jaren 1919, 1920 en 1921 in de buiten

GEWESTEN.	GEREGISTREERDE																													
	1919.																													
	Bantammers.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Niassers.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Lombokkers.	Dajakkers.	Gorontaleezen.	Makassaren.	Totaal.	Bantammers.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.
Sumatra's Westk.	—	458	402	13	—	1	2	2	1	—	—	—	—	13	—	—	6	1	—	—	899	—	833	627	16	—	4	3	—	8
Tapanoeli. . . .	—	1 373	468	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 841	—	2 906	925	1	—	10	—	—	—
Benkoelen . . .	—	892	519	1	—	10	1	—	—	—	—	—	—	—	157	—	—	—	—	—	1 580	—	594	440	—	—	1	3	1	—
ampongsche districten	—	1 630	392	—	—	—	—	—	—	—	—	—	171	—	51	—	—	—	—	—	2 244	—	2 213	373	—	—	—	—	—	—
'alembang . . .	—	1 901	248	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 151	—	4 088	588	1	—	—	—	—	—
jambi	—	82	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ostk. van Sumatra	143	68 894	5671	65	64	25	15	—	—	—	1428	—	—	—	28 094	2	—	—	—	—	104 401	75	84 186	6013	28	40	21	20	—	—
tjeh en onderhoorigheden . .	6	10 282	767	1	2	20	8	—	—	—	2	—	—	77	—	2	—	—	—	—	11 167	3	5 179	345	1	1	6	6	—	—
iouw en onderhoorigheden . .	—	2 296	282	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	226	—	—	—	—	—	2 804	—	—	—	—	—	—	—	—	—
illiton.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 804	—	—	—	—	—	6 804	—	—	—	—	—	—	—	—	—
'esterafdeeling van Borneo . .	—	24	15	3	—	—	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	222	—	311	84	5	—	—	13	—	1
uider- en Oosterafd. van Borneo.	—	974	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114	1 091	—	753	36	—	—	—	7	—	—
lebes en onderhoorigheden . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
nado	—	139	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	180	—	538	60	—	—	—	—	—	—
rnate en onderhoorigheden . .	—	2	1	—	—	—	—	232	2	7	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	278	—	2	—	—	—	—	—	161	—
nboina	—	311	9	1	—	—	—	27	5	14	—	174	3	—	—	—	—	—	—	—	544	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . .																					136 378									

a) Het aantal in 1921 overleden contractkoelies bedroeg in: Sumatra's Westkust 222, Tapanoeli 39, Benkoelen 208, Lampongsche districten 150, Palembang 84, Oostkust van Sumatra 2234, Atjeh en onderhoorigheden 179, Billiton 133, Westerafdeeling van Borneo 6, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 394, Menado 12, Ternate en onderhoorigheden 1 en Amboina 2, of te zamen 3664.

gewesten, waar koelie-ordonnantiën van kracht zijn, geregistreerde contract-koelies.

CONTRACT-KOELIES IN

1920.												1921. *a)*																					
Amboineezen.	Klingaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Niassers.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Lombokkers.	Dajakkers.	Gorontaleezen.	Makassaren.	Totaal.	Bantammers.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Sangireezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Niassers.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Lombokkers.	Papoea's.	Gorontaleezen.	Makassaren.	Totaal.
1	—	—	—	146	—	—	1	—	—	—	1 639	1	854	688	14	—	2	2	1	8	2	—	—	—	—	11	25	—	4	—	—	—	1 612
—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	3 851	—	1 712	482	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 194
—	—	—	—	1	126	—	—	—	—	—	1 166	—	1 910	909	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	—	—	—	—	—	2 899
—	—	—	79	—	—	—	—	—	—	—	2 665	—	1 672	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	1 801
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 677	—	2 670	508	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 178
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	163	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	243
—	1 381	—	—	—	22 358	—	—	—	—	—	114 122	60	82 724	4 662	23	21	6	7	—	—	—	1 298	—	—	—	—	30 265	—	—	—	—	—	119 066
—	7	—	—	17	—	—	—	—	—	—	5 565	—	3 553	256	3	—	10	2	—	—	—	1	—	—	—	52	—	—	—	—	—	—	3 877
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	4 093	—	—	—	—	—	4 093	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 706	—	—	—	—	—	2 706
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	414	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1 178	—	—	—	—	—	1 974	—	3 999	306	5	—	1730	—	—	368	—	—	—	—	—	—	332	—	—	—	—	—	6 740
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	3	—	—	—	25	—	626	—	769	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	4	—	—	—	—	—	833
1	—	208	—	—	—	—	—	—	—	—	372	—	—	—	—	—	14	—	58	—	2	—	—	8	—	—	—	—	—	9	2	—	93
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	304	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	114	4	—	—	—	—	—	—	1	435
											141 164																						145 677

XII. Overzicht van de gedurende het tijdvak 1 Juni 1921—ult. Mei 1922, met dispensatie van het daartegen bij Ind. St. 1887 n°. 8 uitgevaardigd verbod, verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen de Nederlandsche kolonie Suriname.

Datum en nummer van het Gouv. Bt. waarbij de vergunning is verleend.	De vergunning is verleend aan:	De vergunning is verleend ten behoeve van:	Plaats, waar de onderneming is gelegen.	Aantal inlanders tot het werven waarvan de vergunning is verleend.
16 Dec. 1921 n°. 58 (verlenging).	het Gouvernement van Britsch Noord-Borneo.	landbouwondernemingen.	Britsch Noord-Borneo.	3000
18 April 1922 n°. 4.	den consul van Frankrijk te Batavia.	landbouw- en nijverheidsondernemingen.	Nieuw-Caledonië.	400
20 Mei 1922 n°. 89.	A. B. van Delden, beheerder van de landbouwonderneming Selborne Plantation.	de aan de Selborne Plantation Company lim. behoorende landbouwonderneming Selborne Plantation.	Pahang (Gefedereerde Maleische Staten).	100

XIII. Gewestelijk en afdeelingsgewijs overzicht der rietbranden over het jaar 1921.

Residentiën.	Afdeelingen.	Bruto uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Bruto uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden in de vorige kolom: Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Specificeering: Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Specificeering: Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen: Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbranden verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politie-rechter.
Soerabaja	Soerabaja. . . .	755	89½	11.87	33	4.37	25	4	4	7	—	4	3	—
	Sidoardjo	12 723	252	1.98	100	0.78	17	29	54	16	9	6	1	—
	Modjokerto . . .	11 649	77	0.66	48	0.41	5	18	25	20	9	7	4	1
	Djombang . . .	12 206	36	0.29	25	0.20	—	13	12	5	5	—	—	5
	Totalen . . .	37 333	454½	1.22	206	0.55	47	64	95	48	23	17	8	6
Pasoeroean	Pasoeroean . . .	4 929½	116½	2.36	44	0.88	3	21	20	6	1	5	—	—
	Bangil.	5 361¼	66	1.23	47	0.87	8	14	25	22	13	8	1	—
	Malang	5 408½	31¾	0.58	25	0.46	—	16	9	16	—	4	12	—
	Probolinggo . .	3 819¼	150¾	3 94	56	1.46	19	17	20	9	4	1	4	—
	Kraksaän	6 616	34½	0.52	28	0.42	2	10	16	20	8	6	5	1
	Loemadjang . .	8 362	114¼	1.36	39	0.46	8	10	21	9	3	5	1	—
	Totalen . . .	34 496½	513¾	1.48	239	0.69	40	88	111	82	29	29	23	1
Kediri	Kediri	19 223	158	0.82	78	0.40	4	38	36	23	9	7	7	4
	Berbek	6 681	197	2.94	38	0.57	13	10	15	1	—	—	1	—
	Toeloengagoeng	1 400	4	0.30	3	0.21	1	2	—	—	—	—	—	—
	Blitar	5 999	75	1.25	54	0.90	2	24	28	16	11	3	2	—
	Totalen . . .	33 303	434	1.30	173	0.52	20	74	79	40	20	10	10	4

Residentiën.	Afdeelingen.	Bruto uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Bruto uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden in de vorige kolom. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbranden verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politie-rechter.
Besoeki	Bondowoso . . .	1 983	24	1.20	9	0.45	1	8	—	1	—	—	1	—
	Panaroekan. . .	6 608¼	46¼	0.70	30	0.45	5	11	14	14	3	7	4	—
	Banjoewangi . .	643	2	0.21	2	0.34	2	—	—	2	—	—	2	—
	Djember.	389¾	¾	0.18	2	0.10	—	—	2	1	—	—	1	—
	Totalen . . .	9 624	73	0.75	43	0.45	8	19	16	18	3	7	8	—
Madioen	Madioen.	5 022	102¼	2.04	17	0.34	—	11	6	8	1	1	6	1
	Ponorogo	596¾	4	0.67	4	0.67	1	1	2	4	—	3	1	—
	Magetan.	3 561	62¾	1.76	10	0.27	2	3	5	5	1	4	—	—
	Ngawi.	1 731¾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen . . .	10 911½	169	1.55	31	0.29	3	15	13	17	2	8	7	1
Banjoemas	Poerwakerta . .	2 006¼	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Poerbalingga. .	2 154¼	0.01	zeer klein	1	z. klein	—	1	—	—	—	—	—	—
	Bandjarnegara .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Banjoemas . . .	3 647	1½	0.04	14	0.39	1	10	3	1	1	—	—	—
	Tjilatjap	355¼	0.03	zeer klein	1	0.03	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen . . .	8 162¾	1½	0.02	16	0.19	1	11	3	1	1	—	—	—
Kedoe	Magelang	414	7¼	1.74	16	3.86	3	13	—	—	—	—	—	—
	Poerworedjo . .	4 967	7	0.14	10	0.20	1	2	7	4	1	1	2	—
	Keboemen . . .	17	1½	9.47	4	23.53	—	4	—	2	—	2	—	—
	Totalen . . .	5 398	15¾	0.29	30	0.56	4	19	7	6	1	3	2	—
Cheribon.	Cheribon	9 843	221½	2.25	78	0.79	7	18	53	28	10	14	4	—
	Indramajoe. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Madjalengka . .	3 635	26¾	0.72	11	0.30	5	1	5	9	4	2	3	—
	Totalen . . .	13 478	248¼	1.85	89	0.66	12	19	58	37	14	16	7	—
Pekalongan	Pekalongan. . .	4 806	115	2.4	34	0.7	2	13	19	7	2	4	1	—
	Pemalang. . . .	6 125	8¾	0.14	12	0.19	—	—	12	4	3	—	1	—
	Tegal	5 687	160	2.8	42	0.7	—	1	41	—	—	—	—	—
	Brebes.	5 626	162¾	2.9	81	1.4	—	15	66	4	—	—	4	2
	Totalen . . .	22 244	446½	2.02	169	0.76	2	29	138	15	5	4	6	2
Semarang	Kendal	3 986	61	1.53	18	0.45	—	6	12	7	—	—	7	—
	Salatiga.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Demak	597	40	6.67	2	0.5	—	—	2	—	—	—	—	—
	Koedoes.	4 195	73¼	1.75	21	0.52	—	5	16	3	2	1	—	—

Residentiën.	Afdeelingen.	Bruto uitgestrektheid van den riet-aanplant (in bouws).	Bruto uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden in de vorige kolom. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbranden verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politie-rechter.
Semarang	Pati	3 461	52½	1.52	11	0.32	1	5	5	5	3	—	2	—
	Japara.	1 595	16¼	1.03	10	0.60	3	2	5	1	—	—	1	—
	Totalen . . .	13 834	243	1.76	62	0.45	4	18	40	16	5	1	10	—

RECAPITULATIE.

Soerabaja. . . .	37 333	454½	1.22	206	0.55	47	64	95	48	23	17	8	6
Pasoeroean . . .	34 496½	513¾	1.48	239	0.69	40	88	111	82	29	29	23	1
Kediri	33 303	434	1.30	173	0.52	20	74	79	40	20	10	10	4
Besoeki	9 624	73	0.75	43	0.45	8	19	16	18	3	7	8	—
Madioen.	10 911½	169	1.55	31	0.29	3	15	13	17	2	8	7	1
Banjoemas . . .	8 162¾	1½	0.02	16	0.19	1	11	3	1	1	—	—	—
Kedoe	5 398	15¾	0.29	30	0.56	4	19	7	6	1	3	2	—
Cheribon	13 478	248¼	1.85	89	0.66	12	19	58	37	14	16	7	—
Pekalongan. . .	22 244	446½	2.02	169	0.76	2	29	138	15	5	4	6	2
Semarang. . . .	13 834	243	1.76	62	0.45	4	18	40	16	5	1	10	—
Algemeene totalen . . .	188 784¾	2 599¼	1.38	1 058	0.56	141	356	560	280	103	95	81	14

XIV. Lijst van in Nederlandsch-Indië bestaande vakvereenigingen.

1. Vereeniging van rechtskundige ambtenaren.
2. Vereeniging van inlandsche rechtskundigen.
3. Djaksa-bond Oostkust van Sumatra.
4. Bond van pandhuispersoneel in Nederlandsch-Indië.
5. Perserikatan Pegawai Pegadaian Boemipoetra (P. P. P. B.) [1])
6. Perserikatan Beheerder dan Onderbeheerder Hindia. [1])
7. Opiumregie-Bond van Nederlandsch-Indië te Soerakarta.
8. Opiumregie-Bond Loear Djawa Madoera te Medan.
9. Bond van ambtenaren bij de in- en uitvoerrechten en accijnzen in Nederlandsch-Indië, kortheidshalve genaamd „Douane-bond", te Batavia.
10. Perhimpoenan Boemipoetra Pabean te Batavia. [2])
11. Vereeniging van hoogere ambtenaren bij de Landskantoren in Nederlandsch Indië.
12. Vereeniging van ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur in Nederlandsch-Indië, te 's-Gravenhage (Eene tijdelijke vertegenwoordiging zetelt te Weltevreden).
13. Vereeniging van gediplomeerde gezaghebbers bij het Binnenlandsch Bestuur, te Batavia.
14. Oud Osvianen-Bond, te Bandoeng. [3])
15. Kadasterbond, vereeniging van inlandsche kadasterambtenaren, waarvan het hoofdbestuur te Soerabaja zetelt.
16. Vereeniging van hooger technisch kadasterpersoneel in Nederlandsch-Indië, te Bandoeng.
17. Bond van volkscredietwezen-ambtenaren, te Djokja.
18. Broederschap van commissarissen van politie, te Batavia.
19. Bond van politie-opzieners in Nederlandsch-Indië, te Batavia.
20. Perserikatan Pegawai Politie Boemi Poetra Algemeene Politie di Hindia Belanda, te Semarang.
21. Bond van hoofdagenten, te Soerabaja.
22. Bond van niet-gediplomeerde ambtenaren en klerken bij de Departementen van Algemeen Bestuur en Hooge Colleges in Nederlandsch-Indië, te Batavia.
23. Vereeniging van voor den Indischen administratieven dienst opgeleide ambtenaren, te Batavia.
24. Vereeniging van leeraren M. O. in Nederlandsch-Indië.
25. Het Nederlandsch-Indisch Onderwijzersgenootschap.
26. De Katholieke Onderwijzers-Bond.
27. De Christelijke Onderwijzers-vereeniging in Nederlandsch-Indië.
28. Perserikatan Goeroe-Goeroe Hindia Belanda (P. G. H. B.) [4]).
29. Perhimpoenan Goeroe Bantoe (P. G. B.) [4]).
30. Perserikatan Goeroe Ambachtsschool (P. G. A. S.) [4]).
31. De inlandsche leeraarsbond te Amboina.
32. Bond van geneesheeren in Nederlandsch-Indië.
33. Nederlandsch-Indische apothekers-assistenten-bond.
34. Bond van ziekenverplegers en -verpleegsters in Ned.-Indië (P. Z. V. B.), te Weltevreden.

[1]) Inlandsch pandhuispersoneel.
[2]) Inlandsch douane-personeel.
[3]) Oud-leerlingen der opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren.
[4]) Inlandsche onderwijzers.

35. Perhimpoenan ziekenverplegers (pleegsters) boemi poetra di Hindia Belanda.
36. Vereeniging van Indische landbouwleeraren.
37. Vereeniging van inlandsche landbouwleeraren.
38. Vereeniging Boedi Karjo (bestaande uit landbouwers).
39. Vereeniging van ambtenaren bij het boschwezen in Nederlandsch-Oost-Indië.
40. Bond van boschwezen-personeel.
41. Wono Temtono, vereeniging van lager boschpersoneel.
42. Nederlandsch-Indische vereeniging voor diergeneeskunde en dierenteelt.
43. Bond van Nederlandsch-Indische dierenartsen.
44. De Vee-Mantri-Bond.
45. Vereeniging van natuurwetenschappelijk personeel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.
46. Bond van tabaksgeëmployeerden.
47. De Nederlandsch-Indische vereeniging van handelsgeëmployeerden.
48. Vereeniging van waterstaatsingenieurs.
49. Vereeniging van bouwkundigen in Nederlandsch-Indië.
50. Vereeniging van werktuigkundigen in Nederlandsch-Indië.
51. Vereeniging van inlandsch personeel der Burgerlijke Openbare Werken.
52. Vereeniging van ingenieurs bij 's Lands mijndiensten in Nederlandsch-Indië, te Batavia.
53. Vereeniging „Ons Belang", gewijd aan de belangen van het personeel bij 's Lands mijndiensten en het mijnwezen en personeel ressorteerende onder ontginningen van gouvernementswege in Nederlandsch-Indië, te Sawahloento.
54. Vereeniging van spoor- en tramwegpersoneel (verkort V. S. T. P.), te Semarang.
55. De Algemeene Spoorbond, te Soerabaja.
56. Bond van niet-gegradueerd personeel der 1ste klasse bij den dienst der staatsspoor- en tramwegen (verkort Staatsspoorbond), te Weltevreden.
57. Vereeniging van werkplaatstechnici te Meester-Cornelis.
58. Conducteursbond te Meester-Cornelis.
59. Vereeniging Boemi Poetra Sumatra Staatsspoor te Padang.
60. Vereeniging van gegradueerd personeel van den administratieven dienst der staatsspoor- en tramwegen (verkort Vada), te Weltevreden [5]).
61. Vereeniging van ingenieurs van tractie en materieel der staatsspoor- en tramwegen (verkort Vitem), te Weltevreden [5]).
62. Vereeniging van gegradueerd personeel van den dienst van beweging en handelszaken der staatsspoor- en tramwegen (verkort V. d. B.), te Weltevreden [5]).
63. Vereeniging van ingenieurs bij de civiele dienstvakken der staatsspoor- en tramwegen (verkort Vericid), te Weltevreden [5]).
64. Vereeniging van ingenieurs bij den post-, telegraaf- en telefoondienst.
65. Vereeniging van inspecteurs bij den post-, telegraaf- en telefoondienst.

[5]) Deze vereenigingen zijn vereenigd tot een federatie.

66. Bond van ambtenaren en beambten bij den post-, telegraaf- en telefoondienst.

67. Keroekoenan Pegawai Post Boemipoetra.

68. Europeesche onderofficiersvereeniging „Ons Aller Belang".

69. Vereeniging van Amboineesche (Menadoneesche) onderofficieren „Onderlinge Steun".

70. Bond van Amboineesche (Menadoneesche) militairen „Wilhelmina".

71. Nederlandsch-Indische Officiers-vereeniging.

72. Nederlandsch-Indische Onderluitenants-vereeniging.

73. Europeesche korporaals-vereeniging „Onze Belangen".

74. Vereeniging „Sarikat militair Timoer".

75. Vereeniging van ambtenaren behoorende tot het Departement van Oorlog.

76. Hoofdafdeeling Nederlandsch-Indië van de Vereeniging van verlofs-officieren der Nederlandsche Land- en Zeemacht.

77. Nederlandsch-Indische loodsen-vereeniging.

78. Onderling Belang, vakvereeniging van het lager personeel bij het marine-etablissement te Soerabaja.

79. Java Suiker Werkgevers Bond, te Soerabaja.

80. Vereeniging van Machinefabrieken, te Soerabaja.

81. Federatie van Drukkerspatroons in Ned.-Indië, te Batavia.

82. Vereeniging van Soerabaja'sche Drukkerspatroons, te Soerabaja.

83. Algemeene Bond van winkeliers, te Soerabaja.

84. „Middenstand-vereeniging Bandoeng", te Bandoeng.

85. Algemeene Vereeniging van rubberplanters ter Oostkust van Sumatra, te Medan.

86. Het Deli Planters Comité, te Medan.

87. Het Nederlandsch-Indisch Landbouw Syndicaat, te Soerabaja.

88. Vorstenlandsche Landbouwvereeniging, te Soerakarta.

89. Vereeniging van Nederlandsch-Indische Spoor- en Tramwegmaatschappijen, te Semarang.

90. Bond van geëmployeerden bij de suikerindustrie op Java en Madoera, te Soerabaja [6].

91. Bond van cultuur-geëmployeerden in Ned.-Indië, te Bandoeng [6].

92. Vakvereeniging voor assistenten in Deli, te Medan [6].

6) Federatief vereenigd in: de Federatie van Europeesche werknemers in Ned.-Indië, te Bandoeng.

93. Nederlandsch-Indische Bond van employé's in de grafische vakken, te Batavia [6].

94. Bond van geëmployeerden bij de pharmaceutische bedrijven in Ned.-Indië, te Batavia [6].

95. Bond van Europeesche geëmployeerden in den handel, te Soerabaja [6].

96. Vereeniging „de Nieuwe Handelsbond Sumatra", te Medan [6].

97. Bond van Europeesche geëmployeerden in de technische bedrijven en bouwvakken in Ned.-Indië, te Soerabaja [6].

98. Vereeniging „Vereenigde employé's der hollandsche aanneming-maatschappij „Recht na Plicht", te Soerabaja [6].

99. Vereeniging van Nederlandsche gezagvoerders en stuurlieden ter koopvaardij, afd. Ned.-Indië, te Batavia [6].

100. Vereeniging van scheepswerktuigkundigen, afd. Ned.-Indië (Nederlandsch-Indisch machinisten-steunfonds), te Batavia.

101. Vereeniging van administrateurs in de bergcultures, te Malang.

102. Vereeniging van geëmployeerden bij de Petroleum-Industrie in Ned.-Indië.

103. Vereeniging van radio-telegrafisten, te Tandjoengpriok.

104. Vereeniging van employé's bij de Deli-Spoorwegmaatschappij, te Medan.

105. Perserikatan Kaoem Boeroeh (arbeidersbond), te Djokja [7].

106. Perserikatan Kaoem Boeroeh (algemeene bond van arbeiders op de ondernemingen), te Djokja [7].

107. Perserikatan Kaoem Tani (boerenbond), te Djokja [7].

108. Personeel fabrieksbond (P. F. B.), te Djokja [7].

109. Sarekat Boeroeh Fabrikan, te Poerwakerta.

110. Sarekat Pegawai Pelikan, te Tjepoe (bond van personeel in de petroleum-industrie).

111. Perserikatan Pegawai (P. B. M.) te Pladjoe (idem).

112. Vereeniging Kaoem Boeroeh Minjak, te Soerabaja (idem).

113. Typografenbond, te Semarang (Sarekat Pegawai Pertjitakan).

114. Havenarbeidersbond, te Semarang.

115. Metaalbewerkersbond, te Semarang.

116. Kleermakersbond, te Semarang.

117. Estates Klerkenbond Sumatra's Oostkust, te Medan.

118. Personeel Handelsbond voor Sumatra, te Medan.

7) Deze centrale organisaties zijn federatief vereenigd in de Perikatan Perserikatan Kaoem Boeroeh (Vakcentrale), te Djokja.

Bijlage H.

(Zie hoofdstuk J, afd. I en V, van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

betreffende eenige onderwerpen in betrekking staande tot het departement van Binnenlandsch Bestuur, over 1921.

I. Distributie der controleurs en adspirant-controleurs.
II. Overzicht betreffende samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera.
III. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste verrichtingen van het kadaster-personeel.

I. Overzicht betreffende de werkzaamstelling op het einde van 1921 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera en van de gezaghebbers in de buitengewesten.

Verdeeling van het organiek toegestaan controleerend personeel.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Aantal controleurs.	Aantal adspirant-controleurs.
Bantam	4	1
Batavia	5	1
Preanger-Regentschappen	8	1
Cheribon	5	1
Pekalongan	7	2
Semarang	13	6
Rembang	5	—
Soerabaja	8	3
Pasoeroean	9	6
Besoeki	6	2
Banjoemas	2	3
Kedoe	10	2
Soerakarta	6	—
Djokjakarta	2	—
Madioen	5	—
Kediri	7	2
Madoera	5	—
Op het einde van 1921 in dienst	107	30

BUITENGEWESTEN.

GEWESTEN.	Aantal controleurs.	Aantal adspirant-controleurs.	Aantal gezaghebbers.	Aantal controleurs of gezaghebbers.	Aantal controleurs of gezaghebbers of actief dienende officieren met den titel van gezaghebber.
Sumatra's Westkust	10	5	4	5	—
Tapanoeli	11	2	2	1	1
Benkoelen	6	1	4	—	—
Lampongsche districten	4	2	3	—	—
Palembang	14	3	1	—	—
Djambi	7	1	—	—	—
Oostkust van Sumatra	13	3	6	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	10	4	12	1	—
Banka en onderhoorigheden	5	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	6	1	2	—	—
Billiton	—	—	1	—	—
Westerafdeeling van Borneo	7	—	3	5	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	20	2	3	—	—
Celebes en onderhoorigheden	18	3	9	—	9
Menado	12	3	4	—	—
Amboina	6	—	9	—	1
Ternate en onderhoorigheden	2	—	5	—	—
Timor en onderhoorigheden	10	—	12	—	3
Bali en Lombok	10	1	1	—	—
Nieuw-Guinea	—	—	15	1	—
	171	31	96	13	14

Controleerend personeel, tijdelijk werkzaam gesteld buiten den bestuursdienst of in controleursbetrekkingen die niet in de formatie zijn opgenomen.

	Controleurs.	Adspirant-controleurs.
Java en Madoera.		
Werkzaam gesteld als waarnemend adjunct-inspecteur voor agrarische zaken en verplichte diensten	1	—
Werkzaam gesteld als waarnemend adjunct-inspecteur der landelijke inkomsten	2	—
Tijdelijk ter beschikking van den directeur van binnenlandsch bestuur	1	—
Tijdelijk belast met de waaarneming der betrekking van inspecteur van het landbouwonderwijs	1	—
Tijdelijk ter beschikking van den resident van:		
Djokjakarta, voor de agrarische zaken	1	—
Soerakarta, voor de agrarische zaken	1	—
Soerakarta, voor de pestbestrijding	1	—
Semarang, voor de pestbestrijding	1	—
Kedoe, voor de pestbestrijding	2	—
Batavia, voor de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek	1	—
Preanger-Regentschappen, voor de veeteelt, irrigatie en hydrologische belangen	1	—
Bali en Lombok, voor de invoering van eene landrenteregeling in dat gewest	1	—
Waarnemend consul der Nederlanden te Djeddah	1	—
Buitengewesten.		
Waarnemend ambtenaar bij de afdeeling bestuurszaken der buitengewesten	1	—
Werkzaam bij den dienst van het volkskredietwezen	1	—
Tijdelijk ter beschikking van den algemeenen secretaris	1	—
Totaal	18	—

II. Overzicht over 1921 betreffende samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera.

GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1921 is overgegaan tot:		GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1921 is overgegaan tot:	
	samenvoeging van desa's.	splitsing van desa's.		samenvoeging van desa's.	splitsing van desa's.
Bantam	3	—	Madoera	45	—
Preanger-Regentschappen	104	—	Pasoeroean	28	—
Pekalongan	1	—	Besoeki	—	2
Semarang	7	—	Banjoemas	13	—
Rembang	15	—	Kediri	2	—
Soerabaja	62	4			

III. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste verrichting

Gewesten waar kadastrale opmetingen plaats hadden of waar de functiën van gouvernements landmeter aan de ambtenaren van het kadaster waren opgedragen.	Uitgestrektheid en aantal perceelen gedurende 1921 opgemeten							
	Eigendomskadaster.				Dienst van gouvernemen			
	Nieuwe metingen.		Bijhouding.		Hermeting, splitsing, enz. van landerijen en erfpachtsperceelen.		Uitgifte van gronden in erfpacht.	
	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen
Java en Madoera.								
Bantam	—	—	2	16	—	—	1 623	6
Batavia	—	—	1 326	950	39	4	106	2
Preanger-Regentschappen	—	—	2 057	1 006	—	—	1 131	18
Cheribon	—	—	96	332	—	—	14 367	41
Pekalongan	—	—	107	534	—	—	7	1
Semarang	—	—	3 857	476	1	1	2	1
Rembang	—	—	20	152	—	—	—	—
Soerabaja	—	—	694	717	—	—	—	—
Pasoeroean	54	407	70	304	112	5	390	7
Besoeki	—	—	5	44	—	—	—	—
Banjoemas	—	—	48	290	—	—	225	1
Kedoe	—	—	150	210	—	—	—	—
Djokjakarta	—	—	90	134	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	70	100	—	—	—	—
Madioen	—	—	7	36	—	—	9	2
Kediri	—	—	42	125	31	4	38	3
Madoera	—	—	5	42	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	54	407	8 646	5 468	183	14	17 898	82
Buitengewesten.								
Sumatra's Westkust	—	—	55	160	—	—	25	3
Tapanoeli	40	60	1	7	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	1 417	—	6	15	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	—	1	30	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	—	—	187	239	501	3	22	1
Ternate en onderhoorigheden	—	—	246	35	—	—	—	—
Menado	—	—	30	94	—	—	37	1
Billiton	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	—	12	83	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	1 457	60	558	663	501	3	84	5
" " Java en Madoera	54	407	8 646	5 468	183	14	17 898	82
Algemeene totalen	1 511	467	9 184	6 131	684	17	17 982	87

an het kadaster in Nederlandsch-Indië over 1921.

...andmeter. Voor de opmaking van andere meetbrieven buiten de kadastrale afdeelingen. Hectaren.	Perceelen.	Gedurende 1921 zijn afgegeven onderstaand aantal meet-brieven.	landmeters-kennissen.	certificaten tot publieken verkoop.	kopieën en extracten.	zijn in onderstaand aantal gevallen inzagen verleend.	gedane meet-kundige ver-richtingen.	is aan salaris ontvangen.	is aan zegelrecht ontvangen.
5	12	25	46	1	13	10	—	f 3 657,03	f 113,50
37	150	693	1 426	118	832	6 501	2	63 008,90	3 694,50
—	—	805	647	69	283	1 521	12	39 449,07	2 466,50
49	65	248	245	13	65	208	4	27 759,48	819,—
89	64	234	224	31	49	165	2	7 596,69	760,50
84	176	466	679	84	217	279	8	20 385,02	2 001,—
15	60	149	166	5	52	151	7	3 949,02	549,—
37	90	687	862	88	340	3 773	39	57 273,48	2 697,—
185	360	750	508	34	197	1 801	32	29 669,54	2 157,—
172	214	254	92	3	44	21	11	8 705,68	562,50
24	37	127	104	1	23	93	1	3 736,51	382,50
40	51	235	211	44	61	296	12	7 164,68	750,—
20	15	93	67	4	30	120	—	4 942,—	279,—
2	2	41	86	12	28	22	—	2 440,—	232,50
11	48	78	43	2	8	628	3	1 721,01	189,—
58	83	204	159	11	35	2 030	12	8 492,37	589,50
9	30	72	26	1	10	1	1	1 205,66	157,50
837	1 457	5 161	5 591	521	2 287	17 620	146	f 291 156,14	f 18 400,50
20	30	167	208	11	93	67	25	f 7 505,23	f 672,—
1	6	88	6	—	1	—	—	2 066,89	141,—
82	111	126	29	1	46	11	14	4 973,67	300,—
—	—	21	—	—	1	1	—	222,25	33,—
52	43	154	140	16	54	189	3	6 895,95	482,50
—	—	10	24	3	4	—	—	628,—	57,—
41	27	65	113	2	34	147	6	3 326,02	307,50
—	—	—	13	—	2	1	—	145,—	22,50
14	96	150	35	—	57	25	4	3 067,98	339,—
210	313	781	568	33	292	441	52	f 28 830,99	f 2 354,50
837	1 457	5 161	5 591	521	2 287	17 620	146	291 156,14	18 400,50
1 047	1 770	5 942	6 159	554	2 579	18 061	198	f 319 987,13	f 20 755,—

Bijlage J.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 1, van het verslag.)

Overzicht van de opbrengst van het hoofdgeld der heerendienstplichtigen in de gouvernementslanden van Java en Madoera over 1921.

GEWESTEN.	Uniform bedrag per heerendienstplichtige (zie Ind. St. 1914 n°. 314, 1915 n°. 297 en 1916 nos. 174 en 535).	Totaal bedrag van den aanslag van het hoofdgeld over 1921.	Kosten van den aanslag en invordering, zijnde het aan de desahoofden toekomende collecteloon van 8 %.	Zuiver bedrag van den aanslag.	In 1921 door de bevolking aangezuiverd.
Bantam	f 2,45	f 361 624,75	f 28 929,98	f 332 694,77	f 361 624,75
Batavia	1,— en f 2,65	468 139,10	37 451,12	430 687,98	458 236,38^5
Preanger-Regentschappen	2,85	1 141 171,15	91 293,69	1 049 877,46	1 139 988,15
Cheribon	2,25	656 108,10	52 488,64	603 619,46	655 824,60
Pekalongan	2,30	681 010,20	54 480,81	626 529,39	680 844,70
Semarang	1,— en f 2,—	904 019,40	72 321,55	831 697,85	903 973,40
Rembang	2,—	534 714,—	42 777,12	491 936,88	531 567,—
Soerabaja	2,75	956 554,60	76 524,36	880 030,24	956 554,60
Pasoeroean	2,70	934 210,75	74 736,86	859 473,89	934 210,75
Besoeki	2,50	626 792,50	50 143,40	576 649,10	626 792,50
Banjoemas	2,35	463 822,05	37 105,76	426 716,29	463 822,05
Kedoe	2,—	642 666,—	51 413,28	591 252,72	641 204,—
Kediri	2,—	583 285,25	46 662,82	536 622,43	583 189,25
Madioen	2,90	475 555,85	38 044,46	437 511,39	475 408,35
Madoera	1,—	349 175,—	27 934,—	321 241,—	349 167,—
Totalen		f 9 778 848,70	f 782 307,85	f 8 996 540,85	f 9 762 407,48^5

Bijlage K.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT

van de verrichte HEERENDIENSTEN in sommige gewesten buiten Java en Madoera gedurende 1921. *)

*) In de overige in deze bijlage niet genoemde gewesten, met uitzondering van de gewesten Lampongsche districten, Djambi en Oostkust van Sumatra, worden van de onder gouvernements rechtstreeksch bestuur staande inlandsche bevolking geen of doorgaans geen heerendiensten gevorderd.

GEWESTEN. *a*)	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1921 werkelijk gevord… — onderhoud en gewone herstellingen van: landwegen en mijlpalen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	passanggrahans en passantenhuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: landwegen en mijlpalen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	wachthuizen.	passanggrahans en passantenhuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	bezette… van wacht… huizen…
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sumatra's Westkust . .	33 264	1 164 240	83 087	—	12 788	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tapanoeli	79 707	2 789 745	744 063	7 701	58 813	—	—	1 812	3 646	30 272	—	—	15 210	—
Benkoelen	46 801	1 638 035	863 483	—	38 323	—	—	20 093	175 702	18 538	—	—	24 156	—
Palembang	164 360	5 752 600	2 083 318	49 912	56 100	—	—	5 219	94 272	21 559	—	—	2 353	—
Atjeh en onderhoorigheden *b*)	23 771	605 556	481 050	—	6 900	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	146 427	3 807 102	909 809	33 536	60 042	912	7388	—	—	—	—	1302	—	68 0…
Celebes en onderhoorigheden	164 961	4 948 830	1 574 203	—	43 796	607	3006	82 030	492 417	28 502	514	2080	81 102	67 1…
Menado	45 508	1 456 256	385 301	—	11 012	—	—	20 535	90 017	—	—	—	—	—
Amboina *c*)	11 916	428 976	92 325	—	19 650	—	—	—	89 750	29 063	—	—	—	—
Timor en onderhoorigh. *d*)	651	23 436	7 036	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	219 190	7 186 746	1 678 231	—	56 477	562	—	6 629	444 538	127 102	5529	—	3 763	962 3…

a) Voor de heerendienstregelingen en de voorschriften ter uitvoering zie men:

Ind. St. 1914 n°. 731 en 1918 n°. 708 en Bijbl. Ind. St. nos. 8136 en 9095 (Sumatra's Westkust);

Ind. St. 1913 n°. 128, 1917 n°. 215 en 1918 n°. 709 en Bijbl. Ind. St. nos. 7875, 8575 en 9095 (Tapanoeli);

Ind. St. 1920 n°. 779 en Bijbl. Ind. St. n°. 9627 (Benkoelen);

Ind. St. 1919 n°. 407 en Bijbl. Ind. St. n° 9258 (Lampongsche districten);

Ind. St. 1919 n°. 641 en Bijbl. Ind. St. n°. 9292 (Palembang);

Ind. St. 1919 n°. 51 en Bijbl. Ind. St. n°. 9159 (Djambi);

Ind. St. 1909 n°. 59, 1913 n°. 37 en 1918 n°. 710 en Bijbl. Ind. St. nos. 6953, 7874 en 8575 (Oostust van Sumatra);

Ind. St. 1908 n°. 509, 1909 n°. 525, 1910 nos. 471 en 637, 1913 n°. 37 en 1918 n°. 710 en Bijbl. Ind. St. nos. 6881, 7107, 7337, 7874 en 8575 (Atjeh);

Ind. St. 1916 n°. 155 en 1918 n°. 710 en Bijbl. Ind. St. nos. 8519 en 8575 (Zuider- en Oosterafd. van Borneo);

Ind. St. 1910 n°. 624, 1912 n°. 151 en 1913 n°. 37 en 1918 n°. 710 en Bijbl. Ind. St. nos. 7335, 7567, 7874 en 8575 (Celebes);

Ind. St. 1912 n°. 504 en Bijbl. Ind. St. nos. 7711, 8575 en 9096 (Menado);

Ind. St. 1912 n°. 505 en 1918 n°. 710 en Bijbl. Ind. St. nos. 7712 en 8575 (Amboina);

Ind. St. 1912 n°. 506 en 1918 n°. 710 en Bijbl. Ind. St. nos. 7713 en 8575 (Timor) en

Ind. St. 1922 n°. 168 en Bijbl. Ind. St. n°. 10013 (Bali en Lombok).

b) Alleen de afdeeling Groot-Atjeh en de onderafdeeling Singkel.

c) Onvolledige opgave.

d) Alleen de onderafdeeling Koepang.

e) Alleen de onderafdeelingen Koepang en Kisar.

...diensten ter zake van:										Aantal dagdiensten in 1921 bovendien tegen betaling gevorderd voor:					In 1921 meer of minder gevorderde dagdiensten (kol. 23—29).	
...ewaken van lands-...bouwen.	bedienen van niet-verpachte overvaarten en bewaken van bruggen.	het doen van nachtelijke rondes.	diensten voor het bewerken der bouw-velden voor inlandsche hoofden.	bouw, enz. van woningen van districts-hoofden.	het over-brengen van dienst-brieven.	het vervoer van gevan-genen.	Totaal.	Zoodat in 1921 van het be-schikbaar maximum aantal dagdiensten ongebruikt zijn ge-bleven (kol. 3—23).	vervoer van landsgoederen en van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen en het snijden van gras voor de rij- en trekdieren dier reizigers.	over-brengen van dienst-brieven.	bege-leiden van gevan-genen.	uitvoeren van civiele en militaire lands-werken.	Aantal gedurende 1920 werkelijk gevorderde dag-diensten.	Meer.	Minder.
16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	27.	27.	28.	29.	30.	31.
—	—	—	—	—	—	—	95 875	1 068 364	—	—	—	—	†	—	—
—	4 582	—	59 777	—	—	—	925 876	1 863 869	115	—	12	—	898 283	+ 27 593	—
—	23 573	—	—	—	—	—	1 163 868	474 167	572	4 260	—	—	977 772	+ 186 096	—
—	—	—	—	—	—	—	2 312 733	3 439 867	—	—	—	426	2 374 488	—	— 61 755
—	—	—	—	—	—	—	487 950	117 606	—	—	—	—	498 163	—	— 10 213
—	—	—	—	—	—	—	1 081 014	2 726 088	13 670	—	—	—	2 100 843	—	—1 019 829
30 501	9 850	—	10 405	426	10 055	1494	2 438 124	2 510 706	8 965	—	—	—	1 876 925	+ 561 199	—
—	—	24 118	—	—	—	—	530 984	925 272	310	2 421	15	797	486 361	+ 44 623	—
—	—	—	—	—	—	—	230 788	198 188	—	—	—	—	c) 365 915	—	—135 127
—	—	—	—	—	—	—	7 036	16 400	—	—	—	—	e) 72 673	—	— 65 637
—	—	232 954	—	—	—	—	3 518 128	3 668 618	10 691	127 004	197	7396	3 186 913	+ 331 215	—

Bijlage L.

(Zie hoofdstuk J, afd. III, van het verslag.)

OVERZICHTEN,

meerendeels over 1920 en 1921, betreffende de landrente en andere landelijke inkomsten.

I. LANDRENTE O

A. Aanslag en opbrengst va

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws) der aangeslagen gronden.		Bedrag van den onzuiveren aanslag in de landrente in 1920. *a*)	De onzuivere aanslag, te verme	
	Sawahs.	Droge gronden.		benuttiging van betere gegevens tengevolge eener herziening van den aanslag (art. 18, al. 1, der landrente-ord.).	het belastbaar worden van sawahs in het 4de oogstjaar dan wel door omzetting van drogen grond in sawahs.
1.	2.	3.	4.	5.	6.
Bantam	157 947	184 267	f 853 807,96	f 145 735,76	f 20,95
Batavia	233 753	184 647	1 242 344,43	283 586,04	4 932,63
Preanger-Regentschappen	407 846	739 265	2 293 346,23^5	63 807,95	484,78
Cheribon	321 730	148 506	1 763 082,97	92 899,16	163,71
Pekalongan	274 173	194 575	1 835 938,66	23 958,27	292,80
Semarang	402 773	405 594	1 865 618,64^5	100 568,99	—
Rembang	306 611	242 946	1 019 874,74	18 698,15	—
Soerabaja	374 039	224 299	2 212 849,55	37 533,23	21,51
Pasoeroean	182 218	452 338	2 323 791,05	96 104,75	1 443,02
Besoeki	173 822	298 955	1 713 490,07	—	3 370,58
Banjoemas	161 229	315 199	1 189 390,29	66 936,68	2 165,16
Kedoe	233 676	390 486	1 735 282,71	29 264,68	2 779,53
Madioen	232 297	260 408	931 938,54	—	5 171,78
Kediri	210 874	345 866	1 990 564,59	21 665,77	7 464,08
Madoera	110 292	487 708	748 432,46	1 910,50	6,35
Totalen	3 783 280	4 875 059	f 23 719 752,90	f 982 669,93	f 28 316,88

GEWESTEN.	Het bedrag van den onzuiveren aanslag voor 1921 (kolom 12) is verminderd met het bedrag der afschrijving of vrijstelling wegens:				Derhalve is het werkelijk geheven bedrag der landrente in 1921 (kolom 12— kolom 16).	Werkelijk geheven bedra der landrente in 1920.
	het onbeplant blijven van sawahs of voorzieningen van bijzonder bezwaarlijken of kostbaren aard (art. 14*a* en *c* der landrente-ordonn.).	deugdelijk geconstateerd misgewas (art. 14*b* der landrente-ordonn.).	andere buitengewone gewichtige redenen (art. 15 der landrente-ordonn.).	Totaal der vermindering (kolom 13 + 14 + 15).		
	13.	14.	15.	16.	17.	18.
Bantam	f 13 296.72^5	f 188 742,99	—	f 202 039,71^5	f 797 242,39^5	f 724 579,26
Batavia	79 580,79	269 261,05^5	—	348 841,84^5	1 186 590,75^5	1 133 928,78
Preanger-Regentschappen	13 171,34	10 182 69^5	—	23 354,03^5	2 325 157,69	2 263 118,07
Cheribon	60 588.06	670 319.44	—	730 907,50	1 124 031,08	1 418 617,77
Pekalongan	6 409,74	93 784,91	—	100 194,65	1 758 604,40	1 784 520,97
Semarang	35 543,84	204 226,03^5	—	239 769,87^5	1 725 853,53	1 547 033,91
Rembang	8 201.72	189 440,32	—	197 642,04	840 373,12	743 637,72
Soerabaja	10 234,39	599 867,67	—	610 102,06	1 638 736,68	2 046 303,26
Pasoeroean	559,03	115 143.53	f 6,26	115 708,82	2 297 096,81	2 306 513,22
Besoeki	3 046,01	66 304,76^5	—	69 350,77^5	1 648 319,47^5	1 691 541,52
Banjoemas	4 284,37	32 795,81	—	37 080,18	1 217 532,61	1 172 922,12
Kedoe	417.30	8 403.81^5	10 290,71	19 111,82^5	1 758 400,83^5	1 731 156,97
Madioen	1 524,07	160213,99	—	161 738,06	777 898,49	891 930,83
Kediri	28 594,79	344 642,38^5	—	373 237,17^5	1 636 610,70^5	1 768 004,83
Madoera	5 459.87	85 567.54^5	—	91 027,41^5	656 304,84^5	653 397,24
Totalen	f 270 912.0[illegible]	f 3 038 896,95^5	f 10 296,97	f 3 320 105,97	f 21 388 753,42	f21 877 206,5[illegible]

a) Verbeterde opgaaf.

VA EN MADOERA.

landrente over 1921.

om 4 bedoeld, was voor 1921					
en, door:		te verminderen, door:			De onzuivere aanslag in de landrente bedraagt alzoo in 1921 (kolom 4 + 8—11).
itbreiding der droge gronden.	Totaal.	benuttiging van betere gegevens tengevolge eener herziening van den aanslag (art. 18, al. 1, der landrente-ord.).	te niet gaan of verandering der bestemming van gronden waardoor zij buiten de landrente vallen dan wel door omzetting van sawahs in drogen grond of omgekeerd.	Totaal.	
7.	8.	9.	10.	11.	12.
f 430,48	f 146 187,19	—	f 713,04	f 713,04	f 999 282,11
7 755,41	296 274,08	f 2 579,05	606,86	3 185,91	1 535 432,60
2 533,22	66 825,95	52,86	11 607,60	11 660,46	2 348 511,72^5
65,51	93 128,38	26,66	1 246,11	1 272,77	1 854 938,58
1 112,35	25 363,42	69,64	2 433,39	2 503,03	1 858 799,05
467,91	101 036,90	—	1 032,14	1 032,14	1 965 623,40^5
—	18 698,15	—	557,73	557,73	1 038 015,16
9,78	37 564,52	—	1 575,33	1 575,33	2 248 838,74
1 540,54	99 088,31	5 670,50	4 403,23	10 073,73	2 412 805,63
2 773,52	6 144,10	—	1 963,92	1 963,92	1 717 670,25
1 327,88	70 429,72	4 729,30	477,92	5 207,22	1 254 612,79
11 049,36	43 093,57	—	863,62	863,62	1 777 512,66
3 386,55	8 558,33	—	860,32	860,32	939 636,55
8,54	29 138,39	7 250,35	2 604,75	9 855,10	2 009 847,88
15,88	1 932,73	397,33	2 635,60	3 032,93	747 332,26
f 32 476,93	f 1 043 463,74	f 20 775,69	f 33 581,56	f 54 357,25	f 24 708 859,39

Zoodat in 1921, in vergelijking met het vorige jaar, is geheven:		Bedrag, hetwelk door de bevolking op 31 December 1921 nog niet is aangezuiverd.	Bedrag, hetwelk door de bevolking aangezuiverd, doch door de met de inning belaste personen verduisterd is.	Marktprijs der padi per pikol in 1921.	
Meer.	Minder.			Hoogste.	Laagste.
19.	20.	21.	22.	23.	24.
f 72 663,13^5	—	f 42 090,66	—	f 9,—	f 4,—
52 661,97	—	129 734,09	f 367,85	8,—	4,—
62 039,61^5	—	276,27	1 478,45	9,50	3,—
—	f 294 586,69	17 792,91	3 070,52	8,50	4,—
—	25 916,57	23 982,15	—	10,—	4,25
178 819,62	—	743,88	522.41	10,—	3.50
96 735,36^5	—	104 376,49	—	11,—	3,—
—	407 566,58	45 367,62	—	12,50	4.—
—	9 416,41^5	1 111.07	—	9.—	2,50
—	43 222,04^5	754,63	—	8.—	3,—
44 610,48^5	—	135,64	805.06	22,75	4,—
27 243,86	—	479.23	79,10	10,—	5,—
—	114 032.34	1 520,64	—	8.50	4,50
—	131 394.13	3 466,99	—	9,50	4,50
2 907,60^5	—	41.05	—	18.75	4,50
f 537 681,65^5	f 1.026 134,77	f 371 873,32	f 6 323,39	f 22.75	f 2,50

B. OVERZICHT betreffende de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en den aanslag in… juncto 1916 n°. 735) werd ingev…

Residentie.	DISTRICT.	Uitgestrektheid (in bouws). Sawahs. Nieuwe meting.	Sawahs. Oude meting.	Droge gronden. Nieuwe meting.	Droge gronden. Oude meting.	Totaal. Nieuwe meting.	Totaal. Oude meting.	Meer of minder bevinding (in %). Sawahs.	Meer of minder bevinding (in %). Droge gronden.	Landrent… Sawahs. 1921.	192…
Batavia	Buitenzorg (Semplak)	2 501	2 386	1 389	1 051	3 890	3 437	+ 5	+ 32	28 542	30…
	Rengasdengklok	38 898	31 421	5 540	5 195	44 438	36 616	+ 24	+ 7	95 319	58…
	Krawang	41 157	37 835	11 390	11 153	52 547	48 988	+ 9	+ 2	102 733	70…
Preanger-Regentschappen	Darmaradja	6 807	5 822	9 233	8 172	16 040	13 994	+ 17	+ 13	15 487	9…
	Bloeboerlimbangan	5 200	4 742	10 038	10 151	15 238	14 893	+ 10	— 1	25 274	14…
	Tasikmalaja	9 680	9 780	9 299	8 907	18 979	18 687	— 1	+ 4	68 093	45…
Cheribon	Tjiowigebang	10 170	9 415	10 567	9 447	20 737	18 862	+ 8	+ 12	40 092	34…
	Loeragoeng	10 043	9 086	13 461	10 441	23 504	19 527	+ 11	+ 29	35 129	26…
	Karangampel	22 304	22 067	3 147	3 106	25 451	25 173	+ 1	+ 1	160 469	124…
	Djatiwangi	19 953	19 632	5 910	5 867	25 863	25 499	+ 2	+ 1	110 961	83…
Kedoe	Temanggoeng	5 172	5 112	6 198	6 049	11 370	11 161	+ 1	+ 2	40 080	35…
	Pringsoerah	3 664	3 741	11 781	11 268	15 445	15 009	— 2	+ 5	17 977	17…
	Grabag	6 426	6 321	11 452	11 402	17 878	17 723	+ 2	+ 0,4	33 552	31…
	Koetowinangoen	7 538	7 730	7 515	7 284	15 053	15 014	— 2	+ 3	62 203	44 1…
Banjoemas	Adjibarang	9 404	8 902	18 581	17 277	27 985	26 179	+ 6	+ 8	59 088	45 2…
	Poerbalingga	14 359	14 080	14 208	13 681	28 567	27 761	+ 2	+ 4	141 328	97 8…
Semarang	Kendal	7 543	7 471	4 017	4 016	11 560	11 487	+ 1	—	54 658	37 1…
	Selokaton	7 918	7 872	14 569	14 181	22 487	22 053	+ 1	+ 3	29 712	24 1…
	Weleri	12 598	12 690	5 917	5 720	18 515	18 410	— 1	+ 3	71 925	69 4…
	Bodja	7 747	7 797	18 157	17 698	25 904	25 495	— 1	+ 3	40 222	28 0…
	Kaliwoengoe	6 500	6 462	7 062	7 065	13 562	13 527	+ 1	—	58 379	42 8…
Pasoeroean	Wangkal	8 056	7 786	4 824	5 161	12 880	12 947	+ 3	— 7	74 703	61 4…
	Kebontjandi	6 698	6 591	4 663	4 819	11 361	11 410	+ 2	— 3	84 651	67 5…
	Bangil	9 912	9 492	6 898	7 424	16 810	16 916	+ 4	— 7	86 533	72 7…
	Gempol	7 199	7 010	5 310	5 611	12 509	12 621	+ 3	— 5	74 505	59 1…
	Poerworedjo	7 337	7 171	11 264	11 217	18 601	18 388	+ 2	+ 0,4	68 803	52 4…
	Pandakan	10 002	9 686	8 344	9 005	18 346	18 691	+ 3	— 7	60 466	44 4…
	Totalen	304 786	288 100	240 734	232 368	545 520	520 468	+ 6	+ 4	1 740 884	1 327 5…

andrente in de districten, waar in 1921 de nieuwe landrente-regeling van 1907 (Ind. St. 1907 n°. 277. lan wel de aanslag werd herzien.

anslag (in guldens), volgens de belastingvoorstellen.										Aantal eenheden van aanslag (perceelen en perceelsgedeelten).		Gemiddelde oppervlakte en landrente per eenheid van aanslag (perceel of perceelsgedeelte).			
		Droge gronden.				Totaal.									
Meer of minder		1921.	1920.	Meer of minder		1921.	1920.	Meer of minder		Sawahs.	Droge gronden.	Sawahs.		Droge gronden.	
in guldens.	in %.			in guldens.	in %.			in guldens.	in %.			Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Bedrag der landrente.	Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Bedrag der landrente
– 1 587	– 5	4 009	4 931	– 922	– 19	32 551	35 060	– 2 509	– 7	845	514	1 480	f 33,78	1 315	f 7,80
+36 939	+ 63	6 594	3 990	+ 2 604	+ 65	101 913	62 370	+ 39 543	+ 63	4 197	1 077	4 634	22,71	2 572	6.12
+31 852	+ 45	12 631	8 716	+ 3 915	+ 45	115 364	79 597	+ 35 767	+ 45	5 255	2 166	3 916	19,55	2 629	5,83
+ 6 133	+ 66	5 861	3 606	+ 2 255	+ 63	21 348	12 960	+ 8 388	+ 65	2 614	1 869	1 302	5,92	2 470	3,14
+11 000	+ 77	14 179	6 241	+ 7 938	+ 127	39 453	20 515	+ 18 938	+ 92	1 799	1 560	1 445	14,05	3 217	9,09
+22 940	+ 51	18 357	10 486	+ 7 871	+ 75	86 450	55 639	+ 30 811	+ 55	3 321	4 331	1 457	20,50	1 074	4,24
+ 5 858	+ 17	14 610	10 358	+ 4 252	+ 41	54 702	44 592	+ 10 110	+ 23	5 363	2 811	948	7,48	1 880	5,20
+ 8 530	+ 32	10 380	5 874	+ 4 506	+ 77	45 509	32 473	+ 13 036	+ 40	5 655	3 069	888	6,21	2 193	3,38
+36 310	+ 29	6 885	5 841	+ 1 044	+ 18	167 354	130 000	+ 37 354	+ 29	3 099	954	3 599	51,78	1 649	7,22
+27 830	+ 33	12 989	8 299	+ 4 690	+ 57	123 950	91 430	+ 32 520	+ 36	4 408	1 943	2 263	25,17	1 521	6,69
+ 4 256	+ 12	11 346	7 199	+ 4 147	+ 58	51 426	43 023	+ 8 403	+ 20	2 770	1 637	934	14,47	1 893	6,93
+ 718	+ 4	19 759	13 560	+ 6 199	+ 46	37 736	30 819	+ 6 917	+ 22	2 213	2 100	828	8,12	2 805	9,41
+ 2 117	+ 7	13 140	13 839	– 699	– 5	46 692	45 274	+ 1 418	+ 3	3 236	2 972	993	10,37	1 927	4,42
+18 102	+ 41	24 203	18 597	+ 5 606	+ 30	86 406	62 698	+ 23 708	+ 38	2 635	1 959	1 430	23,61	1 918	12,35
+13 825	+ 31	18 575	22 791	– 4 216	– 18	77 663	68 054	+ 9 609	+ 14	4 177	3 110	1 126	14,15	2 987	5,97
+43476	+ 44	35 224	26 329	+ 8 895	+ 34	176 552	124 181	+ 52 371	+ 42	5 085	2 807	1 412	27,79	2 531	12,55
+17 546	+ 47	13 472	7 841	+ 5 631	+ 72	68 130	44 953	+ 23 177	+ 52	2 644	1 616	1 426	20,67	1 243	8,34
+ 5 556	+ 23	17 601	14 129	+ 3 472	+ 25	47 313	38 285	+ 9 028	+ 24	3 144	3 299	1 259	9,45	2 208	5,34
+ 2 443	+ 4	24 210	13 591	+ 10 619	+ 78	96 135	83 073	+ 13 062	+ 16	3 615	3 021	1 742	19,90	979	8,01
+12 195	+ 44	25 086	17 949	+ 7 137	+ 40	65 308	45 976	+ 19 332	+ 42	3 663	3 419	1 057	10,98	2 655	7,34
+15 531	+ 36	13 754	10 936	+ 2 818	+ 26	72 133	53 784	+ 18 349	+ 34	1 975	1 421	1 646	29,56	2 485	9,68
+13 262	+ 22	7 733	7 999	– 266	– 3	82 436	69 440	+ 12 996	+ 19	3 204	2 159	1 257	23,32	1 117	3,58
+17 088	+ 25	12 708	9 818	+ 2 890	+ 29	97 359	77 381	+ 19 978	+ 26	2 384	1 904	1 405	35,51	1 225	6,67
+13 740	+ 19	11 781	13 182	– 1 401	– 11	98 314	85 975	+ 12 339	+ 14	3 573	2 697	1 387	24,22	1 279	4,37
+15 393	+ 26	11 178	10 597	+ 581	+ 6	85 683	69 709	+ 15 974	+ 23	3 013	1 999	1 195	24,73	1 328	5,59
+16 304	+ 31	13 203	17 446	– 4 243	– 24	82 006	69 945	+ 12 061	+ 17	2 378	2 488	1 543	28,93	2 264	5,31
+15 984	+ 36	13 869	13 909	– 40	– 0.3	74 335	58 391	+ 15 944	+ 27	3 881	2 419	1 289	15,58	1 725	5,73
+413341	+ 31	393 337	308 054	+ 85 283	+ 28	2 134 221	1 635 597	+498624	+ 30	90 146	61 321	1 691	19,31	1 963	f 6,41

II. ANDERE BELASTINGEN EN INKOMSTEN VAN LANDELIJKEN AARD.

N.B. Over de ontvangsten wegens het afstaan van grond onder eenigen zakelijken titel zie bijlage M.

A. Zoogenaamde landelijke inkomsten in sommige buitengewesten (voor zooveel daarbij het departement van binnenlandsch bestuur is betrokken). *a)*

GEWESTEN.	AARD DER HEFFING.		AANSLAG over 1920.	AANSLAG over 1921.
Celebes en onderhoorigheden.	Vertiening van het rijstgewas (Ind. St. 1893 n°. 259, juncto 1894 n°. 43, 1895 n°. 101 en 1903 n°. 378)		f 308 600,17^5	f 315 370,56^5
Id.	Tesangheffing ($^1/_3$ in de opbrengst der aan inlanders in gebruik afgestane gouvernements padivelden)		31 288,15	29 410,29
Bali en Lombok.	Sawahbelasting (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 97 en 1910 n°. 256; voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181 en 1904 n°. 275).	Afd. Boeleleng .	*b)* 146 815,01^5	121 303,87^5
		„ Djembrana.	*b)* 50 713,75	48 119,37^5
		„ Zuid-Bali .	*b)* 425 311,04	*c)* 558 356,15^5
		„ Lombok .	*b)* 381 863,18	409 639,32
Id.	Belasting op de tegalvelden en tuinen (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 117 en 1910 n°. 256; voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181 en 1904 n°. 276).	Afd. Boeleleng .	46 390,91	*c)* 46 803,88
		„ Djembrana.	28 355,42^5	30 149,58
		„ Zuid-Bali .	64 112,97	*c)* 89 204,93^5
		„ Lombok .	*b)* 139 301,32	142 448,39^5

B. Belasting op de vischvijvers (Ind. St. 1893 n°. 30).

GEWESTEN.	AANSLAG over 1920.	AANSLAG over 1921.
Bantam	f 3 613,09^5	f 3 972,44
Batavia	949,89	979,25
Semarang	51 713,77	52 773,48
Rembang	4 846,88	4 789,73
Soerabaja	145 664,75	163 577,21
Pasoeroean	32 975,68^5	32 417,75^5
Besoeki	4 300,37^5	4 219,50^5
Madoera	12 171,60^5	14 320,91^5
	f 256 236,05	f 277 050,28^5

C. Verhuur van rechten terzake van vischvijvers.

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waartoe de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen over 1921.	Verschuldigde huursommen over 1922.
Batavia.	Vischvangst.	Gouvernementsvischvijvers (eigenlijk rawahs) in de afdeeling Krawang	Telkens één jaar.	f 58 090,—	†
Id.	Id.	Id. in de afdeeling Tangerang	1918 t/m 1922.	1 765,—	f 1 765,—
Id.	Id.	Vischvijvers behoorende bij het voormalig particuliere land Semplak (afd. Buitenzorg) . . .	1921 t/m 1922	75,—	77,50
Id.	Id.	Vischvijvers in het onderdistrict Tjibinong (afd. Buitenzorg)	Telkens één jaar.	85,—	†
Semarang.	Id.	Vischvijvers in de districten Kendal en Weleri.	1 Juni 1921 t/m 31 Mei 1922.	72,90	†
Soerabaja.	Id.	Vischvijvers op het voormalig particulier land Kendjeran	1 Mei 1921 t/m 30 April 1922.	642,—	†
Celebes en onderh.	Id.	Gouvernementsvischvijvers in de afdeelingen Makasser en Maros	1921 t/m 1925.	1 620,—	1 620,—

a) De vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo wordt verantwoord onder de middelen en inkomsten onder het beheer van het departement van financiën (zie bijlage W).

b) Verbeterde opgave.

c) Voorloopig vastgestelde aanslag.

Bijlage M.

(Zie hoofdstuk J, afd. IV, van het verslag.)

STATISTISCHE OVERZICHTEN

betreffende uitgifte van grond en andere AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN,
meerendeels over 1921.

I. Overzicht betreffende de grondverhuur door inlanders a

GEWESTEN.	Aantal overeen-komsten.	Aantal huurders.			Uitgestrektheid der gronden (in bouws), waarop de in kolom 2 bedoelde overeenkomsten betrekking hadden.			Van de in kolom 8 bedoelde gro uitgestrektheden (in bo de teelt van:				
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Sawahs.	Droge gronden.	Te zamen.	suikerriet.	indigo.	tabak.	padi (met of zonder tweede gewassen).	andere gewasse
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen	321	37	12	49	694	531	1 225	662	—	—	—	50
Cheribon	902	41	102	143	26 262	74	26 336	22 794	—	—	2 989	551
Pekalongan	2 250	63	14	77	27 630	146	27 776	26 726	20	5	984	3
Semarang	1 307	27	6	33	14 911	719	15 630	15 372	69	—	151	
Rembang	19	1	1	2	140	36 742	36 882	—	—	—	—	—
Soerabaja	2 762	51	1	52	33 695	194	33 889	33 859	—	—	—	1
Pasoeroean	3 804	88	12	100	23 561	1 624	25 185	23 798	—	—	105	1 24
Besoeki	6 135	38	—	38	22 534	3 856	26 390	6 180	—	20 085	—	—
Banjoemas	1 641	23	7	30	8 942	204	9 146	8 187	—	567	190	19
Kedoe	1 157	26	3	29	6 947	216	7 163	6 609	—	208	—	33
Madioen	1 289	23	4	27	14 026	1	14 027	14 021	—	—	—	—
Kediri	7 392	70	10	80	29 653	5 490	35 143	34 346	—	—	76	70
Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	28 979	488	172	660	208 995	49 797	258 792	192 554	89	20 865	4 495	3 57

I. Overzicht betreffende de afdoening van de in het tijdvak 1872 t/m 1921 aanhangig gemaakte aanvragen (van inlanders) ter vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom (zie Ind. St. 1872 n°. 117).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws), waartoe de aanhangig gemaakte aanvragen betrekking hadden, en — zie de tusschen ( ) vermelde cijfers — het aantal der aanvragen.						Uitgestrektheid (in bouws), waartoe betrekking hadden de in het tijdvak 1872—1921 afgedane of vervallen aanvragen, met vermelding — tusschen ( ) — van het aantal der aanvragen.						Uitgestrektheid (in bouws), waartoe het op ult. 1921 nog in behandeling gebleven — tusschen ( ) vermeld — aantal aanvragen betrekking had.	
	Gedurende 1872 t/m 1920.		Gedurende 1921.		Totaal.		Uitgestrektheid in agrarischen eigendom toegewezen.		Uitgestrektheid, waartoe de afgewezen aanvragen betrekking hadden.		Uitgestrektheid, waartoe de (door overlijden of intrekking) vervallen aanvragen betrekking hadden.			
Bantam	a) 37^{288}	(9)	—		37^{288}	(9)	23^{499}	(5)	—		8^{359}	(3)	4^{430}	(1)
Batavia	146^{237}	(8)	126^{250}	(2)	272^{487}	(10)	7^{127}	(4)	—		2^{373}	(2)	262^{487}	(4)
Preanger-Regentschappen	$3\,058^{121}$	(396)	58	(25)	$3\,116^{121}$	(421)	$2\,617^{385}$	(336)	13^{225}	(4)	221^{392}	(41)	263^{119}	(40)
Cheribon	$1\,413^{162}$	(505)	—		$1\,413^{162}$	(505)	431^{365}	(253)	629^{347}	(138)	351^{042}	(113)	0^{408}	(1)
Pekalongan	$3\,238^{334}$	(291)	9	(2)	$3\,247^{334}$	(293)	$1\,650^{079}$	(136)	$1\,170^{394}$	(92)	367^{361}	(62)	59	(3)
Semarang	$4\,334^{491}$	(654)	—		$4\,334^{491}$	(654)	$1\,172^{451}$	(388)	$2\,007^{178}$	(108)	$1\,141^{065}$	(155)	13^{277}	(3)
Rembang	202^{229}	(108)	—		202^{229}	(108)	92^{193}	(74)	75^{347}	(5)	34^{189}	(29)	—	
Soerabaja	$1\,760^{465}$	(338)	3^{125}	(1)	$1\,763^{590}$	(339)	$1\,243^{221}$	(234)	214^{238}	(53)	53^{447}	(13)	252^{184}	(39)
Pasoeroean	853^{232}	(71)	—		853^{232}	(71)	40^{129}	(32)	770^{012}	(19)	43^{091}	(20)	—	
Besoeki	388^{325}	(84)	—		388^{325}	(84)	377^{260}	(77)	9^{338}	(3)	1^{227}	(4)	—	
Banjoemas	31	(3)	—		31	(3)	—		—		31	(3)	—	
Kedoe	$2\,903^{445}$	(164)	—		$2\,903^{445}$	(164)	113^{105}	(9)	$1\,296^{178}$	(63)	$1\,494^{162}$	(92)	—	
Madioen	$4\,521^{267}$	(625)	20^{250}	(1)	$4\,541^{517}$	(626)	$2\,388^{292}$	(433)	$1\,825^{026}$	(146)	255^{065}	(41)	73^{134}	(6)
Kediri	$3\,594^{217}$	(746)	0^{250}	(1)	$3\,594^{467}$	(747)	$2\,575^{053}$	(514)	813^{194}	(188)	139^{099}	(42)	67^{121}	(3)
Madoera	—		—		—		—		—		—		—	
Totalen	$26\,485^{313}$	(4 002)	217^{375}	(32)	$26\,703^{188}$	(4 034)	$12\,734^{159}$	(2 495)	$8\,825^{477}$	(819)	$4\,145^{392}$	(620)	997^{160}	(100)

a) De met kleine cijfers aangeduide onderdeelen van bouws zijn vierkante Rijnlandsche roeden van 1/500 bouw.

…et-inlanders op Java en Madoera over 1921 (zie Ind. St. 1900 n°. 240).

…en de volgende …emd voor:		De overeengekomen huurtermijnen en de overeengekomen huurprijzen per bouw beliepen, naar gelang het betrof de teelt van een der onderstaande gewassen, dooreengenomen als volgt:			
…ndere doel-…nden.	Totaal als in kolom 8.	suikerriet.	indigo.	tabak.	padi.
14.	15.	16.	17.	18.	19.
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
60	1 225	—	—	—	sawah: 1 tot 12 j. f 60 à f 300 per bouw, per jaar. droge grond: per jaar f 10 à f 60 per bouw.
2	26 336	12 maanden à 18 maanden f 25.— à f 60	tweede gewassen 4 à 12 maanden f 13 à f 35.	—	4 à 20 mnd. f 17 à f 75.
5	27 776	12 „ „ 18 „ / 18 „ „ 23 „ } 40.— „ 270	—	—	per oogstjaar f 30 à f 45.
35	15 630	per oogstjaar f 41, f 44 à f 75,75	andere overj. gew. f 70 à f 150	—	per oogstjaar f 25 à f 60.
36 882	36 882	—	—	—	—
20	33 889	per oogstjaar gemiddeld f 65.	—	per oogstjaar gemiddeld f 65.	per oogstjaar f 30 à f 120.
39	25 185	18 maanden à 21 maanden 30.— à 150 bibit: 9—14 maanden f 45 à f 100.	andere gewassen f 50 à 70 per oogstjaar.	7 à 21 maanden f 10 à f 30.	voor 8 maanden f 40 à f 60.
125	26 390	contracten van 12 tot 21 jaar.	—	contracten van 5 j. maximum	—
4	9 146	8 maanden à 12 maanden f 90.— à 150	—	8 à 12 maanden f 15 à f 50	12 à 15 mnd. f 15 à f 30 gem.
13	7 163	12 „ „ 22 „ 70.— „ 200	—	8 „ 12 „ f 25 gem.	—
6	14 027	18 „ „ 20 „ 30.— „ 80	—	—	—
19	35 143	2 tot 21½ jaar f 40 à f 75 per jaar.	—	—	—
—	—	—	—	—	—
37 210	258 792				

III. Overzicht betreffende de afdoening in 1921 van de in dat jaar en vroeger door inlanders gedane aanvragen om vergunning tot ontginning van domeingrond op Java en Madoera, op den voet van de Ordonn. van 29 Febr. 1896 (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal aanvragen van inlanders om vergunning tot het ontginnen van domeingrond.			Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal ontginningsaanvragen, welke in 1921: zijn toegewezen:		zijn afgewezen:		nog niet tot afdoening kwamen.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws):	
	Betreffende de op het eind van 1920 aanhangig gebleven aanvragen.	Betreffende de in 1921 bijgekomen aanvragen.	Te zamen.	door de districtshoofden.	door de hoofden van plaatselijk bestuur.	door de districtshoofden.	door de hoofden van plaatselijk bestuur.		voor welke het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal ontginners gedurende 1921 zijn erkend als erfelijk individueele bezitters.	waarvoor het recht van ontginning, intertijd toegekend aan het — tusschen ( ) — vermeld aantal aanvragers, gedurende 1921 kwam te vervallen.
Bantam . . .	260 (419)	2 810 (3 520)	3 070 (3 939)	729 (1 187)	984 (1 047)	—	9 (7)	1 348 (1 698)	1 713 (2 234)	—
Batavia . . .	—	802 (915)	802 (915)	402 (558)	226 (174)	—	174 (183)	—	628 (732)	—
Preanger-Regentschappen	1446 (1480)	12 502 (14 270)	13 948 (15 750)	5 649 (6 653)	2 590 (3 168)	20 (48)	31 (36)	5 658 (5 845)	4 821 (5 427)	117 (170)
Cheribon . . .	507 (607)	912 (2 061)	1 419 (2 668)	764 (1 816)	378 (457)	21 (45)	72 (102)	184 (248)	962 (2 033)	—
Pekalongan . .	673 (621)	1 765 (2 767)	2 438 (3 388)	83 (191)	931 (1 404)	—	117 (154)	1 307 (1 639)	1 014 (1 595)	—
Semarang . . .	115 (122)	214 (274)	329 (396)	51 (85)	105 (134)	1 (1)	41 (13)	131 (163)	174 (170)	14 (7)
Rembang . . .	—	8 (16)	8 (16)	8 (16)	—	—	—	—	40 (72)	—
Soerabaja . . .	94 (140)	261 (321)	355 (461)	40 (172)	20 (25)	—	225 (204)	70 (60)	36 (103)	—
Pasoeroean . .	134 (76)	4 977 (5 770)	5 111 (5 846)	17 (28)	4 626 (5 353)	—	331 (328)	137 (137)	1 155 (2 089)	310 (88)
Besoeki . . .	1 091 (1 202)	4 222 (5 045)	5 313 (6 247)	107 (166)	4 150 (4 825)	40 (95)	152 (132)	864 (1 029)	3 893 (9 579)	176 (170)
Banjoemas . .	2 720 (1 533)	2 154 (1 681)	4 874 (3 214)	582 (950)	954 (822)	6 (9)	163 (149)	3 169 (1 284)	1 841 (1 348)	8 (10)
Kedoe	—	62 (126)	62 (126)	57 (121)	—	—	5 (5)	—	27 (62)	—
Madioen . . .	89 (239)	80 (49)	169 (288)	20 (25)	5 (1)	—	55 (23)	89 (239)	20 (25)	—
Kediri	—	204 (115)	204 (115)	1 (1)	—	—	203 (114)	—	1 (1)	—
Madoera . . .	5 (2)	307 (388)	312 (390)	74 (203)	146 (139)	1 (3)	44 (9)	47 (36)	290 (222)	—
Totalen . . .	7 134 (6 441)	31 280 (37 318)	38 414 (43 759)	8 584 (12 172)	15 115 (17 549)	89 (201)	1 622 (1 549)	13004 (12 378)	16 615 (25 692)	625 (445)

IV. Uitgifte van grond in erfpacht.

A. Overzicht betreffende de door de Regeering: 1e. in erfpacht uitgegeven woeste gronden *a*), zoowel op Java en Madoera als in de buitengewesten, voor zooveel op het einde van 1921 aanvaard (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen en 2e. op Java en Madoera in erfpacht toegezegde gronden, maar op het einde van 1921 nog niet afgestaan of afgestaan, doch op dat tijdstip nog niet aanvaard.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Op ult. 1921 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1921 in erfpacht			
	In de jaren 1873 t/m 1920 aanvaard aantal (verbeterde opgaaf):		In 1921 aanvaard aantal:		In de opgegeven 49 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *b*)		afgestaan (toegezegd), maar nog niet aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)
Bantam	166	25 308	6	1 280	172	26 588	21	16 913	7	2 479
Batavia	*d*) 50	10 350	5	992	55	11 342	4	1 895	3	114
Preanger-Regentschappen.	*e*) 1 556	318 234	10	1 853	1 566	320 087	35	8 458	13	903
Cheribon	*d*) 80	10 754	—	—	80	10 754	7	14 362	—	—
Pekalongan	104	15 249	1	30	105	15 279	2	23	1	30
Semarang	*e*) 208	29 011	1	10	209	29 021	—	—	—	—
Rembang	4	838	—	—	4	838	—	—	—	—
Soerabaja	63	7 727	—	—	63	7 727	2	18	—	—
Pasoeroean	367	104 199	—	—	367	104 199	10	987	—	—
Besoeki	700	133 841	1	20	701	133 861	—	—	1	503
Banjoemas	71	21 541	—	—	71	21 541	1	71	3	250
Kedoe	36	3 654	—	—	36	3 654	—	—	—	—
Madioen	46	8 506	—	—	46	8 506	—	—	—	—
Kediri	375	88 759	1	26	376	88 785	5	175	3	61
Totalen	*f*) 3 826	777 971	25	4 211	3 851	782 182	87	42 902	31	4 340
De toezegging of vaste toewijzing vond plaats in de jaren 1914 en 1917 t/m 1919							29	32 567	2	110
1920							25	3 825	4	83
1921							33	6 510	25	4 147
Totalen als boven							87	42 902	31	4 340

BUITENGEWESTEN.

GEWESTEN.	Op het einde van 1921 in erfpacht bezeten woeste gronden.					
	Tot en met 1920 aanvaard aantal (verbeterde opgaaf):		In 1921 aanvaard aantal:		Tot en met 1921 aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.
Sumatra's Westkust	286	195 670	7	8 875	293	204 545
Tapanoeli	66	64 711	6	1 046	72	65 757
Benkoelen	49	100 542	—	—	49	100 542
Lampongsche districten *g*)	150	431 257	4	6 653	154	437 910
Palembang	72	155 041	—	—	72	155 041
Djambi	28	48 528	2	4 688	30	53 216
Oostkust van Sumatra	259	1 367	—	—	259	1 367
Atjeh en onderhoorigheden	94	39 034	—	—	94	39 034
Billiton	1	44	—	—	1	44
Westerafdeeling van Borneo	4	312	—	—	4	312
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	107	95 236	36	29 520	143	124 756
Celebes en onderhoorigheden	18	10 322	2	1 130	20	11 452
Menado	119	30 745	9	1 569	128	32 314
Amboina	63	44 265	8	14 565	71	58 830
Ternate en onderhoorigheden	7	1 918	—	—	7	1 918
Riouw en onderhoorigheden	9	5 810	1	320	10	6 130
Nieuw-Guinea	3	13 070	—	—	3	13 070
Bali en Lombok	24	19 862	1	2 730	25	22 592
Totalen	*h*) 1 359	1 257 734	76	71 096	1 435	1 328 830

a) Overigens is nog in vele gevallen erfpacht verleend op gronden, die reeds vroeger in huur waren afgestaan. Deze voormalige huurgronden, voor zoover op het einde van 1920 nog in erfpacht bezeten, besloegen eene uitgestrektheid van 33 310 bouws, ingeschreven als 91 perceelen. Deze gronden en het aantal bouws, die zij besloegen, waren over de verschillende gewesten verdeeld als volgt:

	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
Bantam	1	504
Batavia	3	833
Preanger-Regentschappen	14	7 568
Cheribon	14	929
Pekalongan	7	2 127
Semarang	34	11 332
Pasoeroean	7	5 111
Kedoe	2	1 011
Madioen	2	1 005
Kediri	7	2 890
Totaal	91	33 310

b) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd, of de opgegeven grootte verschilde met de schatting der commissie van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.

c) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

d) Voorts werden van de door het land gekochte particuliere landerijen Kandanghaoer en Indramajoe-West in de afdeeling Indramajoe (Cheribon) 1032 perceelen met eene oppervlakte van 564 bouws, met altijddurend erfpachtsrecht bezeten (zie Ind. St. 1911 n°. 636 en 1913 n°. 703).
Een gelijksoortigo titel wordt in de afdeeling Tangerang (Batavia) op 37 perceelen, te zamen groot 90 bouws, en in de afdeeling Buitenzorg (Batavia) op 109 perceelen, ter gezamenlijke grootte van 144 bouws, uitgeoefend, welke terreinen eveneens deel uitmaken van voormalige particuliere landerijen.

e) Verminderd wegens terugkeer aan het Land:

	Perceelen:	Bouws:
Preanger-Regentschappen	6	2361
Semarang	3	449
Totalen	9	2810

f) Naar gelang van het jaar van inschrijving was het aantal perceelen en de uitgestrektheid verdeeld als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1873	2	353
1874	16	4 666
1875	48	15 450
1876	50	10 605
1877	45	9 510
1878	48	10 729
1879	48	12 656
1880	44	11 004
1881	68	18 935
1882	74	19 900
1883	56	12 877
1884	63	11 855
1885	78	15 247
1886	41	6 359
1887	58	12 980
1888	32	5 216
1889	70	16 654
1890	83	16 276
1891	68	16 545
1892	109	27 153
1893	128	24 156
1894	109	27 259
1895	68	21 581
1896	82	19 709
1897	89	18 732
1898	93	24 098
1899	102	27 835
1900	139	35 264
1901	89	11 957
1902	62	9 092
1903	93	14 607
1904	83	11 449
1905	75	9 328
1906	81	16 580
1907	99	17 092
1908	130	24 650
1909	125	18 257
1910	185	39 737
1911	121	20 841
1912	134	17 100
1913	109	21 316
1914	122	13 714
1915	94	9 622
1916	66	9 444
1917	61	9 974
1918	81	11 268
1919	57	18 365
1920	48	16 838
1921	25	4 211
Totalen	3 852	779 046

g) In 1921 kwamen in dit gewest 2 perceelen, ter grootte van 6516 bouws, aan het Land terug.

h) Naar gelang van het jaar van inschrijving, was het aantal perceelen en de uitgestrektheid verdeeld als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1874	2	316
1875	—	—
1876	1	325
1877	6	1 114
1878	3	507
1879	3	1 132
1880	2	1 088
1881	1	508
1882	2	483
1883	1	102
1884	1	127
1885	1	312
1886	2	93
1887	1	140
1888	1	361
1889	9	1 612
1890	4	222
1891	7	4 200
1892	10	8 100
1893	13	12 660
1894	11	16 827
1895	1	100
1896	3	4 440
1897	2	13 100
1898	6	3 479
1899	3	9 542
1900	4	17 044
1901	5	2 030
1902	4	2 771
1903	8	2 092
1904	15	5 729
1905	13	799
1906	10	5 099
1907	17	8 101
1908	13	10 107
1909	25	12 383
1910	37	62 019
1911	53	138 181
1912	47	52 668
1913	87	131 998
1914	130	268 429
1915	66	93 288
1916	105	95 179
1917	111	79 219
1918	67	18 779
1919	83	74 541
1920	84	74 675
1921	76	71 096
Totalen	1 156	1 307 117

B. Overzicht over elk der jaren 1919, 1920 en 1921 van het verschuldigde en betaalde aan canon ter zake van erfpachtspercelen.

Jaren.		VERSCHULDIGD AAN CANON.	Aangezuiverd: aan canon over het opgegeven jaar.	Aangezuiverd: aan canon over vorige jaren.	Te zamen.
		a) f 2 240 580,45^5			
1919 *b*)	Java en Madoera	1 650 504,93	f 829 467,39^5	f 941 298,52^5	f 1 770 765,92
	Buitengewesten	415 260,61^5	53 659,74^5	184 444,13^5	238 103,88
1920	Java en Madoera	1 687 249,88^5	1 000 399,42	1 099 403,74	2 099 803,16
	Buitengewesten	567 814,51^5	97 316,16^5	135 188,72	232 504,88^5
1921	Java en Madoera	1 722 395,22^5	787 334,01^5	562 319,25	1 349 653,26^5
	Buitengewesten	664 929,29	49 733,71^5	91 204,14	140 937,85^5
	Te zamen	f 8 948 734,91^5	f 2 817 910,45^5	f 3 018 858,51	*c*) f 5 831 768,96^5

a) Achterstand op 1 Januari 1919, namelijk over 1918 f 854 499,22 voor Java en Madoera en f 246 844,89^5 voor de buitengewesten, of te zamen f 1 110 344,11^5 en over vorige jaren f 927 316,17 voor Java en Madoera en f 211 920,17 voor de buitengewesten, of te zamen f 1 139 236,34.

b) De voor 1919 vermelde cijfers zijn geput uit gegevens, welke op het tijdstip der opmaking nog niet door de Algemeene Rekenkamer waren goedgekeurd, terwijl de begrootingsrekening over 1919 toen nog niet was ingediend.

c) Het verschil tusschen het verschuldigde en het aangezuiverd canonbedrag is derhalve (f 8 948 734,91^5 — f 5 831 768,96^5 =) f 3 116 965,95. Volgens de toelichtingen op de jaarrekening der algemeene ontvangers over 1919, 1920 en 1921, zouden in den loop van die jaren kwijtgescholden, afgeschreven of vernietigd zijn, onderscheidenlijk f 63 608,26, f 84 780,86^5 en f 2 410,66, of te zamen f 150 799,78^5, welke som in voormeld bedrag van f 3 116 965,59 is begrepen.
In verband daarmede zou derhalve op 1 Januari 1922 nog moeten worden aangezuiverd eene som van (f 3 116 965,95 — f 150 799,78^5 =) f 2 966 166,16^5.

C. Overzicht betreffende de woeste gronden op Java en Madoera, door de Regeering, tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw door minvermogende Europeanen en met dezen gelijkgestelden: 1e. in erfpacht uitgegeven, voorzooveel op het einde van 1921 aanvaard (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen, en 2e. in erfpacht toegezegd, maar op het einde van 1921 nog niet afgestaan, of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

GEWESTEN.	Op den voet van het ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611).		Op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, in verband met 1908 n°. 263.									
	Op het einde van 1921 in erfpacht bezeten woeste gronden.		Op het einde van 1921 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op het einde van 1921 in erfpacht:			
	In de jaren 1903 en 1904 aanvaard aantal:		In de jaren 1905 t/m 1920 aanvaard aantal:		In 1921 aanvaard aantal:		In de opgegeven 17 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *a)*		afgestaan, maar nog niet aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws. *b)*	perceelen.	bouws. *b)*	perceelen.	bouws. *b)*	perceelen.	bouws. *b)*	perceelen.	bouws *b).*
Bantam	—	—	1	5	—	—	1	5	2	23	—	—
Batavia	—	—	10	121	1	4	11	125	—	—	2	22
Preanger-Regentschappen *c).*	—	—	87	1 171	9	111	96	1 282	—	—	—	—
Cheribon	—	—	9	67	—	—	9	67	—	—	1	20
Pekalongan	—	—	12	112	—	—	12	112	1	10	2	19
Semarang *c)*	1	7	53	258	3	27	56	285	1	10	12	97
Rembang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerabaja *c)*	1	14	9	74	—	—	9	74	—	—	—	—
Pasoeroean *c).*	—	—	25	237	—	—	25	237	1	1	4	33
Besoeki *c).*	—	—	21	269	—	—	21	269	2	14	4	38
Banjoemas	1	24	6	83	—	—	6	83	2	31	1	2
Kedoe *c)*	2	29	14	364	1	7	15	371	—	—	2	18
Madioen	—	—	3	28	—	—	3	28	2	9	—	—
Kediri *c)*	—	—	11	115	2	2	13	117	2	40	1	14
Totalen	5	74	261	2 904	16	151	277	3 055	13	138	29	263

De toezegging of vaste toewijzing vond plaats in de jaren		perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.
	1916 t/m 1919	4	55	22	204
	1920	5	38	6	37
	1921	4	45	1	22
		13	138	29	263

a) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd, of de opgegeven grootte verschilde met de schatting der commissie van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.

b) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

c) Verminderd wegens terugkeer aan het land:

	Perceelen	Bouws
Preanger-Regentschappen	12	164
Semarang	3	24
Soerabaja	1	10
Pasoeroean	1	9
Besoeki	1	21
Kedoe	2	8
Kediri	2	3
Totaal	22	239

V. Overzicht betreffende de in 1921 door het Land aan particulieren verkochte en met recht van opstal afgestane stukken domeingrond.

GEWESTEN.	Verkochte grond.				Met recht van opstal afgestane grond.	
	Ondershands tegen taxatieprijs.		Publiek, bij opbod.			
	Uitgestrektheid (in M^2.).	Bedongen koopsommen.	Uitgestrektheid (in M^2.).	Bedongen koopsommen.	Uitgestrektheid (in M^2.).	Bedongen koopsommen.
JAVA EN MADOERA.						
Bantam	69 631	f 12 703,65	—	—	813	f 203,25
Batavia	149 767	95 026,44	—	—	7 874	661,—
Preanger-Regentschappen	821 191	188 368,16	—	—	45 538	4 403,55
Cheribon	250 049	121 326,31	—	—	13 887	817,64^{5}
Pekalongan	515 594	110 276,48	—	—	19 286	726,95
Semarang	7 785 491	207 768,02	—	—	5 271	264,05
Rembang	138 356	20 703,31	—	—	47 563	6 870,03
Soerabaja	270 578	129 937,26	—	—	61 117	7 007,68
Madoera	616 239	5 829,51	—	—	22 612	257,40
Pasoeroean	1 174 442	358 035,47	—	—	408 888	17 416,29^{5}
Besoeki	699 987	132 482,33	—	—	805 290	52 839,08
Banjoemas	252 428	81 942,—	—	—	10 920	1 300,57
Kedoe	256 246	81 349,47	—	—	30 016	1 893,50
Madioen	135 847	40 735,76	—	—	16 126	436,37^{5}
Kediri	561 583	111 110,15	—	—	197 297	39 080,84
Totalen	13 697 429	f 1 697 594,32	—	—	1 692 498	f 134 178,21^{5}
BUITENGEWESTEN.						
Sumatra's Westkust	130 643	f 29 749,30	—	—	35 954	f 6 381,62
Tapanoeli	11 503	9 864,15	—	—	16 990	983,—
Lampongsche districten	19 698	9 113,25	—	—	—	—
Benkoelen	63 872	11 435,60	—	—	9 680	965,02
Oostkust van Sumatra	—	—	—	—	—	—
Djambi	25 961	5 718,80	—	—	—	—
Billiton	10 038	4 520,—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	6 757	1 689,25	—	—	10 244	2 821,20
Palembang	236 576	102 727,08	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	358 098	36 701,41	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	24 970	30 443,03	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	105 780	73 888,22	—	—	112	28,—
Timor en onderhoorigheden	18 056	90,28	—	—	—	—
Menado	18 995	1 183,80	—	—	709	3 545,—
Bali en Lombok	14 226	7 163,18	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	36 829	14 750,95	—	—	1 135	150,—
Amboina	7 533	1 330,13	—	—	45 348	4 167,84
Ternate en onderhoorigheden	2 568	160,50	—	—	—	—
Totalen	1 092 103	f 340 528,93	—	—	120 172	f 19 041,68

VI. Overzicht betreffende de in 1921 door het Land aan particulieren verhuurde stukken grond.

GEWESTEN.	Verhuurde gronden. Uitgestrektheid (in M².)	Verhuurde gronden. Bedongen huurprijs.	GEWESTEN.	Verhuurde gronden. Uitgestrektheid (in M².)	Verhuurde gronden. Bedongen huurprijs.
JAVA EN MADOERA.			BUITENGEWESTEN.		
Bantam	228 995	f 1 766,—	Sumatra's Westkust	8 468	f 1 578,—
Batavia	95 898 790	18 260,27	Benkoelen	248 469	106,—
Preanger-Regentschappen	1 900 656	3 487.91	Lampongsche districten	55 571	1 995,89
Cheribon	12 903	382,85	Palembang	129 388	2 861,14
Pekalongan	14 940	3 271,56	Djambi	30 163	816,34
Semarang	10 280 898	171 944,71	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	58 039	2 506,32
Soerabaja	534 800	23 786,30	Menado	245 306	1 575,—
Rembang	30 129	249,08	Celebes en onderhoorigheden	399 636	816,89
Madoera	201 601	3 775,50	Amboina	17 276	408,68
Pasoeroean	6 511	184.18	Bali en Lombok	7 695	340,69
Besoeki	85 173 352	1 543,25	Ternate en onderhoorigheden	19 277	172,89
Banjoemas	11 255	437,89	Atjeh en onderhoorigheden	902	97,75
Kedoe	1 645	80,35	Billiton	310 702	502,40
Djokjakarta	8	24,—	Banka en onderhoorigheden	2 240	22,40
Madioen	1 765	72,—			
Kediri	85 716	1 032.25			
Totalen	194 383 964	f 230 298,10	Totalen	1 533 132	f 13 800,39

VII. Betaalde schadeloosstellingen voor gronden in het bezit van derden, waarover door het Land in 1921 is beschikt.

GEWESTEN.	Betaalde schadeloosstellingen.	DE GRONDEN WAREN BENOODIGD VOOR:
Bantam	f 26 957,70	irrigatiewerken (381 230 M². sawahgrond, 57 612 M². tegalgrond, 75 520 M². vischvijvers en 35 173 M². tuin-, moeras- en kerkhofgrond).
Batavia	200,— 5 189,99 7 577,62⁵	staatsspoorwegen (3604,26 M². grond). irrigatiewerken (91933,74 M². grond). burgerlijke openbare werken (2755,50 M². grond).
Preanger-Regentschappen	†	staatsspoor- en tramwegen, dienst voor waterkracht en electriciteit en militaire werken.
Cheribon	35 778,24⁵	staatsspoor- en tramwegen en irrigatiewerken.
Rembang	†	spoorweg-werken (gemiddeld per M². 5 à 20 cts.).
Madioen	6 795,67	irrigatiewerken en burgerlijke openbare werken (dienstwoningen onderwijzers, directeur centraalgevangenis, opiumverkoopplaats).
Kediri	†	staatsspoor- en tramwegen en irrigatiewerken: f 500 per bouw voor sawahgrond en f 1000 per bouw voor erven.
Banjoemas	119 609,15	staatsspoor- en tramwegen (Kroja), kazerne veldpolitie en uitbreiding school en havenwerken (6730 M². erf en 3680 M² sawahgrond).
Kedoe	14 304,43	decauville-spoorbaan op 43358,14 M²., voor irrigatiewerken en staatsspoorwegen.
Soerabaja	†	staatsspoor- en tramwegen: van f 200 tot f 500 per bouw voor sawahgrond en f 500 tot f 1000 voor woonerven.
Pasoeroean	10 138,71⁵	irrigatie-werken (ruim 82 bouws).
Madoera	11 462,46	irrigatie-werken, bouw van dienstwoningen en kazerne veldpolitie (52 627 M²).

Bijlage N.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 1 B, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1921 toegekende subsidiën ten behoeve van bijzondere Europeesche lagere scholen.

Naam der school en plaats, waar zij is gevestigd.	Naam der instelling of vereeniging, onder welker bestuur de school staat.	Vakken, waarin onderwijs wordt gegeven.	Aantal leerlingen dat op 15 Januari 1921 als werkelijk schoolgaande bekend stond. Totaal. *a*)
1.	2	3.	4.
1. Paul Krüger-school, te Batavia.	Vereeniging „de Paul Krüger-school".	*a* t/m *j* en *l*.	276 (59)
2. School te Batavia (Gang Pasar Baroe).	Vereeniging voor Christelijke scholen te Batavia.	*a* t/m *m*.	436 (29)
3. School voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs te Weltevreden (Gang Mendjangan).	Idem.	*a* t/m *l*.	85
4. Meisjesschool te Weltevreden (Salemba).	Idem.	*a* t/m *m*.	159 (2)
5. School voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs te Weltevreden (Salemba).	Idem.	*a* t/m *i* en *l* t/m *q*.	57 (7)
6. School te Batavia (Pintoe Besi).	Idem.	*a* t/m *i* en *k*.	275 (64)
7. Eerste lagere school voor jongens te Batavia (Koningsplein-Oost).	Carpentier Alting-Stichting, voorheen Stichting Hoogere burgerschool voor meisjes te Batavia.	*a* t/m *l*.	155
8. Lagere school voor meisjes te Batavia (Koningsplein-Oost).	Idem.	*a* t/m *l*.	162
9. Eerste lagere school (Struijswijk-school) te Weltevreden.	Idem.	*a* t/m *j*.	184
10. Jongensschool te Batavia (broederschool) (Koningsplein).	Vereeniging Broederschool te Batavia.	*a* t/m *j* en *l*.	230
11. Meisjesschool voor lager en uitgebreid lager onderwijs te Batavia (Parapatan).	Gesticht der Zusters Ursulinen te Weltevreden.	*a* t/m *k* en *l*.	265 (30)
12. Meisjesschool voor lager en uitgebreid lager onderwijs (1ste school) voor betalende leerlingen te Weltevreden (Postweg 1).	Idem.	*a* t/m *k* en *l*.	258 (2)
13. Meisjesschool voor lager onderwijs te Batavia (Noordwijk).	Instituut der Zusters Ursulinen te Noordwijk.	*a* t/m *l*.	310
14. Meisjesschool voor niet-betalende leerlingen (Vincentius-school) te Weltevreden.	Idem.	*a* t/m *k*.	110 (8)
15. Meisjesschool te Meester-Cornelis.	Idem.	*a* t/m *k* en *l*.	145 (2)
16. Eerste Europeesche lagere school te Meester-Cornelis.	Nederlandsch-Indisch Onderwijzersgenootschap te Weltevreden.	*a* t/m *l*.	152 (5)
17. School voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Meester-Cornelis (Oranjeplein n°. 4).	Vereeniging voor Christelijke scholen te Batavia.	*a* t/m *l*.	268 (32)
18. Europeesche lagere school te Buitenzorg (Feithweg).	Idem.	*a* t/m *l*.	127 (2)
19. Europeesche eerste lagere school te Buitenzorg (Panaragan).	Stichting „de Buitenzorgsche school" te Buitenzorg.	*a* t/m *i* en *l*.	78
20. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Buitenzorg.	Vereeniging Ursulinenschool te Buitenzorg.	*a* t/m *l* en *q*.	222 (12)
21. Eerste Europeesche lagere school te Bandoeng (2de H. B. S.-straat).	Vereeniging voor Christelijke scholen te Batavia.	*a* t/m *j* en *l*.	173 (12)
22. School te Bandoeng (Riouwstraat).	Vereeniging „Preanger H. B. S. voor meisjes" te Bandoeng.	*a* t/m *j* en *l*.	176
23. Europeesche lagere school te Bandoeng (Ambonstraat).	Idem.	*a* t/m *l*.	129 (4)
24. Meisjesschool te Bandoeng (Oud-Merdika).	Vereeniging Ursulinenschool te Bandoeng.	*a* t/m *l*, *s* en *t*.	254
25. Europeesche eerste lagere school te Tegal (Pekalongan).	Semarang-Cheribon-Stoomtrammaatsch.	*a* t/m *i* en *l*.	156 (2)
26. Leergang van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs te Tegal (Pekalongan).	Idem.	*a* t/m *g*, *l* t/m *q*.	36 (2)
27. Europeesche lagere school te Semarang (Bodjongpark).	Schoolvereeniging Semarang.	*a* t/m *l*.	208
28. Jongensschool te Semarang (Bangkong).	Katholieke Schoolvereeniging Sint Xaverius te Semarang.	*a* t/m *j* en *l*.	117

a) De tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen aan, hoeveel inlanders onder het daarnevens vermelde aantal leerlingen begrepen zijn.

b) Subsidie over de maanden Januari t/m Juni 1921.

Bedrag van de ...rengst der school-gelden in het jaar 1920. Totaal bedrag.	Gemiddeld bedrag per leerling en per jaar.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch onderwijs. 1ste kl.	2de kl.	3de kl.	Totaal aantal verplichte leerkrachten.	Aantal niet-verplichte leerkrachten.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor het verplicht personeel bedoeld in kolom 7.	8.	9.	Totaal.	voor het geven van onderwijs in het Fransch of handwerken.	voor den schoolbediende.	voor de huurwaarde.	voor onderhoud en aanvulling der eerste inrichting gedurende het jaar 1920.	Algemeen totaal
5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
7 243,50	f 62,47	1	3	3	7	—	f 7 200	f 13 950,—	f5 775,—	f 26 925,—	—	f 108	f1 140,—	f 129,28	f 28 302,28
3 111,—	76,46^5	1	6	3	10	1	7 200	19 125,—	12 650,—	38 975,—	—	180	1 800,—	109,30	41 064,30
7 890,—	103,25	1	3	—	4	—	7 575	19 050,—	—	26 625,—	—	60	900,—	249,41	27 834,41
1 731,—	82,50	1	2	2	5	1	4 710	2 325,—	4 675,—	11 710,—	—	123	900,—	298,30	13 031,30
5 070,—	96,57	1	2	—	3	2	7 010	9 700,—	—	16 710,—	—	60	540,—	59,—	17 369,—
7 961,—	87,92	1	2	5	8	—	7 135	2 800,—	12 541,66	22 476,66	—	240	800,—	27,67	23 544,33
1 156,50	145,92	1	3	1	5	—	7 200	10 315,—	3 890,—	21 405,—	—	144	2 169,96	84,42	23 803,38
1 625,—	133,48	1	3	2	6	—	6 420	6 460,—	5 450,—	18 330,—	—	144	1 800,—	76,07	20 350,07
1 135,53	132,92^5	1	3	3	7	—	6 420	13 125,—	450,—	19 995,—	—	192	2 400,—	188,15	22 775,15
2 400,83	74,92	1	2	3	6	1	7 005	7 000,—	8 650,—	22 655,—	—	60	2 400,—	125,—	25 240,—
5 336,25	25,10	1	2	5	8	2	7 200	4 200.—	10 000,—	21 400,—	—	60	2 280,—	100,72^5	23 840,72^5
6 396,50	63,15	1	2	5	8	2	7 200	7 200,—	12 450,—	26 850,—	—	60	1 830,—	865,30	29 605,30
6 040,—	84,—	1	2	5	8	—	7 200	7 875,—	13 725,—	28 800,—	—	60	5 520,—	211,—	34 591,—
—	—	1	1	2	4	—	4 500	3 300,—	3 900,—	11 700,—	—	60	900,—	205,—	12 865,—
8 793,65	67,64	1	1	2	4	1	4 050	5 160,—	6 450,—	15 660,—	—	60	1 950,—	371,35	18 041,35
0 706,—	81,10	2	—	3	5	—	11 220	—	7 550,—	18 770,—	f 600	210	1 230,—	235,37	21 045,37
6 570,—	75,60	1	3	3	7	—	4 300	10 625,—	4 475,—	19 400,—	—	180	3 000,—	71,12^5	22 651,12^5
6 742,—	62,—	1	1	2	4	1	5 325	2 975,—	3 575,—	11 875,—	—	162	960,—	45,32	13 042,32
8 148,—	120,—	1	1	1	3	1	7 200	3 300,—	2 550,—	13 050,—	—	72	900,—	58,70	14 080,70
6 192,—	27,50	1	1	4	6	1	5 910	5 250,—	11 950,—	23 110,—	—	60	1 680,—	86,10	24 936,10
1 422,50	71,88	1	2	2	5	2	5 550	2 275,—	6 625,—	14 450,—	—	240	1 200,—	591.32	16 481,32
2 700,—	136,50	1	3	1	5	3	7 200	12 375,—	800,—	20 375,—	—	130	3 240,—	32,58^5	23 777,58^5
5 640,—	11,06	1	2	1	4	2	4 500	6 550,—	1 800,—	12 850,—	—	195	1 100,—	2 324,75	16 469,75
4 286,—	5,—	1	1	5	7	—	5 295	3 925,—	11 750,—	20 970,—	—	60	2 400,—	42,—	23 472,—
6 963,37^5	44,63^5	1	4	—	5	—	4 275	12 675,—	—	16 950,—	—	60	1 080,—	132,92	18 222,92
5 087,—	141,32^5	1	3	—	4	—	300	5 431,25	—	5 731,25	—	30	480,—	431.71	*b*) 6 672,96
9 885,—	152,41	1	5	—	6	1	7 200	10 925,—	1 675,—	19 800,—	—	132	1 182,50	81,22^5	21 195,72^5
8 448,50	60,78	1	2	1	4	—	6 420	6 050,—	1 500,—	13 970,—	—	60	720,—	731,57^5	15 481,57^5

Naam der school en plaats, waar zij is gevestigd. 1.	Naam der instelling of vereeniging, onder welker bestuur de school staat. 2.	Vakken, waarin onderwijs wordt gegeven. 3.	Aantal leerli[ngen] dat op 15 Ja[nuari] 1921 als werk[elijk] schoolgaand[e be]kend ston[den]. Totaal. 4.
29. Europeesche lagere school te Semarang (Karreweg).	Vereeniging „School met den Bijbel", te Semarang.	*a* t/m *l*.	85 (9
30. Kloosterschool te Semarang (Gedangan).	Vereeniging der Zusters Franciscanessen te Semarang.	*a* t/m *l* en *m*.	209 (4
31. Instituut te Semarang (Bangkong).	Idem.	*a* t/m *l*.	229 (3
32. Cursus van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs te Semarang (Bangkong).	Idem.	*a* t/m *h* en *l* t/m *q*.	62 (2
33. Europeesche lagere school te Poerbalingga (Banjoemas).	Vereeniging voor neutraal Europeesch lager onderwijs te Poerbalingga.	*a* t/m *j*.	65 (11
34. Lagere meisjesschool te Magelang (Kedoe).	Vereeniging der Zusters Franciscanessen te Semarang.	*a* t/m *l*.	216 (2
35. Europeesche lagere school met den Bijbel te Magelang (Kedoe).	Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Hollandsch-Chineesche scholen met den Bijbel.	*a* t/m *i*.	*c*) 66
36. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Djokjakarta (Wilhelminapark).	Vereeniging der Zusters Franciscanessen te Semarang.	*a* t/m *l* en *m*.	257 (11
37. School met den Bijbel te Djokjakarta (Toegoe).	Vereeniging „Scholen met den Bijbel" te Djokjakarta.	*a* t/m *t*.	263 (6)
38. Neutrale Europeesche lagere school te Djokjakarta.	Neutrale Schoolvereeniging te Djokjakarta.	*a* t/m *j* en *l*.	*c*) 78 (1)
39. School voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs te Djokjakarta.	Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke scholen voor uitgebreid lager, middelbaar en vakonderwijs op Midden-Java.	*a* t/m *l*.	*c*) 56
40. Eerste meisjesschool te Soerabaja (Kepandjen).	Gesticht der Zusters Ursulinen te Soerabaja.	*a* t/m *o* en *t*.	296
41. Tweede meisjesschool te Soerabaja (Kepandjen).	Idem.	*a* t/m *l*.	241 (10)
42. School voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja (Tegalsari).	Vereeniging tot bevordering van gereformeerd onderwijs te Soerabaja.	*a* t/m *j*.	112 (13)
43. School voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja (Boeboetan).	Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke scholen te Soerabaja.	*a* t/m *l*.	220 (35)
44. Jongensschool te Soerabaja (Tempelstraat).	Vereeniging „Broederschool" te Soerabaja.	*a* t/m *j* en *l*.	222
45. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja (Genteng).	Vereeniging „de Meisjesschool" te Soerabaja.	*a* t/m *i*, *k* en *l*.	307
46. School voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja (Boeboetan).	Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke scholen te Soerabaja.	*a* t/m *i*, *l*, *m*, *o*, *p* en *q*.	*c*) 28 (2)
47. School voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Malang.	Gesticht der Zusters Ursulinen te Soerabaja.	*a* t/m *o*, *q* en *t*.	323 (7)
48. Eerste Europeesche lagere school te Malang (Tjilaket).	Schoolvereeniging „Malang".	*a* t/m *l*.	181
49. Eerste lagere meisjesschool te Padang.	Vereeniging der Zusters van Liefde te Padang.	*a* t/m *l* en *t*.	158 (4)
50. Tweede lagere meisjesschool te Padang.	Idem.	*a* t/m *k*.	100
51. School voor uitgebreid lager onderwijs te Padang.	Idem.	*a* t/m *i* en *l* t/m *p*.	45
52. Lagere school te Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	Schoolvereeniging in Simeloengoen, te Pematang Siantar.	*a* t/m *j*.	62
53. Europeesche eerste lagere school te Tebingtinggi (Oostkust van Sumatra).	Schoolvereeniging Tebingtinggi.	*a* t/m *i* en *l*.	66 (20)
54. Europeesche lagere school te Medan (Oostkust van Sumatra).	Vereeniging voor Christelijke scholen te Medan.	*a* t/m *i* en *l*.	160 (4)

c) Leerlingen-tal op 1 Juli 1921 (opening der school).

Bedrag van de opbrengst der schoolgelden in het jaar 1920. Totaal bedrag.	Bedrag van de opbrengst der schoolgelden in het jaar 1920. Gemiddeld bedrag per leerling en per jaar.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch onderwijs. 1ste kl.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch onderwijs. 2de kl.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch onderwijs. 3de kl.	Aantal leerkrachten. Totaal aantal verplichte leerkrachten.	Aantal leerkrachten. Aantal niet-verplichte leerkrachten.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor het verplicht personeel bedoeld in kolom 7.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor het verplicht personeel bedoeld in kolom 8.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor het verplicht personeel bedoeld in kolom 9.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor het verplicht personeel Totaal.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor het geven van onderwijs in het Fransch of handwerken.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor den schoolbediende.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor de huurwaarde.	Tegemoetkomingen in 1921 uitbetaald: voor onderhoud en aanvulling der eerste inrichting gedurende het jaar 1920.	Algemeen totaal.
5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
4 864,—	f 54,—	1	1	1	3	—	f 750	f 3 300,—	f3 600,—	f 7 650,—	—	f 60,—	f1 080,—	—	f 8 790,—
7 300,—	48,—	1	1	4	6	1	6 420	2 760,—	12 325,—	21 505,—	—	60,—	1 500,—	f 51,87^5	23 116,87^5
10 620,—	41,16	1	—	5	6	1	7 200	1 420,—	11 010,—	19 630,—	—	60,—	1 577,16	291,10	21 558,26
2 652,—	43,—	1	2	—	3	—	6 820	14 340,—	—	21 160,—	—	60,—	945,—	84,87^5	22 249,87^5
4 646,—	77,43	1	1	1	3	—	5 400	2 500,—	2 700,—	10 600,—	—	60,—	—	382,27^5	11 042,27^5
9 676,—	46,50	1	1	5	7	2	6 150	3 300,—	10 150,—	19 600,—	—	60,—	1 050,—	275,—	20 985,—
—	—	1	1	1	3	—	2 325	1 875,—	650,—	4 850,—	—	30,—	225,—	—	5 105,—
8 131,—	31,63	1	1	5	7	—	7 200	7 200,—	5 950,—	20 350,—	—	60,—	1 500,—	190,62	22 100,62
16 353,—	72,53	1	4	2	7	—	6 300	10 875,—	8 340,—	25 515,—	—	120,—	1 260,—	357,97^5	27 252,97^5
—	—	1	1	2	3	1	3 150	1 650,—	1 200,—	6 000,—	—	97,50	—	2 217,19	8 314,69
—	—	1	1	—	2	—	4 110	2 250,—	—	6 360,—	—	30,—	375,—	905,86^5	7 670,86^5
26 640,—	90,—	1	3	3	7	—	7 200	14 960,—	5 225,—	27 385,—	—	96,—	2 100,—	100,—	29 681,—
7 200,—	30,—	1	1	4	6	—	6 875	2 100,—	11 650,—	20 625,—	—	96,—	1 440,—	53,—	22 214,—
3 785,40	85,29	1	—	3	4	—	6 300	—	4 450,—	10 750,—	f 1150	60,—	1 080,—	19,95	13 059,95
12 010,67	57,49	1	1	4	6	—	7 320	3 450,—	6 920,—	17 690,—	—	138,—	240,—	410,37^5	18 478,37^5
16 844,50	77,27	1	2	3	6	1	4 500	10 500,—	9 900,—	24 900,—	—	60,—	1 596,—	110,50^5	26 666,50^5
35 642,—	122,65^5	1	2	5	8	—	4 500	6 050,—	12 150,—	22 700,—	—	60,—	1 440,—	223,60	24 423,60
—	—	1	—	—	1	—	4 110	—	—	4 110,—	—	30,—	240,—	—	4 380,—
29 475,75	98,25	1	3	4	8	4	7 200	18 975,—	7 800,—	33 975,—	—	60,—	1 560,—	204,17	35 799,17
20 572,—	149,—	1	1	3	5	2	7 200	7 200,—	6 675,—	21 075,—	—	60,—	840,—	800,20	22 775,20
7 472,50	48,50	1	2	2	5	—	3 745	9 300,—	8 700,—	21 745,—	—	144,—	960,—	178,70	23 027,70
—	—	1	—	3	4	—	7 200	3 000,—	9 300,—	19 500,—	—	144,—	480,—	107,15	20 231,15
—	75,—	1	1	1	3	—	7 200	8 100,—	4 200,—	19 500,—	—	60,—	480,—	95,—	20 135,—
5 208,—	93,—	—	—	3	3	—	—	—	2 700,—	2 700,—	—	60,—	960,—	181,—	3 901,—
4 741,95	71,84	1	—	2	3	—	5 520	—	1 450,—	6 970,—	—	120,—	450,—	116,15	7 656,15
11 347,—	71,—	1	1	3	5	—	3 000	2 100,—	6 125,—	11 225,—	—	162,—	2 100,—	589,30	14 076,30
		54	96	133	282	33	f 310 415	f 351 146.25	f 308 026,66	f 969 587,91	f 1 750	f5249.50	f71 980,62	f 15 910,55	f 1 064 478,58

Bijlage O.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § II, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1921 toegekende subsidiën ten behoeve van de bijzondere inlandsche scholen.

Overzicht van de in 1921 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere inlandsche scholen.

Gewesten.	Afdeelingen.	Subsidie in éens toegekend		Jaarlijksche subsidie toegekend				
		voor kosten van bouw en eerste inrichting.	voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor buitengewone ondersteuning. 50 %.	voor het schooltoezicht.
Bantam	Zuid-Bantam	—	—	f 150,—	f 200,—	f 85,—	f 217,50	—
Batavia	Meester-Cornelis	—	—	600,—	300,—	431,—	670,50	—
	Buitenzorg	—	—	525,—	700,—	556,—	890,50	—
Preanger-Regentschappen	Krawang	—	—	225,—	300,—	155,—	340.—	—
	Bandoeng	—	—	1 050,—	700,—	736.—	1 243,—	—
	Tjiandjoer	—	—	225,—	200,—	194,—	309,50	—
	Soekaboemi	—	—	450,—	600,—	350,—	700,—	—
	Garoet	—	—	300,—	300,—	214,—	407,—	—
	Tasikmalaja	—	—	225,—	300,—	222,—	373,50	—
Cheribon	Indramajoe	—	—	525,—	400,—	380,—	652,50	—
	Madjalengka	—	—	150,—	100,—	85,—	167,50	—
Pekalongan	Pemalang	—	f 2 404,80	375,—	300,—	280,—	477,50	—
Semarang	Semarang	—	—	450,—	500,—	364,—	657,—	—
	Salatiga	—	222,52	1 207,—	1 300,—	886,—	1 693,—	—
	Demak	—	—	750,—	900,—	501,—	1 075,50	—
	Grobogan	—	—	375,—	500,—	290,—	582,50	—
	Pati	—	—	1 125,—	1 500,—	829,—	1 727,—	—
	Koedoes	—	—	375,—	500.—	210,—	542,50	—
	Japara	—	—	1 125,—	1 100,—	688,—	1 456,50	—
Rembang	Bodjonegoro	—	—	300,—	200,—	250,—	379,—	—
	Blora	—	—	900,—	1 150,—	800,—	1 425,—	—
Soerabaja	Soerabaja	—	—	656,25	575,—	468,—	849,62^{5}	—
	Sidoardjo	—	—	225,—	300,—	190,—	357,70	—
	Modjokerto	—	—	900,—	850,—	630,—	1 190,—	—
	Djombang	—	—	1 425,—	1 900,—	1 623,—	2 474,—	—
	Lamongan	—	—	150,—	200,—	70,—	210,—	—
Pasoeroean	Malang	—	—	1 958.—	2 600,—	1 791,—	3 195,50	—
	Loemadjang	—	1 016,—	225.—	200,—	186,—	305,50	f 45,—
Besoeki	Bondowoso	—	—	75.—	100,—	70.—	122,50	30,—
	Djember	—	—	825.—	650,—	576,—	1 025,50	210,—
	Banjoewangi	—	—	225.—	150,—	170,—	272,50	60,—
Banjoemas	Banjoemas	—	—	225.—	200,—	126,—	275,50	30,—
	Poerwakerta	—	—	150,—	200,—	100.—	225,—	30,—
	Poerbalingga	—	—	225,—	200,—	122,—	273,50	30.—
	Tjilatjap	—	—	225,—	300,—	122,—	323,50	15,—
Kedoe	Magelang	f 654,57	—	3 137,50	3 487,52	2 500,—	4 562,51	—
	Poerworedjo	—	—	1 200,—	750,—	815.—	1 382,50	—
	Keboemen	2 360,—	6 600,—	1 612,50	1 533,26	1 158,—	1 991,88	—
	Wonosobo	—	—	375,—	500,—	296,—	585,50	65,—
Djokjakarta	Djokjakarta	—	3 419,17	8 306,25	8 300,—	6 527,—	11 366,62^{5}	—
	Koelon Progo	—	—	2 175,—	2 550,—	1 512,—	3 088,50	—
Soerakarta	Soerakarta	—	—	900,—	1 200,—	712,—	1 406,—	—
	Klaten	—	—	675,—	400,—	522,—	798,50	—
	Sragen	—	—	600,—	—	525,—	562,50	—
Madioen	Ngawi	—	—	75,—	50,—	70.—	97,50	—
	Ponorogo	—	—	75,—	—	55,—	65,—	—
Kediri	Kediri	—	—	2 025,—	1 700,—	1 412,—	2 568,50	—
	Toeloengagoeng	—	—	525,—	200,—	381,—	553,—	—
	Berbek	—	—	375,—	150,—	310,—	417,50	—
	Blitar	—	—	225,—	250,—	134,—	304,50	—
		f 3 014,57	f 13 662,49	f 45 527,50	f 41 545,78	f 31 679,—	f 56 828,84	f 515,—

Gewesten.	Afdeelingen.	Aanwijzing van de school en plaats waar zij gevestigd is.	Toegekende subsidie ineens: voor bouw en eerste inrichting.	Toegekende subsidie ineens: voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Genoten subsidie: voor het onderwijzend personeel. Europeesch.	Genoten subsidie: voor het onderwijzend personeel. Inlandsch.	Genoten subsidie: voor de leerlingen. Intern.	Genoten subsidie: voor de leerlingen. Extern.	Genoten subsidie: voor de verdere uitgaven.	Genoten subsidie: voor het onderwijs in nuttige handwerken.	Genoten subsidie: voor het onderwijs in verband- en gezondheidsleer.	Genoten subsidie: voor het onderricht in lichaamsoefeningen.
antam . . .	Pandeglang .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Pandeglang	—	—	—	f 500.—	—	—	f 279,—	—	—	—
atavia . . .	Stad en Voorsteden van Batavia	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Batavia uitgaande van de vereeniging „Associatie van Oost en West"	—	f 6 807,24	f 24 092.38	2 727,—	f 11 232,—	—	3 124.—	f 450,—	f 300,—	f 1 500,—
	Buitenzorg .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Depok van het „Centraal comité voor de oprichting en instandhouding van een seminarie te Depok" gevestigd te Amsterdam	—	—	8 100,—	1 322,34	4 920,—	—	1 722,—	—	—	—
reanger-Regentschappen	Bandoeng . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng uitgaande van de Nederlandsche Zendings-vereeniging te Rotterdam	—	—	4 320,—	2 436,75	3 240,—	—	1 134,—	—	—	600,—
	Bandoeng . .	Kweekschool (normaalschool) voor inlandsche onderwijzeressen te Bandoeng, uitgaande van de „Van Deventer-vereeniging voor West-Java" te Batavia	f 3 221,01	4 312.71	—	—	8 040,—	—	2 814,—	—		
	Bandoeng . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Bandoeng uitgaande van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Bandoeng	—	—	—	840,—	—	—	459,—	—	—	—
	Bandoeng . .	Neutrale inlandsche meisjessschool onderhouden door Nji Raden Dewi Sartica	—	—	—	1 020,—	—	—	564,—	—		—
	Soekaboemi .	Neutrale school te Soekaboemi	—	—	—	550.—	—	—	255,—	-	—	—
	Tjiandjoer . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Tjiandjoer, uitgaande van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Tjiandjoer	—	—	—	750,—	—	—	305,—	—	—	—
	Tasikmalaja .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Tjiamis, uitgaande van de vereeniging „Kaoetamaän Istri", aldaar	12 642,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Soemedang .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Soemedang, uitgaande van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" aldaar	—	—	—	700,—	—	—	94,—	—	—	—
	Garoet . . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Garoet uitgaande van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" aldaar	—	—	—	930,—	—	—	467,—	—	—	—
ekalongan . .	Tegal	Mohammedaansche meisjesschool te Tegal, uitgaande van de vereeniging „Wismopranowo" aldaar	—	10 500,—	1 440,—	940,—	—	—	393,—		—	—
	Pemalang . .	Mohammedaansche meisjesschool te Pemalang van de vereeniging „Wanitosoesilo" aldaar .	—	—	—	600,—	—	—	282,—	—	—	
emarang . .	Salatiga . . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Tingkir van het Comité voor de Salatiga-zending te Utrecht	24.79	—	3 240,—	1 367,50	4 920,—	—	42,—	—	—	—
	Pati	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Mergaredja uitgaande van de Doopsgezinde zendingsvereeniging te Amsterdam	—	—	5 599.92	2 319,84	4 320,—	f 1 512,—	1 512,—	—	—	—
	Pati	Neutrale inlandsche meisjesschool te Pati, van de afdeeling der vereeniging „Boedi Oetomo" aldaar	—	—		239,—	—	—	99,—		—	—
embang . .	Blora	Neutrale inlandsche meisjesschool te Blora van de vereeniging „Darmorini" aldaar.	—	—	360,—	690,—	—	—	411,—		—	—
	Bodjonegoro .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Bodjonegoro van de vereeniging „Retnosoesilo" aldaar	—	—	360,—	442,50	—	—	246,—	—	—	—
	Rembang . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Rembang, uitgaande van de vereeniging „Kartini" aldaar	8 006.67	—	360,—	320,—	—	—	171,—	—	—	—
oerabaja . .	Soerabaja . .	Mohammedaansche meisjesschool te Soerabaja van de vereeniging „Kartini-school" aldaar.	—	—	360,—	650,—	—	—	258,—		—	—
	Djombang . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Madjawarna, uitgaande van het Nederlandsch Zendeling-genootschap te Rotterdam.	—	—	4 599,—	1 849.92	4 200,—	—	1 470,—	—		—
edoe	Magelang . .	Kweekschool A voor inlandsche onderwijzers te Moentilan van de vereeniging „Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan" . . .	585,—	—	12 557,50	5 339,—	15 624,—	—	5 308,—	—	600,—	1 500,—
	Magelang . .	Kweekschool B voor inlandsche onderwijzers te Moentilan van dezelfde vereeniging . . .	67,67	—	2 992,50	4 545,—	10 710,—	—	3 670,—	—	—	900,—
	Magelang . .	Kweekschool C voor inlandsche onderwijzers te Moentilan van dezelfde vereeniging . . .	1 955,— (huur)	—	2 340,—	3 249,—	9 765,—	—	3 355,—		—	900,—
	Magelang . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzeressen te Mendoet, van dezelfde vereeniging . . .	489,—	—	6 899,88	2 490,—	6 300,—	—	2 200,—	900,—		
iokjakarta .	Djokjakarta .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers (Keuchenius-school) te Djokjakarta, van de Gereformeerde Zending	—	—	9 180,—	3 025,59	10 440,—	—	3 654,—		—	
erakarta . .	Soerakarta. .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Soerakarta, van dezelfde vereeniging . . .	4985,64	—	16 537,50	2 568,—	5 040,—	—	1 764,—	—	—	—
ediri	Toeloengagoeng . . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Toeloengagoeng „Kenjo Pinardi"	—	—	1 440,—	630,—	—	—	466,—		—	—
	Kediri. . . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Kediri „Boedi Wanodijo", thans „Oetamaning Wanito"	—	—	—	315,—	—	—	219,—		—	
imatra's Westkust. .	Agam . . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Biaro (voorheen Bondjol Alam)	—	—	—	650,—	—	—	312,—		—	—
	Agam. . . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Matoer	—	—	—	460,—	—	—	153,—			—
apanoeli . .	Nias	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Ombalata, van de Rheinische Missions Gesellschaft te Barmen.	—	—	3 810,—	1 640,—	6 624,—	—	2 898,—	—	—	
uider- en osterafdeeling an Borneo .	Bataklanden .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Sipoholon, van dezelfde zendingscorporatie .	—	—	5 400,—	1 440,—	768,—	4 872.	336,—		—	—
	Bandjermasin	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandjermasin, van dezelfde zendingscorporatie	—	—	2 400,—	1 080,—	2 976,—	—	1 302,—		—	—
	Menado . . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Woloan, uitgaande van de Roomsch-katholieke kweekschool aldaar	—	4 099,92	1 795,50	2 784,—	—		—	—	—	
			f 31 976.78	f 25 719.87	f 118 184,18	f 51 410,44	f 109 119.—	f 6 384.	f 41 738,—	f 1 350.—	f 900.—	f 5 400.—

Gewesten.	Afdeelingen.	Subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.	50 %.
Sumatra's Westkust . . .	Padang	—	f 360,—	f 2 500,—	—	f 1 430,—
Oostkust van Sumatra . .	Simeloengoen en de Karolanden	—	840,—	6 350,—	—	3 795,—
Westerafdeeling van Borneo	Sintang	—	40,—	325,—	—	182.50
Zuider- en Oosterafdeeling deeling van Borneo. . .	Bandjermasin	—	40,—	275,—	—	157,50
	Doesoenlanden	—	130,—	1 100,—	—	—
	Koealakapoeas	—	620,—	5 131,25	—	60,—
	Samarinda	—	40,—	250,—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	Soenggoe Minasa . . .	—	80,—	850,—	—	222,50
	Loewoe	f 800,—	540,—	3 175,—	f 220,—	1 857,50
	Oost-Celebes	200,—	—	950,—	—	212,50
	Mandar	—	180,—	2 625,—	—	1 402,50
	Bonthain	—	90,—	310,—	—	150,—
	Makasser	—	20,—	217,50	—	118,75
Amboina	Amboina	—	530,—	3 825,—	—	1 910,—
	Ceram	900,—	1 080,—	8 250,—	—	4 580.—
	Aroe-eilanden	—	180,—	1 225,—	—	702,50
	Kei-eilanden	600,—	950,—	7 225,—	—	4 087,50
	Tanimbar- en Babar-eil.	—	2 400,—	17 450,—	—	4 150,—
Bali en Lombok	Zuid-Bali	300,—	—	225,—	—	—
Menado	Menado	—	60,—	400,—	—	—
		f 2 800,—	f 8 180,—	f 62 658,75	f 220,—	f 25 018.75

Gewesten.	Afdeelingen.	Subsidie in éénsgekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor het schooltoezicht.
Tapanoeli	Beneden-Tapanoeli	—	—	f 270,—	f 100,—	f 106,—	—
	Sibolga en Ommelanden. .	f 196,50	f 3 237,50	1 530,—	960,—	475,—	—
	Beneden-Tapanoeli (onderafdeeling Nias)	1 591,50	2 992,50	22 650,—	4 748,—	7 170,—	f 1 291.—
	Padang Sidimpoean (onderafd. Angkola en Sipirok).	908,36	1 855,31	10 222,50	4 868,33	3 835,—	364,92
	Bataklanden (onderafdeeling Silindoeng)	—	1 197,20	18 770,75	10 637,50	5 335,87	331,—
	Bataklanden (onderafdeeling Hoogvlakte van Toba). .	—	4 658,44	9 819,—	7 001,66	2 569,—	—
	Bataklanden (onderafdeeling Toba)	2 000,—	—	15 372,—	10 500,—	4 099,—	—
	Bataklanden (onderafdeeling Baroes)	175,—	227,43	2 610,—	1 700,—	674,—	213,—
	Bataklanden (onderafdeeling Samosir)	—	—	4 500,—	3 800.—	1 161,—	—
	Bataklanden (onderafdeeling Dairilanden)	—	—	1 260,—	1 300.—	220,—	109,—
		f 4 871,36	f 14 168,38	f 87 004,25	f 45 615,49	f 25 644,87	f 2 308,92

Gewest.	Afdeeling.	Toegekende subsidie voor:	
		tegemoetkoming in het salaris van het onderwijzend personeel.	leermiddelen en schrijfbehoeften.
Menado	Menado (onderafd. Menado) . . .	f 36 155,—	f 2 043,88⁵
	Menado (onderafd. Tondano) . . .	64 895,—	4 039,67
	Menado (onderafd. Amoerang) . .	61 240.—	4 268,75
	Menado (onderafd. Sangi-eilanden) .	79 365,—	6 025,25
	Menado (onderafd. Talaud-eilanden)	21 865,—	1 325,25
		f263 520,—	f 17 702,80⁵

Gewest.	Afdeelingen.	Toegekende subsidie voor:	
		de school.	het schooltoezicht.
Ternate en onderhoorigheden. .	Halmahera . . .	f 18 801,56	—
	Noord-Nieuw-Guinea. .	27 542,27	—
	West-Nieuw-Guinea. .	7 576,78	f 320,—
		f 53 920,61	f 320,—

Gewest.	Afdeelingen.	Toegekend bedrag ter tegemoetkoming in de kosten van		
		oprichting en eerste inrichting.	bezoldiging van het onderwijzend personeel, onderhoud, vernieuwing en aanvulling van het schoolmeubilair en de leermiddelen, enz.	50 °/₀.
Timor en onderhoorigheden .	Soemba (onderafd. Midden-Soemba) . . .	—	f 1 300,—	f 650,—
	Id. (onderafd. Noordwest-Soemba) . .	—	1 100,—	550,—
	Id. (onderafd. Zuidwest-Soemba) . .	—	700,—	350,—
	Id. (onderafd. Oost-Soemba)	f 900,—	1 000,—	500,—
	Flores (onderafd. Maoemere)	900,—	1 800,—	900,—
	Id. (onderafd. Ende)	—	900,—	450,—
	Id. (onderafd. Oost-Flores en Solor) .	—	200,—	100,—
	Id. (onderafd. Ngada)	1 800,—	1 358,—	679,—
	Id. (onderafd. Midden- en Zuid-Manggarai)	900,—	242,—	121,—
	Noord- en Midden-Timor (onderafd. Beloe)	—	800,—	400,—
	Id. (onderafd. Noord-Midden-Timor) . .	—	800,—	400,—
		f 4 500,—	f 10 200,—	f 5 100,—

RECAPITULATIE

	Java. [1]	Java [2], Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Oostkust van Sumatra, Zuider- en Oosterafd. van Borneo, Menado, Timor en onderhoorigheden en Amboina.	Sumatra's Westkust, Benkoelen, Oostkust van Sumatra, Westerafd. van Borneo, Zuider- en Oosterafd. van Borneo, Celebes en onderh., Amboina en Bali en Lombok.	Tapanoeli en Menado.	Menado.	Amboina en Ternate en onderhoorigheden.	Timor en onderhoorigheden.	Algemeene totalen.
Subsidie in ééns voor kosten van bouw en eerste inrichting	f 3.014,57	f 31 976,78	f 2 800,—	f 4 871,36	—	—	f 4 500,—	f 47 162,71
Subsidie in éëns voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding .	13 662,49	25 719,87	—	14 168,38	—	—	—	53 550,74
Jaarlijksche subsidie als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel	45 527,50	—	—	87 004,25	f 263 520,—	—	—	396 051,75
Jaarlijksche subsidie als premie voor het onderwijzend personeel . . .	41 545,78	—	—	45 615,49	—	—	—	87 161,27
Jaarlijksche subsidie voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting	31 679,—	—	8 180,—	25 644,87	—	—	—	65 503,87
Jaarlijksche subsidie voor schooltoezicht	515,—	—	220,—	2 308,92	—	f 320,—	—	3 363,92
Subsidie voor het onderwijzend personeel . . .	—	169 594,62	—	—	—	—	—	169 594,62
Subsidie voor de leerlingen.	—	115 503,—	—	—	—	—	—	115 503,—
Subsidie voor leermiddelen en schoolbehoeften . . .	—	—	—	—	17 702,80	—	—	17 702,80
Subsidie voor de school . .	—	—	—	—	—	53 920,61	—	53 920,61
Subsidie voor de bezoldiging van het onderwijzend personeel, onderhoud, vernieuwing en aanvulling van het schoolmeubilair en de leermiddelen . . .	—	—	—	—	—	—	10 200,—	10 200,—
Subsidie voor buitengewone ondersteuning.	56 828,84	—	25 018,75	—	—	—	5 100,—	86 947,59
Subsidie voor verdere uitgaven.	—	49 388,—	62 658,75	—	—	—	—	102 046,75
Totalen . . .	f 192 773,18	f 392 182,27	f 98 877,50	f 179 613,27	f 281 222,80	f 54 240,61	f 19 800,—	f 1 218 709,63

1) Namelijk de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Besoeki, Banjoemas Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta, Madioen en Kediri.

2) Namelijk de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta en Kediri.

Bijlage P.

(Zie hoofdstuk K. afd. III, van het verslag.)

STATISTISCHE EN ANDERE OPGAVEN

betreffende de Europeesche en inlandsche CHRISTENGEMEENTEN in Nederlandsch-Indië (daaronder ook de zendingsgemeenten), meerendeels volgens de over 1921 ingekomen gegevens.

A. PROTESTANTSCHE EEREDIENST.

1°. Gevestigde Kerk.

Europeesche Christengemeenten.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1921.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1921.		Aantal lidmaten op ult. 1921.		Aantal in 1921 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1921.			Aantal in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1921.	
									Kinderen		Volwassenen.			
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	in echt geboren.	buiten echt geboren			Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.														
Batavia, met Weltevreden, de benedenstad, de afdeeling Tangerang, de residentiën Bantam en Lampongsche districten	a) 5	3	b) * 15 616	*600	± *5 559	*200	*1	—	*99	*12	*11	*21	± *1200	—
Meester-Cornelis, met de afdeelingen Meester-Cornelis en Krawang	1	1	3 188	98	959	24	23	—	64	9	2	19	448	—
Buitenzorg, met de afdeeling van dien naam	a) 1	1	3 953	249	994	64	42	11	80	3	9	—	345	22
Soekaboemi, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Tjiandjoer, Soemedang, Limbangan, Soekapoera en Galoeh (Cheribon)	1	1	—	—	—	—	9	—	13	9	4	5	103	—
Bandoeng, met de hoofdplaats en de afdeeling van dien naam	a) 2	2	b) *8 580	*1 018	—	—	*33	—	*67	—	—	*17	*810	*3
Cheribon, met de residentie Cheribon (uitgenomen de afdeeling Galoeh)	1	1	854	—	256	—	—	—	15	2	—	—	—	—
Pekalongan, met de afdeelingen Pekalongan en Batang	1	1	± 480	—	± 200	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Semarang, met de afdeelingen Semarang en Kendal	2	2	5 746	19	1 986	17	27	—	43	2	5	5	570	—
Salatiga, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Ambarawa en Oengaran	1	1	b) *750	*122	*332	*55	*7	—	20	—	—	*23	*142	—
Pati, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Koedoes, Blora, Grobogan, Japara, Demak en Rembang	1	—	b) * ± 3 000	—	± *3 100	—	*1	—	14	—	—	*3	—	—
Modjokerto, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Djombang, Bodjonegoro, Toeban en Lamongan.	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Soerabaja, met de hoofdplaats, de afdeeling van dien naam, de afdeelingen Grisee, Sampang, Bangkalan en Pamekasan	a) 3	2	—	—	—	—	42	—	83	7	9	19	793	—
Pasoeroean, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Bangil (uitgenomen de onderafdeeling Lawang) en Sidoardjo	1	1	550	—	187	—	—	—	5	—	—	1	100	—
Malang, met de afdeeling van dien naam en de onderafdeeling Lawang (afdeeling Bangil)	a) 1	1	b) *2 850	*161	*550	*193	26*	1*	*88	*9	—	*9	*434	*1
Probolinggo, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Kraksaän, Loemadjang (Pasoeroean) en Djember (Besoeki)	1	—	± 2 050	—	± 787	—	1	—	12	2	—	1	87	—
Bondowoso, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Panaroekan, Banjoewangi, Soemenep en Besoeki en de residentie Bali en Lombok	1	1	1 616	—	499	—	—	—	14	8	1	—	93	—
Poerwaredja, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Tjilatjap, Keboemen (Kedoe) en Poerwakerta en Banjoemas (Banjoemas)	1	1	1 101	179	561	78	5	—	33	5	1	—	118	—

a) Ter voorziening in de godsdienstige behoeften der mindere militairen en der minder gegoede leden van de Protestantsche gemeenten waren op ult. 1921 van landswege aangestelde godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1889 n°. 170, juncto 1894 n°. 150) bescheiden op de garnizoensplaatsen Batavia, Buitenzorg, Tjimahi, Magelang, Ambarawa, Soerabaja, Malang en Bandoeng.

b) Waar over 1921 nog geen opgaven ontvangen zijn, zijn de cijfers van 1920 opgenomen. Deze zijn met een * aangeduid.

c) Waar over 1921 en 1920 geen opgaven zijn ontvangen, zijn de cijfers van 1919 opgenomen. Deze zijn met ** aangeduid.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1921.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1921. Civielen.	Militairen.	Aantal lidmaten op ult. 1921. Civielen.	Militairen.	Aantal in 1921 aangenomen lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1921. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1921. Civielen.	Militairen.
Magelang, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Toeloengagoeng, Wonosobo (Kedoe), Bandjarnegara en Poerbalingga (Banjoemas)	a) 1	1	(b *1 165	*314	*751	*140	*1	—	*10	—	—	*2	*104	—
Djokjakarta, met de residentie Djokjakarta	1	1	1 700	52	625	52	10	—	37	2	2	3	338	—
Soerakarta, met de residentie Soerakarta	1	1	—	—	9	—	—	—	40	—	—	3	364	—
Madioen, met de residentie Madioen en de afdeeling Berbek (res. Kediri). .	1	1	b) *1 612	*117	*772	*85	*11	—	*27	*9	*2	*1	*152	—
Kediri, met de residentie Kediri (uitgenomen de afdeeling Berbek) . . .	1	1	2 700	—	—	—	2	—	21	—	—	3	172	—
Totalen voor de kerkelijke afdeelingen op Java en Madoera (met de Lampongsche districten en Bali en Lombok)	30	25	57 511	2 929	18 127	906	241	12	785	79	46	135	6 373	26
Buitengewesten.														
Padang, met de Padangsche Benedenlanden en de residentie Benkoelen.	1	1	b) *1 410	*20	*550	*5	*6	—	*15	—	*1	*5	*98	—
Fort de Kock, met de Padangsche Bovenlanden en de residentie Tapanoeli.	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Palembang, met de residentiën Palembang, Djambi en Banka en onderhoorigheden	1	1	715	49	238	14	—	—	38	—	—	—	44	—
Medan, met het gouvernement Oostkust van Sumatra	1	1	5 550	—	—	—	5	—	56	—	1	4	158	—
Koeta Radja, met het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden. . . .	1	—	b) *1 050	*400	*375	*200	4*	*2	*23	*6	*1	*1	—	—
Pontianak, met de residentiën Westerafdeeling van Borneo en Riouw en onderhoorigheden en de assistent-residentie Billiton	1	—	404	56	40	1	—	—	22	—	—	—	—	—
Bandjermasin, met de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . .	1	1	b) *2 416	—	*1513	—	*20	—	*69	*5	—	—	*167	—
Makasser, met het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de onderafdeeling Donggala van de afdeeling Midden-Celebes (Menado) en de afdeeling Soembawa (Timor en onderhoorigheden)	2	2	1 847	134	511	19	38	—	112	—	10	11	40	—
Menado, met de residentiën Menado (uitgenomen de onderafdeeling Donggala van de afdeeling Midden-Celebes) en Ternate en onderhoorigheden	1	1	b) *827	*3	*170	—	*15	—	*11	*2	—	*11	479	—
Amboina, met de residentie Amboina (uitgenomen de onderafdeeling Banda)	2	2	b) *650	—	—	—	*84	—	14	—	2	—	598	—
Banda Neira, met de onderafdeeling Banda en de residentie Zuid-Nieuw-Guinea	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Koepang, met de residentie Timor en onderhoorigheden (uitgenomen de afdeeling Soembawa)	1	1	b) *181	—	*60	—	*6	—	*22	—	—	*2	*59	—
Totalen voor de 12 kerkelijke afdeelingen in de buitengewesten (met uitzondering van de Lampongsche districten en Bali en Lombok) . .	13	11	15 050	662	3 457	239	178	2	382	13	15	34	1 643	—
Totalen voor Java en Madoera . . .	30	25	57 511	2 929	18 127	906	241	12	785	79	46	135	6 373	26
In 't geheel alzoo voor de Europeesche Christengemeenten der Indische Protestantsche Kerk	43	36	72 561	3 591	21 584	1 145	4 19	14	1 167	92	61	169	8 016	26

Inlandsche Christengemeenten. *d)*

Gemeenten of afdeelingen van inlandsche christenen.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1921.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1921. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1921. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1921 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1921. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1921. Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.																
e) **Batavia (hoofdplaats) en Serang e).	f)—	—	c) **1 074	**697	—	**413	**213	—	**77	**53	**56	**8	**84	**3	**192	**64
Batavia (Depok, Toegoe en Tjilegon).	1	1	b) *1 029	—	—	*535	—	—	*7	—	*33	*2	*9	*10	*132	*12
**Meester-Cornelis	f)—	—	950	672	—	413	712	—	13	2	115	33	2	18	29	11
**Buitenzorg	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
**Soekaboemi, Soemedang en Madjalengka (Cheribon)	f)—	—	353	—	—	—	—	—	54	—	16	—	1	7	15	—
**Bandoeng en Tjimahi	—	—	c) **1 127	**793	—	**323	**657	—	**10	**21	**78	**5	**19	**19	**96	**37
**Salatiga (met Ambarawa en Banjoebiroe)	f)—	—	b) *316	*863	—	*131	*366	—	*16	*9	*56	*19	*58	*5	*57	*64
**Soerabaja	—	—	—	—	—	*133	*25	—	*11	*2	*24	—	*3	*1	*24	*4
**Malang en Lawang	f)—	—	b) *747	*392	—	*168	*270	—	*8	*4	*32	*9	*8	*3	*42	*5
**Probolinggo	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
**Magelang	f)—	—	b) *1 124	*1 060	—	*299	*737	—	*24	*18	*115	*16	*52	*36	*376	*113
**Djokjakarta	—	—	411	238	—	122	140	—	16	18	29	*4	3	3	38	37
**Soerakarta	—	—	325	102	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	63	—
**Gombong, Tjilatjap en Poerworedjo	f)—	—	508	500	—	196	276	—	17	39	42	10	11	6	25	61
**Semarang	f)—	—	174	187	—	103	114	—	—	—	1	—	—	3	15	13
Elders op Java (verspreid wonenden)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor genoemde gemeenten en afdeelingen op Java en Madoera	1	1	8 138	5 504	—	2 836	3 510	—	253	166	619	106	250	114	804	421
Buitengewesten.																
**Koeta Radja, met Atjeh	f)—	1	b) *1 950	*1 237	—	*425	*834	—	*13	*11	*125	*44	*12	*7	*163	*7
**Fort de Kock, Padangpandjang en Padang	f)—	—	e) **123	**63	—	**24	**52	—	**2	**3	**11	—	—	—	**1	—
**Palembang, Djambi en Banka	—	—	290	223	—	290	223	—	106	153	11	6	6	—	—	—
**Pontianak, met de residentiën Westerafdeeling van Borneo en Riouw en onderhoorigheden en de assistent-residentie Billiton	—	—	157	301	—	50	96	—	4	5	12	—	1	—	4	5
**Menado (hoofdplaats), met Gorontalo en Paleleh c. a.	—	—	b) *12857	*2	—	*1 773	*3	—	*54	*1	228*	*120	*22	*68	*894	—
Ajermadidi, met omliggende gemeenten g)	1	1	27 374	—	—	7 781	712	—	40	—	356	11	—	299	1 694	—
Tondano, „ „ „ g)	1	1	30 409	—	—	11 971	—	—	521	—	1 254	19	17	298	1 869	—
Tomohon, „ „ „ g)	1	1	8 395	—	—	3 276	—	—	73	—	319	23	10	96	405	—
Sonder, „ „ „ g)	1	1	21 246	—	—	5 794	—	—	109	—	774	42	4	166	2 427	—
Langoan, „ „ „ g)	f) 1	1	41 614	—	—	15 822	—	—	83	—	1741	64	13	368	3 380	—
Ratahan, „ „ „ g)	1	1	15 635	—	—	4 269	—	—	126	—	478	29	7	101	2 479	—
Koemelemboeai, „ „ g)	1	1	14 707	—	—	3 604	—	—	93	—	570	70	21	105	2 434	—
Amoerang, „ „ „ g)	1	1	15 677	—	—	4 531	—	—	139	—	513	64	13	137	724	—
Taratara, „ „ „ g)	1	1	b) *11352	—	—	*2 331	—	—	*25	—	*359	*77	*8	*102	*975	—
Maoembi, „ „ „ g)	1	1	14 284	—	—	2 999	—	—	370	—	501	498	275	125	688	—

d) Hieronder zijn alleen begrepen de *gevestigde* Christengemeenten, aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk, dus uitgezonderd zendingsgemeenten. Op Java, behalve te Depok en Toegoe (residentie Batavia), behooren tot de Protestantsche inlanders der eerstbedoelde gemeenten grootendeels Amboineezen en Menadoneezen, die als militairen of als bureelbeambten in 's lands dienst zijn.

e) Bij de met ** aangeduide inlandsche Christengemeenten of afdeelingen daarvan, is organiek geen hulpprediker geplaatst; het dienstwerk wordt er uitgeoefend door de predikanten of den predikant van het betrokken ressort.

f) Zoowel te Meester-Cornelis, te Soekaboemi, te Salatiga, te Malang, te Magelang, te Gombong, te Semarang en te Batavia als te Koeta Radja, Fort de Kock en Makasser is een inlandsche leeraar geplaatst.

g) Bij de gevestigde inlandsche Christengemeenten (Protestantsche) in de Minahasa waren bij het eind van 1921 bovendien verbonden 104 inlandsche leeraars en voorts een aantal inlandsche schoolmeesters, die tevens als godsdienstonderwijzer en voorganger bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn. Bij den hulpprediker te Tomohon, belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de Minahasa, bekwaamden zich op ult. 1921 20 jongelieden.

GEMEENTEN OF AFDEELINGEN VAN INLANDSCHE CHRISTENEN.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1921.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1921. Inlanders. Civielen.	Aantal Protestantsche inlanders ... Inlanders. Militairen.	Aantal Protestantsche inlanders ... Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1921. Inlanders. Civielen.	Aantal lidmaten ... Inlanders. Militairen.	Aantal lidmaten ... Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1921 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Aantal in 1921 aangenomen inlandsche lidmaten. Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1921. Kinderen in echt geboren.	Aantal gedoopten ... Kinderen buiten echt geboren.	Aantal gedoopten ... Volwassenen.	Aantal in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1921. Civielen.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1921. Militairen.
Makasser	f) —	—	1 435	—	—	753	—	—	17	—	86	56	—	93	203	—
Loewoek, met de afdeelingen Boni en Oost-Celebes en de onderafdeelingen Kolaka en Malili (afd. Loewoe)	1	1	b) *9 168	*64	—	*89	*9	—	*24	—	269	—	*304	*17	1 795	—
Mamasa, met de afdeelingen Mandar, Loewoe (met uitzondering van de onderafdeelingen Kolaka en Malili) en Paré Paré (met uitzondering van de afdeelingshoofdplaats Paré Paré)	1	1	17 042	—	—	102	30	—	—	—	68	5	57	2	110	—
Amboina, met de gemeenten op het schiereiland Leitimor	i) 2	2	12 120	—	—	6 012	—	—	339	—	318	55	4	108	1 825	—
Roemah Tiga, met de gemeenten op het schiereiland Hitoe	1	—	9 098	—	—	4 495	—	—	292	—	339	62	8	104	1 811	—
Saparoea, met de gemeenten op de eilanden Haroekoe, Saparoea en Noesalaoet	1	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Elat, met de gemeenten op de Kei- en Aroe-eilanden	1	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Larat, met de gemeenten op de Tanimbar- en Babar-eilanden	1	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Piroe, met de gemeenten op het eiland Ceram bewesten Siroeawan in het zuiden en Wahai in het noorden, alsmede op het eiland Boano h)	1	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Banda Neira en Nieuw-Guinea	1	1	b) * 2949	—	—	*871	—	—	*16	—	*24	*31	*21	*19	*495	—
Amahai, met de gemeenten op het eiland Ceram beoosten Siroeawan in het zuiden en Wahai in het noorden	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Ternate, met de gemeenten in de residentie Ternate en onderhoorigheden	1	1	1 318	—	—	574	—	—	51	—	74	4	13	8	107	—
Koepang	1	1	b) *9 268	*37	—	*1 056	—	—	59	—	*156	*106	*60	*31	*593	—
Babaoe, met de gemeenten op het eiland Timor (met uitzondering van Koepang) en op het eiland Sawoe	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Kapan (Midden-Timor)	1	1	1 067	—	—	26	—	—	—	—	—	72	80	—	1 693	—
Lole, met de gemeenten op het eiland Roti (met uitzondering van Baä)	1	—	c) ** 16 746	—	—	** 1 306	—	—	**134	—	**546	**72	**213	**40	**1808	—
Baä	k) 1	1	c) ** 4 677	**15	—	**313	—	—	**36	—	**47	**107	**52	**17	**414	—
Serwaroe, met de gemeenten op de Leti-eilanden, het eiland Sermata, de Zuidwester- en de Damar-eilanden j)	1	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Alor	1	—	c) ** 1 448	**43	—	**37	**4	—	**10	**2	**3	**166	**148	**2	**141	**1
Wonreli	1	1	c) ** 7 382	—	—	** 1 896	—	—	**82	—	*89	**378	**218	**45	**921	—
Kalabahi	1	1	2 190	59	—	43	12	—	—	—	2	355	657	804	148	—
Tjamplong	1	1	995	24	—	11	—	—	—	—	1	30	22	—	435	—
Totalen voor de buitengewesten	32	24	312973	2 068	—	82 524	1 975	—	2 818	175	9 274	2 566	2 266	3 162	30 636	13
„ „ Java en Madoera (zie hiervóór)	1	1	8 138	5 504	—	2 836	3 510	—	253	166	619	106	250	114	804	421
In 't geheel alzoo (voor zoover opgegeven) voor de inlandsche Christengemeenten aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk	l) 33	25	321111	7 572	—	85 360	5 485	—	3 071	341	9 893	2 672	2 516	3 276	31 440	434

h) Bij de gevestigde inlandsche Christengemeenten op de Ambonsche eilanden waren bij het einde van 1921 bovendien in dienst 135 inlandsche leeraars en verder een groot aantal z.g. goeroe's. Deze zijn godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen, als hoedanig soms schoolmeesters, soms ook andere gemeenteleden aangesteld worden.

i) Een van deze hulppredikers bleef uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Amboina. Op ult. 1921 bekwaamden zich onder zijne leiding 44 jongelieden voor die bestemming.

j) Bij de gevestigde inlandsche Christengemeenten in de residentie Timor en onderhoorigheden waren bij het einde van 1921 bovendien in dienst 77 inlandsche leeraars en verder een groot aantal zoogenaamde goeroe's, die tevens als godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn.

k) Deze hulpprediker is uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Timor en onderhoorigheden. Op ult. 1921 bekwaamden zich onder zijne leiding 36 jongelieden voor die bestemming.

l) Toegestaan zijn 33 hulppredikers, doch voor één is geen gebied aangewezen. Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars bij de inlandsche Christengemeenten als in deze tabel bedoeld, waren op ult. 1921 in het geheel 330 in dienst. In opleiding voor het inlandsch leeraarsambt, waren op ult. 1921 100 jongelieden.

2°. Zendingsgemeenten.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921.							Aantal van de in 1921					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
											Kinderen				
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Volwassenen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	TOTAAL.		
Bantam.	a)														
Rangkasbitoeng b) . .	N. Z. V.	1	27	25	39	91	27	25	52	2	2	—	4	2	1
		1	27	25	39	91	27	25	52	2	2	—	4	2	1
Batavia.															
Kwitang	id.	1	147	109	111	367	146	108	254	1	10	—	11	1	—
Meester-Cornelis. . .	id.	5	144	183	280	607	136	181	317	4	20	—	24	10	5
Buitenzorg.	id.	2	68	102	114	284	64	98	162	7	15	—	22	6	9
Depok	id.	1	41	41	53	135	34	34	68	1	8	—	9	—	1
Poerwakarta	id.	5	73	101	232	406	73	102	175	13	13	—	26	18	5
Batavia	S.A.C.	1	35	43	29	107	35	43	78	78	—	—	78	—	—
Buitenzorg	M.E.Ch.	2	33	60	25	118	33	60	93	—	7	—	7	—	—
		17	541	639	844	2024	521	626	1147	104	73	—	177	35	20
Preanger-Regentschappen.															
Bandoeng	N. Z. V.	7	104	107	207	418	104	107	211	6	7	—	13	6	4
Soekaboemi	id.	4	139	160	348	647	131	145	276	106	175	—	281	16	9
Garoet	id.	8	40	42	76	158	38	42	80	7	11	—	18	2	1
		19	283	309	631	1223	273	294	567	119	193	—	312	24	14
Cheribon.															
Indramajoe	id.	12	132	135	155	422	109	152	261	10	19	—	29	10	1
Madjalengka	id.	5	67	97	161	325	67	97	164	4	11	—	15	12	6
		17	199	232	316	747	176	249	425	14	30	—	44	22	7
Pekalongan.															
Pemalang	S. Z.	4	37	40	53	130	26	32	58	—	—	—	—	—	—
Moga.	id.	3	68	65	108	241	66	65	131	—	—	—	—	—	—
Karangdjoso	id.	4	93	106	187	386	8	—	8	—	—	—	—	—	6
Batang	id.	4	59	33	33	125	47	19	66	—	—	—	—	—	2
		15	257	244	381	882	147	116	263	—	—	—	—	—	8

a) De letters in deze kolom duiden de genootschappen of vereenigingen aan, in dienst waarvan de betrokken zendelingen staan.

A. Z. = Hersteld Apostolische Zendingsgemeente in de eenheid der apostelen, te Enkhuizen;
D. Z. = Doopsgezinde vereeniging tot bevordering der evangelieverbreiding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, te Amsterdam;
G. Z. = Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland onder heidenen en Mohammedanen;
H. L. = Heilsleger;
J. C. = Java-Comité, te Amsterdam;
U. Z. = Utrechtsche Zendingsvereeniging, te Utrecht;
L. Z. = Nederlandsch Luthersch genootschap voor in- en uitwendige zending, te Amsterdam;
M. E. Ch. = Missionary Society of the Methodist Episcopal Church;
N. Z. G. = Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam;
N. Z. V. = Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam;
R. Z. = Rijnsch Zendinggenootschap, te Barmen;
S. A. C. = Seventh-day Adventist Church;
S. T. C. = Sangi- en Talaud-Comité;
S. Z. = Salatiga-zending.

b) Hier werkt de zendeling van Buitenzorg.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921.							Aantal van de in 1921					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
											Kinderen				
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Volwassenen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	TOTAAL.		
Semarang.															
Semarang	S. Z.	3	116	145	78	339	74	91	165	2	13	1	16	3	7
Kalitjeret	id.	5	90	102	132	324	82	97	179	—	20	—	20	—	3
Salatiga	id.	3	72	106	126	304	72	103	175	8	3	—	11	6	2
Ambarawa	id.	5	82	96	204	382	82	96	178	3	13	—	16	3	2
Poerwadadi	id.	4	67	78	125	270	67	78	145	—	8	—	8	—	2
Oengaran	id.	1	21	19	22	62	21	19	40	5	2	—	7	5	3
Mergaredja	D. Z.	2	419	539	1042	2000	195	257	452	26	—	—	26	26	6
Kajoeapoe	id.	5	55	58	77	190	55	58	113	24	—	—	24	24	3
Kedoengpendjalin	id.	6	201	286	503	990	189	254	443	49	—	—	49	49	8
Kelet	id.	2	87	51	48	186	29	19	48	28	—	—	28	28	—
		36	1210	1480	2357	5047	866	1072	1938	145	59	1	205	144	36
Rembang.															
Blora	S. Z.	4	80	84	110	274	82	85	167	5	10	—	15	8	3
Bodjonegoro	id.	7	76	77	62	215	76	77	153	7	2	—	9	9	2
		11	156	161	172	489	158	162	320	12	12	—	24	17	5
Soerabaja.															
Soerabaja	G. Z.	1	11	14	20	45	11	14	25	2	2	—	4	2	1
Modjokerto	N. Z. G.	3	124	114	131	369	124	114	238	3	16	—	19	6	3
Modjowarno	id.	5	694	863	1623	3180	694	863	1557	13	90	—	103	44	25
Segaran	id.	5	174	227	359	760	174	227	401	2	25	—	27	10	3
		14	1003	1218	2133	4354	1003	1218	2221	20	133	—	153	62	32
Pasoeroean.															
Swaroe	N. Z. V.	7	1093	1260	2997	5350	1093	1260	2353	73	249	—	322	86	66
Loemadjang	J. C.	1	161	169	442	772	159	167	326	1	23	—	24	13	7
		8	1254	1429	3439	6122	1252	1427	2679	74	272	—	346	99	73
Besoeki.															
Bondowoso	J. C.	9	724	750	1540	3014	724	750	1474	41	123	—	164	60	32
Djokjakarta.															
Djokjakarta	G. Z.	11	196	212	372	780	196	212	408	15	32	—	47	18	10
Soerakarta.															
Soerakarta	id.	1	108	107	113	328	108	107	215	21	15	—	36	2	8
Banjoemas.															
Poerbalingga	id.	7	135	153	216	504	114	140	254	18	34	—	52	7	1
Kedoe.															
Magelang	id.	5	59	43	77	179	55	39	94	18	12	—	30	—	4
Wonosobo	id.	1	18	21	28	67	18	17	35	—	—	—	—	—	—

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Aantal van de in 1921 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt-geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Keboemen	G. Z.	8	100	110	231	441	100	110	210	8	31	—	39	5	5
Poerworedjo	id.	7	83	97	155	335	83	97	180	6	14	—	20	10	5
Temanggoeng	id.	1	10	17	17	44	10	17	27	4	—	—	4	1	1
Moentilan	A. Z.	2	655	137	660	1452	—	—	—	120	18	19	157	—	4
		24	925	425	1168	2518	266	280	546	156	75	19	250	16	19
Kediri.															
Kediri	N. Z. G.	9	500	548	1458	2506	500	548	1 048	23	64	—	87	31	25
Pareredja	id.	6	402	411	870	1683	402	411	813	28	50	—	78	25	15
		15	902	959	2328	4189	902	959	1 861	51	114	—	165	56	40
Madioen.															
Madioen	id.	5	123	150	203	476	123	150	273	12	9	—	21	4	7
Sumatra's Westkust.															
Padang	S.A.C.	3	32	19	6	57	20	11	31	3	—	—	3	2	—
Padang	R. Z.	4	335	152	240	727	243	127	370	75	82	—	157	50	6
Poeloe Tello (Batoe-eilanden)	L. Z.	4	264	275	376	915	264	275	539	—	—	—	—	—	—
		11	631	446	622	1699	527	413	940	78	82	—	160	52	6
Tapanoeli.															
Sibolga	R. Z.	16	815	1061	3645	5521	1 225	1 425	2 650	107	313	—	420	98	52
Simanosor	id.	6	79	100	217	396	84	106	190	3	19	—	22	10	4
Ombalata	id.	4	587	697	1147	2431	587	697	1 284	68	106	—	174	71	16
Sagoeadoe	id.	22	1 879	2184	2790	6853	1 879	2 184	4 063	559	593	—	1 152	—	70
Lolowoea	id.	17	1 100	1393	2172	4665	1 100	1 393	2 493	268	272	—	540	11	28
Hilisimaetano	id.	5	247	274	432	953	—	—	—	169	136	—	305	—	8
Hoemene	id.	12	1366	1560	2547	5 473	1 366	1 560	2 926	9	162	—	171	—	56
Loweloe	id.	19	2046	2212	3256	7514	2 047	2 213	4 260	216	443	—	659	216	78
Hilimariaja	id.	14	1091	1166	1260	3517	1 132	1 315	2 447	53	211	—	264	83	28
Hinako	id.	2	150	182	247	579	150	182	332	—	24	—	24	—	5
Lahewa	id.	11	254	274	273	801	254	274	528	21	60	—	81	3	3
Goenoengsitoli	id.	11	1369	2061	3601	7031	1 372	2 063	3 435	195	438	—	633	75	68
Lolowaoe	id.	6	551	670	831	2052	551	670	1 221	—	82	—	82	—	20
Saoea	id.	5	280	258	218	756	—	—	—	155	143	—	298	—	6
Sifaoroasi	id.	19	856	973	1744	3 573	856	973	1 829	420	434	—	854	41	26
Simatorkis	id.	6	92	77	161	330	93	77	170	—	12	—	12	2	8
Boenga Bondar	id.	13	418	500	1418	2 336	333	408	741	6	110	—	116	23	15
Pargaroetan	id.	9	165	170	454	789	180	187	367	2	30	—	32	16	4
Sipirok	id.	7	18	19	42	79	18	19	37	—	3	—	3	—	—
Boenga Bondar	id.	10	147	169	558	874	169	194	363	5	47	—	52	65	11
Sibolga	id.	8	531	723	2319	3 573	625	953	1 578	44	177	—	221	42	44

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Aantal van de in 1921 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Simarangkir	R. Z.	14	2 630	3 070	5 593	11 293	2 251	2 603	4 854	18	502	—	520	236	114
Pangaloan	id.	13	2 286	3 771	5 226	11 283	2 286	2 771	5 057	51	436	—	487	314	105
Onankasang	id.	10	1 510	1 770	3 560	6 840	1 510	1 770	3 280	35	327	—	362	189	58
Boenga Bondar . . .	id.	2	86	103	282	471	—	—	—	2	25	—	27	3	6
Pea Radja	id.	14	3 089	3 685	6 518	13 292	2 564	3 412	5 976	41	692	—	733	387	114
Pangariboean	id.	30	2 158	2 473	5 107	9 738	2 158	2 473	4 631	—	—	—	—	108	105
Sipahoetar	id.	12	1 834	2 315	4 298	8 447	1 834	2 315	4 149	7	309	—	316	14	87
Sipoholon	id.	14	1 380	2 239	4 853	8 472	1 380	2 239	3 619	20	414	—	434	212	105
Boetar	id.	18	2 855	3 430	7 145	13 430	2 855	3 430	6 285	69	599	—	668	205	134
Parmonangan . . .	id.	12	566	863	2 275	3 704	566	863	1 429	25	58	—	83	50	25
Bonandolok	id.	15	1 397	1 877	2 468	5 742	1 365	1 861	3 226	48	255	—	303	39	60
Dolok Sanggoel . . .	id.	14	919	1 120	2 416	4 455	889	1 105	1 994	25	106	—	131	44	27
Tampahan	id.	3	251	268	469	988	251	268	519	10	53	—	63	32	9
Lintong ni Hoeta . .	id.	21	2 470	2 855	8 856	14 181	1 800	2 056	3 856	24	500	1	525	158	101
Sipahoetar	id.	3	277	336	664	1 277	277	336	613	—	48	—	48	—	14
Moeara Toba	id.	16	1 234	1 220	2 556	5 010	1 234	1 220	2 454	18	51	—	69	83	23
Tampahan	id.	4	547	592	1 271	2 410	547	592	1 139	5	62	—	67	46	16
Balige	id.	12	2025	2 306	4 342	8 673	2025	2 306	4 331	10	337	—	347	137	58
Lagoeboti	id.	13	1 999	1 973	3 944	7 916	1 895	1 851	3 746	30	292	—	322	51	86
Sigoempar	id.	12	1 399	1 578	2 893	5 870	400	523	923	9	82	—	91	18	54
Sitorang	id.	25	1 617	1 607	3 635	6 859	1 617	1 607	3 224	29	213	—	242	86	85
Djandji Matogoe . .	id.	8	1 092	1 192	2 947	5 231	1 006	1 138	2 144	32	136	—	168	45	16
Pangomboesan . . .	id.	4	416	438	925	1 779	405	429	834	12	44	—	56	3	2
Loemban Loboe . . .	id.	15	465	441	930	1 836	465	441	906	4	79	—	83	9	8
Naroemonda	id.	5	652	608	1 400	2 660	187	191	378	9	67	—	76	18	8
Pangoeroeran. . . .	id.	12	625	577	1 168	2 370	625	577	1 202	77	183	—	260	10	45
Nainggolan	id.	14	406	423	747	1 576	406	423	829	168	268	—	436	16	17
Palipi.	id.	5	231	317	671	1 219	231	317	548	96	130	—	226	29	11
Ambarita	id.	8	171	185	298	654	171	185	356	26	31	—	57	—	11
Sidikalang	id.	13	429	438	905	1 772	429	438	867	44	116	—	160	19	10
Pakantan	id.	5	133	124	187	444	124	112	236	29	17	1	47	24	6
Toeka	id.	11	382	390	718	1 490	318	354	672	—	35	—	35	—	4
Sihorbo	id.	8	173	188	344	705	165	158	323	1	27	—	28	—	4
		607	51 745	61 495	118 943	232 183	48 257	57 257	105 514	3 274	10 309	2	13 585	3 341	2 078
Benkoelen.															
Poelau II en Kijah. .	—	2	64	59	37	160	19	17	37	—	4	—	—	—	—
Karkoea en Kopo-Kopo	—	2	48	52	34	134	64	59	123	—	1	—	—	—	3
Dakoaha	—	1	33	35	24	92	39	32	71	—	2	—	—	—	1
		5	145	146	95	386	122	108	230	—	7	—	—	—	4

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Aantal van de in 1921 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.															
Bandjermasin . . .	R. Z.	4	185	127	150	462	144	92	236	6	27	—	33	15	11
Koealakapoeas (Beneden-Kapoeas) . . .	id.	1	219	235	268	722	219	235	454	3	29	—	3	1	12
Mandoemai (Beneden-Kahajan)	id.	3	173	191	254	618	173	187	360	7	27	—	34	4	5
Pangkoh (id.). . . .	id.	4	113	129	157	399	113	129	242	1	13	—	14	9	5
Pahandoet (id.) . . .	id.	5	118	99	140	357	118	99	217	10	8	—	18	12	6
Poedjam (id.). . . .	id.	6	116	73	147	336	116	73	189	4	25	—	29	9	1
Mengkatip	id.	3	90	80	136	306	90	80	170	9	15	—	24	—	4
Kasoengan.	id.	1	27	24	26	77	27	24	51	3	5	—	9	2	—
Laham	id.	1	96	6	—	102	—	—	—	—	25	—	25	—	—
Poeroektjahoe . . .	id.	2	81	45	69	195	81	45	126	19	17	—	36	—	1
		30	1218	1009	1347	3574	1081	964	2045	62	191	—	225	52	45
Celebes en onderhoorigheden.															
Mamasa	U. Z.	—	7294	6680	5421	19395	140	71	211	1014	1360	—	2374	77	—
Loewoek	id.	—	4023	3520	—	7543	48	40	88	341	110	—	451	20	—
		—	11317	10200	5421	26938	188	111	299	1355	1470	—	2825	97	—
Menado.															
Kalawara	H. L.	3	139	46	71	256	39	22	61	189	76		265	82	2
Sebedi	id.	10	700	724	523	1947	16	21	37	1375	550		1925	1	—
Palolo	id.	10	419	656	535	1610	12	12	24	1110	548		1655	73	—
Koelawi	id.	15	640	370	90	1100	19	4	23	1219	156		1375	46	2
Kantewae	id.	7	314	298	92	704	1	—	1	881	122		1003	48	—
Bora	id.	10	744	788	121	1653	12	4	16	1595	130		1725	38	5
Passi	N. Z. G.	16	573	661	963	2197	66	64	130	61	170	3	234	2	28
Kopondahan	id.	8	615	556	567	1738	26	18	44	7	75	—	82	3	4
Taripa	id.	21	685	740	30	1455	66	44	110	375	192	—	567	—	69
Poso	id.	7	39	42	57	138	35	42	77	31	17	—	48	1	3
Watoetaoe.	id.	14	125	160	177	462	125	·160	285	131	91	—	222	—	9
Kiama	S.T.C.	17	1317	1607	1715	4639	852	1220	2072	4	181	1	186	58	53
Rainis	id.	25	1474	1885	1993	5352	1192	1658	2850	93	224	12	329	220	72
Liroeng (Salebaboe) .	id.	24	2393	2960	3833	9186	1930	2616	4546	8	295	13	316	243	63
Pendolo.	N. Z. G.	12	521	478	375	1374	521	478	999	44	83	—	127	—	22
Kota Mobagoe . . .	id.	1	113	77	138	328	28	35	63	2	11	8	21	—	2
Tagoelandang . . .	S. T. C.	13	1788	1765	2050	5603	830	1308	2138	13	119	3	135	33	39
Manganitoe	id.	24	4224	3911	8855	16990	1143	2556	3699	48	371	61	480	197	99
Taboekan	id.	33	4062	3747	4697	12506	1377	2309	3686	88	303	192	584	77	201

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921.							Aantal van de in 1921					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
											Kinderen				
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	Totaal.		
Tamako.	S. T. C.	24	3 550	3 780	6 238	13 568	1 487	2 327	3 814	74	400	245	719	300	130
Oeloe.	id.	16	3 901	5 001	1 269	10 171	1 143	2 143	3 286	130	227	6	369	220	93
Ondang	id.	18	3 411	4 362	1 497	9 270	1 134	2 273	3 407	83	229	7	319	142	82
		328	31 747	34 614	35 886	102 247	12 054	19 314	31 368	7 561	1 743	522	12 686	1 784	978
Amboina.															
Toeal (Aroe-eilanden) .	—	20	1 141	901[1])	—	2 042	190	244	434	42	38	18	98	35	73
Toeal (Kei-eilanden) .	—	41	2 831[1])	2 227	—	5 058	122	101	223	225	45	419	689	25	29
		61	3 972	3 128	—	7 100	312	345	657	267	83	437	787	60	102
Timor en onderhoorigheden.															
Kambaniroe (Soemba).	G. Z.	2	99	101	147	347	54	60	114	3	6	—	9	8	—
Melolo (id.)	id.	3	154	167	230	551	83	115	198	23	32	—	55	2	13
Pajeti (id.)	id.	1	34	19	48	101	32	16	48	8	4	—	12	4	2
Karoeni.	id.	2	28	37	43	108	28	37	65	21	20	—	41	5	3
Ende	id.	7	315	198	174	687	56	42	98	61	17	42	75	—	1
		15	630	522	642	1 794	253	270	523	71	79	42	192	19	19
Ternate en onderhoorigheden.															
Tobelo	U. Z.	14	637	606	625	1 868	140	229	369	2	—	53	55	18	20
Kaoe	id.	24	685	676	949	2 310	79	88	167	6	70	2	78	4	21
Morotai	id.	4	163	132	290	585	32	27	59	4	—	14	18	4	—
Galela	id.	5	227	203	190	620	40	62	102	11	—	34	45	3	6
Boeli (Halmahera) . .	id.	6	—	—	—	520	19	16	35	—	10	—	10	—	—
Loloda (id.)	id.	7	187	194	230	611	38	46	84	18	—	58	76	6	4
Djailolo (id.)	id.	18	197	241	431	869	24	22	46	67	42	53	162	4	17
Lelilef	id.	7	192	168	215	575	30	20	50	4	15	—	19	3	—
Ternate.	id.	7	519[1])	536[1])	—	1 055	105	287	392	50	10	—	60	—	—
		92	2 807	2 756	2 930	9 013	507	797	1 304	162	147	214	523	42	68

1) Kinderen inbegrepen.

In aansluiting aan de in K. V. 1921 verstrekte soortgelijke opgaaf, over het tijdvak 1 Juli 1920 t/m ult. Juni 1921, volgt hier een overzicht der in het tijdvak 1 Juli 1921 t/m ult. Juni 1922 genomen regeeringsbeschikkingen, betreffende de toelating (of intrekking der toelating) tot uitoefening van hun dienstwerk, zoowel van zendelingen als van hulpzendelingen.

ZENDELINGEN.

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Gebied voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, is verleend.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig gebied.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
		Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam.			
C. W. Nortier.	Magetan.	Res. Madioen.	21 Juli 1921 n°. 1	12 Juni 1918 n°. 34	De toelating is verleend met uitbreiding van die van Gouv. Bt. 12 Juni 1918 n°. 34, waarbij toelating was verleend voor de residentiën Soerabaja, Kediri en Pasoeroean.
J. Wiegers.	Swaroe.	Residentiën Pasoeroean, Kediri, Madioen en Soerabaja.	6 Dec. 1921 n°. 11	6 Dec. 1921 n°. 11	
J. van der Poel.	Modjowarno.	Idem.	6 Dec. 1921 n°. 12	6 Dec. 1921 n°. 12	
J. W. Wesseldijk.	Watoetaoe.	Afd. Midden-Celebes (res. Menado) en onderafdeelingen Malili (afd. Loewoe) en Boengkoe en Mori (afd. Oost-Celebes) (gouv. Celebes en onderh.).	10 Maart 1922 n°. 35	10 Maart 1922 n°. 35	
		Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam.			
M. J. Gouweloos.	—	Onderafdeelingen Kolaka (afd. Loewoe) en Kandari (afd. Oost-Celebes) en districten Roembia en Poleang (onderafd. Boeton, afd. Oost-Celebes) (gouv. Celebes en onderh.).	24 Jan. 1922 n°. 72	24 Jan. 1922 n°. 72	
G. Ch. Strom.	—	Idem.	24 Jan. 1922 n°. 73	24 Jan. 1922 n°. 73	
H. D. Woortman.	Bandoeng.	Residentiën Batavia en Preanger-Regentschappen.	5 Maart 1922 n°. 34	24 Juli 1917 n°. 75	De toelating is verleend ten vervolge van Gouv. Bt. 24 Juli 1917 n°. 75, waarbij toelating was verleend voor de residentie Cheribon.
A. K. de Groot.	Meester-Cornelis.	Residentiën Batavia, Preanger-Regentschappen en Cheribon.	5 Maart 1922 n°. 35	5 Maart 1922 n°. 35	
		Salatiga-Zending, te Utrecht.			
C. L. Bansemer.	Salatiga.	Residentiën Rembang, Semarang en Pekalongan.	20 Juli 1921 n°. 28	20 Juli 1921 n°. 28	
		Sangi- en Talaud-Comité.			
A. C. F. Thielle	Talengen.	Sangi- en Talaud-eilanden (res. Menado).	11 April 1922 n°. 26.	11 April 1922 n°. 26	
J. E. E. Scherrer.	Talengen.	Idem.	11 April 1922 n°. 26	11 April 1922 n°. 26	
W. Grau.	Tagoelandang.	Idem.	18 Mei 1922 n°. 83	18 Mei 1922 n°. 83	
		Rijnsch Zendinggenootschap, te Barmen.			
K. Lotz.	Boetar.	Onderafd. Simeloengoen (afd. Simeloengoen en de Karolanden, gouv. Oostkust van Sumatra).	28 Nov. 1921 n°. 17	23 Aug. 1921 n°. 17	De toelating is verleend ten vervolge van Gouv. Bt. 23 Aug. 1921 n°. 17, waarbij toelating was verleend voor de afd. Nias (res. Tapanoeli).

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Gebied voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, is verleend.	Gouvernements-besluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig gebied.	Gouvernements-besluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
		Nederlandsch Luthersch Genootschap voor in- en uitwendige zending, te Amsterdam.			
L. Borutta.	Poeloe Tello.	Batoe-eilanden (afd. Padang, res. Sumatra's Westkust).	18 Mei 1922 n°. 86	18 Mei 1922 n°. 86	
		Missionary Society of the Methodist Episcopal Church.			
N. T. Gottschall.	Medan.	Hoofdplaats Medan en een deel van het gouv. Oostkust van Sumatra.	20 Juli 1921 n°. 23	20 Juli 1921 n°. 23	
J. van der Noort.	—	Res. Banjoemas.	30 Mei 1922 n°. 37	30 Mei 1922 n°. 37	
		Malayan Union Conference of Seventhday Adventists.			
B. Judge.	Soerabaja.	Hoofdplaats Soerabaja.	9 Nov. 1921 n°. 8	2 Febr. 1910 n°. 20	De toelating is verleend ten vervolge van Gouv. Bt. 2 Febr. 1910 n°. 20, waarbij toelating was verleend voor Sumatra's Westkust.
		Zendelinggenootschap te Basel.			
E. Kühnle.	Mengkatip.	Res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (met uitzondering van de afd. Samarinda).	27 Jan. 1922 n°. 75.	27 Jan. 1922 n°. 75	
J. Huber.	Poeroektjahoe.				
H. Henking.	Bandjermasin.				
G. Weiler.	Bandjermasin.				
		Utrechtsche Zendingsvereeniging.			
J. H. M. van Bonzel.	Boeli.	Eiland Halmahera (res. Ternate en onderh.).	10 Maart 1922 n°. 36	10 Maart 1922 n°. 36	
		Seventhday Adventists Church.			
G. A. Wood.	Padang.	Res. Benkoelen (behalve de afd. Manna).	23 Juni 1922 n°. 41	23 Juni 1922 n°. 41	

HULPZENDELINGEN.

Verleende toelatingen.

Namen der hulpzendelingen, benevens datum en nummer der gouv. besluiten, waarbij hun de toelating is verleend.	Gebied voor hetwelk de toelating is verleend.
Moelia Namggolan (31 Maart 1922 n°. 18)	Batavia (voor de christen-Bataks aldaar).

B. ROOMSCH-KATHOLIEKE EEREDIENST.

1°. Statiën voor Europeanen.

Volgnummer.	STANDPLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Zielental der R.-K. bevolking op einde 1921. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	Aantal gedoopten in 1921. Kinderen. in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.	Aantal van hen die in 1921 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op einde 1921. van landswege bezoldigd. Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris)	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
1	Batavia.	Omvattende de residentie Batavia (met uitzondering van de afd. Buitenzorg), alsmede de residentie Bantam . . .	8 088	—	331	79	—	242	140	39	421	283	121	1	—	a) 5	—	3	—	9
2	Buitenzorg	Omvattende de afd. Buitenzorg (res. Batavia) en de afd. Soekaboemi (res. Preanger-Regentschappen)	1 009	—	34	1	—	69	41	14	124	72	18	—	—	2	—	c) 1	—	3
3	Bandoeng.	Omvattende de residentie Preanger-Regentschappen (met uitzondering van de afd. Soekaboemi)	3 296	—	145	17	—	183	35	44	262	169	40	—	—	1	—	a) 3	—	4
4	Cheribon.	Omvattende de residentiën Cheribon en Pekalongan	1 434	—	12	4	—	39	38	5	82	37	7	—	—	—	—	c) 1	—	1
5	Semarang	Omvattende de residentiën Semarang en Rembang, alsmede het gezondheids-etablissement Plantoengan. .	3 747	—	77	65	—	136	84	22	242	112	44	—	1	2	—	2	—	5
6	Soerakarta	Omvattende de residentie Soerakarta.	1 450	—	53	10	—	49	40	4	93	9	8	—	—	—	1	c) 1	—	1
7	Madioen.	Omvattende de residentiën Madioen en Kediri.	1 474	—	44	2	—	69	59	1	129	71	19	—	—	—	—	b) 2	—	2
8	Malang.	Omvattende de residentiën Pasoeroean en Besoeki.	2 338	—	23	2	—	99	31	8	138	59	23	—	1	1	—	1	—	3
9	Djokjakarta	Omvattende de residentie Djokjakarta, de voormalige res. Bagelen (met uitzondering van de voormalige afd. Ledok, res. Kedoe), zoomede de afd. Tjilatjap (res. Banjoemas) . .	1 680	—	1 183	10	—	243	76	236	555	280	46	—	—	2	—	2	—	4
10	Magelang.	Omvattende de residentie Kedoe (met uitzondering van de voormalige res. Bagelen, behalve de voormalige afd. Ledok), benevens de afdeelingen Bandjarnegara, Poerbalingga en Poerwakerta (res. Banjoemas) en de hoofdplaats Banjoemas . .	1 291	—	348	18	—	93	39	15	147	84	25	—	—	—	—	a) 3	—	3

a) Een dezer geestelijken draagt den titel van pastoor.
b) Een dezer geestelijken draagt den titel van wd. pastoor.
c) Deze geeestelijke draagt den titel van pastoor.

P

Volgnummer.	STAND-PLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Zielental der R.-K. bevolking op einde 1921. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	Aantal gedoopten in 1921. Kinderen. in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.	Aantal van hen die in 1921 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op einde 1921. van landswege bezoldigd. Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris).	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
11	Ambarawa.	Omvattende de afdeeling Salatiga (res. Semarang)	150	—	93	—	—	12	5	34	51	67	7	—	—	—	—	2	—	2
12	Soerabaja.	Omvattende de residentiën Soerabaja en Madoera	3 705	—	25	10	—	190	49	29	268	107	44	—	1	2	—	1	—	4
13	Koeta Radja. d)	Omvattende het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden. (Na verkregen machtiging worden voorts de noordelijke havens van Sumatra's Westkust tweemaal 's jaars bezocht)	725	—	200	200	1 125	—	—	—	92	—	18	—	1	—	—	1	—	2
14	Medan. d)	Omvattende het gouvernement Oostkust van Sumatra	2 156	—	—	325	2 481	—	—	—	85	—	14	—	1	—	—	1	—	2
15	Padang. d)	Omvattende de residentiën Sumatra's Westkust, Lampongsche districten en Tapanoeli	1 500	—	66	166	1 732	—	—	—	168	—	32	—	—	1	3	—	—	5 f)
16	Samboeng. d)	Omvattende de residentiën Banka en onderhoorigheden, Palembang en Riouw en onderhoorigheden, alsmede de assistent-residentie Billiton . .	600	—	—	211	811	—	—	—	67	—	2	—	—	—	1	1	—	2
17	Tandjoeng-saketi. d)	Omvattende de residentie Benkoelen	100	—	440	10	550	—	—	—	15	—	2	—	—	—	—	1	—	1
18	Menado.	Omvattende het gouvernement Celebes en onderhoorigheden . .	361	—	11	—	479	356	95	131	582	—	110	—	—	—	3	5	—	9 f)
19	Pontianak. e)	Omvattende de residentie Westerafd. van Borneo	369	73	1 772	1836	4 050	264	—	72	336	—	26	—	—	—	—	3	—	4 f)
		Totalen voor de vermelde 19 statiën .	35 473	73	4 857	2966	11 228	2044	732	654	3 857	1350	606	1	5	16	7	34	—	66

d) Deze statie staat onder de geestelijke zorg van de R. K. priesters van de Vereeniging der Paters Capucijnen van de Nederlandsche provincie der Capucijner-orde.

e) Deze statie staat onder de geeestelijke zorg van de Vereeniging der Paters Capucijnen te Handel.

f) Hieronder de apostolische prefect.

2°. Statiën voor inlandsche Christenen

(waaronder begrepen zoowel de gevestigde gemeenten als de zendingsposten).

Volgnummer.	STANDPLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Aantal Roomsch-katholieke inlandsche Christenen op einde 1921.			Aantal der in 1921 gedoopten.				Aantal van hen die in 1921 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op einde 1921						
						Kinderen.						van landswege bezoldigd				buiten bezwaar van den lande.		
													Geestelijken van den 2den rang.					
			Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.			Geestelijke van den 1sten rang.	Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
		Gevestigde gemeenten.																
1	Menado.	Omvattende de residentie Menado	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Larantoeka (Flores).	Omvattende Oost-Flores en Solor met de eilanden Adoenara, Lomblem, Alor, Solor en de andere tot die groep behoorende eilanden, zoomede de hoofdplaats Koepang (res. Timor en onderhoorigheden). .	11 277	—	11 277	733	13	200	946	552	136	—	—	—	—	5	1	6
3	Maoemere (Flores).	Omvattende de onderafd. Maoemere met de noord- en zuidzijde van het eiland Flores	30 301	—	30 301	2 235	52	1 263	3 550	2 042	304	—	—	—	2	6	1	9
		Zendingsposten.																
4	Mendoet.	Omvattende het onderdistrict Mendoet (res. Kedoe) en aangrenzende plaatsen	314	—	314	12	—	43	55	77	2	—	—	—	—	—	2	2
5	Moentilan.	Omvattende de voormalige afdeeling Moentilan (Kedoe) en de aangrenzende afdeelingen van dat gewest, alsmede de afdeeling Koelon Progo (res. Djokjakarta)	1 462	5	1 467	56	—	53	109	52	5	—	—	—	—	—	11	11
6	Tandjoeng-saketi.	Omvattende de afdeeling Manna (res. Benkoelen) .	440	10	450	—	—	—	15	—	2	—	—	—	1	1	—	2
7	Lahoeroes.	Omvattende Beloe, Malakka en Noord- en Midden-Timor	7 637	—	7 637	645	97	209	951	199	54	—	—	—	1	3	—	4
8	Ndona (Ende op Flores).	Omvattende de onderafd. Ende (West-Flores), Bali en Lombok, enz. . . .	8 931	—	8 931	1 653	2	197	1 852	188	64	—	—	—	2	6	2	10
9	Soemba.	Omvattende Laora (West-Soemba)	600	—	600	59	—	—	59	4	3	—	—	—	—	—	—	—
		Algemeene totalen. .	60 962	15	60 977	5 393	164	1 965	7 537	3 114	570	—	—	—	6	21	17	44

3°. Roomsch-katholieke zendingsgemeenten.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1921.							Aantal van de in 1921 gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Kedoe.	a)														
Moentilan	V.P.C.	2	655	137	660	1452	51	18	69	120	18	19	157	1	4
Amboina.															
Amboina	id.	1	†	†	†	100	—	—	—	†	†	†	12	—	—
Langgoer	id.	7	882	791	—	1673	—	—	—	12	50		62	—	19
Namar	id.	5	794	639	—	1433	—	—	—	38	72		110	—	20
Roemaat	id.	6	372	314	—	686	—	—	—	11	25		36	—	6
Ohvideer toetoe . . .	id.	6	234	192	—	426	—	—	—	6	27		33	—	2
Satheën.	id.	4	325	268	—	593	—	—	—	35	29		64	—	6
Watoear	id.	6	691	581	—	1272	—	—	—	168	101		269	—	6
Oewat	id.	6	774	585	—	1359	—	—	—	108	116		224	—	13
Haar.	id.	3	226	231	—	457	—	—	—	75	27		102	—	6
Hollat	id.	7	523	425	—	948	—	—	—	95	78		173	—	7
Olilit.	id.	5	810	180	—	1620	—	—	—	158	104		262	—	19
Amtoefoe	id.	6	705	642	—	1347	—	—	—	106	103		209	—	20
Krawain Sangliat . .	id.	4	498	440	—	938	—	—	—	88	85		173	—	14
Aloessidate	id.	5	797	713	—	1510	—	—	—	61	108		169	—	24
Awear-Sofiam . . .	id.	2	307	247	—	554	—	—	—	19	53		72	—	15
Zuid-Nieuw-Guinea.															
Merauke	id.	3	92	59	—	151	—	—	—	5	14		19	—	92

C. Andere kerkelijke vereenigingen.

Standplaatsen der predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1921.	Aantal lidmaten op ult. 1921.	Aantal tot het H. Avondmaal toegelaten lidmaten op ult. 1921.	Aantal lidmaten in 1921 voor het eerst tot het H. Avondmaal toegelaten.	Aantal gedoopten gedurende 1921.	Aantal in 1921 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1921.
			a. Gereformeerde Kerken.				
Batavia	1	362	—	—	19	5	86
Soerabaja	—	216	—	—	148	1	10
			b. Anglicaansche gemeente.				
Batavia	1	200	—	—	10	1	—

a) V. P. C. = Vereeniging der Paters Capucijnen te Handel.

Bijlage Q.

(Zie hoofdstuk K, afd IV, van het verslag.)

OPGAVEN,

voor zooveel ontvangen, betreffende de in Nederlandsch-Indië bestaande weeshuizen en andere instellingen of vereenigingen van liefdadigheid, zoomede uitkeeringsfondsen en spaarbanken, meerendeels over 1921.

1°. Weeshuizen en gestichten tot verpleging van oude lieden en gebrekkigen.

GESTICHTEN OF VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van:		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	1920.	1921.	
Jongensweeshuis van het hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Buitenzorg.	169	174	In 1921 werden 219 pupillen verpleegd. Opgenomen werden 50 en ontslagen 45 pupillen. De inkomsten bedroegen f 66 525 en de uitgaven f 71 875. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. 2 leerlingen slaagden voor de Koningin Wilhelmina-school en 1 voor de school tot opleiding voor apotheker.
Djati-gesticht voor hulpbehoevende en verwaarloosde kinderen, te Batavia.	54	63	De ontvangsten bedroegen f 30 107 en de uitgaven f 37 959. De gezondheidstoestand was goed.
Parapatan-weezengesticht te Batavia.	72 (47 jongens en 25 meisjes).	69 (47 jongens en 22 meisjes).	De ontvangsten bedroegen f 31 397 (waaronder een regeeringssubsidie van f 6000) en de uitgaven f 32 462. De gezondheidstoestand was goed.
Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden in Nederlandsch-Indië, te Bandoeng.	288 (28 Europeanen en 260 inlanders.)	282 (30 Europeanen en 252 inlanders.)	Gedurende 1921 werden opgenomen 121 en ontslagen 127 personen. De ontvangsten bedroegen f 47 190 en de uitgaven f 47 138 (met inbegrip van eene afschrijving op de gebouwen, machines en het meubilair).
Wittekruis-kolonie voor arme Javanen, nabij Salatiga.	512	485 (onder wie 282 kinderen)	Gedurende 1921 werden o. a. 19 vrouwen uit de Lampongsche districten opgenomen en 24 kinderen uit de inrichting van armen en zieken te Solo en Koedoes. De inkomsten bedroegen f 50 638 en de uitgaven f 48 766. De gezondheidstoestand baarde nog al zorg.
Roomsch-katholiek weeshuis te Semarang.	413	437	Het aantal voor rekening van den lande verpleegde weezen bedroeg 220, benevens 79 gouvernementspupillen. De gezondheidstoestand was gunstiger in de jongensafdeeling te Tjandi dan in de meisjesafdeeling in de benedenstad (Gedangan). De ontvangsten bedroegen f 128 503 en de uitgaven f 204 917. Bij Gouv. Bt. 2 Mei 1922 n°. 15 is aan het weeshuis f 25 335 uitbetaald tot dekking van het tekort over 1920.
Oudemannenhuis te Semarang.	37 mannen, 5 vrouwen en 5 kinderen.	39 mannen, 5 vrouwen en 3 kinderen.	In 1921 werden opgenomen 11 mannen en afgevoerd 9 mannen. De gezondheidstoestand was bevredigend.
Protestantsch weeshuis te Semarang.	203	229	Opgenomen werden 30 pupillen, terwijl 4 pupillen het gesticht verlieten. Er heerschte nog al malaria. De ontvangsten bedroegen f 130 290 en de uitgaven f 129 943.
Tehuis van Madioen.	35	36	Opgenomen werden 5 kinderen, terwijl 3 kinderen werden ontslagen; 1 kind stierf. De uitgaven bedroegen f 17 500. De gezondheidstoestand was over het algemeen goed.
Protestantsch weeshuis te Soerabaja.	61	—	Bij Gouv. Bt. 15 Oct. 1920 n°. 10 is aan het weeshuis f 5124 uitbetaald tot dekking van het tekort over 1920 en bij Gouv. Bt. 14 Aug. 1922 n°. 18 een bedrag van f 5208 tot gedeeltelijke dekking van het tekort over 1921.
Sint Franciscus-gesticht (weeshuis voor Roomsch-katholieke jongens), te Padang.	33	45	In 1921 werden 4 jongens ontslagen. De gezondheidstoestand was uitstekend.
Vereeniging tot weezenverpleging te Padang.	10	9	In 1921 werd 1 verpleegde afgeschreven. De ontvangsten bedroegen f 8928 en de uitgaven f 3096; het kapitaal was groot f 104 482.
Immigranten-asyl, te Medan.	143	153	In 1921 werden opgenomen 39 en ontslagen als hersteld 16 personen, terwijl 13 personen overleden. De gezondheidstoestand was normaal.

2°. Kerkelijke armbesturen.

DIACONIEËN TE	Kassaldo op eind 1920.	Ontvangsten in 1921.	Te zamen.	Uitgaven in 1921.	Enkel de uitgaven aan bedeelingen bedroegen:
a. Protestantsche armbesturen.					
Batavia	f 1 261	f 15 671	f 16 932	f 16 182	f 14 886
Bandoeng	12 982	5 144	18 126	2 009	594
Meester-Cornelis	231	2 327	2 558	1 390	1 341
Soekaboemi	302	299	601	165	—
Garoet	181	25	206	—	—
Pekalongan	2 654	681	3 335	321	300
Tegal	71	891	962	977	549
Semarang	571	7 947	8 518	7 085	6 245
Salatiga	107	775	882	877	875
Soerabaja	1 213	14 627	15 840	16 397	6 184
Soemenep	1 389	1 021	2 410	—	942
Soerakarta	226	3 698	3 924	3 623	3 256
Klaten	351	1 217	1 568	1 162	1 113
Pasoeroean	1 255	2 581	3 836	1 590	733
Probolinggo	786	552	1 338	—	912
Malang	364	2 071	2 435	1 515	895
Lawang	46	568	614	526	450
Bandjermasin	1 295	1 033	2 328	854	765
Makasser	341	3 598	3 939	2 517	2 310
Menado	765	1 688	2 453	116	812
Amboina	4 175	7 065	11 240	5 368	2 564
Ternate	76	1 911	1 987	1 189	750
Koepang	1 183	3 142	4 325	1 829	1 124
b. Roomsch-katholieke armbesturen.					
Semarang	f 175	f 8 687	f 8 862	f 8 432	—
Soerakarta	10 053	1 044	11 097	304	f 145
Probolinggo	25	232	257	—	123
Soerabaja	11 380	8 839	20 219	9 157	—

3°. Commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.

Gebied der van regeeringswege ingestelde commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.	Aantal bedeelden in 1921.	Bedrag in 1921 uitgekeerd.	Saldo, waarover de commissiën op eind 1921 nog te beschikken hadden.
Gebied der commissie te Batavia	152	f 14 516	f 23 944
„ „ „ „ Semarang	240	20 180	47 939
„ „ „ „ Soerabaja	90	9 374	41 152
„ „ „ „ Padang	468	3 420	16 769
Totalen	950	f 47 490	f 129 804

4°. Studie- en schoolkleerenfondsen.

WAAR GEVESTIGD.	Kassaldo op eind 1920.	Ontvangsten in 1921.	Te zamen.	Uitgaven in 1921.
a. Studiefondsen.				
Studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg, te Batavia	f 1 216	f 2 641	f 3 857	f 1 729
Studiefonds te Buitenzorg	6 279	1 003	7 282	996
Menakfonds, te Bandoeng	1 383	418	1 801	988
Studiefonds te Djokjakarta	3 162	1 027	4 189	655
Studiefonds te Magelang	—	—	19 712	—
Studiefonds te Koto Gadang (Padangsche Bovenlanden)	3 898	9 594	13 492	4 856

WAAR GEVESTIGD.	Kassaldo op eind 1920.	Ontvangsten in 1921.	Te zamen.	Uitgaven in 1921.
b. Schoolkleerenfondsen.				
Buitenzorg	f 1 265	f 2 065	f 3 330	f 2 009
Bandoeng	1 795	614	2 409	800
Djokjakarta	1 894	292	2 186	—
Poerworedjo	322	552	874	391
Toeloengagoeng	—	470	470	109
Semarang	299	1 188	1 487	1 458
Magelang	352	511	863	321
Madioen	777	385	1 162	545
Soerakarta	964	483	1 447	760
Salatiga	1 825	579	2 404	633
Probolinggo	987	141	1 128	198
Pasoeroean	3 153	1 288	4 441	1 012
Tandjoengpinang	19 862	2 172	22 034	705
Makasser	2 814	1 076	3 890	1 257
Amboina	480	560	1 040	659

5°. Andere liefdadigheidsvereenigingen.

NAMEN DER VEREENIGINGEN.	Kassaldo op eind 1920.	Ontvangsten in 1921.	Te zamen.	Uitgaven in 1921.	Verdere bijzonderheden.
Vereeniging „Kinder-vacantie-kolonie", te Batavia	f 4 404	f 7 668	f 12 072	f 10 116	96 leden.
Generaal van Heutsz-fonds te Batavia	—	1 074	1 074	1 021	
Vereeniging Bataviasche Kartini-school, te Batavia	2 434	—	—	—	
Vereeniging Buitenzorgsche Kartini-school te Buitenzorg	2 530	30 904	33 434	36 003	
St. Vincentius-vereeniging, te Semarang	120	5 087	5 207	4 987	
St. Elisabeth-vereeniging, te Semarang	55	3 600	3 655	3 445	
Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Soerabaja	6 976	14 893	21 869	19 774	
St. Anna-vereeniging, te Soerabaja	2 186	2 008	4 194	1 879	
Lion-fonds, te Batavia	22 378	1 102	23 480	1 020	
Ondersteuningsfonds voor leerlingen der opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Madioen	6 139	1 313	7 452	550	
Fonds des Vredes door het Bloed des Kruises, te Soerabaja	222	1 851	2 073	1 016	
Vereeniging tot hulp- en werkverschaffing, te Soerabaja	327	4 992	5 319	2 883	
Malangsch kinderpension, te Malang	2 870	14 959	17 829	13 659	
Loge Blitar	—	50	50	—	
Batavia's Hulpfonds (Brandfonds)	1 878	151	2 029	35	
Vereeniging „Soerja Soemirat", te Semarang	2 186	—	—	—	103 leden.
„Oranje-Nassau"-gesticht, te Magelang	—	52 000	—	150 156	
Vereeniging „Moesa", te Gorontalo	269	2 322	2 591	1 887	
Vereeniging „Jacobus" te Meester-Cornelis	199	4 818	5 017	2 389	

6°. Instellingen van voorzorg bij overlijden.

NAAM DER INSTELLING.	Ledental op eind 1921.	Kapitaal op eind 1920.	Ontvangsten in 1921.	Uitgaven in 1921.	Kapitaal op eind 1921.
Hulpfonds tot ondersteuning van gepensionneerde militairen te Magelang	1 646	f 18 340	f 8 140	f 7 289	f 19 191
Uitkeeringsfonds „Help U zelf"	†	†	†	†	†
Hulpfonds „Kamoerahan Hati Mataram", te Djokjakarta	129	3 349	1 082	972	3 459
Onderling ondersteuningsfonds te Semarang	628	526 332	103 092	114 306	515 118

8°. Begrafenisfondsen.

NAAM VAN HET FONDS.	Ledental op eind 1921.	Kapitaal op eind 1920.	Bijdragen en verdere inkomsten gedurende 1921.	Uitgaven in 1921.	Kapitaal op eind 1921.
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon”, te Batavia .	1 001	f 49 420	f 38 869	f 10 876	f 77 413
Kwitangsch begrafenisfonds, te Batavia.	2 222	118 743	35 630	24 138	130 235
Hoffmans-stichting, te Batavia	550	34 082	7 828	7 468	34 442
Christenbegrafenisfonds „De Eendracht”, te Buitenzorg	534	32 715	7 990	6 384	34 321
Burgerlijk uitkeeringsfonds bij begrafenissen te Bandoeng	324	21 477	4 543	3 520	22 500
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon”, te Semarang.	1 327	64 300	74 671	70 671	68 300
Onderling begrafenisfonds „Malang”, te Malang . . .	193	12 652	1 899	1 383	13 168
Onderling begrafenisfonds „Djombang” te Djombang (Soerabaja).	98	4 065	1 527	807	4 785
Makassaarsch begrafenisfonds, te Makasser	244	13 479	3 828	1 856	15 451
Begrafenisfonds „Kampong Bandan”, te Batavia . .	327	32 521	5 072	3 916	33 676

9°. Particuliere spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	Algemeene spaar- en depositobank te Batavia.	Spaarbank te Bandoeng.	Spaarbank te Semarang.	Soerabajasche incasso-, spaar- en hulpbank.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Januari 1921	f 2 591 611	f 1 883 431	f 427 978	f 11 306 865
Gedurende 1921 ingebracht	4 049 858	2 021 116	1 205 663	†
Te zamen	f 6 641 469	f 3 904 547	f 1 633 641	†
Gedurende 1921 teruggenomen	4 685 793	1 849 974	1 084 140	†
Blijft ingelegd	f 1 955 676	f 2 054 573	f 549 501	†
Bijgeschreven wegens dividend en rente voor de inleggers gedurende 1921	112 239	4 508	14 385	†
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 December 1921.	f 2 067 915	f 2 059 081	f 563 886	†
Reservefonds op 31 December 1921	f 369 964	f 148 101	f 416 224	†
Reservefonds op 31 December 1920	161 347	132 049	416 224	f 984 000

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

SPAARBANK TE:	Aantal inleggers op:								Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op eind 1921 (buiten de bijgeschreven rente over dat jaar).			
	eind 1920.				eind 1921.							
	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Batavia . . .	3043	231	364	3638	2754	262	301	3317	f 1 866 809	f 77 378	f123 729	f 2 067 916
Bandoeng . .	1815	126	46	1987	1945	139	55	2139	1 971 850	71 138	16 092	2 059 080
Semarang . .	1078	195	386	1659	1077	233	395	1705	396 225	57 452	110 209	563 886
Soerabaja . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

SPAARBANK TE:	Aantal inleggers op eind 1921 met een tegoed van:						Totaal.
	minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1 000.	f 1 000 tot f 1 500.	f 1 500 tot f 2 000.	f 2 000 en meer.	
Batavia	†	†	†	†	†	†	†
Bandoeng	1105	347	177	139	63	308	2139
Semarang	1066	362	141	42	30	64	1705
Soerabaja	†	†	†	†	†	†	†

Bijlage R.

(Zie hoofdstuk K, afd. V, van het verslag.)

NUMERIEKE OPGAVEN,

betreffende den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indië, meerendeels over de jaren 1917 t/m 1921.

1. GEWESTELIJKE OPGAVEN omtrent de getalsterkte van het tot den burgerlijken geneeskundig

GEWESTEN.	PER									
	Geneeskundigen.									
	Burgerlijke landsdienaren.			Particulieren.						
				Particuliere geneeskundigen, die vaste inkomsten genieten ten laste van den lande.		Andere particuliere geneeskundigen.				
	Gouvernements artsen. b)	Andere buiten Indië opgeleide geneeskundigen.	In Indië opgeleide geneeskundigen.	Buiten Nederlandsch-Indië opgeleid.	In Nederlandsch-Indië opgeleid.	Buiten Nederlandsch-Indië opgeleid.	In Nederlandsch-Indië opgeleid.	Tandheelkundigen.	Apothekers.	Assistent-apothekers.
Java en Madoera.										
Bantam	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—
Batavia	31	14	23	4	3	41	2	13	12	43
Preanger-Regentschappen	6	—	6	7	—	12	4	3	10	33
Cheribon	2	—	3	3	—	2	2	—	—	3
Pekalongan	—	—	3	2	2	3	1	—	1	3
Semarang	18	1	15	5	—	12	2	4	3	9
Rembang	—	—	2	5	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	20	7	23	4	—	25	—	10	9	27
Pasoeroean	3	1	8	6	—	6	1	1	4	4
Besoeki	1	—	4	2	—	2	—	—	—	2
Banjoemas	3	—	6	2	1	3	—	—	—	—
Kedoe	3	—	6	4	1	4	—	—	—	1
Djokjakarta	4	—	2	—	—	6	1	1	4	8
Soerakarta	4	—	3	2	—	4	8	1	2	2
Madioen	3	—	6	2	—	1	—	—	—	2
Kediri	1	—	5	3	—	2	—	—	1	4
Madoera	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	99	23	119	56	7	123	21	33	46	141
Buitengewesten.										
Sumatra's Westkust	2	—	13	4	1	—	1	—	—	—
Tapanoeli	2	—	1	4	—	3	—	—	—	—
Benkoelen	1	—	3	—	—	3	—	—	—	—
Lampongsche districten	1	—	1	—	1	2	—	—	—	—
Palembang	4	1	4	1	—	4	1	—	—	—
Djambi	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	2	—	6	6	3	37	4	3	2	10
Atjeh en onderhoorigheden	—	—	2	17	—	2	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	1	—	2	1	—	3	2	—	—	—
Banka	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	—	—	2	3	—	—	—	—	1	1
Nieuw-Guinea	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	—	4	9	—	6	3	—	1	—
Celebes en onderhoorigheden	—	—	4	9	2	3	—	—	2	5
Menado	—	—	6	1	2	—	—	—	1	—
Amboina	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—
Ternate	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	2	—	6	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	21	1	65	67	10	63	11	3	7	16
Totalen voor Java en Madoera	99	23	119	56	7	123	21	33	46	141
Algemeene totalen	120	24	184	123	17	186	32	36	53	157

a) Tot de ziekeninrichtingen behooren ook de leproserieën, krankzinnigengestichten en ooglijdersinrichtingen.

b) In deze rubriek zijn ook vermeld de officieren van gezondheid belast met den burgerlijken geneeskundigen dienst.

…st behoorende personeel en het aantal gouvernements- en andere ziekeninrichtingen op einde 1921.

E L.

Gediplomeerde verplegers in 's lands dienst. Europeanen.	Gediplomeerde verplegers in 's lands dienst. Inlanders.	Vaccinateurs.	Candidaat-vaccinateurs.	Vroedvrouwen. Vaste inkomsten genietende ten laste van den lande. Europeanen.	Vroedvrouwen. Vaste inkomsten genietende ten laste van den lande. Inlanders.	Vroedvrouwen. Geen vaste inkomsten genietende ten laste van den lande. Europeanen.	Vroedvrouwen. Geen vaste inkomsten genietende ten laste van den lande. Inlanders.	Overig technisch personeel in dienst van den lande.	Van het Gouvernement. Burgerlijke zieken-inrichtingen.	Van het Gouvernement. Militaire hospitalen.	Door het Gouvernement gesubsidieerde ziekeninrichtingen.	Andere ziekeninrichtingen.
3	7	8	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—
28	46	14	1	—	—	10	—	—	9	2	7	4
5	12	21	4	—	2	3	—	—	9	4	2	6
—	6	9	—	—	—	—	2	—	2	—	3	2
1	1	9	2	—	1	1	—	—	3	—	2	2
7	27	14	2	—	7	3	10	—	11	3	10	3
—	—	7	1	—	—	—	—	1	5	—	2	—
13	8	8	3	—	8	7	1	5	6	1	5	2
22	—	10	2	—	2	2	2	5	7	1	5	1
1	9	6	—	—	3	—	—	—	5	—	2	—
—	5	7	2	—	—	1	—	—	6	1	2	2
1	6	9	2	—	1	1	—	—	7	3	4	1
—	—	—	—	1	—	3	6	—	—	1	8	1
—	1	—	—	—	—	1	2	—	2	1	2	7
—	7	8	1	—	1	—	—	—	4	1	—	—
3	5	9	2	—	6	2	2	1	5	—	4	2
—	—	9	2	—	—	—	—	—	5	—	—	—
84	140	148	25	1	31	34	25	12	89	18	58	33
1	—	8	—	—	2	1	—	—	4	5	1	8
—	3	12	1	—	—	—	—	7	3	3	18	2
1	2	5	1	—	—	—	—	2	4	—	1	3
—	5	4	1	—	—	—	—	—	1	—	—	5
2	7	14	2	—	—	—	—	3	5	1	2	13
—	—	8	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—
—	—	9	2	—	—	3	—	—	6	1	2	35
—	—	14	1	—	—	—	—	—	2	15	1	11
—	—	7	—	—	—	—	1	—	2	1	—	6
1	—	2	—	—	1	—	—	1	6	—	1	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	12	1	—	—	—	—	—	—	3	1	7
—	—	6	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
1	1	29	—	—	—	—	1	—	7	7	—	16
—	—	51	2	—	1	—	1	—	7	7	—	24
1	—	17	1	—	11	—	—	—	2	2	7	11
1	—	15	1	—	5	—	—	—	2	2	2	5
1	—	7	—	—	2	—	—	—	1	1	1	1
—	—	32	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—
—	—	10	—	—	1	—	—	—	4	—	1	2
9	18	263	14	—	24	5	3	13	58	50	40	151
84	140	148	25	1	31	34	25	12	89	18	58	33
3	158	411	39	1	55	39	28	25	147	68	98	184

R

II. SCHOLEN tot opleiding van Indische geneeskundigen.

A. Mutatiën onder de leerlingen gedurende het leerjaar 1920/1921.

PLAATS.	Aantal leerlingen bij het einde van het leerjaar 1919/1920.	Ingeschreven voor het leerjaar 1920/1921.	Totaal aantal leerlingen gedurende het leerjaar 1920/1921.	Afgeschreven gedurende het leerjaar 1920/1921.		Aantal leerlingen bij het einde van het leerjaar 1920/1921.
				Bevorderd tot geneeskundige.	Afgeschreven om andere redenen.	
Batavia	251	55	306	18	26	*a)* 262
Soerabaja	148	38	186	—	14	*b)* 172
Totaal . . .	399	93	492	18	40	434

a) Van deze leerlingen studeerden 248 onder dienstverband.
Wat het ras betreft, zoo waren onder hen 21 Europeanen (onder wie 2 vrouwen), 4 Chineezen, 26 Menadoneezen, (onder wie 2 vrouwen), 7 Amboineezen, 2 Timoreezen, 99 Javanen (onder wie 2 vrouwen) en 103 Sumatranen (onder wie 2 vrouwen).

b) Van deze leerlingen studeerden 157 onder dienstverband.
Wat het ras betreft, zoo waren onder hen 27 Europeanen (onder wie 3 vrouwen), 27 Chineezen, 91 Javanen, 9 Maleiers, 2 Dajaks, 9 Amboineezen, 5 Menadoneezen en 2 Ternatanen.

B. Aantal patiënten behandeld op de aan de scholen verbonden poliklinieken.

Leerjaar 1920/1921.

PLAATS.	POLIKLINIEKEN VOOR:	Aantal patiënten.											
		Europeanen.				Inlanders.				Vreemde oosterlingen.			
		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen. Jongens.	Kinderen. Meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen. Jongens.	Kinderen. Meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen. Jongens.	Kinderen. Meisjes.
Batavia	Inwendige ziekten	89	14	20	12	1781	258	241	116	287	75	25	15
	Heelkunde, huid- en geslachtsziekten	115	28	49	23	4012	457	1440	704	489	58	53	13
	Oogziekten	105	34	19	26	1177	264	133	57	244	54	18	22
Soerabaja *a)* . .	Inwendige ziekten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Heelkunde, huid- en geslachtsziekten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Oogziekten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		309	76	88	61	6970	979	1 814	877	1 020	187	96	50
	Totalen . .	534				10 640				1 353			
		12 527											

a) De poliklinieken aan de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja zijn eerst in de laatste maanden van het schooljaar 1920/1921 geopend.

III. OVERZICHT betreffende de vanwege den burgerlijken geneeskundigen dienst behandelde lijders in de gouvernements-ziekeninrichtingen *a)*, **zoomede van de sterfte onder hen.**

VOORNAAMSTE ZIEKTEN.	Behandelde lijders uit de inlandsche bevolking. *b)*			Behandelde inlandsche lijders in de zendingshospitalen en andere particuliere ziekeninrichtingen.		
	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.
Malaria	13 923	703	5.05	1 514	83	5.48
Cholera	1	—	—	1	—	—
Pokken	95	19	20.—	1	—	—
Beri-beri	945	137	14.50	62	1	1.61
Syphilis en venerische ziekten	7 431	166	2.23	782	32	4.09
Andere ziekten	56 250	5 538	9.85	12 559	617	4.91
Totalen	78 645	6 563	8.34	14 919	733	4.91
Van de hiervóór vermelde behandelden en overledenen telde men er:						
op Java en Madoera	63 455	6 743	10.62	12 405	692	5.58
in de buitengewesten	15 190	820	5.40	2 514	41	1.63
Totalen	78 645	7 563	8.34	14 919	733	4.91
Hiervan telde men in de opgaven der:						
Europeesche geneesheeren	43 760	4 822	11.02	11 993	672	5.60
inlandsche artsen	34 885	1 741	5.—	2 926	61	2.08
Totalen	78 645	6 563	8.34	14 919	733	4.91

a) Hieronder te verstaan de stadsverbanden, de inlandsche ziekengestichten en de ziekenzalen in de gevangenissen.

b) Hieronder begrepen de vreemde oosterlingen.

IV. Gewestelijke opgaaf betreffende het aantal en den afloop van de in 1921 verrichte verlossingen door inlandsche vroedvrouwen, die onderstand van gouvernementswege genieten.

GEWESTEN.	Verlossingen		
	Aantal	met	
		gunstig verloop.	ongunstigen afloop.
Bantam	—	—	—
Batavia	—	—	—
Preanger-Regentschappen	210	200	10
Cheribon	54	48	6
Pekalongan	47	42	5
Semarang	307	286	21
Banjoemas	42	38	4
Kedoe	223	220	3
Djokjakarta	—	—	—
Soerakarta	—	—	—
Madioen	25	25	—
Kediri	516	488	28
Rembang	22	22	—
Soerabaja	233	215	18
Madoera	—	—	—
Pasoeroean	100	95	5
Besoeki	180	170	10
Bali en Lombok	55	51	4
Lampongsche districten	—	—	—
Benkoelen	—	—	—
Sumatra's Westkust	—	—	—
Tapanoeli	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	—	—	—
Oostkust van Sumatra	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	—	—
Djambi	—	—	—
Palembang	—	—	—
Banka	—	—	—
Billiton	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	78	78	—
Menado	766	764	2
Amboina	218	209	9
Ternate	53	51	2
Timor en onderhoorigheden	77	71	6
Nieuw-Guinea	14	14	—
Totalen	3 220	3 087	133

V. Verpleegsterkte, opname en sterfte in de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen op de drie hoofdplaatsen van Java over het jaar 1921.

NAAM VAN DE PLAATS.	Aantal lijders.							Percentsgewijze verhouding tot het aantal behandelden van de:		
	Aanwezig op 1 Januari 1921.	Opgenomen gedurende het jaar 1921.	Overleden.	Hersteld.	Afgevoerd om andere redenen.	Aanwezig op 1 Januari 1922.	Gemiddeld aantal per dag.	Overledenen.	Herstelden.	Om andere redenen afgevoerden.
Batavia	353	7 586	1 196	6 086	100	557	430	15.06	76.65	1.25
Soerabaja	392	5 480	1 316	4 094	40	422	436	22.4	69.7	0.68
Semarang	450	8 911	882	7 096	855	528	508	9.4	75.9	9.1
Totalen	1 195	21 977	3 394	17 276	995	1 507	1 374	14.7	74.5	4.3

VI. Verpleegsterkte, enz. in de krankzinnigengestichten in Nederlandsch-Indië over 1921.

LANDAARD EN KUNNE DER VERPLEEGDEN.		Aantal verpleegden op 1 Jan. 1921.	Bijgekomen in den loop van het jaar. a)	Totaal.	Afgevoerd in den loop van het jaar					Aantal verpleegden op 31 Dec. 1921.	Percentsgewijze verhouding tot het aantal der behandelden (na aftrek van de afgevoerden, bedoeld in kolom 8)			
					als hersteld.	als verbeterd.	als overleden.	om andere redenen.	Totaal.		van de hersteldden.	van de verbeterden.	van de overledenen.	van de nog onder behandeling geblevenen.
1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Krankzinnigengesticht te Buitenzorg. b)														
Europeanen	mannen	253	41	294	23	5	23	20	71	223	8.7	1.9	8.7	81.4
	vrouwen	108	36	144	8	4	4	3	19	125	5.6	2.8	2.8	88.6
Inlanders	mannen	349	93	442	18	8	33	—	59	383	4.0	1.8	7.4	86.6
	vrouwen	390	39	428	23	10	10	—	43	385	5.3	2.2	2.2	89.9
Vreemde oosterlingen	mannen	86	25	111	10	3	8	—	21	90	9.0	2.7	7.2	81.0
	vrouwen	33	4	37	5	1	2	—	8	29	13.5	2.7	5.4	78.4
Totalen		1 219	a) 238	b) 1 456	87	31	80	23	221	d) 1 235	6.0	2.1	5.6	86.2
Krankzinnigengesticht te Lawang, benevens de bij-gestichten Soeko en Sempoeh. b)														
Europeanen	mannen	195	37	232	9	3	14	19	45	187	4.2	1.4	6.6	87.8
	vrouwen	c) 64	13	77	6	—	3	2	11	66	8.0	—	4.0	88.0
Inlanders	mannen	1 295	232	1 527	70	15	84	67	236	1 291	4.7	1.0	5.9	88.4
	vrouwen	678	34	712	10	2	16	8	36	676	1.4	0.3	2.3	96.0
Vreemde oosterlingen	mannen	194	51	245	9	6	14	8	37	208	3.8	2.5	5.9	87.0
	vrouwen	35	6	41	—	1	2	—	3	38	—	2.4	4.9	92.7
Totalen		2 461	a) 373	b) 2 834	104	27	133	104	368	d) 2 466	3.8	1.0	4.9	90.3
Recapitulatie.														
Europeanen	mannen	448	78	526	32	8	37	39	116	410	6.16	1.6	7.6	84.2
	vrouwen	172	49	221	14	4	7	5	30	191	6.8	1.4	3.3	88.4
Inlanders	mannen	1 644	325	1 969	88	23	117	67	295	1 674	4.6	1.2	6.2	88.0
	vrouwen	1 068	73	1 140	33	12	26	8	79	1 061	2.9	1.1	2.3	93.7
Vreemde oosterlingen	mannen	280	76	356	19	9	22	8	58	298	5.5	2.6	6.3	85.6
	vrouwen	68	10	78	5	2	4	—	11	67	6.4	2.5	5.1	88.7
Totalen		3 680	611	4 290	191	58	213	127	589	3 701	4.6	1.4	5.1	88.9

a) Van de 238 te Buitenzorg „bijgekomen" patiënten was van 8 niet bekend hoelang zij reeds krankzinnig waren, hetgeen eveneens het geval was met 133 van de 373 te Lawang „bijgekomen" patiënten. Van de overige 230 en 240 nieuwe patiënten beliep de duur hunner krankzinnigheid vóór de opneming:

	Buitenzorg.	Lawang.
langer dan één jaar	79	63
3 à 4 maanden	76	65
minder dan 3 maanden	60	65
in observatie genomen	15	47
Totaal	230	240

b) De in de gestichten verpleegde patiënten konden gedurende 1921 met eenigen arbeid worden beziggehouden. Het aantal werkende patiënten beliep te Buitenzorg gemiddeld 22% van de Europeesche mannen, 29% van de Europeesche vrouwen, 59% van de inlandsche mannen en 58% van de inlandsche vrouwen en te Lawang 17% van de Europeesche mannen, 24,6% van de Europeesche vrouwen, 85,4% van de inlandsche mannen en 65% van de inlandsche vrouwen.

c) Hieronder 1 Afrikaansche vrouw.

d) Ingevolge Ind. St. 1885 n°. 139, juncto 1892 n°. 143, worden de patiënten ten opzichte hunner verpleging in 4 klassen gerangschikt. De op ult. 1921 aanwezige patiënten waren naar de klassen, waarin zij verpleegd werden, verdeeld als volgt:

	Buitenzorg.			Lawang.		
	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.
1ste klasse	2	—	2	2	3	5
2de klasse	18	18	36	16	12	28
3de klasse	246	96	342	177	52	229
4de klasse	438	417	855	1491	713	2204
Totalen	704	531	1235	1686	780	2466

VII. Vijfjarige statistiek der in Nederlandsch-Indië verrichte inentingen en herinentingen tegen pokken.

A. Algemeen overzicht.

JAREN.	JAVA EN MADOERA.					BUITENGEWESTEN.				
	Aantal inentingen.	Aantal inentingen, waarvan de uitslag werd gecontroleerd.	Aantal geslaagde inentingen.	Op 100 gecontroleerde inentingen zijn geslaagd.	Aantal herinentingen.	Aantal inentingen.	Aantal inentingen, waarvan de uitslag werd gecontroleerd.	Aantal geslaagde inentingen.	Op 100 gecontroleerde inentingen zijn geslaagd.	Aantal herinentingen.
1917 . .	1 049 214	892 296	881 934	98.8	2 639 949	412 449	323 433	299 297	92.2	689 333
1918 . .	1 012 814	825 068	805 720	97.6	2 615 238	360 161	266 033	247 272	93.3	713 385
1919 . .	768 667	600 996	583 450	97.—	2 671 315	369 137	212 260	191 915	90.4	597 459
1920 . .	82 741	649 807	637 288	98.—	2 655 189	329 559	153 567	141 830	92.3	611 608
1921 . .	868 843	684 362	667 006	97.4	2 365 743	320 685	141 392	133 523	94.4	615 054

B. Vaccinatiën en revaccinatiën, verricht bij de landskoepokinrichting te Weltevreden.

JAREN.	Inentingen				Herinentingen				Totaal aantal inentingen en herinentingen.	Verstrekte animale lymphe.
	van Europeanen.		van inlanders.		van Europeanen.		van inlanders.			
	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.		Aantal glaasjes en buisjes.
1917	141	139	1295	1287	80	—	17	—	1533	156 524
1918	176	156	1423	1242	488	—	202	—	2289	159 309
1919	160	90	1553	1391	63	—	198	—	1974	169 388
1920	131	103	1701	1647	129	2	83	—	2044	180 259
1921	146	106	1 525	1 431	625	—	236	4	2535	186 517

VIII. Vijfjarige statistiek van de bij het Instituut-Pasteur te Weltevreden behandelde personen.

JAREN.	AANTAL PATIËNTEN							
	bij het einde van het voorafgegane jaar in behandeling gebleven.	in het opgegeven jaar bijgekomen.	Totaal.	die de geheele behandeling ondergingen.	bij wie de behandeling werd gestaakt. *a)*	van wie met meer of minder zekerheid is gebleken, dat zij aan lyssa zijn overleden		
						tijdens de behandeling.	binnen 30 dagen na het begin van de behandeling.	meer dan 30 dagen na het begin van de behandeling
1917	17	421	438	403	15	6	—	6
1918	21	795	816	445	17	4	—	—
1919	22	545	567	536	18	2	2	1
1920	31	888	919	681	238	6	2	—
1921	55	560	615	464	151	3	—	—

a) Dat zijn alle patiënten waarvan na korter of langer tijd bleek dat de hond die hen gebeten had niet dol was geweest. Verder alle patiënten die zich aan een verdere behandeling onttrokken en zij, waarvan de behandeling op den 31sten December nog niet was afgeloopen.

IX. Gewestelijke opgave van de sterfte onder de inlandsche bevolking op Java en Madoera gedurende het jaar 1921.

GEWESTEN.	Bevolkingscijfer der inlanders.	Overleden per 1000 levenden.
Bantam	889 480	22.4
Batavia	2 676 311	20.—
Preanger-Regentschappen	3 768 753	18.3
Cheribon	1 683 248	24.2
Pekalongan	2 242 106	25.—
Semarang	2 691 236	27.—
Banjoemas	1 751 428	26.—
Kedoe	2 422 004	33.—
Djokjakarta	1 279 270	29.—
Soerakarta	2 025 546	24.—
Madioen	1 602 154	20.—
Kediri	1 979 136	19.2
Rembang	1 644 157	30.6
Soerabaja	2 402 454	27.9
Madoera	1 734 847	14.6
Pasoeroean	2 159 027	24.6
Besoeki	1 448 320	15.4
Totalen voor Java en Madoera	34 399 477	23.7

X. Sterfte-statistiek voor Europea

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL OV																												
	Batavia.															Semarang.													
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.						
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.
I. Algemeene ziekten.																													
Febris typhoïdea, ook paratyphus	—	—	1	9	—	—	10	—	1	—	1	1	—	3	13	—	—	1	1	—	—	2	—	1	1	—	—	—	2
Malaria	2	3	2	6	1	1	15	2	2	4	6	1	—	15	30	5	4	3	10	—	1	23	6	1	—	1	—	—	8
Mazelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kinkhoest	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diphtherie	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Influenza	—	3	1	7	—	—	11	—	1	—	2	2	—	5	16	1	1	—	4	—	—	6	—	1	—	3	—	—	4
Dysenterie	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	3	3	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Amoeben-dysenterie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Bacillaire dysenterie	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Pest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lepra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Erysipelas	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pyaemia en septichaemia	—	1	—	4	—	—	5	—	1	—	3	—	—	4	9	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Lyssa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tetanus	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beri-beri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tuberculose van de longen, de pleura en den larynx	—	—	2	16	—	1	19	—	—	1	7	1	—	9	28	—	—	—	10	—	—	10	—	—	—	9	—	—	9
Acute miliair tuberculose	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tuberculose van de hersenvliezen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Idem van de buikingewanden	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Syphilis	2	—	—	2	—	—	4	1	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1
Ulcus molle; gonorrhoische ziekten	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kanker en andere maligne tumoren van de mondholte	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Idem en andere maligne tumoren van de maag en de lever	—	—	—	5	2	—	7	—	—	—	—	1	—	1	8	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Idem en andere maligne tumoren van het peritoneum, van de darmen en van het rectum.	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem en andere maligne tumoren van de vrouwelijke geslachtsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem en andere maligne tumoren van de mamma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Idem en andere maligne tumoren van andere organen	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Andere tumoren	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diabetes mellitus	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	1	—	2	4	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Leukaemie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Anaemie, chlorose	—	—	1	2	—	—	3	—	—	—	2	—	—	2	5	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Zwartwaterkoorts	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2
Acuut of chronisch alcoholismus	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Andere chronische vergiftigingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Ziekten van het zenuwstelsel en van de zintuigen.																													
Encephalitis en hersenabsces	—	2	—	1	—	—	3	1	1	—	—	—	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meningitis	—	2	—	1	—	1	4	—	—	—	1	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ cerebrospinalis epidemica	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tabes dorsalis	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten van het ruggemerg	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Apoplexie	—	—	—	6	2	—	8	—	—	—	—	2	—	2	10	—	—	—	1	1	1	3	—	—	—	1	1	—	2
Hersenverweeking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dementia paralytica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Alle andere psychosen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Epilepsie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stuipen bij kinderen beneden 5 jaar	3	—	—	—	—	—	3	6	1	—	—	—	—	7	10	2	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1

met hen gelijkgestelden over 1921.

DENEN TE

Soerabaja. Mannen. 1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Overige plaatsen op Java en in de buitengewesten. Mannen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
—	1	5	—	—	6	—	—	—	3	—	—	3	9	—	—	6	10	—	—	16	—	1	5	9	—	1	16	32
3	3	6	—	—	15	3	1	2	3	—	—	9	24	4	2	1	9	2	—	18	2	2	2	3	2	—	11	29
—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	4	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	1	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	2
1	—	2	—	—	4	—	—	—	2	1	—	3	7	5	1	2	14	—	1	23	—	3	2	9	1	—	15	38
1	—	1	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	3	1	1	1	2	—	—	5	—	—	—	2	—	—	2	7
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	1	—	1	4
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	4	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	6
—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	6	—	—	6	—	—	—	2	—	—	2	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	4
1	—	16	2	—	19	1	1	—	11	1	—	14	33	1	1	1	38	—	—	41	1	1	1	16	3	—	22	63
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	1	—	1	—	—	—	2	4
—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	10	—	—	12	2	—	—	—	1	—	3	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	7	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	9	3	1	13	—	—	1	4	1	1	6	19
—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	1	—	2	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	2	1	—	3	1	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2
—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	5	1	—	6	8
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	—	—	3	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	5	1	—	6	—	—	—	—	3	—	3	9	—	—	—	6	8	1	15	—	—	—	4	6	—	10	25
—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	4	8	—	—	—	—	—	8	6	1	—	—	—	—	7	15

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL O[...]																												
	Batavia.															Semarang.													
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.						
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.
Neuralgie, neuritis, polyneuritis alcoholica	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Overige ziekten van het zenuwstelsel	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trachoma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten van het gehoororgaan	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Ziekten van het hart en de vaten.																													
Pericarditis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acute endocarditis	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Organische hartgebreken	—	—	—	12	1	1	14	—	—	—	4	1	—	5	19	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	4	—	4
Angina pectoris	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der arteriën, arterioclerose, atheroom, aneurysma, enz.	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Embolie en thrombose (niet puerperale)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bloedingen. Andere ziekten van het hart of van de vaten	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
IV. Ziekten der ademhalingsorganen.																													
Ziekte der neusholte	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten van de larynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acute bronchitis, bronchitis bij personen beneden 60 jaar	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Chronische bronchitis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Broncho pneumonie	7	5	2	5	1	1	21	6	4	1	—	—	—	11	32	1	1	—	—	—	—	2	2	—	—	—	1	—	3
Croupeuze pneumonie	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	2	—	—	2
Aandoeningen der pleuraholte	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Congestie en apoplexie van de longen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Asthma bronchiale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Emphysema pulmonum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten der ademhalingsorganen	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Ziekten der spijsverteringsorganen en van de milt.																													
Angina en andere ziekten van den pharynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagzweer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten der maag	3	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Diarrhoea en enteritis bij kinderen beneden 2 jaar (ook dyspepsie)	4	—	—	—	—	—	4	1	1	—	—	—	—	2	6	1	1	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1
Diarrhoea en enteritis bij personen van 2 jaar en ouder	—	3	—	1	1	—	5	—	—	—	1	—	—	1	6	—	—	—	2	—	—	2	—	1	—	1	—	—	2
Aphthae tropicae	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Appendicitis en typhlitis	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hernia en darmocclusie	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Andere aandoeningen van het darmkanaal	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Icterus gravis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Levercirrhose	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1
Galsteenen	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Abscessus hepatis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Andere aandoeningen van de lever of de galblaas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peritonitis	—	—	1	3	—	—	4	—	—	1	—	—	—	1	5	—	—	1	3	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten der spijsverteringsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Ziekten der urogenitaal organen.																													
Acute en subacute nephritis	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ENEN TE

	Soerabaja.													Overige plaatsen op Java en in de buitengewesten.														
	Mannen.					Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	2	3
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	12	2	—	14	—	—	1	4	—	—	5	19	—	—	—	24	4	1	29	—	—	—	10	11	1	22	51
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
	—	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	6	3	1	10	—	—	—	—	2	—	2	12
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	3
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	4	1	—	—	—	—	5	7
	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
2	—	1	1	—	7	2	—	—	2	—	—	4	11	6	4	2	4	3	—	19	10	4	2	—	8	—	24	43
2	—	6	2	—	10	—	1	—	4	—	—	5	15	6	2	—	15	3	—	26	4	—	1	10	2	1	18	44
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	3	3
	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	1	—	—	2	3	—	—	1	—	—	4	6
1	—	—	—	—	6	4	1	—	—	—	—	5	11	18	4	—	—	—	—	22	9	—	—	—	—	—	9	31
	—	3	1	—	4	—	—	—	1	—	—	1	5	—	—	—	10	1	—	11	—	—	—	4	1	1	6	17
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	1	—	—	1	4
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
	—	4	—	—	4	—	—	—	1	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	2	3	1	—	—	2	1	—	4	1	—	—	3	—	—	4	8

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL O[...]																												
	Batavia.															Semarang.													
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.						
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.
Ziekte van Bright	—	—	1	9	1	—	11	—	—	—	4	1	—	5	16	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1
Andere ziekten der nieren en van hare adnexa	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Steenen in de urinewegen	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der prostata	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uterus-tumoren, met uitzondering van kanker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Ziekten van de zwangerschap en van het puerperium.																													
Ziekte- en sterfgevallen in direct verband met en gedurende de zwangerschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Bloedverlies bij of na de bevalling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Febris puerperalis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Puerperale albuminurie en eclampsie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Phlegmasia alba dolens puerperalis, embolie en plotselinge dood in het kraambed	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
VIII. Ziekten van de huid en van het celweefsel.																													
Gangreen	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Furunculose	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Phlegmone, heet absces	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Framboesia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. Ziekten der bewegingsorganen.																													
X. Aangeboren gebreken.																													
Aangeboren gebreken (o. a. ook van het hart)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1
XI. Ziekten der jonggeborenen.																													
Aangeboren lichaamszwakte, icterus, sclerema neo-natorum, paedatrophie bij zuigelingen	5	—	—	—	—	—	5	7	—	—	—	—	—	7	12	4	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	2
Andere ziekten bepaald bij jonggeborenen van ten hoogste 3 maanden oud	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII. Ouderdomsgebreken.																													
Ouderdom (niet seniel gangreen)	—	—	—	1	9	—	10	—	—	—	2	9	—	11	21	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	2	—	2
XIII. Ziekte- en sterfgevallen door uitwendige oorzaken.																													
Zelfmoord en poging daartoe door vergift	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem door verstikkende gassen en dampen	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zelfmoord door verdrinking	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ vuurwapenen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
„ „ snijdende werktuigen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acute vergiftigingen	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Verbranding op andere wijze dan bij brand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inademing van verstikkende gassen en dampen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…EDENEN TE

Soerabaja. Mannen. 1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Overige plaatsen op Java en in de buitengewesten. Mannen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
—	—	8	2	—	10	—	—	—	2	1	—	3	13	—	—	1	7	2	—	10	—	—	1	6	3	—	10	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	5	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	3	5
—	—	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	3	7	14	—	—	—	—	—	14	16	—	—	—	—	1	17	31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	4	—	5	7	—	—	—	2	17	—	19	—	—	—	7	24	—	31	50
—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	2	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1	3
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL OVE[RLEDENEN]																													
	Batavia.															Semarang.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
Verdrinken	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verwonding door vuurwapenen	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ snij- of steekwerktuigen	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ vallen	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ machines	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ rij- en voertuigen, trams, aardverschuiving, enz.	—	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verhongering, uitputting	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zonnesteek, hyperthermie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Letsels door andere electrische ontlading	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moord door snij- of steekwerktuigen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fracturen	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere uitwendige oorzaken	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Ziekte- en sterfgevallen door onvolkomen omschreven en onbekende oorzaken.																														
Hydrops. Niet scherp omschreven aandoeningen	2	—	1	2	—	—	5	—	—	—	2	—	—	2	7	1	—	1	2	—	—	4	—	—	—	—	1	—	1	5
Plotselinge dood	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1
Onbekend	—	1	—	7	2	—	10	1	1	1	1	1	—	5	15	3	1	—	1	—	—	5	3	—	—	—	—	—	3	8
Paedatrophie van kinderen boven de 3 maanden oud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	35	21	17	146	28	7	254	32	18	12	58	23	—	143	397	20	10	6	58	9	2	105	17	6	3	27	11	—	64	169

Sterfte-cijfers naar de doodsoorzaken in $^0/_0$ van het totaal aantal overleden Europeanen en met hen gelijkgestelden over 1921.

DOODSOORZAKEN.	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Overige plaatsen.	DOODSOORZAKEN.	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Overige plaatsen.
Febris typhoidea	3.2	2.5	3.2	3.9	Ziekten van het hart en van de vaten	5.8	6.1	7.4	8.4
Malaria	7.—	19.—	8.1	3.5	„ van de ademhalingsorganen	10.5	7.4	10.8	12.2
Pokken	—	—	—	—	„ van de spijsverteringsorganen	7.8	9.8	11.1	9.—
Cholera	—	—	—	—	„ van de urogenitaalorganen	6.4	1.8	5.8	3.7
Influenza	3.7	6.1	2.5	4.6	„ en de gevolgen van de zwangerschap	1.3	2.5	1.3	1.—
Dysenterie	1.2	2.5	1.4	2.1	„ bij kinderen beneden 3 jaar	3.2	3.7	2.5	3.7
Pyaemie	2.3	0.6	1.—	1.—	Ouderdomsgebreken	5.4	1.8	2.4	6.—
Tuberculose	7.2	12.3	11.2	8.4	Zelfmoord	1.2	0.6	1.4	0.9
Syphilis	1.3	1.2	0.8	1.8	Andere gewelddadige oorzaken	4.3	0.6	4.2	3.6
Kanker	5.5	3.1	7.7	3.4	Overige ziekten	9.4	7.4	6.4	5.9
Diabetes	1.—	1.2	0.7	1.—	Onbekend	3.7	4.9	3.7	7.1
Ziekten van het zenuwstelsel	8.6	4.9	6.4	8.8					

ENEN TE

Soerabaja. Mannen. 1 t/m 4 jaar.	Soerabaja. Mannen. 5 t/m 19 jaar.	Soerabaja. Mannen. 20 t/m 64 jaar.	Soerabaja. Mannen. 65 en meer jaren.	Soerabaja. Mannen. Onbekend.	Soerabaja. Mannen. Totalen.	Soerabaja. Vrouwen. Onder het jaar.	Soerabaja. Vrouwen. 1 t/m 4 jaar.	Soerabaja. Vrouwen. 5 t/m 19 jaar.	Soerabaja. Vrouwen. 20 t/m 64 jaar.	Soerabaja. Vrouwen. 65 en meer jaren.	Soerabaja. Vrouwen. Onbekend.	Soerabaja. Vrouwen. Totalen.	Soerabaja. Totalen-generaal.	Overige plaatsen op Java en in de buitengewesten. Mannen. Onder het jaar.	Overige. Mannen. 1 t/m 4 jaar.	Overige. Mannen. 5 t/m 19 jaar.	Overige. Mannen. 20 t/m 64 jaar.	Overige. Mannen. 65 en meer jaren.	Overige. Mannen. Onbekend.	Overige. Mannen. Totalen.	Overige. Vrouwen. Onder het jaar.	Overige. Vrouwen. 1 t/m 4 jaar.	Overige. Vrouwen. 5 t/m 19 jaar.	Overige. Vrouwen. 20 t/m 64 jaar.	Overige. Vrouwen. 65 en meer jaren.	Overige. Vrouwen. Onbekend.	Overige. Vrouwen. Totalen.	Overige. Totalen-generaal.
1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	3	—	—	4	—	1	—	1	—	—	2	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	4
—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1	3	3	—	—	2	2	—	7	—	1	—	—	—	—	1	8
—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	5	1	—	—	—	—	—	1	6
1	2	2	—	—	8	1	—	—	1	2	—	4	12	13	2	—	14	6	1	36	12	—	4	5	2	—	23	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
4	14	119	21	—	194	18	8	5	58	14	—	103	297	90	28	23	282	66	7	496	78	19	25	127	73	10	332	828

Levenloos aangegevenen over 1921.

	Levenloos aangegeven te Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Overige plaatsen op Java en in de buitengewesten.
A. Ziekten van (den vader of) de moeder:				
1. Syphilis	—	1	1	1
2. Andere algemeene ziekten	1	—	4	4
3. Habitueele voorbeschiktheid tot abortus	—	—	1	—
4. Albuminuri en andere ziekten met de zwangerschap in verband staande	—	—	3	4
B. Ziekten van de placenta en de vliezen	1	5	2	2
C. Ziekten van het foetus:				
1. Monstruositeit en andere vormgebreken	—	1	—	1
2. Niet onder A te brengen ontijdige geboorte	1	—	—	—
D. De omstandigheden, waaronder de geboorte plaats heeft:				
1. Afwijkingen in den vorm van het moederlijke bekken	—	—	1	1
2. Liggingsafwijkingen van het kind	—	1	—	1
3. Uitzakking, inklemming van de navelstreng	2	—	—	2
4. Stikking bij de geboorte	4	2	—	5
E. Andere niet onder de vorige rubrieken te brengen oorzaken	3	2	1	2
F. Onbekende of niet opgegeven oorzaken	4	1	2	14
Totalen	16	13	15	37

XI. Overzicht van de in 1921 toegekende tegemoetkomingen ten behoeve van particuliere inlandsche (hulp) ziekenhuizen.

Gewest.	Afdeeling.	Plaats waar het (hulp) ziekenhuis gevestigd is.	Klassenverdeeling.	Aanvrager.	Tegemoetkoming ineéns toegekend. Voor oprichting.	Voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Voor eerste uitrusting.	Jaarlijksche tegemoetkoming. Voor bevoegden Europeesch geneeskundige of inlandsch arts.	Voor gediplomeerd Europeesch of inlandsch verpleger of verpleegster.	Voor inlandsche bedienden.	Tegemoetkoming in de verplegings- en behandelingskosten.	Voor onderhoud van het gebouw.	Voor onderhoud der …
				a. JAVA EN MADOERA.									
Batavia.	Stad en Voorsteden v. Batavia.	Weltevreden.	II	Vereeniging voor ziekenverpleging in Ned.-Indië.	—	—	—	f 4 100	f 1 200	f 1 080	f 2 500	f 578,70	f [illegible]
Id.	Id.	Id.	II	Vereen. tot bevordering van inlandsche ziekenverpleging te Batavia .	—	—	—	—	—	1 080	2 500	1 200,—	[illegible]
Id.	Buitenzorg.	Tjisaroea.	II	De Methodist Episcopale Zendingsvereeniging. .	—	—	—	3 500	1 200	1 080	2 500	3 089,24	[illegible]
Id.	Id	Djasinga.	I	Administrateur der Djasinga-estates	—	—	—	1 200	240	360	1 000	707,81	[illegible]
Id.	Id.	Bolang.	I	Vereeniging Ziekenverpleging Bolang. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id.	Id.	Buitenzorg.	III	Roode Kruis.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cheribon.	Indramajoe.	Djoentikebon.	—	De Zending	—	—	—	—	1 320	—	1 500	282.80	[illegible]
Id.	Id.	Tjideres.	I	Id.	—	—	—	—	240	—	750	125,—	[illegible]
Id.	Cheribon.	Cheribon.	I	Vereeniging Pamitran te Cheribon	f 3 500	—	—	3 500	240	360	1 000	1 042,50	[illegible]
Djokjakarta.	Mataram.	Barongan.	II	Beheerder der onderneming „Barongan". . .	—	—	—	—	720	—	1 500	397,50	[illegible]
Id.	Id.	Randoegoenting.	II	De Zending	—	—	—	—	720	—	1 500	292,50	[illegible]
Id.	Id.	Toengkak.	II	Id.	—	—	—	—	720	—	1 500	431,25	[illegible]
Id.	Id.	Djokjakarta.	V	Id.	—	—	—	14 300	3 000	3 000	9 000	1 955,74	[illegible]
Id.	Id.	Tandjoeng Tirto	II	Beheerder der suikerfabriek Tandjoeng Tirto .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id.	Koelon Progo.	Wates.	II	De res. van Djokjakarta.	—	—	—	—	720	—	1 500	342.67[5]	[illegible]
Id.	Id.	Sewoegaloor.	II	Beheerder der suikerfabriek Sewoegaloor . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id.	Wonosari.	Wonosari.	II	De res. van Djokjakarta .	—	—	—	—	720	—	1 500	300,—	[illegible]
Id.	Djokjakarta.	Medari.	II	Suikerondern. „Medari".	—	—	—	—	240	—	1 500	278,03	[illegible]
Soerakarta.	Soerakarta.	Soerakarta.	V	De Zending	—	—	—	10 500	3 000	3 000	9 000	5 086,—	[illegible]
Id.	Id.	Id.	II	Vereeniging Ziekenzorg te Soerakarta	—	f 8 287,50	—	—	600	1 080	2 500	649,—	[illegible]
Id.	Klaten.	Wonosari.	II	Suikerfabriek „Wonosari"	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banjoemas.	Poerbalingga.	Poerbalingga.	IV	De Zending	—	—	—	7 000	2 400	2 400	7 000	2 775,—	[illegible]
Id.	Poerwakerta.	Poerwakerta.	III	Vereeniging „Kliniek Poerwokerto"	—	—	—	4 700	1 800	1 800	5 000	2 907.62	[illegible]
Besoeki.	Bondowoso.	Bondowoso.	I	De Zending	—	—	—	—	240	—	750	75,—	
Id.	Banjoewangi.	Kalibaroe.	II	Ziekenverpleging Zuid-Banjoewangi	—	—	—	3 500	840	1 080	2 500	1 225,86[5]	[illegible]
Kedoe.	Wonosobo.	Alihan.	II	De Zending	—	—	—	—	480	—	1 500	71,31	[illegible]
Id.	Id.	Wonosobo.	II	Id.	—	—	—	3 500	720	1 080	2 500	—	[illegible]
Id.	Keboemen.	Keboemen.	IV	Id.	—	—	—	7 300	1 680	2 400	7 000	2 840,68	[illegible]
Id.	Magelang.	Moentilan.	II	Vereeniging Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan	—	—	—	—	600	960	2 500	281,95	[illegible]
Id.	Temanggoeng.	Parakan.	II	De Zending	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri.	Kediri.	Kediri.	I	Bestuur der ziekeninrichting „Semampir" .	—	—	—	4 100	600	360	1 000	85,—	[illegible]
Id.	Kertasana.	Kertasana.	III	Vereen. Ziekenverpleging „Lim TikKoey" .	—	—	—	3 800	1 800	1 800	5 000	1 232,76	[illegible]
Id.	Blitar.	Blitar.	—	Vereen. „Blitar-kliniek".	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id.	Id.	Pareredjo.	—	De Zending	—	—	—	—	240	—	750	.347,45	[illegible]
Pasoeroean.	Malang.	Swaroe.	II	Id.	—	—	—	—	1 320	—	1 500	493,81	[illegible]
Id.	Loemadjang.	Djatirata.	II	Vereeniging „Vereenigde klinieken Soerabaja".	—	—	—	3 500	840	840	2 500	1 200,—	[illegible]
Id.	Malang.	Malang.	II	Vereeniging Malangsche ziekenverpleging . . .	—	—	—	3 500	1 200	1 080	2 500	1 153,31	[illegible]
Id.	Id.	Toeren.	II	Het Leger des Heils .	—	—	—	—	1 320	—	1 500	112,50	[illegible]
Pekalongan.	Pemalang.	Moga.	I	Vereeniging „Vereenigde klinieken Soerabaja".	—	—	—	—	240	—	750	26,95	
Id.	Batang.	Siloewat-Sawangan.	II	Ziekenverpleg. „Siloewat Sawangan" . . .	—	—	—	1 200	480	240	2 500	577,50	
Preanger-Regentschappen	Bandoeng.	Bandoeng.	II	De Zending	166 524	18 750,—	—	3 500	1 200	1 080	2 500	200,—	
Rembang.	Blora.	Blora.	IV	Id.	—	6 500,—	—	3 500	2 400	2 400	7 000	856,30	
Id.	Id.	Tjepoe.	—	Vereeniging „Ziekenverpleging Tjepoe" . . .	—	19 192,—	—	3 500	2 400	2 400	7 000	3 336,86	
Soerabaja.	Soerabaja.	Modjowarno.	V	De Zending	—	—	—	7 000	2 280	3 000	9 000	4 864,87[5]	[illegible]
Id.	Modjokerto.	Segaran.	I	Id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Gewest.	Afdeeling.	Plaats waar het (hulp) ziekenhuis gevestigd is.	Klassenverdeeling.	Aanvrager.	Tegemoetkoming ineéns toegekend. Voor oprichting.	Voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Voor eerste uitrusting.	Jaarlijksche tegemoetkoming. Voor bevoegden Europeesch geneeskundige of inlandsch arts.	Voor gediplomeerd Europeesch of inlandsch verpleger of verpleegster.	Voor inlandsche bedienden.	Tegemoetkoming in de verplegings- en behandelingskosten.	Voor onderhoud van het gebouw.	Voor onderhoud der uitrusting.
oerabaja.	Soerabaja.	Soerabaja.	II	Soerabajasche oogheelkundige kliniek . . .	—	—	—	f 3 500	f 1 440	f 1 080	f 2 500	—	f 420
Id.	Id.	Id.	II	Het Leger des Heils .	—	—	—	3 500	1 200	1 080	2 500	f 112,50	420
emarang.	Salatiga.	Ambarawa.	I	De Zending	—	—	—	—	840	—	750	287.47^{5}	100
Id.	Demak.	Kalitjeret.	II	Id.	—	—	—	—	1 320	—	1 500	1 116.—	225
Id.	Japara.	Kedoeng-pendjalin.	II	Id.	—	—	—	—	720	—	1 500	92,47	225
Id.	Semarang.	Mergaredja.	II	Id.	—	—	—	—	720	—	1 500	287,25	225
Id.	Grobogan.	Poerwadadi.	V	Id.	—	f 9 011,—	—	7 300	1 920	3 000	9 000	1 800.—	840
Id.	Salatiga.	Salatiga.	I	Id.	—	—	—	—	360	—	750	15,—	100
Id.	Id.	Kelet.	III	Id.	—	—	—	7 300	1 320	2 400	7 000	3 900,—	840
Id.	Semarang.	Semarang.	IV	Het Leger des Heils .	—	—	—	6 425	2 400	2 400	7 000	3 401,05	840
Id.	Kendal.	Plantoengan.	I	Id. . . .	—	—	—	—	840	—	750	670,—	100
				Totalen Java en Madoera	f 170 024	f 61 740,50	—	f124 725	f53 040	f43 920	f 148 250	f 53 105,23	f19 644
					f 231 764.50			f 442 684.23					
				b. BUITENGEWESTEN.									
apanoeli.	Bataklanden.	Bonandolok.	I	De Zending	—	—	—	—	240	—	750	52,42	100
Id.	Id.	Pea Radja.	II	Id.	—	—	—	4 100	1 440	1 080	2 500	417,47	150
Id.	Id.	Pangariboean.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	15,—	20
Id.	Id.	Boetar.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	39,52^{5}	20
Id.	Id.	Nainggolan.	I	Id.	—	—	—	—	240	—	750	222,41	100
Id.	Id.	Panggoeroean.	I	Id.	—	—	—	—	240	—	750	242,47^{5}	100
Id.	Id.	Sitorang.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	70.18	100
Id.	Id.	Sipirok.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	130,—	100
Id.	Id.	Sifaoroasi.	I	Id.	—	—	—	—	318	—	750	99,—	100
Id.	Padang Sidimpoean.	Pakantan.	I	Id.	—	—	—	—	420	—	750	48.75	100
Id.	Bataklanden.	Dolok Sanggoel.	I	Id.	—	891,59	—	—	480	—	750	53,51	100
Id.	Sibolga en Batangtoroe-districten.	Toeka.	I	Id.	—	—	—	—	240	—	750	70,33^{5}	100
Id.	Id.	Ambarita.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	356,25	100
Id.	Id.	Balige.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	273,58^{5}	100
Id.	Id.	Penjaboengan.	I	Id.	—	—	—	—	—	—	750	—	100
Id.	Id.	Sihorbobaroes.	I	Id.	—	—	—	—	480	—	750	148.25	100
Id.	Id.	Pargaroetan.	II	Id.	f 5 427	—	f 1 000	—	—	—	—	—	100
Ienado.	Menado.	Kolonganatas.	II	Id.	—	—	—	—	1 320	—	1 500	281,50^{5}	225
Id.	Id.	Tomohon.	I	Vereen. van vrouwen tot het geven van onderwijs, te 's-Hertogenbosch . .	—	—	—	—	840	—	750	135.—	100
ernate en onderhoorigh.	Halmahera.	Gamsoengi.	II	De Zending	—	—	—	—	480	360	2 500	130,—	420
imor en onderhoorigh.	Soemba.	Pajeti.	I	Id.	—	—	—	—	1 320	—	1 500	817,40	225
ostkust van Sumatra.	Bengkalis.	Bagan Si ApiApi.	—	Vereen. tot oprichting en instandhouding van een ziekenhuis te Bagan Si Api Api	—	—	—	—	—	—	—	—	—
jambi.	—	Soengai Penoeh.	I	Negri Soengai Penoeh .	—	—	—	—	—	—	750	111.37^{5}	100
Vesterafdeeling van Borneo.	Sambas.	Singkawang.	I	De beheerder	—	13 082.—	f 1 250	—	840	—	750	379.34	100
umatra's Westkust	Tanahdatar.	Fort van der Capellen.	II	De controleur van Fort van der Capellen . . .	—	—	—	—	240	360	1 000	375.—	225
ali en Lombok	Zuid-Bali.	Den Pasar.	—	Vereen. voor ziekenverpleging „Zuid-Bali" . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
mboina.	Saparoea.	Saparoea.	—	Beheerder.	—	—	—	—	—	—	—	225.—	—
				Totalen buitengewesten	f 5 427	f13 973,59	f 2 250	f 4 100	f12 018	f 1 800	f 21 750	f 4693.78	f 2785
					f 21 650.59			f 47 146.78					

XII. GEWESTELIJKE OPGAVEN van het aantal gevallen van besmettelijke ziekten, waarvan aangifte werd gedaan, en van het aantal overledenen daaraan gedurende 1921 op Java en Madoera.

GEWESTEN.	Aantal aangegeven gevallen.					Waarvan overleden.				
	Pokken.	Cholera.	Diphtheritis.	Pest.	Typhus.	Pokken.	Cholera.	Diphtheritis.	Pest.	Typhus.
Bantam	116	31	—	—	1	38	16	—	—	—
Batavia	508	—	27	4	118	126	—	7	4	62
Preanger-Regentschappen	51	—	16	—	315	8	—	—	—	36
Cheribon	52	4	—	—	62	1	3	—	—	5
Pekalongan	114	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Semarang	39	—	6	2 237	121	16	—	3	2 236	18
Banjoemas	236	—	—	—	—	45	—	—	—	—
Kedoe	233	—	—	3 995	17	19	—	—	3 995	5
Djokjakarta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	—	2 972	1	—	—	—	2 972	—
Madioen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri	3	1	3	54	22	—	1	2	53	3
Rembang	—	1	—	1	7	—	—	—	1	—
Soerabaja	7	—	13	94	104	1	—	2	94	26
Madoera	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pasoeroean	2	—	3	101	19	—	—	1	101	3
Besoeki	11	—	1	58	2	—	—	1	53	1
Totalen	1 375	37	69	9 516	789	264	20	16	9 509	159

Bijlage S.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT van de in 's lands kassen in Nederlandsch-Indië aanwezige betaalmiddelen bij het einde van elke maand van 1921 en van de bij de Javasche Bank overgebrachte gelden, behoorende tot het saldo van die kassen.

TIJDSTIPPEN.	Bankpapier.	Muntbiljetten.	Zilveren standpenningen.	Zilveren pasmunt.	Nikkelen pasmunt.	Koperen pasmunt.	TOTAAL.	Saldi bij de Javasche Bank.
1921.								
31 Januari.								
ava en Madoera	f12 870 945,—	f2 956 532,50	f 1 216 042,—	f 1 222 717,30	f 46 871,85	f 391 948,51	f 18 705 057,16	f 77 497 358,73^5
uitengewesten	5 036 825,—	778 426,50	842 473,—	284 767,65	9 959,95	165 601,62^5	7 118 053,72^5	9 597 178,42^5
	f17 907 770,—	t3 734 959,—	f 2 058 515,—	f 1 507 484,95	f 56 831,80	f 557 550,13^5	f 25 823 110,88^5	f 87 094 537,16
28 Februari.								
ava en Madoera	f11 950 495,—	f3 077 632,50	f 1 296 506,50	f 1 361 866,90	f 72 197,60	f 480 926,36^5	f 18 239 624,86^5	f 44 433 397,61
uitengewesten	4 743 295,—	866 184,50	1 101 374,50	280 283,60	10 689,40	154 684,71^5	7 156 511,71^5	11 024 134,62
	f16 693 790,—	f3 943 817,—	f 2 397 881,—	f 1 642 150,50	f 82 887,—	f 635 611,08	f 25 396 136,58	f 55 457 532,23
31 Maart.								
ava en Madoera	f12 484 420,—	f2 553 802,—	f 1 692 819,50	f 2 353 316,60	f 88 973,35	f 803 995,73^5	f 19 977 327,18^5	f 31 277 255,68
uitengewesten	4 816 435,—	955 906,—	1 146 341.50	277 731,25	11 546,95	150 147,18	7 358 107,88	9 185 035,77^5
	f17 300 855,—	f3 509 708,—	f 2 839 161,—	f 2 631 047,85	f 100 520,30	f 954 142,91^5	f 27 335 435,06^5	f 40 462 291,45^5
30 April.								
ava en Madoera	f11 075 755,—	f2 419 985,—	f 1 864 244,—	f 2 983 000,85	f 97 910,60	f 883 673,53^5	f 19 324 568,98^5	f— 1 724 218,90^5
uitengewesten	4 712 110,—	1 140 039,50	1 333 856,—	359 530,75	12 077,70	165 775,98	7 723 389,93	8 276 092,94
	f15 787 865,—	f3 560 024,50	f 3 198 100,—	f 3 342 531,60	f 109 988,30	f 1 049 449,51^5	f 27 047 958,91^5	f 6 551 874,03^5
31 Mei.								
ava en Madoera	f11 321 535,—	f2 058 718,50	f 1 725 183,50	f 3 400 024,70	f 78 460,70	f 1 047 013,45	f 19 630 935,85	f 40 184 807,46^5
uitengewesten	3 993 255,—	1 229 274,50	1 490 238,—	348 723,65	12 860,15	160 278,59^5	7 234 629,89^5	6 587 912,36
	f15 314 790,—	f3 287 993,—	f 3 215 421,50	f 3 748 748,35	f 91 320,85	f 1 207 292,04^5	f 26 865 565,74^5	f 46 772 719,82^5

TIJDSTIPPEN.	Bankpapier.	Munt-biljetten.	Zilveren standpenningen.	Zilveren pasmunt.	Nikkelen pasmunt.	Koperen pasmunt.	TOTAAL.	Saldi bij de Javasche Bank.
30 Juni.								
Java en Madoera	f 11 616 600,—	f 2 082 663,50	f 1 746 917,—	f 4 725 459,95	f 97 970.40	f 1 206 507,79	f 21 476 118,64	f 22 062 527,62
Buitengewesten	4 728 800,—	1 390 192,50	1 479 355,50	374 800,20	13 755,—	158 862,89^5	8 145 766,09^5	6 664 211,46
	f 16 345 400,—	f 3 472 856,—	f 3 226 272,50	f 5 100 260,15	f 111 725,40	f 1 365 370,68^5	f 29 621 884,73^5	f 28 726 739,09
31 Juli.								
Java en Madoera	f 11 847 930,—	f 1 948 064,50	f 2 022 862,50	f 5 451 941,10	f 110 254,70	f 1 449 809,48^5	f 22 830 862,28^5	f— 17 668 093,05
Buitengewesten	4 261 980,—	1 335 699,50	1 507 869,50	382 821,95	14 506,75	150 204,—	7 653 081,70	10 094 708,22
	f 16 109 910,—	f 3 283 764,—	f 3 530 732,—	f 5 834 763,05	f 124 761,45	f 1 600 013,48^5	f 30 483 943,98^5	f— 7 573 384,83
31 Augustus.								
Java en Madoera	f 11 229 740,—	f 2 033 709,50	f 2 190 304,50	f 6 044 858,75	f 119 306,30	f 1 554 190,57^5	f 23 172 109,62^5	f— 57 673 385,40
Buitengewesten	4 241 135,—	1 236 492,50	1 051 560,—	394 538,85	15 018,15	152 995,53^5	7 091 740,03^5	8 673 504,15
	f 15 470 875,—	f 3 270 202,—	f 3 241 864,50	f 6 439 397,60	f 134 324,45	f 1 707 186,11	f 30 263 849,66	f— 48 999 881,25
30 September.								
Java en Madoera	f 11 479 235,—	f 2 091 006,50	f 1 705 356,—	f 7 525 936,40	f 266 449,90	f 1 731 055,45	f 24 799 039,25	f— 59 671 116,70
Buitengewesten	3 890 385,—	1 145 139,—	1 091 043,—	419 428,20	15 210,05	139 775,93^5	6 701 011,18^5	8 250 300,32
	f 15 369 620,—	f 3 236 145,50	f 2 796 399,—	f 7 945 364,60	f 281 689,95	f 1 870 831,38^5	f 31 500 050,43^5	f— 51 420 816,38
31 October.								
Java en Madoera	f 10 473 670,—	f 2 050 129,—	f 1 332 205,—	f 8 028 036,90	f 354 348,80	f 1 721 905,22^5	f 23 960 294,92^5	f— 74 662 127,50
Buitengewesten	5 000 050,—	1 103 323,—	1 160 438,—	453 512,25	16 170,55	138 290,95^5	7 871 784,75^5	+ 9 415 551,75
	f 15 473 720,—	f 3 153 452,—	f 2 492 643,—	f 8 481 549,15	f 370 519,35	f 1 860 196,18	f 31 832 079,68	f— 65 246 575,74
30 November.								
Java en Madoera	f 10 136 835,—	f 1 859 608,—	f 1 260 349,—	f 9 945 588,95	f 988 170,65	f 1 732 682,19^5	f 25 923 233,79^5	f— 36 287 042,27
Buitengewesten	4 269 025,—	1 068 986,50	1 350 830,50	485 058,25	23 775,80	137 703,06	7 335 379,11	10 217 911,53
	f 14 405 860,—	f 2 928 594,50	f 2 611 179,50	f 10 430 647,20	f 1 011 946,45	f 1 870 385,25^5	f 33 258 612,90^5	f— 26 069 130,74
31 December.								
Java en Madoera	f 15 194 625,—	f 1 853 676,—	f 974 263,—	f 10 473 467,65	f 1 198 526,95	f 1 722 693,06	f 31 417 251,66	f— 102 933 624,39
Buitengewesten	4 334 810,—	1 218 949,—	1 646 611,—	488 445,10	21 789,90	137 223,97	7 847 828,97	13 157 199,51
	f 19 529 435,—	f 3 072 625,—	f 2 620 874,—	f 10 961 912,75	f 1 220 316,85	f 1 859 917,03	f 39 265 080,63	f— 89 776 424,88

Bijlage T.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3. van het verslag.)

ALGEMEEN OVERZICHT

van de opbrengst, enz. der in 1921 voor 's lands rekening in Nederland verkochte producten.

PRODUCTEN.	Verkochte hoeveelheden. *a)*			TOTALE OPBRENGST.		
	Gewicht bij afscheep		Uitgeleverd netto gewicht.	Ruwe opbrengst.	Onkosten. (Alleen die op de afscheping, het vervoer en den verkoop gevallen.)	Zuiver bedrag
	in pikols.	in kilogrammen. *b)*	Kilogrammen.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Koffie (Java-)	23 705^{65} (bruto)	1 289 974^{25} (bruto)	1 269 289^{50}	f 1 074 107,11^{5}	f 196 199,11	f *d)* 877 908,[illegible]
Kinabast	—	393 376^{50} (netto)	382 988^{75}	f 794 776,93	f 82 064,55^{5}	f *d)* 712 712,[illegible]
Getahpertja	—	13 953^{60} (netto)	12 310^{30}	f 107 158,40	f 10 821,04	f *d)* 96 337,[illegible]
Caoutchouc	—	638 321^{65} (netto)	632 183^{25}	f 724 994,47	f 137 494,07	f *d)* 587 500,[illegible]
Coca	—	5 533^{50} (bruto)	5 724^{30}	f 4 625,47	f 1 069,81	f *d)* 3 555,[illegible]
Lemongras-olie	—	12 486^{60} (bruto)	5 676^{85}	f 49 192,41^{5}	f 2 714,30	f *d)* 46 478,[illegible]
Citronella-olie	—	1 338^{30} (bruto)	1 326^{20}	f 4 034,61	f 278,29	f 3 756,[illegible]
				f 2 758 889,41	f *e)* 430 641,17^{5}	f 2 328 248,[illegible]

a) Alle kinabast, caoutchouc, getahpertja, coca, lemongras-olie en citronella-olie was te Amsterdam opgeslagen en is aldaar, deels bij inschrijving, deels uit de hand, verkocht; de koffie was opgeslagen te Amsterdam en te Rotterdam en is aldaar bij inschrijving of uit de hand verkocht.

c) De spillage, met inbegrip van de aan de koopers te goed gedaan wordende tarra der balen (1½ K.G. per baal), ontstaat bij het afschepen en inladen in Indië en verder bij lossing, steken van monsters, opslag in de pakhuizen en uitslag bij aflevering. Voor kinabast wordt als tarra aangenomen hetgeen daarvoor in Indië op de balen of kisten of op de Indische wichtnota's is vermeld.

d) Hieronder respectievelijk f 220,40, f 0,94, f 2501,76, f 726,65, f 2,55 en f 1,60 voor den verkoop van monsters.

b) De producten waren afkomstig van de volgende oogstjaren:

Producten.	1915.	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.	Totalen.
Koffie (pikols)	—	3 166	2 407	815^{84}	17 165^{50}	151^{31}	—	23 705^{65}
Kinabast (K.G.)	—	—	104	—	48 105	283 522^{50}	61 645	393 376^{50}
Getahpertja (K.G.)	11 800^{50}	—	—	—	—	—	2 153^{10}	13 953^{60}
Caoutchouc (K.G.)	—	—	—	—	—	300 821^{25}	337 500^{40}	638 321^{65}
Coca (K.G.)	—	—	—	—	—	3 783^{50}	1 750	5 533^{50}
Lemongras-olie (K.G.)	—	—	—	—	—	4 969^{60}	7 517	12 486^{60}
Citronella-olie (K.G.)	—	—	—	—	—	1 099^{90}	238^{40}	1 338^{30}

GEMIDDELDE OPBRENGST,								Gemiddelde prijs.	Aantal netto kilogrammen die elke afgescheepte pikol gemiddeld heeft uitgeleverd (zie de kolommen 2 en 4).	Percentsgewijze berekening der spillage naar reden van 61 75 kilogram per pikol. c)	De afgescheepte hoeveelheden (kol. 2 en 3) besloegen de volgende scheepsruimte.
erekend over de afgescheepte hoeveelheid (zie kolom 2).				berekend over de verkochte netto hoeveelheid (zie kolom 4).							
Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.	Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.				
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
r bruto pikol.	f 50,98	f 8,29⁵	f 42,68⁵	per K.G.	f 0,83	f 0,13⁵	f 0,69⁵	f 0,41⁵ per 1/2 K.G.	60,75⁸	1,60⁶	604⁴⁴² (last) en 98 (pikol.)
r netto K.G.	.....	.....	.....	per K.G.	f 0,63	f 0,16	f 0,47	f 0,63 per K.G.	.....	—	759²⁷¹ (M³.)
r netto K.G.	.....	.....	.....	per K.G.	f 8,70	f 0,88	f 7,82	f 4,35 per 1/2 K.G.	.....	—	64⁶⁰⁰ (M³.)
r netto K.G.	.....	.....	.....	per K.G.	f 1,14	f 0,22	f 0,92	f 0,57 per 1/2 K.G.	.....	—	65⁹⁸⁸ (last) en 954⁹⁹⁹ (M³.)
r netto K.G.	.....	.....	.....	per K.G.	f 0,80⁵	f 0,18⁵	f 0,62	f 0,40 per K.G.	.....	—	15¹³¹ (M³.)
r netto K.G.	.....	.....	.....	per K.G.	f 8,66⁵	f 0,48	f 8,18⁵	f 8,66⁵ per K.G.	.....	—	15⁶²² (M³.)
r netto K.G.	.....	.....	.....	per K.G.	f 3,04	f 0,21	f 2,83	f 3,04 per K.G.	.....	—	2⁵⁶² (M³.)

c) De onkosten lieten zich splitsen als volgt (de bedragen zijn afgerond tot volle guldens):

	Koffie.	Kinabast.	Getahpertja.	Caoutchouc.	Coca.	Lemongras-olie.	Citronella-olie.	Totalen.
Kosten van afscheep in Indië (berekend naar een vast abonnementstarief, bedragende voor koffie f 0,20 per bruto pikol en voor kinabast f 0,10 per 100 K.G. bruto) .	f 4 741	—	—	—	—	—	—	f 4 741
Vracht van Java naar Nederland	116 038	f 25 280	f 2 752	f 59 023	f 708	f 784	f 116	214 701
Premiën aan de gezagvoerders, bedragende als maximum voor koffie en kinabast f 1	591	263	22	408	5	6	1	1 279
Zoogenaamde onsplitsbare onkosten hier te lande:								
Kosten bij aanvoer, opslag, sorteering, enz.	f 24 978	f 6 235	f 1 153	f 35 698	f 86	f 433	f 32	
Pakhuishuren	17 080	2 567	1 604	18 218	25	120	11	
Brandverzekering-premiën	4 856	1 693	1 604	3 522	16	103	13	
Kosten van verkoop	24	30	—	710	17	—	—	
	46 938	10 525	f 4 361	58 148	194	656	56	120 878
Registratierecht	—	—	—	—	—	—	—	1
Commissieloon der Nederlandsche Handelmaatschappij (1 1/2 %)	16 111	22 510	1 607	10 875	69	738	61	51 980
Lossingskosten	1 209	759	56	1 169	15	19	3	3 230
Sorteerloon.	—	—	—	4 159	—	—	—	4 159
Bijdrage kosten kinabureau	—	10 260	—	—	—	—	—	10 260
Bijdrage haven-reserve	270	24	662	86	2	2	—	1 046
Courtage.	5 354	2 305	662	3 621	47	509	41	12 539
Kosten van analyse	—	129	—	—	30	—	—	159
Kosten van keuring	—	—	661	—	—	—	—	661
Reparatiekosten	—	—	—	4	—	—	—	4
Administratiekosten N.O.T.	—	—	32	—	—	—	—	32
Averij-grosse	—	—	—	—	—	—	—	4 947
Assurantie-premiën	4 947	—	6	—	—	—	—	6
	f 196 199	f 82065	f 10821	f 137 494	f 1 070	f 2 714	f 278	f 430 641

Bijlage U.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3 van het verslag.)

OVERZICHT betreffende de in 1921 voor 's lands rekening uit Indië verscheepte ladingen koffie, kinabast, coca, caoutchouc, lemongras-olie, citronella-olie en getahpertja.

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Nederland".	Beladingen in stoomschepen van de „Rotterd. Lloyd".	Koffie. Pikols. Nederl.	Koffie. Pikols. Rotterd. Lloyd.	Kinabast. Pikols. Nederl.	Kinabast. Pikols. Rotterd. Lloyd.	Coca. K.G. Nederl.	Coca. K.G. Rotterd. Lloyd.	Caoutchouc. K.G. Nederl.	Caoutchouc. K.G. Rotterd. Lloyd.	Lemongras-olie. K.G. Nederl.	Lemongras-olie. K.G. Rotterd. Lloyd.	Citronella-olie. K.G. Nederl.	Citronella-olie. K.G. Rotterd. Lloyd.	Getahpertja. K.G. Nederl.	Getahpertja. K.G. Rotterd. Lloyd.
anuari . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	62 005,40	—	1 653,80	—	—	—	—	—
ebruari . .	1	1	—	—	754,93	—	—	1 750,—	—	47 423,40	—	—	—	—	—	—
laart	—	3	—	151,31	—	567,51	—	—	—	168 526,80	—	1 100,40	—	—	—	27602,20
pril	1	—	—	—	1 013,31	—	—	—	147 560,—	—	1 084,60	—	—	—	—	—
lei	3	1	—	—	832,09	—	—	—	93 459,40	21 210,—	2 762,40	—	—	—	—	—
uni	2	2	—	—	599,—	—	—	—	56 715,10	99 233,40	557,50	—	—	—	—	—
uli	1	—	—	—	748,86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ugustus. .	3	1	—	—	1 881,30	1 140,74	—	—	161 273,60	—	358,30	—	238,40	—	—	—
eptember .	1	2	—	—	908,76	884,47	—	—	—	79 833,10	—	—	—	—	—	—
ctober . . .	2	1	—	—	2 303,27	149,89	3 710,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ovember .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ecember .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
otalen . . .	15	11	—	151,31	9 041,52	2 742,61	3 710,—	1 750,—	521 013,50	416 226,70	6 416,60	1 100,40	238,40	—	—	27602,20
n 1920 bedroegen de otalen . . .	7	15	4 308,79	16011,39	1 018.08	2 466.80	1 795,50	6 663,20	10 993,40	375 321,70	1 649,70	11 017,30	—	5 289,20	—	—

	1921. Mail-schepen.	1921. Vracht-schepen.	1921. Totaal.	1920. Mail-schepen.	1920. Vracht-schepen.	1920. Totaal.
otaal aantal schepen der stoomvaartmaatschappij „Nederland"	14	1	15	4	3	7
„ „ „ „ „ „Rotterdamsche Lloyd"	8	3	11	8	7	15
	22	4	26	12	10	22

Belast met gouvernementsproducten tot hoeveelheden van:

	1921.		1920.	
koffie	151,31	pikols.	20 320.18	pikols.
kinabast	11 784,13	„	3 484,88	„
coca	5 460,—	K.G.	8 458.70	K.G.
caoutchouc	937 240,20	„	386 315,10	„
lemongras-olie	7 517,—	„	12 667,—	„
citronella-olie	238,40	„	5 289,20	„
getahpertja	27 602,20	„	—	

Bijlage V.

(Zie hoofdstuk M. afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de verpachte middelen over de jaren 1920, 1921 en 1922.

BEDONGEN PACHTSOMMEN.

1°. JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	VOGELNESTKLIPPEN.			LAATSTELIJK VERPACHT:	
	1920.	1921.	1922.	voor het tijdvak:	tegen een jaarlijksche pachtsom van:
Bantam	f 390,—	f 390,—	f 265.—	1 April 1922—31 Maart 1925.	f 223,32
Rembang	23 400,—	23 400,—	23 400,—	1 April 1919—31 Maart 1924.	23 400,—
Soerabaja	4 200,—	4 200,—	3 750,—	1 April 1922—31 Maart 1927.	3 600,—
Besoeki	180,—	270,—	490,—	1 April 1922—31 Maart 1927 (in de afd. Banjoewangi);	360,—
				1 April 1921—31 Maart 1926 (in het overige deel van het gewest).	180,—
Madoera	4 812,—	4 812,—	7 377,—	1 April 1918—31 Maart 1923 (in de afd. Soemenep);	192,—
				1 April 1922—31 Maart 1927 (in het overige deel van het gewest).	8 040,—
Totalen	f 32 982,—	f 33 072,—	f 35 282,—		

2°. BUITENGEWESTEN.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen.			Op ult. 1922 van kracht zijnde pachtovereenkomsten.	
		1920.	1921.	1922.	Jaarlijksche pacht-sommen.	Tijdvakken.
Sumatra's Westkust.	Pandhuizen	f 135 672	*a*) f 134 472	—	—	—
Tapanoeli.	Pandhuizen	f 7 113	f 7 680	f 7 680	f 7 680	1 Apr. 1920—einde Mrt 1923
Benkoelen.	Pandhuizen	f 13 704	f 11 949	f 11 724	11 844	1 „ 1922— „ „ 1925
Lampongsche districten.	Pandhuizen	f 8 400	*b*) f 2 100	—	—	—
Palembang.	Pandhuizen { een	f 24 192	f 23 016	f 19 515	18 492	1 „ 1921— „ „ 1924
	{ een					1 „ 1920— „ „ 1923
	{ drie					1 „ 1922— „ „ 1925
Djambi.	Pandhuizen	f 1 980	f 1 740	f 1 740	1 740	1 „ 1920— „ Apr. 1923
Oostkust van Sumatra.	Gedistilleerd	f 13 680	f 15 120	f 15 600	15 600	1 „ 1921— „ Mrt. 1924
	Zout	*c*) 12 000	—	—	—	—
	Sago, was, enz.	72 360	72 360	40 590	30 000	1 „ 1922— „ „ 1923
	Pandhuizen	63 360	51 930	48 120	48 120	1 „ 1921— „ „ 1924
	Totalen	f 161 400	f 139 410	f 104 310		

a) In dit gewest is 1 October 1921 de pandhuisregie ingevoerd (Ind. St. 1921 n°. 420).
b) In dit gewest is 1 April 1921 de pandhuisregie ingevoerd (Ind. St. 1921 n°. 148).

c) De pacht van het zout is met ingang van 1 April 1920 opgeheven en de verstrekking van zout ten behoeve van de visscherijnijverheid te Bagan Si Api Api in eigen beheer genomen (Ind. St. 1920 n°. 143).

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen.			Op ult. 1922 van kracht zijnde pachtovereenkomsten.	
		1920.	1921.	1922.	Jaarlijksche pacht-sommen.	Tijdvakken.
Atjeh en onderhoorigheden.	Pandhuizen	f 72 000	f 41 040	f 30 720	f 30 720	1 Apr. 1921—einde Mrt 1924
Riouw en onderhoorigheden.	Gedistilleerd	f 111 900	f 111 900	f 68 610	54 180	f 54000 1 Apr. 1922—einde Mrt. 1923 en f 180 1 Apr. 1922 tot einde Mrt. 1925.
	Varkensslacht	8 760	d) 2 160	—		
	Peper	210	150	120	120	1 Apr. 1922—eind Mrt. 1923
	Totalen	f 120 870	f 114 210	f 68 730		
Banka en onderhoorigheden.	Pandhuizen twee / een / vier	f 1 605	f 1 440	f 7 563	9 444	1 „ 1922— „ „ 1923 1 „ 1920— „ „ 1923 1 „ 1922— „ „ 1925
Billiton.	Pandhuizen	f 6 024	f 5 829	f 6 841	7 200	1 „ 1922— „ „ 1925
Westerafdeeling van Borneo.	Pandhuizen drie / een / een / een	f 6 743	f 7 237	f 7 267	7 267	1 „ 1920— „ „ 1923 1 Aug. 1920— „ „ 1923 1 Mei 1921— „ „ 1923 1 Mrt 1921— „ „ 1923
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Goudmijnen	f 180	f 112	f 45	30	1 Apr. 1922— „ „ 1923
	Vogelnestklippen	14 448	14 448	16 338	16 968	1 „ 1922— „ „ 1925
	Pandhuizen drie / twee	4 892	5 016	4 116	3 816	1 „ 1920— „ „ 1923 1 „ 1922— „ „ 1925
	Totalen	f 19 520	f 19 576	f 20 499		
Celebes en onderhoorigheden.	Overvaarten	f 5 760	e) f 2 880	—	—	—
	Pandhuizen	7 140	6 600	f 6 600	6 600	1 „ 1920— „ „ 1923
	Totalen	f 12 900	f 9 480	f 6 600		
Menado.	Saguweer	f 10 320	f 10 320	f) f 2 580	—	—
Amboina.	Saguweer	f 9 852	f 9 852	f 8 695	8 310	f 8160 1 Apr. 1922—einde Mrt. 1923 en f 150 1 Apr. 1922 tot eind Mrt. 1925.
Timor en onderhoorigheden.	Laroe	f 2 235	f 1 545	f 4 170	5 040	1 Apr. 1922—eind Mrt. 1923

d) De varkensslachtpacht is in die gedeelten van het gewest waar zij nog werkte met ingang van 1 April 1921 opgeheven en vervangen door eene directe belasting (Ind. St. 1921 n°. 217).

e) Deze overvaarten zijn in 1921 opgeheven.

f) De saguweerpacht ter hoofdplaats Menado is 1 April 1922 opgeheven (Ind. St. 1922 n°. 282).

RECAPITULATIE.

MIDDELEN.	Opbrengst:		
	1920.	1921.	1922.
Gedistilleerd en andere sterke dranken (saguweer, enz.)	f 147 987	f 148 737	f 99 655
Peper	210	150	120
Vogelnestklippen	14 448	14 448	16 338
Varkensslacht	8 760	2 160	—
Overvaarten	5 760	2 880	—
Goudmijnen	180	112	45
Zout	12 000	—	—
Sago, was, getah, enz.	72 360	72 360	40 590
Pandhuizen	352 825	300 049	151 886
Totalen	f 614 530	f 540 896	f 308 634

Bijlage W.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de opbrengst in 1921 van verschillende niet-verpachte middelen onder beheer van het Departement van Financiën.

W

I. IN- EN UITVOERRECHTEN EN ACCIJNZEN.

a. *Opbrengst aan in- en uitvoerrechten, voor zooveel betreft de voornaamste daaraan onderworpen artikelen, over elk der jaren 1920 en 1921.*

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN. *a)*	Java en Madoera.		Buitengewesten.		TOTALEN.	
	1920.	1921.	1920.	1921.	1920.	1921.
INVOERRECHTEN.						
Aardewerk (gebakken) en porcelein	f 305 345	f 612 564	f 124 616	f 177 436	f 429 961	f 790 000
Arak	47 963	83 556	397 517	401 669	445 480	485 225
Automobielen, automobielbanden en onderdeelen	4 249 630	4 225 264	430 485	524 898	4 680 115	4 750 162
Bier	398 463	456 044	238 779	240 027	637 242	696 071
Biscuits	402 611	215 354	189 002	98 897	591 613	314 251
Boter	641 905	802 066	161 257	157 440	803 162	959 506
Brandewijn en cognac	181 345	286 435	122 828	152 362	304 173	438 797
Dranken, gedistilleerd n. a. g.	206 829	306 792	235 262	244 018	442 091	550 810
Drogerijen en medicijnen (incl. chemicaliën)	614 549	451 065	241 417	175 450	855 966	626 515
Eetwaren (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Biscuits", „Boter", „Melk", „Visch" en „Vleesch" uitgezonderd)	2 205 961	3 293 374	1 007 199	1 178 303	3 213 160	4 471 677
Gambir	126 085	121 930	4 616	5 534	130 701	127 464
Garens	423 981	601 746	446 031	583 552	870 012	1 185 298
Gedistilleerd (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Arak", „Brandewijn", „Cognac", „Jenever", „Likeuren", „Reukwerken" en „Whisky" uitgezonderd) (incl. geneesmiddelen met gedist. bereid)	89 262	92 109	724 904	621 951	814 166	714 060
Glas en glaswerk	571 821	626 655	154 093	139 906	725 914	766 561
IJzer- en staalwerk (incl. messenmakerswerk en machines)	1 984 571	4 172 949	641 726	1 786 289	2 626 297	5 959 238
Jenever	585 065	736 131	240 264	367 949	825 329	1 104 080
Kleederen	836 399	898 936	254 178	286 203	1 090 577	1 185 139
Koperwerk (incl. draad)	250 451	277 695	61 042	80 797	311 493	358 492
Kramerij	519 404	504 557	140 528	138 089	659 932	642 646
Leder en lederwerk	451 148	520 037	121 104	150 214	572 252	670 251
Lucifers	474 267	275 897	114 482	79 098	588 749	354 995
Manufacturen (katoenen)	14 784 131	12 967 025	4 350 406	3 958 894	19 134 537	16 925 919
Idem (wollen en halfwollen)	349 134	209 032	38 017	24 617	387 151	233 649
Idem (zijden en halfzijden)	270 409	433 900	102 161	121 730	372 570	555 630
Idem (zakken)	819 179	1 424 957	138 701	211 750	957 880	1 636 707
Idem (andere) (incl. wasdoek)	2 006 824	977 332	416 283	249 951	2 423 107	1 227 283
Meel	576 082	959 853	249 567	416 455	825 649	1 376 308
Melk	464 427	747 712	186 176	210 205	650 603	957 917
Meubelen (incl. lampen)	503 702	475 395	118 900	112 122	622 602	587 517
Mineraalwater	37 831	57 361	34 349	30 496	72 180	87 857
Modewaren	706 592	727 526	199 013	201 844	905 605	929 370
Papier, schrijf- en teekenbehoeften	1 891 365	1 470 341	296 338	340 665	2 187 703	1 811 006
Petroleum (kerasine)	72 362	126 419	39 239	2 860	111 601	129 279
Reukwerken, met gedistilleerd bereid	340 115	444 773	88 910	107 441	429 025	552 214
Rijtuigen, rijwielen en onderdeelen	664 208	759 315	119 738	114 035	783 946	873 350
Sigaren en sigaretten	651 957	1 836 287	877 693	1 938 437	1 529 650	3 774 724
Speelkaarten (Europeesche en Chineesche)	117 686	113 812	38 335	30 063	156 021	143 875
Tabak	63 496	103 357	139 948	197 871	203 444	301 228
Thee	726 243	1 010 649	31 776	53 323	758 019	1 063 972
Verfwaren en lijnolie	794 704	582 378	170 690	111 512	965 394	693 890

a. Alleen die soorten van goederen zijn afzonderlijk genoemd, welke in totaal meer dan f 50 000 aan in- of uitvoerrecht opbrachten.

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN.	Java en Madoera.	
	1920.	1921
Visch (incl. kuit en tripang)	f 1 048 598	f 1 253
Vleesch	222 027	224
Vuurwerk	40 336	73
Whisky	124 840	366
Wijn (excl. medicinale wijn)	192 622	148
Zeep	248 366	206
Zout	11 371	5
Andere artikelen	2 118 054	2 966
Invoerrecht over bij inwerkingtreding van het verhoogde tarief in voorraad zijnd gedistilleerd.	—	198
Bijgevorderde rechten over in het vorig jaar ingevoerde goederen	2 063	5
Kantoren waarvan de gegevens nog niet ontvangen zijn *b*).	—	—
Totalen	f 45 416 672	f 50 436
Af: terugbetalingen	332 301	407
Zuiver ontvangen	f 45 084 371	f 50 028

b) Gespecificeerde opgaven werden nog niet ontvangen van de kantoren t
Namlea, Soemalata en Serwaroe.

UITVOER

Getah	—	—
Gomsoorten.	—	—
Huiden	f 378 586	f 112
Rotting en rottingstokken	—	—
Tabak.	1 030 440	279
Tengkawangpitten	—	—
Tin en tinerts.	474 256	473
Vogelhuiden	—	—
Copra	—	249
Kinabast.	—	53
Kinine	87 788	97
Klapperolie	—	
Peper	—	63
Andere artikelen	—	77
Boschproducten zonder boomdocument uit de buitengewesten aangebracht .	4 278	5
Bijgevorderde rechten over in het vorig jaar uitgevoerde goederen.	—	—
Kantoren waarvan de gegevens nog niet ontvangen zijn *c*).	—	—
Totalen	f 1 975 348	f 1 412
Af: terugbetalingen	4 695	5
Zuiver ontvangen	f 1 970 653	f 1 407

c) Gespecificeerde opgaven werden nog niet ontvangen van de kantoren te

	Buitengewesten.		Totalen.	
	1920.	1921.	1920.	1921.
565	f 310 501	f 328 444	f 1 359 099	f 1 582 009
080	72 032	48 729	294 059	272 809
148	27 648	41 198	67 984	114 346
626	36 076	90 282	160 916	456 908
369	63 447	51 374	256 069	199 743
066	167 437	172 419	415 803	378 485
598	1 018 117	1 022 747	1 029 488	1 028 345
607	653 179	1 177 967	2 772 126	4 144 574
760	—	206 662	—	405 422
090	702	3 901	2 765	8 991
	191 372	65 825	191 372	65 825
489	f 16 228 081	f 19 233 901	f 61 644 753	f 69 670 390
997	57 275	142 290	389 576	550 287
492	f 16 170 806	f 19 091 611	f 61 255 177	f 69 120 103

e Kroë, Soenga Goentoeng, Kota Baroe, Paré Paré, Kolaka, Loewoek,

RECHTEN.

	f 336 143	f 127 093	f 336 143	f 127 093
	534 106	260 774	534 106	260 774
690	39 197	12 815	417 783	125 505
	548 282	386 846	548 282	386 846
797	214 276	98 745	1 244 716	378 542
	38 938	1 669	38 938	1 609
857	207 905	261 698	682 161	735 555
	183 657	171 568	183 657	171 568
089	—	585 787	—	834 876
115	—	—	—	53 115
483	2 421 049	21	2 508 837	97 504
20	—	15 193	—	15 213
443	—	81 107	—	144 550
544	—	4 607 180	—	4 684 724
908	—	—	4 278	5 908
	625	83	625	83
	69 507	2 440	69 507	2 440
946	f 4 593 685	f 6 613 019	f 6 569 033	f 8 025 965
065	15 929	17 796	20 624	22 861
881	f 4 577 756	f 6 595 223	f 6 548 409	f 8 003 104

Kroë, Kolaka, Loewoek, Namlea, Soemalata en Serwaroe.

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.			Accijnzen.					Invoerrecht over landsgoederen.
		Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	
	BUITENGEWESTEN.									
Benkoelen . . .	Benkoelen	f 129 269	f 2 226	f 131 495	—	—	f 43 908	—	f 43 908	f 2 177
	Kroë	69	1 733	1 802	—	—	—	—	—	—
	Mokko Mokko . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bintoehan	—	971	971	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	Telokbetong	18 995	2 858	21 853	—	—	37 277	f 5 858	43 135	961
	Kalianda	—	1 566	1 566	—	—	—	—	—	—
	Laboehan Maringei. .	—	2 846	2 846	—	—	—	—	—	—
	Koto Agoeng . . .	5	1 604	1 609	—	—	—	—	—	—
	Menggalo	—	578	578	—	—	—	—	—	—
Palembang . .	Palembang	1 547 446	1 112 327	2 659 773	—	—	598 018	152 266	750 284	42 689
Djambi	Djambi	141 398	56 789	198 187	—	—	211	8 583	8 794	—
	Moearosabak . . .	19 282	11 860	31 142	—	—	—	1 201	1 201	—
Banka	Muntok	144 103	1 870	145 973	—	—	—	16 576	16 576	16 553
	Belinjoe	135 410	2 777	138 187	—	—	—	8 489	8 489	31 362
	Soengailiat	118 045	9 059	127 104	—	—	—	4 850	4 850	40 341
	Pangkalbalam . -. .	145 365	10 522	155 887	—	—	—	10 319	10 319	16 626
Billiton	Tandjoengpandan . .	340 589	270 254	610 843	—	—	75 877	20 619	96 496	—
Atjeh en onderhoorigheden .	Oelee Lheue	336 403	4 577	340 980	—	—	45 679	12 081	57 760	303
	Singkel	6 715	3 452	10 167	—	—	—	1 084	1 084	32
	Sigli	145 211	7 179	152 390	—	—	39 935	11 044	50 979	3 836
	Lho Seumawe . . .	164 437	4 808	169 245	—	—	34 227	12 347	46 574	—
	Langsar	218 471	3 470	221 941	—	—	62 223	19 185	81 408	—
	Idi	9 811	2 400	12 211	—	—	—	28	28	—
	Tjalang	2 671	571	3 242	—	—	46	178	224	—
	Meulaboh	27 191	1 045	28 236	—	—	—	4 055	4 055	—
	Tapa Toean	15 800	2 665	18 465	—	—	—	2 286	2 286	—
	Sinabang	16 331	2 418	18 749	—	—	—	781	781	—
Westerafdeeling van Borneo .	Pontianak	739 606	126 978	866 584	—	f 38 634	106 101	56 684	201 419	162
	Ketapang	170	288	458	—	—	—	167	167	—
	Sambas	53 757	19 095	72 852	—	2 734	20 729	9 402	32 865	—
	Singkawang	90 705	21 170	111 875	—	3 745	25 344	7 910	36 999	—
	Pamangkat	75 898	28 818	104 716	—	1 933	—	8 966	10 899	—
Oostkust van Sumatra . .	Poeloe Moeda . . .	6 291	7 868	14 159	—	—	66	206	272	—
	Pakanbaroe	82 651	6 128	88 779	—	—	11 573	7 616	19 189	—
	Bagan Si Api Api .	162 434	5 188	167 622	—	—	45	11 501	11 546	42
	Laboehanbilik . . .	90 061	8 059	98 120	—	—	29 368	7 992	37 360	—
	Tandjoengbalai . .	547 160	10 287	557 447	—	—	58 079	30 801	88 880	—
	Tandjoengtiram . .	47 133	7 468	54 601	—	—	17 803	1 451	19 254	—
	Bandarkalipah . . .	5 472	99	5 571	—	—	—	—	—	—
	Tandjoengbringin . .	65 855	783	66 638	—	—	—	—	—	—
	Koealoe	20 988	4 009	24 997	—	—	—	2 748	2 748	—
	Belawan	4 885 605	107 652	4 993 257	—	—	613 656	340 434	954 090	5 559
	Tandjoengpoera . .	56 109	994	57 103	—	—	46 729	10 305	57 034	—
	Pangkalanbrandan .	294 789	1 178 532	1 473 321	—	—	134 853	2 391	137 244	—
	Siak Sri Indrapoera .	15 589	4 735	20 324	—	—	207	1 233	1 440	—
Riouw en onderhoorigheden .	Rengat	101 297	19 542	120 839	—	—	13 670	6 417	20 087	291
	Prigi Radja	107 069	19 338	126 407	—	—	8 962	6 537	15 499	114
	Poeloe Kidjang. . .	12 816	3 113	15 929	—	—	1 276	643	1 919	—
	Koeala Mandah. . .	12 632	11 117	23 749	—	—	73	566	639	—
	Soengai Goentoeng .	13 944	4 180	18 124	—	—	738	1 050	1 788	53

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.			Accijnzen.					Invoerrecht over landsgoederen.
		Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	
Sumatra's Westkust	Emmahaven. . . .	f 1 845 226	f 68 712	f 1 913 938	—	—	f 398 601	f 173 305	f 571 906	f 50 153
	Ajerbangis	—	38	38	—	—	—	—	—	—
	Poeloe Tello. . . .	—	26	26	—	—	—	—	—	—
Tapanoeli . . .	Sibolga	307 937	63 157	371 094	—	—	45 497	24 358	69 855	—
	Natal	—	51	51	—	—	—	—	—	—
	Baroes.	8 673	24 353	33 026	—	—	—	459	459	—
	Goenoengsitoli . . .	7 155	998	8 153	—	—	4	474	478	—
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo	Bandjermasin . . .	383 808	145 635	529 443	—	f 24 634	139 883	41 210	205 727	1 247
	Sampit	8 706	58 488	67 194	—	1 100	—	3 178	4 278	—
	Pangkalan Boeoen .	85	3 242	3 327	—	10	—	—	10	—
	Soekamara	41	1 616	1 657	—	32	—	—	32	—
	Tanahgrogot . . .	970	5 973	6 943	—	206	538	257	1 001	—
	Balikpapan	973 363	1 702 024	2 675 387	—	797	68 667	2 575	72 039	—
	Samarinda	294 002	25 198	319 200	—	5 719	28 231	22 269	56 219	—
	Tandjoengredeb . .	64 738	2 681	67 419	—	791	8 838	1 378	11 007	—
	Tandjoengselor. . .	24 259	649 849	674 108	—	990	18 545	898	20 433	13
	Kotabaroe	48 538	20 610	69 148	—	1 430	14 677	5 178	21 285	9 104
	Pagatan	476	381	857	—	5	—	—	5	—
	Koemai	7	46	53	—	1	—	—	1	—
Menado. . .	Menado	780 275	61 908	842 183	—	—	101 149	44 332	145 481	71
	Amoerang	27 644	1 624	29 268	—	—	5 980	—	5 980	—
	Kwandang	218	19	237	—	—	—	—	—	—
	Ratahtotok	92	—	92	—	—	285	—	285	—
	Taroena	17 725	14 520	32 245	—	—	102	319	421	—
	Oeloe (Siaoe) . . .	4 387	3 358	7 745	—	—	—	—	—	—
	Bolaäng Mongondou.	4 890	212	5 102	—	—	—	—	—	—
	Donggala.	21 808	517	22 325	—	—	10 495	—	10 495	—
	Djiko	4 284	230	4 514	—	—	361	—	361	—
	Boeroko	736	—	736	—	—	—	—	—	—
	Leok (Bwool) . . .	1 117	—	1 117	—	—	—	—	—	—
	Gorontalo.	199 113	52 321	251 434	—	—	25 231	2 876	28 107	—
	Poso	2 972	1 132	4 104	—	—	83	—	83	78
	Parigi	421	2 142	2 563	—	—	—	—	—	421
	Paleleh	2 441	5	2 446	—	—	177	—	177	—
	Soemalata	247	—	247	—	—	—	—	—	—
	Toli Toli	1 418	—	1 418	—	—	—	—	—	—
	Tagoelandang . . .	1 375	1 272	2 647	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Ampenan.	56 717	4 290	61 007	—	—	—	277	277	—
	Laboehanhadji . . .	5 289	2 989	8 278	—	—	5 685	—	5 685	—
	Soeroeng Djoekoeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pabean (Boeleleng) .	77 547	2 081	79 628	—	—	5 210	820	6 030	—
	Loloan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Benoa	55 546	12 113	67 659	—	—	1 683	1 040	2 723	—
	Padang	582	831	1 413	—	—	3 230	—	3 230	—
Celebes en onderhoorigheden .	Makasser	2 358 262	465 254	2 823 516	—	—	339 765	154 886	494 651	2 678
	Pare Pare	294	1	295	—	—	—	—	—	—
	Kolonedale	182	—	182	—	—	—	—	—	—
	Palima	445	32	477	—	—	—	—	—	—
	Malili	26	305	331	—	—	22	—	22	—
	Kolaka	2	40	42	—	—	—	—	—	—
	Boenta.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kandari	14	3 131	3 145	—	—	—	—	—	—
	Loewoek	25	6	31	—	—	—	—	—	—
	Baoe Baoe	866	154	1 020	—	—	—	—	—	—
	Madjene	6 483	607	7 090	—	—	—	—	—	—
	Palopo.	159	5 926	6 085	—	—	—	12	12	—
	Banggai	29	—	29	—	—	—	—	—	—
Ternate . . .	Ternate	71 732	30 362	102 094	—	—	28 990	1 221	30 211	—
	Laboeha	2 993	4 453	7 446	—	—	—	716	716	—

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz. Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Totaal.	Accijnzen. Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	Invoerrecht over landsgoederen.
Nieuw-Guinea .	Fakfak	f 528	f 78	f 606	—	—	—	—	—	—
	Kaimana	81	25	106	—	—	—	—	—	—
	Manokoeari	2 647	407	3 054	—	—	—	f 89	f 89	—
	Kokas (Sekar) . . .	518	10	528	—	—	—	—	—	—
Amboina . . .	Amboina	173 109	19 848	192 957	—	—	f 56 042	5 892	61 934	f 375
	Banda (Neira) . . .	23 820	1 721	25 541	—	—	13 887	—	13 887	—
	Saparoea	3 173	—	3 173	—	—	—	—	—	—
	Leksoela	332	1	333	—	—	—	—	—	289
	Piroe	352	13	365	—	—	—	—	—	—
	Wahai	179	—	179	—	—	—	—	—	—
	Geser	1 731	426	2 157	—	—	—	—	—	—
	Amahai	527	—	527	—	—	—	—	—	—
	Toeal	2 055	35	2 090	—	—	—	—	—	—
	Dobo	11 853	86	11 939	—	—	—	—	—	—
	Lelingloean (Larat) .	201	—	201	—	—	—	—	—	—
	Saumlaki	46	—	46	—	—	—	—	—	—
	Tepa	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Boela	454	40	494	—	—	1 188	69	1 257	—
	Namlea	1 464	—	1 464	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden .	Koepang	16 867	3 106	19 973	—	—	—	—	—	—
	Atapoepoe	1 049	1 257	2 306	—	—	—	—	—	—
	Roti (Baä)	15	271	286	—	—	—	—	—	2
	Sawoe (Seba) . . .	—	4	4	—	—	—	—	—	—
	Waingapoe	459	127	586	—	—	—	—	—	—
	Ende	1 216	9	1 225	—	—	5	—	5	—
	Maoemere	67	56	123	—	—	—	—	—	—
	Larantoeka	291	55	346	—	—	7	29	36	—
	Kalabahi	42	1 297	1 339	—	—	—	—	—	—
	Bima	93	651	744	—	—	—	—	—	—
	Soembawa	773	1 795	2 568	—	—	—	—	—	—
	Laboehanbalat . . .	35	7	42	—	—	5	—	5	—
	Kisar	41	52	93	—	—	—	—	—	—
	Reo	64	11	75	—	—	—	—	—	—
	Laboehanbadjo . . .	58	27	85	—	—	—	—	—	—
	Aimeré	35	60	95	—	—	—	—	—	—
	Waiwerang	35	16	51	—	—	—	—	—	—
	Serwaroe	7	200	207	—	—	—	—	—	—
	Damar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ilwaki	6	1 175	1 181	—	—	—	—	—	—
	Totalen voor de buitengewesten	f19 091 611	f 6 595 645	f25 687 256	—	f 82 761	f 3 349 736	f1 294 967	f 4 727 464	f225532
	Af: terugbetalingen in 1921 van in 1920 ontvangen uitvoerrecht.	—	422	422	—	—	—	—	—	—
	Zuiver ontvangen .	f19 091 611	f 6 595 223	f25 686 834	—	f 82 761	f 3 349 736	f1 294 967	f 4 727 464	f225532

IIa. Personeele belasting

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den: Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den: IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwiel… v. z. n. reeds verminde… ingevolge art. 12, laatste … der belastingverordenin…: Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Mot… rijwi…
JAVA											
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	gul…
Bantam. . . .	Europeanen . .	200	3 215,17	2 420,86	5 636,03	5 107,25	—	390,50	129,75	—	52…
	Vr. oosterlingen.	233	1 400,83	839,66	2 240,49	2 017,28	—	442,—	118,20	—	18…
	Inlanders . . .	239	1 826,98	790,36	2 617,34	1 895,05	—	994,50	89,25	—	18…
	Totaal . . .	672	6 442,98	4 050,88	10 493,86	9 019,58	—	1 827,—	337,20	—	88…
Batavia. . . .	Europeanen . .	5 472	163 149,68	113 985,66	277 135,34	249 138,61	1 572,45	4 249,—	9 174,90	351,—	3 203…
	Vr. oosterlingen.	1 716	31 958,10	23 289,76	55 247,86	45 488,48	2 770,90	2 910,—	242,70	—	300…
	Inlanders . . .	99	2 350,76	823,32	3 174,08	2 143,05	—	96,—	101,—	—	36…
	Totaal . . .	7 287	197 458,54	138 098,74	335 557,28	296 770,14	4 343,35	7 255,—	9 518,60	351,—	3 539…
Preanger-Regentschappen . .	Europeanen . .	3 815	133 885,13	67 525,39	201 410,52	194 003,09	21,50	3 894,50	4 520,30	—	1 485…
	Vr. oosterlingen.	1 127	12 749,86	7 007,81	19 757,67	18 111,06	261,07	737,67	472,70	—	43…
	Inlanders . . .	920	11 501,62	5 174,64	16 676,26	11 160,61	—	1 898,50	279,35	—	64…
	Totaal . . .	5 862	158 136,61	79 707,84	237 844,45	223 274,76	282,57	6 530,67	5 272,35	—	1 593…
Cheribon. . . .	Europeanen . .	581	11 444,47	7 105,17	18 549,64	16 888,30	—	903,15	465,—	—	319…
	Vr. oosterlingen.	2 057	14 833,47	8 594,51	23 427,98	23 380,09	—	1 700,—	825,75	—	198…
	Inlanders . . .	1 045	4 110,24	1 996,24	6 106,48	4 299,54	—	8 081,—	146,25	—	36…
	Totaal . . .	3 683	30 388,18	17 695,92	48 084,10	44 567,93	—	10 684,15	1 437,—	—	553…
Pekalongan . .	Europeanen . .	761	13 169,93	7 140,88	20 310,81	18 876,77	172,25	1 657,—	655,15	—	430…
	Vr. oosterlingen.	1 207	11 731,73	6 317,79	18 049,52	17 159,99	2 457,16	1 027,50	739,05	—	18…
	Inlanders . . .	1 583	5 855,74	2 582,55	8 438,29	4 126,39	134,—	8 951,50	239,10	—	54…
	Totaal . . .	3 551	30 757,40	16 041,22	46 798,62	40 163,15	2 763,41	11 636,—	1 633,30	—	502…
Semarang . . .	Europeanen . .	2 372	90 057,59	36 951,04	127 008,63	114 839,72	664,18	3 116,50	3 620,70	3	1 855,…
	Vr. oosterlingen.	872	18 187,—	9 912,31	28 099,31	25 493,76	1 805,88	2 449,83	478,75	—	175,…
	Inlanders . . .	594	2 777,88	896,38	3 674,26	2 499,49	—	4 200,50	163,50	—	21,…
	Totaal . . .	3 838	111 022,47	47 759,73	158 782,20	142 832,97	2 470,06	9 766,83	4 262,95	3	2 052,…
Rembang . . .	Europeanen . .	433	7 000,34	5 164,71	2 165,05	10 130,28	70,—	383,50	366,75	—	155,…
	Vr. oosterlingen.	505	5 236,90	1 978,86	7 215,76	5 373,09	301,60	516,—	345,—	—	18,…
	Inlanders . . .	84	968,10	460,42	1 428,52	808,41	169,40	48,—	40,25	—	—
	Totaal . . .	1 022	13 205,34	7 603,99	20 809,33	16 311,78	541,—	947,50	752,—	—	173,…
Soerabaja . . .	Europeanen . .	3 978	186 500,19	124 653,70	311 153,89	281 299,62	3 836,30	3 462,—	5 985,10	26,—	2 709,…
	Vr. oosterlingen.	1 824	51 988 51	30 298,36	82 286,87	69 078,46	14 229,67	1 821,33	670,—	—	267,…
	Inlanders . . .	2 691	19 687,08	9 692,38	29 379,46	16 194,83	243,—	8 621,83	555,—	—	126,…
	Totaal . . .	8 493	258 175,78	164 644,44	422 820,22	366 572,91	18 308,97	13 905,16	7 210.10	26,—	3 102,…

(verbeterde opgaven).

slag naar den				Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	1919.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).						Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
tuigen twee ielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
DOERA.										
uld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
145,33	16,—	1 004,—	24,—	6 868,83	344,96	6 523,87	—	8 243,95	644,35	7 599,60
280,—	—	480,—	—	3 355,48	162,20	3 193,28	—	3 922,10	111,92	3 810,18
852,—	48,—	552,—	24,—	4 472,80	401,—	4 071,80	—	—	—	—
277,33	64,—	2 036,—	48,—	14 697,11	908,16	13 788,95	—	12 166,05	756,27	11 409.78
506,83	2 601,83	53 856,—	414,—	327 067,72	46 045,45	281 022,27	1 738,33	422 542,87	47 471,57	375 071,30
800,—	640,—	17 188,—	—	71 340,08	3 628,86	67 711,22	1 151,33	118 569,14	3 242,53	115 326,61
54,—	40,—	788,—	—	3 258,05	41,16	3 216,89	—	—	—	—
360,83	3 281,83	71 832,—	414,—	401 665,85	49 715,47	351 950,38	2 889,66	541 112,01	50 714,10	490 397,91
604,99	912,—	27 616,—	48,—	234 105,38	27 070,13	207 035,25	446,39	228 071,53	27 502,50	200 569,03
523.33	104,—	2 152,—	—	22 405,03	457,64	21 947,39	1,36	29 309,62	504,76	28 804,86
010,—	316,—	1 048,—	—	15 777,26	40,80	15 736,46	—	—	—	—
138,32	1 332,—	30 816,—	48,—	272 287,67	27 568,57	244 917,10	447,75	257 381,15	28 007,26	229 373,89
644,50	120,—	6 836,—	66,—	62 242,45	2 416,65	23 825,80	50,35	28 450,68	3 203,14	25 247,54
282,—	500,—	2 352,—	—	30 237,84	1 107,62	29 130,22	2,73	31 348,55	833,04	30 515,51
470,49	344,—	1 720,—	—	21 097,28	809,84	20 287,44	—	—	—	—
396,99	964,—	10 908,—	66,—	77 577,57	4 334,11	73 243,46	53,08	59 799,23	4 036,18	55 763,05
119,32	229,33	9 224,—	—	32 364,62	2 460,19	29 904,43	19,06	37 386,19	3 138,30	34 247,89
904.—	352,—	2 596,—	—	25 253,70	468,23	24 785,47	1,02	20 916,81	459,82	20 456,99
974,—	292,—	440,—	—	20 210,99	214,36	19 996,63	—	—	—	—
997,32	873,33	12 260,—	—	77 829,31	3 142,78	74 686,53	20,08	58 303,—	3 598,12	54 704,88
263,31	1 502,01	36 440,—	—	163 304,92	16 315,98	146 988,94	393,22	173 708,35	17 434,91	156 273,44
488,17	2 066,—	11 048,—	—	45 005,89	1 674,47	43 331,42	117,93	54 036,35	941,15	53 095,20
941,99	580,—	1 516,—	—	11 922,48	1 345,33	10 577,15	—	—	—	—
693,47	4 148,01	49 004,—	—	220 233,29	19 335,78	200 897,51	511,15	227 744,70	18 376,06	209 368,64
80,—	93,33	2 364,—	—	13 643,36	830,17	12 813,19	—	17 303,81	1 779,65	15 524,16
312,—	488,—	1 136,—	24,—	8 513,69	43,80	8 469,89	—	13 530,56	—	13 530,56
—	128,—	48,—	—	1 242,06	20,40	1 221,66	—	—	—	—
392,—	709,33	3 548,—	24,—	23 399,11	894,37	22 504,74	—	30 834,37	1 779,65	29 054,72
187,98	1 455,34	51 677,—	206,—	352 844,59	40 880,02	311 964,57	1 848,45	329 562,86	34 523,39	295 039,47
974,—	2 092,01	11 996,—	24,—	101 152,47	2 768,93	98 383,54	1 013,99	90 749,68	3 070,94	87 678,74
542,96	624,—	2 060,—	24.—	34 991,62	382,80	34 608,82	31,82	—	—	—
704,94	4 171,35	65 733,—	254,—	488 988,68	44 031,75	444 956,93	2 894,26	420 312,54	37 594,33	382 718,21

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen) v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motor rijwiel[en]
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Pasoeroean . .	Europeanen . .	2 573	55 219,21	44 677,62	99 896,83	95 519,37	1 402,82	4 996,—	1 557.30	—	1 227,6
	Vr. oosterlingen.	2 307	15 750,70	11 623,99	27 374,69	26 443,29	498,85	1 306,—	535,60	13,75	219,6
	Inlanders . . .	1 636	9 671,92	6 067,12	15 739,04	11 949,98	—	7 184,—	224,95	—	36,-
	Totaal . . .	6 516	80 641,83	62 368,73	143 010,56	133 912,64	1 901,67	13 486,—	2 317,85	13,75	1 483,2
Besoeki. . . .	Europeanen . .	1 021	15 504.69	12 430,27	27 934,96	26 780,34	109,—	6 298.50	356,85	—	708,(
	Vr. oosterlingen.	595	4 667,89	3 118,67	7 786,56	6 692,54	378,60	483,—	138,—	—	72,-
	Inlanders . . .	1 720	8 219,90	4 309,01	12 528,91	8 135,06	—	6 381,33	72,—	—	64 8
	Totaal . . .	3 336	28 392,48	19 857,95	48 250,43	41 607,94	487,60	13 162,83	566,85	—	845,4
Banjoemas . .	Europeanen . .	518	9 909,48	6 318,68	16 228,16	15 661,68	—	661,—	479,25	—	358,5
	Vr. oosterlingen.	241	2 253,76	1 119,70	3 373,46	2 761,92	—	366,—	278,50	—	36.-
	Inlanders . . .	1 172	5 121,14	2 193,04	7 314,18	4 817,01	—	6 121,90	300,—	—	4,5
	Totaal . . .	1 931	17 284,38	9 631 42	26 915,80	23 240,61	—	7 148,90	1 057,75	—	399,-
Kedoe	Europeanen . .	91	1 515,58	629,80	2 145,38	1 994,59	18,—	87,50	30,10	—	57,-
	Vr. oosterlingen.	112	1 534,73	706,07	2 240,80	2 127,38	86,-	328,—	97,80	—	72,-
	Inlanders . . .	86	901,46	348,65	1 250,11	782,15	—	384,—	31,80	—	—
	Totaal . . .	289	3 951,77	1 864,52	5 636,29	4 904,12	104,—	799,50	159,70	—	129,-
Djokjakarta . .	Europeanen . .	1 005	27 587,69	20 680,49	48 268,18	43 668,16	15,—	2 442,—	1 076,20	—	301,5
	Vr. oosterlingen.	217	3 195,27	1 260,18	4 455,45	3 550,33	—	549,—	170,45	—	—
	Inlanders . . .	19	392,70	206,68	599,38	458,40	—	8,—	14,70	—	—
	Totaal . . .	1 241	31 175,66	22 147,35	53 323,01	47 676,89	15,—	2 999,—	1 261,35	—	301,5
Soerakarta. . .	Europeanen . .	620	12 088,38	9 364,25	21 452,63	16 407,75	—	3 733,50	501,55	—	159,-
	Vr. oosterlingen.	354	4 093,25	3 198,61	7 291,86	7 177,18	—	246,—	207,—	—	36,-
	Inlanders . . .	12	219,—	80,10	299,10	171,30	—	54,—	3,—	—	—
	Totaal . . .	986	16 400,63	12 642,96	29 043,59	23 756,23	—	4 033,50	711,55	—	195,-
Madioen . . .	Europeanen . .	559	10 724,16	7 235,53	17 959,69	15 121,80	15,—	996,—	436,10	—	308,5
	Vr. oosterlingen.	205	2 152,33	1 614,75	3 767,08	3 027,22	—	296,—	117,20	—	7,5
	Inlanders . . .	1 223	3 716,19	2 231,25	5 947,44	4 508,39	—	7 946,50	79,25	—	43,5
	Totaal . . .	1 987	16 592,68	11 081,53	27 674,21	22 657,41	15,—	9 238,50	632,55	—	358,5
Kediri	Europeanen . .	1 470	21 632,15	16 525,07	38 157,22	36 103,59	902,19	3 670,—	623,—	—	991,(
	Vr. oosterlingen.	865	7 319,40	5 073,81	12 393,21	11 333,26	1 641,21	1 055,—	202,10	—	36,-
	Inlanders . . .	874	1 533,95	753,78	2 287,73	992,46	—	6 721,50	29,40	—	—
	Totaal . . .	3 209	30 485,50	22 352,66	52 838,16	48 429,31	2 543,40	11 446,50	854,50	—	1 027,(
Madoera . . .	Europeanen . .	202	3 305,02	1 909,68	5 214,70	4 964,38	—	185,50	167,20	—	142,5
	Vr. oosterlingen.	195	1 872,97	732,82	2 605,79	1 849,53	280,07	344,—	89,40	—	18,-
	Inlanders . . .	729	1 333,85	470.91	1 804.76	1 235,12	—	4 188,—	27,35	—	—
	Totaal . . .	1 126	6 511,84	3 113,41	9 625,25	8 049,03	280.07	4 717,50	283,95	—	160,5
Totalen voor Java en Madoera	Europeanen . .	25 671	765 908,86	484 718,80	1 250 627,66	1 146 505,30	8 798.70	41 126,15	30 145,20	380,25	14 464
	Vr. oosterlingen.	14 632	190 926,70	116 687,66	307 614,36	271 064,86	24 711,01	16 577,33	5 728,20	13,75	1 534
	Inlanders . . .	14 726	80 188,51	39 076,83	119 265,34	76 177,24	546,40	71 881,06	2 396,15	—	504
	Totaal . . .	55 029	1 037 024,07	640 483,29	1 677 507,36	1 493 747,40	34 056,11	1 29584,54	38 269,55	394,—	16 505

slag naar den								1919.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
jtuigen twee rielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
370,71	604,—	22 400,—	234,—	130 311,80	10 627,20	119 684,60	507,14	98 951,20	6 859,17	92 092,03
830,—	740,—	3 568,—	48,—	34 203,09	6 400,91	27 802,18	98,42	33 578,26	1 082,92	32 495,34
871,32	678,—	1 208,—	—	26 152,25	795,06	25 357,19	5,52	—	—	—
072,03	2 022,—	27 176,—	282,—	190 667,14	17 823,17	172 843,97	611,08	132 529,46	7 942,09	124 587,37
766,16	789,33	12 176,—	48,—	50 032,78	1 938,29	48 094,49	78,95	46 539,48	3 218,06	43 321,42
408,67	152,—	1 140,—	—	9 464,81	20,70	9 444,11	74,25	11 636,25	102,44	11 533,81
196,67	452,—	784,—	—	19 085,86	—	19 085,86	—	—	—	—
371,50	1 393,33	14 100,—	48,—	78 583,45	1 958,99	76 624,46	153,20	58 175,73	3 320,50	54 855,23
429,20	128,—	4 608,—	—	22 325,63	1 234,34	21 091,29	—	27 949,63	1 536,74	26 412,89
162,—	40,—	672,—	—	4 316,42	—	4 316,42	—	7 579,14	61,20	7 517,94
425,62	280,—	432,—	—	15 389,03	193,10	15 195,93	—	—	—	—
016,82	456,—	5 712,—	—	42 031,08	1 427,44	40 603,64	—	35 528,77	1 597,94	33 930,83
64,—	32,—	908,—	—	3 191,19	281,97	2 909,22	—	32 855,41	4 217,16	28 638,25
144,—	248,—	336,—	—	3 439,18	17,—	3 422,18	22,88	17 173,55	324,22	16 849,33
120,—	48,—	276,—	—	1 641,95	—	1 641,95	—	—	—	—
328,—	328,—	1 520,—	—	8 272,32	298,97	7 973,35	22,88	50 028,96	4 541,38	45 487,58
1 367,65	1 256,—	13 904,—	18,—	64 048,52	3 503,56	60 514,96	154,38	64 682,39	5 288,40	59 393,99
176,—	644,—	1 056,—	—	6 145,78	24,—	6 121,78	6,74	11 901,11	253,96	11 647,15
12,—	6,67	144,—	—	643,77	—	643,77	—	—	—	—
1 555,65	1 906,67	15 104,—	18,—	70 838,07	3 527,56	67 310,51	161,12	76 583,50	5 542,36	71 041,14
1 850,66	2 022,—	12 572,—	24,—	37 270,46	1 764,19	35 506,27	61,66	48 609,71	3 122,09	45 487,62
160,—	184,—	1 056,—	—	9 066.18	278,04	8 788,14	4,16	12 848,48	185,13	12 663,35
32,—	—	96,—	—	356,30	22,68	333,62	—	—	—	—
2 042,66	2 206,—	13 724,—	24,—	46 692,94	2 064,91	44 628,03	65,82	61 458,19	3 307,22	58 150,97
583,67	152,—	5 112,—	—	22 724,67	2 144,32	20 580,35	33,57	26 755,41	2 588,84	24 166,57
216,—	16,—	672,—	—	4 351,62	—	4 351,62	—	7 445,33	43,20	7 402,13
2 554,03	220,—	336,—	—	15 687,37	—	15 687,37	—	—	—	—
3 353,70	388,—	6 120,—	—	42 763,66	2 144,32	40 619,34	33,57	34 200,74	2 632,04	31 568,70
2 013,67	280,—	15 334,—	66,—	59 983,53	8 847,43	51 136,10	22,68	56 174,98	4 178,37	51 996,61
846,66	460,—	1 332,—	30,—	16 936,23	620,36	16 315,87	—	18 879,78	370,66	18 509,12
5 377,33	96,—	204,—	—	13 420,69	102,—	13 318,69	—	—	—	—
8 237,66	836,—	16 870,—	96,—	90 340,45	9 569,79	80 770,66	22,68	75 054,76	4 549,03	70 505,73
194,—	56,—	1 500,—	—	7 209,58	222,80	6 986,78	3,72	7 662,05	556,76	7 105,29
413,—	112,—	1 000,—	—	4 106,—	95,60	4 010,40	—	6 227,07	20,30	6 206,77
2 240,—	372,—	184,—	24,—	8 270,47	14,—	8 256,47	—	—	—	—
2 847,—	540,—	2 684,—	24,—	19 586,05	332,40	19 253,65	3,72	13 889,12	577,06	13 312,06
1 191,98	12 249,17	277 531,—	1 148,—	1 553 540,03	166 927,65	1 386 612,38	5 357,90	1 655 450,50	167 263,40	1 488 187,10
0 919,83	8 838,01	59 780,—	126,—	399 293,49	17 768,36	381 525,13	2 494,81	489 651,78	11 608,19	478 043,59
5 674,41	4 532,67	11 836,—	72,—	213 620,23	4 382,53	209 237,70	37,34	—	—	—
7 786,22	25 619,85	349 147,—	1 346,—	2 166 453,75	189 078,54	1 977 375,21	7 890,05	2 145 102.28	178 871,59	1 966 230,69

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huur-waarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belasting-verordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste li[d] der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Moto[r-] rijwiel[en]
											BUITE[N]
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld
Sumatra's Westkust	Europeanen . .	910	20 285,15	14 121,42	34 406,57	32 866,30	8,10	805,50	1 392,30	24,—	294,-
	Vr. oosterlingen.	351	4 355,23	3 448,24	7 803,47	6 725,01	22,80	441,33	372,15	—	36,-
	Inlanders . . .	333	3 713,74	2 293,08	6 006,82	4 352,54	78,25	1 057,—	219,60	—	78,
	Totaal . . .	1 594	28 354,12	19 862,74	48 216,86	43 943,85	109,15	2 303,83	1 984,05	24,—	408,
Tapanoeli . . .	Europeanen . .	315	4 266,26	3 213,41	7 479,67	6 955,92	61,50	573,—	112,20	—	163,
	Vr. oosterlingen.	115	853,42	386,46	1 239,88	1 038,71	63,91	66,—	105,15	—	46,
	Inlanders . . .	250	1 948,63	1 256,19	3 204,82	2 389,43	233,10	403,50	140,50	—	7,
	Totaal . . .	680	7 068,31	4 856,06	11 924,37	10 384,06	358,51	1 042,50	357,85	—	217,
Benkoelen . . .	Europeanen . .	249	3 086,75	1 840,83	4 927,58	4 917,50	—	168,—	125,25	—	36,-
	Vr. oosterlingen.	268	1 403,38	1 067,18	2 470,56	2 470,56	—	66,—	81,—	—	—
	Inlanders . . .	29	227,50	173,50	401,—	401,—	—	43,—	42,—	—	18,-
	Totaal . . .	546	4 717,63	3 081,51	7 799,14	7 789,06	—	277,—	248,25	—	54,-
Lampongsche districten . .	Europeanen . .	190	3 662,67	1 723,69	5 386,36	4 588,31	—	234,50	82,45	—	101,
	Vr. oosterlingen.	119	969,85	275,09	1 244,94	913,22	—	30,—	68,40	—	25,
	Inlanders . . .	357	4 177,35	1 229,34	5 406,69	2 906,63	—	632,—	103,40	—	—
	Totaal . . .	666	8 809,87	3 228,12	12 037,99	8 408,16	—	896,50	254,25	—	126,
Palembang. . .	Europeanen . .	424	8 253,09	2 379,14	10 632,23	8 663,93	—	114,—	464,07	6	539,
	Vr. oosterlingen.	624	8 510,13	2 339,21	10 849,34	9 601,84	—	12,—	95,40	—	18,-
	Inlanders . . .	1 192	12 931,15	2 604,49	15 535,64	4 786,04	144.—	60,—	75,70	—	36.-
	Totaal . . .	2 240	29 694,37	7 322,84	37 017,21	23 051,81	144,—	186,—	635,17	6	593,
Djambi	Europeanen . .	63	1 388,77	711,67	2 100,44	2 003,66	—	50,—	33,95	—	7,
	Vr. oosterlingen.	193	1 849,93	761,59	2 611,52	2 531,55	12,—	—	36,30	—	—
	Inlanders . . .	103	943,54	227,94	1 171,48	748,16	44,53	214,—	48,20	—	—
	Totaal . . .	359	4 182,24	1 701,20	5 883,44	5 283,37	56,53	264,—	118,45	—	7,
Atjeh en onderhoorigheden .	Europeanen . .	472	9 973,32	4 466,29	14 439,61	11 035,30	—	319,50	549,95	—	129,
	Vr. oosterlingen.	382	4 707,94	1 264,15	5 972.09	3 590,97	—	24,—	183,50	—	—
	Inlanders . . .	15	217,80	66,36	284,16	190,01	—	36,—	4,80	—	7,
	Totaal . . .	869	14 899,06	5 796,80	20 695,86	14 816.28	—	379,50	738,25	—	136,
Oostkust van Sumatra. . .	Europeanen . .	3 905	76 412,64	62 816,09	139 228,73	136 252,47	—	8 150,50	5 417,25	—	1 444,
	Vr. oosterlingen.	2 099	23 953,25	16 161,48	40 114,73	31 227,29	—	875,50	483,—	—	—
	Inlanders . . .	11	205,80	101.04	306,84	175,41	—	—	15,60	—	—
	Totaal . . .	6 015	100 571,69	79 078,61	179 650,30	167 655,17	—	9 026,—	5 915,85	—	1 444,
Riouw en onderhoorigheden .	Europeanen . .	226	3 458,26	3 749,16	7 207,42	7 056,69	—	18.—	89,75	—	36,-
	Vr. oosterlingen.	1 216	4 450,50	2 557,53	7 008,03	6 858,56	—	—	57,—	—	18,-
	Inlanders . . .	251	1 195,20	766.96	1 962,16	1 797,30	—	—	24,—	—	—
	Totaal . . .	1 693	9 103,96	7 073,65	16 177,61	15 712,55	—	18,—	170,75	—	54,-
Banka en onderhoorigheden .	Europeanen . .	183	3 892,36	2 697,91	6 590,27	6 115,60	—	25,50	162,65	—	292,
	Vr. oosterlingen.	287	3 400,33	1 801,89	5 202,22	4 225,58	—	96,—	482,40	—	126,-
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	470	7 292,69	4 499,80	11 792,49	10 341,18	—	121,50	645,05	—	418,
Billiton. . . .	Europeanen . .	200	2 988,65	1 671,10	4 659,75	4 658.10	247,—	6,—	123,20	—	1 488,
	Vr. oosterlingen.	566	4 312,74	2 478.42	6 791,16	6 723.08	137,70	24,—	795,60	—	234,-
	Inlanders . . .	92	1 173,55	288,52	1 462,07	834,83	180,90	18,—	24,60	—	50,
	Totaal . . .	858	8 474,94	4 438,04	12 912,98	12 216,01	565,60	48,—	943,40	—	1 772,

Aanslag naar den									1919.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
EWESTEN.										
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
518,48	6,66	5 420,—	24,—	41 359,34	—	41 359,34	98,14	41 019,95	3 537,57	37 482,38
402,—	72,—	388,—	—	8 459,29	—	8 459,29	55,53	14 337,30	404,22	13 933,08
564,67	8,—	768,—	—	7 126,36	—	7 126,36	—	—	—	—
1 485,15	86,66	6 576,—	24,—	56 944,99	—	56 944,99	153,67	55 357,25	3 941,79	51 415,46
499,34	78,67	1 340,—	—	9 784,13	661,62	9 122,51	9,43	10 135,86	751.16	9 384,70
48,—	—	—	—	1 368,57	16,96	1 351,61	—	2 010,07	9,75	2 000,32
98,—	—	96,—	—	3 367,73	19,84	3 347,89	—	—	—	—
645,34	78,67	1 436,—	—	14 520,43	698,42	13 822,01	9,43	12 145,93	760,91	11 385,02
106,—	16,—	836,—	—	6 204,75	197,—	6 007,75	6,46	6 246,50	628,60	5 617,90
68,—	—	144,—	—	2 829,56	59,50	2 770,06	9,37	3 302,—	169,76	3 132,24
33,33	—	48,—	—	585,33	—	585,33	—	—	—	—
207,33	16,—	1 028,—	—	9 619,64	256,50	9 363,14	15,83	9 548,50	798,36	8 750,14
162,—	—	1 392,—	—	6 560,46	369,37	6 191,09	—	8 988,58	1 096,73	7 891,85
32,—	—	48,—	—	1 117,12	17,—	1 100,12	—	2 510,68	21,—	2 489,68
536,—	—	288,—	—	4 466.03	27,36	4 438,67	—	—	—	—
730,—	—	1 728,—	—	12 143,61	413,73	11 729,88	—	11 499,26	1 117,73	10 381,53
74,—	5,33	1 244,—	24,—	11 134,83	576,35	10 558,48	14,10	18 032,—	1 730,78	16 301,22
24,—	16,—	344,—	—	10 111,24	40,20	10 071,04	259,62	17 326,32	782,27	16 544,05
542,—	—	96,—	—	5 739,74	—	5 739,74	—	—	—	—
640,—	21,33	1 684,—	24,—	26 985,81	616,55	26 369,26	273,72	35 358,32	2 513,05	32 845,27
16,—	—	—	—	2 110,81	212,65	1 898,16	—	1 804,62	217,93	1 586,69
—	—	—	—	2 579,85	—	2 579,85	—	2 753,34	8,10	1 745,24
152,—	16,—	—	—	1 222,89	—	1 222,89	13,98	—	—	—
168,—	16,—	—	—	5 913,55	212,65	5 700,90	13,98	4 557,96	226,03	4 331,93
286,64	114,—	2 352,—	—	14 786,99	1 162,05	13 624,94	—	25 200,41	2 097,27	23 103,14
24,—	—	120,—	—	3 942.47	—	3 942,47	—	13 347,—	50,74	13 296,26
26,—	—	—	—	264,01	—	264,61	—	—	—	—
336,64	114,—	2 472,—	—	18 993,47	1 162,05	17 831,42	—	38 547,41	2 148,01	36 399,40
669,50	3 432,67	28 944,—	156,—	191 466,79	22 229,59	169 237,20	274,33	191 767,34	19 243,83	172 523,51
989,33	312,—	1 800,—	—	35 687,12	280,60	35 406,52	—	51 162,54	693,26	50 469,28
—	—	48,—	—	239,01	—	239,01	—	—	—	—
658,83	3 744,67	30 792,—	156,—	227 392,92	22 510,19	204 882,73	274,33	242 929,88	19 937,09	222 992,79
24,—	—	256,—	—	7 480,44	694,88	6 785,56	92,95	5 090,79	352,27	4 738,52
—	—	—	—	6 933,56	98,04	6 835,52	—	6 496,64	65,37	6 431,27
—	—	—	—	1 821,30	9,24	1 812.06	—	—	—	—
24,—	—	256,—	—	16 235,30	802,16	15 433,14	92,95	11 587.43	417,64	11 169.79
8,—	48,—	896,—	3,50	7 552,05	649,30	6 902,75	83,89	9 304,93	1 056,34	8 248.59
108,—	48,—	1 576,—	—	6 661,98	57,—	6 604,98	15,11	20 178,57	51,37	20 127,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
116,—	96,—	2 472,—	3,50	14 214,03	706,30	13 507.73	99,—	29 483.50	1 107,71	28 375,79
8,—	—	312,—	—	6 842,60	460,07	6 382.53	61,95	7 685,54	453,70	7 231.84
24,—	—	192,—	—	8 130,38	283,—	7 847.38	9,—	12 847.26	3 063.37	9 783,89
8,—	—	—	—	1 116.73	—	1 116.73	—	—	—	—
40,—	—	504,—	—	16 089.71	743,07	15 346.64	70,95	20 532,80	3 517,07	17 015,73

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motor-rijwielen.
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Westerafdeeling van Borneo.	Europeanen	142	3 732,25	3 107,38	6 839,63	6 762,69	—	12,—	220,70	—	149,40
	Vr. oosterlingen.	2 012	21 375,36	13 568,14	34 943,50	26 987,93	—	—	559,20	—	54,—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	2 154	25 107,61	16 675,52	41 783,13	33 750,62	—	12,—	779,90	—	203,40
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Europeanen	552	10 720,12	5 654,68	16 374,80	12 746,17	—	141,—	635,25	—	439,50
	Vr. oosterlingen.	345	3 629,02	1 980,44	5 609,46	4 319,59	6,—	144,—	102,—	—	18,—
	Inlanders	783	5 722,41	2 650,29	8 372,70	3 822,64	119,80	2 358,—	259,—	—	45,—
	Totaal	1 680	20 071,55	10 285,41	30 356,96	20 888,40	125,80	2 643,—	996,25	—	502,50
Celebes en onderhoorigheden	Europeanen	698	17 893,50	12 110,89	30 004,39	27 960,71	—	722,—	1 274,05	8,—	100,80
	Vr. oosterlingen.	638	8 610,31	4 989,29	13 599,60	9 841,79	4,—	1 245,66	322,80	—	68,70
	Inlanders	238	1 784,70	1 125,52	2 910,22	1 596,77	—	2 048,—	32,40	—	—
	Totaal	1 574	28 288,51	18 225,70	46 514,21	39 399,27	4,—	4 015,66	1 629,25	8,—	169,50
Menado	Europeanen	459	7 943,25	6 087,59	14 030,84	13 550,56	3,—	1 327,—	571,05	—	214,50
	Vr. oosterlingen.	875	6 257,79	3 893,18	10 150,97	9 640,65	—	821,—	360,95	—	79,50
	Inlanders	1 487	2 752,55	1 612,09	4 364,64	3 361,45	—	9 204,—	177,40	—	—
	Totaal	2 821	16 953,59	11 592,86	28 546,45	26 552,66	3,—	11 352,—	1 109,40	—	294,—
Amboina	Europeanen	195	4 017,34	2 638,37	6 655,71	5 847,59	—	60,—	225,75	—	18,—
	Vr. oosterlingen.	132	1 034,52	386,93	1 421,45	1 326,78	—	90,—	40,80	—	—
	Inlanders	1	16,—	9,60	25,60	25,60	—	—	—	—	—
	Totaal	328	5 067,86	3 034,90	8 102,76	7 199,97	—	150,—	266,55	—	18,—
Ternate en onderhoorigheden	Europeanen	185	2 055,85	2 113,67	4 169,52	3 922,37	27,—	50,—	51,—	—	—
	Vr. oosterlingen.	72	887,02	774,95	1 661,97	1 453,50	16,50	12,—	9,—	—	—
	Inlanders	23	301,—	231,73	532,73	400,23	24,46	6,—	—	—	—
	Totaal	280	3 243,87	3 120,35	6 364,22	5 776,10	67,96	68,—	60,—	—	—
Timor en onderhoorigheden	Europeanen	159	2 936,—	1 563,30	4 499,30	4 295,83	—	423,—	49,80	—	75,6
	Vr. oosterlingen.	346	709,22	308,24	1 017,46	658,87	—	1 562,—	281,90	—	—
	Inlanders	14	78,35	38,37	116,72	101,60	—	66,—	3,—	—	—
	Totaal	519	3 723,57	1 909,91	5 633,48	5 056,30	—	2 051,—	334,70	—	75,6
Bali en Lombok.	Europeanen	139	2 368,16	1 225,81	3 593,97	3 554,37	—	171,—	96,50	—	126,—
	Vr. oosterlingen.	1 033	5 461,62	2 905,22	8 366,84	7 731,17	305,85	684,—	810,—	—	36,—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	1 172	7 829,78	4 131,03	11 960,81	11 285,54	305,85	855,—	906,50	—	162,—
Nieuw-Guinea.	Europeanen	58	705,95	865,04	1 570,99	1 306,63	—	—	6,—	—	—
	Vr. oosterlingen.	278	1 048,52	1 154,99	2 203,51	2 152,92	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	336	1 754,47	2 020,03	3 774,50	3 459,55	—	—	6,—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	Europeanen	9 724	190 040,34	134 757,44	324 797,78	305 060,70	346,60	13 370,50	11 683,12	38,—	5 656,5
	Vr. oosterlingen.	11 951	107 780,07	62 502,63	170 282,70	140 019,57	568,76	6 193,49	5 246,55	—	760,5
	Inlanders	5 179	37 389,27	14 675,02	52 064,29	27 889,64	825,04	16 145,50	1 170,20	—	242,1
	Totaal	26 854	335 209,68	211 935,09	547 144,77	472 969,91	1 740,40	35 709,49	18 099,87	38,—	6 658,[illegible]

lag naar den									1919.		
den grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
igen twee len.	Andere rijtuigen.	Auto-mobielen.	Autoletten.							
ld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	240,—	—	7 384,79	667,90	6 716,89	13,88	8 120,89	937,63	7 183,26
—	—	904,—	—	28 505,13	1 167,—	27 338,13	—	35 974,22	97,52	35 876,70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1 144,—	—	35 889,92	1 834,90	34 055,02	13,88	44 095,11	1 035,15	43 059,96
82,—	—	1 184,—	—	15 315,92	761,33	14 554,59	—	18 686,60	924,05	17 762,55
16,—	72,—	244,—	88,—	5 021,59	—	5 021,59	—	8 321,93	29,70	8 292,23
748,—	80,—	628,—	—	10 060,44	—	10 060,44	—	—	—	—
46,—	152,—	2 056,—	88,—	30 397,95	761,33	29 636,62	—	27 008,53	953,75	26 054,78
238,66	48,—	3 880,—	—	34 232,22	4 328,55	29 903,67	116,16	32 773,94	3 965,28	28 808,66
517,33	804,—	1 148,—	—	13 952,28	116,76	13 835,52	1,07	25 120,88	157,54	24 963,34
572,66	208,—	288,—	—	4 745,83	18,—	4 727,83	3,35	—	—	—
328,65	1 060,—	5 316,—	—	52 930,33	4 463,31	48 467,02	120,58	57 894,82	4 122,82	53 772,—
506,—	76,—	1 468,—	48,—	17 864,11	1 483,90	16 380,21	58,42	18 492,28	1 401,63	17 090,65
354,—	—	200,—	—	11 456,10	21,—	11 435,10	44,82	14 262,75	8,94	14 253,81
527,36	188,—	416,—	—	16 874,21	20,—	16 854.21	21,43	—	—	—
487,36	264,—	2 084,—	48,—	46 194,42	1 524,90	44 669,52	124,67	32 755,03	1 410,57	31 344,46
32,—	32,—	96,—	—	6 311,34	418,60	5 892,74	28,28	8 144,49	737,—	7 407,49
8,—	—	96,—	—	1 561,58	31,83	1 529,75	32,84	4 079.31	116,04	3 963,27
—	—	—	—	25,60	—	25,60	—	—	—	—
40,—	32,—	192,—	—	7 898,52	450,43	7 448,09	61,12	12 223,80	853,04	11 370,76
40,—	—	48,—	—	4 138,37	565,88	3 572,49	38,83	5 367,72	548,36	4 819,36
16,—	—	—	—	1 507,—	67,99	1 439,01	26,86	4 541,59	10,80	4 530,79
8,—	16,—	—	—	454,69	16,—	438,69	15,42	—	—	—
64,—	16,—	48,—	—	6 100,06	649,87	5 450,19	81,11	9 909,31	559,16	9 350,15
82,—	—	—	—	4 926,23	648,85	4 277,38	19,64	5 753,77	740,98	5 012,79
178,—	48,—	—	—	2 728,77	3,60	2 725,17	1,63	5 700.88	5,40	5 695,48
8,—	—	—	—	178,60	—	178,60	—	—	—	—
268,—	48,—	—	—	7 833,60	652,45	7 181,15	21.27	11 454,65	746,38	10 708,27
48,—	—	1 056,—	—	5 051,87	399,93	4 651,94	1,70	5 647,19	509,02	5 138,17
394,—	8,—	456,—	—	10 425,02	—	10 425,02	—	9 234,30	40,40	9 193,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
442,—	8,—	1 512,—	—	15 476,89	399,93	15 076,96	1,70	14 881,49	549,42	14 332,07
—	—	—	—	1 312,63	—	1 312,63	—	18,—	—	18,—
—	—	—	—	2 152,92	—	2 152,92	—	57,89	—	57.89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	3 465,55	—	3 465,55	—	75.89	—	75,89
500,62	3 857,33	50 964,—	343,50	401 820,67	36 487,81	365 332,86	918,16	428 281,40	40 930,13	387 351,27
302,66	1 380,—	7 660,—	—	165 131,53	2 260,48	162 871,05	455,85	253 565.47	5 785,55	247 779,92
824,02	516,—	2 676,—	—	58 288,50	110,44	58 178,06	54,18	—	—	—
627,30	5 753,33	61 300,—	343,50	625 240,70	38 858,73	586 381.97	1 428,19	681 846.87	46 715,68	635 131,19

W

IIb. Personeele belas

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den: Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den: IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwiel... v. z. n. reeds verminde... ingevolge art. 12, laatste ... der belastingverordenin...: Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Mo... rijwi...
JAVA											
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	gu...
Bantam . . .	Europeanen . .	161	3 130,32	2 522,02	5 652,34	5 231,88	—	359,—	108,20	—	66
	Vr. oosterlingen.	253	1 672,62	1 009,72	2 682,34	2 207,40	—	579,—	108,60	—	32
	Inlanders . . .	88	940,01	422,14	1 362,15	1 144,85	—	295,—	27,60	—	—
	Totaal . . .	502	5 742,95	3 953,88	9 696,83	8 584,13	—	1 233,—	244,40	—	98
Batavia . . .	Europeanen . .	4 350	229 884,97	126 896,31	356 781,28	344 056,98	4 055,39	3 311,17	8 192,85	321,65	2 533
	Vr. oosterlingen.	1 400	34 997,67	19 197,60	54 195,27	45 620,95	5 081,93	2 761,—	195,60	—	252
	Inlanders . . .	80	2 343,13	845,21	3 188,34	2 149,30	361,28	78,—	86,—	—	25
	Totaal . . .	5 830	267 225,77	146 939,12	414 164,89	381 827,23	9 498,60	6 150.17	8 474,45	321,65	2 811
Preanger-Regentschappen . .	Europeanen . .	3 414	140 050,69	74 678,95	214 729,64	207 462,64	31,50	2 961,50	4 485,97	—	1 554
	Vr. oosterlingen.	814	10 337,19	6 368,08	16 705,27	15 167,22	—	462,50	401,40	—	43
	Inlanders . . .	223	2 155,35	926,90	3 082,25	1 778,22	—	378,50	45,60	—	—
	Totaal . . .	4 451	152 543,23	81 973,93	234 517,16	224 408,08	31,50	3 802,50	4 932,97	—	1 597
Cheribon . . .	Europeanen . .	591	12 067,57	7 894,96	19 962,53	18 298,55	—	775,—	595,—	—	495
	Vr. oosterlingen.	201	4 514,60	2 407,67	6 922,27	5 850,91	—	84,—	147,—	—	18
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	792	16 582,17	10 302,63	26 884,80	24 149,46	—	859,—	742,—	—	513
Pekalongan . .	Europeanen . .	661	12 941,83	8 149,34	21 091,17	19 942,19	735,85	1 537,50	438,70	—	313
	Vr. oosterlingen.	952	12 272,39	6 655,42	18 927,81	15 334,93	4 771,01	399,50	392,80	—	—
	Inlanders . . .	1 046	5 219,15	2 357,18	7 576,33	3 825,01	1 861,—	4 542,16	289,80	—	29,
	Totaal . . .	2 659	30 433,37	17 161,94	47 595,31	39 102,13	7 367,86	6 479,16	1 121,30	—	343,
Semarang . . .	Europeanen . .	1 932	81 966,17	33 964,94	115 931,11	106 620,71	1 708,23	2 059,50	3 017,35	18,—	1 683,
	Vr. oosterlingen.	488	15 073,35	7 215,49	22 288,84	19 417,38	3 748,99	1 087,50	450,—	—	105,
	Inlanders . . .	790	2 392,10	750,21	3 142,31	2 181,44	5,40	5 396,50	141,—	—	36,
	Totaal . . .	3 210	99 431,62	41 930,64	141 362,26	128 219,53	5 462,62	8 543,50	3 608,35	18,—	1 824,
Rembang . . .	Europeanen . .	465	7 963,05	5 962,52	13 925,57	11 800,54	30,—	169,50	429,25	—	144,
	Vr. oosterlingen.	475	5 344,30	2 306,97	7 651,27	6 147,05	79,50	380,—	327,25	—	30,
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	940	13 307,35	8 269,49	21 576,84	17 947,59	109,50	549,50	756,50	—	174,
Soerabaja . . .	Europeanen . .	3 739	192 122,42	121 950,42	314 072,84	290 838,99	1 904,37	3 218,66	5 806,65	15,—	2 590,
	Vr. oosterlingen.	916	32 216,20	19 099,91	51 316,11	43 686,38	1 834,83	867,50	471,—	—	54,
	Inlanders . . .	91	2 981,—	1 335,82	4 316,82	1 503,26	—	100,50	81,50	—	46,
	Totaal . . .	4 746	227 319,62	142 386,15	369 705,77	336 028,63	3 739,20	4 186,66	6 359,15	15,—	2 690,

1921.

slag naar den								1920.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Vermin-deringen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Vermin-deringen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
tuigen twee ielen.	Andere rijtuigen.	Auto-mobielen.	Autoletten.							
DOERA.										
;uld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
137,34	—	1 464,—	18,—	7 384,42	251,89	7 132,53	—	6 868,83	344,96	6 523,87
136,—	—	648,—	—	3 711,40	—	3 711,40	—	3 355,48	162,20	3 193,28
226,—	16,—	144,—	—	1 853,45	306,—	1 547,45	—	4 472,80	401,—	4 071,80
499.34	16,—	2 256,—	18,—	12 949,27	557,89	12 391,38	—	14 697,11	908,16	13 788.95
863,47	1 816,—	47 052,—	10,—	403 213,01	30 248,65	372 964,36	1 177,93	327 067,72	46 045,45	281 022,27
682,—	738,—	13 960,—	24,—	70 315,48	1 895,49	68 419,99	939,59	71 340,08	3 628,86	67 711,22
38,—	42,67	700,—	—	3 480,75	—	3 480,75	2.37	3 258,05	41,16	3 216,89
583,47	2 596,67	61 712,—	34,—	477 009,24	32 144,14	444 865,10	2 119,89	401 665,85	49 715,47	351 950,38
297,65	494,66	27 936,—	—	246 223,92	23 643,12	222 580,80	675,05	212 991,12	24 931,78	188 059,34
377.99	64,—	1 996,—	—	18 512,31	207,82	18 304,49	65,83	20 906,54	421,04	20 485,50
96,—	—	96,—	—	2 394,32	—	2 394,32	—	1 135,92	24,—	1 111,92
771,64	558,66	30 028,—	—	267 130,55	23 850,94	243 279,61	740,88	235 033,58	25 376,82	209 656,76
574,—	61,50	7 476,—	96,—	28 371,05	2 232,17	26 138,88	28,19	26 242,45	2 416,65	23 825,80
72,—	32,—	288,—	—	6 491,91	7,68	6 484,23	—	30 237,84	1 107,62	29 130,22
—	—	—	—	—	—	—	—	21 097,28	809,84	20 287,44
646,—	93,50	7 764,—	96,—	34 862,96	2 239,85	32 623,11	28,19	77 577,57	4 334,11	73 243,46
009,82	152,—	9 948,—	—	34 077,26	1 494,36	32 582,90	9,93	32 364,62	2 460,19	29 904,43
332.67	224,—	1 200,—	—	22 654,91	529,87	22 125,04	—	25 253,70	468,23	24 785,47
035,31	128,—	956,—	24,—	13 691,08	90,76	13 600,32	—	20 210,99	214,36	19 996,63
377,80	504,—	12 104,—	24,—	70 423,25	2 114,99	68 308,26	9,93	77 829,31	3 142,78	74 686,53
922,50	865,33	31 004,—	24,—	147 922,62	12 011,43	135 911,19	404,06	163 304,92	16 315,98	146 988,94
702,—	892,—	6 420,—	—	32 822,87	426,21	32 396,66	169,50	45 005,89	1 674,47	43 331,42
608,67	474,67	1 248,—	—	12 091,68	1 159,83	10 931,85	2,10	11 922,48	1 345,33	10 577,15
233,17	2 232,—	38 672,—	24,—	192 837,17	13 597,47	179 239,70	575,66	220 233,29	19 335.78	200 897,51
40,—	48,—	2 740,—	104,—	15 505,29	1 475,66	14 029,63	5,42	13 643,36	830,17	12 813,19
168,—	496,—	1 356,—	—	8 983.80	48,—	8 935,80	—	8 513,69	43,80	8 469,89
—	—	—	—	—	—	—	—	1 242,06	20,40	1 221,66
208,—	544,—	4 096,—	104,—	24 489,09	1 523,66	22 965,43	5,42	23 399,11	894,37	22 504.74
025,32	928,—	56 400,—	126,—	363 852,99	33 757,26	330 095,73	2 380,19	352 844,59	40 880,02	311 964,57
550,—	808,—	7 284,—	48,—	55 603,71	642,90	54 960,81	601,18	101 152,47	2 768,93	98 383,54
59,33	96,—	592,—	—	2 479,09	—	2 479,09	1,22	34 991,62	382,80	34 608,82
634,65	1 832,—	64 276,—	174,—	421 935,79	34 400,16	387 535,63	2 982,59	488 988,68	44 031,75	444 956.93

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen) v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motorrijwiel[en]
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Pasoeroean . .	Europeanen . .	2 310	55 937,89	48 493,91	104 431,80	100 580,19	104,70	4 459,—	1 526,70	—	1 161,9
	Vr. oosterlingen.	934	11 517,05	10 355,50	21 872,55	19 874,35	1 590,42	1 200,50	353,72	12,—	97,2
	Inlanders . . .	1 550	8 171,86	5 144,76	13 316,62	10 388,03	4,80	6 954,66	172,45	—	64,5
	Totaal . . .	4 794	75 626,80	63 994,17	139 620,97	130 842,57	1 699,92	12 614,16	2 052,87	12,—	1 323,6
Besoeki. . . .	Europeanen . .	1 035	17 390,73	14 544,09	31 934,82	30 905,52	140,46	5 741,50	550,05	—	709,3
	Vr. oosterlingen.	701	5 699,79	3 577,08	9 276,87	7 795,75	434,97	404,50	234,75	—	18,-
	Inlanders . . .	1 320	7 209,68	3 755,81	10 965,49	7 321,38	—	4 087,17	128,45	—	18,-
	Totaal . . .	3 056	30 300,20	21 876,98	52 177,18	46 022,65	575,43	10 233,17	913,25	—	745,3
Banjoemas . .	Europeanen . .	490	9 893,45	6 303,92	16 197,37	15 718,76	—	461,50	553,50	—	223,5
	Vr. oosterlingen.	341	3 489,72	1 604,70	5 094,42	4 077,50	—	489,—	398,25	—	—
	Inlanders . . .	1 216	2 757,22	1 200,61	3 957,83	2 744,24	—	7 028,—	241,25	—	18,-
	Totaal . . .	2 047	16 140,39	9 109,23	25 249,62	22 540,50	—	7 978,50	1 193,—	—	241,5
Kedoe	Europeanen . .	297	7 865,08	5 349,20	13 214,28	12 563,60	—	260,75	401,25	—	112,2
	Vr. oosterlingen.	71	1 368,15	714,54	2 082,69	1 797,76	-	254,—	126,—	—	—
	Inlanders . . .	49	609,75	290,50	900,25	603,01	—	284,—	6,—	—	—
	Totaal . . .	417	9 842,98	6 354,24	16 197,22	14 964,37	—	798,75	533,25	—	112,2
Djokjakarta . .	Europeanen . .	912	28 184,96	21 155,48	49 340,44	44 889,45	—	1 901,—	1 230,90	4,80	368,7
	Vr. oosterlingen.	196	3 046,53	1 215,52	4 262,05	3 350,72	—	466,—	165,—	—	—
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	1 108	31 231,49	22 371,—	53 602,49	48 240,17	—	2 367,—	1 395,90	4,80	368,7
Soerakarta. . .	Europeanen . .	636	12 087,94	10 128,33	22 216,27	17 143,62	116,—	3 314,50	586,85	—	198,-
	Vr. oosterlingen.	163	2 503,65	1 403,21	3 906,86	2 789,55	103,—	344,—	141,—	—	—
	Inlanders . . .	13	261,—	94,80	355,80	198,60	15,—	42,—	15,—	—	—
	Totaal . . .	812	14 852,59	11 626,34	26 478,93	20 131,77	234,—	3 700,50	742,85	—	198,-
Madioen . . .	Europeanen . .	490	9 511,47	6 498,47	16 009,94	13 513,66	—	837,50	455,20	—	441,9
	Vr. oosterlingen.	239	2 699,87	2 065,46	4 765,33	4 005,18	—	368,—	227,40	—	—
	Inlanders . . .	1 026	3 614,07	2 076,44	5 690,51	4 049,91	—	6 298,—	92,50	—	18,-
	Totaal . . .	1 755	15 825,41	10 640,37	26 465,78	21 568,75	—	7 503,50	775,10	—	459,9
Kediri	Europeanen . .	1 042	19 186,72	16 065,97	35 252,69	31 571,31	445,—	2 846,17	446,50	—	609,9
	Vr. oosterlingen.	232	4 143,50	3 096,90	7 240,40	6 199,71	1 499,75	586,—	66,80	—	46,8
	Inlanders . . .	786	1 152,50	572,50	1 725,—	917,10	—	6 435,50	36,—	—	—
	Totaal . . .	2 060	24 482,72	19 735,37	44 218,09	38 688,12	1 944,75	9 867,67	549,30	—	656,7
Madoera . . .	Europeanen . .	196	3 503,71	2 029,98	5 533,69	5 174,97	—	162,—	148,30	—	52,5
	Vr. oosterlingen.	102	934,50	372,72	1 307,22	1 023,70	—	222,—	45,20	—	—
	Inlanders . . .	386	600,60	182,64	783,24	503,87	—	2 150,50	5,40	—	25,2
	Totaal . . .	684	5 038,81	2 585,34	7 624,15	6 702,54	—	2 534,50	198,90	—	77,7
Totalen voor Java en Madoera	Europeanen . .	22 721	843 688,97	512 588,81	1 356 277,78	1 266 313,56	9 271,50	34 375,75	28 973,22	371,45	13 256,
	Vr. oosterlingen.	8 478	151 831,08	88 666,49	240 497,57	204 346,44	19 144,40	10 955,—	4 251,77	—	696,
	Inlanders . . .	8 664	40 407,42	19 955,52	60 362,94	39 308,22	2 247,48	44 070,49	1 368,55	—	281,
	Totaal . . .	39 863	1 035 927,47	621 210,82	1 657 138,29	1 509 968,22	30 663,38	89 401,24	34 593,54	371,45	14 234,

…slag naar den								1920.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
…jtuigen … twee …ielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
…uld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
…124,67	308,—	24 684,—	308,—	135 257,16	6 599,79	128 657,37	355,39	130 311,80	10 627,20	119 684,60
816,—	720,—	4 528,—	58,—	29 250,19	426,99	28 823,20	86,87	34 203,09	6 400,91	27 802,18
945,99	468,—	1 124,—	48,—	23 170,43	179,02	22 991.41	2,18	26 152,25	795,06	25 357,19
886,66	1 496,—	30 336,—	414,—	187 677,78	7 205,80	180 471,98	444,44	190 667,14	17 823,17	172 843,97
675,50	676,—	13 044,—	92,—	54 534,38	2 781,75	51 752,63	41,38	50 032,78	1 938,29	48 094,49
345,33	96,—	1 680,—	—	11 009,30	273,—	10 736,30	30,82	9 464,81	20,70	9 444,11
220,34	172,—	604,—	24,—	14 575,34	85,10	14 490,24	—	19 085,86	—	19 085,86
241,17	944,—	15 328,—	116,—	80 119,02	3 139,85	76 979,17	72,20	78 583,45	1 958,99	76 624,46
273,49	80,—	4 184,—	24,—	21 518,75	864,36	20 654,39	—	22 325,63	1 234,34	21 091,29
206,—	64,—	648,—	—	5 882,75	77,20	5 805,55	—	4 316,42	—	4 316,42
687,67	196,—	336,—	—	13 251,16	320,77	12 930,39	—	15 389,03	193,10	15 195,93
167,16	340,—	5 168,—	24,—	40 652,66	1 262,33	39 390,33	—	42 031,08	1 427,44	40 603,64
130,60	104,—	2 436,—	—	16 008,40	368,07	15 640,33	22,73	3 191,19	281,97	2 909,22
64,—	192,—	480,—	—	2 913,76	—	2 913,76	—	3 439,18	17,—	3 422,18
48,—	—	48,—	—	989,01	—	989,01	—	1 641,95	—	1 641,95
242,60	296,—	2 964,—	—	19 911,17	368,07	19 543,10	22,73	8 272,32	298,97	7 973,35
111,66	832,—	17 632,—	—	67 970,51	3 933,86	64 036,64	162,11	64 048,52	3 503,56	60 544,96
108,—	612,—	996,—	—	5 697,72	—	5 697,72	1,24	6 145,78	24,—	6 121,78
—	—	—	—	—	—	—	—	643,77	—	643,77
219,66	1 444,—	18 628,—	—	73 668,23	3 933,86	69 734,36	163,35	70 838.07	3 527,56	67 310,51
987,97	1 276,—	14 568,—	72,—	39 262,94	2 367,89	36 895,05	48,22	37 270,46	1 764,19	35 506,27
144,—	304,—	1 700,—	—	5 525.55	24,—	5 501,55	—	9 066,18	278,04	8 788,14
24,—	—	192,—	—	486,60	22,27	464,33	—	356,30	22,68	333,62
155,97	1 580,—	16 460,—	72,—	45 275,09	2 414,16	42 860,93	48,22	46 692,94	2 064,91	44 628,03
493,21	132,—	5 212,—	24,—	21 109,47	120,70	20 988,77	3,34	22 724,67	2 144,32	20 580,35
266,—	16,—	952,—	—	5 834,58	—	5 834,58	—	4 351,62	—	4 351,62
030,—	184,—	464,—	24,—	13 160,41	—	13 160,41	3,11	15 687,37	—	15 687,37
789,21	332,—	6 628,—	48,—	40 104,46	120,70	39 983,76	6.45	42 763,66	2 144,32	40 619,34
484,67	326,—	16 942,—	24,—	54 695,55	2 095,65	52 599,90	4,12	59 983,53	8 847,43	51 136,10
452,—	332,—	1 372,—	—	10 555,06	154,74	10 400,32	—	16 936,23	620.36	16 315,87
273,33	128,—	144,—	—	12 933,93	165,—	12 768,93	—	13 420,69	102,—	13 318,69
210,00	786,—	18 458,—	24,—	78 184,54	2 415,39	75 769,15	4,12	90 340,45	9 569,79	80 770,66
177,—	88,—	1 408,—	40,—	7 250,77	303,25	6 947,52	—	7 209,58	222,80	6 986.78
252,—	72,—	816,—	—	2 430,90	—	2 430,90	—	4 106,—	95,60	4 010,40
077,33	308,—	124,—	48,—	4 242,30	—	4 242,30	—	8 270,47	14,—	8 256,47
506,33	468,—	2 348,—	88.—	13 923,97	303,25	13 620,72	—	19 586,05	332.40	19 253,65
328,87	8 199,49	284 130,—	962,—	1 664 158,49	124 549.87	1 539 608,62	5 318,06	1 553 540,03	166 927,65	1 386 612,38
573,99	5 650,—	46 324,—	130,—	298 196,20	4 713.90	293 482,30	1 895,03	399 293,19	17 768,36	381 525.13
369,97	2 213,34	6 772,—	168,—	118 799,55	2 328,75	116 470.80	10,98	213 620,23	4 382.53	209 237.70
72,83	16 062,83	337 226,—	1 260,—	2 081 154,24	131 592,52	1 949 561,72	7 224,07	2 166 453,75	189 078,54	1 977 375.21

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen) v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motor rijwiel
											BUITE
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld
Sumatra's Westkust	Europeanen . .	767	20 987,11	19 583,41	40 570,52	35 846,23	41,70	658,33	1 168,60	33,—	392,5
	Vr. oosterlingen.	361	5 908,42	4 946,01	10 854,43	9 440,44	54,30	434,—	349,05	—	64,-
	Inlanders . . .	393	4 154,98	3 533,21	7 688,19	5 432,08	47,40	1 540,50	311,25	—	154,5
	Totaal . . .	1 521	31 050,51	28 062,63	59 113,14	50 718,75	143,40	2 632,83	1 828,90	33,—	611,-
Tapanoeli . . .	Europeanen . .	269	3 959,79	4 053,15	8 012,94	7 586,95	61,75	542,50	111,30	—	136,2
	Vr. oosterlingen.	128	1 066,54	952,53	2 019,07	1 615,54	49,22	20,50	123,60	—	18,-
	Inlanders . . .	273	2 144,68	1 902,42	4 047,10	2 912,21	29,88	243,50	144,10	—	24,-
	Totaal . . .	670	7 171,01	6 908,10	14 079,11	12 114,70	140,85	806,50	379,—	—	178,2
Benkoelen . . .	Europeanen . .	169	3 019,15	2 030,01	5 049,16	5 049,16	—	90,—	190,75	—	—
	Vr. oosterlingen.	89	856,85	535,97	1 392,82	1 392,82	—	30,—	81,—	—	—
	Inlanders . . .	633	448,—	309,50	757,50	757,50	—	6 376,50	1 530,75	—	162,-
	Totaal . . .	891	4 324,—	2 875,48	7 199,48	7 199,48	—	6 496,50	1 802,50	—	162,-
Lampongsche districten . .	Europeanen . .	179	3 780,74	1 679,56	5 460,30	4 624,06	—	174,83	90,10	—	50,4
	Vr. oosterlingen.	158	1 581,76	655,45	2 237,21	1 464,63	—	24,—	73,45	—	32,4
	Inlanders . . .	294	3 750,91	1 074,64	4 825,55	2 426,98	—	516,—	25,80	—	7,2
	Totaal . . .	631	9 113,41	3 409,65	12 523,06	8 515,67	—	714,83	189,35	—	90,-
Palembang. . .	Europeanen . .	370	8 551,28	2 643,87	11 195,15	9 491,23	—	120,—	454,20	—	264,9
	Vr. oosterlingen.	284	5 221,80	1 011,80	6 233,60	5 172,72	—	12,—	29,40	—	—
	Inlanders . . .	317	3 505,15	709,09	4 214,24	1 751,83	—	60,—	60,60	—	36,-
	Totaal . . .	971	17 278,23	4 364,76	21 642,99	16 415,78	—	192,—	544,20	—	300,9
Djambi	Europeanen . .	52	1 077,12	584,59	1 661,71	1 612,87	6,—	18,—	53,20	—	18,-
	Vr. oosterlingen.	229	2 824,06	1 616,94	4 441,—	3 961,46	352,58	6,—	17,40	—	13,5
	Inlanders . . .	116	1 350,03	352,26	1 702,29	1 171,37	143,36	60,—	45,—	—	—
	Totaal . . .	397	5 251,21	2 553,79	7 805,—	6 745,70	501,94	84,—	115,60	—	31,5
Atjeh en onderhoorigheden .	Europeanen . .	419	9 384,97	4 055,56	13 440,53	10 607,54	—	352,50	595,70	—	89,4
	Vr. oosterlingen.	160	2 096,06	583,63	2 679,69	1 653,45	—	12,—	34,40	—	—
	Inlanders . . .	35	441,40	121,08	562,48	311,28	—	36,—	9,—	—	18,-
	Totaal . . .	614	11 922,43	4 760,27	16 682,70	12 572.27	—	400,50	639,10	—	107,4
Oostkust van Sumatra . . .	Europeanen . .	3 042	71 373,90	57 912,02	129 285,92	124 026,09	152,75	6 596,70	4 985,75	32,67	1 367,-
	Vr. oosterlingen.	1 498	20 069,39	12 629,67	32 699,06	25 114,67	99,—	300,—	280,10	—	—
	Inlanders . . .	14	222,—	109,50	331,50	180,97	—	6,—	14,70	—	—
	Totaal . . .	4 554	91 665,29	70 651,19	162 316,48	149 321,73	251,75	6 902,70	5 280,55	32,67	1 367,-
Riouw en onderhoorigheden .	Europeanen . .	188	2 808,75	2 910,41	5 719,16	5 541,41	12,96	6,—	46,25	—	—
	Vr. oosterlingen.	767	3 277,53	2 361,13	5 638,66	5 434,56	—	6,—	33,—	—	—
	Inlanders . . .	341	1 472,03	849,62	2 321,65	2 067,74	—	—	21,—	—	—
	Totaal . . .	1 296	7 558,31	6 121,16	13 679,47	13 043,71	12,96	12,—	100,25	—	—
Banka en onderhoorigheden .	Europeanen . .	181	4 084,81	2 375,01	6 459,82	5 725,74	—	6,—	198,50	—	355,5
	Vr. oosterlingen.	389	3 499,25	1 856,94	5 356,19	4 315,05	58,20	60,—	884,20	—	216,-
	Inlanders . . .	14	64,50	25,80	90,30	32,22	—	6,—	26,—	—	9,-
	Totaal . . .	584	7 648,56	4 257,75	11 906,31	10 073,01	58,20	72,—	1 108,70	—	580,5
Billiton. . . .	Europeanen . .	186	3 502,25	1 943,09	5 445,34	4 530,76	82,50	6,—	130,80	—	1 033,2
	Vr. oosterlingen.	439	4 890,90	2 250,87	7 141,77	5 902,82	359,15	18,—	447,60	—	136,8
	Inlanders . . .	141	1 978,70	435,58	2 414,28	1 196,55	14,10	18,—	79,20	—	68,4
	Totaal . . .	766	10 371,85	4 629,54	15 001,39	11 630,13	455,75	42,—	657,60	—	1 238,4

...nslag naar den				Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	1920.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).						Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
...tuigen twee ...ielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
WESTEN.										
...uld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
423,34	—	6 868,—	18,—	45 449,70	—	45 449,70	102,01	41 359,34	—	41 359,34
344,—	48,—	668,—	—	11 401,79	—	11 401,79	92,31	8 459,29	—	8 459,29
791,—	32,—	920,—	—	9 228,73	—	9 228,73	16,14	7 126,36	—	7 126,36
558,34	80,—	8 456,—	18,—	66 080,22	—	66 080,22	210,46	56 944,99	—	56 944,99
329,32	40,—	1 372,—	—	10 180,02	656,05	9 523,97	5,97	9 784,13	661,62	9 122,51
16,—	—	—	—	1 842,86	22,80	1 820,06	3,57	1 368,57	16,96	1 351,61
85,98	—	132,—	—	3 571,67	19,44	3 552,23	—	3 367,73	19,84	3 347,89
431,30	40,—	1 504,—	—	15 594,55	698,29	14 896,26	9,54	14 520,43	698,42	13 822,01
107,34	16,—	1 048,—	—	6 501,25	310,75	6 190,50	9,50	6 204,75	197,—	6 007,75
40,—	—	432,—	—	1 975,82	336,—	1 639,82	11,88	2 829,56	59,50	2 770,06
226,—	16,—	336,—	—	12 404,75	7 442,10	4 962,65	—	585,33	—	585,33
373,34	32,—	1 816,—	—	20 881,82	8 088,85	12 792,97	21,38	9 619,64	256,50	9 363,14
141,67	—	1 576,—	—	6 657,06	438,79	6 218,27	—	6 560,46	369,37	6 191,09
32,—	—	96,—	—	1 722,48	91,28	1 631,20	—	1 117,12	17,—	1 100,12
548,—	16,—	240,—	—	3 779,98	25,62	3 754,36	—	4 466,03	27,36	4 438.67
721,67	16,—	1 912,—	—	12 159,52	555,69	11 603,83	—	12 143,61	413,73	11 729,88
96,—	—	1 560,—	12,—	11 998,33	1 415,63	10 582,70	—	11 134,83	576,35	10 558,48
32,—	16,—	240,—	—	5 502,12	—	5 502,12	178,34	10 111,24	40,20	10 071,04
456,—	—	144,—	—	2 508,43	74,—	2 434,43	—	5 739,74	—	5 739,74
584,—	16,—	1 944,—	12,—	20 008,88	1 489,63	18 519,25	178,34	26 985,81	616,55	26 369,26
8,—	16,—	—	—	1 732,07	61,50	1 670,57	—	2 110,81	212,65	1 898,16
—	—	—	—	4 350,94	326,10	4 024,84	—	2 579,85	—	2 579,85
68,—	—	—	—	1 487,73	15,15	1 472,58	—	1 222,89	—	1 222.89
76,—	16,—	—	—	7 570,74	402,75	7 167,99	—	5 913,55	212,65	5 700,90
330,65	116,—	2 820,—	20,—	14 931,79	1 887,35	13 044,44	—	14 786,99	1 162,05	13 624,94
8,—	—	192,—	—	1 899,85	60,—	1 839,85	—	3 942,47	—	3 942,47
32,—	—	—	—	406,28	—	406,28	—	264,01	—	264,01
370,65	116,—	3 012,—	20,—	17 237,92	1 947,35	15 290,57	—	18 993,47	1 162,05	17 831,42
183,33	2 960,18	26 752,—	86,—	173 142,47	17 727,79	155 414,68	459,15	191 466,79	22 229,59	169 237,20
304,—	124,—	1 104,—	—	27 325,77	—	27 325,77	—	35 687,12	280,60	35 406,52
—	—	48,—	—	249,67	—	249,67	—	239,01	—	239,01
487,33	3 084,18	27 904,—	86,—	200 717,91	17 727,79	182 990,12	459,15	227 392,92	22 510,19	204 882,73
8,—	—	116,—	—	5 730,62	445,96	5 284,66	65,65	7 480,44	694,88	6 785,56
—	—	—	—	5 473,56	—	5 473,56	—	6 933,56	98,04	6 835,52
—	—	—	—	2 088,74	11,34	2 077,40	—	1 821,30	9,24	1 812,06
8,—	—	116,—	—	13 292,92	457,30	12 835,62	65,65	16 235,30	802,16	15 433,14
8,—	—	1 148,—	12,—	7 453,74	685,46	6 768,28	64,43	7 552,05	649,30	6 902,75
56,—	32,—	1 436,—	—	7 057,45	96,—	6 961,45	12,83	6 661,98	57,—	6 604,98
8,—	—	120,—	—	201,22	48,—	153,22	—	—	—	—
72,—	32,—	2 704,—	12,—	14 712,41	829,46	13 882,95	77,26	14 214,03	706,30	13 507,73
8,—	—	376,—	14,—	6 181,26	650,76	5 530,50	7,98	6 842,60	460,07	6 382,53
24,—	—	192,—	—	7 080,37	3,—	7 077,37	9,—	8 130,38	283,—	7 847,38
8,—	—	—	—	1 384,25	—	1 384,25	—	1 116,73	—	1 116,73
40,—	—	568,—	14,—	14 645,88	653,76	13 992,12	16,98	16 089,71	743,07	15 346,64

W

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste li der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	IVden grondslag: Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	IVden grondslag: Moto rijwiel
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld
Westerafdeeling van Borneo. .	Europeanen . .	173	4 144,70	3 547,74	7 692,44	7 555,32	—	6,—	234,90	—	79,2
	Vr. oosterlingen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	173	4 144,70	3 547,74	7 692,44	7 555,32	—	6,—	234,90	—	79,2
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo.	Europeanen . .	563	10 770,84	6 401,60	17 172,44	14 364,50	—	108,—	760,25	—	624,-
	Vr. oosterlingen.	292	3 682,35	2 183,42	5 865,77	4 994,96	—	108,—	123,—	—	—
	Inlanders . . .	185	2 312,44	1 128,10	3 440,54	1 643,47	—	116,—	138,—	—	18,-
	Totaal . . .	1 040	16 765,63	9 713,12	26 478,75	21 002,93	—	332,—	1 021,25	—	642,-
Celebes en onderhoorigheden .	Europeanen . .	653	18 189,18	12 255,59	30 444,78	28 418,88	—	576,83	1 373,85	6,—	158,4
	Vr. oosterlingen.	621	9 332,66	5 697,69	15 030,35	11 641,73	16,—	1 009,50	327,30	—	54,-
	Inlanders . . .	265	1 634,73	981,64	2 616,36	1 746,26	—	2 043,50	71,70	—	7,5
	Totaal . . .	1 539	29 156,57	18 934,92	48 091,49	41 806,87	16,—	3 629,83	1 772,85	6,—	219,9
Menado	Europeanen . .	322	6 691,26	5 314,33	12 005,59	11 630,57	—	542,—	484,60	—	207,-
	Vr. oosterlingen.	545	4 730,45	3 022,45	7 752,90	6 786,15	—	509,—	241,05	—	18,-
	Inlanders . . .	961	2 134,20	1 382,54	3 516,74	2 840,90	—	5 615,—	107,35	—	—
	Totaal . . .	1 828	13 555,91	9 719,32	23 275,23	21 257,62	—	6 666,—	833,—	—	225,-
Amboina . . .	Europeanen . .	187	3 658,43	2 420,44	6 078,87	5 420,39	—	66,—	219,45	—	18,-
	Vr. oosterlingen.	74	765,41	380,47	1 145,88	848,38	—	6,—	16,80	—	—
	Inlanders . . .	23	366,75	212,77	579,52	412,66	—	—	4,20	—	—
	Totaal . . .	284	4 790,59	3 013,68	7 804,27	6 681,43	—	72,—	240,45	—	18,-
Ternate en onderhoorigheden .	Europeanen . .	94	2 142,71	2 194,75	4 337,46	4 061,56	6,60	48,—	51,—	—	—
	Vr. oosterlingen.	59	679,74	664,05	1 343,79	1 115,03	199,60	—	12,—	—	—
	Inlanders . . .	19	267,—	243,50	510,50	391,70	—	6,—	3,—	—	—
	Totaal . . .	172	3 089,45	3 102,30	6 191,75	5 568,29	206,20	54,—	66,—	—	—
Timor en onderhoorigheden .	Europeanen . .	167	3 100,16	1 641,37	4 741,53	3 656,82	—	613,—	69,30	—	108,-
	Vr. oosterlingen.	298	466,95	198,40	665,35	376,25	—	1 384,—	207,—	—	—
	Inlanders . . .	48	84,35	34,78	119,13	61,16	—	266,—	21,—	—	—
	Totaal . . .	513	3 651,46	1 874,55	5 526,01	4 094,23	—	2 263,—	297,30	—	108,-
Bali en Lombok.	Europeanen . .	121	2 376,10	1 325,33	3 701,43	3 549,46	15,—	46,62	102,—	—	62,-
	Vr. oosterlingen.	402	2 408,54	1 369,54	3 778,08	3 495,65	—	252,—	396,—	—	36,-
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	523	4 784,64	2 694,87	7 479,51	7 045,11	15,—	298,62	498,—	—	98,-
Nieuw-Guinea. .	Europeanen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	Europeanen . .	8 102	183 603,25	134 871,83	318 475,08	293 299,54	379,26	10 577,31	11 320,50	71,67	4 963,7
	Vr. oosterlingen.	6 793	73 358,66	42 916,96	116 275,62	94 726,31	1 188,05	4 191,—	3 676,35	—	588,7
	Inlanders . . .	4 072	26 331,85	13 406,03	39 737,88	25 336,88	234,74	16 909,—	2 612,65	—	504,6
	Totaal . . .	18 967	283 293,76	191 194,82	474 488,58	413 362,73	1 802,05	31 677,31	17 609,50	71,67	6 057,-

…nslag naar den									1920.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
…ijtuigen … twee …ielen.	Andere rijtuigen.	Auto-mobielen.	Autoletten.							
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	288,—	—	8 163,42	728,35	7 435,07	8,60	6 995,52	659,74	6 335,78
—	—	—	—	—	—	—	—	18 324,51	73,50	18 251,01
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	288,—	—	8 163,42	728,35	7 435,07	8,60	25 320,03	733,24	24 586,79
72,—	32,—	1 332,—	16,—	17 308,75	714,01	16 594,74	—	15 315,92	761,33	14 554,59
96,—	64,—	288,—	—	5 673,96	24,—	5 649,96	—	5 021,59	—	5 021,59
112,—	16,—	528,—	—	2 571,47	—	2 571,47	—	10 060,44	—	10 060,44
280,—	112,—	2 148,—	16,—	25 554,18	738,01	24 816,17	—	30 397,95	761,33	29 636,62
150,66	—	4 284,—	—	34 968,62	3 918,40	31 050,22	141,44	34 232,22	4 328,55	29 903,67
525,33	608,—	1 660,—	—	15 841,86	380,13	15 461,73	8,82	13 952,28	116,76	13 835,52
354,21	85,—	240,—	—	4 548,17	36,80	4 511,37	2,60	4 745,83	18,—	4 727,83
030,20	693,—	6 184,—	—	55 358,65	4 335,33	51 023,32	152,86	52 930,33	4 463,31	48 467,02
334,—	84,—	1 664,—	—	14 946,17	233,65	14 712,52	28,72	17 864,11	1 483,90	16 380,21
206,—	—	448,—	—	8 208,20	—	8 208,20	27,68	11 456,10	21,—	11 435,10
942,67	192,—	704,—	—	12 401,92	2,10	12 399,82	8,70	16 874,21	20,—	16 854,21
482,67	276,—	2 816,—	—	35 556,29	235,75	35 320,54	65,10	46 194,42	1 524,90	44 669,52
24,—	32,—	24,—	—	5 803,84	357,36	5 446,48	15,85	6 311,34	418,60	5 892,74
4,—	—	—	—	875,18	—	875,18	32,34	1 561,58	31,83	1 529,75
—	—	—	—	416,86	206,85	210,01	4,28	25,60	—	25,60
28,—	32,—	24,—	—	7 095,88	564,21	6 531,67	52,47	7 898,52	450,43	7 448,09
40,—	—	48,—	—	4 255,16	319,16	3 936,—	44,70	4 138,37	565,88	3 572,49
—	—	—	—	1 326,63	—	1 326,63	25,52	1 507,—	67,99	1 439,01
8,—	16,—	—	—	424,70	17,50	407,20	4,10	454,69	16,—	438,69
48,—	16,—	48,—	—	6 006,49	336,66	5 669,83	74,32	6 100,06	649,87	5 450,19
88,—	—	36,—	—	4 571,12	188,24	4 382,88	14,81	4 926,23	648,85	4 277,38
184,—	16,—	—	—	2 167,25	—	2 167,25	—	2 728,77	3,60	2 725,17
24,—	—	—	—	372,16	—	372,16	—	178,60	—	178,60
296,—	16,—	36,—	—	7 110,53	188,24	6 922,29	14,81	7 833,60	652,45	7 181,15
45,50	—	1 076,—	—	4 896,58	—	4 896,58	—	5 051,87	399,93	4 651,94
170,—	—	336,—	—	4 685,65	—	4 685,65	—	10 425,02	—	10 425,02
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
215,50	—	1 412,—	—	9 582,23	—	9 582,23	—	15 476,89	399,93	15 076,96
—	—	—	—	—	—	—	—	1 312,63	—	1 312,63
—	—	—	—	—	—	—	—	2 152,92	—	2 152,92
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	3 465,55	—	3 465,55
397,81	3 296,18	52 388,—	178,—	384 871,97	30 739,21	354 132,76	968,81	401 431,40	36 479,65	364 951,75
041,33	908,—	7 092,—	—	114 411,74	1 339,31	113 072,43	402,29	154 950,91	1 166,98	153 783,93
363,86	373,—	3 412,—	—	58 046,73	7 898,90	50 147,83	35,82	58 288,50	110,44	58 178,06
103,—	4 577,18	62 892,—	178,—	557 330,44	39 977,42	517 353,02	1 406,92	614 670,81	37 757,07	576 913,74

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. b)	Bedrag van de … in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	buiten Ned.-Ind… naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolge art. 28 (verzekeraars).
						JAVA EN				
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Bantam. . . .	Europeanen . .	240	—	—	—	41 344,47	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 550	—	—	—	23 752,94	—	—	—	—
	Inlanders . . .	22 126	—	—	—	89 129,60	—	—	—	—
	Totaal . . .	23 916	—	—	—	154 227,01	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia. . . .	Europeanen . .	11 197	17	—	8	4 130 516 07	—	—	3 597 779,10	—
	Vr. oosterlingen	23 434	—	—	—	497 962,87	—	—	—	—
	Inlanders . . .	83 083	—	—	—	377 319,91	—	—	—	—
	Totaal . . .	117 714	17	—	8	5 005 798,85	—	—	3 597 779,10	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	1	7	25	—	3 416,28	—	—	52 460,96	8 262,–
Preanger-Regentschappen . .	Europeanen . .	4 263	—	—	2	1 030 940,13	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	8 358	—	—	—	168 714,25	—	—	—	—
	Inlanders . . .	131 282	—	—	—	420 831,50	—	—	—	—
	Totaal . . .	143 903	—	—	2	1 620 485,88	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	18	—	—	5	81 505,08	73 695,79	41 426,55	—	—
Cheribon . . .	Europeanen . .	646	—	—	1	201 477,64	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	5 346	—	—	—	212 038,91	—	—	—	—
	Inlanders . . .	41 622	—	—	—	152 700,38	—	—	—	—
	Totaal . . .	47 614	—	—	1	566 216,93	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan . .	Europeanen . .	1 049	—	—	6	364 583 54	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 755	—	—	—	130 431,58	—	—	—	—
	Inlanders . . .	58 047	—	—	—	193 730,54	—	—	—	—
	Totaal . . .	62 851	—	—	6	688 745,66	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	12	—	—	—	7 283,90	—	—	—	—
	Europeanen . .	3 648	—	—	16	1 294 006,14	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	8 378	—	—	—	1 919 215,06	—	—	—	—
	Inlanders . . .	60 961	—	—	—	275 795,43	—	—	—	—
	Totaal . . .	72 987	—	—	16	3 489 016,63	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	98	—	—	9	2 448 967,28	1 297 901,23	—	—	—

a) De gegevens in dezen staat betreffende den toestand op 31 December 1921 geven nog geen juist beeld van de belasting, aangezien als gevolg van de invoering der heffing eerst met ingang van achtereenvolgens 13 September 1920 voor physieke personen (Ind. St. 1920 n°. 678) en 19 Mei 1921 voor de overige belastingplichtigen (Ind. St. 1921 n°. 312) de aanslag over het jaar 1920 op 31 December 1921 nog in vollen gang was. Naar den stand op ult. Augustus 1922 beliep de aanslag (met inbegrip van den voorloopigen aanslag opgelegd ingevolge Ind. St. 1921 n°. 770) voor physieke personen f 42 458 677 en voor de overigen f 98 178 595.

)20 (verbeterde opgaven).

...nslag a) voor: ...estigden: naar het zuiver inkomen (...rtt. 30, 33 en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge: art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	buiten Ned.-Indië gevestigden, ingevolge: art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
.ADOERA.													
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	41 344,47	—	4 387,66	227,48	—	—	—	—	—	36 729,33	153 03
—	—	—	23 752,94	—	—	—	—	—	—	—	—	23 752,94	15,30
—	—	—	89 129,60	—	—	—	—	—	—	—	—	89 129,60	4,02
—	—	—	154 227,01	—	4 387,66	227,48	—	—	—	—	—	149 611,87	6,25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 025,90	—	—	7 729 321,07	—	124 545,38	1 000,35	—	—	—	—	—	7 603 775,34	678,46
—	—	—	497 962,87	—	—	—	—	—	—	—	—	497 962,87	21,24
—	—	—	377 319,91	—	—	—	—	—	—	—	—	377 319,94	4,54
1 025.90	—	—	8 604 603,85	—	124 545.38	1 000.35	—	—	—	—	—	8 479 058,12	72.01
—	—	—	64 139,24	—	—	—	—	—	—	—	—	64 139,24	—
74,15	—	—	1 031 014,28	—	67 504,45	2 795,76	—	—	—	—	—	960 714,07	225,25
—	—	—	168 714,25	—	—	—	—	—	—	—	—	168 714,25	20,18
—	—	—	420 831,50	—	—	—	—	—	—	—	—	420 831,50	3,28
74,15	—	—	1 620 560,03	—	67 504,45	2 795,76	—	—	—	—	—	1 550 259,82	10.77
56 499,90	—	—	553 127,32	—	—	—	—	—	—	—	—	553 127,32	—
30,—	—	—	201 507,64	—	1 153,68	536,46	—	—	—	—	—	199 817,50	309,31
—	—	—	212 038,91	—	—	—	—	—	—	—	—	212 038,91	39,66
—	—	—	152 700,38	—	—	—	—	—	—	—	—	152 700,38	3.66
30,—	—	—	566 246,93	—	1 153,68	536,46	—	—	—	—	—	564 556,79	11,85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65,40	—	—	364 648.94	—	7 721,27	741.31	—	—	—	—	—	356 186,36	337,61
—	—	—	130 431,58	—	—	—	—	—	—	—	—	130 431,58	34,73
—	—	—	193 730,54	—	—	—	—	—	—	—	—	193 730,54	3,33
65,40	—	—	688 811,06	—	7 721,27	741,31	—	—	—	—	—	680 348,48	10,82
—	—	—	7 283,90	—	—	—	—	—	—	—	—	7 283.90	—
280,60	—	—	1 294 286,74	—	20 016,91	931,36	—	—	—	—	—	1 273 338,47	347,52
—	—	—	1 919 215,06	—	—	39,25	—	—	—	—	—	1 919 175,81	229,07
—	—	—	275 795,43	—	—	1,13	—	—	—	—	—	275 794,30	4,52
280,60	—	—	3 489 297,23	—	20 016,91	971,74	—	—	—	—	—	3 468 308,58	47,50
8 511,42	16 032,34	4 935,64	3 956 347,91	—	—	—	—	—	—	—	—	3 956 347,91	—

b) Hieronder de onderscheidenlijk krachtens art. 1 *i* en art. 78 der belastingverordening (Ind. St. 1921 n° 312) aangeslagen firma's, maatschappijen, reederijen, kongsi's en rondreizenden.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van d				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-Ind	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. (a)	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolge art. 28 (v zekeraars)
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Rembang . . .	Europeanen . .	606	—	—	—	114 217,05	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 078	—	—	—	45 088,64	—	—	—	—
	Inlanders . . .	27 111	—	—	—	102 089,94	—	—	—	—
	Totaal . . .	30 795	—	—	—	261 395,63	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	2	—	—	—	1 054,94	—	—	—	—
Soerabaja . . .	Europeanen . .	4 888	38	—	13	3 092 065,70	—	—	227 964,53	—
	Vr. oosterlingen	12 812	4	—	5	1 679 645,36	—	—	3 052,20	—
	Inlanders . . .	108 217	—	—	—	445 318,44	—	—	—	—
	Totaal . . .	125 917	42	—	18	5 217 029,50	—	—	231 016,73	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	153	—	—	51	878 366,11	—	—	—	—
Pasoeroean . .	Europeanen . .	2 821	—	—	20	938 323,51	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	6 308	—	—	—	451 690,79	—	—	—	—
	Inlanders . . .	60 404	—	—	—	246 962,79	—	—	—	—
	Totaal . . .	69 533	—	—	20	1 636 977,09	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	1	2	—	—	185,62	—	—	9 628,07	—
Besoeki. . . .	Europeanen . .	1 391	—	—	—	377 199,47	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 492	—	—	—	60 525,80	—	—	—	—
	Inlanders . . .	32 181	—	—	—	152 662,49	—	—	—	—
	Totaal . . .	37 064	—	—	—	590 387,76	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banjoemas . .	Europeanen .	370	—	—	—	78 102,55	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 199	—	—	—	11 537,11	—	—	—	—
	Inlanders . . .	9 128	—	—	—	64 352,09	—	—	—	—
	Totaal . . .	10 697	—	—	—	153 991,75	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe	Europeanen . .	727	—	—	—	135 307,18	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 533	—	—	—	38 272,54	—	—	—	—
	Inlanders . . .	21 282	—	—	—	117 308,52	—	—	—	—
	Totaal . . .	24 542	—	—	—	290 888,24	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	17	—	—	—	17 983,02	—	—	—	—
Djokjakarta . .	Europeanen . .	1 483	—	—	20	687 254,68	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 444	—	—	—	46 200,84	—	—	—	—
	Inlanders . . .	2 224	—	—	—	2 394,30	—	—	—	—
	Totaal . . .	4 151	—	—	20	735 849,82	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	8	—	—	3	61 421,22	45,73	—	—	—

…slag (a) voor:				Ontheffingen voor:									
…estigden:			Totaal bedrag van den aanslag.	in Ned.-Indië gevestigden ingevolge:				buiten Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:				Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
…aar het zuiver …nkomen …t. 30, 33 en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	114 217,05	—	2 618,40	949,18	—	—	—	—	—	110 649,47	182,58
—	—	—	45 088,64	—	—		—	—	—	—	—	45 088,64	14,64
—	—	—	102 089,94	—	—	—	—	—	—	—	—	102 089,94	3,76
—	—	—	261 395,63	—	2 618,40	949,18	—	—	—	—	—	257 828,05	8,37
—	—	—	1 054,94	—	—	—	—	—	—	—	—	1 054,94	—
29 865,75	—	—	4 649 895,98	—	137 272,21	2 628,25	—	—	—	—	—	4 509 995,52	913,13
4 393,—	—	—	1 687 090,56	—	—	—	2 113,10	—	—	—	—	1 684 977,46	131,42
—	—	—	445 318,44	—	—	—	12 138,50	—	—	—	—	433 179,94	4,—
34 258,75	—	—	6 782 304,98	—	137 272,21	2 628,25	14 251,60	—	—	—	—	6 628 152,92	52,61
69 727,77	—	—	2 448 093,88	—	—	—	—	—	—	—	—	2 448 093,88	—
450,20	—	—	938 773,71	—	27 181,78	318,60	—	—	—	—	—	911 273,33	320,75
—	—	—	451 690,79	—	—	55,40	—	—	—	—	—	451 635,39	71,59
—	—	—	246 962,79	—	—	212,80	—	—	—	—	—	246 749,99	4,08
450,20	—	—	1 637 427,29	—	27 181,78	586,80	—	—	—	—	—	1 609 658,71	23,14
—	—	—	9 813,69	—	—	—	—	—	—	—	—	9 813,69	—
—	—	—	377 199,47	—	15 111,15	544,97	—	—	—	—	—	361 543,35	259,91
—	—	—	60 525,80	—	—	—	—	—	—	—	—	60 525,80	17,33
—	—	—	152 662,49	—	—	—	—	—	—	—	—	152 662,49	4,74
—	—	—	590 387,76	—	15 111,15	544,97	—	—	—	—	—	574 731,64	15,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	78 102,55	—	—	278,54	—	—	—	—	—	77 824,01	210,33
—	—	—	11 537,11	—	—	30,16	—	—	—	—	—	11 506,95	9,61
—	—	—	64 352,09	—	—	11,25	—	—	—	—	—	64 340,84	7,04
—	—	—	153 991,75	—	—	319,95	—	—	—	—	—	153 671,80	14,36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	135 307,18	—	622,58	—	—	—	—	—	—	134 684,60	185,26
—	—	—	38 272,54	—	—	—	—	—	—	—	—	38 272,54	15,10
—	—	—	117 308,52	159,82	—	—	—	—	—	—	—	117 148,70	5,50
—	—	—	290 888,24	159,82	622,58	—	—	—	—	—	—	290 105,84	11,82
—	—	—	17 983,02	—	—	—	—	—	—	—	—	17 983,02	—
578,—	—	—	687 832,68	—	6 300,52	844,31	—	—	—	—	—	680 687,85	452,88
—	—	—	46 200,84	—	—	—	—	—	—	—	—	46 200,84	18,90
—	—	—	2 394,30	—	—	—	—	—	—	—	—	2 394,30	10,68
578,—	—	—	736 427,82	—	6 300,52	844,31	—	—	—	—	—	729 282,99	174,84
7 929,36	—	—	219 396,31	—	—	—	—	—	—	—	—	219 396,31	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. b)	Bedrag van (in Ned.-Indië gevestigden:) naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	(buiten Ned.-In…) naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolge art. 28 (v… zekeraars
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Soerakarta. . .	Europeanen . .	1 268	1	—	3	458 297,14	—	—	90,—	
	Vr. oosterlingen	2 771	—	—	—	43 309,59	—	—	—	—
	Inlanders . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	4 039	1	—	3	501 606,73	—	—	90,—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madioen . . .	Europeanen . .	735	—	—	—	208 788,41	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 384	—	—	—	17 962,10	—	—	—	—
	Inlanders . . .	17 650	—	—	—	99 759,52	—	—	—	—
	Totaal . . .	19 769	—	—	—	326 510,03	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	3	—	—	—	1 419,31	—	—	—	—
Kediri	Europeanen . .	1 573	—	—	14	796 071,69	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 878	—	—	—	71 091,94	—	—	—	—
	Inlanders . . .	37 928	—	—	—	183 513,30	—	—	—	—
	Totaal . . .	43 379	—	—	14	1 050 676,93	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	10	—	—	1	3 319,12	579,11	91,16	—	—
Madoera . . .	Europeanen . .	290	—	—	—	36 431,69	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 096	—	—	—	23 557,10	—	—	—	—
	Inlanders . . .	42 226	—	—	—	155 238,09	—	—	—	—
	Totaal . . .	43 612	—	—	—	215 226,88	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	2	—	—	—	12 751,24	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera .	Europeanen . .	37 195	56	—	103	13 984 927,06	—	—	3 825 833,63	—
	Vr. oosterlingen	91 816	4	—	5	5 440 997,42	—	—	3 052,20	—
	Inlanders . . .	753 472	—	—	—	3 079 106,84	—	—	—	—
	Totaal . . .	882 483	60	—	108	22 505 031,32	—	—	3 828 885,83	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	325	9	25	69	3 517 673,12	1 372 221,86	41 517,71	62 089,03	8 262,

BUITE…

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	In Ned.-Indië gevestigden.	Deelgerechtigden	Verzekeraars.	Alle anderen. b)	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolge art. 28
Sumatra's Westkust	Europeanen . .	1 286	—	—	13	262 586,14	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 747	—	—	—	38 592,64	—	—	—	—
	Inlanders . . .	307 618	—	—	—	1 325 980,70	—	—	—	—
	Totaal . . .	312 651	—	—	13	1 627 159,48	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	16	—	—	3	53 632,12	796	682,50	—	—
Tapanoeli . . .	Europeanen . .	349	—	—	—	55 444,06	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 137	—	—	—	21 853,66	—	—	—	—
	Inlanders . . .	158 357	—	—	—	562 962,17	—	—	—	—
	Totaal . . .	159 843	—	—	—	640 259,89	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—

nslag (a) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:								Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
vestigden:				in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:					buiten Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:				
naar het zuiver inkomen rtt. 30, 33. en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
90,—	—	—	458 477,14	—	17 880,21	184,60	—	—	—	—	—	440 412,33	346,23
—	—	—	43 309,59	—	—	—	—	—	—	—	—	43 309,59	15,99
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90,—	—	—	501 786,73	—	17 880,21	184,60	—	—	—	—	—	483 721,92	119,64
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	208 788,41	—	—	106,17	—	—	—	—	—	208 682,24	283,92
—	—	—	17 962,10	—	—	251,88	—	—	—	—	—	17 710,22	12,78
—	—	—	99 759,52	—	—	—	—	—	—	—	—	99 759,52	5,65
—	—	—	326 510,03	—	—	358,05	—	—	—	—	—	326 151,98	16,49
—	—	—	1 419,31	—	—	—	—	—	—	—	—	1 419,31	—
130,50	—	—	796 202,19	—	18 291,92	1 023,54	—	—	—	—	—	776 886,73	489,53
—	—	—	71 091,94	—	—	21,—	—	—	—	—	—	71 070,94	18,32
—	—	—	183 513,30	—	—	255,44	—	—	—	—	—	183 257,86	4,88
130,50	—	—	1 050 807,43	—	18 291,92	1 299,98	—	—	—	—	—	1 031 215,53	23,76
51 288,93	—	—	55 278,32	—	—	—	—	—	—	—	—	55 278,32	—
—	—	—	36 431,69	—	—	—	—	—	—	—	—	36 431,69	125,62
—	—	—	23 557,10	—	—	—	—	—	—	—	—	23 557,10	21.49
—	—	—	155 238,09	—	—	—	—	—	—	—	—	155 238,09	3,67
—	—	—	215 226,88	—	—	—	—	—	—	—	—	215 226,88	4,93
—	—	—	12 751,24	—	—	—	—	—	—	—	—	12 751,14	—
32 590.50	—	—	19 143 351,19	—	450 608,12	13 110,88	—	—	—	—	—	18 679 632,19	500,07
4 393,—	—	—	5 448 442,62	—	—	397,69	2 113,10	—	—	—	—	5 445 931,83	60,30
—	—	—	3 079 106,84	159,82	—	480,62	12 138,50	—	—	—	—	3 066 327,90	4,05
36 983,50	—	—	27 670 900,65	159,82	450 608,12	13 989,19	14 251,60	—	—	—	—	27 191 891.92	30,92
23 957,38	16 032,34	4 935,64	7 346 689,08	—	—	—	—	—	—	—	—	7 346 689,08	—

EWESTEN.

223,60	—	—	262 809,74	—	11 258,12	406,37	—	—	—	—	—	251 145,25	193,33
—	—	—	38 592,64	—	—	—	—	—	—	—	—	38 592,64	10,29
—	—	—	1 325 980,70	213,30	7,—	45,80	54,70	—	—	—	—	1 325 659,90	4,30
223,60	—	—	1 627 383,08	213,30	11 265,12	452,17	54,70	—	—	—	—	1 615 397,79	5,16
47 414,13	9 580,30	6 487,24	118 592,29	—	—	—	—	—	—	—	—	118 592,29	—
—	—	—	55 444,06	—	1 160,11	28,80	—	—	—	—	—	54 255,15	155,45
—	—	—	21 853,66	64,20	—	—	—	—	—	—	—	21 789,46	19,16
—	—	—	562 962,17	839,60	—	297,32	—	—	—	—	—	561 825,25	3,54
—	—	—	640 259,89	903,80	1 160,11	326,12	—	—	—	—	—	637 869,86	4.—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a)*	Bedrag van [...] in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	buiten Ned.-In[...]: naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolg[...] art. 28 (v[...]zekeraars)
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Benkoelen. . .	Europeanen . .	318	—	—	—	54 169,59	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 641	—	—	—	19 921,32	—	—	—	—
	Inlanders . . .	67 698	—	—	—	298 733,39	—	—	—	—
	Totaal . . .	69 657	—	—	—	372 824,30	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	Europeanen . .	311	—	—	—	55 362,21	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 748	—	—	—	20 632,47	—	—	—	—
	Inlanders . . .	62 156	—	—	—	484 584,62	—	—	—	—
	Totaal . . .	64 215	—	—	—	560 579,30	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang . .	Europeanen . .	505	—	—	14	121 653,37	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 617	—	—	—	18 121,49	—	—	—	—
	Inlanders . . .	210 901	—	—	—	1 330 239,20	—	—	—	—
	Totaal . . .	213 023	—	—	14	1 470 014,06	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djambi	Europeanen . .	82	—	—	—	13 221,93	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 747	—	—	—	32 613,65	—	—	—	—
	Inlanders . . .	44 254	—	—	—	269 888,32	—	—	—	—
	Totaal . . .	47 083	—	—	—	315 723,90	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden .	Europeanen . .	857	—	—	1	175 769,50	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	7 877	—	—	—	85 580,55	—	—	—	—
	Inlanders . . .	24 391	—	—	—	90 888,36	—	—	—	—
	Totaal . . .	33 125	—	—	1	352 238,41	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	9	—	—	2	7 696,42	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra . .	Europeanen . .	3 927	—	—	16	1 350 490,47	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	65 679	—	—	—	454 055,20	—	—	—	—
	Inlanders . . .	233 660	—	—	—	472 650,95	—	—	—	—
	Totaal . . .	303 266	—	—	16	2 277 196,62	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	48	—	—	103	154 311,64	48 918,22	24 415,85	—	—
Riouw en onderhoorigheden .	Europeanen . .	267	—	—	104	50 514,99	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	12 753	—	—	—	253 298,88	—	—	—	—
	Inlanders . . .	14 128	—	—	—	64 246,08	—	—	—	—
	Totaal . . .	27 148	—	—	104	368 059,95	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	1	—	—	—	8 421,27	—	—	—	—

…slag (a) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:								Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
…estigden:				in Ned.-Indië gevestigden ingevolge:					buiten Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:				
…aar het zuiver …komen (…tt. 30, 33 …en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	54 169,59	—	460,93	490,46	—	—	—	—	—	53 218,20	167,35
—	—	—	19 921,32	—	129,60	—	—	—	—	—	—	19 791,72	12,06
—	—	—	298 733,39	—	814,—	173,60	—	—	—	—	—	297 745,79	4,39
—	—	—	372 824,30	—	1 404,53	664,06	—	—	—	—	—	370 755,71	5,32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	55 362,21	150,59	171,45	—	342,89	—	—	—	—	54 697,28	175,87
—	—	—	20 632,47	—	—	—	112,40	—	—	—	—	20 520,07	11,73
—	—	—	484 584,62	—	—	—	58,30	—	—	—	—	484 526,32	7,79
—	—	—	560 579,30	150,59	171.45	—	513,59	—	—	—	—	559 743,67	8,71
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
255,58	—	—	121 908,95	—	—	—	—	—	—	—	—	121 908,95	234,89
—	—	—	18 121,49	—	—	—	—	—	—	—	—	18 121,49	11,20
—	—	—	1 330 239,20	—	—	—	—	—	—	—	—	1 330 239,20	6,30
255,58	—	—	1 470 269,64	—	—	—	—	—	—	—	—	1 470 269,64	6,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	13 221,93	—	103,28	110,92	—	—	—	—	—	13 007,73	158,63
—	—	—	32 613,65	—	—	44,20	—	—	—	—	—	32 569,45	11,85
—	—	—	269 888,32	—	—	15 347,88	—	—	—	—	—	254 540,44	5,75
—	—	—	315 723,90	—	103,28	15 503,—	—	—	—	—	—	300 117,62	6,37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	175 779,50	—	8 167,35	64,93	—	—	—	—	—	167 547,22	195,27
—	—	—	85 580,55	—	—	—	—	—	—	—	—	85 580,55	10,86
—	—	—	90 888,36	—	—	—	—	—	—	—	—	90 888,36	3,72
10	—	—	352 248,41	—	8 167,35	64,93	—	—	—	—	—	344 016,13	10,38
983,93	—	—	29 680,35	—	—	—	—	—	—	—	—	29 680,35	—
773,54	—	—	1 351 264,01	—	126 371,80	1 470,76	—	—	—	—	—	1 223 421,45	310,27
—	—	—	454 055,20	—	—	—	—	—	—	—	—	454 055,20	6,91
—	—	—	472 650,95	—	166,90	—	—	—	—	—	—	472 484,05	20,22
773,54	—	—	2 277 970,16	—	126 538,70	1 470,76	—	—	—	—	—	2 149 960,70	7,08
008,44	126 343,28	50 511,52	3 317 508,95	—	—	—	—	—	1740	—	—	3 315 768,95	—
370,80	—	—	50 885,79	—	3 585,81	—	—	—	—	—	—	47 299,98	127,78
—	—	—	253 298.88	—	626,50	—	—	—	—	—	—	252 672,38	19,82
—	—	—	64 246,08	—	1 547,87	—	—	—	—	—	—	62 698,21	4,48
370,80	—	—	368 430,75	—	5 760,18	—	—	—	—	—	—	362 670,57	13,30
—	—	—	8 421,27	—	—	—	—	—	—	—	—	8 421,27	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-In	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *b*)	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolg art. 28 (v zekeraar
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Banka en onderhoorigheden .	Europeanen . .	290	—	—	—	40 588,51	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	21 654	—	—	—	105 778,04	—	—	—	—
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	21 944	—	—	—	146 366,55	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton. . . .	Europeanen . .	211	—	—	—	41 082,68	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 337	—	—	—	25 409,27	—	—	—	—
	Inlanders . . .	10 478	—	—	—	48 956,14	—	—	—	—
	Totaal . . .	13 026	—	—	—	115 448,09	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo .	Europeanen . .	234	—	—	—	36 439,44	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	25 108	—	—	—	518 127,95	—	—	—	—
	Inlanders . . .	18 088	—	—	—	67 330,21	—	—	—	—
	Totaal . . .	43 430	—	—	—	621 897,60	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo	Europeanen . .	460	—	—	—	103 756,78	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	9 240	—	—	—	100 400,53	—	—	—	—
	Inlanders . . .	79 838	—	—	—	289 554,79	—	—	—	—
	Totaal . . .	89 538	—	—	—	493 712,10	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden .	Europeanen . .	1 198	5	—	—	274 876,22	—	—	68 465	—
	Vr. oosterlingen	6 637	—	—	—	205 240,90	—	—	—	—
	Inlanders . . .	212 696	—	—	—	802 390,25	—	—	—	—
	Totaal . . .	220 531	5	—	—	1 282 507,37	—	—	68 465	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado. . . .	Europeanen . .	522	—	—	—	79 197,21	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 257	—	—	—	57 489,53	—	—	—	—
	Inlanders . . .	74 550	—	—	—	451 868,57	—	—	—	—
	Totaal . . .	78 329	—	—	—	588 555,31	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina . . .	Europeanen . .	739	—	—	—	56 955,99	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 668	—	—	—	25 396,11	—	—	—	—
	Inlanders . . .	52 304	—	—	—	194 727,82	—	—	—	—
	Totaal . . .	54 711	—	—	—	277 079,92	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…lag *a*) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:								Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
…stigden:				in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:					buiten Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:				
…aar het zuiver …komen …t. 30, 33 …n 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	40 588,51	—	552,72	673,19	—	—	—	—	—	39 362,60	135,73
—	—	—	105 778,04	—	—	23,—	—	—	—	—	—	105 755,04	4,88
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	146 366,55	—	552,72	696,19	—	—	—	—	—	145 117,64	6,61
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	41 082,68	—	2 654,97	—	—	—	—	—	—	38 427,71	182,12
—	—	—	25 409,27	—	—	—	—	—	—	—	—	25 409,27	10,87
—	—	—	48 956,14	—	—	—	—	—	—	—	—	43 956,14	4,67
—	—	—	115 448,09	—	2 654,97	—	—	—	—	—	—	112 793,12	8,65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	36 439,44	—	47,69	64,79	—	—	—	—	—	36 326,96	155,24
—	—	—	518 127,95	—	—	555,91	—	—	—	—	—	517 572,04	20,61
—	—	—	67 330,21	—	—	146,40	—	—	—	—	—	67 183,81	3,71
—	—	—	621 897,60	—	47,69	767,10	—	—	—	—	—	621 082,81	14,30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	103 756,78	904,83	—	583,50	—	—	—	—	—	102 268,45	222,32
—	—	—	100 400,53	—	—	—	—	—	—	—	—	100 400 53	10,86
—	—	—	289 554,79	34,21	0,22	21,48	—	—	—	—	—	289 498,88	3,61
—	—	—	493 712,10	939,04	0,22	604,98	—	—	—	—	—	492 167,86	5,49
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	343 341,22	—	24 278,44	384,40	—	—	—	—	—	318 678,38	264,90
—	—	—	205 240,90	—	—	—	—	—	—	—	—	205 240,90	30,92
—	—	—	802 390,25	—	—	—	—	—	—	—	—	802 390,25	3,77
—	—	—	1 350 972,37	—	24 278,44	384,40	—	—	—	—	—	1 326 309,53	6,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	79 197,21	—	2 198,27	—	—	—	—	—	—	76 998,94	147,50
—	—	—	57 489,53	—	—	—	—	—	—	—	—	57 489,53	17,65
—	—	—	451 868,57	—	0,27	—	—	—	—	—	—	451 868,30	6,06
—	—	—	588 555,31	—	2 198,54	—	—	—	—	—	—	586 356,77	7,48
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	56 955,99	6,60	588,98	341,34	—	—	—	—	—	56 019,07	75,79
—	—	—	25 396,11	—	—	—	—	—	—	—	—	25 396,11	15,22
—	—	—	194 727,82	—	—	—	—	—	—	—	—	194 727,82	3,72
—	—	—	277 079,92	6,60	588,98	341,34	—	—	—	—	—	276 143,—	5,04
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-In	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. b)	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar d winst bereke ingevol art. 28 (zekeraa
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Ternate en onderhoorigheden .	Europeanen . .	186	—	—	—	15 237,63	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	672	—	—	—	14 632,39	—	—	—	—
	Inlanders . . .	4 886	—	—	—	20 117,49	—	—	—	—
	Totaal . . .	5 744	—	—	—	49 987,51	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden .	Europeanen . .	275	—	—	—	28 294,93^5	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	275	—	—	—	28 294,93^5	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Europeanen . .	144	—	—	1	18 559,62	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	4 266	—	—	—	59 014,81	—	—	—	—
	Inlanders . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	4 410	—	—	1	77 574,43	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieuw-Guinea .	Europeanen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2	—	—	—	30,80	—	—	—	—
	Inlanders . . .	3 854	—	—	—	33 972,42	—	—	—	—
	Totaal . . .	3 856	—	—	—	34 003,22	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	Europeanen . .	12 161	5	—	149	2 834 201,27^5	—	—	68 465,—	—
	Vr. oosterlingen	173 787	—	—	—	2 056 190,19	—	—	—	—
	Inlanders . . .	1 579 857	—	—	—	6 809 091,48	—	—	—	—
	Totaal . . .	1 765 805	5	—	149	11 699 482,94^5	—	—	68 465,—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	74	—	—	108	224 061,45	49 714,22	25 098,35	—	—

…nslag *a*) voor:				Ontheffingen voor:									
…vestigden:			Totaal bedrag van den aanslag.	in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:					buiten Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:			Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
naar het zuiver inkomen …rtt. 30, 33 en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	15 237,63	—	210,68	—	—	—	—	—	—	15 026,95	80,79
—	—	—	14 632,39	—	—	957,20	—	—	—	—	—	13 675,19	20,35
—	—	—	20 117,49	—	—	—	—	—	—	—	—	20 117,49	4,11
—	—	—	49 987,51	—	210,68	957,20	—	—	—	—	—	48 819,63	8,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102,83
—	—	—	28 294,93^{5}	—	—	14,40	—	—	—	—	—	28 280,53^{5}	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	28 294,93^{5}	—	—	14,40	—	—	—	—	—	28 280,53^{5}	102,83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,15	—	—	18 562,77	—	117,90	—	—	—	—	—	—	18 444,87	119,—
—	—	—	59 014,81	—	—	—	—	—	—	—	—	59 014,81	13,83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,15	—	—	77 577,58	—	117,90	—	—	—	—	—	—	77 459,68	14,31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	30,80	—	—	—	—	—	—	—	—	30,80	15,40
—	—	—	33 972,42	—	—	—	—	—	—	—	—	33 972,42	8,81
—	—	—	34 003,22	—	—	—	—	—	—	—	—	34 003,22	8,81
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 636,67	—	—	2 904 302,94^{5}	1 062,02	181 928,50	4 633,86	342,89	—	—	—	—	2 716 335,67^{5}	220,57
—	—	—	2 056 190,19	64,20	756,10	1 580,31	112,40	—	—	—	—	2 053 677,18	11,81
—	—	—	6 809 091,48	1 087,11	2 536,26	16 032,48	113,—	—	—	—	—	6 789 322,63	4,29
1 636,67	—	—	11 769 584,61^{5}	2 213,33	185 220,86	22 246,65	568,29	—	—	—	—	11 559 335,48^{5}	6,54
…32 406,50	135 923,58	56 998,76	3 474 202,86	—	—	—	—	—	1740,—	—	—	3 472 462,86	—

III*b*. Inkomstenbelasting ove

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van d				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-Ind	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *b)*	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolge art. 28 (ve zekeraars)
JAVA E										
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Bantam . . .	Europeanen . .	140	—	—	—	27 873,94	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 133	—	—	—	13 045,61	—	—	—	—
	Inlanders . . .	16 051	—	—	—	67 073,04	—	—	—	—
	Totaal . . .	17 324	—	—	—	107 992,59	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia. . . .	Europeanen . .	1 819	63	—	—	1 270 199,85	—	—	6 451,54	—
	Vr. oosterlingen	20 329	—	—	—	386 639,21	—	—	—	—
	Inlanders . . .	35 842	—	—	—	197 604,87	—	—	—	—
	Totaal . . .	57 990	63	—	—	1 854 443,93	—	—	6 451,54	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	1	—	—	1	5 312,92	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen . .	Europeanen . .	3 468	—	—	9	738 133,81	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	8 003	—	—	—	124 730,07	—	—	—	—
	Inlanders . . .	73 607	—	—	—	248 372,73	—	—	—	—
	Totaal . . .	85 078	—	—	9	1 111 236,61	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	8	—	—	2	109 279,53	—	—	—	—
Cheribon . . .	Europeanen . .	320	—	—	1	291 880,46	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	4 390	—	—	—	421 432,12	—	—	—	—
	Inlanders . . .	35 703	—	—	—	138 050,61	—	—	—	—
	Totaal . . .	40 413	—	—	1	851 363,19	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan . .	Europeanen . .	513	—	—	1	470 020,40	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 572	—	—	—	81 640,90	—	—	—	—
	Inlanders . . .	61 170	—	—	—	212 070,15	—	—	—	—
	Totaal . . .	65 255	—	—	1	763 731,45	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	2	—	—	—	159,59	—	—	—	—
Semarang . . .	Europeanen . .	2 958	—	—	16	823 019,52	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	8 842	—	—	—	217 119,04	—	—	—	—
	Inlanders . . .	72 557	—	—	—	324 388,30	—	—	—	—
	Totaal . . .	84 357	—	—	16	1 364 526,86	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	70	—	—	6	225 667,27	—	—	—	—

a) De gegevens in dezen staat betreffende den toestand op 31 December 1921 geven nog geen juist beeld van de belasting, aangezien als gevolg van de invoering der heffing eerst met ingang van achtereenvolgens 13 September 1920 voor physieke personen (Ind. St. 1920 n°. 678) en 19 Mei 1921 voor de overige belastingplichtigen (Ind. St. 1921 n°. 312) de aanslag over het jaar 1921 op 31 December van dat jaar nog in vollen gang was. Naar den stand op ult. Augustus 1922 beliep de aanslag (met inbegrip van den voorloopigen, opgelegd ingevolge Ind. St. 1921 n°. 770) voor physieke personen f 44 224 156 en voor de overigen f 75 433 454.

921 (voorloopige opgaven).

nslag a) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:					Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
vestigden:				in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:						
naar het zuiver inkomen rtt. 30, 33 en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
IADOERA.										
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	27 873,94	—	352,81	—	—	—	27 521,13	196,58
—	—	—	13 045,61	—	—	—	—	—	13 045,61	11.51
—	—	—	67 073,04	—	—	—	—	—	67 073,04	4,18
—	—	—	107 992,59	—	352,81	—	—	—	107 639,78	6.21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1 276 651,39	—	105 132,46	163,39	—	—	1 171 355,54	622,40
—	—	—	386 639,21	—	—	—	—	—	386 639,21	19,02
—	—	—	197 604,87	—	—	—	—	—	197 604,87	5,60
—	—	—	1 860 895,47	—	105 132.46	163,39	—	—	1 755 599,62	30.56
—	—	94 117,65	99 430,57	—	—	—	—	—	99 430.57	—
565,90	—	—	738 699,71	—	45 435,24	813,46	—	61,80	692 389,21	199,13
—	—	—	124 730,07	—	—	—	—	—	124 730,07	15,58
—	—	—	248 372.73	—	—	—	—	—	248 372,73	3,37
565,90	—	—	1 111 802,51	—	45 435,24	813,46	—	61,80	1 065 492,01	12.52
39 097,50	—	—	148 376,58	—	—	78 465,11	—	—	69 911,47	—
18,—	—	—	291 898,46	—	3 300,69	149,—	—	—	288 448,77	898,59
—	—	—	421 432,12	—	—	—	—	—	421 432,12	95,99
—	—	—	138 050,61	—	—	—	—	—	138 050,61	3,86
18,—	—	—	851 381,19	—	3 300,69	149,—	—	—	847 931,50	20,98
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30,—	—	—	470 050,40	—	289,53	75,—	—	—	469 685,87	912,01
—	—	—	81 640.90	—	—	—	—	—	81 640,90	22,08
—	—	—	212 070,15	—	—	—	—	—	212 070.15	3,66
30,—	—	—	763 761.45	—	289,53	75,—	—	—	763 396.92	12.27
—	—	—	159,59	—	—	—	—	—	159,59	—
724,50	—	—	823 744.02	—	48 278.22	698,35	—	—	774 767.45	260.51
—	—	—	217 119,04	—	—	—	—	—	217 119,04	24.55
—	—	—	324 388,30	—	57,80	—	—	—	324 330.50	4.47
724,50	—	—	1 365 251,36	—	48 336,02	698,35	—	—	1 316 216,99	15,60
7 574,09	39 890,97	10 486,75	823 619,08	—	—	—	—	—	823 619.08	—

b) Hieronder de onderscheidenlijk krachtens art. 1 *i* en art. 78 der belastingverordening (Ind. St. 1921 n°. 312) aangeslagen firma's, maatschappijen, reederijen, kongsi's en rondreizenden.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van d				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-In	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. b)	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolge art. 28 (ve zekeraars)
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Rembang . . .	Europeanen . .	603	—	—	—	166 648,59	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 779	—	—	—	32 194,23	—	—	—	—
	Inlanders . . .	15 902	—	—	—	62 709,—	—	—	—	—
	Totaal . . .	18 284	—	—	—	261 551,82	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	2	—	—	—	1 636,22	—	—	—	—
Soerabaja . .	Europeanen . .	3 176	32	—	4	2 179 043,92	—	—	19 027,50	—
	Vr. oosterlingen	4 358	4	—	5	771 425,64	—	—	2 771,20	—
	Inlanders . . .	71 892	—	—	—	292 792,20	—	—	—	—
	Totaal . . .	79 426	36	—	9	3 243 261,76	—	—	21 798,70	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	63	—	—	18	177 418,41	—	—	—	—
Pasoeroean . .	Europeanen . .	2 258	—	—	22	1 204 265,24	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 157	—	—	—	41 185,10	—	—	—	—
	Inlanders . . .	63 963	—	—	—	225 150,17	—	—	—	—
	Totaal . . .	68 378	—	—	22	1 470 600,51	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	2	—	—	2	328,26	—	—	—	—
Besoeki. . . .	Europeanen . .	986	—	—	2	688 148,88	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 186	—	—	—	41 928,49	—	—	—	—
	Inlanders . . .	32 725	—	—	—	156 327,98	—	—	—	—
	Totaal . . .	36 897	—	—	2	886 405,35	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banjoemas . .	Europeanen .	327	—	—	—	238 678,10	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 976	—	—	—	25 915,07	—	—	—	—
	Inlanders . . .	21 987	—	—	—	113 393,70	—	—	—	—
	Totaal . . .	24 290	—	—	—	377 986,87	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe	Europeanen . .	531	—	—	2	187 098,30	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 910	—	—	—	28 027,41	—	—	—	—
	Inlanders . . .	15 436	—	—	—	83 385,07	—	—	—	—
	Totaal . . .	17 877	—	—	2	298 510,78	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	6	—	—	—	4 857,74	—	—	—	—
Djokjakarta . .	Europeanen . .	1 280	—	—	18	1 217 969,87	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 184	—	—	—	17 820,37	—	—	—	—
	Inlanders . . .	1 618	—	—	—	12 472,30	—	—	—	—
	Totaal . . .	5 082	—	—	18	1 248 262,54	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	5	—	—	1	114 881,28	53,41	136,50	—	—

…slag a) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:					Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
…estigden:				in Ned.-Indië gevestigden ingevolge:						
…aar het zuiver …komen …tt. 30, 33 en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	166 648,59	—	9 560,10	1 175,21	—	—	155 913,28	259,42
—	—	—	32 194,23	—	—	—	—	—	32 194,23	13.93
—	—	—	62 709,—	—	—	—	—	—	62 709,—	3,94
—	—	—	261 551,82	—	9 560,10	1 175,21	—	—	250 816,51	13,33
—	—	—	1 636,22	—	—	—	—	—	1 636,22	—
468,—	—	—	2 198 539,42	—	157 049,36	1 522,75	—	—	2 039 967,31	635,11
2 461,—	—	—	776 657,84	—	3,50	—	532,37	—	776 121,97	177,72
—	—	—	292 792,20	—	85,78	42,—	7,20	—	292 657,22	4,07
2 929,—	—	—	3 267 989,46	—	157 138,64	1 564,75	539,57	—	3 108 746,50	39.12
54 617,77	—	—	2 232 036,18	—	—	—	—	—	2 232 036,18	—
965,10	—	—	1 205 230,34	—	20 261,33	44,44	—	—	1 184 924,57	519,70
—	—	—	41 185,10	—	—	—	—	—	41 185,10	19,09
—	—	—	225 150,17	—	—	—	—	—	225 150,17	3,52
965,10	—	—	1 471 565,61	—	20 261,33	44,44	—	—	1 451 259,84	21,22
12 435,81	—	—	12 764,07	—	—	—	—	—	12 764,07	—
90,60	—	—	688 239,48	—	79 266,35	—	—	—	608 973,13	616,37
—	—	—	41 928,49	—	—	—	—	—	41 928,49	13,16
—	—	—	156 327,98	—	—	—	—	—	156 327,98	4,77
90,60	—	—	886 495,95	—	79 266,35	—	—	—	807 229,60	21,88
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	238 678,10	—	22 924,90^{5}	—	—	—	215 753,19^{5}	659,79^{5}
—	—	—	25 915,07	—	—	27,90	—	—	25 887,17	13,31
—	—	—	113 393,70	—	—	498,30	—	—	112 895,40	5,83
—	—	—	377 986,87	—	22 924,90^{5}	526,20	—	—	354 535,76^{5}	16,40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
157,20	—	—	187 255,50	—	4 083,08	23,28	—	—	183 149,14	343,62
—	—	—	28 027,41	—	37,35	—	—	—	27 990,06	14,65
—	—	—	83 385,07	—	48,84	—	—	—	83 336,23	5,40
157,20	—	—	298 667,98	—	4 169,27	23,28	—	—	294 475,43	16,47
—	—	—	4 857,74	—	—	—	—	—	4 857,74	—
407,70	—	—	1 218 377,57	—	23 819,33	810,93	—	—	1 193 747,31	919,68
—	—	—	17 820,37	—	—	—	—	—	17 820.37	8,16
—	—	—	12 472,30	—	—	—	—	—	12 472,30	7.71
407,70	—	—	1 248 670,24	—	23 819,33	810,93	—	—	1 224 039,98	240.01
39 374,44	—	—	454 445,63	—	—	—	—	—	454 445,63	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-I	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *b)*	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst bereken ingevolg art. 28 (v zekeraar
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Soerakarta . . .	Europeanen . .	1 082	—	—	27	759 355,42	—	—	—	
	Vr. oosterlingen	2 840	—	—	—	42 870,93	—	—	—	—
	Inlanders . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	3 922	—	—	27	802 226,35	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madioen . . .	Europeanen . .	574	—	—	6	198 920,87	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 504	—	—	—	16 807,39	—	—	—	—
	Inlanders . . .	19 118	—	—	—	116 476,43	—	—	—	—
	Totaal . . .	21 196	—	—	6	332 204,69	—	—	—	—
	Naaml venn. en andere lichamen	3	—	—	—	824,38	—	—	—	—
Kediri	Europeanen . .	1 058	—	—	1	601 246,31	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 179	—	—	—	57 054,52^{5}	—	—	—	—
	Inlanders . . .	9 242	—	—	—	95 538,99	—	—	—	—
	Totaal . . .	13 479	—	—	1	753 839,82^{5}	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	11	—	—	1	2 721,66	481,44	80.18	—	—
Madoera . . .	Europeanen . .	193	—	—	—	24 270,40	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	739	—	—	—	8 725,79	—	—	—	—
	Inlanders . . .	11 795	—	—	—	56 133,74	—	—	—	—
	Totaal . . .	12 727	—	—	—	89 109,93	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	2	—	—	—	24 845,68	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera .	Europeanen . .	21 286	95	—	109	11 086 773,88	—	—	25 479,04	—
	Vr. oosterlingen	72 081	4	—	5	2 328 561,89^{5}	—	—	2 771,20	—
	Inlanders . . .	568 608	—	—	—	2 401 919,28	—	—	—	—
	Totaal . . .	661 975	99	—	114	15 817 255,05^{5}	—	—	28 250,24	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	175	—	—	31	667 932,94	534,85	216,68	—	—

BUITE

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	In Ned.-Indië gevestigden.	Deelgerechtigden	Verzekeraars.	Alle anderen.	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst bereken ingevolg art. 28
Sumatra's Westkust	Europeanen . .	1 052	—	—	3	228 559,11	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 833	—	—	—	25 508,68	—	—	—	—
	Inlanders . . .	301 853	—	—	—	1 285 156,46	—	—	—	—
	Totaal . . .	306 738	—	—	3	1 539 224,25	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	10	—	—	2	24 137,65	—	—	—	—
Tapanoeli . . .	Europeanen . .	245	—	—	—	30 512,67	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 308	—	—	—	27 808,55	—	—	—	—
	Inlanders . . .	169 025	—	—	—	612 612,49	—	—	—	—
	Totaal . . .	170 578	—	—	—	670 933,71	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—

...slag (a) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:					Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
...estigden:				in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:						
naar het zuiver inkomen (artt. 30. 33, en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
551,30	—	—	759 906,72	—	121 664,43	198,17	—	—	638 044,12	575,33
—	—	—	42 870,93	—	—	—	—	—	42 870,93	15,09^{5}
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
551,30	—	—	802 777,65	—	121 664,43	198,17	—	—	680 915,05	172.43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
170.40	—	—	199 091,27	—	657,18	—	—	—	198 434,09	342,13
—	—	—	16 807,39	—	—	—	—	—	16 807,39	11.17
—	—	—	116 476,43	—	—	—	—	—	116 476,43	6.09
170.40	—	—	332 375,09	—	657,18	—	—	—	331 717,91	15.65
—	—	—	824,38	—	—	—	—	—	824,38	—
4,80	—	—	601 251,11	—	8 715,60	1 410,57	527,30	—	590 597,64	557,69
—	—	—	57 054,52^{5}	—	—	—	—	—	57 054,52^{5}	17.95
—	—	—	95 538,99	—	—	—	—	—	95 538,99	4.96
4,80	—	—	753 844,62^{5}	—	8 715.60	1 410,57	527,30	—	743 191,15^{5}	31.65
787,53	—	—	4 070,81	—	—	—	—	—	4 070,81	—
—	—	—	24 270,40	—	—	—	—	—	24 270,40	125.75
—	—	—	8 725,79	—	—	—	—	—	8 725,79	11.81
—	—	—	56 113,74	—	—	—	—	—	56 113,74	4.76
—	—	—	89 109,93	—	—	—	—	—	89 109,93	7,—
—	—	—	24 845,68	—	—	—	—	—	24 845,68	—
4 153,50	—	—	11 116 406,42	—	650 790,61^{5}	7 084,55	527,30	61,80	10 457 942,15^{5}	486,64
2 461,—	—	—	2 333 794,09^{5}	—	40,85	27,90	532,37	—	2 333 192,97^{5}	32.38
—	—	—	2 401 919,28	—	192,42	540,30	7,20	—	2 401 179,36	4.24
6 614,50	—	—	15 852 119,79^{5}	—	651 023,88^{5}	7 652,75	1 066,87	61,80	15 192 314.49	23.04
...93 886,69	39 890,97	104 604,40	3 807 066,53	—	—	78 465,11	—	—	3 728 601,42	—
...EWESTEN.										
66,—	—	—	228 625,11	—	15 984,01	30,80	—	—	212 610,30	209,11
—	—	—	25 508,68	7,—	—	—	—	—	25 501,68	6.65
—	—	—	1 285 156,46	13,51	—	—	30,—	—	1 285 112,95	4.26
66,—	—	—	1 539 290,25	20,51	15 984,01	30.80	30,—	—	1 523 224,93	4.96
66 960,92	—	—	91 098,57	—	—	—	—	—	91 098,57	—
—	—	—	30 512,67	—	178,45	—	—	—	30 334,22	123,81
—	—	—	27 808,55	—	—	13,60	—	—	27 794.95	21.27
—	—	—	612 612,49	—	—	143.23	—	—	612 469.26	3,62
—	—	—	670 933,71	—	178,45	156,83	—	—	670 598.43	3,93
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Aantal aangeslagenen. Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Aantal aangeslagenen. Buiten Ned.-Indië gevestigden. Verzekeraars.	Aantal aangeslagenen. Buiten Ned.-Indië gevestigden. Alle anderen. *b)*	Bedrag van d… in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	in Ned.-Indië gevestigden: naar de extra winst (art. 22).	in Ned.-Indië gevestigden: naar de overwinst (art. 26).	buiten Ned.-In… naar het zuiver inkomen (art. 27).	buiten Ned.-In… naar de winst berekend ingevolge art. 28 (ve… zekeraars)
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Benkoelen . . .	Europeanen . .	302	—	—	—	79 007,58[5]	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 552	—	—	—	21 431,13	—	—	—	—
	Inlanders . . .	69 766	—	—	—	333 113,88	—	—	—	—
	Totaal . . .	71 620	—	—	—	433 552,59[5]	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	Europeanen . .	258	—	—	—	55 365,68	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 361	—	—	—	17 841,07	—	—	—	—
	Inlanders . . .	59 260	—	—	—	456 598,26	—	—	—	—
	Totaal . . .	60 879	—	—	—	529 805,01	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang . .	Europeanen . .	422	—	—	12	138 395,99	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 236	—	—	—	19 231,11	—	—	—	—
	Inlanders . . .	133 600	—	—	—	852 364,51	—	—	—	—
	Totaal . . .	135 258	—	—	12	1 009 991,61	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djambi	Europeanen . .	85	—	—	—	13 752,96	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	293	—	—	—	2 063,27	—	—	—	—
	Inlanders . . .	42 736	—	—	—	188 031,69	—	—	—	—
	Totaal . . .	43 114	—	—	—	203 847,92	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden .	Europeanen . .	696	—	—	1	170 234,80	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 847	—	—	—	43 027,09	—	—	—	—
	Inlanders . . .	17 429	—	—	—	88 917,04	—	—	—	—
	Totaal . . .	21 972	—	—	1	302 178,93	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	9	—	—	2	5 182,87	695,25	—	—	—
Oostkust van Sumatra . .	Europeanen . .	2 239	—	—	—	983 635,63	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	48 502	—	—	—	313 388,63	—	—	—	—
	Inlanders . . .	193 077	—	—	—	601 421,61	—	—	—	—
	Totaal . . .	243 818	—	—	—	1 898 445,87	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	20	—	—	32	78 869,55	9 004,03	6 205,66	—	—
Riouw en onderhoorigheden .	Europeanen . .	222	—	—	32	57 252,98	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	12 102	—	—	—	166 268,66	—	—	—	—
	Inlanders . . .	22 449	—	—	—	80 361,71[5]	—	—	—	—
	Totaal . . .	34 773	—	—	32	303 883,35[5]	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	1	—	—	—	11 894,51	—	—	—	—

…lag (a) voor:			Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:					Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
…stigden:				in Ned.-Indië gevestigden ingevolge:						
…aar het zuiver …komen …t. 30, 33 …n 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	79 007,58^{5}	—	—	994,20	—	—	78 013,38^{5}	258,32
—	—	—	21 431,13	—	—	193,20	—	—	21 237,93	13,68
—	—	—	333 113,88	—	—	571,69	—	—	332 542,19	4.77
—	—	—	433 552,59^{5}	—	—	1 759,09	—	—	431 793,50^{5}	6.03
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	55 365,68	1 237,47	17,12	67,59	91,50	—	53 952,—	209,11
—	—	—	17 841,07	—	—	—	—	—	17 841,07	13,11
—	—	—	456 598,26	—	—	—	—	—	456 598,26	7,70
—	—	—	529 805,01	1 237,47	17,12	67,59	91,50	—	528 391,33	8,68
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90,20	—	—	138 486,19	—	2 250,30	105,64	—	—	136 130,25	313,66
—	—	—	19 231,11	—	—	—	—	—	19 231,11	15,55
—	—	—	852 364,51	—	—	—	—	—	852 364,51	6,37
90,20	—	—	1 010 081,81	—	2 250,30	105,64	—	—	1 007 725,87	7,45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	13 752,96	—	180,60	—	—	—	13 572,36	159,675
—	—	—	2 063,27	—	—	—	—	—	2 063,27	7,04
—	—	—	188 031,69	—	—	—	—	—	188 031,69	4,40
—	—	—	203 847,92	—	180,60	—	—	—	203 667,32	4,72
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	—	—	170 273,80	—	15 056,79	271,—	—	—	154 946,01	222,30
—	—	—	43 027 09	—	—	—	—	—	43 027,09	11,18
—	—	—	88 917,04	—	—	—	—	—	88 917,04	5,10
39	—	—	302 217,93	—	15 056,79	271,—	—	—	286 890,14	13,06
6 884,25	—	—	32 762,37	—	—	—	—	—	32 762,37	—
—	—	—	983 635,63	—	47 142,43	467,73	—	—	936 025,47	418,05^{5}
—	—	—	313 388,63	—	—	—	—	—	313 388,63	6,46
—	—	—	601 421,61	—	—	—	—	—	601 421,61	3,11^{5}
—	—	—	1 898 445,87	—	47 142,43	467,73	—	—	1 850 835,71	—
6 855,86	102 162,42	242 734,—	3 025 831,52	—	—	—	—	—	3 025 831,52	—
114,—	—	—	57 366,98	—	4 141,79^{5}	—	—	—	53 225,18^{5}	209,55
—	—	—	166 268,66	—	57,60	—	—	—	166 211,06	13,74
—	—	—	80 361,71^{5}	—	1 225,73^{5}	—	—	—	79 135,98	3,53
114,—	—	—	303 997,35^{5}	—	5 425,13	—	—	—	298 572,22^{5}	8,58
—	—	—	11 894,51	—	—	—	—	—	11 894,51	—

W

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen: In Ned.-Indië gevestigden.	Aantal aangeslagenen: Buiten Ned.-Indië gevestigden: Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Aantal aangeslagenen: Buiten Ned.-Indië gevestigden: Verzekeraars.	Aantal aangeslagenen: Buiten Ned.-Indië gevestigden: Alle anderen. b)	Bedrag van […]: in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	Bedrag van […]: in Ned.-Indië gevestigden: naar de extra winst (art. 22).	Bedrag van […]: in Ned.-Indië gevestigden: naar de overwinst (art. 26).	Bedrag van […]: buiten Ned.-In[…]: naar het zuiver inkomen (art. 27).	Bedrag van […]: buiten Ned.-In[…]: naar de winst bereke[…] ingevo[…] art. 28 (v[…]zekeraar[…])
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Banka en onderhoorigheden .	Europeanen . .	247	—	—	—	47 485,93	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	37 527	—	—	—	248 385,66	—	—	—	—
	Inlanders . . .	21 159	—	—	—	102 176,12	—	—	—	—
	Totaal . . .	58 933	—	—	—	398 047,71	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton. . . .	Europeanen . .	217	—	—	—	56 367,68	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 691	—	—	2	19 562,48	—	—	—	—
	Inlanders . . .	10 623	—	—	—	50 775,19	—	—	—	—
	Totaal . . .	12 531	—	—	2	126 705,35	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo .	Europeanen . .	245	—	—	—	46 278,81	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	25 042	—	—	—	388 031,49	—	—	—	—
	Inlanders . . .	15 609	—	—	—	55 146,23	—	—	—	—
	Totaal . . .	40 896	—	—	—	489 456,54	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo	Europeanen . .	960	—	—	—	298 225,45^{5}	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	4 201	—	—	—	60 315,62	—	—	—	—
	Inlanders . . .	176 742	—	—	—	5 606,71	—	—	—	—
	Totaal . . .	181 903	—	—	—	919 212,07^{5}	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden .	Europeanen . .	580	—	—	2	124 761,32	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	6 440	—	—	—	62 156,62	—	—	—	—
	Inlanders . . .	172 627	—	—	—	709 254,07	—	—	—	—
	Totaal . . .	179 647	—	—	2	896 172,01	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado. . . .	Europeanen . .	465	—	—	—	70 305,31	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	3 246	—	—	—	43 812,04	—	—	—	—
	Inlanders . . .	78 378	—	—	—	412 852,07	—	—	—	—
	Totaal . . .	82 089	—	—	—	526 969.42	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina . . .	Europeanen . .	587	—	—	—	49 710,24	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 562	—	—	—	28 050,26	—	—	—	—
	Inlanders . . .	50 917	—	—	—	189 287,52	—	—	—	—
	Totaal . . .	53 066	—	—	—	267 048,02	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[aan]slag a) voor: [gev]estigden: [n]aar het zuiver [i]nkomen [(a]rtt. 30, 33 en 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge: art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.	Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	47 485,93	—	3 430,80	178,—	—	—	43 877,13	177,64
—	—	—	248 385,66	—	—	—	—	—	248 385,66	6,61
—	—	—	102 176,12	—	—	—	—	—	102 176,12	4.82
—	—	—	398 047,71	—	3 430,80	178,—	—	—	394 438,91	6,7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	56 367,68	—	4 635,17	—	—	—	51 732,51	238,40
—	—	—	19 610,48	—	—	—	—	—	19 610,48	11,59^{5}
—	—	—	50 775,19	—	—	—	—	—	50 775,19	4,78
—	—	—	126 753,35	—	4 635,17	—	—	—	122 118,18	9,74^{5}
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	46 278,82	—	2 729,93	311,50	—	—	43 237,39	176,48
—	—	—	388 031,49	—	—	—	—	—	388 031,49	15,49^{5}
—	—	—	55 146,23	—	—	—	—	—	55 146,23	3,53
—	—	—	489 456,54	—	2 729,93	311,50	—	—	486 415,11	11,89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	298 225,45^{5}	—	7 822,04	118.—	—	—	290 285.41^{5}	299,82
—	—	—	60 315,62	—	—	—	—	—	60 315 62	14,36
—	—	—	560 671,—	—	—	—	—	—	560 671,—	3.24
—	—	—	919 212,07^{5}	—	7 822,04	118,—	—	—	911 272,03^{5}	5,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	125 003,63	—	3 623,33	62,—	—	—	121 318.30	208.45
—	—	—	62 156,62	—	—	—	—	—	62 156.62	9,65
—	—	—	709 254,07	—	—	—	—	—	709 254,07	4.11
—	—	—	896 414,32	—	3 623,33	62.—	—	—	892 728,99	4.97
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	70 305,31	—	2 070,84	—	—	—	68 234.47	146.74
—	—	—	43 812,04	—	—	—	—	—	43 812.04	13.49
—	—	—	412 852,07	—	—	—	—	—	412 852,07	5.27
—	—	—	526 969.42	—	2 070,84	—	—	—	524 898.58	6,39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	49 710,24	396,08	1 586,53	469,94	—	—	47 257.69	80,52
—	—	—	28 050.26	—	—	—	—	—	28 050.26	17.95
—	—	—	189 287.52	—	—	—	—	—	189 287.52	3.71
—	—	—	267 048.02	396,08	1 586.53	469.94	—	—	264 595.47	4.98
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.				Bedrag van				
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:			buiten Ned.-Ind	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *b)*	naar het zuiver inkomen (artt. 18 en 21).	naar de extra winst (art. 22).	naar de overwinst (art. 26).	naar het zuiver inkomen (art. 27).	naar de winst berekend ingevolg art. 28 (ve zekeraars
						guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Ternate en onderhoorigheden .	Europeanen . .	188	—	—	—	21 395,92	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	389	—	—	—	5 918,17	—	—	—	—
	Inlanders . . .	2 721	—	—	—	10 698,14	—	—	—	—
	Totaal . . .	3 298	—	—	—	38 012,23	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden .	Europeanen . .	222	—	—	—	26 191,43	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	1 533	—	—	—	29 905,60	—	—	—	—
	Inlanders . . .	2 701	—	—	—	20 242,40	—	—	—	—
	Totaal . . .	4 456	—	—	—	76 339,43	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Europeanen . .	131	—	—	1	26 353,03	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	2 082	—	—	34	40 753,27	—	—	—	—
	Inlanders . . .	146 426	—	—	—	274 299,27	—	—	—	—
	Totaal . . .	148 639	—	—	35	341 405,57	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieuw-Guinea .	Europeanen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	127	—	—	—	6 463,—	—	—	—	—
	Inlanders . . .	1 730	—	—	—	15 176,40	—	—	—	—
	Totaal . . .	1 857	—	—	—	21 639,40	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitengewesten	Europeanen . .	9 363	—	—	51	2 523 792,54	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	157 874	—	—	36	1 569 922,40	—	—	—	—
	Inlanders . . .	1 688 828	—	—	—	6 899 156,065	—	—	—	—
	Totaal . . .	1 856 065	—	—	87	10 992 871,005	—	—	—	—
	Naaml. venn. en andere lichamen	40	—	—	36	120 084,58	9 699,28	6 205,66	—	—

...slag *a*) voor:				Ontheffingen voor:						
...estigden:			Totaal bedrag van den aanslag.	in Ned.-Indië gevestigden, ingevolge:					Werkelijk te heffen bedrag.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd.
...aar het zuiver ...komen ...t. 30, 33 ...n 78).	naar de extra winst (art. 31).	naar de overwinst (art. 32).		art. 82.	art. 83 (1).	art. 83 (4).	art. 84.	art. 85.		
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
—	—	—	21 395,92	—	91,24	695,45^{5}	—	—	20 609,22^{5}	109,62
—	—	—	5 918,17	—	—	—	—	—	5 918.17	15,21
—	—	—	10 698,14	—	—	—	—	—	10 698,14	3,93
—	—	—	38 012,23	—	91,24	695,45^{5}	—	—	37 225,53^{5}	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	26 191,43	—	97,19^{5}	482,22	—	—	25 612,01^{5}	115,37
—	—	—	29 905,60	—	—	—	—	—	29 905,60	19,50
—	—	—	20 242,40	—	—	—	—	—	20 242,40	7,49
—	—	—	76 339,43	—	97,19^{5}	482,22	—	—	75 760,01^{5}	17,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,15	—	—	26 356,18	272,97	—	—	—	—	26 083,21	199,11
140,10	—	—	40 893,37	8,40	—	—	—	—	40 893,37	16,94
—	—	—	274 299,27	—	—	—	—	—	274 290.87	1.87
143,25	—	—	341 548,82	281,37	—	—	—	—	341 267,45	2.29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	6 463,—	—	—	—	—	—	6 463,—	50.90
—	—	—	15 176,40	—	—	—	—	—	15 176,40	8,77
—	—	—	21 639,40	—	—	—	—	—	21 639,40	11,65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
554.66	—	—	2 524 347,20	1 906,52	111 038,57	4 254,07^{5}	91.50	—	2 407 056.53^{5}	255.69
188.10	—	—	1 570 110,50	15,40	57,60	206,80	—	—	1 569 830,70	9,92
—	—	—	6 899 156,06^{5}	13,51	1 225,73^{5}	714,92	30,—	—	6 897 171.90	4.08
742.76	—	—	10 993 613,76^{5}	1 935,43	112 321,90^{5}	5 175,79^{5}	121,50	—	10 874 059.13^{5}	5.86
0 701,03	102 162,42	242 734,—	3 161 586,97	—	—	—	—	—	3 161 586.97	—

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	otaal.
Bantam.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	240
		Vreemde oosterlingen	—	46	1	5	20	22	80	1 550
		Inlanders.	—	6 044	1 747	2 159	818	581	944	2 126
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	6 090	1 748	2 164	838	603	1 024	3 916
Batavia.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	3	3	1	1	2	1 197
		Vreemde oosterlingen	—	838	100	135	231	129	151	3 434
		Inlanders.	—	16 592	2 923	4 135	5 186	2 524	2 593	3 083
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	25
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	17 431	3 026	4 273	5 418	2 654	2 746	7 739
Preanger-Regentschappen .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	1	1	1	1	4 263
		Vreemde oosterlingen	—	157	5	24	27	40	42	8 358
		Inlanders.	—	43 939	15 786	13 364	5 380	4 343	6 508	1 282
	Buiten „ „	Europeanen	—	2	—	—	—	—	—	2
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	44 101	15 792	13 389	5 408	4 384	6 551	3 905
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	2	646
		Vreemde oosterlingen	—	768	163	214	210	114	230	5 346
		Inlanders.	—	16 446	3 150	2 923	1 562	1 179	1 654	1 622
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	17 214	3 313	3 137	1 772	1 293	1 886	7 615
Pekalongan . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	—	1	—	1	1 049
		Vreemde oosterlingen	—	210	20	34	29	20	24	3 755
		Inlanders.	—	20 793	5 321	3 222	3 015	828	3 622	8 047
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	6
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	21 004	5 342	3 256	3 075	848	3 647	2 857
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	9	3	6	6	—	2	3 648
		Vreemde oosterlingen	—	364	60	67	56	43	96	8 378
		Inlanders.	—	12 762	2 804	4 809	2 711	2 455	1 830	0 961
	Buiten „ „	Europeanen	—	16	—	—	—	—	—	16
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	13 151	2 867	4 882	2 773	2 498	1 928	3 003
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	1	—	—	606
		Vreemde oosterlingen	—	258	17	31	30	94	6	3 078
		Inlanders.	—	4 386	4 289	1 954	1 025	801	1 155	7 [illegible]
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 644	4 306	1 986	1 056	895	1 161	0 795

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10 000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 35 000	van f 35 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger.	Totaal.
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	6	6	11	12	16	7	13	23	16	19	25	17	15	7	11	6	8	7	3	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	240
		Vreemde oosterlingen	—	46	1	5	20	22	80	77	23	15	31	12	24	34	10	11	16	19	50	111	7	10	27	14	35	76	10	14	8	21	11	26	3	14	22	16	15	28	22	22	14	6	11	13	10	9	6	6	7	19	4	4	8	7	15	15	33	11	24	13	19	39	56	49	24	23	22	17	10	5	14	6	4	8	4	2	—	—	1	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 550
		Inlanders	—	6 044	1 747	2 159	818	581	944	1 566	503	576	320	336	361	376	425	204	187	381	294	335	143	128	149	234	141	121	81	150	102	91	115	116	188	63	81	56	63	108	57	114	52	54	27	32	53	26	41	17	12	93	19	16	16	18	54	38	70	40	93	63	62	124	131	197	53	45	48	26	34	42	21	23	4	7	2	6	—	2	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	22 126
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	6 090	1 748	2 164	838	603	1 024	1 643	526	591	351	348	385	411	435	215	203	400	344	446	150	138	176	248	176	197	92	164	110	112	126	142	191	77	103	72	78	137	79	136	66	60	38	45	63	35	48	23	19	113	23	20	24	25	69	53	103	52	118	76	81	165	193	252	88	80	86	50	57	70	51	48	33	32	21	15	11	8	11	9	6	5	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	23 916
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	3	3	1	1	2	4	2	3	—	1	4	5	1	1	1	4	1	7	2	—	3	—	4	1	1	4	—	2	1	1	4	2	—	—	2	4	2	1	1	1	—	3	2	2	9	4	1	20	4	1	1	5	10	6	13	4	46	32	29	134	188	449	494	504	525	711	491	924	750	632	548	943	762	557	136	328	493	408	317	127	50	34	24	37	9	18	9	4	5	13	11 197
		Vreemde oosterlingen	—	838	100	135	231	129	151	314	191	329	123	91	184	553	116	95	91	154	119	837	116	167	262	60	135	1 181	63	181	480	125	205	343	27	41	263	58	467	740	330	4 535	68	106	81	525	27	81	27	64	66	1 371	19	43	70	45	309	165	1 057	71	299	357	133	710	459	674	221	275	187	264	120	203	187	87	120	80	106	48	37	36	26	29	13	6	4	9	—	6	—	12	2	—	—	—	23 434
		Inlanders	—	16 592	2 923	4 135	5 186	2 524	2 593	5 002	2 463	1 849	6 177	2 201	1 442	3 525	905	1 701	974	1 312	644	3 353	565	505	666	550	594	1 441	498	599	345	389	164	571	331	168	466	212	186	800	206	204	178	237	111	282	178	136	393	166	238	914	76	139	110	77	279	309	243	198	487	278	278	696	776	378	258	199	123	101	69	72	35	27	21	25	12	9	5	3	5	5	2	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	83 083
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	4	—	1	—	1	1	2	1	7	25
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	17 431	3 026	4 273	5 418	2 654	2 746	5 320	2 656	2 181	6 300	2 293	1 630	4 083	1 022	1 797	1 066	1 470	764	4 199	683	672	931	610	733	2 573	557	784	825	516	370	915	362	211	729	270	655	1 544	538	4 740	247	344	192	810	207	219	429	234	305	2 305	99	183	181	127	598	480	1 313	273	832	667	440	1 540	1 424	1 502	968	978	835	1 076	680	1 200	972	746	703	1 048	881	615	178	367	525	442	332	134	55	48	24	45	9	31	12	6	6	20	117 739
Preanger-Regentschappen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	1	1	1	1	3	4	1	2	2	1	2	2	—	2	4	—	13	1	1	1	—	2	15	2	8	1	1	1	2	2	—	1	—	1	6	2	4	6	—	2	5	—	4	1	4	2	22	5	4	2	1	12	5	18	9	23	23	33	96	98	209	204	247	205	223	168	330	269	252	227	307	247	202	134	99	176	111	90	33	15	2	13	6	9	5	1	1	2	3	4 263
		Vreemde oosterlingen	—	157	5	24	27	40	42	143	19	32	43	14	22	158	35	29	49	62	133	383	65	54	22	29	96	278	176	37	55	117	28	935	63	21	45	69	52	1 177	99	85	32	31	74	77	24	29	15	30	94	175	48	40	24	30	67	43	460	42	95	103	73	207	343	119	192	165	131	110	91	90	93	70	48	36	58	21	15	2	9	14	7	8	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	8 358
		Inlanders	—	43 939	15 786	13 364	5 880	4 843	6 503	9 455	2 330	1 920	2 343	1 596	1 312	2 106	817	1 594	991	1 331	1 419	785	340	332	394	434	622	1 271	314	612	293	276	262	345	378	236	252	371	339	393	144	179	150	211	229	218	180	124	173	131	149	198	105	95	77	85	199	227	222	180	241	214	237	366	376	335	442	222	176	118	178	88	67	38	51	33	26	10	23	4	2	2	5	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	131 282
	Buiten " "	Europeanen	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	44 101	15 792	13 389	5 408	4 384	6 551	9 601	2 353	1 953	2 388	1 612	1 335	2 266	854	1 623	1 042	1 397	1 552	1 181	406	387	417	463	720	1 564	492	657	349	394	291	1 282	443	257	298	440	392	1 576	245	268	188	242	305	300	204	157	189	165	245	395	158	139	108	116	278	275	700	231	359	340	343	609	817	663	838	634	512	476	437	511	429	360	326	376	331	233	172	105	187	127	102	43	16	2	15	6	11	5	1	1	2	3	143 905
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	5	—	—	1	—	—	2	—	1	1	2	4	12	3	13	20	23	28	27	25	22	53	53	29	34	55	47	26	28	22	28	24	19	7	4	4	2	2	—	1	2	—	1	—	646
		Vreemde oosterlingen	—	768	163	214	210	114	230	144	123	117	55	63	153	93	79	55	90	42	290	83	31	35	24	32	118	33	13	21	53	29	47	14	18	29	31	14	62	26	221	71	22	11	21	13	18	15	11	22	79	38	20	29	16	16	27	26	28	28	47	49	55	102	205	59	45	49	57	40	22	26	26	26	17	17	9	9	6	1	6	8	3	2	—	3	—	6	1	—	—	1	—	1	5 346
		Inlanders	—	16 443	3 150	2 923	1 562	1 179	1 654	1 889	924	592	867	654	802	693	341	343	330	337	441	239	260	217	202	179	301	295	181	200	221	110	126	107	136	98	122	104	173	205	79	78	88	67	70	56	62	93	100	103	59	46	51	49	38	40	115	99	59	85	168	113	121	225	305	112	71	50	39	104	99	69	36	20	15	9	11	7	1	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41 622
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	17 214	3 313	3 137	1 772	1 293	1 886	2 034	1 047	709	922	717	955	786	420	399	420	380	732	322	291	252	226	211	420	329	194	221	274	139	174	122	154	127	153	118	238	231	300	149	110	78	91	71	80	108	112	125	143	84	71	79	54	56	144	125	88	114	217	166	188	330	524	191	139	127	123	169	143	118	115	75	66	81	70	42	35	23	35	32	24	10	4	7	2	8	1	1	2	1	1	1	47 615
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	—	1	—	1	2	—	1	—	—	—	1	2	2	1	—	—	2	1	—	—	2	—	2	1	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	4	2	1	2	1	1	3	—	—	—	—	—	12	12	12	10	7	9	9	9	13	13	21	15	36	31	49	33	37	34	41	34	59	46	48	21	66	66	46	34	24	40	36	15	24	15	10	6	3	2	1	2	1	1	—	1 049
		Vreemde oosterlingen	—	210	20	34	29	20	24	265	42	50	36	26	45	149	21	29	72	42	57	148	27	13	23	30	43	284	24	22	34	47	27	32	18	21	30	17	14	22	69	60	44	39	46	47	29	11	10	28	29	31	27	26	30	37	50	64	47	37	40	28	47	40	70	143	47	52	30	38	52	43	39	54	30	28	22	33	19	18	9	22	11	19	5	3	1	1	1	1	1	—	—	—	3 755
		Inlanders	—	20 793	5 821	3 222	3 015	828	3 622	2 013	1 375	599	1 240	517	949	667	1 008	680	620	819	550	419	314	228	228	288	707	414	220	274	190	160	154	198	202	143	178	162	191	255	325	146	101	89	180	101	173	143	139	50	102	314	76	86	43	68	129	117	152	160	168	232	140	281	420	395	233	148	79	88	56	91	48	35	15	25	24	16	5	12	8	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 047
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	21 004	5 842	3 256	3 075	848	3 647	2 280	1 417	650	1 276	543	994	817	1 031	711	693	861	607	569	342	241	251	320	750	700	245	296	224	208	183	232	220	164	208	179	205	281	396	207	147	129	227	151	202	154	149	87	131	357	115	124	83	112	188	190	208	210	221	281	205	359	522	587	313	232	143	170	142	193	133	137	99	119	112	95	58	54	57	64	27	43	20	13	7	4	3	2	3	1	1	—	62 857
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	9	3	6	6	—	2	4	4	7	2	5	—	5	3	1	1	3	2	15	3	2	1	—	3	10	5	1	2	3	—	5	1	3	3	3	1	6	4	3	2	3	6	5	2	2	—	6	3	15	3	6	5	2	11	8	23	12	19	17	18	88	107	194	177	191	220	177	203	260	229	211	173	247	175	120	113	79	87	102	79	33	16	13	7	9	5	5	5	4	3	2	3 648
		Vreemde oosterlingen	—	364	60	67	56	43	96	501	56	66	38	35	46	246	34	46	52	48	78	320	20	25	51	46	76	2 191	24	21	19	39	21	79	21	17	43	31	21	567	37	63	33	23	23	99	28	17	17	14	11	266	15	11	2	12	63	34	89	134	70	40	77	196	318	180	147	161	95	78	89	82	78	45	46	48	17	9	9	9	4	4	7	2	4	1	3	1	—	—	—	2	—	1	8 278
		Inlanders	—	12 762	2 804	4 809	2 711	2 455	1 830	4 961	1 445	1 612	1 589	1 130	1 236	1 546	1 058	772	837	919	795	907	428	468	522	406	491	1 231	307	1 283	275	301	252	291	392	231	219	210	198	808	128	240	171	145	121	221	99	96	279	159	107	265	96	104	92	71	241	292	286	168	429	235	218	359	566	373	204	186	137	84	67	74	38	30	22	31	18	9	3	1	—	2	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 961
	Buiten " "	Europeanen	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	13 151	2 867	4 882	2 773	2 498	1 928	5 466	1 505	1 685	1 629	1 170	1 282	1 797	1 095	819	890	970	875	1 242	451	495	574	452	570	3 432	336	1 305	296	343	273	375	414	251	265	244	220	1 381	169	306	206	171	150	325	129	115	296	179	121	546	114	121	99	85	315	334	398	309	518	292	313	643	991	747	528	538	461	339	359	416	345	286	241	326	210	138	125	89	91	108	91	37	21	14	10	10	5	5	5	6	3	3	[illegible]
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	2	—	—	1	5	2	1	5	9	24	27	23	40	27	22	33	36	31	26	63	47	38	32	22	34	18	15	4	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	606
		Vreemde oosterlingen	—	258	17	31	30	94	6	319	35	103	21	30	6	125	82	20	10	13	6	193	78	19	7	2	16	100	46	4	32	60	24	21	5	12	7	3	11	94	5	164	9	23	13	8	5	12	—	15	11	159	14	12	7	—	9	13	42	14	30	20	21	35	94	91	57	49	39	31	22	23	26	12	8	6	5	5	3	5	3	4	3	2	1	2	1	1	—	—	1	2	1	—	3 078
		Inlanders	—	4 386	4 289	1 954	1 025	801	1 155	1 393	1 012	921	1 401	535	445	530	381	346	305	665	387	351	136	139	103	129	142	324	145	211	117	169	174	189	171	86	92	71	78	134	101	156	141	79	35	50	136	27	82	49	54	42	33	22	29	16	52	76	53	70	81	100	57	96	138	164	83	39	37	32	27	17	13	4	8	6	6	2	3	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 111
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 644	4 306	1 986	1 056	895	1 161	1 712	1 047	1 025	1 422	565	452	656	463	366	316	678	393	544	214	158	111	131	158	424	192	215	150	230	198	210	176	98	99	74	89	228	106	320	150	102	48	59	141	39	82	64	65	204	47	34	36	17	63	89	95	85	116	122	79	136	241	279	167	111	116	90	71	73	75	47	42	75	58	45	38	28	38	22	18	7	3	2	2	1	—	1	1	2	1	—	30 795

Gewesten	Landaard der aangeslagenen		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	—	1	—	—	—	1	2	2	—	—	1	1	—	—	1	2	7	1	1	—	1	1	10	—	3	—	—	1	2	—
		Vreemde oosterlingen	—	338	5	16	35	100	66	141	75	104	19	23	39	335	19	30	22	219	116	479	8	34	26	26	97	1335	9	44	18	74	35	96	66
		Inlanders	—	45 956	1479	2585	2649	1139	1834	4384	4599	3546	2109	1977	1564	2091	1764	829	998	2691	1196	1654	708	465	1277	475	879	2290	488	1049	527	475	360	1227	381
	Buiten " "	Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	46 298	1485	2601	2685	1239	1900	4476	4675	3653	2130	2000	1603	2427	1784	859	1020	2911	1315	2144	717	500	1303	502	977	3635	497	1096	545	549	396	1325	447
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	1	2	1	1	1	1	2	—	2	2	5	1	1	2	1	4	6	3	1	—	—	13	7	1	2	—	4	1	2	1
		Vreemde oosterlingen	—	132	6	16	51	37	83	128	38	46	58	30	91	195	55	58	62	50	244	562	35	36	44	50	147	488	34	29	31	68	34	83	20
		Inlanders	—	15 542	1470	2727	2799	2306	2658	5069	1904	1613	873	1091	1799	1897	1952	1184	1104	788	699	1433	395	358	494	332	692	948	350	324	282	289	324	273	282
	Buiten " "	Europeanen	—	5	—	4	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	15 682	1477	2748	2852	2344	2742	5199	1943	1661	931	1124	1892	2098	2009	1243	1169	839	947	2002	433	395	538	383	852	1443	385	355	313	361	359	358	303
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	8	—	—	—	2	1	3	2	—	—	1	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	163	40	40	141	19	22	175	19	24	52	10	79	114	17	15	119	16	35	89	53	46	17	44	194	112	14	42	42	26	72	36	37
		Inlanders	—	4123	577	2034	691	2639	219	2830	1215	808	453	627	790	978	406	1408	1031	500	737	1357	253	110	201	316	245	665	408	299	207	335	164	620	119
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4286	617	2074	832	2659	241	3005	1234	832	506	637	869	1093	424	1423	1150	516	772	1454	306	156	218	362	440	780	424	341	249	362	236	657	156
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	12	15	18	20	38	27	62	17	23	26	22	25	49	20	18	26	29	13	62	30	24	12	21	20	60	7	8	4	14	6	9	21
		Inlanders	—	536	479	490	448	380	423	326	224	252	213	240	333	300	167	164	160	218	109	177	140	100	145	134	102	130	133	124	75	90	82	85	129
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	548	494	508	468	418	450	388	241	276	239	262	358	349	187	182	186	247	122	239	170	124	157	155	122	190	140	132	79	104	88	94	150
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	1	3	—	1	1	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	7	1	—	1	—	—	1	4	—	1	—	2	1	1	2
		Vreemde oosterlingen	—	117	65	7	39	16	91	115	26	94	90	13	19	58	85	68	39	12	121	331	35	12	11	7	56	57	6	6	8	42	18	26	12
		Inlanders	—	4440	2545	1170	914	628	427	1099	584	547	457	350	400	478	509	273	224	343	353	294	194	173	143	142	114	305	178	241	216	115	84	116	114
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4558	2611	1178	956	644	519	1215	612	641	547	363	419	536	595	342	263	355	481	626	229	186	154	149	171	366	184	248	224	159	103	143	128
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	2	—	2	—	1	—	—	3	—	—	1	—	2	—	—	—	1	15	1	—	—	—	2	—	1	—	—	7	3	2	—
		Vreemde oosterlingen	—	56	4	4	8	5	29	37	12	7	12	6	21	21	9	14	7	1	68	115	15	12	8	18	425	120	36	24	21	17	14	43	11
		Inlanders	—	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	15	—	1	5	3	110	1	1	10	1	2	—	1	4	5	9
	Buiten " "	Europeanen	—	5	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	66	6	4	10	7	31	37	12	12	12	6	23	22	11	14	9	16	71	132	21	16	118	19	428	130	38	26	21	25	21	50	20
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	2	—	—	—	1	1	5	—	—	—	—	2	4	1	3	—	—	1	4	—
		Vreemde oosterlingen	—	153	11	18	21	94	6	199	15	48	44	18	5	272	18	42	13	10	5	159	28	13	12	4	17	364	14	5	7	58	6	12	9
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	153	11	18	21	94	6	200	17	49	45	18	5	274	18	42	13	11	6	164	28	13	12	4	19	368	15	8	7	58	7	16	9
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	1	—	1	1	1	4	2	—	1	4	1	1	—	1	1	—	—	2	—	—	1	—	—	3	3	4	2	—	1	3	—
		Vreemde oosterlingen	—	27	3	2	5	7	19	67	9	14	3	3	35	82	4	11	6	12	13	148	4	3	9	4	26	113	4	7	4	6	13	136	2
		Inlanders	—	2807	717	667	836	580	720	1220	513	305	526	314	515	695	344	178	365	499	204	620	142	101	256	104	152	356	170	143	195	109	61	120	210
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	2836	721	669	842	588	740	1291	524	319	530	321	551	778	348	190	372	511	217	770	146	104	266	108	178	472	177	154	201	115	75	259	212

Gewesten	Landaard der aangeslagenen		van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	5	—	4	1	1	1	2	2	—	6	2	—	29	2	1	2	1	4	2	25	2	27	25	11	86	97	191	158
		Vreemde oosterlingen	20	121	24	50	2639	180	1365	25	21	22	119	13	26	9	153	29	1124	14	30	24	17	57	42	100	100	72	74	93	330	169	435	80
		Inlanders	467	309	281	492	1054	240	386	192	202	282	451	219	499	340	194	174	559	132	145	138	130	282	386	472	410	539	493	330	600	780	431	239
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	487	430	305	542	3698	420	1755	218	224	305	572	234	525	355	349	203	1712	148	176	164	148	343	430	598	512	638	592	434	1016	1046	1059	478
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	1	2	9	8	2	3	—	—	3	8	1	—	3	2	14	13	5	1	2	2	12	7	19	6	13	15	33	48	98	130	90
		Vreemde oosterlingen	50	57	59	231	601	150	182	33	24	50	93	60	33	72	21	72	280	15	16	10	18	30	29	117	69	104	56	96	156	186	28	22
		Inlanders	207	197	166	263	372	186	179	108	108	209	172	113	116	175	230	100	205	98	93	109	104	190	209	251	190	295	203	190	274	397	93	36
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	258	255	227	503	982	338	364	141	132	262	273	174	149	250	253	186	498	118	110	121	124	232	245	387	265	412	274	319	478	681	251	149
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	3	—	1	1	—	—	—	—	1	2	—	—	7	1	2	—	1	1	1	5	—	1	4	2	48	27	70	28
		Vreemde oosterlingen	31	131	22	73	125	191	84	17	172	5	74	29	6	19	58	7	71	30	9	12	9	7	6	27	1	9	13	5	23	9	38	12
		Inlanders	131	137	105	112	286	142	139	144	92	99	231	121	162	103	109	138	148	135	87	141	101	114	171	158	147	153	131	92	200	190	161	94
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	162	269	127	185	414	333	224	162	264	104	305	150	169	124	167	145	226	166	98	153	111	122	178	190	148	163	148	99	271	226	269	134
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	1	5	26	17
		Vreemde oosterlingen	7	10	11	35	26	42	25	11	12	16	7	8	8	10	2	13	25	5	7	4	8	10	11	10	11	15	11	9	22	17	7	5
		Inlanders	49	55	123	89	205	68	102	60	41	45	58	34	53	66	51	19	28	34	25	20	37	64	43	37	46	90	92	29	47	83	63	31
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	56	65	134	124	231	110	129	71	53	61	65	42	61	76	53	32	57	39	32	24	45	74	54	49	57	105	104	38	70	105	96	53
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	1	—	3	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	6	3	1	1	2	1	4	4	13	37	22	17	20	23	42	37
		Vreemde oosterlingen	9	7	9	25	6	15	13	5	4	4	28	5	3	4	15	21	39	7	6	7	5	12	6	22	10	22	33	29	57	157	35	15
		Inlanders	103	61	60	89	260	66	53	46	60	75	93	51	51	51	94	35	66	48	24	27	50	74	94	122	103	184	141	118	202	224	121	61
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	112	68	70	115	266	84	66	52	65	80	121	56	54	55	110	56	111	58	31	35	57	87	104	148	126	243	196	164	279	404	198	113
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	4	—	2	—	6	1	1	—	2	—	3	2	—	—	16	—	—	—	—	5	3	15	—	2	7	1	48	27	85	67
		Vreemde oosterlingen	11	42	17	149	67	148	32	9	25	39	21	8	7	3	3	73	25	4	8	3	2	20	5	46	9	32	25	34	34	84	35	25
		Inlanders	1	1	1	—	4	—	1	1	1	2	2	1	—	15	1	1	1	1	—	—	2	2	1	1	1	8	3	1	1	2	2	1
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	12	43	22	149	73	148	39	11	27	41	25	9	10	20	4	74	42	5	8	3	4	27	9	63	10	42	35	36	84	113	122	94
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	1	4	—	1	—	2	—	—	—	—	5	2	—	9	2	5	—	2	3	2	6	2	8	13	4	27	30	70	57
		Vreemde oosterlingen	2	18	100	—	42	28	52	43	3	1	33	4	16	5	3	—	125	21	2	9	5	31	4	49	—	20	46	7	22	109	26	23
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	2	19	100	1	46	28	53	43	5	1	33	4	16	10	5	—	134	23	7	9	7	34	6	55	2	28	59	11	49	139	97	80
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	—	1	—	—	—	2	1	2	1	1	2	1	—	4	1	—	1	1	1	2	2	2	5	7	7	17	22	27	33
		Vreemde oosterlingen	8	4	7	4	34	17	13	3	5	10	102	4	7	2	5	5	47	2	3	2	4	5	10	32	3	16	15	15	31	35	13	15
		Inlanders	53	68	54	100	315	43	52	48	43	49	153	33	48	164	37	30	83	26	24	38	34	150	64	89	44	142	69	66	153	246	81	91
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	61	74	61	104	350	60	65	51	50	60	257	38	56	168	43	35	134	29	27	41	39	156	76	123	49	163	91	88	201	303	121	139

Gewesten	Landaard der aangeslagenen		van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10000 tot f 12000	van f 12000 tot f 15000	van f 15000 tot f 20000	van f 20000 tot f 25000	van f 25000 tot f 30000	van f 30000 tot f 40000	van f 40000 tot f 50000	van f 50000 tot f 60000	van f 60000 tot f 70000	van f 70000 tot f 80000	van f 80000 tot f 100000	van f 100000 tot f 150000	van f 150000 tot f 200000	f 200000 en hooger	Totaal.
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	232	233	302	207	377	294	262	279	352	340	239	175	135	220	174	141	57	30	22	15	15	8	12	9	8	8	13	4 888
		Vreemde oosterlingen	175	75	120	52	106	97	56	56	75	90	35	26	30	45	57	46	19	11	5	3	10	1	2	2	1	—	—	12 821
		Inlanders	164	111	97	69	102	43	40	22	43	16	23	6	8	9	6	10	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	108 217
	Buiten " "	Europeanen	—	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	2	1	—	3	—	2	4	2	1	5	2	4	—	2	2	5	51
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	571	419	520	328	587	434	358	358	470	446	297	209	174	274	240	197	80	47	30	19	30	11	18	11	11	10	18	125 977
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	115	99	109	120	179	188	154	128	237	180	98	83	71	109	129	88	32	25	16	4	7	7	6	5	9	—	1	2 821
		Vreemde oosterlingen	21	30	22	13	22	22	16	15	21	15	11	6	6	3	7	2	—	—	2	1	1	1	1	2	1	—	6	6 308
		Inlanders	43	52	136	14	20	12	12	11	4	2	2	2	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 404
	Buiten " "	Europeanen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	180	181	267	147	221	222	182	154	262	197	111	92	78	112	136	92	33	25	18	5	8	8	7	7	10	—	7	69 553
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	55	76	82	81	144	86	65	78	133	109	46	37	28	30	33	29	19	8	3	2	5	3	3	2	3	1	1	1 391
		Vreemde oosterlingen	36	27	33	13	32	17	4	5	49	6	9	4	4	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3 492
		Inlanders	117	27	53	69	13	33	6	7	4	5	3	—	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32 181
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	208	130	168	163	189	136	75	90	186	120	58	41	34	35	33	29	20	8	3	2	6	3	3	2	3	1	1	37 064
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	19	15	19	17	24	24	19	26	31	26	15	19	11	9	16	16	3	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	370
		Vreemde oosterlingen	8	1	1	2	2	—	2	—	4	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 199
		Inlanders	26	15	20	23	23	10	6	3	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 128
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	53	31	40	42	49	34	27	29	39	28	16	19	11	10	16	16	3	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	10 697
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	34	34	55	43	50	36	30	29	47	30	16	7	12	9	4	6	4	4	1	—	1	—	—	—	—	—	—	727
		Vreemde oosterlingen	32	23	17	21	30	13	12	9	10	12	4	1	3	6	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 533
		Inlanders	44	38	28	18	33	9	9	7	13	—	2	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 282
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	110	95	100	82	113	58	51	45	70	42	22	10	15	15	5	9	4	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	24 542
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	88	74	52	47	93	80	51	58	111	75	61	54	35	72	58	65	17	16	4	3	3	5	4	2	6	2	3	1 483
		Vreemde oosterlingen	26	20	20	12	24	17	14	15	12	4	3	4	2	2	5	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2 444
		Inlanders	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224
	Buiten " "	Europeanen	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	117	96	72	59	118	98	65	73	123	80	64	58	37	74	64	69	17	16	4	3	3	6	4	2	6	2	3	4 171
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	82	77	52	56	94	78	60	61	91	70	42	29	23	42	36	44	18	7	2	1	6	2	3	1	2	4	1	1 268
		Vreemde oosterlingen	35	19	36	13	30	17	21	8	9	10	5	5	—	5	3	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 771
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	118	96	88	69	124	96	81	69	100	80	47	34	23	47	39	49	18	8	2	1	6	2	3	1	2	4	1	4 043
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	30	45	30	25	37	35	48	37	47	43	33	31	13	28	36	18	5	2	—	—	—	2	1	—	4	—	—	735
		Vreemde oosterlingen	17	5	13	17	19	9	5	9	6	1	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 384
		Inlanders	45	29	23	27	33	18	8	4	10	8	4	1	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 650
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	92	79	66	69	89	62	61	50	63	52	38	32	15	29	36	21	8	2	—	—	—	2	1	—	4	—	—	19 769

W

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	338	5	16	35	100	66	14
		Inlanders.	—	45 956	1479	2585	2649	1139	1834	433
	Buiten „ „	Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	46 298	1485	2601	2685	1239	1900	447
Pasoeroean . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	1	2	1	1	
		Vreemde oosterlingen	—	132	6	16	51	37	83	12
		Inlanders.	—	15 542	1470	2727	2799	2306	2658	506
	Buiten „ „	Europeanen	—	5	—	4	—	—	—	
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	15 682	1477	2748	2852	2344	2742	519
Besoeki.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	163	40	40	141	19	22	17
		Inlanders.	—	4123	577	2034	691	2639	219	283
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4286	617	2074	832	2659	241	300
Banjoemas. . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	12	15	18	20	38	27	6
		Inlanders.	—	536	479	490	448	380	423	32
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	548	494	508	468	418	450	38
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	1	3	—	1	[illegible]
		Vreemde oosterlingen	—	117	65	7	39	16	91	11
		Inlanders.	—	4440	2545	1170	914	628	427	109
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4558	2611	1178	956	644	519	121
Djokjakarta . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	2	—	2	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	56	4	4	8	5	29	3
		Inlanders.	—	2	—	—	—	1	1	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	5	—	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	66	6	4	10	7	31	3
Soerakarta. . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]
		Vreemde oosterlingen	—	153	11	18	21	94	6	19
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	153	11	18	21	94	6	20
Madioen.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	1	—	1	1	1	4
		Vreemde oosterlingen	—	27	3	2	5	7	19	67
		Inlanders.	—	2807	717	667	836	580	720	122
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	2836	721	669	842	588	740	129

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	7	—	—	4	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	64	6	39	15	24	
		Inlanders.	—	5 950	1 856	3 037	2 178	1 420	16…
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	6 021	1 862	3 076	2 197	1 444	17…
Madoera.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	62	9	19	13	16	
		Inlanders.	—	12 591	1 302	1 069	2 790	1 558	14…
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	12 653	1 311	1 088	2 803	1 574	15…
Java en Madoera .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	33	14	13	23	5	
		Vreemde oosterlingen	—	3 765	530	689	951	818	10…
		Inlanders.	—	212 909	46 445	46 345	33 032	23 362	27 7…
	Buiten „ „	Europeanen	—	29	—	4	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	216 736	46 989	47 051	34 006	24 186	28 8…
Sumatra's Westkust	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	1	1	—	—	
		Vreemde oosterlingen	—	32	24	25	31	4	…
		Inlanders.	—	27 780	15 841	31 694	21 466	12 393	31 9…
	Buiten „ „	Europeanen	—	5	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	27 819	15 866	31 720	21 498	12 397	32 0…
Tapanoeli	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	102	—	25	3	16	—
		Inlanders.	—	43 163	10 435	9 420	9 101	7 048	86…
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	43 265	10 435	9 445	9 104	7 064	86…
Benkoelen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	
		Vreemde oosterlingen	—	7	—	—	4	—	
		Inlanders.	—	9 552	587	490	1 053	1 529	15…
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	9 559	587	490	1 057	1 529	15…
Lamp. districten .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	28	1	10	26	—	—
		Inlanders.	—	10 781	726	976	4 710	715	8…
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	10 809	727	986	4 736	715	8…
Palembang . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	3	—	—	2	6	
		Inlanders.	—	13 268	2 483	1 515	2 957	7 278	1 27…
	Buiten „ „	Europeanen	—	3	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	13 274	2 483	1 515	2 959	7 284	1 27…

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 70 000	van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal.
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	7	—	—	4	—	1	1	—	—	—	2	—	1	—	[illegible]	111	44	16	6	3	6	3	1	4	4	6	2	1 573
		Vreemde oosterlingen	—	64	6	39	15	24	85	208	25	22	26	22	99	69	10	[illegible]	3	2	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	3 878
		Inlanders	—	5 950	1 856	3 037	2 178	1 420	1 683	3 368	924	713	1 023	689	1 476	1 014	760	[illegible]	4	2	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	37 928
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	6 021	1 862	3 076	2 197	1 444	1 769	3 577	949	735	1 049	713	1 575	1 084	770	[illegible]	118	48	18	6	4	7	4	2	5	4	6	2	43 393
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	[illegible]	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	290
		Vreemde oosterlingen	—	62	9	19	13	16	42	50	36	19	39	53	21	3	2	[illegible]	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 096
		Inlanders	—	12 591	1 302	1 069	2 790	1 558	1 458	4 461	771	1 493	1 041	651	928	1 071	819	[illegible]	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 226
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	12 653	1 311	1 088	2 803	1 574	1 500	4 511	807	1 513	1 080	704	949	1 074	821	[illegible]	5	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43 612
Java en Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	33	14	13	23	5	13	22	18	23	8	16	10	26	14	[illegible]	1 057	429	212	117	81	101	55	61	42	47	33	39	37 195
		Vreemde oosterlingen	—	3 765	530	689	951	818	1 099	2 945	761	1 113	716	471	914	2 556	616	[illegible]	109	62	30	25	11	27	7	17	8	7	1	8	91 825
		Inlanders	—	212 909	46 445	46 345	33 032	23 362	27 729	48 986	20 786	17 346	20 632	12 908	14 353	17 968	11 656	[illegible]	39	17	5	2	1	2	1	—	1	—	1	—	753 472
	Buiten „ „	Europeanen	—	29	—	4	—	1	—	2	—	3	1	1	—	1	1	[illegible]	—	2	4	6	1	6	2	5	1	4	3	12	159
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	216 736	46 989	47 051	34 006	24 186	28 841	51 955	21 565	18 485	21 357	13 896	15 277	20 551	12 287	[illegible]	1 205	510	251	150	94	136	65	83	52	58	38	59	882 651

BUITEN GEWESTEN.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 70 000	van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal.
Sumatra's Westkust	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	1	1	—	—	1	—	—	2	—	—	1	3	5	[illegible]	16	11	9	5	6	—	3	—	1	1	—	—	1 286
		Vreemde oosterlingen	—	32	24	25	31	4	31	238	15	13	74	49	135	361	45	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 747
		Inlanders	—	27 780	15 841	31 694	21 466	12 393	31 988	17 512	10 212	6 997	7 260	6 050	11 103	5 095	6 450	[illegible]	5	2	—	1	7	—	1	1	1	—	—	—	307 618
	Buiten „ „	Europeanen	—	5	—	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	27 819	15 866	31 720	21 498	12 397	32 020	17 750	10 227	7 017	7 334	6 069	11 239	5 459	6 500	[illegible]	21	13	9	6	13	—	4	1	2	1	—	—	312 664
Tapanoeli	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	2	3	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	349
		Vreemde oosterlingen	—	102	—	25	3	16	—	67	—	1	1	—	8	128	6	[illegible]	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 137
		Inlanders	—	43 163	10 435	9 420	9 101	7 048	8 655	12 255	8 231	7 538	5 416	4 179	3 441	5 560	2 299	[illegible]	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	158 387
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	43 265	10 435	9 445	9 104	7 064	8 655	12 322	8 231	7 539	5 417	4 179	3 449	5 688	2 305	[illegible]	4	3	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	159 873
Benkoelen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	4	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	318
		Vreemde oosterlingen	—	7	—	—	4	—	7	4	2	—	5	4	5	106	3	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1 641
		Inlanders	—	9 552	587	490	1 053	1 529	1 520	1 492	2 923	1 413	1 593	1 710	5 184	6 069	2 612	[illegible]	5	—	2	—	2	—	1	—	1	—	—	—	67 698
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	9 559	587	490	1 057	1 529	1 528	1 496	2 925	1 413	1 598	1 714	5 189	6 175	2 615	[illegible]	9	1	3	—	3	—	1	1	1	—	1	—	69 657
Lamp. districten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	8	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	311
		Vreemde oosterlingen	—	28	1	10	26	—	—	6	3	246	10	2	1	99	2	[illegible]	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 748
		Inlanders	—	10 781	726	976	4 710	715	835	9 459	1 238	1 610	687	741	845	813	676	[illegible]	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	62 156
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	10 809	727	986	4 736	715	835	9 465	1 241	1 856	697	743	846	912	678	[illegible]	8	4	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	64 215
Palembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	11	5	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	505
		Vreemde oosterlingen	—	3	—	—	2	6	2	9	2	2	1	5	1	12	1	[illegible]	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 617
		Inlanders	—	13 268	2 483	1 515	2 957	7 278	1 276	8 850	1 437	4 619	4 161	5 964	1 251	9 351	6 262	[illegible]	1	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	210 901
	Buiten „ „	Europeanen	—	3	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	13 274	2 483	1 515	2 959	7 284	1 278	8 860	1 439	4 622	4 162	5 970	1 252	9 363	6 263	[illegible]	13	6	2	2	—	1	1	1	—	1	—	—	213 037

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	175	3	1	1	90	2	1 229	1	50	141	2	13	2	—	—	37	40	18	20	—	3	59
		Inlanders	—	14 035	3 671	2 640	1 906	4 085	1 639	2 653	1 063	1 101	1 139	1 229	1 264	940	659	563	583	360	364	280	212	230	205
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	14 210	3 674	2 641	1 907	4 175	1 641	3 882	1 064	1 151	1 280	1 231	1 277	942	659	563	620	400	382	301	212	233	264
Oostkust van Sumatra	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	118	593	1 120	419	3 433	1 269	2 997	645	2 128	1 398	2 113	2 362	2 787	3 839	3 039	2 895	1 452	1 302	2 458	1 556	740	1 086
		Inlanders	—	20 437	6 724	59 840	18 084	65 244	9 150	34 835	2 323	2 789	2 807	1 063	1 625	1 587	613	772	306	388	270	597	161	244	176
	Buiten " "	Europeanen	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	20 571	7 317	60 960	18 503	68 677	10 419	37 832	2 968	4 918	4 205	3 176	3 987	4 374	4 453	3 811	3 201	1 840	1 572	3 055	1 717	985	1 262
Atjeh en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	14	2	5	4	2	13	48	1	44	13	16	34	105	86	34	47	97	520	401	116	158	25
		Inlanders	—	4 769	628	3 019	2 908	436	114	1 103	86	1 303	1 913	171	89	817	188	709	378	330	190	833	49	91	192
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 783	630	3 024	2 912	438	127	1 151	87	1 347	1 926	187	123	922	274	743	425	427	710	1 234	165	249	218
Riouw en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	326	82	118	102	105	88	211	10	922	20	152	10	111	93	1 341	671	70	456	70	40	92	534
		Inlanders	—	965	462	260	243	141	448	1 008	118	390	667	275	239	402	683	250	462	2 002	1 436	99	107	330	170
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 292	544	378	345	246	536	1 219	128	1 399	687	427	249	513	776	1 591	1 133	2 072	1 892	171	147	422	704
Banka en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	744	4	1 735	193	108	160	274	2 311	483	433	427	399	809	1 046	286	131
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	1	—	1	744	4	1 735	193	108	160	274	2 311	483	433	427	399	811	1 046	286	131
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	8	—	1	4	3	—	97	10	6	32	234	83	204	82	92	71	55	10	383	—	11	109
		Inlanders	—	150	14	12	11	651	12	102	20	7	502	37	16	6 501	63	90	108	110	239	236	73	23	84
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	158	14	13	15	654	12	199	30	13	534	271	99	6 705	145	182	179	165	249	619	73	34	193
Westerafdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	98	5	53	8	22	36	91	36	21	189	18	29	376	20	72	52	40	242	395	158	71	21
		Inlanders	—	3 781	40	74	1 498	2 223	2 076	271	737	153	1 241	196	1 208	648	82	181	147	214	176	452	78	67	142
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 881	45	127	1 506	2 246	2 112	362	773	174	1 430	214	1 237	1 024	102	253	199	254	418	847	236	138	163
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	446	5	11	55	10	23	108	19	56	44	698	114	345	145	85	51	197	126	1 495	148	77	52
		Inlanders	—	5 119	1 811	1 991	5 479	6 075	7 497	8 310	1 255	6 148	5 804	3 394	1 820	8 237	1 120	1 497	653	623	379	5 045	281	418	375
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	5 565	1 816	2 002	5 534	6 085	7 520	8 418	1 274	6 204	5 848	4 092	1 934	8 584	1 265	1 582	704	820	505	6 541	429	495	428

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	3	1	12	1	4	3	11	1	3	10	2	2	—	20	9	1	4	—	8	530	20	—	1	2	2	1	7	1	—	24	4
		Inlanders	193	240	198	117	235	107	109	99	96	116	96	88	73	109	69	63	197	64	42	50	64	34	31	49	35	43	27	34	28	27	26
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	196	241	210	119	239	110	120	100	99	126	98	90	73	129	78	64	201	64	50	580	84	34	32	51	37	44	35	35	28	51	30
Oostkust van Sumatra	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	2
		Vreemde oosterlingen	196	263	3 830	210	1 040	222	423	312	6 105	165	997	341	589	62	2 487	258	700	158	104	197	446	82	261	80	94	59	1 056	59	370	131	32
		Inlanders	244	105	500	73	155	85	84	56	153	99	62	57	79	124	118	48	63	29	28	24	83	35	16	31	21	35	79	11	26	29	34
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	440	368	4 331	283	1 195	307	511	368	6 258	264	1 060	398	668	186	2 606	306	765	189	133	221	529	117	277	111	115	94	1 147	70	396	160	68
Atjeh en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	33	161	780	33	18	484	164	107	1 615	6	76	30	49	52	519	141	39	12	19	39	155	19	38	13	7	68	233	39	6	11	43
		Inlanders	72	70	517	105	175	161	153	38	425	94	52	54	52	37	293	26	31	25	20	15	288	39	30	72	56	14	122	13	30	25	22
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	105	232	1 303	138	194	645	317	235	2 040	100	128	84	101	89	812	167	70	37	39	54	443	58	68	85	63	82	355	52	36	36	65
Riouw en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	18	12	580	109	230	101	21	26	100	106	185	111	170	59	151	1 337	370	159	320	563	58	100	40	103	72	60	100	17	10	25	7
		Inlanders	248	57	70	244	340	216	255	264	9	67	20	70	10	45	60	89	78	70	22	40	28	26	24	8	29	10	12	14	50	11	20
	Buiten " "	Europeanen	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	266	86	652	353	570	317	276	290	109	173	206	181	180	104	212	1 426	449	230	342	603	86	126	64	111	102	70	112	31	60	36	27
Banka en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	2	4	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	159	351	2 068	94	82	89	526	374	274	373	234	239	241	160	145	155	411	114	92	233	258	1 915	115	8	13	17	45	33	11	16	9
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	159	351	2 069	94	84	93	526	374	275	373	234	239	242	160	147	155	411	114	92	233	258	1 915	115	9	13	17	45	33	11	17	9
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	3	68	155	9	7	3	19	8	5	—	—	6	—	4	152	1	15	4	1	—	27	—	1	1	5	1	38	—	1	1	1
		Inlanders	37	35	117	11	22	85	14	15	68	8	26	82	27	12	52	14	11	17	165	15	58	5	19	21	6	7	43	11	24	24	11
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	40	103	272	20	29	88	33	23	73	8	26	88	28	16	204	15	26	21	166	15	85	5	20	22	11	8	81	11	25	25	12
Westerafdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	6
		Vreemde oosterlingen	34	54	585	43	42	58	126	114	294	39	56	331	92	67	3 751	926	272	844	5 343	24	700	231	386	38	224	138	2 102	87	100	39	75
		Inlanders	199	24	253	30	162	104	22	82	149	39	416	31	67	14	75	14	16	5	9	6	40	18	28	37	7	9	31	24	9	46	3
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	233	78	838	73	204	162	148	196	443	78	472	362	159	81	3 826	941	288	849	5 352	30	740	249	414	75	231	151	2 133	111	109	85	84
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	67	35	654	227	90	41	94	63	177	100	25	137	17	71	316	271	191	25	15	233	46	23	12	12	21	41	195	135	12	23	12
		Inlanders	153	470	1 422	293	130	183	315	151	214	74	52	98	118	49	275	66	94	254	53	29	88	68	57	49	29	28	243	52	15	19	37
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	220	505	2 077	520	220	224	410	214	392	175	77	235	136	120	591	337	285	279	69	262	137	91	69	61	50	69	441	188	27	42	49

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10000 tot f 12000	van f 12000 tot f 15000	van f 15000 tot f 20000	van f 20000 tot f 25000	van f 25000 tot f 30000	van f 30000 tot f 40000	van f 40000 tot f 50000	van f 50000 tot f 60000	van f 60000 tot f 70000	van f 70000 tot f 80000	van f 80000 tot f 100000	van f 100000 tot f 150000	van f 150000 tot f 200000	f 200000 en hooger	Totaal.
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	2	—	2	5	2	—	4	1	4	2	3	3	6	7	5	10	10	5	5	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82
		Vreemde oosterlingen	—	3	9	—	5	4	3	5	9	19	8	2	5	3	1	40	9	10	6	1	1	5	3	3	5	2	—	2	—	2	1	—	3	1	1	1	1	—	2 747
		Inlanders	42	32	34	31	44	69	53	65	102	50	27	20	25	6	13	12	10	11	11	8	2	1	2	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44 254
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	42	35	43	31	49	75	56	72	116	71	35	26	31	13	16	55	22	27	24	14	13	16	10	10	6	3	1	3	1	2	1	—	3	1	1	1	1	—	47 083
Oostkust van Sumatra	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	—	4	—	3	19	3	65	63	306	101	64	50	117	62	164	169	225	298	311	345	343	228	213	204	185	150	74	37	28	16	13	10	17	4	6	—	—	3 927
		Vreemde oosterlingen	215	53	459	46	277	392	120	448	1 100	540	170	217	79	98	30	76	46	58	33	49	34	15	10	9	12	7	6	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	65 679
		Inlanders	50	20	69	30	71	85	61	119	151	168	67	51	27	22	9	17	4	6	7	1	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	236 660
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	266	73	532	76	351	496	184	632	1 314	1 014	338	332	156	237	101	257	219	289	338	361	382	358	238	222	217	192	156	74	37	28	17	14	10	17	4	6	—	—	306 282
Atjeh en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	—	1	1	1	2	75	24	18	22	24	40	35	51	69	72	91	82	53	51	33	44	29	14	8	2	1	1	4	—	—	—	—	—	—	857
		Vreemde oosterlingen	65	38	104	28	57	51	38	144	174	16	34	39	51	28	17	16	23	16	16	16	8	3	4	2	3	3	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	7 877
		Inlanders	90	36	91	35	82	69	51	120	142	11	63	76	26	14	11	4	21	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 391
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	155	74	196	63	139	121	90	265	318	102	121	133	99	61	68	55	95	88	91	107	90	57	55	35	47	32	17	8	2	1	1	5	—	—	—	—	—	—	33 126
Riouw en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	1	2	—	1	8	4	10	3	4	7	7	6	5	1	14	21	24	19	36	19	11	11	7	12	10	7	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	267
		Vreemde oosterlingen	4	60	192	20	110	80	30	74	9	88	41	59	240	205	15	270	78	32	40	31	30	28	20	18	5	8	3	—	2	2	3	5	6	1	—	—	—	—	12 753
		Inlanders	46	43	47	—	47	25	13	30	10	33	69	42	13	11	10	—	—	3	12	2	—	2	3	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 128
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	51	104	241	20	158	113	47	114	22	125	117	108	259	221	26	284	99	59	71	69	49	41	34	26	20	18	10	3	3	3	4	5	6	1	—	—	—	—	27 252
Banka en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	7	—	—	—	—	—	16	2	4	2	2	1	4	4	3	6	12	6	28	12	17	23	22	16	25	16	10	11	6	9	5	4	—	—	—	—	—	290
		Vreemde oosterlingen	107	82	13	9	8	602	41	71	1 107	45	114	57	60	114	175	167	116	107	51	33	34	30	22	22	16	11	10	3	8	3	4	6	7	—	2	—	—	—	21 654
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	107	89	13	9	8	602	41	87	1 109	49	116	59	61	118	179	170	122	119	57	61	46	47	45	44	32	36	26	13	19	9	13	11	11	—	2	—	—	—	21 944
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	6	10	6	19	17	16	13	32	32	14	8	9	10	6	2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	211
		Vreemde oosterlingen	3	—	—	36	8	19	2	43	18	32	12	40	14	11	10	9	10	6	11	6	4	1	3	6	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 337
		Inlanders	24	20	15	20	31	32	18	54	54	32	18	9	7	2	4	4	4	2	—	—	1	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 478
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	27	20	15	56	39	51	20	99	72	64	32	49	27	23	20	32	31	24	24	38	37	15	14	15	10	9	2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	13 026
Westerafdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	6	—	1	2	3	6	29	13	11	8	8	5	6	9	9	13	11	23	9	14	10	7	2	12	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	234
		Vreemde oosterlingen	479	397	253	62	471	296	216	522	670	578	446	360	202	150	124	117	156	76	43	82	39	11	13	9	21	11	20	3	3	2	2	3	1	—	1	—	1	—	25 108
		Inlanders	34	26	38	5	63	22	22	65	50	40	27	14	12	4	1	2	1	2	2	1	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 088
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	513	429	291	68	536	321	244	616	733	629	481	382	219	160	134	128	170	89	68	92	53	23	20	12	33	13	21	3	3	2	2	3	1	—	1	—	1	—	43 430
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	3	1	1	3	3	4	2	8	8	12	10	19	12	16	8	19	15	13	22	46	44	45	33	27	30	17	8	6	2	—	2	2	1	—	—	1	—	—	460
		Vreemde oosterlingen	45	36	103	105	116	93	69	188	207	259	127	48	23	15	18	18	21	6	7	12	8	3	5	4	4	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 240
		Inlanders	82	107	41	110	110	86	86	136	173	130	84	55	37	31	14	13	13	3	3	2	4	2	—	2	1	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	79 838
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	130	144	145	218	229	183	157	332	388	401	221	122	72	62	40	50	49	22	32	60	56	50	38	33	35	22	15	6	2	—	3	2	1	—	—	1	—	—	[illegible]

W

van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 70 000	van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal.
—	—	—	—	—	3	6	3	1	4	4	6	2	1 573
16	30	108	3	69	1	—	—	1	—	—	—	—	3 878
98	116	133	86	106	—	1	1	—	1	—	—	—	37 928
1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	146	243	90	175	4	7	4	2	5	4	6	2	43 393
3	6	3	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	290
—	7	9	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1 096
46	93	169	76	86	—	—	—	—	—	—	—	—	42 226
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	106	181	84	94	—	—	—	—	—	—	—	—	43 612
15	21	36	9	19	81	101	55	61	42	47	33	39	37 195
521	453	1376	282	351	11	27	7	17	8	7	1	8	91 825
1 573	1743	2422	1615	1766	1	2	1	—	1	—	1	—	753 472
1	—	2	1	—	1	6	2	5	1	4	3	12	159
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 110	2217	3836	1907	2136	94	136	65	83	52	58	38	59	882 651
8	1	1	—	—	6	—	3	—	1	1	—	—	1 286
15	4	22	6	11	—	—	—	—	—	—	—	—	3 747
565	877	630	909	700	7	—	1	1	1	—	—	—	307 618
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
588	882	653	915	711	13	—	4	1	2	1	—	—	312 664
—	—	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	349
—	—	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 137
100	141	154	106	167	—	—	—	—	—	—	—	—	158 387
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100	141	162	111	167	—	—	1	—	—	—	—	—	159 873
1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	318
1	1	19	5	3	—	—	—	—	—	—	1	—	1 641
151	273	307	186	237	2	—	1	—	1	—	—	—	67 698
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
153	275	326	191	240	3	—	1	1	1	—	1	—	69 657
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	311
2	2	9	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1 748
226	191	209	293	198	—	1	—	—	—	—	—	—	62 156
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
228	193	218	296	202	—	1	—	—	—	—	—	—	64 215
—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	505
19	4	19	36	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1 617
1 504	561	931	524	2204	—	—	—	—	—	1	—	—	210 901
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 523	565	950	560	2210	—	1	1	1	—	1	—	—	213 037

van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210
—	—	—	—
2	1 229	1	50
1 639	2 653	1 063	1 101
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
1 641	3 882	1 064	1 151
—	—	—	1
1 269	2 997	645	2 128
9 150	34 835	2 323	2 789
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
10 419	37 832	2 968	4 918
—	—	—	—
13	48	1	44
114	1 103	86	1 303
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
127	1 151	87	1 347
—	—	—	—
88	211	10	922
448	1 008	118	390
—	—	—	87
—	—	—	—
—	—	—	—
536	1 219	128	1 399
1	—	—	—
—	744	4	1 735
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
1	744	4	1 735
—	—	—	—
—	97	10	6
12	102	20	7
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
12	199	30	13
—	—	—	—
36	91	36	21
2 076	271	737	153
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
2 112	362	773	174
—	—	—	—
23	108	19	56
7 497	8 310	1 255	6 148
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
7 520	8 418	1 274	6 204

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot [illegible]
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	—	—	2	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	17	2	2	23	—	9	[illegible]
		Inlanders	—	5 781	2 407	2 528	3 640	2 291	3 275	[illegible]
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	5 801	2 409	2 530	3 665	2 291	3 284	[illegible]
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	1	1	—	1	—	8
		Vreemde oosterlingen	—	19	1	6	6	—	8	18
		Inlanders	—	18 350	13 511	13 893	14 404	17 659	14 699	[illegible]
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	18 371	13 513	13 900	14 410	17 660	14 707	[illegible]
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	10	3	5	4	3	2	—
		Vreemde oosterlingen	—	10	4	2	3	3	6	12
		Inlanders	—	1 886	1 077	1 561	1 929	5 978	2 826	[illegible]
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 906	1 084	1 568	1 936	5 984	2 834	[illegible]
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	1	—	1	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	1	—	—	1	—	—	7
		Inlanders	—	491	8	1	30	5	2	[illegible]
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	493	8	2	31	6	2	[illegible]
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	1	—	—	—
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	315	49	46	91	677	72	[illegible]
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	316	49	46	92	677	72	[illegible]
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	3 561	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 561	—	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	21	5	8	9	6	5	[illegible]
		Vreemde oosterlingen	—	1 719	771	1 425	783	4 371	1 566	[illegible]
		Inlanders	—	183 869	60 425	129 914	89 419	133 751	86 012	[illegible]
	Buiten „ „	Europeanen	—	25	—	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	185 634	61 201	131 347	90 212	138 128	87 583	[illegible]

GEWESTEN	Landaard der aangeslagenen		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	—	—	2	—	—	—	—	1	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	17	2	2	23	—	9	43	3	12	7	5	16
		Inlanders	—	5 781	2 407	2 528	3 640	2 291	3 275	8 238	4 199	4 717	2 878	2 952	2 429
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	5 801	2 409	2 530	3 665	2 291	3 284	8 281	4 202	4 730	2 886	2 957	2 445
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	1	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	19	1	6	6	—	8	117	15	12	9	66	52
		Inlanders	—	18 350	13 511	13 893	14 404	17 659	14 699	11 013	14 458	14 753	7 892	14 852	6 956
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	18 371	13 513	13 900	14 410	17 660	14 707	11 133	14 473	14 765	7 901	14 918	7 008
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	10	3	5	4	3	2	9	3	—	5	2	—
		Vreemde oosterlingen	—	10	4	2	3	3	6	47	4	14	—	2	28
		Inlanders	—	1 886	1 077	1 561	1 929	5 978	2 826	1 467	1 429	1 134	1 271	1 909	1 810
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 906	1 084	1 568	1 936	5 984	2 834	1 523	1 436	1 148	1 276	1 913	1 838
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	1	—	—	1	—	—	10	1	6	—	6	—
		Inlanders	—	491	8	1	30	5	2	1 800	17	21	242	8	8
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	493	8	2	31	6	2	1 811	18	28	242	14	8
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	2	2	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	1	—	—	2	2	1	—	—	—
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	315	49	46	91	677	72	260	133	116	152	30	16
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	316	49	46	92	677	72	260	133	116	152	30	16
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	3 561	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 561	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	21	5	8	9	6	5	15	5	6	6	2	1
		Vreemde oosterlingen	—	1 719	771	1 425	783	4 371	1 566	6 326	904	5 384	2 289	3 480	3 067
		Inlanders	—	183 869	60 425	129 914	89 419	133 751	86 012	120 368	49 746	54 693	45 473	44 730	39 288
	Buiten „ „	Europeanen	—	25	—	—	1	—	—	1	—	93	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	185 634	61 201	131 347	90 212	138 128	87 583	126 710	50 655	60 176	47 768	48 213	42 356

GEWESTEN	Landaard der aangeslagenen		van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	7	2	—	—	2	1	4	—	3	—	1	—	4	—	1	—	1	—	3
		Vreemde oosterlingen	56	8	8	8	28	20	143	15	14	20	49	12	152	5	31	15	157	24	38
		Inlanders	3 674	2 045	2 684	1 763	1 458	1 328	3 033	1 312	904	781	567	733	925	398	364	430	360	298	292
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	3 737	2 055	2 692	1 771	1 488	1 349	3 180	1 327	921	801	617	745	1 081	403	396	445	518	322	333
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	2	1	—	—	5	—	6	—	—	—	3	3	4	—	8	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	60	11	15	80	7	24	475	16	18	6	1	85	351	19	20	27	22	28	183
		Inlanders	6 705	8 373	5 135	2 458	2 274	2 563	3 002	3 158	1 601	1 016	605	1 252	1 248	838	631	668	610	454	334
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	6 767	8 385	5 150	2 538	2 286	2 587	3 483	3 174	1 619	1 022	609	1 340	1 603	857	659	695	632	482	517
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	12	—	2	2	—	—	31	—	—	9	2	—	35	—	1	7	3	3	6
		Vreemde oosterlingen	19	12	6	3	5	4	18	25	2	24	19	11	71	65	38	6	27	70	26
		Inlanders	1 074	1 465	2 117	1 907	2 018	2 495	1 779	1 652	2 442	1 955	1 999	957	997	538	425	353	293	548	365
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	1 105	1 477	2 125	1 912	2 023	2 499	1 828	1 677	2 444	1 988	2 020	968	1 103	603	464	366	323	621	397
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	2
		Vreemde oosterlingen	12	2	1	7	1	1	31	14	1	2	3	2	29	26	1	—	16	2	29
		Inlanders	903	61	34	60	25	3	288	14	68	28	21	—	129	4	68	52	6	2	21
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	915	64	36	67	26	4	321	28	69	30	24	2	161	30	69	52	23	4	52
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	14	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	14	—	—	—	—	—	1
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	160	55	111	42	25	20	236	34	32	7	30	66	163	12	18	17	39	8	26
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	160	55	111	42	25	21	236	34	32	7	30	66	163	12	18	17	39	8	26
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	26	10	4	2	8	5	51	—	5	14	6	8	76	4	15	13	11	6	14
		Vreemde oosterlingen	5 217	6 721	5 316	4 456	2 523	3 371	7 855	3 239	1 574	2 127	661	1 538	10 630	1 021	1 680	1 149	1 923	1 369	9 129
		Inlanders	58 376	33 651	35 873	21 827	26 480	26 487	44 325	21 198	21 259	14 218	13 010	16 071	26 410	10 171	11 559	9 560	8 409	8 903	10 022
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	17	—	1	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	63 619	40 382	41 193	26 285	29 012	29 863	52 231	24 437	22 838	16 360	13 677	17 634	37 116	11 197	13 254	10 722	10 344	10 278	19 165

GEWESTEN	Landaard der aangeslagenen		van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	1	2	1	—	1	1	—	2	—	1	—	1	1	9	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	13	7	7	10	46	120	56	212	7	4	5	71	4	5	13	12	9	372	3	18	245	11
		Inlanders	244	197	210	184	213	213	173	164	150	145	129	132	112	80	103	94	107	162	88	82	89	89
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	257	204	218	194	260	335	230	376	158	150	134	205	116	86	116	107	117	543	92	100	334	100
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	2	—	—	1	1	8	1	5	—	1	—	7	—	2	8	—	—	7	—	2	—	—
		Vreemde oosterlingen	10	1	742	9	46	524	29	72	468	11	544	232	8	9	218	3	29	362	8	16	42	4
		Inlanders	528	475	272	362	357	379	217	295	154	186	203	105	171	412	235	80	104	125	166	52	114	51
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	540	476	1 014	372	404	911	247	372	622	198	747	344	179	423	461	83	133	494	174	70	156	55
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	—	5	—	—	15	2	1	—	3	—	5	3	1	—	2	2	32	1	4	7	5
		Vreemde oosterlingen	23	27	21	29	37	19	28	41	14	431	17	18	11	30	12	6	25	16	4	3	12	3
		Inlanders	273	289	289	389	205	198	89	242	97	85	102	48	31	21	26	36	23	13	4	9	4	1
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	297	316	315	418	242	232	119	284	111	519	119	71	45	52	38	44	50	61	9	16	23	9
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	8	—	6	7	—	44	11	4	8	2	—	9	3	—	7	4	—	64	19	2	1	1
		Inlanders	15	4	29	7	2	163	9	5	10	25	5	26	4	7	13	4	2	22	2	1	6	1
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	24	5	36	14	2	209	20	9	18	27	5	35	7	7	21	8	2	87	21	3	8	2
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	6	22	17	53	7	29	54	56	8	3	18	30	5	7	5	3	2	190	3	8	13	8
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	6	22	17	53	7	29	54	56	8	3	18	30	5	7	5	3	2	190	3	8	13	8
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	5	4	8	6	6	38	6	13	7	16	2	21	4	4	10	8	15	77	7	9	10	15
		Vreemde oosterlingen	957	1 657	2 150	1 324	857	8 415	3 359	2 652	1 866	6 390	2 414	2 145	2 455	928	550	510	506	5 086	450	572	642	217
		Inlanders	5 352	6 222	9 817	7 761	4 271	5 948	3 218	4 705	3 476	3 326	2 661	3 191	2 561	4 231	2 351	1 878	1 892	4 772	1 888	2 036	1 439	1 424
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	6 314	7 883	11 975	9 091	5 134	14 402	6 583	7 370	5 349	9 732	5 077	5 357	5 020	5 164	2 911	2 397	2 413	9 935	2 345	2 617	2 091	1 656

GEWESTEN	Landaard der aangeslagenen		van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	1	11	1	4	4	2	14	19	11	27	19	25	20	15	42	32	29	25	28
		Vreemde oosterlingen	74	30	144	28	67	76	35	148	145	43	40	62	16	31	18	27	15	19	13	13
		Inlanders	179	176	169	118	240	213	188	318	320	130	118	96	69	54	31	37	28	28	30	25
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	254	207	324	147	311	293	225	480	484	184	185	177	110	105	64	106	75	76	68	66
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	11	13	6	24	13	6	19	43	56	68	53	80	63	68	57	69	54	62	54	56
		Vreemde oosterlingen	38	13	91	29	91	107	29	586	144	84	42	108	24	20	10	15	10	16	13	8
		Inlanders	245	139	145	88	164	105	138	185	263	221	137	114	82	58	47	42	30	19	16	19
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	294	165	242	141	268	218	186	814	463	373	232	302	169	146	114	126	94	97	83	83
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	9	3	13	2	10	10	12	40	29	60	40	23	13	14	12	16	20	13	22	28
		Vreemde oosterlingen	6	4	7	4	6	36	60	14	22	23	11	13	17	2	1	11	7	12	5	2
		Inlanders	3	2	5	5	15	18	6	29	28	19	10	6	6	6	5	4	2	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	18	9	25	11	31	64	78	83	79	102	61	42	36	22	18	31	29	25	27	30
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	4	—	2	6	2	7	13	19	12	4	8	9	4	11	7	15	8	10
		Vreemde oosterlingen	17	3	17	16	10	7	6	23	28	36	39	16	11	5	6	4	9	2	1	3
		Inlanders	15	1	5	9	8	—	6	10	19	11	4	6	3	1	1	1	2	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	32	4	26	25	20	13	14	40	60	66	55	26	22	15	11	16	18	17	9	13
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	11	—	1	17	8	7	12	5	11	12	15	12	24	16	18	12
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	1	11	—	1	17	8	7	12	5	11	12	15	12	24	16	18	12
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	1	2	3	4	11	7	9	2	8	7	22	10	4	20
		Vreemde oosterlingen	21	10	31	6	59	18	48	46	77	71	34	44	19	27	17	7	18	16	8	13
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	21	10	31	6	60	18	49	48	80	75	45	51	28	29	25	14	40	26	12	33
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	150	—	—	88	21	10	7	4	4	3	2	3	1	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	152	—	—	88	21	10	7	4	4	3	2	3	1	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	27	35	53	39	53	76	68	304	293	672	435	376	333	417	334	639	641	675	758	956
		Vreemde oosterlingen	1 135	782	1 580	481	1 350	1 869	853	2 495	3 936	2 050	1 216	1 171	837	741	458	807	558	392	264	284
		Inlanders	3 508	2 680	2 865	2 148	4 088	3 478	3 016	4 184	4 769	3 374	1 794	1 278	742	494	326	276	247	149	127	92
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	4 670	3 497	4 498	2 671	5 491	5 423	3 937	6 983	8 998	6 097	3 446	2 825	1 912	1 653	1 118	1 722	1 440	1 216	1 149	1 332

GEWESTEN	Landaard der aangeslagenen		van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10 000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 70 000	van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	39	22	13	12	20	18	5	2	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	522
		Vreemde oosterlingen	6	3	2	3	3	2	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3 257
		Inlanders	27	21	20	19	16	11	7	6	6	4	2	—	—	—	—	—	—	—	74 550
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	72	46	35	34	39	31	12	9	6	5	2	1	1	1	—	—	—	—	78 329
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	67	42	21	39	26	14	10	6	2	2	3	—	3	—	1	—	1	1	1 198
		Vreemde oosterlingen	3	4	1	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	6 637
		Inlanders	10	2	3	1	7	3	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212 696
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	5
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	80	48	25	41	33	19	11	7	5	3	3	—	3	1	3	2	2	1	220 536
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	24	21	8	12	17	14	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	739
		Vreemde oosterlingen	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 668
		Inlanders	1	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52 304
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	28	23	9	12	19	14	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54 711
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	5	4	5	5	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	186
		Vreemde oosterlingen	2	—	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	672
		Inlanders	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 886
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	9	4	6	6	1	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 744
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	20	14	9	2	6	5	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	275
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	20	14	9	2	6	5	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	275
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	8	3	13	1	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144
		Vreemde oosterlingen	15	7	10	10	6	3	9	2	4	—	—	2	—	2	1	—	—	—	4 266
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	23	10	23	11	8	3	13	2	4	—	—	2	—	2	1	—	—	—	4 411
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 854
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 856
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	933	747	567	472	527	418	276	138	69	49	39	26	23	20	6	8	1	1	12 161
		Vreemde oosterlingen	208	124	106	96	87	63	60	12	18	10	11	18	18	5	5	1	2	—	173 787
		Inlanders	76	42	48	31	39	28	21	12	13	6	12	1	2	1	2	1	1	—	1 579 887
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	154
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	1 217	913	721	599	653	509	357	162	100	65	62	45	43	26	15	12	5	1	1 765 989

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	22	14	3	15	18	80	62	4	13	24	10	34	31	22	8	14	15	75	46	6	6	35
		Inlanders	—	4 322	1 590	973	745	477	967	1 160	288	399	200	149	211	310	235	130	173	299	196	252	110	115	113
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 344	1 604	976	760	495	1 047	1 222	292	412	225	159	245	341	257	138	187	314	271	298	116	121	148
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	1	2	1	1	2	1	1	—	1	2	—	1	2	—	—	1	2	1	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	172	19	35	35	30	117	40	42	78	13	27	189	51	159	37	46	53	206	367	64	147	47
		Inlanders	—	3 966	1 179	1 749	2 287	1 098	1 116	1 531	815	864	4 048	811	469	2 431	398	440	598	503	377	1 793	200	298	280
	Buiten	Europeanen	—	15	—	4	—	1	—	—	2	—	1	—	—	4	1	—	—	2	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 155	1 198	1 789	2 324	1 130	1 234	1 573	860	943	4 062	839	660	2 486	559	479	644	558	584	2 162	265	445	328
Preanger-Regentschappen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	1	1	2	3	2	—	1	3	2	1	1	—	—	3	—	5	1	4	2
		Vreemde oosterlingen	—	396	95	183	371	41	70	175	19	27	121	16	13	166	7	6	44	72	88	374	6	22	14
		Inlanders	—	25 229	5 971	6 817	2 308	1 102	4 072	6 720	2 115	977	1 890	1 324	1 092	875	467	596	1 169	882	671	492	191	128	170
	Buiten	Europeanen	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	9	25 626	6 066	7 000	2 680	1 144	4 144	6 898	2 136	1 004	2 012	1 343	1 107	1 042	475	602	1 213	957	759	871	198	154	186
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	550	184	159	226	114	137	164	118	110	74	37	114	97	90	48	89	47	148	92	27	25	16
		Inlanders	—	13 425	2 866	2 289	1 662	882	1 208	1 711	1 111	593	849	523	468	714	321	301	271	316	344	353	152	185	166
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	13 975	3 050	2 449	1 888	996	1 345	1 875	1 229	703	923	560	582	811	411	349	360	363	493	445	179	210	182
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	56	35	16	35	9	26	136	83	27	15	29	15	134	43	35	35	24	43	112	36	29	28
		Inlanders	—	14 602	7 941	3 260	3 448	3 619	2 762	4 815	1 943	1 447	1 030	1 101	818	1 156	563	1 079	634	733	378	604	324	373	188
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	14 658	7 976	3 276	3 483	3 628	2 788	4 951	2 026	1 474	1 045	1 130	833	1 292	606	1 114	669	757	421	718	361	402	216
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	4	1	5	3	—	2	1	2	1	4	1	3	2	—	1	—	—	1	4	3	2	—
		Vreemde oosterlingen	—	394	74	70	75	61	355	198	68	86	50	33	258	94	46	56	44	48	312	152	24	31	46
		Inlanders	—	17 867	4 335	5 420	3 307	2 700	3 096	3 990	1 642	1 522	1 616	1 263	1 363	1 671	1 069	735	897	960	708	1 076	636	528	583
	Buiten	Europeanen	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	16	18 265	4 410	5 495	3 385	2 761	3 453	4 189	1 712	1 609	1 670	1 297	1 624	1 767	1 115	792	941	1 008	1 024	1 232	668	561	629
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	2	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen		138	40	35	42	69	23	164	23	48	33	16	22	113	16	9	13	19	13	82	9	25	8
		Inlanders	—	4 034	163	227	556	543	184	466	296	60	121	55	40	213	49	112	353	145	56	83	41	21	21
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 172	204	264	599	612	207	631	319	109	154	72	62	326	65	121	367	164	69	165	50	46	29

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	12	35	30	5	16	10	11	12	20	6	14	8	16	13	12	6	25	5	4	9	6	10	10
		Inlanders	129	148	101	71	125	59	117	62	68	128	40	76	38	53	49	33	75	34	17	30	32	69	29
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	141	183	131	76	141	69	128	74	88	134	54	84	54	66	61	39	100	39	21	39	38	79	39
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	3	2	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	21	280	304	42	275	337	37	82	133	24	40	133	18	130	383	834	3 889	49	63	53	390	39	28
		Inlanders	189	261	1 034	281	323	179	132	80	245	180	87	430	86	83	463	607	138	107	99	88	188	78	74
	Buiten	Europeanen	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	210	544	1 339	326	600	518	169	162	378	205	128	564	104	213	846	1 442	4 028	158	162	141	579	117	102
Preanger-Regentschappen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	8	—	9	—	3	1	5	1	—	1	—	2	2	1	1	5	2	1	4	—	1
		Vreemde oosterlingen	17	70	455	6	4	25	23	32	591	8	18	134	44	52	643	54	85	35	40	52	362	8	18
		Inlanders	233	592	828	173	289	171	187	183	216	194	169	188	101	191	210	90	118	103	124	128	409	109	72
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	250	664	1 291	179	302	196	213	261	812	203	187	323	145	245	855	145	204	143	166	181	775	117	91
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	38	70	55	20	26	39	25	22	18	13	16	19	17	36	16	208	26	17	7	10	10	21	21
		Inlanders	154	226	269	152	169	193	121	120	156	97	91	127	86	107	130	88	84	74	60	56	53	80	51
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	192	298	324	172	195	232	146	143	174	110	107	146	103	143	146	296	110	91	67	66	63	101	72
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	27	9	202	40	11	24	26	17	29	19	11	23	23	18	37	29	189	155	5	7	51	17	7
		Inlanders	180	355	849	208	298	281	150	189	168	223	177	145	186	174	194	162	162	111	105	89	226	108	210
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	207	364	1 052	248	309	306	176	206	197	242	189	168	209	192	232	191	351	266	110	96	277	126	217
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	8	3	1	3	—	3	2	2	1	2	4	2	1	5	4	1	2	2	1	2	1	1
		Vreemde oosterlingen	52	2 216	208	25	21	35	36	67	46	20	20	41	26	536	79	41	89	23	22	63	51	26	34
		Inlanders	582	647	1 190	404	1 207	367	318	255	421	396	228	286	280	354	834	186	240	214	174	139	255	138	134
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	634	2 871	1 401	430	1 231	402	357	324	469	417	250	331	308	891	918	231	330	239	198	203	308	165	169
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	11	10	97	12	10	11	12	7	6	2	7	3	7	8	62	4	79	5	7	7	6	3	7
		Inlanders	20	59	98	19	42	40	29	21	21	24	32	32	16	17	54	23	23	19	22	10	21	7	15
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	31	70	196	31	52	51	42	28	27	26	39	35	23	25	117	28	103	24	29	17	27	10	22

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	5	7	3	7	5	6
		Vreemde oosterlingen	8	6	11	8	1	2	2	5	9	8	13	8	17	17	14	27	22	26	15	14	10	7	8
		Inlanders	21	20	23	81	6	11	13	10	28	22	44	32	63	53	79	134	75	91	43	43	37	19	22
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	29	26	34	90	7	13	15	15	37	30	57	40	80	71	93	161	98	122	65	60	54	31	36
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	—	—	3	1	1	1	1	2	1	2	4	13	2	8	19	33	59	54	81	55	76	78
		Vreemde oosterlingen	20	31	150	966	17	20	54	8	198	172	4 232	51	320	477	164	922	592	681	222	212	140	205	88
		Inlanders	201	42	46	290	44	91	51	29	143	173	86	198	289	185	126	363	341	184	106	54	24	31	10
	Buiten	Europeanen	2	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	1	3	3	1	3	2	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	224	74	196	1 259	62	112	106	38	345	346	4 320	253	622	665	299	1 307	969	925	385	349	219	313	176
Preanger-Regentschappen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	4	—	3	15	5	4	—	—	5	3	9	7	17	12	18	52	42	119	110	166	167	171	147
		Vreemde oosterlingen	9	12	106	389	10	9	15	13	89	26	65	607	87	124	91	201	209	193	101	96	83	83	54
		Inlanders	83	52	136	120	29	42	25	60	69	91	106	135	133	158	148	261	283	430	287	156	99	90	87
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	96	64	245	524	44	55	40	73	163	120	180	749	237	294	257	514	534	742	498	420	349	344	288
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	1	8	11	6	8	5	13
		Vreemde oosterlingen	6	10	88	17	12	32	18	25	25	34	20	29	65	35	41	95	127	72	41	56	27	19	15
		Inlanders	64	82	41	59	63	27	30	35	115	93	107	84	172	207	98	192	175	161	115	76	45	50	44
	Buiten	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	70	92	129	78	75	59	48	60	140	127	127	113	238	244	140	287	303	241	167	138	80	74	72
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	4	—	—	—	—	1	—	3	—	4	2	2	11	19	19	8	6	18	14	9
		Vreemde oosterlingen	23	3	23	244	30	8	13	10	13	21	43	41	39	31	35	51	150	148	91	91	69	61	35
		Inlanders	182	64	76	121	90	61	79	66	103	104	141	108	213	226	114	237	324	312	211	163	104	47	52
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	205	67	99	369	120	69	92	76	117	125	187	149	256	259	151	299	494	479	310	260	191	122	96
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	2	3	5	2	2	2	—	2	7	3	10	1	5	4	18	31	71	125	137	121	130	111	136
		Vreemde oosterlingen	23	10	270	62	5	6	7	9	54	111	71	40	64	145	83	274	164	151	192	129	94	120	73
		Inlanders	309	160	163	286	122	110	76	66	254	246	201	182	438	338	219	1 217	519	415	266	205	141	70	58
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	334	173	438	350	129	118	83	77	315	360	282	223	507	487	320	1 522	754	691	595	455	365	301	267
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	2	5	7	8	12	15	26	21	19
		Vreemde oosterlingen	3	2	1	49	11	10	4	11	9	9	16	12	16	23	17	35	34	45	16	38	11	12	8
		Inlanders	20	22	12	28	7	6	8	26	13	15	25	19	31	46	8	27	47	45	18	22	12	5	9
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	23	24	13	78	18	16	12	37	22	24	41	31	50	70	27	67	88	98	46	75	49	38	36

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10 000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 35 000	van f 35 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger.	Totaal.
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	11	8	12	10	15	15	4	5	3	8	6	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140
		Vreemde oosterlingen	8	7	3	—	—	2	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 133
		Inlanders	25	15	13	6	16	3	2	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 051
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	44	30	28	16	31	20	7	6	6	8	6	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 324
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	109	93	92	109	142	138	86	81	78	110	97	85	20	12	7	5	8	5	4	1	1	—	4	1 819
		Vreemde oosterlingen	181	147	60	126	75	83	37	32	27	22	22	8	4	1	3	—	—	1	1	—	—	—	—	20 330
		Inlanders	23	5	8	3	2	9	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35 842
	Buiten	Europeanen	—	—	—	1	—	—	3	1	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	313	245	160	239	219	230	126	115	105	133	119	94	25	15	10	5	8	6	5	1	1	—	4	58 054
Preanger-Regentschappen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	258	239	193	201	299	229	217	122	93	158	132	91	29	19	7	5	6	5	3	2	—	—	—	3 468
		Vreemde oosterlingen	57	37	28	22	32	18	13	7	4	5	3	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 003
		Inlanders	55	40	24	17	25	14	1	3	4	1	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73 607
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	370	316	245	240	356	261	231	132	101	164	137	91	33	20	7	5	6	5	3	2	—	—	—	85 087
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	26	32	24	12	37	21	20	25	8	18	13	4	5	1	—	1	2	—	—	—	3	4	2	320
		Vreemde oosterlingen	14	7	6	6	5	6	3	1	2	1	1	4	2	—	2	1	1	1	—	—	1	—	1	4 390
		Inlanders	33	23	17	9	10	4	5	4	1	—	1	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35 703
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	73	62	47	27	52	31	28	30	11	19	15	12	10	1	2	2	3	1	—	—	4	4	3	40 411
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	22	27	26	22	25	31	18	31	29	20	22	19	28	9	14	8	9	7	4	3	5	1	3	513
		Vreemde oosterlingen	54	41	38	26	39	21	13	22	6	21	9	8	6	10	3	3	1	2	—	—	—	—	—	3 573
		Inlanders	36	37	26	16	19	24	8	16	5	6	3	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61 170
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	112	105	90	64	83	76	39	69	40	47	34	32	37	19	17	11	10	9	4	3	5	1	3	65 257
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	205	180	159	156	264	206	148	105	104	122	127	61	33	14	15	6	4	12	8	1	4	2	—	2 958
		Vreemde oosterlingen	85	56	60	47	20	10	14	11	7	11	4	5	3	1	2	—	—	—	—	1	—	—	1	8 842
		Inlanders	55	82	33	24	31	11	9	5	4	—	2	5	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	72 557
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	345	318	252	227	315	227	171	121	115	133	133	71	37	15	17	6	4	12	8	3	4	2	1	84 373
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	42	50	35	28	42	32	32	35	20	59	42	31	12	5	—	2	1	—	1	—	—	—	—	603
		Vreemde oosterlingen	14	11	3	3	4	4	1	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 779
		Inlanders	8	4	2	—	1	—	1	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 995
	Buiten	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	64	65	40	31	47	36	34	38	20	60	44	34	12	5	—	2	1	—	1	—	—	—	—	11 377

W

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 540 tot f 550	
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	0
		Vreemde oosterlingen	—	22	14	3	15	18	6	3
		Inlanders	—	4 322	1 590	973	745	477	32	1
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	—	4 344	1 604	976	760	495	38	4
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	1	2	1	1	9
		Vreemde oosterlingen	—	172	19	35	35	30	390	0
		Inlanders	—	3 966	1 179	1 749	2 287	1 098	188	2
	Buiten „ „	Europeanen	—	15	—	4	—	1	—	3
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	—	4 155	1 198	1 789	2 324	1 130	579	4
Preanger-Regentschappen .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	1	1	4	8
		Vreemde oosterlingen	—	396	95	183	371	41	362	3
		Inlanders	—	25 229	5 971	6 817	2 308	1 102	409	7
	Buiten „ „	Europeanen	9	—	—	—	—	—	—	9
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	9	25 626	6 066	7 000	2 680	1 144	775	7
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	0
		Vreemde oosterlingen	—	550	184	159	226	114	10	0
		Inlanders	—	13 425	2 866	2 289	1 662	882	53	3
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	—	13 975	3 050	2 449	1 888	996	63	4
Pekalongan . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	3
		Vreemde oosterlingen	—	56	35	16	35	9	51	3
		Inlanders	—	14 602	7 941	3 260	3 448	3 619	226	0
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	—	14 658	7 976	3 276	3 483	3 628	277	7
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	4	1	5	3	—	2	8
		Vreemde oosterlingen	—	394	74	70	75	61	51	2
		Inlanders	—	17 867	4 335	5 420	3 307	2 700	255	7
	Buiten „ „	Europeanen	16	—	—	—	—	—	—	6
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	16	18 265	4 410	5 495	3 385	2 761	308	3
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	2	1	—	—	3
		Vreemde oosterlingen		138	40	35	42	69	6	9
		Inlanders	—	4 034	163	227	556	543	21	5
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	
		Totaal	—	4 172	204	264	599	612	27	7

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	53	11	8	17	8	41
		Inlanders.	—	28 847	1999	3446	4720	721	2031
	Buiten „ „	Europeanen	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	1	28 901	2010	3454	4737	729	2072
Pasoeroean . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	90	2	23	12	20	56
		Inlanders.	—	15 272	2377	2224	3550	2084	3412
	Buiten „ „	Europeanen	5	—	—	1	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	5	15 365	2379	2248	3562	2105	3469
Besoeki.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	2	1	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	23	—	22	13	—	59
		Inlanders.	—	2367	995	1732	1030	540	1342
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	2	2391	995	1754	1043	540	1401
Banjoemas . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	98	3	3	25	7	15
		Inlanders.	—	4253	1063	1212	1187	559	688
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4351	1066	1215	1212	566	703
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	1	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	109	33	14	31	23	49
		Inlanders.	—	2864	728	952	665	355	299
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	2974	761	966	697	378	349
Djokjakarta . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	1	—	1	4	—
		Vreemde oosterlingen	—	19	—	1	10	4	3
		Inlanders.	—	8	5	27	47	14	—
	Buiten „ „	Europeanen	3	1	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	3	29	6	28	58	22	3
Soerakarta . . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	161	29	30	51	83	7
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	6	—	—	1	2	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	6	163	29	31	53	83	8
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	1	—	3	—	—
		Vreemde oosterlingen	1	32	2	8	3	2	32
		Inlanders.	—	2847	866	562	806	670	514
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	1	2882	869	570	813	672	546

Gewesten	Landaard der aangeslagenen	beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	53	11	8	17	8	41	69	30	21	16	16	25	84	16	18	12	29	76
	Inlanders	—	28 847	1 999	3 446	4 720	721	2 031	2 906	1 384	3 003	1 346	1 105	983	1 217	1 201	645	729	745	961
	Buiten „ Europeanen	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	1	28 901	2 010	3 454	4 737	729	2 072	2 976	1 414	3 025	1 362	1 121	1 008	1 302	1 218	663	742	774	1 037
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	3	—	—	—	—	1	—	—	2	—	1	—	3	2	1	1	—	1
	Vreemde oosterlingen	—	90	2	23	12	20	56	71	19	21	10	13	70	47	10	27	29	20	121
	Inlanders	—	15 272	2 377	2 224	3 550	2 084	3 412	5 464	1 604	1 680	978	1 425	1 435	2 002	2 130	1 273	1 263	1 007	851
	Buiten „ Europeanen	5	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	5	15 365	2 379	2 248	3 562	2 105	3 469	5 535	1 623	1 703	988	1 439	1 505	2 052	2 142	1 301	1 293	1 027	973
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	23	—	22	13	—	59	153	7	—	8	6	15	285	12	98	16	28	44
	Inlanders	—	2 367	995	1 732	1 030	540	1 342	1 337	997	463	730	1 166	1 014	1 631	825	1 831	672	1 339	734
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	2	2 391	995	1 754	1 043	540	1 401	1 490	1 004	463	739	1 172	1 029	1 916	837	1 929	688	1 367	778
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	98	3	3	25	7	15	110	3	18	16	6	21	97	12	8	17	10	25
	Inlanders	—	4 253	1 063	1 212	1 187	559	688	959	428	516	529	332	399	567	320	283	267	418	268
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	4 351	1 066	1 215	1 212	566	703	1 069	431	534	545	338	420	664	332	291	284	428	293
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Vreemde oosterlingen	—	109	33	14	31	23	49	125	11	78	22	16	11	62	84	23	38	10	78
	Inlanders	—	2 864	728	952	665	355	299	875	395	435	326	273	356	573	264	249	203	286	234
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	2 974	761	966	697	378	349	1 000	406	514	348	289	367	635	348	272	241	296	313
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	1	1	—	1	4	—	2	1	—	—	—	1	1	1	—	1	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	19	—	1	10	4	3	65	3	7	10	7	6	38	13	8	22	11	5
	Inlanders	—	8	5	27	47	14	—	134	30	24	92	15	13	43	17	—	6	12	84
	Buiten „ Europeanen	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	3	29	6	28	58	22	3	201	34	32	102	22	21	82	31	8	29	23	89
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	2	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	161	29	30	51	83	7	229	6	43	49	13	1	159	18	52	17	13	3
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ Europeanen	6	—	—	1	2	—	—	—	—	4	—	—	1	1	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	6	163	29	31	53	83	8	230	8	47	49	13	2	161	19	52	17	13	3
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	3	1	—	3	—	—	2	1	—	—	—	2	1	—	1	—	—	2
	Vreemde oosterlingen	1	32	2	8	3	2	32	81	25	9	9	3	41	73	4	4	8	8	34
	Inlanders	—	2 847	866	562	806	670	514	1 607	281	331	472	245	376	657	332	249	282	444	317
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	1	2 882	869	570	813	672	546	1 690	307	340	481	248	419	731	336	254	290	452	353

Gewesten	Landaard der aangeslagenen	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	246	33	22	11	19	57	233	21	7	28	33	14	25	6	8	133	10	21	95	19
	Inlanders	1 642	384	514	530	377	595	587	330	406	320	318	236	273	203	212	314	132	323	290	137
	Buiten „ Europeanen	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	1 892	419	536	541	396	652	820	351	414	348	352	250	298	209	220	449	142	344	385	156
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	2	—	1	1	2	—	3	—	1	1	1	2	2	1	3	4	3	1	7	3
	Vreemde oosterlingen	201	13	32	14	14	90	79	10	8	21	16	17	14	11	18	24	5	112	28	32
	Inlanders	1 804	309	450	456	383	592	1 280	431	505	301	280	243	331	200	242	241	141	281	463	159
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	2 007	322	483	471	399	682	1 362	441	514	328	297	262	347	212	263	269	153	394	498	194
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	2	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	232	72	17	16	19	30	151	5	12	5	21	9	74	11	7	26	48	69	375	13
	Inlanders	901	502	846	253	681	686	1 195	386	343	147	184	126	118	126	117	119	99	104	196	111
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	1 135	574	863	269	701	716	1 349	391	355	152	205	136	192	137	124	146	147	173	571	124
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	157	4	9	8	7	11	115	12	4	12	33	6	41	5	3	7	6	18	293	28
	Inlanders	398	166	196	231	191	355	517	156	246	256	206	132	142	214	158	167	146	161	200	115
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	555	170	205	239	198	366	633	168	250	268	239	138	183	219	161	174	152	179	493	143
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	1	—	—	—	2	1	4	—	3	1	—	1	2	2	—	—	—	—	3	1
	Vreemde oosterlingen	248	28	2	8	6	53	53	10	4	5	21	27	20	6	4	13	8	23	5	18
	Inlanders	321	153	158	147	114	141	286	133	236	146	122	122	91	103	78	76	59	85	174	58
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	570	181	160	155	122	195	343	143	243	152	143	150	113	111	82	89	67	108	182	77
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	7	2	—	2	—	1	3	—	2	—	2	—	1	3	—	1	1	—	3	—
	Vreemde oosterlingen	104	13	3	18	17	5	330	36	14	12	19	9	385	9	3	8	5	6	264	9
	Inlanders	191	13	13	113	11	21	10	4	12	18	21	29	14	18	3	35	1	2	20	5
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	302	28	16	133	28	28	343	40	28	30	43	38	400	30	7	44	7	8	288	14
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	6	—	—	—	1	1	4	—	1	—	—	1	4	—	—	1	1	—	3	—
	Vreemde oosterlingen	180	40	13	6	5	16	373	9	7	5	39	11	28	12	4	17	77	2	53	36
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ Europeanen	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	187	40	13	8	6	17	377	9	8	5	40	12	32	12	4	18	78	2	56	36
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	2	—	—	—	—	1	3	2	2	—	—	—	3	—	2	2	—	—	4	—
	Vreemde oosterlingen	137	3	3	3	11	30	138	3	9	9	8	11	126	1	14	2	4	5	47	23
	Inlanders	851	155	141	161	170	297	409	143	234	143	172	126	184	189	151	118	69	106	220	133
	Buiten „ Europeanen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	991	158	144	164	181	328	550	148	245	152	180	137	313	190	167	122	78	111	271	156

Gewesten	Landaard der aangeslagenen	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	1	1	2	—	2	3	4	6
	Vreemde oosterlingen	144	9	22	91	58	33	16	6	11	33	250	5	14	7	17	20	19	71	22	45	37	22	98
	Inlanders	176	114	123	133	148	124	133	162	89	166	155	89	89	75	84	236	209	235	155	330	234	188	290
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	320	123	145	225	206	157	150	168	100	200	407	95	103	82	101	257	229	308	177	377	274	214	394
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	1	2	—	1	10	1	—	5	—	—	14	—	1	4	1	7	5	16	2	11	7	6	41
	Vreemde oosterlingen	63	9	18	12	57	12	14	11	9	50	41	8	5	6	5	9	5	66	22	31	32	44	57
	Inlanders	151	144	137	353	302	96	135	225	110	131	255	97	88	102	72	230	207	304	151	322	194	188	297
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	215	155	155	366	369	109	149	241	119	181	310	105	94	112	78	247	217	386	175	364	233	238	397
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	2	1	3	4	—	4	3	24
	Vreemde oosterlingen	26	5	7	25	10	12	7	4	9	137	215	11	7	9	8	28	20	53	25	59	32	86	49
	Inlanders	151	74	93	143	214	112	118	127	101	95	1 046	172	102	91	54	122	145	149	120	131	120	103	293
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	178	79	100	168	224	124	125	131	110	232	1 269	183	109	100	62	152	166	205	149	190	156	192	366
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—
	Vreemde oosterlingen	42	9	9	5	21	12	4	12	4	3	85	1	4	4	5	18	10	25	11	17	38	16	65
	Inlanders	141	84	89	96	107	155	85	91	78	84	92	49	55	96	74	136	109	154	113	169	190	134	197
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	183	93	98	101	128	167	89	103	82	87	177	50	59	100	79	154	119	179	124	187	229	152	262
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	2	4	6	1	2	4	2	10
	Vreemde oosterlingen	26	6	2	4	3	5	2	3	3	44	42	5	6	5	3	20	10	19	5	9	21	16	29
	Inlanders	74	65	55	80	44	60	33	72	73	50	62	44	43	42	35	96	93	94	66	142	114	88	158
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	100	72	57	84	47	65	35	75	76	94	107	49	49	48	38	118	107	119	72	153	139	106	197
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	1	—	—	2	—	—	1	1	—	1	5	—	2	—	1	2	2	8	2	4	9	2	31
	Vreemde oosterlingen	12	20	13	9	78	2	2	8	6	3	80	27	7	8	7	83	6	68	7	28	29	18	49
	Inlanders	41	11	4	1	2	1	7	23	—	1	33	5	—	9	4	15	20	63	8	44	68	26	27
	Buiten „ Europeanen	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	56	31	17	12	80	3	10	32	6	5	118	32	9	17	12	100	28	140	17	76	106	46	107
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	3	1	2	1	—	2	—	7	2	5	8	3	19
	Vreemde oosterlingen	57	22	9	4	33	8	32	6	6	—	113	18	1	8	2	41	1	59	—	50	39	13	32
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	57	23	10	4	34	8	32	6	6	—	116	19	3	9	2	43	1	67	2	55	47	16	51
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	1	1	—	—	—	2	—	—	2	—	9	—	—	—	—	3	—	3	—	3	2	2	11
	Vreemde oosterlingen	12	7	8	18	119	5	2	2	4	7	50	—	2	6	5	1	5	31	7	20	13	19	32
	Inlanders	139	63	63	46	165	54	50	75	46	78	161	46	24	31	35	135	93	140	66	217	161	123	200
	Buiten „ Europeanen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	153	71	71	64	284	61	52	77	52	85	220	46	26	37	40	139	98	175	73	240	176	144	243

Gewesten	Landaard der aangeslagenen	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10 000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 70 000	van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	16	35	43	100	114	153	128	257	212	195	167	307	239	209	167	134	205	159	123	60	33	12	15	14	13	5	6	12	4	7	3 176
	Vreemde oosterlingen	90	130	112	181	96	156	74	140	99	80	65	83	91	60	31	28	43	45	49	25	12	6	4	7	2	2	1	2	—	3	4 358
	Inlanders	381	401	298	213	148	127	71	104	87	45	30	49	19	28	6	8	7	6	8	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	71 892
	Buiten „ Europeanen	3	—	1	1	—	—	—	2	—	—	2	1	2	1	—	1	1	5	—	4	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	36
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	490	566	454	496	358	436	278	503	398	320	264	440	353	299	205	171	256	215	183	91	49	20	19	22	16	7	7	14	4	10	79 471
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	64	103	89	70	84	83	66	122	134	109	108	177	160	116	79	77	129	103	76	43	25	16	7	6	2	5	3	5	6	3	2 258
	Vreemde oosterlingen	43	18	9	4	14	4	5	10	6	3	5	4	4	1	5	5	2	5	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 157
	Inlanders	305	67	46	32	25	16	11	11	10	5	6	8	—	2	2	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63 963
	Buiten „ Europeanen	3	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	415	188	146	106	125	103	82	143	150	117	119	189	164	119	86	84	131	108	78	47	25	16	7	6	2	5	3	5	6	3	68 400
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	18	35	21	40	25	36	48	131	65	71	40	84	67	43	34	20	23	34	27	15	14	12	8	4	3	—	—	—	3	3	986
	Vreemde oosterlingen	121	60	31	20	18	15	14	16	12	6	4	5	4	5	1	2	1	—	3	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3 186
	Inlanders	256	189	125	86	48	42	28	31	14	12	10	7	—	6	1	3	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32 725
	Buiten „ Europeanen	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	395	284	179	146	91	93	90	178	91	89	54	96	71	54	36	25	27	34	33	15	16	12	9	4	3	—	—	—	3	3	36 899
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	—	13	13	15	5	15	10	26	11	23	12	14	23	19	18	16	10	17	17	9	13	9	—	6	1	2	—	3	—	2	327
	Vreemde oosterlingen	52	67	45	26	20	9	12	9	12	7	3	4	6	2	2	2	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 976
	Inlanders	239	201	114	60	43	33	16	32	27	14	4	13	5	2	1	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 987
	Buiten „ Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	291	281	172	101	68	57	38	67	50	44	19	31	34	23	21	19	11	20	21	9	13	9	—	6	1	2	—	3	—	2	24 290
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	8	25	17	22	16	14	14	25	27	32	35	41	41	23	15	20	34	19	14	14	6	3	1	2	—	—	—	—	—	1	531
	Vreemde oosterlingen	34	12	24	33	27	15	11	19	15	9	7	13	11	3	4	—	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 910
	Inlanders	196	92	98	51	33	36	22	30	18	15	4	11	3	3	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 436
	Buiten „ Europeanen	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	238	129	140	106	76	65	47	74	61	56	46	65	55	29	23	20	36	21	18	14	6	3	1	2	—	—	—	—	—	1	17 879
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	24	62	46	63	59	54	47	85	61	60	40	73	55	52	49	43	76	55	50	23	28	16	8	4	6	7	3	4	3	8	1 280
	Vreemde oosterlingen	50	35	11	2	3	4	2	2	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 184
	Inlanders	30	6	6	11	6	12	7	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 618
	Buiten „ Europeanen	1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	105	104	64	76	69	70	56	87	66	60	40	75	55	52	49	43	76	55	50	23	28	16	8	4	6	7	3	4	3	8	5 100
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	20	49	40	37	56	42	32	72	47	61	62	74	76	67	30	32	39	48	33	15	30	8	4	6	2	3	1	1	1	7	1 082
	Vreemde oosterlingen	115	26	29	39	22	36	14	24	22	13	9	13	6	8	1	2	4	1	3	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2 840
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten „ Europeanen	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	135	79	71	76	78	78	46	96	69	74	71	88	82	75	31	34	43	49	36	16	30	9	4	6	2	3	1	1	1	7	3 949
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden: Europeanen	12	22	24	29	18	27	15	40	22	31	38	42	38	23	19	21	24	13	12	11	8	3	2	—	—	—	—	2	2	—	574
	Vreemde oosterlingen	34	17	10	13	17	10	12	4	16	5	6	5	5	4	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 504
	Inlanders	302	142	126	75	38	45	25	35	34	13	10	9	10	2	4	2	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 118
	Buiten „ Europeanen	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
	Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	348	181	161	118	73	82	52	79	72	49	54	56	53	29	25	26	24	13	17	11	8	3	2	—	—	—	—	2	2	—	21 202

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	1	1	—	2	—	—	1	2	—	2	1	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	33	2	12	28	4	11	105	5	16	51	24	36	128	24	17	35	21	30
		Inlanders	—	3 393	841	1 449	815	601	1 324	813	553	319	431	427	835	365	331	283	277	349	569
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 426	844	1 461	844	607	1 335	920	558	335	483	453	871	495	356	300	312	371	599
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	11	49	14	9	10	14	42	25	30	15	15	9	21	21	9	2	—	5	5
		Inlanders	—	3 411	984	283	614	366	755	524	156	226	280	384	70	279	311	191	170	91	145

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	—	—	—	—	—	2	—	3	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	1	—	1	—	1	—	1	—	4	—	—	—	3
		Vreemde oosterlingen	225	10	15	20	38	62	253	19	10	28	65	6	32	9	13	69	22	12	83	31	187	11	8	30	67	4	16	11	7	23	145	9	2	14	16
		Inlanders	621	138	163	147	156	222	250	128	156	153	133	106	86	130	94	94	68	140	163	78	66	55	54	62	66	58	75	85	60	65	38	31	36	27	30
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	847	148	178	167	194	284	505	147	169	181	199	112	118	139	107	164	90	152	247	109	254	68	63	92	134	62	92	96	68	88	187	40	38	41	49
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	14	9	1	4	17	12	18	14	1	5	3	3	8	5	4	8	3	9	6	4	11	5	—	3	6	7	7	2	3	5	23	2	1	2	2
		Inlanders	399	74	107	527	21	33	25	26	53	19	84	13	25	24	60	40	15	16	28	15	82	13	6	53	14	9	38	13	14	12	34	2	6	42	1

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10 000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 70 000	van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal.
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	5	—	3	4	3	13	16	25	18	31	33	33	33	65	64	47	49	91	86	43	61	51	69	38	40	22	33	21	7	11	1	—	2	2	—	3	1 058
		Vreemde oosterlingen	45	17	76	11	72	40	43	168	139	114	65	48	51	23	17	21	16	9	5	16	14	1	5	3	—	—	—	—	1	—	1	1	1	2	—	—	—	—	3 179
		Inlanders	118	67	65	77	129	65	94	124	139	98	74	41	35	21	18	20	12	9	4	6	7	2	2	—	2	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 242
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	163	84	146	88	204	109	140	305	294	237	157	120	119	77	68	106	92	65	58	113	107	46	68	54	71	38	43	23	34	21	8	12	2	2	2	2	—	3	23 480
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	2	2	1	—	1	2	1	4	12	8	9	16	19	21	15	11	8	17	12	8	3	3	1	6	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	193
		Vreemde oosterlingen	5	4	11	3	9	14	10	15	29	22	11	5	11	13	5	7	12	6	3	1	4	—	—	1	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	739
		Inlanders	80	26	19	40	23	93	81	55	76	41	21	15	6	9	8	7	4	1	1	1	1	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 795

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal.
Madoera	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	12 727
Java en Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	42	22	42	26	43	21 286
		Vreemde oosterlingen	5	2	3	—	5	72 081
		Inlanders	—	1	—	—	—	561 701
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	204
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	9
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	47	25	45	26	48	655 281

BUITEN GEWESTEN.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 70 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	f 200 000 en hooger	Totaal.
Sumatra's Westkust	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	—	1 052
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	3 833
		Inlanders	—	—	—	—	—	301 853
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	3
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1	—	—	—	306 741
Tapanoeli	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	245
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	1 308
		Inlanders	—	—	—	—	—	169 024
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	170 577
Benkoelen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	302
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	1 552
		Inlanders	—	—	—	—	—	69 766
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	71 620
Lamp. districten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	258
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	1 361
		Inlanders	—	—	—	—	—	59 260
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	60 879
Palembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	—	—	—	—	422
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	1 236
		Inlanders	—	—	1	—	—	133 600
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	12
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	1	—	1	—	—	135 270

W

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	1	1
		Vreemde oosterlingen	—	33	2	12	28	4
		Inlanders	—	3 393	841	1 449	815	601
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 426	844	1 461	844	607
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	11	49	14	9	10	14
		Inlanders	—	3 411	984	283	614	366
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	11	3 460	998	292	624	380
Java en Madoera	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	2	19	5	8	13	7
		Vreemde oosterlingen	12	2 395	557	631	999	507
		Inlanders	—	146 707	33 904	32 622	27 747	16 331
	Buiten „ „	Europeanen	40	16	—	6	3	3
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	54	149 137	34 466	33 267	28 762	16 848
Sumatra's Westkust	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	1	1
		Vreemde oosterlingen	—	95	46	48	55	217
		Inlanders	—	14 792	4 582	11 566	35 473	19 702
	Buiten „ „	Europeanen	—	1	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	14 888	4 628	11 615	35 529	19 920
Tapanoeli	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	36	12	1	19	1
		Inlanders	—	30 127	9 935	9 105	10 008	8 165
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	30 163	9 947	9 106	10 027	8 166
Benkoelen	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	17	—	—	1	—
		Inlanders	—	4 752	4 949	1 923	771	1 027
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	4 770	4 949	1 923	772	1 027
Lamp. districten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	7	—	2	—	—
		Inlanders	—	9 761	752	4 499	1 665	1 037
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	9 768	752	4 501	1 665	1 037
Palembang	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	2	—	—	—	—
		Inlanders	—	2 867	1 296	2 009	769	6 514
	Buiten „ „	Europeanen	7	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—
		Totaal	7	2 869	1 296	2 009	770	6 514

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	59	2	3	7	21	—	
		Inlanders.	—	12 848	1 679	3 031	2 877	2 318	3 455	21
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	12 907	1 681	3 034	2 884	2 339	3 455	22
Oostkust van Sumatra.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	40	39	123	38	416	72	7
		Inlanders.	—	120	169	435	482	1 712	1 081	133
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	160	208	558	520	2 128	1 153	140
Atjeh en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	9	7	1	1	6	3	
		Inlanders.	—	208	13	12	26	320	286	19
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	217	20	13	27	326	289	19
Riouw en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	54	3	17	1	7	89	21
		Inlanders.	—	1 486	762	1 949	1 454	3 166	822	22
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 540	765	1 966	1 455	3 173	911	241
Banka en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	6	—	100	10	—	15	
		Inlanders.	—	342	99	98	451	447	532	44
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	348	99	198	462	447	547	45
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	5	—	—	6	47	11	4
		Inlanders.	—	67	22	13	2	579	8	8
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	72	22	13	8	626	19	13
Westerafdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	85	—	—	1	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	3 707	19	52	7	17	44	7
		Inlanders.	—	—	31	56	1 430	2 193	2 089	9
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 792	50	108	1 438	2 211	2 133	16
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	4	2	4	15	11	4	3
		Inlanders.	—	8 220	7 892	9 610	18 876	12 775	14 335	19 16
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders.	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	8 224	7 894	9 614	18 891	12 786	14 339	19 19

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10000 tot f 12000	van f 12000 tot f 15000	van f 15000 tot f 20000	van f 20000 tot f 25000	van f 25000 tot f 30000	van f 30000 tot f 40000	van f 40000 tot f 50000	van f 50000 tot f 60000	van f 60000 tot f 70000	van f 70000 tot f 80000	van f 80000 tot f 100000	van f 100000 tot f 150000	van f 150000 tot f 200000	f 200000 en hooger	Totaal.
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	5	—	3	1	2	3	3	2	12	5	8	3	3	9	7	1	1	10	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85
		Vreemde oosterlingen	—	59	2	3	7	21	—	89	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	15	—	—	9	—	—	14	—	—	—	—	1	12	—	—	—	1	4	13	—	1	—	—	1	10	—	1	—	—	2	1	2	—	1	2	1	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	293
		Inlanders	—	12 848	1 679	3 031	2 877	2 318	3 455	2 145	1 163	1 879	1 401	840	1 139	797	780	580	483	490	542	436	312	288	252	193	208	190	153	287	147	134	103	74	89	72	81	64	72	88	70	83	38	45	54	42	33	36	24	34	23	36	16	31	32	28	36	36	42	48	32	42	30	31	61	23	10	13	4	4	—	4	1	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 736
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	12 907	1 681	3 034	2 884	2 339	3 455	2 234	1 163	1 879	1 401	840	1 139	797	783	580	483	490	542	448	312	288	252	193	208	205	153	287	157	134	103	88	89	72	81	64	73	100	70	83	38	46	58	55	33	38	24	34	24	46	16	32	32	28	38	37	46	48	34	44	31	37	65	26	11	15	7	7	2	16	6	9	4	5	10	7	1	1	10	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43 114
Oostkust van Sumatra	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1	1	2	—	21	21	98	51	28	10	34	18	65	48	113	170	225	193	232	168	141	175	144	124	57	31	15	6	19	4	8	1	5	2	—	2 239
		Vreemde oosterlingen	—	40	39	123	38	416	72	727	886	1 474	5 383	1 809	2 611	1 436	1 259	1 545	1 477	1 840	1 929	2 950	2 228	1 153	1 664	963	519	2 551	207	1 061	85	201	785	3 182	64	1 047	45	301	36	974	75	144	269	40	24	393	168	221	30	15	17	638	45	130	46	20	199	49	219	86	280	313	141	288	512	285	171	135	90	82	36	70	29	30	12	30	21	9	4	4	6	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48 502
		Inlanders	—	120	169	485	482	1 712	1 081	13 349	8 612	29 811	54 265	11 745	57 785	3 192	1 805	757	768	924	566	1 183	397	531	292	129	177	498	143	216	153	74	175	90	38	81	178	22	26	98	48	47	17	40	33	35	37	13	27	9	6	46	14	10	15	8	25	19	44	18	39	59	24	81	86	82	33	32	19	10	5	10	1	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	193 077
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	160	208	558	520	2 128	1 153	14 076	9 498	31 285	59 648	13 554	60 396	4 628	3 064	2 302	2 245	2 764	2 495	4 133	2 625	1 684	1 956	1 092	696	3 050	350	1 277	238	275	960	3 272	102	1 128	223	323	62	1 073	123	191	286	80	57	428	205	234	57	24	23	687	59	140	61	28	224	68	266	105	320	374	165	390	619	465	255	195	119	126	59	145	78	144	183	256	216	242	172	145	181	148	125	58	31	15	6	19	4	8	1	5	2	—	248 818
Atjeh en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	53	17	16	13	12	22	39	32	33	38	73	71	75	37	31	44	37	27	10	2	1	1	—	1	—	—	—	—	—	696
		Vreemde oosterlingen	—	9	7	1	1	6	3	30	3	8	29	12	6	69	88	16	32	14	21	366	65	54	16	30	145	672	14	26	37	56	136	260	26	42	20	39	45	99	82	32	66	9	34	134	44	19	19	12	16	109	57	5	2	6	51	19	90	16	19	54	31	85	77	77	36	28	18	21	21	12	15	2	7	9	2	2	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 847
		Inlanders	—	208	13	12	26	320	286	1 969	133	1 213	315	344	196	4 297	469	776	187	309	199	2 548	201	138	137	79	106	371	65	145	146	64	32	244	39	53	43	64	40	160	39	34	30	19	46	93	24	41	65	18	19	68	33	20	34	49	56	62	43	52	51	77	93	91	67	70	66	37	21	12	8	21	8	9	2	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 429
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	217	20	13	27	326	289	1 999	136	1 221	344	356	202	4 366	557	792	219	323	220	2 914	266	192	153	109	258	1 043	79	171	183	120	168	504	65	95	63	103	85	259	121	66	96	28	80	227	68	60	84	30	35	177	90	25	36	55	107	81	134	68	70	132	124	176	146	201	119	81	52	45	51	72	55	44	47	84	73	77	41	32	45	38	28	10	2	1	1	—	1	—	—	—	—	—	21 973
Riouw en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	1	2	2	1	3	8	4	4	—	6	—	3	7	6	10	13	29	33	25	11	10	12	12	6	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	222
		Vreemde oosterlingen	—	54	3	17	1	7	89	210	11	921	22	150	13	108	78	448	79	31	94	532	235	91	186	96	179	1 151	437	376	153	319	327	588	556	58	1 693	93	116	101	39	143	50	18	26	32	60	104	10	12	21	110	25	13	6	5	66	28	102	83	74	89	50	241	186	204	273	75	32	50	20	51	33	27	25	28	15	10	8	5	9	2	3	3	1	4	4	3	—	—	1	—	—	—	12 102
		Inlanders	—	1 486	762	1 949	1 454	3 166	822	2 209	290	767	502	583	642	2 796	337	244	79	118	163	340	256	61	456	235	270	215	244	256	164	67	54	90	77	103	79	41	13	103	27	35	15	10	27	54	15	109	7	14	73	51	7	10	29	20	37	17	26	21	27	37	34	68	73	46	18	7	11	8	5	9	3	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 449
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 540	765	1 966	1 455	3 173	911	2 419	301	1 714	524	733	655	2 904	415	692	158	149	257	872	491	152	642	331	457	1 366	681	632	317	386	381	678	633	161	1 772	134	129	204	67	179	65	28	58	86	75	213	17	26	94	162	33	28	35	25	103	45	130	105	103	128	85	312	267	254	295	82	49	58	28	67	42	38	40	60	48	35	19	15	21	14	9	7	2	5	4	3	—	—	1	—	—	—	34 805
Banka en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2	5	5	11	8	6	15	16	29	16	30	22	20	15	10	12	5	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	247
		Vreemde oosterlingen	—	6	—	100	10	—	15	1	6	48	36	58	84	46	119	45	80	36	47	796	20 659	923	766	668	394	406	414	319	376	1 115	941	887	795	970	96	117	213	253	241	465	348	243	269	212	246	247	251	185	192	33	36	32	40	43	3	8	428	263	82	525	161	374	687	5	14	3	—	1	2	2	7	2	1	2	6	5	3	4	5	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57 527
		Inlanders	—	342	99	98	451	447	532	449	470	828	720	694	1 498	867	962	941	847	746	854	567	571	586	543	552	2 220	527	274	256	327	339	356	317	358	369	193	175	178	174	167	3	36	2	29	13	8	7	7	11	11	3	4	9	10	1	4	—	18	4	1	3	3	11	34	12	14	4	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 159
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	348	99	198	462	447	547	450	476	876	756	752	1 582	913	1 081	986	927	782	901	1 363	21 230	1 510	1 309	1 220	2 616	934	689	575	703	1 454	1 297	1 204	1 154	1 339	289	292	391	427	408	468	385	245	298	225	254	254	258	196	203	36	40	41	50	44	8	8	446	267	83	528	164	387	721	19	33	12	12	9	9	17	24	31	17	32	28	25	18	14	17	8	9	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 933
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	2	1	1	—	5	6	7	18	16	17	23	24	31	15	9	16	11	8	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	217
		Vreemde oosterlingen	—	5	—	—	6	47	11	45	7	—	25	26	2	191	6	5	73	6	5	449	2	6	59	4	—	202	7	6	1	8	2	17	—	—	8	2	1	115	2	7	5	2	—	20	—	1	3	4	—	40	—	1	1	—	6	1	16	4	16	8	4	26	26	26	19	33	8	13	6	11	9	6	5	3	3	2	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 691
		Inlanders	—	67	22	13	2	579	8	85	45	17	670	26	8	6 483	51	98	184	70	310	242	68	24	65	43	22	103	16	12	121	17	20	107	9	26	89	31	13	82	15	10	22	23	22	62	11	29	19	62	7	41	8	9	23	10	35	26	29	13	39	31	14	49	59	45	23	10	9	4	5	1	5	1	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 623
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	72	22	13	8	626	19	130	52	17	695	52	10	6 674	57	103	257	76	315	691	70	30	124	47	22	305	23	18	122	25	22	124	9	26	97	33	14	197	17	17	27	25	23	82	11	30	22	66	7	82	8	10	24	10	41	27	45	17	55	39	18	77	86	73	43	45	17	22	17	19	32	23	23	26	28	33	19	9	19	11	8	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	12 533
Westerafdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	85	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	380	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	—	1	—	11	—	—	2	6	7	12	13	12	11	4	5	7	8	6	12	8	25	18	14	11	9	11	7	7	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	245
		Vreemde oosterlingen	—	3 707	19	52	7	17	44	76	21	14	170	13	38	1 500	19	25	40	29	145	458	76	54	27	19	51	638	50	20	49	141	78	364	34	43	301	78	100	4 431	98	4 661	830	1 200	57	507	438	380	38	187	31	2 279	69	107	64	60	497	96	402	104	450	311	239	628	692	538	413	362	215	149	138	123	147	64	34	85	37	27	8	13	16	13	12	7	3	3	1	—	1	1	—	—	1	—	25 042
		Inlanders	—	—	31	56	1 430	2 193	2 089	92	835	51	939	33	127	—	373	246	17	58	15	296	332	28	53	46	9	161	93	43	148	8	10	43	27	13	25	22	7	60	45	10	3	7	4	13	20	6	10	4	4	15	7	7	15	8	10	14	23	12	25	7	14	18	32	26	10	9	6	4	1	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 609
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	3 792	50	108	1 438	2 211	2 133	168	856	65	1 109	46	165	1 880	392	271	57	87	160	754	408	83	80	65	61	799	143	63	198	149	88	407	61	56	326	100	108	4 491	144	4 671	833	1 207	61	520	458	386	49	191	42	2 294	76	114	79	68	508	110	436	116	475	320	259	653	736	577	435	382	225	158	146	133	153	77	42	110	55	41	19	23	27	20	19	9	4	3	1	—	1	1	—	—	1	—	40 896
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	1	3	1	—	—	—	9	—	2	3	6	1	1	20	19	24	15	22	31	23	29	40	40	40	71	57	98	60	49	100	105	53	10	6	3	1	2	—	—	—	1	—	—	—	960
		Vreemde oosterlingen	—	4	2	4	15	11	4	30	19	13	1	5	44	364	10	69	24	29	26	282	46	30	126	26	21	413	273	32	6	25	11	82	98	20	15	52	10	66	185	121	8	9	5	272	9	18	15	6	37	98	78	—	163	22	27	22	37	68	52	62	55	106	100	86	35	46	19	18	18	22	18	7	12	9	5	5	5	4	2	4	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4 201
		Inlanders	—	8 220	7 892	9 610	18 876	12 775	14 335	19 160	4 377	8 636	18 577	4 893	3 368	12 388	3 242	2 160	2 111	1 021	791	9 829	872	757	433	527	1 197	2 511	336	595	276	614	433	337	169	168	189	303	116	285	84	291	251	88	36	146	86	274	60	39	53	399	63	38	30	52	186	98	157	307	132	216	369	228	205	173	79	89	34	26	18	17	14	5	3	8	3	1	1	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	176 742
	Buiten „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	8 224	7 894	9 614	18 891	12 786	14 339	19 190	4 396	8 649	18 578	4 898	3 412	12 753	3 252	2 229	2 136	1 050	817	10 112	918	787	559	553	1 218	2 925	609	627	282	643	444	420	267	188	204	355	127	351	269	413	259	97	41	421	95	292	75	45	91	500	142	38	193	74	222	120	196	378	190	279	425	354	324	283	129	157	84	67	65	79	72	52	86	74	106	66	55	104	108	58	13	6	4	2	2	—	—	—	1	—	—	—	181 903

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	1	2	—	—	—	—	—	1	1	—	5	1	—	—	—	1	3	—
		Vreemde oosterlingen	—	18	1	3	15	2	23	23	6	11	16	4	8	74	8	14	11	8	21	165	17
		Inlanders	—	7 431	3 036	2 798	4 417	2 819	3 492	9 561	3 941	3 747	3 384	2 857	2 217	3 344	2 182	1 904	2 128	1 623	1 637	2 486	1 180
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	7 451	3 037	2 802	4 434	2 821	3 515	9 584	3 947	3 758	3 401	2 862	2 225	3 423	2 191	1 918	2 139	1 631	1 659	2 654	1 197
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	—	26	—	2	15	4	11	58	4	13	15	12	19	81	24	14	9	12	8	146	178
		Inlanders	—	11 730	3 118	6 727	14 620	5 947	12 281	27 641	8 881	7 932	9 256	5 421	3 424	14 303	2 745	6 191	2 710	2 653	1 566	4 358	2 348
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	11 756	3 118	6 730	14 635	5 951	12 292	27 700	8 885	7 945	9 271	5 433	3 443	14 384	2 769	6 205	2 719	2 665	1 574	4 505	2 526
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	5	8	3	2	1	15	—	1	8	1	9	7	2	1	3	2	1	23	4
		Vreemde oosterlingen	—	14	7	4	8	7	3	33	3	11	1	3	17	16	15	9	1	7	8	21	20
		Inlanders	—	1 657	934	1 336	1 883	5 197	2 675	1 398	1 387	1 321	1 302	1 877	1 782	1 132	1 371	2 006	1 841	2 132	2 397	1 796	1 797
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 674	946	1 348	1 894	5 206	2 679	1 446	1 390	1 333	1 311	1 881	1 808	1 155	1 388	2 016	1 845	2 141	2 406	1 840	1 821
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	3	—
		Vreemde oosterlingen	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	2	—	—	—	—	—	13	—
		Inlanders	—	347	5	—	16	2	3	1 033	8	27	89	3	12	564	57	11	9	16	128	—	34
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	348	5	—	16	2	3	1 034	8	27	95	3	13	567	58	11	9	16	129	16	34
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	38	2	10	11	2	61	57	16	26	1	4	16	36	6	6	22	2	56	92	—
		Inlanders	—	78	1	25	69	8	19	165	13	9	44	13	18	108	9	45	34	78	25	387	14
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	116	3	35	80	10	80	225	29	36	46	17	34	144	15	51	58	81	81	479	15
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	389	18	13	38	174	40	87	16	39	60	22	18	71	16	83	35	16	27	130	25
		Inlanders	—	55 246	12 135	8 540	10 470	13 413	9 752	9 487	6 090	4 951	2 899	1 636	1 460	1 341	1 248	939	772	756	557	1 000	310
	Buiten " "	Europeanen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	24	6	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	25	55 641	12 153	8 557	10 508	13 587	9 792	9 574	6 106	4 990	2 959	1 658	1 478	1 412	1 264	1 022	807	772	584	1 130	335
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	1 654	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 780	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	6	5	11	8	4	5	19	—	5	11	2	10	16	4	1	8	3	7	34	5
		Vreemde oosterlingen	—	1 031	158	383	247	932	598	1 598	1 233	3 004	5 893	2 156	3 363	3 054	1 698	2 449	1 913	2 063	2 634	6 876	23 618
		Inlanders	—	167 441	51 410	60 732	105 759	87 341	102 154	128 539	54 982	88 065	113 689	54 549	89 113	82 402	26 887	38 020	26 039	23 058	18 655	53 839	19 280
	Buiten " "	Europeanen	8	1	—	—	1	—	—	—	—	26	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	24	6	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	32	168 485	51 573	61 130	106 015	88 277	102 757	130 156	56 215	91 100	119 593	56 707	92 486	85 472	28 590	40 470	27 960	25 124	21 296	60 749	42 903

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	3	—	—	—	4	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	35	26	6	78	123	32	6	34	142	36	98	6	3	16	5	39	186	26	168	67	3	30
		Inlanders	819	741	693	654	936	580	460	507	377	327	377	280	274	221	223	190	301	178	182	155	167	114
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	857	767	699	732	1 063	613	466	541	519	363	476	286	277	237	228	229	488	204	351	222	171	144
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	2	—
		Vreemde oosterlingen	18	58	58	146	118	249	56	68	143	27	36	419	5	37	671	129	100	490	130	115	235	114
		Inlanders	1 125	894	1 104	834	1 947	554	707	865	616	573	463	679	333	334	638	217	445	226	280	223	174	128
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	1 143	952	1 162	980	2 065	804	763	933	759	600	499	1 098	338	371	1 309	347	545	717	411	338	411	242
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	7	—	—	38	—	—	4	5	—	9	3	2	2	3	—	4	7	8	4	1	—
		Vreemde oosterlingen	4	17	16	14	59	63	47	11	15	57	33	18	24	19	31	43	17	19	46	7	369	15
		Inlanders	2 533	1 902	1 897	1 029	1 101	627	519	473	311	513	269	247	309	313	270	237	209	152	187	107	94	79
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	2 537	1 926	1 913	1 043	1 198	690	566	488	331	570	311	268	335	334	304	280	230	178	241	118	464	94
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	3	1	58	4	—	1	7	6	28	5	7	4	6	6	39	5	12	7	4	9
		Inlanders	10	5	7	—	35	—	17	6	2	—	27	—	1	3	114	1	—	—	13	1	11	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	11	6	10	1	93	4	17	7	9	6	55	5	8	7	120	7	43	5	25	8	15	9
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	7	1	—	—	—	1	—	—	1	8	—	3	1	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	16	17	4	56	28	4	3	40	76	12	15	3	1	32	10	24	11	36	35	9	—	5
		Inlanders	50	87	11	69	97	7	35	105	74	58	46	17	8	63	105	19	45	34	15	8	8	27
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	66	104	15	125	126	18	39	145	150	70	62	20	9	96	123	43	59	71	51	17	8	32
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	39	14	20	30	67	10	4	11	11	15	30	4	10	5	33	16	7	14	18	7	4	3
		Inlanders	434	329	247	239	290	175	191	155	141	101	102	81	44	54	55	44	51	33	16	25	16	16
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	473	343	267	269	358	185	195	166	152	116	132	85	54	59	89	60	58	47	34	32	20	19
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	6	9	1	14	48	10	3	6	10	2	13	4	5	6	15	4	14	11	15	7	4	1
		Vreemde oosterlingen	2 476	3 051	2 188	1 839	7 620	1 782	1 990	921	2 446	2 469	5 944	2 095	2 279	2 348	1 554	883	6 790	1 377	6 068	1 815	2 180	620
		Inlanders	18 648	12 827	12 365	16 967	34 724	10 854	8 979	11 813	9 738	11 888	10 315	8 488	5 952	9 631	8 115	7 129	6 077	4 355	4 490	4 397	3 442	2 847
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	21 130	15 887	14 554	18 826	42 392	12 646	10 972	12 740	12 194	14 359	16 273	10 587	8 236	11 985	9 684	8 016	12 881	5 743	10 575	6 219	5 627	3 468

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	2	1	—	1	—	—	7	—	—	—	—	1	—	7	1	3	4	1	12
		Vreemde oosterlingen	62	4	4	16	2	33	220	104	20	159	5	70	63	126	8	49	86	15	139
		Inlanders	122	98	102	169	96	97	179	151	89	71	96	208	139	168	138	244	184	191	270
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	186	103	106	186	98	130	406	255	109	230	101	279	202	301	147	296	274	207	421
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	1	—	—	—	1	3	—	—	—	—	1	1	1	1	5	4	1	9
		Vreemde oosterlingen	128	89	115	105	90	36	84	342	54	53	51	28	14	73	97	51	28	100	71
		Inlanders	271	194	372	259	239	246	516	98	101	125	108	314	247	244	134	222	218	161	289
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	399	284	487	364	329	283	603	440	155	178	159	343	262	318	232	278	250	262	369
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	4	6	20	—	7	1	27	8	3	4	8	7	4	11	7	5	6	9	23
		Vreemde oosterlingen	17	19	21	16	3	23	11	7	8	14	5	11	7	6	11	24	42	17	31
		Inlanders	57	26	17	21	19	18	12	3	7	5	2	4	1	9	8	13	9	7	16
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	78	51	58	37	29	42	50	18	18	23	15	22	12	26	26	42	57	33	70
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	1	—	3	—	1	—	—	—	—	4	—	1	2	1	6
		Vreemde oosterlingen	8	—	1	2	2	2	25	1	1	1	2	3	1	21	5	4	6	2	21
		Inlanders	1	—	17	4	—	2	22	—	8	—	—	3	—	—	2	2	—	6	2
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	9	—	19	6	3	4	50	1	10	1	2	6	1	25	7	7	8	9	29
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	1	—	—	1	4	4	—	—	—	—	—	2	9	8	1	2	6
		Vreemde oosterlingen	17	16	—	4	—	37	76	4	1	5	4	11	11	8	8	31	28	28	45
		Inlanders	20	23	7	20	6	18	67	2	7	17	2	19	19	21	15	19	31	35	30
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	37	39	8	24	6	56	147	10	8	22	6	30	30	31	32	58	60	65	81
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
		Vreemde oosterlingen	10	7	15	6	1	7	46	—	—	—	5	6	7	15	4	38	15	18	25
		Inlanders	31	20	25	43	14	11	9	13	5	16	9	29	40	12	20	34	19	22	41
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	41	27	40	49	15	18	55	13	5	16	14	35	47	27	24	72	34	41	66
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	—
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	14	9	23	2	8	10	57	14	4	4	8	21	5	52	26	36	55	27	153
		Vreemde oosterlingen	1 909	1 137	1 169	543	610	509	4 156	813	382	565	257	1 045	398	1 677	818	1 247	1 691	964	2 383
		Inlanders	3 264	2 813	3 590	2 799	1 778	2 780	4 263	2 173	1 625	1 859	1 454	3 256	3 210	3 750	2 827	4 147	3 467	3 357	4 636
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	5 187	3 959	4 782	3 344	2 396	3 299	8 476	3 000	2 011	2 428	1 719	4 322	3 613	5 479	3 671	5 430	5 213	4 348	7 172

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10000 tot f 12000	van f 12000 tot f 15000	van f 15000 tot f 20000	van f 20000 tot f 25000	van f 25000 tot f 30000	van f 30000 tot f 40000	van f 40000 tot f 50000	van f 50000 tot f 60000	van f 60000 tot f 70000	van f 70000 tot f 80000	van f 80000 tot f 100000	van f 100000 tot f 150000	van f 150000 tot f 200000	f 200000 en hooger	Totaal.
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	9	15	9	21	28	21	13	29	25	24	25	32	37	28	15	14	21	15	12	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	465
		Vreemde oosterlingen	159	103	48	6	26	26	18	10	8	28	1	3	6	—	2	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 246
		Inlanders	305	66	64	53	29	19	18	28	14	11	5	6	5	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78 378
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	473	184	121	80	83	66	49	67	47	63	31	41	48	28	18	15	24	16	13	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	82 089
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	13	24	30	14	23	25	28	54	39	53	34	37	43	21	15	30	33	18	4	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	580
		Vreemde oosterlingen	458	139	90	18	9	10	6	11	2	2	5	2	1	—	—	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 440
		Inlanders	370	207	119	105	76	38	25	33	25	9	6	15	7	2	4	2	1	3	3	5	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	172 627
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	841	370	239	137	109	73	59	98	66	64	45	54	52	23	19	33	35	22	9	6	1	1	4	1	—	—	—	—	—	—	179 649
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	23	41	16	19	7	9	6	13	11	8	13	14	8	13	3	7	9	7	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	587
		Vreemde oosterlingen	27	13	7	11	3	4	15	5	17	7	4	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 562
		Inlanders	13	11	7	9	8	3	4	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50 917
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	63	65	30	39	18	16	25	24	31	15	17	15	10	14	3	7	9	7	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 066
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	6	19	18	7	7	7	5	8	12	11	5	10	14	8	4	4	3	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188
		Vreemde oosterlingen	1	16	5	10	2	1	2	7	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	389
		Inlanders	21	2	3	5	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 721
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	28	37	26	22	10	9	9	15	12	12	6	10	14	8	4	4	3	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 298
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	3	7	7	4	3	6	6	13	15	10	10	19	14	10	10	2	2	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	222
		Vreemde oosterlingen	54	58	34	29	25	16	9	22	6	6	6	10	5	1	2	2	3	3	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	1 233
		Inlanders	58	35	31	15	12	9	4	2	3	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 701
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	115	100	72	48	40	31	19	37	24	16	17	29	20	12	13	4	5	10	5	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	4 156
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	9	5	5	3	4	3	12	10	16	4	12	13	14	5	6	1	2	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	131
		Vreemde oosterlingen	16	30	12	24	12	5	10	3	3	8	—	12	4	7	7	6	2	—	5	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2 082
		Inlanders	39	38	20	21	3	9	11	16	6	3	1	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	146 426
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	55	77	37	50	18	18	24	31	19	27	5	24	20	22	12	12	3	2	7	1	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	148 674
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 730
	Buiten " "	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 857
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	158	381	250	233	241	251	232	447	409	512	552	781	791	720	476	470	580	440	287	112	47	30	12	27	5	9	3	5	2	—	9 363
		Vreemde oosterlingen	3 121	1 791	1 245	852	487	429	313	373	329	205	128	212	121	77	57	50	56	40	32	14	6	8	6	5	1	1	2	1	3	—	157 874
		Inlanders	5 129	3 496	1 469	907	488	282	178	239	151	94	61	72	53	38	27	17	20	28	16	7	2	1	4	2	3	—	—	1	—	—	1 688 828
	Buiten " "	Europeanen	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	8 409	5 669	2 965	1 993	1 217	962	723	1 059	889	811	741	1 065	966	835	560	537	656	508	335	133	55	39	22	34	9	10	5	7	5	—	1 856 152

W

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.		beneden f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180
Menado	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	2	—	1	2	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	18	1	3	15	2	23
		Inlanders	—	7 431	3 036	2 798	4 417	2 819	3 492
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	7 451	3 037	2 802	4 434	2 821	3 515
Celebes en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	1	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	26	—	2	15	4	11
		Inlanders	—	11 730	3 118	6 727	14 620	5 947	12 281
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	11 756	3 118	6 730	14 635	5 951	12 292
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	3	5	8	3	2	1
		Vreemde oosterlingen	—	14	7	4	8	7	3
		Inlanders	—	1 657	934	1 336	1 883	5 197	2 675
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 674	946	1 348	1 894	5 206	2 679
Ternate en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	1	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	347	5	—	16	2	3
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	348	5	—	16	2	3
Timor en onderhoorigheden	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	38	2	10	11	2	61
		Inlanders	—	78	1	25	69	8	19
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	116	3	35	80	10	80
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	389	18	13	38	174	40
		Inlanders	—	55 246	12 135	8 540	10 470	13 413	9 752
	Buiten „ „	Europeanen	1	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	24	6	—	4	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	25	55 641	12 153	8 557	10 508	13 587	9 792
Nieuw-Guinea	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	126	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	1 654	—	—	—	—	—
	Buiten „ „	Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
		Vreemde oosterlingen	—	—	—	—	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	—	1 780	—	—	—	—	—
Buitengewesten	In Ned.-Indië gevestigden	Europeanen	—	6	5	11	8	4	5
		Vreemde oosterlingen	—	1 031	158	383	247	932	598
		Inlanders	—	167 441	51 410	63 732	105 759	87 341	102 154
	Buiten „ „	Europeanen	8	1	—	—	1	—	—
		Vreemde oosterlingen	24	6	—	4	—	—	—
		Inlanders	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal	32	168 485	51 573	64 130	106 015	88 277	102 757

IV. Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten 1920.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	VERDEELING DER AANGESLAGENEN OVER HUN																						
		minder dan f 60.	van f 60 tot f 70.	van f 70 tot f 80.	van f 80 tot f 90.	van f 90 tot f 100.	van f 100 tot f 110.	van f 110 tot f 120.	van f 120 tot f 130.	van f 130 tot f 140.	van f 140 tot f 150.	van f 150 tot f 160.	van f 160 tot f 170.	van f 170 tot f 180.	van f 180 tot f 190.	van f 190 tot f 200.	van f 200 tot f 210.	van f 210 tot f 220.	van f 220 tot f 230.	van f 230 tot f 240.	van f 240 tot f 250.	van f 250 tot f 260.	van f 260 tot f 270.	van f 270 tot f 280.	van f 280 tot f 290.
Atjeh en onderhoorigheden . . .	Inlanders . .	2310	1260	1111	4502	7466	3032	1905	2230	1501	930	959	457	370	531	188	242	121	126	129	128	101	55	74	41
Bali en Lombok .	Inlanders . .	107 972							626	2740	137	993	4143	236	438	69	469	51	51	65	222	72	16	25	36
Timor en onderhoorigheden . .	Inlanders . .	3687	1117	654	289	153	194	17	335	44	50	116	10	11	84	7	19	15	1	—	24	19	—	—	2
	Vreemde oosterlingen .	21	1	49	3	14	9	59	22	31	31	36	36	26	147	60	54	59	19	52	142	19	55	30	4
Totalen . .	Inlanders . .	135 669							3191	4285	1117	2068	4610	617	1053	264	730	187	178	194	374	192	71	99	79
	Vreemde oosterlingen .	21	1	49	3	14	9	59	22	31	31	36	36	26	147	60	54	59	19	52	142	19	55	30	4

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	VERDEELING DER AANGESLAGENEN OVER HUN JAARLIJKSCH BELASTINGPLICHTIG INKOMEN																						
		van f 610 tot f 620.	van f 620 tot f 630.	van f 630 tot f 640.	van f 640 tot f 650.	van f 650 tot f 675.	van f 675 tot f 700.	van f 700 tot f 725.	van f 725 tot f 750.	van f 750 tot f 800.	van f 800 tot f 850.	van f 850 tot f 900.	van f 900 tot f 1000.	van f 1000 tot f 1200.	van f 1200 tot f 1500.	van f 1500 tot f 1800.	van f 1800 tot f 2100.	van f 2100 tot f 2400.	van f 2400 tot f 2700.	van f 2700 tot f 3000.	van f 3000 tot f 3500.	van f 3500 tot f 4000.	van f 4000 tot f 4500.	van f 4500 tot f 5000.	van f 5000 tot f 6000.
Atjeh en onderhoorigheden . . .	Inlanders . .	3	7	7	2	13	7	6	5	13	12	4	14	19	21	15	3	—	1	4	2	—	—	1	1
Bali en Lombok .	Inlanders . .	3	4	1	1	2	6	7	—	4	4	4	6	12	5	6	4	1	—	1	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden . .	Inlanders . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vreemde oosterlingen .	7	5	—	5	4	7	11	3	6	10	5	14	186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . .	Inlanders . .	6	11	8	3	15	13	13	5	17	17	8	20	35	26	21	7	1	1	5	2	—	—	1	1
	Vreemde oosterlingen .	7	5	—	5	4	7	11	3	6	10	5	14	186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

a) Op 31 December 1921 bedroeg de achterstand nog onderscheidenlijk f 6 565,75, f 49 224,75 en f 7 027,75.

…ARLIJKSCH BELASTINGPLICHTIG INKOMEN (JAAR 1920).

	van f 300 tot f 310.	van f 310 tot f 320.	van f 320 tot f 330.	van f 330 tot f 340.	van f 340 tot f 350.	van f 350 tot f 360.	van f 360 tot f 370.	van f 370 tot f 380.	van f 380 tot f 390.	van f 390 tot f 400.	van f 400 tot f 410.	van f 410 tot f 420.	van f 420 tot f 430.	van f 430 tot f 440.	van f 440 tot f 450.	van f 450 tot f 460.	van f 460 tot f 470.	van f 470 tot f 480.	van f 480 tot f 490.	van f 490 tot f 500.	van f 500 tot f 510.	van f 510 tot f 520.	van f 520 tot f 530.	van f 530 tot f 540.	van f 540 tot f 550.	van f 550 tot f 560.	van f 560 tot f 570.	van f 570 tot f 580.	van f 580 tot f 590.	van f 590 tot f 600.	van f 600 tot f 610.
3	32	42	32	22	18	28	27	27	16	13	31	12	18	6	6	17	4	16	9	5	27	6	4	4	5	5	6	3	3	3	20
1	106	12	22	13	5	27	11	18	5	2	43	3	5	1	1	6	3	—	4	5	20	2	3	2	—	9	19	2	—	—	9
—	15	1	—	2	—	7	12	—	2	2	5	—	2	1	—	—	—	—	3	—	1	1	—	—	1	—	—	1	—	—	5
5	157	34	7	4	16	47	50	7	34	32	27	10	17	5	21	15	5	20	23	8	17	7	15	4	6	13	9	6	2	23	20
4	153	55	54	37	23	62	50	45	23	17	79	15	25	8	7	23	7	16	16	10	48	9	7	6	6	14	25	6	3	3	34
5	157	34	7	4	16	47	50	7	34	32	27	10	17	5	21	15	5	20	23	8	17	7	15	4	6	13	9	6	2	23	2

…AR 1920).

	van f 7000 tot f 8000.	van f 8000 tot f 9000.	van f 9000 tot f 10 000.	Totaal aantal aange-slagenen.	Totaal bedrag der belasting-plichtige inkomens.	Totaal bedrag van den aanslag over het vorig jaar.	Totaal bedrag van den aanslag over 1920.	Totaal bedrag van de belasting over het vorig jaar.	Totaal bedrag van de belasting over 1920.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd over het vorig jaar.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd over 1920.	Totaal bedrag van den achterstand op 31 December van het vorig jaar.	Totaal bedrag van den achterstand op 31 December 1920.
1	1	—	1	30 432	f 3 081 805,55	f 266 621,50	f 139 148,06	f 266 126,20	f 139 148,06	f 4,94	f 4,57	f 7 231.86	[a] f 85 181,24
1	—	—	—	118 792	9 212 615,—	375 991,01	392 048,60	375 991,01	383 294,77	2,21	3,23	45 721,22	[a] 123 739,74^{5}
—	—	—	—	6 914	482 204,—	17 801,90	19 866,43	17 801,90	19 866,43	2,84	2,87	3 102,14	908,95
—	—	—	—	1 938	1 057 011,—	31 019,29	37 940,92	31 019,29	37 940,92	18,22	19,48	1 794,45	[a] 11 629,06
2	1	—	1	156 138	f 12 776 624,55	f 660 414,41	f 551 063,09	f 659 919,11	f 542 309,26	—	f 3,47	f 66 055.22	f 209 829,93^{5}
—	—	—	—	1 948	1 057 011,—	31 019,29	37 940,92	31 019,29	37 940,92	f 18,22	19,48	1 794,45	11 629.06

V. VE

Splitsing van den aanslag naar gelang van het zakelij

GEWESTEN.	1920. (Verbeter			
	Aanslag wegens onroerende goedere			
	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.
JAVA E				
Bantam	f 17 686,01	—	f 523,53	f 56 528,76
Batavia	1 281 347,79	—	30 628,07	12 553,02
Preanger-Regentschappen	199 099,17	f 247,89	8 355,—	678 992,56
Cheribon	85 908,19	22,05	1 315,15	11 095,12
Pekalongan	106 321,90	40,50	1 343,34	31 385,25
Semarang	335 565,62	—	11 698,35	42 539,94
Rembang	45 948,24	—	13 330,40	1,86
Soerabaja	715 817,92	336,96	25 915,40	7 821,87
Pasoeroean	154 362,30	88,92	22 037,29	303 530,61
Besoeki	44 465,10	407,25	24 187,64	271 760,64
Banjoemas	50 349,99	—	2 011,41	36 248,70
Kedoe	62 346,20	—	4 854,14	7 763,11
Djokjakarta	32 270,81	—	3 938,96	—
Soerakarta	20 087,25	—	12 904,23	—
Madioen	30 158,01	5,85	1 239,88	6 444,99
Kediri	80 139,45	—	10 559,43	308 277,15
Madoera	13 997,63	—	887,96	—
Totalen	f 3 275 871,58	f 1 149,42	f 175 730,18	f 1 774 943,58
BUITE				
Sumatra's Westkust	f 74 424,96	—	f 283,56	f 10 060,41
Tapanoeli	22,50	—	0,06	27 151,05
Benkoelen	11 417,33	—	4 499,81	12 030,93
Lampongsche districten	9 165,44	—	193,62	23 216,25
Palembang	52 435,27	—	7 088,82	23 385,81
Djambi	1 434,42	—	109,56	20,01
Oostkust van Sumatra	—	—	—	1 109,13
Atjeh en onderhoorigheden	33 295,18	—	1 174,83	5 994,78
Billiton	9 887,54	—	9,—	577,50
Banka	5 298,55	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	4 734,66	—	—	96,75
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	18 950,78	—	1 128,80	14 766,48
Menado	50 774,21	—	144,21	5 262,69
Celebes en onderhoorigheden	97 394,21	—	38,25	952,35
Amboina	45 225,83	—	355,19	2 123,10
Ternate en onderhoorigheden	13 720,41	—	—	338,79
Bali en Lombok	24 723,60	—	629,10	—
Timor en onderhoorigheden	6 442,92	—	—	—
Totalen	f 459 347,81	—	f 15 654,81	f 127 086,03

ONDING.

ht op de verpondingsplichtige perceelen uitgeoefend.

aven.)		1921.					
eten met recht van:		Aanslag wegens onroerende goederen, bezeten met recht van:					
ıchtgebruik, gebruik ' bewoning.	Totaal.	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.
ADOERA.							
96,30	f 74 834,60	f 12 630,27	—	f 523,53	f 56 528,76	f 96,30	f 69 778,86
8 264,13	1 332 793,01	1 263 819,79	—	30 643,07	12 553,02	8 264,13	1 315 280,01
—	886 694,62	202 039,04	f 247,89	8 362,35	678 992,56	—	889 641,84
—	98 340,51	85 977,28	22,05	1 318,05	11 095,12	—	98 412,50
9,—	139 099,99	107 229,64	40,50	1 400,88	31 385,25	9,—	140 065,27
0,06	389 803,97	336 058,14	—	11 850,17	42 539,94	0,06	390 448,31
—	59 280,50	46 111,14	—	13 858,25	1,86	—	59 971,25
4 954,71	754 846,86	718 136,86	336,96	25 879,86	7 821,87	4 954,71	757 130,26
791,64	480 810,76	156 148,76	88,92	21 928,69	303 530,61	791,64	482 488,62
11,70	340 832,33	46 048,70	407,25	24 404,30	271 760,64	11,70	342 632,59
2,25	88 612,35	50 952,72	—	2 011,41	36 248,70	2,25	89 215,08
—	74 963,45	62 984,08	—	4 753,10	7 763,11	—	75 500,29
—	36 209,77	32 270,81	—	5 248,05	—	—	37 518,86
—	32 991,48	20 087,25	—	12 904,23	—	—	32 991,48
35,28	37 884,01	30 540,30	5,85	1 276,14	6 444,99	35,28	38 302,56
—	398 976,03	81 913,—	—	10 923,64	306 426,15	—	399 262,79
—	14 885,59	14 119,89	—	887,96	—	—	15 007,85
14 165,07	f 5 241 859,83	f 3 267 067,67	f 1 149,42	f 178 173,68	f 1 773 092,58	f 14 165,07	f 5 233 648,42
EWESTEN.							
123,30	f 84 892,23	f 74 424,96	—	f 283,56	f 10 060,43	f 123,30	f 84 892,25
—	27 173,61	22,50	—	0,06	27 151,05	—	27 173,61
4,26	27 952,33	11 327,09	—	4 551,08	12 030,93	4,26	27 913,36
167,61	32 742,92	9 457,86	—	193,62	23 216,25	167,61	33 035,34
0,06	82 909,96	52 835,29	—	7 088,82	23 385,81	0,06	83 309,98
—	1 563,99	1 434,42	—	109,56	20,01	—	1 563,99
—	1 109,13	—	—	—	1 109,13	—	1 109,13
—	40 464,79	33 251,43	—	1 180,68	5 994,78	—	40 426,89
—	10 474,04	9 887,54	—	9,—	577,50	—	10 474,04
—	5 298,55	6 985,79	—	—	—	—	6 985,79
—	4 831,41	4 736,91	—	—	96,75	—	4 833,66
90,—	34 936,06	19 083,69	—	1 132,62	14 766,48	90,—	35 072,79
—	56 181,11	50 800,35	—	144,21	5 262,69	—	56 207,25
—	98 384,81	97 570,77	—	38,25	952,35	—	98 561,37
—	47 704,12	45 211,64	—	444,60	2 123,10	—	47 779,34
—	14 059,20	13 720,41	—	—	338,79	—	14 059,20
—	25 352,70	24 733,98	—	629,10	—	—	25 363,08
—	6 442,92	6 472,59	—	—	—	—	6 472,59
f 385,23	f 602 473,88	f 461 957,22	—	f 15 805,16	f 127 086,05	f 385,23	f 605 233,66

VI. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDERE

GEWESTEN.	1920. Aantal verbruikte slachtbriefjes. Voor het slachten van runderen.	1920. buffels.	1920. Totaal.	1920. Noodslacht-briefjes (roode).	1920. Voor het slachten van paarden.	1920. Noodslacht-briefjes (groene).	1921. Voor het slachten van runderen.	1921. buffels.	1921. Totaal.	1921. Noodslacht-briefjes (roode).	1921. Voor het slachten van paarden.	1921. Noodslacht-briefjes
Bantam	73	21 258	21 331	11	1	—	59	13 267	13 326	3	1	—
Batavia	17 126	31 876	49 002	17	110	—	14 385	27 820	42 205	—	112	—
Preanger-Regentschappen	*a*)18 446	*a*)46 650	65 096	*a*)375	*a*) 1 389	1	13 564	32 646	46 210	112	1 194	6
Cheribon	*a*) 924	5 401	6 325	—	243	—	925	4 647	5 572	—	239	—
Pekalongan	2 480	16 950	19 430	—	368	—	2 294	16 288	18 582	—	347	—
Semarang	15 344	28 003	43 347	1	544	—	14 934	35 636	50 570	—	393	—
Rembang	15 692	2 484	18 176	—	107	—	16 864	3 955	20 799	—	66	—
Soerabaja	62 995	4 617	67 612	—	26	—	68 070	6 266	74 336	—	14	—
Pasoeroean	55 647	436	56 083	—	208	—	52 954	386	53 340	—	167	—
Besoeki	37 441	1 009	38 450	2	19	—	33 070	2 221	35 291	158	33	—
Banjoemas	14 157	12 504	26 661	1	129	—	11 991	7 785	19 776	1	116	—
Kedoe	*a*)35 628	*a*)15 336	*a*)50 964	—	*a*) 500	—	28 231	15 997	44 228	1	360	—
Djokjakarta	10 855	7 187	18 042	—	82	—	7 382	8 546	15 928	—	72	—
Soerakarta	22 000	15 764	37 764	—	765	2	19 732	21 198	40 930	—	708	—
Madioen	20 221	8 654	28 875	—	364	—	16 473	9 615	26 088	—	195	—
Kediri	17 368	11 965	29 333	—	413	—	13 926	11 552	25 478	—	214	—
Madoera	16 212	558	16 770	—	3	—	19 207	420	19 627	—	13	—
Totalen	362 609	230 652	593 261	407	5 271	3	334 061	218 225	552 286	275	4 244	6

VII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDERE

GEWESTEN.	1920. Aantal verbruikte slachtbriefjes. Voor het slachten van runderen.	1920. buffels.	1920. Totaal.	1920. Noodslacht-briefjes (roode).	1920. Voor het slachten van paarden en veulens.	1920. Noodslacht-briefjes (groene).	1921. Voor het slachten van runderen.	1921. buffels.	1921. Totaal.	1921. Noodslacht-briefjes (roode).	1921. Voor het slachten van paarden en veulens.	1921. Noodslacht-briefjes
Sumatra's Westkust	24 364	22 526	46 890	307	631	3	20 673	23 101	43 774	359	760	2
Tapanoeli	2 901	4 090	6 991	81	1 115	40	2 718	3 971	6 689	112	745	52
Benkoelen	*a*) 1 242	*a*) 1 647	*a*) 2 889	*a*)134	—	—	1 153	1 068	2 221	128	—	—
Lampongsche districten	754	3 016	3 770	72	—	—	495	1 307	1 802	87	—	—
Palembang	1 372	1 622	2 994	207	—	—	2 325	1 515	3 840	217	—	—
Djambi	926	2 271	3 197	208	—	—	872	1 191	2 063	133	—	—
Oostkust van Sumatra	7 800	8 941	16 741	206	—	—	9 885	6 411	16 296	226	19	—
Atjeh en onderhoorigheden	15 029	256	15 285	120	—	—	10 970	286	11 256	97	—	—
Riouw en onderhoorigheden	47	40	87	—	—	—	32	—	32	2	—	—
Banka en onderhoorigheden	1 189	2	1 191	—	—	—	563	2	565	—	—	—
Billiton	547	—	547	—	—	—	373	—	373	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	1 000	938	1 938	2	—	—	999	900	1 899	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	*a*) 4 130	2 237	6 367	6	—	—	3 937	1 835	5 772	3	—	—
Menado	3 090	152	3 242	4	335	1	3 209	179	3 388	7	203	1
Celebes en onderhoorigheden	613	13 648	14 261	—	305	—	567	15 803	16 370	1	425	—
Amboina	386	—	386	13	—	—	261	—	261	6	—	—
Ternate en onderhoorigheden	50	—	50	—	—	—	90	—	90	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	266	2 640	2 906	—	—	—	274	2 144	2 418	—	—	—
Bali en Lombok	33 182	8 327	*a*)41 509	*a*) 50	—	—	18 071	4 944	23 015	98	—	—
Totalen	98 888	72 353	171 241	1410	2 386	44	77 467	64 657	142 124	1476	2 152	55

a) Verbeterde opgave.

BUFFELS EN PAARDEN OP JAVA EN MADOERA.

1920. Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	1921. runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	Aantal vervolgingen ingesteld wegens slachten zonder vergunning. 1920. Vervolgingen.	1920. Beklaagden.	1921. Vervolgingen.	1921. Beklaagden.
f 64 004	f 4,—	f 64 008,—	f 39 981	f 4,—	f 39 985,—	20	51	5	36
147 023	440,—	147 463,—	126 615	448,—	127 063,—	a) 12	a) 14	18	19
a) 195 663	a) 5 557,30	a) 201 220,30	138 742	4 783,80	143 525,80	a) 4	a) 4	9	12
a) 18 975	972,—	a) 19 947,—	16 716	956,—	17 672,—	—	—	—	—
58 290	1 472,—	59 762,—	55 746	1 388,—	57 134,—	7	7	2	2
130 042	2 176,—	132 218,—	151 710	1 572,—	153 282,—	40	40	35	35
54 528	428,—	54 956,—	62 397	264,—	62 661,—	5	3	9	9
202 836	104,—	202 940,—	223 008	56,—	223 064,—	37	43	42	63
168 249	832,—	169 081,—	160 020	668,—	160 688,—	133	143	93	95
115 352	76,—	115 428,—	106 031	132,—	106 163,—	265	295	196	210
79 984	516,—	80 500,—	59 329	464,—	59 793,—	41	41	23	23
a) 152 892	a) 2 000,—	a) 154 892,—	132 685	1 440,—	134 125,—	a) 127	a) 136	75	93
54 126	328,—	54 454,—	47 784	288,—	48 072,—	539	539	347	347
113 292	3 062,60	116 354,60	122 790	2 832,—	125 622,—	50	56	50	57
86 625	1 456,—	88 081,—	78 264	780,—	79 044,—	69	71	56	61
87 999	1 652,—	89 651,—	76 434	856,—	77 290,—	—	—	—	—
50 310	12,—	50 322,—	58 881	52,—	58 933,—	—	—	242	333
f 1 780 190	f 21 087,90	f 1 801 277,90	f 1 657 133	f 16 983,80	f 1 674 116,80	1 349	1 443	1 202	1 395

BUFFELS, PAARDEN EN VEULENS IN DE BUITENGEWESTEN.

Bedrag der belasting voor het slachten van: een rund of buffel.	een paard of veulen.	een rund of buffel (tengevolge van verwonding door wild gedierte.)	een paard of veulen (tengevolge van verwonding door wild gedierte.)	1920. Opbrengst der verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	1921. runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	Aantal vervolgingen wegens slachten zonder vergunning. 1920. Vervolgingen.	1920. Beklaagden.	1921. Vervolgingen.	1921. Beklaagden.
f 3,—	f 3,—	f 1,—	f 1,—	f 140 977,—	f 1 896,—	f 142 873,—	f 131 681,—	f 2 282,—	f 133 963,—	10	10	9	13
3,—	3,—	1,—	1,—	21 054,—	3 385,—	24 439,—	20 179,—	2 287,—	22 466,—	44	52	30	23
2,—	—	0,70	—	a) 5 871,80	—	a) 5 871,80	4 531,60	—	4 531,60	—	—	3	3
3,—	—	1,—	—	11 382,—	—	11 382,—	5 493,—	—	5 493,—	3	3	4	5
3,—	—	1,—	—	9 189,—	—	9 189,—	11 737,—	—	11 737,—	—	—	2	2
2,50	—	0,80	—	8 158,90	—	8 158,90	5 263,90	—	5 263,90	4	4	1	4
3,—	3,—	1,—	1,—	50 429,—	—	50 429,—	49 114,—	57,—	49 171,—	4	4	13	13
3,—	—	1,—	—	45 975,—	—	45 975,—	33 865,—	—	33 865,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	261,—	—	261,—	98,—	—	98,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	3 573,—	—	3 573,—	1 695,—	—	1 695,—	2	2	5	5
3,—	—	1,—	—	1 641,—	—	1 641,—	1 119,—	—	1 119,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	5 816,—	—	5 816,—	5 697,—	—	5 697,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	19 107,—	—	19 107,—	17 319,—	—	17 319,—	6	13	10	10
2,—	2,—	0,70	0,70	6 486,80	670,70	7 157,50	6 780,90	406,70	7 187,60	3	3	15	16
3,—	4,—	1,—	1,30	42 783,—	1 220,—	44 003,—	49 111,—	1 700,—	50 811,—	11	11	1	1
3,—	—	1,—	—	1 171,—	—	1 171,—	789,—	—	789,—	—	—	—	—
2,—	—	0,70	—	100,—	—	100,—	180,—	—	180,—	—	—	—	—
2,—	—	—	—	5 812,—	—	5 812,—	4 836,—	—	4 836,—	—	—	—	—
2,50	—	0,80	—	a) 103 812,50	—	a) 103 812,50	57 615,90	—	57 615,90	96	72	79	101
				f 483 600,—	f 7 171,70	f 490 771,70	f 407 105,30	f 6 732,70	f 413 838,—	183	174	172	196

W

VIII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS OP JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	1920.					1921.				
	Aantal verbruikte slacht-briefjes.	Opbrengst van de verbruikte slacht-briefjes.	Gemid-delde opbrengst 's maands.	Aantal over-tredingen wegens slachten zonder vergunning.	Aantal beklaag-den wegens slachten zonder vergunning.	Aantal verbruikte slacht-briefjes.	Opbrengst van de verbruikte slacht-briefjes.	Gemid-delde opbrengst 's maands.	Aantal over-tredingen wegens slachten zonder vergunning.	Aantal beklaag-den wegens slachten zonder vergunning.
Bantam	797	f 1 195,50	f 99,62^{5}	—	—	884	f 1 326,—	f 110,50	—	—
Batavia	43 183	64 774,50	5 397,87^{5}	—	—	45 020	67 530,—	5 627,50	3	3
Preanger-Regentschappen .	11 070	16 605,—	1 383,75	2	2	11 229	16 843,50	1 403,62	4	4
Cheribon	3 342	5 013,—	417,75	—	—	3 906	5 859,—	488,25	1	1
Pekalongan	2 081	3 121,50	260,12	—	—	2 490	3 735,—	311,25	—	—
Semarang	8 447	12 670,50	1 055,88	—	—	8 698	13 047,—	1 087,25	1	1
Rembang	2 281	3 421,50	285,12	—	—	2 837	4 255,50	354,62	—	—
Soerabaja	19 200	28 800,—	2 400,—	—	—	18 353	27 529,50	2 294,13	—	—
Pasoeroean	3 550	5 325,—	443,75	2	2	3 725	5 587,50	465,62	—	—
Besoeki	1 971	2 956,50	246,37^{5}	—	—	2 036	3 054,—	254,50	—	—
Banjoemas	1 054	1 581,—	131,75	—	—	1 506	2 259,—	188,25	1	1
Kedoe	2 491	3 736,50	311,38	—	—	2 392	3 588,—	299,—	1	1
Djokjakarta	2 293	3 439,50	286,62^{5}	—	—	2 085	3 127,50	260,63^{5}	—	—
Soerakarta	2 880	4 320,—	360,—	—	—	3 243	4 864,50	405,37^{5}	1	1
Madioen	1 222	1 833,—	152,75	—	—	1 430	2 145,—	178,75	1	1
Kediri	3 374	5 061,—	421,75	—	—	3 970	5 955,—	496,25	—	—
Madoera	160	240,—	20,—	—	—	212	318,—	26,50	—	—
Totalen . . .	109 396	f 164 094,—	f 13 674,50	4	4	114 016	f 171 024,—	f 14 252,—	13	13

IX. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS IN DE BUITENGEWESTEN.

GEWESTEN.	1920. Aantal verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: *a*) speenvarkens.	1920. andere varkens.	1921. speenvarkens.	1921. andere varkens.	Bedrag der belasting voor het slachten van: een speenvarken.	een (ander) varken.	ten gevolge van verwonding door wild gedierte: een speenvarken	ten gevolge van verwonding door wild gedierte: een (ander) varken	1920. Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: speenvarkens.	1920. andere varkens.	1920. TOTAAL.	1921. speenvarkens.	1921. andere varkens.	1921. TOTAAL.	1920. Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	1920. beklaagden	1921. overtredingen	1921. beklaagden
Sumatra's Westkust	—	4 309 (2)	—	3 823	—	f1,50	—	f0,50	—	f 6 464,50	f 6 464,50	—	f 5 734,50	f 5 734,50	—	—	—	—
Tapanoeli *b*)	—	10 845 (16)	—	10 174 (12)	f1,50	1,50	f0,50	0,50	—	6 894,70	6 894,70	—	6 293,40	6 293,40	32	51	33	33
Benkoelen	—	512	—	445 (1)	1,50	1,50	0,50	0,50	—	768,—	768,—	—	668,—	668,—	—	—	—	—
Lampongsche districten	—	1 064	—	1 231 (7)	1,50	1,50	0,50	0,50	—	1 596,—	1 596,—	—	1 850,—	1 850,—	—	—	—	—
Palembang	872	6 678	726	6 260	1,50	2,50	0,50	0,80	f 1 308,—	16 695,—	18 003,—	f 1 089,—	15 650,—	16 739,—	—	—	—	—
Djambi	102	975 (2)	140	1 208	1,50	2,50	0,50	0,80	153,—	2 439,10	2 592,10	210,—	3 020,—	3 230,—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	—	78 462 (47)	—	76 844 (37)	—	1,50	—	0,50	—	117 716,50	117 716,50	—	115 284,50	115 284,50	53	53	17	17
Atjeh en onderhoorigheden	136	7 973 (4)	92	7 577 (1)	1,50	1,50	0,50	0,50	204,—	11 961,50	12 165,50	138,—	11 366,—	11 504,—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	74 (1)	206	85 (2)	3 687 (1)	1,—	2,50	0,30	0,80	74,30	515,—	589,30	85,60	9 218,30	9 303,90	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	1 034	4 466	1 000	6 386	1,50	2,50	0,50	0,80	1 551,—	11 165,—	12 716,—	1 635,—	15 965,—	17 600,—	11	11	15	15
Billiton	1 298	2 460	1 329	2 313	1,50	2,50	0,50	0,80	1 947,—	6 150,—	8 097,—	1 993,50	5 782,50	7 775,—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	—	15 690 (2)	—	19 264 (2)	2,50	2,50	0,80	0,80	—	39 226,60	39 226,60	—	48 161,60	48 161,60	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	6 338	—	6 118	1,50	1,50	0,50	0,50	—	9 507,—	9 507,—	—	9 177,—	9 177,—	—	—	—	—
Menado	—	23 751 (11)	—	27 212 (1)	1,—	1,—	0,30	0,30	—	23 754,30	23 754,30	—	27 212,30	27 212,30	18	17	19	16
Celebes en onderhoorigheden	254	6 621	262	7 040	1,50	3,—	0,50	1,—	381,—	19 863,—	20 244,—	393,—	21 120,—	21 513,—	—	—	—	—
Amboina	—	708 (2)	—	636	1,50	1,50	0,50	0,50	—	1 063,—	1 063,—	—	954,—	954,—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden *c*)	—	300	—	200	—	2,—	—	0,70	—	600,—	600,—	—	400,—	400,—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	—	547	—	603	1,—	1,—	—	—	—	547,—	547,—	—	603,—	603,—	—	—	—	—
Bali en Lombok	*d*) 45 352	42 758	55 668	47 703	0,50	1,25	0,15	0,40	*d*) 22 676.—	*d*) 53 447,50	76 123,50	27 834,—	59 628,75	87 462.75	93	122	171	257
Totalen	49 122 (1)	214663 (86)	59 302 (2)	228724 (62)					f 28294,—	f330373,70	f358668,—	f 33378,10	f 358088.85	f 391 465,95	207	254	255	338

a) Tusschen ( ) is het aantal — niet in het voorafgaande cijfer begrepen — noodslachtbriefjes vermeld.
b) Voor de afdeeling Bataklanden (met uitzondering van het onderdistrict Beneden-Baroes) is de belasting 1 Januari 1918 verlaagd tot f 0,50 voor gewone slacht en tot f 0,20 voor noodslacht.
c) Alleen ter hoofdplaats van het gewest en in het overige gouvernementsgebied op het eiland Ternate.
d) Verbeterde opgave.

X. BELASTINGEN VAN VERSCHILLENDEN AARD, DIE SLECHTS IN HET EEN OF ANDER GEWEST WORDEN GEHEVEN.

OMSCHRIJVING. (De met een * aangeduide belastingen gelden uitsluitend inlanders.)	1920. (Verbeterde opgaven.)		1921.	
	Aanslag.	Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór, kol. 235, noot).	Aanslag.	Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór, kol. 235, noot.
1. Belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen ter hoofdplaats Benkoelen	f 3 666,—	f 1 727,—	f 3 812,—	f 3 605,—
2. Vertieningsbelasting in de afdeeling Oeloe Soengei der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	282 259,—	383 196,—	274 198,—	294 996,—
3. Recht voor de afgifte van licentiën voor het graven van diamant in sommige gedeelten van dezelfde residentie	6 983,—	5 089,—	9 223,—	9 309,—
4. *Belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser en op de Spermonde- en Dewakang-eilanden.	47 707,—	34 485,—	45 282,—	61 917,—
5. Belasting bij den uitvoer van producten van het eiland We (Atjeh).	239,—	273,—	184,—	188,—

Bijlage X.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 1°., van het verslag.)

OVERZICHTEN betreffende de teelt van rijst en andere eenjarige gewassen door de inlandsche bevolking van Java en Madoera in 1921.

I. Overzicht van den padi-oogst op Java en Madoera in 1921.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws).			Geoogst (in bouws).		Mislukt (in bouws).		Totaal (in bouws).		Geoogste sawahpadi		
	Sawah.	Droge bouwgrond.	Totaal.	Nat geteelde padi (sawah-padi).	Droog geteelde padi (padi-gogo).	Nat geteelde padi (sawah-padi).	Droog geteelde padi (padi-gogo).	Nat geteelde padi (sawah-padi) (kol. 5+kol. 7)	Droog geteelde padi (padigogo) (kol. 6+kol. 8)	in pikols.	in pikols droge padi per geslaagden bouw.	in pikols droge padi per geplanten bouw.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Bantam	154 084	171 415	325 499	118 889	52 740	29 961	95	148 850	52 835	2 712 267	21,68	18,22
Batavia	495 658	222 317	717 975	449 562	33 959	66 446	47	516 008	34 006	10 202 651	22,20	19,77
Cheribon	315 829	148 502	464 331	166 022	24 076	117 824	—	283 846	24 076	3 829 493	21,84	13,49
Preanger-Regentschappen	409 995	699 140	1 109 135	417 943	88 100	2 731	148	420 674	88 248	10 832 892	25,90	25,75
Pekalongan	274 223	186 000	460 223	249 506	3 688	17 195	—	266 701	3 688	6 034 250	24,10	22,63
Semarang	413 079	407 874	820 953	358 065	21 050	50 918	599	408 983	21 649	6 322 209	17,27	15,46
Rembang	308 562	260 374	568 936	241 569	6 460	61 955	—	303 524	6 460	3 733 878	14,82	12,30
Banjoemas	162 604	316 565	479 169	184 385	8 497	7 797	—	192 182	8 497	4 192 472	22,64	21,82
Kedoe	232 539	366 366	598 905	270 589	8 162	2 154	8	272 743	8 170	5 795 802	21,41	21,25
Djokjakarta	89 794	93 497	183 291	71 750	29 755	609	221	72 359	29 976	1 980 210	27,58	27,37
Soerakarta	272 519	402 954	675 473	230 173	56 846	1 800	65	231 973	56 911	4 798 860	20,81	20,69
Madioen	220 157	370 931	591 088	185 235	28 844	36 008	216	221 243	29 060	3 222 524	16,95	14,57
Soerabaja	374 308	160 734	535 042	196 092	3 809	157 934	1 481	354 026	5 290	4 422 487	20,10	12,49
Madoera	110 874	464 335	575 209	82 794	11 082	23 481	—	106 275	11 082	1 159 825	13,37	10,91
Kediri	211 105	332 892	543 997	136 275	8 860	47 029	33	183 304	8 893	3 394 319	24,19	18,52
Pasoeroean	202 250	452 933	655 183	171 204	32 507	6 694	—	177 898	32 507	4 672 498	27,35	26,27
Besoeki	171 664	287 996	459 660	160 035	9 976	7 753	251	167 788	10 227	5 299 228	33,09	31,58
Totalen	4 419 244	5 344 825	9 764 069	3 690 088	428 411	638 289	3 164	4 328 377	431 575	82 605 865	21,95	19.08

II. Overzicht van de maandelijks geoogste (geslaagde) uitgestrektheden sawah-padi op Java en Madoera in 1921.

GEWESTEN.	Januari.	Februari.	Maart.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus	Sept.	October.	Nov.	Dec.	Totaal.
Bantam	5 375	8 086	9 412	16 201	24 639	20 962	10 137	5 494	4 547	2 873	6 706	4 457	118 889
Batavia	766	10 699	39 928	81 838	106 161	109 971	42 146	45 073	2 081	3 010	4 630	3 259	449 562
Cheribon	5 815	1 488	2 583	29 679	66 020	41 982	12 122	1 997	748	112	2 651	825	166 022
Preanger-Regentschappen	19 146	31 246	47 636	84 180	88 405	46 486	24 975	15 838	17 628	11 718	10 855	19 830	417 943
Pekalongan	4 427	3 600	14 265	71 002	55 639	25 176	21 766	11 307	9 532	17 437	10 570	4 785	249 506
Semarang	5 163	3 305	30 832	96 215	120 493	28 319	26 976	8 885	9 043	12 924	7 934	8 976	358 065
Rembang	424	1 506	20 810	100 462	81 100	17 942	5 528	9 660	1 220	1 779	795	343	241 569
Banjoemas	1 940	5 432	37 230	53 927	22 245	4 109	10 610	11 542	18 452	13 182	4 103	1 613	184 385
Kedoe	4 286	22 298	54 269	36 869	17 851	15 071	34 698	39 609	27 528	7 939	5 744	4 427	270 589
Djokjakarta	1 276	803	3 275	25 212	20 805	4 591	2 176	186	2 425	5 966	3 861	1 174	71 750
Soerakarta	6 493	5 837	18 704	52 276	63 316	42 096	15 762	1 733	1 271	8 788	7 079	6 818	230 173
Madioen	373	55	2 826	75 667	64 216	22 067	5 128	397	523	4 236	7 821	1 926	185 235
Soerabaja	852	227	3 409	53 616	77 220	21 727	2 261	718	3 295	15 011	12 987	4 769	196 092
Madoera	169	1 285	15 123	33 257	23 950	7 120	1 158	—	41	12	278	401	82 794
Kediri	1 566	654	1 204	29 703	40 427	32 155	11 573	1 631	1 158	4 655	5 626	5 923	136 275
Pasoeroean	2 504	1 227	1 313	16 252	53 672	53 928	26 293	4 019	449	2 486	5 511	3 550	171 204
Besoeki	1 682	3 781	5 489	11 570	50 016	49 172	19 058	7 151	3 626	1 717	4 228	2 545	160 035
Totalen	62 257	101 529	308 308	867 926	976 175	542 874	271 367	165 240	103 567	113 845	101 379	75 621	3 690 088

III. Oogst der z.g. tweede gewassen op Java en Madoera in 1921.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid, waarvan geoogst is (in bouws).						
	Mais.	Cassave.	Bataten.	Aardnoten.	Kedele.	Andere peulvruchten.	Andere gewassen.
Bantam	6 735	8 101	5 140	2 114	215	2 791	6 965
Batavia	6 778	16 954	10 587	9 036	167	7 134	16 897
Cheribon	5 256	28 801	14 398	20 666	7 772	16 652	35 867
Preanger-Regentschappen	25 748	84 440	23 044	16 809	4 826	21 064	52 747
Pekalongan	105 028	32 157	3 499	7 231	23 235	9 092	32 959
Semarang	183 156	122 562	20 242	24 100	21 099	18 906	106 501
Rembang	267 714	100 685	30 130	37 104	30 598	31 909	101 688
Banjoemas	92 337	30 491	6 329	5 648	5 923	6 950	38 514
Kedoe	138 505	83 655	22 661	12 143	12 039	6 562	107 857
Djokjakarta	15 354	26 635	3 976	12 411	7 036	2 598	13 252
Soerakarta	82 897	130 627	8 126	13 924	13 991	13 023	79 088
Madioen	81 372	97 694	17 780	9 412	38 203	11 250	68 241
Soerabaja	110 089	38 868	13 652	24 793	17 948	34 212	33 588
Madoera	391 314	154 194	61 108	26 910	—	51 173	79 592
Kediri	66 326	79 009	17 606	22 100	21 701	18 509	79 331
Pasoeroean	375 780	44 122	10 964	30 598	15 548	33 008	56 217
Besoeki	149 898	28 331	5 808	3 848	5 885	17 758	43 750
Totalen . .	2 104 287	1 107 326	275 050	278 847	226 186	302 591	953 154

Bijlage IJ.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 2° *b*, van het verslag.)

I. STATISTIEK betreffende de plantsoenen der gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1920 en 1921.

Kina-etablissementen.	Hoogte boven zee (in meters).	Bij het einde der onderstaande jaren.	Beplanting der etablissementen. Oppervlakte (in bouws van 500 vierkante Rijnlandsche roeden), beplant: met C. Ledgeriana.	met hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	met C. succirubra.	met C. robusta	Totaal.	Aantal boomen en planten. C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta.	Totaal.	Planten in de kweekerijen (naar schatting). C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta.	Totaal.
Tirtasari (gebergte Malabar) . . .	1450 à 1700	*a)* 1920	$218\frac{108}{500}$	—	—	—	$218\frac{108}{500}$	1 321 000	—	—	—	1 321 000	3 000	50 000	240 000	—	293 000
		1921	$217\frac{246}{500}$	—	—	—	$217\frac{246}{500}$	1 335 000	—	—	—	1 335 000	—	—	150 000	—	150 000
Tjinjiroean (idem)	1466 à 1716	1920	$177\frac{406}{500}$	—	$1\frac{313}{500}$	—	$179\frac{219}{500}$	1 205 000	—	—	—	1 205 000	100 000	20 000	400 000	—	520 000
		1921	$177\frac{406}{500}$	—	$1\frac{313}{500}$	—	$179\frac{219}{500}$	1 165 000	—	—	—	1 165 000	300 000	10 000	400 000	—	710 000
Tjibeureum (idem)	1500 à 1750	1920	$246\frac{195}{500}$	$1\frac{220}{500}$	—	—	$247\frac{415}{500}$	1 670 000	—	—	—	1 670 000	—	60 000	125 000	—	185 000
		1921	$244\frac{155}{500}$	$1\frac{220}{500}$	—	—	$245\frac{375}{500}$	1 620 000	—	—	—	1 620 000	—	35 000	50 000	—	85 000
Poentjak Gedeh (id.)	1580 à 1950	1920	$284\frac{356}{500}$	$1\frac{387}{500}$	$26\frac{78}{500}$	—	$312\frac{321}{500}$	1 820 000	—	66 000	9 000	1 895 000	95 000	180 000	423 000	—	698 000
		1921	$284\frac{356}{500}$	$1\frac{387}{500}$	$26\frac{78}{500}$	—	$312\frac{321}{500}$	1 800 000	—	50 000	7 500	1 857 500	8 000	50 000	358 000	—	416 000
Rioenggoenoeng (gebergte Tiloe)	1400 à 1700	1920	$185\frac{295}{500}$	$37\frac{199}{500}$	—	—	$223\frac{285}{500}$	2 210 000	260 000	—	—	2 470 000	250 000	50 000	144 000	—	444 000
		1921	$211\frac{70}{500}$	$35\frac{343}{500}$	—	—	$246\frac{413}{500}$	2 315 000	175 000	—	—	2 490 000	25 000	—	9 000	—	34 000
Kawah Tjiwide (gebergte Patoeha)	1950 (gemiddeld)	1920	$1\frac{162}{500}$	$11\frac{348}{500}$	$8\frac{491}{500}$	$157\frac{457}{500}$	$179\frac{458}{500}$	3 000	100 000	110 000	1 070 000	1 283 000	—	50 000	175 000	40 000	265 000
		1921	$1\frac{162}{500}$	$11\frac{348}{500}$	$8\frac{491}{500}$	$95\frac{325}{500}$	$117\frac{326}{500}$	3 000	80 000	80 000	940 000	1 103 000	—	—	105 000	30 000	135 000
Totalen . . .		1920	$1114\frac{22}{500}$	$52\frac{445}{500}$	$36\frac{382}{500}$	$157\frac{457}{500}$	$1361\frac{306}{500}$	8 229 000	360 000	176 000	1 079 000	9 844 000	448 000	410 000	1 507 000	40 000	2 405 000
		1921	$1136\frac{395}{500}$	$50\frac{298}{500}$	$36\frac{382}{500}$	$95\frac{325}{500}$	$1319\frac{400}{500}$	8 238 000	255 000	130 000	947 500	9 570 500	333 000	95 000	1 072 000	30 000	1 530 000

a) Verbeterde opgaven.

II. PRODUCTIE-OPGAVEN der gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1919 t/m 1921.

KINASOORTEN.	Oogst-jaren.	Hoeveelheid kinabast (in K.G.), volgens het gewicht in drogen staat, gedurende de onderstaande jaren geoogst bij elk der onderstaande etablissementen.							Totalen.
		Tirtasari.	Tjinji-roean.	Tjibeu-reum.	Tjibitoeng.	Poentjak Gedeh.	Rioeng-goenoeng.	Kawah Tjiwide.	
C. Ledgeriana	1919	122 622^5	95 145	73 750	57 090	269 127^5	112 245	170	730 150
	1920	135 250	107 225	106 225	— [1]	302 994	155 215	—	806 909
	1921	115 625	75 700	88 315	—	282 930	141 082^5	640	704 292^5
C. succirubra en hybriden.	1919	32 240	43 945	32 300	23 035	—	23 620	29 330	184 470
	1920	33 750	47 775	39 775	—	17 170	29 785	2 090	170 345
	1921	60 000	59 800	56 510	—	22 100	58 902^5	—	257 312^5
C. robusta.	1919	—	—	—	—	—	—	131 500	131 500
	1920	—	—	—	—	—	—	154 181	154 181
	1921	—	—	—	—	—	—	239 730	239 730
Totale productie . .	1919	154 862^5	139 090	106 050	80 125	269 127^5	135 865	161 000	1 046 120
	1920	169 000	155 000	146 000	—	320 164	185 000	156 271	1 131 435
	1921	175 625	135 500	144 825	—	305 030	199 985	240 370	1 201 335

[1] De afdeeling Tjibitoeng werd met ingang van 1 Januari 1920 opgeheven en de tuinen werden ingedeeld bij de naastbijzijnde afdeelingen Poentjak Gedeh en Tjibeureum.

Bijlage Z.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°, *a*, van het verslag.)

OPGAVEN

over 1921 betreffende de suikerindustrie op Java. [1]

[1]) Om een algemeen overzicht te leveren van de suikerindustrie op Java, zijn in tabel I van deze bijlage niet enkel genoemd de ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, maar ook de particuliere landerijen (cursief gedrukt), de ondernemingen in de Vorstenlanden en de erfpachtsondernemingen (gespatieerd gedrukt), voor zooveel zij suiker voor de wereldmarkt produceeren of plachten te produceeren.

Voor de aan inlanders gedane betalingen wegens loonen en leveringen zie men de „Recapitulatie" op blz. 10 dezer bijlage.

Z

I. STATISTIEK OVER 1921 BETREFFEND[E]

Volgnummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1921: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
			Cheribon.		
1	Cheribon.	Palimanan.	Gempol	—	882
2	id.	Gegesik-lor.	Ardjowinangoen	—	750
3	id.	Sindanglaoet.	Djatipiring	79	576
4	id.	id.	Sindanglaoet	—	1 626
5	id.	id.	Karangsoewoeng	—	903
6	id.	Ploembon.	Soerawinangoen	—	1 371
7	id.	Losari.	Nieuw-Tersana	—	2 363
8	id.	id.	Nieuw-Losari	—	339
9	id.	id.	Loewoeng Gadjah	—	852
10	id.	Tjiawigebang.	Tjidahoe *b)*	—	—
11	Madjalengka.	Radjagaloeh.	Paroengdjaja	—	778
12	id.	Djatiwangi.	Djatiwangi	—	1 173
13	id.	Madjalengka.	Kadipaten	150	1 428
			Totalen	229	13 041
			Pekalongan.		
14	Pekalongan.	Pekalongan.	Tirto	—	1 020
15	id.	Kedoengwoeni.	Wonopringgo	—	1 273
16	id.	Wiradesa.	Sragi	—	1 265
17	Brebes.	Brebes.	Djatibarang	—	1 725
18	id.	Tandjoeng.	Bandjaratma	—	1 650
19	id.	id.	*Ketanggoengan-West*	730	729
20	Tegal.	Tegal.	Kemantran	—	876
21	id.	Balapoelang.	Balapoelang	—	904
22	id.	Slawi.	Doekoewringin	—	901
23	id.	id.	Kemanglen	—	1 102
24	id.	Pangkah.	Pangkah	207	1 496
25	id.	Adiwerna.	Adiwerna	—	1 047
26	id.	id.	Pagongan	—	810
27	Pemalang.	Pemalang.	Pataroekan	—	1 427
28	id.	id.	Soemberhardjo	—	1 061
29	id.	id.	Tjomal	—	2 349
30	id.	Taman.	Bandjardawa	—	1 275
31	Batang.	Batang.	Kalimati	27	1 252
			Totalen	964	22 162
			Semarang.		
32	Kendal.	Weleri.	Tjepiring	—	1 622
33	id.	id.	Gemoeh	—	1 425
34	id.	Kaliwoengoe.	Kaliwoengoe	—	966
35	Pati.	Pati.	Langsee	—	1 325
36	id.	Telagawoengoe.	Trangkil	—	875
37	id.	Tajoe.	Pakis	—	1 261
38	Koedoes.	Koedoes.	Rendeng	6	1 200
39	id.	Tenggeles.	Tandjoengmodjo	—	2 041
40	id.	Tjendana.	Besito	20	949
41	Japara.	Petjangaän.	Petjangaän	—	764
42	id.	id.	Banjoepoetih	—	153
43	id.	id.	De Hoop (Majong)	—	953
			Totalen	26	13 534

a) Zijnde superieure stroopsuiker, verharde melasse, gecentrifugeerde zaksuiker, vuile suiker, vloeibare melasse of stofsuiker.

b) Heeft in 1921 niet gewerkt.

SUIKERONDERNEMINGEN OP JAVA.

Hoeveelheid riet (in pikols) verkregen in 1921:		Verkregen product aan suiker (in pikols).					
		Hoofdsuiker.					
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Muscovado.	Melassesuiker.	Zaksuiker.	Diversen. *a*)
1 115 677	—	—	126 784	—	533	—	—
911 531	—	—	15 876	91 542	741	—	—
700 993	—	—	70 238	—	—	—	—
1 562 663	—	179 017	—	—	265	496	—
954 807	—	100 334	—	—	1 077	—	—
1 554 216	20 224	113 678	—	—	34 040	—	24 713
2 302 492	26 218	—	110 122	172 845	1 342	—	65 094
339 672	—	—	27 074	—	—	2 049	—
983 690	—	84 504	—	—	7 580	5 000	—
—	—	—	—	—	—	—	—
1 042 675	—	—	64 415	58 712	863	—	15 622
1 028 180	5 862	96 709	—	—	8 103	1 319	—
1 727 814	66 243	172 884	—	—	1 391	—	24 813
14 224 410	118 547	747 126	414 509	323 099	55 935	8 864	130 242
957 231	7 013	—	37 345	53 783	929	—	76
1 175 297	5 991	104 754	—	—	1 175	—	12 854
1 398 295	—	225	31 966	122 916	—	—	46
2 226 454	—	228 400	—	—	22 268	—	68 407
2 113 276	—	224 579	—	—	1 858	—	185
1 337 780	—	—	152 611	—	806	—	36 431
1 082 412	—	—	31 420	88 092	953	—	29 367
913 129	64 789	—	55 971	57 484	1 115	—	486
1 125 155	—	137 499	—	—	1 085	—	38
1 256 842	—	133 818	—	—	2 016	—	—
2 261 354	4 196	181 583	88	—	21 585	—	15 363
1 056 652	—	128 891	352	—	820	—	160
871 516	—	94 417	—	—	1 221	500	—
1 753 128	—	177 219	—	—	657	—	—
1 121 710	—	120 210	—	—	1 991	—	—
2 737 533	—	244 456	—	217	1 507	—	55 545
1 690 405	—	204 075	—	—	1 594	—	—
1 215 819	7 443	477	79 426	33 200	600	164	32 000
26 293 988	89 432	1 980 603	389 179	355 692	62 180	6 64	250 958
1 868 494	—	152 925	46 079	—	—	5 153	7 049
1 771 385	—	154 917	—	—	—	12 157	30 766
794 081	—	75	79 420	—	730	—	101
1 363 332	—	55	145 264	28 293	469	—	8 468
1 155 436	25 440	—	132 148	—	561	—	—
1 374 171	33 492	—	147 983	—	—	—	—
1 457 107	—	152 843	—	—	810	—	215
2 822 515	—	332 694	—	—	1 422	—	—
1 052 051	44 621	—	75 292	42 635	502	—	9
723 243	—	—	84 828	—	759	—	84
141 924	25 624	15 568	—	—	123	1 700	4 021
1 075 656	—	—	64 403	46 354	937	—	—
15 599 395	129 177	809 077	775 417	117 282	6 313	19 010	50 712

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eige aanplant (in bouws) verwerkt in 192	
				op gronden der ondernemingen.	buiten de onde neming op van bevolking gehuu gronden.
			Soerabaja.		
44	Sidoardjo.	Sidoardjo.	Boedoeran	—	916
45	id.	id.	Tjandi	—	723
46	id.	Porong.	Porong	—	841
47	id.	id.	Tanggoelangin	—	1 600
48	id.	id.	Toelangan	—	712
49	id.	Gedangan.	Sroeni	—	993
50	id.	id.	Waroe	—	1 040
51	id.	Krian.	Krian	—	937
52	id.	id.	*Ketegan*	379	1 085
53	id.	id.	Balongbendo	—	1 169
54	id.	Boelang.	Kremboeng	—	955
55	id.	id.	Watoetoelis	—	997
56	id.	id.	Popoh	—	997
57	Modjokerto.	Modjokerto.	Sentanenlor	—	1 084
58	id.	id.	Brangkal	—	1 172
59	id.	id.	Tangoenan	—	1 101
60	id.	Madjakasri.	Perning	—	949
61	id.	id.	Gempolkerep	—	2 493
62	id.	Madjasari.	Bangsal	—	1 173
63	id.	id.	Sedati	—	712
64	id.	id.	Koning Willem II	—	1 252
65	id.	id.	Ketanen	100	980
66	id.	Djaboeng.	Dinojo	—	734
67	id.	id.	Pohdjedjer	—	786
68	id.	id.	Soemengko	—	632
69	Djombang.	Djombang.	Djombang	—	925
70	id.	id.	Tjeweng	—	750
71	id.	id.	Blimbing	—	986
72	id.	id.	Goedo	—	1 205
73	id.	id.	Tjoekir	—	1 153
74	id.	Madjaagoeng.	Soemobito	—	975
75	id.	id.	Peterongan	—	911
76	id.	id.	Madjaagoeng	10	1 075
77	id.	Ngoro.	Seloredjo	—	1 487
78	id.	Ploso.	Ponen	—	949
79	id.	id.	Ngelom	—	1 150
			Totalen . . .	489	37 599
			Pasoeroean.		
80	Pasoeroean.	Kebontjandi.	Pengkol (De Goede Hoop) . . .	—	543
81	id.	id.	Gajam	—	642
82	id.	id.	Winongan	—	1 373
83	id.	Grati.	*Kedaoeng*	300	639
84	id.	Pasoeroean.	Pleret-Kloerahan	—	1 185
85	Malang.	Senggoeroeh.	Kebonagoeng	13	1 141
86	id.	id.	Pangoengredjo	—	1 332
87	id.	Gondanglegi.	Sempolwadak	—	1 097
88	id.	id.	Krebet	—	1 410
89	Bangil.	Bangil.	Soemberredjo	—	939
90	id.	id.	Wonoredjo	—	700
91	id.	Pandaän.	Pandaän	—	1 140
92	id.	id.	Soekoredjo	—	1 125
93	id.	Poerworedjo.	Alkmaar	349	528
94	id.	Gempol.	Babat (Ardjasari)	—	578
95	Kraksaän.	Kraksaän.	Kandangdjati	—	910
96	id.	id.	Bagoe	—	1 155
97	id.	id.	Seboroh	—	625
98	id.	Paiton.	Paiton	—	838
99	id.	Gending.	Padjarakan	—	975
100	id.	id.	Maron	—	859
101	id.	id.	Gending	—	1 178

Hoeveelheid riet (in pikols) verkregen in 1921:		Verkregen product aan suiker (in pikols).					
		Hoofdsuiker.					
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Muscovado.	Melassesuiker.	Zaksuiker.	Diversen. *a)*
1 115 783	—	98 439	—	—	5 257	—	4 519
922 642	—	—	45 357	39 443	6 030	—	80
982 594	—	—	12 469	77 474	6 900	—	297
1 763 159	—	132 766	—	12 634	2 798	783	—
1 053 462	—	97 957	—	—	1 587	80	5 006
1 380 762	—	—	47 450	89 053	1 070	—	36
932 333	36 739	100 493	—	—	1 007	100	60
1 292 723	—	—	100 892	20 666	479	—	177
866 572	87 961	—	75 079	—	1 193	—	15 396
1 558 660	—	—	61 587	87 879	365	—	24 104
1 285 860	—	125 444	—	—	3 540	—	2 899
1 467 177	—	137 844	—	—	2 665	—	1 311
1 446 446	—	141 405	—	—	975	450	16
1 204 328	—	128 173	—	—	647	250	—
1 345 044	—	128 034	—	—	14 000	260	—
1 095 404	3 064	119 919	—	—	1 006	—	309
1 019 923	—	108 467	—	—	809	—	4 736
3 072 968	—	256 639	—	—	997	—	46 500
1 514 764	—	166 748	—	—	766	—	249
725 126	—	—	70 027	—	2 444	—	182
1 052 635	—	548	18 879	69 312	8 322	77	44 718
1 050 003	—	112 408	—	—	4 370	—	162
694 702	—	90 015	—	—	705	—	—
827 131	—	—	107 256	—	934	—	85
462 950	—	—	—	51 821	208	—	—
920 065	—	105 027	—	—	800	—	21 107
951 760	351 704	—	86 029	64 316	1 135	—	516
1 328 071	—	—	67 696	74 717	1 309	—	147
1 306 487	—	138 908	198	—	865	400	157
1 487 817	—	156 301	—	—	1 731	—	—
1 211 331	—	121 903	—	—	4 127	—	163
1 075 800	—	—	68 876	59 851	2 947	—	—
1 257 277	—	—	96 008	36 798	1 168	—	30
1 872 509	1 565	192 185	—	—	2 780	—	1 090
1 041 805	—	102 530	—	—	597	30	143
1 197 618	—	—	110 088	21 561	566	—	129
43 783 691	481 033	2 762 153	967 891	705 525	87 099	2 430	174 324
510 551	90 568	—	60 174	—	1 901	—	—
627 703	—	—	26 739	24 942	10 537	—	9 831
1 317 505	5 462	—	64 539	67 711	6 413	350	—
920 827	—	136	89 988	—	—	—	26 348
1 265 607	89 971	154	70 479	55 083	448	155	—
1 240 317	83 283	81	73 066	76 122	39 563	248	8 880
1 456 691	78 975	—	25 258	177 240	2 644	110	—
1 375 756	—	—	152 607	24 999	1 442	—	—
1 620 657	95 000	182 251	—	—	1 089	50	1 181
787 030	—	—	76 831	—	1 358	—	—
542 853	—	—	55 871	—	420	—	11 571
865 014	—	85 419	—	—	1 144	—	15 649
861 270	—	1 290	—	87 481	—	280	—
611 080	—	—	27 404	38 008	363	150	—
365 474	—	—	30 616	—	—	2 000	—
1 011 314	—	—	93 715	—	3 173	120	32 280
1 304 182	—	113 154	—	—	681	400	10
438 693	—	—	41 128	—	247	—	92
799 691	—	60	78 263	—	197	300	—
1 314 446	—	129 086	—	—	554	—	249
999 122	—	110 697	—	—	1 692	120	21 707
1 294 729	—	136 336	—	—	468	263	—

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1921:	
				op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
102	Probolinggo.	Probolinggo.	Oemboel	—	1 200
103	id.	Soemberkareng.	Wonoasch	—	741
104	id.	id.	Soemberkareng	—	843
105	id.	Dringo.	Wonolangan	—	914
106	Loemadjang.	Loemadjang.	Soekodono.	—	1 275
107	id.	Ranoelamongan.	Ranoepakis	293	779
108	id.	id.	Djatiroto	3 790	1 719
			Totalen . . .	4 745	28 383
			Besoeki.		
109	Bondowoso.	Besoeki.	De Maas	—	600
110	id.	Bondowoso.	Tanggarang	—	995
111	id.	Besoeki.	Boedoean	—	848
112	Banjoewangi.	Banjoewangi.	Soekowidi	—	642
113	Panaroekan.	Panaroekan.	Wringinanom	—	1 304
114	id.	Sitoebondo.	Pandji	—	1 966
115	id.	id.	Olean	—	925
116	id.	Pradjekan.	Pradjekan	—	999
117	id.	Soemberwaroe.	Asembagoes	143	825
			Totalen . . .	143	9 104
			Banjoemas.		
118	Banjoemas.	Kaliredja.	Kaliredjo	—	923
119	id.	Soekaradja.	Kalibagor	—	1 236
120	id.	Poerwaredja.	Klampok	—	1 951
121	Poerwakerta.	Poerwakerta.	Poerwokerto	—	1 060
122	Tjilatjap.	Madjenang.	Madjenang	1	390
123	Poerbalingga.	Poerbalingga.	Bodjong	11	1 790
			Totalen . . .	12	7 350
			Kedoe.		
124	Poerworedjo.	Poerwodadi.	Poerworedjo	—	2 256
125	Keboemen.	Premboen.	Premboen	—	2 715
			Totalen . . .	—	4 971
			Madioen.		
126	Madioen.	Madioen.	Kanigoro	—	1 434
127	id.	id.	Redjoagoeng	—	2 010
128	id.	Oeteran.	Pagotan	—	1 579
129	Magetan.	Goranggareng.	Redjosari	—	1 465
130	id.	Maospati.	Poerwodadi	—	1 696
131	Ngawi.	Ngawi.	Soedhono	—	1 420
			Totalen . . .	—	9 604
			Kediri.		
132	Kediri.	Kediri.	Pesantren	5	2 001
133	id	id.	Ngadiredjo	—	982
134	id.	Pare.	Kentjong	534	1 189
135	id.	id.	Badas	—	885
136	id.	id.	Tegowangi	311	2 049
137	id.	id.	Kawarasan	255	2 083
138	id.	id.	Menang	—	1 416

Hoeveelheid riet (in pikols) verkregen in 1921:		Verkregen product aan suiker (in pikols).					
		Hoofdsuiker.					
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Muscovado.	Melassesuiker.	Zaksuiker.	Diversen. *a*)
1 276 462	—	—	42 700	88 576	667	—	5 880
882 045	83 375	70	38 879	63 831	1 391	—	489
944 582	—	91 319	—	—	9 975	—	426
955 114	—	179	36 849	57 384	483	—	—
1 068 084	—	—	33 513	36 127	—	—	6 487
1 034 893	39 669	—	92 286	25 870	632	—	—
6 688 878	74 620	—	306 535	412 157	2 623	927	493
34 380 570	640 923	850 232	1 517 440	1 235 531	90 105	5 473	141 573
625 615	—	—	49 716	8 642	5 912	—	21 546
1 203 253	—	—	120 597	—	2 514	1 464	—
795 001	—	—	45 787	27 022	—	1 858	20 495
523 525	—	—	23 070	24 002	560	—	—
1 577 353	—	—	39 418	118 713	1 096	—	206
2 374 559	—	—	170 771	62 940	—	4 810	48 722
1 133 603	—	—	72 461	40 471	1 133	—	—
1 524 432	—	—	144 193	—	2 609	—	—
1 498 144	—	—	86 313	65 935	628	—	155
11 255 485	—	—	752 326	347 725	14 452	8 132	91 124
519 753	—	—	47 493	—	—	—	—
1 519 099	—	147	177 205	—	—	—	—
2 240 349	—	—	201 977	53 309	548	—	—
1 415 548	455	—	158 472	—	—	—	—
295 026	—	—	2 005	22 379	—	40	48
1 835 749	—	—	37 140	168 222	—	—	454
7 825 524	455	147	624 292	243 910	548	40	502
1 881 525	—	—	40 999	161 317	—	—	—
2 439 095	—	—	165 516	105 731	—	—	—
4 320 620	—	—	206 515	267 048	—	—	—
1 847 933	—	210 290	—	—	2 403	—	325
2 065 605	—	216 685	—	—	1 075	678	153
1 594 396	—	177 717	—	—	1 146	106	—
1 494 875	—	173 903	—	—	485	—	471
1 807 399	3 365	176 946	—	—	2 558	—	19 672
1 348 218	—	—	144 030	—	834	—	—
10 158 426	3 365	9 555 401	144 030	—	8 501	784	20 621
2 167 040	171 975	238 459	—	—	1 339	—	10 099
1 097 638	—	130 770	—	—	1 043	—	145
1 898 633	127 878	202 598	—	—	1 463	—	270
1 115 855	—	—	81 380	33 116	829	—	219
2 560 701	—	280 308	—	—	821	—	182
2 830 297	2 542	—	191 689	140 714	1 325	—	106
1 929 913	—	—	85 179	143 816	98	—	85

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1921: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van d[e] bevolking gehuur[de] gronden.
139	Kediri.	Papar.	Poerwoasri	—	1 565
140	id.	id.	Bogohkidoel	—	1 139
141	id.	id.	Minggiran	—	1 507
142	id.	Madjarata.	Meritjan	—	1 200
143	id.	Ngadiloewih.	Soemberdadi	—	1 795
144	Blitar.	Blitar.	Garoem	1 332	1 653
145	id.	Wlingi.	Kenongo	339	800
146	Toeloengagoeng.	Kalangbret.	Modjopanggoeng	—	1 402
147	Berbek.	Berbek.	Djati	—	1 125
148	id.	Kertasana.	Lestari	—	1 147
149	id.	id.	Baron	†	1 222
150	id.	id.	Djoewono	—	550
151	id.	Ngandjoek.	Ngandjoek	—	1 127
152	id.	Waroedjajeng.	Koedjonmanis.	†	1 125
			Totalen . . .	2 776	27 962
			Djokjakarta.		
153	Mataram.	Prambanan.	Tandjoeng Tirto	677	—
154	id.	id.	Randoegoenting en Tjandisewoe .	834	—
155	id.	Koeta Gede.	Wonotjahor	785	—
156	id.	Koeta Gede en Berbah.	Kedaton Pleret	753	—
157	id.	Kretek.	Poendoeng	743	13
158	id.	Tjepit.	Gesikan	1 137	—
159	id.	id.	Barongan	1 106	32
160	id.	id.	Bantoel.	695	—
161	id.	id.	Padokan	922	—
162	id.	Djoemeneng.	Tjebongan	1 930	—
163	id.	Gamping.	Demak Idjo	833	—
164	id.	id.	Sedajoe.	979	—
165	id.	Godean.	Rewoeloe	1 046	—
166	id.	Srandakan.	Gondang Lipoero	426	80
167	id.	Mlati.	Beran	801	—
168	id.	Klegoeng.	Medari	1 221	—
169	Koelon Progo.	Galoer.	Sewoegaloer	1 075	—
			Totalen . . .	15 963	125
			Soerakarta.		
170	Soerakarta.	Soerakarta.	Tjolomadoe	933	—
171	id.	Kartasoera.	Kartasoera	826	116
172	Klaten.	Prambanan.	Gondangwinangoen	1 455	—
173	id.	id.	Prambanan	623	—
174	id.	id.	Tjandisewoe	397	—
175	id.	Ponggok.	Tjokro Toeloeng	1 192	—
176	id.	id.	Ponggok	330	—
177	id.	id.	Karanganom	635	—
178	id.	Delangoe.	Delanggoe.	1 133	—
179	id.	id.	Wonosari	1 059	—
180	id.	Bedji.	Tjepper.	1 551	—
181	id.	id.	Manishardjo	1 229	—
182	id.	Djatinom.	Gedaran (Kradjan Redjo) . . .	447	103
183	Sragen.	Sragen.	Modjo	1 978	—
184	id.	Karanganjar.	Tasikmadoe	1 227	—
185	Bojolali.	Banjoedana.	Bangak.	1 079	—
			Totalen . . .	16 094	219

Hoeveelheid riet (in pikols) verkregen in 1921:		Verkregen product aan suiker (in pikols).					
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Hoofdsuiker.		Muscovado.	Melassesuiker.	Zaksuiker.	Diversen. *a)*
		Superieure.	N°. 16 en hooger.				
1 719 080	—	172 352	—	—	7 123	—	180
1 506 185	—	166 636	—	—	877	—	414
1 504 492	—	—	171 558	—	241	—	—
1 369 200	4 150	153 375	—	—	3 547	—	610
2 345 879	254 626	301 722	—	—	1 637	—	278
3 609 682	—	407 497	—	—	1 795	—	296
1 672 854	71 892	—	60 754	80 867	28 169	—	—
1 845 488	8 323	4 911	79 564	121 683	19 829	—	—
1 548 294	—	153 027	—	—	602	100	—
1 173 462	—	—	88 617	47 040	5 052	—	503
†	†	149	121 878	—	140	—	—
586 850	114 435	—	—	62 983	884	—	—
1 322 699	—	137 873	—	—	756	—	—
1 548 294	—	153 027	—	—	602	100	24 125
35 352 536	755 821	2 502 704	880 619	630 219	78 172	200	37 512
666 193	633 884	151 902	—	—	10 956	—	—
867 679	338 882	147 618	—	—	1 261	—	—
634 581	847 557	182 116	—	—	—	195	1 242
913 048	547 749	—	189 300	—	—	—	—
944 322	31 155	121 905	—	—	3 561	—	—
1 399 406	—	—	84 483	83 767	686	—	—
1 534 832	—	187 600	—	—	1 100	63	—
860 216	—	117 368	—	—	1 642	—	—
1 151 489	323 442	172 531	—	—	—	—	6 951
2 005 612	—	242 076	—	—	3 959	—	—
992 105	516 710	189 667	—	—	1 104	—	100
801 083	—	89 334	—	—	—	—	—
691 664	650 541	153 093	—	—	—	—	—
815 466	—	—	102 055	—	1 050	—	—
787 635	416 537	—	152 902	—	1 661	—	—
989 660	—	117 117	—	—	1 276	—	—
970 764	—	109 750	—	—	—	450	—
17 025 755	4 306 457	1 982 077	528 740	83 767	28 256	708	8 293
810 801	269 627	123 890	—	—	1 083	—	—
986 660	—	112 207	—	—	895	—	175
1 632 807	39 288	215 602	—	—	1 145	—	—
662 092	991 070	204 127	—	—	410	—	—
541 259	—	63 287	—	—	—	—	—
1 418 562	—	180 439	510	—	242	—	—
425 861	278 923	85 847	—	—	—	350	—
959 496	—	111 237	—	—	974	—	—
1 493 233	—	173 753	—	—	1 363	—	—
1 266 861	—	127 170	—	—	1 538	—	270
1 704 187	—	154 304	—	—	24 841	—	36 784
1 363 230	96 447	—	166 466	11 715	2 194	—	89
629 437	—	51	76 973	—	—	—	40
2 028 815	109 890	282 570	—	—	1 342	—	—
1 184 638	659 564	217 006	—	—	3 166	—	—
1 163 219	—	128 079	—	—	1 255	50	—
18 271 158	2 444 809	2 179 569	243 949	11 715	40 448	400	37 358

R E C A P I

VERDEELING DER SUIKERONDERNEMINGEN.		Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1921: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
Ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking . .		66 (7)	151 553 (132)
Ondernemingen niet of niet uitsluitend berustende op overeenkomsten.	op erfpachtsperceelen	c) 7 909 (14)	19 704 (16)
	„ particuliere landerijen	1 409 (3)	2 453 (3)
	„ huurlanden in de Vorstenlanden	29 897 (31)	344 (5)
	„ onverhuurde landen in Soerakarta (Tjolomadoe en Tasikmadoe)	2 160 (2)	—
	Totalen	41 441 (57)	174 054 (156)

c) Van 2 ondernemingen werd de op de erfpachtsgronden beplante uitgestrektheid niet afzonderlijk opgegeven.

SPECIFICATIE der uitgaven per gewest.

GEWESTEN.	Aantal ondernemingen.	Aan inlanders betaald: wegens grondhuur.	wegens loonen.	wegens gedane leveringen.	verstrekking van rijst, voedingsmiddelen en kleedingstukken, verlies op padiverkoop en gratificaties.	Totaal.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Cheribon	11	f 665 920,92	f 5 065 708,61	f 738 073,53	f 11 540,33	f 6 481 243,39
Pekalongan	18	1 828 984,66	9 256 123,12	1 638 180,94	24 855,49	12 748 144,21
Semarang	12	830 759,36	7 734 214,95	666 400,22	13 711,73	9 245 086,26
Soerabaja	36	2 696 495,77^{5}	18 316 122,13^{5}	1 748 344,02	61 118,12	22 822 044,05
Pasoeroean	29	1 946 369,52	17 392 814,85	2 346 011,88	26 483,10	21 711 679,35
Besoeki	9	724 988,07	4 147 671,46	487 124,85	—	5 359 784,38
Banjoemas	6	785 874,24	3 376 671,24	172 940,82	—	4 335 486,30
Kedoe	2	540 783,22	2 428 195,58	45 589,40	—	3 014 568,20
Madioen	6	430 023,89	4 990 574,94	526 986,30	—	5 947 585,13
Kediri	18	1 623 296,28	11 000 998,—	1 042 040,—	10 511,67	13 676 845,95
Djokjakarta d)	18	1 326 443,44	6 463 788,63	694 441,54	—	8 484 673,61
Soerakarta	15	1 403 951,83	7 681 271,07	581 861,38	1 776,70	9 668 860,98
Totalen . .	180	f 14 803 855,20^{5}	f 97 854 154,58^{5}	f 10 687 994,88	f 149 997,14	f 123 496 001,81

d) Met inbegrip van de in Soerakarta werkende suikerfabriek Tjandisewoe.

ULATIE.

oeveelheid riet (in pikols) verkregen in 1921: an eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Verkregen product aan suiker (in pikols). Hoofdsuiker. Superieure.	Hoofdsuiker. N°. 16 en hooger.	Muscovado.	Melasse-suiker.	Zaksuiker.	Diversen.	Totaal uitgaaf aan inlanders voor loonen en gedane leveringen gedurende 1921.
9 160 027 (132)	1 736 309 (28)	9 096 516 (73)	5 317 929 (71)	3 429 280 (51)	334 799 (115)	44 256 (36)	721 428 (81)	f 77 981 429,31^5 (129)
0 909 439 (15)	394 483 (8)	1 510 931 (9)	1 036 611 (10)	796 751 (7)	66 507 (15)	1 341 (4)	97 965 (11)	12 966 117,23 (14)
3 125 179 (3)	87 961 (1)	136 (1)	317 678 (3)	—	1 999 (2)	—	78 175 (3)	2 173 240,30 (3)
3 301 474 (31)	5 822 075 (14)	3 820 750 (26)	772 689 (7)	95 482 (2)	64 455 (22)	1 108 (5)	45 651 (8)	13 782 486,76
1 995 439 (2)	929 191 (2)	340 896 (2)	—	—	4 249 (2)	—	—	1 638 875,86 (2)
8 491 558 (183)	8 970 019 (53)	14 769 229 (111)	7 444 907 (91)	4 321 513 (60)	472 009 (156)	46 705 (45)	943 219 (103)	f 108 542 149,46^5

II. GEWESTELIJK OVERZICHT van de in 1921 op Java bestaande suikerrietaanplantingen ter verkrijging van plantriet (bibit). *a)*

GEWESTEN.	Op zich zelf staande bibit-ondernemingen. Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen. Uitgestrektheid (in bouws).	Eigen aanplantingen. Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).	Hoeveelheid plantriet (in pikols) verkregen door opkoop van de bevolking.	Bibit-ondernemingen, welke te beschouwen zijn als onderdeelen van een of meer suikerondernemingen. Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen. Uitgestrektheid (in bouws).	Eigen aanplantingen. Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).
Banjoemas	3	445 (3)	200 234 (3)	—	1	—	—
Besoeki	1	—	400 (1)	—	8	605 (7)	285 433 (7)
Cheribon	7	487 (6)	95 056 (6)	20 618 (5)	7	1 232 (6)	377 856 (6)
Kedoe	3	205 (3)	93 458 (3)	—	2	257 (2)	71 375 (2)
Kediri	9	1 385 (9)	510 020 (9)	—	7	1 237 (6)	455 007 (6)
Madioen	1	9 (1)	2 600 (1)	—	4	530 (3)	126 587 (3)
Pasoeroean	21	2 786 (18)	1 173 738 (18)	69 050 (5)	21	1 895 (16)	740 570 (14)
Pekalongan	1	78 (1)	35 068 (1)	—	11	741 (9)	315 030 (9)
Preanger-Regentschappen	3	401 (2)	234 467 (3)	—	2	126 (2)	54 793 (2)
Semarang	2	57 (1)	21 385 (1)	—	5	267 (3)	188 638 (4)
Soerabaja	2	205 (2)	—	—	3	360 (3)	54 987 (2)
Djokjakarta	6	230 (6)	16 662 (2)	—	1	65 (1)	—
Soerakarta	7	361 (5)	101 791 (6)	—	1	22 (1)	—
Totalen	66	6 649 (57)	2 484 879 (54)	89 668 (10)	73	7 337 (59)	2 670 276 (55)

a) De tusschen haakjes geplaatste cijfers hebben betrekking op het aantal ondernemingen.

Bijlage **AA.**

(Zie hoofdstuk O, afd. I, §§ 1 en 2, sub 3°., van het verslag.)

OVERZICHT

van de BEPLANTE UITGESTREKTHEDEN en de PRODUCTIE in het grootlandbouwbedrijf in Nederlandsch-Indië in 1921.

BEPLANTE UITGESTREKTHEDEN (IN BOUWS) *a)* EN PRODUCTI

A. JAVA EN

Naam van het gewas.	BEPLANTE UITGESTREKT											
	Bantam.	Batavia.	Cheribon.	Preanger-Regent-schappen.	Pekalongan.	Semarang.	Rembang.	Banjoemas.	Kedoe.	Djokjakarta.	Soerakarta.	Madioen.
Suikerriet	— —	— —	13 270 (13 270)	— —	23 126 (23 126)	13 560 (13 560)	— —	7 362 (7 362)	4 971 (4 971)	16 088 (16 088)	16 313 (16 313)	9 604 (9 604)
Suikerrietbibit	— —	— —	1 719 (1 719)	527 (527)	819 (819)	324 (324)	— —	445 (445)	462 (462)	295 (295)	383 (383)	539 (539
Hevea	9 837 (6 186)	36 220 (16 577)	403 (214)	48 155 (24 112)	3 257 (2 663)	9 649 (7 683)	— —	7 754 (4 975)	214 (40)	— —	5 256 (3 384)	1 382 (1 265
Ficus en andere caoutchoucsoorten	— —	229 (39)	80 —	650 —	452 (152)	1 283 (1 193)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Getahpertja	— —	— —	— —	1 876 (1 487)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Koffie	163 (113)	6 950 (2 744)	— —	2 232 (685)	3 787 (3 268)	7 717 (7 053)	— —	56 (41)	853 (680)	— —	9 331 (7 073)	1 913 (1 484
Thee	1 (1)	18 898 (17 320)	2 097 (1 985)	81 750 (77 571)	1 172 (1 172)	803 (751)	— —	498 (477)	1 163 (1 091)	— —	2 454 (1 726)	— —
Tabak	— —	— —	— —	5 (5)	— —	— —	— —	— —	222 —	1 958 (1 958)	8 693 (8 340)	— —
Kina	— —	2 169 (1 381)	826 (400)	13 966 (11 364)	462 (429)	1 207 (1 083)	— —	115 (59)	87 (87)	— —	281 (179)	63 (23
Cacao	— —	— —	— —	40 (40)	1 263 (998)	4 640 (3 537)	— —	— —	— —	— —	689 (689)	— —
Cocospalmen	725 (117)	6 076 (2 070)	— —	1 219 (197)	1 227 (959)	2 003 (365)	40 —	30 (20)	1 (1)	— —	603 (26)	15 (15
Oliepalmen	10 —	326 —	— —	82 —	— —	5 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Kapok	50 —	43 (10)	1 (1)	— —	1 557 (1 487)	4 606 (4 410)	— —	— —	— —	— —	4 779 (4 764)	30 (30
Agave	— —	55 (18)	— —	30 (3)	— —	102 (12)	— —	— —	— —	— —	10 283 (3 080)	— —
Coca	— —	— —	— —	654 (624)	— —	100 (100)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Notemuskaat	— —	4 (4)	— —	— —	32 (32)	1 669 (1 630)	— —	— —	— —	— —	1 338 (1 338)	— —
Peper	4 (1)	134 (134)	— —	— —	— —	611 (361)	— —	— —	— —	— —	3 672 (689)	— —
Cassave	4 (4)	1 630 (1 630)	273 (173)	293 (291)	606 (606)	55 (50)	— —	— —	17 (17)	— —	1 490 (290)	17 (17
Aetherische olie-gewassen	60 (60)	1 657 (1 502)	312 (198)	3 265 (2 759)	— —	725 (725)	— —	— —	— —	— —	824 (824)	— —
Indigo	— —	413 (413)	— —	— —	22 (10)	10 —	— —	— —	— —	— —	4 868 (3 370)	— —
Totalen voor Java en Madoera	10 854 (6 482)	74 804 (43 842)	18 981 (17 960)	154 744 (119 665)	37 782 (35 721)	49 069 (42 837)	40 —	16 260) (13 379)	7 990 (7 349)	18 341 (18 341)	71 257 (52 468)	14 7 (13 7

a) De tusschen ( ) vermelde cijfers geven het aantal bouws aan, welke in productie zijn.

HET GROOTLANDBOUWBEDRIJF IN NEDERLANDSCH-INDIË.

DOERA.

DEN (IN BOUWS).

Soerabaja.	Madoera.	Kediri.	Pasoeroean.	Besoeki.	Totalen voor Java en Madoera.	Verkregen product.	Aantal ondernemingen.
8 088 8 088)	— —	30 738 (30 738)	33 128 (33 128)	9 247 (9 247)	215 495 (215 495)	236 356 414 pikol maalriet, benevens 8 855 584 pikol maalriet verkregen door opkoop van de bevolking.	184
565 (565)	— —	2 622 (2 622)	4 681 (4 681)	605 (605)	13 986 (13 986)	5 155 155 pikol suikerbibit (waaronder 16 577 pikol maalriet en 38 522 pikol doorgeschoten bibit); door opkoop van de bevolking is verkregen 89 668 pikol suikerbibit, waaronder 14 808 pikol maalriet.	66 (bovendien 73 ondernemingen die onderdeelen zijn van suikerfabrieken).
2 529 (669)	— —	16 882 (10 941)	43 520 (31 281)	43 106 (31 644)	228 164 (141 634)	24 513 856 K.G.	454
42 —	— —	— —	841 —	63 (4)	3 640 (1 388)	810 K.G.	25
— —	— —	— —	— —	— —	1 876 (1 487)	79 290 K.G.	1
3 523 (2 788)	— —	27 724 (19 961)	38 543 (31 022)	44 974 (38 860)	147 766 (115 772)	631 977 pikol.	294
— —	— —	1 638 (1 278)	2 441 (2 063)	436 (381)	113 351 (105 816)	24 051 351 K.G. benevens 8 888 309 K.G. verkregen door opkoop van de bevolking.	275
— —	— —	7 (7)	4 (4)	29 845 (29 845)	40 734 (40 159)	14 997 526 K.G. bladtabak en 5 148 072 K.G. krosok, benevens door opkoop van de bevolking verkregen 895 529 K.G. bladtabak en 3 381 305 K.G. krosok.	46 ondernemingen, benevens 41 opkoop-ondernemingen.
— —	— —	977 (578)	1 164 (1 037)	29 (23)	21 917 (16 850)	10 362 716 K.G., benevens door opkoop van de bevolking 537 K.G.	123
— —	— —	929 (929)	25 (25)	— —	7 586 (6 218)	11 212 pikol (waarvan 105 pikol kolven).	23
104 (75)	— —	2 169 (350)	11 (11)	847 (544)	15 211 (4 888)	4 473 744 stuks noten en 6 592 pikol copra.	158
— —	— —	— —	— —	4 (2)	427 (2)	—	14
254 (144)	— —	804 (681)	589 (449)	106 (106)	13 096 (12 359)	9 406 900 kolven, 10 314 pikol ongezuiverde kapok, 19 853 pikol gezuiverde kapok en 8 945 pikol pitten.	66
— —	— —	1 642 (1 363)	542 (542)	404 (50)	13 058 (5 068)	51 599 pikol vezel en 56 K.G. henneptouw.	25
— —	— —	422 (406)	530 (472)	7 (7)	1 713 (1 609)	727 149 K.G.	16
— —	— —	— —	— —	— —	3 043 (3 004)	60 000 stuks noten en 2234 pikol noten, benevens 360 pikol foelie en 208 pikol noot en foelie.	21
— —	— —	— —	— —	— —	4 421 (1 185)	126 pikol peper.	10
16 (16)	— —	3 787 (3 727)	4 (2)	— —	8 354 (6 985)	86 147 pikol cassave, benevens 3 395 677 K.G. 1ste soort meel, 1 840 991 K.G. 2de soort meel en 8 333 K.G. 3de soort meel, 62 078 K.G. ampas en 25 420 K.G. gaplek; verkregen door opkoop van de bevolking 1700 pikol cassave, 6 309 613 K.G. 1ste soort meel, 4 861 468 K.G. 2de soort meel en 41 667 K.G. 3de soort meel, benevens 3 046 922 K.G. ampas en 102 486 K.G. gaplek.	68 ondernemingen, benevens 26 opkoop-ondernemingen.
— —	160 (160)	55 (25)	400 (400)	50 —	7 508 (6 653)	28 076 K.G. sereholie (waarvan 10 522 K.G. door opkoop van de bevolking verkregen) en 77 K.G. palmarosa-olie, benevens 471 K.G. patchouli-olie van wegen-aanplant.	49
— —	— —	— —	— —	— —	5 313 (3 793)	201 981 K.G. en 41 616 L.	24
45 121 (42 345)	160 (160)	90 396 (73 606)	126 423 (105 117)	129 723 (111 318)	866 659 (704 351)		1942 + 73 ondernemingen die onderdeelen zijn van een suikerfabriek + 67 opkoop-ondernemingen.

B. BUITE

BEPLANTE UITGESTRE

Naam van het gewas.	Lampongsche disticten.	Palembang.	Djambi.	Oostkust van Sumatra.	Benkoelen.	Sumatra's Westkust.	Tapanoeli.	Atjeh en onderhoorigheden.	Riouw en onderhoorigheden.	Banka en onderhoorigheden.	Billiton.
Hevea	12 265 (7 283)	2 046 (192)	77 (77)	207 622 (140 489)	185 (105)	1 375 (683)	9 982 (4 490)	20 866 (9 742)	18 850 (10 474)	— —	— —
Ficus en andere caoutchoucsoorten	— —	— —	— —	812 (742)	— —	55 (55)	— —	42 —	— —	— —	— —
Koffie	5 280 (2 463)	1 285 (1 017)	500 —	18 397 (11 715)	4 842 (2 151)	2 803 (2 321)	2 549 (2 115)	679 (270)	— —	— —	— —
Thee	— —	34 (1)	— —	14 325 (10 631)	10 (10)	1 131 (517)	41 —	— —	— —	— —	— —
Tabak	— —	— —	— —	19 346 (19 346) + 3 617 velden	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Kina	— —	3 —	— —	10 —	250 —	1 135 (572)	— —	— —	— —	— —	— —
Cacao	— —	— —	— —	— —	— —	8 (4)	— —	— —	— —	— —	— —
Cocospalmen	17 —	— —	— —	13 338 (5 852)	128 (52)	1 284 (483)	1 512 (600)	1 735 (344)	2 335 (865)	— —	4 (2
Oliepalmen	516 (9)	716 —	— —	13 459 (3 011)	— —	30 —	— —	2 859 (1 705)	— —	— —	— —
Kapok	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Agave	556 (414)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Notemuskaat	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Peper	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	97 (97)	— —	— —	— —
Cassave	— —	— —	— —	35 (35)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Aetherische olie-gewassen	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	200 —	— —	197 (104)	— —
Gambir	— —	— —	— —	3 098 (3 073)	— —	— —	— —	— —	876 (876)	— —	— —
Totalen voor de buitengewesten	18 634 (10 109)	4 084 (1 210)	577 (77)	290 442 (194 894) + 3 617 velden	5 415 (2 318)	7 821 (4 635)	14 084 (7 205)	26 478 (12 158)	22 061 (12 215)	197 (104)	4 (2

EWESTEN.

EDEN (IN BOUWS).										
Westerafd. van Borneo.	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Menado.	Celebes en onderhoorigheden.	Amboina.	Ternate en onderhoorigheden.	Timor en onderhoorigheden.	Bali en Lombok.	Totaal der buitengewesten.	Verkregen product.	Aantal ondernemingen.
4 620 (2 349)	5 980 (1 675)	560 (306)	270 —	113 (113)	35 (35)	— —	— —	284 846 (177 953)	37 473 375 K.G.	453
— —	100 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 009 (797)	—	5
45 —	7 —	2 818 (1 886)	240 —	445 (445)	433 (246)	— —	— —	40 323 (24 629)	90 085 pikol koffie.	101
— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	15 541 (11 159)	4 819 474 K.G. thee.	27
— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	19 346 (19 346) + 3 617 velden	13 245 038 K.G. bladtabak.	80
— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 398 (572)	249 707 K.G. kinabast.	10
— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	8 (4)	12 pikol cacao.	1
217 (8)	923 (50)	9 320 (3 740)	1 857 (245)	5 203 (1 884)	4 099 (1 265)	62 —	710 (41)	42 784 (15 453)	1 065 114 stuks noten en 125 412 pikol copra.	310
— —	90 —	136 —	— —	— —	— —	— —	— —	17 806 (4 725)	2 148 568 K.G. olie en 152 704 K.G. pitten.	37
— —	— —	— —	100 —	— —	— —	— —	— —	100 —	—	1
— —	— —	— —	— —	10 (10)	— —	— —	— —	566 (424)	3 079 pikol vezel.	5
— —	— —	107 (93)	— —	837 (837)	— —	— —	— —	944 (930)	257 pikol foelie en 1 660 pikol noot.	5
2 —	57 (3)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	156 (100)	184 pikol peper.	4
— —	— —	56 (56)	— —	— —	— —	— —	— —	91 (91)	498 pikol cassave.	2
— —	— —	— —	183 (183)	— —	— —	— —	— —	580 (287)	13 054 K.G. sereholie en 283 K.G. lemongrasolie.	3
614 (257)	74 (60)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	4 662 (4 266)	3 961 352 K.G. gambir.	10
5 498 (2 614)	7 231 (1 788)	12 997 (6 081)	2 650 (428)	6 608 (3 289)	4 567 (1 546)	62 —	710 (41)	430 160 (260 736) + 3 617 velden		1 054

Bijlage BB.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, §§ 1 en 2, sub 3°., van het verslag.)

OVERZICHT

over 1921 van de landbouwondernemingen in Nederlandsch-Indië, ingedeeld volgens den rechtstoestand der gronden.

Landbouwondernemingen ingedeeld volge

GEWESTEN.	Gouvernementsgrond. Aantal ondernemingen.	Gouvernementsgrond. Uitgestrektheid (in bouws).	Gouvernementsgrond. Beplant (aantal bouws).	Particuliere landerijen. Aantal ondernemingen.	Particuliere landerijen. Uitgestrektheid (in bouws).	Particuliere landerijen. Beplant (aantal bouws).	Erfpacht. Aantal ondernemingen.	Erfpacht. Uitgestrektheid (in bouws).	Erfpacht. Beplant (aantal bouws).
Java en Madoera.									
Bantam	—	—	—	—	—	—	62	29 390	10 612
Batavia	4	3 567	3 382	99	647 197	58 019	18	8 195	4 359
Cheribon	—	—	—	—	—	—	18	6 155	3 935
Preanger-Regentschappen	3	4 689	4 569	—	—	—	331	281 869	137 691
Pekalongan	3	2 449	2 449	1	3 473	841	26	13 573	9 231
Semarang	6	6 109	5 965	6	743	164	53	22 994	17 196
Rembang	—	—	—	—	—	—	1	704	40
Banjoemas	2	1 838	1 838	—	—	—	27	20 902	6 560
Kedoe	—	—	—	—	—	—	16	3 885	2 335
Djokjakarta	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madioen	1	1 267	1 265	—	—	—	10	5 884	2 955
Soerabaja	—	—	—	1	379	379	6	7 502	4 821
Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri	—	—	—	—	—	—	80	62 924	41 489
Pasoeroean	—	—	—	1	300	300	82	87 245	69 867
Besoeki	—	—	—	—	—	—	89	130 749	61 668
Totalen voor Java en Madoera	19	19 919	19 468	108	652 092	59 703	819	681 971	372 759
Buitengewesten.									
Lampongsche districten	—	—	—	—	—	—	16	51 868	13 823
Palembang	—	—	—	—	—	—	8	27 695	4 084
Djambi	—	—	—	—	—	—	2	681	577
Oostkust van Sumatra	—	—	—	—	—	—	1	38	26
Benkoelen	—	—	—	1	100	30	13	33 901	5 418
Sumatra's Westkust	—	—	—	—	—	—	75	74 780	7 190
Tapanoeli	—	—	—	—	—	—	19	26 852	15 816
Atjeh en onderhoorigheden	1	5 638	800	—	—	—	17	22 361	879
Riouw en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	5	13 924	1 825
Banka en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	—	—	—	—	—	—	1	44	44
Westerafd. van Borneo	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	—	—	—	—	—	—	43	41 914	6 428
Menado	—	—	—	—	—	—	82	25 122	9 123
Celebes en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	3	2 700	580
Amboina	—	—	—	—	—	—	33	29 944	5 588
Ternate en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	23	5 804	3 340
Timor en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	—	—	—	—	—	—	12	16 107	710
Nieuw-Guinea	—	—	—	—	—	—	1	6 626	†
Totalen voor de buitengewesten	1	5 638	800	1	100	30	354	380 361	75 446
Totalen voor Java en Madoera	19	19 919	19 468	108	652 092	59 703	819	681 971	372 759
Algemeene totalen	20	25 557	20 268	109	652 192	59 733	1 173	1 062 332	448 205

1) Hieronder onderscheidenlijk 2, 22, 3, 1, 3, 3, 2, 8, 8 en 1 ondernemingen, reeds opgenomen onder een anderen rechtstoestand.
2) Als voren 53.

rechtstoestand der gronden.

Huurland.			Landbouwconcessies.			Vrije huur van de bevolking.			Totalen.		
ondernemingen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Beplant (aantal bouws).	Aantal ondernemingen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Beplant (aantal bouws).	Aantal ondernemingen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Beplant (aantal bouws).	Aantal ondernemingen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Beplant (aantal bouws).
—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	29 390	10 612
—	—	—	—	—	—	4	890	679	125	659 849	66 439
—	—	—	—	—	—	1) 28	15 040	15 040	44	21 195	18 975
—	—	—	—	—	—	1) 40	3 602	3 492	352	290 160	145 752
—	—	—	—	—	—	1) 31	23 003	23 003	58	42 498	35 524
—	—	—	—	—	—	19	13 858	13 858	84	43 704	37 183
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	704	40
—	—	—	—	—	—	10	8 585	8 311	39	31 325	16 709
—	—	—	—	—	—	1) 9	5 690	5 690	24	9 575	8 025
27	18 216	18 216	—	—	—	1) 3	125	125	27	18 341	18 341
81	199 591	59 756	—	—	—	1) 3	299	299	81	199 890	60 055
—	—	—	—	—	—	11	10 143	10 143	22	17 294	14 363
—	—	—	—	—	—	1) 42	38 665	38 665	47	46 546	43 865
—	—	—	—	—	—	1	201	160	1	201	160
—	—	—	—	—	—	1) 40	31 527	31 527	112	94 451	73 016
—	—	—	—	—	—	1) 76	33 421	33 421	151	120 966	103 588
—	—	—	—	—	—	1) 37	38 647	37 531	125	169 396	99 199
108	217 807	77 972	—	—	—	2) 354	223 696	221 944	1 355	1 795 485	751 846
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	51 868	13 823
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	27 695	4 084
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	681	577
—	—	—	302	1 066 770	279 433	—	—	—	303	1 066 808	279 459
—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	34 001	5 448
—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	74 780	7 190
—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	26 852	15 816
—	—	—	43	140 543	23 187	—	—	—	61	168 542	24 866
—	—	—	21	80 605	20 012	—	—	—	26	94 529	21 837
—	—	—	—	—	—	1	220	197	1	220	197
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	44	44
1	98	80	34	58 297	5 034	—	—	—	35	58 395	5 114
—	—	—	5	9 585	50	—	—	—	48	51 499	6 478
—	—	—	24	15 421	3 281	—	—	—	106	40 543	12 404
—	—	—	21	15 351	1 647	—	—	—	24	18 051	2 227
—	—	—	—	—	—	1	25	25	33	29 969	5 608
—	—	—	3	3 461	1 040	—	—	—	26	9 265	4 380
—	—	—	3	142	62	—	—	—	3	142	62
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	16 107	710
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6 626	—
1	98	80	456	1 390 175	333 746	2	245	222	814	1 776 617	410 324
108	217 807	77 972	—	—	—	2) 354	223 696	221 944	1 355	1 795 485	751 846
109	217 905	78 052	456	1 390 175	333 746	2) 356	223 941	222 166	2 169	3 572 102	1 162 170

Bijlage EE.

(Zie hoofdstuk O, afd. V, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de verhuur van rechten ter zake van vogelnest- en meststofgrotten, enz.

Verhuur van rechten ter zake van vogelnest- en meststofgrotten, enz.

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waarop de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen over 1921.	over 1922.
Preanger-Regentschappen.	Winning van eetbare vogelnestjes.	In de afdeelingen Bandoeng en Tjiandjoer, met uitzondering van de grot Goeha Tjandi (distr. Palaboehan, afd. Soekaboemi).	1921 t/m 1923	f 790,—	f 790.—
Id.	Id.	In de afdeelingen Tasikmalaja en Garoet	1921 t/m 1923	210,—	210,—
Kedoe.	Id.	In de onderdistricten Boeajan, Ajah en Rawakele (afd. Keboemen).	1921 t/m 1923	9 720,—	9 720,—
Rembang.	Id.	In de afdeelingen Toeban en Blora.	1 April 1919 t/m 31 Maart 1924	23 400,—	23 400,—
Semarang.	Id.	In de grotten Diri, Patjoeran en Brodjol, gelegen in de desa's Maitan, Djembaran en Soekalila (afd. Pati).	onverhuurd	—	—
Id.	Id.	Op het eiland Goendoel, behoorende tot de Karimoendjawa-eilanden (afd. Japara).	id.	—	—
Id.	Id.	In de grotten gelegen in de desa Kemadohbatoer (distr. Wirasari, afd. Grobogan).	id.	—	—
Djokjakarta.	Id.	In de klippen, grotten en holen der residentie.	1 Juni 1920 t/m 31 Mei 1923	1 800,—	1 800.—
Soerakarta.	Id.	In de klippen, grotten en holen der residentie.	id.	†	†
Madioen.	Id.	In de afdeeling Patjitan.	1 Sept 1919 t/m 31 Aug. 1922	155,—	155,—
Kediri.	Id.	In het geheele gewest.	onverhuurd	—	—
Besoeki.	Id.	In de grotten Gandoeng, Lamdé, Darat en Kandangan (distr. Poeger, afd. Djember).	1 April 1916 t/m 31 Maart 1921 verlengd 1 April 1921 t/m 31 Maart 1926	60,—	180,—
Id.	Id.	In de grotten aan de zuidkust van de afdeeling Banjoewangi.	1 April 1917 t/m 31 Maart 1922	120,—	120,—
Soerabaja.	Id.	Op het eiland Noesa (distr. Bawean, afd. Soerabaja).	1 Aug. 1921 t/m 31 Juli 1926	†	120,—
Madoera.	Id.	In de afdeeling Soemenep.	1 April 1918 t/m 31 Maart 1923	192,—	192,—
Id.	Id.	In de afdeelingen Bangkalan, Sampang en Pamekasan.	1 April 1917 t/m 31 Maart 1922	4 620,—	4 620.—
Bali en Lombok.	Id.	Te Boeloeng Djaja (onderafd. Tabanan, afd. Zuid-Bali).	1 Nov. 1920 t/m 31 Oct. 1921	1 400,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 Nov. 1921 t/m 31 Oct. 1924	†	1 466,66[5]
Id.	Id.	Aan de zuidkust van den Tafelhoek (onderafd. Badoeng, afd. Zuid-Bali) .	†	†	†
Id.	Id.	Aan de zuidkust van Lombok.	†	200,—	—
Id.	Id.	Op het eiland Tjeningan (onderafd. Kloengkoeng, afd. Zuid-Bali).	1 Maart 1920 t/m 28 Febr. 1922	5 904,—	5 904.—
Riouw en onderhoorigheden.	Id.	Op de eilanden in de onderafd. Anambas (afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921 verlengd 1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	210,—	360,—
Id.	Id.	Te Pasir Pandak op het eiland Serasan (onderafd. Zuid-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921	331,—	—

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waarop de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen over 1921.	over 1922.
Riouw en onderhoorigheden.	Winning van eetbare vogelnestjes.	Te Pasir Pandak op het eiland Serasan (onderafd. Zuid-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	†	f 660,—
Id.	Id.	In de grotten der bergen Djemaroh en Lantjang en op de eilanden Tokong Kemoedi, Mendarik en Oewi (onderdistrict Tambelan, afd. Tandjoengpinang).	1 April 1920 t/m 31 Maart 1921	f 1 200,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 April 1921 t/m 31 Maart 1922	—	560,—
Id.	Id.	In de afdeeling Lingga.	1 Oct. 1918 t/m 30 Sept. 1921	200,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 Oct. 1921 t/m 31 Dec. 1924	†	75,—
Djambi.	Id.	In het geheele gewest.	1920 t/m 1924	800,—	800,—
Benkoelen.	Id.	In de afd. Kroë.	1915 t/m 1924	5 845,—	5 845,—
Id.	Id.	In de onderafdeelingen Mokko Mokko en Lais der afdeeling Lebong, alsmede in de afdeelingen Benkoelen, Manna, Kauer en Seloema.	1 Aug. 1920 t/m 31 Juli 1926	2 005,—	2 005,—
Sumatra's Westkust.	Id.	In de grotten en holen der Batoe-eilanden (afd. Padang).	1920 t/m 1922	126,—	126,—
Id.	Id.	In de grotten en holen der onderafdeeling Batang Hari (afd. Tanahdatar).	1 Mei 1921 t/m 30 April 1924	†	126,—
Tapanoeli.	Id.	Op de eilanden Kalimantang Ketjil en Gedang en te Oedjoeng Batoe Boeroek (onderafd. Sibolga en Batang Toroe-districten).	†	†	†
Atjeh en onderhoorigheden.	Id.	Twee grotten in de Moekim Lampenoe (onderafd. Lho' Nga, afd. Groot-Atjeh).	1920 t/m 1922	900,—	900,—
Celebes en onderhoorigheden.	Id.	Drie grotten in het district Bantoa (onderafd. Maros, afd. Makasser).	†	†	†
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Id.	Tamaloean-grotten (distr. en onderafd. Tanahboemboe) en eenige kleinere grotten aan de oostkust van Poelau Laoet.	1 April 1919 t/m 31 Maart 1922	14 448,—	14 448,—
Id.	Id.	In de grotten van de Soengei's Ritan, Djembajân, Balikpapan, Bengalon, Olong en Gong Twing Belajan (afd. Samarinda).	†	†	†
Preanger-Regentschappen.	Zoeken naar schildpadeieren.	Aan de westkust van het district Djampangkoelon (afd. Soekaboemi), tusschen de mondingen van de rivieren Tjiboelakan en Tjibantengpoeh.	1921 t/m 1923	4 533,33	4 533,33
Riouw en onderhoorigheden.	Id.	Op het eiland Seraja (afd. Poelau Toedjoeh).	—	—	—
Id.	Id.	In de afdeeling Lingga.	1 Oct. 1918 t/m 30 Sept. 1921	50,—	—
Id.	Id.	Idem.	1 Oct. 1921 t/m 31 Dec. 1924	†	10,—
Id.	Id.	Op het eiland Doerai (onderafd. Anambas-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921	430,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	†	820,—

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waarop de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen	
				over 1921.	over 1922.
Riouw en onderhoorigheden.	Zoeken naar schildpadeieren.	Op het eiland Mangkai (onderafd. Anambas-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921 verlengd 1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	f 25,—	f 110,—
Id.	Id.	Op de eilanden in de onderafdeeling Anambas-eilanden der afd. Poelau Toedjoeh, met uitzondering van de eilanden Doerai en Mangkai.	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921	30,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	†	60,—
Id.	Id.	Op het eiland Timau in de onderafdeeling Zuid-Natoena-eilanden (afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921	180,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	†	310,—
Id.	Id.	Op de eilanden Pandjang Boenga en Boeton der onderafdeeling Noord-Natoena-eilanden.	1 April 1921 t/m 31 Dec. 1923	†	60,—
Id.	Id.	Op de eilanden Petantoe, Djepala, Sidoea Ketjil en Sidoea Besar, Boengian, Simanoelak, Soraja, Pasir, Pandik, Sepadi, Sisi Paya, Genting Djamoek, Karang Hadji, Toedan, Karang Mambas Najak, Boesoeng Lato, Djepore en Satian (onderafd. Zuid-Natoena-eilanden).	1 April 1918 t/m 31 Maart 1921	1 100,—	†
Id.	Id.	Idem.	1 April 1921 t/m 31 Maart 1924	†	900,—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Id.	Op de tot het district Poelau Laoet behoorende eilanden Kalangbalioe, Masasirih, Parnalikan, Koenjit, Radapan, Marabatoean, Pajoengpajoengan, Danawan, Berah-Berakan, Pandan-Pandanan, Samargelap en Alangmalangkan.	1919 t/m 1921	2 280,—	†
Id.	Id.	In Beraoe (afd. Samarinda).	1921 t/m 1923	18 666,66[5]	18 666,66[5]
Id.	Id.	Op 3 eilanden behoorende tot de afd. Samarinda.	†	†	†
Cheribon.	Winning van meststoffen.	In de grotten van de desa Palimanan.	†	†	†
Banjoemas.	Id.	Grot Goewa Lawa (distr. Adjibarang, afd. Poerwakerta).	onverhuurd	—	—
Preanger-Regentschappen.	Id.	Grotten in het district Pangandaran (afd. Tasikmalaja).	id.	—	—
Rembang.	Id.	Groote en kleine grotten te Ngronan (distr. Tambakredjo, afd. Bodjonegoro)	1 Sept. 1919 t/m 31 Aug. 1922	123,33	123,33
Semarang.	Id.	In de afd. Pati, uitgezonderd de grotten Diri, Patjoeran en Brodjol gelegen in de desa's Maitan, Djembaran en Soekalila (distr. Kajen).	onverhuurd	—	—
Pasoeroean.	Id.	Vier grotten aan de zuidkust van het district Tempeh (afd. Loemadjang).	†	†	†
Besoeki.	Id.	In de grotten der geheele residentie.	1 Oct. 1918 t/m 30 Sept. 1921	933,33	†
Celebes en onderhoorigheden.	Id.	Grotten Leang Amanoeng en Leang Boto en die van de Batoe Tianang, gelegen in het district Bantoa (onderafd. Maros, afd. Makasser).	1 Aug. 1917 t/m 31 Juli 1922	300,—	300,—
		Totalen . . .		f 103 287,65[5]	f 100 475,99

Bijlage FF.

(Zie hoofdstuk O, afd. VI, van het verslag.)

OVERZICHTEN

over 1921 betreffende de handelsbeweging tusschen Nederlandsch-Indië [1]
en landen en plaatsen daarbuiten gelegen.

[1]) Wat de havens in zelfbesturende landschappen betreft, zijn in de statistiek alleen die havens behandeld, waar een *gouvernements*-tol- of havenkantoor gevestigd is.

1°. Herkomst en bestemming der in- en uitgevoerde goederen, enz.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer.			Waarde van den uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Voor rekening van particulieren.						
a. Java en Madoera.						
Nederland	f 201 873 878	f 7 075 841	f 3 282 630	f 78 698 647	—	—
Nederland (voor order)	—	—	—	16 462 776	—	—
Groot-Brittannië	112 377 053	—	4 913 216	37 773 655	—	—
Groot-Brittannië (voor order)	—	—	—	740 176	—	—
Frankrijk	8 139 739	—	—	6 950 552	—	—
Frankrijk (voor order)	—	—	—	2 154 870	—	—
België	6 099 259	—	—	388 676	—	—
België (voor order)	—	—	—	7 508	—	—
Duitschland	45 853 822	—	—	6 990 864	—	—
Duitschland (voor order)	—	—	—	21 376	—	—
Oostenrijk	205 492	—	—	270 902	—	—
Griekenland (met Smyrna)	—	—	—	2 713 119	—	—
Griekenland (voor order)	—	—	—	1 074 537	—	—
Rumenië	—	—	—	1 692 632	—	—
Zwitserland	3 333 803	—	—	580	—	—
Italië	9 224 145	—	—	15 112 278	—	—
Italië (voor order)	—	—	—	1 812 574	—	—
Spanje	86 487	—	—	402 483	—	—
Portugal	11 697	—	—	—	—	—
Zweden	3 911 954	—	—	320 174	—	—
Noorwegen	167 270	—	—	159 077	—	—
Finland	—	—	—	1 373	—	—
Denemarken	399 502	—	—	1 488 874	—	—
Britsch Zuid-Afrika	12 484	—	—	54 044	—	—
Canada (waaronder Van Couver)	4 096 934	—	—	1 329 355	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	87 874 454	—	272 600	48 227 890	f 2 413 545	f 600 000
Ver. Staten van Noord-Amerika (voor order)	—	—	—	603 811	—	—
Zuid-Amerika	300	—	—	5 965	—	—
Turkije (Constantinopel)	5	—	—	2 220 902	—	—
Turkije (voor order) (Constantinopel voor order)	—	—	—	534 039	—	—
Egypte	527 952	—	11 500	3 875 806	—	—
Egypte (voor order)	—	—	—	22 803 706	—	—
Arabië	4 041	—	—	47 492	—	67 584
Perzië	2	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	34 366 439	—	97 109	172 483 251	104 500	—
Britsch-Indië (voor order)	—	—	—	672 439	—	—
Pinang	257 474	—	—	1 649 461	—	—
Malakka	4 644	—	—	39 412	—	—
Singapore	50 643 536	4 449 533	9 739 235	34 344 604	6 000	2 000
Siam	9 960 566	—	—	1 242 918	—	—
Fransch Indo-China	50 262 654	—	—	508 453	—	—
China	9 747 045	299 775	375 965	8 656 515	203 450	—
Hongkong	28 075 203	1 581 561	2 774 754	92 518 550	3 000	—
Dalny	10 815 342	—	—	2 076 685	—	—
Wladiwostok en Nicolajevsk	69 053	—	—	4 950	—	—
Japan	77 772 158	—	56 500	71 292 089	—	—
Japan (voor order)	—	—	—	2 009 216	—	—
Philippijnen	725 269	—	—	36 469	—	—
Britsch Noord-Borneo	4 524	—	—	24 018	—	—
Portugeesch Timor	215 023	—	—	132 022	—	—
Cocos- en Christmas-eilanden	—	—	—	227	—	—
Australië	32 544 908	30	1 254 280	13 672 608	—	34 973
Australië (voor order)	—	—	—	829 826	—	—
Nieuw-Zeeland	—	—	—	867 416	—	—
Elders	614 678	—	—	609 807	—	—
Totalen	f 790 278 789	f 13 406 740	f 22 777 789	f 658 611 649	f 2 730 495	f 704 557

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer.			Waarde van den uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
b. Buitengewesten.						
Nederland	f 67 868 532	—	—	f 107 620 324	—	—
Nederland (voor order)	—	—	—	11 390 058	—	—
Groot-Brittannië	31 975 982	f 100	—	10 910 783	—	—
Groot-Brittannië (voor order)	—	—	—	2 387 915	—	—
Frankrijk	661 753	—	—	5 947 988	—	—
Frankrijk (voor order)	—	—	—	1 997 837	—	—
België	516 576	—	—	399 243	—	—
België (voor order)	—	—	—	1 367	—	—
Duitschland	10 997 480	—	—	6 829 552	—	—
Duitschland (voor order)	—	—	—	327 017	—	—
Oostenrijk	44 123	—	—	37 930	—	—
Zwitserland	759 522	—	—	81 035	—	—
Italië	784 773	—	—	931 646	—	—
Spanje	183 736	—	—	838 967	—	—
Portugal	4 072	—	—	265 798	—	—
Zweden	451 899	—	—	37 510	—	—
Noorwegen	84 468	—	—	637 702	—	—
Denemarken	79 791	—	—	7 801 188	—	—
Griekenland	342	—	—	—	—	—
Gibraltar en Malta	3 334	—	—	37 860 136	—	—
Gibraltar (voor order)	—	—		7 210 351	—	—
Britsch Zuid-Afrika	1 832	—	—	5 256 078	—	—
Canada (waaronder Van Couver)	3 455	—	—	—	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	20 935 300	—	—	21 595 953	f 1 562 000	—
Zuid-Amerika	295	—	—	—	—	—
Egypte	957 654	—	—	4 178 433	—	—
Egypte (voor order)	—	—	—	6 916 357	—	—
Arabië	192	—	—	807 700	—	f 6 480
Perzië	2 910 875	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	4 753 844	—	f 3 182	11 354 017	—	—
Pinang	17 723 844	812 888	97 527	12 273 501	—	—
Malakka	1 402 012	—	—	6 906 671	—	—
Singapore	83 943 489	375 794	1 116 815	146 101 247	—	50
Siam	1 043 443	300	332	3 265 345	—	—
Fransch Indo-China	8 276 145	—	—	2 993 160	—	—
China	1 043 525	146 700	88 260	18 310 348	—	—
Hongkong	8 496 897	209 860	536 930	18 913 388	—	—
Wladiwostok	—	—	—	2 642	—	—
Japan	8 323 143	—	—	35 786 819	—	—
Philippijnen	59 290	—	—	4 125 181	—	—
Britsch Noord-Borneo	6 127 955	—	—	646 126	—	—
Timor-Dilly	1 206 481	—	—	241 532	—	—
Britsch Australazië	1 982	—	—	—	—	—
Cocos- en Christmaseilanden	—	—	—	362	—	—
Australië	5 604 785	—	—	13 363 478	—	5 000
Nieuw-Zeeland	—	—	—	982 988	—	—
Elders	1 634 041	—	—	12 524 156	—	—
Totalen *a)*	f 288 866 862	f 1 545 642	f 1 843 046	f 530 109 829	f 1 562 000	f 11 530

a) De cijfers per gewest waren als volgt:

	Invoerwaarde.	Uitvoerwaarde.
Atjeh en onderhoorigheden	f 9 161 764	f 6 988 958
Oostkust van Sumatra	90 801 429	140 639 839
Tapanoeli	3 004 280	2 032 773
Sumatra's Westkust	20 691 575	13 303 326
Benkoelen	1 846 375	70 443
Lampongsche districten	272 005	715 893
Palembang	25 178 716	53 370 690
Djambi	1 865 286	4 335 009
Riouw	26 437 678	69 776 321
Banka en onderhoorigheden	6 127 105	2 187 721
Billiton	10 080 080	14 302 036
Westerafdeeling van Borneo	10 515 903	17 472 941
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	36 524 478	151 877 000
Bali en Lombok	2 488 745	2 892 380
Celebes en onderhoorigheden	30 673 695	32 588 769
Menado	9 976 454	14 679 800
Ternate	f 803 097	f 1 334 685
Amboina	2 163 925	1 410 630
Timor en onderhoorigheden	182 832	45 970
Zuid-Nieuw-Guinea	71 440	84 645
Totalen buitengewesten	f 288 866 862	f 530 109 829
,, Java en Madoera	790 278 789	658 611 649
Algemeene totalen	f 1 079 145 651	f 1 188 721 478

Bij deze gewestelijke splitsing dient in het oog gehouden, dat onder den invoer en uitvoer wordt verstaan: *a.* voor zooveel betreft de eilanden in de residentie Riouw en onderhoorigheden (vrijgebied) en de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea (Merauke) de algemeene in- en uitvoer, en *b.* voor zooveel het Nederlandsch-Indische tolgebied betreft de bijzondere in- en uitvoer.

Voor rekening van het Gouvernement.

a. Java en Madoera.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer. Goederen.	Waarde van den invoer. Ongemunt goud en zilver.	Waarde van den invoer. Speciën, (gemunt goud en zilver).	Waarde van den uitvoer. Goederen.	Waarde van den uitvoer. Ongemunt goud en zilver.	Waarde van den uitvoer. Speciën, (gemunt goud en zilver).
Nederland	f 70 453 787	—	f 11 872 000	f 2 041 808	—	f 100 000
Groot-Brittannië	1 823 395	—	—	—	—	—
Duitschland	1 043 849	—	—	—	—	—
Frankrijk	46 523	—	—	—	—	—
Italië	2 557	—	—	9 687	—	—
Zweden	384 191	—	—	—	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	14 847 134	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	5 627 225	—	—	—	—	—
Singapore	7 150	—	—	1 073	—	—
Siam	2	—	—	—	—	—
Fransch Indo-China	184 450	—	—	—	—	—
Hongkong	3 508	—	—	—	—	—
China	—	—	—	20 409	—	—
Japan	468 522	—	—	23 400	—	—
Australië	1 797 889	—	—	—	—	—
Elders	2 424 195	—	—	383	—	—
Totalen	f 99 114 377	—	f 11 872 000	f 2 096 760	—	f 100 000

b. Buitengewesten.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer. Goederen.	Waarde van den invoer. Ongemunt goud en zilver.	Waarde van den invoer. Speciën, (gemunt goud en zilver).	Waarde van den uitvoer. Goederen.	Waarde van den uitvoer. Ongemunt goud en zilver.	Waarde van den uitvoer. Speciën, (gemunt goud en zilver).
Nederland	f 10 018 712	—	—	f 3 106	—	—
Groot-Brittannië	502 607	—	—	—	—	—
België	83 956	—	—	—	—	—
Duitschland	200 963	—	—	—	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	2 801 939	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	61 904	—	—	—	—	—
Singapore	499 200	—	—	—	—	—
Siam	4 350	—	—	—	—	—
Elders	582 636	—	—	6	—	—
Totalen	f 14 756 267	—	—	f 3 112	—	—

2°. Waarde der ingevoerde goederen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Voor rekening van particulieren			
a. Java en Madoera.			
Aardewerk (dakpannen)	f 27 000	—	f 27 000
Id. (grof), van alle soorten	149 956	f 152 797	302 753
Id. (fijn) [incl. porcelein]	1 151 729	4 733 143	5 884 872
Aardolieproducten (kerosine)	—	8 829 447	8 829 447
Id. (paraffine)	83	6 642	6 725
Id. (smeeroliën)	61 398	9 489 920	9 551 318
Alpaca en -waren, nieuwzilver-, nikkel- en aluminiumwaren	266 755	498 537	765 292
Aluin	3 786	45 942	49 728
Ammunitie	59 357	159 680	219 037
Automobielen	2 299 078	25 342 130	27 641 208
Automobielbanden	352 040	8 525 120	8 877 160
Automobiel-onderdeelen	445 998	3 025 195	3 471 193
Azijn en azijn-essence	63 119	9 781	72 900
Bier	2 724 964	3 223 479	5 948 443
Blik en blikwerk	144 008	7 530 692	7 674 700
Boeken	1 187 157	395 413	1 582 570
Borstelmakerswerk	26 247	153 769	180 016
Buskruit	19 038	27 503	46 541
Calcium-carbid	65 993	176 736	242 729
Caustic-soda	25 479	126 199	151 678
Cement	567 504	7 589 275	8 156 779
Dakbedekking (asbest-, cement-, enz.)	156 520	481 701	638 221
Dynamiet en ontplofbare stoffen	17 795	268 641	286 436
Eetwaren (biscuits)	672 978	1 053 054	1 726 032
Id. (boter)	1 271 092	5 312 856	6 583 948
Id. (ghie)	—	112 819	112 819
Id. (hammen)	40 338	472 437	512 775
Id. (kaas)	823 194	9 006	832 200
Id. (melk)	1 365 159	4 710 185	6 075 344
Id. (visch)	206 145	12 024 435	12 230 580
Id. (vleesch)	485 329	848 838	1 334 167
Id. (vruchten)	201 652	1 912 184	2 113 836
Id. (alle andere soorten)	2 657 434	5 596 804	8 254 238
Electrische toestellen en onderdeelen	1 168 546	1 493 849	2 662 395
Filterdoek	590 039	51 509	641 548
Garens	976 954	7 126 053	8 103 007
Gedistilleerd (brandewijn en cognac)	124 564	763 535	888 099
Id. (jenever)	1 283 050	21 503	1 304 553
Id. (dranken)	318 998	420 156	739 154
Id. (reukwerken)	432 148	1 097 589	1 529 737
Id. (whisky)	46 139	1 232 902	1 279 041
Id. (alle andere soorten)	118 627	141 632	260 259

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Geneesmiddelen zonder gedistilleerd bereid en alle soorten chemicaliën	f 1 727 398	f 4 213 734	f 5 941 132
Glas (venster-)	389 372	341 601	730 973
Glaswerk (dakpannen)	44 110	42 175	86 285
Id. (lampeglazen)	12 799	621 492	634 291
Id. (stopflesschen)	16 597	321 090	337 687
Glas en glaswerk (alle andere soorten)	1 625 858	2 151 556	3 777 414
Gummiwaren en gummirijtuigbanden	105 396	1 032 085	1 137 481
Goud- en zilverwerk	731 204	698 810	1 430 014
Gloeikousjes	63 450	120 423	183 873
Gloeilampen (peren)	868 830	327 739	1 196 569
Hars	141 620	2 690 136	2 831 756
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	5 156	621 371	626 527
Id. (ander) en houtwerk	674 589	1 124 795	1 799 384
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	7 408 562	7 450 167	14 858 729
Id. (spoorstaven, enz.)	5 757 874	6 107 896	11 865 770
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	406 020	138 660	544 680
Id. (dakbedekking en goten)	16 524	6 568	23 092
Id. (gegalvaniseerd dakijzer)	421 823	1 062 282	1 484 105
Id. (buizen en pijpen)	4 868 673	7 007 604	11 876 277
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	397 517	451 965	849 482
Id. (alle andere soorten)	7 352 129	5 327 336	12 679 465
IJzervitriool	5	17 094	17 099
IJzerwerk (spijkers)	78 733	121 767	200 500
Id. (draadnagels)	399 239	2 077 046	2 476 285
Id. (casserollen)	76 083	36 236	112 319
Id. (gegoten Europeesche pannen)	196 509	74 777	271 286
Id. (assen)	18 959	49 612	68 571
Id. (alle andere soorten)	6 473 822	7 635 217	14 109 039
Instrumenten (muziek-)	474 296	911 715	1 386 011
Id. (andere)	260 478	170 994	431 472
Juweelen	58 881	1 213 035	1 271 916
Kaarsen	14 465	28 267	42 732
Katjangkedele (sojaboonen)	—	15 002 936	15 002 936
Kleederen	1 712 197	5 756 950	7 469 147
Koffermakerswerk	58 759	740 105	798 864
Koffie	1 222	4 094	5 316
Kolen (steen-) en cokes	88 313	17 509 417	17 597 730
Koolspitsen	10 327	12 722	23 049
Koper in bladen	294 942	448 002	742 944
Id. (ander) en koperwerk	1 755 202	2 933 514	4 688 716

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Kopervitriool	f 11 764	f 103 136	f 114 900
Kramerij (alle soorten)	2 379 447	5 597 890	7 977 337
Kruiden en specerijen	77 797	1 375 363	1 453 160
Kurken	69 413	43 262	112 675
Lampen	553 590	1 361 304	1 914 894
Leder en lederwerk	522 309	2 513 557	3 035 866
Lood (ruw en bewerkt)	136 998	512 186	649 184
Lucifers (alle soorten)	74 309	4 501 007	4 575 316
Machines en werktuigen (voor suikerfabrieken)	12 444 024	4 581 880	17 025 904
Id. (alle andere soorten)	26 769 360	26 616 959	53 386 319
Manufacturen (katoenen) (ruwe en ongebleekte)	2 900 868	19 976 510	22 877 378
Id. (id.) (gebleekte)	33 160 613	26 903 861	60 064 474
Id. (id.) (geverfde of gedr.)	14 892 913	62 400 103	77 293 016
Id. (wollen en halfwollen)	573 332	799 978	1 373 310
Id. (zijden en halfzijden)	125 683	6 978 894	7 104 577
Id. (zakken)	91 910	19 300 352	19 392 262
Id. (zeildoek)	26 296	40 391	66 687
Id. (andere)	4 341 213	5 135 553	9 476 766
Marmer in bladen	73 851	293 885	367 736
Matten en matwerk	2 302	248 107	250 409
Meel	12 895	9 623 839	9 636 734
Messenmakerswerk	521 917	288 283	810 200
Mest	1 473 505	17 656 563	19 130 068
Meubelen en schilderijen	1 186 002	1 582 686	2 768 688
Mineraalwater	192 088	80 426	272 514
Modewaren	798 440	5 224 472	6 022 912
Naaimachines	68 185	1 372 475	1 440 660
Nagelen	—	483 525	483 525
Olie (aetherische)	59 469	48 479	197 948
Id. (katjang-)	—	23 170	23 170
Id. (klapper-)	—	50 507	50 507
Id. (lijn-)	695 753	37 105	732 858
Id. (andere)	35 778	21 524	57 302
Paarden	—	100 829	100 829
Papier	5 463 023	5 856 271	11 319 294
Pennemessen	91 983	87 187	179 170
Photographietoestellen en onderdeelen	105 658	376 822	482 480
Potlooden	51 126	61 170	112 296
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	161 487	818 711	980 198
Rijst (Siam-)	—	14 772 527	14 772 527
Id. (Saigon-)	—	54 659 525	54 659 525
Id. (Britsch-Indische)	—	16 357 930	16 357 930
Id. (andere)	—	1 116 036	1 116 036
Rijtuigen en onderdeelen	181 124	1 540 077	1 721 201
Rijwielen en onderdeelen	1 633 514	2 685 602	4 319 116
Rijwielbanden	144 313	839 380	983 693
Salpeter	1 365	39 396	40 761
Scharen (geen ambachts- of landbouwgereedschap)	98 984	91 662	190 646
Schoenmakerswerk	229 030	1 019 602	1 248 632

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Schrijf- en teekenbehoeften	f 330 146	f 328 498	f 658 644
Schrijf- en rekenmachines	139 597	1 236 987	1 376 584
Speelkaarten (Europeesche)	34 072	84 031	118 103
Id. (Chineesche)	229 703	175 439	405 142
Spoorwegmaterieel (rollend)	6 589 134	2 719 069	9 308 203
Steen (bewerkte en onbewerkte)	67 945	200 078	268 023
Steenen (vuurvaste)	90 224	587 795	678 019
Tabak (sigaren)	2 088 841	451 282	2 540 123
Id. (sigaretten)	136 399	10 955 422	11 091 821
Id. (alle andere soorten)	1 591 574	1 339 888	2 931 462
Teer (Zweedsche) en koolteer	22 106	318 456	340 562
Tegels	391 733	548 794	940 527
Thee	36	3 644 450	3 644 486
Tin en tinwerk	33 535	94 905	128 440
Touwwerk	223 207	438 219	661 426
Uurwerken	456 925	1 727 825	2 184 750
Vaartuigen	1 098 528	140 408	1 238 936
Vaat- en kuipwerk (leggers)	137 690	—	137 690
Vee	3 086	894 094	897 180
Veevoeder	1 039	57 194	58 233
Verfwaren	4 236 502	4 203 535	8 440 037
Verf- en looistoffen (ruwe)	29 051	135 713	164 764
Vet	110 790	264 531	375 321
Vuurwapens	60 811	161 242	222 053
Vuurwerk	3 219	1 215 449	1 218 668
Wasdoek	27 237	581 023	608 260
Was (mineraal-) (uitgezonderd paraffine)	5 918	57 983	63 901
Id. (andere)	18 459	424 579	443 038
Wijn (mousseerende)	398 759	331 472	730 231
Id. (afgetapt)	1 395 888	740 547	2 136 435
Id. (op fust)	101 173	206 465	307 638
Zadelmakerswerk	12 234	84 102	96 336
Zaden (landbouw-)	1 139	34 327	35 466
Id. (andere)	30 884	18 902	49 786
Zeep (toilet-)	359 411	1 502 913	1 862 324
Id. (andere)	258 153	1 313 924	1 572 077
Zemelen	5	5 643	5 648
Zink en zinkwerk	60 034	176 706	236 740
Zinkwit	157 700	55 396	213 096
Zout	9 579	2 004	11 583
Zwavel	15 645	491 194	506 839
Zwavelzuur (ruw)	137 825	74 483	212 308
Id. (ammoniak)	6 752	93 268	100 020
Zijde (ruwe)	—	86 040	86 040
Diversen	732 236	2 204 604	2 936 840
Totalen voor Java en Madoera	f 201 873 878	f 588 404 911	f 790 278 789

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
b. Buitengewesten.			
Aardewerk (dakpannen)	f 27 880	f 25 648	f 53 528
Id. (grof)	52 521	624 544	677 065
Id. (fijn), incl. porcelein	688 294	684 898	1 373 192
Aardolieproducten (kerosine)	—	7 166 452	7 166 452
Id. (benzine en gazoline)	—	3 482 962	3 482 962
Id. (residu en ruwe petroleum)	—	4 291 433	4 291 433
Id. (paraffine)	—	15 505	15 505
Aluin	376	30 854	31 230
Ammunitie	14 963	11 199	26 162
Atappen en kadjangmatten	—	8 139	8 139
Automobielen	190 490	3 155 664	3 346 154
Automobielbanden	21 400	941 600	963 000
Automobielonderdeelen	44 521	519 829	564 350
Azijn en azijn-essence	26 964	78 588	105 552
Bier	1 284 172	1 962 844	3 247 016
Blik en blikwerk	17 966	10 149 116	10 167 082
Boeken	179 906	127 145	307 051
Borstelmakerswerk	11 334	40 064	51 398
Buskruit	3	5 577	5 580
Calcium-carbid	9 241	68 419	77 660
Caustic-soda	8 157	53 256	61 413
Cement	450 675	1 756 750	2 207 425
Dakbedekking	64 439	76 516	140 955
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	49 920	458 680	508 600
Eetwaren (biscuits)	199 914	994 830	1 194 744
Id. (boter)	392 201	911 084	1 303 285
Id. (ghie)	—	123 643	123 643
Id. (hammen)	2 152	92 619	94 771
Id. (kaas)	147 250	12 281	159 531
Id. (melk)	406 452	1 371 220	1 777 672
Id. (visch)	47 989	2 860 118	2 908 107
Id. (vleesch)	56 642	332 060	388 702
Id. (alle andere soorten)	1 307 711	6 749 046	8 056 757
Electrische toestellen	468 214	206 935	675 149
Garens	1 252 766	5 028 012	6 280 778
Gedistilleerd (brandewijn en cognac)	146 779	353 425	500 204
Id. (jenever)	578 603	44 914	623 517
Id. (dranken)	75 489	608 353	683 842
Id. (reukwerken)	117 629	229 396	347 025
Id. (whisky)	25 070	291 802	316 872
Id. (alle andere soorten)	28 368	46 499	74 867
Geneesmiddelen (zonder gedistilleerd bereid) en alle soorten chemicaliën	600 474	1 826 168	2 426 642
Glas (venster-)	77 322	45 546	122 868
Glaswerk (lampeglazen)	6 862	160 605	167 467
Id. (stopflesschen)	9 118	57 296	66 414
Glas en glaswerk (alle andere soorten)	385 317	463 021	848 338

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Goud (blad-)	—	f 138 571	f 138 571
Goud- en zilverwerk	f 82 818	92 635	175 453
Hars	17 661	21 834	39 495
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	40 050	839 787	879 837
Id. (ander) en houtwerk	82 658	2 447 008	2 529 666
Huiden	—	99 668	99 668
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	1 635 981	1 221 168	2 857 149
Id. (spoorstaven)	638 348	1 055 418	1 693 766
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	92 982	57 862	150 844
Id. (dakbedekking en goten)	162 727	980 912	1 143 639
Id. (buizen en pijpen)	4 198 553	6 137 524	10 336 077
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	203 058	433 393	636 451
Id. (alle andere soorten)	2 690 557	1 753 354	4 443 911
IJzerwerk (spijkers)	26 442	96 836	123 278
Id. (draadnagels)	133 073	747 933	881 006
Id. (casserollen)	23 237	43 190	66 427
Id. (gegoten Europeesche pannen)	60 101	29 770	89 871
Id. (assen)	5 656	15 047	20 703
Id. (alle andere soorten)	3 000 012	3 906 699	6 906 711
Instrumenten (muziek-)	113 394	173 628	287 022
Id. (andere)	93 016	35 478	128 494
Kaarsen	1 207	326 326	327 533
Kalk	—	14 464	14 464
Kapok	—	20 891	20 891
Katjang kedele (sojaboonen)	—	949 432	949 432
Kleederen	266 592	2 123 795	2 390 387
Koffermakerswerk	5 146	113 631	118 777
Koffie	—	956 831	956 831
Kolen (steen-) en cokes	—	1 067 617	1 067 617
Koper in bladen	13 585	71 107	84 692
Id. (ander) en koperwerk	432 485	602 992	1 035 477
Koperwerk (spijkers)	85	20 401	20 486
Kopervitriool	500	2 115	2 615
Kramerij van alle soorten	507 020	1 757 364	2 264 384
Kurken	9 684	30 203	39 887
Lampen	167 440	444 118	611 558
Leder en lederwerk	89 224	584 993	674 217
Lombok	—	82 342	82 342
Lood (ruw en bewerkt)	94 552	90 159	184 711
Lucifers (alle soorten)	63 148	1 365 428	1 428 576
Machines en werktuigen (alle soorten)	17 569 732	13 769 006	31 338 738
Manufacturen (katoenen) (ruwe en ongebleekte)	1 056 728	2 884 003	3 940 731
Id. (id.) (gebleekte)	3 406 604	7 080 571	10 487 175

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte) .	f 9 508 284	f25 731 984	f35 240 268
Id. (wollen en halfwollen)	88 402	161 362	249 764
Id. (zijden en halfzijden)	97 453	1 849 564	1 947 017
Id. (zakken)	146	2 467 771	2 467 917
Id. (zeildoek)	4 261	12 123	16 384
Id. (andere)	847 690	1 613 120	2 460 810
Marmer in bladen . . .	104	2 461	2 565
Matten en matwerk. . .	2 432	198 531	200 963
Meel	3 890	4 436 255	4 440 145
Messenmakerswerk . . .	226 482	366 691	593 173
Mest	1 759 357	352 040	2 111 397
Meubelen.	171 702	373 514	545 216
Mineraalwater	74 424	84 200	158 624
Modewaren	152 388	1 529 094	1 681 482
Naaimachines	17 550	499 655	517 205
Nagelen	—	19 521	19 521
Olie (aetherische)	2 896	2 971	5 867
Id. (katjang-)	—	265 544	265 544
Id. (klapper-)	—	2 191 043	2 191 043
Id. (lijn-)	193 880	27 291	221 171
Id. (andere)	26 306	69 434	95 740
Paarden	—	29 265	29 265
Papier.	655 011	1 239 456	1 894 467
Pennemessen	19 193	104 469	123 662
Photographietoestellen en onderdeelen	17 447	13 507	30 954
Potlooden	8 832	20 106	28 938
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid) . . .	72 528	306 253	378 781
Rijst (Siam-)	—	8 520 211	8 520 211
Id. (Saigon-)	—	12 538 248	12 538 248
Id. (Britsch-Indische). .	—	6 686 862	6 686 862
Id. (andere)	—	805 846	805 846
Rijtuigen en -onderdeelen	21 828	137 999	159 827
Rijwielen	263 562	396 712	660 274
Rijwielbanden	21 936	162 459	184 395
Salpeter	35	1 811	1 846
Scharen (geen ambachts- of landbouwgereedschap) .	10 168	30 362	40 530
Schelpen	82	11 877	11 959
Schoenmakerswerk . . .	20 931	419 235	440 166
Schrijf- en teekenbehoeften	109 802	69 693	179 495
Schrijf- en rekenmachines	25 277	90 687	115 964
Speelkaarten (Europeesche)	8 867	31 229	40 096
Id. (Chineesche) . . .	37 537	43 569	81 106
Spoorwegmaterieel (rollend)	1 227 247	493 957	172 204
Steen (bewerkte en onbewerkte)	32 691	150 273	182 964
Steenen (vuurvaste) . . .	25 543	95 898	121 441
Suiker	—	566 674	566 674
Tabak (sigaren)	556 478	1 888 751	2 445 229
Id. (sigaretten) . . .	55 037	12 661 011	12 716 048

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Tabak (alle andere soorten)	f 1 879 138	f 3 504 181	f 5 383 319
Teer (Zweedsche) en koolteer	8 939	99 413	108 352
Tegels (vloer-)	19 898	24 262	44 160
Thee	14	312 200	312 214
Tin en tinwerk	565	83 189	83 754
Touwwerk	54 821	674 719	729 540
Uurwerken	177 466	120 599	298 065
Vaartuigen	206 633	363 003	569 636
Vee.	—	24 944	24 944
Veevoeder	—	24 494	24 494
Verfwaren	515 123	539 551	1 054 674
Vet en smeer	15 777	153 272	169 049
Vuurwapens	29 473	37 566	67 039
Vuurwerk	193	691 399	691 592
Wasdoek.	23 564	98 649	122 213
Was (mineraal-) (uitgezonderd paraffine)	66	1 428	1 494
Id. (andere)	460	3 062	3 522
Wijn (mousseerende) . .	105 575	100 589	206 164
Id. (afgetapt)	647 854	275 375	923 229
Id. (op fust)	28 180	25 295	53 475
Zadelmakerswerk. . . .	6 163	18 141	24 304
Zaden (landbouw-) . . .	415	14 650	15 065
Id. (andere)	4 282	225 067	229 349
Zeep (toilet-)	100 736	461 662	562 398
Id. (andere)	58 010	2 382 204	2 440 214
Zemelen	—	829 166	829 166
Zink en zinkwerk . . .	40 464	39 857	80 321
Zinkwit	63 668	39 930	103 598
Zout	1 247	676 994	678 241
Zwavelzuur (ruw) . . .	336 502	39 813	376 315
Zijde (ruwe).	—	460 272	460 272
Diversen	715 027	5 652 736	6 367 763
Totalen voor de buitengewesten	f67 867 532	f220 998 330	f288 865 862
Totalen voor Java en Madoera.	201 873 878	588 404 911	790 278 789
Algemeene totalen. .	f 269 741 410	f 809 403 241	f 1079 144 651

Voor rekening van het Gouvernement.

a. Java en Madoera.

Ammunitie	f 2 990 090	f 19 385	f 3 009 475
Automobielen	64 043	142 936	206 979
Bier	373 888	—	373 888
Blik en blikwerk. . . .	47 697	4 292	51 989
Boeken	625 325	1 020	626 345
Buskruit	128 786	10	128 796
Calcium-carbid.	576	—	576
Cement	672 008	229 793	901 801
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen . . .	1 427 295	—	1 427 295

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Eetwaren (boter)	f 65 985	f 67 738	f 133 723
Id. (vleesch)	148 738	—	148 738
Id. (andere)	249 650	855 733	1 105 383
Electrische toestellen	2 896 778	2 570 155	5 466 933
Garens	231 894	35 909	267 803
Gedistilleerd (alle soorten)	73 192	120	73 312
Geneesmiddelen en chemicaliën	1 449 069	16 848	1 465 917
Glas en glaswerk	176 436	296 406	472 842
Hout en houtwerk	610 066	9 765	619 831
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	620 528	649 752	1 270 280
Id. (spoorstaven, enz.)	5 973 695	10 386 132	16 359 827
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	2 414 883	357 327	2 772 210
Id. (dakbedekking en goten)	69 917	92 270	162 187
Id. (buizen en pijpen)	777 027	130 100	907 127
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	508 650	207 428	716 078
Id. (ander)	2 091 106	418 449	2 509 555
IJzerwerk (alle soorten)	1 797 840	448 052	2 245 892
Instrumenten (mathematische, enz.)	436 423	20 941	457 364
Kleederen en modewaren	564 882	70 061	634 943
Kolen (steen-) en cokes	—	1 316 682	1 316 682
Koper en koperwerk	4 166 565	817 945	4 984 510
Kramerij	214 502	164 847	379 349
Leder en lederwerk	80 607	679	81 286
Lood (ruw en bewerkt)	41 952	6 539	48 491
Machines en werktuigen	14 295 027	2 072 503	16 367 530
Manufacturen (katoenen) (ruwe en ongebleekte)	191 848	—	191 848
Id. (id.) (gebleekte)	885 854	21 832	907 686
Id. (id.) (geverfde of gedrukte)	2 221 938	44 028	2 265 966
Id. (wollen)	1 658 458	300	1 658 758
Id. (zijden)	2 589	—	2 589
Id. (zakken)	11 930	103 276	115 206
Id. (zeildoek)	102 992	300	103 292
Id. (andere)	1 459 573	37 814	1 497 387
Meubelen	47 599	9 922	57 521
Olie (lijn-)	394 704	—	394 704
Id. (andere vette plantenolie)	12 455	719	13 174
Opium	13 020	4 825 277	4 838 297
Paarden	—	159 200	159 200
Papier	1 879 113	122 174	2 001 287
Schrijf- en teekenbehoeften	409 411	125 820	535 231
Spoorwegmaterieel (rollend)	10 979 105	1 515 815	12 494 920
Steen (alle soorten)	40 785	2 733	43 518
Tegels (vloer-)	f 62 710	f 44	f 62 754
Touwwerk	112 919	14 194	127 113
Vaartuigen	611 365	—	611 365
Verfwaren (verf- en looistoffen)	421 084	1 425	422 509
Vet	5 299	—	5 299
Vuurwapens	426 893	—	426 893
Zeep	60 793	10	60 803
Zink en zinkwerk	28 786	1 649	30 435
Zinkwit	32 192	88	32 280
Diversen	2 095 252	264 153	2 359 405
Totalen voor Java en Madoera	f 70 453 787	f 28 660 590	f 99 114 377

b. Buitengewesten.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Automobielen	—	f 3 500	f 3 500
Bier	f 105 647	8 693	114 340
Cement	2 153	42 512	44 665
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	67 320	32 060	99 380
Eetwaren (boter)	3 338	—	3 338
Id. (andere soorten)	1 123	—	1 123
Electrische toestellen	221 919	270 758	492 677
Gedistilleerd (alle soorten)	233	204	437
Geneesmiddelen en chemicaliën	70 820	—	70 820
Glas en glaswerk	16 785	26 493	43 278
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	45 938	141 017	186 955
Id. (spoorstaven)	520 071	1 042 243	1 562 314
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	2 505 631	328 515	2 834 146
Id. (dakbedekking en goten)	43 711	47 836	91 547
Id. (buizen en pijpen)	365 079	86 341	451 420
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	117 595	91 673	209 268
Id. (andere soorten)	1 973 741	439 913	2 413 654
IJzerwerk (alle soorten)	189 318	75 745	265 063
Kleederen en modewaren	66 267	9 186	75 453
Koper en koperwerk	28 266	106 130	134 396
Kramerij	5 976	213	6 189
Leder en lederwerk	11 035	17 027	28 062
Lood (ruw en bewerkt)	5 677	10	5 687
Machines en werktuigen	2 606 527	909 629	3 516 156
Manufacturen (katoenen) (ruwe en ongebleekte)	1 640	—	1 640
Id. (id.) (geverfde of gedrukte)	56 361	2 000	58 361
Id. (wollen)	541	—	541

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Manufacturen (zeildoek) .	f 3 807	180	f 3 987
Id. (andere)	62 274	f 1 526	63 800
Olie (lijn-)	117 779	157	117 936
Id. (andere vette planten-olie)	1 600	—	1 600
Papier	6 146	5 229	11 375
Pek en teer	6 254	629	6 883
Rijst	—	118 933	118 933
Spoorwegmaterieel (rollend)	553 163	122 567	675 730
Steen (alle soorten) . . .	3 707	715	4 422
Touwwerk	10 762	16	10 778
Verfwaren	f 34 453	f 880	f 35 333
Zeep	3 928	1 623	5 551
Zink	7 335	3 042	10 377
Zinkwit	36 476	1 878	38 354
Diversen	138 316	798 482	936 798
Totalen voor de buitengewesten	f 10018712	f 4 737 555	f 14 756 267
Totalen voor Java en Madoera.	70 453 787	28 660 590	99 114 377
Algemeene totalen . .	f 80 472 499	f 33 398 145	f 113 870 644

3°. Waarde der uitgevoerde goederen.

Voor rekening van particulieren.

a. Java en Madoera.

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Akarwangi	f 2	f 6 862	f 6 864
Arachides (gepelde) . . .	44 339	1 232 262	1 276 601
Id. (ongepelde)	1 148 423	783 971	1 932 394
Aardolieproducten (benzine en gazoline)	—	56 305	56 305
Id. (kerosine)	75	274 292	274 367
Id. (residu)	197	455 099	455 296
Id. (smeeroliën) . . .	1 314	636 675	637 989
Id. (paraffine)	33 020	2 033 011	2 066 031
Beenderen	527	12 196	12 723
Beendermeel	800	—	800
Boeken	—	12 184	12 184
Cacao	417 574	343 083	760 657
Caoutchouc	4 839 776	22 394 511	27 234 287
Cocabladeren	392 708	266 969	659 677
Copra	17 771 348	8 552 485	26 323 833
Damar	87 117	368 078	455 195
Djarakpitten	53 660	259 092	312 752
Eetwaren (visch)	—	6 924	6 924
Id. (vogelnestjes) . . .	—	848 209	848 209
Id. (andere soorten) . .	29 978	537 321	567 299
Foelie	21 016	9 873	30 889
Gambir	—	806	806
Gedistilleerd (arak) . . .	662 606	86 245	748 851
Id. (spiritus).	511 050	1 496 360	2 007 410
Id. (alle andere soorten)	41	18 435	18 476
Geneesmiddelen en chemicaliën	381 450	132 750	514 200
Goud- en zilverwerk . .	f 47 028	f 5 446	f 52 474
Hoeden (bamboe-) . . .	2 130	418 560	420 690
Id. (pandan-)	49	537 487	537 536
Hoorns (buffel-)	—	504	504
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	29 430	29 652	59 082
Huiden (buffel-)	355 196	1 051 266	1 406 462
Id. (koe-)	1 008 524	732 674	1 741 198
Id. (geite- en bokkevellen)	147 980	1 279 052	1 427 032
Id. (leguanenvellen) . .	4 668	19 032	23 700
Id. (andere soorten) . .	33 928	91 416	125 344
IJzer- en staalwerk . . .	90 933	1 282 312	1 373 245
Indigo	536	35 103	35 639
Kaneel	679	45 382	46 061
Kapok	3 859 947	11 439 299	15 299 246
Kapokpitten	17 401	950 089	967 490
Katjang idjo	—	2 773	2 773
Katoen (gezuiverde) . . .	11 893	436 210	448 103
Id. (ruwe)	—	33 231	33 231
Kinabast	5 913 200	2 513 334	8 426 534
Kinine	8 746 986	8 043 765	16 790 751
Kleederen	500	15 582	16 082
Koffie (gepelde)	6 901 646	9 981 534	16 883 180
Id. (in bes).	—	731	731
Koperpoeder (joodkoper) .	22 179	132 519	154 698
Koper en koperwerk . .	12 138	81 740	93 878
Kramerij	13 816	62 258	76 074
Leder en lederwerk . . .	430	11 177	11 607
Lombok	98	145 167	145 265
Lood (ruw)	—	27 294	27 294
Mais (gepelde)	—	536	536

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte)	f 8 051	f 1 772 184	f 1 780 235
Matten en matwerk	5 502	199 172	204 674
Meel (tapioca-)	1 042 279	6 451 562	7 493 841
Id. (andere soorten)	20	—	20
Meubelen	43 334	35 807	79 141
Muskaatnoten	96 531	36 973	133 504
Nagelen	—	29 574	29 574
Olie (aetherische)	149 118	854 276	1 003 394
Id. (klapper-)	4 774 491	11 290 648	16 065 139
Id. (andere soorten)	420 939	41 684	462 623
Oliekoeken	—	70 432	70 432
Peper (staart-)	18 627	71 708	90 335
Id. (witte)	162 217	1 388 493	1 550 710
Id. (zwarte)	369 926	5 754 150	6 124 076
Pinangnoten	—	1 023 398	1 023 398
Pluimvee	—	180 768	180 768
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	—	4 672	4 672
Rijst (gepelde)	239 611	10 420	250 031
Rotting	12 390	167 993	180 383
Sago en sagomeel	144	9 033	9 177
Schelpen	505	6 902	7 407
Suiker (hoofdsuiker)	3 848 178	403 307 106	407 155 284
Id. (zak- en melasse-)	30	7 403 722	7 403 752
Id. (andere soorten)	2 428	648 013	650 441
Id. (residu melasse)	2	2 413 872	2 413 874
Tabak (sigaren en sigarett.)	172 516	76 317	248 833
Id. (bladtabak en krosok)	9 686 287	1 032 785	10 719 072
Id. (gekorven)	3 750	78 958	82 708
Tapioca (wortels)	19 485	24 707	44 192
Id. (paarl)	161 041	1 724 753	1 885 794
Id. (afval)	30 618	1 009	31 627
Id. (flake)	244 858	905 153	1 150 011
Thee	7 301 665	12 759 804	20 061 469
Tin	9 480 376	15 431 233	24 911 609
Touwwerk	80	12 628	12 708
Vanille	25 996	41 230	67 226
Veevoeder (andere soorten)	608 245	556 300	1 164 545
Vezels	1 868 486	5 046 581	6 915 067
Vruchten (tamarinde)	—	209 459	209 459
Was (andere soorten)	25	—	25
Zaden (sesam-)	—	223 559	223 559
Id. (andere soorten)	11 225	25 957	37 182
Zemelen	—	97	97
Zink- en zinkwerk	—	9 971	9 971
Zwam	—	2 049	2 049
Diversen	734 111	1 885 991	2 620 102
Totalen voor Java en en Madoera	f 95 161 423	f 563 450 226	f 658 611 649

b. Buitengewesten.

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal
Aardolieproducten (kerosine)	f 190	f 48 092 391	f 48 092 581
Id. (benzine en gazoline)	9	123 859 381	123 859 390
Id. (residu en ruwe aardolie)	105	63 451 807	63 451 912
Id. (smeerolie)	501	4 458 173	4 458 674
Id. (paraffine)	832 104	11 666 972	12 499 076
Id. (turpine)	—	1 831 037	1 831 037
Agar agar	—	148 949	148 949
Arachides (gepelde)	—	10 123	10 123
Id. (ongepelde)	78 508	128 610	207 118
Beenderen	1 220	4 386	5 606
Balam- en soenteivruchten	59	26 375	26 434
Benzoë	3 228	1 286 899	1 290 127
Blik en blikwerk	—	1 436	1 436
Boeken	1 600	8 359	9 959
Cacao	19 168	117 624	136 792
Caoutchouc	4 900 674	36 191 494	41 092 168
Copal	165 297	558 257	723 554
Copra	19 328 895	41 587 320	60 916 215
Cutch (tannine)	—	166 083	166 083
Cubebe (staartpeper)	—	12 124	12 124
Damar	335 579	1 267 003	1 602 582
Drakenbloed	—	83 733	83 733
Eetwaren (tripang)	—	460 815	460 815
Id. (visch, gezouten of gedroogd)	10	742 261	742 271
Id. (visch, andere, en vischkuit)	—	215 966	215 966
Id. (vogelnestjes)	40	214 981	215 021
Id. (andere)	3 289	942 826	946 115
Foelie	178 528	248 166	426 694
Gambir	16	3 245 500	3 245 516
Geneesmiddelen en chemicaliën	2 780	69 981	72 761
Getahpertja	—	942 123	942 123
Id. (andere)	209	819 652	819 861
Id. (bladeren)	—	—	—
Gouderts	—	22 000	22 000
Hoorns (buffel-)	3 236	8 675	11 911
Id. (herte-)	2 634	143 176	145 810
Hout (ebben-)	37 732	464 032	501 764
Id. (gahroe-)	—	36 481	36 481
Id. (sandel-)	1 436	136 777	138 213
Id. (wortel-)	27 154	11 384	38 538
Id. (scheepsbouw- en timmer-)	4 400	587 768	592 168
Id. (ander)	4 299	355 707	360 006
Houtwerk	25	190 344	190 369
Houtskolen	—	349 842	349 842
Huiden (buffel-)	158 073	75 840	233 913
Id. (koe-)	36 528	98 003	134 531

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Huiden (hertevellen) . .	f 8 802	f 97 639	f 106 441
Id. (andere soorten) . .	6 275	227 828	234 103
IJzer en staalwerk (alle soorten)	31 459	2 092 482	2 123 941
Kaarsen	22 143	3 178 562	3 200 705
Kamfer	—	52 470	52 470
Kaneel en kaneelkassia .	77 599	172 822	250 421
Kapok	131 511	121 544	253 055
Katoen (gezuiverde) . . .	—	103 002	103 002
Id. (ruwe).	—	575 836	575 836
Kassiavruchten	—	4 382	4 382
Kinabast	257 633	—	257 633
Kleederen	215	23 560	23 775
Koelit bakau en tengar .	—	351 783	351 783
Koffie (gepelde)	3 715 750	6 196 184	9 911 934
Kolen (steen-)	—	687 420	687 420
Koper en koperwerk . .	5 003	13 192	18 195
Kramerij	8 467	49 875	58 342
Lood (ruw)	—	340	340
Mais (gepelde)	—	4 023	4 023
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte) .	254	176 375	176 629
Matten en matwerk . . .	1 900	214 260	216 160
Meel (tapioca)	—	259	259
Id. (ander)	—	17 123	17 123
Meubelen	7 994	66 734	74 728
Muskaatnoten	508 726	897 062	1 405 788
Nagelen	13 466	49 423	62 889
Olie (kajapoetih-)	8 599	86 234	94 833
Id. (klapper-)	1 816 776	4 245 765	6 062 541
Id. (andere)	106 521	36 999	143 520
Oliekoeken	182 730	172 440	355 170
Paarden	—	7 990	7 990
Patchoulibladeren . . .	—	207 246	207 246
Peper (witte)	—	4 921 881	4 921 881
Id. (zwarte)	37 056	2 626 589	2 663 645
Pinangnoten	—	3 088 115	3 088 115
Rijst (gepelde)	18 538	104 770	123 308
Id. (ongepelde)	—	168 667	168 667
Rotting	427 617	6 004 731	6 432 348
Rottingstokken	48 748	29 796	78 544
Sago en sagomeel . . .	8	906 273	906 281
Schelpen (paarlemoer-) . .	27 192	436 847	464 039
Id. (Flores-)	—	1 848	1 848
Id. (Burgos-).	—	23 258	23 258
Id. (troca-)	—	145 544	145 544
Id. (andere)	80	60 479	60 559
Schildpad	2 602	120 015	122 617
Tabak (sigaren en sigaretten)	194	12 311	12 505
Id. (bladtabak en krosok)	79 686 191	639 972	80 326 163

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Tabak (gekorven)	f 2 671	f 655 440	f 658 111
Tengkawangpitten . . .	—	24 409	24 409
Thee	962 982	1 999 312	2 962 294
Tin	—	14 725	14 725
Tinerts	—	14 293 084	14 293 084
Touwwerk	—	5 579	5579
Vanille	400	—	400
Vaat- en kuipwerk . . .	3 000	10 165	13 165
Vee.	—	296 346	296 346
Vet (planten- en palm-) .	1 433 577	310 844	1 744 421
Vischafval	—	173 920	173 920
Vezels	2 460 531	1 432 492	3 893 023
Vogelhuiden	766 304	922 510	1 688 814
Vogelveeren.	21 564	9 442	31 006
Was	—	52 040	52 040
Zaden (sesam-).	14 830	52 993	67 823
id. (andere).	25 635	80 858	106 493
Diversen	31 313	6 002 502	6 033 815
Totalen voor de buitengewesten	f 119 010 382	f 411 099 447	f 530 109 829
Totalen voor Java en Madoera.	95 161 423	563 450 226	658 611 649
Algemeene totalen .	f 214 171 805	f 974 549 673	f 1 188 721 478

Voor rekening van het Gouvernement. *b)*

a. Java en Madoera.

Caoutchouc	f 879 684	f 9 687	f 889 371
Cocabladeren	3 167	—	3 167
Getahpertja	49 684	773	50 457
Kinabast.	1 076 685	—	1 076 685
Koffie (gepelde)	4 206	—	4 206
Diversen	28 382	44 492	72 874
Totalen voor Java en Madoera.	f 2 041 808	f 54 952	f 2 096 760

b. Buitengewesten.

Diversen	f 3 106	f 6	f 3 112
Totalen voor de buitengewesten	f 3 106	f 6	f 3 112
Totalen voor Java en Madoera	2 041 808	54 952	2 096 760
Algemeene totalen . .	f 2 044 914	f 54 958	f 2 099 872

b) De hoeveelheden caoutchouc, getahpertja en koffie voor 's lands rekening in 1921 uitgevoerd en waarnaar de opgegeven waarde berekend is, bedroegen onderscheidenlijk 956 313, 46 934 en 9346 K.G.

4^e. In- en uitvoer voor particuliere rekening van goederen, waarvan in de handelsstatistiek der opgegeven jaren, nevens de waarde, tevens de hoeveelheden zijn opgegeven. *c)*

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
Aardewerk (grof en fijn en porcelein) (borden)	dozijn.	674	690	722	1 028	1 356
Id. (id.) (kopjes en schoteltjes)	id.	602	541	283	499	855
Id. (id.) (spoelkommen)	id.	42	21	46	54	84
Aardolieproducten (kerosine) (lichtolie)	Liters.	37 798	26 025	84 194	41 588	57 128
Id. (benzine en gazoline)	id.	14 178	2 311	4 829	7 656	13 932
Id. (residu en ruwe petroleum)	id.	13 158	3 333	14 048	38 528	29 346
Id. (smeeroliën)	K.G.	4 367	3 695	6 588	4 894	21 695
Id. (kaarsen)	id.	8	17	173	26	229
Id. (paraffine)	id.	198	240	180	6	22
Id. (asphalt)	id.	4	9	8	54	468
Aluin	id.	1 012	826	1 620	1 415	736
Arachides (gepelde)	id.	180	105	112	186	209
Id. (ongepelde)	id.	76	44	50	54	49
Automobielen	stuks.	3	2	4	7	7
Azijn en azijn-essence	Liters.	262	341	398	557	339
Benzoë	K.G.	17	11	12	10	20
Bier	Liters.	6 704	6 614	8 186	11 768	10 423
Buskruit	K.G.	14	10	38	47	21
Calcium-carbid	id.	751	1 830	768	1 121	712
Caustic-soda	id.	1 621	4 050	2 869	4 730	969
Cement	vaten.	493	709	387	925	711
Copra	K.G.	788	830	977	679	670
Consistentvet	id.	184	71	75	174	393
Damar	id.	55	39	157	266	239
Eetwaren (biscuits)	id.	1 136	805	1 745	3 347	1 460
Id. (boter)	id.	2 050	2 016	2 610	3 067	3 190
Id. (ghie)	id.	198	148	164	157	236
Id. (hammen)	id.	240	290	307	390	373
Id. (kaas)	id.	178	116	438	602	620
Id. (melk, gecondenseerde)	id.	3 497	2 568	4 666	4 910	6 261
Id. (id. gesteriliseerde)	Liters.	1 944	896	1 951	1 707	3 519
Id. (visch, gezouten of gedroogde)	K.G.	40 337	39 772	42 862	41 552	54 150
Id. (vleesch, versch)	id.	15	12	10	16	185
Id. (vruchten, versche)	id.	629	586	514	705	1 228
Gambir	id.	10	6	5	11	13
Gedistilleerd (arak)	Liters.	426	329	420	408	398
Id. (brandewijn en cognac)	id.	402	366	287	513	477
Id. (jenever)	id.	1 022	285	1 512	1 314	1 076
Id. (likeuren)	id.	240	231	391	400	334
Id. (reukwerken)	id.	253	254	246	293	253
Id. (rum)	id.	4	3	7	10	6
Id. (whisky)	id.	203	344	231	259	435
Id. (alle andere soorten)	Liters en K.G.	29	39	48	68	54
Getahpertja (boschproduct)	K.G.	1	—	—	—	—
Glaswerk (dakpannen)	stuks.	23	27	53	771	175
Id. (lampeglazen)	dozijn.	586	658	659	629	891
Id. (stopflesschen)	id.	46	30	28	52	73

c) Wanneer men in dit overzicht nihil-opgaven vindt, is dit nog geen bewijs dat van het betrokken artikel geen in- of uitvoer heeft plaats gehad, maar leide men daaruit af, dat het artikel in de handelsstatistiek niet afzonderlijk is genoemd, of wel, dat de hoeveelheden te gering waren, om in dit overzicht te worden opgenomen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
Hars	K.G.	4 620	5 871	5 904	10 077	7 556
Hoeden (bamboe-)	stuks.	99	101	69	70	83
Horens (buffel-)	K.G.	2	—	3	9	3
Id. (herten-)	id.	11	1	12	16	8
Hout (gahroe-)	id.	1	1	1	2	0,4
Id. (sandel-)	id.	22	20	79	24	64
Id. (wortel-)	id.	2	—	33	1	3
Houtskolen	id.	387	339	365	449	443
Huiden	id.	106	102	157	208	169
IJzer en staal (gegalvaniseerd dakijzer)	id.	4 548	2 599	3 021	18 993	6 721
Id. („ plafondijzer)	id.	262	122	327	996	588
Id. (gegalvaniseerde goten)	id.	4	25	21	49	33
Id. (dakbedekking en goten) (niet gegalvaniseerd)	id.	48	7	42	82	11
IJzerblik	id.	15 569	21 714	19 948	25 806	32 999
IJzervitriool	id.	335	11	11	141	244
IJzerwerk (draadnagels)	vaten.	120	155	143	225	190
Id. (casserollen)	K.G.	97	20	67	519	192
Id. (gegoten Europ. pannen)	id.	399	136	557	1 016	1 505
Id. (assen)	stuks.	1	2	3	15	11
Indigo	K.G.	0,3	0,1	1	—	—
Kaarsen (geen aardolie-product)	id.	89	78	82	99	87
Kalium sulfaat	id.	—	—	173	781	153
Kalk	id.	1 147	284	327	220	145
Kaneel	id.	7	6	9	6	3
Kapok	id.	49	21	30	33	25
Katjang kedele	id.	27 343	26 401	9 364	35 104	83 960
Katoen (gezuiverde)	id.	4	16	0,2	1	0,3
Klappers	stuks.	68	498	196	357	392
Koelit-bakau en -tengar	K.G.	138	59	21	20	69
Koffie (gepelde)	id.	629	788	1 682	925	890
Id. (ongepelde)	id.	—	—	7	0.4	0,3
Id. (in bes)	id.	—	—	0,3	—	—
Kolen (steen-) en cokes	ton.	128	107	130	193	497
Koper (in bladen)	K.G.	180	304	258	915	567
Koperdraad (geel)	id.	180	97	32	35	64
Id. (rood)	id.	15	8	5	7	6
Kopervitriool	id.	274	246	46	249	235
Kramerij (knoopen)	gros.	757	385	204	347	754
Krijt (gemalen), wit	K.G.	718	122	949	496	224
Id. (in stukken), wit	id.	196	43	87	90	31
Lampen	dozijn.	14	4	5	39	19
Lampeglazen (mica-)	id.	1	0,3	1	21	10
Leder	K.G.	447	292	453	836	1 130
Lijm in stukken	id.	32	106	87	71	29
Lombok	id.	97	179	116	160	231
Lucifers (gewone houten)	gros doosjes.	6 265	5 877	5 166	8 353	5 002
Mais (gepelde)	K.G.	—	—	6	1 395	10
Meel	id.	28 962	28 653	39 331	39 789	42 725
Mineraalwater	kruiken of flesschen.	674	445	994	1 657	1 725
Naaimachines	stuks.	48	25	53	51	30
Nagelen	K.G.	506	319	387	197	559

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
Olie (vette) (katjang-)	Liters.	556	242	280	515	875
Id. (id.) (klapper-)	id.	492	362	3 093	4 074	4 151
Id. (id.) (lijn-)	id.	1 671	1 486	1 146	3 355	1 043
Id. (id.) (ricinus-)	id.	10	6	6	5	2
Oliekoeken	K.G.	580	746	120	170	118
Paarden	stuks.	0,1	—	0,2	0.3	0,6
Palmolie	K.G.	—	—	—	2	0.6
Peper (gewone)	id.	30	4	30	33	7
Photographietoestellen	stuks.	2	1	3	5	7
Pinangnoten	K.G.	13	9	10	30	13
Potlooden	gros.	37	55	57	84	24
Rijst (gepelde)	K.G.	755 248	648 341	153 845	104 887	756 553
Id. (ongepelde)	id.	3 031	2 110	1 237	1 687	552
Rijwielen	stuks.	16	5	9	29	30
Rotting	K.G.	92	90	89	105	120
Sago	id.	118	167	209	252	175
Salpeter	id.	33	7	84	81	122
Schelpen	id.	43	22	54	60	40
Schrijf- en rekenmachines	stuks.	3	4	7	9	8
Sigaren en sigaretten	K.G.	1 443	1 830	2 515	3 142	4 702
Speelkaarten (Europeesche)	spellen.	163	314	497	632	337
Suiker	K.G.	2 345	2 481	2 810	2 153	2 025
Tabak (alle soorten)	id.	2 766	1 925	1 987	2 646	3 553
Tapioca-afval	id.	45	21	105	36	—
Tamarinde	id.	324	635	428	344	595
Tarwe	Liters.	20	14	12	24	15
Thee	K.G.	3 623	3 420	2 256	3 055	3 044
Tin	id.	41	182	81	123	154
Tripang	id.	3	3	4	3	1
Vaseline	id.	13	10	20	19	17
Vee (runderen)	stuks.	2	1	2	3	5
Id. (varkens)	id.	0,2	0,1	0,2	—	0,5
Veevoeder (alle soorten, behalve oliekoeken en zemelen)	K.G.	1 205	794	1 642	846	481
Verfwaren (aniline)	id.	33	17	90	233	195
Id. (terpentijn)	Liters.	112	92	45	27	25
Id. (zinkwit)	K.G.	1 096	1 069	1 002	2 143	481
Vezels	id.	438	472	334	841	409
Vruchtenstroop	flesschen.	3	6	5	5	7
Wasdoek	K.G.	245	184	226	596	214
Was (mineraal-)	id.	20	12	11	6	50
Id. (andere)	id.	163	104	56	129	312
Wijn (mousseerende)	flesschen.	89	52	173	281	208
Id. (andere)	Liters.	1 076	991	1 912	1 918	1 500
Zaden (sesam-)	K.G.	79	67	71	64	93
Zemelen	id.	10 004	6 878	7 878	8 963	11 926
Zout (tafel-)	id.	123	302	333	165	47
Id. (ander dan tafel-)	id.	25 988	12 997	11 152	10 766	11 182
Id. (voor nijverheids-doeleinden)	id.	161	125	190	170	96
Zwavel	id.	8 172	3 067	3 293	8 176	4 870
Zijde, ruwe	id.	9	11	11	15	23

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
Aardolieproducten (kerosine)	Liters.	324 719	379 044	406 807	352 923	322 446
Id. (benzine en gazoline)	id.	455 191	317 073	573 045	489 721	538 764
Id. (residu) (vloeibare brandstof)	id.	344 437	291 057	754 423	268 417	268 584
Id. (smeeroliën)	K.G.	13 501	24 529	27 056	16 152	11 326
Id. (kaarsen)	id.	2 961	4 080	5 626	5 511	4 001
Id. (paraffine)	id.	22 366	21 045	22 797	18 929	22 408
Id. (asphalt)	id.	1 646	1 719	2 648	1 797	1 181
Id. (turpine)	Liters.	1 452	2 556	2 200	6 564	3 052
Agar agar	K.G.	800	592	1 359	1 218	1 009
Akarwangi	id.	30	2	66	51	15
Arachides (gepelde)	id.	6 252	5 039	8 827	8 773	4 289
Id. (ongepelde)	id.	4 608	3 041	8 436	10 578	7 924
Balam- en soenteivruchten	id.	26	352	439	15	264
Benzoë	id.	1 435	997	1 813	1 121	1 990
Bier	Liters.	3	6	30	34	12
Cacao	K.G.	1 610	883	2 502	1 102	1 246
Cement	vaten.	2	1	1	2	0,3
Coca	K.G.	272	662	994	1 677	1 137
Consistentvet	id.	262	232	208	220	364
Copal	id.	3 955	3 626	7 706	9 460	3 029
Copra	id.	116 770	68 578	330 382	182 054	311 572
Cubebe (staartpeper)	id.	101	94	225	137	84
Damar	id.	10 267	6 747	10 347	9 698	5 144
Djarakpitten	id.	782	560	1 224	1 048	2 415
Drakenbloed	id.	45	58	43	17	41
Eetwaren (tripang)	id.	618	326	706	791	422
Id. (visch, gezouten of gedroogde)	id.	5 021	4 345	4 725	4 895	3 094
Id. (vischkuit)	id.	—	0,4	0,4	0,9	—
Foelie	id.	499	386	662	607	405
Gambir	id.	6 270	5 918	8 035	4 943	5 902
Gedistilleerd (arak)	Liters.	103	13	1 747	1 661	1 337
Id. (spiritus)	id.	5 114	4 714	15 444	17 385	8 030
Getahpertja	K.G.	355	1 051	1 412	847	544
Getah (andere)	id.	11 937	5 585	9 679	8 319	1 833
Getahbladeren (gedroogde)	id.	54	56	101	161	—
Gomelastiek	id.	45 618	44 050	89 622	90 414	73 453
Hars	id.	17	12	3	3	4
Hoeden (bamboe-)	stuks.	2 640	1 580	4 176	3 265	1 417
Id. (pandan-)	id.	3 353	2 656	6 052	7 787	5 973
Horens (buffel-)	K.G.	60	22	202	260	44
Id. (herte-)	id.	44	36	128	77	73
Id. (runder-)	id.	—	1	3	4	0,6
Hout (ebben-)	id.	4 168	2 058	5 203	8 326	3 860
Id. (gahroe-)	id.	18	11	16	6	8
Id. (lakka-)	id.	17	305	357	160	83
Id. (sandel-)	id.	202	74	350	156	161
Id. (scheepsbouw- en timmer-djati-)	M³.	0,4	1	9	13	171
Id. (wortel-)	K.G.	130	60	96	40	82
Houtskolen	id.	2 296	988	738	3 887	3 498
Huiden (buffel-)	id.	4 078	1 682	7 746	4 624	2 343
Id. (koe-)	id.	2 091	1 690	4 956	2 192	1 400
Id. (geite- en bokkevellen)	id.	953	380	1 139	462	410
Id. (andere soorten)	id.	621	498	761	485	337

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
Indigo (droge)	K.G.	49	43	40	31	70
Id. (natte)	id.	448	119	165	157	6
Ivoor	id.	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3
Kalk	id.	2	7	3	57	0,2
Kamfer	id.	0,5	0,2	0,8	3	1
Kaneel	id.	34	39	165	151	75
Id. (kassia of Chineesche)	id.	909	865	2 213	2 456	658
Kapok	id.	11 939	9 031	17 528	12 666	17 876
Kapokpitten	id.	1 317	7	9 070	13 083	12 214
Kassiavruchten	id.	4	17	1	413	47
Katjang idjo	id.	754	49	752	433	298
Katoen	id.	2 443	4 912	4 267	2 865	3 658
Katoenpitten	id.	—	—	—	47	—
Kinabast	id.	2 735	2 440	5 421	4 635	4 789
Kinine	id.	130	253	640	310	285
Klappers	stuks.	205	126	42	39	27
Koelit bakau en tengar	K.G.	17 242	9 870	16 593	7 112	8 795
Koffie (gepelde)	id.	16 383	7 295	121 490	61 113	43 682
Id. (ongepelde)	id.	—	4	43	—	—
Id. (in bes)	id.	15	1	57	8	9
Kolapitten	id.	28	47	32	31	28
Kolen (steen-) en cokes	ton.	15	8	23	26	19
Leder (zool-)	K.G.	32	25	115	14	76
Lombok	id.	529	152	490	784	415
Maïs (gepelde)	id.	4 072	1	1	10	35
Meel (tapioca-)	id.	50 300	19 792	93 374	64 136	62 451
Id. (ander)	id.	17	14	21	86	52
Molascuit	id.	—	—	10	249	—
Melk	K.G.	59	1	54	65	5
	L.	10	—	3	8	10
Mineraalwater	flesschen.	10	7	27	6	8
Nagelen	K.G.	98	60	205	296	53
Noten (kemiri-)	id.	50	22	226	115	86
Id. (muskaat-)	id.	2 947	2 388	3 994	2 726	2 782
Id. (pinang-)	id.	30 428	31 407	33 748	25 182	27 410
Olie (aetherische) (citronella-)	id.	516	232	537	437	274
Id. (id.) (kajapoetih-)	id.	80	35	112	62	65
Id. (id.) (andere)	id.	26	16	25	17	8
Id. (katjang-)	Liters.	1 404	2 490	6 716	963	1 212
Id. (klapper-)	id.	30 665	28 528	82 751	87 175	41 750
Oliekoeken	K.G.	1 870	20	39 113	72 950	15 941
Paarden	stuks.	0.1	0.1	0,3	0,6	—
Peper (gewone)	K.G.	28 016	25 900	40 113	19 162	29 584
Rijst (gepelde)	id.	4 451	341	1 308	414	1 383
Id. (ongepelde)	id.	2 157	49	72	0,3	1 407
Rotting	id.	27 005	25 441	39 357	57 176	35 640
Sago en sagomeel	id.	13 607	11 159	25 078	14 719	9 388
Schelpen (paarlemoer-)	id.	150	100	308	369	285
Id. (andere)	id.	1 344	1 792	1 846	1 527	734
Schildpad	id.	10	7	16	16	26
Sigaren en sigaretten	id.	2	11	56	125	62
Suiker (hoofd-)	id.	1 166 449	1 506 118	1 841 838	1 483 382	1 628 661
Id. (zak-)	id.	17 690	33 976	19 973	22 048	46 276

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
Suiker (melasse-) [suikerresidu] . . .	K.G.	78 795	34 110	132 697	176 458	119 499
Id. (andere soorten) (incl. goela mangkok)	id.	176	6	4 973	9 161	2 200
Tabak (voor de Europeesche markt) (blad en krosok).	id.	1 123	7 211	135 687	124 458	45 473
Id. (voor de inlandsche markt) (gekorven)	id.	11 734	839	1 114	914	741
Tapioca-afval	id.	104	12	3	248	633
Tapioca (flake)	id.	13 007	4 797	19 815	3 889	6 389
Id. (geparelde)	id.	4 812	3 396	11 594	7 354	10 477
Tapiocawortels	id.	1 522	132	40	117	1 105
Tengkawangpitten	id.	72	22	8 612	2 926	153
Tengkawangvet	id.	—	—	0,3	10	—
Thee	id.	38 010	29 958	55 081	46 271	35 864
Tin	id.	15 633	11 584	19 467	13 642	13 547
Tinerts	id.	7 048	5 259	6 764	9 380	11 911
Vanille	id.	—	—	4	10	8
Vee (varkens)	stuks.	71	44	81	71	16
Veevoeder (boengkil van klapper) . .	K.G.	2 099	18	14 049	12 557	4 712
Id. (boengkil van katjang) . .	id.	123	—	38		
Id. (ander)	id.	1 862	27	7 118		
Verfwaren (terpentijn)	Liters.	—	296	—	—	—
Vezels (uitgezonderd katoen en kapok)	K.G.	14 750	14 784	15 879	17 338	17 516
Vogelhuiden (geheele)	stuks.	68	61	122	62	98
Was (mineraal-).	K.G.	24	—	11	—	—
Id. (andere)	id.	33	68	79	149	31
Zaden (sesam-)	id.	736	574	2 942	2 036	1 388
Zemelen	id.	528	920	6 560	2 198	17
Zwam	id.	45	26	163	36	16
Zwavel	id.	—	—	31	0,1	10

Bijlage GG.

(Zie hoofdstuk O, afd. VI, § 2, van het verslag.)

OPGAVEN,

betreffende de aan particulieren toebehoorende industrieele inrichtingen (uitgenomen die welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de loonen van ambachtslieden en koelies en het aantal pasars in Nederlandsch-Indië over 1921.

I. Overzicht betreffende de aan particulieren toebehoorende nijverheidsinrichtingen.

(Voor zooveel daarvan in de gewestelijke verslagen is melding gemaakt.)

1°. FABRIEKSWEZEN.

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. 1)	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Banjoemas.																		
Kalkbranderijen	2	h.	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	f 0,60	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	47	h.	—	—	—	—	—	—	172	—	—	—	—	—	—	—	f 0,30	—
Broodbakkerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Mineraalwater- en ijsfabrieken	5	s. en w.	5	8	—	27	—	—	44	—	f 2,50	f 1,50 à 1,60	—	0,55 à 1,25	—	—	0,50	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	1	h.	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	f 0,25 à 0,40	—	—	—
Tahoekokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tapiocafabrieken	7	w. en m.	3	2	—	7	—	—	91	58	3,—	0,50 à 2,—	—	0,50 à 0,60	—	—	0,35 à 0,40	f 0,25
Rijstpellerijen	2	m.	—	—	6	47	—	—	—	—	—	1,50	f 0,75 à 1,50	0,50 à 0,75	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikkenfabriek	2	s. en p.	—	5	—	195	—	—	200	—	—	1,50	—	0,85 à 1,—	—	—	0,65 à 0,75	—
Vulkamer	2	h.	—	2	—	48	—	—	50	—	—	1,50	—	0,85 à 1,—	—	—	0,65 à 0,75	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	6	h.	—	—	30	—	—	3	10	—	—	—	3,— à 4,—	—	—	f 1,—	0,60	—
Houtzagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vlechterijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—
Kleermakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batikkerijen	78	h.	—	—	—	—	397	—	41	386	—	—	—	—	0,40	—	0,40	0,20
Drukkerijen	3	h.	1	4	4	48	—	—	2	—	—	2,—	—	1,50 à 1,75	—	—	0,75	—
Koperslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen (spoor- en tram-)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Huiden- en lederbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bantam.																		
Kalkbranderijen	62	h.	1	14	—	23	—	2	296	—	2,—	0,75 à 1,50	—	0,50 à 1,—	—	0,50 à 1,—	0,35 à 1,—	—
Steen- en pannenbakkerijen	154	h.	2	5	1	41	2	—	328	49	1,50	0,60 à 1,50	—	0,40 à 0,90	0,40	—	0,35 à 0,75	0,35 à 0,50
Broodbakkerijen	6	h.	—	—	1	—	—	—	9	—	—	—	—	1,—	—	—	0,50 à 0,80	—
Smederijen	15	h.	—	1	—	13	—	—	32	—	—	1,50	—	—	—	—	0,25 à 0,60	—
Meubelmakerijen	3	h.	—	—	2	—	—	12	2	—	—	—	1,—	—	—	0,85 à 1,—	0,50	—
Batavia.																		
Kalkbranderijen	4	h.	8	7	126	126	—	—	156	23	0,75 à 1,25	0,75	—	0,50 à 2,—	0,35	—	0,45 à 1,—	0,30
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	140	h.	22	50	10	411	—	2	1915	114	1,— à 3,50	0,60 à 2,50	—	0,50 à 2,—	—	0,80	0,40 à 0,80	0.25

1) *h.* = handenarbeid; *s.* = stoom; *w.* = water; *p.* = petroleum; *e.* = electriciteit; *m.* = motor.

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. 1)	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Marmerslijperijen	5	h.	—	—	3	9	—	2	14	—	—	—	f 2,25	f 1.50 à 2,—	—	f 0,60 à 2.—	f 0,50 à 1.50	—
Tegelfabrieken	4	h., m. en s.	8	9	2	406	—	23	100	11	f 5,—	f 1,25 à 3,—	2.50	1,—	—	1,—	0,30 à 0,75	—
Broodbakkerijen	37	h. en m.	3	11	16	122	—	22	155	—	2,50	1,75	1,— à 1,75	1,— à 1.50	—	0,80 à 1,50	0,60 à 1,—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	8	h., s., e. en m.	5	10	5	40	—	12	59	25	3,— à 5,—	2,— à 4,—	1.75 à 2,—	1,50	—	1.— à 0,50	0,75 à 1,—	f 0,50
Oliefabrieken	3	s. en m.	4	1	14	23	—	—	18	—	1,— à 1,60	1,40	0,85	0,75	—	—	0,75 à 0,80	—
Arakstokerijen	4	h.	10	2	—	15	—	4	21	—	1.75 à 2,—	1,25	—	1,—	—	1,—	0,60	—
IJsfabrieken	5	h., s. en m	2	5	9	96	—	2	67	—	3,50	2,50	2,50	0,70 à 1,50	—	1,25	0,75 à 1,—	—
Sigarettenfabrieken	3	h. en e.	—	—	—	10	6	2	6	—	—	—	—	1,50	f 1,—	0,60	0,40	—
Ketjapfabrieken	4	h.	—	—	12	—	—	7	10	—	—	—	1,50	—	—	1,25	1,—	—
Vermicellifabrieken	1	h.	—	—	1	4	13	—	2	—	—	—	1,50	1.—	0,75	—	0.75	—
Rijstpellerijen	85	h., s. en m.	2	37	4	365	—	15	667	—	3,—	1,— à 1,50	0,75 à 1,50	0,50 à 1,—	—	1,—	0,65 à 0,75	—
Batikkerijen	202	h.	—	14	10	79	—	139	620	461	—	0,60 à 3,80	0,50 à 2,—	0,40 à 1,50	—	0,60 à 1,50	0,60 à 1,—	0,35
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	78	h., e. en m.	36	45	163	253	—	28	417	30	2,— à 6,—	1,— à 5,—	0,75 à 4,50	0,60 à 3,50	—	0,75 à 2,—	0,60 à 1,50	0,25
Smederijen	70	h. en m.	11	15	92	250	—	167	259	2	2,— à 6,—	1,— à 3,50	1.25 à 3,50	0,75 à 2,—	—	0,50 à 2.—	0,50 à 1.25	0.35
Rijtuigfabrieken	16	h. en e.	—	3	41	72	—	18	25	—	2,50	1,— à 2,—	1,— à 1,75	0,80 à 1,50	—	0,60 à 1,25	0,60 à 1,—	—
Werkplaatsen (spoor- en tram-)	1	e.	—	9	26	28	—	—	16	—	—	1,— à 1,50	2,— à 8.—	1,— à 3.—	—	—	1,— à 1.50	—
Machinefabrieken	3	h. en m.	1	2	10	40	—	—	39	—	3,—	1,50	1,50	1,25	—	—	1,—	—
Horlogemakerijen	5	h.	—	—	2	6	—	—	3	—	—	3,—	2,—	1,50	—	—	1,—	—
Scheepstimmerwerven	5	h.	9	17	202	261	—	613	1741	—	5.85	3,85	1,— à 3,50	2,75	—	1,— à 2.50	0,50 à 1.75	—
Blikslagerijen	21	h.	—	—	10	—	—	32	4	—	—	—	1,25 à 2,50	—	—	0,50 à 2.—	0.25 à 0,40	—
Vuurwerkfabrieken	1	h.	—	—	—	—	—	—	18	15	—	—	—	—	—	—	0,60	0,40
Zeepziederijen	17	h.	12	—	52	6	—	29	2	—	1,20 à 3.—	0,50 à 2.—	0.50 à 2,—	0,75	—	0,60 à 1.—	0.50	—
Kunstmestfabrieken	1	h.	2	—	10	—	—	—	—	—	2,50	—	1,50	1.25	—	—	—	—
Zagerijen (hout).	13	h. en s.	—	11	—	158	—	14	144	—	—	1,50 à 3.—	—	1,— à 2,—	—	0.50 à 2,—	0.50 à 1,—	—
Inlandsche meubelmakerijen	55	h.	—	—	—	—	—	—	105	—	—	—	—	—	—	—	0,30 à 0,40	—
Chineesche meubelmakerijen	45	h.	—	1	117	40	—	240	93	—	—	4,—	1,25 à 5,—	0.75 à 3.—	—	0.50 à 2.—	0.50 à 1,25	—
Schoen- en zadelmakerijen	47	h.	—	—	89	184	—	49	19	—	—	—	—	1,— à 2.—	—	0.50 à 2,—	0,50 à 1,25	—
Kleermakerijen	74	h.	6	13	71	47	26	211	65	15	3.— à 6,—	1,50 à 5,—	1.— à 3,—	1,— à 1.50	1.— à 2,—	0,75 à 1.50	0.50 à 1,—	0.50
Gas- en electriciteitsfabrieken	3	h., m. en s.	10	32	—	90	—	47	160	—	5,—	2,50	—	0.75 à 2,25	—	0,75 à 2,—	0,40 à 0,50	—
Zuurstoffabrieken	1	h.	1	—	—	—	—	2	5	—	4,—	—	—	—	—	2,50	1,—	—
Slachterijen	9	h. en e.	—	6	3	106	—	—	47	—	—	1.75	—	0.60 à 1,25	—	—	0,40 à 1,—	—
Vezelfabriek	1	h.	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—
Touwslagerijen	1	h.	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	0.60	—	—	—	—
Installatie voor het drogen en persen van kapok	2	h.	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—
Goudsmederijen	58	h.	5	3	79	45	—	121	41	15	—	2,50	1.25 à 2.—	0.90 à 1.25	—	0.60 à 1.—	0.50 à 0.75	0.40
Petroleummaatschappij	2	h. en m.	7	—	200	70	—	—	142	1	2,50	1,70	1,25	1.—	—	—	0,75	—
Ledikantenfabrieken	1	h.	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1]	Aantal werklieden.									Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Romanietfabriek	1	s.	3	1	—	—	—	—	20	15	f 4,—	f 1,66	—	—	—	—	f 1,25	f 0,80
Hoedenfabrieken	14	h.	4	12	4	—	—	—	43	44	2,50	1,50	—	—	—	—	0,70 à 0,80	0,50
Drukkerijen	28	h., e. en m.	21	44	186	627	76	228	186	50	1,25 à 5,—	1,25 3,—	f 1,— à 2,50	f 0,75 à 1,50	f 0,75	f 0,60 à 1,50	0,40 à 1,—	0,35
Boekbinderijen	1	m.	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—
Lettergieterijen	1	m.	—	—	—	12	—	—	15	—	—	—	—	0,75 à 2,—	—	—	0,50 à 1,25	—
Pianofabrieken	3	h. en m.	5	2	3	9	—	10	24	—	4,—	1,50 à 2,50	—	1,— à 2,50	—	0,80 à 1,50	0,50 à 1,—	—
Stoomwasscherijen	4	m. en s.	—	—	—	—	—	2	50	—	—	—	—	—	—	2,— 2,75	1,50	—
Boterfabrieken	2	h. en m.	—	—	—	35	—	—	8	—	—	—	—	0,75 à 1,25	—	—	0,50 à 0,70	—
Besoeki.																		
Pannen- en steenbakkerijen	30	h.	—	—	—	25	—	—	49	—	—	—	—	0,50 à 0,75	—	—	0,30	—
Kalkbranderijen	2	h.	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	0,75	—	—	0,30 à 0,40	—
Broodbakkerijen	5	h.	—	—	—	—	—	—	13	2	—	—	—	—	—	—	0,50 à 1,—	0,75
Tahoekokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	2	w. en m.	—	2	—	—	—	—	6	—	—	0,50 à 0,75	—	—	—	—	0,45	—
Ketjapkokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijstpellerijen	1	s.	—	2	4	6	—	—	25	20	—	0,80	1,—	1,—	—	—	0,50	0,30
Zeepziederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batikkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blauwververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	8	h.	—	—	—	8	—	—	3	—	—	—	—	0,50	—	—	0,40	—
Koperslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen	11	h.	—	—	—	2	—	—	23	—	—	—	—	0,60	—	—	0,35 à 0,60	—
Blikslagerijen	—	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	6	h.	—	—	1	2	—	24	5	—	—	—	1,50	0,75	—	1,—	0,50	—
Bamboevlechterijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kleermakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Electrische centralen	1	e. en m.	—	2	—	12	—	—	8	—	—	2,50	—	1,50	—	—	0,50	—
Horlogemakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen	1	e. en m.	—	2	—	8	—	—	48	—	—	3,25	—	2,25	—	—	0,40 à 1,—	—
Houtzagerijen	9	e. en h.	—	2	6	24	—	—	35	—	—	2,—	4,—	0,75 à 2,—	—	—	0,55	—
Tabakindustrie	1	h.	—	6	1	1	7	—	13	113	—	2,45	5,—	2,50	0,50	—	0,40	0,30
Tapiocafabrieken	3	s. en m.	5	2	—	6	—	—	37	33	1,—	0,75	—	0,75	—	—	0,40	0,25
Cheribon.																		
Cementtegelfabrieken	1	h.	—	1	—	1	—	—	10	—	—	1,—	—	1,—	—	—	0,50	
Kalkbranderijen	14	h.	—	—	—	4	—	—	23	—	—	—	—	0,75	—	—	0,50	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	9	h.	3	2	1	3	—	—	35	25	—	—	f 5,—	f 0,35 à 1,50	—	—	f 0,50 à 1,—	f 0,75
Arakstokerijen	2	p.	3	—	—	16	—	—	27	—	f 0,75	—	—	0,80	—	—	0,40	—
Spiritusfabriek	1	s.	2	3	1	24	—	—	5	—	0,75	—	—	0,50 à 0,82⁵	—	—	0,35 à 0,40	—
Broodbakkerijen	2	h.	1	—	—	3	—	2	8	—	—	—	1,50	—	—	f 0,75	0,50	—
Ketjapfabrieken	2	h.	—	—	2	—	—	—	10	11	—	—	—	0,75	—	—	0,50	0,40
Kroepoekfabrieken	2	h.	—	—	—	1	—	1	18	—	—	f 2,—	2,—	1,—	—	0,75	0,50	—
Sigarettenfabrieken	1	s.	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Suikerkokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tahoekokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batikkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	2	h.	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	0,35 à 0,50	—	—	0,20 à 0,40	—
Koperslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	57	—	1,—	0,75	—	0,50 à 1,—	—	—	0,50	—
Smederijen	28	h.	8	2	—	17	—	—	9	—	—	—	0,75 à 0,80	1,50	—	—	0,40 à 0,50	—
Meubelmakerijen	3	h.	—	—	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Scheepsbouwindustrie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mattenvlechterijen	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2,—	—	—	1,—	f 2,50	—	0,50 à 0,60	0,60
Schoenmakerijen	2	h.	1	—	—	5	—	—	52	44	0,60 à 2,50	0,50 à 1,50	1,—	0,50 à 1,—	—	—	0,45 à 0,75	0,32 à 0,60
Rijstpellerijen	7	s. en m.	13	9	1	19	—	—	12	—	—	—	2,50	0,75 0,80	—	—	0,40 à 0,75	—
Kleermakerijen	5	h.	—	—	1	4	—	—	79	5	1,—	0,60 à 1,50	1,50	0,50 à 1,—	—	0,75	0,40 à 0,50	—
IJsfabrieken	3	s. en w.	1	5	—	3	—	—	83	8	2,—	1,16	2,—	1,10	0,55	—	0,50	0,30
Katjangoliefabriek	1	h.	—	—	—	—	—	—	15	10	—	—	—	—	—	—	0,30	0,20
Houtzagerijen	2	h.	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—
Limonadefabrieken	3	h.	—	—	3	2	—	8	19	—	—	—	1,50	—	—	0,75	0,50	—
Installatie voor het drogen en persen van kapok	2	h.	2	—	2	2	—	23	30	55	2,—	—	1,50	1,—	—	0,75	0,50	0,30
Tapiocafabrieken	6	s. en w.	2	2	—	5	—	—	75	70	1,25	1,—	—	0,75	—	—	0,30 à 0,35	0,15 à 0,20
Gasfabriek	1	s.	—	1	—	1	—	—	3	—	—	1,—	—	1,—	—	—	0.50	—
Zeepfabrieken	4	h.	—	—	4	—	—	6	12	—	—	—	1,50	—	—	0,75	0,50	—
Djokjakarta.																		
Cementtegelfabrieken	3	h. en m.	3	3	—	10	—	—	131	25	0,83 à 1,66	1,50 à 2,—	—	2,—	—	—	0,50 à 0,90	0,35 à 0,40
Kalkbranderijen	1	h.	—	7	—	1	—	—	14	29	—	1,10	—	0,70	—	—	0,60	0,30
Broodbakkerijen	9	h.	—	4	—	37	3	—	49	10	—	1,50 à 2,—	—	0,50 à 1,50	0,40 à 1,—	—	0,60 à 0,70	0,30
Mineraalwater- en limonadefabrieken	2	h. en m.	—	9	—	4	—	3	58	3	—	0,70 à 2,—	—	2,60	—	1,—	0,60 à 0.80	0,45
IJsfabrieken	2	e. en m.	9	18	2	18	—	—	80	—	0,50	0,50	2,—	0,75 à 1,70	—	—	0,50 à 0,70	—
Rijstpellerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tahoekokerijen	2	h.	—	—	3	—	—	22	—	—	—	—	1,— à 1,25	—	—	0,60	—	—
Miefabrieken	4	h.	—	—	2	7	—	—	1	—	—	—	1,95 à 2,—	0,75 à 1.25	—	—	0,40	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. 1)	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.		Vreemde oosterlingen.	Inlanders.		Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.		Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	
						Mannen.	Vrouwen.		Mannen.	Vrouwen.				Mannen.	Vrouwen.		Mannen.	Vrouwen.
Chemische ververijen	1	h., e. en m.	—	—	—	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	f 0,40 à 0,60	f 0.30 à 0,40
Batikkerijen en ververijen . .	195	h.	—	2	1	370	—	23	1162	214	—	f 0,75 3,—	—	f 0,40 à 2,50	f 0,40 0,80	f 0,75 1.—	0,25 à 0,80	0,15 à 0,40
Zeepfabrieken	1	h.	—	2	—	4	6	—	8	8	—	1,—	—	0,60	0,40	—	0,50	0,30
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	11	h., m. en s.	1	2	12	67	2	—	50	—	f 2,—	0,95	f 1,90 à 3,—	0,80 à 2,—	—	—	0.50 à 0,75	—
Werkplaatsen (spoor- en tram-)	1	m.	—	12	—	980	—	—	133	—	—	3,61	—	1,47	—	—	0,87	—
Goudsmederijen	4	h.	—	—	4	6	—	22	7	—	—	—	1,80 à 2,—	1,— à 1,25	—	1,—	0,60 à 0,80	—
Koperslagerijen	1	h.	—	—	—	3	—	—	12	—	—	—	—	1,—	—	—	0,50	0,25
Smederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen.	20	h.	—	—	42	24	7	50	84	—	—	—	2,— à 2,50	0,50 à 1,50	0,40	1,—	0,25 à 0,75	—
Rotanvlechterijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Schoenmakerijen.	2	h.	—	—	3	5	—	15	10	—	—	—	2,—	1,—	—	0,80	0,60	—
Kleermakerijen	2	h.	—	—	1	—	—	2	8	—	—	—	2,50	—	—	0,75 à 1,50	0,75	—
Mijnbouwconcessiën (exploitatie van bruinsteen). . . .	1	m.	—	5	—	2	—	—	86	20	—	0,78	—	0,68	—	—	0,50	0,25
Constructieatelier	1	m.	—	4	—	319	—	—	222	--	—	3,— à 5,75	—	1,25 à 3,90	—	—	0,40 à 1,—	—
Electriciteit-maatschappij . .	1	e.	—	20	—	17	—	—	44	—	—	0,85 à 3,50	—	0,75 à 2,65	—	—	0,45 à 0,90	—
Drukkerijen	3	h., e. en m.	—	9	4	194	—	—	6	—	—	2,—	1,75 à 2,50	1.— à 1,25	—	—	0,50 à 0,75	—
Sigarenfabrieken	1	h.	—	10	—	138	149	—	2	—	—	0,85 à 3,80	—	0,75 à 1,65	1,—	—	0,50	—
Rijtuigmakerijen.	3	h.	—	—	3	12	—	—	6	—	—	—	2,50	1,25	—	—	0,25 à 0,75	—
Suikerkokerijen	6	h.	—	—	8	9	—	1	9	—	—	—	1,50 à 2,—	0,50 à 0,70	—	—	0,40	—
Kediri.																		
Kalkbranderijen	37	h.	4	2	4	129	11	—	15	10	0,67 à 1,—	0,50 à 1,—	1,—	0,50 à 1,50	0,50	—	0,40	0,30 à 0,35
Pannenbakkerijen	1	h.	—	1	—	21	1	—	32	9	—	0,83	—	0,75	0,60	—	0,50	0,40
Broodbakkerijen	6	h.	4	4	4	18	—	—	20	10	2,30	1,95	1,—	0,50 à 0,80	—	—	0,40 à 0,50	0,25 à 0,35
Koffiebranderijen.	2	m.	—	1	—	—	—	—	24	13	—	1,50	—	—	—	—	0,50	0,24
Oliefabrieken	15	h., s. en m.	35	91	2	725	10	—	676	214	2,— à 3,45	0,60 à 1,50	0,50 à 1,30	0,75 à 1,—	—	0,70	0,40 à 0,80	0,20 à 0,45
Sigaren- en sigarettenfabrieken.	2	h.	—	—	—	11	5	—	—	—	—	—	—	0,30 à 0,35	0,20 à 0,25	—	—	—
Veevoederfabrieken.	3	h. en w.	—	5	1	14	5	—	6	6	3,50	1,80	1,— à 3,30	0,40 à 0,60	—	—	0,50	0,35
Rijstpellerijen	3	h. en s.	11	1	1	1	1	—	40	60	1,— à 1,50	—	1,25	—	—	—	0,75	0,30 à 0,50
IJsfabrieken	1	w.	—	1	—	4	—	—	7	—	—	2,—	—	1,— à 1,50	—	—	0,60	—
Tahoekokerijen	7	h.	—	4	—	—	—	—	5	4	—	0,50	—	—	—	—	0,30	0,25
Zeepfabrieken	1	h.	—	—	—	—	—	—	5	3	—	—	—	—	—	—	0.50	0,25
Copradrogerijen	9	h.	3	3	—	10	7	—	54	57	0,60 à 1,—	0,50 à 0,75	—	—	—	—	0,40 à 0,50	0,25 à 0,40
Batikkerijen	106	h.	3	—	—	251	—	—	504	—	1,—	—	—	0,80	—	—	0,25 à 0,50	—
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	2	h.	—	1	—	11	—	—	7	—	—	3,30	—	1,50	—	—	0,50	—
Smederijen	49	h.	—	1	—	31	—	—	93	—	—	—	—	0,75 à 1,—	—	—	0,25 à 0,50	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden: Mandoers – Vreemde oosterlingen.	Mandoers – Inlanders.	Ervaren werklieden – Vreemde oosterlingen.	Ervaren werklieden – Inlanders – Mannen.	Ervaren werklieden – Inlanders – Vrouwen.	Gewone koelies – Vreemde oosterlingen.	Gewone koelies – Inlanders – Mannen.	Gewone koelies – Inlanders – Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor: Mandoers – Vreemde oosterlingen.	Mandoers – Inlanders.	Ervaren werklieden – Vreemde oosterlingen.	Ervaren werklieden – Inlanders – Mannen.	Ervaren werklieden – Inlanders – Vrouwen.	Gewone koelies – Vreemde oosterlingen.	Gewone koelies – Inlanders – Mannen.	Gewone koelies – Inlanders – Vrouwen.
Meubelmakerijen	27	h.	1	—	125	53	—	10	72	—	f 2,50	f 1,— à 2,—	f 0,80 à 2,50	f 0,50 à 1,50	f 0,60	f 1,— à 1,25	f 0,40 à 0,75	—
Schoenmakerijen	4	h.	—	—	10	12	—	—	12	—	—	—	1,—	0,70 à 0,90	—	—	0,40	—
Technisch bureau	4	h. en m.	—	2	—	7	—	—	26	3	1,30	—	—	1,—	—	—	0,40 à 0,50	f 0,30
Kapokinstallaties	3	h.	—	3	—	—	—	—	35	50	—	0,75	—	—	—	—	0,50	0,35 à 0,40
Tabakdrogerijen	5	h.	5	1	2	35	—	—	37	40	0,80 à 2,50	1,50	—	0,75 à 1,—	—	0,80	0,50	—
Kleermakerijen	1	h.	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,70	—	—	—	—
Reparatiewinkel	1	m.	2	1	—	30	—	—	16	—	4,— à 6,—	2,50	—	2,—	—	—	0,50	—
Drukkerijen	6	h., m., trapp.	—	13	14	24	—	—	43	—	1,— à 3,50	0,75 à 2,25	0,40 à 2,50	—	—	0,50 à 1,—	0,35 à 1,—	—
Huidendrogerijen	4	h.	—	—	—	6	—	—	5	—	—	—	—	0,80	—	—	0,50 à 0,70	—
Kedoe.																		
Cementtegelfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	0,35 à 0,50	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	143	h. en m.	1	2	—	11	—	—	726	624	2,40	1,60 à 2,—	—	0,80 à 1,30	—	—	0,25 à 0,30	0,25 à 0,30
Broodbakkerijen	12	h.	1	1	—	2	—	3	27	—	0,65 à 1,16	—	—	0,50 à 0,90	—	0,50 à 0,85	0,25 à 0,75	—
Copradrogerijen	1	h.	1	—	—	—	—	—	15	10	—	—	—	—	—	—	0,50	0,35
IJs- en mineraalwaterfabrieken	6	h., s., p. en w.	—	6	—	18	7	—	56	—	—	0,80 à 1,50	—	0,60 à 1,—	0,40	—	0,30 à 0,60	—
Oliefabrieken	3	s. en m.	1	7	—	14	—	—	47	9	2,—	1,— à 1,75	—	0,75 à 1,25	—	—	0,50 à 0,55	0,40
Sigaren- en sigarettenfabrieken	7	h.	1	8	14	243	150	43	272	98	0,60 à 1,10	0,50 à 0,56	0,30 à 0,60	0,30 à 0,60	0,15 à 0,40	0,50	0,30 à 0,50	0,10 à 0,32^{5}
Lakfabrieken	1	h.	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	0,25	—	—	0,20
Vernisfabrieken	1	m.	—	3	—	—	—	—	15	1	—	1,— à 3,—	—	—	—	—	0,50	0,50
Batikkerijen	8	h.	—	—	—	—	—	—	39	16	—	—	—	—	—	—	0,50 à 1,—	0,20
Blauwververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	1	w.	—	2	—	6	—	—	3	2	—	0,40	—	0,75	—	—	0,50	0,35
Smederijen	75	h.	—	—	—	6	—	—	158	—	—	—	—	0,30 à 0,50	—	—	0,25 à 0,50	—
Koperslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	12	h.	—	—	21	4	—	19	15	—	—	—	0,80 à 2,—	1,50	—	0,80 à 1,25	0,30 à 0,75	—
Vlechterijen	5	h.	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	0,20 à 0,50	—	—	—	—
Huidendrogerijen	8	h.	3	—	—	17	—	1	4	3	1,18	—	—	0,80	—	0,60	0,35 à 0,42	0,15
Schoenmakerijen	7	h.	—	—	—	6	—	7	28	—	—	—	—	0,60 à 3.—	—	2,—	0,50 à 1.75	—
Drukkerijen	5	h., p. en m.	—	5	7	130	—	—	121	—	—	1,50 à 2,50	1,70 à 2,95	0,70 à 1,20	—	—	0,20 à 0,85	—
Handel- en bouwmaatschappijen	1	h.	1	2	—	4	—	—	11	—	0,50	1,—	—	0,60	—	—	0,50	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederij	1	h.	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Slachterij	1	h.	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Melkerijen	4	h.	—	—	—	4	—	—	6	—	—	—	—	1.—	—	—	0,25 à 0,30	—
Madioen.																		
Kalkbranderijen	6	h.	3	12	—	—	—	—	34	14	—	0,60 à 1,—	—	—	—	—	0,35 à 0,40	0,30

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. 1)	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Broodbakkerijen	5	h.	—	—	5	22	—	—	6	4	—	—	f 1,—	f 0,50	—	—	f 0,40 à 0,45	f 0,25 à 0,32
IJs- en mineraalwaterfabrieken	3	h. en e.	1	3	—	15	—	—	6	—	f 1,—	f 1,—	—	0,75	—	—	0,50	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	20	h.	1	—	—	—	—	2	180	201	0,50	—	—	—	—	f 0,50	0,20 à 0,45	0,20 à 0,45
Copradrogerijen	7	h	2	—	—	—	—	9	12	14	1,—	—	1,—	—	—	0,70 à 1,—	0,40	0,20 à 0,30
Tabaksorteerderijen	3	h.	2	3	1	—	5	1	8	39	0.50 à 1,—	0,50 à 0,65	—	—	—	0,50	0,25 à 0,30	0,20
Batikkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	4	h.	—	—	—	—	—	9	19	14	—	—	—	—	—	0,70 à 1,—	0,40	0,30
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	8	h.	—	—	4	16	—	—	7	—	—	—	0,50 à 1,25	0,50 à 1,—	—	—	0,50	—
Smederijen	7	h.	1	—	—	14	—	—	11	—	—	—	—	0,50 à 1,—	—	—	0,25 à 0,40	—
Meubelmakerijen	17	h.	10	—	64	29	—	1	26	2	2,50	0,60 à 2,—	1,— à 2,50	0,50 à 1,50	0,75	1,—	0,40 à 0,80	0,25 à 0,30
Installatie voor het drogen en persen van kapok	6	h.	6	3	—	—	—	3	48	70	0,50 à 1,—	0,50	1,—	0,50	—	0,50	0,25 à 0,40	—
Huidendrogerijen	3	h.	—	1	2	—	—	—	6	—	—	0,50	1,—	—	—	—	0,25 à 0,40	—
Schoenmakerijen	5	h.	2	1	15	11	—	—	1	—	1,50	—	0,50 à 1,—	0,30 à 1,—	—	—	0,40	—
Blikslagerijen	5	h.	—	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	0,60	—	—	0,20 à 0,40	—
Drukkerijen	2	h. en e.	—	1	2	16	—	—	11	—	—	2,—	1,25	1,25 à 1,50	—	—	0,25 à 0,50	—
Werkplaatsen voor lederbewerking	1	h.	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	0,75	—	—	0,40	—
Leerlooierijen	1	h.	—	2	—	—	—	—	3	—	—	0,50	—	—	—	—	0,40	—
Madoera.																		
Kalkbranderijen	1	h.	—	1	—	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	1	h.	—	1	—	10	5	—	—	—	—	2,— à 1,50	—	0,80	0,40	—	—	—
IJs- en limonadefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen (spoor- en tram-)	1	s.	15	10	10	250	—	—	50	—	3,50	2,— à 3,50	—	3,50	—	—	0,70 à 1,—	—
Jodiumfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	2	h.	—	—	5	—	—	—	2	—	—	—	2,50 à 3,—	—	—	—	0,50	—
Reparatiewerf	2	h., e. en m.	—	11	—	275	—	—	160	—	—	1,15 à 3,50	—	1,50 à 2,50	—	—	0,40 à 0,70	—
Smederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vlechtindustrie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pasoeroean. *a)*																		
Cement- en tegelfabrieken	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arakstokerijen	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Broodbakkerijen	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

a) Behalve het aantal inrichtingen werden geen verdere gegevens ontvangen.

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Ketjapfabrieken	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijstpellerijen	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tahoekokerijen	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rotanmeubelmakerijen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kapokdrooginstallaties	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Emballagefabrieken	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Technisch bureau	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kopersmederijen	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaats (spoor- en tram-)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fabriek van bouwmaterialen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kleermakerijen	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ververijen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan.																		
Cementtegelfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Spiritusfabriek	1	s.	—	4	6	6	—	—	42	—	—	f 0,90	f 2,50	f 1,75	—	—	f 0,75	—
Broodbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Koffiepellerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijstpellerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
apiocafabrieken	1	w.	1	—	—	1	—	—	3	3	f 1,30	—	—	f 1,50	—	—	f 0,50	f 0,25
ahoekokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
liefabrieken	1	s.	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—
nstallatie voor het drogen en persen van kapok	3	h.	4	1	2	1	—	—	52	216	1,—	f 0,50	f 1,75	1,50	—	—	0,35 à 0,50	0,20 à 0,30
IJsfabriek	1	w.	—	1	—	1	—	—	4	—	—	0,80	—	1,—	—	—	0,50	—
Blikslagerijen	11	h.	—	—	—	10	—	—	5	—	—	—	—	0,75	—	—	0,50	—
Automobiel- en fietsenreparatie-ateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Machinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen	71	h.	—	—	—	114	—	—	82	—	—	—	—	0,55 à 1,—	—	—	0,25 à 0,50	—
Meubelmakerijen	22	h.	—	—	—	1	—	—	21	—	—	—	—	0,75	—	—	0,50 à 0,50	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lederbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batikkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen.																		
Tras-, cement- en tegelfabrieken	11	h., s., w., p., e. en m.	—	7	—	8	—	—	113	127	—	0,85 à 2,—	—	0,80	—	—	0,35 à 0,80	0,20 à 0,45
alkbranderijen	38	h. en m.	2	2	—	1	—	—	189	—	0,75 à 2,50	0,80	—	0,75 à 1,—	—	—	0,40 à 1,—	—
annen-, potten- en steenbakkerijen	195	h., w. en m.	1	54	—	318	38	—	493	259	1,50 à 10,—	0,80 à 5,—	1,50	0,35 à 1,25	0,20 à 0,50	—	0,20 à 0,80	0,15 à 0,50
Werkplaats voor marmerbewerking	1	h.	1	—	—	4	—	—	8	—	2,50	—	—	1,25	—	—	0,75	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	3	h.	1	1	1	4	—	4	32	17	2,50	1,85	—	0,60 à 2,—	—	f 2,—	0,65 à 0,75	0,45
IJsfabrieken	2	w. en m.	—	21	—	7	—	—	35	—	—	0,70 à 1,—	—	2,—	—	—	0,75 à 0,80	—
Rijstpellerijen	17	w. en m.	12	4	7	4	4	—	32	—	0,60 à 1,50	1,—	—	0,50	0,35	—	0,40 à 0,50	—
opradrogerijen	1	w.	—	1	—	—	—	—	5	9	—	0,50	—	—	—	—	0,40	0,25
assavefabrieken	38	h., s., w. en m.	57	56	21	219	255	34	485	355	0,75 à 8,—	0,75 à 7,50	0,60 à 1,50	0,60 à 2,50	0,35 à 0,50	0,60 à 2,—	0,35 à 0,75	0,15 à 0,50
lieslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
eepfabrieken	1	h.	—	2	—	—	10	—	15	65	—	1,—	—	—	0,60	—	0,75	0,50
ininefabrieken	1	w.	—	8	—	26	7	—	—	—	—	1,—	—	0,50	0,35	—	—	—
Sojafabrieken	3	h.	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	0,85	—	—	—	0,45 à 0,50	—
Kroepoekmakerijen	6	h.	—	—	—	4	—	—	20	—	—	—	—	0,50	—	—	0,25 à 0,40	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Broodbakkerijen	23	h.	7	1	8	64	—	—	32	—	f 0,80 à 1,30	f 1,—	f 1,— à 1,50	f 0,60 à 1,25	—	—	f 0,35 à 0,80	—
Slachterijen	2	h. en e.	—	1	—	2	—	—	23	—	—	0,75	—	0,60	—	—	0,50	—
Javasche conservenfabrieken	2	s., w. en m.	—	17	—	80	209	—	10	20	—	1,25 à 2 50	—	0,75	f 0,60	—	0,60 à 0,75	f 0,45
Sigaren- en sigarettenfabrieken	6	h.	—	—	1	—	51	1	5	42	—	—	1,25	—	0,25 à 0,50	f 1,—	0,40 à 0,50	0,20 à 0,30
Gasmaatschappij	1	h. en s.	—	10	—	147	—	—	400	—	—	4.—	—	2,50	—	—	1.—	—
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	33	h., e. en m.	5	17	15	290	1	139	—	—	0,80 à 6,50	0,80 à 4,50	0,60 à 2,—	0,75 à 3,25	—	0,60	0,60 à 1,25	—
Smederijen	188	h.	3	—	30	77	—	17	260	—	—	1,— à 3,—	0,70 à 3,—	0,40 à 1,25	—	1,— à 2,—	0,50 à 1,—	—
IJzerfabrieken	12	s. en p.	—	7	—	11	—	—	145	—	3,—	1,25	—	1,— à 1,25	—	—	0,50 à 0,75	—
Constructiewinkels	10	h., e. en m.	2	33	28	397	—	11	227	—	5,90	4,—	1,— à 4,10	0,50 à 2,50	—	0,75 à 1,50	0,75 à 0,90	—
Koperslagerijen	8	h.	—	—	3	6	—	—	—	—	—	—	1,50	0,50 à 0,70	—	—	0,25	—
Rijtuigreparatie-ateliers	11	h.	—	—	7	47	—	—	2	—	2,—	—	1,50	0,80	—	—	—	—
Werkplaats voor bewerking van bouwmaterialen	2	h.	3	4	25	96	—	—	146	—	5,—	3,25	3,—	1,25 à 1,90	—	—	0,50 à 0,60	—
Houtzagerijen	5	h. en s.	1	3	7	47	—	—	2	—	2,—	1,50	1,50	0,80	—	—	—	—
Blikslagerijen	14	h. en e.	—	5	5	31	—	—	6	—	—	1,— à 1,50	1,25	0,35 à 1,25	—	—	0,35 à 0,60	—
Europeesche goudsmederijen	4	h. en e.	—	3	5	21	—	—	21	—	—	0,70 à 2,50	0,75	0,60 à 2,50	—	—	0,75 à 1,—	—
Inlandsche goudsmederijen	35	h.	2	—	28	18	—	—	13	—	1,30 à 3,—	—	0,75 à 0,90	0,65 à 2,50	—	—	0,50 à 0,80	—
Leerlooierijen	4	h.	—	1	—	7	—	—	13	—	—	1,—	—	—	—	—	0,75 à 0,80	—
Schoen- en troempahmakerijen	37	h.	—	2	20	48	—	7	49	—	1,— à 2,—	0,75	0,60 à 1,—	0,50 à 0,80	—	0,75	0,25 à 0,50	—
Apotheken	6	h.	1	4	3	6	—	—	28	4	0,75	0,80	0,60	0,60 à 1,25	—	—	0,50 à 0,80	0,50
Caoutchoucfabriek	2	s., w. en m.	—	5	—	5	—	—	91	13	—	0,85 à 2,—	—	0,75 à 1,30	—	—	0,75	0,30
Meubelmakerijen	34	h.	4	3	320	62	—	—	42	—	0,80 à 5,—	0,80 à 1,50	1,— à 3,50	0,70 à 1,25	1,—	0,85	0,60 à 0,85	—
Rotanmakerijen	6	h.	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	0,80 à 1,50	—	—	—	—	—
Kleermakerijen	21	h.	—	2	12	193	10	—	8	—	0,75 à 2,50	0.50 à 2,10	1,80	0,75 à 1,80	0,55	—	—	—
Batikkerijen	10	h.	—	—	—	—	—	—	—	45	—	—	—	—	—	—	—	0,25
Drukkerijen	19	h., e. en m.	1	16	54	641	—	11	209	6	0,80 à 3,—	0,80 à 2,90	0,60 à 2,50	0,65 à 2,—	—	0,70 à 1,10	0,40 à 1,10	0.25
Werkplaats voor ivoorbewerking	1	h.	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—
Glasindustrie	2	h. en e.	—	4	—	11	—	—	3	—	—	1,60 à 2,80	—	0,80 à 1,35	—	—	0,60	—
Koffiebranderijen	3	e. en m.	2	—	4	11	12	—	—	—	1,—	—	0,60 à 1,50	0,50 à 0,70	0,45 à 0,70	—	—	—
Kistenfabriek	1	s.	—	2	—	9	—	—	14	10	—	1,—	—	0,80	—	—	0,50	0,30
Rembang.																		
Kalkbranderijen	9	h. en m.	1	6	1	42	10	—	53	38	1,33	1,33 à 1,66	0,60	1,—	0,50	—	0,35 à 0,50	0,25 à 0,30
Steen- en pannenbakkerijen	3	h.	—	3	—	3	4	—	42	50	—	1,—	—	0,75	0,25	—	0,50	0.30
Tegelfabriek	1	h.	1	—	—	—	—	—	15	—	0,75	—	—	—	—	—	0,40	—
IJs- en mineraalwaterfabrieken	3	h., w. en m.	2	—	—	—	—	—	23	—	0.75 à 2,—	—	—	—	—	—	0,40 à 0,75	—
Oliefabriek	1	m.	1	1	—	—	—	—	5	20	3,75	1,—	—	—	—	—	0,75	0,35
Petroleum- en smeeroliefabriek	1	h., e. en s.	—	29	—	7	—	—	233	7	—	1,20	—	2,70	—	—	0,83	0,85

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1]).	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Paraffinefabrieken	3	h., e. en s.	—	30	5	235	9	—	578	—	—	f 1,50 à 1,90	f 2,76 à 4,62	f 0,93 à 2,—	—	—	f 0,69 à 0,85	—
Blikkenfabriek	1	h., e. en s.	—	1	—	22	7	—	83	—	—	2,27	—	2,—	—	—	0,69	f 0,58
Boorterrein	18	s. en g.	2	32	—	148	—	1	962	23	f 1,20 à 4,81	0,88 à 1,50	4,05	0,95 à 2,—	—	—	0,54 à 0,75	0,40
Reparatiewerkplaats	1	s.	4	4	7	13	—	3	18	—	4,25	3,50	1,—	1,41	—	—	0,44	—
Werkplaats (spoor- en tram-)	1	m.	—	9	7	318	—	—	96	—	—	3,—	2,50	2,—	—	—	0,80	—
Rijstpellerijen	2	s.	4	4	7	3	4	3	53	43	1,25	1,—	1,—	1,—	0,50	1,—	0,50	0,30
Kapokdroog-installaties	4	h.	5	5	—	2	—	2	140	110	2,— à 6,—	0,85 à 1,50	—	2,50	—	1,50	0,41 à 1,—	0,30 à 0,35
Broodbakkerijen	17	h.	1	—	1	22	—	—	25	20	—	2,—	1,50	0,45 à 1,—	—	—	0,30 à 1,—	0,40 à 0,80
Tahoekokerijen	4	h.	—	—	—	2	—	—	7	1	—	—	—	0,60	—	—	0,30	0,20
Trasbereiding	9	h.	—	—	—	—	—	—	4	93	—	—	—	—	—	—	0,30	0,15 à 0,35
Katjangdrogerijen	4	h	4	—	—	30	35	—	10	5	2,—	—	—	0,75	0,50	—	0.40	0,25
Automobiel- en fietsenreparatie-ateliers	2	h.	—	—	4	—	—	1	4	—	—	—	1,— à 1,50	—	—	1,—	0,35 à 0,75	—
Smederijen	2	h.	—	—	—	5	—	—	4	—	—	—	—	1,25	—	—	0,90	—
Goudsmederijen	3	h.	—	—	—	9	—	—	3	—	—	—	—	0,50 à 1,50	—	—	0,40 à 1,—	—
Leerlooierijen	19	h.	—	—	—	1	—	—	26	8	—	—	—	0,75	—	—	0,50	0,15
Schoen- en zadelmakerijen	9	h.	—	—	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—	0,50	0.40
Kleermakerijen	4	h.	—	—	—	7	—	—	3	—	—	—	—	0,50 à 1,25	—	—	0,90	—
Sigaren- en sigarettenfabriek	6	h.	6	7	1	25	95	—	68	39	1,—	0,50 à 0,80	—	0,50 à 0,70	0,40	—	0.40	0,25
Batikkerijen	133	h.	—	—	—	—	—	—	420	8	—	—	—	—	—	—	0,40 à 0,50	0,15
Scheepstimmerwerven	8	h. en m.	1	4	16	89	—	—	128	—	1,33	0,80 à 1,50	1,— à 3,50	—	—	—	0,50 à 0,75	—
Vuurwerkmakerijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,50
Semarang.																		
Kalkbranderijen	42	h.	1	1	—	8	1	—	92	31	2,50	1,—	—	0,60 à 0,75	0,40	—	0,30 à 0,50	0,25 à 0,40
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	231	h.	—	—	—	221	1	—	224	29	—	—	—	0,35 à 0,60	0,35	—	0,30 à 0,40	—
Broodbakkerijen	31	h.	2	—	7	49	8	1	65	1	1,—	—	0,70 à 1,—	0,50 à 0,90	0,40	0,75	0,40 à 0,50	0,35
Tahoekokerijen	40	h.	2	—	5	23	15	—	58	40	0,75	—	1,75	0,50 à 1,—	0,35 à 0,60	—	0,45 à 0,75	0,35 à 0,40
Tapiocafabrieken	1	s.	—	1	—	1	—	—	9	1	—	0,60	—	1,30	—	—	0,50	0,30
IJs- en mineraalwaterfabrieken	10	w., s., e. en m.	9	3	8	59	3	7	106	1	2,75	0,60 à 2,65	2,—	0,80 à 1,—	0,45	0.50 à 1,16	0,60 à 1,—	0,55
Oliefabrieken	33	h.	—	—	—	5	16	—	93	67	—	—	—	0,90	0,60	—	0,35 à 0,40	0,25 à 0,50
Sigaren- en sigarettenfabrieken	170	h.	12	724	59	92	120	6	1346	645	0,60 à 2,90	1,50	1,90	0,75 à 0,80	0,40	0,60	0,35 à 0,60	0,25 à 0,30
Rijstpellerijen	4	h. en s.	4	8	2	42	11	6	54	40	2,— à 3,50	1,80	2,— à 3,30	0,92 à 1,—	0,30	—	0,75	0,25
Sojakokerijen	11	h.	—	—	3	2	4	—	5	15	—	—	0,75	0,70	0,40	—	0.50	0,30
Batikkerijen en ververijen	98	h.	—	—	—	450	309	—	30	291	—	—	—	0,50 à 0,80	0,20 à 0,40	—	0,30 à 0,80	0,25 à 0,35
Suikermolens	163	h.	—	—	—	27	—	—	981	—	—	—	—	0,60	—	—	0,50	—
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	15	h., e. en m.	4	63	11	385	—	2	169	—	6,83	2,— à 6,—	1,— à 4,—	0,40 à 0,80	—	0,75 à 1,—	0,35 à 0,90	—
Goud- en zilversmederijen	27	h.	—	—	—	17	—	—	41	—	—	—	—	0,50	—	—	0,35 à 0,60	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Smederijen	199	h.	—	2	—	190	—	1	236	—	—	f 0,50 à 2,—	—	f 0,50 à 1,10	—	f 1,50	f 0,30 à 0,75	—
Meubelmakerijen	15	h., e. en m.	1	—	45	61	50	18	56	—	—	—	f 3,— à 3,50	2,—	f 0,50	1,50 à 2,—	0,75 à 1,—	—
Rijtuigfabrieken	7	h. en e.	5	8	11	168	—	—	103	—	f 0,75 à 4,50	1,— à 1,70	0,45 à 3,—	0,60 à 1,75	—	—	0,35 à 0,80	—
Installatie voor het drogen en persen van kapok	4	h.	—	4	16	100	56	—	39	327	—	0,75	0,70	0,60	0,50	—	0,30	f 0,30
Huidendrogerijen	6	h.	—	—	—	3	—	—	10	—	—	—	—	0,50 à 0,70	—	—	0,35 à 0,50	—
Schoenmakerijen	6	h.	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	0,75 à 1,—	—	—	—	—
Kleermakerijen	28	h.	—	—	—	24	—	—	58	5	—	—	—	0,50	—	—	0,35 à 0,70	0,25
Vuurwerkfabrieken	13	h.	—	—	—	131	9	—	43	17	—	—	—	0,35 à 0,60	0,40	—	0,45	0,25
Drukkerijen	10	h., g., e. en m.	3	30	38	657	134	10	209	—	1,25 à 4,60	2,— à 4,25	1,43 à 3,30	1,— à 1,75	0,50 à 1,—	0,50 à 1,60	0,40 à 1,25	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikkenfabriek en vulinrichtingen	2	s.	—	27	1	42	—	—	330	288	—	0,80 à 1,40	3,50	0,70 à 1,40	—	—	0,50 à 0,70	0,55
Gasfabriek	1	g. en m.	—	10	—	120	—	—	120	6	—	1,75	—	1,60	—	—	0,80	0,60
Tabak-import-maatschappij	1	h.	—	4	—	25	8	—	2	2	—	2,—	—	1,25	0,50	—	0,50	0,30
Machinefabrieken	4	h., e. en m.	—	54	21	357	—	—	107	—	—	2,50 à 3,25	5,—	1,25 à 2.—	—	—	0,90	—
Zeepfabrieken	3	h.	5	1	9	20	—	—	9	4	1,96	1,—	0,45 à 2,—	0,60	—	—	0,50 à 1,—	0,50
Tegelfabrieken	2	e.	—	9	—	40	32	—	80	45	—	1,75 à 2,—	—	0,80 à 1,50	0,50 à 0,90	—	0.70 à 1,—	0,50 à 0,75
Mestfabrieken	1	s. en e.	1	2	2	2	—	—	20	—	1,75 à 2,—	1,50	0,80 à 1,50	1,—	—	—	0,85	—
Houtzagerijen	20	h.	—	1	2	9	—	—	12	—	—	1,50	—	1,05	—	—	0,55	—
Soerabaja.																		
Cement-, tegel-, tras- en betonfabrieken	28	h., s. en e.	1	24	4	131	106	—	268	160	3,—	1,40 à 2,50	3,—	0,90 à 2,50	0,50 à 0,60	—	1,— à 1,25	0,50
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	70	h. en s.	—	16	—	398	143	—	206	194	—	2,25	—	1,25 à 2,—	0,50 à 0,60	—	0,60 à 0,80	0,20 à 0,25
Marmerslijperijen	1	h.	—	—	—	6	—	—	4	—	—	—	—	2,25	—	—	1,—	—
Diamantslijperijen	2	h. en m.	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	1,— à 1,50	—	—	—	—
Glasblazerijen	2	s. en m.	1	2	6	4	—	3	13	6	3,50	2,25	1,60	1,50	—	1,—	0,80	0,60
Aardewerkfabrieken	1	m.	—	2	—	8	1	3	30	30	—	—	—	1,25 à 2,—	0,50 à 0,60	0,60 à 0,80	0.80	0,45 à 0,50
Arak- en spiritusfabrieken	3	h. en s.	—	1	3	21	—	1	37	—	—	3,50	2,50	1,60 à 2,50	—	—	0,75 à 1,10	—
Broodbakkerijen	18	h. en s.	—	6	4	82	—	—	24	1	—	1,— à 2,50	1,25 à 2,50	1,— à 2,—	—	—	0.50 à 0,90	0,30
IJs-, limonade- en mineraalwaterfabrieken	10	h., s., w., e. en m.	3	3	4	44	3	5	142	50	2,25 à 3,50	2,75	2,—	0,80 à 2,50	0,50	—	0.60 à 1,—	0,50
Oliefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	6	h.	—	—	—	7	9	—	19	12	—	—	—	1,25	0,60	—	0,60 à 1,50	0,60
Tabaksorteerderijen	8	h.	6	6	—	10	7	—	57	99	1,25 à 2,—	0,60 à 1,75	—	0,50	0,30	—	0.40 à 0.70	0,30
Rijstpellerijen	9	s. en m.	10	11	—	5	—	10	29	79	0,50 à 2,30	0,50 à 1,20	2,—	1,— à 1,50	—	1,— à 1,50	0,50 à 1.—	0,30 à 0.40
Kroepoekfabrieken	24	h.	—	—	—	—	—	—	4	30	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50 à 1,—
Mie- en tahoefabrieken	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiepellerijen	1	m.	—	1	—	1	—	—	—	5	—	1,50	—	1,—	—	—	—	0.35
Maispellerijen	1	m.	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	1.— à 1,50	0.45

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Chemische en pharmaceutische industrie	2	s.	—	—	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	f 1,— à 1,50	f 0,30 à 0,40
Jodiumfabrieken	7	p. en m.	—	4	—	49	—	—	103	32	—	f 1,— à 1,50	—	f 0,60 à 1,50	—	—	0,40 à 0,75	0,25 à 0,50
Koolzuurfabrieken	2	e.	—	4	—	20	—	—	23	—	—	1,50 à 3,40	—	1,75 à 2,50	—	—	0,60 à 0,90	—
Zwavel-en zwavelzuurfabrieken	1	e.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batikkerijen	73	h.	—	1	—	6	15	—	—	—	—	1,50	—	1,—	f 0,80	—	—	—
Zeepfabrieken	9	h. en e.	4	1	58	25	—	—	78	45	f 1,25 à 1,75	2,50	f 1,— à 2,50	1,— à 1,25	—	f 0,80	0,65 à 1,—	—
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	21	h., e. en m.	—	12	101	356	—	—	114	—	—	1,— à 6,—	1,— à 4,50	0,50 à 4,—	—	1,50	0,50 à 1,25	—
Constructiewerkplaatsen	3	e.	—	50	—	755	—	—	175	—	—	4,— à 5,—	—	1,60 à 3,—	—	—	1,— à 2,—	—
Werkplaatsen (spoor- en tram-)	2	s.	2	2	—	36	—	—	42	—	5,—	3,—	—	2,— à 2,50	—	—	0,90	—
Goudsmederijen	30	h.	2	—	85	48	—	—	3	—	2,75	—	1,— à 2,50	0,60 à 2,—	—	—	0,80 à 1,50	—
Smederijen	86	h.	—	2	—	68	—	—	80	—	—	2,50	—	0,80 à 2,—	—	—	0,50 à 1,20	—
Koperslagerijen	1	h.	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—
Meubelmakerijen	37	h.	5	17	160	63	—	68	66	—	1,— à 3,50	0,60 à 2,50	1,— à 4,—	0.70 à 3,—	—	0,80 à 3,—	0,80 à 1,75	—
Houthandel	2	h., s. en m.	2	—	14	5	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	21	h., s. en m.	8	16	41	167	—	—	164	—	0,80 à 6,—	2,— à 4,—	1,50 à 4,50	1,— à 2,50	—	0.85	0,50 à 1,70	—
Rijtuigfabrieken	30	h. en m.	—	—	—	1	—	—	6	—	—	—	—	1,50	—	—	0,80 à 1,50	—
Scheepsbouwindustrie	12	h. en s.	3	20	95	710	—	—	300	—	6,—	5,50 à 3,50	2,50 à 4,50	1,— à 4,—	—	—	0,60 à 1,10	—
Reparatiewerkplaats voor prauwen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Prauwenveermaatschappij	1	m.	—	12	—	170	—	—	20	—	—	1,50 à 2,—	—	1,20 à 1,35	—	—	1,—	—
Installatie voor het drogen en persen van kapok	7	h.	2	3	—	—	—	—	17	24	0,70 à 3,—	0,50 à 1,75	—	—	—	—	0,50 à 1,—	0,35 à 0,80
Leerlooierijen en lederbewerking	3	h. en s.	—	8	—	8	—	—	145	38	—	1,— à 2,50	—	2,—	—	—	1,—	0,65
Schoenmakerijen	14	h.	—	—	41	28	—	—	13	—	—	—	1,25 à 3,50	1,— à 1,80	—	1,50 à 3,—	0,75 à 2,—	—
Stroopkokerijen	2	h.	—	—	—	—	—	2	28	—	—	—	—	—	—	1,25 à 1,50	0,75 à 1,—	—
Drukkerijen	12	h., e. en m.	3	14	51	567	14	—	166	78	1,— à 6,50	2,50 à 5,—	2,— à 4,—	0,75 à 2,—	0,60 à 0,90	—	0,75 à 1,50	0,50
Electriciteit- en gasinstallaties	3	h., e., s. en m.	4	38	10	261	—	—	392	26	2,— à 5,—	2,— à 4,—	2,— à 3, —	1,— à 2,50	—	—	0,60 à 1,—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	2	h.	—	—	2	4	—	—	22	6	—	—	250	1,50	—	—	0,75	0,50
Kleermakerijen	7	h.	—	11	—	37	—	—	17	—	—	1,— à 2,50	—	1,— á 1,50	—	—	0,75 à 1,—	—
Petroleummaatschappij	9	h.	1	53	—	176	—	—	478	53	2,40	1,50	—	1,80 à 2,—	—	—	0,80	0,65
Petroleumraffinaderijen	1	s. en p.	—	14	7	208	—	—	410	50	—	2,75	3,—	2,50	—	—	0,80	0,60
Machinefabrieken	4	s., e. en m.	—	32	2	673	—	—	103	—	—	1,50 à 3,—	2,—	1,50 à 2,75	—	—	0,90 à 1,—	—
Technisch bureau	1	g., e. en m.	3	—	—	20	—	—	22	—	2,—	—	—	1,80	—	—	0,80	—
Ledikantenfabrieken	3	h.	—	—	—	4	—	—	2	1	—	—	—	0,70 à 2,—	—	—	0,50 à 0,60	0,50
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pianofabrieken	2	h.	3	3	9	54	—	—	1	—	3,— à 6,—	3,—	1,50 à 4,—	2,—	—	—	0,50	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1]).	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Ambon.																		
Houtzagerijen	1	s.	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50	—
Atjeh en onderhoorigheden.																		
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	5	h.	2	—	9	2	—	6	—	—	f 1,50 à 2,—	—	f 1,17 à 1,25	—	—	f 1,25	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	9	h., s. en m.	—	2	8	5	—	8	16	—	—	f 1,50 à 1,65	0,84 à 2,—	f 1,— à 2,—	—	1,25	0,75 à 1,—	—
IJsfabrieken	1	s.	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	0,88 à 1,10	0,95 à 1,05	—
Broodbakkerijen	11	h.	—	—	6	—	—	17	—	—	2,50	—	0,75 à 2,—	—	—	0,75 à 2,—	—	—
Coprabereiding	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	10	h.	2	—	91	—	—	4	—	—	3,—	—	0,84 à 2,—	—	—	0,75	—	—
Meubelmakerijen	12	h.	5	—	23	—	—	—	—	—	3,—	—	1,— à 2,—	—	—	—	—	—
Smederijen	10	h.	3	—	12	—	—	4	—	—	2,— à 4,—	—	1,— à 3,—	—	—	1,50	—	—
Goudsmederijen	17	h.	—	—	65	—	—	29	—	—	3,—	—	1,— à 2,—	—	—	0,75 à 1,50	—	—
Leerlooierijen	1	h.	1	—	2	—	—	6	—	—	1,— à 1,35	—	1,—	—	—	0,85	—	—
Kleermakerijen	8	h.	7	1	21	1	—	3	—	—	2,—	1,75	1,— à 1,25	1,—	—	0,50 à 075	—	—
Houtzagerijen	11	h., e. en s.	7	44	31	166	—	14	862	—	2,— à 3,—	1,25 à 1,50	1,50 à 3,—	1,— à 1,25	—	1,—	0,75 à 1,—	—
Waschinrichtingen	5	h.	6	—	—	—	3	10	—	—	2,—	—	—	—	—	1,25	—	—
Blikslagerijen	8	h.	2	—	7	—	—	2	—	—	2,—	1,25	—	—	—	0,50	—	—
Installatie voor het drogen en persen van kapok	2	s. en m.	—	2	—	—	—	—	24	—	—	1,—	—	—	—	—	0,80	—
Kolenstation	2	h. en e.	2	8	7	44	—	—	569	18	1,86 à 2,75	1,10 à 2,20	1,54 à 6,54	0,80 à 6,—	—	—	0,64 à 0,80	0,57⁵
Reparatieinrichting „Zeehaven en kolenstation"	1	e.	—	—	139	176	—	—	28	—	—	—	1,98 à 5,50	4,47	—	—	0,64 0,80	—
Bali en Lombok.																		
Rijstpellerijen	15	s. en m.	15	12	6	19	—	—	231	67	1,— à 2,—	1,— à 4,—	1,75 à 2,—	1,— à 1,50	—	—	0,60 à 0,80	0,30 à 0,40
IJsfabrieken	2	s.	—	1	—	1	—	—	6	—	—	1,33⁵	—	1,—	—	—	0,50 à 0,75	—
Oliefabrieken	3	m.	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	0,60 à 0,75	—
Beendermeelfabrieken	2	m.	1	—	—	2	—	—	40	—	2,—	—	—	1,—	—	—	0,50 à 0,60	0 ,40
Fietsenreparatieatelier	1	h.	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden.																		
Steenbakkerijen	4	h.	3	—	14	—	—	30	—	—	1,25	—	0,80 à 1,—	—	—	0,60 à 0,70	—	—
Kalkbranderijen	3	h.	2	—	4	—	—	33	—	—	1,25	—	0,80	—	—	0,70 à 1,25	—	—
IJsfabrieken	2	m.	2	—	2	—	—	4	—	—	1,50 à 2,—	—	0,85 à 1,10	—	—	0,70 0,90	—	—
Benkoelen.																		
Broodbakkerijen	4	h.	—	—	4	4	—	—	—	—	0,85	—	—	0,70 à 0,75	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	3	h.	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,75 à 1,—	—	—	—	—
IJsfabrieken	1	m.	1	—	—	3	—	—	1	—	2,50	—	—	0,75	—	—	0,50	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1]).	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Zeepziederijen	2	h.	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	f 1,—	f 1,—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	2	h.	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	3	h.	1	—	1	5	—	4	15	9	f 1,75	—	3,50	—	—	f 1,50	f 0,80 à 0,90	0,50 à 0,70
Billiton.																		
Kalkbranderijen	1	h.	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	0,50	—	—
Steenbakkerijen	1	h.	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	0,50	—	—
Broodbakkerijen	1	h.	—	—	4	—	—	—	4	—	—	—	0,85	—	—	—	0,42	—
IJsfabriek	1	s.	—	—	2	4	—	4	2	—	—	—	1,66	1,33	—	0,75	0,42	—
Goud- en zilversmederijen	1	h.	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	0,80	—	—
Houtzagerijen	1	s.	—	—	2	—	—	—	7	—	—	—	2,50	—	—	—	0,80	—
Limonadefabriek	1	m.	—	—	1	—	—	5	—	—	2,—	—	—	—	—	—	1,—	—
Celebes en onderhoorigheden.																		
Pannen- en steenbakkerijen	2	h.	—	3	—	23	—	—	55	—	—	f 0,85	—	0,95	—	—	0,50 à 1,—	—
IJs- en limonadefabrieken	2	s.	2	1	3	9	—	—	20	—	8,—	0,85	3,— à 5,—	0,95	—	—	0,75 à 1,50	—
Rijstpellerijen	1	s.	1	1	1	1	—	—	3	—	1,50	0,85 à 1,—	5,—	3,—	—	—	3,—	—
Djambi en onderhoorigheden.																		
Houtzagerijen	3	h. en s.	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	1,10 à 1,25	—
IJsfabrieken	1	s.	—	—	2	2	—	—	6	—	—	2,25	2,25	—	—	—	1,10 à 1,25	—
Limonadefabrieken	3	h.	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	1,25	1,25	—
Steen- en pannenbakkerijen	4	h.	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—
Lampongsche districten.																		
Textielfabrieken	1	s.	—	4	—	67	—	—	33	—	—	1,25	—	1,—	—	—	0,60	—
IJsfabriek	1	s.	—	1	—	13	—	—	—	—	—	2,—	—	0,90	—	—	—	—
Limonadefabriek	1	h.	—	2	—	3	—	—	—	—	—	1,30	—	0,70	—	—	—	—
Zeepfabriek	1	h.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—
Kistenfabriek (Triplex)	1	s.	—	5	1	16	—	—	153	—	—	1,50	1,25	1,25	—	—	0,60	—
Menado.																		
IJsfabrieken	4	h. en s.	—	—	—	2	—	1	3	—	—	—	—	2,—	—	1,—	1,—	—
Limonadefabrieken	2	h.	—	—	1	—	—	2	3	—	—	—	1,20	—	—	0,80	0,80	—
Broodbakkerijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	10	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen	3	h. en m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, tegel- en steenbakkerijen	7	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Reparatieatelier	8	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen	5	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Schoenmakerijen	11	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	5	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	2	m.	—	—	1	—	—	—	5	—	—	—	f 3,50	—	—	—	f 1,—	—
Rijstpellerijen	2	m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang.																		
Rijstpellerijen	5	m.	1	2	—	15	—	—	15	—	f 2,25	f 1,50	—	f 1,—	—	—	0,80	—
Kalkbranderijen	14	h.	—	10	—	30	—	—	20	—	—	0,75 à 1,—	—	1,— à 1,50	—	—	1,—	—
Pannen- en steenbakkerijen	58	h.	27	31	80	70	—	96	75	—	1,80	0,80	2,— à 2,25	0,80 à 1,70	—	f 1.25 à 2,—	0,80	—
IJsfabrieken	7	h. en m.	4	14	7	17	—	10	6	—	5,—	2,—	2,25	2,25	—	—	1,10 à 1,25	—
Limonadefabrieken	2	h. en s.	2	—	2	5	—	4	7	—	1,50	—	1,—	0,90	—	0,90 à 1,25	1,10 à 1,25	—
Broodbakkerijen	3	h.	—	—	4	2	—	5	3	—	—	—	1,— à 1,50	1,—	—	1,—	0.90	—
Automobiel- en fietsenreparatieateliers	12	h. en m.	—	2	11	8	—	15	2	—	—	1,—	1,25 à 2,—	1,25 à 1,50	—	0,65 à 1,—	0,50 à 1,—	—
Machinefabrieken	2	s. en m.	7	13	40	10	—	50	10	—	6,50	4,—	4,50	3,—	—	1,50	1,25	—
Drukkerijen	4	h. en s.	—	—	5	10	—	10	33	—	—	—	1,— à 2.—	1,—	—	0,50 à 1,15	0,50 à 1.—	—
Houtzagerijen	42	h.	14	48	28	85	—	29	85	—	1,35 à 3,—	2,80 à 3,—	1,— à 2,—	1,75	—	1,10 à 1,15	0,50 à 0.90	—
Boorterreinen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smeeroliefabrieken	1	m.	1	9	—	20	—	—	20	—	2.66	1,54	1,80	1.25	—	—	0.99	—
Reparatiewerkplaatsen	2	h. en m.	17	16	40	200	—	40	200	—	3,85 à 5,54	3,41	2,60	2,23	—	1,73	1,—	—
Electrische installatieateliers	1	m.	3	10	8	23	—	6	7	—	5,—	2,52	3,34	2,52	—	1,73	0,99 à 1,40	—
Blikkenfabriek	1	m.	—	22	3	70	—	3	80	—	—	1,61	4,31	1,40	—	1,50	0,99	—
Meubelmakerijen	7	h.	25	—	42	—	—	42	—	—	0,80 à 1,25	—	1,— à 2,—	—	—	0,80	—	—
Riouw en onderhoorigheden.																		
Tinwinning	1	s., w., p., e. en m.	7	8	49	200	—	526	277	24	2,—	1,—	1,90	0,85	—	0,67	0,60	f 0,50
Sagofabrieken	2	h.	3	—	15	—	—	11	—	—	1,85	—	1,50	—	—	1,—	—	—
Broodbakkerijen	1	h.	1	—	1	—	—	1	—	—	1,50	—	1,—	—	—	—	0,40 à 1,25	—
Kleermakerijen	10	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	13	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra.																		
Cementpannenbakkerijen	1	h.	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	4	h.	—	—	—	—	—	15	—	—	1,50 à 1,80	—	—	—	—	0,80 à 1,45	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	9	h.	6	—	85	—	—	63	—	—	1,80	—	0,70 à 1,60	—	—	0,50 à 1,—	—	—
Broodbakkerijen	6	h.	2	—	2	—	—	9	—	—	2,—	—	0,75	—	—	1,—	—	—
IJs-, mineraalwater- en limonadefabriek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Vlechtindustrie	1	h.	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	f 1,—	—	—	—	—	—
Automobiel- en rijwielreparatie-ateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	31	h.	7	—	82	—	—	45	—	—	f 2,50	—	3,50	—	—	—	f 0,40 à 0,80	—
Smederijen	56	h.	2	—	62	—	—	45	—	—	1,25	—	2,50	—	—	1,—	—	—
Meubelmakerijen	6	h.	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	1,75	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	23	h. en s.	10	—	39	2	—	331	40	—	1,50 à 1,80	—	1,— à 2,50	f 2,17	—	f 0.80 à 1,45	0,51	—
Schoen- en zadelmakerijen	15	h.	4	—	47	—	—	10	—	—	2,50	—	2,50	—	—	1,—	—	—
Kleermakerijen	21	h.	9	—	69	—	—	3	—	—	1,80	—	1,25 à 2,45	—	—	0.60	—	—
Houtskoolbranderijen	14	h.	14	—	—	2	—	79	—	—	1,25	—	—	1,— à 1,20	—	1.20	—	—
Petroleumraffinaderijen	14	s. en m.	2	127	134	408	—	56	1677	109	1,60	f 1,50	2,70	2,20	—	1,—	0,90	f 0,78
Boorterreinen	1	s.	—	4	4	7	—	—	29	—	—	0,80 à 1,10	2.85	2.50	—	—	0.51 à 0,67	—
Electrische centrale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Scheepswerf	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Waterpompstation	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sumatra's Westkust.																		
Portland cementfabriek	1	h. en e.	—	26	14	54	—	—	387	—	—	1.25	2,50	2,—	—	—	0,60	—
Tegel-, pannen- en steenbakkerijen	38	h. en m.	—	4	—	38	—	—	248	—	—	0,85 à 1,—	0,60	0.50 à 0,75	—	—	0,40 à 1,—	—
Kalkbranderijen	23	h.	—	—	—	—	—	—	140	—	—	—	—	—	—	—	0.35 à 0,60	—
Zeepziederijen	17	h.	4	—	17	4	—	14	17	—	1.—	—	0.75 à 1,—	0,45	—	f 0,80 à 1.—	0.35 à 1,—	—
Limonade- en mineraalwaterfabrieken	5	h. en m.	—	2	4	13	—	—	14	—	—	1,— à 1,65	0.50 à 1,—	0,40 à 0,88	—	0,70	0,40 à 0,50	—
IJsfabriek	1	h. en m.	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	0.50	—	—	—	—
Olieslagerijen	41	h.	34	—	12	32	—	—	210	—	0,75 à 1,20	—	0,75 à 1.—	0,60 à 0,75	—	—	0,50 à 1,20	—
Broodbakkerijen	16	h.	1	—	8	12	—	11	27	—	0.75 à 1,—	—	0.60 à 1,50	0.50 à 1,—	—	0,50 à 1,—	0.40 à 1,—	—
Gambirkokerijen	1	h.	—	—	7	4	—	—	2	—	—	—	0.80	0,60	—	—	0.50	—
IJzersmederijen	58	h.	1	2	—	107	—	—	50	—	1.—	1.—	—	0,50 à 1.—	—	—	0,40 à 0,70	—
Rijtuigfabrieken	6	h.	—	—	—	5	—	—	11	—	—	—	—	0,60	—	—	0.50	—
Automobiel- en fietsenreparatieateliers	55	h.	—	1	15	45	—	—	10	—	—	1,— à 1,50	1,— à 4,—	0.55 à 0,90	—	—	0,40 à 0,50	—
Meubelmakerijen	17	h.	—	2	83	19	—	49	38	—	—	—	0.80 à 1,50	0,40 à 1.—	—	0,40 à 1,—	0,25 à 0,70	—
Rotanmeubelmakerijen	3	h.	—	—	3	—	—	17	—	—	—	—	3,—	—	—	0,40	—	—
Houtzagerijen	110	h.	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—
Leerlooierijen	2	h.	—	—	7	4	—	—	2	—	—	—	0,80	0,60	—	—	0,50	—
Schoenmakerijen	23	h.	—	2	83	19	—	49	38	—	—	—	0.80 à 1,50	0,40 à 1,—	—	0,40 à 1.—	0,25 à 0,70	—
Zadel- en tuigmakerijen	6	h.	—	—	—	7	—	—	8	—	—	—	—	0,50 à 1,—	—	—	0,35 à 0,75	—
Goud- en zilversmederijen	78	h.	—	1	2	89	—	—	10	—	—	1,—	1,—	0,60 à 1,—	—	—	0,40 à 0,55	—
Blikslagerijen	6	h.	—	—	—	8	—	—	2	—	—	—	—	1,—	—	—	1,—	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht 1).	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Koperslagerijen	1	h.	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50	—	—	—	—
Kleermakerijen	29	h.	—	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	0.50	—	—	—	—
Drukkerijen	7	h. en m.	—	—	27	141	—	—	—	—	—	—	f 0,75	0.50	—	—	—	—
Tapanoeli.																		
Kalkbranderijen	1	h.	—	—	—	10	—	—	—	7	—	—	—	0,75	—	—	—	f 0.50
Cementpannenfabriek	1	h.	—	1	—	1	—	7	3	—	—	—	—	1,50	—	—	f 0,75	—
Broodbakkerijen	1	h.	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	1.—	0,75	—	—	—	—
IJsfabriek	2	w. en m.	—	2	—	—	—	1	8	—	—	f 1.— à 1.50	—	—	—	f 0.67[5]	0,58 à 0,92	—
Limonadefabriek	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen	2	h.	—	—	—	2	—	—	11	—	—	—	—	1.—	—	—	0.70	—
Automobiel- en fietsenreparatie-ateliers	1	h.	—	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	2,25	—	—	1,10	—
Meubelmakerijen	2	h.	—	4	—	21	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen	1	h.	—	1	—	2	—	—	1	—	—	1.—	—	0,75	—	—	0,40	—
Goudsmederijen	1	h.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2.50	—	—	—	—
Blikslagerijen	1	h.	—	4	—	4	—	—	4	—	—	0.75	0.75	—	—	—	0,50	—
Drukkerijen	1	m.	—	2	—	9	—	—	—	—	—	1,—	—	0,70	—	—	—	—
Ternate.																		
Copalsorteerderijen	3	h.	—	4	—	69	—	—	—	—	—	0.80 à 3,—	—	0,50 à 0,75	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden.																		
Prepareeren van huiden	4	h.	—	—	—	8	—	1	6	—	—	—	—	0,40 à 0,75	—	0.75	0,25 à 0,50	—
IJs-, mineraalwater- en limonadefabrieken	2	h. en s.	2	8	10	10	—	—	—	—	f 1,50	1.—	1,50	0,45 à 0,50	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo.																		
Rijstpellerijen	1	m.	4	2	—	6	—	—	6	—	2,—	1.50	—	1,50	—	—	0,50	—
IJsfabriek	1	s.	—	—	—	9	—	—	9	—	—	—	—	1,60	—	—	1.—	—
Houtzagerijen	4	s.	—	6	2	11	—	—	85	—	—	2,— à 3.—	5.—	1,50 à 2,—	—	—	1,10	—
Oliefabrieken	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gambirkokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tanninefabriek	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

2°. DRUKKERIJEN.

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden. Euro-peanen.	Inlan-ders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
	Banjoemas.					
1	Poerwakerta.	Khing Tjoan Kongsi	handpers.	—	9	5
2	Id.	J. D. de Boer	stoompers.	—	45	—
3	Singamerta.	De Goede Hoop & Co., Commissiehuis (Liem Bie Hien alias Djint Sant).	1 pers.	—	1	—
	Batavia.					
4	Batavia.	Maatschappij tot exploitatie van de „Java Bode"	gewone drukpersen voor couranten.	—	13	33
5	Id.	Firma Gwee Boen Kongsi (Yap Jo Djiong) .	2 persen.	—	3	2
6	Id.	Liauw Tjin Koei & Co.	1 snelpers en 3 trappersen.	—	3	3
7	Id.	Uitgeversmaatschappij „Evolutie".	2 groote-, 4 trappersen en 1 linieermachine.	—	62	1
8	Id.	Handelmaatschappij en drukkerij Sin Po . .	5 snel- en 3 trappersen.	—	26	74
9	Id.	Oeij Tjaij Hin (heeft het bedrijf gestaakt). .	—	—	—	—
10	Id.	Handelmaatschappij Albrecht & Co.	1 rotatiepers en 3 snelpersen.	—	22	49
11	Id.	Kolff & Co.	3 snel- en 6 degelpersen, 1 linieer-, 1 snij- en 1 perforeermachine.	2	30	19
12	Id.	Drukkerijen Ruijgrok & Co.	7 snelpersen.	—	106	10
13	Id.	Loa Moek En	4 trappersen en 1 snelpers.	—	19	5
14	Id.	Tjiong Koen Lan.	handpers.	—	—	1
15	Weltevreden.	F. B. Smits.	8 persen.	5	87	2
16	Id.	Boekhandel Visser & Co.	6 groote en 5 kleine persen.	—	120	5
17	Id.	Handelmaatschappij Albrecht & Co. . . .	drukpersen.	23	235	6
18	Id.	Indonesische drukkerij en translaat-bureau .	5 snel- en 5 trappersen.	7	160	2
19	Id.	Javasche Boekhandel en drukkerij.	5 trappersen, 5 stoombew.	6	180	—
20	Id.	't Kasteel van Amstel	4 persen.	2	18	—
21	Id.	Electrische drukkerij „Favoriet"	8 persen.	1	20	7
22	Id.	Kolff & Co.	†	†	†	†
23	Id.	Uitgeversmaatschappij „Papyrus".	11 persen.	3	118	19
24	Id.	E. J. M. Eggelaar.	1 groote snelpers, 3 klappersen.	—	15	—
25	Id.	Ong Keng Ho „Toko Baroe".	1 trappers.	—	2	—
26	Id.	Said Jalija bin Oesman.	2 persen.	—	6	—
27	Id.	M. Tsuhuda.	1 rotatiepers.	11	7	—
28	Buitenzorg.	Archipel drukkerij.	—	2	100	—
29	Id.	The Teng Hoeij	1 handpers en 1 machine.	—	12	4
30	Id.	Hamin.	1 handpers.	—	10	—
31	Soebang.	Pamanoekan- en Tjiasem-landen	6 persen.	—	6	—
	Cheribon.					
32	Cheribon.	Cheribonsche Courant	1 pers.	1	20	—
33	Id.	Dagblad „Fadjar".	2 persen.	1	23	1
34	Id.	Drukkerij „Sindoro".	2 persen.	1	16	5
35	Id.	Drukkerij J. D. de Boer	8 persen.	2	90	—
36	Id.	Drukkerij Boerham	6 persen.	—	24	—
	Djokjakarta.					
37	Djokjakarta.	Uitgeversmaatschappij voorheen H. Buning, (Directeuren J. C. Leijds, Joh. M. Gienzenberg).	15 persen.	18	120	2
38	Id.	Drukkers- en Uitgeversmaatschappij Mardi Moeljo	9 persen.	1	80	—
39	Id.	Drukkerij Midden-Java (Directeur R. G. v. d. Berg).	6 persen.	7	43	2
	Kediri.					
40	Kediri.	Drukkerij Boedikaljo.	handpersen.	—	8	4
41	Id.	Drukkerij Imperial	„	—	—	2
42	Id.	Drukkerij The King Poen.	„	—	—	1
43	Id.	Kedirische snelpersdrukkerij.	„	—	4	8
44	Blitar.	Lim Liang Djwan	„	—	14	15
45	Id.	Oei Ting Liang	„	—	5	3
46	Id.	Tan Ping Djian	„	—	12	3
	Kedoe.					
47	Magelang.	Stoomdrukkerij boekhandel en binderij H. v. Moresch.	—	—	156	1
48	Id.	Nieuwe Magelangsche drukkerij „Theng Tjoen Gwan".	—	—	33	5
49	Temanggoeng.	Drukkerij „De Vereeniging" A. H. Kroes . .	—	—	57	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Euro-peanen.	Inlan-ders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
50	Gombong.	Ch. Rapaport	1 trap- en 1 handpers.	—	6	—
51	Keboemen.	Tjian Bian Tjoan.	1 trappers.	—	4	1
	Madioen.					
52	Madioen.	Centrale Drukkerij	5 persen.	2	24	—
53	Id.	Sindoro	4 persen.	—	9	3
	Pasoeroean.					
54	Pasoeroean.	Wed. G. H. Kalshoven	1 draai- en 1 trappers.	1	7	—
55	Id.	Kwee Tiauw Liang	1 trappers.	—	7	1
56	Bangil.	Hadji Doelgani.	4 persen niet in werking (defect)	—	2	—
57	Id.	Hadji Mohamad Badjoeri	1 pers niet in werking (defect)	—	—	—
58	Magelang.	Tan Ting Tjhiang	10 persen.	—	16	1
59	Id.	Stoom- en snelpersdrukkerij Kwee Khaij Khee.	10 persen.	—	48	6
60	Id.	Jahn's Drukkerij	8 persen.	7	60	8
61	Probolinggo.	J. Schuitemaker	2 snelpersen en 1 handpers.	—	20	—
62	Id.	Kho Tjin See	1 handpers.	—	3	—
63	Id.	Sian Koen In	3 handpersen.	—	5	1
	Pekalongan.					
64	Pekalongan.	Agoes	gewone persen.	—	10	—
65	Id.	Drukkerij „de Sindoro".	snel- en trappersen.	1	—	35
	Preanger-Regentschappen.					
66	Bandoeng.	Tjioe Soen Hoat	2 hand- en 2 voetpersen.	—	5	4
67	Id.	Maks en van der Vlits.	4 kleine en 4 groote persen.	—	29	—
68	Id.	Kaoem Moeda (is ondergebracht bij de firma Vorkink)	—	—	—	—
69	Id.	„De Vlijt" (opgeheven).	—	—	—	—
70	Id.	Oey Peng Hoan „Union"	2 handpersen.	1	1	—
71	Id.	Nix	9 snel- en 8 klappersen.	153	—	—
72	Id.	Boekhandel Visser & Co.	8 snelpersen.	90	6	—
73	Id.	Vorkink	16 snelpersen.	398	13	—
74	Id.	Ouw Tjie Toe „Andora"	5 trap- en 2 handpersen.	—	15	7
75	Id.	Jo Kim Peng	1 voetpers en 2 handpersen.	—	2	1
76	Id.	Jap Soeij Liang	2 hand- en 2 voetpersen.	—	3	2
77	Id.	Sama Tengah	1 voet- en 1 handpers.	—	11	—
78	Id.	J. A. Hamid.	1 handpers.	—	2	—
79	Id.	Oeij Ek Kay.	2 handpersen.	—	—	1
80	Tjiandjoer.	Lim Kiang Liang.	hand- en voetpers.	—	5	—
81	Soekaboemi.	Soekaboemische snelpersdrukkerij L. Zecha	9 persen.	4	62	16
82	Id.	Drukkerij Insulinde (Khoe Sin Tjoan)	3 persen.	—	15	2
83	Id.	Tan Soeij Beng	2 persen.	—	5	1
84	Garoet.	J. van Keulen	hand- en trappers.	—	4	—
85	Id.	Hadji Sajoeti	3 trappersen.	—	12	—
86	Tasikmalaja.	Khouw Beng Hoat	4 trappersen.	—	12	1
87	Id.	Hadji Bakri.	2 trappersen.	—	12	—
	Semarang.					
88	Semarang.	G. C. T. van Dorp & Co.	—	—	387	5
89	Id.	Het dagblad „De Locomotief"	—	—	69	9
90	Id.	Semarang Drukkerij en Boekhandel H. A. Benjamins	—	—	84	—
91	Id.	Boekhandel en Drukkerij A. Bisschop	—	—	91	—
92	Id.	Het dagblad P. J. Kroes	—	—	17	—
93	Id.	Sinar—Hindia	—	—	26	—
94	Id.	Handelsdrukkerij en Uitgever van het dagblad „Warna Warta"	—	—	49	5
95	Id.	Djawa Tengah.	—	—	64	32
96	Id.	Boekhandel en Drukkerij Masman & Stroink	—	—	75	—
97	Koedoes.	Ong Djing Tjong	6 persen en 2 snijmachines.	—	7	4
98	Id.	Liem Djing Swie	4 persen en 2 snijmachines.	—	2	1
99	Id.	Oei Diam Pie	7 persen en 3 snijmachines.	—	10	2
100	Id.	Tio Sam Hien Kongsie	1 pers en 1 snijmachine.	—	2	1
101	Id.	Oeij Diam Po	4 persen en 1 snijmachine.	—	7	—
102	Id.	Ong Tong San.	4 persen en 1 snijmachine.	—	6	—
103	Id.	Ong Djing Wan	1 pers en 1 snijmachine.	—	1	—
104	Id.	Ong Tiong Sioe	7 persen en 1 snijmachine.	—	2	5
105	Id.	Oen Swie Lan Nio	2 persen en 1 snijmachine.	—	2	—
106	Id.	Handelsdrukkerij „Sidodi"	16 persen.	—	10	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
	Soerabaja.					
107	Soerabaja.	Boekhandel en Drukkerij, G. C. T. van Dorp	17 persen.	8	300	—
108	Id.	Boek- en Handelsdrukkerij Excelsior . . .	9 persen.	—	20	2
109	Id.	Drukkerij Plantijn	13 persen.	2	111	—
110	Id.	Boek-, papier- en kantoorhandel E. Fuhri & Co.	16 snel- en 8 degelpersen.	12	160	2
111	Id.	Gimberg & Co.	—	—	—	—
112	Id.	Boekhandel en Drukkerij voorheen H. van Ingen	3 steendruk snelpersen, 2 hand- en 14 boekdrukpersen.	5	182	—
113	Id.	Chineesche handelsdrukkerij (Soe Pien Djiet Poo Sia)	—	—	—	—
114	Id.	J. M. Chs. Nijland's-Boekhandel, drukkerij en kantoorboeken	—	—	—	—
115	Id.	Nieuwe Soerabaja Courant (Java Suiker Werkgevers Bond)	3 Augsburg- en 2 Julienne-persen.	10	167	—
116	Id.	Tan Siang Nio, voorheen Handelsdrukkerij en Boekbinderij Thay Siang In Kiok	12 trap- en 3 snelpersen.	—	26	20
117	Id.	Oey Khong Hwa	3 voetpersen.	—	10	6
118	Id.	Pewarta Soerabaja	—	—	—	—
119	Id.	Boek-, Kunst- en Handelsdrukkerij „Polychroom" (Th. J. B. Zeeman)	12 persen.	14	79	1
120	Id.	Handelmaatschappij „Setya Oesaha". . . .	6 persen.	—	35	—
121	Id.	Thieme's Nieuw advertentieblad (Drukkerij Soerabajasch Nieuwsblad)	2 persen.	—	42	—
122	Id.	Soerabajasch Handelsblad en Drukkerijen. .	8 persen.	—	207	—
123	Id.	Thian Tik Drukkerij (Tjoa Kheng Im) . . .	6 trappersen en 1 snelpers.	—	17	2
124	Id.	Drukkerij en Boekhandel „de Toekomst" (Said Moestaffa bin Hasan Aldjoefri)	4 persen.	—	34	2
125	Id.	Drukkerij „Sam Poo" (Oei Ping Bie) . . .	4 trap- en 2 handpersen.	—	15	2
126	Id.	Drukkerij Hiap Tik Ik Kwan	1 snelpers, 5 trappersen en 1 drukpers.	—	18	1
127	Id.	Indische Courant.	—	—	—	—
128	Id.	Boek- en Handelsdrukkerij „See Kaij In Boe Kongsie"	4 trappersen.	—	10	5
129	Id.	Boekhandel en drukkerij Nam Yong Wong Sioe Tjho.	6 persen.	—	1	18
	Soerakarta.					
130	Soerakarta.	Th. R. Landouw, firma Vogel van der Heide & Co.	snel- en trappersen.	—	60	1
131	Id.	Maatschappij Albert Rusche & Co.	4 snel- en 7 trappersen.	—	26	2
132	Id.	Sie Dhian Ho	11 persen.	—	23	18
133	Id.	Voorheen Siang Hak Ing Kwan	2 snelpersen.	—	9	2
134	Id.	Kiong Tjwan Tan	1 snel- en 4 trappersen.	—	9	2
135	Id.	Khoe Jan Sin	1 pers.	—	2	2
136	Id.	Liem Ing Tjoen	1 pers.	—	3	2
137	Id.	Tan Kiong Biau	1 snel en 1 trappers.	—	4	2
138	Id.	Javasche Drukkerij	2 snel- en 2 trappersen.	—	43	—
139	Id.	Hadji Mohamad Saleh	7 persen.	—	7	—
	Atjeh en onderhoorigheden.					
140	Koeta Radja.	De Deli-Courant (Atjeh-drukkerij)	3 snel- en 1 degelpers.	2	31	3
141	Sabang.	Firma A. Köhler & Co.	3 degeltrappersen en 1 Augsburgsche snelpers.	1	12	—
	Ambon.					
142	Ambon.	Firma Ong Kie Hong	2 persen.	—	10	—
	Benkoelen.					
143	Benkoelen.	Tjan Tjong Kiat	1 trappers.	—	2	—
	Celebes en onderhoorigheden.					
144	Makasser.	Oei Hong Bie	2 persen.	—	11	1
145	Id.	Gan Kheng Jong	3 persen.	—	10	4
146	Id.	Oei Tse Ting	3 persen.	—	4	8
147	Id.	Drukkerij „Mercurius"	2 persen.	—	11	—
148	Id.	Handelsdrukkerij en Kantoorhandel „Celebes"	6 persen.	1	56	—
	Menado.					
149	Menado.	Gebroeders Que	9 persen.	—	9	—
150	Id.	Lim Oei Tiong.	15 persen.	—	14	1
151	Gorontalo.	Yo Un Ann.	3 persen.	—	3	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden. Euro-peanen.	Inlan-ders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
	Palembang.					
152	Palembang.	Industrieele Maatschappij Palembang . . .	1 snel- en 1 handpers.	—	37	7
153	Id.	Said Hamid bin Hoesin Alhabsie	1 handpers.	—	1	5
154	Id.	Mesagoes Rozali (Tjinta Oesaha)	1 handpers.	—	3	—
155	Id.	Said Alimasawa	1 handpers.	—	2	3
	Oostkust van Sumatra.					
156	Bindjai.	L. F. van Hoven	kleine handpers.	—	1	—
	Sumatra's Westkust.					
157	Padang.	Drukkerij „Insulinde"	2 trappersen en 1 snelpers.	2	14	2
158	Id.	Orang Alam Minangkabau	1 snelpers en 2 trappersen.	—	20	—
159	Id.	Winkelmaatschappij voorheen P. Baumer & Co.	2 snel- en 2 voetpersen.	3	32	4
160	Id.	Snelpersdrukkerij Broeders Sumatra. . . .	1 snel- en 1 trappers.	—	8	—
161	Id.	Tan Giok Lin	1 snel- en 1 trappers.	—	11	—
162	Id.	Tiong Hoa In Sioe Kiok	1 snelpers.	—	4	—
163	Id.	De Volharding	2 snel- en 2 voetpersen.	1	35	14
164	Id.	Padangsche Snelpersdrukkerij	1 snelpers en 3 trappersen.	1	17	7
165	Fort de Kock.	Kalidjo & Co.	1 snel-, 1 hand-, en 1 trappers.	—	5	—
166	Id.	Drukkerij Merapi	1 snelpers en 2 trappersen.	—	8	—
167	Id.	Drukkerij Gebrs. Lie	2 trappersen.	—	4	—
	Tapanoeli.					
168	Padang Sidimpoean.	Partapa Tapanoeli	1 handpers en 2 trappersen.	—	12	—
169	Taroentoeng.	Philemon bin H. Siregar	1 pers.	—	10	—
170	Sibolga.	Handelmaatschappij Boekhandel en Drukkerij „Kemadjoean Bangsa"	1 snelpers en 2 trappersen.	—	10	—
171	Lagoeboti.	Rijnsch Zendinggenootschap te Barmen . .	1 snelpers.	1	13	—
	Zuider- en Oosterafd. van Borneo.					
172	Bandjermasin.	Rob. Hennemann & Co.	1 pers.	1	10	—
173	Id.	Lim Hwat Seng	1 pers.	—	3	5
174	Samarinda.	Lie Tek Liang.	1 pers.	—	3	—
175	Id.	„Whitestar", Printing Office Sie Tay Eng . .	1 pers.	—	2	3
	Westerafdeeling van Borneo.					
176	Singkawang.	Raden Moenziri Aria Di Ninggrat.	kleine handpers.	—	1	—
177	Pontianak.	Chineesche Kongsi	1 handpers.	—	—	—

II. Statistiek betreffende het in elk gewest op ult. 1920 en 1921 aanwezig aantal pasars.

GEWESTEN.	Aantal pasars. 1920.	1921.	GEWESTEN.	Aantal pasars. 1920.	1921.
Java en Madoera.			**Buitengewesten.**		
Bantam	118	119	Sumatra's Westkust	299	297
Batavia	†	†	Tapanoeli	†	167
Preanger-Regentschappen	†	406	Benkoelen	†	56
Cheribon	†	80	Lampongsche districten	9	9
Pekalongan	†	147	Palembang	†	74
Semarang	†	292	Djambi	42	32
Rembang.	†	177	Oostkust van Sumatra.	†	†
Soerabaja	215	215	Atjeh en onderhoorigheden	173	235
Pasoeroean	†	186	Riouw en onderhoorigheden.	27	27
Besoeki	†	91	Banka.	10	10
Banjoemas	†	225	Billiton	4	6
Kedoe	291	303	Westerafdeeling van Borneo.	69	7
Soerakarta	†	†	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. .	†	157
Djokjakarta	†	169	Menado	†	132
Madioen	†	189	Celebes en onderhoorigheden	†	†
Kediri	195	198	Amboina.	†	†
Madoera	†	237	Ternate	11	11
			Timor en onderhoorigheden.	†	95
			Bali en Lombok	191	192

Bijlage HH.

(Zie hoofdstuk P, afd. II, van het verslag.)

OVERZICHT

van de uitkomsten der spoor- en tramwegexploitatie in Nederlandsch-Indië over 1921.

Statistieke gegevens betreffende de spoorwegen in Nederlandsch-Indië.	STAATSSPO	
	Lijnen op Java (normaal-spoor).	Lijn ter Sumatra's Westkust.
Spoorwijdte (in Meters)	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.		
Lengte in exploitatie einde 1921 (in K.M.)	2.637	265
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	2.585	256
Aanlegkapitaal einde 1921	f 331 252 902,65^5	f 30 921 198,58^5
„ per K.M.	„ 125 579,41	„ 116 683,77
Bruto-ontvangst	„ 71 210 601,82^5	„ 5 587 085,43
Exploitatie-kosten (met inbegrip van de vernieuwingen)	„ 59 390 911,28	„ 4 230 992,73
Netto-ontvangst in totaal	„ 11 819 690,54^5	„ 1 356 092,70
„ „ „ pct. van de bruto-ontvangst	16.60	24.27
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	3.57	4.38
B. Gebouwen en materieel.		
Aantal stations en halten (zonder aanleg- en stopplaatsen)	406	40
„ locomotieven	584	88
„ rijtuigen en bagagewagens	1.797	120
„ wagens (buiten de bagagewagens)	13.604	966
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.		
Aantal trein-kilometers	16.809.839	1.565.231
„ locomotief-kilometers	22.200.848	2.450.033
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	626.581.284	52.857.942
Steenkolenverbruik (in tonnen)	346.376	63.131
Brandstofverbruik (in K.G.) per locomotief-kilometer	15.600	25.768
D. Omvang van het vervoer.		
Aantal reizigers 1ste klasse	685.041	106.167
„ „ 2de „	2.784.898	344.038
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	19.648.652	†
„ „ 3de „ (inlanders)	45.092.544	5.345.668
„ „ 3de „ (retour)	†	†
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	340.109	†
Totaal aantal reizigers	68.551.244	5.795.873
Aantal reiziger-kilometers	1.861.845.956	97.914.491
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (zonder de dienstvrachtgoederen)	6.833.525	830.717
„ ton-kilometers (zonder de dienstvrachtgoederen)	652.372.428	90.760.495
E. Opbrengst van het vervoer.		
Opbrengst reizigers 1ste klasse	f 1 807 366,—	f 99 072,02
„ „ 2de „	„ 4 046 018,—	„ 86 977,03
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	„ 9 534 324,06	†
„ „ 3de „ (inlanders)	„ 14 445 008,26	„ 1 201 907,17
„ „ 3de „ (retour)	†	†
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	„ 19 646,—	†
„ in totaal voor reizigers	„ 29 852 362,32	„ 1 387 956,22
„ bagage	„ 680 552,44	„ 12 138,17
„ bestelgoed	„ 2 737 504,83^5	„ 33 496,73
„ ijl- en vrachtgoed	„ 30 727 314,85	„ 3 106 502,79
Alle andere ontvangsten	„ 7 212 867,38	„ 1 046 991,52
Gezamenlijke bruto-ontvangsten { in totaal (als boven)	„ 71 210 601,82^5	„ 5 587 085,43
Gezamenlijke bruto-ontvangsten { per dag-kilometer	„ 75,47	„ 59,79

1) Brandhout.

PARTICULIERE SPOORWEGEN.

TRAMWEGEN.			PARTICULIERE SPOORWEGEN.	
Lijn op Java (smal-spoor).	Atjeh-lijn.	Zuid-Sumatra staatstramwegen.	Lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.	Lijn der Deli-Spoorwegmaatschappij (Oostkust van Sumatra).
0.600	0.750	1.067	1.435	1.067
120	511	267	210	271
120	511	265	210	271
f 2 141 173,33^5	f 22 588 297,08	f 21 918 259,50	f 29 543 684,64	†
„ 17 843,11	„ 44 204,10	„ 82 090,86	„ 140 684,21	†
„ 668 565,38	„ 1 786 298,78	„ 2 130 467,04^5	„ 11 349 346,94^5	f 7 500 018,26^5
„ 555 395,90	„ 2 094 585,52	„ 1 507 280,66	„ 7 116 642,95^5	„ 3 810 664,68
„ 113 169,48	„ — 308 286,74	„ 623 186,38^5	„ 4 232 703,99	„ 3 689 353,58^5
17.—	— 17.26	29.25	37,29	49,19
5.29	— 1.36	2.85	14,33	†
9	30	33	35	50
21	60	26	57	56
80	149	41	169	210
169	1.058	505	1.635	1.627
391.194	1.801.274	853.059	1.414.437	1.226.235
409.047	2.033.322	1.285.666	2.052.929	1.644.897
10.277.538	61.603.266	23.989.877	65.211.174	51.090.478
1) 4.384	1) 17.696	34.327	11.249	49.182
1) 10.720	1) 8.700	26.700	28.87	†
†	41.529	14.114	32.160	118.979
35.949	120.834	80.395	145.686	426.642
3.128.909	409.351	†	776.382	4.763.757
†	3.659.791	776.142	4.298.094	†
†	†	†	—	†
†	†	†	270.150	†
3.164.858	4.231.505	870.651	5.522.472	5.309.378
35.588.104	82.519.158	25.225.699	163.890.321	97.910.057
120.161	168.471	289.366	1.212.940	979.224
2.259.216	12.301.848	38.427.701	105.179.808	41.460.718
†	f 65 300,87	f 33 395,24	f 169 608,68	f 208 920,68
f 29 934,95	„ 96 716,48	„ 112 325,64	„ 360 460,74	„ 441 553,62
„ 445 282,94	„ 162 382,08^5	†	„ 770 318,18	
†	„ 721 720,83^5	„ 442 687,49	„ 1 502 709,32	„ 1 874 586,52
†	†	†	†	
†	†	†	„ 10 336,—	
„ 475 217,89	„ 1 046 120,27	„ 588 408,37	„ 2 813 432,92	„ 2 525 060,82
„ 1 633,36	„ 11 111,35	„ 4 893,47	„ 45 454,79	„ 112 293,01
†	„ 10 954,88	„ 8 989,58	„ 446 249,58	„ 165 317,77
„ 188 386,51	„ 557 541,19	„ 1 406 152,93^5	„ 7 628 348,11^5	„ 4 187 261,97
„ 3 327,62	„ 160 571,09	„ 122 022,69	„ 415 861,54	„ 510 084,69^5
„ 668 565,38	„ 1 786 298,78	„ 2 130 467,04^5	„ 11 349 346,94^5	„ 7 500 018,26
„ 15,27	„ 9,58	„ 22,03	„ 152,05	„ 75,74

II. PARTICULIERE STOOMTRAMWEGEN

Statistieke gegevens betreffende de stoomtramwegen in Nederlandsch-Indië en den Batavia Electrischen tramweg.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.				Nederlandsch-Indische Tramweg-maatschappij.	Semarang-Joana-Stoomtram-maatschappij.	Oost-Java-Stoomtram-maatschappij.	Serajoe Stoomt… maatscha…
	Lijn Djokjakarta Brosot-Se-woegaloer, met den zijtak Ngabean-Poendoeng.	Lijn Djokjakarta-Magelang-Willem I-Parakan.	Lijn Goendih-Soerabaja, met de zijtakken Soemari-Grisee, Bodjonegoro-Djatiraga en Babat-Toeban.	Lijn Solo-Bojolali.	Lijn Batavia-Meester-Cornelis-Kampoeng Melajoe. a)	Lijn Semarang-Djoeana, met zijtakken.	Lijnen Soerabaja-Sepandjang-Krian en Modjokerto-Ngara-Dinaja.	Lijn Maos Bandj… negara, … zijlij… Bandjar Poer… baling… en Band… negara-… nosob…
Spoorwijdte (in Meters)	1,435	1,067	1,067	1,067	1.188	1.067	1,067	1,06…
A. Algemeene zaken.								
Lengte in exploitatie einde 1921 (in K.M.)	b) 56	111	344	28	14	†	95,1	12…
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	b) 56	111	344	28	14	426,2	95,1	12…
Aanlegkapitaal einde 1921	†	†	†	†	f 2 823 419,67	f 18 455 407,10	f 5 497 288,98	f 7 960 07…
„ per K.M.	†	†	†	†	„ 201 672,83	†	†	„ 63 32…
Bruto-ontvangst	f 726 669,69	f 2 512 074,45	f 6 473 076,65^{5}	f 357 273,14^{5}	„ 1 201 860,26^{5}	„ 5 359 923,39	„ 1 593 731,42	„ 1 353 16…
Exploitatiekosten	„ 308 215,13	„ 1 861 271,71^{5}	„ 3 743 558,84	„ 359 919,96	„ 577 541,87^{5}	„ 3 037 258,07	„ 1 107 032,77	„ 824 70…
Netto-ontvangst in totaal	„ 418 454,56	„ 650 802,73^{5}	„ 2 729 517,81^{5}	„ 2 646,81^{5}	„ 624 318,39	„ 2 322 665,32	„ 486 698,65	„ 528 45…
„ „ in pct. van de bruto-ontvangst	57.58	25,9	42,16	†	51,95	43,33	30,53	3…
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	†	†	†	†	22,1	12,58	8,85	(…
B. Materieel.								
Aantal locomotieven	6	36	52	11	33	85	37	1…
„ rijtuigen	—	95	115	22	77	148	97	3…
„ wagens	5	317	1 151	37	11	1 095	123	22…
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.								
Aantal trein-kilometers	241 714	624 817	1 574 270	160 932	791 471	2 118 522	760 798	533 28…
„ locomotief-kilometers	296 861	760 727	1 936 861	205 816	832 347	2 504 753	863 762	611 847
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	4 040 416	14 682 672	60 893 660	3 199 962	9 348 885	43 957 234	12 171 848	10 714 620
Brandstofverbruik (in tonnen) steenkolen	3 205	8 728	—	2 232	6 695	3 277	6 736	258
Brandstofverbruik (in tonnen) hout	790	3 459	27 727	451	—	21 994	15	11 642
Brandstofverbruik petroleum residu (in liters)	0,02	13,5	427	—	—	—	—	—
D. Omvang van het vervoer.								
Aantal reizigers	2 228 110	3 659 487	5 910 103	1 632 156	12 374 066	13 504 455	13 929 108	2 531 58…
„ reiziger-kilometers	22 999 295	57 853 517	143 324 274	12 851 456	90 617 452	†	75 686 162	†
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (stuk- en wagenladinggoederen)	227 305	262 490	602 734	71 457	†	663 599	169 158	218 598
„ ton-kilometers	2 853 137	11 838 895	59 106 901	681 730	†	†	1 927 502	†
E. Opbrengst van het vervoer.								
Opbrengst reizigers	f 321 038,84^{5}	f 951 380,96	f 2 309 588,62	f 216 410.76	f 1 191 228,—	f 2 388 950,45^{5}	f 1 255 365,25	f 539 490.…
„ bagage	„ 1 949,60	„ 12 554,28	„ 34 817,08	„ 1 290,87	—	„ 40 366,81	„ 38 913,32	„ 21 215.…
„ goederen	„ 395 339,88	„ 1 509 748,40^{5}	„ 4 235 197,03	„ 125 350,17^{5}	—	„ 2 757 265,46^{5}	„ 228 318,28	„ 772 406.…
„ diversen.	„ 8 341,36^{5}	„ 38 390,80^{5}	„ 202 948,65	„ 14 221,34	„ 10 632,26^{5}	„ 173 340,65^{5}	„ 71 134,57	„ 20 052.…
Gezamenlijke bruto-ontvangsten in totaal (als boven)	„ 726 669,69	„ 2 512 074,45	„ 6 782 551,38	„ 357 273,14	„ 1 201 860,26^{5}	„ 5 359 923,38^{5}	„ 1 593 731,42	„ 1 353 164.…
Gezamenlijke bruto-ontvangsten per dag-kilometer	„ 36,20	„ 62,57	„ 54,65	„ 37,65	„ 239,17	—	„ 45,91^{5}	„ 29.…

a) De opgaven nopens deze Maatschappij loopen niet over het kalenderjaar 1921, maar over het op 30 Juni 1921 geëindigde boekjaar 1920/1921.

b) Gemeten van as 1ste station tot as laatste station.

ATAVIA ELECTRISCHE TRAMWEG.

narang-Cheribon-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Semarang-Cheribon-adipaten, met de zijlijnen Tegal-Balapoelang-oepoek, Weleri-Besokor, Pekalongan-Vonopringgo, en n zijtak naar den oenoeng-Giwoer.	Kediri-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Djombang-Kediri, met zijlijnen.	Malang-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Singasari-Malang-Gondanglegi-Dampit, met zijtakken.	Pasoeroean-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Pasoeroean-Bekasi-Oost, met zijtakken naar Alkmaar en Ngempit.	Probolinggo-Stoomtram maatschappij. — Lijn Probolinggo-Paiton, met zijtakken Kraksaän-Kaliboentoe en naar Soemberkareng.	Modjokerto-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Modjokerto-Porong, met zijlijnen.	Madoera-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Kamal-Kalianget, met den zijtak Kamal-Kebanjar.	Landbouw-maatschappij Madjenang. — Lijn Meloewoeng-Madjenang.	Stoomtramwegen der Deli-Spoorweg-maatschappij. — Lijnen Perbaoengan-Tebingtinggi, Timbanglangkat-Koeala, Timbanglangkat-Pangkalanbrandan, Loeboekpakam-Bangoenpoerba, Kampoeng Baroe-Arnhemia, Tebingtinggi-Tandjoengbalai en Tebingtinggi-Pematang Siantar.	Batavia-Elec. Tramweg-maatschappij. — Lijnen Harmonie-Tjikini-Benedenstad, Harmonie-Koningsplein N. en O.-Menteng, Harmonie-Koningsplein N. en O.-Willemslaan-Vrijmetselaarsweg.
1,067	1,067	1,067	1,067	1,067	1,067	1,067	0,70	1,067	1,188
405,7	119,966	84,357	46	36	77,630	237	18,4	168 028	18,224
387,4	119,966	84,357	46	36	77,630	237	18,4	159 326	18,224
f 33 726 376,02	f 3 422 385,57^{5}	f 4 566 496,91^{5}	†	†	†	f 7 719 113,—	f 359 849,12	f 5 387 714,02	†
„ 88 131,32	„ 28 519,88	„ 54,13^{5}	†	†	†	„ 32 545,—	„ 19 557,02	„ 32,06	†
„ 7 388 658,71	„ 1 158 862,41^{5}	„ 1 054 542,48	f 362 544,65	f 539 008	f 627 886,17	„ 1 951 421,05	„ 70 864,26	„ 2 022 857,83	†
„ 4 179 976,96	„ 553 530,30^{5}	„ 601 368,35	„ 236 504,52	„ 301 656	„ 245 837,37^{5}	„ 1 391 184,62	„ 47 815,23	„ 1 150 233,42	†
„ 3 208 681,75	„ 605 332,11	„ 453 179,13	„ 126 040,13	„ 237 352	„ 382 048,79	„ 560 236,43	„ 23 049,03	„ 774 859,16	†
43,4	52,23	43	34	44	60,8	28,7	32,50	38	†
9,5	17.7	9,9	†	†	†	7,26	6,41	14,38	†
70	26	21	†	†	12	31	4	56	32 motorwagens
121 + 37 bagagewagens	24	21	†	†	16	39	6	210	27
1 269	216	219	†	†	124	298	10	1,627	1 tank- en 1 ballastwagen
2 210 575	525 554	440 964	213 190	243 575	347 776	599 964	26 827,20	517 956	822 092
†	13 473 686	624 306	337 476	278 528	383 018	675 340	26 827,20	581 471	—
†	9 149 020	4 820 960	2 731 998	4 168 802	4 588 286	13 122 978	1 009 424	16 438 642	3 288 368
18 242	—	—	†	168	—	—	—	—	—
17 250	1 087	1 622	169	4 457	594	1 067	—	—	—
—	7 583	7 648	3 396	—	5 710	12 247	1 470	17 284	1 049 627
8 306 111	2 499 561	1 727 367	1 609 837	748 012	1 429 911	2 131 344	138 770	1 973 857	7 666 312
†	25 979 067	18 047 016	14 553 372	9 445 211	13 876 967	53 334 298	16 783 894	29 379 726	69 855 435
1 115 869	348 596	374 027	225 198	157 689	208 523,55	165 476	6 486 116	462 768	—
†	7 976 056	7 124 732	1 601 058	2 844 387	4 891 855	15 997,671	100 947 731	12 116 841	—
f 2 764 454,24	f 389 340,72	f 272 507,47	f 163 951,06	f 146 791	f 195 652,45	f 1 055 870,43	f 35 257,50	f 773 034,31^{5}	f 733 819,20
„ 59 279,02	„ 10 859,18	„ 9 665,95			„ 2 971,64	„ 121,95	„ 992,55	„ 33 161,05	—
„ 4 382 199,19	„ 700 895,20	„ 715 095,15	„ 198 593,59	„ 392 217	„ 367 623,21	„ 739 689,—	„ 32 675,03	„ 1 082 477,85	—
„ 182 726,26	„ 57 767,31^{5}	„ 57 273,91			„ 61 638,87	„ 101 715,—	„ 1 939,18	„ 134 184,61^{5}	†
„ 7 388 658,71	„ 1 158 862,41^{5}	„ 1 054 542,48	„ 362 544,65	„ 539 008	„ 627 886,17	„ 1 909 469	„ 70 864,26	„ 2 022 857,83	†
„ 52,25^{5}	„ 26,46	„ 34,24^{8}	21,59	†	„ 22,16	„ 21,85	„ 10,55	„ 34,78	„ 110,32

Bijlage JJ.

(Zie hoofdstuk P, afd. IV, van het verslag.)

OPGAVEN betreffende het GOUVERNEMENTS-ZOUT-MONOPOLIE over de jaren 1920 en 1921.

I. Verkochte hoeveelheden zout en geldelijke opbrengst.

GEWESTEN.	Verkochte hoeveelheden (in pikols van 62 K.G.).		Stijging	Daling	Geldelijke opbrengst.		Stijging	Daling
	1920.	1921.	(in %).	(in %).	1920.	1921.	(in %).	(in %).
Bantam	38 594,15	39 671,83	2,7	—	f 308 753,16	f 316 597,52	2,5	—
Batavia	144 407,37	149 541,90	3,4	—	1 155 258,98	1 196 335,20	3,5	—
Preanger-Regentschappen	153 626,64	152 593,33	—	0,6	1 228 400,42	1 220 746,64	—	0,6
Cheribon	80 748,50	77 364,41	—	4,1	645 917,76	618 915,28	—	4,1
Pekalongan	109 774,37	107 573,57	—	2,—	878 021,10	860 426,70	—	1,9
Semarang	135 401,16	130 489,47	—	3,6	1 082 838,88	1 043 915,74	—	3,6
Rembang	81 627,37	79 068,34	—	3,1	652 911,76	632 503,36	—	3,1
Soerabaja	124 802,40	122 984,55	—	1,2	998 329,76	982 908,48	—	1,5
Pasoeroean	107 003,45	104 731,21	—	2,1	854 631,20	837 849,68	—	1,9
Besoeki	80 531,38	79 975,75	—	0,6	644 202,40	639 783,60	—	0,6
Banjoemas	105 805,91	104 789,66	—	0,9	846 432,88	836 773,22	—	1,1
Kedoe	159 921,06	152 498,31	—	4,6	1 279 358,86	1 219 986,50	—	4,6
Djokjakarta	86 868,85	82 348,06	—	5,2	694 912,32	658 737,14	—	5,2
Soerakarta	112 401,35	106 164,74	—	5,5	899 210,84	849 317,92	—	5,5
Madioen	103 107,12	97 680,97	—	5,2	824 856,96	781 447,76	—	5,2
Kediri	127 757,60	117 519,60	—	8,—	1 021 064,32	938 351,44	—	8,1
Madoera	72 748,20	73 095,24	0,4	—	581 985,60	584 591,28	0,4	—
Totalen voor Java en Madoera	1 825 126,88	1 778 091,14	—	2,5	f 14 597 087,20	f 14 219 187,46	—	2,5
Palembang	67 307,67	64 096,35	—	4,7	538 291,76	510 886,80	—	5,9
Lampongsche districten	13 868,21	14 916,65	7,5	—	110 945,66	119 333,20	7,5	—
Benkoelen	15 554,24	15 040,72	—	3,3	124 433,92	120 325,76	—	3,3
Sumatra's Westkust	83 719,53	79 740.93	—	4,7	837 054,70	797 409,30	—	4,7
Tapanoeli	11 761,96	13 645,91	16,—	—	117 619,60	136 459,10	16,—	—
Oostkust van Sumatra	13 485,93	14 917,83	10,6	—	107 581,09	119 342,64	10,9	—
Banka	49 917,37	48 203,88	—	3,4	396 924,72	385 631,04	—	2,8
Westerafdeeling van Borneo	91 898,89	99 452,22	8,2	—	730 895,92	795 617,80	8,8	—
Zuider- en Oosterafdeel. v. Borneo	1 723,47	2 436,02	41,3	—	17 234,70	24 360,20	41,3	—
Totalen voor de buitengewesten	349 237,27	352 450,51	0,9	—	f 2 980 982,07	f 3 009 365,84	0,9	—
Totalen verpakt zout	2 174 364,15	2 130 541,65	—	2,—	17 578 069,27	17 228 553,30	—	2,—

II. Overzicht van den verkoop en de opbrengst van het zout volgens de verschillende verkoopprijzen.

	1920.		1921.	
	Hoeveelheid verkocht zout.	Geldelijke opbrengst.	Hoeveelheid verkocht zout.	Geldelijke opbrengst.
A. Zout voor verbruik.				
Verpakt zout.				
Java en Madoera.				
à f 1,60 per pakket	1 825 126,88	f 14 597 087,20	1 778 091,14	f 14 219 187,46
Buitengewesten.				
à f 1,60 per pakket	252 032,31	2 009 073,07	256 627,65	2 051 137,24
à f 2,— per pakket	97 204,96	971 909,—	95 822,86	958 228,60
Totaal buitengewesten	349 237,27	f 2 980 982,07	352 450,51	f 3 009 365,84
Totaal verpakt zout	2 174 364,15	f 17 578 069,27	2 130 541,65	f 17 228 553,30
Verreken-zout met andere diensten.				
Verpakt zout à f 1,60 per pakket	2 036,17	16 289,36	1 937,07	15 496,56
Verpakt zout à f 2,— per pakket	260,—	2 600,—	360,—	3 600,—
Totaal	—	f 18 889,36	—	f 19 096,56
Totaal zout voor verbruik . .	—	f 17 596 958,63	—	f 17 247 649,86
B. Nijverheids-zout.				
Los en verpakt zout tegen verschillende prijzen	22 465,90	63 330,63	22 317,—	68 346,90
C. Vischzout	297 846,50	f 969 235,69	386 367,—	f 1 575 793,32
Totaal zout	—	f 18 629 524,95	—	f 18 891 790,08

III. Opgaven omtrent de lands-zoutwinning (op Madoera), over de jaren 1920 en 1921.

Zoutaanmaak-plaatsen in de residentie Madoera.	Aantal in bewerking gegeven zijnde zoutpannen.		Ingeleverde hoeveelheid zout (in kojangs van 30 pikolmaten).		Bedrag aan de zoutmakers betaald (f 13,50 à f 15 per kojang).		Verdere kosten op het zout drukkende.		Kostprijs per kojang.		1920.		1921.		Aanwezige zoutvoorraad (in kojangs) in de bewaarplaatsen bij het einde van het jaar.	
	1920.	1921.	1920 a).	1921.	1920. a)	1921.	1920. a)	1921.	1920. a)	1921.	Aantal pakhuizen.	Bergruimte (in kojangs).	Aantal pakhuizen.	Bergruimte (in kojangs).	1920.	1921.
Soemenep . .	1686	1687	12 836	24 910	f 192 544,—	f 373 656,50					78	113 540	72	96 450	54 982	41 634
Pamekasan . .	1544	1729	10 904	20 106	163 560,—	285 169,25	f 434 543,38	f 575 029,67	f 31,42	f 21,36	b) 51	76 000	53	83 200	60 289	52 072
Sampang . . .	1518	1517	7 464	37 394	d) 110 884,—	560 907,50					56	148 850	71	130 200	62 233	54 860
Nembakor-West	227	277	891	3 144	e) —	32 707,66	106 975,71				c) 3	8 000	c) 4	8 000	4 633	7 777
Grisee	20	40	—	220	f) —	3 302,—	—	—	—	15,—	—	—	1	1 500	—	220
Totalen .	4995	5250	32 095	85 774	f 466 988,—	f 1 255 742,91	f 541 519,09	f 575 029,67	f 31,42	f 36,36	188	346 390	201	319 350	182 137	156 563

a) Voorloopige cijfers.
b) Hieronder 4 noodloodsen.
c) Noodloodsen.

d) Hieronder de waarde van 214,12 kojang à f 10, die afkomstig was van den oogst 1919, waarvan de inname eerst in Maart 1920 plaats had.
e) Directe kosten van aanmaak in eigen beheer.
f) Proef-aanmaak Grisee ad f 15 per kojang.

Bijlage **KK.**

(Zie hoofdstuk P, afd. VII, van het verslag.)

OVERZICHT

van de op 1 Januari 1922 in werking zijnde aannemingsovereenkomsten voor het vervoer van landsreizigers, goederen, voortbrengselen, enz.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde hoeveelheden per jaar.
		Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	
1	Vervoer van verpakt zout van de verpakkingsfabriek te Kalianget (Madoera) naar:	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	per kojang van 150 pakketten.			
	Tandjoengpriok				f 19,92	f 20,—	7 500 kojang.
	Batavia				23,79	21,—	
	Palaboehan Ratoe				46,41	45,—	60 „
	Cheribon				22,10	19,35	1 800 „
	Indramajoe				26,56	20,60	400 „
	Tegal.				22,45	19,65	1 650 „
	Pekalongan				20,75	18,10	1 275 „
	Semarang				18,72	17,—	4 400 „
	Tjilatjap				18,35	18,35	8 300 „
	Patjitan				29,95	29,50	500 „
	Padang				27,49	25,55	2 200 „
	Ajerbangis.				43,30	43,30	84 „
	Natal.				44,72	42,—	60 „
	Benkoelen				42,30	41,—	350 „
	Bintoehan				35,49	—	40 „
	Kroë				34,51	—	60 „
	Telokbetong				37,25	36,50	210 „
	Menggalo				48,26	43,50	225 „
	Palembang				26,18	23,90	2 000 „
	Pontianak				33,65	31,10	1 100 „
	Singkawang				35,32	31,10	100 „
	Pamangkat				36,81	31,10	80 „
	Sambas				34,10	31,10	168 „
	Bandjermasin				19,40	17,90	1 800 „
	Sampit				27,70	26,70	70 „
	Samarinda.				31,70	31,—	450 „
	Boeloengan				36,80	35,80	90 „
	Beraoe				36,50	35,—	48 „
	Kota Baroe				37,50	24,—	120 „
	Pagatan.				40,65	40,—	54 „
	Pangkalanboen				36,05	35,30	85 „
	Pasir (Tanahgrogot)				42,55	35,—	72 „
2	Vervoer van Ombilin-kolen van Emmahaven naar:	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	per ton van 1000 K.G.			
	Tandjoengpriok				5,70	3,36	30 000 ton
	Cheribon				7,93	5,59	500 „
	Tegal				7,93	5,30	400 „
	Pekalongan				8,08	5,96	400 „
	Semarang				8,08	5,96	3 200 „
	Soerabaja (bassin of kade)				6,94	3,86	11 500 „
	Soerabaja (reede)				9.09	—	15 000 „
	Panaroekan (reede)				8,42	—	8 000 „
	Tjilatjap (tot vrij in de ruimen). . .				5,83	—	35 000 „
	Sigli				19,02	—	300 „
	Banjoewangi				13,96	10,65	500 „
	Belawan Deli.				9,87	19,90	5 000 „
	Belawan Deli.				20,24	—	—
	Riouw				17,84	14,20	1 800 „
	Makasser				10,07	7,20	4 200 „
	Hansisi				15,98	11,—	2 100 „
	Amboina				10,56	7,21	2 100 „
	Ternate				16,01	11,50	2 100 „
	Dore				39,25	—	2 100 „
	Talisei				11,13	7,45	2 100 „
	Sabang				4,68	2,35	20 000 „
3	Vervoer van rijst en verpakt zout van Tandjoengpriok (Batavia) naar Banka en van tin van Banka naar Tandjoengpriok.	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	per kojang			
	Rijstvervoer naar:						
	Banka (uitgezonderd Pangkalboeloe) .				27,50	27,20	4 900 kojang.
	Pangkalboeloe				31,86	31,56	100 „

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming. Volgens de nieuwe overeenkomst.	Duur der aanneming. Volgens de oude overeenkomst.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Aannemingsprijzen. Volgens de nieuwe overeenkomst.	Aannemingsprijzen. Volgens de oude overeenkomst.	Geraamde hoeveelheden per jaar.
	Zoutvervoer naar:						
	Banka				f 27,75	f 25,74	400 kojang.
	Tinvervoer naar:						
	Tandjoengpriok (uitgezonderd Pangkalboeloe)				30,96	26,01	7 800 „
	Pangkalboeloe				36,46	31.51	200 „
4	Vervoer van Poelau Laoet-kolen van Stagen naar:	1918 t/m 1922	1917	per ton van 1000 K.G.		Tusschen f 4,80 en f 12.74 naar gelang o.m. van de belading en lossingssnelheid.	
	Makasser				5.67		2 000 ton
	Panaroekan				5,65		20 000 „
	Soerabaja (reede)				5,04		30 000 „
	Kalianget				5,70		7 200 „
	Tjilatjap				8,72		—
	Madoera.						
5	Vervoer van verpakt zout van de verpakkingsfabriek Krampon naar het doorvoerpakhuis te Soerabaja.	1920 t/m 1922	1917 t/m 1919	per pikol	4,25	4,25	60 000 kojang.
6	Vervoer van verpakt zout van het zoutland Pamekasan naar de verpakkingsfabriek Kalianget.	1918 t/m 1922	—	per pikol	0,12	—	—
	Banka.						
7	Reede-vervoer.	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	personen, paarden, materialen en andere goederen per kojang	9,80	9,—	450 kojang.
				materialen, machinerieën en andere goederen voor de tinwinning op Banka per kojang	9,80	9,—	1 650 „
				geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden: per 50 K.G.	0,25	0,25	22 000 K.G.
				munitie per 25 K.G.	0,25	0,25	8 800 „
				passagiers van de laagste klasse ten laste van het departement van gouv. bedrijven per hoofd	0,80	0,75	3 500 hoofden.
	Preanger-Regentschappen.						
8	Brieven- en pakkettenvervoer en het lichten van alle hulpbrievenbussen ter hoofdplaats Bandoeng.	—	1920 t/m 1922	vast bedrag per maand	—	650,—	—
9	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Bandjaran en Pengalengan en omgekeerd.	—	1920 t/m 1922	„	—	300,—	—
10	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Garoet en Tjikadjang en omgekeerd.	—	1921	„	—	170,—	—
11	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Tjiandjoer en Sindanglaja en omgekeerd.	—	1921 t/m 1923	„	—	150,—	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde hoeveelheden per jaar.
		Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	
	Semarang.						
12	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Banjoebiroe, het station Willem I en Ambarawa en omgekeerd.	—	1920	vast bedrag per maand	—	f 175,—	—
13	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Salatiga en Toentang en omgekeerd.	—	1919	„	—	90,—	—
	Besoeki.						
14	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Besoeki en Paiton en omgekeerd.	1922	1919 t/m 1921	„	—	110,—	—
	Pasoeroean.						
15	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Malang.	1922	1921	„	f 350,—	225,—	—
16	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Pasoeroean en Tosari en omgekeerd.	—	1921	„	—	200,—	—
	Banjoemas.						
17	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Banjoemas en Poerwakerta over Soekaradja en omgekeerd.	—	1921	„	—	210,—	—
	Kedoe.						
18	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Wonosobo en Parakan en omgekeerd.	—	1921 t/m 1923	„	—	300,—	—
	Cheribon.						
19	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Cheribon.	—	1921	„	—	550,—	—
	Pekalongan.						
20	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Pekalongan.	—	1920 t/m 1922	„	—	300,—	—
	Soerakarta.						
21	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Soerakarta.	—	1920	„	—	371,70	—
	Djokjakarta.						
22	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Djokjakarta.	1922	1921	„	650,—	450,—	—
	Madioen.						
23	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Patjitan en Ponorogo en omgekeerd.	—	1921	„	—	325,—	—
24	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Ngawi en Paron en omgekeerd.	—	1921	„	—	90,—	—
	Lampongsche districten.						
25	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Telokbetong en Tandjoengkarang, Telokbetong (Oosthaven) en Kotoagoeng, Tandjoengkarang en Goenoengsoegih, Goenoengsoegih en Soekadana en Menggalo en Goenoengsoegih.	—	1920 t/m 1922	per K.M.	—	0,42	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde hoeveelheden per jaar.
		Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	
	Palembang.						
26	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Palembang, Tandjoengradja en Kajoeagoeng.	—	1920	vast bedrag per maand	—	f 60,—	—
27	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Palembang.	—	1920 t/m 1922	„	—	574,—	—
	Oostkust van Sumatra.						
28	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Pematang Siantar en Parapat en omgekeerd.	1 Juli 1921 t/m 30 Juni 1922	—	„	—	490,—	—
	Atjeh en onderhoorigheden.						
29	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Medan en Kabandjahé over Arnhemia, Bandarbaroe en Brastagi en omgekeerd.	1922	1921	„	f 400,—	200,—	—
	Banka.						
30	Brieven- en pakkettenvervoer op het eiland Banka.	1922	1919 t/m 1921	„	1300,—	1300,—	—
	Billiton.						
31	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Tandjoengpandan over Boeding naar Manggar en omgekeerd.	—	1920	„	—	225,—	—
	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.						
32	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Bandjermasin en Martapoera en omgekeerd.	—	1921	„	—	190,—	—
	Menado.						
33	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Menado en Amoerang, over Tomohon, Tondano, Langoan en omgekeerd.	—	1921 t/m 1923	„	—	600,—	—
	Celebes en onderhoorigheden.						
34	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Makasser en Paré Paré over Maros en Pangkadjene en tusschen Makasser en Balangnipa over Boeloekoemba en omgekeerd.	—	1920 t/m 1922	„	—	1400,—	—
	Amboina.						
35	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Amboina en Saparoea en omgekeerd en Amboina en Piroe en omgekeerd.	—	1920	p. heen- en terugreis	—	7,—	—
	Bali en Lombok.						
36	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Den Pasar en Karangasem over Gianjar en Kloengkoeng en omgekeerd.	—	1920 t/m 1922	vast bedrag per maand	—	400,—	—
37	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Ampenan en Laboehanhadji over Mantang en Selong en omgekeerd.	—	1920	„	—	175,—	—

Verbeterblad.

BIJLAGEN

BEHOORENDE BIJ HET

VERSLAG BETREFFENDE NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË VAN 1922.

Bijl. AA. Overzicht van de beplante uitgestrektheden en de productie in het **grootlandbouwbedrijf** in Nederlandsch-Indië in 1921. [1])

„ BB. Overzicht over 1921 van de **landbouwondernemingen** in Nederlandsch-Indië, ingedeeld volgens den rechtstoestand der gronden. [1])

„ EE. Opgaven betreffende de verhuur van rechten ter zake van **vogelnest- en meststofgrotten,** enz. over 1921 en 1922.

„ FF. Overzichten over 1921 betreffende de **handelsbeweging** tusschen Nederlandsch-Indië en landen of plaatsen daarbuiten gelegen.

Bijl. GG. Opgaven betreffende de aan particulieren toebehoorende **industrieele inrichtingen** (uitgenomen die, welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de **loonen van ambachtslieden en koelies** en het aantal **pasars** in Nederlandsch-Indië over 1921.

„ HH. Overzicht van de uitkomsten der **spoor- en tramwegexploitatie** in Nederlandsch-Indië over 1921.

„ JJ. Opgaven betreffende het gouvernements-**zoutmonopolie** over de jaren 1919, 1920 en 1921.

„ KK. Overzicht van de op 1 Januari 1922 in werking zijnde **aannemingscontracten** voor het vervoer van landsreizigers, producten, goederen, enz.

---

[1]) Deze twee bijlagen zijn in de plaats getreden van de tot dusver opgenomen vier bijlagen: Overzicht van de opbrengst, enz. der tabaksondernemingen op Java; Gewestelijk overzicht betreffende de landbouwondernemingen op Java, gevestigd op erfpachtsgronden; Opgaven betreffende de particuliere landerijen op Java en de huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta; Overzicht betreffende de landbouwondernemingen in de buitengewesten.

Aangezien de lettering der volgende bijlagen reeds had plaats gehad, kon daarin de noodige wijziging (CC t/m HH instede van EE t/m KK) voor dit verslag niet meer worden aangebracht; vandaar dat de letters CC en DD ontbreken.

HOOFDSTUK A[1].

GRONDGEBIED.

Het grondgebied der kolonie onderging geen verandering.

HOOFDSTUK B[2].

BEVOLKING.

Het voorloopige bevolkingscijfer, verstrekt door den ambtenaar, belast met het inrichten van bevolkingsregisters in Suriname, geeft aan eene bevolking van 108 241 zielen op 31 December 1921, tegen 107 723 op 31 Juli 1921.

Waar deze voorloopige cijfers het resultaat zijn van eene systematische en meer nauwkeurige telling van de bevolking in de kolonie, is het onmogelijk om, door vergelijking van deze cijfers met die van het vorig verslag, van vermindering of vermeerdering der bevolking te gewagen.

Nu de bevolkingsregisters zijn ingevoerd en bekend zijn de cijfers van de geboorten en sterfgevallen, zoomede die van de aangekomenen en vertrokkenen gedurende het jaar 1921, waaruit een aanwas van 889 zielen valt af te leiden, kan, door dezen aanwas van het bevolkingscijfer op 31 December 1921, groot 108 243 zielen, af te trekken, evenwel worden vastgesteld, dat het bevolkingscijfer op 31 December 1920 niet 113 181 zielen kan zijn geweest, zooals opgegeven is in het vorig verslag, doch ongeveer 107 354 heeft bedragen.

In bijlage **A** is opgenomen eene opgave omtrent den loop der bevolking in 1921, doch daar het, door de registratie verkregen, cijfer der bevolking nog geen specificatie ten opzichte van het geslacht aangeeft, bepaalt de vermelding van deze bijzonderheid in deze bijlage zich ditmaal tot de in het verslagjaar plaats gevonden hebbende geboorten en sterfgevallen en tot de aangekomenen en vertrokkenen.

Ook de opgaven omtrent leeftijd, landaard, beroepen en godsdienstige gezindten kunnen, om dezelfde redenen, dit jaar niet in de daarvoor bestemde bijlagen **A**,*b* en *c*, en **B** worden opgenomen.

Daarentegen is bijgevoegd eene bijlage **A** *d*, waarin de verdeeling van de bevolking volgens de districten is aangegeven.

Uit deze bijlage blijkt tevens, dat de aanwas van de bevolking in de laatste 5 maanden, n.l. van 31 Juli—31 December 1921, 520 zielen was, tegen 369 in de eerste 7 maanden van datzelfde jaar.

Voor de getalsterkte van de arbeidende bevolking op de plantages en de gronden wordt verwezen naar hoofdstuk O § 5 en naar de bijlagen **O**, **Q**[1], **Q**[2] en **R** van dit verslag.

Blijkens bijlage **C** werden in den loop van 1921 427 huwelijken gesloten (waarbij 513 kinderen werden gewettigd); 3566 kinderen werden geboren, waarvan 1029 in echt.

Van de 2537 buiten echt geboren kinderen waren er 1438 (t.w. 680 mannelijke en 758 vrouwelijke) gesproten uit Nederlandsch-Indische of Britsch-Indische vrouwen, die geen burgerlijk huwelijk volgens de Surinaamsche wetgeving hadden gesloten, doch volgens hun zeden en gewoonten gehuwd zijn.

Er overleden 2577 personen, zoodat er in 1921 989 meer geboorten dan sterfgevallen hebben plaats gehad.

De geboorten bedroegen ongeveer 33 en de sterften ongeveer 23,8 per 1000 inwoners.

HOOFDSTUK C.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

Rust en orde werden niet verstoord.

De verhouding van Suriname met de beide aangrenzende Guyana's zijn gunstig te noemen en de wolken, welke tusschen onze Fransche naburen en ons waren gerezen, zijn thans opgeklaard.

De kolonie werd in het afgeloopen jaar voor buitengewone rampen gespaard, niettemin bleef zij mede een slachtoffer van de algemeene wereldontreddering en had zij in economisch opzicht te lijden van de verarming van Europa, welke, te zamen met de valuta-crisis, den uitvoerhandel ernstige belemmeringen in den weg hebben gelegd.

Weersgesteldheid. De weersomstandigheden waren voor de meeste cultures vrij gunstig. De seizoenen hadden hun normaal verloop, zij kenmerkten zich niet door groote droogte of door hevigen regenval. Eene uitzondering maakte de maand Mei, waarin doorgaans veel regen valt, door groote droogte.

Kleine landbouw. In het begin van het jaar 1921 maakte de kleine landbouw nog goede prijzen voor rijst, maïs en andere producten.

De rijstcultuur had een ongekende vlucht genomen en de aanvoer van de producten van den kleinen landbouw, voor de plaatselijke markt, had steeds geregeld plaats.

De gunstige factoren, welke hiertoe hadden medegewerkt, bleven evenwel niet in de tweede helft van 1921 gehandhaafd, ten gevolge van de groote prijsdaling in de Vereenigde Staten en Argentinië, die van invloed waren op de locale marktprijzen. Wel was de rijstoogst ruim, doch men klaagde dat, door de sterke concurrentie van buiten, de prijs van het product tenauwernood op de locale markt loonend was.

---

1) In den regel zijn de geldswaardige bedragen in dit verslag en in de bijlagen daarvan tot guldens afgerond.

2) De Indianen en Boschnegers zijn onder de in dit hoofdstuk vermelde cijfers niet begrepen. Hun aantal is volgens schatting onderscheidenlijk 1487 en 12 553, welke cijfers aanmerkelijk hooger zijn dan die van het vorig verslag. Zooals reeds in het vorig verslag werd medegedeeld is het uiterst moeilijk, juiste cijfers omtrent die volksstammen te verkrijgen.

terwijl met het oog op de lage prijzen op de wereldmarkt, van uitvoer geen sprake kon zijn.

Dit was te meer te betreuren, omdat met het oog op de omstandigheid, dat de voedselaanvoer op de locale markt voldoende was, de vroeger bestaan hebbende beperkende bepalingen op den uitvoer van producten in 1921 konden worden opgeheven, terwijl ook het voorschrift, dat al wat men wenschte uit te voeren, op de veiling moest verhandeld worden, buiten werking werd gesteld.

De padiprijs, die in den aanvang van het jaar nog 18 cent per kilogram was, liep op het einde van het jaar tot 8 cent terug en zelfs tot 6 en 7 cent in het begin van 1922, eene prijsdaling, welke onvermijdelijk was, omdat bij een stilstand van den uitvoer van dit product, het jaar 1921 het hoogste productiecijfer aanwees sedert het opleven van de padicultuur, n.l. 123 490 balen in 1921 tegen 97 980 balen in 1920 en 113 880 in 1919, terwijl, niettegenstaande de hoeveelheid van dit product meer dan voldoende was voor de binnenlandsch consumptie, er, door de lage rijstprijzen op de wereldmarkt, nog anderhalf millioen kilogrammen rijst werden ingevoerd. Zeker is echter, dat ook bij de lage prijzen de cultuur toch nog loonend kan zijn voor den kleinen landbouwer.

Ook de uitvoer van maïs, die in het jaar 1920 eene waarde van f 80 000 vertegenwoordigde, was in 1921 slechts f 55 000, terwijl het uitvoercijfer van andere voedselgewassen, zooals blackeyepeas, bataten, groenten en andere aardvruchten, slechts ongeveer f 25 000 bedroeg, tegen ongeveer f 30 000 in 1920.

Van de zijde van het Landbouwdepartement werd ook dit jaar groote aandacht gewijd aan den kleinen landbouw en men nam een reorganisatie van het landbouwonderwijs ter hand, waarbij meer rekening zou worden gehouden met het bevattingsvermogen van den Surinaamschen kleinen landbouwer. Daardoor zal dit onderwijs meer in overeenstemming worden gebracht met de praktische behoeften.

Wat de veiling betreft, heeft men thans goede hoop dat deze een succes zal worden, hoewel het niet te ontkennen valt dat het groote nut van die instelling, evenals in het moederland, slechts langzaam tot den kleinen landbouwer zal doordringen. De producenten van Coronie begrepen reeds dat de veiling, waarvan zij een ijverig gebruik maakten, ook met het oog op den snellen afzet van hun product, voor hen een ware uitkomst was geworden.

Ook de benoodigde producten voor de verschillende Gouvernements-inrichtingen werden op de veilingen opgekocht tegen de prijzen van den dag, die gewoonlijk lager waren dan de aanbestedingsprijzen.

De cacao- en de koffiecultures, welke in vroegere jaren de belangstelling van den kleinen landbouwer hadden, schenen in verband met het stand houden van de lage prijzen op de wereldmarkt, zijnerzijds hoe langer hoe meer verwaarloosd te worden. De productie van Liberia-koffie was slechts ongeveer 1000 balen.

Men moet zich echter verbazen dat de cacaoproductie van den kleinen landbouw, niettegenstaande de weinige belangstelling en het gemis aan ervaring met de bestrijdingsmethode van dr. Stahel, toch nog 5000 balen of ongeveer de helft van de productie van den grooten landbouw heeft bedragen. Als bijproduct is dit zeker eene belangrijke hoeveelheid.

Groote landbouw. De groote landbouw maakte in dit verslagjaar een crisis door, welke een oogenblik deed vreezen, dat de koffie- en cacao-ondernemingen een wissen ondergang te gemoet zouden gaan.

Op 26 Maart 1921 richtten de beide landbouwvereenigingen een dringend verzoek tot het bestuur om steun voor de koffie- en cacaoplantages.

Naar aanleiding van dit verzoek, dat door het koloniaal Gouvernement ondersteund werd, werd van het opperbestuur machtiging ontvangen om, door bemiddeling van de West-Indische Cultuurbank, een voorschot op koffie te verleenen van 50 cent per kilogram onder een eerste hypothecair verband van de plantages van hen, die er gebruik van wilden maken. Deze voorwaarde bleek echter een ernstig struikelblok te zijn voor de toepassing van de steunverleening.

De Regeering kwam evenwel, voor zoover dit in haar vermogen was, aan deze bezwaren te gemoet door eind Juli 1921 den eisch van eerste hypotheek te laten vervallen voor plantages, die reeds onder dergelijk verband lagen ten behoeve van het Immigratiefonds. Bovendien verkreeg de Cultuurbank in het begin van Augustus d.a.v. machtiging om onder dezelfde voorwaarden ook op cacao een voorschot te verleenen van 35 cent per kilogram. Eene daarop gevolgde geringe opgaande beweging in de prijzen, deed de plantages evenwel de voorkeur geven aan verscheping van hunne producten. Hierdoor behoefden slechts zes ondernemingen van de aangeboden steun gebruik te maken, waarvan vijf slechts voor zeer korten duur.

Op het einde van het jaar 1921 kon de steunverleening geheel gestaakt worden. Alle voorschotten waren spoedig terugbetaald en er mag verklaard worden dat de maatregel aan de bedoeling van het opperbestuur heeft beantwoord.

Verschillende belangrijke plantages, waaronder Boxel, Johanna Catharina, de Morgenster, Vredenburg, de Vrede, Margaretha's Gift en Vreeland, waarvan de eerste vier in stand gehouden werden met kredieten van de Surinaamsche Bank, moesten den strijd opgeven en het zou te betreuren zijn, indien, als de lage prijzen bestendigd blijven, andere cacao- en koffieplantages dit voorbeeld moesten volgen.

Eenige verbeteringen in de marktprijzen traden wel is waar op het einde van 1921 in. De toekomst moest echter met bezorgdheid worden te gemoet gezien, zoolang de lage valutaprijzen in een groot gedeelte van de vroegere consumptiegebieden aanhielden.

Suiker. Voor de suikercultuur waren de weersomstandigheden in 1921 niet ongunstig, hoewel het suikergehalte van het riet minder groot was. Al was de productie bevredigend te noemen, de prijzen die behaald konden worden op de wereldmarkten, waren evenwel lager dan ooit te voren en ten laatste beneden de kostprijzen.

In het riet kwamen geen ziekten van ernstigen aard voor.

Ook het artikel Rum verkeerde niet in beteren toestand. Als een lichtpunt mag worden beschouwd het feit, dat in vele landen en ook in Suriname overwogen wordt om alcohol te gebruiken als brandstof voor motoren.

Cacao. De cacaoproductie was iets lager dan in 1920, n.l. 15 799 balen, tegen 16 023 balen. Hierbij moet evenwel niet uit het oog verloren worden, dat op de verlaten aanplantingen geen cacaovruchten werden ingezameld.

Van den oogst werden ruim elfduizend balen naar Noord-Amerika verscheept en ruim vierduizend balen naar Nederland.

Door den zorgelijken financieelen toestand van de ondernemingen kon aan de systematische bestrijding van de krullotenziekte en de thripsplaag niet voldoende de hand worden gehouden. De productie zou anders ongetwijfeld grooter zijn geweest, zooals bij voorbeeld blijkt door vergelijking van de productiecijfers van plantage „de Maasstroom”, waar aan de bestrijding krachtig de hand werd gehouden en waarvan de productie van 1913—1917 33 600 balen bedroeg, tegen 42 000 balen van 1918—1921.

Tegen de thripsplaag, die vrijwel overal in Suriname voorkwam, werd een kalkbespuiting toegepast, waarmede aanvankelijk goede resultaten verkregen schijnen te zijn.

Koffie. De productie van den grooten landbouw wees circa 17 000 balen aan, die van den kleinen landbouw slechts 1000 balen, cijfers, die, hoewel hoog, toch nog hooger hadden kunnen zijn, indien sommige aanplantingen niet verlaten hadden moeten worden.

Daar de productie van dit gewas jaarlijks grooter wordt en de Liberia-koffie op Surinaamschen bodem welig groeit, valt het te betreuren dat, onder den druk der lage marktprijzen, weinig uitbreiding aan deze cultuur kon worden gegeven.

Ernstige ziekten of plagen kwamen in deze cultuur niet voor.

Sinaasappelen. Onderscheidene proefzendingen vonden naar Nederland plaats en het bleek dat deze vruchten daarheen zonder verscheping in koelruimten zonder bezwaar kunnen vervoerd worden. De zendingen naar Nederland waren een beslist succes en men gelooft dat de Surinaamsche sinaasappelen de concurrentie met andere soorten gemakkelijk zullen kunnen doorstaan.

Hoewel de officieele productiecijfers, afkomstig van de producenten, slechts eene opbrengst van ongeveer een millioen stuks sinaasappelen aanwezen, mag toch aangenomen worden dat het werkelijke productiecijfer veel hooger moet zijn geweest.

Het is evenwel te betreuren dat de vrachten van uit Suriname nog altijd zoo buitensporig hoog bleven in verhouding tot die van andere landen naar Europa en Amerika; hierdoor wordt de ontwikkeling van deze jonge cultuur niet in de hand gewerkt.

Toch was men doende een geregelden uitvoerhandel in het leven te roepen en had men hoop dat het Amerikaansch kapitaal, waarvoor een uitgestrekte landstreek nabij Paramaribo in erfpacht was aangevraagd, zich in deze cultuur voor uitvoer zou interesseeren.

Rijst. Voor het grootbedrijf scheen men in deze cultuur tot nu toe weinig heil te zien met het oog op de lage loonen in andere dichtbevolkte productiegebieden.

De productie, hoofdzakelijk afkomstig van den kleinen landbouw, bedroeg ongeveer 12¼ millioen kilogram padi, hetwelk ontbolsterd, ongeveer 7 millioen kilogram rijst (55 pct.—58 pct.) beteekende.

De rijstcultuur ondervond den invloed van de droogte in Mei, waardoor een deel der bibitvelden te loor ging. Door het aanhouden van den grooten regentijd kon de schade later weder ingehaald worden, zoodat de oogst in de meeste districten bevredigend was.

Kokosnoten. De kokosnotenproductie was in het afgeloopen jaar 2 216 000 noten, tegen 2 589 000 noten in 1920.

Dit product, dat hoofdzakelijk uit Coronie wordt aangevoerd, werd voor een zeer groot gedeelte op de veiling verhandeld.

In 1921 daalden de prijzen zoowel van noten als van olie belangrijk, ook op de locale markt. De cultuur was daardoor minder voordeelig dan in de laatste jaren het geval was, doch zij bleef zich langzaam uitbreiden.

Van ziekte werd weinig gehoord. Aan de bestrijding der hartrotziekte werd steeds de hand gehouden.

Maïs. De maïsbouw vormde een belangrijk deel van het klein landbouwbedrijf. De prijs was over het algemeen zeer loonend, niettegenstaande groote prijsdaling niet intrad. De productie van dit gewas was ongeveer 25 % lager dan in het vorige jaar en viel van 2078 ton in 1920 op 1533 ton in 1921.

Bananen, enz. De teelt van deze gewassen was meer dan voldoende om in de plaatselijke behoeften te voorzien; belangrijke hoeveelheden konden worden uitgevoerd naar de naburige koloniën. De uitvoer van bananen was 258 035 K.G., tegen 124 094 K.G. in 1920; de uitvoer van groenten 13 030 K.G., tegen 6030 K.G. in 19200, en die van vruchten, waaronder ook begrepen sinaasappelen, 11 566 K.G., tegen 2599 K.G. in 1920.

Veeteelt. De prijs van braadvleesch daalde van f 2 tot f 1,40 per K.G. Dit verschijnsel vond zijn oorzaak eensdeels in den invoer van vee uit Venezuela en anderzijds in het aanmoedigen van de varkensteelt, welke zich in 1921 wel niet uitbreidde, doch waarvan een grooter vleeschproduct het gevolg was. Wat dit laatste betreft was namelijk opmerkelijk de invloed van meer moderne kweekmethoden en van de ingevoerde rasvarkens; daardoor was het vleeschproduct, niettegenstaande het afkomstig was van een eenigszins geringer aantal beesten dan in 1920, toch ± 20 % grooter. De slachting bedroeg in:

1920, 1258	varkens,	wegende netto	48 728 K.G.
1921, 1263	..	.. ..	56 458 ..

Op ongeveer hetzelfde aantal varkens dus eene gewichtsvermeerdering van 7730 K.G., wel een bewijs, dat de qualiteit van de varkens sterk verbeterde.

In enkele varkensstallen brak eene besmettelijke borstziekte uit, doch deze ziekte kon, door afzondering van de besmette dieren en grondige ontsmetting, met weinig schade bedwongen worden.

Buitendien werd voortgegaan met aanmoediging van de veeteelt onder de kleine landbouwers.

De plannen tot oprichting van eene, op moderne leest geschoeide, boerderij in den cultuurtuin namen vasten vorm aan; deze boerderij kon nog in het verslagjaar in gebruik genomen worden.

Balata en delfstoffen. Het jaar 1921 was, evenals de beide vorige jaren, voor het balatabedrijf niet gunstig. Wel was de productie ongeveer 50 000 kilogram grooter dan in 1920, n.l. 487 ton tegen 444 ton, doch de prijzen liepen in het jaar van f 4 in het begin van het jaar terug tot f 2,90 per kilogram, om vervolgens aan het eind van het jaar op te klimmen tot f 3,50 per kilogram, terwijl de kostprijs, daar het product hoe langer hoe verder moest gezocht worden, voortdurend grooter werd.

Deze omstandigheden waren oorzaak, dat meerdere concessies, eene oppervlakte vertegenwoordigende van 590 000 H.A. (in 1920 5 166 100 H.A., in 1921 4 576 300 H.A.), werden losgelaten.

Nu er in den laatsten tijd meer speling van arbeidskrachten is gekomen, zou daarvan in de eerstvolgende jaren eene stijging der productie het gevolg kunnen zijn.

De goudproductie liep in het afgeloopen jaar wederom belangrijk terug, nl. met 119 000 gram.

Stop werd gezet het bedrijf van de Guyana-Goud-Placer-Maatschappij.

Een lichtpunt was dat een onderzoek, geleid door professor J. A. Grutterink, die in Juni 1922 in Suriname aankwam, op het placer-von Hemert, behoorende aan de Maatschappij Sarakreek, plaats vond, naar aanleiding van door den vertegenwoordiger van deze Maatschappij naar Nederland gezonden monsters. Dit onderzoek werd met succes bekroond en zou waarschijnlijk ten gevolge hebben, dat het bedrijf van die Maatschappij spoedig hervat wordt.

De Surinaamsche Bauxite-Maatschappij beperkte ook dit jaar hare exploitatie binnen zeer enge grenzen en de Nederlandsche Mijnexploratie- en -Exploitatie-Maatschappij de bauxite-onderneming, wier terreinen op plantage Rorac gelegen zijn, nam op het eind van 1921, na terugkomst van den directeur, hare werkzaamheden weder op zeer bescheiden schaal ter hand.

Een onderzoek naar de aanwezigheid in de kolonie van petroleum was van particuliere zijde in 1922 gaande, onder leiding van den heer Wing Easton, oud-chef van het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië.

Hout. De opleving van het houtbedrijf in 1920 heeft zich in 1921 niet voortgezet; dit vond zijn oorzaak in de crisis, welke de landen van afzet van dit product doormaakten.

Buitendien werd eene scherpe concurrentie ondervonden van Braziliaansch en Australisch hout, hoofdzakelijk door de veel duurdere vracht van Suriname dan van Brazilië en Australië naar Europa. Wel werden de vrachten verlaagd, doch zij bleven vergelijkenderwijze hoog te noemen.

De Naamlooze Vennootschap West-Indische Houthandel zette met succes den machinalen uitsleep van Morahout voort, terwijl verdere proeven in die richting werden voorbereid.

De Belgische Maatschappij „Tropica", die haar bedrijf in het begin van 1921 stop zette, heeft dit bedrijf op zeer bescheiden schaal hervat en zoo ook de Overzeesche Hardhout Import Maatschappij, terwijl de Broadhurst Lumber Co. op bescheiden schaal voortging met eigen exploitatie.

De Surinaamsche Bauxite-Maatschappij, die over twee zaagmolens beschikte, werkte eveneens op kleine schaal.

De heer W. L. Kann had in de kuststreek 63 000 H.A. in erfpacht aangevraagd, met de bedoeling om daarop op groote schaal possentree-hout te gaan bewerken en den landbouw uit te oefenen.

Scheepvaart, handel en nijverheid. De vierwekelijksche geregelde dienst met passagiersschepen van den Koninklijken West-Indischen Maildienst, die met ingang van 29 Juni 1921 werd aangevangen tusschen Amsterdam en New-York via Paramaribo vice versa, bleef gehandhaafd en zoo ook de drie-

wekelijksche dienst tusschen New-York—Paramaribo van de Clyde Steamship Company. Deze laatste schepen doen de reis in ongeveer twee weken en verschaffen dus eene goede mailverbinding met New-York.

In de eerste maanden van 1922 vonden ook de eerste bauxiet-verschepingen plaats, met zeilschepen, die door de diepe Cottica werden opgesleept tot voor Moengo.

De handel kenmerkte zich, ten gevolge van de ongunstige factoren, welke de prijzen van onze producten laag hielden, door een ongekende slapte in alle bedrijven en staking of inkrimping van verschillende ondernemingen.

Het geweldige verschil tusschen uitvoer en invoer, die respectievelijk f 6 562 140 en f 13 150 025 bedroegen, geeft een juist beeld van de depressie op zakengebied in de kolonie.

HOOFDSTUK D.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

Reizen van den Gouverneur. De Gouverneur maakte in 1921/1922, behalve de in het vorige verslag vermelde, nog de volgende dienstreizen:

Van 9 t/m 15 Augustus 1921 naar Coronie en Nickerie ter bezichtiging van deze districten.

Op 24 Augustus naar Domburg, Laarwijk, Bethesda en Chatillon.

Van 6 t/m 8 October 1921 naar het district Saramacca. Bezocht werden de tabaksaanplantingen en rijstvelden op plantage Broederschap.

Van 6 t/m 15 December 1921 naar Albina, Cayenne en St. Laurent in verband met gerezen moeilijkheden en geschilpunten tusschen autoriteiten in Fransch- en Nederlandsch-Guyana. Met den Gouverneur van Cayenne werden besprekingen gehouden en maatregelen genomen ter voorkoming van verdere geschillen.

Op 13 Januari 1922 naar de vestigingsplaatsen Meerzorg en Jagtlust.

Op 27 Januari 1922 naar het district Beneden-Commewijne, waar bezichtigd werden de plantages Sorgvliet en Wederzorg.

Op 17 Februari 1922 naar den Saramaccapolder om o. m. een bezoek aan de school bij Leiding XI te brengen en om een geschikte plaats uit te zoeken voor den bouw van een school aan Leiding VIII.

Op 17 Maart 1922 naar het district Boven-Suriname, waar o. m. bezichtigd werden de plantages La Ressource van de firma C. Kersten & Co. met prachtige koffieaanplantingen en Peperpot, een der grootste koffieplantages.

Van 6—8 April 1922 naar het district Cottica. Bezocht werden Slootwijk en de suikeronderneming Alliance, Ephrata (standplaats van den districts-commissaris) en het politiestation op Moengo.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 is onder n°. 61 opgenomen de beschikking van 1 Juli 1921 n°. 2307, ter bekendmaking van het Koninklijk besluit van 20 April 1921 n°. 96, houdende machtiging aan den Gouverneur van Suriname om bij dienstreizen in hem noodig voorkomende gevallen voor korten tijd de kolonie te verlaten.

Personalia. Aan den heer A. A. Caljé, inspecteur voor het onderwijs, werd met ingang van 12 September 1921 buitenlandsch verlof verleend wegens langdurigen dienst en de heer P. Enuma, directeur van de Hendrik- en de normaalscholen, werd bij beschikking van 16 September 1921 n°. 3226 belast met de waarneming van deze betrekking.

De Gouvernementslandmeter de heer J. A. Polak, tijdelijk aangewezen bij beschikking van 28 Augustus 1920 n°. 2915 voor de waarneming van de betrekking van hoofd van den opnemingsdienst in Suriname, werd op zijn verzoek bij resolutie van 1 September 1921 n°. 3035 eervol van de waarneming van die betrekking ontheven en werd, in afwachting van eene nadere voorziening, de heer E. J. Kempees, nevens zijne functiën als directeur van het Departement van Openbare Werken, tijdelijk aangewezen als waarnemend hoofd van den opnemingsdienst.

De heer mr. J. J. W. Eekhout werd bij beschikking van 27 Maart 17922 n°. 1049, op zijn verzoek eervol ontheven van de waarneming van de betrekking van Gouvernementssecretaris. Hij keerde op 29 Maart 1922 naar Nederland terug om weder in Indischen dienst te treden.

Met de waarneming van het ambt van Gouvernementssecretaris werd toen belast de heer mr. dr. P. H. W. G. van den Helm, hoofdcommies bij het Departement van Waterstaat, die bij beschikking van 6 October 1921 n°. 3483 tijdelijk aangesteld was als hoofdambtenaar in algemeenen dienst der kolonie Suriname en toegevoegd aan den Gouvernementssecretaris. Met ingang van 29 Mei 1922 werd mr. dr. van den Helm definitief tot Gouvernementssecretaris benoemd.

Bij beschikking van 26 April 1922 n°. 1442 werd de heer Enuma, wegens aan hem verleend buitenlandsch verlof, ontheven van de tijdelijke waarneming van de betrekking van inspecteur voor het onderwijs, terwijl den heer E. Snellen, directeur van den landbouw, nevens zijne functiën bij beschikking van 26 April 1922 n°. 2699 de tijdelijke waarneming van de betrekking van inspecteur voor het onderwijs werd opgedragen.

De inspecteur voor het onderwijs, de heer A. A. Caljé, keerde van buitenlandsch verlof in de kolonie terug en hervatte met ingang van 17 Juli 1922 zijne functiën.

Bij Koninklijk besluit van 9 November 1921 n°. 66 werden tot leden van den raad van bestuur benoemd de heeren mr. J. J. W. Eekhout en mr. J. L. Nysingh, onderscheidenlijk waarnemend Gouvernementssecretaris en procureur-generaal bij het Hof van Justitie, tot dusver buitengewone leden van dat college, terwijl tot buitengewoon lid van den raad werd benoemd de heer S. H. de Granada, districts-commissaris, tijdelijk belast met de waarneming van de betrekking van agent-generaal voor de immigratie.

Bij Koninklijk besluit van 18 Mei 1922 n°. 46 werd aan den heer mr. J. J. W. Eekhout eervol ontslag verleend als lid van den raad van bestuur en tevens als aangewezen vervanger van den Gouverneur van Suriname, en werd bij datzelfde Koninklijk besluit tot lid van dat college benoemd het buitengewoon lid S. H. de Granada.

Bij Koninklijk besluit van 19 Juni 1922 n°. 66 werd tot buitengewoon lid van den raad van bestuur benoemd de heer I. S. Morpurgo, oud-griffier der koloniale staten, thans tijdelijk kantonrechter van Paramaribo.

Districts-bestuur. De heer Chr. H. A. Simons, districts-commissaris, van buitenlandsch verlof teruggekeerd, hervatte op 18 October 1921 zijne functiën en werd wederom belast met het beheer van de districten Beneden- en Boven-Saramacca.

Bij beschikking van 11 October 1921 n°. 3512 werd de heer W. Th. Sanders met ingang van 18 October 1921 eervol ontheven van het ambt van districts-commissaris, belast met het beheer van het district Marowijne, terwijl de districts-secretaris J. J. Monk, ter standplaats Groningen, eervol ontheven werd van het hem als waarnemend ditricts-commissaris tijdelijk opgedragen beheer van het district Saramacca en werd hem tijdelijk de waarneming opgedragen van het ambt van districts-commissaris, belast met het beheer van het district Marowijne.

Aan den districts-commissaris van Coronie, S. E. Juta, werd bij beschikking van 21 Maart 1922 n°. 986 buitenlandsch verlof naar Nederland verleend voor den tijd van één jaar. In verband hiermede werd tijdelijk met de waarneming van die betrekking belast de heer W. F. Roeske.

Bij beschikking van 27 Juli 1922 n°. 2655 werd aan den heer C. R. Weytingh, districts-commissaris, op het daartoe door hem gedaan verzoek, eervol ontslag uit 's lands dienst verleend.

Bij beschikking van 14 September 1922 n°. 3345 werd de heer E. Essed, districts-commissaris ter standplaats Ephrata, wegens wangedrag uit 's lands dienst ontslagen.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 werd onder n°. 81 opgenomen de verordening van 21 September 1921, regelende het districts-bestuur.

Koloniale Staten. Ten gevolge van het periodiek aftreden van de heeren J. J. Leys, D. S. Huizinga, mr. H. A. Pet, A. G. Putscher en J. R. Thomson als leden der Koloniale Staten werden bij ter zake gehouden stemming en herstemming als zoodanig gekozen de heeren A. A. Dragten, P. A. May, R. D. Simons, mr. S. D. de Vries en R. A. P. C. O'Ferrall. Bij de stemming werden 1051 geldige stemmen uitgebracht en werden de heeren A. A. Dragten, P. A. May, R. D. Simons en mr. S. D. de Vries gekozen, die onderscheidenlijk 545, 571, 887 en 680 op zich vereenigden, terwijl bij de herstemming tusschen de heeren R. A. P. C. O'Ferrall en D. S. Huizinga werden uitgebracht 988 geldige stemmen, waarvan op den heer O'Ferrall, die gekozen werd, 516 en op den heer Huizinga 472.

Voor het zittingjaar 1922/1923 werden de heeren mr. S. D. de Vries en J. R. C. Gonggrijp benoemd onderscheidenlijk tot voorzitter en tot ondervoorzitter der Koloniale Staten.

HOOFDSTUK E.

GEWAPENDE MACHT (SCHUTTERIJ, GEWAPENDE BURGERWACHT, GEWAPENDE POLITIE, LANDMACHT EN ZEEMACHT).

Schutterij. In 1921 werden te Paramaribo van de 237 personen, die zich als schutterplichtigen hadden aangemeld, afgekeurd 30, voor den tijd van één jaar van dienst vrijgesteld 41 en ingelijfd 166.

Het aantal te Paramaribo geboren personen, dat in 1920 den 18-jarigen leeftijd bereikte en dus op 1 Januari 1921 schutterplichtig geworden was, indien het aldaar nog woonde, bedroeg volgens opgave van den ambtenaar van den burgerlijken stand 387.

Van dit getal zijn voor de commissie van inschrijving voor en vrijstelling van de schutterij verschenen 77. Tegen 7 schutterplichtigen, van wie het aan de commissie bekend was, dat zij zich elders gevestigd hadden, is geen procesverbaal opgemaakt.

Tegen de 303 nalatigen werd proces-verbaal van bekeuring opgemaakt.

Van dit getal zijn 18 voor den kantonrechter te Paramaribo gedaagd, terwijl de overige nalatigen door de politie werden opgespoord.

Door de commissie werden ambtshalve 14 schutterplichtigen ingelijfd.

De sterkte van de schutterij op 31 December bedroeg 9 officieren en 533 onderofficieren en manschappen.

Er werden door de recruten, onder militaire leiding, oefeningen gehouden.

Voorts werden drie algemeene oefeningen gehouden.

Schietoefeningen werden gedurende twee maanden gehouden, nl. van 26 September tot 18 November. Op 21 November had een schietwedstrijd plaats.

Gewapende burgerwacht. De gewapende burgerwacht in de districten bestond op 31 December 1921 uit 32 officieren en 1719 onderofficieren en manschappen.

Gewapende politie. In de, ten gevolge van het aan den hoofdinspecteur verleend buitenlandsch verlof, ontstane vacature werd niet voorzien, doch werden diens werkzaamheden verdeeld onder eenige ambtenaren van politie.

De bedoeld hoofdinspecteur keerde intusschen in de kolonie van verlof terug en hervatte op 30 April 1922 zijne functiën.

Uit de als bijlage E[1] bij dit verslag gevoegde staten blijkt, dat op 1 Januari 1922 de politiemacht telde 1 hoofdinspecteur, 3 inspecteurs en 6 adjunct-inspecteurs (van welke 5 te Paramaribo gevestigd waren), benevens 252 hoofdagenten en minderen, waarvan 155 te Paramaribo.

Landmacht. De sterkte bedroeg op 31 December 1921 9 officieren en 268 onderofficieren en minderen, samengesteld als volgt:

	Officieren.	Onderofficieren en minderen.
Staf	1	19
Compagnie infanterie	3	249
Officieren van gezondheid	5	—
Militaire apothekers	—	—
	9	268

Gedurende 1921 werden uit de sterkte gevoerd 4 officieren en 25 onderofficieren en minderen, t.w.:

Naar Nederland teruggekeerd: 4 officieren en 16 onderofficieren en minderen, met paspoort in Suriname 1, ontheven van zijne detacheering als milicien 1, overleden 3, met een briefje van ontslag weggezonden 2, overgeplaatst bij de troepen op Curaçao 1, met pensioen 1.

In de sterkte werden daarentegen opgenomen: 2 officieren en 63 onderofficieren en minderen, t. w.:

overgenomen van de koloniale reserve: 2 officieren en 57 onderofficieren en minderen;

nieuw aangekomen: 6 onderofficieren en minderen.

De toestand was op 31 December 1921 als volgt:

	Officieren.	Onderofficieren en minderen.
Paramaribo	4	213
Nickerie	—	21
Albina	—	20

Militair geneeskundige dienst te Parmaribo:

	Officieren.	Onderofficieren en minderen.
Officieren van gezondheid	5	—
Militaire apothekers	—	—
Bovendien waren:		
a. verpleegd in het Militair hospitaal	—	10
b. met binnenlandsch verlof	—	3
c. voor den krijgsraad	—	1

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn opgenomen:

onder n°. 76 de resolutie van 17 Augustus 1921 n°. 2820, bevelende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van den geldenden tekst van de bij resolutie van 18 Maart 1916, n°. 1137 *(G. B.* n°. 28), vastgestelde nieuwe tarieven voor het militair hospitaal te Paramaribo en de andere militaire ziekeninrichtingen in de kolonie Suriname;

onder n°. 80 de publicatie van 15 September 1921, n°. 3200, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 10 Januari 1921, n°. 101 tot wijziging van de reglementen op het toekennen van gagementen, pensioenen en onderstanden aan de Europeesche officieren en militairen beneden dien rang van het Nederlandsch Indische leger;

onder n°. 92 de resolutie van 11 October 1921, n°. 3557, tot wijziging van de resolutie van 18 Maart 1916, n°. 1137, *(G. B.* n°. 28) (geldende tekst *G. B.* 1921 n°. 76), houdende vaststelling van nieuwe tarieven voor het militair hospitaal te Paramaribo en de andere militaire ziekenhuizen in de kolonie Suriname;

onder n°. 94 de publicatie van 18 October 1921 waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 26 Augustus 1921, n°. 72, tot vaststelling van een nieuw Indisch militair keuringsreglement;

In het *Gouvernementsblad* van 1922 zijn opgenomen:

onder n°. 16, de publicatie van 6 Maart 1922, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 19 October 1921, n°. 49, betreffende de toepasselijkverklaring van de wijzigingen in het pensioensreglement voor de militairen van het Nederlandsch Indische leger beneden den rang van onder-luitenant, op de militairen van de West-Indische landmacht die tusschen 1 October 1918 en 1 Januari 1920, zoomede hen, die na laatstgenoemden datum den dienst verlieten;

onder n°. 61, de resolutie van 2 Augustus 1922 ter bekendmaking van het Koninklijk besluit van 20 April 1922, n°. 57, houdende wijziging en aanvulling van de bij Koninklijk besluit van 26 Februari 1921, n°. 44, *(G. B.* n°. 51) vastgestelde regeling betreffende de inkomsten van de officieren, de inkomsten en voeding van de militairen beneden den rang van officier, zoomede de toelagen en vergoedingen, die ten laste van het XIde Hoofdstuk der Staatsbegrooting ten behoeve van de landmacht in Suriname en Curaçao worden uitgekeerd;

onder n°. 68, de publicatie van 12 Augustus 1922, waarbij wordt afgekondigd de wet van 5 Juli 1921 *(Staatsblad* n°. 841) tot invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de wet op de Krijgstucht.

De algemeene gezondheidstoestand onder de militairen was in 1921 gunstiger dan in het vorige jaar, zooals uit onderstaand staatje van de in het militair hospitaal verpleegde militairen blijkt.

Het percentage lijders aan malaria was iets hooger dan in 1920, wat gedeeltelijk toegeschreven moet worden aan de detacheering van militairen naar het Lawa-gebied, waar veel malaria voorkomt.

Opgemerkt moet worden dat elf militairen vermoedelijk te Paramaribo met malaria geïnfecteerd zijn geworden, daar zij niet in de Lawa zijn geweest.

Hiervan woonden er 5 in de kazerne en 6 in de stad.

Het percentage lijders aan syphilis was in 1921 iets hooger, terwijl dat van aan andere venerische ziekte lijdende militairen aanmerkelijk lager is dan het jaar te voren.

Jaartallen.	Sterkte der landmacht.	Aantal militaire patienten.	Aard der ziekten.				
			Malaria.	Dysenterie.	Syphilis.	Morbs. Ven.	Andere ziekten.
1919	253	289	37 ± 13%	3 1%	6 2%	34 ± 12%	209 ± 72%
1920	230	382	60 ± 16%	16 4%	6 ± 2%	80 20%	220 ± 58%
1921	268	261	45 17%	11 4%	8 3%	40 ± 16%	157 60%

Het aantal verpleegden in het militair hospitaal, op 1 Januari 1921 in behandeling, bedroeg 456 personen. Gedurende het jaar 1921 werden 4830 mannen en 2127 vrouwen, te zamen 6957 personen, in deze inrichting opgenomen. Ontslagen werden 6431 personen, overleden zijn 582, zoodat op 31 December 1921 in behandeling waren 400 personen.

Onder de in het militair hospitaal verpleegde personen waren 261 militairen.

In de ziekeninrichting te Albina werden verpleegd 11 militairen.

De kosten van het militair hospitaal en andere militaire ziekeninrichtingen bedroegen f 760 861,65 tegen f 651 249,65 in 1920. [1])

De ontvangsten bedroegen f 620 570,96 tegen f 500 077,83 in 1920.

Niettegenstaande de zooveel hoogere uitgaven in 1921 is de uitkomst van dat jaar toch gunstiger dan in het daaraan voorafgaande jaar; het tekort bedraagt ongeveer f 11 000 minder dan in 1920.

Mededeelingen nopens den militairen geneeskundigen dienst zijn voorts opgenomen in Hoofdstuk J, geneeskundigen dienst.

Het militair tehuis te Paramaribo werd bezocht door 9404 ongegradueerden en 266 gegradueerden, te zamen 9670 bezoekers.

Aan de schepelingen van het Engelsch oorlogsschip *Wistaria*, dat ter reede lag van 4 Mei tot 8 Mei 1922, en van het Nederlandsche oorlogsschip *Zeeland*, dat van 29 Mei tot 7 Juni 1922 ter reede vertoefde, werd gelegenheid gegeven het militair tehuis te bezoeken.

Zeemacht. In 1922 werd de kolonie bezocht door het Nederlandsch oorlogsschip *Zeeland* en door het Engelsche oorlogsschip *Wistaria.*

1) De hooge uitgaven voor 1921 zijn vooral te wijten aan toeneming van het aantal patiënten en duurdere verpleging en verzorging.

HOOFDSTUK F.

WETGEVING, RECHTSWEZEN, VOOGDIJRAAD EN POLITIE.

§ 1. WETGEVING.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn, behalve de elders in dit verslag en de reeds in het vorige verslag vermelde regelingen, onder meer opgenomen:

onder n°. 68: de resolutie van 1 Augustus 1921, n°. 2651, houdende bekendmaking van het Koninklijk besluit van 21 Mei 1921 *(Staatsblad* n°. 732), bepalende het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 29 April 1921 *(Staatsblad* n°. 695, *G.B.* n°. 33), houdende voorschriften ten aanzien van Levensverzekeringsmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven;

onder n°. 84: de verordening van 21 September 1921, tot intrekking van de verordening van 4 Augustus 1914 (*G.B.*

n°. 43), houdende verbod van den uitvoer van voedingsmiddelen, steenkolen en olie, zooals deze gewijzigd is bij die van 21 April 1921 (*G.B.* n°. 25);

onder n°. 85: de verordening van 21 September 1921, tot intrekking van de verordening van 1 Augustus 1917 (*G.B.* n°. 53) ter voorkoming van het opdrijven der prijzen van voedingsmiddelen en brandstoffen;

onder n°. 87: het besluit van 22 September 1921, ter uitvoering van artt. 2 en 9 der verordening van 22 September 1921 (*G.B.* n°. 86) houdende beperking van het slachten van fokvee;

onder n°. 95: het besluit van 24 October 1921 ter uitvoering van de verordening op het testamentenregister (*G.B.* n°. 23);

onder n°. 96: de verordening van 1 November 1921 tot intrekking van de verordeningen van:

a. 12 September 1917 (*G.B.* n°. 69) tot wijziging van eenige bepalingen van de strafwetgeving voor de kolonie Suriname,

b. 7 Maart 1918 (*G.B.* n°. 17) op den arbeidsplicht ten behoeve van het aanplanten van voedingsgewassen;

onder n°. 101: de resolutie van 19 November 1921 n°. 3978, houdende bekendmaking van de toetreding van Brazilië tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908 en tot het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914;

onder n°. 106: de resolutie van 8 December 1921 n°. 4187, houdende bekendmaking van de bekrachtiging door Liberia van het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914 tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908;

onder n°. 114: de publicatie van 20 December 1921, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van den 22n September 1921 (*Staatsblad* n°. 1083) tot vaststelling van een ,,Octrooireglement''.

In het *Gouvernementsblad* van 1922 zijn opgenomen:

onder n°. 1: de resolutie van 13 Januari 1922 n°. 141, houdende bekendmaking van de nederlegging op 4 November 1921 te Bern van de Belgische akte van bekrachtiging, betreffende het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914 tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908;

onder n°. 6: de resolutie van 30 Januari 1922, n°. 331, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1149), tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding der wetten van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15) en van 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127) tot wijziging der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313);

onder n°. 5: de resolutie van 30 Januari 1922 n°. 331, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1151), houdende bepaling van den datum bedoeld in artikel 1 van het Koninklijk besluit van 22 September 1921 tot vaststelling van een ,,Octrooireglement'' (*Staatsblad* n°. 1083);

onder n°. 6: de resolutie van 30 Januari 1922, n°. 331, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1150)), tot bekendmaking van den tekst der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313) zooals deze wet is aangevuld en gewijzigd bij de wetten van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15) en 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127):

onder n°. 8: de publicatie van 11 Februari 1922, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 19 December 1921 (*Staatsblad* n°. 1362), houdende wijziging en aanvulling van het besluit van 29 Augustus 1912, houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken in de koloniën en de hulpbureaux voor den industrieelen eigendom;

onder n°. 9: de resolutie van 13 Februari 1922, n°. 522, houdende bekendmaking van de toetreding van Bulgarije tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908, alsmede tot het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914;

onder n°. 19: het besluit van 16 Maart 1922 tot nadere wijziging van het besluit van 9 Januari 1906 (*G.B.* n°. 6) tot uitvoering van het Kiesreglement;

onder n°. 21: het besluit van 17 Maart 1922 tot aanvulling van het besluit van 18 April 1916 (*G.B.* n°. 34) ter uitvoering van de artikelen 5, 2de lid, en 109 van het Burgerlijk Wetboek betreffende den burgerlijken stand en de verleening van dispensatie van de huwelijksafkondiging;

onder n°. 36: de resolutie van 10 Mei 1922 n°. 1547, houdende bekendmaking van de toetreding van Hongarije en van de definitieve toetreding van Brazilie tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908, alsmede tot het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914;

onder n°. 42: het besluit van 7 Juni 1922 tot intrekking van de in omloop zijnde zilverbons ter waarde van een halven gulden en een gulden;

onder n°. 43: de resolutie van 9 Juni 1922, n°. 1982, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van de op 4 Mei 1910 te Parijs onderteekende regeling tot beteugeling van de verspreiding van ontuchtige uitgaven;

onder n°. 48: het besluit van 23 Juni 1922, ter uitvoering van art. 31 (1) der Balataverordening 1914;

onder n°. 57: de verordening van 10 Mei 1922, n°. 1582, tot wijziging van de Scheepvaartverordening (*G.B.* 1908, n°. 63);

onder n°. 60: het besluit van 26 Juli 1922 tot vaststelling van het formulier der verlofpassen van voorwaardelijk in vrijheid gestelden en der verdere voorschriften ter uitvoering van de artikelen 18 en 19 van het Wetboek van Strafrecht.

§ 2. RECHTERLIJKE MACHT EN RECHTSPRAAK.

Bij beschikking van 16 Maart 1921 n°. 910 werd, met ingang van dien dag, aan den heer F. J. Schepp, die bij beschikking van 6 September 1920, n°. 3008, benoemd werd tot districts-secretaris, eervol ontslag verleend als griffier bij het kantongerecht te Nickerie, waartoe hij bij beschikking van 23 December 1918, n°. 4166, benoemd was.

De beschikking van 31 Maart 1919, n°. 1159, werd, voor zooveel daarbij de adjunct-commies ter griffie van het kantongerecht van Paramaribo A. C. J. M. Alberga tijdelijk werd belast met de waarneming der functiën van griffier bij voormeld gerecht, bij beschikking van 6 Mei 1921, n°. 1596, met ingang van 1 Juni 1921, buiten werking gesteld en daarbij, met ingang van vermeld tijdstip, de heer D. Arrias, adjunct-commies ter voormelde griffie, tijdelijk belast met de waarneming der functiën van griffier bij genoemd gerecht. Tevens werd bij voormelde beschikking de heer D. Coutinho, praktizijn bij het Hof van Justitie, met ingang van den dag van zijn vertrek uit de kolonie, eervol ontheven van het ambt van plaatsvervanger van den kantonrechter van Paramaribo, waartoe hij bij beschikking van 30 Juni 1905, n°. 7837, werd benoemd, onder dankbetuiging voor de door hem in die functie bewezen langdurige diensten, en daarbij tevens, met ingang van 1 Juni 1921, als zoodanig benoemd de heer A. C. J. M. Alberga, praktizijn bij voormeld hof.

Bij beschikking van 13 Mei 1921, n°. 1688, werd het tijdelijk lid van het Hof van Justitie mr. P. A. A. Bucaille, gerekend van 10 Mei 1921, voor den verderen duur van zijne waarneming van dat ambt, doch voor niet langer dan twee jaren, opnieuw aangesteld als rechter-commissaris, belast met de instructie van strafzaken.

Op het daartoe door hem te kennen gegeven verlangen werd bij beschikking van 27 Mei 1921, n°. 1862, met ingang van 1 Juni 1921, buiten werking gesteld de beschikking van

22 December 1920, n°. 4398, voor zooveel daarbij de heer mr. S. D. de Vries, lid van het Hof van Justitie, tijdelijk mede werd belast met de waarneming der functiën van rechter in het Oostelijk Ommegaand Gerecht. In verband hiermede werd bij diezelfde beschikking, met ingang van 1 Juni 1921, de heer mr. H. A. Pet, nevens zijne werkzaamheden als lid van het Hof van Justitie, tijdelijk mede belast met de waarneming van vermeld ambt.

Bij beschikking van 12 Augustus 1921, n°. 2775 werd, gerekend van 11 Augustus 1921, in verband met zijne tijdelijke benoeming tot commies, bureauchef ten parkette van den procureur-generaal, de heer J. C. Schipper, tijdelijk eervol ontheven van het ambt van griffier bij het Westelijk Ommegaand Gerecht, als hoedanig hij benoemd werd bij beschikking van 29 December 1920, n°. 4452, en werd daarbij tijdelijk met de waarneming van die betrekking belast de heer Ch. J. Law-Hon, tijdelijk adjunct-commies ten vermelden parkette.

Bij Koninklijk besluit van 1 Augustus 1921 n°. 80 werd, gerekend van 22 Juli 1921, aan den heer mr. J. Boon, in verband met zijne benoeming tot rechter in de arrondissements-rechtbank te Amsterdam, eervol ontslag verleend als lid van het Hof van Justitie in Suriname, als hoedanig hij werd benoemd bij Koninklijk besluit van 3 Maart 1917 n°. 26.

Tot lid-plaatsvervanger bij het Hof van Justitie werd bij beschikking van 17 October 1921, n°. 3594, benoemd de heer mr. dr. P. H. W. G. van den Helm, tijdelijk hoofdambtenaar in algemeenen dienst der kolonie Suriname. Aan den heer mr. J. J. W. Eekhout werd, op zijn verzoek, bij beschikking van 29 October 1921, n°. 3747, met ingang van dien dag, eervol ontslag verleend als lid-plaatsvervanger bij genoemd hof, als hoedanig hij benoemd werd bij beschikking van 31 Maart 1919, n°. 1159, onder dankbetuiging voor de door hem in die functie bewezen diensten en werd daarbij tevens bepaald, dat de benoeming van den heer van den Helm als zoodanig geacht wordt met ingang van 29 October 1921 te zijn ingegaan.

Bij beschikking van 27 Februari 1922, n°. 707, is met ingang van 1 Maart d.a.v. aan den heer mr. H. A. Pet, lid van het Hof van Justitie, op zijn verzoek, verlof verleend om zich voor den tijd van eene maand van zijne woonplaats te verwijderen, ten einde zich naar Nederland te begeven en werd genoemde heer tevens, op zijn verzoek, eervol ontheven van de hem bij de beschikking van 27 Mei 1921 n°. 1862 nevens zijne werkzaamheden als lid van het Hof van Justitie tijdelijk opgedragen waarneming van het ambt van rechter in het Oostelijk Ommegaand Gerecht.

In verband met deze ontheffing werd bij vermelde beschikking bepaald, dat laatstvermeld ambt met ingang van 1 Maart 1922, alléén door den heer mr. P. A. A. Bucaille, nevens zijne werkzaamheden als tijdelijk lid van het Hof van Justitie, tijdelijk zou worden waargenomen.

Aan den heer mr. H. A. Pet voornoemd werd bij beschikking van 20 Maart 1922, n°. 983, gerekend van 1 Maart 1922, op zijn verzoek, wegens vertrek uit de kolonie, eervol ontslag verleend als president-plaatsvervanger van den krijgsraad, waartoe hij bij beschikking van 23 Maart 1920 n°. 1024, met ingang van 24 Maart d.a.v., voor den tijd van twee jaren werd benoemd.

In verband met zijne benoeming tot substituut-officier van Justitie bij de arrondissements-rechtbank te Heerenveen, werd aan den heer mr. J. C. van Hasselt, advocaat-generaal bij het Hof van Justitie in de kolonie Suriname, bij beschikking van 27 Maart 1922, n°. 1057, gerekend van den dag, voorafgaande aan dien, waarop hij zijn Nederlandsch ambt heeft aanvaard, eervol ontslag uit zijn Surinaamsch ambt verleend.

De heer mr. K. J. van Erpecum, rechter in het oostelijk ommegaand gerecht, tijdelijk advocaat-generaal bij het Hof van Justitie, werd bij Koninklijk besluit van 8 Mei 1922, n°. 3, benoemd tot lid van het Hof van Justitie. Hij aanvaardde deze functiën op 4 Juli 1922. In verband hiermede werd aan den heer van Erpecum met ingang van dien datum eervol ontslag verleend als rechter in het oostelijk ommegaand gerecht en werd hij tevens eervol ontheven van de tijdelijke waarneming van het ambt van advocaat-generaal bij het Hof van Justitie. Met ingang van 5 Juli d.a.v. werd de heer van Erpecum voornoemd met eervolle ontheffing van zijne functie als lid van gemeld college tijdelijk belast met de waarneming van de betrekking van advocaat-generaal bij het Hof van Justitie.

Bij Koninklijk besluit van 20 Juli 1922, n°. 46, werd de heer mr. J. Th. de Lussanet de la Sablonière benoemd tot lid van het Hof van Justitie. Hij aanvaardde deze functie op 21 October 1922.

Toezicht en tucht over praktizijns. Gedurende het jaar 1921 is er bij het Hof van Justitie één klacht tegen een praktizijn ingebracht wegens het niet op tijd en niet voldoende verstrekken van inlichtingen aan zijne cliënten. Na onderzoek besliste het hof dat, ofschoon de praktizijn in deze meer voortvarend had kunnen zijn, onder de gegeven omstandigheden kon worden volstaan met hem te waarschuwen, aan zijne cliënten voortaan uitvoeriger inlichtingen te verstrekken.

Praktizijns-examen. In 1921 is er geen praktizijns-examen afgenomen.

Bureau van consultatie. Wegens afwezigheid uit de kolonie van twee praktizijns en de waarneming van het notarisambt door een derde waren er na April 1921 slechts twee praktizijns als zoodanig werkzaam, zoodat het bureau van consultatie niet op de in artikel 13 van het besluit van 23 December 1918 (*Gouvernementsblad* n°. 104) voorgeschreven wijze kon worden samengesteld. Het bureau vergaderde elken Vrijdag in de praktizijnskamer van het Hof van Justitie, terwijl de secretaris bovendien dagelijks gedurende de kantooruren op zijn bureau voor onvermogende rechtszoekenden te spreken was.

In 1921 werden bij het bureau 64 verzoeken om gratis-admissie ingediend; 13 daarvan konden niet worden ingewilligd, omdat ze vooraf als ongegrond werden beschouwd, 1 werd ingetrokken, terwijl er nog 9 verzoeken bij het bureau aanhangig gebleven zijn. In 41 gevallen werd de verzoeker of verzoekster verwezen naar den president van het hof, ter toevoeging van een praktizijn. Het aantal zaken waarin in 1921 door den president toevoeging van een praktizijn heeft plaats gehad, bedraagt 41. Van deze zaken zijn 4 ter rolle aangebracht en afgedaan, de overige 37 zaken, waarvan de meeste betreffen procedures tot echtscheiding, konden nog niet ter rolle worden aangebracht, vermits de belanghebbenden zich na de toevoeging niet hebben aangemeld bij den hun toegevoegden praktizijn. Verder werden in 1921 ter rolle aangebracht 8 zaken, waarin de toevoeging van een praktizijn vroeger dan in 1921 had plaats gehad.

§ 3. VOOGDIJRAAD.

De werkzaamheden van den raad bleven van gelijken aard als vorige jaren: het innen van onderhoudskosten van de vaders van kinderen en het afdragen daarvan aan de verzorgsters, het bevorderen van de erkenning van natuurlijke kinderen door hunne moeders en vaders, het verstrekken van inlichtingen in zake van voogdijvoorzieningen, enz.

De raad ontving aan bedragen tot een som van f 3143, waarvan op 31 December 1921 was uitbetaald f 3110. Het saldo van f 33 is nadien aan rechthebbenden uitgekeerd. Als reeds in een vorig verslag werd opgemerkt, had de raad zich tot den Gouverneur gewend met het voorstel kinderbijslagen ook voor natuurlijke wettelijk erkende kinderen uit te betalen, voor zoover die ten laste waren van den betrokken landsdienaar, met dien verstande, dat indien de kinderen door de moeder werden verzorgd, de bijslag aan den Voogdijraad zou worden uitbetaald ter uitkeering aan de moeder.

Dit voorstel werd aangenomen en daardoor werd behalve het genoemde bedrag van f 3143 nog f 700 ontvangen en uitgekeerd.

Verzoeken tot ontheffing of ontzetting uit de ouderlijke macht of voogdij werden in 1921 door den raad niet gedaan. Wederom wordt opgemerkt, dat dit niet zeggen wil, dat er zich geen gevallen hebben voorgedaan, die een dergelijk verzoek zouden rechtvaardigen, doch dat de gelegenheid ontbrak voor de betrokken kinderen een goed verblijf te vinden.

Twee personen bleven ondanks alle pogingen van den raad om van hen onderhoud voor de door hen verwekte kinderen te verkrijgen, daarin onwillig, waarop besloten werd dit in rechte te vorderen.

De zaken zijn in 1922 aanhangig gemaakt. Het eene geval betrof een natuurlijk wettelijk erkend kind, zoodat de raad zich onmiddellijk tot het Hof van Justitie kon wenden; wat het tweede, niet erkende kind betreft, werd op verzoek van den raad door den kantonrechter van Paramaribo een bijzondere vertegenwoordiger benoemd.

Het aantal erkenningen bedroeg in 1921 in totaal 1126. Van kinderen geboren in 1921: 193, waarvan 9 door den vader, 77 door de moeder en 107 door vader en moeder. Voor kinderen vóór 1921 geboren bedroegen deze getallen respectievelijk 105, 585, 243.

§ 4. POLITIE; WERKING VAN VERORDENINGEN.

Buitengewone agenten van politie. Het aantal buitengewone agenten van politie bedroeg op 1 Januari 1922 365, tegnover 352 op gelijk tijdstip van het vorige jaar.

Vluchtelingen uit Fransch-Guyana. Op het grondgebied der kolonie werden als zonder middel van bestaan aangehouden (met inbegrip van 9, die van het jaar 1920 waren achtergebleven) 172 vluchtelingen, afkomstig uit Fransch-Guyana.

Uitgezet werden 158 personen en in vrijheid gesteld 5. Op 31 December 1921 waren derhalve nog 9 vluchtelingen in verzekerde bewaring.

Het aantal vluchtelingen, afkomstig uit Fransch-Guyana, dat op den oever van de Marowyne aangehouden en dadelijk naar den Franschen oever teruggeleid werd, bedroeg 73.

Arbeidsverordening. Ten overstaan van den ambtenaar, daartoe aangewezen door den commissaris van politie, werden te Paramaribo gesloten:

voor den arbeid in de goudvelden: 505 overeenkomsten met 302 arbeiders;

voor de inzameling van balata: 1273 overeenkomsten met 1273 arbeiders;

voor het bewerken van hout en de inzameling van boschbijproducten: 7 overeenkomsten met 7 arbeiders;

voor onderzoek naar bauxiet: 2 overeenkomsten met 2 arbeiders.

Op plaatsen langs den spoorweg werden in 1921 gesloten: 10 overeenkomsten met 10 arbeiders.

Te Albina werden voor het goud- en balatabedrijf 52 en 177 overeenkomsten met onderscheidenlijk 52 en 177 arbeiders gesloten.

Te Nieuw-Nickerie werden voor het balata- en houtbedrijf 634 en 143 overeenkomsten met onderscheidenlijk 605 en 132 arbeiders gesloten. Voor het goudbedrijf werden daar geen overeenkomsten gesloten.

Evenals in vorige jaren werd ook in 1921 in het belang van eene richtige contrôle op de bevoegdheid van arbeiders tot het al dan niet aangaan van eene overeenkomst met een anderen dan zijn laatsten huurder, geregeld voortgegaan met het verstrekken aan de districts-commissarissen van Nickerie en van Marowyne van alphabetische opgaven, vermeldende de namen van arbeiders en huurders, die te Paramaribo overeenkomsten hebben aangegaan, en voor welk bedrijf, terwijl van de genoemde districts-commissarissen gelijke opgaven van de te hunnen overstaan gesloten overeenkomsten werden ontvangen.

Het bewerkstelligen van de bij artikel 44, eerste lid, der arbeidsverordening voorgeschreven eindafrekeningen had regelmatig plaats.

Verzet van wettelijke vertegenwoordigers, als bedoeld bij artikel 3 der verordening, vond in 1921 niet plaats.

Het bepaalde bij artikel 6, laatste lid, werd in het jaar 1921 ten aanzien van het balatabedrijf op 2 arbeiders toegepast.

Ten aanzien van het goudbedrijf en de andere takken van industrie had in 1921 geene uitsluiting plaats.

De veroordeelingen, die, in verband met de arbeidsverordening, plaats hadden, waren:

3 wegens het niet vertrekken op den bepaalden tijd;

1 wegens het niet voldoen aan de voorwaarden, bij overeenkomst bedongen;

1 wegens het niet voldoen aan de wettelijk opgelegde verplichtingen.

Opiumverordening. In 1921 werden 22 personen veroordeeld wegens het in bezit hebben van opium of ganja, waarvan 14 tot geldboeten, afwisselend van f 10 tot f 1000 en 8 tot gevangenisstraf, afwisselend van 3 dagen tot 6 maanden.

De clandestiene invoer van ganja overtreft nog steeds die van opium, vermits voor ganja, met het oog op de vele in deze kolonie verblijvende Britsch-Indiërs, gemakkelijker afzet is te vinden. Door de politie wordt dit euvel met al de haar ten dienste staande middelen zoo krachtig mogelijk bestreden.

Het schuiven van opium of het geven van gelegenheid daartoe werd door de politie niet geconstateerd. Uit den clandestienen invoer van gemelde stof moet echter worden afgeleid, dat het schuiven van opium nog steeds plaats vindt.

Verwacht werd echter, dat het gebruik van opium sterk zou afnemen, vermits de prijs daarvan buitensporig hoog was en de personen, die onder verdenking stonden zich aan het schuiven van opium over te geven, t. w. een klein aantal Chineezen en eenige Javanen, op eene enkele uitzondering na, tot den mingegoeden stand behoorden.

Vestiging, toelating en uitzetting. Gedurende het jaar 1921 werd krachtens artikel 13 der verordening (*G. B.* 1916 n°. 19) aan 6 personen verlof tot ontscheping geweigerd, terwijl ingevolge artikel 15 der verordening 59 personen werden uitgezet.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn opgenomen:

onder n°. 110 het besluit van 19 December 1921, ter uitvoering van artikel 13 van de weegwerktuigenverordening 1916 (*G. B.* 1917 n°. 78);

onder n° .111 het besluit van 19 December 1921, ter uitvoering van punt *a* van het tweede lid van artikel 16 van de maten- en gewichtenverordening 1916 (*G. B.* 1917 n°. 79).

§ 5. MARKTVERGUNNINGEN EN PORT D'ARMES.

Marktvergunningen. Van de bestaande marktgelegenheden werd in 1921 een druk gebruik gemaakt.

Gedurende dat jaar werden 23 312 wekelijksche en 89 184 dagelijksche vergunningen afgegeven, tegenover onderscheidenlijk 24 488 en 78 036 in 1920.

Het gemiddeld getal van dagvergunningen aan Nederlandsch-Indiërs bedroeg 6, terwijl aan Britsch-Indiërs werden afgegeven 200 dag- en 600 weekvergunningen. In 1920 waren deze cijfers onderscheidenlijk 8, 190 en 82. De Nederlandsch-Indiërs maakten geen gebruik van wekelijksche vergunningen.

Port d'armes. In 1921 werden uitgereikt 368 port d'armes (vergunningen tot het gebruik van vuurwapens), waarvan 50 aan Britsch-Indiërs en 3 aan Nederlandsch-Indiërs. In 1920 waren deze cijfers onderscheidenlijk 431, 125 en 12.

§ 6. GEVANGENISWEZEN.

Voor de sterkte en de veranderingen in de gevangenisbevolking wordt verwezen naar bijlage E².

Uit die bijlage blijkt dat op 31 December 1921 aanwezig waren in het burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia 115, in de gevangenis te Nieuw Amsterdam 106, in het huis van bewaring te Nieuw Nickerie 23 en in het huis van bewaring in Coronie 4 gevangenen.

De gezondheidstoestand onder de gevangenen in het afgeloopen jaar in het huis van verzekering in het fort Zeelandia mag, behoudens enkele beri-beri-gevallen aan het eind van het jaar niet ongunstig genoemd worden.

Op 31 December 1920 waren onder behandeling in het militair hospitaal 10 gevangenen.

Gedurende 1921 werden naar het militair hospitaal opgezonden 65 gevangenen, waaronder 13 Fransche vluchtelingen.

Als hersteld werden ontslagen 65 en één overleed, zoodat op ultimo 1921 9 gevangenen onder behandeling bleven.

De voorschriften betrekkelijk orde en tucht in de gevangenissen werden behoorlijk nageleefd en de dagelijksche diensten hadden geregeld plaats.

Aan 31 gevangenen werden 45 straffen opgelegd. Van deze gevangenen werden 22 éénmaal, 6 tweemaal, 2 driemaal en 1 vijfmaal gestraft.

De veroordeelden tot gevangenisstraf, met bepaling dat zij buiten de gevangenis aan openbare werken zouden worden te werk gesteld, hebben gedurende het afgeloopen jaar op elken werkdag aan verbetering der wegen en der loozingen van de stad gewerkt.

De hoeveelheid van den door hen verrichten arbeid kan moeilijk in cijfers worden uitgedrukt.

De enkel tot gevangenisstraf veroordeelden werden binnen de gevangenis zooveel mogelijk bezig gehouden met het verrichten van huisdienst, het matten van stoelen, het maken en verstellen van de gevangeniskleeding en het verrichten van timmerwerk.

De arbeid, waaronder begrepen is de huisdienst, leverde in 1921 op f 23,10; de helft hiervan nl. f 11,55 werd in de koloniale kas gestort, terwijl de andere helft bestemd was om als uitgaanskas te worden uitgekeerd.

Aan ontslagen gevangenen is uit de uitgaanskas uitgekeerd f 12,05.

De kosten van huisdiensten bedroegen f 7,20.

De gezondheidstoestand in de gevangenis te Nieuw Amsterdam was in het jaar 1921 vrij goed.

In het militair hospitaal te Paramaribo werd op 1 Januari 1921 1 gevangene verpleegd. Gedurende het jaar 1921 werden daarin 5 gevangenen opgenomen en hiervan overleed 1 en werden er 2 als hersteld ontslagen, zoodat op 31 December 1921 in die inrichting nog 3 gevangenen werden verpleegd. Het totaal aantal verpleegdagen bedroeg 452.

In de ziekenzaal binnen de gevangenis werden in 1921 opgenomen 41 gevangenen met een totaal aantal verpleegdagen van 713.

Bovendien werden 808 gevangenen loopende behandeld met een totaal aantal ziekendagen van 3226.

Op 1 Januari 1921 waren in de klasse van discipline aanwezig 8 tot dwangarbeid en 3 tot gevangenisstraf met openbare tewerkstelling veroordeelden. In den loop van het jaar werd 1 tot gevangenisstraf met openbare tewerkstelling veroordeelde daarin geplaatst.

Met inachtneming van de bestaande voorschriften werden in 1921 228 personen toegelaten tot het bezoeken van 124 gevangenen.

Ook in deze gevangenis werden de voorschriften betreffende orde en tucht naar behooren nageleefd.

Aan 78 gevangenen werden in 1921 130 straffen opgelegd. Van deze gevangenen werden 46 éénmaal gestraft, 23 twee malen, 5 drie malen, 1 vier malen, 1 vijf malen, 1 zes malen en 1 acht malen. De straf van lichamelijke kastijding werd in 1921 niet toegepast.

De veroordeelden tot dwangarbeid en gevangenisstraf met openbare tewerkstelling werden hoofdzakelijk gebruik tot:

1. het onderhouden van den rijweg van het station Nieuw Amsterdam tot de vestigingsplaats Meerzorg;
2. het onderhouden van het station Nieuw Amsterdam;
3. het onderhouden van de quarantaineplaats post Leyden;
4. het kappen van brandhout en boschmateriaal ten behoeve van de gevangenissen te Nieuw Amsterdam en in Zeelandia;
5. den quarantainedienst;
6. het halen van zand en schelpen van het strand;
7. het roeien van vaartuigen;
8. huisdiensten.

De hoeveelheid van den door hen verrichten arbeid kan moeilijk onder cijfers worden uitgedrukt.

De aanplantingen nabij de gevangenis werden verder uitgebreid. Hiervan werden in 1921 ten behoeve der gevangenen geoogst: 250 bossen bananen, 200 bossen bacoven, 700 K.G. maïs, 8500 K.G. aardvruchten en 350 K.G. peulvruchten en groenten ter waarde van f 200.

De tot gevangenisstraf veroordeelden werden bezig gehouden met het vervaardigen en herstellen van gevangeniskleeding, het vervaardigen van baskieten en mandjes, voorts werden zij gebruikt voor het verrichten van tuin- en timmerwerk en voor huisdiensten.

De arbeid der gevangenen, waaronder begrepen de huisdiensten, leverde in 1921 à f 0,10 per dag f 359,50 op.

Hiervan werd de helft in de koloniale kas gestort; de andere helft bleef als uitgaanskas onder het beheer der commissie van administratie.

Aan gevangenen, veroordeeld tot gevangenisstraf, werd in 1921 uit de uitgaanskas uitgekeerd een bedrag van f 111,75.

De kosten der huisdiensten bedroegen f 243,30.

In de bijlage E²c is een staat opgenomen, betreffende den gezondheidstoestand der gevangenisbevolking, gedurende het jaar 1921 in het burgerlijk- en militair huis van verzekering binnen het fort Zeelandia en in de gevangenis te Nieuw Amsterdam.

HOOFDSTUK G.

EEREDIENST.

Voor bijzonderheden omtrent het aantal leden der verschillende gemeenten, de gedoopten, de huwelijken, enz. wordt verwezen naar bijlage F.

Nederlandsch-Hervormde gemeente. Bij beschikking van 28 Maart 1922, n°. 1087, werd aan ds. H. de Haan op zijn verzoek met ingang van 29 Maart 1922 eervol ontslag uit 's Lands dienst verleend, waarna bij beschikking van 21 April 1922, n°. 1343, met ingang van dien datum werd benoemd tot predikant ds. J. W. Poort, reeds tijdelijk als zoodanig dienende.

De godsdienstoefeningen werden geregeld bezocht; als gewoonlijk waren de morgendiensten minder bezocht dan de avonddiensten.

Het godsdienstonderwijs werd, behalve in de maand October, gedurende het geheele jaar gegeven.

Op drie verschillende plaatsen werd Zondagsschool gehouden; die in de kerk werd bezocht door 389 kinderen, die in het Bedehuis „Anetta" door 100, die in de school aan den Tweeden Rijweg door 20.

Er werd ook een cursus in handwerken voor meisjes gehouden. De gemeente bezat voorts een kinderbiliotheek.

De vereeniging ,,Uw Koninkrijk Kome'', welke zich ten doel stelt het kerkelijk leven te bevorderen, telde 160 leden.

Zondagsrust en Zondagsviering werden in de gemeente behoorlijk in acht genomen; de openbare zedelijkheid was vooruitgaande.

De kerkeraad werkte mede aan het bestuur van de Protestantsche Lepra-vereeniging.

Het zielental der gemeente werd geschat op 8050.

Evangelische-Luthersche gemeente. In Juni 1922 vertrok ds. A. E. Boers wegens ziekte met buitenlandsch verlof. In verband met het gebrek aan zendelingen bij de Evangelische Broedergemeente konden tot dusver geen godsdienstoefeningen worden gehouden.

Evenals in vorige jaren zorgde de kinderbibliotheek voor leesstof aan oudere en jongere leerlingen van en buiten de Zondagsschool.

De cursus in fraaie en nuttige handwerken voor de weezen werd nog steeds gehouden.

De cursus in het machine-schrijven voor de weezen werd door 5 leerlingen bezocht; ook aan niet-weezen werd gelegenheid gegeven zich in het machine-schrijven te oefenen.

Met inbegrip van de in de districten gevestigde lidmaten, bedroeg het zielental der gemeente naar gissing 3500.

Vereenigde Protestantsche gemeente in Nickerie. Sedert het vertrek in Maart 1921 met buitenlandsch verlof naar Nederland van den predikant, ds. H. W. Eldermans, werden geen godsdienstoefeningen meer gehouden.

In verband met zijn beroep tot predikant bij de Protestantsche gemeente te Willemstad op Curaçao werd aan ds. Eldermans voornoemd op zijn verzoek, gerekend van 15 December 1921, eervol ontslag uit den Surinaamschen dienst verleend.

Evangelische Broedergemeente. Door verhooging van de voor haren eeredienst uit de koloniale kas genoten ondersteuning kwam eenige verbetering in den toestand van het zendingswerk.

Den 18den Juni 1922 vierde de gemeente feest ter herdenking van het 200-jarig bestaan der hernieuwde Broedergemeente, op 17 Juni 1722 te Hernnhut in Saksen opgericht.

In den loop van 1921 vertrokken met verlof naar het buitenland 2 zendelingen, terwijl 3 van verlof in de kolonie terugkeerden. Om gezondheidsredenen als anderszins verlieten 3 zendelingen voorgoed den dienst.

Er zijn thans in het geheel 8 geordende inlandsche broeders in den dienst der zending, tegenover 21 Europeesche krachten.

Ook in 1921 hielden zendelingen, in verband met de afwezigheid van hunne predikanten, godsdienstoefeningen voor de Hervormde gemeente.

Het zendingswerk onder de Javanen en Boschnegers ondervond groote belemmering door gebrek aan krachten en middelen. De vestigingen van Boschnegers aan de Marowyne en aan de Coppename konden slechts nu en dan bezocht worden door de op Albina en Groningen gevestigde zendelingen. Het aantal zielen op de Boschnegervestiging Ganzee bedroeg 550.

De stadszending hielp een vrij groot aantal werkeloozen aan tijdelijk of geregeld werk.

Vanwege de gemeente zijn over 1921 geen gegevens verstrekt omtrent het zielental van hare leden.

Roomsch-Katholieke gemeente. Het aantal Katholieken in de geheele kolonie bedroeg 22 537, verdeeld als volgt: in de stad Paramaribo 12 275, Nickerie 1076, Coronie 1151, Vierkinderen 503, Albina en langs de Marowyne 523, Beneden- en Boven-Suriname 1112, Beneden- en Boven-Para 583, Beneden- en Boven-Saramacca 1580 en Beneden- en Boven-Commewijne 846. Het aantal Katholieken onder de Indianen wordt geschat op 1165, onder de Boschnegers op 323. [1])

Op 31 December 1921 bestond de missie uit den apostolisch vicaris, monseigneur Th. A. L. M. van Roosmalen, 7 bezoldigde geestelijken van den 2den rang, 4 gepensionneerde geestelijken van den 2den rang en 22 niet-bezoldigde geestelijken, van wie 5 zich hoofdzakelijk aan het onderwijs wijdden, terwijl 2 priesters met verlof in Nederland waren; voorts 21 leekebroeders der congregatie van O. L. V. Moeder van Barmhartigheid te Tilburg, die zich wijdden aan het onderwijs en de verpleging van weesjongens; 15 leekebroeders, die ten behoeve van de missie verschillende werkzaamheden verrichtten; 80 soeurs Franciscanessen van Roosendaal, van wie 51 in het gesticht van onderwijs aan de Gravenstraat, 21 in het gesticht aan de Verlengde Keizerstraat, 4 te Coronie en 4 te Nieuw-Nickerie verbleven, 45 zusters der congregatie van O. L. V. Moeder van Barmhartigheid te Tilburg, die de melaatschen in de St. Gerardus Majellastichting, alsmede een 12-tal oude vrouwen verzorgden; terwijl zij verder belast waren met de verpleging der zieken in het Roomsch-Katholiek ziekenhuis en met de zorg voor de Britsch-Indische kinderen in het educandaat Rajpur.

De St. Petrus en Pauluskerk aan de Gravenstraat, alsmede de kapellen der Eerwaarde Soeurs en zusters der Gerardus Majellastichting en het kerkje voor Britsch-Indiërs werden bediend van uit de bij eerstgenoemde kerk gelegen pastorie, waar tot 4 November 1921 ook het apostolisch vicariaat was gevestigd. Sedert heeft de apostolisch-vicaris een eigen huis aan de Gravenstraat betrokken, waarin ook het secretariaat der missie gevestigd is. De aan de St. Petrus en Pauluskerk verbonden geestelijken hielden godsdienstoefeningen voor de gevangenen in het fort Zeelandia en te Nieuw-Amsterdam en brachten bezoeken aan zieken in het militair hospitaal en aan verpleegden op Wolffenbuttel.

De St. Rozakerk in de Prinsenstraat had 5 geestelijken; van daaruit werd ook dagelijks de St. Anthoniuskerk van de Burenstraat bediend. Deze laatste werd einde 1921 opgeheven.

De St. Bonifaciuskerk aan de Wanicastraat had 2 geestelijken, die mede den dienst in het gesticht 's Landsgrond Boniface verrichtten.

De St. Alfonsuskerk aan de Verlengde Keizerstraat had 2 geestelijken, die tevens de kapel der eerwaarde Soeurs aldaar bedienden.

Van uit het klooster aan de Gravenstraat werden de districten, waar geen geestelijken blijvend gevestigd waren, bediend.

Blijvende vestigingen buiten de stad waren:

1°. de statie Nickerie, die 2 geestelijken had, één voor de diensten in de kerk en voor de bezoeken der plantages en gronden langs de rivier, alsmede het Indianenkamp aan de Maratakka, de ander hoofdzakelijk voor de jongensschool;

2°. de statie te Coronie, telde ook 2 geestelijken. Eén was hoofdzakelijk belast met de diensten in de kerk en had daarbij de zorg voor 2 bijkerkjes, nl. te Burnside en te Welgelegen; de andere was hoofdzakelijk met het onderwijs belast;

3°. Marianella op plantage Vier Kinderen (Boven-Para), waar 2 geestelijken waren gevestigd; één daarvan was voornamelijk met het onderwijs belast, terwijl de andere geregeld dienst deed in het Para-district en ook belast was met de geestelijke verzorging der Indianen van Matta;

4°. Albina, waar de dienst verricht wordt door een geestelijke, tevens onderwijzer.

De dienst bij de Indianen en Boschnegers aan de Marowynerivier werd op bepaalde tijden van uit Paramaribo verricht.

Op Girjapur aan den spoorweg, waar Britsch-Indische jongens voor den landbouw werden opgeleid, waren 15 families.

De spaarvereeniging St. Gerardus Majella telde 912 leden. De Katholieke Sociale Actie telde 34 leden. Onder hare leiding staat de Witte Bioscoop en de leesbibliotheek. Aan de hoedenvlechterij wijdden zich onder leiding van Roomsch-Katholieke geestelijke zusters 113 meisjes. Bijzonderheden hieromtrent zijn in hoofdstuk I vermeld.

Het aantal scholen en leerlingen is vermeld in de bijlage G 3—7.

Nederlandsch Portugeesch-Israëlietische gemeente. Op 31 December 1921 bestond de gemeente uit 610 personen, nl. 304 van het mannelijk en 306 van het vrouwelijk geslacht. Als lidmaten werden alleen beschouwd zij, die geldelijk

1) Zie ook noot 2 op bladz. 1 van dit verslag.

bijdroegen tot onderhoud der gemeente, doch er waren meer Portugeesche Israëlieten in de kolonie, die buiten deze becijfering vielen.

Nederlandsch-Israëlietische gemeente. De gemeente bestond op 31 December 1921 uit 554 personen, nl. 220 mannen en 334 vrouwen.

De gemeente van Gedoopte Christenen (Baptisten) telde op 31 December 1921 54 leden.

Evenals vorige jaren werden geregeld eenige avonden in de week straatpredikingen gehouden. De Zondagsschool werd vrij geregeld bezocht.

Met de verspreiding van tractaten werd voortgegaan. De gevangenen werden op bepaalde tijden in de gevangenis bezocht; eveneens had hospitaalbezoek plaats.

Voor de school der gemeente (Christelijke school) is 1921 gunstiger geweest dan het jaar 1920. Het leerlingental nam met 17 toe.

De Surinaamsche Baptist gemeente telde op 31 December 1921 50 leden. Behalve de gewone diensten werden ook straatpredikingen gehouden.

Church of England. De vertegenwoordiging van ,,the Church of England'', zooals die in het verslagjaar in de kolonie bestond, dagteekent van het jaar 1905, in welk jaar de bisschop van Britsch-Guyana een geestelijke zond om de in Suriname wonende Engelsche onderdanen, die tot die Kerk behooren te leiden.

Het ledental bedroeg op 31 December 1921 85. De zending stond kerkelijk onder genoemden bisschop.

The African Methodist Episcopal Church telde in 1921 74 leden. De moederkerk ging voort de zendelingen te ondersteunen.

Evenals te Paramaribo werden te Nieuw-Nickerie en Albina Zondagsdiensten gehouden; elken Maandagavond was er bidstond. In Nickerie was er eveneens een Zondagsschool voor kinderen, die zich in vooruitgang verheugde.

Aan de gemeente waren verbonden 2 scholen, de Themen- en de Rankinschool.

HOOFDSTUK H.

INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

§ 1. KERKELIJKE ARMENZORG.

De diaconie van de Nederlandsch-Hervormde gemeente ondersteunde door geregelde bedeeling 52 personen, terwijl enkele armen tijdelijk werden bedeeld en 10 giften werden verleend. Ook in 1921 ondervond deze afdeeling van kerkelijke zorg den druk der tijden. De geldmiddelen waren op verre na niet toereikend om overal, waar inderdaad behoefte bleek te bestaan, krachtig hulp te bieden; men moest zich tot de meest dringende gevallen bepalen.

De diaconie bezat 8 armenwoningen, te zamen vormende de ,,Diaconiestichting''.

Buiten de gewone bedeeling voorzag de vereeniging ,,Liefdewerk'' in min of meer tijdelijke behoeften, vooral van zoogenaamde ,,stille'' armen; 13 personen werden vast bedeeld en daarnaast tijdelijk nog enkele.

Deze vereeniging ,,Liefdewerk'' bestuurde ook de hervormde begrafenisvereeniging ,,De Stuiversvereeniging'', welke ook bijdroeg tot instandhouding van den eeredienst.

Weesvoogden bedeelden met behulp van de Gouvernementsbijdrage de weezen, wier aantal op 31 December 1921 bedroeg 52.

De diaconie der Evangelisch Luthersche gemeente bedeelde 14 ouden en gebrekkigen met maandelijksche bijdragen, terwijl nog op andere wijze armen en zieken werden geholpen.

Met behulp van de Gouvernementsbijdrage bedeelde de weesvoogdij dier gemeente 20 weezen, die zij ook van kleeding voorzag.

De vereeniging ,,Dorcas'' zorgde voor kleeding en het verstellen van kleeding voor behoeftige kinderen.

De Luthersche weesvoogdij droeg bovendien een-derde bij in de kosten van verzorging van weezen van de Vereenigde Protestantsche Gemeente te Nieuw-Nickerie.

De Evangelische Broedergemeente verpleegde in de inrichting voor Javaansche kinderen op plantage Leliendaal en voor de Britsch-Indische kinderen op de vesting Alkmaar onderscheidenlijk 21 en 41 kinderen.

Aan de in het verslag voor 1920 verstrekte mededeelingen over weezenverpleging bij de Evangelische Broedergemeente viel dit jaar niets toe te voegen.

Op 31 December 1921 bedeelde deze gemeente 245 weezen, t.w. 121 jongens en 124 meisjes.

De Roomsch-Katholieke gemeente verpleegde met behulp van de Gouvernementsbijdrage 231 weezen, waarvan 38 jongens en 40 meisjes in de weeshuizen en 153 in de stad uitbesteed zijn bij daarvoor geschikte ingezetenen.

De resultaten verkregen met de weezenverpleging kunnen alleen vermeld worden voor zooveel het betreft weezen in de weeshuizen verpleegd; deze worden veelal na hun vijftiende jaar onder de leiding der fraters of zusters voor een levensstaat opgeleid.

Verpleging en verzorging der buitenweezen liet veel te wenschen over, daar dikwijls de verzorgers zich daarvan weinig aantrokken.

Het armbestuur der Nederlandsch Portugeesch-Israëlietische gemeente verleende gedurende 1921 aan 18 behoeftige personen en huisgezinnen maandelijksch onderhoud, terwijl aan enkele gemeenteleden eene tegemoetkoming werd verstrekt.

Het armbestuur der Nederlandsch-Israëlietische gemeente had op 31 Deecember 1921 28 bedeelden.

§ 2. ARMENZORG VAN BESTUURSWEGE.

Het aantal van Gouvernementswege ondersteunde weezen, op wie, onder het beheer van de commissie van regenten van 's Lands grond Boniface, de kerkelijke armbesturen der verschillende gezindten onmiddellijk toezicht uitoefenden, bedroeg einde December 1921 538. De verdeeling van dit aantal over de verschillende godsdiensten, alsmede de gedurende 1921 voorgevallen veranderingen, kunnen blijken uit bijlage F[1], staat *c*.

Voor de ondersteuning van weezen werd in 1921 uit de koloniale kas gegeven f 48 336, te weten:

aan de Hervormde gemeente	f 7 100
,, ,, Evangelisch-Luthersche gemeente	3 700
aan de Evangelische Broedergemeente	19 036
,, ,, Roomsch-Katholieke gemeente	18 500

In het weldadigheidsgesticht ,,'s Lands grond Boniface'' werden op 31 December 1921 308 personen verzorgd, nl. 202 mannen en 106 vrouwen.

Gedurende 1921 werden buiten het gesticht verpleegd 68 personen, t.w. 9 mannen en 27 vrouwen, tegen 68 personen, t.w. 24 mannen en 44 vrouwen op 31 December 1920; het aantal behoeftigen, dat met geld buiten het gesticht gesteund werd, was in 1921 4.

Na aftrek van het alimentatiegeld aan behoeftigen buiten het gesticht ad f 230 bedroegen de kosten voor voeding der verpleegden binnen en buiten het gesticht in 1921 f 56 371,

dat is gemiddeld per hoofd, per jaar en per dag onderscheidenlijk .... f 182 en f 0,50
tegen in 1920 .... 146 ,, 0,40
,, ,, 1919 .... 110 ,, 0,30
,, ,, 1918 .... 108 ,, $0{,}31^5$

In bijlage F[1] zijn staten *a* en *b* opgenomen aantoonende den loop der bevolking van het gesticht en de verdeeling van die bevolking naar den landaard.

De gezondheidstoestand in het gesticht was gunstig.

Het sterftecijfer bedroeg in 1921 85, tegenover 73 in het jaar tevoren. Aangezien onder het aantal der gestorvenen meerendeels oude en gebrekkige verpleegden behoorden, behoeft het sterftecijfer niet te verontrusten.

De voedingsverstrekking onderging in verband met de schaarschte van de meest noodige levensmiddelen en met de hooge prijzen der levensmiddelen enkele veranderingen, doch mocht in alle opzichten nog zeer voldoende genoemd worden.

De genomen proef om, wegens gebrek aan woonruimte in het gesticht, eenige Britsch-Indiërs onder te brengen op het perceel ,,De Goede Verwachting'' bij een particulier tegen vergoeding, werd voortgezet. Toezicht over de verzorging van deze verpleegden werd voortdurend uitgeoefend door den directeur.

De aanvragen om opneming waren talrijk. Hoewel in de maand Januari 1921 een nieuw blok woningen in gebruik werd genomen, kon toch niet aan alle aanvragen worden voldaan, omdat zich nog gebrek aan woonruimte deed gevoelen.

Het mandenvlechten werd nog steeds beoefend. Als resultaat hiervan kan worden medegedeeld dat jaarlijks, na aftrek van de kosten voor aankoop van materiaal en uitkeering van een deel van de opbrengst aan de daarvoor in aanmerking komende personen in het gesticht, gemiddeld f 600 in de koloniale kas wordt gestort.

Evenals in de vorige jaren, werd gebruik gemaakt van het kerklokaal. De toestand waarin de gebouwen verkeerden, was over het algemeen gunstig te noemen.

§ 3. BIJZONDERE MELAATSCHENINRICHTINGEN.

In de inrichting ,,Bethesda'' van de Protestantsche vereeniging tot verpleging van melaatschen werden op 31 December 1921 55 personen verpleegd.

In de ,,Gerhardus Majellastichting'' — de inrichting van de Roomsch-Katholieke zending voor verpleging van melaatschen — 123.

Voor verdere bijzonderheden omtrent deze inrichting wordt verwezen naar het verslag van den burgerlijken geneeskundigen dienst.

HOOFDSTUK I.

ONDERWIJS EN KOLONIALE BOEKERIJ.

I. ONDERWIJS.

§ 1. *Algemeene mededeelingen.* Het aantal openbare scholen voor gewoon lager onderwijs in de districten werd vermeerderd met 1, t. w.: de school aan Leiding II in den Saramaccapolder.

Het aantal ondersteunde scholen voor gewoon lager onderwijs van de Roomsch-Katholieke gemeente werd vermeerderd met 2, t. w.: de school op Ma Retraite in Beneden-Commewijne en die op Esterslust in Boven-Para, beide geopend op 1 November 1921.

Bij beschikking van 22 Januari 1921 n°. 228 werd aan den heer A. E. Thierens op zijn verzoek eervol ontslag verleend als lid van de commissie van Onderwijs.

Bij beschikking van 31 December 1920 n°. 4497 en 15 Februari 1921 n°. 546 werden in die commissie benoemd de heeren E. Snellen en E. R. de Vries tot leden; de eerste tevens tot voorzitter.

Wegens vertimmering van de schoolgebouwen op Paradise en Ma Mère moesten deze scholen gedurende het tijdvak September—December 1921 gesloten worden.

In de maand April werden aan de Hendrikschool tot eene hoogere klasse bevorderd 202 leerlingen, t. w.: 112 jongens en 90 meisjes. Niet bevorderd werden 87 leerlingen, t. w.: 53 jongens en 34 meisjes. Het getuigschrift voor volbrachte studie aan die school is uitgereikt aan 19 leerlingen der achtste klasse, nl. 14 jongens en 5 meisjes. Aan 13 leerlingen t. w.: 4 jongens en 9 meisjes, mocht het niet worden uitgereikt. Op 31 December 1921 bedroeg het aantal leerlingen 353, t. w.: 208 jongens en 145 meisjes.

Aan de tweede openbare school voor uitgebreid lager onderwijs, de Van Sijpesteijnschool, werden tot eene hoogere klasse bevorderd 334 leerlingen, t. w.: 168 jongens en 166 meisjes, terwijl 39 jongens en 29 meisjes niet bevorderd werden. Aan 17 leerlingen der achtste of hoogste klasse, t. w.: 6 jongens en 11 meisjes, werd het getuigschrift uitgereikt, terwijl het aan 1 jongen niet mocht worden uitgereikt. Op 31 December 1921 bedroeg het aantal leerlingen 500, t. w.; 27 jongens en 227 meisjes.

De St. Paulusschool, eene Roomsch-Katholieke jongensschool voor uitgebreid lager onderwijs, telde op 31 December 1921, 329 leerlingen. Aan 4 leerlingen werd het getuigschrift van volbrachte studie aan die school uitgereikt.

Het Surinaamsch Onderwijzersgenootschap had op 31 December 1921 250 leden, t. w.: 159 heeren en 91 dames, 2 donateurs en 1 eerelid.

De onderwijzersvereeniging ,,Broederschap'' telde op 31 December 1921 76 leden, t. w.: 59 heeren en 17 dames.

De muziekschool van den heer J. N. Helstone, te Paramaribo had op 31 December 1921 20 leerlingen.

De Vereeniging tot bevordering van het Onderwijs had op 31 December 1921 95 leden. Het aantal bedeelde leerlingen bedroeg 393.

Het schoolmuseum telde op 31 December 1921 165 leden. Op 141 dagen is het getal bezoekers geweest 373. Van de boekerij werden 505 boeken uitgeleend.

De Ambachtschool te Paramaribo werd op 31 December 1921 bezocht door 13 leerlingen en 10 toehoorders.

De hoedenvlechtschool van het Comité voor de Vlechtnijverheid in Suriname telde op 31 December 1921 106 leerlingen. Aan 14 meisjes mocht het diploma A worden uitgereikt; 8 en 2 leerlingen behaalden onderscheidenlijk het diploma B en C.

Het internaat van de Evangelische Broeder Gemeente tot opleiding van jongelieden voor verschillende beroepen telde op 1 Januari 1920 57 jongens; opgenomen werden 22 nieuwe, terwijl er in den loop van het jaar 13 uittraden en 1 overleed, zoodat er aan het einde van December 1921 65 aanwezig waren. Hiervan werden opgeleid voor den handel 27, schrijnwerker 9, timmerman 10, smid 3, bakker 11, schoenmaker 4 en motorist 1.

Op 31 December 1921 bedroeg het getal verpleegden in het Kinderhuis te Saron van bovengemelde gemeente 49 jongens en 26 meisjes. In den loop van het jaar verlieten 4 jongens het gesticht en 1 overleed. Opgenomen werden 15 jongens en 5 meisjes.

De Naaischool van de Evangelisch Luthersche gemeente telde op het einde van het jaar 38 leerlingen.

De knip- en naaischolen der Roomsch-Katholieke zusters te Paramaribo telden op 31 December 1921 169 leerlingen en de Naaischool in Coronie 24 leerlingen.

De cursus van de Roomsch-Katholieke zusters aan de Verlengde Keizerstraat te Paramaribo, tot opleiding voor het examen in handwerken telde op 31 December 1921 20 leerlingen en de Handwerkschool 10 leerlingen.

Het Roomsch-Katholieke jongelingenpatronaat St. Aloysius telde op 31 December 1921 97 leden.

Het Roomsch-Katholieke meisjespatronaat aan de Gravenstraat telde op 31 December 1921 122 leden en dat aan de Keizerstraat 50 leden.

De hoedenvlechtschool, verbonden aan de eerstgenoemde inrichting werd bezocht door 113 leerlingen en 17 werksters; 10 meisjes behaalden het diploma D; 14, 12 en 10 onderscheidenlijk het diploma A, B en C.

In het Roomsch-Katholieke Opvoedingsgesticht voor kinderen van Britsch-Indische immigranten „Rajpur" werden eind December 1921 80 jongens verzorgd. In den loop van het jaar verlieten er 13 de inrichting, terwijl er 3 stierven. De afdeeling van bedoeld gesticht voor Britsch-Indische meisjes telde eind December 22 kinderen.

Het Opvoedingsgesticht der Evangelische Broedergemeente voor kinderen van Nederlandsch-Indische immigranten op Leliëndaal telde op 31 December 1921 21 kinderen. Het filiaal op Waldeck (Nickerie) telde op genoemden datum 6 kinderen.

Het Opvoedingsgesticht dezer gemeente op Alkmaar voor Britsch-Indische kinderen telde op 1 Januari 1921 34 kinderen en op 31 December 1921 41, t.w.: 18 jongens en 23 meisjes.

De leergangen vanwege de Vereeniging voor Handelsonderwijs telden op 31 December 1921 82 leerlingen, t.w.: 13 in den voorbereidenden cursus, 37 in het eerste, 25 in het tweede en 7 in het derde leerjaar.

Het onderwijs omvatte:

in den voorbereidenden cursus: Nederlandsch en rekenen;

in het 1ste en 2de leerjaar: Nederlandsch, Engelsch, boekhouden, handelsrekenen en schoonschrijven;

in het 3de leerjaar: boekhouden en handelsrekenen.

De zeevaartschool van den heer A. de Vries telde op 31 December 1921 23 leerlingen, verdeeld over een morgen-, een middag- en een avondleergang, die onderscheidenlijk 11, 9 en 3 leerlingen telden. Ook in 1921 werd de ondersteuning ten bedrage van f 500 aan deze inrichting toegekend.

§ 2. *Bewaarschoolonderwijs.* Een overzicht van de bevolking der bewaarscholen wordt gegeven in bijlage G[1].

§ 3. *Opleiding van onderwijzers.* Omtrent de uitkomsten van het onderwijs aan de Normaalschool valt te vermelden, dat voor den 4den onderwijzersrang slaagden 4 mannelijke en 7 vrouwelijke leerlingen. Voor den 3den onderwijzersrang waren deze getallen onderscheidenlijk 7 en 3. Voor een overzicht der klassenbevolking wordt verwezen naar bijlage G[2].

Op 31 December 1921 bedroeg het getal leerlingen in het 1ste leerjaar van den leergang tot opleiding voor den 2den onderwijzersrang 9 en dat in het 2de leerjaar 14; het getal leerlingen van den leergang tot opleiding voor den 1sten onderwijzersrang bedroeg 12.

De bijzondere opleidingsleergang voor onderwijzers telde op 31 December 1921 43 leerlingen.

§ 4. *Examens ter verkrijging van eene akte van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs.* Evenals in 1920 moest ook in het verslagjaar het examen worden gesplitst. Het examen ter verkrijging van den 1sten en 2den onderwijzersrang werd in 1921 gehouden in de Paaschvacantie en dat ter verkrijging van den 3den en 4den rang en bij-akten in de groote vacantie.

In het verslagjaar zijn enkele veranderingen aangebracht in de wijze, waarop deze examens tot dusverre werden afgenomen. In tegenstelling met vorige jaren zijn alle candidaten tot het mondeling examen toegelaten, evenals dit in Nederland geschiedt. Deze wijziging werd wenschelijk geacht om het onderzoek meer in overeenstemming te brengen met de wijze, waarop het in Nederland plaats vindt.

Hieronder volgt het verslag van de onderwijzersexamens, gehouden van 23 Maart tot en met 1 April en van 12 September tot en met 14 October 1921.

	4e rang.		3e rang.		2e rang.		1e rang.		Handwerken.	Duitsch.		Engelsch.		Wiskunde.		Te zamen.		In 't geheel.	4e rang.		3e rang.		2e rang.		1e rang.		Handwerken.	Duitsch.		Engelsch.		Wiskunde.		Te zamen.		In 't geheel.
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Aangemeld	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	48	43	25	20	6	9	1	4	1	—	—	1	1	—	107	85	192
Teruggetrokken vóór het betalen van het examengeld	3	1	2	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geen examengeld betaald	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teruggetrokken vóór het schriftelijk onderzoek	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teruggetrokken gedurende het onderzoek	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Niet aan het gehouden schriftelijk onderzoek deelgenomen	3	5	3	—	4	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	12	6	18	3	5	3	—	4	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	12	6	18
Aan het gehouden schriftelijk onderzoek deelgenomen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	43	40	25	16	6	7	1	4	1	—	—	—	1	—	95	79	174
Afgewezen	19	22	24	14	9	3	5	—	1	—	—	—	—	—	—	57	40	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	19	22	24	14	9	3	5	—	1	—	—	—	—	—	—	57	40	97	19	22	24	14	9	3	5	—	1	—	—	—	—	—	—	57	40	97
Toegelaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	21	16	11	7	3	2	1	3	1	—	—	—	1	—	38	39	77

of 40 % van de mannelijke en ruim 49,36 % van de vrouwelijke deelnemers, zijnde gemiddeld ruim 44,25 %.

§ 5. *Scholen.* Volgens bijlage G[2] bedroeg op 31 December 1921 het getal scholen voor gewoon lager en uitgebreid lager onderwijs te Paramaribo 29 en in de districten 51, dus 80.
Voor de verdeeling van de scholen in niet-ondersteunde van ingezetenen, Gouvernementsscholen en ondersteunde scholen van verschillende vereenigingen wordt naar dezelfde bijlage verwezen, evenals voor de verdeeling in gemengde jongens- en meisjes-scholen.
Van de 2 niet-ondersteunde scholen te Paramaribo is 1 school en van de 7 Gouvernementsscholen zijn 2 scholen bestemd voor uitgebreid lager onderwijs.
Op eenige openbare districtsscholen wordt ook onderwijs gegeven in het Hindostansch; evenzoo op 3 scholen der Evangelische Broedergemeente, waarvan 1 in de stad, zoomede op 2 scholen der Roomsch-Katholieke gemeente bij Paramaribo.
Verder zijn er 13 scholen bij de Boschnegers, waarvan 9 van de Evangelische Broedergemeente en 4 van de Roomsch-Katholieke gemeente.
Op de scholen bij de Boschnegers wordt bij het onderwijs nog veel gebruik gemaakt van de Negerengelsche taal.

§ 6. *Onderwijzend personeel.* Een overzicht van het getal onderwijzers van de verschillende rangen, die bij het gewoon en uitgebreid lager onderwijs op 31 December werkzaam waren, benevens van de vakonderwijzers en de niet-gediplomeerde leerkrachten, wordt gegeven in de bijlage G[4]. Onder de cijfers zijn niet begrepen die van het personeel der scholen bij de Boschnegers, de bewaarscholen, de Gouvernements-normaalschool, den bijzonderen opleidingsleergang, de verschillende knip- en naaischolen, de zeevaartschool van den heer de Vries en de muziekschool van den heer Helstone. Van de 64 niet gediplomeerde leerkrachten waren werkzaam op de Gouvernementsscholen 30, op de niet-ondersteunde scholen van ingezetenen 5, op de ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente 22 en op die der Roomsch-Katholieke gemeente 7.

§ 7. *Schoolgaande kinderen.* Op de scholen voor lager onderwijs waren op 31 December 1921 ingeschreven 12 609 leerlingen, eene vermeerdering dus van 821 of 560 jongens en 261 meisjes. Bij de beoordeeling van het getal 821 moet in het oog worden gehouden, dat in het vorige jaarverslag was verzuimd op te nemen het getal leerlingen op de school op Leliëndaal, t.w. 22 jongens en 22 meisjes.
Voor meerdere bijzonderheden wordt verwezen naar bijlagen G[3], G[5], G[6] en G[7].

§ 8. *Schoolbezoek.* Bijlage G[3] geeft o.m. een overzicht van de gemiddelde opkomst per dag en per 100 voor Paramaribo en de districten afzonderlijk en voor de soorten der scholen. Het eindcijfer geeft een vooruitgang aan, zoowel voor Paramaribo als voor de districten.
Bedroeg het getal veroordeelingen wegens overtreding der bepalingen op den leerplicht het vorig jaar 55, in 1921 bedroeg het 52.

§ 9. *Subsidiën.* Aan subsidiën voor de bijzondere scholen werd in 1921, behoudens nadere verrekening in verband met de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15) zooals zij gewijzigd is bij de verordening van 21 September 1921 (*G.B.* n°. 83), uitgegeven:

1°. aan het bestuur van de scholen der Evangelische Broedergemeente:

a. aan subsidie voor de scholen te Paramaribo en in de districten	f 93 831,27
b. aan subsidie voor de scholen bij de Boschnegers	4 308,31
c. aan duurtebijslag	65 365,83

2°. aan het bestuur van de scholen der Roomsch-Katholieke gemeente:

a aan subsidie voor de scholen te Paramaribo en in de districten	f 150 404,95
b. aan subsidie voor de scholen bij de Indianen en Boschnegers	2 308,31
c. aan duurtebijslag	90 178,27

3°. aan het bestuur van de vereeniging „Vrije Evangelisatie":

a. aan subsidie voor de Christelijke school	f 9 588,99
b. aan duurtebijslag	5 100,—

4°. aan de African Methodist Episcopal Church:

a. aan subsidie voor hare scholen	f 23 085,81
b. aan duurtebijslag	16 760,—

Daar de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15) niet voorschrijft, dat de schoolbesturen rekening en verantwoording moeten geven, kan omtrent de uitgaven ten behoeve van de scholen geen bijzonderheden worden medegedeeld.

§ 10. *Vrijstelling van de betaling van schoolgeld op de openbare scholen, waarop schoolgeld wordt geheven.* Voor het schooljaar 1921/1922 of gedurende een deel daarvan werd vrijstelling verleend op de *Hendrikschool* aan 2 en op de *van Sijpesteynschool* aan 3 leerlingen.

§ 11. *Studiebeurzen, enz.* De raadsman voor studeerenden bij het Departement van Koloniën de heer G. J. Oudemans, hield weder algemeen toezicht op de vorderingen en het gedrag van de houders van studiebeurzen ten laste van de geldmiddelen der kolonie, alsmede op hier te lande vertoevende, van eene studieopdracht voorziene Surinaamsche landsdienaren en op verlofgangers buiten bezwaar van den lande, die zich hier verder voor hun vak willen bekwamen.
Dit toezicht omvatte in het verslagjaar vier met een studieopdracht hier verblijf houdende ambtenaren, vijf een koloniale studiebeurs genietende jongelieden, één Surinaamsch jongmensch dat aan een opleiding voor Nederlandsch-Indische ambtenaren studeerde en vier verlofgangers (onderwijzeressen) die zich hier voor een of ander examen bekwaamden. Ook verleende de heer Oudemans aan vele andere hier studeerende of verblijfhoudende Surinamers raad en bijstand.
Velen van deze studeerenden waren wel wat te optimistisch in de waardeering van aan de studie verbonden bezwaren en van de daarmede gepaard gaande kosten. Het leven hier te lande is nog verre van goedkoop en de gelegenheid om zeer matige studietoelagen te verleenen is maar beperkt.

II. KOLONIALE BOEKERIJ.

Bij beschikking van 23 Maart 1921, n°. 1016, werd de commissie, belast met het beheer over de koloniale boekerij en de daarbij behoorende leeszaal uitgebreid met vier leden en het aantal leden daarvan mitsdien gesteld op zeven.
Tot lid zijn benoemd: mevrouw E. Kempees—Meursinge, mevrouw G. Wolff—Sybolts, mr. H. A. Pet en mr. S. D. de Vries.
Aan den heer P. Enuma werd op zijn verzoek eervol ontslag verleend en in diens plaats benoemd de heer C. S. Pos.
Het getal aanwinsten in de boekerij bedroeg in het afgeloopen jaar 162; hieronder zijn evenals te voren niet begrepen de *Handelingen* van de Koloniale Staten, de *Gouvernementsbladen* en de *Handelingen* van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Met ontsmetting van terugontvangen boeken werd in 1921 voortgegaan.
Van het aantal bezoekers en uitgeleende boeken wordt in bijlage G[8] een overzicht gegeven met daarnaast de respectieve getallen van iedere maand in 1920 ter vergelijking. Uit deze bijlage blijkt, dat de getallen van 1921 een weinig lager zijn dan van 1920. Dit moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de „Volksbibliotheek" van de „Loge Concordia", welke gedurende eenige maanden in 1920 gesloten was, in 1921 weer geopend is, zoodat de bezoekers van deze bibliotheek, die tijdens de sluiting boeken leenden uit de koloniale boekerij, terugkeerden naar de „Volksbibliotheek".
Daar de nieuwe van Sypesteyn-school in 1921 niet gereed

is gekomen, kon de koloniale boekerij niet worden overgebracht.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn opgenomen:

onder n°. 12: de verordening van 16 Februari 1921 tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15), tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedde der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs;

onder n°. 55: het besluit van 28 Juni 1921, houdende voorschriften tot verzekering van de goede werking van het Koninklijk besluit van den 18den Juli 1919 (*Staatsblad* n°. 499, *G.B.* 1920 n°. 65), houdende regelen omtrent de beschikbaarstelling enz. van de koloniale studiebeurzen ten behoeve van jongelieden, uit de koloniën Suriname en Curaçao afkomstig, voor hunne opleiding of voortgezette opleiding in Nederland;

onder n°. 83: de verordening van 21 September 1921 tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15), tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs;

onder n°. 116: de verordening van 30 December 1921, houdende wijziging van de verordening van 21 September 1921 (*G.B.* n°. 83) tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15), tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs;

onder n°. 117: de resolutie van 30 December 1921, n°. 4427*a*, bepalende den dag van inwerkingtreding van de verordening van 21 September 1921 (*G.B.* n°. 83) tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15) tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar onderwijs, zooals die gewijzigd is bij de verordening van 30 December 1921 (*G.B.* n°. 116).

In het *Gouvernementsblad* 1922 zijn opgenomen:

onder n°. 31: het besluit van 22 April 1922, houdende nadere wijziging van het besluit van 6 October 1887 (*G.B.* n°. 27), tot regeling van het bedrag en de invordering van het schoolgeld op de openbare school voor uitgebreid lager onderwijs te Paramaribo (Hendrikschool);

onder n°. 32: het besluit van 22 April 1922, houdende nadere wijziging van het besluit van 14 October 1898 (*G.B.* n°. 35) tot regeling van het bedrag en de invordering van het schoolgeld op de van Sypesteynschool;

onder n°. 33: het besluit van 22 April 1922, houdende nadere wijziging van het besluit van 22 September 1910 (*G.B.* n°. 64) tot regeling van het bedrag en de invordering van het schoolgeld op de Willemschool.

HOOFDSTUK J.

GENEESKUNDIGE DIENST.

§ 1. BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Organisatie. In den loop van het jaar 1921 kwam de algeheele splitsing tot stand van den burgerlijk- en den militairgeneeskundigen dienst.

Bij beschikking van 25 Juni 1921 n°. 2230 werd de tijdelijk officier van gezondheid der 2de klasse van het Nederlandsch-Indisch leger J. W. Wolff, bacterioloog in het militair hospitaal te Paramaribo, tijdelijk benoemd tot geneeskundig inspecteur, na ontheffing van zijne werkzaamheden in het militair hospitaal. Naar aanleiding van een verzoek van den Gouverneur van Britsch-Guyana om een afgevaardigde te zenden om Suriname te vertegenwoordigen op de op den 27sten Juni 1921 te Georgetown te houden medische conferentie werd de heer Wolff als zoodanig aangewezen. Hem werd tevens opgedragen, na afloop der conferentie zich in Britsch-Guyana en op Trinidad op de hoogte te stellen van de inrichting en de werking van den gezondheidsdienst aldaar.

De hoop dat, met de benoeming van een afzonderlijken inspecteur nu ook met kracht de noodige hervormingen zouden ingevoerd worden, in het belang der volksgezondheid, was op het eind van 1921 nog niet verwezenlijkt, aangezien door de hoogst ernstige tijdsomstandigheden de voor die hervormingen door het koloniaal bestuur aangevraagde middelen, niet konden worden toegestaan.

Geneesheeren. Op 31 December 1921 waren te Paramaribo werkzaam 15 burgergeneesheeren, w. o. 2 artsen; ook waren 1 districtsgeneesheer-arts, en 1 genees-, heel- en verloskundige tijdelijk werkzaam in het militair hospitaal, die, evenals 3 van de 5 officieren van gezondheid, ook particuliere practijk uitoefenden.

In de districten was de geneeskundige dienst opgedragen aan 13 geneesheeren, terwijl 3 der te Paramaribo gevestigde geneesheeren tijdelijk belast waren met den dienst in een deel der aan de stad grenzende districten.

De behandeling van onvermogenden was te Paramaribo opgedragen aan 2 stadsgeneesheeren, belast met de armenpractijk.

In den loop van het jaar werden 2 geneesheeren aangesteld ter bestrijding van trachoom op de scholen. Dagelijks werden deze scholen bezocht en zieke kinderen behandeld. Voor een overzicht van het aantal geïnfecteerden wordt verwezen naar bijlage H[f].

De „International Health Board" der „Rockefeller Foundation" hervatte hare werkzaamheden ter bestrijding der anchylostomiasis en zond na eenige voorbereidende besprekingen in het begin van Juli 1921 den heer W. C. Hausheer uit als directeur der anchylostomiasis-commissie in Suriname. De commissie stelde zich onder het departement van den burgerlijken geneeskundigen dienst, terwijl een der opzichters bij den hygiënischen dienst, op verzoek van den „Director" der „International Health Board", dr. Howard, ter beschikking van deze commissie werd gesteld voor het doen van werkzaamheden bij bedoelde anchylostoombestrijding.

Het werk werd begonnen buiten de stad, op de plantages tusschen de stad en Leonsberg. Successievelijk werden ook in andere deelen van de districten rondom Paramaribo de bewoners onderzocht op anchylostomen en werd propaganda gemaakt voor goede latrines en de met anchylostomen besmette personen behandeld. Zie voor een nader overzicht het onderdeel „Anchylostomiasis" van dit hoofdstuk.

Apothekers, drogisten, tandheelkundigen en vroedvrouwen. Het aantal te Paramaribo gevestigde apothekers bedroeg 12, aantal vroedvrouwen met getuigschrift 8, het aantal vroedaantal vroedvrouwen met getuigschrift 8, het aantal vroedvrouwen zonder getuigschrift, die toestemming hadden om buiten Paramaribo verloskundigen bijstand te verleenen, 2.

In elk der districten Nickerie, Coronie en Marowijne was 1 vroedvrouw gevestigd, die door de kolonie werd bezoldigd.

In het district Nickerie was 1 apotheker gevestigd.

Gezondheidstoestand. De voorloopige uitkomsten der volkstelling op 31 Juli 1921 maakten het mogelijk eenige statistieke gegevens mede te deelen. De gegevens in onderstaande tabel zijn berekend naar de voorloopige opgaven van het bevolkingsregister.

Bevolking.	Sterkte.	Geboorte-cijfer per 0/00.	Sterftecijfer per 0/00.	Zuigelingen-sterfte per 0/00.
Suriname. . .	107 723	32,9	23,9	121,2
Paramaribo .	41 272	30,8	35,8	136,5

Besmettelijke ziekten. Behalve de hieronder genoemde ziekten deed zich in Augustus te Coronie een lichte mazelen-epidemie voor, die ongeveer 45 % der kinderen aantastte. Er waren geen complicaties of sterfgevallen. In September en October 1921 heerschte er te Paramaribo een vrij goedaardige influenza-epidemie. Volgens de ingekomen berichten naar aanleiding van een ingestelde enquête, zijn er te Paramaribo gedurende deze maanden 1000—1200 ziektegevallen geweest, waaronder 27 met doodelijken afloop.

In October en November werden ook een aantal influenza-gevallen gemeld in de districten, alle echter zeer goedaardig.

Febris typhoïdea. Deze ziekte, in de districten zeer sporadisch, kwam nog steeds geregeld te Paramaribo voor, doordat Paramaribo geen waterleiding bezit en het gebruik van ongekookt regenwater nog steeds zeer verbreid is, ondanks veel propaganda om dit tegen te gaan. Ook van de gelegenheid tot typhus-vaccinatie werd nog niet voldoende gebruik gemaakt.

De typhussterfte te Paramaribo bedroeg in 1921 12,3 per 10 000 inwoners. De gevallen waren onregelmatig over de geheele stad verspreid. Het aantal opgegeven gevallen wordt vermeld in bijlage H^2.

Dysenterie was verspreid over de geheele kolonie. In Paramaribo kwamen zoowel bacillaire- als amoeben-dysenterie voor, de eerste minder en in een enkele aaneengesloten reeks van gevallen; waarschijnlijk was hier contact-infectie de oorzaak van verbreiding. Er waren 87 sterfgevallen, de mortaliteit is 20 per 10 000.

Half September werd het voorkomen gemeld van dysenteriegevallen te Gansee, een Boschnegerdorp aan de Boven-Suriname van ± 500 zielen. Een der geneeskundigen der geneeskundige school heeft toen dit dorp bezocht en de bevolking behandeld. Totaal waren er ongeveer een 20-tal gevallen met 3 sterfgevallen.

Het aantal opgegeven gevallen wordt vermeld in bijlage H^3.

Malaria. Malaria nam niet toe, maar geregeld werden ziektegevallen gemeld in enkele districten. Op de plantages werden de immigranten geregeld behandeld.

Een enquête, in September gehouden, ten einde na te gaan of er in Paramaribo zelf kans op malaria-infectie bestond, had niet het gewenschte resultaat, doordat de opgaven van de geneesheeren zeer onvolledig en onregelmatig inkwamen. In het algemeen kan echter gezegd worden, dat te Paramaribo, met uitzondering van de buitenwijken, geen anophelinen werden gevonden.

In den Saramaccapolder en langs de spoorbaan werd geregeld kinine gedistribueerd. Het aantal malarialijders, dat daar met koorts werd aangetroffen, bedroeg ongeveer 2 %.

Lepra. Om een inzicht te verkrijgen omtrent de verbreiding der lepra in deze kolonie werd eind 1921 begonnen met systematisch van elken lepralijder, die voor de commissie tot onderzoek naar de ziekte der melaatschheid verscheen, zoo nauwkeurig mogelijk een ziektegeschiedenis te maken; vooral ook werd getracht familiegegevens te verkrijgen. Tevens was de met den dienst te Groot-Chatillon en Bethesda belaste geneesheer begonnen met dergelijke gegevens te verzamelen omtrent alle in die inrichtingen opgenomen patiënten, terwijl ook de geneesheer van de Gerhardus-Majellastichting zijne medewerking toezegde. De hoop werd gekoesterd eenerzijds, dat op den duur al deze gegevens, volgens een vast model op kaarten bijeengebracht, waardevolle inlichtingen omtrent familiaire verbreiding, enz. zouden kunnen verschaffen, anderzijds dat ook de mogelijkheid geschapen werd, de niet in een inrichting opgenomen leprozen meer geregeld eene behandeling te doen ondergaan. Te dien einde werd steeds een duplicaat-ziektegeschiedenis van elken lepralijder, die voor de commissie was verschenen en niet werd opgenomen in een der leproserieën, naar den geneesheer van het district of de wijk van de stad, waar de lepralijder woonde, gezonden met verzoek dien lijder geregeld te willen bezoeken en te behandelen.

In October werd begonnen een aantal verpleegden te Groot-Chatillon en Bethesda te behandelen met intramusculaire inspuitingen van eenige chaulmogra-preparaten, waarvan in de literatuur hoopvolle resultaten beschreven waren. De tijd is nog te kort om een oordeel omtrent de werking van deze preparaten uit te spreken.

Melaatschen-inrichtingen. Op 1 Januari 1921 werden in de landsinrichtingen voor melaatschen „Groot Chatillon" verpleegd 99 mannen, 40 vrouwen en 6 kinderen.

In den loop van het jaar werden opgenomen 10 mannen en 3 vrouwen. In de inrichting werden geboren 5 kinderen.

Afgeschreven werden wegens overlijden of ontvluchting of overplaatsing naar Bethesda 15 mannen, 7 vrouwen en 6 kinderen.

In de maand September 1921 vertrok de onderdirectrice mejuffrouw A. J. Moeliker met buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst naar Nederland en werd tijdelijk als hare vervangster aangewezen mejufrouw H. Wünsche. Mejuffrouw Moeliker is op 22 Juni 1922 in de kolonie teruggekeerd en heeft op 30 Juni d.a.v. hare werkzaamheden hervat.

Gerhardus Majella-stichting. In de Gerhardus Majella-stichting bevonden zich op 1 Januari 1921 38 mannen, 29 vrouwen, 32 jongens en 24 meisjes, te zamen 123 patiënten; ingeschreven werden 14 mannen, 3 vrouwen, 11 jongens en 5 meisjes.

In dat jaar overleden 6 mannen, 3 vrouwen, 2 jongens en 1 meisje. Afgeschreven werden 10 mannen, 5 vrouwen, 3 jongens en 3 meisjes, zoodat op 31 December 1921 in de inrichting aanwezig waren 36 mannen, 24 vrouwen, 38 jongens en 25 meisjes.

Bethesda. Op 31 December 1920 bedroeg het aantal verpleegden in de inrichting Bethesda 56, t.w. 19 mannen, 22 vrouwen, 13 jongens en 2 meisjes. In 1921 werden ingeschreven 3 mannen, 1 vrouw, 1 jongen en 1 meisje en afgeschreven wegens overlijden of overplaatsing naar Groot Chatillon 3 mannen, 2 vrouwen en 2 jongens, zoodat op 31 December 1921 aanwezig waren 19 mannen, 21 vrouwen, 12 jongens en 3 meisjes.

Trachoom. In bijlage H^1 zijn eenige gegevens vermeld omtrent het voorkomen van trachoom op de lagere scholen te Paramaribo.

Ook in de districten deden zich vele gevallen voor. Zoo werd door den districts-geneesheer te La Prévoyance bij een bezoek aan eenige Indianen-dorpen aan de Waijombo in de maand December 1921 bij ongeveer 30 % der kinderen trachoom geconstateerd.

De schoolkinderen in de districten werden geregeld door den districts-geneesheer onderzocht en behandeld. Enkele gegevens omtrent de besmetting in de districten vindt men mede in bijlage H^1.

Yaws. Yaws (framboesia tropica) kwam voor onder de bevolking op onderscheiden plantages en op vestigingsplaatsen. Het was opmerkelijk, dat deze ziekte meerendeels de Javanen aantastte en dat het aantal gevallen van yaws bij creolen, negers en Britsch-Indiërs veel geringer was. De meeste gevallen werden behandeld met intramusculaire en

intraveneuse inspuitingen met neo-salversan, hetgeen een uitmuntende uitwerking had. Door ongunstige hygiënische levenswijze en woningtoestanden is de reïnfectie niet onaanzienlijk. In totaal werden 1337 gevallen gemeld.

Aochylostomiasis. Den 15den Maart werd in het polikliniekgebouw van het militair hospitaal een polikliniek geopend, uitsluitend ter behandeling van lijders aan anchylostomiasis, ten einde het hooge percentage geïnfecteerden eenigszins te verminderen. Een ieder, die zich aanmeldde, werd onderzocht en, bij positieve bevinding, ter plaatse behandeld, waarna na veertien dagen weder een onderzoek volgde.

Door het verspreiden van drukwerken, waarin het doel der polikliniek werd uiteengezet, werd voor doeltreffende propaganda gezorgd, zoodat deze polikliniek zich weldra in een druk bezoek mocht verheugen. Tot ultimo December bezochten 9922 personen voor de eerste maal deze polikliniek. Helaas is het aantal herinfecties groot, door den onhygiënischen toestand der latrines van het meerendeel der bevolking. Zoolang Paramaribo niet van een beter stelsel tot afvoer van vuilnis wordt voorzien, zal de anchylostomiasis een der voornaamste factoren uitmaken van den slechten weerstand en onvoldoende arbeidskracht der bevolking.

Voor een gedetailleerd overzicht der infectie wordt verwezen naar bijlage H[1].

In de districten was eveneens het allergrootste gedeelte der bevolking met anchylostomiasis geïnfecteerd. Sinds Juli 1921 werd in eenige districten een campagne gevoerd door de „Rockefeller Foundation". Hier was de werkwijze eenigszins anders dan die gevolgd in de Gouvernements-polikliniek te Paramaribo. De bevolking werd eerst door propagandaliteratuur en lezingen met het doel van het werk op de hoogte gebracht, daarna werd hunne ontlasting onderzocht en de besmette personen werden thuis behandeld. Ook hier was de herinfectie groot, door slechte latrines of het niet gebruiken van deze inrichtingen. Bijlage H[1] geeft enkele gegevens uit het jaarverslag van den directeur dr. W. C. Hausheer.

De districts-geneesheeren onderzochten en behandelden van tijd tot tijd immigranten der plantages.

Hygiënische dienst. De geneeskundig-inspecteur maakte bij de aanvaarding van zijn ambt een werkplan op, waarbij als een der eerste maatregelen ter bevordering der volksgezondheid het instellen van een hygiënischen dienst voor Paramaribo en de districten werd noodig geacht. Van het geregeld uit een hygiënisch oogpunt door betrouwbaar personeel doen controleeren van woningen, erven, trenzen en straten en van het tevens door zulk personeel bij de ervenbewoners doen maken van propaganda voor eenvoudige practische hygiënische maatregelen, mag op den duur verwacht worden, dat de bevolking in dien zin zal worden opgevoed, waardoor veel besmettelijke ziekten kunnen worden voorkomen. Hiervoor werden fondsen aangevraagd, die echter niet in hun geheel werden toegestaan. Ondertusschen werd met eenig personeel, dat ter beschikking stond, benevens een 3-tal agenten van politie, een voorloopige dienst georganiseerd, die eind 1921 tot stand kwam. De stad is in een aantal wijken verdeeld, waarvan elke wijk een ervencontroleur heeft. Deze controleurs bezoeken alle erven, onderzoeken of het erf zindelijk wordt gehouden en controleeren de beerputten en latrines. Indien iets niet in orde is, sporen zij de bewoners aan, dezen misstand te verbeteren. Zijn de bewoners na eenigen tijd nog nalatig, dan worden zij bekeurd en voor den rechter gebracht.

Verlossingen. Het aantal voor rekening van den lande door bevoegde vroedvrouwen geleide verlossingen bedroeg 446.

Inentingen. De inenting tegen pokken vond geregeld plaats. Er werden gedurende het verslagjaar ingeënt 1149 personen.

Geneesmiddelen. Voor de armenpraktijk werden ingevolge aanbesteding door apothekers gereedgemaakt 40 237 recepten, terwijl in de apotheek van het militair hospitaal 1855 recepten werden klaar gemaakt voor die wijken, welke niet in de aanbesteding waren opgenomen.

De kosten voor het gereedmaken van deze geneesmiddelen bij de burgerapotheek bedroeg f 8104,39 of gemiddeld f 20,14 cent per recept, en die van de in het militair hospitaal gereed gemaakte recepten f 917,05[5] of gemiddeld 49,4 cent per recept.

Krankzinnigen. In de inrichting ter verpleging van krankzinnigen op Wolffenbuttel werden op 1 Januari 1921 verpleegd 92 mannen en 60 vrouwen, te zamen 152 personen. Opgenomen werden in den loop van het jaar 48 mannen en 35 vrouwen, ontslagen werden 30 mannen en 21 vrouwen, terwijl 14 mannen en 9 vrouwen overleden. Op 31 December werden er alzoo nog verpleegd 96 mannen en 65 vrouwen, te zamen 161 personen.

Onder de ontslagen personen waren er 9, die als hersteld het gesticht mochten verlaten.

Ook in 1921 kwamen geen gevallen van zelfmoord voor.

Het aantal vluchtelingen was zeer gering en betrof voor het grootste deel patiënten, die bij het landbouwwerk afdwaalden en aan het toezicht ontsnapten, zonder vooraf gemaakt plan tot ontvluchten.

De gezondheidstoestand van het verplegend personeel was niet gunstig.

Een verpleegster, die gedurende eenige maanden afwezig was, moest tijdelijk worden vervangen.

De hoofdverpleegster, die in 1919 met verlof naar Europa vertrok, keerde niet terug. Haar dienst werd ook in dat jaar door de andere hoofdverpleegster op bevredigende wijze vervuld.

De gezondheidstoestand van de verpleegden was gunstig.

In de voeding werden geen belangrijke wijzigingen gebracht.

De landaard van de verpleegden en de loop van de bevolking der inrichting gedurende de laatste 10 jaren kunnen blijken uit de in bijlage I[2] opgenomen staatjes.

Geneeskundige commissie. Het volgend staatje geeft een overzicht van de voor de geneeskundige commissie afgelegde examens.

	1ste halfjaar		2de halfjaar		Te zamen	
	geëxamineerd	geslaagd	geëxamineerd	geslaagd	geëxamineerd	geslaagd
Voorbereidend examen .	—	—	1	—	1	—
Voorbereidend leerling-apothekersexamen . .	—	—	1	—	1	—
Leerling-apotheker . . .	2	1	—	—	2	1
1ste natuurkundig examen	6	3	2	1	8	4
2de „ „	5	3	4	2	9	5
geneeskundig „	2	2	2	1	4	3
heelkundig „	6	1	3	2	9	3
verloskundig „	4	3	3	1	7	4
tandheelkundig „	—	—	1	—	1	—
	25	13	17	7	42	20

Keuringscommissie. In verband met de verordening van 14 Februari 1921 tot nadere wijziging en aanvulling van de pensioenverordening (*G.B.* 1921 n°. 10) waarbij alle landsdienaren, die van een vaste aanstelling zijn voorzien, pensioengerechtigd zijn geworden, is het aantal keuringen van personen vanwege de geneeskundige commissie aanmerkelijk vermeerderd.

In het jaar 1920 werden in totaal 48 personen gekeurd, terwijl in 1921 dat aantal 327 bedroeg waaronder 7 ambtenaren aan wie eene verklaring werd uitgereikt, dat een verblijf buiten de tropen dringend noodzakelijk was tot herstel van hun gezondheid. Verder werden gekeurd de jongelieden, die wenschten toegelaten te worden tot den leergang van machinisten en die examen wenschten af te leggen voor ambtenaren bij de belastingen.

Geneeskundige school. De lessen werden op 1 Januari 1921 gevolgd door 26 betalende leerlingen en 7 niet-betalende (voor districts-geneesheer studeerende) leerlingen.

In den loop van het jaar legden 1 der niet-betalende en 5 der betalende leerlingen met goed gevolg het eindexamen af; van de betalende leerlingen werden 3 afgeschreven en wel 2 op hun verzoek en 1 wegens overlijden; terwijl 7 nieuwe leerlingen werden ingeschreven, zoodat op 31 December 1921 overbleven 6 niet-betalende en 25 betalende leerlingen.

Slachthuis. Er werden in het slachthuis te Paramaribo geslacht 2409 runderen en 1263 varkens.

Aan slachtgeld werd ontvangen f 10 683,05 tegenover f 12 970,77 in 1920.

Hier en daar zijn in enkele stallen gevallen van besmettelijke borstziekte onder de varkens voorgekomen.

Begraafplaatsen. In het *Gouvernementsblad* van 1922 is onder n°. 15 opgenomen het besluit van 4 Maart 1922 tot het gesloten verklaren van de algemeene begraafplaats te Albina.

Doodsoorzaken. Bijlage **H**[3] bevat eene opgave van doodsoorzaken te Paramaribo.

§ 2. MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST.

Paramaribo. Op 1 Januari 1921 bestond het personeel van den militair geneeskundigen dienst te Paramaribo bij het militair hospitaal uit: een dirigeerend-officier van gezondheid der 2de klasse, chef van den militairen geneeskundigen dienst en 4 officieren van gezondheid der 2de klasse, 1 burgerarts, 2 Surinaamsche geneeskundigen, 1 militair apotheker der 2de klasse, 1 als zoodanig diensdoend burgerapotheker en het noodige administratief personeel.

In den loop van het jaar 1921 hadden de volgende veranderingen plaats. De dirigeerend-officier van gezondheid 2de klasse werd ontheven van de waarneming van de functiën van chef van den militair geneeskundigen dienst en vertrok in September van dat jaar naar Nederland, terwijl uit Nederland te zijner vervanging werd gezonden een officier van gezondheid der 1ste klasse van het leger in Nederlandsch-Indië; een der officieren van gezondheid der 2de klasse werd tijdelijk belast met de betrekking van geneeskundig inspecteur; 1 der Surinaamsche geneeskundigen vertrok met verlof naar Nederland en het personeel werd aangevuld met 1 arts, districts-geneesheer.

De militair-apotheker der 2de klasse vertrok naar Nederland; in deze vacature werd niet voorzien.

Op den post *Albina* bleef een aldaar gevestigde burger-geneesheer dienst doen als officier van gezondheid.

De te *Nieuw Nickerie* gevestigde infirmerie werd beheerd door den als districts-geneesheer aldaar dienenden burgerarts.

De gezondheidstoestand der militairen was, zooals reeds in hoofdstuk E is vermeld en toegelicht, in het jaar 1921 gunstig te noemen.

Er werden 164 burgerpersonen voor typhus verpleegd, waarvan 42 met doodelijken afloop.

Als lijdende aan dysenterie werden opgenomen 298 patiënten, waarvan 75 overleden zijn.

Het aantal gevallen van amoeben-dysenterie overtrof verre dat der bacillaire dysenterie, welke laatste ziekte veroorzaakt werd door de dysenteriebacil Y; ementine-behandeling van de eerste aandoening had steeds gunstig resultaat.

Van de 7 opgenomen patiënten, lijdende aan tetanus, bezweken er 3.

Als aan longtuberculose lijdende werden verpleegd 125 patiënten, waarvan 55 overleden, terwijl slechts hoogst zelden een patiënt, lijdende aan tuberculose der beenderen, werd opgenomen.

Yawslijders werden in 1921 behandeld 650 en wel met kwikpraeparaten en met surrogaten van salversan en neo-salversan. De inspuitingen met neo-salversan op yawslijders leverden goede resultaten op.

Het aantal verpleegde syphilislijders bedroeg 191.

Opgenomen werden 487 patiënten lijdende aan anchylostomiasis, op wie met gunstig resultaat de thymolkuur werd toegepast. Van dit aantal zijn er 27 overleden.

Bij faeces-onderzoekingen werden ook in het afgeloopen jaar veel bilharzia-eieren aangetroffen.

In de oogheelkundige afdeeling van het militair hospitaal werden 222 patiënten behandeld.

Er werden 651 operaties verricht.

De kraaminrichting was van geringen omvang maar voldoende. In deze afdeeling kwamen 139 bevallingen voor, waaronder 11 kunstverlossingen.

Op 1 Januari 1921 bedroeg het aantal leerling- en hulpverpleegsters 69.

De cursus tot opleiding van verpleegsters omvatte inwendige, chirurgische en besmettelijke ziekten, kraamvrouwenverpleging en eerste hulp bij ongelukken, anatomie, physiologie en hygiëne, verbandleer, dienst in de operatiekamer en kennis van instrumenten.

Verder gaf een der hoofdverpleegsters tot de maand Juni les in bereiding van eenvoudige ziekenkost en onderhoud en gebruik van fournituren en materialen.

Bij den cursus tot opleiding van verplegers werd gevolgd de handleiding voor gediplomeerde ziekenverplegers van het Nederlandsch-Indische leger.

In den loop van 1921 werd een aanvang gemaakt met het bouwen van barakken voor besmettelijke ziekten op het terrein over de Sommelsdijksche kreek, dat indertijd voor uitbreiding van het terrein van het militair hospitaal is aangekocht.

Deze nieuwe afdeeling zou niet voor het einde van 1923 gereed zijn, doch tusschentijdsche gedeeltelijke ingebruikneming zal wellicht mogelijk blijken.

In Augustus 1921 werden de nieuw gebouwde militaire zalen in gebruik genomen. Deze zijn van steen met cementen vloer en voldeden uitstekend.

Nog steeds werd druk gebruik gemaakt van het Röntgentoestel.

De voeding der patiënten bleek voldoende te zijn; er werden geen moeilijkheden ondervonden bij het aanschaffen van levensmiddelen. De prijzen van deze levensmiddelen daalden gedurende het afgeloopen jaar eenigszins.

Het aantal verpleegdagen in het militair hospitaal bedroeg, zooals uit onderstaanden staat blijkt, in 1921 184 324, tegen 179 774 in 1920.

	1921.	1920.	1919.
Behoeftigen	107 874	97 215	89 746
Yawslijders	18 615	21 850	16 928
Gevangenen	4 210	3 623	3 191
Boschwezen	464	257	503
Verkeer te land	1 108	1 499	1 208
Verkeer te water	1 428	1 080	513
Immigratiefonds	3 706	8 602	3 331
Politie	2 684	2 157	2 324
Politiegezinsleden	1 621	1 504	109
Cultuurtuin	438	457	133
Slootwijk	1 172	21	69
Lawa	—	23	17
Opnemingsdienst	—	—	16
Boschnegers	—	—	—
Indianen	—	—	—
Militairen	5 048	5 932	3 840
Militairen (gezinsleden)	2 803	2 927	1 402
Betalende lijders	—	—	—
Particulieren	21 808	20 621	19 738
Plantagearbeiders	6 393	8 702	6 097
Hospitaalpersoneel	2 786	1 475	1 654

	1921.	1920.	1919.
gepensionneerde militairen	1 085	1 129	1 097
gepensionneerde politiebeambten	725	422	275
Districts-personeel	322	184	111
Openbare werken	26	79	—
Landbouwproefstation	8	15	—
	184 324	179 774	182 316

Aangezien een eigenlijke bacterioloog in de eerste helft van het jaar ontbrak en de officier van gezondheid, met het laboratorium belast, slechts een klein deel van zijn tijd aan het toezicht hierop kon geven, werd slechts voortgegaan met de gebruikelijke onderzoekingen en reacties, ook voor de medici in de stad.

De navolgende onderzoekingen werden verricht:

Aantal bloedpraeparaten onderzocht op malaria ...	3 743
hiervan bevatten: tert. parasieten	197
tropica ,, ...	56
onbepaald	169
Aantal verrichte reacties van Widal	776
waarvan positief	200
Aantal bloedculturen op typhus	113
waarvan positief	30
Aantal ontlasting en urine op typhus bacillen	170

Genitaal en oogsecreet werd 269 maal op gonococcen onderzocht, waarvan 52 positief.
Neusslijm onderzocht op lepra-bacillen 58 maal, waarvan 5 positief.
Sputum onderzocht op tuberkel-bacillen 432 maal, waarvan 102 maal positief.

Aantal urine-onderzoekingen	2 693
waarvan op alb.	277 positief
,, ,, galkleurstof	5 ,,
,, ,, diazo	2 ,,
,, ,, urobiline	2 ,,
Urine-onderzoekingen op cylinders	345
waarvan gegran. cyl.	92 positief
,, hyal. ,, ...	33 ,,
Faeces-onderzoekingen	3 746
waarvan bevatten ascariseieren	460
,, ,, anchylostomen	1 161
,, ,, trich.	40

Faeces-onderzoekingen op entamoeben 567, waarvan 45 positief.
Bloed-praeparaten op filaria 182, waarvan positief 62.
Het aantal in de militaire apotheek gereed gemaakte recepten bedroeg 49 765, waarvan 13 107 voor den militair geneeskundigen dienst en 36 658 voor den burgerlijken dienst.

Nickerie. De gezondheidstoestand van genoemd district was in het vorig jaar zeer gunstig te noemen, hoewel er in den aanvang van het jaar zeer vele dysenterie-gevallen voorkwamen.
Het aantal opgenomen patiënten bedroeg 283 met 4807 verpleegdagen.
Het aantal gereed gemaakte recepten bedroeg voor den binnendienst 1036 en voor den buitendienst 3389.
Het aantal malaria-gevallen was zeer klein.
De meest voorkomende ziekten waren dysenterie en nephritis.
De dysenterie-lijders werden met serum en met emetine behandeld, naar gelang de aard der ziekte dit noodig maakte.
De framboesia-(yaws-)lijders werden met succes met neosalversan ingespoten, terwijl een geval van pian-bois genezen is door injecties van Tartarus emiticus.

Albina. De algemeene gezondheidstoestand was goed. Slechts enkele gevallen van malaria kwamen voor.
Bij het opgaan naar den Lawapost is in de maand Juni 1921 een militair verdronken.
De meest voorkomende ziektevormen waren malaria, catarrhale aandoeningen, enkele lichte gevallen van dysenterie, mazelen en influenza.
Epidemieën en besmettelijke ziekten kwamen gedurende 1921 niet voor.
In de ziekeninrichting werden gedurende het jaar 1921 verpleegd 44 personen; het aantal verpleegdagen was 301.
Het aantal gereed gemaakte recepten bedroeg voor den binnendienst 178 en voor den buitendienst 1687.

In bijlage I[1] van dit verslag wordt een overzicht gegeven van de bedrijfsrekening van het militair hospitaal, waaruit mede kunnen blijken de uitgaven voor de ziekeninrichtingen te Nieuw-Nickerie en Albina en de in de ziekeninrichtingen ontvangen verpleeggelden.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 is onder n°. 99 opgenomen de resolutie van 9 November 1921, n°. 3870, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het reglement voor het burgerpersoneel bij het militair hospitaal te Paramaribo en de daarbij behoorende regeling der werktijden, vastgesteld bij resolutie van 10 November 1919, n°. 3657*a*, en gewijzigd en aangevuld bij resolutie van 9 November 1921, n°. 3870.

HOOFDSTUK K.

LANDSGEBOUWEN.

§ 1. ONDERHOUD DER GEBOUWEN.

Aan de landsgebouwen werden, voor zoover de beschikbare gelden dat toelieten, de gewone onderhoudsherstellingen verricht.

§ 2. NIEUWE WERKEN.

In het fort Zeelandia werd ten behoeve van den troep op het kazerneterrein een keuken, benevens een eetzaal gebouwd.
Ten behoeve van den verkoop van landbouwproducten werd een gedeelte van de overdekte markt aan den Waterkant, nabij den Watertoren, tot veilingslokaal ingericht.
Bij het Landbouwdepartement werd een bodewoning gebouwd, terwijl voorts werd overgegaan tot het verleggen van de schietbaan achter den Cultuurtuin.

Nabij de monding van de Sommelsdijksche kreek werd een betonnen tank gebouwd ten behoeve van het ledigen van de faecaliënwagens, terwijl in de Wagenwegstraat vóór het tooneelgebouw ,,Thalia'', en op den hoek van de Hooge- en Fredericistraat een brandput werd gemetseld.
Op het terrein van het gesticht 's Landsgrond Boniface werden een blok woningen en een keuken gebouwd.
Voorts werd overgegaan tot den bouw van een politiepost in de Combé.

De Westerschool werd met twee lokalen uitgebreid, terwijl eene woning voor het hoofd van de school aan den 2n Rijweg werd gebouwd en het schoolgebouw aan eene zijde werd vernieuwd.

Een aanvang werd gemaakt met den bouw van eene nieuwe van Sypesteynschool met daarbij behoorend gymnastieklokaal op de erven aan de Heerenstraat La. A. nos. 70 en 71, waarvan de kolonie zich door onteigening den eigendom heeft verschaft.

Het gebouw, waarin het laboratorium van het Militair Hospitaal is gevestigd, werd ten behoeve van de verpleging van militairen uitgebreid.

Verder werd begonnen met den bouw van een nieuwe afdeeling voor infectieziekten in het Militair Hospitaal. Eind 1921 naderde het z.g. centraal gebouw zijn voltooiing en is er met den bouw van een viertal barakken een aanvang gemaakt. In 1922 werd de geheele rechtervleugel voltooid, bestaande uit een typhus-- een dysenterie- en een eerste- en tweede-klasse-barak, vormende de helft van de totale inrichting, nl. den vleugel, bestemd voor de mannelijke patiënten. In 1923 zou de linkervleugel, bestemd voor de vrouwelijke patiënten, worden gebouwd.

Geleidelijk werd voortgegaan met het herstellen en verbeteren van het krankzinnigengesticht ,,Wolffenbuttel''.

De werkzaamheden met betrekking tot den bouw van een school en onderwijzerswoning in den Saramaccapolder werden voleindigd.

Op station Domburg werden eenige woningen gebouwd ten behoeve van de aldaar gedetacheerde beambten van politie.

Op station Uitkijk en te Carel François werd een politiewoning en aan de Tijgerkreek een politiepost opgericht, terwijl op station Groningen ten behoeve van den tolk een woning werd gebouwd.

Op station Frederiksdorp is een aanvang gemaakt met de verbetering van aldaar staande dienstwoningen.

Op Ephrata werd de woning van het districtshoofd verbouwd en hersteld, terwijl een nieuw commissarisgebouw werd gesticht.

Ten behoeve van den bouw van een woning voor den posthouder der Aucaners aan de Boven-Marowijne werd een aanvang gemaakt met den aankoop van materialen.

Op Paradise in het district Nickerie werd een woning gebouwd ten behoeve va n het hoofd der school; te Nieuw-Nickerie een wachtlokaal met bijbehoorende werken opgezet.

Door aankoop werd de kolonie eigenaar van het erf met de daarop staande gebouwen te Paramaribo aan de Nepveustraat, bekend onder Lr. F. n°. 149*b*. Het zich daarop bevindend hoofdgebouw werd overgebracht naar den Cultuurtuin en omgebouwd tot de reeds eerder genoemde woning voor den bode van het landbouwdepartement, terwijl het erf werd samengetrokken met dat van de aangrenzende Westerschool.

Een perceel land werd aangekocht aan den rechteroever van de Saramacca in het district Beneden-Saramacca, benedenwaarts van de verlaten plantage Huwelijkszorg en bekend als n°. 26, waarop een woning voor het hoofd van de school met bijbehooren werd gebouwd.

Voorts werd het erf n°. 18 aan de Voorstraat te Nieuw-Nickerie aangekocht ter voorziening in de huisvesting van aldaar gedetacheerde ambtenaren.

Ten slotte kan hierbij worden vermeld, dat, ten behoeve van den vuilnisdienst van de hoofdstad, bij wijze van proef, werd overgegaan tot den bouw van een verbrandingsoven, welke oven in 1922 in gebruik is genomen.

Beschikbaarstelling van land ten behoeve van den kleinen landbouw. Met het aanleggen van een polder in aansluiting aan den van Drimmelenpolder in het district Nickerie (zgn. Corantijnpolder) werd voortgegaan.

Ten einde in voorkomend geval te kunnen beschikken over voldoende bevloeiingswater ten behoeve van de rijstcultuur, werd gedeeltelijk een dam gelegd van den Corantijnpolder naar de Nanniekreek.

In den van Drimmelenpolder werd de sluis, die onderloops was geworden, vervangen door een buisvormige duikersluis in gewapend beton.

Op de vestigingsplaats Meerzorg werd de loozing van den zuidelijken polder, meer bekend als serie D, gedeeltelijk in gereedheid gebracht, terwijl met den aanleg van wegen aldaar werd aangevangen.

Op de vestigingsplaats Alkmaar werd verbetering gebracht in den waterstaatkundigen toestand van den rijstpolder, terwijl de werken, noodig voor de uitbreiding van dezen polder, hun voltooiing naderden.

Op de vestigingsplaats Reynsdorp werden leidingen gemaakt met daaraan verbonden kunstwerken, ten einde den rijstbouw aldaar mogelijk te maken.

In den Saramaccapolder werd leiding 7*a* gegraven, zoodat de hierlangs gelegen gronden konden worden verkaveld.

Voorts werden opnemingen en waterpassingen verricht op plantage Uitkijk in verband met het op loozing brengen van deze terreinen.

Saramaccakanaal. Behalve gedurende de dagen, waarop voor spuiing ook de schutsluizen werden gebezigd, hadden schuttingen geregeld plaats.

Er werden geschut:

	Beekhuizen	Uitkijk
Stoombarkassen	1020	736
Ponten	86	104
Tentbooten (gedeeltelijk overdekte vaartuigen)	954	918
Visschersbooten (open roeivaartuigen)	13952	6927
Zeilvaartuigen	3	—
Corjalen (uitgeholde boomstammen)	3891	5276
Houtvlotten	660	388

Het aantal door de sluizen gepasseerde vaartuigen bedroeg voor Beekhuizen 20 566 en voor Uitkijk 14 349.

HOOFDSTUK L.

LAND- EN WATERWEGEN EN BIJBEHOORENDE WERKEN, BENEVENS VERVOERMIDDELEN.

a. *Land- en waterwegen.*

I. *Paramaribo.* Een gedeelte van de Heeren- en Wagenwegstraat, gelegen tusschen de Klipsteenen- en Malabatrumstraat, de Malabatrumstraat en de Noorderkerkstraat werden verbeterd door het aanbrengen van trottoirs en het verharden van het rijvlak, een gedeelte van den waterkant nabij het Waaggebouw en van den Heiligenweg, nabij het spoorwegstation werden eveneens verbeterd. Verbetering werd tevens in de loozing gebracht.

Een aanvang is gemaakt met het vervangen van eenige bruggen door rioolsluizen.

De sluis aan de monding der Drambrandersgracht werd voltooid.

Voortgegaan werd met de opdelving van deze gracht en met het baggerwerk in de Surinamerivier vóór den steiger van het Departement van Verkeer te Water.

II. *In de districten.* Voor het onderhoud van de bestaande wegen werd het noodige verricht.

b. *Vaartuigen en vervoerdienst te water.*

Vaartuigen. De koloniale vloot bestond uit 3 zeeschepen, 2 rivierschepen, 1 stoombarkas en 16 motorbooten.

In het Sprostonsdok te Georgetown werden opgenomen de stoomschepen *Koningin Wilhelmina* en *Oranje*.

Alhoewel over het geheel belangrijke herstellingen niet plaats vonden, konden deze aan de zeeschepen toch vrij omvangrijk genoemd worden.

Onder de buitengewone werken kunnen genoemd worden:

inrichten van de *Prinses Juliana* voor veevervoer;

plaatsen van een nieuwe achtermast op de *Koningin Wilhelmina;*

veranderen van het achterdek van de *Koningin Wilhelmina* voor eventueele Gouverneurs-reizen;

belangrijke herstellingen onder de waterlijn van de *Koningin Wilhelmina* in het dok;

aanschaffen van een dynamo voor *Albina.*

De rivierschepen ondergingen geen bijzonder vermeldenswaardige vernieuwingen of herstellingen, doch vrij omvangrijk onderhoud.

Wegens aan den grond loopen werd het roer en de koning van de *Oranje* verbogen; deze moesten worden weggenomen, waarbij bleek, dat een vingerling moest vernieuwd worden. In het dok onderging het stoomschip eenige herstelling onder de waterlijn.

De stoombarkas *Para* werd op de helling gehaald en onderging belangrijke herstellingen onder en boven de waterlijn. Ook de machine en ketel werden nagezien en waar noodig gerepareerd.

De motorbooten *Wanica, Marowijne, Suriname, Corantijn* en *Creool* werden opgehaald voor herstellingen onder de waterlijn.

De motorboot *Cottica* onderging belangrijke herstellingen aan den romp. De motor, eertijds geplaatst in de *Matappica,* welke in April in brand gevlogen en uitgebrand was, werd in de *Cottica* geplaatst, daar de motor van deze boot belangrijke herstellingen moest ondergaan om deze boot wat meer snelheid te geven. De machine van de *Cottica* was nl. 10 P.K. en die van de *Matappica* 15 P.K. De motor van de *Matappica* moest ook belangrijke herstellingen ondergaan alvorens in gebruik te kunnen worden genomen.

Ook de motorboot *Wayombo* onderging belangrijke herstellingen onder en boven de waterlijn; de cylinders van de beide motoren werden uitgedraaid en van nieuwe zuigers voorzien.

Bijlage J^4 bevat eene opgave van de namen van de schepen, barkassen en motorbooten waaruit de koloniale vloot bestaat, met vermelding tevens van de grootte, den inhoud en het jaar van indiensttreding van de vaartuigen.

Uitkomsten van den vervoerdienst. Als bijlage J^3 is een staat opgenomen van het aantal vervoerde personen op de verschillende verbindingen en de geldelijke opbrengst van het reizigers- en vrachtvervoer. Daaruit blijkt dat de gezamenlijke opbrengsten op de verschillende verbindingen bedroegen f 418 752, tegen f 365 590 in 1920, terwijl de vervoer- en vrachtgelden voor kosteloos vervoerde personen en goederen in het geheel op f 68 750 gesteld moesten worden, tegen f 48 380 in 1920.

c. *Spoorweg.*

De omvang van het bedrijf gedurende het verslagjaar, blijkt uit de hieronder volgende opgaven:

Aantal kilometers in exploitatie	173 K.M.
,, dagkilometers (zie bijlage J^4):	
1e. Parazone: lijn Paramaribo—Onverwacht	9 027
2e. ,, ,, Onverwacht—Berlijn	4 648,7
1e. Goudzone: ,, Berlijn—Kabelstation	12,412,4
2e. ,, ,, Kabelstation—Dam	4 120
	30 208,1

Treinen, treinkilometers en locokilometers:

	Reizigers-treinen.	Goederen (Hout-treinen.)	Te zamen.
Aantal treinen	2068	272	2340
Treinkilometers (opbrengst gevend)	85554	26831	112385
Daarenboven werden door locomotieven afgelegd:			
a. met werktreinen			30616
b. als losse- en voorspanmachine			420
c. in rangeerdienst			17669
Locomotiefkilometers			161090

Afgelegde kilometers door voertuigen		389 376
waarvan: rijtuigkilometers	273 848	
gesloten goederenwagen kilometers	100 868	
open goederenwagen kilometers	14 660	
Askilometers door voertuigen afgelegd		1 529 504
waarvan: door rijtuigen	1 076 992	
gesloten goederenwagens	393 872	
open goederenwagens	58 640	
Reizigerskilometers		3 499 928
waarvan op het baanvak:		
Paramaribo—Onverwacht	2 796 745,5	
Onverwacht—Berlijn	275 046,5	
Berlijn—Kabelstation	267 690,5	
Kabelstation—Dam	160 445,5	
Tonkilometers afgelegd door vrachtgoederen		343 112,131
waarvan op de lijn:		
Paramaribo—Onverwacht	102 960,998	
Onverwacht—Berlijn	10 027,792	
Berlijn—Kabelstation	210 886,085	
Kabelstation—Dam	19 237,256	

De gezamenlijke *bruto-opbrengsten* van den spoorweg bedroegen f 211 963,46[5] of f 42 697,86 meer dan het vorig jaar, welke vooruitgang te danken is aan de verhooging der tarieven, welke 1 December 1920 in werking is getreden. (Zie bijlage J^5.)

De exploitatiekosten, exclusief de afschrijvingen, beliepen f 435 524,70 of f 5 345,92 meer dan in 1920. (Zie bijlage J^5.)

Eene opgave, omtrent de bruto-opbrengsten en de exploitatiekosten voor het dienstjaar 1921, wordt aangetroffen in bijlage J^6.

Vervoer.

In aansluiting aan het overzicht van het vervoer, opgenomen in bijlage J^5, kan het volgende worden medegedeeld: De opbrengst van het personenvervoer, inclusief de bagage, beliep gedurende het verslagjaar f 128 342,61[5] gevende:

per dagkilometer	4
,, treinkilometer	15,3
,, rijtuigkilometer	0,329

De opbrengst van het goederenvervoer bedroeg f 70 659,39 of per dagkilometer f 2,33.

De opbrengst per ton bedroeg f 16,29 en per tonkilometer f 0,137.

De vervoerde hoeveelheden der verschillende artikelen zijn hieronder aangegeven, ter vergelijking met het vervoer van 1920, de hoeveelheden van dat jaar bijgevoegd:

	1920	1921
Zakken houtskool	37 916	46 617
,, aardvruchten	4 506	4 540^{5}
,, koren	1 620^{5}	1 272^{5}
,, rijst	3 505	2 882^{5}
Stuks planken	11 944	11 641
,, vierkant hout	3 918	3 056
,, rond hout	586	755
,, ponteknieën	373	197
,, riemen	1 622	1 401
Wagens hout	32	32^{5}
Bossen singels	3 293	2 592
Wagens singels	14^{5}	1^{5}
Colli casavebrood	5 541	4 254
Bossen bananen	6 821	6 216
Stokken tas of troelie	252	805
Zakken cacao	99^{5}	153^{5}
,, nekoe	142^{5}	1
K.G. balata	68 361	69 902^{5}
,, gras	3 365	200
Colli groenten	503	447
Kooien kippen	2 485	1 993
Blikken melk	9 342	11 711
Runderen	168	129
Varkens (colli)	90	60
Zakken vruchten	688	994
Wagens rijst	11^{5}	——
,, koren	2	^{5}
,, paddie	4	1^{5}
,, tas	2	——
,, nekoe	1	——
,, korenrijst	13	——
Zakken cocosnoten	52	50^{5}
,, pinda	19	177^{5}
Kalveren	105	81
Wagens sisal	1^{5}	^{5}
Zakken koffie	12	27
Wagens brandhout	351	1 402
Zakken bittere casave	3 034^{5}	3 780
Baskieten	4 340	4 146
Zakken paddie	1 160^{5}	954^{5}
Wagens diversen	——	38
,, houtskool	——	1

Verder is aan goud vervoerd een gewicht van 141 310^{2} grammen, waarvoor een vracht ontvangen is f 2978.

Beweging.

De bestaande dienstregeling van 1 Januari 1912 bleef ongewijzigd.

De gemiddelde samenstelling der treinen was:

rijtuigen en wagens	5,07
4 assen	20,74
2 assen	2,96

Het aantal rijtuigen in de reizigerstreinen was gemiddeld 3696.

Tractie en rollend materieel.

Het aantal locomotieven bleef ongewijzigd, nl.:

6 van het type K.S. van 16 ton dienstgewicht;

2 ,, ,, ,, ,,Dam'' en ,,Gégé'' van 16 ton dienstgewicht;

2 ,, ,, ,, ,,Maäbo'' en ,,Kadjoe'' van 8½ ton dienstgewicht, en

1 ,, ,, ,, ,,Para'' van 17 ton dienstgewicht.

Het gewone onderhoud vond geregeld plaats. Dank zij het uitstekende ketelvoedingwater, het regelmatig wasschen en het voor den aanvang van den dienst een weinig spuien, bleven de ketels inwendig in goeden staat en deden zich slechts bij uitzondering bij locomotief K.S. 2 vijf lekke vlampijpen en bij locomotief K.S. 5 drie lekke steekbouten voor.

De locomotieven K.S. 1 en ,,Dam'' ondergingen groote herstellingen; zij werden geheel gedemonteerd, het plaatwerk gedeeltelijk vernieuwd, machinedeelen, vooral ook de stoomzuigers en regulateurs, grondig nagezien, de ketels van de bekleeding ontdaan en met water geperst op 12 + 5 = 17 Atm. overdruk, waarbij zich geen lekkages of bijzondere afwijkingen voordeden. De wielen werden van nieuwe wielbanden voorzien, de locomotieven gemonteerd, veiligheidskleppen, stoommeters en stoomschuiven geverifieerd, geschilderd en in dienst gesteld.

De locomotief ,,Maäbo'' werd in September gedemonteerd van Kabelstation-Zuid afgezonden en in November in groote herstelling genomen.

De locomotieven K.S. 2, 4, 5 en 6, ,,Gégé'' en ,,Para'' werden gelicht voor kleine herstellingen, de locomotieven K.S. 2, 4 en 6 en ,,Para'' van nieuwe wielbanden voorzien, terwijl die van de locomotieven K.S. 5 en ,,Gégé'' werden afgedraaid. Locomotief ,,Kadjoe'', die in 1920 in groote herstelling geweest was, werd te Kabelstation-Zuid geschilderd.

De locomotieven in den exploitatie-dienst werden in hoofdzaak met hout en cokes gestookt; voor excursie- en zware treinen werden steenkoolbriketten aan deze brandstof toegevoegd.

Dienst der locomotieven.

Nos. en naam der locomotieven.	Aantal assen. (gekoppeld)	Aantal drijfassen. (gekoppeld)	Dienstgewicht in tonnen.	Datum van indienststelling.	Afgelegde Kilometers. In 1921.	Afgelegde Kilometers. Sedert indienststelling.	Fabrikant.
K.S. 1	2	1	16	1 Mei 1904	12 608	284 553	A. Börsig Berlijn.
,, 2	2	1	16	16 Mei 1904	19 942	417 867	
,, 3	2	1	16	6 Juni 1904	19 477	335 866	
,, 4	2	1	16	29 Juli 1904	18 688	473 514	
,, 5	2	1	16	15 Juli 1904	14 855	318 650	
,, 6	2	1	16	22 Aug. 1904	19 760	330 003	
Dam	2	1	16	Nov. 1908	3 827	123 635	Locomotieffabriek Krauss en C°. München.
Gégé	2	1	16	Dec. 1908	21 801	232 063	
					25 628		
Maäbo	2	1	8½	Mrt. 1905	3 975	130 613	Dusselwerk en Schulzer.
Kadjoe	2	1	8½	Aug. 1905	4 576	102 532	Vellinghauser Obercassel ben. Dusseldorf.
					8 551		
Para	2	1	17	1 Oct. 1919	21 581	53 191	Machinefabriek Breda, voorheen Backer en Rueb.
Totaal K. M. in 1921 . . .					161 090		

Volgens bovenstaanden staat werden door alle locomotieven afgelegd in totaal .... 161 090 K.M.

waarvan opbrengstgevend in exploitatiedienst	85 554 K.M.	
in houttreindienst	26 831 ,,	
		112 385 ,,
met werktreinen	30 616 K.M.	
in rangeerdienst	17 669 ,,	
als losse en voorspanmachine	420 ,,	
		48 705 ,,
		161 090 K.M.

Aan brandstof werden gebruikt:
aan steenkoolbriketten ..... 4 815 K.G.
aan cokes .... 203 190 ,,
aan brandhout .... 1 125 vaam (5 × 5 × 3 voet)

De gemiddelde kosten bedroegen:
briketten .... f 20,— per 1000 K.G.
cokes .... 20,— ,, ,, ,,
brandhout .... 2,15 à f 2,50 per vaam van gemiddeld 1000 K.G. gewicht.

Per locomotief-kilometer bedroegen de kosten:

Omschrijving.	TYPE.			
	K.S. 1 t/m 6	Dam en Gégé.	Maäbo en Kadjoe.	Para.
Aan brandstoffen.	f 0,0766	f 0,0792	f 0,0903	f 0,0808
Aan onderhoud	0,1174	0,201	0,164	0,0961
Aan smeermiddelen en verpakkingsmaterialen . . .	0,06187	0,057	0,07	0,0482
Aan loonen van het rijdend tractiepersoneel	0,10	0,095	0,20	0,12

Hieronder volgt eene opgave van de dienstverrichting van het rijtuig- en wagenpark, alsmede het aantal afgelegde K.M. door de voertuigen en de onderhoudskosten per as per 100 K.M.

Soort.	Aantal.	Aantal assen.	K.M. totaal.	K.M. per voertuig (gem.)	Onderhoudsk. per as per 100 K.M.
Rijtuigen (4 assen op trucks)	15	4	276468	18431	f 0,69
Gesloten goederenwagens (id.)	6 } 8	4	98227	12278	$0,83^5$
Buffetwagens en veewagen (id.)	2				
Open wagens, met rongen of schotten en klepwagens . .	37	4	368932	9871	0,61
Tankwagen voor wateraanvoer (één voorzien van pulsometer)	6	2	14510	2418	$1,09^5$
Rijtuigen op 2 assen	4	2	9320	2330	$2,13^5$
Gesloten goederenwagens (id.)	2 } 3	2	6640	2215	$2,13^5$
Open goederenwagens (id.) . .	1				

Voor deugdelijk onderzoek en onderhoud werden alle voertuigen eenmaal gelicht, terwijl de bandages der wielen zoo noodig vernieuwd of afgedraaid werden.

Rijtuig n°. 5 werd geheel gedemonteerd, het ijzeren raamwerk hersteld, het houtwerk van de kast gedeeltelijk vernieuwd en daarna geheel geschilderd.

Rijtuig n°. 1 werd geheel geschilderd, terwijl de rijtuigen nos. 3, 4, 13, 18 en 19 van buiten werden geschilderd.

Van den gesloten goederenwagen n°. 5 werd het ijzerwerk gedeeltelijk vernieuwd en een nieuwe vloer ingelegd.

Goederenwagens nos. 2 en 5 werden geheel geschilderd, terwijl goederenwagen n°. 4 werd bijgeschilderd.

Het 2-assige rijtuig n°. 15 werd geheel geschilderd.

Van den 2-assigen goederenwagen werden de vloerplanken vernieuwd.

Van de open wagens nos. 10 en 34, den veewagen n°. 32 en den klepwagen n°. 22 werd het ijzeren raamwerk geheel vernieuwd; nieuwe vloeren van basterd-locus werden ingelegd.

Het ijzerwerk der voertuigen werd geteerd en de houten vloeren aan de onderzijde met carbolineum bestreken.

De bronzen as-metalen, die zijdelings te veel waren afgesleten, werden van groeven voorzien, met magnolia opgevuld, pasgedraaid en aangebracht.

Na het lichten der voertuigen en het verifieeren van het remwerk werden bij 30 K.M. per uur snelheid remproeven gehouden; de afstanden, waarbij de voertuigen tot stilstand gebracht werden, varieerden van 20—36 M.

Weg en werken.

Baan. De baan verkeerde in goeden staat van onderhoud. Op het emplacement Beekhuizen en van K.M. 45—49 werden de dwarsliggers vernieuwd en vervangen door liggers van morahout.

Ballasten. Vanuit de zandput te Zanderij I werden het emplacement Beekhuizen en het baangedeelte tusschen K.M. 2 en 25 bijgeballast.

Voor intstandhouding van de aarden baan werd bovendien tusschen K.M. 68 en 79^{25} grond aangereden.

Kunstwerken. De brug over de Hooikreek werd hersteld en voortgegaan met vervanging in gewapend beton van de draaibrug over de Dominékreek.

Doorlaten van cementbuizen werden gelegd bij K.M. 56^{700}, 68^{500}, 68^{800} en 108.

De brugliggers bij K.M. 129^5, 130^5, 146 en 171^5 werden vernieuwd.

Gebouwen. Het gewoon onderhoud van de dienstwoningen van Lelydorp tot Dam vond plaats.

Te Kwakoegron werden nieuwe arbeiders-(één-gezins-) woningen gebouwd.

Telefoon. De werking van de spoorwegtelefoon was bevredigend.

HOOFDSTUK M.

GELDELIJKE AANGELEGENHEDEN.

Muntwezen. De geldomloop ondervond geen stremming. De in vorige verslagen vermelde maatregel tot uitgifte van zilverbons werd bestendigd.

Op 31 December 1921 waren uitgegeven en in omloop:
100 000 bons van f 2,50;
340 000 ,, ,, 1,—, en
180 000 ,, ,, 0,50.

In 1921 werden ingetrokken en vernietigd:
50 000 bons van f 2,50;
190 000 ,, ,, 1,—, en
180 000 ,, ,, 0,50.

Voortgegaan werd met het achterhouden van alle zilvergeld, dat in de kassen van de Surinaamsche Bank en in de landskassen binnenkwam. Het bedrag van f 731 350, dat

aan Nederlandsche zilveren munt bij de Bank in voorraad was op 31 December 1920, steeg tot f 1 106 500 op hetzelfde tijdstip van 1921.

De Surinaamsche Bank ging voort met het beschikbaar stellen van Engelsche en Amerikaansche gouden munt tegen pari, voor inwisseling van zilveren Nederlandsche munt, ten einde — zooals reeds in vorige verslagen werd aangeteekend — te bevorderen, dat het zilvergeld, dat in handen van de immigranten-bevolking mocht zijn gebleven, zou worden ingewisseld.

Geschonden en verminkte munten werden niet naar Nederland opgezonden. Hoewel de maatregel tot intrekking van geschonden munt bestendigd werd, was het bedrag hiervan, dat op 31 December 1921 in 's lands kas aanwezig was, niet gestegen boven f 8700, welk bedrag in het vorig verslag is genoemd.

De ronde stuivers bleven in omloop.

De Surinaamsche Bank beschikte over een metaalvoorraad van gemiddeld f 1 249 200 of gemiddeld f 618 754 meer dan noodig was tot dekking van de opeischbare verbintenissen, welke gemiddeld f 3 152 226 bedroegen.

De Bank voerde geen vreemde munt in en exporteerde evenmin vreemde of Nederlandsche munt.

Aan particulieren verkocht de Bank alleen voor eene waarde van f 24 522 aan vreemde munt.

De verplichte dekking der Bank werd nog steeds gehandhaafd op het verhoudingscijfer van $^1/_5$.

Vanwege de kolonie werd Nederlandsche munt ingevoerd tot een bedrag van f 380 000.

Begrooting. In het *Gouvernementsblad* van 1921 is, behalve hetgeen te dien aanzien in het vorige verslag werd vermeld, nog opgenomen:

onder n°. 91: de verordening van 11 October 1921 tot aanvulling en verhooging van de voorloopig vastgestelde koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1922 (*G.B.* 1921 n°. 31).

In het *Gouvernementsblad* van 1922 zijn opgenomen:

onder n°. 24: de verordening van 28 Maart 1922 tot nadere wijziging en verhooging van de voorloopig vastgestelde koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1922 (*G.B.* 1921 n°. 31);

onder n°. 28: de publicatie van 5 April 1922, waarbij wordt afgekondigd de wet van den 2den Februari 1922 (*Staatsblad* n°. 41), houdende nadere aanvulling en verhooging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1921;

onder n°. 29: de publicatie van 5 April 1922, waarbij wordt afgekondigd de wet van den 2den Februari 1922 (*Staatsblad* n°. 42), houdende aanvulling van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1921;

onder n°. 38: de verordening van 12 Mei 1922, waarbij voorloopig wordt vastgesteld de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1923;

onder n°. 39: de publicatie van 17 Mei 1922, waarbij wordt afgekondigd de wet van 6 Mei 1922 (*Staatsblad* n°. 262), houdende definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1922;

onder n°. 52: de publicatie van 5 Juli 1922, waarbij wordt afgekondigd de wet van 5 Mei 1922 (*Staatsblad* n°. 256), houdende nadere wijziging en verhooging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1922;

onder n°. 63: de publicatie van 2 Augustus 1922, waarbij wordt afgekondigd de wet van 6 Mei 1922 (*Staatsblad* n°. 265), houdende wijziging en verhooging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1919.

Belastingen. Een overzicht van de opbrengst van de voornaamste belastingen in de laatste 10 jaren is opgenomen in bijlage K.

Verder is in bijlage L opgenomen een staat van inkomens, welke bijgedragen hebben tot de opbrengst van de inkomstenbelasting over 1921.

In het vorige verslag werd de verwachting uitgesproken, dat de nieuwe verordening op de inkomstenbelasting, waarvan het ontwerp reeds in April 1921 door de Koloniale Staten was goedgekeurd, met 1 Januari 1922 in werking zou kunnen treden, zoo ook eene nieuwe tariefverordening voor de heffing van invoerrechten. Thans kan worden medegedeeld, dat deze verwachting alleen voor wat de in de eerste plaats genoemde verordening betreft, werkelijkheid is geworden. De aangekondigde herziening van het tarief der invoerrechten is in 1921 niet meer tot stand gekomen. Eene desbetreffende verordening is eerst in April 1922 door de Koloniale Staten goedgekeurd. Zij werd opgenomen in het *Gouvernementsblad* van 1922 onder n°. 54. In verband met een en ander werd het heffen van opcenten op de invoerrechten, waarmede enkele artikelen zijn belast, ook gedurende 1921 bestendigd.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 werden na de reeds in het vorige verslag vermelde regelingen nog opgenomen:

onder n°. 98: de verordening van 7 November 1921 tot aanvulling van de verordening van 8 Augustus 1921 (*Gouvernementsblad* n°. 73), houdende nadere bestendiging gedurende 1921 van het in de verordening van 30 Augustus 1916 (*Gouvernementsblad* 1917 n°. 4) tot tijdelijke versterking der middelen in 1917 (opcenten inkomstenbelasting) bedoelde tarief van heffing van de inkomstenbelasting en nadere regeling van de heffing van opcenten op dit middel in 1921;

onder n°. 112: de verordening van 4 Mei 1921 op de inkomstenbelasting.

Voor de uitvoering van de verordening van 10 December 1920 (*Gouvernementsblad* n°. 98) tot nadere wijziging van de verordening van 10 Mei 1887 (*Gouvernementsblad* n°. 25) omtrent de heffing van in- en uitvoerrechten, moesten nog telkens besluiten worden vastgesteld, welke werden opgenomen onder nos. 90, 97, 103, 104, 109 en 115 van het *Gouvernementsblad* van 1921 en onder nos. 3, 10, 13, 20, 23, 26, 40, 45 en 50 van 1922.

Hypotheekkantoor. Er werden 441 borderellen van hypothecaire inschrijving aangeboden, tot een bedrag van f 2 392 711, waaronder begrepen 89 inschrijvingen tot een bedrag van f 1 720 948 wegens kredietonderzettingen.

Ten behoeve van het immigratiefonds werden geen inschrijvingen op plantages en huizen en erven genomen, terwijl 12 doorhalingen plaats hadden, tot een bedrag van f 167 050.

Op verzoek van de Surinaamsche Bank werden op huizen en erven ingeschreven 33 onderzettingen, tot een bedrag van f 194 425, wegens geopende kredieten, terwijl op plantages en gronden zijn ingeschreven 16 onderzettingen wegens geopend krediet tot een bedrag van f 53 325.

Ook werden op verzoek van de West-Indische Cultuurbank op plantages en gronden ingeschreven 12 onderzettingen wegens geopend krediet, tot een bedrag van f 847 000.

Het aantal doorhalingen bedroeg 418, tot een bedrag van f 1 042 885, waaronder begrepen zijn 90 doorhalingen van inschrijvingen wegens krediet-onderzettingen, tot een bedrag van f 323 428.

Van de hypothecaire vorderingen der Surinaamsche Bank werden 13 doorgehaald, tot een bedrag van f 31 712, wegens tegenwoordige schulden, en 77, tot een bedrag van f 253 860, wegens geopende kredieten.

Het gezamenlijk bedrag der op 31 December 1921 bestaande inschrijvingen bedroeg f 8 989 316.

Bankwezen. In de kolonie zijn, na verkregen octrooi of vergunning ingevolge art. 164 van het Regeeringsreglement, gevestigd de Surinaamsche Bank en de West-Indische Cultuurbank.

A. *De Surinaamsche Bank.*

In hoofddirectie en directie kwamen geen veranderingen.

Van de bevoegdheid, bij Koninklijk besluit van 7 Januari 1921, n°. 53, aan de Bank verleend, om haar kapitaal tot twee millioen te vergrooten, werd in 1921 geen gebruik gemaakt.

Bij beschikking van 18 Mei 1921, n°. 1703, werd, op voorstel van de Bank, Nieuw-Nickerie aangewezen als de plaats, waar een agentschap zou worden gevestigd. Dit agentschap werd den 9den Januari 1922 geopend.

De rentestand werd verhoogd en als volgt vastgesteld:

disconto wissels	8 %
,, promessen	9 %
beleening effecten	8 %
,, goederen en documenten	8 %
,, wissels	8 %
,, munt en muntmateriaal	7 %
hypotheekrente	7 %

De directie ging voort met in de promessenportefeuille de noodige beweeglijkheid te houden.

Bij wijze van proef opende de Bank in November de gelegenheid om gelden op 6 of 12 maanden bij haar à deposito te storten, tegen eene rentevergoeding van 4 % met 6 maanden opzegging en 4½ % met 1 jaar opzegging.

Het percentage van de dekking door munt van het totaal bedrag der bankbiljetten, der rekeningcourantsaldi en van andere in de kolonie dadelijk opeischbare vorderingen bewoog zich tusschen 33, 54 en 51,26 %.

De moeilijkheden in het wisselbedrijf hielden aan door bestendiging van de omstandigheden, in het vorig Koloniaal Verslag reeds vermeld, zoodat de Bank zich verplicht achtte den zichtverkoopkoers Amsterdam allengs tot 104 % te verhoogen, en den zichtinkoopkoers tot 103 %. Alleen voor de overmaking naar Nederland van gelden voor opvoeding van kinderen handhaafde de Bank de oude koersen.

De geldelijke uitkomsten waren:

ontvangsten aan interest		f 252 761,14⁵
,, ,, wisselagio, commissie, enz		154 908,23⁵
onverdeeld winstsaldo 1920		3 660,77
		f 411 330,15
Af: algemeene onkosten	f 174 520,13⁵	
afschrijving ongeregelde en dubieuze vorderingen	50 663,32	
afschrijving onkosten kantoorgebouw te Nieuw-Nickerie	8 000,—	
afschrijving op Fransch zilver te New-York	32 000,—	
discontoreserve	50 000,—	
		315 183,45⁵
		f 96 146,69⁵
Af: 6 % dividend voor de aandeelhouders (art. 41 der statuten)		60 000,—
		f 36 146,69⁵
Af: 20 % aan de hoofddirectie: directie en commissarissen		7 229,33⁵
van de overwinst, groot		f 28 917,36
komt 1/3 aan het reservefonds		9 639,12
,, 1/3 aan de aandeelhouders		9 639,12
,, 1/3 aan de koloniale kas		9 639,12

Met het oog op hetgeen aan dividendbelasting zal moeten worden betaald, wordt het voor aandeelhouders bestemde gedeelte van de overwinst als onverdeeld dividendsaldo op de balans gelaten.

B. *West-Indische Cultuurbank.*

De Bank ging voort met het verleenen van steun aan de landbouwondernemingen, die zij ook in 1920 financieerde, in de hoop deze plantages door de moeilijke tijden heen te helpen. De uitgaven van de ondernemingen werden in verband met de lage marktprijzen van koffie en cacao tot het strikt noodzakelijke beperkt.

Op verzoek van de Nederlandsche Regeering verleende de Bank in 1921 hare tusschenkomst tot het verstrekken van Regeeringssteun aan die plantages, welke tengevolge van de lage productieprijzen in moeilijkheden verkeerden. Aan de voorwaarden, welke de Regeering voor de beleening van product stelde, konden slechts enkele ondernemingen voldoen, en dientengevolge werd van de aangeboden hulp niet dan een zeer beperkt gebruik gemaakt. Toen in de tweede helft van het jaar de prijs van Liberia-koffie iets in de hoogte ging en verkoop weer mogelijk bleek, werd het grootste deel der opgenomen gelden terugbetaald en het onderpand door de Bank teruggegeven.

In de plaats van den heer R. A. Kaiser is als mede-directeur van de Bank opgetreden de heer G. C. Calkoen.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn opgenomen:

onder n°. 46: de resolutie van 4 Juni 1921, n°. 1983, ter bekendmaking van het Koninklijk besluit van 12 Maart 1921 (*Staatsblad* n°. 303), tot vaststelling van het tijdstip, bedoeld in art. 1 der wet van 29 Juli 1916 (*Staatsblad* n°. 348), tot verlenging en herstel van de in de Octrooiwet genoemde termijnen, gelijk deze wet is gewijzigd bij de wet van 30 Juli 1920 (*Staatsblad* n°. 645);

onder n°. 56: de publicatie van 28 Juni 1921, waarbij wordt afgekondigd de wet van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15), tot wijziging van de Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313);

onder n°. 113: de publicatie van 20 December 1921, waarbij wordt afgekondigd de wet van 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127), tot wijziging der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313), gelijk deze wet is aangevuld en gewijzigd bij de wet van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15);

onder n°. 114: de publicatie van 20 December 1921, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 22 September 1921 (*Staatsblad* n°. 1083) tot vaststelling van een ,,Octrooireglement''.

In het *Gouvernementsblad* van 1922 zijn opgenomen:

onder n°. 4: de resolutie van 30 Januari 1922, n°. 331, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1149), tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding der wetten van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15) en van 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127) tot wijziging der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313);

onder n°. 5: de resolutie van 30 Januari 1922 n°. 331, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1151), houdende bepaling van den datum bedoeld in art. 1 van het Koninklijk besluit van 22 September 1921 tot vaststelling van een ,,Octrooireglement'' (*Staatsblad* n°. 1083), en

onder n°. 6: de resolutie van 30 Januari 1921, n°. 331, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1150), tot bekendmaking van den tekst der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313), zooals deze wet is aangevuld en gewijzigd bij de wetten van 15 Januari 1921 (*Staatsbltad* n°. 15) en 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127).

HOOFDSTUK N.

VOORSCHRIFTEN OMTRENT LANDSDIENAREN.

Behalve de elders in dit verslag en de reeds in het vorig verslag vermelde, werden in 1921, ten aanzien van burgerlijke ambtenaren nog de volgende voorzieningen getroffen, welke in het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn opgenomen:

onder n°. 82: de verordening van 21 September 1921, tot nadere wijziging van de verordening van 21 December 1894 (*G.B.* 1895 n°. 10) waarbij wordt geregeld de organisatie van de gewapende politie in de kolonie Suriname;

onder n°. 83: de verordening van 21 September 1921 tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15) tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs;

onder n°. 116: de verordening van 30 December 1921, houdende wijziging van de verordening van 21 September 1921 (*G.B.* n°. 83) tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15), tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs;

onder n°. 117: de resolutie van 30 December 1921, n°. 4427*a*, bepalende den dag van inwerkingtreding van de verordening van 21 September 1921 (*G.B.* n°. 83) tot nadere wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (*G.B.* n°. 15), tot regeling van de ondersteuning aan besturen van bijzondere scholen voor lager onderwijs en de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs, zooals die gewijzigd is bij de verordening van 30 December 1921 (*G.B.* n°. 116);

onder n°. 119: resolutie van 31 December 1921, n°. 4490, houdende vaststelling van de regeling betreffende de toekenning in 1922 van een duurtebijslag aan koloniale landsdienaren en aan personeel werkzaam aan bijzondere inrichtingen van onderwijs, die uit de koloniale kas ondersteuning genieten.

In het *Gouvernementsblad* van 1922 zijn opgenomen:

onder n°. 7: de resolutie van 9 Februari 1922, n°. 482, tot wijziging van art. 13 van de instructie voor de ambtenaren en beambten van politie in de kolonie Suriname, vastgesteld bij resolutie van 30 December 1918, n°. 4282, (*G.B.* n°. 106);

onder n°. 12: de resolutie van 27 Februari 1922, n°. 685, houdende nadere aanvulling van het reglement voor het burgerpersoneel bij het militair hospitaal te Paramaribo en de daarbij behoorende regeling der werktijden, vastgesteld bij resolutie van 10 November 1919, n°. 3657*a*, en gewijzigd en aangevuld bij resolutie van 9 November 1921, n°. 3870, (*G.B.* n°. 99);

onder n°. 27: de resolutie van 5 April 1922, n°. 1156, betreffende toekenning van detacheeringstoelage aan de landsdienaren die in de districten worden gedetacheerd;

onder n°. 35: de resolutie van 8 Mei 1922, n°. 1526, tot regeling van de verevening van de over de jaren 1920 en 1921 genoten duurtebijslagen met de nieuwe salarissen der landsdienaren;

onder n°. 37: de resolutie van 11 Mei 1922 n°. 1606, houdende bestendiging in 1922 van de duurtebijslagregeling van 1921 (*G.B.* 1920 n°. 110) van het burgerpersoneel in vasten of tijdelijken dienst bij de landmacht in Suriname en de daarbij behoorende militaire ziekeninrichtingen;

onder n°. 51: de resolutie van 4 Juli 1922 n°. 2305, houdende toepasselijkverklaring van de bij resolutie van 5 April 1922 n°. 1156 (*G.B.* n°. 27) getroffen regeling betreffende de toekenning van eene detacheeringstoelage aan de landsdienaren, die in de districten worden gedetacheerd op het burgerpersoneel van het militair hospitaal;

onder n°. 53: de resolutie van 10 Juli 1922 n°. 2416, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 6 Mei 1922, n°. 47, houdende vaststelling van bepalingen voor delegatie naar Nederland door landsdienaren en gepensionneerden in Suriname en Curaçao ter vervanging van het Koninklijk besluit van 28 October 1815 n°. 36.

HOOFDSTUK O.

IMMIGRATIE EN KOLONISATIE.

I. Immigratie.

§ 1. *Immigratie-Departement.* In het beheer van het Immigratie-Departement kwam geen verandering.

§ 2. *Buitenlandsche agentschappen.* In het beheer van het agentschap te Calcutta kwam eveneens geen verandering.

Bij beschikking van 3 Februari 1921 n°. 425 werd, op het daartoe gedaan verzoek, de naamlooze vennootschap Soesman's Emigratie-, Vendu- en Commissiekantoor, gevestigd te Semarang, eervol ontheven als emigratie-agent voor Suriname op Java en als zoodanig tijdelijk benoemd de vereeniging Algemeen Delisch Emigratiekantoor, gevestigd te Medan.

Nadat de Gouverneur nadere schriftelijke aanwijzing omtrent den juisten persoon, die als emigratie-agent zou optreden, was ontvangen, stelde de Landvoogd bij beschikking van 25 Juni 1921 n°. 2238, met buitenwerkingstelling voor zooveel noodig van zijne beschikking van 3 Februari 1921, n°. 425, tot emigratie-agent voor Suriname aan de generaal-vertegenwoordiger van het Algemeen Delisch Emigratiekantoor op Java en bij verhindering van dezen diens gemachtigde.

§ 3. *Aanvoer van immigranten.* Aanvoer van immigranten vond niet plaats.

De op 4 April 1921 telegrafisch aangevraagde 700 immigranten uit Nederlandsch-Indië konden eerst den 15den December worden verscheept. Deze vertraagde uitzending was toe te schrijven èn aan moeilijkheden, welke in den aanvang bij de werving werden ondervonden tengevolge van den verbeterden economischen toestand der inlandsche bevolking op Java, èn aan onvoldoende scheepsgelegenheid.

Maatregelen werden getroffen om te voorkomen, dat verscheping van aangevraagde immigranten zou worden verhinderd door gebrek aan scheepsgelegenheid bij de Stoomvaart-Maatschappijen Rotterdamsche Lloyd en Nederland.

Het stoomschip *Banda* van de maatschappij Nederland verliet op 15 December 1921 Tandjong-Priok met 812 emigranten, w.o. 39 kinderen. Den 19den d.a.v. openbaarde zich bij een der immigranten een geval van meningitis, terwijl 2 immigranten daarvan verdacht werden. Te Belawan werden den 21sten December d.a.v., na een onderzoek aan boord door eene commissie, bestaande uit den inspecteur van den geneeskundigen dienst te Medan, den geneesheer-geleider en een particulieren geneesheer, op haar last ontscheept 7 volwassen immigranten, lijdende aan „meningitis cerebro-spinalis epidemica", terwijl het stoomschip bevel ontving door te stoomen naar Sabang en minstens 8 dagen in quarantaine te liggen. Aldaar werd het geheele transport den 23sten December d.a.v. ontscheept en te Poeloe Roegia in quarantaine gesteld tot en met den 3den Januari d.a.v. Te Poeloe Roegia overleden 1 volwassene aan malaria en 1 kind aan pneumonia; wegens ziekte werden achtergelaten 11 volwassenen en 2 kinderen, terwijl 9 volwassenen vandaar deserteerden. Van Sabang vertrokken alzoo den 4den Januari 1922 781 immigranten, t.w. 745 volwassenen en 36 kinderen; tijdens de reis overleden 3 volwassenen en 7 kinderen (niet aan meningitis) en werden 6 kinderen geboren, waarvan 4 kinderen behooren tot de hiervoren vermelde overleden kinderen, zoodat te Paramaribo aankwamen 742 volwassenen, nl. 519 mannen en 223 vrouwen van 15 jaar en daarboven, van wie 85 buiten contract, benevens 35 kinderen. Bij aankomst te Paramaribo werden 3 volwassenen naar het militair

hospitaal geëvacueerd. Bij het daarna ingesteld hoofdelijk geneeskundig onderzoek bleek het noodig, ter behandeling in het militair hospitaal op te nemen 50 volwassenen, terwijl onder geneeskundige behandeling werden gesteld 194 volwassenen.

Van deze 244 immigranten waren lijdende aan:

huidziekten	125
geslachtsziekten	40
vergroote milt tengevolge van malaria	12
bronchitis	16
bloedarmoede en lichaamszwakte	18
lies-bal-ontsteking	5
beri-beri	7
pneumonia	4
anchylostomiasis	3
tuberculose	1
lepra	1
influenza	2
andere ziekten	10
	244

Het stoomschip *Banda* van de Stoomvaart-Maatschappij Nederland is gebleken ongeschikt te zijn voor het vervoer van zulk een groot aantal immigranten over zulk een lang traject.

§ 4. *Terugvoer van immigranten.* In 1921 had terugvoer van immigranten naar Nederlandsch-Indië niet plaats.

Naar aanleiding van de bekendmaking in de maand Februari 1921 dat voor hen, die nog recht op kosteloozen terugvoer naar Nederlandsch-Indië konden doen gelden, gelegenheid bestond tot inschrijving van hunne namen op het Immigratie-Departement, meldden zich daartoe slechts 46 aan.

Van deze 46 hebben kort daarop 3 hercontracten gesloten, terwijl 23 afstand deden van hun recht op kosteloozen terugvoer tegen ontvangst elk van f 100 premie uit het Immigratiefonds.

Naar Britsch-Indië vond terugvoer plaats, doordien op 27 Juli aan boord van het stoomschip *Sutlej* van de firma James Nourse Ltd. werden ingescheept 886 immigranten, t.w. 513 van het mannelijk en 199 van het vrouwelijk geslacht, alsmede 86 jongens en 88 meisjes beneden den leeftijd van 10 jaren; het schip vertrok daags daarna met bestemming naar Calcutta. Gedurende de reis overleden 3 mannen, 1 vrouw, 2 jongens en 3 meisjes, terwijl geen geboorte plaats vond. De boot kwam op 11 September 1921 te Calcutta aan. De vertrokkenen hebben aan spaarpenningen medegenomen een bedrag van f 201 113, terwijl de sieraden, die zij aan den agent-generaal hebben afgedragen, met verzoek die bij aankomst te Calcutta te mogen terugontvangen, eene waarde vertegenwoordigden van ± f 25 000.

§ 5. *Getalsterkte, aantal huwelijken, geboorten en sterften onder de immigranten, hun algemeene toestand, andere bijzonderheden, ook van hen, die niet onder werkovereenkomst verbonden zijn.*

I. *Uit Nederlandsch-Indië.*

Op 1 Januari 1921 waren onder werkovereenkomst verbonden 10 516 Nederlandsch-Indische immigranten, t.w. 6299 mannen, 3537 vrouwen, 340 jongens en 340 meisjes, en op 31 December 1921 10 749, t. w. 6105 mannen, 3705 vrouwen, 480 jongens en 459 meisjes.

Er werden 20 huwelijken gesloten, waarbij 37 kinderen werden erkend. Het aantal huwelijken in de jaren 1917/1921 bedroeg achtereenvolgens: 71, 70, 46, 43 en 20. Deze huwelijken werden alle gesloten krachtens de verordening van 2 September 1907 ,,betreffende huwelijken van Aziaten" (*Gouvernementsblad* 1908 n°. 2).

Het aantal niet onder werkovereenkomst verbonden Nederlandsch-Indische immigranten, op de plantages gevestigd, bedroeg op 1 Januari 1921 1779 hoofden en wel 530 mannen, 744 vrouwen, 272 jongens en 233 meisjes. Op 31 December 1921 waren deze getallen onderscheidenlijk 1840, 585, 825, 232 en 198.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de op plantages werkende Nederlandsch-Indische immigranten was 652 vrouwen op 1000 mannen.

Het getal geboorten bij de onder overeenkomst verbondenen bedroeg 438; op de 100 vrouwen was de geboorte dus 12,09, tegen 3,24 in 1920.

De sterfte van de onder overeenkomst verbondenen bedroeg 159 personen, dat is 1,50 ten 100 van de gemiddelde bevolking. Naar den leeftijd gerangschikt, waren er 32 sterfgevallen beneden 1 jaar, 57 van 1—10 jaar en 70 van 10 jaar en daarboven.

II. *Uit Britsch-Indië.*

Op 1 Januari 1921 waren onder werkovereenkomst verbonden 1014 Britsch-Indische immigranten, t.w. 761 mannen, 116 vrouwen, 85 jongens en 52 meisjes, en op 31 December 1921 230, t.w. 199 mannen, 14 vrouwen, 7 jongens en 10 meisjes.

Tusschen Britsch-Indiërs werden 118 huwelijken gesloten, waarbij 338 kinderen gewettigd werden. Het aantal huwelijken van 1917/1921 bedroeg achtereenvolgens 226, 252, 228, 219 en 118. Deze huwelijken werden alle gesloten krachtens de verordening van 2 September 1907 ,,betreffende huwelijken van Aziaten" (*Gouvernementsblad* 1908 n°. 2).

Het aantal niet onder werkovereenkomst verbonden op plantages gevestigde Britsch-Indiërs bedroeg op 1 Januari 1921 1510, t.w. 599 mannen, 387 vrouwen, 276 jongens en 248 meisjes. Op 31 December 1921 was dit aantal 1147, t.w. 490 mannen, 282 vrouwen, 203 jongens en 172 meisjes.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de op plantages werkende Britsch-Indische immigranten — al of niet onder werkovereenkomst verbonden — bedroeg 390 vrouwen op de 1000 mannen.

Het aantal geboorten onder de bij overeenkomst verbondenen bedroeg 5; op de 100 vrouwen waren de geboorten dus: 7,66 tegen 27,5 in 1920.

De sterfte onder bij overeenkomst verbonden immigranten bedroeg 11 personen, dit is 1,77 ten 100 van de gemiddelde bevolking. Naar den leeftijd gerangschikt, waren er 4 sterfgevallen beneden 1 jaar, 3 van 1—10 jaar en 4 van 10 jaar en daarboven.

III. *Mededeelingen op beide groepen betrekking hebbende.*

De werkovereenkomsten van 122 Nederlandsch-Indische immigranten en van 107 Britsch-Indiërs werden, met onderling goedvinden van huurder en immigrant en met goedkeuring van den Gouverneur, verbroken.

In verband met de verordening van 10 December 1920 (*G.B.* n°. 102) tot afwijking van de verordening van 21 Augustus 1878 (*G.B.* 1880 n°. 3) betreffende de oprichting van een Immigratiefonds, is aan het Immigratiefonds geen restitutie van kosten geschied.

Het aantal niet onder overeenkomst verbonden immigranten, dat elders dan op de plantages gevestigd was, bedroeg op 31 December 1921: 4767 Nederlandsch-Indiërs en 29 332 Britsch-Indiërs.

Nog bevonden zich in de kolonie ± 1950 bij het Immigratie-Departement ingeschreven Britsch-Indiërs, afkomstig van naburige koloniën.

De sterfte onder de vrije immigranten bedroeg voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 171 of 24,81 per 1000 en voor Britsch-Indiërs 458 of 15,11 per 1000 en de geboorten onderscheidenlijk 125 en 1119 of 18,14 en 37,05 per 1000 van de gemiddelde bevolking.

In de inrichting ter verpleging van melaatschen op Groot-Chatillon bevonden zich op 31 December 1921 20 Nederlandsch-Indische en 23 Britsch-Indische immigranten.

In het gesticht ter verpleging van krankzinnigen op Wolffenbuttel waren aan het einde van 1921 opgenomen 23 Javanen en 38 Britsch-Indiërs.

In de inrichting ter verpleging van ouden en gebrekkigen ,,'s Landsgrond Boniface" bevonden zich op 31 December 1921 34 Nederlandsch-Indiërs, t.w. 28 mannen en 6 vrouwen; 86 Britsch-Indiërs, t.w. 56 mannen en 30 vrouwen; 17 Chineezen, t.w. 16 mannen en 1 vrouw.

§ 6. *Getuigschriften wegens geëindigden diensttijd.* Wegens geëindigden diensttijd werden uitgereikt aan immigranten uit Nederlandsch-Indië 917 en aan immigranten uit Britsch-Indië 600 getuigschriften.

§ 7. *Hernieuwde werkovereenkomsten.* Het aantal immigranten, dat zich in het afgeloopen jaar, na het einde van hunne werkovereenkomsten, opnieuw voor den tijd van één tot vijf jaar voor veld- en fabrieksarbeid op plantages verbond, bedroeg: voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 443, tegen 664 in 1920, en voor immigranten uit Britsch-Indië 13 tegen 51 in 1920. De hun betaalde uitkeeringen waren naar reden van f 100 voor 5 jaar.

§ 8. *Huisvesting, geneeskundige behandeling en verpleging, ziekte en sterfte onder de bij overeenkomst verbonden immigranten.* Omtrent de geneeskundige behandeling en verpleging in de plantageziekenhuizen, in het militair hospitaal te Paramaribo en in de infirmerie te Nieuw-Nickerie, worden de volgende cijfers medegedeeld:

		Nederlandsch-Indiërs.		Britsch-Indiërs.
Op 1 Januari waren onder behandeling		770		65
Onder behandeling gekomen		22 797		971
		23 567		1 036
Hiervan zijn hersteld	23 042		1 010	
Overleden	97		11	
		23 139		1 021
Op 31 December bleven dus onder behandeling		428		15
Het aantal ziektedagen bedroeg		197 128		7 830

Uit deze gegevens blijkt, dat er op de 100 onder werkovereenkomst verbonden immigranten voorkwamen, bij immigranten uit Nederlandsch-Indië 214 ziektegevallen, bij immigranten uit Britsch-Indië 156 ziektegevallen, terwijl het aantal ziektedagen gemiddeld bedroeg voor een immigrant uit Nederlandsch-Indië 19 en voor een immigrant uit Britsch-Indië 12.

Het sterftecijfer gedurende de laatste tienjaren van onder werkovereenkomst verbonden Nederlandsch-Indische immigranten staat in verhouding tot dat der Britsch-Indische immigranten als volgt:

	Nederlandsch-Indiërs.	Britsch-Indiërs.
In het jaar 1912	1,78	1,99
„ „ „ 1913	0,87	2,04
„ „ „ 1914	0,83	1,99
„ „ „ 1915	0,54	0,85
„ „ „ 1916	0,58	1,14
„ „ „ 1917	0,92	0,96
„ „ „ 1918	1,40	2,02
„ „ „ 1919	2,92	6,49
„ „ „ 1920	0,95	2,01
„ „ „ 1921	1,50	1,77

§ 9. *Arbeid, werkverzuim en loon.* In een staat (bijlage M[1]) zijn opgenomen de gegevens, betreffende door de immigranten op elke plantage verrichten arbeid, gepleegde werkverzuimen en uitbetaalde loonen.

§ 10. *Klachten en strafbare feiten.* Door immigranten werden de volgende klachten tegen huurders of werkgevers ingebracht:

Getal.	Ingebrachte klachten van immigranten tegen huurders, gezagvoerders, geneeskundigen en opzichters. Namen der districten en aard der klachten.	Ingetrokken of niet vatbaar voor vervolging.	Door den eersten rechter.		In hooger beroep.	Aanmerkingen.
			Vrijgesproken.	Veroordeeld.		
	Uit Nederlandsch-Indië:					
	Beneden-Commewijne.					
15	mishandeling	—	6	9	—	2 opzichters en 1 gezagvoerder ieder f 2,50 boete subs. 1 dag hechtenis. 2 opzichters ieder f 3 boete, subs. 1 dag hechtenis. 1 gezagvoerder f 5 boete, subs. 2 dagen hechtenis. 3 opzichters onderscheidenlijk f 10, f 12 en f 20 boete, subs. 10 en 9 dagen en 3 weken hechtenis.
	Cottica.					
1	te zwaar werk	1	—	—	—	Ongegrond bevonden.
	Saramacca.					
1	mishandeling	—	1	—	—	
	Nickerie.					
2	onvoldoend loon	2	—	—	—	1 ongegrond, 1 gegrond bevonden en hooger loon uitbetaald.
19		3	7	9	—	
	Uit Britsch-Indië:					
	Nickerie.					
1	te zwaar werk	1	—	—	—	Ongegrond.
1		1	—	—	—	

Op elke 100 onder werkovereenkomst verbonden immigranten bedroeg het aantal van door hen ingebrachte klachten:
a. voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 0,18
b. ,, ,, ,, Britsch-Indië 0,16

Het aantal tegen immigranten ingediende klachten ter zake van overtredingen en misdrijven wordt in den hieronder volgenden staat vermeld:

Immigranten.	A. Overtredingen ter zake van plichtsverzuim vallende onder de artt. 29 t/m 34 der Politiestrafverordening (G.B. 1915 nº. 77).												B. Andere overtredingen dan die vallende onder de artt. 29 t/m 34 der Politiestrafverordening (G.B. 1915 nº. 77).			C. Misdrijven.		
	Onwil om te werken.						Andere overtredingen.											
	Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.		Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.		Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.	Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.						
Ned.-Indië . . .	779	616	766	609	13	7	685	174	677	167	8	7	244	231	13	384	320	64
Britsch-Indië . .	33	—	31	—	2	—	48	1	47	1	1	—	8	8	—	38	34	4

Op elke 100 onder werkovereenkomst verbonden immigranten bedroeg het aantal veroordeelingen:

1. voor immigranten uit Nederlandsch-Indië:
   overtredingen onder *A* vermeld 20,37
   ,, ,, *B* ,, ... 2,17
   misdrijven ,, *C* ,, ... 3,01
2. voor immigranten uit Britsch-Indië:
   overtredingen onder *A* vermeld 12,70
   ,, ,, *B* ,, ... 1,28
   misdrijven ,, *C* ,, ... 5,46

§ 11. *Spaarpenningen en geldverzending.*

a. Spaarpenningen. Het kapitaal, dat op naam van 46 Nederlandsch-Indische immigranten in de koloniale Postspaarbank is belegd, bedroeg eind December 1921 eene som van f 529 497. Einde December 1920 was dit cijfer f 204 777 ten name van 17 inleggers.

Het kapitaal, op naam van 2900 Britsch-Indiërs belegd, bedroeg f 230 512,49[5], einde December 1920 was dit cijfer f 303 362,60[5] ten name van 2917 inleggers.

b. Geldverzending. Door tusschenkomst van het Immigratie-Departement hebben 25 Britsch-Indische immigranten een bedrag van f 1780 aan hunne betrekkingen in Britsch-Indië overgemaakt, tegen f 2933 door 44 hunner in 1920.

Door tusschenkomst van de Surinaamsche Bank maakten 7 Britsch-Indische immigranten over f 4 767 145 betaalbaar te Londen, 1 Britsch-Indiër f 53 820 betaalbaar te Amsterdam, 12 Britsch-Indiërs f 24 890,27[5] betaalbaar in Britsch-Guyana en 1 Britsch-Indiër f 103 750 betaalbaar op Trinidad.

§ 12. *Briefwisseling.* Door tusschenkomst van het Immigratie-Departement werden 135 brieven van Britsch-Indiërs aan hunne betrekkingen verzonden en werden ongeveer 100 van het postkantoor ontvangen, voor het meerendeel uit Britsch-Indië afkomstige brieven bestemd voor Britsch-Indische immigranten, aan hen uitgereikt.

In 1920 waren deze cijfers onderscheidenlijk 211 en 160.

II. Kolonisatie.

Volgens opgave van de Europeesche kolonisten in den omtrek van Paramaribo gevestigd, was de getalsterkte op 31 December 1921 253 hoofden, t.w. 47 mannen, 47 vrouwen, 81 jongens en 78 meisjes.

Hun veestapel bestond uit:

655 runderen (groot en klein);
57 paarden;
5 muilezels;
47 steenezels;
53 varkens.

De uitgestrektheid van het hun toebehoorend land bedroeg op 31 December 1921 895½ H.A., terwijl zij nog 49 H.A. in huur of gebruik hadden. In totaal dus 944½ H.A. Hiervan was in cultuur 18¼ H.A., terwijl 355 H.A. als weiland in gebruik was.

Van het in cultuur zijnde land werd in 1921 verkregen:

58 210 K.G. aardvruchten;
1 300 ,, koren;
7 400 bossen bananen;
265 ,, bacoven.

Voor verkoop van vee werd verkregen een bedrag van f 725, terwijl de melkopbrengst 123 633 L. bedroeg. Een liter stellende op eene waarde van f 0,25, werd door den verkoop van melk verkregen f 30 908.

Ten opzichte van de kolonisatie uit Nederlandsch-Indië, Britsch-Indië, Britsch West-Indië en China worden de volgende gegevens verschaft:

Op 31 December 1921 waren:

a. 2996 immigranten huurders van domeinland voor eene oppervlakte van 5622 H.A., onder wie:

353 uit Nederlandsch-Indië;
2 614 ,, Britsch-Indië;
23 ,, Britsch West-Indië, en
6 ,, China.

Ook hadden 2 Javanen op Lelydorp 2 erven in huur, terwijl 1 Javaan een erf (domein) in huur had te Paramaribo en 38 Britsch-Indiërs erven (domein) in huur hadden, waarvan 33 te Paramaribo, 2 te Albina en 3 te Nieuw-Nickerie;

b. 140 immigranten gebruikers van domeinland buiten vestigingsplaatsen op de voorwaarden van de verordening van 11 December 1914 (*G.B.* 1916 n°. 24) voor eene oppervlakte van 246 H.A., onder wie:

56 uit Nederlandsch-Indië;
84 ,, Britsch-Indië;

c. 1168 immigranten gebruikers van land op vestigingsplaatsen krachtens evenvermelde verordening voor eene oppervlakte van 1905 H.A., onder wie:

336 uit Nederlandsch-Indië;
830 ,, Britsch-Indië;
2 ,, Britsch West-Indië;

d. 2914 immigranten eigenaren van land, verkregen krachtens de evenvermelde verordening of op andere wijze en door aankoop van ingezetenen, te zamen voor eene oppervlakte van 13 035 H.A., onder wie:

21 uit Nederlandsch-Indië;
2 891 ,, Britsch-Indië;
1 ,, Britsch West-Indië, en
1 ,, China.

Op het hypotheekkantoor stond deze oppervlakte bekend als verdeeld in 2688 perceelen, terwijl 2 Javanen en 446 Britsch-Indiërs eigenaren waren van 434 erven, waarvan 277 te Paramaribo behoorden aan 2 Javanen en 287 Britsch-Indiërs, 156 te Nieuw-Nickerie behoorden aan 158 Britsch-Indiërs en 1 te Albina toebehoorde aan 1 Britsch-Indiër;

e. 2417 immigranten huurders en gebruikers van land van ingezetenen, te zamen voor eene oppervlakte van 1954 H.A., onder wie:

761 uit Nederlandsch-Indië;
1 656 ,, Britsch-Indië.

In het geheel waren er dus 9635 immigranten, onder wie:

1 527 uit Nederlandsch-Indië;
8 075 ,, Britsch-Indië;
26 ,, Britsch West-Indië, en
7 ,, China,

huurders, gebruikers en eigenaren van land, voor eene oppervlakte van 22 762 H.A.

De Nederlandsch-Indische en Britsch-Indische immigranten betaalden bij overdracht van domeinland onderscheidenlijk f 1 249 650 en f 4 182 175; in 1920 waren deze cijfers f 8350 en f 51 742, terwijl Nederlandsch-Indiërs en Britsch-Indiërs voor aan ingezetenen toebehoorende perceelen en erven betaalden onderscheidenlijk f 4600 en f 1 048 735, tegen nihil en f 88 405 in 1920.

De Nederlandsch-Indische immigranten hebben op de door de kolonie of door ingezetenen aan hen in gebruik of huur afgestane stukken grond verkregen:

7 020 K.G. cacao;
12 420 ,, koffie;
742 325 ,, aardvruchten;
39 825 ,, koren;
568 396 ,, paddi;
7 493 bossen bananen, en
30 275 ,, bacoven.

Van de perceelen, aan Britsch-Indiërs in eigendom toebehoorende, alsmede aan hen afgestaan in huur of in gebruik, werden de volgende voortbrengselen verkregen:

153 436 K.G. cacao;
43 177 ,, koffie;
333 704 ,, aardvruchten;
408 160 ,, koren;
6 643 624 ,, paddi;
163 788 bossen bananen, en
149 903 ,, bacoven.

Uitkeeringen. Tegen afstand van het recht op vrijen terugvoer werd, krachtens de verordening van 11 December 1914 (*G.B.* n°. 24), aan 117 Nederlandsch-Indische en 25 Britsch-Indische immigranten en krachtens de verordening van 21 Augustus 1878 (*G.B.* 1880 n°. 3) aan 702 Nederlandsch-Indische en 594 Britsch-Indische immigranten eene uitkeering van f 100 verstrekt.

Het geheele aantal Nederlandsch-Indische immigranten, aan wie de uitkeering, bedoeld bij verordening van 11 December 1914 (*G.B.* 1916 n°. 24) is verstrekt, bedroeg aan het einde van 1921 1581 en dat der Britsch-Indische immigranten 6621 en het geheele aantal, toegekend aan Nederlandsch-Indische immigranten krachtens de verordening van 21 Augustus 1878 (*G.B.* 1880 n°. 3), 2581 en dat der Britsch-Indiërs 4918.

Het aantal Britsch-Indiërs, dat hier een ander beroep dan dat van klein-landbouwer uitoefent, neemt nog steeds toe. Bijna in alle beroepen zijn zij vertegenwoordigd.

Een 6-tal Nederlandsch-Indiërs en een 43-tal Britsch-Indiërs komen voor op de lijst van kiezers van leden voor de Koloniale Staten.

In Gouvernementsdienst werkten er verschillenden als ambtenaar, onderwijzer, tolk, beambte van politie, stoker, bediende en oppasser.

Marktvergunningen. Het gemiddeld getal van de week- en dagvergunningen aan Nederlandsch-Indiërs voor eene verkoopplaats op de openbare markten te Paramaribo bedroeg voor dagvergunningen 6, terwijl het gemiddeld getal voor Britsch-Indiërs voor weekvergunningen 60 en voor dagvergunningen 200 bedroeg.

Port d'armes. Er waren 11 Nederlandsch-Indiërs en 75 Britsch-Indiërs in het bezit van een port d'armes.

Onderstand. Aan behoeftige immigranten, die zich daarvoor bij het Immigratie-Departement aanmeldden, werd in totaal een bedrag van f 4675 als ondersteuning uitbetaald.

III. Immigratiefonds.

Een overzicht van de werkzaamheden en van den stand der uitgaven en inkomsten van het immigratiefonds wordt als bijlage M[4] bij dit verslag gevoegd.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn opgenomen:

onder n°. 5, het besluit van 3 Februari 1921, ter uitvoering van art. 3 § 2 van de verordening van 10 December 1920 (*G.B.* n°. 102) tot afwijking van de verordening van 21 Augustus 1878 (*G.B.* 1880 n°. 3) betreffende de oprichting van een immigratiefonds;

onder n°. 72, verordening van 8 Augustus 1921 tot aanvulling van bovenstaande verordening van 10 December 1920 (*G.B.* n°. 102), waardoor het mogelijk wordt, ten aanzien van huurders, die zulks verzoeken en wier ondernemingen naar het oordeel van den Gouverneur daarvoor in aanmerking komen, na 1 Augustus 1921 door terugstorting uit het immigratiefonds het vooruitbetaald bedrag dat krachtens het 3de lid van art. 4 van laatstgemelde verordening ten bate van de huurders der immigranten is tegoed geschreven, terug te brengen tot eene som, benoodigd voor het slechts gedurende één jaar na dien datum uitbetalen van de vergoeding van vijftien cents per werkdag voor elken arbeider.

HOOFDSTUK P.

NIJVERHEID, LANDBOUW, HANDEL EN SCHEEPVAART.

§ 1. ONTGINNING VAN DELFSTOFFEN.

De bij dit verslag gevoegde bijlagen N[1] en N[2] geven een overzicht van de verleende en hernieuwde concessiën voor de ontginning van delfstoffen en van de vergunningen voor het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen, met uitzondering van bauxiet.

Het aantal vergunningen was 10 minder, met eene kleinere oppervlakte van 357 630 H.A. dan in het vorige jaar.

Wel kwamen meer aanvragen in, maar deze zijn aangehouden, in afwachting van het resultaat van de ijzerertsonderzoekingen. Inmiddels is in 1922 op vele van die aanvragen beslist, nadat belanghebbenden het onderzoek naar ijzererts uit hunne aanvragen hadden uitgesloten.

Dr. Voit zette het onderzoek van het concessie-terrein van de Guyana-Goud-Placer-Maatschappij voort.

Aan concessiën tot ontginning van delfstoffen is verleend 1 meer, doch met eene totale oppervlakte van 1016 H.A. minder, en hernieuwd 21 minder, met eene oppervlakte van 52 732 H.A. minder dan in het vorige jaar.

De opbrengst aan concessierecht tot het ontginnen of het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen, uitgezonderd bauxiet, beliep f 29 469,09, terwijl de goudbelasting op het verkregen product, bedragende 7 cent per gram, f 25 582,74 opbracht.

Naar de door de belanghebbenden gedane aangifte bedroeg de hoeveelheid goud, in 1921 gevonden aan of in de nabijheid van de:

Suriname	122 401	gram;
Saramacca	16 850	,,
Marowijne	5 706	,,
Lawa	206 225	,,
Te zamen	351 182	,,

hetgeen berekend tegen den prijs van f 1,50 per gram, eene waarde vertegenwoordigt van f 526 773.

De totale goudopbrengst bedroeg 119 582 grammen minder dan in 1920.

Drie van de boven aangegeven goudstreken wezen voor de opbrengst in 1921, vergeleken bij de resultaten van 1919, op eene vermindering, en wel de Suriname met 83 301, de Saramacca met 9037, de Lawa met 29 653 gram, terwijl de Marowijne eene geringe vermeerdering van slechts 2409 gram aanwees.

De bij het verslag gevoegde bijlage N[3] geeft een overzicht van de gedurende 1921 verleende en hernieuwde concessiën tot ontginning van bauxiet, terwijl geen vergunning tot het onderzoek naar bauxiet is verleend.

Aan de Naamlooze Vennootschap Nederlandsch Mijnexploratie- en -exploitatie Maatschappij Rorac en aan de Naamlooze Vennootschap Surinaamsche Bauxiet Maatschappij is verlenging verleend van den termijn, binnen welken een aanvang moest worden gemaakt met de ontginning van bauxiet.

De voorbereidende werkzaamheden op Rorac werden voortgezet door den ingenieur Marstrander.

§ 2. BOSCHWEZEN.

Personeel. De houtvester J. W. Gonggrijp werd bij beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië bevorderd tot beheershoutvester; de adspirant-houtvester L. Gonggrijp tot houtvester.

Op 31 December 1921 bestond het personeel uit :

1 beheershoutvester;
1 houtvester;
1 klerk;
11 opzichters;
10 boschwachters.

De klerk-boekhouder R. C. Vervuurt, die te voren met de administratie van het boschwezen was belast, werd te werk gesteld bij de comptabele administratie van het geheele Landbouwdepartement, terwijl de heer E. Lissone werd aangesteld als klerk voor de administratie van het boschwezen, met uitzondering van het financieele gedeelte.

De dienst had het overlijden te betreuren van den te Nickerie geplaatsten opzichter J. C. van Gennip en van den boschwachter Smart, beiden zeer ijverige beambten.

De opzichter E. M. L. Favery werd gedurende eenigen tijd afgestaan om behulpzaam te zijn bij de onderzoekingen van den heer Tj. Pyttersen.

De houtvester J. W. Gonggrijp keerde op 12 Januari terug van eene dienstreis naar Venezuela, waarvan het rapport werd gepubliceerd in het *Bulletin van het Landbouwdepartement n°. 43.* In het belang van den invoer van vee van Bolivar naar Suriname, zoowel voor de consumptie als voor de wilde teelt op de Surinaamsche savanna's, vertrok hij 7 Juni d. j. opnieuw naar den staat Bolivar voor eene reis, welke tot 27 Juli d.a.v. duurde.

In overleg met den troepen-commandant werd door den boschopzichter L. Junker een verbindingspad gekapt tusschen Sarakreek en Tossokreek, waarlangs het mogelijk zou zijn om, zonder belangrijke stroomversnellingen te passeeren, de verblijfplaats van het grootopperhoofd der Aukaner Boschnegers te bereiken, zonder van de hulp dier Boschnegers gebruik te maken. Een en ander stond in verband met de staking van het vervoer op de Marowijne door de Boschnegers.

Langs laatstgenoemde rivier werden onder leiding van den houtvester L. Gonggrijp paden gekapt, ten einde ook daar de gevaarlijkste gevallen-reeksen te kunnen omgaan.

De tewerkstelling van de opzichters bleef op gelijke wijze als vorige jaren geregeld.

Houtkap. Het Koloniaal Instituut te Amsterdam had eene commissie ingesteld, met opdracht de kennis van de Surinaamsche houtsoorten uit te breiden door studie der botanische, microscopische en technische eigenschappen en onderzoek in de practijk. In hare eerste vergadering omschreef de commissie, waarvan professor dr. G. van Iterson jr. te Delft is opgetreden als voorzitter en dr. L. P. de Bussy, directeur van de afdeeling Handelsmuseum van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, als secretaris, deze taak als volgt:

,,het geven van leiding aan technisch wetenschappelijk en practisch onderzoek en het verschaffen van voorlichting op verzoek, aangaande de hoedanigheden van Surinaamsche houtsoorten, met het doel het gebruik van Surinaamsch hout in Nederland en het buitenland te bevorderen.'' De commissie meende dit doel te moeten nastreven door:

a. het verzamelen van in de litteratuur verspreid voorkomende gegevens over Surinaamsch hout en evenzoo van die, waarover bij particulieren, openbare diensten of maatschappijen wordt beschikt;

b. het bijeenbrengen van nieuwe gegevens door informaties bij het boschwezen en bij belanghebbenden in Suriname;

c. het onderwerpen van de veelvuldig en ook van de zeldzaam in den handel voorkomende Surinaamsche houtsoorten aan een microscopisch onderzoek (in den ruimsten zin), ten einde identificatie met zekerheid mogelijk te maken, voorloopige aanwijzingen voor de technische eigenschappen te verkrijgen, en vooral ook, om een voor de practijk bruikbare sleutel tot snelle vastlegging van een houtsoort op te stellen;

d. het onderwerpen der belangrijke houtsoorten aan een technisch-mechanisch onderzoek, om nadere gegevens te krijgen voor mogelijke technische toepassingen;

e. het geven van leiding aan practische proefnemingen hier te lande met de houtsoorten, die daarvoor in aanmerking komen, op grond van de zooeven beschreven proeven en in verband met de mogelijkheid van eene geregelde exploitatie van die houtsoorten in de Surinaamsche bosschen;

f. het publiceeren van de bijeengebrachte gegevens en de bij onderzoek en practische proefneming verkregen uitkomsten, waarbij o.m. het uitgeven van monografieën over de voornaamste houtsoorten wordt beoogd.

De commissie, waarin behalve wetenschappelijke personen, voorname vertegenwoordigers van den houthandel en van bedrijven, die Surinaamsch hout zouden kunnen gebruiken, zitting hadden, vervulde een taak, die voor de uitbreiding van den houtkap in de kolonie van het hoogste gewicht was.

De algemeene toestand van den houthandel en de houtexport, waarin tegen het einde van het vorige verslagjaar tengevolge van prijsdaling, hooge vrachten en moeilijken afzet een ongunstige keer kwam, ondervond, hoewel de export van hout zelfs iets grooter was dan in 1920, geen verbetering. Verwacht mocht echter worden, dat men hier te maken heeft met een gevolg van de crisis, die de geheele wereld doormaakt. Er mocht niet gesproken worden van eene vermindering van het belang van den houtkap al namen de meeste belanghebbenden in Suriname ook eene afwachtende houding aan en staakten zelfs eenige grootsch opgezette ondernemingen hunne werkzaamheden.

De groote concessiën aan den Corantijn, verleend aan de Algemeene Tropische Cultuur en Industrie Maatschappij, dochter-onderneming van de te Brussel gevestigde Société générale de Cultures tropicales, werden niet in exploitatie genomen en op een verzoek om vernieuwing van deze concessiën was aan het einde van 1921 nog niet beslist.

De Surinaamsche Bauxiet Maatschappij liet haar te Moengo ingericht houtbedrijf vrijwel geheel tot stilstand komen en er werd nog slechts gewerkt voor haar zaagmolen te Paramaribo.

Geen der andere ondernemingen, die zich met houtkap en houtuitvoer bezighielden, gaf belangrijke uitbreiding aan haar bedrijf. De modernisatie van meer dan één zagerij te Paramaribo, waaronder die van de Naamlooze Vennootschap ,,West-Indische Houthandel'', wees echter op ontwikkeling van het houtbedrijf in weerwil van de ongunstige tijden.

Het terrein van 900 000 H.A., in onderzoek naar de aanwezigheid van hout gegeven aan het Syndicaat voor Surinaamsche Bosch Exploitatie, onder leiding van de Amsterdamsche Bank, werd ingevolge de voorwaarden van deze vergunning met ongeveer één-tiende, namelijk met 91 500 H.A., verkleind; terwijl de belanghebbende binnen het onderzoekterrein slechts twee concessiën, samen groot 4225 H.A., aanvroeg en verkreeg.

Aan het einde van 1921 werd de kolonie bezocht door den heer W. L. Kann uit Pittsburg ter voortzetting van de in 1920 begonnen onderhandelingen voor de exploitatie van possentreehout, van welke onderhandelingen eene op 16 Februari 1922 aan de Koloniale Staten ingediende ontwerpverordening het gevolg was.

In 1920 werden verleend of vernieuwd 169 houtkapconcessiën met een totaal oppervlakte van 727 466 H.A.

Voorts werden verleend of bleven in werking 12 houtkapvergunningen aan Boschnegers of Indianen buiten het vallengebied, met een oppervlakte van in totaal 51 086 H.A.

Uit deze concessiën en vergunningen werden de laatste 2 jaren de navolgende baten verkregen:

Jaartal.	Aantal terreinen.	Ontvangen.		
		Concessierechten.	Retributie.	Totaal.
1920	143	f 14 352,11	f 10 594,92	f 24 947,03
1922	181	14 641,34^{5}	15 411,01^{5}	30 052,35^{5}

De uitvoer van hout was in de beide laatste jaren:

Jaartal.	Onbewerkt timmerhout.	Bewerkt hout (planken).	Letterhout.	Brandhout.	Singels stuks.	Dwarsliggers.
1920	3 982 M³.	185 M³.	56 588½ K.G.	1 493 S.M.	144 245	385 M³.
1921	4 638 „	622 „	71 946 „	765 „	259 550	42 „

De aankap van brandhout door het Boschwezen voor het Departement van Openbare Werken, voor de Koloniale Vaartuigen en voor particulieren, in hoofdzaak voor de gasfabriek, leverde:

aan de Koloniale Vaartuigen...	18 978	S.M. brandhout
aan de Openbare Werken	5 658	,, ,,
aan particulieren	4 672	,, ,,
Totaal	29 308	S.M. brandhout

tegen 25 361 stapelmeter in 1920.

Door de daling van de steenkolenprijzen werd het voor de gasfabriek in den loop van het jaar voordeeliger om weer tot de uitsluitende vergassing van steenkolen over te gaan en werd in het begin van 1922 het laatste brandhout aan die onderneming afgeleverd.

Voor den dienst van de Koloniale Spoorwegen werden langs de spoorbaan gekapt 5161 bolletrie en 460 bruinhart dwarsliggers, terwijl door de naamlooze vennootschap de Nieuwe Eendracht uit de mora-bosschen van de Saramacca aan den dienst werden geleverd 9699 stuks, in totaal 15 320 dwarsliggers.

Balatabedrijf.

Onderzoek naar de aanwezigheid van balata. Volgens art. 42 der balataverordening werden 3 bijzondere vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van balata in de zg. ,,tweede zône'' verleend.

Exploitatie van balata op eigendomspercelen. Ingevolge Hoofdstuk II der balataverordening werden 18 aangiften gedaan voor de exploitatie van balata op niet tot het domein behoorenden grond. De aanvoer van de 30 eind 1921 in bewerking zijnde particuliere perceelen bedroeg 3181 K.G., tegen 2117 K.G. in 1920.

Exploitatie van balata op domeinland. In het jaarverslag van het Boschwezen over 1917 werd opgemerkt, dat de 118 perceelen van 5000 H.A. of kleiner, die toen voor het zg. ,,kleinbedrijf'' van de balata-nijverheid werden beschikbaar gesteld, aan het einde van dat jaar 38 perceelen in concessie waren uitgegeven, doch dat — slechts met éne uitzondering één perceel betreffende, — deze concessionarissen allen bij het grootbedrijf in de balata-industrie waren betrokken, zoodat de uitgifte van perceelen voor kleinbedrijf niet aan het beoogde doel had beantwoord.

Van de 37 thans in concessie genomen kleine perceelen is het overgroote deel ook tegenwoordig nog in handen van exploitanten, die tevens deelnemen aan het grootbedrijf. Het aantal kleinbedrijvers, d.w.z. exploitanten, die alleen kleine perceelen in concessie hebben, is echter gestegen tot zes, met gezamenlijk negen perceelen in concessie. Rekent men alleen dergelijke bedrijven bij het kleinbedrijf, dan blijkt deze bedrijfsvorm te hebben omvat: in 1918 één perceel met 4800 H.A. oppervlakte en 1410¼ K.G. balataproductie; in 1919 3 perceelen met 14 800 H.A. oppervlakte en 3617½ K.G. balataproductie; in 1920 6 perceelen met 29 500 H.A. oppervlakte en 5590 K.G. balataproductie; in 1921 9 perceelen met 44 700 H.A. oppervlakte en 9938 K.G. balataproductie.

Van de concessieterreinen werd in het geheel aangevoerd 484 038½ K.G. balata, tegen 442 071 K.G. in 1920.

Van de balata-oogst van Suriname komt dus nog niet ééntwintigste voor rekening van het balata-kleinbedrijf.

Het aantal ondernemingen, dat zich met het balata-grootbedrijf bezighield, werd teruggebracht tot drie bedrijven gevestigd te Paramaribo en twee te Nieuw-Nickerie. Een

derde onderneming in Nickerie bracht nog wel eenige balata aan, doch sloot geen arbeidsovereenkomsten om balata af te tappen. De balata, uitmakende hare productie over 1921, werd bereids verkregen in 1920, doch kon dat jaar wegens den lagen waterstand in de bovenlanden niet worden vervoerd.

Vergeleken met 1920 mag het verslagjaar voor de balata-industrie echter niet ongunstig genoemd worden. De van de concessies aangevoerde balata steeg met ongeveer 10 pct. boven den aanvoer van het jaar te voren, welke stijging bijna geheel voor rekening kwam van den aanvoer te Paramaribo. Ook de te Nieuw-Nickerie aangebrachte hoeveelheid balata was iets grooter.

Volgens opgaven van de exploitanten werd de balata-oogst verkregen door 998 arbeiders, uitgerust van uit Paramaribo (waaronder begrepen 50 bleeders, die te Albina werden gecontracteerd) en door 505, uitgerust te Nieuw-Nickerie, in totaal door 1503 arbeiders.

Te Paramaribo werden ten overstaan van de politie voor de inzameling van balata 1273 werkovereenkomsten gesloten.

De gemiddelde productie van balata per arbeider, die in 1920 zeker niet hooger aangenomen kon worden dan in 1919, moet in 1921 aanmerkelijk meer zijn geweest. Komt men voor de beide eerstgenoemde jaren op een gemiddelde van ongeveer 260 K.G. per man, voor het verslagjaar komt men bij eene productie van 484 ton balata met ongeveer 1500 arbeiders op 320 K.G. balata per arbeider. Dit wijst ongetwijfeld in de eerste plaats op een gunstiger seizoen en verder op de omstandigheid, dat de exploitanten bij het inkrimpen van het aantal arbeiders, die zij in dienst hielden, een goede selectie toepasten en alleen de goede balatableeders opnieuw engageerden. Betrouwbare mededeelingen omtrent de ontdekking van uitgestrekte nieuwe, maagdelijke balatabosschen, die in exploitatie konden worden genomen, werden niet ontvangen.

De uitvoer van balata bedroeg 464 437[5] K.G., tegen 432 728[5] K.G. in het vorige jaar.

Het onderzoek door den directeur van den Rijksvoorlichtingsdienst ten behoeve van den rubberhandel en de rubbernijverheid, dr. A. van Rossem, te Delft, om uit schors van bolletrie-boomen balata af te zonderen, werd voortgezet. Maar ook bij zeer lage temperatuur gelukte het niet met chemische extractie-middelen behoorlijke balata te winnen. Veel gunstiger resultaten werden echter verkregen met het winnen van de in de bast aanwezige balata langs mechanischen weg. Bij eenige proeven werd met eene hoogst eenvoudige bewerking een zeer bevredigend rendement aan balata uit droogе bast verkregen, welke in qualiteit zeker niet ten achteren stond bij gewone sheet-balata. Dr. van Rossem had het voornemen, over deze proeven uitvoeriger te rapporteeren en het zou voor de balata-industrie van buitengewoon veel gewicht zijn, als zij konden leiden tot eene methode van balatawinning, waarbij de groote hoeveelheden balata, welke door aftapping niet kunnen worden verkregen en voor een belangrijk deel bij het afsterven der boomen verloren gaan, loonend kunnen worden geëxploiteerd.

Bij schrijven van den Gouverneur aan de Koloniale Staten van 30 September 1921, n°. 3402, werd ingediend een ontwerp-verordening („Gomverordening"), waarbij aan het recht tot exploitatie van balata op domeingrond vastgekoppeld wordt het recht tot exploitatie van wilde rubber, kauwgom en andere dergelijke gommen. Voor gegevens betreffende kauwgom moge verwezen worden naar het bovengenoemde *Bulletin n°. 43* van het Landbouwdepartement. Er werden betrouwbare inlichtingen ontvangen, die het waarschijnlijk deden voorkomen, dat er ook in Nederlandsch Guyana kauwgom produceerende verwanten van den echten bolletrie-boom zouden optreden. Onderzoekingen daaromtrent konden niet worden ingesteld.

Wilde veeteelt. Het bezoek aan de savannas van Venezuela was aanleiding, dat het Boschwezen, het voorbeeld van de gelijknamige diensten in Britsch Guyana en in de Vereenige Staten van Noord-Amerika volgend, zich ook inliet met de veeteelt op de in het binnenland voorkomende savannas of natuurlijke weiden. Van particuliere zijde werd voor het vraagstuk tot benuttiging van deze streken eveneens belangstelling getoond en ontwerpen tot regeling van de uitgifte van vergunningen en concessies werden ingediend, zonder nochtans te leiden tot een begin van uitvoering van de plannen tot bevolking der braak liggende Surinaamsche savannas met vee.

In samenwerking met de Roomsch-Katholieke zending onder de Indianen werd getracht, deze menschen over te halen, zich eveneens toe te leggen op de rundveeteelt in de savannas, welke daarvoor geschikt zijn, in de nabijheid van hunne woonplaatsen. Met de varkensteelt waren door de missie reeds eenige resultaten bij Indianen bereikt.

Boschbijproducten. Voor de inzameling van bosch-bijproducten in het algemeen werden verleend 4 vergunningen.

Uitvoer van boschbijproducten vond in het afgeloopen jaar echter niet plaats.

Het Boschwezen leverde aan de hoedenvlechtscholen te Paramaribo voor f 185 aan Mauritiusvlechtstroo.

Voor het inzamelen van troeliebladeren in 's Lands bosschen werden 542 vergunningen verleend, waarvoor f 234 in de koloniale kas werd gestort.

Boschverjonging. De aanplantingen werden uitgebreid met onderscheidenlijk 22 H.A. te Zanderij I, 10 H.A. bij sectie O en 20 H.A. bij Onverwacht. Vooral de kopieverjongingen ontwikkelden zich zeer bevredigend en de schade, veroorzaakt door ziekten in aanplantingen van hevea en ceder, welke daarvoor in bijzondere mate vatbaar bleken, werd geleidelijk hersteld door de verjonging in hoofdzaak te richten op houtsoorten, waarvan de ondervinding heeft geleerd, dat zij ook in vrij zuivere aanplantingen gezond blijven.

Onderzoek van houtsoorten.

Rozenhout. Moest ten vorigen jare te dezer zake opgemerkt worden, dat de reuk van een betrekkelijk klein monster van de Surinaamsche rozenhout-olie afwijkend was van die van de olie van Cayenne, thans kan worden medegedeeld, dat een deskundige firma, Polak's Frutal Works te Amersfoort, die een grooter monster rozenhout-olie ten onderzoek ontving, berichtte, dat deze olie van zeer goede qualiteit was en in niets onderdeed voor het product uit Cayenne. Het linalool gehalte was goed en er was ook geen verschil in reuk te constateeren. De Surinaamsche olie zou met succes verkocht kunnen worden.

Door eene dienstreis van den houtvester L. Gonggrijp naar het Marowijne-district werden eenige tientallen rozenhoutplanten verkregen en er werd te Zanderij I getracht door het maken van afleggers de voorhanden plantsoenen zoo spoedig mogelijk te vermenigvuldigen.

Kaneelolie. Een nieuw product, verkregen door de landbouwscheikundige mejuffrouw dr. J. van Amstel uit een boom, waarvan materiaal door den houtvester L. Gonggrijp van de Marowijne werd medegebracht en afkomstig was van een nog niet gedetermineerde Lauracea, blijkt volgens een onderzoek van de firma Polak's Frutal Works te Amersfoort als eene nieuwe olie te moeten worden beschouwd, die ten hoogste f 2 à f 3 per K.G. zou kunnen opbrengen. Het werd twijfelachtig geacht, of tegen een dergelijken prijs loonende exploitatie mogelijk zou zijn.

Houtsoorten tegen paalworm bestand. Over de door het Boschwezen ondernomen proeven in met den gevaarlijken paalworm, Neoteredo Reynei Bartsch, geïnfecteerd water van het Saramaccakanaal werden twee opstellen gepubliceerd in *West-Indie*, Landbouwkundig Tijdschrift voor Suriname en Curaçao, van September 1921, en in *De Indische Mercuur* van 25 November 1921. Het bleek, dat, wat het bestand zijn tegen paalworm betreft, het Surinaamsche Manbarklak-hout verre te verkiezen is boven het wereldbekende Demerary-greenheart. Voorts werd gevonden, dat eenige nieuwe houtsoorten, waaronder het zg. vonkhout, in hooge mate tegen paalworm bestand zijn en dat deze eigenschap met groote mate van waarschijnlijkheid uit den microscopischen bouw van het hout voorspeld kan worden.

Geldelijk overzicht. De uitgaven van het Boschwezen bedroegen:

Bezoldigingen	f 16 900,—
Reis- en teerkosten	2 966,40
Kantoorkosten	797,06
Aanplantingen en verjongingen	18 930,22⁵
Onderzoekingen en proefnemingen, met inbegrip van den brandhoutaankap	46 936,30
Werktuigen en andere uitgaven	4 740,02⁵
Uitgaven voor de boschpolitie	68 757,02
Totaal	f 159 227,03

De inkomsten uit de bosschen bedroegen:

Uit de balata-nijverheid	f 248 210,65⁵
Uit den aankap op concessieterreinen of door Boschnegers	30 052,35⁵
Uit den brandhoutaankap van het Boschwezen	46 524,67
Uit de inzameling van boschbijproducten	274,—
Verschillende ontvangsten van het Boschwezen	943,20
Totaal	f 326 004,88

De uitgaven ten behoeve van het Boschwezen in Suriname bedroegen mitsdien 48,8 % van de inkomsten uit de bosschen.

§ 3. UITGIFTE VAN LAND VOOR VERSCHILLENDE ONDERNEMINGEN, UITGEZONDERD DIE, BETREFFENDE HET BOSCHWEZEN.

In allodialen eigendom en erfelijk bezit werden afgestaan 98,24 H.A. en 2 erven te Nieuw-Nickerie, terwijl in den boezem van het domein werden teruggenomen 1044 H.A., wegens het niet betalen der verschuldigde akkergelden, benevens 48 erven te Nieuw-Nickerie, wegens het niet betalen van den tweeden termijn der afkoopsom. Voorts zijn 3 stukken land, groot 9,24 H.A., aan den lande vervallen.

Uitgegeven werden in erfpacht voor den tijd van 75 jaren 7 stukken land, tot eene gezamenlijke oppervlakte van 1942 H.A., terwijl op verzoek van belanghebbenden vervallen zijn verklaard 6 erfpachten, ter grootte van 25 500 H.A.

In de verschillende districten werden onder bijzondere voorwaarden verleend en hernieuwd 6 vergunningen tot uitoefening van de vischvangst en vischcultuur, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van ± 600 H.A.

Op 31 December 1921 had de kolonie te Paramaribo en in de districten 11 549 H.A. grond, verdeeld in 8339 stukken, in huur en in kosteloos gebruik afgestaan. Daarvan werden 894 stukken grond, met eene oppervlakte van 85 H.A., als erven uitgegeven aan 892 personen, 54 perceelen, met eene oppervlakte van 45 H.A., in gebruik afgestaan aan verschillende kerkgenootschappen en vereenigingen voor het bouwen van kerken en werken voor liefdadige doeleinden, en 43 stukken grond, met eene oppervlakte van 658 H.A., in huur en in gebruik afgestaan aan onderscheiden maatschappijen en personen voor het bouwen van magazijnen voor landbouw- en andere doeleinden. De overige 7348 stukken grond, te zamen groot 10 760 H.A., zijn ter uitoefening van den kleinen landbouw uitgegeven in huur aan 5268 personen, in kosteloos gebruik aan 2039 personen.

De in bijlage O opgenomen staat geeft aan de verdeeling van de genoemde stukken grond en bevat, in vergelijking met 1920, het aantal uitgegeven perceelen en huurders en gebruikers van die perceelen op de gouvernementsvestigingsplaatsen.

§ 4. LANDBOUWKREDIET.

In bijlage Q³ is opgenomen een overzicht van den geldelijken toestand van de bestaande landbouwleenbanken in de kolonie en van hare werkzaamheden.

Zes personen ontvingen tot een bedrag van f 2250 rechtstreeks uit de koloniale kas voorschotten tot uitoefening van den kleinen landbouw, terwijl een bedrag van f 20 000 aan landbouwersleenbanken werd verstrekt tot versterking van het werkkapitaal dier banken.

Van personen, aan wie rechtstreeks dergelijke voorschotten waren verstrekt, werd een bedrag van f 6080 terug ontvangen, terwijl van de leenbanken f 2390 werd ontvangen in aflossing van verstrekt werkkapitaal.

§ 5. LANDBOUW, LANDBOUWBEHEER EN CULTUURTUIN.

De weersomstandigheden waren vrij gunstig; de regenval was normaal, uitgezonderd in de maand Mei, die zich kenmerkte door droogte.

De cacao-productie was iets minder dan in 1920. Tengevolge van den lagen prijs, welke voor dit product te maken viel, konden de inkomsten uit de cacao bij vele groote en kleine landbouwers de uitgaven niet dekken en kon niet die zorg aan deze cultuur besteed worden, die wenschelijk was.

Opvallend was het, dat een groep naast elkaar liggende plantages aan den rechteroever van de Commewijne, n.l. de plantage Johannisburg, de Maasstroom, Berlijn, Elisabethshoop en Frederikshoop, eene belangrijk hoogere opbrengst aan cacao hadden dan in 1920, terwijl het product der andere plantages gelijk was aan dat in 1920 of minder.

De uitvoer bedroeg 1 636 465 K.G., tegen 1 793 897 K.G. in 1920.

De liberiakoffie-productie was evenals die van de cacao, iets beneden die van het vorige jaar. Hoewel de dracht der boomen overvloedig was, kon maar een gedeelte van de koffie, op welker oogst gerekend was, geplukt worden.

De prijs van de koffie was in de tweede helft van het jaar wel belangrijk vooruitgegaan, doch was nog niet van dien aard, dat de cultuur met voordeel te drijven was. Tengevolge van de onzekere vooruitzichten voor deze cultuur, ondervond zij weinig uitbreiding.

De liberiakoffie stond er over het algemeen goed voor, terwijl zij ook verschoond bleef van ernstige ziekten.

De uitvoer bedroeg 1 514 005 K.G., tegen 981 681,5 K.G. [1]) in 1920.

Voor de suikerplantages was 1921 ook allesbehalve gunstig door de zeer lage suikerprijzen, welke ver beneden den kostprijs waren.

Wat de suiker-opbrengst betreft, deze was tengevolge van het gunstig seizoen, hoewel geklaagd werd over het suikergehalte van het riet, hooger dan in 1920 en bedroeg 11 131 900 K.G., tegen 10 076 520 K.G. in 1920.

De uitvoer bedroeg 9 555 417 K.G., tegen 7 299 773 K.G. in 1920.

De rumfabricatie was ongeveer gelijk aan die van 1920; de prijs was echter laag en de afzet hoog.

Verscheidene proefnemingen met uitvoer van sinaasappelen en aanverwante vruchtensoorten vonden zoowel naar Europa als naar Amerika met gunstig gevolg plaats, waardoor nogmaals werd aangetoond, dat deze vruchten niet met speciaal daarvoor ingerichte snelvarende stoombooten behoeven te worden verscheept, maar dat zij, mits met zorg gesorteerd en verpakt, ook met de gewone booten van den K. W. I. M. zeer goed overkomen. Uitbreiding van de cul-

1) In het vorig verslag stond abusievelijk 981,815 K.G.

tuur vond niet noemenswaardig plaats. Het ware te wenschen, dat de landbouwers, zoowel de groote als de kleine, maar vooral de groote, overgaan tot het stelselmatig aanplanten van sinaasappelen.

Tengevolge van het invoeren van buitenlandsche rijst in het begin van het jaar, liepen de abnormaal hooge prijzen, die in 1920 voor padi betaald werden, zelfs tot f 0,20 per K.G., belangrijk terug. De prijs van de inlandsche rijst bleef ongeveer op gelijke hoogte of iets minder onder die uit het buitenland.

Door de droogte in Mei werd de padi laat in het seizoen geplant; verschillende landbouwers leden schade door het verdrogen van de rijstplantsoenen; de padi moest opnieuw worden uitgezaaid.

Aangezien het groote regenseizoen langer aanhield dan gewoonlijk, is de oogst meegevallen; naar schatting bedroeg die 12½ millioen K.G. padi.

De maïscultuur bleef op dezelfde hoogte; de uitvoer bedroeg 365 644 K.G., tegen 435 032,5 K.G. in 1920. Op de locale markt wisselde de prijs af van 3—6 gld. per zak spieren. De cultuur van bananen, aardvruchten en groenten, na rijst en maïs de voornaamste kleine landbouwgewassen, nam toe. Bananen konden in voldoende hoeveelheid voor plaatselijk gebruik op de locale markt worden aangevoerd. Van aardvruchten en groenten nam de uitvoer niet onbelangrijk toe. De uitvoer bedroeg van bataten 258 035 K.G. en van groenten 41 563 K.G., tegen 124 096 K.G. bataten en 2599 K.G. groenten in 1920.

De voor genoemde producten te maken prijzen waren bevredigend. De opbrengst aan kokosnoten was een 300 000 stuks minder dan in 1920; zij bedroeg 2 211 712 stuks, tegen 2 583 639 in 1920. De stand der kokosaanplantingen in Coronie was bevredigend, de hartrötziekte werd stelselmatig bestreden, zoodat deze ziekte de cultuur niet meer met ondergang bedreigde.

De veestapel nam, hoewel langzaam, gestadig toe en bedroeg 11 817 stuks runderen, tegen 11 389 in 1920. Voor rasverbetering voerde het departement van den landbouw in 4 rasvarkens, 4 rasbeeren, 4 stamboekbokken, 4 stamboekgeiten, 12 leghornhennen en 4 leghornhanen. In de omgeving van Paramaribo trad onder de varkens eene besmettelijke borstziekte op; door tijdige maatregelen daartegen te nemen, met name door ontsmetting der stallen en afzondering der zieke dieren, kon de ziekte tot enkele stallen beperkt blijven. Van de uitzending van 2 koeien en 2 stieren van het zebu-ongole ras uit Nederlandsch-Indië, waarvan in het verslag van 1920 melding werd gemaakt, moest worden afgezien, vermits uit de van den directeur van landbouw, nijverheid en handel van Nederlandsch-Indië dienaangaande ontvangen gegevens gebleken is, dat de aankoop te kostbaar zou zijn. Bovendien was verzekering van dit vee niet mogelijk, terwijl de kans op sterfte of ongelukken gedurende het vervoer over zee, blijkens opgedane ondervinding, zeer groot is.

Met de veilingen voor landbouwproducten ging het nog niet naar wensch. Van verschillende zijden werd echter het bestaan der veilingen gewaardeerd, o.a. door de landbouwers in Coronie en plantagebezitters, die niet geregeld zelf in de stad kunnen komen; doch de kleine landbouwers, voor wie de veilingen juist zijn ingesteld, konden hun wantrouwen nog niet volkomen overwinnen.

De bij dit verslag gevoegde bijlagen P, Q^1, Q^2 en R geven een overzicht van de verschillende aanplantingen op plantages en gronden en van de opbrengsten. Overigens wordt verwezen naar het jaarverslag van het departement van den landbouw, dat afzonderlijk in druk verschijnt.

§ 6. OPMETING EN INKAARTBRENGING VAN DOMEINGROND, ENZ.

De topografische opmetingen, welke blijkens het vorig jaarverslag waren opgeschort, zijn nog niet hervat behalve de topografische opneming en het in kaart brengen van 280 H.A. land van den grond Ephraimszegen, welke nog niet waren opgenomen.

Kadastrale metingen werden niet gedaan.

De uitmeting ingevolge het besluit van 22 Februari 1916 (*G.B.* n°. 14) ter uitvoering van de verordening van 27 April 1915 (*G.B.* 1916, n°. 13), van de drie concessiën aan de Boven-Cottica en Coermotibo gelegen en tot ontginning van bauxiet afgestaan aan de naamlooze vennootschap Surinaamsche Bauxite Maatschappij, welk blijkens het vorig jaarverslag in 1920 waren aangevangen, zijn voleindigd en goedgekeurd.

Voor geleverde copieën van kaarten ingevolge de resolutie van 24 Maart 1917, n°. 1064, werd f 49,68 ontvangen en in 's lands kas gestort.

De lessen aan den landmetercursus zijn geregeld voortgezet.

§ 7. VEETEELT.

Algemeene mededeelingen omtrent de veeteelt in de kolonie en hetgeen gedaan is om uitbreiding daarvan te bevorderen, zijn opgenomen in § 5 van dit hoofdstuk en in hoofdstuk C van dit verslag.

De veestapel bestond blijkens bijlage T op 31 December 1921 uit 11 817 runderen, 209 paarden, 737 ezels, 177 muilezels, 62 schapen, 2665 geiten en 5253 varkens.

Vergeleken met 1920 was er eene vermeerdering van 428 runderen, 23 paarden, 59 ezels, 5 muilezels, 1021 geiten en eene vermindering van 67 schapen en 162 varkens.

In het slachthuis werden geslacht 2409 runderen en 1263 varkens, tegen onderscheidenlijk 3154 runderen en 1258 varkens in 1920.

De opbrengst van het slachthuis bedroeg f 10 683, tegen f 12 970 in 1920.

Van de 2409 runderen, die in het slachthuis werden geslacht, werden 5 afgekeurd wegens septicaemie, 2 wegens algemeene sarcomatose, 5 wegens hydraemische kachexie en 3 wegens cysticerc. inermis.

De afgekeurde dieren werden geregeld onder politietoezicht in zakken met ballast tot zinken gebracht in de Suriname-rivier.

Op flinke reiniging van het slachthuis en reine behandeling van het vleesch in en buiten het slachthuis werd steeds nauwkeurig toezicht gehouden.

§ 8. KLEINE NERINGEN.

Volgens opgaven van de districts-commissarissen waren er in de districten 535 winkels (in 1910 597), 16 bakkerijen en 9 slachterijen; onder de 535 winkels waren 115 tapperijen (in 1920 148).

Het aantal te Paramaribo gevestigde tapperijen bedroeg op 31 December 1921 175.

§ 9. HANDEL EN SCHEEPVAART.

Voor de gegevens hieromtrent wordt verwezen naar de bijlagen U, V^1, V^2, W^1, W^2, X^1 en X^2 van dit verslag.

Uit deze bijlagen blijkt, dat de invoer van uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika bijna een-derde, die van uit Nederland bijna de helft bedroeg van den totalen invoer.

Hoewel de scheepvaartverbinding met Europa hersteld is, werden in het afgeloopen jaar nog altijd groote partijen levensmiddelen en werktuigen uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika aangevoerd.

Behalve de schepen van de stoomvaart-maatschappij Koninklijke West-Indische Maildienst en van de Compagnie Générale Transatlantique, hebben ook stoomschepen van eene

Amerikaansche maatschappij „de Clyde Steamship Company", de kolonie in vasten dienst aangedaan.

De teruggang van de invoerwaarden (vlg. bijlage V[2]) hield ongetwijfeld verband met het stopzetten van de Surinaamsche Bauxiet-Maatschappij en van de Guyana Development Company, ofschoon die teruggang mede zou zijn toe te schrijven, naast daling der prijzen van enkele goederen, aan de lage valuta van de mark en de frank.

De Kamer van Koophandel kwam in 9 vergaderingen bijeen.

Ten aanzien van verschillende aangelegenheden werden adviezen uitgebracht aan den Gouverneur en inlichtingen verstrekt aan chefs van departementen, zoomede aan handelshuizen in en buiten de kolonie.

Daar het zich door de gestadige uitbreiding van den rijstaanplant in de kolonie liet aanzien, dat het productiecijfer aan rijst belangrijk hooger zou zijn dan het consumptiecijfer, hetgeen ook het geval zou zijn met andere hier geteeld wordende voedingsgewassen, terwijl aanzienlijke hoeveelheden rijst van het buitenland werden ingevoerd, heeft de Kamer den Gouverneur verzocht, in overweging te willen nemen intrekking van de verordening van 4 Augustus 1914 (*G.B.* n°. 43), houdende verbod van den uitvoer van voedingsmiddelen, steenkolen en olie. Aan dit verzoek werd niet voldaan, omdat de Gouverneur daartoe geen voldoende aanleiding kon vinden; de verordening stond toch niet aan den toen reeds bestaanden vrijen rijstuitvoer in den weg. Het verzoek had echter tot gevolg, dat tot wederopzeggens toe dispensatie van het in genoemde verordening voorgeschreven verbod van uitvoer werd verleend, ten behoeve van steenkolen en cokes, oliën en vetten, gasoline, aardvruchten, groenten en vruchten, peulgewassen, maïs, rijstzemelen, cacao, blom en andere meelsoorten, dranken, levend en geslacht gevogelte.

Aan den Gouverneur werd verder door de Kamer het verzoek gedaan het daarheen te willen leiden, dat de beperkende bepalingen betreffende den suikerprijs zouden worden opgeheven en dat de vrije prijsbepaling tegen 1 Juli 1921 weder zou worden ingevoerd. Hierop werd van den Gouverneur de mededeeling ontvangen, dat er geen bezwaar bestond om met 31 December 1921 die bepalingen op te heffen. Van het voornemen tot die opheffing werd mededeeling gedaan in de alhier verschijnende nieuwsbladen; er werd tevens op gewezen, dat de bestaande regeling zich in geen enkel opzicht tegen den vrijen suikeruitvoer verzette.

De Gouverneur stelde in handen der Kamer voor nader bericht en raad een adres der vereeniging Kong Ngie Tong, houdende bezwaren tegen het bijhouden van het voorgeschreven register door houders van het verlofbewijs tot verkoop van gedistilleerd. De Kamer adviseerde den Gouverneur, dat, afgezien van de verplichting der Chineesche winkeliers om als handelaars in eene Nederlandsche kolonie de Nederlandsche taal te gebruiken — waartegen zeker heel weinig valt in te brengen —, het toch de plicht der Overheid is de kleine neringdoenden niet meer dan hoog noodig is lastig te vallen met administratieven omslag.

Kon de Kamer niet instemmen met den gevraagden terugkeer tot het stelsel van een vast recht, aangezien daardoor de kleine winkeliers met minder omzet evenveel vast recht zouden moeten betalen als de grootere en meer beklante zaken en dus de concurrentie tegen deze niet zouden kunnen volhouden, het college was niettemin van oordeel, dat de bij de huidige regeling voorgeschreven dagelijksche boeking van den omzet niet noodzakelijk was, doch dat zou kunnen worden volstaan met de boeking der ingeslagen partijen alcoholhoudende dranken.

De Gouverneur heeft hierna eene beschikking genomen en den administrateur van financiën uitgenoodigd een ontwerp tot wijziging van het besluit van 29 September 1920 (*G.B.* n°. 68) voor te bereiden en in te zenden.

In verband met aan de Kamer gedane mededeelingen van belanghebbenden, dat het plan was opgevat om eene installatie tot het leveren van electrische energie voor straat- en huisverlichting, zoomede voor ijsfabricatie, enz., te Nieuw-Nickerie tot stand te brengen, terwijl in deze plannen tevens de oprichting van een station voor draadlooze telegrafie was opgenomen — een zaak van groot belang voor den handel —, deed de Kamer aan den Gouverneur het verzoek, haar te berichten, of het koloniaal bestuur in beginsel bereid zou zijn de oprichting van een zoodanig particulier station in Nickerie te willen steunen. Dit zou er toe leiden, dat de concessie-aanvragers hunne plannen dienaangaande nader zouden ontwikkelen.

Hierop werd van den Gouverneur mededeeling ontvangen, dat het bestuur ongetwijfeld daartoe bereid zou zijn en dat op een door den heer Tjin Kon Fat gedaan verzoek tot het bekomen van eene subsidie van 's landswege ten bedrage van f 6000 tot het oprichten van eene zoodanige installatie aldaar, aan den betrokkene was te kennen gegeven, dat de Gouverneur in beginsel geen bezwaar had zijne medewerking daartoe te verleenen, doch dat aan zekere voorwaarden voldaan zou moeten worden. Tot een vergelijk met den aanvrager was men echter nog niet gekomen.

De Kamer heeft verder pogingen aangewend om het steenbakkersbedrijf in Suriname tot ontwikkeling te brengen, waartoe zij tot de redactie van het weekblad *Klei* in Nederland, onder toezending van eene uitvoerige uiteenzetting van de voor dit bedrijf in de kolonie bestaande omstandigheden, het verzoek heeft gericht, haar daarbij te willen voorlichten.

Ook werd het door het tot stand komen van de verordening op het slachtverbod aan de Kamer mogelijk, om de belangstelling bij eenige kapitaalkrachtige kooplieden in deze kolonie voor den invoer van vee op te wekken en beijverde de Kamer zich voor de bevordering van het vischbedrijf alhier.

Een onderwerp van bespreking heeft uitgemaakt de plotseling belangrijke stijging in den verkoopskoers van door de Surinaamsch Bank afgegeven wissels op Nederland.

Stappen werden gedaan om aan de booten van de Clyde-Maatschappij wederom het overbrengen van brieven toe te vertrouwen en om tijdig aan het publiek kennis te doen geven van verandering in den voor de postsluiting bepaalden tijd.

Ten slotte werden inlichtingen op handelsgebied aan personen en handelshuizen verstrekt omtrent den afzetkans van Zwitsersche kaas, motoren, vischconserven, rubberartikelen, koralen en andere producten, terwijl aan buitenlandsche firma's opgave werd gedaan van handelshuizen in deze kolonie, met welke voor den afzet van hare artikelen relaties zouden kunnen worden aangeknoopt.

Bij den aanvang van het jaar 1921 was de samenstelling der Kamer als volgt:

J. E. de Neef,	Lid en voorzitter.
W. E. P. Assmann,	Lid en ondervoorzitter.
D. E. Benjamins,	Leden.
J. G. Kaersenhout,	
W. E. van Romondt,	
Alex E. Samuels,	
E. A. Tjin Kon Fat,	
C. C. C. Meriba,	Secretaris.

In den loop van het jaar werden de heeren Assmann, die wegens vertrek uit de kolonie bedankte, de Neef en van Romondt, die op hunne beurt aftraden, vervangen door de heeren J. Tempel, E. Snellen en W. A. H. Benz.

§ 10. ZEEBRIEVEN.

Nieuwe zeebrieven werden niet uitgereikt.

§ 11. BETONNING, BEBAKENING EN SEINWEZEN.

Aan de monding van de Marowijne en bij die van het Kanaal van Coronie werd eene lichtboei geplaatst.

Het lichtschip *Surinamerivier* werd naar binnen gehaald om te worden schoongemaakt en geschilderd onder de waterlijn; het werd daarna aan de werf goed onderhanden genomen.

HOOFDSTUK Q.

POSTERIJEN, TELEGRAAF- EN TELEFOONWEZEN.

De opbrengst van den verkoop van frankeerzegels, briefkaarten, enz. en de huur van briefkasten bedroeg in 1921 f 44 573,18, d. i. f 3 825,89 meer dan in 1920.

In 1921 werden 5614 buitenlandsche postwissels afgegeven tot een bedrag van f 507 877,15^5, tegen 3756 stuks tot een bedrag van f 155 049,80 in 1920.

Uitbetaald werden 1514 postwissels, tot een bedrag van f 69 323,84^5, tegen 1449 stuks, tot een bedrag van f 62 339,92 in 1920.

Betreffende den binnenlandschen postwisseldienst volgt hieronder eene opgave van het verkeer gedurende de laatste 5 jaren.

Afgegeven werden in:

1917	4239	stuks ad	f 276 443
1918	4049	,, ,,	354 951
1919	3497	,, ,,	387 413
1920	3475	,, ,,	392 919
1921	3303	,, ,,	377 931.

Uitbetaal werden in:

1917	4252	stuks ad	f 275 544
1918	3994	,, ,,	336 940
1919	3529	,, ,,	401 265
1920	3485	,, ,,	396 301
1921	3314	,, ,,	377 506.

Met den pakketpostdienst werden in 1921 naar het buitenland verzonden 2044 pakketten, tegen 1758 in 1920.

Ontvangen werden 7151 pakketten, tegen 5544 in 1920.

Van de verzonden pakketten waren 171 met een totaal aangegeven waarde van frcs 48 263, tegen 115 met een totaal aangegeven waarde van frcs 20 525 in 1920 en van de ontvangen pakketten 738 stuks, met een totaal aangegeven waarde van frcs 124 351, tegen 221 met een totaal aangegeven waarde van frcs 53 080 in 1920.

Onder de ontvangen pakketten kwamen er 1165 stuks voor, waarop een totaal bedrag van f 40 272 wegens verrekening moest worden geïnd, tegen 523 stuks met een totaal verrekenbedrag van f 12 331 in 1920.

Verzonden werden 2 pakketten met een totaal verrekenbedrag van f 71, tegen 1 pakket in 1920 met een verrekenbedrag van f 52.

De bijlagen Z^1, Z^2 en Z^3 geven een overzicht van het aantal verzonden en ontvangen brieven, briefkaarten, postpakketten en andere stukken gedurende 1921.

Hieronder volgt een overzicht van het per pakketpost verzonden goud gedurende de laatste 3 jaren, t. w.:

1919	119 214	gram;
1920	80 688	,,
1921	25 443	,,

Door middel van den rechtstreekschen postpakketdienst tusschen Suriname en Britsch-Guyana werden in 1921 verzonden 64 pakketten naar en 210 pakketten ontvangen van Britsch-Guyana, terwijl tusschen Suriname en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika rechtstreeks in 1921 werden verzonden 175 pakketten en ontvangen 1573 pakketten.

In 1921 werden uit het buitenland ter invordering ontvangen 205 quitanties, tot een gezamenlijk bedrag van f 4911,26, waarvan 94 stuks te zamen bedragende f 2 402,01^5, als onbetaald werden teruggezonden, zoodat ingevorderd werd op 111 quitanties een totaal bedrag van f 2 509,24^5.

In het *Gouvernementsblad* van 1921 zijn, behalve hetgeen te dien aanzien in het vorige verslag werd vermeld, nog opgenomen:

onder n°. 58: het besluit van 29 Juni 1921, waarbij de prijs van de buitenlandsche postwisselformulieren gebracht is op een cent per stuk;

onder n°. 102: de resolutie van 19 November 1921, n°. 3990, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van het Koninklijk besluit van 2 September 1921, n°. 75, houdende nadere regeling van het port der pakketten, een gewicht van 5 K.G. niet te boven gaande, rechtstreeks over zee van de koloniën Suriname en Curaçao naar Nederland of tusschen die beide koloniën onderling verzonden wordende;

onder n°. 107: de resolutie van 12 December 1921, n°. 4249, bepalende de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van de op het Congres der algemeene Postvereeniging te Madrid op den 30sten November 1920 gesloten verdragen en overeenkomsten, met bijbehoorende slotprotocollen en de vertaling van een en ander;

onder n°. 118: het besluit van 1 December 1921, houdende nadere regeling van de porten en verdere voorwaarden van verzending in het postverkeer der kolonie Suriname met andere landen dan Nederland of de kolonie Curaçao.

In het *Gouvernementsblad* van 1922 zijn opgenomen onder n°. 49: de publicatie van 28 Juni 1922, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 8 Mei 1922 n°. 5, houdende machtiging aan de Gouverneurs van Suriname en van Curaçao tot regeling van het buitenlandsch postverkeer dier koloniën;

onder n°. 65: het besluit van 9 Augustus 1922, waarbij in verband met de voormelde Koninklijke machtiging, bepalingen zijn uitgevaardigd, betreffende het buitenlandsch postverkeer der kolonie;

onder n°. 66: het besluit van denzelfden datum betreffende het buitenlandsch pakketpostverkeer der kolonie, en

onder n°. 67: het besluit van denzelfden datum, bepalende de inwerkingtreding op 1 September 1922 van het voormelde Koninklijk besluit van 8 Mei 1922.

Van de gelegenheid tot het overdragen van gelden van de koloniale Postspaarbank in Suriname op de Rijkspostspaarbank in Nederland werd als volgt gebruik gemaakt:

in 1921: 53 boekjes ad f 36 740,95, tegen 51 boekjes ad f 38 459,77 in 1920, en omgekeerd van de Rijkspostspaarbank op de Koloniale Postspaarbank: in 1921: 14 boekjes ad f 9 565,87, tegen 14 boekjes ad f 1 324,02 in 1920.

Op het einde van 1921 bedroeg het aantal in omloop zijnde schoolspaarbankboekjes 1498, met een totaal tegoed van f 6 943,27.

Op 31 December 1921 waren er in omloop 13 986 boekjes, met een totaal tegoed van f 1 080 785,73, tegen 13 382 boekjes met een totaal tegoed van f 1 153 805,94 op hetzelfde tijdstip in 1920, zoodat het aantal boekjes toenam met 604 en het tegoed verminderde met een bedrag van f73 020,21.

Het gemiddeld bedrag van het tegoed per boekje was in 1921 f 77,23, tegen f 86,22 in 1920.

In 1921 werd in 12 549 inlagen een totaal bedrag van f 786,308,95 gespaard, of gemiddeld f 62,67, d. i. 428 inlagen en een bedrag van f 48 613,94 minder dan in 1920, toen er in 12 977 inlagen eene som van f 834 922,89, of gemiddeld f 64,34 werd gespaard.

Het aantal terugbetalingen beliep in 1921 7422, tot een bedrag van f 883 092,11, of gemiddeld f 118,98, d. i. 438 terugbetalingen, en een bedrag van f 83 828,96 meer dan in 1920, toen er in 6984 terugbetalingen een bedrag van f 799 263,15, of gemiddeld f 114,44 werd uitgekeerd.

Wegens belegging van gelden werd in 1921 aan rente verkregen f 42 979,76^5. Aan de inleggers moest worden uitgekeerd f 23 762,95, en aan de Rijkspostspaarbank, wegens rente op voorgeschoten overdrachtsgelden f 183,91, zoodat eene winst werd behaald van f 19 032,90^5.

De waarde der effecten van de Postspaarbank wees, volgens de koers op 31 December 1921 tegenover die op gelijken datum van het vorige jaar eene rijzing aan van f 32 124,56.

De waarde-wijziging op ultimo December 1920 gesteld zijnde op f 127 273,47, zou dus moeten worden teruggebracht tot f 95 148,91.

Echter werd de in 1921 gemaakte winst van f 12 903,22⁵ mede in mindering daarvan gebracht en alzoo de waardewijziging enz. ten slotte gesteld op f 82 245,68⁵.
Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar de bijlagen Z¹ t/m Z¹³, en naar het afzonderlijk uitgegeven verslag der koloniale postspaarbank in Suriname over 1921, waarvan een exemplaar in de bibliotheek der Kamer is opgenomen.

In het *Gouvernementsblad* van 1922 is onder n°. 62 opgenomen de verordening van 4 Juni 1921 tot nadere wijziging van de verordening van 11 Juli 1903 (G. B. n°. 44) tot oprichting van een Koloniale Postspaarbank in de kolonie Suriname.

Het telefoon-personeel bestond eind December, behalve uit den opzichter van het telefoonwezen, uit 17 beambten, benevens 2 helpers en 1 leerling.
Het aantal betalende aansluitingen vermeerderde met 39. Ten behoeve van den landsdienst kwamen 6 aansluitingen tot stand. Op 31 December waren uitsluitend ten dienste van het land in gebruik 172 toestellen, verdeeld over 115 aansluitingen.
Bij ingezetenen waren op dat tijdstip in gebruik 506 toestellen, verdeeld over 407 aansluitingen.
In het geheel waren dus in gebruik 678 toestellen, verdeeld over 522 aansluitingen.
Nevens het hoofdtelefoonkantoor te Paramaribo werden verbindingen gegeven door 6 stations.
De lengte van het landstelefoonnet bedroeg op 31 December 1921 916 K.M.

Het gezamenlijk bedrag der ontvangsten van het telefoonwezen bedroeg f 31 765,60, tegen f 29 071, 45⁵ in 1920.

Verzonden werden 2524 telegrammen met 24 334 woorden en ontvangen 3358 telegrammen met 30 816 woorden, tegen in 1920 onderscheidenlijk 2950 telegrammen met 31 399 woorden en 3436 telegrammen met 33 253 woorden.
Sedert het 2de halfjaar 1921 heeft de telegrafische verbinding van Suriname met het internationale telegraafnet geen storing ondergaan, wijl bij kabelbreuken (die veelvuldig voorkwamen) de Surinaamsche Bauxite Maatschappij door middel van haar draadloos telegraafstation ten behoeve van de kabelmaatschappij heeft voorzien in de telegrafische verbinding.
In 1921 heeft het radiostation Albina van de Liberty Development Company hare werkzaamheden gestaakt in verband met de liquidatie van genoemde maatschappij. Eene definitieve beslissing omtrent bedoeld station is nog niet genomen, hoewel inmiddels in 1922 de installatie is afgebroken en, in kisten verpakt, te Albina is opgeslagen.

In het *Gouvernementsblad* van 1922 is onder n°. 41 opgenomen het besluit van 29 Mei 1922 tot nadere aanvulling van het Reglement voor het Landstelefoonnet (*G. B.* 1918 n°. 29).

De Minister van Koloniën,

DE GRAAFF.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN SURINAME VAN 1922.

BIJLAGEN.

Bijlage A.

a. Opgaven omtrent den loop der bevolking.

	Personen van het				Te zamen.	
	mannelijk geslacht.		vrouwelijk geslacht.			
Eind 1920 aanwezig	*)	—	—	*)	—	107 354*)
In 1921 geboren	1 788	—	1 778	—	3 566	—
In 1921 aangekomen	1 932	—	664	—	2 596	—
		3 720		2 442		6 162
						113 516
In 1921 overleden	1 359		1 218		2 577	
In 1921 vertrokken	2 068		630		2 698**)	
		3 431		1 842		5 275
						108 241

*) Voor bijzonderheden wordt verwezen naar Hoofdstuk B.

**) Onder wie 886 Britsch-Indische immigranten, te weten 599 mannen en 287 vrouwen.

Bijlagen A *b* en *c* en B.

Voor bijzonderheden omtrent deze bijlagen wordt verwezen naar Hoofdstuk B.

d. Voorloopig bevolkingscijfer op 31 December 1921 in verband met de gehouden telling.

Paramaribo en districten.	Voorloopige bevolkingscijfers.	
	31 Juli 1921.	31 Dec. 1921.
Paramaribo	41 272	41 773
Beneden-Commewijne	13 525	13 557
Beneden-Para	11 174	11 221
Beneden-Suriname	9 563	9 673
Beneden-Saramacca	5 701	5 588
Boven-Saramacca	206	197
Boven-Para	2 607	2 574
Boven-Suriname	3 485	3 450
Boven-Commewijne	1 254	1 220
Cottica	5 426	5 479
Nickerie	9 716	9 779
Coronie	2 699	2 665
Marowijne	1 095	1 067
Totaal	107 723	108 243

Bijlage C.

Huwelijken, Geboorten en Sterfgevallen.

a. Huwelijken.

WAAR GESLOTEN.	Tusschen vreemdelingen.	Tusschen europeesche ingezetenen.	Tusschen europeesche ingezetenen en inboorlingen.	Tusschen vreemdelingen en inboorlingen.	Tusschen immigranten.	Tusschen immigranten en europeesche ingezetenen.	Tusschen immigranten en inboorlingen.	Tusschen inboorlingen.	Tusschen immigranten en vreemdelingen.	Te zamen.	Aantal gewettigde kinderen.
Paramaribo	1	—	14	15	10	—	9	157	2	208	130
Het overige deel der kolonie	—	2	2	5	140	—	2	68	—	219	383
Te zamen . . .	1	2	16	20	150	—	11	225	2	427	513

b. Geboorten.

Staat van de geboorten in de geheele kolonie.

GEBOORTEN.	Doodgeboren.	Levend geboren.		Te zamen.
		In echt.	Buiten echt.	
Mannelijk.	158	495	1203	1698
Vrouwelijk	107	534	1334	1868
Te zamen	265	1029	2537 *)	3566

*) Hiervan zijn 1438, t.w. 680 mannelijke en 758 vrouwelijke, gesproten uit Nederlandsch-Indische of Britsch-Indische vrouwen, die geen burgerlijk huwelijk volgens de Surinaamsche Wetgeving hebben gesloten, doch volgens hunne zeden en gewoonten gehuwd zijn.

c. Sterfgevallen.

1. Sterftestatistiek, aanwijzende den ouderdom en het geslacht der overledenen.

	Geslacht.	Levenloos aangegeven.	Beneden 1 jaar.	Van 1 en 2 jaar.	Van 3 t/m 9 jaar.	Van 10 t/m 19 jaar.	Van 20 t/m 29 jaar.	Van 30 t/m 39 jaar.	Van 40 t/m 49 jaar.	Van 50 t/m 59 jaar.	Van 60 t/m 69 jaar.	Van 70 jaar en daarboven.	Van onbekenden ouderdom.	In 't geheel zonder de levenloos aangegevenen.
Paramaribo	M.	94	100	48	51	40	70	98	128	102	60	90	1	788
	V.	67	74	61	50	45	81	73	59	65	85	103	—	696
Het overig deel der kolonie	M.	64	129	43	52	21	44	62	53	68	42	42	15	571
	V.	40	126	56	56	41	48	55	38	32	28	34	8	522
Te zamen . . .	M.	158	229	91	103	61	114	160	181	170	102	132	16	1359
	V.	107	200	117	106	86	129	128	97	97	113	137	8	1218
		265	429	208	209	147	243	288	278	267	215	269	24	2577

2. Sterfte in iedere maand in de kolonie.

	Januari.	Februari.	Maart.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	Te zamen.
Paramaribo	113	113	150	142	155	126	105	101	168	115	92	104	1484
Het overige deel der kolonie	91	95	90	80	111	85	77	76	99	119	84	86	1093
	204	208	240	222	266	211	182	177	267	234	176	190	2577

d. Vergelijking van het aantal geboorten en sterfgevallen over de laatste 10 jaren.

JAREN.	Geboren.	Overleden.	Meer geboren.	Meer overleden.
1912	2733	2424	309	—
1913	2778	2179	599	—
1914	2997	1732	1265	—
1915	3025	1593	1432	—
1916	2972	1661	1311	—
1917	2961	1885	1076	—
1918	3049	2516	533	—
1919	2593	2888	—	287
1920	3224	2080	1144	—
1921	3566	2577	989	—

e. Statistiek, betreffende geboorten, alsmede sterfte in het eerste levensjaar.

PLAATS.	Levenloos aangegevenen.			Levend geborenen.			Overleden in het eerste levensjaar, hieronder niet begrepen de levenloos aangegevenen.			Levenloos aangegevenen en levend geborenen te zamen.			Levenloos aangegevenen en overledenen in het eerste levensjaar te zamen.		
	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.
Paramaribo	29	132	161	467	809	1276	49	125	174	496	941	1437	85	286	335
Het overige deel der kolonie . .	12	92	104	474	1816	2290	31	224	255	486	1908	2394	87	671	359
Te zamen . . .	41	224	265	941	2625	3566	80	349	429	982	2849	3831	172	857	694

Bijlage D1.

Opgave van het aantal kiezers en van de uitgebrachte stemmen bij verkiezingen van leden voor de Koloniale Staten in de laatste tien jaren.

Aantal kiezers in alle stemdistricten gedurende de jaren:		Datum waarop in die jaren verkiezingen zijn gehouden.	Aantal in alle stemdistricten uitgebrachte geldige stemmen bij stemming.	Aantal in alle stemdistricten uitgebrachte geldige stemmen bij herstemming.	Aanteekeningen.
1912	775 [1]	19 Februari 1912	359	201	Periodieke aftreding van 4 leden.
	665	11 Maart 1912	242	Geen herstemming	Bedanking van 1 lid.
1913	649	4 October 1913	353	Idem	Idem.
1914	688	8 Augustus 1914	190	Idem	Idem.
		14 December 1914	Geen stemming	—	Idem.
1915	633	5 November 1915	338	Geen herstemming	Idem.
1916	635 [2]	21 Februari 1916	332	Idem	Periodieke aftreding van 5 leden.
	612	9 Juni 1916	290	Idem	Bedanking van 1 lid.
1917	567	—	—	—	—
1918	567 [3]	18 Februari 1918	440	Geen herstemming	Periodieke aftreding van 4 leden.
	618	3 Juni 1918	479	Idem	Bedanking van 1 lid.
		15 Juli 1918	Geen stemming	—	„ „ 2 leden.
		16 „ 1918	Idem	—	„ „ 5 „
		17 „ 1918	Idem	—	„ „ 3 „
		16 December 1918	443	Geen herstemming	„ „ 1 lid.
1919	674	7 April 1919	537	Idem	„ „ 1 „
1920	674 [4]	19 Februari 1920	—	—	Periodieke aftreding van 4 leden.
1921	966	3 Augustus 1921	Geen stemming	—	„ „ „ 1 lid.
		26 „ 1921	Idem	—	„ „ „ 1 „

[1]) Op 19 Februari 1912 was de kiezerslijst 1911 nog van kracht.
[2]) „ 21 „ 1916 „ „ „ 1915 „ „ „
[3]) „ 18 „ 1918 „ „ „ 1917 „ „ „
[4]) „ 19 „ 1920 „ „ „ 1919 „ „ „

Bijlage D².

a. Staat van de burgerlijke zaken, behandeld bij het hof van justitie en de kantongerechten.

	Aanhangig op 1 Januari 1921.	Aangebracht in 1921.	Afgedaan.	Aanhangig op 31 Dec. 1921.	Opmerkingen.
1°. *Hof van justitie.*					
Aangebracht sedert 3 jaar of meer .	—	—	—	—	[1]) Van de aangebrachte zaken betroffen 9 boven de f 1000, 15 beneden de f 100, 1 aangifte en verzoek tot faillietverklaring, 3 verbetering en aanvulling van de registers van den burgerlijken stand, 13 echtscheidingen, 2 scheidingen van tafel en bed, 1 schadevergoeding, 2 renvooi-procedures, 1 ontruiming van een onroerend goed en schadevergoeding en 2 onder-curateelestellingen.
„ „ minder dan 3 jaar	—	49 [1])	—	—	
Gewezen eindvonnissen	—	—	34	—	
Geroyeerde zaken	—	—	12	—	
Aanhangig sedert 3 jaar of meer .	—	—	—	—	
„ „ minder dan 3 jaar	—	—	—	—	
	34	49	46	37 [2])	[2]) Van dit getal zijn er 20, waarin sedert 10 jaren of langer door partijen niets is gedaan.
	83		83		
2°. *Kantongerecht van Paramaribo.*					
Aangebracht sedert 3 jaar of meer .	—	—	—	—	
„ „ minder dan 3 jaar	6	302	—	—	
Afgedaan bij eindvonnis	—	—	176	—	
„ door afstand, door het vervallen van de instantie of door royement van de rol	—	—	112	20	
	6	302	288	20	
	308		308		
3°. *Kantongerecht te Nickerie.* . .	1	11	11	1	
	12		12		
4°. *Kantongerecht van Coronie.*					
Aangebracht sedert minder dan 3 jaar	1	14	—	—	
Afgedaan bij eindvonnis	—	—	10	—	
„ door royement van de rol	—	—	4	—	
	1	14	14	1	
	15		15		

b. Staat van de strafzaken, behandeld bij het hof van justitie, bij de kantongerechten en bij de ommegaande gerechten.

	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.	Aantal zaken bij verstek behandeld.	Van de beklaagden werden: Veroordeeld.	Van de beklaagden werden: Vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolging.	Veroordeeld zijn: Tot doodstraf.	Veroordeeld zijn: Tot gevangenisstraf met tewerkstelling aan openbare werken.	Veroordeeld zijn: Tot gevangenisstraf alleen.	Veroordeeld zijn: Tot hechtenis met tewerkstelling aan openbare werken.	Veroordeeld zijn: Tot hechtenis alleen.	Veroordeeld zijn: Tot geldboete.	Opmerkingen.
Hof van justitie	[1]) 133	160	—	115	14	—	115	16	—	—	15	[1]) Behandeld zijn nog 8 appellen van vonnissen van kanton- en ommegaande rechters met 13 beklaagden.
Kantongerecht van Paramaribo. .	904	1215	187	1196	19	—	111	22	14	3	1046	
„ „ Nickerie . . .	425	1214	55	1148	66	—	181	2	483	—	482	
„ „ Coronie. . . .	15	20	2	19	1	—	3	—	—	—	16	
„ „ Marowijne. . .	17	20	—	19	1	—	4	—	—	—	15	
Oostelijk ommegaand gerecht . .	1343	2531	—	2367	164	—	439	8	1001	918	1	
Westelijk „ „ . . .	91	116	2	104	12	—	32	—	—	18	54	
	2928	5276	246	4968	264	—	885	48	1498	939	1629	

Bijlage E¹.

a. Staat van veranderingen onder het politiepersoneel.

	Hoofdinspecteur.	Inspecteurs.	Adj. inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste kl.	Agenten 2de kl.	Agenten 3de kl.	Agenten 4de kl.	Aanmerkingen.
Sterkte op 1 Januari 1921	1	2	6	18	35	68	63	48	*a*) Waaronder 2 met den titulairen rang van adjunct-inspecteur.
Vermeerderd door:									
Aanstelling	—	—	—	—	—	—	—	28	
Bevordering.	—	1	2	4	7	15	26	—	
Terugstelling	—	—	—	—	—	1	1	—	
Vermeerdering	—	1	2	4	7	16	27	28	
Verminderd door:									
Oppensioenstelling	—	—	—	—	—	1	—	—	
Ontslag	—	—	—	—	—	—	—	1	
Overlijden	—	—	—	1	—	1	—	—	
Bevordering tot een hoogeren rang . . .	—	—	1	2	4	7	16	27	
Voor memorie gevoerd.	—	—	—	—	—	—	—	—	
Terugstelling	—	—	—	—	1	1	—	—	
Vermindering. . . .	—	—	1	3	5	10	16	28	
Sterkte op 1 Januari 1922	1	3	7	*a*) 19	37	74	74	48	

b. Sterkte en plaatsing van het politiepersoneel op 31 December 1921.

RANGEN.	STERKTE.		VESTIGING.															
			Beneden-Para en Beneden-Suriname.					Boven-Para en Boven-Suriname.					Beneden Commewijne.			Cottica.		
	Formatie.	Werkelijke.	Poelepantje.	Combé.	Lelydorp.	Kwakoegron.	Republiek.	Domburg.	Onoribo.	Carolina.	Berg en Dal.	Chatillon.	Frederiksdorp.	Nw. Amsterdam.	Marienburg.	Ephrata.	Constantia.	Moengo.
Hoofdinspecteur	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inspecteurs	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Adjunct-inspecteurs.	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Hoofdagenten	19	18*a*) *b*)	2	*1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Agenten 1e kl.	37	37	1	—	1	1	—	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1
„ 2e kl.	74	73*c*)	2	1	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	5	1	2	—
„ 3e kl.	74	74	1	2	—	3	1	3	1	—	2	—	5	8	4	1	1	1
„ 4e kl.	48	48	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Te zamen.	263	261	7	4	2	4	2	5	2	1	4	1	7	10	10	3	4	2

RANGEN.	Beneden- en Boven-Saramacca.				Nickerie.									
	Groningen.	Carel François.	Uitkijk.	Coronie.	Utrecht.	Nickerie.	Paradise.	Kaboerie.	Albina.	Totaal gedetacheerd.	Te Paramaribo.	Binnenlandsch verlof.	Buitenlandsch verlof.	Totaal generaal.
Hoofdinspecteur	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Inspecteurs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3
Adjunct-inspecteurs.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	5	—	—	7
Hoofdagenten	1	—	—	—	—	—	1	—	1	7	10	—	1	18
Agenten 1e kl.	—	1	1	1	—	—	—	—	—	16	19	2	—	37
„ 2e kl.	2	—	1	1	1	—	—	1	5	27	43	2	1	73
„ 3e kl.	2	1	1	2	1	—	1	1	1	43	29	1	—	74
„ 4e kl.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	46	—	—	48
Te zamen.	5	2	3	4	2	1	2	2	8	97	155	6	3	261

a) Waaronder 2 met den titulairen rang van adjunct-inspecteur van politie.
*) Met den titulairen rang van adjunct-inspecteur van politie.
b) Eén overleden.
c) Aan 1 werd eervol ontslag verleend.
Te Nieuw-Nickerie wordt dienst gedaan door:
1 adjunct-inspecteur;
2 korporaals (1 met den titulairen rang van agent van politie 1e klasse);
(1 „ „ „ „ „ „ „ „ 2e „);
19 militairen (waarvan 8 met den titulairen rang van agent 2e klasse);
(en 11 „ „ „ „ „ „ 3e „).

Te Albina wordt de dienst gedaan door:
1 hoofdagent van politie en 7 man.

Voor den dienst in de Lawa werden aangewezen:
3 korporaals met den titulairen rang van agent van politie 2e klasse;
19 militairen „ „ „ „ „ „ „ „ 3e „ .

Bijlage E².

a. Staat van de gevangenisbevolking.

	Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.	Gevangenis te Nieuw-Amsterdam.	Huis van bewaring in Nickerie.	Huis van bewaring in Coronie.	Opmerkingen.
Mannen	133	101	16	4	
Vrouwen	2	5	—	—	
Aanwezig op 31 December 1920	135	106	16	4	
Opgenomen in 1921	715	273	902	12	
Ontslagen in 1921	735	273	895	12	
Mannen	115	101	23	4	
Vrouwen	—	5	—	—	
Aanwezig op 31 December 1921	115	106	23	4	

b. Opgave omtrent recidive en leeftijd van veroordeelde gevangenen.

1. Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.

		Op 1 Januari 1921 46.	Bij: 305.	Totaal 351.	Af: 312.	Op 31 December 1921 39.
Opgaven omtrent recidive.						
a. Voor de 1ste maal veroordeeld	mannen	33	246	279	258	21
	vrouwen	1	16	17	17	—
b. „ „ 1ste „ herhaling	mannen	5	24	29	16	13
	vrouwen	—	2	2	2	—
c. „ „ 2de „ „	mannen	2	10	12	8	4
	vrouwen	—	—	—	—	—
d. „ „ 3de „ „	mannen	1	2	3	3	—
	vrouwen	—	—	—	—	—
e. „ „ 4de „ „	mannen	2	2	4	4	—
	vrouwen	—	1	1	1	—
f. „ „ 5de „ „	mannen	1	2	3	2	1
g. „ „ 6de „ „	mannen	1	—	1	1	—
Opgaven omtrent ouderdom.						
Van 10 tot 20 jaren	mannen	10	96	106	101	5
	vrouwen	1	2	3	3	—
„ 20 „ 30 „	mannen	20	136	156	136	20
	vrouwen	—	12	12	12	—
„ 30 „ 40 „	mannen	10	46	56	42	14
	vrouwen	—	4	4	4	—
„ 40 „ 50 „	mannen	3	6	9	9	—
	vrouwen	—	1	1	1	—
„ 50 „ 60 „	mannen	2	2	4	4	—

2. Gevangenis te Nieuw-Amsterdam.

		Op 1 Januari 1921 106.	Bij: 273.	Totaal 379.	Af: 273.	Op 31 December 1921 106.
Opgaven omtrent recidive.						
a. Voor de 1ste maal veroordeeld	mannen	85	209	294	212	82
	vrouwen	4	4	8	5	3
b. „ „ 1ste „ herhaling	mannen	12	36	48	36	12
	vrouwen	1	1	2	1	1
c. „ „ 2de „ „	mannen	3	15	18	14	4
	vrouwen	—	—	—	—	—
d. „ „ 3de „ „	mannen	1	3	4	2	2
	vrouwen	—	—	—	—	—
e. „ „ 4de „ „	mannen	—	1	1	—	1
	vrouwen	—	1	1	—	1
f. „ „ 5de „ „	mannen	—	2	2	2	—
	vrouwen	—	1	1	1	—
Opgaven omtrent ouderdom.						
Van 10 tot 20 jaren	mannen	7	14	21	11	10
	vrouwen	1	2	3	2	1
„ 20 „ 30 „	mannen	50	167	217	159	58
	vrouwen	2	4	6	4	2
„ 30 „ 40 „	mannen	24	57	81	69	12
	vrouwen	1	1	2	1	1
„ 40 „ 50 „	mannen	16	23	39	22	17
	vrouwen	—	—	—	—	—
„ 50 „ 60 „	mannen	4	3	7	4	3
	vrouwen	—	—	—	—	—
„ 60 „ 70 „	mannen	1	2	3	1	

c. Gezondheidstoestand der gevangen[illegible]

INRICHTING.	Totale bevolking.	Aantal verblijfdagen.	Aantal ziektedagen.	Aantal zieken tegelijk aanwezig. Grootste.	Kleinste.	Gemiddelde.	Aantal zieken naar het Militair Hospitaal geëvacueërd.	AANTAL ZIEKEN LIJDENDE AAN: Algemeene ziekten met inbegrip van kwaadaardige gezwellen maar uitgezonderd tuberculose, scrophulose en algemeene bloedarmoede.	Ziekten van het zenuwstelsel.	Zielsziekte.	Ziekten van het hart en de vaten.	Ziekten der ademhalingswerktuigen.	Ziekten der spijsverteringsorganen.	Ziekten van het urogenitaalstelsel met uitzondering van venerische aandoeningen.	Ziekten van huid- en celweefsel.	Ziekten der bewegingsorganen.	Venerische aandoeningen.	Tuberculose en scrophulose.	Algemeene bloedarmoede.	Oog- en oorziekte.	Epidemische ziekten, beri-beri, malaria, gele koorts, lepra,
Gevangenis Zeelandia . . .	835	47357	2483	17	1	6	65	102	2	—	5	25	180	17	81	49	26	1	4	17	11
Gevangenis Nw. Amsterdam . . .	379	38530	3939	21	3	11	5	189	16	—	—	90	249	16	212	2	7	2	—	17	6

Bijlage F.

Staat aantoonende het aantal gedoopten, cathechisanten, lidmaten en huwelijken, enz. naar de opgaven van de verschillende gemeenten.

GEMEENTEN.	Geslacht.	Gedoopt.	Op catechisatie.	Aangenomen als lidmaten.	Aantal huwelijken.	Zielental.
Nederlandsch Hervormde Gemeente	Jongens	106	—	—	—	—
	Meisjes	85	—	—	—	—
	Mannen	—	—	40	21	—
	Vrouwen	—	—	64		—
		191	—	104	21	± 8050
Vereen. Protestantsche Gemeente te Nieuw-Nickerie	Jongens	—	—	—	—	— [1]
	Meisjes	—	—	—	—	—
	Mannen	—	—	—	—	—
	Vrouwen	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	± 350
Evangelisch-Luthersche Gemeente .	Jongens	28	—	—	—	—
	Meisjes	33	—	—	—	—
	Mannen	—	—	8	7	—
	Vrouwen	—	—	14		—
		61 [2]	—	22	7	± 3000
Evangelische Broedergemeente . .	Jongens	387 [3]	181	257	—	—
	Meisjes	392			—	—
	Volwassenen . .	20	.		99	—
		799	. 181	257	99	± 29090
Roomsch-Katholieke Gemeente . .	Kinderen	1207	—	—	—	—
	Volwassenen . .	216	—	—	134	—
		1423	—	—	134	± 22537
Nederlandsch Israëlietische Gemeente	Mannen	—	—	—	—	220
	Vrouwen	—	—	—	—	334
		—	—	—	—	554
Nederlandsch Portugeesch Israëlietische Gemeente	Mannen	—	—	—	—	304
	Vrouwen	—	—	—	—	306
		—	—	—	—	610

Opmerkingen.

[1]) In verband met het verlof van den predikant had geen doop plaats, terwijl er ook geen lidmaten zijn aangenomen en ook geen huwelijk kerkelijk ingezegend.

[2]) Waarvan 14 jongens en 23 meisjes in echt geboren en 14 jongens en 10 meisjes buiten echt; hiervan zijn 1 jongen en 4 meisjes door de ouders erkend.

[3]) Waarvan in echt geboren 172 en buiten echt 607.

olking gedurende het jaar 1921.

Zelfmoord en poging daartoe.	Totaal der ziekten.	AANTAL OVERLEDEN AAN:																Totaal der overledenen.	OPMERKINGEN.
		Algemeene ziekten met inbegrip van kwaadaardige gezwellen met uitz. van tuberculose, scrophulose en algemeene bloedarmoede.	Ziekten van het zenuwstelsel.	Zielsziekte.	Ziekten van het hart en de vaten.	Ziekten der ademhalingsorganen.	Ziekten der spijsverteringsorganen.	Ziekten van het urogenitaalstelsel met uitzondering van venerische aandoeningen.	Ziekten van huid- en celweefsel.	Ziekten der bewegingsorganen.	Venerische aandoeningen.	Tuberculose en scrophulose.	Algemeene bloedarmoede.	Oog- en oorziekten.	Epidemische ziekten, beri-beri, malaria, gele koorts, lepra, enz.	Voorgewende ziekten en gebreken.	Zelfmoord en poging daartoe.		
—	636	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	849	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	

Bijlage F[1].

a. Staat, aantoonende de veranderingen onder de verpleegden van 's Lands grond Boniface.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Aantal op 1 Januari 1921	209	105	—	—	314
Bijgekomen van 1 Januari t/m 31 December 1921	121	62	—	—	183
	330	167	—	—	497
Overleden van 1 Januari t/m 31 December 1921	59	26	—	—	85
	271	141	—	—	412
Ontslagen van 1 Januari t/m 31 December 1921	69	35	—	—	104
Aantal op 31 December 1921	202	106	—	—	308
Hiervan in het militair hospitaal	1	—	—	—	1

b. Staat aantoonende den landaard der verpleegden van 's Lands grond Boniface.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Inboorlingen	83	63	—	—	144
Britsch-Indiërs	56	30	—	—	86
Chineezen	16	1	—	—	17
Inboorlingen uit West-Indische koloniën	16	6	—	—	22
Portugeezen	—	—	—	—	—
Javanen	28	6	—	—	34
Europeanen	3	—	—	—	3
	202	106	—	—	308

c. Staat aantoonende van gouvernementswege verpleegde weezen.

	Hervormde Gemeente.		Evangelisch-Luthersche Gemeente.		Evangelische Broeder-Gemeente.		Roomsch-Katholieke Gemeente.		Te zamen.		In het geheel.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Op 1 Jan. 1921 werden gealimenteerd	24	25	11	7	127	124	116	119	278	275	553
Bijgekomen.	1	5	3	4	14	22	23	25	41	56	97
	25	30	14	11	141	146	139	144	319	331	650
Afgeschreven	7	10	2	3	20	22	22	26	51	61	112
Op 31 December 1921.	18	20	12	8	121	124	117	118	268	270	538
	38		20		245		235		538		

Bijlage G[1].

Overzicht van de bevolking der bewaarscholen op 31 December 1921.

Bewaarschool van:		Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
De Evangelisch Luthersche Gemeente	met schoolgeldheffing te Paramaribo	42	59	101
De Roomsch-Katholieke Gemeente	met schoolgeldheffing te Paramaribo	63	58	121
Verschillende ingezetenen	met schoolgeldheffing te Paramaribo	73	68	141
De Evangelische Broedergemeente	zonder schoolgeldheffing te Paramaribo	97	72	169
De Roomsch-Katholieke Gemeente.	zonder schoolgeldheffing te Paramaribo	195	198	393
De Evangelische Broedergemeente	zonder schoolgeldheffing in de districten	54	41	95
De Roomsch-Katholieke Gemeente.	zonder schoolgeldheffing in de districten	68	80	148
	Te zamen	592	576	1 168

Bijlage G[2].

Overzicht van de bevolking der normaalschool over 1921.

Leerjaar.	1 Januari.			31 December.		
	M.	V.	Te zamen.	M.	V.	Te zamen.
Eerste leerjaar	12	8	20	9	10	19
Tweede "	9	14	23	15	15	30
Derde "	11	16	27	7	18	25
Vierde "	10	9	19	9	13	22
Te zamen	42	47	89	40	56	96

Bijlage G3.

Aantoonende het getal scholen, geëxamineerde onderwijzers, schoolgaande kinderen en de verhouding van het getal geëxamineerde onderwijzers tot het getal schoolgaande kinderen op 31 December 1921, verder het gemiddeld getal schoolgaande kinderen en de gemiddelde opkomst per dag en per 100 in 1921.

	Getal scholen op 31 December 1921.	Gemengde scholen.	Jongensscholen.	Meisjesscholen.	Getal geëxamineerde onderwijzers	Getal schoolgaande kinderen op 31 December 1921. Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Getal leerlingen op 1 geëxamineerden
Paramaribo	29	19	5	5	310	4366	4217	8583	28
Het overige deel der kolonie	51	47	2	2	108	2654	1372	4026	37
Te zamen	80	66	7	7	418	7020	5589	12609	30
1920	77	63	7	7	394	6460	5328	11788	30
Paramaribo en districten.									
Niet ondersteunde scholen van ingezetenen	2	2	—	—	4	70	62	132	33
Gouvernementsscholen	35	35	—	—	160	2910	1897	4807	30
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	21	21	—	—	87	1477	1104	2581	30
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	19	5	7	7	128	2047	1993	4040	32
Ondersteunde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	1	1	—	—	9	117	156	273	30
Ondersteunde scholen der African Methodist Episcopal Church	2	2	—	—	30	399	377	776	26
Te zamen	80	66	7	7	418	7020	5589	12609	30
1920	77	63	7	7	394	6460	5328	11788	30
Paramaribo.									
Niet ondersteunde scholen van ingezetenen	2	2	—	—	4	70	62	132	33
Gouvernementsscholen	7	7	—	—	105 [1])	1353	1312	2665	25
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	7	7	—	—	57 [2])	802	637	1439	25
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	10	—	5	5	105 [3])	1625	1673	3298	31
Ondersteunde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	1	1	—	—	9	117	156	273	30
Ondersteunde scholen der African Methodist Episcopal Church	2	2	—	—	30 [4])	399	377	776	26
Te zamen	29	19	5	5	310	4366	4217	8583	28
1920	29	19	5	5	293	4049	4014	8063	28
Districten.									
Gouvernementsscholen	28	28	—	—	55 [5])	1557	585	2142	39
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	14	14	—	—	30	675	467	1142	38
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	9	5	2	2	23 [6])	422	320	742	32
Te zamen	51	47	2	2	108	2654	1372	4026	37
1920	48	44	2	2	101	2411	1314	3725	37

Gemiddeld getal schoolgaande kinderen in 1921.			Gemiddelde opkomst per dag in 1921.			Gemiddelde opkomst per 100 in 1921.			Opmerkingen.
…gens.	Meisjes	Te zamen.	Jongens.	Meisjes	Te zamen.	Jongens.	Meisjes	Te zamen.	
235	4095	8330	3430	3279	6709	81	80	81	
474	1319	3793	1756	977	2733	71	74	72	
709	5414	12123	5186	4256	9442	77	79	78	
198	5115	11313	5001	4191	9192	81	82	81	
62	59	121	54	51	105	87	86	87	
614	1778	4392	1954	1454	3408	75	82	78	
454	1113	2567	1112	838	1950	76	75	76	
059	1924	3983	1653	1495	3148	80	78	79	
110	153	263	92	118	210	84	77	80	
410	387	797	321	300	621	78	78	78	
709	5414	12123	5186	4256	9442	77	79	78	
198	5115	11313	5001	4191	9192	81	82	81	
62	59	121	54	51	105	87	86	87	
222	1239	2461	1048	1060	2108	86	86	86	
767	632	1399	585	475	1060	76	75	76	
664	1625	3289	1330	1275	2605	80	78	79	
110	153	263	92	118	210	84	77	80	
410	387	797	321	300	621	78	78	78	
235	4095	8330	3430	3279	6709	81	80	81	
892	3848	7740	3301	3197	6498	85	84	84	
392	539	1931	906	394	1300	65	73	67	
687	481	1168	527	363	890	77	75	76	
395	299	694	323	220	543	82	74	78	
474	1319	3793	1756	977	2733	71	74	72	
306	1267	3573	1700	994	2694	77	79	76	

In dezen staat zijn niet begrepen de scholen tot opleiding van onderwijzers, de ambachtsschool, de bewaarscholen, de scholen bij de Boschnegers en Indianen, de naai- en knipscholen, de hoedenvlechtscholen, de muziekschool van den heer Helstone en de handelsschool en handelscursus van de Vereeniging voor Handelsonderwijs.

[1]) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte teekenen m. o.; 2 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 26. In het getal 105 zijn niet begrepen 11 onderwijzers, die met buitenlandsch verlof afwezig waren.

[2]) Hieronder begrepen 8 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 29.

[3]) Hieronder begrepen 1 onderwijzer en 1 onderwijzeres alleen met akte schoonschrijven m. o.; 1 onderwijzeres alleen met akte Fransch; 1 onderwijzeres alleen met akte Engelsch; 1 onderwijzeres alleen met akte vrije en orde-oefeningen der gymnastiek en 4 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 34.

[4]) Hieronder begrepen 2 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 28.

[5]) Hieronder begrepen 4 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes. Zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 42.

[6]) Hieronder begrepen 2 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes. Zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 35.

Bijlage G4.

Onderwijzend personeel op 31 December

	1878.		1886.		1896.		1906.		1916.		1919.		1920.		1921.	
	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.
Onderwijzers van den 1sten rang	3	4	3	3	6	5	10	4	21	6	27	8	31	8	33	8
„ „ „ 2den „	6	8	4	4	11	8	19	8	27	8	32	9	34	9	37	9
„ „ „ 3den „	14	18	30	29	36	27	52	23	76	29	82	23	85	23	91	23
„ „ „ 4den „	26	33	37	36	45	34	54	24	58	17	54	15	59	16	61	15
Onderwijzeressen van den 1sten rang	3	4	1	1	1	1	3	1	6	2	8	2	8	2	8	2
„ „ „ 2den „	—	—	—	—	—	—	2	1	8	2	12	3	14	4	10	2
„ „ „ 3den „	8	11	15	15	18	14	41	18	89	27	94	26	102	27	104	26
„ „ „ 4den „	18	23	12	12	15	11	44	20	49	15	48	13	45	13	57	14
Leerkrachten van den 1sten rang	6	8	4	4	7	5	13	6	27	8	35	10	39	10	41	10
„ „ „ 2den „	6	8	4	4	11	8	21	9	35	10	44	12	48	13	47	12
„ „ „ 3den „	22	29	45	44	54	41	93	41	165	49	176	49	187	50	195	49
„ „ „ 4den „	44	56	49	48	60	45	98	45	107	32	102	29	104	29	118	29
Te zamen voor alle rangen	78	—	102	—	132	—	225	—	334	—	357	—	78	—	401	—
Gediplomeerde vakleerkrachten	2	—	2	—	19	—	17	—	21	—	24	—	27	—	27	—
Niet-gediplomeerde leerkrachten	50	—	54	—	95	—	74	—	58	—	46	—	49	—	65	—

Bijlage G5.

Kinderen op 31 December 1921 op de scholen voor gewoon- en uitgebreid lager onderwijs.

	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Schoolgaande kinderen beneden 7 jaar	780	707	1 487
„ „ van 7—12 „	4 881	3 803	8 684
„ „ boven 12 „	1 359	1 079	2 438
Te zamen	7 020	5 589	12 609

Bijlage G6.

Groepen van kinderen, die de school bezochten en de getalsterkte van elke groep op 31 December 1919, 1920 en 1921.

	Getal schoolgaande kinderen in		
	1919.	1920.	1921.
Te Paramaribo en in de districten:			
Voor rekening van ingezetenen: a. op de openbare scholen	1 016	1 092	1 205
Voor rekening van ingezetenen: b. „ „ bijzondere „	642	675	132
Voor rekening van de kolonie	2 819	3 239	3 602
Op de ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	2 258	2 493	2 581
Op de ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke Gemeente	3 175	3 277	4 040
Op de ondersteunde scholen der Vereeniging „de Vrije Evangelisatie”	232	255	273
Op de ondersteunde scholen der Vereeniging de „African Methodist Episcopal Church”	713	757	776
Te Paramaribo:			
Voor rekening van ingezetenen: a. op de openbare scholen	1 016	1 092	1 205
Voor rekening van ingezetenen: b. „ „ bijzondere „	642	675	132
Voor rekening van de kolonie	1 235	1 313	1 460
Op de ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	1 182	1 364	1 439
Op de ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke Gemeente	2 498	2 607	3 298
Op de ondersteunde scholen der Vereeniging „de Vrije Evangelisatie”	232	255	273
Op de ondersteunde scholen der Vereeniging de „African Methodist Episcopal Church”	713	757	776
In de districten:			
Voor rekening van de kolonie	1 584	1 926	2 142
Op de ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	1 076	1 129	1 142
Op de ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke Gemeente	677	670	742

Bijlage G7.

Staat van de veranderingen op de scholen voor gewoon- en uitgebreid lager onderwijs in 1921 (de scholen bij de Boschnegers niet medegerekend).

	Voor het eerst op school geplaatst.			Al de plaatsingen te zamen.			Al de afschrijvingen te zamen.		
	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Paramaribo	566	453	1019	1515	1466	2981	1198	1263	2461
Het overig deel der kolonie	509	214	723	798	451	1249	577	405	982
Te zamen	1075	667	1742	2313	1917	4230	1775	1668	3443
1920	1049	632	1681	2393	1986	4379	1947	1718	3665
Paramaribo.									
Niet-ondersteunde scholen van burgers	35	33	68	42	36	78	34	32	66
Gouvernementsscholen	185	178	363	499	427	926	329	337	666
Onder-steunde scholen der: Evangelische Broedergemeente	110	78	188	299	211	510	231	204	435
Roomsch-Katholieke Gemeente	171	110	281	520	626	1146	472	538	1010
Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	19	16	35	33	38	71	19	34	53
Vereeniging „African Methodist Episcopal Church"	46	38	84	122	128	250	113	118	231
Te zamen	566	453	1019	1515	1466	2981	1198	1263	2461
1920	550	403	953	1585	1505	3090	1328	1269	2597
Districten.									
Gouvernementsscholen	316	100	416	473	190	663	295	152	447
Ondersteunde scholen der: Evangelische Broedergemeente	99	71	170	188	124	312	190	143	333
Roomsch-Katholieke Gemeente	94	43	137	137	137	274	92	110	202
Te zamen	509	214	723	798	451	1249	577	405	982
1920	499	229	728	808	481	1289	619	449	1068

Bijlage G8.

Overzicht van het aantal bezoekers der Koloniale Boekerij en uitgeleende boeken over 1921.

Maanden.	Bezoekers.		Uitgeleende boeken.	
	1920.	1921.	1920.	1921.
Januari	344	268	393	334
Februari	295	233	356	294
Maart	301	243	357	293
April	267	220	325	301
Mei	291	229	385	318
Juni	330	255	389	345
Juli	291	258	384	323
Augustus	224	206	321	267
September	257	275	336	338
October	245	291	375	348
November	220	279	316	332
December	199	307	263	342
Te zamen	3264	3064	4200	3835

Bijlage H[1].

Trachoom-onderzoek October/November 1921.

Paramaribo. Tabel A. Trachoom-onderzoek van schoolkinderen van 19 lagere scholen.

	Aantal onderzochte leerlingen van 5—16 jaar.	Aantal trachoomlijders.	Percentage.
Jongens	2958	494	16.7
Meisjes	2960	489	16.2
Totaal . . .	5918	983	16.6

Tabel B. Eenige gegevens van de districten.

Groningen (district Saramacca)	3	scholen onderzocht,	137	leerlingen, waarvan	65	trachoomlijders:	47 %.
Nw. Nickerie	3	„ „	114	„ „	15	„	13.1 %.
district Boven-Suriname	6	„ „	298	„ „	81	„	27.1 %.
5 plantages district Beneden-Commewijne		„	103	kinderen „	43	„	41.7 %.

Bijlage H[2].

Febris typhoidea.

Aantal aangegeven gevallen te Paramaribo in 1921 172 (waarvan 14 uit de districten)

„ sterfgevallen „ „ „ 1921 51

Typhusmortaliteit 12.3 per 10 000.

Typhusletaliteit 29.6 %.

Bijlage H[3].

Dysenterie (amoeben en baccillaire).

Aantal aangegeven gevallen te Paramaribo in 1921 345 (waarvan 63 uit de districten)

„ sterfgevallen „ „ „ 1921 87

Dysenteriemortaliteit 20.0 per 10 000.

Dysenterieletaliteit 25.2 %.

Bijlage H[4].

ANCHYLOSTOMIASIS.

a. Enkele gegevens der anchylostoom-polikliniek te Paramaribo. Aantal personen die voor de 1ste maal de polikliniek bezochten: 9922.

1. Groepeering volgens ras.

Ras.	Percentage.	Mannen.	Vrouwen.
Negers	38	37 %	60 %
Creolen	50	40 %	60 %
Britsch-indiërs	10	46 %	54 %
Javanen en chineezen	2	—	—
Totaal	100 %		

2. Percentage anchylostoom-infectie bij eerste onderzoek. Totaal 74.5 %.

	RAS.			LEEFTIJD.					
	negers.	br. indiërs.	creolen.	0—1 j.	1—5 j.	6—10 j.	11—20 j.	21—50 j.	boven 50 j.
Percentage	70	96	71	15	50	71	79	76	78

b. Enkele gegevens uit het jaarrapport van den „Director of the Anchylostomiasis Commission".

3. Onderzoek in enkele districten.

1. Groepeering volgens ras.		2. Percentage geïnfecteerd.	3. Behandeld eene bevolking van 4635 zielen.
ras.	percentage.		
White	2	36.8	Aantal kuren voor 1ste maal 9725 personen.
Yellow	2	78.9	Totaal aantal kuren 11349.
Black	40.8	83.8	Genezen 1322.
Br. indian	22.4	91.4	Uitgaven $ 2017.40.
Javanese	32.8	95.8	
Totaal	100 %		

Bijlage H5.

Staat van de doodsoorzaken te Paramaribo 1921.

Oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Febris typhoïdea	23	28	51
Malaria en malaria cachexie	23	12	35
Mazelen	12	11	23
Influenza	13	8	21
Dysenterie	60	27	87
Lepra	10	6	16
Erisypelas	3	4	7
Andere epidemische ziekten	—	1	1
Pyaemie en spetichaemie	10	11	21
Tetanus	5	5	10
Pellagra	2	4	6
Tuberculose van de long	54	69	123
Andere vormen van tuberculose	5	3	8
Syphilis	9	9	18
Kanker en andere mal. tum.	22	26	48
Acuut gewrichtsrheumatisme	1	1	2
Diabetes mellitus	4	3	7
Anaemie	—	2	2
Acuut of chronisch alcoholisme	1	—	1
Encephalitis en hersenabces	1	4	5
Meningitis	8	8	16
Tabes dorsalis	1	1	2
Andere ziekten van het ruggemerg	1	1	2
Apoplexie	16	12	28
Hersenverweeking	1	1	2
Dementia paralitica	4	1	5
Epilepsie	4	2	6
Stuipen bij kinderen beneden 5 jaar	12	6	18
Neuralgie, neuritis, enz.	1	—	1
Ziekten van het gehoororgaan	1	—	1
Pericarditis	3	—	3
Acute endocarditis	—	1	1
Organische hartsgebreken	32	40	72
Angina pectoris	1	—	1
Ziekten der arterien	5	2	7
Embolie en thrambose	—	1	1
Ziekten van het lymphvatenstelsel	1	5	6
Bloedingen enz.	1	1	2
Ziekten der neusholte	1	—	1
Ziekten van de larynx	1	—	1
Acute bronchitis	11	6	17
Chronische bronchitis	12	4	16
Broncho pneumonie	19	13	32
Croupeuze pneumonie	37	13	50
Congestie en apoplexie van de longen	—	1	1
Asthma bronchiale	14	1	15
Emphysema pulmonum	2	—	2
Andere ziekten der ademhalingsorganen	—	1	1
Ziekten van de mondholte en van hare adnexa	—	1	1
Maagzweer	1	1	2
Andere ziekten der maag	6	4	10
Diarrhoea en enteritis	55	46	101
Anchylostomiasis	28	19	47
Ingewandsparasieten	2	—	2
Apendicitis en typhlitis	1	—	1
Hernia en darmocclusie	1	2	3
Andere aandoeningen v/h darmkanaal	1	1	2
Icterus gravis morbus Wellii	2	1	3
Hydatiden van de lever	1	—	1
Levercirrhose	4	—	4
Galsteenen	—	1	1
Andere aandoeningen van de lever of galblaas	4	—	4
Peritonitis	8	9	17
Andere ziekten der spijsverteringsorganen	1	—	1
Acute en subacute nephritis	20	12	32
Ziekte van Bright	36	30	66
Ziekten der uretra	2	—	2
Ziekten der prostata	3	1	4
Uterus tumoren	—	1	1
Cysten en andere tumoren	—	1	1
Sterfgevallen in direct verband met en gedurende de zwangerschap	—	2	2
Bloedverlies bij of na de bevalling	—	1	1
Andere sterfgevallen als direct gevolg der baring	—	1	1
Febris puerperalis	—	4	4
Puerperale albumerie en eclampsie	—	4	4
Gangreen	5	2	7
Phlegmone, heet abces	—	1	1
Andere ziekten van de huid en het celweefsel	1	1	2
Ziekten der gewrichten	1	—	1
Aangeboren gebreken	2	3	5
Aangeboren lichaamszwakte	20	20	40
Ouderdom	70	100	170
Zelfmoord	2	—	2
Vergiftiging	2	—	2
Verbranding op andere wijze dan brand	—	1	1
Verdrinken (geen zelfmoord)	2	1	3
Andere uitwendige oorzaken	—	1	1
Plotselinge dood	2	2	5
Onbekend	62	62	124
Totaal	793	691	1484
Levenloos aangegeven	94	67	161

Sterftecijfers te Paramaribo van eenige ziekten.

Naam van de ziekten.	Sterfte ‰.
Febris typhoidea	1.2
Malaria	0.8
Influenza	0.5
Dysenterie	2
Lepra	0.4
Longtuberculose	2.8
Kanker	1.1
Organische hartsgebreken	1.7
Pneumonie	0.8
Nierziekten	2.3

Bijlage I[1].

Debet. Militair hospitaal te Paramaribo. Bedrijfsrekening over 1921. **Credit.**

Rubriek in uitgaaf.	Bedrag in totaal.	In centen per verpleegdag.
Traktementen en toelagen geneesheeren	f 44 993,51	f 0,237
„ „ voeding v/d verplegingsdienst	118 374,10	0,625
Geneesmiddelen en instrumenten van het Hospitaal	60 819,81	0,321
Machinekamer	2 343,64^5	0,012
Voeding v/h personeel v. algem. verzorg.	9 603,99	0,052
Voeding der verpleegden:		
1ste klasse	2 706,67^5	
2de „	8 117,98^5	
3de „ } f 171 827,29	16 358,56^5	0,907
4de „	19 194,22	
5de „	125 449,84^5	
Spijsbereiding	15 255,95^5	0,081
Kleeding en ligging	16 606,23^5	0,087
Bewassching	15 381,63	0,082
Verlichting	9 052,75^5	0,048
Huishouding	8 369,46^5	0,043
Bediening	12 793,53	0,068
Onderhoud en vernieuwing van meubilair enz.	6 436,52^5	0,034
Vrachten	1 401,59^5	0,007
Onderhoud van den tuin	1 241,80	0,007
Administratie	22 227,14	0,117
Apotheek en magazijn van geneesmiddelen, diversen	28 668,70	0,151
Bacteriologisch laboratorium	8 326,87	0,044
Militair geneeskundige dienst	58 522,18	0,309
Ziekeninrichting te Nickerie	12 383,84	0,065
„ „ Albina	5 704,76^5	0,030
Huur gebouwen	8 305,83	0,044
Duurtebijslag	117 999,01^5	0,623
Uitgaven waarop bij de andere onderdeelen der begrooting niet is gerekend	4 223,48	0,022
Magazijnverschillen	6 038,62^5	—
	f 766 900,27^5	f 3,518

Rubrieken van ontvangst.	Bedrag in totaal.	In centen per verpleegdag.
Verpleeggelden 1ste klasse	f 8 430,78	
„ 2de „	25 080,52	
„ 3de „	68 097,10	
„ 4de „	73 824,13	
„ 5de „	412 904,91	
„ Ziekeninricht. Nickerie	14 528,82	
„ „ Albina	1 071,50	
Bevallingskosten	625,—	
Operatiekosten	2 030,—	
Nabehandeling	554,14	
Röntgenbehandeling	114,75	
Verhooging op den factuursprijs van verkochte geneesmiddelen	11 507,73	
Alsvoren op verkochte magazijnsgoederen	142,59^5	
Boeten	45,43	
Spoeling en emballage	977,80^5	
Toevallige baten	575,75	
	f 620 570,96	f 3,276
Nadeelig saldo	146 329,31^5	0,740
	f 766 900,27^5	f 4,016

Bijlage I².

Cijfers betreffende de krankzinnigenverpleging.

a. Loop der bevolking van het krankzinnigengesticht, verdeeld naar den landaard.

	MANNEN.									VROUWEN.									
	Suriname.	Britsch-Indië.	Nederlandsch-Indië.	Engelsch-West-Indië.	Madeira.	China.	Europa.	Fr. West-Indië.	Te zamen.	Suriname.	Britsch-Indië.	Nederlandsch-Indië.	Engelsch-West-Indië.	Madeira.	China.	Europa.	Fr. West-Indië.	Te zamen.	In het geheel.
Aanwezig op 1 Jan. 1921	53	25	9	5	—	—	—	—	92	45	6	7	2	—	—	—	—	60	152
Ingekomen	28	7	9	4	—	—	—	—	48	20	7	8	—	—	—	—	—	35	83
Ontslagen	23	2	4	1	—	—	—	—	30	12	4	4	1	—	—	—	—	21	51
Overleden	10	—	2	2	—	—	—	—	14	7	1	—	1	—	—	—	—	9	23
Blijft op 1 Jan. 1922 .	48	30	12	6	—	—	—	—	96	46	8	11	—	—	—	—	—	65	161

Opmerkingen: Het aantal der verpleegdagen bedroeg 54 180.

Van de 83 nieuw opgenomen patienten waren 25 reeds vroeger in de inrichting.

Ontslagen werden 51 patienten. Hiervan werden er 12 ontslagen, omdat zij geen verschijnselen van krankzinnigheid vertoonden. Van de overigen werden ontslagen, als hersteld 9, verbeterd 17, niet hersteld 13.

De verpleegtijd der overledenen was:

8—10 jaar 2
6—8 „ 3
4—6 „ 5
3—4 jaar —
2—3 „ 2
1—2 „ 1
6—12 maanden 1
3—6 „ 2
onder de 3 maanden 7.

b. Loop der bevolking van de inrichting gedurende de laatste 10 jaren.

JAAR.	Aanwezig op 1 Januari.	Opgenomen.	Ontslagen.	Overleden.	Aantal verpleegden.	Sterfte ten honderd van het geheel.
1912	120	83	66	19	203	9.4
1913	118	101	72	21	219	9.6
1914	126	109	64	17	235	7.2
1915	154	92	58	29	246	11.7
1916	159	120	94	29	279	10.3
1917	156	93	66	25	249	10.0
1918	156	83	56	40	239	16.6
1919	143	79	52	29	222	13.1
1920	141	80	50	19	221	8.6
1921	152	83	51	23	233	9.7
1922	161	—	—	—	—	—

Bijlage J[1].

BEDRIJFSREKENING

der Koloniale vaartuigen over het jaar 1921.

	Exploitatie-kosten.	Opbrengsten.	Verlies.	Winst.
Exploitatie van het s.s. Prinses Juliana	f 134 826,07	f 149 118,98	—	f 14 292,91
„ „ „ „ Koningin Wilhelmina	142 585,59	155 669,46^5	—	13 083,87^5
„ „ „ „ Albina	107 446,56^5	94 685,03^5	f 12 761,53	—
„ „ „ „ Oranje	69 596,32	48 529,35^5	21 066,96^5	—
„ „ „ „ Prins Hendrik . . . . , . . .	39 418,99	37 904,80	1 514,19	—
„ „ de m/b. Corantijn, Sommelsdijk en de s/b. Para op den Saramaccadienst . .	63 727,03	32 328,67^5	31 398,35^5	—
„ „ verschillende barkassen op den Boven-Commewijne- en Cotticadienst	10 269,14^5	996,86^5	9 272,28	—
„ „ de m/b. Juliana op den Boven-Suriname-dienst enz.	18 694,62^5	9 420,42	9 274,20^5	—
	f 586 564,33^5	f 528 653,59^5	f 85 287,52^5	f 27 376,78^5
Verliessaldo . . .	—	—	57 910,74	—
Aandeel algemeene beheerskosten en andere onkosten .	57 514,31^5	—	57 514,31^5	—
„ onderhoud fabriek, steigers en gebouwen. . .	19 823,95	—	19 823,95	—
Transportdienst Coronie	10 463,20	—	10 463,20	—
Interest			—	674,12^5
Diverse baten			—	10 142,47
Totaal verlies			—	134 895,61
			f 145 712,20^5	f 145 712,20^5

BALANS

op den 31en December 1921 over het bedrijf der Koloniale vaartuigen te Paramaribo.

DEBET.

Aan drijvend materieel	f 353 300,—
fabriek, steiger en gebouwen	112 400,—
meubilair	323,50
voorraad magazijn	113 568,18^5
„ brandstoffen	13 887,08
diverse activa	16 517,92^5
deposito Colonial Bank	28 591,55
kas	42 325,05^5
kassiersstukken	116 379,89^5
departementen van besturen en diensttakken als debiteuren	307 785,63
saldo verlies bedrijfsrekening	134 895,61
	f 1 239 474,43

CREDIT.

Kapitaal . . . . f	806 497,75	
Verminderd door intering.	59 888,07	
		f 746 609,68
Gouvernement van Suriname		59 888,07
Gefourneerd		382 793,17
Afschrijving op:		
Drijvend materieel . . . f	45 485,—	
Fabriek, gebouwen en steigers	1 240,—	
Meubilair	23,50	
		46 748,50
Diverse passiva		3 435,01
		f 1 239 474,43

Bijlage J².

Nederlandsch West-Indische Koopvaardijvloot.

Aanwezig op 31 December 1921 in de kolonie Suriname.

Onderscheidingsseinen.	Namen der schepen.	Soort van schip.	Inhoud (netto).		Waar te huis behoorend.
			In kubieke meters.	In tonnen van 2.83 kubieke meters.	
NIHIL.	—	—	—	—	—

Bijlage J³.

Uitkomsten van den vervoerdienst.

A. ZEEDIENSTEN. Met de zeestoomers werden gedurende 1921 van en naar de Overzeesche districten vervoerd:

Passagiers.		Zeediensten.	Passage.	Vracht.	Totaal.	Totaal per traject.
Heele.	Halve.					
		Nickerie—Demerara om de 14 dagen.				
5 141	501	Betaalde passage	f 61 255,62^{5}	f 74 999,36	f 136 254,98^{5}	
1 256	108	Vrije passage	16 585,62^{5}	6 045,40	22 631,02^{5}	
						f 158 886,01
		Marowyne om de 14 dagen.				
5 622	215	Betaalde passage	47 797,—	60 799,53^{5}	f 108 596,53^{5}	
806	20	Vrije passage	9 237,25	2 523,30	11 760,55	
						120 357,08^{5}
		Coronie—Demerara om de 14 dagen.				
2 152	232	Betaalde passage	27 695.—	31 876,97^{5}	f 59 571,97^{5}	
510	63	Vrije passage	6 857,12^{5}	1 437,57	8 294,69^{5}	
						67 866,67
		Extra-diensten dok en huur.				
25	—	Betaalde passage	460,—	10 643,20	f 11 103,20	
9	—	Vrije passage	390,—	—	390,—	
						11 493,20
15 521	1 139	Totaal zeedienst	f 170 277,62^{5}	f 188 325,34		f 358 602,96^{5}

B. RIVIERDIENSTEN. Met de rivierstoomers werden in 1921 van en naar de binnendistricten vervoerd:

Passagiers. Heele.	Passagiers. Halve.	Rivierdiensten.	Passage.	Vracht.	Totaal.	Totaal per traject.
		Commewyne-dienst dagelijks tot Sommelsdijk.				
36 238	3 095	Betaalde passage	f 30 594,81^5	f 15 230,41	f 45 825,22^5	
8 385	1 327	Vrije passage	11 038,82^5	3 764,18^5	14 803,01	f 60 628,23^5
		Boven-Suriname 3 × 's weeks tot Guin. Vriendschap.				
13 136	1 222	Betaalde passage	11 693,73^5	4 417,94^5	f 16 111,68	
4 122	46	Vrije passage	3 082,05^5	1 274,85	4 356,90^5	20 468,58^5
		Saramacca-dienst van Januari tot eind Juli 4 × 's weeks, vanaf 1 Augustus 3 × 's weeks;				
8 969	438	Betaalde passage	11 437,47^5	7 189,17	f 18 626,64^5	
1 522	376	Vrije passage	3 617,95	1 790,89	5 408,84	24 035,48^5
		Cottica-dienst Januari—September 4 × 's weeks.				
1 233	32	Betaalde passage	764,77^5	89,05	f 853,82^5	
350	—	Vrije passage	288,—	2,20	290,20	1 144,02^5
		Ferry-diensten Nickerie.				
3 839	235	Betaalde passage	5 492,10	2 186,38	f 7 678,48	7 678,48
		Moengo-dienst van 1 Januari tot eind Juli, daarna gestaakt.				
1 084	54	Betaalde passage	5 536,17^5	7 989,12^5	f 13 525,30	
102	2	Vrije passage	456,45	481,05	937,50	14 462.80
		Carolina-dienst. met ingang 1 October 1 ×'s weeks tot grond Carolina.				
266	37	Betaalde passage	496,15^5	108,85	f 605,00^5	
50	3	Vrije passage	115,27^5	62,30	177,57^5	782,58
79 296	6 867	Totaal rivierdiensten	f 84 613,78^5	f 44 586,40^5		f 129 200,19

Bijlage J⁴.

Lijst der namen van vaartuigen behoorende tot de Koloniale Vloot aanwezig op 31 December 1921 in de kolonie Suriname.

Namen der vaartuigen.	Soort.	Aangeschaft in	Netto inhoud.	Lengte.	Breedte.	Diepte.	Vermogen.
Prinses Juliana	Schroef S. S.	1912	229.22	50.30 M.	7.63 M.	3.01 M.	326 I. P. K.
Koningin Wilhelmina . .	„ „	1908	184.02	46.25 „	7.10 „	3.60 „	300 „ „ „
Oranje	„ „	1908		39 „	6 „	3.65 „	293 „ „ „
Prins Hendrik	„ „	1889	48.63	26.23 „	4.30 „	2.10 „	100 „ „ „
Albina	„ „	1897	55	37.90 „	6.58 „	3.03 „	250 „ „ „
Para	„ S. B.	1888	146.53	14.74 „	3 „	1.70 „	63 „ „ „
Corantijn	„ Mb. R. O.	1904		18.30 „	2.60 „	1.06 „	36 E. P. K.
Coppename	„ „ R. O.	1900		15.40 „	3.50 „	1.76 „	26 „ „ „
Juliana	„ „ R. O.	1911		16 „	3.10 „	1.50 „	52 „ „ „
Emma	„ „ R. O.	1905		15.15 „	2.95 „	1.18 „	26 „ „ „
Suriname	„ „ R. O.	1909		9.90 „	2.20 „	1.16 „	10 „ „ „
Nickerie	„ „ R. O.	1912		12 „	2.35 „	1.40 „	26 „ „ „
Creool	„ „ R. O.	1905		9.85 „	1.73 „	0.61 „	7 „ „ „
Marie ¹)	„ „ R. O.	1906		15.30 „	2.42 „	1.20 „	26 „ „ „
Cottica	„ „ Petr.	1908		11.13 „	2.29 „	1.11 „	15 „ „ „
Sommelsdijk	„ „ „	1900		15.40 „	3.50 „	1.76 „	40 „ „ „
Wayombo	„ „ „	1912		16.60 „	2.75 „	1.55 „	40 „ „ „
Saramacca	„ „ „	1893		11.80 „	2.12 „	1.06 „	14 „ „ „
Commewijne	„ „ „	1908		11 „	2.20 „	1.25 „	14 „ „ „
Wanica	„ „ „	1910		11 „	2.20 „	0.55 „	14 „ „ „
Lawa	„ „ „	1900		11.70 „	2.60 „	1.20 „	20 „ „ „
Marowijne	„ „ „	1914		6.40 „	2.04 „	0.70 „	7 „ „ „

¹) In 1906 aangekocht door de Koloniale Spoorwegen en in 1920 overgenomen door de Koloniale Vaartuigen.

R. O. beteekent Kromhout motor ruwe olie.

Petr. „ „ „ petroleum.

Bijlag

Overzicht van de financieele resultate

Dienstjaar.	Kosten van den eersten aanleg.	Gemiddeld aantal kilometers in exploitatie.	Afgelegde treinkilometers.	BRUTO-OPBRENGSTEN.					
				Reizigers.	Bagage.	Goederen.	Diversen.	Goud.	Zand.
1905	f 4 086 759,91^{5}	52^{5}	23 144	f 36 705,25	f 2 476,90	f 5 356,71^{5}	f 230,45	—	—
1906	4 988 816,91	79^{5}	53 222	48 010,90	7 909,70	11 230,97	519,77	—	f 335,00
1907	5 546 126,72^{5}	89^{3}	55 545	60 373,10	11 186,75	15 207,70^{5}	877,06	—	515,00
1908	6 249 376,15	112^{5}	60 694	72 657,55	11 910,00	27 685,39	922,93	—	674,50
1909	6 963 676,54	123^{6}	78 647	74 713,85	16 207,55	28 437,74	990,78	f²) 3 912,10	2 459,45
1910	7 613 317,06	133	81 984	75 297,—	15 909,15	28 154,98^{5}	742,58^{5}	3 189,30	664,50
1911	7 909 783,55^{5}	133	81 705	79 431,25	16 135,40	28 235,62^{5}	890,72^{5}	3 064,50	1 499,50
1912	7 926 776,76^{5}	173	92 520	88 992,28	14 052,20	38 635,36^{5}	1 064 67^{5}	3 165,50	492,50
1913	—	173	86 552	97 597,93	12 939,97^{5}	48 925,24^{5}	1 930,09^{5}	3 874,00	124,50
1914	—	173	86 920	87 792,26	11 834,58^{5}	44 530,52	1 488,96^{5}	4 201,50	655,95
1915	—	173	84 014	67 404,27	11 668,75	33 234,11^{5}	850,74^{5}	5 511,50	300,75
1916	—	173	83 880	73 459,80	11 448,82^{5}	36 581,33	3 139,13	4 746,50	118,75
1917	—	173	84 446	72 338,89	12 917,77^{5}	30 958,68^{5}	6 802,79	4 037,00	336,25
1918	—	173	84 250	80 144,24	13 498,62^{5}	40 034,49^{5}	9 490,29^{5}	3 909,50	299,75
1919	—	173	83 395	85 073,10	15 870,65	38 660,82^{5}	10 569,73	3 677,00	460,00
1920	—	173	82 220	89 295,68	19 289,87^{5}	42 316,97	13 416,18	2 702,50	1 370,00
1921	—	173	83 884	108 306,74	20 035,87^{5}	70 659,39	7 843,71^{5}	2 978,00	1 362,50

KOLONIALE SPOORWEG.

Bijlage J^{5}.

Overzicht van het verkeer over het dienstjaar 1921.

Omschrijving.	Opbrengsten van de lijn				Totalen.		Aanmerkingen.
	Parazône.		Goudzône.				
	Bedrag.	Per dag K. M.	Bedrag.	Per dag K. M.	Bedrag.	Per dag K. M.	
Reizigers	f 72 997,24	5,337	f 35 309,50	2,135	f 108 306,74	3,585	
Bagage	19 412,47^{5}	1,418	623,40	0,037	20 035,87^{5}	0,663	
Vrachtgoederen . . .	35 659,71	2,607	34 999,68	2,117	70 659,39	2,339	
Goud	—	—	2 978,—	0,180	2 978,—	0,098	
Diversen	3 346,90^{5}	0,244	4 496,81^{5}	0,272	7 843,72	0,259	
Totaal . .	f 131 416,33	9,609	f 78 407,39^{5}	4,742	f 209 823,72^{5}	6,945	
Spoorwegtelefoon . .	—	—	—	—	777,24^{5}	—	
Zand	—	—	—	—	1 362,50	—	
Verkochte materialen .	—	—	—	—	2 999,67^{5}	—	
					f 214 963,14^{5}		

het jaar 1905 t/m 1921.

lefoon.	Totaal.	Per dag-kilometers.	Per trein-kilometers.	Exploitatie, exclusief afschriften. bedrag.	Percentage van het bedrag der bruto-opbrengsten.	per dag-kilometer.	per trein-kilometer.	Bemerkingen.
—	f 1) 44 769,31^{5}	f 2,49^{3}	f 1,93^{5}	f 25 000,00	55,84	1,30^{5}	1,08	1) Opbrengst in 9 maanden.
—	68 006,34	2,34^{4}	1,27^{7}	74 379,82	109,40	2,56^{5}	1,39^{8}	2) Tevoren is wel goud vervoerd, doch niet afzonderlijk geboekt.
192,74^{5}	88 342,36	2,73	1,58^{5}	146 517,82^{5}	165,85	4,50	2,63^{7}	
208,65	114 059,02	2,76	1,87^{2}	154 616,67	135,56	3,75^{5}	2,54^{7}	
303,23	127 024,70	2,78	1,61^{5}	176 590,57^{5}	139,81	3,91	2,24^{5}	
444,65^{5}	124 402,17^{5}	2,53	1,50	188 957,39^{5}	151,90	3,89^{2}	2,30^{5}	
830,97	130 087,97	2,61	1,56	187 675,01	144,26	3,87	2,29^{7}	
1 185,18^{5}	147 587,70^{5}	2,33	1,59^{5}	226 499,63	153,46^{7}	3,59^{2}	2,44^{8}	
1 362,41	166 754,15^{5}	2,63^{3}	1,92^{6}	228 757,44	137,18^{2}	3,61^{2}	2,64^{3}	
012,49^{5}	151 516,27^{5}	2,62^{2}	1,74^{3}	221 886,64^{5}	146,44^{4}	3,84	2,55^{2}	
618,80^{5}	119 588,93^{5}	3,93^{3}	1,42^{3}	226 534,25	189,42^{7}	7,45	2,69^{6}	
689,40	130 183,73^{5}	4,29^{7}	1,55^{2}	225 952,52	173,56^{4}	7,45^{6}	3,69^{3}	
646,98	128 038,30	4,22^{1}	1,51^{8}	215 711,99	168,55^{2}	7,05^{6}	2,55^{4}	
651,98	148 028,88^{5}	4,82^{3}	1,75^{7}	231 678,47^{5}	156,50^{8}	7,54^{8}	2,74^{9}	
688,88^{5}	155 000,19	5,16^{5}	1,85^{8}	268 789,46	173,41^{1}	8,95^{7}	3,22^{3}	
874,40	169 265,60^{5}	5,57^{4}	2,05^{8}	430 178,78	254,14^{5}	14,16^{7}	5,23^{2}	
777,24^{5}	211 963,46^{5}	7,03^{5}	2,52^{6}	435 524,70	205,63^{3}	14,44^{5}	5,19^{1}	

Bijlage J[7].

Staat der bruto-opbrengsten en der exploitatiekosten per trein- en dagkilometer over het jaar 1921.

	Aantal	1921 Treinkilometer 83 884 Dagkilometer 30 208.1	
	Bedrag.	per trein-kilometer.	per dag-kilometer.
A. *Bruto-opbrengst.*			
1. Reizigers en bagage.	f 128 342,61^5	f 1,530	f 4,248
2. Goederen en diversen	82 843,60^5	0,988	2,742
Totaal A	f 211 186,22	f 2,518	f 6,991
B. *Exploitatiekosten.*			
1. Algemeene administratie	f 24 744,31	f 0,295	f 0,819
2. Dienst van Weg en Werken	112 787,04	1,345	3,733
3. Dienst van Tractie	118 499,17	1,413	3,922
4. Dienst van Vervoer	28 632,34	0,341	0,947
5. Dienst van de kabelbaan over de rivier Suriname	7 302,67	0,087	0,241
6. Duurtebijslag	146 466,73	1,746	4,848
Totaal B	f 438 432,26	f 5,227	f 14,513
Afschrijvingen . .	112 646,24^5	1,343	3,729
	f 551 078,50^5	f 6,570	f 14,932
Nadeelig verschil tusschen A en B	339 892,28^5	4,052	11,251

Bijlage J[8].

Lengte der lijnen. Dienstjaar 1921.

LIJNEN.	Geopend.	Baanlengte in kilometers.		Aantal dagkilometers.
A. *Parazône.*				
1ste gedeelte.				
Paramaribo-Lelydorp	29 Maart 1905	16.8		
Lelydorp-Onverwacht.	Id.	12.7		
			29,5	9 027
2de gedeelte.				
Onverwacht-Republiek	Id.	11,7		
Republiek-Berlijn	1 Augustus 1905	11,2		
			22,9	4 648,7
			52,4	13 675,7
B. *Goudzône.*				
1ste gedeelte.				
Berlijn-Kwakoegron	1 Januari 1906.	26,7		
Kwakoegron-Grosplacer		23,5		
Grosplacer-Bronsweg	1 Juli 1908	12,9		
Bronsweg-Kabelstation	1 October 1909.	17,5		
			80,6	
			133	12 412,4
2de gedeelte.				
Kabelstation-Dam	1 Januari 1912.		40	4 120
	Totaal . .		173	30 208,1

Bijlage J^{9}.

Exploitatiekosten dienstjaar 1921.

Uitgaven.	Bedrag.	Totaal.
A. *Algemeene administratie.*		
1. Bezoldiging en verlofsbezoldiging van den directeur en het personeel der algemeene administratie	f 12 063,—	
2. Drukwerken en plaatskaarten	3 472,91^{5}	
3. Algem. magazijn, bediening .	3 847,49	
4. Bureelhuur, onderhoud en bediening	404,39	
5. Reis- en teerkosten	422,17	
6. Geneeskundige behandeling .	4 522,61^{5}	
7. Diversen	11,73	
		f 24 744,31
B. *Dienst van weg en werken.*		
1. Bezoldiging van het personeel van toezicht	f 3 800,—	
2. Kosten van het overig personeel	87 426,02^{5}	
3. Onderhoud der kunstwerken	3 701,56^{5}	
4. Onderhoud der gebouwen en der stationsinrichtingen . .	2 049,29^{5}	
5. Onderhoud der baan . . .	15 143,98	
6. Onderhoud der telefoon . .	107,62^{5}	
7. Veldtoelagen	558,55	
		112 787,04
C. *Dienst der tractie.*		
1. Bezoldiging van den Chef der afdeeling en verder tractiepersoneel	f 24 206,55	
2. Rij- en veldtoelagen . . .	8 255,65	
3. Kosten van brandstoffen . .	21 821,08	
4. Kosten van smeermaterialen	12 672,69	
5. Onderhoud der locomotieven	21 007,09	
6. Onderhoud der rijtuigen en wagens	18 925,52	
7. Kosten der watervoorziening	2 322,81	
8. Gebouwen, werkplaatsen en steigers	8 946,85	
9. Diversen	340,93	
		118 499,17
Overbrengen. . . .		f 256 030,52

Uitgaven.	Bedrag.	Totaal.
Overgebracht. . .		f 256 030,52
D. *Dienst van het vervoer.*		
1. Bezoldiging van den chef der afdeeling, personeel van toezicht en dat der stations en halten	f 11 345,63	
2. Bezoldiging van den treincontroleur en der conducteurs	6 980,—	
3. Daggelden van stationsarbeiders en sjouwers	5 715,18	
4. Rij- en veldtoelagen . . .	3 665,55	
5. Onderhoud van den inventaris	265,60	
6. Diversen	661,38	
		28 632,34
E. *Dienst van de kabelbaan.*		
1. Kosten van het bedienend personeel	f 2 960,44	
2. Veldtoelagen en hulppersoneel	1 410,—	
3. Kosten der brandstoffen . .	492,30	
4. Kosten van smeermiddelen .	430,55	
5. Onderhoud van de kabelbaan	2 009,38	
		7 302,67
F. *Duurtebijslag aan het personeel van den spoorwegdienst*		146 466,73
		f 438 432,26
G. *Afschrijvingen.*		
1. Weg en werken	f 94 095,—	
2. Rollend materieel	9 906,53^{5}	
3. Gebouwen en inrichtingen .	7 721,85	
4. Diverse inventarisgoederen .	922,86	
		112 646,24^{5}
		f 551 078,50^{5}

Bijlage J[10].

Balans per 31 December 1921.

I. *Weg en werken.*			
Totale kosten van aanleg . .	f 7 216 806,42^{5}		
Bijgeboekt in 1921	40 112,78		
	f 7 256 919,20^{5}		
Afschrijving tot ultimo 1921 .	1 376 131,69^{5}		
		f 5 880 787,51	
II. *Rollend materieel.*			
Totale kosten van aanschaffing	f 368 066,76^{5}		
Bijgeboekt in 1921	3 693,27		
	f 371 760,03^{5}		
Afschrijving tot ultimo 1921 .	198 778,55		
		172 981,48^{5}	
III. *Gebouwen en inrichtingen.*			
Totale bouwkosten	f 275 488,26		
Bijgeboekt in 1921	54 759,66		
	f 330 247,92		
Afschrijving tot ultimo 1921 .	101 102,87		
		229 145,05	
			f 6 282 914,04^{5}
IV. *Voorraden.*			
Magazijngoederen	f 216 357,55^{5}		
Diverse inventarisgoederen . .	25 600,—		
		f 241 957,55^{5}	
V. *Vorderingen.*			
Telefoonwezen	f 17 214,46^{5}		
Andere departementen . . .	107 679,76		
Particulieren	3 571,21^{5}		
		128 465,44	
			370 422,99^{5}
			f 6 653 337,04

Koloniaal Gouvernement . . .		f 6 632 502,10
Schulden.		
Particulieren . . .	f 19 216,98	
Andere departementen	1 617.96	
		20 834,94
		f 6 653 337,04

Bijlage K.

Vergelijkend overzicht van de opbrengst der voornaamste middelen over de jaren 1912 tot 1921 (in duizendtallen guldens).

DIENSTJAAR.	Invoerrechten.	Accijns op het binnenlandsch gedistilleerd.	Inkomstenbelasting.	Recht op verlofbewijzen tot verkoop van gedistilleerd.	Belasting op de huurwaarde der gebouwen en daarbij behoorende erven.	Vergunnings- en concessierechten tot ontginning van balata op domeingrond.	Retributie op balata verkregen op domeingrond.	Vergunnings- en concessierechten tot ontginning van delfstoffen op domeingrond.	Belasting op goud.	Overtochts- en vrachtgelden voor het vervoer met de Koloniale vaartuigen.	Overtochts- en vrachtgelden voor het vervoer met den Kolonialen spoorweg.	Geneeskundige belasting.	Zegelrecht.	Opbrengst van de posterij en telefoon.	Opbrengst van schoolgelden.
1912	1340	158	128	38	67	234	108	56	53	137	147	34	59	73	50
1913	1287	163	114	37	86	222	167	60	61	172	167	37	53	66	55
1914	1145	144	113	35	88	149	97	52	65	154	153	40	84	60	57
1915	976	114	113	32	76	126	82	53	65	156	125	53	51	57	60
1916	1) 1027	1) 148	154	30	85	237	114	74	57	238	134	48	68	52	64
1917	1) 1002	2) 205	2) 230	35	106	310	132	74	58	309	132	69	62	52	65
1918	1) 877	1) 298	2) 379	35	73	249	99	67	42	321	151	36	66	51	73
1919	1) 1037	1) 351	2) 461	35	87	280	68	62	43	306	158	76	80	69	72
1920	1) 1681	1) 375	2) 568	43	100	237	66	48	33	365	173	56	100	71	70
1921	1) 1586	1) 455	2) 565	89	89	181	72	29	25	418	214	47	82	77	73

1) In dit bedrag zijn begrepen de krachtens de verordening van 13 Augustus 1916 G. B. 1917 n°. 60) geheven opcenten.

2) In dit bedrag zijn begrepen de heffingen ingevolge de verordening op de buitengewone inkomstenbelasting 1916 (G. B. 1917 n°. 13) en de krachtens de verordening van 30 Augustus 1916 (G. B. 1917 n°. 4) geheven opcenten.

Bijlage L.

Staat houdende overzicht van het aantal aanslagen en het totaal belastbaar inkomen per klasse van aanslag, voorkomende op de kohieren over het (dienst-)belastingjaar 1921.

Klasse van aanslag.	Aantal aanslagen per ontvangkantoor.									Totaal aantal aanslagen.	Belastbaar inkomen.
	Paramaribo.	Beneden-Commewijne.	Beneden-Suriname en -Para.	Boven-Suriname en -Para.	Saramacca.	Coronie.	Nickerie.	Cottica.	Marowijne.		
A. Physieke personen, in de kolonie wonende.											
f 600	435	110	97	68	89	111	162	22	7	1101	f 660 600
700	231	36	21	26	4	20	33	17	4	392	274 400
800	307	31	14	14	17	12	49	11	2	457	365 600
900	295	24	13	11	11	6	47	13	6	426	383 400
1 000	276	22	18	18	11	6	22	15	3	391	391 000
1 100	207	25	16	28	4	2	27	8	7	324	356 400
1 200	160	16	19	15	9	8	37	8	7	279	334 800
1 300	88	9	4	13	2	—	22	7	4	149	193 700
1 400	95	8	13	4	2	4	13	1	3	143	200 200
1 500	139	12	12	7	5	3	13	5	12	208	312 000
1 600	183	13	4	6	2	3	5	5	9	130	208 000
1 700	77	9	4	5	3	2	14	1	4	119	202 300
1 800	95	16	8	5	4	2	3	9	5	147	264 600
1 900	58	5	7	2	3	1	7	7	1	91	172 900
2 000	91	8	1	3	9	2	11	5	3	133	266 000
2 100	48	6	4	4	—	1	2	4	1	70	147 000
2 200	63	7	5	3	1	1	7	5	3	95	209 000
2 300	37	3	3	4	1	—	3	4	1	56	128 800
2 400	43	10	2	2	—	—	5	1	1	64	153 600
2 500	65	3	—	3	4	1	9	3	2	90	225 000
2 600	40	5	1	—	—	—	2	2	—	50	130 000
2 700	34	3	4	—	—	—	3	3	1	48	129 600
2 800	29	2	2	—	1	—	3	—	1	38	106 400
2 900	17	3	1	—	1	—	2	—	—	24	69 600
3 000	33	5	1	2	1	1	10	1	3	57	171 000
3 100	23	1	2	—	—	1	—	2	—	29	89 900
3 200	16	5	2	1	1	1	—	2	—	28	89 600
3 300	12	2	2	2	1	1	—	1	—	21	69 300
3 400	18	—	1	—	1	1	1	1	—	23	78 200
3 500	30	2	—	—	—	—	—	—	1	33	115 500
3 600	15	1	1	1	—	—	—	—	—	18	64 800
3 700	12	3	—	2	—	1	1	2	—	21	77 700
3 800	15	1	1	1	—	—	1	—	—	19	72 200
3 900	14	2	1	1	—	—	1	—	—	19	74 100
4 000	21	1	2	—	1	—	2	—	1	28	112 000
4 100	3	1	—	—	—	—	—	—	1	5	20 500
4 200	13	1	1	—	—	—	—	—	1	16	67 200
4 300	11	1	1	—	—	—	1	—	—	14	60 200
4 400	7	3	—	—	—	1	2	—	1	14	61 600
4 500	13	1	1	1	—	—	1	—	—	17	76 500
4 600	10	2	1	—	—	—	—	1	—	14	64 400
4 700	8	—	—	—	—	—	—	—	—	8	37 600
4 800	12	2	—	—	1	—	—	1	—	16	76 800
4 900	9	—	1	1	1	—	—	—	—	12	58 800

Klasse van aanslag.	Aantal aanslagen per ontvangkantoor.									Totaal aantal aanslagen.	Belastbaar inkomen.
	Paramaribo.	Beneden-Commewijne.	Beneden-Suriname en -Para.	Boven-Suriname en -Para.	Saramacca.	Coronie.	Nickerie.	Cottica.	Marowijne.		
f 5 000	22	1	1	—	—	—	1	1	—	26	f 130 000
5 100	7	—	—	—	—	—	—	—	—	7	35 700
5 200	7	—	—	—	—	—	—	—	—	7	36 400
5 300	9	—	—	—	—	—	—	—	—	9	47 700
5 400	2	—	—	—	—	—	1	—	—	3	16 200
5 500	3	—	—	—	—	—	—	1	1	5	27 500
5 600	7	2	—	—	—	—	1	—	—	10	56 000
5 700	3	—	—	—	—	—	—	—	1	4	22 800
5 800	6	1	—	—	—	—	—	—	1	8	46 400
5 900	3	2	—	—	—	—	1	—	—	6	35 400
6 000	22	1	—	—	—	—	—	—	2	25	150 000
6 100	6	—	—	—	—	—	—	1	—	7	42 700
6 200	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	24 800
6 300	4	1	—	—	—	—	—	—	—	5	31 500
6 400	6	—	—	—	—	—	1	—	—	7	44 800
6 500	5	—	—	—	—	—	1	—	1	7	45 500
6 600	2	—	—	—	—	—	1	—	—	3	19 800
6 700	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5	33 500
6 800	6	—	—	—	—	—	1	—	—	7	47 600
6 900	4	—	—	1	1	—	1	—	—	7	48 300
7 000	7	—	—	—	—	—	—	1	—	8	56 000
7 100	4	1	—	—	—	—	—	—	—	5	35 500
7 200	4	—	—	1	—	—	1	—	—	6	43 200
7 300	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	14 600
7 400	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	14 800
7 500	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10	75 000
7 600	4	1	—	—	—	—	1	—	—	6	45 600
7 700	4	1	—	—	—	—	—	—	—	5	38 500
7 800	2	—	—	—	—	1	—	—	—	3	23 400
7 900	3	1	—	—	—	—	—	—	—	4	31 600
8 000	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10	80 000
8 100	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5	40 500
8 200	3	1	—	—	—	—	—	—	—	4	32 800
8 300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 400	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	33 600
8 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8 500
8 600	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	17 200
8 700	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	8 700
8 800	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	17 600
8 900	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	35 600
9 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 000
9 100	2	—	—	—	—	—	—	1	—	3	27 300
9 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 200
9 300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 300
9 400	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	28 200
9 500	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	19 000
9 600	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3	28 800
9 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 700
9 800	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 800
9 900	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	19 800
10 000	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	30 000
10 100	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	20 200

Klasse van aanslag.	Aantal aanslagen per ontvangkantoor.									Totaal aantal aanslagen.	Belastbaar inkomen.
	Paramaribo.	Beneden-Commewijne.	Beneden-Suriname en -Para.	Boven-Suriname en -Para.	Saramacca.	Coronie.	Nickerie.	Cottica.	Marowijne.		
f 10 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	f 10 200
10 300	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	20 600
10 800	1	2	—	—	—	—	—	—	—	3	32 400
11 100	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3	33 300
11 200	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	33 600
11 300	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	22 600
11 400	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	34 200
11 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11 500
11 700	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	35 100
11 900	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	35 700
12 000	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	48 000
12 100	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 100
12 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 200
12 300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 300
12 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 500
12 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12 700
13 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13 000
13 400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13 400
13 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13 700
13 900	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	13 900
14 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14 000
14 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14 600
15 000	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5	75 000
15 100	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	15 100
15 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15 200
15 300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15 300
15 800	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15 800
15 900	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15 900
16 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16 200
16 800	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16 800
17 100	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	17 100
17 800	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17 800
18 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18 000
18 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18 600
19 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19 000
19 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19 600
19 800	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	39 600
20 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20 000
20 400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20 400
22 000	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	44 000
23 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23 500
22 700	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	22 700
23 900	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23 900
25 100	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	25 100
28 700	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	28 700
30 000	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	90 000
31 900	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	31 900
34 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	34 600
50 000	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	50 000
52 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	52 500
55 500	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	55 500
Totaal . .	3597	442	292	256	191	193	536	174	101	5782	f 10 557 800

Klasse van aanslag.	Aantal aanslagen per ontvangkantoor.									Totaal aantal aanslagen.	Belastbaar inkomen
	Paramaribo.	Beneden-Commewijne.	Beneden-Suriname en -Para.	Boven-Suriname en -Para.	Saramacca.	Coronie.	Nickerie.	Cottica.	Marowijne.		
B. In de kolonie gevestigde belastingplichtigen andere dan physieke personen.											
f 300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	f 300
1 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 000
1 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 600
1 800	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 800
2 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 200
2 400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 400
2 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 600
Totaal . .	7	—	—	—	—	—	—	—	—	7	f 11 900
C. Physieke personen, niet in de kolonie wonende.											
f 500	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	f 500
1 900	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	7 600
7 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7 000
11 400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11 400
31 100	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31 100
1 600	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1 600
Totaal . .	7	—	—	—	1	—	—	—	1	9	f 59 200
D. Niet in de kolonie gevestigde belastingplichtigen, andere dan physieke personen.											
f 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	f 500
1 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 000
1 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 200
1 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 500
1 600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 600
1 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 700
2 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 500
3 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3 200
3 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3 700
4 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4 200
5 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5 200
5 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5 500
7 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7 000
8 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8 700
9 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9 200
10 500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10 500
11 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11 200
14 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14 200
20 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20 000
23 900	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23 900
26 200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26 200
33 400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33 400
41 700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41 700
48 700	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	97 400
49 300	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	49 300
76 000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	76 000
96 400	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	96 400
178 300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	178 300
Totaal . .	26	2	—	—	—	—	1	—	—	29	f 735 200

Bijlage M[1].

Staat, bevattende gegevens betreffende den door de immigranten op de plantages verrichten arbeid, enz. en het hun uitbetaald loon gedurende het jaar 1921.

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
MANNEN.									
Nederlandsch-Indische immigranten.									
District Beneden-Commewijne.									
Jagtlust	123	80.25	2.79	2.64	0.16	4.31	8.45	1.40	f 0,72
Dordrecht	72	66.70	10.00	0.14	0.08	13.09	7.92	2.07	0,65
Lust en Rust	16	74.26	0.66	6.17	0.23	1.81	12.91	3.96	0,55
Belwaarde	47	89.04	2.08	2.06	0.05	0.42	5.00	1.35	0,73
Susanna'sdaal	87	85.45	1.53	0.97	0.03	3.32	6.66	2.04	0,70
Voorburg	197	82.31	4.02	1.16	0.12	3.83	6.21	2.35	0,61
Zoelen	465	81.33	6.81	2.11	0.36	1.81	4.99	2.59	0,74
Geertruidenberg	21	68.97	17.00	3.41	0.10	2.39	4.86	3.27	0,64
Mariënburg	499	79.34	9.93	1.10	0.42	3.10	3.65	2.46	0,78
Leliëndaal	37	67.15	14.21	7.16	0.13	3.28	4.73	3.34	0,70
Sorgvliet	187	80.40	3.98	1.56	0.08	3.48	8.13	2.37	0,74
Mon Trésor	58	59.64	11.35	13.70	0.03	1.29	12.76	1.23	0,76
Katwijk	7	71.45	0.14	17.07	0.06	—	8.24	3.04	0,87
Wederzorg	103	78.24	3.32	10.50	0.01	1.33	6.60	—	0,90
Vriendsbeleid	26	82.35	2.52	2.97	0.06	1.67	8.19	2.24	0,68
Spieringshoek	69	72.45	5.10	3.83	0.03	3.12	12.70	2.77	0,63
't Vertrouwen	32	62.40	16.67	2.94	0.08	4.65	11.33	1.93	0,59
Mon Souci	40	71.01	10.21	2.79	0.12	1.85	12.51	1.51	0,62
Killenstein	17	63.31	14.99	4.32	0.19	6.74	8.45	2.00	0,69
Heerendijk	20	73.24	11.77	4.66	0.22	1.28	6.89	1.94	0,64
Kroonenburg	8	79.89	6.99	4.92	0.08	3.26	3.15	1.71	1,31
Brouwerslust	26	69.83	6.92	4.68	0.06	6.32	10.08	2.11	0,73
Mariënbosch	55	65.08	17.23	7.12	0.16	2.34	5.38	2.69	0,69
Guadeloupe	20	73.75	10.24	5.64	0.02	0.33	9.19	0.83	0,72
Elisabethshoop	22	84.10	5.79	1.48	0.14	0.46	5.07	2.96	0,74
Frederiksdorp	29	72.94	7.56	3.58	0.12	6.06	6.99	2.75	0,68
Berlijn	52	80.91	2.91	7.98	0.05	0.97	4.19	2.99	0,81
De Maasstroom	28	73.44	0.20	15.00	0.03	1.30	9.34	0.69	0,74
Johannisburg	38	65.51	10.67	15.08	0.12	1.89	5.17	1.56	0,81
Rust en Werk	166	82.52	0.62	4.61	0.01	0.64	9.04	2.56	0,76
Pieterszorg	42	87.37	2.95	3.14	0.01	0.17	3.28	3.08	0,74
District Cottica.									
Alliance	296	77.78	13.02	0.59	0.03	1.29	4.10	3.19	0,77
Nieuw-Meerzorg	46	74.57	3.12	11.46	0.04	1.91	5.93	2.97	0,67
Constantia	20	79.39	1.39	14.69	0.01	0.27	2.01	2.26	0,77
Slootwijk	169	75.49	3.70	2.91	0.45	4.98	9.21	3.26	0.75

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
De Nieuwe Grond	37	66.20	9.16	10.04	0.01	2.62	8.84	3.13	f 0,73
Nieuw-Clarenbeek	9	73.62	5.21	2.91	1.81	12.74	0.78	2.93	0,57
Zorg en Hoop	35	66.58	17.90	2.94	0.16	1.76	8.65	2.01	0,68
De Vrede	30	69.06	3.24	3.63	0.06	9.41	11.68	2.92	0,53
Weltevreden	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoonoord	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moengo	118	87.39	1.67	1.14	0.14	1.33	5.90	2.43	1,13
District Boven-Suriname.									
Peperpot	132	74.82	9.00	1.19	0.06	6.46	7.52	0.95	0,67
La Liberté	57	82.71	4.19	0.92	0.05	0.85	8.63	2.65	0,67
Petersburg	2	85.95	6.49	1.84	—	—	2.52	3.20	0,75
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	18	83.48	0.07	11.77	—	0.23	2.17	1.88	0,82
De Guin. Vriendschap	51	83.24	0.09	1.53	0.07	4.63	8.01	2.43	0,62
District Boven-Para.									
Accaribo	19	73.47	1.41	13.61	0.47	3.97	4.71	2.36	0,85
Waterland	16	87.87	6.38	2.45	0.08	—	3.07	0.15	0.77
Boxel	19	50.89	17.99	23.71	—	0.22	7.19	—	0,84
La Ressource	42	82.31	1.44	2.82	0.03	1.90	8.39	3.11	0,82
District Beneden-Suriname.									
Leonsberg	16	79.64	8.07	3.91	0.05	0.19	6.23	1.92	0,77
De Morgenstond	41	77.89	5.28	7.84	0.04	0.65	5.87	2.43	0,77
Clevia	28	87.31	0.64	8.75	—	0.28	0.71	2.31	1,00
Geyersvlijt	63	70.94	16.12	2.87	0.41	3.71	4.31	1.64	0,77
Ma Retraite	56	75.27	5.08	8.93	0.08	1.08	6.30	3.26	0,78
District Beneden-Para.									
Beekhuizen	34	81.85	1.58	2.62	0.07	4.01	9.20	0.67	0,83
Tout-lui-faut	37	64.68	21.61	3.26	0.07	1.13	6.96	2.29	0,71
District Saramacca.									
Caledonia	15	81.15	2.66	6.29	0.18	0.59	5.86	3.27	0,66
Concordia	26	79.25	3.25	5.04	0.05	4.17	6.38	1.86	0,63
Catharina Sophia	51	76.02	8.72	6.15	0.01	2.62	3.86	2.62	0,64
De Dankbaarheid	16	83.16	6.60	2.16	—	—	4.80	3.28	0,71
Broederschap	40	78.08	8.51	3.85	0.10	0.86	6.56	2.04	0,66
La Poule	19	77.94	5.07	7.89	0.07	3.54	2.55	2.94	0,75
Frederici'sgift	4	62.85	22.90	3.41	0.04	2.34	7.19	1.27	0,75
Johanna Catharina	33	77.67	5.63	8.80	0.13	2.72	5.05	—	0,71
Margaretha'sgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juliushoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Nickerie.									
Waterloo	203	54.13	25.54	0.58	0.04	7.68	9.74	2.29	0,93
Hazard	176	78.66	5.01	1.34	0.03	3.40	9.92	1.64	0,78
't Lot	19	75.16	7.23	3.44	0.16	3.92	7.24	2.85	0.68
Crappahoek	21	87.35	3.26	3.02	0.05	—	3.31	3.01	0,79
Margarethenburg	11	76.67	6.56	7.98	0.17	3.36	4.37	1.89	0,78
Cultuurtuin	36	93.62	0.42	2.18	0.01	0.08	1.22	2.47	0,81

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
VROUWEN.									
Nederlandsch-Indische immigranten.									
District Beneden-Commewijne.									
Jagtlust	103	77.56	2.30	8.50	0.05	0.48	8.80	2.31	f 0,53
Dordrecht	47	78.72	2.35	6.23	0.02	1.42	8.84	2.42	0,45
Lust en Rust	5	63.97	0.26	16.22	0.03	—	16.35	3.17	0,44
Belwaarde	20	75.79	0.06	13.80	—	—	9.24	1.11	0,47
Susanna'sdaal	54	79.62	0.28	7.75	0.02	0.25	9.79	2.29	0,34
Voorburg	78	80.92	2.13	5.80	0.01	0.92	7.75	2.47	0,38
Zoelen	202	70.29	2.43	18.35	0.23	0.39	5.92	2.39	0,52
Geertruidenberg	10	66.77	3.98	19.29	0.02	0.13	6.51	3.30	0,48
Mariënburg	314	76.33	2.97	12.17	0.16	0.64	5.30	2.43	0,57
Leliëndaal	13	54.19	8.04	28.47	0.01	—	7.04	2.25	0,49
Sorgvliet	93	79.92	1.57	7.12	0.02	0.42	8.51	2.44	0,46
Mon Trésor	25	59.23	4.69	17.78	0.02	0.42	16.69	1.17	0,53
Katwijk	2	60.33	—	18.12	—	—	18.38	3.17	0,64
Wederzorg	69	78.36	0.01	15.88	0.01	—	5.74	—	0,55
Vriendsbeleid	20	80.91	1.22	8.64	0.07	0.83	6.12	2.21	0,48
Spieringshoek	39	75.61	0.21	8.99	0.03	0.03	13.13	2.00	0,47
't Vertrouwen	21	73.73	1.58	5.19	0.09	0.98	16.45	1.98	0,43
Mon Souci	23	73.26	3.51	9.37	0.19	0.71	11.35	1.61	0,42
Killenstein	8	66.43	0.80	13.05	—	—	17.74	1.98	0,43
Heerendijk	5	72.81	1.46	12.29	0.08	—	11.07	2.29	0,42
Kroonenburg	17	82.56	2.11	8.17	—	—	5.11	2.05	0,52
Brouwerslust	11	75.00	0.05	9.12	0.05	2.09	12.20	1.49	0,46
Mariënbosch	22	71.52	6.59	12.76	0.23	0.07	5.99	2.84	0,54
Guadeloupe	10	71.82	5.30	6.73	0.02	0.68	14.42	1.03	0,51
Elisabethshoop	10	78.84	0.31	9.61	—	—	8.76	2.48	0,49
Frederiksdorp	24	70.67	4.40	16.92	0.15	0.53	5.68	1.65	0,48
Berlijn	24	71.76	1.90	20.51	—	—	3.35	2.48	0,59
De Maasstroom	19	68.05	0.53	21.48	0.02	0.14	9.05	0.73	0,48
Johannisburg	16	65.01	0.05	29.98	—	—	3.49	1.47	0,61
Rust en Werk	86	66.44	1.05	22.82	—	—	7.57	2.12	0,41
Pieterszorg	21	75.61	0.77	18.63	0.04	—	2.09	2.86	0,55
District Cottica.									
Alliance	151	67.35	9.62	6.57	0.03	0.21	13.36	2.86	0,50
Nieuw-Meerzorg	21	65.92	0.70	27.99	—	—	2.92	2.47	0,46
Constantia	6	54.92	—	42.60	—	—	0.60	1.88	0,59
Slootwijk	89	73.70	0.45	11.38	0.04	0.12	11.14	3.17	0.48
De Nieuwe Grond	17	63.55	0.07	22.86	0.01	—	10.66	2.85	0,50
Nieuw-Clarenbeek	8	74.24	3.22	16.89	0.06	—	1.63	3.96	0,48
Zorg en Hoop	11	67.81	6.66	10.03	0.03	—	12.64	2.83	0,41
De Vrede	27	79.78	1.85	9.24	0.11	—	5.53	3.49	0,43
Weltevreden	5	82.06	—	5.32	—	1.28	8.57	2.77	0.55

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
Schoonoord	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moengo	94	82.81	2.16	5.05	0.04	—	7.44	2.50	f 0,65
District Boven-Suriname.									
Peperpot	114	82.08	3.22	4.37	0.06	1.06	8.12	1.09	0,51
La Liberté	22	69.94	6.93	12.00	0.03	0.02	8.62	1.46	0,46
Petersburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	9	71.49	0.28	25.94	—	—	0.62	1.67	0,62
De Guin. Vriendschap	34	81.53	0.05	8.46	—	—	7.77	2.19	0,50
District Boven-Para.									
Accaribo	14	65.27	—	28.96	—	—	3.88	1.89	0.61
Waterland	11	65.71	16.50	8.36	—	—	9.20	0.23	0,55
Boxel	7	37.21	7.58	32.85	—	—	22.36	—	0,62
La Ressource	21	74.43	0.82	16.60	0.02	0.49	4.87	2.77	0.58
District Beneden-Suriname.									
Leonsberg	7	89.29	—	3.30	0.13	0.05	5.35	1.88	0,51
De Morgenstond	26	73.56	1.80	6.13	—	—	16.24	2.27	0,50
Clevia	10	89.79	0.75	6.20	—	0.05	0.83	2.38	0,67
Geyersvlijt	42	80.24	4.22	8.89	0.01	—	5.22	1.42	0,59
Ma Retraite	27	73.08	0.48	13.84	—	—	9.65	2.95	0.57
District Beneden-Para.									
Beekhuizen	19	76.11	1.83	10.60	0.01	—	10.65	0.80	0,65
Tout-lui-faut	18	69.43	4.30	14.03	0.04	0.32	9.61	2.27	0.45
District Saramacca.									
Caledonia	7	66.36	0.75	24.88	—	—	5.22	2.79	0,49
Concordia	10	69.76	0.04	22.58	1.14	—	5.12	1.36	0,52
Catharina Sophia	20	68.49	2.28	23.34	0.02	—	3.63	2.24	0,48
Broederschap	20	74.06	7.08	7.62	0.02	0.10	9.20	1.92	0,46
De Dankbaarheid	8	81.74	0.96	8.93	—	—	5.62	2.75	0,44
La Poule	5	80.27	0.05	14.94	—	—	2.14	2.60	0,44
Frederici'sgift	2	80.11	—	16.56	—	—	2.08	1.25	0,57
Johanna Catharina	14	75.15	2.98	14.25	0.06	—	7.56	—	0,48
Margaretha'sgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juliushoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Nickerie.									
Waterloo	96	36.29	36.97	1.15	—	1.43	22.14	2.02	0,48
Hazard	106	75.44	1.83	9.78	—	0.01	11.36	1.58	0.50
't Lot	9	74.52	0.63	18.17	0.61	—	4.11	1.96	0,47
Crappahoek	2	66.31	0.20	28.68	—	—	1.76	3.05	0,51
Margarethenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cultuurtuin	3	93.45	—	3.62	—	—	2.07	0.86	0.47

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.								Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens							
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.		
MANNEN. Britsch-Indische immigranten.										
District Beneden-Commewijne.										
Jagtlust	1	99.99	—	0.01	—	—	—	—		f 1,12
Dordrecht	6	80.27	8.75	0.76	0.11	2.05	5.98	2.08		0,70
Lust en Rust	3	61.90	21.72	6.92	—	0.69	6.23	2.54		0,73
Belwaarde	12	87.30	0.37	3.05	0.12	1.14	4.80	3.22		0,80
Susanna's-daal	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Voorburg	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Zoelen	29	67.05	19.20	4.27	2.49	3.28	2.27	1.44		0,88
Geertruidenberg	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Mariënburg	30	56.52	33.92	2.59	0.26	0.98	3.64	2.09		1,00
Leliëndaal	1	97.81	—	—	—	—	2.19	—		0,80
Sorgvliet	1	94.57	0.32	0.96	—	—	1.92	2.23		0,83
Mon Trésor	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Katwijk	5	60.97	12.68	15.16	0.03	2.91	7.39	0.86		0,80
Wederzorg	4	59.31	27.52	7.41	—	—	5.76	—		0,99
Vriendsbeleid	3	58.32	34.58	2.35	0.16	—	2.91	1.68		0,72
Spieringshoek	2	40.07	51.90	2.85	0.07	—	2.99	2.12		0,71
't Vertrouwen	2	38.32	56.92	1.97	0.10	0.72	0.96	1.01		0,74
Mon Souci	11	54.36	30.47	2.00	0.15	7.11	5.18	0.73		0,82
Killenstein	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Heerendijk	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Kroonenburg	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Brouwerslust	6	64.01	15.20	5.41	0.09	4.61	8.64	1.95		0,73
Mariënbosch	20	77.16	3.56	4.03	0.22	8.12	3.29	3.62		0,78
Guadeloupe	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Elisabethshoop	2	87.09	0.75	2.40	0.30	—	5.71	3.75		0,80
Frederiksdorp	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Berlijn	—	—	—	—	—	—	—	—		—
De Maasstroom	5	76.31	0.06	12.43	0.06	—	10.08	1.06		0,87
Johannisburg	1	75.32	—	18.35	—	—	5.06	1.27		0,78
Rust en Werk	10	73.06	12.08	7.45	0.04	2.58	3.90	0.89		0,80
Pieterszorg	1	39.67	49.63	2.21	—	5.63	1.66	1.20		0,86
District Cottica.										
Alliance	26	52.81	40.14	0.44	—	2.40	2.49	1.72		1,07
Nieuw-Meerzorg	3	88.86	0.37	8.08	0.07	—	1.05	1.57		1,01
Constantia	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Slootwijk	4	88.22	—	4.34	—	—	5.31	2.13		0,84
De Nieuwe Grond	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Nieuw-Clarenbeek	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Zorg en Hoop	—	—	—	—	—	—	—	—		—
De Vrede	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Schoonoord	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Weltevreden	—	—	—	—	—	—	—	—		—
Moengo	—	—	—	—	—	—	—	—		—

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
District Boven-Suriname.									
Peperpot	7	83.17	1.93	2.08	0.04	—	12.30	0.48	f 0,74
La Liberté	6	74.69	2.07	2.19	0.15	12.20	5.84	2.86	0,78
Petersburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Guin. Vriendschap	5	84.40	0.12	1.19	—	—	12.26	2.03	0,59
District Boven-Para.									
Accaribo	1	64.95	7.25	11.12	—	13.90	2.08	0.70	0,85
Waterland	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boxel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Ressource	1	81.63	0.22	2.71	0.22	12.29	1.89	1.04	0,75
District Beneden-Suriname.									
Leonsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Morgenstond	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Clevia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geyersvlijt	6	73.66	17.14	3.79	0.19	1.02	1.66	2.54	0,76
Ma Retraite	9	78.58	—	12.50	0.02	—	3.30	5.60	0,87
District Beneden-Para.									
Beekhuizen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tout-lui-faut	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Saramacca.									
Caledonia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Concordia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Catharina Sophia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Dankbaarheid	2	79.13	—	2.95	—	—	16.14	1.78	0,69
Broederschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Poule	1	34.26	62,98	1.90	0.17	—	—	0.69	0,79
Frederici'sgift	2	60.18	28.93	4.55	0.09	—	5.53	0.72	0,80
Johanna Catharina	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margaretha'sgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juliushoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Nickerie.									
Waterloo	21	63.16	21.14	1.20	—	2.90	10.63	0.97	0,87
Hazard	20	83.97	8.05	3.12	0.10	0.40	3.26	1.10	0,83
't Lot	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Crappahoek	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarethenburg	2	92.36	0.55	5.32	—	—	1.64	0.13	0,91
Cultuurtuin	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage,							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
VROUWEN.									
Britsch-Indische immigranten.									
District Beneden-Commewijne.									
Jagtlust	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dordrecht	4	87.73	1.09	0.18	0.18	—	7.91	2.91	f 0,51
Lust en rust	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belwaarde	3	83.61	—	4	—	—	8.79	3.60	0,47
Susanna'sdaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Voorburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zoelen	5	68.76	10.50	16.60	—	—	0.98	3.16	0,43
Geertruidenberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariënburg	1	35.59	30.01	14.10	0.19	1	17.65	1.46	0,44
Leliëndaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sorgvliet	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mon Trésor	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katwijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wederzorg	2	89.88	—	7.74	—	—	2.38	—	0,55
Vriendsbeleid	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Spieringshoek	—	—	—	—	—	—	—	—	—
't Vertrouwen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mon Souci	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Killenstein	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Heerendijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kroonenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brouwerslust	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariënbosch	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Guadeloupe	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elisabethshoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frederiksdorp	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Berlijn	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Maasstroom	2	54.94	0.19	32.42	—	—	11.26	1.19	0,45
Johannisburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rust en Werk	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pieterszorg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Cottica.									
Alliance	2	26.21	31.48	14.54	—	—	26.77	1	0,53
Nieuw-Meerzorg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constantia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slootwijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Nieuwe Grond	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieuw Clarenbeek	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zorg en Hoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Vrede	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Weltevreden	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoonoord	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moengo	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER PLANTAGES,	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens						
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	
District Boven-Suriname.									
Peperpot	4	97.39	—	2.26	0.12	—	0.23	—	0,50
La Liberté	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Petersburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Guin. Vriendschap	2	84.96	—	2.44	—	—	7.72	4.88	0,48
District Boven-Para.									
Accaribo	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Waterland	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boxel	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Ressource	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Beneden-Suriname.									
Leonsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Morgenstond	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Clevia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geyersvlijt	1	84.88	—	4	—	—	7.56	3.56	0,70
Ma Retraîte	2	74.23	—	12.99	—	—	7.29	5.49	0,75
District Beneden-Para.									
Beekhuizen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tout-lui-faut	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Saramacca.									
Caledonia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Concordia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Catharina Sophia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Broederschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—
De Dankbaarheid	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Poule	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frederici'sgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Johanna Catharina	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margaretha'sgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juliushoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Nickerie.									
Waterloo	5	34.18	19.94	2.21	—	—	42.77	0.90	0,58
Hazard	4	67.71	4.87	12.30	—	—	13	2.12	0,52
't Lot	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Crappahoek	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarethenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cultuurtuin	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Bijlage M².

Staat aantoonende de aankomst en verdeeling van immigranten gedurende 1921.

Plaats van herkomst.	Van waar gekomen.	Toegewezen aan plantages in: De oude kolonie.					Nickerie.					Coronie.					Niet toegewezen en de reden waarom.						Totaal aangevoerd.				
		Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Aanmerkingen.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Ned. Indië	Ja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—

Bijlage M³.

Staat aantoonende het aantal immigranten, aangevoerd in de kolonie Suriname van 1 Januari 1853 tot en met einde December 1921.

Plaats van herkomst.	Van 1853 tot 1862.	Van 1863 tot 1872.	Van 1873 tot 1882.	Van 1883 tot 1892.	Van 1893 tot 1902.	Van 1903 tot 1912.	1913.	1914.	1915	1916	1917.	1918.	919.	1920.	1921	Te zamen.
Nederl.-Indië	8	21	94	94	5 026	5 489	378	173	—	—	1 187	1 175	2 126	3 559	—	19 330
Madeira . .	275	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480
China . . .	487	2 015	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 502
West-Indië .	—	2 382	214	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 675
Nederland .	—	2	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89
Britsch-Indië	—	—	6 569	8 633	7 643	8 358	951	1 567	—	303	—	—	—	—	—	34 024
Te zamen .	770	4 625	6 964	8 806	12 669	13 847	1 329	1 740	—	303	1 187	1 175	2 126	3 559	—	59 100

Bijlage M⁴.

VERSLAG VAN HET IMMIGRATIEFONDS OVER 1921.

Het Immigratiefonds had op 1 Januari 1921 een schuld van	f	2 208 650,69
Het in 1921 geleden verlies bedroeg . . .		1 924 213,07⁵
zoodat op 31 December 1921 het Fonds een schuld had van.	f	4 132 863,76⁵
De *ontvangsten* gedurende 1921 beliepen:		
in de kolonie.		439 302,23
in Nederland		364 207,25
Totaal	f	803 509,48
De *uitgaven* bedroegen in 1921:		
in de kolonie.		441 176,58
in Nederland		254 277,94
Totaal	f	695 454,52
Op 31 December 1921 was in kas bij den kassier-boekhouder.	f	4 575,46

De uitstaande hypothecaire schuldvorderingen voor geleend voorschot voor saldo aanvoerkosten van toebedeelde immigranten ingevolge de verordening van 10 December 1920 (*Gouvernementsblad* n°. 102) bedroegen op 31 December 1921. f 105 932,43⁸

De tegoedschrijving wegens vooruitbetaalde aanvoerkosten ingevolge de verordening van 10 December 1920 (*Gouvernementsblad* n°. 102) bedroeg op 31 December 1921 . . . . . . 1 622 071,31

Ingevolge de verordening van 8 Augustus 1921 (*Gouvernementsblad* n°. 72) tot aanvulling van de verordening van 10 December 1921 (*Gouvernementsblad* n°. 102) tot afwijking van die van 21 Augustus 1878 (*Gouvernementsblad* 1880 n°. 3) betreffende de oprichting van een immigratiefonds, werd aan 4 ondernemingen, welke daarvoor in aanmerking kwamen, het bij het fonds berustend tegoed uitgekeerd tot een bedrag van 30 027,52

In 1921 werden door den Emigratieagent te Calcutta wissels op de Surinaamsche Bank te Amsterdam afgegeven tot een bedrag van . . 240 000,—

De administratiekosten, zoowel in Suriname als in Nederland, beliepen in 1921 f 9 417,79, waaronder begrepen is een bedrag van f 7 898,34 voor door de Surinaamsche Bank in 1920 te goed gemaakt commissieloon enz.

De kosten van geneeskundige behandeling en verpleging van de in 1920 bij aankomst ziek bevonden immigranten beliepen in 1921 f 15 250,86, welk bedrag werd uitgegeven ten behoeve van Nederlandsch-Indische immigranten.

Aan immigranten, die afstand deden van hun recht op vrijen terugvoer, werd aan premiën uitbetaald f 133 400.

De terugvoerkosten van immigranten uit Britsch-Indië beliepen voor zoover zij in 1921 in de kolonie bekend waren f 11 610,22, zijnde de terugzending naar Calcutta van 886 immigranten (799 volwassenen) per ss *Sutlej*.

(De vrachtkosten, enz. konden bij het afsluiten van de boeken nog niet in de rekening worden opgenomen.)

Op 31 December 1921 was aan de koloniale kas verschuldigd voor verstrekte voorschotten aan het Immigratiefonds, zoowel in de kolonie als in Nederland, voor zooveel op dat tijdstip in de kolonie bekend, f 3 728 671,10.

Aan interest werd in 1921 te goed gemaakt f 188,96⁵ doch hiertegenover moest aan de koloniale kas worden betaald een bedrag van f 172 890,29 voor interest van verstrekte voorschotten, zoodat in 1921 een verlies werd geleden van f 172 701,32⁵.

Het hoofdgeld van onder contract verbonden immigranten bracht in 1921 op f 46 010.

Op het Grootboek der 3 pct. Nationale Schuld was ingeschreven het bedrag van f 100 nominaal.

Door koersverschil werd in 1921 een winst gemaakt van f 12,75.

Voor het afgeven der verklaring betreffende de schuldsaldi van 3 plantages werd f 3 ontvangen.

Voor het afgeven van duplicaat-aanslagbiljetten werd f 1,75 ontvangen.

Debet. KAPITAALREKENING. **Credit.**

1921			1921		
Jan. 1	Aan balans van vorige rekening	f 2 208 650,69	Dec. 31	Per balans voor het verschuldigde op heden	f 4 132 863,76⁵
Dec. 31	Aan winst-en-verliesrekening. .	1 924 213,07⁵			
		f 4 132 863,76⁵			f 4 132 863,76⁵

INTERESTREKENING.

1921			1921		
Febr. 9	Aan de Surinaamsche Bank . .	f 3 657,77	Febr. 9	Per de Surinaamsche Bank . .	f 33,68
Aug. 20	Aan de Surinaamsche Bank . .	156,65	Aug. 20	Per de Surinaamsche Bank . .	170,57
Dec. 31	Aan interest van voorschotten uit de koloniale kas	172 890,29	Dec. 31	Per interest op de inschrijvingen op de grootboeken	3,—
				Per interest op verleende voorschotten	3 796,13⁵
				Per winst- en verliesrekening: voor verlies	172 701,32⁵
		f 176 704,71			f 176 704,71

WINST- EN VERLIESREKENING.

1921			1921		
Dec. 31	Aan goederen rekening (goederen uitgezonden door het Ministerie van Koloniën ten behoeve van terugkeerende immigranten naar Britsch-Indië en Nederlandsch Indië)	f 239,05	Dec. 31	Per het Grootboek der 3 pct. Nationale Schuld	f 12,75
	Aan goederen rekening (goederen uitgezonden door den Emigratie-agent op Java ten behoeve van terugkeerende Nederlandsch-Indische immigranten	686,80		Per hoofdgeld voor onder contract verbonden immigranten . . .	46 010,—
	Aan generale aanvoerkosten van immigranten uit Java . . .	1 623 487,43		Per premiën te betalen aan arbeiders bij het sluiten van nieuwe werkovereenkomsten	467,18
	Premiën te betalen aan arbeiders die afstand doen van hun recht op vrijen terugvoer	133 400,—		Gelden voor het afgeven der verklaring betreffende schuldsaldi	3,—
	Aan administratiekosten . . .	9 417,79		Per terugvoerkosten van immigranten uit Java	826,67
	Aan gelden te betalen bij het sluiten van nieuwe werkovereenkomsten	440,95		Per toevallige baten wegens opbrengst van duplicaat-aanslagbiljetten.	1,75
	Aan kosten van de bij aankomst ziek bevonden immigranten .	15 250,86		Per kapitaalrekening voor saldoverslag	1 924 213,07⁵
	Aan interestrekening.	172 701,32⁵			
	Aan generale aanvoerkosten van immigranten uit Britsch-Indië	4 300,—			
	Terugvoerkosten van immigranten uit Britsch-Indië	11 610,22			
		f 1 971 534,42⁵			f 1 971 534,42⁵

VERKORTE BALANS.

1921			
Dec. 31.	Het Grootboek der 3 pct. Nationale Schuld		f 61,40
	Interest op de inschrijving op de Grootboeken		1,00
	Surinaamsche Bank		112 499,82
	Emigratieagent op Java	f 123 116,39	
	Emigratieagent op Java, hoofdvertegenwoordiger van het Algemeen Delisch Emigratiekantoor te Bandoeng	2 436,88	
			125 553,27
	Kosten van briefwisseling van koelies naar en van Britsch-Indië		56,04^5
	Kosten van briefwisseling van immigranten naar en van Nederlandsch Indië.		70,70
	Kassa		4 575,46
	Emigratieagent te Calcutta . .		555 716,55
	Hoofdgeld voor onder contract verbonden immigranten		14 187,50
	Goederenrekening:		
	Goederen uitgezonden door het Ministerie van Koloniën, ten behoeve van terugkeerende immigranten naar Br.-Indië en Nederlandsch-Indië.	2 959,25	
	Goederen uitgezonden door den Emigratieagent op Java, ten behoeve van terugkeerende immigranten naar Ned.-Indië	459,10	
			3 418,35
	Hypothecaire schuldvorderingen voor verleend voorschot voor saldo aanvoerkosten van toegedeelde immigranten		105 932,43^5
	Kapitaalrekening.		
	Voor het verschuldigde op heden		4 132 863,76^5
			f 5 054 936,39^5

1921		
Dec. 31.	Voorschottenrekening	f 1 769,12
	Vervolgkosten	21,30
	Emigratieagent te Calcutta . .	17 638,85
	Rekening van anderen	6 273,39
	Koloniale kas	3 728 671.10
	Spaarpenningen van de per *Madioen* naar Britsch-Indië teruggevoerde immigranten . . .	187 874.71
	Spaarpenningen van de per *Sutlej* naar Britsch-Indië teruggevoerde immigranten	201 113,43
	Diverse landbouwondernemingen voor te goedschrijving wegens vooruitbetaalde aanvoerkosten	911 574,49^5
		f 5 054 936,39^5

Bijlage N[1].

Staat van verleende en hernieuwde vergunningen voor goudontginning in 1921.

Verleende vergunningen.

Recht per jaar per H.A. in centen.	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Lawa.		Coppename.		Commewijne.		Cottica.		Corantijn.		Te zamen.	
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	14	2 800	—	—	3	600	2	400	—	—	1	200	—	—	—	—	20	4 000
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	14	2 800	—	—	3	600	2	400	—	—	1	200	—	—	—	—	20	4 000

Hernieuwde vergunningen.

Recht per jaar per H.A. in centen.	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Lawa.		Commewijne.		Cottica.		Totaal.		Totaal-Gener.	
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	9	2 000	—	—	—	—	1	200	—	—	—	—	10	2 200	30	6 200
25	3	700	—	—	2	600	1	200	—	—	—	—	6	1 500	6	1 500
50	18	25 523	11	7 930	4	10 150	7	13 807	—	—	—	—	40	57 410	40	57 410
	30	28 223	11	7 930	6	10 750	9	14 207	—	—	—	—	56	61 110	76	65 110

Bijlage N[2].

Vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen in 1921, met uitzondering van bauxiet.

Plaats waar:	Aantal.	Oppervlakte.	Opmerkingen.
Suriname	27	72 961	Deze vergunningen werden, behalve onder de voorwaarden die bij de verordening van 7 September 1882 (G. B. n°. 19) en 22 Januari 1903 (G. B. n°. 12) bepaaldelijk genoemd zijn, verleend onder de bepalingen vermeld in het verslag over 1919.
Saramacca	6	73 400	
Marowijne	2	4 000	
Lawa	2	5 000	
Tapanahony	1	2 000	
Corantijn	—	—	
Commewijne	1	2 000	
Coppename	—	—	
Boven-Cottica	—	—	
Nickerie	—	—	
Coesewijne	1	20 000	
	40	179 361	

Bijlage N[3].

Staat van verleende en hernieuwde vergunningen voor bauxiet-ontginning in 1921.

Vergunningsrecht per jaar, per H.A. in centen.	Verleende vergunningen							
	Suriname.		Marowijne.		Boven-Cottica.		Te zamen.	
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	—	—	1	3 750	1	1 090	2	4 840
20	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—
75	—	—	—	—	—	—	—	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	1	3 750	1	1 090	2	4 840
	Hernieuwde vergunningen.							
10	—	—	—	—	—	—	—	—
20	2	2 000	2	68 386	1	7 740	5	78 126
50	—	—	—	—	—	—	—	—
75	—	—	—	—	—	—	—	—
100	—	—	—	—	—	—	—	—
	2	2 000	2	68 386	1	7 740	5	78 126

Bijlage N[4].

Vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van bauxiet in 1921.

Plaats waar:	Aantal.	Oppervlakte.	Aanmerkingen.
Corantijn	—	—	
Nickerie	—	—	
Coppename	—	—	
Boven-Commewijne	—	—	
	—	—	

Bijlage O.

Staat aantoonende de verdeeling der tot ultimo December 1921 uitgegeven perceelen voor den kleinen landbouw.

Districten.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H.A.	Aantal huurders of gebruikers.
Beneden-Suriname en Beneden-Para	3 152	6 008	3 129
Boven-Suriname en Boven-Para	737	946	734
Beneden-Commewijne	1 914	1 648	1 908
Boven-Commewijne en Cottica	624	883	622
Saramacca	270	533	270
Nickerie	347	483	347
Coronie	272	192	265
Marowijne	32	67	32
	7 348	10 760	7 307

Staat aantoonende het aantal uitgegeven perceelen en het aantal huurders hiervan op de gouvernementsvestigingsplaatsen in 1921, vergeleken met 1920.

Centrale vestigingsplaatsen.		Aantal perceelen.		Oppervlakte in H.A.		Aantal huurders of gebruikers.	
		1920.	1921.	1920.	1921.	1920.	1921.
Op Livorno,	Beneden-Para	342	317	432	414	342	317
Bij het pad van Wanica,	" "	1121	1099	2813	2727	1119	1097
In den Saramaccapolder,	" Suriname	954	1200	1853	2154	948	1194
Op Meerzorg,	" "	545	545	538	538	530	530
" Domburg,	Boven-Para	238	238	313	313	238	238
" La Rencontre.	" "	236	245	298	318	236	245
" Laarwijk,	" Suriname	207	202	216	214	207	202
" Bleiendaal,	" "	—	—	—	—	—	—
" Nieuw-Amsterdam,	Beneden-Commewijne	125	125	120	120	124	124
" Alkmaar,	" "	568	451	387	345	568	451
" Johan en Margaretha,	" "	295	322	239	256	295	322
" Kroonenburg,	" "	1 037	1015	933	926	1032	1010
" Hecht en Sterk.	Cottica	253	241	217	205	253	241
" Frederiksburg,	"	146	150	195	201	146	150
" Reynsdorp.	"	142	105	241	216	140	105
" Totness,	Coronie	261	272	181	192	254	265
" Paradise,	Nickerie	16	176	247	189	232	176
" Terrein nabij Nieuw-Nickerie,	"	232	17	31	33	16	17
" Nieuw-Waldeck,	"	94	94	142	142	94	94
		6812	6814	9396	9503	6774	6778

Bijlage P[1].

Vergelijkende staat van den oogst voor de jaren 1919, 1920 en 1921.

Districten.	Suiker Vacuumpan. 100 Kilogram.			Aantal H.A. afgemalen riet.			Aantal Kilogrammen per H.A. verkregen.			Melasse. 100 Liters.			Rum. 100 Liters. à 50 pct.			Cacao. 100 Kilogram.			Bananen. 100 bossen.		
	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.
Nickerie	24386	25718	24708	614	643	581	3971 [1]	4000	4353	—	—	—	1898	1100	232	1283	1255	1016	284	262	319
Coronie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	273	291	274	510	511	577
Beneden-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2301	2681	2779	217	175	105
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	15	78	35	15	32
Beneden-Suriname	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1044	1254	1045	337	674	790
Beneden-Para	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	280	267	321	149	221	184
Boven-Para	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	734	862	843	231	287	226
Boven-Suriname	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	627	737	562	193	244	273
Beneden-Commewijne	41594	59399	66611	1257	1250	1617	3309	4948	5782	1269	2034	297	4811	5204	6580	4903	6612	7183	1174	805	899
Boven-Commewijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	295	304	271	141	128	152
Cottica	9824	15800	19740	293	295	280	3352	5390	7050	468	1121	545	354	521	97	1407	1741	1418	733	598	645
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	7	9	33	28
	75804	100917	111059	2164	2188	2478	3503	4612	5728	1737	3155	842	7063	6825	6909	13174	16024	15797	4013	3953	4230

1) In het vorig verslag stond abusievelijk 7605.

Districten.	Rubber. Kilogram.			Bacoven. 100 bossen.			Koorn (mais). 100 Kilogram.			Koffie. 100 Kilogram.			Rijst. 100 Kilogram.			Aardvruchten. 100 Kilogram.		
	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.
Nickerie 1)	—	—	—	100	116	103	163	115	503	43	62	68	10919	9429	24485	339	289	204
Coronie 2)	—	—	—	47	47	59	276	381	341	78	82	85	700	726	1315	987	1026	1188
Beneden-Saramacca 3)	—	—	—	210	259	156	1511	3805	3217	482	815	612	17203	11860	12980	548	493	220
Boven-Saramacca	—	—	—	23	11	28	162	133	219	4	5	3	552	360	167	189	264	473
Beneden-Suriname 4)	—	—	—	44	46	46	582	605	1076	1726	2530	2176	15738	11874	14427	3394	1419	1816
Beneden-Para 5)	—	—	—	31	26	28	3790	3328	1164	124	275	255	11122	15637	15613	23823	14642	15120
Boven-Para 6)	—	—	—	542	644	234	1112	1405	1069	451	824	1109	7560	8037	9093	3386	4450	4547
Boven-Suriname 7)	—	—	—	225	194	247	1850	1843	1103	2373	2732	2986	5695	4964	5577	4494	4153	4776
Beneden-Commewijne 8)	1067	553	—	979	1049	1470	1033	1823	3059	6497	8131	9343	21664	22771	22193	3157	2667	2652
Boven-Commewijne	—	—	—	150	163	215	856	1320	1423	58	115	87	8050	3724	4153	467	602	640
Cottica 9)	—	—	—	539	469	407	2914	5991	5069	987	1479	1395	14598	8534	7936	4880	3102	775
Marowijne 10)	—	—	—	5	5	5	45	35	27	1	1	3	81	66	45	224	803	752
	1067	553	—	2895	3029	2988	14300	20784	18270	12824	17051	18119	113882	97982	117974	45888	33900	33163

Heeft nog geleverd:
1) 48414 kokosnoten en 17400 sinaasappelen.
2) 2112750 kokosnoten
3) 17529 K.G. boonen.
4) 48020 kokosnoten en 123600 sinaasappelen.
5) 2248 „ „ 7500 „
6) 28410 sinaasappelen.
7) 4200 kokosnoten en 386170 sinaasappelen.
8) 417094 sinaasappelen en 31596 K.G. boonen.
9) 10900 K.G. boonen.
37500 K.G. kwak.

In totaal:
60025 K.G. boonen.
2215632 kokosnoten.
950174 sinaasappelen
37500 K.G. kwak

Bijlage P².

Oogst voor het jaar 1921 verdeeld over den grooten en den kleinen landbouw.

	Suiker. (K.G.)		Koffie. (K.G.)		Cacao. (K.G.)		Rijst. (K.G.)		Bacoven. (bossen)		Bananen. (bossen)		Rum (50 °/₀). (liters)	
	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.
Nickerie	2 470 806	—	830	5 957	58 225	43 390	—	2 448 500	281	7 491	—	31 994	23 222	—
Coronie	—	—	—	8 525	—	27 450	—	131 550	—	5 950	—	57 750	—	—
Beneden Commewijne	6 661 094	—	892 236	42 109	646 088	72 252	222 891	1 996 452	2 568	144 507	3 193	86 685	657 973	—
Boven Para	—	—	103 000	7 875	21 655	62 650	—	909 295	3 150	20 240	1 340	21 270	—	—
Boven Suriname	—	—	292 670	5 970	39 390	16 845	5 610	552 070	5 170	19 585	100	27 175	—	—
Beneden Suriname	—	—	212 614	4 982	98 481	6 013	22 500	1 420 157	—	4 634	988	77 992	—	—
Beneden Para	—	—	18 748	6 740	12 702	19 424	8 000	1 553 256	—	2 787	250	18 132	—	—
Cottica	1 974 000	—	126 241	13 300	101 007	40 800	9 595	784 030	3 822	36 900	828	63 700	9 661	—
Boven Commewijne	—	—	7 800	900	4 500	22 600	—	414 300	—	21 550	—	15 200	—	—
Saramacca	—	—	58 823	2 774	95 860	189 910	107 113	1 207 567	6 617	11 853	550	13 728	—	—
Marowijne	—	—	—	300	—	700	—	4 500	—	500	—	2 800	—	—
	11 105 900	—	1 712 962	99 432	1 077 908	502 034	375 709	11 421 677	21 608	275 997	7 241	416 426	690 856	—
			1 812 394		1 579 942		11 797 386		297 605		423 667			

	Melasse. (liters)		Cocosnoten. (stuks)		Sinaasappelen. (stuks)		Mais. (K.G.)		Peulvruchten. (K.G.)		Aardvruchten. (K.G.)		Kwak. (K.G.)	
	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw.	Kleine landbouw.	Groote landbouw	Kleine landbouw.
Nickerie	—	—	—	48 414	—	17 400	36 480	13 820	—	—	—	20 390	—	—
Coronie	—	—	—	2 112 750	—	—	—	34 080	—	—	—	118 790	—	—
Beneden Commewijne	29 693	—	—	—	387 294	29 800	127 849	178 062	3 526	28 070	960	264 102	—	—
Boven Para	—	—	—	—	8 000	20 410	28 725	78 175	—	—	—	454 695	—	—
Boven Suriname	—	—	2 500	1 700	362 570	23 600	3 330	106 965	—	—	—	477 600	—	—
Beneden Suriname	—	—	1 420	46 600	—	123 600	2 533	105 046	—	—	—	181 618	—	—
Beneden Para	—	—	—	2 248	3 000	4 500	24 800	91 560	—	—	—	1 511 962	—	—
Cottica	54 460	—	—	—	—	—	3 056	503 800	2 400	8 500	1 500	76 000	—	—
Boven Commewijne	—	—	—	—	—	—	—	142 300	—	—	—	64 000	—	—
Saramacca	—	—	—	—	—	—	55 989	287 655	1 149	16 380	239	69 075	—	—
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	2 700	—	—	—	75 200	—	37 500
	84 153	—	3 920	2 211 712	760 864	219 310	282 762	1 544 163	7 075	52 950	2 699	3 313 432	—	37 500
			2 215 632		980 174		1 826 925		60 025		3 316 131			

Bijlage Q[1].

Staat van de suikerondernemingen in Suriname.

Districten.	Plantages.	Uitgestrektheid der plantages. H.A.	Uitgestrektheid in bebouwing op ult. Dec. 1921. H.A.	Uitgestrektheid waarvan is geoogst. H.A.	Suiker vacuum-pan. 100 K.G.	Gemiddelde opbrengst per H.A. K.G.	Melasse. 100 L.	Rum of dram. 100 L.	Arbeiders. Immigranten.	Arbeiders. Andere.	Arbeiders. Te zamen.	Neven-voortbrengselen.
Nickerie	Waterloo	1000	422	388	15 624	4001	—	232	1116	168	1284	
Id.	Hazard.	687	253	193	9 083	4706	—	—	699	147	846	
Beneden-Commewijne .	Zoelen en Mariënburg .	3215	1367*)	952	50 754	5331.3	182	6580	2949	259	3208	verkregen werd bovendien 14655 K.G. cacao.
Id. .	Rust en Werk. . . .	1093	250	254.4	15 857	6233.1	115	—	867	78	945	
Cottica	Alliance	2000	370	280	19 740	7050	544	97	956	27	983	900 K.G. cacao. 305 „ koffie. f 10 hout.
		7995	2662	2067.4	111 058	gem. 5464 K.G. per H.A.	841	6909	6587	679	7266	

*) Waarvan 40 H.A. beplant met cacao.

Bijlage Q[2].

Staat van de cacao- en andere landbouwondernemingen, met uitzondering van de suikerondernemingen.

DISTRICTEN.	Aantal plantages.	Uitgestrektheid van de plantages in H.A.	Uitgestrektheid in bebouwing op ult. Dec. 1921 v/d plantages in H.A.	Verkregen voortbrengselen: Cacao (in 100 kilogram)	Koffie (in 100 kilogram)	Rijst (padi) (in 100 kilogram)	Aardvruchten (in 100 kilogram)	Bananen (in 100 bossen)	Bacoven (in 100 bossen)	Koorn (maïs) (in 100 K.G.)	Arbeiders op 31 December 1921. Onder contract verbonden. Arbeidende.	Onder contract verbonden. Niet arbeidende.	Onder contract verbonden. Te zamen.	Niet onder contract verbonden. Arbeidende.	Niet onder contract verbonden. Niet arbeidende.	Niet onder contract verbonden. Te zamen.	Anderen. Arbeidende.	Anderen. Niet arbeidende.	Anderen. Te zamen.	Te zamen. Arbeidende.	Te zamen. Niet arbeidende.	Te zamen. Te zamen.
Nickerie.	4	1 070	328	582	8	69	—	—	3	360	86	7	93	53	14	67	2	—	2	141	21	162
Coronie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Saramacca	10	5 969	912	959	588	1071	2	5	66	560	326	23	349	160	5	165	5	—	5	491	28	519
Boven-Saramacca .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Suriname [1])	7	3 608	1084	985	2126	225	30	14	—	25	410	35	445	156	40	196	4	—	4	570	75	645
Beneden-Para [2]) . .	2	1 678	161	127	187	80	—	3	—	248	141	13	154	14	—	14	3	—	3	158	13	171
Boven-Suriname [3]) .	7	5 527	693	394	2927	56	—	1	52	33	592	41	112	25	137	162	10	—	10	714	66	780
Boven-Para [4]) . . .	5	3 629	424	217	1030	—	—	13	32	287	179	8	187	49	4	53	—	—	—	228	12	240
Ben.-Commewijne [5])	28	12 447	4757	6314	8922	2228	10	32	26	1278	3316	307	3623	533	307	840	99	30	129	3948	644	4592
Boven-Commewijne	1	268	80	45	78	—	—	—	—	—	23	1	24	—	2	2	—	—	—	24	2	26
Cottica	9	3 834.3	2362	1010	1262	96	15	8	38	31	826	63	889	198	652	63	43	—	43	1067	128	1195
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	73	38 030.3	10801	10633	17128	3825	57	76	217	2822	5899	498	5876	1188	574	1762	166	30	196	7341	989	8330

Bovendien verkregen:
1) 1420 kokosnoten.
2) 3000 sinaasappelen.
3) 2500 kokosnoten en 362 570 sinaasappelen.
4) 8000 sinaasappelen.
5) 387 294 sinaasappelen.

Bijlage Q³.

Overzicht van den geldelijken toestand van de bestaande leenbanken en de verrichte werkzaamheden.

NAAM VAN DE BANK.	Aantal leden.	Gevorderde rente.	Grootste bedrag voorschot.	Oprichtingskosten.	Voorschot van het Koloniaal Gouvernement.	Inleg.		Voorschotten verleend.		Terugbetaald.	Reservefonds.	Aanwezig op 31 Dec. 1921.		Balans.		Zuiver gekweekte rente.
						Aantal inleggers.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.			In kas.	Belegd.	Winst.	Verlies.	
Domburg	306	6 %	f 150	f 53,—	f 4 200	77	f 493,31	102	f 3 001,25	f 2 030,25	f 2 199,47	f 446,91^5	f 148,53	f 101,64^5	—	f 415,44^5
Beneden-Commewijne	670	6 „	300	134,75	—	220	26 248,58	237	30 292,26^5	5 939,79^5	5 885,38	485,48	7 578,15	282,14	— 1)	817,54
Saramacca	907	5 „	150	68,75	12 000	36	16 318,77	84	5 689,—	3 120,32^5	—	686,53^5	14 434,96	7 223,93^5	—	640,18
Nickeriebank	1445	6 „	150	130,15	24 000	173	31 401,09	1345	50 549,42	4 868,28	8 234,49	48,79	5,62	1 435,20^5	—	2 136,65^5
Ephrata	334	4 „	150	3,75	6 300	3	32,24^5	153	6 816,46	603,95	1 563,18	1 547,09^5	180,30	44,48	.	43,98
't Westland	29	5 „	300	—	500	29	2 639,26	17	3 505,25	1 335,25	569,89	89,10	873,12	42,41	—	66,36
Lelydorp 2)	—	6 „	—	62,65	500	12	43,73	38	1 334,28	313,45	711,15	218,27	7,77	—	8,01	19,49
Pad van Wanica 2)	—	6 „	—	63,67	—	8	109,64	29	1 044,02^5	219,45	779,79	40,12	30,23	5,49^5	—	33,49^5
Livorno 2)	—	6 „	—	39,40	—	8	42,53	4	402,70	260,—	254,43	131,16	10,18	—	12,93	15,02
Saramaccapolder 2)	—	6 „	—	47.33	—	2	3,63	15	330,20	129,—	1 143,66	144,57	817,25	15,73	—	43,23
Beneden-Suriname en Beneden-Para	726	8 „	150	127,—	19 650	21	2 167,73	527	35 859,06	12 253,27	5 658,67^5	4 417,68	264,05	897,11^5	—	1 128,35^5

1) Een bedrag van f 24532 is als verlies afgeschreven. Dit bedrag betreft voorschotten welke in 1917 werden verleend aan personen, die geen middel van bestaan hadden en aan wie voor den aanplant van voedingsgewassen kosteloos perceelen op de vestigingsplaats Johan en Margaretha werden afgestaan, de voorschotten zijn niet ten volle terugbetaald, terwijl de personen, op wie geen verhaal is, de vestigingsplaats hebben verlaten.

2) In liquidatie.

Bijlage R.

Staat van de opbrengst van den kleinen landbouw.

a. Op vestigingsplaatsen.

Districten.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H.A.	Oppervlakte in cultuur in H.A.	Bevolking.			Verkregen producten.								Geldswaarde der afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.
				Immigranten.	Niet-immigranten.	Totaal.	Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koorn (Maïs).	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Cocosnoten.	
							Uitgedrukt per 100 K.G.					per 100 bossen.		per 100 stuks.	
Nickerie	363	446	450	662	224	886	172	—	1 113	–	129	123	6	453	
Coronie	274	358	358	5	885	890	11	11	950	66	286	31	12	1 415	
Beneden-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Beneden-Para 1)	1 361	5 835	2 832	4 472	856	5 328	66	51	7 609	222	12 971	60	—	15	f 24 876,20
Beneden-Suriname 2)	1 926	2 934	1 477	3 305	763	4 065	11	37	6 795	900	477	510	17	466	„ 12 596,—
Boven-Suriname	238	195	202	151	88	239	44	37	250	100	285	98	95	—	
Boven-Para	1 068	403	549	486	222	708	419	53	224	114	418	49	97	—	
Ben.-Commewijne	2 151	1 760	1 490	2 276	267	2 543	716	421	11 799	835	2 229	779	1 439	—	„ 3 644,—
Boven-Commewijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Cottica	408	—	706	782	210	992	130	35	2 234	90	260	150	66	—	
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	7 789	11 931	7 764	12 149	3 515	15 654	1 569	645	30 974	2 327	17 055	1 800	1 732	2 349	f 41 116,20

1) f 23 150 aan houtskolen en 1 500 sinaasappelen. 2) Benevens 29 800 sinaasappelen.

Districten.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H. A.	Oppervlakte in cultuur in H. A.	Bevolking. Immigranten.	Bevolking. Niet-immigranten.	Bevolking. Totaal.	Verkregen producten. Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koorn (Maïs).	Aard-vruchten.	Bananen.	Bacoven.	Cocosnoten.	Geldswaarde der afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.
							Uitgedrukt per 100 K. G.					per 100 bossen.		per 100 stuks.	
b. Buiten vestigingsplaatsen.															
Nickerie [1])	610	5 120	1 194	1 993	912	2 905	251	59	23 372	143	74	196	68	31	—
Coronie	698	2 385	1 603	6	1 752	1 758	263	74	365	275	901	547	47	19 712	—
Beneden-Saramacca [3])	1 120	11 321	5 183	2 569	1 555	4 124	1 821	24	11 909	2 658	218	105	90	—	f 1 903,—
Boven-Saramacca	48	1 268	117	61	320	381	78	4	167	219	473	32	28	—	18 104,60
Beneden-Para	± 800	± 4 000	1 055	3 640	1 791	5 431	226	15	7 923	692	1 247	120	27	7	10 500.—
Beneden-Suriname [1])	± 494	± 2 700	901	2 320	943	3 263	148	11	7 615	138	1 338	268	28	—	15 096.—
Boven-Suriname	498	9 698	782	443	1 826	2 269	124	23	5 271	970	4 491	182	101	17	22 985,—
Boven-Para	1 406	16 350	580	365	1 017	1 382	207	53	8 869	668	4 129	164	106	—	12 475,—
Beneden-Commewijne	3	30	480	—	9	9	6	—	8 165	945	412	88	6	—	1 000,—
Boven-Commewijne [2])	297	—	2 094	383	886	1 269	226	1	4 143	1 423	640	152	215	—	7 200,—
Cottica	315	—	2 946	550	1 584	2 134	278	98	5 606	4 948	500	487	303	—	12 000,—
Marowijne [4])	48	181	57	13	75	88	7	3	45	27	752	375	28	5	—
	6 337	53 053	16 992	12 343	12 670	25 013	3 635	365	83 630	13 106	15 175	2 716	1 047	19 772	f 101 263,60

1) Benevens f 1882 vruchten en groenten, 123600 sinaasappelen en 3000 K.G. groenten. 2) 37500 K.G. kwak. 3) 16380 K.G. boonen.

Bijlage S.

GEGEVENS OMTRENT HET BALATABEDRIJF:

a. Overzicht van in 1921 verleende en verlengde concessies tot inzameling van balata krachtens de Balataverordening 1914.

Verleend	Oppervlakte in H.A.	Verlengd oppervlakte in H.A.	Totale oppervlakte verleend en verlengd.	Concessierechten.	Opmerkingen.
krachtens art. 11: Grootbedrijf	1 097 300	3 300 500	4 397 800	f 166 637,— [1])	1) Hieronder begrepen een bedrag van f 2352,80 voor 4 blokperceelen verleend krachtens artikel 16 waarbij een bedrag van f 27981.70 minder is betaald dan het concessierecht ad 4,5 cent terwijl voor een blokperceel f 3345,75 minder is betaald zijnde deze voor slechts zes maanden verlengd.
Kleinbedrijf	93 500	85 000	178 500	8 047,— [2])	2) Hieronder begrepen een bedrag van f 14,80 meer dan het concessierecht ad 4,5 cent naar reden van het aantal H.A., zijnde 3 perceelen verleend bij opbod (art. 12).
	1 190 800	3 385 500	4 576 300	f 174 684,—	

b. Overzicht van de aangiften tot inzamelen van balata op particuliere terreinen.

OMSCHRIJVING.	Aantal aangiften.	Oppervlakte in H. A.	Gezamenlijk bedrag der raming van de opbrengst in K.G.
In werking op 31 December 1920	16	13 165	9 729
Ingediend in 1921	18	8 285	8 650
Weer ingetrokken	—	—	—
Verloopen	4	2 364	1 375
Afgewerkt verklaard	—	—	—
In werking op 31 December 1921	30	19 086	17 004

c. Staat aantoonende de oppervlakte uitgegeven tot het doen van onderzoek naar balata, zoomede tot het inzamelen daarvan over 1920—1921.

JAAR.	Onderzoek.		Concessie tot inzameling.				Te zamen.	
			Nieuw uitgegeven.		Verlengd of hernieuwd.			
	Aantal terreinen.	Oppervlakte in H.A.	Aantal terreinen.	Oppervlakte in H.A.	Aantal terreinen.	Oppervlakte in H.A.	Aantal terreinen.	Oppervlakte in H.A.
1920	7	3 167 200	32	1 272 700	38	3 893 400	70	5 166 100
1921	3	620 000	26	1 190 800	41	3 385 500	67	4 576 300

d. Staat houdende het aantal arbeiders bij het balatabedrijf in 1921, opgemaakt uit de gegevens door de concessionarissen ingediend ingevolge art. 1 van het Besluit van 24 Maart 1915 (G. B. n°. 21).

Balata-bedrijf 1921.	Opgave van het aantal personen over het:			
	1e kwartaal.	2e kwartaal.	3e kwartaal.	4e kwartaal.
Aantal personen in het bosch bij den aanvang van het jaar	41	—	—	—
Aantal personen in elk tijdvak naar het bosch vertrokken	1142	437	365	240
Aantal sterfgevallen in het bosch	—	1	—	2
Aantal personen uit het bosch teruggekeerd	222	285	1092	574
Arbeiderssterkte aan het eind van elk tijdvak in het bosch	961	1112	385	49
Aantal personen dat in elk tijdvak heeft gewerkt	1183	1397	1477	623

e. Splitsing van de balata-opbrengst in 1921.

Aangevoerd van concessies te Paramaribo	320 353	K.G.
„ „ „ „ Nickerie	163 685⁵	„
Balata van particuliere terreinen	3 181	„
Totaal	487 219⁵	K.G.

f. Splitsing van de in 1921 ontvangen retributie op balata van domein.

Ontvangen te Paramaribo	f 48 052,95
„ „ Nickerie	24 552,82⁵
„ voor recht op vergunningen tot het beroep van opkooper van balata	300,—
„ voor recht op onderzoek naar de aanwezigheid van balata	620,—
	f 73 525,77⁵

g. Staat, aantoonende het aantal arbeiders in het balata-bedrijf in het geheel en op 10 000 H.A. in concessie, zoomede de verkregen opbrengst in het geheel, per arbeider en per H.A. in concessie, over de jaren 1920 tot en met 1921.

JAAR.	Arbeiders in het geheel.	H.A. in concessie.	Arbeiders op 10 000 H.A.	Balata in K.G.	K.G. balata per:	
					Arbeider.	H.A.
1920	1 694	5 166 100	3	442 071	262	0,085
1921	1 503	4 576 300	3	484 038[5]	322	0,106

h. Opgave van de ontvangen rechten uit het balatabedrijf over 1920 t/m 1921.

JAAR.	Vergunnings-recht.	Concessie gelden.	Retributie.	Te zamen.	H.A. in concessie.	Opbrengst in K.G.	Rechten gemiddeld	
							per H.A.	per K.G.
1920	f 1 606,20	f 235 871,80	f 66 310,65	f 303 788,65	5 166 100	442 071	f 0,058	f 0,68
1921	920,—	174 684,85	72 605,77[5]	248 210,62[5]	4 576 300	484 038[5]	0,054	0,51

Bijlage T.

Staat van den veestapel.

Paramaribo en districten.	Runderen.	Paarden.	Ezels.	Muilezels.	Schapen.	Geiten.	Varkens.
Paramaribo	941	55	259	63	8	527	650
Het overig deel der kolonie	10 876	154	478	114	54	2138	4603
Te zamen op 31 December 1921	11 817	209	737	177	62	2665	5253
„ „ „ 31 „ 1920	11 389	186	678	172	129	1644	5415
Vermeerdering	428	23	59	5	—	1021	—
Vermindering	—	—	—	—	67	—	162

Bijla

Staat van den invoer in de kolonie Surin

Artikelen.	Een-heid.	Nederland.		Groot-Britannië.		Frankrijk.		Vereenigde Staten van N.-Amerika.		Demerary	
		Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Wa
Aardappelen	H.L.	9 765	f 73 237	—	—	—	—	—	—	1 300,8	f 9
Aardewerk:											
grof	—	—	38 774	—	—	—	—	—	f 2 215	—	6
fijn	—	—	3 729	—	—	—	—	—	869	—	2
porcelein	—	—	10 684	—	—	—	—	—	193	—	
Aarden buizen	—	—	940	—	—	—	—	—	3 538	—	
Ammunitie:											
geweren, karabijnen, enz.	loop	275	20 625	—	—	—	—	65	4 875	7	
afzonderlijke loopen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
revolvers, pistolen, enz	stuk	60	600	—	—	—	—	—	—	—	
gedeelten van gen. wapens	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	
geweer- en pistoolkogels en hagel	K.G.	11 591	5 795	—	—	—	—	441	220	644	
patronen voor achterladers	stuk	5 000	925	—	—	—	—	5 400	999	102 316	18
idem voor revolvers, enz.	„	139 050	13 905	—	—	—	—	650	65	—	
percussiedopjes en slaghoedjes.	„	215 000	4 300	—	—	65 000	f 1 300	116 500	2 330	164 100	
ledige hulzen enz.	„	155 425	4 507	—	—	20 000	580	—	—	19 700	
buskruit	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	2 467	4
Asphalt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Azijn en azijnzuur:											
minder dan 100 gram } watervrij	Liter	4 611	968	—	—	—	—	6 173	1 296	—	
meer „ 100 „ } azijnzuur	„	2 158	2 158	—	—	—	—	861	861	—	
Ballast	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bier, w.o. maltzextract, enz.:											
op fust	Liter	32 017	44 824	—	—	—	—	1 433	2 006	7 421	10
gebotteld	„	200 535	152 407	—	—	—	—	1 450	1 062	11 478	
Byouterieën, enz.	—	—	1 905	—	—	—	—	—	—	—	
Blik in bladen	—	—	571	—	—	—	—	—	965	—	1
Blom of meel (tarwe)	K.G.	—	—	—	—	—	—	2 382 820	714 846	401 581	120
Bodems, duigen. enz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Boeken:											
lees, enz.	—	—	54 498	—	—	—	—	—	—	—	1
schrijf, enz.	—	—	17 913	—	—	—	—	—	3 798	—	
Boter, alsmede oleomargarine, ghee, enz.	K.G.	113 889	418 030	—	—	—	—	400	460	452	
Breeuwwerk	—	475	342	—	—	—	—	4 324	3 113	1 193	
Bron- en mineraalwater	—	360	252	—	—	—	—	—	—	—	
Brood en beschuit	—	158	71	—	—	—	—	26 465	11 909	362	
Chemicaliën	—	—	66 400	—	—	—	—	—	41 288	—	2
Utensiliën	—	—	21 088	—	—	—	—	—	1 249	—	
Dregerijen	—	—	36	—	—	—	—	—	224	—	
Patentmiddelen	—	—	777	—	—	—	—	—	1 560	—	

1921 uit of over de volgende landen.

Barbados.		Trinidad.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
eel- id.	Waarde.	Hoeveel- heid.	Waarde.	Hoeveel- heid.	Waarde.	Hoeveel- heid.	Waarde.	Hoeveel- heid.	Waarde.	Hoeveel- heid.	Waarde.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 065,8	f 82 993
—	—	—	—	—	f 125	—	f 952	—	f 6 449	—	54 834
—	—	—	—	—	256	—	—	—	1 891	—	9 320
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 995
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 478
—	—	—	—	15	1 125	—	—	—	—	362	27 150
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	600
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	363
—	—	—	—	428	214	—	—	—	—	13 104	6 551
—	—	—	—	1 900	351	—	—	—	—	114 616	21 203
—	—	—	—	1 600	160	—	—	—	—	141 300	14 130
—	—	—	—	7 950	159	—	—	—	—	568 550	11 371
—	—	—	—	19 600	569	—	—	—	—	214 725	6 227
—	—	—	—	52	105	—	—	—	—	2 519	5 039
—	—	—	f 330	—	—	—	—	—	—	—	330
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 784	2 264
—	—	—	—	626	626	—	—	—	—	3 645	3 645
—	f 600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600
—	—	—	—	—	—	—	—	924	1 294	41 795	58 513
—	—	3 298	2 506	1 177	895	—	—	—	—	217 938	165 593
—	—	—	—	—	99	—	—	—	450	—	4 459
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 224
610	54 783	—	—	2 722	817	11 000	3 300	—	—	2 980 733	894 220
—	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 733
—	—	—	30	—	390	—	310	—	—	—	57 090
—	—	—	—	—	15	—	75	—	—	—	22 174
—	—	720	1 080	14	55	—	—	1 600	6 240	117 075	426 543
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 992	4 314
—	—	—	—	985	690	—	—	—	—	1 345	942
550	247	—	—	676	304	—	—	—	—	28 211	12 694
—	—	—	—	—	486	—	—	—	—	—	130 531
—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	24 260
—	—	—	—	—	124	—	—	—	—	—	699
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 903

Artikelen.	Eenheid.	Nederland.		Groot-Britannië.		Frankrijk.		Vereenigde Staten van N.-Amerika.		Demerar	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Wa
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)	—	—	f 47 945	—	—	—	—	—	f 338	—	f 3
Dynamiet, lithofracteur, enz. (in oorspronkelijken vorm of los)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Drukinkt	—	—	759	—	—	—	—	—	183	—	-
Drukletters	—	—	585	—	—	—	—	—	—	—	-
Drukpersen	—	—	10 685	—	—	—	—	—	—	—	-
Emballage	—	—	481	—	—	—	—	—	—	—	
Eetwaren, geconserveerde	—	—	76 781	—	—	—	f 1 596	—	137 741	—	22
Ezels:											
muilezels	stuks	—	—	—	—	—	—	—	—	15	12
steenezels	„	—	—	—	—	—	—	—	—	57	2
Fabriek-, land- en mijnbouw- en stoomwerktuigen	„	—	1 413 908	—	f 1 445	—	—	—	326 416	—	82
Fabriek-, land- en mijnbouwgereedschappen	„	—	67 516	—	—	—	452	—	64 574	—	37
Garens, naai-, brei-, enz.	—	—	4 037	—	—	—	703	—	—	—	11
Gedistilleerd ad 50 %	Liter	19 558	34 551	73	146	4 213	7 685	432	684	5 811	10
reukwaters	„	—	8 717	—	—	—	1 352	—	3 492	—	6
aeth. sulf.; chloroform, enz.	„	128	320	—	—	—	—	4	10	20	
essences	„	587	2 054	—	—	—	—	320	1 120	73	
houtgeest voor stijlers	„	13	25	—	—	—	—	—	—	1 912	3
Glas- en glaswaren	—	—	27 808	—	—	—	—	—	6 592	—	5
kristal en glaswaren	—	—	2 296	—	—	—	—	—	—	—	
Goud:											
ruw	Gram	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
gemunt	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Granen en peulvruchten	K.G.	183 498	40 296	—	—	—	—	21 702	5 969	165 721	68
Groenten:											
versch	„	—	12 758	—	—	—	168	—	1 232	—	
gedroogd	„	—	235	—	—	—	93	—	1 565	—	-
ingelegd	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Harpuis	—	—	—	—	—	—	—	—	7 545	—	
Hoeden:											
vilt	—	—	9 631	—	—	—	—	—	91	—	19
stroo	—	—	2 852	—	—	—	—	—	—	—	10
panama	—	—	172	—	—	—	—	—	1 612	—	-
andere	—	—	521	—	—	—	—	—	147	—	6
Honden	stuks	1	10	—	—	—	—	—	—	—	-
Hooi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Hout van alle soorten	—	—	2 034	—	—	—	—	—	—	—	1
Houtskool, enz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Huiden:											
bereid	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
onbereid	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Instrumenten:											
phys., mathem., enz.	—	—	2 505	—	—	—	—	—	1 029	—	[illegible]
muziek-	—	—	5 795	—	—	—	38	—	2 819	—	-
Installatie voor draadlooze telegrafie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
IJs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1

Barbados.		Trinidad.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	—	f 330	—	—	—	—	—	f 52 377
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	942
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	585
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 685
—	f 1 230	—	f 1 255	—	2 800	—	—	—	—	—	6 354
—	—	—	7 599	—	9 360	—	f 423	—	f 420	—	256 640
1	120	—	—	—	—	—	—	—	—	16	12 120
1	50	—	—	1	100	—	—	3	600	62	3 341
—	—	—	—	—	780	—	—	—	2 461	—	1 827 455
—	—	—	—	—	499	—	—	—	—	—	170 323
—	18 013	—	—	—	65	—	—	—	—	—	34 246
—	—	77	100	4 071	7 767	—	—	—	—	34 235	61 929
—	904	—	—	—	4 168	—	25	—	—	—	25 545
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152	380
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	980	3 430
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 925	3 938
—	—	—	316	—	139	—	—	—	338	—	40 976
—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	2 363
—	—	—	—	16 409	26 254	—	—	—	—	16 409	26 254
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	773
—	—	18 807	9 403	1 529	363	—	—	15 000	7 500	406 257	132 230
—	—	—	—	—	66	—	—	—	—	—	14 859
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 893
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 176
—	—	—	—	—	63	—	1 226	—	2 269	—	32 665
—	—	—	—	—	47	—	120	—	—	—	13 351
—	134	—	—	—	507	—	—	—	—	—	2 425
—	—	—	—	—	878	—	—	—	525	—	8 912
1	6	—	—	2	5	—	—	—	—	4	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	194	—	—	—	—	—	3 366
—	—	—	—	—	142	—	—	—	—	—	142
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	377	—	—	—	—	—	4 118
—	—	—	—	—	79	—	237	—	1 424	—	10 392
—	—	—	—	—	27 192	—	—	—	—	—	27 192
—	—	—	—	—	257	—	—	—	—	—	1 665

Artikelen.	Eenheid.	Nederland. Hoeveelheid.	Nederland. Waarde.	Groot-Brittannie. Hoeveelheid.	Groot-Brittannie. Waarde.	Frankrijk. Hoeveelheid.	Frankrijk. Waarde.	Vereenigde Staten van N.-Amerika. Hoeveelheid.	Vereenigde Staten van N.-Amerika. Waarde.	Demerary. Hoeveelheid.	Demerary. Waarde.
IJzer:											
staaf-, band-, enz.	—	—	f 32 493	—	—	—	—	—	f 15 969	—	f 1 06
bewerkt	—	—	213 718	—	—	—	—	—	152 979	—	83 50
Kaarsen	K.G.	18 231	20 054	—	—	—	—	1 797	1 977	180	19
Kaas	„	92 134	152 021	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalk	—	—	88	—	—	—	—	—	—	—	21 83
cement	—	—	54 726	—	f 653	—	—	—	18 548	—	4 38
Kantoorbenoodigdheden, niet afzonderlijk genoemd	—	—	5 154	—	4 192	—	—	—	—	—	1 57
Koek- en suikerbakkerswerk	—	—	56 208	—	—	—	f 1 142	—	3 588	—	14 85
Klompen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffie	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffers en trommels	—	—	796	—	—	—	—	—	497	—	91
Koper:											
ruw geslagen, enz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
bewerkt	—	—	2 964	—	—	—	—	—	—	—	1 19
Kruidenierswaren	—	—	52 065	—	—	—	—	—	17 386	—	10 75
Kramerijen	—	—	110 559	—	—	—	1 486	—	53 607	—	39 76
Kurk	—	—	1 571	—	—	—	—	—	352	—	9
Kwik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lampen en lantaarns	—	—	15 348	—	—	—	—	—	6 095	—	1 67
Leder:											
zool-, huid-, enz.	K.G.	16 505	38 787	—	—	—	—	2 790	6 556	1 486	3 49
bewerkt	—	—	1 271	—	—	—	—	—	951	—	3 52
andere	K.G.	1 908	7 632	—	—	—	—	291	1 164	15	6
Lood	—	—	454	—	—	—	—	—	—	—	—
Lucifers:											
in doosjes van 72 stuks of minder	gros	—	—	—	—	—	—	—	—	61,7	24
„ „ „ 72 tot 96 st. of meer	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
in andere verpakking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Manufacturen:											
katoen	—	—	487 927	—	12 414	—	—	—	285 206	—	676 80
linnen	—	—	68 435	—	—	—	—	—	9 990	—	75 13
wol	—	—	19 591	—	—	—	—	—	10 274	—	27 07
zijde	—	—	4 998	—	—	—	—	—	2 956	—	21 09
gemaakte kleedingstukken	—	—	48 716	—	—	—	—	—	48 162	—	40 42
Matrassen	—	—	905	—	—	—	—	—	—	—	—
kussens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Melasse- of keukenstroop	Liter	—	—	—	—	—	—	20	12	—	—
Meststoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 30
Meubels:											
houten	—	—	8 398	—	—	—	—	—	269	—	1 80
rieten	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	431
andere	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Naaimachines	stuk	111	5 445	—	—	—	—	12	1 113	63	2 82
Schrijfmachines	„	—	—	—	—	—	—	4	1 468	—	—
Olie:											
boom-, olijf-, enz.	Liter	126 326	71 029	—	—	—	—	85 732	60 260	100 908	128 62
kerosine	„	—	—	—	—	—	—	1 072 431	182 313	2 426	412

Barbados.		Trinidad.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	—	f 9	—	—	—	—	—	f 49 540
—	f 816	—	—	—	1 948	—	f 624	—	—	—	453 589
—	—	—	—	30	33	—	—	—	—	20 238	22 262
—	—	—	—	1	2	178	294	—	—	92 313	152 317
—	924	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 850
—	1 011	—	—	—	642	—	—	—	—	—	79 969
—	—	—	—	—	597	—	—	—	—	—	11 516
—	—	—	—	—	898	—	—	—	—	—	76 693
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 205
—	—	—	—	—	62	—	—	—	—	—	62
—	—	—	f 1 502	—	5	—	—	—	—	—	5 663
—	102	—	204	—	2 679	—	—	—	f 1 922	—	85 112
—	354	—	—	—	5 337	—	710	—	4 038	—	215 852
—	—	—	—	—	294	—	—	—	—	—	2 262
—	—	—	—	—	694	—	—	—	—	—	694
—	—	—	—	—	181	—	—	—	188	—	23 486
—	—	—	—	104,5	244	631	1 483	1 863	4 378	23 379,5	54 949
—	—	—	—	—	113	—	—	—	—	—	5 857
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 214	8 856
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	454
—	—	—	—	58,4	234	—	—	—	—	120,1	482
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	2 306	—	—	—	1 221	—	1 465 880
—	—	—	—	—	—	—	—	—	901	—	154 461
—	—	—	—	—	825	—	—	—	—	—	57 763
—	—	—	—	—	159	—	—	—	—	—	29 204
—	—	—	—	—	890	—	—	—	899	—	139 095
—	—	—	—	—	8	—	—	—	6	—	919
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	25	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 300
—	—	—	—	—	908	—	—	—	235	—	11 612
—	—	—	—	—	87	—	—	—	1 430	—	1 984
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	24	752	210	10 134
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1 468
960	1 248	—	—	493	584	40	64	—	—	314 459	261 811
—	—	—	—	5	1	124 873	21 228	—	—	1 199 735	203 954

Artikelen.	Eenheid.	Nederland.		Groot-Britannië.		Frankrijk.		Vereenigde Staten van N.-Amerika.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waar
machine . . .	Liter	1 369	f 520	—	—	—	—	87 153	f 73 118	2 314	f 8
benzine, gasoline	„	28	10	—	—	—	—	196 035	68 612	940	3
ruwe steen, enz.	„	—	—	—	—	—	—	139 278	6 964	7 407	1 1
steenkoolteer, carbolineum . .	„	394	71	—	—	—	—	—	—	—	—
haar- en welriekende	—	—	2 320	—	—	—	f 252	—	1 761	—	9
Opium (als geneesmiddel) in poedervorm	K.G.	0,850	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Paarden en veulens	stuks.	—	—	—	—	—	—	—	—	3	8
Papier:											
schrijf- enz.	—	—	10 123	—	—	—	—	—	17 039	—	4
druk-.	—	—	16 601	—	—	—	—	—	7 655	—	4
ander	—	—	3 615	—	—	—	1 439	—	2 825	—	4
pak- en carton	—	—	29 117	—	—	—	—	—	8 157	—	1 9
Parapluies en parasols	—	—	6 484	—	—	—	—	—	975	—	1 0
Pataten, enz.	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pik	—	—	1 311	—	—	—	—	—	459	—	69
teer	—	—	211	—	—	—	—	—	1 255	—	7
Pyridine voor stijlers	liter.	516	768	—	—	—	—	—	—	18	6
Pinda.	K.G.	—	—	—	—	—	—	11 774	8 242	9 487	6 6
Planten, levende.	—	—	656	—	—	—	—	—	192	—	—
Reuzel	K.G.	625	656	—	—	—	—	3 273	3 437	—	—
Rijst en rijstmeel:											
gepeld	„	1 272 298	311 713	—	—	—	—	132 935	32 569	122 865	30 1
ongepeld	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigen:											
wagens	stuks.	40	1 911	—	—	—	—	7	4 682	17	1 9
rijwielen	„	193	23 039	—	—	—	—	—	—	82	9 5
automobielen	„	—	—	—	—	—	—	16	43 408	—	—
motorrijwielen	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
motorwagens.	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijwielbanden.	—	—	3 139	—	—	—	—	—	—	—	5 91
autobanden	—	—	697	—	—	—	—	—	11 848	—	1 8
Rijwieldeelen	—	—	2 472	—	—	—	—	—	—	—	6 57
autodeelen	—	—	—	—	—	—	—	—	17 705	—	28
Schepen, schuiten, enz.	—	—	—	—	—	—	—	4	128 417	—	—
Schilderijen, enz.	—	—	877	—	—	—	—	—	1 569	—	—
filmen	—	—	150	—	—	—	—	—	3 268	—	10 45
Schoenen:											
leder.	—	—	10 533	—	—	—	—	—	19 869	—	20 92
andere	—	—	2 482	—	—	—	—	—	10 383	—	20 81
Sigaren	K.G.	4 400^{8}	66 012	—	—	—	—	211^{9}	3 602	10^{8}	18
Sigaretten	„	783^{4}	19 585	—	—	—	—	1 624	34 104	313^{4}	6 58
Smeer, molensmeer, talk, enz. .	„	76	69	—	—	—	—	33 183	29 865	200	18
Snuif	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Speelkaarten	—	—	405	—	—	—	—	—	1 331	—	8
Spek:											
gezouten	K.G.	100	110	—	—	—	—	136 730	150 403	—	—
gerookt	„	327	817	—	—	—	—	1 397	3 492	—	—
koppen	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Barbados.		Trinidad.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
eveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.
—	—	—	—	—	—	—	—	360	f 137	91 196	f 74 654
—	—	—	—	195	f 68	89 325	f 31 264	—	—	286 523	100 283
—	—	19 845	f 2 977	—	—	—	—	—	—	166 530	11 052
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	394	71
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 242
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,850	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	811
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 568
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 734
—	—	—	3 513	—	612	—	—	—	—	—	12 477
—	—	—	—	—	72	—	—	—	136	—	39 467
—	—	—	—	—	5	—	—	—	47	—	8 555
21	f 6	—	—	961	288	—	—	—	—	982	294
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 463
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 540
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	534	832
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 261	14 883
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	848
—	—	—	—	12	13	—	—	—	—	3 910	4 106
4 766	1 168	—	—	634	155	—	—	—	—	1 533 498	375 707
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	3	85	—	—	—	—	67	8 617
—	—	—	—	3	337	—	—	—	—	278	32 964
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	43 408
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 051
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 137	—	15 537
—	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 104
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 986
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	128 417
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 446
—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	13 873
—	—	—	1 181	—	1 487	—	—	—	80	—	54 075
—	—	—	—	—	80	—	—	—	219	—	33 982
—	—	—	—	10^{1}	159	—	—	—	—	4 632	69 957
—	—	—	—	26^{7}	667	—	—	—	—	$2\,747^{5}$	60 937
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33 459	33 114
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 744
—	—	90	99	2	2	—	—	—	—	136 922	150 614
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 724	4 309
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Artikelen.	Eenheid.	Nederland.		Groot-Britannië.		Frankrijk.		Vereenigde Staten van N.-Amerika.		Demerary	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waa
Spijkers en nagels	K.G.	41 150	f 14 402	—	—	—	—	2 425	f 849	83 265	f 29
Steenen:											
metsel-	stuks	351 000	38 610	—	—	—	—	—	—	—	—
bewerkte	—	—	3 361	—	—	—	—	—	238	—	—
vuurvaste	stuks	3 600	415	—	—	—	—	—	—	20 000	1
Steenkolen	K.G.	—	—	—	—	—	—	1 449 000	49 880	100	
Suiker:											
geraffineerde	"	15 637	8 913	—	—	—	—	55 143	31 432	2 562	1
andere	"	—	—	—	—	—	—	—	—	402 403	14
Tabak:											
in rollen of bladen	"	188	282	—	—	—	—	58 888	264 996	—	—
gekorven	"	52 006	140 416	—	—	—	—	1 325	10 600	1 999	15
Terpentijn	Liter	453	589	—	—	—	—	1 802	2 343	203	
Thee	K.G.	6 751	7 426	—	—	—	—	7 688	8 457	1 965	2
Tin	—	—	778	—	—	—	—	—	—	—	—
Touwwerk:											
manilla-	K.G.	9 181	9 640	150	f 175	—	—	1 018	1 069	3 120	3
ander.	"	1 973	2 752	—	—	—	—	456	736	5 373	7
Uien	"	92 128	23 032	—	—	—	—	—	—	5 740	1
knoflook.	"	1 151	776	—	—	—	—	—	—	117	
Uurwerken:											
gouden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
zilveren	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
andere	—	—	3 372	—	—	—	—	—	1 436	—	—
Vee:											
slacht-	stuks	—	—	—	—	—	—	—	—	99	1
fok-	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
melk-	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ander.	"	—	—	—	—	—	—	—	—	134	
Verfwaren:											
droog	K.G.	81 884	38 485	—	—	—	—	8 651	4 066	1 340	
aangemaakt	"	19 565	9 782	—	—	—	—	6 864	3 432	4 978	2
vernissen	Liter	1 485	2 227	—	—	—	—	641	960	169	
lakken en politoeren	"	2 136	3 204	—	—	—	—	742	1 113	610	
Visch:											
gezouten	K.G.	14 474	10 132	—	—	—	—	18 950	13 265	447 877	313
gerookt- enz.	"	71	50	—	—	—	—	99	70	47 551	33
zalm (gepekeld)	"	—	—	—	—	—	—	30 513	33 564	76 777	84
versch	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vleesch:											
gezouten of gepekeld	K.G.	—	—	—	—	—	—	443 134	376 664	304	
gerookt	"	434	1 519	—	—	—	—	12	42	—	—
hammen, shoulders (Europa)	"	2 014	6 042	—	—	—	—	—	—	—	—
" " (Amerika)	"	—	—	—	—	—	—	36 785	84 605	—	—
Vruchten:											
versche	—	—	1 830	—	—	—	—	—	1 861	—	2
gedroogde	—	—	2 441	—	—	—	—	—	3 038	—	—
Vuurwerken	—	—	270	—	—	—	—	—	5 936	—	—

Barbados.		Trinidad.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	2 137	f 748	—	—	4 050	f 1 417	133 027	f 46 559
—	—	—	—	3 300	363	—	—	—	—	354 300	38 973
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 599
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 600	2 225
—	—	—	—	6 109	153	—	—	—	—	1 455 209	50 039
—	—	—	—	1 117	637	—	—	—	—	74 459	42 442
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	402 403	14 084
—	—	—	—	21	94	—	—	—	—	59 097	265 372
—	—	—	—	59	410	—	—	—	—	55 389	167 153
20	f 26	—	—	1	1	—	—	—	—	2 479	3 223
—	—	—	—	10	11	62	f 68	—	—	16 476	18 123
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	778
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 469	14 142
—	—	—	—	33	65	—	—	—	—	7 835	10 711
6 668	1 334	3 420	f 684	17	4	—	—	53 616	10 723	161 589	36 925
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 669	834
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	730	—	5 528
18	535	—	—	62	3 360	—	—	147	21 730	326	27 089
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	107	—	—	495	745	—	—	—	—	644	1 541
—	—	—	—	443	208	—	—	—	—	92 318	43 389
—	—	—	—	256	128	—	—	—	—	31 663	15 831
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 295	3 440
—	—	—	—	—	—	182	273	—	—	3 670	5 505
7 252	5 076	—	—	71	50	—	—	—	—	488 624	342 044
—	—	810	567	42	29	—	—	—	—	48 573	34 002
681	749	—	—	—	—	—	—	—	—	107 971	118 768
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
—	—	—	—	55	47	—	—	—	—	443 493	376 969
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	446	1 561
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 014	6 042
—	—	—	—	38	87	—	—	—	—	36 823	84 692
—	—	—	—	—	151	—	—	—	—	—	6 305
—	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—	5 560
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 206

Artikelen.	Eenheid.	Nederland.		Groot-Britannië.		Frankrijk.		Vereenigde Staten van N.-Amerika.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waa
Wijn:											
mousseerende	liter	2 064	f 5 160	—	—	982	f 2 455	—	—	—	—
alle andere w.o. Vermouth. .	"	45 611	58 830	—	—	540	594	3 504	f 2 628	2 108	f 3 6
Zaad	—	—	4 927	—	—	—	—	—	994	—	2 1
Zakken:											
cacao.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 5
suiker	—	—	7 620	—	—	—	—	—	—	—	14 9
koffie.	—	—	7 682	—	—	—	—	—	—	—	1 8
andere	—	—	8 744	—	f 559	—	—	—	2 058	—	5 5
Zeep:											
ruw	K.G.	7 699	5 389	—	—	—	—	35 962	25 173	99 747	69 8
geparfumeerd	"	963	4 333	—	—	—	—	2 801	12 604	2 518	11 3
Zeegras	—	—	1 515	—	—	—	—	—	12	—	—
Zemelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zilver:											
ruw	K.G.	311^{3}	21 459	—	—	—	—	—	—	—	—
gemunt	—	—	380 000[1]	—	—	—	—	—	—	—	9 1
Zink in bladen	—	—	1 369	—	—	—	—	—	—	—	—
Zout:											
grof	K.G.	1 260	25	—	—	—	—	—	—	34 950	6
geraffineerd	"	9 205	2 761	—	—	—	—	1 910	573	2 012	6
voor het looien van leder . .	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diverse niet afzonderlijk genoemde goederen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 7
Diverse goederen „van Rijkswege" ingevoerd	—	—	317 936	—	—	—	—	—	—	—	—
Diverse goederen „van Gouvernementswege" ingevoerd. . . .	—	—	62 089	—	—	—	—	—	9 032	—	3 0
Totaal generaal . .			f 5 954 016		f 19 566		f 21 335		f 3 895 724		f 2 508

In bovenstaande staat is als *waarde* aangemerkt:

a. wat betreft de goederen naar de waarde belast; de „inkoopprijs" zonder onkosten vermeerderd met 20 pct.

. wat betreft de overige goederen, de „inkoopprijs" vermeerderd met de onkosten (verpakking, assurantie, enz.).

De invoerrechten hebben bedragen f 1 078 534,00^{5}, en de opcenten f 508 028,85.

[1]) Door het Koloniaal Gouvernement ingevoerd.

Barbados.		Trinidad.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	2 386	f 5 965	—	—	—	—	5 432	f 13 580
—	—	2 508	f 3 010	15 432	14 706	—	—	3 889	f 7 037	73 592	90 415
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 086
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 597
—	f 4 498	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 070
—	13 689	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 213
—	1 175	—	—	—	—	—	—	—	1 785	—	19 910
—	—	—	—	2 893	2 025	26	f 18	25	17	146 352	102 445
—	—	—	—	22^{5}	101	—	—	—	—	$6\ 304^{5}$	28 369
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 527
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	311^{3}	21 459
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	389 160
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 369
45 803	2 916	—	—	—	—	—	—	623 012	12 460	805 025	16 100
—	—	—	—	19	6	—	—	—	—	13 146	3 944
9 880	186	—	—	—	—	—	—	8 940	179	18 220	365
—	—	—	—	—	2 014	—	—	—	275 951	—	290 743
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	317 936
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 784	—	85 994
	f 112 716		f 36 356		f 146 000		f 62 694		f 393 390	—	f 13 150 025

Bijlag[illegible]

Staat van den uitvoer van[illegible]

ARTIKELEN.	Eenheid.	Nederland.		België.		Groot-Britannië.		Frankrijk.		Vereenigde Sta[illegible] van Noord-Amerik[illegible]	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waar[illegible]
Bacoven (versch)	K.G.	1 880	f 625	—	—	—	—	—	—	689	f [illegible]
Bacoven-vijgen	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bananen	Bos.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Balata [1])	K.G.	155 887	615 464	—	—	193 827^5	f 709 551	2 378	f 6 134	91 484	348[illegible]
Bauxiet	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bolletriemelk	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boonen (black eye)	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ (andere)	id.	4 000	2 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Cacao	id.	416 448^5	187 447	—	—	—	—	—	—	1136 857^5	382[illegible]
Cokes	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gomma	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goud (ruw)	Gram.	16	30	—	—	—	—	13 972^5	19 309	101 869^4	159[illegible]
Groenten (versch)	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hout:											
(rond of vierkant)	M^3.	1 721^1	98 923	35	f 2 725	—	—	141^7	8 263	1 235^8	51[illegible]
(letter-)	K.G.	19 662^5	7 921	658	300	—	—	39 805	17 225	10 571	3[illegible]
(brand-)	Stére.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
bewerkt (planken)	M^3.	113^7	8 108	2	150	—	—	—	—	7^1	[illegible]
(dwarsliggers)	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(singels-)	Stuks.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(kwassiebitter-)	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtskool	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hoeden (panamastroo) [4])	Stuks.	1 289	9 023	—	—	—	—	—	—	—	—
Huiden	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
Katoen	id.	290	900	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffie	id.	1 006 807^5	499 073	—	—	59 875	23 016	—	—	411 025^5	213[illegible]
Koren (maïs)	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koolteer	Liter.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Bovendien doorgevoerd 333 073 K.G. afkomstig van Fransch Guyana.
[2]) Afkomstig van Marowijne.
[3]) Uitgevoerd per post.
[4]) Hiervan uitgevoerd per post 24 stuks = f 168.

onie Suriname over 1921.

Demerary.		Barbados.		Trinidad.		Fransch Guyana.		Martinique.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
eveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
146	f 92	1 024	f 15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 739	f 768
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	47	334	446	—	—	17	f 45	—	—	—	—	—	—	443	538
20 861	63 293	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[1]) 464 437^{5}	1 742 990
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 082^{5}	3 436	18 600	6 490	1 350	f 400	—	—	—	—	—	—	—	—	33 032^{5}	10 326
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 000	2 000
30 387	8 417	10 295	3 091	9 375	3 000	405	142	—	—	—	—	32 697	f 14155	1 636 465	598 831
29 000	1 370	—	—	—	—	6 050	399	—	—	6 850	f 446	—	—	41 900	2 215
—	—	—	—	—	—	3 150	1 146	—	—	—	—	—	—	3 150	1 146
8 535^{5}	14 077	—	—	—	—	[2]) 167 134^{5}	249 878	—	—	—	—	—	—	291 347^{5}	442 898
12 640	1 155	340	68	—	—	50	7	—	—	—	—	—	—	13 030	1 230
181^{6}	3 270	490^{2}	18 880	—	—	—	—	—	—	183^{6}	10 170	27	5 995	4 016	200 078
36	23	1 213^{5}	439	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71 946	29 871
—	—	965	3 609	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	965	3 609
302^{4}	22 753	200^{9}	8 563	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	626^{1}	40 115
—	—	42^{6}	2 400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42^{6}	2 400
—	—	259 550	8 351	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	259 550	8 351
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
130	4	5 250	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 380	229
213	528	[4]) 150	1 050	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 652	10 601
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	290	900
—	—	2 291	440	813	401	22 731	9 885	—	—	—	—	11 279	4 217	1 514 005	750 385
1 060	72	205 728	31 114	—	—	133 806	21 884	—	—	25 050	2 419	—	—	365 644	55 489
32 000	3 755	—	—	28 200	3 180	360	45	—	—	—	—	—	—	60 560	6 980

ARTIKELEN.	Eenheid.	Nederland.		België.		Groot-Brittannië.		Frankrijk.		Vereenigde Stat van Noord-Amerika	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waard
Krappapitten	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lemmetjes.	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Melasse	Liter.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelen (houten-) . . .	Waarde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nicouwortel	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Patates en andere aardvr. .	id.	75	f 12	—	—	—	—	—	—	—	—
Rubber	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijst:											
(gepeld-)	id.	51	18	—	—	—	—	—	—	2 610	f 5
(ongepeld-).	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rum of Dram ad 50 % . .	Liter.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Suiker:											
(1e product)	K.G.	3 932 000	1 241 448	—	—	1 817 000	f389 860	—	—	531 200	95 6
(2e „)	id.	336 148	34 778	—	—	—	—	—	—	—	—
Vischlijm	id.	—	—	—	—	1 386	3 626	2 327	f 6 276	—	—
Vezels	id.	2 925	800	—	—	—	—	—	—	—	—
Vruchten (versch)	id.	28 824	2 919	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeep (ruw)	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zemelen.	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			f 2 709 489		f 3 175		f 1 126 053		f 57 207		f 1 256 6

Demerary.		Barbados.		Trinidad.		Fransch Guyana.		Martinique.		Curaçao.		Andere plaatsen.		Totaal.	
…eel- …d.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23⁵	f 7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23⁵	f 7
—	—	53 760	f 1 613	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 760	1 613
—	2 277	—	30	—	f 875	—	—	—	—	—	f 1 329	—	—	—	4 511
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
307	21 434	653	219	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	258 035	21 665
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
000	3 000	11 000	3 350	10 000	3 100	51 500	f 13 456	—	—	9 000	3 180	—	—	94 161	26 658
—	—	—	—	—	—	3 750	340	—	—	—	—	—	—	3 750	340
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188 676	37 735	—	—	188 676	37 735
585	467 304	—	—	—	—	442 800	100 515	—	—	—	—	—	—	8 408 585	2 294 735
184	182 242	—	—	—	—	96 500	28 275	—	—	—	—	—	—	1 156 832	245 295
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 713	9 902
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 925	800
348⁵	1 474	1 361	151	—	—	40	23	—	—	990	130	—	—	41 563	4 687
20	16	—	—	—	—	2 925	1 645	—	—	—	—	—	—	2 945	1 661
—	—	—	—	—	—	550	15	—	—	12 900	410	—	—	13 450	425
	f 800 046		f 90 544		f 10 956		f 427 700		—		f 55 809		f24367		f 6 562 014

Bijlage V².

Staat van den in- en uitvoer aan geldswaarde in de laatste 5 jaren.

Invoer.		Uitvoer.	
1917	f 7 645 941	1917	f 8 582 170
1918	6 157 727	1918	7 080 019
1919	8 946 144	1919	8 987 870
1920	13 718 026	1920	7 477 512
1921	13 150 025	1921	6 562 014

Bijl

Scheepvaartbeweg

AANGEKOMEN

LAND OF PLAATS VAN HERKOMST.	Stoomschepen				Zeilschepen.				Te zamen.	
	met lading.		in ballast.		met lading.		in ballast.			
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
Amerika.	30	109 368	—	—	2	2 564	—	—	32	111 9
Barbados	—	—	—	—	15	2 996	—	—	15	2 9
Calcutta.	1	6 344	—	—	—	—	—	—	1	6 3
Curaçao.	3	13 296	—	—	—	—	—	—	3	13 2
Demerary	51	27 656	—	—	4	623	—	—	55	28 2
Fransch-Guyana. . . .	51	97 166	—	—	—	—	—	—	51	97 1
Martinique.	15	46 492	—	—	—	—	—	—	15	46 4
Nederland	15	56 263	—	—	—	—	—	—	15	56 2
Trinidad	2	8 806	—	—	1	209	—	—	3	9 0
Venezuela	1	648	—	—	—	—	—	—	1	6
	169	366 039	—	—	22	6 392	—	—	191	372 4

Bijl

VERTROKKEN

LAND OF PLAATS VAN BESTEMMING.	Stoomschepen				Zeilschepen				Te zamen.	
	met lading.		in ballast.		met lading		in ballast.			
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
Amerika	17	61 615	—	—	—	—	1	1 292	18	62 8
Barbados	1	3 472	—	—	16	3 606	—	—	17	7 0
Calcutta.	1	6 344	—	—	—	—	—	—	1	6 3
Curaçao	3	13 296	—	—	—	—	—	—	3	13 2
Demerary	56	43 108	—	—	3	915	2	629	61	44 6
Fransch Guyana	56	120 417	—	—	—	—	—	—	56	120 4
Martinique.	15	46 492	—	—	—	—	—	—	15	46 4
Nederland	14	49 791	—	—	—	—	—	—	14	49 7
Trinidad.	4	16 424	—	—	—	—	—	—	4	16 4
Venezuela	1	648	—	—	—	—	—	—	1	6
	168	361 607	—	—	19	4 521	3	1 871	190	367 9

)21.

SCHEPEN.

Van de aangekomen pen behoorden tehuis in:	Stoomschepen				Zeilschepen				Te zamen.	
	met lading.		in ballast.		met lading.		in ballast.			
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
nerika	44	198 327	—	—	2	2 564	—	—	46	200 891
oot-Britannië	1	6 344	—	—	20	3 828	—	—	21	10 172
ankrijk	15	6 492	—	—	—	—	—	—	15	6 492
derland	109	154 876	—	—	—	—	—	—	109	154 876
	169	366 039	—	—	22	6 392	—	—	191	372 431

SCHEPEN.

Van de vertrokken epen behoorden tehuis in:	Stoomschepen				Zeilschepen				Te zamen.	
	met lading.		in ballast.		met lading.		in ballast.			
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
merika	44	198 327	—	—	1	1 322	1	1 242	46	200 891
root-Britannië	1	6 344	—	—	18	3 199	2	629	21	10 172
'rankrijk	15	6 492	—	—	—	—	—	—	15	6 492
Nederland	108	150 444	—	—	—	—	—	—	108	150 444
	168	361 607	—	—	19	4 521	3	1 871	190	367 999

Bijlag

Staat van Nederlandsche schepen aangekomen van

NAMEN DER SCHEPEN.	AANGEKOMEN									
	Stoomschepen.					Zeilschepen.				
	rechtstreeks van Nederland.		van vreemde havens.		Plaats van herkomst.	rechtstreeks van Nederland.		van vreemde havens.		Plaats va herkoms
	Aantal reizen.	M³.	Aantal reizen.	M³.		Aantal reizen.	M³.	Aantal reizen.	M³.	
Albina	—	—	17 6	7 878 2 479	Demerary Fr. Guyana	— —	— —	— —	— —	— —
Koningin Wilhelmina	—	—	19 9	8 388 3 973	Fr. Guyana Demerary	— —	— —	— —	— —	— —
Oranje	—	—	1	130	Demerary	—	—	—	—	—
Prinses Juliana	—	—	1 2 22	648 1 296 15 378	Venezuela Fr. Guyana Demerary	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —
Commewijne	5	22 160	3 1	13 296 4 432	Curaçao New York	— —	— —	— —	— —	— —
Merope	—	—	1	1 808	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
Berenice	—	—	2	3 656	"	—	—	—	—	—
Nickerie	4	17 612	2 1	8 806 4 403	Trinidad New York	— —	— —	— —	— —	— —
Hebe	1	1 778	1 1	1 778 1 778	New York via Curaçao New York	— —	— —	— —	— —	— —
Ariadne	—	—	1	1 820	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
Uranus	—	—	1	2 768	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
Aurora	—	—	2	5 994	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
Orion	1	2 768	—	—	—	—	—	—	—	—
Prins der Nederlanden	2	8 082	1	4 041	New York	—	—	—	—	—
Prins Frederik Hendrik	1	3 863	1	3 863	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
	14	56 263	95	98 613		—	—	—	—	

1

trokken naar Nederland en vreemde havens in 1921.

NAMEN DER SCHEPEN.	VERTROKKEN.									
	Stoomschepen.					Zeilschepen.				
	rechtstreeks naar Nederland.		naar vreemde havens.		Plaats van bestemming.	rechtstreeks naar Nederland.		naar vreemde havens.		Plaats van bestemming.
	Aantal reizen.	M³.	Aantal reizen.	M³.		Aantal reizen.	M³.	Aantal reizen.	M³.	
bina	—	—	17	7 878	Demerary	—	—	—	—	—
			6	2 479	Fr. Guyana	—	—	—	—	—
ningin Wilhelmina	—	—	19	8 388	Fr. Guyana	—	—	—	—	—
			9	3 973	Demerary	—	—	—	—	—
anje	—	—	1	130	Demerary	—	—	—	—	—
inses Juliana	—	—	1	648	Venezuela	—	—	—	—	—
			2	1 296	Fr. Guyana	—	—	—	—	—
			22	15 378	Demerary	—	—	—	—	—
mmewijne	4	17 728	3	13 296	Curaçao	—	—	—	—	—
			1	4 432	New York	—	—	—	—	—
rope	1	1 808	—	—	—	—	—	—	—	—
renice	1	1 828	1	1 828	New York	—	—	—	—	—
kerie	3	13 209	2	8 806	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
			1	4 403	Trinidad	—	—	—	—	—
			1	4 403	New York	—	—	—	—	—
be.	1	1 778	2	3 556	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
iadne.	—	—	1	1 820	„	—	—	—	—	—
anus	1	2 768	—	—	—	—	—	—	—	—
rora	—	—	2	5 994	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
on	1	2 768	—	—	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
ns der Nederlanden	1	4 041	2	8 082	New York	—	—	—	—	—
ns Frederik Hendrik	1	3 863	1	3 863	New York via Curaçao	—	—	—	—	—
	14	49 791	94	100 653		—	—	—	—	

Bijlage X².

Gegevens betreffende de kustvaart in 1921.

Namen van schepen of vaartuigen.	Aantal reizen naar:		
	Coronie.	Nickerie.	Albina.
Koningin Wilhelmina	5	2	20
Prinses Juliana	1	16	2
Albina	15	4	8
Idealia	—	—	21
Forestier	—	—	1
Mary Louise	—	—	1
Garibaldi	—	—	1
Lake Fackler	—	—	1
Lake Fariston	—	—	1
Tamara	—	—	3
L. D. C. N°. 4	—	—	1
Katy Bell	3	—	—
Juliana Petronella	19	—	—
Ant. van Padua	18	—	—
Kong Fat	18	—	—
Sansantol	6	—	—
Silva	13	—	—
Tabita	10	—	—
Alphons	9	—	—
Hilda	2	—	—

Bijlage IJ.

Staat aantoonende het percentage van den invoer en den uitvoer uit- en naar Nederland gedurende 1921 en de 5 voorafgaande jaren.

Jaren.	Invoer.	Uitvoer.
1916	32,19	22,09
1917	7,30	7,40
1918	0,31	—
1919	13,64	41,60
1920	27,88	38,17
1921	45,27	41,29

Bijlage Z¹.

Overzicht van het aantal der ontvangen brieven enz., gedurende het jaar 1921.

Landen.	Gewone brieven.		Briefkaarten.		Gedrukte stukken.	Papiers d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken.		Totaal.	Aangeteekende zendingen.		Postpakketten.	Berichten van ontvangst.
	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.				Brieven.	Andere voorwerpen.		Brieven.	Andere voorwerpen.		
Europa.														
Duitschland	3 903	64	143	—	5 397	192	77	39	—	9 815	1 294	508	236	33
België	1 201	23	41	2	1 001	237	31	69	—	2 605	81	11	8	11
Frankrijk	6 407	81	281	5	6 311	121	281	157	79	13 723	593	189	471	22
Groot-Brittannië en Ierland	19 304	357	227	—	37 109	573	679	201	33	58 483	559	76	894	47
Italië	483	4	27	1	243	56	29	49	—	892	107	12	25	—
Nederland	72 918	507	804	13	87 632	1007	1782	224	41	165 028	4 936	1607	3325	49
Portugal, Madeira en koloniën	489	34	63	1	321	49	89	17	—	1 063	56	17	1	—
Overige landen en koloniën	7 692	379	299	19	9 381	297	531	69	16	18 683	296	27	19	8
Afrika.														
Landen en koloniën	3 392	33	131	2	4 691	77	129	23	—	8 478	112	15	—	9
Amerika.														
Vereenigde Staten van N.-Amerika	99 701	1503	621	—	137 206	783	1801	121	31	241 767	1 162	307	1573	153
Brazilië	191	15	31	—	541	21	33	7	—	839	39	7	—	—
Britsche koloniën	46 003	732	421	14	42 913	76	79	119	8	90 365	602	74	242	29
Fransche koloniën	8 007	114	89	—	7 097	63	42	16	3	15 431	393	69	6	9
Nederlandsche koloniën	3 211	44	73	—	2 190	39	37	49	7	5 650	187	46	37	8
Overige landen en koloniën	5 297	121	51	4	23 811	52	86	16	7	29 445	142	21	12	5
Azië.														
Britsch-Indië	364	191	7	—	476	13	87	14	—	1 152	192	81	24	46
Nederlandsche koloniën	2 227	69	191	6	3 006	41	69	87	6	5 702	419	79	278	13
Overige landen en koloniën	2 388	48	27	—	4 603	26	81	18	3	7 194	97	9	—	39
Australië.														
Protectoraten en koloniën	291	34	16	2	347	25	19	—	—	734	53	6	—	—
	283 469	4353	3543	69	374 276	3748	5962	1395	234	677 049	11 320	3161	7151	481

Bijlage Z^{2}.

Overzicht van het aantal der verzonden brieven enz., gedurende het jaar 1921.

Landen.	Gewone brieven. Gefran-keerde.	Gewone brieven. Ongefran-keerde.	Briefkaarten. Enkele.	Briefkaarten. Dubbele.	Gedrukte stukken.	Papiers d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken. Brieven.	Dienststukken. Andere voorwerpen.	Totaal.	Aangeteekende zendingen. Brieven.	Aangeteekende zendingen. Andere voorwerpen.	Post-pakketten.	Berichten van ontvangst.
Europa.														
Duitschland	4 017	21	167	3	997	277	1 471	31	—	6 984	887	132	238	23
België	897	37	23	—	373	99	68	49	—	1 546	89	16	7	—
Frankrijk	5 501	57	152	—	4 303	88	171	113	—	10 385	413	101	36	26
Groot-Brittannië en Ierland	17 003	197	191	5	15 477	156	283	47	—	33 359	793	72	47	71
Italië	329	9	49	—	197	24	9	27	—	644	91	—	—	2
Nederland	39 004	159	783	9	33 643	687	701	91	—	75 077	3 009	517	1 318	59
Overige landen en koloniën	4 707	77	127	—	1 624	86	64	37	—	6 722	223	17	3	25
Afrika.														
Landen en koloniën	1 127	13	21	1	516	37	21	—	—	1 736	57	31	—	5
Amerika.														
Vereenigde Staten van N.-Amerika	64 787	248	198	2	52 933	271	854	73	—	119 366	1 993	239	175	111
Britsche koloniën	19 223	397	92	—	2 977	182	93	116	—	23 080	1 404	61	71	33
Fransche koloniën	1 621	61	43	1	781	51	62	21	—	2 641	252	37	17	11
Nederlandsche koloniën	3 477	19	97	5	901	69	66	35	—	4 669	211	19	77	13
Overige landen en koloniën	4 101	75	39	—	1 002	60	31	7	—	5 315	144	7	—	23
Azië.														
China	1 097	42	13	—	297	41	29	—	—	1 519	489	33	—	143
Britsch-Indië	572	53	—	—	101	17	71	—	—	814	201	44	—	59
Nederlandsche koloniën	2 306	67	59	5	402	31	48	42	—	2 960	541	29	55	13
Overige landen en koloniën	987	21	17	—	474	56	27	13	—	1 595	36	5	—	11
Australië.														
Protectoraten en koloniën	251	7	21	—	151	9	—	—	—	439	19	—	—	—
	171 007	1 560	2 092	31	117 149	2 241	4 069	702	—	298 851	10 852	1 360	2 044	628

Bijlage Z^{3}.

Staat van het aantal verzonden postpakketten gedurende het jaar 1921.

Naar Nederland en Nederlandsche koloniën.			Naar andere landen.	Totaal.
tot en met 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.	van 1—5 K.G.	
320	518	612	594	2044

Staat van het aantal ontvangen postpakketten gedurende het jaar 1921.

Van Nederland en Nederlandsche koloniën.			Van andere landen.	Totaal.
tot en met 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.	van 1—5 K.G.	
465	951	2224	3511	7151

Staat van het aantal en het gewicht der in 1921 uit Suriname verzonden postpakketten, inhoudende goud en de waarde daarvan.

Aantal pakketten.	Gewicht van het goud in grammen.	Waarde van het goud.
15	25 441^{9}	f 34 855,40

Bijlage Z4

Overzicht van het aantal inlagen op de verschillende kantoren gedurende 1921, gesplitst naar het bedrag van elke inlage.

Kantoren.	Inlage van:											Totaal.
	beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000,	f 1000 tot beneden f 1500.	f 1500 en daarboven.	
Albina	15	27	36	24	18	14	4	3	—	—	—	141
Combé	—	—	2	—	2	4	1	1	1	—	—	11
Coronie	2	3	14	8	5	3	—	—	—	—	—	35
Domburg	3	3	7	13	12	6	2	2	1	—	—	49
Ephrata	3	3	10	5	3	2	1	—	—	1	—	28
Groningen	6	1	11	4	2	5	1	3	4	4	—	41
Immigratie-departement	2	3	39	76	128	227	121	101	45	16	3	761
Nickerie	15	51	103	79	90	98	58	28	39	9	4	574
Nieuw-Amsterdam .	21	18	26	19	21	26	8	9	10	1	—	159
Paramaribo . . .	4199	1247	1922	1243	934	616	218	175	114	53	29	10 750
Totaal . . .	4266	1356	2170	1471	1215	1001	414	322	214	84	36	12 549
Percentsgewijze verhouding tot het totaal.	34	10.81	17.28	11.72	9.68	7.97	3.30	2.57	1.71	0.67	0.29	

Bijlage Z5

Overzicht van het aantal terugbetalingen op de verschillende kantoren gedurende 1921, gesplitst naar het bedrag van elke terugbetaling.

Kantoren.	Terugbetalingen van:											Totaal.
	beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 1500.	f 1500 en daarboven.	
Albina	3	13	21	13	7	3	3	4	—	—	—	67
Combé	2	2	2	2	4	2	1	1	—	—	—	16
Coronie	9	4	5	12	8	—	1	1	—	—	—	40
Domburg	3	5	21	7	10	4	1	—	—	—	—	51
Ephrata	1	1	3	6	4	4	—	1	—	—	—	20
Groningen	2	2	9	6	6	7	1	1	4	2	—	40
Immigratie-departement	14	27	94	100	150	194	97	86	78	28	29	897
Nickerie	21	23	114	90	93	119	51	24	20	4	—	559
Nieuw-Amsterdam .	3	6	11	12	19	14	6	3	1	—	1	76
Paramaribo . . .	594	732	1561	996	722	424	193	168	146	80	40	5656
Totaal . . .	652	815	1841	1244	1023	771	354	289	249	114	70	7422
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	8.79	10.98	24.81	16.76	13.78	10.39	4.77	3.89	3.36	1.53	0.94	

Bijlage Z^6.

Overzicht (kantoorsgewijze) der rente, betrekkelijk het jaar 1921 die werd uitbetaald op uit den omloop getrokken boekjes en werd bijgeschreven op de rekening-courant.

KANTOREN.	Rente.		Totaal.
	Uitbetaald.	Bijgeschreven.	
Albina	f 17,12	f 167,41	f 184,53
Combé	30,24	150,28	180,52
Coronie	4,29	80,22	84,51
Domburg	18,42	163,36	181,78
Ephrata	23,92	170,45	194,37
Groningen	52,91	228,82	281,73
Immigratiedepartement	593,50	3 496,62	4 090,12
Nickerie	279,72	1 699,30	1 979,02
Nieuw-Amsterdam	121,48	800,56	922,04
Paramaribo	808,53	14 855,80	15 664,33
Totaal	f 1 950,13	f 21 812,82	f 23 762,95

Bijlage Z^7.

Staat aanwijzende het aantal der op ultimo December 1921 in omloop zijnde spaarbankboekjes gesplitst naar het bedrag van het tegoed.

KANTOREN.	Aantal boekjes, waarop zich den 31 December 1921 een tegoed bevond van:											Totaal.
	beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 1500.	f 1500 en daarboven.	
Albina	77	15	9	11	9	4	2	2	4	—	1	134
Combé	42	20	4	3	3	1	—	3	—	—	3	79
Coronie	24	6	11	10	7	2	—	3	—	—	—	63
Domburg	90	12	13	6	4	4	3	5	3	1	1	142
Ephrata	112	12	9	6	6	5	6	1	3	2	—	162
Groningen	136	20	21	5	9	3	3	4	—	7	2	210
Immigratiedepartement	628	182	144	63	83	100	56	66	56	23	19	1 420
Nickerie	556	70	63	41	25	48	29	33	23	9	7	904
Nieuw-Amsterdam	341	69	31	17	11	20	9	11	17	7	3	536
Paramaribo	5842	968	991	679	524	447	247	234	212	91	101	10 336
Totaal	7848	1374	1296	841	681	634	355	362	318	140	137	13 986
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	56.11	9.82	9.27	6.01	4.87	4.53	2.55	2.59	2.27	1.00	0.98	

Bijlage Z^8.

Overzicht van het bedrag der inlagen en terugbetalingen, het aantal uitgegeven, ingetrokken en in omloop gebleven boekjes in 1921 alsmede het saldo der inlagen en terugbetalingen in 1921.

KANTOREN.	Saldo der inlagen en terugbetalingen op 31 Dec 1920.	In het jaar 1920.			Saldo der inlagen en terugbetalingen op 31 Dec. 1921.	Aantal boekjes in omloop op 31 Dec. 1920.	In 1921.			Aantal boekjes in omloop op 31 Dec. 1921.
		Bedrag der inlagen.	Bedrag der terug-betalingen.	Meer of minder ingelegd dan terugbetaald.			Uitgegeven boekjes.	Ingetrokken boekjes.	Meer of minder uitgegeven dan ingetrokken boekjes.	
Albina	f 23 118,24	f 6 543,15	f 4 010,66	f 2 532,49	f 25 650,73	101	36	3	33	134
Combé	6 526,01	1 847,—	1 156,11	690,89	7 216,90	84	1	6	5	79
Coronie	7 312,48^5	972,—	1 528,86	556,86	7 869,34^5	63	2	2	—	63
Domburg	15 958,02^5	4 010,—	2 137,65	1 872,35	17 830,37^5	140	6	4	2	142
Ephrata	25 327,10^5	2 146,17	1 494,10	652,07	25 979,17^5	166	6	10	4	162
Groningen	20 411,83	9 847,55	7 722,22	2 125,33	22 537,16	209	7	6	1	210
Immigratiedepartement	198 148,75	157 956,08	244 628,43^5	86 672,35^5	111 476,39^5	1 422	185	187	2	1420
Nickerie	180 591,18	88 394,16	62 410,17^5	5 983,98^5	174 607,19^5	858	104	58	46	904
Nieuw-Amsterdam	112 643,34^5	19 558,71	8 895,17	10 663,54	101 979,80	540	22	26	4	536
Paramaribo	553 028,86	495 034,13	549 108,73	54 074,60	498 954,26	9 799	1208	671	537	10 336
Totaal	f 885 594,73	f 786 308,95	f 883 092,11	f 96 783,16	f 788 811,57	13 382	1577	973	634	13 986
Hierbij gevoegd bijgeschreven rente	254 352,03			21 812,82	276 164,85					
Uitbetaalde rente.	13 859,18			1 950,13	15 809,31					
Verschuldigd aan de inleggers	f 1 153 805,94			f 73 020,21	f 1 080 785,73					

Bijlage Z^9.

Overzicht van het aantal inleggers, inlagen en terugbetalingen, van het gezamenlijk en gemiddeld bedrag der inlagen en terugbetalingen en van het te goed in 1921 of aan het einde van 1921, voor elk kantoor afzonderlijk en over de geheele Kolonie.

KANTOREN.	Aantal inleggers op Ult°. Dec. 1920.	Aantal inlagen.	Bedrag der inlagen.	Gemiddeld bedrag der inlagen.	Aantal terug-betalingen.	Bedrag der terug-betalingen.	Gemiddeld bedrag der terug-betalingen.	Bedrag van het te goed.	Gemiddeld bedrag van het te goed.
		In 1921.						Op Ult°. Dec. 1921.	
Albina	134	141	f 6 543,15	f 46,41	67	f 4 010,66	f 59,86	f 26 859,45	f 20,04
Combé	79	11	1 847,—	167,91	40	1 156,11	28,90	8 934,65	113,10
Coronie	63	35	972,—	27,77	16	1 528,86	95,55	7 759,26^5	123,12
Domburg.	142	49	4 010,—	81,84	51	2 137,65	41,91	19 637,62^5	138,29
Ephrata	162	28	2 146,17	76,65	20	1 494,10	74,71	28 039,51^5	173,08
Groningen	210	41	9 847,55	240,18	40	7 722,22	193,06	45 213,74	215,30
Immigratiedepartement	1 420	761	157 956,08	207,56	897	244 628,43^5	272,72	72 395,11	50,99
Nickerie	904	574	88 394,16	154,—	559	62 410,17^5	111,65	226 948,37	251,39
Nieuw-Amsterdam	536	159	19 558,71	123,01	76	8 895,17	117,04	138 592,28^5	258,56
Paramaribo	10 336	10 750	495 034,13	46.05	5656	549 108,73	97,09	651 195,94	6,30
Totaal	13 986	12 549	f 786 308,95	f 62,67	7422	f 883 092,11	f 118,98	f 1 080 785,73	f 77,28

Bijlage Z[10].

Staat, aanwijzende de bezittingen van de Koloniale Postspaarbank op ultimo December 1921.

			Waarde.
A.	$2^1/_2$ pct. Inschrijving Grootboek nom. f 50 000. . .	f 24 687,50	
	3 pct. Inschrijving Grootboek nom. f 386 200	218 565,06	
	$3^1/_2$ pct. Inschrijving Grootboek nom. f 25 000. . .	16 750,—	
	$4^1/_2$ pct. Obligatiën Nationale Schuld nom. f 2 000 . .	1 565,—	
	5 pct. Obligatiën Ned.-Indië nom. f 43 000	36 550,—	
	$2^1/_2$ pct. Obligatiën Gemeente Amsterdam nom. f 8000	6 240,—	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën Gemeente Amsterdam nom. f 3 000.	2 220,—	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën Gemeente Amsterdam nom. f 3 000.	2 220,—	
	4 pct. Obligatiën Gemeente Amsterdam nom. f 17 000	12 813,75	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën Gemeente 's Gravenhage 1909 nom. f 25 000	18 250,—	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën Gemeente Haarlem nom. f 5000 . .	3 900,—	
	3 pct. Obligatiën Gemeente Rotterdam nom. f 22 000.	16 500,—	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën Gemeente Rotterdam nom. f 2 000 .	1 460,—	
	4 pct. Obligatiën Gemeente Rotterdam nom. f 21 000	15 645,—	
	$3^1/_2$ pct. obligatiën H. IJ. S. M. nom. f 15 000	10 950,—	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën H. IJ. S. M. nom. f 33 000	24 255,—	
	4 pct. Obligatiën H. IJ. S. M. nom. f 3 000	2 353,12[5]	
	3 pct. Obligatiën Staatsspoorwegen nom. f 19 000	14 250,—	
	3 pct. Obligatiën Staatsspoorwegen nom. f 3 000 . .	2 250,—	
	$3^1/_2$ pct. Obligatiën Staatsspoorwegen nom. f 11 000	9 061,25	
	4 pct. Obligatiën Staatssooorwegen nom. f 1 000. . .	792,50	
	4 pct. Obligatiën Ned, Centr. Spoorweg-Maatsch. nom. f 4000.	3 040,—	
			f 444 318,18[5]
B.	Op 1ste hypotheek uitgezet à 6 pct. rente:		
	1 post	f 160,—	
	2 posten elk groot f 250	500,—	
	1 post	300,—	
	1 „	320,—	
	1 „	350,—	
	2 posten elk groot f 400	800,—	

			Waarde.
B.	1 post	f 440,—	
	2 posten elk groot f 450	900,—	
	1 post	500,—	
	1 „	600,—	
	1 „	625,—	
	1 „	650,—	
	2 posten elk groot f 700	1 400,—	
	1 post	720,—	
	2 posten elk groot f 750	1 500,—	
	3 „ „ „ 800	2 400,—	
	1 post	850,—	
	1 „	880,—	
	2 posten elk groot f 900	1 800,—	
	4 „ „ „ 1000	4 000,—	
	1 post	1 050,—	
	1 „	1 100,—	
	4 posten elk groot f 1200	4 800,—	
	2 „ „ „ 1300	2 600,—	
	1 post	1 350,—	
	1 „	1 465,—	
	4 posten elk groot f 1500	6 000,—	
	1 post	1 600,—	
	3 posten elk groot f 1700	5 100,—	
	2 „ „ „ 1750	3 500,—	
	4 „ „ „ 1800	7 200,—	
	10 „ „ „ 2000	20 000,—	
	1 post	2 250,—	
	1 „	2 400,—	
	4 posten elk groot f 2500	10 000,—	
	2 „ „ „ 2800	5 600,—	
	2 „ „ „ 3000	6 000,—	
	1 post	3 500,—	
	1 „	3 600,—	
	1 „	3 925,—	
	6 posten elk groot f 4000	24 000,—	
	1 post	4 300,—	
	2 posten elk groot f 4500	9 000,—	
	1 post	4 800,—	
	2 posten elk groot f 5000	10 000,—	
	2 „ „ „ 6000	12 000,—	
	1 post	6 200,—	
	1 „	6 500,—	
	1 „	7 000,—	
	1 „	7 500,—	
	1 „	8 300,—	
	1 „	8 500,—	
	1 „	9 000,—	
	2 posten elk groot f 10 000	20 000,—	

			Waarde.
B.	1 post	f 12 000,—	
	1 „	13 500,—	
	1 „	15 000,—	
	1 „	32 000,—	f 322 335,—
	Op 1ste hypotheek uitgezet à 5 pct. rente:		
	1 post	f 19 000,—	
	1 „	20 000,—	39 000,—
	Op 1ste hypotheek uitgezet à 4 pct. rente:		
	1 post	6 000,—	
	1 „	16 500,—	22 500,—

			Waarde.
C.	Op Prolongatiën uitgezet:		
	1 post	f 7 000,—	
	1 „	7 000,—	
	1 „	8 000,—	
	4 posten elk groot f 10 000	40 000,—	
	1 post	11 000,—	
	1 „	20 000,—	f 92 000,—
	Vaste goederen:		
	Pand Saramaccastraat E. 25*a-b*.	f 17 630,—	
	Pand Hoogestraat E. 343	1 610,99	19 240,99
	Kluis.		5 310,10
			f 944 704,27^{5}

Bijlage Z^{11}.

Verlies en Winst.

Interest	f 23 946,86	Gekweekte rente op belegde gelden	f 42 979,76^{5}
Onkosten	6 893,72	Exploitatie pand Saramaccastraat E. 25 *a-b* .	557,79
Saldo	12 903,22^{5}	Exploitatie pand Hoogestraat E. 343 *b* . . .	140,55
		Exploitatie kluis	61,70
		Toevallige baten	4,—
	f 43 743,80^{5}		f 43 743,80^{5}

Balans op 31 December 1921.

Debet.			**Credit.**
Verschenen rente op belegde gelden. . . .	f 11 930,26^{5}	Inleggers.	f 1 080 785,73
Prolongatiën	92 000,—	Rijkspostspaarbank	581,17
Hypotheken.	383 835,—	Kas bijkantoren	375,—
Effecten	444 359,43^{5}		
Koloniaal Gouvernement (Waarde wijziging effecten)	82 245,68^{5}		
Nederlandsche Bank.	1 027,64^{5}		
Koloniale Kas	41 792,78		
Vaste goederen	19 240,99		
Kluis	5 310,10		
	f 1 081 741,90		f 1 081 741,90

Bijlage Z[12].

Overzicht over de jaren 1904 tot en met 1921.

Jaar.	Aantal inleggers op 31 December.	Bedrag van het saldo tegoed op 31 December.	Gemiddeld bedrag van het tegoed op 31 December.	Aantal inlagen.	Totaal bedrag der inlagen.	Gemiddeld bedrag der inlagen.	Aantal terug-betalingen.	Totaal bedrag der terugbetalingen.	Gemiddeld bedrag der terugbetalingen.	Aantal uitgegeven boekjes.	Aantal ingetrokken boekjes.
1904	4 967	f 512 129,03^5	f 103,10^5	5 893	f 248 999,40	f 42,25^5	2 894	f 178 929,18^5	f 61,82^5	1 431	369
1905	5 785	572 691,55	98,99^5	8 284	366 183,02^5	44,20	5 099	340 605,98	66,80	1 846	1 171
1906	6 525	650 260,30	99,65^5	8 508	348 541,00^5	40,96^5	4 962	282 646,42^5	57,36^5	1 617	877
1907	7 214	696 920,04	96,60^5	9 184	428 160,27^5	46.62	6 046	394 279,90^5	65,21	1 771	1 082
1908	8 039	722 511,80^5	89,88	9 553	399 659,13^5	41,83^5	6 012	387 407,21	64,44	1 933	1 108
1909	8 761	784 246,39^5	89,51^5	12 074	490 321,01	40,61	6 305	442 437,33	70,17	2 119	1 397
1910	9 478	840 584,94	88,69	11 761	458 825,21	39,01	6 672	417 107,93	62,52	2 090	1 373
1911	10 268	898 175,81	87,47	12 933	532 176,56	41,15	7 496	490 037,48	65,37	2 379	1 589
1912	10 649	879 735,37^5	82,61	10 693	489 386,95^5	45,77	8 737	526 106,31	60,24	1 762	1 381
1913	11 177	903 402,62	80,83	11 325	576 630,96	50,92	7 618	571 766,60^5	75,05	2 023	1 495
1914	10 858	803 750,56	74,02	10 216	478 557,26^5	46,84	8 395	596 002,29^5	70,99	1 679	1 986
1915	10 750	827 312,88	76,96	8 393	429 178,68^5	51,13	7 280	422 513,67	58,03	1 459	1 484
1916	11 362	851 887,54^5	74,97	9 230	464 462,07	50,32	6 253	457 122,67	73,10	1 568	956
1917	11 892	1 004 725,09^5	84,49	9 908	576 052,29^5	58,14	6 500	442 219,51^5	68,03	1 510	980
1918	12 211	1 017 529,64^5	83,25	9 832	607 187,56	61,76	7 008	615 409,94	87,82	1 358	1 039
1919	12 805	1 097 467,28	85,70	11 220	714 272,25^5	63,66	6 863	654 371,57	95,33	1 474	880
1920	13 382	1 153 805,94	86,22	12 977	834 922,89	64,34	6 984	799 263.15	114,44	1 737	1 160
1921	13 986	1 080 785,73	77,28	12 549	786 308,95	62,67	7 422	883 092,11	118,95	1 577	973

Bijlage Z[13].

Staat, aanwijzende het aantal op ultimo December 1921, in omloop zijnde schoolspaarbankboekjes gesplitst naar het bedrag van het tegoed.

Aantal boekjes waarop zich den 31sten December een tegoed bevond van:											
beneden f 5	f 5 tot beneden f 10	f 10 tot beneden f 25	f 25 tot beneden f 50	f 50 tot beneden f 100	f 100 tot beneden f 200	f 200 tot beneden f 300	f 300 tot beneden f 500	f 500 tot beneden f 1000	f 1000 tot beneden f 1500	f 1500 en daarboven.	Totaal.
1231	158	82	21	2	4	—	—	—	—	—	1498

Bijlage AA.

Naamlijst van de voornaamste exportfirma's.

SURINAME.	PRODUCTEN.
C. Kersten & C°.	Balata, cacao, koren, koffie, vierk. hout en gedroogde bacoven.
A. F. C. Curiel & C°.	Balata, cacao, koffie, letterhout, vierk. hout, huiden en goud.
West-Indische Handels-Compagnie.	Cacao, koren en koffie.
Surinaamsche Bank	Goud, cacao en koffie.
N. V. Maatschappij Sarakreek	Goud.
J. F. Waller	Goud.
Curaçaosche Handel-Maatschappij	Cacao, koffie en koren.
G. van Dien Jr.	Cacao, koffie, goud en balata.
R. G. Vervuurt	Cacao, goud, en suiker.
J. D. Fernandes	Cacao, koren en koffie.
J. R. Samson	Cacao, koren, koffie en huiden.
J. F. D. Haenen	Hout.
Nederlandsche Handel-Maatschappij	Cacao, suiker, rum en koffie.
Plantage „Rust en Werk"	Suiker.
Plantage „Alliance"	Suiker.
H. R. Putscher	Koren, vischlijm en hout.
I. Haas	Koffie en cacao.
T. R. Folmer (Plantage Jagtlust)	Koffie en cacao.
W. G. van Romondt.	Koren, melasse, cacao, koffie en hout.
Balata Compagnieën „Suriname" en „Guyana"	Balata.
Compagnie des Mines d'Or de la Guyane hollandaise	Goud.
Rodrigues Commercial Company	Koren, koffie, cacao, gomma en hout.
Van der Schroeff en Brouwers	Hout.
A. van der Voet	Hout, koffie en cacao.
Comptoir Hesse & C°.	Goud, balata, koffie, cacao, vischlijm en hout.
N. V. Overzeesche Hardhout-Import-Maatschappij, Hoofdkantoor Rotterdam	Hout.
N. V. stoomhoutzaagmolen „De Nieuwe Eendracht"	Hout.
H. G. Bauer.	Vischlijm en hout.
Plantage „Wederzorg"	Cacao en koffie.
Plantage „Susanna's Daal"	Cacao en koffie.
Plantage „La Liberté"	Cacao en koffie.
Plantage „Pieterzorg"	Cacao en koffie.
Plantage „Peperpot".	Koffie.
Plantage „Mariënbosch"	Cacao en koffie.
Plantage „Zorg en Hoop".	Cacao en koffie.
L. H. Wix	Balata.
F. O. Lashley	Balata.
P. A. May	Cacao, koffie, hout en balata.

Bijlage BB.

Naamlijst van de voornaamste invoerfirma's.

Gevestigd te PARAMARIBO.	INGEVOERDE GOEDEREN.
H. E. Aletrino	Manufacturen, schoenen, hoeden, sportartikelen, enz.
J. L. Aletrino	Sigaren, sigaretten, tabak, toiletartikelen, suiker- en chocoladewerken.
Gebroeders Benjamins	Manufacturen, panamahoeden, uien, enz.
G. Bettencourt & C°. Ltd.	Manufacturen, kramerijen, schoenen, reisbenoodigdheden, galanterieën, meubels, enz.
E. F. J. Bueno	Manufacturen, naaimachines, lederwaren, kramerijen, enz.
Cheddy Soomaroo	Levensmiddelen en Britsch-Indische artikelen.
Curaçaosche Handel-Maatschappij	Bieren, Spaansche, Portugeesche wijnen, olie, landbouw-werktuigen en gereedschappen, enz.
D. Fernandes jr.	Manufacturen, schoenen, hoeden, meubels, reisartikelen, galanterieën, reukwerken, enz.
J. Fernandes & C°.	Kantoor- en schrijfbehoeften, materialen benoodigd voor het bereiden van zeep.
W. Fogarty Ltd.	Manufacturen, schoenen, hoeden, meubels, reisartikelen, galanterieën, enz.
Geo. R. de la Fuente	Levensmiddelen, dranken, sigaren, chocolade en suikerwerken.
J. D. Fernandes	Levensmiddelen, dranken, manufacturen en dakplaten.
C. J. Gödeken	Schoenen, lederwaren, enz.
I. Haas	Manufacturen, meubels, schoenen, hoeden, ijzerwaren, kruit, wapens, aardewerk, dakbedekkingen, galanterieën, enz.
J. G. Kaersenhout	Chemicaliën, utensiliën, optische artikelen, toiletartikelen, enz.
N. Karkabé	Manufacturen, kramerijen, speelgoed en toiletartikelen
C. Kersten & C°.	Manufacturen, hoeden, schoenen, tapijten, vloerzeilen matten, parfumerieën, zeegras, kapok, leder, schoenmakersartikelen en machines, verf- en ijzerwaren, glas- en aardewerk, smeerolien en vetten, huishoudelijke artikelen, landbouwwerktuigen en -machines, lampen en ornamenten, touw en borstelwerk, dakplaten, onbrandbare dakbedekkingen, wapens, kruit en gereedschappen, vuurvaste en andere metselsteenen, grafzerken, kalk en cement, scheepsmotoren, levensmiddelen, sigaren, tabak, chocolade- en suikerwerken, kaarsen en mineraalwateren, kantoor-, school- en schrijfbehoeften, pakpapier, galanterieën, optische- en muziekinstrumenten, fotografische preparaten, sport- en slöjdartikelen, koffie en cacaozakken, meel, vleesch, zout, fokvee, enz.
L. C. Leefmans	Verf- en ijzerwaren, gereedschappen, touw- en borstelwerk, wapens, kruit, aardewerk en dakplaten.
J. L. Lobato	Byouterieën, galanterieën, goud en zilverwerk, porselein en glaswerk, pleet en horloges.
Lutchman-Sing	Britsch-Indische artikelen, levensmiddelen.
Ma-Ajong	Levensmiddelen, dranken en pakpapier.
J. C. Malmberg	Verf- en ijzerwaren, gereedschappen, verf, oliën, vetten, scheepsbenoodigdheden en bouwmaterialen.
Wed. H. E. Meijers-van Ketwich	Levensmiddelen, dranken, sigaren, chocolade, suikerwerken, enz.
W. Meijer	Manufacturen en aardewerk.
Emile en Camille Geara	Manufacturen, kramerijen, galanterieën en toiletartikelen.
Nederl. Indische Gas-Maatschappij	Verlichtingsartikelen, gasfornuizen, steenkolen, enz.

Gevestigd te PARAMARIBO.	INGEVOERDE GOEDEREN.
Erven J. E. de Neef	Manufacturen, glas, porselein, aardewerk, lampen, leder, galanterieën, sigaren, levensmiddelen, dranken borstelwerk en ijzerwaren.
J. H. Oliviera	Kantoor-, school- en schrijfbehoeften, boeken en muziek.
W. Pinto	Manufacturen, schoenen, hoeden en parfumerieën.
S. H. Pos	Manufacturen, aardewerk, ijzerwaren, enz.
Ramyad	Britsch-Indische artikelen, levensmiddelen en dranken.
Jose Rodriguez	Wijnen, azijnen, leder, huiden, kurk, provisiën, zeep, visch en vleesch.
W. E. van Romondt	Levensmiddelen, dranken, oliën, electrische verlichting, grof zout, schrijfmachines, enz.
M. O. Salomons Azn.	Manufacturen, levensmiddelen, sigaren, aardewerk, ijzerwaren, enz.
Alex Samuels	Manufacturen, verf- en ijzerwaren, bouwmaterialen, gereedschappen, kruit, wapens, enz.
S. J. Samuels & C°.	Verf- en ijzerwaren, bouwmaterialen.
G. J. van der Schroeff.	Sigaren, tabak en dranken.
John Simons	Meel.
G. Vasselin	Manufacturen en kramerijen.
H. J. de Vries.	Manufacturen, levensmiddelen, chocolade, suikerwerken, meubels, ijzerwaren, emaillewaren, kruit, kramerijen, galanterieën, enz.
H. van der Voet.	Rijwielen en rijwielbenoodigdheden.
A. van der Voet.	Naaimachines, sigaren, tabak, fotografie-artikelen, zeep, kramerijen, manufacturen, auto's en auto-benoodigdheden, en toiletartikelen.
John F. Waller	Levensmiddelen, dranken, rijwielen, enz.
West-Indian Oil Cy.	Oliën en petroleumfornuizen.
West-Indische Handels C°.	Levensmiddelen, dranken, schrijfmachines, oliën, enz
J. H. Wijngaarde.	Manufacturen, schoenen, hoeden en meubels.
Gevestigd te NIEUW-NICKERIE.	
J. L. Badwie	Manufacturen, dranken en kramerijen.
Gevestigd te ALBINA.	
J. Wong-Lun-Hing	Manufacturen, levensmiddelen, dranken, enz.
Verder:	
Verscheidene plantages	Zakken, landbouwwerktuigen, machines, enz

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN SURINAME VAN 1922.

BIJLAGEN.

A.

BEVOLKING.

De bevolking van de kolonie Curaçao telde op 1 Januari 1922 54 963 zielen, verdeeld als volgt: [1])

Curaçao	33 232 [2])
Aruba	8 888 [3])
Bonaire	7 177
St. Martin	2 708 [4])
St. Eustatius	1 276 [5])
Saba	1 682
	54 963

of 1261 meer dan op 1 Januari 1921.

1) Tenzij anders vermeld, wordt in dit verslag met St. Martin het Nederlandsch gedeelte van dat eiland bedoeld.

2) De bevolking is met 523 zielen vermeerderd, voornamelijk door terugkomst van arbeiders uit het buitenland.

3) De bevolking telde 623 zielen meer; deze vermeerdering is toe te schrijven aan de omstandigheid, dat een grooter aantal personen (hoofdzakelijk arbeiders uit Cuba) op het eiland is aangekomen dan vertrokken.

4) De bevolking vermeerderde met 75 zielen, hoofdzakelijk door terugkeer van emigranten.

5) De bevolking is achteruitgegaan met 39 zielen, wegens vertrek naar het buitenland, voornamelijk naar de Vereenigde Staten van Amerika.

Het aantal inwoners van de hoofdplaats van het eiland Curaçao bedroeg op 1 Januari 1922 14 828; dat van de hoofdplaatsen der overige hierboven genoemde eilanden onderscheidenlijk 1897, 715, 1064, 1198, 458.

Bijlage A van dit verslag geeft een overzicht van den loop der bevolking van de jaren 1916—1921; de bijlagen B en C bevatten de verdeeling van de bevolking naar de geboorteplaatsen en kerkgenootschappen en naar de beroepen, bedrijven en ambachten.

Het getal der gehuwden, weduwnaars en weduwen op de bovenstaande eilanden bedroeg op 1 Januari 1922 onderscheidenlijk 6896, 3427, 1995, 596, 346, 472.

Inschrijving van de verklaring van vreemdelingen omtrent hun voornemen tot vestiging in de kolonie (zie art. 1 sub 3 van de verordening van 8 Maart 1906 (P. B. n°. 10), regelende de vestiging binnen de kolonie in den zin van het Regeeringsreglement) had niet plaats.

B.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

§ 1. *Algemeene toestand.* Rust en orde werden gedurende het jaar 1921 niet, althans niet noemenswaard, verstoord.

§ 2. *Economische toestand. Curaçao.* Hoewel men veel te lijden had van de algemeene malaise, valt niet te ontkennen, dat ook zeer vele lichtpunten te noemen zijn. Een van deze lichtpunten is zeker de toeneming van de havenbeweging, voornamelijk in verband met de ontwikkeling van Willemstad als petroleumhaven.

De Curaçaosche Petroleum Maatschappij breidde voortdurend hare werkzaamheden uit. Bedroeg de aanvoer van ruwe olie in het jaar 1918 21 000 ton, in 1919 14 000 en in 1920 145 000, in het verslagjaar bedroeg deze 173 000 ton.

De West-India Oil Co. voerde 9000 ton olie voor haar bedrijf in.

De Horn-stoomvaartlijn nam Curaçao in haar vasten dienst op; de eerste Duitsche boot met lading uit Hamburg arriveerde 20 December.

Ook de Hamburg-Amerika-lijn trof maatregelen om Curaçao voortaan geregeld aan te doen; op 1 Januari liep weer een boot van die maatschappij de St. Annabaai binnen.

Sedert opende ook de Compagnie Générale Transatlantique een vaste lijn op Curaçao.

Wat de zeilvaart betreft, de malaise, sedert het vorige jaar ontstaan, is niet opgehouden. De schoeners hadden weinig vracht ten gevolge van de concurrentie met de stoomschepen, in het bijzonder in de vaart op Maracaibo.

De toestand van den winkelhandel was in vele opzichten slecht. Immers deze bestaat voornamelijk in verkoop aan vreemdelingen en het vreemdelingenbezoek liet, ook al in verband met den algemeenen toestand, veel te wenschen over.

Door de crisis in de Zuid-Amerikaansche Staten kon men daar vaak, ondanks de hooge invoerrechten, goedkooper koopen dan in Curaçao.

De lage markt voor stroohoeden was oorzaak, dat ook deze handel met groote moeilijkheden te kampen had; de uitvoer bedroeg ± 43 000 dozijn minder dan het jaar te voren.

De Eerste-Sisal-Maatschappij kon haar werkzaamheden door gebrek aan werkkapitaal niet hervatten; van oogst in het verslagjaar was dan ook geen sprake. Zij is sedert in staat van faillissement verklaard.

De aanhoudende droogte van 1920 zette zich voort tot October 1921, zoodat weinig kon worden gedaan aan de voorgenomen plannen van het bestuur tot opheffing van landbouw en veeteelt.

De voortdurende regens sedert October 1921 brachten wel is waar verbetering op het gebied van landbouw, maar toch was in begin 1922 de oogst niet zoo belangrijk als men anders verwachten kon, daar velen, ontmoedigd door de tegenslagen van de laatste jaren, het land niet beplant hadden.

De werkloosheid van naar Cuba vertrokken arbeiders als gevolg van de suikercrisis aldaar, deed tot ingrijpen vanwege het Gouvernement besluiten. Een aantal arbeiders werd voor rekening van de kolonie teruggebracht; de meeste kwamen in berooiden toestand en ziek aan. In het verslagjaar vertrokken 286 arbeiders naar Cuba en keerden er 986 vandaar terug. Een deel dier arbeiders kon spoedig werk

vinden, hetzij bij een der scheepvaartmaatschappijen, hetzij bij de Mijnmaatschappij Curaçao, hetzij bij de Curaçaosche Petroleum Maatschappij.

In October 1921 werd eene commissie benoemd, ten einde na te gaan, welke maatregelen zouden kunnen worden getroffen om de moeilijkheden, voortvloeiende uit den heerschenden *woningnood* tegen te gaan.

Het door die commissie uitgebracht verslag is vervat in bijlage **D.**

Aruba. De economische toestand was gedurende het verslagjaar niet gunstig.

De oogst 1920/1921 van maïs, boonen en rankvruchten mislukte geheel; die van dividivi was echter bevredigend te noemen.

De aloë-aanplantingen gingen ten gevolge van de droogte sterk achteruit; hierdoor en ook omdat de verdiensten ten gevolge van hooge arbeidsloonen en lage marktprijzen heel gering waren, werd aan het lekken van aloë niet veel gedaan.

Gedurende een gedeelte van het jaar bleef zich gebrek aan werkkrachten doen gevoelen, in verband met het wegtrekken van landbouwers, enz. naar Curaçao en Cuba.

Ware het niet, dat door de geldzendingen in de eerste helft van het jaar de gezinnen van op Cuba bij de suikerondernemingen werkzaam geweest zijnde arbeiders waren ondersteund, de toestand van de bevolking zou allertreurigst geweest zijn, daar de verdiensten op het eiland zelf zeer gering waren. Toen ten gevolge van de suikercrisis de loonen der arbeiders aanmerkelijk verminderden, werden die geldzendingen hoe langer hoe minder en dreigde de toestand nog ongunstiger te worden. Vele arbeiders op Cuba raakten ook buiten werk en ziek. Als gevolg hiervan keerde een groot deel terug naar Aruba; de meesten verkeerden in een armzaligen en ziekelijken toestand. Velen hadden zelfs het geld niet om den overtocht te betalen en moesten hetzij op kosten van het Gouvernement, hetzij gratis worden overgebracht.

De milde regens aan het einde van het jaar brachten gelukkig eene gunstige wending in den toestand; daardoor konden bijna de geheele buitenbevolking en de teruggekeerde arbeiders aan het planten gaan.

In het verslagjaar vertrokken 556 arbeiders naar Cuba en keerden er 1407 terug.

Bonaire. Over het algemeen was de toestand gedurende het verslagjaar niet gunstig.

Van den oogst 1920/1921 kwam zoo goed als niets terecht.

De nog heerschende hooge prijs der eerste levensbehoeften heeft vooral medegewerkt om den economischen toestand voor een groot deel der bevolking drukkend te doen zijn.

Ook voor den handel en de reederijen was de toestand niet gunstig. Op uitgevoerde, van het eiland afkomstige, producten, m.n. aloëhars, dividivi en vellen, werd verlies geleden.

De moeilijkheden, welke Arubiaansche arbeiders ondervonden, golden ook voor vele arbeiders van dit eiland. Wegens den bouw van een zevental schepen hadden echter de timmerlieden op dit eiland gedurende het grootste deel van het jaar volop werk.

Naar Venezuela en Cuba vertrokken 280 arbeiders en naar de Vereenigde Staten van Amerika en Porto Rico 20; er keerden vandaar 300 arbeiders terug.

St. Martin. Aanvankelijk was de economische toestand op dit eiland niet slecht. Het uitvoeren van betrekkelijk groote werken, zooals de bouw van een draadloos station en een openbare school te Philipsburg, bracht geld in omloop. Ook de zoutverscheping naar Nova-Scotia was niet onbelangrijk. Gedurende de tweede helft van het jaar werd de toestand minder gunstig. Vele immigranten uit Santo Domingo keerden terug; slechts enkelen hunner hadden wat overgespaard. In November en December vertrokken weder daarheen een 275-tal (mannen zoowel als vrouwen) als seizoenwerklieden.

De prijzen der levensmiddelen bleven hoog. Het aantal winkeliers op het eiland is groot in verhouding tot de bevolking, en de kapitaalkrachtigen onder hen regelden de prijzen der goederen naar die, welke door de kleine winkeliers *moeten* worden gemaakt.

Over het algemeen was het verslagjaar ongunstig ten gevolge van de groote droogteperioden.

St. Eustatius. De economische toestand van dit eiland was gedurende het verslagjaar ongunstig; daaraan was de financieel ongunstige toestand van de Cultuur Maatschappij der Nederlandsche Antillen onder meer niet vreemd.

Hoewel het weder gunstig was voor den landbouw, leverde deze niet op wat hij in 1920 opbracht. De daling van de katoenprijzen niet alleen, doch ook de onmogelijkheid van verkoop voor de geldende prijzen, deed het hare er toe, dat er slechts weinig geld onder de menschen kwam. Emigratie naar de Vereenigde Staten van Amerika deed het getal der inwoners slinken.

Ten einde den kleinen landbouwers de vruchten van hun arbeid ten volle deelachtig te doen worden, gaf de kolonie weder voorschotten op de ingeleverde geoogste zaadkatoen.

Saba. In den toestand kwam geen verandering. De hoofdbron van inkomsten bleef geldzending uit den vreemde door aldaar werkende Sabanen, benevens vervaardiging van fraaie handwerken. Wegens malaise in het scheepvaartbedrijf in de Vereenigde Staten van Amerika vloeide die bron echter minder rijkelijk dan voorheen.

De regenval in het verslagjaar was gunstig voor den verbouw van voedselgewassen.

§ 3. *Gezondheidstoestand.* Mededeelingen betreffende den gezondheidstoestand zijn in hoofdstuk H opgenomen.

§ 4. *Weerkundige dienst en regenval.* De hoeveelheid gevallen regen in m.M. bedroeg voor de vier kwartalen onderscheidenlijk:

					tezamen
op Curaçao	....	....	....	....	......
,, Aruba	115	2	45	372	534
,, Bonaire	111	20	38	271	540
,, St. Martin	278	66	280	209	833
,, St. Eustatius ...	310	109	405	334	1158
,, Saba	242	48	261	332	883

De cijfers voor Curaçao, Bonaire, St. Eustatius en Saba zijn de gemiddelden van onderscheidenlijk ..., 2, 3 en 3 plaatsen van waarnemingen. [1])

De landbouwkundige, die belast was met de leiding van den weerkundigen dienst, verkreeg eervol ontslag uit 's Lands dienst.

De landbouwkundige dienst voor de Benedenwindsche eilanden werd opgeheven; bij Gouvernementsbeschikking van 28 December 1921, n°. 1366, werd de weerkundige dienst onder het departement van openbare werken gebracht en de directeur van dit departement met de leiding van dezen dienst belast.

Na een ingesteld onderzoek bleek het noodzakelijk dezen dienst te reorganiseeren.

§ 5. *Waterverschaffing.*

Curaçao. Zie hoofdstuk J (Landsgebouwen en Openbare Werken).

Aruba. Een in het derde district van dit eiland (wijk Santa Cruz) gelegen, in onbruik geraakte put, die geheel gedempt was, werd opnieuw uitgegraven en van een ringmuur voorzien. Deze put verschafte aan de bevolking van die buurt overvloedig en drinkbaar water.

1) De cijfers voor het eiland Curaçao werden niet ontvangen.

Vele putten werden schoongemaakt, sommige tevens uitgediept; terwijl de bestaande ringmuren de noodige herstellingen ondergingen.

De concessie tot het hebben van een waterleiding in Oranjestad werd ingetrokken, daar de onderneming niet rentegevend bleek te zijn.

Bonaire. De publieke put op Goeroeboeroe, gelegen in de buurt van Trasmontana en Deentera, waar de bevolking gebrek aan drinkwater had, werd uitgediept; in den omtrek daarvan werden drie dammen opgeworpen, die in November 1921 genoegzaam water hadden opgevangen om dien put voor langen tijd rijk te doen zijn aan goed drinkbaar water.

De andere putten op het eiland werden schoongemaakt en uitgediept.

De bestaande dammen op de lands- en particuliere gronden verkeerden in goeden staat.

St. Martin. De Gouvernementsputten werden onderhouden en een nieuwe put werd gegraven nabij het landgoed „Belvedère" in Prince's Quarter.

Er werden twee nieuwe regenbakken gebouwd, nl. een bij het station voor draadlooze telegrafie en een bij de nieuwe openbare school.

St. Eustatius. De Taylor's put werd weder in orde gebracht voor handbediening. De sinds lang bestelde windmolen werd nog steeds niet ontvangen.

Saba. De watervoorziening geschiedde door middel van regenbakken, waarvan het aantal op het einde van het jaar 218 bedroeg; van de bronnen aan het strand behoefde geen gebruik te worden gemaakt.

Ter bescherming van de bronnen aan de Fortbaai werd eenig metselwerk verricht.

§ 6. *Groep Nederlandsche Antillen van het Algemeen Nederlandsch Verbond.* Op 31 December 1921 telde de groep 3 eereleden, 17 beschermende leden en 205 gewone leden.

Van de eereleden was 1 gevestigd in Nederland, van de gewone leden waren er 5 gevestigd op St. Martin, 1 op Saba, 1 op St. Eustatius, 5 op Bonaire, 4 op Aruba, 3 te Cristobal (C. Z.), 1 te Brooklijn (V. S.), 1 te Barranquilla (Columbia), 1 te La Guaira (Venezuela), 1 te Port au Prince (Haïti); de overige leden waren gevestigd op het eiland Curaçao.

Als afgevaardigden der Groep hadden in het hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond in Nederland zitting de heeren M. Alvarez Correa, Th. Lens en C. Statius Muller.

De ontvangsten in het verslagjaar bedroegen f 738,36, de uitgaven f 664,77 en het kassaldo op 31 December f 937,03.

Op 3 September herdacht de groep op feestelijke wijze den verjaardag van H.M. de Koningin.

Het tijdschrift *Ons Thuis* werd evenals vroeger geregeld ter beschikking gesteld van den inspecteur van het onderwijs ten behoeve van de scholen in de kolonie.

§ 7. *Havenoverzicht.* Een opgave van de vreemde oorlogsschepen en jachten, die de haven van Curaçao aandeden en weer van daar vertrokken, volgt hieronder:

Nationaliteit en naam.	Datum van:	
	Aankomst.	Vertrek.
Fransch oorlogsschip Antares	17 Januari	21 Januari
Amerikaansch oorlogsschip Mahan . .	7 Februari	11 Febr.
„ „ Murray . .	7 „	11 „
„ „ San Francisco	8 „	10 „
„ „ Mallard . .	8 „	10 „
„ „ Lark . . .	8 „	11 „
Engelsch „ Wistaria .	10 Maart	14 Maart
Amerikaansch jacht Enchantress II . .	11 „	18 „
Engelsch „ Cutty Sark . . .	4 Juli	4 Juli
Amerikaansch oorlogsschip Denver . .	21 Aug.	24 Aug.
Engelsch „ Valerian .	26 October	31 October

§. *Verdragen.* In de volgende *Publicatiebladen* zijn bekendgemaakt:

in n°. 11 de toetreding van Griekenland tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908;

in n°. 19 de toetreding van Tsjecho-Slowakije tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908 en het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914 van gemelde conventie;

in n°. 25 het op 11 Mei 1920 te Caracas tusschen Nederland en Venezuela gesloten verdrag tot herstel der diplomatieke betrekkingen tusschen beide landen;

in n°. 28 de toeteding van de republieken Polen en Esthland tot het verdrag van Genève van 6 Juli 1906 voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken bij de legers te velde;

in n°. 39 de opzegging door de Roemeensche Regeering van de overeenkomst van handel en scheepvaart van 15 Maart 1899 tusschen Nederland en Roemenië;

in n°. 40 het perfect worden van de toetredingen van Tsjecho-Slowakije en Finland tot de Roode-Kruis-Conventie van Genève van 6 Juli 1906;

in n°. 48 de bekrachtiging door Griekenland van het verdrag van Genève van 6 Juli 1906 voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken bij de legers te velde;

in n°. 49 het op 30 Juni 1920 te Bern geteekend internationaal verdrag betreffende het behoud of het herstel van de door den wereldoorlog getroffen industrieele eigendomsrechten;

in n°. 69 het te Genève geteekend Protocol, opgemaakt overeenkomstig het besluit van de vergadering van den Volkenbond van 13 December 1920, betreffende het statuut van het Permanente Hof van Internationale Justitie;

in n°. 76 de toetreding van Brazilië tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908 en het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914;

in n°. 77 de bekrachtiging door Liberia van het aanvullingsprotocol van 20 Maart 1914 tot de herziene Berner Conventie over auteursrecht van 13 November 1908.

C.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

Bij Koninklijk besluit van 23 Mei 1921 n°. 60 werd aan den heer O. L. Helfrich op verzoek eervol ontslag als Gouverneur van Curaçao verleend, onder dankbetuiging voor de goede diensten, door hem in dat ambt aan den Lande bewezen en werd hem, in verband met artikel 16 van het Reglement op het Beleid der Regering in de kolonie Curaçao, vergund zijne waardigheid in den loop van de maand Juni 1921 neder te leggen en het bestuur der kolonie, in afwachting van de aanvaarding daarvan door zijn opvolger, over te dragen aan den ondervoorzitter van den Raad van Bestuur.

Bij proclamatie van den 23sten Juni 1921 (*P. B.* n°. 29) gaf de Gouverneur Helfrich kennis van de overgave van het bestuur over de kolonie aan den waarnemend-Gouverneur mr. J. B. Gorsira, ondervoorzitter van den Raad van Bestuur, en bij proclamatie van 24 dier zelfde maand (*P.B.*

n°. 30) maakte deze laatste zijn overneming van het bestuur bekend.

Bij Koninklijk besluit van 2 Juli 1921 n°. 46 werd tot Gouverneur van Curaçao benoemd de heer mr. N. J. L. Brantjes, advocaat-generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam.

Bij proclamatie van 13 October 1921 (*P. B.* n°. 58) bracht de Gouverneur mr. Brantjes ter kennis van de ingezetenen, dat hij het bestuur over de kolonie van den waarnemend-Gouverneur mr. Gorsira had overgenomen.

De Gouverneurs Helfrich en Brantjes bezochten gedurende het verslagjaar meermalen de buitendistricten op het eiland Curaçao.

Op officieele uitnoodiging van den President van Venezuela deed de Gouverneur Helfrich van 7—21 April een reis naar de Republiek Venezuela en bracht dit ter kennis van de ingezetenen bij proclamatie van 7 April 1921 (*P. B.* n°. 16).

Raad van Bestuur. De heer Julius L. Penha werd met ingang van 1 Juni tijdelijk belast met de functiën van lid van den raad van bestuur op Curaçao in de plaats van het lid M. E. Curiel, die om gezondheidsredenen het eiland moest verlaten.

Bij terugkomst van den heer Curiel in de kolonie werd aan het tijdelijk lid Penha, onder dankbetuiging voor de bewezen diensten, in December eervol ontslag als zoodanig verleend.

Koloniale Raad. Voor het nieuwe zittingjaar 1921/1922 werden, met ingang van den tweeden Dinsdag in de maand Mei, tot leden benoemd: de aftredende leden A. G. Statius Muller, J. Sutherland, C. S. Gorsira J.P.Ez. en de heer R. F. Muskus in de plaats van het lid J. P. Evertsz Hz., die als zoodanig ontslag had genomen, en onderscheidenlijk tot voorzitter en tot ondervoorzitter van den Raad de heeren A. G. Statius Muller en Ed. S. Lansberg.

Ter voorziening in de vacature, ontstaan door het overlijden van het lid van den Raad, den heer J. C. B. Forbes, werd bij Koninklijk besluit van 22 October 1921 n°. 51 de heer J. J. Beaujon tot lid benoemd.

Op het eiland Curaçao hebben de districtmeesters de voorgeschreven zittingen op de daarvoor bepaalde dagen gehouden en de bevolkte gedeelten van hunne districten geregeld bezocht.

De heer H. J. Beaujon, gezaghebber van Aruba met verlof, verkreeg in den loop van het jaar eervol ontslag uit 's lands dienst en de heer J. F. Quast werd definitief tot gezaghebber benoemd.

De gezaghebber van Bonaire C. P. de Haseth werd met ingang van 1 Augustus tot districtmeester van het 2de en 3de district op Curaçao benoemd en tot gezaghebber van Bonaire de heer R. J. Beaujon jr.

De gezaghebber der Bovenwindsche eilanden bezocht in het verslagjaar 6 maal Saba, terwijl hij 8 reizen naar St. Eustatius maakte. De buitendistricten van de drie Bovenwindsche eilanden bezocht hij herhaaldelijk.

Raden van Politie. De werkzaamheden van deze raden bestonden in het vaststellen van keuren, het opmaken en vaststellen van de kiezerslijsten voor de verkiezing van leden van die colleges, de behandeling van de ontwerp-begrootingen van uitgaven en ontvangsten, het schoolbezoek, de vaststelling van schoolverslagen, het nazien van de rekening en verantwoording van de armenkassen en het plegen van overleg met de gezaghebbers omtrent zaken van algemeen belang.

Het ambt van ambtenaar van den Burgerlijken Stand werd door den voorzitter dan wel door een der leden van den raad uitgeoefend.

De raden van politie op Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba hielden gedurende het verslagjaar onderscheidenlijk 15, 6, 8, 6 en 4 vergaderingen.

In het verslagjaar werd op Aruba twee keeren een verkiezing van een landraad gehouden. Eerst werd de heer L. C. Kwartsz, landraad, aan de beurt van aftreding, herkozen. Deze meende echter reden te hebben zich de verkiezing niet te laten welgevallen. Bij de tweede verkiezing werd weer het grootst aantal stemmen op genoemden heer uitgebracht; daarna nam hij de benoeming aan.

Op Bonaire werd de heer J. E. R. Herrera als landraad herkozen.

Op St. Martin, St. Eustatius en Saba had in het verslagjaar geen verkiezing van landraden plaats.

Op St. Eustatius stelde de raad een keur vast, houdende verbod tot invoer op dat eiland van alle katoenzaad enz. uit het buitenland.

Bijlage E geeft een opgave van het aantal kiezers en van de uitgebrachte stemmen bij de verkiezing van landraden in de laatste vijf jaren.

In *Publicatieblad* n°. 2 is opgenomen de verordening van den 8sten Januari 1921, houdende aanvulling van de verordening van 22 November 1869 (*P.B.* n°. 24), regelende de vereischten om stemgerechtigd of om tot landraad benoembaar te zijn en al wat verder de verkiezing der landraden betreft op de eilanden tot deze kolonie behoorende, zooals gewijzigd bij de verordening van 9 Mei 1904 (*P.B.* n°. 26), en voorziening om op wettelijke wijze de plaats te vervullen, die in den raad van politie op St. Martin open is, ten gevolge van het niet plaats vinden van de verkiezing, uitgeschreven voor den 6den October 1920.

D.

GEWAPENDE MACHT.

§ 1. *Schutterij.* De sterkte der stedelijke schutterij was op 1 Januari: 1 majoor-commandant, 4 kapiteins, 7 1ste-luitenants, onder wie 1 kwartiermeester, en 1 adjudant van het bataljon; 8 2de-luitenants, onder wie 1 adjudant van den Gouverneur en 1 belast met de werkzaamheden van officier van kleeding en wapening; 1 officier van gezondheid en 325 onderofficieren, korporaals en manschappen.

De sterkte der landelijke schutterij was op bovengenoemd tijdstip: 1 kapitein, 1 2de-luitenant en 120 onderofficieren, korporaals en manschappen.

§ 2. *Weerbaarheidskorps.* De 2de-luitenant van het korps verkreeg op verzoek eervol ontslag; verder is de toestand van het rustend verklaard Curaçaosche Weerbaarheidskorps gedurende het verslagjaar onveranderd gebleven.

§ 3. *Landmacht.* De volgende regelingen zijn in het *Publicatieblad* opgenomen:

het Koninklijk besluit van 24 September 1920 n°. 91 (*P.B.* 1921 n°. 5), tot vaststelling van de bedragen van de pensioenen en onderstanden van de Europeesche en op gelijken voet behandelde officieren, van de onderluitenants en van de Europeesche militairen beneden dien rang van het Nederlandsch-Indische leger, die op of na 1 Januari 1920 recht op pensioen of onderstand hebben verkregen of verkrijgen;

het Koninklijk besluit van 24 September 1920 n°. 92 (*P.B.* 1921 n°. 8), tot verhooging van de pensioens-, gagements- en onderstandsbedragen van de Europeesche officieren, van de onderluitenants en van de Europeesche militairen beneden dien rang van het Nederlandsch-Indische leger, die vóór 1 Januari 1920 recht op pensioen, gagement of onderstand hebben verkregen;

het Koninklijk besluit van 24 September 1920 n°. 93 (*P.B.* 1921 n°. 9), houdende bepalingen omtrent het reglement op het verleenen van pensioenen en onderstanden;

het Koninklijk besluit van 20 April 1921 n°. 93 (*P.B.* n°. 26), tot wijziging van de overgangsbepaling betreffende het tijdstip van indiening van aanvragen om herstel in het genot van gagement of pensioen in verband met de intrekking van het verbod van gelijktijdig genot van gagement of pensioen met militaire inkomsten door militairen beneden den rang van officier van het Nederlandsch-Indische leger;

het Koninklijk besluit van 26 Februari 1921 n°. 44 (*P.B.* n°. 37), houdende hernieuwde vaststelling van de

regeling betreffende de inkomsten van de officieren, de inkomsten en de voeding van de militairen beneden den rang van officier, zoomede de toelagen en vergoedingen, die ten laste van het XIde hoofdstuk van de Staatsbegrooting ten behoeve van de landmacht in Suriname en in Curaçao worden uitgekeerd;

het Koninklijk besluit van 10 Januari 1921 n°. 101 (*P.B.* n°. 47), tot wijziging van de reglementen op het toekennen van gagementen, pensioenen en onderstanden aan de Europeesche officieren en militairen beneden dien rang van het Nederlandsch-Indische leger;

de wet van 5 Juni 1921 (*Staatsblad* n°. 841, *Publicatieblad* n°. 60) tot invoering (in Nederland) van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de wet op de krijgstucht;

het Koninklijk besluit van 26 Augustus 1921 n°. 72 (*P.B.* n°. 89), tot vaststelling van een nieuw Indisch Militair Keuringsreglement.

De samenstelling en de sterkte van de landmacht waren als volgt:

	Samenstelling.	Sterkte op einde Dec. 1920.	In 1921 vermeerderd met	In 1921 verminderd met	Sterkte op einde Dec. 1921.
Officieren der Infanterie	5	5	1) 3	3) 3	5
Officieren van gezondheid	2	1	—	—	1
Apothekers	1	1	—	—	1
Onderofficieren en manschappen	164	167	2) 48	4) 39	176

Bovendien 7 burgerverplegers in het hospitaal.

1) Uit Nederland aangekomen.
2) 2 uit Nederland aangekomen, 28 aangenomen, 1 van desertie terug, 1 uit Suriname overgeplaatst, en 16 terug van voor memorie.
3) Naar Nederland vertrokken.
4) 8 naar Nederland vertrokken, 3 met pensioen, 6 met paspoort, 2 met een briefje van ontslag, en 20 voor memorie gevoerd.

Op 31 December 1921 waren 34 soldaten bij de politie voor memorie gevoerd, benevens 1 kapitein als gezaghebber van de Bovenwindsche eilanden.

Bevorderingen. Bevorderd werden: tot sergeant 1 brigadier, en tot brigadier 3 fuseliers.

Belooningen en onderscheidingen. Uitgereikt werden: 1 zilveren en 5 bronzen medailles, benevens 1 zilveren eeremedaille der orde van Oranje-Nassau.

Kazerne en verdere militaire gebouwen. In het Waterfort bepaalden de werkzaamheden zich tot het hoogst noodzakelijk onderhoud. Verder werd een boog in den ringmuur ingericht tot garage voor de vrachtauto. In het fort Amsterdam werden de resteerende officierswoningen voorzien van W.C.'s en alle woningen aangesloten op de zeewaterleiding.

Militaire school. Een onderwijzer gaf les aan de militairen van Curaçaoschen landaard en aan de Europeanen die onvoldoende bedreven waren in lezen en schrijven. Tevens werd voor hen, die zulks wenschten, meer gevorderd onderwijs gegeven, terwijl enkelen van den Engelschen cursus gebruik maakten.

Daar dezelfde onderwijzer ook les gaf in verschillende schoolvakken aan de leerlingen van de kader-opleiding, is voor het eerstbeginnend onderwijs aan Curaçaosche recruten een onderofficier aan hem toegevoegd.

Militaire bibliotheek. Van de bibliotheek werd een ruim gebruik gemaakt. Zij bevatte 630 boekwerken.

Gezondheidstoestand. Zie hoofdstuk H, onder 2°.

§ 4. *Zeemacht.* De haven van Curaçao werd gedurende het verslagjaar niet door één van Hr. Ms. oorlogsschepen bezocht.

E.

WETGEVING, RECHTSWEZEN EN POLITIE.

§ 1. *Wetgeving.* Hieronder worden van de wettelijke voorschriften, welke in den loop van het jaar tot stand zijn gekomen en voor zoover daarvan geen melding is gemaakt onder andere hoofdstukken van het verslag, nog afzonderlijk vermeld die, opgenomen in:

P.B. n°. 10, Koninklijk besluit van 26 November 1920 (*Staatsblad* n°. 828), tot wijziging van het besluit van 29 Augustus 1912, houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken in de kolonie en de hulpbureaux voor den industrieelen eigendom;

P.B. n°. 15, verordening van 25 November 1920, tot wijziging van de termijnen, bedoeld in de artikelen 517, 522 en 545 van het Burgerlijk Wetboek voor de kolonie Curaçao en afschaffing der artikelen 518, 519, 522, derde lid, en 545, tweede lid, van dat Wetboek;

P.B. n°. 20, wet van 29 April 1921 (*Staatsblad* n°. 695), houdende voorschriften ten aanzien van levensverzekeringsmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven;

P.B. n°. 23, beschikking van 4 Juni 1921, n°. 598, houdende bekendmaking van het tijdstip der inwerkingtreding van voorzegde wet van 29 April 1921 (*Staatsblad* n°. 695, *Publicatieblad* n°. 20);

P.B. n°. 24, Koninklijk besluit van 12 Maart 1921 (*Staatsblad* n°. 303), tot vaststelling van het tijdstip, bedoeld in artikel 1 der wet van 29 Juli 1916 (*Staatsblad* n°. 348), tot verlenging en herstel van in de Octrooiwet genoemde termijnen, gelijk deze wet is gewijzigd bij de wet van 30 Juli 1920 (*Staatsblad* n°. 645);

P.B. n°. 38, wet van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15), tot wijziging van de Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313);

P.B. n°. 45, verordening van 18 Juli 1921, tot aanvulling van de verordening van 7 October 1918 (*P.B.* 1919 n°. 43), waarbij bepalingen worden vastgesteld betreffende het verleenen van vergunningen tot het gebruik van domein voor de exploitatie van motoromnibusdiensten als ondernemingen van openbaar nut op het eiland Curaçao;

P.B. nos. 53 en 64, verordeningen van 11 Maart 1921 en 9 Juni 1921, tot wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Curaçao;

P.B. n°. 73, verordening van 18 Juli 1921, tot aanvulling van de „Invoeringsverordening Wetboek van Strafrecht" en wijziging van de verordening van 25 November 1920 (*P.B.* n°. 68), houdende wijziging van de rechterlijke macht en de rechtspleging in de kolonie Curaçao;

P.B. n°. 74, verordening van 18 Juli 1921, tot wijziging van de verordening van 17 April 1872 (*P.B.* n°. 27), houdende herziening van het tarief van justitiekosten in strafzaken, zooals deze verordening sedert is gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij de verordening van 11 October 1919 (*P.B.* n°. 72);

P.B. n°. 84, wet van 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127), tot wijziging der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313), gelijk deze wet is aangevuld en gewijzigd bij de wet van 1 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15);

P.B. n°. 85, Koninklijk besluit van 22 September 1921 (*Staatsblad* n°. 1083), tot vaststelling van een „Octrooireglement";

P.B. n°. 86, Koninklijk besluit van 31 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1149), tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding der wetten van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15) en van 15 October 1921 (*Staatsblad* n°. 1127) tot wijziging der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°. 313);

P.B. n°. 87, Koninklijk besluit van 31 October 1921, (*Staatsblad* n°. 1150), tot bekendmaking van den tekst der Octrooiwet 1910 (*Staatsblad* n°°. 313), zooals deze wet is aangevuld en gewijzigd bij de wetten van 15 Januari 1921 (*Staatsblad* n°. 15) en 15 October 1921 (*Staatsblbad* n°. 1127);

P.B. n°. 88, Koninklijk besluit van 31 October 1921, (*Staatsblad* n°. 1151), houdende bepaling van den datum, bedoeld in artikel 1 van het Koninklijk besluit van 22 September 1921 tot vaststelling van een ,,Octrooireglement'' (*Staatsblad* n°. 1083).

In de *Publicatiebladen* nos. 7, 41, 51 en 75 zijn aanvullingen en wijzigingen van de ,,Algemeene politiekeur'' 1917 (*P.B.* n°. 11) opgenomen.

§ 2. *Rechterlijke macht en rechtspraak.* Het aantal door het Hof van Justitie en de kantongerechten behandelde zaken en genomen beschikkingen was als volgt:

	Burgerlijke zaken.	Strafzaken.	Beschikkingen.
Hof van Justitie	1	5	170
Kantongerecht op de Benedenwindsche eilanden:			
Zittingsplaats Curaçao	156	485	73
Zittingsplaats Aruba	30	24	15
Zittingsplaats Bonaire	30	42	41
Kantongerecht op de Bovenwindsche eilanden:			
Zittingsplaats St. Martin	33	34	5
Zittingsplaats St. Eustatius . . .	15	19	10
Zittingsplaats Saba	1	2	5

Het lid van het Hof van Justitie mr. C. S. Gorsira was gedurende den tijd, dat de titularis als waarnemend-Gouverneur fungeerde, belast met de waarneming van het ambt van procureur-generaal.

Het lid van het Hof van Justitie mr. F. G. Schalkwijk werd voor het tijdvak van een jaar aangewezen als rechter in het kantongerecht op de Bovenwindsche eilanden.

De betrekking van rechter in het kantongerecht op de Benedenwindsche eilanden werd waargenomen door de overige leden van het Hof van Justitie, die de werkzaamheden onderling verdeelden.

Als plaatsvervangers van den kantonrechter traden op het eiland Curaçao de leden-plaatsvervangers van het Hof van Justitie op.

§ 3. *Gevangeniswezen.* In het *Publicatieblad* n°. 55 is opgenomen het besluit van 30 September 1921, tot wijziging van het besluit van 15 December 1868 (*Publicatieblad* n°. 25), houdende vaststelling van het tarief voor opneming in lijfsdwang; daarbij is het bedrag, dat de schuldeischer aan den cipier moet voorschieten voor voeding van den schuldenaar in gijzeling, met het oog op de duurte der levensbehoeften, van 90 cent per dag verhoogd tot f 2.

De cellen, keuken en verdere lokalen in de strafgevangenis, tevens huis van bewaring op Curaçao, zoomede de daarin aanwezige meubelen, verkeeren in goeden toestand.

Het lid der commissie van administratie aldaar, de heer mr. Ph. F. de Haseth Evertsz, dat aan de beurt van aftreding was, werd als zoodanig herbenoemd.

Tot tandarts der gevangenen onder het raadhuis werd de heer A. Maduro benoemd.

De directeur der strafgevangenis, tevens huis van bewaring op Curaçao, was wederom belast met het geven van onderwijs aan de gevangenen; de uitkomsten daarvan waren vrij bevredigend.

Op 1 Januari 1921 was het aantal leerlingen ...	8
Bijgekomen ...	—
Afgegaan ...	7
Aantal leerlingen op eind December ...	1

Op grond van het gering aantal leerlingen, dat in verband staat met de geringheid der bevolking van de gevangenissen in den laatsten tijd, werd besloten, dat het geven van onderwijs voorloopig zou worden gestaakt.

Van de pistole werd gedurende het verslagjaar geen gebruik gemaakt.

Het aantal opgenomen recidivisten bedroeg:

	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eustatius.	Saba.
Voor de 1ste maal	25	—	—	1	1	—
„ „ 2de „	19	1	—	—	1	—
„ „ 3de „	12	1	—	—	—	—
„ „ 4de „	10	—	—	—	—	—
„ „ 5de „	8	—	—	—	—	—
„ „ 6de „	8	—	—	—	—	—
„ „ 7de „	3	—	—	—	—	—
„ „ 8ste „	4	—	—	—	—	—
„ „ 9de „	3	—	—	—	—	—
„ „ 10de „	5	—	—	—	—	—
„ „ 11de „	5	—	—	—	—	—
„ „ 12de „	1	—	—	—	—	—
„ „ 13de „	2	—	—	—	—	—
„ „ 14de „	1	—	—	—	—	—
„ „ 15de „	1	—	—	—	—	—
„ „ 17de „	1	—	—	—	—	—
„ „ 27ste „	1	—	—	—	—	—
Tezamen . . .	109	2	—	1	2	—

De leeftijden van de opgenomen gevangenen waren als volgt:

	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eustatius.	Saba.
Van 14 jaren	—	—	—	—	1	—
„ 15 „	3	—	—	—	—	—
„ 16 „	1	—	—	—	—	—
„ 17 „	6	—	—	—	2	—
„ 18 „	5	—	—	—	—	—
„ 19 „	5	—	—	1	1	—
„ 20 „	13	—	2	—	—	—
„ 21 „	11	—	—	—	—	—
„ 22 „	14	—	—	—	—	—
„ 23 „	11	—	—	—	—	1
„ 24 „	12	1	—	—	1	—
„ 25 „	15	2	1	—	—	—
„ 26 „	9	1	—	1	—	—
„ 27 „	7	—	1	—	—	—
„ 28 „	4	—	1	—	—	—
„ 29 „	4	—	—	1	—	—
„ 30 „	5	—	—	—	—	—
„ 31 „	2	1	—	—	—	—
„ 32 „	3	—	1	—	—	—
„ 34 „	5	—	—	—	—	—
„ 35 „	1	—	—	1	—	—
„ 36 „	1	—	—	—	—	—
„ 37 „	3	—	—	—	—	—
„ 38 „	1	—	—	1	—	—
„ 41 „	1	—	—	—	—	—
„ 42 „	4	—	—	—	—	—
„ 43 „	1	—	—	—	—	—
„ 45 „	1	—	—	—	—	—
„ 50 „	—	2	—	—	—	—
„ 53 „	—	1	—	—	—	—
„ 55 „	—	2	—	—	—	—
„ 58 „	—	1	—	—	—	—
Tezamen . .	148	11	6	5	5	1

Met betrekking tot Curaçao wordt nog het volgende medegedeeld.

Zooals besloten was werden de benoodigde waren voor het onderhoud der gevangenen naar gelang der behoefte ingekocht.

Ook voor het jaar 1922 werd, met het oog op de waarschijnlijke prijsdaling der waren, besloten geen aanbesteding te doen voor de levering van levensmiddelen ten behoeve van de gevangenen en werd mitsdien die levering niet gegund.

De menage van het garnizoen voorzag in de voeding van de door den krijgsraad tot militaire gevangenisstraf of detentie veroordeelden.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig.

In het geheel hebben zich 40 ziektegevallen voorgedaan.

Begin Januari waren geen gevangenen onder behandeling in het St. Elisabeths Gasthuis. Gedurende het verslagjaar werden 11 gevangenen daarheen ter verpleging vervoerd. Allen zijn hersteld, zoodat einde December geen gevangenen in voorzegd gasthuis onder behandeling waren.

In de ziekenzalen van de gevangenissen werden 3 personen verpleegd.

Roomsch-Katholieke geestelijken bezochten de gevangenen iederen Zondag en enkele malen op werkdagen.

De predikant van de Protestantsche Gemeente heeft een bezoek afgelegd bij een gevangene, die voor korten tijd was opgenomen.

Dwangarbeiders en in het openbaar te werk gestelde gevangenen zorgden voor het schoonhouden der straten en pleinen van een gedeelte der stad.

De werkzaamheden der gevangenen bestonden hoofdzakelijk in het verrichten van corvee-diensten binnen de fortificatie der militairen, het schoonhouden, schrobben en schuren van de kantoren op het raadhuis en van de lokalen der gevangenen, het ziften van zand, het bikken van steenen ten behoeve van het Departement van Openbare Werken en het vlechten van stroohoeden (door de vrouwen).

De opbrengst van den arbeid der gevangenen gedurende het verslagjaar bedroeg f 893,33.

Als uitgaanskas en aan zakgelden werd aan 28 ontslagen gevangenen uitbetaald f 897,42.

De commissie van administratie van de strafgevangenis en het huis van bewaring strafte 1 man disciplinair. De voorzitter der commissie legde aan 24 mannen disciplinaire straffen op.

Ter gelegenheid van den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin werd aan een gevangene kwijtschelding van straf verleend.

In de gevangenis in de Willemstad (Punda) ,,het fiskalaat'' werden gedurende het verslagjaar 267 mannen en 57 vrouwen, te zamen 324 personen, opgenomen. Een opgave van de in de gevangenissen der kolonie opgenomenen, met vermelding van de redenen van gevangenzetting of gevangenhouding, is vervat in bijlage F.

§ 4. *Politie.* De sterkte der politie was op 31 December 1921: 116 man, nl. 1 commissaris, 8 hoofdagenten, waarvan één belast met de functie van deurwaarder-crimineel, 19 agenten 1ste klasse, waarvan 3 tijdelijk belast met de functiën van hoofdagent, en 88 agenten 2de klasse.

Voorts verbleven met verlof in Nederland 2 hoofdagenten en 1 agent 1ste klasse wegens ziekte en 2 agenten 1ste klasse wegens langdurigen dienst.

Op bovengenoemden datum was er bij de politie een tekort van één agent 2de klasse; deze vacature is 11 Januari aangevuld.

Onder de agenten 1ste en 2de klasse waren er 34 voor memorie gevoerde militairen van het garnizoen.

Van het op de begrooting van 1921 beschikbaar gestelde krediet om het korps met nog 25 man te vermeerderen, werd geen gebruik gemaakt.

Gedurende het verslagjaar hebben in den regel in de rangen van agent 1ste en 2de klasse tijdelijke benoemingen plaats gehad.

Voor de hoofdagenten met verlof werden tijdelijke in de plaats benoemd.

In de vacature van inspecteur was op 31 December nog niet voorzien.

De commissaris was tijdelijk belast met het geven van theorie aan de manschappen.

Gedrag, ijver en bekwaamheid van de politie lieten te wenschen over. Een hoofdagent werd met intrekking van 2 vrije dagen gestraft; aan 4 agenten 1ste klasse werden te zamen 6 boeten opgelegd, aan 42 agenten 2de klasse werden te zamen 100 straffen opgelegd, t. w. 59 boeten, 4 strafdiensten, 26 intrekking van vrije dagen en 11 berispingen.

Verscheidene goede krachten namen ontslag, omdat zij in de burgermaatschappij beter bezoldigde betrekkingen konden krijgen, terwijl de voor memorie gevoerde militairen soms uit wispelturigheid, dikwijls echter ter verbetering van hunne positie, naar het garnizoen terugkeerden.

Hierdoor en doordat de opengevallen plaatsen om dezelfde redenen niet door goede elementen konden worden aangevuld, is het peil van bekwaamheid, dat al niet bijzonder hoog was, nog meer gedaald. Door de vele ontslagnemingen kon geen geschoold politiekorps worden gevormd en schoten de nieuw aangestelden in vele opzichten in hun taak te kort, waardoor de politiedienst niet goed was uit te voeren. Ook moet worden aangestipt, dat de voortdurende wisseling van personeel eene aanmerkelijke toeneming van de kosten van uniform, kleeding en schoeisel veroorzaakte.

Wegens ziekte werden in het militair hospitaal opgenomen: 3 agenten 1ste klasse en 36 agenten 2de klasse, onder wier er waren die meer dan eens verpleegd werden; 3 hoofd agenten, 8 agenten 1ste en 26 agenten 2de klasse hebben eens of meermalen ziekteverlof genoten; 4 hoofdagenten, 2 agenten 1ste en 3 agenten 2de klasse bleven wegens ongesteldheid eenige dagen buiten dienst.

In het verslagjaar arresteerde de politie wegens diefstal, dronkenschap, ongeregeldheden op den openbaren weg, desertie van koopvaardijschepen en het door militairen bij het garnizoen mankeeren 260 mannen en 57 vrouwen.

Bijlagen G en H geven een overzicht onderscheidenlijk van de sterkte der politie met de plaats gehad hebbende veranderingen en van het aantal politiewachten, van de plaatsen waar zij gevestigd zijn en van de sterkte van het personeel aldaar.

F.

EEREDIENST.

§ 1. *Protestantsche gemeenten.* Op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden onderscheidenlijk 35, 3, 0, 43, 34, 24 personen gedoopt en 3, 1, 0, 6, 3, 5 huwelijken ingezegend.

Op Curaçao en Aruba namen onderscheidenlijk 32 en 24 personen deel aan het godsdienstonderwijs, en werden 49 en 7 personen tot lidmaat aangenomen.

De Zondagscholen op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden onderscheidenlijk door 38, 33, 0. 307, 212 en 219 kinderen bezocht.

Ter vervulling van de tweede predikantsplaats werd de heer ds. H. W. Eldermans, Hervormd, predikant van de Vereenigde Protestantsche Gemeente van Nickerie (Suriname), die in Nederland met verlof vertoefde, in de maand October benoemd.

Op Curaçao werd het Heilige Avondmaal drie malen gevierd: op Goeden Vrijdag, in de maand Augustus en den Zondag vóór Kerstmis.

Het kerkgebouw en de kerkelijke goederen op Curaçao verkeerden in goeden staat.

Aan de Methodisten-gemeente op St. Eustatius werd een subsidie verleend van f 1000 voor herstel van haar pastorie.

Op Saba werd Reverend Lambert vervangen door Reverend Mandeville (Anglikaansche gemeente).

§ 2. *Roomsch-Katholieke gemeente.* Op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden onderscheidenlijk 826, 153, 120, 35, 7, 2 en 3 huwelijken ingezegend en werd aan 4540, 1351, 670, 189, 67 en 159 kinderen godsdienstonderwijs gegeven.

Het aantal dienstdoende geestelijken op de verschillende standplaatsen in de kolonie bedroeg 41. Van deze geestelijken werd een als geestelijke van den eersten rang en werden 19 als geestelijken van den tweeden rang uit de koloniale geldmiddelen bezoldigd.

Een gepensionneerd geestelijke van den tweeden rang overleed op Curaçao, twee geestelijken keerden van verlof naar Nederland in de kolonie terug en vier zijn nog buiten de kolonie met verlof, waarvan drie in Nederland.

Drie geestelijken, die geen bezoldiging genieten, zijn in de kolonie aangekomen.

§ 3. *Israëlietische gemeenten.* I. De Nederlandsch-Portugeesch Israëlietische gemeente op Curaçao telde 459 leden. Eén huwelijk werd ingezegend.

II. Het aantal leden van de Nederlandsch-Hervormd-Israëlietische gemeente bedroeg 349 personen. Drie huwelijken werden ingezegend.

G.

ARMENZORG.

In *P.B.* n°. 68 is opgenomen de verordening van 30 Maart 1921, tot regeling van het armwezen.

Aan het voorschrift van het tweede lid van artikel 183 van het Regeeringsreglement betreffende de regeling van het armwezen was nog geen uitvoering gegeven en het werd gewenscht geacht voorzieningen dienaangaande tot stand te brengen om te geraken tot een regeling van de taak der Overheid niet alleen wat betreft de onmiddellijk van haar uitgaande ondersteuning aan hulpbehoevenden, maar ook ten aanzien van haar verhouding tot de instellingen van weldadigheid, welke zich aan die taak wijden en ter verzekering van het voor een goede werking van de armenzorg niet te ontberen algemeen toezicht daarop.

Vanwege de Overheid wordt wel is waar ondersteuning verleend aan geheel onverzorgde behoeftigen, maar, afgezien van enkele verouderde voorschriften betreffende een armenkas op Aruba en een op St. Martin, bestond dienaangaande geen voldoende regeling. Haar taak heeft zich tot nu toe bepaald tot hulpverleening in bijzondere gevallen door verschillende bestuursorganen.

De strekking der verordening, welker voorschriften in ruime mate ontleend zijn aan de wet van 27 April 1912 (*Staatsblad* n°. 165), regelende het armbestuur in Nederland, is er dan ook vooral op gericht eenheid te brengen in de regeling van die voorzieningen en voorts samenwerking te verkrijgen tusschen de armenverzorging beoogende instellingen in de kolonie, welke een bijdrage uit de koloniale kas ontvangen. Wel is waar ligt het niet in de bedoeling in de inwendige aangelegenheden van de bijzondere instellingen van weldadigheid in te grijpen, maar toch zal van eenige medezeggenschap zijdens de Overheid, ten aanzien van de besteding der voor het doel aangewezen fondsen, niet kunnen worden afgezien in de gevallen, waarin bijdragen daartoe uit 's lands kas zijn verleend.

Bij gouvernementsbeschikking van 12 October 1921 n°. 1111, opgenomen in *P.B.* n°. 70, werd bepaald, dat bedoelde ,,Armenzorgverordening'' in werking zou treden met ingang van 1 Januari 1922.

Aangezien echter toen nog niet voorzien was in een door de verordening voorgeschreven reglement, dat de bevoegdheden van de armenkassen — voor zoover niet in de verordening aangegeven — moet regelen, werd voorzegde beschikking van 12 October 1921 ingetrokken (*P.B.* n°. 80) en tevens bepaald, dat het tijdstip, waarop genoemde Armenzorgverordening in werking zal treden, door den Gouverneur nader zal worden bepaald.

Van bestuurswege. De onderstand, krachtens art. 28 der wet van 8 Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. *156 P.B.* n° 15) aan hulpbehoevende vrijgemaakten toegekend, bedroeg op Curaçao f 434, St. Martin f 314 en St. Eustatius f 286.

Aan behoeftige personen, die door ouderdom of lichaamsgebreken niet in staat waren om in eigen onderhoud te voorzien en daarbij geheel onverzorgd waren, werden uitkeeringen gedaan tot de volgende bedragen: op Curaçao f 4770; op Aruba f 3289; op Bonaire f 927; op St. Martin f 1211; op St. Eustatius f 700 en op Saba f 1595.

Onder de armen der verschillende godsdienstige gezindten op Curaçao werd bovendien nog verdeeld eene som van f 640,55, zijnde de tot dat doel door wijlen den heer Jacob Penso gelegateerde, zuivere opbrengst over 1921 van het huis en erf n°. 6 aan de Werfstraat, Scharloo.

Vanwege de Protestantsche gemeente op Curaçao. Opgaven omtrent de kerkfondsen en het weezenfonds dezer gemeente werden niet ontvangen.

Voor gewone en extra-bedeeling van de weezen werd uitgegeven f 1341 en voor kleeding en schoolbehoeften f 100. De jaarlijksche subsidie van f 1500 voor het onderhoud der weezen werd uit de koloniale kas ontvangen en 22 weezen werden verzorgd.

Voor armenzorg en verdere ondersteuning van behoeftige leden der gemeente werd ruim f 2200 uitgegeven.

Aan buitengewone inkomsten werd een bedrag van f 237 ontvangen, bovendien giften van de familie Maduro, het ,,E. S. L. Maduro's Weldadigheidsfonds'' en het ,,Montefiore-fonds''.

Vanwege de Roomsch-Katholieke gemeente op Curaçao. Volgens door het Vicariaat ingediende verbeterde gegevens is het omtrent het *meisjesweeshuis te Welgelegen* in het voorgaand koloniaal verslag medegedeelde foutief. De verbeterde opgave luidt als volgt:

		weezen:	voogdijkinderen:
aanwezig op 1 Januari 1920:		58	3
uitgegaan gedurende 1920	6		
gestorven ,, ,, ...	4		
	—	10	0
		48	3
ingetreden ,, ,, ...		3	7
aanwezig op 1 Januari 1921:		51	10

In den loop van 1921 zijn er bijgekomen 8 voogdijkinderen; 1 weeskind verliet het gesticht en 1 weeskind is overleden. De 18 voogdijkinderen werden overgebracht naar het gesticht voor meisjes op Santa Rosa, dat 1 October 1921 voor deze kinderen geopend is. Op 31 December waren er dus aanwezig 49 weesmeisjes.

Evenals in vorige jaren bleven de meeste voogden der weeskinderen in gebreke de kleine vergoeding af te dragen, welke zij voor het onderhoud der kinderen beloofd hadden.

Door gebrek aan middelen zal slechts een gering aantal weezen opgenomen kunnen worden, en zullen voorloopig de noodige herstellingen aan het gebouw niet aangebracht kunnen worden.

In het St. Vincentiusgesticht te Scherpenheuvel waren op 1 Januari 1921 61 jongens, namelijk 35 weezen, 25 voogdijkinderen en 1 regeeringskind; in den loop van het jaar zijn er bijgekomen: 6 weezen en 22 voogdijkinderen, terwijl 6 weezen en 1 voogdijkind het gesticht verlieten, zoodat er op 31 December 1921 aanwezig waren 82 jongens, namelijk 35 weezen, 46 voogdijkinderen en 1 regeeringskind.

De geest onder de jongens was over het algemeen zeer goed; de vorderingen zoowel in de vakken van lager onderwijs als in het vakonderwijs waren bevredigend.

Ook de gezondheidstoestand kan over het algemeen gunstig genoemd worden. In October deden zich 3 gevallen van typheuse koorts voor. De zieken werden afgezonderd en de ziekte had een zeer gunstig verloop.

De werkplaatsen ondergingen aanzienlijke verbeteringen door de nieuwe machinerieën en werktuigen, die deels met Gouvernementssteun werden aangekocht. Bij de reeds bestaande werkplaatsen werden in den loop van het jaar eene drukkerij, eene boekbinderij en eene bakkerij opgericht. Door het aanwerven van een bekwaam vakman voor de schoenmakerij is ook dit vak onder degelijke leiding gekomen.

Zooals reeds hiervoren werd medegedeeld is op 1 October 1921 het gesticht voor voogdijkinderen (meisjes) te Santa Rosa begonnen met de 18 meisjes, die tot dusverre in het meisjesweeshuis te Welgelegen waren ondergebracht; later zijn er nog 2 meisjes bijgekomen, zoodat er op 31 December 1921 aanwezig waren 20 voogdijkinderen (meisjes).

De geest onder de kinderen gaf reden tot groote tevredenheid.

De gezondheidstoestand was goed.

De leerplichtige kinderen woonden het onderwijs bij op de gewone dagschool op Santa Rosa.

Voor het onderhoud der weezen van deze gemeente werd uit de koloniale kas een bedrag van f 6700 uitgekeerd, en voor verwaarloosde kinderen f 13 190.

De inkomsten der armenkassen bedroegen	f 6676,—
De uitgaven ,, ,, ,, ...	6358,51
In kas op ultimo December 1921	f 317,49

Vanwege de Israëlietische gemeenten.

I. *Nederlandsch-Portugeesch-Israëlietische Gemeente.* De inkomsten bedroegen f 19 256 en de uitgaven f 18 072. Het kapitaal der Gemeente was einde December 1921: f 119 452.

Deze Gemeente genoot eene bijdrage van f 500 uit de koloniale kas voor het onderhoud van weezen; dit bedrag werd in zijn geheel gebruikt ter voorziening in de lichamelijke en geestelijke behoeften van de vier door de Gemeente ondersteunde weezen. Een afzonderlijk weezenfonds heeft de Gemeente niet; de uit de koloniale kas verstrekte som wordt maandelijks voor de verpleging der weezen uitgekeerd; in hetgeen verder nog noodig is, voorziet de gemeente zelf.

Aan onderstand en bedeelingen der armen werden uitgekeerd f 4162. De Gemeente heeft geen afzonderlijk armenfonds; de armen worden bedeeld alleen uit de ontvangsten der gemeente.

II. *Nederlandsch-Hervormd-Israëlietische Gemeente.* De inkomsten van deze Gemeente, met inbegrip van den aanslag der leden, bedroegen f 1519, en de uitgaven f 2054, zoodat er f 535 meer werd uitgegeven dan ontvangen.

Het armenfonds bedroeg einde December f 8197. In het verslagjaar werden geen uitkeeringen gedaan aan armen en weezen. Deze Gemeente genoot geen bijdrage uit de koloniale kas voor onderhoud van weezen.

Het kapitaal der Gemeente was einde December 1921: f 10 594.

Vanwege het ,,Ondersteuningsfonds Nederlandsche Antillen''. Aanvragen om ondersteuning kwamen gedurende het verslagjaar niet in. Het kapitaal van het fonds bedroeg met de gekweekte renten, na aftrek van eenige kleine onkosten, eind December 1921: f 12 275,99.

Van het Curaçaosche Ondersteuningsfonds werd in 1921 f 2000 ontvangen.

Voogdijraden.

Curaçao. Behalve de 2 gewone jaarlijksche vergaderingen hield de voogdijraad gedurende het verslagjaar één buitengewone bijeenkomst.

Aan het plaatsvervangend lid A. G. Statius Muller werd op zijn verzoek eervol ontslag verleend; in diens plaats werd de heer H. Schotborgh benoemd.

Ter voldoening aan het bepaalde bij art. 18 van het Reglement van den Voogdijraad werden de daarin vermelde afdeelingen van onderzoek, financiën en toezicht gekozen.

Gedurende het verslagjaar ontving de raad geen uitkeeringen en deed er ook geen ingevolge de artikelen 368*g*, 368*h* en 435*c* van het Burgerlijk Wetboek.

Vermits de in de vorige verslagen bedoelde vader zich met zijn wettig gezin heeft vereenigd, hebben de sinds jaren door den raad ontvangen en uitbetaalde delegatiën in 1921 niet plaats gehad.

Met den consul-generaal der Nederlanden te New-York werd eene correspondentie gevoerd betreffende de zoogenaamde ,,adoptie'' van twee minderjarige kinderen van een in New-York woonachtig Nederlandsch onderdaan, die — als lijdende aan eene besmettelijke en ongeneeslijke ziekte — door de autoriteiten aldaar ten laste der Unie zou worden gedeporteerd.

Blijkens kennisgevingen van het kantongerecht te Curaçao werd de ,,Sint Vincentius Stichting'' in den loop van het verslagjaar belast met de voogdij over 18 minderjarigen. Voorts werd die stichting van de voogdij over één kind ontslagen. Van de hiervoren geplaatste 18 kinderen geschiedde de plaatsing van 7 op initiatief van den voogdijraad.

Tot het verkrijgen van eene ondersteuning voor het onderhoud en de opvoeding van hare natuurlijke, niet door de vaders erkende, minderjarige kinderen wendden zich gedurende het verslagjaar tot den raad zes moeders; staande het ter zake ingestelde onderzoek trokken twee moeders zich terug; bij het onderzoek is gebleken, dat twee der als vermoedelijke vaders opgegeven personen in het buitenland vertoefden; bij een der onderzochte gevallen bleek de vermoedelijke vader zelf hulpbehoevend te zijn; de bemoeiingen van den raad in het zesde geval leidde er toe, dat de vermoedelijke vader eene periodieke ondersteuning ten behoeve van zijn kind toezegde.

Eene gehuwde vrouw wendde zich in den loop van het verslagjaar tot den raad, ten einde van haar wettigen man — die haar verlaten zou hebben — eene ondersteuning te erlangen ten behoeve van hunne minderjarige kinderen. Bij het ingesteld onderzoek bleek, dat de man in quaestie met onbekende bestemming naar den vreemde was vertrokken.

Overige eilanden. De voogdijraden op Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba hielden onderscheidenlijk 1, 2, 9, 1 en 2 vergaderingen. Op voordracht van den raad op Aruba en Bonaire heeft de kantonrechter onderscheidenlijk 2 en 40 voogden en toeziende voogden over minderjarigen benoemd.

Tot het verkrijgen van eene ondersteuning voor het onderhoud en de opvoeding van hare natuurlijke niet door de vaders erkende minderjarige kinderen wendden zich op St. Martin tot den raad 9 moeders, met het gevolg, dat de vaders zich verbonden de gevraagde ondersteuning te verleenen. Waar de vader weigerde, werd de zaak voor den rechter gebracht.

H.

OPENBARE GEZONDHEIDSDIENST.

Algemeene dienst. In *P. B.* n°. 17 is opgenomen de verordening van 11 Maart 1921, tot wijziging en aanvulling van de „Koepokinentingverordening", de „Quarantaineverordening" en de „Begrafenisverordening".

In *P. B.* n°. 27 werd afgekondigd het besluit van 17 Juni 1921, ter uitvoering van de artikelen 11, tweede en derde lid, en 13, eerste lid, van de „Begrafenisverordening".

Bij beschikking van 25 Juni 1921 (*Publicatieblad* n°. 33) werd bepaald, dat de „Begrafenisverordening" in werking zou treden met ingang van den 1sten Januari 1922.

Tegelijk met de „Begrafenisverordening" trad in werking de verordening van 13 September 1918 (*P. B.* 1919 n°. 22), houdende bepalingen betreffende de verklaringen van overlijden, af te geven door de geneeskundigen in de kolonie Curaçao.

Bij besluit van 24 Juni 1921 (*P. B.* n°. 32) werd de verordening van 28 Februari 1888 (*P. B.* n°. 2), tot voorziening tegen besmettelijke ziekten in de kolonie Curaçao, tijdelijk van toepassing verklaard op waterpokken (varicellae).

In *P. B.* n°. 66 werd opgenomen de verordening van 9 Juni 1921, houdende bepalingen ter bestrijding van besmettelijke ziekten. De inwerkingtreding van deze verordening werd bij beschikking van 12 October 1921 (*P. B.* n°. 67) bepaald met ingang van 1 Januari 1922.

Drie gouvernementsgeneesheeren verlieten den dienst; daardoor was het niet mogelijk alle dokterspłaatsen het geheele jaar door bezet te houden.

De gezondheidstoestand van de kolonie was betrekkelijk gunstig.

Ook in dit verslagjaar hebben zich belangrijke infectieziekten, zooals *gele koorts*, *pest*, *cholera*, *pokken (variolae)* niet voorgedaan.

De twee infectieziekten, die het meest op den voorgrond traden, waren *febris typhoïdea* en *amoeben-dysenterie*.

De *venerische ziekten* weken, wat aantal en karakter betreft, niet af van die van het voorgaande jaar.

De *koepokinenting* werd geregeld voortgezet. In het parc vaccinogène werd één kalf geënt, hetgeen entstof opleverde voor 3000 personen. Voor 6262 personen werd er koepokstof afgeleverd aan verschillende geneesheeren. Alleen naar het eiland St. Martin werd voor 3000 personen opgezonden, nadat op het Fransche gedeelte van dit eiland pokken (variolae) waren opgetreden.

1°. *Burgerlijke geneeskundige dienst.*

Curaçao. Door gebrek aan geneesheeren bleven het vierde en het vijfde district van dit eiland en een groot deel van het verslagjaar zonder dokter en moest in de geneeskundige hulp worden voorzien door tweemaal 's weeks spreekuur te laten houden door een gouvernementsgeneeskundige uit Willemstad.

Febris typhoïdea heerschte het heele jaar door; de typhusgevallen waren als volgt over de maanden verdeeld: Januari 6, Februari 8, Maart 8, April 8, Mei 3, Juni 3, Juli 5, Augustus 7, September 18, October 16, November 3 en December 4.

In de meeste gevallen werd klinisch bloedonderzoek uitgevoerd; daarbij werden slechts T.-bacillen gevonden.

De buiten de stad voorkomende gevallen werden in den regel naar het St. Elisabeth's Gasthuis gezonden om de verspreiding door contact-infectie tegen te gaan. Er werd voornamelijk door het meer intellectueele gedeelte der bevolking in de stad veel gebruik gemaakt van prophylactische enting met typhusvaccin.

Het aantal in het laboratorium gecontroleerde gevallen van *amoeben-dysenterie* bedroeg 62.

Enteritis met bloed en *slijmdiarrhee*, zonder aantoonbare specifieke oorzaak, kwam veel voor.

Diphterie vertoonde zich 5 maal. Het aantal *keelaandoeningen* was grooter dan in andere jaren.

Tetanus deed zich niet voor.

Tuberculose werd door sputumonderzoek 47 maal vastgesteld. In 48 gevallen was het bacteriologisch onderzoek negatief.

In het *St. Elisabeth's Gasthuis* werden van gouvernementswege verpleegd 1040 patiënten met 45424 verpleegdagen; 178 zijn overleden en op 31 December waren er nog 11 in het ziekenhuis aanwezig.

Het aantal operaties, op gouvernementspatiënten verricht, bedroeg 65.

Door gebrek aan ruimte konden de typhuspatiënten niet afzonderlijk worden verpleegd.

Ziekenvervoer. In April werd de ziekenauto in gebruik genomen. Vervoerd werden in 30 ritten 38 patiënten, waarvan de meesten uit de buitendistricten afkomstig waren.

Er werd een tarief vastgesteld voor betalenden, waarbij de zieken in drie klassen werden ingedeeld, terwijl de behandelende geneesheer de klasse aanwees, waartoe de patiënt behoorde.

De auto werd bestuurd door den bediende van de quarantaine-inrichting op Mundo Nobo.

Krankzinnigengesticht. Op 1 Januari 1921 waren aanwezig 146 verpleegden, nl. 67 mannen en 79 vrouwen.

Het verschil tusschen deze opgave en die voorkomende in het vorige verslag moet worden gezocht in eene vroeger gemaakte vergissing. De opgave van dit jaar werd opgemaakt na driemaal tellen van alle personen en in overeenstemming bevonden met de registers bewaard ten parkette. Daarom werden de getallen van dat register als nieuw uitgangspunt overgenomen. Ingekomen waren 74 lijders, nl. 35 mannen en 39 vrouwen.

Ontslagen 35 lijders, nl. 16 mannen en 19 vrouwen.

Overleden 26 lijders, nl. 15 mannen en 11 vrouwen.

Derhalve waren op 1 Januari 1922 aanwezig 159 lijders, nl. 71 mannen en 88 vrouwen.

Het grootste aantal verpleegden bedroeg 159 en het kleinste 143.

Het aantal verpleegdagen bedroeg 54776.

Melaatschengesticht. Op 1 Januari 1921 waren aanwezig: 12 lijders, n.l. 6 mannen en 6 vrouwen.

In den loop van het verslagjaar werden 1 man en 1 vrouw ter verpleging en 1 vrouw ter observatie opgenomen.

Een vrouwelijke patiënt stierf.

Derhalve waren op 1 Januari 1922 aanwezig: 13 verpleegden, n.l. 7 mannen en 6 vrouwen, plus 1 vrouw in observatie.

In het verslagjaar ontbrak de gelegenheid om patiënten te behandelen met de Dean-extracten van chaulmogra-olie, daar deze nog niet verkregen konden worden.

De polikliniek voor besmettelijke geslachtsziekten. Voor deze inrichting was het verslagjaar nog moeilijker dan het voorgaande. De opkomst der patiënten was, ondanks herhaalde aanmaning om te komen, zeer gering. De wettelijke bepalingen, aan de hand waarvan men geslachtszieken, die voor anderen gevaar opleveren, kan dwingen zich onder behandeling te stellen, traden eerst met ingang van 1 Januari 1922 in werking.

Het aantal opgenomen lijders bedroeg 160, n.l. 96 vrouwen en 64 mannen.

Het aantal verpleegdagen bedroeg 6811.

In het verslagjaar werd bij de lues-behandeling meer dan tot nu toe van neo-salversan gebruik gemaakt.

Haven- en quarantainedienst. De quarantaine tegen alle in het jaar 1920 besmet verklaarde plaatsen werd opgeheven, behalve die tegen Santo Domingo, dat wegens pokken besmet verklaard bleef.

Wegens het heerschen van *pokken* werden besmet verklaard in Januari Cuba en Haïti, in April Panama en de Canal Zône.

Wegens *pest* Porto Rico in Februari, en wegens *pest* en *pokken* Chili in Juni.

In Augustus werd de besmetverklaring van Panama en de Canal Zône wegens *pokken* ingetrokken.

Slechts enkele personen werden in observatie genomen.

In Juli nam de gezondheidsdienst de nieuwgebouwde barakken op Mundo Nobo over van het Departement van Openbare

Werken en maakte een aanvang met het aanschaffen van het noodige meubilair.

Het personeel, dat benoemd werd voor deze quarantaine-inrichting, bestond uit één opzichter met voorloopig één bediende, welke laatste tevens belast werd met het besturen van de ziekenauto.

Uitgerookt werden 14 stoomschepen en 55 zeilschepen met een gezamenlijken inhoud van 26 630 M³. uit te rooken ruimte; 33 stoom-, motor- en zeilschepen werden uitgerookt met cyaanwaterstof en 36 met zwaveligzuurgas.

Gevonden werden 109 ratten, 145 muizen en legio insecten. De gevonden ratten waren alle mus-ratten.

Reinigings- en ontsmettingsdienst. De dagelijksche opbrengst van opgehaald vuil van de woningen en het gewone straatvuil bedroeg 28,47 M³. Het in de buitenste deelen van het stadsdistrict verzameld vuil werd ter plaatse verbrand. Dit bedroeg 3 M³. per week. Uit de gooten werd wekelijks gemiddeld 10 M³. modder en zand geveegd. Nog steeds is het publiek er niet van doordrongen, dat vuil niet op den openbaren weg mag worden geworpen.

Ook in het verslagjaar werd niet overgegaan tot het plaatsen van openbare privaten.

Ontsmettingen hadden 31 maal plaats, 13 maal chemisch en 18 maal mechanisch. De ontsmettingsoven werd 4 maal gebruikt, overigens werd lijf- en beddegoed door uitkoken ontsmet.

Laboratorium-bedrijf.

Afdeeling A. Het aantal onderzoekingen bij de bacteriologische afdeeling A bedroeg 2519 (vorig jaar 2847).

Afdeeling B. Het aantal onderzoekingen bedroeg bij de chemische afdeeling B 339 (vorig jaar 298).

Eenmaal moest proces-verbaal worden opgemaakt wegens herhaalde melkvervalsching.

De assistent-scheikundige werd van 1 Juli af belast met het gereedmaken van de recepten voor de gouvernementspatiënten in het 4de en 5de district, waartoe hij zich tweemaal 's weeks derwaarts begaf.

Dierziekten. Op drie verschillende plaatsen van het eiland Curaçao werden gevallen van miltvuur geconstateerd. De nog gezonde dieren werden op de besmette plantages met serum behandeld; de veekoraal werd afgebrand en verplaatst.

In de stad werd het grootvee, uit Venezuela aangevoerd, prophylactisch met serum behandeld, omdat in de stadskoraal, waar het eenigen tijd moest verblijven, meerdere malen miltvuur was voorgekomen.

2°. *Militair-geneeskundige dienst.*

De gezondheidstoestand in het garnizoen was minder gunstig dan het jaar te voren.

Gevallen van *amoeben-dysenterie* en ernstige niet specifieke *enteriden* waren zeldzaam. Echter deden zich in het begin en ook weer tegen het eind van het jaar meerdere gevallen van *typhus abdominalis* voor. Zij hadden alle een gunstig verloop.

Venerische ziektegevallen kwamen veelvuldig voor. Er kwamen van *gonorrhoea* vele complicaties voor.

In het hospitaal werden 173 militairen verpleegd; 8 waren op 1 Januari 1922 nog onder behandeling; de anderen herstelden.

Er werden 2 militairen voor den actieven dienst afgekeurd en 3 werden als tijdelijk ongeschikt naar Nederland opgezonden.

Van de in den buitendienst onder behandeling gekomen zieken werden 163 naar het hospitaal overgebracht.

Van het politie-personeel werden 51 personen verpleegd; 4 waren op 1 Januari 1922 nog onder behandeling. De overigen herstelden.

Eén civiel persoon werd in het hospitaal verpleegd.

Het totaal aantal verpleegden bedroeg 225 met 4886 verpleegdagen, als volgt verdeeld:

troepen op Curaçao	3863
politiekorps	887
civiele personen	49

Het grootst aantal gelijktijdig verpleegden bedroeg 23, in November; het kleinste 2, in Juli.

In de militaire apotheek werden 7999 recepten gereedgemaakt: voor den hospitaaldienst 2275, voor den buitendienst 3524, voor de overige rechthebbenden op militaire geneeskundige hulp 2200, bovendien 758 voor de polikliniek.

Aruba. De gezondheidstoestand was gedurende het eerste halfjaar (in de droge periode) veel minder goed dan gedurende het tweede; met name verdwenen in het laatst van het jaar vele gevallen van *scorbut* geheel.

De *mazelen-epidemie* van het jaar te voren kwam in de maand Januari tot stilstand.

Gevallen van *varicellae* kwamen vooral in Augustus voor.

Met *malaria* geïnfecteerd waren bijna alle arbeiders, die uit Cuba terugkeerden. De sterfte aan deze ziekte was laag.

Gedurende de regenperiode kwamen vele gevallen van *acute infectieuse conjunctivitis* voor.

Gonorrhoeische infectie was op Rancho sterk verbreid.

Bonaire. De in het laatste deel van het jaar te voren geheerscht hebbende *mazelenepidemie* verdween in Februari.

Influenza heerschte tweemaal epidemisch, nl. in Februari en Maart en opnieuw in Juli.

Na deze maand bleef tot het einde van het jaar de gezondheidstoestand gunstig.

De gevallen van *enteritis* waren niet zoo veelvuldig als het vorige jaar.

St. Martin. Gedurende de eerste maanden van het jaar kwamen nog *typhusgevallen* voor in aansluiting met de gevallen van December 1920. Zij verliepen gunstig.

In Januari en Februari kwamen veel *influenza*-gevallen voor. De ziekte verdween in Maart, om zich in October en November nog eens te herhalen; zij gaf nog al eens *long-complicatie.*

Gevallen van *varicellae* kwamen sporadisch voor in April en Mei.

In Augustus deed zich een geval van *pokken* voor in het Fransche gedeelte. De ziekte heeft zich tot enkele gevallen beperkt en drong niet door tot het Nederlandsche gedeelte, waar direct vaccinatie en revaccinatie krachtig ter hand werden genomen.

Enteritis en *amoeben-dysenterie* kwamen vooral voor in October en November.

Bij de *anchylostomiasis*-behandeling van de bevolking aan de Simpsonsbaai werd van die bevolking weinig medewerking ondervonden.

Trachoom kwam bij de schoolkinderen veel voor en werd geregeld behandeld onder toezicht van den Gouvernements-geneeskundige.

In het *St. Rose-hospitaal* werden voor rekening van het Gouvernement verpleegd 198 personen. Het aantal verpleegdagen bedroeg 2464.

St. Eustatius. De gezondheidstoestand was veel gunstiger dan in het vorige jaar.

Dysenterie, die in de laatste maanden van het jaar te voren veel voorkwam, verdween in Januari geheel.

Sporadische gevallen van *influenza* kwamen voor.

In Mei werden een vijftiental gevallen van *parotitis epidemica* waargenomen.

Er deed zich één geval van *typhus* en één van *lepra* voor.

In December kwamen enkele *mazelengevallen* voor.

De woning, die tot Gouvernements-hospitaal werd bestemd, kon nog niet als zoodanig dienst doen, daar de noodige meubelen nog niet aanwezig waren.

Saba. De gezondheidstoestand op dit eiland liet gedurende de eerste drie maanden van het verslagjaar veel te wenschen over.

Er deden zich vele gevallen van *kinkhoest*, *influenza* en *enteritis* voor.

In April waren de laatste twee ziekten nagenoeg verdwenen: slechts *kinkhoestgevallen* kwamen nog tot in Mei voor.

Gedurende het verdere gedeelte van het jaar bleef de toestand gunstig.

Enkele gevallen van *tuberculose* kwamen voor en in December twee *typhusgevallen.*

I.

ONDERWIJS.

1. *Wettelijke regelingen.*

1. In het *Publicatieblad* n°. 12 werd opgenomen de beschikking van 7 Februari 1921 tot bekendmaking van den tekst der wet van 29 Mei 1920 (*Staatsblad* n°. 280), houdende regeling omtrent het behoud van uitzicht op Nederlandsch pensioen door onderwijzers bij overgang naar het bijzonder lager onderwijs in de kolonie Suriname of in de kolonie Curaçao, zoomede omtrent de mate van vergelding met Nederlandsch pensioen van vroeger krachtens detacheering in 's Rijks koloniën bewezen diensten.

2. In het *Publicatieblad* n°. 22 werd opgenomen de beschikking van 13 Mei 1921, houdende regelen voor het aanteekenen van het schoolbezoek en het berekenen van het percentage schoolverzuim voor de openbare scholen en voor de bijzondere scholen, die voor een uitkeering uit de koloniale kas in aanmerking komen.

3. In het *Publicatieblad* n°. 71 werd opgenomen de beschikking van 31 October 1921 tot wijziging en aanvulling der beschikking van 13 Mei 1921 (*P.B.* n°. 22).

4. In het *Publicatieblad* n°. 79 is afgekondigd het besluit van 10 October 1921, regelende de examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs in de kolonie Curaçao.

5. In het *Publicatieblad* n°. 83 is afgekondigd het besluit van 20 December 1921, regelende de heffing en invordering van het schoolgeld voor de leerlingen der openbare scholen in de kolonie Curaçao.

2. *Schooltoezicht.*

1. De inspecteur van het onderwijs bezocht de scholen op Curaçao zoo dikwijls dit noodig was, hetzij alleen of als lid der schoolcommissie met eene subcommissie uit dat college. Verder inspecteerde hij in de tweede helft van September de scholen op Bonaire.

Op de meeste scholen werd in verschillende klassen naast een mondeling ook een schriftelijk onderzoek naar de vorderingen der leerlingen ingesteld.

De inspecteur nam van 5 tot 14 December het eindexamen op de beide openbare M.U.L.O.-scholen op Curaçao af.

2. Schriftelijk of mondeling overleg tusschen den inspecteur en de gezaghebbers en tusschen dezen en de als plaatselijke schoolcommissiën optredende raden van politie der eilanden buiten Curaçao had geregeld plaats. De raden van politie brachten op deze eilanden de voorgeschreven bezoeken aan de verschillende scholen.

3. De schoolcommissie op Curaçao herkoos de heeren S. M. L. Maduro en H. J. Cohen Henriquez onderscheidenlijk tot voorzitter en ondervoorzitter. Gedurende het verblijf in het buitenland van den heer Maduro trad de heer Jos. C. Henriquez tijdelijk als lid der schoolcommissie op. De heer B. A. J. Gijlswijk vroeg in den loop van Augustus wegens vertrek naar Zuid-Afrika ontslag als lid; in zijne plaats werd benoemd de heer P. H. J. Verriet. Met ingang van 1 Januari 1922 werd de heer S. M. L. Maduro, die aan de beurt van aftreding was, als lid herbenoemd, terwijl het ledental, op grond van het eerste lid van artikel 52 der Onderwijsverordening 1907, uitgebreid werd tot negen door de benoeming van mevr. M. A. H. Ellis—Kramers en den heer Jos. C. Henriquez tot leden.

Subcommissiën bezochten de openbare en bijzondere scholen in het stadsdistrict een of tweemaal, die in de buitendistricten eenmaal, behalve de scholen te Barber en Westpunt, die ten gevolge van den toestand der wegen in de laatste schoolmaanden niet te bereiken waren.

3. *Scholen.*

1. De verbouwing van de Wilhelmina-school vorderde zoodanig, dat het vergroote gebouw begin Januari in gebruik genomen kon worden.

2. Van het nieuwe gebouw voor de openbare school te Philipsburg op St.-Martin kwamen tegen het eind van het verslagjaar de vier lokalen, die voorloopig afgebouwd zouden worden, gereed; 7 November werd in verband daarmede de openbare school te Kleinbaai gesloten.

3. Op Saba werd in den toestand der openbare scholen nog geen verandering gebracht.

4. De bijzondere R.-K. school te Santa Rosa werd met twee lokalen vergroot door verbouwing van het aan die school grenzende zusterhuis, welke verandering in Januari 1922 gereed kwam.

5. Evenzoo werd aan de R.-K. Meisjesschool aan den Kortijnweg een lokaal toegevoegd en kreeg de school in het St.-Vincentiusgesticht op Scherpenheuvel drie grootere lokalen.

6. Vooral de school te Barber vereischt uitbreiding door de groote toeneming van het leerlingenaantal.

4. *Onderwijskrachten.*

1. Het aantal veranderingen onder de onderwijskrachten der openbare en bijzondere scholen, waarvan bijlage N een overzicht geeft, was iets minder groot dan in 1920. Gedurende langere of kortere verloven konden aan de openbare scholen meermalen geen tijdelijke vervangers worden aangesteld, daar in de kolonie geen voldoend geschikt personeel aanwezig was. Het aantal tijdelijke benoemingen (6 tegen 15 in 1920) was daardoor gering. Uit Nederland werd geen der gevraagde hoofdonderwijzers of hoofdonderwijzeressen uitgezonden. Bovendien verkreeg eene hoofdonderwijzeres met verlof wegens langdurigen dienst eervol ontslag en overleed eene hoofdonderwijzeres, die met ziekteverlof in Nederland was. Voorts vertrok een hoofdonderwijzer met ziekteverlof naar Nederland. Eene hoofdonderwijzeres, die in Juli eervol ontslag had gevraagd en verkregen, trad in December opnieuw in dienst als hoofd der school te Philipsburg.

2. Het aantal kweekelingen bij het openbaar onderwijs verminderde. In het algemeen werd aan het samenvoegen van klassen de voorkeur gegeven boven het aanstellen van kweekelingen.

3. Bij het bijzonder onderwijs werd weder een groot aantal kweekelingen in dienst gesteld, maar een kleiner aantal dan vroeger werd met de zelfstandige leiding van eene klasse belast.

4. Na onderzoek heeft de inspecteur van het onderwijs aan 16 jongelieden op Curaçao, aan één op Bonaire en 2 op Aruba de verklaring als kweekeling, bedoeld in art. 6 der verordening *P.B.* 1907 n°. 5, uitgereikt.

5. Nog niet op alle scholen waren de gunstige gevolgen waar te nemen, die van de samenwerking van het personeel door het geregeld houden van schoolvergaderingen en besprekingen, mochten worden verwacht.

5. *Leerlingen.*

1. Het gemiddeld aantal op de openbare scholen ingeschreven leerlingen was ruim 11 % hooger dan in 1920, doch het gemiddeld aantal werkelijk schoolgaande leerlingen (die minder dan 1/3 der schooltijden per maand verzuimden) bedroeg maar ruim 8 % meer dan in 1920.

2. Op de ondersteuning genietende bijzondere scholen bedroeg het gemiddeld aantal ingeschreven leerlingen ruim 2,7 % meer en het gemiddelde aantal werkelijk schoolgaande leerlingen ruim 2 % meer dan in 1920.

3. Op de openbare scholen bedroeg het verschil tusschen ingeschreven en werkelijk schoolgaande kinderen 17,8 %, op de ondersteuning genietende bijzondere scholen 9,6 % van het aantal der ingeschreven leerlingen.

4. Opnieuw kwam het voor, dat de schoolbevolking van eenige bijzondere scholen gedurende een groot deel van het jaar bleef toenemen door het telkens aannemen van nieuwe leerlingen, vooral voor het eerste leerjaar. Het sterkst viel dit op te Barber op Curaçao, waar voor een overvol eerste leerjaar in Juli nog eens 20 nieuwe leerlingen werden ingeschreven.

5. Het aantal leerlingen der openbare school te Philipsburg op St.-Martin steeg in den loop van het jaar aanmerkelijk door het overgaan van leerlingen van de openbare school te Prinsenkwartier en in November door de toevoeging van bijna alle leerlingen van de openbare school te Kleinbaai.

6. Het schoolbezoek was over het algemeen iets gunstiger dan in 1920, zoodat verschillende scholen een lager verzuimpercentage konden opgeven. Er werden zoodanige maatregelen getroffen, dat de koepokinenting geen beletsel voor tijdig op school komen behoefde te zijn.

7. Op Curaçao en op de Bovenwindsche eilanden behoefde van bestuurswege schoolvoeding niet te worden verstrekt. Op Bonaire werd het verstrekken van schoolvoeding op de bijzondere scholen tot half Maart 1921 voortgezet, doch toen gestaakt, omdat het schoolverzuim er niet voldoende door werd beteugeld.

Op Aruba bleef de schoolvoeding van bestuurswege op de bijzondere scholen in de buitendistricten gehandhaafd, vooral in verband met den gezondheidstoestand aldaar. Begin 1922 werd op dat eiland de schoolvoeding gestaakt.

Hoewel sommige hoofden van openbare scholen op de verstrekking van kleeding en schoeisel aandrongen, ten einde het schoolverzuim op die scholen, dat minder het gevolg is van gebrek aan voeding, tegen te gaan, werd daaraan, behalve uit eenige bijzondere fondsen, waaruit evenwel ook aan de bijzondere scholen verstrekt werd, geen gevolg gegeven.

8. Op de openbare scholen voor lager onderwijs werd schoolgeld niet geheven; op de beide openbare M.U.L.O.-scholen op Curaçao bleef de schoolgeldregeling van 1907 (*P.B.* n°. 26, afd. III) tot het einde van het verslagjaar van kracht. Deze werd bij besluit van 20 December 1921 (*P.B.* n°. 83) door eene evenredige schoolgeldheffing vervangen.

9. Het aantal verleende vrijstellingen en verminderingen van schoolgeld was geringer dan in 1920. Gemiddeld werd per leerling f 51 betaald, terwijl voor de voorbereidende klasse gemiddeld f 20 per leerling werd ontvangen.

10. Alleen op de bijzondere M.U.L.O.-scholen op Curaçao, het St.-Thomascollege en het St.-Martinusgesticht werd schoolgeld geheven, dat onderscheidenlijk gemiddeld f 33 en f 23 per leerling opbracht.

11. Voorts werd nog schoolgeld geheven in de vervolgklassen van de bijzondere meisjesschool te Oranjestad op Aruba en van eenige leerlingen van de bijzondere school voor jongens en meisjes te Philipsburg op St.-Martin.

5. *Uitkomsten van het onderwijs.*

a. *Algemeene opmerkingen.*

1. Deze waren, afgezien van het feit, dat in sommige klassen het leerplan niet afgewerkt werd, over het algemeen bevredigend. Op eenige scholen werd de achterstand van 1920 ingehaald, op andere kon dit, doordat onder nog minder gunstige omstandigheden werd gewerkt, niet geschieden.

2. De volgende factoren stonden de verbetering en ontwikkeling van het onderwijs in den weg:

a. schoolverzuim ten gevolge van het ontbreken van leerplicht en van het verbod op kinderarbeid;

b. onvoldoende aanvulling van het personeel;

c. overbevolking der lagere leerjaren;

d. te vroeg verlaten van de school;

e. het ontbreken van bij de omgeving aansluitende leesen leerboeken;

f. de moeilijkheden van het Nederlandsch spellingonderwijs, die te veel tijd van het taalonderwijs in beslag namen, waardoor te vaak spreken en stellen op den achtergrond raakten; slechts „vereenvoudigde spelling" zou daarin verbetering kunnen brengen;

g. te veel grammatica-onderwijs;

h. te weinig aanschouwelijk onderwijs, te veel namenkennis aanbrengen.

b. *Bijzonderheden.*

1. Op de Hendrik-school werd ruim 81 % der leerlingen aan het eind van het schooljaar bevorderd, op de Wilhelmina-school ruim 85 %, op de Emma-school 63 %.

2. Van de 7 leerlingen der Hendrik-school, die de 9de klasse begonnen, verlieten 3 in den loop van het jaar de school; van de 4, die het onderwijs bleven volgen, verwierven er 3 eind December een getuigschrift.

Eén leerling van de 6de klasse dier school vertrok naar Nederland en één van de 9de klasse naar de Vereenigde Staten ter voortzetting van de op Curaçao begonnen studie, terwijl twee leerlingen van de 8ste en één van de 7de klasse eene studiebeurs ontvingen.

3. De Wilhelmina-school had in 1921 geen tiende leerjaar. Van de 6 leerlingen der 9de klasse verliet één tijdelijk in September de school, de 5 overigen behaalden allen een getuigschrift.

Eén leerlinge der 8ste klasse verwierf eene studiebeurs voor onderwijzeres en werd in de eerste klasse der Kweekschool te Nijmegen geplaatst, twee andere leerlingen dier klasse vertrokken naar Nederland, ter voortzetting van de studie aan eene middelbare school.

4. Van de 5 leerlingen der 8ste klasse van het St.-Thomascollege voldeed er één aan de gestelde eischen ter verkrijging van het getuigschrift voor Nederlandsche, Engelsche en Spaansche taal en handelscorrespondentie, boekhouden, handelsrekenen en machineschrijven.

Eén leerling van de 7de klasse dier school verwierf eene studiebeurs voor onderwijzer.

5. Het is niet wel mogelijk in vergelijking te treden omtrent de uitkomsten der verschillende openbare en bijzondere scholen, daar èn schoolbevolking èn leerkrachten zeer verschillen en een meer gelijk leerplan zou moeten worden ingevoerd, wat bij doorvoering van het beginsel der gelijkstelling zal kunnen en moeten geschieden.

7. *Niet-ondersteund bijzonder onderwijs.*

Dit werd voortgezet op de inrichtingen, in bijlage M genoemd. Het aantal bewaarscholen werd niet uitgebreid.

8. *Examens.*

1. De examencommissie hield onder leiding van den inspecteur van het onderwijs zitting op Curaçao in de maanden Mei, November en December. Er meldden zich 38 candidaten aan, van welke zich 4 terugtrokken en 12 slaagden. Van de candidaten was 81,8 % bij het bijzonder onderwijs werkzaam, terwijl 86,8 % van Curaçao afkomstig was. Het laag percentage der geslaagden schreef de examencommissie in de eerste plaats toe aan onvoldoende oefening van de candidaten voor 4de en 3de klasse in het spreken van het Nederlandsch.

2. De programma's voor eenige examens ondergingen wijziging bij het besluit van 10 December 1921 (*P.B.* n°. 79). Voorts werd daarbij bepaald:

1°. dat de examens éénmaal per jaar (in September) op Curaçao zullen worden afgenomen;

2°. dat zoo noodig bij inspectiereizen van den inspecteur op een der Bovenwindsche eilanden examens kunnen worden afgenomen door eene bijzondere examencommissie;

3°. dat voor elk examen eene vergoeding (examengeld) moet worden voldaan.

9. *Opleiding.*

a. *Normaallessen op Curaçao.*

1. In het verslagjaar waren er twee afdeelingen, elk van 3 leerlingen. De leerlingen der hoogste afdeeling namen deel aan het examen voor onderwijzer(es) derde klasse, doch slaagden niet. Twee vrouwelijke leerlingen zetten de studie voort; de mannelijke gaf de voorkeur aan plaatsing als tweedebeambte boven het voortzetten der studie.

De leerlingen der laagste afdeeling maakten geringe vorderingen, vooral in de Nederlandsche taal. Zeer waarschijnlijk zullen zij eerst in 1924 gereed kunnen zijn voor het examen derde klasse.

2. Bij het begin van het schooljaar 1922 meldden zich nieuwe leerlingen niet aan, doch werden twee toehoordsters tot de hoogste afdeeling toegelaten.

3. Vijf leerlingen, wier ouders op Aruba woonden, genoten de tegemoetkoming, bedoeld in art. 14 van het besluit

van 20 October 1917 (*P.B.* n°. 29); aan de zesde leerlinge werd vrijstelling van lesgeld verleend.

b. Opleiding voorbereidend onderwijs.

Hieraan namen deel de kweekelinge bij de voorbereidende klassen der Wilhelmina-school en nog 4 leerlingen, t. w. 2 van Aruba en 2 van Curaçao. Behalve de practische opleiding en theorielessen door de hoofdonderwijzeres dier voorbereidende klassen, woonden zij ook de lessen in teekenen en opvoedkunde der laagste afdeeling van de normaallessen bij. De vorderingen waren bevredigend. Een leerling verliet einde December de opleiding.

c. Opleiding Bovenwindsche eilanden.

Deze kon eerst begin Januari 1922 aanvangen, nadat mej. M. C. Slothouwer als hoofd der openbare school te Philipsburg op St.-Martin was opgetreden.

d. Opleiding bijzonder onderwijs.

De opleiding van leerkrachten voor de bijzondere scholen onder leiding van de Zusters Franciscanessen op Curaçao werd in het verslagjaar op denzelfden voet als in 1920 voortgezet.

10. *Leergangen.*

a. Herhalings- en vervolgonderwijs.

1. De leergangen voor herhalingsonderwijs op Aruba en St.-Martin werden vooral ten gevolge van het openen der 8ste klasse aan de openbare scholen te Oranjestad en te Philipsburg opgeheven. Op Bonaire en St.-Eustatius werden ze opnieuw gegeven met tamelijk bevredigende uitkomsten.

2. Op Curaçao werd een leergang voor vervolgonderwijs in de Hendrik-school geopend, waar onderwijs werd gegeven in Nederlandsch, Engelsch, Spaansch en rekenen. Het bezoek was minder geregeld dan aanvankelijk mocht worden verwacht. Slechts 20 van de 51 ingeschreven leerlingen bleven vrij trouw tot het eind van het jaar opkomen. Van vele leerlingen was de algemeene ontwikkeling gering, zoodat het onderwijs zeer langzaam kon vorderen. Meerdere leerlingen schenen te verwachten, dat ze in korten tijd een der talen machtig zouden zijn. De lust tot ijverig werken was vooral bij dergelijke leerlingen gering.

b. Zeevaartkunde.

De leergangen op Curaçao en Saba werden op dezelfde wijze en door dezelfde personen gegeven als in 1920. Voor de uitkomsten van den leergang op Curaçao moge verwezen worden naar het verslag van de commissie, belast met het afnemen van het eindexamen, welk verslag als bijlage L is opgenomen.

c. Handelsonderwijs.

De tweejarige leergang begon met 8 leerlingen in het eerste en 10 leerlingen in het tweede leerjaar. De leervakken waren: boekhouden, handelsrekenen en handelskennis gedurende 3 uur per week en Nederlandsche, Engelsche en Spaansche handelscorrespondentie elk gedurende één uur per week. Hoewel het bezoek veel regelmatiger was dan in vorige jaren, kon opnieuw worden waargenomen, dat slechts een deel der jongelieden hun belang bij dergelijk onderwijs begreep. De leergang eindigde met 7 leerlingen, van welke 5 aan het eindexamen voor verschillende getuigschriften deelnamen.

De commissie van toezicht reikte uit:

4 getuigschriften voor boekhouden, handelsrekenen en handelskennis, 4 voor Nederlandsche, 2 voor Spaansche en 2 voor Engelsche handelscorrespondentie.

11. *Koloniaal en schoolmuseum.*

Het schoolmuseum mocht zich opnieuw verheugen in de belangstelling van ingezetenen en vreemdelingen. De verzamelingen werden door geschenken en door aankoop eenigszins uitgebreid.

12. *Openbare leeszaal en boekerij.*

1. De voorbereidende werkzaamheden vorderden langzaam, daar eerst begin December de beschikking verkregen werd over de woning boven het postkantoor, waar de boekerij, de leeszalen en het kantoor van den inspecteur zouden worden ondergebracht.

2. De boekenvoorraad werd door aankoop en door schenking eenigszins uitgebreid en bedroeg begin 1922 reeds meer dan 6000 banden, grootendeels van wetenschappelijken aard. Verschillende Nederlandsche vereenigingen stonden hun orgaan reeds voor de leestafel af.

3. Tijdens het verlof, verleend aan den heer P. A. Euwens, trad de heer P. H. J. Verriet als lid van de commissie van beheer op.

13. *Studiebeurzen.*

1. Het aantal gegadigden, die zich vóór 1 Maart 1921 aanmeldden, bedroeg 12, van welke 5 eene studiebeurs ontvingen en wel 2 voor onderwijzer, 1 voor onderwijzeres en 2 voor het ambachtsonderwijs.

De studiebeursgenietenden verbonden zich om na afloop van hunne studie de kolonie vijf jaar te dienen.

2. De rapporten zoowel over hen, aan wie in 1920 eene studiebeurs werd toegekend als over de in 1921 naar Nederland vertrokken jongelieden, waren in het algemeen gunstig. Een meisje, dat in 1920 eene studiebeurs ter opleiding voor voorbereidend onderwijs ontving, moest ten gevolge van ziekte de studie opgeven en keerde naar de kolonie terug.

3. In Nederland werden nieuwe studiebeurzen niet verleend.

4. In de kolonie werden drie jongelieden, die geneeskundig geschikt waren bevonden voor de opleiding tot geneeskundige aan de geneeskundige school te Paramaribo, in vooropleiding genomen, ten einde zich te bekwamen voor het toelatingsexamen voor genoemde school.

J.

LANDSGEBOUWEN EN OPENBARE WERKEN.

De voornaamste in het verslagjaar door het Departement van Openbare Werken verrichte werkzaamheden waren de volgende:

§ 1. *Algemeen onderhoud en herstelling.*

I. Landsgebouwen. Behalve het gewoon onderhoud van de gebouwen, waaronder te rekenen kleine herstellingen aan metsel-, hout- en verfwerken, daken, hang- en sluitwerk enz. benevens witten, teren en dergelijke, zijn aan de landsgebouwen de noodige herstellingen en verbeteringen aangebracht, t. w.:

De officierswoning n°. 10 in het fort Amsterdam werd belangrijk verbeterd door bijbouwing van eenige slaapkamers, het inrichten van een badkamer op de verdieping, alsmede het aanbrengen van de noodige W.C.'s.

De verbetering van de officierswoningen in het fort Amsterdam, met inbegrip van de rioleering, is daarmede in zijn geheel geëindigd.

Aan de quarantaine-inrichtingen aan de Caracasbaai, de politiewacht op Cas Chiquito, de Hendrik-school, de Emma-school, de gevangenis en het raadhuis werden buitengewone onderhoudswerken verricht.

Voor verschillende kantoren, scholen en politieposten werden meubels en andere benoodigdheden aangemaakt, hersteld of aangekocht.

II. Straten, wegen, kaden en riolen. Aan straten, wegen, kaden en riolen (onder de laatste te verstaan de open goten langs de wegen) in het stadsdistrict en aan de wegen in de buitendistricten werden gewone onderhoudswerkzaamheden en herstellingen verricht.

Op de Hoogstraat en Belvedèrestraat werd een nieuwe verharding aangebracht.

De aanleg van het Brionplein (Waterkant) werd beëindigd.

Door den grooten regenval en door het toenemend truckverkeer werden verscheidene buitenwegen zwaar beschadigd.

§ 2. *Waterverschaffing Curaçao.*

1°. *Putten.* Het aantal landsputten in de buitendistricten vermeerderde met acht. Verscheidene putten werden uitgediept.

2°. *Dammen.* Nieuwe dammen werden niet aangelegd. Het aantal verwaarloosde dammen nam toe.

§ 3. *Baggerwerken.* In de St. Anna-baai werd ten N. van de Koningin-Emma-brug met het Hayward-baggerwerktuig eenig baggerwerk verricht. De opgebrachte baggerspecie werd grootendeels benut voor de voltooiing van den aanleg van het Brion-plein (Waterkant).

In den havenmond werd niet gebaggerd.

Het Rifwater en het Waaigat, zoomede een gedeelte van de St. Annabaai, werden door baggeren met den beugel zooveel mogelijk schoongehouden.

Aan de hangbruggen over het Rifwater werd het gewone onderhoud verricht.

De vlotten, ponten en boeien werden onderhouden.

Het Hayward-baggerwerktuig werd, voor herstellingen aan den bodem, op het droge gehaald; de herstellingen aan den zandzuiger werden voortgezet, het oude baggerwerktuig verrichtte baggerwerk in de Paardenbaai op Aruba.

§ 4. *Verlichting, seinposten, enz.* Voor een behoorlijke bediening van de seinposten, van den vuurtoren en de lichtboei aan de St. Anna-baai, van den vuurtoren op Curaçao's Noordwestpunt en op Klein-Curaçao, van den vuurtoren te Boca-Spelonk en den Willemstoren te Bonaire, zoomede van den vuurtoren op Aruba's Noordwestpunt, werd zorg gedragen.

In het lichttoestel te Cerro Colorado op Aruba werden bij wijze van proef, andere petroleumlampen geplaatst.

§ 5. *Verdere werkzaamheden.* Geregeld toezicht werd gehouden op het beheer der landsregenbakken, het verstrekken van water en het schoonhouden der kantoorgebouwen.

De bouw van quarantaine-inrichtingen op Mundo Nobo werd beëindigd. Zij werden overgedragen aan den openbaren gezondheidsdienst.

In de landskantoren en in de Wilhelmina-school werd een rioleering met waterclosets enz. aangelegd.

De bouw van een verdieping op de zijvleugels van de Wilhelmina-school en de bouw van een huishoudklasse bij deze school werden beëindigd.

De verdiepingen boven het postkantoor werden ingericht tot openbare leeszaal en tot kantoor van den inspecteur van het onderwijs.

De bouw van het draadloos station op St. Martin werd voltooid.

K.

POSTERIJEN, TELEGRAFIE EN TELEFONIE.

Bij besluit van 17 Januari 1921 (*Publicatieblad* n°. 3) werden frankeerzegels van ½ cent en 1½ cent in gebruik gesteld.

In *Publicatieblad* n°. 4 is afgekondigd het Koninklijk besluit van 7 Februari 1920 n°. 67, houdende nadere regeling van de porten der brieven en andere stukkken, welke per zeepost uit Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao worden gezonden naar Nederland.

In *Publicatieblad* n°. 34 is afgekondigd het Koninklijk besluit van 8 April 1921 n°. 64, tot nadere wijziging van het Koninklijk besluit van 29 Mei 1892 n°. 39 (*Gouvernementsblad* n°. 34, *Publicatieblad* n°. 21), houdende algemeene bepalingen betreffende het buitenlandsch postwisselverkeer der Nederlandsche koloniën in West-Indië.

Bij besluit van 1 Juli 1921 (*Publicatieblad* n°. 36) werd de prijs der formulieren voor postwissels naar het buitenland verhoogd en bepaald op 1 cent per stuk.

Bij besluit van 23 Juli 1921 (*Publicatieblad* n°. 42) werd het port der brieven, in de kolonie Curaçao op de post gedaan met bestemming naar de Vereenigde Staten van Amerika, verhoogd en vastgesteld op 12½ cent voor een gewicht van niet meer dan 20 gram, en voorts voor elk gewicht van 20 gram of gedeelte van 20 gram 7½ cent daarboven.

Bij besluit van 15 September 1921 (*Publicatieblad* n°. 52) werden de porten en verdere voorwaarden van verzending in het binnenlandsch postverkeer der kolonie Curaçao opnieuw geregeld.

Bij besluit van 4 October 1921 (*Publicatieblad* n°. 56) werden de porten der brieven en andere stukken, uitgewisseld tusschen St. Martin (Nederlandsch gedeelte) en St. Martin (Fransch gedeelte) opnieuw geregeld.

Bij besluit van 11 November 1921 (*Publicatieblad* n°. 62) werd de koers, waartegen de uit de kolonie Curaçao naar Nederland te verzenden postwissels zullen worden afgegeven, verhoogd en bepaald op 101½ per cent.

In *Publicatieblad* van 15 November 1921 n°. 65, is opgenomen het Koninklijk besluit van 2 September 1921 n°. 75, houdende nadere regeling van het port der pakketten, rechtstreeks over zee van de koloniën Suriname en Curaçao naar Nederland of tusschen die beide koloniën onderling verzonden wordende.

Bij besluit van 15 December 1921 (*Publicatieblad* n°. 82) werden de porten en verdere voorwaarden van verzending in het postverkeer der kolonie Curaçao met andere landen dan Nederland of de kolonie Suriname nader geregeld.

§ 1. *Posterijen.* Bijlagen **P** en **Q** geven een overzicht van het buitenlandsch postverkeer van de kolonie Curaçao, zoomede een opgave van het binnenlandsch postverkeer van het eiland Curaçao vergeleken met de vier voorafgaande jaren, en bijlage **R** een opgave van de inkomsten en uitgaven van de posterijen op Curaçao en op de overige eilanden der kolonie in de laatste drie jaren.

De inkomsten beliepen, voor zoover thans bekend, in het verslagjaar f 46 331,49⁵ tegen f 40 747,16 in 1920. De uitgaven bedroegen onderscheidenlijk f 40 159,61⁵ en f 35 125,56.

Op Curaçao werden ter overmaking door middel van postwissels de volgende bedragen gestort:

Naar het buitenland:		
Nederland	f 9 870,33	
Nederlandsch-Indië	657,80	
Suriname	3 104,56	
		f 13 632,69
Naar de andere eilanden der kolonie:		
Aruba	f 29 791,24	
Bonaire	9 586,36⁵	
St. Martin	8 514,39	
St. Eustatius	1 442,59⁵	
Saba	1 447,75⁵	
		f 50 782,34⁵
Tezamen		f 64 415,03⁵

Op Curaçao werd uitbetaald op postwissels, die aldaar ontvangen werden:

Uit het buitenland:

Nederland	f 7 573,25	
België	47,05	
Duitschland	7,50	
Groot-Britannië	138,68	
Nederlandsch-Indië	152 288,12^5	
Suriname	3 577,06	
		f 163 631,66^5

Uit de andere eilanden der kolonie:

Aruba	f 128 785,42	
Bonaire	91 656,80	
St. Martin	67 758,78	
St. Eustatius	30 898,60	
Saba	28 714,79^5	
		347 814,39^5
Tezamen		f 511 446,06

Postspaarbank. In het verslagjaar overtroffen de inlagen de terugbetalingen met f 5 554,06.

De inleggers schenen in 1921 hunne op de postspaarbank belegde gelden in mindere mate dan in 1920 te hebben aangesproken met de bedoeling die naar andere banken over te brengen.

Het saldo te goed der inleggers onderging eene vermeerdering van f 12 874,27.

De op naam van 4990 inleggers ingelegde gelden bedroegen op 1 Januari 1921 1)	f 210 052,71^5
Gedurende het jaar hadden 2179 inlagen plaats tot een gezamenlijk bedrag van	130 642,37^5
Samen	f 340 695,09
en beliep de som van 1556 terugbetalingen	122 547,34^5

Op 31 December 1921 bedroeg derhalve het aantal inleggers 5007, met een tegoed van	f 218 147,74^5
waarbij nog moet komen het bedrag der gekweekte rente ad	4 779,24
zoodat het tegoed bedroeg	f 222 926,98^5

De op de uitgezette kapitalen gekweekte rente bedroeg f 10 968,22. 2)

De administratie kostte f 2 896,27.

Aan de koloniale kas werd f 25 000 terugbetaald.

Zoowel de inlagen als de terugbetalingen wisselden af van f 0,25 tot boven de f 2000.

Er werden 250 boekjes afgegeven en 233 ingeleverd.

§ 2. *Telegrafie.* De rekening, opgemaakt volgens de door de Compagnie française des Cables Télégraphiques ingediende verantwoordingsstukken over het eerste halfjaar 1920, toonde een opbrengst aan van f 155 772,87^5, verkregen uit de door die maatschappij verzonden en ontvangen telegrammen: daarvan kwam aan de koloniale kas toe de som van f 19 823,26, zijnde het saldo van het door genoemde maatschappij aan de kolonie Curaçao verschuldigde wegens terugbetaling op de van de kolonie genoten subsidie.

Wanneer de maatschappij haar schuld met de verschuldigde rente zal hebben verevend, zal zij in den vervolge niet meer aan de kolonie behoeven te betalen noch van de kolonie hebben te vorderen.

Draadlooze telegrafie. De posten voor draadlooze telegrafie op Curaçao, Aruba en Bonaire waren gedurende het verslagjaar voortdurend in bedrijf. Op Aruba had men enkele malen zeer veel last van windstilte, zoodat de accumulatoren-batterij-gever niet geladen kon worden en zoodoende eenige vertraging in verzending van telegrammen kwam.

De posten Curaçao en St. Martin onderhielden goede dag- en nachtverbinding.

In Maart werd op den post Curaçao de groote 2-draads T antenne geheschen; ook kwam men gereed met de inwendige verbouwing. Uitstekende resultaten werden behaald op de 1200 M. golf. Over een afstand van ± 500 mijlen wordt meestal met minimum energie overdag gewerkt.

Meermalen werd gecorrespondeerd met de stations in New-York, alsmede met Cape Race (Canada).

Zooals blijken kan uit bijlage S was zoowel het aantal zonden als het aantal ontvangen telegrammen minder in vergelijking met dat van het jaar te voren. Dit is te wijten aan:

1°. het verbod tot het zenden van Regeeringstelegrammen aangaande aangelegenheden, die per brief konden worden behandeld;

2°. het groot gebruik, dat gemaakt werd van codeschrift, waardoor vooral het aantal woorden verminderde, en

3°. het openstellen der Venezolaansche stations voor publiek verkeer. Vroeger werden alle telegrammen van schepen, bestemd voor de Venezolaansche plaatsen, door Curaçao ontvangen en verzonden.

De Venezolaansche stations werkten na de opening in het begin voortdurend op de 600 M. golf, zoodat het op Curaçao meermalen onmogelijk was telegrammen van de posten Aruba en Bonaire op te nemen. Menigmaal konden telegrammen van schepen zelfs niet opgenomen worden. Maatregelen werden hiertegen genomen om op genoemde stations de 900 M. in te stellen. Op een verzoek aan de Venezolaansche Regeering om de stations onderling te laten werken op een golflengte grooter of kleiner dan 600 M., werd gunstig bericht ontvangen; daardoor werden de storingen grootendeels ondervangen.

Het groot ontvangstation voor draadlooze telegrafie te Daniel op het eiland Curaçao was ook gedurende het verslagjaar voortdurend in bedrijf. Alle persberichten, geseind door de overzeesche stations, alsmede tijdsignalen, weerberichten, geldkoersen, werden zooveel mogelijk opgenomen en als radio-bulletin uitgegeven.

Voortdurend werden de noodige draadraam-ontvangstproeven genomen, waarmede bevredigende resultaten behaald werden, welke groote voordeelen kunnen opleveren, zoodra het in Nederland in aanbouw zijnde groote zendstation gereed is.

De post voor draadlooze telegrafie op het eiland St. Martin werd op den 29sten Augustus van de Maatschappij „Telefunken" te Berlijn overgenomen en voor publiek verkeer opengesteld.

Het verkeer was vrij druk, vooral voor doorzending van telegrammen van scheeps- of walstations naar andere stations. Het binnenlandsch verkeer zelf was zeer gering. Het aantal gewisselde binnenlandsche telegrammen bedroeg met inbegrip van Regeeringstelegrammen gemiddeld 30 per maand.

Met uitzondering van 9 dagen in de maand November, wegens defect aan de gasolinemotor, was het station steeds in bedrijf op de voorgeschreven uren, van 29 Augustus tot 18 November, met een chef, tevens opsteller, en een seiner, en daarna met twee seiners.

Met verschillende scheepsstations werd tot op 1600 mijlen gewerkt. Met de booten van den Koninklijken West-Indischen Maildienst werd steeds op haar reis van en naar Nederland gewerkt op 1000 tot 1200 mijlen.

Verder werd de correspondentie met alle West-Indische eilanden gevoerd, waar een draadloos station is en ook met Pto. Columbia (Columbia).

Het aantal verzonden telegrammen bedroeg: 769 met 12 609 woorden, ontvangen werden: 762 telegrammen met 12 289 woorden.

Voor verdere bijzonderheden omtrent het verkeer wordt verwezen naar bijlage S.

Het reglement voor den dienst der kuststations voor draadlooze telegrafie in de kolonie Curaçao (*P. B.* 1913 n°. 31) werd gewijzigd bij beschikkingen van 12 September 1921, n°. 980 (*P. B.* n°. 54), 5 November 1921 n°. 1175 (*P. B.* n°. 72) en 1 December 1921 n°. 1262 (*P. B.* n°. 78).

1) Door eene vergissing werd in 1920 f 0,06 te weinig aan rente geboekt. Het saldo van f 210 052,65^5 moet dus met dat bedrag worden vermeerderd.

2) Over 1920 werd f 11 438 31^5 aan gekweekte rente ontvangen.

§ 3. *Telefonie.* Op Curaçao bleef de toestand dezelfde: op 31 December waren aan het Curaçaosche telefoonnet 217 personen aangesloten, verdeeld als volgt: in het stadsdistrict 192, in het tweede district 12, in het derde district 12 en in het vierde district 1. De lengte van het telefoonnet bleef 304 K.M.

In de laatste helft van het verslagjaar werd de verbinding tusschen Kralendijk en Rincon (Bonaire) tot stand gebracht. De aanleg is zoodanig, dat de politiepost Kralendijk, alwaar een schakelbord werd aangebracht, als centrale dienst doet voor de aansluitingen van den politiepost te Rincon met het gezaghebberskantoor en met de woning van den gouvernements-geneeskundige.

De toestellen op St. Eustatius ter verbinding van het ontvangerskantoor en dat van den kommies der belastingen verkeerden in bruikbaren toestand.

De telefoontoestellen op Saba moesten alle ter herstelling naar St. Martin worden opgezonden. Voor het overbrengen van dienstberichten is de verbinding van groot nut.

L.

FINANCIEELE ZAKEN EN DOMEIN.

§ 1. *Muntwezen.* In het verslagjaar behoefde er niet tot het buiten omloop stellen van rijksdaalders, guldens en halve guldens te worden overgegaan, waartoe een regeling was getroffen bij Koninklijk besluit van 15 April 1920 (*Staatsblad* n°. 184, *Publicatieblad* n°. 29), daar de zilverprijzen wederom belangrijk gedaald zijn en voor omsmelting van de oude muntsoorten geen gevaar bestond.

De invoer van zilver uit Nederland was in het verslagjaar belangrijk.

Dit hield verband met den wisselkoers op Nederland, die tot een zoodanigen koers daalde, dat invoer van het metaal voordeel opleverde. De Curaçaosche Bank absorbeerde dit zilver gedeeltelijk en bracht daarvoor zooveel mogelijk bankbiljetten en wel voornamelijk van f 1 en f 2,50 buiten omloop.

De toestand van het muntwezen op de Bovenwindsche eilanden verbeterde aanmerkelijk, doordat men in het algemeen vreemde munten weigerde en men gemakkelijk wissels op New-York kon krijgen door tusschenkomst van de banken op Curaçao.

§ 2. *Begrooting.* Bij de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1921, vastgesteld bij de wet van 29 April 1921 (*Staatsblad* n°. 698, *Publicatieblad* n°. 21), zijn de uitgaven geraamd op f 2 651 618, de inkomsten op f 1 252 929 en de bijdrage uit 's Rijks schatkist tot aanvulling van de koloniale geldmiddelen op f 1 255 189, terwijl voor dekking door leening werden aangewezen twee posten, die als kapitaalsuitgaven werden beschouwd, tot een gezamenlijk bedrag van f 143 500.

Bij verordening van 21 October 1921 (*Publicatieblad* n°. 59) werd de wenschelijkheid verklaard tot verhooging van de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1921 met f 78 500. Dit verhoogd krediet werd echter niet bij de wet bekrachtigd.

Bij de wet van 2 April 1921 (*Staatsblad* n°. 664, *Publicatieblad* n°. 35), werd het slot der rekening vastgesteld van de koloniale uitgaven en ontvangsten over het dienstjaar 1916 en wel als volgt:

de uitgaven op	f 1 379 008,67[5]
en de ontvangsten op	832 315,97

Bij de wet van 2 April 1921 (*Staatsblad* n°. 665, *Publicatieblad* n°. 43) werd de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1919 gewijzigd, nader verhoogd en het eindcijfer der uitgaven daarvan nader vastgesteld op f 2 672 751,81.

Bij verordening van 7 Januari 1921 (*Publicatieblad* n°. 1) werd de wenschelijkheid verklaard tot verhooging van de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1920 met f 24 999.

Bij de wet van 19 Februari 1921 (*Staatsblad* n°. 78, *Publicatieblad* n°. 18) werd de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1920 gewijzigd en nader verhoogd met f 518 450.

§ 3. *Belastingen.* De commissie, ingesteld bij beschikking van 8 October 1919, ten einde middelen aan de hand te doen om de koloniale kas te stijven en de financieele lasten van het Moederland ten opzichte der kolonie Curaçao eenigszins te verlichten, heeft in dit verslagjaar haar taak beëindigd. Haar verslag werd opgenomen in de *Curaçaosche Courant* van 1921 n°. 39 tot en met 44. In dit verslag heeft de commissie hare meening uiteengezet over de verschillende maatregelen, die genomen moeten worden, ten einde tot bezuiniging op de uitgaven der kolonie te geraken en ook aangegeven, welke nieuwe belastingen zouden kunnen worden ingevoerd en in welke mate de reeds bestaande zouden kunnen worden verhoogd. Uitdrukkelijk heeft de meerderheid der commissie echter als hare meening te kennen gegeven, dat tot verhooging van de bestaande belastingen en het invoeren van nieuwe eerst dan zal moeten worden overgegaan, wanneer, ondanks zeer ernstige pogingen tot bezuiniging, de begrooting niet sluitend is te maken en verdere bezuiniging niet mogelijk is gebleken.

Tot belastingverhooging zal in dat geval in de hieronder volgende volgorde moeten worden overgegaan. Van deze verhooging wordt in totaal een meerdere opbrengst van ongeveer f 500 000 verwacht, te weten:

Invoerrechten	f 220 000
Loodsgelden	25 000
Omzetbelasting op stookolie en steenkolen (nieuw)	125 000
Omzetbelasting op passages (nieuw)	25 000
Uitvoerrecht van mijnproducten	30 000
Werfrecht (nieuw)	20 000
Vergunningsrecht	12 000
Hondenbelasting	1 000
Registratierecht	1 000
Zegelbelasting	5 000
Overdrachtsbelasting	10 000
Gebruiksbelasting	10 000
Successiebelasting	8 000
Inkomstenbelasting	8 000
	f 500 000

Bij ontwerp-verordening (Bijlage Kol. Raad, Zittingjaar 1921—1922, **22**), den 11den November 1921 bij den Kolonialen Raad ingediend, werd voorgesteld de bepalingen omtrent den loodsdienst en de loodsgelden te herzien.

Bij ontwerp-verordening (Bijlage Kol. Raad, Zittingjaar 1921—1922, **23**), den 16den November 1921 bij den Kolonialen Raad ingediend, werd voorgesteld de bestaande bepalingen omtrent de heffingen bij uitvoer van metaalertsen, delfstoffen en door natuurvorming in of boven den grond aanwezige meststoffen te herzien.

De opbrengst van de belastingen was over de laatste 12 jaren als volgt:

Over 1910	f	496 477
,, 1911		515 635
,, 1912		524 815
,, 1913		654 520
,, 1914		511 215
,, 1915		469 218
,, 1916		498 412
,, 1917		558 950
,, 1918		570 360
,, 1919		879 272
,, 1920		1 068 486
,, 1921		1 025 192

De opbrengst van de inkomstenbelasting was in het verslagjaar f 133 942, tegen f 115 674 in 1920.

De raming der belastingen voor het jaar 1921 bedroeg f 877 830.

De opbrengst bedroeg f 147 362 meer dan de raming.

Deze grootere opbrengst is voornamelijk te danken aan de hoogere opbrengst van het middel ,,accijns op gedistilleerd'' ad ruim f 164 000. De hoogere heffing heeft niet, zooals verwacht werd, het gebruik doen verminderen.

De inkomstenbelasting, daarentegen, bracht ongeveer f 23 000 minder op dan de raming, hetgeen toe te schrijven is aan de late afkondiging van enkele kohieren, waarbij juist hooge aanslagen werden vastgesteld.

In *Publicatieblad* n°. 61 is opgenomen het besluit van 31 October 1921, houdende vaststelling van de prijscouranten ter berekening van de invoerrechten op de eilanden Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba, voor het jaar 1922.

§ 4. *Inkomsten van onderscheiden aard.* De raming bedroeg f 375 099 en de opbrengst f 625 104 of f 250 005 meer dan de raming.

De hoogere opbrengst is voornamelijk toe te schrijven aan:

a. uitkeering uit de Nederlandsche Oorlogswinstbelasting 1916, inclusief rente op het bedrag dier uitkeering, tezamen f 107 743,81;

b. ontvangst van een bedrag van f 71 647,32, welke som in de koloniale kas werd overgestort ingevolge artikel 1 van de verordening van 22 September 1920 (*P. B.* n°. 57). Deze som is dat gedeelte van de ter Wees-, onbeheerde en desolate boedelkamer op Curaçao berust hebbende fondsen en de daardoor opgebrachte interesten, dat nog in administratie was bij de Curaçaosche Hypotheekbank als onbeheerd kapitaal. f 30 per 1000 K.G.;

c. de opbrengst van verkochte levensmiddelen in het begin van het verslagjaar, ad ongeveer f 10 000.

Deze inkomsten werden alle geboekt ten bate van ,,Alle andere ontvangsten''.

Het voordeelig verschil tusschen raming en opbrengst van de ,,Inkomsten van onderscheiden aard'' is verder ook te danken aan de hoogere opbrengst van de volgende middelen:

a. opbrengst van de posten voor draadlooze telegrafie, ad ruim f 18 000. Deze hoogere opbrengst houdt verband met de openstelling van den post op St. Martin. Ten bate van dit middel werden ook geboekt de betalingen, bij verrekening, door de telegraafkabelmaatschappij en door radiomaatschappijen, wegens doorzending van telegrammen;

b. inkomsten van de posterij, ad ruim f 16 000. Deze hoogere opbrengst houdt verband met de verbooging der porti (binnenlandsch en buitenlandsch verkeer) en van het aanteekengeld;

c. uitvoerrecht van mijnproducten ad ruim f 13 000. Gedurende het verslagjaar werd 60 872 000 K.G. phosphorzure kalk uitgevoerd met 29 stoomschepen en 1 zeilschip. De waarde van de phosphorzure kalk werd, overeenkomstig artikel 4 van de Mijnproductenverordening 1908, zoowel voor het eerste als voor het tweede halfjaar 1921, bepaald op f 3,— per 1000 K.G.;

d. ontvangsten wegens kosten van dienstverleening bij den in-, door- en uitvoer van goederen, ad ruim f 8000. De hoogere opbrengst houdt verband met de verhooging van de door den handel te vergoeden kosten van dienstverleening door de ambtenaren van den actieven dienst der belastingen (*P. B.* 1920 n°. 40);

e. opbrengst van den zeilvaartdienst ter verzekering van de gemeenschap tusschen de eilanden der kolonie, ad ruim f 5000. Deze hoogere opbrengst houdt verband met de vaart van de *Virginia* tusschen de Bovenwindsche eilanden onderling en het drukkere verkeer met de *Estelle*, daar vele passagiers van die eilanden via Curaçao naar het buitenland vertrokken:

f. huur van opslagplaatsen, ad f 5000. De hoogere opbrengst houdt verband met de verhooging van de huur der opslagplaatsen (*P. B.* 1920 n°. 40), alsmede met gebrek aan bergruimte aan de Handelskade bij particulieren.

Tegenover de hoogere opbrengst van de bovengenoemde middelen staat echter een belangrijk lagere opbrengst van het middel ,,Inkomsten van de Curaçaosche Bank'', ad ruim f 26 000. In verband met den zeer lagen koers van den gulden op 31 December 1920, was de winst over dat jaar, die in 1921 in de koloniale kas werd gestort, gering. Teruggave van de door de koloniale kas in 1920 bestreden kosten van de bank heeft eerst in 1922 plaats gehad.

Onderstaande staat geeft een overzicht van de opbrengst der inkomsten van onderscheiden aard, na aftrek van de ontvangsten, geboekt ten bate van ,,Alle andere ontvangsten'', over de laatste 12 jaren.

In 1910	f 213 589 [1])
,, 1911	183 748
,, 1912	185 081
,, 1913	168 970
,, 1914	150 435
,, 1915	187 460
,, 1916	224 007 [2])
,, 1917	229 364
,, 1918	276 830
,, 1919	321 402
,, 1920	409 258
,, 1921	408 874

In *Publicatiebladen* nos. 6 en 63 zijn opgenomen de besluiten van den 5en Februari en den 12en November 1921, ter uitvoering van artikel 2 der Zoutverordening (*P.B.* 1908 n°. 39).

§ 5. *Comptabiliteit.* Bij publicatie van 12 Februari 1921 (*P.B.* n°. 13) is de wet van 31 December 1920 (*Staatsblad* n°. 936), houdende voorziening in het kastekort van den Curaçaoschen dienst in Nederland gedurende de jaren 1920 tot en met 1922, afgekondigd. Bij die wet werd de Minister van Financiën bevoegd verklaard om gedurende de jaren 1920, 1921 en 1922 bij het openen van kredieten aan den Minister van Koloniën ten behoeve van de kolonie Curaçao, in afwijking van het bepaalde bij het tweede lid van artikel 18 van de Curaçaosche Comptabiliteitswet (*Staatsblad* 1910, n°. 316, *Publiciteitsblad* n°. 63), het tegoed van deze kolonie in 's Rijks schatkist te boven te gaan met eene som van f 2 000 000.

§ 6. *Hypotheken en eigendomsovergangen.*

Ten kantore van den hypotheekbewaarder op Curaçao werden 143 verschillende akten overgeschreven.

Voor verdere bijzonderheden aangaande deze akten wordt verwezen naar bijlage U en voor de verrichtingen van de Curaçaosche Hypotheekbank naar § 2 van hoofdstuk N.

Opgave van hypotheken en eigendomsovergangen op de overige eilanden der kolonie:

	Overgeschreven akten gedurende 1921.	Hypotheken			
		Bestaande op ultimo December 1920.	Bijgekomen in 1921.	Doorgehaald in 1921.	Blijven bestaan op ultimo December 1921.
Aruba	92	f 232 613	f 53 282	f 2 700	f 283 195
Bonaire	54	175 807	—	21 000	154 807
St. Martin	25	73 047	7 500	—	80 547
St. Eustatius	24	32 690	101 535	2 055	132 170
Saba.	4	6 156	4 000	300	9 856
		f 520 313	f 166 317	f 26 055	f 660 575

§ 7. *Domein.*

Curaçao. In het tweede en derde district werd de verdere huur opgezegd van onderscheidenlijk 4 perceelen en 1 perceel, tot de gezamenlijke grootte van 1,295 H.A. en 0,50 H.A.

1) Verkoop kapitaal West-Indisch pensioenfonds niet medegerekend.
2) Verkoop van het stoomschip *Prinses Juliana* niet medegerekend.

In het vijfde district hebben 4 personen vrijwillig de huur van hunne terreinen, tot eene gezamenlijke grootte van 9 H.A., opgezegd.
In het vierde district werd een perceel, ter grootte van 2,95 H.A., aan een nieuwen pachter verhuurd.

Aruba. Nieuwe huurgronden werden niet uitgegeven.
Te Oranjestad werden 7 stuks Gouvernementsgronden in eigendom afgestaan voor het bouwen van huizen, onderscheidenlijk ter grootte van 86,77 c.A., 132 c.A., 180 c.A., 198,8 c.A., 203,4 c.A., 238 c.A. en 293,8 c.A.
Van bestaande huurovereenkomsten hadden er 17 overdrachten plaats.

Bonaire. In het verslagjaar werden geen nieuwe gronden in huur uitgegeven.
In eigendom werden afgestaan, hoofdzakelijk voor het bouwen van huizen: in het 1ste district 4 stukken gronds, tezamen 266 c.A., in het 2de district 2 stukken, tezamen 7 c.A., in het 3de district 1 stuk, groot 5 c.A., en in het 4de district 1 stuk, groot 4 c.A.

St. Martin. In het verslagjaar werd de Gouvernements-plantage „Belvedère" opgemeten en in kaart gebracht, waarbij gebleken is, dat 37 H.A. op Fransch grondgebied zijn gelegen, hetgeen evenwel niet tot moeilijkheden aanleiding heeft gegeven.
Op „Belvedère" en „Forthill" werden 2015 acres (815,47 H.A.) Gouvernementsgrond aan kleine landbouwers verhuurd.
De opbrengst aan huurpenningen in het verslagjaar bedroeg f 1119.

St. Eustatius. Op dit eiland onderging de toestand geen verandering; bij nauwkeurige opmeting bleek er aan het einde van het verslagjaar in totaal 102,1 H.A. domeingrond te zijn verhuurd aan 74 huurders.
Bijlage V geeft een overzicht van de verhuurde en verpachte gronden, van de verdeeling dier gronden naar de oppervlakte en van de betaalde en verschuldigde huurpenningen op Curaçao, Aruba en Bonaire.
Politie en boschwachters waakten tegen het vernielen van houtgewas op het domein.
Mededeelingen omtrent de watervoorziening, putten en dammen zijn opgenomen in hoofdstuk B § 5 en in hoofdstuk J.

M.

VERORDENINGEN OMTRENT AMBTENAREN.

Ten aanzien van de ambtenaren zijn voorzieningen getroffen bij de beschikkingen van 23 Juni 1921, n°. 669 (*P. B.* n°. 31) en van 13 Augustus 1921, n°. 874 (*P. B.* n°. 50), tot wijziging en aanvulling van de beschikking van 14 Juni 1916 n°. 478 (*P. B.* n°. 26), houdende vaststelling van eene regeling der vergoeding voor reis- en teerkosten, gelijk mede voor verhuiskosten binnen de kolonie.

N.

HANDEL, NIJVERHEID EN LANDBOUW.

§ 1. *Handel en Scheepvaart.*

Curaçao. Eene vergelijking van de eindcijfers van den invoer van het eiland Curaçao uit het buitenland over de jaren 1921 en 1920 (zie bijlage X) toont aan, dat in het verslagjaar voor een waarde van f 1 582 878 meer werd ingevoerd dan in het vorige jaar.
Vergelijkt men de artikelen afzonderlijk, dan valt op te merken, dat, hoewel in het verslagjaar de hoeveelheden over het algemeen meer bedroegen, de prijzen evenwel lager waren, hetgeen verklaard wordt door het feit, dat van de meeste artikelen de leveringsprijzen waren teruggeloopen.
Onderstaande vergelijkende cijfers wijzen uit, dat de invoerwaarde van de volgende artikelen beduidend hooger is geweest:

	1921	1920	meer
Gereedschappen, enz. voor het mijnwezen...	f 303 798	f 54 479	f 249 319
Machinerieën voor fabrieksnijverheid	2 354 903	846 843	1 508 060
Ruwe olie	7 344 522	4 140 154	3 204 368

Daarentegen was de invoer van steenkolen, zoowel wat hoeveelheid als wat waarde betreft, in het verslagjaar aanmerkelijk minder, t. w.:

in 1921 11 124 000 K.G., ter waarde van f 236 917;
in 1920 48 264 000 K.G., ter waarde van f 968 567,

aangevende dus een vermindering van 37 140 000 K.G., ter waarde van f 731 650.
De waarde van de uit het Moederland ingevoerde artikelen is in het verslagjaar afgenomen met een gering bedrag, nl. met f 11 095.
De totale waarde van de uitgevoerde goederen van het eiland Curaçao naar het buitenland (zie bijlage AA) is in het verslagjaar toegenomen met f 2 810 282. Een vergelijking van de afzonderlijke artikelen wijst aan, dat de uitvoer van dividivi, schapenvellen en olieproducten toegenomen is. De waarde der uitgevoerde hoeveelheden van deze artikelen beliep:

	1921	1920	meer
Dividivi	f 12 615	f 2 772	f 9 843
Schapenvellen	10 450	921	9 529
Olie, residu	5 333 220	3 907 393	1 425 827
Petroleum	828 470	35 337	793 133
Gasoline	1 553 760	92 890	1 460 870
Benzine	1 202 581	——	1 202 581

Bij ondervolgende artikelen valt een bijzondere achteruitgang in den uitvoer te constateeren.

	1921	1920	Minder
Aloëhars	——	f 2 468	f 2 468
Geitenvellen	f 17 081	37 323	20 242
Stroohoeden	359 917	700 952	341 035
Mest	10 478	56 634	46 156
Oranjeschillen	23 028	27 985	4 957
Steenkolen [1])	1 238 870	2 667 613	1 428 743
Zout	27 350	50 997	23 647

De uitgevoerde hoeveelheid phosphorzure kalk beliep in het verslagjaar 60 872 000 K.G. tegen 61 440 000 K.G. in 1920 of 568 000 K.G. minder. De waarde van dit artikel was onderscheidenlijk f 1 816 461 en f 1 844 283.
De uitvoer naar het Moederland is aanmerkelijk afgenomen. Beliep de waarde in 1920 f 394 576, in het verslagjaar is zij gedaald tot f 74 286: eene vermindering alzoo van f 320 290. Deze vermindering wordt verklaard door het feit, dat in 1920 voor eene waarde van f 316 950 aan phosphorzure kalk naar Nederland werd uitgevoerd en in het verslagjaar slechts voor eene waarde van f 14 630.
De doorvoer in het verslagjaar bedroeg 6770 ton minder dan in het jaar te voren. Dezelfde reden, die voor de ver-

1) In 1921: 28 156 000 K.G. en in 1920: 43 672 000 K.G.

minderde doorvoer van het vorige jaar werd opgegeven, geldt ook voor 1921, n.l. de crisis, die de handel in de omliggende republieken beleeft.

Beliep het aantal ingekomen stoomschepen in het jaar 1920: 580 met een netto-inhoud van 2 195 298 M³., in het verslagjaar steeg dit aantal tot 890 met een netto-inhoud van 2 325 396 M³., dus een vermeerdering van 310 schepen met 130 098 M³. netto-inhoud. Het aantal binnengevallen zeilschepen beliep in het verslagjaar 1172 tegen 1066 in 1920, of een toeneming van 106 schepen. De netto-inhoud van deze schepen is echter teruggeloopen van 260 158 M³. in 1920 tot 210 369 M³. in het verslagjaar, of een vermindering van 49 789 M³.

Het aantal te Willemstad aangebrachte en van daar vertrokken reizigers bedroeg onderscheidenlijk 9459 en 9768, tegen 9983 en 10 952 in 1920.

Overige eilanden.

Aruba. De handel was minder levendig dan in 1920.

In het verslagjaar werden goederen ingevoerd tot een gezamenlijke waarde van f 615 464, tegen f 1 054 811 in 1920, of f 439 347 minder.

De uitvoer van de voornaamste artikelen, zooals aloëhars, dividivi, geiten- en schapenvellen, wol en zout was minder dan in 1920. De uitvoer van stroohoeden was evenwel grooter, maar vertegenwoordigde een mindere waarde. Vraag naar mest was er zoo goed als niet. Op een verscheepte lading werd groot verlies geleden. De waarde van den uitvoer bedroeg in het geheel f 266 815 tegen f 437 379 in 1920, of f 170 564 minder.

Het scheepvaartverkeer vermeerderde in het verslagjaar; zoowel het aantal schepen als de inhoud daarvan was grooter. 320 vaartuigen met 49 843 M³. netto-inhoud bezochten het eiland, tegen 286 vaartuigen met 47 317 M³. netto-inhoud in 1920; ook dit jaar deden 3 stoomschepen Aruba aan.

De toeneming is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de drukke vaart tusschen dit eiland en Curaçao wegens het over en weer brengen van arbeiders, werkzaam bij de phosphaatmaatschappij op laatstgenoemd eiland, en het vervoer van grind en zand ten behoeve van de Curaçaosche Petroleum Maatschappij.

Tusschen Aruba en Cuba bestond een vrij drukke scheepvaart; doch na terugkeer van de Arubiaansche arbeiders uit Cuba, werd die veel minder.

De uitbaggering van de Paardenbaai had bijna het geheele jaar door plaats. In November werd, wegens het defect raken van de baggermachine, daarmede opgehouden.

De Paardenbaai onderging door die uitbaggering ontegenzeggelijk een groote verbetering. Aan den kop en langs een gedeelte van de westzijde van den steiger kunnen thans schepen van vrij grooten diepgang belast liggen. Ook de diepte langs de oostzijde van den steiger biedt nu gelegenheid tot het lossen aan dien steiger. Aan de verdere uitdieping ter plaatse werd gewerkt, totdat noodgedwongen daarmede opgehouden moest worden.

Het met de verkregen baggerspecie aangeplempte gedeelte van de Paardenbaai bedraagt ongeveer 5000 M². Aan het plan om ook langs de zuidzijde van dit aangeplempte gedeelte baggerwerk te verrichten om het bruikbaar voor grootere schepen te maken, kon wegens het defect raken van de baggermachine geen gevolg worden gegeven. Van dit gedeelte maakten gebruik zeilbooten, die tusschen de Paardenbaai en de buitenbaaien varen om aangevoerde producten daar te lossen.

In December werd een begin gemaakt met den aanleg van den leidam aan den mond van de groote rooi, die in de baai uitmondt.

Het licht van den vuurtoren te Noord-West-punt werd in Januari voor het eerst ontstoken. Eind November werd een nieuwe lamp in den vuurtoren te Cerro Colorado geplaatst.

Bonaire. Het verslagjaar was voor den handel niet gunstig.

De waarde van den invoer bedroeg in het verslagjaar f 479 841 tegen f 740 662 in 1920, of f 260 821 minder; wat hoofdzakelijk toegeschreven moet worden aan de gedaalde prijzen der ingevoerde goederen.

De waarde van den uitvoer bedroeg f 188,885, tegen f 260 415 in 1920, of f 71 530 minder. De mindere uitvoer is voornamelijk te wijten aan weinig aanvraag voor zout en mest in het buitenland.

De voornaamste uitgevoerde producten waren: aloëhars, dividivi, geitenvellen, houtskolen, klein vee, mest, stroohoeden, zout, kalk en baksteen.

Ook het scheepvaartverkeer ging in het verslagjaar achteruit; wel was het aantal schepen, die het eiland aandeden, grooter, maar de tonnenmaat daarvan was minder. De schoeners lagen een groot deel van het jaar ten anker op de reede; de vaart der barkjes, die een geregelde verbinding met Curaçao onderhouden, was echter drukker. 616 vaartuigen met 51 073 M³ netto-inhoud, bezochten het eiland, tegen 547 vaartuigen met 63 999 M³. netto-inhoud in 1920.

In de maand October werd het lichttoestel op den vuurtoren aan het Noord-West-punt aangebracht en 1 November werd dit licht ten dienste van zeevarenden in gebruik gesteld. De opstand werd in 1915 gebouwd.

St. Martin. De waarde van den invoer bedroeg f 318 063, tegen f 405 382 in 1920 en die van den uitvoer f 67 711, tegen f 179 187 in 1920, of onderscheidenlijk f 87 319 en f 111 476 minder. In het verslagjaar had uitvoer niet plaats van gezuiverd katoen; in 1920 tot een waarde van f 111 810. De invoer geschiedde grootendeels uit St. Kitts; slechts enkele handelaren importeerden rechtstreeks uit de Vereenigde Staten van Amerika en Canada.

Zoowel het aantal schepen, die het eiland aandeden, als de tonnenmaat was kleiner: 313 vaartuigen met 30 248 M³. netto-inhoud bezochten het eiland, tegen 381 met 35 020 M³. netto-inhoud in 1920.

St. Eustatius. De waarde van den invoer bedroeg f 132 853, tegen f 194 497 in 1920, die van den uitvoer f 62 190, tegen f 128 503 in 1920, of onderscheidenlijk f 61 644 en f 66313 minder. In 1920 werd aan gezuiverd katoen uitgevoerd voor een waarde van f 96 621; in het verslagjaar voor slechts f 673.

Het aantal aangekomen schepen en de tonnemaat daarvan was grooter: 211 vaartuigen met 19 423 M³. netto-inhoud bezochten het eiland, tegen 178 met 15 921 M³. netto-inhoud in 1920. Een stoomschip deed het eiland aan.

In *P.B.* n°. 44 is opgenomen de Verordening van 18 Juli 1921, houdende intrekking van het „Reglement op de reede van St. Eustatius" van 20 April 1830.

Saba. De waarde van den invoer bedroeg f 159 718, tegen f 152 599 in 1920, en die van den uitvoer f 20 804, tegen f 18 710 in 1920, of onderscheidenlijk f 7119 en f 2094 meer.

De waarde van den uitvoer van kantwerk is vermeerderd met f 2180.

Het aantal aangekomen schepen en de tonnenmaat daarvan was kleiner: 85 vaartuigen met 14 256 M³. netto-inhoud bezochten het eiland, tegen 99 met 16 831 M³. netto-inhoud in 1920.

Geheele kolonie. De volgende cijfers mogen een overzicht geven van den omvang van den invoer uit en van den uitvoer naar het buitenland van elk der eilanden van de kolonie afzonderlijk in 1920 en 1921:

	Invoer:		Uitvoer:	
	1920.	1921.	1920.	1921.
Curaçao	f 15 735 428	f 17 318 296	f 9 879 403	f 12 689 685
Aruba. . . . : . .	1 054 811	615 464	437 379	266 815
Bonaire	740 662	479 841	260 415	188 885
St. Martin	405 382	318 063	179 187	67 711
St. Eustatius . . .	194 497	132 853	128 503	62 190
Saba	152 599	159 718	18 710	20 804
Tezamen	f 18 283 369	f 19 024 235	f 10 903 597	f 13 296 080

De waarde van den in- en uitvoer was derhalve f 740 866 en f 2 392 493 meer dan die in het voorgaand jaar.

De doorvoer beliep 55 165 ton, tegen 61 936 ton in 1920; alzoo eene vermindering van 6771 ton.

Uitvoerige gegevens betreffende den in-, uit- en doorvoer van de verschillende eilanden der kolonie zijn opgenomen in de bijlagen **X** tot en met **BB**.

Blijkens bijlage **CC** werden de zes eilanden der kolonie door 3611 schepen, met een netto-inhoud van 2 710 786 M³. bezocht.

Het aantal schepen, dat de verschillende havens bezocht, bedroeg 467 meer, en de inhoudsmaat daarvan was 56 552 M³. meer dan in 1920.

Bijlage **W** bevat eene opgave van de in de kolonie tehuis behoorende schepen.

§ 2. *Bankwezen.*

De Curaçaosche Bank. Het verslagjaar was voor de Curaçaosche Bank niet ongunstig, ofschoon zij in dat jaar ook voor moeilijkheden stond, die evenwel geheel anders waren dan in 1920. Baarde in laatstgemeld jaar in verband met de groote behoeften van het Gouvernement van Curaçao de toestand van hare kas steeds zorgen, einde 1921 was een harer zorgen de enorme kasvoorraad, niettegenstaande haar bankbiljettenkapitaal met meer dan drie ton verminderd werd, zooals moge blijken uit den hieronder volgenden staat van uitgegeven bankbiljetten over de laatste drie jaren. Deze staat geeft ook een overzicht van de percentsgewijze verhouding tusschen het aantal en het bedrag der uitgegeven bankbiljetten in het verslagjaar in vergelijking met de twee voorafgaande jaren.

Waarde.	Stuks.			Bedrag.			Percentsgewijze verhouding.		
	31 Dec. 1921.	31 Dec. 1920.	31 Dec. 1919.	31 Dec. 1921.	31 Dec. 1920.	31 Dec. 1919.	31 Dec. 1921.	31 Dec. 1920.	31 Dec. 1919.
f 250,—	399	399	400	f 99 750,—	f 99 750,—	f 100 000,—	8,49	6,50	8,32
100,—	995	1 000	1 000	99 500,—	100 000,—	100 000,—	8,47	6,52	8,32
50,—	6 483	7 761	5 927	324 150,—	388 050,—	296 350,—	27,59	25,29	24,67
25,—	14 483	15 504	9 784	362 075,—	387 600,—	244 600,—	30,82	25,27	20,36
10,—	11 890	15 815	18 199	118 900,—	158 150,—	181 990,—	10,12	10,31	15,15
5,—	23 334	33 198	32 234	116 670,—	165 990,—	161 170,—	9,94	10,82	13,41
2,50	13 272	64 097	21 450	33 180,—	160 242,50	53 625,—	2,83	10,44	4,46
1,—	20 475	74 459	63 684	20 475,—	74 459,—	63 684,—	1,74	4,85	5,31
Tezamen . .	91 331	212 233	152 678	f 1 174 700,—	f 1 534 241,50	f 1 201 419,—	100,—	100,—	100,—

De zilvervoorraad van de bank bedroeg bijna 5 ton, tegen ruim 3 ton op ultimo December 1920.

Door den voortdurenden invoer van gemunt zilver kwam er in het verslagjaar een te veel aan dit metaal in circulatie; het streven van de bank is dan ook geweest, om dat te veel zooveel mogelijk te absorbeeren, ten einde te voorkomen, dat daardoor inflatie zou ontstaan.

Overeenkomstig haar reglement verleende de bank in 1921 aan het Gouvernement van Curaçao rentelooze voorschotten, varieerende tusschen f 500 477 in Juli en f 276 874 in October, terwijl het gemiddelde daarvan was f 376 000. Tegen eene matige rente van 5 ten honderd in het jaar beteekent dat eene besparing voor het Gouvernement van ongeveer .... f 20 000

De schuld van het Gouvernement bedroeg op 1 Januari 1921 rond		317 000
Gedurende 1921 werd geleend		1 183 000
en door de agentschappen van deze bank in New-York voor leveringen aan het koloniaal bestuur betaald		150 000
Totaal	f	1 650 000
waarvan afgelost is een bedrag van .... (hieronder begrepen zijnde f 100 000 aan overgenomen uit Nederland ontvangen zilver)		1 316 000
zoodat de schuld op ultimo December 1921 bedroeg	f	334 000

De Gouvernementswissels werden van het Gouvernement overgenomen tegen 83 % in Januari (laagste koers) en 100 % in December (hoogste koers).

Aan wissels op Nederland en Amerika werden in 1921 onderscheidenlijk f 929 824,54 en $ 201 096,36 verkocht; wegens den lagen guldenkoers en in zekere mate ook wegens meer handel met het moederland was de omzet in wissels op Nederland bijna f 550 000 meer dan in het jaar te voren, daarentegen werd in verband met den hoogen dollar-koers ruim $ 100 000 minder dan in 1920 aan wissels op Amerika verkocht.

Aan wissels op korten termijn werd gedurende het verslagjaar bij de bank opgenomen een bedrag van f 244 197,52 en afbetaald f 277 697,52.

Op acceptatiën werd in 1921 afbetaald meer dan f 66 000 en op hypotheken ruim f 18 000, terwijl op nieuwe acceptatiën uitgekeerd werd f 3000 en wegens nieuw verleende hypotheken uitbetaald f 48 000. De rentevergoeding bleef voor oude hypotheken 4 en 5 ten honderd in het jaar, voor de nieuwe werd de rentevoet op 7 ten honderd bepaald.

Het tegoed bij de Nederlandsche en Amerikaansche banken bedroeg te zamen f 273 416,99⁵.

Het kassaldo op ultimo December 1921 bestond uit:

Nederlandsche tienguldenstukken	f	250 190,—
Getarifeerde vreemde gouden munten		491,55
Nederlandsche zilvermunten		498 459,50
Bankbiljetten		35 794,—
Pasmunten		30 626,82
	f	815 561,87

Onder dit saldo is begrepen het bedrag, dat aan specie aanwezig moet zijn voor dekking ad 1/5 van het bankbiljettenkapitaal, groot f 1 174 700, en het in den hieronder volgenden staat van het circulatiewezen van de bank vastgesteld bedrag van het in omloop zijnde bankpapier.

Bankbiljetten in omloop			f 1 138 906,—

MUNTVOORRAAD.

Goud	f 250 681,55		
Zilver	498 459,50		
of f 514 201,05 meer dan de verplichte dekking.		f 749 141,05	
Vordering op het Gouvernement		334 103,17[5]	
Rekening courant saldi direct opvorderbaar bij Nederlandsche en Amerikaansche banken	f 493 413,22[5]		
(af) Getrokken wissels	219 996,23		
		273 416,99[5]	1 356 661,22

Alzoo: bankbiljettenkapitaal volledig gedekt door goud, zilver en onmiddellijk opeischbare vorderingen.

In 1921 is het bedrag van het bankbiljettenkapitaal teruggeloopen tot f 1 100 000 of wel ruim f 350 000 minder dan in 1920.

Van de zuivere winst ad f 75 947,11[5] werd een bedrag van f 1000 overgebracht op den post ,,Reserve afschrijving dubieuse debiteuren'', ter aanvulling van dezen post tot f 5000, terwijl op den post ,,Reserve agio-rekening'' gereserveerd is f 10 000 voor eventueel koersverschil van te goed bij vreemde banken, het overige ad f 63 947,11[5] werd in de koloniale kas gestort.

De instelling heeft in het verslagjaar van den hoogen dollarkoers geprofiteerd om een deel van haar goudvoorraad, nl. de getarifeerde gouden munten, in Amerika te verkoopen, waarop eene winst van ruim f 22 000 gemaakt werd.

De winst op het goud en de voortdurende stijging van den Hollandschen wisselkoers waren de oorzaken, dat in het verslagjaar het winstcijfer belangrijk hooger was dan normaal, ofschoon de onkosten in dat jaar ook bijzonder hoog waren in verband met de aanschaffing van bankbiljetten, waaraan alleen meer dan f 16 000 uitgegeven werd, en ten gevolge van den bouw van een kluis, waardoor in een langgevoelde behoefte werd voorzien.

Ten einde van de wisselkoersen een beeld te geven, zij het volgende vermeld.

Het Curaçaosche muntstelsel, dat naast het Nederlandsche gouden tientje en de Nederlandsche zilvermunten het Curaçaosche bankbiljet kent, hetwelk alleen gangbaar is in de kolonie Curaçao, had ten opzichte van Nederland tot gevolg, dat de wisselkoers op Nederland zich slechts tusschen bepaalde punten beneden en boven pari kon bewegen. Immers, zoodra de koers op Curaçao daalde beneden het laagste punt, had invoer van Nederlandsch goud en zilver plaats, in het omgekeerde geval uitvoer. Die wisselkoers kon dus niet verder van pari verschillen dan de kosten van overmaking van het edelmetaal en een maand interest. De koers van den Amerikaanschen dollar regelde zich geheel naar den koers van den Nederlandschen gulden in New-York.

In het begin van 1920 was uitvoer van goud en zilver naar de kolonie onmogelijk, met dit gevolg, dat de wisselkoers op Nederland zich op Curaçao geheel vrij maakte van bovengenoemde punten. Dit bleek dan ook door voortdurende daling van den Nederlandschen gulden, zelfs tot 20 % beneden pari, toen er groot aanbod van Nederlandsche wissels was, niet alleen vanwege het Gouvernement tot overbrenging in de kolonie van het Rijkssubsidie ad f 1 500 000, maar ook vanwege de Curaçaosche Petroleum Maatschappij, den Koninklijken West-Indischen Maildienst en de Santa Barbara Maatschappij tot voorziening in de behoeften van hare kassen. De dollar bleef in die tijden vrij standvastig en bewoog zich tusschen 4 en 10 % boven pari. Zeker was dit feit in vele opzichten eene voldoening. Immers tegenover den dollar, die algemeen beschouwd wordt als de eenige munteenheid, die de goudpariteit heeft, hield de onafhankelijke Curaçaosche gulden zich niet alleen veel beter dan alle Europeesche wisselkoersen, maar bleef ook de Curaçaosche gulden ten opzichte van den dollar vrij constant. De Hollandsche wisselkoers ging op Curaçao naar boven of beneden op gelijke wijze als hij dit in New-York deed. Voor het Gouvernement bestond het nadeel, dat de overbrenging van het subsidie aan de kolonie duur te staan kwam; de bevolking profiteerde echter, waar de eerste levensbehoeften uit Amerika komen en men in 1920 de betaling kon doen bij een betrekkelijk lagen en standvastigen dollarkoers.

In het verslagjaar kwam evenwel in den hiervoren omschreven toestand een einde; door den voortdurenden zilverinvoer steeg de gulden tot zelfs boven pari en sloot het jaar 1921 met een wisselkoers op Nederland van 100¼. Was deze toestand nu voor het Gouvernement voordeelig, de bevolking droeg zeker den last, waar de dollar op Curaçao voortdurend op en neer ging in verband met den Nederlandschen guldenkoers in New-York. De rollen waren omgekeerd, de Nederlandsche wisselkoers bleef vrij constant, de dollarkoers ging op en neer, de Curaçaosche gulden was weer aan den Nederlandschen gulden vastgekoppeld.

Bijlage DD bevat den balansstaat op 31 December 1921, welke verkort hieronder weergegeven wordt.

Debet.

Kasrekening	f	815 561,87
Gedisconteerde wissels		83 827,61
Hypotheekrekening		140 767,09
Landbouw- en nijverheidkredieten		9 100,—
Gouvernement van Curaçao		334 103,17[5]
Rekeningen courant saldo's diverse banken		493 413,22[5]
Diverse rekeningen		5 471,20
	f	1 882 244,17

Credit.

Kapitaalrekening	f 350 000,—
Reservefonds	53 075,25
Reserverekeningen	15 000,—
Bankbiljettenkapitaal	1 174 700,—
Getrokken wissels	219 996,23
Diverse rekeningen	69 472,69
	f 1 882 244,17

De directie hield in het verslagjaar veertien vergaderingen, terwijl in een groot aantal circulaires het oordeel van de directeuren gevraagd werd telkens wanneer dit over een of andere aangelegenheid, de bank betreffende, noodig bleek of gewenscht voorkwam.

Met ingang van den 1sten Augustus 1921 werd de secretaris van de bank, de heer A. J. C. Krafft, die sinds het jaar 1884 aan deze instelling verbonden was en haar steeds trouw bijgestaan had, op zijn verzoek als zoodanig eervol ontslag verleend en werd in diens plaats tot secretaris benoemd de heer J. A. P. Thielen.

De Curaçaosche Hypotheekbank.

De bekend gemaakte balans van deze instelling over 1921 luidt als volgt:

Debet.

Uitstaande hypotheken op 31 Dec. 1920	f 1 417 094,39	
Verleende hypotheken in 1921	207 250,—	
	f 1 624 344,39	
Afgeschreven gedurende 1921	107 686,65	f 1 516 657,74
Uitstaande interesten op 31 Dec. 1920	f 40 651,18	
Interesten op hypotheken, verpande aandeelen in belegd kapitaal	100 123,76	
	f 140 774,94	
Afbetaalde interesten op hypotheken, enz. f 87 925,38 + f 1,80 vooruitbetaalde interest op hypotheken	87 923,58	52 851,36
Groote cassa-rekening op 31 Dec. 1921		580,43
Kleine cassa-rekening op 31 Dec. 1921		6 107,35
Het Bankgebouw		5 000,—
De huizen en erven toebehoorende aan de instelling		24 380,52
In te vorderen huurpenningen		125,—
Dubieuse debiteuren		128 036,79
Pandrechtschulden		63 551,46
Remise aan De Surinaamsche Bank		351,75
De Surinaamsche Bank		431,07
Maduro's Bank		50 000,—
Maduro's Bank (chèque-rekening)		8 709,33
		f 1 856 782,80

Credit.

Kapitaal		f 200 000,—
Reservefonds		200 000,—
Extra-reservefonds		9 561,56
Geconsigneerde gelden in de groote kas		580,43
Dubieus kapitaal		128 036,79
Diverse crediteuren op 31 Dec. 1920	f 1 155 959,67	
Onopgevorderde interesten op kapt. in administratie over 1920	53 415,62	
	f 1 102 544,05	
In administratie ontvangen gelden gedurende 1921	349 063,05	
	f 1 451 607,10	
Afbetaald: kapitalen in administratie gedurende 1921	183 825,30	1 267 781,80
Onopgevorderde interesten op kapitaal in administratie over 1920	f 53 415,62	
Interesten op kapitaal in administratie over 1921	59 071,67	
	f 112 487,29	
Uitbetaalde interesten op kapitaal over 1921	105 005,16	
	f 7 482,13	
Vooruitbetaalde interesten op hypotheken	1,80	7 483,93
Saldo winst- en verliesrekening op 31 Dec. 1921		43 338,29
		f 1 856 782,80

Van de gemaakte winst over 1920, bedragende f 34 723,58, werden f 28 000 aan dividenden en f 700 aan de ambtenaren als gratificatie uitgekeerd, en het saldo — na betaling van belasting aan het Gouvernement en vergoeding aan den voorzitter — op het extra-reservefonds overgeschreven.

De verordening van 16 September 1875 (*P. B.* n°. 14) betreffende de oprichting van eene hypotheekbank, werd op verzoek van de instelling bij verordening van 23 November 1920 (*P. B.* 1921, n°. 14) zoodanig gewijzigd, dat de bank hare operatiën mag uitbreiden en vrij blijft omtrent den door haar te bedingen interest.

Aan de koloniale kas werd, ingevolge artikel 1 van het *Publicatieblad* n°. 57 van 1920, uitgekeerd de onbeheerde kapitalen bij de instelling in administratie met de daarop gekweekte rente, in totaal beloopende f 71 674,32.

Van de eigendommen der bank werden twee huizen met een winst van f 8 743,20 verkocht.

Gedurende het verslagjaar werden 55 aanvragen om hypotheek ingediend, waarvan 8 afgewezen. Verder werden 6 aanvragen om pandrecht, tot een bedrag van f 25 000, toegestaan.

In de tweede helft van het jaar was het betalen van rente op hypotheken gunstiger dan in de eerste helft.

Twee aandeelen werden overgedragen.

Aan inkomstenbelasting en grondbelasting werd onderscheidenlijk f 2240 en f 187,85 betaald.

De Spaar- en beleenbank. De balans van het 71ste huishoudelijk jaar, van 1 Juli 1920 tot en met 30 Juni 1921, sloot met een eindcijfer van f 606 647.

De kosten van beheer en kleine benoodigdheden beliepen f 9945.

Op de panden in de maanden November 1919, Maart en November 1920 verkocht, waren aan kapitaal en interest verschuldigd f 10 049; zij hebben bij verkoop opgebracht f 15 713; voor de eigenaars bleef f 5668 over, terwijl de instelling een verlies leed van f 4,50.

Gedurende het huishoudelijk jaar werd een bedrag van f 30 000 op hypotheek uitgezet, en f 26 200 aan hoofdsom, benevens f 19 077 aan interest afbetaald.

Op obligaties werd uitgezet f 7500 en afgelost f 11 830, terwijl aan interest f 4258 ontvangen werd.

Op panden werd beleend f 89 711, terwijl f 80 255 aan hoofdsom en f 7667 aan interest afbetaald werd.

Het saldo in kas bedroeg op ultimo Juni 1921 een som van f 20 458.

Gedurende het afgeloopen jaar werden er 539 nieuwe boekjes afgegeven en 369 afgesloten.

De stortingen waren verdeeld als volgt:

van f 0,50 tot f 2,50	259
„ 2,50 „ 5,—	537
„ 5,— „ 10,—	746
„ 10,— „ 25,—	1129
„ 25,— „ 50,—	683
„ 50,— „ 100,—	403
„ 100,— „ 250,—	263
„ 250,— „ 500,—	55
„ 500,— en daarboven	24
	4099

Van de netto-winst, ten bedrage van f 7927, werd f 3900 bestemd tot het uitkeeren van dividend naar reden van f 30 per aandeel, een bedrag van f 1800 voor duurtebijslag aan de ambtenaren der instelling, f 1203 om te worden overgebracht op het reservefonds, dat hierdoor het bij de statuten bepaald bedrag bereikte, en het saldo ad f 1023 te bestemmen voor een in het leven te roepen extra-reservefonds.

Drie aandeelen werden overgedragen.

Maduro's Bank. Onderstaande staten geven een overzicht van den stand op 31 December 1921 en de ontwikkeling van deze instelling.

Debet.

Aan effectenrekening	f 1 222 792,35
„ gewaarborgde leeningen	1 192 140,77
„ rekening-courant	1 133 097,04
„ tegoed bij bankinstellingen	1 248 897,33
„ kasrekening	348 050,60
	f 5 145 788,09

Credit.

Per kapitaal	f 1 000 000,—
„ reservefonds	500 000,—
„ deposito's	1 944 385,71
„ rekening-courant	994 205,35
„ spaarrekeningen	677 121,51
„ interesten op deposito's	30 075,52
	f 5 145 788,09

De ontwikkeling der instelling.

Jaar	Reserve-fonds	Spaar-rekeningen.	Rekening-courant.	Deposito's.	Totaal der middelen.
1917	f 10 000	f 114 662	f 216 901	f 813 768	f 2 427 684
1918	100 000	204 353	246 229	1 068 294	2 668 878
1919	200 000	433 353	1 464 593	1 602 302	4 750 249
1920	350 000	557 868	1 187 255	1 684 690	4 831 865
1921	500 000	677 121	994 205	1 944 385	5 145 788

Hollandsche Bank voor West-Indië. Het kantoor te Willemstad en het bijkantoor aan de „Overzijde", zagen zoowel het bedrag der aan hen toevertrouwde gelden als het aantal hunner relaties voortdurend toenemen, waaruit men de gevolgtrekking mag maken, dat deze instelling in een behoefte voorziet.

De zaken van het kantoor te Caracas breidden zich ook gestadig uit.

De instelling verleende in meer belangrijke mate dan het vorig jaar, hare financieele bemiddeling bij vershepingen van Nederland naar West-Indië en omgekeerd.

Banco de la Mutualidad van Bucaramanga (Columbia). Alhoewel het op Curaçao gevestigd agentschap van genoemde bank zijne gewone verrichtingen met gunstig financieel gevolg wel had kunnen blijven voortzetten, heeft toch de ongunstige economische toestand van Columbia het bestuur van gemelde bankinstelling doen besluiten, al hare filialen of vertakkingen, waaronder dus ook het op Curaçao gevestigde agentschap, sinds 1 September 1921, in liquidatie te stellen, ten einde al hare beschikbare actieve middelen in het hoofdkantoor te Bucaramanga te concentreeren en door vermindering van uitgaven, gemakkelijker hare verplichtingen gedurende de crisis te kunnen nakomen.

De Weeskamer op St. Martin. Het saldo in kas bedroeg op 1 Januari 1921: f 2379. Dit bedrag werd op interest belegd bij de Hollandsche Bank voor West-Indië te Curaçao. Op 1 Januari 1922 bedroeg het tegoed (kapitaal en gekweekte rente) van de weeskamer bij die bank

rente) van de weeskamer bij die bank	f 2 492,77
Uitstaande hypotheken op St. Martin	800,—
Ontvangen interesten op hypotheken	20,—
Te zamen	f 3 312,77

§ 3. *Nijverheid.*

Mijnwezen. Op 11 Mei 1921 kwam de heer G. J. H. Molengraaff, mijningenieur te Delft, op Curaçao en werd belast met de waarneming der betrekking van mijningenieur in de kolonie Curaçao; met ingang van 1 Juni werd hij benoemd tot chef van den mijnbouwkundigen dienst en tevens belast met geo-hydrologische onderzoekingen en het bodemonderzoek in de kolonie Curaçao.

Op 21 Juni 1921 werd met het onderzoek van het 4de en 5de district aangevangen.

Daar de geologische bouw van het eiland nog niet geheel bekend was, werd begonnen met een geologische verkenning van het N.-W. deel. Bij deze verkenning kwam de mijningenieur tot het inzicht:

1°. dat de diabaas niet ouder, maar jonger is dan het plooiingsgebergte;

2°. dat door tektonische oorzaken de onverweerde diabaas niet spleetvrij is;

3°. dat in het algemeen het grondwater in het plooiingsgebergte een slechtere samenstelling heeft dan het grondwater in de diabaas.

Met het oog op de watervoorziening van het 4de en het 5de district werd besloten de grens tusschen de diabaas en het plooiingsgebergte in kaart te brengen.

Wat het mijnbouwkundig onderzoek betreft: er werden eenige monsters van kwartsgangen genomen en het voorkomen van mangaan op de plantage Knip nagegaan.

Het voorkomen van steenkool op de plantage Zevenbergen zal nog geologisch onderzocht worden.

De mogelijkheid van het voorkomen van petroleum in het gedeelte van het plooiingsgebergte dat werd bezocht, bleek ijdel te zijn.

Omtrent de mogelijkheid van waterwinning door middel van artesische putten moge worden aangeteekend, dat, naar het oordeel van genoemden mijningenieur, onder bepaalde omstandigheden artesisch water uit sedimentair gesteente te verkrijgen is. Het gesteente zal een voldoende doorlaatbaarheid moeten bezitten, van het gebied, waar veel neerslag valt of rivieren stroomen, naar het gebied waar men het water wil aanboren, moeten hellen, ingesloten zijn tusschen ondoorlaatbare lagen en ten slotte mogen tusschen genoemde beide gebieden geen dislocaties aanwezig zijn, waardoor het water in de laag kan ontsnappen. Van deze voorwaarden wordt er op Curaçao niet één vervuld.

Den mijningenieur werd ook opgedragen op de plantage Mount Pleasant onderzoekingen te doen in verband met de watervoorziening van Willemstad.

Den 12n Juli kwamen op Curaçao aan de heeren prof. W. A. Knol en prof. R. W. van der Veen, hoogleeraren aan de Technische Hoogeschool te Delft, die door een consortium in Nederland uitgezonden waren, ten einde op de plantage Savonet op Curaçao het al of niet aanwezig zijn van koperafzettingen vast te stellen.

Na gedaan onderzoek is het hun gebleken, dat er geen voldoende hoeveelheid erts aanwezig is om loonend te kunnen worden geëxploiteerd.

Mijnmaatschappij Curaçao. De uitvoer van phosphaat door de maatschappij in het verslagjaar was 60 872 000 K.G. of 568 000 K.G. minder dan het jaar te voren.

De maatschappij voerde uit:

gedurende	1913	6 285 000	K.G.
,,	1914	15 431 000	,,
,,	1915	31 308 000	,,
,,	1916	14 468 000	,,
,,	1917	3 582 000	,,
,,	1918	—	
,,	1919	10 058 000	,,
,,	1920	61 440 000	,,
,,	1921	60 872 000	,,

De verminderde uitvoer moet toegeschreven worden aan de ongunstige arbeidstoestanden, welke gedurende de tweede helft van 1920 heerschten, tengevolge waarvan de voorraden phosphaat aan het einde van dat jaar sterk waren verminderd; dientengevolge was het noodzakelijk verschepingen, welke in 1921 moesten plaats vinden, uit te stellen, ten einde de voortbrenging op gelijke hoogte te houden met den uitvoer.

In Februari 1921 slaagde de maatschappij er in Arubiaansche werklieden naar Curaçao over te brengen, en toen deze laatsten klaarblijkelijk gunstige berichten over hunne arbeidsvoorwaarden aan hunne vrienden zonden, werden zij spoedig door anderen gevolgd, met het resultaat dat het tekort aan arbeidskrachten spoedig was opgeheven, en de maatschappij in staat was het delven van phosphaat te hervatten, hetgeen sindsdien vrij sterken voortgang heeft gemaakt.

Het verkrijgen van arbeidskrachten was echter niet anders mogelijk dan door een sterke verhooging van loonen. Over het geheel genomen ontvingen de arbeiders in 1921 iets meer dan het dubbele van het loon van voor den oorlog.

Het streven der maatschappij is thans gericht niet zoozeer naar loonsverlaging, dan wel om de arbeidspraestatie van den gemiddelden arbeider te vergrooten door volstrekt ongeschikte krachten te ontslaan.

Indien echter de val in phosphaatprijzen aanhoudt, zal er geen andere uitweg bestaan, dan de loonen aanzienlijk te verlagen, daar de maatschappij anders verplicht zou zijn het werk stop te zetten.

Wat de uitbreidingswerkzaamheden betreft, een aanzienlijke voortgang werd gemaakt met het plaatsen van nieuwe machines voor het breken en voor het mechanisch behandelen en laden van phosphaat. Verwacht werd, dat deze machines in den loop van 1922 in gebruik genomen zouden worden.

Het uitbaggeren van den toegang tot de Fuykbaai maakte gedurende het verslagjaar goeden voortgang.

De vooruitzichten voor het jaar 1922 zijn niet schitterend. De vraag naar phosphaat, een gevolg van de ,,boom'', welke na den oorlog in handel en landbouw ontstond, nam in de tweede helft van het verslagjaar plotseling een einde en de verkoopen, die sedert dien tijd mogelijk zijn geweest, hadden tegen lager e prijzen plaats. In plaats dat de vraag naar phosphaat het aanbod overtrof, zooals in 1920 en in de eerste maanden van 1921 het geval was, overtrof het aanbod de vraag, hetgeen gedeeltelijk was toe te schrijven aan productievermeerdering, doch voornamelijk aan den aanzienlijken val in den prijs van levensmiddelen, waardoor van hooge prijzen voor kunstmeststoffen geen sprake meer kon zijn.

De Aruba Goud Maatschappij, de vroegere concessionarisse tot het delven van goud, zilver en koper op Aruba, heeft zich tot het bestuur der kolonie gewend met het verzoek om de concessie, welke op 1 December 1920 afgeloopen was, als stilzwijgend verlengd te beschouwen. Op dat verzoek werd afwijzend beschikt, onder mededeeling, dat een nieuw verzoek ter bekoming van concessie in overweging zou kunnen worden genomen. Zoodanig verzoek had intusschen het bestuur der kolonie nog niet ontvangen.

Van de vergunning, in 1919 aan den heer L. J. M. Henriquez verleend, tot uitvoer van de in de spelonken op Aruba aanwezige meststof, heeft genoemde heer ook in het verslagjaar geen gebruik gemaakt.

Aan den heer A. Laclé, koopman op Aruba, werd voor den duur van één jaar vergunning verleend tot het doen van opsporingen naar aardpek en andere soorten van bitumineuze zelfstandigheden en petroleum op en in een op Aruba gelegen terrein, waarvan de oppervlakte geschat wordt op ongeveer 525 H.A.

Hoedennijverheid. Hoewel het verslagjaar voor deze nijverheid gunstig opende en de leergangen goed en geregeld bezocht werden, bleek langzamerhand, dat het bedrijf niet die voordeelen zou afwerpen als in 1920. De prijzen der stapelhoeden werden weer lager, doordat er minder vraag was, de afzet der middelsoorten verminderde, evenals de verkoop van fijnere hoeden. De algemeene malaise was daarvan de oorzaak.

Op de Benedenwindsche eilanden was de vlechtnijverheid zeker een der voornaamste bronnen van inkomsten voor een groot deel der vrouwelijke bevolking.

De in het vorige verslag genoemde vooruitgang van het vlechten op Aruba werd weder waargenomen, en gedurende de tweede helft van het verslagjaar in sterkere mate.

Op Bonaire werd achteruitgang waargenomen.

Op de Bovenwindsche eilanden bleef de hoedennijverheid van minder beteekenis, vooral omdat er geen afzet naar andere streken was. De vlechtsters aldaar vlochten weinig stapelhoeden.

De verdiensten waren vrijwel gelijk aan die in het vorig verslag gemeld.

De prijs en de hoedanigheid van het ingevoerde stroo bleven vrijwel dezelfde. Er konden geen nieuwe pogingen gedaan worden om vlechtstroo uit andere landen te betrekken.

In het verslagjaar werden 123 599 dozijn strooboeden, ter waarde van f 512 183 uitgevoerd, tegen 166 584 dozijn, ter waarde van f 867 409, in 1920, zoodat er ongeveer 43 000 dozijn minder werden uitgevoerd. De waarde was ruim f 350 000 minder.

De gemiddelde waarde der uitgevoerde hoeden bedroeg in 1920 f 5,14[5] en in 1921 f 4,14.

De waarde van de fijnere hoeden, die hoofdzakelijk aan doortrekkende reizigers werden verkocht, vertegenwoordigde een niet onbelangrijk bedrag; dit bedrag is niet in de opgave van den uitvoer begrepen.

Het aantal leergangen bleef gelijk; het aantal leerlingen steeg van 1275 in 1920 tot 1340 in 1921, verdeeld als volgt:

op:	in 1920:	in 1921:
Curaçao	678	807
Aruba	130	169
Bonaire	254	153
St. Martin	189	193
Saba	22	18

De uitkomsten der leergangen waren over het algemeen voldoende. Gevlochten werden:

	aantal hoeden:		waarde:	
	in 1920.	in 1921.	in 1920.	in 1921.
Op Curaçao	3586	4169	f 10,020	f 11,432
,, Aruba	219	857	,, 232	,, 1,116
,, Bonaire	2944	1262	,, 6,205	,, 1,510
,, St. Martin	760	733	,, 1,820	,, 1,972
,, Saba	55	32	,, 125	,, 94

Op den hoofdleergang te Pietermaai op Curaçao, alwaar het gewone onderwijs aan de vlechtsters gegeven werd en ook de gelegenheid bestond om tot hoofdvlechtster te worden opgeleid, waren de uitkomsten zeer goed. Aan 20 leerlingen werd, na een in het openbaar afgelegd examen, een bewijs

uitgereikt, dat zij met vrucht de lessen hadden gevolgd, en wel aan:

1	leerling	van Curaçao	diploma	B.
10	leerlingen	,, ,,	,,	C.
6	,,	,, ,,	,,	D.
1	leerling	,, Aruba	,,	C.
1	,,	,, St. Martin	,,	C.
1	,,	,, ,,	,,	D.

Met zijn uitgebreide verzameling monsters van hoeden in alle graden van fijnheid en vorm, met nauwkeurige aanduiding van vlechtwerk, prijs, hoedanigheid van het stroo, enz. mocht die leergang zich opnieuw in een druk bezoek verheugen: hij werd door 621 vreemdelingen bezocht.

Door tusschenkomst van dezen leergang werden 643 latai-hoeden ter waarde van f 1217 en 722 z.g. Panamahoeden ter waarde van f 6880 verkocht.

De leergangen voor volwassenen, welke moesten dienen eensdeels tot voortzetting van het op de openbare en bijzondere scholen begonnen vlechtonderwijs, anderdeels tot uitbreiding van het vlechtonderricht tot een grooter aantal personen en tot het daardoor verbreiden van de techniek van het vlechten van betere soorten van hoeden onder een breedere laag der bevolking, mochten zich in de eerste helft van het verslagjaar in een zeer druk bezoek verheugen, maar toen het opkoopen van de door deze leerlingen gevlochten hoeden blijkbaar met moeilijkheden gepaard ging en hier en daar gestaakt werd, verminderde het aantal deelneemsters langzaam maar zeker.

Het onderricht aan deze leergangen werd bijna overal in de morgenuren gegeven door de hoofdvlechtster, die op een der openbare of bijzondere scholen in de middaguren aan de meisjes uit de hoogere klassen dat onderricht gaf.

Over het algemeen mocht met lof over het aan de leergangen verbonden onderwijzend personeel gesproken worden.

De netheid liet niets te wenschen over.

De vlijt der leerlingen gaf reden tot tevredenheid.

Het aantal leerlingen, dat een deel van de opbrengst der gevlochten hoeden op de spaarbank bracht, nam toe.

De leergang voor volwassenen te Santa Rosa bestond 1 Maart 1921 vijf jaar.

Het feit, dat de hoofdleergang te Pietermaai 3 Augustus 1921 vijftien jaar bestond, werd herdacht in een feestelijke bijeenkomst van hoedenvlechtsters, bij welke gelegenheid de uitreiking plaats vond van de prijzen, behaald in een onderlinge wedstrijd uitgeschreven door de Vereeniging van Hoedenvlechtsters ,,Arbeid Adelt''. Vlechtsters van alle eilanden hadden haar werk ingezonden, dat gedurende eenige dagen in de vlechtschool werd ten toon gesteld. Deze tentoonstelling gaf een duidelijk beeld van de vorderingen der techniek in de laatste jaren.

In het begin van het verslagjaar werd de uitslag bekend gemaakt van een in December 1919 te Caracas gehouden ,,Concours'' van ,,nationale'' producten van Venezuela. Aangezien de Curaçaosche stroohoedennijverheid hoofdzakelijk werkt met Venezolaansche grondstof, werd een inzending van het bestuur der kolonie Curaçao, omvattende een uitgebreide verzameling fijnere hoeden, tot den wedstrijd toegelaten. Dzee inzending trok zeer de aandacht en werd met de hoogste onderscheiding bekroond.

De leider zette de bleekproeven voort en verstrekte algemeene inlichtingen omtrent de nijverheid aan Nederlandsche en vreemde bureaux.

Voor wat pastoor Lamers in zake coöperatie verricht heeft, wordt verwezen naar bijlage **II**.

De Vereeniging van Hoedenvlechtsters ,,Arbeid Adelt'' ontwikkelde zich in de richting van haar statuten. Het ledental groeide aan tot 155 op 31 December 1921, het aantal ondersteunende leden bedroeg 70.

Door de gunstige werking van genoemde vereeniging behoefde de heer H. J. Cohen Henriquez geen gebruik te maken van het bij G.B. van 18 Februari 1920 n°. 206 toegekende voorschot uit de koloniale kas ten einde de hoedenvlechtnijverheid beter tot ontwikkeling te brengen.

Bij G. B. van 2 December 1921 n°. 1270 werd met ingang van den 1sten Januari 1922 de heer H. J. Cohen Henriquez, postdirecteur, met verlof, onder dankbetuiging voor de door hem bewezen diensten, eervol ontheven van de leiding der stroohoedenvlechtnijverheid. De vlechtleergangen aan de verschillende openbare en bijzondere scholen en de vlechtscholen voor oudere leerlingen werden onder het toezicht van den inspecteur van het onderwijs geplaatst, terwijl nader overwogen zou worden, wat nog in het belang der hoedenvlechtnijverheid zou moeten en kunnen gedaan worden, dan wel of tot verdere bezuiniging zou worden overgegaan.

Verdere bijzonderheden omtrent deze nijverheid zijn vervat in de bijlagen **EE** tot en met **HH**.

Scheepsbouw. Het bedrijf op de scheepstimmerwerven op Curaçao verminderde in het verslagjaar zeer. Een schoener werd te water gelaten, metende 373,81 M³. bruto en 316,73 M³. netto, en een lichter, metende 97,43 M³. bruto en netto. Verder werd een lichter, metende 71,76 M³. bruto en netto, omgebouwd tot een tweemastschoener.

Op Aruba werden te water gelaten twee schoeners, metende 253,85 M³. bruto en 222,07 M³. netto, en 87,37 M³. bruto en 79,16 M³. netto; en op Bonaire twee schoeners, metende 226,71 M³. bruto en 199,08 M³. netto, en 184,45 M³ bruto en 128,67 M³. netto, en vijf kotters, metende 29,49 M³. bruto en netto, 25,87 M³. bruto en netto, 16,22 M³. bruto en netto, 9,90 M³. bruto en netto en 7,43 M³. bruto en netto.

In Simpsons-bay (St. Martin) werden sloepen en roeibooten gebouwd voor gebruik op dit eiland.

Op St. Eustatius werd een sloep op stapel gezet.

Zeebrieven. Op Curaçao werden 14, op Aruba 7, op Bonaire 15, op St. Martin 2 zeebrieven en op St. Eustatius 1 en op Saba ieder 1 zeebrief gedurende het verslagjaar uitgereikt.

Visscherij. Dit bedrijf onderging gedurende het verslagjaar geen veranderingen.

Op Curaçao bleef de prijs van versche visch buitensporig hoog.

De ondernemer van de Arubiaansche vischonderneming ,,Neptunus'' op Aruba heeft in het begin van het verslagjaar uit Amerika den motor, benoodigd voor zijn bedrijf, ontvangen. De koelhuizen op Curaçao en Aruba — eigendom van den Lande — zijn wederom aan den ondernemer in bruikleen afgestaan.

Gedurende het verslagjaar werden uit Aruba uitgevoerd 1220 stuks afgekoelde visch en 1199 stuks gezouten visch, tegen nihil in 1920. Voor het plaatselijk verbruik was er bij normaal weer, steeds genoegzaam visch.

Op Bonaire voorzag het bedrijf in de plaatselijke behoefte, en ook in dit verslagjaar werden, als de vangsten rijkelijk waren, versche marsbangers naar Curaçao verzonden.

Op St. Martin voorzag de visscherij in de plaatselijke behoeften; zelfs werd een gedeelte der vangst naar Marigot uitgevoerd.

Op St. Eustatius en Saba was de visscherij van zeer geringe beteekenis.

Visscherijvoorschotten. De afbetaling van een voorschot, in het vorig Koloniaal Verslag in uitzicht gesteld, had in het verslagjaar plaats.

Slechts van één persoon is nog te verwachten, dat hij gaandeweg het voorschot zal aanzuiveren. In 1921 is hem dat bijzonder moeilijk geweest, doordat zijn boot tot tweemaal toe averij opliep, een keer door valwinden, en andermaal toe averij opliep. De schade heeft hij uit eigen verdiensten hersteld, hetgeen toch niet naliet invloed uit te oefenen op het bedrag der terugbetalingen.

In het geheel werd in het verslagjaar f 56 terugbetaald.

Zoutwinning.

Curaçao. De uitgevoerde hoeveelheid zout in het verslagjaar bedroeg 2 756 000 K.G., tegen 4 846 000 K.G. in 1920, of eene vermindering van 2 090 000 K.G. Deze vermindering is een gevolg van prijsdaling in het buitenland.

De geoogste hoeveelheden bedroegen:

in het 2e en 3e district ± 1 054 000 K.G.;
in het 4e en 5e disrict ± 1 300 000 K.G.

Wegens geringen afzet en lage prijzen werd in het verslagjaar slechts op enkele plantages zout geoogst.

Een voorraad van ongeveer 6 500 000 K.G. was op het einde van het jaar aanwezig.
Door wegspoeling of anderszins ging een groote hoeveelheid verloren.

Aruba. Aangezien het op dit eiland gewonnen zout voor uitvoer niet al te best geschikt is, werd het uitsluitend gebezigd bij het visscherijbedrijf.
Uitgevoerd werden 5000 K.G. zout, tegen 69 000 K.G. in 1920.

Bonaire. De uitvoer bedroeg 7 704 000 K.G., tegen 13 974 000 K.G. in 1920.
Van de zoutpannen ter Lage Westkust en die te Slagbaai kan het volgende gemeld worden:

Lage Westkust.	
In voorraad op 1 Januari	1 360 000 K.G.
Oogst	3 500 000 ,,
	4 860 000 K.G.
Verkocht werd	3 400 000 ,,
Bleef in voorraad eind December	1 460 000 K.G.
Slagbaai.	
In voorraad op 1 Januari	4 125 000 K.G.
Oogst	1 500 000 ,,
	5 625 000 K.G.
Verkocht werd	3 800 000 ,,
Bleef in voorraad eind December	1 825 000 K.G.

Onder de verkochte hoeveelheden zijn ook de op het eiland zelf verbruikte begrepen.
De winningskosten bleven hoog, wat nadeelige gevolgen had voor de ondernemingen.
De uitvoer van zout geschiedde hoofdzakelijk naar Puerto Rico; twee scheepsladingen werden verzonden naar Martinique en Cuba. Ook in het verslagjaar werden pogingen gedaan tot uitvoer van gemalen zout; het artikel was wel gewild in Puerto Rico en Cuba, maar in kleine hoeveelheden.
De verkregen prijs voor ruw zout was gemiddeld f 0,70 per vat van 130 K.G.

St. Martin. Uit de groote concessie werden 28 639 en uit de kleine concessie 25 805 vaten zout van 130 K.G. gegaard.
De oogstvooruitzichten voor 1922 waren gunstig door den geringen regenval.
Nog immer werd bij de zoutverschepingen een groot aantal kinderen te werk gesteld en geschiedde de verlading zeer primitief. De concessies zijn in handen van niet-kapitaalkrachtigen.
De uitvoer bedroeg 7 344 00 K.G. tegen 6 633 000 K.G. in 1920.

Waterwerken (Curaçao). De distillatie-inrichting heeft in het verslagjaar niet gewerkt. Voor de levering van putwater werd van de pijpleiding gebruik gemaakt. Het bedrijf leverde ongunstige uitkomsten op.

Electrische inrichting (Curaçao). Door de instelling van nieuwe machinerieën werd aan deze inrichting een belangrijke uitbreiding gegeven. Drie machine-eenheden met een gezamenlijke capaciteit van ongeveer 10 000 lichtpunten, werden opgesteld, waarvan een als reserve. De uitbreiding was voltooid op 13 December 1921 en van af dat tijdstip tot 31 December werden 153 nieuwe lichten aan de geleiding aangesloten. Het aantal lichtpunten bedroeg op het einde van het jaar 4761.
In de straatverlichting werd met 269 lichtpunten voorzien.

IJsfabriek (Curaçao). Een deel van de bestelde machinerieën voor de vergrooting van de fabriek werd ontvangen, doch nog niet opgesteld. Een reserve-machine werd ook besteld. De plaatselijke omzet bleef gedurende het verslagjaar gering. Er werd slechts 66 ton ijs, tegen 222 ton in 1920, uitgevoerd.

Coöperatieve vereeniging en nijverheid (Curaçao). Er werden 10 028 K.G. zoolleder van het buitenland ingevoerd en 17 805 paar alpargatas (inlandsch schoeisel) vervaardigd, tegen 11 195 K.G. zoolleder en 24 482 paar alpargatas in 1920.
Aan de loontrekkende leden werden f 2280 en aan de werksters buiten de vereeniging f 1828 uitbetaald.
De achteruitgang der alpargatas-makerij is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de groote concurrentie met de uit Venezuela ingevoerde alpargatas, die een afzetgebied vonden bij de meeste van de vroegere afnemers der vereeniging, zoodat zij door slechts drie werklieden in het leven werd gehouden om in de behoefte der vereeniging te voorzien.

Vereeniging ,,Huisvlijt'' (Curaçao). De financieele toestand van de vereeniging bleef gunstig; de verkoop der artikelen beantwoordde in het algemeen aan de verwachting, al vonden de naar Nederland gezonden artikelen niet zoo spoedig verkoopers als aanvankelijk werd gemeend.
De bedrijfskosten werden voldoende gedekt en van de gemaakte winst werd een bedrag van ruim f 600 aan werksters-inzendsters uitgekeerd.
Het doel der vereeniging werd wederom vooral hierdoor bereikt, dat de voor den verkoop geschikt geachte artikelen rechtstreeks van de werksters werden gekocht en onmiddellijk betaald.
De inkoopwaarde van den op 31 December 1921 aanwezigen voorraad bedroeg f 3521.
De vereeniging telde 134 begunstigers, die gezamenlijk f 416 bijdroegen.
Van het door het koloniaal bestuur toegestaan renteloos voorschot ten bedrage van f 5000 werd in het verslagjaar niets meer opgenomen, terwijl van het op 1 Januari 1921 verschuldigd bedrag van f 2100 in den loop van het jaar f 600 werd terugbetaald, zoodat op 1 Januari 1922 de vordering der koloniale kas nog f 1500 bedroeg.
De ruilhandel met de vereeniging ,,Huisarbeid'' te Paramaribo werd op denzelfden voet voortgezet.

Onderneming ,,Cement-industrie'' (Curaçao). De in 1920 opgestelde windmolen voldeed zeer goed als drijfkracht voor het mengen van mortel en betonmengsel. Gedurende het verslagjaar werden 40 000 stuks dakpannen vervaardigd en vonden 8 à 10 arbeiders werk bij de onderneming. In de tweede helft van 1921 was de afzet van dakpannen geringer dan in de eerste helft. Ook dit jaar werden er behalve dakpannen, ook plavuizen, tuinversieringen, rioleerbuizen, reservoirs, waterclosets, kroonlijsten, pilaren en balustraden gemaakt.

Looi- en kleurstoffenfabriek (Curaçao). Aan het voornemen tot oprichting van zoodanige fabriek is nog geen gevolg gegeven.

Struisvogelpark ,,Albertina'' (Curaçao). Wegens gemis van gegevens kan ook over 1921 geen verslag betreffende deze onderneming uitgebracht worden.

De *Kleine Werf, Groote Werf, Werf Salazar, Werf de Wilde* en *Werf Mathey*, toebehoorende aan de *Curaçaosche Handel Maatschappij* (Curaçao) verkeerden in het verslagjaar over het algemeen in goeden toestand en vereischten, behalve het gewone onderhoud, geen bijzondere herstellingen; het water langs de kadefronten werd door uitbaggeren op de gewenschte diepte gehouden; ook aan de bijgebouwen werd als gewoonlijk de hand gehouden.
Het gebruik dat er van deze werven door stoomschepen gemaakt werd, was niet zoo druk als gedurende de twee vorige jaren, hetgeen toegeschreven moet worden aan het feit, dat de Koninklijke West-Indische Maildienst en de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot-Maatschappij, wier stoomschepen de haven van Curaçao het drukst bezochten, sedert September 1920 haar eigen werf (de Westwerf) hebben en hare booten daar meren.
Ook zeilschepen hebben minder gebruik van de werven gemaakt dan vroeger, en wel ten gevolge van de bijna algeheelen stilstand van de zeilvaart op Maracaibo, veroorzaakt door de scherpe concurrentie van de verschillende stoombooten, die sedert eenigen tijd op die haven varen.

Nieuwe zeilschepen werden gedurende het verslagjaar op deze werven niet gebouwd, maar verscheidene schoeners, ofschoon niet zoo vele als in 1920, werden er als gewoonlijk hersteld.

De levering van steenkolen op de Werf Salazar had als gewoonlijk plaats, maar in mindere mate dan gedurende 1920; dit vond zijn oorzaak hierin, dat een groot aantal stoomschepen, die de haven aandoen, stook-olie als brandstof gebruiken in plaats van steenkolen.

Voor ketel- en drinkwater voor stoomschepen was geregeld aanvraag; gedurende het grootste deel van het jaar kon echter alleen putwater geleverd worden; na de zware regens in October was er echter een overvloed van regenwater beschikbaar.

Van de (aan de maatschappij toebehoorende) terreinen op den berg aan de Overzijde werden gedurende het verslagjaar verscheidene perceeltjes verkocht.

De Juliana-werven, de Nieuwe Werf en de Werf Motet, aan de firma S. E. L. Maduro & Sons (Curaçao) toebehoorende, werden alle behoorlijk onderhouden.

Ten einde misverstand te voorkomen, heeft de firma aan het complex Juliana-werven de volgende namen gegeven: de werf, liggende in het midden, blijft genaamd *Juliana;* die beoosten deze werf, de oliepier, kreeg den naam van *Wilhelmina*, en de andere bewesten de Julianawerf dien van *Emma*.

Deze drie werven werden voornamelijk gebezigd voor het aanleggen van schepen, die olie kwamen bunkeren bij de Curaçaosche Petroleum Maatschappij of steenkolen bij de firma S. E. L. Maduro & Sons.

Op *Werf Motet* werd een schoener gebouwd en werden verscheidene schepen gerepareerd.

Verder werden de werven gebruikt voor den opslag van steenkolen en doorvoergoederen en ook voor het herstellen van schepen.

De nieuwe aan voorzegde firma Maduro & Sons toebehoorende Prins Hendrik genoemde oliepier bij Motet, gelegen om den hoek van het Schottegat, nabij de olietanks van de West India Oil Company, werd voltooid. Op dezen steiger zal een pomp worden opgesteld ter vergemakkelijking en bespoediging van het oliebunkeren. Een weg werd aangelegd ter verbinding van de steiger met Motet-Werf, en een begin gemaakt met de opstelling van de werken voor electrische verlichting.

De *Westwerf* (Curaçao) werd eigendom van den Koninklijken West-Indischen Maildienst in September 1920.

Gedurende het laatste gedeelte van 1920 en het geheele jaar 1921 werd genoemde werf gebruikt als aanlegplaats voor de schepen van de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot-Maatschappij, den Koninklijken West-Indischen Maildienst en de West-Indische Scheepvaart Maatschappij, waarmede de volgende lijndiensten werden onderhouden:

a. Amsterdam—Centraal Amerika v.v. via Barbados, Trinidad, Venezuela, Curaçao en Columbia;

b. Amsterdam—New-York v.v. via Madeira, Suriname, Britsch-Guiana, Trinidad, Venezuela, Curaçao en Haïti;

c. Curaçao—Maracaibo vice versa;

d. Curaçao—Sto. Domingo vice versa.

De op de werf aanwezige pakhuizen waren voortdurend in gebruik voor den opslag van goederen (meest doorvoergoederen) met de in de hoogergenoemde lijnen varende schepen aangebracht en weggevoerd.

Op de werf bleven woonhuizen, een smederij en een pension gevestigd.

Aanstonds na de eigendomsoverdracht werden de noodige boringen en metingen verricht en de plannen opgemaakt voor een algeheele verbouwing tot het verkrijgen van:

a. een zooveel mogelijk recht kadefront van circa 200 M. lengte;

b. voldoenden diepgang langs de kade voor groote stoomschepen;

c. eene ophooging van het werfterrein tot circa 1,30 M. boven Curaçaosch hoogwaterpeil;

d. een complex modern ingerichte loodsen tot berging van geloste en te laden goederen, zoo dicht mogelijk aan het kadefront gelegen;

e. gemakkelijk toegankelijke opslagplaatsen voor steenkolen.

Ten gevolge van hooge prijzen van materialen en hooge werkloonen werd nog geen aanvang gemaakt met uitvoering van dit werk.

Curaçaosche Petroleum Maatschappij (Curaçao). Het verslagjaar was voor de Curaçaosche Petroleum Maatschappij zeer belangrijk.

De middelen voor het vervoer van ruwe olie van de Venezolaansche olievelden naar de raffinaderij op Curaçao werden aanmerkelijk uitgebreid en als gevolg daarvan kon eene grootere hoeveelheid olie verwerkt worden dan gedurende 1920.

Aan het einde van het verslagjaar bestond de vloot voor den aanvoer van ruwe olie uit 8 tankschepen, terwijl 2 sleepbooten met lichters gebezigd werden voor den aanvoer van stookolie.

De voltooiing van de beide 1200-ton tankstoomers, eveneens bestemd voor het vervoer van ruwe olie van Venezuela, werd vertraagd; deze schepen werden in April en Juni 1922 op Curaçao verwacht.

In het geheel werd er uit Venezuela gedurende het verslagjaar ruim 149 000 ton ruwe olie en ruim 34 000 ton stookolie ingevoerd.

Voor het bunkeren van stoomschepen werd in het verslagjaar 43 000 ton stookolie geleverd, terwijl van het overschot 120 000 ton naar Europa en Centraal-Amerika werd uitgevoerd.

Het afzetgebied voor lichte producten der maatschappij werd uitgebreid door de vestiging van agentschappen in de omliggende landen.

Twee belangrijke feiten in het verslagjaar, nl. de voltooiing van de blikkenfabriek en het in de vaart brengen van een eigen stoomboot voor het vervoer van verpakte producten, stelden de maatschappij in staat de eigen blikken en kisten voor het verpakken van de lichte producten der raffinaderij te vervaardigen en de afnemers van die producten, onafhankelijk van de bestaande stoomvaartverbindingen, van verpakte producten te voorzien.

De algemeene malaise werd echter ook in het bedrijf sterk gevoeld en de grootst mogelijke zuinigheid moest betracht worden, daar prijzen en vrachten zeer ongunstig waren.

De herstelling van de schepen der maatschappij, welke gedurende het verslagjaar in het droogdok te Colon plaats vond, heeft de maatschappij nu zelf zooveel mogelijk ter hand genomen.

Met den bouw van de sleephelling voor het dokken van de schepen der maatschappij werden groote moeilijkheden ondervonden, daar de hiervoor bestemde plaats minder geschikt bleek. Nieuwe plannen zijn in voorbereiding.

Curaçaosche arbeiders waren in het algemeen in voldoende mate verkrijgbaar, doch moeilijk was het hen te wennen aan geregeld werk.

Het aantal Europeesche employé's, met inbegrip van dat op de schepen, bedroeg 103.

Gemiddeld waren per dag, gerekend over een werkjaar van 300 dagen, 442 arbeiders werkzaam.

Het zoetwater-vraagstuk, dat zich gedurende het geheele jaar zeer critiek liet aanzien, heeft door den overvloedigen regenval van de laatste maanden van het verslagjaar plotseling eene gunstige wending genomen, zoodat de maatschappij het nieuwe jaar, wat dit aangaat, met vertrouwen te gemoet kon gaan.

Brug Koningin Emma der Nederlanden (Curaçao). Ten gevolge van het vermeerderde havenverkeer moest de brug voortdurend aan hoogere eischen voldoen. De inkomsten in het verslagjaar waren wel grooter dan het vorig jaar, maar niet in verhouding tot de grootere onkosten. De brug onderging de gewone herstellingen, terwijl een groot gedeelte geheel vernieuwd werd; zij verkeerde dan ook in bevredigenden toestand.

Van den Brandhof-brug (Curaçao). De bruto-inkomsten bedroegen f 9807 en de op Curaçao gedane uitgaven f 4457, tegen onderscheidenlijk f 11 092 en f 3609 in 1920.

Van den *baggermolen*, de *motorbooten*, *lichters* en *vlotten* op Curaçao werd wederom een druk gebruik gemaakt.

Steenbakkerij (Bonaire). In het verslagjaar werden de werkzaamheden aan deze onderneming hervat.

De uitvoer van gebakken steenen bleef nog steeds beperkt tot Curaçao. Ook met het vervaardigen van gebakken dakpannen werden proeven genomen, maar de uitkomsten waren niet bevredigend. Enkele arbeiders hadden geregeld werk bij de onderneming.

In voorraad op 1 Januari	34 000
Aangemaakt	80 000
	114 000
Uitgevoerd	100 000
In voorraad eind December	14 000

De prijs wisselde af tusschen f 60 en f 70 per duizend. De soort, welke tegen f 40 per mille verkocht werd, werd niet meer vervaardigd. Voor plaatselijk gebruik kocht men meestal halfgebroken baksteenen.

§ 4. *Landbouw.*

Curaçao. Aan den landbouwkundige, den heer G. B. Dussel, werd met ingang van 1 Juli 1921, op zijn verzoek, eervol ontslag uit 's lands dienst verleend.

De heer H. A. Statius Muller werd met ingang van voorzegden datum belast met het toezicht over de gouvernementsproefterreinen op Curaçao, en over de met gouvernementsteun in te richten werken op landbouwkundig gebied. Met ingang van 1 Januari 1922 werd hij op zijn verzoek eervol ontheven van die werkzaamheden.

Besloten werd de door het vertrek van den landbouwkundige Dussel ontstane vacature niet aan te vullen, en den landbouwkundigen dienst voor de Benedenwindsche eilanden op te heffen.

Het beheer over de gouvernements-proefvelden werd aan een opzichter opgedragen. Nieuwe proeven zouden daarop niet genomen worden; de opzichter werd aangesteld om de proefvelden in behoorlijken staat te houden.

Plantseizoen 1920—1921. Zooals in het vorig koloniaal verslag reeds werd medegedeeld, was de oogst van maïs, veld- en rankvruchten, ten gevolge van de in gemeld seizoen geheerscht hebbende droogte, eene algeheele mislukking.

Plantseizoen 1921—1922. Door de overvloedige regenbuien, vooral gedurende de laatste drie maanden van het verslagjaar, is de oogst van maïs, veld- en rankvruchten in dit plantseizoen over het algemeen zeer goed te noemen.

Jammer dat plantzaad van een goede maïs-soort nogal schaarsch was; daardoor waren verscheidene landbouwers verplicht maïs van eene minder goede soort te planten.

Van de rupsen- en muskietenplaag werd slechts op enkele plaatsen last ondervonden.

Dividivi. Ook in het verslagjaar was de dividivi-oogst gering. De prijs van het product bleef laag. De sterfte onder de dividiviboomen bleef aanhouden.

De uitvoer bedroeg 294 600 K.G., tegen 34 000 K.G. in 1920.

Aloë. Wegens de lage prijzen van aloëhars op de markten werd slechts eene zeer geringe hoeveelheid aloë geoogst. Over het algemeen zagen de aloëvelden er goed uit.

De uitvoer was in het verslagjaar nihil, tegen 6337 K.G. in 1920.

Oranjeschillen. Niettegenstaande de geheerscht hebbende droogte was de oogst van oranjeschillen in het verslagjaar vrij goed te noemen; de prijs bleef gemiddeld f 1,20 per K.G., op Curaçao geleverd.

De uitvoer bedroeg 24 231 K.G., tegen 31 221 K.G. in 1920.

Sisalaanplant op ,,Mount Pleaasnt'' (Onderneming van de Eerste Sisal-Cultuur-Maatschappij). Op de aanplantingen van deze maatschappij werden in het verslagjaar geen andere verrichtingen gedaan dan werkzaamheden van gewoon onderhoud.

Motorploegen. De Avery-motorploeg werd op verzoek van den gezaghebber van Bonaire in Januari 1922 naar dat eiland gezonden om daar gebruikt te worden, terwijl de ,,Beeman-Garden-tractor'' door het departement van openbare werken in bewaring werd genomen.

Aruba. De oogst van maïs, boonen en rankvruchten van het plantsoen 1920—1921 mislukte geheel.

Plantsoenen 1921—1922. Na eenige regenbuien in Maart stond het gewas eenigen tijd vrij goed en had men nog hoop wat te oogsten. Die hoop werd echter verijdeld; het regende verder niet meer, en planten en ranken verdorden.

Na de flinke regens sinds October werd er weer geplant. Van dezen aanplant kan gezegd worden, dat er eene goede oogst werd binnengehaald.

Pinda. Pinda werd niet veel geplant, eensdeels omdat het plantzaad, dat niet overvloedig was, duur verkocht werd en anderdeels omdat velen, na de te voren ondervonden teleurstellingen vreesden, dat de regen niet zou aanhouden en het zaad, waarvoor ze duur hadden te betalen, zou verloren gaan.

Dividivi. De dividivi-oogst kon bevredigend genoemd worden, alhoewel parkieten veel vernielden. De uitvoer bedroeg 168 000 K.G. tot een waarde van f 7575, tegen 224 000 K.G. tot een waarde van f 19 169 in 1920.

Aloë. Op de aloëvelden werd niet druk gewerkt; de verkregen hoeveelheid aloëhars was dan ook zeer gering. Ook in hoedanigheid is het product door de langdurige droogte achteruit gegaan.

Hooge loonen bleven op het bedrijf drukken, terwijl de marktprijs van het product nog iets lager was dan het jaar te voren.

De uitvoer bedroeg 315 324 K.G. tot een waarde van f 89 902, tegen 491 684 K.G. tot een waarde van f 186 619 in 1920. In het verslagjaar werd ook een deel van den in vorige jaren opgeslagen voorraad verscheept.

Bonaire. De oogst van maïs, rankvruchten en boonen van het plantsoen 1920—1921 mislukte door den geringen regenval voor het grootste gedeelte.

De verkregen oogst van het plantseizoen 1921—1922 was tengevolge van de milde regens ruim. Te betreuren is het echter, dat vele grondjes onbewerkt bleven, hoofdzakelijk omdat de bezitters, wegens vele jaren ondervonden tegenslag, pessimistisch gestemd waren over de te verkrijgen uitkomsten.

Dividivi. De dividivi-oogst was middelmatig. Uitgevoerd werd 347 000 K.G. tot een waarde van f 15 546, tegen 360 000 K.G. tot een waarde van f 30 861 in 1920. De marktprijs van het product was zeer laag, en de exporteurs leden dan ook aanmerkelijke verliezen op verscheepte partijen.

De sterfte onder de dividiviboomen mocht ook in het verslagjaar beduidend genoemd worden.

Aloë. De uitvoer van aloëhars bedroeg in het verslagjaar 167 788 K.G. tot een waarde van f 46 576, tegen 116 760 K.G. tot een waarde van f 42 270 in 1920. De grootere uitvoer moet toegeschreven worden aan het verschepen van aloë van den oogst over 1920 in het begin van het verslagjaar.

Op de Amerikaansche markt was de prijs gemiddeld 32 cent per K.G. In aanmerking genomen de hoog kosten van bewerking, enz. kan niet gezegd worden, dat de handel in aloëhars zeer winstgevend was.

De gouvernements-aanplant in het 4de district gaf een oogst van 6000 K.G.; de uitgaven waren f 767. Ten gevalge van den lagen marktprijs werd de oogst van het verslagjaar niet verkocht.

St. Martin. Zooals vermeld in het vorig verslag, werd op de Bovenwindsche eilanden een hulplandbouwkundige werkzaam gesteld, die op de gouvernements-plantage Belvedère gevestigd is.

Het verslagjaar was in alle opzichten nog een jaar van voorbereiding. Een groot gedeelte van den tijd werd in beslag genomen door het opmeten en uitgeven van gouvernementsgronden op St. Martin en St. Eustatius. Op het landgoed Belvedère werd 162,5 acres (65,76 H.A.) aan 58 kleine landbouwers verhuurd, van welke oppervlakte ongeveer 2/3 in cultuur werd gebracht. Op Forthill werden uitgegeven 39 (15,78 H.A.) acres aan 17 planters, waarvan de helft in cultuur.

Het aanleggen van een proeftuin ondervond verscheidene moeilijkheden o.m. langdurige droogte en het uitblijven van verschillende landbouwwerktuigen en gereedschappen.

In October kwam een klein perceel in orde als proefveld. Hierop zijn enkele variëteitsproeven met maïs in uitvoering en worden andere gewassen en groenten gekweekt. Hoofdzaak is aan te toonen, hoe door een betere grondbewerking en beplanting de opbrengsten aanmerkelijk kunnen worden verhoogd.

De eerste helft van het verslagjaar kenmerkte zich door aanhoudende droogte op de drie Bovenwindsche eilanden. De lang verbeide regens kwamen in Juli en Augustus.

Katoen. Van den oogst 1920—1921 nam het gouvernement tegen een voorschot van f 0,12⁵ per pond ter ontvezeling en ten verkoop van de kleine planters over: 17 770 K.G. Sea-Island-zaadkatoen, en tegen een voorschot van f 0,05 per pond 2916 K.G. Short-cotton. Oorspronkelijk was het plan deze katoen op St. Eustatius te ginnen, doch door een gebrek aan den motor der cottongin aldaar, moest hiervan worden afgezien en werd tegen het einde van het jaar een overeenkomst getroffen met iemand in het Fransch gedeelte om de katoen te ginnen. Eind 1921 was deze katoen gezuiverd en gebaald; in totaal 4700 K.G. Sea-Island en 844 K.G. Short-cotton.

De overige oogst van planters, die hun product verkochten aan handelaren, welke het met hun eigen gins ontvezelden, bedroeg: 750 K.G. Sea-Island en 200 K.G. Short-cotton.

Zuivere cijfers konden niet worden opgegeven, aangezien sommige partijen verkocht werden in het Fransch gedeelte en omgekeerd.

Aan niemand gelukte het een goede markt te vinden.

Ziekten en insectenplagen richtten geen belangrijke schade aan in het gewas.

Uitgevoerd werd: gezuiverd katoen nihil; tegen 24 756 K.G. in 1920; en ongezuiverd katoen 9170 K.G. tegen 3124 in 1920.

In 1922 werd een katoenoogst niet verwacht.

Wegens de slechte vooruitzichten van de katoencultuur, werd van het plaatsen van een gouvernements-cottongin op St. Martin afgezien.

Limoencultuur. Een gedeelte van den aanplant te Belvedère, ernstig door schildluis aangetast, moest vernietigd worden, en, waar deze insecten nog sporadisch voorkwamen, werden de boomen met petroleum-emulsie behandeld.

Ook had de aanplant te lijden van de z.g. ,,yellow dead'' (Cuscuta). Heeft deze parasiet zich eenmaal goed op een boom gevestigd, zoo is zij er zeer moeilijk uit te verwijderen.

Bereid werd 860 L. limoensap, welke hoeveelheid verzonden werd aan den geneeskundigen dienst op Curaçao, ten behoeve van scheurbuiklijders.

Vier vaten werden ingepekeld en als ,,pickled limes'' verzonden naar New-York. De proef was niet bevredigend, in hoofdzaak tengevolge van de hooge invoerrechten (20 %). Na aftrek van vracht en invoerrechten brachten deze pickled limes op per vat van 160 L.: $ 8. Bij een volgenden oogst zou, zoo eenigszins mogelijk, de proef op iets grooter schaal worden herhaald.

Andere gewassen. In het begin van het verslagjaar werden tamelijke hoeveelheden zoete aardappelen geoogst, hoofdzakelijk voor plaatselijk gebruik.

De opbrengst viel moeilijk te ramen, daar de verbouw geschiedde tusschen allerlei andere gewassen in op grootere en kleinere perken; bovendien had het oogsten op zeer uiteenloopende tijden plaats.

De oogstverwachting 1921—1922 was goed. Yams werden zoo goed als niet verbouwd. In verhouding tot zoete aardappelen werd er weinig maïs en peulvruchten geplant. Zoowel met het oog op de voeding in het algemeen, als uit een landbouwkundig oogpunt in het bijzonder, werd er steeds op aangedrongen meer wisselbouw toe te passen.

St. Eustatius. *Katoen.* De katoenoogst bedroeg 55 521 K.G. zaadkatoen. Het Gouvernement nam tegen een voorschot van f 0,12⁵ per pond 31 770 K.G. zaadkatoen van de planters over. Ook hier werd met het ginnen laat begonnen, doordat tevergeefs gewacht werd op de herstelling van de cottongin.

Ten laatste werd met de Cultuur-Maatschappij der Nederlandsche Antillen een overeenkomst getroffen om de katoen in hare ginnerij te ontvezelen.

In het verslagjaar werd uitgevoerd 673 K.G. katoen (gezuiverd), tegen 15 945 K.G. in 1920; en katoenzaad nihil, tegen 48 473 K.G. in 1920. Overigens werd katoen naar buiten niet verhandeld wegens de lage prijzen. Katoenzaad werd voor het plantseizoen 1921—1922 zoo goed als niet uitgezaaid, hoewel een hoeveelheid van 1428 (Engelsche) lbs. uit Barbados was betrokken om die tegen kostprijs aan planters over te doen, ten einde te voorkomen, dat plantzaad uit St. Kitts werd gebruikt; op dat eiland komt de Pink-Boll-worm veelvuldig voor.

In *P.B.* n°. 46 is opgenomen de keur van 27 Januari 1921, houdende verbod tot invoer op het eiland St. Eustatius van katoenzaad, katoenvezel en zaadkatoen en van alle voorwerpen, waarin die goederen ingepakt enz. waren, afkomstig uit het buitenland.

Bataten, yams en andere gewassen. Aan bataten werden uitgevoerd 23 035 K.G. tegen f 1937, en 17 933 K.G. yams tegen f 3057. Bovendien werden van deze gewassen betrekkelijk groote hoeveelheden bestemd voor plaatselijk gebruik. Getracht werd voor deze producten een afzetgebied te vinden op Curaçao, evenwel zonder gevolg.

Enkele planters verbouwden een klein perceel peanuts voor plaatselijk gebruik. De opbrengsten waren bevredigend.

Maïs en peulvruchten werden er weinig verbouwd.

De oppervlakte in cultuur bedroeg 782½ acres (316,59 H.A.); daarvan waren 500 acres (202,35 H.A.) beplant met sisal, 57 (23,06 H.A.) met katoen, 38 (15,37 H.A.) met yams, 121 48,96 H.A.) met zoete aardappelen en 17½ (7,08 H.A.) met suikerriet.

Cultuur-Maatschappij der Nederlandsche Antillen. De maatschappij produceerde 310 000 lbs. sisal, waarvan 293 613 lbs. werden verscheept. De stand van het gewas was zeer goed. In het laatst van het verslagjaar was de maatschappij zoozeer achteruitgegaan, dat zij werkvolk moest ontslaan, en de grootste moeite had, de benoodigde gelden voor werkloonen bij elkaar te krijgen. Ten slotte werden slechts de directeur, de opzichter en de betaalmeester in dienst gehouden, doch was overigens het bedrijf stop gezet.

Saba. Aardappelen, zoete zoowel als gewone, vormden op dit eiland het hoofdgewas. Het gewas had veel last van wormen, welke de knollen aantastten en deze waardeloos maakten. Ook de rupsenplaag bracht soms belangrijke schade aan. Uitgevoerd werden 5291 K.G.

Ook uien werden verbouwd; uitgevoerd werden 3640 K.G.

Betrekkelijk veel maïs werd verbouwd; alles voor plaatselijk gebruik.

Tanniers, bacoven en andere groenten en vruchten waren er volop voor plaatselijk gebruik.

§ 5. *Veeteelt.*

Bijlage **JJ** bevat een overzicht van den veestapel gedurende de laatste zes jaren.

Curaçao. Het verslagjaar was, evenals zijn voorganger, voor den veestapel een slecht jaar te noemen. Vooral de veestapel van grootvee ging geduidend achteruit; de sterfte onder het grootvee (runderen) was door de aanhoudende droogte dan ook belangrijk.

In het tweede en derde district deden zich verscheidene gevallen van miltvuur voor. Vanwege den Openbaren Ge-

zondheidsdienst werd deze ziekte met goed gevolg bestreden.

De geiten van Saanen- en Toggenborger ras, welke op Cas Chiquito werden gehouden, werden in het verslagjaar aan veefokkers ter rasverbetering verkocht.

Van de plantage Groot St. Joris, waar op zeer enkele uitzonderingen na, de aanwezige runderen of van volbloed of van gemengd Friesch-Holsteinsch ras zijn, werden in het verslagjaar jonge runderen op het eiland Curaçao zelf verkocht en ook uitgevoerd naar het buitenland.

Van den op voormelde plantage aanwezigen raszuiveren Friesch-Holsteinschen stier maakten eenige planters gebruik voor het dekken van hunne koeien.

Evenals in 1920 werd ook in het verslagjaar krachtvoer voor het melkvee uit den vreemde betrokken.

Aruba. Ook in het verslagjaar was er veel sterfte onder het vee, evenwel in mindere mate dan in het jaar te voren. Veel vee moest geslacht worden ter voorkoming van sterfte wegens gebrek aan voer en drinkwater. De veestapel is evenwel niet achteruitgegaan; het aantal geiten en schapen is zelfs sterk toegenomen: een groot aantal lammeren werd geboren.

Het gebrek aan trekdieren liet zich in het verslagjaar niet zoo sterk gevoelen als in 1920.

Bonaire. Op dit eiland had de veestapel eveneens zeer te lijden door groot gebrek aan voer en drinkwater. Dank zij flinke regenbuien in de laatste maanden van het jaar, kwam er een groote verandering ten goede. Van sterfte onder het vee ten gevolge van ziekte werd geen last ondervonden.

De uitvoer van slachtvee naar Curaçao verminderde beduidend: uitgevoerd werden 1566 geiten en 113 schapen, tegen onderscheidenlijk 3911 en 1087 in 1920.

St. Martin. De gezondheidstoestand van het vee was over het algemeen goed. In de droogteperiode van Februari—Juli heerschte er algemeen gebrek aan water en was het voedsel schaarsch.

Door de lage prijzen van het vee was er weinig handel en werden er weinig dieren uitgevoerd; daardoor nam het aantal runderen toe. Schapen, geiten en varkens verminderden door afslachting, om aan voedsel en aan contanten te komen.

Van den door het Gouvernement aangekochte zebu-stier werd in het verslagjaar zoo goed als geen gebruik gemaakt. De reden hiervan is, dat men dit ras als kwaadaardig beschouwt. Vier jonge koeien werden door het Gouvernement aangekocht om kruisingsproducten van het zebu-inlandsche ras te winnen. Plannen tot verbetering van den veestapel en het pluimvee waren in voorbereiding.

St. Eustatius. De gezondheidstoestand van het vee was zeer goed. In den drogen tijd was er schaarschte aan voedsel. Het aantal runderen en geiten is vermeerderd ten gevolge van geringen uitvoer.

Saba. Over de veeteelt valt niets bijzonders te vermelden. De veestapel ging in het verslagjaar vooruit.

De Minister van Koloniën,
DE GRAAFF.

INHOUD

van het Koloniaal Verslag van Curaçao van 1922.

Bijlage A.

OVERZICHT van den loop der bevolking over de jaren 1916—1921.

	1916.			1917.			1918.			1919.			1920.			1921.		
	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.
BEVOLKING BIJ HET EINDE VAN HET JAAR.																		
Curaçao	14 798	19 370	34 168	15 269	19 624	34 893	15 037	19 602	34 639	14 136	19 885	34 021	13 473	19 236	32 709	13 899	19 333	33 232
Aruba	4 320	5 161	9 481	4 039	5 134	9 173	3 815	5 261	9 076	3 627	5 307	8 934	3 010	5 255	8 265	3 664	5 224	8 888
Bonaire	3 136	3 578	6 714	3 169	3 695	6 864	3 228	3 755	6 983	3 257	3 794	7 051	3 307	3 812	7 119	3 331	3 846	7 177
St. Martin	1 470	1 899	3 369	1 287	1 763	3 050	1 211	1 689	2 900	987	1 565	2 552	1 095	1 538	2 633	1 112	1 596	2 708
St. Eustatius	650	805	1 410	608	782	1 390	596	772	1 368	592	758	1 350	577	738	1 315	543	733	1 276
Saba	1 034	1 205	2 239	1 025	1 224	2 249	994	1 235	2 229	658	1 083	1 741	626	1 035	1 661	636	1 046	1 682
	25 363	32 018	57 381	25 397	32 222	57 619	24 881	32 314	57 195	23 257	32 392	55 649	22 088	31 614	53 702	23 185	31 778	54 963
GEBOORTEN.																		
Curaçao	482	515	997	542	538	1 080	546	563	1 109	522	503	1 025	450	431	881	428	428	856
Aruba	237	246	483	179	184	363	178	179	357	161	132	293	126	123	249	82	76	158
Bonaire	82	79	161	82	99	181	86	75	161	76	76	152	84	70	154	69	59	128
St. Martin	46	40	86	36	37	73	36	38	74	43	48	91	46	31	77	40	42	82
St. Eustatius	27	27	54	36	30	66	20	22	42	32	24	56	25	26	51	19	26	45
Saba	18	22	40	19	29	48	16	15	31	23	23	46	15	15	30	24	24	48
	892	929	1 821	894	917	1 811	882	892	1 774	857	806	1 663	746	696	1 442	662	655	1 317
STERFGEVALLEN.																		
Curaçao	340	354	694	215	303	518	328	408	736	232	347	579	327	407	734	299	408	707
Aruba	59	51	110	56	38	94	65	82	147	47	76	123	119	127	246	100	107	207
Bonaire	25	29	54	40	27	67	33	43	76	49	37	86	34	58	92	45	25	70
St. Martin	21	29	50	27	18	45	30	31	61	15	34	49	32	35	67	24	44	68
St. Eustatius	13	22	35	19	18	37	32	32	64	16	20	36	43	46	89	13	12	25
Saba	8	11	19	9	12	21	13	21	34	21	16	37	14	13	27	22	14	36
	466	496	962	366	416	782	501	617	1 118	380	530	910	569	686	1 255	503	610	1 113

	1916.	1917.	1918.	1919.	1920.	1921.
	LEVENLOOS AANGEGEVEN KINDEREN.					
Curaçao	57	77	84	64	50	56
Aruba	13	10	17	2	6	11
Bonaire	14	14	9	7	12	6
St. Martin	1	2	3	4	7	3
St. Eustatius	4	2	6	2	4	1
Saba	4	3	—	2	3	3
	93	108	119	81	82	80
	HUWELIJKEN.					
Curaçao	153	203	189	196	182	203
Aruba	58	50	32	44	58	32
Bonaire	23	36	48	35	42	37
St. Martin	4	16	5	16	19	12
St. Eustatius	7	5	1	4	7	5
Saba	7	5	7	3	9	8
	252	315	282	298	317	297

Geboren werden in 1921:

	in echt:	buiten echt:
Curaçao	451	405
Aruba	127	31
Bonaire	67	61
St. Martin	31	51
St. Eustatius	17	28
Saba	26	22
	719	598

Bij opvolgend huwelijk werden gewettigd:

Curaçao	89
Aruba	8
Bonaire	9
St. Martin	8
St. Eustatius	2
Saba	—
	116

Bijlage B.

STAAT aantoonende de verdeeling der ingezetenen naar hunne geboorteplaatsen en de kerkgenootschappen, waartoe zij behooren.

EILANDEN.	Getalsterkte der bevolking.	Geboren					Indeeling naar de kerkgenootschappen.			
		in de kolonie	elders in West-Indië.	in Nederland.	elders in Europa.	in andere oorden.	Protestanten.	Roomsch-Katholieken.	Israëlieten.	Andere genootschappen.
Curaçao	33 232	31 665	541	355	21	650	1 702	30 939	544	47
Aruba	8 888	8 668	—	27	—	193	326	8 561	1	—
Bonaire	7 177	7 080	6	16	—	75	40	7 136	—	1
St. Martin	2 708	2 520	144	37	7	—	1 909	799	—	—
St. Eustatius	1 276	1 067	200	5	2	2	926	350	—	—
Saba	1 682	1 640	27	10	—	5	833	848	1	—
	54 963	52 640	918	450	30	925	5 736	48 633	546	48

Bijlage C.

STAAT, aantoonende de verdeeling der ingezetenen naar de beroepen, bedrijven en ambachten.

	Ambtenaren.	Apothekers.	Autobestuurders.	Barbiers.	Broodbakkers.	Drukkers.	Grofsmeden.	Hoedenvlechters en -vlechtsters.	Huisbedienden.	Kantwerksters.	Kleermakers.	Koks en keukenmeiden.	Kooplieden.	Koopmans-klerken.	Koetsiers.	Kuipers.	Landbouwers.	Metselaars.	Mijnwerkers.	Naaisters.	Onderwijzers.	Photografen.	Pontvoerders.
Curaçao, 1ste of stadsdistrict	127	10	107	46	104	14	33	2522	573	66	128	343	325	220	15	10	27	79	—	1069	77	5	54
Overige districten	29	—	81	3	89	3	27	3785	232	13	85	164	28	10	41	6	2558	323	134	284	25	—	38
Aruba	18	—	5	2	21	—	6	1224	109	6	15	95	19	26	4	1	817	13	—	313	32	—	—
Bonaire	29	—	6	2	40	—	2	1090	130	18	16	50	12	8	2	4	909	40	—	250	20	—	—
St. Martin	33	—	—	1	11	—	3	16	65	6	3	14	3	16	6	1	593	10	—	28	22	—	18
St. Eustatius	15	—	2	—	20	—	1	3	30	4	—	18	3	3	—	1	405	7	—	22	5	—	—
Saba	12	—	—	—	5	—	—	—	38	333	—	17	3	3	—	—	181	5	—	53	13	—	—
Totaal	263	10	201	54	290	17	72	8640	1177	446	247	701	393	286	68	23	5490	477	134	2019	194	5	110

	Scheepstimmerlieden.	Schoenmakers.	Schrijnwerkers.	Sigarenmakers.	Sjouwerlieden.	Slagers.	Stalhouders.	Stoelenmatters en -makers.	Tandmeesters.	Timmerlieden.	Ververs.	Visschers.	Vroedvrouwen.	Waschvrouwen.	Water-verkoopers.	Winkeliers.	Zeelieden.	Zeilmakers.	Zilver- en goudsmeden.	Zoutgaarders.	Verschillende beroepen enz., die niet op dezen staat voorkomen.	Zonder beroep.
Curaçao, 1ste of stadsdistrict	13	165	45	7	251	32	—	10	7	141	64	92	16	724	14	186	534	13	32	—	719	5809
Overige districten	38	142	17	1	490	7	—	18	—	272	20	467	21	467	20	71	554	6	3	—	424	7408
Aruba	7	17	4	—	6	2	—	2	—	12	4	152	11	112	3	70	118	2	3	8	23	5606
Bonaire	30	28	3	—	40	4	—	1	—	24	4	134	12	470	2	30	450	2	1	14	500	2800
St. Martin	3	3	4	10	15	4	—	—	—	24	7	33	9	10	—	20	11	2	1	188	—	1515
St. Eustatius	2	2	1	—	9	2	—	—	—	8	4	35	2	16	—	10	2	—	—	—	2	642
Saba	—	3	—	—	43	—	—	—	—	6	—	6	5	113	—	5	43	—	—	—	7	788
Totaal	93	360	74	18	854	51	—	31	7	487	103	919	76	1912	39	392	1712	25	40	210	1675	24568

Het aantal landbouwers en visschers op Aruba is aanmerkelijk vermeerderd voornamelijk wegens terugkomst uit Cuba van arbeiders.

Van de bewoners op het platte land is het moeilijk de beroepen op te geven. Iedereen doet wat er te doen valt, enkele vaklieden uitgezonderd. De verschillen in de opgaven van St. Martin over 1920 zijn in het algemeen toe te schrijven aan emigratie naar St. Domingo. Zoutgaarders zouden evengoed onder het getal zonder beroep kunnen worden opgenomen; teneinde echter nauwkeurig te zijn, werd opgegeven het aantal dat in 1921 zout heeft vergaard. Als er dus een bepaald jaar niet gegaard wordt, zijn er ook geen zoutgaarders. Op St. Eustatius is het aantal landbouwers verminderd wegens vertrek naar het buitenland; en de groote vermindering van het aantal zeelieden is te wijten aan het stranden van alle eiland-sloepen. De opgegeven cijfers van Saba werden verstrekt door den persoon, die de volkstelling heeft verricht.

C

Bijlage D.

De commissie benoemd bij Gouvernements-beschikking, dd. 8 October 1921, n°. 1081, teneinde na te gaan, welke maatregelen zouden kunnen worden getroffen om de moeilijkheden, voortvloeiende uit den heerschenden woningnood, tegen te gaan, heeft de eer het ondervolgend verslag aan te bieden van de conclusiën waartoe zij aan het einde harer beschouwingen is gekomen.

Waar een verzoek van de ambtenaarsvereeniging alhier om een huurcommissie in te stellen, den stoot tot de benoeming van onze commissie heeft gegeven, is in de eerste plaats het vraagstuk van den stand der tegenwoordige huishuren onder het oog gezien. Het veelal ontbreken van schriftelijke contracten, de gewoonte om meest per maand te verhuren, waardoor telkens wijziging in de huurvoorwaarden mogelijk is, alsmede het ontbreken van verhuurkantoren, maakte het moeilijk de door sommige leden der commissie mondeling verstrekte gegevens te controleeren. De commissie meende geen oordeel te mogen uitspreken, dat alleen hierop zou berusten en heeft daarom een harer leden verzocht ter inspectie der belastingen de noodige gegevens omtrent de huishuren te verzamelen en een vergelijking te maken tusschen de jaren 1914 en 1920. Hoewel het resultaat van dit onderzoek bewees, dat over de geheele lijn verhooging der huishuren had plaats gevonden, bleek het der commissie, dat deze verhooging in vele gevallen binnen redelijke grenzen was gebleven. Niet alleen toch waren de huishuren voor 1914 bijzonder laag en dikwijls niet voldoende om een behoorlijk rendement te geven van het in de huizen gestoken kapitaal, zoodat het begrijpelijk was, dat bij een eenigszins toegenomen draagkracht der bevolking van de gelegenheid werd gebruik gemaakt om de huren op een meer normaal peil te brengen, maar waar gedurende en na de oorlogsjaren alles aanmerkelijk in prijs was gestegen, de koopprijzen der huizen en de uitgaven voor normaal onderhoud zeker niet in de laatste plaats, daar moet een mätige verhooging der huurprijzen stellig als billijk worden aanvaard. De commissie meende daarvoor in het algemeen te kunnen stellen een vermeerdering der huurprijzen van 1914 met ten hoogste 50 pct. Noemt men een verdere verhooging ongeoorloofd, dan vindt men ten slotte het volgende resultaat:

Huurprijs in 1914.	Aantal huizen, waarvan gegevens werden verkregen.	Aantal huizen, waarbij de verhooging meer dan 50 pct. bedraagt.	Verhooging. Min.	Verhooging. Max.
's Jaars				
f 120	69	19	10 pct.	150 pct.
f 132 t/m f 180	237	76	—	207 pct.
f 192 t/m f 240	168	64	—	200 pct.
f 264 t/m f 300	73	21	—	140 pct. (voor 3 winkelhuizen resp. 160 pct., 16 pct. en 220 pct.)
f 330 t/m f 420	82	17	—	118 pct. (voor winkelhuizen 150 pct.)
f 480 t/m f 720	55	12	—	150 pct.
f 780 t/m f 1800	6	2	15 pct.	122 pct.
	690	211		

Hoewel hieruit blijkt, dat een aanzienlijk aantal huiseigenaren de huishuren buitenmate hebben verhoogd en enkele leden van meening waren, dat verschillende huiseigenaren, misbruik makende van de omstandigheid, dat de huurders niet verhuizen kunnen door gebrek aan ledig staande huizen, de huishuren telkens opnieuw wederom verhoogen, meent de commissie als geheel vooralsnog het instellen van een huurcommissie niet te moeten aanbevelen. Waar in Nederland de ervaring heeft geleerd, dat aan de meeste bepalingen — ondanks het bestaan van verhuurkantoren, schriftelijke contracten enz., hetgeen de contrôle zeer vergemakkelijkt — toch de hand niet kan worden gehouden, daar zal in deze koloniën, waar de contrôle veel moeilijker zal zijn uit te oefenen, de kans groot zijn, dat van de toepassing eener huurcommissiewet in de praktijk niets terecht komt. De beste bestrijding van mistoestanden op dit gebied zal gelegen zijn in het bevorderen van nieuwen aanbouw; zoodra meer huizen beschikbaar komen zullen de huiseigenaren zich vanzelf hebben te onthouden van exorbitante verhoogingen, op straffe van het ledig blijven staan hunner huizen.

Hierna heeft de commissie nagegaan hoe het thans met nieuwen aanbouw is gesteld.

Volgens door het Departement van Openbare Werken verstrekte gegevens werden in het tijdperk van 6 maanden, loopende van 25 November 1920—25 Mei 1921, aangebouwd 8 steenen en 16 houten huizen en in de daaropvolgende 6 maanden 13 steenen en 19 houten huizen. Dit waren, met uitzondering van een 2-tal, uitsluitend kleine woningen met huurprijzen van f 10 à f 15 per maand. Bovendien verrezen in den loop van het laatste jaar op de Isla een zestal heerenhuizen.

Het ontbreken van een statistiek maakt het moeilijk om na te gaan of deze nieuwe aanbouw voldoende moet worden geacht voor het normale accres der bevolking. Terwijl hieraan wordt getwijfeld, kan in elk geval met zekerheid worden geconstateerd — zulks uit de ervaring met de huurprijzen — dat deze aanbouw onvoldoende is om den bestaanden achterstand in te halen, zoodat de commisie eenstemmig als haar oordeel uitspreekt, dat het gewenscht is om maatregelen te treffen, teneinde in snel tempo een grooter aantal woningen beschikbaar te krijgen. In de eerste plaats zal dit moeten geschieden door alle voor bewoning geschikte huizen, die thans aan deze bestemming zijn onttrokken en geheel of ten deele ledig staan, weder als woonhuizen beschikbaar te stellen (o. a. wordt gedacht aan de woningen in het Riffort), voorts te bevorderen, dat gouvernementshuizen, voor bewoning geschikt doch thans voor andere doeleinden gebruikt, weder als woonhuis beschikbaar worden gesteld, (kantoor van de spaarbank, woning boven het postkantoor, enz.), en ten slotte door het van Gouvernementswege bevorderen van nieuwen aanbouw. Wat dit laatste betreft meent de commissie, dat met het oog op de verplichte bezuiniging alleen zulke maatregelen mogen worden genomen, die niet leiden tot blijvende uitgaven voor de kolonie, zoodat bijv. aan aanbouw vanwege het gouvernement niet kan worden gedacht.

Steun aan particuliere bouwers of bouwvereenigingen zou kunnen worden verleend:

1°. Door beschikbaarstelling van voor bouwterrein geschikte gouvernementsgronden tegen billijke voorwaarden, waarbij gedacht wordt aan terreinen aan de De Ruyterkade, den Rooden weg (Mundo Nobo), langs de Oranjestraat, de Nuyensstraat, de Penweg, enz.;

2°. Het verleenen van bouwcredieten, hetzij door het gouvernement, hetzij door eene particuliere instelling met gouvernementswaarborg. Terwijl de meerderheid der commissie van meening is, dat het aanbeveling verdient deze credieten te verleenen tegen een lage rente, hebben 2 leden er bezwaar tegen, dat de rente lager zou worden gesteld dan de gangbare rentevoet. Voorts waren meerdere leden van oordeel, dat bij het verleenen dezer bouwcredieten zekere eischen moesten worden gesteld waaraan de te bouwen woningen zouden moeten voldoen, om op deze wijze tot een beter type van woningen te komen. Andere leden meenden echter, dat dit de bouwkosten maar weer zou opvoeren en dus thans moest worden ontraden.

In de commissie is nog ter sprake gebracht het voorstel van een der leden om door het gouvernement (Departement van O. W.) bemiddeling te doen verleenen bij het aankoopen van bouwmateriaal buiten de kolonie en ook om door het Departement van Openbare Werken waar noodig bouwvoorlichting te doen verstrekken, bijv. door het maken van eenvoudige ontwerpen voor de te bouwen huizen.

Waar de commissie van meening was, dat in de eerste plaats gestreefd diende te worden naar aanbouw van huizen van een huurwaarde van f 10 à f 15 's maands en van huizen van f 25 à f 30 's maands, daar meende het bedoelde lid, dat deze ontwerpen betrekkelijk eenvoudig zouden kunnen zijn.

Dit voorstel stuitte echter eenerzijds op heftigen tegenstand en vond anderzijds onvoldoende steun, zoodat het ten slotte werd losgelaten.

Ook over de soort der bouwmaterialen is nog van gedachten gewisseld. De meerderheid bleef het bouwen met de op dit eiland gevonden natuursteen het meest wenschelijk en waarschijnlijk op den duur ook het goedkoopst achten. Bouw van woningen van gegolfd plaatijzer met een isoleerende binnenbekleeding, zooals op St. Barbara gevolgd, werd algemeen, ook van technische zijde, sterk ontraden en ook voor den bouw van houten woningen werd over het geheel niet veel gevoeld. De commissie meende ten slotte, dat dit overgelaten moest worden aan het eigen inzicht van de eventueele bouwers.

Resumeerende komt de commissie dus tot het volgende advies:

1°. Voorloopig bestaat nog geen voldoende grond om wettelijke regelingen te maken ter beperking van de vrijheid der huiseigenaren bij het vaststellen der huurprijzen;

2°. Bestrijding der bestaande bezwaren zal moeten plaats vinden:

a. door het voor bewoning beschikbaar stellen van alle gouvernementshuizen, die daarvoor geschiktheid bezitten;

b. door het aanmoedigen van nieuwen aanbouw.

3°. Het sub 2°., *b*, genoemde dient te worden bereikt door:

a. beschikbaarstelling van geschikte gouvernementsgronden als bouwterrein tegen billijke voorwaarden;

b. het verleenen van bouwcredieten, hetzij door het gouvernement, hetzij door een particuliere instelling met gouvernementswaarborg.

Curaçao, 30 December 1921.

De Commissie,
(*get.*) J. B. Gorsira, *Voorzitter.*
(*get.*) Ph. van der Breggen.
(*get.*) C. S. Gorsira J.P.Ez.
(*get.*) Julius L. Penha.
(*get.*) J. H. Perret Gentil.
(get.) E. A. Römer.
(*get.*) H. Bierman.
(*get.*) C. van Roggen, *Secretaris.*

Voor afschrift:
De Gouvernements-Secretaris,
Boomgaard.

Bijlage E.

OPGAVE van het aantal kiezers en van de uitgebrachte stemmen voor verkiezing van landraden in de laatste vijf jaren.

Jaren.	Aantal kiezers.	Datum van verkiezing.	Aantal uitgereikte stembiljetten.	Aantal geldig uitgebrachte stemmen.	Aanteekeningen.
Aruba.					
1917	127	16 Juli	12	12	Periodieke aftreding van een landraad.
1918	122	geen verkiezing			
1919	125	15 Juli	23	22	Idem.
1920	127	geen verkiezing			
1921	127	19 Juli	13	13	Idem.
1921	127	9 Augustus	71	71	Bedanken van een landraad.
Bonaire.					
1917	86	17 Juli	5	5	Periodieke aftreding van een landraad.
1918	92	geen verkiezing			
1919	91	15 Juli	6	6	Idem.
1920	91	geen verkiezing			
1921	93	19 Juli	10	10	Idem.
St. Martin.					
1917	123	geen verkiezing			
1918	125	16 Juli	12	12	Periodieke aftreding van een landraad.
1918	125			50	Overlijden van een landraad.
1918	125	2 October	50	37	Periodieke aftreding van een landraad.
1918	125			50	Overlijden van een landraad.
1919	102	18 October	70	68	Nederlegging door een landraad van zijn mandaat.
1920	118	20 Juli	5	5	Periodieke aftreding van een landraad.
1920	118	6 October	—	—	Idem.
1921	118	geen verkiezing			
St. Eustatius.					
1917	53	geen verkiezing			
1918	59	16 Juli	44	42	Periodieke aftreding van een landraad.
1918	59	30 Juli	42	42	Idem.
1918	59	5 November	44	24	Idem.
1919	75	geen verkiezing			
1920	60	17 April	26	22	Nederlegging door een landraad van zijn mandaat.
1920	60	20 Juli	43	20	Periodieke aftreding van een landraad.
1921	47	geen verkiezing			
Saba.					
1917	128	geen verkiezing			
1918	117	geen verkiezing			
1919	112	3 April	5	5	Periodieke aftreding van een landraad.
1920	115	27 Juli	6	6	Idem.
1921	105	geen verkiezing			

Bijlage F.

OPGAVE van de in de strafgevangenissen en in het huis van bewaring opgenomenen, met vermelding van de redenen van gevangenzetting of gevangenhouding.

	Aanwezig op 31 Dec. 1920.		In 1921. Opgenomen wegens																					Te zamen.		Ontvlucht		Ontslagen		Overleden		Aanwezig op 31 Dec. 1921.	
	mannen.	vrouwen.	mishandeling.	diefstal.	uiten van voor de eerbaarheid aanstootelijke woorden op den openb. weg.	verduistering.	valschheid in geschrifte.	eenvoudige beleediging van ambtenaren.	dronkenschap op den openbaren weg.	vechten op den openbaren weg.	heling.	openbare schennis der eerbaarheid.	stroopereij.	wederspannigheid.	het wettelijk als getuige opgeroepen wederrechtelijk wegblijven.	het als bestuurder van een motorrijtuig daarmede rijden met grootere snelheid dan van 12 K.M.	het zonder voldoend toezicht laten staan van een motorrijtuig op den openb. weg.	het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zoodanig lichamelijk letsel bekomt dat tijdelijke ziekte ontstaat.	het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten hebben.	desertie gedurende de reis.	het smokkelen van accijnsgoederen.	kleine vergrijpen.	voorarrest.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.
Curaçao	18	4	57	9	10	1	1	12	1	2	1	1	4	2	3	31	1	1	1	—	—	10	1	107	42	—	—	117	46	—	—	8	—
Aruba	—	—	3	2	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	8	—	—	3	8	—	—	—	—
Bonaire	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	1	—	4	2	—	—	4	1	—	—	—	[1]) 1
St. Martin	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	2	4	3	—	—	4	2	—	—	—	1
St. Eustatius	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—	—
Saba	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—

[1]) In het ziekenhuis ter verpleging.

Bijlage G.

POLITIE. Sterktestaat met de verschillende veranderingen.

Rangen.	Sterkte op 31 December 1920.		Aangekomen.		Totaal.		Afgegaan.		Overleden.		Sterkte op 31 December 1921.		Opmerkingen.
	Burgers.	Militairen.	Burgers.	Militairen.	Burgers.	Militairen.	Burgers.	Militairen.	Burgers.	Militairen.	Rangen.	Aantal.	
Commissaris	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	Commissaris	1	[1]) Incompleet.
Inspecteur	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Inspecteur	[1]) —	[2]) Waarvan 1 belast met de functie van deurwaarder-crimineel en 2 met een jaar verlof.
Hoofdagenten	5	—	3	1	8	1	1	—	—	—	Hoofdagenten	[2]) 8	[3]) Waaronder 3 belast met de functiën van hoofdagent en 3 met een jaar verlof.
Agenten 1ste klasse	10	7	6	5	16	12	4	5	—	—	Agenten 1ste klasse.	[3]) 19	[4]) Een man tekort.
Agenten 2de klasse	65	25	15	20	80	45	18	19	—	—	Agenten 2de klasse.	[4]) 88	
	81	32	24	26	105	58	23	24	—	—		116	
	113		50		163		47						

NOTA. In den staat loopende over het jaar 1920 is eene vergissing begaan, die nu verbeterd wordt: de sterkte op 31 December 1920 moest zijn, zooals in dezen staat in de kolom „sterkte op 31 December 1920" vermeld wordt.

Bijlage H.

POLITIE. Opgave van het aantal politiewachten en van hare sterkte.

	Politiewachten.		Hoofd-agenten.	Agenten 1ste klasse.	Agenten 2de klasse.	Totaal.	Opmerkingen.
Curaçao.	Hoofdwacht Willemstad	Beoosten de haven.	2	2	11	15	Niet ingedeeld personeel.
	Pietermaai		1	1	2	4	1 commissaris.
	Berg Altena		—	—	4	4	1 inspecteur.
	Scharlo		—	—	1	1	1 hoofdagent (deurwaarder-crimineel).
	Werfstraat		—	1	2	3	
	Waterkant (Brionplein).	Bewesten de haven.	1	1	4	6	1 agent 2e kl. tekort.
	Berg Quinta		—	1	2	3	2 hoofdagenten en 3 agenten 1ste kl. met verlof.
	Roode weg		—	1	2	3	
	Havenpolitie Motet		1	2	6	9	
	Rust	2e en 3e district.	—	1	1	2	
	Dominguito		—	—	2	2	
	Montagne		—	—	2	2	
	Cas Chiquito		—	—	3	3	
	Kleine Berg	4e en 5e district.	—	—	3	3	
	Dokterstuin		—	—	3	3	
	Westpunt		—	—	2	2	
Aruba.	Oranjestad		—	1	7	8	
	Sabaneta		—	—	1	1	
	St. Nicolaas		—	—	2	2	
Bonaire.	Kralendijk		—	1	6	7	
	Deentera		—	—	1	1	
	Rincon		—	—	2	2	
St. Martin.	Philipsburg		—	1	4	5	
	Boven Prinsenkwartier		—	—	1	1	
	Beneden Prinsenkwartier		—	—	1	1	
	Cul-de-Sac		—	—	2	2	
	Koolbaai		—	—	2	2	
	Simpsonsbaai		—	—	1	1	
Saba.	Bottom		—	1	2	3	
	Windwardside		—	—	1	1	
	Fortbaai		—	—	1	1	
Oranjestad (St. Eustatius)			—	2	4	6	
			5	16	88	109	

Bijlage I.

ONDERWIJS. Overzicht van de veranderingen onder de leerkrachten.

I. Openbare scholen.

	Aard van de veranderingen.	Leerkrachten. Klasse. I. M.	I. V.	II. M.	II. V.	III. M.	III. V.	IV. M.	IV. V.	Kweekelingen. M.	Kweekelingen. V.	Vakonderwijzers. M.	Vakonderwijzers. V.	Opmerkingen.
1	Benoemd	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Hoofd der Wilhelminaschool.
2	Tijdelijk benoemd	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	op St. Martin.
	" "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	Handwerkonderw. op Bonaire en op Aruba.
	" "	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	Tijdelijk hoofd der school te Philipsburg en Windwardside.
3	Eervol ontslag	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	aan de Wilhelminaschool.
	" "	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	op St. Martin (tevens vakonderwijzeres).
4	Overleden	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Met ziekteverlof in Nederland.
5	Buitenlandsch verlof:													
	a. wegens ziekte	1	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	
	b. wegens langdurigen dienst	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
	c. met studieopdracht . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	Voor huishoudonderwijzeres in Nederland.
6	In activiteit hersteld	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2de kl. op Curaçao na 2 jaar, 4de kl. op op Saba na 18 maanden ziekteverlof.
7	Verlof 1 week	—	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	1	
	" 2 weken.	2	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	1	
	" 3 "	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	
	" 4 "	1	—	1	2	1	—	1	1	—	—	—	1	
	" 5 "	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	
	" 6 "	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	" 2 maanden.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
	" 3 "	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	
	" 4 "	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Genoot 1 jaar ziekteverlof, maar werd na 4 maanden in activiteit hersteld.
8	Overplaatsing van hoofden van scholen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	op St. Martin wegens opheffing van een school.
9	Idem van onderwijzers	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	van E. S. naar H. S. voor 1 maand.
	" " "	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	van Aruba naar Bonaire.
	" " "	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	op St. Martin.
	" " "	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	van St. Martin naar Saba.

II. Gesubsidieerde bijzondere scholen.

	Aard van de veranderingen.	Leerkrachten. Eerste klasse. Fraters van Tilburg.	Eerste klasse. Zr. Fr.	Eerste klasse. Zr. Dom.	Eerste klasse. Zr. v. Sch.	Tweede klasse. Fraters van Tilburg.	Tweede klasse. Zr. Fr.	Tweede klasse. Zr. Dom.	Tweede klasse. Zr. v. Sch.	Derde klasse. Fraters van Tilburg.	Derde klasse. Zr. Fr.	Derde klasse. Zr. Dom.	Derde klasse. Zr. v. Sch.	Vierde klasse. Fraters van Tilburg.	Vierde klasse. Zr. Fr.	Vierde klasse. Zr. Dom.	Vierde klasse. Zr. v. Sch.	Kweekelingen. Fraters van Tilburg.	Kweekelingen. Zr. Fr.	Kweekelingen. Zr. Dom.	Kweekelingen. Zr. v. Sch.	Vakonderwijs.	Opmerkingen.
1	Naar Nederland vertrokken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	Uit Nederland aangekomen	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	
3	In dienst hersteld. . . .	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	1	—	—	
4	Benoemd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	1	11	—	1	2	
5	Ontslag	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	2	—	—	
6	Overleden	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	
7	Door ziekte of andere redenen tijdelijk buiten dienst	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	
8	Verplaatsingen op 1 Januari.	—	—	—	—	3	—	1	—	2	3	3	—	2	14	3	—	—	6	2	—	—	
9	Id. in den loop van het jaar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	5	—	—	—	
10	Wegens examen n. Curaçao	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	1	—	—	

Bijla

ONDERWIJS. Overzicht v

I. Openb

Gedurende 1921 percentage van:		Gemiddeld werkelijk schoolgaande in 1920.	Aantal ingeschreven leerlingen in:													Scholen.
Stijging.	Daling.		Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Gemiddeld per maand.	
—	5,88	150	170	174	172	167	166	163	165	159	—	160	160	160	165	Hendrikschool . . . .
2,4	—	158	157	161	163	164	164	167	166	157	161	160	161	161	162	Wilhelminaschool [1]) . .
11,5	—	103	133	139	142	147	151	156	160	160	157	155	155	—	150	Emmaschool. . . . .
—	2,4	68	79	79	78	78	78	81	81	81	81	81	81	81	80	O. S. Oranjestad . . .
—	28,2	48	46	41	40	39	39	32	32	30	31	34	33	—	36	O. S. Kralendijk . . .
135,—	—	44	77	82	87	90	110	114	118	123	125	127	181	181	118	O. S. Philipsburg [2]) . .
9,3	—	45	68	68	63	79	78	76	75	75	75	75	—	—	73	O. S. Kleinbaai [3]) . . .
23,6	—	41	55	55	58	59	59	59	61	61	64	67	72	68	61	O. S. Koolbaai . . . .
—	4.3	46	46	51	66	68	65	42	42	42	44	44	44	44	50	O. S. Ben. Prinsenkwartie
27,4	—	41	51	51	65	67	67	67	68	68	68	67	65	65	64	O. S. Bottom . . . .
—	—	32	41	44	45	44	44	42	41	41	41	40	41	41	42	O. S. Windwardside . .
1,7	—	50	58	58	58	59	59	57	57	56	56	59	59	57	58	O. S. St. John's . . .
15,6	—	74	115	119	120	122	124	128	132	131	130	131	133	133	126	O. S. Oranjestad . . .

[1]) Met de voorbereidende klassen.
[2]) Einde 1920 werden de hoogere klassen van de school te Beneden Prinsenkwartier met de school te Philipsburg vereenigd, terw
[3]) Begin November 1921 gesloten.

II. Gesubsidieer

Gedurende 1921 percentage van:		Gemiddeld werkelijk schoolgaande in 1920.	Aantal ingeschreven leerlingen in:													Scholen.
Stijging.	Daling.		Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Gemiddeld per maand.	
—	—	157	189	189	186	189	191	189	189	189	190	188	188	Vacantie.	189	St. Thomas College . .
—	8,3	168	217	213	213	211	209	206	210	207	205	204	199		208	St. Martinusgesticht . .
—	1,—	414	444	449	445	443	442	440	438	445	444	440	440		443	St. Vincentiusschool . .
—	5,1	343	358	359	364	360	363	352	351	347	346	344	340		353	St. Jozefschool . . . .
8,7	—	202	194	200	205	208	207	207	209	210	213	213	211		207	St. Martinusgesticht B .
3,3	—	318	384	392	396	396	399	399	399	397	398	397	397		396	St. Anthoniusgesticht .
—	6,5	201	215	216	214	216	217	218	219	220	218	201	201		214	Kortijnweg . . . . .
42,5	—	50	47	52	53	55	57	57	60	62	63	64	67		58	Scherpenheuvel . . .
4,8	—	461	458	475	478	477	477	480	481	476	474	480	480		474	Zusterschool St. Rosa .
10,3	—	291	281	297	298	304	306	305	306	308	310	310	310		303	" Montagne .
8,4	—	296	370	401	411	411	411	411	408	408	401	401	401		403	" St. Maria .
1,—	—	191	197	199	199	201	201	200	199	199	199	199	199		199	" Willebrord .
11,1	—	287	361	373	382	389	389	391	409	405	401	401	401		391	" Barber . .
5,9	—	157	167	168	175	177	177	177	177	177	177	177	177		175	" Westpunt .
—	1,—	164	182	185	183	181	180	177	180	180	180	180	180		181	Jongensschool Oranjestad.
1,1	—	169	172	171	170	172	173	173	173	172	173	174	174		172	Meisjesschool "
2,7	—	208	216	220	219	219	220	223	221	221	223	222	222		220	Zusterschool Noord . .
8,7	—	239	276	288	292	296	296	299	299	299	301	300	300		295	" Santa Cruz .
—	3,5	241	282	279	277	277	275	275	275	275	274	272	272		276	" Savaneta .
15,5	—	200	219	233	241	245	245	249	250	251	253	253	253		245	Jongensschool Kralendijk.
5,8	—	208	239	244	249	249	249	250	252	253	253	253	253		249	Meisjesschool "
20,6	—	194	170	196	210	211	208	215	211	210	205	205	205		204	Zusterschool Rincon . .
5,9	—	142	153	158	161	167	175	172	169	169	166	163	162		165	" Philipsburg .
17,2	—	54	58	58	65	66	66	66	68	67	68	—	68		65	" Simsonsbaai .
—	17,7	75	79	77	75	75	72	68	70	69	69	66	65		71	" Bottom. .
12,3	—	110	97	98	97	96	95	98	102	109	109	109	109		102	" W'side . .
9,9	—	76	81	82	78	78	81	85	81	83	85	87	89		83	" Oranjestad .

loop der schoolbevolking.

len.

Eiland.	Gemiddeld werkelijk schoolgaande in 1920.	Aantal leerlingen, wanneer zij, die $^1/_3$ der schooltijden of meer verzuimden, afgeschreven werden, in:													Percentage van:	
		Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Gemiddeld per maand.	Stijging.	Daling.
raçao	150	161	168	157	162	146	141	152	155	—	150	153	151	154	—	0,6
„	158	150	146	147	154	143	139	151	139	143	127	142	146	144	—	3,3
„	103	133	131	129	135	131	138	136	133	127	117	120	—	130	—	9,8
ıba	68	72	71	73	73	64	73	75	75	71	68	71	71	71	—	1,3
ıaire.	48	46	39	38	37	37	25	27	29	29	29	28	—	33	—	39,1
Martin.	44	52	74	74	77	81	89	75	87	80	80	131	125	85	140,4	—
„	45	51	46	51	60	53	52	50	45	44	41	—	—	49	—	19,6
„	41	46	50	41	47	41	43	43	38	41	44	29	47	41	2,1	—
„	46	46	38	53	59	52	41	41	34	41	43	44	44	45	—	4,3
ıa	41	36	23	33	37	38	38	32	33	37	35	35	43	35	19,4	—
. . . .	32	34	38	39	23	29	34	32	37	34	35	38	37	34	8,8	—
. . . .	50	57	51	36	46	53	52	49	49	48	49	46	43	50	—	24,5
Eustatius	74	107	106	104	103	104	106	107	104	101	101	94	95	103	11,2	—

n November 1921 de school te Kleinbaai werd gesloten en het grootste deel der leerlingen naar Philipsburg ging.

ndere scholen.

Eiland.	Gemiddeld werkelijk schoolgaande in 1920.	Aantal werkelijk schoolgaande leerlingen in:													Percentage van:	
		Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Gemiddeld per maand.	Stijging.	Daling.
dsdistrict Curaçao . .	157	189	184	183	178	180	156	169	163	169	161	169		173	—	10,6
„ „ . .	168	203	197	195	189	184	192	197	180	182	155	169		185	—	16,—
„ „ . .	414	441	442	440	433	424	405	412	420	421	380	411		421	—	6,8
„ „ . .	343	357	359	364	360	363	348	347	342	340	332	331		349	—	7,2
„ „ . .	202	194	182	178	161	163	172	171	157	147	149	167		167	—	13,9
„ „ . .	318	378	377	373	367	374	379	378	374	361	366	357		371	—	5,5
„ „ . .	201	215	215	212	205	208	212	212	201	206	187	177		204	—	17,6
itendistricten Curaçao.	50	47	50	51	53	55	55	59	60	62	63	65		56	27,7	—
„ „	461	435	434	431	415	408	420	424	429	420	431	374		420	—	14,—
„ „	291	281	279	279	268	259	256	266	253	248	237	348		261	—	11,7
„ „	296	219	236	215	198	206	208	212	194	183	206	209		353	—	4,6
„ „	191	197	200	192	105	191	197	185	181	183	198	188		191	—	4,5
„ „	287	361	326	337	308	317	327	353	312	311	326	332	Vacantie.	328	—	8,03
„ „	157	162	159	159	163	153	159	148	158	160	157	160		158	—	1,2
ıba	164	182	186	185	183	182	168	164	147	153	149	160		169	—	12,1
, ...	169	170	170	169	173	174	173	167	167	167	165	165		169	—	3,—
, ...	208	208	216	215	212	211	207	208	200	207	184	186		205	—	10,5
, ...	239	258	293	294	288	272	272	266	252	229	210	215		259	—	16,6
, ...	241	280	279	268	261	234	225	210	197	184	160	181		243	—	35,3
ıaire	200	219	230	229	222	214	220	227	220	212	203	210		219	—	4,1
„	208	223	205	218	213	210	214	223	193	194	202	219		211	—	1,7
„	194	170	196	207	206	195	192	189	188	183	146	173		185	1,7	—
Martin	142	153	156	156	161	168	160	149	142	139	139	143		151	—	6,5
„	54	58	57	64	64	62	62	64	63	64	—	64		62	10,4	—
ıa.	75	77	65	66	67	67	63	62	61	60	54	55		63	—	28,5
. . . .	110	97	90	80	79	89	93	96	105	107	99	100		94	3,1	—
Eustatius	76	81	75	70	63	67	69	60	62	60	63	65		67	—	19,8

Bijlage K.

ONDERWIJS. Overzicht van examens in 1921.

	Examens in Mei. Aangemeld.	Examens in Mei. Geslaagd.	Examens in November en December. Aangemeld.	Examens in November en December. Geslaagd.	Trokken zich terug.	Totaal der geslaagden.	Van de geslaagden waren: werkzaam bij het Openbaar onderwijs.	Van de geslaagden waren: werkzaam bij het Bijzonder onderwijs.	Van de geslaagden waren: Vreemdelingen.	Opmerkingen.
Onderwijzer 4de klasse .	2	1	7	1	1	2	—	2	—	[1]) Een candidaat uit Paramaribo.
Onderwijzer 3de klasse .	—	—	2 [1])	—	—	—	—	—	—	[2]) Een geslaagde niet bij het onderwijs werkzaam.
Onderwijzeres 3de klasse	—	—	4	—	—	—	—	—	—	
Engelsche taal	1	1	2	1	—	2	1 [2])	—	—	
Spaansche taal	1	—	3	1	2	1	—	—	1	
Fransche taal.	—	—	1	—	1	—	—	—	—	
Nuttige handwerken . .	—	—	15	7	—	7	—	7	—	
Totaal . . .	4	2	34	10	4	12	1	9	1	

Overzicht van de examens wat betreft de eilanden, waar de candidaten werkzaam (opgeleid) zijn.

	Onderwijzer(es) Vierde klasse.	Onderwijzer(es) Derde klasse.	Engelsche taal.	Spaansche taal.	Fransche taal.	Nuttige handwerken.
Curaçao	8	5	3	4	1	12
Aruba.	1	—	—	—	—	3
Bonaire	—	—	—	—	—	—
St. Martin	—	—	—	—	—	—
St. Eustatius	—	—	—	—	—	—
Saba	—	—	—	—	—	—
Totaal . . .	9	5	3	4	1	15

Bijlage L.

ONDERWIJS. Verslag van de werkzaamheden der commissie tot het afnemen van het eindexamen van den leergang voor Zeevaartkunde op het eiland Curaçao.

Het eindexamen, bedoeld in art. 6 van de Beschikking van 31 Januari 1919 n°. 147 (P. B. n°. 8) werd op den 30n December 1921 afgenomen in de lokalen van de Hendrikschool.

Bij het afnemen van het examen werd evenals in 1920 het leerplan tot leiddraad genomen.

De verschillende vakken van het leerplan werden tot 4 groepen vereenigd, n.l.:

a. *Theoretische zeevaartkunde en meteorologie:*

Eenige bekendheid met het zonnestelsel.

Bolvormigheid der aarde en bekendheid met de voornaamste cirkels aan den hemel en op aarde.

Inrichting en gebruik der zeekaarten.

Kaartpassen, afzetten van peilingen.

Koers- en verheidsrekening, koppelen naar het plat, rond met vergrootende en middelbreedte.

Kennis van het kompas, toepassing van variatie, deviatie, enz.

Loggen, looden, gissen.

Zeestroomingen, passaten, tropische orkanen en hoe te handelen wanneer deze zich voordoen.

b. *Practische zeevaartkunde:*

Nederlandsche en Engelsche maten op de scheepvaart betrekking hebbende.

Benaming van schepen, splitsen en knoopen.

Stelsel van betonning.

Overnemen zware ladingen, stuwen, garneeren ,enz.

Wetten en bepalingen ter voorkoming van aanvaring op zee.

Manoeuvreeren met zeilschepen (schoeners).

Gebruik en inrichting seinboek.

Bijhouden scheepsjournaal.

Bekendheid met scheepspapieren.

c. *Cijferen:*

Middagsbreedte-bepaling.

Lengte-bepaling (Borda en Dowes).

Summer-berekening en constructie.

d. *Observeeren:*

Aflezen sextant en hoogtemeting.

Op dezelfde gronden als haar voorgangster in 1920 heeft de examencommissie ook dit jaar als eerste eisch gesteld, dat het cijferen en het observeeren voldoende moest zijn om een getuigschrift te verwerven.

Aan het examen werd deelgenomen door 9 van de 13 jongelieden, die den eenjarigen leergang geregeld hadden gevolgd. Van hen voldeden er zes aan de gestelde eischen, t.w.: Jacobo Eleonora, Gregorio Eusebio, Isbelio Fanneyter, Hugo Gressmann, Isberio Lauff en Miguel Wolfschoon.

Evenals in 1920 is hun een getuigschrift uitgereikt, dat zij het eindexamen met gunstig gevolgd aflegden en dat zij, nadat zij bewijzen hebben afgelegd twee jaren aan dek te hebben gevaren en het geleerde voldoende te hebben onderhouden, een diploma als stuurman voor de schoenervaart zullen ontvangen.

De examencommissie onderschrijft het oordeel van haar voorgangster, dat het leerplan, waarnaar de opleiding plaats vindt, uitgebreid genoeg is, zoodat leerlingen, die deze lessen met vrucht volgden, na voldoende practijk, bruikbare stuurlieden kunnen worden. De commissie vertrouwt dan ook, dat de jongelieden, die geslaagd zijn, spoedig zich verder in de practijk zullen bekwamen, terwijl zij de hoop koestert, dat één of meer der beste leerlingen in staat gesteld zullen worden hun studie na verkregen practijk voort te zetten.

Het zij der commissie vergund tevens te wijzen op het noodzakelijke van de opleiding van oudere zeelieden en op het gewenschte van een wettelijke regeling van de bevoegdheid van stuurman, zonder welke de verklaring op het getuigschrift van geen waarde is.

De uitkomsten van den leergang mogen voldoende genoemd worden. Het examen gaf dit duidelijk aan en bewees, dat de leider opnieuw met ijver en toewijding de lessen had gegeven.

Bijl

ONDERWIJS. Staat, vermeldende de scholen, met gegev

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaald of kosteloos.	Leerlingen. [1] Jongens.	Leerlingen. [1] Meisjes.	Leerlingen. [1] Tezamen.	Leerlingen. [1] Schoolverzuim in percenten.[2]	Aantal leerkrachten.	Aantal leerkrachten van elken rang. Mannelijke.	Aantal leerkrachten van elken rang. Vrouwelijke.	Rang. [3]
A. Curaçao.										
I. Openbare scholen.										
(Stadsdistrict.)										
1. Hendrik-school.	M.U.L.O. (9 klassen)	B.	170 160	— —	170 160	5,2 9,	9	4	—	eerste klasse.
								2	—	tweede klasse
									1 2	„ derde klasse.
								(1)	—	tweede klasse
2. Wilhelmina-school met voorbereidende klasse	M.U.L.O. (9 klassen)	B.	15 22	140 139	155 161	— 7,1	11	—	2	eerste klasse.
									2	tweede klasse.
									(1) (2)	„ derde klasse.
									4	„
								1		vakonderwijzer
									1 1 [14] 1 [14]	„ kweekeling,
3. Emma-school	L.O. met Engelsch en Spaansch in klassen 5 en 6.	K.	78 —	55 —	133 155	— 14,64	4	1 1 1 	— — — 1 (1)	derde klasse. tweede klasse. derde klasse. vierde klasse. vakonderwijzer
4. Leergang voor vervolgonderwijs	—	K.	—	—	—	—	2	1 1	— —	derde klasse. tweede klasse.
5. Leergang voor Zeevaartkunde	—	K.	16 13	— —	16 13	7,47 —	1	—	—	—
6. Leergang voor Handelsonderwijs	—	B.	13 7	2 —	15 7	— —	2	1 1	— —	eerste klasse. tweede klasse.

Verklaring der gebruikte teekens:

M.U.L.O. = Meer uitgebreid lager onderwijs. L.O. = Lager onderwijs. Hh.O. = Herhalingsonderwijs. B. = Betaald. K. = Kosteloos. 3e. = Akte als onderwijzer 3de klasse. 4e. = Akte als onderwijzer 4de klasse. O. = Akte als onderwijzer in Nederland behaald). H.O. = Akte als hoofdonderwijzer (idem). F. = Akte voor Fransch. E. = Akte voor Engelsch.

...rent leerlingen, schoolverzuim, leerkrachten en bijdragen.

...el.	Uitkeering. [4]			Opmerkingen.
Opgave van de bevoegdheden van elk der leerkrachten. [5]	Voor het personeel.	Voor scholenbouw.	Tezamen.	
met H.O., F., D., E., Hk., V. en O., T. [6]				
„ O., F., V. en O., Bh., Bh. m. o.				
„ H.O., E., V. en O.				
„ H.O., F., D., E., W., G., T.				
„ O., L., E., F., V. en O.				
„ 3e, E., S., F. [7]				
„ O., F., N.H., V. en O.				
„ 3e E.				
„ 3e N.H.				
„ O., L., V. en O. [8]				
„ H.O., E., F. [6]				
„ H.O., F., E., N.H., V. en O. [9]				
„ 3e, E., F., D.				
„ O., E., N.H., V. en O.				
„ O., F., N.H., F.H. [10]				
„ 3e. [11]				
„ 3e, E. [12]				
„ 3e, N.H.				
„ 3e, E.				
„ 3e, E., T.				
„ 3e, E., S., F. [7]				
„ F.H., N.H. [13]				
„ hoofdakte bewaarschool.				
...ene.				
met 3e, E. [6]				
„ 3e, E., F., S.				
„ 3e.				
„ 4e, E.				
„ N.H., F.H. [13]				
„ 3e, E. [15]				
„ 3e, E, S, F. [16]				
...ene.				

[1]) Het bovenste getal duidt bij de openbare en de niet geldelijk gesteunde bijzondere scholen het aantal leerlingen bij het begin van het jaar, het onderste, dat bij 't eind van het jaar aan.
Bij de geldelijk gesteunde bijzondere scholen wordt het aantal werkelijk schoolgaande leerlingen volgens art. 47 der onderwijsverordening (P. B. 1917, n°. 5) vermeld (vergelijk bijlage J) opgegeven.

[2]) Het bovenste getal duidt het betrekkelijk, het onderste het volstrekte schoolverzuim aan.

[3]) Eind 1920 volgens de onderwijsverordening (P. B. 1917 n°. 5).

[4]) Volgens K. B. van 23 Juli 1913, n°. 45 (P. B. n°. 47).

[5]) De door een accolade verbonden leerkrachten tellen voor één.

[6]) Hoofd der school.

[7]) Vakonderwijzer Spaansch, ook aan de Wilhelminaschool.

[8]) Sedert October 1919 met ziekteverlof naar Nederland, keerde in November 1921 terug en werd tijdelijk aan de Emmaschool geplaatst.

[9]) Begin Juli 1921 eervol ontslagen wegens vertrek naar het buitenland, begin December 1921 in dienst als hoofd der school te Philipsburg.

[10]) Als 9, doch 1 Januari 1922 onderwijzeres te Philipsburg.

[11]) In Juni 1920 met verlof wegens langdurigen dienst naar Nederland, sedert October 1920 in opleiding voor huishoudonderwijs.

[12]) In Juni 1921 met verlof naar Nederland.

[13]) Tevens vakonderwijzeres Emmaschool.

[14]) Voor de voorbereidende klassen.

[15]) Hoofd der Emmaschool.

[16]) Onderwijzer aan de Emmaschool.

[17]) De onderwijzers waren leerkrachten der Hendrikschool.

Hk. = Akte voor handelskennis. W. = Akte voor wiskunde. T. = Akte voor teekenen. L. = Akte voor landbouwkunde. G. = Akte voor gymnastiek. N.H. = Akte voor nuttige handwerken. F.H. = Akte voor fraaie handwerken. Bh. = Akte voor boekhouden. V. en O. = Akte voor vrije- en ordeoefeningen der gymnastiek. M. O. = Middelbaar onderwijs. D. = Akte voor Duitsch. S. = Akte voor Spaansch.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaald of kosteloos.	Leerlingen. [1] Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.[2]	Aantal leerkrachten.	Aantal leerkrachten van elken rang. Mannelijke.	Vrouwelijke.	Rang. [3]
II. Bijzondere scholen.										
a. Niet geldelijk gesteund.										
1. School „Dames Conn" . . .	M.U.L.O.	B.	—	—	30 40	—	4	—	4	—
2. School „Dames Huycke" . .	L.O.	B.	—	—	31	—	2	—	2	—
3. School der „Dames Tillerman"	L.O.	B.	—	—	30	—	3	—	3	—
4. Pensionaat „Welgelegen" . .	M.U.L.O.	B.	—	60 73	60 73 [21]	—	13	—	1 2	tweede klass derde klasse.
									10	vakonderwijz
5. Bewaarschool der Zusters Franciscanessen, Overzijde . . .	—	B.	—	—	79 75	—	2	—	2	—
6. Bewaarschool der Zusters Franciscanessen, Overzijde . . .	—	K.	—	—	73 78	—	2	—	2	—
7. Bewaarschool der Zusters Franciscanessen, Pietermaai . .	—	K.	—	—	108 95	—	1	—	1	—
8. Bewaarschool Kortijnweg . .	—	K.	—	—	57	—	2	—	2	—
b. *Geldelijk gesteunde.*										
A. Stadsdistrict.										
1. Jongensschool, Nederl. Afd. van het St. Thomas-College, Overzijde	M.U.L.O. (8 klassen)	B.	173	—	173	3,95 7,	8	2	—	eerste klasse.
								3	—	tweede klasse
								3	—	derde klasse.
2. Meisjesschool in het St. Martinusgesticht, Overzijde (Afd. A.)	M.U.L.O. (9 klassen)	B.	—	185	185	4,56 6,	18	—	2	eerste klasse.
									3	tweede klasse
									5	derde klasse.
										vierde klasse.
										vakonderwijze kweekeling.
3. Jongensschool aan de Overzijde (St. Vincentiusschool) . . .	L.O. met Engelsch in klassen. 5 en 6.	K.	421	—	421	4,56 6,	9	1 2	— —	eerste klasse. tweede klasse.
								1 3 2	— — —	derde klasse. vierde klasse. kweekeling.

…eel. Opgave van de bevoegdheden van elk der leerkrachten. [5]	Uitkeering. [4] Voor het personeel.	Voor scholenbouw.	Tezamen.	Opmerkingen.
…enc. [18]				
…enc. [19]				
…enc. [20]				
met O., E., S.				
„ O. [6]				
„ 3e, N.H.				
„ F., S.				
„ S., E., F.				
„ S.				
„ S., N.H., ,F.H.				
„ E., F., S.F.H.				
„ F.H.				
„ hoofdakte bewaarschool.				
kweekeling.				
kweekelingen.				
kweekeling.				
met akte bewaarschool.				
kweekeling.				
met H.O., F., E., D. [6]	f 3 000,—	f 150,—	f 3 150,—	
„ O., F., D., E., S., Bh.				
„ O., E., S., F.				
„ O., F., V. en O.				
„ O., F., E., S., Bh.				
„ 3e, S.				
„ O., V. en O.				
„ O., W.				
„ H.O., F., D., E. [6]	3 000,—	150,—	3 150,—	
„ H.O., F., E., N.H.				
„ 3e, E., S., F. [22]				
„ O., D., E. [23]				
„ O., E., N.H., V. en O.				
„ 3e.				
„ O., V. en O.				
„ O., Hk.				
„ O., N.H.				
„ 4e, N.H., F.H.				
„ 4e.				
„ S. [22]				
— [25]				
met H.O., D., V. en O.	4 700,—	300,—	5 000,—	
„ O., T. [6]				
„ O., F., S.				
„ 3e.				
„ 4e.				

[18] Drie der onderwijzeressen hebben vrijstelling ingevolge art. 59, 2de lid, der onderwijsverordening (P. B. 1907, n°. 5).
Voertaal Engelsch. 20 leerlingen van vreemde nationaliteit, 4 zijn intern, geen onder 6 jaar.

[19] Voertaal Spaansch, 3 leerlingen onder 6 jaar ontvangen bewaarschoolonderwijs, 6 leerlingen zijn van vreemde nationaliteit.

[20] Voertaal Nederlandsch, 9 leerlingen onder 6 jaar ontvangen bewaarschoolonderwijs.

[21] Hiervan 59 van vreemde nationaliteit en 9 onder 6 jaar.

[22] Vakonderwijzers voor Spaansch.

[23] Vakonderwijzeres.

[24] Vakonderwijzeres handwerken.

[25] In opleiding.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaald of kosteloos.	Leerlingen. [1] Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten. [2]	Aantal leerkrachten.	Aantal leerkrachten van elken rang. Mannelijke.	Vrouwelijke.	Rang. [3]
4. Jongensschool te Pietermaai (St. Jozefschool)	L.O. met Engelsch in klassen 5 en 6.	K.	349	—	349	7 7,28	7	1 2 2 2	— — — —	tweede klass derde klasse. vierde klasse. kweekeling.
5. Meisjesschool in het St. Martinusgesticht aan de Overzijde (Afd. B.).	L.O. met Spaansch in klasse 6 en 7.	K.	—	167	167	7,01 14,73	10	—	2 2 1 5	derde klasse. vierde klasse. vakonderwijz kweekeling.
6. Meisjesschool te Pietermaai (St. Anthoniusgesticht)	L.O. met Spaansch in klasse 6	K.	—	371	371	8,51	9	—	1 5 1 2	tweede klasse vierde klasse vierde klasse. kweekeling.
7. Meisjesschool aan den Kortijnweg	L.O. (5 klassen)	K.	—	204	204	5,58	6	—	2 2 2	derde klasse. vierde klasse. kweekeling.
b. Buitendistricten.										
1. School voor Jongens in het St. Vincentiusgesticht op (Scherpenheuvel)	L.O. (3 klassen)	K.	50	—	50	0,8 2,—	3	2 1	— —	derde klasse. eerste klasse.
2. School voor jongens en meisjes te Santa Rosa	L.O. (5 klassen)	K.	183	237	420	6,69 9,—	9	—	1 1 2 4 1	eerste klasse. derde klasse. vierde klasse. kweekelingen. vierde klasse.
3. School voor jongens en meisjes te Montagne	L.O. (5 klassen)	K.	133	128	261	10,7 17,72	6	—	4 2	vierde klasse. kweekeling.
4. School voor jongens en meisjes te Santa-Maria	L.O. (5 klassen)	K.	145	208	353	13,5	8	—	1 3 1 2 1	derde klasse. vierde klasse. vierde klasse. kweekeling. kweekeling.
5. School voor jongens en meisjes te Willebrord	L.O. (4 klassen)	K.	87	104	191	5,39 10,7	4	—	1 2 1 (1)	derde klasse. vierde klasse. vierde klasse. kweekeling.
6. School voor jongens en meisjes te Barber	L.O. (5 klassen)	K.	166	162	328	8,5 17,29	7	—	1 3 3 (1)	derde klasse. vierde klasse. kweekeling. kweekeling.
7. School voor jongens en meisjes te Westpunt	L.O. (4 klassen)	K.	84	74	158	6,—	4	—	3 1 (1)	vierde klasse. kweekeling. kweekeling.

eel.	Uitkeering. [4]			Opmerkingen.
Opgave van de bevoegdheden van elk der leerkrachten. [6]	Voor het personeel.	Voor scholenbouw.	Tezamen.	
met 3e, S., E., Bh. [6] „ O., V. en O. „ 3e. „ 4e.	f 3 466,66	f 300,—	f 3 766,66	
„ 3e, N.H. [6] „ 3e. „ 4e. „ S. [26].	2 200,—	150,—	2 350,—	
„ O., F., N.H. [6] „ 4e. „ akte bewaarschool. [27]	3 683,34	300,—	3 983,34	
„ O., N.H. „ 3e N.H. [6] „ 4e.	2 400,—	190,—	2 590,—	
„ 3e. [6] „ 3e., S. „ O., S., E., W., Bh. [28]	1 350,—	70,—	1 420,—	
„ H.O., E., D., V. en O. [6] „ O. „ akte bewaarschool. [27] „ 4e N.H.	3 350,—	300,—	3 650,—	
„ 4e.	2 250,—	230,—	2 480,—	
„ 3e. [6] „ 4e. „ 4e. [29]	2 800,—	300,—	3 100,—	
„ 3e. [6] „ 4e „ 4e } [31]	1 900,—	190,—	2 090,—	
„ 3e, N.H. [6] „ 4e.	2 416,66	270,—	2 686,66	
„ 4e.	1 600,—	150,—	1 750,—	

[26]) Vakonderwijzeres voor Spaansch.

[27]) Gelijkgesteld met 4de klasse.

[28]) Sedert 1 Juli 1921, tevens inspecteur der scholen van het Apostolisch Vicariaat.

[29]) Sedert 1 Juni 1921.

[30]) Sedert 1 September 1922.

[31]) De onderwijzeres 4de klasse werd 1 Juli 1921 vervangen door een kweekelinge.

[32]) Sedert 1 November 1921, daarom in het aantal niet medegerekend.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaald of kosteloos.	Leerlingen. [1] Jongens.	Leerlingen. [1] Meisjes.	Leerlingen. [1] Tezamen.	Leerlingen. [1] Schoolverzuim in percenten. [2]	Aantal leerkrachten.	Aantal leerkrachten van elken rang. Mannelijke.	Aantal leerkrachten van elken rang. Vrouwelijke.	Rang. [3]
B. Aruba.										
I. Openbare scholen. [33]										
Stadsdistrict.										
1. School voor jongens en meisjes met vervolgklassen te Oranjestad	L.O. met Engelsch en Spaansch in klassen, 5 en 6, 7 en 8.	K.	—	—	79	9,6	4	1	—	tweede klasse
					81	17,75		1	—	derde klasse.
								1	—	vierde klasse.
								—	1	vakonderwijze
II. Bijzondere scholen.										
a. Van het Apostolisch Vicariaat.										
a. Stadsdistrict.										
1. Jongensschool met vervolgklassen te Oranjestad	L.O. met Spaansch in klassen 5, 6 en 7.	K.	169	—	169	4,76	5	1	—	tweede klasse
						5,68		2	—	derde klasse.
								2	—	vierde klasse.
2. Meisjesschool met vervolgklassen te Oranjestad [34] . . .	L.O. met Engelsch en Spaansch in klassen 6, 7 en 8.	K. (B)	—	169	169	3,63	—	5	1	eerste klasse.
						9,28			3	derde klasse.
									1	kweekeling.
b. Buitendistricten.										
1. School voor jongens en meisjes te Noord	L.O. (6 klassen)	K.	101	104	205	7,44	—	5	1	derde klasse.
						16,34			2	vierde klasse.
									2	kweekeling.
2. School voor jongens en meisjes te Santa Cruz.	L.O. (6 klassen)	K.	115	144	259	8,52	6	—	1	derde klasse.
						10,88			2	vierde klasse.
									3	kweekeling.
3. School voor jongens en meisjes te Sabaneta	L.O. (6 klassen)	K.	101	124	225	8,28	5	—	1	derde klasse.
						18,1			2	vierde klasse.
									2	kweekeling.
b. Van de Protestantsche Gemeente op Aruba.										
School te Piedra Plat	L.O. (4 klassen)	K.	—	—	22	20	1	1	—	vierde klasse.
C. Bonaire.										
I. Openbare scholen.										
Stadsdistrict.										
1. School voor jongens en meisjes te Kralendijk	L.O. met Engelsch in klassen 5 en 6.	K.	24	15	39	5,8	4	2	—	derde klasse.
					33	12,52			1	vierde klasse.
									1	vakonderwijzer

…el.	Uitkeering. [4]			Opmerkingen.
…pgave van de bevoegdheden van elk der leerkrachten. [5]	Voor het personeel.	Voor scholenbouw.	Tezamen.	
				[33] De leergang voor herhalingsonderwijs is opgeheven. [34] Aan deze school is ook een voorbereidende klasse verbonden onder een onderwijzeres vierde klass. [35] Ingevolge art. 48 der onderwijsverordening (P. B. 1907 n°. 5). [36] Sedert 1 April 1921.
met O., E., V en O. [6]				
„ 3e.				
„ 4e.				
„ N.H.				
„ O., E., F. [6]	f 2 600,—	f 150,—	f 2 750,—	
„ 3e, S., E.				
„ 3e, schrijven m. o.				
„ 4e.				
„ H.O., E., F., S., N.H. [6]	2 800,—	150,—	2 950,—	
„ 3e, S., N.H.				
„ O., N.H.				
„ O., V. en O.				
„ 3e, V en O. [6]	1 950,—	190,—	2 140,—	
„ 4e.				
„ 3e. [6]	2 250,—	230,—	2 480,—	
„ 4e.				
„ 3e [6]	2 050,—	230,—	2 280,—	
„ 4e.				
„ 4e.	350,— [35]	—	350,—	
„ 3e, E. [6]				
„ 3e [36]				
„ 4e.				
…ene.				

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaald of kosteloos.	Leerlingen.[1] Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.[2]	Aantal leerkrachten.	Aantal leerkrachten van elken rang. Mannelijke.	Vrouwelijke.	Rang.[3]
2. Leergang voor herhalingsonderwijs	Hh.O.	K.	— —	— —	13 9	8	2	2	—	derde klasse.
II. Bijzondere scholen.										
a. Stadsdistrict.										
1. Jongensschool te Kralendijk	L.O. met Engelsch in klassen 5 en 6.	K.	219	—	219	9,45 10,72	5	2 2 1	— — —	tweede klasse. derde klasse. vierde klasse.
2. Meisjesschool te Kralendijk	L.O. met Spaansch in klasse 6.	K.	—	211	211	7,96	6	—	1 3 1 1	derde klasse. vierde klasse. vakonderwijz kweekeling.
b. Buitendistricten.										
1. School voor jongens en meisjes te Rincon	L.O.	K.	97	88	185	5,32	4	—	1 2 1	derde klasse. vierde klasse. kweekeling.
D. St. Martin.										
I. Openbare scholen.										
a. Stadsdistrict.										
1. School voor jongens en meisjes met vervolgklassen te Philipsburg[40])	L.O. met Engelsch 7 klassen.	K.	— 91	— 89	77 180	9,81 22,4	4	(1) 1 (1) 	— — 1 — 1 1	eerste klasse. derde klasse. derde klasse. vierde klasse. vierde klasse. vakonderwijz
b. Buitendistricten.										
1. School voor jongens en meisjes te Kleinbaai[44])	L.O. en Engelsch 5 klassen.	K.	35 39	36 32	71 71	10,8 17.3	3	1 1 	— — 1	derde klasse. vierde klasse. vakonderwijz
2. School voor jongens en meisjes te Beneden Prinsenkwartier . .	L.O. en Engelsch 2 klassen.	K.	32 29	21 19	53 48	6,73 —	1	—	1	vierde klasse.
3. School voor jongens en meisjes te Koolbaai.	L.O. en Engelsch 5 klassen.	K.	— 31	— 37	57 68	11,1 20	3	2 (1)	— 1 —	vierde klasse. vakonderwijz derde klasse.
II. Bijzondere scholen.										
a. Stadsdistrict.										
1. School voor jongens en meisjes met vervolgklasse te Philipsburg.	L.O. en Engelsch 7 klassen.	K. B.	70	81	151	5,3 6,6	5	—	1 1 (1) 2	tweede klasse. eerste klasse. derde klasse. vierde klasse.
b. Buitendistricten.										
1. School voor jongens en meisjes te Simsonsbaai	L.O. en Engelsch 5 klassen.	K.	27	35	62	3,53 3,66	2	—	1	derde klasse. vierde klasse.

eel.	Uitkeering. [4]			Opmerkingen.
Opgave van de bevoegdheden van elk der leerkrachten. [5]	Voor het personeel.	Voor scholenbouw.	Tezamen.	
met 3e E. [37]				
„ 3e. [38]				
„ 3e, S. E., Bh. [6]	f 3 450,—	f 190,—	f 3 640,—	
„ O., E., S., W.				
„ 3e, S.				
„ 3e.				
„ 4e.				
„ O. [6]	2 250.—	190,—	2 440,—	
„ 4e.				
„ S.				
„ 3e. [6]	1 733,33	150,—	1 883,33	
„ 4e				
„ 4e. [39]				
„ H O., E., F. [6] [41]				
„ 3e, E. [42]				
„ 3e N.H.				
„ 4e [43]				
„ 4e E.				
„ N.H.				
„ E., F. [6]				
„ 4e.				
eene.				
met 4e.				
„ 4e [46]				
„ N.H.				
„ 3e. E., F.. [47]				
„ 3e F., E., N.H., F.H. [6]	2 033,33	110,—	2 143.33	
„ H.O., E.				
„ 3e [48].				
„ 4e.				
„ 4e N.H.				
„ 3e. [6]	1 150 —	70,—	1 220.—	
„ 4e.				

37) Hoofd der openbare school.

38) Onderwijzer aan de openbare school, sedert 1 October 1921.

39) 1 September 1921 vervangen door een kweekeling.

40) De herhalingslessen te Philipsburg zijn opgeheven.

41) Sedert Januari 1921 met ziekteverlof naar Curaçao, later naar Nederland.

42) Waarnemend hoofd tijdens verlof van het hoofd.

43) Sedert begin November van Kleinbaai, daarom niet medegerekend.

44) Deze school werd 7 November 1921 gesloten, tengevolge van de vereeniging der school met die te Philipsburg.

45) In October 1920 werden de oudste leerlingen dezer school naar Philipsburg overgebracht, waardoor het personeel werd ingekrompen.

46) Een onderwijzer 4de klasse sedert Mei 1921 met verlof.

47) Het hoofd der school te Kleinbaai werd 7 November 1921 tot hoofd dezer school benoemd.

48) 1 Maart wegens ziekte uit dienst.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaald of kosteloos.	Leerlingen. [1] Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten. [2]	Aantal leerkrachten.	Aantal leerkrachten van elken rang. Mannelijke.	Vrouwelijke.	Rang. [3]
E. Saba.										
I. Openbare scholen.										
a. Stadsdistrict.										
1. School voor meisjes en jongens te Bottom	L.O. en Engelsch, 5 klassen.	K.	— 20	— 24	51 44	14,3 29,6	3	1	— 1 1	derde klasse. kweekeling. vakonderwijze
2. Leergang voor Zeevaartkunde te Bottom	—	K.	—	—	—	—	1	1	—	vakonderwijze
b. Buitendistricten.										
1. School voor jongens en meisjes te Windwardside	L.O. en Engelsch, 5 klassen.	K.	19 21	22 24	41 45	8 —	3	1	— 1 1	derde klasse. vierde klasse. vakonderwijze
2. School voor jongens en meisjes te St. John's	L.O. en Engelsch, 5 klassen.	K.	— 26	— 30	58 56	6,3 13,9	2	1	— 1	derde klasse. kweekeling.
3. School voor jongens en meisjes te Marypoint	L.O. en Engelsch, 3 klassen.	K.	9	11	20	25	2	1	1	vakonderwijze
4. Leergang voor Zeevaartkunde te Windwardside.	—	K.	—	—	—	—	1	1	—	vakonderwijze
II. Bijzondere scholen.										
a. Stadsdistrict.										
1. School voor jongens en meisjes te Bottom	L.O. en Engelsch, 5 klassen.	K.	27	36	63	6,36 10,75	2	1 1	1 1	derde klasse. kweekeling.
b. Buitendistricten.										
1. School voor jongens en meisjes te Windwardside	L.O. en Engelsch, 6 klassen.	K.	48	46	94	9,45	2	1	1	tweede klasse.
F. St. Eustatius.										
I. Openbare Scholen.										
1. School voor jongens en meisjes te Oranjestad	L.O. en Engelsch, 6 klassen.	K.	67	55	122	9,38	3	1 1	— (1) — 1	derde klasse. derde klasse. vierde klasse. kweekeling.
2. Leergang voor herhalingsonderwijs	Hh. O.	K.	15	—	15	93	1	—	—	derde klasse.
II. Bijzondere scholen.										
1. School voor jongens en meisjes te Oranjestad	L.O. en Engelsch, 6 klassen.	K.	26	40	67	3,83 9	2	1 1	1 1	derde klasse. vierde klasse.

eel.	Uitkeering. [4])			Opmerkingen.
Opgave van de bevoegdheden van elk der leerkrachten. [6])	Voor het personeel.	Voor scholenbouw.	Tezamen.	
				[49]) Tevens vakonderwijzeres voor handwerken.
				[50]) Geen Ned. of Cur. doch Engelsche bevoegdheid.
met 3e E., S. [6])				[51]) Dezelfde persoon geeft om den anderen werkdag onderwijs op elk der leergangen.
eene.				[52]) Sedert September 1920 met verlof wegens ziekte naar Nederland.
eene. [51])				[53]) Hoofd der openbare school.
met 3e. [6])				
„ 4e.				
eene.				
met 3e. [6])				
)				
)				
eene. [51])				
met 3e F. [6])	f 950.—	f 70,—	f 1 020.—	
„ O., E., N.H. [6])	1 150,—	110,—	1 220,—	
„ 3e. [6])				
„ 3e N.H. [52])				
„ 4e.				
)				
„ 3e. [53])				
„ 3e, V. en O. [6])	1 150,—	70,—	1 220,—	
„ 4e.				

Bijlag

ONDERWIJS. Overzicht va

RANG DER LEERKRACHTEN. [1]	Aan openbare scholen.																	Van het Apostolis				
	Mannelijke.			Vrouwelijke.			Samen.			In het bezit der akte als hoofdonderw. of onderw. (in Nederland).			Met verlof. [2]									
													wegens langdurigen dienst.		tot herstel van gezondheid.							
	Tijdelijk.	Vast.	Samen.	Tijdelijk.	Vast.	Samen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Samen.	Tijdelijk.	Vast.	Samen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Samen.	Onder leiding der Fraters van Tilburg. [3]	Onder leiding der Zusters Franciscanessen. [4]	Onder leiding der Zusters Dominicanessen. [5]	Onder leiding der Zusters van Schijndel. [6]	Samen.
Eerste klasse	1	4	5	—	2	2	1	6	7	1	6	7	—	—	1	—	1	4	2	2 [9]	1	9
Tweede klasse	—	5	5	1	3	4	1	8	9	4	2	6	—	—	1	—	1	9	5 [9]	2	—	16
Derde klasse	1	11	12	3	5	8	4	16	20	—	—	—	—	1	1	2	4	13	16	9	1	39
Vierde klasse	1	4	5	1	4	5	2	8	10	—	—	—	—	—	—	1	1	8	35	11	2	56
Kweekeling	—	—	—	1 [8]	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	32 [10]	11	4	51
Vakonderwijzer	2 [7]	—	2	9	1	10	11	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	13
Samen . . .			29			30			59			13					7	38	102	35	9	184

Opmerkingen:

[1]) Naar de akten eind December 1921 en volgens de onderwijsverordening P. B. 1907. N°. 5.

[2]) De leerkrachten met verlof zijn in de vorige opgaven medegerekend.

[3]) Werkzaam op Curaçao (4), Aruba (1) en Bonaire (1).

[4]) Werkzaam op Curaçao (9) en Bonaire (2).

[5]) Werkzaam op Aruba (4), St. Martin (2), St. Eustatius (1) en Saba (2).

[6]) School te Santa Rosa op Curaçao.

[7]) Onderwijzer aan de leergangen voor zeevaartkunde.

[8]) Waarvan 2 tevens kweekeling.

[9]) Waarvan 2 vakonderwijzers.

[10]) Waaronder ook kweekelingen in opleiding voor het examen 4e klasse.

[11]) Opgegeven zijn allen, die in 1921 voor het geheele schooljaar voor subsidie of uitkeering in aanmerking komen.

N

aantal leerkrachten.

Aan bijzondere scholen.																Aantal leerkrachten in het bezit der toelating als onderw. 4de klasse (art. 58).						
iaat van Curaçao.														van anderen aard.								
het bezit der akte hoofdonderwijzer onderwijzer (in Nederland).				Van de leerkrachten zijn leeken op de scholen van de:					Van de leerkrachten komen in aanmerking voor uitkeering uit de koloniale kas. [11])													
Zr. Franciscanessen.	Zr. Dominicanessen.	Zr. van Schijndel.	Samen.	Fraters.	Zr. Franciscanessen.	Zr. Dominicanessen.	Zr. van Schijndel.	Samen.	Fraters.	Zr. Franciscanessen.	Zr. Dominicanessen.	Zr. v. Schijndel.	Samen.	Prot. School te Piedra Plat.	Dames Conn. Curaçao.	Op openbare scholen.	Op scholen der Fraters van Tilburg.	Op scholen der Zusters Franciscanessen.	Op scholen der Zusters Dominicanessen.	Op de scholen der Zusters van Schijndel.	Op de Prot. school te Piedra Plat.	Aantal leerkrachten van elken rang.
2	2	1	9	—	—	—	—	—	3	2	2	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	16
3	1	—	10	—	—	—	—	—	8	2	2	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	25
6	2	1	12	—	2	—	—	2	9	10	9	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—	59
—	—	—	—	—	13	—	—	13	7	31	10	3	51	—	—	—	—	—	—	—	—	67
—	—	—	—	2	31	9	3	45	4	14	8	4	30	1	—	—	5	16	4	—	1	52
—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	28
			31					62					130	1	3							247

Bijlage O.

ONDERWIJS. Overzicht van het aantal leerlingen.

1917.

	Openbare scholen.a)	Scholen van het Apost. Vicariaat.c)	Andere bijzondere scholen.	Totaal der leerlingen.	Bevolking. b)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.
Curaçao . . .	421	3569	115	4105	34 893	11,76
Aruba. . . .	109	1136	26	1271	9 173	13,86
Bonaire . . .	38	676	—	714	714	10,40
St. Martin . .	330	236	—	556	565	18,23
St. Eustatius .	84	74	—	158	158	11,37
Saba	116	183	25	324	324	14,41
Kolonie . . .	1098	5874	166	7138	57 619	12,38

1918.

	Openbare scholen.a)	Scholen van het Apost. Vicariaat.c)	Andere bijzondere scholen.	Totaal der leerlingen.	Bevolking. b)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.
Curaçao . . .	424	3381	121	3926	34 639	11,30
Aruba. . . .	101	1004	22	1127	9 076	12,41
Bonaire . . .	41	659	—	700	6 983	10,03
St. Martin . .	307	223	—	530	2 900	18,27
St. Eustatius .	110	74	—	184	1 368	13,45
Saba	111	190	25	326	2 229	14,62
Kolonie . . .	1094	5531	168	6793	57 195	11,87

1919.

	Openbare scholen.a)	Scholen van het Apost. Vicariaat.c)	Andere bijzondere scholen.	Totaal der leerlingen.	Bevolking. b)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.
Curaçao . . .	444	3719	108	4271	34 021	12,56
Aruba. . . .	89	952	20	1061	8 934	11,91
Bonaire . . .	52	648	—	700	7 051	10,—
St. Martin . .	302	212	—	514	2 552	20,56
St. Eustatius .	110	68	—	178	1 350	14,46
Saba	127	187	47	361	1 741	21,33
Kolonie . . .	1124	5786	175	7085	55 649	12,74

1920.

	Openbare scholen.a)	Scholen van het Apost. Vicariaat.c)	Andere bijzondere scholen.	Totaal der leerlingen.	Bevolking. b)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.
Curaçao . . .	431	3628	106	4165	32 709	12,73
Aruba. . . .	89	1021	20	1130	8 265	13,67
Bonaire . . .	65	602	—	667	7 119	9,37
St. Martin . .	178	179	—	357	2 633	13,56
St. Eustatius .	112	76	—	188	1 315	14,29
Saba	117	185	—	362	1 661	21,29
Kolonie . . .	1052	5691	126	6869	53 702	12,79

1921.

	Openbare scholen.	Scholen van het Apost. Vicariaat.d)	Andere bijzondere scholen.	Totaal der leerlingen.	Bevolking. b)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.
Curaçao . . .	476	3710	109	4295	33 232	12,89
Aruba. . . .	81	1027	22	1130	8 888	12,71
Bonaire . . .	40	615	—	655	7 177	9,12
St. Martin . .	296	201	—	497	2 708	18,35
St. Eustatius .	122	67	—	189	1 276	14,81
Saba	158	159	—	317	1 682	18,84
Kolonie . . .	1173	5779	131	7083	54 963	12,88

Opmerkingen:

a) De leerlingen van de leergangen voor herhalings- en zeevaartonderwijs zijn in deze aantallen medegeteld, (in 1920 niet op Curaçao, in 1921 op geen der eilanden).

b) Op 1 Januari van het volgende jaar.

c) Voor Curaçao met inbegrip van de leerlingen in de weeshuizen, de Spaansche afdeelingen der M. U. L. O. scholen en het pensionaat Welgelegen (voor een deel vreemdelingen) doch zonder de bewaarscholen.

d) Voor Curaçao met inbegrip van de leerlingen van het Pensionaat Welgelegen (voor een deel vreemdelingen) doch zonder de bewaarscholen.

Bijlage P.

Buitenlandsch postverkeer van de kolonie, vergeleken met dat in de vier voorafgaande jaren.

Landen.	Per mail ontvangen stukken.				Per mail verzonden stukken.			
	Postkantoor op Curaçao.		Geheele kolonie.		Postkantoor op Curaçao.		Geheele kolonie.	
	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken (stuks)	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken (stuks)	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken (stuks)	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken (stuks)
België	793	429	793	429	598	—	598	—
Bulgarije	—	—	—	—	13	—	13	—
Denemarken	897	91	897	91	819	26	871	39
Duitschland	8 723	8 008	8 866	8 099	7 943	312	8 021	312
Finland	52	13	52	13	—	—	—	—
Frankrijk	5 850	2 223	5 889	2 249	3 419	221	3 458	260
Griekenland	91	—	91	—	13	—	13	—
Groot-Britannië en Ierland	16 276	12 675	17 030	13 442	12 363	299	12 753	390
Hongarije	39	—	39	—	26	—	26	—
Italië	1 040	1 586	1 040	1 586	715	26	715	26
Lijfland	52	247	52	247	130	—	130	—
Nederland	30 940	38 454	32 253	38 636	26 416	4 563	27 131	4 641
Noorwegen	65	13	65	13	208	—	208	—
Oostenrijk	78	104	78	104	39	—	39	—
Polen	—	—	—	—	13	—	13	—
Portugal	52	13	52	13	52	13	52	13
Serviërs, Croaten en Slovenen (Koninkrijk der)	13	182	13	182	13	13	13	13
Spanje	1 755	806	1 755	806	1 235	78	1 235	78
Tsjecho-Slowakije	1 053	1 404	10 53	1 404	481	26	481	26
Turkije (Europeesch)	13	—	13	—	13	—	13	—
Zweden	260	52	273	52	1 014	—	1 014	—
Zwitserland	1 235	221	1 235	221	754	65	754	65
Algiers	—	—	—	—	26	—	26	—
Egypte	39	39	39	39	39	—	39	—
Marokko	—	—	—	—	39	—	39	—
Zuid-Afrikaansche Unie	26	—	26	—	39	—	39	—
Britsche bezittingen in Afrika	13	—	13	—	13	156	13	156
Fransche bezittingen in Afrika	—	13	—	13	—	—	—	—
Amerika (Vereenigde Staten van)	73 788	47 866	97 318	54 106	54 249	2 990	85 163	5 733
Argentinië	143	234	156	234	182	39	182	39
Brazilië	78	52	78	52	117	78	130	78
Canada	975	377	1 755	494	455	91	936	104
Chili	13	—	13	—	26	—	26	—
Columbia	6 422	949	6 422	949	7033	1 118	7 033	1 118
Costa Rica	377	962	377	962	442	416	442	416
Cuba	8 047	442	8 203	442	7 579	728	8 112	728
Dominikaansche Republiek	2 730	442	3 042	442	5 083	598	5 720	611
Ecuador	65	13	65	13	52	—	52	—
Guatamala	377	130	377	130	351	143	351	143
Haïti	832	65	832	65	468	156	468	156
Honduras (Republiek)	52	—	52	—	26	—	26	—
Mexico	1 274	598	1 300	598	1 352	455	1 378	455
Nicaragua	130	13	130	13	208	26	208	26
Panama	5 746	1 326	5 746	1 339	4 654	728	4 654	728
Peru	52	—	52	—	117	13	117	13
San Salvador	377	156	377	156	221	117	221	117
Suriname	1 443	442	1 690	520	2 210	481	2 912	689

Landen.	Per mail ontvangen stukken.				Per mail verzonden stukken.			
	Postkantoor op Curaçao.		Geheele kolonie.		Postkantoor op Curaçao.		Geheele kolonie.	
	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken. (stuks)	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken. (stuks)	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken. (stuks)	Brieven Briefkaarten (stuks)	Andere stukken. (stuks)
Uruguay	26	—	26	—	—	—	—	—
Venezuela	46 592	9 438	46 592	9 438	41 600	5 928	41 600	6 019
Amerikaansche bezittingen in Amerika	7 033	598	8 268	598	6 214	793	7 423	819
Britsche koloniën in Amerika	3 952	1 612	9 321	2 106	2 912	221	8 255	624
Fransche koloniën in Amerika	273	39	312	39	130	13	1 040	143
Britsch-Indië	104	13	169	13	39	—	39	—
China	52	13	52	13	169	—	169	—
Japan	65	13	65	13	39	13	39	13
Nederlandsch Oost-Indië	819	286	923	286	1 027	247	1 066	247
Turkije (Aziatisch)	104	13	104	13	143	13	143	13
Britsche koloniën in Azië	—	—	—	—	13	—	13	—
Fransche koloniën in Azië	156	26	156	26	—	—	—	—
Australische Statenbond (Commonwealth of Australië	130	13	130	13	65	—	65	—
Tezamen	231 582	132 704	265 720	140 712	193 609	21 203	235 690	25 051
Tezamen in 1917	146 146	92 755	—	—	126 061	20 098	—	—
„ „ 1918	—	—	168 376	117 859	—	—	138 255	20 631
„ „ 1919	151 658	75 400	184 288	83 486	158 990	26 506	199 290	26 598
„ „ 1920	262 977	122 109	304 759	134 446	191 126	24 401	233 584	28 249

AANMERKINGEN.

Buiten het gewone postverkeer werden in 1921 ontvangen 8372 brieven en andere stukken.

Aangeteekende stukken werden in 1921 ontvangen ten getale van 18 304 en verzonden ten getale van 16 965.

Het aantal in 1921 ontvangen rebuten bedroeg 2470 en het aantal verzonden 1430.

In 1921 werden ontvangen 1716 dienstbrieven en verzonden 715.

TOELICHTINGEN.

Doordien de indeeling van dezen staat in vorige jaren anders was, kunnen de cijfers over de vier voorafgaande jaren niet anders worden opgegeven.

Bijlage Q.

Binnenlandsch postverkeer van het eiland Curaçao, vergeleken met dat in de vier voorafgaande jaren.

ONTVANGEN: van:	Brieven en briefkaarten (stuks).	Drukwerken (stuks).	VERZONDEN: naar:	Brieven en briefkaarten (stuks).	Drukwerken (stuks).
Aruba	14 404	442	Aruba	9 646	5 369
Bonaire	13 650	338	Bonaire	9 321	6 188
St. Martin	4 004	78	St. Martin	1 352	455
St. Eustatius	1 690	91	St. Eustatius	845	78
Saba	1 196	299	Saba	429	52
Totaal	34 944	1 248	Totaal	21 593	12 142
De totalen bedroegen in 1917	19 864	897	De totalen bedroegen in 1917	16 237	8 931
„ „ „ „ 1918	22 620	1 157	„ „ „ „ 1918	19 409	9 919
„ „ „ „ 1919	25 012	988	„ „ „ „ 1919	22 087	11 726
„ „ „ „ 1920	29 159	1 417	„ „ „ „ 1920	21 723	12 480

AANMERKINGEN.

a. In het binnenlandsch verkeer in het stadsdistrict van Curaçao werden in 1921 uitgewisseld 9867 brieven en briefkaarten, 54 652 stuks drukwerken, 117 aangeteekende stukken, 2743 portvrije brieven en 104 portvrije drukwerken.

b. In 1921 werden ontvangen 1170 aangeteekende stukken en verzonden 429.

c. In 1921 werden ontvangen 65 rebuten en verzonden 78.

d. Het getal ontvangen portvrije stukken bedroeg in 1921 2821 en dat hetwelk verzonden werd 1690.

Bijlage R.

STAAT van de inkomsten en uitgaven der posterij in de laatste drie jaren.

INKOMSTEN.	1919.	1920.	1921.
Verkochte frankeerzegels	f 23 032,44^5	f 28 697,71^5	f 32 457,58
„ briefomslagen	293,87^5	601,39^5	603,25^5
„ briefkaarten	338,70	309,46	283,79
„ postwisselformulieren	8,16	7,98^5	9,29
„ portzegels	648,52^5	420,—	572,32^5
„ adreskaarten	2,42^5	4,—	6,96^5
„ douaneverklaringen	3,—	5,38	8,62^5
„ berichten	—	—	—
Postwisseldienst	1 094,17^5	1) 266,70^5	2) —
Postpakkettendienst	1) 340,07	1) 11,32^5	32,75
Verhuur van loketten	971,50	1 534,—	1 564,—
Ontvangen transitrechten	—	—	—
Betaalde vergoeding voor het inwisselen van postwaarden	—	0,24	0,13
Totaal ontvangsten op Curaçao	f 26 732,87^5	f 31 858,20^5	f
Postkantoor op St. Martin	1 458,27	1 629,75^5	2 132,43^5
„ „ St. Eustatius	979,66^5	1 303,99	1 370,03
„ „ Saba	1 599,22	2 274,81^5	2 900,68
Hulppostkantoor op Aruba	1 418,87^5	1 918,57	2 248,71^5
„ „ Bonaire	1 305,23^5	1 761,82^5	2 140,92^5
Totaal der inkomsten	f 33 494,14	f 40 747,16	f

1) Dit cijfer, dat het vorige jaar niet kon worden opgegeven, wordt nu vermeld.

2) Het bedrag kan nog niet worden opgegeven.

UITGAVEN.	1919.	1920.	1921.
Traktementen en toelagen van het personeel werkzaam op de verschillende post- en hulppostkantoren	f 24 160,—	f 25 690,—	f 29 732,—
Betalingen wegens transitrechten, vervoer van brievenmalen en postpakketten	9 293,54	4 687,42	4 052,61^5
Benoodigdheden voor de post- en hulppostkantoren, voor tijdelijk hulpbestellersloon, verlichting van de kantoren en andere kleine uitgaven	2 617,32^5	4 748,14	6 375,—
Totaal der uitgaven	f 36 070,86^5	f 35 125,56	f 40 159,61^5

De uitgaven over 1921 worden opgegeven zooals zij op het oogenblik bekend zijn.

Bijlag

STAAT betreffende de door de posten voor draadlooze telegrafie o

VERZONDE

CURAÇAO NAAR:

MAANDEN.	Hr. Ms. oorlogsbodems.						Andere vaartuigen.						Aruba.					
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere	
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.
Januari . . .	1	14	—	—	1	38	—	—	—	—	65	835	18	298	2	33	102	1321
Februari . . .	1	15	—	—	8	199	—	—	—	—	43	1019	6	161	5	111	50	511
Maart	4	57	—	—	—	—	—	—	—	—	74	1376	9	194	—	—	72	967
April	—	—	—	—	—	—	3	217	—	—	66	1140	5	97	1	16	67	823
Mei	—	—	—	—	—	—	1	75	—	—	75	1554	11	216	—	—	77	940
Juni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	959	4	72	—	—	59	652
Juli.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	1022	8	145	2	44	71	874
Augustus . .	—	—	—	—	—	—	1	14	—	—	75	1048	16	271	1	16	65	743
September . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	889	11	226	—	—	71	843
October . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	1161	11	240	4	100	68	796
November . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	789	10	214	1	47	66	767
December . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	894	8	125	—	—	51	570
Tezamen:																		
telegrammen .	6	—	—	—	9	—	5	—	—	—	799	—	117	—	16	—	819	—
woorden . . .	—	86	—	—	—	237	—	306	—	—	—	12686	—	2259	—	367	—	9837

MAANDEN.	Bonaire.						Sint Martin.						Hr. Ms. oorlogsbodem				
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijz
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.
Januari . . .	8	169	2	33	87	1189	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Februari . . .	3	61	2	54	45	511	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maart	4	96	—	—	45	566	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
April	5	91	—	—	44	649	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mei	8	124	—	—	63	793	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juni	8	133	1	20	42	577	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juli.	5	90	1	23	47	681	9	186	—	—	4	42	—	—	—	—	—
Augustus . .	10	153	—	—	50	584	12	190	4	63	18	297	—	—	—	—	—
September . .	6	151	1	40	58	677	7	207	1	27	38	504	—	—	—	—	—
October . . .	9	150	3	128	79	995	12	232	4	134	95	1210	—	—	—	—	—
November . .	5	107	1	47	61	770	12	249	7	203	144	2089	—	—	—	—	—
December . .	10	189	—	—	53	626	13	255	2	49	131	1909	—	—	—	—	—
Tezamen:																	
telegrammen .	81	—	11	—	674	—	65	—	18	—	430	—	—	—	—	—	—
woorden . . .	—	1514	—	345	—	8618	—	1319	—	476	—	6051	—	—	—	—	

ONTVANGE

CURAÇAO VAN:

MAANDEN.	Hr. Ms. oorlogsbodems.						Andere vaartuigen.						Aruba.					
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere	
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden	telegr.	woorden.
Januari . . .	1	25	—	—	2	31	—	—	—	—	175	2150	20	445	1	10	169	2280
Februari . . .	3	156	—	—	—	—	—	—	—	—	131	1755	8	295	1	10	85	987
Maart	3	67	—	—	—	—	—	—	—	—	147	2336	15	333	—	—	107	1227
April	—	—	—	—	—	—	3	109	—	—	151	2351	7	131	—	—	95	1079
Mei	—	—	—	—	—	—	1	46	—	—	148	2334	10	225	—	—	112	1284
Juni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	2062	8	143	—	—	102	1196
Juli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143	1975	10	187	1	29	124	1388
Augustus . .	—	—	—	—	—	—	1	24	—	—	145	2088	17	373	1	12	116	1374
September . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111	1608	11	235	1	25	115	1326
October . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	1873	11	169	2	20	128	1508
November . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	1506	8	166	—	—	110	1297
December . .	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	121	1644	13	258	—	—	130	1536
Tezamen:																		
telegrammen .	7	—	—	—	2	—	5	—	—	—	1672	—	138	—	7	—	1393	—
woorden . . .	—	248	—	—	—	31	—	179	—	—	—	3682	—	2960	—	106	—	16482

MAANDEN.	Bonaire.						Sint Martin.						Hr. Ms. oorlogsbode				
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bij
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.
Januari . . .	6	110	1	36	78	982	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Februari . . .	3	36	—	—	44	561	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maart	1	11	—	—	41	469	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
April	2	51	—	—	38	462	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mei	5	55	—	—	48	563	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juni	8	134	—	—	41	560	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juli	4	56	1	12	43	638	5	148	—	—	4	48	—	—	—	—	—
Augustus . .	6	99	—	—	52	633	9	294	6	205	11	209	—	—	—	—	—
September . .	2	28	—	—	71	891	11	246	4	359	23	260	—	—	—	—	—
October . . .	8	137	1	52	71	899	9	224	4	254	53	552	—	—	—	—	—
November . .	3	69	—	—	56	525	7	199	8	410	38	361	—	—	—	—	—
December . .	1	58	—	—	60	727	10	284	7	261	42	392	—	—	—	—	—
Tezamen:																	
telegrammen .	49	—	3	—	643	—	51	—	29	—	171	—	—	—	—	—	—
woorden . . .	—	844	—	100	—	7910	—	1395	—	1489	—	1829	—	—	—	—	—

…çao, Aruba en Bonaire verzonden en ontvangen telegrammen.

…N

…BA NAAR: Curaçao.					Bonaire.						BONAIRE NAAR: Hr. Ms. oorlogsbodems.						Curaçao.						Aruba.					
…	Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere	
…	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.
5	1	10	169	2280	—	—	—	—	8	126	—	—	—	—	—	—	6	110	1	36	78	982	—	—	—	—	7	202
5	1	10	85	987	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	3	36	—	—	44	561	1	14	—	—	1	10
3	—	—	107	1227	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	41	469	—	—	—	—	—	—
1	—	—	95	1079	—	—	—	—	2	18	—	—	—	—	—	—	2	51	—	—	38	462	—	—	—	—	4	38
5	—	—	112	1284	—	—	—	—	7	105	—	—	—	—	—	—	5	55	—	—	48	563	—	—	—	—	3	36
3	—	—	102	1196	—	—	—	—	4	35	—	—	—	—	—	—	8	134	—	—	41	560	—	—	—	—	2	21
7	1	29	124	1388	—	—	—	—	5	61	—	—	—	—	—	—	4	56	1	12	43	638	—	—	—	—	3	45
3	1	12	116	1374	—	—	—	—	3	36	—	—	—	—	—	—	6	99	—	—	52	633	—	—	—	—	2	24
6	1	25	115	1326	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	28	—	—	71	891	—	—	—	—	1	10
9	2	20	128	1508	—	—	—	—	2	23	—	—	—	—	—	—	8	137	1	52	71	899	—	—	—	—	2	36
6	—	—	110	1297	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	3	69	—	—	56	525	—	—	—	—	2	35
8	—	—	130	1536	—	—	—	—	6	86	—	—	—	—	—	—	1	58	—	—	60	727	—	—	—	—	4	62
-	7	—	1393	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	49	—	3	—	643	—	1	—	—	—	31	—
…60	—	106	—	16482	—	—	—	—	—	530	—	—	—	—	—	—	—	844	—	100	—	7910	—	14	—	—	—	519

OVERZICHT.

In het geheel verzonden:

Door den post op:	in 1919 telegr.	in 1919 woorden.	in 1920 telegr.	in 1920 woorden.	in 1921 telegr.	in 1921 woorden.
Curaçao .	2303	36911	3058	44052	3050	44101
Aruba . .	1596	21743	2017	26672	1587	20177 [1]
Bonaire. .	1011	16067	1047	14788	744	9548 [2]
Door de drie posten samen verzonden	4910	74712	6122	85512	5381	73826

1) Bij inbegrepen 9 met 99 woorden van St. Martin.
2) „ „ 17 „ 161 „ „ „ „

…P

…RUBA VAN: Curaçao.					Bonaire.						BONAIRE VAN: Hr. Ms. oorlogsbodems.						Curaçao.						Aruba.					
…	Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere	
woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.
…98	2	33	102	1321	—	—	—	—	7	202	—	—	—	—	—	—	8	169	2	33	87	1189	—	—	—	—	8	126
…31	5	111	50	511	1	14	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	3	61	2	54	45	511	—	—	—	—	1	10
…94	—	—	72	967	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	96	—	—	45	566	—	—	—	—	1	20
…97	1	16	69	823	—	—	—	—	4	38	—	—	—	—	—	—	5	91	—	—	44	649	—	—	—	—	2	18
…16	—	—	77	940	—	—	—	—	3	36	—	—	—	—	—	—	8	124	—	—	63	793	—	—	—	—	7	105
…72	—	—	59	682	—	—	—	—	2	21	—	—	—	—	—	—	8	133	1	20	42	577	—	—	—	—	4	35
…45	2	44	71	874	—	—	—	—	3	45	—	—	—	—	—	—	5	190	1	23	47	681	—	—	—	—	5	61
…71	1	16	65	743	—	—	—	—	2	24	—	—	—	—	—	—	10	153	—	—	50	584	—	—	—	—	3	36
…26	—	—	71	843	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	6	151	1	40	58	677	—	—	—	—	—	—
…40	4	100	68	796	—	—	—	—	2	36	—	—	—	—	—	—	9	150	3	128	79	995	—	—	—	—	2	23
…14	1	47	66	767	—	—	—	—	2	35	—	—	—	—	—	—	5	107	1	47	61	770	—	—	—	—	1	10
…25	—	—	51	570	—	—	—	—	4	62	—	—	—	—	—	—	10	189	—	—	53	626	—	—	—	—	6	86
—	16	—	819	—	1	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	81	—	11	—	674	—	—	—	—	—	40	—
…259	—	367	—	9837	—	14	—	—	—	519	—	—	—	—	—	—	—	1514	—	345	—	8618	—	—	—	—	—	530

OVERZICHT.

In het geheel ontvangen:

Door den post op:	in 1919 telegr.	in 1919 woorden.	in 1920 telegr.	in 1920 woorden.	in 1921 telegr.	in 1921 woorden.
Curaçao .	3575	52192	4765	65922	4170	57248
Aruba . .	930	14496	1351	19474	986	13003 [1]
Bonaire. .	921	15110	1068	15260	809	11044 [2]
Door de drie posten samen ontvangen	5426	81798	7184	100656	5965	81295

1) Bij inbegrepen 2 met 7 woorden van St. Martin.
2) „ „ 3 „ 37 „ „ „ „

T

Bijlage T.

Opgave van de belastbare inkomens over het belastingjaar 1920/21.

Bedrag van het inkomen: A. In de kolonie wonende personen. B. In de kolonie gevestigde lichamen. C. Buiten de kolonie wonende personen en buiten de kolonie gevestigde lichamen.	Aantal aanslagen.						
	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eustatius.	Saba.	Totaal.
A. f 900	162	22	8	4	9	2	207
950	10	—	4	—	1	—	15
1 000	77	7	11	24	5	3	127
1 100	29	6	1	—	2	2	40
1 200	113	8	6	—	9	2	138
1 300	29	2	2	—	3	—	36
1 400	26	10	3	—	1	1	41
1 500	76	4	11	—	5	2	98
1 600	26	5	—	—	3	1	35
1 700	12	1	—	—	—	1	14
1 800	75	2	4	—	—	—	81
1 900	4	2	—	—	—	1	7
2 000	47	1	4	9	—	—	61
2 100	10	1	—	—	—	1	12
2 200	19	—	—	—	1	1	21
2 300	5	—	—	—	—	—	5
2 400	61	2	—	—	3	—	66
2 500	18	1	—	—	1	1	21
2 600	6	—	1	—	1	—	8
2 700	5	—	—	—	1	—	6
2 800	4	—	—	—	—	—	4
2 900	2	—	—	—	—	1	3
3 000	60	2	1	6	1	2	72
3 100	5	—	1	—	—	—	6
3 200	7	—	1	—	—	—	8
3 300	10	—	—	—	—	—	10
3 400	5	1	—	—	1	—	7
3 500	8	2	—	—	—	—	10
3 600	27	—	—	—	—	1	28
3 700	5	—	—	—	—	—	5
3 800	6	—	—	—	—	1	7
3 900	7	—	—	—	—	—	7
4 000	36	—	—	2	1	—	39
4 100	2	—	—	—	1	—	3
4 200	3	—	—	—	—	—	3
4 300	8	—	1	—	—	—	9
4 400	4	—	—	—	—	—	4
4 500	13	—	—	—	—	—	13
4 600	6	—	—	—	—	—	6
4 700	5	—	—	—	—	—	5
4 800	10	—	—	—	1	—	11
4 900	1	—	—	—	—	—	1
5 000	20	2	—	1	—	—	23
5 100	4	—	2	—	—	—	6
5 200	2	1	—	—	1	—	4
5 300	1	—	1	—	—	—	2
5 400	6	—	—	—	—	—	6
5 500	1	—	—	—	—	—	1
5 600	10	—	—	—	—	—	10
5 700	1	—	—	—	—	—	1
5 800	4	—	—	—	—	—	4
5 900	1	—	—	—	—	—	1
6 000	18	1	1	3	—	—	23
6 100	2	—	—	—	—	—	2
6 200	3	—	—	—	—	—	3
6 300	2	—	—	—	—	—	2
6 400	5	—	—	—	—	—	5
6 600	12	—	—	—	—	—	12
6 700	2	—	—	—	—	—	2
6 800	1	—	—	—	—	—	1
7 000	5	—	—	—	—	—	5
7 100	1	—	—	—	—	—	1
7 200	1	—	—	—	—	—	1
7 400	2	—	—	—	—	—	2
7 500	10	1	—	—	—	—	11
7 900	1	—	—	—	—	—	1
8 000	8	—	1	2	—	—	11
8 100	10	—	—	—	—	—	10
8 300	1	—	—	—	—	—	1
8 400	1	—	—	—	—	—	1
8 500	1	—	—	—	—	—	1
8 700	1	—	—	—	—	—	1
8 900	1	—	—	—	—	—	1
9 000	11	—	—	1	—	—	12
A. f 9 200	1	—	—	—	—	—	1
9 300	1	—	—	1	—	—	1
9 500	2	—	—	—	—	—	2
10 000	6	—	—	—	—	—	6
10 200	1	—	—	—	—	—	1
10 300	2	—	—	—	—	—	2
10 600	1	—	—	—	—	—	1
11 000	2	—	—	—	—	—	2
11 100	1	—	—	—	—	—	1
12 000	8	—	—	—	—	—	8
14 000	1	—	—	—	—	—	1
14 300	1	—	—	—	—	—	1
15 000	4	—	—	—	—	—	4
16 000	2	—	—	—	—	—	2
17 500	2	—	—	—	—	—	2
18 000	2	—	—	—	—	—	2
20 000	3	—	—	—	—	—	3
22 000	2	—	—	—	—	—	2
23 000	—	1	—	—	—	—	1
24 000	5	—	—	—	—	—	5
25 000	3	—	—	—	—	—	3
29 200	1	—	—	—	—	—	1
30 000	3	—	—	—	—	—	3
33 400	1	—	—	—	—	—	1
33 500	1	—	—	—	—	—	1
37 000	1	—	—	—	—	—	1
38 800	1	—	—	—	—	—	1
40 000	1	—	—	—	—	—	1
75 000	1	—	—	—	—	—	1
150 000	1	—	—	—	—	—	1
Totaal **A**	1 254	85	64	52	51	23	1 529
B. f 100	1	—	—	—	—	—	1
900	1	—	—	—	—	—	1
1 100	1	—	—	—	—	—	1
1 400	1	—	—	—	—	—	1
3 100	1	—	—	—	—	—	1
3 500	1	—	—	—	—	—	1
4 000	1	—	—	—	—	—	1
13 600	—	—	1	—	—	—	1
28 000	1	—	—	—	—	—	1
50 000	1	—	—	—	—	—	1
Totaal **B**	9	—	1	—	—	—	10
C. f 100	3	—	—	—	—	—	3
200	1	—	—	—	—	—	1
300	1	—	—	—	—	—	1
400	1	—	—	—	—	—	1
500	—	—	—	1	—	—	1
800	2	—	—	—	—	—	2
900	1	—	—	—	—	—	1
1 000	2	—	—	—	—	—	2
1 400	1	—	—	—	—	—	1
1 500	1	—	—	—	—	—	1
1 700	1	—	—	—	—	—	1
2 000	1	—	—	—	—	—	1
3 000	1	—	—	—	—	1	2
3 700	1	—	—	—	—	—	1
5 000	1	—	—	—	—	—	1
6 700	—	—	1	—	—	—	1
60 000	4	—	—	—	—	—	4
342 900	1	—	—	—	—	—	1
Totaal **C**	23	—	1	1	—	1	26
VERZAMELING.							
Totaal **A.**	1 254	85	64	52	51	51	1 529
" **B.**	9	—	1	—	—	—	10
" **C.**	23	—	1	1	—	1	26
	1 286	85	66	53	51	24	1 565

N.B. De uitspraken van den Raad van Beroep zijn in aanmerking genomen.

Bijlage U.

STAAT der ingeschreven hypotheken op Curaçao.

Op 1 Januari 1921 bedroeg het totaal der ingeschreven hypotheken **f 5 440 105,59**, te weten:

Tegen 2 percent	1		f 5 000,—	
„ 4 „	16		128 949,—	
„ 4½ „	1		3 037,—	
„ 5 „	117		16 381,35	
„ 5½ „	1		18 320,—	
„ 5 en 6[1]) „	367		2 161 903,71	
„ 6 „	38		53 921,08	
„ 6½ „	18		98 150,—	
„ 6 en 7 „	16		255 233,72^5	
„ 7 „	12		6 496,—	
„ 7½ „	1		350,—	
„ 8 „	28		7 182,18	
„ 8½ „	2		11 468,—	
„ 9 „	12		69 120,38	
„ 10 „	2		11 228,—	
„ 12 „	15		25 526,72	
Tot meerdere zekerheid van persoonlijke borgstelling	3		31 687,50	
Waarborg-hypotheek	3		20 000,—	
Zonder interest	8		86 593,44^5	
Rente niet opgegeven	2		9 557,50	
Zakelijke zekerheidstelling	1		5 000,—	
Crediethypotheek	1		15 000,—	
Een hypotheek waarvan hoofdsom f 2 000 000 }	1		2 400 000,—	
Rente en kosten . . . . f 400 000 }		666		f 5 440 105,59
(Deze laatste een trusthypotheek voor obligatiën ad f 1000, rentende 6 pct.)				
Bijgekomen:				
Tegen 4 percent	1		f 10 000,—	
„ 5 „	4		56 650,—	
„ 6 „	3		57 853,97	
„ 6½ „	69		273 610,—	
„ 7 „	4		6 500,—	
„ 8 „	1		100,—	
„ 9 „	2		12 801,85	
„ 10 „	1		1 250,—	
„ 13½ „	1		5 000,—	
Zonder interest	2		2 283,—	
Rente niet opgegeven	1		15 000,—	
Crediethypotheek	1	90	4 000,—	f 445 048,82
		756		f 5 885 154,41
Doorgehaald:				
Tegen 4 percent	5		f 25 600,—	
„ 5 „	6		23 316,—	
„ 5 en 6 „	32		148 701,50	
„ 6 „	13		59 475,—	
„ 6½ „	2		2 100,—	
„ 7 „	6		3 758,23	
„ 8 „	2		550,—	
Zonder interest	1		1 493,—	
Rente niet opgegeven	1		7 467,50	
Zakelijke zekerheidstelling	1	69	5 000,—	277 451,23
		687		f 5 607 703,18
Vernieuwde inschrijving:				
Tegen 6 percent	1		f 376,—	

Gedurende 1921 werden honderd drie en veertig (143) verschillende akten overgeschreven.

[1]) De rente bedraagt hier 5 pct., alleen wanneer de schuld een bepaald minimum bereikt heeft, wordt de rentevoet verhoogd tot 6 pct.

Bijlage V.

OVERZICHT van de verhuurde of verpachte landsgronden op Curaçao, Aruba en Bonaire.

EILANDEN.	Getal der perceelen op 31 December 1920.	Bijgekomen.	Afgegaan.	Getal der perceelen op 31 December 1921.	Hoe omheind.				Onder welke voorwaarden en bepalingen afgestaan.	
					Goed.	Tamelijk goed.	Slecht.	In het geheel niet.	Oude.	Nieuwe.
Curaçao	2388	1	9	2380	478	504	664	734	665	1715
Aruba	1412	—	—	1412	212	883	77	240	152	1260
Bonaire	961	—	—	961	625	213	31	92	110	851

VERDEELING der perceelen naar de oppervlakte.

EILANDEN.	Getal perceelen.	Van 0,05 tot 0,25 H.A.	Van 0,26 tot 0,50 H.A.	Van 0,51 tot 1 H.A.	Van 1,01 tot 2 H.A.	Van 2,01 tot 3 H.A.	Van 3,01 tot 4 H.A.	Van 4,01 tot 5 H.A.	Van 5,01 H.A. en daarboven.
Curaçao	2380	421	224	648	655	275	111	30	16
Aruba	1412	14	43	228	388	278	174	115	172
Bonaire	961	205	12	91	299	179	89	38	48

OVERZICHT van den stand der huurpenningen.

EILANDEN.	Uitstaande op 1 Januari 1921.	Verschuldigd over 1921 en 1920/21.	Bijgekomen.	Verschuldigd bedrag.	Afgeschreven.	Aangezuiverd.	Bleef uitstaande eind December 1921.
Curaçao	f 28 195	f 10 609	f 2	f 38 806	—	f 7 499	[1]) f 31 307
Aruba	[2]) 17 593	7 169	19	24 781	—	2 422	[1]) 22 359
Bonaire	1 649	3 829	—	5 478	—	3 302	[1]) 2 176

[1]) Wegens mislukking van den oogst in het verslagjaar is het uitstaande bedrag meer.

[2]) Het bedrag vermeld op den vorigen staat is foutief. De fout is ontstaan doordat bij het boeken van de nieuwe huurders, wegens overdracht van de huurovereenkomsten, in het register van aanslagen over 1918, de vorige huurders aangeslagen bleven, zoodat meerdere terreinen dubbel aangeslagen werden; thans is een juiste aanslag opgemaakt.

Bijlage W.

OPGAVE van de tot de koopvaardijvloot in de kolonie behoorende vaartuigen en van hun inhoud.

Namen.	Soort.	Waar tehuis behoorende.	Netto inhoud in M³.	Namen.	Soort.	Waar tehuis behoorende.	Netto inhoud in M³.
Astrea	stoomschip	Curaçao	2343	Albertina	schoener	Aruba	145
Flora	"	"	2333	20 de Julio	"	"	118
Asiento	"	"	964	Gracia Maria	"	"	113
Baralt	"	"	915	Inmaculada	"	"	79
Brion	"	"	915	Neptunus	kotter	"	26
Satoe	motortankschip	"	565	Slagbaai	"	"	31
Doewa	"	"	668	Santa Altagratia	"	"	20
Anam	"	"	543	Joven Corina	"	"	13
Lima	"	"	668	Relámpago	"	"	13
Delapan	"	"	444	Providencia	"	"	12
Ampat	stoomtankschip	"	562	19 de Abril	"	"	11
Tiga	"	"	565	Mi Prenda	"	"	8
Toedjoe	"	"	475	El Angel	"	"	5
El Fuerte	stoomschip	"	406	Maria Consuelo	"	"	13
Puerti Cabello	lichterschip	"	2214	Entreprise	schoener	Bonaire	476
Maracay	"	"	2154	Neerlandia	"	"	368
Valencia	"	"	2154	Aura	"	"	330
Pioneer	3 mastschoener	"	1590	Meda	"	"	223
Caribe	"	"	500	Generaal Gomez	"	"	198
Hollandia	"	"	590	Reliance	"	"	190
Hirondelle	schoenerbrik	"	239	Minerva	"	"	188
Abeona	2 mastschoener	"	329	Ligia	"	"	128
Frisia	"	"	353	22 de Abril	kotter	"	68
Isabel	"	"	231	Mensage	"	"	29
Meteor	"	"	381	Alba	"	"	26
Frieda	"	"	231	Veloz	"	"	22
Maria	"	"	398	Julieta	"	"	19
Estelle	"	"	184	Aguila	"	"	19
Carlota	"	"	286	San José	"	"	19
Camia	"	"	191	Dilia	"	"	19
Silfide	"	"	240	Rosa Maria	"	"	18
Sirena	"	"	316	Virgen del Carmen	"	"	9
Emma	"	"	71	Dos Amigos	"	"	9
Victoria	kotter	"	73	Dios coe nos	"	"	7
Rosa Maria	barge	"	20	Virginia	schoener	St. Martin	156
Ave Maria	3 mastschoener	Aruba	471	Sea Hawk	"	"	152
Beatriz	schoener	"	258	Robert C. Harris	"	"	34
Chaparra	"	"	241	Sea Bird	kotter	"	40
Engracia	"	"	222	Olympic	schoener	St. Eustasius	207
Amadeo	"	"	220	Maisie Hassell	"	Saba	168
				Nueva Altagracia	"	"	470

STAAT van den invoer uit het buitenla

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		BONAIRE.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waard
Aardappelen	K.G.	472 178	f 74 749	21 896	f 4 032	15 965	f 2 58
Aardewerk en porcelein (met uitzondering van dakpannen en vloertegels)	—	—	33 714	—	1 692	—	1 90
Automobielen	stuks	46	57 926	2	3 000	3	2 83
Azijn	L.	5 949	1 836	362	318	233	14
Bayrum	„	5 370	5 169	349	307	462	41
Beschuit, fijne	—	—	15 431	—	1 660	—	71
„ gewone	—	—	27 244	—	870	—	2 21
Bier en Maltzextract	L.	49 409	41 180	246	156	729	69
Boonen en erwten	„	327 523	112 198	32 125	9 049	36 319	6 88
Boter	K.G.	29 317	112 500	918	1 868	434	1 65
Bron- en mineraalwater	—	—	2 057	—	—	—	—
Cement	K.G.	1 128 115	61 563	19 540	1 273	22 410	1 49
Dakpannen	stuks	2 800	454	—	—	1 900	33
Drogerijen en chemicaliën	—	—	80 572	—	8 416	—	1 72
Gedistilleerd (à 50 pct.), jenever	L.	33 209	34 002	3 064	3 922	2 213	3 36
„ (à 50 „), rum	„	261 320	62 941	21 700	31 310	26 321	10 78
„ (à 50 „), andere soorten	„	36 043	102 885	2 479	4 702	1 127	3 98
Geiten	stuks	3 755	15 339	181	924	—	—
Gereedschappen en machinerieën voor den landbouw	—	—	—	—	—	—	—
Gereedschappen, machinerieën en materialen voor het mijnwezen	—	—	303 798	—	—	—	—
Glas en glaswerk	—	—	31 655	—	3 603	—	1 49
Goud en zilver (bewerkt)	—	—	4 428	—	—	—	—
Hoeden, stroo-	dozijn	1 706	41 654	—	—	—	—
„ andere soorten	„	3	254	3	65	21	69
Hoedenstroo	dozijn koppen	203 609	123 300	26 485	30 233	17 530	9 94
Hout, timmer-	—	—	163 568	—	9 245	—	27 17
„ mahonie- en ander hard-	—	313 435	41 899	3 700	2 880	1 400	14
IJzer (bewerkt)	K.G.	26 855	13 806	4 691	3 823	9 894	7 95
Kaas	„	53 530	102 942	2 462	5 080	1 445	2 67
Kaarsen, stearine-	„	12 321	13 004	710	760	576	67
„ vet-	„	557	977	5	10	35	4
Kleeren, (gemaakte)	—	—	27 573	—	800	—	—
Koffie	K.G.	138 640	66 745	32 654	15 770	23 856	10 [illegible]
Koper, blad-	„	14 675	19 098	1 570	2 284	1 262	2 16
Kramerij	—	—	4 029	—	2 107	—	2 12
Leder, zool-	K.G.	22 941	33 174	1 992	2 852	1 241	2 67
„ andere soorten	—	—	19 848	—	363	—	2
Likeuren	L.	3 110	9 481	—	—	—	—
Lucifers	gros doosjes	10 138	20 299	379	830	455	1 00
Maïs	L.	1 325 428	104 836	894 355	84 441	319 119	23 [illegible]
Manufacturen	—	—	781 209	—	33 670	—	53 [illegible]
Margarine	K.G.	49 218	60 540	2 503	3 414	3 497	3 9
Meel, maïs-	„	3 017 952	443 123	354 940	55 757	521 650	76 16
„ tarwe- en rogge-	„	1 558 442	411 602	273 200	58 423	127 488	32 64
Machinerieën voor fabrieksnijverheid	—	—	2 354 903	—	—	—	—
„ en materialen voor telefoon- en telegraaflijnen	—	—	3 883	—	—	—	62
Idem voor electrische verlichting	—	—	75 950	—	—	—	—
Idem voor tramwegen	—	—	—	—	—	—	—
Meubelen	—	—	63 773	—	3 839	—	8 3
Muilezels	stuks	—	—	—	—	—	—

de jaren 1919—1921.

t. MARTIN.		St. EUSTATIUS.		SABA.		TEZAMEN IN: 1921.		1920.		1919.	
veel- eid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.
5 566	f 1 063	1 380	f 180	180	f 31	517 165	f 82 637	359 414	f 71 799	316 713	f 46 721
—	1 388	—	719	—	458	—	39 873	—	39 047	—	32 160
1	1 105	—	—	—	—	52	82 861	69	99 273	24	40 674
1 283	342	80	28	—	—	7 907	2 673	9 755	3 188	23 013	5 750
197	229	66	58	647	677	7 091	6 853	18 584	17 998	13 750	12 269
—	252	—	14	—	336	—	18 403	—	31 937	—	10 239
—	671	—	152	—	1 231	—	32 387	—	27 664	—	18 963
1 392	1 477	24	39	212	160	52 012	43 702	55 288	55 599	34 044	26 794
372	129	2 878	932	667	221	399 884	129 410	390 669	170 319	357 747	111 300
440	1 266	247	654	412	887	31 768	118 826	41 785	142 242	35 065	123 382
—	—	—	—	—	—	—	2 057	—	2 498	—	2 219
0 460	6 361	5 280	597	6 125	560	1 261 930	71 851	1 654 122	47 385	561 581	26 556
—	—	—	—	—	—	4 700	788	8 100	305	33 000	2 480
—	1 360	—	—	—	500	—	92 570	—	111 411	—	104 702
1 480	1 644	697	779	202	415	40 865	44 128	45 802	56 012	12 479	15 985
1 459	869	3 755	3 270	3 321	2 113	317 876	111 292	364 513	180 758	410 561	134 368
1 144	3 173	693	1 042	605	1 037	42 091	116 822	42 042	98 345	23 882	51 258
5	25	7	23	3	45	3 956	16 376	565	2 328	97	330
—	20	—	1 235	—	—	—	1 255	—	7 321	—	13 588
—	—	—	—	—	—	—	303 798	—	54 479	—	6 356
—	1 243	—	106	—	578	—	38 683	—	24 872	—	17 526
—	—	—	—	—	—	—	4 428	—	2 558	—	1 599
18	471	—	—	8	217	1 732	42 342	1 668	54 034	5 172	37 011
16	364	—	—	2	18	45	1 394	82	4 634	114	4 323
150	102	—	—	187	119	247 961	163 702	337 286	227 877	255 350	158 292
—	8 289	—	4 295	—	3 531	—	216 107	—	235 361	—	185 824
—	—	—	—	—	—	318 535	44 928	445 215	35 785	—	48 133
3 321	2 516	540	726	781	365	46 082	29 189	54 900	35 220	73 341	32 858
1 112	1 824	489	942	469	807	59 507	114 271	84 437	128 565	33 983	58 345
25	29	31	50	96	124	13 759	14 643	14 568	21 400	4 729	6 520
119	109	—	—	—	—	716	1 138	620	1 031	885	1 306
—	241	—	675	—	—	—	29 289	—	42 757	—	12 565
3 305	1 919	531	270	3 244	1 449	202 230	96 287	166 237	128 084	111 886	110 257
—	—	—	—	—	—	17 507	23 548	35 090	57 092	14 438	17 356
—	11 835	—	1 052	—	7 896	—	29 044	—	51 218	—	27 219
328	526	154	216	134	242	26 790	39 687	22 166	60 716	23 178	58 790
—	—	—	—	—	—	—	20 237	—	26 454	—	16 157
24	58	—	—	118	132	3 252	9 671	4 493	13 700	2 846	7 831
412	962	185	424	148	306	11 717	23 823	10 197	22 331	7 849	16 373
30 652	2 999	1 877	263	1 897	212	2 573 328	216 088	2 443 829	368 804	4 742 735	591 679
—	31 612	—	22 415	—	16 895	—	939 135	—	1 863 212	—	1 027 922
4 629	4 813	2 606	2 643	912	849	63 365	76 256	46 476	68 770	23 808	33 698
65 835	10 777	14 225	4 062	29 451	7 714	4 004 053	597 596	3 301 981	855 196	1 506 183	382 611
81 052	78 461	69 462	26 535	98 685	60 393	2 408 329	668 057	3 123 309	1 221 436	2 014 790	703 933
—	—	—	—	—	—	—	2 354 903	—	847 094	—	396 161
—	10 586	—	—	—	—	—	15 095	—	87 900	—	8 460
—	—	—	—	—	—	—	75 950	—	53 706	—	20 985
—	—	—	—	—	—	—	—	—	838	—	1 169
—	3 192	—	496	—	500	—	80 174	—	46 992	—	27 085
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	640

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		BONAIRE.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waa
Metaalwaren (geëmailleerd)	—	—	f 22 561	—	f 282	—	f 1 1
Olie, petroleum	L.	142 645	23 877	31 904	7 160	29 369	5 1
„ gasoline	„	119 813	31 964	5 835	1 123	9 237	3 7
„ lijn-	„	17 418	10 097	1 421	1 038	1 494	1 0
„ ruwe	1000 K.G.	207 656	7 344 522	—	—	—	—
„ andere soorten	L.	103 992	74 358	1 801	2 202	3 339	2 3
Paarden	stuks	3	210	—	—	—	—
Parfumerieën	—	—	82 101	—	1 095	—	1 0
Piano's en orgels	stuks	7	13 893	2	470	—	—
Reuzel	K.G.	99 196	91 456	12 173	12 305	12 704	10 0
Rijst	„	163 303	46 949	3 171	1 370	4 627	1 4
Rijtuigen	stuks	—	—	—	—	—	—
Rijwielen	„	72	7 678	1	78	1	1
Runderen	„	1 302	68 915	44	2 350	—	—
Schapen	„	559	2 517	116	698	—	—
Schoenen	paren	18 943	105 060	188	867	149	8
Sigaren	100 stuks	7 442	40 461	435	2 217	206	7
Sigaretten	100 „	230 690	203 920	14 195	11 504	12 648	11 5
Steenkolen	1000 K.G.	11 124	236 917	58	2 133	—	—
Stijfsel	K.G.	104 300	31 690	7 085	2 855	5 064	2 0
Suiker, bruine-	„	948 659	182 849	212 731	40 866	138 168	22 2
„ witte-	„	228 014	80 840	11 170	5 175	5 030	2 1
Suikerbakkerswerk en chocolade	—	—	48 850	—	2 236	—	2 6
Tabak, bewerkt	K.G.	26 724	44 228	3 552	9 861	3 607	8 5
„ onbewerkt	„	15 545	23 962	—	—	—	—
Teer, pek, harpuis	—	—	1 838	—	—	—	18
Thee	K.G.	4 975	9 982	29	67	95	18
Touw	„	22 670	22 781	5 415	11 314	3 599	4 0
Uien	„	81 112	19 906	8 121	2 653	7 397	2 07
Varkens	stuks	195	2 950	9	190	—	—
Varkenskoppen en spek	K.G.	147 675	73 736	1 100	690	1 400	74
Verduurzaamde levensmiddelen	—	—	259 089	—	3 346	—	6 42
Veevoeder hooi	K.G.	3 962	286	100	12	210	4
„ ander krachtvoeder	—	—	8 249	—	—	—	—
Verfwaren	K.G.	33 971	20 193	1 641	1 180	2 873	2 11
Visch, kabeljauw	„	14 144	9 718	—	—	292	19
„ andere, gezouten	—	—	14 257	—	920	—	49
Vleesch, gedroogd	stuks	12 619	17 854	—	—	3	[illegible]
„ gezouten	K.G.	81 040	39 016	6 390	5 509	3 585	2 02
Vruchten, versche	—	—	41 032	—	4 364	—	6 71
„ geconfijte	—	—	10 378	—	54	—	—
Vruchtenjams	—	—	3 353	—	—	—	—
Wijn, mousseerende	L.	2 494	13 491	—	—	12	4
„ andere soorten	„	22 725	37 615	1 456	2 472	4 874	5 9
Zakken (ledige)	stuks	86 320	18 529	7 050	3 140	80 325	9 5
Zeep	—	134 471	80 255	13 157	7 438	7 717	4 5
Alle andere goederen	—	—	1 592 782	—	70 682	—	48 14
Tezamen in 1921			f 17 318 296		f 615 464		f 479 84
„ „ „ 1920			f 15 735 418		f 1 054 811		f 740 66
„ „ „ 1919			7 036 835		620 977		561 30

St. MARTIN.		St. EUSTATIUS.		SABA.		TEZAMEN IN: 1921.		1920.		1919.	
[H]oeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.
—	f 542	—	f 611	—	f 228	—	f 25 338	—	f 17 470	—	f 14 495
24 247	5 662	21 425	4 997	8 166	1 827	257 756	48 659	155 499	30 615	246 948	37 116
1 103	292	614	523	—	—	136 602	37 625	97 970	28 779	73 964	15 517
1 522	1 084	566	534	345	291	22 766	14 103	27 998	34 964	22 526	21 756
—	—	—	—	—	—	207 656	7 344 522	143 534	4 140 154	14 419 053	350 392
2 672	2 025	985	667	90	35	112 879	81 621	102 788	113 722	48 986	58 161
—	—	—	—	1	75	4	285	2	200	13	870
—	161	—	23	—	73	—	84 498	—	119 101	—	29 029
1	300	2	600	4	712	16	15 975	15	8 875	23	17 082
4 548	3 750	1 558	1 632	1 000	927	131 179	120 089	113 955	162 727	71 263	101 935
8 303	2 759	9 397	3 888	3 035	1 083	191 836	57 492	82 762	45 221	101 674	52 052
2	1 180	—	—	—	—	2	1 180	—	—	1	366
7	696	—	—	—	—	81	8 557	16	2 237	9	1 243
3	250	1	150	—	—	1 350	71 665	1 283	67 943	1 069	55 635
18	92	10	51	1	7	704	3 365	147	678	148	825
1 183	7 152	599	2 122	108	936	21 170	117 011	57 720	306 906	20 029	89 852
103	835	3	15	2	20	8 191	44 277	8 196	47 236	4 744	25 462
1 761	1 469	792	614	320	271	260 406	229 357	260 837	214 977	251 537	131 428
2	150	1	57	—	—	11 185	239 257	48 293	969 366	24 145	342 980
274	113	—	—	550	143	117 273	36 849	77 846	31 779	88 954	37 838
81 617	24 440	36 896	12 660	34 995	8 751	1 453 066	291 801	1 319 126	497 989	1 341 538	354 834
3 620	1 342	5 286	1 784	3 039	865	256 159	92 267	133 208	123 626	124 696	66 624
—	2 016	—	674	—	1 191	—	57 633	—	92 819	—	34 099
41	127	804	1 706	271	595	34 999	65 065	39 556	78 177	34 137	59 073
1 681	2 000	—	—	435	754	17 661	26 716	10 042	15 783	9 922	14 369
—	138	—	4	—	—	—	2 161	—	4 542	—	5 426
122	342	156	227	122	163	5 499	10 968	4 320	12 458	4 058	10 883
1 451	1 483	159	195	55	95	33 349	39 958	68 402	90 435	45 968	56 635
1 543	462	497	153	—	—	98 670	25 251	118 774	30 272	86 289	25 854
2	65	1	3	—	—	207	3 208	43	541	33	317
1 765	1 615	1 842	1 504	1 786	1 535	155 568	79 824	124 596	86 982	60 803	35 028
—	12 806	—	3 656	—	2 931	—	288 250	—	324 132	—	197 676
—	—	—	—	—	—	4 272	338	18 058	2 075	2 195	250
—	—	—	—	—	—	—	8 249	—	9 844	—	1 434
2 319	1 951	2 610	1 263	841	705	44 255	27 405	52 756	38 963	60 630	43 928
2 331	967	—	—	—	—	16 767	10 883	12 008	10 399	8 473	8 400
—	—	—	2 928	—	3 573	—	22 174	—	26 900	—	22 982
—	—	—	—	—	—	12 622	17 860	10 410	19 626	18 857	23 043
2 115	1 405	864	581	3 785	2 543	97 779	51 078	61 048	39 477	10 598	9 503
—	1 191	—	128	—	—	—	53 428	—	47 806	—	46 862
—	202	—	247	—	—	—	10 881	—	15 291	—	6 948
—	113	—	—	—	—	—	3 466	—	8 066	—	2 464
37	118	—	—	—	—	2 543	13 649	2 264	10 999	877	5 348
2 159	3 549	352	580	742	1 302	32 308	51 485	51 158	70 494	32 714	35 756
—	—	1 625	548	—	—	175 320	31 810	210 569	79 963	239 001	115 394
5 201	2 611	2 538	1 440	2 162	1 294	165 246	97 593	—	91 855	—	74 079
—	36 306	—	11 196	—	15 775	—	1 774 882	—	2 303 360	—	1 251 402
	f 318 063		f 132 853		f 159 718		f 19 024 235		f 18 283 369		f 8 691 367
	f 405 382		f 194 497		f 152 599						
	245 211		143 566		83 475						

Bijlag

STAAT van den invoer uit Nederlan

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		BONAIRE.		ST. MARTIN	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	K.G.	393 905	f 63 812	20 206	f 3 709	14 130	f 2 293	758	f 127
Aardewerk en porcelein (met uitzondering van dakpannen en vloertegels)	—	—	13 809	—	779	—	437	—	287
Automobielen	stuks	1	5 500	—	—	—	—	—	—
Azijn	L.	67	30	257	245	100	51	18	6
Beschuit (fijne)	—	—	2 321	—	148	—	36	—	—
„ (gewone)	—	—	1 550	—	—	—	—	—	—
Bier en maltzextract	L.	16 851	15 882	53	55	531	527	352	371
Boonen en erwten	„	170 507	66 892	17 197	5 110	17 851	3 756	308	102
Boter	K.G.	21 158	83 063	485	846	51	130	—	—
Bron- en mineraalwater	—	—	289	—	—	—	—	—	—
Cement	K.G.	578 760	44 321	11 160	698	1 980	150	75 420	5 866
Dakpannen	stuks	—	—	—	—	—	—	—	—
Drogerijen en chemicaliën	—	—	35 260	—	5 594	—	587	—	154
Gedistilleerd (à 50 %): jenever	L.	32 520	32 546	3 064	3 922	2 213	3 366	1 446	1 605
„ rum	„	1 301	581	—	—	—	—	—	—
„ andere soorten	„	298	1 138	—	—	—	—	—	—
Gereedschappen en machineriën voor den landbouw	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem voor het mijnwezen	—	—	41 947	—	—	—	—	—	—
Glas en glaswerk	—	—	13 034	—	2 765	—	140	—	240
Goud en zilver (bewerkt)	—	—	420	—	—	—	—	—	—
Hoeden, (stroo-)	dozijn	112	1 994	—	—	—	—	—	—
Hooi	K.G.	1 250	82	—	—	—	—	—	—
IJzer bewerkt	„	1 574	656	—	—	—	—	—	—
Kaas	„	48 262	99 270	2 123	4 566	1 252	2 462	308	533
Kaarsen, stearine-	„	11 697	12 058	710	760	576	676	12	12
Kleeren, gemaakte	—	—	1 586	—	—	—	—	—	—
Kramerij	—	—	275	—	—	—	—	—	556
Likeuren	L.	1 225	3 497	—	—	—	—	10	15
Lucifers	gros doosjes	—	—	—	—	—	—	—	—
Manufacturen	—	—	14 927	—	—	—	—	—	—
Margarine	K.G.	40 438	50 665	1 942	2 376	2 757	3 197	430	477
Machinerieën v. fabrieksnijverheid	—	—	236 184	—	—	—	—	—	—
Machinerieën en materialen voor: telefoon- en telegraaflijnen	—	—	1 884	—	—	—	—	—	4 042
electrische verlichting	—	—	7 869	—	—	—	—	—	—
Meubelen	—	—	15 123	—	1 370	—	1 965	—	396
Metaalwaren, geëmailleerde	—	—	4 818	—	—	—	50	—	—
Olie, lijn-	L.	8 287	4 543	1 045	737	278	265	360	158
„ andere soorten	„	4 665	1 669	216	173	—	—	—	—
„ ruwe	„	76	2 280	—	—	—	—	—	—
Parfumerieën	—	—	4 753	—	—	—	—	—	—
Piano's en Orgels	stuks	2	8 800	—	—	—	—	—	—
Reuzel	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijst	„	2 650	672	—	—	—	—	50	13
Rijwielen	stuks	17	1 912	—	—	1	105	—	—
Schoenen	paren	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren	100 stuks	5 311	34 835	421	2 177	108	567	103	835
Sigaretten	„	1 877	2 617	134	536	—	—	—	—
Steenkolen	1000 K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Suiker, witte	K.G.	8 426	5 067	—	—	—	—	—	—
Suikerbakkerswerk en chocolade	—	—	12 939	—	910	—	180	—	108
Tabak, bewerkt	K.G.	1 168	2 810	—	—	—	—	—	—
Thee	„	3 097	5 086	18	42	50	120	—	—
Touw	„	7 489	8 006	—	—	61	84	—	—
Uien	„	39 529	7 074	5 225	1 456	3 282	793	333	84
Varkenskoppen en spek	„	300	858	—	—	—	—	—	—
Verduurzaamde levensmiddelen	—	—	42 741	—	122	—	1 311	—	550
Verfwaren	K.G.	21 211	11 592	555	378	1 515	943	441	369
Visch, kabeljauw	„	350	438	—	—	—	—	—	—
Vleesch, gezouten	„	—	—	—	—	—	—	—	—
Vruchten, versche	—	—	15	—	—	—	—	—	—
„ geconfijte	—	—	618	—	—	—	—	—	—
Vruchtenjams	—	—	1 395	—	—	—	—	—	—
Wijn, mousseerend	L.	363	2 237	—	—	—	—	—	—
„ andere soorten	„	3 318	6 172	57	68	422	621	—	—
Zakken, ledige	stuks	4 910	1 190	—	—	—	—	—	—
Zeep	K.G.	13 866	8 240	—	—	—	—	—	—
Alle andere goederen	—	—	194 798	—	6 146	—	4 131	—	2 736
Tezamen in 1921			f 1 246 740		f 45 688		f 28 943		f 19 642
„ „ 1920			1 257 835		94 041		29 145		9 259
„ „ 1919			340 617		11 200		3 955		1 504

de jaren 1919—1921.

ST. EUSTATIUS.		SABA.		Tezamen in: 1921.		1920.		1919.	
eelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
480	f 80	100	f 16	449 579	f 70 037	269 281	f 49 490	32 065	f 5 184
—	—	—	—	—	15 312	—	14 357	—	15 189
—	—	—	—	1	5 500	—	—	—	—
20	8	—	—	462	340	585	199	—	—
—	—	—	10	—	2 515	—	3 281	—	1
—	—	—	—	—	1 550	—	1 1[illegible]	—	453
—	—	—	—	17 787	16 835	35 690	38 76[illegible]	9 017	8 704
880	312	60	24	206 803	76 196	216 635	103 135	18 285	10 607
—	—	—	—	21 694	84 039	18 328	64 238	5 043	18 118
—	—	—	—	—	389	—	912	—	289
—	—	—	—	667 320	51 035	18 180	872	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	25 000	2 000
—	—	—	—	—	41 595	—	43 096	—	38 344
697	779	126	260	40 066	42 478	45 164	54 963	12 247	15 597
—	—	—	—	1 301	581	—	—	149	222
390	424	205	265	893	1 827	—	—	7	13
—	—	—	—	—	—	—	25	—	—
—	—	—	—	—	41 947	—	—	—	—
—	—	—	73	—	16 252	—	4 822	—	3 558
—	—	—	—	—	420	—	—	—	—
—	—	—	—	112	1 994	—	—	—	—
—	—	—	—	1 250	82	—	—	—	—
—	—	—	—	1 574	656	15	10	—	—
10	20	210	444	53 165	107 295	79 488	121 160	15 126	30 645
18	23	53	57	13 066	13 586	6 173	8 155	—	—
—	—	—	—	—	1 586	—	1 543	—	200
—	—	—	—	—	831	—	4 336	—	130
—	—	64	80	1 299	3 592	2 421	6 941	1 034	3 505
50	81	—	—	50	81	330	877	1 501	3 414
—	—	—	—	—	14 927	—	7 250	—	34 826
117	112	98	151	45 782	56 978	21 301	31 177	1 146	1 759
—	—	—	—	—	236 184	—	413 144	—	2 117
—	—	—	—	—	5 926	—	5 149	—	6 050
—	—	—	—	—	7 869	—	2 222	—	1 600
—	—	—	—	—	18 854	—	4 795	—	2 174
—	—	—	—	—	4 868	—	2 042	—	—
18	35	—	—	9 988	5 738	8 696	9 816	100	115
—	—	—	—	4 781	1 842	5 269	5 336	840	658
—	—	—	—	76	2 280	—	—	—	—
—	—	—	—	—	4 753	—	3 043	—	—
—	—	—	—	2	8 800	2	1 050	—	—
—	—	—	—	—	—	1 605	5 518	1 080	1 890
4 800	2 424	—	—	7 500	3 109	555	295	6 000	1 500
—	—	—	—	18	2 017	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1 001	13 607	300	3 694
3	15	2	20	5 948	38 449	4 834	30 961	1 262	8 251
—	—	—	—	2 011	3 153	799	896	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	130	1 950
—	—	—	—	8 426	5 067	7 909	9 918	—	—
—	12	—	—	—	14 149	—	10 732	—	3 027
—	—	—	—	1 168	2 810	1 188	3 991	805	2 855
—	—	—	—	3 165	5 248	1 779	4 176	1 411	4 044
—	—	—	—	7 550	8 090	10 145	16 713	—	—
200	76	—	—	48 569	9 483	51 625	9 743	2 650	669
—	—	—	—	300	858	2 654	7 030	1 805	2 705
—	612	—	—	—	45 336	—	44 491	—	16 821
149	154	26	33	22 997	13 469	21 650	17 041	9 342	9 028
—	—	—	—	350	438	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	265	256	—	—
—	—	—	—	—	15	—	—	—	—
—	—	—	—	—	618	—	330	—	—
—	—	—	—	—	1 395	—	1 621	—	30
—	—	—	—	363	2 237	137	659	—	—
50	67	20	23	3 867	6 951	2 706	4 900	248	857
—	—	—	—	4 910	1 190	—	—	—	—
62	50	—	—	13 928	8 290	100	129	—	—
—	352	—	4 620	—	212 783	—	206 170	—	95 284
	f 5 636		f 6 076		f 1 352 725		f 1 396 518		f 358 077
	2 697		3 541		—		—		—
	168		633		—		—		—

Bijlage Z.

STAAT van den doorvoer over de jaren 1919—1921.

GOEDEREN.	Hoeveelheid in Kilogrammen.								
	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eusta-tius.	Saba.	Tezamen in 1921.	1920.	1919.
Aardappelen	71 208	—	—	450	—	—	71 658	73 308	46 936
Aloëhars	288 873	—	—	—	—	—	288 873	617 290	640 440
Beschuit (in vaten)	13 710	—	—	—	—	—	13 710	52 830	26 903
Bier	500 500	—	—	380	—	—	500 880	249 508	33 271
Boonen en erwten	49 984	—	—	—	—	—	49 984	76 739	54 138
Boter	13 804	—	—	—	—	—	13 804	14 223	31 428
Cacao	2 208 717	—	—	—	—	—	2 208 717	3 515 715	1 585 408
Caret	—	—	126	—	—	—	126	242	433
Cement	1 558 205	—	—	16 920	—	—	1 575 125	2 074 758	1 488 810
Chemicaliën	64	—	—	—	—	—	64	—	—
Cognac en whisky	144 211	1 580	424	490	200	240	147 145	216 684	96 489
Dakpannen	1 000	—	—	—	—	—	1 000	23 200	22 903
Dividivi	3 048 587	—	—	—	—	—	3 048 587	4 7438 059	8 081 835
Hoedenstroo	—	2 850	—	—	—	—	2 850	—	—
Hooi	—	—	—	—	—	—	—	—	3 988
Hout, timmer-	623 423	58 280	—	—	—	—	681 703	412 718	276 716
„ andere soorten	5 859 551	—	—	—	—	—	5 859 551	7 436 822	5 394 034
Huiden en vellen	358 307	—	—	—	—	—	358 307	410 873	627 707
IJzerwaren	1 769 792	1 100	1 000	50	—	—	1 771 942	2 149 387	1 085 621
Jenever	97 774	—	—	1 753	189	—	99 716	39 412	28 457
Kaas	119 168	—	—	—	—	—	119 168	87 357	3 331
Koffie	21 521 480	—	—	—	—	—	21 521 480	18 064 624	36 491 351
Koper	5 175	—	—	—	—	—	5 175	16 908	10 509
Leder, zool-	1 903	—	—	—	—	—	1 903	6 368	11 422
Maïs	453 583	—	—	—	—	—	453 583	485 984	1 118 888
Margarine	6 937	—	—	—	—	—	6 973	5 305	5 046
Meel, tarwe-, rogge- en mais-	2 274 166	2 475	—	1 305	—	—	2 277 946	2 512 679	1 866 776
Olie (petroleum)	111 419	—	—	570	—	—	111 989	161 928	253 758
Prikkeldraad	88 288	—	—	—	—	—	88 288	418 331	43 501
Piano's	4 381	—	—	—	—	—	4 381	5 071	5 184
Reuzel	34 741	—	—	—	—	—	34 741	57 995	17 081
Rijst	574 154	—	—	—	—	—	574 154	103 582	124 881

GOEDEREN.	Hoeveelheid in Kilogrammen.								
	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eustatius.	Saba.	Tezamen in 1921.	Tezamen in 1920.	Tezamen in 1919.
Rijtuigen en auto's	21 241	—	—	—	—	—	21 241	62 984	41 001
Rijwielen	—	—	—	—	—	—	—	549	—
Rum	42 814	500	—	494	960	—	44 768	45 331	60 247
Sigaren	778	—	—	—	—	—	778	1 134	3 647
Sigaretten	8 196	—	—	—	—	—	8 196	10 651	10 585
Steenkolen	386 936	—	—	—	—	—	386 936	16 800	2 000
Stijfsel	10 432	—	—	—	—	—	10 432	29 383	63 372
Suiker, bruine	8 089 077	—	—	3 000	—	—	8 092 077	10 329 639	6 135 312
„ witte	20 607	—	—	—	—	—	20 607	44 932	10 689
Tabak	289 776	270	—	225	—	—	290 271	104 010	792 282
Touw	21 516	—	—	—	—	—	21 516	29 885	22 372
Uien	12 935	—	—	—	—	—	12 935	16 129	9 032
Varkenskoppen en spek	3 248	—	—	—	—	—	3 248	4 077	1 503
Visch (kabeljauw)	—	—	—	—	—	—	—	90	290
Vleesch (gezouten)	15 177	1 156	—	225	—	—	16 558	6 120	1 755
Wijn	110 614	—	240	184	—	—	111 038	617 805	216 446
Wol	19 778	—	—	—	—	—	19 778	48 606	17 267
Zeep	24 720	—	—	25	—	—	24 745	30 091	28 799
Zout	31 550	—	—	—	—	—	31 550	111	—
Alle andere goederen	4 113 502	10 543	80	31 253	207	—	4 155 585	6 504 815	5 712 073
Tezamen in 1921	55 026 002	78 754	1 870	57 324	1 556	240	55 165 746	61 936 042	72 605 867
Tezamen in 1920	61 796 439	49 872	42 348	30 476	11 957	4 950	—	—	—
„ „ 1919	72 478 693	49 822	9 043	66 108	2 201	—	—	—	—

Bijlage AA.

STAAT van den uitvoer naar het buitenland over de jaren 1919—1921.

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.
Curaçao.							
Aloëhars	K.G.	39 158	6 337	—	f 12 016	f 2 468	—
Caret	„	97	—	—	1 940	—	—
Dividivi	1000 K.G.	746	34	294,6	64 996	2 772	f 12 615
Ezels	stuks	72	111	15	1 595	3 247	295
Geitevellen	K.G.	61 027	21 969	17 081	114 403	37 323	17 081
Hoeden, stroo-	dozijn	149 432	127 056	77 291	628 703	700 952	359 917
Huiden	K.G.	24 880	17 025	21 360	28 804	17 688	11 794
IJs	1000 K.G.	138	73	24	5 715	3 665	1 465
Likeur „Curaçao"	L.	486	31	—	972	62	—
Mest	1000 K.G.	5 783	4 978	1 154	86 833	56 634	10 478
Oranjeschillen	K.G.	70 850	31 221	24 231	52 476	27 985	23 028
Oud metaal	„	11 941	5 582	1 700	5 373	1 797	400
Olie, residu	1000 K.G.	24 102	94 874	167 080	701 633	3 907 393	5 333 220
„ petroleum	L.	22 096	150 748	5 020 424	3 397	35 337	828 470
„ gasoline	„	140 472	287 734	4 808 730	31 243	92 890	1 553 760
„ benzine	1000 L.	—	—	6 013	—	—	1 202 581
Paarden	stuks	3	12	—	312	2 100	—
Phosphorzure kalk	1000 K.G.	10 058	61 440	60 872	176 016	1 844 283	1 816 461
Schapevellen	K.G.	8 050	1 048	7 341	5 694	921	10 450
Sisalvezel	„	14 335	66 165	—	6 500	26 115	—
Steenkolen	1000 K.G.	39 521	43 672	28 156	1 839 132	2 667 613	1 238 870
Vee: Geiten	stuks	10	31	—	38	216	—
Runderen	„	2	—	—	400	—	—
Schapen	„	21	52	30	122	372	405
Varkens	„	5	1	14	76	13	400
Visch, versche	—	—	—	—	1 015	2 516	587
„ gezouten	—	—	—	—	1 076	4 980	202
Wol	K.G.	11 509	7 199	1 287	8 280	3 565	515
Zout	1000 K.G.	1 141	4 846	2 756	16 205	50 997	27 350
Alle andere goederen	—	—	—	—	399 599	385 499	239 338
Tezamen					f 4 194 654	f 9 879 403	f 12 689 685
Aruba.							
Aloëhars	K.G.	550 124	491 684	315 324	f 180 936	f 186 619	f 89 902
Alpargatas	dozijn	2	—	—	20	—	—
Dividivi	1000 K.G.	258	224	168	19 817	19 169	7 575
Ezels	stuks	15	58	—	300	1 160	—
Geitevellen	K.G.	20 050	4 696	2 791	46 558	11 661	2 840
Hoeden, stroo-	dozijn	34 281	28 987	32 965	68 795	111 192	95 663
Hout, hard- en verf.	K.G.	—	8 000	—	—	200	—
Huiden	„	334	744	—	385	874	—
Mest	1000 K.G.	4 097	4 398	380	56 498	56 526	3 530
Oranjeschillen	K.G.	60	224	67	60	134	53
Oud metaal	„	450	1 456	—	148	1 306	—
Paarden	stuks	3	—	—	100	—	—
Schapevellen	K.G.	8 785	4 500	2 209	6 531	3 962	1 186
Vee: Runderen	stuks	—	—	—	—	—	—
Schapen	„	—	11	—	—	77	—
Varkens	„	—	1	—	—	20	—
Visch, gezouten	—	—	—	—	—	3 077	2 226
Wol	K.G.	9 275	7 614	2 717	5 348	4 518	1 319
Zout	1000 K.G.	119	69	5	1 144	572	155
Alle andere goederen	—	—	—	—	5 017	36 312	62 366
Tezamen					f 391 657	f 437 379	f 266 815

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid. 1919.	Hoeveelheid. 1920.	Hoeveelheid. 1921.	Waarde. 1919.	Waarde. 1920.	Waarde. 1921.
Bonaire.							
Aloëhars	K.G.	77 781	116 760	167 788	f 23 301	f 42 270	f 46 576
Caret	„	18	30	—	540	900	—
Dividivi	1000 K.G.	607	360	347	50 998	30 861	15 645
Ezels	stuks	—	31	7	—	635	175
Geitevellen	K.G.	6 176	5 697	6 147	17 845	11 473	5 392
Hoeden, stroo-	dozijn	8 184	10 541	13 343	31 288	55 260	56 603
Houtskool	K.G.	—	5 808	3 960	—	242	165
Mest	1000 K.G.	3 418	4 047	1 923	52 480	47 127	18 492
Oud metaal	K.G.	—	—	3 800	—	—	380
Paarden	stuks	—	6	1	–	500	75
Vee: Geiten	„	—	—	—	—	—	—
Schapen	„	—	—	—	—	—	—
Varkens	„	—	—	—	—	—	—
Wol	K.G.	200	203	—	150	87	—
Zout	1000 K.G.	2 384	13 974	7 704	16 941	71 060	41 990
Alle andere goederen	—	—	—	—	—	—	3 392
Tezamen					f 193 543	f 260 415	f 188 885
St. Martin.							
Ezels	stuks	—	—	1	—	—	f 30
Geitevellen	K.G.	93	278	201	f 239	f 422	207
Houtskool	„	—	—	—	—	—	—
Huiden	„	—	52	137	—	20	38
Jams	„	1 060	—	—	101	—	—
Katoen, gezuiverd	„	36 340	24 756	—	127 648	111 810	—
„ ongezuiverd	„	—	3 124	9 170	—	2 429	2 408
Katoenzaad	„	103 214	500	—	9 884	95	—
Limoensap	L.	—	235	—	—	235	—
Mest	1000 K.G.	165	321	155	1 242	3 434	1 550
Paarden	stuks	2	1	—	400	250	—
Schapevellen	K.G.	72	152	90	54	143	70
Vee: Geiten	stuks	65	25	7	520	125	36
Runderen	„	112	12	26	9 252	1 050	2 225
Schapen	„	212	—	2	1 760	—	13
Varkens	„	3	1	5	48	5	120
Zout	1000 K.G.	4 546	6 633	7 344	36 554	52 931	59 539
Alle andere goederen	—	—	—	—	3 343	6 238	1 475
Tezamen					f 191 045	f 179 187	f 67 711
St. Eustatius.							
Aardappelen	K.G.	250	—	—	f 25	—	—
Bataten	„	12 170	80 140	23 035	1 027	f 5 178	f 1 937
Caret	„	—	20	—	—	400	—
Ezels	stuks	9	61	21	280	1 840	570
Geitevellen	K.G.	113	351	120	288	675	120
Hout: hard en verf	„	200	—	—	50	—	—
Houtskool	„	—	25	650	—	1	51
Huiden	„	448	518	107	522	350	28
Jams	„	34 975	51 165	17 933	3 578	6 211	3 057
Katoen, gezuiverd	„	19 235	15 945	673	75 572	96 621	673
Katoenzaad	„	48 037	48 473	—	4 363	8 859	—
Mest	1000 K.G.	—	—	—	—	—	—
Paarden	stuks	—	26	2	—	2 987	250
Schapevellen	K.G.	6	7	—	5	7	—
Vee: Runderen	stuks	1	6	24	50	725	2 502
Varkens	„	6	4	9	32	10	9
Visch, gezouten	—	—	—	—	—	—	15
Zout	1000 K.G.	0.3	—	—	6	—	—
Alle andere goederen	—	—	—	—	3 780	4 639	52 978
Tezamen					f 89 578	f 128 503	f 62 190

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1919.	1920.	1921.	1919.	1920.	1921.
Saba.							
Geitevellen	K.G.	—	53	8	—	f 68	f 8
Kantwerk	—	—	—	—	f 10 633	18 200	20 380
Schapevellen	K.G.	—	23	—	—	23	—
Uien en Sjalotten	„	—	—	765	—	—	156
Vee: Geiten	stuks	—	3	1	—	14	7
Runderen	„	—	6	4	—	365	200
Schapen	„	—	4	1	—	40	12
Alle andere goederen	—	—	—	—	—	—	41
Tezamen					f 10 633	f 18 710	f 20 804
Geheele Kolonie.							
Aardappelen	K.G.	250	—	—	f 25	—	—
Aloëhars	„	667 058	614 781	f 483 112	216 253	f 231 357	f 136 478
Alpargatas	dozijn	2	—	—	20	—	—
Bataten	K.G.	12 170	80 140	23 035	1 027	5 178	1 937
Caret	„	115	50	—	2 480	1 300	—
Dividivi	1000 K.G.	1 611	618	809,6	135 811	52 802	35 835
Ezels	stuks	96	261	44	2 175	6 892	1 070
Geitevellen	K.G.	87 459	33 044	26 348	179 333	61 622	25 648
Hoeden, stroo-	dozijn	191 897	166 584	123 599	728 786	867 404	512 183
Hout, hard- en verf-	K.G.	200	8 000	—	50	200	—
Houtskool	„	—	5 833	4 610	—	243	216
Huiden	„	25 662	18 339	21 604	29 801	18 932	11 863
IJs	1000 K.G.	138	73	24	5 715	3 665	1 465
Jams	K.G.	36 035	51 165	17 933	3 679	6 211	3 057
Kantwerk	—	—	—	—	10 633	18 200	20 380
Katoen, gezuiverd	K.G.	55 575	40 701	673	203 220	208 431	673
„ ongezuiverd	„	—	3 124	9 170	—	2 429	2 408
Katoenzaad	„	151 251	48 973	—	14 247	8 954	—
Likeur „Curaçao"	L.	486	31	—	972	62	—
Limoensap	„	—	235	—	—	235	—
Mest	1000 K.G.	13 463	13 744	3 612	197 053	163 721	34 050
Oranjeschillen	K.G.	70 910	31 465	24 298	52 536	28 119	23 081
Oud metaal	„	12 391	7 038	5 500	5 521	3 103	780
Olie, residu	1000 K.G.	24 102	94 874	167 080	701 633	3 907 393	5 333 220
Petroleum	L.	22 096	150 748	5 020 424	3 397	35 337	828 470
Gasoline	„	140 472	287 734	4 808 730	31 243	92 890	1 553 760
Benzine	1000 L.	—	—	6 013	—	—	1 202 581
Paarden	stuks	8	45	3	812	5 837	325
Phosphorzure kalk, 1e kl.	1000 K.G.	10 058	61 440	60 872	176 016	1 844 283	1 816 461
Schapevellen	K.G.	16 913	5 730	9 640	12 284	5 056	11 706
Sisalvezel	„	14 335	66 165	—	6 500	26 115	—
Steenkolen	1000 K.G.	39 521	43 672	28 156	1 839 132	2 667 613	1 238 870
Uien en Sjalotten	K.G.	—	—	765	—	—	156
Vee: Geiten	stuks	75	59	8	558	355	43
Runderen	„	115	24	54	9 702	2 140	4 927
Schapen	„	223	67	33	1 882	489	430
Varkens	„	14	7	28	156	48	529
Visch, versche	—	—	—	—	1 015	2 516	587
„ gezouten	—	—	—	—	1 076	8 057	2 443
Wol	K.G.	20 984	15 016	4 004	13 778	8 170	1 834
Zout	1000 K.G.	8 191	25 524	17 810	70 850	175 560	129 034
Alle andere goederen	—	—	—	—	411 739	432 688	359 590
Tezamen					f 5 071 110	f 10 903 597	f 13 296 090

Bijlage BB.

Staat van den uitvoer naar Nederland over de jaren 1919—1921.

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		ST. MARTIN.		SABA.		Tezamen in					
										1921.		1920.		1919.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aloëhars . . .	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 839	2 153
Caret	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	1 940
Dividivi	1000 K.G.	275,6	11 905	—	—	—	—	—	—	275,6	11 905	34	2 772	26	2 090
Hoeden, stroo- .	dozijn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 320	6 229	8 246	33 539
Huiden	K.G.	9 163	4 065	—	—	—	—	—	—	9 163	4 065	16 483	17 028	15 498	15 498
Kantwerk . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	16
Katoen, gezuiverd	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	778	3 098	—	—
Katoenzaad . .	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	95	—	—
Olie residu. . .	1000 K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 563	226 882
petroleum .	L.	72 000	15 000	—	—	—	—	—	—	72 000	15 000	36 972	9 285	—	—
gasoline . .	„	29 520	8 210	—	—	—	—	—	—	29 520	8 310	37 512	10 825	7 938	3 108
Oranjeschillen .	K.G.	21 385	20 376	—	—	—	—	—	—	21 385	20 376	31 221	27 985	58 764	42 684
Oud metaal. . .	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 582	1 797	7 000	3 094
Phosphorzure kalk	1000 K.G.	488	14 630	—	—	—	—	—	—	488	14 630	10 565	316 950	—	—
Schapevellen . .	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 004	600
Sisalvezel . . .	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 335	6 500
Wol	„	—	—	2 717	1 319	—	—	—	—	2 717	1 319	2 560	1 280	4 744	3 260
Zout	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 020	425	—	—
Alle andere goederen. . .	—	—	—	—	19 641	—	—	—	—	—	19 641	—	—	—	—
Tezamen in 1921	—	—	74 286	—	20 960	—	—	—	—	—	95 246	—	397 769	—	341 364
„ „ 1920	—	—	394 576	—	—	—	3 193	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 1919	—	—	341 348	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—

Bijlag

STAAT van het aantal aangekomen en vertrokken vaartuigen, van hu

Landen van herkomst of van bestemming.	CURAÇAO.								ARUBA.			
	Stoomschepen.				Zeilschepen.							
	Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhou
Nederland	50	302 188	43	277 135	—	—	1	683	—	—	—	—
Denemarken	—	—	4	14 973	—	—	—	—	—	—	—	—
Duitschland	14	47 208	7	20 779	—	—	—	—	—	—	—	—
Engeland	35	280 740	14	107 885	1	683	—	—	—	—	—	—
Frankrijk	—	—	1	7 291	—	—	—	—	—	—	—	—
Italië	11	104 595	2	21 089	—	—	—	—	—	—	—	—
Noorwegen	2	18 114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Portugal	1	9 702	1	9 842	—	—	—	—	—	—	—	—
Spanje	14	106 263	12	102 882	—	—	—	—	—	—	—	—
Zweden	9	19 195	15	42 163	—	—	—	—	—	—	—	—
Las Palmas	6	54 398	3	25 018	—	—	—	—	—	—	—	—
Amerka (V. St. v. A.)	113	392 280	87	298 732	5	4 477	—	—	1	405	—	—
Canada	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Argentinië	—	—	4	27 046	—	—	—	—	—	—	—	—
Columbia	—	—	—	—	21	5 443	24	5 250	23	3 537	12	2 0
Guatemala	—	—	1	3 968	—	—	—	—	—	—	—	—
Mexico	—	—	2	26 495	1	211	1	210	—	—	—	—
Nicaragua	—	—	1	3 652	—	—	—	—	—	—	—	—
Panama	39	285 279	88	608 442	—	—	—	—	—	—	—	—
Venezuela	555	598 384	569	631 898	388	118 195	399	117 752	46	5 343	27	2 46
Suriname	6	15 864	5	10 573	—	—	1	202	—	—	—	—
Curaçao	—	—	—	—	—	—	—	—	203	30 131	231	34 00
Aruba	—	—	—	—	195	27 913	190	26 674	—	—	—	—
Bonaire	—	—	—	—	459	26 596	474	31 445	3	623	4	6
St. Martin, St. Eustatius en Saba	—	—	—	—	11	1 958	11	1 817	—	—	—	—
Engelsche Antillen	5	9 346	3	18 572	15	4 301	16	5 690	1	330	3	84
Fransche „	2	1 928	2	1 928	6	1 997	4	1 080	1	330	1	32
N.-Amerik. „	8	16 414	4	3 856	39	10 915	28	9 165	—	—	—	—
Cuba	1	4 539	6	16 787	10	3 062	12	3 465	32	7 993	35	8 89
Santo Domingo	9	15 861	13	24 376	14	3 811	13	4 846	—	—	—	—
Andere havens	4	35 341	2	13 137	—	—	—	—	—	—	—	—
Zee en de baaien	6	7 757	2	4 878	7	807	2	114	10	1 151	15	48
Te zamen in 1921.	890	2 325 396	891	2 323 397	1172	210 369	1176	208 393	320	6) 49 843	328	6) 49 65
„ „ 1920.	580	2 195 298	573	2 190 217	1066	260 158	1084	261 429	286	1) 47 317	291	1) 46 33
„ „ 1919.	384	1 336 547	382	1 333 536	1294	193 167	1295	192 737	336	4) 49 956	343	4) 48 17

1) Bovendien aangekomen en vertrokken drie stoomschepen met een inhoud van 4029 M³.
2) „ „ „ „ twee „ „ „ „ „ 8939 „
3) „ „ „ „ twee „ „ „ „ „ 6722 „
4) „ „ „ „ twee „ „ „ „ „ 2009 „
5) „ „ „ „ één stoomschip „ „ „ „ 4427 „
6) „ „ „ „ drie stoomschepen „ „ „ „ 8763 „
7) „ „ „ „ één stoomschip „ „ „ „ 1415 „

C.

…to-inhoudsmaat in M³. en van de landen van herkomst en bestemming.

BONAIRE.				St. MARTIN.				St. EUSTATIUS.				SABA.			
Zeilschepen.															
…ngekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.	
…n-…l.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	13	6 335	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	910	1	455
—	—	1	1 591	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
…6	2 493	48	2 222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	1 238	6	1 201	—	—	—	—	—	—	—	—
…3	35 216	503	30 399	11	1 817	11	1 958	6	895	4	740	12	2 021	9	1 665
…2	47	1	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
…1	185	10	1 850	22	3 036	20	2 761	75	9 183	82	9 069	4	728	53	7 628
…4	3 619	15	2 894	169	16 217	155	13 385	120	8 924	106	7 123	64	9 478	23	4 958
…5	1 127	12	3 557	89	5 623	104	5 740	7	306	7	249	—	—	—	—
…4	6 738	31	8 893	12	1 065	11	694	3	115	3	115	2	664	1	166
…3	628	2	347	—	—	—	—	—	—	—	—	1	455	—	—
…3	961	1	211	3	800	2	177	—	—	—	—	—	—	—	—
…5	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	26	5	452	—	—	—	—	6	1 916	—	—	—	—
…6	51 073	626	52 009	313	30 248	322	32 251	211	7) 19 423	208	7) 19 212	85	14 256	87	14 872
…7	2) 63 999	543	2) 63 188	381	3) 35 020	378	8) 32 866	178	15 921	171	14 891	99	16 831	98	16 709
…6	39 879	539	40 503	362	5) 23 495	366	5) 23 520	171	12 100	175	12 134	92	9 898	93	9 588

VERZAMELING naar de vlaggen van de vaartuigen.

Vlag.	Stoomschepen.				Zeilschepen.			
	Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Nederlandsch	542	927 063	543	927 625	1863	257 093	1914	257 938
Columbiaansch	—	—	1	45	38	7 413	37	7 625
Cubaansch	—	—	—	—	1	168	1	168
Deensch	8	28 259	8	28 259	1	683	1	683
Dominikaansch	—	—	—	—	14	4 709	14	4 844
Duitsch	10	26 807	9	24 491	—	—	—	—
Engelsch	47	430 524	47	430 524	186	25 704	187	27 415
Fransch	—	—	—	—	27	1 926	26	1 920
Italiaansch	15	142 132	15	142 132	—	—	—	—
Noord-Amerikaansch	195	562 431	196	563 447	76	20 179	75	19 879
Noorsch	39	86 174	39	86 174	—	—	—	—
Spaansch	11	93 180	11	93 180	—	—	—	—
Venezolaansch	12	115	12	204	511	57 337	492	55 923
Zweedsch	15	38 889	14	37 494	—	—	—	—
Tezamen in 1921	894	2 335 574	895	2 333 575	2717	375 212	2747	326 652
„ „ 1920	587	2 214 988	580	2 209 907	2557	439 246	2565	435 419
„ „ 1919	387	1 342 983	385	1 339 972	2781	328 495	2811	326 652

OVERZICHT van het aantal aangekomen en vertrokken vaartuigen en van hunne inhoudsmaat.

	Aangekomen.		Vertrokken.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
In 1921	3611	2 710 786	3642	2 709 970
„ 1920	3144	2 654 234	3145	2 645 326
„ 1919	3168	1 671 478	3196	1 666 624

Bijlage DD.

Uitgewerkte balansstaat van de Curaçaosche Bank op ult. December 1921.

				Debet	Credit
Kasrekening.					
In kas op ult. 31 December 1920:			f 902 656,01		
Ontvangen in 1921:					
Bankbiljettenrekening	f 80 000,—				
Gouvernement van Curaçao	857 636,38				
Hypotheekrekening	18 999,41				
Gedisconteerde wissels	399 762,24				
Interestrekening	17 434,09				
Wisselrekening	80 020,03				
Crediethypotheek-rekening	10 022,95				
Getrokken wissels	1 300 302,57				
Onkostenrekening	47,87				
Agiorekening	52 608,52^{5}				
Commissieloon	55,18				
Schuldvorderingen	520,—				
Gouvernementskas op St. Martin	60 263,62				
Winst- en verliesrekening	18,50				
		f 2 877 691,36^{5}			
Betaald in 1921:					
Bankbiljettenrekening	f 439 541,50				
Gouvernement van Curaçao	1 183 000,—				
Hypotheekrekening	48 000,—				
Gedisconteerde wissels	302 917,52				
Interestrekening	620,27				
Wisselrekening	972 591,84^{5}				
Getrokken wissels	631,25				
Onkostenrekening	161,07				
Remise naar de Bovenwindsche eilanden	300,—				
Agiorekening	3 424,36				
Schuldvorderingen	900,—				
Reservefonds	221,—				
Effecten in pand	11 039,34				
Vertegenwoordiger op St. Martin	1 395,—				
Nederlandsche Handel Maatschappij. Agentschap Rotterdam	42,35				
		2 964 785,50^{5}			
			f 87 094,14		
				f 815 561,87	—
Kapitaalrekening.					
Ingevolge afdeeling II, § 1. van het reglement is het kapitaal bepaald op				—	f 350 000,—
Reservefonds.					
Op ultimo December 1920			f 53 296,25		
Afgeschreven voor een bedrag aan ingetrokken bankbiljetten van de uitgiften 1901 en 1903			221,—		
				—	53 075,25

			Debet.	Credit.
Bankbiljettenrekening.				
Op ult. December 1920 bedroeg het bankbiljetten kapitaal		f 1 534 241,50		
In 1921 aan nieuwe bankbiljetten uitgegeven	f 80 000,—			
en aan oude vernietigd	439 541,50			
		359 541,50	—	f 1 174 700,—
Reserve Agiorekening.				
Op ult. December 1920 Credit		f 29 909,22		
Overgeschreven op winst- en verliesrekening		19 909,22	—	—
Gereserveerd voor koersverschil van bij de verschillende banken disponibele bedragen			—	10 000,—
Gedisconteerde wissels.				
Uitstaande op ultimo December 1920		f 180 672,33		
In 1921 opgenomen	f 302 917,52			
en afbetaald	399 762,24			
		96 844,72	f 83 827,61	-
Gelden in deposito.				
Op ultimo December 1920 bedroeg het saldo. Hierin kwam in 1921 geen verandering.		f 4 686,61^5	—	4 686,61^5
Gelden in consignatie.				
Op ultimo December 1920 bedroeg het saldo. Ook hierin kwam in 1921 geen verandering.		226,02^5	—	226,02^5
Schuldvorderingen.				
Op ultimo December 1920 bedroeg het saldo		2 361,50		
In 1920 opgenomen	f 2 950,—			
en afbetaald	3 670,—			
		720,—	1 641,50	—
Hypotheekrekening.				
Op ultimo December 1920 bedroeg het saldo		f 111 766,50		
In 1921 werd opgenomen	f 48 000,—			
en afbetaald	18 999,41			
		29 000,59	140 767,09	—
Landbouwkrediet.				
Op ultimo December 1920 bedroeg het saldo. Hierin kwam in 1921 geen verandering.		f 500,—	500,—	—
Nijverheidkrediet.				
Op ultimo December 1920 bedroeg het saldo		6 768,66		
In 1921 opgenomen	f 3 034 75			
en afbetaald	1 203,41			
		1 831,34	8 600,—	—
Agiorekenening.				
Koersverschil van bij verschillende banken te New-York disponibele bedragen, te zamen $ 4 148,95 gelijk aan f 10 372,37^5, de dollar berekend à f 2,70 zijnde f 11 202,16^5 of			829,70	—
Interestrekening.				
Te goed gemaakte interesten bij verschillende banken over 1921, waarvan alsnog geene opgave is ontvangen			3 000,—	—
Onkostenrekening.				
Onverrekende kosten op ult. December 1921			—	611,67^5
Remise naar de Agentschappen, waarvan op ult. December 1921 nog geen bericht van ontvangst, te weten:				
Twentsche Bank te Amsterdam		f 16,06		
Nederlandsche Handelmaatschappij, Agentschap Rotterdam		50 000,—		
Battery Park National Bank te New-York		25 000,—		
			75 016,06	—

				Debet.	Credit.
Agentschappen van de Curaçaosche bank voor wisselzaken te weten:					
Surinaamsche bank te Amsterdam			f 33 155,21		
Incassobank te Rotterdam			1 441,55		
Incassobank te Rotterdam			147 606,14		
Twentsche Bank te Amsterdam			202 741,29		
Nederlandsche Handelsmaatschappij, agentschap te Rotterdam			27 444,60		
Maitland Coppell & Co. te New-York			4 562,40		
Battery Park National Bank te New-York			1 445,97^{5}		
				f 418 397,16^{5}	—
Getrokken wissels.					
Voor het bedrag dat tot ult. December 1921 getrokken werd en tot dien datum niet was verrekend, als:					
Surinaamsche Bank te Amsterdam			f 11 311,50		
Idem te Paramaribo			25,—		
Twentsche Bank te Amsterdam			11 835,90		
Nederlandsche Handelsmaatschappij, Agentschap te Rotterdam			172 191,88		
Maitland, Coppell & Co. te New-York			21 576,15		
Boissevain & Co. te New-York			1 217,87^{5}		
Battery Park National Bank te New-York			1 831,65		
Mallet frères & Co. te Parijs			6,27^{5}		
				—	f 219 996,23
Gouvernement van Curaçao:					
Saldo schuld op ult. December 1921				334 103,17^{5}	—
Vertegenwoordiger op St. Martin:					
Voor het bedrag tegoed, dat op dat eiland te veel gestort was voor een wissel				—	1,26
Reserve dubieuse debiteuren:					
Op ult. December 1920			f 4 000,—		
Aanvulling van dezen post in 1921 met			1 000,—		
				—	5 000,—
Winst- en verliesrekening:					
Per saldo op ult. December 1920			f 2 909,08^{5}		
Debet:					
Gouvernement van Curaçao		f 2 909,08^{5}			
Te verrekenen kosten, die afgeschreven zijn		20,—			
Onkostenrekening		9 813,78^{5}			
Aanschaffingskosten bankbiljetten		16 251,13			
Reserve dubieuse crediteuren		1 000,—			
			f 29 994,—		
Credit:					
Kasrekening:					
later aangezuiverd bedrag van afgeschreven kosten	f 13,50				
onder winst- en verliesrekening geboekte bewaarloon van zilvermunten	5,—				
		f 18,50			
Agio-rekening		43 403,18^{5}			
Reserve agio-rekening		19 909,22			
Interest-rekening		27 641,99^{5}			
Commissieloon		59,13			
			91 032,03		
			61 038,03		
				—	63 947,11^{5}
				f 1 882 244,17	f 1 882 244,17

Bijla

VERGELIJKENDE STAAT van den uit

JAREN.	VAN DE KOLO								
	NOORD-AMERIKA.			ENGELAND.			FRANKRIJK.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde
1917	118 086	f 425 995	f 3,94	3 606	f 15 819	f 4,39	—	—	—
1918	113 831	453 967	4,09	2 110	7 968	3,78	—	—	—
1919	112 665	447 014	3,97	53 278	215 310	4,04	—	—	—
1920	96 606	537 951	5.56	44 267	243 417	5,50	1 291	f 5 392	f 4
1921	72 329	347 218	4,80	25 326	103 814	4,09	262	917	3,

JAREN.	VAN DE KOLO								
	PANAMA.			BARBADOS.			GUADELOUPE.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde
1917	—	—	—	46	f 200	f 4,35	—	—	—
1918	—	—	—	87	1 050	12,06	—	—	—
1919	1 800	f 3 210	f 1,78	1 005	1 500	1,49	—	—	—
1920	500	875	1,75	20	120	6,—	1 450	5 875	f 4,
1921	16 226	35 278	2,18	—	—	—	—	—	—

JAREN.	VAN DE KOLO								
	TRINIDAD.			CURAÇAO.			ARUBA.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde
1917	—	—	—	96 704	f 382 042	3,95	20 203	f 46 631	2,
1918	—	—	—	96 554	394 639	4,09	44 279	76 097	1,
1919	15	f 125	f 8,33	149 432	628 703	4,21	34 281	68 795	2,
1920	1 477	6 587	4,46	127 056	700 952	5,52	28 987	111 192	3,
1921	100	250	2,50	77 291	359 917	4.65	32 965	95 663	2,

E.

an stroohoeden gedurende 1917—1921.

AAR:

NEDERLAND.			COLUMBIA.			COSTA RICA,			CUBA.		
Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1	f 90	90,—	53	96	1,80	—	—	—	1 657	f 4 540	f 2,74
—	—	—	20	52	2,06	—	—	—	9 257	18 799	2,03
8 246	33 539	4,07	80	390	4,88	—	—	—	14 358	25 448	1,77
1 320	6 229	4,71	—	—	—	2 340	f 13 757	f 5,88	14 514	34 935	2,40
—	—	—	100	300	3,—	200	1 175	5,87	8 656	21 991	2,54

AAR:

MARTINIQUE.			SURINAME.			St. THOMAS.			PORTO RICO.		
Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
—	—	—	176	f 1 165	f 6,62	112	f 813	f 7,26	—	—	—
—	—	—	497	2 190	4,40	180	1 133	6,30	—	—	—
250	f 1 350	f 5,40	200	900	4,50	—	—	—	—	—	—
8	32	4,—	2 225	8 791	3,95	566	3 443	6,08	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	f 1 200	f 3,—

AAR:

BONAIRE.			SABA.			GEHEELE KOLONIE.		
Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Gemiddelde waarde per dozijn.
6 784	f 19 845	f 2,93	23	f 100	f 4,35	f 123 737	f 448 718	f 3,63
5 146	14 423	2,60	—	—	—	145 982	485 159	3,32
8 184	31 288	3,82	—	—	—	191 897	728 786	3,80
10 541	55 260	5,24	—	—	—	166 584	867 404	5,15
13 343	56 603	4,24	—	—	—	123 599	512 183	4,14

FF

Bijlag

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer, kwartaalsgewijze, va

EILAND.	Plaats van bestemming.	1ste kwartaal.		2de kwartaal.	
		Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
Curaçao	Ver. Staten van Amerika	5 508	f 26 612	10 839	f 59 494
	Engeland	8 750	34 683	1 879	5 879
	Frankrijk	—	—	—	—
	Columbia	—	—	—	—
	Costa Rica	200	1 175	—	—
	Cuba	—	—	1 140	3 320
	Panama	1 270	4 145	1 449	3 022
	Porto Rico	—	—	—	—
	Trinidad	—	—	100	250
Aruba	Ver. Staten van Amerika	4 087	12 413	11 719	42 188
	Cuba	—	—	—	—
	Panama	—	—	—	—
Bonaire	Ver. Staten van Amerika	3 494	21 235	2 815	10 293

F.

ohoeden uit de kolonie Curaçao gedurende het jaar 1921.

3de kwartaal.		4de kwartaal.		Tezamen per plaats van bestemming.		In het geheel tezamen.		Gemiddelde waarde per dozijn.
Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	
15 694	f 86 844	11 139	f 63 104	43 180	f 236 054			
3 573	12 377	11 124	50 875	25 326	103 814			
262	917	—	—	262	917			
—	—	100	300	100	300			
—	—	—	—	200	1 175			
—	—	—	—	1 140	3 320			
2 116	4 429	1 748	2 391	6 583	12 887			
—	—	400	1 200	400	1 200			
—	—	—	—	100	250			
						77 291	f 359 917	f 4,65
—	—	—	—	15 806	f 54 601			
6 330	16 891	1 186	1 780	7 516	18 671			
4 190	11 313	5 453	11 078	9 643	22 391			
						32 965	95 663	2,90
3 258	11 411	3 776	13 664	13 343	f 56 603			
						13 343	56 603	4,24
						123 599	f 512 183	4,14

Bij

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer, kwartaalsgewijze, van

Plaats van bestemming.	1ste kwartaal.						2de kwartaal.					
	1919.		1920.		1921.		1919.		1920.		1921.	
	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Wa
Ver. Staten van Amerika	7 937	f 33 408	16 256	f 85 896	5 508	f 26 612	20 278	f 79 806	27 533	f 155 654	10 839	f 5
Engeland	15 113	63 474	5 328	24 306	8 750	34 683	3 647	3 038	4 031	19 601	1 879	
Frankrijk	—	—	689	2 392	—	—	—	—	593	3 000	—	
Nederland	1 410	6 345	—	—	—	—	1 100	5 500	125	809	—	
Columbia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Costa Rica.	—	—	—	—	200	1 175	—	—	1 410	7 757	—	
Cuba.	—	—	100	495	—	—	2 100	5 750	2 550	5 938	1 140	
Panama.	—	—	500	875	1 270	4 145	—	—	—	—	1 449	
Porto Rico.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Barbados	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Guadeloupe	—	—	600	1 200	—	—	—	—	850	4 675	—	
Martinique.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Suriname	—	—	518	1 756	—	—	—	—	500	1 400	—	
St. Thomas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Trinidad	—	—	150	1 700	—	—	—	—	855	3 386	100	
Tezamen . . .	24 460	f103 227	24 147	f111 620	15 728	f 66 615	27 125	f104 094	38 447	f 202 220	15 407	f 7
Gemiddelde waarde per dozijn.	f 4,22		f 4,91		f 4,23		f 3,84		f 5,26		f 4,67	

O V E

Jaren.	Dozijn.
1919	149 432
1920	127 056
1921	77 291

G.

…den van het eiland Curaçao gedurende de jaren 1919, 1920 en 1921.

3de kwartaal.						4de kwartaal.					
1919.		1920.		1921.		1919.		1920.		1921.	
…ozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
34 823	f 144 836	15 754	f 103 102	15 694	f 86 844	20 367	f 110 562	6 161	f 42 479	11 139	f 63 104
20 304	78 625	17 822	106 455	3 573	12 377	10 787	54 065	17 086	93 055	11 124	50 875
—	—	—	—	262	917	—	—	—	—	—	—
2 974	11 877	195	1 170	—	—	2 762	9 817	1 000	4 250	—	—
—	—	—	—	—	—	89	390	—	—	100	300
—	—	530	3 000	—	—	—	—	400	3 000	—	—
1 000	2 000	1 586	6 402	—	—	2 500	3 750	1 660	6 500	—	—
900	1 800	—	—	2 116	4 429	900	1 410	—	—	1 748	2 391
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	1 200
—	—	20	120	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	250	1 350	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	200	900	1 210	5 635	—	—
—	—	566	3 443	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	472	1 501	—	—	—	—	—	—	—	—
60 001	f 239 138	36 945	f 225 193	21 645	f 104 567	37 846	f 182 244	27 517	f 154 919	24 511	f 117 870
f 3,98		f 6,10		f 4,92		f 4,79		f 5,63		f 4,81	

…CHT.

Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
f 628 703	f 4,21
700 952	5,52
359 917	4,65

Bijlage HH.

STAAT betreffende het ingevoerde hoedenstroo gedurende de jaren 1911—1921.

JAREN.	Dozijn koppen.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn
1911	188 789	f 71 152	f 0,32
1912	287 034	119 352	0,41
1913	319 006	178 789	0,56
1914	207 501	107 920	0,52
1915	266 176	126 113	0,47
1916	276 635	96 050	0,34
1917	265 200	139 380	0,52[5]
1918	283 798	150 363	0,53[5]
1919	253 350	158 292	0,62
1920	337 257	227 687	0,67
1921	247 961	163 702	0,66

Bijlage II.

Verslag over de werkzaamheden over het jaar 1921.

Ondergeteekende heeft de eer het volgende te rapporteeren omtrent de coöperatie der hoedenvlechtindustrie op Curaçao.

In 1920 werd besloten de centrale leiding der hoedenvlechtindustrie van Rincon, Bonaire, over te brengen naar Curaçao.

Deze overbrenging geschiedde einde 1920 en reeds begin 1921 trad de coöperatie in werking op Curaçao.

De coöperatieve vlechtindustrie werd ondergebracht in een der gebouwen van het St. Martinusgesticht, waarbij ook te gelijk een vlechtschool werd opgericht, waarvan de hoofdvlechtster gesalarieerd werd door de vereeniging zelf en de lokalen gratis afgestaan door het St. Martinusgesticht.

Een der lokalen werd gebruikt als vlechtschool, terwijl de andere als stapelplaats voor de hoeden werden gebruikt.

Ook de benedenzalen van het clubgebouw werden ons bereidwillig door den Apost. Vicaris afgestaan en als stapelplaats ingericht.

De voorraad hoeden in deze stapelplaatsen aanwezig werd verzekerd bij de Maduro's Bank.

Bij de centrale te Otrabanda waren aangesloten 14 werkplaatsen, waarvan de goed gevlochten hoeden werden opgekocht en onmiddellijk uitbetaald. Ook werd daar, waar het noodig of nuttig was, door de centrale zelf stroo verschaft.

Daar de voorraad hoeden groot en het afzetgebied nog te gering was, moest het opkoopen van hoeden beperkt worden, wat echter aan de qualiteit der hoeden ten goede kwam.

Daar bij het volgen van dezen regel de aankoop toch nog den uitvoer overtrof, werd in den loop van het jaar steeds meer aangedrongen om den aankoop der hoeden te beperken.

Dit had ten gevolge, dat het aantal vlechtsters, dat in het begin nogal groot was, en volgens opgave meer dan 800 bedroeg, sterk verminderde.

Einde 1921 werden alleen hoeden gevlochten of opgekocht voor bestellingen, die niet uit den aanwezigen voorraad konden worden uitgevoerd.

In 1921 werden in het geheel opgekocht 4037 hoeden met een totale waarde van f 6877,25, hetgeen gemiddeld is f 1,70 per stuk.

Hiervan leverde Bonaire:				
Rincon	1659	stuks voor	f 2833,90	
Kralendijk	303		809,75	
		1962		f 3643,65
Aruba:				
Playa	5		4,60	
Noord	44		181,85	
Sta. Cruz	177		272,55	
Savoneta	252		580,15	
		478		1039,15
Curaçao:				
St. Mart. Gest.	240		320,65	
Sta. Maria	360		369,30	
St. Willibr.	313		353,80	
Barber	250		548,20	
Westpunt	386		435,05	
Pietermaai	18		58,25	
Opgekocht werden aan huis	30		109,20	
		2597		2194,45
		4037 hoeden		f 6877,25

Gedurende het geheele jaar 1921 was de uitvoer betrekkelijk gering. De malaise, die den handel in het algemeen drukte, deed zich ook hier in het artikel hoeden zeer sterk gevoelen. De laagte der valuta's was oorzaak, dat een vrij goed afzetgebied op Trinidad verloren ging en verloren bleef. Om dezelfde reden konden ook in andere landen geen relaties worden aangeknoopt.

De overproductie in Engeland en Amerika deed elke poging om daar een afzetgebied te vinden, mislukken. Deze overproductie had tevens een sterke daling in de prijzen der hoeden ten gevolge.

In 1921 werden door ons uitgevoerd 2497 hoeden voor een waarde van f 5658,67^{5} of door elkaar f 2,25 per stuk.

Voorraad eind Dec. 1920	14 515	hoeden	f 15 603,25
Opgekocht in 1921	4 037		6 877,25
	18 552	hoeden	f 22 480,50
Verkocht werden	2 497	hoeden	5 658,67^{5}
Voorraad eind Dec. 1921	16 055	hoeden waarde	f 18 514,83.

(*get.*) P. Lamers.

Bijlage JJ.

STAAT van den veestapel in de laatste zes jaren.

	Paarden.	Ezels.	Muildieren.	Runderen.	Geiten.	Schapen.	Varkens.
Curaçao.							
1916	268	2416	86	1544	32 662	10 925	1605
1917	305	2753	106	1765	39 738	13 665	1912
1918	283	2652	83	1703	39 858	16 058	1731
1919	227	2572	85	1508	38 883	13 281	1427
1920	159	1968	77	1270	33 986	9 594	1325
1921	132	2292	59	944	36 715	8 838	1305
Aruba.							
1916	33	519	12	180	5 100	3 800	840
1917	32	532	6	266	4 400	4 870	917
1918	34	618	6	296	6 100	7 300	640
1919	21	430	5	245	6 000	7 200	310
1920	12	275	4	133	4 337	6 866	140
1921	16	252	6	135	5 757	7 903	113
Bonaire.							
1916	64	1060	11	55	21 338	2 611	222
1917	73	1206	10	65	23 210	2 865	238
1918	75	1192	9	59	23 180	2 987	243
1919	71	1186	8	54	23 051	2 943	245
1920	66	1156	8	51	22 460	2 615	238
1921	58	1125	7	50	22 900	2 700	250
St. Martin.							
1916	85	5	5	975	289	320	222
1917	82	5	1	948	371	364	138
1918	84	6	3	631	217	375	97
1919	106	10	4	581	247	348	97
1920	134	13	2	880	802	525	340
1921	126	14	2	1040	675	464	285
St. Eustatius.							
1916	71	273	60	587	589	62	277
1917	72	278	63	588	604	82	242
1918	71	286	4	394	385	35	180
1919	59	294	4	349	451	42	170
1920	33	268	9	371	358	37	125
1921	34	241	9	438	461	21	111
Saba.							
1916	8	2	—	168	636	186	371
1917	8	—	—	166	579	241	324
1918	7	—	—	189	562	221	301
1919	7	2	—	169	585	213	301
1920	6	2	—	149	567	172	239
1921	9	1	—	164	629	168	254

BIJLAGEN.